शान्तकुटी-वैदिकग्रन्थमाला

सा च

विश्वबन्धु-शास्त्रिणा

त्रिंशत्संघटकानां लम्भितप्रौढिविशेषाणामुपत्रिंशानां विदुषां सहयोग-तश्च परामर्शकसंघटकानां नानादेशीयानामुपत्रिंशानां विपश्चिदपश्चिमानां सन्निर्देशतश्च

संपादिता

अयं च तस्यां

३यो ग्रन्थः

लाभपुरे

विश्वेश्वरानन्द-वैदिक-शोध-संस्थानेन प्रकाशितः

१९९९ वि०

THE ŚĀNTAKUṬĪ VEDIC SERIES

EDITED

with the co-operation of a Staff Organisation of about thirty specially Trained Scholars and under the general guidance of an inter-national Advisory Board

By

VIŚVA-BANDHU ŚĀSTRĪ, M.A., M.O.L.

VOLUME III

LAHORE

Published by the V. V. R. Institute

1942

A VEDIC WORD-CONCORDANCE

Being a *universal vocabulary register* of about *425* Vedic works, with complete textual reference and critical commentary bearing on phonology, accent, etymo-morphology, grammar, metre, text-criticism, and Ur-Aryan philology

five Volumes, sub-divided into twelve Parts

By

VIŚVA-BANDHU ŚĀSTRĪ

Director, the Viśveśvarānanda Vedic Research Institute and the D. A.-V. College Research Department, formerly, Principal, Dayānanda Brāhma-Mahāvidyālaya, Lahore

With the immediate assistance of

BHĪMA-DEVA ŚĀSTRĪ

Vol. I in Four Parts
(Saṁhitās)

PART I

Introduction, अ

Pages I–CLIV and 1–592.

LAHORE
Published by the V. V. R. Institute
1942

वैदिक-पदानुक्रम-कोषः

स च

संहिताब्राह्मणोपनिषत्सूत्रवर्गीय-सपादचतुःशत [४२५] वैदिकग्रन्थस्थ-सकलपदजात-संग्रहस्वरूपः प्रतिपदप्रतियुक्त-श्रुतिस्थलसर्वस्व-निर्देशैः समवेतश्च यथासंगत-तत्तन्नवपुराणवेदाङ्गीय-विचारसमन्वितटिप्पणैः सनाथितश्च

संभूय द्वादशखण्डात्मकैः पञ्चभिर्विभागैर्व्यूढश्च

सन्

दयानन्दब्राह्ममहाविद्यालयीयाचार्यपदप्रतिष्ठितपूर्वेण, विश्वेश्वरानन्दवैदिकशोधसंस्थानस्य च दयानन्दमहाविद्यालयीयाऽनुसंधानविभागस्य च संचालकेन

सता

विश्वबन्धुशास्त्रिणा

भीमदेवशास्त्रिणः

नान्तरीयेण साहाय्यकेन

संपादितः

अयं च तत्र

(सांहितिकस्य)

चतुःखण्डात्मकस्य १मस्य विभागस्य

१मः खण्डः

भूमिका, अ

पृष्ठानि I–CLIV, च १–५९२ च

लाभपुरे

विश्वेश्वरानन्दवैदिकशोधसंस्थानेन प्रकाशितः

१९९९ वि०

Printed and bound at the V. V. R. I. Press, Lahore

First edition, first issue, 1942. Quality I, 375 Copies

Price Rs 22 8 0 for the Permanent Members of the V V. R. I. Society and the Advance Subscribers Rs. 25/ for the Registered Subscribers and Rs 30/- for others

लाभपुरस्थे वि. वै. शो. सं.-मुद्रागृहे मुद्रितो बद्धश्च ।

प्रथमं संस्करणम्, प्रथमः प्रकाशः, १९९९ वि. । १मा कोटिः, ३७५ प्रतिरूपाः ।

मूल्यम् २२॥) रु. वि. वै. शो. सं.-सभायाः स्थिरसदस्यानां चाऽग्रिमग्राहकाणां च, २५) रु. स्थिरग्राहकाणां च, ३०) रु. अन्येषां च कृते ।

Prepared and published under the Patronage of the Central Government of India, the Provincial Governments of the Panjab, the United Provinces, Bombay and Madras, the Hyderabad, the Mysore, the Travancore, the Baroda, the Indore, the Kolhapur, the Sangli, the Jammu and Kashmir, the Patiala, the Jodhpur, the Nabha, the Shahpura and the Keonthal States, the Awagarh and the Vijayanagram Estates, the Panjab and the Calcutta Universities and the Vishveshvaranand S. P. Sabha and the Moolchand Kharaitiram Trusts and a large number of other donors and supporters, official as well as private.

Specially commemorating the valuable initial help which Their Late Highnesses Maharaja Sir Sayaji Rao Gaekwad III of Baroda, Maharajadhiraj Sir Bhupindar Singh Mahindar Bahadur of Patiala and Raja Shri Bije Sen Bahadur of Keonthal and High Highness Maharaja Shri Tukoji Rao Holkar, formerly, Ruler of Indore were pleased to grant for this work (cf. Preface, P. XVIII).

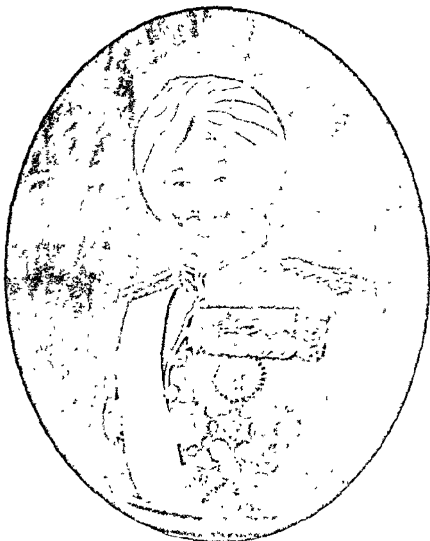
His Late Hihgness Maharaja

Sir SAYAJI RAO GAEKWAD III

of Baroda

Prime Patron of the V V R Institute Lahore

(*Vide Preface P XVIII*)

His late Highness Maharajadhiraj

Sir BHUPINDAR SINGH MAHINDAR Bahadur

of Patiala

Prime Patron of the V. V. R. Institute, Lahore

(Vide Preface P. XVIII).

[illegible] Late [illegible]

S[illegible] BHUPINDAR SINGH [illegible] Bahadur

of Pat[illegible]

Prime Patron of the V V R Institute Lahore

(Vide Preface P XVIII)

H s Late Highness Raja

Shri HEMENDRA SEN BIJE SEN Bahadur

of Keonthal

Prime Patron of the V V R Inst tute Lahore

(Vide Preface P XVIII)

His Highness Maharaja

Shri TUKOJI RAO HOLKAR

Formerly Ruler of Indore

Prime Patron of the V V R Institute Lahore

(Vide Preface P XVIII).

भावना

ऑधीधामप्रचेतिन्यै शब्दब्रह्मस्वयंभुवे ।
भगवत्यै सरस्वत्यै भूयोभूयो नमोनमः ॥१॥

''अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।
अप्रशस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नस्कृधि ॥२॥

यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूर् येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि ।
यो रत्नधा वसुविद् यः सुदत्रः सरस्वति तमिह धातवे कः ॥३॥'[1]

तव प्रवाहं प्रततं प्रवेगं शक्तोऽवगाढुं भवति स्वतः कः ।
प्रसादये तत् करुणावति त्वां निष्णापयेर्मा निजहस्तधृत्या ॥४॥

तव प्रसादः खलु देवमातः सौजन्यसौशील्यसुधासुधावैः ।
पापप्रमुक्तानथ पुण्ययुक्तान् शुद्धान् पवित्रान् यजतांस्तनोति ॥५॥

त्वदेकनिष्ठस्य ममैष यत्नस्त्वद्भक्तिरक्तस्य च विश्वबन्धोः ।
संसारसर्वस्वविधानसारे स्यात् प्रीतये ते श्रुतिशेमुषी-प्रः ॥६॥

वि.-ब. शा.

DEDICATED

TO

SARASVATĪ,

The divine spirit of ever-progressive march of the ever-unfathomable and ever-unfordable, eternal stream of knowledge

AND

Her sincere devotees of all times and all climes

V.-B. S.

---

[1] एतदादौ वाहृचे दृष्टव उदात्ता एवाऽधोरेखाभिर्निर्दिष्टा द्रष्टव्याः (तु. भू ४, ५, च, ४)।

विषयाः

(CONTENTS)

PAGES

PREFACE—

I. Brief History and Prospectus of the work, II. Extent and Nature of the work, III. Academic Organisation, IV. Printing Arrangement, V. Financial Problem, VI. Obligation, VII. Conclusion ... ... ix–xix

INTRODUCTION—

I. KINDRED LITERARY BACKGROUND—(a) Vedic Nighaṇṭavas, (b) Classical Lexicons, (c) Modern Dictionaries, (d) Vedic Anukramaṇis, (e) Mono-textual Word-indexes, (f) Multi-textual Concordances ... xx–xxviii

II. GENERAL AIM, SCOPE AND PLAN ... ... xxviii–xxix

III. BASIC TEXTS ... ... xxix–xxx

IV. OUTLINES OF METHOD—

1. GENERAL—(a) Exhaustiveness of textual data, (b) Textual Correlation and Variation, (c) Textual Establishment, (d) Textual Interpretation, (e) Textual Metrics, (f) Textual Elongation, (g) Textual Pada-pāṭhas, (h) Scheme of Catagorised Record, (i) Accent, (j) Etymo-Morphology, (k) Correlation of Systems, (l) Pāṇinian Studies, (m) Previous Authorities ... ... xxx–xLvii
2. TREATMENT OF VERBS—(a) Roots, (b) Stems, (c) Conjugative Forms xLvii–Lv
3. TREATMENT OF DECLINABLES—(a) Distinctive Symbols, (b) Arrangement of Primary Bases, (c) Arrangement of Secondary Bases, (d) Arrangement of Composite Bases, (e) Arrangement of Feminine Bases, (f) Treatment of Verbal Declinables, (g) Treatment of Adverbial Declinables, (h) Treatment of Un-pedegreed Declinables, (i) Numerical Separation of Declinables, (j) Treatment of Declensional Forms, (k) Non-initial Componental Reference ... ... Lv–Lxi
4. TREATMENT OF INDECLINABLES ... ... Lxi–Lxiii
5. TREATMENT OF ACCENT—(a) Textual Accentography, (b) The Indirect Lineal System, (c) The Direct Numerical System, (d) The First Direct Lineal System, (e) The Second Direct Lineal System, (f) The Concordance Direct Lineal System, ... Lxiii–Lxxvi
6. TREATMENT OF REFERENCES ... ... Lxxvi–Lxxxii
7. SIGNS AND SYMBOLS ... ... Lxxxii–Lxxxvi
8. TYPOGRAPHICAL SETTING ... ... Lxxxvi–Lxxxviii

प्रस्तावना— पृष्ठानि

१. ग्रन्थस्य संक्षिप्ते इतिभूतभविष्यती, २ ग्रन्थस्येदन्ता चेयत्ता च, ३. विद्वत्-संग्रहः, ४. मुद्रण-प्रबन्धः, ५. आर्थिकी समस्या, ६. आभार-प्रकाशनम्, ७. उपसंहारः ···· Lxxxix–xciii

भूमिका—

१. सजातीय साहित्य-भित्तिका—(क) वैदिका निघण्टवः, (ख) प्राक्प्रतिष्ठाः कोषाः, (ग) अर्वाञ्चः कोषाः, (घ) वैदिक्योऽनुक्रमण्यः, (ङ) एकग्रन्थीयाः पदानुक्रमाः, (च) बहुग्रन्थीया अनुक्रमकोषाः ···· ··· ···· ··· ···· ···· ···· xciv–xcviii

२. सामान्येन लक्ष्यं क्षेत्रं व्यवस्था च ··· ···· ···· ···· ···· xcviii–xcix

३. आधार-ग्रन्थाः ···· ··· ··· ···· ··· ···· ···· ···· ···· xciv–c

४. विधानक-सारसंग्रहः —

१. सामान्य-प्रकरणम्—(क) सामग्र्याः संपूर्णत्वम्, (ख) अधिश्रुतिकौ संवाद-विसंवादौ, (ग) पाठ-प्रतिष्ठापनम्, (घ) पाठानामर्थतोऽनुसंधानम्, (ङ) श्रौतश्छन्दोविमर्शः, (च) सांहितिकं दीर्घत्वम्, (छ) प्राक्तनाः पदपाठाः, (ज) वर्गिता-निर्देशिका, (झ) स्वरः, (ञ) व्युत्पत्ति-योगः, (ट) प्रक्रिया-संवादनम्, (ठ) अधिपाणिनीयमनुसंधानम्, (ड) पूर्वाभ्यर्हितीयं निदर्शनम् ···· ···· ···· ···· ···· c–cix

२. तिङन्त-प्रकरणम्—(क) धातवः, (ख) तैङान्यङ्गानि, (ग) तैङानि रूपाणि ···· cix–cxiii

३. सुबन्त-प्रकरणम्—(क) वैशेषिकाः संकेताः, (ख) कृद्व्यवस्थापनम्, (ग) तद्धित-व्यवस्थापनम्, (घ) समास-व्यवस्थापनम्, (ङ) स्त्रीलिङ्गक-व्यवस्थापनम्, (च) कालिकलकारार्थक-सुबर्हकृद्-निर्देशिका, (छ) क्रियाविशेषणभावुक-सुबर्हप्रातिपदिक-निर्देशिका, (ज) अयौगिक-सुबर्हप्रातिपदिक-निर्देशिका, (झ) विसंख्यात-सुबर्ह-प्रातिपदिक-निर्देशिका, (ञ) सौपरूप-निर्देशिका, (ट) उत्तरपदत्व-निर्देशिका ···· cxiii–cxvii

४. अव्यय-प्रकरणम् ··· ·· ··· ··· ···· cxvii–cxviii

५. स्वर-प्रकरणम्—(क) आधारग्रन्थीयं स्वराङ्कनम्, (ख) रेखीयो गम्यः प्रकारः, (ग) संख्याङ्कीयः सिद्धः प्रकारः, (घ) प्रथमः प्राक्तनो रेखीयः सिद्धः प्रकारः, (ङ) द्वितीयः प्राक्तनो रेखीयः सिद्धः प्रकारः (च) एतत्कोषीयो रेखीयः सिद्धः प्रकारः cxviii–cxxv

६. स्थल-प्रकरणम् ··· ··· ···· ··· ···· cxxv–cxxviii

७. संकेत-प्रकरणम् ···· ···· ··· ··· ··· cxxviii–cxxxi

८. मुद्रा-प्रकरणम् ··· ··· ··· ··· ··· cxxxi–cxxxii

संक्षेपाः —

(क) ग्रन्थीयाः, (ख) लेखकीयाः, (ग) सामान्याः, (घ) संक्षेपपाठ-प्रकारः ··· cxxiii–cxliii

आशुपरामर्शिका-चित्राणि—

१. कौथुम-सामवेदीय-स्थलसंवादनम्, २. शंपा. RW. इत्याथर्वण-संस्करणयोः स्थलाङ्कन-संवादनम्, ३. प्रस्तुतकोषीय आधिश्रुतिको वैयुत्पत्तिक-स्तम्भविभागः, ४. मूलाऽऽर्यभाषीयस्य भृं इत्यस्य त्रिगण-विपरिणाम-प्रस्तारः ··· ··· ··· ··· cxliv–cliv

PREFACE.

I. BRIEF HISTORY AND PROSPECTUS OF THE WORK.

It may not come amiss briefly to recount the circumstances, in which the present work was undertaken. Svāmī Dayānanda Sarasvatī had breathed his last in 1883 after having carried on in North India for over eighteen years an altruistic and patriotic campaign of socio-religious regeneration of his countrymen. His dynamic personality, full of great enthusiasm and sincere fervour as it was, had produced a feeling of general regard for India's glorious past with special emphasis on the importance and sanctity of Vedas as being by virtue of their high teachings the panacea that ill-adjusted humanity so much needed.

It was against this background that Svāmī Viśveśvarānanda and Svāmī Nityānanda started, some ten years after his death, their joint, selfless mission of following in his footsteps in propagating Vedas and their teachings. Keen as they were on popularising the study of Vedas, they very much felt the need of a comprehensive Vedic dictionary being brought within the easy reach of those interested in this line. Seeing that there did not exist any previous work, which could satisfactorily serve this purpose, they announced in 1903 their decision to devote themselves to the task of producing a new one. They published in 1907–8 the four Vedic word-indexes (cf. Intro. I, e, 2, iiff), with a view to base their Dictionary on the same. After the death of Svāmī Nityānanda in 1913, Svāmī Viśveśvarānanda carried on the work alone till, two years before he passed away, the present writer, in compliance with his desire, took charge of it as a labour of love in 1923.

It so happened that a consolidated list of non-verbal entries in the four Vedic word-indexes, अ to औ, had been prepared in the form of basic reductions. In the portion relating to अ, meanings from the commentaries of Sāyaṇa, Uvaṭa, Mahīdhara and Dayānanda had been entered, interspersed with citations of etymological bearing from Aitareya, Śatapatha and Taittirīya Brāhmaṇas, an anthology of such citations up to the end of vowels having been compiled specially for this purpose. As the work had progressed further, details of Pāṇinian frame-work as well as meanings

from Griffith's and Whitney's translations had also been added It was felt that the situation demanded considerable overhauling both in the matter of completion and extension of the scheme Accordingly, it was decided that the Dictionary should be re written from the beginning so that it could include entire verbal, declinable and indeclinable vocabulary as relating to all available Samhitās along with meanings from all known commentators, ancient as well as modern and, also, such other useful side help towards Vedic interpretation as could be culled from extant Brahmanas, Āranyakas, Upanisads, Aṅgas and Upāṅgas In view of this decision, previously collected materials began to be checked, amplified and supple mented Besides, a programme was started, in accordance with which full use was to be made of the existing indexical reference books as mentioned in the Introduction to Vol II of this work (pp xxiiiff) as well as here in their proper place below (cf Intro I), and text editions such as those of Maitrāyana and Kāthaka Samhitas and many Srauta Sūtras that had been mutually correlated or supplied with vocabularies When this scheme had been worked on these lines for about five years, its result was published in 1929 under the title, 'Vaidika Śabdartha Parijata, or, 'A Complete Etymological Dictionary of the Vedic Language as recorded in the Samhitas, Fasciculus I'

But although this publication was welcomed and appreciated, it had been fully realised in the course of its preparation that it would be impossible to invest this work with the contemplated high measure of completeness in the absence of thorough going word indexes to the vast range of the source materials intended to be incorporated in it Accor dingly, separate word indexes to several Vedic texts, mostly Brahmanas and Śrauta Sutras, were planned and prepared to the end of their vowel portions As the scheme advanced, it however, became evident that this partial equipment would not do Discussions on indexed words would involve cross references to those not yet indexed and this would naturally very much obstruct a clear view of the situation and check further progress of the work In this way, practical experience as gained after many long years of hard work in this field, impressed on the mind, as nothing else could have done, the imperative need of a universal word index compre hending entire Vedic and sub Vedic texts along with their auxiliary and dependent works as well as some other important offshoots as the *sine*

quo non of Vedic lexicography. The present work is a direct outcome of the efforts that were subsequently made towards fulfilment of this need. At first when it was definitely underaken, the idea was that it would be practicable to go on with the Dictionary and the Concordance simultaneously. But, gradually, the conviction grew that it would be in the interest of the Dictionary itself that the Concordance should be first completed; otherwise, it was feared, the former might again need considerable overhauling in the light of the new data supplied subsequently by the latter. Accordingly, after work had been going on in both the sections during the three years, 1930-32, purely literary considerations in addition to the financial and organisational aspects of the problem, led to the postponement of work in the Dictionary section.

It is now for a full decade that the Concordance has been receiving exclusive attention. Entire materials as needed for it have been almost completed, and editing and publication of the same are simultaneously going on apace. Out of the five volumes as projected (cf. Intro. II, c, 2), two parts of Volume II have already been issued (1935-36) and Volume III is in the press. If every thing else goes all right, the present speed of work may be expected to place the entire Concordance, altogether consisting of twelve parts like the present one, in the hands of the reader by the middle of 1947.

Meanwhile, work in the Dictionary section is being presently restarted so that by the time the Concordance is completed, materials for it should have been compiled and made ready for being released to the press by instalments. Now that its superstructure will be raised on the basis of this Concordance, it may naturally be looked forward to as a complete and scientifically classified statement of entire ancient and modern contribution to Vedic interpretation, critically edited and assessed at its proper value in the light of etymo-morphological, grammatico-syntactical, metrico-phonetico-accentual and semasiological considerations with corroborative citations from and references to original texts, Vedic, sub-Vedic, auxiliary and extensional.

Moreover, a number of by-products are under contemplation, the present Volume being the indextical basis of one of these, namely, 'Catur-Veda-Koṣa', which is already in the press. On account of its limitation to the four principal basic texts, namely, ऋ. सा. शौ. and पै. (cf. Abb. क),

it may in a way be regarded as a corrected, consolidated and scientifically overhauled recast of the four Vedic word indexes of Svami Visvesvarananda and Nityānanda, which, as indicated above, formed a sort of starting point of this scheme

II EXTENT AND NATURE OF THE WORK

This Concordance is a long range and difficult experiment, having already involved incessant labour during the past twelve years with a further need of continuance of the same during the next five years But considering the extensiveness of the undertaking and the intensive and laborious studies demanded by it, it is not surprising that it is so As it is, it purports to record almost every word form as used in about 425 texts, in scientifically standardised and pedigreed setting, accompanied by complete textual reference and critical apparatus bearing on phonology, etymology, grammar, accent, metre and textual situation from the points of view of uncertainty, obscurity, or emendability on the one hand, and textual repetition and correlation on the other To this end, actual Pada-Pathas of about 420 texts have had to be first prepared and then converted into etymological indexes, which in their turn, have been consolidated volume wise according to the plan as given in its proper place below (cf Intro II, *c*, 2) These enormous textual materials have been copied out on cards numbering about thirty lacs with another fifteen lacs or so as covered by the critical apparatus, evidently being the most voluminous data ever compiled in this line

From among the topics constituting the critical apparatus, those relating to textual determination and Paninian setting have demanded very careful and special consideration and sifting of previous contribution, ancient as well as modern to those studies While it may be left to the reader to form his own opinion about the intensiveness and complicated nature of studies instituted here in this behalf, an idea of the volume of the same may be indicated just by way of illustration Thus, besides the symbolical machinery which has been specially introduced in relation to the entries in the body of the Concordance and is being described in its proper place below (cf Intro IV, 7), there are altogether 6408 footnotes to the 592 pages of the present part, giving an average of about 11 to a page Out of these, 225, 271 and 511, are concerned with supplemental revision of the Pāninian system, textual emendation and textual variation,

respectively. Unmanageable as the presentation of these vast materials would otherwise have been, it has been necessary to devise over 500 abbreviations, which, when occurring in the footnotes, will have to be completed and supplied with proper case-endings by the reader in order that the related passages may yield connected sense as intended[1]. The method of doing so is duly indicated in its proper place below (cf. Abb. ष). About 700 footnotes, directly, and a good many more, indirectly, are devoted to breaking the ground for a new technique in the contiguous fields of etymology, phonetics, morphology, semantics and accent. Some of the important postulations may be referred to here as under[2] :—

1. Ur-Aryan speech, which was non-synthetic, expanded through natural pronunciational variation, out of five primary, monosyllabic, accented, significant, composite sounds.

2. The usage of its sounds was gradually differentiated so as to signify the primary parts of speech in the order of proper nouns, common nouns, adjectives, pronouns, abstract nouns, adnominal prepositions, conjunctions and interjections. Further tendency to convey related ideas through compositive juxtaposition of primary sounds constituted the origin of the entire later synthetic usage leading to the differentiation of the secondary parts of speech in the order of verbs, adverbs, and verb-governing prepositions.

3. The so-called suffixes are fossilised non-initial components of primary compounds.

4. A large number of the Pāṇinian verbal roots, being of composite nature, are further divisible.

5. A large number of the so-called homonyms are only apparently so in that they really represent entirely different original words, which in the course of phonetic decay have reached the stage of complete homo-phonology. The theory of multi-basic roots (cf. abb. बधा.) is

[1] It will be observed that in the history of Sanskrit research in modern times, this is the first considerable attempt towards employment of Sanskrit itself as the medium of expression of entire critical accompaniment. A glossary of special words is being included among the contemplated constituents of the fifth and last volume of this work.

[2] cf. Intro. IV, 1, j, 5, ff.

advanced for the purpose of rendering this explanation consonant with the Paninian setting

6 Double accent had no place in Ur Aryan speech

7 The so called independent Svarita is a late arrival, being based on the original Udatta.

8 All simple and composite vowel sounds are, in the last analysis, residual mechanical differentiations of the original rolling vowel as taken by itself, or in conjunction with a following व् or य् and deprived of its rolling accompaniment through phonetic decay and have regularly exhibited a markedly degradational tendency, ending in disappearance, when not under stress as caused by a following conjunct consonant[1]

When viewed in the light of the above brief indication of the extent and the extremely complicated and very difficult technique of this work, it appears that about twenty years time, which it is expected to take in all, is not very long It may be interesting to note here that Jacob's and Bloomfield's Concordances simple, alphabetic arrangements of verses without any complicated critical apparatus as they were, contained textual representation to the extent of hardly 15 per cent and 30 per cent , respectively, of the textual strength of this Concordance, but occupied their authors for eight and sixteen years, respectively

III ACADEMIC ORGANISATION

The Visvesvarananda Vedic Research Institute was started in the beginning of 1924 for carrying on this work in an organised manner

[1] Putting the original vowel as *ऋ in order that its variational transition into अर्, इर् and उर् may harmonise with the Pâninian conception in this behalf, the idea may be represented as under —

I *ऋ > { अर् > आ > अ > ; इर् > ई > इ > ; उर् > ऊ > उ > }

II अयं् > { आय् > आइ > ऐ > ए > ऍ > इ > ; अय् > अइ > ए > ऍ > इ > }

III अवं् > { आव् > आउ > औ, ओ > ऑ > उ > ; अव् > अउ > ओ > ऑ > उ > }

Similarly, while primitive इयं्, इवं्, उयं् and उवं् have given rise to a number of other composite vocalic sounds as present in later Aryan speech, the original sound इर् is additionally represented by its secondary alternative reversions, ऋ and ऌ.

During the first six years, two or three whole-time scholars and as many part-time ones used to assist the editor. Their number rose to a dozen or so during the next six years. After this, as the work grew in volume as in technique, the system of part-time scholars was practically dropped in favour of that of whole-time ones, whose strength has now for some years past been ranging from thirty to thirty-five. They have been specially trained to attend to the different stages of the several sections of the scheme. Each entry-card passes through about a dozen grades of checking and technical treatment before it reaches the editor for the purposes of final scrutiny and of the critical apparatus, which, besides his general function of planning the methodology to be followed in connection with the preceding stages, constitute his especially personal responsibility. The Planning Committee, consisting of the sectional heads as well as some other senior members of the editorial staff meets every week to regulate the progress of work according to schedule and to consider fresh problems as they arise from time to time in connection with making necessary additions to and alterations in the scheme. Such outside scholars, Indians as well as foreign, as have been taking interest in the scheme in the past, are associated with the Institute as members of the Academic Advisory Board. It has not been practicable so far to hold a considerable number of meetings of this Board ; but, nevertheless, correspondence with the members has been a source of continuous and helpful contact with them.

IV. PRINTING ARRANGEMENT.

The Institute had a legacy of valuable association with the Nirṇaya-Sāgara press, Bombay. The four Vedic word-indexes of Svāmī Viśveśvarānanda and Svāmī Nityānanda had been printed by it and it had been contemplated that further work would as well be entrusted to it. And, accordingly, the first fasciculus of Pārijāta was printed there in 1929. But it was realised in the course of that trial experiment that it would not be practicable to arrange satisfactory printing of such a complicated work from anywhere outside Lahore. Local arrangement was therefore tried in connection with the printing of the two parts of Volume II of the Concordance. That the collaboration of three printing concerns had to be sought for this purpose and that, even then, it had taken full four years (1933-36) to print off about 1250 pages, showed

the insufficiency of the local resources in this behalf Consequently, it was decided three years ago that the Institute should have its own printing department, which has since been organised, being known as the V V R I Press Its initial success in respect of the present volume augurs well for its increased efficiency in the future Printing of this work is being done on three different qualities of paper, the best one having been manufactured under definite specifications, ensuring its fairly long durability

V FINANCIAL PROBLEM

In entrusting this scheme to the present writer, eighteen years ago, Svāmi Visvesvarānanda had taken upon himself the entire responsibility of providing necessary funds for it and he saw to it during the first two years which, as Providence would have it, proved to be the last ones of his earthly life Afterwards, the Visvesvarananda Sampat Prabandhini Sabha Trust, which he had provided in his last will as made a couple of months before his death towards the end of 1925 to take charge of his estate, worth over a lac of rupees, continued to finance the Institute during the next decade Towards the middle of 1936, the control, management and financial responsibility of the Institute were transferred to the present, independent, registered organisation, the V V R I Society, which had been specially brought into being on entirely non denominational lines for the purpose of associating the Central and the Provincial Governments of India, Indian States and Universities, private and public trusts and business concerns and individual members of the public with this scheme

During the years preceding this change of hands, there had been a constant feeling of discontent and disappointment because it was recognised to be entirely beyond the capacity of the above-mentioned Trust to cope with the growing needs of the Institute Just to give an idea of how much the same have increased, it may suffice to mention that while an aggregate of Rs 50,000 or so was spent in this behalf during the first twelve years, now about Rs 30,000 has been the usual annual expenditure during the past five years and the feeling is still there that much more is needed to secure the scheduled completion of the scheme satisfactorily It is very encouraging to note that the Institute has recently succeeded in obtaining considerable recognition at the hands of the Government of India, some Provincial Governments, Indian States and Universities as well as some private and public trusts and a large

number of members of the public and that it has been enabled on the basis of this valuable support to push the progress of the scheme as never before.

But it cannot be overlooked that this by itself does not go very far in solving the financial problem of the Institute. For, in the absence of dependable and liberal recurring grants-in-aid, the present writer, who feels himself to be under moral responsibility in this matter, must needs go on as before with the unavoidable daily process of canvassing help from everywhere from sheer fear of the failure of the scheme, of course, to the great detriment of the scheme itself because it cannot, possibly, under the prevailing circumstances receive that measure of his most exclusive and intensive attention which it so badly needs at this stage.

VI. OBLIGATION.

After the above summary of the several aspects of this work, academic as well as organisational and financial, it is now my most pleasant duty to pay homage to the elders in this line and to acknowledge the help received so far. I salute the seers of yore who first saw the light of Vedas and the ancient Pada-kāras, Nighaṇṭu-kāras and Ācāryas, like Yāska, Pāṇini, Piṅgala and others, who formulated and promulgated Vedāṅgas to render Vedas easy to understand. I honour all the Bhāṣya-kāras, ancient, medieval and modern, who have kept the torch of Vedic lore ablaze, and all Vedic editors, translators, exegetists, philologists, prosodists and lexicographers of this age who through their long and laborious services have built up a new tradition in this line. A special reference is most thankfully to be made here to Bloomfield's work on Vedic repetitions and his and Edgerton's joint work on Vedic variants, both of which have been practically fitted into the critical apparatus of the present work. Setting as I do a high value on the sympathetic interest which the present-day scholars, in general, and members of the Academic Advisory Board, in particular, have been evincing in the progress of this undertaking, I specially and respectfully mention the name of Dr. Siddheśvara Varmā who through his own simple, retired and regulated life of ideal dedication to the eternal Śabda-brahman and his highly suggestive criticism of my work, accompanied by supply of useful information from time to time, has during all these years been a never-failing source of inspiration and instruction to me.

While thanking, in general, the entire editorial staff, past and present, for their loyal and effective co operation, I want to put on record my special appreciation of the ability and devotion with which Śri Bhima Deva Sastri, M A , M O L and Sri Rāmānanda Śāstrī, Vidya vacaspati have been substantially facilitating my work and also to mention the names of Sri Raghunatha Candra Śastri, Vidyā vacaspati for having afforded me considerable relief by efficiently attending to the general duties and Sri Amara Ṅatha Sāstrī, Vyākaranācārya for having ably helped in the difficult task of inspection of press copy and correction of proofs In thanking the printing staff, in general, for satisfactorily seeing this volume through the press, I express my special appreciation of the work of the Manager, Sri Dhanpatrai Sethi, the Head Compositor, Sri Revata Rama and the Printer, Śri Siraja Din

Coming to the financial organisation, so essential for the materialisation of a gigantic scheme like this, I have first gratefully to refer to His late Highness Maharaja Sir Sayaji Rao Gaekwad III of Baroda and His Highness Maharaja Sri Tukoji Rao Holkar, formerly Ruler of Indore, who as prime patrons of Svamī Visvesvarananda sanctioned generous grants of about Rs 20,000/ each, in support of this work during the initial period of its pre Lahore history A similar reference is to be made to His late Highness Maharajadhiraj Sir Bhupendar Singh Bahadur of Patiala and His late Highness Raja Bije Sen Bahadur of Keonthal, whose joint gift of a valuable piece of land at Simla enabled the original headquarters of this scheme, known as Sānti Kutī, being built there It is very encouraging that the present enlightened Rulers of Baroda and Patiala are very worthily maintaining continuance of the past association of their worthy sires with the Institute by sanctioning further help for it During the recent years, the Government of India the Governments of the Panjab and the United Provinces and of the Hyderabad, the Mysore, the Travancore, the Jammu and Kashmir, the Jodhpur, the Kolhapur, the Sangli, the Nabha, the Keonthal and the Shahpura States, and the Awagarh Estate have been pleased to sanction valuable, non recurring grants towards completion of this scheme The Panjab University has been very generously helping this scheme, since 1938 and the Calcutta University, also, from amongst the other Indian Universities, has sanctioned a grant to signify its interest in this work The Viśveśvarānanda Trust continues to contribute to the funds of the

Institute, and the Moolchand Khairatiram Trust, Lahore, also, has recently extended its patronage to it. The Governments of Bombay, Bihar and Madras have extended their patronage to it in the matter of distribution of its publications. Sārvadeśika-Ārya-Pratinidhi Sabhā, Delhi and the Panjab Ārya-Pratinidhi-Sabhā, Lahore have in recognition of the work of the Institute extended their moral support to it. Besides, a large number of other donors have shown their sympathy by becoming the Patrons or the Members of the V. V. R. I. Society. To every one of my above-mentioned supporters, I owe a debt of deep gratitude. I pray that it may be given to me just to signify it by rendering some humble service to the cause of advancement of Vedic studies, in particular, and of philological studies, in general, through the medium of this work, for my feeling in this matter is too deep for any other formal way of expressing it.

VII. CONCLUSION.

But to wind up, I feel like drawing back as I think of presenting this volume to the Vedic scholarship of the day. I am afraid, its defects are too glaring to be overlooked. In a complex, extensive and, may I add, progressive work like this which, being a result of necessary collaboration, has passed through so many hands, errors of entry and unevenness of treatment are more or less inevitable. But, as I feel, if my concern had been restricted only to the editorial aspect of my present many-sided charge and, especially, if the office routine and the financial organisation could have devolved on some other shoulders, it should have been practicable at least to reduce the proportion of these shortcomings. In the circumstances, without, however, intending to adduce either of these considerations as any justification for my failure to come up to the mark, I crave indulgence of every worker in this field to the extent of kindly apprising me of such mistakes and omissions as he may come across while using this work. Needless to add that the least help which will be rendered in this direction, will be most thankfully received and put to the right use in the further continuation of the work.

VIŚVA-BANDHU ŚĀSTRĪ.

V. V. R. Institute, Lahore.
June, 1942.

INTRODUCTION.

I. KINDRED LITERARY BACKGROUND

(a) VEDIC NIGHANTAVAS

Yaska in a passage which has since assumed classic importance, succinctly indicates the process of advancement of Vedic lore in ancient days Says he, "first came the Seers who had direct vision of reality (Dharma) They initiated their lesser associates, who themselves did not possess direct vision, in the secrets of their heart (Mantras) by means of word of mouth (Upadesa) And these, in their turn, feeling a strong urge further to impart knowledge, compiled Veda and Vedangas that the same might be mastered in their fullness [1] While Siksa and Chandas aided right pronunciation and recitation of Veda Vyakarana and Nirukta aimed at making it correctly understood Vyakarana, presupposing familiarity with the general import of a word on the basis of its radical element as quite discernible from its ordinary pronunciation helped the determination of the exact value of a particular form of it as used in relation to other words in a sentence Nirukta, on the other hand, concerned itself primarily with the task of determining the original radical element in a word, which had become obscure through the complicated working of the natural phenomenon of phonetic decay with a view to justify its meaning if known from tradition, and to guess it if otherwise

To facilitate a proper grasp of the teaching of Nirukta, which grew in importance as with the passage of time, the Vedic language became more and more unfamiliar, it seems, different Vedic schools prepared several lists of select words (Nighantavas)[2]

Only one of these, which bore the stamp of Yāska s editing[3] and was used as the basis of his commentative thesis since known as Nirukta has come down to us though in three recensions[4]. A triple arrange

[1] cf Nirukta, I 20
[2] cf Nirukta, vii 13.
[3] cf Nirukta, op cit
[4] cf PA I 305

ment was followed in these lists in that synonyms, homonyms and deonyms were separated from one another. While synonyms and deonyms offered easy and clear sub-grouping meaningwise and regionwise, respectively, homonyms remained mixed up with residual vocabulary of obscure origin and, therefore, uncertain signification. Having been designed as ready aids to memorise only such Vedic words as seemed noteworthy on account of their obscurity or importance otherwise, these lists did not contemplate exhaustive inclusion of the entire vocabulary of even a single Vedic text. That the extant list of Nighaṇṭavas has to its credit only 24 entries from amongst the first 500 entries in the present volume may suffice to illustrate this point.

(b) CLASSICAL LEXICONS.

Amara-siṇha and other medieval masters of Sanskrit lexicography perfected the technique of the ancient Nighaṇṭavas in producing their well-known metrical works. Synonymic and homonymic arrangements were pointedly distinguished from each other by being treated in separate works. But these lexicons had no immediate function to perform in respect of the Vedic texts as such, classical Sanskrit alone being their primary concern. To illustrate from Amarakoṣa, which is admittedly the most popular work of this class, out of the 35 entries in it as corresponding to the first 500 entries in the present volume, while not one accounts for an exclusively Vedic word, the number of even those which are common to Veda and classical Sanskrit, does not exceed 25. It is interesting that towards the end of the seventeenth century, Bhāskararāya seemingly made up this deficiency in the classical lexicons by adding to their number his Vaidika-koṣa, being a metrical rendering of Vedic Nighaṇṭavas as explained by Yāska.

(c) MODERN DICTIONARIES.

So long as the ancient instructional method of learning the entire course of studies by heart remained in vogue, the classical metrical lexicons continued to render yeoman's service towards maintenance and advancement of Sanskrit studies. But when with the introduction of the printing press, the present system of instruction from books with its visual emphasis as contrasted with the auditory one of the oral system, gradually became the order of the day, compilation of new alphabetical dictionaries soon began to be felt as a great desideratum. The opening

of the last century was hailed by the first production in this line by the Pandits on the staff of the College of Fort William. Wilson's dictionary, which first appeared in 1817, was based on it. The St Petersburg dictionary by Bohtlingk and Roth (1852 75) was the most comprehensive of the many attempts that were subsequently made in this direction The presence in it of 450 entries as against the corresponding first 500 entries in the present volume clearly indicates the fullness of its Vedic section Grassmann's dictionary, though limited to Rgveda, was characterised by neatness of method and thoroughness of execution Monier William's dictionary presented in a handy form the materials as well as conclusions of the above mentioned and other scholars with occasional additions and alterations and casual references to Indian traditional scholarship Tara-Natha's Vacaspatyam (1873 84), based mainly on tradition as it was, was the most extensive work produced in this line in India. But from the point of view of Veda, its utility was almost negligible. Thus, for instance, out of its first 800 entries as corresponding to the first 500 entries of the present volume, it refers only 40 of them to Vedic sources

(d) VEDIC ANUKRAMANĪS

The practical need of the ancient days, instructional and ritualistic, led the way to the compilation of serial hand books, called Anukramanis, enumerating initial portion (Pratika) and names of Rsi, Devatā and Chandas as pertaining to each Mantra They followed the order of the related texts and were composed in prose as well as verse It seems that at first they had been compiled in the form of separate sets of four-fold enumeration, which were later on, in some cases, consolidated into composite lists, known as Sarvanukramanis, enumerating all the four topics together. There is hardly any need of adding that the enumeration of Vedic Padas as aimed at by the present work was, according to the ancient system, the object of Pada-Pathas and not of these Anukramanis

(e) MONO TEXTUAL WORD INDEXES

1. Alphabetical word indexes to Sanskrit texts may in point of time be said to have just preceded the above mentioned alphabetical Sanskrit dictionaries which needed the same as their necessary basis They have been published, generally, as appendages to several text-

editions and, only occasionally, in the case of very important texts, separately also.

2. The following works of this class may be briefly noticed here on account of their special connection with the texts, which are being dealt with in the present volume :—

(i) Max Müller's Word-Index to Ṛgveda first appeared in two instalments in 1872 and 1874 as appended to the last two volumes of his first edition of that text and, afterwards, in a separate volume, as well, at the time of the second edition of the same (1890-92). It was designed merely as an unconsolidated, alphabetic arrangement of the Pada-text as such, omitting a considerable number of words, constituting refrains and repetitions, but repeating all compounds, verbal as well as non-verbal in a separate list, at the end, without referential accompaniment, in the alphabetic order of the non-initial components.

(ii) Svāmī Viśveśvarānanda and Svāmī Nityānanda brought out in 1908 a further reprint of the above, without the repetitional list of compounds, under the title, 'A Complete Alphabetical Index of all the words in the Rigveda.'

(iii) Grassmann's 'Wörterbuch zum Rig-Veda,' (1873), besides being a record of Ṛg-vedic signification as acceptable to the author, can very well be used also as a word-index in that it enters every word form with complete textual references, leaving out repetitions and refrains. According to its method of consolidation, only verbal and non-verbal sections, both arranged base-wise, are distinctly treated, no attempt being made to consolidate and correlate the three columns of the non-verbal sections, namely, primary derivatives (kṛts), secondary derivatives (Taddhitas) and compounds (Samāsas). The reverse index, given at the end, is a very useful accompaniment.

(iv) 'A complete Index of all the words in the Yajurveda,' by Svāmī Viśveśvarānanda and Svāmī Nityānanda (1908) is an alphabetical re-arrangement of the Pada-text of Mādhyandina-Yajurveda.

(v) 'Word Index to Taittiriya Samhita, by Mm Parasurama Śastri, Fasc I, (B O R I Poona, 1930) is a simple alphabetical re production of the Pada text, going even to the absurd extent of repeating compound words Its system of referential notation is inconsistent in that Anuvakas are enumerated side by side with Khandas, which are conti nuously counted Prapathaka wise, besides being a motley combination of Roman and Devanagari numerals and abbre viated Sanskrit ordinals

(vi) Simon's 'Index Verborum' to Schroeder s edition of Kathaka (caraka)–Yajurveda Samhita (1912) follows the methods of grammatical consolidation, giving the verbal and nominal forms distinctly under verbal roots and nominal bases, res pectively Its process of consolidation has however remained incomplete and inconsistent in that it has not been applied to all those declinables which are represented by only one form each

(vii) In 'A complete Index of all the words in the Samaveda' by Svami Viśvesvarananda and Svami Nityananda (1908), words have been taken directly from Samhita text of the Kauthumas as such and arranged alphabetically without their accent having first been converted into the Pada accent Moreover, it does not follow a consistent formula in respect of prepositionally composite verbs, which are sometimes entered as compound words and sometimes as two separate words As it is, it is often very misleading and, therefore, undependable Thus, for instance, it makes, without any justification, seven and ten accentually distinct entries, respectively, in recording the two simple words, अग्नि and अग्नि

(viii) Whitney's 'Index Verborum to Saunakiya Atharvaveda Samhitā (1881) is a work of very high order It is a fine model of scientific consolidation and thoroughness of execu tion Its value is further enhanced by having been supplied, at the end, with a reverse index and lists of feminine and verbal stems As in Grassmann's work, the process of

consolidation is limited to the differentiation of verbal and non-verbal sections only. From the point of view of the text, it does not include repetitions and refrains, and, practically, the whole of the last Kāṇḍa. Mere indication of Ṛgvedic resemblance or variation of entries, though useful by way of a notice, is not enough, it being still necessary to gather detailed information from elsewhere in order to make it yield some tangible result.

(ix) 'Index,' as attached to Volume III of S. P. Pandit's edition of Śaunakīya-Atharvaveda-Saṁhitā (1898) with Sāyaṇa's commentary on the same, is mere alphabetical arrangement of the Pada-text. Where the Pada-text is not available, words are entered exactly as found in the Saṁhitā-text as such, with the result that one and the same word is often entered more than once and falsely differentiated merely on the basis of its varying accentual notation as dependent on a preceding or a following word in the Saṁhitā-text e. g. entries corresponding to अश्वस्य and मंहिष्ठः.

(x) 'A complete-Index of all the words in the Atharvaveda' by Svāmī Viśveśvarānanda and Svāmī Nityānanda (1907) is a reprint of the above as a separate, handy volume[1].

(f) MULTI-TEXTUAL CONCORDANCES.

With the gradual recognition of the importance of comprehensive Vedic studies towards a right understanding of the texts as well as

[1] Besides their structural limitations and short-comings, if any, as indicated here, these works, as a matter of course, also suffer, without exception, from all such other defects as are inevitably inherent in the very nature of indexical essays of this type and as could be detected and corrected exhaustively only by virtue of the many stages of graded checking, which all materials as compiled for the present volume had to pass through. Just a few of these defects may be illustratively classified below, the related work or works out of the ten which are noticed here being referred to by the corresponding number or numbers of this list as enclosed inside terminal brackets :—

1. *Reference missed*, e.g. अ॒धाः ऋ ५, ६१, २ (iii); अ॒धाय्यः ऋ ५, ६२, ४ (i and ii); अ-मरत्वम् शौ १९, २७, १४, अ॒स्मनः शौ ५, ६, १ (viii); अ॒मि ऋ १, १४, ७; ५, ३, ४; ८, १२, २८; १३, ११; १५, १; १७, ५; १८, ५; ६ (iii); अमितम् शौ १०, ४, ५; ११, अमु-तृपः

reconstruction of the history of growth and development of the ancient cultural heritage of India, it came to be realised towards the close of the last century that it was necessary to compile for this purpose on

शौ १०, ५, ४९, अस्ताम् शौ १२, ४, ५२ (viii), अस्तु ऋ १, १६२, ११, ८, १७, १० (iii) अस्मुत् शौ ७, २४, १, १८, ४, ६९, अस्मि शौ ६, ५८, ३, अस्मे शौ १८, ४, ४६, अहानि शौ १८, १, २७, २८ (viii) आ ऋ ८, ८१, ६, ९, ८१, ४ (i and ii), आह शौ १८, २, ३७, स्याम शौ ९, १५, २०, १८, ३, १७, ४, ६९ (viii)

2 *Misprints*, e g अश्शर्म् < अश्शर्म्, अश्शार्य < अश्शाय, अकृष्टपच्या° < °च्या° (v), अवपति < अप° (vi), अभि-शाचं < °साच (x), उपलान् < °लान्, चक्रम < चक्रम मा १९, ५५ चय्यम् < चष्यम् (iv), जनायथा < अजायथा (v), तवसा < तुवसा (iv), तुतुपाणा < °पाणा (i and ii), शवसानम् < °नम् (ii), प्रविदम् < °श्च (iv), सुप्रशस्तिम् < सु-प्रशस्तम् (ix and x), पुचेत < पुचते (ii)

3 *Wrong Construction*, e g अनुवासि < अनुवा । असि, अनुमता < °ता, मनुर्द्धिम् < मनु । ऋद्धिम् (vi), अभिसचरण्यम् < अभि । सचरेण्यम् (iii), अर्वाक < अर्वा । अक (vi), अवम < अवसे (iv), अवान्तरा < अव । अन्तरा (vi), अश्मन्वती < अश्मन्वती (iv), अश्विना < अश्विनौ ऋ १, ११६, ५, १८२, ७, ७, ७२, ४, ७३, २, अश्विना (म) < अश्विना ऋ ४, ४५, ५ (iii) अहीतमुप्यस्या < अहीतमुखी । अस्या (vi), आदित्या < आदित्या ऋ २, ४१, ६ (i and ii) आसन् । इपून् < आसचि(न्[न्]-इ)पून् काठ ४५, २१, का < एका काठ २२, ८[१], गायत्र्युविभक्ता < गायत्री । अविभक्ता (vi), ततऽअपस < ततऽअपसे (ii) तरत् < प्रतरत मा ३५, १० (iv), परिवृता < परिवृता ऋ ३, १७, १ (i and ii), यहिक्नीनिके < यहि । कनीनिके, मग्मपत्ना < मत् । सपत्ना (vi) मा (< अस्मद्-) < मा शौ ८, १, ८ (viii), वाजिन < वाजि । न ऋ ६, १३, ६, सूनुता < सूनृता ऋ ८, १३, ८ (i and ii)

4 *Wrong analysis*, e g २नि शित- < १ निशित- in अनिशित- (i and ii), १अनु-द्- < *आ-नुद्- in अनानुद्-, अनु भूति- < *आऽनु-भूति- in अनानुभूति- (i, ii and iii).

5 *Wrong reduction* e g अहि हन्- > अहिघ्ने < अहि-घ्न- (vi), अ निमिष्- > अनिमिषम् < °मिष-, अनेन- > अनेन < अनेनस्- (iii), ऋतु- > ऋत्वा < √ऋ, √१अस् > आमन् < आमन्- (vi).

6 *Wrong reference*, e g अप मा ५, ८६ < ५, ८[१] (ix), गृति ऋ ४, ७, ४, ५ < ४, ६, ४, ५ (ii), मवंयामिनीम् शौ ११, ११, ७, १६ < ११, ११, १६ (x), प्र शौ २०, ७६, ७[१] < २०, ७३, ७[१] (ix and x), प्रयेन शौ १०, ११५, २ < २०, ११५, २, मृदन् शौ २, २८, ४ < २०, २८, ४ (x), पुरू ऋ १, १५९, ३ < १, १५८, ३ पूथे ऋ ९, ११०, ७ < ९, ११०, ९, रुम ऋ ७, १५, ३ < ७, १५, १३ (ii), रोषनानाम् ऋ ७, ५, १० < ३, ५, १०, विलूर्वे ऋ १०, १, १ < १०, १८, १, विभुघ ऋ ४, १९, ६ < ४, १६, १८ (i and ii), विस्पे ऋ ०, २२, २ < ४, २२, २ (ii) ध्रुवग्राम् ६०२, ८ < ८४४ (= ऋ १०, १८), १२ (iii)

the basis of Vedic literature comparative reference books, collecting and correlating multi-textual data. A reference to the few works which have been compiled so far in this line may be made as under :—

1. Jacob's 'A Concordance to the Principal Upanishads and Bhagavadgītā,' (1891) draws its materials from 56 (also counted as 66) texts. It is in the form of serial groups of citations from these texts, given under an alphabetically arranged list of select words, which are not intended to be provided with any kind of etymo-grammatical treatment or referential fullness.

2. Bloomfield's 'A Vedic Concordance' (1906) represents the materialisation of the last portion of the plan of a three-fold apparatus designed to facilitate and deepen the study of Vedas and consisting of a universal word-index to Vedas, an index of Vedic subjects and ideas and a Vedic Concordance, which he envisaged and announced in 1892. It is a universal Vedic Pratīka-index and, as such, is to be distinguished from the present work which is a universal Vedic Pada-index. It gives every Vedic Mantra, or its every Pāda, when metrical, in a common alphabetic arrangement. Altogether, 119 texts have been drawn upon, out of which 56, forming the original corpus, have been fully utilised and the rest only on a restricted and selective basis according to the nature of each case. That even accented texts have been given unaccented is a serious drawback in this otherwise very useful major work of comparative Vedic reference.

3. 'Vedic Index of Names and Subjects' by Macdonell and Keith (1912), practically embodies the second portion of Bloomfield's scheme as indicated above, consisting of series of articles in the form of digests of previous and contemporary research as well as original conclusions based on and referred to Vedic sources in respect of a number of material and cultural aspects of ancient Indian life, so important for historical, geographical and general researches. These articles are given under an alphabetically arranged list of words, which were selected primarily to form appropriate titles for the same and not for the purpose of being referentially concorded or etymo-grammatically explained.

4. Haṇsa-Rāja's 'Vedic Kosa' (1926) gives serial groups of citations of philological and general interest taken, in the main, from 15 Brāhmaṇa-texts under an alphabetically arranged list of select words,

not intended to be referentially fully concorded or further explained in any other way

II GENERAL AIM, SCOPE AND PLAN

(a) AIM

1 It will be observed that while most of the reference books referred to in the foregoing chapter have been and may continue to be useful in their own way, none of them was designed to be or could serve the purpose of a universal Vedic word index, the definite need of which was indicated by Bloomfield in 1892 as already alluded to The chief object of the present work lies in the fulfilment of this long felt need of Vedic scholarship

2 Primarily designed as the basis of a universal Vedic dictionary, as already projected, varied accompaniments of the presentation of its indexical materials as described in detail in the sequel, are intended substantially to relieve the said dictionary of the burden of philological discussions so that it could address itself freely to the exegetical and semasiological data

(b) SCOPE.

1 The number of basic texts registered so far is 407 and is expected further to rise to 425 by the time the last instalment is issued[1].

2 Besides entire Vedic and sub Vedic literature available in print, some other works of ancillary and extensional type, though outside these two classes, are also included in this enumeration on account of their considerable relationship of form or substance with the same

3 The basic texts fall under the following main heads :—

(i) Samhitas, (ii) Khila sūktas, (iii) Brahmanas, (iv) Āraṇya kas, (v) Upaniṣads, (vi) Srauta sutras, (vii) Ghrya sūtras, (viii) Mantra pathas, (ix) Dharma sutras, (x) Pitrmedha sūtras, (xi) Sulba sūtras, (xii) Pariśiṣtas, (xiii) Anukra maṇis, (xiv) Śikṣas, (xv) Prātisakhyas, (xvi) Sūtra pātha, Uṇādi pātha, Dhatu pātha, Gaṇa patha, Phit-sūtras, Vārtikas, Iṣtis and Lakṣyāṇi of the Pāninian grammar,

[1] Contrast this with 180 being the figure which represented the visualisation of the scope seven years ago (cf Vol II, p XII)

(xvii) Nighaṇṭavas, (xviii) Nirukta, (xix) Chandas, (xx) Jyotiṣa, (xxi) Pūrva-mīmāṇsā, (xxii) Uttara-mīmāṇsā, (xxiii) Sāñkhya, (xxiv) Yoga and (xxv) Bhagavad-gītā.

(c) PLAN.

1. These heads have for the purposes of this Concordance been grouped as under :—

(i) Saṁhitās and Khila-sūktas, (ii) Brāhmaṇas and Āraṇyakas, (iii) Upanisads, Uttara-mīmāṇsā, Sāñkhya, Yoga and Bhagavad-gītā and (iv) the remaining sixteen heads.

2. In order that the distinct types of vocabularies, severally, pertaining to Saṁhitās, Brāhmaṇas, Upaniṣads and Sūtras, in general, could be presented in a form which should facilitate specialised researches into them, the vocabularies of the above-mentioned four convenient groups are arranged in separate volumes, which are designated as Volumes I, II, III and IV, respectively and are being issued in parts like the present one. Volume V is intended to include consolidated indexes of initials as well as finals of all the vocabularies registered in Volumes I-IV along with some other contents of commemorative, referential and bibliographical utility.

III. BASIC TEXTS.

(*a*) The following Saṁhitā-texts are dealt with in this Volume[1]:-

1. Ṛgveda-Saṁhitā. (abb. ऋ.)
2. Ṛgveda-Khilasūktāni. (abb. खि.)
3. Vājasaneya (Mādhyandina)-Śukla-Yajurveda-Saṁhitā. (abb. मा.)
4. Vājasaneya (Kāṇva)-Śukla-Yajurveda-Saṁhitā. (abb. का.)
5. Taittirīya-Kṛṣṇa-Yajurveda-Saṁhitā. (abb. तै.)
6. Maitrāyanīya-Kṛṣṇa-Yajurveda Saṁhitā. (abb. मै.)
7. Kāṭhaka (Caraka) Kṛṣṇa-Yajurveda-Saṁhitā. (abb. काठ.)

[1] What follows is mere enumeration, consolidated bibliography to Vols. I-IV, having already been referred to above as a contemplated constituent of Vol V. It is to be observed here that colophons to the basic texts are being treated as integral portions of the latter for the purpose of proper registration of their varied vocabulary.

8 *Kapisthala (Katha) Krsna Yajurveda Samhita* (*abb* क)

9 Kauthuma Samaveda Samhitā (abb कौ.)

10 Jaiminiya Samaveda Samhita (abb जै)

11 Saunakiya Atharvaveda Samhita (abb शौ.)

12 Paippalada Atharvaveda Samhita[1] (abb पै.)

(*b*) Ancient Pada texts as available in relation to some of the afore said Samhita texts and the technique of their exhaustive correlation with the Concordance entries are being indicated in the sequel (cf Intro IV, I, a, g)

(*c*) As a further aid to the right understanding and trustworthy analysis of the basic texts, an effort is made to lay under thorough contribution as wide a range of ancient as well as modern Vedic commentaries and other related treatises and dissertations as practicable at different stages of the work It is unnecessary to enumerate the same here in view of the clear indication in this matter, title wise as well as author wise, being made in its proper place below (cf Abb क and ख)

IV. OUTLINES OF METHOD

1 GENERAL

(a) EXHAUSTIVENESS OF TEXTUAL DATA

This volume possesses characteristic fullness of basic record in that every word form which is found used in the texts treated of here, is registered in it without any exception These extensive materials are given here, for the first time, in a complete analytical setting accompanied by a critical and commentative apparatus in the form of footnotes containing varied and exhaustive discussions on text critical, etymological, phonological, grammatical, syntactical accentual metrical semasiological and exegetical problems involved taking due cognisance of and assessing at its proper value contribution of previous scholarship, ancient as well as modern, on the subject

[1] Books I XVI are included so far, the same only having been available in the transcript editions at the time of original compilation of textual entries The remaining text, namely, Books XVII XX are being added supplementally

(b) TEXTUAL CORRELATION AND VARIATION.

1. The process of internal repetition in Ṛgveda is dealt with, exhaustively and distinctively, from the point of view of each word-unit, both when it is read in the repetitive occurrence of the passage containing it as well as when it is not read in the same.

2. The phenomenon of textual relationship between Ṛgveda, the virtual fountain head of Vedic text-tradition, and other Vedic texts is likewise fully treated. It is graphically differentiated according as the text containing a particular word-unit happens to be a mere repetition of the corresponding Ṛgvedic passage, or has suffered some change, especially in respect of the word-unit in view.

3. When this variation affects only the accentual or morphological aspects of a word-unit, the Ṛgvedic reading is regularly indicated in footnotes, e. g. p.348[e].

4. Likewise, when the change consists of the use of quite another word, which may or may not be synonymous with the Ṛgvedic reading, the latter is mentioned in footnotes, e.g. p.15[k].

5. But when the change involves such structural tampering with a passage as renders equation of the particular word-unit in view impracticable, due report to this effect along with numerical reference to the corresponding Ṛgvedic passage is made in footnotes[1], e. g. p. 39[c].

6. Other mutual textual variation outside Ṛgvedic tradition is also generally referred to in footnotes, e.g. pp. 34[e], 65[i], 80[c], 373[k].

7. Important variative suggestions as derivable from manuscript readings are in the same manner properly referred to in footnotes, e.g. pp. 47[b], 61[k], 354[a], 367[q].

8. Ancient commentative tradition and modern scholarship have likewise been laid under contribution on this point, specially, towards clarification of obscure readings, e.g. pp. 68[f], 78[f], 426[d].

9. Vocabulary of the Brāhmaṇa portion of Black Yajurveda,

[1] In the further continuation of the present volume, this and the other above-mentioned single-sided processes are being developed into double-sided referential tools which students of Ṛgveda on the one hand and those of the remaining Vedic texts on the other will be able to use with equal facility.

as representing the oldest Vedic prose, is given a distinctive treatment to facilitate its special study.

(c) TEXTUAL ESTABLISHMENT.

1. The process of textual record in the Concordance has been preceded by and, indeed, based upon a thorough going and manifold checking of each word unit from the points of view of its accent, morphology, phonology and etymo grammatical setting While ancient Pada pathas have been fully utilised in the few cases in which they are available, it has been necessary to construct new Pada pathas on similar lines in the case of the remaining texts Standard traditional commentaries and modern translational and exegetical works have likewise been exploited. And, these lengthy and laborious studies have revealed as never before that the utmost and most urgent need of future Vedic scholarship still lies in the matter of re editing of these texts, without exception, towards securing a larger measure of correctness of their readings.

2 This will be amply borne out by even a cursory reference to the several hundred footnotes, which are devoted to statement and solution, in so far as suggestible, of this most difficult problem and may be classified for the sake of affording a clear view of the point involved, in each case, into the following main types —

(i) Those indicating obscurity, but not attempting any solution, e g p 7[k]

(ii) Those embodying an effort to solve an obscure problem, e g. pp 199[a], 373[b].

(iii) Those rendering dubious some readings which have hitherto been passing muster, e g pp 6[g], 66[c].

(iv) Those challenging previously established readings, e g. pp. 7[j], 40[f], 77[p], 146[f], 221[e], 222[d], 250[l], 280[f], 315[k], 386[c], 439[f], 443[e]

(v) Those justifying emendation actually introduced, e g pp 7[m], 101[d], 170[e], 230[b], 309[r], 364[e], 371[h], 373[f], 494[k].

(vi) Those supplementing previous deficient editings, e g pp 7[o], 17[p].

(vii) Those making proper assessment of ancient authorities, e g pp 10[c], 36[e], 176[b], 206[l], 252[l], 260[e], 271[c], 319[f], 534[e].

(viii) Those making proper assessment of modern authorities, e.g. pp. 11[d], 18[h], 226[b], 234[b], 244[b], 253[f], 271[n], 297[k], 304[m], 306[f], 360[c].

(d) TEXTUAL INTERPRETATION.

Even though continuous interpretation of Vedic texts lies outside the domain of the Concordance, exigencies of the process of textual determination have necessitated exegetical treatment in the case of a good many passages, e.g. pp. 10[g], 14[h], 18[f], 38[b], 42[f], 58[f], 59[g], 258[b], 259[b], 281[b].

(e) TEXTUAL METRICS.

Occasionally, circumstances similar to those just alluded to above have rendered it unavoidable to undertake, of course, incidently, a critical study of the varied metrical aspects of a number of Vedic texts. The methodology of this process in respect of normalisation and restoration of original measures as developed and followed here (e.g. pp. 458[i], 494[k], 500[i]) will be found well worth a separate, exhaustive pursuit, being a very useful side-help towards necessary textual reconstruction.

(f) TEXTUAL ELONGATION.

The phenomenon of textual elongation has demanded three-fold treatment as follows :—

1. When a word is read (as in Maitrāyaṇī Saṁhitā) as ending in आ, being a peculiar phonological resultant of original terminal अस् or र् before accented initial vowel of another word[1], the said आ is converted into either of its above-mentioned respective bases accompanied, generally, by a footnote reference to this change, e.g. p. 561[a].

2. When a word is read as ending sometimes in a long vowel and sometimes in a short one (as is the case with a few verbal forms and indeclinables) on account of historical or metrical reasons, this double aspect is indicated in juxtaposition, when entering the word at the head of the combined referential section against the practice of the Pada-texts of uniformly reading a word of this type as ending in a short vowel[2], e.g. √अव्>अव>वा, अध>धा, अभि>भी, अभि√रक्ष्>अभि…रक्षथ>था.

[1] The situation needs further consideration, for it may possibly represent a fossilised reminiscence of original long vowels, in which case the treatment referred to here will have to be modified.

[2] cf. Intro. IV, 4, c, xi.

This rule essentially holds good also in the case of prepositionally compositive indeclinables of the above mentioned type[1], e g १ अनु, > नू-राधु, २अ (नु>) नू राधु

3 Initial syllables of reduplicative word forms, mainly of the intenso frequentative type, are sometimes read as ending in short vowels[2] (e g ततृदानु-, ततृपाणु-, वव्रस्व), but more often as ending in long ones (e g तातृपाणु-, अनु…वावृतु, वावृधध्यै, वावृधस्व) The Pada texts do not observe a uniform rule in these cases (e g ममहन्ताम्, ममृते, ववसानु, ववृपाणु-, beside चाक्लृमे, चाकशीति, चाकनत्)[3] Words of this class are entered here uniformly in accordance with the either aspect of the Samhita texts (e g ततृपाणु, beside तातृपाणु)

(g) TEXTUAL PADA PĀTHAS

Ancient Pada pathas of five texts, namely, Rgveda, Madhyandina and Taittiriya Yajurvedas, Kauthuma Samaveda and Saunakiya Atharvaveda are available in print Pada patha of Maitrayana Yajurveda is found frequently noted in the critical apparatus attached to its edition A manuscript of this Pada patha is also locally available[4] A few points bearing on the relationship of this Concordance to these ancient records of separation of textual word units may be given as under —

1 When the entries as made here agree with the Pada texts, which holds *good in the case of an overwhelming majority* of them, no reference is made to the latter

2 In cases of discord between the two, and there is a good crop of them, too, the Pada texts are regularly noted and also discussed, if necessary, in footnotes, e g pp 85[b], 219[c], 242[d], 295[c], 346[c], 439[f], 494[k], 587[a]

[1] Accordingly, discrepancies here and there (e g अ कुत्र) merely represent *the* preliminary, incompletely developed stage of the application of this technique

[2] From the point of view of the Ur Aryan philology the practice of the Pada texts *in respect of reading long reduplicative syllables as short ones* has hardly any justification

[3] For treatment of long vocalic finals of initial components of certain composite declinables, cf Intro IV, 3 d, viii.

[4] The so called Rāvana s Pada pāṭha of Rgveda a manuscript of which, Aṣṭaka VII only, is deposited here does not differ in any way from the familiarly known Pada pāṭha as attributed to Śākalya

3 In cases of doubtful entry, the Pada texts are noted to the accompaniment of descriptive assessment of pros and cons, e g pp 6[a], 147[b], 154[d]

4 While Pada texts, as a rule, do not put Avagraha between the negative particle and the next component in a compound word, the Concordance regularly supplies the requisite mark, thereby lining up negative compounds with all other compounds The value of this departure will be apparent from cases like अ-पतिघ्नी- (as against अपति-घ्नी-according to the Pada text), where accent on the negative becomes more clearly understandable through it than it could otherwise be[1].

5 In many other compounds of doubtful nature, in which Pada texts avoid putting Avagraha anywhere, the mark is supplied here, often as a tentative measure and discussed as such in footnotes, e g p. 61[e].

6. Where there is discord between a Concordance entry and the corresponding Pada text in respect of the position of Avagraha, the subject is duly dealt with in footnotes, e g pp 91[d], 159[l], 163[m].

7 As against the practice of the Pada texts of indicating a prepositional component of a composite verb as such only when the former is unaccented, the same is given here as such, irrespective of its being accented or otherwise This device, affecting as it does thousands of entries, has, in its turn, necessitated close investigation towards determining real existence of mutual affinity between the two parts of each such case[2]

[1] It is, however, to be observed that this departure, useful as it is in cases like the one under reference, where the negative adjunct qualifies an entire following compound and not its initial component alone, has a barely mechanical value of referential convenience as distinguished from a scientific and historical one. For, it seems, the Pada texts had a very significant tradition at their back in refraining from separating the negative component from a following word in that the basic entry अ is a mere phonetically residual reduction from the original word unit *अन् of diminutive and negative signification and that as such it lacks independent *locus standi*, at least, from the point of view of the Ur Aryan philology (cf. Inn आ अ)

[2] But, it is quite likely, that the Pada texts are here keeping alive the memory of olden times when the so-called accented prepositions as understood by later grammatico-etymologists, were still adverbs, which could be used as unaccented prepositions only on entering into composition with immediately following accented verbs, the implication being that enclitic verbs did not possess compositive potentiality (cf Intro IV, 3, a, 4)

8. As indicated above under the preceding head, the Concordance more often differs from than agrees with Pada-texts in its method of recording cases of textual elongation.

(h) SCHEME OF CATEGORISED RECORD.

1. Partly on morphological and partly on significative grounds, word-units are registered here, under three grammatical categories, namely, verbs, declinables and indeclinables, arranged in one, common, pedigreed, alphabetic order.

2. While detailed mechanism of the distinctive record of these categories follows in the separate sections on them, some general observations on the subject may be made here :—

(i) The verbal section comprehends entirety of tense and mood formations from primary as well as secondary roots, both simple ones and prepositionally composite ones.

(ii) Verbs signifying simple predication, are grouped in distinction from separate sub-groups, relating to those used in causative, desiderative or intenso-frequentative sense. The former, in their turn, are further separated in two sub-groups, one consisting of forms based on developed stems (i. e. Sārvadhātukas) and the other of those based on undeveloped stems (i.e. Ārdhadhātukas.)

(iii) Distinctive groups of declensional forms are pedigreed under connected verbal roots through corresponding declinable basic reductions (i.e. Prātipadikas). In cases of obscure geneological connection, unpedigreed entries are made in their own, independent alphabetic order and the same are etymologically treated and discussed in footnotes.

(iv) A clear, gradewise distinction is made in entering declinables of primary nature (i.e. Kṛt) from those of secondary nature (i.e. Taddhita.)

(v) Compositive character of each declinable, whether primary or secondary, is distinctly recorded, both when it appears as a first component and when it is used as a subsequent one. Besides, exhaustive cross-references are made to facilitate a thorough-going study of each compound.

forms a regular feature of footnotes and may along with the division into components be depended upon as the most helpful means of further exegetical efforts in this behalf.

(xiv) Although symbolical distinction which is made between one category and another, has helped very much in dispensing with the general use of numerically differentiated entries of phonologically similar word-units falling under different categories, yet it is found useful and, accordingly, employed, in those cases where it is necessary to bring out accentual variation as well as in many others, in which this treatment is likely to afford a distinct view of separate semasiological aspects (e.g. different kinds of nouns.)

(i) ACCENT.

While detailed treatment of accent in the Concordance forms the subject of a separate, subsequent section, the following observations, being of general nature, may be made here in this connection :—

1. Every accentual entry is explained in footnotes, this along with etymo-grammatical and text-critical discussions being their most essential constituent.

2. Inter-textual accentual variation is regularly indicated and correlated in footnotes, e.g. p. 370[a].

3. Necessary emendation of accent is made and indicated as such, e.g. pp. 7[m], 37[e], 145[g], 221[f], 224[b], 287[i].

4. Textually unavailable or uncertain accent is only occasionally supplied, e.g. pp. 60[f], 65[e].

5. While Udātta and the so-called independent (Jātya) Svarita are regularly and distinctively marked, the former alone is recognised as the original accent, ontogeny of the latter being explained on the basis of the same, thereby correlating it with the ordinary Kṣaipra phenomenon, e. g. pp. 537[1], 566[4].

6. The phenomenon of double accent is admitted only as a fossilised representative of a very primitive condition of the Ur-Aryan morphology, in which the subsequently so marked synthetic characteristic of comparatively later Sanskrit had not yet advanced much beyond the initial stage of compositional repetition or juxtaposition

of independently usable, accented word-forms, signifying varied case-relations and, also, tending to develop adverbial and prepositional values. Accordingly, the basic reductions like अग्नी-षोम- and अह्ना-पुरुस्-, which are more in accord with the Pāṇinian notion of them (e.g. pp. 37[b], 49[e]) than with the idea just being indicated here, had better been entered as अग्नि-(+)षोम-, अह्न-(+)पुरुस्-. The present ontogenetical conception of this phenomenon may also be said to have been responsible for the discovery of the three grades of combination of an indeclinable with a verb (cf. Intro. IV, 1, h, 2, xii). This, coupled with the thorough going discrimination which has been made as between the adnominality or adverbiality of each occurrence of an indeclinable, has necessitated a large number of verbs, which have been understood so far as being doubly accented and composite, being recorded here as two singly accented separate words in each case, e. g. pp. 178[l], 184[f], 185[p], 317[l], 319[c], 321[a], 327[n], 329[k].

7. The system of marking Udātta and Svarita as followed here, is an eclectic innovation, which is based upon the traditional systems and, which by virtue of its directness, simplicity and suggestiveness, may be well worth consideration towards uniform adoption in future editions of the texts.

(j) ETYMO-MORPHOLOGY.

1. Yāska and Pāṇini were the brightest, though not the earliest, exponents and systematisers of the long line of ancient Indian school of grammatico-etymologists (Nairuktas), who enunciated the theory of verbal origin of noun and, for the matter of that, adjective and adverb, which were regarded either as mere semasiologically differentiable aspects of or as secondary derivatives from it. They evolved the wonderful technique of verbal roots on the one hand and separate sets of conjugational, declensional, primary, secondary, feminine and denominative suffixes on the other and described every verbal, nominal, adjectival or adverbial form, primary or secondary, as a combination of some ultimate verbal root with one or more suffixes from the corresponding set or sets. While the entire significative range of a verbal root in its varied nominal transition remained exclusively centred upon itself, the suffixal machinery, though void of any meaning in itself, was supposed to possess the potentiality of lending the requisite, distinctive colouring to root-

meaning at each stage of its said transition. Thus, for instance, the presence of the action of eating as found in the denotation of the words, अत्ता, अदनम् and अन्नम् was due to the presence in them of the common verbal root, √अद् to eat; but the active, abstractive and passive relationship of the action of eating as respectively denoted by these words was derived from the respective presence in them of the suffixes, तृच्, ल्युट् and क्त. A frame-work of indicatory letters (Anubandhas) as attached to suffixes was invented, specially by the grammarians as distinguished from the etymologists, readily to help a note being made of particular phonetic and accentual changes in the radical portion as attending suffixal contact.

2. While this analytic treatment was the recognised province of Vyākaraṇa, Nirukta, as following it in principle, was in a way complementary to it in that by bringing to light, as its primary function, the phonetic changes which language underwent in being spoken from generation to generation, it enabled obscure words being passed through a mental process of reversion to the original situation (Pratyakṣa-vṛtti), favourable to their right analysis into radical and suffixal elements.

3. It is, however, noteworthy in this connection that their respective treatment of the phenomenon of phonetic change constituted the real line of demarcation between these two Vedāṅgas in that, as stated above, Vyākaraṇa sought codification of this phenomenon on the basis of specially indicatable peculiarities as attaching to suffixal elements when coming into contact with particular basic elements, verbal as well as nominal, and Nirukta recognised the same as inherent in the very nature of the spoken word, both in its basic and suffixal portions and, therefore, admissible as such without attributing its incidence, whether in a base or in a suffix or in both, to either of them as a speciality belonging to it.

4. The following points may be noted as bearing on the treatment followed here in this matter :—

(i) The Concordance is presented in a thorough-going Pāṇinian setting, the above-mentioned etymo morphological principle being strictly adhered to.

(ii) In the case of regular, pedigreed entries, etymological aspect being self-evident, corresponding footnotes concern themselves mainly with the morphological side.

(iii) In the case of etymologically obscure and, therefore, unpedigreed entries, corresponding footnotes are intended to afford a complete view of previous contribution, ancient as well as modern, to the subject, accompanied by its critical assessment as well as new suggestion, if any.

(iv) In most cases, phonetic changes are explained both according to the Vyākaraṇa and the Nirukta sections of the ancient grammatico-etymological system and an attempt is made to correlate their respective terminologies.

5. But while the Pāṇinian system forms the structural backbone of the Concordance on account of its remarkable intrinsic merit and firmly established universal recognition, another quite independent hypothesis in the Ur-Aryan philology is also envisaged in numerous footnotes. The following remarks are intended just to point out some of its salient features :—

(i) The Ur-Aryan speech expanded out of accented, monosyllabic significant, basic sounds.

(ii) Each basic sound was of a composite nature, beginning as an aspirated or sibilated consonant and finishing up as a rolling vowel, with a nasal tendency.

(iii) These basic sounds, which do not seem to have been more than five, but may have been fewer, may be represented as *घॄ, *हॄ, *धॄ, *भॄ and *नॄ[1].

(iv) As a result of natural variation inherent in pronunciation from man to man, each basic sound was uttered in a number of ways in respect of both its elements, consonantal as well as vocalic[2].

(v) Ur-Aryan was a non-inflective language.

(vi) Originally conceived as nouns and used in series to convey

[1] For the elongated representation of the common vocalic aspect of these basic sounds, and for the devolutional phenomenon in the Aryan vocalic system, characterised, in pausa, by an elisional tendency, cf Pre. II, 8, fn.

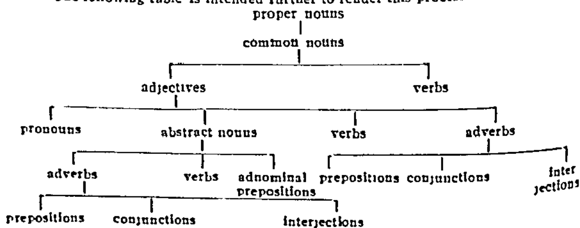
[2] The general line taken by this phenomenon of variation is being illustrated hereafter in the form of a ready-reference chart in the case of one of the basic sounds (cf. RC. V).

connected ideas, the above mentioned basic sounds gradually developed interrelated values of different parts of speech, still at the primitive uninflected stage, in the order of proper nouns, common nouns, adjectives, pronouns, abstract nouns adnominal prepositions, conjunctions and interjections and subsequently, through the inter play of the compositional phenomenon, verbs, adverbs and adverbial prepositions[1]

(vii) Frequency and constancy of several serial types of the basic sounds were responsible for the development of compositive tendency in them It manifested itself in a number of ways starting with the primitive compound, consisting of loosely strung two components, which maintained their separate accents intact, and culminating in the rich variety of the several types of consolidated and singly accented compounds of later usage Accordingly, the doubly accented particle चाव [<*भर्- + भर्(-)] is of great historical importance, being the only surviving representative of the above mentioned primitive compounds in the form of juxtapositive conjunction of two separate word units

(viii) Of the later compounds, oxytone Dvandva was the first to come into vogue, gradually followed by the other principal varieties, namely, oxytone Tatpurusa on the one hand and Pradi *cum* Bahuvrihi, which maintained the accent of the first member on the other[2]

[1] The following table is intended further to render this process clear —

[2] Accordingly, as the Ur-Aryan terminology is gradually recognised and the close relationship between Prādis, on the one hand, and Bahuvrihis instead of

Samāsa, the last mentioned formed the common origin of the rest Therefore, there is no essential distinction between the primary verbs and the so called denominative verbs, as understood at present, except that the latter came histori cally later than the former

(k) CORRELATION OF SYSTEMS

Although from the point of view of the hypothesis of uninflected monosyllabic origin of the Ur Aryan speech, as adumberated above, Paninian basic as well as suffixal elements have no objective existence (e g pp 439[f], 443[e]), yet, for reasons as already stated, this Concordance is set strictly in accordance with the Paninian twofold terminology Accordingly, the following points may be noted as indicating how the new hypothesis is given in footnotes in correlation to the Paninian system —

1 Basic monosyllabic sounds are represented as ending in ऋ being the familiarly known, common, theoretical, starting point for the objective triple phonetic variation, namely, अर्, इर् and उर्[1].

2 When a basic monosyllabic sound is referred to in respect of its verbal usage, it is prefixed by the familiar radical sign, e g p 580[b]

3 When a basic monosyllabic sound is referred to in respect of its nominal usage it is put as a derivative and supplied with the familiar terminal hyphen e g p 587[h]

4 Most of the Paninian verbal roots are of a composite nature and, wherever necessary they are explained as such, indicating their components e g p 479[g]

5 A new semantic theory is introduced to explain how, e g √अर्क् > अर्क- could denote many unconnected things, e g a hymn, the sun and the plant of that name This is the theory of Bahu prasthāna Dhātu (abb बधा) or verbal roots of multiple origin In the light of this postulation verbal roots of this kind are common, undifferentiable phonetic descendants of entirely separate predecessors with different meanings[2], e g pp 416[a], 437[i], 479[g]

[1] The implication is that but for this correlational consideration it is unnecessary to represent the basic sounds with the long vowel, the short one being quite sufficient.

[2] As a corollary to this hypothesis, it is to be observed that when a root consisting of one of the basic sounds happens to be characterised by homonymic poten

6 Paninian suffixes are occasionally traced to their objective ancestors, e g pp 163^{b}, 341^{k}, 381^{c}, 403^{a}, 425^{c}, 426^{m}, 430^{a}, 486^{b}, 490^{n}, 494^{b}, 502^{b}, 504^{a}

7 Pronouns and other parts of speech, wherever possible, are brought within the fold of regularly pedigreed entries, e g २भुनु, अस्मद्-

(I) PĀNINIAN STUDIES

The main lines on which the Concordance serves the purpose of carrying on comprehensive and comparative studies in the Pāninian system may now be briefly indicated as under —

1 Yaska's four fold categorisation of words[1], namely, nouns, verbs, prepositions (Upasargas) and particles (Nipātas) was further consolidated by Panini He treated[2] prepositions under particles and grouped them together along with certain other words listed in Gaṇapatha under स्वर् as indeclinables[3], all of which he put as a special sub class of declinable bases (Pratipadikas) with declensional suffixes dropped[4] But this

tiality, the phenomenon is to be explained on the basis of the distinction to be made between the really basic sounds on the one hand and those only apparently so on the other, the latter being only phonetic remnants of primitive composite sounds The residual process may be represented, e g, as, *घुर्- + *मुर्- > *घन्मुर् > *घाम्नुर्- > *घमुर्- > *घुमुर् > *हुमुर् > *मुर् > √*मृ, which is obviously different from the original reduction √*मृ, responsible for the second component in the above mentioned primitive compound Just to indicate the potentiality of this theory as a useful tool for further researches, incidental reference may be made to the current theory of the Indo Iranian clash in ancient times It is supposed that as a result of it Deva as a diefic term with Indians became a demonic one with Iranians and Asura as a diefic term with Iranians became a demonic one with Indians In so far as the philological aspect of the theory is concerned, it is obvious that it will fall to the ground if the present hypothesis of multiple origin of homo phonological words is conceded And, quite incidentally, the presence in the Ur Aryan speech of this compositive tendency of its basic sounds, may be said to be additionally vouched for by the persistent use of auxiliary verbs in all Aryan languages, ancient as well as modern

[1] cf Nirukta, i 1

[2] cf Astadhyayi, i 4 58

[3] cf op cit. i, 1, 37

[4] cf op cit ii, 4 82.

process, which seemed to reduce the number of the categories to two, failed to assume any objective value in that it served merely to side-track into the technical jumble the real problem of finding out the way to etymo morphological correlation of indeclinables with the other two categories The Concordance, as already observed, follows, in substance, only the non technical aspect of the Paninian method in that indeclinables are treated here as a category apart to the accompaniment of adumberation of the fundamental principle of their intimate connection with declinables by virtue of their being recognizable as fossilised declensional forms

2 In correlating Paninian enunciation with the Concordance entries, the scheme which is followed is as under —

(i) When any aspect of an entry is the subject of an Astādhyayi sūtra, Gana sūtra, Unādi sūtra, Phit sūtra, Vartika or Isti, the same is regularly cited, e g p 1[a]

(ii) When an obscure aspect of an entry is not the subject of a specific Pāninian enunciation, an effort is made to explain the former on the basis of special utilisation of the frame work of the latter, often involving lengthy and intricate discussions bearing on textual and technical interpretation, e g pp 6[a], 41[l], 42[k], 76[l], 90[f], 91[l]

(iii) A large number of entries, hypothetical as well as textually preserved, are responsible for the introduction of a very comprehensive process of supplementation and corresponding enrichment of the Paninian tradition in respect of the Pada, the Gana and the Set and Anit aspects of verbal roots and, also, in that of suffixes, Anubandhas primary and secondary formations conjugation, declension, composition, accent and other grammatical and phonological details A substantial portion of the critical apparatus is devoted to proper registration of this process which is specified, in bold type, by the word, उपसंख्यान॰ or उपसंख्येय (common abb उप) so familiar to students of Katyayana and Patanjali or, in a few cases, by the word ष This device is intended to facilitate utilisation of the data which are recorded here, being, so to speak, a continuation of the

contribution as made in this behalf by those ancient teachers, e. g. pp. 43[b], 227[e], 241[k], 472[d].

(iv) When some aspect of an entry is explained on the basis of the principle of phonetic decay, an effort is often made to correlate the latter by rendering it into Pāṇinian terminology, e. g. pp. 1[c], 472[d].

(v) When an entry is discordant with a specific Pāṇinian enunciation, the same is duly reported, e. g. pp. 11[l], 41[k], 90[b], 223[b].

(m) PREVIOUS AUTHORITIES.

Varied as the nature of discussions in footnotes is, an effort is always made properly to represent and weigh both pros and cons of a case, as viewed by previous authorities, being respectively headed by the comparative and differentiative abbreviations तु. and वैतु., e. g. pp. 168[a], 169[a], 173[m], 174[n], 226[b], 316[g].

2. TREATMENT OF VERBS.

(a) ROOTS.

1. The radical sign, √ is uniformly prefixed to verbal roots as their characteristic graphic representation, e.g. √१अंह्, √२अंह्.

2. In the Pāṇinian system, a *verbal root* generally consists of two parts, namely, the radical element proper and the indicatory portion, Anubandha. For the purposes of this Concordance, however, only the real radical element is given without the technical accompaniment, which *has no significance outside the Pāṇinian system, but is, on the other hand,* likely to cause serious embarrassment by interfering with the essential alphabetic order, e. g. √अञ्ज्, √कृ < √अञ्जू, √डुकृञ्, respectively.

3. The Pāṇinian 'Idit' roots, namely, those accompanied by the indicatory short इ as a mark of their prospective taking in of a nasal element in the process of their conjugational and derivative expansion, are entered here with their nasal potentiality made manifest, e.g. √१अंह्<√अहि.

4. When a root exhibits this nasal element *only in some* of its conjugational or derivative forms and does not do so in others, it is recorded twice in the Pāṇinian system distinctly to bring out its duplicate character in this matter, which is done here by simply

indicating the nasal aspect in juxtaposition with the preceding non nasal one in the same entry, e g. अभि√दभ्, म्भ्.

5 It is included in the scheme which is being followed here that such roots as are essentially different on semasiological grounds though phonographically needing identical representation, should in the last analysis be numerically differentiated But at the present stage of the progress made in this matter, the treatment still remains, even if unavoidably, uneven and incomplete for which a reference may be made to fnn to √*अर्,√अर्च्>अर्क् √१अह् √२अद् √१अस्,√२अस In the circumstances the safest course as now emerging for being followed till, at least, the consolidated index stage, (cf Intro II, c, 2) and, may be, the Dictionary stage (cf Intro II, a, 2) are reached, is to indicate, wherever specifically needed, the particular significance in which a root of this type, designated here as a Bahu prasthana Dhatu (abb बधा), is intended, whether in the body of the Concordance or in the related footnote, e g √*अप्, √*अर्त्, √सन् *सरणे (p 528[i])

6 Prepositionally composite roots have been treated exactly on the same lines as the simple ones Instead of entering them in subordination to the latter, they are given an equal status with the same in order that the primary and the secondary vocabulary as severally connected with and derived from them may the more clearly and independently be represented as each distinct family group and may the more easily be referable as such in its own alphabetic order, e g अति√पद्, अनु√पद्,अभि√पद् But, in a way, centrifugal as this process is, it is regularly accompanied by its centripetal correlative in that the treatment of every simple root is concluded with the indication of the one or more prepositions, in composition with which it is found used, e g √भज् [अनु°, अप°, अभि°] The employment of this duplicate system of record will naturally help in each root being studied comprehensively both in its simple state and in its prepositionally compositive usage The characteristic utility of this referential apparatus becomes the more pointedly remarkable in the case of such roots as are available only in prepositional combination and as such are given in their alphabetic order merely for the purposes of cross reference, e g √[illegible] The following points deserve special attention in the matter of the record of these roots —

(i) The treatment of cases which do not offer any scope to crasis between the prepositional and the radical components, is quite simple in that the medial radical sign clearly differentiates them from each other in their juxtapository entry, e g अति√पत्.

(ii) When there is crasis between the prepositional and the radical components, round brackets, containing the com bining elements separated by the radical sign is put after the resultant syllable, embodying the said phonetic phenomenon, e g अवा (व√आ)स्, अवे (व√इ), अभ्य(भि√अ)ञ्ज्

(iii) When there are more than one prepositions attached to a root, the same are divided from one another by means of one or more additional medial hyphens, according to the need of a case, e g अति प्र√क्लिद्, अनु प्र√युज्, अनु-स-प्र√या

(iv) When there are more than one prepositions attached to a root and there is crasis beetween themselves, round brackets, containing the combining elements separated by a hyphen, is put after the resultant syllable, embodying the said phonetic phenomenon, e g अत्यु(ति उ)द्√ग्रह्, √अन्वा-(नु-आ)√भू, अनु-पर्या(रि आ)√वृत्

(v) When there are more than one prepositions attached to a root and there is crasis between themselves as well as between the root and the preposition immediately preced ing it, the situation is represented by putting round brackets, containing, first, the combining prepositions mutually separated by one or more hyphens and, then, the root and the preposition next to it separated from each other by the radical sign, e g अभ्युदि(भि उद्√इ), अभ्युदे (भि-उद् आ√इ).

(vi) In entering a root preceded by more than one preposi tions, the order in which the prepositions are arranged depends more on their comparative semasiological proximity to the root than merely on the sequence of their textual occurrence, e g उपा(प आ)√गम् > आ उप गन्तन

7 When an extra Nipata adverb is prepositionally attached

to a root, the latter is treated here just like an ordinary prepositionally composite root, e. g. अन्तर्-आ√धा, अन्तरि(इ√इ), अस्तमि(म्√इ), अरण्येऽनु√वच्[1].

8. Denominative roots are given as such in their alphabetic order under their respective nominal or adjectival bases. The following special points relating to their somewhat varied entry are to be noted :—

(i) Complete reductional stage is represented by a root derived by means of the Pāṇinian suffix क्विप् from a base ending in अ, being given as unaccented, consonant-ending one, e. g. √अव् > ओम- > √*ओम्.

(ii) A denominative root tending to be employed in its conjugative or derivative expansion as one formed by adding the Pāṇinian suffix णिच्, is given unaccented and as one ending in इ, e. g. अन्त- > √*अन्ति, २अन्ध- > √*१अन्धि (i. e. just like an ordinary Curādi root or a causative base and without following the general modern method of entering a root of this type as one ending in अय्).

(iii) Denominative bases other than the foregoing two types are entered with proper accent, representing the stem-stage, preceding the personal or derivative endings[2], e. g. अंहस्- > √*अंहोयु, अभ्र- > √*अभ्रिय.

9. Our basic literature bears testimony to the presence of a number of defective roots, namely, those which in the course of their chequered fortunes through ages lost a measure of their self-sufficing entity in that while some of their forms remained popular in literary usage, the rest somehow dropped off, making room for the corresponding ones of certain other roots, which were often similarly defective

[1] vs. the practice of modern lexicons not to register roots of this kind, obviously, thereby rendering it difficult for them to explain the presence of prepositionally composite verbal derivative accent (cf. Pāṇini, vi, 2, 139) found in words like अरण्येऽनु-वाक्या-, as sought by them, independently of the radical predecession: also, vs., the alternative course of Taddhita formation as per p. 401[f].

[2] It is to be observed that the limitations of the Pāṇinian technique have prevented the reductional representation being practicable in most of these cases.

in respect of their other forms. In the Pāṇinian system, they have generally been treated as synonymic pairs, one member of which is mentioned as the root proper and the other as a merely complementary substitute for it in certain conjugative and derivative forms. The following points may be noted in connection with the treatment of these roots here:—

(i) When the members of a Pāṇinian pair of this kind happen on immediate[1] philological grounds to be separate from and independent of each other, they are treated as any other two unrelated roots, e. g. √१अस् and √भू, √दा and √यच्छ्, √ब्रू and √आह्, √स and √धाव्, √दश् and √पश्, इ and √गा.

(ii) When the members of a Pāṇinian pair of this kind happen on philological grounds to be interrelated as cognates and, also, readily recognizable as such, the less used of the two is simply entered in its alphabetic order, whence it is cross-referenced to the more used member, in juxtaposition to which it is given in round brackets and under which its entire forms are distinctly registered in a separate paragraph, e. g. √इच्छ्, √ऋच्छ्, √गच्छ्, √यच्छ् and √धम् in relation to √इष्, √ऋ, √गम्, √यम् and √ध्मा, respectively.

10. When the manifold reduction, on purely phonetic grounds, of one and the same root demands plural representation in different alphabetic orders for the purpose of independent record of its several types of conjugative or derivative forms, each type beginning with a different vowel, each radical entry is accompanied by a cross reference to its other correlated entry or entries in round brackets, e. g. √अर्च् (=√ऋच्), √अर्हं(=√*ऋंह्).

11. New roots, simple, composite and denominative, are entered, generally accompanied by the usual top asterisk, to meet the following situations :—

(i) When they are pre-supposed by certain conjugative and derivative formations, e. g. अंहस्- >√*अंहोयु, अंहुर्- > √*अहुंरि, √*अप्, √*ऋंह्.

[1] The implication in the use of this adjective is that at least some of the roots, being referred to here, may ultimately come out to be interrelated cognatively on the basis of the Ur-Aryan philology.

(ii) When they are demanded by considerations of referential facility in the matter of alphabetic arrangement, e g √*अर्, √*शर्ध् √*अर्ष्.

(iii) When they are indicated by etymological considerations often of the Ur Aryan character, e g. √*ऋ (p 397[p]), √*अस्ॄ (p 408[f]), √*मृ (p 408[g]), √*घृ, √*क्षृ (p. 499[c])

12. According to the Paninian system, such roots as expand into forms belonging to different conjugational types have been enumerated separately as so many different roots Here, however, they are accorded a single, consolidated entry, under which the several types of their forms are distinctly arranged according to the general system to be presently described, e g √इ, √कृ

(b) STEMS

1 When there is some special phonetic transformation in a root in passing into the stem stage, whether on account of duplication or some other factor attendant upon the addition of a suffixal intermediary, the same is properly indicated alongside of the root, e g अति√ष्ठा (<स्था) > तिष्ठ, अभि√हन् > जिघांस, अभि-स√पद् > पादि

2. When such sub stems happen to be rather too many, they are given at the head of their respective paragraphs containing their forms, e g √अति√तॄ > अति√तर्, अति√तॄ, अति√तुर्, अति√तारि

(c) CONJUGATIVE FORMS

1 In entering the conjugative forms as available, the primary ones belonging to the present and imperfect tenses and the subjunctive, imperative and optative moods related to them, are first given in the order, लट्, लेट् लोट्, लङ् and विधिलिङ्, e g अनु√भू, √१अस्

2 When the forms belonging to the above mentioned tenses and moods are based on different conjugative varieties (Ganas), they are grouped stemwise, in separate paragraphs, e g अति√तॄ, अनु√भू

3 Then, follow the remaining primary forms in the order, लिट्, लुट्, आशीर्लिङ्, लुङ्, and लृङ्, e g अनु√भू, अनु√ष्ठा(<स्था), √१अस्, √२अस्

4 When some लेट् forms are more akin to the लुङ् than to the लट् stems, they are separated from the लट् stem forms, if any, and treated along with the लुङ् forms, e g अति√तॄ > अतितरः, अति तारिषः

5. Similarly, other modal forms are split up stemwise and the different types are entered separately, e. g. अप√भू > अ॒प···भवतु, अ॒पभूतु; अपि√भू > अ॒पि···भूतु; अपि√गम् > अ॒पि···जगम्युः.

6. The single, seemingly incipient, लुट् form is treated as a derivative ending in तृच्, e. g. अन्वा√गम् > अन्वा-गन्तु-.

7. In the case of the Ubhayapada roots, the Ātmanepada forms precede the Parasmaipada ones, e. g. अभि√सृज्, अभि√रक्ष्.

8. The forms are arranged personwise and numberwise in the order, III, II and I and singular, dual and plural, respectively, e. g. अभि√रक्ष्, √१अस्.

9. When a form is to be recorded both accented and unaccented, its accented aspect precedes the unaccented one, e. g. √भव् > भ॒वति, भवति; √१अस् > अ॒स्ति, अस्ति.

10. Primary forms having been exhausted, next come in order, arranged on the same lines, passive, reflexive, causative, desiderative and intensive forms, e. g. √भञ्ज्, अति√तॄ, √अद्, अनु√शक्.

11. When the final short vowel of a form is lengthened in the Saṁhitā text, the same is shown by putting the original and the emergent aspects in juxtaposition[1], e. g. अप√हन् > अ॒प···ह॒त > ता, अपि√भू > अ॒पि भू॒म>मा, √भव् > भ॒व > वा.

12. The conjugative treatment of a root is concluded by enumerating, inside square brackets, the prepositions which are used in combination with it, e. g. √अद्···[अपि°, आ°, वि°].

13. Peculiar and unfamiliar forms are repeated in their alphabetic order also, whence they are duly cross-referenced to their proper entries, e. g. अप्सन्त < √°अप्, अ॒हनन् < √२अस्.

14. The following points deserve special attention in the matter of the record of the forms of prepositionally composite roots :—

(i) The prepositional components of these forms are found used in two ways, namely, as their integral components and as separate entities. In both cases, extreme caution is needed in distinguishing between the use of a Nipāta as a genuine

[1] cf. Intro. IV, 1, f, 2 ff.

preposition from its use as a mere adverbial adjunct[1] Indeed, this presents one of the most difficult practical exercises of the Vedic philology in that every individual case, according to its special situation, has to be determined on the basis of mainly semasio syntactical and accentual, and sometimes, also phonological and metrical considerations

(ii) The treatment of prepositionally integrated forms is quite simple in that they have merely to be copied out, e g अति√कृ > अतिकरोति

(iii) When the prepositional component of a form is used in separation from it, the situation is represented by the typographical device of putting dots between the two components, e g अति√तृ > अति तरामसि

(iv) When after a prepositionally composite form has been read in a text, the preposition alone is repeated, implying similar repetition of the verbal form, the same is represented by making a separate entry, in which the implied form is supplied in distinct type in juxtaposition to the preposition and inside round brackets, e g अप√नुद् > अप³(नुदस्व), where the additional device of the degree figure also represents repetitional triplication

(v) When the prepositional component of a composite verbal form occurs in a Pratika as quoted from elsewhere without the verbal component as read in the original text, the latter is duly supplied in distinct type, inside round brackets, (cf Intro , IV, 4, 6 2) e g अभी(भि√ई) > अभि(ईमहे)

(vi) When the occurrence of a preposition in a text implies the contextually needed verbal form having to be supplied from imagination, the situation is represented either by putting the preposition juxtaposed by the empty radical sign followed by a hyphen mark as a head entry and suggesting the radical component in the footnote to the

[1] i e as envisaged by Pānini (1,1, 58) and as against the enunciation of Yāska (1, 1), involving inherent isolation of Upasargas as constituting an independent category (cf Intro iv, 1, i, 5, i ff for the Ur Aryan implication)

same, e g अति√– , or by treating the case under the fully supplied root with this difference that at the particular reference, the implied form is given inside round brackets in distinct type, e g अप√गम् > अप(गमयन्तु)

(vii) In giving prepositionally composite forms, crasis between one preposition and another and between a preposition and a root is fully maintained, e g अभ्यु(भि-उ)पा(प आ)व√हृ >अभ्युपावहरामि

3 TREATMENT OF DECLINABLES

(a) DISTINCTIVE SYMBOLS

1 All declinable bases are distinguished from verbal roots on the one hand and indeclinables on the other by being supplied with a terminal hyphen, which indicates that they enter into actual use only with proper declensional suffixes added to them, e g अश-, अशु , अग्नि , अग्नायी , आग्नेय , अग्नि-दग्ध

2 An asterisk is put on this terminal hyphen to indicate basic reduction in the case of a word, generally not recognised as pertaining to the category of declinables, e g अन्तर्*, २ अनुप्*

3 When it has to be indicated that a particular declensional form is used as a sub base in that it enters as such into combination with other words, it is accorded a separate, un accented and un hyphened entry at the head of its compounds, e g अग्र > अग्रे

4 A composite base, which is arrived at by combining the components as textually read in separation, is entered with the sign ϕ prefixed to it[1], e g ϕअभि-रोहत्, ϕअप घ्नत्, ϕअप-उहत्

(b) ARRANGEMENT OF PRIMARY BASES

1 Every primary declinable base is entered immediately under the verbal root from which it is derived, except when the conjugational forms related to the latter may have to intervene, e g अद्दोयु, अद्हुत्, अभि ह्वमुत्, अपि हीन

[1] So far, only some prepositionally composiiive participial bases as representing this type having come under observation, this phenomenon may be correlated to the parallel one in the verb section (cf Intro. iv, 2, C, 14, iii)

2 When a primary declinable is derived from a verbal sub-base treated along with its head base, the foregoing general rule is followed in entering it only after the entire conjugational forms, whether belonging to the head base or one or more sub bases attached to it have been exhausted, e g. अति√तृ > अति√तर् > अति-तर-

3 Primary declinables, if many, are entered in the alphabetic order, e g √अव् > अवृ-, अत्र-, ऊति-, ऊम-

4 In the case of group bases, those treated as complementary bases are alphabetically arranged as sub bases under or along with the head base, with which they are connected either on phonological grounds or as being its cognates[1], e g अदस- > अदस्-, अमी, अमु, अस्मद्- > अस्म, अस्मद्-, अहम्' *आव, अहन् >२अह, अहन्-, अहर्-, अहस्-

5 Arrangement of primary declinables is occasionally liable to be interfered by the combined alphabetic entry of one or more cognate indeclinables, e g अनु दृश्य-, अभि-दुह्य-, अभि दुह्य

(c) ARRANGEMENT OF SECONDARY BASES

1 All secondary declinables are alphabetically arranged under the primary bases to which they may be related

2 Such of them as are homo vocalic in that their initial syllables have not undergone any gradational change, are put in the columns which are separated by a single measure from those in which the related primary bases have been entered, e g अग्नीषोम > अग्नीषोमीय, अभ्र > १अभ्रिय-, २अभ्रिय-, अभ्य-

3 Such of them as are allo vocalic in that their initial syllables have undergone some gradational change, are taken up before the other secondary or compositional entries, which are homo vocalic and put in the columns which are separated by a double measure from those in which the related primary bases have been entered, e g अतिथि- > आतिथ्य

4 But when an allo vocalic secondary base is related to a primary base which is not used as the first member of a compound, the former is put in the column which is separated by a single measure from the one in which the latter has been entered, e g अग्रयण- > आग्रयण

[1] This treatment is being extended in the continuation to comprehend cases of textual cerebralisation, e g प्रनुर्,ऱ्, ऱ्,र- प्रपण्,न् (vs अर्यमन् as registered here)

5. The arrangement of tertiary bases and those still further removed from their primary originals also follows the foregoing rules in that, in general, every derivative base, whatever its development-stage, is put under the base, which immediately precedes it in the order of development, in the column separated by a *single* measure from the one in which the latter has been entered, e. g. २अ-दिति-> आदित्य-, आदित्य-वत्-.

(d) ARRANGEMENT OF COMPOSITE BASES.

1. Composite declinables are characteristically distinguished from simple declinables by *being given an additional medial hyphen*, e. g. अघ-रुद्-, अघ-शंस-, अघ-हार-.

2. When a primary compound further enters into secondary composition with a simple declinable, the position of the medial hyphen shifts forwards or backwards, as the case may be, so as to lie between the primary compound on the one hand and the new component on the other, e. g. अघशंस-हन्-, अधि-कृष्णाजिन-.

3. When two primary compounds further form a secondary compound, the latter alone is indicated by a single medial hyphen, e. g. अघशंस-दुःशंस-, अजात-पुत्रपक्षा-.

4. Compounds are recorded alphabetically, if many, under their first components after the secondary derivatives of the latter, if any, have been entered, e. g. अतिथि- > अतिथि-ग्व-, अतिथि-पति-.

5. A primary compound is put under its first component in the column next to the one in which the latter has been entered, e. g. १असुर- > असुर-क्षयण-.

6. A secondary compound is put under its first composite component in the column next to the one in which the latter has been entered, e. g. अघशंस-दुःशंस-.

7. When the final syllable of the preceding component and the initial one of the following component of a compound are phono-fusively affected, whether either of them or both, the situation is duly indicated inside round brackets introduced between them, e. g. अग्न्यु(ग्नि-उ)पस्थान-, अभिक्रो(त-ऊ)ति-, अन्तः(<र्)-कोश-, अन्ती(ति-इ)चरी-, अनु-प(<म)द्यु-.

8. When a long vowel with which the first component of a compound ends, represents an ancient phonological phenomenon[1], the

[1] cf. Intro. IV, 1, f, 2 f.

same has been indicated inside inter component round brackets, but only in terms of familiar approximation[1], e g °अ(त्र>)श्रा-नुद्-, अ(जि>)ज्ञी-गर्त, अ(ति>)त्ती-काष्ठ-, अ(नु>)नू-नृत्-

(e) ARRANGEMENT OF FEMININE BASES

1 Declinables which end in a long vowel and are, according to the Paninian technique, derivable only in the feminine gender are entered as such without being accompanied by the bracketed postulation of their pre feminine aspect, ending in a short vowel, e g अहूंणा

2 Declinables which, according to the Paninian technique, though usable in different genders, are traceable in their feminine usage only are entered in juxtaposition to their pre feminine aspect, which is indicated along with the angular or arrow like pointer, inside round brackets, e g अनपरोधु(क>)का, अश्रुमा(न>)ना, अति-चर(त्>)ती-, अश्व पर(शु>)शूं

3 Declinables ending, gender wise, in अ or आ but keeping the same accent intact, are grouped in a combined entry, a comma being put between the two aspects, to which the terminal hyphen is attached in common, e g अघ,घा, १अज्ञ ज्ञा, अम्लान,ना

4 Declinables ending in इ or उ, which is lengthened in the feminine gender without affecting the accent, are also grouped in a like manner, e g अराति,ती, अभि दिप्सु प्स, अवस्यु,स्यू

5 All other feminine declinables are put separately under their respective pre feminine aspects in the columns next to those in which the latter have been entered, thus obviating unnecessary confusion of declensional forms The main varieties may be noted as under —

(i) Those ending in आ, when representing distinct semasiological and, may be, etymological aspects, e g अग्रा, अपाष्ठा

(ii) Those ending in ई and representing their pre feminine aspect with final अ or consonant, e g अ दय- > अ देवी, अ मत् > अमती, अर्हिन्-> अर्हिणी

(iii) Those ending in ई and representing their basic aspect in इ with accent variation, e. g अश्रि > अश्री, अङ्गुलि > अङ्गुटी, अर्गलि > अर्गली

[1] According to the Ur Aryan terminology, this long vowel represents the original अर्, इर्, or उर् (cf Intro IV, 1, § 5 1 ff)

(iv) Those ending in ई and representing their basic aspect in इ without accent variation, when subject to further differentiation on various other grounds, e g अरुणि > १अरुणी

(v) Those ending in ई and representing their pre feminine aspect with final, ऋ e g अवितृ > अवित्री , अनुष्ठातृ > अनुष्ठात्री

(f) TREATMENT OF VERBAL DECLINABLES

Verbal declinables, namely, participial bases, which are generally treated as a part of the verbal section in modern lexicons, are here entered just like other regular, pedigreed declinables in common alphabetic order with the same, e g अप√रुध > अप रुद्ध , अप-रुध्यमान-

(g) TREATMENT OF ADVERBIAL DECLINABLES

No distinction is made in the treatment of those declinables, certain declensional forms of which are found adverbially used, from that of those without such usage except that the said peculiarity in the case of the former has been made the subject of special indication in the related footnotes, e g अ विद्वेष > षम्, अनु काम > -मम्

(h) TREATMENT OF UN PEDIGREED DECLINABLES.

The following circumstances have called for a number of declinables being entered, outside the pedigreed arrangement, in their own, independent alphabetic order

1 When, in the case of a primary declinable, etymology is unknown, obscure or uncertain or is proposed in the terms of the Ur Aryan speech, e g अनस् २अन्य

2 All declinables, whether primary, or secondary or composite, *which have suffered such phonetic change as is likely* to offer some difficulty in their being readily referred to their proper place *of* occurrence in the geneological setting, are treated in this way as *well* as duly cross referenced e g ऊति , ऊम , १अत्र , २अत्र , सत् , आग्नेय , आतिथ्य , अग्ना विष्णु

3 Every sub base of a group base is treated in this way as well as duly cross referenced, e g अमी , अमु , २अह , अहर्-, अहम्

4 When one or more components of a composite declinable, as proposed, are of dubious nature, e g अनीक , अभीक-, अनर्विश्

5 All primary negative compounds are treated in this way, e g. अ-पति , अ-पतिघ्नी in contrast to अ ज्ञात > अज्ञात-तानु

(i) NUMERICAL SEPARATION OF DECLINABLES.

1. When a declinable is met with in more than one accentual aspect, the same has been differentiated into so many separate bases, e. g. १अ॒-मेनि-, २अ-मेनि॒-; १अ॒पस्-, २अप॒स्-; २अरु-णी॒-, ३अ॒रु-णी-.

2. This treatment is likewise followed in bringing into relief certain other extra-accentual attendant factors, responsible for more than one semasiological aspects of an otherwise one and the same base, e.g. १अ॒प्-, २अ॒प्-; १अ॒-दिति-, २अ॒-दिति-; १अरति॒-, २अरति॒-; १अरत्नि॒-, २अरत्नि॒-; १अ॒सुर-, ४अ॒सुर-.

3. Declinables are also subject to this treatment when it is intended additionally to distinguish them from homo-phonetic indeclinables[1], e. g. १अ॒ङ्गिरस्वत्-, १अ॒नु-.

(j) TREATMENT OF DECLENSIONAL FORMS.

1. As a rule, only the last syllable of a base is repeated in conjunction with the declensional suffixes. The prefixed hyphen indicates that the initial residue is to be supplied from the basic entry to complete each form, e. g. अ॒ंश- > -श-, -शम्, -शस्य.

2. Declensional forms of monosyllabic bases which are fully repeated under the foregoing general rule, are therefore given without the accompaniment of the preceding hyphen, e. g. स॒त्- > सत्, सन्तः, सन्ता.

3. Generally, the position of accent in declensional forms being the same as in the related bases, it is not indicated. When, however, there occurs declensional shift of accent, the same is duly recorded, e. g. स॒त् -> सत॒ः, सता॒म्, सद्भ्य॒ः.

4. Declensional forms are arranged alphabetically and not casewise or genderwise, morphological considerations taking precedence of grammatical ones, even if only to facilitate ready and consolidated reference, e g. अशु- >-शव·, -शवे, -शु ; अ॒म,प्रा- > -प्रम्, -प्रा, -प्रा·, -मान्.

5. In the case of group basic entries with one or more sub-bases, the forms related to each sub base are separately arranged according to the foregoing general rules, e. g. अद॒स्- > अमी॒- > -मी, -मीभ्य, -मीषाम्.

6. Declensional forms used in duplication are separately indicated as such according to the general rules, a medial hyphen being

[1] This practice is however being dropped in the continuation (cf. Intro. IV, 1, b, 2, ix g).

put between the doublets, e. g. अंशु- > -शुः-शुः; अंहस्- > -हसः-हसः; अग्नि- >-ग्निम्-ग्निम्.

(k) NON INITIAL COMPONENTAL REFERENCE.

Each declensional section is concluded with the indication, inside square brackets and in distinct type, of the initial components of compounds, in which the respective declinable is used as a non-initial component, e. g. अंशु- ····[°शु- अन्°, उप°, तृम°].

4. TREATMENT OF INDECLINABLES.

1. All indeclinables are entered without any distinctive mark and, as such, are easily distinguishable from verbal roots with prefixed radical sign on the one hand and from declinables with terminal hyphen on the other, e. g. अथ, अनु, √अद् > अत्त्वा, अत्तवे, अनु√दिश् > अनु-दिश्य, अधरात्.

2. Indeclinables, which whether on account of their remote or obscure origin or otherwise, are treated as being of non-derivative nature, are co-columned with primary verbal roots, simple as well as composite, on the one hand and such declinables as have been accorded unpedigreed entry in their own alphabetic order on the other, e. g. अति, २अथ, २अनु.

3. Derivative indeclinables of the nature of absolutives and infinitives, which are generally treated in the verbal section in modern lexicons, are co-columned with their declinable cognates in common alphabetic order, e. g. √अद् > अत्तवे, अत्तुम्, अत्त्वा.

4. Derivative indeclinables of secondarily extensional nature are put under their respective primaries in the column next to the one in which the latter have been entered, e. g. √अद् > अत्त्वा > अत्त्वाय.

5. Indeclinables, which are not far removed from their basic declensional ancestry, are put under the latter as sub-entries e. g. अधर- > अधरात्.

6. Attention may be drawn to the following points in regard to the record of indeclinables in composition:—

(i) When they are prepositionally attached, whether in conjunction or in separation, to verbs and declinables, the composite verbal roots and the declinable bases, as the case may be, under which the latter are arranged, are not

treated as their subordinate compounds, but are, on the other hand, co columned with them, the idea being that in these compounds, which are put in the alphabetic order of their prepositional components merely to facilitate reference, the right of priority as a semasiological factum rests with the non prepositional components, explicit or implied, as the case may be, and that the same is helped, at least, partially, in being recognised by means of an independent entry in this wise, e g अनु√१पत्, अ॒नु पथ-, अभि√रुह्, अ॒भि-रूप- in regard to अ॒नु and अ॒भि, respectively

(ii) When, as in the case of a citation from some other text, the indeclinable component of an originally composite word occurs in isolation, the same is entered according to its compatibility under the general rules, the other component being supplied (cf Intro IV, 2, c, 14, v), e g अभी(भि√इ) > अ॒भि (इं॒महे)

(iii) When the prepositional component of a composite derivative indeclinable is textually read in separation, the latter is accorded an integrated entry, prefixed by the sign ϕ, (cf Intro IV, 2, c, 14, iii), e g अभि समे(म् आ√इ) > ϕअभिसमे॒त्य

(iv) An originally enclitically compositive índeclinable is entered independently in its own alphabetic order, its peculiar usage being indicated in a general way[1], e g इव,उ,च, चिद्

(v) When, however, an enclitic indeclinable enters into composition with another indeclinable, it is not separated as an independent word, the compound being entered under the first component, e g अ॒थ > अ॒थो

(vi) But when an enclitic indeclinable enters into composition with another prepositionally compositive indeclinable, it is separated as an independent word so that it may help the main prepositional component stand out in bold relief, e g अपे(प√इ) >अ॒प(प॒तु) < अ॒पो(ए॒तु), अप√म्यक्ष् > अ॒प म्यक्ष <अ॒पो॰॰ म्यक्ष, अप(प√ई)म् > अ॒प॰॰॰अ॒पेमते < अ॒पो अ॒पेजते

[1] Pada Pāṭhas of different schools have in common treated these indeclinables except इव as separate words Pada Pāṭha of the Taittirīyas differs from those of the other schools as available, in treating इव, also, as a separate word.

7. Indeclinables are numerically differentiated in the following cases —

(i) When they are found used accented as well as unaccented, e g १क्रम्, २कम्, १यथा, २यथा

(ii) When it is intended additionally to distinguish an indeclinable from *one or more homo-phonological declinables*[1], e g २अनु, २अभि, ३अव

8 In the case of composite indeclinables, the usual double entry system is followed in that they are treated in their own order and that their first components are also cross-referenced when their second components receive their *proper entry*, e g सम(मृ√/अ)र्धि > समर्धयित्वा, मर्धयित्वा सम्°.

5 TREATMENT OF ACCENT

(a) TEXTUAL ACCENTOGRAPHY.

Of the texts available for the purposes of this volume, seven, namely,, Ṛgveda, Madhyandina Yajurveda, Kanva Yajurveda, Taittiriya Yajurveda, Maitrāyaniya Yajurveda, Kauthuma Samaveda and Saunakiya-Atharvaveda *happen to bear accent marks throughout* In the case of the rest, while some of the Khila Sūktas and a few sections of Kathaka Yajurveda and Paippalada Atharvaveda exhibit accent marks, the other two, namely, Kapisthala Katha Yajurveda and Jaiminiya Samaveda have so far been published without accentuation

(b) THE INDIRECT LINEAL SYSTEM

1 In Rgveda and Taittiriya Yajurveda, along with its Brahmana and Upanisad, Udatta, which is really the accent proper, goes unmarked, being indirectly represented by a horizontal under stroke below the preceding, preparatory Anudatta on the one hand and a vertical up stroke on the following, enclitic Svarita on the other, e g अग्नये One or more Anudāttas are, however, also left unmarked when following a Svarita, except when followed by another Udatta or Svarita, in which case the immediately preceding Anudātta is necessarily marked, e g. °ळे as against पु° in 'अग्निमीळे पुरोहितम् (ऋ १, १, १) To obviate this kind of unmarked post Svarita Anudātta being ever erroneously taken as Udatta,

[1] This rule however, is not being followed in the continuation (cf Intro. IV,1,b 9 ff)

the latter is separated from the preceding Svarita by putting between them the sign १ with no mark on the Svarita vowel, when it is short, and ३ with an under-stroke below the Svarita vowel, when it is long, e. g. अप्स्वऽ१न्तः (ऋ १, २३, १९), क्वे३दानीम् (ऋ १, ३५, ७). An Anudātta preceding an Udātta or Svarita is always marked, e. g. अग्निम्, कुन्यां. When more than one Anudāttas occur in the beginning of a sentence or a hemistich, all of them are marked, e. g. अनुक्रामम् (ऋ १, १७, ३).

2. This system, has been mainly followed in Atharvaveda of the Sāunakīyas as well as Yajurveda of the Mādhyandinas, the Kāṇvas, and, in so far as evident from the manuscript sources, of the Kapiṣṭhala-Kaṭhas. But while there is complete agreement between Ṛgveda and Taittiriya-Yajurveda on the one hand and these texts on the other in the matter of denotation in them of Udātta and Anudātta, the latter show some peculiarities in their treatment of Svarita, which it may be useful just to indicate here as under :—

(i) In Śaunakīya Atharvaveda, the sign ऽ is juxtaposed to represent a preceding Svarita, e. g. वीर्यंऽम्, सर्वो ह्यऽस्मिन् (११, ८, ३२), ज्येष्ठवरोऽऽभवत् (११, ८, १). A post-Udātta Svarita, whether enclitic or phono fusive, is, however, marked, as in Ṛgveda, by the usual up-stroke, e. g. तं व्यूर्णुवन्तु सूतंवे (१, ११, ३). A post-Svarita Udātta is treated just as in Ṛgveda, if the Svarita vowel be long, e. g. विकेश्यो ३ वि संताम् (१, २८, ४), but a little differently if the same be short in that the up-stroke lies on the Svarita vowel as against on the intervening sign to make it look like १ as in Ṛgveda ; e. g. अप्स्व१न्तः (१, ४, ४).

(ii) In Mādhyandina-Yajurveda, the detailed under-handle usually represents Svarita, e. g. द्वितीय(८, ५), वीर्यमसि (१९, ९), आस्येन (२, ११). The under-trident, is, however, employed to bring a post-Svarita Udātta into full relief, e. g. वीर्यं मयि (१९, ९), अप्स्वन्तः (९, ६), वोऽस्मात् (१, २६). But when it occurs at the head of a new sentence or hemistich, the Svarita at the end of the previous sentence or hemistich is represented by the usual detailed under-handle, e. g. वह्न्यः । वसुः (३, १४). When a Svarita heads a sentence or a verse, and, also,

when, both as enclitic and phono-fusive, it follows an Udātta, it is denoted by the ordinary vertical up-stroke, e. *g.* त्र्यम्बकं यजामहे (३, ६०), भवं देवं त्र्यम्बकम् (३, ५८), उर्व्यां त्र्यंधीत (१२, १).

(iii) In Kāṇva-Yajurveda, the Ṛgvedic and the Taittirīya norm of denoting Svarita, in general, by a vertical up-stroke is strictly adhered to except in the treatment of pre-Udātta Svarita, which, whether short or long, is, to the contrary, always represented by the usual, preparatory, horizontal under-stroke, e. g. अप्स्वन्तः (१०, २, ३), योऽस्मान् (१, ९, ४), प्रसवेऽश्विनोः (१, ३, ६).

(iv) Kapisṭhala-Kaṭha-Yajurveda, which, as evident from its somewhat defective *manuscript material, falls in line with* Kāṇva-Yajurveda, differs from the latter but in one minor detail, namely, that a pre-Udātta Svarita vowel, if short, is lengthened, *besides being under-stroked*[1], *e. g.* उर्वान्तरिक्षम् (१, २), अप्स्वान्तः (४८, ४).

(c) THE DIRECT NUMERICAL SYSTEM.

In Sāmaveda, a quite different system of marking accent by means of numerals at the top is followed. The main features of this system may be described as follows[2] :—

1. In general, the top-numerals १, २, and ३ stand for Udātta, Svarita and Anudātta, respectively, e. g. अग्निर्वृत्राणि (१, २१).

2. The first alone among more than one initial Udāttas is marked, e. g. मो षु (१, १६७), ईंखयंद् वद् अा (१, २०७), नै हि (१, २४१).

[1] We have a manuscript, which seems at some stage to have passed through the hands of a scribe who, obviously through absent-mindedness, occasionally confuses the accentuation by introducing, haphazardly, the Mādhyandina-Yajurvedic detailed under-handle and under-trident e. g. प्रसुवे (sic वे)ऽश्विनोः (१, ८), गिर्वणस्तस्य (२,३), पुरोरुग्मत् (२, ८). *But no evidence is available from it to support* the report that a small under-ring, e. g. इमानि, sometimes used to denote enclitic Svarita (cf. Sch., ZDMG. II, 151).

[2] References as supplied to some of the illustrations here are to Kauthuma-Samaveda (cf. RC. १).

the latter is separated from the preceding Svarita by putting between them the sign १ with no mark on the Svarita vowel, when it is short, and ३ with an under-stroke below the Svarita vowel, when it is long, e g. अप्स्वरं१न्तः (ऋ १, २३, १९), क्वे३ुदानीम् (ऋ १, ३५, ७). An Anudātta preceding an Udātta or Svarita is always marked, e. g. अग्निम्, कन्या. When more than one Anudāttas occur in the beginning of a sentence or a hemistich, all of them are marked, e. g. अनुक्रामन् (ऋ १, १७, ३).

2. This system, has been mainly followed in Atharvaveda of the Sāunakīyas as well as Yajurveda of the Mādhyandinas, the Kāṇvas, and, in so far as evident from the manuscript sources, of the Kapiṣṭhala-Kaṭhas. But while there is complete agreement between Ṛgveda and Taittiriya-Yajurveda on the one hand and these texts on the other in the matter of denotation in them of Udātta and Anudātta, the latter show some peculiarities in their treatment of Svarita, which it may be useful just to indicate here as under :—

(i) In Śaunakīya Atharvaveda, the sign ऽ is juxtaposed to represent a preceding Svarita, e. g. वीर्यंऽम्, सर्वो ह्यऽस्मिन् (११, ८, ३२), ज्येष्ठवरोऽऽभवत् (११, ८, १). A post-Udātta Svarita, whether enclitic or phono fusive, is, however, marked, as in Ṛgveda, by the usual up-stroke, e. g. तं न्यूर्णुवन्तु सूनवे (१, ११, ३). A post-Svarita Udātta is treated just as in Ṛgveda, if the Svarita vowel be long, e. g. विकेश्यो ३ वि संताम् (१, २८, ४), but a little differently if the same be short in that the up-stroke lies on the Svarita vowel as against on the intervening sign to make it look like १ as in Ṛgveda ; e. g. अप्स्वं१न्तः (१, ४, ४).

(ii) In Mādhyandina-Yajurveda, the detailed under-handle usually represents Svarita, e. g. द्वितीय(८, ५), वीर्यमसि (१९, ९), आस्येन (२, ११). The under-trident, is, however, employed to bring a post-Svarita Udātta into full relief, e. g. वीर्यं मयि (१९, ९), अप्स्वन्तः (९, ६), वीऽस्मात् (१, २६). But when it occurs at the head of a new sentence or hemistich, the Svarita at the end of the previous sentence or hemistich is represented by the usual detailed under-handle, e. g. चक्षुः । वसुः (३, १७). When a Svarita heads a sentence or a verse, and, also,

when, both as enclitic and phono-fusive, it follows an Udātta, it is denoted by the ordinary vertical up-stroke, e. g. त्र्यम्बकं यजामहे (३, ६०), अर्व देवं त्र्यम्बकम् (३, ५८), उर्व्या त्र्यंबीद (१२, १).

(iii) In Kāṇva-Yajurveda, the Ṛgvedic and the Taittirīya norm of denoting Svarita, in general, by a vertical up-stroke is strictly adhered to except in the treatment of pre-Udātta Svarita, which, whether short or long, is, to the contrary, always represented by the usual, preparatory, horizontal under-stroke, e. g. अप्स्वन्तः (१०, २, ३), योऽस्मान् (१, ९, ४), प्रसवेऽश्विनोः (१, ३, ६).

(iv) Kapiṣṭhala-Kaṭha-Yajurveda, which, as evident from its somewhat defective manuscript material, falls in line with Kāṇva-Yajurveda, differs from the latter but in one minor detail, namely, that a pre-Udātta Svarita vowel, if short, is lengthened, besides being under-stroked[1], e. g. उर्वान्तरिक्षम् (१, २), अप्स्वान्तः (४८, ४).

(c) THE DIRECT NUMERICAL SYSTEM.

In Sāmaveda, a quite different system of marking accent by means of numerals at the top is followed. The main features of this system may be described as follows[2] :—

1. In general, the top-numerals १, २, and ३ stand for Udātta, Svarita and Anudātta, respectively, e. g. अग्निने वैः (१, २१).

2. *The first alone among more than one initial Udāttas is marked*, e. g. मो षु (१, १६७), रैयाहं वद् आ (१, २०७), ने हि (१, २४१).

[1] We have a manuscript, which seems at some stage to have passed through the hands of a scribe who, obviously through absent-mindedness, occasionally confuses the accentuation by introducing, haphazardly, the Mādhyandina-Yajurvedic detailed under-handle and under-trident e. g. प्रसवे (sic बे)ऽश्विनोः (१, ८), पिप्रुस्वार्वह (२,३), सुयोप्सुस्नम् (२, ८). But no evidence is available from it to support the report that a small under-ring, e. g. इमानि, (was) sometimes used to denote enclitic Svarita (cf. Sch., ZDMG. II, 151).

[2] References as supplied to some of the illustrations here are to Kauthuma-Samaveda (cf. RC. १).

3. An Udātta in pausa is indicated by २ instead of १, e g वैयेम् (१, १४)

4 The first alone among more than one Udattas at the end is given the top numeral २, e g. मैहो३ हि ष (२,९६), डैतै द्याम् (२, १५६) नैान्य त्वद् (२, ३३४)

5 When an Anudatta intervenes between two Udattas, the first one is represented by the top numeral, २, e g अँग्नै आ यौहि (२, १०)

6 When an Anudātta follows a group of successive Udattas being followed by another Udatta, the first alone of the former is marked with २उ at the top, the other single Udatta taking the usual top-figure, १, e g शयोरभि (१, ३३), वना त्व यन्मातृ (१, ५३)

7 A Svarita following more than one successive Udattas is given the top notation २र, instead of २, e g नि होता (१, १), निर्गा अकृन्तत् (१,५८५)

8 A phono fusive Svarita in pausa or when followed by an Anudatta is also indicated by २र, e g उक्थ्यम् (२, १११६), मनुष्येभि (१, ७१) नीव (२,१००६), दव्येतु (१, ५६)

9 A phono fusive Svarita before an Udatta is marked by the original top numeral २, and the vowel carrying it, whether short or long, develops Pluti as indicated by the juxtaposition of ३ after it (as against the practice in Rgveda of permitting Pluti only to a long vowel in this situation), e g पोव्यू३तं द्वितोयेया (१ ३१), अँभ्यो३दिशे सूरे (१,१२८)

10 When more than one successive Adudattas precede an Udatta or a Svarita, only the last of them is marked as in the indirect system, e g समुद्रेम्, इन्द्राभ्यो३दिशे (१, १२८)

11 When more than one successive Anudattas follow a Svarita, they are left unmarked as in the indirect system, e g विप्र राधो अमर्त्यं (१, ४०)

12 An Anudātta preceding a pre Anudātta or an ultimate Svarita is indicated by ३क instead of ३ (for examples, cf. under 8 above)

(d) THE FIRST DIRECT LINEAL SYSTEM

In Maitrāyaṇīya Yajurveda, Kathaka Yajurveda and Paippalāda Atharvaveda, a distinct method of direct lineal denotation of the accent

proper, namely, Udatta is followed and the same may be indicated here as under —

1 Maitrāyaniya Yajurveda and Kathaka Yajurveda as represented by their manuscripts agree in representing Udatta by means of a vertical up stroke as against the use of this sign to mark Svarita in the Rgvedic indirect lineal system, e g अग्निं

2 They also agree in denoting phono-fusive Svarita, in general, by means of an under hook, द्विवीव (मै १, ०, १४), क्रू, व्यूस्व (काठ ७, १०), शुण्ठोऽधि° (मै २, ६, १२)

3 While Maitrayaniya Yujurveda marks preparatory Anudatta with a horizontal under stroke, e g अग्निं, Kathaka Yajurveda uses a vertical under stroke for the same purpose[1], e g अग्निं

4 Their treatments of pre Udātta Svarita, also, differ from each other in that while the *figure* ३ precedes it in Maitrayaniya Yajurveda, the ordinary horizontal under stroke serves this purpose in Kathaka Yajurveda just as in Kanva Yajurveda, e g. प्रसु३वेऽश्विनो (मै १, २, १५), as against प्रसवेऽश्विनो (काठ २, ९)[2].

5 But they again agree in not making any denotative distinction between short and long pre Udatta Svaritas

6 Maitrayaniya Yajurveda *employs a cross stroke to represent* post Udatta Svarita, in general, e g धिक्

7. It, however, marks it with a tri lineal vertical up stroke when it is followed by preparatory Anudatta[3], e g प्रथमं, प्रसु३वेऽश्विनो (मै १,२,१५)

8 Kathaka Yajurveda denotes the same, in general, by means of an under dot[4]

9 Paippalada Atharvaveda follows this system in the treatment of Udatta by a vertical up stroke, but differs from it in that it uses a vertical under stroke, as in Kathaka Yajurveda, to denotes preparatory Anudatta, e g दाता

[1] Sch, however, *does not mark preparatory Anudatta*

[2] Sch substitutes reversed under hook (^) for this under *stroke*

[3] It may be interesting to observe that Pada Pātha of Maitrāyayaniya Yajurveda follows the Rgvedic system of indirect accentuation.

[4] While Sch. leaves enclitic Svarita un marked, साउ uses the under handle (⌞) and the under trident (⌣) to signify the two situations, respectively.

10. It also agrees with Kāṭhaka Yajurveda in the use of an under-dot to mark off enclitic Svarita, e. g. कामः.

11. It has also an under-handle to denote phono-fusive Svarita, in general, but that resembles the detailed variety as in use in Mādhyandina-Yajurveda and not the under-hook as used in the above-mentioned twin texts, e. g. न्स्रक्, शग्र्या यां (पै १४, २, ७), तन्वा शंतमया (पै १४,२,८).

12. Post-Svarita Udātta has the usual up-stroke to denote it, while pre-Udātta Svarita is not differentiated in any way.

13. But post-Svarita Anudātta is treated as enclitic Svarita in that it is likewise marked off by an under-dot, e. g. आस्त्राय (१६,१०४,६).

(e) THE SECOND DIRECT LINEAL SYSTEM

In Mādhyandina and Kāṇva Śatapatha Brāhmaṇas as well as in some other Brahmāna texts[1], another distinct method of direct lineal denotation of the accent proper, namely, Udātta[2] is followed and the same may be indicated here as under :—

1. These texts agree in marking Udātta[2] with a horizontal under-stroke as against the use of the same for denoting pre-Udātta Anudātta in Ṛgveda and the other texts which follow it in this matter and in leaving Anudātta and enclitic Svarita unmarked, e. g. अग्निना.

2. An Udātta preceding another Udātta loses its mark[3], e. g. केतपूः केतम् (५, १, १, १६).

3. Likewise, in a series of consecutive Udāttas, the last one alone is marked, e. g. अग्नि र्हि वै धूरथ (१, १, २, ९).

4. Phono fusive Svarita is also represented by the same sign[4] placed below the preceding vowel, e. g. वीर्यम्.

5. When the preceding vowel happens to be Udātta, the mark below it serves two purposes in that it represents the following

[1] Cf. C. काशाश. Intro. p 9.

[2] cf. op. cit., pp. 10f. for notice and refutation of the view that the so called Bhāṣika or Brāhmaṇa accent represents a historical development of progressive shift of accent and that, therefore, it is wrong merely to postulate the so called direct system of accentography to explain away the real change that has gradually occurred in the situation of accent in a word.

[3] The illustrative references as being made here are to माशब्रा.

[4] Web. however, uses a double horizontal under-stroke for this purpose.

Svarita as well as continues to indicate the Udātta accent inherent in that vowel. As a result of this duplicate function of this mark in this position, another preceding Udātta loses its corresponding mark, e. g. यज्ञो वै स्वः (१, १, २, २१), मानुषं नेद् व्यृद्धम् (१, ७, २, ९) as against इति सैषा (१, ४, १, २६), where the pre-Svarita vowel having originally been Anudātta does not necessitate removal of the Udātta mark from beneath the preceding vowel.

6. A Svarita preceding an Udātta or another Svarita does not lose its mark, e. g. यज्ञो वै स्वरहः (१, १, २, २१), देवा वै स्वर्गम्म (१, ९, ३, १४ where Svarita is pre-Udātta) and इति सैवैतम् (१, ४, १, २६ where Svarita is pre-Svarita).

7. Similarly, final or pre-final Udātta (i. e. one occurring on the last or penultimate syllable of the ending word of a Kaṇḍikā-Pratīka, a Kaṇḍikā or a Brāhmaṇa) does not go unmarked before an initial Udātta (i. e. one occurring on the first syllable of the first word of the following text-division), but is indicated by three under-dots instead of the usual under-stroke, e. g. देवत्रा ॥ सः (५, १, ४, ७उ), इति ॥ अथा° (३, ४ २, ९ उ)[1].

8. The same treatment is accorded to a final syllable, whether with or without accent before an initial Svarita[2], e. g. इति ॥ तेऽविदुः (३, ४, ३, ७उ), प्रतिप्रस्थाता ॥ सोऽध्व° (४, २, १, १३उ)[1].

9. A pre-final syllable is also similarly treated towards preparation for a phono-fusive Svarita[2] expected to develop on account of the unavoidable combination of the final and the initial syllables separated by a minor division, e. g. एव । एतद् (३, ४, २, १३), गृहीत्वा । उपनिष्क्रम्य (४, २, ५, १). When an Udātta, which has its mark, is nasalised, the accent mark is also repeated beneath the attendant symbol of vocal nasalisation, e. g. शतुंश्चातरह (३, ४, ३, १८) as against यज्ञं समभरन् (३, १, ४, ४).

(f) THE CONCORDANCE DIRECT LINEAL SYSTEM.

1. For the purposes of this Concordance, in which entire word-forms constituting the integral units of all the above-mentioned texts possessing quite a mess of the accent-marks as used in the manuscripts on the one hand, and, often, with considerable alterations, in the printed editions on the other, are to be recorded side by side, it is extremely necessary to devise some uniform system of accentuation so that in the

[1] The application of this rule and the following one is limited to मारामा. (cf. C. कारामा. Intro. p. 9).

[2] Web. naturally, uses two rows of three dots each to represent this situation.

matter of instituting a comparative study of these texts from the historical point of view, it may be practicable to obtain at once a clear and panoramic view of their relative accentual situation

2 A good deal of intriguing complexity in the previous systems attaches to the changing position of a word form from the beginning to the middle and from the middle to the end of a prose formula or of a Pada or a hemistich of a verse In particular, each system is very much exercised in arriving at some ingenious method of indicating pre Udatta Svarita But it is not at all necessary to make any special provision here for this situation, simply because it does not arise within the compass of a separately registrable word unit, which, by its very nature, carries only one of these, namely, either Udātta or phono-fusive Svarita, as its main, governing accent and is precluded from carrying both of them at one and the same time

3 The object of the accent aspect of the Concordance being only to show in a clear manner the accent proper as carried by each word, it is deemed quite desirable, even if only to avoid confusion entirely to eliminate marking in the case of Anudatta For, Anudātta is no accent, being, in the strict sense of the term, rather negation of it It has been described as a low tone[1] only in its contrast to Udātta it being, as it is, neither a high tone nor a low tone When immediately preceding the accent proper, i e either Udatta or phono-fusive Svarita it definitely becomes a low tone by way of providing preparation for the following accent Similarly, when it immediately follows Udatta it assumes the role of a relief or a glide down and as such there is a sort of temporary, projective accession to its tone value, causing it just to start as virtual Udatta and gently to settle down again to its normal position Entirely accidental as both these aspects of Anudatta are, being always dependent on its position in relation to the accent proper of a word the very sight of which, if properly marked, should as a matter of course lead to the right mode of its respective pronunciation in both the positions, any graphic representation for them in the presence of one for the accent proper would obviously be redundant

4 As already indicated, the accent proper of a word may be

[1] cf Pāṇini, I, 2, 30

either Udātta or phono fusive Svarita[1] Accordingly, the problem from the point of view of this Concordance resolves itself into fixing upon two most suitable signs to be distinctly used to indicate these two varieties of the accent proper As already indicated in detail, out of the fifteen Vedic texts, which are available to us in a more or less accented state, seven namely, Ṛgveda, Taittirīya Yajurveda, Taittirīya Brahmana, Taittirīya Āraṇyaka, Taittirīya Upaniṣad, Kāṇva Yajurveda and Kapiṣthala Kaṭha Yajurveda agree in representing Svarita always by a vertical up stroke, which the other two, namely, Madhyandina Yajurveda and Saunakīya Athārvaveda, also, use quite frequently Of the remaining six texts, three, namely, Maitrāyaṇīya Yajurveda, Kāṭhaka Yajurveda and Paippalāda Athārvaveda have, instead of it, their two signs, namely, the under hook and the detailed under handle, while Madhyandina and Kaṇva Śatapatha Brahmanas have their pre syllabic horizontal under stroke and Sāmaveda has the two sets of its numerical sign. In other words, instead of having a one, common, alternative sign, these six texts have among them selves five distinct methods to be attended to Besides the weight of overwhelming traditional support at its back, consideration of its denotative clearness and prominence coupled with typographical simplicity has led to the vertical up stroke of the previously described indirect lineal system being adopted here as the Svarita sign After this appropriation of the vertical up stroke, the selection of the horizontal under stroke of the second variety of the ancient direct lineal system as the Udātta sign has been arrived at by simply eliminating the only other available alternative, namely, the triple set of the Sāmavedic numerical system as being unnecessarily cumbersome and confusing In this way, out of over a dozen marks found previously used, the two which appeared to be the simplest and clearest have been chosen on an eclectic basis

[1] Of the three varieties of phono fusive Svarita, namely, Abhinihita, Praśliṣṭa and Kṣaipra, obviously, the first two could very seldom get a chance of assuming the role of the accent proper of a word [as e g परोंऽहु-(माशब्रा ३, ४, ४, २६), अर्मान्यताम् (मा ११,६१)], because both of them, generally, resulted from the fusion of the final and the initial sounds of two consecutive word units, which would require separate registration. And, for the purposes of this discussion, Jātya Svarita, the principal variety which occurs as the accent proper, is included here among the phono fusive varieties of Svarita, because, in the last analysis, it can hardly be differentiated from Kṣaipra (cf pp. 427[1], 537[1], 538[b]).

distinctly to denote the two kinds of accent proper in a uniform manner in all accented entries in this Concordance, irrespective of the original textual denotation according to the previous systems[1]

5 The important points which have to be borne in mind towards clear comprehension of this system as actually applied in the Concordance may be summarised as under —

(i) Simple and prepositionally as well as adverbially composite primary verbal roots and such denominative verbal roots as, according to the Paninian technique, end in क्विप् or णिच्, are as a rule entered without any accent mark in order that their conjugational forms, which immediately follow them, may the more markedly be represented with their respective and, often, varied accents, e g √१अश्, √२अश्, अति√मुच्, अल्खली√कृ, (√अव्>)√ओम्, (अन्त->) √अन्ति

(ii) The remaining denominative verbal roots, on the other hand, are given with their accent marks[2], e g अ॒घ >√अघा॒

(iii) As indicated just above, conjugational forms are given with their accent properly marked, e g √१अश् > अ॒श्नु॒ते, √२अश् > आ॒शि॒षु, √अघाय् > अघा॒यति

(iv) When conjugational forms suffer loss of accent owing to their non initial position or particular syntactical connections and situations, they are given unaccented[3], e g √१अश् > अश्नुयात्.

(v) Conjugational forms derived from unaccented texts are in

[1] Both of these signs as well as all the previously used lineal signs have to be taken as mere graphic symbols, without possessing any inherent power even indirectly to suggest the relative qualitative or quantitative value of the accent bearing syllables In consequence, it will be simply fanciful to take the horizontal under stroke as an automatic mark of a low tone and the vertical up-stroke as that of a high tone

[2] Obviously, this differentiation owes its origin to the corresponding difference in the mode of registration of these roots, (cf Intro. IV, 2, a 8, iii)

[3] In such cases the primary function of this work, namely, to record word forms in their actual usage in reference to their textual occurrence unavoidably takes precedence over every other function, so as to obviate there being left any scope for referential confusion in this matter

common with the other vocabulary derived from them given unaccented, e g √अज् > अजामसि, अजन्

(vi) But when some verbal conjugational forms are derived from both, the accented as well as the unaccented texts, those relating to the unaccented texts are entered along with the accented ones[1] taken from the accented texts, e g अनु√ध्व-(<ध्व)स् > अनुदध्वसे

(vii) Derivative bases, whether declinable or indeclinable, are, when taken from the accented texts, given with their accent marks, e g √अत् > अतत्-, अतिथि-, √अद् > अत्तवे, अत्तुम्

(viii) When a derivative base is taken from an unaccented text, it is given without an accent mark, e g अग्नि-मेदिन्, अग्नि-यानी-

(ix) When a derivative base is taken from both, the accented as well as the unaccented texts, it is given with the accent mark as vouched for it by the accented texts[2], e g अशु-

(x) When a derivative base is set up as a hypothetical postulate, being a step towards etymological approach to another next grade derivative, its accent-mark, also, is, of course, of a hypothetical nature, e g. *अन्त -पर्शु-

(xi) When from an expository consideration, it is necessary specially to hypothesize the accent of a derivative base, the same is indicated by placing the asterisk on the particular accent bearing syllable, e g अच्छ्रेता-, अप्नु दष्टं-

(xii) When a definite evidence is not available for fixing upon the accent proper of a hypothetical derivative base, it is given without any accent mark, e g √अद् > अद्णार- > आद्णार-

(xiii) The pronominal bases, which have entirely enclitical de clensional usage, are entered without any accent mark, e g अस्मद्- > २*अँ (>*न्), *ईं-, एन-, त्व , सम , *सी .

[1] Naturally, this cannot rule out the possibility of original accentual variation, specially when the passages do not happen to be identical or, at any rate, syntactically parallel

[2] It is possible that a non monosyllabic base relating to the unaccented texts might originally have been homo-phonic, but with a different accent.

(xiv) The pronominal bases, which in certain syntactical situations have enclitical declension, are graphically repeated without an accent mark, e g इदम्- > ३अ, > ४अ-, अस्मद्- > १मय्, २मय्-

(xv) Sub basically used compositive declensional forms are entered unaccented, at the head of their compounds, e g अग्र- > अग्रे

(xvi) Certain composite bases, which carry two accents, are accordingly given with two accent marks, e g बृहस्पति, वनस्पति-, अग्नी वरुण

(xvii) When declined, a derivative base generally continues to maintain its accent in its original position, rendering it unnecessary to repeat its graphic representation in the following case forms, e g अहस् > -हस (=अहस)

(xviii) When the final vowel of an oxytone base is changed into a semi vowel before a case ending, shifting the accent to the latter[1], the same is not shown in the declensional entry, e g ऊति > -त्या (=ऊत्या)

(xix) When the final इ or उ, short or long, of an oxytone base is gradationally changed into अय and इय् or अव् and उव् before a case ending the accent is not marked in the declensional entry e g अग्नि > -ग्नय (=अग्नय) धी > धिय (=धिय), भानु- > -नव (=भानव), भ्रू > भ्रुव (=भ्रुव)

(xx) When the final vowel of an oxytone base is changed into a semi vowel, rendering the Anudatta initial of the case ending Svarita, the same is properly recorded in the declensional entry, e g १भरणी > -ण्य, भद्रतरी-> यै

(xxi) When, in declension, the accent is shifted to a case ending, rendering the stem unaccented, the change is specifically

[1] The wording of this rule which is obviously fashioned after Pānini, 6, 1, 174 will have to undergo an essential change when the accentual situation indicated by it turns out after further historical consideration to be rather a fit subject of Pānini, 6, 1, 161 (cf Rule xxii below), the implication being that √*वृ योगे > *वुर- > *वा represents the origin of the Pāninian suffix टा as ready for use in a case like this (cf p 583[b])

shown in the declensional entry, e g मघायुत्- > -यते, १अप्- > अप् , २अप्- > अद्भि

(xxii) When, in declension, the accent shifts to a case ending as a result of a vocalic loss in the preceding base, the same is duly represented in the declensional entry [1], e g असन्- > -स्न ,अस्थन्- > स्थ्न

(xxiii) Vocative forms are either initially accented or entirely unaccented Consequently corresponding graphic representation is essential for clearly bringing out either of these accentual situations For this purpose, the presence or the absence of the accent mark below the characteristic ring which follows the abbreviative hyphen before a vocative form, indicate, respectively, that a particular vocative form is accented or otherwise, e g १अक्ष > -०क्ष, २अक्ष- > -०क्षा , आदित्य > ०त्य

(xxiv) Declensional forms connected with unaccented bases, whe ther taken from the unaccented texts or having enclitical usage, are as a matter of course left without any accent mark, e g अकृतपूर्व > -र्वम्, अस्मद् > (*अर् > *२अँ>)*न्- > न , नौ

(xxv) The occasional duplicate declensional entry is governed by the foregoing rules about the simple declensional entry in that the second member, as a rule, does not carry the accent, e g अशु > शु शु (=अशु अशु)

(xxvi) Such indeclinables as are accented, whether initially or finally or doubly, no other variation being available, are given with proper accent marks, e g अनु, अभि, एतवै, उ

(xxvii) When an indeclinable has the accented as well as the enclitic usage, it is entered in its both varieties separately, e g १कम्, २कम्, १यथा, २यथा

(xxviii) When an indeclinable is met only in its enclitical usage, it is entered without an accent mark, e g इव (cf Intro IV 4, 6, iv fn), उ, घ

(xxix) A compositive indeclinable is so entered that its accentual situation, both when it maintains its accent and when it

[1] cf the footnote to Rule, xviii above as purporting to extend the jurisdiction of this rule to comprehend certain other cases which have so far been otherwise classified and explained

loses it, is clearly shown, e g अति√पृ > अतिपवते, अतिपुवते, अप√गु(>गू)ह् > अप-गूळ्ह-, अप-गूहमान-

6 TREATMENT OF REFERENCES

1 Every pedigreed, conjugational or declensional, and un pedigreed, 'declensional or indeclinable', entry is accompanied by exhaustive reference to the textual passage or passages of its original occurrence The following order of referential precedence is observed in respect of the texts which have been dealt with here —

I	Rgveda–	(i)	ऋ	(ii)	खि
II.	Yajurveda–	(i)	मा	(ii)	का
		(iii)	तै	(iv)	मै
		(v)	काठ	(vi)	क
III	Sāmaveda–	(i)	कौ	(ii)	जै
IV	Atharvaveda–	(i)	शौ	(ii)	पै

2 The abbreviated textual names are followed immediately by the referential figures, representing their major divisions and one or more sub divisions of the latter, separated from one another by one or more commas according to the nature of each case and supplied with a dot at the end, e g अकन्त पै १, ४३, ७

3 But when a referential unit is followed by another unit, whether pertaining to the same text or a different one, they are separated from each other by a semi colon, e g अहम्- इ ऋ १, ४२, १, २ २३, ४ , असु- > शूत् शौ ५ २०, १०, पै

4 When in a group consisting of two or more homo textual referential units the figures representing the major divisions or medial sub divisions are common, only the first unit is given with all the figures, the common ones being not repeated in entering the subsequent unit or units as the case may be, e. g अहन्या तै ७, ७, ७, ५^{१}, १०, ४, ५ ३, ५, ३^{१}, for ५, ३, ७, ५^{१}, ७ २, १०, ४, ७, ७, १०, ५ ७, ३, ५, ३^{१}

5 A series of consecutive referential units are represented by separating the last sub divisional figure of the first unit in the series from the last sub divisional figure of the last unit in the series alone is entered inclusively, by placing a hyphen between them, e g अग्नि > निरम् काठ १६, ८-११, १०, ३^{१}-८^{१}

6 The consecutiveness in respect of a few rare cases of equally sub divided medial figures is also represented similarly by placing a hyphen between them, e g अहस् > -हस शौ ४, २३ २९, १-७

7 Referential units or groups as pertaining to several conjugational or declensional forms are separated from one another[*] by semi colon, the terminal full stop being supplied only at the end of an article, e g श्रु- > शव , शवे , -शो , ३, १२, ४

8 When two or more separate conjugational or declensional forms referentially concur, they are juxtaposed, followed by the common referential unit, e g अति^{४}(चर), (अति)चर पै ३, ११, ६, अत्यादित्त > -तस्य, -तेन मै ३, ६, ८

9 When the same entry represents the repeated occurrence in relation to a single referential unit, the latter is provided with the appropriate top degree figure, indicating the number of times a word is thus read, e g अहूरण- > -णम् काठ १०, ९^{२}, अग्नि > -०ग्ने काठ १८, २^{३}, ४^{८}, १५, १६^{१४}

10 According to the ancient practice, the number as well as the names of the textual divisions varied more or less from text to text. While the entire appellative appendage of divisions has been dispensed with, their separated numerical representation being quite sufficient, their number as in the case of each separate text is preserved with only a few modifications here and there introduced towards increasing the measure of referential simplicity[1] The following description is intended to supply necessary information in this matter —

(i) Rgveda Samhita has two systems of division, namely, the Astaka Adhyaya-Varga Mantra one and the Mandala Anuvaka Sūkta Mantra one The latter one with the elimination of Anuvaka sub-division by counting the Suktas pertaining to each Mandala continuously, is adopted and represented here by three corresponding figures, being the simpler and the more familiarly known of the two kinds

(ii) Rgveda Khilas are divided into five Adhyāyas, each of them being further sub-divided into Sūktas and Mantras

[1] References to the colophonal entries which are allowed on account of their traditional interest but do not belong to the texts proper, are distinctly indicated by the terminal addition of the abbreviation पुमि (=पुष्पिका) to the corresponding referential apparatus, e g हरिमिका, भौतिमिक

The Concordance follows this tri-partite division. The appendages, Saṁhitāraṇya and Pariśiṣṭa are treated for referential purposes as the sixth and the seventh Khila Adhyāyas, respectively, and this along with their internal bi-partite division brings them in line with the preceding five tri partite Adhyāyas. In the second, the third and the fourth Adhyāyas, there are some separately sub-divided bi-partite Sūktas. When an entry is to be referred to a Mantra in the second component of a particular Sūkta of this nature, the corresponding Sūkta figure is supplied with the top degree-figure २, e. g. √१अस् > असि खि ४, ७^{२}, १^{२}. In the case of the penta-partite seventh Sūkta of the fifth Adhyāya, an additional figure is introduced between the Sūkta figures and the Mantra figures as a substitute for the letters of the alphabet, which have been employed in the printed text, to denote the number of the part, in which the Mantra containing a particular entry is read[1], e. g. २अु-द्विति->-तेः खि ५, ७, १, २.

(iii) Mādhyandina-Yajurveda is divided into forty Adhyāyas, each of them containing a number of Mantras. Two figures are accordingly used here to represent this bi-partite division.

(iv) Kāṇva Yajurveda follows the four-fold Daśaka-Adhyāya-Anuvāka-Mantra division It is rendered tri-partite by the continuous counting of the forty Adhyāyas as in Mādhyandina Yajurveda and represented as such by three corresponding figures[2].

(v) Taittirīya-Yajurveda follows the four fold Kāṇda-Prapāṭhaka-Anuvāka-Khanda division, which is accordingly represented here by four corresponding figures[3].

[1] This method, however, is followed only in the present part of this volume and is being eschewed, in the continuation, in favour of the use of appropriate top degree-figures as in the case of the above mentioned bi-partite Sūktas.

[2] In Satavalekara's recent edition, published after the Concordance materials had been compiled, further consolidation has been made by the continuous counting of Mantras towards eliminating Anuvākas, the ancient four-fold division being also simultaneously retained.

[3] The Mysore edition counts Khaṇḍas continuously, but the same has not been followed here in view of the textual lacuna of that edition.

(vi) Maitrayaniya Yajurveda is divided into four Kandas, which are severally further sub divided into Prapathakas and Khandas This three fold division is here represented by three corresponding figures

(vii) Kathaka Caraka Yajurveda follows the bi fold Sthanaka Khanda division and the same is represented here by two corresponding figures The thirteen chapters of the Asva medha supplement, though not so designated, have also been counted continuously with the preceding forty main Sthanakas[1], which, in consequence, are denoted by numbers ranging from 1 to 53

(viii) Kapisthala Katha Yajurveda seems originally to have possessed two schemes of division, namely, the one, in which, as in Maitrayaniya Yajurveda, the text followed the tri partite Kanda Prapathaka Khanda splitting and the other, in which, as in Kathaka Caraka Yajurveda the major divisions here known as Astakas, representing a mere mechanical grouping of equi numerical Adhyayas, were only nominal in that the Adhyayas were continuously counted from Astaka to Astaka The text as now available is after the latter scheme, which is represented here by only two figures, corresponding to Adhyayas and Khandas, it being unnecessary to denote the nominal Astaka division Adhyaya 34, which is not sub divided into Khandas, is brought into line with the rest of the text by being treated

[1] The appel ation of Pañcama Grantha as used at the head of as well as in the colophon to the Asvamedha supplement indicates that at one time or, at least, in some particular redaction of it, the preceding main text of forty Sthanakas might have been arranged into four Granthas the first three of them correspon ding to the present three Granthas namely Iṭhimika*(<Bhrithimika*=Prathamikā), Madhyamikā and Orimikā* (< Avarimikā*=Avaramikā*) except that Yajyās and Anuvākyās as now included in the body of these Granthas, were taken out of them and grouped into a separate fourth Grantha As will be noted, this is incidently corroborated by a specific reference to Yājyās and Anuvakyas as Caturtha Grantha in the colophon to Sthānaka 40 Reference to this Grantha division has, however been obviated here by counting Sthanakas continuously

as consisting of one, unbroken Khanda, uniformly represented by the number १

(ix) Kauthuma Samaveda has two main divisions, namely, Pūrvārcika with its two appendages, Āranya Kānda or Āranya Samhita and Mahanāmnyārcika, and Uttarārcika, also known as Chanda Ārcika Each of the two Ārcikas is sub divided into Prapāthakas, Ardhas, Dasatis (in Uttararcika, called Sūktas) and Mantras The Pūrvārcika head division into three Kāndas, each consisting of two Prapathakas, is in name only, Prapathakas being counted continuously throughout There is, however, yet another scheme common to both Ārcikas, in which the text is split up into Adhyāyas, Khandas and Mantras While both appendages of Pūrvārcika are excluded from the Prapathaka scheme, the Adhyāya scheme takes cognizance of Āranya-Kānda which is counted as the sixth Adhyaya, possessing, like the other Adhyāyas, bi fold sub division. The scheme of representing Pūrvarcika and Uttararcikas by the numbers १ and २, respectively, and counting the Mantras as read in each of them continuously as employed in Bloomfield's Concordance, is followed here But while it indicates the first of the two appendages abbreviatively as Ārs and the second one fully as Mahānāmnyaḥ, here the number ३ stands for the former, which is further divided into Dasatis (or Khandas) and Mantras and the number ४ for the latter, which is sub-divided into Mantras only In this way, Āranya Kanda and Mahanāmnyah are here represented by three and two figures respectively[1]

(x) Jaiminiya Samaveda is referred to by means of three figures, the last two of which correspond to the ancient textual sub division into Khandas and Mantras Each of the four head divisions, textually arranged in the order, Pūrvārcika, Āraṇya *cum* Mahānāmnī, Ūhagāna and Ūhyagana, the

[1] cf RC. १. for the correlation of the references as given here with their actual occurrences in the printed text, which still continues to be presented within the complex framework of both the above mentioned old divisions

last two together representing Uttararcika of Kauthuma Samaveda, is denoted by the first figure, which is one out of the first four numbers (१ ४), in the textual order of the four head divisions In the first head division, namely, Pūrvārcika, separate representation of its ancient division into three Parvans, including the further four fold sub Parvan wise splitting of the second Parvan, has been dispensed with by counting its Khandas continuously, thus bringing it into line with the other head divisions[1]

(xi) Śaunakiya-Atharvaveda is referred to by three figures, standing for Kanda, Sūkta and Mantra, respectively This division is followed on account of its simplicity in preference to the other four fold division into Kandas, Prapathakas, Anuvakas and Mantras There is some difference in the Berlin and the Bombay editions, in the enumeration of Suktas in Kanda VII and in respect of treating the eight Paryaya hymns, scattered over seven different Kandas, as one consolidated hymn or as so many separate hymns in each case as also in that of grouping the Mantras of each Paryaya and thus reducing their number[2] The references here follow, as a rule, the Bombay edition[2]

xii) Paippalada Atharvaveda is referred to by three figures as representing its three fold Kanda Sukta Mantra division in preference to its other four fold division into Kāndas, Anuvakas, Khandas[3] and Mantras Such Suktas (e g III, 37) as need further editing towards being differentiated into their constituent Mantras, have been provided with an artificial Mantra sub division, uniformly denoted by the number १ Also, when some still undifferentiated group Mantra

[1] This device is already used, alongside of the ancient method in Raguvira's Devanāgari reissue of Caland's Roman edition

[2] cf. RC. २, for its referential correlation with the other edition

[3] The manuscript reading, का (= Kānda) for this sub-division, though copied as such in the printed editions, is obviously a mislection for °ख, probably due to the loss of original aspiration in the Kashmirean dialect, followed by a conscious, though wrong, effort at emendation (= क > का)

(e g IX, 12, 6 7) has to be referred to, only the figure on the right side of the grouping hyphen is entered here

7 SIGNS AND SYMBOLS

The following signs and symbols are used towards consolida tion or clarification of record —

1 √ is prefixed to verbal roots as their distinctive mark, e g √१अड्.

2 √– is, in a number of cases, juxtaposed to such compositive prepositions as implicate their verbal correlate being syntactically supplied from outside the text, e g अति√–

3 – (=full hyphen) is used at the end of a declinable base as its distinctive mark and under a particular syllable of a word to denote the position of Udātta accent in the same, e g अ॒द्य–, अ॒ग्नि–

4 - (=half hyphen) is used before a shortened declensional form, immediately following a base, to indicate its initial lacuna, अग्नि–> ग्नि as against –ग्निम् It is also used as Avagraha between components of a compound, e g अग्रे-ग॒-

5 | (=vertical line) is put above a syllable to indicate the position of Svarita as the accent proper of a word, e g अ कुध्र्यूञ्च्

6 = indicates 'is the same as,' e g तथा गत्या (= तेन प्रकारेण), p 112^{b}.

7 + indicates formative or compositional contamination, e g √अन्+इ p 32^{l}, ६अ॒+इ॒त्थ p 499^{m}

8 → indicates 'becomes' e g अग्न॒(र→)ग

9 > = →, e g २अभि >भी

10 ← indicates 'is derived from' or 'referable to' e g ६अ॒←नम्

11 < = ←, e g अन्त (<र्) कोश॒-

12 <> indicates 'derivation from' alternating with 'reversion to,' e g अनड्ह् <> ष् p 165^{b}.

13 ऽ indicates inclusion in or loss of the following अ in the preceding phono-fusive आ, ए or ओ, e g याऽन्यस्य p 13^{f}, स्वरेऽविशेष p 4^{b}, भूरि विग्रहोऽयम् p 13^{f}.

14 ऽऽ indicates inclusion of the following आ in the preceding phono-fusive आ, e g पश्चान्यर्थस्याऽऽकाङ्क्षितत्वात् p 5^{f}

15 (s) indicates inclusion of the following अ in the preceding phono fusive अ of phonetically reversive nature, e g अग्रे(ऽ)यण

16 , is used as a general separative mark, e g between (i) different portions or aspects of basic or formative entries, e g √१अस्, अस्ति, अनस् (>इ्, ऌ)√१वह्, अध, अधा, अन्त,न्ता , अनु >नू याज् , and (ii) inter unit referential divisions, e g अनुव्रजति तै ६, ३, ११, ६, and (iii) in foot notes, e g कुवाभाव , p 211[a]

17 , is used as a separative mark between referential units, e g अश > त २, १, ४, २, १

18 is used as a terminative mark at the end of separate paragraphs, e g अनु√दिश् , , १०, ५, अश- , १७ It is also similarly employed in abbreviations but is generally dropped when the same enter into composition with other abbreviations[1], e g नाप् against नापृदि , or are followed by referential figures which may or may not be put inside brackets, e g अश- > -श ग्र २, १, ४, शौ (११, २, ११) p, 8[l]

19 ' ' are used generally to enclose quoted portions with इति appended at the end, e g 'कृत्योक-' p 8[g]

20 ° as a top mark is used in the completive sense, following letter or letters standing for the complete basic entry, e g °ग्रु- (=अग्रु) and preceding letter or letters being indicated as combinative with the basic entry, e g अग्रु > °ग्रु- अन्°(=अनग्रु) It is likewise used in foot notes, to avoid repetition of preceding as well as following separate words in quotations, e g °वासीरत्तु° (=अग्ने वासीरनु मदति) p 201° When juxtaposed, accented or not as the case may be, between the abbreviating hyphen and a following declensional form it indicates the vocative character of the latter, e g अग्रु- > -॰शो, अग्नि- > -ऽग्ने

21 * indicates hypothetical nature of (i) a basic entry or a particular meaning of it, when it is placed at its left top-corner, e g *अप्-, √१अस् *हिमापाम् , p 528[l], (ii) accent, supplied or emended, when it is placed above the particular accent carrying syllable, e g अप्सर ह्रै-, अं-स्यत्य , (iii) declinability of a base, when it is placed on the terminal hyphen, e g अन्तर्* and (iv) compositional division, when it is placed on the medial hyphen, e g अन्तरि*क्ष

[1] cf Abb. for the provision being made towards disuse of dispensable compound abbreviations in the continuation

22 ? precedes basic, conjugational and declensional entries and abbreviated names of texts and follows referential units to indicate obscurity, uncertainty or undependability of the form in which a particular entry is made in general or in reference to certain passage or passages in the matter of the following as related to it —

(i) Textual postulation, (e g १अ-कल्याणी, अश्री > -श्यो पै ६, ६, १?)

(ii) Phonology, (e g ?अहारि)

(iii) Intelligibility, (e g ?अकन्त)

(iv) Compositional division (e g ?अप्-सर्)

(v) Etymology, (e g ?३अर्यै-)

(vi) Hypothesization (e g ?√*अराय्)

(vii) Accent, (e g अश्नी in मै ४, २, १४?)

In foot notes, it follows a topical abbreviation, (e. g न्यु ?, मुग ?) to signify the doubtful character of the subject.

23 ϕ is prefixed to a prepositionally composite derivative entry to signify the separability of its prepositional component, e g ϕअप-ह्रोशुचत् It follows a referential unit when a particular entry partakes of this nature only in that passage, e g अप घ्नत् > -घ्नन् ऋ ८, ४३, २६ϕ

24 ‡ precedes a basic, conjugational or declensional entry or a textual abbreviation to signify variant character of the entry in reference to a corresponding reading in Rgveda or elsewhere as invariably indicated in a foot note[1], e g अ-जर- > ‡ रस्य It follows a referential unit if the signification of this character of a particular entry is to be delimited to that particular passage, e g अभि मत् > -मान् काठ २३,११‡

25 † precedes a basic, conjugational or declensional entry to signify its occurrence in a Rgvedic verse, clause or phrase, which in being repeated in other texts has lent this entry also to them as its integral constituent[2], e g †अग्र, अग्मन्- > † उग्र It is applied to the referential

[1] It is to be observed that the present part is defective in respect of the corresponding textual variants to certain Rgvedic entries having not been thus indicated and that this defect is being made good for in the terminal supplement to the whole volume

[2] Corresponding Rgvedic cross references are also being added in foot notes, or otherwise indicted but only with effect from the next part of this volume

apparatus initially or terminally, according to the extent to be covered, when it is intended referentially to delimit this signification of a particular entry, e g अच्युत-च्युत्- >-च्युत् शौ २०, ३४, ९† When it is to be shown that an entry occurs in this repetitional manner only partially in a text in which it is read a number of times, a degree figure is put above it to specify the number of the repetitional occurrences, e g अस्मद्- > °न्-> न मै ४, १४, ९$^{\text{१३}}$,$^{\text{१}}$†$^{\text{९}}$.

26 ¶ precedes a basic, conjugational or declensional entry to signify its occurrence in the Brahmana portion of a Black Yajurvedic text It is referentially applied initially or terminally according to the extent to be covered, when it is intended referentially to delimit this signification of a particular entry, e g ¶अपि√सृज्, अव√पद्>¶अवपद्यन्ते, २अरण्य- > ण्यम् मै ¶१,९,७ When it is to be shown that this characteristic of an entry is found only partially in a text in which it is read a number of times a degree figure is put above it to specify the number of the occurrences, characterised as such, e g अधि मै ४,४,५$^{\text{२}}$,^{1}¶

27 $ is a prohibitive mark to exclude jurisdiction of the signification of † and ¶ from a conjugational or declensional entry or certain passage or passages in which it occurs[2], e g † अ-तन्द्र- > $-न्द्रम्[2], ¶अनायतन > -न $शौ , अपराह्ण > -¶ह्णे पै १०,६ ७$

28 Three bracket sets are used as under —

(i) ( ) Round brackets enclose inter entry formative or phonetic indication, e g अ का(ण>)णा अपि√ष्ठा(<स्था) अभ्या(भि आ)√वह् In prepositionally composite conjugational forms, such of them as are textually implied are also put in these brackets, e g अति√चर् > अति$^{\text{४}}$(चर)

(ii) [ ] square brackets enclose colophons to basic entries, listing first components of compounds in which they are used as subsequent components, e g अशु [°शु अन्°, उप°], √अव् > [अनु>न्व्°]

[1] This semi colon, being unnecessary, is being dropped in the continuation

[2] The post hyphen position of †, ¶ and $ in abbreviated conjugational or declensional entries wherever found in the Concordance, should be taken for their pre-hyphen position, being a more accurate representation of the situation, e g -$न्द्रम्> $-न्द्रम्

(iii) [ ] el brackets enclose such referential units as refer to inter textual repetition, the first unit as indicating a Rgvedic verse or a portion of it with the particular basic, conjugational or declensional entry as its integral constituent being repeated in the texts as indicated by the subsequent units, e g १अुइत्य > इन्यै ऋ [६, ६०, १४, ८, ७३, १४]

(iv) [( )] round brackets within el brackets enclose such referential units as refer to inter textual repetition, indicating that a Rgvedic verse or a portion of it as referred to by the referential entry inside the outer el brackets is repeated in the text or texts, referred to by the referential entry inside the round brackets with this difference that the particular basic, conjugational or declensional entry is not repeated, being replaced by some synonym or variant, e g अग्नु > -ग्नु ऋ ९, [६२, ४, (८२, १)] अ-सपत्न, त्ना > -त्न ऋ १०, १७४, [(१५९, ४) ४], -त्ना ऋ १०, १५९, [४, (१७४, ४)]

(v) In foot notes, brackets have only a punctuative use, bringing into full relief authorities cited and comparisons and counter comparisons made in the course of topical discussions Round brackets are used when only a single set is needed But when in the course of an involved discussion, brackets within brackets are called into service, their order of precedence and repetition may be represented as [([([ ])])]

8 TYPOGRAPHICAL SETTING

1. The text section of the Concordance is presented in three columns to a page

2 The first and the last entries of words on a page are indicated on the top, to the left and to the right, respectively But when a page ends or begins with an alphabetically discrepant secondary entry, the preceding primary entry followed by the sign >, is indicated at the top, to the right or to the left, as the case may be, e g अनु√पा> (p 201)

3 In a divisional column, basic entries are made in distinct significant columns of their own, extending up to five grades according to the nature of the progressive stage of development, which may have to be indicated in the case of the derivatives entered therein in reference to

their primaries. Each succeeding column is removed from the preceding one by a definite measure towards the right, e. g. √अद्, √°अप्,√१अस्.

4. Separate paragraphs are assigned to the Sārvadhātuka and the Ārdhadātuka sections of verbal conjugation as well as to the different Sārvadhātuka conjugational types (e. g. अनु√गम्,च्छ्; अति√तॄ). Similarly, several declensional sub-groups entered together under a common basic entry, are given in separate paragraphs, e. g. अस्मद्-,अहन्-.

5. In this way, the whole material is presented in the form of basic pedigrees, making it very easy for the eye to notice at once where one such series ends and the next begins as also the extent to which a particular base, verbal, declinable or indeclinable, has in actual vedic usage permitted itself to be affected by the phenomena of internal transformation and external accumulation. Thus, while prepositionally composite radical bases like अती(ति√इ) and अप√नुद् have hardly ever gone beyond the second column, simple radical bases like √अद् and √°अर् have freely travelled up to and, sometimes, even beyond the fourth column.

6. The commentary section of the Concordance is presented in the form of alphabetically[1] headed, separate foot-notes, arraged as a rule, in two columns, but, sometimes, from typographical considerations, in three columns also, e. g. p. 186.

7. Three different types have been used according to the following scheme, aiming at bringing out in full relief the several distinct features of each entry :—

I. The bolder black type is used in the following :—

(i) Primary verbal roots, simple as well as composite.

(ii) Un-pedigreed declinable and indeclinable bases as well as cross-referential entries of peculiar conjugational and declensional forms and the first members of alphabetically arranged cross-referential series of derivatives, (cf. II, v below).

(iii) The head figure of every referential unit.

[1] English instead of Sanskrit letters are used for this purpose only with a view to add to the visual effect towards referential readiness.

II The smaller black type is used in the following —

(i) Conjugational forms

(ii) Pedigreed declinable and indeclinable bases at all stages

(iii) Compounds of declinable and indeclinable bases

(iv) Declinable forms

(v) Members, beginning with the second, of an alphabetically arranged, cross referential series of derivatives, e g अ॒त्तुम् etc. against अ॒त्तवे

(vi) Foot notes, to indicate, (a) quoted words, (b) verbal roots and their conjugational forms, (c) derivative bases and their declensional forms, (d) indeclinable bases, (e) Paninian suffixes, (f) the word शोध and, (g) the abb उस

III The white type is used in the following —

(i) The main body of the referential section

(ii) The main body of the foot note commentary

(iii) The bracketed derivative or phonological analysis as given within the body of a basic entry, e g अ॒ तृन्य(तृ→)न्ती, अ॒त्य(ति-अ)हस, अत्य(ति✓अ)हं॒

(iv) The cross referential indication of a principal entry, e g ✓अद् यः after अ॒त्तवे

(v) Compositional cross references, bracketed or unbracketed as the case may be, terminally supplied to articles, related to compositive basic entries, e g अ॒प-[अति°]

प्रस्तावना

१. ग्रन्थस्य संक्षिप्ते इतिभूतभविष्यती

साक्षात्सरस्वतीसधर्मेव सन् सत्संप्रदायतः सरस्वतीपदसुभूषितस्वनामान्तः स्वामी दयानन्द उत्तरापथे
त्रिलाऽष्टादशैव वर्षाणि यावज् जनतोपकारसारं च विश्वोद्धारप्राग्भारं च परमोदारधर्मप्रचारं कृत्वा षष्ट्यूनद्विसहस्रतमे-
ऽब्दे[1] (१९४०) परमं पदं प्राप्तवान्। तदीयायाः सत्योत्साहनिर्भरायाः प्रेरणायाः खल्वेतत् फलेग्रहित्वमिव समपद्यत,
यल्लोके समुज्ज्वलाया भारतीयायां प्राच्यां संस्कृत्या सामान्येन, सामाजिकाऽसमन्वयजव्याधिभारपरमौषधंभावुकेषु
वेदेषु वैशेष्येण च महादरबुद्धिः प्रादुरासीत्।

एवंविधे किल श्राद्धसौरभाऽऽवासिते सामाजिके वातावरणे महात्मनस्तस्य निर्वाणसंप्राप्तेर्दशम इव वर्षे
संजाते तदीयपादपूतां पद्धतिमेवाऽनुसरन्तौ परमार्थनित्यौ स्वामिनावानन्दपदोत्तर-विश्वेश्वरनित्याऽभिधेयौ वेदप्रचारार्थं
सायुज्येन बद्धपरिकरावभवताम्। तौ तावद् वेदाऽध्ययनसौकर्यैकनिबद्धमनसौ दृढमेवमन्वभवता यथा यथावदुपयोग-
वदर्थसामग्रीकेण केनचिद् वैदिकेन कोषप्रवेकेण जनतासुलभेन सतैव तस्योद्दिष्टस्य विषये साफल्यं स्यादिति। न च
कोऽप्येवंविधो वेदैकाऽनुसंधानसौविध्यकरः कोषो विरचितपूर्व इति संप्रधार्य्य च तौ चत्वारिंशदूनद्विसहस्रतमेऽब्दे
(१९६०) आत्मीयमभिनववैदिककोषविरचनपरं निश्चयमुदघोषयताम्। तस्योद्घोषणस्य पञ्चमे वर्षे (१९६५) च तौ विरच-
यिष्यमाणकोषाधारंभावुकाश्चतस्र ऋग्वेदादिवेदचतुष्टयीय-पदानुक्रमणिकाः प्रकाशमनयताम्। प्रवर्त्यमाने चैवं वैदिक-
कोषीये कार्यकलापे सप्तत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९७०) यवीयानेव सन्नपि स्वामी नित्यानन्दो नित्यैकानन्दं
पदं प्रापद्यत। अचिरायुषैव सताऽपि चिरसयुजा तेनैवमपरिहार्यतया वियुक्तोऽपि सन् स्वामी विश्वेश्वरानन्दस्तु तत
ऊर्ध्वमेकक एव दश वर्षाणि यावत् तं कार्यभारमुदवहत्। तत्पश्चादेव 'वयमतीव वृद्धाः संजाताः, साम्प्रतमन्येन
केनाऽपि कनीयसा कार्यभारोऽयं स्वोपरि ग्रहीतुं साम्प्रतम्' इत्यनया तदीयया सत्-प्रेरणयाऽय जनः सद्भावेना-
ऽऽजीविकः सप्तशीत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९८०) मेवास्कार्यमिदमूर्यकरोत्।

तस्मिन् समये तावत् पदानुक्रमणिकाचतुष्टयीत ओकारादिपदावधिकोऽनाख्यातिको भागः प्रातिपदिकी-
कृतः सन् संगृहीतपूर्वोऽभवत्। तत्र चाऽकारादीयेंऽशे यत्र तत्रैतरेय-शतपथ-तैत्तिरीय-ब्राह्मणवचनैः प्रमाणितानां सतां
सायणोवटमहीधरदयानन्दीयानां शब्दार्थानां संग्रहोऽप्यविद्यत। तत उपरितने क्रियतिचिदंशे च मध्ये मध्ये पाणिनी-
यानि सूत्रादीन्यपि ग्रिफिथह्विन्नीयानि मतान्यपि प्रमाणत्वेनोद्धृतान्यासन्। एवं खलु स्थिते तदेदमन्वभूयत यद्
व्याप्तितश्च पूर्तितश्च करिष्यमाणः कोषोऽयं सर्वशाखीययाऽऽख्याताऽनाख्यातोभयविधया वैदिकपदसामग्र्या च यथो-
पलब्धिकब्राह्मणाऽऽरण्यकोपनिषदङ्गोपाङ्गगतया च तत्तद्भाषीयप्रागर्वाक्तत्तद्वेदभाष्यीयया च श्रौतार्थाऽवबोधप्रयोजिकया
सामग्र्या चाऽवश्यं सनाथयितव्य इति। एतदनुसारमेव च पञ्चषाणि वर्षाणि यावत् कार्यकलापे प्रवर्तिते सति
षडशीत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९८६) वैदिकशब्दार्थपारिजाताऽभिधस्य कोषस्य प्रथम आदर्शरूपः प्रखण्डः
प्रकाशमनीयत।

यद्यपीदं प्रकाशनं दिष्ट्या सर्वत एव वर्धापनस्य च प्रशंसनस्य च पात्रतामभाज्यत, तथापीदं तावदेतद्-
निर्माणसकालमेव निरवरोपणतया खलु निश्चयपदवीमारोप्यत, यथैवंप्रकारकस्य कोषस्य समुचितं संपादनमनन्यथा-
सिद्ध-साङ्गोपाङ्गसंपूर्णवैदिकवाङ्मयीयसकलपदानुक्रमाऽऽत्मक-कोषान्तर-सव्यपेक्षमेव स्यादिति। एतस्याः प्रतीतेरनुपदम्

---

[1] इह सर्वत्र वैक्रमा एवाऽब्दा अभिप्रेता भवन्ति।

II The smaller black type is used in the following —

(i) Conjugational forms.

(ii) Pedigreed declinable and indeclinable bases at all stages

(iii) Compounds of declinable and indeclinable bases

(iv) Declinable forms

(v) Members, beginning with the second, of an alphabetically arranged, cross referential series of derivatives, e g. अुत्तुम् etc. against अुत्तये

(vi) Foot notes, to indicate, (a) quoted words, (b) verbal roots and their conjugational forms, (c) derivative bases and their declensional forms, (d) indeclinable bases, (e) Paninian suffixes, (f) the word, शोध and, (g) the abb उस.

III The white type is used in the following —

(i) The main body of the referential section

(ii) The main body of the foot note commentary

(iii) The bracketed derivative or phonological analysis as given within the body of a basic entry, e g अु तृत्य(त→)=तृी, अुत्य(ति-अ)हस्ᵒ, अत्य(ति√अ)इं

(iv) The cross referential indication of a principal entry, e g √अद् यः after अुत्तये

(v) Compositional cross references, bracketed or unbracketed as the case may be, terminally supplied to articles, related to compositive basic entries, e g अुस-[अति°]

प्रस्तावना

१. ग्रन्थस्य संक्षिप्ते इतिभूतभविष्यती

साक्षात्सरस्वतीसधर्मेव सन् सत्संप्रदायतः सरस्वतीपदसुभूषितस्वनामान्तः स्वामी दयानन्द उत्तरापथे
श्विलाऽष्टादशैव वर्षाणि यावज् जनतोपकारसारं च विश्वोद्धारप्राग्भारं च परमोदारधर्मप्रचारं कृत्वा षष्ट्यूनद्विसहस्रतमे-
ऽब्दे[1] (१९४०) परमं पदं प्राप्तवान्। तदीयायाः सत्योत्साहनिर्भरायाः प्रेरणायाः खल्वेतत् फलेग्रहित्वमिव समपद्यत,
यल्लोके समुज्ज्वलाया भारतीयाया प्राच्यां संस्कृत्यां सामान्येन, सामाजिकाऽसमन्वयजव्याधिभारपरमौषधंभावुकेषु
वेदेषु वैशेष्येण च महादरबुद्धिः प्रादुरासीत्।

एवंविधे किल श्राद्धसौरभाऽऽवासिते सामाजिके वातावरणे महात्मनस्तस्य निर्वाणसंप्राप्तेर्दशम इव वर्षे
संजाते तदीयपादपूतां पद्धतिमेवाऽनुसरन्तौ परमार्थनित्यौ स्वामिनावानन्दपदोत्तर-विश्वेश्वरनित्याऽभिधेयौ वेदप्रचारार्थं
सायुज्येन बद्धपरिकरावभवताम्। तौ तावद् वेदाऽध्ययनसौकर्यैकनिबद्धमनसौ दृढमेवमन्वभवता यथा यथावदुपयोग-
वदर्थसामग्रीकेण केनचिद् वैदिकेन कोषप्रवेकेण जनतासुलभेन सतैव तस्योद्दिष्टस्य विषये साफल्यं स्यादिति। न च
कोऽप्येवंविधो वेदैकाऽनुसंधानसौविध्यकरः कोषो विरचितपूर्व इति संप्रधार्य्य च तौ चत्वारिंशदूनद्विसहस्रतमेऽब्दे
(१९६०) आत्मीयमभिनववैदिककोषविरचनपरं निश्चयमुदघोषयताम्। तस्योद्घोषणस्य पञ्चमे वर्षे (१९६५) च तौ विरच-
यिष्यमाणकोषाधारंभावुकाश्चतस्र ऋग्वेदादिवेदचतुष्टयीय-पदानुक्रमणिकाः प्रकाशमनयताम्। प्रवर्त्यमाने चैवं वैदिक-
कोषीये कार्यकलापे सप्तत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९७०) यवीयानेव सन्नपि स्वामी नित्यानन्दो नित्यैकानन्दं
पदं प्रापयत। अचिरायुषैव सताऽपि चिरसयुजा तेनैवमपरिहार्यतया वियुक्तोऽपि सन् स्वामी विश्वेश्वरानन्दस्तु तत
ऊर्ध्वमेकक एव दश वर्षाणि यावत् तं कार्यभारमुदवहत्। तत्पश्चादेव 'वयमतीव वृद्धाः संजाताः, साम्प्रतमन्येन
केनाऽपि कनीयसा कार्यभारोऽयं स्वोपरि ग्रहीतुं सांप्रतम्' इत्यनया तदीयया सत्-प्रेरणयाऽय जनः सद्भावैका-,
ऽऽजीविकः सन्नशीत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९८०) मेवाकार्यमिदमूर्यकरोत्।

तस्मिन् समये तावत् पदानुक्रमणिकाचतुष्टयीत ओकारादिपदावधिकोऽनाख्यातिको भागः प्रातिपदिकी-
कृतः सन् संगृहीतपूर्वोऽभवत्। तत्र चाऽकारादीयेंऽशे यत्र तत्रैतरेय-शतपथ-तैत्तिरीय-ब्राह्मणवचनैः प्रमाणितानां सतां
सायणोवटमहीधरदयानन्दीयानां शब्दार्थानां संग्रहोऽप्यविद्यत। तत उपरितने कियतिचिदंशे च मध्ये मध्ये पाणिनी-
यानि सूत्रादीन्यपि ग्रिफिथह्विनीयानि मतान्यपि प्रमाणत्वेनोद्धृतान्यासन्। एवं खलु स्थिते तदेदमन्वभूयत यद्
यथोव्याप्तितश्च पूर्तितश्च करिष्यमाणः कोषोऽयं सर्वशाखीययाऽऽख्याताऽनाख्यातोभयविधया वैदिकपदसामग्र्या च यथो-
पलब्धिकब्राह्मणाऽऽरण्यकोपनिषदङ्गोपाङ्गगतया च तत्तद्भाषीयप्रागर्वाक्तनतद्वेदभाष्यीयया च श्रौतार्थाऽवबोधप्रयोजिकया
सामग्र्या चाऽवश्यं सनाथयितव्य इति। एतदनुसारमेव च पञ्चषाणि वर्षाणि यावत् कार्यकलापे प्रवर्तिते सति
षडशीत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९८६) वैदिकशब्दार्थपारिजाताऽभिधस्य कोषस्य प्रथम आदर्शरूपः प्रखण्डः
प्रकाशमनीयत।

यद्यपीदं प्रकाशनं दिष्ट्या सर्वत एव वर्धापनस्य च प्रशंसनस्य च पात्रतामभाज्यत, तथापीदं तावदेतद्-
निर्माणसकालमेव निरवरोपणतया खलु निश्चयपदवीमारोप्यत, यथैवंप्रकारकस्य कोषस्य समुचितं संपादनमनन्यथा-
सिद्ध-साङ्गोपाङ्गसंपूर्णवैदिकवाङ्मयीयसकलपदानुक्रमाऽऽत्मक-कोषान्तर-सव्यपेक्षमेव स्यादिति। एतस्याः प्रतीतेरनुपदम्

[1] इह सर्वत्र वैक्रमा एवाऽब्दा अभिप्रेता भवन्ति।

उक्तपूर्वप्रकारस्यास्यानिवार्यत्वेनाऽपेक्ष्यमाणस्य च सतः साधनग्रन्थस्य महत्त्वा आवश्यकतायाः पूर्त्यर्थं योयोगततिर्व्यतानि, अयं प्रकृतः कोषस्तावत् तदीयसाक्षात्फलस्वरूपो भवति । एतत्कोषीयप्रारम्भिकप्रवृत्तेस्तृतीयवर्षान्तित (१९८९) खल्वयं विनिश्चयोऽभारि यथा वैदिकशब्दार्थकोषस्य यथेष्टायाः संपूर्तेर्नितरामेतदीयसंपूर्त्यधीनत्वादादौ तावत् सर्वथा शक्याऽयमेव कोषः संपादनीयः पश्चादेव चासावपर एतत्साध्यभूत इति । एवं तावदासाधारण्येन क्रियमाणस्य ग्रन्थस्याऽस्य दशम्य इमा वर्षा भवन्ति । अनया हायनदशत्या च यथापेक्षसामग्रीसंकलनस्य संपूर्तिश्चरमसंपादनप्रकाशनमर्यादाप्रयोजिका सती समासादिता भवति । अस्य च ग्रन्थस्य पञ्च विभागा भवन्ति (तु. भू. २, ग, २), ये चाऽपि साकल्येन प्रकृतखण्डसमवायेषु सत्सु द्वादशसु खण्डेषु प्रविभक्ता भवन्ति । तत्र तावद् द्वितीयविभागीयं खण्डद्वयं प्रकाशितचरं भवति (१९९२-९३) । खण्डमात्रकः संस्तृतीयो विभागश्च मुद्रणस्थो भवति । भूयश्चेदमपि संभाव्येत यदसति कस्मिन्नपि प्रत्यूहविशेष एत. पञ्चमीभ्यो वर्षाभ्यः (२००४) द्वादशाप्येतद्ग्रन्थीया खण्डा प्रकाशिताः स्युरिति ।

अस्मिन्नेवाऽन्तरे च वैदिकशब्दार्थकोषीयं कार्यमपि पुन. प्रवर्तितं सत् तावता समयेन प्रकाशनानोपान्त्यभावेन सुसंपादितं स्यात् । एतावत प्रस्तुतसाधनग्रन्थसाधनैकप्रयोजितात् सतो व्यवधानादनन्तरं भूय इव प्रवर्त्स्यमाणे च तस्मिन् कोषे नितान्तं संकलनविषया च लक्षणविषया च सर्वाङ्गीणा संपूर्तिः स्यादिति वैमुतिकमिव संभाव्येत ।

एवमन्येऽपि बहवोऽवान्तरग्रन्थाः प्रकृतग्रन्थाऽऽधारेण विरच्येरन् । तेषां मध्ये तावदेकः प्रकृतविभागीयमुद्रणस्थोऽपि भवति । प्रतिष्ठः ऋ. मा. कौ. शौ. (तु. संक्षे , क.) इत्येतद्वेदचतुष्टयोपाश्रयेण प्रवर्तितत्वाच् चतुर्वेदकोष इत्याख्य. सन्

२. ग्रन्थस्येदन्ता चेयत्ता च

यावताऽस्य ग्रन्थस्याऽतीव महती व्याप्तिर्भवति काठिन्यं च वैचित्र्यं चाऽस्य स्वरूपस्य, तावता नात्र किमपि चित्रमिव स्याद् यदस्य संपाद्यमानस्य द्वादशाब्दी व्यतीतचरी सत्यास्य समाप्त्याशाऽब्दपञ्चान्तरापेक्षिणीति । अस्मिंस्तावत् कोषे हि सपादचतु:शतसंख्याकानाम् ऋग्वेदादीना यथोपलब्धिकवैदिकवाङ्मयीयानाम् आधारग्रन्थाना यावन्मात्रशब्दरूपराशयो यथावद् व्यवस्थापितया सत्या यौगिकया प्रक्रियया निर्देश्याश्च समग्रैः स्थलाङ्कैः सनाकरणतश्च स्वरतश्च छन्दस्तश्च वाक्याऽन्वयतश्च विचार्यं भवति । यत्र यत्र च पाठा अनिश्चितस्वरूपा वा दुरूहा वा शोधनापेक्षा वा भवन्ति, तत्र तत्र ते तथा प्रदर्श्या भवन्ति । यत्र यत्र च पाठानां स्थलवैशेष्येण पुन:श्रुतयो सेऽपि तथा संकेत्या भवन्ति । यत्र यत्र च सश्रुतिके सत्यपि पाठानां विसंवादा भवन्ति, तत्र तत्र सर्वेषां ग्रन्थानां शक्त्या पदपाठा उपलभ्यन्ते, तान् विरहय्य सर्वेषामपरेषाम् आधारग्रन्थानां नूतनाश्च संपूर्णाश्च पदपाठा स्वर्चिताः । त एते च यौगिकेन च यथावर्णमात्रिकेण चाऽनुक्रमेणोपनिबध्य यथाविधानकविशेषं (तु भू. २, ग, २) व्यवस्थाप्य चेह समावेशिताः । [illegible] ग्रन्थमात्रकसंग्रहा च सामग्री पञ्चचत्वारिंशत् सर्व-

टिप्पणात्मक आलोचनात्मके च [illegible] विषया उपनिबद्धा भवन्ति, तेषां मध्यात् तावत्

[illegible] निर्देशानां यथापाणिनीयविधानशास्त्रीयमावेशाऽनतिशयितमानाऽवधानविशेष-

[illegible] च [illegible] भूयिष्ठाऽभिनवपरिशोध-

साध्यौ भवतः। एवं स्थितेऽत्र विषये यः प्रयत्नः कृतो भवति, तस्य साराऽसारतः परीक्षणे सदसती विवेक्तुं
क्षमा विद्वांस एव प्रमाणं स्युः। तस्येयत्तामात्रं स्पर्शुक इव कश्चित् परिचयस्तु तावदिहाऽपि कार्येत। तथाहि।
सालोचनाऽध्ययनसाचिव्यविशेषकरं विशिष्टस्वरूपं (तु भू. ४, ७) निर्देशीयं सांकेतिकं विधानकं विरहय्य प्रस्तुत-
खण्डीयानां ५९२ पृष्ठानामुपरि साकल्येन ६४०८ टिप्पणानि भवन्तीति कृत्वा मध्यतरस्तावत् प्रतिपृष्ठमिमानि
११ भवन्ति । एष्वपि यथाक्रमं २२५, २७१, ५११ पाणिनीयप्रक्रियानुबन्धिवार्तिकीकरणं च तत्तच्छ्रुतिपाठीय-
शोधनं च तत्तच्छ्रुतिपाठभेदीयप्रदर्शनं च प्रयोजयन्ति। अपि चाऽपराणि ७०० इव टिप्पणानि स्वरसंस्कारौ चाऽर्थविचारं
चाऽधिकृत्याऽद्य यावत् परिचितपूर्वायाः सत्या धातुप्रत्यययोगीयायाः प्रक्रियाया नितान्तं विविक्ताया इव सत्या अपरस्या
अभिनवायाः स्वोपज्ञायाः स्वतःसिद्धनाममात्रयोगीयायाः प्रक्रियाया द्वारमिवोद्घाटयन्ति (तु. भू. ४, १, ज, ५)।
एतद्ग्रन्थीययोर्व्याप्तिस्वरूपयोरेतावतस्तावत् संक्षिप्तादेव सतोऽस्मात् संकेतमात्रादपीदं भूयः स्पष्टं प्रतीयेत,
यथाऽब्दाना दशतिद्वयेनाऽपि चेदीदृशो ग्रन्थः संपादितः स्यात्तर्ह्यसावल्पीयसैवाऽनेहसा सिद्धः स्यादिति।

३. विद्वत्-संग्रहः

उक्तपूर्वस्याऽस्य महतः कार्यस्य संपादनमनेकाऽभियुक्तजनीयव्यापारव्यवस्थयैव सुसाधं स्यादिति
इत्यैकाशीत्युत्तरोनविंशतिशततमस्याऽब्दस्य (१९८१) प्रारम्भे श्रीविश्वेश्वरानन्दवैदिकशोधसंस्थानस्य
किलाऽऽरम्भोऽभवत्। आदौ तावद् द्वित्राः सार्वकालिकास्तावन्त एव चाऽऽर्धकालिका विद्वांस इह कार्यं कुर्वन्ति स्म।
प्रथमेन वर्षषट्केन तदीया संख्या द्विगुणिताऽभवत् । तत्पश्चाच्चोत्तरासुत्तरा समा कार्यमात्रावृद्ध्यनुरोधतः
सहायकभूताना विदुषा संख्याऽपि विवर्धमानैवाऽभूत् । आ च नान्तरीयाऽतीतपूर्वाद् वर्षपञ्चकात् संप्रति ते
त्रिंशत्पञ्चत्रिंशा एव सन्तस्तत्तत्कार्याङ्गीयनियोगाऽभ्यासविशेषवन्तो भवन्ति । कार्यव्यवस्थायाः सुसिद्ध्यर्थं
च तत्तदङ्गीयनियोगा उपदशासु कक्षासु विभक्ता भवन्ति। एकैका निर्देशपृष्ठिका च यथाक्रममतिसर्वकक्षा सती काले-
नेमं जन तत्प्रातिस्विकनियोगयोः सतोश् चरमनिरीक्षणस्य च टिप्पणीयसंपादनस्य च कृत उपधावति ।
एवं क्लिाऽनेन दैनंदिनेन विधानेन व्यवस्थीयमानं सत् कार्यमेतद् नियमेन चाऽप्रतिहतवेगेन च प्रवर्तते। एवं
प्रवर्तमानस्याऽप्यस्य कार्यस्य नैष्प्रत्यूहिकप्रगतिसभावनार्थं तत्तदङ्गकार्याध्यक्षभूतवर्मिष्ठप्रवेकोपकल्पिता व्यवस्थापद-
समितिश्च प्रातिसाप्ताहिकस्य कार्यस्येतिभूतेन चेतिभविष्येण च परिचिता भवन्ती नैत्यिकीं जागरूकतामिव भजते। ये
चाप्यन्ये विद्वांसः संस्थानबाह्याः सन्तोऽस्मिन् कार्ये प्रीतिविशेषं प्रदर्शयन्ति च साहाय्यविशेषमातन्वन्ति च, तेऽपि
विद्वत्परामर्शसमित्यङ्गता भाज्यमानाः सन्तो बहुविधमिव क्लिास्य कार्यस्योपकुर्वन्ति।

४. मुद्रण-प्रबन्धः

आदौ तावदनुसंधानविशेषीयाणा विशालकायाना ग्रन्थाना सुप्रतिष्ठित एव कस्मिंश्चिद् मुद्रागृहे
समुचितं मुद्रणं संभवेदित्येवं खलु विचार्य वैदिकशब्दार्थपारिजातीयः प्रखण्डो मुंबापुर्यां निर्णयसागराख्ये मुद्रागृहे
मुद्रापितोऽभवत् । तदुद्भवस्त्वयमनुभवोऽभवद् यथैवंविधानामतिक्लिष्टविधानकाना च बहुजनसाहाय्यकसव्यपेक्षाणा
ग्रन्थाना समुचितं मुद्रणं तदीयनिर्माणस्थानादतिदूरे क्वापि नैव संभवेदिति। तत्पश्चात् प्रकृतग्रन्थीयद्वितीयविभा-
गीययोर्द्वयोः खण्डयोर्मुद्रणस्यैहैव त्रयाणा मुद्रागृहाणा सायुज्येन यथाकथंचित् प्रबन्धे संपन्नेऽपि सतीदमेव
निरचीयत यथाऽस्य संस्थानस्य ग्रन्थाना स्वक एव मुद्रागृहे साधु मुद्रणं स्यादिति। एतदनुसारं च संस्थानीयस्य
मुद्रागृहस्य प्रतिष्ठापितस्य सत इदं वर्षत्रयं संपद्यते। यतश्च प्रस्तुतस्य खण्डस्य मुद्रणेऽनेन पर्याप्तं साफल्यं प्राप्त-
लम्भि, तत एनेनास्मिन् विषय उत्तरोत्तरमपि भूयसी नैपुणी समासादयेतेति सूचितं भवति। अन्यच्च । अस्य
ग्रन्थस्य मुद्रणं संभावितभिक्षार्थस्थितिकक्रेतृजनसौकर्यमुद्दिश्याऽर्घतो भ्रियमाणेषु निम्नप्रकारकेषु कागदेषु कृतं
भवति। एषां यस्तावच् श्रेष्ठः प्रकारो भवति, तस्य सुचिरस्थिरत्वं लक्ष्यीकृत्य निर्देशविशेषाऽधीनतया निर्मापणं भवति।

५. आर्थिकी समस्या

यदा स्वामिविश्वेश्वरानन्देनाष्टादशभ्योऽब्देभ्यः पूर्वमनेन जनेनाऽयं कार्य-भारो आहितस्तदा तेन यथापेक्षमर्थप्रबन्धमहमेव करिष्य इति स्वीकृतमभवत्। एतच्च वर्षद्वयं यावत् सर्वथा सत्यापयन्नसौ द्व्यशीत्युत्तरोनविंशतिशततमस्याऽब्दस्य (१९८२) अन्ते दैवेच्छया दिवंगतोऽभवत्। तदनन्तरं या तेन स्वरारोहणान्मासद्वयात् पूर्वं स्वीयाया अधिलक्षमितार्घायाः संपत्तेः संभारणार्थं **विश्वेश्वरानन्दसम्पत्प्रबन्धिनी सभा** सनियोगविशेषं संस्थापिताऽभवत्, सा दश वर्षाणि यावदस्य संस्थानस्याऽर्थतो भरणमकरोत्। यथा तु तया सभया सुकरस्याऽर्थवितरणस्य मात्राऽतीवाऽपर्याप्ताऽभवत्, तथा तदीयसदस्यानुमत्या मध्येत्रिणवत्युत्तरोनविंशतिशततमाऽब्दं (१९९३) राजकीयजनतीयोभयविधसाहाय्यसंप्रापणेनाऽस्य संस्थानस्य संरक्षणार्थं समर्थभावुका **विश्वेश्वरानन्दवैदिकशोधसंस्थानसभे**त्याख्या सर्वसंप्रदायस्थसहायकसज्जनैः संभाव्यमाना च सर्वसंप्रदायसाधारणा च सत्यपि संस्थान्तरमात्राऽनधीनतया नितान्तं स्वतन्त्रा च **सत्यसनातनसरस्वतीसंपूजनैकस्वधर्मा** चाऽपरा संस्था तद्विषयकराजकीयनियमानुसारितया संस्थापिता सत्येतत्संस्थानीयं समग्रं प्रबन्धमात्मसादकरोत्। एतेन प्राबन्धिकेन परिवर्तनेन च संस्थानस्याऽस्य कार्यक्षमताया खलु त्रैगुण्यविशिष्टमिवाऽन्तरं सुलक्ष्यं भवति। तथाहि। यत्राऽऽदितः प्रथमैस्त्रयोदशैर्वर्षैरधिपञ्चाशत्सहस्ररूप्यकव्ययेनाऽष्टलक्षमिताः निर्देशपृष्ठिका अक्रियन्त, तत्राऽधुनैवाऽवसितिमुपेयुषा वर्षपञ्चकेनैवाऽध्यर्धलक्षरूप्यकव्ययेन च चतुर्विंशतिलक्षमिताः निर्देशपृष्ठिका अकारिषत।

परमेवं संपाद्यमानेषा खलु कार्यक्षमताऽर्थस्य भूयसीं च स्थिराऽऽगमां च मात्रामपेक्षेत। न च तदर्थमद्यापि नैश्चिन्त्यकरः कश्चित् प्रबन्धो भवति। तदभावे तु गत्यन्तरादर्शनाद् यथापूर्वमनेनैव जनेन चरमसंपादकीयनियोगवताऽपि सताऽवश्यमहरहः इतस्ततोऽर्थसंग्रहायाऽविरतायासेन भाव्यमित्येषा दुःस्थितिरन्यथा सुस्थितामपि संस्थानीयां कार्यक्षमतां चैतद्ग्रन्थप्रकाशनीयां प्रगतिं च नितरां विहन्यादित्याशङ्कितमेव चेतः सदा भवति।

६. आभार-प्रकाशनम्

एवं तावदस्य कार्यस्य तया तया शास्त्रीयया च सांस्थिक्या चाऽऽर्थिक्या च दृष्ट्या स्वरूपपरिचापने समासतः कृते सत्येतन्-न्ययप्रवृत्तपूर्वोऽभ्यर्हिताऽभिवादनस्य च यावत्प्राप्ततत्तत्साहाय्यकृतयथासिद्धात्मोपकार्यतानिवेदनस्य च संप्रति सन्वयं प्रीतिकरः शुभोऽवसरः समुपतिष्ठते। प्रथमं तदहं तांस्तान् प्राथमिकान् वेदमन्त्रद्रष्टॄन् ऋषींश्च तदनु तांस्तान् पदकारांश्च निघण्टुकारांश्च तत्तद्वेदाङ्गोपज्ञानप्रकाशनसुगमितनिगमार्थसुकीर्तीन् यास्क-पाणिनि-पिङ्गल-प्रभृतीनाचार्यवरांश्च भूयो भूयो नमामि। अथाभिवादयेऽहं तांस्तानपि सर्वान् प्रागुम्भ्यागर्वाक्कालिकान् ब्राह्मणोपसुर्वाज्योतिःशिक्षोन्मेचनैकमनान् वैदिकभाष्यकारांश्च तांस्तानपि च सर्वानर्वाचः स्वीयाऽजस्रमहापरिश्रमसंप्रवर्तितस्वोपज्ञसंप्रदायविशेषान् सतः वैदिक्यम् शोधकाथाऽनुवादकाथाऽऽलोचकांश्च भाषामीमांसकांश्च छन्दोविवेचकांश्च कोषकारांश्च। नामोद्देशविशेषनयेह द्वे ब्लूमफील्डस्य वैदिककुन.पाठविवरणी च तत्सहकारितस्यैजर्टनस्य वैदिकपाठभेदविवरणी च कृती ग्रन्थदेनैतद्ग्रन्थान्त पातिते सत्या उपकारकभावेन संकीर्त्ये भवतः। यच्चाद्यतनीयैरभियुक्तैः सामान्येन च विद्वत्परामर्शसमितीयसदस्यैर्विशेषेण चाऽस्मिन् कार्ये प्रीतिमद्भिर्भूयते, तदहं बहु मन्यमानस्तदर्थं हृदा सर्वेषामपि तेषां सभाजनं करोमि। नित्यशब्दब्रह्मनिष्ठाऽऽदर्शार्षमुनिजनोचितप्रभूततपस्काऽऽत्मभावस्य च समये समये प्रत्युद्भावुकममालोचनेन चोदनोपदेशानुप्रदर्शनेन च ममोपकाराऽतिशयं चोत्साहोद्रेकं चातन्वतश्चात्मनः सुहृदः श्रीसिद्धेश्वरवर्मपरमशिवगुप्त सुनाम सादरविशेषमुत्कीर्तयामि। अथाऽपि ये नाम विद्वांसः पुरा चाऽद्य च संस्थानीयकार्मिष्ठतयाऽस्मिन् सर्वशक्तिम्पदवरे कर्मणि मत्प्रियमनोमदनिर्भरितसद्योगतो मम सहयुक्तानोऽभूवन्, सर्वानपि तानहमद्य धन्यान् संभावयामि। तत्र एम्. ए., एम्. ओ. एल्. इत्युपाधिधरः श्रीभीमदेवशास्त्री, विद्यावाचस्पतिः श्रीरामानन्दशास्त्री च सर्वान्तर्भिन्नभावेन च चिरतनतया च यथास्वं नियोगभारमुद्वहन्तौ मदीये संपादनकार्ये सौकर्यविशेषं सुतरामधार्ष्टाम्,

तदेतद् विशेषमानार्हतयेहोल्लिखामि । यद्यपि विद्यावाचस्पतिः श्रीरघुनाथचन्द्रशास्त्री नियोगसामान्यस्य सम्यग-
नुष्ठानतो व्याकरणाचार्यः श्रीअमरनाथशास्त्री च मुद्राप्यमुद्रणप्रक्रियोर्व्युत्पत्तिसमाधानसहकृतावलोकतो मम
साहाय्यं समपीपदता, तदपीदं विज्ञापयामि । मुद्रणगृहीयकर्मिष्ठवर्गस्य सामान्यतोऽधिष्ठातुः श्रीधनपतिराजश्रेष्ठिनश्च
मुद्रकस्य श्रीरेवतरामस्य च स्थापयितुः सिराजदीनस्य च विशेषतः प्रस्तुतखण्डीयस्य सुमुद्रणस्य कृते साधुत्वं वदामि ।

अथेदम्बृहत्कार्यसिद्ध्येकनिमित्तभूतं सामग्र्यन्तरसंपत्त्येकाधारमिव च सन्तमर्थसंग्रहमधिकृत्याऽऽदौ
तावद् भूतपूर्वो बडौदानरेशो महामान्यो महाराजो गायक्वारः सरपूर्व-तृतीय-सयाजिराव्-समाख्यश्च पूर्व-
मिन्दौराऽधिपतिर्महामान्यो महाराजो होल्करः श्रीतुकोजिराव्-समाख्यश्च महत्या कृतज्ञतया संस्मर्तव्यौ भवतः,
यौ लाभपुरीयसास्थिकप्रारम्भात् पुरा स्वामिविश्वेश्वरानन्दस्य प्रोत्साहकभूतावेतत्कार्यसंपादनार्थं प्रत्येकमुपविंशा-
सहस्ररूप्यकमितं परमोदारं साहाय्यविशेषमकुरुताम् । एवमेव भूतपूर्वः पटियालानरेशो महामान्यो महाराजा-
धिराजमहेन्द्रः सरपूर्वभूपेन्द्रसिंहसमाख्यश्च क्योंथलनरेशो महामान्यो राजा विजयसेनश्च कार्तज्ञेनोत्कीर्त्यौ
भवतः, यौ सिमला-पत्तन एतत्कार्यीयप्रवृत्त्युदयस्थानभूतायाः शान्तकुट्या निर्मापणार्थं तस्मा एव स्वामिवराय
महार्घं भूमिखण्डं सहैव प्रादत्ताम् । इदं च भूयो विशेषेणोत्साहं जनयति यद्वर्तमानौ बडौदानरेशश्च पटियाला-
नरेशश्च स्वपूज्यपितृपादपद्धतिं योग्यतया सुतरामनुसरन्तौ पुष्कलार्थप्रदानतः संस्थानेनाऽनेन सयुक्तावेव भवतः ।
अथ साम्प्रतिकेषु वर्षेषु तावद् अस्य कार्यस्य पूर्त्यर्थं भारतीय-पञ्चापीय-संयुक्तप्रान्तीय-हैद्राबादीय-महीशूरीय-ट्रावन्-
कोरीय-जम्बुकाश्मीरीय-योधपुरीय-कोल्हापुरीय-सांगलीय-नाभीय-क्योंथलीय-शाहपुरीय-राजकोषेभ्यश्च अवागढ-
संस्थानाच्च पञ्चापीय-कालिकातीय-विश्वविद्यालयाभ्यां च विश्वेश्वरानन्दनिधानतश्च मूलचन्द्रखैरातीरामनिधानतश्चा-
स्थिरं सदपि महार्घं च महोपकारकं वार्षिकं साहाय्यकं संप्राप्तं भवति । मुंबई-विहार-मद्रास-प्रान्तीयराज्यैश्च
संस्थानीयानां कियतांचिद् ग्रन्थानां क्रयणं व्यवस्थापितं भवति । सार्वदेशिक-पाञ्चापिका-ग्रामार्यप्रतिनिधिसभाभ्यां
च प्रस्तावविशेषतोऽनल्पं कार्यं प्रमाणितं भवति । अपि च बहुभिर्बहुदायिभिः श्राद्धैः सज्जनैः संस्थानीयायाः सभायाः
संरक्षकत्वं वा सदस्यत्वं वा स्वीकृतं भवति । एषां खलूक्तपूर्वाणां नानाविधानां सहायकप्रवेकाणां मध्य एकैकमपि
प्रति तथाविधं मम हृदयमाभारनिर्भरं भवति, यत् तदीयं किमपि वाचनिकं प्रकाशनं कथमपि कर्तुं नितान्तमशक्नुवान्
सन्नेतदेवाऽहं भावयेयं यथा कथंचिदप्यहमेतत्-कार्यीयपरिशीलनेन तुच्छतुच्छेनापि सता वैदिक्याः शेमुष्याश्च विशेषतो
भाषाशास्त्रीयायाः प्रवृत्तेश्च सामान्यतः कमपि प्रकर्षलवं प्रयोजयेयमिति ।

९. उपसंहारः

यथा चेदं विभावयामि ग्रन्थमिमं संप्रति साम्प्रतिकानां वैदिकविद्याविशारदानां करगतीकुर्यामिति, तथा
चैव मदन्तर्महद् भयमिवोत्थितं भवति । जानाम्येव ह्यतिदुर्मर्षा एतदीया दोषा इति । एवं स्थिते वितर्कयेऽहं यद्-
स्मिन्नतिगहने च विशाले चाऽजस्र प्रगामुके च कार्ये सामान्यतोऽप्यनिवार्योऽनेकजनीयहस्तानुसंक्रमवशाच्च विशेषतो-
ऽपि निर्देशवैतथी च व्यवस्थापनवैषमी च दुष्परिहरे इव स्यातामिति । अपि चेदमनुभवाम्यहं यथा प्राबन्धिके चाऽऽर्थिके
च भारेऽन्यत्र संक्रान्ते सत्यहं चेद् ग्रन्थसंपादनमात्रनियोगोऽभविष्यं तर्ह्यनाऽवरतो दोषाणां मात्रा नूनमूनता-
मैष्यदिति । उभाभ्यामपि त्वेताभ्यां वितर्कानुभवाभ्यां मिथ्यात्मतोपेक्षकराभ्यां सद्रूपां प्रेक्षकाणां समाधानलेशस्याऽप्य-
संभावनादेतदेव तावत् तान् प्रार्थये यद् येऽपि दोषास्तेषां दृष्टिपथमवतरेयुस्तेऽपि तैर्यथावत् समाधाय विज्ञाप्ये-
रन्निति । एतच्चात्राऽऽश्वासनमपि भूयः कैमुतिकीक्रियेत यथाऽस्मिन् विषये क्रियमाणोऽन्यान्योऽपि सहयोगो मयका प्रह्वोत्त-
मान्नतयोरीकरिष्यते चाऽऽगामुके कार्यशेषे सुतरामिवोपयोक्ष्यते चेतीति विदुषां वशंवदः कश्चिद्—

लाभपुरे वि. वै. शो. संस्थाने }
श्रावणे, वि. १९९९ तमेऽब्दे }

विश्वबन्धुशास्त्री

भूमिका

१. सजातीयसाहित्य-भित्तिका

(क) वैदिका निघण्टवः

येन क्रमेण गतेषु तेषु प्राचीनेषु दिनेषु वैदिकी सरस्वती भगवती विस्तरभरमुत्तरोत्तरं संबभार, तमेव नितरामुपचितप्रामाण्यनिर्भरेण वचःप्रवेकेण स्वकेन यास्कः निर्लिलेख । तथाहि 'साक्षात्कृतधर्माण ऋषयो बभूवुस्तेऽवरेभ्योऽसाक्षात्कृतधर्मभ्य उपदेशेन मन्त्रान् संप्रादुः । उपदेशाय ग्लायन्तोऽवरे बिल्मग्रहणायेमं ग्रन्थं समाम्नासिषुर्वेदं च वेदाङ्गानि च (१,२०)' इति । एवं तेषु लक्षिताऽलक्ष्याऽऽर्थद्रव्यापारेषु श्रुतिशेमुषीजुष्परिचितसंचितप्रचारेषु षाड्संख्यसमन्वयेन सिद्धलोकप्रसिद्धिषु वेदाङ्गेषु तावच् शिक्षायाश्च स्थान-प्रयत्न-स्वर-मात्राऽऽद्यानुगुण्यतस् तत्तद्वर्णसदुच्चारणस्य, कल्पस्य च श्रौत-गृह्य-धर्म-भेदतस्तत्तद्विधिसंगतविविधसत्कर्मणः, छन्दसश्च प्रतिप्रस्तारविशेषं यति-पादाऽर्धविभागतस्तत्तद्गायत्र्यादिमितिमानस्य, ज्योतिषस्य च दिव्यज्योतिःसञ्चारतस्तत्तन्नक्षत्रयोगसमयप्रतीतेः, व्याकरणस्य च प्रकृति-प्रत्ययाऽऽगमाऽऽदेश-लोप-परिभाषातस्तत्तद्वाक्यस्थशब्दप्रातिस्विकवृत्तिस्थस्वरूपपरिचायकसूत्रस्य, निरुक्तस्य च वर्ण-लोपाऽऽगम-विपर्यय-विकार-सहकृताऽर्थवैशिष्ट्याऽऽमर्शकपाववैविध्यप्रमाणतः परोक्षाऽतिपरोक्षवृत्तिद्वयप्रत्यक्षतासंप्रयोगतश्च तत्तच्छब्दीयप्रकृतिसिद्धसदर्थभानस्य प्रवर्तनेन यथायथं चारितार्थ्ययोगः संपेदे । यथा यथा च कालेन वाचिकमूलविप्रकर्षप्रकर्षतो वैदिकानां शब्दानां परोक्षाऽतिपरोक्षता वृद्धिमुपजगाम, तथा तथा खलु निरुक्त-वेदाङ्गोपयोगाऽपेक्षाऽप्यधिकाधिकमनुबभूवे । तत्र सौकर्यार्थमेव च तैस्तैराचार्यैस्तत्तच्छाखीया बहवो निघण्टुसमाम्नायाः समामनिरे (या ७, १३) । तेषामेवाऽन्यतमो भवति, य एको यास्ककृतसंस्कारतः (तु. या. भू.) मुद्रितकायः संस्तदीयेन तदाप्रभृतिस्वायत्तीकृतनिरुक्तसंज्ञाधिकारेण भाष्येण संगुप्तिमिवोपगतोऽधुनापि शाखान्तरेण (शौप १, ३०५) दृष्टिगतो भवति । एतन्निदर्शनत इदं विदितं भवति, यथा निघण्टुग्रन्था नैघण्टुक-नैगम-दैवत-प्रभेदतः काण्डत्रय्या क्रियन्ते स्म । तत्राऽपि नैघण्टुके काण्डे यथार्थविभागत एकार्थाऽनेकाऽभिधानानाम्, दैवते काण्डे च यथालोकत्रयविभागतः प्राधान्यस्तोतव्यदेवतानाम्नां सरलः संग्रह इति च, नैगमे काण्डे त्वनेकाऽर्थैकाऽभिधानानां चाऽनवगतार्थानां च व्यतिकरितः संग्रह इति चाऽपरः सुवेचो विशेष आधीयते स्म । यतश्चैते समाम्नाया स्वल्पसंस्कारदुरूहाणां च संप्राक्किंचिद्वैशिष्ट्याऽन्तरवतां च सतां कतिपयानामेव शब्दानां संस्मारकमात्रत्वेन प्रवृत्तिमुपागमन्, तत एव प्रकृतकोषीयप्रकारकः पारायणिकः पदसंग्रह एषामविषय इति कैमुतिकायते । इदंतदत्र निदर्शनं स्याद् यत् सांप्रतिकोपलब्धिविषये निघण्टुग्रन्थे प्रकृतकोषीयेषु प्रथमेषु ५०० शब्देषु केवलं २४ शब्दाः समाम्नाता इति ।

(ख) प्राक्-प्रतिष्ठाः कोषाः

यद्यप्यस्मिन्ननेहसि बहवः परिगणितपुरातननैघण्टुविधाननैपुण्या निघण्टुसरणितल्लजा अमरसिंहप्रमुखा दाक्षिणात्यान् पद्यग्रन्थान् कोषोत्तमानकुर्वन्, तेषां त्रिधैव प्रविभागो भवति यथैक एकार्थाऽनेकाऽभिधानस्वरूपा एकोऽनेकार्थैकाऽभिधानस्वरूपा इति । त्रिनूभयविधानामप्येषां प्राधान्येनाऽर्थात्मकाध्यायीयसंस्कृतैकदृष्टीनां सतां

निगमाऽवबोधे न कश्चिदुपयोग इव संभवेत् । तथाहि । संकेत्यमानैतत्कोपग्रन्थराशिप्राथम्यभाज्यमरकोपे प्रकृतकोपीयेषु प्रथमेषु ५०० शब्देषु केवलं २५ शब्दा समावेशमलप्सत । न त्वेष्वत्यल्पसङ्ख्याकेष्वपि सन्सु शब्देष्वेकोऽपि वेदमात्रविषय इति खलु सुस्मरं स्यात् । यद्यप्येषा कोपाणा सुदुरूहदं नैगमं नैयून्यं संपूरयितुकाम इव भास्कररायो मध्येवैकमोनविंशाऽब्दशतकं वैदिककोपाऽऽख्य निबन्धमकरोत्, तदप्यकिञ्चित्करमिव स्यात् । ग्रन्थो ह्यसौ स्वस्पत उक्तपूर्ववैदिकनिघण्टुपद्यीकरणमात्रत्वादनतिरिच्यमानः सन्नैव वामपि वस्तुनिकाये नवर्द्धिमादधीत ।

(ग) अर्वाञ्चः कोपाः

यावत् प्राचीना पद्धतिमनु शिक्षणविधौ श्रवणस्य च कण्ठाग्रकरणस्य-चाऽप्रतिहत प्रभुत्वमभवत्, तावन् संस्कृतविद्याप्रचारौपयिकत्वेनोक्तपूर्वाश्छन्दोबद्धा कोपा अपि महान्तमुपकार खल्वकुर्वन् । परं यत प्रभृति मुद्रणयन्त्रोपयोग समारम्भि, तत एवाऽऽरभ्य नूत्न विधानक्रमन्वकारादिक्रमेणोपनिबद्धाना कोपाणा साऽवसरत्वस्य प्रतीतिरप्युत्तरोत्तर वृद्धिमगात् । सर्वप्रथमश्चाऽत्र विषये प्रयत्न कलिकाता-पत्तनीयाना पण्डिताना स्मर्यते । तदाधारेण विल्सनेन विदुषा विरचितः कोप (१८७४) प्रकाशं प्रपेदे । तदुपरिविन्तिाना कृतिततीना च मध्ये रोथ-बोट्ट-लिङ्काभ्या विरचित· सेंटपीटर्जबर्ग-पत्तनीय कोप (१९०९-३२) मुकुटमणीयते । यत् प्रकृतकोपीयेषु प्रथमेषु ५०० शब्देष्विह ४५० अपाठिषत, तदस्य वेदाध्ययनौपयिकभावस्य निदर्शनं स्यात् । आसमन्त्रस्य बाहृच कोषोऽपि तस्य विधानक्रपाटवस्य च कृतिपारम्यस्य च प्रमापको भवति । मोनियरविलिअम्जस्य कोपश्च प्राधान्येन कोशान्तरीयविषयस्य सग्राहुकत्वेन च क्वचित् क्वचित् स्वोपज्ञवस्तुन समर्पकत्वेन च विशेषत सुग्रहैकुत्सक्रस्वरूपत्वेन चोपकारको भवति । तारानाथीयो वाचस्पत्याऽऽख्य-कोप (१९३०-४१) आकारत एतद्वर्गीयभारतीयकृतीना मध्ये प्राधान्यं भजते । वेदाध्ययनौपयिकत्वेन त्वस्य न कश्चिदप्युपयोगसङ्केत सुकर । तथाहि । प्रकृतकोपीयैः प्रथमै ५०० शब्दै साऽवधिकेष्वेतदीयेषु प्रथमेषु ८०० शब्देषु केवल ४० शब्दा एव वेदगोचरत्वेनोदाह्रियन्ते ।

(घ) वैदिक्योऽनुक्रमण्यः

पुरातने कालेऽध्ययनार्थप्रयोजितारच कर्मार्थप्रयोजिताश्च सत्यस् तत्तच्छाखीयपाठानुक्रमेण मन्त्रप्रतीकाना चर्षिनाम्ना च देवताना च छन्दसा च कण्ठाग्रकरणे साचिव्यं दधाना गद्यपद्याऽन्यतराऽऽत्मिका अनुक्रमण्यो ग्रन्थनं सप्रापु । आदौ तावत् प्रतिशाख मन्त्रप्रतीकादीनि चत्वारि वस्तुजातानि पृथक्त्वेन, कालेन च क्वचित् क्वचित् सर्वाण्येतानि वस्तूनि समुच्च सार्वमाधारण्येनाऽनुचक्रमिर इत्येवमेतदीयो विकासक्रम संभाव्येत । न त्वेनासामनुक्रमणीना व्यूढाना वा समूढाना वापि सतीना पदपाठीयतया विदिके सति नैगमपदाऽनुक्रमणे किमपि तात्पर्यमिति कृत्वा तदपेक्षयाऽपि प्रकृतकोपस्य विषयविवेक· सग्रो भवति ।

(ङ) एकग्रन्थीया· पदानुक्रमाः

साकल्येन वैकांऽशेन वा वर्णमात्राऽनुक्रमेण स्मृतानि सति तत्तद्ग्रन्थीयानि पदजातानि सनूक्तपूर्वाणमर्वाक्कोपाणां मगहन औपयिकत्वामभजन्तेति सहज प्रतीयेत । एव तावत् प्रवृत्तिकालतत् तत्तद्ग्रन्थीयपदानुक्रमसूचीनाम्बर्पूर्वकोपानेदय विविधदिव पूर्वत्वमभूत् । तासा सूचीनां मध्ये कासाचिदेव पृथक् प्रकाश समजनि । एतासा मध्ये या प्रकृतकोपवस्तुतविभागीयाऽभिमब धारत्मानिह सङ्केत क्रियते । तद् यथा—

१. मोक्षमूलरीया बाहृची पद-सूची (१८२९-३१, १८४९-५१), यस्या योगतोऽग्रमूल्मेव सन्पदपाठमात्र वर्णमात्रानुक्रमेण धृत भवति । मन्त्राऽऽम्नानादीनां च पदानाम् समावेशो न भवति ।

२ इयमेव सूची शर्मभ्यां विश्वेश्वरानन्द-नित्यानन्दाभ्यामनन्दमिव प्रकाशमनीयत (१९६५)।

३ ग्रासमन्नीय वाह्वृचे कोषे (१८३०) यथाऽऽवृत्तिपुनरुक्तभागीयपदवर्जं पदान्तरसर्वस्वस्य यथायोग च यथास्थल च समावेशो भवति, तथाऽनेन पदसूच्योर्योऽपि सुसाधो भवति । इहाऽऽख्याताऽनाख्यातयोर्विभागो यथा स्फुटो भवति, न तथाऽनाख्याताऽवान्तरभेदाना सता कृत्तद्धितसमासाना पारस्परिको विवेक । एतदीयमन्त्याहारीय परिशिष्ट प्रत्ययीययोगावीक्षणस्य बहूपकरोति ।

४ स्वामिनोर्विश्वेश्वरानन्द नित्यानन्दयोर्यजुर्वेदपदानामकारादिवर्णानुक्रमीयाऽनुक्रमणिकाया (१९६५) माध्यन्दिन-यजुर्वदीयानि पदानि योगतोऽसमूढान्येव सन्ति पदपाठमनु वर्णमात्रयाऽनुक्रान्तानि भवन्ति ।

५ महा परशुरामीयाऽजादिपदखण्डमात्री तैत्तिरीय-सहिताया पदानुक्रमणी (१९८७) वर्णमातृक व्यवस्थापन विहायाऽखुमानणाप्यनुवृत्तेतिकृतिद्विरुक्तिपर्यन्तात् सत पदपाठाद् न भिद्यते । स्थलसङ्केतोऽप्येतदीयोऽन्यत शब्दसप्त्याविमिश्रणादन्यतश्च रोमकसख्यासमिश्रणात् प्रेक्षकाणामप्रीतिकर ।

६ मायमनीये काठक(चरक)यजुर्वेदीये पदानुक्रमे (१९६९) योगसमूहनमर्धजरतीयत । तथाहि । यथाधात्वाख्यातसमूहने च यथाप्रातिपदिक नामिकसमूहन चेष्यमाणेऽपि सवषामपि सकृच्छ्रुतीना पदाना विषये धातुप्रातिपदिकाऽन्यतरप्रदर्शन च यथायोग प्रातिपदिकाऽनुक्रमण चाऽनादर एव प्रादर्शि ।

७ स्वामिनोर्विश्वेश्वरानन्द नित्यानन्दयो सामवेदपदानामकारादिवर्णानुक्रमीयाऽनुक्रमणिकाया (१९६५) कौथुम-सामवदीयानि पदानि स्वरत प्रतिपदसमुचितपरिवर्तनेनाऽसनाथितानि यथासहितापाठमेव धृतानि सन्ति बुधा क्लेशैककराणि भवन्ति । तथाहि । '<u>अग्नि</u>' इति वस्तुतोऽभिन्नस्वरोऽपि सञ्ज्ञायमेव सप्तधो लिखितो भवति । एवम् '<u>अभि</u>' इत्यस्य दशधा-स्थ्या न कोऽप्यर्थ । अन्यच्च । उपसर्गस्याऽऽख्यातस्य विषयेऽनियमो भवति । तद् क्वचिदेकपदतया क्वचिच्च द्विपदतयाऽकारणमेव भेद्यते । अत शोधकार्यस्याऽनुपयुक्तवर्णीयमनुक्रमणिकाऽकिंचित्करी स्यात् ।

८ ह्विट्नि इत्यस्य शौनकाऽथर्वपदानुक्रम (१९३८) ग्रन्थनविधानके ग्रासमन्नीया बाह्वृचीं कृतिमनुविदधानस्तत्प्रयत्नेनैव सफलेन गतार्थ सन् नितरामुपकुर्याच्छोधपराणाम् । एतदीया बाह्वृच समलनविमेलनप्रक्रिया तु बाह्वृचस्थलसङ्केताऽभावेऽपर्याप्ता स्यात् ।

९ शङ्करपाण्डुरङ्गपण्डितीय शौनकाऽथर्वपदानुक्रम (१९५५) योगतोऽसमूढ सन् पदपाठस्य यथावर्णमात्र प्रणयनमात्र भवति । यत्त्वनुपलभ्यमानपदपाठेषु स्थलेषु यथासहितापाठ स्वरसङ्केतोऽकारि तन्नितान्तमयाथार्थ्य च व्यामोहक च स्यात् (तत्र तु अश्वस्य, महिष्ठ इत्येत स्थानीयस्तत्सङ्केतभार) ।

१० स्वामिनोर्विश्वेश्वरानन्द नित्यानन्दयोर अथर्ववेदपदानामकारादिवर्णानुक्रमीयाऽनुक्रमणी (१९६५) नान्तरीयपूर्वस्यैव मुद्रणाऽभ्यासमात्रम्[१] ।

---

[१] इह पूर्वैस्तैरतैर्वैधानिकैर्दोषैश्चाऽपर्याप्तभावैश्च साकमेतेषु पदानुक्रमेष्वन्येऽपि सर्वे एतद्वर्गीयग्रन्थनस्वरूपगद्रा दोषा सामान्येनैव सुलभा भवन्ति । त एवह प्रविभज्य निदर्शनमात्रार्थं सङ्केत्यन्ते । आवसानिकस्य पाठबहा गम्या उपर्युक्तानां दशानां पदानुक्रमणीनां वर्णनक्रमाऽनुप्राप्ता शब्या एव सवादुका भवन्ति–

१ रूपणाऽभवेन, तत्र अुघा ऋ ५, ६१, २ (३), अुघास ऋ ५, ६२, ४ (१, २) अ-मरणम् शौ १०, २७, १४, अु-मत शौ ५, ६, १ (८), अुमि ऋ १, ९४, ७, ५ ०, ४, ८, १२, २८, ११, ११, ९५, १, ९७, ५, १८, ५, ६ (३), अमितम् शौ १०, ४, ५, ११, असु तृप शौ १०, ५, ४९, अन्तम् शौ १०, ४, ५२ (८), असु ऋ १, १६२, ११, ८, १७, १० (३), अस्मत् शौ ७,

(च) बहुग्रन्थीया अनुक्रमकोशाः

अथ यथा यथा नवजागरितसंस्कृताऽभिरुचौ पश्चापथे यथोपलभ्यग्रन्थराशिपारायणिकस्य वेदाऽध्ययनस्य वेदार्थोपदर्शनप्रयोजकत्वेन च प्रभारतीविकासैतिह्यक्रमप्रतिसदर्भकत्वेन चोपयोगस्य प्रतिमानमभूत्, तथा तथा

२४, १, १८, ४, ६९, अस्मि शौ ६, ५८, ३, अस्मे शौ १८, ४, ४६, अहानि शौ १८, १, २७, २८ (८), आ ऋ ८, ८१, ६, ९, ८१, ४ (१, २), आह शौ १८, २, ३७, स्याम शौ ९, १५, २०, १८, ३, १७, ४, ६९ (८)।

२ अप मुद्रणम्, तय, अश्शर्मं < अश्शर्म्, अश्शार्य < अश्शाय, अकृष्टपच्या° < °च्या° (५), अववपति < अप° (६), अभि-शाचं <°साचं (१०), उपंसान् < °लान्, चक्रम < चक्रम मा १९, ५५ चर्ष्यम् < चर्ष्यम् (४), जजांग्रया < अनायया (५), तवंसा < तवसा (४), ततृपागा <°पागा (१, २), शवसानम्<°नम् (२), प्रविदम्<°द्म (४), सुप्रशस्तिम्<सु-प्रशस्तम् (९, १०), पुचेत < पुचते (२)।

३ मिथ्या-पदत्वम्, तय, अनुवासि < अनुवा। असि, अनुमता < °ता, अक अनुवृद्दिम् < मनु। ऋद्धिम् (६), अभिसचरेण्यम् < अभि। सचरेण्यम् (३), अर्वाक < अर्वा। (६), अवस < अवसे (४), अवान्तरा < अव। अन्तरा (६), अश्मन्वती < अश्मन्वती (४), अश्विना < अश्विनौ ऋ १, ११६, ५, १८२, ७, ७, ७२, ४, ७३, २, अश्विना (स) < अश्विना ऋ ४, ४५, ५ (३), अहीतमुख्यस्या < अहीतमुखी। अस्या (६), आदित्या < आदित्या ऋ ७, ४१, ६ (१, २), आसन्। इषून् < आसन्नि(न्[न्]-इ)षून् काठ ४०, २१, का < एका काठ २२, ८१, गायत्र्युविभक्ता < गायत्री। अविभक्ता (६), ततऽमपमे < ततऽमपसे (२), तरत् < प्रतरत मा ३५, १० (४), परिधृता < परिवृता ऋ ३, १७, १ (१, २), बहिष्कनीनिके < बहि। कनीनिके, मत्सपत्ना < मत्। सपत्ना (६), मा (< अस्मद्-) < मा शौ ८, १, ८ (८), वाजिन < वाजि। न ऋ ६, १३, ६, सुनृता < सुनृता ऋ ८, १३, ८ (१, २)।

४ मिथ्याऽवग्रह, तय २नि शित- < १निशित- अ निशित- इत्यत्र (१, २), १अनु-द्- < °आ-नुद्- अनानुद्-, इत्यत्र अनु भूति- < °आऽनु भूति- अनानुभूति- इत्यत्र (१, २, ३)। अहि हन्- > अहिमे < १अहि-म-(६), अ निमिष्- > अनिमिषम्

५ मिथ्या प्रातिपदिकत्वम्, तय, ऋतु- > ऋत्वा < √ऋ, √१अम् > आसन् < °मिय-, अनेन- > अनेन < अनेनस्- (३); < आसन्- (६)।

६ मिथ्या-स्थलत्वम्, तय, अर मा ७, ८६ < ७, ८१ (४) पूर्नि ऋ ४, ७, ४, ५ < ४, ६, ४ ५ (२), नयवामिनीम् शौ ११, ११, ७, १६ < ११, ११, १६ (१०), प्र शौ २०, ७६, ७१ < २०, ७७, ७१ (९, १०) प्रमेन शौ १०, ११५, २ < २०, ११५, २, मदन् शौ २, २८, ४ < २०, २८, ४ (१०) पुरु ऋ १, १५९, ३ < १, १७८, ३ पूषे ऋ ९, ११०, ७ < ९, ११०, ९, पुरु ऋ ७, १५, ३ < ७, १५, १३ (२) रोचनानाम् ऋ ७, ५, १० < ३, ५, १०, विपूर्व ऋ १०, १, १ < १०, ६८, ३, विश्व ऋ ४, १९, ६ < ४, १६, १८ (१, २), विप्रे ऋ ९, ७२, २ < ४, २२, २ (३); श्रुदगताम् ६०२, ८ < ८४४(=ऋ १०, १८), १२ (३)

अधिपद्माशेभ्योऽद्येभ्य एदमन्वभावि, यथैतदर्थं बहूनपि वैदिकान् ग्रन्थान् संमेल्य तदीयं साधारण्यं समर्पकाश्च वस्तुवैविध्यं संग्राहकाश्च तुलनाऽऽत्मकपरामर्शोपयिकंभावुका अनुक्रमकोषाः संकलनीया इति । अथ ये चैवमभिप्रायुक्ता ग्रन्था अद्याऽवधि व्यरचिषत, ते संकेततः परिचाय्येरन् । तद् यथा—

१. जैकबीयेऽनुक्रमकोषे (१९४८) भगवद्गीतामहकृतानाम् उपनिषदां वाक्यानां प्रातिपदिकीभावित-यथावर्णमात्राऽनुक्रान्त-तदीयमुख्यपदाऽनुपातित्वेनाऽयौगिकश्चापूर्णस्थलीयश्च सन्नप्युपादेय एव संग्रहो भवति।

२. ब्लूमफील्डीयेऽनुक्रमकोषे (१९६३) ऋग्वेदादीनां ११९ ग्रन्थानां यथावर्णमात्राऽनुक्रान्तानां मन्त्रपादप्रतीकानां संग्रहो भवति । एषां ग्रन्थानां मध्ये ५६ एव मौलिका ग्रन्थाः साकल्येन संगृहीता भवन्ति । अन्येषां तु यथाऽपेक्षमंशत एव संकलनं व्यधायि । यत्त्विहाऽन्यथा सर्वथा बहूपकारके सति संग्रह उपलभ्यमानस्वराङ्कना अपि पाठाः स्वरराहित्येनैव प्रादर्शिषत, तदस्य गुरुदोषतामावहेत ।

३. कीथसहकृतमैकडानलीये वैदिकाऽनुक्रमकोषे (१९६९) वैदिककालिकसांस्कृतिकविकासं वा प्राचीनेतिहासविज्ञानप्रभृतिविषयान्तरसामान्यं वाऽधिकृत्य संकेतनिर्भरारच सतो यथावर्णमात्रमनुक्रान्तांस्तांस्तान् छन्दान् शीर्षकीकृत्य विरचितानां स्वपरोभयोपज्ञमतवैविध्यसारं समर्पकाणां च निबन्धानां संग्रहो भवति ।

४. इंमराजीये वैदिककोषे (१९८३) १५ ब्राह्मणग्रन्थानधिकृत्य प्राचीननिर्वचनप्रमुखकतिपयविषयप्रदर्शनपरकाणि यथावर्णमात्रमनुक्रान्तानि संकेतितविशिष्टस्थलीयपरामृश्यवाक्यावलिसनाथितानि सन्ति कतिपयान्येव पदानि संगृहीतानि भवन्ति ।

२. सामान्येन लक्ष्यं क्षेत्रं व्यवस्था च

(क) लक्ष्यम्

१. तत्तत्प्रकारान्तरतश्चरितार्थानामपि मतां नान्तरीयपूर्वाध्यायवृत्तोपवर्णनानामनुक्रमग्रन्थानां मध्ये न केनचिदपि यावदुपलब्धनिःशेषवैदिकवाङ्मयीयपदसर्वस्वाऽनुक्रमकोषीया चिरादनुभूयमानाऽपि सती शोधाऽभियुक्ताऽपेक्षा मुपूरा भवति । तस्याः सापेक्षायाः पूर्तिरेव तावत् प्रकृतस्य ग्रन्थस्य मुख्यं लक्ष्यं भवति ।

२. अन्यच्च । एकान्तरीयोत्तराध्यायसमर्पितया प्रक्रियेह प्रतिशब्दं विशेषेण योगचिन्ताप्रयोजकं सद् विविधं वस्तुजातं तथा संगृह्यते, यथैतदाधारेण पुरा प्रक्रियमाणे वैदिकशब्दार्थकोषे साक्षाच्छुन्यर्थपर्यालोचनमप्रतिहतवेगं प्रवर्तेतेति ।

(ख) क्षेत्रम्

१. अत्र तावद् अद्य यावत् ४०७ आधार-ग्रन्था वृत्तसंग्रहाः समपद्यन्त । आऽन्त्यखण्डीयप्रसरं चैषां संख्या ४२५ भावुकेति संभावनीयम् ।

२. अस्यां तावत् संख्यायां मुख्यात् गतो वैदिकात् साहित्याद् बाह्यानां सतां स्वरूपतो विषयतश्च तस्य संनिकर्षविशेषमादधानानां च तत्तत्कोशाङ्गतामस्याऽभिमवद्धानां चाऽपरेषामपि बहूनां ग्रन्थानां समावेशो भवति ।

३. अथाऽऽधारग्रन्थाः स्वरूपविभागतः संकेत्यन्ते । तद् यथा—

(क) संहिता , (ख) खिलसूक्तानि, (ग) ब्राह्मणानि, (घ) आरण्यकानि, (ङ) उपनिषदः, (च) श्रौतसूत्राणि, (छ) गृह्यसूत्राणि, (ज) मन्त्रपाठाः, (झ) धर्मसूत्राणि, (ञ) पितृमेधसूत्राणि, (ट) शुल्बसूत्राणि, (ठ) परिशिष्टानि (ड) अनुक्रमण्यः, (ढ) शिक्षाः, (ण) प्रातिशाख्यानि, (त) पाणिनीये सूत्रपाठः, उणादिपाठः, धातुपाठः, गणपाठः, फिट्सूत्राणि, वार्तिकानि, इष्टयः,

गतपूर्वतत्तद्विभागीयलक्ष्यसर्वस्वं च, (थ) निघण्टवः, (द) निरुक्तम्, (ध) छन्दः, (न) ज्यौतिषम्, (प) पूर्व-मीमांसा, (फ) उत्तर-मीमांसा, (ब) सांख्यम्, (भ) योगः, (म) भगवद्गीता च।

(ग) व्यवस्था

१. प्रकृते ग्रन्थ उपयुज्यमाना एते विभागा यथा समूह्यन्ते तथाऽधुना संकेतो भवति। तद् यथा—

१. संहिताः खिल-सूक्तानि च, २. ब्राह्मणान्यारण्यकानि च, ३. उपनिषद उत्तर-मीमांसा साख्यं योगो भगवद्गीता च, ४. अवशिष्टाः षोडश विभागाश्च।

२. यथैतेषां विभागानां सामान्येन संहिता-ब्राह्मणोपनिषत्-सूत्राऽऽत्मतया चतुर्व्यूढानां सतामन्योन्यविवेक-प्रयोजिततत्तद्व्यूहीयवैशेष्यनिर्भरः स्वाध्यायाऽभ्यास उत्तरोत्तरं संप्रवर्तेत, तथा प्रतिव्यूहं पार्थक्येन प्रवर्तमानाः प्रकृतग्रन्थीयाश्चत्वारो विभागा अक्लृप्सत। तद् यथा। प्रथमो विभागः सांहितिकः, द्वितीयो विभागो ब्राह्मणाऽऽरण्यकीयः, तृतीयो विभाग औपनिषदः, तुरीयो विभागः सौत्रश्च। अपर आवसानिकः पञ्चमो विभागोऽपि क्लृप्तो भवति, यस्मिन् प्रथमेषु चतुर्ष्वपि विभागेषु संगृहीतानां सतां शब्दानामाद्याऽन्त्योभयवर्णाऽनुक्रमेण सकलपाठश्च संस्मरणीयपरामर्शीयैतत्क्षेत्रीयग्रन्थराशिपरिचयीयोपयोगवन्ति कानिचिद् विषयान्तराणि च समावेशायाऽभिप्रेयन्ते। एते पञ्च विभागाश्च यथाप्रकृतखण्डं प्रविभज्य प्रकाश्यन्ते।

३. आधार-ग्रन्थाः

(क) अथ प्रकृते विभागे येषां संहिता-ग्रन्थानां समावेशो भवति[1], त इम इह नामोद्देशमात्रतः कीर्त्यन्ते। तद् यथा—

१. ऋग्वेद-संहिता (संक्षे. ऋ.)
२. ऋग्वेद-खिलसूक्तानि (संक्षे. खि.)
३. वाजसनेय (माध्यन्दिन)-शुक्ल-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. मा.)
४. वाजसनेय (काण्व)-शुक्ल-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. का.)
५. तैत्तिरीय-कृष्ण-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. तै.)
६. मैत्रायणीय-कृष्ण-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. मै.)
७. काठक (चरक)-कृष्ण-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. का.)
८. कपिष्ठल (कठ)-कृष्ण-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. क.)
९. कौथुम-सामवेद-संहिता (संक्षे. कौ.)
१०. जैमिनीय-सामवेद-संहिता (संक्षे. जै.)
११. शौनकीयाऽथर्ववेद-संहिता (संक्षे. शौ.)
१२. पैप्पलादाऽथर्ववेद-संहिता (संक्षे. पै.)[2]

(ख) कस्याः कस्याः संहितायाः प्राक्प्रोक्ताः पदपाठा इदानीमुपलभ्यविषया भवन्ति, किञ्चैतच्च तदीयः प्रकृतग्रन्थीयाऽभिसंबन्ध इत्येतद्विस्तर उपरि उपादीयमानः द्रष्टव्यः (द्र. भू. ४, क, ७)।

---

[1] एतद्ग्रन्थीया विविधपदाः पुष्पिका [illegible] द्विवेदगङ्गाधर प्रभृति [illegible] द्रष्टव्याः।

[2] एतदीयदेवनागरमुद्रणावेदः [illegible] मन्तव्यः। चरम-खण्डचतुष्टये तु विभागान्ते परिशिष्टमात्रं द्रष्टव्यम्।

(ग) आधारग्रन्थीयपरिशोधपरिज्ञानयोर्विषये तत्र तत्रोपयुक्तचरीणां चोपयोक्ष्यमाणानां च प्राग्-वाग्भाष्यटीकाटिप्पणनिबन्धादिप्रकारकृतीनां तन्नामतश्च तत्कर्तृनामतश्च संक्षेपेणूल्लेखो भवतीतीहापि तत्पुनर्वचनेऽभिरुचिर्न भवति ।

४. विधानक-सारसंग्रहः

१. सामान्य-प्रकरणम्

(क) सामग्र्याः संपूर्णत्वम्

एतद्ग्रन्थीये प्रकृते विभागे आधारभूतेषु श्रुतिग्रन्थेषु यावन्मात्रप्रयुक्तस्य सत एकैकस्य शब्दस्यैकैकस्य रूपस्य स्थल-नैःशेष्येण समावेशोऽकारीत्येतदीयं विशिष्टं लक्षणं भवति । एषाऽनतिशयितपूर्वकायविस्तरा सती शब्द-सामग्रीहैव तावत् सर्वप्रथमं सर्वाङ्गीणया यौगिक्या प्रक्रियया व्यवस्थाप्य यथावद् निर्दिश्यते । अथ विश्वप्रागर्वाग्विबुधीयतत्तद्वैदिकविषयीयतत्तन्मतसामस्त्योल्लेखाऽऽलोचनोभयनिर्भरैश्च तस्य तस्य पाठस्य स्वरूपं च तस्य तस्य शब्दस्य व्युत्पत्तिं च तत्र तत्र विचारणीयतयोपतिष्ठमानास्तास्ताः साहित्तिकीर्वा वैयाकरणीर्वा वाक्यान्वयीया वा सौवरीर्वा छान्दसीर्वाऽर्थमीमांसीया वा सांशयिकीः स्थितीश्चाधिकृत्य प्रवर्तमानैश्च प्रतिपृष्ठीयैष्टिप्पणैः समग्रोऽयं ग्रन्थो मूलार्थविशदीकृतिप्रयोजनिकया वृत्त्येव सनाथ्यते ।

(ख) आधिश्रुतिकौ संवाद-विसंवादौ

१. यदा बाह्वृचे श्रावितपूर्वः सन् पाठः पुनः श्राव्यते, तदा तस्य तत्तच्छन्दविशेषीयपुन-पाठाऽपाठविवेक्तो यथायोगं प्रतिनियतस्वरूपः संकेतः क्रियते ।

२. यदा बाह्वृच श्रुतिविशेषो ग्रन्थान्तरीयतया श्रुतिगोचरतामुपैति, तदा तस्य तत्तच्छन्दविशेषीयतद्गतपाठाऽपाठविवेक्तो यथायोगं प्रतिनियतस्वरूपः संकेतः क्रियते ।

३. यदोक्तपूर्वस् तत्तच्छन्दविशेषीयः पाठभेदः स्वर-प्रत्ययान्यतरमात्रीयस्वरूपो भवति, तदा बाह्वृचमूलपाठो नित्यं टिप्पणे प्रदर्शितो भवति, तय. पृ. ३४८[o] ।

४. यदोक्तपूर्वस्तत्तच्छन्दविशेषीयः पाठभेदस्तत्पर्यायाऽपर्यायान्यतरभूतशब्दान्तराऽऽत्मको भवति, तदापि बाह्वृचमूलः पाठो नित्यं टिप्पणे प्रदर्शितो भवति, तय. पृ १५[k] ।

५. यदा तूक्तपूर्वस्तत्तच्छ्रुतिविशेषीयः पाठभेदस्तच्छन्दविशेषीयप्रातिस्विकस्थानाऽऽपन्नशब्दान्तरतया व्यवस्थापयितुं दुःशको भवति, तदा बाह्वृचं मूलं स्थलाङ्कनमात्रेण विज्ञापितं भवति[1], तय. पृ. ३९[o] ।

६ बाह्वृचभिन्न-ग्रन्थान्तरीया अन्योन्याऽपेक्षया वर्तमानाः पाठभेदा अप्येवं यथायथं टिप्पणेषु प्रदर्शिता भवन्ति, तय पृष्ठ. ३४[e], ६५[l], ८०[o], ३७३[k] ।

७. तत्तद्ग्रन्थीयमूलकोषीया विशिष्टपाठभेदीया. संकेता अपि यथासंभवं टिप्पणेषु प्रदर्शिता भवन्ति, तय. पृष्ठ. ४७[b], ६१[k], ३५४[e], ३६७[n] ।

८. प्रागर्वाग्भाष्योपलभ्या दुरूहपाठविमर्शीया विशिष्टसंकेता अप्येवं टिप्पणेषु प्रदर्शिता भवन्ति, तय पृष्ठ. ६८[f], ७८[f], ४२६[d] ।

---

[1] उपरितनात् गणनात् प्रभृति बाह्वृचाऽपेक्षयाऽपि तुलनात्मकाध्ययनस्य सौकर्यसंपादनार्थं ग्रन्थान्तरीयास्तत्पाठभेदा अपि गमनमेव टिप्पणेषु प्रदर्शयिष्यमाणा द्रष्टव्याः ।

१. कृष्णयजुर्वेदीयब्राह्मणभागीया शब्दावलिश्च श्रुत्यन्तरविवेकतोऽध्ययनसौकर्यार्थं संकेतपार्यक्येन निर्दिष्टा भवति।

(ग) पाठ-प्रतिष्ठापनम्

१. इहत्यादेकैकस्माद् निर्देशाच्च प्राक् तद्विषये वर्णतः स्वरतो योगतोऽन्वयतश्चाऽसकृच्च निःशेषं च स्थितिसमीक्षणं व्यधायि। येषां ग्रन्थानां प्राचीनाः पदपाठा उपालप्सत, तदीयानां निर्देशानां समये तेषामुपयोगोऽकारि। येषां तु ग्रन्थानां प्राचीनाः पदपाठा नोपालप्सत, तदीयनिर्देशसौकर्यार्थं तेषां प्राग्विधयैव नवीनाः पदपाठा अक्लृपत। एवं यावन्मात्रं प्रागर्वाग्भाष्यीय उपयोगः समभूत्, तावन्मात्रमसौ सम्यगकारि। दीर्घप्रततस्य नितरां परिश्रममाध्यस्य चाऽस्य पर्यालोचनाऽऽमकस्य वैदिकग्रन्थाऽध्ययनकार्यस्य संपादनात्तावदयमनुभवः प्रापि यथा पाठपरिशुद्धिमुद्दिश्य सर्वे एवैते ग्रन्थाः पुनःसंस्करणविशेषाऽपेक्षा भवन्तीति।

२. अस्याश्चाऽऽधारग्रन्थीयाया अपेक्षाया विषये खलु स्थले स्थले तां तां विकटां स्थितिमुद्देशतश्च यथामंमवं समाधानतश्चोदाहरन्ति टिप्पणानां शतानि साक्षीणि स्युः। एषा टिप्पणानां तावदेते मुख्याः प्रकारविशेषा भवन्ति—

(अ) यत्राऽदर्शितसमाधानं दुरूहतामात्रं संकेतितं भवति, तय. पृ. ७[k]।

(आ) यत्र समाधानप्रयत्नमहकृता दुरूहता संकेतिता भवति, तय. पृपृ. १९९[e], ३७३[b]।

(इ) यत्र समाधानप्रयत्नसहकृता दुरूहता संकेतिता भवति, तय. पृपृ. ६,[e] ६६[c]।

(इ) यत्र शुद्धतया प्रसिद्धपूर्वाणां पाठानां विषये सांशयिकत्वं प्रदर्शितं भवति, तय. पृपृ. ७[j], ४०[f], ७७[b], १४६[f]।

(ई) यत्र शुद्धतयोरीकृतपूर्वाणां पाठानां प्रत्याख्यानमिष्टं भवति, तय. पृपृ. ७[m], १०१[d], १७०[e], २३०[b], ३०९[r]।

(उ) यत्र यथाऽभिप्रेतं शोधविशेषः समर्थितो भवति, तय. पृपृ. ७[o], १७[b]।

(ऊ) यत्र ग्रन्थविरोधीयमूनमिव सद् यथोपलम्भ-संस्करणं पूर्तिमिव नीतं भवति, तय. पृपृ. १०[s], ३६[c], १७६[h], २०६[j]।

(ऋ) यत्र प्राचीनाः कृतयोऽर्थत आलोचिता भवन्ति, तय. पृपृ. ११[d], १८[b], २२६[b], २३४[h]।

(ॠ) यत्राऽर्वाक्तन्यः कृतयोऽर्थत आलोचिता भवन्ति,

(घ) पाठानामर्थतोऽनुसंधानम्

यद्यपि श्रौतपदजातीयवैयाकरणव्यवस्थितिमहकृतनिर्देशमात्रोद्देशस्य सतोऽस्य ग्रन्थस्य श्रुतिपरंपरीयमर्थाऽनुसंधानं विषयो न भवति, तथाऽप्युक्तपूर्वपाठप्रतिष्ठापनशोधनप्रक्रमाऽनुरोधतस्तत्र तत्र तदपि प्रसक्तं भवति, तय. पृपृ. १०[s], १४[b], १८[l], ३८[b], ४२[f], ५८[l], ५९[s] २५८[b], २५९[b], २८१[b]।

(ङ) श्रौतछन्दोविमर्शः

तत्तत्पाठपर्यालोचनप्रतिष्ठापनीयप्रयत्नप्रयोजिनश्चेह तस्य तस्य मन्त्रस्य यथानत्तत्स्थितिविशेषविचारं छन्दोविमर्शोऽप्यानुषङ्गिकधर्मभाक् सन् समावेशं लभते। यथाऽस्मिन् विषये छन्दोऽनुलक्षणीकरणेनाथानुशासणोभयप्रयोजनकं विधानकं प्रवर्तितं चाऽनुगतं च भवति (तय. पृपृ. ४५८[l], ४९४[k], ५००[l]) तस्याऽपराङ्गभावेन च पूर्णभावेन च क्रियमाणोऽभ्यासक्रमो भूयिष्ठानां पाठानां यथायथं प्रतिष्ठापकः इत्यादिनि प्रतीयते।

(च) सांहितिकं दैर्घ्यम्

संहितापाठीयं दीर्घत्वं स्वरूपभेदतस्त्रेधा प्रदर्शितया निर्देशिकायाः प्रयोजकं भवति। त इमे तावत् प्रयोऽपि विशेषा भवन्ति—

१. यत्र (यथा मै.) उदात्ताद्यच्के पदे परतः पदान्त्याऽऽकारात्मिका श्रुतिर् अस्, ए इत्येतयोर्मध्येऽन्यतरेण समूला भवति, तदाऽसौ यथास्वमूलविवेकतो व्यवस्थाप्य प्रत्यापन्नतन्मूलस्वरूपतया निर्दिष्टा भवति, टिप्पणगतश्च तद्विस्तरो भवति, तय. पृ. ५६१ª।

२. कानिचिन् निङ्रूपाणि चाऽव्ययानि च ह्रस्वदीर्घोभयविधान्ततया श्रूयन्ते। तानीमानि प्राचनेषु पदपाठेषु नित्यं ह्रस्वान्ततयैव प्रदर्शितानि भवन्ति। इह तावत्तदीयस्याऽस्यौभयविध्यस्य सूचनार्थं समूढस्य सतस्तदीयस्य स्थलाङ्कनस्य मूर्धन्यः संस्तदुभयप्रकारसाधारणभूत एव तदीयो निर्देशो भवति (तु. भू ६, ४, ग), तय. अध > धा, अभि > भी, अभि√रक्ष् > अभि…रक्षथ > था, √अव् > अव > वा।

अथ यदा कश्चिदुपसर्गः पूर्वपदतां गतोऽनयैव द्विविधतया श्रूयते, तदाऽसावपि तदुभयप्रकारसाधारणभूतमेव निर्देशं भजते, तय. १अनु, >नू-राध-।

३. यदि परतोऽभ्यासांशः प्रायेण दीर्घान्ततया श्रूयते, क्वचिदेव त्वपि ह्रस्वान्ततया वा ह्रस्वान्तमात्रतया वा। इहैतत् त्रैविध्यं यथायोगं संहितापाठमनु निर्दिष्टं भवति, तय. वावृधध्यै, ततृपाण- इति तातृपाण- इति च, ततृदान-(वैतु. पदपाठाना प्रायिकी ह्रस्वान्तता-मात्रीया क्वाचित्कयैव च दीर्घान्ततामात्रीया प्रवृत्तिः, तय. ववसान-ववृपाण-,चाकनत्, चाकशीति)।

(छ) प्राक्तनाः पदपाठाः

१. ऋग्वेदस्य च माध्यन्दिनतैत्तिरीययोर्यजुर्वेदयोश्च कौथुमस्य सामवेदस्य च शौनकीयस्याऽथर्ववेदस्य च प्राक्तनाः पदपाठा मुद्रिता सन्त उपलभ्यन्ते। मैत्रायणीय- पदपाठोऽप्यशतस्ततसंस्करणीयेषु टिप्पणेषु समाविष्टो भवति[1]।

२. अस्मिन् कोष एतेषां पुराणानां पदपाठानामुपयोगप्रकारमधिकृत्य तावदिमे केचिद् विशेषा भवन्ति—

(अ) यदाऽस्मत्यो निर्देशः पदपाठादविशिष्टो भवति, तदा पदपाठविषया परामर्शिका नैव क्रियते।

(आ) यदाऽस्मत्यो निर्देशः पदपाठाद् विशिष्टो भवति, तदा पदपाठो नित्यं टिप्पणगोचरीक्रियते प्रायेण तत्त्वत आलोच्यते च, तय. पृपृ. ८५ᵇ, २१६ᶜ, २४२ᵈ, २६५ᶜ, ३४६ᶜ, ५८७ª।

(इ) यदाऽस्मत्यो निर्देशः सांशयिको भवति, तदा पदपाठष्टिप्पणे दीयते, तत्तत्पक्षोपवर्णनं चाऽपि तत्रैव क्रियते, तय. पृपृ. ६ª, १८७ᵇ, १५४ᵈ।

(ई) नञ्समासेषु नञ उत्तरमवग्रहो न क्रियत इति पदपाठीया सामान्या प्रवृत्तिर्भवति। इह तावद् यथायोग्य नञ उत्तरमप्यवग्रहः क्रियते। ततः खल्व् अ-पतिघ्नी- इत्येवंप्रकारकाणां समासोत्तरपदानां सतां नञ्समासानां स्वरः सुस्पष्टतरः स्यात् (वैतु अपति घ्नी- इति पदपाठीयो निर्देशः, यत इह पृथग्भूतेन पति-शब्देन नञः समासोऽनभिप्रेतो भवति, पति-घ्नी- इत्येतेन समासेन चाऽभिप्रेतो भवतीति दुर्वचमिव स्यात्)।

(उ) यत्राऽप्यन्यत्र संदिग्धस्वरूपेषु समासेषु पदपाठीयाऽवग्रहाऽप्रवृत्तिर्भवति, तत्र सर्वत्रेहाऽवग्रहः क्रियते च टिप्पणीयेनाऽऽलोचनेन समाप्यते च, तय. पृ. ६१ᶜ।

---

[1] एतदीय समग्रो मूलकोशोऽप्येकः पञ्जाबविश्वविद्यालयपुस्तकालयीयतयाऽस्मत्पार्श्ववर्तितां भजते। यस्तु रावणभट्टकृतत्वेनाभिहितचाक्षुषपदपाठीयसमासाटिप्पणीकोशोऽप्येको मूलकोश उक्तपूर्वे पुस्तकालये विद्यते, तस्य शाकल्यप्रसिद्धेः परस्तान्निमग्नमेदाद् रावण इत्यत्र प्रतिनेमक एव कश्चिन् स्यान्नतु एतन्मात्रपदपाठकारः कश्चिदिति स्पष्टम्।

(ऊ) यदाऽनत्यनिर्देशाऽवग्रहीया स्थितिः पदपाठाऽवग्रहीयायाः स्थितेर्भिन्ना भवति, तदाऽयं स्थितिभेदष्टिप्पणे सम्यगालोचितो भवति, तय. पृपृ. ९१[a], १५९[l], १६२[m]।

(ऋ) श्रौता उपसर्गा उपसर्ज्यतिङपेक्षया व्यवहितारच भवन्त्यव्यवहिताश्च । ये तावद् व्यवहिता भवन्ति ते नित्यं सस्वरा भवन्ति, ये त्वव्यवहिता भवन्ति त उभयथा भवन्ति सस्वराश्च निःस्वराश्च । तद् ये निःस्वरा भवन्ति त एव पदपाठेषु पूर्वपदतया निर्दिश्यन्ते नेतरे । इह तु व्यवहिता अप्यव्यवहिता अप्यथ निःस्वरा अपि सस्वरा अपि येऽपि तिङ्सापेक्षा भवन्ति, ते सर्वेऽपि पूर्वपदतया निर्दिष्टा भवन्तीत्येवमयं सहस्रशो निर्दिष्टिभेदकरः सुमहान् विशेषो द्रष्टव्यः।

(ॠ) संहितापाठीयस्य दीर्घत्वस्य निर्देशस्य विषये च यथाऽस्य कोषस्य पदपाठेभ्यो विसंवादाऽतिरेको भवति तथोपवर्णितचरमेव भवति (तु. भू ४, १, च)।

(ज) वर्गिता-निर्देशिका

१. इह तावदाधारग्रन्थीयानि पदानि तिङन्तानि सुबन्तान्यव्ययानि चेति त्रेधा वर्गीकृत्य च यथासंभवं यौगिकीभाव्य च सामान्येन सतैकेन वर्णमालाऽनुक्रमेण निर्दिष्टानि भवन्ति।

२. यावत् प्रतिवर्गीया नैर्देशिका विशेषा उपरितनानां यथास्वप्रकरणानामेव विषयतां भजेरन्, सामान्याया. सत्या निर्देशव्यवस्थाया विषये केचिद् विशेषास्तावदिहाऽप्युल्लिख्येरन् —

(अ) तिङन्तीये वर्गे उपसृष्टाऽनुपसृष्टोभयविधाना सता मूलधातूना नामधातूना च यथोपलम्भं सर्वलकारीयाणि रूपाणि समाविष्टानि भवन्ति।

(आ) शुद्धक्रियाख्याणि रूपाणि च णिच्प्रभृत्यर्थविशिष्टक्रियाख्याणि प्राक्रियिकाणि रूपाणि च पृथगुपवर्गकल्पनेनाऽन्योन्यतो विभज्यन्ते। एवं सार्वधातुकनिष्पन्नानि रूपाण्यार्धधातुकनिष्पन्नेभ्यो रूपेभ्यो निर्देशकमपार्थक्येन विविच्यन्ते।

(इ) सुबन्तानि रूपाणि यथास्वधातु-साक्षात्परंपरिताऽन्यतराऽभिसंबद्धप्रातिपदिकशिरस्कतया निर्दिश्यन्ते। अस्पष्टयोगत्वाद् धातवीयवंशपरंपरावाच्यनिर्देशाना सता प्रातिपदिकाना च योगपरीष्टिष्टिप्पणगता भवति।

(ई) तद्धिता यथास्वप्रकृतिभूतेभ्यः कृद्भ्य श्रेणि-भेदेन निर्दिश्यन्ते।

(उ) कृता च तद्धिताना च पूर्वपदतश्चोत्तरपदतश्च सकलं सामासिकं वृत्तं यथायथं निर्दिश्यते च तुलनात्मकाऽध्ययनविशेषप्रयोजनत्वेन प्रतिपरामर्शिकामुखिक्षेण सनाथ्यते च।

(ऊ) कार्तं वा ताद्धितं वा सामासिकं वा स्त्रीवृत्तं यथायोगप्रतिविविक्तेन सता श्रेणिबन्धेन पृथङ् निर्दिश्यते।

(ऋ) यथायोगं निर्दिष्टाना सता सुबन्तीनां प्रातिपदिकानां वैयक्तिकसंज्ञात्वेन वा सामान्यसंज्ञात्वेन वा भावपदत्वेन वा सर्वनामत्वेन वा विशेषणपदत्वेन वा क्रियाविशेषणत्वेन वा कथंचिदन्यथात्वेन वा यथाश्रुति वृत्तिवैशिष्ट्यं यावदपेक्षं टिप्पणेषु निर्दिश्यते।

(ॠ) विलक्षणानि सन्ति तिङ्-रूपाणि वा सुब्-रूपाणि वा द्विर्निर्दिश्यन्ते, यौगिकेनाऽनुक्रमेण च प्रतिपरामर्शिकासनाथितेन सता यथाप्रातिस्विकेनाऽनुक्रमेण च।

(ऌ) यौगिकत्वेन चाऽयौगिकत्वेन चोभयथाऽपि निर्देशमाञ्जि मन्त्यव्ययानि सौपतैङाभ्या वर्गान्तराभ्यां सुवेद्यानि भवन्ति।

१ यत्र (यथा मे) उदात्ताद्यच्के पदे परतः पदान्त्याऽऽकारात्मिका श्रुतिर् अस्, ए इत्येतयोर्मध्ये ऽन्यतरेण समूला भवति, तदाऽसौ यथास्वमूलविवेकतो व्यवस्थाप्य प्रत्यापन्नतन्मूलस्वरूपतया निर्दिष्टा भवति, टिप्पण-गतश्च तद्विस्तरो भवति, तु० पृ ५६१^{a} ।

२ कानिचिन् निरूपाणि चाऽव्ययानि च ह्रस्वदीर्घोभयविधान्ततया श्रूयन्ते । तानीमानि प्राक्तनेषु पदपाठेषु नित्यं ह्रस्वान्ततयैव प्रदर्शितानि भवन्ति । इह तावत्तदीयस्याऽस्योभयविध्यस्य सूचनार्थं समूढस्य सतस्त-दीयस्य स्थलाङ्कनस्य मूर्धन्यः सन्तदुभयप्रकारसाधारणभूत एव तदीयो निर्देशो भवति (तु भू ४, ४, ग), तु० मु॒घ > घा, अभि॒ > भी॒, अभि√रक्ष > अभि॒ रक्षथ > था, √ अव् > अ॒व > वा ।

अथ यदा कश्चिदुपसर्गः पूर्वपदतां गतोऽनयैव द्विविधतया श्रूयते, तदाऽसावपि तदुभयप्रकारसाधारण-भूतमेव निर्देशं भजते, तु० १अनु, >नू-राव- ।

३ यदि परतोऽभ्यासाश्च प्रायेण दीर्घान्ततया श्रूयते, क्वचिदेव त्वपि ह्रस्वान्ततया वा ह्रस्वान्तमान-तया वा । इहैतत् त्रैविध्यं यथायोगं संहितापाठमनु निर्दिष्टं भवति, तु० वावृधध्यै, ततृपाण इति तातृपाण- इति च, ततृदान- (वैतु पदपाठानां प्रायिकी ह्रस्वान्तता-मात्रीया क्वाचित्कयेव च दीर्घान्ततामात्रीया प्रवृत्तिः, तु० चवसान् वतृपाण-, चाकनत्, चाकनीति) ।

(छ) प्राक्तनाः पदपाठाः

१ ऋग्वेदस्य च माध्यंदिनतैत्तिरीययोर्यजुर्वेदयोश्च कौथुमस्य सामवेदस्य च शौनकीयस्याऽथर्ववेद-स्य च प्राक्तनाः पदपाठाः मुद्रिताः सन्त उपलभ्यन्ते । मैत्रायणीयः पदपाठोऽप्यशातस्तत्संस्करणीयेषु टिप्पणेषु समाविष्टो भवति[1] ।

२ अस्मिन् कोशे एतेषां पुराणानां पदपाठानामुपयोगप्रकारमधिकृत्य तावदिमे केचिद् विशेषा भवन्ति—

(अ) यदाऽस्मदीयो निर्देशः पदपाठादविशिष्टो भवति, तदा पदपाठविषया परामर्शिका नैव क्रियते ।

(आ) यदाऽस्मदीयो निर्देशः पदपाठाद् विशिष्टो भवति, तदा पदपाठो नित्यं टिप्पणगोचरीक्रियते प्रायेण तत्त्वतः आलोच्यते च, तु० पृपृ ८५^{b}, २१९^{c}, २४७^{d}, २९५^{c}, ३४६^{c}, ५८७^{a} ।

(इ) यदाऽस्मदीयो निर्देशः सांशयिको भवति, तदा पदपाठष्टिप्पणे दीयते, तत्पक्षोपवर्णनं चाऽपि तत्रैव क्रियते, तु० पृपृ ६^{a}, १८७^{b}, १५४^{d} ।

(ई) नञ्समासेषु नञ उत्तरमवग्रहो न क्रियत इति पदपाठीया सामान्या प्रवृत्तिर्भवति । इह तावद् यथार्हं नञ उत्तरमप्यवग्रहः क्रियते । ततः खल्व् अ॒-पतिघ्नी इत्येवप्रकारकाणां समासोत्तरपदानां सतां नञ्-समासानां स्वरः सुस्पष्टतरः स्यात् (वैतु अपतिघ्नी इति पदपाठीयो निर्देशः, यत इह पृथग्भूतेन पति-शब्देन नञः समासोऽनभिप्रेतो भवति, पतिघ्नी इत्येतेन समासेन चाऽभिप्रेतो भवतीति दुर्वचमिव स्यात्) ।

(उ) यत्राऽन्यत्र संदिग्धस्वरूपेषु समासेषु पदपाठीयाऽवग्रहाऽप्रवृत्तिर्भवति, तत्र सर्वत्रेहाऽवग्रहः क्रियते च टिप्पणीयतयाऽऽलोचनेन समाप्यते च, तु० पृ ६१^{a} ।

---

[1] एतदीय समग्रा मूलकोशोऽप्येष पश्चाद्विश्वविद्यालयपुस्तकालयीयतयाऽस्मत्सारवेवर्तितां भजते । यच्च तावत्तं [illegible] द्वाह्वरपदपाठीयगमनम् [illegible]ऽप्येको मूलकोश उहपूर्वे पुस्तकालये विद्यते, तस्य शाकलप्रसिद्धः पदपाठ[illegible] तावत् इत्यत्र प्रतिनिवेश एव कश्चित् स्यान्नु स्वतन्त्रपदपाठकारः कश्चिदिति स्पष्टम् ।

(ऊ) यदाऽत्रत्यनिर्देशाऽवग्रहीया स्थितिः पदपाठाऽवग्रहीयायाः स्थितेर्भिन्ना भवति, तदाऽयं स्थितिभेदष्टिप्पणे सम्यगालोचितो भवति, तय. पृपृ. ६११[a], १५९[l], १६३[m]।

(ऋ) श्रौता उपसर्गा उपसर्ज्यतिङपेक्षया व्यवहिताश्च भवन्त्यव्यवहिताश्च । ये तावद् व्यवहिता भवन्ति ते नित्यं सस्वरा भवन्ति, ये त्वव्यवहिता भवन्ति त उभयथा भवन्ति सस्वराश्च निःस्वराश्च । तद् ये निःस्वरा भवन्ति त एव पदपाठेषु पूर्वपदतया निर्दिश्यन्ते नेतरे । इह तु व्यवहिता अप्यव्यवहिता अप्यथ निःस्वरा अपि सस्वरा अपि येऽपि तिङ्-सापेक्षा भवन्ति, ते सर्वेऽपि पूर्वपदतया निर्दिष्टा भवन्तीत्येवमयं सहस्रशो निर्दिष्टिभेदकरः सुमहान् विशेषो द्रष्टव्यः।

(ॠ) संहितापाठीयस्य दीर्घत्वस्य निर्देशस्य विषये च यथाऽस्य कोषस्य पदपाठेभ्यो विसंवादाऽतिरेको भवति तथोपवर्णितचरमेव भवति (तु. भू. ४, १, च)।

(ज) वर्गिता-निर्देशिका

१. इह तावदाधारग्रन्थीयानि पदानि तिङन्तानि सुबन्तान्यव्ययानि चेति त्रेधा वर्गीकृत्य च यथासंभवं यौगिकीभाव्य च सामान्येन सतैकेन वर्णमालाऽनुक्रमेण निर्दिष्टानि भवन्ति।

२. यावत् प्रतिवर्गीया नैर्देशिका विशेषा उपरितनानां यथास्वप्रकरणानामेव विषयता भजेरन्, सामान्यायाः सत्या निर्देशव्यवस्थाया विषये केचिद् विशेषास्तावदिहाऽप्युल्लिख्येरन् —

(अ) तिङन्तीये वर्गे उपसृष्टाऽनुपसृष्टोभयविधानां सतां मूलधातूनां नामधातूनां च यथोपलम्भं सर्वलकारीयाणि रूपाणि समाविष्टानि भवन्ति।

(आ) शुद्धक्रियाख्याणि रूपाणि च णिच्प्रभृत्यर्थविशिष्टक्रियाख्याणि प्राक्रियिकाणि रूपाणि च पृथगुपवर्गकल्पनेनाऽन्योन्यतो विभज्यन्ते। एवं सार्वधातुकनिष्पन्नानि रूपाण्यार्धधातुकनिष्पन्नेभ्यो रूपेभ्यो निर्देशक्रमपार्थक्येन विविच्यन्ते।

(इ) सुबन्तानि रूपाणि यथास्वधातु-साक्षात्परंपरिताऽन्यतराऽभिसंबद्धप्रातिपदिकशिरस्कतया निर्दिश्यन्ते । अस्पष्टयोगत्वाद् धातवीयवंशपरंपराबाह्यनिर्देशाना सतां प्रातिपदिकाना च योगपरीक्षिष्टिप्पणगता भवति।

(ई) तद्धिता यथास्वप्रकृतिभूतेभ्यः कृद्भ्यः श्रेणि-भेदेन निर्दिश्यन्ते।

(उ) कृतां च तद्धितानां च पूर्वपदतथोत्तरपदतथ सकलं सामासिकं वृत्तं यथायथं निर्दिश्यते च तुलनात्मकाऽध्ययनविशेषप्रयोजनकेन प्रतिपरामर्शिकासुभिद्रेण सनाथ्यते च।

(ऊ) वार्तं वा ताद्धितं वा सामासिकं वा स्त्रीवृत्तं यथायोगप्रतिविविक्तेन सता श्रेणिबन्धेन पृथक् निर्दिश्यते।

(ऋ) यथायोगं निर्दिष्टानां सतां सुब्योगिनां प्रातिपदिकानां वैयक्तिकसंज्ञात्वेन वा सामान्यसंज्ञात्वेन वा भावपदत्वेन वा सर्वनामत्वेन वा विशेषणपदत्वेन वा क्रियाविशेषणत्वेन वा कथंचिदन्यथात्वेन वा यथाश्रुति वृत्तिवैशिष्ट्यं यावदपेक्षं टिप्पणेषु निर्दिश्यते।

(ॠ) विलक्षणानि सन्ति तिङ्-रूपाणि वा सुप्-रूपाणि वा द्विर्निर्दिश्यन्ते, यौगिकेनाऽनुक्रमेण च प्रतिपरामर्शिकासनाथितेन सता यथाप्रातिस्विकेनाऽनुक्रमेण च।

(ऌ) यौगिकत्वेन चाऽयौगिकत्वेन चोभयथाऽपि निर्देशभाञ्जि गत्यव्ययानि श्रौततैराभ्यां वर्गान्तराभ्यां सुवेद्यानि भवन्ति।

(ए) अव्ययीया पृथक् कृतिस्त्वेषा यथाप्राक्प्रसिद्धिप्रेक्षणसौकर्यमात्रप्रयोजना भवति। व्याकृतिसीमान्तदृशा हि तत्तदव्यय तत्तत्प्रातिपदिकीयतत्तद्विभक्तीयं रूपं क्रियाविशेषणत्वेन वोपसर्गत्वेन वा समुच्चयपदत्वेन वा तत्तद्वृत्तिवैशिष्ट्ययुत सद् भूयो भूयोऽभिक्षतयैव श्रूयमाणत्वात् कालेनाऽसौपमित्यस्या प्रतीतेर्विषयोऽभूत् । एव च तावदास्थायेहाऽनेकानि प्राक्प्रसिद्धितोऽव्ययाख्यानि सन्त्यपि पदानि सुबन्ताऽन्तरसन्यायतया प्रातिपदिकशिरस्कीकृत्य निर्दिष्टानि भवन्ति । अन्यानि चापि बहून्येवमनिर्दिष्टान्यपि सन्ति टिप्पणेषु तथात्वेन व्याख्यातानि भवन्ति ।

(ऐ) कर्मप्रवचनीयानामन्यत उपसर्गगतीना चाऽन्यतो विवेक इह सम्यक् प्रदर्शितो भवति ।

(ओ) प्राक्प्रसिद्धित उपसर्गेतिसामान्यसंज्ञावतामव्ययविशेषाणामिह यथाश्रुतिलक्षणत क्रियाविशेषणाऽऽत्मकान्यव्ययानि, औपसर्गिकाण्यव्ययानि, उपसर्गात्मकान्यव्ययानि चेति त्रेधा विषयविभाग कृतो भवति, तत्र पृष्ठ. ३१९[k], ३२३[v] ।

(औ) प्रतिसमास यथाश्रुत्यर्यालोचनमिह तत्पुरुषादिभेदनिर्देश कृतो भवति यथायोगमवग्रहश्च । अनया विधया खलु तत्तत्समासवच्छ्रुतिभागीया वृत्तिरिव विरचिता भवति ।

(अ) यद्यपि सवर्णाना सता भिन्नवर्गीयाणा शब्दाना संकेतविशेषप्रयोजितो वर्गविवेक एव पर्याप्त इति कृत्वा सामान्येन तदीय सार्थ्यो विवेकोऽन्यथासिद्धत्वादुपेक्षितो भवति, तथापि यत्र यत्र स्वरतो वाऽर्थतो वा वैशद्याऽर्थं सार्थ्यो विवेकोऽपेक्षितो भवति, तत्र तत्र सोऽपि कृतो भवति ।

(झ) स्वरः

यद्यप्युपरिष्टात् सौवर प्रकरण पृथग् विरचयिष्यमाण भवति, तथाऽपि तद्विषयीय यत् किंचित् सामान्य लक्षणं भवति, तत्तावदिह सूच्यते—

१. एकैक सौवरो निर्देशटिप्पण उपपादितो भवति ।

२ यथाश्रुतिशाखाभेदमुपलभ्यमान स्वरभेदष्टिप्पणे सूचितश्च व्यवस्थापितश्च भवति, तत्र पृ ३७०[a] ।

३ यथाऽपेक्षाविशेष स्वर-शोध कृतश्च यथायथ सूचितश्च भवति, तत्र पृष्ठ ७[m], ३७[c], १४५[e], २२१[f] ।

४ अनङ्कितस्वरमन्त्रीय स्वर क्वचिदेवेहाऽङ्कितो भवति, तत्र. पृष्ठ ६०[f], ६५[o] ।

५. यद्यप्युदात्तश्च जात्य स्वरितश्च यथाश्रुति सर्वत्राऽङ्कितौ भवतस्तथाप्युदात्त एव मौलिक स्वर इत्यास्थाय जात्यस्य स्वरितस्य तन्मूलकतया प्रतिपादनेन तदीय क्षैप्रस्वरितेनाऽभेदाऽन्वय इष्टो भवति, तत्र पृष्ठ ५२७[i], ५६६[o] ।

६ यद्यप्येकपदाऽवच्छेदेन द्विस्वरत्वमपि यथाश्रुतीहाङ्कित भवति, तथाऽप्यस्मिन् विषय एवमास्थित भवति, यथा मौलिकस्थित्यनुदृष्ट्या सर्वत्राऽपि द्विस्वरपदैकपदताया विषय एकैकस्वरवतोर्द्वयोर्द्वयो पदयोर्यथाल्पयोश्च यथास्वरयोरेव च सतो प्रारम्भिकसमागमस्वरूपभूत पारस्परिकसांनियोगमात्र भवतीति च तस्मिंश्च सांनियोगे सति नैरुक्तिकवर्णलोप-विकाराभ्यां च तयो पदयोर्द्वयोः सतोरप्यैकतेवाऽस्मदृष्ट्या सपन्ना भवतीति च (द्र यथोत्तरसपदम् पुरुषे, शाप, पूरुषति- इद च पृष्ठ १७८[i], १८४[i], १८५[p], ३१७[i], ३१९[o]) ।

७ अनन्त उदात्तस्य चोदात्तभूमिस्वरितस्य च यथायोगमङ्कनप्रकारो नूतन इव प्रतीयमानोऽपि सन् पुराणाऽऽधारानुप्राणितो भवति । अस्य प्रकारस्य प्रथम सारस्याथ साधारणादिव प्रतीतिकरत्वात् ऊर्ध्वं करिष्यमाणेषु वैदिकमन्त्रीयेषु संस्करणेष्वपि तत्स्वराङ्कनसम्प्रदायस्य महती सानुग्राहेयता स्यात् ।

(ञ) व्युत्पत्ति-योगः

१ यास्क-पाणिनिमूर्धन्याना प्राचा निरुक्तव्याकरणप्रधान-शब्दमीमासाया प्रवर्त्तकानामाचार्याणा मतेन प्रत्येकमाख्यात च नाम च योगज भवति। तत्र तावदाद्य प्रकृत्यात्मको भागो धातुरित्युच्यतेऽन्यश्च तिङ्सुबन्यतर-विभक्त्याऽऽत्मकश्चाऽन्यत कृत्तद्धिताऽन्यतरनामकरणाऽऽत्मकश्चाऽन्यत प्रत्यय इति। केवलौ सन्तौ धातुश्च प्रत्ययश्च न प्रयुज्येते। तदीय-योगसिद्धानि सन्ति शब्दरूपाण्येव तु वाग्व्यवहारं लभन्ते। प्रत्येक चेदृक्-स्वरूपं शब्दरूप तत्तत्प्रत्य-यीयेन काल-सख्या-कारकाऽऽदिभेदकोपाध्यात्मकेनाऽर्थेन युक्त सन्त क्रियामात्रस्वरूप धात्वर्थमाह। तथाहि। 'अत्ता', 'अदनम्', 'अन्नम्' इत्येतेषु त्रिष्वपि शब्दरूपेषु समानधात्वशीयभक्षणाऽऽत्मकाऽर्थवाचकत्वसामान्ये सत्यपि यत्तदीय यथाक्रम कर्तृपरत्व च भावपरत्व च कर्मपरत्व च परिणत भवति, तत्तद्गत-तृज्-ल्युट्-क्त-प्रत्ययीययथायोगोपाधिसभव भवति। एव तावद् धातूना तत्तत्प्रातिस्विकाऽर्थवत्त्व भवति प्रत्ययाना तु प्रातिस्विकाऽर्थवत्त्वाऽभावे सति धातवीय-तत्तत्प्रातिस्विकार्थोपाधायकमात्रत्वमिति विवेक स्पष्टो भवति।

२ यद्यप्यस्या प्रकृति-प्रत्ययविभागीयाया प्रक्रियाया निरुक्त-व्याकरणोभयवेदाङ्गीय प्रामाण्य प्रसिद्ध भवति, तथापि व्याकरणस्यैवाऽनया प्राधान्येन स-विषयता सपद्यत आनुषङ्गिकमात्रत्वेनैव तु निरुक्तस्य। तस्य हि तावत् प्राधान्येन तत्तत्प्रकृतिकत्वेन तत्तच्छब्दार्थपरीक्षणनिलत्वेन प्रवृत्तिर्भवति। एवमपि तदतिपरोक्षवृत्तीना च परोक्षवृत्तीना च सता शब्दाना वर्णविकाराऽऽगम-लोप-विपर्ययाऽनुसधानत प्रत्यक्षवृत्तित्वस्य प्रत्यापादनेन तदीयप्रकृति-प्रत्ययविभागीय सौकर्यविशेषमातन्वद् व्याकरणस्य कार्त्स्न्यमेव प्रयोजयति।

३ अस्ति तावद् निरुक्त-व्याकरणीययो प्रक्रिययोरन्योऽप्येको विशेष। तथाहि। ये पदे पदे वर्णाऽऽगम-लोप-विकार-विपर्यया भवन्ति, ते वैयाकरण्या प्रक्रियाया तत्तत्कार्यसूचकतत्तदनुबन्धवत्तत्तत्प्रत्ययसनियोगेनाऽनुशिष्टा भवन्ति। त एव तु नैरुक्त्या प्रक्रियाया तत्तत्प्रकृतिप्रत्ययप्रतिनियतसनियोगनिरपेक्ष वाग्व्यवहारमात्रसिद्धेन सता तत्तद्विशेषधर्मकेण प्रातिस्वामाव्येनोद्दिश्यन्ते।

४ अथ शाब्दिकीं निष्पत्तिमधिकृत्य या प्रक्रियाऽस्मिन् कोशे चरितार्था भवति, तस्या अय सक्षेपो भवति—

(अ) या नामोत्तपूर्वा पाणिनीयेति प्रसिद्धा सती प्रकृतिप्रत्यययोगनिर्भरा वैयाकरणी प्रक्रिया भवति, तन्मात्राऽनुसारीहत्य निर्देशनिर्वहन भवति।

(आ) विस्पष्टव्युत्पत्तिकत्वाद् यौगिकवशपरपरीयत्वेन निर्दिश्यमाना सता शब्दाना विषये धातवीया-ऽशस्य निगदसिद्धत्वात् प्रत्ययीयाश एव टिप्पणीयस्य विचारस्य प्राधान्येन विषयता भजते।

(इ) ये शब्दास्तावद् दुरूहव्युत्पत्तिकत्वाद् यौगिकवशपरपरातो बाह्यत्वेन निर्दिश्यमाना भवन्ति, तेषां व्युत्पत्तेर्विषये यत् किंचित् पुरातन वा नूतन वा कल्पनारूप समभूत्, तत् सकलमपि यावच्छक्येन स्वीयेनोहापोहेन साक टिप्पणेषु दीयते।

(ई) बहुष्वपि शब्देषु लक्ष्यमाणाना वर्णविकारादीनां विषये व्याकरणाऽनुसार च निरुक्ताऽनुसार चो-भयथाऽप्युपपत्ति प्रदर्शिता भवति। एव खलु द्वयोरपि तयो प्रक्रिययोराधारभूतयोर्यथास्व सज्ञापरिभाषयोरितरेतरीयतयाऽनुवाद इव कृतो भवति।

५ यद्यपि पाणिनीयाया प्रक्रियाया प्रातिस्विकगुणप्रकर्षाच्च सुप्रतिष्ठितचतुर्दिक्प्रामाण्याच्च तद्भित्तिक-विधानकत्वेनैवाऽस्य कोश प्रवर्तितो भवति, तथाऽपीदोपसमशतेषु टिप्पणेष्वार्यभाषीयां मौलिकीं स्थितिमुद्दिश्य स्वो-पज्ञतयोपकल्पिताया निरास्यत यादरच सत्या अपरस्या नवीनाया वैयुत्पत्तिक्या प्रक्रियाया अप्युपयोग कृतो भवति। तद्विषयीयास्तावदिमे कतिपये वादा सक्षेपेण सूच्यन्ते—

(अ) मूलभूताऽऽर्यभाषा सार्थक-सस्वरैकाच्क-ध्वनीनामाधारेण प्रथमां प्रवृत्तिं लेभे ।

(आ) त आधारभूता ध्वनयः स्वगताऽनेकखण्डा इव सन्त आदितो महाप्राणव्यञ्जनाऽऽत्मका अन्ततश्चाऽनुनासिकंभावुक-विलोलस्वराऽऽत्मकाश्च बभूवुः ।

(इ) संख्यातस्तावत्ते ध्वनयः पञ्चाऽनतिरिक्ततया संभाव्यमानाः सन्तो *घृ, *भृ, *धृ, *भृ, *श्रृ इत्येवं निर्दिश्येरन्[1] ।

(ई) उच्चारणविषये प्रतिवक्तृभेदप्रातिस्वाभाव्यादेव त एत आधारभूता ध्वनयो व्यञ्जनखण्डतश्च स्वरखण्डतश्च प्रत्येकं बहुविधस्योच्चारणस्य विषयतां व्रजन्तः कालेन पश्चात्परिनिष्ठित-प्रतिविविक्तस्वरूप-तत्तत्स्वरव्यञ्जनाऽऽत्मतया परिणता बभूवुः[2] ।

(उ) त एते बहुविधमुच्चार्यमाणाः सन्त आधारभूता ध्वनयः प्रत्ययप्रकारकध्वन्यन्तरसंयोगनिरपेक्षाऽन्यप्रकारकतयैवाऽऽदिमं प्रयोगं लेभिरे ।

(ऊ) आधारभूता ध्वनयो मूलतो नामतयैवोपकल्प्यमानाः सन्तस्तस्य तस्येतरेतरार्थसापेक्षतया संबद्धस्य सतोऽर्थस्य बोधनार्थमादिमवाक्यभूततत्तत्स्वीयपरंपरारूपता चाऽन्यतस्तत्तद्वृत्तिवैशिष्ट्यतश्च समासतश्च व्यक्तिसामान्य-भाव-त्रितयपरकसंज्ञाऽन्यतमतया च विशेषण-सर्वनामाऽन्यतरतया च कर्मप्रवचनीयतया च संसर्ग[3]ऽन्तर्ग[4]न्यतरतया चाऽऽख्याततया च क्रियाविशेषणतया

---

[1] दीर्घताऽतन्त्रा भवति । अस्या ऋ> अर्, इर्, उर् इत्यस्य त्रैविध्येनाविर्भवतः परिणामस्य पाणिनीयायां प्रक्रियायामेवमेव संभवात् तत्संवादनैकदृष्टिकत्वेनोपकल्पितमानत्वात् ।

[2] अस्योच्चारणीयस्य परिणामस्य प्रवृत्तिप्रकारसामान्यमुपरिष्टान्निदर्शयिष्यमाणं भवति (तु. आचि.४)। इहापि तावदाधारध्वनीयाऽऽद्यव्यञ्जनांशनिहृतयाऽवशिष्टाच्च *ऋ इत्येवं निर्दिष्टव्याच्च सतो मौलिकात् स्वरात् स्वरान्तरीयो निवृत्तिपर्यवसानः परिणामक्रमोऽयं निदर्श्यते—

१. *ऋ > { अर् > आ > अ > ....; इर् > ई > इ > ....; उर् > ऊ > उ > .... }

२. अयॅ् > { आय् > आइ > ऐ > ए > ऍ > इ > ....; अय् > अइ > ए > ऍ > इ > ... }

३. अवॅ् > { आव् > आउ > औ > ओ > ऑ > उ > ....; अव् > अउ > ओ > ऑ > उ > ... }

[विशेषः—ऍ, ऑ इत्येतयोः सांध्यन्वविलयाऽनुगामी द्विमात्रत्वस्यैकमात्रत्वेन परिणामो द्रष्टव्यः ।]

[3] संगमयते वाक्यीयो वा वाक्यप्रदेशीयो वाऽर्थोऽनेनेति कृत्वोपसर्ग-कर्मप्रवचनीयोभयभिन्नानां सतां समुच्चयादिद्योतकानां निपातानामेषा संज्ञा द्रष्टव्या (= conjunction)।

[4] अन्तर्गच्छन्तीति कृत्वा वाक्यीयपदैरन्वयाऽभावेऽपि वाक्यीयार्थसामान्यस्य तदन्तःप्रवेशेनैव प्रतिनिविष्टानाऽऽश्चर्यादि-मानसभावावेगाऽर्थबोधकानां निपातानामेषा संज्ञा द्रष्टव्या (= Interjection)।

चोपसर्गतया चाऽऽर्थपरिणामवैविध्यं चाऽन्यतो भेजिरे[१] ।

(ऋ) तस्य तस्य संबद्धस्य सतोऽर्थस्य वाचकभूताभ्यस्ताभ्यस्ताभ्य आधारध्वनीयपरंपराभ्यो भूयो-
नियतप्रयोगाभ्यः सतीभ्य आदौ यथावस्थिताऽवयवीयस्वरपार्थक्यं चाऽपरिनिष्ठितसमासधर्मं च
सत्[२] कालेनैकस्वरतामापन्नं सकलं द्वन्द्वादिकं सामासिकं वृत्तं प्रादुर्बभूव । द्वन्द्व-तत्पुरुषावन्तोदात्तौ
प्रादि-बहुव्रीही चाऽऽद्युदात्तौ बभूवतुरित्येतया मौलिकसामान्यविवेकदृष्ट्या येऽप्यन्तोदात्ताः
समासा बहुव्रीहित्वेन च मध्योदात्ताः समासास्तत्पुरुषत्वेन च पाणिनीयैऽनुशिष्टा भवन्ति[३],
तेऽवग्रहस्थितिपरिवर्तनेन यथायोगं तत्पुरुषत्वेन च बहुव्रीहित्वेन चोद्देश्याः स्युः ।

(ॠ) अनेकाच्काः सन्तः कृतश्च तद्धिताश्च तत्परकप्रसिद्धिकप्रत्ययाऽऽख्यानामभावाद् मौलिकस्थित्य-
नुरोधेनाऽऽधारध्वनीयाः समासविशेषा एव भवन्ति ।

(ऌ) स्त्रीप्रत्ययान्ततया प्रसिद्धानि शब्दरूपाण्यपि तत्परकप्रत्ययाऽभावसामान्याद् मूलतः समास-सवृत्त-
कान्येव भवन्ति (तु. पृ. ३९१[६]) ।

(ऍ) सुप्तिङन्यतरप्रत्ययान्ततया प्रसिद्धानि चाऽपि शब्दरूपाणि तत्तत्प्रत्ययाऽभावसामान्यात् समास-
सवृत्तकान्येव भवन्ति[४] ।

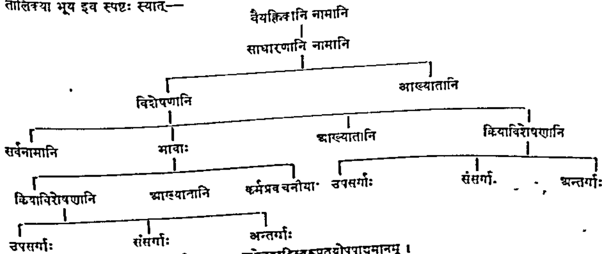
(ए) बहवः पाणिनीया धातवोऽप्यनेकाऽवयवत्वात् समास-सधर्माणो भवन्ति (तु. पृ. ४७९[६]) ।

(ऐ) ये चाऽनेकार्था इत्येवं प्रसिद्धिभाजः शब्दा भवन्ति, ते स्वीयतत्तदर्थपरस्परवैशिष्ट्यात्मकत्वाऽभावे
सति मूलतस्तत्तदर्थवाचकत्वेन भिन्ना एव सन्तः कालेन वर्णविकाराऽऽदितः परिणतायाः
सवर्णताया वशादेकत्वमिवाऽऽपन्ना भवन्ति (तु. पृपृ. ४१६[५], ४३७[१], ४७९[६]) ।

(ऑ) ये चाऽप्यभिन्नार्था इत्येवं प्रसिद्धिभाजः शब्दा भवन्ति, तेषामपि बहवो मूलतोऽन्योन्यमभिन्ना एव
सन्तः कालेन विवर्णतया परिणता भूत्वा परस्परं भेदतो व्यवहारमापन्ना भवन्ति (तु.पुनर्-,भूयस्-)।

---

[१] प्रथममसमस्तानां च कालेन समस्तानां च सतामाधारध्वनीनामयं तत्तद्वृत्तिवैशिष्ट्यक्रमस्तावदनया
तालिकया भूय इव स्पष्टः स्यात्—

[२] यजु. भाष् इति *भर-भर- इत्येतदादिस्वरूपतयोपपाद्यमानम् ।

[३] तु. पा ६, २, २ उठ; १९२ उठ ।

[४] 'तर्ब' इत्यन्तानि द्विस्वरादि पदानि चान्यतोऽनुक्रममाकारचान्यतोऽत्र शापकानि सन्ति (तु. पुनर्,
बृहस्पति-) ।

(ओ) उदात्त एव मौलिकः स्वरः सन् कालेन सामासिके वृत्त आविर्भूते सत्यनुदात्तं चान्यत उदात्ताऽनुदात्ताऽन्यतरभूमिं स्वरितं चान्यतः प्रयोजयामास ।

(औ) एवं तावत् समस्ताऽसमस्ताऽऽधारध्वनिमात्राऽऽधारेण प्रथमतो नामिके वाग्व्यवहारे परिनिष्ठिते सत्येव सकल आख्यातिको वाग्व्यवहारस्तन्मूलकतयाऽऽविर्बभूवेति च तत्सम्भाम्ना पश्चादेव तन्त्रमात्रतः प्रसिद्धिं गताः सत्यः सुप्तिङ्कृत्तद्धितवृत्तयश्चाऽपि स्वरूपतः प्रातिस्विकार्थहीनतत्तत्प्रत्ययाऽऽख्यशब्दरूपाऽन्तत्वाऽभावे सत्याधारध्वनीयसमासाऽऽत्मकता न व्यभिचेरुरिति चाऽत्र संग्रहो भवति ।

(ट) प्रक्रिया-संवादनम्

मौलिकाऽऽर्य्यभाषीयतत्त्वाऽनुसंधानतो वैयुत्पत्तिकस्य प्रकृतिप्रत्ययीयस्य विभागस्याऽनभ्युपेयत्वे (तु. पृष्ठ. ४३९[1],४४३[e]) *सिध्यत्यपि कथमेतत्कोषोपनिबन्धो यथापाणिनि प्राचीनयौगिकसंज्ञा-परिभाषानुसारित्वेनैव* प्रवृत्तिमान् भवतीत्युपदर्शितपूर्वम् । यया रीत्या त्वेवं सति नूतना मौलिकस्थितीया नाम प्रक्रिया पाणिनीयया प्रक्रियया संवाद्यमाना सती टिप्पणविषयता भजते, सा खल्विदानीमत्र संक्षेपेणोच्यते—

१. अर्, इर्, उर् इत्येतेषां मौलिकाऽच्कानां त्रयाणामादेशानाम् ऋकार एव साधारणभूतः स्थानी स्यादिति कृत्वाऽऽधारध्वनयस्तदन्ततया निर्दिष्टा भवन्ति[1] ।

२. यदा कश्चिदाधारध्वनिराख्यातिकवृत्तिविशिष्टतया विवक्षितो भवति, तदाऽसौ पाणिनीयधातुसामान्येन धातवीयसंकेतपुरस्कारतो निर्दिष्टो भवति (तु. भू. ४, २, क, १), तय. पृ. ५८५[1] ।

३. यदा कश्चिदाधारध्वनिर्नामिकवृत्तिविशिष्टतया विवक्षितो भवति, तदाऽसौ किबन्तीकृत्येव निर्दिष्टः सन् सुब्योगीयप्रतिपदिकाऽन्तरसामान्येनाऽऽवसानिकेन विच्छेदकाऽऽख्येन संकेतेन सनाथ्यते (तु. भू. ४, ३, क, १), तय. पृ. ५८७[b] ।

४. परःसहस्राः पाणिनीया धातवः साऽवयवा भवन्तीति सूचितचरं वादमनुसृत्य ते धातवो यथाऽऽवश्यमवयवदर्शनपूर्वं टिप्पणेषूपयुज्यन्ते, तय. पृ. ४७९[e] ।

५. एकः शब्दो वृत्तिवैशिष्ट्यभिन्नस्वरूपाऽनेकार्थवाचको न भवतीत्युक्तपूर्ववादेन पाणिनीयायाः प्रक्रियायाः संवादनार्थं धातूना बहुप्रस्थानत्वमुपकल्प्य तज्जाना इतामेकवृत्तगताऽनेकफलन्यायतोऽनेकार्थवाचकत्वमुपपाद्यते, तय. पृष्ठ. ४१६[d], ४३७[b], ४७९[e] ।

६. पाणिनीयाया प्रक्रियाया ये स्वतन्त्रप्रयोगाऽनर्हाश्च प्रातिस्विकाऽर्थरहिताश्च सन्तः प्रत्यया भवन्ति, ते मौलिकस्थित्यपेक्षया स्वतन्त्रप्रयोगाऽर्हप्रातिस्विकाऽर्थवदाधारध्वनिपरिणतशब्दीयवर्णविशेषाः सन्तः पृथग्-निर्देश्याऽवयवधर्माणो भवन्तीत्युपवर्णितपूर्वं वादमनुसृत्य यत्र तत्र पाणिनीयाना प्रत्ययानां वास्तविकाऽऽधारभूतास्ते ते मौलिकाः शब्दा अपि निर्दिश्यन्ते, तय. पृष्ठ. १६३[b], २४१[k], २८१[e], ४०३[a], ४२५[e], ४२६[m], ४३०[a], ४८६[b], ४९०[a], ४६४[b], ५०२[b], ५०४[a] ।

७. सर्वनामान्यव्ययानि च प्रातिपदिकानि सन्ति नामाऽऽत्मकप्रातिपदिकाऽन्तरसामान्येन तत्र तत्र यौगिकसंस्कारपरितेन सनाथ्यन्ते, तय. तु. २अनु, अम्मद्- ।

(ठ) अधिपाणिनीयमनुसंधानम्

यथाऽयं कोशः पाणिनीयमनुशासनं साधादिवाऽधिकृत्य सर्वाङ्गीणं च तुलनात्मकं चानुसंधानं प्रयोजयेत्, तथेदानीं संक्षेपेणोच्यते—

[1] पाणिनीयायां प्रक्रियायां बहिरङ्गस्य दीर्घस्वरस्यान्यथासिद्धत्वमित्यभिमतमिह भवति ।

१. नामाख्यातोपसर्गनिपातात्मकतया चत्वारि पदजातानीति यास्कः (१, १) आह । उपसर्गान्
निपातेष्वन्तर्भाव्य (पा १, ४, ५८) च निपातान् स्वरादिगणसामान्येनाऽव्ययीभाव्य (पा १, १, ३७)
चाऽव्ययानि लुप्तसुप्कतामात्रेण (पा २, ४, ८२) प्रातिपदिकान्तरेभ्यो भिन्नानि सन्त्यपि
प्रातिपदिकान्येवेति कृत्वा च पाणिनिस्तु धातवः प्रातिपदिकानि प्रत्ययाश्चेत्येतत् तत्तत्पदस्वरूपापादकं सद्
लाक्षणिकमात्रस्वरूपकपदार्थत्रितयमित्याह । एवं तावत् प्रत्ययाना साक्षान्निर्देशानर्हत्वाद् धातवश्च प्रातिपदिकानि
चेत्येतद् वर्गद्वयमेव निर्देश्यत्वमापद्यते । एवं स्थितेऽपि त्वस्मिन् कोषे लुप्तसुप्कान्यव्ययानि संगृहीतार्थवैस्पष्ट्यार्थं
सुव्योगीयेभ्यः प्रातिपदिकान्तरेभ्यो विशेष्य पृथगेव निर्दिश्यन्ते ।

२. अत्रत्यानां निर्देशाना पाणिनीयाऽनुशासनीयसमन्वयस्य तावदयं प्रकारो भवति—
सतः

(अ) यदा कश्चिद् निर्देशः साक्षादिवाऽष्टाध्यायी-गणोणादि-फिट्सूत्र-वार्तिकेष्टि-सव्याप्तिकस्य
पाणिनीयाऽनुशासनस्य विषयो भवति, तदाऽसावनुशासनविशेषो नियमेन सूच्यते, तय. पृ. १[a] ।

(आ) यदा कस्यचिद् निर्देशीयस्य दुरूहस्य शब्दस्वरूपैकदेशस्य विषये पाणिनीयमनुशासनं न भवति,
तदा तदनुसारं तस्योपपादनार्थं तदीयस्य विधानकस्य परिष्कारविशेषनिर्भर उपयोगोऽस्मदीयस्य
प्रयत्नविशेषस्य विषयो भवति, तय, पृष्ठ. ६[a], ४१[i], ४२[k], ७६[l], ९०[f], ९१[l] ।

(इ) येषां निर्देशाना विषये पाणिनीयाऽनुशासनस्य नितान्तमभावः स्यात्, तानधिकृत्य तत्र तत्र धात-
वीय-परस्मैपदात्मनेपदविकरणेऽडागमान्यतमीये वा प्रत्ययीये वाऽनुबन्धीये वा तैङे वा सौपे वा कार्ते
वा ताद्धिते वा सामासिके वा सौवरे वा साहितिके वोच्चारणीये वा पाणिनीये प्रकरणे वार्तिकरीत्योप-
संख्यानं (संक्षे. उसं.) क्रियते, तय. पृष्ठ. ४३[b], २२७[c], २४१[k], ४७२[d] ।

(ई) यदा कश्चिद् निर्देशो नैरुक्तिक्या तत्तद्वर्णलोपाऽऽगम-विकार-विपर्ययाऽऽदिस्वरूपया प्रक्रिययोपपादितो
भवति, तदा पाणिनीयया प्रक्रिययाऽपि तदनुवादः क्रियते, तय. पृष्ठ. १[c], ४७२[d] ।

(उ) यदा कस्यचिद् निर्देशस्य पाणिनीयेनाऽनुशासनेन विस्पष्टो विरोधो भवति, तदा तद्विषया स्पष्टैव
सूचना क्रियते, तय. पृष्ठ. ११[i], ४१[k], ९०[h], २२३[h], ४४९[a] ।

(ऊ) पूर्वाऽभ्यर्हितीयं निदर्शनम्

टिप्पणगतेषु तेषु तेषु नानाविषयेषु नानास्वरूपेषु चोहापोहेषु प्रवर्तमानेषु तत्तत्पक्षबलाबलपर्यालोचन-
सौकर्यार्थं सर्वत्र सु.इतिशिरस्कतया पक्षतः, वैतु. इतिशिरस्कतया विपक्षतश्च पूर्वेषामभ्यर्हितानां मतानि यथावद्
निदर्श्यन्ते, तय. पृष्ठ. १६८[a], १६९[c,e], १७३[m], १७४[c], २२६[b], ३१६[e] ।

२. तिङन्त-प्रकरणम्

(क) धातवः

१. सर्वे धातवः प्रातिस्विकतो गतेन √इत्येतेन संकेतेन पुरस्क्रियन्ते, तय. √१अंह्, √२अंह् ।

२. मा गाद् व्यर्थं धातवीयवस्तुंश-वर्णक्रमो वैयाकुली-भागनामिति सर्वे धातवो निरनुबन्धा एव
निर्दिश्यन्ते, तय. √अन्च्, √कृ (=यक. अन्च्, डुकृञ्) ।

३. पाणिनीय इदितः सन्तो धातव इह इत्ननुषागमन्वेन निर्दिश्यन्ते, तय √१अंह् <√अहि ।

४ पाणिनीय इदित्तयाऽनिदित्तया चोभयथा निर्दिष्टिं भजमाना धातव पार्थक्येन सख्यायन्ते । इह तु तदनुविधायि धातवीय नुंभावाऽभावत्व युगपदेव निर्दिश्यते, तय अभि√दभ्, दम्भ् ।

५. पाणिनीये केचिद् धातवस्तदादेशा वाऽदन्तत्वेनाऽनुशिष्टा भवन्ति । त इह धात्वन्तरसामान्येन हलन्ततयैव निर्दिश्यन्ते, तय √कथ्, √गण्, √वाव्, √यच्छ् ।

६ सभुतय सन्तो भिन्नार्था धातव (तु. सत्ते बधा) तत्स्पष्टविवेचनाऽपेक्षितस्वशक्तिमुचितमानासद्भावाऽभावविचारत क्वचिदेव पृथक् सख्यायन्ते, प्रायेण तु तेन तेनाऽभिप्रेतेनाऽर्थेनैव सनाथ्यन्ते, त्य तु टिटि √अँर्, √अर्च् > अर्क-, √१अश्, √२अश्, √१अस्, √२अस्, चैतु √सन् *सरणे (पृ ५२८[1]) ।

७ उपसृष्टा धातवो धात्वन्तरसात्त्वयमारोप्यमाणा यथास्ववर्णमान स्वातन्त्र्येण निर्दिश्यन्ते, तय अति√पद्, अनु√पद्, अभि√पद् । एव स्थितेऽपि कस्को धातु केन केनोपसर्गेणोपसृज्यत इत्यस्य समुदितपरिचयार्थमनुपसृष्टधातुनिर्देशाऽन्ते यथाश्रुति तदीया उपसर्गा अपि कोष्ठेऽन्तर्बध्यन्ते, तय √अज् [अनु°,] । अनयैव किल द्वैधप्रक्रिययोपसृष्टमात्रतया वर्तमानाना धातूनामपि यथातद्वर्णमान परामृश्यत्वेन निर्देश सभवति, तथ. √अद्ख् । ये चाऽप्यन्ये विशेषा इह वैशेष्येणाऽवधेयास्त इमे सूच्यन्ते—

(क) यत्रोपसर्गधात्वशयो स धर्न भवति, तत्र तन्मध्यगो धातवीय सकेत एव तद्व्यवच्छेदायाऽलम्, तय अति√पत् ।

(ख) यत्रोपसर्गधात्वशयो. सधिर्भवति, तत्र साहितिकाद् वर्णादनन्तर बध्यमाने वर्तुलकोष्ठेऽन्तर्मध्यगेन सता धातवीयेन सकेतेन व्यवच्छिद्यमानौ विसहितौ वर्णौ निर्दिश्येते, तय अवा(व√२अ)स्, अभ्य(भि√अ)ञ्ज् ।

(ग) यत्र धातुरनेकधोपसृष्टो भवत्युपसर्गीय सधिश्च न भवति, तत्र सकृद्वा भूयो वा यथापेक्ष मध्यगेन विच्छेदकाऽऽख्येन सकेतेनोपसर्गीयो व्यवच्छेद प्रयोज्यते, तय अति प्र√किर्, अनु प्र√युज्, अनु-सं-प्र√या ।

(घ) यत्र धातुरनेकधोपसृष्टो भवत्युपसर्गीय सधिश्च भवति, तत्र साहितिकाद् वर्णादनन्तर बध्यमाने वर्तुलकोष्ठे विसहितयोर्वर्णयोर्मध्ये विच्छेदकाऽऽख्य सकेतो ध्रियते, तय अत्यु(ति-उ)द्√मद्, अन्वा(नु-आ)√भू, अनु-पर्या (रि-आ)√वृत् ।

(ङ) यत्र धातुरनेकधोपसृष्टो भवत्युपसर्गीयश्चोपसर्गधातवीयश्च सधी भवत, तत्र प्रथम सहितस्वरूपो निर्देशो भवति, तदन्ते च वर्तुलकोष्ठे यथापेक्षमुक्तपूर्वयो सकेतयोरुपयोगेन समुचितोऽन्योन्यव्यवच्छेद प्रदर्शितो भवति, तय अभ्युदे(अभि-उद्-आ√इ) ।

(च) यत्राऽनेकधोपसृष्टिर्भवति, तत्रोपसर्गक्रमनिर्देशस्याऽर्थक्रमनित्यस्य मत क्वचिच् श्रुतिक्रमेण विसहदोऽपि प्रमोदित, तथ. उपा(प-आ)√गम् > भु ··उपगन्तन ।

८ यत्र किंचिद् अनैपातिक क्रियाविशेषण (=सुबन्तविशेषणात्मक) गतीयते, तत्र तद्युक्तो धातुरप्युपसृष्टधातुनिर्देशवत्तथा निर्दिश्यते, तय अन्तर्-आ√धा, अन्तरि (र√इ), अस्तमि (म√इ), अरण्येऽनु√वस्[1] ।

९ अमधातवो यथास्वनामिकप्रकृतिमनु यथावर्णमान निर्दिश्यन्ते । तद्विषय एते विशेषा सूचनीया भवन्ति—

---

[1] पृ.१ ४०१' यदनु इदस्यागादनप्रयोजनकोऽत्र निर्देशो भवति ।

(क) येऽदन्तप्रकृतिकाः सन्तः क्विपि निष्पन्ना भवन्ति, ते स्वराङ्कनं विनैव निर्दिश्यन्ते, तद्य. √अव् > ओम- > √*ओम्।

(ख) ये णिचि निष्पन्ना भवन्ति, ते चौरादिक-हेतुमदन्यतर-णिजन्तधात्वन्तरवत् स्वराङ्कनमभजमानाः सन्त इकारान्ततया निर्दिश्यन्ते, तद्य. अ॒न्त- > √*अन्ति, २अन्धु- > √*१अन्धि।

(ग) उक्तपूर्वद्वैविध्यविभिन्ननिष्पत्तीनि नामधात्वन्तराणि प्रायेण पाणिनीयप्रक्रिययाऽनभिमततत्क्लेशनाऽतिरेकव्यतिरेकतो[1]ऽनुवादयितुमशक्यानीति कृत्वाऽग्ररूपता[2]मापाद्य सस्वराणि निर्दिश्यन्ते, तद्य. अं॒हस्- > √अंहोयु, अ॒घ- > √अघायु, अ॒स्र- > √अ॒स्रिय।

१० पाणिनीये येषां धातूनामन्योऽन्यमादेशादेशिभावो विधीयते, तदीय इहत्ये निर्देश एते विशेषा भवन्ति—

(क) यदैवंविधयोः कयोश्चिद् धात्वोरापातिक्या[3] भाषाशास्त्रीयया दृष्ट्या पार्थक्यमेव प्रतीयते, तदा तयोरसंबद्धधात्वन्तरद्वयसामान्येन पृथङ् निर्देशो भवति, तद्य. √१अस्, √भू च, √दा, √यच्छ् च, √ब्रू, √आह् च, √स्, √धाव् च, √दृश्, √पश् च, √इ, √गा च।

(ख) यदैवंविधयोः कयोश्चिद् धात्वोरापातिक्याऽपि भाषाशास्त्रीयया दृष्ट्या साजात्यसंनिकर्षः प्रतीयते, तदा तयोर्मध्ये यस्य भूयसी रूपसंपत्तिः स्यात्तदनुगततया चाऽवान्तरपार्थक्येन चाऽल्पीयोरूपसप-त्तेर्धातोर्निर्देशो भवति। एवं स्थितेऽपि परामर्शसौकर्यौपयिकतया तस्य यथातद्वर्णमात्रं पृथगपि धातुमात्रीयो निर्देशो भवति, तद्य. √इच्छ् > √इष्, √ऋच्छ् > √ऋ, √गच्छ् > √गम्, √यच्छ् > √यम्।

११. यदा कस्यचिद् धातोस्तदीयाया रूपसंपत्तेरादिवर्णतो बहुविधत्वाद् विशदवैयुत्पत्तिकप्रतीत्यर्थं तदानुगुण्येनाऽऽदिवर्णभेदतो बहुधा निर्देशः कृतो भवति, तदा प्रतिनिर्देशविशेषं निर्देशान्तरीयः परामर्शो वर्तुल-कोष्ठेऽन्तर्बध्यते, तद्य. √अर्च् (= √ऋच्), √अर्ह् (= √*ऋंह्)।

१२. नवोपकल्पिता धातवः प्रायेणा[4]ऽधितारकिता भवन्ति । अथ यैरपेक्षाविशेषैस्तदीयोपकल्पना प्रयोजिता भवति, त इमे स्मर्यन्ते—

(क) यदा तन्मूलानि कृतिद्रूपाण्युपलभ्यन्ते, तद्य. अं॒हस्- > √*अंहोयु, अंहु॒र्- > √*अंहुरि, √*अघ्, √*अङ्कूय्, √*अप्, √*अंह्।

(ख) यदा तदीयेन यथावर्णमात्रेण व्यवस्थापनेन परामर्शे सौकर्यविशेषः संजायते, तद्य. √*अर्, √*अर्घ्, √*अर्प्।

(ग) यदा तद्द्वारा विशेषतो मौलिकीमार्य्यभाषामपेत्य योग-संपत्तिर्भवति, तद्य. √*ऋ (पृ. ३९७), √*अरक् (पृ. ४०४), √*मृ (पृ. ४०८), √*घृ, √*धृ (पृ. ४११)।

---

[1] अनभिमतस्तस्याः (= पाणिनीयायाः प्रक्रियायाः) क्लेशनाऽतिरेकस्तद्व्यतिरेकस्तामतिनरामिषा-ऽक्लेशयित्वेत्यर्थः।

[2] णिचि परतः सति नामधातवीयं यदग्रं तद्रूपतामिति भावः।

[3] मौलिक. अपेक्षया तत्संबन्धसंभवविच्छेदो मा भूदित्यर्थमेतद् विशेषणं दीयते।

[4] क्वचिदनवधानात् तारकेयं नापि प्रत्ता भवति येनतत्पूर्वकमिदं विशेषणं द्रष्टव्यम्।

१३ पाणिनीये विकरणभेदेन पृथक् संख्यायमाना धातव उपरिवक्ष्यमाणेन प्रकारेण तदीयेषु रूपेषु गणभेदत पार्थक्येन सघटितेषु सतिस्वहैरनैव निर्दिश्यन्ते, तय. √इ, √कृ ।

(ख) तैङान्यङ्गानि

१ तिङि परतोऽङ्गीभविष्यति धातौ लक्ष्यमाणमवान्तरप्रत्यय-तत्प्रकारकोपजनाऽन्यतरप्रयोजित द्विर्वचन याऽन्यत् किंचित् पार्थं याऽवान्तराऽङ्गस्य प्रयोजकमिव सत् तेन साक निर्दिश्यते, तय अति√ष्ठा(<√स्था)> तिष्ठ (=°ष्ठ्), अभि√हन् > जिघास(=°स्), अभि सं√पद् > पादि ।

२. यदैवममिनिर्वर्तकान्यवान्तराङ्गाणि भूयांसीव भवन्ति, तदा तेषां यथास्व रूपसरणानामादौ निर्देशो भवति, तय अति√तॄ > अति√तर, अति√तर्, अति√तुर, अति√तारि ।

(ग) तैङानि रूपाणि

१. यथाश्रुतमगृहीताना सतां तैङानां रूपाणां मध्ये प्रथम सार्वधातुकलकारीयाणि शुद्धवृत्तीयानि[1] रूपाणि लट्-लेट्-लोट् लङ् विधिलिङानुपूर्व्या निर्दिश्यन्ते, तय अनु√भू, √१अस् ।

२. यदैतानि रूपाणि गणतो भिद्यन्ते, तदा तानि प्रतिगणभेद खण्डपार्थक्येन निर्दिश्यन्ते, तय अति√तॄ, अनु√भृ ।

३. तत्पश्चादवशिष्टलकारीयाणि शुद्धवृत्तीयानि रूपाणि लिङ्-लुङाशीर्लिङ्-लुङ्-लृङामनुक्रमेण निर्दिश्यन्ते, तय अनु√वृत्, अनु√ष्ठा (<√स्था), √१अस् , √२अस् ।

४ आर्धधातुकायमानस्य लेटो रूपाणि सार्वधातुकलेड्रूपेभ्योऽवच्छिद्य लुङ्रूपै साङ्गानि सन्ति तै सहैव निर्दिश्यन्ते, तय अति√तॄ > अतितिर , अति • तारिषत् ।

५ अनयैव दिशा लोड्रूपाणि विधिलिङ्रूपाणि चाङ्गभेदवन्ति सत्स्वन्तरतमलकारान्तरीयरूपाण्यनु विविच्य विविच्य निर्दिश्यन्ते, तय अप√भू > अप भवतु, अपभूतु, अपि भूतु, अपि जगम्यु ।

६ वेदे लुङ्दुर्भिक्षमिव भवति । कृच एवौत्तरकालिकी तदर्थताऽऽविरभूदित्यभिसधायोपलभ्यमानेव सत्येकैतदीया श्रुति कृतयैव निरदेशि, तु अन्वा√गम् > अन्वा गन्तु- ।

७ उभयपदीयानां रूपाणां मध्य आत्मनेपदीयानां पूर्वभाव परस्मैपदीयानां चोत्तरभावो भवति, तय अधि√गम्, अभि√रम् ।

८ रूपाणां पुरुषतः प्रथममध्यमोत्तमक्रमेण वचनतश्चैकद्विबहुक्रमेण व्यवस्थापन भवति, तय अभि√रम् , √१,२अस् ।

९ सस्वर निःस्वररूपाणां मध्ये सस्वराणां पूर्वभावो निःस्वराणां चोत्तरभावो भवति, तय √भू > भुवति, भवति, √१अस् > भुरिन, अरिन ।

१० शुद्धवृत्तीयानि रूपाण्यनु तद्देव व्यवस्थापितानि सन्ति प्रक्रियिकाणि यथा णिच्-सन्-यङन्तजातीयानि रूपाणि निर्दिश्यन्ते, तय √भज्, अति√तॄ, √भद्, अनु√शक् ।

११ यत्र तत्रोपलभ्यमानगू लिङ्प्रातीव सांहितिको दीर्घभाव तत्र निर्दिश्यते (तु भू, ४,१,५,२), तत्र अप√हन्>भुव...हतु>ता, अधि√गु>भुरिगुम>मा, √भू > भुव>वा ।

[1] शिवार्थमध्यविन्दैतुर्व्यायर्थकियापानुगादित सत्त्वाविधिर्य यद् पूर्वं भवति तद्वद शुद्धमिति विनिर्णयोऽत्र ।

१२. तिङ्-रूपाणि परिसमाप्य तेन तेन प्रकृतेन धातुना योगमाप्नुवानानामुपसर्गाणां संग्रहो वर्गकोष्ठेऽन्तर्वध्यते, तय. √अद्…[अपि°, आ°, वि°]।

१३. विलक्षणानि रूपाणि यथास्ववर्णमात्रमप्यनुक्रम्यन्ते च ततो यथास्वधातु प्रतिपरामर्श्यन्ते च, तय. अप्सन्त < √[१]अप्, अश्नन् < √२अश्।

१४. अथोपसृष्टधातवीयरूपनिर्देशीयाः केचिद् विशेषा उल्लिख्येरन्—

(क) व्यवहिताऽव्यवहितोभयथाप्रयुक्तानामुपसर्गाणां विषये प्रतिस्थलं वाक्यान्वयीयायाः सौवर्याश् छान्दस्याः सांहितिक्याश् च स्थित्या भूयोभूय आलोच्यत्वाद् नितान्तं दुष्करोऽपि सत्रैष निर्णयो दुर्वारो भवति यथोपसर्गत्वेन निर्दिश्यमानं पदं वस्तुतोऽतिक्रियाविशेषणभावं सदेव संसिद्धोपसर्गभावं भवतीति (तु. भू. ४, १, ञ, ५, अ उउ)।

(ख) अव्यवहितोपसृष्टानां धातूना रूपाणि यथाश्रुतमेव निर्दिश्यन्ते, तय. अति√कृ > अतिकरोति।

(ग) व्यवहितोपसृष्टाना धातूना रूपाणि तु कतिभिश्चिद् माध्यमिकैर्बिन्दुभिः सह निर्दिश्यन्ते, तय. अति√तॄ>अति…तरामसि।

(घ) यदोपसर्गमात्रस्य पुनःश्रुतेः श्रावितचरस्य तिङ्-रूपस्याऽध्याहारः साऽवसरो भवति, तदोपसर्गे भूयः पृथग निर्दिष्टे सत्यध्याहर्त्तव्यं तिङ्-रूपं विभिन्नं मुद्रितं सद् वर्तुलकोष्ठेऽन्तर्बध्यते, तय. अप√नुद् >अप[१](नुदस्व)[१]।

(ङ) प्रतीकगताश्चोपसर्गमात्रश्रुतयस्तत्तन्मूलत आहारितैस्तदुक्तपूर्वैस्तिङ्-रूपैर्विमुद्रितैश्च कोष्ठबद्धैश्च सद्भिः सनाथीकृत्य निर्दिश्यन्ते, तय. अभी (भि√ई)>अभि (ईमहे)।

(च) यदोपसर्गमात्रश्रुतिः कल्पयितव्याऽऽक्षेप्ययोग्यतिङ्-रूपा भवति, तदा तदव्यवधानेन दक्षिणतो विच्छेदिकासनाथितं सद् धातवीयसंकेतमात्रं प्रदाय तदीये टिप्पणे तिङ्‌ंशो निर्दिश्यते, तय. अति√-। परं प्रायेण यदा साक्षाद् निर्दिष्टस्यैव सतः कस्यचिद् धातोः किंचिद् रूपमुक्तपूर्वविधया प्राकरणिकीं योग्यतामपेक्ष्याऽध्याहार्य्यं स्यात्, तदा तद् रूपमपि कोष्ठेऽन्तर्बद्धं सत् तद्धातुरूपान्तरसंपत्त्या सह निर्दिष्टमेव भवति, तय. अप√गम् > अप (गमयन्तु)।

(छ) रूपनिर्देशाऽवसर उपसर्गगतो वोपसर्ग-धातुगतो वा संधि. कोष्ठकान्तर्बध्यमानयथास्वविच्छिन्नरूपः सन् यथाश्रुतं निर्दिश्यते, तय. अभ्यु (भि-उ)पा(प-अ) व√हृ > अभ्युपावहरामि।

३. सुबन्त-प्रकरणम्

(क) वैशेषिकाः संकेताः

१. सर्वेषां सुबर्हाणां प्रातिपदिकानामन्ते तत्प्रातिस्विकसंकेततया दीयमानो विच्छेदकसंकेतस्तेषामन्यतो धातुभ्योऽन्यतरचाऽव्ययेभ्य पृथक्करण सन् प्रयोगे तदीयस्य सुप्प्रत्ययोगस्याऽवश्यंभाविन्वं सूचयेत्, तय. अंश-, अंशु-, अग्नि-, अग्नायी-, आग्नेय-, अग्नि-दग्ध-।

२. यदा विचित् सुबर्हतयाऽप्रसिद्धवरं प्रातिपदिकं तथात्वेन निर्दिश्यते, तदा तदन्त्यो विच्छेदकस्तारकया सनाध्यते, तय. अन्तर-* २अवम्-*।

---

[१] अत्र मूर्धन्या सरयाऽऽप्रातिविद्वं सूचयति।

३. अलुक्-समासीयं पूर्वपदं पृथगवान्तरप्रातिपदिकीकृत्य स्वरेण च विच्छेदकेन च विना निर्दिश्यते, तय. अग्र- > अग्रे ।

४. व्यवहितपदश्रुति सामासिकं प्रातिपदिकं ϕ इत्येतेन संकेतेन पुरस्क्रियते (तु. भू. ४, २, ग, १४, ग), तय. ϕअति-रोहत्-, ϕअप-घ्नत्-, ϕअप-दुहत्- ।

(ख) कृद्-व्यवस्थापनम्

१. धातोश्च तज्जस्य कृत्-प्रातिपदिकस्य च मध्ये सति तद्भावे तद्धातवीयतिङ् रूपाणि विहाय नान्यत् किमपि व्यवधायकं भवति, तय. अहोयु-, अह्वयत्-, अभि-इवसत्-, अपि-हीन- ।

२. मुख्यधात्वनुगताऽवान्तरीकृतधातुजं प्रातिपदिकं मुख्याऽवान्तरोभयप्रकारकधातवीयरूपसर्वरचं परिसमाप्य तदुपरि निर्दिश्यते, तय. अनु √ गम् > गच्छ् > अनु-गच्छन्ती-, अति √ तॄ > अति √ तर् > अति-तर- ।

३ बहुत्वे सति धातुविशेषजानि कृत्-प्रातिपदिकानि यथास्ववर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तय. √अव् > अव्-, अव, ऊति-, ऊम- ।

४ गणभावेन निर्दिष्टाना सता प्रातिपदिकानामवान्तरीकृता प्रभेदा मुख्यैः प्रभेदैः साकं वा यथास्ववर्णमात्र च यथाप्रातिस्विकरूपखण्डशीर्षण्यतया च वा निर्दिश्यन्ते[1], तय. अदस्- > अदस्-, अमी-, अमु-···, अस्मद्- > अस्म-, अस्मद्-, अहम्, आव , अहन्- > २अह-, अहन्-, अहर्-, अहस्- ।

५ यथावर्णमात्रमनुक्रमस्य क्रमात्रसामान्यात् सुबर्हाणा प्रातिपदिकाना सता कृता पार्श्वत एवाऽसुबर्हाणामव्ययाना सता कृतामपि निर्देशो भवति, तय अनु-दृश्य, अभि-दुह्य, अभि-दुह्य ।

(ग) तद्धित-व्यवस्थापनम्

१. ताद्धितानि प्रातिपदिकानि यथास्व नामिकप्रकृतीनामुपरिष्टाद्व्यवधानेन यथावर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तय. अग्नि-> अग्नि-मत्-, आग्नेय-, २अ-दिति- > अदिति-त्व-, आदितेय-, आदित्य- ।

२. येषा तद्धिताना स्वनामिकप्रकृतिभिरायत्तरसामान्य भवति, ते तत्पूर्वपदे समासे संस्थितय सन्तस् तदीयस्तम्भाऽपेक्षयैकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भान्तरे निर्दिश्यन्ते, तय २अग्नीषोम-> अग्नीषोमीय-, अग्र-> १अग्रिय-, २अग्रिय-, अग्र्य- ।

३. येषा तद्धिताना स्वप्रकृतिभिरायत्तरेण वैषम्य भवति, ते तत्प्रकृतिभ्य समासेभ्यः प्रागेव तदीयस्तम्भाऽपेक्षया मात्राद्वयेन व्यवहिते स्तम्भान्तरे निर्दिश्यन्ते, तय अतिथि- > आतिथ्य- ।

४ यदा तु विरमाऽऽयत्तरस्याऽपि गतस्तद्धितस्य नामिकी प्रकृति सामासिकीं पूर्वपदता नोपेयात्, तदा तन्निर्देश एकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भ एव क्रियते, तय, अग्रयण- > आग्रयण- ।

५. ताद्धिताना तद्धिताना विषयेऽप्य सामान्यो नियमो भवति, यथा यस्य या प्रकृतिस्तस्य तदपेक्षयैकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भे निर्देशः स्यादिति, तय. २अ-दिति- > आदित्य- > आदित्य वत्- ।

(घ) समास-व्यवस्थापनम्

१. साध्यमिकविच्छेदकान्तरगमन्वितानि सन्ति सामासिकानि प्रातिपदिकान्यन्तमात्रविच्छेदकितसुबर्हप्रातिपदिकान्तरमात्रात् पुरेचानि स्यु, तय. अप-रुद्-, अप शम-, अप-द्वार्- ।

---

[1] उपरितनात् गणात् प्रभृति णत्व-तदभावाभ्यां च षत्व-तदभावाभ्यां च लक्षितानि प्रातिपदिकान्यप्यनयैव दिशा मुख्याऽवान्तरीकृत्य निर्दिश्यन्ते, तय. प्रभुर्, प्र, स्र,··, पूषण्,न-(वैतु दद अर्यमन्-)।

२. समासेऽसमस्तप्रातिपदिकान्तरेण समस्य समासान्तराऽवयवतामुपेयुषि माध्यमिकविच्छेदकस्तदीय-पूर्वोत्तरान्यतरपदताया अनुरोधात् तदन्त्यो वा तदाद्यो वा यथायोगं संजायते, तय. अघशंस-हन्-, *अधि-कृष्णाजिन-।

३. समासद्वयेन समासान्तरे जन्यमाने तत्समासान्तरमात्राऽपेक्षया मध्ये विच्छेदको दीयते, तय. अघशंस-दुःशंस-, अजात-पुत्रपक्षा-।

४. स्वपूर्वपदीयेष्वाद्यक्षरेण वैषम्यभाक्षु तद्धितेषु यथायथं निर्दिष्टेषु सत्सु समासा यथावर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तय. अतिथि- > अतिथि-वत्-, अतिथि-पति-।

५. प्राथमिकः समासः स्वपूर्वपदापेक्षयैकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भे निर्दिश्यते, तयं. १असुर-> असुर-क्षयण-।

६. समासजः समासः स्वसमस्तपूर्वपदापेक्षयैकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भे निर्दिश्यते, तय. अग्निष्टोम-प्रायण-।

७. यदा समस्यमानयोः पूर्वोत्तरपदयोरन्त्याऽऽद्यवर्णयोस्तयोरन्यतरस्मिन् वा सादितिको विकारो भवति, तदाऽसौ तन्मध्यप्रवेशिते वर्तुलकोष्ठे यथायथं निर्दिश्यते, तय. अग्न्यु(ग्नि-उ)पस्थान-, अक्षितो(त-ऊ)ति-, अन्तः(<र्-)कोश-, अती(ति-इ)त्वरी-, अनु-ष(<स)त्यु-।

८. यदा पूर्वपदाऽन्त्यो दीर्घः स्वरः पौर्वकालिकह्रस्वमूलो भवति (तु. भू. ४,१,च, २ उउ.), तदाऽसौ ह्रस्वो यथापरिचितपरिभाषं सुगमय्य निर्दिश्यते[1], तय. अ(च्छ>)च्छा-नुड्-, अ(जि>) जी-गर्त-, अ(ति>)ती-काश-, अ(नु >) नू-वृत्-।

(ङ) स्त्रीलिङ्गक-व्यवस्थापनम्

१. पाणिनीयायां प्रक्रियायां स्त्रीलिङ्गकमात्रतया सिषाधयिष्यमाणानि सन्ति दीर्घान्तानि प्रातिपदिकानि तथैव निर्दिश्यन्ते, तय. अर्हणा-।

२. यानि प्रातिपदिकानि पाणिनीये संभवल्लिङ्गान्तरतया शिष्यमाणानि सन्त्यप्युपलब्धस्त्रीलिङ्गकमात्र-श्रुतीनि भवन्ति, तानि वर्तुलकोष्ठिन-कोणपुच्छान्यतरसरूपसंकेतसहकृताऽस्त्रीपरकपूर्वरूपोपकल्पनानि कृत्वा निर्दिश्यन्ते, तय. अनपरोधु (क >) का-, अश्युमा(न >) ना-, अति-चा(त् >)न्ती-, अश्व-पर(शु>)शूं-।

३. स्वराऽभेदेन लिङ्गपर्यायतोऽकाराऽऽकारान्यतराऽन्ततयोपलब्धश्रुतीनि प्रातिपदिकानि प्रार्थविराम-विविधोभयप्रकारसाधारणाऽन्त्यविच्छेदकतया समुच्य निर्दिश्यन्ते, तय. अघ,घा-, १अज,जा-, अज्ञान,ना-।

४. इवर्णोवर्णान्यतराऽन्तानि प्रातिपदिकान्यपि नान्तरीयोक्तपूर्वपदाऽवर्णान्तपरया दिशैव निर्दिश्यन्ते, तय. अराति, ती°-, अभि-दिप्सु,प्सू-, अयस्यु,स्यू-।

५. उक्तपूर्वव्यतिरिक्तानि सर्वाण्यपराणि स्त्रीलिङ्गकानि प्रातिपदिकानि यथास्वाऽनुगताऽस्त्रीपरकपूर्वरूपीय-स्तम्भापेक्षयैकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भान्तरे तत्स्वरूपमुवारसंभवदनिश्चयार्थं पृथग् निर्दिश्यन्ते। एतानि तावत् प्रविभज्य किंचित् सूच्येरन्—

(अ) नान्याकारान्तानि सन्त्यर्थतश्च योगतश्च विशिष्टानि स्युः, तय. अपा-, अराद्रा-।

---

[1] तुमा. परिभाषया स्वेतद् दीर्घत्वं यथायोगम् अर, इर, उर इत्येतदन्यतमनूनद) भवति (तु. भू. ४, १, अ, ५, अ उउ.)।

(आ) यानि दीर्घेकारान्तानि सन्त्यकार-हलन्यतरान्ताऽस्त्रीपरकपूर्वरूपाणि स्युः, तय. अ-देव- > अ-देवी-, अ-सत्- > अ-सती-, अर्किन्- > अर्किणी-।

(इ) यानि दीर्घेकारान्तानि सन्ति भिन्नस्वर-ह्रस्वेकारान्त-मौलिकपूर्वरूपाणि स्युः, तय. अक्षि- > अक्षी-, अङ्गुलि- > अङ्गुली-, अर्पणि- > अर्पणी- ।

(ई) यानि दीर्घेकारान्तान्यभिन्नस्वर-ह्रस्वेकारान्त-मौलिकपूर्वरूपाणि सन्त्यन्यथा कथंचित् सुवेचानि स्युः, तय. अरुणि- > १अरुणी-।

(उ) यानि दीर्घेकारान्तानि सन्त्यृकारान्ताऽस्त्रीपरकपूर्वरूपाणि स्युः, तय. अवितृ- > अवित्री-, अनु-ष्ठातृ- > अनुष्ठात्री-।

(ब) कालिककारार्थक-सुबर्हकृद्-निर्देशिका

क्त-क्वसु-कानच्-शतृ-शानच्-स्यतृ-स्यमानाऽन्यतमाऽन्ताः सुबर्हाः कृतः सांप्रतिकेषु कोषेष्वाख्यातिकप्रकरणे लकाररूपाऽनुपदं निर्दिश्यमानाः सन्त इह तावत् सुबर्हकृदन्तरसामान्येन यथावर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तय. अप√रुध् > अप-रुद्ध-, अप-रुध्यमान- ।

(छ) क्रियाविशेषणभावुक-सुबर्हप्रातिपदिक-निर्देशिका

येषां सुबर्हाणां रूपविशेषाः क्रियाविशेषणभावुका भवन्ति, तेषां सुबर्हान्तरनिर्विशेषं निर्देशो भवति, प्रस्तुतवैशिष्ट्यं च तदीयं यथावद् टिप्पण्यते, तय. अ-विद्वेष- > -षम्, अनु-काम- > -मम् ।

(ज) अयौगिक-सुबर्हप्रातिपदिक-निर्देशिका

यानि निमित्तान्यादाय कानिचित् सुबर्हाणि प्रातिपदिकानि कृद्बाह्यीकृत्य स्वतन्त्रशब्दतया यथावर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तानीमानि सूच्येरन् –

१. यदा कृज्जातीयस्य सुबर्हस्य प्रातिपदिकस्य व्युत्पत्तिरज्ञाता वा दुरूहा वा संदिग्धा वा मूलाऽऽर्थभाषीया सत्यप्रसिद्धा वा स्यात्, तय. अनस्-, २अन्य- ।

२. यदा कृत्तद्धितसमासाऽन्यतमजातीयं सुबर्हं प्रातिपदिकं वर्णविकारतो यौगिकव्यवस्थितिकतया दुरीक्षमिव संजायेत, तदैवंविधे स्वतन्त्रनिर्देशे क्रियमाणे सति समुचिता प्रतिपरामर्शिकाऽपि क्रियते, तय. ऊति-, ऊम-, १अग्र-, २अग्र-, सद्-, आग्नेय-, आतिथ्य-, अग्ना-विष्णु- ।

३. यदा समासत्वेनोपकल्प्यमाने सुबर्हे प्रातिपदिकेऽवयवतः संशयो भवति, तय. अनीक-, अभीक-, अनर्विश्- ।

४. अथ गणतो निर्देशभाजां सुबर्हाणां प्रातिपदिकानां येऽवान्तराः प्रभेदा भवन्ति, ते प्रत्येकं प्रतिपरामर्शिकया सनाथैवं स्वतन्त्रतयाऽपि निर्दिश्यन्ते, तय. अमी-, अमु-, २अद-, अदर्-, अदस्- ।

५. पूर्वपदतया समासान्तरमननुप्रविष्टः सन् नञ्-समासश्च प्रथमस्तम्भीयतया स्वतन्त्रं निर्दिश्यते, तय. अ-पति-, अ-पत्नी-, अ-जात- (वैतु. अजात-शत्रु-) ।

(झ) विसंख्यात-सुबर्हप्रातिपदिक-निर्देशिका

१. स्वर-भेदेन श्रूयमाणानि सवर्णानि सुबर्हाणि प्रातिपदिकानि विसंख्याय निर्दिश्यन्ते, तय. १अ-मेनि-, २अ-मेनि-, १अपस्-, २अपस्-, १अहल्-णी-, २अहल्-णी-।

२. अथ स्वरभेदव्यतिरिक्तकारणान्तरप्रयोजितार्थभेदप्रदर्शनौपयिकतयाऽपि सुबर्हप्रातिपदिक-
विसंख्यानमाद्रियते, तय. १अप्-, २अप्-, १अ-दिति-, २अ-दिति-; १अरति-, २अरति-; १अरत्नि-, २अरत्नि-;
१असुर-, ४अ-सुर-।

३. सवर्णाऽव्ययतः पृथक्करणार्थमनपेक्षितमपि सत् क्वचिदेतद् विसंख्यानमाद्रियते, तय. १अङ्गिरस्वत्-,
१अनु-।

(ञ) सौपरूप-निर्देशिका

१. सुब्योगे प्रातिपदिकस्याऽन्त्यमेकाज्मात्रं तत्पूर्ववर्तिनः प्रातिपदिकावशेषस्य संग्राहकेण सता विच्छेद-
केन पुरस्कृतं सन्निर्दिश्यते, तय. अंश- > -शः, -शम्, -शस्य।

२. एकाज्मात्रवर्णा प्रातिपदिकानां सुब्योगीये निर्देशे तावद् विच्छेदकेन संग्राह्यस्य पूर्ववर्तिनः प्राति-
सुत्- > सत्, सन्तः, सन्तौ।
पदिकांऽशस्यैवाऽभावात् तत्प्रयोजनाभावात् तत्प्रयोगाभावो भवति, तय.

३. प्रातिपदिकाऽपेक्षया स्वरतो विशेषे प्रदर्शयितव्ये सत्येव सुब्योगीये निर्देशे स्वराङ्कनमाद्रियते, तय.
सुत्- > सतः, सताम्, सद्भ्यः।

४. सौपानि रूपाणि संघटितपरामर्शिकासौकर्याऽनुरोधेन यथावर्णमात्रं न तु यथाव्यक्ति वा यथाविभक्ति
-अम्, -आ, -आः, -आन्।
वा निर्दिश्यन्ते, तय. अंशु- > -शवः, -शवे, -शुः; अम,आ- > -अम्, -आ, -आः, -आन्।

५. [1]गणप्रातिपदिकाऽवान्तरप्रातिपदिकीयानि सौपानि रूपाणि यथोक्तपूर्वसामान्यव्यवस्थं पार्थक्येन
निर्दिश्यन्ते, तय. अदस्- > अमी- > -मी, -मीभ्यः, -मीषाम्।

६. साऽऽम्रेडितानि सुब्-रूपाणि माध्यमिकविच्छेदकवन्ति सन्ति यथोक्तपूर्वसामान्यव्यवस्थं पार्थक्येन
निर्दिश्यन्ते, तय. अंशु- > -शुः-शुः, अंहस्- > -हसः-हसः, अग्नि- > -ग्निम्-ग्निम्।

(ट) उत्तरपदत्व-निर्देशिका

एकैकस्य सुब्-रूपीयस्य खण्डस्याऽन्ते वर्गकोष्ठेऽन्तस् तत्तत्प्रकृतप्रातिपदिकोत्तरपदाः समासाः
पूर्वपदतो विमुद्रं निर्दिश्यन्ते, तय. अंशु- ··· [°शु- अन्°, उप°, तृप्त°]।

४. अव्यय-प्रकरणम्

१. अव्ययमात्रं वैशेषिकसंकेतविरहितं सद् यथास्ववैशेषिकसंकेताभ्यां धातोश्च सुब्योगीयात् प्राति-
पदिकाच्च सुवेचं भवति, तय. अथ, अनु, √अद् > अत्त्वा, अत्तवे; अनु √दिश्>अनु-दिश्य, अधरात्।

२. व्युत्पत्तेः पारोक्ष्याद्वाऽन्यथा यतः कुतो वाऽकृज्जातीयतया प्रदर्श्यमानानि सन्त्यव्ययानि यथावर्णमात्रं
स्वातन्त्र्येण निर्दिश्यन्ते, तय. अति, २अथ, २अनु।

३. त्वान्त-तुमुन्नन्तप्रकारकाणि कृज्जातीयान्यव्ययानि साम्प्रतिकेषु कोशेष्वाख्यात-सविषयीक्रियमाणान्यपि
सन्तीह सजातैः सुब्योगीयैः कृदन्तैः सस्तम्भीकृत्य साधारण्येन यथास्ववर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तय. √अद् >
अत्तवे, अत्तुम्, अत्त्वा।

४. अनूपचितकायानि सन्ति कृज्जातीयान्यव्ययानि यथास्वप्रकृतिभूताऽव्ययान्यनु मात्रयैकया
व्यवहिते स्तम्भान्तरे निर्दिश्यन्ते, तय. √ अद् > अत्त्वा > अत्त्वाय।

---

[1] गणभावेन निर्दिष्टे तद्गिरो द्रष्टव्यः।

५ यान्यव्ययानि स्वप्रकृतिभूतेभ्य सुच्योगीयेभ्य प्रातिपदिकेभ्य स्वरूपतो नाऽतिविप्रकृष्टानि स्यु , तानि तदुपरि तदवान्तरप्रातिपदिकतया पृथङ् निर्दिश्यन्ते, तद्य अधर- > अधरात् ।

६ समासाऽवयवता प्रपन्नानामव्ययाना विषये एते विशेषा अवधेया भवन्ति—

(क) तत्तदव्ययपूर्वपदतया विदितानां धातूनां च प्रातिपदिकानां च तत्तद् यथाऽनधीनतया यथास्ववर्णमात्र निर्देशा भवन्ति, तद्य अनु√१पत्, अनु-पथ-, अभि√रुद्, अभि रूप- ।

(ख) मूलत समासाऽवयवभूतानि सन्ति प्रतीकगतत्वेन पृथगिव श्रूयमाणान्यव्ययानि यथोक्तपूर्वसामान्य व्यवस्थं वर्तुलकोष्ठेऽन्त प्रदर्शितैः सद्भिर् मौलिकैरुत्तरपदैः सनाथ्य निर्दिश्यन्ते (द्र भू ४, २, ग, १४, ङ), तद्य अभी(भि√ई) > अभि(ईमहे) ।

(ग) यदा समस्तस्य कुन्जातीयस्याऽव्ययस्योपसर्गांशो मूले व्यवहित इव श्रूयते, तदा तस्य निर्देश ⌀ इत्येतेन सङ्केतेन पुरस्क्रियते (द्र भू ४, २, ग १४, ग), तद्य अभि-समे(म् आ√इ) > ⌀अभि-समेत्य ।

(घ) मूलत उत्तरपदविधया समासाऽवयवता भजदपि सद् निहतभावुकमव्ययं यथास्ववर्णमात्र स्वातन्त्र्येण निर्दिश्यते[1], तद्य इव, उ, च, चित् ।

(ङ) यदा तूक्तपूर्वं निहतभावुकमव्ययमव्ययान्तरस्याऽन्ते श्रूयते, तदा तद् यथासामान्यव्यवस्थं समासाङ्गभूतमेव निर्दिश्यते, तद्य अथ > अथो ।

(च) एवं सत्यपि यदा तु निहतभावुकमव्ययमुपसर्गभावुकस्याऽव्ययान्तरस्याऽन्ते श्रूयते, तदा तत् ततो व्यवच्छिद्य पृथगेव निर्दिश्यते येनोपसर्गोपसृष्टसम्बन्धोऽव्यवहित इव प्रतीयेत, तद्य अपे(प√इ) > अप(एतु) < अपो(एतु) अप√म्यक्ष् > अप'' म्यक्ष < अपो''' म्यक्ष, अपे(प√ई)जू > अप अपेजते < अपो अपेजते ।

७ अव्ययानां विसङ्ख्यानेऽप्य वक्ष्यमाणो निमित्तोद्देशोऽवधेय —

(क) यदा तानि सस्वर-नि स्वरोभयथा श्रूयन्ते, तद्य १कम्, २कम्, १यथा, २यथा ।

(ख) यदा वैशेषिकस्वरैतस्य पर्याप्तौ सत्यामपि सवर्णात् सत सुच्योगीयात् प्रातिपदिकाद् व्यवच्छेदविशेषोऽभिप्रेतो भवति[2], तद्य २अनु, २अभि, ३अव ।

८ समस्तानामव्ययानां यथासामान्यप्राप्ति द्वेधा निर्देशो भवति । यथास्ववर्णमात्र च पूर्वपदीयप्रतिपरामर्शापादक यथोत्तरपदनिर्देश च, तद्य सम(मृ√अ)र्धि > समर्धयित्रा इति च अर्धयित्वा सम्° इति च ।

५ स्वर-प्रकरणम्

(क) आधारग्रन्थीय स्वराङ्कनम्

सर्वोपलब्धमौलिकमन्त्रपाठविभागीयाऽऽधारग्रन्थानां मध्ये समस्तु तावत् सामान्येन स्वरोऽङ्कितो भवति । स एव यथा माध्यन्दिन-यजुर्वेद काण्व-यजुर्वेदस्तैत्तिरीय यजुर्वेदो मैत्रायणीय-यजुर्वेद कौथुम-सामवेदः शौनकीया-

---

[1] एतान्यव्ययानि सर्वाणि तैत्तिरीये पदपाठे, पदपाठान्तरेषु च इव-व्यतिरिक्तानि, पृथक्-पदतया पठ्यन्ते ।

[2] उदाहरणप्रसङ्गात् प्रकृतप्रकरणविषयोऽन्यथापि द्रष्टव्य (द्र भू ४, १, १, ग, १)

ऽथर्ववेदश्च सन्ति। अपरेषां मध्ये तु खिलसूक्तेष्वंशतः काठक-यजुर्वेदे च क्वचित् क्वचित् स्वराङ्कनमुपलभ्यते। कपिष्ठल-कठ-यजुर्वेदस्य जैमिनीय-सामवेदस्य चाऽद्यावधि निःस्वरमेव संस्करणमभूत्।

(ख) रेखीयो गम्यः प्रकारः

१. ऋग्वेदे तैत्तिरीय-यजुर्वेदे चोदात्तो नाम मुख्यः स्वरः स्वतोऽनङ्कितः सन्नन्यतोऽधोरेखितप्रागनु-दात्ततोऽन्यतश्चोर्ध्वदण्डित-स्वरिततोत्तराऽनुदात्ततो विज्ञप्तो भवति, तय. अ॒ग्नयें। स्वरितोत्तरवर्त्यनुदात्तमात्रमप्या-ऽधोरेखितोदात्त-स्वरितान्यतरोदयानुदात्तमनङ्कितं भवति, तय. अ॒ग्निमी॑ळे पु॒रोहि॑तम् (ऋ १, १, १) इत्यत्र पु° इत्येतद्वैपरीत्येन °ळे इति। अस्य खलु स्वरितोत्तरस्याऽनङ्कितस्य सतोऽनुदात्तस्योदात्ततयाऽऽभासो मा भूदित्यर्थं स्व-रितस्य च तदुपरितनस्योदात्तस्य च मध्ये संकेतविशेषौ स्थाप्येते। तथाहि। यदा स्वरितो ह्रस्वो भवति, तदा १ इति, यदा चाऽसौ दीर्घस्तदा तस्मिन् स्वयमप्यधोरेखिते सति ३ इति, तय. अ॒प्स्व१॑न्तः (ऋ १, २३, १९), क्वे३॒ दानीम् (ऋ १, ३५, ७)। उदात्त-स्वरितान्यतरोदयोऽनुदात्तोऽधोरेखितो भवतीति सूचितमिवाऽधस्तात्, तय. अ॒ग्निम्, क॒न्यां। मन्त्राऽर्धादौ वा वाक्यादौ वा वर्तमानमनुदात्तमात्रमङ्कितं भवति, तय. अ॒नु॒का॒मम् (ऋ १, १७, ३)।

२. अयमङ्कनप्रकारः शौनकीयाऽथर्ववेदे माध्यन्दिन-यजुर्वेदे काण्व-यजुर्वेदे यथामूलकोशं कपिष्ठलकठ-यजुर्वेदे चाऽपि लब्धप्रचारोऽभूत्। एवमपि तावद् उदात्ताऽनुदात्तयोर्विषये सामान्ये सत्यपि स्वरितस्य विषये सन्त्येव बाह्वृचतैत्तिरीयेतरग्रन्थीयाः केचिद् विशेषाः, तथाहि—

(अ) शौनकीयेऽथर्ववेदे स्वरितादुपरि ऽ इति संकेतो भवति, तय. वी॒र्यं॑ऽम्, स॒र्वा ह्य॑ऽस्मिन् (११, ८, ३२), ज्ये॒ष्ठ॒व॒रो॑ऽऽभवत् (११, ८, १)। उदात्तादुपरितनः स्वरितस्तु बाह्वृचवत् साधारणे-नोर्ध्वदण्डेनैव संकेत्यते, तय. तं व्यू॑र्णु॒वन्तु॒ सूत॑वे (१, ११, २)। उदात्ते परतो ह्रस्वात् स्व-रितादूर्ध्वदण्डितात् सत उपरि १ इति संकेतो भवति, तय. अ॒प्स्व१॑न्तः (१, ४, ४)। तस्यैव दीर्घस्य सतस्तु संकेतो बाह्वृचनिर्विशेषो भवति, तय. वि॒के॒श्यो॒ ३॒ विध्न॑ताम् (१, २८, ४)।

(आ) माध्यन्दिन-यजुर्वेदे ८ इत्येतेनाधो-दीर्घहस्तकेन स्वरितः साधारण्येन संकेत्यते, तय. द्वि॒वीव (६, ५), वी॒र्यं॑मसि (१९, ९), आ॒स्येन (२, ११)। उदात्ते परतस्त्वमावधस्त्रिशूलकेन संकेत्यते, तय. वी॒र्यं॑ मयि॑ (१९, ९), अ॒प्स्व॒न्तः (९, ६), यो॒ऽस्मान् (१, २६)। यदा तावत् स्वरितोदात्त-योर्मध्ये विरामो व्यवधत्ते, तदाऽधोदीर्घहस्तकस्यैवोत्सर्गो भवति, तय. व॒रू॒थ्यः। वसुः (३, २५)। यजुरादौ वाऽर्धर्चादौ वा वर्तमानश्चोदात्तादुपरितनभूतश्च स्वरितस्तु साधारणेनोर्ध्वदण्डेनैव संकेत्यते, तय. त्र्यम्बकं यजामहे (३, ६०), भवं देवं त्र्यम्बकम् (३, ५८), उ॒र्व्या व्यचौत् (१२, १)।

(इ) काण्व-यजुर्वेदे उदात्ते परतः स्वरितमात्रमधोरेख्यत इत्येव विशेष[१], तय. अ॒प्स्व॒न्तः (१०, २, २), यो॒ऽस्मान् (१, ९, ४), प्र॒स॒वे॒ऽश्विनोः (१, ३, ६)।

(ई) कपिष्ठलकठ-यजुर्वेदेऽन्यथा सर्वथा काण्व-यजुर्वेदेन स-प्रक्रिय एव वर्तमान उदात्तोदयोऽधोरेख्यमाणो ह्रस्वस्वरितो दीर्घतामप्यापाद्यत इत्यस्त्येवाऽणीयान् विशेषः, तय. उ॒र्वा॒न्तरि॑क्षम् (१, २), अ॒प्स्वा॒न्तः (४८, ४)।

---

१ अस्मदीये मूलग्रन्थे माध्यन्दिनप्रचारीयः संभेदोऽपि लक्ष्यते। एतच्चाग्रिदम्नेनाऽनुदात्तमिस्व-रितीयस्याऽधोवर्तुलकस्योपलम्भोऽपि परैः सूचितो भवति (द्र. ZDMG ४९, १५१)।

(ग) संख्याङ्कीयः सिद्धः प्रकारः

सामवेदे मूर्धन्यसंख्याऽऽत्मको विभिन्नः किल सिद्धः प्रकारः प्रवर्तते। एतदीया मुख्या विशेषा इमे सन्ति[1]—

१. सामान्येनोदात्तस्वरितानुदात्ता यथाक्रमं मूर्धन्यस्थितिभिः १, २, ३ इत्येताभिः संख्याभिः ससंकेता भवन्ति, तद्य. अ॑ग्नि॑ चे॑ः (१, २१)।

२. परंपरिताऽनेकोदात्तमध्ये प्रथम एव लब्धसंकेतो भवति, तद्य. आ॑ तु (१, १६७), ई॑डा॑ह[2] तद् आ (१, २०७), न॑ हि (१, २४१)।

३. आवसानिक उदात्तः १ इत्यस्य स्थाने २ इत्यनेन संकेत्यते, तद्य. वे॑य॑म् (१, १४)।

४. आवसानिकपरंपरिताऽनेकोदात्तमध्ये प्रथम एव नान्तरीयोकपूर्वया द्विशैव च संकेत्यते, तद्य. मे॑हो॑२ हि पः (२, ९६), उ॑ते॑ धाम् (२, १५६), ना॑न्यं त्वत् (२, ३३४)।

५. अनुदात्तव्यवहितयोरुदात्तयोर्मध्ये प्रथमः २ इत्यनेन संकेत्यते, तद्य. अ॑ग्ने॑ आ॑ याहि (२, १०)।

६. यदा परंपरिताऽनेकोदात्ताऽनुग उदात्तोदयोऽनुदात्तो भवति, तदा परंपरितप्रथम उदात्तः २उ इत्येवं संकेत्यते, परश्च १ इत्येवम्, तद्य. श॑यो॑रे॑भि॑ (१, ३३), व॑ना॑ त्वं यन्मा॑र्तृ॑ः (१, ५३)।

७. परंपरितानेकोदात्ताऽनुग स्वरितः २ इत्यस्य स्थाने २र इत्येवं संकेत्यते, तद्य. नि॑ होता॑ (१, १), नि॑र्गा॑ अकृ॑न्तत (१, ५८५)।

८. यदा उदात्तभूमिः स्वरित आवसानिको वाऽनुदात्तोदयो वा भवति, तदाऽसौ २र इत्येवं संकेत्यते, उ॑क्थ्य॑म् (२, १११६), मनु॑ष्ये॑भिः (१, ७९), नीव॑ (२, १००६), दे॑व्ये॑तु (१, ५६)।

९. उदात्तोदय उदात्तभूमिः स्वरितः २ इत्येवं संकेत्यते प्लुतिं चाऽऽपाद्यते, तद्य. पा॑ह्यू३ते॑ द्वि॑तीय॑या (१, ३६), अ॑म्यो॑३दि॑वः सू॑रैः (१, १२८)।

१०. उदात्त-स्वरिताऽन्यतरोदयपरंपरिताऽनेकाऽनुदात्तमध्ये चरम एव संकेत्यते, तद्य. समु॑द्रम्, इन्द्रा॑म्यो॑३दि॑वः (१, १२८)।

११ स्वरितस्याऽनुगतया वर्तमानमनुदात्तमात्रं न संकेत्यते, तद्य. चि॑त्रं॑ राधो॑ अमर्त्य (१, ४०)।

१२. आवसानिकाऽनुदात्तोदयान्यतरस्वरितोदयोऽनुदात्तः ३क इत्येवं संकेत्यते (इह तु. अधस्तनम् ८मीयमुदाहरणम्)।

(घ) प्रथमः प्राक्तनो रेखीयः सिद्धः प्रकारः

अथ यो मुख्यस्योदात्त-स्वरस्य साक्षादिव संकेतन-सिद्धांशयुक्तः प्राक्तनो रेखीय-प्रकारो मैत्रायणीय-यजुर्वेदे, काठक-यजुर्वेदे, पैप्पलादाऽथर्ववेदे चोपलभ्यते, स एवात्र संगृह्यते—

१. मैत्रायणीय-यजुर्वेदे काठक-यजुर्वेदे चोदात्त ऊर्ध्वदण्डपते, तद्य. भुविः।

२. उदात्तभूमेः स्वरितस्य स्थाने चोभयत्राऽधोमुखः ८ इति सामान्यः संकेतो भवति, तद्य. द्विवीव (मै १, २, १४), स्वराः (काठ ७, १२), सुष्टोऽपि (मै २, १, ११), यद्।

[1] उदाहरणीयस्थानसंख्याः कौथुमसामवेदीया भवन्ति।
[2] Sch. शिक्षयोरेता न प्राप्नोति। यत एवैताऽनुदाहरणान्तरेष्वेनस्ययोगो द्रष्टव्यः।

३. मैत्रायणीय-यजुर्वेदे सन्नतरो[१]ऽधोरेख्यते (तय. अ॒ग्निं-), काठक-यजुर्वेदे चासावधोदण्डेन संश्लेष्यते, तय. अ॒ग्नि- ।

४. उदात्तोदयस्य स्वरितस्य विषयेऽपि चैतयोः शाखयोर्मध्ये भवत्येव कियानपि वि-संवादः । तथाहि । मैत्रायणीयाः ३ इत्यङ्कं ततः पुरस्तात् प्रयुञ्जते, कठाश्च तं स्वरितमेव कण्वसाधारण्येनाऽधोरेखयन्ति[२], तय. प्र॒स॒३वे॒-ऽश्विनोः (मै १, २, १५), वैतु. प्रसवे॒ऽश्विनोः (काठ. २, ९) ।

५. स्वरितीयह्रस्व-दीर्घ-भेदप्रयोजितस्तु नेहोभयत्र कोऽप्यवान्तरविशेषो भवति ।

६. मैत्रायणीया अनुदात्तभूमेः स्वरितस्य कृते सामान्येन तिरोरेखां प्रयुञ्जते, तय. धि॒यः ।

७. सन्नतरोदयत्वे त्वस्याऽनुदात्तभूमेः स्वरितस्य कृते त ऊर्ध्वत्रिपुण्ड्रकं प्रयुञ्जते[३], तय. प्र॒थ॒मः, प्र॒स॒३वे॒-ऽश्विनोः (मै १, २, १५) ।

८. कठा अनुदात्तभूमेः स्वरितस्य कृते सामान्येनाऽधोबिन्दुना निर्वाहं पश्यन्ति[४], तय. धि॒यः ।

९. पैप्पलादाऽथर्ववेदेऽप्युदात्तीय ऊर्ध्वदण्डः प्रयुज्यते सन्नतरश्च काठक-यजुर्वेदवदधोदण्डेन संश्लेष्यते च, तय. दा॒ता ।

१०. यत्त्वत्राऽनुदात्तभूमिः स्वरितोऽधोबिन्दुना सनाथ्यते तदपि काठकेन सामान्यमावहति, तय. का॒मः ।

११. माध्यन्दिन-यजुर्वेद-सामान्येन च मैत्रायणीय-काठकयजुर्वेद-भेदेन च तत्रोदात्तभूमिः स्वरितः साधारण्येनाऽधोदीर्घहस्तकेन द्योत्यते, तय. न्य॒क्, शर॒व्या या (१४, २, ७), त॒न्वा शं॒तमया (१४, २, ८) ।

१२. स्वरितादुपरितनस्योदात्तस्य यथावदूर्ध्वदण्डप्रह्वात् तस्य स्वरितस्य कृते विशिष्टतरं संकेतान्तरं नाऽपेक्ष्यते ।

१३. स्वरितादुपरितनस्याऽनुदात्तस्य त्वनुदात्तभूमिस्वरितवदुपचार इष्यते यावताऽमावधोबिन्दुना सनाथ्यते, तय. आ॒स्या॒य (१६, १०४, ६) ।

(ङ) द्वितीयः प्राक्तनो रेखीयः सिद्धः प्रकारः

काण्व-माध्यन्दिनीययोः शतपथ-ब्राह्मणयोः केषुचिद् ग्रन्थान्तरेषु (तु. C. काशब्रा. भू. पृ. ९) चाऽपरः खलु रेखीयः सिद्धः प्रकारो लब्धप्रतिष्ठो भवति । इमे तावदेतदीया विशेषा भवन्ति—

१. अत्रोदात्तोऽधोरेख्यते[५] ऽनुदात्तश्चाऽनुदात्तभूमिः स्वरितश्च नाऽङ्क्यते, तय. अ॒ग्नि॒ना ।

२. उदात्तोदय उदात्तो नाऽङ्क्यते, तय. केतपूः के॒तम् (५, १, १, १६)[६] ।

---

[१] सन्नतरो नामोदात्तस्वरितान्यतरोदयोऽनुदात्तः प्रसिद्धो द्रष्टव्यः ।

[२] Sch. त्वस्या अधोरेखायाः स्थान ऊर्ध्वकुब्जितं काकपदकं (^) प्रयुङ्क्ते ।

[३] मैत्रायणीयाना पदपाठ उक्तपूर्वो बाह्वृचः प्रकारो लब्धप्रतिष्ठोऽभूदित्यपरो विशेषोऽप्यत्र वैचित्र्यैक-शृद्धिकरो भवति ।

[४] Sch. अनुदात्तभूमिं स्वरितं नैव संकेतयति । सात. तु मूल्यैकस्थितिद्वयनिर्वाहाय यक. अधो-दस्तकं (‿) चाऽधस्त्रिशूलकं(‿) च प्रयुङ्क्ते ।

[५] तु. C. काशब्रा. भू. पृ. ९ यत्र भाषिकस्वरस्य स्वरूपत आलोचनायां प्रवृत्तायां पुरातन उदात्तः कालेनाऽनुदात्ततां गत इत्यभिप्रायः परकीयो वादः प्रत्युक्तो भवति ।

[६] एतत्खण्डोदाहरणीयस्थलसंकेताः माशब्रा. द्र. ।

३ परपरितानां सतां बहूनामुदात्तानां मध्ये चरम एवाङ्क्यते, तद्य अग्निर्हि वै धूर्य (१, १, २, ९)।

४ उदात्तभूमि-स्वरितस्य सङ्केतार्थं तदुदयमक्षरमधोरेख्यते[1], तद्य वीर्यम्।

५ एवं तावदुदात्तभूमि-स्वरितोदयेऽक्षर उदात्ते सति तदीयाऽधोरेखा तस्य चोपरितनस्य स्वरितस्य च समानं ग्राहिका भवति। एवं च स्थिते तदुदयमुदात्तान्तरं चेद् भवति, तर्हि तन्नाङ्क्यते, तद्य यज्ञो वै स्व (१, १, २, २१), मानुष नेद् व्यृद्धम् (१, ७, २, ९), वैतु इति सैषा (१, ४, १, २६) यत्र तिकारोऽनुदात्त सन्ना मोदयोदात्तेतरीयाऽधोरेखाया अन्यथासाधने प्रयोजको न भवति।

६ उदात्त-स्वरिताऽन्यतरोदयस्य स्वरितस्य तत्पूर्व सङ्केतो न व्याहन्यते, तद्य यज्ञो वै स्वर्ग (१, १, २, २१), देवा वै स्वर्गन्म (१, ९, ३, १४), इति सैषेतम् (१, ४, १, २६)।

७ कण्डिका-ब्राह्मणान्यतराऽवसानीय उदात्त कण्डिका-ब्राह्मणान्यतराऽऽद्य उदात्ते परतस्त्रिभिरधोबिन्दुभिः सङ्केत्यते[2], तद्य देवत्रा ॥ सु (५, १, ४, ७ उ)।

८ उदात्तो वाऽनुदात्तो वाप्यावसानिकः सन् स्वरिते परत एवमधोबिन्दुत्रिकेण सङ्केत्यते, तद्य इति ॥ तेऽनिदु (३, ४, ३, ७ उ), प्रतिप्रस्थाता ॥ सोऽध्व° (४, २, १, १३ उ)।

९ यदाऽऽवसानिकस्याऽपि सतोऽक्षरस्य परेणाऽक्षरेण सहिते पाठे सति स्वरित सम्भवति, तदा तदुदयस्योपान्त्यस्याऽक्षरस्यैवमधोबिन्दुत्रयेण सङ्केतो भवति, तद्य एव। एतत् (३, ४, २, १३)।

१० अङ्कितस्य सत उदात्तस्याऽनुनासिकता प्रायशोऽनुनासिकचिह्नमप्यधोरेख्यते, सतुॅ-सतॅ ह (३, ४, ३, १८), वैतु यशॅ सुमभरत् (३, १, ४, ४)।

(च) पतत्कोपीयो रेखीय. सिद्धः प्रकारः

१ एवं तावद् यत्र कुत्रचित् किंचित् सामान्यमपि विभ्राणेषु प्रायेण त्वन्योन्यं नितरामिव विशिष्यमाणेष्वेव पुरातनेषु बहुषु स्वराङ्कनप्रकारेषु विद्यमानेष्वपि कथमिव सर्वशाखीयमौवरस्थितिर्नाम केनाऽपि शाखासर्वस्वसाधारणतां भजमानेन सता प्रकारविशेषेण युगपदेव हस्तामलकीक्रियतेत्येवमभिप्राया खलु प्रक्रियमाणस्य सतोऽस्य समग्रवैदिकवाङ्मयस्य प्रातिनिध्यमिव कुर्वाणस्य चैतिहासिकदृष्ट्या तदीयतुलनात्मकाऽध्ययनमधिकृत्योपयिकतां बिभ्राणस्य च कोषस्य बलवत्यपेक्षाऽभूत्।

२ अस्यास्त्वाऽपेक्षाया पूर्त्यर्थं य सम्यग् विचारितः सन् पुराणानां प्रकाराणां सारायमाण इव प्रकारविशेषोऽत्र लब्धप्रवेशो भवति, स सर्वेषां प्रेक्षकाणां प्रकाममभिमतः सन् सुकरत्वाच्च सुग्रहत्वाच्चाऽपि सर्वत्र भविष्यति प्रकाशमेष्यत्सु वैदिकग्रन्थीयसंस्करणेषु चरितार्थ्येत।

३ अस्मिंस्तावत् प्रकारेऽनुदात्तमात्रमनङ्कितं भवति। अनुदात्तो ह्युदात्ताऽभावस्य संज्ञा भवति। अस्य नीचैस्त्वं नामाऽऽरोहितो धर्मो भवति। उदात्त एव किल मौलिक आर्यभाषीय स्वरो भवति। तदपेक्षयाऽनुदात्तो नीचैस्त्वमर्थयते। यदाऽयमुदात्तोदयो भवति, तदा भूयोऽपि नीचैर्गत इव लक्ष्यमाणः सन् सन्नतर इत्युच्यते। यदा चायमुदात्तादनुगो भवति, तदाऽस्मिन् सोपानमतिक्रम्य गत स्वराऽवरोहस्य लक्ष्यमाणत्वादांशत उदात्तधर्मताया समवेत इव भवति, तेन चाऽयं समाहारस्सन् स्वरित इत्युच्यते। एषाऽन्यस्याप्यस्य गतिः। न त्वस्या-

---

[1] web. अत्राऽधोरेखाद्वयं प्रयुक्त इ.।

[2] web. स्वदेशे त्रिबिन्दुस्थानेऽधोबिन्दुत्रितयान्वी सङ्केत्यते।

ऽनुदात्तभूमेः सतः काऽपि प्रागुदात्तस्वतन्त्रा सती प्रातिस्विकी स्थितिर्भवति । तथा ह्युदात्तान्तरोदयत्वे सत्ययमनुदात्त
एव सन् सन्नतरतामुपगतोऽनुदात्त एव पुनर्भवति । एवं तावत् शुद्धो वा सन्नतर-स्वरिताऽन्यतरत्वोपाधिको
वाऽनुदात्तः पूर्वोत्तरान्यतरपार्श्ववर्तिनः सन्नतर-च्छायास्वरिताऽन्यतरव्यवहितस्य वा नान्तरीयतया स्थितस्य वोदात्त-
स्यैव स्थितिलक्षणमात्रतामनुप्राप्तः संस्तदीयाऽङ्कनत एव स्वतःसिद्धविज्ञप्तिकयथायोगविभिन्नोक्तपूर्वावान्तरस्वरूप इति
कृत्वैव नैतदीयाऽन्यथासिद्धाङ्कनगौरवमिहाऽऽद्रियते ।

४. यदधस्तादुदात्तो मौलिकस्वर इति कृत्वाऽङ्कनार्हत्वेन प्रत्यपादि, तत्र खलूदात्तभूमेः सतोऽभिनिहित-
प्रश्लिष्ट-क्षैप्र-जात्याऽन्यतमत्वेन प्रातिस्विकस्थितिमतो वास्तविकस्य स्वरितस्याप्यङ्कनार्हत्वस्य समावेशोऽभिप्रेतो भवति[1]।
एवं तावदुदात्तश्चोदात्तभूमिः स्वरितश्च द्वावेव स्वराविह पार्थक्येनाऽङ्कनमर्हत इति कृत्वा पुरातनानामुक्तपूर्वाणां संकेता-
नामेव मध्याद् ऋग्वेदे, तैत्तिरीय-यजुर्वेदे, तैत्तिरीय-ब्राह्मणे, तैत्तिरीयाऽऽरण्यके, तैत्तिरीयोपनिषदि, काण्व-यजुर्वेदे,
कपिष्ठल-कठ-यजुर्वेदे चैकान्तिकतया, माध्यन्दिन-यजुर्वेदे, शौनकीयाऽथर्ववेदे च यथास्वोक्तपूर्वप्रक्रियं पर्याप्ततया,
स्वरितसंकेतत्वेन प्रयुक्तपूर्वत्वादूर्ध्वदण्डः (=अ॑) एव चोदात्तभूमिस्वरितस्य, शातपथप्रसिद्धिरधोरेखा (=अ॒)
चोदात्तस्य संकेतौ निर्धारितौ भवतः[2] ।

५. ये चैतद्ग्रन्थीय-स्वराङ्कनीया व्यावहारिका विशेषा भवन्ति, त इमे संगृह्योल्लिख्यन्ते—

(क) अगतिका वा सगतिका वा मूलधातवश्च, क्विब्-णिजन्यतरान्ता नामधातवश्च तदीयविभिन्नस्वराणां
सता रूपाणामसंभिन्नं संकेतनं सुकरं स्यादिति स्वरतो नाङ्क्यन्ते, तय. √१अक्ष्, √२अक्ष्,
अति√मुच्, अख्खली√कृ, √अव् > √ओम्, अ॒न्त- >√अन्ति ।
(ख) नामधात्वन्तराणि तु स्वरतः संकेत्यन्ते (तु. भू. ४, २, क, ७, अ), तय. अ॒घ->√अघायु॒ ।
(ग) तिङन्तानि रूपाणि स्वरतः संकेत्यन्ते, तय. √१अक्ष् >अक्ष्णु॒ते ।
(घ) संनिहितपदान्तरनिमित्तप्रयोजितनिघातानि तिङ्-रूपाणि स्वरतो न संकेत्यन्ते[3], तय. √१अक्ष्
>अक्ष्णुयात् ।
(ङ) अनङ्कितस्वर-संस्करणेभ्यो ग्रन्थेभ्य. संगृहीतानि सन्ति तिङ्-रूपाणि तदीयशब्दान्तरसामान्येना-
ऽनङ्कितान्येव ध्रियन्ते, तय. √अज् >अजामसि, अजन् ।
(च) यदाऽङ्कितानङ्कित-स्वरेभ्य उभयेभ्यो ग्रन्थेभ्यस्तिङ्-रूपाणि संगृह्यन्ते, तदाऽनङ्कितस्वर-ग्रन्थीयानि
तिङ्-रूपाणि यथाऽङ्कितस्वरग्रन्थीयस्वरवच्छ्रुति[4] निर्दिश्यन्ते, तय. अनु √ध्व(ध्वं)स्>अनुद्ध्वसे॒ ।
(छ) अङ्कितस्वर-ग्रन्थीयं सुब्योगीयं वाऽव्ययं वा कृन्मात्रं स्वरवद् निर्दिश्यते, तय. √अन्>अ॒तन-
अ॒तिथि-, √अद्>अ॒त्तवे, अ॒त्तुम् ।
(ज) अनङ्कितस्वर-ग्रन्थीयः कृद् निःस्वरं निर्दिश्यते, तय. अग्नि मेदिन्-, अग्नि-यानी- ।

---

[1] मूलतो जात्य क्षैप्रयोरभेदो द्रष्टव्यः (तु. पृपृ. ४२७[a], ५३७[a], ५३८[b]) ।
[2] तस्मिंस्तस्मिन् पुराणे वा नूतने वा सौवरे संकेते प्रतिनियतायाः स्वरविशेषसंकेतननियमायाः स्या-
न्मानिक्याः शक्तेरभावाद् यथासमयं शक्तिविशेष उपाधीयत एव ।
[3] अस्य ग्रन्थस्य यथाश्रुतानुक्रमणस्वरूपतया एतदीयलक्ष्यसारस्यसम्पनाऽनिरेक्तिवादित्यभिप्राय. ।
[4] अपि तानि स्वरतो वस्तुतस्तथा स्युर्न वा स्युरित्यस्य तात्मूलीयवाक्यस्वनन्त्रविचारानि-
रपादस्मिन् विषयेऽन्यथो निर्देशोऽप्रमाणं भवति ।

(फ) अङ्किताऽनङ्कितस्वरेभ्य उभयेभ्यो अन्येभ्य सगृह्यमाण कृद् यथास्वरवद्ग्रन्थीयश्रुति निर्दिश्यते[1], तय अशु- ।

(न) व्युत्पत्त्यौपयिकतयोपकल्पिताना कृता स्वरनिर्देश औपकल्पनिको भवति, तय *अन्त (<इ)-पर्शु- ।

(ट) यदा व्युत्पादनप्रयोजित· सन् स्वर उपकल्पनाया विषयो भवति, तदा स्वरवदक्षरं स-तारक निर्दिश्यते, तय अच्छुँरा-, अष्ट्रा दंष्ट्रु- ।

(ठ) यदौपकल्पनिकस्य सत कृतो विषये सौवरी स्थितिर्दुर्विनिगमना भवति, तदाऽसौ नि स्वर निर्दिश्यते, तय √अद्> अद्णार->आद्णार् ।

(ड) निघातमात्रवन्ति सर्वनामानि नि स्वर निर्दिश्यन्ते, तय अस्मद्-> २°अँ(>नू)-, °ई-, °सी-, एन-, सम-, त्व- ।

(ढ) निहताऽनिहतोभय-प्रयोगवन्ति सर्वनामान्युभयथा पृथग् निर्दिश्यन्ते, तय इदम्-> ३अ-, ४अ-, अस्मद्-> १मय्-, २मय्- ।

(ण) अलुक्-समासे पूर्वपदायमानानि चाऽत्रान्तरप्रातिपदिनीक्रियमाणानि च सन्ति सुब्-रूपाणि नि स्वर निर्दिश्यन्ते, तय अग्र->अग्रे ।

(त) द्विस्वर्येण श्रूयमाणा समासास्तथैव निर्दिश्यन्ते, तय बृहस्पति-, वनस्पति-, अग्नी-वरुण- ।

(थ) यथाप्रातिस्विकप्रातिपदिकस्वरवन्ति सुब्-रूपाणि नि स्वर निर्दिश्यन्ते, तय अहस्->-हस (=अहस) ।

(द) हल्पूर्वोदात्तयण्भाव प्रयोजित[2] सुब्-उदात्तो न निर्दिश्यते, तय ऊति>-त्या (=ऊत्या) ।

(ध) यदा सुपि परत उदात्तयोर् इवर्णोवर्णयो स्थानेऽन्यत· अय् इति वा इय् इति वाऽन्यतश्च अव् इति वा उव् इति वा भवत , तदा सुब्-रूप नि स्वर निर्दिश्यते, तय अग्नि->-अय (=अग्नय), धी->धिय (=धिय), अशु-> -शव (=अशुव), अभ्रू-> -भुव (=अभ्रुव) ।

(न) उदात्तयण्भाव प्रयोजित सुप-स्वरितो यथावद् निर्दिश्यते, तय १अरुणी->ण्यं, अश्वतरी >-र्यै ।

(प) यदा प्रातिपदिकनिघात-प्रयोजक सुप्-स्वर प्रवर्तते, तदाऽसौ यथावद् निर्दिश्यते, तय अघायुत->-यते, १अप्-> अप , २अप्-> अद्भि ।

(फ) उदात्तनिवृत्तिप्रयुक्त सुप्-स्वरो यथावद् निर्दिश्यते[3], तय अमन् >-म्न , अहथन्->-स्न ।

(ब) आद्युदात्त-निघातोभयविधामन्त्रित पद स्वीयमन्केतविशेषभूत-वर्तुलकीयाया अधारेखाया भावाऽभावाभ्या यथायोग विविच्य निर्दिश्यते, तय १अश्व >-श्व, २अश्व->-श्वा ,आदित्य->-त्य ।

(भ) नि स्वर निर्दिश्यमानानि प्रातिपदिकान्यनुभवन्ति सुब्-रूपाणि कैमुतिकेनैव नि स्वर निर्दिश्यन्ते, तय अ-कृणूर्दे- > -र्थम्, अस्मद्- > (°अँ>° अँ>) नू- >नौ, न ।

---

[1] अन्यस्वरवद्ग्रन्थीयोऽनेकाक्षर् कृद् यद्युतो यथानिर्दिष्टस्वरो मिश्रस्वरो वेत्यत्राऽय निर्देशोऽनैकान्तिको भवति ।

[2] वै पृ ५८८[b] (पृ उपरिष्टात् क ख) ।

[3] वै पृ ५८८[b] दत्वनुपरम्मादू (द) इत्यत्र प्रदत्तमुदाहरणमस्यापवादिक विषयस्य विषयो भवति ।

(म) साम्रेडितानां सुब्-रूपाणां नियताऽऽम्रेडितांशनिघातानां सतां निर्देश उक्तपूर्वसुबूपीयनिर्देश-
सामान्यमेव बिभर्त्ति, तय. अंशु->-शुः-शुः (=अंशुः-अंशुः)।
(य) अव्यय-मात्रं यथास्वरश्रुति निर्दिश्यते, तय. अनु, अभि, एतवै।
(र) सस्वरनिःस्वरोभयविधश्रुतिकमव्ययं यथायथं पार्थक्येन निर्दिश्यते, तय. १कम्, २कम्,
१यथा, २यथा।
(ल) निहतमात्रस्वरूपमव्ययं तथैव निर्दिश्यते, तय. इव (तु. भू ४, ४, च, ४), उ, घ।
(व) सस्वरनिःस्वरोभयविधश्रुतिकं समासाङ्गभावुकमव्ययं यथायथं विविच्य निर्दिश्यते, तय. अति-
√पू>अतिपवते, अतिपुवते, अप√गु(>गू)ह्>अप-गूळ्ह-, अप-गूहमान-।

६. स्थल-प्रकरणम्

१. प्रतितिङन्तसुबन्ताऽव्ययनिर्देशाऽनुपदं यथाश्रुति समग्राणि स्थलानि निर्दिश्यन्ते। तत्र तत्तद्-
ग्रन्थोद्देशतस्तावदयं निर्देशक्रमो भवति—

(क) ऋग्वेदे—१. ऋ., २. खि.।
(ख) यजुर्वेदे—१. मा., २. का.,
३. तै., ४. मै.,
५. काठ., ६. क.।
(ग) सामवेदे—१. कौ., २. जै.।
(घ) अथर्ववेदे—१. शौ., २. पै.।

२. प्रत्युपस्थिते स्थलनिर्देशे प्रथमं तावद् यथाऽपेक्षं ग्रन्थनाम्नः संक्षेपो दीयते। तदनु नान्तरीयकतया
ग्रन्थीयप्रधानाऽवान्तरविभागप्रदर्शिकाः संख्या दीयन्ते। आसां च मध्ये या प्रथमा भवति सा प्रधानविभागीया
भवति, अवान्तरविभागीयास्त्वितरा यास्ततश्चाऽन्योन्यं च प्रार्धविरामेण व्यवच्छिद्यन्ते। संख्यानामन्ते च विरामो
दीयते, तय. अकन्तः पै १, ४२, २.

३. यदा स्थलविशेषनिर्देशमनु स्थलान्तरीयो निर्देशः क्रियते, तदा ययोः कयोरपि द्वयोः स्थलाङ्कनमात्र-
योर्मध्येऽर्धविरामो दीयते, तय. अंहस्->-हः ऋ १, ४२, १, २, २३, ४; अंशु- > -शून् शौ ५, २०, १०; पै….

४. ग्रन्थविशेषीयाऽनेकस्थलानामङ्कन उपस्थिते सति प्रथमायामेव तद्दीयमानायां सर्वास्तत्तद्वि-
भागीयाः संख्या दीयन्ते। उत्तरासु तु तद्दीयमानासु समानाः सतीः प्रधान-मध्यमविभागीयाः संख्या नावर्त्यं याश्चरम-
विभागीयाः सत्यो विभिन्नाः संख्याः स्युस्ता एव निर्दिश्यन्ते, तय. अक्ष्णया तै ५, २, ७, ५[१]; १०, ४, ५; ३,
५, ३[१]; < ५, २, ७, ५[१]; ५, २, १०, ४, ५, २, १०, ५; ५, ३, ५, ३[१],

५. अनेकेषां परंपरितानां स्थलानां निर्देश उपस्थिते सति प्रथमचरमयोः सतोः स्थलयोरेव निर्देशः
क्रियते, तन्मध्ये विच्छेदकश्च दीयते, तय. अग्नि- > -ग्निम् काठ १६, ८-११, १९, ३[१]-५[१].

६. यदि क्वचिद् मध्यमानां संख्यानामपि विषय उक्तपूर्वप्रकारकं पारंपर्यं निर्देश्यं भवति, तर्हि
तासां मध्याद् अप्येवं प्रथमचरमयोः सत्योरेव निर्देशः क्रियते, तन्मध्ये च विच्छेदको दीयते, तय. अंहस्- > -हसः
शौ ४, २३-२९, १-७.

७. यथा रूपविशेषीयाणां स्थलनिर्देशानामन्योऽन्यमर्धविरामेण व्यवच्छेदो भवति, तथैव विभिन्न-रूपीयाणां स्थलसंख्याङ्कव्यूहानामन्योऽन्यमर्धविरामेण व्यवच्छेदः क्रियते, चरमरूपीयचरमस्थलीयसंख्याङ्कादूर्ध्वं च विरामो दीयते, तद्य. अंशु- > -शव. ···; -शवे···; -शोः ···; ३, १२, ४.

८. रूपविशेषाणां सन्धलानां सतां प्रथमं परंपरितो निर्देशो भवति, तदनु च तत्साधारणस्थलीय-संख्या दीयन्ते, तद्य. अति'(चर), (अति) चर पै ३, ३३, ६, अत्याशित- > -तस्य, -तेन मै ३, ६, २.

९. यदा रूपविशेषस्य स्थलविशेषीया विशेषसंख्यावाऽऽवृत्तिः सूचनीया भवति, तदा तदङ्कः स्थ-लाङ्कशीर्षण्यतया निर्दिश्यते, तद्य. अंहूरण- > -णम् काठ १०, ९[२], अग्नि- > -ग्ने काठ १८, ३[३]; ४[८]; १६[१४].

१०. तत्तद्ग्रन्थीयतयाऽन्योन्यं प्रायेण भूयोविशिष्टानि सन्ति तत्तत्प्रधान-मध्यम-चरमविभागीयानि प्राक्प्रसिद्धानि मण्डलाऽध्यायप्रभृतीनि नामान्युक्तपूर्वप्रकारेणेह संख्याङ्कनमात्रेण निर्वाहसंभवादन्यथासिद्धानीति कृत्वा नोपयुज्यन्ते[१]। अयं तावत्तदीयः स्वरूपतश्च संख्यातश्च परिचयः संग्रहेणोच्यते—

(क) ऋग्वेदेऽष्टकाऽध्याय-वर्ग-मन्त्रात्मकश्च मण्डलाऽनुवाक-सूक्त-मन्त्रात्मकश्च चतुष्टयौ सन्तौ द्वौ विभाग-प्रकारौ भवतः। एतयोर्द्वितीय एव प्रसिद्धतरत्वादिहोपयुज्यते, प्रतिमण्डलं सूक्तानां परंपरितात् संख्यानादनुवाकीयनिर्देशस्याऽन्यथासिद्धत्वात् प्रतिस्थलं संख्यात्रितयस्यैवाङ्कनं च क्रियते।

(ख) ऋग्वेद-खिलानि सूक्त-मन्त्र-प्रविभक्ताऽध्यायपञ्चकात्मकानि भवन्ति। एत एव त्रयो विभागाश्चाऽत्र संख्याप्यन्ते। संहिताऽरण्यं च परिशिष्टं चोभे अपि द्विधा प्रविभक्ते सती यथाक्रमं षष्ठ-सप्तमा-ऽध्यायतयाऽङ्क्येते। द्वितीय-तृतीय-चतुर्थेष्वध्यायेषु सन्ति कतिचित् सूक्तानि यानि पृथक् मन्त्रप्रवि-भक्त-खण्डद्वयात्मकानि भवन्ति। तदीयस्थलाङ्कन उपस्थिते सति सूक्ताङ्कीयशीर्षण्यभूतेन २ इत्यङ्केन द्वितीयखण्डीयतायाः विवेकेन परामर्शो भवति, तद्य. √ १अस् > असि खि ४, ७[२], १[२]। एवं पञ्चमाध्यायीयसप्तमसूक्तस्थ-खण्डपञ्चकस्य विविक्तः परामर्शः सूक्त-मन्त्राङ्कमध्यीयतया धृतेन सताऽङ्क-विशेषेण क्रियते[२], तद्य. अदिति- > -ते खि ५, ७, १, २.

(ग) माध्यन्दिन-यजुर्वेदो मन्त्रप्रविभक्तचत्वारिंशदध्यायात्मकः सन् संख्याद्वयेन परामृष्टविभागद्वितयो भवति।

(घ) काण्व-यजुर्वेदस्य दशकाऽध्यायाऽनुवाक-मन्त्रात्मकश्चतुर्व्यूहो विभागश्चत्वारिंशतोऽप्यध्यायानां माध्यन्दिन-यजुर्वेदवत् परंपरितसंख्यापनेन त्रिव्यूहः सन् संख्यात्रयेण परामृष्टो भवति[३]।

(ङ) तैत्तिरीय-यजुर्वेदीयो विभागः काण्ड-प्रपाठकाऽनुवाक-खण्डात्मकतया चतुर्व्यूहः सन् चतुर्धा संख्यान्याङ्क्यते[४]।

(च) मैत्रायणीय-यजुर्वेदः प्रपाठक-खण्ड-प्रविभक्ताऽध्यायचतुष्टयात्मकः सन् संख्यात्रयेण परामृष्टत्रिव्यूह-विभागो भवति।

---

[१] तत्तद्ग्रन्थीय-तत्तद्विभागीय-पुष्पिकीयाणां निर्देशानां स्थलाङ्कन उपस्थिते सति यथायोगं केवलाद् ग्रन्थनाम्नो वा विभागविशेष-सहकृतग्रन्थनाम्नो वोपरि पुष्पि. इति संक्षेपो दीयते, तद्य. पु. हरितिमिका-, ओरिमिका-।

[२] एतद्ग्रन्थीय-प्रकृतखण्डादप्रतस्तात्तदस्य सूक्तमन्त्राङ्क-मध्यीयाङ्कस्य सूक्ताङ्कीय-शीर्षण्यतयैव स्थितिः शेषादभिप्रमाणा द्रष्टव्या।

[३] एतद्ग्रन्थीयनामधीतेऽस्मिन्नाद् पश्चात् प्रयत्नं संयमाने सति, प्रत्यध्यायं मन्त्राणां परंपरित-पाठेनाऽनुवाकीयो विभागोऽप्यन्यथासिद्ध इव क्रियते।

[४] मैत्र्. मुद्रितपाठस्यात् तदीयः अनुवाकपरंपरितेन त्रिव्यूहोऽपि सन् विभाग इह नाऽनुसियते।

(छ) काठक-चरक-यजुर्वेदः खण्डप्रविभक्त-स्थानकात्मकतया व्यूढः सन् संख्याद्वयेन परामृष्टो भवति। आश्वमेधिकपरिशिष्टीयास्त्रयोदश प्रधानविभागा अपि स्थानकीकृत्य च चत्वारिंशता स्थानकैः परंपरयित्वा च परामृश्यन्ते। एवं तावत् संकलितानि सन्ति स्थानकानि त्रिपञ्चाशत्संख्यानि संपद्यन्ते[१]।

(ज) कपिष्ठल-कठ-यजुर्वेदेऽष्टकाऽध्याय-खण्डात्मकतया त्रिव्यूढो विभागोऽध्यायपरंपरितेनाऽन्यथा-सिद्धीभूताऽष्टकविवेकः सन् संख्याद्वयेनैवेह परामृष्टो भवति[२]। चत्वारिंशोऽध्यायोऽखण्डप्रविभक्तः सन्नेकखण्डात्मकतया सर्वत्र १ इत्येतेन खण्डाङ्केन सहैव निर्दिश्यते।

(झ) कौथुमसामवेदे प्रथमं तावद् द्वौ विभागौ भवतः। पूर्वार्चिकं चोत्तरार्चिकं च। आरण्य-काण्डं वाऽऽरण्य-संहिता वेति च महानाम्न्यार्चिकमिति च पूर्वार्चिकाऽनुगता परिशिष्टद्वयी भवति। पूर्वोत्तरार्चिकयोः प्रपाठकाऽर्ध-दशति-मन्त्रात्मकश्चतुर्व्यूढो विभागो भवति। पूर्वार्चिकीया षट्-प्रपाठकी प्रतिप्रपाठकयुगलं काण्डव्यवहारेण त्रिकाण्ड्यपि भवति। प्रपाठकानां परंपरितेनाऽन्यथासिद्धस्त्वयं काण्ड-विभागो भवति। यत्तूत्तरार्चिके दशतेः स्थाने सूक्तं व्यवह्रियते तत्तदवान्तरविभागविशेषीय-संज्ञामात्रीयविशेषवान्न विशिष्यते। अस्ति तावदुभयमुख्यविभागसाधारणोऽध्याय-खण्ड-मन्त्रात्मकस्त्रिव्यूढोऽपरोऽपि विभाग-प्रकारः। अस्मिंश्च प्रकारे आरण्य-काण्डस्यापि षष्ठाऽध्यायात्मकतया व्यवहारो भवति। अपि चोत्तरार्चिके क्वचित् खण्डमन्त्रयोर्मध्यगामितया सूक्तविभागोऽप्युपलभ्यते। इह तावदुक्तपूर्वयोः प्रकारयोः कतरेणचनापि विभागे सति परामर्शिता नितान्तं दुष्करा भवतीति कृत्वा च BC. इत्यत आशिकं संकेतं गृहीत्वा च पूर्वोत्तरार्चिके यथाक्रमम् १ इति २ इति च संख्याप्य परामृश्येते च, तदुभयीया मन्त्राश्च माध्यमिकविभागाऽन्यथासिद्ध्यर्थं पृथक्-परंपराभ्यां संकल्यन्ते च। अन्या द्विशोभयार्चिकीयस्थलाङ्कनं द्वाभ्यां द्वाभ्यां संख्याभ्यां साध्यते। एवमारण्य-काण्डम् ३ इत्येवं महानाम्न्यार्चिकं च ४ इत्येव परामृश्येते। आरण्य-काण्डे दशति-खण्डाऽन्यतरनामको मध्यमो मन्त्रगणात्मको विभागो भवतीति कृत्वा तदीयं स्थलाङ्कनं संख्याद्विकेन साध्यते। मध्यमस्य कस्यचिद् विभागस्याभावाद् महानाम्न्यार्चिकीयं स्थलाङ्कनं तावद् द्वाभ्यां संख्याभ्यामेव क्रियते[१]।

(ञ) जैमिनीय-सामवेदे पूर्वार्चिकमिति प्रथमः, आरण्यं च महानाम्न्यश्चेत्युभयात्मको द्वितीयः, ऊहगान-मिति तृतीयः, उह्यगानमिति चतुर्थः, इत्येवं चत्वारो मुख्या विभागा [illegible] मिति तृतीयः, [illegible] संख्याभिरभिनिर्दिश्यन्ते। तथा द्विधा प्रविभक्ता भवन्ति। एतदीयं स्थलाङ्कनं च [illegible] पूर्वार्चिकीय. [illegible] विभागश्चैवं [illegible] [illegible] [illegible]

---

[१] [illegible] (< °[illegible] = °[illegible]), [illegible] मिका, [illegible] (< °[illegible] = °[illegible]), [illegible] [illegible]

[२] [illegible]

[३] [illegible]

[४] [illegible]

[५] [illegible]

[६] [illegible]

(ट) शौनकीयाऽथर्ववेदे द्वौ विभागप्रकारौ प्रवर्तेते । काण्ड-सूक्त-मन्त्रात्मकस्त्रिव्यूहश्च प्रकार काण्ड-प्रपाठकाऽनुवाक-मन्त्रात्मकश्चतुर्व्यूहश्च प्रकार । एतयोर्मध्ये प्रथम एव तावदिहानुवर्तमान सन् सख्यानिवेश घोत्यते[1] ।

(ठ) पैप्पलादाऽथर्ववेदे च द्वौ विभागप्रकारौ प्रवर्तेते । काण्ड-सूक्त-मन्त्रात्मकस्त्रिव्यूहश्च काण्डा-ऽनुवाक-[2]खण्ड-मन्त्रात्मकश्चतुर्व्यूहश्च । एतयोर्मध्ये तावत् प्रथम एवेहानुवर्तमान सन् सख्या-न्वयेणाऽङ्क्यते । यत्र क्वचिच्च (तु. ३, ३७) सूक्तानि मन्त्रतोऽविभक्तानि भवन्ति, तत्र तान्येकमन्त्रात्मकानीति कृत्वा १ इत्येतन्मन्त्रस्थानीयाऽङ्कप्रदानेन सख्यानयणैवाऽङ्क्यन्ते । एवम-विविक्तमन्त्रविभागस्थलीयाङ्कन उपस्थिते सति विच्छेदकव्यवहितयो सतोर्द्वयोर्मुद्रितसस्करणीययो रङ्कयोर्मध्याद् द्वितीयो विच्छेदकदक्षिणपार्श्वीयोऽङ्क एवेह प्रदर्श्यते (तु ९, १२, ६-७) ।

७. संकेत-प्रकरणम्

इह तावद् निदशस्य ममूल्यर्थ वैशद्यार्थ वा ये केचन सकेता प्रायुक्षत, त इमे भवन्ति—

१ √ इति धातुक[3] प्रातिस्विकचिह्नतया धातुमात्रेण पुरस्क्रियते, तय √१अह् ।

२ √- इति स विच्छेदको धातुक प्रकरणत आक्षेप्याऽऽख्यातांशानामुपसर्गाणामुपरिष्टात् प्रयुज्यते, तय अति√- ।

३ – इति विच्छेदक प्रातिपदिकमानाते प्रत्त सस्तदीयसुब्योगीयतामुपदर्शयति । शब्दमात्रीयाक्षर-विशेषस्याऽधस्ताद् दीयमानश्चाय धर्मान्तरमिव बिभ्राण सस्तत्रोदात्तस्य व्यवस्थितिं सूचयति ।

४ - इत्यर्धविच्छेदक प्रातिपदिकादुपरि नान्तरीयतया निर्दिश्यमानात् सन्निधात् सतो रूपविशेषात् पुरस्तात् प्रत्त सस्तदीयांशस्य पूरयितव्यतामुपक्षिपति, तय अग्नि > ग्नि , वैतु –ग्निम् । अय समासेऽवग्रहत्वेना ऽपि प्रयुज्यते, तय अग्न-ग- ।

५. । इत्यूर्ध्वदण्डो वर्णमूर्ध्नि दीयमान सन् शब्दविशेषीयैकस्वरस्य सत स्वरितस्य व्यवस्थितिं प्रदिशति, तय अ कुभ्यैञ्च- ।

६ = इति संतोल स्वत प्राग्वर्तमानस्य सत स्वत उत्तरवर्तिना सता तुल्यत्व सूचयति, तय 'तथा गत्या' (=तेन प्रकारेण), पृ ११२[b] ।

७ + इति योजक प्रकृतिप्रत्ययीय वा समासावयवीय वा योग सकेतयति, तय √जन्+ड (पृ १०[a]), १अ+इंयु– (पृ ४९९[a]) ।

८ → इत्यभिमुख स्वत प्राग्वर्तिन सत स्वोत्तरवर्त्यात्मकतया परिणाम सकेतयति, तय अग्नो- (र→)रा- ।

९ > इत्यभिकोण = →, तय २अग्नि>ग्नी ।

१० ← इति प्रतिमुख स्वत उत्तरवर्तिन सत स्वप्राग्वर्त्यात्मकतया परिणाम सकेतयति, तय १भु←मम् ।

---

[1] ११.१ शर्मा इत्येवा काचित्कस्थलाद्भनभेदवनो मतो सवादनार्थं तु आचि २ ।

[2] मूलरूपे स्कन्द->*कण्ड >काण्ड इति काश्मीरपाचनिकप्रभृतिगुनभविकारमध्योऽपपातो द्रष्टव्य ।

[3] धातु सकेतस्वतीनभिप्रायपरस्तद्धितो भवति । एवमुपर्यपि सकेतत्वेनमशास्त्रेन प्रयुज्यमाना शब्द-विशेष यथायद् बोद्धव्या ।

११. < इति प्रतिकोणः = ←, तय. अन्तः(<र्)-कोश-

१२. <> इति कोणयुगं स्वतः पूर्वोत्तरवर्तिनोरन्योन्यप्रकृतिविकृत्यन्यतरभावं संकेतयति, तय. अनुडुह् <>धूँ- (पृ. १६५ᵇ)।

१३. ऽ इति चक्रकं संहिताविषय उत्तरवर्तिनोऽकारस्य पूर्ववर्तिनि साहितिक आकार एकार ओकारे वाऽन्तर्भावं संकेतयति, तय. वाऽन्यस्य (पृ. १३ᶠ); स्वरेऽविशेषः (पृ. ४ᵇ); भूरिविमृश्योऽयम् (पृ. १३ᶠ)।

१४. ऽऽ इति द्विचक्रकमुत्तरवर्तिन आकारस्य पूर्ववर्तिनि साहितिक आकारेऽन्तर्भावं संकेतयति, तय. पद्मम्यर्थस्याऽऽकाङ्क्षितत्वात् (पृ. ५ᶠ); °कर्मताऽऽपद्येत (पृ. ७५ᵃ)।

१५. (ऽ) इति कोष्ठितं चक्रकमुत्तरवर्तिनोऽकारस्य पूर्ववर्तिनि पूर्वरूपैकादेशात्मकेऽकारेऽन्तर्भावं संकेतयति, तय. अग्ने(ऽ)यण- ।

१६. , इति अर्ध-विरामो यत्र तत्र शाब्दिके वा स्थलीये वा निर्देशे यथापेक्षं लघिष्ठव्यवच्छेदकत्वेन प्रयुज्यते, तय. √१अस्, अस्ति; अंनस्(>ड्, ळ्)√१वह्, अध, अधा; अन्त,न्ता-, अनु,>नू-याज्- ।

१७. ; इत्यर्ध-विराम एकैकस्याः स्थलाङ्कमात्राया व्यवच्छेदकतया प्रयुज्यते, तय. अंश- > -शः ऋ २, १, ४; २७, १.

१८. . इति विराम एकैकस्य पदसंग्राहकनिर्देशखण्डस्य च समासाभिमुखे संक्षेपान्तरे वा स्थलाङ्के वा परतोऽसत्येकैकस्य संक्षेपस्य चाऽवसाने व्यवच्छेदकतया प्रयुज्यते, तय. अनु√दिश्,……१०५., अंश-……१७. । पा. (वैतु. पाभे.) इति च, अंश- > -शः ऋ २, १, ४ (वैतु. ऋ.) इति च ।

१९. ' ' इति शीर्षस्थं अर्धविराम-प्रतियुगं स्वमध्यगतस्य प्रायेणेतिकारेणाऽनुगतस्य सतः पाठस्य ग्रन्थान्तरीयोद्धारात्मकतां संकेतयति, तय. 'कृत्योक-' (पृ. ८ᵉ)।

२०. ॰ इति वर्तुलकं शीर्षस्थतया प्रयोगतः पूर्वोत्तरस्थितयथाक्रमेणाऽधस्तनीं चोपरितनीं च पूरयितव्यतां संकेतयति, तय., अंशु- °शु- अनू° (= अनंशु-), °वामीरनु° (= अग्ने वामीरनु सदृशि पृ. २०१ᶜ)। इदमेव च वर्तुलकं यदाऽर्धविच्छेदकस्य च संहितस्य सतः सुबन्तस्य च मध्ये दीयते, तदा तस्य रूपस्याऽऽमन्त्रितभावः सूच्यते, तय. अंशु- > -॰शो, अग्नि- > -॰ग्ने ।

२१. * इति तारका यस्योपरि धृता भवति, तस्यौपकल्पनिकत्वं संकेतयति । तत्र ये विशेषा भवन्ति, त इमे सन्ति—

(क) यामपार्श्वतः शीर्षगया गमीयं शब्दविशेषस्य तदर्थविशेषस्य वोहपूर्वं स्वरूपमाचष्टे, तय. √*अप्, √१अस् *दिंगादाम् ।

(ख) गरस्वरस्याऽपरविशेषस्योपरि धृता गमीयं तस्य स्वरस्योहपूर्वं स्वरूपमाचष्टे, तय. अप्सर-हुं-, अं-संयाम्य- ।

(ग) आवमानिक-विच्छेदकस्योपरि धृता गमीयं तन्नियोगिनः गुन्धोर्गपदाया उहपूर्वं स्वरूपमाचष्टे, तय. अन्तर्- ।

(घ) अपदस्योपरि धृता गमीयं तस्योहपूर्वं स्वरूपमाचष्टे, तय. अन्तरिक्ष- ।

२२ ? इति प्रश्नक शब्द[1] रूप[2]-ग्रन्थनामसंक्षेपाऽन्यतमीयाद् निर्देशात् पुरस्ताच्च स्थलाङ्कनिर्देशमात्राया उपरिष्टाच्चोपचर्यमाणो यथास्थितस्य तत्तन्निर्देशस्य विषये सामान्यतो वा तत्तद्विशेषतो वा दुरूहता-साशयिकताऽध्यवसेयकल्पतादिप्रकारकमर्थं संकेतयति । येष्वेतद्विषयभूतेषु तावदस्योपचारो भवति, तानीमानि सगृह्येरन्—

(क) पाठ-स्वरूपे, तय ?शु कल्याणी-, अक्षी- > -क्ष्यौ पै ६, ६, १[?] ।

(ख) वर्ण-स्वरूपे, तय. ?अहारि- ।

(ग) तात्पर्य-स्वरूपे, तय ?अकन्त- ।

(घ) अवग्रह स्थितौ, तय ?अप्-सर्- ।

(ङ) व्युत्पत्ति-स्वरूपे, तय ?३अर्य- ।

(च) उपकल्पना स्वरूपे, तय ?√*अराय् ।

(छ) स्वर-स्वरूपे, तय अष्टौ मै ४, २, १४[?] ।

एव टिप्पणेषु चाय व्यु मूपा इत्यादितम् तत्तद्विषयीयात् संक्षेपादुपरि ध्रियमाणस्तत्र तत्र निर्णयाभाव सूचयति ।

२३ φ इति सकेत. कृत पुरस्तादुपचर्यमाणस्तस्य व्यवहितोपसृष्टत्व भवतीति च स्थलाङ्कीयमात्राविशेषादुपरि ध्रियमाणश्च तत्रैव स्थले व्यवहितोपसृष्टत्व भवतीति च सकेतयति, तय φ अप-शुशुचत्-, अप घ्नुत्- > -घ्नन् ऋ ८, ४३, २६φ

२४ ‡ इति सकेत शब्द-रूप-ग्रन्थनामसक्षेपान्यतमीयाद् निर्देशात् पुरस्तादुपचर्यमाणस्तदधिकृताया पाठस्थितेर् नित्य टिप्पणितस्थलस्य सतो बाह्वृचादिग्रन्थान्तरीयश्रुतिविशेषस्याऽपेक्षया भिन्नाऽऽत्मकता सकेतयति, तय ‡-जर-> ‡-रस्य । स्थलविशेषीयपाठस्थितेरेवंप्रकारताया सूचयितव्यायां सत्या तु सकेतोऽय तत्तत्स्थलाङ्काऽवसानत क्रियते, तय अग्नि-मत्- >-मान् काठ २३, ११ ‡ ।

२५. † इति सकेत शब्द-तद्रूपाऽन्यतरीयनिर्देशविशेषात् पुरस्तादुपचर्यमाणस्तद्गत श्रुतिसामान्यस्य बाह्वृचमूलकतां सूचयति, तय †अजम-, अजमन्->†-ज्म । यदा तु निर्देशविशेषस्य श्रुतिविशेषीयतयैवैवप्रकारकता सूचयितव्या भवति, तदा तच्छ्रुतिविशेषीयव्याप्तिमात्रानुपाततोऽय सकेत स्थलाङ्कीयमात्राविशेषात् पुरस्ताद्वोपरिष्टाद्वोपचर्यते, तय अच्युत-च्युत्- > -च्युत् शौ २०, ३४, ९† । यदा चाऽपि निदर्शविशेषस्य श्रुतिविशेषीयाऽऽवृत्तिबहुत्वविषयत्वे सति क्वाचित्कतयैवैवप्रकारकता सूचयितव्या भवति, तदा शीर्षण्यावृत्तिसूचकसख्यावत स्थलाङ्कविशेषादनन्तर यावदावृत्त्येवप्रकारकता सूचयितव्या भवति, तावदावृत्तिसूचकशीर्षण्यसख्यायुतोऽय सकेत उपचर्यते, तय अस्मद्- >*न्- > -न मै ४, १४, ९[१२],[१] †[१] ।

२६ ¶ इति संकेत शब्द-तद्रूपान्यतरीयनिर्देशविशेषात् पुरस्तादुपचर्यमाणस्तस्य कृष्णयजुर्वेदविशेषीयब्राह्मणभागीयतां सूचयति । यदा च निर्देशविशेषस्य श्रुतिविशेषीयतयैवैवप्रकारकता सूचयितव्या भवति, तदाऽय सकेतस्तच्छ्रुतिव्याप्तिमात्रानुपातत पुरस्ताद्वोपरिष्टाद्वा प्रयुज्यते, तय ¶अपि√सृज्, अव√पद्> ¶अुवपद्यते, २भुरण्य >-ण्यम् मै¶ १, ९, ७ । यदा तु निर्देशविशेषस्य स्थलविशेषीयाऽऽवृत्तिबहुत्वे

---

[1] धातूनां च व्ययाऽव्ययोभयविधानां प्रातिपदिकानां चैषा सामान्यसंज्ञा द्रष्टव्या ।

[2] तिङन्तं वा सुबन्तं वा सतत् पदमिह यथास्वप्रकृतिभूतशब्दापेक्षया तत्तद् रूपमित्युच्यते ।

[3] मन्त्रपदानिर्दोऽयमर्थपरिणाम इति कृत्वा प्रश्नसाधनात्पूर्वमस्याऽप्रयोगो भवति ।

सति काचित्कतयैवैवंप्रकारकता सूचयितव्या भवति, तदाऽऽवृत्तिसंख्याशिरस्कात् सतः स्थलविशेषीयादङ्कादनन्तर-मेवंप्रकारकतापर्यायसंख्याशिरस्कतयाऽयं संकेतो ध्रियते, तय. अधि मै ४, ४, ५²;१ ¶²।

२७. $ इति संकेतः † इत्यस्य च ¶ इत्यस्य चोक्तपूर्वप्रकारेण प्रवर्तमाने विषयोत्सर्गे रूपस्थलविशेषा-ऽन्यतराऽपेक्षयाऽपवादभावं सूचयति, तय. अ-तन्द्र- > -$²न्द्रम्. ¶अनायतन- > -नः $शौ…, अपराह्ण- > -¶ह्णे…पै १०, ६, ७$.

२८. पृथक्कारेण वैशद्यमुद्दिश्येह प्रयुज्यमानाना त्रयाणां कोष्ठकानां तावदयं विषयविभागो भवति—

(क) () इत्यर्धचन्द्रककोष्ठकेऽन्तर्निर्देशीया योगविषया वर्णविकारविषया वा सूचना क्रियते, तय. अ-का-(ण>)णा-, अपि√ष्ठा(<स्था), अम्या(मि-श्या)√वह् । उपसृष्टतिङन्तप्रकरणे प्रकरणगम्य आख्यातिकोंऽशोऽप्यर्धचन्द्रककोष्ठके निर्दिश्यते, तय. अति √चर्>अति°(चर)।

(ख) [ ] इति दण्डककोष्ठके प्रतिशब्दीयस्खण्डान्त औत्तरपदिको निर्देशः क्रियते, तय. अंशु-… [°शु-अन्°, उप°…]; √अव्… [अनु > न्°…]।

(ग) ⌊ ⌋ इति नागदन्तककोष्ठके निर्देशविशेषीयस्तत्तच्छ्रुतिगतत्वेनाऽन्तर्बाह्वृचीयः संवादो निर्दिश्यते, तय. १अग्न्य- > -ग्न्यैः ऋ ⌊६, ६०, १; ८, ७३, १४⌋ ।

(घ) यदा बाह्वृचनिर्देशविशेषस्य स्थाने संवादिषु बाह्वृचेषु वा ग्रन्थान्तरीयेषु वा श्रुत्यन्तरेषु तस्य निर्देशविशेषस्याऽश्रवणे सति तत्पर्यायान्तरं श्रूयते, तदा तन्निर्देशविशेषीये बाह्वृचे स्थले नागदन्तककोष्ठके निर्दिष्टे सत्यंशतस्तत्संवादिश्रुत्यन्तरस्थलाङ्कनं नागदन्तककोष्ठकाऽऽभ्यन्तरिके-ऽर्धचन्द्रककोष्ठके क्रियते, तय. अंशु- > -शुः ऋ ९, ⌊६२, ४ (८२, १)⌋, २असपत्न,त्ना- > -त्नः ऋ १०, १७४, ⌊(१५९, ४) ४⌋, -त्ना ऋ १०, १५९, ⌊ ४ (१७४, ४) ⌋।

(ङ) टिप्पणेषु संवादि-विसंवादिमतान्तराणां चान्येषां पदार्थानां च वैशद्यविशेषेण समर्पणार्थमेतेषां कोष्ठकानां व्यवच्छेदकमात्रतया प्रयोगो भवति । तथाहि । यद्येक एव कोष्ठकोऽपेक्ष्यते, तदाऽर्ध-चन्द्रककोष्ठक उपयुज्यते । यदा तु द्राघीयसि विचारे प्रवर्तमाने सति कोष्ठकानामन्योन्यमाभ्यन्तर-भावेन समावेशः सावसरो भवति, तदा [(⌊(⌊ ⌋)⌋)] इत्याकारकस्तदीय उपयोगक्रमो द्रष्टव्यः।

८. मुद्रा-प्रकरणम्

१. अस्य ग्रन्थस्य मूल-भागः प्रतिपृष्ठं स्तम्भत्रयेण विभक्तो भवति ।

२. प्रतिपृष्ठमादिमः शब्दो वामतोऽन्तिमश्च दक्षिणतः शीर्षण्यतया निर्दिश्येते । यदा त्वेनयोरुभयो-र्वाऽन्यतरस्य वा विभिन्नाऽनुक्रमायत्तत्वात् पृष्ठविशेषीयसामान्याऽनुक्रमविघातकत्वं भवति, तदैनयोरुभयोर्वाऽन्य-तरस्य वा स्थाने कोणिताऽन्त. मत् धात्वादिमूलभूतस्य शब्दस्य निर्देशो भवति, तय. अनु√पा > (पृ. २०१)।

३. प्रतिपृष्ठविभागीयस्तम्भं शाब्दिका निर्देशाभावात् प्रातिस्विकेषु तत्तन्मूलाऽपेक्षया यौगिकपारंपर्येण सहजसंभवो-प्रत्ययान्तरयोगमेकैकया मात्रया दक्षिणतो व्यवधीयमानेष्वन्योन्यमाश्रयोऽवस्थितस्थानिष्पादनसमात् पदेषु वैयाकरणार्थनिर्भरेषु स्तम्भेषु छिद्यन्ते, तय. √अर्, √°अर्, √१अन् ।

¹ तु. गन्धपृष्ठस्य १यं टिप्पणम् ।

² प्रकृते स्तम्भे बाह्वृचश्रुतिमात्रगतः संवादो भवति । एतत्कल्पं ग्रन्थान्तरेषु व्यापारप्रवर्तनाक्रमतः संवादोऽपि प्रदर्शयिष्यते ।

४. सार्वधातुकाऽऽर्धधातुकविषयकतिङन्ताना च सार्वधातुकप्रकरणीयभिन्नविकरणकरूपाणा च समूढप्रातिपदिकीयाऽवान्तरप्रातिपदिकीयरूपाणां चाऽन्योन्यविवेकार्थं प्रत्येकं खण्डपार्थक्यं क्रियते, तय. अनु√गम्, √गच्छ्, अति√तॄ, अस्मद्-, अहन्-।

५. एवं तावत् सर्वे शब्दा इह वंशपरंपराभिरिव निर्दिश्यमाना उपक्रमोपसंहारविवेकतः सुलक्षा भवन्ति। कस्कः'शब्दः कियतीं कियतीं वैदिकवाङ्मयीया प्रयोगर्द्धिमामवानित्यप्यनेन प्रकारेण समीक्षितुमुपलभ्यते। तथाहि। यावद् अती (ति√इ), अप√नुद् इत्येवंजातीयानामुपसृष्टाना धातूनामाश्चर्यमिव द्वितीयस्तम्भाऽतिक्रमो भवति, तावद् √अत्, √*अर् इत्येवंजातीयाः शुद्धा धातवः प्रायेण चतुर्थं स्तम्भमभिव्याप्य प्रवर्तमाना उपलभ्यन्ते।

६. अस्य ग्रन्थस्य वृत्तिभागस्तावट् टिप्पणमयो भवति। टिप्पणानि चैतानि सामान्यत· स्तम्भद्वयेनोपनिबद्धानि भवन्ति (वैतु. पृ. १८६ यत्र स्तम्भत्रितयस्याऽपि प्रयोगो लब्धाऽऽदरो भवति)। प्रत्येकं टिप्पणं च वैलक्षण्यप्रयोजित-दृष्टिसौकर्यमुद्दिश्याऽऽङ्कलवर्णशिरस्कतयाऽऽरभ्यते।

७. एकैकस्य निर्देशस्य तत्तदङ्कमङ्कान्तरविवेकेन विस्पष्टं लक्ष्येतेत्यभिप्रायेण विभिन्नमुद्रानयी प्रयुक्ता भवति। इयं तावदस्मिन् विषये व्यवस्था कृता भवति—

(क) गुर्व्या कृष्णाया मुद्रया तावदेतानि निर्देश्यानि भवन्ति—

१. शुद्धा उपसृष्टाश्चाऽनुपसृष्टाश्च धातवः।

२. अयौगिकत्वेन निर्देशभाञ्जि व्ययानि चाऽव्ययानि च प्रातिपदिकानि, प्रतिपरामर्शीयनिर्देशभाञ्जि विलक्षणानि सुप्-तिङन्यतरीयरूपाणि, यथावर्णमात्राऽनुक्रान्ताना प्रतिपरामर्शीयनिर्देशभाजा प्रातिपदिकपरंपराणा मध्ये प्राथमिकानि प्रातिपदिकानि च।

३ प्रत्येक-स्थलाङ्कीयमात्राया प्रधानविभागीया संख्या।

(ख) लघ्व्या कृष्णाया मुद्रया तावदेतानि निर्देश्यानि भवन्ति—

१ तिङ्-रूपाणि।

२. सुब्-रूपाणि।

३. यौगिकनिर्देशभाञ्जि व्ययानि वाऽव्ययानि वा कृत्तद्धिताऽन्यतरात्मकानि प्रातिपदिकानि।

४. व्ययाऽव्ययाऽन्यतरप्रकारकप्रातिपदिकीया· समासा·।

५. यथावर्णमात्रानुक्रान्ताना प्रतिपरामर्शनीयनिर्देशभाजा प्रातिपदिकपरंपराणा मध्ये द्वितीयप्रभृतीनि प्रातिपदिकानि, तय. भुत्तवे इत्यत ऊर्ध्वम् भुत्तुम् इत्यादीनि।

६. टिप्पणेषु तावद्—१. उद्धृताः पाठा, २ धातवस्तदीयानि तिङ् रूपाणि च, ३. यौगिकतया निर्दिष्टानि प्रातिपदिकानि च तदीयानि सुप्-रूपाणि च, ४ अव्ययात्मकानि प्रातिपदिकानि, ५. पाणिनीयाः प्रत्यया, ६ शोधः इति पद चैतदभिप्रायकं पदान्तरं च, ७. उसं. इति संक्षेपश्चैतदभिप्रायकं संक्षेपान्तरं च।

(ग) शिलया मुद्रया तावदेतानि निर्देश्यानि भवन्ति—

१. उक्तपूर्वमुद्रान्तरनिर्देश्यांशव्यतिरिक्तः स्थलाङ्कनात्मको भागः।

२ उक्तपूर्वमुद्रान्तरनिर्देश्यांशव्यतिरिक्त टिप्पणात्मको भाग·।

३. अन्तःशब्दनिर्देशीयो यौगिको वा गाहितिको वाऽवान्तरनिर्देशः, तय. भु-गृष्य(त् >)न्ती-।

४. प्राधान्यभाजो निर्देशस्य प्रतिपरामर्शिका, तय. भुत्तवे इत्यत· पश्चात् '√भद् ८.' इति।

५. यथोचितप्रतिशब्दीयपदान्तरे सोऽन्त्यं कृत्याऽन्यथा वा क्रियमाणेतरपदीयी प्रतिपरामर्शिका, तय. भुव-··· [अनि°···]।

संक्षेपाः[1] (Abbreviations)

(क) ग्रन्थीयाः[2] (of Books)

- [3]अ =अमरकोष-(अमरसिंहीय-)
- अक्षी =अमरकोषीयाक्षीरस्वामि-वृत्ति-
- अन =अनन्ताचार्य-भाष्य (का[4], मूको[4])
- अप =अथर्ववेद- परिशिष्ट-(=PA)
- अभा =अमरकोषीया- भानुदीक्षित-वृत्ति
- अवे =अथर्ववेद-(सामान्येन)
- आ. =आत्मानन्द-भाष्य-(ऋ)
- आनन्द =आनन्दतीर्थ-भाष्य-(ऋ)
- आपम =आपस्तम्ब-मन्त्रपाठ-
- आपश्री =आपस्तम्ब-श्रौतसूत्र-
- आबो =आनन्दबोध भाष्य- (का , मूको)
- उ =उवट-भाष्य-(मा)
- उणा =उणादिसूत्र-(=पाउ)
- उद्गी =उद्गीथ-भाष्य- (ऋ)
- ऋ =ऋग्वेद-संहिता-
- ऋप्रा =ऋग्वेद प्रातिशाख्य-(शौनकीय-)
- ऐआ =ऐतरेयाऽऽरण्यक-
- ऐब्रा =ऐतरेय-ब्राह्मण
- क =कपिष्ठल-कठ संहिता- (कृष्णयजुर्वेदीया-)
- कउ =कठोपनिषद्-
- का =काण्व-संहिता-(शुक्लयजुर्वेदीया-)
- काउ =कातन्त्रीय-उणादिसूत्र-
- काठ =काठक-संहिता-(कृष्ण-यजुर्वेदीया)
- काल =कालनाथ-भाष्य (का , मूको)
- काशबा =काण्व-शतपथ-ब्राह्मण-
- काश्री. =कात्यायन-श्रौतसूत्र-
- कौ =कौथुम-संहिता-(सामवेदीया-)
- कौनि. =कौत्सव्य-निघण्टु-
- कौसू =कौशिक-सूत्र
- खि =खिलसूक्तसंग्रह-(ऋग्वेदीय)
- गोब्रा =गोपथ-ब्राह्मण-
- छाउ =छान्दोग्योपनिषद्-
- जै =जैमिनीय-संहिता- (सामवेदीया-)
- जैउब्रा =जैमिनीय- (तलवकार-)-उपनिषद्-ब्राह्मण-
- जैब्रा =जैमिनीय-ब्राह्मण-
- ता =तारापादीय-(शौ कतिपय-शब्दार्थविचार-(=CA)
- ताब्रा = ताण्ड्य-ब्राह्मण-
- तै = तैत्तिरीय-संहिता- (कृष्ण-यजुर्वेदीया-)
- तैआ =तैत्तिरीयाऽऽरण्यक-
- तैब्रा =तैत्तिरीय-ब्राह्मण-
- द =दयानन्द-भाष्य- (ऋ. प्रभृ)
- दु =दुर्ग-कृता- (निरुक्त-वृत्ति-)
- दे =देवराजयज्व-कृता- (निघण्टु वृत्ति-)
- देव =देवयज्ञ प्रदीपिका- (विश्वबन्धु-कृता-)
- धापा =धातु-पाठ- (=पाधा)
- नाप्रप =नागरीप्रचारिणीपत्रिका- (काशी)

[1] मितमुद्रा संक्षेपाः प्रस्तुतसन्दर्भमात्रगोचरा सन्त इत उपरि नोपयुज्येरन् ।

[2] एते संक्षेपाः क्वचिद् ग्रन्थनामतः क्वचित् सन्दर्भनामतः प्रकृतिमन्तो भवन्ति ।

[3] एभ्यः प्राचीनग्रन्थसंक्षेपेभ्य उत्तरं दीयमाना सङ्ख्यास्तत्तद्ग्रन्थीयप्रसिद्धमुख्याऽवान्तरविभागाऽनुसारिणो भवन्ति । यदा तु प्रकरणस्पष्टत्वात् स्थलनिर्देशोऽनपेक्षितः स्यात्तदा ग्रन्थसंक्षेपादनन्तरं सङ्ख्या नैव क्रियते । अथ यत्र नवीनग्रन्थीयसंक्षेपादनन्तरं सङ्ख्या [illegible] स्यात्, तत्राऽपि [illegible] (वैयु ११८ [illegible]) । [illegible] निर्देशको भवति) ।

अथाऽपि यत्र नवीनग्रन्थीयसंक्षेपेभ्य उत्तरं क्रियमाणे स्थलाङ्के सङ्ख्यानामङ्कद्वयमेव स्यात्, तत्र ABI इत्येवंविधानां वर्षस्य त्रिशतुर्वा प्रकाश्यमानानां पत्रिकाणां विषये तावत् प्रथमं कृष्णाङ्को वर्षपरस्परया पृथग्गण्यमानस्य भागस्य द्वितीयश्चैनाङ्कश्च तस्य वार्षिकभागविशेषस्य पृष्ठस्य निर्देशको भवति । POC इत्यत्र तु प्रथमोऽङ्कस्तदीयभागपरिमाणाऽभावाद् वर्षविशेषस्य निर्देशको भवति । एवं VV इत्यत्र च WAG. इत्यत्र च प्रथमेऽङ्के भागस्य निर्देशके सति द्वितीयोऽङ्कस्तदीयविभागाऽन्तर्गताऽध्यायस्य निर्देशको भवतीत्ययमपरो विशेषः ।

[4] एवंविधाः संक्षेपविवरणान्तर्गताः संक्षेपाः ग्रन्थीयसन्दर्भसंक्षेपवर्गीय [illegible] यथायोग्यं [illegible] स्थान विनिवेशिता द्रष्टव्याः ।

नि. =निरुक्त- (=या.)
नि.,निघ.=निघण्टु-
निस. =निरुक्त-समुच्चय- (वररुचि-कृत-)
पपा. =पद-पाठ- (सामान्येन)
पा. =पाणिनीया-(अष्टाध्यायी-)
पाउ. =(पाणिनीये) उणादिसूत्र-(शाकटायन-कृत-)
पाउना. =(पाणिनीये) उणादिवृत्ति-(नारायणीया-)
पाउभो. =(पाणिनीये) उणादिसूत्र-(भोजीय-)
पाउश्वे. =(पाणिनीये) उणादिवृत्ति-(श्वेतवनवासि-कृता-)
पाका. =(पाणिनीये) काशिकावृत्ति-(वामन-जयादित्य-कृता-)
पाग. =(पाणिनीये)गणपाठ-
पागम. =(पाणिनीये) गणरत्नमहोदधि- (वर्धमान-कृत-)
पाण्ड. =शंकरपाण्डुरङ्ग- (=शंपा.)
पाधा. =(पाणिनीये) धातुपाठ-
पान्या. =(पाणिनीये)न्यास-(जिनेन्द्रबुद्धि-कृत-)
पापम. =(पाणिनीये) पदमञ्जरी-(हरदत्त-कृता-)
पाभम. =(पाणिनीये) मनोरमा-(भट्टोजीदीक्षित-कृता-)
पाम. =(पाणिनीये) महाभाष्य-(पतञ्जलि-कृत-)
पामवा. =(पाणिनीये) महाभाष्यीय-वार्तिकादि-(=पावा.)
पामाधा. =(पाणिनीये) माधवीया-, धातुवृत्ति-
पारि. =वैदिकशब्दार्थ-पारिजात-(विश्वबन्धु-कृत-)
पावा. =(पाणिनीये) वार्तिक-(सामान्येन)
पाश. =(पाणिनीये)शब्दकौस्तुभ-(भट्टोजीदीक्षित-कृत-)
पासिकौ. =(पाणिनीये) सिद्धान्त-कौमुदी (भट्टोजीदीक्षित-कृता-)
पासित. =(पाणिनीये) सिद्धान्त-कौमुद्यास्तत्त्वबोधिनीवृत्ति-(ज्ञानेन्द्रसरस्वती-कृता-)
पास्व. =(पाणिनीये) स्वरसिद्धान्त-चन्द्रिका-(श्रीनिवासयज्व-कृता-)
पै. =पैप्पलाद-संहिता- (अथर्ववेदीया-)
प्रा. =प्रातिशाख्य-(सामान्येन)
फि. =(पाणिनीये) फिट्सूत्र-(शान्तनवाचार्य-कृत-)
बा. =बालकृष्ण-भाष्य- (तै.मूको.)
बृउ =बृहदारण्यकोपनिषद्-
ब्रा. =ब्राह्मण-(सामान्येन)
ब्रास. =ब्राह्मणसर्वस्व- (हलायुध-कृत-, मूको)
भ. भर. =भरतस्वामि-भाष्य- (कौ., मूको.)
भा. =भट्टभास्कर-भाष्य-(तै)
भोउ. =पाउभो.
म. =महीधर-भाष्य- (मा.)
मदी. =मन्त्रार्थ- दीपिका- (शत्रुघ्न-कृता-, मूको)
मभा. =महाभारत-
महे. =महेश्वरवृत्ति (या.)
मा =माध्यन्दिन-संहिता- (शुक्ल-यजुर्वेदीया-)
माप्रा. =माध्यन्दिन-प्रातिशाख्य-(कात्यायनीय-)
माश. =माध्यन्दिन-शतपथ-ब्राह्मण-(=माशब्रा.)
माशब्रा. =माध्यन्दिन-शतपथ-ब्राह्मण-
मु. =मुद्गल-भाष्य- (ऋ.,मूको)
मै. =मैत्रायणीय-संहिता-(कृष्ण-यजुर्वेदीया-)
य. =यजुर्वेद-(सामान्येन)
या. =(यास्कीय-) निरुक्त-
र. =रघुवीर-संस्कृत-(क)
रा. =रावण-भाष्य- (ऋ.)
ल. =लक्ष्मणस्वरूप-संस्कृत-(या., वें.)
वाच. =वाचस्पत्य-(तारानाथ-कृत-बृहत्संस्कृताभिधान-)
विव. =विवरण-(माधव-कृत-, कौ., मूको.)
वें. =वेंकटात्मज-माधव-भाष्य-(ऋ.)
वेंक्रम. =(वेंकटात्मजमाधव-कृता-) ऋ. अनु.
वेसं. =वेद-संदेश- (विश्वबन्धु-कृत-)
वेको. =वेदार्थकोष- (=दयानन्दीय-वेदार्थसंग्रह-,चमूपति-कृत-)
वेंक. =वेंकटेश-भाष्य- (तै., मूको.)
वेसा. =वेद-सार (विश्वबन्धु-कृत-)
वैको. =वैदिक-कोष-(हंसराजीय-)
वैप. =वैदिक-पदानुक्रम-कोष-(प्रकृत-,अस्मदीय-)
वैभा. =वैदिक-कोष-(भास्करराय़ीय-)
वैवा. =वैदिकवाक्यान्वय-कोष-(प्रचिकीर्षित-, अस्मदीय-)
वैवि. =वैदिक-विश्वकोष- (प्रचिकीर्षित-, अस्मदीय-)
वैश. =वैदिकशब्दार्थ-कोष-(प्रचिकीर्षित-, अस्मदीय-)
शं. =शंकरकृत-भाष्य-
शक. =शब्द-कल्पद्रुम- (राधाकान्तदेव-कृत-)
शचि. =शब्दार्थचिन्तामणि-कोष-(सुखानन्द-कृत-)
शब्द. =शक.
शब्रा. =माशब्रा.
शंपा. =शंकरपाण्डुरङ्ग-संस्कृत-(शौ.)
शांआ. =शाङ्खायनाऽऽरण्यक-
शांश्रौ. =शाङ्खायन-श्रौतसूत्र-
शांब्रा. =शाङ्खायन-ब्राह्मण-
शौ. =शौनक-संहिता- (अथर्ववेदीया-)

शौच. =शौ. चतुरध्यायी-(प्रातिशाख्य-)
शौप. =शौनकीय-परिशिष्ट-(=अप.)
शौप्रा. =शौ. प्रातिशाख्य-
सभा. =सत्यव्रतसामश्रमि-संस्कृत-(कौ. प्रभृ.)
सा. =सायण-भाष्य- (ऋ. प्रभृ.)
सात. =सातवलेकर-संस्कृत-(ऋ. प्रभृ.)
सावे. =सामवेद-(सामान्येन)
स्क. =स्कन्दस्वामि-भाष्य- (ऋ , या.)

ABI. =Annals (*of the*) Bhandarkar (*Oriental Research*) Institute, (*Poona*).
AG. =Arnold, (*E. V.: Historical Vedic*) Grammar.
AJP. =American Journal (*of*) Philology (*Baltimore*).
AM. =Arnold, (*E. V.: Vedic*) Metre (*in its Historical Development*).
AO. =Acta Orientalia (*ediderunt Societates Orientales Batava Danica Norvegica*)
AR. =Aufrecht, (*Th.: Die Hymnen des*) Rgveda.
AUF. =AR.
AUS. =Allahabad University Studies.
AVM. =AM.
AVS. =Avery, (*John,*) : Verb (*-Inflection in Sanskrit*).
B. =Bloomfield, (*Maurice, art., trans.*)
BA. =Bloomfield, (*Maurice, : Hymns of*) Atharvaveda.
BAL. =Bulletin (*of the*) Adyar Library. (*Madras.*)
BC. =Bloomfield, (*Maurice, : Vedic*) Concordance.
BDG. =Brugmann, (*K.*+) Delbrück, (*B.*): Grundriss (*der vergleichenden Grammatic der Indo-Germanichen Sprachen*).
BDI. =Bulletin (*of the*) Deccan (*College Research*) Institute (*Poona*).
BEG. =BL.
BEN. =BS.
BG. =BL
BI. =Bloch, (*J. : L'*) Indo-Aryan du Veda ause temps modernes.
BKA =Barret, (*L. C.: The*) Kashmirian Atharvaveda (*with critical notes*
BL. =B .
BL. =Bergaigne, (*Abel. : Etudes surf le*) Lexique (*du Ṛgveda; Journal Asiatique, 1883-84*).
BS. =Benfey, (*Th. : Die Hymnen des*) Sāmaveda.
BSOS. =Bulletin (*of the*) School (*of*) Oriental Studies (*London*).
BV. =Bhāratīya Vidyā (*Bombay*).
BW. =Böhtlingk, (*Otto : Sanskrit*) Wörterbuch (*in kürzeren Fassung*).
C. =Caland, (*W., ed. art.*).
CA. =Choudhry, (*Tārāpāda,: On interpretation of doubtful words in*) Atharvaveda.
COB. =Chatterjee, (*Sunītikumāra*): Origion (*and development of*) Bengali (*Language*).
CR. =Calcatta Review.
DAS. =Delbrück, (*B.*) : Altindische Syntax.
F. =Florenze, (*C. A. : Dasf sechste Buch der Atharva Samhitā, übersetz und erklärt.*)
G. =GRV.
GA. =Grill, (*J. : Hundert Lieder des*) Atharvaveda, (*übersetz und mit text-kritischen und sachlichen Erläuterungen versehen*).
GG. =Geldner, (*K.F.: der Ṛgveda in Auswahl, ester Teil*) Glossar.
GK. =Geldner, (*K.F.*+) Kaegi, (*A : Siebenzig Lieder des Ṛgveda und mit Beiträgen von R. Roth*)
GR. =Grassmann (*H.*) : Ṛgveda *übersetzt und mit kritischen und*

erlauterenden Anmarkungen versehen)

GRI = Griffith, (*R P H I trans* ऋ.मा की शौ)

GRV = Geldner, (*K F der*) Ṛgveda (*i iv ubersetzt und erlautert*)

GVS = PG

GW = Grassmann, (*H*) Worterbuch (*zum Ṛgveda*)

H = Hillebrandt (*A art*)

HL = Hillebrandt (*A*) Lieder (*des Ṛgveda ubersetzt*)

HLR = HL

HM = Hillebrandt (*A Vedische*) Mythologie

IA = Indian Antiquary (*defunct*)

IBS = Index (*zu den Harmoneen und Descripanzen in Th*) Benfey s (*Ausgabe des*) Samaveda (*Indische Studien Vol III pp 199 247*).

IC = Indian Culture (*Calcutta*)

IHQ = Indian Historical Quarterly (*Calcutta*)

IS = Indi che Studien (*defunct ed Weber, A*)

JA = Journal Asiatique (*Paris*)

JAOS = Journal (*of the*) American Oriental Society

JBAS = Journal (*of the*) Bombay (*Branch of the Royal*) Asiatic Society

JBHU = Journal (*of the*) Benares Hindu University

JBRS = Journal (*of the*) Bihar (*and Orissa*) Research Society

JBU = Journal (*of the*) Bombay University

JC = Jacob (*Col G A*) A Concordance (*to the Principal Upanishads and Bhagavadgita*)

JIH = Journal of Indian History (*Madras*)

JMS = Journal (*of the*) Mythic Society (*Bangalore*)

JOR = Journal (*of*) Oriental Research (*Madras*)

JRAS = Journal (*of the*) Royal Asiatic Society (*of Great Britain and Ireland*)

JVI = Journal (*of the Śri*) Venkateśvara (*Oriental*) Institute (*Tirupati*)

K = Keith (*A B, trans*)

KT = K

KZ = Kuhn (*A + Aufrecht, Th*) Zeitschrift (*fur vergleichende Sprachforschung*)

L = Lanman (*C R Noun Inflection in the Veda JAOS X 325-601*)

LR = Ludwig, (*A der*) Ṛgveda (*order die heilegen Hymnen der Brahmana zum erster Male Vollstandig ins Deutsche uber setzt mit Commentar und Ein leitung Vol I-VI*)

LUD = LR

M = Muller, (*Max F, ed art*)

MEI = MGC

MG = Macdonell (*A A Vedic*) Grammar

MGC = Meillet, (*A + Vendryes J Traite de*) Grammaire (*comparee des Langues*) Classiques

MGS = Macdonell (*A A Vedic*) Grammar (*for*) Students

MK = Macdonell (*A A +*) Keith (*A B Vedic Index of Names and Subjects*)

MM = M

MR = Macdonell, (*A A A Vedic*) Reader (*for students*

MV = Muller (*Max F*) Vedic (*Hymns trans*)

MVG = MG

MVM = Macdonell (*A A*) Vedic Mythology

MW = Monier Williams (*Monier, A Sanskrit English Dictionary*)

NIA = New Indian Antiquary (*Poona*)

NW. =Neisser, (*W* : *zum*) Wörterbuch (*des Ṛgveda*).

OK. =Oertel, (*H.* : *zur*) Kapiṣṭhala kaṭha (*Saṁhitā*)

ORN. =Oldenburg, (*H.*) : Ṛgveda, (*Textkritische und Exegetische*) Noten.

OV. =Oldenburg, (*H.*) : Vedic (*Hymns, trans.*)

PA. =(*The*) Pariśiṣṭas (*of*) Atharvaveda (*Vols. I-III, Bolling, G M.+ Negelein, J.*)

PG. =Pischel, (*R.+*) Geldner, (*K. F.* : *Vedische Studien*).

PHQ. =(*The*) Panjab Historical Quarterly (*Lahore*).

PO. =(*The*) Poona Orientalist.

POC. =Proceedings (*of the all-India*) Oriental Conference.

PR. =Peterson, (*P.* : *Hymns from*) Ṛgveda.

PTR. =PG.

PW. =(*St.*) Petersburg (*Sanskrit*) Wörterbuch (*von Böhtlingk, Otto + Roth, Rudolph*).

R. =Roth (*R., art.*)

REIV. =RI.

RI. =Renou (*L.*) : Index (*Vedique, Vedic Studies, Lahore*)

RJ. =RR.

RR. =Rajwade, (*Vaijnath Kashinath* : *Words in*) Ṛgveda.

RW. =Roth, (*R.+*) Whitney, (*W.D., ed.* अौ.)

S. =Stevenson, (*J., ed.,* कौ.)

SB. =SBW.

SBW. =Schmidt, (*R.* : *Nachträge zum*) BW.

Sch. =Schroeder, (*Leopold von., art., ed.*)

SI. =Simon, (*R.*) : Index (*Verborum zum* वा.)

SIM. =SI.

ST. =S.

TV. =Thomas, (*F. W*) : Vedic (*Hymns, trans.*)

VB. =(*The*) Viśva Bhāratī (*Quarterly, Shantiniketan, Bengal*).

VPO. =Varmā, (*Siddheshwara* : *Critical studies in the*) Phonetic Observations (*of Indian Grammarians*).

VV =(*Bloomfield, M. + Edgerton, F.*) : Vedic Variants.

VVS. =Venkaṭasubbiah, (*A.*) : Vedic Studies.

W. =Whitney, (*W. D, trans., art*)

WAG =Wackernagel, (*J.*) : Altindische Grammatik.

wb. =Web

Web. =Weber, (*A., art., ed*)

WG. =Whitney, (*W. D.* : *Sanskrit*) Grammar.

WI. =Whitney, (*W D.*) : Index (*Verborum to* अौ.)

Wil. =Wilson, (*H. H., ed.* कौ.)

WIP. =Woolner, (*A. C*) : Introduction (*to*) Prakrit.

WIS. =Weber, (*A.*) : Indische Studien.

WN. / WNG. } =WAG.

WSR. =Whitney, (*W. D.*) : Supplement (*to WG.*) Roots, (*etc.*)

WR. =RW.

WS. / WSGS. } =WSR.

WW. =Walde, (*Alois, + Pokorny, Jullius* : *Vergleichendes*) Wörterbuch (*der Indo-germanischen Sprachen*).

WWA =Wüst, (*W.* : *Vergleichendes und Etymologisches*) Wörterbuch (*des Alt-indo arischen*), Altindischen.

WZKM. =Wiener Zeitschrift (*für die*) Kunde (*des*) Morgenlandes

Z. =ZA.

ZA. =Zimmer, (*H.*) : Altindische Leben.

ZDMG. =Zeitschrift (der) Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft

(ख) लेखकीयाः (of Authors)

लेखक	संक्षेप
अनन्ताचार्य-	तु अन
अमरसिंह-	,, अ.
आग्रायण	,, आग्रा. (या स्मृ.)
आत्मानन्द-	,, आ.
आनन्दतीर्थ-	,, आनन्द
आनन्दबोध-	,, आबो
आपस्तम्ब-	,, आपम, आपश्रौ
आपिशलि-	,, आपि (पा स्मृ.)
उद्गीथाचार्य-	,, उद्गी
उवट	,, उ
ऐतरेय-	,, ऐआ ऐब्रा
औदुम्बरायण-	,, औदु (या स्मृ.)
औपमन्यव	,, औपम (या स्मृ.)
और्णवाभ-	,, और्ण (या स्मृ.)
कठ-	,, क., कउ, काठ
कण्व	,, का, कण्वाश्रा
कपिष्ठल-	,, क.
काण्वक-	,, कण्व (या स्मृ.)
कात्यायन-	,, पावा, कार्श्रौ, माश्रा
काशकृत्स्न-	,, कान
काश्यप-	,, काश्य (पा स्मृ)
कुथुमि	,, कौ
कौथुम-	,, कौथु (पा स्मृ.)
कौत्सव्य-	तु कौनि
कौशिक-	,, कौसू
कौष्टुकि-	,, क्रौ (या स्मृ)
क्षीरस्वामिन्-	,, अक्षी
गार्ग्य-	,, गा (या, पा स्मृ)
गालव	,, गाल (पा या स्मृ.)
चमूपति-	,, वेत्रो
चर्मशिरस्-	,, चर्म (या स्मृ.)
चाक्रवर्मण-	,, चा (या स्मृ)
छन्दोग-	,, छाउ
जयादित्य-	,, पाका
जिनेन्द्रबुद्धि-	,, पान्या
जैमिनि-	,, जै जैब्रा
ज्ञानेन्द्रसरस्वती-	,, पासि‌त
ताण्ड्य-	,, ताब्रा
तारानाथ	,, वाच
तित्तिरि-	,, तै, तैआ, तैब्रा
तैटीकि-	,, तैट. (या स्मृ)
दयानन्द-	,, द
दुर्ग-	,, दु.
देवराजयज्वन्	,, दे
नारायण	,, पाउना.
पतञ्जलि-	,, पाम
पाणिनि-	,, पा
पैप्पलाद	,, पै
पौष्करसादि-	,, पौ (पावा स्मृ)
बादरायण-	,, बा
भट्टभास्कर-	तु भा
भट्टोजिदीक्षित-	,, पाभम, पाश, पासिकौ.
भरतस्वामिन्-	,, भ
भानुदीक्षित-	,, अभा
भारद्वाज-	,, भार (या स्मृ.)
भास्करराय-	,, वैभा
भोज-	,, भोउ.
महीधर-	,, म
महेश्वर-	,, महे
माधव-	,, विद, वें
मुद्गल-	,, मु.
यास्क-	,, या
रघुवीर-	,, र
राधाकान्तदेव-	,, राक
रावण-	,, रा
लक्ष्मणस्वरूप-	,, ल
वररुचि-	,, निस
वर्धमान-	,, पागम.
वाचस्पति-	,, वाच
वाजसनेय-	,, का मा
वामन-	,, पाका
वार्ष्यायणि-	,, वार्ष्या (या स्मृ.)
विश्वबन्धु-	,, देत्र, वेस, वेमा, वैप वैउ अम
वेंकटा(ऽऽर्यज) माधव-	,, वें, वेंऋअ
वेंकटेश-	,, वेंक
शंकर-	,, शं
शंकरपाण्डुरङ्ग-	,, शपा
शतबलाक्ष	,, शत (या स्मृ.)
शत्रुघ्न	,, मदी
शाकटायन-	,, पाउ, शा. (शा. स्मृ.)

शाकपूणि	तु शाक (या स्मृ)	श्वेतवनवासिन्	तु पाउश्वे	स्फोटायन-	तु स्फो (या स्मृ)
शाकल्य-	,, (पा या स्मृ)	सत्यव्रतसामश्रमिन्	,, ससा	हंसराज	,, वैको
शाखायन-	,, शाश्रा, शाश्रा, शाश्रौ	सातवलेकर-	,, सात	हरदत्त	,, पापम
शान्तनवाचार्य	,, फि	सायण	,, सा	हलायुध	,, श्रास
शौनक	,, ऋप्रा, शौ, शौच, शौप्रा	सुखानन्द	,, शचि	हारिद्रविक-	,, हा (या स्मृ)
श्रीनिवासयज्वन्	,, पस्व	सेनक	,, से (पा स्मृ.)		
		स्कन्दस्वामिन्-	,, स्क		
		स्थौलष्ठीवि-	,, स्थौ (या स्मृ.)		

Arnold, E V	cf AG, AM	Grill, J	,, GA,	Rajwade, V K	,, RR.
Aufrecht, Th	,, AR	Hillebrandt, A	,, H, HL., HM	Renou L	,, RI
Avery, J	,, AVS	Jacob, Col G A	,, JC	Roth, R	,, R, PW, RW.
Barret, L C	,, BKA	Keith, A B	,, K, MK	Schmidt, R	,, SBW
Benfey, Th	,, BS	Kuhn, A	,, KZ,	Schroeder, L	,, Sch.
Bergaigne, A	,, BL	Lanman, C R.	,, L	Simon R.	,, SI
Bloch, J	,, BI	Ludwig, A	,, LR.	Stevenson, J	,, S
Bloomfield, M	,, B, BC, VV	Macdonell, A A	,, MG, MGS., MK., MR., MVM	Thomas, F W	,, TV
Bohtlingk O	,, BW, PW			Varma, Siddheshwara	,, VPO
Bolling, L G	,, PA			Vendryes, J	,, MGC
Brugmann, K	,, BDG	Meillet, A	,, MGC	Venkata subbiah, A	,, VVS
Caland, W	,, C	Monier Williams, M	,, MW	Wackernagel, J	,, WAG
Chatterjee S K	,, COB	Muller, Max	,, M, MV	Walde, A	,, WW
Choudhry, T	,, CA	Negellein, J	,, PA.	Weber A	,, Web
Delbruck, B	,, DAS	Neisser, W.	,, NW	Whitney, W D	,, W, WG, WI, RW, WRS.
Edgerton, F	,, VV	Oertel H	,, OL.	Wilson, H H	,, Wil
Florenze, C A	,, F	Oldenburg H	,, ORN	Woolner, A C	,, WIP.
Geldner, K F	,, G GG., GK., GRV PG	Peterson, P	,, PR.	Wust, W	,, WWA
Grassmann H	,, GR GW	Pischel, R	,, PG	Zimmer, H	,, ZA
Griffith, R.P H	,, GrI.	Pokorny, J	,, WW		

(ग) सामान्याः (General)

१	=एकवचन	अध्या	=अध्याय-	आधा	=आर्धधातुकोद्य-
२	=द्विवचन	अमा	=अर्धमागधी-(मभा)	आन	=आनन्दाश्रम-संस्करण
३	=बहुवचन	अव	=अवधी-(नभा)	आम्या	=आसामी-(नभा)
अदा	=अदादिगण	अव्य	=अव्यय-	इटि	=इतोऽत्र टिप्पणं द्रष्टव्यम् (=पद्र टि)
अद्र	=अधो द्रष्टव्य-(,द्रा) (=पद्र)	अस	=अव्ययीभावसमास-	इस	=इतिहासपुराणीय-संस्कृत-
अप	=अपभ्रंश-(मभा)	आपि	=आपुरामरीका-चित्रशालि (त्रप्र)	उ	=उपवर्तिन्-
अभि	=अभिधानकोश-(नाना ग्रन्थ)	आत्म	=आत्मनेपद-(,दिन्)	उव	=(अनेकत्र मति) उपवर्तिन्-

उआ =उपर्यु आगामुक-(=वैतु गपू)
उदि =उड़िया-(नभा)
उप =उत्तरपद-
उपप्रस्व =उत्तरपदप्रकृतिस्वर-
उपु =उत्तमपुरुष-
उभ =उभयपद-(,°दिन्-)
उस =उपपदसमास-
उस =उपसंख्यान-,उपसंख्येय-
एउ =एकान्तरीय-उत्तर-
एउउ =(अनेकत्वे सति) एकान्तरीय-उत्तर-
एउटि. =एकान्तरीय-उत्तर-टिप्पण-(=एउ टि)
एउटिदि =एकान्तरीयोत्तरस्य टिप्पणस्य दिशा (=एउ टि दि)
एपू. =एकान्तरीय-पूर्व-
एपूटि =एकान्तरीय-पूर्व-टिप्पण-(=एपू टि)
एपूटिदि.=एकान्तरीयपूर्वस्य टिप्पणस्य दिशा (=एपू टि दि)
एपूदि =एकान्तरीयस्य पूर्वस्य दिशा (=एपू दि)
एपूपू. =(अनेकत्वे सति) एकान्तरीय-पूर्व-
एस्थि =एव-स्थित-
औ =औरस गंक-
औम =औपसर्गिक-अव्यय
औप =औपयिक-
क =कर्णिका
कण्ड्वा =कण्ड्वादिगण-
कर =कर्म(परक)पद-
कप्र =कर्मप्रवचनीय-
कस =कर्मधारयसमास-
कगस =कनिवाणान्तकृत-स समास-
कारसी =कारसी-(नभा)
काग =कारकसमास-
कास =कारकदर्शक-

कृत्-प्रस्व =कृत्प्रस्व
कृत्प्रस्व =कृत्प्रकृतिस्वर-
क्रि =क्रिया(परक)पद-
क्रिवि =क्रियाविशेषण-
क्रया =क्र्यादिगण-
ख =खण्ड-
ग =गति-
गद्र =गत-द्रष्टव्य-(,व्या-=यद्र)
गटि. =गत-टिप्पण-(=यद्र टि)
गपू =गत-पूर्व-
गपूटि =गतपूर्व-टिप्पण-(=गपू. टि)
गपूदि =गतपूर्वस्य दिशा (=गपू. दि)
गस =गतिसमास-
गस्व =गति-स्वर-
गुज =गुजराती-(नभा)
च =चतुर्थी-(विभक्ति-)
चस =चतुर्थीतत्पुरुषसमास-
चु चुरा =चुरादिगण-
जु =जुहोत्यादिगण-
टि. =टिप्पण
टिटि =टिप्पण- (अनेकत्वे सति)
त =तत्र
तना =तनादिगण-
तय =तद् यथा (=e g)
तस =तत्पुरुषसमास-
तु =तुलनीय-,(या- =cf)
तुटि =तुलनीय-टिप्पण (=तु टि)
तुदा =तुदादिगण-
तृ =तृतीया-(विभक्ति-)
तृतग =तृस
तृस =तृतीयातत्पुरुषसमास-
त्रिउ =त्र्यन्तरीय-उत्तर-
त्रिपू =त्र्यन्तरीय-पूर्व-
त्रिपूटि = " " टिप्पण-(=त्रिपू टि)
दशा =दशाति
दि =दिशा-
दिवा =दिवादिगण-

द्र =द्रष्टव्य-(,व्या-)
द्रवि =द्रविडभाषा-
द्वस =द्वन्द्वसमास-
द्वि =द्वितीया-(विभक्ति-)
द्विउ =द्व्यन्तरीय-उत्तर-
द्विउटि = ,, ,, टिप्पण-(=द्विउ टि)
द्विउटिदि =,, ,, ,, ,, दिशा (=द्विउ टि दि)
द्वितीस =द्वितीयातत्पुरुषसमास-
द्विपू. =द्व्यन्तरीय-पूर्व-
द्विपूटि =द्व्यन्तरीय-पूर्व-टिप्पण-(=द्विपू. टि)
द्विपूटिदि = ,, ,, दिशा (=द्विपू. टि दि)
द्विस =द्विगुसमास-
धा. =धातु-
धास्व =धातु-स्वर-
न =नपुंसक-
नभा =नवीना-, भारती-(भाषा-)
ना =नामपद- (=नाप)
नाउ =नान्तरीय-+उत्तर-
नाउउ =(अनेकत्वे सति) नान्तरीय-+उत्तर-
नाउटि =नान्तरीयोत्तर- टिप्पण-(=नाउ टि)
नाउटिदि =नान्तरीयोत्तरस्य टिप्पणस्य दिशा (=नाउ टि दि)
नाउदि. =नान्तरीयोत्तरस्य दिशा (=नाउ. दि)
नाधा =नामधातु
नाप =नाम(परक)पद-
नापू. =नान्तरीय-पूर्व-
नापूपू. =(अनेकत्वे सति) नान्तरीय-पूर्व-
नापूटि =नान्तरीयपूर्वटिप्पणस्य (=नापू. टि)
नापूटिदि. =नान्तरीयपूर्व-टिप्पण-दिशा(=नापू. टि. दि)

नापूदि. =नान्तरीयपूर्व- दिशा (=नापू.दि)
नापूसं. =नापू. सं.
नापूश. =नापू. शब्द-
नि. =निपात-
निसा. =निर्णयसागर-संस्करण-
नेपा. =नेपाली-(नभा.)
नैप्र. =नैरुक्तिक-प्रक्रिया-
पं. =पञ्चमी-(विभक्ति-)
पंस. =पञ्चमीतत्पुरुषसमास-
पंजा. =पंजाबी-(नभा.)
पर. =परस्मैपद-(,°दिन्-)
परि. =परिशिष्ट-(प्रकृतग्रन्थीय-)
पा. =पाठ-
पाप्र. =पाणिनीयप्रक्रिया-
पाभे. =पाठभेद-
पार. =पारसी-(=ईरानी-भाषा-)
पाली- =पाली-(मभा.)
पुं =पुंलिङ्ग-
पुष्पि. =पुष्पिका- (=colo-phen)
पू. =पूर्ववर्तिन्-
पूप. =पूर्वपद-
पूपप्रस्व. =पूर्वपदप्रकृतिस्वर-
पूपू =(अनेकत्वे सति) पूर्ववर्तिन्-
पृ. =पृष्ट-
पृपृ. =(अनेकत्वे सति) पृष्ट-
प्र. =प्रत्यय-
प्रग्र. =प्रकृतग्रन्थ-(,°न्थीय-,यथ. इह प्रग्र. (=वैर. वा तदीय- वा)
प्रथ. =प्रथमा-,(विभक्ति-)
प्रधा. =प्रकृत-धातु-
प्रपा. =प्रपाठक-
प्रपु =प्रथमपुरुष-
प्रभृ. =°प्रभृति-
प्रस्ता. =प्रस्तावना-(पार्श्वस्थग्रन्था-ऽन्तरीय-संकेताऽभावे प्रग्र)
प्रस्व. =प्रत्ययस्वर-

प्रा. =प्रातिशाख्य-(सामान्येन)
प्राकृ. =प्राकृत-(मभा.)
प्राग्र. =प्रासङ्गिक-ग्रन्थ-,°न्थीय-
प्राति. =प्रातिपदिक-
प्राभा =प्राचीना-,भारती-(भाषा-)
प्रास. =प्रादिसमास-
बंगा. =बंगाली-(नभा.)
बधा. =बहुप्रधान-धातु-
बस. =बहुव्रीहिसमास-
बिहा. =बिहारी-(नभा.)
बौसं. =बौद्धसंस्कृत-
भाप. =भाव(परक)पद-
भाप्र. =भाषाशास्त्रीय-प्रक्रिया-
भू. =भूमिका-(पार्श्वधृतग्रन्था-न्तरीयसंकेताऽभावे प्रग्र.)
भ्वा. =भ्वादिगण-
मं. =मन्त्र-
मपु. =मध्यमपुरुष-
मभा. =मध्यमकालीना-,भारती-(भाषा-)
मरा. =मराठी-(नभा.)
महा. =महामहोपाध्याय-
महारा. =महाराष्ट्री-(मभा.)
माग. =मागधी-(मभा.)
मुपा. =मुद्रितपाठ-(प्राग्र.)
मूआ. =मूआभा.
मूआभा. =मूलाऽऽर्यभाषा- (Ur-Aryan).
मूको. =मूल-(हस्तलिखित-ग्रन्थात्मक-) कोश-, °शीय- (,या-)
मूकोपा. =मूलकोशीयपाठ- (=मूको. पा)
मूग्र. =मूलग्रन्थीय-पाठ-(=मुपा.)
मूसं. =मूलसंस्कृत-(भाषा-)
मैमू. =मैसूरसंस्करण-
मॉविय. =मॉनियर्विलियम्स- (=मूसं, मूभाभा. काऽपेक्षय)

यक्र. =यथाक्रम-
यतु. =यथास्थानं तुलनीय-(,या)- (=यस्था. तु.)
यटि. =यथास्थानं टिप्पण- (=यस्था. टि.)
यद्र. =यथास्थानं द्रष्टव्य-(,व्या-)
यनि. =यथा प्रग्र. निर्दिष्ट-(,ष्टा-)
यमुपा. =यथामुद्रितपाठ-
यस्थ. =यथास्थल-
यस्था. =यथास्थान-
यस्थि. =यथास्थित-
योउ. =योग्यक्रियाक्षेप-प्रयोजक-+उपसर्ग-
रुधा. =रुधादिगण-
रू. =रूप-
वा. =वाक्यान्वय-
वि. =विशेषण-(=विष.)
विग. =विशेवि-
विप. =विशेषण(परक)पद-
विभ. =विभक्ति- .
विशे. =विशेष्यपद-
विशेवि. =विशेष्यगर्भित-विशेषण-
विस्व. =विभक्तिस्वर-
वैतु. =वैपरीत्येन तुलनीय-,(या-)
वैसं. =वैयक्तिक-संज्ञापद- (=व्यसं.)
वैसं =वैदिक-संस्कृत-
व्यसं. =व्यक्तिपरक-संज्ञापद-
व्यु. =व्युत्पत्ति-
व्रज. =व्रजभाषा-(नभा.)
शौर. =शौरसेनी-(मभा.)
श्रु. =श्रुति- (textual occurrence),
ष. =षष्ठी-(विभक्ति-)
षउ. =षडन्तरीय-उत्तर-
षस. =षष्ठीतत्पुरुषसमास-
स. =समास-
स. =समु.
सं. =संज्ञा-(=संर.)

स	=सबोधन
स	=सस्कर्तृ-
स	=सहिता-(=सपा)
सक्षे	='सङ्क्षेपा' इत्याख्य मिहत्य प्रकरणम्, कथित् सङ्क्षेपविशेष ।
सटि	=सस्कर्तृ टिप्पण-
सना	=सर्वनामन्-
सनि	=समाननिष्पत्तिक- (homo formative)
सप्त	=सप्तमी-(विभक्ति-)
सप	=सज्ञा(परक)पद-
सपा	=सहिता पाठ-
सप्र	=समान प्रकरण-
सव्यु	=समान-व्युत्पत्तिक- (cognate)
सश्रु	=समानश्रुति (co textual)
सस	–सप्तमीतत्पुरुष समास
सस्थ	=समान-स्थान-
साधा	=सार्वधातुकोदय-
साना	=साधारण-नामन् (common noun)
सासस्व	=सास्व
सास्व	=साधारणसमास स्वर-
सि	=सिंधी (नभा)
स्थ	=स्थल (textual occurrence)
स्वा	=स्वादिगण
स्वाअ	=स्वार्थप्रधान, अव्यय-
स्वाप्र	=स्वार्थ-प्रधान
हिं	=हिंदी (नभा)

Abb	= Abbreviations (प्रग्र)
abb	= abbreviation
Ar	= Arabic
Arm	= Armenian
art	= article
BI.	= Bibliotheca Indica
Bob	= Bohemian
Bret	= Breton
cf	= confer, compare
ch	= chapter
ed	= edited edition, editor
e g	= example gratia for example
Eng	= English
Eur	= European
f	= (and the) following
ff	= f (plural)
fn fnn	= footnote, footnotes
Fr	= French
Germ	= German
Gk	= Greek
Goth	= Gothic
Heb	= Hebrew
H. G	= High German
IA	= Indo Aryan
Ice	= Icelandic
id	= idem the same
IE	= Indo European
i e	= id est, 'that is'
Intro	= Introduction
Ion	= Ionic
Ir	= Iranian
Iri	= Irish
Lat	= Latin
Lith	= Lithunian
Ms	= Manuscript
Mss	= Manuscripts
Nor	= Norse
O	= Old
Op cit.	= Opere citato 'in the work cited'
p, pp	= Page pages
Pers	= Persian
Port	= Portuguese
Pre	= Preface
Pruss	= Prussian
q v	= quod vide 'which see'
RC	= Ready Reference Charts (प्रग्र)
Rom	= Romane
Russ	= Russian
Sax	= Saxon
Sec	= Section
Slav	= Slavanic
trans	= translation translator, translated
v	= vide, 'see'
v s	= versus, 'against'
v s v.	= vide sub voce 'see under the word
Zd	= Zend

—o— o—

(घ) सङ्क्षेपपाठ प्रकार (Method of reading abbreviations)

एते संक्षेपा इह ग्रन्थे मूलभागे च टिप्पणभागे चाभयत्र प्रयुज्यन्ते। मूलभाग तावद् प्रायेणा एव सङ्क्षेपा प्रयुज्यन्ते, टिप्पणभागे तु ते बाहुल्येनेति सुलक्ष इव भवति ग्रन्थीयभागभेदेन सङ्क्षेपीयभेदप्रयोगभेद । अथ शब्दार्थानामवबोधोऽनुरोधेन उभयत्र मूलभागे च टिप्पणभाग च सङ्क्षेपा पूरयित्वा पूरयित्वा च यथाप्रकरण विभक्तिनिर्देशयित्वा योजयित्वा च पठनीया भवन्ति । एव स्थितेप्यस्मिन् सङ्क्षेपमात्रसाधारणे तत्पाठप्रकारस्वरूपे, मूलभागीयानां सङ्क्षेपाणां तावत् सर्वत्र सप्तम्येकवचनप्रयोग एव प्रायेण प्राकरणिकतया भवत इति निर्विशेषलक्षीया विशेषे भवति, तत्र श्रु > त्र (ऋ २, १, ४ = ऋग्वेदे द्वितीये मण्डले प्रथमे सूक्ते चतुर्थे मन्त्रे)।

टिप्पणभागीयानां संक्षेपाणां तु यथा प्रकरणानुरोधतो नानाविभक्तियोगीयः प्रयोगोऽभीष्टः स्यात्, तथाऽसाविदानीं टिप्पणद्वयीसंक्षेपीयेण तत्तद्विभक्तियोगेन, विस्पष्टबोधसौकर्यार्थं मध्येटिप्पणप्रयुक्ततत्तत्संकेतीयशाब्दिकपर्याया-ऽनुवादसनाथितेन सता, निर्दिश्येत—

पूर्तिविभक्तियोगात् पूर्वाऽवस्था

४५२°) दकारादुत्तरमीकारोऽपि पठ्यते [तु. मै. प्रभृ. संदि., मा. का. सभु. स्थ. (= नाउ. रू.) च]। उ म. च (मा.) सा. च (का.) √अद् इत्यस्य शुद्धं वा लुप्तणिच्कं वा वृत्तमाहुः [तु. PW.; वैतु. भा. सा. K. च (तै.) यनि. इति (तु. काश्रौ. [५, १०, १२] प्रकृताज् जपात् पूर्ववर्तिनो यजुषोऽवदान-होमे विधानं कुर्वन्)]। यद्वा दकारस्य स्थाने धकार एव मौलिकः स्यात् (तु. संदि. मै १, १०, ४; क ८, १०) इति कृत्वा नेदं यनि. न वा √अद् इत्यस्य वृत्तं किं तर्हि < अव√धा इति द्र.।

५०४[k]) वस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। नाउउ. व्यु. औप. द्र.। पूप. √१अश्>*अुश्- इति अुस्थि- (यद्र.) इत्येतदीयस्य पूप. पर्यायः द्र.। उप. च *स्थिर्- [√स्था + भावे किरिः प्र. (तु. पाउ १, ५३ [=मौस्थि *स्थॄ इति भावे क्विन्तः])] इति नैप्र. >*थिर्- इति द्र. [एस्थि. यनि. अस्थिन तात्पर्य-मिति भावः (तु. [*अष्ठिर्->] पंजा. टिल्ला, हिं. टीला [<*अष्ठील्-])]।

पूर्तिविभक्तियोगादुत्तराऽवस्था[1]

४५२°) × × × × × [तुलनीयानि मैत्रायणीय-कृष्णयजुर्वेदसंहिताप्रभृतिषु संस्कर्तृटिप्पणानि, माध्यन्दिन-शुक्लयजुर्वेदसंहितायाः काण्वशुक्लयजुर्वेदसंहितायाश्च समानश्रुतिनी स्थले (=[इह कोषे] नान्तरीयोत्तरं रूपं) ×]। उवटो महीधरश् × माध्यान्दिनशुक्लयजुर्वेद-संहितायां) सायणश् × (काण्वशुक्लयजुर्वेदसंहितायां) × × × × × × × × [तुलनीयः (St.) Petersburg Wörterbuch (इति कोष-विशेषः); वैपरीत्येन तुलनीयं भास्करस्य, सायणस्य, कीथस्य × (तैत्तिरीयकृष्णयजुर्वेदसंहितायां [=तदीय-भाष्यादिषु प्रकटितं मतम्]) यथानिर्दिष्टम् × (तुलनीयः कात्यायनः [=सामर्थ्यात् संक्षेपीयो योगविभागो भवति] श्रौतसूत्रे [× × ×] × × × × × × ×)]। × × × × × × × (तुलनीये संस्कर्तृ-टिप्पणे मैत्रायणकृष्णयजुर्वेदसंहितायां × × × [च] कपिष्ठल-कृष्णयजुर्वेदसंहितायां × × [च]) × × × × यथा-निर्दिष्टं × × धातोर् × × × × × °उपसृष्टाद् × धातोर् निष्पन्नम् × द्रष्टव्यम्।

५०४[k]) बहुव्रीहिसमासे पूर्वपदप्रकृतिस्वरः (पाणि-नीयसूत्रम् × × × [=इह द्रष्टव्यम्]) नान्तरीयोत्तरो-त्तराणां व्युत्पत्तावौपयिकं द्रष्टव्यम्। पूर्वपदं धातोर् × इत्यतो निष्पन्नमौपकल्पनिकं प्रातिपदिकम् × × (यथा-स्थानं द्रष्टव्यस्य [=सामर्थ्यात् क्रमभेदो भवति]) × × पूर्वपदस्य × द्रष्टव्यम्। उत्तरपदं × औपकल्पनिकं प्राति-पदिकं × [(भवति) धातुः × च (अत्र सामर्थ्यात् × इत्यस्य स्थाने चकारद्वयं प्रयुक्तं भवति) × × प्रत्यय-श्च (तुलनीयं पाणिनीयव्याकरणीयमुणादिसूत्रं × × [भवति मौलिकवस्तुस्थितावौपकल्पनिको धातुः × × × ×])] × नैरुक्तप्रक्रियायां विपरिणतं (सद्) × औपकल्पनिकं प्रातिपदिकं × × द्रष्टव्यम् [एवंस्थिते यथानिर्दिष्टस्य × × × × (तुलय [औपकल्पनिकात् प्रातिपदिकाद् × इत्यतः विपरिणतं] पंजाबी-भाषायां × हिंदी-भाषायां × [औपकल्पनिकस्य प्रातिपदिकस्य × इत्यस्य विपरिणामः])]।

---

[1] × इति चिह्नस्थानीयानि शब्दरूपाणि पुरस्तात् पठितानि भवन्तीति कृत्वा तानि नेह पुनर्निर्देशं भजन्ते।

आशुपरामर्शिका-चित्राणि (Ready-Reference.Charts)

१. कौथुमसामवेदीय-स्थलाङ्कन-संवादनम्

एतत्कोपीयो द्वयङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः		प्राचीनम् त्र्यङ्कः प्रकारः		एतत्कोपीयो द्वयङ्कः प्रकारः		प्राचीनःपञ्चाङ्कः प्रकारः		प्राचीनम् त्र्यङ्कः प्रकारः	
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक- प्रपाठक- अर्ध- दशति-	मंत्र-	अध्याय- खंड-	मंत्र-	आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक- प्रपाठक- अर्ध- दशति-	मंत्र-	अध्याय- खंड-	मंत्र-
१	१-१०	१ १ १ १	१-१०	१ १	१-१०	१	२९३-३०२	१ ४ १ १	१-१०	३ ७	१-१०
,,	११-२०	,, ,, ,, २	१-१०	,, २	१-१०	,,	३०३-३१२	,, ,, ,, २	१-१०	,, ८	१-१०
,,	२१-३४	,, ,, ,, ३	१-१४	,, ३	१-१४	,,	३१३-३२२	,, ,, ,, ३	१-१०	,, ९	१-१०
,,	३५-४४	,, ,, ,, ४	१-१०	,, ४	१-१०	,,	३२३-३३१	,, ,, ,, ४	१-९	,, १०	१-९
,,	४५-५४	,, ,, ,, ५	१-१०	,, ५	१-१०	,,	३३२-३४१	,, ,, ,, ५	१-१०	,, ११	१-१०
,,	५५-६२	,, ,, २ १(६)	१-८	,, ६	१-८	,,	३४२-३५१	,, ,, २ १(६)	१-१०	,, १२	१-१०
,,	६३-७२	,, ,, ,, २(७)	१-१०	,, ७	१-१०	,,	३५२-३५९	,, ,, ,, २(७)	१-८	४ १	१ ८
,,	७३-८०	,, ,, ,, ३(८)	१-८	,, ८	१-८	,,	३६०-३६९	,, ,, ,, ३(८)	१-१०	,, २	१-१०
,,	८१-९०	,, ,, ,, ४(९)	१-१०	,, ९	१-१०	,,	३७०-३८०	,, ,, ,, ४(९)	१-११	,, ३	१-११
,,	९१-९६	,, ,, ,, ५(१०)	१-६	,, १०	१-६	,,	३८१-३९०	,, ,, ,, ५(१०)	१-१०	,, ४	१-१०
,,	९७-१०६	,, २ १ १	१-१०	,, ११	१-१०	,,	३९१-३९८	,, ५ १ १	१-८	,, ५	१-८
,,	१०७-११४	,, ,, ,, २	१-८	,, १२	१-८	,,	३९९-४०८	,, ,, ,, २	१-१०	,, ६	१-१०
,,	११५-१२४	,, ,, ,, ३	१-१०	२ १	१-१०	,,	४०९-४१८	,, ,, ,, ३	१-१०	,, ७	१-१०
,,	१२५-१३४	,, ,, ,, ४	१-१०	,, २	१-१०	,,	४१९-४२६	,, ,, ,, ४	१-८	,, ८	१-८
,,	१३५-१४४	,, ,, ,, ५	१-१०	,, ३	१-१०	,,	४२७-४३६	,, ,, ,, ५	१-१०	,, ९	१-१०
,,	१४५-१५४	,, ,, २ १(६)	१-१०	,, ४	१-१०	,,	४३७-४४६	,, ,, २ १(६)	१-१०	,, १०	१-१०
,,	१५५-१६४	,, ,, ,, २(७)	१-१०	,, ५	१-१०	,,	४४७-४५६	,, ,, ,, २(७)	१-१०	,, ११	१-१०
,,	१६५-१७४	,, ,, ,, ३(८)	१-१०	,, ६	१-१०	,	४५७-४६६	,, ,, ,, ३(८)	१-१०	,, १२	१-१०
,,	१७५-१८४	,, ,, ,, ४(९)	१-१०	,, ७	१-१०	,,	४६७-४७६	,, ,, ,, ४(९)	१-१०	५ १	१-१०
,,	१८५-१९३	,, ,, ,, ५(१०)	१-९	,, ८	१-९	,,	४७७-४८६	,, ,, ,, ५(१०)	१-१०	,, २	१-१०
,,	१९४-२०३	,, ३ १ १	१-१०	,, ९	१-१०	,,	४८७-४९६	,, ६ १ १	१-१०	,, ३	१-१०
,,	२०४-२१३	,, ,, ,, २	१-१०	,, १०	१-१०	,,	४९७-५१०	,, ,, ,, २	१-१४	,, ४	१-१४
,,	२१४-२२२	,, ,, ,, ३	१-९	,, ११	१-९	,,	५११-५२२	,, ,, ,, ३	१-१२	,, ५	१-१२
,,	२२३-२३२	,, ,, ,, ४	१-१०	,, १२	१-१०	,,	५२३-५३२	,, ,, ,, ४	१-१०	,, ६	१-१०
,,	२३३-२४२	,, ,, ,, ५	१-१०	३ १	१-१०	,,	५३३-५४४	,, ,, ,, ५	१-१२	,, ७	१-१२
,,	२४३-२५२	,, ,, २ १(६)	१-१०	,, २	१-१०	,,	५४५-५५३	,, ,, २ १(६)	१-९	,, ८	१-९
,,	२५३-२६२	,, ,, ,, २(७)	१-१०	,, ३	१-१०	,,	५५४-५६५	,, ,, ,, २(७)	१-१२	,, ९	१-१२
,,	२६३-२७२	,, ,, ,, ३(८)	१ १०	,, ४	१-१०	,,	५६६-५७७	,, ,, ,, ३(८)	१-१२	,, १०	१-१२
,,	२७३-२८२	,, ,, ,, ४(९)	१-१०	,, ५	१-१०	,,	५७८-५८५	,, ,, ,, ४(९)	१-८	,, ११	१-८
,,	२८३-२९२	,, ,, ,, ५(१०)	१-१०	,, ६	१-१०		×	×	×	×	

एतत्कोपीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	१-३	२	१	१	१	१-२	१	१	१	१-३
,,	४-६	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	७-९	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०-१२	,,	,,	,,	४	१-३	,,	२	१	१-३
,,	१३-१५	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१६-१८	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१९-२१	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	२२-२४	,,	,,	,,	८	१-३	,,	३	१	१-३
,,	२५-२६	,,	,,	,,	९	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	२७-२९	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३०-३१	,,	,,	,,	११	१-२	,,	४	१	१-२
,,	३२-३४	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३५-३६	,,	,,	,,	१३	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	३७-३८	,,	,,	,,	१४	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	३९-४१	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	५	१	१-३
,,	४२-४३	,,	,,	,,	१६	९-२	,,	,,	२	१-२
,,	४४-४६	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४७-४९	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	५०-५२	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	५३-५४	,,	,,	,,	२०	१-२	,,	६	१	१-२
,,	५५-५७	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	५८-५९	,,	,,	,,	२२	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	६०-६२	,,	,,	,,	२३	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	६३-६५	,,	,,	२	१	१-३	२	१	१	१-३
,,	६६-६८	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	६९-७१	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	७२-७४	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	७५-७७	,,	,,	,,	५	१-३	,,	२	१	१-३
,,	७८-८०	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	८१-८३	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	८४-८६	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	८७-८९	,,	,,	,,	९	१-३	,,	३	१	१-३
,,	९०-९२	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९३-९५	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९६-९८	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	९९-१००	,,	,,	,,	१३	१-२	,,	४	१	१-२
,,	१०१-१०२	,,	,,	,,	१४	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	१०३-१०४	,,	,,	,,	१५	१-२	,,	,,	३	१-२

एतत्कोपीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकार			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	१०५-१०७	२	१	२	१६	१-३	२	५	१	१-३
,,	१०८-११०	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१११-११३	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११४-११६	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	११७-११८	,,	,,	,,	२०	१-२	,,	,,	५	१-२
,,	११९-१२१	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	६	१-३
,,	१२२-१२४	,,	,,	,,	२२	१-३	,,	,,	७	१-३
,,	१२५-१२७	,,	२	१	१	१-३	३	१	१	१-३
,,	१२८-१३०	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१३१-१३३	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१३४-१३६	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१३७-१३९	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	१४०-१४२	,,	,,	,,	६	१-३	,,	२	१	१-३
,,	१४३-१४५	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१४६-१४९	,,	,,	,,	८	१-४	,,	,,	३	१-४
,,	१५०-१५२	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१५३-१५५	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३
,,	१५६-१५८	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१५९-१६०	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	४	१	१-२
,,	१६१ १६२	,,	,,	,,	१३	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	१६३-१६४	,	,,	,,	१४	१-२	,,	,	३	१-२
,,	१६५-१६७	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	५	१	१-३
,,	१६८-१७०	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१७१-१७३	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१७४-१७६	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	६	१	१-३
,,	१७७-१७९	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१८०-१८२	,,	,,	२	१	१-३	४	१	१	१-३
,,	१८३-१८५	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१८६-१९०	,,	,,	,,	३	१-५	,,	,,	३	१-५
,,	१९१-१९३	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१९४-१९६	,,	,,	,,	५	१-३	,,	२	१	१-३
,,	१९७-१९९	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२००-२०२	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२०३-२०५	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	२०६-२०८	,,	,,	,,	९	१-३	,,	३	१	१-३
,,	२०९-२११	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२१२-२१३	,,	,,	,,	११	१-२	,,	४	१	१-२
,,	२१४-२१६	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	२	१-३

एतत्कोषीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	२१७-२१८	२	२	२	१३	१-२	४	४	३	१-२
,,	२१९-२२१	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	५	१	१-३
,,	२२२-२२४	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२२५-२२७	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२२८-२२९	,,	,,	,,	१७	१-२	,,	६	१	१-२
,,	२३०-२३२	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२३३-२३५	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२३६-२३८	,,	३	१	१	१-३	५	१	१	१-३
,,	२३९-२४१	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२४२-२४७	,,	,,	,,	३	१-६	,,	,,	३	१-६
,,	२४८-२५३	,,	,,	,,	४	१-६	,,	२	१	१-६
,,	२५४-२५६	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२५७-२५९	,,	,,	,,	६	१-३	,,	३	१	१-३
,,	२६०-२६२	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२६३-२६५	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२६६-२६८	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	२६९-२७१	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	४	१	१-३
,,	२७२ २७३	,,	,,	,,	११	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	२७४-२७६	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२७७-२७९	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	५	१	१-३
,,	२८०-२८२	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२८३-२८४	,,	,,	,,	१५	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	२८५-२८७	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	६	१	१-३
,,	२८८-२८९	,,	,,	,,	१७	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	२९०-२९२	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२९३-२९५	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	२९६-२९८	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	७	१	१-३
,,	२९९-३०१	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३०२-३०४	,,	,,	,,	२२	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३०५-३०७	,,	,,	२	१	१-३	६	१	१	१-३
,,	३०८-३१०	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३११-३१७	,,	,,	,,	३	१-७	,,	,,	३	१-७
,,	३१८-३२४	,,	,,	,,	४	१-७	,,	२	१	१-७
,,	३२५-३२८	,,	,,	,,	५	१-४	,,	,,	२	१-४
,,	३२९-३३१	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३३२-३३४	,,	,,	,,	७	१-३	,,	३	१	१-३
	३३५-३३७	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	२	१-३
	३३८-३४०	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	३	१-३

एतत्कोषीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	३४१-३४३	२	३	२	१०	१-३	६	३	४	१-३
,,	३४४-३४६	,,	,,	,,	११	१-३	,,	४	१	१-३
,,	३४७-३४८	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	३४९-३५१	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३५२-३५४	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	५	१	१-३
,,	३५५-३५७	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३५८-३६०	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	६	१	१-३
,,	३६१-३६२	,,	,,	,,	१७	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	३६३-३६५	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३६६-३६८	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	३६९-३७१	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	३७२-३७४	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	७	१	१-३
,,	३७५-३७७	,,	,,	,,	२२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३७८-३८०	,,	,,	,,	२३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३८१-३८३	,,	४	१	१	१-३	७	१	१	१-३
,,	३८४-३८६	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३८७-३९६	,,	,,	,,	३	१-१०	,,	,,	३	१-१०
,,	३९७-४०६	,,	,,	,,	४	१-१०	,,	२	१	१-१०
,,	४०७-४१०	,,	,,	,,	५	१-४	,,	,,	२	१-४
,,	४११-४१३	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४१४-४१६	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	४१७-४१९	,,	,,	,,	८	१-३	,,	३	१	१-३
,,	४२०-४२२	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	४२३-४२५	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४२६-४२८	,,	,,	,,	११	१-३	,,	४	१	१-३
,,	४२९-४३०	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	४३१-४३३	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४३४-४३६	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	५	१	१-३
,,	४३७-४३९	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	४४०-४४२	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४४३-४४५	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	६	१	१-३
,,	४४६-४४७	,,	,,	,,	१८	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	४४८-४५०	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४५१-४५३	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	४५४-४५६	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	४५७-४५९	,,	,,	,,	२२	१-३	,,	७	१	१-३
,,	४६०-४६२	,,	,,	,,	२३	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	४६३-४६५	,,	,,	,,	२४	१-३	,,	,,	३	१-३

एतत्कोपीयो द्वयङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकार					प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	९५५-९५६	२	७	३	१७	१-२	१६	४	१	१-२
,,	९५७-९५८	,,	,,	,,	१८	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	९५९-९६०	,,	,,	,,	१९	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	९६१-९६३	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	९६४-९६६	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	९६७-९६९	,,	८	१	१	१-३	१७	१	१	१-३
,,	९७०-९७२	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९७३-९७४	,,	,,	,,	३	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	९७५-९७७	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	९७८-९८०	,,	,,	,,	५	१-३	,,	२	१	१-३
,,	९८१-९८३	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९८४-९८६	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९८७-९८८	,,	,,	,,	८	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	९८९-९९१	,,	,,	,,	९	१-३	,,	३	१	१-३
,,	४९२-९९४	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९९५-९९७	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९९८-१०००	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	४	१	१-३
,,	१००१-१००३	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	२	१-४
,,	१००४-१००६	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१००७-१००९	,,	,,	२	१	१-३	१८	१	१	१-३
,,	१०१०-१०१२	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०१३-१०१५	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०१६-१०१८	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१०१९-१०२४	,,	,,	,,	५	१-६	,,	२	१	१-६
,,	१०२५-१०२६	,,	,,	,,	६	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	१०२७-१०२८	,,	,,	,,	७	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	१०२९-१०३१	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१०३२-१०३३	,,	,,	,,	९	१-२	,,	,,	५	१-२
,,	१०३४-१०३६	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३
,,	१०३७-१०३८	,,	,,	,,	११	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	१०३९-१०४०	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	१०४१-१०४२	,,	,,	,,	१३	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	१०४३-१०४५	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	१०४६-१०४८	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	६	१-३
,,	१०४९-१०५०	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	४	१	१-३
,,	१०५१-१०५४	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०५५-१०५७	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०५८-१०६०	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	४	१-३

एतत्कोपीयो द्वयङ्कः प्रकारः		प्राचीन.पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कःप्रकारः			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	१०६१-१०६३	२	८	३	१	१-३	१९	१	१	१-३
,,	१०६४-१०६७	,,	,,	,,	२	१-४	,,	,,	२	१-४
,,	१०६८-१०७०	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०७१-१०७२	,,	,,	,,	४	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	१०७३-१०७४	,,	,,	,,	५	१-२	,,	,,	५	१-२
,,	१०७५-१०७७	,,	,,	,,	६	१-३	,,	२	१	१-३
,,	१०७८-१०८०	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०८१-१०८३	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०८४-१०८६	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१०८७-१०८९	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३
,,	१०९०-१०९२	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०९३-१०९५	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०९६-१०९८	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	४	१	१-३
,,	१०९९-११०१	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११०२-११०४	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११०५-११०७	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	५	१	१-३
,,	११०८-१११०	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११११-१११४	,,	,,	,,	१८	१-४	,,	,,	३	१-३
,,	१११५-१११७	,,	९	१	१	१-३	२०	१	१	१-३
,,	१११८-११२०	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११२१-११२३	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११२४-११२६	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	११२७-११२९	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	११३०-११३१	,,	,,	,,	६	१-२	,,	२	१	१-३
,,	११३२-११३४	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११३५-११३७	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११३८-११३९	,,	,,	,,	९	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	११४०-११४२	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३
,,	११४३-११४५	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११४६-११४७	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	३	१-३
,,	११४८-११५०	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	११५१-११५३	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	४	१	१-३
,,	११५४-११५६	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११५७-११५९	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११६०-११६२	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	११६३-११६५	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	[illegible]	१	१-२
,,	११६६-११७१	,,	,,	२	१	१-६	,,	,,	२	१-६
,,	११७२-११७३	,,	,,	,,	२	१-२	,,	६	१	१-२

एतत्कोषीयो द्व्यङ्क प्रकार		प्राचीन पञ्चाङ्क प्रकार					प्राचीनश् चतुरङ्क प्रकार			
आह्निक-	मंत्र-	आह्निक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खण्ड-	सूक्त-	मंत्र-
२	७५२-७५४	२	६	२	९	१-३	१२	३	३	१-३
,,	७५५-७५७	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	४	१	१-३
,,	७५८-७६०	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	७६१-७६२	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	७६३-७६४	,,	,,	,,	१३	१-२	,	,,	४	१-२
,,	७६५-७६७	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	५	१	१-३
,,	७६८-७७०	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	७७१-७७२	,,	,,	,,	१६	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	७७३-७७५	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	७७६-७७८	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	६	१	१-३
,,	७७९-७८१	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	७८२-७८४	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	७८५-७८९	,,	,,	३	१	१-५	१३	१	१	१-५
,,	७९०-७९३	,,	,,	,,	२	१-४	,,	,,	२	१-४
,,	७९४-७९९	,,	,,	,,	३	१-६	,,	२	१	१-६
,,	८००-८०२	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	८०३-८०५	,,	,,	,,	५	१-३	,,	३	१	१-३
,,	८०६-८०७	,,	,,	,,	६	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	८०८-८०९	,,	,,	,,	७	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	८१०	,,	,,	,,	८	१	,,	४	१	१-
,,	८११	,,	,,	,,	९	१	,,	,,	२	१-
,,	८१२-८१४	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	८१५-८१७	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	८१८-८२०	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	८२१-८२३	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	५	१	१-३
,,	८२४-८२६	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	८२७-८२९	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	८३०-८३२	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	६	१	१-३
,,	८३३-८३५	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	८३६-८३८	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	८३९-८४१	,,	७	१	१	१-३	१४	१	१	१-३
,,	८४२-८४३	,,	,,	,,	२	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	८४४-८४६	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	८४७-८४९	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	८५०-८५२	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	८५३-८५५	,,	,,	,,	६	१-३	,,	२	१	१-३
.	८५६-८५८	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
.	८५९-८६१	,,	,,	,,	८	१ ३	,,	,,	३	१-३

एतत्कोषीयो द्व्यङ्कः प्रकार		प्राचीन. पञ्चाङ्क प्रकार					प्राचीनश् चतुरङ्क प्रकारः			
आह्निक-	मंत्र-	आह्निक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खण्ड-	सूक्त-	मंत्र-
२	८६२	२	७	१	९	१	१४	२	४	१
,,	८६३-८६४	,,	,,	,,	१०	१-२	,,	३	१	१-२
,,	८६५-८६७	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	८६८-८७०	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	८७१-८७३	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	८७४-८७६	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	४	१	१-३
,,	८७७-८८१	,,	,,	,,	१५	१-५	,,	,,	२	१-५
,,	८८२-८८४	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	८८५-८८७	,,	,,	२	१	१-३	१५	१	१	१-३
,,	८८८-८९०	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१
,,	८९१-८९३	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	८९४-८९५	,,	,,	,,	४	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	८९६-८९८	,	,,	,,	५	१-३	,,	२	१	१-३
,,	८९९-९०१	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९०२-९०३	,,	,,	,,	७	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	९०४-९०५	,,	,,	,,	८	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	९०६-९०८	,,	,,	,,	९	१-३	,,	३	१	१-३
,,	९०९-९१०	,,	,,	,,	१०	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	९११-९१३	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९१४-९१६	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	४	१	१-३
,,	९१७-९१९	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९२०-९२२	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९२३-९२४	,,	,,	३	१	१-२	१६	१	१	१ २
,,	९२५-९२८	,,	,,	,,	२	१-४	,,	,,	२	१-४
,,	९२९-९३०	,,	,,	,,	३	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	९३१-९३२	,,	,,	,,	४	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	९३३-९३४	,,	,,	,,	५	१-२	,,	,,	५	१-२
,,	९३५	,,	,,	,,	६	१	,,	२	१	१
,,	९३६	,,	,,	,,	७	१	,,	,,	२	१
,,	९३७-९३८	,,	,,	,,	८	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	९३९	,,	,,	,,	९	१	,,	,,	४	१
,,	९४०-९४२	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	९४३	,,	,,	,,	११	१	,,	३	१	१
,,	९४४	,,	,,	,,	१२	१	,,	,,	२	१
,,	९४५	,,	,,	,,	१३	१	,,	,,	३	१
,,	९४६-९४८	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	९४९-९५१	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	९५२-९५४	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	६	१-३

एतत्कोपीयो द्व्यङ्कः प्रकारः — आह्निक-	मंत्र-	प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः — आह्निक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः — अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	९५५-९५६	२	७	३	१७	१-२	१६	४	१	१-२
,,	९५७-९५८	,,	,,	,,	१८	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	९५९-९६०	,,	,,	,,	१९	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	९६१-९६३	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	९६४-९६६	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	९६७-९६९	,,	८	१	१	१-३	१७	१	१	१-३
,,	९७०-९७२	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९७३-९७४	,,	,,	,,	३	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	९७५-९७७	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	९७८-९८०	,,	,,	,,	५	१-३	,,	२	१	१-३
,,	९८१-९८३	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९८४-९८६	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९८७-९८८	,,	,,	,,	८	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	९८९-९९१	,,	,,	,,	९	१-३	,,	३	१	१-३
,,	४९२-९९४	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९९५-९९७	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९९८-१०००	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	४	१	१-३
,,	१००१-१००३	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	२	१-४
,,	१००४-१००६	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१००७-१००९	,,	,,	२	१	१-३	१८	१	१	१-३
,,	१०१०-१०१२	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०१३-१०१५	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०१६-१०१८	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१०१९-१०२४	,,	,,	,,	५	१-६	,,	२	१	१-६
,,	१०२५-१०२६	,,	,,	,,	६	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	१०२७-१०२८	,,	,,	,,	७	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	१०२९-१०३१	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१०३२-१०३३	,,	,,	,,	९	१-२	,,	,,	५	१-२
,,	१०३४-१०३६	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३
,,	१०३७-१०३८	,,	,,	,,	११	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	१०३९-१०४०	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	१०४१-१०४२	,,	,,	,,	१३	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	१०४३-१०४५	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	१०४६-१०४८	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	६	१-३
,,	१०४९-१०५०	,,	,,	,,	१६	१-२	,,	४	१	१-२
,,	१०५२-१०५४	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०५५-१०५७	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०५८-१०६०	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	४	१-३

एतत्कोपीयो द्व्यङ्कः प्रकारः — आह्निक-	मंत्र-	प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः — आह्निक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः — अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	१०६१-१०६३	२	८	३	१	१-३	१९	१	१	१-३
,,	१०६४-१०६७	,,	,,	,,	२	१-४	,,	,,	२	१-४
,,	१०६८-१०७०	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०७१-१०७२	,,	,,	,,	४	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	१०७३-१०७४	,,	,,	,,	५	१-२	,,	,,	५	१-२
,,	१०७५-१०७७	,,	,,	,,	६	१-३	,,	२	१	१-३
,,	१०७८-१०८०	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०८१-१०८३	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०८४-१०८६	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१०८७-१०८९	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३
,,	१०९०-१०९२	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०९३-१०९५	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०९६-१०९८	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	४	१	१-३
,,	१०९९-११०१	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११०२-११०४	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११०५-११०७	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	५	१	१-३
,,	११०८-१११०	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११११-१११४	,,	,,	,,	१८	१-४	,,	,,	३	१-३
,,	१११५-१११७	,,	९	१	१	१-३	२०	१	१	१-३
,,	१११८-११२०	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११२१-११२३	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११२४-११२६	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	११२७-११२९	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	११३०-११३१	,,	,,	,,	६	१-२	,,	२	१	१-३
,,	११३२-११३४	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११३५-११३७	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११३८-११३९	,,	,,	,,	९	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	११४०-११४२	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३
,,	११४३-११४५	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११४६-११४७	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	३	१-३
,,	११४८-११५०	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	११५१-११५३	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	४	१	१-३
,,	११५४-११५६	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११५७-११५९	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११६०-११६२	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	११६३-११६५	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	[illegible]	१	१-२
,,	११६६-११७१	,,	,,	२	१	१-६	,,	[illegible]	२	१-६
,,	११७२-११७३	,,	,,	,,	२	१-२	,,	[illegible]	१	१-२

एतत्कोपीयो द्व्यङ्क प्रकार		प्राचीन पञ्चाङ्क प्रकार					प्राचीनश् चतुरङ्क प्रकार			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खण्ड-	सूक्त-	मंत्र-
२	११७४	२	९	२	३	१	२०	६	२	१
,,	११७५	,,	,,	,,	४	१	,,	,,	३	१
,,	११७६	,,	,,	,,	५	१	,,	,,	४	१
,,	११७७	,,	,,	,,	६	१	,,	,,	५	१
,,	११७८-११८०	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	६	१-३
,,	११८१-११८३	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	७	१-३
,,	११८४-११८६	,,	,,	,,	९	१-३	,,	७	१	१-३
,,	११८७-११८९	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११९०-११९२	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११९३-११९५	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	४	१-३

एतत्कोपीयो द्व्यङ्क प्रकार		प्राचीन पञ्चाङ्क प्रकार					प्राचीनश् चतुरङ्क प्रकार			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खण्ड-	सूक्त-	मंत्र-
२	११९६-११९८	२	९	२	१३	१-३	२०	७	५	१-३
,,	११९९-१२०१	,,	,,	३	१	१-३	२१	१	१	१-३
,,	१२०२-१२०४	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१२०५-१२०७	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१२०८-१२१०	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१२११-१२१३	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	१२१४-१२१६	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	६	१-३
,,	१२१७-१२१९	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	७	१-३
,,	१२२०-१२२२	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	८	१-३
,,	१२२३-१२२५	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	९	१-३

२. शंपा. RW इत्याथर्वणसंस्करणयोः स्थलाङ्कनसंवादनम्

शंपा			<>	RW		
काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-		काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-
७	६	१-२	} =	७	६	१-४
,,	७	१-२	}			
,,	४६	१	} =	,,	४५	१-२
,,	४७	१	}			
,,	७०	१-२	} =	,,	६८	१-३
,,	७१	१	}			
,,	७५	१-२	} =	,,	७२	१-३
,,	७६	१	}			
,,	८०	१-४	} =	,,	७६	१-६
,,	८१	१-२	}			
८	१०	१-१३	=	८	१०	१-७
,,	११	१-१०	=	,,	१०	८-१७
,,	१२	१-८	=	,,	१०	१८-२१
,,	१३	१-१६	=	,,	१०	२२-२५
,,	१४	१-१६	=	,,	१०	२६-२९
,,	१५	१-४	=	,,	१०	३०-३३
९,	६	१-१०	=	९,	६	१-१७

शंपा			<>	RW		
काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-		काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-
९	७	१-१३	=	९	६	१८-३०
,,	८	१-९	=	,,	,,	३१-३९
,,	९	१-१०	=	,,	,,	४०-४४
,,	१०	१-१०	=	,,	,,	४५-४८
,,	११	१-१४	=	,,	,,	४९-६२
,,	१२	१-६	=	,,	७	१-२६
,,	१३	१-२२	=	,,	८	१-२२
,,	१४	,,	=	,,	९	,,
,,	१५	१-२८	=	,,	१०	१-२८
११	३	१-३१	=	११	३	१-३१
,,	४	१-१८	=	,,	,,	३२-४९
,,	५	१-७	=	,,	,,	५०-५६
१२	५	१-६	=	१२	५	१-६
,,	६	१-५	=	,,	,,	७-११
,,	७	१-१६	=	,,	,,	१२-२७
,,	८	१-१०	=	,,	,,	२८-३८
,,	९	१-८	=	,,	,,	३९-४६

शंपा			<>	RW.		
काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-		काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-
१२	१०	१-१५	=	१२	५	४७-६१
,,	११	१-१२	=	,,	,,	६२-७३
१३	४	१-१३	=	१३	४	१-१३
,,	५	१-८	=	,,	,,	१४-२१
,,	६	१-७	=	,,	,,	२२-२८
,,	७	१-१७	=	,,	,,	२९-४५
,,	८	१-६	=	,,	,,	४६-५१
,,	९	१-५	=	,,	,,	५२-५६
१५	२	१-२८	=	१५	२	१-४
,,	४	१-१८	=	,,	४	१-६
,,	५	१-१६	=	,,	५	१-७
,,	६	१-२६	=	,,	६	१-९
,,	१३	१-१४	=	,,	१३	१-९
,,	१४	१-२४	=	,,	१४	१-१२
१६	५	१-१०	=	१६	५	१-६
,,	८	१-३३	=	,,	८	१-२७

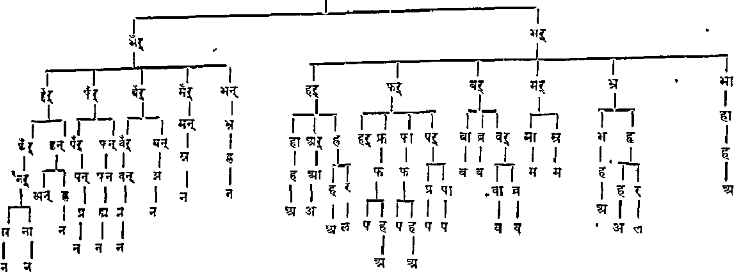
३. प्रस्तुतकोपीय श्राधिपृष्ठिको वैयुत्पत्तिक-स्तम्भविभागः

(THE PAGE-PLAN OF THE ETYMO-GRAMMATICAL COLUMNS IN THE CONCORDANCE)

गुषा कृष्णा मुद्रा The bolder black type. १मः स्तम्भः 1stColumn.	लघ्वी कृष्णा मुद्रा The smaller black type २यः स्तम्भः 2nd Column	३यः स्तम्भः 3rd Column	४थः स्तम्भः 4th Column	५मःस्तम्भ 5thColm
१. प्रतिपरामर्शीया निर्देशाः cross-referential entries.	×	×	×	×
२. उपसर्ग-व्यतिरिक्ता निपाताः adnominal prepositions & particles	→ समासाश्च तद्धिताश्च compounds & secondary formations.	×	×	×
३. अयौगिकनिर्देशानि व्ययानि प्रातिपदिकानि unpedegreed declinables.	→ १. नामधातवः denominatives	→ कृतः primary derivatives.	→ समासाः compounds.	×
	→ २. समासाः compounds.	→ १. समासाः compounds. २. समानादिवर्णास्तद्धिताः homo-vocalic secondary derivatives	× × → समासाः compounds. → विभिन्नादिवर्णास्तद्धिताः allovocalic secondary derivatives.	×
	→ ३. समानादिवर्णास्तद्धिताः homo-vocalic secondary derivatives.	→ समासाः compounds. → विभिन्नादिवर्णास्तद्धिताः allo-vocalic secondary derivatives.	→ समासाः compounds. → समासाः compounds.	×
४. उपसृष्टाऽनुपसृष्टा मूलधातवः primary roots, simple as well as composite.	→ १. व्ययाः कृतः declinable derivatives.	→ १. नामधातवः denominatives. २. समासाः compounds. ३. समानादिवर्णास्तद्धिताः homo-vocalic secondday derivatives.	→ कृतः Primary derivatives. → समासाः compounds. → विभिन्नादिवर्णास्तद्धिताः allovocalic secondary derivatives.	→ समासाः compounds. ,, ,, ,, ,,
	→ २. अव्ययाः कृतः indeclinable derivatives.	→ उपचयात्मका अव्ययाः कृतः extensional absolutives & infinitives.	× ×	× ×

४. मूलाऽऽर्यभाषीयस्य भृँ इत्यस्य त्रिवृत्तविपरिणाम-प्रस्तारः

(THE THREE FOLD VARIATIONAL EXPANSION OF THE UR ARYAN भृँ)

[1] प्रस्तारगतेषु ध्वनिषु सर्वत्र स्वराङ्कनाऽभावेऽपि स्वाभाविकी सस्वरता सुस्थिता द्रष्टव्या ।

[2] एतत्-प्रभृति पूर्ववर्तिनौ रषौ निमित्तीकृत्याऽऽविर्भावुको न् >ण् इति विपरिणामस्तत्र तत्र यथासंभवं सगतो द्रष्टव्य ।

(ख) भ्रि(भ्रीँ)र्[1]

- भिँर्
  - हिँर्
    - इँर् — [2]निर्
      - त्रि — नि
      - नी — नि
    - हिन्
      - इन्
      - ह्नि — नि
  - पिँर्
    - पिँर् — पिर् — प्रि — नि
    - फिन् — फ्नि — ह्नि — नि
  - बिँर्
    - भिँर् — विन् — त्रि — नि
    - बिन् — म्नि — नि
  - मिँर् — भिन् — म्रि — नि
  - भिन् — भ्नि — ळि — नि
- भिर्
  - हिर्
    - ह्री — हि — इ
    - इर् — ई — इ
    - ह्रि
      - ह्रि — इ
      - रि — नि
  - पिर्
    - हिर्
    - भ्रि — फि
      - पि
      - हि — ई
    - फी — फि
      - रि
      - हि — ई
    - पिर्
      - प्रि — पि
      - पी — पि
  - बिर्
    - बी — वि
    - भ्रि — वि
    - विर्
      - वी — वि
      - भ्रि — वि
  - मिर्
    - मी — मि
    - म्रि — मि
  - भ्रि
    - भि — हि — इ
    - हि
      - हि — इ
      - रि — लि
  - भी — ही — हि — इ

[1]प्रस्तारगतेषु ध्वनिषु सर्वत्र स्वराङ्कनाऽभावेऽपि स्वाभाविकी सस्वरता सुस्थिता द्रष्टव्या ।

[2]एतद् प्रभृति पूर्ववर्तिनौ रषौ निमित्तीकृत्य याऽऽविर्भावुको न् > ण् इति विपरिणामस्तत्र तत्र यथासम्भव रागतो द्रष्टव्य ।

(ग)भु (भ्रुँ)र्[1]

[1]प्रस्तारगतेषु ध्वनिषु सर्वत्र स्वराङ्कनाऽभावेऽपि स्वाभाविकी सस्वरता सुस्थिता द्रष्टव्या ।

[2]एतत् प्रभृति पूर्ववर्तिनौ रषौ निमित्तीकृत्याऽऽविर्भावुको न् >ण् इति विपरिणामस्तत्र तत्र यथासम्भव सगतो द्रष्टव्य ।

अथ

वैदिक-पदानुक्रम-कोषे

सांहितिके प्रथमे विभागे

प्रथमः खण्डः

अ

१ अ॒- ←अस्मद् द्र
 २ *अँ→न् ←अस्मद् द्र
३ अ॒ , ४ अ- ←इदम् द्र
५ अ॒ ←एतद् द्र
६ अ॒[a] ←नञ्
 अन्[b]
अंश॒[c]- -श ऋ २ १,४, २७, १ ५ ४२, ५ ७, ३२, १२, मा ३४, ५४†, का ३३, २, १७†, मै १, ६, १२ ¶, काठ ११, १२†, शौ ६, ४, २ २०, ५९, ३†, पै ६, १९, ४, -शम् ऋ १, १०२, ४ २ १९, ५ ३ ४५, ४ तै ७, १, ६, २ ¶, शौ ७, ५२, ४, ११, ८, २ पै २, २३, १ ३, ३६, ५†, ५, १३, ४ १६, ४ १२, ६, ७ १७, १३, २ -शस्य मै १, ६, १२¶, -शा ऋ ५ ८६, ५ १०, १०६, ९ -शा ऋ १०, ३१, ३ -शान् शौ ११, १, ५ पै १६, ८९, ५ -शाय ऋ १, ११२, १ मा १०, ५ का ११, ४, २, तै १, ८, १३, ३ मै २, ६, ११, काठ १५, ७, -शेन मै ३, ८, ४, काठ ८, १७
 [°श- पर्या°, भूत° द्र]
अश प्र्री- अस- अद्र
¶अश प्रास्[d]- -स मै १, ६, १२
¶अश-भू[e]- -भुवा तै ६, ४, ८, २ ३
¶अशे॒(र→)रा[f]- -रा मै ४, ४, १[2]
अंशु॒[g]- -शव ऋ ८, ९, १९, ५३, ४, खि ३, ५, ४, तै ६, ४, ४, ४¶, ¶मै ३, ७, ४, ९, १, ४, ५, ४, ५, ¶काठ २४, ५ २६, २, १०[2], २७, ६, ¶क ३७, ६ ४०, ५ ४१, ८[2], ४२, ६, जै ४, १८, ८†, शौ ९, ६, १४, ११, १, १८, १९, ६, १६, २०, १४२, ४†, पै ९, ५, १४ १६, १०, ८, १११, १४, -शवे ऋ १, ४६, १०, -शु ऋ ३, ३६, ६, ४, २२, ८, ५, ४३, ४, ९, [६२, ४, (८२, १)] ६८, ४, ७४, २, ५ ८९, ६, ९१, ३, ९२, १, १०, १७, १२, १३, ९४, १०, मा ७, २६†, १८, १९, २०, २७, का ७, ११, १†, १९, ७, १, २२, २, ४, तै १, २, ६, १, ३, १, ८, ३¶, १०, १[2]†, ४, ७, ७, १, ६, ६, १०, १¶, मै २, ११, ५, ३, ४, १¶, काठ २, ८[2], १८, ११, २१, ११¶, ३४, ३, ३५, ८[3]†[2], क २८, ११, ४८, ९†, †कौ १, ४७३, २, ३५८, ४, २, ५, ८, जै १, ३१, ६, ४९, ७†, ३, ३०, १†, शौ ५, २९, १३, पै ६, ९, १, -शु शौ ५, २९, १२, पै १३, ९, १५, १६, -शु शु मा ५, ७, का ५, २, ५, तै १, २, ११, १, ६, २, २, ४, मै १, २, ७, ३, ८, २, काठ २४, ९, क २, २, ३८, २, -शुना ऋ ४, ५८, १, मा १७, ८९†, २०, २७ का १९, १, ३†, २२, २, ४, तै १, २, ६, १, मै १, ६, २†, कौ १, ३०५, जै १, ३२, ३, पै ८, १३, १†,

a) नलोप (पा ६,३,७३)। अ॒-क ,अ॒ कनिष्ठ प्रभृ द्र।
b) नुडागम (पा ६,३,७४)। अ॒न्-अक्ष- प्रभृ द्र ।
c) प्रथममक्षरम् √१अशेर् वा √अनेर् वा निर्वाच्य मितीवाभिसंधायास्य निर्वचनमनयोर्धात्वोरन्यतरस्य शम् इत्यन्वयेन योगतोऽनुशशास या (२, ५ १२, ३६)। अर्वाञ्चस्तु √१अश् इति धातुमात्राद् व्युत्पादयन्ति । यथेह कैश्चिद् वच प्रभृ आभिधानिकं √अशेर् निर्विवशा प्रकर्गीकृता तदृढप्रतिष्ठ भवति। तादृशस्य मौलिकत्वेन विशिष्टस्य धातोरेव काल्पनिकमात्रत्वात् । न हि तस्य धातोरन्यानि कानिचिदपि तिङ्रूपाणि वा कृद्रूपाणि वोपलभ्यन्ते यदाधारेण तस्य स्वतन्त्रधातुतया सत्त्वं शक्येत । अत √१अश्>°१आशु-<अश- इयेवम् २आ(शु>) शु इत्यतो विवेकार्थम् आयस्याऽनुनासिकताया सिद्धाया तद्धर्मवत्त्वस्य च स्वरपूर्वमकन्तेधाविर्भाव प्राकृतिक- । पाप्र घञन्तत्वेऽन्तोदात्ते प्राप्ते (पा ६ १,१५९) आद्यविकार आत्वाभावात्तदभावे वृषाद्याद्युदात्तत्व द्र (पा ६,१,२०३)।
d) षतम । 'थाथ-'(पा ६,२,१४४) इत्यन्तोदात्तत्वम्। उप प्र √२अस्+घञ् । अथवा कर्मण्य् अण् । कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वर (पा ३,२,१,१,३, ६ २,१३९)।
e) कर्मण्युपपदे √२भू+क्विप् । उप धातुस्वर प्रकृत्या (पा ६, १, १६२, २, १३९) । अथवा षतम ष च कर्मणीत्य विशिष्टा सौवरी स्थिति ।
f) =अश्लेर इति SBW । व्युत्पत्तिस्तु विस्पष्टेतरत्वाद् विमर्शमपेक्षते । स च किंचिदिवेह प्रदर्शयितु शक्यः। अशान् सस्यप्राचुर्य-निदानभूतान् ऐश्वर्यप्राप्ति-लक्षणान् ईरयद् इति । विस्तरस्तु वैद्य द्र० ।
g) अशुर् अशेन व्याख्यात (तु या २, ५, १२, ३६)। उ- प्रत्यय इह भवतीत्येव विशेष । प्रत्ययस्वरेण

-१शुभि ऋ [१, ९१,१७, ९, ६७,२८], ९, १५,५, मा १२, ११४, का १३, ७, १३, तै ६, ४,५,७¶, मै ४, ५,५¶, काठ ३४, १३, शौ २, ६२०, जै ३, ५०, ७, पै १६, ७१, २६,-शुभ्याम् मा ७,१, का ७, १, १, तै १, ४, २, १, ६, ४, ५, ३, मै १, ३, ४, काठ ४, १, २७, १, क ३, १, ४२, १, -शुम् ऋ [१, १३७, ३, (९, ६५, १५)], ३,३६,७,४, २६, ६, ७, ३६, १, ६, १७, ११, १०, ६,७,९८,१ ८,५,२६, ७२, २, ९, ६८, ६, ७२, ६, ८६, ४६,[(८५,१०) ९५,४], ९७, १४, १०, ९४, ९, ११३, २, १४९, ५ खि १, २, ८, तै २, ३,५,३¶;४,१४,१, ¶३,२, २, १, ३,४, ३, ¶६, ६, १०, १, २, मै ४, ९, २७, १२,२, काठ २९, ६ ¶, ३४,१४,४०, ५,क ४५,७¶,४८,१३, कौ १, २९८, २, १५७†, जै ३, १५, ५†, ४, १०, ४ शौ ७, ८६, ६ २०, ८७, ११†, पै १, १०२, ४, -शुषु मा ८, ५७ का ९, ७, ४ -शू तै ६, ४, ५, ३¶, -शून् तै ६, ४, ४, ४ ¶ ६, ९, २, मै ४,७,७¶, ¶काठ २६, १०, २७, ९¹, ३०, ७

¶क ४१, ८, ४२, १¹, शौ ६, ४९, २, ११, १, ९, १२, ३, २०, पै १, ९६, २, ५, ३६, ६, १६, ८९, ९, -शून् शौ ५, २०, १०, पै ९, ६, ९, २४, १०, -०शो मा ७,३, का ७,१,३, शौ ७,८६,३, शो ऋ १, १२५, ३, २,१३,१, ३, ४८, २, ४, १, १९, २५, ३, ९, ९६, ८, १०७, १२, १०, ९४, ८, तै ६,६,१०,२¶, काठ २९, ६¹¶, क ४५, ७ ¶, १कौ १,५१४,२,११७, १जै १, ५३, ४, ३, १२, ४

[°शु- अन्°,उप°,तृप्त°,सोम°]

अंशु मत्ᵃ- -मत् तै ३, २, २, १¶,-मन्तम् खि १, ७,४, शौ १३, २,७, -मन्ति तै ३, २, २, १¶, -मान् शौ ८,१,२, पै १६, १, २

१अंशुमतीᵇ- -ती शौ ८, ७,४, पै १६, १२, ४ -तीम् ऋ ८, ९६, १३ काठ २८, ४, क ४४, ४, कौ १, ३२३, जै १, ३४, १, शौ २०, १३७, ७ -त्या ऋ ८, ९६, १४, १५ खि ३, ९, १ शौ २०, १३७, ८ ९

अशेर- अश इ

अंसᶜ- -स पै ४,१४, ७, -सम् पै १३, १०,१० -१सयो ऋ ५,

५७, ६, मै ४, ११,४, १४, १८, पै १६, १४७, ६$, -सा मै ४, १३, ४, काठ १६, २१, -साभ्याम् ऋ १०, १६३, २, मा २५, ३, का २७, ३, २, तै ५, ७, १३, १,७, ३, १६,२, मै ३, १५, ३, काठ ४३, ६, ५३, ३, १शौ २, ३३, २,२०, ९६, १८, पै ४, ७, २१, ९, ३, ११, -से तै ५,३, १,५¶, शौ ८, ६, १३, -१सेषु ऋ १, ६४, ४, १६६, ९, १०, १६८, ३, ५, ५४, ११, ७, ५६,१३, मै ४,१४,१८,-सौ ऋ १,१५८, ५, मा २०, ८, का २१, ७,७, तै ५, ३,१,५¶, मै ३, ११, ८, काठ २०,१०¶,३८,४, क ३१, १२¶, शौ ९, ४, ८, १२, ७, १०, २,५,९, १९, ११, ३,९, पै १०, १२, ४, १६,२४, ७, ५३, १५, ५९, ५, १३७, ९, १३९,७

[°स- वि°, शिति°]

१अस-त्रᵈ- -त्रम् ऋ ८, १७,१४, शौ १, २७५, जै १, २९, ३, -त्रा ऋ ४, ३४,९

असत्र कोशᵉ- -शम् ऋ १०, १०१, ७

ᵍअस-द्घ्नᶠ- -घ्नम् मै १, ६, ६², -घ्ने मै १, २, १०

अमᵍ-(घ्ᵇ→)भ्री- -भ्रीम्ᶦ

नान्तोदात्त (तु पाउ १, २७, पा ३, १, ३)।

ᵃ) मतुप् प्रत्यय । स च्योदात्त (पा ६, १,१७६)।

ᵇ) स्त्रियां ङीप् तिङ्यभिषणो मोऽडविशेष (पा ४,१,६)।

ᶜ) √अम्+सन् प्रत्ययो नित्-स्वरश्च(पाउ ०,-१, पा ६,१[१९७) । इद प्रति० ←√अम् इति मतं (तु शाक.) नेष्ट्र ? धातुगो सभा तामून इत्यस्य सुवचनत्वात्।

ᵈ) नग । √त्रै+क प्रत्यय (पा ३, २,३)। इद- अर्थान्तरम् तिरयो इति पूर्वपदप्रकृतिस्वरार्थं दार्मीभारा दिवम् उपसर्गकंथम् (तु पा ६, २, ८२, ११०)।

ᵉ) षस ।पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,१)। उप यद ।

ᶠ) दमच् प्रत्ययश्चित्-स्वरश्च (पा५,२,३७,६,१,१६३)।

ᵍ) द्वितीयमक्षर ताल्व्यं पै इति विवेक्तव्यम् । तथो- चारणमात्रे प्रदेशिक-विकारतया व्याख्येयमित्यतिरोहित मिव भवति ।

ʰ) वारवोचपदे √घ इत्यतो मूलविभुजादित्वात् क प्रत्ययन् थाथादि-स्वरश्च (पावा ३,२,५,पा ६,२,१४४)।

ᶦ) शो मुखा '-द्रीम्' इति तृतीयन वर्णेन भवति भूयिष्ठोदाधयात् । सा तु चतुर्थमेवात्र वर्णमन्द्र ।

शौ ११, १,२३, पै[a] १६, ११,३

¶अंसे पा(द→)द्[t]– पात्, द् मै २, ६, १३, काठ १३, ६, –पादम् काठ १३, ६

अस्थ[c]– स्थ ऋ १, ११९,७

√१अंह्[d] अहन् अह

√२अह्[e]

*अह्– -ह्[f] ऋ ६,३,१

†अहति[g]– -ति ऋ १, ५४, २, ८, ७५, ९, तै २, ६, ११, २, मै ४, ११, ६, काठ ७, १७, पै १२, १, ९, –तिभ्य ऋ ५, १९, १०, काठ ८, १७, –तिम् ऋ ८, ६७, २, २१

अह्म्[h]– ह ऋ १, ४२, १, २, २३, ४, [५, ८, १९, ६, १०, १२६, १] २८, ६, [३३, २, ६, ४४, १६] ३४, १५ ३, ३५, ३, ५९, २, ४, २, ९, ३, १४, ११, ६, [१२, ६, १०, १२६, ८], ३०, ९, ५, ३१, १३, ६१, ११, ६, २, ४, ३, २, ४, ८, ११, ६ ३७, ४, ६७, ८ ७, ४०, ४, ६०, ६ ६६, ५ ८२, ७, ८, ११, ६, ०, १०४ ६, १०, ३५, १४, ३९, ११ ६३, ६, तै २, २, ७, ४¶, ३, ४, ११, ५†, ४, ७, १५, ७†,

¶मै १, १०, ८, १०, ११[६], १२, १३, १४, ३, १६, ५†, †४, १०, २, १४, ९, १५, †काठ २, १५, २१, १३, २३, १२, ¶३६, ३, ५, ६[८], ७, ८, ११, †कौ १, ३६५, ४२६, २, ७०२, †जै १, ३८, ४, ४१, ८, ३, ४६, ८, †पै ५, ३९, १, ८, १५, २०, १, –ह्( )सु शौ ६, ३५, २, –ह्स ऋ १, १८, ५ ३६, १४, ५८, ८, ९, ९१, १५ ९३, ८, १०६, [१–६] ११५, ६, ११७, ३, ११८, ८, १३६, ५[२], १८०, ५, २, २६, ४, ३३, ३, ३, ३२, १४, ४, २, ८, ५३, ६, ५५, ५, ७, ७१, १३, ६, १६, [३०, ७, १५, १५], ३१, [४८, ८, ७, १६, १०] ७, १, १५, १५, ३, १३, ७१, ५ [१०४, -३, १०, ७३, ५] ८, १८, ६, १०, २४, ९७, ३१, २, ९, ५६, ४, १०, २४, ३, २५, ८, ३६, २ ३, ६५, १२, ६६, ५ ९७, १५ १२६, -, १३२, ७[२], १६४, ४, खि १, १२, ६, २, ६, १८, ७, ५, १०, मा ४, १०, १२, ९, ४०, ८०†, १९, १०, २०,

१४–१६, ३३, ४२†, का ४, ४, ४, १३, १, १०, ३, ११, ६, १५†, २१, १, ९, २२, १, १–३, ३२, ३, १३†, तै १, ५, ११, -¶, ६, १२, ३†, ८, १, १, २, २, ७, ४¶, ३, १३, १[२], ४, २, २–३¶, ३, १, ४, ३, २, ४, ३[२], ४, २, ६, ४†, ३, १३, ४, ५‡, ७, १५, १[९], ९[९], ६[२], मै १, ७, १ ४, ¶१०, २६, १०[९], ११, १२[२], १३, २, २, १०¶, २, १[७], ५, ३¶, ७, १३[१]†, ३, ११, ७, १०[३], १६, ५[६], †४, ८, ९, १०, १, १२, ३, १३, १, ९, १४, ४, १७, काठ २, १४†, †८, १४, १५, ९, १¶, ¶१०, ९[४], १०[२], ११, ११[२], १५, १०¶, १६, ८, १३[२]†, २१, १३, १४, २२, १५[६], ३७, ४, ¶३६, ७, ६[२], ७, ३७, १८, ३८, ५[२], ७†, क ८, २, ४, ४८, ५ †कौ १, २४, ३९७, २, ७३१, ११८२, ३, ४, ८९, †जै १, ३, ४, ४४, ७, २, ९, १, ४, ६, १०, शौ २, ४, ३, २८, १, ४, १०, १, ३, २३–२९, १–७, ६, ३, २, ४१, ३†, ९६, १†, ७, ६६, १, ११७, १ ८, ३, १८, ४, २३†,

a) पै कोशमात्रस्य '-भ्रियम्' इति रूपं समर्थयति । तत् गम्यम् अवधेयम् ।

b) सप. । पूप्रस्व (पा ६,२,१) । पूप गात्र्या अलुक् । उप लोप समासान्त (पा ५, ४, १३८) ।

c) सात्र विवेऽर्थे यति प्रत्यये प्रत्ययस्वरादाद्युदात्त (पा ४, ४, ११० ६, १, २१३) ।

d) √२अह् इत्यस्यैवऽनुनासिकोपजन प्रकारान्तरमि त्यर्थं समभिगन्तव्य भवति (तु GW) । सप च पा √२अह् इति च सप √अह् इत्यनेन √भृ इत्यनेन च समान गतान्तर प्रतिपत्तव्य भवत इति तु तत्त्वम् अवधेयम् ।

e) < √हन् इति मा ४, १५ ।

f) पयाम्यर्थमेतद् रूपमित्यत्र विप्रतिपत्त्यभावेऽपि मूलस्वरूपपरिच्छेदतो भवत्येवाभियुक्तानां विवाद (तु सा GW, OR) । प्रकरणेन पर्याम्यर्थस्याऽऽश्रद्धसितत्वात् क्रियातस्य प्रति ... स्यात् । 'सावेकाच' (पा ६, १, १६८) इति विभक्तिस्वरे प्राप्ते 'न गो' (पा नाउ) इति तन्निषेध उक्त । स्याद्वा पुन अह्म्- इत्यस्यैव द्वि१ । एव तत्पद द्विर्नादया पयाम्यर्थतया श्रूयमाणत्वात् √२पा इत्यस्य द्विकर्मकता उक्त (तु पम १, ४, ४९) ।

g) अतिवृ प्र विस्वरथ (पउ ४, ६२, पा६, १, १६३) ।

h) असुन् प्रत्ययो निस्स्वरथ (पउ ४, २१ पा ६, १, १९७) । अत्र अह्म् > अंह्म्- इत्यपि कल्पना भवति कुतरेत्यत्र (तु मा तै १, ४, १४, १) ।

७, १३, १०, ५, २२, ११, ६, १–६, ८, १०–२१, १४, २, ४५, १९, ४४, ८, ९, पै १, १२, १, ४१, ४, २, ११, ३, २४, २–४, २६, १, २, ८५, ४, ४, २४, ७, २५, १, ५, २८, १–६; ३३–३९, १–७, ५, १७, ८, ३९, २†, ७, ३, ८, १९, ९, ९, ३३, ३–३१, १३, १३, ९, १५, ३, ८, ९, १३, १–५, ७–९, १४, १–९, ११, २०, ३†, १६, २, ४, ४, ८, ८, ५†, ११, ३†, १३, ३, १४९, ११, –हस –हस शौ १, ३१, २, पै १, २२, २, –¶हसा तै २, ४, २, ३, काठ १०, ९[२], १०[२], –हसि ऋ १, ५४, १, –हासि ऋ [६, २, ११, १४, ६, (१५, १५)], ७, २३, २०, खि २, ६, १९, ७, ५ ८, ५, शौ २०, १२, २†
[°हस्- अति°]

अहसस्प(हस -प)ति[a]– -तये मा ७, ३०, २२, ३१, का ७, १२, १, २४, १८, १

अंहसस्पत्य[b]– -त्याय तै १, ४, १४, १, ६, ५, ३, ४, मै ३, १२, १३

¶अ(हस्>)हो-गृही(त°→)ता– -ता मै १, १०, ६, १०, काठ ३६, १, ५

अं(हस्>)हो मुच्[d]– -¶मुक् तै २, ४, २, १, मै २, २, १०, ४, ३, ९, काठ १०, ९, १०, –¶मुग्भ्याम् तै ७, ५, २२, १, मै ३, १५, ११, काठ ४५, १९, –मुच मा ४, १३, का ४, ५, ५, तै १, ६, १२, ३, –मुचम् ऋ १०, ६३, ९, खि २, ४, २, तै १, ६, १२, ४, २, १, ११, १T, २, ७, ४¶, शौ १९, ४२, ४, –मुचा मै ४, १४, ६, –¶मुचे तै १, ८, ९, १, २, २, ७, ४, ४, २, २[१], ३[२], ५, १२, ५, ७, ५, २१, १, २२, १[२], मै २, २, १०, ६, ६, ३, १५, ११[९], ४, ३, ९, १२, ३, काठ ८, १६$, १०, ९[९], १०[४], १५, ४, ४५, १८, १९[२], शौ १९, ४२, ३$

√*अ(हस्>)हो-य°
अहो(यु[f]>)यू– -युव ऋ ५, १५, ३.

?अंहारि[g]– -रि क २, ७

†अंहु[h]– -हो ऋ १, [६३, ७, (४, २१, १०)], १०७, १, २, २६, ४, ५, ६५, ४, ६७, ४, ८, १८, ५, ६७, ७, मा ८, ४, ३३, ६८, का ८, १, ३, ३२, ५, १४, तै १, ४, २२, १, २, १, ११, ४, मै १, ३, २६, काठ ४, १०, क ३, ८

¶अहीय(यस्[i]→)सी– -सी काठ २४, ९, २५, ९, क ३८, २, ४०, २

अहु-भेदि[j]– -भेद्या खि ५, २२, १, मा २३, २८, का २५, ६, ८, शौ २०, १३६, १

---

[a]) पपा अवग्रहाभाव । तस्य च अलुक् । पूपप्रस्व प्राते सामान्योऽन्तोदात्त उस (यक. पा ६, ३, २१, २, १८–१९, १, २२३)। पति शब्दस्य मुख्यार्थबाधाद्वा विशेष इत्यूह्यम् ।

[b]) प्राग्दीव्यतीयेष्वर्थेषु पत्युत्तरपदलक्षणो ण्य प्रत्ययो तद्वयभाव प्रत्यय-स्वरश्च (पा ४, १, ८५, ३, १, ३, तु भा तै १, ४, १४, १)।

[c]) वृतस । पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, ४८)।

[d]) उप. । क्विबन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[e]) नाधा । परेच्छायां क्यच् प्रत्यय (पावा ३, १, ८)।

[f]) उ प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पा ३, २, १७०, १, ३)। स्त्रियाम् ऊङि तत्-स्वरेण सति शिष्टेन स्वर (पावा ४, १, ६६)।

[g]) एव स्थिते सुगा भवति । तस्य च चिन्त्यत्व द्र (यत्र अहारि)। एवं तु क १, १६ यत्र तादृक् प्रकारक एव सुगा भवति ।

[h]) [f° प्रत्यय प्रत्यय-स्वरश्च (तु पाउ १, ७, पा ३, १, ३)।

[i]) ईयसुन् प्रत्ययो नित् स्वर स्त्रिया ङीप् च (पा ५, ३, ५७, ६, १, १९७)।

[j]) अहु यथा स्यात्तथा भिद्यत इति कृत्वा उस । उप <√भिद्+इञ् (पावा ३, ३, १०८)। 'ञ्नित्यादिर्' (पा ६, १, १९७) इत्याद्युदात्त । 'गतिकारक' (पा ६, २, १३९) इति उपप्रस्व द्र । वि सद् विशेष्यगर्भतया प्राति इद व्याख्येय भवति । तद्विस्तरस्तु वंश अनु सधेय । विवरणे वित्तुवन्तोऽपि भे(द→)दी- इति दीर्घान्त प्राति अत्र भवति यस्य चेत्यत्र उ च म च B\\ च समनसो भवन्ति । न तु तेनेष्टापत्तिर्भवति । यस पूपप्रस्व दुर्वारत्वप्रसङ्गात् । उप. आद्युदात्तत्वमिदपर्थं घञन्तत्वेन प्रतिपत्तौ स्त्रीत्वे टाप स्थाने ङीप प्रकृतावपरमप्यलक्षणत्व द्र । स समास-घटकयो पूर्वापरविपर्यासोऽपि चिन्त्य इति दिक् । उप इकारान्तस्य स्त्रिया श्रवण सभवेदित्यत्र काम कानिचित् सजातीयानि प्राति निदर्शयेरन् (तु जनि-, ग्रिवि-, वेदि- प्रभृ.)। एतेषु उप दीर्घान्तत्व-निपातन प्रयासोऽन्यथा-सिद्ध्यमान सुपत्त इति मतं चतुरस्रं द्र. ।

†अहुर्^b– -र ऋ १०,५,६, शौ ५,१,६, पै ६,२,६
√*अहु(>हू)रि^b
अहूरण,णा^c– -णम् काठ १०, ९ ¶, -णा ऋ ६,४७,२०, शौ ९,२,३, पै १६,७६,३, -णात्^d ऋ १,१०५,१७, शौ ६,९९,१
√अह् अह्- इत्ति
¶अ-क^e– -कम् तै ५,३,७,१, मै ३,३, ९, काठ २१, २, ३०,१८^f, क ३१,१७,४८,१६^f
°अक– उप°, परा°
अक √क द.
अ-कनिष्ठ^e– -ष्ठास ऋ ५,५९, ६ ६०,५
?अकन्त.^f पै १,४३,२
¶१अ-कर्ण,र्णा^g– -र्णया तै ६, १, ६, ७, -र्णा, -र्णान् तै १, ८, ९,३.

¶२अ-कर्ण^e– -र्णः मै ३,९,५.
¶अ-कर्णक^h– -काय तै ७, ५, १२, १, काठ ४५,३
अ-कर्मन्^i– -र्मा ऋ १०,२२,८
†अ-कल्प^i– -ल्प ऋ १, १०२, ७ पै ३,३६,३
?अ-कल्या(ण->)णी^j–
†अ-कव,वा^e– -वा ऋ ७,५८,५ मै ४,१४,१८, -वाभि ऋ १, १५८, १,६,३३,४, -वैभि ऋ ६,६०,३, मै ४,१३,७, काठ ४,१५,-वै ऋ ३,५४,१६
†अ-कवा(व अ)रि^e– -रिम् ऋ [३, ४७,५ ६, १९,११] मा ७, ३६, का ७, १८,१, तै १,४, १७,१, मै १,३,२१, काठ ४, ८, क ३,६, -री ऋ ७,९६,३
अ-कवच^i– -च शौ ११, १२, २२
अ-कवि^e– विपु ऋ ७ ४,४

?अकदादश्वचैतुपुरातक.^k पै १, ९४,४
¶अकस्य-विद्^l– -विद मै १,५,१२
¶अ-का(ण->)णा^e– -णया तै ६, १, ६, ७, -णा^m मै ३,७,४
अ-काम^i– -म काठ २८, ५^n, क ४४,५¶, शौ १०,८,४४, -मा तै ३,२,८,३, काठ ९,१७ ¶, शौ ६,११४,३, पै १६,४९,३
अ-कामकर्शन^e– -न ऋ १,५३,२ शौ २०,२१,२, -नम् खि ५, ७,१,१०, मै ४,१३,२, काठ १८,१३
¶अ-कामप्रीत^n– -ता काठ ३०,१७, क ४८,१५
अ-काय^i– -यम् मा ४०,८, का ४०, १,८
?अ-कार.^o पै १,८६,१
?अ-कार्यम्^p पै ५,३४,६

^a) पृषा अनवगृहीत । मत्वर्थे र प्रत्ययस्तत्-स्वरश्च। (तु पा ५,२,१०७, या ६,२७)। उरच् प्रत्ययान्तश् चित्-स्वर कृत् स्याद् इति वा (तु पाउ १,४१, पा ६,१,१६३)
^b) नाधा णिच् प्रत्ययान्त उस (तु पा ३,१,२१)।
^c) युच् प्रत्ययश् चित्-स्वरश्च (पा ३,३,१०७,६,१, १६३, GW)।
^d) विशेष्य-नाम वि भवति न तु स (वैतु ना GW ЗW)
^e) तस । अव्यय-पूपस्व (पा ६,२,२)। उप यद्र।
^f) 'अक्रान्तम्' इति शोध समाव्येत (तु 'अर्वाञ्चम्' इति नापू मन्ये)।
^g) तस पूपस्व (पा ६,२,२)। उप कर्ण इति मत्वर्थीयोऽच् प्रत्ययान्त (तु पा ५,२,१२७)। अथवा, बस एव स्यात्। एव सत्य उप आद्युदात्तम्। अन्तोदात्त प्राप्तौ (पा ६, २, १७२) नञ्-स्वर औपसस्थानिक द्र। अय च सौवरो विशेष तै उपलभ्यते न शाखान्तरे (वैतु नउ)।
^h) नापूपि द्र । समासान्ते कपि ह्रस्वान्तेऽन्त्यात् पूर्वे स्वरो प्राप्ते कपिपूर्वत्वम् उपसख्येयम् (पा ५, ४, १५४, ६, २, १७३, १७४)।
^i) बस अन्तोदात्तश्च (पा ६,२,१७२)। उप यद्र।
^j) पौ ११४ एव नञ्-पूर्वत्वेन शिश्नवादिवत्तौ गन्तौ कल्याणी इत्यत्र यथावद् निराकृतौ यद्र ।
^k) दुरूह सस्करणान्तराऽपेक्ष सुपा भवति।
^l) तस । उप कर्मणि प अलुक् कारकोत्तरकृत् प्रकृतिस्व रश्च। नञ्-पूर्वत्वे तत्स्वरे प्राप्ते (पा ६,२,२) कृत्-स्वरार्य नञ्-समासस्तत पूर्वविप्रतिषेधेन द्र (तु पाम ५,१, ११९)।
^m) मूल एतत् प्रभृतिपु चतुर्षु पदेषु सुपा चिन्त्य तु √क्री इत्यस्य 'क्रीपते' इत्यत्र (मै ३,७,४) सति । पूर्वस्मिन् नमि मस्वरे सति तद्वर्जमवशिष्ट पद निहत द्र । अतस्ततोऽग्रे 'स्यात्' इत्यस्य क्रियापदस्यापि निहतत्वात् 'णा' इत्यत्र निहित स्वरोऽशुद्ध द्र । एव ततोऽग्रे 'असवो' इत्यत्रापि (तु सनि १६)। एवम् एतत् स्पष्ट भवति यत् पूर्वोक्त पदचतुष्टयीस्वर सपादकस्य स्वोपज्ञ पूर्वोक्तदिशा मिथ्याभूतश्च भवति। पूर्वपदस्य नम उदात्तत्वात् 'स्याद्°' इत्यत्र 'द्' इत्यनेन मस्वरेण भाव्यम्। अन्ततश्च 'अमहताम' इत्यत्र पूर्ववत् नम उदात्त्वे 'ता' इत्यस्य मस्वरत्वमन्वेष्य द्र ।
^n) तस । उप तृनम द्र ।
^o) 'अकार्य' इति मूलत सम्भाव्यते ।
^p) 'उद्-कार्य -म्' इति स्यात्। 'उद्-अकार्य' इति सुपा चिन्त्य । 'कुरु' इति पदस्य गाम्भीर्यात् कश्चित् कर्मस्य-विशेषस्य न वक्तव्यत्वस्य सम्भावनेत्य इतीति

अ कितव[a]– -वम् मा ३०,८, का ३४, १,८

अ-कुत्र[b] ऋ १,१२०,८

अ-कुप्यच्[c]– -प्यक् ऋ १०, ४२, १२

अ कुप्यत्[a]– प्यन्त शौ २०,१३०,८

अ-कुमार[a]– -र ऋ १, १५५,६

अ कुश(ल[a]→)ली– -ली मै १, ११, १०

अ कू(ट[a]→)टा– -टया तै ६,१,६,७

अ कूपार[a]– -रः ऋ १०, १०९, १, शौ ५, १७, १, पै ९, १५, १ -रस्य ऋ ५, ३९, २, मा २४, ३५ का २६,७,५, तै ५ ५, ११,१, मै ३, १४,१६ कौ २, ५२३¶, जै ३, ४०,२०¶

‡अ-कृत[a]– -त ऋ १, ६३, ४ -तम् ऋ ६, १८, १५ ८, ६६, ९ खि ३, १०[1], ८?[d], १०, १, मै ४, १२, ३, काठ ८, १६ शौ २०,९७,३, पै २, २४, ३$, -ता ऋ ४, १८, २, -तात् ऋ १०,६३,८, -ते ऋ १,१०४,७ [°त कृत°]

अ-कृतपूर्व[e]– -र्वम् पै १६, १२३, ३

‡अ-कृत्तरुच्[f]– -रुक् ऋ १०, ८४, ४, शौ ४,३१, ४, पै ४,१२,४

¶अ कृत्वा[a] मै ४, ३, ९

अ-कृश[a]– शास तै ३, ५,८,५

अ-कृशीव(ल[a]→)ला– -लाम् ऋ १०, १४६, ६

¶अ-कृष्ट[a]– ष्टम् तै ५, २, ५, ३[1], ३ कठ २०, ३[2], क ३१, ५[1]

अ-कृष्टपच्य,च्या[g]– -[¶]च्यम् तै २, ४, ४, ३ ४, ७, ५, २$, मै २, २, ४, ४, ३, २, कठ १०, ११ १२, ७, १८,१०$ क २८,१०, -च्या मा १८,१४ का १९,५, २, तै ६,१,३,७¶, मै ३,११,५, काठ २६,५¶, क ४१,३¶ -च्ये शौ ५, २९, ७ पै १३, ९, ८

अ-कृष्ण[a]– ष्ण मा २३ १३ का २५, ४, २

¶अ-क्लृप्त,प्ता[a]– -प्तम् तै ३,४,९,३ मै ३, ७,१, काठ २९,१०, ३०, ३, क ४६, ३, ६, -प्तस्य तै ५, ४, ८, ५, मै ३, २, ९[2], ४, १ ७, १, काठ २१, ११, -प्ता तै ३,४,८,३, ७, २,४,१,४,३,६

¶अ क्लृप्ति[a]– -प्तिम् तै ७, २, ७,१

‡अ-केतु[h]– -तवे ऋ १ ६,३, मा २९, ३७ का ३१,२,१, तै ७,४,२०, १, मै ३, १६, ३, काठ ४४, ९, कौ २ ८२०, जै ३,५७,१०, शौ २०, २६,६ ४७,१२, ६९,११

अ के(श→)शी[i]– -श्य पै १६, १०५,१

‡अ-को(श→)शा[i]– -शा मै २, ७, १३ काठ १६, १३

अक्त, अक्ता-, अक्तु, अक्त्वा √अञ्ज् द्र

?अक्म[j] पै ५, १०, १

अ-क्र[k]– -क्र ऋ १,१४३,७,१८९,७,

विमर्शापेक्षम् ।

[a]) तस । अव्यय-पूपग्रस्व (पा ६, २, २) । उप यद्र

[b]) 'त्रा' इति संहितायां दीर्घ । तस उत्तरपदाद्युदात्तत्वम् उपसङ्ख्येयम् (तु पा ६, २, १९९) ।

[c]) पपा अनवग्रहीत । नञादित्व सदिग्ध भवति । पा भाष्ये तददर्शनात् । यद्यपि भाष्यीये क्वाचित्के मूके॰ (तु ऽपा) तत्सद्भावोऽपि लब्धप्रवेशो भवति तथापि तत्सद्भावपक्षे नञ्-स्वरस्याऽवश्य भावित्वात् (पा ६, २, २) तस्य चैतदानुपलम्भात् तदभाव एवाऽनुमीयेत । अथवा यथा 'अद्रि मध्योर् अन्तोदात्तनिपातन कृत्स्वरनिवृत्त्यर्थम्' (पवा ६,३,९२) इति कृत्-स्वरस्य बाधन भवति, तथ नञ्-पूर्वत्वे नञ-स्वरस्यापि बाधनम् उपसङ्ख्यायेत । ननु तत्र कुत्रि इति नैव पठ्यते कुत्रन्दन्तोदात्त-निपातन मिति चेत् । सत्य, तस्याप्य उपसङ्ख्यान कर्तव्य यथ मद्र>द्रयि तथा कुद्र>कुथि इति (तु पा ६, ३, ९५) । यत्तु । [illegible] अकुप्यन्त्य इत्ययोदात्त निर्दिशति तत्र । उदात्तनिनस्वरेण स्वरितस्यैव भावसत्त्वात् (पा ८, २, ४) प्रमादसिद्ध-मध्यन्तयोरवृत्तित्वाच । नञ्-पूर्वत्व-पूर्वत्वाभावयोरुभयोरपि रूप हि.वै भवतीति समानम् ।

[d]) अत्र यदस्ति उताहो कृतम् इति पदमिति सदेह । तु 'अज्ञानत' इत्यत्रत्य टि. ।

[e]) तस उप यद्र. । इहत्य रूप क्रिवि भवति ।

[f]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२) । उप 'कृत्त-रुच्' इति बस । अथवा 'अकृत्त-रुच्' इति बस पूपग्रस्व (पा ६,२,१) ।

[g]) तस । 'कृष्योक' (पा ६, २, १६०) इत्युक्त स्वर ।

[h]) बस अन्तोदात्तश्च (पा ६,२,१७२) । 'अपुष्पा' इति ऋ (१०, ९७, १५) पाभे ।

[i]) बस । स्त्रिया ङीप् (पा ४, १, ५४) । 'वि-केशी' इति शौ (११, २, ११) पाभे यद्र ।

[j]) विमर्शभूयिष्ठ पाठे नैकान्तिकपर्यवसान । तत्स मकाशस्य 'अक्मन्' इत्यस्य वा रूप स्यात् 'तक्म' इत्येव वा मूलत पाठ स्यादित्यु योगमात्रमिह द्र । प्रकरण-गति-परीक्षिपरो विमर्श-विशेषस्तु वैश अन्वेष्टव्यो भवति ।

[k]) नञ्-पूर्वस्य आङ्-पूर्वस्य वा √क्रम् इत्यस्य रूप द्र (पा ६,१७) । ड प्रत्यय । प्रथम कल्पे भावे वा कर्मणि वा यत्र बस तस च । स्वरार्थं तु यत्र पा ६, २, १७२, १६० (यथायथेषु उप) । उत्तरे च कर्तरि प्रत्यये पूप ह्रस्वत्व द्र-उपसस्त (पा ६, २, ११९) चेति विशेष ।

३, १, १२; ४, ६, ३: -क्राः ऋ १०, ७७, २.

†अ-क्रतु[b]- -तुः ऋ १०,८३,५; शौ, पै ४, ३२, ५; -क्रतुम् शौ ३, २५, ६; -तून् ऋ ७, ६, ३.

अकन् √कृ द्र.

अ-क्रविहस्त[b]- -स्ता ऋ ५, ६२, ६.

अ-क्रव्या(व्य-अ)द्[c]- -०व्याद् शौ १२, २, ३; ४२; -व्यादा पै १६, ७१, १.

अ-क्रि[d]- -क्रौ ऋ १, १२०, २

अ-क्रीळ(ड)त्[e]- -ळन् ऋ १०, ७९, ६.

¶अ-क्रीत,ता[f]- -तः तै ६, १,१०,५; कठ २६, ३; क ३७, २; -तम् कठ ३४,३; -ता[f] कठ २४,१.

अ-क्रुद्ध[c]- -द्धः मै २, ९, ९.

अ-क्रूर[c]- -¶रम् मै ३, २,३;८,२;५; १०,१; ४, १, १०; -रेण पै ६, ९, ८.

¶अ-क्रूंकार[c]- -राय तै ५, १, ७, १; कठ १९, ७, क ३०, ५.

अ-क्ल(स्त→)स्ता[f]- -स्ताः मै ४,२,९.

√१अक्ष्[g], अक्ष्णुते, अक्ष्णुयात्, अक्ष्णुयात् मै ४, २, ९ [निर्°]

१अक्षि(त→)ता[h]- -ताः मै ४, २, ९[i]. [°त- अन्°]

अक्षित(व्य→)व्या[i]- -व्याः मै ४, २, ९[i].

१अष्ट- निर्°, °कर्णी-

√२अक्ष्[g], ¦अक्षतु[j] पै १०, २, ३.

¦आक्षिषुः √१अश् द्र.

अक्ष्- अक्षो[k] मै ३, ११, ५.

---

[a]) बस. । अन्तोदात्त- (पा ६,२,१७२)। उप. यद्र. ।

[b]) तस. । नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. बस. द्र. ।

[c]) तस. । अव्यय-पूर्वप्रस्व. (पा ६, २, २)। उप. यद्र. ।

[d]) वैयुत्पत्तिकः संकेतो विमर्शापेक्षः वैश. द्र. ।

[e]) -तः इत्येवं मुपा. शोध्यः सु. सोम->-मेन इत्यत्र सस्थटि. ।

[f]) मूलकोशभूयिष्ठमाष्याद् 'अक्लस्ता' इति वकारवत् प्रातिपदिकस्वरूपं भवति। व्युत्पत्तिस्तु विमर्शापेक्षिणी वैश.द्र

[g]) य: √अक्ष् इति पर. च वेट् च विकल्पितशप्श्नुतया चोपदिष्टः (पा ३, १, ७५) तस्य तावद् यावदुपलभ्ये वैदिके वाङ्मये तिङ्रूपाणि नैव दृष्टिपथमवतरन्ति । 'आक्षिषुः' इति लुङि यद्रूपं भवति तद्विषयेऽभियुक्ताः √१अश् इत्यस्य वेदम् √२अक्षेर् वेदमित्युभयथा संस्कारसंभवाय व्याख्यर्थेन स्याच्च विनिगमकस्यान्तराभावाच्च विवेक्तुमक्षमाः संदिहत एव। एवंभूतेऽपि आशात्- इति कृद्रूपस्य √२अक्षेर् व्युत्पत्ति- सुलभेति कृत्वा तस्य धातोः सद्भावोऽनुमन्तव्यो भवति । अनुमते च तस्मिन् अक्ष्-, अक्ष-, अक्षि- प्रभृतिशब्दानामपि व्युत्पादनमस्मादेव धातोः कर्तव्यम् इति भवत्येव पन्था ऋजीयान् । ननु मूलतः √१अश् इत्यस्यापि √१अश् इत्यनेन स्यात् कोऽपि विस्तृतश्च- सम्बन्धश्च- पुरातन- संबन्धस्तेन च प्रसिद्धत्वाद् √१अश् इत्यस्माद् एव यथकथंचिद् आशात्- इत्यस्याप् अक्षादिशब्दानामवद् व्युत्पत्तिः द्र. इति चेन्न । एवं गतिसौ लिर-भेदाभेदेन बहुनामपि धातूनां पृथक् संस्कारानुसरणे- । न विस्तारभीतिरिति चेन्न । √१अश् इत्यस्य दुरवरोधत्वे- ।स्म हि √१अश् इत्यस्य पृथग्भूतानि रूपाणि इत्यादि च दृश्यन्ते । असौ यदि वाङ्मयत्यन्तरा अस्य धातोरसावेव पृथङ् निर्देशमर्हेत् √२अक्ष् इत्यस्य ... स्वेनैव विभ्रष्टसत्ताकं ख्यापयेत । अत उक्तदिशोभयोर् √१,२अक्ष् इत्येनयोर् निर्देशो दुष्परिहरो वेदितव्यः। ननु कथम् √१अक्ष् इति √२अक्ष् इतीमम् आश्रितो भवतीति चेदुच्यते । तथाहि । व्याप्तिमात्रे वर्तमान- √२अक्ष् इत्येव व्यतिविधनरूपातिशयितव्याप्तिविशेषं यदाह तदा √१अक्ष् इति जायमानोऽर्थविवेक-सौकर्याय पृथङ् निर्देशमर्हति। वेट् चासौ उभयपदी च। अन्यतरविषयत्वाच्च √१अक्ष् इत्यस्य प्रथमसंख्याकत्वेन पुरस्तान्निर्देश- द्र. ।

[h]) पाप्र. धा. ऊदित् । ततो निष्ठाया विकल्पित इडि प्रत्यय-स्वरः (पा ३, १, ३,७, २, ४४)।

[i]) तव्यति प्रत्यये तित्स्वरितत्वम् (पा ६, १, १८५)। शेषं नापूटि. द्र. ।

[j]) एवम् इवाऽभिप्रयन् मुपा. चिन्त्य- । प्रत्यक्षकृते मन्त्रे युष्मच्छ्रुतिप्रधाने प्रपु. योगस्याऽसंगतेश्चाऽर्थतोऽन्वयक्लेशाच्च। अक्षतोदक (:) इत्येवं किलाऽत्र साधीयान् मूको. द्र. । युष्मदभिधेयस्योपमेयभूतस्याऽक्षतोदकेन समुद्रेण साम्यप्रदर्शनेऽन्वयपर्यवसानमनुपपन्नमादिति यावत् । अन्यथ, यथा मूको. समुद्रेव° इत्येवमुपलभ्यते तथैतत् प्रतीयेत यद् अत्र समुद्र इव >समुद्रेव इत्याकारकः सन्धिः ध्रुवमभिप्रेतो भवतीति। तथा च सति छन्दश्चरणस्य यथालक्षणत्वमुपजायमानम् अन्येनैव धुत्वभिप्रायमुपबृंहयेद् इत्यलं मुपा. संस्कारान्तरसापेक्षत्वोपवर्णनविस्तरेण ।

[k]) मूको. सादयेण संभाव्यमानं स्वीकर्तुं शाप्ति. (तु. अक्षी- >-क्षी इत्यस्य पै ६, ६, १ इत्यत्रत्यं च तन् उत्तमरि च टि.) । सद्भावानुगमे विवक्ष्य शाप्ति. द्र.। अस्मिन्नेव प्रकरणे वाजसनेयिनः स्वाक्षिणम् 'अक्ष्यौ-'(मा २१, ४८) इति। तैत्तिरीयाश्चोदाहरणम् 'अक्ष्योः' (तैब्रा २,६,१८,१) इति पठन्ति । अत्र तु सम्मद् अक्षी-

[°क्ष् अन्°]

१अक्ष[a]– -०क्ष ऋ ३,५३,१९, -क्ष ऋ १, १६४, १३, १६६, ९, ३, ५३, १७, ६, ७४, ३, ८, ५, २९, १०, ८५, १०, ¶ते २, ६, ३,३, ६, ७, ९,१, ¶मै ३,२,२, ४, ६,८, काठ २५,८¶, क ४०, १¶, शौ ९, १४,११†, १४, १, १८†, १९, ५३, ७, पै १२, २, २, १६, ६७, ३†, १५१, ३, -क्षम् ऋ १, ३०, १४, १५ ७, ३३,४, ¶ते ३, १, ३, १, ६, २, ९, ४, काठ १०, ५¶, †कौ २, ४३५, ४३६, †जै ३, ३३, १०, ११, †शौ २०, १२२, ७, ३, -क्षा मै ४,५,९¶, -क्षात् शौ २,१४, ७, -¶क्षात् काठ ८, ७, क ७, ४, -?क्षाय[b] खि ५, १४, १, -क्षे ऋ ८, ४६, २७, मै ३, ६, ८¶, पै ५, ९, ४, -†क्षेण ऋ १०, ८९, ४, कौ १, ३३९, जै १, ३५, ८ [°क्ष-अधस्°, रथ°]

¶अक्ष-सङ्ग[c]– -ङ्गम् ते ६, ३,३, ४, मै ३, ९, २ [°ङ्ग- अन्°]

अ(क्ष→)क्षा-नह्[d]– -नह ऋ १०, ५३, ७

२अक्ष[e]– -क्षः ऋ १०, ३४, ४, -क्षस्य ऋ १०, ३४, २, -क्षा ऋ १०,२७, १७, मै ३, ६,३¶, शौ ६, ७०, १, ७, ११४, ६, १४, १, ३६, पै १, ४९, २, २, ३५, ३, ४, ९, १, १०, ७, -०क्षा शौ ७, ५२, ९, -क्षाणाम् मै ४, १४, १७, शौ ६, ११८, १, ७, ११४, ५, पै ४, ९, ४, १६, ५०, ३, -क्षान् ¶मै १, ६, ११, ४, ४, ६[२], शौ ४, १६, ५ ७, ११४, ७, पै ४, ९, ६, ५, ३२, ५ -क्षास. ऋ १०, ३४, ६, ७, -क्षेभ्यः शौ ७, ११४, २, पै ४, ९, ३, -क्षेषु काठ ३६, १५, शौ ४, ३८, ४, ५, ३१, ६, ६,३८, ३, ७, ११४, १, १२, ३, ५२, १४, १, ३५, पै २, १८, ४,२६, २, ४, ९, २, ९, २२, १६, १०, ६,५, १६,१४९,३, -क्षै. ऋ १०, ३४,१३, मै ३, ६, ३¶, शौ ७, ५२, १, -क्षौं[f] शौ १९, ५०,१ [°क्ष- अन्°, अधि°, अनाक्त°, अपिनद्ध°,आक्त°, कृष्ण°,चतुर्°, धूम्र°, पद्म°, पद्मदलायत°, पद्मपत्रायत°, परस्°, पर्यस्त°, पिङ्ग°,प्रति°,भूरि°,मुक्त°,विरूप°, विष°,शुष्क°,श्वेत°, स°, सन्निभ° सम्°, सहस्र°, हरि°, हिरण्य°]

अक्ष-क- अन्°

अक्ष-का(म→)मा[g]– -मा शौ २, ३, ५, पै १, ७, ५[h]

इत्यस्माद् दीर्घान्ताश्विप्णवाद् रूपात् पृथग्भूतमेव रूप पठ्यते। यथा आयेवमेव। ततश्च १अक्ष २अक्ष अक्षि- अक्षी इत्येतेभ्यो विविक्तस्य हल न्तस्य अक्ष इत्यस्य शब्द स्य सद्भाव समाप्यते। स एव नञ्-पूर्व अनक्ष्- इत्यत्र द्र । अपि च 'मौ' (पा ६,१,१६८) इति विभक्तिस्वर द्र।

[a]) अत्र प्रत्ययो नित्स्वरश्च (पाउ ७,३३, पा ६, १, १६७)।√१अश् इत्यस्य द्व्युत्पत्तिपक्षे सत्वरादित्व प्रत्ययस्येष्येत (पाउ ३,६४)। अयत् सर्व समानमिति दिर्।

[b]) अविभिन्न पाठ । श्रुतिविप्रतिपादश्च भूयानत्र भवति । तद्यथा । 'यक्षाय' इति (शौ २०, १२८,१२) पाण्डु मुपा ।तत्र 'यक्ष्माय' इत्येव पाठम् उप ५ R । शांश्री१२,१४,५ इत्यत्रापि 'यक्ष्माय' इति पठ्यते।अन्तत 'यक्षाय' इत्येवमपि केषुचित् शौ कोशेषूपलभ्यते। मूलत श्रिविधाप श्रुति विमर्शो वेयन्न धैन अनुमयेयम्।

[c]) कारकेपरदे √सञ्ज्+अधिकरणे घञ् प्रत्यय । 'घाय' (पा ६, २, १४४) इत्यन्तोदात्त । रूप विधि द्र [?]।

[d]) कारके पादे √नह्+क्विप् । कृद्-उत्तरस्व (पा ६, २, १३९)। पूर्व पदान्ता दीर्घ (पा ६, ३, ११६)।

[e]) अत्र प्रकरणम् निश्च नियतें १ [illegible]

[f]) अत्र मूको 'अक्ष्यौ' इत्यपि भवति। (तु अक्षी > -क्ष्यौं मै १, ६, ७ टि)।

[g]) 'अक्षान् देवनसाधनभूतान् कामयते' इत्यभिप्राय- वन्त PW ,BW ,MW ,W प्रभृतयोऽर्वाय २अक्ष इत्य् उपपदम् इत्याहु ।तच्चिन्त्य भवति। देवन प्रकरणाऽभावाच्च समान्येन रूप-यौवन सम्पद्विशेपलक्षणभूतस्याऽप्सर - कर्तृक-मनोमोहन श्रेष्ठसाधनभूतस्य कामयुक्तत्वस्य तस्या नेत्रयो श्रुत्या प्रतिपिनिरितत्वाच्च । अतोऽक्षि-पर्यायभूत २अक्ष- एवेह प्रकृत द्र । सा उपपदसमासतया व्याचष्टे 'अक्षाणि कामयमाना-' इति । तथात्वे सामान्येन बहुव्रीहि- लक्षणस्य पूर्वप्रस्व अभाव स्याद् उपपदसमासलक्षणस्य कृद्-उत्तरस्व च भाव स्यात् । भवति तु तत्र पूर्वप्रस्व (पावा ३,२,१) । यद्य इत्यपि वा सुवचम् (पाम त) ।

[h]) अर्थ गभियुक्त प्रतिपादित-द्यूतप्रकरणाऽऽभावाऽभि- भवजनितश्च 'अक्षिकामा' इत्याधारक-मूलकोशास्य विरुद्धश्च मुपा चिन्त्य । यस्य यमेत छात्रीयो मूल-कोश- प्रदर्शित पाठ शाखान्तरीयस्य 'अक्षकामा' इति पाठस्या- ऽपेक्षया विशेषेणोपरिणाद् उत्तरस्याऽभिप्रायस्य समर्थनाय प्रभवेद् यथा नेह देवनस्य प्रकरण-सांगत्यं किमपि भवतीति च यथा चेहाऽक्ष- शब्दो नेत्रवाचक इति च ।

अक्ष-द्रुग्घ[a]– -ग्घ शौ ५, १८, २, पै ९, १७, २[b]

अक्ष-पराजय[c]– -यम् शौ ४, १७, ७

अक्ष-राज[d]– -जाय मा ३०,१८, का ३४, ३, ५.

अक्ष-वृत्त[e]– -त्तम् मै ४, १४, १७, शौ ६, ११८, २, पै १६, ५०, ४

¶अक्षा(क्ष-आ)वप[f]– -पस्य काठ १५, ४

¶अक्षा(क्ष-आ)वाप[g]– -पस्य तै १, ८,९,२, मै २,६,५, ४,३,८

अक्षन्[h]– -क्षणि मै ४,४,३, –¶क्षन् तै ६,१,९,१, –क्षभि ऋ १, ८९,८,१२८,३,१३९,२,२,२, ४, ९, १०२, ८, १०, ७१, ७, ७९,५ १२७,१ मा २५,२१, का २७, ११, ८, मै ४, १४, ५ काठ १३,१६, ३९, १५, कौ २, १०२४, –क्षाणि ऋ ७, ५५, ६ पै ४, ६, ५, -क्ष्णा ऋ ८, २५, ९ खि ५, ७, ४, ७, मा ४,३२, का ४, १०, ३, तै १, २, ४, १ ६, १, ७, ३, मै १, २,५ काठ २,६, क १, १९, –¶क्ष्णा मै २, ३, ६, -क्ष्णो खि १, ११, ८, शौ १९, ६०, १

अक्ष(न्>)ण्-वत्[i]– -ण्वते तै ७, ५, १२, १. काठ ४५, ३ –ण्वन्त ऋ १०, ७१, ७, –ण्वन्तम् खि १,५,७, –ण्वान् ऋ १, १६४, १६, शौ ९, १४, १५, पै १६, ६७, ६

१अक्षर[j]– -र पै १२,२,१,–रम् ऋ १, १६४, ४२, ३, ५५, १, खि ५, ३, २, ३, –रा ऋ १, ३४, ४, ७, १, १४, –रा शौ १३, ३, ६, –राणि मा २३, ५७,

[a]) अर्वाच आभिधानिका व्याख्यातारश्च (PW , BW , MW , W द्र) देवन प्रकरणकम् २अक्ष- इति पूर्वपद मुपाणाश्चिन्त्या स्यु । तद्वास्य प्रकरणस्याभावात् । तद्पेक्षयाऽक्षि-पर्यायभूतस्याऽपरस्य तस्यैव शब्दस्याऽत्र ग्रहणं साधीय स्यात् । भूयान् विस्तरस्तु वैश द्र

[b]) 'अक्ष-द्रुग्घ' इति मूकोपा । तस्याऽपि 'द्रुग्घदोहा' इति कठश्रुति-निदर्शनेन व्याख्यान प्रकरण-सगत सभवेदित्यादि-विस्तर वैग अनुसधेय । मुपा च शौ धुया माम्याऽऽपादने छाया औन्कत्य मूले द्र ।

[c]) तस । 'थाथ-' (पा ६, २, १४४) इत्यन्तोदात्त ।

[d]) तस । समासान्ते टचि चित्स्वर (पा ५, ४, ९१, ६, १, १६३) ।

[e]) सतस । पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २) । उप यह ।

[f]) कर्मण्युपपदे आ√वप्+अच् (तु पा ३,१,१३४) । थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४) ।

[g]) नापूदि अप् । इद्-उपप्रस्व (पा३,२,१,६,२,१३९) ।

[h]) √१अश्+क्सनि प्रयय औणादिक प्रययस्वरश्च (पा ३, १, ३ १, ३) । यद्वा √२अक्ष्+अनि (तु पउ १,१५९) इत्यस्यां निष्पत्तौ नकार प्रकृत्युपजन स्यात् । पाणिनीयस्त्वक्षि इत्यत्र कृत्वाऽनङादेशादुदात्त दृष्टुत्वादेषु (पा ७,१,७६) । प्रथमे कल्पे गम नेऽर्थे मम न द् भतो कृत् प्रययनुभिन्न विभिन्न प्र भिन्ना बहुरीन शब्दानां बहूनां नन्नां मौलिक कल्पिर्भव कल्पीयेन । उत्तो तु मूलम एकस्य तप नेणकस्य प्रधानीभ वेनन्द नप्र नर इत्यादि नमन्नि नैघण्टिक-विस्तरमत्र नि द्रष्टेति दिवे मूलतो तरतम्य तमात्वे विवेक तिमर्श शास्त्रत्वम् ।

[i]) अत्र पाणिनीया मतुपि प्रातिपदिकस्य नकारलोप ततो नुट च कृत्वा (पा ८, २, १६) नुट्-उत्तरस्य पिस्सिहतस्य मतुप स्वर सधयेयु । स्यादत्रैवं वान्य यथैवेपम् अन्नन्ताना नाम्ना मतुपि नकारलोपो भवति न च भवन्येवेपामिति । ननु तत किम् इति । उन्यते । नुटोऽनुशिष्टेरेव निवार्यत्व प्रसिध्येद् इति । ननु नुटोऽभावे तदुत्तरत्वाभावे कैमुतिके मति 'ह्रस्वनुड्भ्याम्' (पा ६, १, १७६) इत्युक्तो मतुप स्वरो न स्यात् तेन च तद्वलक्ष्यानुविधायित्व तन्त्रस्य कथ प्रसिध्येद् इति । उच्यते । सति सिद्धे लक्ष्यविशेषाऽननुविधायित्वे तन्त्रस्यैव चोद्य स्याप्तान्यथा । न चेह तथात्वमिव तस्य प्रतीयते । मतुप्स्वरानुशिष्टेरेव शोधार्हत्वानुदर्शनत् । तथाहि, नुटो मतुप स्वरेऽनुशिष्यमाणे सति धुनन् वत्, द्रामन्-वत्, ओमन् वत्, अश्मन् वत् प्रभृ. नलोपनन्तर भूतपूर्वगत्याऽन्नन्तेभ्यो मतुपि नुट गमे इते मतुपम् तदुत्तरत्वसिद्धौ तत्स्वरे प्राप्ते तदभ वेऽप्यसिद्धाऽनुशिष्टि स्यात् । अतोऽत्रैव वान्य यथाऽनकारलोपिभ्य आद्युदात्तेभ्योऽन्नन्तेभ्य प्रति मतुप् पिसहित एव भवतीति । यथा निदर्शनेषु प्रति । अन्योदात्तेभ्यस्तु तन्तेभ्य प्रति मतुप् उदात्तो भवतीति च । यथा उदन्-वत्, अस्थन्-वत्, दधन्-वत्, आत्मन्-वत्, रश्मन्-वत् प्रभृ इति । अपाऽपि यथा मत् प्रत्ययान्ताना प्रति स्वतन्त्रेण कृद्भवो भवति, एवम् अन्नन्तानामपि प्रति आदेशाभावनत्र स्वतन्त्र च तत्वतः केनेति पुनर्विम्य पुन गौरवमिव भवति ।

[j]) √१अश् यद्वा √२अक्ष्+सर प्रत्यय । प्रत्ययाद्युदात्तत्वेन मध्योदात्त (पाउ ३, ७०, पा ३ १,३) अ-क्षर इति

५८, का २५, १०,५ ६, ¶तै २, ४, ११, १[२], ५, ८, ३, ६, १,५, ३, ७, ९, १[२], ७[२], ३, ४, ६, १, ६, ३, ६, ११,५, ¶मै १, ७,३, ११, १०[c], २, ३,७, ४, ४[२], ३, ६,५ ४,७,५, ¶काठ ९,१,१०, ७, १२,५, १४,४[c], २३, १०, ३४, १७, ¶क ८,४, ३७,१, —¶रात् तै ५,१,९,१,६,१,७,७; —†रे ऋ १,१६४,३९, ६, १६, ३५, तै ६,१,६,७[c], काठ २३, १०[c]¶, क ३७,१[c], कौ २, ७४७, जै ३, २२,२, शौ ९, १५,१८, पै १६,६९,८, —†रेण ऋ १, १६४, २४, १०, १३, ३, शौ ९, १५,२, १८, ३,४०, पै १६, ६८, २ [°र- अशीति°, अष्ट°, अष्टाचत्वा-रिंशत्°, एक°, एकादश°, चतुर्°, चतुर्दश°, चतु-र्विंशति°, चतुश्चत्वारिंशत्°, त्रयो-दश°, त्रि°, त्रिंश°, त्रिंशत्°, दश°, द्वात्रिंशत्°, द्वादश°, द्वि°, नव°, पञ्च°, पञ्चदश°, शत°, सप्त°, सप्त-दश°, सहस्र°]

अक्षर त्व— अशीति°

अक्षर-पङ्क्ति[a]— -¶ङ्क्तय काठ ९, ७[२], क ८, १[२], —ङ्क्ति मा १९, ४, का १६, १,६, तै ४, ३, १२, २, मै १, ११,१०, २,८,७, काठ १४, ४[c], १७, ६, क २६, १ —ङ्क्तिम् मै १, ११, १०¶, —ङ्क्ती. तै ५, ३, ८, २¶

¶अक्षर-त्रास्( )[b] तै २, ५, ८, ३, मै ३, १, १, ७, ७

†२अक्ष(र→)रा[c]— -रा ऋ ७, ११,१, ३६,७, —राणाम् ऋ ३, ३१, ६ मा ३३, ७९, का ३२, ५,५, मै ४, ६, ४, काठ २७,९

अक्षि[d]— -क्षि ऋ ९, ९, ४, ¶तै ५, ३, १२, १, २ ६, ४, १०, ५ ¶काठ २७, ८[e], शौ १, ८, ३, १५,१८,७[२], पै ४,४,९, —क्षिणी शौ १०, ९, १४, ११, ३, ३, —क्षिभि. काठ ३५,१‡[f], —क्षीणि शौ ४, ५, ५‡[g].

अक्षि-क- अन्°

†अक्षिं पत्[h]— -पत् ऋ ६, १६, १८, १०, ११९, ६, काठ २०, १४, कौ २, ५७, जै ३, ६, २

अक्षि भू[i]— -भुव मा २३, २९, का २५, ६,९, शौ २०,१३६,४

¶अक्ष्या(क्षि-आ)मय[j]— -य काठ २७, ८

अक्षी[k]— -क्षी ऋ १, ७२, १०, [११६, १६, ११७, १७] १२०, ६, २, ३९, ५, १०, ७९, २, पै ६, ६, २, —क्षीभ्याम् ऋ १०, १६३, १, खि ४, १०, ३, तै ७, ३, १६, १, ¶काठ १२, १०, शौ २, ३३, १†, ११, ४,

नञ्-पूर्वत्वाभ्युपगमपक्षे 'नञो जर-' (पा ६, २, ११६) इत्यत्रोपसंख्यानम् द्र ।

[a]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,१)। उप यद्र

[b]) वीप्सायां शसि प्रत्ययस्वर (पा ५, ४, ४३, ३, १, ३)।

[c]) अस्मन्त छन्दस्यपूर्वा द्र। स्वरमात्रे विशेष इत्येक कल्प । अस्मिंश्च कल्पे प्रत्ययो नित् भवन् आद्युदात्त-करण शेषं प्रकृत्यादि पूर्ववत् द्र । तस अथ नञ्स्वर (पा ६,२,२) इत्यपर कल्प । स्त्रियाम् अर्थविशेष निरूढो विशेष्यगर्भ विशेषणत्वेनैकस्य प्रति अवान्तर-विशेष इव गम्यते। तद्विस्तर वैश द्र ।

[d]) √१अञ्+क्सि प्रत्ययो निस्वरश्च (तु पाउ ३, १५६, पा ६, १, १९७)। यद्वा √२अक्ष्+इन् प्रत्यय स्वरः (तु अक्षन् टि)।

[e]) 'अक्षी' इति पठन् शोधा चिन्त्य । एकवचन-गत्या स्वरूप सापीय स्यात् ।

[f]) 'अक्षभि' इति बहुव (१,८०,८) पभे ।

[g]) 'अक्षाणि' इति बहुव (७,५०,१) पभे ।

[h]) कर्तरि √१पत्+क्विप्। कृद्-उपपदस्व (पा ६,२,१३९)।

[i]) उस । क्विबन्त कृद्-उपपदस्व (पा ६,२,१३९)। °भु इति ह्रस्वान्त प्राति अनुमन्तव्यो न चिन्त्य । अत्र च बाह्वृचना पभे अवधेय । तद् यथा । कास्मीरीयमूलकोशे 'अक्षीभगो' इति पाठ । स एव च खि ५, २२, ४ इत्यत्र मुद्र । तदीयमूलकोशान्तरी-योऽपर पाठ 'सप्यसाक्षीभगो यथा' इत्यपि भवति (तु खि ५, २२, ४ टि)। पूर्वस्मिन् पदे सक्थ्ना प्रमाणभूतेन नार्या देशनद्वय श्वाविनद्वयो सम नमुस्तेनोत्तरहरणे मनस्कारस्यात् सक्थि-सादृश्य स्थापनाय 'सप्यस्थाक्षिभुवा यथा' इति तृतीयान्त पाठो मूलत प्रवृत्त इति सम्भाव्यते। तन्निश्चयस्तु भूयस्तरां यावत् मूलकोशान्वेषणापेक्ष इति तत्परा अभि युक्ता लब्धसंकेता स्यु । शौ तु 'सक्थ्ना' इति नारी-विशे-षण श्रावयति। भूयिष्ठ-मूलकोशीय-मत्यादपि स एव पाठो लब्धप्रतिष्ठो भवति। अनन्तरोद्धारीय पठ 'अक्षिभुव' इति प्रथमान्त एव मधुरेति विवेकोऽवधेय ।

[j]) बस । उप यद्र ।

[k]) द्विवचनमात्रे श्रूयते। नापुंस ई इत्यादेश उदात्त (पा ७, १, ७७)। यद्वा 'कृदिकारादक्तिन' (पग ४, १, ४५) इति बह्वादिष्व् अन्तर्भाव्य ङीष् प्रत्यय द्र । तद्येऽद्विशेष उभयथाऽप्युपपन्नानि दिङ् ।

३²; २०, ९६, १७†; पै ४, ७, ९†; १६, ५५, ३; ५६, ३; ५७, ३; –क्ष्योः^a मा २१, ४८; का २३, ६, ९; –क्ष्योः^a तै ३, २, ५, ४;^a, ५, ९, २; शौ ५, ४, १०; ६, २४, २; १२७, ३; पै १, ३१, ४; –क्ष्यौ^b मै १, ६, ७^c; काठ २०, ६; क ३१, ८; शौ १, २७, १; ४, ३, ३;^a, २३, ३; २९, ४; ६, ९, १²; ७, ३७, १; पै १, ५५, ३; २, ८, ३; ३३, २; ३; १०, २²; ४, २०, २; ६, ६, १?^d; ७, २, ३?^e; ८, ३, ८?^f; १०, ७?^g; १३, ९, ५?^h; १४, १७?^h; १६, ५३, ३?^h; ९६, ८?^h; १३७, ३?^h.

अक्षी-भग^i– -गः खि ५, २२, ४.

अक्षु^j– -क्षुः ऋ १, १८०, ५; –क्षुम् शौ ९, ३, ८; पै १६, ३९, ८.

अक्षु-जाल^k– -लाभ्याम् शौ ८, ८, १८.

?अक्षु-माला^l– -लाभ्याम् पै १६, ३०, ६.

---

^a) 'उदात्तस्वरितयोर्' (पा ८,२,४) इति स्वरितोत्सर्गे 'उदात्तयणः' (पा ६,१,१७४) इति व्यवस्थापके निय-मोऽनुशिष्टो भवति। तस्य नियमस्य विद्यमानेऽपि चारि-तार्थ्याऽवसरेऽस्मिन् प्रवृत्त्यभावः शुक्लयजुर्निम्नः द्र. शाखान्तरीयायाम् तत्प्रवृत्तेरुपलम्भात् (तु. नाउ. रूपम्)।

^b) स्वरितत्वं विभक्तेः सर्वनामस्थानत्वाद् उदात्तविर-यस्याऽभावाद् द्र. (तु. नापृटि.)।

^c) इह मूको. 'अक्षौ' इति च 'अक्ष्यौ' इति चापि भवतः। तेन मूलतः २अक्ष- इत्यस्य अत्रर्थे सद्भावः द्र.।

^d) मूको. 'अक्षो' इति पाठो भवति। ततश्च 'अक्षौ' इत्येवं-प्रकारको मौलिकः पाठ इत्यपि संभावनायोपलभ्येत। तथाऽपि शब्दरूपम् अक्ष्- इत्यतो वा २अक्ष- इत्यतो वा जातमिति संदेहः। तत्र 'मधुमंदती' इति पार्श्व-पूर्वं स्त्रीरूपं विशेषणपदं विनिगमकं स्यात्। यदनयो-रुभयोर्वाऽन्यतरस्य वा स्त्रियाम् एतद् रूपं संभवेत् तदा तदीयमिदं रूपं भवितुमर्हेदन्यथा। ह्रस्वाऽवर्णाऽन्तस्य तादृशं तावत् रूपं न संभवति। हलन्तस्य अक्ष्- इत्यस्य तु संभवति। अतस्तदीयमेतद् रूपमिति संभाव्येत।

^e) 'अक्षौ' इति मूकोपा.। अत्र गभियोगस्य ठतात् स्त्री-विषयाद् हलन्ताद् 'नाम्' इति शब्दाद् भवेद् एतत् सुरूपं यथा अक्ष्- इति शब्दस्य 'अक्षौ' इति रूपं विवक्षितं न तु अक्षी->अक्ष्यौ इति। भवत्येव तस्याः शाखान्तरे पठः (तु शौ ५,२३,३) परं तत्र 'नाम्' इत्यस्यापि स्थाने 'नामा' इति रूपं प्रयुक्तम् उपलभ्यते। अत उभयो. शब्दयोर्वैदे [illegible] इति वक्तुं पार्येत। यदेतस्मिन्नुपलः [illegible] 'नाम्' इति शब्दवत् अक्ष्- इत्येव शब्दः स्त्री-[illegible] संभवेत (तु. पै ६, ६, १ इत्यत्रत्यम् मूको. नापृटि.)।

^f) 'अक्षौ' इति मूको. न तु [illegible] यदो। मुप. [illegible] । शौ ४, ६, १ इत्यत्र हि 'अक्षम्' इति [illegible] पठो भवति। ग. तु अत्र 'अक्षम्' इति पाठ। [illegible] रूपं [illegible] न तु [illegible]।

यथा पूर्वम् आङ्गनस्य उत्तरत्रनीतिश्चया साम्यमुक्तमेवमधुना तदीयं पर्वत-नेत्रत्वमनुप्रेक्षितुमिष्टमित्यस्य सुवचत्वात्। अतो द्वौ विकल्पौ भवतः। 'अक्ष्यौ' इत्यप्रामाणिकः पाठ एव समीचीन इत्येकः। वोऽयं 'अक्षौ' इत्येव मौलिकः पाठ-स्तदनन्तरं च 'त्वम्' इत्यस्य वाऽन्यस्य वा कस्यचिच्छन्दस्य प्रमादजो भ्रंश इत्यपरः। तद् भूरिविमृश्ययोऽयं विषयः।

^g) 'अक्षौ' इति मूको. स्पष्टं पठ्यते। तद्विशेषणतया पार्श्वभूताद् दुस्हाद् 'नकरणी' इति शब्दादेतत्तावत् सूहं स्याद् यदत्र स्त्रीविषयस्य हलन्तस्य अक्ष्- इत्यस्या-ऽभीष्टं रूपम् 'अक्षौ' इति। पै १३,९,५ इत्यत्र 'मोक्षौ' इति मूको. 'अक्षौ' इत्यस्यैव समर्थको भवेन्न तु कथमपि 'अक्ष्यौ' इत्यस्येति सुवचम्। पै १३, १४, १७; १६, ५३,२ इत्यत्र च स्पष्टम् 'अक्षौ' इत्युपलभ्यते। पै १६, ९६,८ इत्यत्रतः 'अक्षम्' इति पाठोऽपि पूर्ववद् 'अक्षौ' न तु 'अक्ष्यौ' इति संकेतयेत्। तत्रत्यो लेखकप्रमादश्च पदत्तदवसान-सुलभाऽऽलस्य-चारित इत्यपि संभाव्येत। पै १६, १३७, ३ इत्यत्र चान्ततः स्पष्टमेव 'अक्षौ' इति पठितं भवति। प्रकरणसंगमनं च तत्रत्यम् अक्ष्- इत्यस्य स्त्रीविषयत्वे पर्यवस्येदित्यप्यनुसंधेयम् (तु. यद्->याँ इत्यत्र पै १६, १३७, ३ टि.)।

^h) 'अक्षौ' इत्येव पाठः संभाव्येत। विमर्शः नापृटि. द्र.।

^i) अक्षिभ्- इत्यत्र टि. द्र.।

^j) उन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (तु. पाउ १, ६; पा ६, १, १९७)। √१भक्षेर् स्रुपानिषद्वे तु क्सुन् प्रत्ययः (तु. पाउ ३,१४७)। स्वर उक्तः।

^k) द्रुस.। समासान्तः स्वरः (पा ६,१,२२३)।

^l) मुपा. 'अक्षमालाभ्याम्' इति मूको. [illegible] शाखान्त-रीयश्च पठ (तु नापृटि.) पूर्वं [illegible] इत्यत्र वो हेतुरिति तु परं न जानीमहे। [illegible] शाखा-न्तरेऽक्षादिरूपेण [illegible] [illegible] प्रत्यक्षम्। 'अक्षमाला' चेदीयवर्णनस्य [illegible] [illegible] मिति संचयम्। [illegible] नापृटि. द्र., मूको. तु [illegible] इति विशेषोऽपि मुपा. द्र.।

५८, का २५, १०,५,६, ¶तै २, ४, ११, १², ५, ८, ३, ६, १,५, ३, ?, ९, १², ?², ३, ४, ६, १, ६, २, ६, ११,५, ¶मै १, ७,२, ११, १०⁶, २, ३,७, ४, ४², ३, ६,५,४,७,५, ¶काठ ९,१,१०, ७, १२,५, १४, ४⁵, २३, १०, ३४, १?, ¶क ८, ४, ३७, १, –¶रान् तै ५,१,९,१,६,१,?,७, –†रे ऋ १,१६४,३९, ६, १६, ३५, तै ६,१,६,?¶, काठ २३, १०²¶, क ३७, १²¶, कौ २, ७४७, जै ३, २?, २, शौ ९, १५,१८, पै १६,६९,८, –†रेण ऋ १, १६४, २४, १०, १३, ३, शौ ९, १५,?, १८, ३,४०, पै १६, ६८, २ [°र- अशीति°, अष्ट°, अष्टाचत्वा-रिंशत्°, एक°, एकादश°, चतुर्°, चतुर्दश°, चतुर्विंशति°, चतुश्चत्वारिंशत्°, त्रयोदश°, त्रि°, त्रिंश°, त्रिंशत्°, दश°, द्वात्रिंशत्°, द्वादश°, द्वि°, नव°, पञ्च°, पञ्चदश°, शत°, षट्°, सप्तदश°, सहस्र°]

अक्षर-त्व- अशीति°

अक्षर-पङ्क्ति– -¶ङ्क्य काठ ९,?², क ८,५², –ङ्क्ति मा १७, ४, का १६, १,६, तै ४, ३, १२, ३, मै १, ११,१०, २,८,७, काठ १४, ४¶, १७, ६, क २६, ५, –ङ्क्तिम् मै १, ११, १०¶, –ङ्क्तौ. तै ५, ३, ८, २¶

¶अक्षर-ह्रस्( )[b] तै २, ५, ८, ३, मै ३, १, १, ७, ७

†२अक्ष(र→)रा[c]– -रा ऋ ७, १,९, ३६,७, –राणाम् ऋ ३, ३१, ६, मा ३३, ७९, का ३२, ५,५, मै ४, ६, ४, काठ २७,९

अक्षि[d]– -क्षि ऋ ९, ९, ४, ¶तै ५, ३, १२, १, ?, ६, ४, १०, ५ ¶काठ २७, ८[e], शौ १, ८, ३, १५,१८,?², पै ४,४,९, –क्षिणी शौ १०, ९, १४, ११, ३, ३, –क्षिभि. काठ ३९,१†[f], –क्षीणि शौ ४, ५, ५†[g].

अक्षि-क अन्°

†अक्षि-पत्[h]– -पत् ऋ ६, १६, १८, १०, ११९, ६, काठ २०, १४, कौ २, ५७, जै ३, ६, ३

अक्षि-भू[i]– -भुव. मा २३, २९, का २५, ६,९, शौ २०,१३६,४

¶अक्ष्या(क्षि-आ)मय[j]– -य काठ २७, ८

अक्षी[k]– -क्षी ऋ १, ७२, १०, [११६, १६, ११७, १७] १२०, ६, २, ३९, ५, १०, ७९, ?, पै ६, ६, ?, –क्षीभ्याम् ऋ १०, १६३, १, खि ४, १०, ३, तै ७, ३, १६, १, ¶काठ १२, १०, शौ २, ३३, १†, ११, ४,

नञ्-पूर्वे चाभ्युपगमपक्षे 'नञो जर-' (पा ६, २, ११६) इत्यत्रोपसंख्यानम् द्र ।

[a]) बस. पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,१)। उप यद्र

[b]) वीप्साया शमि प्रत्ययस्वर (पा ५, ४, ४३, ३, १, ३)।

[c]) अव्ययस्त क्रन्नपुंस द्र ।स्वरमात्रे विशेष इत्येव यत्न । अस्मिश्च कल्पे प्रत्ययो निद् भवन् आद्युदात्तकरण शेषं प्रकृत्यादि पूर्ववत् द्र । तत्र अव्यय नञ स्वर (पा ६,२,२) इत्यपर कल्प । त्रियाम् अर्थविशेष-निरूढी विशेष्यगर्भविशेषणवैनैकस्य प्रति अर्थान्तर-विशेष इव गम्यते । तद्विस्तर वैश द्र ।

[d]) √१अश्+सिन् प्रत्ययो निस्वरश्च (तु पाठ ३, १५१, पा ६, १, १९७)। यद्वा √२अक्ष्+इन् प्रत्यय स्यात् (तु अक्षन्- टि)।

[e]) 'अक्षी' इति पठन् SIA चिन्त्य । एकवचन-मत्रत्या ... गम्भीर स्यात् ।

[f]) 'अक्षभि' इति बहूच (१,८९,८) पभे ।

[g]) 'अक्षाणि' इति बहूच (७,५५,६) पभे ।

[h]) बाध्योपादे √१पत्+क्विप् । इद्-उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)।

[i]) उस । क्विबन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)। °भु- इति ह्रस्वान्त प्राति अनुमन्वतो म चिन्त्य । अत्र च बाहूचना पभे अवधेय । तद् यथा । काश्मीरीयमूलकोशे 'अक्षीभगो' इति पाठ । स एव च सि ५, २२, ४ इत्यत्र सुपा । तदीयमूलकोशान्तरीयोऽपर पाठ 'मध्यमाक्षीभगो यथा' इत्यपि भवति (तु सि ५, २२, ४ टि)। पूर्वस्मिन् पदे सक्थ्ना प्रमाणभूतेन नार्या देशनस्य धाविनस्यो गमनमुखेनो ग्रहणे मनस्वारस्यात् सक्थि-सादृश्य-ख्यापनाय 'सव्यस्याक्षिभुवा यथा' इति तृतीयान्त पाठो मूलत प्रवृत्त इति सम्भाव्यते। तन्निश्चयस्तु भूयस्तरा यात्रुष मूलकोशान्वेषणापेक्ष इति तत्परा अभियुक्ता लब्धमर्तेना स्यु । शौ तु 'सक्थ्ना' इति नारी विशेषणं श्रावयति । भूयिष्ठ-मूलकोशीय-सन्दर्भादपि स एव पाठो लब्धप्रतिष्ठो भवति । अनन्तरागीय पाठ 'अक्षिभुव' इति प्रथमान्त एव साधु रेति विवेकोऽवधेय ।

[j]) बस. । उप यद्र ।

[k]) द्विवचनमात्रे श्रूयते । नपुंस ईद् इत्यादेश उदात्त (पा ७, १, ७७)। यद्वा 'इ रिकारादक्तिन' (पग ४, १, ४८) इति बह्वादिषु अन्तर्भाव्य ङीष् प्रत्यय द्र । तद्वेदविशेषे उभयथापि दिक् ।

३[१], २०, ९, १७[f], पै ४, ७, ११, १६, ५५, ३, ५६, ३, ५७, ३, -क्ष्यो[a] मा २१, ४८, का २३, ६, १, -क्ष्यो[a] तै ३, २, ५, ४, ५, ५, ९, २, शौ ५, ४, १०, ६, २४, ७ १२७, ३, पै ६, ३१, ४, -क्ष्यौ[b] मै १, ६, ७[c] काठ २०, ६, क ३१, ८, शौ १, २७, १, ४, ३, ३, ५, २३, ३, २९, ४, ६, ९, ९[१], ७, ३७, १, पै १, ५७, ३, २, ८, ३ २३, २, ३, ९०, २[e], ४, २०, २, ६, ६, १[d], ७, २, ३[e], ८, ३, ८[f], १०, ७[g], १३, ९, ५[h], १४, १७[h], १६, ५३, २[h], ९६, ८[h] १३७, ३[h]

अक्षी भग[i]— -गा खि ५, २२, ८

अक्षु[j]— क्षु क १, १८०, ५, -क्षुम् शौ ९, ३, ८, पै १६, ३९, ८

अक्षु जाल[k]— -लाभ्याम् शौ ८, ८, १८

?अक्षु माला[l]— -लाभ्याम् पै १६, ३०, ६

a) 'उदात्तयणो हल्पूर्वात्' (पा ८,२,४) इति स्वरितोत्सर्गे 'उदात्तयण' (पा ६ १,१७४) इति व्यवस्थापको नियमोऽनुशिष्टो भवति । तस्य नियमस्य विद्यमानेऽपि चारितार्थ्यावसरेऽस्मिन् प्रकृत्यभाव शुक्लयजुर्वेदीय द्र शाखान्तरीयायाम् तत्प्रवृत्तेरुपलम्भात् (तु नैउ रूपम्) ।

b) स्वरितत्व विभक्त सर्वनामस्थानत्वाद् उदात्तविधि यत्वाऽभावाद् द्र (तु नापूटि) ।

c) इह मूको 'अक्षौ' इति च 'अक्ष्यौ' इति चापि भवत । तेन मूलत २अक्ष इत्यस्य अत्यर्थे सद्भाव द्र ।

d) मूको 'अक्षो' इति पठो भवति । ततश्च 'अक्षौ' इत्येव प्रकृतको मौलिक पाठ इत्यपि सभावनायोपलभ्येत । तथाऽपि शब्दरूपम् अक्ष् इत्यतो वा २अक्ष इत्यतो वा जातमिति सदेह । तत्र 'मधुसद्मी' इति पार्श्वभृत स्त्रीत्व विशेषणपद विनिगमक स्यात् । यद्यनयो रुभयोर्वाऽन्यतरस्य वा स्त्रियाम् एतद् रूप सभवेत् तदा तदीयमिद रूप भवितुमर्हेन्नान्यथा । हलाऽवर्णोऽन्तस्य तादृश तावत् रूप न सभवति । हलन्तस्य अक्ष् इत्यस्य तु सभवति । अतस्तदीयमेतद् रूपमिति सभाव्येत ।

e) 'अक्षौ' इति मूकोपा । अत्र सनियोग-पठितात् स्त्रीविषयाद् हलन्ताद् 'नास्' इति शब्दाद् भवेद् एतत् सुकल्प यथा अक्ष् इति शब्दस्य 'अक्षौ' इति रूप विवक्षित न तु अक्षी > अक्ष्यौ इति । भवत्येव तादृश शाखान्तरे पाठ (तु शौ ५, २३, ३) परं तत्र 'नास्' इत्यस्यापि स्थाने 'नासा' इति रूप प्रयुक्तम् उपलभ्यते । अत उभयो शब्दयोर्विषये तत्तच्छाखीय पाभे इति वक्तु पार्यते । यद्येवमभ्युपगम स्यात्तर्हि 'नास्' इति शब्दवत् अक्ष् इत्यपि शब्द स्त्रीविषय स्यादित्यपि सभाव्येत (तु पै ६, २, १ इत्यत्रत्य मूकोपा नापूटि) ।

f) 'अक्षौ' इति मूको न तु ततश्छान्दसमात्रानुवृत्त्यैव जायते । सुपा अपि चिन्त्य प्रमाणाभावात् । शौ ४, ६, १ इत्यत्र हि 'अक्षम्' इति भूयिष्ठकोशानुमत पाठो भवति । सा तु तत्र 'अक्षम्' इति पपाठ । प्रकरणं चेह चतुर्थ एवाऽपेक्ष्यते न तु तदाश्रितम् तादृश वोदन्योऽर्थ । यथा पूर्वम् आग्नेयस्य ग्रन्थस्य निरुक्त्या साम्यमुक्तमेवमधुना तदीय पर्वतत्वेनतत्त्वमुपेक्षितु मित्यभिलषस्य सुवचत्वात् । अतो द्वौ विकल्पौ भवत । 'अक्ष्यौ' इत्यप्रामाणिक पाठ एव समीचीन इत्येक । बोधीय 'अक्षौ' इत्येव मौलिक पाठस्तदनन्तर च 'त्वम्' इत्यस्य वाऽन्यस्य वा कस्यचिच्छन्दस प्रमादतो भ्रष्ट इत्यपर । तद् भूरिविमृश्योऽयं विषय ।

g) 'अक्षौ' इति मूको स्पष्ट पठ्यते । तद्विशेषणतया पार्श्वधृताद् दुरुहाद् 'नकरणी' इति शब्दादेतत्तावत् सूह स्याद् यदन स्त्रीविषयस्य हलन्तस्य अक्ष् इत्यस्याऽभाष्य रूपम् 'अक्षौ' इति । पै १३ ६, ५ इत्यत्र 'मोक्षौ' इति मूको 'अक्षौ' इत्यस्यैव समर्थको भवेन्न तु कथमपि 'अक्ष्यौ' इत्यस्येति सुवचम् । पै १३, १४, १७, १६, ५३, २ इत्यत्र च स्पष्टम् 'अक्षौ' इत्युपलभ्यते । पै १६, ६६, ८ इत्यत्र 'अक्षम्' इति पाठोऽपि पूर्ववद् 'अक्षौ' न तु 'अक्ष्यौ' इति सकेतयेत् । तत्रत्यो लेखकप्रमादश्च पड्क्त्यवसान-सुलभाऽऽलस्य-त्वरित इत्यपि सभाव्येत । पै १६, १३७, ३ इत्यत्र चान्तत स्पष्टमेव 'अक्षौ' इति पाठत भवति । प्रकरणमगमन च तत्रत्यम् अक्ष्- इत्यस्य स्त्रीविषयत्वे पर्यवसेदित्यप्यनुमेयमिदम् (तु यद् > यौ इत्यत्र पै १६, १३७, ३ टि) ।

h) 'अक्षौ' इत्येव पाठ सभाव्येत । विमर्श नापूटि द्र ।

i) अक्षिभू इत्यत्र टि ग्रद्र. ।

j) उत् प्रत्ययो नित्-स्वरश्च (तु पाउ १, ६, पा ६, १, १९७) । √१अशेर् व्युत्पत्तिपक्षे तु क्सुन् प्रत्यय (तु पाउ ३, १५७) । स्वर उक्त ।

k) द्वस । सामान्य समासिक स्वर (पा ६, १, २२३) ।

l) सुपा 'अक्षमालाभ्याम्' इति मूको नोपात्त शाखान्तरीयश्च पठ (तु नापूटि) पूर्वगत मात्रत्वेन हेतुरिति तु वय न जानीमहे । वाक्यविकपाठभेदान्वय प्रयत्न शाखान्तरमेव प्रवरकेण समनन्तर प्रयत्नेन प्रमाणिकश्च परिवर्तनप्रसङ्गात् । 'अक्षमाला' चेद्योपवर्ण्यमाना स्यात् ...लाया प्रकरणम-सकेतभूता स्यादिति विमर्शपदम् । सुपा नापूटि द्रम, मूकोपा तु तस्य स्याद् इति विरोधोऽपि सुगम द्र ।

?अक्षौर्[a] पै २,८१,२

अक्ष्ण[b]-

अक्ष्ण-यावन्[c]- -वान ऋ ८,७, ३५

¶अक्ष्णया[d] तै ५, २,७,५[2],१०, ४,५,३,५,३[2], ४,५,१[2], ६,२, ८,३[2], ३,६, ३, १०, ६[2] मै ३, २, ८[2], ९, ६, ३, ८, ९, १०, ३[2], काठ २०, ९[2], २१, ७, क ३१, ११[2]

अक्ष्णया द्रुह्[e]- ध्रुक् ऋ १, १२८, ९

अक्ष्णयाँ स्तोम[f]-

¶अक्ष्णया-स्तोमी(य→)या[g]- -या तै ५, ३, ३, १[2]

अक्ष्य[h]- -क्ष्यम् शौ ४, ९, १ [°क्ष्य- आक्ष°]

२अक्ष- √१अश् द्र

आक्षाण[i]- -णो ऋ १०, २२, ११

अक्षण्वत्- √२अष् द्र

अक्षत् √क्शा>क्षा<ख्या द्र

[a]) सुपा भूयिष्ठवैकृत-विशिष्टो भवति। 'अक्षौर् अर सम् (?अलसम्) अपलुम्पतु' इत्यस्मदीय शोध प्रस्ताव्य भवति। अक्ष- इत्यस्य च 'अक्षौर्' इत्योसि रूप द्र । तु अक्ष् इत्यत्र यस्था टि ।

[b]) √२,१ अक्षेर्व्याप्त्यर्थाद् अतिवेधनार्थाद्वास्य पर्ण-वम्राऽन्न-रत्नाऽऽदिशब्दान्तरवद् औणादिके (पाउ ३ ६) न प्रत्यये निष्पत्तिरित्यर्थ । एव लघीयसा प्रत्ययेन सभवति निर्वाहे 'कृत्यशूभ्या क्स्न' (पाउ ३,१७) इत्यत्र क्स्निमिति सानुबन्धो गुरुतरोऽन्य प्रत्ययो विहित इति नैव सूक्ष्म इव प्रतिभाति । तस्मिन्नपि सति शब्दसिद्धावभेदो भवति । धात्ववयवभूतस्य सयोगादे ककारस्य लोपे षस्य च कुत्वे प्रत्ययाऽऽदि-सकारस्य षत्वे च तत्सभवादित्यर्थ । यच्च √२अक्षेर् अभ्युपगमे वैशिष्ट्य भवति यच्च √१अश इत्यस्य व्याप्तिसक्तसघाताऽपरार्थस्याभ्युपगमे न तथा सुलभमिव भवतीत्याद्यर्थ विस्तर वैरा अनुसंधेय । यदपि शाक प्रामाण्येन PW प्रभृतयोऽर्वाञ्चोऽस्य क्लीव विषय भेदान्तरमाहुस्तदप्रमाणमिति सुत्यजमिव भवति । सहपठित-कृत्स्न शब्दवच्चास्य विशेषणमात्रत्व सुवच भवति (तु पाउ ३ १७)। यत्तु तत्रापि नपुसकतया पठो भवति तन्निर्देशसामान्य-पर न च क्लीबमात्रतानिष्ठापरमिति द्र । यच्चाप्यस्य निघण्टुपाठविषयैव PW √अक्ष् इत्यस्याऽऽवर्गानिक संकेतमकार्षीत् तन्निर्मूलमिव भवति । कदाचित् तत आगुदाहृतस्य ऋउ पाठस्याऽन्ते 'मुष्णाति' इति शब्देन ध्वनिसाम्यजनितभ्रमद्वारेण तदुत्थापित वा दिति दिक् ।

[c]) उस √या+वनिप् । कृद् उपप्रस्व (पा ६, २, १३६)। अक्ष्ण इत्यस्याऽत्राऽपि क्रियाविशेषणतया प्रयोगो भवति तत्राऽपि क्लीबतायोग इति सुवचमिव भवति ।

[d]) इह अक्ष्ण इत्यस्य भावप्रधानो निर्देशो वक्तव्य । तत्र धर्म तिरोभावेन कौटिल्यमाऽऽसाद्यनेनेत्यादितृतीयान्त शब्दे स्त-शब्दान्तरवत् क्रियाविशेषणतायोग सुवच । याप् प्रत्ययश्चात्र तृतीयार्थे । चित्स्वरेणान्तोदात्त (पा ७, १, ३९, ६ १, १६३) द्र ।

[e]) उस । क्विबन्त कृद्-उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)।

[f]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)।

[g]) तस्येदमित्यर्थे गहादेराकृतिगणत्वाच् छ→ईय प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पा ४, २, १३८ ३, १, ३)।

[h]) तु पै ६, ६, १ यत्राऽतिशयोक्तिमुखेनाऽऽञ्जनस्य वृत्र-कनीनिकात्व च त्रिककुत्-पर्वताऽऽश्रितत्व च श्रावित भवति । इह तु तस्य केवलमुत्तर विशेषणमभिप्रेत्य पर्वताऽक्ष्यत्व श्रूयते । तद्भवति विमर्शो विमेतद् 'अक्ष्यम्' इति । उच्यते । 'अक्षि अक्षे अक्षिणि वा भव तदर्थं हित वाऽक्ष्यम्' इति यत् प्रत्यय (पा ५, १, ५)। प्रथमे कल्पे दृष्टिशक्तिपर्यायो भवेद् वाक्याऽन्वयश्च वृत्र-कनीनिकात्व दिशा दृष्टिशक्तिवाऽऽरोपपूर्वकमतिशयोक्त्यैव साध्य । द्वितीये कल्पे तु वाक्यभेदेनाऽन्वय द्र । तद् यथा। 'पर्वतस्याऽसि' इति तत् प्रभवत्वात्तदीयोऽसीत्याञ्जनाऽभिजनोपवर्णनपरमेक वाक्य कर्त्तव्यम् । 'अक्ष्यमसि' इति नेत्ररोगाऽपहरत्वात् तदर्थं हितमसीत्युपयुक्तविशेषणाऽन्तरोपवर्णनपर चापर वाक्य कर्त्तव्यमिति । यद्वा भाव एव प्रत्यय स्यात् । एवमप्यक्ष्णो दर्शन-साधकता-द्वारा तद्भावस्य दृष्टिशक्त्यव्यभिचारात् पूर्वोक्त एवार्थसमन्ये पर्यवसानमिति कृत्वा तृतीय कल्पो नेह विवेचनायोपलभ्येत । 'यतोऽनाव' (पा ६, १,२१३) इत्याद्युदात्तत्व चेह द्र । यत्तु क्वचित् (तु W इत्यस्य OP) तैत स्वरितमिव प्रादर्शि तदपलक्षण च समस्तकल्पेन मूको विसवादि च द्र। यदपि काचित्क मूलकोशीय सायणीय च साक्ष्यम् 'अक्षम्' इति पाठ प्रत्युपस्थापयितुमुपलभ्यते (तु W पाएडु टि) तदप्यसत् । अक्षर-न्यूनत्वस्य दुर्वारत्वाच्छन्दोबाधात् । यथास्थिते तु यण स्थान इयादेशकरणेन तस्य सुवारत्व द्र । यच्चाप्यत्र तत कश्चिदर्वाक्तन (तु W सकेत) 'अक्षय्यम्' इति वा 'अक्षरम्' इति वा शोधमाह तत्तु प्रमाणाभावाच्चाऽन्यथा सम्यग् निर्वाहे सभवति सर्वथानपेक्षितत्वाच्च नितरां सुत्यजमिति दिक् । तु अक्षी > इयी इत्यत्र पै ६ ६,१ टि ।

[i]) टि कानचि चित्स्वरेणान्तोदात्त (पा ३, २, १०६ ६ १,१६३)। तुल्यभावविमर्शो √१अश् इत्यत्र द्र ।

अ-क्षत,ता[a]– -तः ऋ ५, ७८,९; १०, १६६,२; शौ १२, १,११; पै १, ४५,२; ४,६,७,५,१०,४; १२, ६, ५(?)[b]; १३, ३, ११†; १६, २४,५; –तम् पै ५,१०, ४; १४, १, १०; –ताः पै १६,१००,१२; –तानाम् पै १४, १, १०; –तौ पै १०, ९, ३.

अ-क्षतो(त-उ)दक[c]– -कः पै १०, ?,३

अ-क्षति– -तिम्[d] पै १६, १००, २.

?अ-क्षतु[e]– -तुः पै १४, ३, ११.

अक्षन् √घस् द्र.

अक्षन्- √२अच् द्र.

अ-क्षय[f]– -ये शौ १९, ५२, ३; पै १, १०, ३.

[g]अ-क्षय्य[g]– -य्यम् मै १, ८,६; काठ ३१, १५.

१अक्षर-,२अक्षरा-,अक्षि- √२अच् द्र.

अक्षाः अति √चर् द्र

अ-क्षित्[h]– -क्षित् मै १, ८, ६.

१अक्षितृ- √१अच् द्र.

२अ-क्षित,ता[i]– -तः तै १, ६, ३,३; ७, ३, ४; मै १,४, ७¶; काठ ५, ५²; ८, १३²; क ८, १²; शौ ४, ५, ७; ६, १४२, २; ९, १, ६; ११,१,२०; पै १६, ३२,७,११, १¹; –तम् ऋ १, ९, ७; ५८,५; [६४, ६; ९, ७२, ६] १३०,५; ५, ५३, १३; ७, ६५,१; ८, ७, १६; ७२,१०; ९, २६, २; ३१, ५; ६८, ३; ७८, ३; ११०, ५; १०,१०१, ६; मा १८,१०;३८, २६²; का १९, ४, ३; ३८, ६, १²; तै १, ६, ५,१; २, ४, १४, १; ३, १, १०, ३; ११,७†; ४, २, ५, ५²†; मै १, ४, २²; ७²; काठ ३८,१४‡[k]; ४०, ११; †कौ २, ८५७,९५४; शौ ३, २४,४²; ७; २९, ४; ५; ४, २७, २; ७, ८६, ६; १८, ४, ३६; १९,५४, ४; २०, ७१,११†; पै १,१०२, ४; ४, ३५, २; ५,४०, ८; ११, ५, ४;८; १२, २,१४; १६,७०, २; –तस्य शौ ७, ८०,४; –†ता ऋ ३,४०,७,९,६८,३; शौ २०, ६, ७; –ताः काठ ४०, १३²; शौ १, १५, ३; ६, १४२, ३⁴; ७, ८६, ६; १०, ६,१४; पै १, २४, ३; १६,४३, ७;७०,१०; –ताम् तै ३,३,११,३; मै ४,१२,६; शौ ७, १७,२; ८५,२; १८, ४,३३; –ते ऋ ९, ११३, ७; मै ३, २, ६¶; –तौ शौ ९, १, ७; पै १६, ३२,६. [°त- अन्°]

अ-क्षि(त→)ता-वसु[l]– -सुम् ऋ ८, ४९, ६; खि ३, १, ६.

†अ-क्षितो(त-ऊ)ति[m]– -तयः ऋ ८, ३, १५; मै १, ३,३९; कौ १, २५१; २, ७१२; जै १, २६, ९; ३, ५८, ९; शौ २०, १०,१; ५९, १; –तिः ऋ १, ५, ९; ६, २४, १; शौ २०, ६९,७; –तिम् ऋ ४, १७, १६.

[a]) तस. । नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. <√क्षण् यद्र. ।

[b]) कोशधि-प्रकरणे '–ताः' इत्येव पाठः संभाव्येत ।

[c]) बस. । 'अक्षतु' इत्यस्य √२अक्ष् इत्यत्र टि. यद्र. ।

[d]) सुपा. त्रिमिति संदिग्ध इति नैव विस्पष्टमुक्तं भवति । मन्तोऽयमेव पाठः स्यादित्यत्र तु. २अक्षित- >-तः इत्यत्र पै १६, ६१, १ टि. । यथा -त्र मधौदनोऽक्षत-तया प्रतिपादितो भवति तथैवेह पयौदनस्य (स्वयमक्षत-तयैव) अक्षनिप्रभिन्नारता प्रतिपाद्येत । यथा च तत्र शाखान्तरीयपाठकृतिरप्रमाणा भवति तथेह संदेहोऽप्यनवद्य-मिति सर्वं निष्पन्नम् ।

[e]) अन्यत्र प्रागदर्शितोऽयं निगमः । √क्षण् इत्य-स्मात् तु-प्रत्ययेनौणादिकेन क्षतु- इत्यस्य भावे निपातिः स्यात् तत्र 'ताभिरेना क्षतुमुग्र क्षमितिह्नि' इत्येवं विशेषणतनुगो समासगतिरन्यथा स्यात् । तथाविधा पयौदना भवानलम् इत्यादि...दर्शनीयः इत्यत्र मन्दमाग द्र. ।

[f]) तस. । पूप्रस्व. (पा ६,२,२) । उप. < √१क्षि द्र. ।

[g]) तस. । तद्वयं यदि यन्नदेशे नञ्-स्वरं बाधित्वा 'इन्धोक-' (पा ६,२, ११०) इत्यन्तस्वरः ।

[h]) बस. । अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) । उप. भावे क्विप् द्र. ।

[i]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२) । उप. क्तान्तम् ।

[k]) सुपा. शाखान्तराद् (तु. शौ ११, १, २०) इह धृत । मूलकोशीयः पाठस्तु 'अक्षतः' इति भवति । शाखा-द्वयप्रामाण्यान्मन्त्रस्यास्य मौलिकत्वप्रसिद्धौ सत्यामप्यक्ष-ताक्षितयोः कतरो मौलः पाठ इति विमर्शार्हो विषयः । तात्पर्ये विशेषाभावाद् विनिगमकान्तराभावे यथाशास्त्रं स्वध्येतव्यं भवति । एवं सति किमिति तथा नेहाकरीति न जानीमहे । तु. अक्षति- >-तिम् इत्यत्र पै १६, १००, २ टि. यत इहापि क्षीतः पाठ एव मौल इति विनिगमन-याप्युपलभ्येतेति दिक् ।

[l]) 'अनुपक्षितम्' इति पाभे. (ऋ १०,१०१,५) ।

[m]) अक्षित-वसु- इति पपा. । बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १) । अथवा तस. नञ्-स्वरः स्यात् (पा ६,२,२) उप. च बस. स्यात् । उभयथापि भोः च मान्यत्वे च ...न्यं द्र. । पूर. दीर्घस्तदुपसंख्यानोऽमन्त्रे (पा ६, १, [illegible]७) निदर्शनस्यः ।

[m]) मन्त्र-स्वरार्थं मतुष्टि. द्र. ।

अक्षितव्य- √१अश् द्र

१अ क्षिति[a]– -त्या तै २,४,१४,१, मै ४, ९, ?७, १?, ?, काठ १०, १२, पै १,१०?,४, –ति ऋ [१, ४०, ४, (१, ३४, ७)] [(३, ९, १) ८, १०३, ५ ९, ६६,७]

२अ क्षिति[b]– -त्ये पै १६, ७०, २, १०, –ति का २, ३,८, तै ४,७, ४, ?, मै २,११, ४, काठ ५,५ १८, ९, क २८, ९, शौ ११, ९, २५ १०, ४, २६, पै ५, ४०,७, १६, ८४, ४, ८५, ४, ८७, ६ –तिम् खि ४, १?, ?, ¶तै १,७, १,६ ३,४, मै ४,९,?७,१२,?, काठ १०, १२, शौ १८, ४, ?७ पै ५, ?८, ८, ४०, ४, ५ –त्यै मा ६, २८, का ६, ७, ६, तै १, ३, १३, ?, ६, ३, ३, ७, ३,४, ६, ४, ३,४, मै १, ३, १, ४, ५, २¶, काठ ३, ९, ५, ५ ८, १३, क २, १६ ८, १

अ क्षियत्[c]– -यन्तम् ऋ ४, १७, १३

अक्षी- √२अच् द्र

अ क्षीयमाण,णा[1]– -णम् ऋ ३, २६, ९, तै ३, ३,११, ४, शौ ७,२१, ३ पै ५, ४०, ४ –णस्य तै १, १, १०,२, काठ, क १, १०, –णा ऋ १, १५४, ४, –णा मा १७, ३, का १८, १,४ तै ४, ४, ११, ४, मै २, ८, १४ काठ ४०, १३ –णे पै २, ?३, ५

अक्षु– √२अच् द्र

अ क्षुध्[d]– -क्षुत् मा १८,१०, का १९, ४, ३, तै ४, ७,४,?, ५, ४, ८, ?, मै २,११,४, ३,४,१¶ काठ १८,९ क २८, ९

अ-क्षुध्य[f]– -ध्या शौ ७, ६?, ४, ६ पै ३, २६, ३

¶अ क्षुध्यत्[e]– ध्यताम् मै १ ६, ३, ५ –ध्यन् तै ५, ४, ४, १ काठ २१, ७

अ क्षेत्रविद्[h]– -वित् ऋ ५, ४०, ५ १०, ३२, ७

अ-क्षेम[i]– -मम् पै १४, २, ३ १३, काठ २०, ७, २५,५, २८, १, ३६, १०, क ३१, ९, ३७, ७, ३९, ? ४४, १, ४७, १० –का तै ७, ४,११, २, ५,९,१, मै ३, ८, ६, ४, ३, १४, काठ २३,३

¶अ क्षोधुक,का[j]– -क मै १, ४,११ ६, ४, ५, ११, ३, २, ७, ४,१,

?अक्षौर, अक्ष्ण ,अक्ष्य √२अच् द्र

?अक्ष्विली[k]– ली शौ २०, १३४,६

अ-खनत्[l]– -नन्[m] ऋ १०, १०१, ११

अ-खर्व,र्वा[l]– -र्वम् ऋ ७, ३२, १३ शौ २०, ५९,४, –र्वा[n] मै ३, ७, ४¶, –र्वेण तै २, ५, १, ७¶

¶अँ-खलति[l]– ति काठ २८, ८, क ४४, ८

अ-खात[l]– तम् शौ ५, १३, १

अ खि(द्र→)द्रा[l]– -द्रा तै ३, ५, ८, १, काठ २९, ५, ३९, ३, क ४५, ६

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप क्षिति- <√१क्षि+कर्त्तरि क्तिच् औणादिक यद्र । एव किल नाउ निम्नतोत्तरपदात् सुभेदेऽस्मिन् प्राति यदिह सा (ऋ १, ४०, ४) वम इति च 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्यनुशिष्ट स्वरश छन्दसि सर्वविधिविकल्पात् भवतीति चाह, तच्छिष्टप्रयोगमप्रयोगमान द्र । एवमर्वाक्रोऽपि GW प्रस्र इह निजन्तम् उप अविविधन्तरा चिन्त्या इति किमु वक्तव्यम् ।

[b]) उप भावे क्तिन्नन्तम् इतिमात्रम् नापूर्णि विशेष उत्तरपूर्वा भवति । शेष तत्र गतम् ।

[c]) तस ।नञ्-स्वर (पा६,२,२)।उप <√२क्षि यद्र।

[d]) उप कर्मणि द्रा नच । स्वर पूर्णि द्र ।

[e]) नापूर्दि समासस्वरौ। उप √क्षुध्+भावे क्विप् यद्र ।

[f]) यस । नन उत्तर क्षुध +यत् (पा ५, १, ६?) यद्र प्रत्ययोदात्त (पा ६, २, १??) । उप शुद्धिवि वर्ण भिन्नत्व गुण विशेषणमित्यभिगच्छ । तस उप गुणी गुण यद् शुद्धिविशेषणपरयोरन्निमिति दृश्यतेम मिस् मर्म मतयन् म चिन्त्य । तदुक्तदिशा 'यवनोऽथ' (पा ६ ?, १४६) इत्यन्तोदात्तेऽविशेष । यदपि उप य प्रत्ययान्ततया तेन प्रत्ययादि, तदप्यलक्षण स्यात् । यत् प्रत्ययौत्सर्ग्यदर्शन न । अनाऽर्वाच (तु MW) उप च स्वरकेतम् पूर्वाणा एव तम इति यद् भवेयुस्तत् नितराम पुष्पमिति दिक् ।

[g]) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२) । उप शनत यद्र ।

[h]) तस । और्णवित्रो नञ्-स्वर (पा ६, २, २) ।

[i]) तस । उप यद्र ।

[j]) 'कृ योक' (पा ६ २, १६०) इति ना उत्तरस्य उक प्रत्ययान्तस्यान्तोदात्तोऽनुशिष्टेरपवाद उस । नञ्-स्वर सामान्य द्र (पा ६,२,२)।

[k]) कौन्तापान्तरगतमान्त्येन वैकृतभूयस्त्वयुत पाठ । अशिक्लिप्तु प्राति अत्र स्याद् इति RW (तु नाशि)।

[l]) तस । नञ् स्वर (पा ६, २, २) उप यद्र ।

[m]) यनु GW 'अखनन्त' इति मुग इति मध्यमनो लडि स्वमाह तच्चिन्त्यम् ।

[n]) मुग त्रिप । मिथ्याप्लुतस्वात् । पुनि अकारा- द्रस्वद्र ।

अ-खिद्रयामन्[a]– -मभिः ऋ १, ३८, ११.

अ-खिलं[b]– -लः पै ५, ३, ८.

?अख्ख[c]

अख्ख-ल[d]–

अख्खली√१कृ[e], अख्खली-कृत्य ऋ ७, १०३, ३.

√अग् अङ्ग- टि.

अ-ग[f]- अगस्ति- द्र.

¶अ-गत[g]– -तः तै ५, १, ५, ८; ६, १, १, ५; काठ १९, ५; क ३०, ३; –तम् तै २, ६, ३, ५; –ङ्कतस्य शौ ११, १२, १६; १४, २, ७४.

¶अ-गतश्री[h]– -श्रीः तै २, ५, ४, ४.

¶अ-गता(त-अ)सु[h]– -सुः मै ४, ७, २.

अ-गदु[b]– -दः शौ ४, १७, ८; ५, २९, ६–९; पै १, ५८, ४; २, २६, ५; ५, ९, ५; १७, ६; १८, ५[i]; १३, ९, ७; ८; ११; १५, १५, ९; –दम् ऋ १०, १६, ६; १७, २; मा १२, ७६[†]; का १३, ६, २[†]; तै ३, ४, ९, ३¶; ४, २, ६, १[†]; ५, ७, १३, १; मै २, ७, १३[†]; काठ १६, १३[†]; ५३, ३; क २५, ४[†]; शौ ५, ४, ६; ६, ९५, ३; १८, ३, ५५[†]; पै २, २६, ३; ११, ६, २[†].

¶अ-गर्तमित्[j]– -तम् काठ २५, १०; २६, ५; क ४०, ३; ४१, ३.

अ-गव्यूति[h]– -ति ऋ ६, ४७, २०.

अगु(ऽ)स्ति[k]– -स्तिम् शौ ४, २९, ३; ४, ३८, ३; –स्तीः पै ८, १२, ७.

अगस्त्य[l]– -०स्त्य ऋ १, १७०, ३; –स्त्यः ऋ १, १७९, ६; १८०, ८; ७, ३३, १०; खि २, १, ७; मै २, १, ८¶; काठ १०, ११¶; शौ ४, ३७, १; १८, ३, १५; पै १३, ४, १; –स्त्यम् ऋ ८, ५, २६; –स्त्यस्य ऋ १०, ६०, ६; खि ५, ३, ६; तै ७, ५, ५, २¶; ¶मै २, १, ८; ४, २, ९; ¶काठ १०, ११; ३४, ४; शौ २, ३२, ३; ५, २३, १०; पै २, १५, ५; ९, ७, ७; –स्त्ये ऋ १, ११७, ११; १८४, ५; –स्त्येन पै १०, १२, ५.

आगस्त्य[m]– -स्त्यः पै ८, १५, २.

अ-गिरौ(रा-ओ)कस्[n]– -कसः ऋ १, १३५, ९.

?अ-गु[o]–

?अगुवाक[p]– -के पै २, २०, ३.

¶अ-गुप्त[g]– -प्तम् तै ५, ६, ६, २.

अ-गृभी(←ही)त[g]– -तः ऋ ८, ७९, १

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. सोपपदे √या+मनिन् प्रत्ययः।

[b]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) उप. यद्र.।

[c]) इष्टजन-संदर्शनाऽऽदि-जात-प्रमोदविशेषसूचकतया क्रियमाणस्य शब्दविशेषस्याऽनुकरणम्। तु. नाउ. टि.

[d]) अख्ख-इति शब्दाऽनुकरणं लातीत्यर्थाद् विशेषणता-वचनोऽयं शब्दः द्र.। यत्तु सा. अनुसरद्भिः कैश्चित् (तु. PW., BW., GW., MW.) सम्प्रस्याऽस्य अख्खल-इति शब्दस्य शब्दविशेषाऽनुकरण-स्वरूपता प्रत्यपादि तद्-सत्। उद्गाह्रियमाणायां ध्वनौ हि पुत्रदर्शनेन पितुर्जनस्खल-स्याऽस्मानीभावो निदर्शितो भवति। एवं तावद् अख्खले-त्येतद्-विशिष्टत्वे तस्य तात्पर्य-पर्यवसानाद् विशेषणतावच-नोऽयं शब्दः द्र.। एवं च सति कर्म शब्दाऽनुकरणमात्रः अकस्मेति शब्दोऽभ्यवयता प्रयोगमर्हेत्। यथा ख्याट्करोतीति ख्याटिति करोतीति वा भवत्येवं स्यात्तम अख्खकरोतीति अख्खेति करोतीति वा। अख्खल- शब्दस्तु अख्खेति शब्दाऽनुकरणत्वमुखेन पितृविशेषणता-वचनतामाप-दितस्ततोऽन्यो नाऽभ्यवयमिति सुवचम्।

[e]) अनख्खलम् अख्खलं करोतीति च्विः द्र. (पा ५, ४, ५०)। एवं चैनं प्रत्ययार्थे शब्दाऽऽश्रयमपश्यन्तया निर्गभवन्तः म. तदनुगताचार्यास्तनतो केचित् (तु. PW., MW. प्रमृ.) निरर्गे दोष्या भवन्ति। यत्तु MW. 'अख्खलीकृत्या' इत्येवं ल्यबन्तं दीर्घमाह। तदसत्। दीर्घाऽऽदेशस्य छन्दोऽयं सांहितिकमात्रत्व-दर्शनात्।

[f]) नञ्-पूर्वाद् √गम्+डः।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[h]) समास-स्वरौ नापू. द्र.। उप. बस. इत्येव विशेषः।

[i]) 'अप्रुपाः' इति बाह्वृचः (१०, १३७, ५) पाभे.।

[j]) तस.। उप. गर्त-पूर्वाद् √मि+क्विप् प्रत्ययः।

[k]) पपा. अनवगृहीतः। अग+√२अस्+तिन् प्रत्ययः (पाउ ४, १८०) शकन्ध्वादित्वात्पररूपे कृद्-उत्तरपद. (पा ६, १, १६७; ३, १३९)। विस्तरस्तु वैप. द्र.।

[l]) =अगस्ति- इति। स्वार्थे यत् प्रत्ययः। स्वरः पूर्ववस्थः।

[m]) 'ऋष्यन्धक-' (पा ४, १, ११४) इत्यपत्येऽर्थे अण् प्रत्ययः।

[n]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. बस. तु. अनुक् च।

[o]) अनभिमतमपि मतन्तार-नैक्तार्थमहितम् द्र. तु. अगो- इत्यत्र टि.।

[p]) अनु-वाक-इति पाठः संभाव्यते। ततो इद-[illegible]ोर-नुवाके तदीयाऽऽत्म-वचनाऽनुपालन-द्वारेण तदनुपालन-मात्रतोऽधिकृताः स्मेति यथंम सुगमत्वात्।

†अ-गृभीतशोचिस्ᵃ– -चिष ऋ ७,५४,५, –चिषम् ऋ ५,५४, १२,८,२३,१, शौ १,१०३, जै १,११,७
अ-गृहीत,ताᵇ– -त काठ ३५,१०, क ४८,१२, –¶ता तै ३,२, १,२,६,४,२,१, मै ४,५, १, –तेभ्य तै ७,३,१९,१ २०,१, काठ४३,९,१०
¶अ-गृहीत्वाᵇ तै ३,२,१,२,७,७, ९,१, मै ३,९,१
†१अ-गोᶜ– गो ऋ ८,०,१४, शौ १, २२५,२,१११५,जै १,२४,३
२अ गोᵉᵈ–
अगो-ताᵈ– -ताम् काठ ३८,१३, शौ ४,१७,६, पै ५,०३,८, –तायै ऋ ३,१६,५
¶अ गोअर्घᵃ– र्घम् तै ६,१,१०,१³
अ-गोपाᶜ– पा ऋ २,४,७,७,१८, १०, –पाम् ऋ ३,५७,१
†अ-गोरुधᶠ– -धाय ऋ ८,२४,२०, जै ४,१७,८, शौ २०,६५,०
†अ गोह्यᶠ– -ह्य ऋ १,१६१,१३, ‡शौᵍ १,३९३,२,५९७,‡जैᵍ १, ४४,१ ३,४८,१३, –ह्य. ऋ ८, ९८,४, शौ२०,६४,१, –ह्यम् ऋ १,११०,३ १०,६४,३, –ह्यस्य ऋ १,१६१,११, ४,३३,७
अघᵇ–
अघ्रा(घ-अ)द्ⁱ– -घाद् तै ३ ३, ८,०
अग्नाᵒ, अग्नायी-, अग्नि- द्र
अग्नि– -ग्नय. ऋ १,५०,३,५९,१, १२३,६,१२७,५ १६४,५१,२, १८,२,३४,१ ३,२२,४,२६,४, ४,४१,५ ७,६,६,८७,३,६,७ ६,६६,२,७,१,४,७९,४,८,३, १०,१९,३३,२८,२,४३,४,५ १०,३५,१,६ १३,४६,७,८८, १८ मा ८,४०†,१२,५०†,१३, ०५¹,१४,६¹,१५¹,१६²,२७¹,१५, ५७¹,१८,३१,६७,३३,९†,२† ५२,३५,८, का ८,१५,९†,१३, ४,६†,१४,२,११²,१५,१,५¹, ४,३¹,८,५¹,१६,७,९²,२०,१, २,४,९ ३२,१,९†,२†,४,९,३५, ४,७, तै १,७,७,२,२,५,८,६¶, ३,२,८,३,४,२,४,३†,४,११, १,२,७,१२,१,९,१,८,८¶,५, ७,४,९,९¶,७,८,९¹,९,३¶ ¶६,२,७,३,३,१,३, मै १,३,३३†

ᵃ) समासस्वरो नाउ द्र । उप वस इत्येव विशेष ।
ᵇ) तस नन्-स्वर. (पा ६,२,२)। उप यद्र ।
ᶜ) तप नन्-स्वर (पा ६,२,२,)। अन यस्था व्युत्पाद्यमानस्य उप स्तुतिस्तोतन्यतरस्मिन्नर्थे औप चारिकी वृत्ति द्र (तु निघ १,११,३,१६)। यत्विह मा 'गो' इति प्राति √गै इत्यस्मान् निष्पाद्यमपरमिव गो-शब्द बोधयमास तद् मौलिक-प्रमाणान्तराऽभावे विमर्शविशेषाऽपेक्षमिव वाच्यम् । भूयानप्येतद्-विस्तर वैदा अनुसन्धेय । यदिह वस इतीवाभिमन्धाय I W प्रभृ अर्वाञ्च (तु ORA) अगु इति (GW अगो- इति वापि) प्राति आहुस्तच्चिन्त्य भवति। तथात्वे ह्यन्तोदात्त स्यात् (पा ६,२,१७२)। यथा स्वरतम्नन्-सवत्ने सुगु इति प्राति श्रूयते (तु ऋ १,१२५,२)।
ᵈ) वस अन्तोदात्त (पा६,२,१७२)।गोर्ह्रस्वाऽभाव वस (वैतु पा १,२,४८)। अगो-ता- इत्यत्र तत्ि स्वरेऽ-विशेष (पा ६,१,१९३)। सा तु गोमत्वदृति वृत्तिं परयन् १अगो-+तल् इ येवमाह (तु ऋ३,१६,५)। तदिस्सयम्।
ᵉ) तु (<गह)-गोपा-इति मूलन वस तनो नन्-पूर्वे तत्र स्याद् नन्-स्वर (पा ६,२,२)। अजमध्य-नकाल्लिष्ठ प्राह्णिति द्र। यद्वा 'गमसुस्याम्' (पा ६,२, १७) इत्यत्राऽपवादमुपमकमायवस एव स्यात्।
ᶠ) तस नन्-स्वर (पा ६,२,२)। उप उम गो√रुध इत्यस्मात् कर्तरि क प्रत्यय (पावा ३,२,५)।
ᵍ) 'ह्य' इति बाहृच पमे नाउ रू द्र ।
ʰ) होमैनागतम् अघमितिमभिप्रायेण सा व्याचष्टे। एव चात्र अग्नि घ इत्यस्यैव मध्यवर्तिनो 'नि' इत्येतस्य लोपात्मको विकार स्यत्। 'अग्नौ धीयते' इति चास्य व्याख्यान सुलभम्। अनुपदम् 'अहुवाद्' इत्यस्य शब्दस्य श्रवणं च 'हुताद्' इत्यर्थे 'अघाद्' इत्यस्य प्रयोग सुकल्प । यत्तु MW सायणीय व्याख्यान दग्ध इत्यस्माद् अनर्थान्तरमित्याह, तन्न । दग्धमात्रान् सायणोक्तदिशा हुतपर्यायभूतस्य 'अघस्य' भेद-दर्शनात् । अथवा, घ-इति √घस् इत्यस्य छान्दस क्तान्त रूप भवेत् (तु MW अघाद्- इत्यत्रैव)। यथा 'सग्धिश्च मे' (मा १८,६) इत्यत्र क्तिनि भाव-वचनस्य 'ग्धि' इत्यस्य श्रवण भवति। एव च न घम् अघम् इति कृत्वाऽन्येन केनाप्यजग्ध-पूर्वम् अग्निनेव कृते प्राथम्येन समर्पितमित्यर्थपर्यवसानाद हुतेत्यर्थलाभ सुलभ । प्रथमे सायणीये कल्पेऽन्तोदात्तता द्वितीये च ऽऽद्युदात्तेत्यर्थगम्येऽपि भूस न विशेष । निहत पूर्वपदमात्रतया श्रवणोपलम्भाद् विनिगमन ऽन्तरस्य चा ऽदर्शनात् कतरो योग साधीयानिति विवेक्तुं नोपलभ्यते।
ⁱ) कारकोपपदे √अद्+विट्। इट् उपसख्य (पा ३, २,६८,६,२,१३९)।
ʲ) √अङ्ग+नि प्रत्ययो नलोप प्रत्ययस्वरश्च (पाउ ४,५० पा ३,१,३)। निर्वचनान्तराणि म वैश. द्र ।

१५, १९, मा १२, २७, का १३, २, १०, तै ४, ७, २, ४, काठ २०, १४, कौ २, १५०, ८३२, जै ३, १४, १०, –ग्नाइह् मा ८, १०, तै १, ४, २७, १, ६, ५, ८, ४, मै १, ३, २९, ४, ७, ४, काठ ४, ११, २८, ८, ३०, १³, क ३०, ९, ४४, ८, ४६, ४³, –ग्नाइदं खि ५, ४, १०, –ग्नि ऋ १, १, २, ५, १२, ६, २७, १२, ३६, १७⁴, १८, ५९, २, ६, ७, [६०, ४, ७२, १], ६५, ४, ६९, २, ३, ७०, १, [३, (७, १०, ५)], ७१, ८, ७४, ३, ७७, २, ४, ५, [७९, ५, १०, ११८, ३], [१२, ७, १५, १०], ९३, ५ [९८, २³, ७, ५, २, (१०, ८७, १)] ९९, १, [१०५, १४, १४२, ११, १८८, १०] १०७, ३, ११२, १७, १२४, ११, १२७, ७, १२८, १, ३, ४, [६, ८, (९१, १) ३९, ६], ७, १३६, ७, १४१, १२, १३, [१४३, २, ६, ८, २, (७, ५, ७)], ५, ६, १४५, ५, १४८, ?, १५७, १, १६१, ९, १४, १६२, १५, १६९, ३, ११, २, [२, ८, (१०, ११, ५)], ३, [१³, १०, २, २] १०, ४, २, ७, ९, १, १०, १, २, ३, ५, ३, १, ११ १२, १८, २, [२, ५, ४, २], [८, १०, ११०, ११, १५०, ४], ३, १, २, ४, ६, ९, ११, ४, २, [८, ७, ?, ८] [१०, ७, २, १०], ५, १–३, [४, (५, ३, १)], १०, [(१, १, ५) १०, ४] ११, १–३, ५ [६, ५, २५, ५] १३, ४ १४, १, १६, १, १७, १, ?, ४, २३, १, २३, १, २५, २, २ २६, [१, (८, १२, ३३)] ७, २७, [४, (७, १९, १०)], ५, ११, १४, २९, २, [९, ३१, ३, ४३, ४, ४४, १, ४५, १०, [५०, १, ४, १, १०, २०, २, १, १, [२५, ५, २, १, ४, ६, २, ४, [५, ७, ३९, ४] ५, ७, ७, ११, ९, ४, [२, १⁵, (७, ९०, ११)] ११, १,

१५, १, २, ३, २५, ३, ४, २८, ३ ५५, ४, ८³, ५, १, १, २, ३, [५, ६], २, ९, ३, १०, १२, ६, २, ३³, ९, ७, ११, १, ४³, १३, ३, १४, ४, १५, १, १६, ७, १७, ४, १८, १, २४, २, २५, ४³, ६³, २८, १, २९, ७, ४१, ४, [१०, (६, १२, ४)], ४४, १५³, ४९, ३ ५१, १३, १४, ५८, ३, ६०, ७, ७५, ९, ७६, १, ६, १, ६, ४, २, ४, ६, २, ९, १, १२, १, [४, ७, १७, २] १४, २³, ४, ५, १५, १०, १३, १६, १९, २८³, ३४, १८, १०, ४९, [१, ५१, १०, (१०, १५, ५)], ९, ५२, ६, ६३, ४, ७, १, १४, १५, १६, ४, [२, १०, ११५, २], ३, [४, १०, ४५, ७], ५, ६, ५, २, ६, ३, ५ ६, ७, ७, ३, ५, ८, १, ४, १०, २, ११, ४, १५, ३, ६, १०, १६, १२, ३०, ३, ३४, १४, [२५, ५६, २५, (१०, ६६, ९)], ३५, ४, ३६, १, ३९, १, [७, ४०, ७, ६२, ३] ४०, ३ ४२, ४, ४४, ५ ४९, ४, ५०, २, ५१, ३, ६७, २, ७७, १, ७८, २, ८, ७, ३६, १२, ९, १८, ९, १९, [८, (८४, १)], ११, १९ २२, २३ २३, १३, २५, १९, २७, १, ३९, १, ४, ५, ६³, ७, ८, ९, ४०, १, ४३, ६, ७, ८, २२, ४४, १२, १६, ३१, ५६, ५³, ५८, २, ६०, १३, ६९, ११, ७१, १३, ७५, ४, १४, [१०२, ९, (९, ४५, ४)] १०३, २, १२, ९, ५, ११, ६६, २०, ८८, ५, १०, १, १, ६, २, ३, ४, ५, ३, ३, ७, ५, ७, ६, २, ४, ८, १, १६, ६, १०, ११, १७, ३, १३, २, २१, ५, ३१, ९, ४५, १, ४, १२, ४६, ८, ५१, ४, ५२, ४, ६१, १४, [६५, १, (९)], ६६, ७, ११, १२, ७०, ७, ७८, २, ७९, ४, ८०, १⁴, [(३, ६१, ७) २¹] ३⁴, ४¹, ५ ६, ८४, २, ८५, ८, ३९, ४०, ४१, ८७, १, ८८, ४, ६,

१०, १३, ९५, १२, १००, ६, १०६, ३, १०९, २, ११०, १०, ११३, ८, ११५, ५⁴, ७, ११८, ४, १२२, १, १२४, ४, १२८, २, १५०, ५, १५१, १ १५८, १, १६२, १, २, १६४, ३, १६५, ?, १६९, ३, १७३, ५, १७६, ४, १८७, ५ खि १, ४, ९, ५, २, ३³, ४, २, ६³, २०, ११, १, २, ३, ८, ५³, १५, २० २९, १६, २, १८, १, ४, २, ८, ५, ११, २२, २७, २९, ८, १, ९, १³, २–४ ६³, ७, १०, ?, ४, ११, १३, ५, १, १, ५, १⁴, ८³, १०³, ७, २, १, १० ३, ११, ४, १८, ५, १?, ७, ७, १³, मा १, ?२, २, ३³, १०, ११, ३०, ३, ९³, १०, १?†, २५†, ३९, ४०, ४, ११³, १५, ५, ४, ९³, ३७, ६, १६ १८, २६, ७, १४, ४४, ८, १७, ५६ ९, ३१, ३९, १०, ९, २९³, ११, १७ २४†, २५†, ३६†, ६८, १२, १†, ६†, १३†, १८, ३१, ३४, ३५ ३९, ३३, ३४†, ४७†, १०३, ११७, १३, १४†, १९, ?४, ३०, ४०, ४५ १४, २०, †१५, १०$, २०, ३१, ३४ २७, ३६, ३८, ४२, ४८, ५१$, ५२$, १७, १६³†, ६२, १८, १४, १६ २२, ३८, ५७, ६४, ६५, ६६†, ७२ ७२³, ७६, १९, १७, ४८, ६५†, २०, १४, ५५, २१, १२, १४, १५ ४०, ४७, ५८³, २२, १६†, २३, १०, १७³, ४६, २४, ३७, ४७, २६ १ ८, ९†, २७, ३१, २८, ३३, ४५ २९, ३, ३५†, ३६†, ३१, १२†, ३२, १, १५, †३३, ९, १९, १६, ९३$, ३४, ९, ३७, १५³, ३९, ६, का १, ८, ३, २, १, ४¹, २, ७ ८, ७, २, ३, २, १³, ३, ३, २†, १०†, ४, ३, ४, ५, १³, ७, ५, १, ४, ९, ३ ६, ३, ७, ४, १, ७, ३, ७, ६, ३, ७, ४, ९, ३, ४, ३, ३, ७, ४, १०, ६, १, ११, ३, १, ४, ६, ८, ६¹, १२

११ १२[३],१३[२], १४[२], १५, १६[६], १७, ८, ९, २[४], ४[३], ५[६], ६.८[२], ९[२], १०[८], ११[३], १५[२], १६, ९, १[४], २, ३[३], ६, ८ १०, ११[२], १३, १६, **२०**, १[६], २[७], ३[७], ४[५], ५[७], ६[८], ७[४], १२[२], १३, **२१**, १[२], २[२], ३, ५[३], ७, ८[२], १०, **२२**, १[२], ५, ७[३], १४, **२३**, १, ३[२], ५, ६, ९, १२[२], १ , १५, **२४**, ४[३], **२५**, ५, ६, ७[२], १०[३], **२६**, २[३], ३[२], ७, ८[३], ९[४], १०[२], ११, १२, १४–१७, २०[२], २१[४], **२७**, ३, ८, १०, **२८**, १[२], ३, १०[२], ११, १४, १६, १७, १८[२], १९[३], २०, २१, **२९**, १[२], २[५], ३[२], ४[२], ५[२], ६, ७, ८[२], ९[५], १०, ११[४], १२[२], १३, १४[२], **२०**, १[४], ३[२], ४[२], ५[७], ६[२], ७[२], ८ ९, १०[२], ११[२], १२, १४[४], १५[२], **२१**, १[२], ३[२], ४[२], ५[४], ६[२], ७[६], ८[२], ९[६], १०[२], ११[२], १२ १४, **२२**, १[४], २[५], ४, ६[२], ७[८], ८[८], ९[३], १०, १३[३], १४, **२३**, २,५[४], ६[२], १२, **२४**, ६–८, ९[२], **२५**, ३[२], ६[२], **२६**, १[२], २[४], ३, ५, ७[२], ९, **२७**, ५–८, **२८**, १, ४, ६[२], ९, **२९**, २, ४[२], ७[५], ८[२], ९, **३०**, ६–८, **३१**, २[२], ३[२], ७[३], ८, १०, ११[४], १२[५], **३२**, १[३], ३, ४[३], ५–७, **३४**, ६, ८, १५, १९, **३५**, १, २[२], ३, ४[२], ५, ९, १७, १८, २०[२], **३६**, ४[२], ८, ९[२], १३[२], **३७**, ९[२], १०, ११, **३८**, २, ५ ८[२], १०[२], १२, **३९**, १, ४[२], ७, ८, १३[२], १४[२], १५[८], **४०**, ३[२], ६[२], १०[२], १२, ११[६], १४[२], **४४**, ६ ७, **४५**, ४[२], ११, १७, २०, **४६**, २, ५, **४७**, ८, १२[२], १४, २, ३, ११, १४, १६, **३**, २, ५, १०, १२[१], **५४**, १[२], २[२], ३[२], ४[२], ५[२], ६[२], ७[३], ८†, ९, ११† ३, ११[०], ३[२], ४†[५], ६[३], ५¶, ८, ९¶[१], ६, २[२], † ५¶, ६¶, ७¶, ८¶, **५७**, १[२], ४[२], ५[२], ६[८], †, ७[२], ८[८], ९[२], १०[२], ११[२]

२५, १[२]†, २†, ३, ५, ६†, ८, **२६**, २, ७, ९, **२८**, २[२]†, ३, १०[२], ११, **२९**, ३–५, ६[३], ७[२], [२]¶, ८[७]¶, ¶**३०**, १[२], †, २, ३[२], ४, ५, ८, ¶**३१**, १[३], †[२], २[४], $[२], ३[३], †, ५[२], ६[३], ७[६], ८[२], ९[२], १०, ११, १२[३], १३[२] $, १४, १६, १८[२], १९[२], २०[२] २१[२], **३४**, १[२]¶, ¶**३५**, १[६], २[६], ३[२], ४, ५, ८, **३६**, २¶, ¶**३७**, ७[२], ८, ¶**३८**, १, २[३], ६[२], **३९**, ३ ४¶, ¶**४०**, ४[२], ५[४], ¶**४१**, ३, ५[२], ७, ¶**४२**, ५, ६, ¶**४४**, ४, ६[२], ९, ¶**४५**, ३, ५[३], ८[४], ¶**४७**, २[२], ३[२], ७[३], $[२], ८, ११[४], $[२], **४८**, १†, २, ३[२], ४–६, १०¶, १८[२]¶, †मै **१**, ४, २२[६], २७, ३०, ४८, ४९, ५१, ६०, ७०, ७१, ७३, ७९, ८५-९०, ११०, १११, ११४, ४४७, ४४९$, **२**, १९४, २५७, २९८, ४५८, ६५५, ७३१, ७३२ ७४६, ७५५ ८५४$ ८६४, ८६७, ८६९, ८८२, ८८८, ८८९, ८९८, ९०६, ९०८, ९०९, ९१२ १०१५, १०६०$, १०६१, १०८८[२], १०८९, १०९६, १०९७ १०९८, ११०२, ११०८ ११७५ ११७७[२], ११८१[२], १२१५९, **३**, ३, १२, १३९, †जै **१**, १, ४, ३, २[२], ७ १०, ५,४ ५‡ ७, ६, ६ ७, ८‡ ९, ८, १ ७ ९, ५, १०$, १२, ४, ५, ८, ९$, ४७, १ ३$, २, २, ७, ८, ‡ **३**, १८, १, २२, १ ४, २४, १४, २८, २, ३४, १६, ९३८, १, २, ५४, ५, ५६, १६, **४**, ८, १, ६, ३, ८[२], ९, ६ १२, ८, १२, १३, ३, ८, ११, १८, ८‡, १५, १, २, ५, २१, २, ५, धौ **१**, ७, ४, ९, १, २, १६, १, २, २५, १, २८, १, ३३, १, २, १, ८, १०, २, १२, ८, ९९, ४, २८, २, २९, १, ३८, ३[२], ३, १, १–३, ६ २, १, ९, ४, १, ८, १, ३, ११, ४‡, १५, ६, २१, ९, १०, २६, १, २७, १, ३१, ६, ४, ११, १, १०, १०, ३१,

२, ३६, १ ३९, २, ९, ५, ३, ३†, ८, ३, १२, १०†, ११†, १४, १३, १७, २, १८, ४, ६, १४, २२, १, २, २३, १, २४, २, २५, ४, २६, १, २७, ३, ५ ११, २८, २, ५, ३०, ११, ३१, १२, **६**, ३, २, २७, २, ३४, २, ५, ३५, १, २, ३६, ३, ३७, २, ३९, ३, ४५, २, ४७, १, ५३, १, ५८, ३, ७१, १, २, ७३, १, ७६, १, ८६, २, ८८, २, ९४, ३, ९७, १, १०६, ३, १११, २, १२०, १, १२१, २, **७**, १८, ४, २१, १, २५, १, ३४, १, ५५, २, ३, ६, ६४, १, ६५, १, ६६, २, ७७, १, २, ८७, ४, ५, ११९, २, **८**, ३, १, २४, २६, ५, ५, १०, १८, ८, २३, ९, ६, ९, २, १३, २०, २४, ३, २१, २२, ४, ३, ५, ६, ७, १२, १, १९, **१०**, ३, १४, ४, २६, ६, ६, ७, २, ४, १२, ८, ३९, ९, २६, १०, ७, **११**, १, २, ३३, २, ८, ९, १, १०, ८, ९, ११, २५, **१२**, १, १९[३], २०, ५३, २, ४, ७, ११, १२, १५, १६, ३३, ३५, ३८, ४४, ५०, ५२, ३, २, २४, २५, ४३, ९, ३, १०, १५, ११, ११, **१३**, १, ११, १७, २०, २७, २८[२], ४८, ५३[२], २, ४६, ३, ५, १३, ४, ५, ७, ८, **१४**, १, ८, ४८, ४९, २, २–४, ५०– ६२, **१०**, ४, ११, ६, २, १०, ७, १४, १५, १५, ३, १८, ३, **१६** १, ७, ८, ४, ४, ७, ९, २, **१७**, १, ३०, ३८, १, २७, २८, ३९, २, २८, ५४, ३, ११, ५१, ६५, ४, ८, ९, १५, ६८, **१९**, ४, १, ६, ७, १०, ४, १७, १, २४, ८, ३१, २, ३३, १, ३७, १, ४३, १[२], ४१, ६, ५५, ३, ४, ५०, २, ३, †**२०**, २, २$, ९२, ८, ९६, ९‡, ११, १२, १०२, १, २, गो **१**, १०, १, ३, १२, २, १८, १, १९, १, २, २७, ३, ३२, १, ३४, १, ४३, २, ५१, २, ७८, २, ७१, १, २, ८५, २; ८६, २,

९२, ३, ९७, ३, १०१, ३, २, ३, २, ५, ७, ६, ४, २४, १, ७, २६, १, २८, १, ३, ३६, ५, ५०, १, ५१, १, ५५, १, ५८, २–४, ५९, ३, ६६, २, ५ ६८, १ ७१, ५, ७२, १, ७३, २, ४, ७८, ४, ८०, ४, ५, ८५, २, ८६, १, १०, ५, ३, १, ३, ५, १, २, ६, १–३, ६, १०, २, ११, १, १२, १, ९, २०, ४, २३, २, २४, १, २७, ६, ३२, ४, ३९, १, २, ७, ३, ३, ५, ७, ४, ४, ८, १, ११, ४, १२, –†. १३, ५, १८, ५, ७, १९, ७, २४, २, ७, ५, ३, ७, ८, ४, ३†, ६, ७, ७, ८, १०, १, ११, १ १२, ८, १४, ३, १७, ७, २०, ३, २१, १, २६, ३, २८, १, ५, ७–९, ३७, २, ६, ४०, ३, ६, ९, ३, १०, ८, १८, १, २२, २१, २३, ७, २, १, ११, १ १४, १, १६, १, १८, ३, ८, ६, ५, ९, ३, १०, १२, २०, २, ६, ९, १, ३, ११, २, १, ३, १, ४, २, ७, १, ११, ६ १२, ३ १४, १, १५, २†, १७, ३, ९ २१, १, २ २४, १, १०, ११ १०, १, १०, १२, २, १०, ५, २, ६, ११, ९, ९, ११, १–१०, १२, १–६, १५, १, ११, १, ३, ५, १२, १२, ३, १४, १६, ५, १, ६, २, ७, १, १२, १, १, २, ५ ३, ३, ५, २३, ८, ४†, ९, १, १७, १०, १, १४, ११ १५, २, ६ ४, ६ ५, ४ ६, ५, ७, ८, २२, ३, १६, ६, १†, १८, ३, ४, १७, ७, १८, ६, २०, २ २४, ३, २७, ५, १०, ३१, ४, ४०, ८ ४१, ४, ४२, ६, ५०, १, ९ ५३, ३, १८, ६४, ५, ७०, ९ ७२, ९, १०, ७७, ३ ७८, १, ४, ८२, १ ८५, ७[२], ८९, २†, ९२, ३, ९७, ५ १०४, ८, १०७, ७, १३३, १०, १३८, ७, १३९, १, ३, १४५, ३, १४६, ९, १५०, ८, ९, १५१, १, –मिना ऋ १, १, ३,

१२, ६, ३६, १८, १६२, ११, ७, ४३, ७, ८, ३५, १, ४३, १४, मा १०, ३०, १७, ६५ १९, १७, २०, २५, २१, ५८ २०, ३४, २९, १०, ३७, ११, का ११, ९, २, १८, ६, १, २१, २, ६, २२, २, २, २३, ६, ११, २७, १३, ३, ३१, १, १०, ३७, ३, २, तै १, ४, ४६, ३[५]†, ¶२, ५, ९, ५, ६, २, १, ३, १, ११, ११†, ४, ३, ३¶, ५, ३, १, ११, ५[१]† ४, ३, ३, ५१†, ४, ८, १, ६, ५, १, ८, ४†, ¶७, १, ११, ४, ३, ९, १[२], ४, ७, १$, ५, ५, ४[२], ६, ११, ८, २, ७, ९, ३, ¶६, १, ५, २, ११, ६, ३, ७, १, ८, २, ९, ४, ७, १, ५, २¶, ३, ११, २, १४, १, ¶मै १, ६, ६[३], ८, ४, ८, १०, ५ १४[२], २, १, ११, ३, ४$, ५, ३[२], ८, ११$, १०, ६$, ३, १, ६[२], २, ६, ३, १, ७[२], ९$, ८, १[३], ९, १[४], ४, ५ ७[२], ११, ५$, १६, १†, २$, ४, १, १४$, २, २, ८, १, ९, ३†, ६$, †१०, २[३], ३[२], ४, १४, १६†, काठ ६, ५–७, ७, ११[२], १३, ८, ४[२], १०, १०, १[३], ७, १३, ४[२], ६, १२, १५, १२[२], १८, ४, १९, ५ २०, १४, २१, ८, ९, २२, २, ५, ७, २४, ७ ९, १०[२], २६, –[२], २८, ८, ३४, १९, ३०, १५, २० ३६, ८[२], ३९, ११, ४०, ३, ४३, १ ४, ४६, २ ५ ¶क ४, ४–६, ६, ९[२], ७, ६†, २८, ४$, ३०, ३ ३७, १, ३७, ८, ३८, २, ३[२], ४०, ५[२] ४४, ८ ४८, १†, १३$, १८, कौ २, १९४†, जै †३, १८, १, ४६, १ शौ ३, १२, ९, ४, १४, २, २३, ५, ३९, २ ७, २३, १३ ६, ८५, ३ ८, ८, १७, ९, ३, २३ ५, ५, ११, २, २६ २३, १, २९, १९, ३७, १, ४५, ६, पै १, २७२, ५४, २, २, ३६, १, ३, ३, २, ४, १८, २, ३०, १, ३३, ५, ५, १३, ७, ७, २, १०, ८, १६,

७, ९, ७, १, १५, ४, ६, २२, ५ १६, ३०, ८, ४१, ३, ५७, ५, ९७, ४, १०६, ६, –†मिभि. ऋ १, २६, १०, ३, २४, ४, ६, १०, २, [११, ६ १२, ६], ७, ३, १, ८, १८, ९, १९, ७, ६०, १, १०, १४१, ६, खि ३, ८, ५, काठ ९, १०$, ३०, १, ३९, १५ क ४८, २, कौ २, ५६९, ८५३, ८५४[३], ८५५, ९०२, ९६७, जै ३, ४६, ४, ४, २४, ९, २५, ४, शौ ३, २०, ५, २०, १०३, २, पै ३, ३४, ८, ३८, २६. १६, १०३, ९$, –भिभ्यः ऋ ७ १, ४, ¶तै ७, १, ८, २, ५, १, १, मै २, १३, १३[५], ३, १, १०, काठ १९, ८[५]¶, ४०, ३[४], ५, क ३०, ६¶, शौ ३, २१, १–७, पै ३, १२, १–७, ७, ११, ३ –¶भिर्याम् तै ३, ३, ८, १, मै १, ८, ६, काठ ८, १२, क ७, ७, –भिम् ऋ १, १, १, १२, १, [७, १३६, ६] ९, १४, ३, [२३, २०, १०, ९, ६] २७, १, ३५ १, ३६, १, २, ७, ११[२], ३८, १३, ४४, ३, ४, ८, ४५, ४, ५८, ७, ७१, ७, [७२, ४, (२, ३५, १४)], ८४, १८, [९५, १–७], १०६, १, ११२, १, ११३, ९, ११६, ८, [१२७, १, ८, ७१, ११], [१२८, ८, ५, १, ७, ६, १४, २, (७, १६, १)], १२९, १, १४३, ४, ७ १४६, १, १५७, ७ १६१, ३, १६४, ४६[२], १७०, ४, १७४, ३, १८१, ९, [१८६, ३, ८, (१९, ८) ८४, १], २, २, १, ३, ४, १२, [८, ५ (८, ६, ३५, ९५, ६)], १०, ४, ६, १२, ३, ४, ७, २५, १, ४१, १९, ३, १, –४, ११, १४, २, ३, ४, [५ १०, १४०, ६], १३, १४, ३, ३, ५, ९, ५, [९, १०, ५२, ६], ९[२], ६, ११, ४, १२, ३, १३, ३, ५ ७, ४, १९, १, २०, १, [५, १०, [illegible], १] २३, २, ३, २६, १, २, २७, ६, ११, १२, २५, १, ५, १५ ३...

४, १, १९, २, १७, १९, ३, १, ६, ८; [११, ५, ३, ४], ३९, २, ४, ५८, ८, ५, १, ४, २, १२, ४, ३, ६, १, १०, [९, ३, ६, १६, ४०], [११, २, १०, १२२, ४] ४^{३}, १४, १, ३, ५, ६, १७, १, २१, ४, [२२, २, २६, ७], २५, १, [४, ८, १०३, ३], ९, [२८, ६, ८, ७१, १२], ४३, ७, ६०, १, ८५, २, ६, १, ३, ८, ७, १, ८, ४, [१०, १, (३, १०, २)], १५, ४, ७, १७, १६, ४६, ४८, २१, ९, ४९, २, ५०, १, ६०, १२, ७, १, १, २, २, ३, ३, १, ५, ६, ४, ७, १, १०, ३, ५, १६, १, ३, ३९, ५, ४१, १, ४२, ६, ४४, १, ३, [७८, ३, ८०, २], ५९, ४, ८, ७, ३२, [११, ६, १०, १४१, ३], ९, १९, २, [४, ४४, १३], १३, २३, २, [(१, १२७, २) ७, (६०, २, १७)], २०, [२२, ३९, ८; ६०, २, १०२, १०], २५, ३९, १^{२}, ४३, १९, [२४, ४४, ६], २५, ३१, ४४, १, ३, ७, १५, २६, ४५, १, ४८, ६, ६०, १७, ७१, [(५, २१, ४) १२^{४}], १३, १४^{३}, १५^{२}, ७३, ८, ७४, १, ४, ६, [१०२, ४-६] ७, २२^{२}, १०३, १, १०, १०, १, ५, ६, ५, ७, ३^{२}, ५, ११, ३, ४, १६, ९, १४, २०, २, ६-८, २१, १, ३५ ३, ४५, ६, ४६, ९, ५२, ६, ६१, ९, १६, [(३५, १०) ६३, ९] ६४, ३, ८, ६८, ९, [(७, ११, २) ७०, ३] ८०, ५^{१}, ६^{१}, ७ ८८, ३, ८-१०, १२-१४, ९१, ६, ८, ९२, २, ११८, ६ १२१, ७, १२६, ५ १३६, १, १५०, ४^{१}, ५, १५५, ५, १५६, १, मि ४, ९, १, ३, ४, ७, १४, १, १०, ७, १, १, ४, २, २, २, १०, ११, ४, ४, १५ १७ [illegible] ४, १२, ७, १, २, ७, २, ६, मा ३^{४} ७, ३, १, ५, ४, ३१†, ६, २४ १७, २४, ३२, ९, २६†, ११, ९, १०, ११, १६^{१}, १८, १९, २१,

२२, २८^{९}, ३०, ३१, ४६^{२}, ४७^{९}, ५७, ६६^{४}, ७६, १२, २, २३, ३०, ६१, १११†, १३, १, ४३, †१५, ३२, ४१, ४७, ४९^{९}§, †१७, ७०, ९६, १८, ५१, १९, ३३, २१, २९, ४०^{९}, ४७, ५८, ५९, २२, ३, १५, १७†, २७, ३, २७, १४, २५†, २८, २३, २४, ३४, ४६, †३३, ७, ८, ४५, ३४, ३४†, ३५, १८†, १९, ३९, ८, का १, ६, १, १०, ५, ३, १, १, ५, ४, १०, २†, ६, ५, १, †७, १०, १, १४, १, १०, ५, ५†, १२, १, ९, १०, २, २, ५^{२}, ७, ८, १०, ११, २, १^{२}, ३, ४, ४, ९, १०^{२}, ११, ५, ८, ७, १^{४}, ११, १३, १, २ २, ६†, ३, १†, ४, १७, ७, १०†, १४, १, १, ४, ६, १६, †५, १४, २३, २९, ६, १^{२}, १८, ६, ६†, १९, १, ९†, २०, ३, १, २१, ३, २, २३, ४, १, १२^{२}, ५, ५, ६, ११, १२, २४, १, ३, ४, ७, १०†, २७, ३, २, २९, २, ४, ४, ३†, ३०, २, १२, ३, १, ११, ४, १२, †३२, १, ७, ८, ४, २ ३५, ४, १८, ३९, ६, १, तै १, १, ७, १, २, ८, २†, ३, ११, १, १४, १†, ४, १३, १†, ३६, १, ¶५, १, २, २, १^{२}, २, ३, ५, ३, १§ ४, ३ ४^{२}, ८, ५, ९, २, ३^{२}, ४^{२}, ५, ७^{२}, १०, ३§, ६, ¶७, १, ३, ८, ३ ७, ६, ४¶, १०, ३†, ८, २२, ३†, ¶२, १, २, ७ ११, १† २, २, १, २^{२}, ३, १^{२}-४^{२}, ४, १^{२}, २, ४, ५ ६^{२}, ५, ५^{२}, ५, ३^{२}, ३, ८, २, ११, १, ५, ८, २, ३^{२}, ४, ५^{२}†, ६९, ४^{२}, ५, ६, ५, ६, ६, ४, ९, ४, १०, ३, ३, १, ३, १¶, ११, ८^{४}†, २, १, १, ३, ८, ६¶, ५, ११, ४†, ४, १, १, १ ४^{१}, २, १, २^{४}, ३^{१}, ४^{१}, ५†, १, १^{१}, २^{१}, ३^{१}, ४, ५, २, ३, ८, १, ६^{१}†, ‡९, १^{४}, १०, ३^{१}, ५†, ११, ४†, २, २, ३†, ३, १†, ५, २ ७, १†, १०, २, १, †१३, ३, ८, ४, †४, ३-६, ८,

६, ५, २†; ७, १२, ३‡, १३, १, ३^{१}, १५, १, ¶५, १, २, ३, ४^{१}§, ५^{३}§, ३, २†, ४, २, ५, ७^{३}§, ९, ८, ५, १०, १, ४†, २, १, १, २, ४§, ५, ३, १^{२}, २^{२}, ३, ६, ५, ३§, ६, ६, २, ४, ५^{२}, ७, २, ५ ८, १, २, ७^{९}, ३, २, ८, ५, २, ५, ७, ४, ९, १, २, १०, २-४, ११, २, ४, १, १, २, २, २^{२}, ४, ३, ५, ३, ७, ४, ५, ९, १, १०, १§, ३, ५^{२}, ५, १, १, ७, २, १, ३^{२}, ४, ३, १, ४, ३, ४, ६, १§, ७, १, २^{२}, ८, १, ३^{९}, ९, ३, १०, ३, ६^{९}, ६, १, १§, ३, १, ४^{२}, ४, ३-५ ५, ३, ६, १^{२}, ३^{२}, ४^{२}, ७, ३, ८, ३, ४, ९, २, ३^{४}, १०, १^{२}, २, ७, १, १, २^{२}, २, २, ७, ३, ४, ४, ३, ५, ७, ६, १, ४^{२}, ५^{३}, ६, ८, २, ९, १^{३}§, २^{३}, ३, ४, १०, १, ¶६, १, ४, ६, ११, ३^{२}†, २, १, ७^{२}, २, ६, ७^{२}, ३, १, ५, ५, ६, १, ८, ६, ३, ४, ८, ५, १^{३}, २-४, १०, ५, ४, १, ४§, ५, २, १†, ६, ३, ५ ७, १, ५, २¶, ११, १, ५, ८, १¶, १९, १, मै १, १, ८, २, ६‡, १८, ३, १५†, ४, १, ५^{५}, ¶^{४}, १०¶, ५, ४, ७^{३}¶, ९¶, ११, १२¶, १३¶, १४, ¶६, १^{२}§, २§, ३^{१८}, ४^{४}, ६^{३}, ७^{२}, ८, ९^{४}, १०^{२}, ११^{१}, १९^{४}, १३^{६}, ¶७, ४, ५^{१}, ¶८, १^{२}, २^{१}, ४, ५, ६^{१}, ७, ८^{२}, ९, ¶१०, ७^{२}, १२, १७-१९, ११, ४‡, २, ¶१, ३, १०, ११^{२}, ३, ५¶, ४, ६¶, ५, ५¶, ७, १^{४}, २^{१०}, ३^{१}, ४^{३}, ५^{२}, ७^{१}, ८-११, १४†, १६^{२}, १७, १२, ३, ४^{२}, ६, १३, १, ७^{१}†, ८^{१}†, १३, १५, २३†, ३, १, १, २^{१}¶, ३^{११}, ¶^{१०}, ६^{१}, ९^{१}, ¶, १०¶, ¶२, १^{१}, †, २§, ३^{१}-५^{१}, ७, १०, ¶३, १, ३^{२}, ६^{४}, ९^{१}, १०, ¶८, १, ३, ४^{१}, §, ५^{१}, ६^{१}, ७^{०}, ८^{०}, ९, १०^{१}, ५, ५¶, ¶७, १^{४}, ९^{१}, ¶८, १, ४^{१}, ६, ¶६, १, २, ५^{१}, ६, ७^{१}, ¶१०, १, ८ ६ १§, ११, २^{१}, ५, ७, १२, १, १४, ३, १६, ५,

४, १, ८, २, १०, १२¶, ¶५, १, २, ९, १२, २३, २५, †१०, १^{२}, २^{२}, ३^{६}, ६^{२}, ५, ६^{२}, †११, १^{२}, २^{५}, ४^{२}, †१२, ५, ६^{२}, †१३, २^{२}, ४, ५^{४}, ६^{२}, ७, ९, †१४, ३, ५, १०, ११^{२}, ९, काठ १, ७, २, ६, १४^{३}, १५^{२}, ३, ८, ४, ५, ९, ६, -^{२}, ४^{२}, ६^{२}, ७^{२}, ८, ७, २, ४, ५^{८}, ४ ७^{३}, ८, ९^{२}, १०^{२}, १२^{३}, १३^{२}, १२^{२}, ८, १^{७}, २ ३, ४^{३}, ५^{५}, ६^{६}, ८^{२}, १०^{४}, ११^{३}, १२^{२}, ९, १, २^{२}, ३, १०, ४, ५^{२}, ११, ८, १२, १३, १४^{२}, १४, -, १५, ११, १२, १३^{३}, १६, १^{८}, २^{०}, ३^{३}, ४^{३}, ५ ७^{६}, ८-११, १४, १७, -१, १८, ४, ११, १७, १८^{२}, १९, २०^{२}, २१^{२}, १९, २^{१}, ३^{२}-५^{२}, ९^{२}, १०^{३}, ११^{२}, १२^{२}, १३, १४^{३}, २०, १^{५}, ४^{२}, ५^{३}, ६, ७^{३}, १०^{२}, १४^{३}, १५^{२}, २१, २^{२}, ३-५, ७^{२}, ९^{२}, १३, १४, २२, १, -^{२}, ४^{२}, ६^{११}, ७^{७}, ८^{८}, ९, १०^{२}, १५ २३, ५^{३}, ६^{२}, ८^{२}, ९, २४, ८ ९, २५, १, ३^{२}, २६, २, ३, ५, ७^{२}, ११, २७, ८, २९, ८^{२}, ३१, ६, १०^{४}, ३४, ६, १९, ३५, १, २, १७^{२}, १८ ३६, २^{२}, ६, १२, १३, ३७, ९, ३८, - ३९, ३^{२}, १३, १४^{३}, १५^{५}, ४०, १ ३, ७ १४^{५}, ४१, २ ४५, १५ व १, ७, १९†, २, १५, ३, ५†, ¶४, १^{२}, ३^{२}, ५^{२}, ६^{२}, ७, ¶५, २६, ३, ४^{८} -^{४} ८, ९^{२}, ¶६, १, २^{१२}, †, ५^{२}, ६^{७}, ७, ८, ९^{२}, ¶७, १^{५}, २^{६}, ३, ६^{४}, ७^{१} ८^{१}, ¶८, ४, ५^{४}, ६, २५, १, २, ५†, २९, ४, - ६^{२}, ७¶, ८^{१}, ¶^{४}, ३०, १^{२}, १ २^{१}, ३^{१} ७¶, ८^{१}, ¶३१, १^{४}, †^{२}, २^{६}, ५, ३^{६} ५, ६, ७^{१}, ८, ९^{१}, १२^{१}, १७^{१}, १८-२० ३४, १^{११}, ९^{११}, ¶३५, १^{५}, -^{१}, ४^{१}, ¶३६, ५ ¶३८, १ २, ४ ६^{१}, ¶४०, - ¶४१, ३ ५^{१}, ४७, ६, ४८, ११† -†:१, १-^{१}¶, १६^{१}¶, †चो १, ३, १७ १८, १९^{१}, २१ ३-, ४५, ४७, ४९^{१}, --, ६७, ६९, ७२, ८२९, ८७, ८९, ९१, १३३, ४२०, ४२५, ४६१, ४६५, २, २१, ९९, १४०, १९६, २५९, २९६, ३३४, ४९०, ५०१, ५१८, ५६९, ६८८, ७-३, ७२४, ७६४, ८६५, ८६६, ८७७, ८९३, ९०३, ९०५, ९१४, ९१७, ९८४, १०३८, १०६२, १०८७, ११६३, ११७१, ११७४, ३, ३, ४, †जै १, १, ३, २, ७-९, ३, १, १२, ५, १, ३, ५^{२}, ६, ५, ७, ५, ७, १०, ९, ७, ९, १०, १, १४, ९, ४१, २, ७, ४८, ७, १०, २, १, १०, ३, २, १२, १०, १, १४, १, १८, ३, २२, ६, २४, १२, २८, ६, ३८, ४, ४०, १४, ४६, ४, ५७, १३, ५९, १५, १७, ४, १, ८, १२, ११, १३, ८, १४, ७, ८^{२}, ९^{२}, १५, ७, १०, १७, ४, २१, ३, ४, २४, ५, २५, ५, २८, ४, २९, ४, शौ १, ६, २†, ३३, १-३, ३, १६, १†, ३०, ४†, २१, ८^{२}, ३०, ६, ४, २३, ३, ४, ७, ४०, १, ५, १८, ५, ३०, १२, ६, १८, १, २८, २†, ७, ४७, २, ५२, ३, ६५, १, ८७, २^{२}, ११५, २, ८, २, ४, ९, ८, २, ९, ३, १४, १५, २८^{१}†, १०, २, २०, २१, ७, ३३, ८, १७, ११, ८, १, १२, १, ६, १९, २०, २, ८†, ९, १०, ५४, १३, १, २५, ४०, ५२, ५७, १४, १, ३९, २, १८, २०, २३-२५, १५, ४, १४, १०, ९, †१८, १, २०, २१, ३, २२, ६०, ६४, १४, ४०, १९, १८, १, २७, ७, †२०, १६, ९, ३४, ३, ६७, ३, १०१, १, १०३, १^{१}, ३, पै १, २५, १-३, ९५, ३, २, ५०, १, ५१, १, ५७, ३, ८२, १, ३, १२, ८^{२}, १६, ४, ३४, २, ६†, ३८, ५ ४, १८, ६, २८, १†, ३१, १†, ३३, २ ४, ७, ५, ५, १, १९, ६ ३६, ४, ८, ३८, १†, ६, १०, ६ ७, १७, १ ८, १३, ८†, ९, १, ४, ७, १०, १२, १४, २, १७, ५, ७, २५, ११, १०, १, १३†, ७, ७, १२, ७, १, १३, ३, ४, १२, ४, १५ ७, ३†, १०, १, १४, १, २, ३‡, ४, ३, २६, १५, १३, १, १६, ३, ४, ८, २९, २, ४०, १, ६१, २, ५, ९७, ७, १०३, ८, १४९, १०, -†ग्निमूऽग्निम् ऋ १, १२, २, ६, १५, ५, ८, ६०, [(१, १२७, २, ८, २३, ७, ६०, ३) १७], तै ४, ३, १३, ८, मै ४, १०, १, ५, की २, १४१, जै ३, १४, २, शौ २०, १०१, २, -ग्निपु ऋ १, १०८, ४, ५, ६, ६, ७, १, २२, शौ १५, १२, १, -ग्नी ऋ ५, [४५, ४, ६, ५९, ३], २०, १, तै ¶१, ५, ९, ५, ६, ७, १, ४, २, ११, १†, ¶मै १, ४, ८, १०, ५, ११, ३, ९, १, ४, १०, ५†, काठ ४, १५, ७, ७, २२, १, २६, ७, २७, ६, ३२, ६^{२}, ७, ¶क ४१, ५, ४२, ६, शौ ११, ७, ११, १३, १, ४६, ४७, ४९^{२}, ५०, ५१, पै १६, १५४, १, -ग्नी. खि २, ६, १, १८, -¶ग्नीः तै १, ५, ९, ६, क ८, १२, व ७, ७, -ग्नीन् ऋ ७, १, १४, तै ३, ५, १, २¶, ५, ६, १, २, ६, ३, १, २¶, मै १, ६, ६¶, २, १३, १, ३, ८, १०^{३}, ¶^{२}, शौ १२, २, ४, १६, १, १३, पै १, ३३, ४, -ग्नीनाम् ऋ १०, ७८, ३, तै ५, ६, ९, १¶, ¶मै १, ६, ११, ३, १, ९, २, १, ३, ४, ३, ८, १०, ९, ७, ¶काठ १९, १०, ११, २०, १, २१, १२, ¶क ३०, ८, ३१, १, -ग्ने ऋ १, १, ४, ६, ९, [१२, ३, १०, १५, ४] ५ [१२, ८, ८८, १४, १०, २१, ८], १३, ४, १४, ७, १०, ११, २२, ९, २६, २, २७, [illegible] १६, [-, ४४, ९] ४८, १, [२, [illegible] ११, २] ५, ७, १०, ११, ४-, [illegible] ३, २९, ८] [८, (८४, ७, ८, [illegible] २, ९, १८, ४)] १०, ५८, ८, [illegible] ४, ७४, २-४, ७६, ५, ७९, ४, ६ [illegible] ४,

१–१४], ९७, १, १०५,१३, १२७, ११, १४४, ७, १४७,५ १६१, १, १८८, ३, १८९, १–३, २, १, १५, [१६, २,१३] २,२, ६ ७, १,४, ५, ९, २, ४, ६ ३, १, १६ [२२, १०, ८०, ७], [२३, ५, ११, ६, ११ ७, ११, १५, ७, २२, ५, २३, ५] २, ६, ३, ५, १०, १०, [२, (६, १४, २) १०,२१, ७, ११८, ७], ७, ११, ९, १३, ६, १४, ३, ४, १५, ५, १६, ६, १९, ३, ४, २०, २, ३, २१, ३, २२, २, ३, २३, २, २४, १, २, [३, ८, १९, २५ (१७, १, ७५, ३)] ४, ५, २५, १, ४, ५, २७, ३, १०, १५, २८, १, ३–६, २९, ८, १२, ५७, ५, ४, [१, ३, (८, २७, ३)], ४, ३, १२, ६, १, ७, २, १[(१, ३६, १२) १], १०, १ ३–५, ७, ८, ५, १, ११, ३, ७, ९ ४, ९, ७, ९, [९, ४, ६, २, ९] १०, १, १३, १, ६, १६, ५, २०, ३, २१, १, २, २२, ४, २३, १, ४, २४, १, २५, ३, २६, १, ३, [४, ५१, १] ६ २७, २, २८, ३, ४, ४६, २, ५६, १ ६०, ६, ८ ६, १, १३, २, १, ८, १०, [११, १४, ६, (१५, १५)] ३, १, [(१, ११) ४, ६] ८, ५, १०, २, ५ ११, १, २, ४, १३, १–३, ५, ६, १५, १४–१६, १९, १६, ३, ९, [(२, ५१, ५), १०, (७, १०, १)] १६ ३१, ३३, ३६–३९, ४३, ४८, १० ५१, ५, ६०, ३, ७, ३, ३, ९, ५, १४, ३, [१५, १३, ८, ४४, ११] १६, ९, १७, १, ३, ४३, ३, ८, ११, ७, १९, ९, २९, ३३, ६, ११, २६ २८ [१०(१०, ५)] ३९, १, ४१, २, १२ १५, १९ १८, ३३, ३६, ३७, ४४, २ ४ ८, ३०, ३५ २९, ६०, १, ३, ५ ७, १९, १८–२०, ५१, ५, ६ ८, ४, ७, ७०, ११ १३, १६, ६४, ९, ७२, १६, १८, १०१, ११ ९,

६६, १९, २१, ६७, २३, २४, २६, ६०, १, २, १२, ६, २१, ६, ७९, ५ ६, ८७, ५ ७, २१, ३, ९१, ३ ९८, १२ ११८, १, १२२, ६ १२८, ६ १४०, १, १४१, १, १५०, ३, १५६, ४, ५ [(९, ६१, ११) १९१, १] खि १, २, ७ ५, ५ २, ६, ३, १९, ७, ४, ५ ३, ८, ५ १६, ८, ४, ८, ९ ९, ५, ६ ५, ७, १, १२, मा १, ५, ११, १८, २, ४, ७, ९, १४, १७, २०, २७, २८ ३, १७, १८, २४, २५†, ३८–४० ४, १४, ५, ६, ९, ३६†, ४०, ७, ४३†, ८, २०, ३८†, ९, २८†, ३७, ११, ३५† ४३†, ४६, ७५, १२, ७, ८, १० ३१, ३७, ४१, ४८†, ४९†, ५१, ५८, ५९, १०४, १०६, ११५†, ११६†, १३, १ ११† ३६†, ४२, ४४, ४९–५१, †१५, १४, २०, ३१ ३५, ३७, ४४, ४६, ४८, ५३९, २७, ४–६ ८†, ९, ५०, ५३ ६९, ७१, ७३ ७७† १९, ३८†, ४१, २०, २४ २५, ४७ †२६, १३ ३० २७, ३३ ३२, १४, †३३, ३ १०९ १२, ४८, ३४, १५†, ३५, १६ ४०, १६†, क्रा १, ३, १, ८, ६, ३ २, १, ५ २, १, ४, ९, ४, ४, ५, १, ६, ६, १० ३, ३, ८, ९, १६†, १७†, ४, ३ ४ ४, ५, ६, ९, ५ ५, २, ३, ३, २, ९, ३†, ७, ८, ६, ३, १२, १†, १३, १† ९, २, ३†, ३, ६, ४, २, १०, ५, ८† ११, १, ३, †१२, ३, ८, ४, ६ १० ७, ७, १०, १३, १, ८, ९, ११, ३, २ ८, १२, ४, ४†, ५†, ७†, १४, १५ ७, ३ ५†, १४†, १५†, १४, १, ११†, ३, १०†, ८, ५ ३, ५, ३ ४, १६, १, १ †५, ११, १३, १२, १९ २६ २८, १०, ६, ५ १८, १, ५–७, ९†, १०, ५, १, ८, ६, ५, ७, ९, ११†, २०, ४, ४, २१,

३, ९†, ११, १२, २२, ३, १ २७, १५, २†, २९, २, १२, ५, १†, २† †३२, १, ३, १०, १२ ४, ५ ३३, १, ९†, ३५, ३, ११, ४, १४† ४०, १, १८†, ते १, १, ४, २, ८, १ १०, २, ११, २†, १२, १ १३, ३ ३ †१४, ३, ४, २, ३, १†, ११, १, १३, १२, †१४, ५, ३, ४, ३, †१४, ३, ५, ६, ७ ८, †४, २९, १ ४३, १ ४४, २, ४६, २६, ५, ३, ३, ५, २†, ३†, ४, ६, २†, ४, ७, ५, ८, ५ ६ २, २, ६, २†, ३, ७, २, ७, ६, ४ ६, १०, २†, २, †३, १२, १, ५ ४, ५, १ २, ८, १, ११, २¶ †५, ७, ३, ४, ८, १, २, ९, १§, †६, ११, ३, ४, ३, १, ४, ४†, ११, ६†, २, ११, १†, ३, १, १, ५, ६, १ †११, १, २, ३, ४, १, ३, ३†, †४, २, ३, ८, ३, ९, ३, १०, १, ११, १†, २, १, ९, ३, ३, १, ३ ४, †४, २, ३, ५, १, २, ७, १, ३†, ९, ५†, १०, १, २, ३, ११, ३†, ३, १२, १, †१३, २, ४, †४, ४, ३, ४, ५, ७, ८ ७, २९ ६, १, १, २, ३†, ५†, ३, १ ९ ५, २, ३, ७, १३, ४ ५, १, ५, ८†, २, २, २, ६, १†, ३, ५, १, ११, ३, ४, ६, २, ७, १, २, ५, ३, १¶, ६, १†, ९, १¶, ७, ४, १¶, ३, ७, ९ ६, ३, २, ६¶, मै १, १, ८, ९ २, ३ ७, ८ १३†, ‡३, ३१ ३८ ४, १, ५, ७, १४¶, ५, १, †, ३, ३†, ४, ९, १०†, ११, १४, ६, १, †, २, †, ७†, ७, १ ४, †, ८, ५, ६, १०, २, ३†, २, ४, ४†, ७, ८, ६, ३, ७, ३†, ४, †, ७, १०, ११, †, १४, † १०†, १७, †, ८, ७, १०, १, †, ४, ६ १२, ४, ६, १३, ७†, ८†, ११, १२, ३, †१, ५ ६, २, १†, २, ४, ५†, १०, ३, ८, ९, †, ४, ५†, ८, ५ ९, १, ११, १०, †, ४, १, ५ ७, १ ९, १४, १६, †१०, १, २, ८, १,

४², ८¹, †११, १², २⁸, ४², ६,
५, ६ †१०, १, ७, ४, ८³, ६‡
†१३, १, ६, ७², ९, †१४, ३² ९, ११²,
१८², १६, वौ †१, १, ५‡, ७, ८,
१०९, ०३—०० २८, ३९, ४०, ४२९,
६६, ७६, ८१ ८४, ९९, १००, ४३४,
४४८, ७, १०, ०८ १४७, ४१५
४१६, ४८७, ८१६, ५७१, ८९४‡
७००, ७३३, ७४८, ८१४, ८२६,
८४७, ८५३, ८६८, ८७०, ८७१,
८७३, ८८०, ८८१, ८८८–८८७
८९०–८९२, ९००, ९११ ९१३
९७४, ९९९, १०५०–१०८७, १०६३,
११०७, ११०९–११३१, ११६६,
११८३, ३, ५, १९, †जे १, १, १
५‡ ७, ८, १०९, ३, ४–० ४,
५ ८, ७, ४, ८, ४, ९, १, ४, ११,
३, ४, ४०, ८, ४७, ३, २, ६, २, ३,
०, १, ६, १९, १४, ३ २२, ३, २८,
४‡ ३२, ८ ६ ३४, १५ ४०, १२, ४६,
० ३, ६, ४८, १०‡ ०४, १–३, ८७,
४ ४, १, ९, ३, ९, १०, ४, ७, ११,
८–१०, १०, ७, ९, १०, १४, १०
१३, १, ०, ८–७, १०, ४, ६, १८,
१, ३, १९, ३, २४, ९, १०, ०५, १,
४, ०८, ८, ग्री १, ७, ०, २, १६, ४,
१९, १–० ३, ३, १ १५, ८, ००,
२ २०, ३ ४, १४, ८, ३३, १, ८७
३, ०, ८, ११‡ १४, ८, २७, १२ २९,
१, ४, १३ ६, ५, १, ६३, ४, १०८,
४, ११०, ४, ७, ३८, १, ६३, २, ७७,
१०, ११५, १ ८, ३, ४, ७, २०, २३
०, २, ४, ९, १०, ६, ३८, ११, १,
१ ३, ६ १६ १२, २, ४२ १३, १,
३१ १४, २, १, १८, १, १४, २, ३६
३, ८ ४, ३०, १९, ३, २, ३ ०७,
८ ६४, १ २०, १३, ३, १०३, ३
१०२, ३ १०३, २, वै १, ४१, ३
–०प्रैष १, १, ७ १२, [४, ७८, ७]
८, ११, १, १८, १, २, ८, [१९, १,

९], ४२, १०, २३, [२३, ६०,
०, ९] ०४, २६, १०, २७, ७,
३१, १–१८, ३६, ४, ६, ९ [१५
७, १, १३] १९, ४४, १३, ४५, १,
२, ७, ८८, ४, ६, ९, ८९, १, ६०,
०, ६७, ३, ७१, ६, १०, ७२, ३, ७
१०, ७३, ८, ७–९, [१०, ४, २, २०]
७४, ८, ९, ७६, १–३, ७९, ७–९, ११
९४, १६, ९८, ९, [११, ९६, ९]
९७, ४, १२७, ९, १३९, ७, १४०,
[१०, ६, ८, ६] ११–१३, १८१, ९
१० १४२, १, [४, ५, ५, ३] १४३,
८, १४४, ६, १४७, १, २, [३, ४,
४, १३] ४, १५०, १, ३, १६४, ११
१८९, ४–७, २, १, १, [९ ६०,
९१, १०], ३–१४, [२, ३, (८,
८८, १)] ७, ९–१२, ३, ३, ४, ८,
९, [८, ८, ८, ४४, २८], ६, १,
२, ७, ९, ३, ५ ३५, १५, ३७, ६,
३, १, १², १७, २०, [२३, ८, ११,
६, ११, ७, ११, ११, ७, २२, ५, २३,
५] ४, १ [११, ७, २, ११, (५, ११,
२ ६०, १५, १०, ७०, ११)] ६, २,
५ ७, ८, ७, १०, ९, २, ७, १०, [१,
८, ४४, १९, (१०, १३४, १)] ३,
[(३, १०, ८) १३, ७] १४, ८–७,
१८, २–४, १६, ३, ५, १७, २ ३,
[८, ५, ३, ८] १८, १–०, १९, २,
८ ४१, १, ४, २३, ४, ०८, २, २९,
१०, ५४, ३, २१, २२, ८१, २, ५७,
६, ६१, ६, ४, १, १, २, ४, ८, २, २,
४–६, ९, १०, १२–१४, १६, ३, ४,
८ ६¹, ७, ९, १०–१६, ४, २, ४, ८
७ १०, [१८ ७, १४, २] ५, ६,
१८, ६, ६ ९ १०, १०, २, ११, १–४
[८ ५, ८, १] ६, १२, १, २ ४, ८
[६ १०, १२६, ८] ५, १, ८, ९, १०¹,
२, ७ [८, १०, ३२, ६] ११, ३, १,
६ ८, ११, ४, १ ४–६ [७, ७, १४,
०] [८, ६, ८२, १९, ७, ४२, ८]

१०, ११, ६, ४, [५, ६, १६, ४७], ७,
८, ७, १०, ८, ९–७, ९, १, ६, [७,
२३, २], १०, २, ४, ६, ११, ३, ५,
६, १२, ३, ४², ८, ६ १३, ४, ५,
१६, ४, १८, ५ ०, १, २, २६,
८, २७, [१, ८, १, ३३], ३, २८,
२ ५ ३०, १२, १३, १४ ३४, ९,
४३, ६, १५, ४७, ७, [८१, ८, १०]
६, १, १, ७², ९, [१०, (७, ६३, ५)],
११, १३, २, ५, ४, १, ७, ८, ५, ४,
६, ७, ६, ३, ७, ३, [(१०, ८५, ६)५]
८, ७, ९, ७, १०, ६, [११, ६, १२,
६], १३, ४, १४, ३, १५, ८, ९, ११,
[१२, ७, ४, ९] १६, १, [७, ८,
१९, १७, ४३, ३०], १२, १३, २८,
२७, ३१, ४५, २७, ८, ४८, ३, ४,
७–९, ५०, ९, ५१, १३, ६०, २², ३,
६६, ९, ७, १, ३, ८, ७–९, ११,
१७–१९, [२०–२५] २, १, ३, ३, ७,
[१०, ४, १०, (६०, ६)] ४, ७, ५, ३–
६, ८, ९², ७, २ [७, ८, ७] ८, ३;
५, ९, ६, १०, ४, ११, १–३, ५, १२,
३, १३, २, ३, १५, ७, १२, १६, ५,
७, १७, ६, १८, ३२, ३४, ८, ३९,
४, ८, ४२, २, ४३, ५, ५९, १, ९३, ७,
८, १०४, १०, १४, ८, ११, १, ३,
१०, १९, १५ १७, २८, २६, २८,
३०, ३३, ३३, १४, ३९, ३९, २,
१०, ४३, ३, ९, १०, १३, १४, १७,
२०, २८, ३२, ३३, ४४, १७, १८,
२३, २४, ३०, ६०, ९, ११, १४, १६,
७१, ४, ७४, ८, ११, ७५, १, १०,
८४, ४, १००, १, ०, २०, १०३, ४,
१४, १०, १, ७, २, १, ७, ४, १, ४,
६, [७, ७, ७] ६, ६, ७, ७, १, २, ४,
८, ६, ११, [(२, २, ८)५] ७, ८, [१,
१२, ९] १५, ९, १२, १६ [illegible] ५, ८,
१३, १९, ३, २०, १०, [illegible] २, ४,
७, ४०, २, ३, ०–११, ४६, [illegible] ५१,
१, ३, ५, ७, ९, ६०, ३, [illegible] ६, ८,

१०, ७०, ११, ८१, ३८, ८७, ४, ६, ८–१४, १६, १७, १९, २०, २२, २४, २५, ८८, ५ ६१, ४, ७, ९, १५, ९८, ८, १०, ११, ११०, ३, ११५, ९, ११८, ८, १२२, २, ३, ७, ८, १२४, १, १२८, १, १४०, ४, १४२, १–३, ५, ६, १५६, २, ३, खि १, ४, ८, २, १, १, ८, ५, ११, ५, १३, ४, ५ ३, १५, ९, १६, ७, ४, २, ४, ९, ५, ७, ५, ५, १०, ७, ३, ११², ५, १२ ६, ३, ४, मा १, १७, २, ८, १४, १६ २७¹, ३, ४, १४†, १७³, १९, २२†, २४†, ४, १६†, २८, ५, ८³, ६, २९†, ८, १९, २४, ११, २६†, २७†, २८, ३२†, ३७†, ४०, ४१†, ७२, ७३†, ७७, १२, ९, १५–१७, १९, २०, २६–२८, ३२, ३६†, ३८–४०, ४२, ५१† ५०†, १०९†, †१३, १०, १२, १३ १५, २२§, ३७, ४५§, ४७§, †१०, २२, २३, २८, ४१ ५४§, ५५§, ५६, १७, २², ५२, ६६, ७५† ७६†, ७९, ८७, १८, ३५, ४६ ५२, ६१, ६२, ७४†, ७५†, १९, ११, ४०, ६४†, ६६†, ६९†, †२०, २२, ७९, †२१, ३, ४, २७, १, २², ३², ४ ५², ६², ७, ९, १३, ४३†, २९, १, ११, २८†, †३३, ३§, ४, १३–१५, †३४, १२, १३ ३५, १७ ३८, १७, का १, ६, १, २, २, ३ ३, ९ ५, ८, ३, १, ४, २, ८¹, ३, ४† ७¹ १० १८†, ४, ५, ८†, ५, २, ८¹, ६, ७, ७†, ९, ३, ५, १२, †२, १५ १६, ३, १, ४, ५†, १०†, ४, ३, ४, ७, ८†, १२ १३, १, १०, १६–१८, †२, २ ३, ९–११, ३, ३, ७†, ९–११ १३ †४, १ ८, ७, ८†, १४, †१, १० ११– १ २, ७ ३, ११†, ४, ८, ५, १, १६, १, ३, ९, १२ २, ५, ६, ७ ८†, ८, १, २, ५, ३ ६, २ ११†, ११ १० १०, १, १ २०, १, ६ २, ९,

३, २, ४, ५, †५, ७, ८, २१, १, १०, †४, १४, १६, १९, †२२, १, ७, ७, १३, †२३, १, ३, ४, २९, १, १, २¹–४¹, ५³, ६², ७, ९, २, ३, ३१, १, १, ११, ४, ४†, †३२, १, ४, १३– †१५, ३३, १, ६, ७, ३५, ४, १५, ३८, ४, १, तै १, १, ७, १, १०, २, १२, १, १३, २¹, १४, ४†, २, ३, १†, ११, ८², †१४, १, २², ३–६, ३, ३, १, १३, २†, †१४, १, ३, ४, ७, ८, ४, ४३, २, ४४, ३ ४५, २, ३†, †४६, १², २³, ३³, ५, २, ४, ३, २², ३, ४, ३ ५, २†, ३†, ४⁴, †६, २, ४, ७, ४³, ६¹, ८, ५†, १०, १–३, †११, २³, ३, ६, २, १, २, ६, २³, ४†, १०, २, ७, ६, ४², ७†, २, २, १२, ६†, ३, १०, ३, ११, ५, ४, १४, ४†, †५, ८, १, २, ६, ९, ३, ४, †१२, १§, ३¹, ४, ५, †६, ११, १, २, १२, ४², ‡, ५, ३, १, ४, १९, ११, १†, †२, ११, १, २, ३, ८, १², २, †११, १, २, ४, १०, ५, †११, १, ५, ३, २², ४, २, ५, ३, ६, ३, †११, ३, ५, ४, १, २, ५³†, ३, १ २¹, ४†, ४, १², †, ७, १¹, २¹, ३², ४, ८, १, ९, ३¹, १०, १†, २, ११, ४, २, १, ३, ५², †२, १²†, ३¹, ४² ३, १ ८†, ३¹, ४²†, †, †४, ३, ४, ५, १, ७, २†, ९, ४, ५†, १०, ४, ११, ३¹†, †३, १३, १², २–४, ६, ४, †४, १¹ २, ६², ७, ७, २, ११, ३, ४², ६, ३, १, ५, १ ४²†, ५ ७, १२, ३ १३, १, ४, ५², †, १४, १†, १५, ७²†, ५, १, ४, १, ३, ४†, ५, ४†, ८, ५, १०, १९, †११, १, ४, ३, ११, ३, ४, २, ४², ७, ३†, ४⁴, ५, ५, ७, ५², १०, ६ ७, २, १, ४, १ ६, ३, ७, ३¹, ८, १¹, ६, १, ४, ६¹†, २, ३, ७, ७, ३, ६, १, २, सै १, १, ३, ८, २, ३†, ७², ८, १२, ३, १†, ३७, ३८, १², ४, १†, ३, ३¹, †, ५†, ८¹†, ९, ५, १¹†, ३¹¹, ३¹†, ८¹, ९¹, १०†, ६, १¹, †, ३¹, ७, ७, १¹, ४, ११, ४†,

२, ३, ४, ७, २¹†, ३¹†, ४¹, †, ७¹, † ८ ९¹, १०¹, †, ११¹, †, १८, १४†, १५¹, †⁴, १६, १७, †, ८, १४¹, १०, ४, ६ †² १२, १, ३, ४², ५¹¹, १३, ७¹†, ८⁴, †² २०², ३, १, ५², ९¹†, ३, ९, ३, ४, ९³, †¹, ४, ६, ७¹, २, ९, ७, १०, ८, ११, ४†, १६, २¹, ५¹† ४, १, ८, १६¹ ३, ४, ८, २, ९, ३†, †१०, १¹, ²¹ ३¹¹, ६¹⁰, ४³†, ५¹, ६¹, †११, १¹, ९¹ ४¹, ६¹, ५¹, ६¹, †१२, २६, ३¹, ४¹, ६ ५², ६, १३, २, ५¹, ६¹, ७, †१४, ९, १५¹, १६, १७¹, काठ १, ४, ७, ८, १०, ११, १२¹, २, ४¹, ८¹, ९³, १३¹, १४¹, १५¹¹, ३, १¹, ९, ४, ९, ११ १८¹, १३³, १४¹, १५¹, १६³, ६, ४ ५, ६³, ६, ८¹, ९¹⁴, १०¹, ११¹, ७, ९³ ३¹, ६⁶, ८¹, ११¹, १२¹, १३¹⁰, १४¹, १६⁶, १७³, ८, ३, १४¹, १६ ९, १³, २, ५, ६ १९¹, १०, १२¹, ११, ७–९, १३¹, १२, १४¹, १३, १४, १५³, १४, २, १०, ३, १२¹, १३, १६, ²¹, ३¹, ४¹, ७¹, ८¹, ९¹, १०¹, ११¹, १२, १४³, १५³, १६, १७¹, २० २१³, १७, ६, १०³, १७¹, १८, ३³, ४⁵, १५, १६¹¹, १७³, १८¹, २०¹, २१¹, १९, ३³, ४, ५³, १०¹– १३³, १४¹, २०, ४, १४¹, १५¹¹, २१, २, ६, ८, ९¹, १३³, १४, २२, १, ५¹ ६ १०, १०¹, २३, ५¹ १२ २४, ९ २०, ६, २६, २, ११³, २८, ४ ३०, ८, ३१, ३, ६, ११¹, १४ १४³, १५³, ३२, ४, ५, ६³, ३४, २, १५¹, ३५, १¹, २¹, ४, ९, १२, १४¹, १७ ३६, १०, १५, ३८, २¹, ५ ९, १२¹, ३९, ३¹¹, ३¹, १३¹, १४⁶, १५¹, ४०, १, २, ३¹, ५¹, ६ १०, १२¹, १३¹, १४¹, ४६, ²¹, ४ १, ४ ७, ८, ११¹‡, १२¹, १६¹, †¹, २, ३¹, १¹, ७¹, ८¹, †, १६†, ३, ७ ९†, १०¹‡ ११¹, ४, ७¹, ८¹¹, ९, १¹†, ३¹, ४, ५¹,

६, १, २, †, ३, ८, ८, २, ४, ५†, ८, २५, १, †, २, ५†, ३, ५, †, ६†, ८, २६, ५, ९, २८, १, †, ३, ४, †, २९, २, ४, ५, ६, ३०, १†, २, ३, †, ८, †, ३१, १, २, ६†, १७, ३४, १†, ३५, ४†, ३६, †, ३८, २, ३९, ३, ४०, ५ ४४, ४, ४७, ३, ६, ११, ४८, १, २, ९, ३†, ५ १०†, १०‡ १३, †, १५†, †की ६, २, ८, ९ ११, १४, १६, २६, २६, ३, –३८, ४१ ४३, ५०, ५४, ५८, ६१, ६८‡ ७६ ८०, ९३६, ९५– ९७, १०५, १०६, १०८, ११२, ४१९, २, १२, १९९ २५८, ३३३, ३७२, ३७३, ४१४, ५७१, ६५६, ६९७, ७२५ ७३५ ७४७, ७६२ ८२४, ८५५ ८०४–८०६, ८०८, ८०९, ८८३, ८८४, ८९४, ८६९, ९१८, ९१६, ९६७, ९७३, ९९८, १०००‡, ११२८, ११६९, ११७२, ११८३, ३, ४, १, ४, १०, †जै ६, १, २, ६, ६, २, १, ४, ६, ३, ६, ८, ६, ४, २–४, ६ ७, ६, ५, ६, ६, १०, ६, ४, ७ ७, ६‡ ८, ४, ८, १०, ३६, ५ ६, ११, १ ६ १०, १२, २, ७, ४१, १ ६०, २, ९, ७, ४, ३, २, ३, १८, २, २०, ५ २८, ३ ५ ३०, १५ ३६, ४ ३८, ३६, ४६, १, ६, ५४, ६ ५२, १, ५९, १६, ४, ४, ५, ६, ४, ८, ५, १०, ३९, १२, ६, १३, १४, १ ३ १६, १, २ १८, २, १९, ४ ३४, ८६, २६, ५ णी ६, ७, १, ३, ६ ७ ८, ४ ९, २, ४, २, ६, १ २, ३ ४, ५ १३, १ २८, ५ ३६, १ १, १३, १५, ३, ४, ८९ ३०, १, ५ ३३, १९ ४, ४, ६, ३३, ४१, ६, ३, ११, ६, १०, १३, ३१, ४५, ७ २८, ८, २९, २ ३, ५ १० ११†, १८ १५ ३०, १४ ६, ५ ३ ३५, १ ४६, १ १०३, २ १ १०४, २,

११०, ११†, १११, १, ११२, १, २, ११७, १, २, ११९ १, १२२, ४, १२४, १, ७, ५५, १, ६, १, ७४, ११†, ७७, ९†, ८३, १, २, ८७, ३, ६, ८९, १, ९४, १, ९†, १०२, ३, १११, १, ११३, १, ११४, २, † ८, ३, ३‡ ५, ६१ ८–१३, १५, १७–१९, २०‡, २१, २२६, ४, १०, १४, ९, १, १४, १५ ५, १७, १९, १४, १३†, ३०, ५, ४६–४९, ३३, १, ४, ३६, ३२, २, ३, ५ ६ १७, १८, ४५, ४६, ३३, ३, २१, ३३, ३४, २, ६९, ३६, ६ ११, †३८, १, २२, ४४–४६, २, ४, १०, ३४६, ३, ६६, –१, ४–, ४७ ४८, ५३, ६४, ६–११, ८८, ६९, ३, ४, ७, २, ८, ३, ११, ६†, ५५, १, २, ६, ५६, १†, ६४, ३†, ४, †२०, १३, ४, ६ ६, १९, ३, ३३, १, २, ३६, १, ४१, १, २, ४, ४२, १–४, ५१, ४, ५३, १, ५४, १, ७६, २–४, ६६, १–३, २, २१, १, २, ४०, १, ३६, १–६, ३०, ४, ३६, ३, ३७, १ ४३, ५ ४४, १–६, ४८, १–६ ५०, २, ६०, १, ६०, १–३, ६६, १ ७८, १† ३, १८, ३, ४, ३१, २, ३३, १, २, ३, ४, ५, ६, ७, †३४, १ ३, ८, ३८, ३, ३९, २–८, ४, ८, १– ३, ६, ७, ५, ८, ५, ३, २४, ६, ७ १, ४, ५, †४, १, २, १६, ८, १७, ३, ६, ३० ८ ३९, ८†, ६, ८, ६, ११, १२, †१७, १–१०, १९, १– ७, ७, १, २ ३, १†, २ ३, १८, १ १९, १०, ८, १४, ९†, ११, ९, १ १२ ६, १२ ७, ४, ८, ११ १५ १४, ४, २५, १२, १८, ६०, ७, ५ १२, ११, †१२, १, १–१४, १६ १३, २, ६, ३, १२ ८ ८, १६, ९, २–६ १०, ११ १४ १६ १०, ३ ९, १८,

४, ३४, –, ७, ४, २, ५, १, ३, २२, २, २३, ११, ३६, †६, ३‡ ४–१० †७, १–३, ५–७, ९, १०, ‡, †८, १, २, ५, ७–९, १०९, ९, १०† १०, ४†, १७, ४ ३३, ४, ५, ४५, ४, ४९, १०, ५०, ६ ६७, ९†, ७१, १, ७६, ८, ८९, १, ३, ४, ६ ५०, ६, ९२, ५, ९९, ५, १३२, १२, –श्री प्र ६, ८, ८, ३६, ८०, ४४, १२ ७२, – ६०, ५, ११२, १, १२२, ५, १०८, ५ १४३, ३, २, ८, १, ६, ३, ३८, ५ ३, ३, ११, ८, १५, १, २६, ६, ३५, ९, १०, ४, १, ७, १६, ५, ४०, १, ५, ७, ७, १०, १३, २, ५३, २, ६, ६, ५, ६६, १०, ७, ६, २, ८८, २, ८, ६, ७, ४३, १, ४४, २०, ७३, ९, ७४, ७, ७, ८, ३, ६६, ५, ६०, ३, ४, १, १, ७, ३, ९६, ७, ३४, ११, ३६, १०, ५१२ ६, ८, ६–, ५, ६, ६९, १, –, ७, ५ ८०, २, ४, ६, १३०, ४, १८१, २, लि ४, ६, ५, ५, ७, ८, १०, मा ६, १५, २, ३०, २, ११, १७, ४, ३२, ५, १, २, ११, ६, ८, ७, ४–†, ८, ४, ५०, ६०, १७, ६†, १, ११, ५, ४८, ४६†, ६२, ४६, ६३, ११‡, २५ ३८†, ३६, ४८ ४६†, ५१, ६४, ६, ९० ६६, २४, ७ ६०, ३ ५७, ६७, ६६, ६८, ३७ ७३, ४६, ४७, ७७, ४, २७, ११, १९ १६ १८, ३३, १०†, ६०, ३५, ३० ३७, १०, का ३, ५, ३, ८, २, १०, ३, २, ३, ५, ५ ४, १०, ३ ७, १, १, २, ३, –, ४, ४, ६, ६, २, ८, १७, ९†, २२, ४, ९, २, २†, ४, २, ११, ६, १, ३३, १, १, ११ ३, २, ४, ७†, ३३, ४, २, ३४, १, २, १८†, –, ११ ५, ९६, २, ८, ९†, ५ ५ ६५, १, ५ ३, ८, १ ५ ३६, १, ३ ७, १ ६, ६, २ २०, १, ७, २३ –, ८ ९

२७, ४, १, २९, २, १ ५. ६, ८
३२,१,१७†,५,६ ३५, ४,३ ३७,
२,२, तै १,१,५,२, १०, १[२] ३ १३,
३,२,४,१,१०,१ १२,१[२] १४, ७†
३, ७, १, १२, १ ८,४३, १† ४५,
१,५,४,४¶ ६,२,३, ४, ८, १[३], -,
१०,१¶, ११,५, ७,७,४, १. २, ४,
१०,३, ८, ११, १, १४, १, ¶२,१,
२, ७, २, ५,६, ९, ३, १०, ४, १२,
६†, ३,७, २,८, १. १०, ३$ ११,
१, ४$,४, १२, २ १४, ४†, ५, २,
७,६,६,१, ८,६[२]$,९,८९, ११,-†,
¶३, १,५,२[२],$३,३,१,- ४,३, १[२]
२, १०, ५[२], ४, १, ४, २ ५, १† ८,
१[२], २[२], २,४, १[२]. ८, १ ९, ६ १०,
४[२], ३, ४, २, ९, १, ४, ६, - १०,
१, ११, १, - ६, ५, १, ७, १५,१.
¶१०,१,१, २, ३ ४, -, ५, ३, १०
६, २, ८, ४, ९, ५ १०, २, २, १,
२[२], ६[२], ३, २, ४[२],४,१,५, २,३ ६,
१, ५[२], ८, ७, ९, १, १०, २ ६ ३,
४, १$,१०,२, ३ ११, २ ३ ४,-,
१, ७, ५, ६, १, १, ५, ७, ३,२ ४,
४,६, १†, ७, ५ ८, २[४], ३[४], १०,
७, ६,२, १[१],३,३ ,४,२[२] ६, ३,४
७, १, ८, १, ६ ७, ३, ८, ४,२ ४
६,५ ८,१,२,९,२ २१,१$ ६,१,१,
३,¶७,१, ३[२] २,१,२,७,१[२]¶, ¶८,
४,६[१], ३,५,९[२], ८¶, ७,५,७, २¶,
मै १, १,६, २,५-७ ८[२],३,१,३५†
३६,३७†, ३९,¶४,५ ६[२] ८, १०$
१२, ¶५, २$, ६[२], ८[२]$ ९[२], १०,
११, ६, १, २[५], ३¶ ४[२]¶, ५[२], ¶
७[२]¶,१०¶,७,२[२]¶ ¶८,२[२], ६¶,९,
२ १०,१८¶, २,¶१,३, १०[२],३,८[२],
५,६¶,५¶ ,४,२¶, ६,११ ७,३,४,
५† ११[२], १२, १५ १७[४], ८, ५
१४[२] १२[२],१३[२], १२,६[४]:१३,२०[२]
¶ .१,१, १[२],५[२],$,९[२],१०[२] २,१[२].
२ १[२] $[२].४,५[२],६[२],७[२],१०$ १,

१[२], २[२], ३[४], $, ५[४], ६[६], ९[४], ४, २,
३-७,८[२],१०[२],५,२, ६,९,७,५[२],९[२],
$,८,५[२],$[२],९,५[२].$,११,४$, १६,
५$, ४, १, ६[२]¶, १३¶, १४¶, २,
१¶ ४,५ ५,२¶, ¶६,२,९,७,३, ८,
३¶,९,३.†१०,२,५,११,६†, †१३,
७[४],९,१४,११ १५, काठ १,५,१०[२].
१- २, ६-८, ९[२], ३, ४, ९, ४,९
१३, ५, १. ३, ५, ६, १, ७, ९, ७,
४[२], ५, ६[२], ८ १३[४],१५ १७, ८,१
३[१], ५[३], ६, ११ १५ ९, १०, १२,
१०, १, ६[३] ११, १, ७[२], ८[२], १०,
१२, ५, १३, ४, १५, ७, १६, ३,
४[२] ११[२], १५[२] १७[२] १७, १, ४,
१०[२], १८, ४, १३ १७[५], २१[२],
१९, २ ४[२], ७[३] ८, ९[२],१०[४] ११[३],
१८[३], २०, १[४], ३ ५, ७[२], ९, १०.
१९[२] १४, २१, १ ३, ६ ८, ९,११,
१०. २२, १, ५[११], १०[२] १५, २३,
१ ५ २४, ५ ८, २५, ६[४], २६, १[२]
६[२] ७[२], २७, ४ ६. २९, २, ३[२],
१० ३०, ६, ३१, ४[२],१५, ३२, १[२],
३ ४.५[२] ७ ३३, ७, ३६, १३, ३९,
१ १३, ४०, ३ ९, १४, ७३, ११
क १, ५, १०, १९, २, २, ३[२], ११
१६,३,७†, ११, १०¶, ४, ६¶, ८,
¶१५,३[२],४.५[२],$ ¶६,१,३[४]$, ५ ६,
८[२], ¶७,१[३],२,८,८, २[२], ३¶, २५,
२[२],६‡ ८[२], १०, २६,३,९[२],२९,५[४],
८¶,३०,२[२],२¶ ८[१]¶, ¶३१, १[४],
२[१], ३[२], ५ ६,७[१]$, ९[२] ११,१२,
१४$ १८, २१, ¶३५, २, ४[२] ७,
¶३७, ६ ३८, १,¶३९, ३[२],४[४],$
¶४०,४[१],४१,८[१]¶,५[१],¶,¶४२,४,
६ ४५,३¶ ४,४६,३¶, ४७,४[१],¶,
१०¶, †कौ १, ५२७, ७, २९३,
११३०‡ ७५५ ३,५,३, †जै १,५४,
९ २, ४, ६; ३, २४, ९, २८, १,
४, ८,६ शां ३, १, ५ २,१, १९,४,
४,१८,१,२१,१ ३३,५†, १६,२,५,

२७, १, ५,८, ९,२८,६, ६,३०, १,
७६,२,४, ७,४७,२,७३,४,५ ८,१,
४,२,१३,२७,२८,७,८,१५,१६ ९,
१, १, ३, १०, २, ६, ५, ६. ११,
१०, ५,७, ११, १, २५. ४, ५, १०,
९, १२, १,२०, २,४०,३, ३४, १३,
१, ३०, २, ३५†, ७, ८. १५, ६,१,
१८, २, ५८†, ४, ८, १९, २६, १,
२७, ५,४५,३, †२०,१०७,१४†, तै
२, ३८, २, ५९, ४, ३, ५, ३. ६, ५,
१९, ३, ३८, १, ४, २९, ५, ३३,१,
५, १५, ३, १६, ३, २०, १, २, ५
६, १०, ७ ७, ५, ३, ४. ९, १५, ३,
९, १, १, ४, ६, ८, ३, ५, १७, ८,
१०, ७, ५, १०, ३-५. १२, ७, ११,
१, १३, १३, ९, ११, १३, २, १४,
१, १६, १, ४, ४, ३, ५, ८, १२, ८,
१३, ५, ६, ३२, १, २, १०, ७२, ४,
७६,५, ८५, ७, ९१,५,९७, ५, ९८,
३, १२४, ६[२], १२८, १, १५२,
४, —णी आ १,१२४,१,१६२,१९,
१८९,८, २, १५,४, २६,१, ३,३०,
२, ५५, ३, ५९, ५, ४, ३, [११,
१०, ८८, २] [६, ४, ६, ५२, १७]
२५, १, ३९, ३, ५, १, १२, ६
[११, ५, ७, २, ४] ४०, ३, १०,
६, ३, ८८, १, ७, १६५, ४, १७९,
३, ति ४, ९, ७[२], ७, १, १ ४, २,
मा ५, ४, ११, ७६, १५,२५†, १७,
५५, २३, ४, २५, ४२ ३४, १९†,
३८, १६, का ५, १, ४, १२, ७, ११
१६, ५, ६†, १८, ५, ६, २५, २, २,
३३, १, १३†; ३८, ३, २, तै १, १,
७,२,५, १,१¶, ¶२, १,१,४,२,४,
६, ३, २, ९[१], $१३,१, १, ४, १,२,
६,५, ६, ८, २; ३, ५,५,२¶; ४, ४,
४, २†,६,३,२, ९,२†, ¶५,१,८,४,
२,८,१$, २, ९, ५, ५, ५, २, ७, १,
९, १$, ४, ७, ५,३, ¶६,२,१,७,१,
४,८, ५,१, ४,९, २, ¶७, १,१,१,

५,१२,१³, १मै १,२,७६,४,६³, ८³, ५,१०,७,२,८,१³,२,८³,११,५ २,१,८ ३,१ १,४, ३³,६, ५,५, ७, १, १०,५६, १३, ७१, ३, २, ५³, ४,१,५,२,७,१³, १,२³, ४ ७³,४, ५,२,६,२,८,६,६१,१, १०, १काठ ३, ४६, ६,१³,२,५³६,६, ७³६, ७, ७,१४६,१५ १६,८,२³,१०, १५ १०,२,७, ११, १,२, १२, १, ११³, १५,१३,१२,१४,५ १६,१, १८,३, १९,८,२०, ३,५, २१, ७,८, २२, १,२३,६, २५,३,२६,३,७,२७,४, २९,१,३४,७,१४³,३५,१७, ३६, १५ ४०,५, ४६,५, १क २, ११६, ३, १२³, ४, १, ४³६, ५, ६³६, ६, १,३६,५,७³, ७,६,८,३, २८, ३६, ३१,५,७, ३८, ६, ४१, ५,४२, ४,४८,१५, शौ ४, ३९,१,५, ३१, १, ६, २९, ११, ३८, १, १०२, ३, ७,७६, ३१,१२, १, ९, ५,५, १०, १,१८,४,२२, ११,१,२९, ७,१३, १२,२,१३, १९, ३, ७, ५४, १७, १,१३, पै २, १८, १, ३४,३, ५,१६, ६,४०, ३, १०, ३, ४, ११, ५, २, १३,५,२, १, १, १४, ३, १, १७, २०, ३, १६ १७, २, ३६, ८,५१, ७, ९१, १, १५४, ४
[°ग्नि अन्°, अन्तर°, आहित°, इद्ध°,इन्द्र°, ईति°,केवल°,जमद्°, दक्षिण°, देव°, परि°, पुरस्°, पूर्व°, समिद्°, सु°, सूर्य°, स्वर्ण°]

।अग्नायीa–यी क १,४६,८, मै ४, १३, १०, शौ ७, ५१, २, –यीम् क १, २२, १२

¶आग्नेयुb– -य ईमा २४,१, २९,५८,५९,३९,५ ईका २६, १,१,३१,६,१,७,१, ३९,३,१, तै २, १,१, ८, १, ५, ६³, ३, २, ४, ५, ६, ४, ५, ३, २, ६, ३, ३, ३,५,१, ४, ५, २, ५, २, ५, १, ५, १२, १९, २४, १६ ६, ४,५, २२, १९, ७, ५, ११, १, मै १, ६, ८, १, १०, १³८, ११, १, २, १,३³,४, ६ १,७,१३,२ १,५ ६,५,५³,६, १६,३,७ १२६, ११³६, ३,१, १, १, ५³, १०,३,१३,२६, ४, ३, १³, ८, ४, ७ ८, ७,३³,८³, १³, ८, ३, ६, काठ ८, १०, ९, ४³,५ १३, १०, २, ५, १³, ११, १³, १³, ५, ८, १२, १³, १३,२ ४,५ १२³, १४, १, १५, १, २³, ४, १³, २२, १, १३, २९, ७³–१³, १०³, ३४, १६, ३७, २³, ३³, ४५, १८ ४८, १, ३, ५०, २, क ७, ६, ८, ७³, ८, ३५, ३, ४५, ८³, ४६,३³, पै १६,७२,१६, –यम् तै १, ५, २, २ ८, १, २, ३,१, ४, २, ७, १, १, १, १७, १, १५, १ २०, १, २, १, २, ७³, ८, १³, ४, ६³, २, ५, ५, ३,२, ३–५, ३, १, २, ११, १, ५,३, १, ३, २, २, ३, ४, ३, १³, ५, ४, ३ ५, ६, ५, १³, ६, ६, ८, ३, मै १, ७, २–४, १०, ७, २, १, २³, ११, २, ७, १३, ३, १, ५ ६, ४, ६, ५, २³, २³, ५,५, ३, १,८³, ६, १०, ७,५ ४,५, १ ८, २, क ठ ८, १, १०,१५, ९, १–३, १०, ७, १³, ११,१, २³, ८ १३, २³, ३, ४³, ५ २२, ३³, २३, ७ २९, ४, ७³, १०, २२,१, ३४,१, १६, ३६, २ क ६, ६, ७, ६, ८, ३–६, ३१, १९, ३६, ४, ४५,५,८³, ४६, ३ –यस्य तै २, ३, ३, २, मै १,७,१२ –या ईमा २४, ६, १, १४ ईका २६, २,१,४, ३, ४ तै १, ५, १, ३, ७,५,१,१, मै ३, १३, ७, १०, १२, १३, १०, १५ काठ १३, ३, २३,८, २४, ८, २६, ७, २८, ४³, क ३८,१ ४१,५ ४४,४³, –याय् क ठ ८, ३, क ६, ८ –याद् काठ १३, १३, –यानि मै २, ५ २, काठ ८, १०, १३, २, क ७, ६, –याय मै ४, ७, ८, –येन तै २, ४, ६, १, ६, ६, ५, १, ८, १, ३, मै २, ५, २, काठ १०, २³, –यौ तै २, १, २, १, ३, ८, २³, ७, ५, १३, १, काठ ४८, २ [°य अन्°, नाना°]

¶आग्नेयीc– -यी मा २४, ३१६, का २६, ७,१६, तै १,५, १, ३, २, २, ४,५, ५,४,३, २, मै १, ७, ४³, ८, ५, २, ५, २, ३, २, ८, १०, १³, १४, १२, ४, ३, ४, काठ ६, ५, ७³, ८, ३, ११, ९, २, १३, १, ६, क ४, ४, ६³, ६, ८, ७, ८, ८, ५ –यी तै ५,५, १,१³, मै १, ६, १, ३, ३,२, ७, ४, ६, काठ १९, ८, २१, ४, २२, १२, क ३१, १९, ३५,५, –यीम् तै २, १, २,४, ५³, मै २, ५, २³, काठ १३,१, –यीषु तै ७, २, ५,५, –य्या तै ३, १, ६,१³, ५, ७, १, १, मै २, ३, ५ ३, १, १³, ४, ६, ५, ८, २, ३, ५,

a) स्त्रिया ङीपि 'ऐ' आदेश । तस्य चोदात्तत्वम् (पा ४, १, ३७) ।

b) इदमर्थे देवतासम्बन्ध्यर्थे वा ढक्→एय प्रत्यय । आदिवृद्धि । कित्स्वर (यक. पा ४, २, ३३, ७, २, २, ११८,६, १,१६५) ।

c) स्त्रीया ङीप् । उदात्तनिवृत्तिस्वर (पा ६,१,१६१) ।

काठ ८, ११, २१, ८, २६,२[४], २८,४[२], २९,१[३], क ७,८,४०, ५[४],४४,४[२],४५,३[३], –च्या मै ३, १, १, ४, ७

¶आग्नेय-पावमानी[a]— –नीभि. मै १, ५, ६, ६, ५[२], –न्याम् मै ३, ३,५[२]

आग्नेयी-त(म→)मा[b]— –मा काठ १९, १, ७, क २९, ८, ३०, ५.

अग्नी-पवमान[c]—

¶आग्निपावमा(न[d]→)नी[e]— –नीभि तै १,५,७,२;–नीभ्याम् तै १, ७, ६,४, –न्याम् काठ २१,५, क ३१, १०

अग्नी-मरुत्[c]—

आग्निमारुत[1]— –¶तम् मै २,१, ८, क ४०,१, –ता मा २४,७, का २६, २, २, मै ३, १३, ८ [°त- वैश्वदेव°]

¶आग्निमारुती[e]— –ती, –तीम् मै २,५,७

अग्ना विष्णु[c]— –ष्णू तै २, ३, ११, १¶, –ष्णू तै १,१,१२,१,८, १२, १[२], २, ५,१२,१,४,७,१, १, ५,७,३,२, मै १,१, १३, ४, १०,१[२], ११,२[२], काठ ४,१६[२], ११, १३[२], शौ ७, ३०, १, २

आग्नावैष्णव[f]— –व तै २, २, ९, १¶, मै २, ६, १, ४, ३, १, १०¶, ४,३, १¶, काठ १५, १, ३, –¶वम् तै १, ८,१,१, ८,१, २,२, ९,१–३,५,६[२],३,११,१, ५,४,२, ३,५, १,४, ५, ५, १, ४[२], मै १,४,१४§,६,८, २, १, ७[०], ३,५, ३, ६,१, काठ १०, १[८], ११,८, १९, ९, २२, १३[२], –वा मा २४,८, का २६, २, ३, तै ५, ६, १८, १, मै ३, १३, ९ काठ ४९, ८, –वेन तै २, ५, ४, २¶

¶आग्नावैष्णवी[e]— –वीम् मै ३ ६, ८, –व्या तै ५, ७, ३, २, ६, ६, ७, ३, मै ४, ७,२[२]

अग्नि हृत परि°

अग्नि-केतु[f]— सु तै ४, ३, ११,५, काठ २०, ३, ३९, १०

अग्नि-गृह[h]— –हानाम् खि ५,२,२

¶अग्नि चित्[i]— –चित् तै ५, २, ५, ५, ४, ५, २, ७, ४, ५, ९, २[२], ५, १०, ५, ६, ३, १[२], ७, ६,१, मै ३, ३,९[२], ४, ३,५, काठ २०, ३, २१, ७, ९[२], १२, २२, २, ६, क ३१, ५, ३४, १, –चित तै ५, ६, २, १, ३, ४, मै ३, १, ९, ४, ३, काठ १९, १०, २२, ७, क ३०, ८, ३५,१, –चितम् तै ५, ४, ७, ४, ९,४, काठ २०, ५, २१, ९, १२, क ३१, ७, –चिता मै ३, ३,१,४,८, –चिते मै ३, ४, ३, काठ २२, ६, क ३४, १

अग्नि-चोर[j]—

अग्निचोर-निपात[k]— –तेषु खि ४, २, ९

¶अग्नि-ज,जा[l]— –जम् मै ३,७,५, –जा काठ ११, ८, २४, ६, क ३७, ७, शौ १०, ४, २३[९], पै १६, १७, ५§

१अग्नि जिह्व[m]— –ह्वा ऋ १,[४४, १४, (५, ५१, ८) ७, ६६, १०, १०, ६५, ७] ८९, ७, ३, ५४, १०, ६, २१, ११, ५०, २, ५२, ११, मा २५, २०, ३३,५१, का २७, ११, ७, ३२, ४, १०,

a) बस सामान्य समासस्वर । पूप पुवद्भाव (यक पा ६, १, २२३, ३, ४२) । उप यद्र ।

b) स्वातिशायनिकस्तमप् प्रत्यय (पा ५, ३, ५५) ।

c) देवताद्वन्द्वे पूप आनङ्-आदेशे पूर्वोत्तरपदप्रकृति-स्वर (पा ६, ३, २६ २, १४१) ।

d) अण् प्रत्यय । उभयपदवृद्धिर् इत्व प्रत्ययस्वरश्च (यक पा ४, २, २४ ७,३, २१, ६,३, २८, ३,१,३) ।

e) स्त्रियां ङीप उत्पत्तनिवृत्तिस्वरेणोदात्तत्वम (पा ४, १,१५ ६,१,१६१) ।

f) 'साऽस्य' (पा ४, २, २४) इत्य् अण् प्र । उभय-पदवृद्धिर् इत्वप्रतिषेध प्रत्ययस्वरश्च (यक पा ७, ३. २१ प्रमृ ६, ३, २८, पा ३,१,३) ।

g) बस पूर्वपद प्रकृतिस्वर (पा ६, २, १) उप यद्र ।

h) कर्मणि षष्ठी पूर्वपद प्रकृतिस्वर (पा ६, २, ८८) । शौ 'अग्निगृहाणाम्' इति पाठे पाठः ।

i) उपपदे √चि+क्विप् । कृद्-उपप्रस्व (पा ३, २, ९१, ६, १, १६२, २, १३९) ।

j) द्वस । उप यद्र ।

k) तस । सुपा प्रथमचतुर्थे अक्षरे उदात्ते भवत । स्वरोऽयं न प्रामाणिक इति कृत्वा नादर्शि । भूयांस पाभे भवन्ति । तद्भूते गति द्र ।

l) कारकोपपदे √जन्+ड. (पा ३, २, ६७) । स्वर ण् द्र ।

m) बस अन्तोदात्त उपमानपदे भवति (तु पा ६,२, १६७) । सारथ्याभावादपवृत्तिरिति कृत्वा तत्र न्य स्यात् समास सामासिकस्वर इत्यपाडप्य् अभिमदर्शित मा (मै यद्र) । अथर्ववेद उप जिह्वा- <√ह इत्यतो मत्पृदि मूलविभुक्त्यादिषाम् क-प्रत्यये भवति (पा ३, २, ५) न तु जिह्वा- इति । तेन तत्र अन्तोदात्त (पा ६, १,१४४) इत्येतं व्यवस्थीयेतेति दिक् ।

तै २, ४,१४,५, मै ४,१२, १, काठ ३५,१, –ह्वेभ्य तै ३,५,८, १,१,२, काठ २९,५, क ४५,६

२अग्नि-जिह्वा°– -ह्वा शौ ११,११, १९, पै १६, १५०, ७

अग्नि-जूत[b]– -ता· खि ५, ५, ७

अग्नि-ज्योतिस(→ष्)[c]– -तिषम् का ३,२, १

अग्नि-तप्[d]– -तप ऋ ५, ६१, ४

अग्नि तपस्[e]– -पोभि· ऋ १०, ६८, ६, शौ २०, १६,६†

†अग्नि-तप्त[f]– तेभि ऋ ७, १०४,५ शौ ८, ४, ५ पै १६, ९, ४

अग्नि तेजस्[c]– -¶जसम् काठ ८, १२, क ७, ७, –जा शौ १०,५, २५ पै १६,१३१, १

अग्नि-त्रा- अग्न°

†अग्नि-दग्ध[f]– -ग्धा ऋ १०, १५, १४, शौ १८, २,३५, –ग्धानाम् खि ३, २१, २, ५,२,२ [°ग्ध अग्न°]

¶अग्नि दाह्य[g]– -ह्यम् काठ २३ ९ [°ह्य- अग्न°]

अग्नि-दूत[h]– -त ऋ १०,१४,१३, शौ २, १२,७, १८, २, १†, पै २, ५, ८

अग्नि ग्नी(←ग्नि-इ)ध्[i]– -ग्निध् ऋ [२,१,२,१०,९१, १०] ¶काठ ९, ८[2]§,९§, ११[2],१२, १५[2], २८, ८[2], –ग्निधम् ऋ १०, ४१, ३ काठ २६, ९[2]¶, क ४१, ७¶,–¶ग्निधे काठ ३५,१८,क ४८,१६, –¶ग्नीत् मा ७,१५§, तै ६,५, ८, ५[2],६,७,१,५,७, मै १, ६, ४,९,१[4],४[1],५,८, ३,८, १०, ४,५,४[2],७,४[2], ८,३, काठ २५, ५,क ८, ११[2], १२, ४४, ८[2], –०ग्नीत् तै ६, ३,१,२, ५, ८, ५, मै ४, ९, ०, –०ग्नीत् खि ५, ७, ५, ४, तै २, ६, ५, ६, क ३९, २, –ग्नीध मै ४, ४,८¶,–¶ग्नीधम् मै १,४,१२, ३,९,८[2],–¶ग्नीधे तै १,८,१८, १, २, ६, ९, १, ६, ६, १, ५ ७, १, ५, ६, ७, ७, २, मै १, ४, १३, ६, ४ ९, ८, ४, ८,२, ३, क ४४, ४[1]

आग्नीध्र[k]– -¶ध्र मै ४,५,९, काठ २६, १, २, क ४०, ४,५ –¶ध्रम् मा १९, १८§, का २१, २, ७§, तै ३, १, ६, १, २, ४, २, ४, ७, ८, १, ५, ४, ६, ४, ६, ३, १, १, ६, ४, २, ६, ७, १, ६, ६, ७, २, १, २, मै १,९,८, ३, ४, ४, ८, १, ८ ९[2], १०[2], ४, ५, ९, ६, ५, ८, २, ३, काठ ९, १५, २१, ८. १२, २४, १०, २५, १०, २६, १, २८, ४, क ३८, ३, ४०, ३, ४, ४४, ४, –¶ध्रस्य मै ३, ८,९, –ध्रात् ऋ २,३६,४, खि ५, ७, ५, ४, मा २, १०, ११, का २, २, ७,८, तै ४, ४, ९,१, ६, ३, १, १[2]¶, ¶मै ३, ३, ८, ८, १०[5] ९,४, ¶काठ २१, ८, २६, १[4], २८, ४[2], ¶क ४०, ४[4], ४४, ४[2], ¶शौ २०, २, २, ६७, ५, –ध्रे मा ८, ५६, ३८, १८, का ९, ७, ४, ३८, ५, १, तै ३, १,३,२, ४,४,९,१,७,४, ६, ४¶, ¶६, ३, २, १, ३[2], ६, ४, २,१, ६. ६, १, १[2], ¶मै ३, ४, ४, ९, १, ४, ५, १, ८, ०, ३,९, ¶काठ २१, ८[2], २६, २[1], २८, ४[2], ३४, १४,१५[1], १७, ¶क ४०, ५[4], ४४, ४[1], –¶ध्रेण मै ३,९,१, काठ २६,२,

a) तस सामान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३)।

b) कर्मणि निष्ठान्ते पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २,४८)। 'अग्नि-दूत-' इति शाखान्तरीय पाभे यद्र ।

c) बस पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

d) कारकोपपदे √तप्+कर्तरि क्विप् प्रत्यय । कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३६)।

e) बस उपप्रस्व उपसंख्येय (तु पा ६, २, १३८)।

f) सतस अन्तोदात्त (पा ६,२,१४४)। उप यद्र ।

g) तृतस । उप √दह्+कर्मणि ण्यत् प्रत्यय ।

h) कर्मणि क्तान्ते पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,४८)। 'अग्नि-जूत-' इति शाखान्तरीय पाभे यद्र ।

i) कारकोपपदे √इन्ध्+कर्तरि क्विप् । कृदुत्तरपद-प्रकृतिस्वर (पा ६, २, १३९)। अपि च अग्निध-इत्यय छन्दोऽनुरोध्युच्चारणसौकर्य-प्रयोजित शकन्ध्वादि-पररूपात्मको भेद द्र । अयमेव च भेदो बाह्वृचे मूलतोऽधीत इत्यपि सम्भाव्यते । व्याख्यानान्तरसमस्ति वाऽऽम्नातत्वात् । यत्तु (ऐब्रा ५,२५, शाब्रा ३०,१; खि ५,७,५,४) इत्यत्र न्यास्य दीर्घमन्त्य रूपमुपलभ्यते ततो नैवास्य मतस्य किमपि हीयेत । ऋतुग्रैयाङ्गत्वेन हि तस्योपलम्भात् । यज्ञाङ्गतया तस्य मुख्यत्वेन यजुर्विषयता न त्वृग्विषयता स्यात् । यदि याजुष किमपि प्रकरणं बाह्वृचे स्वीये ब्राह्मणादौ परिशिष्यिषया घृतमुपलभ्येत तर्हि प्राधान्येन यजुःशाखास्वेव श्रूयमाणस्य तस्य बाह्वृचेऽप्रधानैव श्रुतिरिति निरवद्यम् ।

j) सस्थ काठ (२८,४,) ग्रन्थपात इति मादि द्र ।

k) रूपि प्र पुन स्वार्थे अञ् प्र (पावा ४,३,१२०, ५,४,३६) यद्वा रैपोपजन अञ् प्र एवैक इत्यत्र विमर्शो (तु यस्था प्रदर्श्यमानस्यास्य प्राति टि)

क ४०,५

¶आग्नीध्रीय[a]- -य तै ६, ३, १, ३

अग्नि-धान[b]- -¶नम् मै १ ८,२, काठ ६, २, क ४, १, -नात् शौ १२,३,३५ -नि ऋ १०,१६५, ३, शौ ६, २७, ३

अग्नि-नुत्[c]- -नानाम् शौ २, १२१

अग्नि-नेत्र[d]- -त्रा मा ९, ३६, मा ११, १, २ तै १, ८, ७, १ मै २,६,३, ४,३,४, काठ १५,२ पै २, ७३, १ -त्रेभ्य मा ९, ३५, का ११, १, १

¶अग्नि प्रतिष्ठान[d]- -न काठ १४,९

अग्नि-भ्राजस्[d]- -जस ऋ ५,५४, ११

¶अग्नि-मत्[e]- -मत् मै ४,१, ३[2], काठ २७,५[2] ३१, २[2], क ४२, ५[2], ४७, २[2], -मति मै १, ६, ११, ३, १, ४, ४, ४, ७, ७[2], ४, ५, २, ८, ७, काठ ९, १६, १९, ३, २४, ४, २७, ८, २९, ३, क ३०, १, ३७, ५ ४०,१, -मते मै १, ८,८[2], -मन्ति काठ २४, १०, क ३८, ३, -मान् काठ ८,१२, १९,२,२३,११†[f], क ७,७,२९,८, शौ ८, ४,२†[f]

†अग्निमि(मृ-इ)न्व[g]- -न्धः ऋ १, १६२,५ मा २५, २८, का २७, १२, ५ तै ४, ६, ८, २, मै ३, १६, १ काठ ४६, ४

¶अग्नि मुख,खा[d]- -खा काठ ३७, ३, -खा काठ ३५,१८, क ४८, १६, -खान् तै २, ६, ९, १ ६, ६, १,५ ७, ३,११, ३६, मै ३, ३,१०[2], काठ २१,४, १०, ४३, १६ क ३१, १९

अग्नि-मूढ[h]- -ढानाम् शौ ६ ६७,२

अग्नि-मेदिन्[i]- -मेदी पै १६, ७३,५

अग्नि-या(न→)नी[j]- -नी काठ २२,५

†अग्नि-रूप[d]- -पा ऋ १०,८४,१, शौ ४, ३१, १, पै ४, १२,१

१अग्नि-वत्[k]- -¶वति तै ५, १ ३, २ ६, १,८,३ २, ९,३, ६ ३, २, -¶वते तै २, २, ४, ६, ७, -वान् ऋ ७, १०४, २, पै १६ ९, २†, ¶तै ५, ५,२,१, २[2]

२अग्नि-वत्[l] पै २, ७८, ४

अग्नि-व(र्ण→)र्णा[m]- -र्णाम् खि ४, २, ८, १२

अग्नि-वर्णा(ऽऽ)भा- चन्द्रसूर्यौ

अग्नि-वासस्[d]- -वासा शौ १२ १, २१

¶अग्नि-विद्[n]- -विद मै ३,१,९

[a]) तात्रजातिकेऽथ छ→ईय प्रत्यय प्रत्ययस्वरश्च (पा ४,२,११४, ३, १, ३)।

[b]) अधिकरणे ल्युट् कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वरश्च (पा ३, ३, ११७, ६,१, १९३, २, १३९)।

[c]) कर्मणि क्वन्ते पूपप्रस्य (पा ६,२,४८)।

[d]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,१)। उप यद।

[e]) 'ह्रस्व' (पा ६,१,१७६) इति मतुम् उदात्त। ऋ ने पै त छागीयानि ब्राह्मणानि च वकारादि प्रत्यय श्रावयन्ति। शौ याजुषाणि शाखान्तराणि तु मकारादिमिति विवेको यथायथमनुगमय। यत्तु अग्नि वत्- इति। एव अग्नि मत्- इति च अग्नि वत् इति च पैप २ द्र।

[f]) 'अग्नि यात्' इति पाठश्च (७,१०४,२) पाभे। अत्र वतुबन्त प्राति भवति न तु मतुबन्तम् इत्येतत् ॥। न दर्शितम्। यथा तत्र मतुचिन्ह्रास्यासु वकारादि प्रत्ययोऽपराग न मकारादिरित्यस्य विवेक इदंवोक्तपूर्व। यत्र ।॥ ॥। काठपर्यमाने मकारादि प्रत्ययमात्रनुमतदृश्यादविरोधानिश्या दुर्ग भवति। पै अत्याने, यामुविद् यामुयीयु शाखासु योर्णादिशाऽभिव्यरीति भाव।

[g]) कर्मण्युपपदे √इन्ध्+अन् प्रत्यय। कृद्-उपपदस्य। तु। सुमम (पा ३,२,१,१,३,६,२,१३९, पपा १, ३, १०)।

[h]) कर्मणि निष्ठाया पूपप्रस्य (पा ६, २, ४८)। उप √मुह् यद। 'अग्नि-गूढानाम्' इति पाभे यद।

[i]) कर्मण्युपपदे √मिद्+णिनिस्ताच्छील्ये।

[j]) तस स्त्रिया ङीप् (पा ४, १, १५)। 'अग्ने-यानी' इत्यन्न टि द्र।

[k]) यथा चास्मिन् प्राति वाधिच्छया वकारादि वाधिचापरा मकारादि प्रत्ययमामनन्तीत्यत्र अग्नि-मत् टि द्र। तत्र यथा प्रत्ययाङ्गभूत-मकारवकारविकल्प शाखाभेदेन प्रादर्शि तथा भूयसे विवेकाय (तु काठ २३ ११, शौ ८, ४, २) विशेषमेन विरहय्योभयत्र याहृच्छ्या श्रुतेरभिर्वेव श्रुतिर्भवतीत्यपि द्र।

[l]) तुल्यार्थे वति प्रत्यय (पा ५, १, ११५)।

[m]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १) यत्र सुपा नापृ मन्त्रे 'अग्नि वर्णाम्' इत्यन्तोदात्तयम् अत्र च पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वम् इति विशेषोऽकारि तत्र न किमपि प्रमाणमुपपत्त्यङ्ग वा पश्याम। अन्य-पदार्थप्रधाने विरोध णायाचिनि प्राति अस्मिन् पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वेन अन्वदमुभयत्र च तथैव पठितव्यमित्यत्र किमु वक्तव्यमिव भवति।

[n]) कर्मण्युपपदे √१विद्+क्विप्। कृद्-उपपदस्य (पा ३, २, ६१, ६, २, १३९)।

–विदा मै ३, ४, ८.

अग्नि-विमोचन[a]– -नम् पै ९, ७, २.

अग्नि-वेश[b]–

आग्नि-वेशि[c]– -शिम् ऋ ७, ३४, ९

अग्नि-शमन[a]– -नम् पै ९, ७, १२

अग्नि शाल[d]– -ल्म् शौ ९, ३, ७, पै १६, ३९, ७

अग्नि-श्री[e]– -श्रिय ऋ ३, २६, ५

¶अग्नि-(स्तु→)ष्टुत्[f]– ष्टुत् तै ७, २, ५, ५, ४, ३, ३, –ष्टुता तै ७, ३, ७, १[c]

¶अग्नि-(स्तो→)ष्टोम[g]– -म. तै १, ६, ९, १, ३, १, ७, ३, ५, ४, १०, २, ६, ४, ३, ४, ७, १, ४, २, ५, ४, १०, ४[c], २, १, २, २, १, २, ३, २[३], ५, ५[३], ६, ३, १३, १६, ४, २, ५, मै ३, ४, ४, ८, १०[३], ९, ५ ४, ४, १०, ५, २, ७, काठ १४, ९, १५, १०[३], २२, १[३], २५, १०, २६, १[३], २८, १, ३३, ६, ३४, ८, १६, ३७, ७[c], ४३, ३, क ४०, ३, ४[३], ४४, १, शौ ११, ९, ७६, ६पै ८, १९, ७, १६, ८२, ७, –मम् तै १, ६, ९, १, ७, २, ९, २, ४, १०, १, मै १, ११, ९, ४, ४, १०, ५, ०, ६, ६, काठ १४, ९, २६, १, २८, १[३], ३३, २, ३७, ११, क ४०, ४, ४४, १[३], शौ १०, ९, ८६, ६पै १४, ३, २६, १६, १३६, ८, –मस्य मै ३, ८, २[c], ४, ५, २, काठ २४, १०[c], २६, १[c], क ३८, ३[c], ४०, ४[c], –मा तै ७, ४, ७, १, काठ ३३, ३, ४[c], –मात् मै १, १०, ५, काठ ३७, १०, क ४८, १८, –मान् ६पै ११, ५, ३, –मे तै ६, ६, ८, २, ११, ४, मै ३, ८, ९, ९, ५, ४, ५, ४, ७, ६, काठ २९, ९, ३७, ११, क ४५, ३, –मेन तै १, ६, ९, १, ७, १, १, २[c], ३, ३, १, ५, ३, मै १, ८, ६, ३, ८, १०, ४, ४, १०, काठ १४, ९[c], शौ ९, ९, २६, ६पै ५, १४, २, १६, ७१, ९, ११४, १, –मै शौ १२, ३, ३२६, –मौ तै ७, ०, ५, ६, ९, १, २, ४, ११, २, काठ ३४, ८[४]

¶अग्निष्टोम प्रायण[h]– -ण. काठ ३४, ८, –णा. तै ७, २, ९, १

¶अग्निष्टोम संमित[i]– -त काठ ३३, ४

¶अग्निष्टोम-साम[j]– -मम् तै ६, ८, १८, १, मै ४, ४, ९, –मानि[k] तै ७, ९, ५, ५

¶अग्निष्टोम-स्तोत्र[g]– -त्राणि काठ ३३, ४

¶अग्नि-(स्थ→)ष्ठ,ष्ठा[l]– -ष्ठ काठ २९, ८, –ष्ठम् मै ३, ३, १०[c], काठ २१, १०, –ष्ठस्य मै १, ५, १३, –ष्ठा तै ६, ३, ४, ३, –ष्ठा. मै ३, ९, ३, ४, ४, ७, ९[c], काठ २६, ५[c], २९, ८[c], क ४१, ३[c], –ष्ठात् मै ४, ७, ९, काठ २९, ८[३], –ष्ठाम् तै ६, ३, ४, ३–५, काठ २६, ५[३], क ४१, ३[३], –ष्ठेन काठ २९, ८

अग्नि-ष्वा(←स्वा)त्त[m]– -त्ता

---

[a]) तस ल्युडन्त-कृत्-प्रकृतिस्वर (पा ३, ३, ११५, ६, १, १९३, २, १३९)।

[b]) अग्नेर्वेश स्वरूपमिव स्वरूप यस्यर्षेरिति बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)।

[c]) अपत्येऽर्थे इञ्। निस्वर (पा४, १, ९५, ६, १, १९७)।

[d]) तस उत्तरपदाद्युदात्तत्वम् (पा ६, २, १२३)।

[e]) कर्मण्युपपदे √श्रि+क्विप् दीर्घश्च। तत कृद्-उपप्रस्व (पावा ३, २, १७८, पा ६, २, १३६)। यत्तु सा इह सम्प्रसारणाऽभावमिवापश्यत् तदसम्बद्धमित्युपेक्ष्यम्। यदपि ॥॥ बस च उप पूप-निरपेक्ष प्राति चेलाह तदपि निर्मूल भवति। तथा हि स ति पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्व-प्रसगादिति दिक्।

[f]) नापू द्र। उप धातोर् हस्वादुत्तर तुगागमे षत्वे (पा ८, ३, ८२) च विशेष।

[g]) तस समान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३)।

[h]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[i]) तस 'तृतीया' (पा ६, २, ४८) इति पूपप्रस्व। उप यद्र।

[j]) सतस पूप उस-स्वरूपत्वाद् योगविभागाय समा-सान्त अच् प्रत्ययश्चितस्वरश्च (पा५, ४, ७५, ६, १, १६३)

[k]) समासान्तभावाऽभावान्यतरस्य दुर्विवेचत्वेऽपि नापूदि तै तद्भावानुगमाद् एतद् रूप कृतसमासान्तस्य प्राति इति सभाव्येत।

[l]) कारकोपपदे √स्था+क प्रत्यय षत्व च। अन्तो-दात्त (पा ३, २, ४, ८, ३, ९७, ६, २, १४४)।

[m]) √स्वद् इति हस्वोपधाद् विविच्य √स्वाद् (तु ऋ ९, ६८, २) इत्यत कर्मणि क्तान्ते पूप प्रकृतिस्वरे (पा ६, २, ४८) प्राप्ते परत्वात् थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४) इहाऽवसरं लभेत। ननु नैवनगानुत्सगा विशिष्ट पूर्वविप्रतिषेधेन चाग्निताभ्यर्हि पूर्वपदप्रकृतिस्वर बाधेतेति चेन्न। सत्यमेवैतत्। तदप्यभ्यर्हितसमादरपर-त्वेनैव व्याख्यायि (तु सा)। तदर्णानुकूल्यमात्रार्थं तावद् भावे क्ते पतस। तद्वति ताद्धित अच् प्रत्ययथे यदिसैक्तो प्राय। वाच्यविशेषसन्यायेनतर्थोऽय विशिष्ट स्र स्याद् इति तु सभाव्येत।

मा १९,५८,६०[a],का २१,४,९, १०[a], –तात् ऋ १०,१५,११, मा १९,५९, का २१,४,८, तै २, ६,१२,२, मै ४,१०,६², ऽ, काठ २१, १४², ऽ, शौ १८, २, ८४, –त्तान् मा १९, ६१, का २१,४, ११, मै १, १०, १८[a], ४, १०, ६, काठ २१, १४, ३६, १३[a], –त्तानाम् खि ५, ७, २, ६, मा २१,४३–४५,२४,१८,का २३, ५,३², २६,४,३, मै ४, १३,७ काठ १८, २१, –[a]त्तेभ्य: तै १, ८,५,१, काठ ९, ६ क ८,९ [°त्त अन्°]

[a]अग्नि-सव[b]– -व: तै ५,६,२,१

[c]अग्नि-हुत[c]– -त: मा ३८, २८, का ३८, ७, १

अग्नि होतृ[d]– -तार ऋ १०, ६६, ८

१अग्नि-होत्र[e]– -त्रा शौ ६, ९७, १

२[a]अग्नि होत्र[b]– -त्रम् तै १, ५, ९,४, ९, १, ६,९,१³,१०,२², २, ५, ६, १, ३, २, २, २², ४, १०, १, ५, ७, ४,२, मै १, ५, १२, ६, १०[x], ११,८,१[x],ऽ, ४, ५, ६², ७¹², ८, ९¹, ९, ५[x], ३, ३, ९, ६, ६, १०[x], ४, १, २, ४, ९, काठ ६, १[x],३[x], ४², ५[x], ६[x], ७[x], ८², ७, ११, ८, ११, ९,१३², २३,७[x], ३१, २,३९, ८, क ३,१२[x], ४, २², ३², ४[x], ५[x], ६[x], ७, ७, ८, ३६, ४[x], ४७,२, ऽशौ ११,९,९, ऽपै ६, १०, २, १६, ८२,९, १३४,३, –त्रस्य मै १, ८, १, ४–६, ७[x], काठ ६, ५³, ८[x], ७, ५, २३, ७[x], क ४, ४³,७[x], ९, ४, ३६, ४ –त्राइम् मै १, ६, १०, ८, ७ –त्राय मै १, ८, ६ ८,–त्रे तै २, २,४,७, मै १,५,५,७,८, ९², ४, ६, ७, ८[x] काठ ६, ४, ६³,७ ७,४², क ४,२,५³,६³, ९, ३² ऽशौ १०, ३,२२, १९, १२, १ ऽपै १६,६४,९ –त्रेण मै १, ८, ७², ८, ३, ३,९, काठ ६, ६, ८, ११, क ४,५,७, ८

[a]अग्निहोत्र-तप(न→)नी[f]– -नी,–नीम् काठ ६, ३, क ४,२

[a]अग्निहोत्र-स्थ[g]– -त्रम् मै १, ८, १

[a]अग्निहोत्र-हव(न→)णी[h]– -णी तै १, ६, ८, २, –णीम्², –ण्याम् मै १, ८, ५

अग्निहोत्र-हुत[h]– -ताम् शौ ३, २८, ६

अग्निहोत्र-हुत[i]– -ना पै १४, ३, २८

[j]अग्निहोत्रिन्[j]– -त्रिण मै १, ८,६ –त्रिणा मै १,५,७ –त्रिणि मै १,७,११, –त्रिणे मै १,८,४, ७, काठ ६, ५ ६³, क ४, ४,५³, –त्री मै १, ५, १२, ८, ७, काठ ६, ८, क ४, ७

[a]अग्निहोत्रो(त्र-उ)च्छेषण[b]– -णम् तै २, ५, ३, ६

अग्नि ह्वर[k]– -रेभ्य मै १,३,३५

अग्नीध्– अग्निध्- द्र.

अग्नी(ग्नि-इ)न्द्र[l]– -न्द्राभ्याम् मा ७, ३२ का ७, १४, १²

[a]आग्नेन्द्र[m]– -न्द्रम् मै २,६,२, ४, ३, २, काठ १२,७, ३४, १, -न्द्रा तै५,६,१७,१,काठ४९,६

[a]आग्नेन्द्री– -न्द्रीम् काठ १३,१२

---

a) 'अग्निद्रग्धा.' इति बाहुच (१०,१५,१४) पाभे ।

b) तस । साधारण समासस्वर (पा ६, १,२२३) ।

c) सनस थाथादिस्वर (पा ६ २, १४४) । 'क्विप सवृह' इत्येतेन समानाधिकरण वि द्र । उ म Pw प्रभृ °हुत- इति क्विबन्तस्य व रूपम् इत्याहु' । तत्र विभक्ति-स्वरे नोपपद्येत । 'अग्नीदात्तात्' (पा ६,१,१६८) इत्युप-दिशा स उपपद्येतेति चेन्न । न । तथात्वे हि नित्य उस स्यात् (तु अग्निचित्-, सर्वहुत्-, सुहुत्- प्रमृ) । नित्यसमासे चोहलक्षणप्रसङ्गेरिति यावत् ।

d) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप यद्र ।

e) सस । उप अधिकरणे ल्युट् । स्त्रियां ङीप् (पा ३, १, ११७, ४, १, ११५) ।

f) भावे स्व: । प्रत्ययस्वर (पा ३,१,११९,३,१,१) ।

g) सतस क्त्वा प्रकृत्या (पा ६, १, १६३, २, १६) । उप √हु+करणे ल्युट् प्रत्यय । 'पूर्वपदात्' (पा ८,४,३) इति णत्व द्र । स्त्रियां ङीप् (पा ४,१,१५) ।

h) सोपपदे क्विबन्ते कृत्स्वर प्रकृत्या (पा ६, २, १३९) ।

i) तृतस । उप यद्र ।

j) मत्वर्थीय इनि प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पा ५, २, ११५, ३, १, ३) ।

k) कर्मण्युपपदे √ह्वृ+अच् प्रत्यय । थाथादि-स्वर (तु पा ३, १, १३४, ६, २, १४४) । 'अग्निजिह्वेभ्य' इति तै पाभे यद्र ।

l) द्वस आनङ्ङ्-आदेशाभावश्छान्दस साधारण समासस्वरश्च (पा ६, १, २२३) । विस्तरस्तु 'अग्नी षोम-' इत्यत्र द्रष्ट ।

m) तार्पदि द्वस आनङ्ङ्-आदेशो 'सास्य' (पा ४, २, २४) इत्यत् अण् प्रत्यय । उत्तरपदवृद्धिनिषेध प्रत्यय-स्वरश्च (यक पा ६, २, २६,७,३,२२, ३,१,३) ।

अग्नी-पर्जन्य[a]- -०न्यौ ऋ[(२, ४०, ५) ६, ५२, १६].

¶अग्नी-वरुण[b]- -णाभ्याम् काठ २९, ३, -णौ तै ६, ६, ३, ३, मै ४, ८, ५[2]

¶आग्निवारुण[d]- णम् तै १,५, ४,५ मै २, १, ४

¶आग्निवारुणी[e]--णी मै २,३, १ काठ १२, १, १३,६, -णीम् काठ १३, ६

‡अग्नी-षो(←सो)म[f]- -मयो खि ५, ७, २, ८ १०, मा १, २२ २, १५ २०,५६, का १,८,२, २,४,१,२७,५,१,६, १, तै १, ६, २, ३, ४, ४, १ ११, ४, ८¶, २, ५, २, ७¶ मै ३, १५, ४ ७ ¶काठ ७, ५ ३२, १[2], ¶क ५,४ -मा ऋ १, ९३,८ १०, ६६, ७, शौ ६, ९३, ३, पै १०, २, ९, -०[g]मा ऋ १,९३, २, [४, (३, १२, ९)], ६,७, ९, १२, १०, १९, १, तै २, ३,१४, १, २[1], मै ४, १०, १[2], ११, २, १४, १८[5], काठ ४, १६[2], §शौ १, ८, २, १८, २, ५३, §पै ४, ४, १०, -माभ्याम् खि ५, ७, ९, ११[2], मा १, १०, १३, ६ ९[2], २४, २३, का १, ३, ७, ४, ३, ६, २, ३[2], २६, ५, ३, तै १, १, ४, २, ५, १, ८, १, ६, ¶११, ५ ६, ६, १, ११, ६¶ ¶मै २, १, ३[2], ३, ७, ८, १४, ४६, ४, ३, १[2], काठ १, १९[1], ५, १ २३, ८, २४, ७[1], ३१, ११[1], ३२, १[2], क १, १२[2], ३७, ८[1]¶, ४७, ११[1], शौ १२, ४, २६, -मौ खि ५, ७, २, ४, ५, ६[2], मा २, १५, का २,४,१, ¶तै १, ६, ९, २[2], २, ३, ३, १, ३, ४, १२, २, ५,२, २[2], ४, ६, ६,२, २, ५,६,१, ३§, ६, १, ५,२[2], ३, ¶मै २,१,४[4],४,३,१३,१§, ३, ७, १[1], ८[2], काठ ५, १, ७, ५, ८, १०[3], १०, २[1], २३, ८, २४,७[1], ३२,१[2], ३०,३, ३९, २, ¶क ५,४, ७,६[1], ३७,८[2], शौ ३, १३, ५, ८, ९, १४, पै ३, ४, ५, १६, १९,४, -०[g]मा ऋ १, ९३, १, ५, १०, ११, तै २, ३, १४, २[2], ३, ५, १, २, मै १, ५, १, काठ ४, १६[2], -०मौ शौ ६,५४,२, पै ६,११, ७[h], ८, ९

२अग्नीषोम[b]- -मौ शौ ६, ६१,३

[a]) यत् सोमवरुणयोरग्नेर् ईद्-आदेशमाचार्योऽन्वशात् तद्व्याख्यानुशासन ह । पर्जन्येऽप्यग्नेर् ईद्-आदेश-श्रवणोपलम्भात् । अत सूत्र (पा ६,३,२७) तस्याप्युप-संख्यान कर्तव्यमिति दिक् । देवताद्वन्द्व उभयपदप्रकृति-स्वर (पा ६, २, १४१) ।

[b]) देवताद्वन्द्व आनङम् बाधित्वा ईद्-आदेश उभय-पदप्रकृतिस्वरश्च (यक पा ६,३,२६,२,१४१) ।

[c]) सुपा स्वरोऽत्र सम्भाव्येन । शाखान्तरीयपाठ-साक्षित्वेनोभयपदप्रकृतिस्वरस्यैव यथार्थवान (पा ६, २, १४१) ।

[d]) 'सास्य' (पा ४, २, २४) इत्य् अण् प्रत्यय । उभयपदवृद्धिर् इत्व प्रत्ययस्वरश्च (पा ७, ३, २१, ६,३, २८ ३,१,३) ।

[e]) स्त्रियाम् उदात्तनिवृत्तिस्वरेण ङीप उदात्तत्वम् (पा ४, १, १५ ६ १, १६१) ।

[f]) अग्नी-वरुण इत्यत्र [illegible] ह । मूर्धन्याऽऽदेशो विशेष (पा ८, ३, ८२) ।

[g]) 'सोमारुद्री' इति वाद्व (६,७४,४) पाभे ।

[h]) देवताद्वन्द्वेऽपीह यथ समन्य-समासस्वरो न च देवताद्वन्द्वीयमुभयपदीय ईश्वर्यम (पा ६, २, १४१) इति विमर्शविधेयपेक्षानिव भवति । स्यान्तत् । नन्वत्राग्नि सोमस्य देवतात्वेन श्रूयेते इति । कथमिति । उच्यते । तयोरत्र ब्रह्मात्मभावभावितस्य निखिलजगदुत्पादन-वैभव-स्यापेक्षुष्यत्वद्वारेण साधनता-मात्रत्वेन हि श्रवण भवति । यदि तयोरिह कामना-विशेषविशिष्टस्य कस्यचिद् श्रेय-रार्थप्रयमुखेन स्तुत्यताऽभविष्यत् तदा प्राधान्यस्तुति-भक्त्या किल तयोर्मुख्य देवतात्वमप्यभविष्यत् । इह तु पूर्वाह्णदिशा स्तोताऽऽत्मन सर्वशक्तिसमन्वितत्वमेव प्राधान्येन स्तौति तच्छेषतामात्रतयाऽग्नीषोमयोश्चापि मन्त्र करोतीति तयोर्देवतात्वमिहोपसर्जनीभूतमिति-वार्थ साधारणसमासस्वरेण समर्पयितुमिष्ट स्यात् । एव-मपि तद्देवतात्वस्य विहतत्वात् कथ तदुपाश्रयस्याग्नेर् ईद्-आदेशस्येह लब्धावकाशतोपपद्येतेति पुनरपि सदेह मनायते । तत्रापि त्वन्वेवमुच्यते । नात्र देवतात्वस्य नितरामुपघातो भवति । स्तोत्राऽऽत्म-वैभवमाहिमत्वेनेन गम्यते यद् देवते अप्यग्नीषोमौ तत्र साधनतामात्रतां भजत इति श्रूयते । तेन शब्दस्वरूपविषये तद्देवतात्वस्य तदवस्थितत्वे सति, अभ्यतापर्यायतस्तद्विघातो नाम तदुपसर्जनीभाव इत्यापद्यते । सा चार्थी गौणता तावद् देवतात्वश्रितस्वरस्य साधारणसमासस्वरेण बाधितत्वेन प्रदर्श्यते । नितरामनेन स्तोतॄणां श्रोतॄणां च तथात्व-स्य[illegible]भवस्य समर्पयितुमिष्टवत् । सैषाऽर्थस्तनेन प्राधान्य [illegible] भवति । अथ [illegible] प्रसङ्ग [illegible] तदिद देवतात्वं भवति तस्यवि[illegible]-

¶अग्नीषोमीय,या[a]– -यः तै ७,५,१५, १, मै १, ५,७,२,१, ४, ६, १$, ३,७,८, काठ १५, १, २४, ७[२], २९, १, ३४,१४, ३७, २[२], क ३७, ८[२], ४५, २, $शौ ९,६,६, $पै १६,१११,६, –यम् तै १, ८, १, १, ८, १, २, ३, ३, ३[२], ५, २, ३, ३, २,२, २, ६, १, ११, ६[२], मै १, ६, ८, २, १, ३, ४[२], ३, ६, १०[२], ८, २, काठ ८, १०[२], १०,२[२], २३, ७, क ७, ६[२], ३६, ४, –यया मै १, ५, ६, ७, काठ ७, ५, क ५, ४, –यस्य मै ३, ४, ६, ७, ८, –या तै ३,४, ३,२, –$या मा २४,८, का २६,२,३, मै ३, १३,९, ४,३,१¶, –यात् मै ३, ८,२, –याम् तै ३,४,३,३, काठ १३,१२, –याया. मै १, ५,१२, –ये मै ३, ७, ८, काठ १०, २, –येन काठ १०, २[२]

अग्ने-ग्रा(न→)नी[b]– -नी तै ४, ४, ६, २, मै २, ८, १३

¶अग्न्या(मि-आ)धेय[c]– -यम् मै १, ६, १२, १३, काठ ८, १०[२], ९, १५, क ७, ६[२], शौ ११, ९, ८$, पै १६,८२,८$, –यस्य मै १,५, ६[२], काठ ७, ४, क ५,३, –याय काठ ८, ११, क ७, ८, –ये मै १, ६, ४[२], ५, काठ ९, १५, –येन तै ५, ४, १०, ४, काठ २२, २

¶अग्न्यु(मि-उ)पस्थान[d]– -नम् मै १,५,८,६, १०, काठ ७, ५,६, क ५, ४, ५

अग्न्ये(मि-ए)ध[e]– -धम् मा ३०, १२, का ३४, २, ४

अग्र,ग्रा[f]– -ग्रम् ऋ १, २८,६,११२, १८, ३, ५,[५, ४, ५,८], ३०, १७, ३१, ६, ३९, ३, ५५, ७, ४, १३, १, २७, ५, ४६, १, ४७, १, ६, ६५, २ ७, ९१,५, १०, ८, ४, ७१, १, ७५, २, ४, ८३, [(८, १००, २) ७], ८५, १९,१००,१२, १०३,८, १०७, ५, १११, ८, १३५, ६, खि ४, ९, ४, ७, ७, ७, मा ११, १७, १३,५१, १७,४०†, २३, २४, २७, ३०†, ३३,५९†, का १२, २, ६, १४, ५,५, १८, ४, ८†, २५, ६, ४, २९, ३, ८†, ३२, ५, ५†, तै १, ७, १२, २, ¶२, ३, ४, ३[४],४[२], १४,५‡[g], ६[२]$ ३, ५, ६, २, ४, १, ०, २ ० १, ०,५,२,१, ५¶, ¶६, ३,९, ५[२], ४, ११, १[२], ६, ११, २ ३ ७, २, ७, २[२]¶, ४, १९, ३, मै १, १, ४[२], ८, ९, १०, ३, २, ५, ६¶, ७, १६, १७, ३, १,४, १०, १[२]¶, १३, १, ¶४, ३, ५[२], ६, ४[२],†, ७, ९, ८, ९, १२, २†, काठ ९, ६, १०, १० १३, ११,४[२], १२, ७ ,८, १३, ७[२], १४, ३, १६, २,१७, १९, ३, २५, ५[२], २७,९[४], ३०, ३[२], ३८, १४, ४४, ८, ४५, १२ क ८, ९, २५, ८, ३०, १, ३९, २[२]¶, ४६,६[२]¶, कौ १,७०‡[h], १२,९७८,१२०६, ३,३,१२, जै १, ७, ८‡[h], २, २, ८, ४, २३, ९†, शौ २, २६, २, ४,१, ५, १९, ३, ३२, ७†, ६, १३७, ३, ७, १, १, ३, १, ८६, ९†, ८७, ४, ५, ८, ७, ३, १२, १०, ८,८, १२, ३,१०, १४,१,२४,

त्वात् तदाश्रयो देवताद्वन्द्वस्तदवस्थो वक्तव्य । तदिदमुपसर्जनीभूतं देवतात्वमुपजीव्याभेर् ईद्-आदेशोऽपीह चरितार्थो भवत्विति सर्वं चतुरस्रमनवद्य च भवति ।

[a]) गहादेर् आकृतिगणत्वाच् छ→ईय. प्रत्ययस् तत्-स्वरश्च (पा ४, २, १३८, ३, १, ३)।

[b]) 'अग्ने' इत्यामन्त्रितं पद तदवस्थमत्र पूर्वपदीभूत द्र । तु वायो-ग्रानी- अन्तरिक्ष-प्रानी- । एभि पूर्वपदैस्तन्मुख्यो वैदिक्य: स्तुतय संकेत्यन्ते । 'अग्ने' इत्येवमारभ्यमाणस्तुतिकलापद्वारेण यानी शक्तिताऽभीष्टप्रापिकेति टकाविशेषणतायां तात्पर्यपर्यवसानं भवति। एवमेव वायो ग्रानी- अन्तरिक्ष-ग्रानी- इति चेटकविशेषणपदे व्याख्यानम्ये भवत । सर्वत्र देवानामिति संबन्धे षष्ठी भवति। तत्सवधिन्दर्शीयर्थं । यत्तु गा ग्रानी- इति पदमन्यादीन् विशेषणमद 'मासकोऽमि' इति,तत्म दमिव भवति। तत् । स्युदन्त्यद् स्त्रियां ईकन्तादेतस्माद् तथाविधसम्बन्धस्यानौपयिकत्वापत्ते । न ह्यत्र इनिः प्रत्ययो मत्वर्थीय शङ्कितव्यो भवति । तथा सत्यन्तोदात्तत्वस्य दुष्परिहरत्वात् । अपि चोपरिष्टाच्छ्रूयमाणम् 'अन्तरिक्ष-' इत्यस्य विशेषणत्वं नितरां दुर्घट स्यात् । भूयानप्यत्र विस्तर वैश द्र

[c]) उस इद्-उपप्रस्व (पा ६, १, २१३, २, १३६)। उप आ √धा+यत् प्रत्यय (पा ३, १, ९७)।

[d]) कारकोत्तरल्युडन्त-कृत्स्निस्वर प्रकृत्या(यक पा३, ३, ११५, ६, १, १९३, २, १३९)।

[e]) कर्मण्युपपदे आ√इन्ध्+क. प्रत्ययग् थाथादिस्वरश्च (पावा ३,२,५, पा ६,२,१४४)।

[f]) √अङ्+रन् प्रत्यय । अनुनासिकलोपो नित्स्वरश्च (पाउ २, २८, पा ६, १, १९७)।

[g]) विशिष्ट इद वाकृच (२,१५,८) पाभे द्र ।

[h]) 'अग्मे' इति वाकृच: (७,८,१) पाभे द्र ।

६६, १, ६, १८, १, २७, २८,
पै १, १३, ४, ३८, ४, ५१, १,
२, १२, २, ४, ३२, ७, ५, २,
४, ८, १०, १, ५, २८, ५, २, ११,
८, १६, १२, ३, १३, २, १०१,
३, –ग्रम्ऽग्रम् ऋ १, १२३,
४, –ग्मा ऋ १०, ८७, १०, शौ
८, ३, १०, पै १६, ६, १०, –ग्रा
पै ७, २५, १, ७, २९, १, –ग्रम्न्
काठ ३०, ७, –ग्रायम् ३, १०,
१, –ग्रे ऋ १, ३१, ५, १२६,
४, १२७, १०, १६४, ८, २२,
२, १७, ३, ३, ४८, २, ५८, ४,
४, ५, ७, ५, १, ४, ५ ८०,
७, ७, ८, १, ९, ३, १५, ५,
३३, १४, ४४, ४, ६८, ९, ८०,
३, ८, ६, ७४, ५३, ८, ५५, ६,
[१००, २, (१०, ८३, ७)], ९,
६९, १, ७३, ९, ८६, १२, ४२,
९६, १, ९९, १, १०६, १०,
१०, १, १, १८, ७, ४५, ५,
६९, १, ८५, ३८, १००, ९,
११०, ४, ११९, १, ११९, ३,
४, मि १, ४, १०, ६, ६, २,
९, ३, ३, ५, ८, २२, २, ५, ७,
४, ५, ७, ७, ६, मा १, १२,
८, ३७, ९, ७, २२ †१२, १३,
२२, १०६, १३, १, ४†, ५१,
१०, ८७, २३, ११†, २५, २५,
१०†, २९, २९†, ३१, १७,
२१, ३७, ५ का १, ४, २, ८,
११, २, १०, ३, ४, ५, १, †१३,
१, १४, २, ५, १४, १, १,
४†, ५, ५, २१, ६, ८, २५, १,
११, ६, ५ २७, १०, ११, ३१,
४, ५† ३५, २, १, ५, ३७,
१, ५ ते १, १, ५, १, ५, १०,
१ ६, ९, २ ७, ७, २ १०, १

२, ४, १४, ११‡, ६, ७, ४¶, ३,
१, ४, २, १०, २, ५, ४, २,
†४, १, ३, ४, ८, ३, २, १,
४, २, ३, ८, २, १०, ४४,
६, ४, ३‡, ¶७, १, २, ४, ४, ५४,
६, ३, ७, २, २, १, ५†, २, ६,
४, ३, ३, ५, १, २†, ६, ४, २, ७,
४, ३४, ५, ३, ४९, १, २, ¶६,
२, ३, ५, ४, ४, ५, २, ३, १०,
४, ४, ३, २, ५, १, ५, ६, १,
¶७, १, १, ४, ५, १, २, १०, २,
४, २, १, ५, १, ५, ४, १, ¶मै
१, १, ४४, ४२, ३, १५, ४४, ३,
६, १४, ३, ७–१, १२, ७, २,
८, १, ४, ९, ४, १०, १८, ४११,
१, ४, २, २, ७, ५, ५, ७, ३†,
८†, ९४, १५४, †, १७४, १३,
२३†, ३, १, १, ३, ५, ६, ८,
२, ४, ३, ९, ४, ८, ९, ६, ५, ७,
७, २, ४, ८–१०, ८, ३, ९,
३, ४, १०, ३, ११, ९४, १२,
१६†, ४, ४१, २, ८, १२, १३,
४२, ५, ३, २, ४, २, ९, १०, ५,
२, ६, ६, ८, ७, २, ८, ३, ८,
९, १४, १२, १४, १३, ३†, १४,
१४, काठ ५, ६, ६, ४, ६, ७,
३, ५, ८, १२, ८, २, ४, १०,
९, १२, १२, ३, ४, ६, १३,
१४, १४, २, १६, ३, ८, ९,
१५, १७, २०, १८, १९, १९,
२, ४, ५, ७, ११, २०, ४,
५, २१, ४, ६, २२, ४, २३,
८, २४, ६, २५, ५, २७, ६,
२८, ४, ६, ३०, २, ८, ३१,
१ ९, ९, ३६, ६, ११, ३७,
९, ३८, ३, ४०, १४, ४५, ११,
६८६४, ३, ५ ६५, ७–४, ६६,
२ ७ ०११, ७, ६, २५ ६†, ८६,

२९, २४, ७, ८, ३०, २, †, ३,
५, ३३, ११†, ७†, २१, ३७, ७,
३९, २, ४२, ६, ४४, ४,
६, ४६, ५, ४७, १, ६, ९, †कौ
१, ५३३, ५५१, ५७२, २, २१०,
३८८, †ते १, ५५, १, ५६, ३,
५८, ७, ३, २४, ६, २१, ३, शौ
१, ३४, २, २, २९, ७, ३४, ३, ४,
३, ४, ४, ९, ६, १२, ५, २२,
३, ४, १, २, २, ६‡, ७†, ८,
१४, १, १९, ४, २८, ४, ७,
१२, ४†, २८, ११, ६, ११६,
१, ७, ८७, २, ११५, २, ८,
१०, १, ९, ४, २, ५, २०, †१४,
८, २१, १०, ७, २८, ८,
२१, ११, १, ३३, १२, १५,
१२, १, ८, २४, २, ३१†, ३,
१, ६, ४, २४, १३, २, ३९,
१४, २, १†, ३२, ५०, १८, ३,
५७, १९, ६, ९‡, २२, २१,
२३, ३०, ३१, १, ३५, १, ४१,
१, ५२, ११, ५३, १०, ५६, २,
पै १, ३०, १, ५३, ३, ९२, ४,
२, ९, २, २५, २, ५२, ३, ५५,
१, ५९, ९, ७३, १, ३, १, ४,
८, ३, २०, ५, ३३, ४–६, ३८,
१, ४, १, १†, ८, ९, ३, ३, ३, ५,
१०, १०, ३, ११, १, १३, ५,
१४, ६, १७, ३, ५, २, १, ७,
२५, ३, ४, ६, ६, ४, ९, ५,
१४, ४, ८, ९, १, ९, ५, ७‡,
१०, ५, ९, ६, ८, १३, ४, १,
५, १३, १२, २, १०, १३, ३,
३, ५, ३, १४, १४, १४, ३, ७,
१६, २४, २, ४९, ७, ५६,
१–१८, १०, ८, ६६, ८†, ६७,
११†, ९१, ३, ९६, ४, ५, १०२,
८, ११३, १, –ग्रेण मि ७, ७,

ª) रामा ध्यसने(दक्ष गाहूव (१०, ८५, १४,
१०१, ८) पाभे 'ग्रमम्' इति।

ᵇ) नाप काठ (२८, ४) ग्रमपान इति सनि इ।
ᶜ) विशिष्ट द्र ग्रबूभ. पेद १०, १११, ३, १०, ५ पाभे।

३, ९; मा ६, २; २८, २०; का ६, १, २, ३०, २, ९; तै १, ३, ५, १; २, ३, १४, ५‡[a]; ६, ८, ४¶; ६, ३, ३, ३; ९, ५¶; मै १, २, १४[2]; ¶३, ८, ४; ९, १[2]; ३, ६$; ५; १०, १; ६, ¶४, १, १२[2]; ८, ३; १३, ८†; काठ ३, ३; १९, १३; २५, ५; २६, ५; क २, १०; ३९, २¶, ४१, ३; ५¶; पै १, ८६, ७; —ग्रेपु ऋ ८, ६, ७. [°ग्र- अति°, अन्य°, अयस्°, अशुष्क°, आर °, इषु°, उक्थ°; उपांशु°, ऐन्द्रवायव°, गो°, चन्द्र°; जिह्वा°, ज्योतिस्°, तपुस्°, नख°, मन्थिन्°, मैत्रावरुण°, यद्°, वात°, वायु°, शुक्र°, शुष्क°, स°, सम्°, सायक°, हृदय°.]

अग्र-ज्ञा[b]— -ज्ञाम् ऋ ९, ५, ९.

अग्र-जिह्व[c]— -ह्वम् मा २५, १; का २७, १, १; मै ३, १५, १.

अग्र-णी(←नी)ति[d]— -तिम् ऋ २, ११, १४.

अग्र-तस्(→:)[e] ऋ १०, ९०, ७; खि ३, १६, ४; मा ३१, ९†; का ३५, १, ९†; ¶मै १, ८, ७, २, ५, ३; काठ १३, ३¶; शौ ४, १०, २; ५, १७, १४, १९, ३४, ८?[f], पै ४, २५, ३.

अग्र(ऽ)य(न→)ण[g]—

आग्रयण[h]— -णः मा ७, २०; १३, ५८; १८, २०; का ७, ८, २; १४, ७, १०; १९, ७, ३, ¶तै १, ४, १०, १; ११, १; ४, ३, २, ३; ५, ७, १, ६, ४, ११, ३; ४[2]; ५, ७, १[2]; ८, १; १०, १[2], २[2]; ७, २, ७, ४, ८, १[2], २[2]; ४[2], ६, ७, क ३, ४; २८, ११, —णम् ¶तै ५, ७, २, ५, ६, ४, १, २, ३[2], ७, ५, ४, १, पै ४, ४०, १; ४; —णस्य ¶तै २, ३, १०, ३; ३, १, ६, ३$. ६, ४, ११, २; ७, २, ८, ६; ७, —णात् मा १३, ५८; का १४, ७, १०; ¶तै ३, १, ९, १; ४, ३, २, ३$; ६, ५, ७, १[2]; ८, १; १०, ३[2]; —णे तै ६, ४, ११, ३¶ [°ण- स्व°].

¶आग्रयण-त्व[i]— -त्वम् तै ६, ४, ११, २.

¶आग्रयणा(ण-अ)ग्र[j]— -ग्रा तै ६, ४, ११, १; —ग्रान् तै ६, ४, ११, १; ७, २, ७, ३.

अग्र-यावन्[k]— -वा ऋ १०, ७०, २.

¶अग्र-त्र(त→)ती[l]— -ती तै २, ३, ४, ३[2]; ४.

अग्र-शस्(→:)[m] शौ १२, ४, ३३; १९, ६, ११‡[n], पै ९, ५, ९‡[n].

a) विशिष्ट इह याहुषः (२, १४, ३) पाभे. द्र.।

b) कारकोत्तर-विडन्त-कृत्-स्वरः प्रकृत्या भवति (पा ३, २, ६७; ६, १, १६२; २, १३९)।

c) यतस. सामान्यः समास-स्वरः (पा ६, १, २२३)। 'राजदन्तादिषु' (पा २, २, ३१) इति जिह्वायाः पर-प्रयोगो ह्रस्वश्च (पा १, २, ४७)।

d) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. √नी+स्त्रियां क्तिन् (पा ३, ३, ९४) णत्वं च।

e) आद्यादेराकृतिगणत्वात् तसिः प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पावा ५, ४, ४४; पा ३, १, ३)।

f) शोधोन्मुखस्य w. एवाऽयं पा द्र.। 'अग्रतो' इति सा. अत्र(?) पठति तथा च व्याचष्टे। तथा-पाठो [illegible]. तु अग्रतस्->अग्रतो इतीव [illegible]। [illegible] प्रतीयते। w. शोधस्याऽप्रामाणिकत्वाच्च 'अग्र' इत्यस्य श्रवणादनन्तरं [illegible] पुनः [illegible] भवति। यदपि सा. [illegible] इति [illegible] तद्प्रयोगोऽन्यत्र [illegible] पठति।

g) उस. । उप. (<√इ+कर्मणि ल्युट्) लित्-स्वरः प्रकृत्या (पा ६, १, १९३; २, १३९)। [illegible] परस्वं (पावा ६, १, ९४) णत्वं च (पा ८, ४, ३)। अथवा कस.। उप. भावे प्र.द्र.। अस्मिन् पक्षे °ण- इत्येवं प्राति. अन्तोदात्तं द्र. (पा ६, १, २२३)। असंज्ञा-विषयत्वाद् णत्वं चापीह उसं.। कल्पद्वये समानमपि सत् पररूपत्वं शाखाविशेषनियतं द्र.। तथाहि यावदुपलब्धि मा. का. तै. च तद् भवति मै. काठ. क. च न भवति (तु. आग्रयण- आग्रायण- इति च)।

h) नापूर्ववृद्धि. प्रथमे कल्पे स्वार्थिकः अण् प्र. उसं. (तु भा. तै १, ४, १०, १)। द्वितीये च कल्पे 'ज्योत्स्नादिभ्यः' (पावा ५, २, १०३) इति मत्वर्थे अण् द्र. (तु. वाच.)। उभयथापि प्रत्ययस्वरत्वेनाऽन्तोदात्तत्वं समानमिति दिक्।

i) भावे त्वः प्रत्ययः (पा ५, १, ११९) तत्स्वरश्च।

j) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

k) कारकोपपदे √या+वनिप् प्रत्ययः। [illegible] पाते कृत्-स्वरः प्रकृत्या भवति (यक. पा ३, २, ७४, १, ४, ६, १, १६२; २, १३६)।

l) मतुप् प्रत्ययः। [illegible] पाते स्वरेऽभेदः। [illegible] (पा ५, २, ९४; ३, १, ४; ४, १, ६)।

m) शस् प्रत्ययस् तत्-स्वरश्च (पा ५, ४, ४२; ३, १, ३)।

n) 'अग्रतः' इति याहुष (१०, ९०, ७) पाभे. द्र.।

?अग्राग्नि[a]- -ग्निः पै १५, १२,६.

अग्रा(ग्र-ग्रा)द्वन्[b]- -ठद्वाना ऋ ६, ६१, ६.

अग्राय(न→)ण[c]-

¶आग्रायण[d]- -णः मै १, ३, १३;२,७,१९;११,५;४,३,२[2]; ५, १; ६, १; ४[6]; ७, १; ४; ८, ७§; ८[2]; ९[2]; काठ ४, ५; २६, १९§; २८, ११; २७, ९[5];१०; २८, १; ७; ९; १०; ३०, २[6]; ३; क २५,९§; ४४,७;९;४५, १; ४६, ५[4]; ६; -णम् मै ४,३, २[6]; ६, ४[6]; ९; काठ १२, ७[5]; २७,९[7];१०; -णस्य काठ १२, ७; २७, ९; -णात् मै २, ७, १९§; ४, ६, ४; ७, १; ८; ९; काठ १६,१९§,२७,९;२८,७[5]; ९; क २५, ९§; ४४, ७[5]; ९; -णेन काठ ८, १; १२, ७[3]; क ६, ६.

¶आग्रायण-त्व[e]- -त्वम् काठ १२, ७; २७, ९.

¶आग्रायण-पात्र[f]- -त्रम् काठ २८, १०[3]; क ४५, १[2].

¶आग्रायणा(ण-अ)ग्र[g]- -ग्राः काठ ३०, २[6]; क ४६, ५[2]; -ग्रान् मै ४, ६, ४; ८, ९; काठ ३०, ३; क ४६, ६.

अग्रे[h]

†अग्रे-गु[i]- -गाः ऋ ९, ८६, ४५; कौ २, ९६६; जै ४, २०, ९.

अग्रे-गा[j]- -गाः खि ५, ६, १; मा २७,३१; का २९, ३,३; तै १, ३, ६, १; ३, १, १०, २; मै १, २, १४; काठ ३, ३; १०, १२; २१, १४; २६, ५, क २, १०; ४१, ३; -गाम् खि ५, ७, ४, ५.

अग्रे-(गु→)गू[k]- -०गुवः मा ६, १२; का ६, ४,२; तै १, १,

---

[a]) संदिग्धस्थलीयः पाठो भवति ।

[b]) कारकोपपदे √अद्+वनिप् । प्रत्ययस्य पित्त्वा-न्निघाते कृद्-उपप्रस्व. (यक. पा ३, २,७५; १,४; ६, २, १३९) । इह पदे पादादात् आमन्त्रित-स्वरः पाष्ठिकः द्र. (पा ६,१,१९८) । तु. 'सम्-अद्वन्-' तत्रत्यं टि. च ।

[c]) इह चैतदीये नाउ. तद्धिते च सरूपप्रायाभ्यां 'अग्रा-यण-, आग्रयण-' इत्येताभ्यां परस्परताम वमात्रे विशेषः । सोऽपि शाखाविशेषनिबन्धेन भवतीति तत्रैव टि. द्र. ।

[d]) आग्रयण- इत्यत्र टि. यद्र. ।

[e]) भावे त्वः प्रत्ययः (पा ५, १, ११६) ।

[f]) पतस. । उप. यद्र. ।

[g]) बस. पूर्वपदप्रकृतिस्वरः (पा ६,२,१) । उप. यद्र. ।

[h]) 'अग्रे' इत्येतस्मिन्नुपपदभूते सप्तम्या अलुग् एदन्तत्वं वा निपातनाद् द्र. ।

[i]) उप. √गम्+डः (पावा ३, २, ४८) इति प्रायोवादो भवति । वस्तुतस्तु 'सुपि स्थः' (पा ३,२,४) इत्यत्र 'सुपि' इति योगविभागादाकारान्तधातुमात्रादनुप-सृष्टात् सुपि के सुसाधे √गा+कः प्र. इति सुलभ ऋजी-यन् पन्थाः । थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४) ।

[j]) सोपपदाद् √गा+विच् प्र.(पा ३, २, ७४) । यद्वा √गम्+विट् प्र. अनुनासिकस्याऽऽत्वम् (पा ३, २, ६७; ६, ४, ४१) इत्येवं सम्प्रदाये लब्धप्रतिष्ठं भवतीति विविधन्तु विमृशः । कृद्-उपप्रस्व. चोभयत्र समानः द्र. (पा ६,१, १६२; २,१३९) ।

[k]) अत्र दीर्घान्तं प्राति. इति सम्प्रदायो भवति । तथाहि । 'गमः क्वौ' (पा ६,४,४०) इति √गमेः क्विप् अनुनासिक-लोप ऊङ्-आदेशः (पावा ६,४,४०) । यद्वा, औणादिक-प्रकरणे 'अग्रेश्च डूः' (२,६८) इत्यनेन चकाराद् √गमेर् अपि डूः प्रत्यय इष्यते । 'अग्रे गच्छति' इति कृत्वा सेवकपरं व्याख्यानं चास्याभियुक्ता वदन्ति । तद् एवमुभयथा दीर्घान्तं प्राति. भवतीत्यविशेषः । अत्र विमर्शविशेषापेक्षैव भवति । सहोदाहृताद् 'भ्रू-' शब्दादस्य विषयविवेकात् । तथाहि । भ्रू-शब्दो नेत्रयोरुपरि विराजमानाया वाल-रेखाया चरितार्थो भवति नित्यस्त्रीलिङ्गश्च । 'अग्रे-गू-' शब्दस्तु यावदुपलभ्यं स्त्रियां सन्नपि विशेषणतया प्रयुक्तो भवति पदार्थविशेषवाचकश्च न भवति । तत् स्त्रीत्वमप्यस्य विशेष्यभूताऽप्-अधीनं न तु प्रातिस्विकमिति तद्विषयोऽपि भूयान् विशेषो भवति । एवंभूते यद्यपि नाद्य याव-ल्लिङ्गान्तरीया एतद्विशेष्यभूताः शब्दा उपलब्धास्तथापि तथाविधाः शब्दा वैदिके प्रयोगे भवेयुरित्यत्रैतच्छब्द-स्वारूप्यं न कथमपि विघातकतामुपेयात् । एवं च सम्भा-व्यमाने तादृशि प्रयोगे मूलतः अग्रे-गु- इति √गम् इत्यतो वा √गा इत्यतो वा डु-प्रत्ययान्तं (तु. पाउ १, ३३) निष्पन्नं प्राति. अभूत् तस्य च स्त्रियां पा ४, १, ६६ इति प्रकरण उपसंख्यानाद् ऊङ् प्रत्ययः स्यादित्यत्र विप्रतिपत्तिविशेषो नोदियादिति दिक् । अपि चात्र विषये उत्तरपदभूत '-गु-' इत्यन्ताः 'अध्रि-गु-, वनर्-गु-'-प्रभृतयः पूर्वोक्तस्यैव प्रामाण्यवैशिष्ट्यमिवादधाना: द्र. । 'अध्रि-गु-' इति पुंसीन्द्रविशेषणतया प्रायेण श्रूयते (तु. ऋ १, ६१, १; ६, ४२, २०; ८, ७०, १) एवं तु. ऋ ८,२२, ११ यत्र 'ऊर्ज-' इत्यनेन समानाधिकरणं श्रूयते । एवं 'वनर्-गु-' इति बाहृचे 'मृग-' इत्यस्य सामा[illegible]-

५, १, मै १,१,४, ४,१,४, कठ १, ११, २१, १०, –०त्र क १, ११, ४७, १०

अग्रे-णी[a]– -णी मा ६,२,का ६,१,२, –०णीय[b] मै १,१,४

¶अग्रे-दधुस्[c]– -धु, –धुपि मै ४,१, ९

¶अग्रे दिधिषु[d]– -षु, –षौ काठ ३१,७, क ४७, ७

अग्रे पा[e]– -पा ग्र ४,३४, १०, –पाभि ऋ ४, ३४, ७

अग्रे-पू[f]– -०पुव मा १,१२, का १, ४, २ तै १, १, ५, १

अग्रे-यावन्[g]– -वा मै ४, १४,९, –वानम् खि ५,७,४,५

अग्रे-वध[h]– -धाय मा १६, ४०,का१७,६,४, तै ४,५,८,१, मै२,९,७ काठ१७,१५ क२७,५

अग्रेद्द (ग्र-इत्वन्→)री[i]– -री शौ १२,१,५७ –र्यां मै ४,२,१०¶

अग्रि(म→)मा[j]– -मा ऋ ५,४४,१

१अग्रिय,या[k]– -य ऋ १,१६,७ ८, २६, २५ ९, ७, २ ३, ६२, २५, २६, ८३, ३, ८६, १२, १०, १२०, ८, कौ २, १२५ १२६, २२७, ३८३, ४७१, ४८०, ३, २, २, जै २, ५, १०, ३, १३, १, २, १०, ११ ३१, ३, ३६, ४, ५, शौ ५, २, ८, २०, १०७, ११ –यम् ऋ १,

धिकरणय भवते (तु ग्र १,१४५,५)। अनेनापि ह्रस्वान्त 'णु' इत्यन्त प्राति अभ्युपेयतामेवोपेयात्। एव स्थिते सम्प्रदायस्यैतद्विषयक प्रामाण्य चिन्त्यम्। पाणिनीया प्रक्रियामनुसृत्य क्विप् अनुनासिकलोपे, ऊङ्-आदेश वदन् म, औणादिकीं प्रक्रिया चानुसृत्य डू-प्रत्ययवादी उ च नितरामप्रमाण स्यतामिति कैमुतिकमिव भवति।

[a]) कारकोपपदे √नी+क्विप् णत्व कृद्-उपप्रस्व च (पा ३, २, ६१, ६, १, १६२, २, १३९, ८,४,३)।

[b]) '–०णिय' इत्यस्य स्थाने प्रयुक्तेऽस्मिन् शब्दरूपे छान्दस ईयङ्-आदेश द्र। एवमेव चैतन् मूलकोशे पदपाठेन च प्रमापित भवतीति साधुतास्य मा शङ्कि।

[c]) तु अग्रे-दधिषु (वैप२), अग्रे दिधिषु-(नाउ) च। तस कृद् उत्तरपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १३९) उप √धा+उसि (पउ २,११५) कित्त्व लिड्-वच्च उस.।तेनाऽऽतो लोपो द्वित्व च द्र (पा६,१,८,४,६४)।

[d]) विशिणादपि सन्नन्ताद् उ (पा ३, २,१६८)।

[e]) सोपपदात् √१पा+विच् प्रत्यय। कृद्-उपप्रस्व च (पा ३, २, ७४, ६, १, १६२, २, १३९)।

[f]) उप उ √१पा+डू प्रत्यय इत्याह। स च √१पा+क्विप् प्रत्यय ऊडादेशश्च √१पू+क्विब् वा,इति धातुविकल्पेन पाद्र अन्वाचष्टे। पूर्वपक्षपातिन इवार्वाञ्चो भवन्ति (तु PW प्रमृ)। न त्विह √१पा इत्यस्य कोऽप्यवकाश सम्भावनायोपलभ्यते। तथाहि। अपा ह्येतद् विशेषण भवति। 'अग्रे प्रामुग्ध्येण पुनन्ति' इति गुवच च तद्व्याख्यान भवति। अप्-कर्तृकस्य पनस्याप्रसिद्धेः कर्मणि च पाने [illegible] तत्कर्तृकस्य प्रनयन शासनस्य सुतरामसार्थक्यात् प्रकरणगतनिग्रहात् सुयज इय √१पा [illegible] विकल्पो भवति। अन्यत्र ऋ १०,१७,१० इत्यत्रा-[illegible] विशेषण श्रूयते 'पुनन्तु' इति। 'पुनन्तु' इत्या[illegible] पदमेव तत्र श्रूयते। यथा तत्र 'घृतेन न पविपिन्य आप' इत्येव प्राकरणिक व्याख्यान न तु 'घृत पिबन्ति' इति वा 'घृत पाययन्ति' इति वा। एवमिहापि √पू इत्येव लब्धावकाश स्याद् नैव धात्वन्तर किंचित्। अथापि 'केत-पू-' इति प्राति 'अब्ज-पू-' इति प्राति चेममेवाभिसंधि द्रढयितुं प्रभवत। स्वरस्तु नापू द्र।

[g]) कारकोपपदे √या+वनिप्। पित्त्वात् प्रत्ययनिघाते कृद्-उत्तरपद धातुस्वर प्रकृत्या (पा ३, २,७४, ६, १, १६२,२,१३९)।

[h]) कारकोपपदे √वध्+अच्। थाथादि स्वर (पा ३, १,१३४ ६, २, १४४)।

[i]) कारकोपपदे √इ+क्वनिप् प्रत्यय। कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वरः (पा ३, २, ७५, ६, १, १६२, २, १३९)। स्त्रियां ङीपि रेफान्तादेश (पा ४, १, ७)।

[j]) 'अमादि' (पावा ४, ३, २३) इति तात्रभविकेऽर्थे डिमच् प्रत्ययश् चित्स्वरश्च (पा ६, १, १६३)।

[k]) तात्रभविकेऽर्थे प्रकृते घ→इयन् च छ→ईयश च प्रत्ययौ विधीयेते (पा ४, ४, ११७)। निमनुबन्धोऽसौ घ इत्यत्र विमर्शो भवति। कथमिति। उच्यते। आद्युदात्तत्वेनान्तोदात्तत्वेन चोभयथा श्रूयमाणत्वादस्य शब्दस्य तन्निमित्तभूतयो क्रमेण निमित् यतरत्व चित्त्वयो प्रत्ययस्यावश्यभावित्वात्। तत्रापि भूयोभावित्वादन्तोदात्तश्रुतेस्तद्गत शब्दस्वरूपस्य प्राधान्य वाच्यम्। एवमल्पीयस्तया श्रूयमाणत्वादाद्युदात्तस्य शब्दस्वरूपान्तरस्य गुणभावो वक्तव्यो भवति। अथानयो शब्दस्वरूपयोरुपलब्धिविभागोऽनुमपेय। स च यथा। प्रथममन्तोदात्त प्राति ऋ तै मै धी शौ जै आमनन्ति। तासु शाखासु यत् प्रत्ययान्त शब्द इत्यर्थ। द्वितीयमाद्युदात्त प्राति तै-मात्रगोचर भवति। तत्रैव शब्दस्वरूप

१३,१०;४,३७,४; ६,१६,४८; ७, ९२, २; ९, ७१, ४; तै ३, १, ११, ११; मै ४, १२, १०१; शौ ११, ८, ३; पै १६, ५९,४; -या ऋ ४,३४,३; १०,९५,२.
२अग्रिय[a]- -याय तै ४, ५, ५,२.
अग्रीय[b]- -यम् मै २, ७, १३; -याय मै २, ९, ५.
अग्र्य[c]- -ग्र्यः पै ६,१,८[d]; -ग्रयम् खि १, ३, ७; -ग्रयाय मा १६, ३०; का १७, ४, ४; काठ १७, १४; क २७, ४.
अ-ग्रभण[e]- -णे ऋ १, ११६, ५.
अग्र्यण-, अग्र्यण- अग्र- द्र.
¶अ-ग्रह[e]- -हः काठ ३०, ७.
¶अ-ग्रहण[f]- -णौ मै १, ४, ७; ५, १४; ८, ४.
?अग्राग्नि-, अग्राद्वन्- अग्र- द्र.
¶अ-ग्राहयित्वा[f] मै ४, १, ९.
अग्रिमा-, १अग्रिय-, २अग्रिय-, अग्रीय- अग्र- द्र.
अग्रु[g]- -ग्रवः ऋ ७, ९६, ४; कौ २, ८१०†; शौ १४, २,७२†; १८, २, ४७; -ग्रुः ऋ ५, ४४, ७.
अग्रू[h]- -ग्रुवः ऋ १,१४०,८; १९१, १४; ३, २९, १३; ४, १९, ७; ९; ३०, १६; ७, २, ५; ९, १, ८; ६६, ९; काठ ३८, १३; जै ४,४,८; पै १,५९,५[२]६; ४,१७,६; -ग्रुवै शौ ६,६०,१;३.
अग्रे प्रभृ.; अग्र्य- अग्र- द्र.
√अघ्[i]
अघ,घा[j]- -घः ऋ १,४२,२; -घम्

घञ्-प्रत्ययान्तो भवतीत्यर्थः (तु. श्रोत्रिय- पा ५, २, ८४)। एवमपि कथं तै. उभयथा श्रुतिर्भवतीत्यपरो विमर्शो भवति। अत्रोच्यते। आद्युदात्तैव तच्छाखीया प्रातिस्विकी श्रुतिः। यत्र तु शाखान्तरीयायाः श्रुतेः संनिवेशो भवति यथा (तै. ३, १, ११, १ इत्यत्र ऋ. ६, १३, १० इत्यस्य), तत्र मूलशाखास्वर एव द्वियत इति सुकरो विवेको वाच्यः। एवं स्थिते यत् स्वीयपाणिनीयाष्टकसंस्करणेऽवरत उपलभ्यमानस्य घञ्-प्रत्ययान्तस्य शब्दस्वरूपस्य संकेतमकरोत् BW. (तु. २भागे पृ. ४५५) सर्वथाप्युपेक्षितवांश्च मुख्यशब्दस्वरूपं चित्-प्रत्ययान्तं तन्मन्दमिव भवति। अतस्तद्वचः संगतिरथोपकारासाविशेषमात्रनिष्ठा न स वैशिकीत्यपि पूर्वोक्तानुसन्धानादतिरोहितमिव भवति। एवं च स्वयं क्षेत्रिय-शब्दं चित्-तया पठताऽऽचार्येण तत्राऽन्तोदात्तत्वस्य संकेतितत्व त् (तु.पा ५,२,९२)। इन्द्रिय-शब्दस्य चापि तदानुपदिकत्वान्निपातनबलाचान्तोदात्तत्वस्य सुबोधत्वात् सुत्यम् अग्रिय- शब्दमनुरुध्याचार्यस्य 'घच्छौ' (पा ४,४,११७) इत्येवंप्रकारकस् चकारानुबन्धनः पाठेऽभिसम्मत इत्यपि सम्भाव्येत। अभिमम्रे निरनुबन्धस्यैव च प्रत्ययस्य संगतत्वादपरं तद्विवेकार्थमिह सानुबन्धः प्रत्ययः पठितव्यो भवेत्। नन्वेवमप्यन्तोदात्तस्यैव शब्दस्वरूपस्यानुशासनतः सुग्रथनाद् सत्यमप्याद्युदात्तस्य शब्दस्वरूपस्य विषये सत्यादनुशिष्ट्यभावादपनिर्दिष्टैव शाखान्तरदर्शनेऽप्यनादिष्टैव इति चेत्। न। सुकारत्वादाऽऽधिकारस्य देशस्य। तद् यथा। 'भवाद् यत्' (पा ४,४,११६) इत्यत्र 'च' इत्यधिकं पठेत्। तथा सति पूर्वसूत्राद् घच्छोऽनुवृत्तिः सुपठा भवेत्। तस्माच्च सुतरामपि शब्दस्वरूपमाचार्यं सुशासनेऽनन्तरमिति भोदितमभिमन्तव्य। अपर, 'अग्रिय-' इत्यत्र अन्तोदात्तैव [illegible] इत्य-

व्यम्। तत् कथमाद्युदात्तविधोपलब्धिरिति चेत्। उच्यते। यथा यत्मध्ये 'य्' इत्यस्य स्थाने 'इय्' इति, 'व्' इत्यस्य स्थाने च 'उव्' इति तै. आम्नानसम्प्रदायो भवति। तथेह अग्र्य- इत्यस्य यत्-प्रत्ययान्तस्य यतोऽनादीयाद्युदात्तभाजः शब्दस्वरूपस्य स्थाने, अग्रिय- इत्याद्युदात्ता प्रातिभासिकी श्रुतिर्भवति न घञ्-प्रत्ययान्तस्य शब्दान्तरस्य कल्पनासात्रहत्तत्वमिव भवतीति स्यात्। यथा अभ्युप्राति. तै. अग्रिय- इत्यामनन्ति (यन्था. ऋ १, १७, ५ प्रभृति। एवं तैत्रा २, ६, ६,२)। एवं तावदिह बहुरिव विमर्शोऽपेक्षितः द्र.। भूयानपि तद्विस्तरो वैश. अनुसंधेयः।

[a]) नापूर्टि. द्र.।

[b]) अत्र नित्-छ→ईयः प्र. द्र.। नित्-स्वरः (तु. पा ४, ४, ११७; पा ६, १, १९७)। शेषं नापूर्टि. द्र.।

[c]) तत्रभवेऽर्थे यत् प्रत्यय आद्युदात्तं च (पा ४, ४, ११६; ६, १, २१३)।

[d]) '१अग्रियः' इति ऋ (१०, १२०, ८) पाभे.।

[e]) बस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,१७२)। उप. यद्र.।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[g]) √अञ्ज्+कुन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (तु. पाउ ४, १०३; पा ६, १, १९७)।

[h]) स्त्रियाम् ऊङ्। प्रत्ययस्वरः (पा ४,१,६६)।

[i]) √२अंह् √२अह् इत्येताभ्यां समूल इत्यर्वाचीनोऽभिमन्धिर् द्र. (तु. GW. अघ- इति)।

[j]) अर्वाञ्च एतच्छब्दनार्यनिर्वचनार्थं कल्पितम् √अघ् इति धातुम् √२अंह् इत्यस्यैव स्थानेऽमोहुः। √अह् इत्यस्य तु भौवादिकस्य गन्धपाठे पठितत्वदयायं इव समाधानः संभवन्ति। अथैतस्य निन्दार्थ वैयाकरणैर्न्यन्तरत्वात् निन्दितकर्मनिष्ठाशब्दापर्यायत्वस्य √अह् गुरुत्वेन गृहस्थस्यमानार्थे इति भावः। भूयान्त्र विप्रतिपत्तिस्तु

ऋ[१, १७, १९, ७–८], २, ४१, ११, ५, ३, ७, ६, ६२, ८, ७, १०४, २ ८, १८, १४, ४७, १, १०, ३५, ३, खि २, ११, १, ४, मा ३०, ६†, ११, २१†, का ३७, ४, १०, २०†, २१†, मै १, ५, १०¶, काठ २३, ११†, शौ १, २८, ३, ४, १७, ३, †३३, १९, ७–८, ८, ४, ०†, ६, ०६, १०, १, ५, १२, ३, १४, ८, ५, १४, २, ५९–६०, †२०, ०, ६ ५७, ९, पै ४, ८, १–१३, †०९, १९, ०–८, ५, २३, ३ ७, १, ५, १४, ३, ६, १६, ९, २†, ८१, ७, १४४, ७, –घस्य ऋ १, १०३, ५, ८, ७९, ४, ८३, ५, १०, ८९, १४, पै १५, १६, ४–९, १७, १–२, –घा ऋ ८, ४७, ५, १०, १०२, १०, खि ५, ७, ३, ४, मा २८, १५, का ३०, २, ४, मै ४, १३, ८, काठ १९, १३, –घा ऋ[६, ४८, १६, ५९, ८] शौ २०, १२९, १६, –घत् ऋ १, १२८, ५ १६६, ८, शौ १२, १०, १३, पै १६, १४६, ८, –घानाम् ऋ ८, ४७, २, –†घानि ऋ २, २९, ५, ७, ८३, ५, मै ४, १२, ६, –घाम् पै १, ८६, ६, –†घाय ऋ १, १८९, ५, ७, १९, ७, तै १, ६, १२, ६ मै ४, १२, ३,

शौ २०, ३७, ७ [°घ- आरे°, मेघव°, तार्क्ष्°, पुरु°]

अघ्र॑– -घासु ऋ १०, ८७, १३.

अघ-कृत्[b]– -कृते शौ १०, १, ५, पै ७, १, ५, –कृद्भि शौ १४, २, ६२

अघ द्वि(ष→)षा[c]– -षा शौ २, ७, १

अघ मार[d]– -र. शौ ६, ९३, १, पै ३, १०, २

अघ-मेनि[e]– -नि. पै १०, १२, ८

अघ-रुद्[b]– -रुद् शौ ८, १, १९, ११, २, ११, पै १६, २, ८, १०५, १

अघ-ल[f]– -ला॰ शौ ८, ८, १०, पै १६, २९, १०

अघ वि(ष→)षा[g]– -षा शौ ५, १८, ३, १२, ७, १, १५ १०, १३, पै ५, २२, १–९, ९, १७, १०, १०, १६, ४–९, १७, १–३, १६, १४२, १, १४३, ६, १४६, ८, –षा शौ ६, ९३, २, –षाभ्य शौ ६, ९३, ३

अघ-शंस[h]– -सः ऋ १, १२९, ६, [२, ४२, ३, ६, २८, ७], ४, ४, ३, ६, [७१, ३, ७५, १०], १०, १८५, २, †मा १, १९, ३, ३२, १३, ११, २९, ४७, ३३, ६९, ८४, †का १, १, २४, ३, ३, २४, १४, १, ११, ३२, ५, १५, ६, १५, †तै १, १, १, १४, २, १४, १, ४, २४, १, ४, ६, ६, ४, †मै १, १, १४, ३, २०, ५, ४, २, ७, १७, ३, १६, ३, ४, १, १४, काठ १, १, ५, ४, १०, ७, ७, १६, १५, ३०, १०, ३१, ४[३], ३५, ५, ४६, १, क १, १, ५, ३, ८†, ५, २†, ३९, ६†, ४६, ८, ४७, ४[३], ¶, ४८, ६, शौ ४, २१, ७, ७, ७९, १, १९, ४७, ६, पै ३, १०, २ ६, २०, ६, १७, १०, १०†, –सम् ऋ ६, ८, ५, ७, १०४, २, १०, ८७, २०, खि ५, ५, ४, ७, ४, १४, मै १, ५, १, काठ २३, ११†, शौ ८, ३, १९†, ४, २, पै ४, ८, १–१३, †१६, ७, ९, ९, २, –सस्य ऋ १, ४२, ४, –सात् तै १, ६, ३, १, –†साय ऋ ७, १०४, ४, ८, ६०, ८, १०, १८२, १, शौ ८, ४, ४, पै १६, ९, ५ –से ऋ ५, ३, ७ [°स- हत°]

अघशंस-दु:शस[i]– -साभ्याम् शौ १२, २, २

†अघशंस-हन्[b]– -हा ऋ [९, २८, ७, २८, ६, ६१, १९] कौ १, ४७०, २, १६५, ३१७, ६४१, जै १, ४९, ४, ३, १६, १, २६, ३, ५१, ६

वेश द्र । पथादिवाद् अघ । चित्स्वर (पा ३, १, ११४, ६, १, १६३) ।

[a]) तत्प्रविशेषात्मकतया सर्वथा पूर्वार्थभिन्नार्थकत्वात् पृथङ् निर्देशः द्र । तदर्थविमर्शस्तु प्रकरणगादन्यत्र्यदिभ्यो वेदः एव द्र ।

[b]) पारवोत्तर क्विबन्त-कृत्स्वर प्रकृत्या (पा ६, १, १६२, २, ११८) ।

[c]) सम 'तृतीया' (पा ६, २, ४८) इति पूपप्रस्व । उप यद्र ।

[d]) कर्मण्युपपदे √मृ>मारि+अण् प्रत्यय । इद-रिगस्य (तद्र पा ३, २, १, १, १, ६, २, ११९) ।

[e]) वम । उप यद्र ।

[f]) कर्मण्युपपदे √ला+क (पा ३, २, ३) । अथवा, 'सिध्मादिभ्यश्च' (पा ५, २, ९७) इत्यत्र अघ- इत्यस्योपमणप्ताने परविषयत्वेन मत्वर्थीयो लच् प्रत्यय स्यात् । प्रथमे कल्पे 'थाथ-' (पा ६, २, १४४) इत्यनेन, द्वितीये च चित्स्वरेणान्तोदात्त द्र (पा ६, १, १६३) ।

[g]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १) उप यद्र ।

[h]) कर्मण्युपपदे √शंस्+अण प्रत्यय उर्म पूपप्रस्व च (पावा ३, २, १) । यद्वा नापूदि गमागतस्वरो द्र ।

[i]) द्वस सामान्य गमासिक स्वर (पा ६, १, २२३) ।

अघ-हा्र[a]– -रः कौ २, १२१४; शौ ६, ६६, १.

√अघाय्[b], अघायति ऋ १, १३१,७.

अघायत्[c]– -यतः ऋ १, ९१,८; ४,२,६; ५,२४,३; [६, १६, ३०; ७, १५, १५]; १०, ६३,१२; मा ३,२६; २५,४८§; का ३, ३, १८; तै २, ३, १४, १; मै १, ५, ३; ४, १०,१; काठ २, १४; ७, १; क ५, १; जै ४, ६,१०; –यताम् शौ १०, ९, १; पै १६, १३६, १; –यते ऋ ६, ५१, ६; ८, ७१, ७, पै ४, ८, १–१३; –यन्तम् शौ १०, ४, १०; पै १६, १५, १०.

अघायु[d]– -यवः मा ४, ३४; ११,७९; का ४, १०,५; १२,७, १४; तै १, २, ९, १; ४, १,१०, ३; मै १, २, ६; २, ७, ७; ३, ७, ८; काठ २, ७; १६, ७; क २, १; शौ १, २७, २; ३; १९, १८, १–१०; पै १, ४२, ३; २, ३१, २; ५; ७, ३, २; ५; १७, १–१०; –युः ऋ १, १४७, ४; खि ४, ५, १८; तै ५, ७, ३, १; शौ ४, ३, २; ५, ६, १०; १०, १–७; १९, ४७, ७; ४९, ९; पै ६, ११, १२; १२, ९–११; १३, १–३; २०, ७; ८, ६, ९; १४, ४, ९; –युना पै ७, ८,७; –यूनाम् शौ १, २०, २; –यूनि खि ४, ५, ३; –योः ऋ १, २७, ३; १२०, ७; ४, २, ९; [(१, ३६, १५) ७, १, १३]; [१०, ४२, ११; ४३, ११; ४४, ११], मा १६, ५०‡[e]; तै ३, ३, ११, १; ४, ५, १०, ४‡[e]; मै २, ९, ९[e]‡; काठ१०,१३†;१७,१६‡[e]; क २७, ६‡[e]; कौ २,९८६†; जै ४, २४, ७†; शौ १, २७,१; ७, ५३,१†; †२०, १७,११; ८९, ११; ९४,११; †पै १५, ११,१; १६, ८, ११.

अघा(र→)रा[f]– -रा पै १,८६,६.

अघा(घ-आ)रि(न→)णी[g]– -णीः शौ ११, ११, १४.

१अघा(घ-अ)श्व[h]– -श्वाय ऋ १, ११६, ६.

२अघा(घ-अ)श्व[i]– -श्वस्य शौ १०,४, १०; पै १६, १५,१०.

?अघासार[j]– -रम् पै १, ५८,२.

¶अ-घात[k]– -ताय काठ २९, १; क ४५, २.

¶अ-घातक[k]– -कः काठ ८, ६.

¶अ-घातुक[l]– -कः मै १,४, ७[2]; ६, ४; ८,५[2]; ३, १, ३; काठ २७, ६[2]; ३०, १०; ३२, ५; क ७, २; ४२, ६[2]; ४६, ८.

¶अ-घात्य[k]– -त्येन काठ २६, १०; क ४१, ८.

√अघाय्, अघारा-, अघारिणी-, १अघाश्व-, २अघाश्व- ?अघासार- √अघ् द्र.

अ-घो(र→)रा[m]– -रा मा १६,२; का १७, १, २; तै ४,४, १२, ५; ५, १, १; मै २, ९, २; ३, १६, ४; काठ १७, ११; २२, १४; क २७,१; पै १४,२,८; १५,२,४; १६,७३,२; –रेण काठ ३८,१३; शौ ७, ६२, १; १४, २, १२; पै ३,२६,१; –रेभ्यः मै २, ९,१०.

[a]) कर्मण्युपपदे √हृ+अण् प्रत्ययः। कृद्-उपप्रस्व. (यक. पा ३, २, १; १, ३; ६, २, १३९)।

[b]) √अघ-य इति पपा.। परेच्छायां क्यचि पूप. आऽऽकारान्तादेशः (पावा ३, १, ८; पा ७, ४, ३७)। पराधिकरणकाघस्येच्छायां धात्वर्थपर्यवसानं द्र.। धातु-स्वरेणान्तोदात्तः (पा ६, १, १६२)।

[c]) शतुर् अदुपदेशान्निघाते शपः पित्त्वान्निघाते च शिष्टो धातु-स्वरः (पा ३, २, १२४; ६, १, १८६; ३, १,४; ६, १, १६२)। 'शतुरनुमः' (पा ६, १, १७३) इति विभक्तेरुदात्तत्वम्।

[d]) उः प्रत्ययस् तन्-स्वरश्च (पा ३,२,१७०;१,३)।

[e]) विशिष्ट इह बाह्वृचः (२,३३,१४) पाभे. द्र.।

[f]) कर्मण्युपपदे √ऋ+अण् प्रत्ययः। (तु. पा ३, १, १३४)।

[g]) पपा.अनवगृहीतः। सोपपदाद् आ√ऋ इत्यतो वा, अनुपपदाद् √ऋ इत्यतो वा ताच्छीलिको णिनिः (तु. सा. अर्त- इत्येवं व्याचक्षाणः)। कृद्-उपप्रस्व. (पा ३, २, ७८; १,३; ६,२,१३९)। नन् पूप. √घृ इत्यतो घारिन्- इति उप. चेति PW. प्रमृ.। चिन्त्यं त्वेतत्। नञ्-स्वरानुपलम्भादिति दिक्। स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, ५)।

[h]) बस. पूर्वपदप्रकृतिस्वरः (पा ६,२,१)। उप. यद्र.।

[i]) सर्पजातिविशेषात्मकार्थविशेषपरत्वात् पृथङ् निर्देशः द्र.। अत्र BW. अघपूर्वात् √श्वसेर् व्युत्पत्तिमाह। सा तु विमर्शविशेषापेक्षिण्यनुसंधेया।

[j]) सन्दिग्धस्थलीयः पाठोऽत्र भवति।

[k]) तस.। उप.<√हन् यद्र.।

[l]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। एतत्प्रकारकेष्व् अ-क्षोधुकादिष्व् अनेकेषु शब्देषु 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्तानुशिष्टेरपवादः ऊमं. द्र.।

[m]) तस. अव्ययपूर्वप्रस्व. (पा ६,२,२)। उप.<√घुर् यद्र.।

अघोर-घोरतर[a]- -रेम्य मै २, ९, १०

अ घोरचक्षस्[b]- -क्षस पै ७, ८, ६

†अ-घोरचक्षुस्[c]- -क्षु॰ ऋ १०, ८५, ४४, शौ १४, २, १७

अ घ्नत्[d]- -घ्नत ऋ ७, २०, ८, -घ्नता ऋ ५, ५१, १५, -घ्नते ऋ ८, २५, १२

१अ-घ्न्य,घ्न्या[e]- -घ्न्य॰ शौ ९, ४, १७, -घ्न्यस्य ऋ १, ३०, १९, -घ्न्या ऋ १, १६४, २७, ७, ६८, ९, १०, ६०, ११, शौ ३, ३०, १, ६, ९१, २†, ७, ७७, ८†, ९, १५, ५, १९, १६, २, २७, १५, -घ्न्या ऋ ९, ८०, २, मा ६, २२, २०, १८, का ६, ५, ३, २२, १, ४, शौ ७, ८८, २, ८, ७, २५, १९, ४४, ९, -घ्न्यानाम् मै २, ५, १०, ४, २, १०, शौ ९, ४, २, ४, १९, -घ्न्याश्च॰ ऋ ५, ८३, ८, -घ्न्याम् ऋ ७, ६८, ८, -†घ्न्याया॰ ऋ १०, ८७, १६, शौ ८, ३, १५, -घ्न्यासु मै १, २, ६‡[f], -घ्न्यौ ऋ ३, ३३, १३, शौ १४, २, १६†, १८, ४, ४९

अ घ्नि(य->)या[g]- -यानाम् तै ३, ३, ९, २, -‡[f]यासु तै १, २, ८, १, ६, १, ११, ३[f]

†२अ-घ्न्य,घ्न्या[h]- -घ्न्यम् ऋ १, ३७, ५, -घ्न्या ऋ ७, ८७, ४, ८, १०२, १९, -घ्न्या: ऋ ८, ७५, ८, ९, १, ९, मै ४, ११, ६, काठ ७, १७, जै ४, ४, ९, -घ्न्यानाम् ऋ ८, ६९, २, १०, १०२, ७, कौ २, ८६२, जै ४, २५, २, -घ्न्याया: ऋ ४, १, ६ ९, ९३, ३, १०, ४६, ३, कौ २, ७७०

अ घ्नि(य->)या[g]- -या तै २, ६, ११, २

३अ घ्न्य,घ्न्या[i]- -घ्न्य पै १६, २५, ७, -घ्न्या क ४६, ८, पै १, १११, १†, ५, १९, १, १०, ८, ५ १३, ३, १६, १६, ६८, ५†, -घ्न्या खि २, ८, ३, पै २, २०, २, ३३, ५ ४, २२, ७, ७, १३, ११ १५, १९, १०, १६, १४, ४, -घ्न्यानाम् काठ १३, ९, पै १६, २४, २ ५ २५, ९, -घ्न्याया पै १६, ७, ६, -†[f]घ्न्यासु काठ २, ६, ४, ९, क १, १९

४अ-घ्न्य,घ्न्या[j]- -॰घ्न्या मै १, २, १८, काठ ३, ८, ३८, ५ -॰घ्न्या मा १, १, १२, ७३, का १, १, २, १३, ५, १२, मै १, १, १ २, ७, १२, ४, १, १ काठ १, १, १६, १२, ३०, १०, क १, १ २, १५, २५, ३, पै १५, ३, ९, -॰घ्न्ये शौ १२, १०, १३, १४ -॰घ्न्येऋ १, १६४, ४०, मा ८४३, का ९, ६, २, शौ ६, ७०, १-३, ७, ७७, ११†, ९, १५, २० १०, ९, ३, ११, २४, १०, १ १२, ११, २, ४, १८, ३, ४, पै १६, ६९, १०, १०७, १, १३६, ३ १३७, १, १३८, ४, १४६, १२

अ घ्निय,या[g]- -॰या तै १, ३, ११, १, -॰या तै १, १, १, १, -॰ये तै ७, १, ६, ८

¶अघ्न्या-त्व[k]- -त्वम् मै ४, २, १२

अघ्न्याँ(घ्न्य-आस्य->)स्या[l]- -॰स्ये खि ४, ५, २६, -॰स्ये[m] खि ४, ५, ३२.

---

a) द्वस । सामान्य समासस्वर॰ (पा ६, १, २२३)। अ घोरघोरतर- इत्येवमभिप्रायो विभाग पपा अपि द्र. । तयान्वे तस नञ्-स्वरः (पा६, २, २) इति विवेक सुह ।

b) तस । उप सोपपदे √चक्ष्+असुन् प्रत्यय (पाउ ४, २३३)। 'घोर-' इति किवि द्र ।

c) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप बस ।

d) समासस्वरौ नापू द्र । उप <√हन् यद्र ।

e) √हन् इत्यतो भावे घञर्थे क (पावा ३, ३, ५८) ततम् तदर्हतीत्यर्थे यत् प्रत्यये घ्न्य॰ इति । तस नञ् स्वरं बाधित्वाऽन्तोदात्त (पा ५, १, ६७, ६, २, १५६)। अथवा, हन्यमयपरवैयार्थतो मुख्यत्वात् कर्मणि क्यप् । ततो नञ्-स्वरमग्रोयान्तोदात्तत्वम् (पा ३, १, ११३, ६, २, १६०) यनु सा अदननम् अम्र । ततोऽर्हार्थे यः प्रत्ययस् तत्स्वरेणान्तोदात्त इति । तम्र । प्रत्यय स्वरस्य नञ्-स्वरेण बाधे प्राप्ते नयो गुणप्रतिषेधपीयत्वात् तत्स्वरबाधयन्तो दात्त तदर्थ सुवचत्वात् ।

f) 'उस्त्रियासु' इति बाह्वृच (५, ८५, २) पाभे ।

g) '१अ घ्न्य-, २अ घ्न्य-' इत्येतयोरेव शाखान्तरीय उच्चारणभेदोऽत्र निदानम् ।

h) उप 'अघ्न्यादयश्च' (पाउ ४, ११२) इति यक्-प्रत्ययान्तोऽव्ययपूपप्रस्स (पा ६, २, २)। यद्वा 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इत्यस्याऽनाऽपवाद उस द्र । अर्थविशेषद्योतकोऽय भेद इति ।

i) स्वराद्यनुपलम्भात् तदाश्रयप्रथम द्वितीयान्यतरविवेको दु शक इति कृत्वा पृथक् निर्देश द्र ।

j) आमन्त्रितत्व-वशात् सौवरो विवेको दु शक इति कृत्वा पृथक् निर्देश द्र ।

k) भावे त्व । प्रत्ययस्वर (पा ५, १, ११९, ३, १, ३)।

l) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)। पादादावामन्त्रितानुदात्त । '॰घ्न्यास्ये' इति मुपा स्वरो मुद्रणप्रमादज स्यात् ।

m) '॰भ्रमाते' इति शौ (१०, १, २०) पाभे यद्र ।

√अङ्क्

अङ्क[a]- -ङ्क पै २,७९,४, -ङ्का ऋ १,१६२,१३, मा २५,३६, क २७,१३,५, तै ४,६,९,१, मै ३,१६,१, काठ ४६,४, -ङ्कान् शौ १,१२,२, पै १,१७,२, -ङ्के पै ५,९,६, -ङ्केन शौ ७,१२०,१, पै २,७९,५ -ङ्कौ तै १,७,७,२ [°ङ्क-, उद्°, परि°, बाहु°, सम्°]

अङ्का(ङ्क अ)ङ्क[b]- -ङ्कम् मा १७,५, क १८,१,८, तै ४,३,१२,३, काठ १७,६, क २६,५

[1]अङ्कावङ्क[c]- -ङ्कम् मै २,८,७

अङ्किन्[d]- ङ्किन शौ १९,६६,१, पै १६,१५०,५, -ङ्किनम् पै ७,१२,९, -ङ्की ऋ ३,४५,४

अङ्क(ति→)ती[e]- -तीषु पै ८,१२,६

[1]अङ्कस्[f]- -ङ्कासि ऋ ४,४०,४, मा ९,१४, क १०,३,७, तै १,७,८,३, मै १,११,२, काठ १३,१४

[1]अङ्कस[g]- -सम् ऋ ४,४०,३, मा ९,१५, क १०,३,८, तै १,७,८,३, मै १,११,२, काठ १३,१४

अङ्कु[h]- -ङ्कुम् काठ ४०,११

अङ्कुप[i]- -पम् मा १५,४, क १६,१,५, तै ४,३,१२,२, मै २,८,७, काठ १७,६, क २६,५

[1]अङ्कुश[j]- -शा ऋ ८,१७,१०, मै ४,१२,३, काठ ६,१०, शौ ६,८२,३S,२०,५,४, -शम् ऋ १०,४४,९, १३४,६, कौ २,४४१, जै ३,३३,१६, शौ २०,९४,९, पै ७,१२,९S [°श- अयस्तर°]

अङ्कुशिन्[d]- -शिन ऋ १०,३४,७

---

[a]) लक्षणार्थाद् भौवादिकाद् √अङ्क् इत्यतो वा गतियाचनान्यतरार्थाद् √अञ्च् इत्यस्माद् वा करणाधिकरणयोर् घ' प्रत्यय द्र । प्रत्ययश्चासौ 'पुंसि सञ्ज्ञायाम्' (पा ३, ३, ११८) इत्युक्तो वा स्यादस्मिन् सूत्रेऽनुक्तसमुच्चयार्थीयचकारप्रयोजितो वा स्यात् । √अञ्च्+घ इति कल्पे कुत्व द्र (पा ७,३,५२)। कौटिल्यार्थेन √अक् इत्यनेनापि नुमागमनिपातनतो यथाकथमपि सम्बन्ध साध्यतामर्थानुसन्धानत । यत्तु अच् प्रत्ययान्तता क्वचित् प्रत्यपादि 'तु शब्द' तन्न । कर्त्रर्थासम्बन्धत् । यदपि 'उदङ्क-' इत्यस्य घञ्-प्रत्ययेन निष्पत्तिरुपदिष्टा भवति (तु पा ३, ३, १२३) तदप्यचिन्त्य नैव भवति । तद्विस्तरस्तु वैश द्र ।

[b]) कर्मण्युपपदे √अङ्क्+अण् । कृद्-उपप्रस्व (पा ३,२,१,१,३,६,२,१३९)।

[c]) '-ङ्कौ-ङ्क-' इति पपा । मा प्रभृ तु 'अङ्काङ्क' इत्येवमनन्ति तद् नापू गद्र ।

[d]) मत्वर्थीय इनि प्रत्ययस् तत्स्वरश्च (पा ५,२,११५,३,१,३)।

[e]) सुपा तु ह्रस्वान्तो भवति । तथान्वेऽसौ चिन्त्यो भवेत् । कोशसन्दर्भस्य दीर्घान्तत्वप्रमापकत्वात् । दीर्घान्त चेह साधु द्र । 'बह्वादिभ्यश्च' (पा ४, १, ४५) इत्यत्र गणे 'अङ्कति-' शब्दस्य साक्षात्पठितत्वोपलब्धेर् ङीपन्तस्य तस्य न्याय्यत्वादिति दिक् ।

[f]) असुन् प्रत्यय (पाउ ४,२१६)। निस्वर (पा६,१,१९७)। यद्वा √अञ्च्+असुन् (पाउ ४,१८९) कुत्वे च। अथवा, कुटिलगतिवाचकाद् √अक् इत्यस्मात् तस्मिन्नेव प्रत्यये नुमागमो निपात्यताम् ।

[g]) अर्श आदेराकृतिगणत्वान्मत्वर्थे अच् प्रत्ययश्चित्स्वरश्च (पा ५, २, १२७, ६, १, १६३)।

[h]) अङ्कवन्निष्पत्तिर् द्र । अत्रौणादिक उ प्रत्यय इत्येव विशेष । यत्तु 'नावञ्चे' (पाउ १, १७) इत्यत्र नि-पूर्वत्वमुपदिष्ट तदनैकान्तिक वाच्यम् । निपूर्वाद् अतत्पूर्वाच्च √अञ्च् इत्यस्माद् उ प्रत्ययोपलम्भात् । अत्र कुत्व चाऽऽकृतिगणत्ववचनेन प्रसाध्यम् (पा ७, ३, ५३)। अथवा 'न्यङ्कु-' इत्यत्र 'अङ्कु-' इत्यस्य तदुत्तरपदत्वेनान्तर्भाव द्र । अत्र 'अङ्कु-' इत्यपि मूलकोशप्रमाणित भाति द्र । बाह्वृचे 'वङ्कु-' इति श्रूयते (तु ऋ. १, ११४, ४)।

[i]) पपा पूर्वोत्तरपदविभागादर्शनाद् सुपा तदनुसारी द्र । सोपपदान् √२पा इत्यतो वा √१पा इत्यतो वा के थाथादि-स्वरे च (पा ३, २, ३, ६, २, १४४) निष्पत्तौ सुलभायामप्यर्थानुसन्धानतो भूदन् विमर्श विस्तर वैश अन्वेष्यो भवति ।

[j]) लोमादेराकृतिगणत्ववचनात् ताद्धितेन श प्रत्ययेन निष्पत्ति द्र. (तु पा ५,२,१००) यत्र पपा तथाविध प्रकृति प्रत्ययविभागो न प्रदर्शितस्तत्र तादृशी प्रक्रियैव द्र । रोमश प्रभृतिष्वपि तत्रोक्तो विभागो नोपलभ्यते । अथवा कृदेव स्यान्न ताद्धित प्रत्यय । तु उणा. ४, १०७ यत्र √अङ्क्+उशच् नामकरण उपदिष्टो भवति । प्रथमे कल्पे प्रत्ययस्वरेण द्वितीये च चित्स्वरेणान्तोदात्तत्वमुभयत्र समानम् (पा ३,१,३; ६,१,१६३)।

√अड्कूय[a]
अड्कूयत्[b]- -यन्तम् ऋ ६, १५, १७
√अड्ख् परि°
√अड्ग्
१अङ्ग[c]- -ङ्गम् ऋ १०, ८५, ३०, १०९, ५, शौ ५, १७, ५†, ६, ७२, १, १०, ७, २, ९, २५, २६, १४, १, २७†, १८, २, २६, ४, ६४, †पै ९, १५, ५, -†ङ्गम्-ङ्गम् ऋ १०, ९७, १२, मा १२, ८६, का १३, ६, १२, शौ ४, ९, ४, ९, ३, १०§, पै ८, ३, ११, ९, ९, २§, १३, १३, ६, §१६, ३९, १०, ८८, ५, -ङ्गा शौ ६, ६६, ३, ११, १०, १२, १२, ९, ४, ११, १०, पै २, ३९, २, ६, ३, ३७, १, १६, ८६, १, १४५, ४, -ङ्गात् शौ १०, ७, २[१], पै १, ५९, १, -ङ्गात्-ङ्गात् ऋ १०, १६३, ६, खि ५, ७, २, ६, मा २१, ४३-४५ का २३, ५, ३[१], मै ३, ११, ६¶, ४, १३, ७, काठ १४, ६¶, १८, २१, शौ ५, २५, १, ८, ७, ३, १०, ४, २५ १४, २, ६९, पै ४, ७, ७†, ११, १, १४, १६, १२, २ १७, ३, -ङ्गानाम् ¶मै ३, १०, ३, ४, ¶काठ १३, १०, ३४, ९, शौ १८, २, २४, पै ९, ७, ४, -ङ्गानि ऋ १०, १०३, १२, मा ६, १०, ८, २९, १७, ४, १७, ४४†, १८, ३, १९, ९३, २०, ६, ८, का ६, २, ५, ९, ५, २, १३, १, ५, १८, ४, १०†, १९, २, ३, २१, ६, १४, ७, ५, ७, तै १, ३, ८, १, ३, १, ८, १, ३, १०, १, ४, १, १०, ५ ७, १, २, ¶५, २, ७, ५, १०, ५, ३, ५, ३, ४, ५, १, ५, ६, २, ९, २§, ६, ९, २, ७, २५, १§, ¶६, २, ८, ३, ३, ७, ४§, १०, ६, ¶७, ४, ११, ३, ५, ८, २, ५ २५, १, मै १, २, १५ ११, ६¶, २, ७, ८, ११, २, ¶३, २, ८[२], ५, १, ८, ९, ९, ६§, १०, १, ३[२], ११, ८[२]§, ¶४, ३, ८[२], ५, ५, ९§ ६, ५, ८, ७§, काठ ३, ५ ६, ७, १३, ९, १०, १४, ६, १६, ८, १८, ७ २०, ९, २१, ३, २६, ८[२], २७, १०[५], २८, १[२], ३८, ३, ४[२], ४०, ६, ४५, ५, क २, १२, ४, ६¶, २८, ७, ३१, १८¶ ४१, ६[२], ¶, ४४, १[२]¶, †कौ २, १२११, शौ ३, २, ५†, ११, ६ ४, ५, ४, १२, ७, ६, १०, २, ९, ४, ११, १३, १९, १०, ५, ५०, ७, १८, ११, ९, ६, २०, ११६, ८, पै १, ६१, ३, ३, ५, ५†, ४, ६, ४, १३, १४, ८, १२, १६, २५, १, ७५, ९, १२ ८२, ६, -ङ्ग शौ १०, ७, १[१], ३[४], १३, २७, -ङ्गे-ङ्गे मा ६, २०[१], का ६, ४, ४[१], तै १, ३, १, १[१], ६, ३, ११, २, मै १, २, १७[१], ११, ६¶, काठ ३, ७[१], १४, ६¶, क २, १४[१], शौ १, १२, २ २, ३३, ७†[1], ६, ११२, ३, २०, १६, २३†[d], पै १, १७, २, ७०, ४, -ङ्गेन मा २३, ५०, का २५, ९, ६ शौ ६, ७२, १, -ङ्गेभि ऋ १, १४१, ८, ३, ७, ४, -ङ्गेभ्य तै ३, १, ४, १¶, २, ३, २ ४¶ ७ ३, १६, २, काठ ३०, ८, ४३ ६, शौ १, १२, ४, २, ३४, ५ ३, ७, ३, ५, ३०, ८, ६, १०, १, ९, १३, ७-९, ११, २, ६ १९, ४४, २, पै ३, २, ३, ३३, ७, ९, १३, ८, १५, ३, ३, १६ ७४, ७-९, १०४, ६, -ङ्गेषु मा २०, १०, का २१, ७, १०, काठ ३८, ४, पै १, १०९, ४, २, ७९, २, १५, २०, १०, १६ ८८, ४, -ङ्गेषु-ङ्गेषु पै १६, १४९, १ -ङ्गै ऋ १, ८९, ८, २, ३३, ९ ३, १, ५ १०, ४, ६, मा १९, ९३, २५, ६, २१†, का २१, ६, १४, २७, ९, १, ११, ८†, मै १, ४, ७[२]¶, ३, २, १¶, ¶९, ५ ६, ११, ९[२], १५, ८, ४, १४, २†, काठ ३५, १†, ३८, ३, †कौ २, १२२४, शौ ४, १४, ९, ६, १२०, ३ ७ ५, ५, ८, २, ३, पै ८, ८, ४ १६, ३, ३, ५१, १, ९९, ३ [°ङ्ग अन्°, चतुर्°, त्रिशत्°, दि°, धीङ्ग°, यथा°, रथ°, वि°, विश्व°, स°, सम्°, सम्भृत°, सर्व°, सहस्र°, सु°, स्थिर°]
अङ्ग-ज्वर[e]- -र शौ ५, ३०, ९,

a) कण्ड्वादिगणपठितात् यक् प्रत्ययो दीर्घत्वं च (पा ३, १, २७; ७, ४, २५)।
b) [illegible] (पा ६, १, १८६, ६, १, १६२)।
c) [illegible] (पा ३, ३, १८)। [illegible] 'अङ्गम्-' [illegible] शाकटायनः स्यात् (तु पाउ ४, २१६)। तथा च सति √अन्ग् इत्यस्मादेव घञि प्रत्यये निपातितः द्र। पिर् प्रयोगेण पुत्र मिरवरेन (पा ६, १, १९७)। यत्तु [illegible] √अम इत्यस्माद् [illegible]।
d) 'अङ्गात् अङ्गात्' इति ऋ (१०, १६३, ६) पाठे।
e) कर्मणुपपदे √ज्वर>ज्वरि+अण् प्रत्ययः। [illegible] (पा ३, २, १; ६, २, ११९)।

–रम् शौ ५, ३०, ८, ९, १३, ५, पै ९, १३, ८

अङ्ग-भेद[a]– -द शौ ५, ३०, ९, १९, ४४, २, पै १५, ३, २, –दम् शौ ९, १३, ५, पै ३, १७, ५.

अङ्ग-रोग[b]– -गम् पै १, ९०, ४, ९, १३, ९, १६, ७४, ५.

?अङ्गरोग[c]– -गात् पै ७, १५, ७

अङ्ग-वत्[d]– -वते काठ ४५, ३

¶अङ्गा पुरस्[e]– -रुषि तै २, ५, ६, १[२]

अङ्गिन्[f]– -ङ्गिने तै ७, ५, १२, २

अङ्गीन- यावन्°, विश्व°

अङ्गे-ष्ठा[f]– -ष्ठा शौ ६, १४, १

अङ्ग्य[b]– -ङ्ग्य शौ ६, १२७, ३, –ङ्ग्या ऋ १, १९१, ७ [°ङ्ग्य- विश्व°]

२अङ्ग[i]– -ङ्गेभ्य शौ ५, २२, १४

¶अङ्गार[j]– -र मि ३, १५, २०९, काठ ३५, १८, क ४८, १६, –रम् तै ६, ३, ९, ५[२], मै ४, १, ८, काठ ३१, ६, क ४७, ६, –रा ऋ १०, ३४, ९, तै ३, ४, ८, ४, मै १, ८, ६, काठ ६, ७, २१, १०, क ४, ६, –रान् काठ २६, १, क ४०, ४, –रेण मै ४, १, ९, काठ ३१, ७, क ४७, ७, –रेषु तै ५, १, ९, २[२], मै १, ४, १२, ८, ६, २, ५, ५, काठ ६, ७, १९, १०[२], क ४, ६, ३०, ८[२], –रै तै ६, ३, १, २ [°र- कृत्°]

अङ्गारि[k]– -॒रे मै ३, ७, ७

अङ्गिर[l]– -रस्य पै ५, ३०, ९, –रा ऋ १, ८३, ४, शौ २०, २५, ४, –रे ऋ ४, ५१, ४, –रेभ्य शौ १९, ३९, ५, पै ७, १०, ५.

अङ्गिरस्[m]– -०र ऋ १, १, ६, ३१, १७, ७४, ५, ११२, १८, २, २३, १८, ४, ३, १५, ९, ७, ५, ८, ४, १०, ५, ११, ६, २१, १, ६, २, १०, १६, ११, ८, ६०, २, ७४, ११, ७५, ५, ८४, ४, १०२, १७, खि २, १३, ४, ५, ५, २०, ४, मा ३, ३, ५, ९[२], ११, ४५, १२, ८, १५, २८†, का ३, १, ३, ५, ३, २[२], १२, ४, ८, १३, १, ९, १६, ५, ९†, तै १, २, १२, १[२], †२, ५, ८, १, ४, ६, ११, २, ४, १, ४, ३, २, १, ३, ४, ४, ३†, ५, १, ५, ६, ६, २, ७, ३, मै १, २, ८[२], ७, १, २, ७, ४, ८, १३, ७†, ३, ८, ५, ४, ११, ६†, काठ २, ९[२], ७, १३, १५, १६, ४, ८, १९, ५, ११, २२, १२, २५, ६, ३९, १३, १४, ४०, ११, क २, ३[२], ३०, ३, ३१, १, ३९, ३, †कौ १, २९, २, ११, २५८, ८९९, ९०३, †जै १, ३, ९, ३, २, २, २२, ५, ४, १४, ३, २५, ५, शौ २०, १०३, ३†, ११५, ९, –रस ऋ १, ६२, २, ७१, २, [३, ५३, ७, (७, १०३, १०), १०, ६७, २] ४, २, १५, ३, ११, ५, ११, ६, ४५, ८, ६, ६५, ५,

---

a) कर्मण्युपपदे √भिद्+अण्। कृद्-उपप्रम्व (पा ३, २, १, ६, २, १३९)।

b) ष्यु नादिः। °ज्वर- इति शौ-शार्मीय पाभे।

c) 'अयक्ष्माद् अङ्गरोगाद्' इत्येव मूलत सन पा स्थाने 'अयक्ष्मा आङ्गरोगाद्' इत्याकारक प्रामादिक मुद्रा द्र।

d) मतुपो मस्य व (पा ५, २, ९४, ८, २, ९)।

e) द्रग 'न दधिपयआदीनि' (पा २, ४, १४) इत्-[illegible] [illegible] 'इध्मा-बर्हिषी' इति- वत् पूर्वपददीर्घ उभयपदप्रकृतिस्वरश्च (पा ६, २, १४०)। [illegible] 'परादिम्' (पा ६, २, १९९) इति [illegible] [illegible] [illegible] भवति। [illegible] [illegible] [illegible] विविक्तम्।

f) मत्वर्थीय इनि (पा ५, २, ११५)। [illegible]।

g) [illegible] √स्था+क्विप्। कृद्-उत्तरस्व (पा ३, २, ७४, ६, २, १३९)। [illegible]।

h) तत्रभविके यति द्रष्टव्यादावुदात्त यम् (पा ४, ४, ११०, ६, १, २१३)।

i) जनपदवाचि[illegible] शब्दस्य पृथङ् निर्देश।

j) आरन् प्रत्यय (पाउ ३, १३४)। निम्स्वर (पा ६, १, १९७)। अथवा 'अग्नि-भार-' इत्येव मूलत [illegible] प्राति. अपभ्रंश। तत्र च उप <√गद् (लु) द्र।

k) एव [illegible] मुद्रा भवति। तस्य च चिन्त्यत्वार्थम् 'अङ्गारि-' इति अद्र। एवं तु मै १, २, ७, १२, ३, ८, १० यत्र तादृक्प्रकारक एव मुद्रा भवति।

l) किरन् प्रत्ययो [illegible] (तु. पाउ १, ५२, पा ६, १, १९७)। [illegible] च [illegible] [illegible] [illegible] द्र।

m) असुन् प्रत्यय इट्-[illegible] च। यतु (पाउ ४, २३६) इत्यत्र 'असि' प्रत्यय [illegible] तत् चिन्त्यमिव भवति। [illegible] [illegible]। [illegible] पूर्वम् [illegible] (तु पाउ ४, १८९) असुन् प्रत्यय [illegible] द्र। निम्स्वर (पा ६, १, १९७)।

[७, ४२, १, ५२, ३], १०,१४, ६, ६२, ५, ७८, ५, १०८, ८, १०, १६९, २, खि ४, ८, १, †मा १५, २८, १९, ५०, ३४, १७, †का १६, ५, ९, ३३, १, ११, ¶तै २,६,३, २, १२, ६†, ३, १, ९, ४, ५, १, २, ४, ४, ४, २†, ५, १, २, ४, २, ८,४, ४, २,३, ३,२, ७, २, २$, ६, १, १, २, ३, ३, २, ६, २[२], ७, १, ४, १, ४, १७, १†, मै १,४, १, २, ७, १२, १३, ७†, ¶३, १,३, ३,४, ६, ७,८, ४[२], ¶४, ८, ३, ५, काठ ४, १४, ५, ४, ८, ४, ९, १६[२], १९, २, २१, ६, २२, १०, १३, २३, ४,२८, ३, ३१, १५, ३२,४, ३८,१३, ३९,१४, ४०,५, ४४, ६, ¶क ६, ९, २९, ८, ३१, २१, ३५, ४$, ३६, १, ४४, ३[२], कौ १, ९२, २, २५८†, जै १, १०, २, ३,२२,५†, शौ २, १२, ५ ३, २१, ८, ८, ८, १३, ९, ५, १६, १०, ६, २०, ७, १८,३४, ११, ८, १३, १२,३, ४३,४५, १८, १, ५८, ६१, ३, २०, ४, ३, २०, ९१,२†, पै ३, १२,८, ३८, ९, ५, ११, ४, १४, ८, ११, २, ६, १५,१४, ६, १६, ३०, ३,४४,३,९८,७,१४०,४, -०रस ऋ १०, ६२, [१-४], पै २.५,५. -रसम् शौ ४,२९, ३. पै ४, ३८, ३, -रसाम् ऋ १, ६२, ३, १०७, २, १२१,१, ३. १२७, २. २, २०, ५, ६, ११, ३, १०, ७०, ९, मि ३, १५, ३०, ३२, ५, १,३, मा १, १८, का १, ६, ४, तै १, १, ७, २, ३, ५,१,२¶, ५, ६,१६,१, ७, १७, १, मै १, १,८, ६, १, २, ५, ४, १,८, काठ १, ७, ७, १३[१], ८, ४, ३१, ६, ३९,१५, ४९, ६, ५३, ७, क १, ७, ६, ९, कौ २, ११६४†, शौ ६,३५, ३, १६, ८, १४, १८, ४, ८, -रसौ मै ३, ४, २¶, -रा ऋ १, ३१, १, १३९, ९, ३, ३१,७, ५, ४५, ७, १०, ९२, १५, मा ३४,१२†, का ३३,१, ६†, शौ १९, ३४, ६, ५४, ५, पै ११, ३, ६, १२, २, १५ -†रोभि ऋ १, ६२, ५, १००, ४, २, १५, ८, ४, १६, ८, ६, १८,५ ७, ४४, ४, १०, १४, ३-५, १११, ४, तै २, ३, १४, ५ ६, १२,५ ६[२], ७, १, १८, २$, मै ४, १४, ५, १६[१], काठ ४१, ९, शौ २, १२, ४$, १८, १, ४७, ५९, ६०, २०, ७७, ८, पै २,५,४$, -रोभ्य ऋ १, [५१, ३, ९, ८६, २३], १३२, ४, १३९, ७, ८, १४, ८, ६३, ३, ९, ६२, ९, खि ५, २०, १, तै ७, ५, ११, २, काठ ४५ २, †कौ २,३३१,९९१, जै ३,२७, ७†, शौ १२,३,४४, १९, २२, १८, २०, २८, २†, ३९, ३†, १३५, ६, पै १६, ९४,५ [°स्-आदित्य°, रुद्र°]

आङ्गिरस[a]- -स ऋ ६,७३, १, १०, ४७,६, ६८,२, १४९, ५ १६४, ४, मा १९, ७३, का २१, ५, २, मै १, ६, ५¶, ३, ११, ६, काठ ३८, १ शौ ६, ४५, ३†, ८, १३,१५ १०, १, ६, ११, १२, १० १२ १३, १९, ४,४, †२०, १६, २ ९०, १, पै ७, १९, १, १६ ३५, ६, ९६,८,१३५,५ -सम् खि १, २, ९, २, ४, २, शौ ५, १९,२, पै ९,१८, ८, -सस्य ऋ ४, ४०,१, काठ ९,१२¶,-सान् ऋ ६, ३५,५ -सानाम् शौ १६, ८, १५, १९, २२, १, -साय मै १, ९, ४¶, काठ ९, ९, ११¶

आङ्गिरसी[b]- -०सि शौ १२, १०, ६, पै १६,१४६,२, -सी मा ४,१०, का ४,४,२ तै १,२, २, २, मै १, २, २, काठ २, ३ क १, १५, पै ३, २२, १, -सीः शौ ८, ५, ९, ७, १७, २४, ११, ६, १६, पै १६, १३, ९, १४, ३, २२, ६, २७,९

†अङ्गिरस्-तम,मा[c]- -०म ऋ १,७५,२, ८,४३,१८,२७,४४, ८, मा १२, ११६, का १३, ७, १५, तै १, ३,१४,३, काठ ३५ १७, क ४८, १५, जै १, ५३, ९, -मः ऋ १, ३१, २, १००, ४, १३०, ३, ९, १०७,६, १०, ६२, ६, कौ १, ५१९, -मम् ऋ ८, २३, १०, -मा ऋ ७, ७५, १, ७९, ३

१अङ्गिरस्-वत्[d]- -स्वत मै ४, ९,९,-स्वते मा ३८,९, का ३८, २, ३, मै ४, ९, ८, -स्वन्ती ऋ ८, ३५, १४, -स्वान् ऋ २ ११, २०, ६, १७, ६

[a]) ऋष्य-दृष्ट-इनाऽन्यतमेऽर्थे अण् प्रत्ययस्न स्वरश्च (तक पा ४, १, ११४, २, ७, ३, ११६)।

[b]) स्त्रियां ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वरेणोदात्तत्वम् (पा ४, १, ५, ६, १, १६१)।

[c]) आतिशायनिकम् तमप् प्रत्ययः । तस्य पित्त्वाभिघाते स्वरः पूर्ववत् (पा ५, ३, ५५, ३, १, ४)।

[d]) मतुपो मस्य वत्वे भत्वम् (पा १,४, १९)। स्वर नाद्युदि द ।

२आङ्गिरस्-वत्[a] ऋ १, ३१, १७, ४५, ३, ६२, १, ७८, ३, २, १७, १, ३, ३१, १९, ६, ४९, ११, ८, ४०, १२, ४३, १३, खि ४, ९, ३, मा ११, ९[३], १०, ११, १६[३], २८[२], ४७, ५८[४], ६०[४], ६१[४], ६५[४], १२, ५३[२], १३, १९, २४, २५, १४, ६, १२, १४-१६, २७, १५, ५७, ५८, ६४, २७, ४५, ३४, १६†, का १२, १, ९[३], १०, ११, २, ५[३], ३, १[३], ४, १०, ५, ९[४], ११[४], ६, १, २[४], ५[४], १३, ४, ९[३], १४, २, ४, १०, ११, १५, १, ५, ४, २, ३[३], ८, ५, १६, ७, १[२], ६, २९, ६, १, ३३, १, १०†, तै ४, १, १, ३, ४[४], २, २[४], ३, १[३], ५, २, ३[३], ४[३], ६, १[८], २[४], ३[४], २, ४, ४[३], ७, ४, ९, ०, ३, ६, २, ४, ३, ३, ६, २, ५, १, २, ४[३], ५[३], ५, २, ४[३]¶, ५, ४¶, ६, ३, मै २, ७, १, २[४], ४, ६[१], ११[३], १५[३], १६[८], ८, ७, १४[३], १३, १४[३], २०[३], ३, १, ३[३], ७¶, ८[१], ४, ९, १[३], १५, १६ काठ १, ९[३], १६, १[५], ३[२], ५[८], १[०], ११[२], १६, १९, २[२], ३८१३, ३९, १, ३[३] ४[४], ७, १३, ४०, ३[३], ५[४], क २७, २[२], २९, ८[२], ३०, ४[२], ५.

¶अङ्गिरोधा(रस्-धा)मन्[b]- -मान मै ३, २, ९, काठ २०, ११[३], क ३१, १३[३]

अङ्गु[c]-

अङ्गुग्-स्व[d]- -¶इम् तै ६, १, ९, ५, मै ४, ५, ८, -इभ्याम् मै ४, ६, ३, -इेन मै ४, ५, ८, काठ १३, ७, २४, ५, क ३७, ६

अङ्गुरि[e]- -रिम् शौ ४, १८, ६, ७, ३१, ११ २०, १३६, १२ [°रि- अन्°, पध°, सु°]

अङ्गुल[f]- दश°, द्वि°

अङ्गुलि[g]- -ल्य मा १८, २२, का १९, ७, ४, तै ४, ७, ९, १, ¶६, १, १, ८, ९, ५[३], ७, ३, ९, २¶, ¶मै १, १०, १३, २, ११, ६§, ३, ६, ३, काठ १८, ११, २३, १, ३३, ३, ८, ३६, ७, ३८, ४, क २८, ११, ३७, ७, -लिभि तै ६, १, ९, ५¶, शौ ४, १४, ७, -लिभ्य शौ २, ३३, ६, २०, ९६, २२, पै ४, ७, ४, -लिम् मै ४, ५, ८¶, पै ५, २४, ५, -ली मा २०, ६, का २१, ७, ५ मै ३, ११, ८, काठ ३८, ४[b], शौ १०, २, १, पै १६, ५९, १[b], १४७, ८[b], १४९, १[b], -ल्या ¶मै १, ८, ५, ४, ५, ८ [°लि- अन्°, पध°, मृदु°]

अङ्गुली[i]- -लीभि पै १६, ९८, १०

अङ्गुलि-काण्ड[j]- -ण्डम् काठ २६, ४, क ४१, २

अङ्गुलि-मात्र[k]- -त्रम् मै ३, ९, ४[३]

१अङ्ग- २अङ्ग- √अङ्ग् द्र

३|अङ्ग[l] ऋ १, १, ६, ८४, ७-९, १९, [११८, ३, ३, ५८, ३], १६४, ७, २, ४१, १०, ३, ३३, ११, ५, ३, ११, [६, ४४, १०, ८, ८०, ३] ५०, १०, ५२, ३[३], ७२, ५, ७, २०, ९, ५६, २, ९१, १, ८, [६, २६, ७, २], २४, १२, १५, ९६, १०-१२, ९, १०८, ३, १०, ४, ४, ४२, ३, ५४, ४, ६४, १३, ७९, ४, ८६, ७, १२९, ७, १३१, २, १४६, ४[३], १४९, ३, खि ४, ७[३], १०, मा ६, ३७, १०, ३२, १९, ६, २३, ३८§, का ६, ८, ८, ११, १०, २, २१, १, ५, २७, ७, ६§, तै १, ८, २१, १, ३, १, ३, २, ५, २, ११, २, मै १, ४, १२¶, ११, ४, २, ३, ८,

[a]) क्रियातुल्यत्वे गम्ये, इवार्थे वा वति । भन्त्वम् । प्रत्ययस्वर (पा ५, १, ११५, ११६ पावा १, ४, १८)।

[b]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[c]) तु अङ्गु इति । तद्दौणादिकेन ड प्रत्ययेन निपायताम् ।

[d]) सोपपदात् √स्था+क (पा ३, २, ४)। थाथादिस्वर यच च (पा ६, २, १४४, ८, ३, ९७)।

[e]) अङ्गुलि- इत्यत्र टि. द्र ।

[f]) औणादिक उर(→ल)च् प्र (तु पाउ १, ३८)।

[g]) उलि प्रत्यय (पाउ ४, २)। प्रत्ययस्वरेण मध्योदात्तपन्। ननु यद्द प्रत्यय विनमनुनेते तद् सस्कारयुतमिव स्याद् अन्तस्वरापत्ते । रलयोरभेदे अङ्गुरि इति गद्र । एव दीघन्तम् 'अङ्गुरी-' इति अद्र ।

[h]) स्वराङ्कणामावादिद विवेक्तु दु शक यथैतद् रूपं हस्वान्तस्य प्राति भवन्नुताहो दीर्घान्तस्येति ।

[i]) 'कृदिकारात्' (पाग ४, १, ४५) इति ङीष् विकल्प । तेन चान्तोदात्तत्वमपि द्र ।

[j]) पनम । उप यद्र ।

[k]) प्रमाणे मात्रच् (पा ५, २, ३७)। तत्प्रयोगेनित्-मन्तोदात्तत्व च (पा ६, १, १९३)।

[l]) अम् इति निपातत्म स्वरादिषु पठितम्। तपूर्वकाद् √गम् इत्यतो डे प्रत्यये निपातस्य शब्दरूपस्यायुपत्वेनेतपर द्र. । गम उपप्ररव (पा ६, २, १३९)।

३, ११, ७, १२, २, ४, ८, ९, १२, १, १४, २, काठ १२, ९, १४, ३, ३७, १८, ५०, ५, कौ १, २००, २४७, ३८९, ५८३, २, २८८, ६९१-६९३, ८६१, १०७३, जै १, २१, ७, २६, ५, ४३, ९, ५९, ६, ३, २४, ४, ५६, १८-२०, शौ §१, १६, २, §२, ३, २[२] §५, ११, ५; ७, ९, १४, ५ §११, ६, २१, §१३, ३, २१, २०, २०, ५, ५७, ८, ६३, ४-६, ८९, ३, १२५, २, १२६, ७, पै १, ८, २, ६, ४, १०, ८, १, ४, ५, ७, १६, ६६, ७1, अङ्गो[a] शौ ६, ६०, २, पै ४, २०, ७[b]

अङ्गार-, अङ्गारि-, अङ्गिन्, अङ्गिर-, अङ्गिरस्-, अङ्गीन, अङ्गु-, अङ्गुरि-, अङ्गुल-, अङ्गुलि √अङ्ग् द्र

?अङ्गूषं -

अङ्घेष्ठा, अङ्ग्य- √अङ्ग् द्र

अङ्गोप[d]-

अङ्गोपिन्[e]– -‡[f]पिणम् कौ १, ५२८, २, ४६७, ७५८, जै १, ५४, १०, ३, ३५, २

अङ्गोपि*(य>)या[g]– -या पै ६, ३, ११

√अङ्घ्[h]

अङ्घ्रि[i]– -ङ्घ्रिगा मा २, ८, का २, ?, २, काठ १, १२, ३१, ११, क १, १२, ४७, ११[j]

अङ्घारि[k]– रि मा ५, ३२, का ५, ८, २, तै १, ३, ३, १, मै १, ?, १२, काठ २, १३, –े मा ४, २७, का ४, ९, ४, तै १, २, ७, १, मै १, २, ५ ३, ८, १०, काठ २, ६, क १, १९

?अङ्नार-

?आङ्नार[l]– -र काठ २२, ३

√अच्[m], अप°, अभि°, उद्°, वि°

अचत्[n]– -चत मै २, ७, १‡°

अ-चक्र,क्रा[p]– क्रम् ऋ १०, १३५, ३ –क्रया ऋ ४, २६, ४, १०, २७, १९, –क्रे ऋ १, १२१, ११, –क्रेभि ऋ ५ ४२, १०

¶अ-चक्रवृत्त,त्ता[q]– -त्तम्, -त्ताम् कठ ६, ३, क ४, २

अ-चकिवस्[r]– -चकुषे शौ ५, १८, ९ पै २, ७१, १

अ-चरत्[r]– -रन् ऋ ३, ५६, २

अ-चरन्ती– न्ती ऋ १, १८५, २, मै ४, १४, ७†

अ-चरम[r]– -मा ऋ ५, ५८, ५ मै ४, १४, १८†

अ-चराच(र→)रा[r]– -रा काठ १२, २

अ-चर्मक[s]– -काय तै ७, ५, १२, २, काठ ४५, ३

[a]) 'अङ्ग'इत्यस्योत्तरेण'उ'इति निपातेन निहृतेनैकीभाव इवात्राऽऽपन्न । अथवा 'अङ्ग' इत्यस्य 'अर्यमन्' इत्यनेन, उमश्च तदुत्तरेण नु निपातेनाऽर्थे सम्बन्ध द्र. । अत्र यत् सा उम उत्तरम् अनु पपाठ तदपत् । 'नु' इत्यत्रय टि अद्र ।

[b]) एतद्वन्मन्त्रार्धाऽविस्पष्टार्थपदो भवति । तु दिवि-इवम्- दिवि-स्वन्- इत्यत्रत्ये टि ।

[c]) आङ्गूप- इत्येतद्व्युपत्तावौपयिकी कल्पनेय तत्रैव विस्तरेण द्र ।

[d]) आङ्गूप- इत्यनेन समानन्यायत्वात् तदीयनिगमानां च भूरिगत्याकत्वादस्य वैयुत्पत्तिक सङ्केतोऽपि तत एव सुमद द्र ।

[e]) मत्वर्थीय इनि (पा ५, २, ११५) । प्रत्ययस्वर ।

[f]) 'आङ्गूपाणाम्' इति ऋ (९, १०, २) पाभे ।

[g]) इदमार्थेषु घ→इय प्र द्र. (तु पा ४, ४, ११७) तु त स्तोत्रिय- इति । ऋ अग्रगिदेव अङ्गुप->अङ्गोष इत्यस्मादिव प्राति प्रान्युत्पादितात् प्र मूक्ते भवतीति द्र । अङ्गोष अङ्गोपिन्- आङ्गूप-आङ्गूपं-अङ्गोपिये- इत्यादिषु प्रत्ययरनभेदे सुभेदेऽपि मूलत त्वोत्व धातुभिरत्रा इति सम्भाव्यम इत्यपि द्र ।

[h]) यतुटि √१अह्, √अघ्, √२अह् ।

[i]) क्रिन् प्र नित्स्वरश्च (पाउ ४, ६६, पा ६, १, १९७) ।

[j]) 'अङ्घ्रिगा विष्णू' इति सुपा । तु मा २ ८ । एव 'विष्णु >-०ष्णो' इत्यत्र टि च ।

[k]) पपा अनवगृहीत । 'अहस अरि' इत्येव व्याच क्षाणौ उ च म च पूर्वपदप्रकृतिस्वरमधिकृत्य चोद्यौ भवेताम् । तन्मता व्युत्पत्तिस्तु दासीभारादित्वात् शक्यो ऽभिसधातुम् । वस्तुतस्तु सन्नीतिबहुलत्वाभेदमित्थ मिति वक्तु पार्येत । भूयान् व्युत्पत्तिविस्तर वैश द्र । अत्रपाठान्तरयो कृते ?अहारि- इति अङ्गारि- इति च गद्र ।

[l]) सस्थ 'अङ्णार-' इत्यत्र वैयुत्पत्तिक टि अद्र ।

[m]) √अञ्च् इत्यनेन समानार्थक यद्र ।

[n]) शतु नापथ निघाते धातुस्वर (पा ६, १, १८६, १, १६२) ।

[o]) विशिष्ट इद याकृच (५, ८१, ३) पाभे ।

[p]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप यद्र ।

[q]) तस । उप तृतग द्र ।

[r]) तस अव्यय-पूर्वस्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

[s]) बस समासान्त कप् प्र उस. (पा ५, ४, १५१) ।

अ-चारुका(क-आस्य>)सन्[a]– -कास्ना शौ २०, ३४, १२.

!अ-चिकित्वस्[b]– -त्वान् ऋ १, १६४, ६; शौ ९,१४,७; पै १६, ६६, ६.

!अ-चित्[c]– -चितः ऋ ७, ८६, ७; १०४, १; ९, १७, ५४; काठ २३,११; कौ २,४५६; जै ३,३४, १४; शौ ८, ४, १; पै १६, ९,१; -चितम् ऋ १०, ८७, १२; काठ ४०, ५ऽ; शौ ८,३, २१; पै १६, ८, १; -चिते ऋ ७, ६१, ५.

!१अ-चित्त[d]– -त्तम् ऋ १, १५२,५; ६,४६,१२; -त्तात् ऋ ४, ३,१; तै १, ३, १४, १; मै ४, ११, ४; काठ ७, १६; कौ १, ६९; जै १, ७,७; -त्तान् ऋ ३, १८, ३; काठ ३५, १४; क ४८, १३.

२अ-चित्त[e]– -त्तम् खि १, ९, ४.

¶अ-चित्तपाजस्[f]– -जाः मै १, ९, १ऽ;५; काठ ९,१ऽ;१२; क ८, १२.

¶अ-चित्तमनस्[f]– -नाः मै १,९,१ऽ; ५; काठ ९,१ऽ;१२; क ८, १२.

अ-चित्ति[g]– -त्तिः ऋ ७, ८६, ६; -त्तिभिः ऋ ४, १२, ४; मै ३, १६,५; काठ २, १५; -त्तिम् ऋ ४, २, ११; मा २७,६; का २९, १, ६; तै. ४, १, ७, ३; ५, ५, ४, ४!; मै २, १२, ५; काठ १८, १६; ४०, ५; क २९,४; -त्ती ऋ ४, ५४, ३; ७, ८९,५; तै ३, ४, ११, ६; ४, १,११,१; मै ४, १०, ३; १२, ६; काठ २३, १२; -त्तीः शौ २, ६, ५; -त्त्या शौ ५, १७, १२–१७; ३०, ३; ३१, १०; ६, ५१, ३; १२, ४, ५१; ५२; पै ९, १३, ३; १५, ८; १६, ३७, ७.

अ-चित्र[e]– -त्रम् ऋ ६, ४९, ११; -त्रे ऋ ४, ५१, ३.

अ-चिष्टु[h]– -ष्टुः मा २०, ४४; का २२, ४, ९; मै ३, ११, १; काठ ३८, ६; -ष्टुम् खि ५, ७, १, १०[1]; मै ४, १३, २; काठ १५, १३.

अ-चेतस्[e]– -तसः ऋ ७, १८, ८; -तसम् ऋ ७, ६०, ६; ७; -ताः ऋ १, १२०, २.

अ-चेतान[e]– -नस्य ऋ ७, ४, ७.

अ-चोदत्[i]– -दते ऋ ५, ४४, २; खि ४, ९, ५.

!अ-चोदस्[j]– -दसः ऋ ९, ७९, १; कौ १, ५५५; जै १, ५७,२.

√*अच्छ्, !अच्छे[k] पै १, ११२, २; अश्(!च्)छतु, पै १६, १५२, ३[1].

यद्वा वैकल्पिकश्चरितार्थयितव्यः (पा ५, ४, १५४)। कब्-अभावनिगमाश्च मृग्याः। कप् उपान्त्यस्वरे प्राप्ते (पा ६,२,१७४) 'कपि पूर्वम्' (पा ६, २, १७३) इत्युक्तः स्वरः पूर्वविप्रतिषेधेन लब्धावसरः द्र.।

a) सा. आधारीकृत्य कल्पितः पाठः द्र.। अतः सर्वथा स्वरूपतश्च स्वरतश्च विमर्शविशेषोऽपेक्षितो भवति। तु. पाएडु. पाभे.। तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप.बस.द्र।

b) तस. नञ्-स्वरः। उप. √कित्+क्वसुः प्रत्ययः। √चित्√कित् इत्येतयोरैक्यमिवातिष्ठमानाः पाश्चात्याश्च √चित् इत्यस्मादेव मौलिकत्वेन प्रतिपन्नादत्र चान्यत्र चैवंजातीयेषु प्राति. निष्पत्तिमाहुः।

c) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. √चित्+भावे क्विप्। यत्तु कैश्चित् √१,२चि इत्यतोऽपि निष्पत्तिरुक्ता भवति तद्विस्तरः सापेक्षः वैश. द्र.। एवं तु. 'चित्-' इत्यत्रत्यं टि. अपि।

d) तत्पुरुषबहुव्रीहिसमासाभ्याम् औभयविध्येन विग्रहे सम्भवति क्रमशः तस. 'परादिश्छन्दसि' (पा ६, २, १९९) इत्यनेन, बस. 'नञो जर-' (पा ६, २, ११६) इत्यत्रोपसंख्यानाद् वा स्वरो व्याख्यातव्यः।

e) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

f) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. बस. यद्र.।

g) तस. स्वरः नापू. द्र.। उप. यद्र.।

h) परोक्षनिष्पत्तिकं प्राति.। √अच् इत्यत इत्यर्वाचः। नञ्पूर्वाच् √चि इत्यस्माद् वा, √अञ्च् इत्यस्माद् वेति उ. च म. च। 'अ-पाक-' इति नञ्-तत्पुरुषस्य साहचर्यादत्रापि तस. एव तु संभाव्येत।

i) अ-चिष्टम्' इति मुपा.।

j) तस. नञ्-स्वरे (पा ६, २, २) प्राप्ते अन्तोदात्त उसं. (तु. पा ६,२,१६०)। उप. <√चुद् द्र.।

k) अविस्पष्टपदभूयिष्ठं स्थलं द्र.। यथानिर्देशं 'वा' इति 'ते' इति पृथक् पदे इव भवतः। तत ऊर्ध्वं 'तानि' इति 'अंच्छे' इति द्वे पदे स्यातामुताहो एषां चतुर्णां पदानां स्थाने 'वाते तान् यच्छे' इति पदत्रयी स्यादिति सन्देहो भवति। प्रथमस्य कल्पस्यापेक्षया द्वितीयः साधीयान् प्रतीयते। अर्थस्य स्फुटत्वविशेषसौकर्यात्। एवं च सति मुपा. यथावत् संशोधनीयः। कल्पद्वयापेक्षया √अच्छ्, इति √यच्छ् इति च विकल्पकल्पने तत्त्वं द्र.।

l) अविस्पष्टपदसङ्कुलः मुपा. द्र.। अभिगमनार्थे मन्त्रस्वारस्यप्रतिभानात् तस्मिन्नर्थे यनि. धातुः सुकल्पः स्यात्। तस्मिन्नेवार्थेऽयं धातुराधुनिक्यां परिचमोत्तर-भारतीये रावलपिण्डी-प्रदेशे प्रवर्तमानाया भाषायां लभ्यत इति च भूयम् ऊहोपबृंहणाय द्र.।

१अच्छ— -च्छम्[a] क ३५,७
अच्छु[b]— -०च्छः पै २,९१,२
२अ॒च्छ, अ॒च्छा[c] ऋ १,२,२,४४,४, १०१, ८, १०५, १४, १२९, ५, १३०, १, ५, [१३२, ५ १३९, १] १६३, १३, १६५, ४, १३, १४, १६७, २, १७३, ११, १८६, ६, २, १९, २, ३, ३९,१, ३,१,१, ४, ३, १५, ५, १९, २, [३३,५, ६, ४९, ४] [३५,१, (७,२३,४)], ३९,१[d], ५४, ५, ६१, ५, ४, १, २, १४, १, २०, २, २१, ४, २४, ८, २९, ४, ३४, १, ३, ३८, ५, ४४, ५, ४५, ७, ५,१, १, ४, ४२, १५, ४५,९[e], ५२, १४, १५,५९, ६[e], ७४, ३, ७६, १, ६, ६, १, १६, १२[f], ४४[g], ३०, ४, ३२, ४, ३७, ३, ४१, १, ४४, १५, [४७, ७, ८, ७१, ६, १०, ४५, ९], ५१, ३, ६७, ?, ७, १, १८, १८, ४[h], २४, ३, ३४, २०[i], ५७, ७[j], [९०, १[k], (६,१३५,?, ८, ८२,५)], ९२, ३[l], ८,२,२८, ५, ३३, १६, १०, २२, ४, ३३, १३[m], ४८, ६, ९३, २३, [१०२, ७, (५, ७, १)], १०३, २, ९, ९, [(३८,१), ५७, १], ६४, १६, ६६, [११, १०७, १?] [१?, (६४, १७)], ६८, १[n], ६९, ९[o], ८१, २[o], ९१, १, ९५, ३, ९७, ८, २५, १०८, २, १०, १, ७, २६, १, ३०, १, ५, ३२, ५, ४५, ९, ११२, ४, १४३, ५, खि १, ४, ८, २, ७, ४, ३, १०, १, ६, †मा १२, २६, १५, २४, २०, ४९, २७, २७[l], २९, २४, ३३, ५५ ७८, †का १३, २, ९, १६, ५, ५, २२, ५, ३, २९, ३, ४, ३१, ३, १३, ३२, ५, १, ६, ९, †ते १, १, २, १३, ५, ६, ३, २, २, १२, ८, ४, २, २, ३, ३, १३, ६, ४, ४, २, ६, ७, ५ मै १, १, २, ६, ४¶, २, ७, ९, १३, ७†, ३, ९, २¶, †४, १, २, १०, १, ६[२], ११, २, ३[२], १४, १८, काठ १, २, २, १५, ८, १७, ९, १८†, १०, १२ १६, ९, ३१, १, ३५, २, ३८, ७, ४६, ३, क ४१, २, ४७, १[२], ¶, †कौ १, २१, ७३, १५१, ४५९, ४६१, ५१४, ५४३, ५४४, ५६३, ५६६, २, ८, ९, १२, ४३, ११७, २२९, २९६, ४६७, १०९६, ११०२,

[a]) एव किल मूलकोशीयसाद्यनिमृतो सुपा भवति। शाखान्तरीयायाऽन्यप्रकारकाय पाठाय तु °?अच्छवषट्-कारम्' इत्यत्र टि द्र।

[b]) कर्तर्यु उ प्रत्यय (तु पा ३,२,१६८)।

[c]) आद्युदात्तत्व साहितिको दीर्घश्च (फि ४, १२, पा ६, ३, १३६)।

[d]) 'आ॒ जिगाति' इति क्रियया योग वष्टि PW किन्तु मतेरागमनस्य, इन्द्राभिमुख्यार्थविशिष्टत्वस्यात्र प्राधान्येन श्रावयितुमिष्टत्वात्तथात्वस्य चासमासाङ्गभूतेनैव सुतरां वक्तु योग्यत्वात् कर्मप्रवचनीयत्ता समुचिता द्र।

[e]) तु नापूर्वि। अनाप्याभिमुख्यार्थस्य श्रावणे मन्त्रस्वारस्यात्तस्य च कर्मप्रवचनीयतायोगेन सुसाधत्वात्त-थात्व निरदेशीति दिक्। गतित्वार्थम् तु GW PW।

[f]) उत्तरेण 'विवाससि' इति क्रियापदेन योग इति सा GW च। तु शाश्रा १,४,१,२७, तैश्रा ३,५,२,२।

[g]) GW. गतिमसमाहोत्तरेण 'याहि' इति क्रियापदेन युक्तम्। तन्न। तस्य तदुत्तरेणाऽऽस्रा विशिष्याऽन्वय-मन्ते। तु सा।

[h]) 'आ॒ गन्तु' इति क्रियया योग इति GW।

[i]) 'आ॒ गमन्ति' इति क्रियया गतियोग इति GW।

[j]) 'आ॒ जिगात' इति क्रियया गतियोगार्थम् तु GW PW। पार्थक्येनान्वयार्थं च तु सा।

[k]) पूर्वेण 'याहि' इति क्रियापदेन युक्तमिति सा। तद् विमृश्य भवति। तथात्वेऽप्याङ्पूर्वत्ववतोऽर्थस्य प्रकरणापेक्षितस्याक्षेपसाध्यत्वाद् व्यर्थप्रयासादित्यर्थः। तु ऋ ६, १६, ४४।

[l]) गतिं पूर्वेण 'यासि' इति क्रियापदेनाभिसम्बद्ध सा आह 'प्र' इति स्पष्ट श्रावितमुपसर्गं तु स विस्मरतीति चित्रम्।

[m]) गतिरिति सा GW च। उत्तरेण 'शृणवत्' इति क्रियापदेन योगात्।

[n]) प्र √स्यन्द् इत्यनेन गतित्वेन योग इति GW MW च। शीघ्रगमनमात्रे धेनुभिरौपम्यस्य श्रूयमाणत्वात् प्रस्यन्दाऽऽस्यन्दनयोर्यथा मन्त्रस्वारस्य भवति न तथा देवम् अच्छप्रस्यन्दने, अथवाऽच्छाऽऽस्यन्दने। अतो धात्वर्थमात्रद्योतिकायामकर्मिकायामिव क्रियायां तद्-द्वारा कर्तुरीप्सितलक्ष्यसमर्पणार्थं देव प्रति सा क्रिया प्रवर्तित इत्यात्मको वाक्यपूर्तिविशेषकरो नूतन इवाऽऽका-रविस्तर द्र।

[o]) तु नपूर्वि। तत्रोपदिशाऽत्रापि मुख्याया सोमकर्तृकाया क्रियाया शीघ्रगतिमात्रसमर्पणे निदर्शनमापन्नीकृत्याऽकर्मको योग॰ द्र। ततश्च 'कल्पान्'' अ॒च्छ' इत्याकारक आनुपूर्विको विस्तर इयुक्त भवति।

११११; †जै १, ३, १; ८, १; १६, ७; ४८, ३; ७; ५३, ४; ५५, १०; १२; ५७, ८; ३, १, १०; ११; २, ३[d]; १२, ४; २०, १३; २४, १२; ३५, २; ५३, ७; ८; ५३, २; ४, ५, २; ७, ५; शौ ६, ३९, २; ११, १, २; १३, २, ४६; २०, १७, १; ४६, १; १४३, ५†; पै १६, ८९, २†.

अच्छ√द्रु, अच्छ···द्रवताम् ऋ ३, १४, ३.

अच्छ√धन्व्, अच्छ···धन्वाति ऋ ३, ५३, ४.

अच्छ√नक्ष्, †अच्छ...नक्षते ऋ ६, २२, ५; शौ २०, ३६, ५.

अच्छ, अच्छा √नी, †अच्छा···नयन्ति ऋ ९, ८७, १; कौ १, ५२३; २, २ ·; जै १, ५४, १; ३, ३, ६; अच्छा···नयतु ऋ ४, १, १०; †अच्छा···नयन्तु ऋ १, ४०, ३; मा ३३, ८९; ३७, ७; का ३७, १, ७; मै ४, ९, १; कौ १, ५६; जै १, ६, २; अच्छ···नयतम् ऋ २, ३९, ५; अच्छा···नयत[a] ऋ ५, ५५, १०.

†अच्छ···नेषि ऋ ८, १६, १२; शौ २०, ४६, ३; अच्छ···नेषत् ऋ १, १४१, १२.

अच्छ, अच्छा √या, †अच्छयाति तै ६, १, ९, ३[२]; ४; अच्छ···याति ऋ १, १२३, ४; ९, ९६, २; अच्छा···याथः ऋ ३, ३३, २; अच्छयाहि ऋ १, ३१, १७; †अच्छा···याहि ऋ ७, ९, ५; २३, ४; मा ३३, १८; ७०; का ३२, २, १; ६, १; मै ४, १४, ११; कौ २, ७३४; शौ २०, १२, ४; अच्छा···याहि ऋ २, १८, ७; ९, ९७, ६. अच्छा···अयासम् ऋ ३, ३३, ३.

अच्छा√गम्, अच्छागच्छति ऋ १, ४१, ६; अच्छागमेम ऋ ४, ५, १३.

अच्छा···गन्तु ऋ ५, ४३, ८; अच्छा···गन्तम् ऋ १, १५१, ७.

अच्छा√गा, अच्छा···गासि ऋ ५, २५, १.

अच्छाजिगाति ऋ १०, ४७, ६; अच्छा···जिगाति ऋ १०, ६, ४; †अच्छाजिगामि ऋ ३, २२, ३; मा १२, ४९; का १३, ४, ५; तै ४, २, ४, २; मै २, ७, ११; काठ १६, ११; क २५, २; अच्छा···जिगासि पै १, ५१, ३; अच्छा···जिगातम् ऋ २, २४, १२.

†अच्छा···गात् ऋ १, १०४, ५; ३, ३१, ६; मा ३३, ५९; का ३२, ५, ५; मै ४, ६, ४; काठ २७, ९; †अच्छागुः ऋ ३, ४२, ३; शौ २०, २४, ३; अच्छा···गाः ऋ ४, १६, ९.

अच्छा√चर्, अच्छा···चरन्ति ऋ ३, ५७, ३; †अच्छा···चरन्ति ऋ ८, ६०, २; कौ २, ९०३; जै ४, २५, ५; शौ २०, १०३, ३; अच्छाचरामसि ऋ ९, १, ५.

अच्छा√दी, अच्छादीध्ये[b] ऋ ३, ५५, ३.

अच्छा √नश्, †अच्छा नक्षि ऋ ५, २४, २; मा ३, २५; १५, ४८; २५, ४७; का ३, ३, १७; १६, ५, ३०; २७, १५, २; तै १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८; मै १, ५, ३; काठ ७, १; क ५, १; कौ २, ४५८; जै ३, ३४, १६.

अच्छा √नू, †अच्छा···अनूषत ऋ १, ६, ६; १०, ४३, १; कौ १, ३७५; जै १, ३९, ६; शौ २०, ७०, २.

अच्छा√वच्, अच्छा···विवक्ति ऋ ७, ७२, ३; अच्छाविवक्मि ऋ ३, ५७, ४; ४, २०, ५; अच्छा ···विवक्मि ऋ ७, ६७, १; अच्छा-वोचे ऋ ६, ५१, ३; अच्छा···वोचेः ऋ ७, ९३, ७; अच्छा-वोचेय ऋ १, १२२, ५; ४, १, १९; †अच्छा-वोचः ऋ ८, ७५, २; तै २, ६, ११, १; काठ ७, १७; अच्छा···वोचः ऋ [६, २, ११; १४, ६; (१५, १५)]; खि २, ६, १, १९; ७, ५; ८, ५; मे ४, ११, ६; अच्छा-वोचम् ऋ ५, ४१, १४. †अच्छा···ऽविवे ऋ ३, २२, ३; मा १२, ४९; का १३, ४, ५; तै ४, २, ४, २; मै २, ७, ११; काठ १६, ११; क २५, २.

अच्छा···वध्युते[c] ऋ १, १४२, ४.

---

a) अभिनयनानिर्णयनयोर् वश्यकोऽइतिविषययोः प्रति-योगित्वेन थवरे मन्त्रस्वारस्याद् गतित्वकल्पना साधीयसी द्र. । कर्मप्रवचनीयतायोग इति सा. ।

b) पूर्वस्थितेन 'ग्रुमि' इति पदेन कर्मप्रवचनीयतया योगमाह सा. । तदर्थारनिव भवति । तस्य पदस्य कर्मप्रवचनीयत्वात् । वैप. अन्वयश्च द्र. ।

c) कर्मणि यक् (पा ३, १, ६१) द्र. । यथाम्र सम्प्रसारणाभाव इव प्रतीयते तदर्थं पाम्र. सम्प्रसारणे कृते 'वाय्यन्दसि' (पा ६, १, १०६) इति पूर्वसवर्णविकल्पे यण् द्र. । मतेरच्छोऽहित्याहवपरस्य श्रुतौ प्रसिद्धत्वात् (तु. ऋ १, ६१, ३ प्रमृ.) अच्छा-वचनस्य चाप्युनरुक्तत्वाद् अच्छा√वध्य् इति पाऽर्वाक्तनी कल्पना भवति (तु. ...

¶अच्छा-वाक्[a]– -०क खि ५, ७,५,१०४, -कः तै ७,१,५,५, -कम् मै ३, ९, ८, काठ २६, ९, क ४१, ७, -कस्य मै ४, ४, ८, काठ ३४, १६, -काय तै १, ८, १८, १, मै ४, ६, ५[२]

¶अच्छावाक-साम[b]– -मम् तै ५, ४, १०, ३[२]

¶अच्छावा(कय>)कया[c]– कया मै ४,४,८, काठ २६,९, क ४१, ७, -कया मै ३, ९, ८

†अच्छो(च्छ-उ)क्ति[d]– -क्तिभि ऋ १,६१,३,१८४,२, ८,१०३, १३, शौ २०, ३५, ३, -क्तौ ऋ ७,४१,१६[२]

१अच्छा√वद्, अच्छावदामसि मा १६, ४, का १७, १, ४, तै ४, ५,१,२, मै २, ९, २, काठ १७, ११, क २७, १, शौ १९,२,३, पै ८,८,९, १४,२,६, १५, १५, ४, अच्छा'''वदामसि ऋ ८, २१, ६, अच्छावदाम. ऋ १०, ८८, १४, †अच्छावद ऋ १, ३८, १३, ५, ८३, १, ८, ५१, ३, १०, १४१, १, खि ३, ३, ३, मा ९, २८, का १०, ५, ४, तै १, ७, १०, २, मै १, ११, ४, काठ १४, २, क २९, २, शौ ३, २०, २, पै ३, ३४, ३, अच्छा '''वद पै ७, १०, ७

२अच्छा(च्छ-आ)√वद्, अच्छा(च्छ-आ)वदामि शौ ६,५९, ३, अच्छावदामसि शौ ६,१४२, २, अच्छा(च्छ-आ)वदामसि शौ ७, ३९,३, ८, ७,१, १०, १०, ४, १२, १,२७, पै १, २९, १, ३, २९, १, ७, १, ६, ७, १२, १, १६, १२, १, १०७, ४

अच्छा√वृत्[e], अच्छा 'ववृतीय ऋ १, १८६, १०

अच्छा√सृ, अच्छा ''असरत् ऋ ९,९२,२, †अच्छा असर.[f] ऋ ९, ११०, ४, कौ २, ८५८

अच्छा√ह्वे

अच्छाहूत- अच्छा'''हूत ऋ ४, १५, ७

१अच्छे(-च्छ, च्छा√इ), ¶अच्छैति तै २, ४, ९, ३, १०, ३, ५, २, ६, ५, १, ८, १, ६, ३, ३, १[२], ४, ३, ३[२], मै २, १, ८, ४, ८[२], ४, १, ७, ५, २[४], काठ १०, ११, ११, १०, २४, ३, २६, ३, ३१,१, क ३७, ४, ¶अच्छैति मै ३, ७, ६, ४, ५, २, †अच्छ'''एति ऋ १०, ३०, ६, काठ १३, १६, अच्छा'''एति ऋ २,३६,६, ७,३,३, मा २७, १४, २९,२,४, तै ४, १, ८, १, मै २, १२,६, क २९,५ शौ ५, २७, ४, पै ९, १, ३, अच्छ यन्ति मै ३, ७,८[२], काठ २४,६[२], क ३७, ७[२], अच्छ ''यन्ति ऋ ५, ४७, ६, काठ १८, १७, †अच्छा'''यन्ति ऋ १, ७१, ३, ७, १०, ३, मै ४, १४, ३, अच्छा'''एधि[g] कौ २, ५७१, जै ३, ४६, ६, अच्छ'' एमि तै २, २, १२, ३, अच्छेम मा ११, १६, का १२, २, ५, तै ४, १, २, २, ५, १, २, ४, मै २,७, २, ३, १, ३, काठ १६, १, १९, २, क २९, ८, अच्छा[२] '' एतु ऋ ७, ३६, ९, †अच्छा''' यन्तु ऋ ८, २१,१०, ७१,१०, कौ २, ९०४, जै ४, १४, ६,

साऽच्छोदत्तमेव भवति। सुजिह्व- इत्येतदप्याऽऽराध्य-विशेषणत्वेन श्रूयमाणम् अच्छोक्तेरेवाऽऽराधनीयपरिस्ता मेत्येवद् आराध्यप्रियत्वादिति दिक्। अच्छेति कत्र इति गा इदानुगधेय ।

[a]) गन्तुत्तरपद-प्रकृतिस्वर (पा ६, २, १३९)। उप अग् प्रत्यय । शुद्धार्थं च स्वद्वादिगण डस (पा ७,३, ५३)। यत्तु मा (तै १, ८, १८, १) घ प्रत्ययान्तमाह तन्मृग्यमूलम्। करणाधिकरणयोरेव तद्भावात् ।

[b]) चतग । शेषम् अग्निष्टोम-साम- इत्यत्र टि द्र ।

[c]) तदर्थेनभिधर्थे यति निरयान्तर्वर्तितयम् (तु पा ४, १, १२१, ६,१,१८५)।

[d]) कर्म अव्यय-पूर्वपदप्रकृतिस्वरे (पा ६,२,२) प्राप्ते स्वाधरपदे गन्तुत्तरपद-प्रकृतिस्वरे च (पा ६,२,१३९) प्राप्ते स्तिस्वर (पा ६,२,५०) प्रकृत्या भवति। यत्तु सा (ऋ १, ६१, ३) कर्म इत्येव विरणोति, कर इत्येव च

पूपश्रस्य समादधाति तद् व्याहतत्वाद्धाऽलक्षणत्वाच्च दुरन्वयत्वाच्चतीवाऽप्रमाणम् ।

[e]) अभिप्रायो तात्पर्यम् द्र ।

[f]) तु ऋ ९, ६८, १, ८१, २ टि यद्-वैपरी-त्येनेह गतित्वयोग आस्थीयते। सनिष्यदत् गोम सदा वाजाभिमुख्येन सरतीति वाजस्य कर्मण साक्षात् क्रिय येप्सिततमत्वेन श्रवण प्रतिभाति। ततश्चाभिमुख्यार्थस्य गुणभावस्तद्वाचकस्य गतिचाप्तौ ताराद् आपतनीति विमृ वक्तव्यम्। कर्मप्रवचनीयतादर्शी सा. द्र। 'अच्छा-सनिष्यदत्' इति योगमुक्तन्तौ G\\ \\\\ तु चोद्यो भवेनाम्। सरार्थस्य पदकृतिगमर्पितत्वात् √स्यन्द् इत्यत्र गतियोगस्यान्यथासिद्धत्वाद् वाजप्राप्त्यभिमुख्यार्थस्य च विशेषाधायकत्वात् √सृ इत्यनेन गतियोगस्य चरितार्थत्वादिति दिक्।

[g]) ' एति' इति पाठ्य (७,३,३) पाभे ।

†अुच्छ यन्तु ऋ ९,१०६,१, शौ २, ४४, ८५८, जै १, ५८, १, ३,१६,५,५९,३, शौ ३, ४, ३, पै ३, १, ३, अुच्छेहि मा ४, २०, का ४, ६, ५, तै १, २, ४, २, ४,१,२,२,५,१,२,४, ६,१, ७,७, मै १, २,४, ३,७,६, काठ २,५, २४,३, क १,१७,३७,४,
अुच्छा ''इव ऋ १०, १०, २,
अुच्छ ''इतन ऋ ३, २९, ९,
अुच्छ'''अयाम ऋ ५, ४५, ५
अुच्छेताम् मै ४, ८, १
अुच्छे(च्छ-इ)त°- -त मा ८, ५४, का ९, ७,१, ते ४,४,९,१, काठ ३४, १४
¶अच्छे(च्छ इ)त्य°- -त्य मै ३,९,२
२अच्छे(च्छ आ√इ), अच्छा(च्छ आ)यन्ति शौ १२,४,१४, १५.
?अच्छम्वद्कार°- -रम् क ३५,७
¶अ च्छन्दुस्क°- -स्कम् मै ४, ७, ५ ६
¶अ च् छन्दोम°- -मम् तै ७, ३,६, २ ८, २, ४, १, २ २, ३, ६, २
¶अ-च्-छम्बट्कार°- -रम् तै १, ५, ७,६, २, ३,६,२,४,११,५ ५, ११,४, ६, ३,५ ७,६, ७, ४, ७, ४, मै १, ५, ५, काठ १२, ४, १३, १०, २३, १, -राय मै २, ४, ५, ३, १०, १, ४, ५,१
अच्छ्(र→)रा°- -राभि काठ ५३,२
अच्छला°- -लाभि तै ५,७,१२,१
अुच्छा २अच्छ द्र
अ-च्-छाय°- -य ऋ १०,२७,१४
अ च् छिद्यमा(न→)ना°- -नया ऋ २,१२,४, ते ३,२,११,५, मै ४, १२, ६, काठ १३, ६, शौ ७, ५०, १, -ना शौ ८, २, १, पै १६,३,१
अ च् छिद्र,द्रा°- -द्रम् ऋ २,३,८, ५, ६२, ९, ६, ४९, ७, ८, २७, ९, खि ५, ७, १, ९, ते ४, १, ११, २, मै ३, ६, ३९, ४, ४, २९, ११, २, १४, ३, १०, काठ १५, ११, १७, १८, ३१, १४६, -द्रस्य ऋ ६, ४८, १८, -द्रा ऋ १, [५८,८, (४, २, ७, ६,५०, ९)], १६२, १८, [२, २५, ५ ३, १५, ५], मा २७, ४१, तै ४, ६, ९, ३, ५, ६,८, ६९, काठ ४०, ६३, ४६, ५, -द्रा ऋ १, १५२,१, तै ५, ६, ८, ६, मै १, ३, ३५ ३, २, ८९, ४,१४,१०†, -द्राम् तै १, ५, ११, ५, मै २, ३, ८[1], १३, २, काठ १२, ९[1], पै २, २०, १, -द्रे मा ११, ३०, का १२, ३, ३, तै ४, १, ३, २, मै २, ७, ३, ४, १३,४, काठ १६, ३, २१, १९, ४[2], क ३०, २[1], -द्रेण मा १,१२, १६, २०, ३१[2], ४, ४, १०, ६, का १, ४, १, ५, ७, ७, ४, १०, ३[2], ४, २, २, ११, ४, २, तै १, १, ५, १, १०, ३, ३, १, २, मै १, १, ६, ९, २, १, २, ३,८[1], ६, ८, ३, ६,३९, ४, ४, २९, काठ १,५, २,१, १२, ९[1], १७, ६, २३, १, क १, ५, १३, ३५, ७
अच्छिद्र-तनु°- -नु मै १,१,२

[a]) अनन्तरगति-प्रकृतिस्वर (पा ६, २, ४९)। उप वर्गीण च ।

[b]) यदप रित्वान् निपाते कृद् उत्तरपदप्रकृतिस्वर (पा ३, १, १०९, ६, २, १३९)।

[c]) गमानार्थक्यकरणपादपाद् मुख विन्च स्यादिति प्रतिभाति। तु सस्य कठ २३, १ । एवमस्यरकस्य पाभे तु गोभ्रा २, १, ११ यत्र 'छम्बद् कुर्यात्' इत्यस्य 'अच्छम्बद् कुर्यात्' इति पाभे उपलभ्यते, एतदर्थं पैरर छम्बद् √कृ इत्यत्र च द्र.।

[d]) बस कप् प्रत्यय समासान्त (पा ५, ४, १५४)। 'कपि' (पा ६,२,१७३) इति स्वर द्र ।

[e]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप द्र ।

[f]) छम्बद् √कृ>भावे °कार इति मूलत सत् क्रियाविशेषणत्वेन योगात् द्वितीयैकवचने प्रयोग उत्पद्ये स्मुपलभ्यमानमस्यदमिति विशेषतु दुष्टम्। नम्-छम्ब-टम्बर्षाधिन्तरैव धातुरलम्भात्। नम्-छम्बम-भावाचे 'अच्छम्बद्' इत्यव्ययमनुपपदीकृत्य प्रयोग लिप्यादयता (तु PW प्रभृ) तु प्रथमे कल्पेऽन्तोदात्त (पा ६, २, १४४) स्याद् द्वितीये चोत्तमोदात्त (पा ६, १, ११३) स्यादिति विवेक सुलभ द्र.।

[g]) √ऋच्छ्+अर। प्रत्ययस्वरेण मध्योदात्तत्वम्(पाउ ३,१३१)। अनेनस्-सदृश प्रातिपदिकत्रितयमपरमपि द्र। तद् यथा अच्छ- (ल→) ला- इति, ऋक्ष- (ल→) ला- इति, ऋच्छ (र→) रा- इति च। सर्वाणि चैतानि चत्वारि स्वरूपत् ऋक्षर→रा इति मूलत सत पक्षमस्य प्रति प्रादेशिकविकारमापन्नानि द्र.। अथाम्भले ऋक्ष-→ऋच्छ-, ऋक्ष→अच्छ- इत्याद्यक्षरस्य, र→ल- इत्यक्षरस्य च परिवर्तनस्य मुनसिद्धत्वाभेद् बहु वक्तव्य स्यात्। एतानि स्थानि यथा द्र.।

[h]) तस. अव्यय-पूर्वस्य (पा ६, २, २)। उप यद्।

[i]) बस पूर्वस्य (पा ६, २, १)। पूर — नर् द्र।

[a]अच्छिद्र-त्व[a]- -त्वाय मे २, ४, २, ३, ८, ७, १०, ४[२], काठ १२, १०, २२, १३, २३, १, क ३५, ७

¶अच्छिद्रे(द्र-इ)एक[b]- -का मै ३, २, ८

अच्छिद्रो(द्र-ऊ)ति[c]- -ति ऋ १, १४५, ३

अच्छिद्रो(द्र-ऊ)घ्नी[d]- -ध्नी ऋ १०, १३३, ७

अ-च्छिन्न[e]- -न्न तै १, ३, ५, १[१], ९, २, ६, ३, ९, ३, मै १, ४, २, ७, काठ ७, २, ९, क ५, २, ८, शौ १९, ५८, १, पै १, ११०, १, -न्नम् मा २०, ४३, का २२, ४, ८, तै १, २, ३, ३, ६, १, ४, ९, मै १, ४, ६¶ ३, ११, १, ४, ८, ८¶, काठ २३, ८¶, ३८, ६, क ४८, १[२], शौ ६, १२२, १, पै २, ६०, २, १६, ५१, ५, -न्नस्य मा ७, १४, का ७, ६, ३, ७, ४, तै ३, २, ३, १, मै १, ३, १२, काठ ४, ४, क ३, ३, -न्ना शौ १९, ५८, १, पै १, ११०, १

अ-च्-छिन्नपत्र,त्रा[e]- -त्र मै २, ७, १६, काठ १, ११, २, ७, क २, १, -त्रा काठ, क १, ११[२], -त्रा ऋ १, २२, ११, मा ११, ६१, १३, ३०, का १२, ६, २, १४, ३, ४, मै २, ७, ६, ३, १, ८¶, काठ १६, ६, १९, ७, क ३०, ५

अ-च् छिन्नपर्ण[h]- -र्णेन शौ १९, ३२, २, पै १२, ४, २

अ-च् छिन्नरै[i]- -राय क २, ९, -रायम् काठ ३, २

अच्छु- √ऋच्छ् द्र

१अच्छे, २अच्छे, अच्छेत, अच्छेत्य, अच्छोक्ति- २अच्छ द्र

१अ-च्युत[e]- -०त खि ७, ३, १, -त ऋ १, ५२, २, १०, १११, ३ मा २०, २७, का २२, २, ४ तै १, २, ६, १, काठ ३४, १¶ शौ ६, ८८, ३, १९, ३३, २, पै १२, ५, २, -तम् ऋ १, ५६, ५ २, ३, ३, ६, १५, १ १७, ५ १०, १७०, ३, मै २, ७, १६ काठ ३९, ३, वौ २, ८०५†, जै ४ ३, १†, शौ ५, २८, १४, १२ ३, ३५, पै ५, ४०, ४, -ता ऋ १ ८५, ४, १६७, ८, २ २४, २, ६, २, ९, २२, ६, ३१, २ ८, २०, ५, १०, ६१, १०, तै ३, १, ११, ६†, शौ ९, २, १५ २०, ३६, ६†, पै ६, ७, ४, १६, ७७, ५, -ता ऋ १०, ११५, ४ -तानाम् ऋ ८, ९६, ४, मा ७, २५ का ७, १०, ?, तै १, ४, १३, १, मै १, ३, १५ काठ ४, ५ २८, १, क ३, ५, -तानि ऋ ३, ३०, ४, -¶तेन काठ ६, ६ क ४, ५

a) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। भावे त्व। स्वरापेक्षया अ-च् छिद्रत्व- इति द्र (पावा ५, १, ११९)।

b) कस सामान्य सामासिक स्वर (पा ६, १, २२३)।

c) वस पूप्रस्व (पा ६, २, १)। उप <√अव् यद्र।

d) समासस्वरो नापूर्टि द्र। उप ऊधस्→ऊधन् इत्यत्राऽऽदेशपरिभाषा प्राचा भवति (तु पा ५, ४, १३१)। समानार्थे किंचिद् भिन्ने मौलिप्रवृत्तिमती द्वे प्राति इत्याऽऽकारिकाऽर्वाचा परिभाषा भवति। तदन वर्णनप्रकार-मात्रे भेदोऽवधेय।

e) तस अव्यय-पूप्रस्व (पा ६, २, २)। उप यद्र।

f) 'अ-च् छिन्नरै' इत्यत्र टि द्र। पाभे च यथायथमनुसंधातव्यो भवति।

g) समासस्वरौ पपू द्र.। उप यस द्र।

h) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यप द्र।

i) अत्र शाखाभेदेन पाभे द्र। तद् यथा। तै १, ३, ५, १ 'अ च्-छिन्न। रायः' इति पदद्वयं श्रूयते। क २, ९ इत्यत्र काठ ३, २ इत्यत्र च समस्तमेकं पदं यथानिर्देशं श्रूयते। पूर्वस्मिन्नन्तरं तत्परिवागनत्रानो यजमानाशीर्विषया श्रानैरपा द्र। पदद्वये तावद् 'यथाऽय मन्त्रवेनाऽछिन्नो भवति तथाऽस्माद् यजमानं राय उपपद्यन्तां सुवीरश्चासौ भवेद्' इत्याकारिकाऽऽशीर्द्र। यत्तु सा अत्र 'राय' इति द्वितीयाबहुवचनान्तं पदमभिप्रयन् 'रायो धनानि यजमानाय देहि' इत्येव व्याख्यत्। तदविचारसहम्। 'उडिदम्' (पा ६, १, १७१) इति विभक्तिस्वरापत्तेर्दुर्वारत्वात्। एवमेकपद्ये क २, ९ इत्यत्र 'अच्छिन्ना राय इम यजमानमुपपद्यन्ताम्' इत्याद्यर्थ द्र। काठ ३, २ इत्यत्र तु भवति कश्चिद् अपरो विशेष। पूर्वोक्तशाखाद्वये, अच्छिन्न- इत्यारभ्य नव वाक्य भवति। अत्र काठ त्वावसानिक्यो पदयोर्द्वयोरपि पूर्वयैव त्रिष्टुभाऽथवा तस्या उत्तरार्धेनैकवाक्यताऽन्वय- द्र। एतस्माच्च भेदाद् द्विव्याख्यानम् एतन् प्राति द्र। तथाहि, क वाक्यपार्थक्यकल्पे नञ्-तस (छिन्ना राय छिन्नरायस्तद्भिन्ना इत्यर्थे) अत्र 'छिन्न रै-' इत्यन्तोदात्तं प्राति उप भवेत्। काठ पूर्वान्वितवाक्यकल्पे तु छिन्ना रायो यस्माद्' इति प्रथम बस 'छिन्न रै' इत्याकारकं प्राति भवेत् ततश्च पूर्ववद् नञ् तस अव्यय-पूर्वपदप्रकृतिस्वरो भवेत् (तु पा ६, २, २)। बस-पक्षे उपसर्जनह्रस्ववचार एर्थम् 'ईयमो बहुमीहे' (पावा ५, ४, १५६) इत्यत्र उम द्र। विवेकभूयिष्ठोऽयो विषय पुनरपि वैद्य प्रभृ द्र।

२¶अ-च्युत[a]– -तः तै २, ६,३, ३.
अच्युत-क्षित्[b]– -क्षित् मा ५,१३; का ५,४,४; तै १, २, १२, ३; मै १, २, ८; ३, ८, ५; काठ २, ९; क २, ३.
अच्युतक्षित्-तम[c]– -मः मा ७, २५; का ७, १०, २; तै १, ४, १३, १; मै १, ३, १५; काठ ४, ५; क ३, ५.
अच्युत-च्युत्[d]– -च्युत् ऋ २, १२, ९; शौ ५, २०, १२; २०, ३४, ९†, पै ९, २४, १२; १३, ७, ९†; –०च्युत् ऋ ६, १८, ५.
अच्युत-तम[c]– -मम् काठ २८, १.
अच्युत-वल्ल(भ->)भा[e]– -माम् खि २, ६[२], २५.
√अज्, अजति ऋ ६, ६६, ७; अजन्ति ऋ ९, ९१, १; अजामसि पै ११,२, १०; अजतु शौ ८, ६, १९; पै १६, ८०, १०; अजन्तु शौ ८, ५, ५;६; पै १६, २७, ५, ६; अज(>ज्रा) ऋ १, १७४, ३; शौ ४, ३७, २; पै १३, ४, २; १५, २०, ६; अजन् पै ९, १९, २; आजः ऋ ७, ५,६; आजतम् ऋ १,११२, १६; अजेत ऋ १,१२९, ६.
अजुः[f] ऋ ५, ६,१०.
अज्युसे ऋ ६, २, ८. [अनु°, अप°, अभि°, अभ्या°, अव°, उद्°, उप°, निर्°, वि°, सम्°]
अज्- पृतना°
१अज्र,ज्रा[g]– -०ज शौ ९,५,९;१६; –०ज काठ ७, १३; शौ ९, ५, १५, पै ३, ३८, ९; १६, ९७, १०; ९८, ७; –जः ऋ १, ६७, ३; १६२; २; ४; १६३, १२; २, ३१, ६; ३, ४५, २; ६, ५०, १४; ७, ३५, १३; ८, ४१, १०; १०, १६, ४; ६४,४; ६५, १३; ६६, ११; १३४, ६; खि ५, ३, ५; मा ५, ३३; १३,५१; २१, २९; २४, ३२; २५, २५; २७; २९, ३३†; ५९; ३४, ५३†; का ५, ८, ३; १४, ५,५; २३, ४, १; २६, ७,२; २७, १२, २; ४; ३१, ३, १२†; ७, १; ३३, ३, १६†; तै १, ३, ३, १; ¶२,१,१,४,५;४,४,१०,३; †६,७,५;८,१,२; ५,५,१,३¶; १२, १; २४, १;७, १, १,४¶; मै १,२,१२;६,२†; ४¶, २,५, १¶;७,१७; १३,२०;३,११,२; १४,१३;१६,१[२]†; ४, ८, ३¶;

[a]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. भावे क्तः। आद्युदात्तत्वान्तोदात्तत्वयोस्तात्पर्ये तावदेव साम्यं यावद् अप्रतिहत-प्रतिघातरहितेत्येतयोस्तत्पर्यायभूतयोः शब्दयोर्मध्ये भवति। एवं तयोः सामान्येनाऽनर्थान्तरभूतार्थवाचकत्वे सत्यपि यः सूक्ष्मो भेदो भवति तद्विस्तरः वैश.द्र.।

[b]) सोपपदात् √२ क्षि+क्विप्। कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[c]) तमपः पित्त्वान्निघाते स्वरस्तद्वस्थः (पा ५, ३, ५५)।

[d]) 'अच्युत-क्षित्-' इत्यत्र व्यु च स्वरश्च द्र.।

[e]) उस. सामान्य-समासस्वरभाजौ (पा ६, १,२२३) परप्रकृतिस्वरत्वमापवादिकं द्र. (तु. पा ६, २, १२१)। उप. √वल्ल्+अभः प्रत्ययः (पाउ ३, १२५)। तस्य च नित्त्वमाद्युदात्तत्वार्थम् उसं. (पा ६,१,१९७)। अथवा मन्त्रस्य पूर्वार्धे माधव-प्रिया- इति बस. भवतीत्यत्रापि बस. एव संभाव्येतेति सुत्रा. स्वरतो भ्रष्टः स्यादित्यपि सुकल्पं द्र.।

[f]) 'अजुर्यमुः' इत्यन्यं टि. द्र.।

[g]) कर्तरि पचाद्यच् चित्स्वरश्च (पा ३,१,१३४; ६, १, १६३)। प्रस्तु-प्रकरणे तत्र तत्र तत्तद्देवतादि-विशेषणतया बहुपः श्रुतयो भवन्ति। तत्र क्वचित् क्वचिद् १अ-ज(<√जन्)-इत्येवमपि भाष्यकारैर्व्याकृतं भवति। तत्र तेषां पारस्परिकस्य भूयसो वैमत्यस्य सद्भावाद् विमर्शविशेषतो भूयिष्ठेषु तत्-प्रकारेषु स्थलेषु तथाविधाया व्युत्पत्तेर् अप्राकरणिकत्वावभासाच्च तत्तद्वाच्यविमर्शविस्तरतः करिष्यमाणस्याऽस्मदीयस्य विवेचनस्य वैश. एव विशेषेण युक्तावसरत्वाच्चेह व्युत्पत्तिविभागतः शब्दद्वैविध्यनिर्देशो नाऽकारीति मर्षयन्तु युक्तायुक्तविचारिणः। एस्थि. अपि द्विनैरुदाहरणैरेषा मौनमुद्रा किञ्चिदुपपाद्यत इव। तद् यथा। ऋ. १०, ८२, ६ इत्यत्रोपस्थाप्यमाना द्वितीया व्युत्पत्तिः (तु. GG.)। विश्वकर्मणोऽपां गर्भत्वेन श्रूयमाणत्वाद् अजन्मनस्तथाविधविशेषणस्यानुपपत्तेर् अप्रामाण्यमिवाऽऽपतेत्। एवम् ऋ. २, ३१, ६ प्रमृ. 'एक-पाद्-' इति विशेषणाच्च वृष्ण्यत्वविशिष्टस्याऽहेः साहचर्याच्च तत्र माहाभाग्याद् एकेनैव पादेन सर्वत्र प्राप्तुमलंभूष्णुर् अतश्च चातुष्पाद्यं प्रति नितरां निरपेक्षः कश्चिद् अद्भुतमायोऽजाऽन्तरविशिष्टोऽत्र एव शिश्नावयितः स्याद् इति संभाव्यते (तु. ऋ. १०, ११७, ८ यत्राऽस्मदभिप्रायत एकद्विचतुष्पदां पारस्परिको उत्कर्षापकर्षौ सम्यक् स्पष्टं च श्राव्येते)। यत्तु C. ऋ. १०, ६०, ३ प्रमृ. स्वपक्षसमर्थनमचरत्, तदपि व्यर्थमिव भवति। तत्र सर्वत्र पाद-शब्दस्य सामान्येनाऽनपर्यायत्वदर्शनाद् इति दिक्।

काठ २, १३, ८, ८, १२[२], १३, १, १६, १७, २४, ७[२], ३९, १३, ४६, ३, ४[२], ४७, २, ४८, ३, क २, ७, ¶७, २, ७[२], २५, ८, ३७, ८[१]¶, †कौ २, ४४१, १०६९, †जै ३, ३३, १६, शौ ४, २४, १, ९, ५, १, ३, ७[२], १०, ११, १३, १६, १८, २०, २१, २१–२६, १०, ७, ३१, ८, ४१, १३, १, ६, १८, २, ८†, १९, ११, ३†, पै ३, ३८, १, ५, ८, १९, १–३, ८, १३, ८, १३†, १६, १७, १, ७–९, १८, २, ३, ७, ११, ६, ८, –¶जम् ते २, १, १, ५, मै १, ६, ४, २, ५, २, ३[२], ५, ११[५], ३, १०, २[१], ४, ८, ३, काठ १२, १२, १३[२], १३, १, २, ४[२], ५, १३, १८, १, शौ ४, १४, ६, ९, ९, ५, ७[२], ११, १२, २२, २४ –२८, ३१, ३७, १८, २, ९, पै ३, ३८, ११[२], ८, १९, ४, ७, १०, ११, ९, ७, २, १६, १७, ७[३], ८, १८, १, ९[२], १००, २, ४, –¶जया ते ६, १, ६, ३, १०, १, मै ३, ७, ७, काठ २३, १०, २४, २, ६[१], क ३७, १, ३, ७[२], –†जस्य ऋ १, १६४, ६, १०, ८२, ६, मा १७, ३०, का १८, ३, ६, तै ४, ६, २, ३, मै २, १०, ३, काठ १८, १, क २८, २, शौ ९४, ४, ८, १४, ७, ८, ९, ५, ११९, १४, ७, पै १६, ६६, ६, ९११, १–२, ५, –जा ऋ २, ३९, २, मा १४, १९, २३, ५६, का १५, ५, ५, २५, १०, ४, तै २, २, ४, ५¶, ३, ४, २, २, ¶३, २, ६, ४, २, १०, ४, ३, ७, १, ¶५, १, ६, ७, ४, ३, २, ¶६, १, ६, ३, ५, १०, १, मै ¶१, ५, १०, ८, १, २, ६, १३, ८, ३, १३, १४, ३, ७, ७¶, ४, ४, ९¶, काठ ६, २, ७, ७, १३, ११, १२[४], १७, ३, १९, ५, २३, १०, ३४, ७, ३९, ४, ¶क ४, १, २६, २९, ३०, ३, ३७, १, ७, –जा ऋ ६, ५७, ३, १०, २६, ८, तै ५, ६, ११, १, ७, ३, १४, १, मै ४, २, १४, काठ ५, ३, १३, १, २४, ६, २८ १०[२], ३५, १५, ४३, ४, ४९, ९, क ४५, १¶, पै १, ४०, ४, –जान् मै २, ५, ११¶, काठ १३, ३¶, पै १२, ६, १०, –¶जानाम् ते २, १, १, ५, ५, ५, १, ३, ९पै २, ३७, ४, ६, १५, ८, –जाम् ऋ ८, ७०, १५, ¶मै २, ५, २[१], ३, ७, ७, ४, ८, ८[२], ¶काठ १३, १, २८, ५, क ४४, ५¶, शौ ६, ७१, १, पै २, २८, २, –जाय पै ६, ३, ११, –¶जाया ते ६, १, ६, ३, काठ ८, २, २३, १०, क ६, ७, ३७, १, –¶जायाम् तै ५, ४, ३, ३, मै ३, ३, ४, काठ २१, ६, क ३१, २१, –जायै तै २, १, १, ६¶, –जास ऋ ६, ५५, ६, ७, १८, १९, –जे शौ ५, ३१, २, पै ९, ११, ४, –जेन शौ १८, २, २२ [°ज,जा-गो°, चरम°]

¶अ(जा>)ज क्षीर्[a]- -रम् तै ५, १, ७, ४, मै ३, १, ८[१], -रे तै २, २, ४, ४, ५, -रेण तै ५, १, ७, ४, ४, ३, २, मै ३, १, ८, काठ १९, ७, क ३०, ५

अज-गर्[b]- -र खि २, १४, २, ३, मा २४, ३८, का २६, ८, ३, तै ५, ५, १४, १, मै ३, १४, १९, काठ ४०, ५, ४७, ४, शौ २०, १२९, १७[c], पै १, ११, ४, -रा शौ ४, १५, ७, ९, ११, २, २५, पै ५, ७, ६, १६, १०६, ५, -रेण तै ७, ३, १४, १, काठ ३५, १५, ४३, ४

अज-खु[d]- -खम् तै ६, १, ६, ३

अज-पाल्[e]- -लम् मा ३०, ११, का ३४, २, ३

अज-व(श्रु→)भ्रू[f]- -भ्रु शौ ५, ५, ८, पै ६, ४, ८

अज्-मायु[c]- -यु ऋ ७, १०३, ६, १०

a) पतग मागस्त्व पूप ह्रस्व (पा ६, १, २२३, ३, ६३)।

b) कर्मण्युपपदे √गॄ+अच् (पा ३, १, १३४)। माषादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

c) 'अजक-' इत्यत्र टि यद्र।

d) मत्वे त्वः (पा ५, १, ११९)। पूप ह्रस्व (पा ६, ३, ६४)। प्रत्ययस्वर।

e) कर्मण्युपपदे √रपा→पालि+अण् (पा ३, २, १)। कृद्-उत्तरस्व (पा ६, २, १३९)।

f) ... काठेऽजम् नग इति कृत्वा कम्पनामूल द्र। शौ च पै चोभयत्र समान प्रकरणे सम्बुद्धिप्रयोग। तस्य च पादादित्वाद् पाष्ठिकम् आद्युदात्तत्व द्र (पा ६, १, १९८)। क्वचिद् 'अजवभु.' इति प्रथमान्तमपि रूप-मुपलभ्यते (तु पाएडु टि)। तथान्य उत्तर श्रूयमाणेन 'तिता' इति पदेनास्य समानाधिकरणता स्यात्। एवमेव PW. प्रभृ. च व्याचक्षते। स्वरस्तु दुरवगाद स्यात्। क्वचिद् 'अजवभु-' इत्यविभक्तावयव पपा. कपि दृश्यते। (तु पाण्डु टि)।

g) समा पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)। उप यद्र।

अज-मीळ्ह[a]-

आजमीळ्ह[b]- -ळ्हास ऋ ४, ४४, ६, शौ २०, १४३, ६†,

¶अज-लोम[c]- -मै तै ५, १, ६, २, काठ १९, ५, क ३०, ३

अज-लो(मन्->)म्नी[d]- -म्नी मै ४, २, १४

अज-(शृङ्ग>)शृङ्गी[e]- -ङ्गि शौ ४, ३७, ७, पै १३, ४, ७, -ङ्गी शौ ४, ३७, ६, पै १३, ४, १०, ११, १५.

अजा-स्व[f]- -स्वम् काठ २३, १०, क ३७, १

अजा(जा अ)वि[g]- वय ऋ १०, ९०, १०, मा ३, ४३, ३१, ८†, का ३, ४, ६, ३५, १, ८†, तै ६, ५, १०, १¶, काठ २९, ९¶, शौ ५, ३१, ५, ७, २, ५ ८, ७, २५ ११, २, ९, १९, ६, १२, पै ३, २६, ५ ९, ५, १०†, ७, १, २३, ९, १६, १४, ४, १०४, ९, -विभि शौ १०, ६, २३, पै १६, ४४, ५, -विषु शौ ११, २, २१, १२, २, १५, पै १६, १०६, १

†अजा(ज अ)श्व[h]- -ञ्श्व ऋ १, १३८, ४[2], ६, ५५, ३, -श्व ऋ ६, ५८, २, ९, ६७, १०, मै ४, १४, १६, -श्वम् ऋ ६, ५५, ४

२अज सुजिर°

अजक[i]- -क खि ५, १५, ५.

अजका[j]-

अजकाव[k]- -वम् ऋ ७, ५०, १

अजत्[l]-, अप°, सवि°

अजन,नी[m]- अश्व°, गो°

अजि[n]-

अ(जि>)जी-गर्त[o]-

¶आजीगर्ति[p]- र्ति काठ १९, ११, क ३१, १, -र्तिम् तै ५, २, १, ३

अजिन[q]- -नम् शौ ६, ६७, ३, -नेन शौ ५, २१, ७, -नै शौ ४, ७, ६, पै २, १, ५. [°न अधिकृष्ण°, कृष्ण°, वस्त°]

---

[a]) वैम नाउ व्युत्पत्तावौपयिक द्र। उप <√मिह् द्र।

[b]) अण् प्र ताद्धित (तु पा ४, १, ११२ यद्वा पा ५, ४, ३८)। प्रत्ययस्वर ।

[c]) तस। अत्र उप मूलतो नकारान्त सत् समासाऽन्ताऽन्तमुताहोऽकारान्तमिति विमृश्यम्। तु गोत्रा १, २, २२ यतो मौलस्याऽकारान्तप्रकारकस्य प्राति अपि सद्भाव प्रत्यक्षमापाद्यते। प्रथमे कल्पे समासान्तदेशित (पा ५, ४, १०३, ६, १, १६३) स्वर । उत्तरे च सामान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३) इति विवेक ।

[d]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, २९)।

[e]) बस 'शृङ्गम्' (पा ६, २, ११५) इति परादि-स्वर । स्त्रियां च ङीपि (पा ४, १, ५५) प्रत्ययस्वर इति विशेष ।

[f]) ह्रस्वाभावे रू.। शेपम् 'अज स्व' इत्यत्र द्र.।

[g]) ऋ, मा च पपा अनवगृहीत। शौ तु °ज-अ° इति। द्वस सामान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३)।

[h]) यस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[i]) 'अजक-' इति विगतस्वरोऽपि मूले पा भवति न त्वसौ कोऽपि वास्तविक पाभे। तु शौ २०, १२६, १७, यत्र 'अजागार-' इति मुपा 'अजगर' इति च मूले पाभे। वस्तुतोऽत्र पदद्वयी वा भवति पदत्रयी वेति पदविभाग प्रति भवत्येव संदेह । उभयथा सम्भवाद् उभयथाऽपि तात्पर्यस्याविस्पष्टत्वाद् विनिगमकान्तराभावाच्च। इह 'अरक-', 'अविपुष-' इत्यत्रत्ये टि अपि द्र ।

[j]) नाउ प्राति तद्गत टि. च द्र ।

[k]) 'अजका-व-' इति पपा। तमेवानुसरति सा। व प्रत्यययोऽर्णवादिवद् मत्वर्थे द्र (पावा ५, २, १०९)। एतदुत्तरसूत्रे 'अजगव-' इति प्राति धनुर्विशेषसंज्ञापरमितोऽन्यदिव भवति। न चासौ संज्ञात्मकोऽर्थ इहाप्यभिप्रेत स्यादिति वचनायोपलभ्येत। तस्यार्थस्याऽनत्यपरिहर्तव्य-विषाद्यनिष्टवस्तुवर्णनपरकप्रकरणेन नितान्तमसंगतत्वात्। ये अपि शत्रा ४, १, ४, १९ इत्यत्र, तात्रा २५, १५, ३ इत्यत्र च यक 'अजकाव' इति 'अजगाव' इति च प्राति श्रूयेते ततोऽप्येतद् भिन्नार्थवाचकत्वाद् अन्यदिव भवति।

[l]) शत्रन्त प्राति ।

[m]) करणे ल्युट्। स्त्रियां ङीप्।

[n]) नाउ-व्युत्पत्ता औपयिक प्राति। इ प्र (पाउ ४, १४०)। प्रत्यय-स्वर ।

[o]) 'अजौ गर्तौ यस्य' इति बस पूप दीर्घ (तु पा ६, ३, १३७)। अत्र अ जी° इति मन्वान MW विमर्शविशेषापेक्ष ।

[p]) बाह्वादित्वाद् अपत्यार्थे इञ् प्रत्ययो ञित्-स्वरश्च (पा ४, १, ९६, ६, १, १९७)।

[q]) अज- इत्यनस् ताद्धितमिति MW । प्रायस्तु √अज्+इनच् प्रत्यय इत्याहु (तु काउ २, २२)। यत्तु (पाउ २, ४८) इत्यत्र (भोउ २, २, १६४) इत्यत्र च इनच् प्रत्यय इत्युक्त भवति तत् लक्ष्यानुविधायित्वादलक्षण द्र। न ह्यन्तस्वरा श्रुतिर्भवति यतश्चानुपपत्तिश्चरितार्थतामियात्। प्रत्ययस्वरेण मध्योदात्तत्वम्।

अजिन-सन्ध[a]- -न्धम् मा ३०, १५, का ३४,३,२

अजिर,रा[b]- -र ऋ ६,६४, ३, ८, १०१, ३, १०,९८,२, शौ ३, ४,३, -रम् ऋ १, १३८, २, ३, ९,८, ४, ४३, ६, [७, ११, २, (१०, ७०, ३)] १०, १०२, ४, खि ४,११,६, मा ३४,६, ¶काठ ९, १, १३,१२, २१,८[२], ¶क ८,४, शौ ८, ८, ३, पै १६,२९, ४, -रा ऋ [१, १३४, ३, ५, ५६, ६], ३,३५,२, काठ ३१, १४, -ऽरा तै २, ४, ७, २, काठ ११, ९, -राय मा १६, ३१, का १७,४,५, तै ४, ५, ५,२, मै २, ९, ५, काठ १७, १४, क २७, ४, -रास ऋ १, १४०, ४, ५, ४७, २, ८, ४९, ८, खि ३, १, ८ [°र- खदिर°]

†अजिर शोचिस्[c]- -चिष ऋ ९, ६६, २५, कौ २, ६६०, जै ३, ५५, १, -चिषम् ऋ ८, १९, १३

?अजिरा(र-आ)चरिष्णु[d]- -ष्णु खि ४, ८, ६

अजिरा(र-अ)धिराज्[e]- -जौ शौ ७, ७३, ३

√अजिराय्[f], †अजिरायते ऋ ८, १४, १०, शौ २०, २८, ४, ३९, ५

†अज्म[g]- -ज्मम् ऋ १, १६३,१०, ३, २, १२, मा २९, २१, का ३१, ३, १०, तै ४, ६, ७, ४, काठ ४६, ३, -ज्मस्य ऋ ४, ५३, ४, -ज्मेषु ऋ १, ३७, ८, १०, ८७,३, ९, ८७,७, ८,४३, २०, तै४,३,१३,७, मै४,११,२

अज्मन्[h]- -†ज्म ऋ १, १५८, ३, ६, ४, ४, ८, ४६, २८, १०, १०३,६, मा १७, ३८ का १८, ४, ६, तै १, ३, १४, ७, ४, ६, ४, २, मै २, १०, ४, क २८ ५ कौ २, १२०४, शौ ६, ९७, ३ १९, १३,६, पै ७,४,६, -ज्मन् ऋ १,६५,३, ११२,१७ १६६, ५, ६, ३१, २, ८, २०, ५ -ज्मना, -ज्मनि शौ ११, १३, २२ -ज्मभि ऋ ८,४६, १८ -ज्मा काठ १८,५

१अज्यमान[i]- -न ऋ ५,३०,१४

†अज्र[j]- -ज्रा ऋ ६,२४,८,-ऽज्रा मै २, ४, ७६, -ज्रान् ऋ ४ १, १७, १९, ७, ५,५४, ४, ६, ६२, २, ८, १५, २, १०, ४४, ८, ५९, ३, शौ २०, ६१, ५, ६२,९, ९४, ८, -ज्रे ऋ ८ २७,१८ [°ज्र- उरु°, धामे°]

अज्र्य[k]- -ज्र्या ऋ १०, ६९, ६

अ(ध्न्र→)ध्न्रा[l]- -ध्न्रा ऋ ६, ५३, ९, -ध्न्राम् ऋ ४, ५७ ४

[a]) कर्मण्युपपदे सम् √धा+मूलविभुजादित्वात् क प्र (पावा ३, २,५)। अतोदात्त (पा ६,२,१४४)।

[b]) किरच् प्रत्यय (तु पाउ १,५३, भोउ २,३,४७)। यश्च (काउ १, २४) इत्यत्र निरनुबन्ध प्रत्यय शिष्टो भवति स स्वरानुरोधरहितलोकमात्रगोचर द्र। वेदे त्वतस्वरतश् चिदनुबन्ध सुवच एवेति किमु वक्तव्य भवति। चित्स्वर (पा ६, १, १६३)।

[c]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[d]) यमु यनि च द्वैस्वरी दुरुपपादा द्र। प्राति चेत् साधु स्यात्तर्हि तम तत्स्वरथान्त्य एव द्र। मूलो तु भूय स्येन जरिष्णु इत्येव उप समर्थयन्ति (तु MVI)। अजिराजरिष्णु, अजराजरिष्णु, अजराजरिष्णु इत्येतेषां मध्ये मध्यमो वोत्तमो वा पा स्याद् आदिस्वरश्चेति विमृशन्तु विमृशा।

[e]) द्रग सामान्य समासस्वर (पा ६, १,२२३)।

[f]) नाधा आचारार्थे क्यङ् दीर्घश्च (पा ३, १,११)।

[g]) मन् प्र निर्-स्वरश्च (तु पाउ १,१४०, पा६,१,१९७)।

[h]) मनिन् प्रत्यय (तु पाउ ४,१४५)। शेषं नम्र द्र।

[i]) शानचो नित्वे मद्-स्वर (पा ६, १, १८६)।

[j]) रन् प्रत्यय वीर्णादिक इग निरस्वरश्च (पाउ २, २८, पा ६, १, १९७)। एतच्च एषू इति च प्रत्ययमात्र भिन्ने सती अप्यर्थत समाने भवत इत्येतदर्थं तु 'अजिर' इति पाभे तै २,४,७,२, काठ ११,९। यत्तु सा (ऋ ४, १,१७) इअ-जर -(<√जृ)- इत्येव व्युपत्तिं व्यकल्पयत् तद् निर्दिष्टशाखान्तरीयव्यवहारविरोधाद् अप्रामाणिकम्। यदसौ तत्रैव गमनशीलतया व्याचष्टाए √अज् इत्यस्माद् व्युदपादयत् तत् साधु। वाच्यविमर्शस्तु वैश द्र।

[k]) यदत्र यतोऽनावीय स्वरो न भवति भवति च तित्-प्रयोजित स्वरित (पा ६,१,१८५)। तदेतद् अज्र अजिर- इत्यत्रैव भूयो ज्ञापक स्यात्। कथमित्युच्यते। मूलतम् र्य-केऽस्मिन् शब्देऽभ्युपेयमाने (अजिर् >अज्र) ततश्चाऽयश्कात् सत प्रत्ययोत्पत्तौ सत्याम् (अजिर्य >अज्र्य) यतोऽनावीयस्वरनिमित्ताभावात् (पा ६,१,२०५) नैमित्तिकाऽभाव इत्यर्थात्। यद्वा 'भनाव' (पा ६,१,२१३) इति यदुक्त तदन्यमिति द्र। अन्येषां यत्स्वे सत्यप्यनाद्युदात्तानां सतां तन्नोपमस्येयवत् (यतु उवर्य, कर्मा-, धार्य)।

[l]) ध्रन् प्र (पाउ ४,१६७)। आपातत-सामान्य-परिचयार्थं केषांचिदभिमतस्य √श्रम् इत्यतो निर्वचनम् मक्षेमार्थ च तु MW १,२६। निरस्वर (पा ६,१,१९७)।

६,५८,२; मै २,७,१२; ४,१४; १६†; काठ ३७,१¶; शौ ३, १७, ६†; पै १२, ६, ३.

आ(प्टू→)प्ट्री[a]- -†प्ट्री[b] शौ ६, २७, ३; -प्ट्र्‌याम् ऋ १०, १६५,३.

अप्ट्रा-दं(ष्ट्रा>)ष्ट्र्[c]-

¶आप्ट्रा-दंष्ट्र[d]- -प्ट्रम् मै १, ११, ९; काठ १४, १०.

अप्ट्रा-विन्[e]- -वी ऋ १०, १०२,८.

आजि[f]- -†जयः ऋ १,८१,३; ७, ३२, १७; कौ १, ४१४; २, ३५४; जै १, ४०, ६; ३, २९, ११; शौ २०, ५६, ३; -जा ऋ १, ६३, ६; १०२, ३; १०; ११६,२; १५; ७, ८३, २; ९, ६६, ८; पै ३,३६, २†; -जिम् ऋ १, १७९, ३; ४, २०, ३; २४, ८; ४१,८; ४२, ५; [५८, १०; (९, ६२, ३)]; ५,४१, ४; ६, २४, ६; ७५, २; ७, ९८, ४; ८, ४५,७; ५३,८; ९, ३२, ५; १०, १०२, १२; खि ३, ५, ८; †मा १७, ९८; २९, ३९; †का १९,१,११; ३१, २, ३; तै ४, ६, ६, १†; ५, ३,२, ३¶; ७, ५, ९, २¶; ¶मै १, ११,५;७[1]; ३, १६,३†; ४, ३, २; ¶काठ १०,५; १२,७; १४, ५; ७; ८; २१, १२; २३, ३; ४०,७†; ४६,१†; कौ १, ६८†; जै १, ७, ६†; शौ ६, ९२, २; ७, ८७, १†; १३, २ ४; ५; २०, ८७, ४†; †पै ८, १३, १०; १५, १०, २; -†जिषु ऋ १, ८१, १; १३०, ८[2]; २, ३४, ३; ४, १७, ९; [५, ३५, ७; ८, ८४, ८]; ७, ८३, ६; १०,१५६,१; तै ३, ५,११, ५; मै ४, १०, ३; १२, ४; काठ १५, १२; कौ १, ४११; २, ३५२; ८७७; जै १, ४०, ३; ३, २९, ९; ४, ११, २; शौ २०, ५६, १; -जीन् ऋ ६, ३५,२; शौ २,१४,६; पै २, ४,३; १०,१,६; -(जि→)जीम् ¶मै २, १, ११; ३, ४, ३; -जेः ऋ ४, ४१, ११; १०, १०२, ५; -जौ ऋ १, ५१, ३; ५२, १५, ११२, १०; १७६, ५; ३, ३२, ६; ५३, २४; ४, १६,१९; ६, १९, ३; २०,१३; ८, ९६, १४; ९, ९१, १; १७, १३; २०; १०, ६१,१; ८;६८, २; ७५, ९; १०२, १; काठ ७, १२; ३८, १२; †कौ १, ५४३; २, १५६; †जै १, ५५, १२; ३, १५, ४; †शौ २०, १६, २; १३७, ८S.

आजि-कृत्[g]- -कृत् ऋ ८, ४५,७.

आजि-तुर्[h]- -तुरम् ऋ ८,५३, ६; खि ३, ५, ६.

आजिं-पति[i]- -०ते ऋ ८,५४, ६; खि ३, ६, ६.

अँजक- अजकाव- √अज् द्र.

अ-जग्धपाप्मन्[j]- -प्मा शौ ९, ७, ९; पै १६, ११३, ३.

¶अ-जग्निवस्[k]- -वांश्सम् तै २, १, १०, २[2]; काठ १०,६[2]; १२,५[2]; १३, ६[2].

अ-जघ्नुषी- -षी ऋ ८, ६७, १५.

अजत्- अजन-,नी- √अज् द्र.

?अजना[l]- -नाम् पै २, ४०, ३.

अ-जय[m]- -यः पै १५, ६, ५.

१अ-जर,रा[n]- -०†र ऋ १,[५८,४; (४,७,९)]; १२७,९[1]; ६,२,९;५, ७; ८, ५; १६, ४५; ८, २३, ११; १०, ११५, ४; मा १८, ७४; का २०,५, ७; तै १, ३, १४, ३; ३, १, ११, ६; कौ २,७३५; -†रः ऋ १, ५८, २; १४४,४; १४६, २; ३, [२, २; ५, ४, २]; २३, १; ४, ४५,७; ५, ७, ४; ४४, ३; ६, ४, ३;

[a]) स्वार्थे अण् (पा ५,४,३८) । प्रत्ययस्वरः । स्त्रियां ङीप उदात्तनिवृत्तिस्वरेणोदात्तत्वम् (पा ६, १, १६१) ।

[b]) स१ प्रगृह्यम् । प्र. पूर्वसवर्णता द्र. (शौप्रा १,७४) नाउ. रू. शाखान्तरीयः पाभे. द्र. ।

[c]) नाउ.-ष्टु पत्तावौपपदिकं द्र. । सास्व. द्र. ।

[d]) मत्वर्थे अण् प्र.(तु.पा ५,२,६१) तत्स्वरश्च । आप्टा॰ इति मुपा. भवति (संतु. मूको. च नाउ. काठ. च) ।

[e]) मत्वर्थीयो विनिः(पावा ५,२,१२२)। प्रत्यय-स्वरः।

[f]) अधिकरणे इण् प्र. (पावा ३, ३, १०८ यद्वा पाउ ४, १३१) । प्रत्ययस्वरः ।

[g]) सोपपदात् √कृ+क्विप् । कृद्-उपपदस्व. (पा ६, २, १३९) ।

[h]) उप. <√तुर<√त्वर्' अन्यद् नापू. द्र. ।

[i]) तस. 'पत्यौ' (पा ६,२,१८) इति पूपप्रस्व. ।

[j]) तस. अव्यय-पूपप्रस्व. (पा ६, २,२) उप. यस. द्र. ।

[k]) तस. नापूदि. स्वरः । उप. यद्र. ।

[l]) 'नाम्' इत्यनेन सामानाधिकरण्यमिति कृत्वा प्राति.- मेतत्प्रोद्धारि । यस्तुस्थितिः संदेहस्थानितैव द्र. ।

[m]) तस. परकर्तृकस्यजयस्याहित इत्यर्थे द्र. । तु. शौ १९, २४, ८ यत्र 'अ-जुर-' इति श्रूयते ।

[n]) बस. । 'नञो जर-' (पा ६, २, ११६) इत्युत्तर- पदाद्युदात्तत्वम् । उप. <√जॄ ।

१५,५, २२,३, ४८, ३ ६८,९, ७, १५, १३, १०, ५०,५, ८७, २१, खि ४, ९, ५, ५, ५, ८, मा १७, १०, का १८, १, ११, तै ३, ४, ११, १, ४, ६, १, २, मै २, ७, ८‡[a], १०, १, ४, १०, १, ११, ४$, १२, ६, १४, १५, काठ २, १४, १७, १७, २३, १२, ३५,१४, क २८, १, ४८, १३, कौ १, २४, जै १, ३, ४, शौ ८, ३, २०, $१९, २४, ८, ५३, १, २०, ३६, ३, पै $८, १६, ८, ११,५,५$, १६, ७,१०, ८,५, -†रम् ऋ १, १२६,२,१६४, २, १४, ३, ८, २, [३२, ७, ६, १९, २, ४९, १०], ५, ६, ४, २७, ६, ६, ५, ७, ८, ६, २१, १, ३८, ३, १५, ७, १८,२५ ८, ६, ३५, २३, ४, २०, ९९, ७, १०, ५१, ७, ८८, १, ३, १०६, ६, १५६, ४, मा १८, ७४, का २०, ५, ७, तै १, ३, १४,३, ५,४, १¶, ७,३¶, ११, २, ४, ४, ४, ६, ५, ७, ८, २४, मै २, १३, ७, ४, ११, १, १२, २४, १३,१, १४, १५ काठ २, १४, १५ ४, १६, ८, १७, ९,६, १५,१२, कौ १, ३८३, ४११, २, ३७२, ८८०, जै १, ३०, १, ४१, १, ३, ३०, १५, $शौ ३,१९,१,५, ६, ९८, २, ९, १४, ३, १४, १०, ८, ४४, १३, ३, १८, १८,४, ८८, २०, १०५, ३, $पै ३, १९,५, १३,५, २८, १०, १, १६, ६६, २,६७,४, -‡[b]रस्य कौ २,३३३, जै ३, २८,५ -रा ऋ १,११३, १३, ५, ३४, १, शौ १०, ८, २६, पै १६,१०३,३, -†रा ऋ १, ६४, ३, १२७,५[२], १४३, ३[२], ३, १८,२, ७, ३, ३, १०, ९४, ११, काठ ३५, १४, क ४८, १३, कौ २, ५७१, जै ३, ४६, ६, पै ९,११,८$, -†राणि ऋ १०, ९१, ७, मै ४, ११, ४, -राम् शौ २, २९, ७, १२, २, ३२, पै १५,२, ८, -†रास ऋ ७, ५४, २, १०, ४६, ७, ८७, २०, मा ३३, १, का ३२, १, १, शौ ८, ३, १९, पै १६, ७, ९, -रे ऋ ३, ६, ४, ६, ७०, १, १०,३१,७, मा ३४, ४५†, का ३३, २, ८† तै ४, ३, ११, १, मै २, १३, १०, ४, ११, ११†, काठ १३,१५†,३९,१०[२], कौ १, ३७८†, जै १, ३९, ९†, शौ ८, ३, २५ ९, १२, पै १६, ८,६, १९,२, -०रे तै ४, ३, ११,५ -रेण पै ३, १,८‡[c], -†रेभि ऋ १, १६०, ४, ६, ५,४, ६, २, ७, १०४,५ तै १,३, १४, ४, काठ ३५, १४, क ४८, १३, शौ ८, ४,५, पै १६ ९,४ -रेभ्य ऋ १०, ९४, ७ -रै ऋ २, ८, ४, -रौ मा १८,५२ का २०, ३, २, तै ४, ७, १३,१ मै २, १२, ३, काठ १८, ५ क २९, ४, पै ३, ३८, ६ -०रौ ऋ १, ११२, ९

?२अ जर[d]- राय मै ४,१४, १७

अ-जर(त्→)न्ती[e]- -न्तीम् मा २१ ५, का २३,१,५, तै १ ५,११, ५, मै ४, १०, १ काठ ३०, ४ ५, क ४६, ७, शौ ७, ६, २

अ-जरयु[f]- -यू ऋ १, ११६,२०

अ जरायु[g]- -यु पै ११,५,७

अ जवस्[h]- -वस ऋ २, १५६

अ-जस्र,स्रा[i]- -†०स्र ऋ ८, ६०,४, काठ ३५, २, जै ४, २८, ९ -स्र ऋ २, ३५, ८, ३,१, २१, २६, ७, ५४, १, ७, १, १८, १०, ६, २,मा ११, ५४, १८, ६६†, का १२, ५, ५, तै ४, १, ५, २, ३, १३, ६†, मै २, ७,५ ४,१०,१, १२, ५†, १४,१५†, काठ १६, ५, शौ ७, ८३, १, १९, ३, २, -स्रम् ऋ १, १००, १४, ९, ११३, ७, १०, ४५, १, १३९, १, १८५, १

---

[a]) 'अ मृत' इति याक्षुच (१०,४४,८) पाभे ।

[b]) 'अ-जराणि' इति याक्षुच (१०,९१,७) पाभे ।

[c]) विशिष्ट इह याक्षुच (१०, १७३, ६) पाभे ।

[d]) प्रामाणिकी स्याचेन्छ्रुतिरतर्हि 'जर-' इति भावे अप् प्रत्ययेन (पा ३,३,५७) व्युत्पाद्य नञ्-तस द्र । एवमाकारिका श्रुति पश्य प्रमाणयेत् । 'ऋधिरज्जुराय' इति सांहितिक मूले गादर्य तु 'ऋधिरज्जुर आय(त्)' इत्या-कारक-पद-विभागे शास्त्रं स्यात् । अन्यत्र 'ऋधि-' इत्य-स्याद्युदात्तत्वेन प्रसिद्धेर् यदि 'ऋधि' इत्यस्यैव विचार-मार्गेण युक्तमवन् । तु शौ ६,११८,२. तैब्रा २,४ च यत्रोभयत्र 'ऋधिरज्जु-' इति प्राति एव धार्यते तत्र श्रद्. ।

[e]) तस । एव च सत्यपि बस प्रकृते 'नञो जर-' (पा ६ २,११६) इत्यत्र वस द्र ।

[f]) बस तत्स्वर (पा ६, २, १७२) । यतु कैश्चिद तत्र इत्युक्त भवति (तु PW. प्रमृ) । तन्न । नञ् स्वरप्रसङ्गात् ।

[g]) बस । उप जरोपपदे √इ+श्रुण् प्र (पाउ १,४) ।

[h]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२) । उप <√जु इ. ।

[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२) । उप यद ।

खि ५, ५, ८; मा ३, ३३†; ११, ३१; १२, १८†; १३, ४३; १७, ५८†; २६, ६; का ३, ३, २५†; १२, ३, ४; १३, २, ९†; १४, ४, ६; १८, ५, ९†; २८, ४, १; ५, १; तै १, ३, १४, ५†; ५, ११, १; ४, १, १, ४; ३, २; २, २, १†; २, १०, २; ६, ३, ३†; मै १, ५, ४‡[a]; ६, ३; ७; २, ७, ३; ९; १७; १०, ५†; ३, ३, ८; ९[२]†; ४, ११, १; काठ ४, १६; ७, २†; १४; १६, ३; ९†; १७; १८, ३†; १९, ४[२]; ¶; क ५, २†; ६, ४; २८, ३†; ३०, २[२]; ¶; कौ २, १०५८; ३, ३, १९‡[b]; जै २, २, ७‡[b]; शौ ६, ३६, १; १३, २, ३६; १६, २, ५; –†स्वा ऋ ७, १, ३; मा १७, ७६; का १८, ६, १२; तै ४, ६, ५, ४; मै २, १०, ६; काठ १८, ४; ३५, १; ३९, १५; क २८, ४; कौ २, ७२५; जै ३, ५९, १६; –†था ऋ १०, ११, ७; शौ १८, १, ३५; –ताः ऋ ४, ५५, २; –साम् तै १, ४, ३४, १; मै २, १३, १९; काठ ४०, ४; –तेन ऋ ६, [१६, ४५; ७, ५, ४]; ४८, ३; सि १, ४, ६; मा ११, २८; का १२, ३, १; तै ४, १, ३, १; मै २, ७, २; काठ १६, ३; कौ २, ७३५†; –तैः ऋ १, १८९, ४.

अ-ज्ञात,ता[c]– -¶तः तै १, ५, ८, ५; ७, ६, ५; २, १, ५, ४; मै १, ६, ४; ३, ६, ७; –ताः ¶तै २, १, २, ३; ७, १, १, ३; शौ ११, १०, ५; पै १६, ८५, ५; –तान् ऋ ५, १५, २; मा १५, १; २; का १६, १, १; २; तै ४, ३, १२, १[२]; मै २, ८, ७[२]; ३, २, १०; काठ १७, ६[२]; क २६, ५[२]; शौ ६, ११६, २; ७, ३५, १; ३६, १; पै १, ६७, २.

अजात-पुत्र(त्र→)त्रा[d]– -त्रायाः खि ७, ७, २.

अजात-शत्रु[e]– -त्रुः ऋ ८, ९३, १५; तै ४, ४, १२, ४; मै ३, १६, ४; काठ २२, १४; पै १५, २, २; –त्रुम् ऋ ५, ३४, १.

अ-ज्ञानि[f]– -नये शौ ६, ६०, १.

अ-जामि[f]– -मयः ऋ ६, २५, ३; –मि ऋ ५, १९, ४; १०, १०, ९; १०; ¶तै ६, ३, १०, ५; ७, ४, २, ३; १०, २[२]; ¶मै ४, ६, ८[२]; ¶काठ ६, ५; ७; ३३, २[२]; ¶क ४, ४; ६; †शौ १८, १, १०; ११; –मिभिः ऋ १, १००, ११; –†मिम् ऋ १, १११, ३; १२४, ६; ४, ४, ५; ६, ४४, १७; ७, ८२, ६; मा १३, १३; का १४, १, १३; तै १, २, १४, २; मै २, ७, १५; काठ १६, १५; क २५, ६; –मीन् ऋ ६, १९, ८; १०, ६९, १२.

¶अजामि-त्व[g]– -त्वाय तै २, ६, ६, ४; १०, ४; ५, ५, ६, २; ७, २, ५, ५; काठ १०, ८; १२, ४; २१, ७.

अ-जायमान[c]– -नः मा ३१, १९; का ३५, २, ३.

अजि- √अज् द्र.

अ-जित,ता[c]– -तः[h] खि ५, ५, ११; –ताम् पै १, १३, ४[i].

अ-जितमनस्[j]– -नसः काठ १०, १०.

अजिन-, अजिर-, √अजिराय, अजी-गर्त- √अज् द्र.

अ-जीत,ता[k]– -तः शौ १२, १, ११; –ता शौ १, २७, ४; –ताः तै ५, ७, २, ४; काठ १३, १५; –तान् तै ५, ७, २, ३.

अ-जीति– -तये ऋ ९, ९६, ४; –तिम् ऋ ९, १७, ३०; तै ५, ७, २, ३.

अ-जी(र्ण→)र्णा– -र्णा तै ४, ३, ११, ५; मै २, ११, १०; काठ ३९, १०.

अ-जीवन[c]– -नः शौ १८, २, ३०.

---

a) विशिष्ट इह काठसं. (८,१८,५) पाभे. ।

b) 'प्रजाः' इति काठसं. (३,२६,७) पाभे. ।

c) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२) । उप. यद्र. ।

d) बस. । उप. तस. यद्र. ।

e) तस. उप. 'जात-शत्रु' इति बस. द्र. । अथवा बस. पूस्व. (पा ६, २, १) । एतन्नीमपक्षिणे संभवतीह द्वितीयः पक्ष एव साधीयान् द्र. । जातशत्रुत्वस्याप्रतिपादितत्वाभावादसंगत्युत्तरस्य व्यवहारेऽभिप्रेतत्वेनोपलभ्येतेति दिक् ।

f) बस. । उप. जामा(→मि)-इत्यस्यान्तो निर्देशः आदेशः (पा ५,४,१२४) । 'नञो जर-' (पा ६,२,११६) इत्यत्रोपसंख्यानाद् उत्तरपदाद्युदात्तत्वं द्र. ।

g) पदविभागः मस्व. च अजिद्धत्व- इत्यत्र द्र. ।

h) 'अचितः' इति मूको. पाभे. । 'अचितः' इति शोधी. ८,१६ च ।

i) 'अजराम्' इति मूको. । 'अ-जराम्' इति च शाखान्तरीयः शौ. (२, २९,७) पाभे. ।

j) तस. । उप. जित-मनस्- इति बस. द्र. ।

k) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. <√जि इति पा., <√ज्या इति PW. प्रभृ. ।

†अ-जुर्[a]– -रम् ऋ ८, १, २, शौ २०, ८५, २

अ-जुर्य,र्या[b]– -†०र्य ऋ ६, २८, ९, शौ २०, ३६, ९, –र्ये ऋ २, ८, २, ६, ३०, १, –र्यम् ऋ १, ६७, १, १४६, ४, २, १८, १, ३, ७, ४, ५३, १५, ५, ६९, १, ६, १७, १३, १०, ८८, १३, शौ ५, १, ४, पै ६, २, ४, –र्यस्य ऋ ८, १३, २३, –र्या ऋ २, ३९, ५ –र्या ऋ २, ३, ५, ३, ७, ७, ४, ५१, २, –र्यासि ऋ १०, ९४, १२

?अजुर्यमु.[c] ऋ ५, ६, १०

अ-जुष्ट,ष्टा[d]– -ष्टम् ऋ ५, ७७, २, ७, ७५, १, ७८, ३, मै ४, १२, ६†, पै १६, ६३, ६, –†ष्टा ऋ २, ४०, २, तै १, ८, २२, ५, मै ४, ११, २, काठ ८, १७, शौ ७, १२०, २$, –ष्टात् ऋ [(१, ३६, १५), ७, १, १३], –ष्टन् ऋ ९, ७३, ८ –†ष्टानि ऋ १०, १६४, ३, शौ ६, ४५, २, –ष्टाम् शौ १०, ३, ६

अ-जुष्टि[d]– -ष्टि ऋ ६, ३, २, –ष्टौ ऋ १, ६३, ५

अ॑-जू[d]– -जुव खि ५, ५, ११

अ-जूर्य[e]– -र्या तै ३, २, २, १

†अ-जूर्यत्[d]– -र्यतः ऋ ३, ४६, १, ७, ४२, ६, मै ४, १४, १४

?अज्ञेथ्रवस.[f] शौ २०, १२८, १६

?अज्ञैपस्[g] पै ५, १४, १

अ-जो(प→)षा[h]– -षा ऋ १, ९, ४,

[a]) बम 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्यन्तोदत्त । उप हलन्त भावे द्र । PW तु अकारान्तमाह । तदपि विमृश्य भवति । तदर्थं यद्र ।

[b]) तस । 'कृत्योक' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तस्वर । उप च <√जॄ→जुर् इत्यत कथवन्त यद्र । यत्त्विह सा ण्यता प्र (जार्य >जुर्य- इति कृत्वा) व्युत्पाह, तदसत् । गुणवृद्ध्यविषये (क्ङिद्विषये) एव √जॄ>जुर् इत्यस्याऽचः परिणामस्य श्रुतिप्रसिद्धेरिति यावत् (तु ऋ. १, १५२, ३ प्रभृ यत्र श विकरणतयेव श्रुतयो भवन्ति) ।

[c]) एकमेव पद सर्वं निहत चेति पपा भवति । 'आख्यातमाख्यातेन क्रियासातत्ये' (पा २, १, ७२) इत्यन्तर्गणसूत्रोक्तदिशा मयूरव्यंसकादिष्वन्त पातमिव सा वृत्ति । न त्वेव स यदि समासावयवयोर् 'अजु' इत्यस्य 'यमु' इत्यस्य च स्वरूपपरिच्छित्ति सुलभा सम्भव्येत । यस्मिन् कस्मिन्नपि लकार ईदृग्-रूपाप्रसिद्धे । सर्वेषां योगानां तन्त्रेषाणा च छन्दोविषये बाहुलकदर्शनमत्राशरणस्य नाशरणे भवन्त्वित्यपि न सुवच भवति । तथाविध गतिद्वयाभावात् । तर्हि का सा गतिरिति चेदुच्यते । अत्रेय कल्पना विचार्यता यथाऽऽदितम् 'एवाग्निमजुर्यमगुर्' इत्येव मत प्रथमस्य पदस्य कालान्तरे सम्प्रभावजो यति-प्रकारक पाठ प्रचलित इति । एव हि गम्यप्रकारेणानुपदप्रसाद सञ्जायते । यदि यतु मग्निदपर्थम् एवा इत्याकरत पाठो दीर्घसानुनासिकत्वाभ्यामागमविशेषगाध्य इवभाति । अजुर्य इत्येतेन विशेषणेन सौगन्धामेम्नत गत दारातर्या सुनम इव द्र । अत्र समर्थ पदविग्रहारथस्य CW. म-यद् √अज् इत्यस्य च √यम् इत्यस्य च यागमाद । नैकत्र भवे । तदुच्छित 'अजुरम्' इत्याकारको वा 'अजुर्यम्' इत्याकारको वा पूर्वभाग स्यात् । उभयथापि छन्दोवैषम्यमापतेत् । तन्निवारणार्थमवश्य तेनापि मन्त्रारम्भे 'एवाग्निम्' इत्याकारक पाठोऽभ्युपेय । भूयतन्यत्र विमर्शविस्तरोऽन्यत्रानुसधेय । AJP ३८, १ इत्यत्र BL. इत्यनेनोक्तमनुसरन् NW 'अजुर्यं यमुर' इत्यादित इव सत पाठस्य ह्रसनमभ्युपैति । एत अस्मदभ्युपगतमेव, नातस्तत्र किमपि चोद्यमिव भवति । 'यमुर्' इति प्रस्तावितम् उप √यम् इत्यस्य किं रूप भवतीति नाल परिच्छेत्तुमिति सुलनम् । तदपेक्षया 'अगुर्' इत्यस्य न्याय्यतरत्वात् प्रसिद्धतरत्वाच्च ग्रहण सुगमतरमिव भवेत् । अभ्युपगते च तस्मिंस्तदीयाजन्मध्यस्थस्य गकारस्य 'गीर्भिर्' इत्यास्मिन् परत मानि ध्वनिसाम्यप्रयोजितो लोपोऽपि सुद्दो भवेदिति दिक् ।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

[e]) दीर्घ एव विशेष (पा ८, २, ७६) । अन्यद् अ-जुर्य- इत्यत्र द्र ।

[f]) एक वेद पद पदद्वय चेति सादद्यते । प्रथमे कल्पे द्वैस्वरी दुरवपादाऽपरे च पदविवेको दु शक इति भूयोविमर्शापेक्षेव भवति । 'उच्चै श्रवसम्' इति WR तु पगद्व द्रि ।

[g]) 'अजैषम्' इत्येव मूलत स्यो विकार स्यत् । तथात्वेऽपि विम्पष्टसांगत्यविरहाद् विमर्शविशेषस्थान द्र ।

[h]) प्राचां मतेन 'अजोषया' इत्यस्य एवि यात्मगम्य ह्रस्वपत्तिरिय भवति (तु सा प्रभृ) । PW प्रभृ तु यति आहु । यत्र उप प्रति विशयो भवति । √जुष् इत्यत कर्त्रर्थे रद् भवयुताहो भाव इति । प्रथमे कल्पे तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) द्र । न त्वन्य एवंविधो निगम इद निदर्शयितुमुपलभ्येत । द्वितीये कल्पे

शौ २०,७१,१०.
अ-ज़ोप्य[a]– -प्यः ऋ १, २८, ५.
अ-ज्ञात,ता[b]– -तः खि ४,५,१०; शौ १०, १, ८; पै १६, ३५, ८; -तम् शौ ६,१२७,३; पै १,९०, ४; -ताः ऋ ४,२३,७; ७,३२, २७; कौ २, ८०७†; जै ४,३०, ७†; शौ ८,७,१८; २०,७९,२†; पै १६,१३,७; -ऽते शौ १०,१, २०; पै १६, ३६, १०; -तेषु ऋ १०,२७, ४; [°त- अन्°]
अज्ञात-केत[c]– -ताः ऋ ५,३,११.
अज्ञात-यक्ष्म[d]– -क्ष्मात् ऋ १०, १६१, १; शौ ३, ११, १; २०, ९६,६; पै १, ६२,१.
अ-ज्ञान[e]–
अज्ञान-तस्(ः)[e] खि ३, १०[२],८.
अ-ज्ञास[f]– -साः ऋ १०,३९,६.
अज्म-,अज्मन्-, १अज्यमान– } √अज् द्र.
२अज्यमान– √अञ्ज् द्र.
अ-ज्यानि[g]– -निम् तै ३, ३,८,३; ४, ७, २; ५, ७,२, ३; काठ १३, १५; शौ ६, ५५, १; -नीः तै ५, ७, २, ५¶.
अ-ज्येयु[h]– -यः मै ४,४,५.
अ-ज्येष्ठ[i]– -ष्ठाः ऋ ५, ५९, ६; -ष्ठासः ऋ ५, ६०,५.
अज्र-, अज्रर्य- √अज् द्र.
√अञ्च्, अप°, अभि°, अव°,आ°, उद्°,नि°,परा°,प्रति°,वि°,सम्°
अञ्च्- अधर°, अन्व°, असमत्र°, अस्मद्रि°, उरु°, ऋजु°, घृत°, दक्षिण°, दधि°, देव°, देवद्रि°, नर°, भद्र°, मद्रि°, यद्रि°,विश्व°, विश्वद्रि°, शिवति°, सना°, सध्रि°, समि°, सु°.
अच्य- आ°
√अञ्ज्, अङ्क्ते ऋ १, १२४, ८; ५, १, ३; ८, २९, १; मै ४, ८, ५¶; †कौ २, १०९८; अनक्ति ऋ १,१५३,२; ¶तै २, ६,५,३; ६,१,४,३[१]; ¶मै ३,९, ४; ६; १०, २; अनक्ति क ४, ६, ३; १०, ६८, २; ¶तै २, ६, ५, ३[१]; ६, २, १०, ५[१]; ३, ३, २; ४, २; ३[१]; ९, ३; ११, ३[१]; ¶मै ३,९,३[१]; ४, ५, २; ¶काठ ७, १५[१]; १८, १७; २१, ८; २६, ५[१]; ३७, १६[१]; ¶क ६, ५[१]; ४१, ३[१]; शौ ५, २७, २; २०, १६, २†; अञ्जते ऋ ९ १०२, ७; †अञ्जते ऋ ९, ८६, ४३; कौ १, ५६४; २, ९६४; जै १,५७, ११; ४, २०, ८; शौ १८, ३, १८; †अञ्जते ऋ १, ९२, १; १५१, ८; ८, ७२, ९; ९, १०, ३; कौ २, ४७१; ११०५; जै ३, ३५, ६; †अञ्जन्ति ऋ १, ९५, ६; ३, ८, १; १४, ३; ५, ३, २; ४३, ७, ६, ११, ४; ९, १०६, २०; मै ४, ९, ३; १३,१; १४, १५; काठ १५, १२; पै ८, १४, ६; अनज्मि पै १६, ३३, १०; अङ्ग्ध्वे ऋ १०, १००, १०; अञ्जे पै १, ११२, १; अनज्मि शौ ४, १४, ६, पै १, ६६, २; अञ्ज्मः ऋ ९, ४५, ३; अनक्तु शौ ५,२८,३; अनक्तु ऋ ८,३९, १, खि ५, ७, १, २; मा ६, २; २७, १२; ३७, ११; का ६, १, २; २९, २, २; ३७, २, १; तै १, ३, ५, १; ६, १; ६, ३, ३, २;४,२; मै १,२,१४;२,१२,६;

[a]) ...ऽनाप्येन नञ्-बस. स्यात्। तथा सति 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्युक्तोऽन्तस्वरोऽपीति वर्म. द्र.। अथवा मत्वर्थीयाऽप्-प्रत्ययान्तम् 'जोपु-' इत्यपरम् उप. स्यात्। तत्र प्रथमकल्पवत् समासस्वरो सुसाधौ स्याताम्। निदर्शनाऽभावोऽपि तद्वत् समानं चोद्यो भवेत्। द्वितीय-कल्पे भावर्थप्रत्ययवति तु.ऋ १,१२०,१। यद्वा अ-जोषम्-इत्यत्र उप. कर्तरि असुप् प्र. द्र. प्रथमकल्पवच्च सस्व।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २,२)। यत्र उप.√जुष् >जोषि इत्यतः [illegible] भवेद् यदि वा जोप- इत्य-त्त् [illegible] भवेत्। उभयथाऽपि स्वरोऽन्य-स्वर् (पा ६, २,१६०;१५०)। सोऽयं तद्वादः द्र.। यद्वा नसोऽपुमन्निर्देशे सति तत्पूर्वस्याऽन्त- [illegible] इत्यत्र [illegible] इत्यस्य [illegible] द्र.।

[c]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) उप. द्र.।

[c]) तस-गर्भितो बस. द्र.। अथवा तस. एव। तथात्वे ज्ञात-केत- इत्य् उप. बस. द्र.। उभयथाऽपि नञ्-स्वरो न विहन्येत।

[d]) तस.-गर्भितः कस. द्र.। तेन च साधारणः समा-सिकः स्वरः (पा ६, १,२२३)।

[e]) 'अज्ञानतो कृतम्' इति मुपा.। स च 'अज्ञानतः कृतम्' इत्यस्य विकारमनुनादो 'अज्ञानतः अकृतम्' इति वास्तविकः पदविभाग इति विमृश्यम्। तसिः प्रत्यय-स्तत्स्वरश्च (तु. पावा ५, ४, ४४)।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. √ज्ञा+ कर्तरि असिः प्रत्ययः (तु. पउ ४,२२५)।

[g]) समासस्वरो नलुदि. द्र.। उप. <√ज्या।

[h]) तस.। उप. <√ज्या+यत्। नञ्-स्वरापवादो-ऽन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)।

[i]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. यद्र.।

३, ९, ३, ४, ९, ३, १३, २†, काठ ३, २, ३, १५, १३, २६, ३, ५, क २, ९, १०, २९, ५ ४१, १, ३, पै २, ५९, १, अञ्जन्तु मै ३, १२, ११³, शौ १८,३,१०, अञ्जन्तु मा २३,८³, का २५, ३, ४³, तै ७, ४, २०, १³, काठ ४४, ९³, शौ ३, २२, २, पै ३, १८, २, अञ्जिन्न ऋ १०, १५६, ३, कौ २, ८७९†, अहृस्म् शौ ६, ६९, २, ९, १, १९, पै १६, ३३, ९, अनक्तन ऋ १०, ७६, १, अनजन् ऋ ३, १९, ५, आञ्जन् मै १, ८, ४¶, अञ्जीत मै ४,८,५¶, अनज्यात् ऋ १०, ३१, ४

†आनज ऋ १, १०२, १, ८ ६३, १, मा ३३, २९, का ३२, २,१२, कौ १,३५५, जै १, ३७, ४, †आनजे ऋ ८,६३,१, कौ १, ३५५, जै १, ३७,४, पै १,५५, १३, आनञ्जमा ८,३०, का ९, ५,३, तै ३,३,१०,२, काठ १३, ९, अज्यते ऋ ८, २०,८,५१,९, ९, ३०, ३, ७६, २, १०,११८, ३, खि ३, ३,९, मा ३३, ८२, का ३२,६, १३, †कौ २, १२०, ५७९, ६५९, †जै ३,४७, ५ ४, १९, १, २७, ५, अज्यसे ऋ ९, ६६, ९, †अज्यमे ऋ ३, ४०, ६, ९, ७८, २, ८५, ५, कौ १, १९५, जै १, २१, २, शौ २०,६,६ [अन्तर्°, अभि°, आ°, उद्°, उप-आ°, नि°, वि°, सम्°]

अक्त,क्ता– -क्त ऋ ४, ३, १०, ६, ४, ६, ५, ६, ९, ९६, २२, तै ४,१,४,२‡ᵃ, मै २,७,४‡ᵃ, काठ १६, ४‡ᵃ, -क्तम् ऋ २, ३, ४, ४,२७,५,९,७४,८,१०,१७७, १, मा २,१६,२०,३९, का २२, ४,४, तै १,१,१३,१, मै ३,११, १, १६,२, काठ ३१, ११, ३८, ६, ४६, २, क १, १२, ४७, ११, शौ ७, १०३, १³, पै १६, ५०, ३, -क्ता ऋ १, ६२, ८ᵇ, मै ३,९,६¶, -क्ते तै १,३,७,१, ६,३,५,३, -क्तौ मा ६,११, का ६,२,६, तै १,३, ८ १, ६,३,७, ५, मै १, २, १५, काठ ३, ६, क २ १३, [°क्त-,अनभि°, अनुप°, अभि°, आ°, घृत°, घृत नु°, नि°, वि°, सम्°, स्वभि°]

अक्तुᶜ– -क्तव ऋ १०, ३, ४, ८९, १५, -क्तवे ऋ १०,४०,५, -क्तु ऋ १, १४३, ३, २, ३०, १, -क्तुना ऋ २, १०, ३, १९,३, -†क्तुभिᵈ ऋ १, ३४, ८, ३६, १६, ४६,१४, ५०, २, ७,९४, ५, ११२, २५, ३,१७, १, ३१, १६, ४, ५३, १, ३, ५,४८,३, ८४, २, ६, ६९, ३, ९,५०,५, १०, १४, ९, ३७, ९, मा ३४, ३०, ३ᵉ, १, का ३३, १, २४, ३ᵉ, ४, २, तै २, २, १२, ३, कौ २, ५५९, ३ ५, ७, १२, जै ३, ४४, ५, शौ १३, २, १७, २२, १७, १,१३, १८, १, ५५ २०,४७, १४, १९, पै १२, १, ६, -क्तुभ्यः ऋ १०, ८९, ११, -क्तुम् ऋ ७,६६,११, १०,६४, ३, ९२, २, -क्तुषु ऋ ८, ९३, ३१, कौ १, १२८, जै १, १४,४, -क्तून् ऋ १, ६८, १ ५, ५४, ४, ६, ४, ५, ३९, ३ ६५, १, ७, ७९, २, ८, ५,८ १०, १, २, १२, ७, मा ११, ४३, का १२, ४, ६, शौ १८, १, ३९, -क्तो ऋ ३, ७, ६, ३०, १३, ४, १०, ५, [५, ३०, १३, ६, २४, ९] ६, ३,३, ५, ३८, ४, ७, ११, ३, ३९,२, १०, ९२, १, १४, खि ५, ७, ३, १, मा २८, १२, ३३, ४४†, का ३०, २, १, ३२, ४, १†, मै ४, १३, ८, १४, १५†, काठ १९, १३, -क्तौ ऋ ६, ४९, १०

¶अक्त्वा तै ६, ३, ९, २, मै १, ८, ७, काठ ६, ८³, १९, १०, १३, २२, १०, २५,५, ७, क ४, ७, ३०, ८, ३१, २, ३५, ४, ३९, २, ५

२अज्यमान,ना°– -न ऋ ९, ९७, ३५, १०, ३१, ९, -ना ऋ १०, ३१, १०

?अञ्जत्ᶠ शौ १९, ५१,३.

अञ्जत्ᶠ– -अन् ऋ १, ६२, ५,

ᵃ) 'अनून्' इति बाह्वृच (१०,१,२) पाठे ।
ᵇ) निरायाधि विशेष्यनिमम् ।
ᶜ) शिर्ड प्र तनू-स्वरथ (शु पाठ १,७१) ।
ᵈ) प्रादेशस्य कस्य तत्प्रक्रिय व्यापरागुपदार्थं-भूतस्मतिजेन त्वक्रया क्रियाविशेषणत्वेन प्रयोगा उप-लभ्यन्ते ।
ᵉ) शामभो निपाते (पा ६,१,१८६) यद्-स्वर ।
ᶠ) यदत्र सा दातरि रूपमाह तेन प्रतीयते यत्तस्य दृष्टौ सस्वर रूप अभूवेति । पपाठ यनि निपात एव दृश्यते । कोशान्तरस्थयत सस्वररूपसद्भावोऽपि प्रम-प्यते । ॥ त्वत्र मान्तरीयोत्तरं भ्रमप्रमादशीर्षेन 'अयोह' इति लिखिताति । तदेवं रूपविच्छेदो भूयो-विमर्शापेक्ष इ ।
ᵍ) धातु प्रत्ययवत् तत्स्वरत्व (पा ३,२,१२४)

मे ३, १३, ५, –कथाय काठ ४३, ७[a]
अञ्ज्ये(त्वि ए)तु[b]– -ताय तै ७, ३,१७,१, काठ ४३, ७
आनजान्[c]– -ना ऋ १, १०८,४
√अट्
अट्णार[d]-
¶आट्णार[e]– -र तै ५,६,५,२
√अण्
१अणु[f]- अति°
१†अण्वी[g]– -ण्व्या ऋ ९, १५, १, २६, १, कौ २, ६१६, जै ३, ५०,४
२अण्वी[h]– -ण्वी ऋ ९, १, ७, –†ण्वीभि ऋ १,३,४, मा २०,८७, का २२, ८, ८, कौ २, ४९६, जै ३, ३८, १०, शौ २०, ८४, १, –ण्व्या ऋ ९, १४, ६,
अणिमन्[i]–
¶अणिम तुम् ( )[j] मै ३, ९, ४[2], १०, ४
¶अणिष्ठ,ष्ठा[k]– -ष्ठम् काठ २५, १, क ३८, ४, –ष्ठा तै २, ५, ५, २, काठ २५, १, क ३८, ४
¶अणीयस्[l]– -यास काठ ६,७, क ४,६, –यान् काठ २०, १०, क ३१, १२
अणीयस्कम्[m]– -स्कम् शौ १०, ८, २५
२[n]अणु[n]– -णु काठ १२, १३[1]
३अणु[o]– -णूनि शौ ११, ९,१०, पै १६, ८२, १०
४अणु[p]– -णव मा १८, १२, का १९,४,४, तै ४, ७,४,२, मै २, ११, ४, काठ १८, ९, क २८,९
५अणु[q]– -णू खि ५, २२,२, –णौ शौ २०, १३६, २
†अण्व[r]– -ण्वम् ऋ ९,१०,५ ९१, ३, कौ २, ४७३, जै ३, ३५, ८, –ण्वानि ऋ ९,८६, ४७, १०७, ११, कौ २, १०४०, –ण्वेषु ऋ ९, १६, २

इह सविषयतोदाहार्यो भवति। शेष नापूदि द्र ।

a) स्वराङ्कणाभावेऽपि नतिसद्भावलक्षणसाम्यादस्या शाखायामेतत्प्रकारक प्रति स्यादिति कृत्वाऽयमत्र विन्यास द्र ।

b) वर्णलक्षणसमास (पा २, १, ६९)। 'वर्णो वर्णेष्वनेते' (पा ६, २, ३) इति पर्युदासवचनाद् एत-शब्द उप सति पूप्रस्व न भवति । साधारण सामासिक स्वर एव च भवति (पा ६, १, २२३)।

c) लिट कानच् चित्स्वरश्च (पा ६, १, १६३)।

d) औणादिक- कर्तरि नारच् प्र प्लुत्वम् (तु दु १,१४)।

e) गोत्रापत्येऽर्थे अण् प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पा ४,१,९२)। 'आड्नार-' इति शाखान्तरीय पाठ अड्नार इत्यत्र द्र ।

f) उ प्रत्यय (पाउ १, ८) तत्स्वरेणान्तोदात्त द्र। यत्तु PW प्रभृ आद्युदात्तमाहु । तत्र प्रामाण्य चित्त्व भवति । सत्यम्, माश १४, ७, २, ११ इत्यत्र तथात्व दृश्यते। न तु तत्-काण्डगतस्य स्वराङ्कणस्य काण्डान्तरवत् प्रामाण्य भवतीत्यसकृत् तत्तत्प्रकरणेष्व बोचम । यच्च २अणु- इति किवि उपलभ्यते ततोऽप्ये-तदेव शापितं भवितुमर्हति यथाऽन्तोदात्त एवात्र प्रमाण नाद्युदात्त इति । कथमित्युच्यते। यदा हि किंचिद् वि किवि भावयितुमिष्यते तदा तस्य स्वाम्स्पदस्यैव मधुमध्यवचने रूप प्रयुज्यते। अतो न वि इत्यत्र किवि इत्यत्र च गौरव कोऽपि विवेक कर्तुमिष्ट स्यादिति भूयो विचिन्त्य विवेच ।

g) पा द्र.। १अणु- इत्यत्र स्त्रियां ङीपि सति (पा ४, १, ४४) 'उदात्तयणो हल्पूर्वात्' (पा ६, १, १७४) इत्यन्तोदात्तापत्ति स्याद् अत आद्युदात्तत्वसिद्ध्यर्थं ङीन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (तु पा ४,१,७३,६,१,१९७)। वस्तुतो ऽन्तोदात्तशब्देभ्य पित्-पिदनुबन्धावाद्युदात्तत्वसिद्धये समानमकिञ्चित्करौ द्र । तदर्थं नित्-प्रत्यय एव वक्तव्य । आद्युदात्तशब्देभ्यस्तु पिताऽपि प्रत्ययेनेष्टलाभ स्याद् इति सुकरो विवेक ।

h) अङ्गुल्यात्मकविशेष्यविशेषवाचकं द्र। स्वर नापूदि दि।

i) मन्त्रान्तर आद्यन्तोभयस्वरोपलब्धिवशाद् इम-निन्-इमनिच्प्रत्ययौ यथयोग द्र तु वैप २।

j) तसि प्रत्ययस् तत्स्वरश्च (तु पावा ५,४,४४)।

k) आतिशायनिक इष्ठन् प्रत्ययो नित् स्वरश्च (पा ५, ३, ५५, ६, १, १९७)।

l) ईयसुन् प्र (पा ५, ३,५७)। स्वरो नपू द्र ।

m) प्रकृत्यर्थवैशिष्ट्ये क प्रत्यय. (तु पा ५,४,२८)।

n) किवि द्र ।

o) विशेष्यगर्भत्वेन प्रयोगात् पृथग् विन्यास द्र ।

p) धान्यविशेषवाचकत्वात् पृथग् विन्यास । अत्र उ प्रत्ययस्तस्य नित्त्वमादिस्वरार्थम् (पाउ १, ९, ६, १, १९७)।

q) एकस्यां कौन्ताप्या श्रुतौ शाखभेदेन पाभे द्र । इद प्राति =१अणु- उताहो भिन्नार्थमपरमित्यस्य विमर्श विशेषार्हत्वात् पृथग् विन्यास । आद्युदात्तत्वाद् इद-मपि ४अणु इतिवद् विशेष्यविशेषवाचक स्यादित्यपि सम्भाव्येत।

r) औणादिको वन् प्र (तु पाउ १,१५२)। नापू स्वर ।

आणि[a]— -णिः ऋ ५,४३,८;—णिम् ऋ १, ३५, ६; —णी ¶मै ४, ८, ४[1]; —णीः खि ४, ८, ५; —णौ ऋ १, ६३, ३.

अण्ड-,आण्ड-, आण्डाद्- √अम् द्र.

अण्व-,१,२अण्वी- √अण् द्र.

√अत्,सम्°

?अंत्[b]-

अतत्[c]— -तन् ऋ ६, ६१,९.

अतमान[d]— -नम् ऋ २, ३८, ३; —नाः ऋ ६, ९, २.

†अतस[e]— -सम् ऋ ४, ४,४; ८, ६०, ७; मा १३, १२; का १४, १,१३; तै १, २, १४, २; मै २, ७, १५; काठ १६, १५; क २५, ६; —सस्य ऋ ३, ७, ३; —सा ऋ १०, ८९, ५; तै २, २, १२, ३; —मानि ऋ २,४,७; —से ऋ १, १६१, ३; —सेषु ऋ १, ५८, २; ४; ४, ७, १०.

अतसी[f]— -सीनाम् ऋ ८, ३,१३; शौ २०,५०,१.

?√*अतस[g]

?√अतसाय[g],

अतसाय्य,य्या[g]— -य्यः ऋ २,१९, ४; —य्या ऋ १, ६३,६.

?अतसि[h]-

अतिथि[i]— -थयः शौ ९, ७, ६; पै १६,११६,१;—¶थये तै ५,२,२, ४; मै १,५,७; काठ ७,५; १९, १२; क ५, ४; ३१,२; —थिः ऋ १, ७३, १; १२८, ४; २, २,८; ३, २, २; ४, १, २०; ४०, ५; ५, १, ८; ९; ३, ५; ४,५; १८, १; ६, २, ७; ४, २; ७, ८, ४; ९, ३; ४२, ४; ८, [१९, ८; (८४, १)]; १०३, १२; १०, ९१, २; †मा १०, २४; १२, १४; ३४; ३३, १६; †का ११, ७, ४; १३, १,१५; ३, ५, ३२, १,१६; †तै १, ६, १२, २४;८, १५, २; २, ५, १२, ४; ४, २, १; ५; ३, २; †मै २, ६, १२; ७,१०; ४,११,१;१२,२४;१४, १५; †काठ २, १५; ८, १६४; १५, ८; १६, ८; १०; ३४, १४¶;†क २५,१; कौ १,८५†; ३७२; जै१,९,५†;३९,३;शौ७, २२,१;७७,९†; ९, ७,४;८,७; १०,६,४;१५, १०, १; ११, १; १२,२; १३,१;३;५;७;९; ११; पै १६,४२,४;११२,१०; ११३, १०;—†थिम् ऋ १,४४,४;५८, ६; [१२७, ८; ८, २३, २५]; [१८६, ३; ८,(१६,८) ८४,१]; २,४,१;३,१,८;२६,२;४,२,७; ५,८,२; ६, ७, १; १५, १; ४; ६; १६, ४२; ७, ३,५;८, ४४, १;७४,१; १०३,१०;१०,१,५; ९२, १; १२२, १; १२४, ३;

a) इण् प्रत्ययम् तत्स्वरश्च (पावा ३, ३, १०८)।

b) अण्व- इत्यत्रत्ये टि. व्युत्पत्तेश्चरमो विकल्पोऽनुसंधेयः।

c) शतुः शपश्च निघाते (पा ६, १,१८६) धातुस्वरः पूर्ववत्स्थः।

d) शानजन्तत्वमात्रे विशेषेऽविशिष्टं सौवरं नापू. द्र.।

e) अमच् प्रत्ययः (पाउ ३,११७; भोउ २,३,१७३)। चित्स्वरः (पा ६, १, १६३)। यत्तु (काउ ३, १०) असच्-प्रत्ययमाह तल्लोकविषयमेव द्र.। स्वरविरोधापत्तेरिति यावत्। अन्यथे चाऽनुबन्धम् तदन्तस्याऽन्तोदात्तस्वरस्य लक्षणमित्यागहदुक्तपूर्वं द्र.।

f) गौरादित्वात् स्त्रियां ङीष् प्रत्ययस्वरश्च (पा ४, १, ४१)। अतसि- इति स्वतन्त्रम् (असिच्-प्रत्ययान्तम्) पुं. प्राति. इत्येवमपि मतं भवति (तु. PW. प्रमृ. वैगु. ORN.)।

g) नापा. कण्ड्वादन्तः। ततो भावकर्मणोः कृत्यगणीयादौ यत् प्रत्ययः द्र.। कण्ड्वादिलोपे कृत्यसजातीयो यत् प्रत्ययः द्र.। ... (पा ६, ४, ४८) प्रत्ययात् पूर्वं स्वरः (पा ६, १,१९३)। ... 'सर्वप्रातिपदिकेभ्यः' (पावा ३, १, ११) इत्यनेन पाठार्थे क्विपि √अतस इति नाम. भवेत्। ततः पूर्ववद् भावकर्मणोः कृत्यसजातीयः (पा ६, ४, ५५) इत्यत्र लब्धसंकेन आय्येति प्रत्ययः द्र.। इह तावद् अतो लोपे प्रत्ययस्वरः। यत्तु PW. GW. √अतसाय् इत्येवं लुप्तान्त्याकारतया निर्देशमन्वमन्येतां तद् आर्धधातुक-विषयत्वप्रवेशात् प्राकारार्दा प्राकृतदशायामप-लक्षणमिव स्यात्। केचिद् अतसी- इत्यस्य तद्धितवृत्त्याऽपि व्याचिख्यासवो भवेयुः (तु. ORN. MW. NW.) एवमपि ताद्धित भाय्य-प्रत्यये प्रातिपदिकपुंवद्भावे सुलभो निष्पादनप्रकारः स्वरसंकेतश्च। अथापि मा. √अत्+अः (उपजनः)+आय्यः (प्रत्ययः) इत्येवमनुसंदधान आगमानुदात्तत्वं चादाय प्रत्ययादिस्वरलता गौर्वी स्थितिं समादधानः प्रौढायेत।

h) अतसी- इत्यत्र टि. द्र.।

i) नञ्-पूर्वो बस. इति लौकिकमात्रपरो वादः। नाम्नी वेदे चरितार्थत्वमनुपपन्नम्। स्वरानुपपत्तेः। तथात्वे हन्तोदात्तेन भाव्यम् (पा ६, २, १७२)। अतः √अत् इत्यस्माद् इथिन् प्रत्ययः (पा ४,५; पाउ ४,२; पा ६,१, १९७)। तेन चाऽऽद्युदात्तम् अप्युदात्तं च प्राति. इत्यत्र न कोऽपि विसंवादो भवति।

मा ३, १, ७, २४, १२, ३०, ३३,८, का ३,१,१,७, १०,१, १३, ३, १, ३२, १, ८, तै १, ४, १३, १, ३, ५, ११, ५, ४, २, ३, १, मै १, ३, १५, २, ७, १०, ३, ७, ९¶, ४, १०, ३, काठ ४, ५, ७, १२, १५, १२, १६, १०, ३९, १४, क ३, ५, ६, २, कौ १, ५, ६७, ८७, ११०, २, ४९०, ५९४, ९१४, जै १, १, ५, ७,५,९, ७, १२, ४[a], ३, ३८,४, ४८,१०, ४,१५,७, —थीन् ऋ ५,५०,३, शौ ९, ६, ३, १०, ८, ११, ५, पै १६,१११,३, ११५,४,११६, ९, —थीनाम् तै ५, २, २, ३¶, मै ४,८,१¶, क ३१,२¶, शौ ९, ७,१३, पै १६, ११३, ६, —थ्ये ऋ ८, ७४, ७, —थे मा ५, १, का ५, १, १, तै १, २, १०, १, ६, २, १, २, मै १, २, ६, ३,७, ९, काठ २,८, २४,८,३०,१¶, क २,२, ३८,१, ४६,४¶, शौ ९, ८, १-६, पै १६, ११३, ७-९, —थौ शौ ९, ८, ८ [°थि- नीप°, प्रिय°, मित्र°, मेध°, मेध्य°]

आतिथ्य[b]— -थ्यम् ऋ १, ७६,३, ४,४,१०,५,२८,२, मा ५, १, का ५, १, १, ¶तै १, २, १०, १[१]ऽ, १४,४†, २,२,५, ५, ५, २, २, ४, ६, २,१, १[३], २[४], ४, ७[२], ७,५,१५,१, ¶मै १,२, ६ऽ, ९, ८, ३, ७, ९[८], ऽ, ८, २,९,१, ४, ११,५†, ¶काठ २, ८ऽ,६,११†, २१,८[२],१०, २४, ८[४],ऽ, क २,२, ३८,१[४], ¶[३], पै ९,१२, ३, —¶थ्यस्य तै ६, २, १,३,४, मै ३, ७, ९, —थ्यात् मै ३,९,१¶, —थ्ये ऋ ४, ३३, ७, काठ ३४, १४¶

आतिथ्य-रूप[c]— -पम् मा १९, १४, का २१, २, ३

अतिथि-ग्व[d]— -ग्वम् ऋ १,५३, १०, ११२, १४, ४, २६, ३, ६, १८, १३, ८, ५३, २, १०, ४८, ८, खि ३, ५, २, शौ २०, २१, १०, —ग्वस्य ऋ १, ५३, ८, २, १४, ७ ६,४७, २२, शौ २०, २१, ८, —ग्वाय ऋ [१, ५१, ६, १३०, ७], [६, २६, ३, ७, १९, ८], शौ २०, ३७,८

आतिथिग्व[e]— -ग्वे ऋ ८, ६८, १६, १७

¶अतिथि-पति[f]— ति मै ४,८, १¶, काठ ३०,१¶, क ४६,४¶, शौ ९, ६, ३, ७, १, ११, ५, पै १६, १११,३, ११२,५,११६,९

†अतिथि(न्→)नी[g]— -नी ऋ १०, ६८, ३, शौ २०, १६, ३

†अत्क[h]— -त्क ऋ ८, ४१, ७, —त्कम् ऋ १, ९५, ७, १२२,२, ४, १६, १३, १८, ५, ५, ७४, ५ [६, २९, ३, १०, १२३, ७], ९, ६९, ४, १०, ४९, ३, ९५, ८, ९९, ९, †कौ २, ७२२, ११९३, ११९७, जै ३, ५१, १४, पै ८,१४,७, १५, १२,५ —त्कान् ऋ ५, ५५, ६, —त्के ऋ ९, १०१, १४, १०७, १३, कौ २, ११८, ७३७, जै ३, १२, ५, ४, २६, ३, —त्कै ऋ २, ३५, १४, ६, ३३, ३

?अत्मन्[i]- आत्मन्- यद्

अत्य[j]— -त्य ऋ १, ५६, १, ५८, २, ६५, ३, १४९,३, १५०,४,

a) 'अतिथि' इति वाह्वृच (८, ९२, १२) पाभे।

b) तादर्थ्ये ण्य प्रत्यय उस (तु पा ५, ४, २६)। प्रत्ययस्वर ।

c) पत्रग सामान्य समासस्वर (पा ६, १,२२३)।

d) तु पुत्र-ग्व-,नव-ग्व, दुश-ग्व-। एतानि सम्पाणि प्राति पूर्व स्वरवन्तीति भेद उपपादयितुमर्ह स्यात्। ननु तिथिग्व- इतीह उप स्यात् नम्-ग्व च स्वर (पा ६, २, १७२) इति चेन्न । तिथि- इति प्राति हि वेदाङ्गेवरमिव भवति । कुत्रम् तस्य समासाङ्गभाव ? एतच्च ग्व- इति प्राति मूलत √गम् इत्यतो वा √गा इत्यतो वा गो इत्यतो वेति च सर्व विमृश्य द्र.।

e) तदपत्ये अण् प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पा ४,१,९२)।

f) तस 'पत्यो' (पा ६, २, १८) इति पूर्वस्वर ।

g) अतिथि- इत्यनेन समानार्थं प्राति प्रत्ययमात्रे भेद इति मा (तु ORS)। अतिथि- इत्यतो मत्वर्थे प्रत्यय इत्यपरो वाद (तु ORS, MW)। पूर्वे कल्प औणादिक इथिनिच् प्रत्ययस् चित्स्वरश्च । उत्तरे तु मत्वर्थीय इनि प्र तादितम् तस्स्वरश्चेति विवेक । स्त्रियां ङीप् तस्य च पित्त्वात् निघाते स्वरस्तदवस्थ इति दिक् ।

h) 'इण्भी-' (पाउ ३, ४३) इति कन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (पा ६, १, १९७)।

i) 'गूढोत्मा न प्रकाशते' (कउ ३, १२) इति सकेतलाभाद् आत्मन्- इत्यत्र आ अत्मन्- इत्येव विभाग कर्तव्य इतीवाभिसंधाय मनिजन्त कृदन्तोऽय विमर्शार्हतो निनीष्यते । भूयोऽथैतद्-विषयको विस्तर आत्मन् इत्यत्र त्मन् इत्यत्र च टि द्र.।

j) इ गत्यर्थ कर्तरि औणादिको यत् प्र। अथवा अत् इत्यस्मात् क्विबन्तात् तादितो यत् प्र। उभयथाऽपि 'यतो-ऽनाव '(पा६,१,२१३) इत्याद्युदात्तोऽव्यभिचरितो भवति।

२, ४, ४, ३, २, ७, ३८, १, ५, ३०, १४, ६, २, ८, ४, ५, ७, २४, ५ [८, (४९, ५), ५०, ५], ९, ३२, ३, ४३, १, ५ ६६, ७१, [७६, १, ७७, ५], ८०, ३, ८१, २, ८२, २, ८५, ५, ८६, [३(७०, १०)], २६, ४४, ९३, १, ९६, १५, २०, ९७, १८, ४५ १०, ६, २, ७६, ७, ९६, १०, १४४, १, खि ३, २, ५, मा २२, १९, ३३, ७५†, का २४, ६, १ ३२, ६, ६†, तै ७, १, १२, १, मै ३, १२, ४, ४, १४, १५†, काठ ४१, ३, †कौ १, ५३८, ५५८, २ १२०, ५७८, ६६८, ७६८ ९६५, ११२४, †जै १, ५५, ६, ५७, ५ ३, ४७, ४, ५५, ९, ४, ९०, १०, २७, ५, शौ २०, ३१, ५†, –ॅत्यम् ऋ १, ५२, १, ६४, ६, [१२९, २, १३५, ५] ११०, ६, ३, ९, ३, १२, १, ५, २५, ६, ४४, १, ७, ३, ५ ९, ६, ५, ८५, ७, मा १२, ४७, का १३, ४, ३, तै ३, १, ११, ७, ४, २, ४, २, मै २, ७, ११, ४, ११, १, काठ २, १५, १६, ११, क २५, २, कौ १, ३७७, जै १, ३९, ८, –त्यस्य ऋ १, १८०, २, –त्या ऋ ४, ७, ३, –†त्या ऋ १, १६३, १०, १७७, २, १८१, २, ३, ५६, २, ५, ३१, ९, ५९, ३, ६, ४४, १९, ९, १३, ६ ८७, ५, मा २९, २१, का ३१, ३, १०, तै ४, ६, ७, ४, काठ ४६, ३, कौ २, ५४१, जै ३, ४२, ८, –† यान् ऋ १, १२६, ४, २, ३४, ३, ३, ३२, ६, ३४, ९, शौ २०, ११, ९, –त्याय ऋ ३, ७, ९, –†त्यास ऋ ७, ५६, १६, ९, ४६, १, ९७, २०, तै ४, ३, १३, ७, मै ४, १०, ५, काठ २१, १३, –त्येन ऋ २, ३४, १३, –त्यै ऋ ६, ३२, ५.

आति[a]- -तय ऋ १०, ९५, ९, –ति मा २४, ३४, का २६, ७, ४, मै ३, १४, १५.

आती[b]– –ती तै ५, ५, १३, १, काठ ४७, ३

१?अंत्- √अत् द्र

२अंत्[c]<३अ <इदम्- यद्र

३अंत्[d]<>द्

[१]अ-तण्डाल[e]– –ल्म् पै १५, १८, १

अतत्- √अत् द्र

?[१]अ-तथा[f]–-या ऋ १, ८२, १, कौ १, ४१६, जै १, ४०, ८

[१]अ-तन्द्र[g]– –न्द्र ऋ १, ७२, ७, ७, १०, ५, ८, ६०, १५, कौ १, ४६, जै १, ५, २, ऽशौ ११, ६, २४, १३, २, २८, ४२, पै १६, २३, ४६, –ऽन्द्रम् पै ९, १२, ९, १०, २, ९, –न्द्रा ऋ ८, २, १८, कौ २, ७१, जै ३, ७, ९, शौ २०, १८, ३, –न्द्रास ऋ १, ९५, २, ४, ४, १२, तै १, २, १४, ५, मै ४, ११, ५, काठ ६, ११, पै ८, १४, २

[१]अ-तपस्विन्- –स्वी काठ ३४, ९

अ-तस[h]- –स शौ ९, ५, ६, पै १६, ९७, ५.

ª) इग् प्रत्यय (पावा ३, ३, १०८, यद्वा पाउ ४, ११९)। तस्वर।

ᵇ) 'कृदिकारात्' (पाग ४, १, ४५) इति ङीष्। तत्स्वर। शाखाभेदेन पाभे द्र (तु नापू)।

ᶜ) अद्वा इत्यत्र अदाति इत्यत्र चाऽऽद्ययवयवत्वेन प्रस्तावित शब्दरूपम् अद्वा इत्यत्र टि. मूलस्वरूपत परिच्छेद्यम्।

ᵈ) अद्भुत- इत्यत्र अद्द्युत- इत्यत्र चाऽऽद्यवयवत्वेन दृश्यमान त एव टि स्वरूपत परिच्छेद्यम्।

ᵉ) कदाचिद् उप √तन्ड्+आलच् प्र स्यात् (पाउ १, ११६, मोउ २. ३, १००उउ)। अथवाऽग्रमस्त प्राति. स्याद् √अत् इत्यस्मात्। तद् विमृश्यम्।

ᶠ) तथा> √तथा नथा भवति किवन्त। सत कृद्-गते पुन क्रिरि तथा- इति प्रति भवति। तस्य तत नञ्-पूर्वे नञ्-स्वर (पा ६, २, २) इतीवाऽनुदयान मा भ्यात्परे। अर्थान्तमरेदय एताऽभिप्रायो भवति। वेद्र सावे BI सटि यत्र तथा <√तद्+लुङ् मपु१ इत्येव कौवि व्याचष्ट इत्युक भवति। अस्मिन् कल्पे माङ्-योगेऽडागमाऽभावश्च 'तिङ्ङतिङ' (पा ८, १, २८) इति निघातश्च द्र।

ᵍ) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <√तन्द् यद्र। दि१सद् –न्द्रम् इत्य् अन्वये किंवि द्र।

ʰ) सत्व नापूटि द्र। अत्राम्नायवचन देव तप्यमानस्याऽपि तापाऽभावाभिप्रायऽऽशीरभिप्रेता स्यात्। परि कप्र पार्यकयवचन 'अत' इति पदम्यन्तेनाऽभिसम्बद्ध। W स्व यथामना सन् पाठविकृतिं शङ्कमान 'परि चेद् अतप्या' इत्येव परि √तपेर् लुङि रूप वष्टि। तत्र 'अवहा' इति दीर्घाऽऽद्यरवत्पाठ प्रदर्शयन् क्वचिद् मूलो साद्यमपि प्रोद्भूक भवेद् (तु पाण्टु यपि)। 'तपाच् परोरप्यतः' सन्नुदृक्षमन् अत्र' इत्यत्र चमत्कारोऽऽधिक्यस्य तु समाम्नानाद् यति एव सार्थयवी मौलिकी धुति स्यादिति मत भवति।

†अतस तनू[a]- -नू ऋ ९, ८३,१, शौ १, ५६५, २, २०५, जै १, ५७,१०, ३, २०,९

अ तप्यमा(न→)ना[b]- -ने ऋ १, १८५,४

?अ-तमत्[c]- -मत् पै १०, ६ १०

अतमान- √अत् यद्र

अ-तमेरु[d]- रु मा १, २३[2] का १, ८,४[2]

अ-तवीयस्[e]- -यान् तै २,२, १२,५

†अ-तव्यस्[e]- -व्यान् ऋ ५, ३३,१, ७, १००, ५, मै ४, १०, १, काठ ६, १०, शौ ७, ९७६, जै ४,२३, ६

अ-तस्(→) ५अ (<एतद्-) यद्र

अतस, सी, ?√अंतस, ?अतसि, अतसाय्य- √अत् यद्र

अ तस्कर[f]- -रम् शौ १२, १ ४७

अति ऋ १, १३५, ६[2] १४१, ११ १४३, ३ २, ०८,१ ३, ९,४[2] १०,७[h], ६,१०,५[i] [१६, ०[j] (४५,२०)] १८,७[k], ७, ३३,[?] ८२,१[l] ८ १, ३३[m], २, ३४[n],

a) बस पूप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

b) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप <√तप् यद्र ।

c) सदिग्ध पा । उप <√तम् यद्र ।

d) सस्व एपूटि द्र । उप √तम्+एरु प्र उस (पा ३,३,१)।

e) उप <√तु यद्र । शेष नापू द्र ।

f) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप यद्र ।

g) 'यथा सूरो मिहम् अति यथा स्यात्तथा निस्तनुयात् तथा वयमपि विप्रान् अति यथा स्यात्तथा निस्तनुयाम' इति मन्त्रस्वारस्ये कप्र द्र । यद्वा 'यथा सूर अति (तराम्) मिह निस्तनुयात्तथा वयमपि विप्रान् अति (तरा) निस्तनुयाम' इत्यथ अव्य क्रिवि द्र । एव चान्वये सुलभे सत्यपीचाम् अतिनिष्टतन्यु इति ग्रुप मृगत्वप्रलक्षणस्वरायामाग्रहोऽप्रशस्त द्र (तु GW MW) एव निस्√तन्>निष्टतन्युर इति यद्र ।

h) यत्तु GW पूर्वव्याख्यानेन गतित्वेन योगमैच्छन् तन्मन्दमिव भवति । अतिविरातनाऽऽत्मिकया पिण्डीभूतया क्रिययाऽग्रे कर्तृतया सबन्धे सभवत्यपि स्त्रिया कर्मीभूयिनाना तयाऽकर्मिकया क्रियया सबन्धस्याऽसभाव्यमानत्वात् तदशेनाऽतिक्रमणमात्रेण तत्सबन्धस्य स्फुटत्वाच्च । अत कप्र योग इत्येव साधीयो भवति । तेन कर्तृकर्मणोर् उभयसबन्धयोर् यथायथ सुसाधत्वात् ।

i) 'अति अभिसृमन्ति' इति गुपमृग्ये योग इति मा । तन्न । अनेथाऽभेथोभयोरपि पृथगन्वयशीलत्वात् तथात्व एव न श्रुतिस्वारस्यवर्तीने । पन्थाऽभावोऽभेदसमर्गानिरन्वे शास्त्रो भवदित्युक्तचरम् ।

j) विद्वार्थिवरदायानिक्रमणकर्तृ स्वर द्र धनक्रियाया अ स्वनिदारानक्रियाया कर्मभावो विवादिनो भवति । अन्ये नन्यरमुगगक्रियाभिसगोऽत्र चरितार्थयितु शक्य ।

k) अनोत्तराऽऽख्यातेनोपसर्गतया योग यत् सा अन्ये चाहुस्तन्न । तथात्वे गतिद्वये प्रथमगतिनिघातेन भाव्यम् । लक्षणेन लक्ष्यानुविधायिना भाव्यमिति कृत्वोक्तलक्षणस्य क्वाचित्कोऽपवादोऽप्यनुज्ञेय इति चत् । सत्य, गत्यन्तराऽभवे यथोक्त तथैव कर्तव्यम् । इह त्व न्वयस्याऽपरस्य सुलभत्वादपर्थस्तादृश प्रयास स्यात् । कोऽसावपरोऽन्वय इति चेद्, उच्यते । अतिर् अत्र कप्र । 'मानुषाणा जनिम (=जनिमानि) अति अतिक्रम्य यथा स्यात् तथा (क्रिवि) इन्द्रो मज्मनाऽस यैन च नाम्ना (अन्यत्र देवाना जनिमस्त्व् इत्यर्थ) प्रमर्त्ते प्रसृतो बभूव' इत्याकारकेऽन्वयेऽतिक्रमणात्मकस्य कर्मणमतिरिच्याऽन्यत्र प्रसरणाऽऽत्मकस्याप्यर्थस्य सद्भाव विशेष द्र ।

l) 'अति वनुष्मुति' इत्येव गतित्वमुग्र सा च व च (वैतु PW प्रमृ)।

m) यदत्र सा तमनुसर्त्तारश्च प्रायोऽथावाँच 'अति दासत्' इत्युपसृग्य क्रियामाहुस्तन्न । प्रायोगरामस्य दानस्तुतावेनच् छून्यते यथाऽन्यकर्तृक-दानमानामतिक्रम्य तत्कर्तृक दान प्रवर्तत इति । 'अन्यान्' इति कर्म पदमतिक्रमणक्रियाया विषयतामापत्तुमर्हति न त्वतिदान क्रियाया । आसङ्गो ह्यन्यान् सकलान् दातॄनतिक्रम्य ततोऽन्येभ्यो दानपात्रेभ्य एव ददाति । अनया विधया सत्यप्यत्रातिदानस्य प्रासङ्गिकत्वे तस्य सामान्याश्रुतेश्च तदवयवभूताया अतिक्रमण क्रियाया कर्मपदस्य विस्पष्टश्रुतश्च पूर्वपदीभाववशाद् गौणीभूतादतिक्रमणार्थात् कर्मप्रवचनीयतया प्रयोगोऽत्र मुख्य एवातिक्रमणार्थ साधीयनिति प्रतिभाति ।

n) 'विश्वा' इति द्वितीय-पादस्थ पदम् 'एतानि' इत्यनेन प्रथमपादस्थेन पदेन सामानाधिकरण्येन निनीषु सा अति=आतिशयिन इत्यत्र व्याचष्टे । तदसाधिर भवति । अनेन तत्सजातीयानामपरेषा च शब्दाना यथास्व विशेषणतया प्रयोगानर्हत्वात् । यदपि GW 'अतिशब्दु' इति योगमाह सदप्यालक्षण भवति । सद्भाग निर्

-४, ३ª, ६२, २ⁱ, ९, ८, ५, ११, ६ १७, ५ ६३, ४ᶜ, ८६, ३१ᵈ, ४७ᵉ, १०, ३३, ९, ४४, १ᶠ, ७१, १, ७७, २, ८६, २ ९३, ६, १०६, ४, ५ᵍ, ६ᵍ, ७, खि २, १४, ९ ', ७, ३, ७, ३, १, १०, १, मा १०, १७, क्रा ११, ६, १, तै १, ८, ११, १, १४, २, २, २, ९, २ᵍ, १०, २, ४, १२, ४ʰ, ५ʰ, ७ʰ, ५, ४, ४¶, १२, २ⁱ, ४, २, ११, १ⁱ, ', १, ५, ५ⁱ, १०, ३ᵏ, ७, २, ३, ६, १¶, ¶७, २, ७, ४, ५, मै १, ८, ६²¶, २, ५, १¶, ६, ११, ३, -, ', ५, १, ३, ४, ५, ६, ८ʲ, १२, ४ⁱ, १३, ८, काठ १०, १०, १२, ५ १५, ७,

निघाताभावे (पा ८,१,६६) 'तिङि चोदात्तवति' (पा ८,१,७१) इति गतित्वे सत्य् अतिना निहतेन हि भाव्यम् । तर्हि गाउत्र गतिरिति चेन् । उक्तपूर्वति । कासाविति । विश्वा (=विश्वानि) अति (=अतिशयितो यथा स्यात् तथा) इत्येवमेतद् अवान्तरवाक्य सन् क्रिवि भवेदिति । इन्द्रस्य विश्वातिशायित्वभावेऽो मन्त्रस्य स्वारस्यात् तस्य च प्रकारान्तरेण दु मधन्वाद् गतीयितुमिष्टस्याऽनेद् गतीतत्व विरहस्य गलन्तराऽभाव इति यावन् ।

ª) 'अति दाशति' इत्युपसर्गभावमपरे वदन्ति । तथात्वे मघोनामतिदाशनकर्मताऽऽपद्येन । न चेगाऽऽपत्तिरिति वाच्यम् । अन्यथा वान् । तथाहि मघवान इह दाशन-कर्तृतया न तु दाशन-सम्प्रदानतया श्राव्यन्ते । किन्तत इत्युच्यते । तत एतदेवाऽऽगच्छति यदत्र सर्वेषामिन्द्रभिन्नाना दातृणामपेक्षयेन्द्रस्य दान गरीय इत्येतदर्थस्य विवक्षितत्वान् तेषा सर्वेषामिन्द्रभिन्नाना दातृणामतिक्रमणक्रियाया एव न तु पराभिप्रेताऽतिदाशनक्रियाया कर्मता स्यादिति । तेन चाऽत्रे प्राधान्येन निर्देशस्याऽपेक्षितत्वाद् गति वेनोपसर्जनीभावो नाऽऽदरणीय इति तत्त्व द्र ।

ᵇ) सा वर्णद्वयेन व्याचक्षाण प्रथमे वर्गकेऽतिं गतिमाह । तन्न । तथात्वे हि गतेर्गतौ निघातोऽभविष्यत् (पा ८,१,७०) । अपर च । प्रवर्धन नामाऽर्थमिन्न क्रिया भवति । तत्कर्तृ श्रुतिगोचरकर्मीभूतपदार्थान्तराऽतिक्रमण-कर्तुश्च समानत्वेऽप्युक्तपदार्थान्तरजातस्याऽतिवर्धनक्रियाया कर्मीभावस्याऽनभिप्रेतत्वाद् उपसर्गत्वेनाऽकर्मकाऽऽख्यातस्य सकर्मकत्व स्याद् इत्यपि वक्तुमसुलभ द्र । अतोऽत्रे कप्र अन्वये तदर्थेन न कर्मीभूतपदार्थे गतिगती भाव्य क्रिवि वाक्येऽन्वयो द्र । अनया दिशैव GW अप्यत्र गतित्वमुपानुपेक्ष्य । एवावधानु गतिद्वयाभासवतीषु श्रुतिषु सर्वत्रैवमेवाऽन्यादद कप्र गति प्रतिरूपकमात्र मत्वरान्न भवेयुरिति यथायथ न्यायमामान्य परिलोच्यतव्यम् इति दिक् ।

ᶜ) 'अभि' इतीव मा पपाठति सम्भाव्यते ।

ᵈ) एतेनाऽभिमरस्य प्रदाने वास्तुगुंगुरो मुन्द-

त्वेन मर्मर्पणमुचितमिति कृत्वाऽपेक्षितार्थवचन कप्र द्र । गतित्वेन ममस्तक्रियाङ्गतामस्य प्रतिपिपादयिषुस्ततोऽतिक्रमणस्य प्राधान्येन सप्रत्यय च तिरोदिधापयिषु सा चिन्त्य । यथाकथमपि गतित्वपक्षेऽभ्युपगम्यमानेऽपि 'प्राप्येति' इयेत व्याचक्षाणोऽसौ विपर्यस्त-पदक्रम द्र । सोमकर्तृकस्य प्रयाणस्य पवित्राऽतिक्रमणाऽनुवर्तित्व-स्वाभाव्याद् 'अतिप्रैति' इत्येव वक्तुमुचितत्वादिति दिक् ।

ᵉ) नापूगिदि यति न्यायत्वे सिद्धे गतिर्वा कप्र. वेयत्र चिन्त्यत्वमापन्न मा । यच्च स्व-व्याख्यान इह 'प्र' इत्युपसर्गस्य समावेशमेव न करोति तत् प्रत्यसौ भूयश्चोद्य इति विशेषस्तु द्र ।

ᶠ) 'अति (=अत्यन्तम्) प्रवक्षाण' इत्येव पृथग अव्यय स्यादित्येक कल्प ।'अति(कामश्च)'''प्रवक्षाणश्च' इत्यर्थाऽनुगमाद् अति प्र√वक्ष् इति सुपसर्गि स्यादिति द्वितीय कल्प । 'विश्वा सुहासि ''प्रवक्षाण (तान्य्) अति (कम्य) आयातु' इत्येवम् अति-आ√या इत्येषा सुपसृष्टि स्यादिति तृतीय कल्प । तदेव श्रूयमाणपदसमावितविकल्प-सुभिक्षे सत् सा अति (-गाच्छतीति शेष) इ याक्षेपान्तर वाचमुद्देशत, तद् अन्यथा-सिद्ध मन्त्रस्वारस्यविरुद्ध च द्र ।

ᵍ) अत्यन्त वाऽतिक्रमण वा यथा स्यात्तथेति प्र√युनेर् विशेषणतायामव्ययतया प्रयोग द्र । परकृताऽभिचाराऽपेक्षया चाऽय कप्र अस्ति । तस्य च कर्मणो गम्यत्वाद् अनेर् अव्ययत्व न तु कर्मप्रवचनीयत्वमुक्त भवतीति विवेक द्र ।

ʰ) तु मै २,४,३ⁱ इत्यत्र समानप्रकरणे 'अति' इति 'प्र' इति चोपसर्गद्वययुक्तमुत्तरमाख्यात श्राविन भवति । अत एव तत्र प्रथमो गतिर्निहत (तु पा ८,१,७०) । एव तु प्र√यम्→यच्छ इत्यत्र सस्व नि ।

ⁱ) अत्याऽतिक्रमणे द्योत्यत्वात् कप्र भवति । गतित्वेन संबध्यति दुर् मा पदस्य √मिद्=√मिह् इता वाभिऽप्रेति तद् भ्रान्त्मिव द्र. ।

ʲ) 'अति-दीप्यन्ते' इति यदत्रोपसृष्ट क्रियेति केषाञ्चित्सनिप्रायो भवति । तत्र । परिधिस्थान दक्षम्बतीयाऽ'-

१९, ३¶, १०², १३, २०, १४†, क ¶३०, १, ८², ४८, ४, †कौ १, १००, २, ५३२, †जै १, ११, ४, ३, ४१, ८, शौ ४, ३४, ४, ८, ५, ९, १८, १, ३८ª, †२०, ९४, १ᵇ, १०७, १३, १२६, २, १२७, ७६, पै ४, २७, ६ᶜ, ५, ३१, ६², †३९, ४, ५², ६², ७, ६, २२, ४, १५², २०, १३, ५, १४, १६, २७, ९

अ॒ति√– ऋ ६, ६१, ९ᵈ

अति√काश्

अ(ति>)ती-काश॑°– -शा तै ६, १, १, ४, पै ४, ४०, ३, -शात् तै १, २, २, २, मै १, २, २, काठ २, ३, क १, १५, -शान् तै ६, १, १, १¶

अ॒ति कु(कृ)ल्व॑ᶠ– ल्वम् मा ३०, २२, का ३४, ४, ४

अति√कृ, अतिकरोति तै ६, ६, २, १¶, †अवि॒ᵍ··· चकृम>मा ऋ १०, १२, ५, शौ १८, १, ३३

?अतिकृत्वम्ʰ पै १, ५५, ४

अ॒ति कृ॒श॑ⁱ– -शम् मा ३०, २२, का ३४, ४, ४

अ॒ति कृ॒ष्ण॑ⁱ– -ष्णम् मा ३०, २२ का ३४, ४, ४

अति√क्रम्>क्राम्, ¶अ॒तिक्रामति तै ७, २, ७, १, मै १, ५, ११ ३, ८, १, ४, १, १४, काठ ६, ४, ८, ८, ३०, ३ क ४, ३, ७, २ ४६, ६ ¶अ॒ति क्रामति तै २, ४, १, ४ काठ ७, ९, १०, ७, क ५, ८, अतिक्रामामि पै ९, २२, २६ अ॒ति क्रामामि तै ३, ५, ३, १, अ॒ति क्राम शौ २, ११, १–५, पै १, ५७, ५ ¶अ॒त्यक्रामत् तै ६, २, ४, २ मै ३, ८, ३, काठ ८, ५, २५, २, क ७, १, ३८, ५, ¶अति अक्रामत् काठ ६, ६, क ४, ५ अ॒ति क्रामेत् मै १, ६, ८, अ॒तिक्रामेम ऋ १, १०५, ६ अ॒त्यक्रमीत् ऋ ९, ६९, ४, खि ४, ९, ४, तै ७, ७, २४, १, ६, २, ४, ९¶, काठ २५, ७¶, क ३८, ५¶ †कौ २, ७२२, †जै ३, ५९, १४, अ॒ति अक्रमीत् ऋ ९, ४५, ४ ¶मै १, ६, ७ १०, १७, †अ॒ति अक्रमु ऋ १०, ९७, १०, मा १२, ८४ का १३, ६, १० तै ४, २, ६, ३ मै २ ७, १३ ४, १४ ६† काठ १६ १३, क २५, ४ पै ११, ६, ११ अतिक्रमिष्म ऋ १, १८२, ३

अति क्र॒मे॑ʲ क १, १०५, १६

¶अति क्र॒म्य॑ᵏ तै ६, २, ३, ३, मै १ १०, १८, ३, ८, १, काठ ३६, १ ३६, १२ क ३८ ४ पै १४, ३, २७६ [°क्रम्य अन°]

१¶अ॒ति क्रा॒न्त॑ˡ– -न्त काठ ७ ९ १०, ७, २०, ६², २१, ७, ४², २२, १०², ३१, ११, क ३१, ८² १७ १९², ३५, ४², ४७, ११ -न्ता काठ २१, ४, क ३१, १९

२अति क्रा॒न्त॑ᵐ– -न्त खि २, १४, ५.

ममणार्थस्य प्रश्नस्य विवक्षितत्वात्। तथाविधा च विवक्षा प्राधान्येन कत्र एवावेद निर्दिष्टे सुसाधा द्र। इहाऽतिक्रमणक्रियाया विषयस्य दानकर्तृसम्प्रदानोभय विलक्षणतयाऽतिकान्तमावगमनद्वारा निर्दि अन्वये द्र।

ᵃ) ऋ ८, २४, २ गति द्र।

ᵇ) ऋ १०, ४४, १ गति द्र।

ᶜ) सुश ? इति चिह्न नोपेद्यते। अत एतन्यत इति पदेन कत्र अन्वयस्य सुसाधतरत्वात्। न च अभीहि इति घोष गुणचो वाच्य। अम्राराजन्यवच्चैव समास्दा- भिन्नेनामिविहितिभावाऽभिहिद्दिमाग्रस्य समानगम्यतया गुणनेरित्यर्थ।

ᵈ) यर्थेन √नी इत्यस्य वा √भाति इत्यस्य वा मानुपिरस्य क्रियापदस्याऽऽपेर सुस्म द्र।

ᵉ) नाम उप यम्नेन कृति पाथादिस्वर पूर्व म शौ (वह. पा ६, २, १४४, ३, ११३)।

ᶠ) मा ह्रस्व, का. दीर्घ इति विशेष द्र। प्राग अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २)।

ᵍ) 'घृतम्' इत्येतेन पदेनैकपद्यमिच्छन् सा स्वरे चोद्या भवेत्।

ʰ) विकृत पा। 'इत किल त्वम्' इत्याकारकस्य मूलत पदनयस्य सतोऽस्य विकार स्यात् नु शौ १, ३४, ४।

ⁱ) प्राग अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २)। उप यद्र।

ʲ) नाम केवनन्त कृद्-उत्तरप्रस्व (पा ६, १, १९७, २, १३९)।

ᵏ) नाम ल्यबन्त-कृद्-उत्तरप्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

ˡ) प्राग अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २)। इह पूर्व प्रादित्वेऽपि नोपसर्गत्वम्। उप कर्त्रिया क्रियया साधन गम्यन्याभावात्। अत एव 'गतिरनन्तर' (पा ६, २, ४९) इति न प्रवर्तते। अत्र उप कर्तरि क्त। 'पूतम्' इति पदं च 'पूर्व.' इत्यनेनान्वित द्र इति दिक्। (तु त् 'अश्व पश्चात्' इति 'पूर्वेन महद्' इति च)।

ᵐ) नाम उप कर्तरि क्त। प्रवृद्धादित्वादन्तोदात्त (पा ६, २, १४७)।

अति-क्रामत्[a]– -मन्त. शौ १२, २, २८, २९ -मन्तम् काठ ८, ५ क ७, १
अतिक्रामन्ती[b]– -न्ती खि ५, १२, ७, शौ २०, १३१, ६
अति√कुश्
अति कुष्ट[c]– -ष्टाय मा ३०, २१ का ३४, १, ५
अति√क्षम्>क्षामि[d], अति··· क्षामत् शौ ७, ६५, १
अति√क्षर्, अतिक्षरन्ति ऋ ५, ६६, ५, अत्यक्षरत् मै २, ५, ७[3], अत्यक्षरन् ऋ ९, ६३, १५ अति अक्षा[e] ऋ ९, ४३, ५.
अति दि(प्र→)प्रा[f]– प्रा ते २, १ १, १९
अति√खन्
अति-खा (त→)ता[f]– -ता ते २ ६, ४, २६.
¶अति खे(य→)या– -या काठ २५, ४, क ३९, १.
अति√ख्या, अत्यख्यत् शौ १०, १०, १५ पै १६, १०८, ५, ।अतिख्य ऋ १, ४, ३ ८, २१ ९, कौ २, ४३९, तै ३, ३३, १३, शौ २०, ५७, ३, ६८, ३, अतिख्यतम् ऋ ८, २२, १४, ७३, १५
अति√गा, अति निगाति[g] ऋ ९, १४, ६
अतिगेष्म पै ५, ८ अत्य गात् मा २८, १०, का ३०, २, १, अति अगात् काठ ३६, ११, अति गा तै ३, २, ५, ४ अति अगाम् मा ५, ४० का ५, १०, २, तै १, ३, ५, १, ६, ३, ३, १, मै १, २, १४ ३, ९, २, काठ ३, ०, २६ ३ क २, ९
अति√गाह्, अतिगाहते ऋ ९, ६७, २०, ८६, २६, काठ २३, ६[3], अतिगाहेत क ठ २३, १ ।अति गाहेमहि ऋ २, [७, ३ (३, २७, ३)] काठ ३०, १०, क ४८, १२
अति√गुर्, अति जुगुर्यात् ऋ ३, १७३, २
?अ तिग्म[b]– -ग्मम् पै ५, २७, २
अति√ग्रह्
¶अति ग्राह्य – -ह्य काठ ३३, ४[2] -ह्या ते ४, ७, ७, २ ६ ६, ८, १[3], २[3], ७, ५, १, ६, मै १ ११, ९, ४, ७, ३[3], काठ १४, ९ २९ ७[4], ३०, ५, ७, ३३, ४[2], क ४७, ८[2], -ह्याणाम् तै ६, ६ ८, १, -ह्यान् काठ ३०, ७
¶अतिग्राह्य च्यु– -स्वम् ते ६, ६ ८, १
अति घ्नतम्, अति घ्न्य- अति √हन् द्र
अति√चर्, अति चराति मै ८, २, १ अति(चर)[k], (अति) चर पै ३, ३३, ६, ¶अत्य-चारन् काठ ८, ७[3] १३, ९ क ७, ४[1], अति···अचरन् मै २, १०, १०, काठ ३६, ५.
अति-चार(त्[a]→)न्ती[l]– -न्ती मै १, १०, १, काठ १३, २ ३६, ५
¶अति-चरितवै[m] मै १, १०, १, काठ ३६, ५
अति√चित>चिति, अति चित-येम ऋ ५, ३६, ९, अति चितयेम ऋ २, २, १०
अति√चृत्, अतिचृतामसि शौ ५, २८, १२, पै २, ५९, ११

a) गस समन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।
b) स्त्रियां डीप पित्त्वविधाने स्वरेऽविशेष । यद्यु खि मुना गतिस्वरो भवति तन् चिन्त्यम् । 'गतिकारक-' (पा ६, २, १३९) इति स्वरेण तद्-बाधात् ।
c) कर्मणि क्तान्तेऽन्तर्गतिस्वर (पा ६, २, ४९)।
d) 'अति' पृथग् अस्य इति √क्षै→क्षाम-→ √क्षामि इति च मा अभिप्रायात्। तद् यद्.।
e) मा गतिमनादादेव व्याचष्टे। तद् विस्पष्टेरेव स्यात्।
f) प्राग् अव्यय-पूर्वस्व (पा ६, २, २)। उप यद्.।
g) 'गच्छ' इति सन्निहितमुनश् कर्म परित्यज्य 'मधुम्' ज्याचक्षाण मा चिन्त्य ।
h) मद्विग्रहयन्त्ययम्भूत पा चिन्त्य द्र। बहु वा गाद् 'अति-ग्मम्' इति वा स्यात् चिन्त्यम् वा।
i) तस थयन्त-कृद् उपप्रस्व (पा ६, १, १८५ २, १३९)।
j) भावे स्व प्रत्ययम्तत्-स्वरश्च (पा ५, १, ११६)।
k) पूर्वाङ्गैर् मिहादिभिर्युक्तः (अतिचरणविषया-भावरितुमिष्टेभ्ययार्थ 'चर' इति चतुर् अतिना योजयित्वा पठ्यम् । तदनु तृतीय पादे 'दुरिता' इत्येतदनिष्टमा-मान्यवचन भवति । तेन पूर्ववद् अन्वयमिदं पूर्वा धाविन अति पुनरत्र 'चर' इत्यनेन योजयित्वा पाठ्य भवतीति दिक् । (तु अति√तृ> तर मै २, १२, ५, ० तर काठ १८, १६, इति च अति√सह्> सहस्व तै ४, १, ७, ३, महस्व मा २७, ६ का २९, १, ६ इति च यथैतन्-समासेऽन्वय द्र)।
l) स्त्रियां डीप पित्त्वविधाने स्वरेऽविशेष ।
m) सर्व [illegible] (पा ६, १, ५१)।

अति-च्-छन्दस्ᵃ- ¶न्द ¹ काठ ३८, १०, -न्दसम् मा २८,३४, का ३०,३, ११, तै ५, १,८,३¶, मै ३, १, ८¶, काठ २६, १¶, क ४१, ७¶, -न्दसा मा २८, ४१, का ३०, ४, ११, ¶तै ५, ३, १, ५, ·, ?, ६,१,६,४ᶜ, ¶मै ३, ७, ४, ४, ८, ५, ¶काठ २४, ५, २६, ४, ¶क ३७, ६, ४१, १, -न्दसे मा २४, १३, का २६, ३, ३, -न्दा मा २१, ··, का २३, ५, ११, ¶तै ४, ४, १२, ४, ५, २, १, ५ १, २ ३, ८, ४ᶜ, ६, १, १, ४ᶜ, मै ३, ७, ४¶, ११, ११, १६, ४, ४,८, ५¶, काठ २२, १४, २४, ५, क ३७, ६¶

अतिच्छन्दस्ᶜ- -याय तै ७,५,१४, १ मै ३ १२,१०, काठ४५,१०

अति√जन्

अति-जन्ᵈ- -नम् मै ४, ४,१,१०

अति√जि, अत्यजैषीत् शौ १४, २, ७४.

अति√जीव्

अति जीवᵉ- -त्र शौ ८, २, ·६, पै १६, ५, ६

अति जी(व्य→)व्या- -व्या पै १६, ५, ८

अति√ज्या>नि, अति जिनाति मै १, ८, ७¶

अति√तप्, अत्यतपत् शौ १३, ?, ४०, अतितप शौ १८, २,३६

अति√तृद्, अत्यतृणत्ᶠ शौ १९, ३२, ४, पै १२, ४, ४

अतिᵍ ··ततर्द शौ ७, ४१,१

अति तृण्णᵍ- -ण्णम् मा ३६, २, का ३६, १, २

अति√तृ

अति√तर्, अतितरनि पै २, २७, २, ¹अति···तरामसि ऋ ७, ३२, २७, कौ २, ८०७ जै ४, ३०, ७, शौ २०, ७९, २, ²अतितर ʰ पै ७, ११, ४ अति तरन्तु पै १६, ५१, ६ अतितर पै २, ८६, ३, ५ अति (तर) (अति) तरᶦ मै २,१६,५ अतिᶦ(तर), (अति) तरᶦ काठ १८,१६ᶦ, क२९,४, शौ २,६,५, अति तर पै२,८९,२ अतितरामि शौ ४,३५,१-६, अति अतरत् शौ ४, ३५, २ ¹अति तरेम ऋ ३, २७, ३, तै १,२,२,· मै ४, ११, २ ¹अति तरेम ऋ ८, ४२,३, मै १,२,२, काठ ४०,१४, क १,१५, तै ४,१,१

अति√तर(तना), अतितरथ पै २, ८६, १

अति√तृ, अनितरतिᵏ शौ १९, ३६, २

ᵃ) प्राम अव्ययपूर्वप्रम्व (पा ६, २, २)। उप यद्र।

ᵇ) शाखान्तरेषु सर्वत्र काठ अन्यत्र सर्वत्राऽऽज्ञीवत्त-र्शनाद् इदम् सुपा चिन्त्यो भवति (तु नाउउ ह)।

ᶜ) इदमर्थे अण् (पा ४, ३, १२०)। प्रत्ययस्वर।

ᵈ) यप रूप भावे घञ्। थाथादि-स्वरो वृद्धय-भावश्च (पा ६, २, १४४, ७, ३,३५)। यद्वा प्र॰स उप जन्- इति निपात शब्द। तथापि 'अनेर्धातुलोपे' (पावा ६, २, १९१) इत्यन्तोदात्त।

ᵉ) समासस्य स्वरार्थ च तु अति चत् इत्यस्य ?ि उप कर्तर्यु अच् प्र इति विशयस्तु द्र।

ᶠ) 'अत्यतृण' इति मा पपाठ।

ᵍ) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

ʰ) 'तमन् कामयाम्नेऽस्मोऽतितरो मरुत्मि' इत्येव मूल्य शत उतरार्धस्य विकारमन्य सुपा निनदो शोधमारभ इति समासेन (तु नपूम चरम पाद, ¹काम्यालोनो, ¹मिरत्र- इत्यपरत्रे ¹ि च)। ¹श्य यन्नरद्वयेनोन इव मवत् पाराऽपि सुपर द्र।

ᶦ) सम शाखाभेदेन स्वरभेद सुवच। मथाहि, मै भस्यन्त मस्वर भवति। शौ प सदैव निरतमित्ति विवक। शौ अपि निघात एकेषा मूलकोशानामभिमतो नैकेषामित्यपरो विवेक। तदत्र कतरो कतरोपपतिरिति विचार। 'हि च' (पा ८, १, ३४) इति हिना योगे तिङन्त न निहन्येतेति मै निघाताभावे पूर्वोपपत्ति। पूर्वसूत्राद् 'अप्रातिलोम्ये' इत्यस्यानुवृत्तेर् अत्र हेद् अत्र धारणार्थत्वान् तस्य च प्रातिलोम्य भिन्नत्वाद् हि-योगे न निघात इति यावत्। अथ विद-दुरिताऽतितरणार्थसुयो ज्यमानत्वाद् अस्मेरतेन तदूर्गति कर्माऽसर्व विशेषसुपे नैव कियेतनगामिति अत्राऽसमर्थवचन इति कृत्वा प्राति-लोम्य-विषयस्य सद्भावादत्र पूर्वोक्तस्य सूत्रस्य प्रत्युदा-हरणविषयता द्र। असावेव चाऽपरोपपत्ति शौ पाठिक निघाते वाच्येति दिक्।(तु 'अति√चर>···चर'इति)।

ᶨ) SIM भर्ति कत्र थाह। तच् चिन्त्यम्। पूर्वार्धे निहादीना पार्थक्येन निर्दिष्टानामनुसारेण मामा न्येन तस्या एवाऽनितरणक्रियाया विपरीमावविनमन्तेन विदशा दुरिता इत्येव प्राविनत्वात् मेकोत्सदृशा क्रियाऽ-वरमत्र पुनरुयादेयेति तत्वम्। अनुप्रयुक्तस्य√तृ इ परस्याऽभीप्साऽतितरणार्थेऽशक्तत्वादिति भाव।

ᵏ) इत्युच शाखेति विकरणद्वयमाह मा। मरोऽखशा लेट्द् अडागम सुवचनर द्र।

अति√तुर्, अति °तुतुर्याम ऋ ५, ४५, ११
अति तारिषत् ऋ ८, १५, १४, अति °अतारीत् शौ १३, २, ३४, २०, १०७, १३, अति अतारिम ऋ ८, १३, २१
अति√तारि, अति °तारयति नि ४, २, ८
अति-तर^a^– -रः पै २, ८९, १, ३, ५.
अति-ता(र्य→)र्या^b^– -र्या शौ ८, २, २७
ᶲअति तिर्विर्मं^c^– -र्वाम ऋ १, ३६, ७
अतिथि- °ग्व, °पति, अतिथिन् √अत् द्र
अति√दघ्^d^, अतिधक् ऋ [२,११, २१, १५, १०, १६, ९, १७, ९, १८, ९, १५, ९, २०, ९]
अतिधक्षम् ऋ १, १८०, ४
अति√दम्भ्, म्भ
अति-दम्भ– अन्°
अतिदम्भ^f^– -म्भ पै १६, ७२, ५.
अति√दस्>दासि, अतिदासय पै १६, १४६, २^e^
¶अति√दह्, अत्यदहत् तै ७, २, ५, २, १०, ३
अतिधक्ष्यति तै ७, ५, २, ४, अतिधक्ष्यति मै ३, २, ४, ६, ८, काठ ८, २, क ६, ७, अति धक्ष्यति तै ५, ५, २, ३, मै १, ६, ३, अतिधाक् तै १, १, ८, १
अति-दह्म(न→)ना^h^– -ना तै ५, ५, २, ३
अति-दाह^i^– -हात् तै ५, २, ५, २, १०, २, काठ २०, ३, ९, क ३१, ५, ११ [°दाह- अन्°]
अति√दा, अतिदद्यात्^j^ मैं ४, ६, ८^e^
?अति√दाश्^k^
अति√दिव्
अति-दीवन्^l^– -वा †शौ ७, ५०, ६, २०, ८९, ९.
अति-दीव्य>व्या^m^ ऋ १०, ४०, ९
अति दिश्– -दिशः पै १६, ९९, ७
अति-दीर्घ^n^– -र्घम् मा ३०, ११, का ३४, ४, ४.
अति-दूर– -रम् पै २, २४, १-५, -रे काठ ८, १०, क ७, ६
अति√दृश्
अति दृश्न– अन्°
अतिद्भुत– अन्°
अति√द्रु, अतिद्रव ऋ १०, १४, १०,

^a^) गस कर्तरि अच् प्र (पा ३, १, १३४)।
^b^) गस ण्यदन्त-कृद्-उपपस्व (पा ६, २, १३६)।
^c^) सस्व नाप् द्र। उप लिट् क्वसु। तरणेऽतिक्रमणार्थस्य स्वरूपेण एव विद्यमानत्वात् तदर्थातिशय इह गत्यर्थ इति कृत्वा मा तमर्थमाह।
^d^) अत्र प्रकरणे √दघ् (निघ २, १४, या १, ९) इति निदर्शोऽयांकृत्वाभियुक्तानुमारेण द्र। √दह् इत्यस्य दानार्थे या कल्पयाऽयं। यत्तु त निरनुस्वारत्याया पठमिव मुद्रापितस्तत्र भाष्यकर्तुरपराधः स्यात्। एव यद् या १, ७ इत्यत्र एव अति तान्दमिव पाठमभिप्रेयमान इव भवति तथापि तन्मुद्रणासक्तुंरेवापराधः स्यात्।
^e^) मयु१ इति आर्षो या प्रभ, प्रयु१ इत्यर्थाय इति विकः। प्रथम कल्प वाकबलतुण्य मन्त्रगीतराध भवति। उत्तर कल्प तु नियकत्वं यागेऽपि विवक्षितम द्र।
^f^) प्रतदिवाद् स्वार्थे अण् प्र (पा ५, ४, ३८)।
^g^) तु शौ १०, ५, ५७ यत्र उपेतित्यन्त्यापूर्वाऽऽम्या लघुनिर् भवति।
^h^) कर्मणि शानजन्त-कृद् उपपस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।
^i^) गस घञन्त इति धाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।
^j^) यत्र प्रक्रियाऽन्तरगाद्गर्भस्य समासेन विवक्षितत्वाद् अतिक्रमणार्थविशेषस्य गम्यमानत्वाद् आख्यातायन च विभक्तीभावेन प्रदर्शितत्वाद् अतेः गतित्व मुख्यमिव भवति। यत्रान्यथा तत्र नैवमिति अति इत्यस्य √दा>दामत् इत्यस्य च कृते ऋ ८, १, ३२ इति द्र।
^k^) पराभिप्रायानुवादः द्र। अति इति यत्र यथा भवति तथा ऋ ६, १६, २०; ८, २४, २, शौ १८, १, ३८। इत्यत्र टि द्र। एवं √दाश्>दाशसि इत्यस्य कृते ऋ ८, २४, २, शौ १८, १, ३८। इति द्र। दाशत् इत्येदर्थे च ऋ ६, १६, २० इति द्र।
^l^) प्राम अव्ययपूर्वपस्व (पा ६, २, २)। यद्वित् मा गस इति कृत्वा अति√दिव् इत्यत कृत्-प्रत्ययमुपादेयं, तत्र तदामिव भवत्। तथन्ते हि गत्युत्तरकृत्-प्रस्व भाक्षम् (पा ६, २, १३९)। यत्र खलु गत्यर्थधात्वर्थयो समभिव्याहृतयोरिव समीर समभिव्याहृतिदर्शिनो भवति तत्रैव गस गत्युत्तरकृत्-प्रस्व च भवति। यत्र तावद् धात्वर्थमात्रस्य नर्मभूतस्य गत प्रायर्थविशेषैर् अनुरञ्जनमिष्यते तत्र प्राम पूर्वपस्व न द्र इत्येतस्यास्य. यदिदं स्वरानुगमात् गुनमनुमानो विवेक सर्वत्र मत्याभिर् यथायथमनुसंधेय। बाहुल्य पाभ नाडीर द्र।
^m^) गस इत्यन्त-कृद्-उपपस्व (पा ६, १, १९३; २, १३९)।
^n^) प्राम अव्ययपूर्वपस्व (पा ६, २, २)। उत्र वद

शौ १०, ९, ८, ९, १८, ९, ११†, पै १६, १३६,८,९

अति-द्रवं[a]– -वात् माठ २७, ७ [°द्रव अन्°]

अति-द्रुत[b]– -त मा १९, ३[c], का २१, १, ३[c], तै १, ८, २१,१[c], मै ३, ११, ७, काठ १२, ९[c], शौ ६,५१,१[c], -तस्य काठ १०, ५ [°द्रुत- अन्°]

अति√धा

अति हित[b]– -तम् ऋ १०, १८१, २, शौ ७,५५,३, १८,१,२६

अति√धाव्, †अति धावति ऋ ९, ३, २, शौ २, ६११, जै ३,४९,५, अतिधावत शौ ५, ८,४, पै ७, १८, ४

अति√ध्वस्, अतिध्वसन्[d] ऋ ८, ५५, ५, खि ३, ७, ५

अति√निद्>नेद्, अतिनेदन्ति, अति नेदन्ति तै १, ६, ८, १, मै १, ४, १०, काठ ३२, ७, अत्यनेदत् मै ३, १०, ४

अति-नद– अन्°

अति√नी, ¶अतिनयति काठ २६, १[e], क ४०,५[e], अति नयति शौ १,४२६‡ †अति नयन्ति ऋ १०, १२६,१, जै १,४१,८, पै ५, ३९, १, अति नयसि ऋ ६, ४५, ६, अति नयथ ऋ १०,६३,१३, अति... नयाति शौ ३, ११, ३, २०, ९६, ८‡ पै १,६२,३, अति नय ऋ १, ४२,७,१०,१३३,६, अत्यनयन् पै १४, १,९, अति...अनयन् मा १०,१, का ११,२,१, तै १, ८,११,१, काठ १५,६, अति अनयन् मै २,६,८, ¶अतिनयेत् काठ ३५, १६, क ४८, १४ अति ...नेषत् तै ५,७,२,१, शौ ६, ११०,९, पै ५,६,६, †अति नेथ ऋ १०,१२६,२, पै ५, ३९, २, अत्यनैत्, अत्यनैषम् मै १, ८, ७[e]¶

¶अति-नीय[g] मै ३, ६, ६[e]

०अति नेतृ[h]– -तार ऋ १०,

a) गस उप भावे अप्। थाथादि-स्वर (पा६,२,१४४)।

b) कर्मणि निष्ठायामनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)।

c) 'अति द्रुत' इति सुपा पपा च चिन्त्यौ। सा तु समस्तमेवाह। सस्थ अति-द्रुत- इति पाभे यद्र ।

d) अनेकस्य चकारस्य लोप । उत्तरत्र चन् इत्यत्र च इति न् इति च पदद्वय द्र। तथा च सति अतिध्वसन् इत्यस्य क्रियाया नियाताभाव (पा ८, १, ६३)। ननु तत्र प्रथमाया क्रियाया विषय (पा ८, १, ५९) प्रकृते चैकैवाद्वितीया क्रियोपलभ्यते इति चेत्। सत्यम्। एका क्रियोपलभ्यतेऽपरा च गम्यते। चक्षुष च सनुशे न (भवन्ति) इत्याद्येपस्य सुग्भ-वादितयर्थ । तां गन्यमाना किल क्रियामपेक्ष्यैव प्रथमा क्रिया निष्ठत्यूह निघाताभावता स्यादिति किंतु वक्तव्यम्। ननु (पा ८,१,५७) इत्यनोत्तरवर्ति-चन-योगे तिङो निघाताभावस्य शिष्टत्वात् कथमसौ गस्ल पन्था नाभिनन्दित इति चेच् चोदनाया पुन प्रसनिरसतदुच्यते। प्रथम तावच् चन् इत्यस्येह तिङ नास्त्येव याग । चक्षुष इति पदेन तस्य व्यवधानस्यात्। अयच। गतिपूर्वयात्र तिङ् वर्तते तत्र च गतित्वविशेषण प्रादादि। अनो नाव तस्याग्नविषय इति सक्षेप । अय च धातु वा-विकरणो विकरणस्वरः पाणिनीय च् शप्-विकरणाद् धातुस्वराद् भिन्न द्र। यथ च नुम्मध्यो √ध्वंस् इति वेद-संहिताभ्या ब्राह्मणादि-वाङ्मय गोचर इत्यादिनियतो √ध्वस् इति ।

e) पृथिव्या उपरि नेतव्यमिति कृत्वा पूर्वस्मिन् वाक्य अति√नी इति श्रूयते। उत्तरस्मे च वाक्ये तु नयिष्यते मध्यतो नेयमिति कृत्वा अपि√नी इति श्रूयत इत्येव यथा श्रुति विवेक सुगम द्र (वैतु उभयत्रोपरिभाव-वैशिष्ट्यो नयनक्रियायास्तन्मात्रिक पाभे क ४०, ५, सटि च)।

f) अद्भिर्निमित्तभूताभिर् देवा इन्द्र तथा समर्थयन्ति यथासौ शत्रून् अतिगच्छती यर्थस्य अतिस्वारस्यसंगतेर् उ अन्यथावादित्वशङ्कया हेय म चाऽतर गतित्व विग्रहमनुवदन् ग्राह्य इति विवेकस्त्वदृत्तदृष्टीना सुग्भ स्यात्।

g) गस ल्यबन्त कृद्-उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)।

h) गस उप कर्तरि तृन्। कृद्-उपप्रस्व (पा६,१,१९७, २,१३९)। देवा अस्मान् दुरितानि द्विषथातिनयन्त्व् इत्याकारकस्या वयस्य श्रुतिस्वारस्यसवादित्वात् सुलभ च द्र। यत्त्विह सा 'दुरिता ''अस्मान् अतिनयन्तु' इत्याह। तत्र दुरितान्य् अतिनयनस्य प्रधान कर्मतास्मान् इत्येतदाकारक सन्देहोपि जायेत। तत्र विपरीता प्रतीतिर्माभूद् दुरिता-येव प्रधानकर्मतयाऽतिनीयेरन्नित्यत्र तस्यैवोत्तरपाठस्य द्विह् विषयस्य विनिगमकत्वात्। यत्तु मन्त्रस्य पूर्वार्धे सा न इत्य् अस्मदः द्वाभि द्वे पर इत्येव वल्पयाचकार तद् असमर्थ-वाद् हेयम्। न ह्येकवचनरूप पूर्वार्धे षष्ठीरूपतयोत्तरार्धे च द्वितीया रूपतयाऽनुगमयितुमुपलभ्यते। ननु भाष्यकर्तुर् ताद्दग्बलात्कारमनुमन्यमानस्याबरय केनापि हेतुविशेषेण भाव्यमिति चेत्। गन्यम्। अवश्य तेन भाव्यम्। पर सुभूपतापि तेन सहेतुनैव भाव्यमित्यपि तत्त्वार्थ द्र। यथा च नारी सदतुरित्यत्र ति(रस्)>रो√नी इत्य स्यैतदेव स्पष्ट यद्र ।

१२६, ६.
अति-नेनीयमान[a]- -नः ऋ ६, ४७, १६.
अति√नु, नू >नावि, अतिनावयेत् तै ६, ३, ४, ४¶.
अति√नुद्
अति-नुत्त[b]- -त्तः शौ ८, ७, १५.
अति√१पत्, †अति···पप्तिम[c] ऋ ९, १०७, २०; कौ २, २७३; जै ३, २३, ५.
अति√पाति, अति···पातयस्व खि ४, ५, २९.
¶अति√पद्, अतिपद्यते मै २,१,१०; काठ १०, ५; अतिपद्येत काठ ६, ८[३]; १०, ५; क ४, ७[२].
अति√पादि, अतिपादयति तै २, २, २, १; ५, ४; अतिपादयति मै २, १, १०; अतिपादयेत् तै २, २, २, १.
अति-पत्तोस्(>:)[d] मै २, ४, ५.
अति-पन्न[e]- -न्ने तै ६, ३, ४,८. [°न- अन्°]
अति-पाद- -दात् काठ ३३, ६. [°पाद- अन्°]
अति-पाद्य[f] तै २, २, ५, ४.
अति√पश्[g], अतिपश्यति शौ ४,५, २; १३, १, ४५; पै ४, ६, २; अतिपश्यन्ति शौ ४, १६, ४; पै ५, ३२,२; †अति···पश्यसि ऋ १, ९४, ७; पै १२, १, ७; अतिपश्यामि शौ १८, २, ३२; अतिपश्य[h] पै ८, ११, ७.
अति-पश्य[i]- -श्यः पै १०, ६, ११; -श्यम् शौ ११,२,१७; पै १६, १०५, ७.
अति-पश्यत्- -श्यन् पै ८,१९, १.
अति√पू, ¶अतिपवते तै ६,५,११, ४; ¶अतिपवते मै २,४,१; काठ १२,१०; †अति···पुवते ऋ ९, १०६, १३; कौ १, ५७६; जै १, ५८, ११; ३, ५, ५; १२, ७; अति···पवाते ऋ ९, ९७, ४; [j]अति···पवताम् कौ १, ५३५; जै १, ५५, ३; †अति···पवस्व ऋ ९,२, [१; ३६, २]; कौ २, ३८७; जै ३,३१,७, अतिपवेत काठ १२, १०¶.
अत्यपविष्ट मै २, ३, ९¶; अति···अपाविषुः ऋ ९, ६०, २.
ϕअति-पूयमान[k]- -नः ऋ ९, ३०, ४.
अति-पवित- -तस्य काठ १२,९¶.
¶अति-पुपुवान्[l]- -न्मं मै २, ४, १.
अति-पू(←पु)रुष[m]- -षः पै १३, ३, १४.
अति√पृ, †अतिपिप्रति ऋ ७, ६६, ५; कौ २, ७०२; जै ३, ४६, ८; अति···पिपृथ ऋ १०,३५, १४; अति···पिपर्तु ऋ २, २७, ७; अति···पिपर्तन ऋ ८,१८, १७.
अति···पर्षत् ऋ ३, २०, ४; ५, २५, ९; ७, ९७, ४; १०, ६३, ६; खि ४, २, ७; जै ४, २८, ४†; अति···पर्षन् ऋ ८, ६७, २; १०, १८७, [१–५]; खि ४, १४, १; ५,४, ६[n];७[०]; तै ४, २, ५, २; मै २, ७,१२; ३,२, ४¶; ४, १०,६; काठ १६, १२; १७,१६;१८†; २१, १३†; क २५, ३; जै २, ७, २; ३[२]; †३, ३२,१–३; शौ †६, ३४, १–५; ७, ६५, १; पै ५, २७, ८†; अति[२]···पर्षन्

a) यङि शानजन्त-कृद्-उपप्रस्व.(पा६,१,१८६;२,१३६)
b) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-प्रस्व. (पा ६, २, ४९)। 'रदाभ्याम्' (पा ८, २, ४२) इति धात्वन्तदकारस्य निष्ठा-तकारस्य च नत्वप्राप्तौ 'नुदविदोन्द-' (पा ८, २, ५६) इति विकल्पः द्र.।
c) अतिक्रमण-विषयोऽपि सन् सूर्यस्तदतिक्रमणाऽनन्तरं प्राप्तव्यात् सोमादभिन्न इतीव यन् सा. अभिप्रैति, तन्न। अन्याऽतिक्रमणेनाऽन्यस्य प्राप्तेर्दर्शनात्। ननु नैव सा. अतिं गतिमतिक्रमणे जग्राहेति चेत्, तर्हि तथाऽकुर्वाणो नैव शोभनं चकारेति वच्मः। अतिक्रमणाऽर्थादन्यत्राऽतेर्गतित्वे प्रमाणाऽभावात्। न चैतदेव प्रमाणं भवेदिति वाच्यम्। सूर्यमतिक्रम्य ततोऽपि परस्तात् पतनस्य संगततरत्वात् तेन चाऽर्थान्तरस्याऽनपेक्षितत्वाद् अप्रामाणिकाऽर्थकल्पनाया वैयर्थ्यात्। एवं नाऽत्र परः इत्येतत् सूर्यस्य विशेषणपदं भवितुमर्हेत्। यथा च खिवि. एवैतद् मंतव्यथा यद.।
d) गस. तोसुन्नन्ते कृति 'तादौ' (पा ६,२,५०) इति पूपप्रस्व.। मूको. धातु-स्वरः पाभे. भवति। तच्चिन्त्यम्।
e) सस्व. १अति-कान्त- इत्यत्राऽन्वेष्यौ।
f) गम.ल्यबन्त-कृद्-उपप्रस्व.(पा६,१,१९३;२,१३९)।
g) √पशेः √स्पश् इत्यनेन √दृश् इत्यनेन च यादृशः संबन्धस्तदर्थं √पश् यद.।
h) सांशयिकं द्र.। यनि.'उ' इति पृथक् छेद्यो भवति।
i) गस. उप. श-प्रत्ययः उसं.। कृद्-उपप्रस्व. (यक. पा ३, १, १३७;६, २, १३९)।
j) नापू. द्र. बाहृचः पाभे. द्र.।
k) गम. शानजन्त-कृत्स्वरः प्रकृत्या (पा ६,२,१३९)।
l) गत्युत्तर-कानजन्त-कृत्स्वरः प्रकृत्या (पा ६, १, १९३; २, १३९)।
m) 'अत्यादयः' (पावा २,२,१८) इति प्राम. द्र.।
n) 'अति···स्वर्षन्' इति कौ (४,६;७[०]) पाभे. द्र.।

ऋ १, ९९, १, अति ''पारिषत् ऋ १०, ९६, ८[a], शौ २०, ३१, ३[f], अतिपर्षन् ऋ ७, ४०, ४[b], अति'''पर्षन् ऋ ४, ३९, १, अतिपर्षि पै ४,२९, ८, †अति-पर्षि ऋ १, ९७, ८, शौ ४, ३३, ८, †अतिपर्षि ऋ ५, ३,११,४, ९[c], ७, २३,२, ८, ९७, १५[d], ९, ७०,१०[e], शौ २०, १२, २, अति'''पर्षि ऋ १, १७४, ९, ३, १५, ३, अ(?अ)तिपर्षथ ऋ ५, ७३, ८[f], अति ''पर्षथ ऋ ८, २६,५, अति'''पर्षथ ऋ ८,८३,३, †अति'' पर्षिष्ठा ऋ १०,१२६, ३, पै ५, ३९,३ अति√पारि, †अति '' पारयाति ऋ ८, १९, [११, (९९, १४)], जै ४, ५, ४, शौ २०, ४६, २, अतिपारय ऋ ९, ७०, ९, शौ १७, १,२५,२६, †अति'''पारय ऋ १, ९७, ७, [१८९, २, १०, ५६, ७,] ते १, १, १४, ४, मै ४, १०, १, शौ ४, ३३, ७, १९,५०, २, पै ४, २९,७, १४, ४, १०, अति'''पारयथ ऋ २, ३४, १५, अत्यपीपर शौ १७, १, २५, २६

अति पारय[g]--य ऋ ६,४७,७

अति प्र√कित्[h], प्र'''अति चेकिते ऋ १, ५५,३

अति प्र√क्षर्, अति'''प्र ''अक्षा ऋ ९, ६६, २८

¶अति प्र√च्यु, अतिप्रच्यवेत काठ ८, ८, क ७, २

?अति-प्र√त्वक्ष्

ϕअति प्रत्वक्षाणः[i]--ण ऋ १०,४४१

अति प्र√दा, अति ''प्रादात् मै १, १०, १८¶

अति-प्र√पॄ,अति'' प्र पर्षि ऋ [१, १७४, ९[j], ६, २०, १२]

अति प्र√यम् >यच्छ्[k], अतिप्राय च्छत् मै २,४, ३[?]

अति प्र√युज्, ¶अतिप्रयुङ्क्ते काठ १०, १, ३०, ३, क ४६, ६ अति'''प्रयुङ्क्ते मै २, १, ७[?] ¶अति ''प्रयुक्त तै ४, ३, ११, ४[?], मै २, १३, १०, काठ ३९ १०[?],अति'''प्रायुक्त मै २ १ ७

[a]) यद्योगे तिङो निघाताभाव । सा व च यद् अनुपसृष्टमाख्यातसम्बन्ध व्याचष्टाते तत्र सस्कार-च्युतिरेव बीन स्यात् । तेन चोभयोर्भाष्यकृतो पारस्परिक कीदृश आश्रयाऽऽश्रयिभाव इत्यपि कियच्चिन्मानया विमर्शन्क्षम स्यात् ।

[b]) व्याख्याने शाब्दिक-सामान्यात् परस्पराऽनुबद्धौ सा वे चेति प्रतीयेत (तु ऋ १०, ९६, ८ इत्यत्रापि तद्भाष्ये)।

[c]) अस्मद्व्याख्याना दुरिताऽतिक्रमणे प्रयोज्यकर्तृतया विवक्षा स्वारस्याद् यत् सा दुरितान मेवाऽतिक्रमणे प्रयोज्यकर्तृत्वमाह, तत्राऽवश्य तदाय प्रमाद । दुरिताऽतिक्रम्य-पदार्थाऽन्तराऽश्रुतेरिति दिक् ।

[d]) यत्तु सा 'अती य पारय' इत्येव व्याचष्टे, तत्र णिच-मतर्भाव्याऽनियाप्याऽतिगमय्य परयेयाथाथ्यातोऽर्थ इ । अयेतु पार गन्तुर्व्यक्तिवाद् अध्ययनपारगमनोभयभावेक्षश्रयस्य प्रयोज्यकर्तृत्वाभिप्रायादिति दिक् ।

[e]) यथा सा 'दुरितान्यतीय पारय' इति व्याचष्टे, तथा [illegible] जायेत । येषां पाप्मा विवक्षित, तेषा-मेव दुरिताद्[illegible]विवक्षितत्वात् कथिद् दुरिताऽति-क्रमण [illegible] कथिद् पारयितृत्वस्य प्रयुक्तत्वाद् दुरिताद्[illegible] [illegible] देवता [illegible] इ ।

[f]) '[illegible]' इत्यत्र '[illegible] । अति' इत्येव पद [illegible], तत्र [illegible] भाति । उदात्त-वति तिङि परतो गतेर्निघातस्य सभाव्यमानत्वात् तथा त्वाऽनुवादिनि पदविभागे बाधकाऽभावाच्च (पा ८, १, ७१, २, ५)।

[g]) आख्यातमिति सा । तत्र । तथात्वे तिङो निघा-तस्य प्राप्तत्वात् तदभावे प्रमाणाऽभावाच्च । यथा द ८॥ च यद् नामीभावमानस्थिरे तत् तथ्य द्र । अतोऽत्र गम उप सोपसर्गादपि श प्र उस (पा ३,१,१३८)। ग युत्तरकृत्-प्रकृतिस्वर (पा ६, २, १३९)।

[h]) कोऽत्र धातु कतम च तदीय रूपमित्यत्र बहवा वादा भवन्ति । √कितेर् यङि कर्मणीति सा । √२चेर् वा √चिनेर् वेत्यपरोच प्रत्यय । यत्तु √२चि च√कित् च ।

[i]) अति इत्यत्रत्य सस्थ [illegible] गद्र ।

[j]) यदत्र सा समुद्रस्याऽतिक्रमणे च पूरणे च दुर्गार्ह आह, तत् चिन्त्यम् । तस्मिन् व्यतिक्रान्ते सति तस्य पूरणविस्याऽवसराऽभावात् । वे अतिनयति इति यदह, तत् सुन्दरम् । एवमुभयोर् भाष्यकृतो [illegible] विसवादस्थनान्यपि निरस्य तयो पारस्परिक संबन्ध परिच्छेद्य स्यात् ।

[k]) तै २, ४, १३, ४, ५, ७' इत्यत्र [illegible] 'अति' इति पृथक् पदमिव [illegible] भवति । तथा [illegible] 'आदरेण' इति सा [illegible]। [illegible] । [illegible] तु 'अति' इत्यत्र प्र√यम्—यच्छ् इत्य [illegible] ।

अति-प्र√रिच्, ¦अति…प्र…रिरि-चाथे[a] ऋ १, १०९, ६; मै ४, १०, ४; काठ ४, १५.

अति-प्र√शृध्>शर्धि, अतिप्रशर्धयत् ऋ ८, १३, ६.

अति-प्र√श्रु→श्र, ¦अति…प्रशृण्वे ऋ १०, ११, ७, शौ १८, १, २४.

अति-प्र√सृ, ¦अति…प्रसर्ते ऋ २, २५, १; मै ४, १४, १०.

अति-प्र√स्था>निष्ठ, अति…प्र…निष्ठ ऋ ८, ६०, १६[b].

अति …प्र …तस्थौ ऋ १, ६४, १३[c].

अति-प्र√स्यन्द्, प्र…अति… अनिष्यदत् ऋ ९, ३०, ४.

¶अति√प्लु, अत्यप्रवत तै ७, १, १, २; अति…अप्रवत तै ७, १, १, ३.

अति प्रे(प्र√इ), प्र…अत्येषि ऋ ५, १, ९[d].

¶अति-बहु[e]– -हु मै २, ४, ५.

अति√भा, अतिभाति शौ १०, ३, १७; पै १६, ६४, ६; अति-भाहि पै १६, ६४, ७.

¶अति√भू, अतिभवति मै १, ५, ११; अति…भूयासम् काठ ३५, १५.

अति√मन्, अतिमन्यते ऋ १०, ९१, २; ¦अति…मन्यते ऋ ६, ५२, २; शौ २, १२, ६, पै २, ५,६; अति …मन्यते[f] मै १, ८,२, अतिमन्यसे ऋ १, १७०, ३, अतिमन्ये ऋ १, १३८, ४, ¶अतिमन्यातै मै १, ६, १२; ¶अत्यमन्यत ४, २, ७, ३, १; ६, ८[*], काठ २८, ३, क ४४, ३, ¶अत्यमन्यन्त तै ६, ३, ४, ८; मै २, ५, ६; ३, ३, १, अत्यमन्यन्त ¶मै ३, ७, ९, ५, ४; शौ १०, ८, ३५; ¶अतिमन्येत तै ६, ३, ९, ५; ४, २,३.

अति मनामहे ऋ ९, ४१, २.

अति-मनि[g]– -तिम् ऋ १,१२९,५.

¶अति-मन्यमान[h]– -नाः मै २, ५, ६.

अति-मात्र[i]– -त्रम् शौ ५, १९, १; ८, ६, १३; पै १६, ८०, ५, -त्राः पै ९, १८, ७.

¶अति√मुच्, अतिमुच्यते मै १,४, ६; काठ ३२,५; अति…मुच्यते तै ६, ६, १, २; अत्यमुच्यत तै ६, ४, २, ३, काठ १३, ८; अत्यमुच्यन्त मै ४, ५, १; काठ ३७, १४.

अति-मुक्ति[j]– -क्त्यै तै ६, ६, ९, २¶.

अति-मुच्यमा(न→)ना– -नाः काठ ३२, ५¶.

[a]) प्रोपसर्गवशाद्धातोर्विरेचनाद् अभिधेयाद् भिन्नेऽभिव्यावत्र्यत्वेऽर्थे प्रयोगं यत्र मा आह, तन्न। तस्मिन्नेवाऽर्थेऽनिपूर्वस्य √रिच् इत्यस्य कर्मणि प्रयोगस्वाभाव्यात्। अति√रिच् इत्यस्य चाऽत्र प्रयोगे द्वितीयायाश्च पदम्याश्च समान. संबन्ध·। भाष्यीयाऽन्वयतो द्वितीयान्त-कर्मपदाना प्रयाणाम् अतिना कर्म.योगाद् अवश्यचारिताथ्य्यं मनि कस्यचिद् अन्यस्य पञ्चम्यन्तस्य पदस्याऽऽकाङ्क्षा भवति यदपेक्षया भाष्यकाराशयेन परिह्रीभावस्याऽऽयमानियो श्रुतिनिर्वचनी स्यात्। तादृशस्य पदस्याऽदर्शनात् पूर्वोक्तेन प्रकारेणाऽनैर्गतित्वयोगन पञ्चम्यन्तद्वितीयान्तपदानां समानम् अनायासेनाऽन्वय साध्य । अत्र टि८ GW. प्रभृ अप्य् अति गतिमकुर्वाणा समानमुपेक्ष्या इति किमु यक्तव्यमिव भवति।

[b]) ऋ १, ६४, १३ इत्यत्र स्वकीयं वचोऽपनायदभिव (तु. नाउटि) मा. इह प्र√स्था इत्यस्य गत्यर्थतामेव समर्थयति। यत्तु तथा कुर्वाणोऽप्यस्मात् अति गतिलेन तेनाऽऽपन्नतेन न योजयति, तद् नाउटिं. मन्दम्।

[c]) मा. भाष्ये तस्थौ इत्यत्र प्रः सम्बितन इ। तस्मात्ऽपि तत्र कन. भवति। वस्तुतस्तु यत्र पूर्वं उत्तरमभिगमनं करोति तदैव तदनु प्रस्थानेन धृयमाणत्वात् प्रस्थानक्रियायाश्च कर्मान्तराऽनपेक्षयाऽकर्मकत्वेन समर्थ्यमाणत्वाद् अतश्च प्रस्य च समानं गतिभाव·। प्र√स्था इत्यस्य च ऋ २, २५, १ इत्यत्र प्र√सृ इत्येतेन गमनार्थवाचकत्वेन साम्यं द्र। एवम्पि. यदत्र सा. प्र√स्था=प्रति√स्था इत्येवमाह, तन्नेति दिक्।

[d]) सा. प्रं प्रत्युपेक्षावान् भवति। तथाऽर्वाणोऽसानुपेक्ष्यः। श्रुतिक्रमेण प्रं पृथक्कारं पठत्व अपि चिन्त्य.। अन्वयाऽपेक्षया प्राऽर्थस्याऽयनक्रियया सन्निधानाऽऽधिक्यात् तस्य प्रथमं संबन्ध· कल्पनीयो भवति। ततः पिण्डीभूतेन प्रायणार्थेन क्रममयर्थो युज्यतामिति यनि. प्रदर्शने बीजम्।

[e]) प्राम अव्ययम्-पूपप्रम्व (पा६,२,२)। विवि. योग· द्र।

[f]) मुता अति इत्यस्योपरप्राऽन्वय·। तथा च चिन्त्यम्। प्रकृतेऽतिमननस्य प्रान्यर्थेऽरोचितत्वादुत्तरवाक्ये चाऽनेः संबन्धविशेषाऽचरित्यर्थमिति दिक्।

[g]) गस 'तादौ' (पा ६,२,५०) इति पूपप्रम्व।

[h]) गस. कर्तरि शानजन्त-कृद्-उपप्रम्व. (पा ६, १, १८६, २, १३९)।

[i]) बस (पाउ २,२,२४)। 'अन्तेयपांतुल्गोपे' (पावा ६, २,१९१) इत्यन्तोदात्त। इव मात्रा-<√मा द्र.

अति मुमुचा(न→)ना[a]– -नाः मै ४, ५, १¶

अति-मोक्ष–

अति-मोक्षि(न्→)णी[b]– -णी तै ६, ६, ९, २, मै ४, ७, ७, काठ ३०, ७.

अति√मृज्

¶अति-मृजान[c]– -ना मै ४, १, ९, काठ ३१, ७, क ४७, ७

अति√यज्, ¶अतियजते तै २, ५, ४, ४

अति-याज[d]– -जस्य ऋ ६, ५२, १

अति√यत्, अत्ययतन् मै ३, ८, ३¶

अति√या, अतियाथ ऋ ५, ७७, २, अतियाथ ऋ ६, ६२, २, अतियाहि शौ १३, २, ५, अति याहि ऋ १, १३५, ७ अतियेयम् ऋ २, २७, १६

अति√यापि, अतियापयन्ति पै १६, ७५, ७

°अति-यविवांस्[e]– -वान् ऋ ९, १५, ६, कौ २, ६०२, जै ३, ५०, ६

अति√राज्, अति…राट् ऋ ६, १२, ५

अति-रात्र[f]– -¶त्र तै १, ६, ९, १, ५, ४, १२, ३, ६, ४, ३, ४, ७, १, ४, २, ५, ४, १०, ४, २, २, २, ३, २, ५, ६, ६, २, ६, १, २, ३, ३, १, १३, १, ४, २, २, ३, २, ६, १, १०, १, ५, १, ३[२], काठ २५, १०, ३३, २, ३४, ८[२], ४३, ३, क ४०, ३, पै ८, १९, ७$, –त्रम् ¶तै १, ६, ९, १, २, ४, ७, १$, ३, १, ७, ३ ७, ३, ३, २, ४, १०, १, मै २, ४, ७ काठ ११, ९, ३३, २[२] ३४, ७, शौ १०, ९, ९, पै १४, ३, २६, १६, ७१, ९, १३६, ९, –¶त्रात् मै १, १०, ५ काठ ३३, २, ३५, २०, क ४८, १८ –त्रे ऋ ७, १०३, ७, तै ६ ६, ११, ४¶, [g]मै ३, ८, ९, ९, ५, ४, ५, २, ७, ६, –त्रेण ¶तै १, ६, ९, २, ७, १, ५, ३, ४, ५, ४[२] मै १, ८, ६¶ काठ १४, ९¶ शौ ९, ९, ४, पै १६, ११८, ३, –¶त्रौ तै ७, २, ६, ३ ९, १, ३, ३, ४, २, ५, ३ ६ २, ७, ४, ८, २ ९, ३, १०, ५, ४, १, ३, २, ५ ३, ६ ४, ३, ५, ४, ६, ३ ७, ३ ५, १, ३, काठ ३४, ८[५] [°रात्रि°]

¶अतिरात्र-चर(म>)मा[g]– -माम् काठ २९, १०, क ४६, ३

अति√रिच्, ¶अतिरिच्यते[h] तै ३, ४, १, १, ४ ७ १, ५, ६, ५ ५, २ अति…रिच्यातै तै २, ३, ६, १

अतिरिच्यते ऋ [८, ९२, १४ २०], तै १, ४, ४६, १f, ७, ५, ५, २¶ मै २, २, १३¶, †कौ १, ११७ २, १०१०, †जै १, २१, ४, शौ ८, ९, २६, पै १६, २०, ४, ¶अतिरिच्यते मै १, ११, ९, २, २, ८, ४, १, २ ६, ४, ७, ४ ९, ८, ५ काठ १४, १०, २६, ४[२], २८ ९[२] २९, ३[२] ३१, १[२], ३४, ४

---

a) गस कानजन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

b) मत्वर्थीय इनि. (पा ५, २,११५)। प्रत्ययस्वर।

c) गस शानजन्त-कृत्-उपप्रस्व (पा ६,१,१६३,२, १३९)।

d) गस उप कर्तरि ण प्र उस (पावा ३,१,१४०) कृद् उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)।

e) गस उप लिटि क्वसु प्रत्यय। कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

f) भाग रात्रि-शब्दान्तसमासान्त अच् प्रत्यय। ततश्च चित्स्वर (पा ५, ४, ८७, ६, १, १६३)।

g) क. -मम् इत्येव मूको। ततो लब्धगहेत काठ ग -मम् इत्याकारकं मूको -माम् इत्याकारतया शोधनेर्। उभयथापि साधु भवति। कथमिति। काठ तावद् एकादशिनी विशिष्यते (तु अनुवाद श्रूयमाण मत्रिपा इति पदम्)। तेन यथा स्यात् तथेति इत्या क च क्रिय श्रूतं इत्येव [illegible] इ.। मनु क ग -रमे इत्यत्र श्रावयितुमिच्छति, तत्र मूको प्रामाण्यमनुपलभमाना ऽस्मात् आपश्री १४, ७, २० इत्यत्र प्रयुक्तस्य तादृशस्य शब्दस्य सादृश्यमुदाहरति। निष्प्रयोजनत्वयमुपक्रमा भवति। अन्या हि काठकी कापिष्ठली च शब्दा प्रकृतिरन्या च श्रौतसूत्रीया शाब्दी प्रकृति। प्रथमा तावद् एकादशिनी-विशेषण-द्वारिकेत्यवोचाम। उत्तरस्यां च अतिरात्राणां चरम इति कृत्वाऽऽग्नानिकोऽतिरात्र एकादशिन्युपलक्षितकर्मविशेषस्य कृत औपधिककाल-लक्षणतयोपस्थाप्यते। तद् एवमुभयो प्रयोगयो साधुत्वाऽव्यभिचारमात्रायेऽपि शब्दप्रकृतिभेदानुरोधेन गौणार् वा सांहितिक वा विवेक्तव्य इति दिक्।

h) दिवा कर्तरि प्रयोग। मै १, ११, ९ इत्यत्र श्रूयमाणम् एतद्-समानमपि स्वरभेदाद् कर्मणि यगन्त बहु-स्वर चेति भिन्नो विवक्षय भवति (द्वि ऋ)। कर्त्रर्थकर्मार्थयोर् भिन्नयोरपि सतोरिह तात्पर्यतोऽभेद इ.।

क ४१, २; ४४, ९³; ४५, ४³; ४७, १²; ¶अतिरिच्येते तै ७, ४, १०, २; ११, २; मै ४, ७, ५; काठ ३३, २; ४; अति (रिच्येते) मै ४, ७, ५; ¶अतिरिच्यन्ते मै ४, ३, ३; ६, ४; ७, ५; ९³; अतिरिच्यसे पै ८, १८, १०; अत्यरिच्यत ऋ १०, ९०, ५; मा ३१, ५†; का ३५, १, ५; तै २, ३, ६, १¶; ¶मै १, ११,५; २,२,८; ¶काठ १०,१०; ¶क ३६,१; कौ ३,४, ७†; जै २,३,१०†; शौ १९,६, ९; पै ९, ५, ७; अत्यरिच्यत मै २, ४, ३; ३, ६, ८¶; ¶काठ १४, ५; २३, ४; ३०,७; अति...अरिच्यत काठ १०, १०¶; अतिरिच्येरन् काठ ३४, १. अति...रिरिचे ऋ ६, २१, २; अति...ओचि मै ४, ७, ४¶.

¶अति√रेचि, अतिरेचयति तै ७, ३, १, २; मै ४, १, २; ८, ९; काठ ३१, १; क ४७, १; अति...रेचयतः मै ४, ६, ७; अति...रेचयन्ति तै ६, ६,११, ५; अतिरेचयेत् मै ३, ६, ८; ४, ८, ९; काठ १३, १०; २६, ४³; २७, ५; २८, १²; २९, ८³; क ३६,२; ४१, २³; ४२, ५; ४४, १; अति...रेचयेद् तै २, ५, ११, ४; ३, ४, १, ३.

अति-रिक्त,क्ता^a- -¶क्तः तै ७, १, ५,६; १०, ३; ४,१०, २; ११, २; मै २, ३, ११; ४, ७, ४³; काठ २४, १; २८, ९³; ३३, २; ३; क ३७, २; ४४, ९³; शौ ८, ९, १०§; पै १६, १९, ७§; -क्तम् ऋ ८, ५८, ३^b; खि १, ४, १; ¶तै १, ८, ६, २; २. ३, १२, २; ३, ४,१,२-४; ६, ३, ४, ७; ८³; ७,५, ५, २³; ¶मै १, ४, ११³; २, ३, ११³; ३, ७, ९²; ४, ८, ५³; ¶काठ १३, १०^c; १४, १०³; २३, ४; २४, १; २६, ६; २८,९³; ३०, ७³; ३४, ४³; ४०, ५; ¶क ३६, १; ३७,२³; ४१,४; ४४,९³; -¶क्तस्य तै ३, ४,१, ४; -¶क्ता तै ७, १, ५, ६; -¶क्ताः तै ७, ४, ७,३; मै ४, ७, ३; काठ २९, ८; ३०, ७; -¶क्तात् तै ७, ४, ७,३; मै २, ३, ११; -¶क्ते तै ३, ४, १,४; ७, ५, ५, २; काठ १३, १०; ३४, ४; -¶क्तेन तै ७, ५, ५, २; काठ १३, १०; १४, १०; २४, १; २८, ९; ३०,७; ३४, ४, क ३७, २; ४४, ९. [°क्त- क्तन°]

अति-रेक- अन°

अति√रुच्, †अतिरोचते ऋ १०, १८७, २; जै ३, ३२, २; शौ ६, ३४, ३; †अतिरोचसे ऋ १, ९४, ७; शौ १३, १, ३६; पै १२, १, ७.

अति<>ती-रुक्^d- -रुक्याम् मा २५, ३; का २७, ३, २; मै ३, १५, ३.

¶अति<>ती-रोक^f- -काः काठ २३,१; क ३५,७; -कान् मै ३, ६, १; काठ २२, १३.

अति-रोचमान^e- -नम् ऋ १०, ५१, ३.

अति√रुह्, †अतिरोहति ऋ १०, ९०, २; मा ३१, २; का ३५, १, २; कौ ३, ४, ६; जै २, ३, ९; पै २, ८१, २; अति...अरुहद्^f शौ १९, ४९, २.

◊अति-रोहत्^g- -हन् ऋ ९, १७, ५.

अति√रेज्^h, अति...रेजन्ते ऋ १, १४३, ३.

अति-लोमश^i- -शम् मा ३०, २२; का ३४, ४, ४.

¶अति√वद्, अतिवदति तै ५, ४, ७, ७; ६, १, ८, १; मै ३, ७, ६; काठ २१, १०.

a) कर्मणि निष्ठायामनन्तरगतिस्वरः (पा ६,२,४९)।

b) 'अति । रिक्तम्' इति पपा. अपेक्षितमध्याऽवग्रहविहीनोऽनपेक्षितविराममध्यो मुद्राप्रक्रमाददुष्टः द्र.।

c) मै. उपसर्गस्य क्विपि दीर्घः (पा ६, ३, ११६)। गत्युत्तर-कृत्-प्रकृतिस्वरः (पा ६,२,१३९)।

d) उस. घञन्ते कृति थाथादि-स्वरः (पा ६,२,१४४) उपसर्गस्य च दीर्घः (पा ६,३,१२२)। मै. नायं दीर्घः।

e) गस. शानजन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६,२,१३९)।

f) 'अधि...अरुहत्' इत्यभिमतः पाठः संटि. द्र.।

g) गस. शत्रन्ते कृति उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

h) यदत्र अक्तुः > -क्तुम् इति विभक्तिं विपरिणमय्य सा. तत्सम्बन्धेन कप्र. अपश्यत्, तद् भ्रान्तम्। अक्तु इत्यस्येहोपमानभावेन श्रूयमाणत्वप्रतीते रात्रिपर्यायत्वाऽभावात्। अस्य च योऽर्थः ऋ २, ३०, १ इत्यत्राऽपां गतिमतीनामभिसंबन्धेनाभिप्रेतो भवति स एवेह सिन्धुत्वेन विशिष्टः मन्त्रेऽग्नेः सिन्धूनां सनां त्वेषाणा स्यन्दनशीलत्वमुखेनौपम्यौपयिकतामापद्यमानः द्र.। एवं चाग्नेस्त्वेषा अतिशयेन रेजन्ते गतिमन्तो भवन्तीति गा. अनभिप्रेतोऽपि सन् प्रकरणेन संगततर इति सदर्थः द्र.। 'न' इत्यस्याऽनिषेधार्थीयत्वादिति दिक्।

i) प्रास. पूपप्रस्व. (पा ६,२,२)। धातुलोप-विषयाऽभावादिह 'अते.' (पा ६,२,१९१) इत्यन्तोदात्तो न भवति।

अति ''वदति मै ४, २, १,
अति ''वदत्[a] खि ७, १५, ६,
अतिवदेत् शौ ११, ३, २५,
पै १६ ७४, ११
अति वाद[b]– दे॰ तै ६, ४, ५,२
[°द- अन्°]
अति वादन- } अन्°
अति वादुक- }
अति√वन्, ‡[d]अति ' वनामहे कौ २, २४३, जै ३, २१, ८
अति√वह, अति ववक्षिथ ऋ[१ ८१,५ १०२, ८], ३, १, ३ कौ १, ३१२, जै १, ३२, १०, ४, ६,१, अति 'वक्षत् ऋ ६, ६१, ७, शौ २०,२६, ७
अति√वा, अतिवाति शौ ४, ५,२
अति√वी, अति वेति ऋ ६,४४,७
अति ''वेश्यत् पै २ ६१,१
अति√१वृ
अति-वरेण्य[f]– ण्य काठ २४, १, क ३७, २
?अति-वृद्धि[g] पै १६, ६०, २
अति√व्यथ्
अति-व्यथ- दुर्°
अति√व्यध्→विध्, अति विध्यति ऋ ४, ८, ८, अतिविध्यन्ति काठ ३८, १४, शौ ८, ५, १९, पै १६, २८, ८
अतिव्याधी तै ७, ५,१०,१
‡अति वि(द्ध→)द्धा[h]– द्धा ऋ ८, ९६,२, मै ३, ८,३, ४, १२, ५, काठ ९, १९
अतिविद्ध-भेष(ज→)जी[i]– जी शौ ६, १०९, १
‡अति विधे[j] ऋ ५, ६२, ९, मै ४, १४, १०
अति-व्याध– अन्°
अति-व्याधिन्[k]– -धी मा २२, २२, का २४, ८,१
अति-व्याध्य– अन्°
अति√व्रज्
अति व्रजत्[l]– -जन्ति ऋ १, ११६, ४
अति√शद्>शीय्, अतिशीयन्ते मै २, ६, १[?], ४, ३, १, काठ १७, १
अति शर्वर[m]– रे शौ ४, ४,५,-रेषु शौ ७, ८५, ४
अति√शास्
अति शास्[n]– शासा खि ७, ५,७
अति√शिष, अत्युशिष्यत तै २,४, १२, १, ५, २, १, ६, १,३, ३, ४, २, १, ६, ८, १
अति शिष्ट[b]– ष्टाय तै ७, ३, २०, १, काठ ४३, १०
अति-शुक्ल[o]– -क्लम् मा ३०, २२, का ३४, ४, ४
अति√१शुच्
अ(ति>)ती शोक[p]– -क पै १, ३२, ३

[a]) तु अभि ''विदत्, न् इति शौ २०,१३०,१४ पाभे।
[b]) गम उप पमन्त इति थाथादि-स्वरे (पा ६, २, १४४) प्राते पराद्‌िस्वर उन । न च गम मा भूत् प्रम भवति वाच्यम् । तथावेऽन्य् अव्यय-पूर्वप्रस्व प्राते (पा ६, २, २) पराद्‌िस्वरस्य उस ऋते निर्वाहा-सम्भवादिति यावत् ।
[c]) 'गायत्री ''नातिवादे (भवति)' इत्येवम् एक वाक्य पपा इ (तु भा) । KT त्वत्र वाक्यद्वय वष्टि । 'गायत्री (भवति) इत्येक 'नातिवादो (भवति)' इत्य-परम् इत्येव तन्मत प्र१ इति विवेको विमृश्य ।
[d]) 'अति मनामहे' इति ऋ (९,४१,२) पभे ।
[e]) तु ऋ १,१८९,२ । तिमत्रऽपि 'विश्वा' इत्यस्य स्थाने 'वेश्यन्' इत्युपयोगे भवत्य हताहो √धी इत्यस्या-ऽऽयुगपत्यायोगभर्भावेन-गयथ निर्‌ पूर्वमित्यत्र विमृश्य प्रतनप्रयत्नैर् भाव्यम् ।
[f]) प्रास । ग्प ग्ग ।
[g]) वमु पा चिन्त्य । अ-द्वृद्धि यह ।
[h]) समासि केऽन्तरायन्तिस्वर (पा ६,२,४९) ।
[i]) पसम सगास (पा ६, १, २२३) । उप त्रिवर्ता ईत्र (पा ८, १,३०) । यतु सा प्रथमवर्णक वस इत्याह । तन्न । तथात्वे हि पूर्वप्रस्व स्यात् । यदप्युत्तरवर्णके अतिविद्ध- इति कर्तरि क्तान्तमित्याह । तदपि न । अप्रसिद्धेरसामर्थ्याच्च साहसमात्रनाऽव्यभिचारादिति । न चेहाभीष्ट पतस तदविदित इति क्षेप । तद्विद्वानपि क्षिप्तभेषजी- इत्यत्र तत्रैव द्वितीये वर्णके तथा व्याचक्षाणोऽपि यदनायासेनो-पलक्षण व्याकरणविहारमभिरोचयते न च तत्र दोषगन्ध-मपि शङ्कते तेनैव चिन्तीयते चेत ।
[j]) केनन्त-इद्-उपप्रस्व (पा ६, १,१६७,२,१३९) ।
[k]) ता छाल्ये गिनि । इद्-उपप्रस्व (पा६,२,१३९)।
[l]) गस शसन्त कृत्स्वर प्रकृत्या (पा ६,२,१३९) ।
[m]) प्रास 'अह सर्व-' (पा ५,४,८७ उउ) इत्यत्र समा-सान्ताऽचुप्रकरणे पुर्वरी इति उस । तनाऽभ्यासान्त-तापत्तिश्च चिन्त्यश्च इ (पा ६, १, १६३) ।
[n]) 'अतिशासा' इति मुपा चिन्त्य । अगगते । तु तत्रैव नभि यत गादयाऽन्तरयन्त्रेन इन्दरगतात्न प्रानि गुन-ताऽभिनेतमिति सुगम भवति ।
[o]) प्रास अव्ययपूर्वप्रस्व (पा ६,८,२) ।
[p]) उस उप भावे घञ् । पूप दार्थ (पा६,३,१२०)। 'अतिशोक' इति शौ (१, २५, ३) पाभे ।

अति√शो(→शा), अति ॰ शिशीते ऋ १, ३६, १६

अति√श्रा>श्र

अति-श्रत[a]– -तम् मै १, ८, २

अति√ष(<स)ञ्ज्[b]

अति ष(क्त>)क्त[a]– -क्ता शौ १२,३,२३,-[f]क्ता,-[f]क्ताभि काठ २५, १, क ३८,४

अति√षि(<सि)[c]

†अति षित[a]– -तम् ऋ १०, ७३, ९, कौ १, ३३१, जै १,३४,९

अति√ष्क<>स्कन्द्[d], अतिस्कन्दति काठ ६, ३ क ४, २, अतिष्कन्दन्ति ऋ ५, ५२, ३

अति-ष्कद्[e](>)[e] ऋ १०,१०८,१

अति-ष्कदे[f] ऋ ८, ६७,१९

अति-ष्क(द्वन्>)द्वरी[g]– -रीम् मा २०, ११, का ३४, ३, ९

अति√ष्ठि(<स्ति)घ्[h]

अति√तिष्ठिघिष

अति तिष्ठिघिषत्[i]– -षन् मै १, ६, ३

अति ष्टिघम्[j] मै १, ६, ३

अ तिष्ठत्[k]– ष्ठन्तम् ऋ १०,८९,२

†अतिष्ठन्ती[l]– -न्तीनाम् ऋ १, ३२, १०, पै १३, ६, १०

[f]अ तिष्ठमान,ना[k]– -ना तै ६, १, ४, १, ४, ११,२, –ना तै २, २, ११, ४, ५, ६, ३, २, १ –ने तै ६, १, ३, १

अति√ष्ठा(<स्था)[a]→तिष्ठ,अतितिष्ठति काठ १३, ४, †अत्यतिष्ठत् ऋ १०,९०,१, मा ३१, १, का ३५, १, १ कौ ३, ४, ३, जै २, ३, ६ शौ १९, ६, १ पै ९, ५, १

अतितस्थौ ऋ १०, ६०,३

अति-ष्ठा[n]–

अति-ष्ठा वत्[o]– -वान् शौ ३, २२, ६

अति ष्ठावन्[p]– -वा पै २, ६९ ५

अति-ष्ठाय[q] शौ १९, ३३, ५, पै १२, ५, ५

अति ष्ठाय[r]– -य -यम्[r]काठ १३,४

अति सर्ग- अति√सृज् द्र

अति√सह्, अति[s](सहस्व) (अति) ॰॰॰सहस्व तै ४, १, ७, १ अति[s](सहस्व) (अति) ॰ सहस्व मा २७,६, का २९, १, ६

अति√सृ, अतिसर पै ५, ३१,७

अति-सर[t]– -रा शौ ७, ८, १

---

[a]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २,४९)।

[b]) 'उपसर्गात्' (पा ८,३,६५) इति षत्वम्।

[c]) 'परिनिविभ्य' (पा ८, ३, ७०) इत्यत्र अतीत्यस्य उस षत्वम् द्र ।

[d]) 'परेश्च' (पा ८, ३, ७४) इत्यनाऽतेर् उस द्र । तेन शाखाभेदेनाऽविपरस्य √स्कन्द् इत्यस्य षत्व-विकल्प सुसाध स्यात् (तु रू)।

[e]) गस कमुबन्त कृद् उपप्रस्व (पा ६, १, १९७,२, १३९)।

[f]) उप तुमथ केन् प्रत्यय । सस्व नापूद्र ।

[g]) गस क्वनिबन्त कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३६)। स्त्रिया ङीब् रेफान्तादेशश्च (पा ४,१,७)।

[h]) पा ८,३,६५ इत्यत्रोपमव्यानाद् षत्वम्।

[i]) सन्नन्तात् शत्रन्त प्राति द्र । गत्युपपद-कृद्-उपप्रस्व । सनो नित्वादाद्युदात्तत्वे प्राते (पा ६,१,१९७) अभ्यासात् परस्य स्वरः उस (पा ६, १, १९२)।

[j]) गस उप कमुल् प्रयय । कृद्-उपप्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[k]) तस नम्-स्वर (पा ६ २,२)। उप यद्र ।

[l]) स्त्रियां ङीप् (पा४,१,६)पित्त्वाभिप्रेत स्वरऽभेद ।

[m]) षत्वम् (पा ८,३,६५) कृदूर्ध्व औपाधिक द्र ।

[n]) नाउ मनुबन्तस्य सिद्धपरूपिक मदता प्रान तन्तदरभ्यपतीनगतार्क द्र । दस्थि उप भव अङ् (पा ३,३,१०६)। तत स्त्रिया टाप् । गत्युत्तर-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[o]) मतुप पित्वाभिधाने नापूर्व स्वरऽविशेष । यदिह सा एतद्=नाउ इत्येवमभिसधयेतद् वनिवन्ततया विकल्पेन व्याचिख्यासति, तदरुचिरमिव भवति। यथा 'वान्' इत्यवयवस्याऽवग्रहातत्वाद् मतुपस्तदास्था-विषयत्वस्य स्पष्टत्वाद् वनो नलोपाऽभावस्य च छान्दसत्वन व्यापेयस्य व्यर्थप्रयासाऽनर्थान्तरत्वात् ।

[p]) गस उप वनिप् प्रत्यय (पा ३, २, ७४)। प्र१ रूप नलोप (पा ८,२,७) द्र ।

[q]) गस ल्यबन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, १,१९३, २, १३६) इह सा 'अधिष्ठाय' इति पाठमाह।

[r]) गस 'आतश्चोपसर्गे'(पा ३,१,१३६) इति सगति कस्य आदन्तेभ्यो धातुभ्य क-प्रत्ययेऽनुशिष्ट सत्यपि 'श्याद्' (पा ३,१,१४१) इत्यत्र सोपसर्गादपि √स्था इत्यस्मात् तदपवादात्मक कर्तरि ण प्र उस । युगा गन (पा ७,३,३३)।

[s]) 'अति ''हर' इति पाठ तै मा काठ शौ पन् BC उपेदय भिन्नपाठदर्शनमिति (तु अति√चर> चर, इत्यत्र च अति√तृ> ''तर, ' तर इत्यत्र च)।

[t]) पचाद्यचि पाया इत्यत्र (पा ३ १, १३४ ६ २,१४४)।

पै ७, १८, २, -०र। शौ ५, ८, ४, पै ७, १८, ४, ५,-रान् शौ ५, ८, ७.

अति सृत्य पै ७, १८, ५.

अति√सृज्, अतिसृजति काठ २४, ७ अतिसृजामि शौ १०, ५, १५-२१, १६, १, ४, पै १०, ५, १, १६, १२९, १-१० अति···सृजामि शौ १६, १, ७, पै ५, ३२, १, अतिसृजाम शौ १०, ५, १५-२१, अति·· सृजन्तु शौ ४, १६, ६, अतिसृजस्व पै ७, २४, ८, अतिसृज शौ १५, १२, २, अतिसृजेत् शौ १५, १२, ३. अतिसृज्यन्ते मै १, ४, ६ †अति ··असृक्षत ऋ ९, १०७, २५[a], कौ १, ५२२, जै १, ५२, १०

अति सर्ग[b]- र्गम् मै २, १३, २२, काठ ४०, १२

अति सृष्ट[c]- -ष्ट मै १, १, २, शौ १५, १२, ४ ७, १६, १, १, -ष्टा शौ १६, १, १ [°सृष्ट- धन्°]

अति√सृप्, †अतिसर्पति ऋ ८, १०२, २१, मा ११, ७४, का १२, ७, ९, तै ४, १, १०, १, मै २, ७, ७, काठ १६, ७, शौ ४, २०, ९, †अतिसर्पति ऋ ९, ८६, ४४, कौ २, ९६५, जै ४, २०, १०, अतिसृपात् शौ ४, १६, ४, अतिसर्पेत् तै ६, ३, १, ५[?], काठ २६, १, क ४०, ४

अति-सृपे[d] मै ३, ८, १०

अति√स्कन्द् अति√स्कन्द् द्र

अति स्थूल[e]- -ल मै ३, ९, ४¶, -लम् मा ३०, २२, का ३४, ४, ४

अति√स्रस्[f], अतिस्रसेम ऋ ६, ११, ६

अति√स्रु, अत्यस्रवत् मै ४, २, १२

अति-स्रुत- -त[g] मा १०, ३१ का ११, १०, १, मै २, ३, ८, ३, ११, ७

अति√स्तृ, अति···स्वर्षन्[h] कौ ४, ६, ७[?]

अति√हन्, अतिहन्यात् मै २, २, १¶

अति-घातम्[i] मै २, ४, ५

अति ह्न[j]-,>ह्नी-

अतिह्न्य[k]- -ह्न्यः शौ ११, ७, १६, पै १६, ८३, ६

अति ह(त→)ता- -ता· पै १३, ५, २.

अति√रहा

अति-हाय[l] ऋ १, १६२, २०, मा २५, ४३†, ¶तै २, ६, ६, ६, ४, ६, ९, ४†, ६, ३, १, ३, ¶मै १, ८, ५, ३, ८, १०, काठ ६, ५, ४६, ५†, क ४, ४

?अतिहायति[m] पै ५, २१, २

अति-हित- अति√धा द्र

अति√हु, अतिजुहोति मै ३, ४, १

¶अति√हृ, अतिहरेत् तै ६, ३, ९, ५, अतिहरेत् तै २, ६, ८, ४, ६, ३, ९, ५, मै ३, १०, १[?], क ठ २८, १

†अतिजिह्रिये[n] ऋ [९, ८६, २९, १००, ९], कौ २, ३६८, जै ३, ३०, ११

अति-ह्रस्व[o]- -स्वम् मा ३०, २२ का ३४, ४, ४

अति√ह्वे, अतिह्वये पै ५, ४, ९

अती(√ति√इ), अत्येति ऋ ६, ४, ५ ९, ७२, ३ [८५, ९, ८६, ७],

---

[a]) √सृज् इत्यस्य व्यनेन √गम् इत्यनेन समानार्थपर्यवसानत्वात् कर्मभूतानां सोमानां पवित्राऽतिक्रमेण तत्पूर्वं धारया सृज्यमानत्वेन च समानमिव्याद् गतियमभ्युपेयम् यथाऽऽस्थस्य ता उपादेय ... द्र ।

[b]) उप पत्नी इति माथादि स्वर (पा ६,२,१४४)।

[c]) कर्मणि केऽनन्तरस्य गते प्रस्व (पा ६,२,४९)।

[d]) केवलन्तुम-स्वर प्रकृत्या (पा ६,१,१९७,२,११९)।

[e]) प्राग ... (पा ६,२,२)। उप यद्द. ।

[f]) अति√स्रम् इत्यत्रार्थ टि द्र ।

[g]) ... पाठे 'सुतिहुत' इति अति√हु ... टि द्र ।

[h]) ... अति···स्वर्षन् इति पाठे अति√स्तृ ... न· ।

[i]) ... अनुरिव ... उपसम (पा ३,४,३३; ६, १, १९३, २, १३९)।

[j]) घञर्थे टक् प्र उसं (पा ३,२,५३)। उपधालोप पुरस्कम (पा ६, ४, ९८, ७, ३, ५४)।

[k]) तस्येदमित्यर्थे यति तिरस्वरित द्र (पा ४,३,१२१; ६, १, १८५)।

[l]) अतिक्रम्य अनिलहन इत्यर्थ । त्यागार्थस्याऽनागोर् अति√हा स्यादिलेव धमो न स्यात्। ल्यबन्त-द्द-उपसम (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[m]) ... पा ... । भन् भट-तिम् अति मो ... इद इति त्रैष्टुभ पादो ... ।

[n]) ... भवति । ... √भृ इत्यस्मात् विशेष ... द्र.।

[९६, ३, १७] १०, ०१, ९, मा ४०, ४, वा ४०, १,४, तै ३, ४, ११, ०†, ६, १, ४, ९¶, मै ४, १, ९¶, १०, ६†, काठ २३,१०†, कौ २,०५४, ० ५ †ै ३, ०४, १०, ४१, १, शौ १०, ८, १६, पै १६, १००, ५ ¶अत्येति तै ६, ६, २, १° मै ४, १, ३, काठ १२ ११, ३१,२ ७ ३७, १२, क ४७, २, ७, अति "एति मा ३१, १८, का ३५, ०, ० तै ६ ३,२,१¶, काठ२६, ३°, शौ १२, २, ११, अती(←ति) "एति मै ३, ९, ०¶, अति-यन्ति ऋ १, ३०, ८, ९, ०९, ९, तै ३, ०, ०, १, ०, मै ४, ५, ०¶ शौ १८ ३, १७ पै १३, ६, ८, †अत्युपि ऋ ९, ९७, ३१, कौ १, ५३४ जै १, ५५, ०, शौ १३, १, ५७§ अत्येषि ‡[a]कौ १, ५६२, २, ६६६, ‡[a]जै १, ५७, ७ ३, ५५, ७, शौ १८, १,३९‡[a], १९, ३३, ३, पै १२, ५, ३, अति "एतु शौ ६, ७५, ३ ‡[b],

†अतीतम् ऋ १०, ८५, ३०, शौ १४, २, ११, अतीहि ऋ ८, ००, ०१, मा ३, ६१[c] का ३, ८, ६[c], तै १, ८, ६,० मै १, १०, ४, ०० काठ ९, ७, ३६, १४ क ८, १० शौ १, ००३†, पै १, ०४, ११†, †अति "इहि ऋ ३, ४५, १, ९, १०७, १९, मा २०, ५३, का ३२, ५, ७, शौ १, २४६, ५१६ २, २७२, १०६८, पै १, ०६, ४, ५३, ६ ३, ०३, ४, शौ ७, १०२,१, १०, १, १६§ पै १६, ३६, ६§, अति"'इहि ऋ ८, ३०, २२, अति"'अयाम शौ १२,२,१८, अत्ययन् काठ १२, ३¶, ¶अतीयात् तै ६, ३, १, ६, ४, ०, ३, मै ३, ८, ९, १०, ¶अतीयात् तै ६, ४, २, ३ मै ३, ८, १०[d], ४, १, ४, काठ २६, १, ३१, ३, क ४०, ४[e], ४७, ३, अतीयाम ऋ ५, ५३, १४ अति "एप[c] शौ ९, ५, ९, पै १६, ९७, १०

अती(ति-इ)त– -ता पै १३, ५, १५.

अती(ति इ)-त्र काठ ३२, ६[e]¶

अती तिन्इ)व(न्वन्>)री[d]– -रीम् मा ३०, १५, का ३४, ३, २

[०]अती(ति ई)यिवँम्[e]– -वासम्, अति(ईयिवासम्) ऋ ३, ९, ४

अत्या(ति आ)यु[f]– -यम् शौ १०, ८, ३, पै १६, १०१, ६

अत्य (ति-आ)यम्[f] ऋ ८, १०१, १४

अत्ये(ति ए)तवै[g] ऋ ५, ८३, १०

अत्येतु द्र[c]

अती-काश– अति√काश द्र

अती(ति√ई) क्ष,अतीक्षेत काठ ३४, १८

अ-ती(दग्>)दग्ण[b]– -क्ष्णाम् काठ २५, १, क ३८, ४

अती रुच, अती-रोग– अति √रुच् द्र

अ तीर्ण[i]– -र्णम् ऋ ८, ७९, ६

¶अ-तीर्त्ति[j]– -र्यै काठ १९, ०, क २९, ८

¶अ तीर्थ– -र्थम् काठ २६, ८,

[a]) 'पर्यैति' इति बाह्वृच (९,८२,१) पाभे ।

[b]) एकतरत्र 'अति 'इहि'इति ऋ(८,३२,२२)पाभे.द्र।

[c]) लेटि सिपि अभि मपुर द्र । यत्तु GW प्रभृ √एप् इत्यत एतद् रू इत्याहुस्तन्न । लेडर्थस्येह विवक्षितत्वाद् अस्य रू च ततो लेटि ग्रहीतुमशक्यत्वात् । एपतु (शौ ६,६७,३) इत्यत्र उपेपन्तम् (शौ ८,६,१७) इत्यत्र च कामम् [1]√एप् वा स्यात् तन्मूलभूत √१इप् इति वा स्यान्न त्विहाऽन्यथान्वये प्रकरणे । ननु तत्राऽप्युभयत्र√इ इत्यत एव रूपकल्पना कुत किं तथाऽनया धात्वन्तरकल्पनयेति चेत् । तर्हि मैव जल्पि । तथाऽभ्युपगमे√इ इत्यस्य लेडङ्गाद् इव सतो लोट् मद् अन्यतरप्रत्ययोत्पत्तिप्रसङ्गात्तद्द्य च नितान्त दुष्कल्पत्वादिति दिक् ।

[d]) गस उप क्वनिप रित्वाभिधाते धातु-स्वर प्रकृत्या (पा६,२,१३९)। स्त्रिया ङीप् रफान्तादेशश्च (पा ४,१,७)।

[e]) स्वरसस्कारार्थम् अति√या>अतियायिवँम्-टटि द्र।

[f]) समानाया श्रुतौ शाखाभेदेन भिन्नस्वरपर्यवसायिनी भिन्ना शब्दप्रकृतिर् द्र । तथाहि, उभयत्र क्विपि एतदिलेव सत्यपि बाह्वृचे उप णमुलन्तम् अव्य निति प्रत्यये तत्पूर्वधातुस्वरविशिष्टम् (पा ६,१,१९३) भवति। शौ च ण-प्रत्ययान्तस्य (पा ३,१,१४१) प्रत्ययस्वरेणाऽन्तोदात्तस्य प्राति द्वि१ भवतीति विवेक. सुलभ । उभयत्र तावद् गत्युत्तरकृत् प्रकृतिस्वर (पा ६,२,१३९) भवतीति स्पष्टम्। अनाकप्रकारेण भिन्ना शा[illegible]ी प्रकृतिमविविञ्चाना PW GW. MW प्रभृ अर्वाञ्चोऽप्रमाण स्यु ।

[g]) तत्रै प्रत्ययान्तस्य द्वैस्वर्यं भवति (पा ६,२,५१)।

[h]) तस उप तीक्ष्ण- यद्र ।

[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <√तॄ यद्र ।

[j]) तस उप √तॄ+भावे क्तिन् द्र ।

क ४१, ६; -र्थेन काठ २६, ७[a]; क ४१, ५.

अती-शोक- अति√१शुच् द्र.

[?]अती(ति√१इ) प, अ॒त्येषन् मै २, १०, १४; काठ ३६, ८.

अ॒-तुर[b]- -रः पै ५, १३, ७, -राणाम् शौ ७, ५२, २. ?आ॒तुर- यद्र.

?अ-तुर्मु॒ह्य[c]- -ह्यम् मै २, १, ९[c]].

अ॒-तू तुजि[d]- -जिम् ऋ ७, २८, ३.

१अ॒-तू॒र्त[b]- -र्तम् ऋ ८, ९९, ७; काठ २, १५[e]; कौ १, २८३, जै १, ३०, १; शौ २०, १०५, ३.

२अ-तू॒र्त[f]- -र्तः ऋ १, १२६, १. खि ५, ५, १; तै २, ५, ९, २; -र्तम् ऋ ५, २५, ५; मै ४, ११, १; -र्ते ऋ १०, १४९, १.

अ॒-तू॒र्तदक्ष[g]- -क्षा ऋ ८, २६, १.

अ॒-तू॒र्तपथिन्[h]- -न्थाः ऋ ५, ४२, १; १०, ६४, ५.

अ॒-तृदि॒ल[i]- -लासः ऋ १०, ९४, ११.

---

[a]) 'तीर्थेन' इति मुपा. मुद्रणप्रमादजः ।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. <√तुर् यद्र.।

[c]) गुणप्रतिषेधेऽत्र नञ्-तस. 'ययतोः' (पा ६, २, १५६) इत्युक्तोऽन्तोदात्तः । उप. तुर्मुह्-> तु॒र्मु॒ह्य- यद्र । यस्य् (अन्तर्मुह्- >) अन्तर्मुह्य- इतीव R. पा. चिक्लृप्सते (तु. SBW.), तदपि विमृश्यम् । तथा सति *अन्तर्मुह्- इत्यतो भावे यः प्रत्ययः द्रसं. (पा ५, १, १२६) तत्स्वरश्च द्र. ।

[d]) तस.नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. <√तुज् यद्र.।

[e]) बाह्वर्च्यां समानाया श्रुतौ (तु. ऋ ५, २५, ५) उत्तरादिस्वरः । केवलं शाखाभेदेनायं विसंवाद उत वा किमप्यन्यद् भेदकं निमित्तं भवतीत्यादिविमर्शः वैश. विस्तरणीयः ।

[f]) बस.उप.भावे क्तः प्र. । 'नञो जर-'(पा ६,२,११६) इत्युपलक्षणं न त्वत्र परिगणनमिति वक्तव्यम् । किमर्थमेतदुच्यत इति । यथा तू॒र्त- प्रभृ. लक्ष्याण्यपि समाविशेरन्निति । यदा १अ॒-तू॒र्त- इति तस भवति तदा क्तः कर्मणि भवति । यदा च २अ-तू॒र्त- इति बस. भवति तदा क्तो भावे भवतीत्युक्तपूर्वया दिशोभयोः प्रयोगयोरर्थसामान्याभेदेऽपि सूक्ष्मः कोऽपि शाब्दिको विवेकः द्र. ।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२) । उप. बस. यद्र. । 'अ॒तूर्त-दक्षा' इति पपा. भवति । ततो न मन्येत यथाऽत्र नञ्-पूर्वं शब्दरूपं बस. भवतीति च अ॒तूर्त- इति तत्र बस. पूप. भवतीति च । प्रवृत्तिर्भेदा पपा. भवति यथा निषेधार्थीयो नञ् नाऽवगृह्यत इति । ततः किमिति । गतोऽत्र तू॒र्त- इत्येतद् सूनृतो नाम पुरधिशीर्षिनं भवति तू॒र्त-दक्ष- इति वेति विनिश्चयो दुष्कर इति । कथमिति । उभयथापि स्वरार्थविशेषे समान्यार्थविशेषे च सति विशेषणप्रयोगसामान्यदर्शिनि । तथाहि । यदा तू॒र्त- इत्यनेन नञ् पूर्वः समस्तो तदा प्रथमं नञ्-स्वरात् तस. जायते । यथावाक्यो दक्ष- इत्यनेन समस्यमानः बस. पूप्रकृ. स्वरमर्हति । बहुव्रीहौ तस. उप. स्वरः । एवमर्थेऽपि तस.देशः समन्तं भवति । तद् यथा । यदा तस. तदा भावविशेषविशिष्टेन पदार्थविशेषेण विशिष्टो नञा विशिष्येत । यदा च बस. तदाऽसौ नञ्विशिष्टभावविशेषेण विशिष्टेन पदार्थविशेषेण विशिष्येत । अत एवंविधेषु निगमेषु तैस्तैर् व्याख्यातृभिः क्वचिद् बस. इति क्वचित् तस. इति क्वचिच्च बस. वा तस. वेति तादृश्येन विकल्पभूयस्त्वमिव यदभाजि तेन नैव क्वापि विव्रीया सावसरा स्यात् । एस्थि. अपि यथा श्रौती शाब्दी प्रवृत्तिस् तस. विशेषेण पुष्णती दृष्टिपथमवतरति तथा नाउटि. द्र. ।

[h]) नापूटिदि. सख. द्र. । अत्र तू॒र्त*-पथिन्- इति उप. समासान्तः अः प्र.(पा ५,४,७४) सामान्येनाऽनिवार्यप्रवृत्तिरपि सन् यल्लब्धावसरो न भवति तेनैतज् ज्ञापितं भवति यथा नञ्-संनियोगेन समासान्ताभावीयं यदनुशासनं (पा ५, ४, ७१) भवति तस्याऽयं विषय इति । स च समासान्ताऽभावो नञ्पूर्वशब्दान्तात् तस. एवाऽनुमतो भवति । अत्र पथिन्- इति स्वस च तदन्तस्य च समस्तशब्दरूपस्य समानं ग्राहकौ भवतीति तन्त्रसमयः विदुषां सुविदितः । यच्च 'पथो विभाषा' (पा. नाउ.) इति पथिन्- इत्यस्याऽस्मिन् नञ्-संनियोगेन समासान्ताऽभावप्रकरणे विकल्पविषयत्वमन्वशासि तस्य तावद् अ-पथ- इत्यत्र यस्था. निदर्शनं भवति । तद् विनिगमनाऽन्तरस्य नितान्ताऽभावेऽन्यः समासान्ताऽभाव एव विनिगमको भवति यथैतत्प्रकारेषु नञ्-पूर्वपदेषु समस्त-शब्दरूपेषु सर्वत्राऽगति बाधकाऽन्तरे तस. भवतीत्येवमेवाऽभ्युपेयमिति । अतो यत् सा. 'अतूर्तहिंसकरारहितः पन्था यस्य' (ऋ १०, ६४, ५) इत्येवं व्याचक्षाणोऽत्र बस. इत्यातस्थे तन्मन्दमिव भवति । तथा चे नञ्पूर्वत्वाऽभावे स्तुत्याऽभावे च समासान्ताऽभावस्य दुरुपपादत्वात् । अपरं चाप्यत्र दूषणं भवति । तद् यथा । स्वर-रहितत्वेन व्याख्यायमानं पूप. बस. भवेत् । तेन च तद् २अतूर्त- इत्याकारकं स्यान्न तु १अ॒तू॒र्त- इत्याकारकम् । एवं चाऽभ्युपगमे सति प्रकृते बस. पूप्रकृ.नञ्-स्वरो नैवोपपद्येत ।

[i]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. <तृद् यद्र. ।

अ-तृप्[a]- -पामः ऋ ४, ५, १४.

अ-तृप्णुवत्[b]- -वन्तम् ऋ ४, १९, २.

अ-तृषित[c]- -ताः ऋ १०, ९४, ११.

अ-तृष्णज्[d]- -ष्णजः ऋ १०, ९४, ११.

अ-तृष्य[e]- -ष्याः शौ ७, ६२, ४; ६. -ष्यासः पै ३, २६, ३.

अ-तृष्य(त्→)न्ती[f]- -न्ती ऋ १, ७१, ३.

अ-तेजस्[g]- -जसम् शौ २, १९, ५; २०, ५; २१, ५; २२, ५; २३, ५; -¶जाः काठ ३५, १७; क ४८, १५.

?अतैपता पै ५, ३१, २.

अतोऽधि- एतद्→५अ यद्र.

अत्क- √अद् यद्र.

अत्तवे, अत्तुम्, अत्तृ-, अत्त्वा-, अत्त्वाय √अद् यद्र.

?अत्मन्- अम्य- ~ अत् द्र.

अत्यं(ति-अं)हस्[h]- -हाः मा १७, ८०; का १८, ७, १; तै १, ८, १३, २; ४, ६, ५, ५; मै २, ६, ६¶; ११, १; काठ १८, ६; क २८, ६.

¶अत्य(ति-अ)म[i]- -मम् तै २, ६, ५, ४[j]; काठ २५, ५[j]; क ३९, २[j].

अत्य(ति-अ)णु[h]- -णुः मै ३, ९, ४.

अत्य(ति-अ)न्त- -न्तः पै १५, २३, १२.

*अत्य(ति-अ)न्न-

¶अत्यन्न(न्न-अ)द्[j]- -दः मै ३, २, ६.

¶अत्य(ति-अ)प √हन्, अति‥‥अप-हन्ति मै २, १, ५; काठ ११, ५.

अत्य(ति √अ)र्ह्, †अति‥‥अर्हात् ऋ २, २३, १५; मा २६, ३; का २८, २, १; तै १, ८, २२, २; मै ४, १४, ४; काठ ४, १६; ४०, ११[k].

†अत्य(ति-अ)वि[l]- -विः ऋ ९, १३, १; कौ २, ५३७; जै ३, ४२, ३; -विम् ऋ [९, ६, ५; ४५, ५; १०६, ११]; कौ २,

[a]) तस. नञ्-स्वरे (पा ६, २, २) प्राप्तेऽन्तोदात्तः (पा ६, २, १५७)। उप. हि क-प्रत्ययान्तम् (पा ३, १, १३५) भवति। गुणप्रतिषेधे चाऽशक्त्यर्थपर्यवमानके समासः। तृप- यद्र.।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. √तृप् (स्वा.) इत्यस्य शतरि रूपम्।

[c]) समासस्वरो न पूर्णिदि. द्र.। उप. <√तृष्।

[d]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. पाग्र. √तृष् इत्यतो नजिङ् प्र. (पा ३, २, १७२) साध्यमानं किमिति पपा. तृष्ण-ज्- इत्येवं प्रत्ययाऽन्त-खण्डनेन विभज्यत इत्यत्र विमृश्यां भूयसी विमृष्टिः शरणायनाम्। यथा च तृष्णा+अज्- (<√अज्)> तृष्णाऽज्->तृष्णज्- इत्येवं शकन्ध्वादि-त्व-प्रकारेण (तु. पावा ६, १, ९४) मौलिकी वस्तुस्थितिः संभाव्येतेत्यस्य भूयानपि विस्तरो भवति तथा अ-स्व-मज्- इत्यत्र च यथायोगम् उप. च यद्र.।

[e]) तस. नञ्स्वरे (पा ६, २, २) प्राप्ते 'ययतोः' (पा ६, २, १५६) इत्यन्तोदात्तः। उप. तृप्- शब्दाद् अर्हत्यर्थे यत् प्र. (पा ५, १, ६७)।

[f]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[g]) [illegible] न प्रति. द्र.।

[h]) प्रास. अव्यय-पूर्वपद-प्रकृतिस्वरः (पा ६, २, २) उप. यद्र.।

[i]) [illegible] भवति। समासस्वरो नापूर्वि. द्र.।

[j]) [illegible] √अद्+टः प्र. उस. (पा ३, २, १०)। कृत्स्वरः प्रकृत्या (पा ६, २, १३९)। तु. अन्नाद्- प्रति.।

[k]) [illegible] तोपार्दः।

[l]) इह च अत्यविम्- इत्यत्र च प्राग् अव्ययपूर्वपदत्वा. [illegible] (पा ६, २, १९१) [illegible]

प्रवृत्तिं लभत इत्युपपादनाऽर्हो विषयः। ननु तत्र कृद्विषयत्वमुपात्तं भवतीह च कृदन्तर्भूतोणादिप्रत्यय-साधितविषयस्य कृद्विषयत्वाऽव्यभिचारात् तद्विषयत्वमिति चेत्। तर्हि नैवं वाच्यम्। अत्यदु- इत्यत्राऽकृद्विषे विषयेऽन्तोदात्तप्रवृत्त्यभावाऽतिप्रसङ्गात्। न चाऽव्या-पत्यतिव्याप्तिपरिहाराय 'अतेर् धातुलोप इति वक्तव्यम्' (पावा ६, २, १९१) इत्युक्तं भवतीति वा चोद्यपरिहाराय स्यादलमिति मन्तव्यम्। लक्ष्ये धातुलोपाऽनुगमदर्शन-सामान्यात्। वस्तावत् समाधिरिति। यत्र मौलिकः क्रियायाः प्रधानो भवत्यप्रधानश्च नामीभावस्तत्र तावद् धातुलोपनिरपेक्षमन्तोदात्तः प्रवर्तमानः द्र.। तदेवं-विधेषु निगमेषु प्राग. कर्मधया गस. आर्थपत्तरः। तद् यथा अति-जीव-, अति-दातु-, अति-यात्र-, अति-मानु-, अति-मत्र- प्रभृ. गस. सुलभो भवति। एवम् अत्यदु- इत्यत्र √अद् इत्यनेन नेदीय इव संबद्धः सन् गतोपमानो-ऽपि [illegible]। गस. [illegible]-प्रकृतिस्वरः। यदा, [illegible] प्राग. पूर्वपद. स्यात् [illegible] उप. च [illegible] यावद्। अथ यत्र [illegible] प्रसिद्ध-विशेषानुरञ्जितो नामीभावश्च प्राधान्यं भजति तत्र [illegible] धातुलोपे प्राग. अव्यय-पूर्वपद. च। यथाऽपि धातुलोपे [illegible] अति-कृश-, अति-कृष्ण-, अति-कैमिक-, अति-दत्त-, अति-मुक्त-, अत्यङ्गु-, अत्यमित्र-, प्रभृ.। यथा च अति धातुलोपे अति-पाप-, अत्यंहस्-, अत्यवि- प्रभृ.। अवम-, अति-च्छन्दस्- प्रभृ. धातुलोपे [illegible] [illegible] इत्यतो [illegible]। [illegible]

, २९१, जै ३, २४, ७
अत्य(ति/२अ)श→आशि
अत्या(ति-आ)शित[a]- -तस्य, -तेन मै ३, ६, २
अत्य (ति/१अ)स्, अत्यस्तु ऋ ७, १,१४, अति...स्यात्[1] मै ३,३, २[e]¶, अति स्यात् मै ३, २, ६, ३, २, ४, ५, ८, अति... स्याम शौ ११, १, १०, २१, पै १६, ९०, १, ९१, २
अत्यास- वि°
अत्या(ति-आ)/क्रम्
¶अत्या क्रम्य[c] तै ६, २, ३, ३
अत्या(ति/आ)प्
अत्या(ति-आ)प्ति[d]- -प्ति शौ ११, ९,२२, पै १६, ८४, २
अत्याय-, अत्यायम् अती(ति/इ) द्र
अत्या(ति था)/या, अति...आयातु ऋ १०, ४४, १°, अत्यायाहि ऋ ३, ३५, ५, अति आयाहि ऋ ३, ४३, २, †अत्यायातम्[f] ऋ ५, ७५, २, कौ २,१०९४
अत्या(ति-आ)/रुह्, अत्यारुरुत् पै ५, ३१, १
¶अत्या-सारि(न्→)णी[g]- -णी तै २, ६,५,४, -णी. ऋ ३९,१
अत्या(ति आ)/सृज्, अत्यासृजामि पै १६, १२९, १-१०
¶अत्या(ति-आ)/ह्वे, अत्याह्वयति मै ४, २, ७[e], अत्याह्वयन्ति मै १, १०, १६, अत्याह्वयत् मै ४, २, ६, अत्याह्वयन् काठ ३६, ९, अत्याह्वयेत् मै ४, २, ७
अत्याह्वयिष्यामि मै ४, २, ६[e].
अत्याहूयन्ते मै ४, २, ६
अत्यु(ति-उ)द्→त्/पत्→पालि, अति...उपपतय पै ६ २०,२४
¶अत्यु(ति-उ) द्/ग्रह्, अत्युद्गृह्णीयात् मै १, ६, ६ काठ ८ १२, क ७, ७
अत्युद्-गृह्य[h]- -ह्य मै १, ६, ६
अत्यु(ति उ,प/धा, अत्युपदधाति मै ३, २,४¶
अत्यु(ति/उ) ह्[i], †अति...ओहते ऋ ८, ६९,१४, शौ २०,९२,११
¶अत्यौहीत् मै ४, ३, ८,७,८
अत्यू(ति ऊ)र्मि[j]- -र्मि ऋ ९,१७,३
अत्यृ(ति/ऋ)पृ, †अति...अर्षति ऋ ९, ८६, ४४, १०७, १७, कौ १,५२०, २, ९६५, जै १,५३, १२, ४,२०, १०
अत्ये(ति-आ/इ),अत्यायन्ति शौ ११, १२, १४, अत्यायन्तु शौ ११, १२,१५,अत्येहि पै ४,१४,२,४

उत्तरवर्त्तिनो नामीभावपूर्त्तावपि मौलिकभावात्मकता नैव विहन्येत तत्र धातुलोपविषय वे सति गस असम्भवत्यप्य् अन्तोदात्त एव प्रवर्त्तमान द्र । यथा अति नाष्ट्र-(शना) इत्यत्र । तस्मादस्याऽन्तोदात्तानुशासनस्य कृद्विषयत्वे सति धातुलोपस्याऽन्यथासिद्धायमानत्वात्, साक्षाद्-धात्वर्थ-प्राधान्येन विशेषणीयत्वं द्र । अथाऽकृद्विषयत्वे तस्य धौतनिदर्शनाभावे प्राक्तनाचार्यवचनप्रामाण्याद् धातु-लोपे सतीति विशेषणमुपादेयम् । तेन हि अत्यङ्कुश-प्रभृ उक्त स्वर प्रवर्त्तत । शोभनो गार्ग्य अति-गार्ग्य. इत्येवमादिषु च न प्रवर्तेत । एवं तावत् सूत्रे यथान्या-सम् 'अव्ययम्' इति म्रियमाण सदेव 'धातुलोपे सति' इत्येव पुनर्विशेषणमुपाददीत । दिशा चानयाऽन्यान्न-विषयत्वमस्यानुशासनस्य मूलत आचार्यस्याभिप्रेत-मित्यादिनिष्कर्ष सम्यग् अवधेय ।

[a]) गस (तु अत्यर्थ-) अत्यन्तक्रोभन-कर्माणि कृऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)।

[b]) इत्याऽर्थोऽनुरुन्निरोगर्गार्थविशिष्टं क्रियार्थस्याऽभि-प्रवृत्ती धृतिर् इत्वरत गौण क्रियान्त मध्ये थाव्ययमनु-स्थाना द्र । स्पष्टरिलागतिप्रयोगमनुमन्वाने लोव नैरविषाऽस्मितृत्वा शास्त्री प्रवृत्तिस्मायोगेनाभिप्र[illegible]-मुपर्णमिति दिक् ।

[c]) गस स्वच्व-रद् उपपद (पा ६,२,१९१,३,११९)।

[d]) गस अनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,५०)।

[e]) अति इत्यनस्य सस्थ. टि द्र ।

[f]) मन्त्रादावपि सत क्रियापदस्योपसृष्टत्वाद् अति-द्र उत्तरत्वे तिङ्न्तस्य निघातो गतिद्वये च प्रथमस्य गतेर्निघात (पा ८, १, २८, ७०)।

[g]) णिनि-प्रत्ययान्तात् स्त्रिया ङीप् । तस्य पित्वा न्निघाते स्वरस्तदवस्थ ।

[h]) गस कृद्-उपपदस्व (पा ६,२,१३९)। उप क्यबन्ते (पा ३, २, ११५) प्रत्ययस्य पित्वनिघाताद् धातुस्वर-शेष ।

[i]) /२ऊह् इत्यत्रोपपद्यज्येतेत्यर्वाच. PW. प्रभृ अभिप्रयन्ति । तथा वे लघूपधत्वाभावाद् गुणबाध प्रस-ज्येत (पा ७, ३, ८६)। यत्त्विह /२ऊह् इत्येवं यस्था संकल्पमानो वितर्शीर्थे पाधा भवति, सोऽप्यत्राऽनुपयुक्तो भवति । गुणबाधप्रसङ्गसामान्ये सति धात्वर्थोऽनवन्ध-दिति यावत् । न च /ओह्<आ+/२ऊह् इत्येवमु-पसर्गान्तरकल्पनया 'आ+ऊहते' इत्येव व्याख्येयमिति निर्णयम् । तथा च आह गस्वरत्वे गति 'ओहते ...ओहते' इत्यनुदात्तो क. अस्याभाव्यमानत्यादिति दिक् । अति प उपसर्गोयमिह हि पन्ठोऽनर्थक इव द्र ।

[j]) गस, पूर्वपदस्व (पा ६, २, २) । विग्रह 'अपरि-' इत्यत्र टि द्र ।

अत्ये(ति-इ)त्य काठ १२, ३
अन्येतवै, अन्येतु- अतो(ति√इ) द्र.
१अत्र-, २अत्र √अद् द्र
३अत्र ६अ<एतद्- द्र
°अत्रपु[a]- -पु मै १,८,०, क ४,३[b]
अत्रप्य पु प)य (←म्)पात्र[c]- -त्रम् क ६, ३
?अत्रन्या [1]अत्र०य- द्र
अ त्रस्नु[d]- -स्नू मै ४, १२, १
अ-त्रासुक[e]- -का. मै ४, २,३¶
अत्रि-, अत्रिन्- √अद् द्र
?अत्रिरिक्षतयूते[f] पै १३, ३, ५.
अ-त्वक्-
अ त्वक्क[g]- -क्काय तै ७, ५,१२, २, काठ ४५, ३
?अत्वाम[h] पै १६, ७२, ४
अ-त्स(र→)रा[i]- रभि मै ३, १५, ६.
अत्सा: √त्सर् द्र
अत्स्यत्- √अद् द्र
√°अथ्[j]
१°अथ[k]-
°अथ-र्[l]-
°अथर्[m]- .
१°अथरि[n]-
अथरी[o]- -र्यै[p] ऋ ४,६,८
√अथर्य्[q]

[a]) यस 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६,२,१७२) इत्युक्त स्वर। अत्रपुस्- इति चापि मूको द्र ।
[b]) अत्र वैशाकरण-मौढ्यनिदानभूत शाखान्तरीय पाभे भवति । तु अत्रप्य पात्र- इति नाउ टि द्र ।
[c]) अपुभित्स्याऽयम पात्र- इत्यर्थ । अयस उत्तरपदत्वात् तत्-स्थस्य विसर्जनीयस्य 'अत' (पा ८, ३, ४६) इति प्रतस्य सकारादेशस्याऽभावो भवति । शाखान्तरीय (क ४, ३) मूला सकारादेशस्याऽस्य मद्भावत्वत्र पद पार्थक्य ज्ञापयेत्। तद् यथा 'अत्रपु । अयस्पात्रम्' इति । तथात्वे ह्यनुत्तरपदस्थस्य विसर्जनीयस्योक्त आदेश उपपद्यत। अहो सुदनैविकाऽऽचार्यस्य यदेवविधानि तत्त छान्दसानि शाब्दानि अज्ञत्ति रहास्यप्यलक्षयद् इति। एष्विय क. ४, ३ इत्यत्र काठकपाठभेदेन सुमूदमननादिप्रमाणेन सस्करो टि यत्पदेन शोधनाद्याविष्कुर्वनमकारीति दिक् (तु अत्रपु-, अयस्पात्र , तद्गते सस्प टि च)। BW अत्र अत्र 'अत्रपु अय पात्रम्' इति पदद्वयमनुमेनिरे तथिन्त्यम् ।
[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप √त्रस्+क्नु प्र (पा ३, २, १४०)।
[e]) धुनाति-स्वरार्थम् अ त्रासुक-इति । उप <√त्रस्।
[f]) पुनिरत्र विकृतौ विमर्शो द्र ।
[g]) अ त्वक्क- इत्यत्र टि द्र ।
[h]) 'अत्वाम' इति शोध स्यात्। (तु <अत्वा-√मू। 'सुतु' इत्यत्र सस्प टि च द्र)।
[i]) यस उभयाऽऽदिस्वर उम. (पा ६, २, ११६)। उप <√त्सर्+घञर्थे क प्र (पावा ३,१,५८)यद। पराभावदर्ह [illegible] द्र अत्सरुक-(तै०, ७, ११, १) इति पाभे त्स>उ [illegible] निर्णीत भवति (तु अप्सर>रसा, टि अत्सरुक यनु)।
[j]) उ [illegible] (तु ३ll , llll (१ ४२) अथर्य (पा ११, १४)

इति च)।
[k]) उ निष्पत्त्यौपयिकत्वैकदक् कल्पना भवति (तुटि अथ-र्-, √अथर्य्)। पचादित्वादच् चित्स्वरश्च (पा ३, १, १३४, ६, १, १६३)।
[l]) नापू >ताद्धित र-प्रत्ययान्त उ निष्पत्त्यौपयिक द्र (तुटि अथरी-, √अथर्य्)।
[m]) नाउउ मूलभूतमेतद् <नापू यद्वाऽन्यथा निष्पन्नम् अग्निपर्यायभूतमाशान्तरीयतत्त्वाभिप्रायद्ध प्राति भवतीत्यत्रैव (तु GW , MW)। एतत् प१ भवति अथ्+अम् (>अर्) इत्याद्यप्य् अभिसन्धिर् भवति च (तु WW १, ४२)। नाउउ प१ कथ बत मूलतामियाद् इति कृत्वाऽभिसन्धिर् अयमनादरार्ह ।
[n]) एतद् यद्वा नापू >अस्य नाउ निष्पत्त्यौपयिकी कल्पना भवति (तु GW , WW)। अनुमन्वाना अप्य् अस्य गताम् √अत् इत्यस्माद् एतत् प्राति इतीव प्रायस्त्वानस्थिर (द २, ५)।
[o]) 'कृदिकारात्' (पाग ४, १, ४५) इति नापू ङीप् प्रत्ययान्त । यद्वा अथर्- इत्यत्र मूल प्राति अस्य च √२अम्>अम्->अर- इत्येव निष्पन्नस्य सतोऽस्यास्य वा कस्यचित् [illegible] प्रकृतिविकारात्मक स्यात् (तु पा ५, १, १० प्रभृ, उदन्तार्थभूत पजा अथरा इति च)। एत च अथ-र्- इत्यत्र [illegible] ङीप् [illegible] (पा ६, १, १६१)।
[p]) प१। 'उदात्त-' (पा ८, २, ४) इति स्वरित । यत् प१ [illegible] (GW BR) तत्र नद्। 'उदात्तवत' (पा ६,१,१७४) इत्युक्त [illegible]।
[q]) [illegible] (पा ३, १, ४) [illegible] (तु निघ २, १४ [illegible] √ऋपर्यु इति [illegible])। [illegible] √अथर्य् [illegible]

अथर्यु[a]- -०र्यै मा ३, ३७ †अथर्यु[b]- -र्युम् ऋ ७, १,१, काठ ३४, १९,३९,१५.

अथर्वन्[c]- -र्वण ऋ ६, १६, १४, १०,४८,२, मा ११, ३३, का १२, ३, ६, तै ३,५, ११, ४, ४, १, ३, ३, मै २, ७, ३, काठ १६, ३, शौ १०, २, २०६, पै १६, ५९, १०६, -र्वणा ऋ १०,२१,५, -र्वणाम् शौ १६, ८, १६, -र्वणि ऋ ८, ९, ७, शौ २०, १४०, २†, -र्वणे शौ ७, १०९, १, -०र्वन् शौ ५, ११, २, पै ८, १, २, -र्वभि काठ ५, ४, १८, १८, क २९, ६, -र्वभ्य. ऋ ६,४७, २४, मा ३०, १५, ना ३४,३, २, पै १६, ९४, ६, -र्वा ऋ १, ८०, १६, ८३, ५, ६, १६, १३, १०, ९२, १०, १२०,९, मा ८, ५६, ११,३२[२]; †, १५, २०†, का ९, ७, ४, १२, ३, ४, ५†, १६, ५,३†, तै ३, ५, ११, ३†, ४, १, ३, २[२], ४,४, १†, ९, १, ¶५, १,४,३[२], ६, ६, ३, मै २,७,३†, ३, १,५¶, काठ १६, ३[२], †, १९, ४[२],¶, क ३०,२[२],¶, कौ १,९†, जै १, १, ९†, शौ ५, २, ९†, १०, ८, २६, १०, १२, १७, १८, ३, ५४, १९, ४,१, ५४, ५ †२०, २५, ५, १०७, १२, पै ५, २, ७, ६, १, ९†, १२, २, १५, १६, ५९, ९ १०८, २, ६, -र्वाण ऋ ९, ११, २, १०, १४, ६, मा १९, ५०†, तै २, ६, १२, ६†, †कौ २,२ जै ३, १, ४†, शौ ४, ३७, १, १०, ६, २०, ११, ८, १३, १८, १, ५८† पै ५, ११, ४ १३, ४, १, १५, १४, ६, १६, ४४, ३, -र्वाणम् शौ ४, १,७,

याात् कृद्वृत्तस्याऽपि गत्यर्थेन सबन्धाऽभावसभावनाचेति दिक्]) । यक् प्र चेह अँथ-र्- इत्यतो वा स्याद् अँथर्- इत्यतो वा (तु GW प्रभृ) अथाप् अँथ- इत्यतो वा। उत्तमे कल्पे रेफो मध्योपजन द्र. (तु रथ > √रथर्-य्)।

[a]) पचाद्- अच् (पा ३, १, १३४) । चित्- स्वर (पा ६, १, १६३)। एतत्-प्रभृ सजातेषु पपा अवग्रहाऽभावो भवति। अय चेह विवेक सुवच । क्यच्-प्रकारकेण प्रत्ययेन निष्पन्नस्य नाधा तिङ्सु च कृत्सु च क. पपा अवग्रहो भवतीति च (तु अघायति, अघायुम्, अघायु- प्रभृ) यका निष्पन्नेषु च तेषु तेषु क पपा अवग्रहो न भवतीति च (तु √इरज्य्, √इरस्य्, √इषुध्य्, √दुवस्य्, प्रभृ)। यत्त्विह √थर्व्-य् इत्येव पपा अवगृधमाण. नाधा कण्ड्वादिषु (पा ३, १, २७) आचार्यैर् अपाठि तथोक्तविवेकत पुनर्विमर्शार्हं च द्र । √भर् इत्येतत्-सबन्धसंकेतार्थं नाऽडति द्र ।

[b]) उ प्रत्यय 'क्यात्' (पा ३, २, १७०) इत्यत्र यकोऽन्त् उस द्र । प्रत्यय स्वर । यच्च च नाप्, न नाउ च प्राभिर् मूलत <√भर् इत्येवमभिगमधायि (तु या५, ११ उ म गा च यस्या)।

[c]) औणादिक (४,११३) वनिन् प्र उस । अतो लोपे (पा ६, ४, ४८) यकारलोप (पा ६, १, ६६)। नित्-स्वर (पा ६, १, १९७)। यद्वा माध्यमिक-रेफोपजन-पूर्वकम् अँथ- इत्यत उत्तं अँथर्यु- इति तद्धितात् मतुम्-दिने वनिन् प्रत्यये निष्पत्ति । अथापि वा अँथर्- इत्यतो वनिप् प्रत्यये सति निष्पत्ताम् । प्रथमे पूर्ववद् नित्-- । उभय च प्रत्ययस्य नित्-नियाते प्रत्ययस्वर द्र. । यत्तु या (११, १८) अथनवन्त इत्याह तद् विमर्शविशेषमर्हेत्। तद् यथा। स्वरूपतोऽर्थतश्च किमेतद् अथन- इति जिज्ञास्येत । सरूपप्रायस्य नाप्, निर्वचने अतन वत्- (नि ५, ११) इति यदुपलभ्यते तदेवेह लेखक-प्रमादतो वर्गद्वितीयम यतयोपलभ्येतेति प्रथम कल्प । √अथ् इत्यस्य प्राक्-प्रसिद्ध्यभावाद् इति यावत्। अँ थर्वण-वन्त इत्यस्य वा अँथर्व-वन्त इत्यस्य वा मूलतो यास्केनोक्तस्य लिपिकरितो विकार इति वा स्यादुत्तर कल्प । अयमेव च सदर्थस्य नैर्दीयानिव भवेत् । 'थर्वतिश्चरतिकर्मा तत् प्रतिषेध' इत्युत्तरस्य तथाविधपाठस्यैव अ-गतिमद्वाचकस्य व्याख्यानयोरयुक्त्वात्। अन्यथा च पूर्वोत्तरयो पाठभगयोर् गतिमत्त्व-गतिराहित्याऽऽसमञ्ज-परस्परविरुद्धाऽर्थकयो सतोर् व्याहतत्वदोषप्रसङ्गात् । अत पूर्वभाग √थर्व् > थर्व् इति वा थर्वण- इति वा नञ्-पूर्वश्च मतुवन्तश्च मौलिक सद्-पाठ इति मत भवेत्। अनया च दिशा अ थर्वन्- इति तत्र नञ् स्वर (पा ६, २, २) नाप्, अनन्वद्-वाचकाद् विपरीतार्थं इतीव या मेन इत्यर्थो निर्गच्छेत्। तन्मतेन उप थर्वन्- <√थर्व्+ वनिप् इत्येव निष्पन्नं च भवेदित्यपि द्र. । यत्त्वत्र दुर्ग 'किमिदमथनम्' इति प्रश्नमुत्थाप्याऽपि साकाङ्क्षीत्येव विरमति नत् अतीव खेदकरम्। यद्याऽपि स्कन्दमहेश्वरीये ततो विशिष्टतर किञ्चिद् व्याख्यानमुपलभ्यते तदपि मस्करणदाबभूदस्पष्टतं मत् निताराम् अस्पष्टमिव भवति । एव दिङ्मात्रमिह प्रादर्शि विस्तरस्त्वन्यत्राऽनुसधेय ।

७,११,११,७,२,१,पै८,१,११

आथर्वण[a]– -०ण स्त्रि १, ९,४, शौ ६, १,१, –०ण क्रौ १, १७७, तै १,१९,३,–ण ऋ १, ११६, १०, तै ५, १, ४, ४, ६, ५,३ काठ १९, ४९, क ३०, २९, पै १, ८, ४, –णम् शौ ४, ३, ७ पै १, ८, ४, ३८, ४[2], –णा शौ १०, ६, २० पै १६, ४४, २ –णानाम् शौ १६, ८, १७, १९, २३,१, –णाय ऋ १, ११७, २२

आथर्वणी[b]– -णी शौ ११,६,१६, पै १६, २२,६

†अथर्व-वत्[c] ऋ ६, १५, १७,१०, ८७, १२, शौ ८, ३, २१, पै १६, ८, १

अथर्वा(र्व अ)ङ्गिरस्[d]–-रस शौ १०,७,२०, पै ९,२३,११, १६, ८४, ७

√अथर्य्[e]

‡अथर्यु[f]– -र्युम् कौ १, ७२, २, ७२३, जै १, ७, १०, ३, ५९, १५

अथर्-वी[g]– -र्यम् ऋ १, ११२, १०

१°अथ- √अंथ् द्र.

२अथ[h], अथा[i] ऋ १, ४, ३, १०, ३, १६, ७, २४, १५, २६,९, [४७, ३ (६)] ५४, ९,५९,२,

---

a) गोत्रपत्यऽर्थे अण् प्र तत्स्वरश्च (पा ४, १,११४)।

b) स्त्रियां ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वरेणोदात्तत्वम् (पा ४, १, १५ ६, १, १६१)।

c) तुल्यार्थे वति (पा ५,१,११५)। प्रत्ययस्वरः।

d) द्वस सामान्य समासस्वर (पा ६,१,२२३)।

e) √अथर्य् इत्यनेन सामान्यायो नाधा द्र०। क्यं पदन्वाख्यानेऽपस्ततोऽकारलोपश्च (यक पा ३, ४, १५ ८, २, ७, ६, ४, ४८)।

f) उ इत्यनेन उ प्रत्ययः (पा ३, २, १७०)। अथर्यु इति बाहृत्र्वे पाभे गद्र । यत् मध्यरफरहितत्वेन क्वचित् मुद्रापितं भवति (तु BI, कमग्र च) तत् मन्दमिव भवति। बाहृत्वे पाभे तत्सद्भावसाक्ष्योपलम्भात् मूको तद्दर्शनाच्च (तु ST)। सा अपि मध्य रफ पपाठति तदायात् >√थर्व् इति विकल्पकथनात् मुल भानुमानं भवेत् । यदिह सा <अथर्व् इतावाऽनुमन्यमानं प्रादर्शि (तु कमग्र) तन्न । आदस्य नञ् >अकारस्याऽनपेक्षितत्वाद् गतमति तात्पर्यांकृत् असगतिदर्शनाच्च । √थर्व् गत्यर्थो भवति न तु √?अथर्व इति यावत्। तत्र च आगम्यम् इति व्याख्यानमप्यू अ-गम्यम् इत्येवं शोध-पूर्वकं पठितव्यं भवेत् (यनु BI)।

g) स्वरूपपरिच्छित्तिः संदेहग्रस्ता भवति। श्च वि भवति। १अ+√थर्व+अच(द्र)>यत् >थर्वी इतावाऽभिसन्दधानः सा गमनपर्यायभूत-थर्वणऽम ववत्या तात्पर्यं महृ। एव तावत् तम नञ्-स्वरेण (पा ६,२,२) भाव्यम्। स्त्रिया नयन्तत्वे द्वि१ अमि पूर्वत्वेन (पा ६, १,१०७) व भाव्यमिति चोद्यद्वयम पद्यमान दुष्परिहरं स्यात्। अम नन्त्रोऽप्येतद् एवाऽनुवदन् GRI श्रप्यनेन प्रत्युक्त द्र। एतद्वैपरात्येन <√अत् इत्याव नपूर्वादि प्राकृतैकदेशिकनिर्वचनमान्यनाऽनुमन्यमान वे गमनव ता तात्पर्यमाह। एव तावद् √अत् (<थ्>अथ)+र+व(>वी) इत्येव माध्यमिकरेफोपजनवति तद्धिते व प्रत्यये स्त्रिया गौरादित्वोपसंख्यानत (पा ४, १, ४१) ङीषि प्राप्ति समवत्यपि द्वि१ अमि पूर्वत्वप्राप्ते पूर्ववत् दुर्वारत्व द्र.। एवमपि स्त्रियाम् अथर्वन्- इति वा <√अथरि+व>वी इति वा यद् श्र्वाकनम् अपर मतद्वय भवति (तु PW GW MW) तदप्युक्तेन चोदेन समानं ग्रस्त द्र। एस्थि अपि पश तदीयैतद्विषयक-प्रक्रियाऽनुरोधेनाऽव-महाऽभावेऽपि तम इति मत भवति। पूप तावद् अंथु-इति वा रेफोपजनवद् अथर् इति वा स्यात्। उप च <√वी+क्विप् द्र। स्वरश्च सामान्य सामासिक (पा ६, १,२२३) वा स्याद् उस इति कृत्वा 'गतिकारक-'(पा६,२, १३९) इत्युक्ते वा। द्वि१ रू च 'एरनेकाच' (पा ६,४, ८२) इति यणि 'उदात्त' (पा ८,२,४) इति स्वरितान्त द्र। वच्यविमर्शस्तु वेश विस्तरणाय इति दिक्।

h) मूलतो य-था, त था, क-था, इत् था इत्यतै स-कस्तया व्युत्पन्नमिदम् अव्य समाम्येत। तस्मिन् दर्शन इदम्>३अ इति यत् सता भवति ततम् थाल् प्रत्यये लित्-स्वर (पा ६,१,१९३)। अथवोक्तै शब्दै सपूर्ण-साकल्यार्थ या इत्येव प्रत्यय इत्यस्य कस्मिश्चिदति प्राचीने काले कथमपि स्वरपूर्वकमपूर्वकोऽन्त्यस्याऽचो ह्रस्वाभावेन परिणामं समन्तात्तुत्यत। यत्तु भाषान्तराय-साधारणमिरस्य 'AND', 'UND' प्रभृ. समानार्थ शब्दै सबन्ध उत्प्रेक्षि (WW १, ६७) तदमितिवन्मिवे तुद्ध्याव्येन। एव यत् क्वचिद् अस्मदायैर् एतत् <√अथ् इति समावेत भवति (तु वाच), तदपि धात्वर्थान्वयाभावेऽसबद्धप्रलापाद् अविशिष्ट द्र.।

i) नापाद मूलतो दीर्घान्तस्य स्वरपूर्वमक्रान्त्या ह्रस्वान्तया परिणतस्य सहितायां छन्दोऽनुरोधा पुनर् दार्घोऽऽपत्ति

७५,२,७६,३,[८१,८;(९१,९;
७,९६,५)], ८७,४,९२,१५
९३,७,९४,९,१०२,६,१०,
[१०८,१(५)६ १२],१०९,
२,११४,९,११७,१९,११९,
९,१३६,१,२,१६३,१३,
१६४,१२;२,[३,९,(३,८,
९,७,४७,३)],३६,३,३७,
५,३८,१,३,३,१ ६,६
९,३,१३,३,१७,३,५
२८,५,२९,१०,३१,७,
३२,१०,३४,१०,४७,२,
५३,३,११,४,१८,५,११
२०,९,२४,१०,३१,३ ४,
३६,४,४२,९,५,३०,९,
६,१६,१८,४०,१,४,[४३
५-७],५४,७,७,[११,४
१०,५२,३],५८,५,८,९,
१४,१०,५,४०,२,४६,१५
१६,४८,६,८९,२,[९६,७,
१०,५२,५],१०२,१९,९,
[४,१-१०],८१,२,८६,
२८,८७,६,१०,१,७,१४,१०,
[१५,४,(३७,११)]११,१६,१,
२,२३,३,२७,२२,५१,७
८५,१६,३३ १०७,३,१०८,
३,८,१११,६ १२७,६
१२९,६,१४३,३,१५५,३
५ [१८२,१,३] नि १,५,
९,७,२,२,६,१,६,३,
१०,४,४,५,२७,२९,मा
३,१४†,७,२५,३७†,८,
३४†,१२,१२†,५२†,६५,
१५,५६†,१७,३१,†१०,
५५,५९,२३,२६,२७,
२६,२४,२७,६,२०,-४†,
३०,२२,३३,९५†,४०,
१५,का ३,३,४†,७,१०,३,
२०,१†,८,८,१†,१३,
१,११†,८,८†,५,४,१६,

६,८†,†२१,४,५,८,२५,
६,६,७,२९,१,६,३१,३,
१३†,३४,४,४,४०,१,१७,
तै १,१,१३,१^{२},१४,१†
२,२,३,४,४२,१†,५,१,२¶,
५,-‡,९,१,६^{२}¶,११,२†,
६,४,२^{२} १०,४¶,७,¶२,
२-४,१३,४†,८,५,२†.
¶२,१,२,१,३,४,७,८,५,
२ ८,४,२,६,४,८,२,
११,३,३,३,४,५,१,१३,
२,१४,३†,४,२,१,४,१,
२,६,२,१०,२,१२,२,५,
११,२,६,१,५,३,५^{२},९,
३ ४,६,१२,२^{२}†,¶३,१,२,
२ ३,१ ४,४$,९,२,११,
२† -,१,२,२ १,८,४$
†११,२,३,३,७,३,८,१
४,१०,४,११,६‡,५,१,२^{२}$
२,१,६,१$ ४,१,७,३
२,१,४†,४,४†,५,३
‡२,१ २,२,३,४^{२},७,५†,
७,१३,५† ¶१,१,३,५^{२},
५,४,४,२,२,३,४^{२},१०,
२,७,२,५,३,२,४,-,
९,२,३,२६,१$,¶६,२,१,
१,३,१^{२},५^{५},४,२,५,१^{४}
-^{२},११,४^{२},३,१,३^{२},६,२,
१,१०,४^{२},४,१,६,७,२,
५,८,६^{२},१०,१,११,४,
६,४,२^{२},४,६,२,¶७,१,
३,१,४,३,५,३,४,५,६^{५},
७^{२},६,५,१०,३,२,१,४^{२},
४,१,३,७,३,४,९,१,
३,१,१,३,४^{२},४,१०,१^{२},
१०,२$,५,१,१^{२},२,१,
३,१,६,३,१५,१,¶मै १,
१,६,१३^{२}२,२,१०$,१८†,
३,-३†,३०$,८,५^{२},६,
१०,१४^{२},११^{११},१५,५,५

८;११,१२,१३,६,४,५^{२},
६^{२},८,९,१० ११,१-,
१३^{१६},७,१$,३^{२} ८,५,८,
१,२,४^{४},५^{६},६,७^{४} ८^{२} ९^{२},
९ ४^{५},५,७^{३},१०,५^{२},६ ८^{२}
१०,११^{२},१२,१३ १४,१६^{६},
१७^{३},१८^{२} १९,२० ११,५^{५},
७,८,९^{३},२,१,१ २^{२} ३^{२},८,
९,१२ २,४^{२},७^{२},९,१३^{२},
३,१^{३},२^{२},३^{२},६^{२},९^{४} ४,२^{२},
३ ४^{२},५^{२},५,१.२,३^{५},४^{३},
५ ६,७ ८,९^{२} ६,१ ६^{२},$७,
८,१२,१३^{२}‡ †,८,१$,९,
१०$,१२,५$,३,१,१^{३},३,५,
१०^{४},२,१^{४},२^{२},४^{२},५^{२},६^{७},
७^{६} ८^{४},९^{४},१०,३,१^{४},२^{८},
३^{२},५ ७,८,१०,४,३,६
८.५,२,३,५ ६,२^{२},५^{२},
६^{३},९$,७,२,३,४^{३},८,९^{५},
१०,८,१,२,३^{३},४^{१४} ६^{५},
७,८,९,१०^{३},९,१^{३},-^{२}४,
१^{४},६^{२},७^{२} ८^{५},१०,१^{२},२,
३^{२} ४^{४},५^{२} १३,१$,४,१,
१^{२} ६,८^{७} ११,१२^{७},२,१^{४},
-^{२},७,९,११,१-$,१३^{१},
१४^{३},३,१^{२},-^{२},३^{२},४,५,
६^{२},७^{२},८^{६},९^{३},४,१^{१३},२,
५ ८,९,१०^{२},५,१^{२},२^{२},४,
५^{२},६^{२},८,९,६,१^{३},२,३^{७},
४^{८},५,७^{४},९^{२},७,२^{३},३^{२},
४,५,६^{२},७,८^{३},९^{७},८,१^{२},
३^{२} ५^{२},७^{२},८^{६},९^{३},१०,६^{२}†,
११,१†,†१२,१,५,$१४,
३†,५†,६,१२,१३^{२},१५†,
१७†,१८†,क ठ १,१-^{२},
२,१५,३,८,५,६,६,१,
४^{१},६^{१},७,७,८^{२},८,८^{८},
५-७,१३,०,३,१४,१५^{१},
१०,२,१०^{१},११,१^{१},२,३^{१};
६^{१},१०^{१},१२,१,३^{१},४^{१},७,

८^{३}, १०^{२}, १२, १३^{३}, ६३, ३^{२},
४^{४}, ५^{७}, ६, ६४, ५^{४}, ९^{४},
६५, ५^{२}, १०, ६६, ८, ६८,
३^{३}, १६, ६९, ८^{२}, ९, १०,
१२, २०, २, ५ ६^{४}, ७–११,
१४, २१, २^{४}, ३^{२}, ४^{५}, ६^{५} ८,
१०^{३}, १२, १३, १४^{२}, २२, १,
६^{८}, ११^{६}, २३, १, ३, ६, ९,
२४, ८, २५, २, ६, ७, १०^{२},
२६, ९, १०, २७, १, ३^{३}, ४^{२},
१०, २८, ३, ६^{४}, ७, ९, २९,
३, ४^{२}, ७^{२}, ९^{१३}, १०, ३०, १^{२},
२^{३}, ३^{२}, ८, १०^{२}, ३१, ४,
६^{७}, ९^{३}, १३, ३२, ७^{२}, ३, ७,
३३, २^{३}, ६^{२}, ८^{२}, ३४, ३, ५,
८^{२}, ११, १५, ३५, १६, १७,
१८^{२}, १९^{३}, २०^{३}, ३६, ३, ५^{२},
६^{२}, ७, १०^{४}, ११^{२}, १२, १३,
१४, ३७, २, ३^{२}, ४^{२}, ५^{२}, ९,
११, १६^{२}, १७^{२}, ४०, ११-१३,
४४, ४, ४५, ४^{३}, ४६, ३,
¶क २, १५†, ३, १२, ४, ३^{६},
५^{३}, ६, ९^{६}, ७, ४, ८, १,
६, २८, ३^{२}§, २९, ४§, ३०,
६, ३१, ७, ४, ७, ८^{४}, ९–१३,
१७^{३}, १८^{२}, १९^{५}, २१^{५}, ३४, १^{८},
३५, ५^{६}, ७, ३६, ६, ३८, १,
५ ३९, ३, ४^{३}, ५ ४०, २,
३^{२}, ४१, ७, ८, ४२, १§ ३^{३},
४^{२}, ४४, ३, ६^{४}, ४५, ५^{२},
८, ४६, २^{८}, ३^{४}, ४^{२}, ५^{३},
६^{२}, ८^{२}, ४७, ४, ६^{७}, ८, ९^{३},
४८, १५, १६^{२}, १७^{३}, १८^{३}, †क्री
१, ३२४, ३६६‡[a], ४२२‡[a],
४३३, २, ५७, ३९७–४०६,
४३९, ५२०‡[a], ६९६, १०८३,
३, १, ४, †जे १, ३४, २, ३८,
७‡[a], ४१, ४‡[a], २, ५, १, ३,
६, ३, ६‡[a], ३१, १७–२६,
३३, १३, ४०, १६‡[a], ५६,
२३, शौ १, ७, ३, ७. १८, १,
२, ६, ५, ३, ३, ६, ८, १,
१२, ५, २५, ६, ४, १, ५, ४,
८, ७, २, १७, ८, ६, ५०, १,
६६, ३, ११६, १, ११९, २,
१२१, १, १३८, २, ७, ९, १,
१५, ३, ५८, ६, ८८, ४, ८,
१, ६, ८, २०. ९, २४, ९, ५,
२७, १४, १२†; १०, १, २८,
४, १, ११, १, ८, ६, १४, १०,
३१, १२, २, ३०, ३, ५५–
६०, ४, २२, २३, २५, २८,
३६, ५२, १४, १, १६†, २१‡[a],
२, २९†, १५, १२, ८, १३,
११, १८, २, ४†, ५^{२}†, ९, ३,
७१, १९, ३४, ८, ५२, ५, ६८,
१, †२०, ११, १०, ५६, ५
५७, ३, ६८, ३, ७३, ४, ८७,
५ १२८, १§, §१३०, १७-१९,
§१३६, ७, ८, १४१, ४, पै १,
३०, ५, ७१, ४, ८९, १, २,
१, १, २६, ५, ५८, २, ७४,
६, ८०, २ ३, ३३, ६, ३४, १‡[a],
४, ४, ३, ४, ७, ५, ३९, २‡[a],
७, ९, ७, १२, १०‡[a], १८, ८,
१९, ३, ८, ७, ५, १२, २,
१५, ४, १३, १९, ३, २०, ५,
९, १९, २, २२, १५, १०, १,
९, ४, ५, १२, ३, १३, १६,
७, १–४, ९^{२}, १३, १, ३, १६^{२},
३, ८, ५, १८, १४, ४, ७[b],
१५, ५, ९, १०, २३, ९, १६,
१, ६, ९, ३‡[a], १५, १, २०,
१^{२}, ३०, १०, ४९, ७, ५०,
८, ५८, ४^{२}, ६७, २†, ६९,
१२‡[a], ७१, ९, १०^{२}, ११, ८५,
५, १२६, १–३

अथो[c] ऋ १, २८, ६, ५०, १२.
११३, १३^{२}, १५७, ६^{२}, १६४,
[४०, (७, ४१, ५)], ४६, १९१,
१, २^{२}, ३, ३७, ११, ६०, ४, ६,
७५, १५, ८, ९१, ६, ९, ३९, ५,
[६०, २, (६४, २६)], १०, २७,
९, ३६, ५, [६०, ८, ९, १०],
८५, २, ३५, ४१, ९०, ५, ९२,
४, ९६, १३, ९७, ९, १६^{२},
१३६, ५, १३७, ४, १५९, ३,
१७३, ६, १९०, ३, खि ३,
१०, २, १५, ६, १४, ५,
१२, ५, १५, ४^{२}, १०^{२}, मा ३,
४३, ११, ८२, १२, १७, ५४,
८३†, ९०^{२}, ९७, १००, १५,
५९, १६, ८, १२, २३, ६०,
३१, ५†, का ३, ४, ७, ९, ६,
११, ६, १६^{२}†, १२, ७, ७, १३,
१, १८, ४, १०, ६, ९†, २१,
१६, ७, २, १७, १, ८, ११,
२५, १०, ८, ३५, १, ५†,
¶तै १, ५, १, ४, २, ४, ४, १, २,
७, २, ३, ८, ३^{२}, ९, ६, ८, २,
४, ७, १, ६, ३, १^{२}, ४, ३, ६,
३, ८, ६, १§, २, २, ४, ६, ५,
४, ५^{२}, ३, ९, ३, ११, ५, १३,
३, ४, ६, २, ९, ३^{२}, १०, ३,
५, १, ४, ६, ३, ७, ५, १, ७,
२, ८, ७, ११, २^{१}, ३^{२}, ६, ७,
६, १, ६^{२}, ६, ८, ९, १, ४,
१०, ४, ३, १, ५, २, ९, ३, २,
६, ३^{२}, ४, ६, ७, ३, ९, २§,
१०, १§, ४, १, ३, ९, ७, १०,
२, ५, ५, ५, २, ७, २, ३, §४,
१, ९, ३, २, १, ५, ४, ४, ५,
१, ३, ४, ५, १, १, २, ४, १,
६, २^{२}, ४, ८, ५, ९, ५, ६, २,

a) अध, अधा इति वाहूच पाभे यथायथ द्र ।
b) एतच्-शोधार्थं रात्रि->त्रि इत्यत्र सस्थ टि द्र ।
c) 'अथ-उ' इति समुदित निपातद्वयम् 'ओत्' (पा १, १, १४) इति प्रगृह्यतामापाद्य पपा इति-कारेण पठ्यते ।

૧, ૩, ૩, ૨, ૫, ૫, ૪[૨], ૬[૨], ૭, ૩, ૮, ૧[૩], ૯, ૬, ૧૦, ૬, ૩, ૧, ૨, ૨, ૨[૨], ૪, ૭, ૭, ૨, ૪[૨], ૯, ૧, ૨, ૧૦, ૪, ૪, ૧, ૧, ૨, ૩, ૨, ૩, ૪[૨], ૩, ૨, ૪, ૪, ૧, ૫, ૫[૨], ૬, ૪[૨], ૮, ૧, ૪, ૯, ૧, ૧૦, ૩, ૫[૨], ૫, ૧, ૬, ૫, ૩, ૭, ૨, ૧૦, ૫, ૬, ૨, ૧, ૩, ૪, ૨, ૬, ૨[૨], ૭, ૩, ૮, ૪, ૬, ૯, ૧[૨], ૧૦, ૧, ૩, ૭, ૩, ૨, ૪, ૧, ૫, ૨, ૭, ૬, ૩, ૮, ૩, ૯, ૩, ૪[૨], ૧૦, ૨, ६, ૧, ૧, ૩, ૩, ૩, ૫, ૨, ૬, ૫, ૬, ૭, ૨, ૧૧, ૩, ૬, ૨, ૧, ૧, ૭, ૨, ૨, ૫, ૧, ૨[૨], ૩, ૭, ૨, ૮, ૬ ૯, ૨, ૧૦, ૪, ૧૧, ૩, ૩, ૧, ૨, ૫, ૨, ૪, ૭, ૨, ૩, ૮, ૧[૯], ૩, ૯, ૪, ૫, ૧૦, ૧, ૧૧, ૩, ૪, ૩, ૩, ૪, ૪, ૩, ૫, ૨ ૫, ૯, ૨, ૬, ૩, ૨, ૬, ૨, ૭, ૨, ૪, ७, ૧, ૧, ૨[૨], ૩, ૨, ૧, ૧૦, ૩, ૪[૨], ૨, ૧, ૨, ૩[૨], ૨, ૨[૨], ૩, ૩, ૨[૨], ૫, ૫, ૬, ૮, ૨, ૪–૭, ૩, ૧, ૨, ૫, ૩[૨], ૭, ૩, ૪, ૮, ૧, ૯, ૩[૨], ૧૦, ૪, ૫, ૪, ૧, ૩[૨], ૨, ૪, ૫[૨], ૩, ૩[૨], ૪[૨], ૫, ૪, ૩[૨], ૫, ૨–૪, ૭, ૨[૨], ૯, ૧, ૫, ૧, ૫, ૪, ૨, ૫, ૧, ૨, ૮, ૩, ૫[૨], ૯, ૩, ૧૫, ૨, ૧મૈ ६, ૪, ૫, ૭, ૮, ૧૦, ૧૩, ૧૫, ૫, ૫[૨], ૬[૨], ૮, ૧૦, ૧૧[૨], ૧૨, ૭, ૩, ૪[૨], ૮, ૨[૨], ૩[૨], ૪[૨], ૫[૨], ૬, ૭[૨], ૮[૨], ૧૦, ૪૬, ૫, ૬[૨], ૭[૧૦], ૯[૨], ૧૪, ૧૬, ૧૭[૨], ૨૦, ૧૧, ૬–૯, ૨, ૧, ૩, ૭, ૧૧, ૨, ૭, ૮, ૩, ૧, ૫[૨], ૬[૨], ૭, ૪, ૧, ૨, ૩[૪], ૪, ૫, ૫, ૭–૫, ૭[૪], ૮, ૧૦, ६૭, ૭, ૧૨, ૯, ૨[૨]६, ૧૦, ૧६, ३, ૧, ૧, ૧, ૨[૨], ૫, ૭[૪],

૯[૨], ૧૦[૪], ૨, ૧[૩], ૨[૨], ૩[૫], ૪[૫], ૫[૫], ૬[૫], ૭[૪], ૮, ૯[૪], ૧૦[૨], ૩, ૧[૨], ૬[૨], ૮, ૯[૨], ૧૦[૨], ૪, ૩, ૪[૨], ૫–૭, ૬, ૧[૪], ૨, ૩[૨], ૫, ૬[૨], ૭[૨], ૮[૨], ૯[૨], ६, ૭, ૨[૨], ૪[૪], ૫, ૭[૫], ૯[૨], ૧૦[૨], ૮, ૪, ૬[૨], ૭[૨], ૯, ૯, ૨, ૩[૨], ૫[૨], ૭, ૧૦, ૧[૩], ૨, ૩[૪], ૪[૨], ४, ૧, ૫, ૬, ૮[૨], ૧૦[૨], ૧૨[૨], ૧૪[૨], ૨, ૧ ૨, ૯[૨], ૧૪, ૩, ૨[૨], ૮[૨], ૪, ૨, ૫, ૮६[૨], ૫, ૧[૨], ૨[૨], ૫, ૬, ૩, ૫, ૮[૨], ૯ ૭, ૧, ૪[૪], ૮[૨], ૯[૨], ૮, ૩[૩], ૫, ૬, ૮, ૯, ૧૪, ૧૧६, काठ ७, ૧૫[૩], ८, ૧૨, ૧૩, ९, ૧ ૭, १०, ૫, ૭, ११, ૧૦[૨], १२, ૩, ૬, ૧૨, १३, ૯, ૧૦, १४, ૬ ૮, १६, ૭, ૮, ૧૩, ૧૯, १७, ૧૧[૨], १९, ૧, ૫–૭ ૧૦, २०, ૩[૨], ૪, ૫[૨], २१, ૩, ૭–૯, ૧૨[૨], २२, ૧૦, ૧૩, २३, ૧, ૪–૬, २४, ૩, ૪[૨], ૬, ૭, ૮[૨], ૯, २५, ૧[૨], ૫[૨], ૬, ૭[૨], ૮, ૯, ૧૦[૨], २६, ૫ ૭, ૯[૨], २७, ૧[૨], ૨, ૪, २८, ૧, ૭, ૧૦ २९, ૮, ૧૦, ३०, ૨, ૭, ३१, ૮–૧૧, ३२, ૧, ૫[૨], ૭, ३३, ૨, ३४, ૨[૨], ૫[૨], ૧૬, ૨૦, ३६, ૧, ૨, ૫, ૭, ૯[૨], ૧૦, ૧૨[૨], ३७, ૧, ૧૬, क ६, ૫[૨], ૯[૨], ७, ૧, ૭, ૮, ૧, ૪, ૧૦६, ૨૫, ૪†, ૧६, २७, ૧[૨]६, २९, ૮, ३०, ૩–૫ ૮, ३१, ૫[૨], ૬ ૭[૨], ૧૮६, ३[૫], ૪, ३६, ૧, ३७, ૪, ૫[૨], ૭, ૮, ३८, ૧[૨], ૭, ૪[૨], ३९, ૨[૨], ૩, ૫[૨], ४०, ૧, ૨, ૩[૨], ४१, ૩, ૫, ૭[૨], ४२, ૧[૨], ૭, ૪, ४४, ૭, ४५, ૧, ४६, ૩, ૫, ४७, ૯–૧૧, ४८, ૧૪, ૧૮, ૧मै २, ૩૫૨, ૬૫૧, ६२,

૩, ૧[૨], ૪, ૭, जै ६, ૧૮, ૮, २, ૧, ૪[૨], ૩, ૧૦†, ३, ૨૧, ૧૭†, शौ ६, ૧૪, ૨[૨], ૨૨, ૨, ૪†, ૨, ૪, ૬[૨], ૯, ૧, ૩૧, ૨, ૪, ૩૨, ૫, ૩૬, ૭, ३, ૨, ૪[૨], ૧૮, ૫, ૨૧, ૯, ૨૪, ૧, ૨૫, ૫ ४, ૩, ૪, ૪, ૫, ૬, ૬, ૯, ૩[૨], ૧૩, ૫†, ૧૭, ૭, ૧૯, ૩, ૨૦, ૫ ૩૬, ૧, ૫, ૧૪, ૨, ૨૧, ૪–૬, ૨૨, ૧૦, ૨૩, ૧૦, ૩૦, ૧૩, ६, ૧૩, ૧, ૧૪, ૩, ૧૯, ૨, ૨૧, ૩, ૬૯, ૩[૨], ૭૪, ૨[૨], ૬૬, ૨[૨]†, ૧૦૩, ૨, ૧૦૯, ૩, ૧૨૮, ૪, ૧૩૩, ૪, ૧૩૮, ૨, ૧૩૯, ૨[૨], ૪, ૧૪૦, ૨[૨], ७, ૫૮, ૨, ૫, ૬૨, ૫ ૭૮, ૩, ૮૦, ૨, ૧૦૦, ૩, ૧૧૭, ૨[૨], ८, ૨, ૨૮, ૫, ૧૨[૩], ૭, ૫ ૧૦, ૨૨, ૨૮[૨], ९, ૩, ૧, ૪, ૪, ૨૦, ૧૩, ૭, ૧૫, ૨૮†, १०, ૨, ૨૭, ૩, ૭ ૮, ૨૨, ૩૮, ૯, ૧૨–૨૪, ૧૦, ૧૭, ૩૩, ११, ૧, ૨૯, ૬, ૩, ૯, ૧૭, ૮, ૨, ૬, ૭, ૯, ૮, ૧૦, ૫, ૧૪ ૧૫, ૨૩, ૧૧, ૧૦, ૨૨, ૧૨, ૩, १२, ૧, ૭, ૯, ૨, ૧૯, ૪, ૧૮, ૩૦, ૩૧, ૪૦, ૪૬, १४, ૧, ૨†, ૨૮†, ૨, ૪†, १९, ૪, ૩[૨], ૬, ૯†, ૩૪, ૪[૨]†, ૩૬, ૨, ૩, ૪, ૪૬, ૩, ૪૮, ૧, ૪૯, ૩, ૫૦, ૫, †२०, ૨૦, ૪, ૩૨, ૩, ૫૭, ૭, ૧૨૮, ૫९, ६१૩૦, ૧૭–૧૯, पै६, ૧૫, ૨[૨], ८, ૪, ૩૭, ૧, ૩૮, ૩, ૪૩, ૨, ૪૮, ૧, ૬૦, ૨, ૬૬, ૩, ૪, ૬૮, ૩, ૭૯, ૧, ૧૦૭, ૧‡, ૨, ૮, ૫, ૧૦, ૧, ૧૪, ૪, ૧૫, ૨, ૪, ૨૦, ૨, ૨૧, ૬, ६३, ૩, ૪૧, ૩†, ૫૨, ૫ ૫૮, ૫ ६२, ૧, ૨, ૬૭, ૧, ૪, ૮૫,

२, ८७, २, ३, ५, ४², १२, ९²,
१७, ४³, २६, ५, २८, ६³, २९,
३, ३७, १, ४, ५, ५², ३०, १,
३३, ५, ३६, ६†, ७, १, २,
३², ८, ५, ९, १², १७, ८†, १८,
२†, २०, ८, २६, १, ९, ३०,
१, ३१, ३, ३३, १०, ३४,
३–६, ३८, ५†, ६, ६, २, ९, २,
४, ६, १४, ४, १५, ३, २१, १,
२२, २०, ७, १, २, १०, २–४,
१२, ५, १३, ३ १९, ९, ८,
११, १, ९, १२, ३², १८, ९,
९, ४, ११ ५, ७†, १०, २, ४,
१४, ३, २२, २५, २३, ३, ७,
९, २५, ६, १०, १, २², ७²,
३, ४, ११, २, ५, ३, ४², ५,
२, १२, ६, ११, १३, १, १०,
१४, २, ११, १६, ४, १५,
१५, १३, २ ४, ६, १८, ४,
२०, १०, २१, ६, ८, १६, १२,
१०, १४, १, २१, ३, ९, २२,
७, २४, ५, २५, १०, २८, २²,
३९, १, ५९, १०, ६३, ७ ६५,
१०, ७४, ७, ८२, ८ ८६, ४,
५ ८७, ३, ९१, ९, १०२, ९,
१०८, ६ ११०, ३ १३७,
२–१०, १३८, १–५ १४९,
६–८, १५५ ५

¹*अथोत्कुस्स्यासे*[a] पै ६ १५, ४

*अयर-, अँथर्, ¹अथरि, √अथर्यु, अथर्यु, †अथर्यु-, अथर्वन्-, अथर्-र्वा-, √अथर्व्यु, ‡अथर्यु- √श्रथ् द्र.

√अद्[b], अत्ति ऋ १, १६४, २०, ६,
४, ५, ८, १०२, २१, मा ११,
७४†, २२, ८, २३, ३०, ३१
का १२, ७, ९†, २४, ३, ६, २५,
६, १० ११ तै २, २, ६, २¶,
४, १, १०, १†, ¶५, ३, ४, ६,
७, ६, १०, २, ७, १, १९, ३, २,
१०, ४¶, ४, १९, २, मै ¶१, ६,
५, १०, ९, ११, ५ २, १, २¶,
७, ७†, ३, ६, ७²¶, १२, ३,
१३, १, शौ ९, १४, २०†, अत्ति
ऋ १, ६५, ४, १४३, ५, २,
१३, ४, ३५, ७, ६, १५, १,
१०, २७, १३, १४, ७९, २,
४, १२५, ४, ¶तै २, २, ६, २,
५, २, ९, २, ३, ४, १, ४, १०,
४, ५, ४, २, ६, २, ३, ७, ९,
४², ७, २, १०, २, ४, ¶मै २,
१, २, २, २², ४, ७, ५, ८, ३,
¶काठ ७, ६, ८, ६², ११, १०,
३, १३, १२, १४, ५, १६, ७†,
२०, ३, ६², ७, ९, १२³, २१,
१, ४, २२, २, ४, ७, २३, ६²,
२४, ७, २८, ५, ३४, ८², ११³,
३५, ३†, ३६, ३, ४१, १०, ४४,
८४, ¶क ५, ५ ७, २³, ८ ३०,
८†, ३१, ५, ८², ९, ११, १४³,
१६ १९, ३५, १ ३७, ८,
४४, ५ ४८, ४†, शौ ४, ३०,
४†, १२, ९, ३, १५, १४, २,
४, ६, ८, १०, १२, १४, १६
१८, २० २२ २४ पै १६,
६७, १०७, १४५, ३, १४९,
९, *अत्त* ऋ १०, ७९, १,
अदन्ति तै २, ३, ७, ४²¶, मै
२, ३, ७²¶, शौ ७, ५८, ७, ८,
६, २३, अदन्ति ऋ [१, ९४,
३ २, १, १३] १४, १०, २८,
११, १४६ ३, मै ३, ६, ६¶,
¶काठ ८, ४, ११, १०, ५ १२,
५², ७, २३, २, ९, ३४, ११,
¶क ६, ९, ७, ८, ३०, ८, ३६,
६ कौ २, ४१६†, जै ३, ३२,
६†, पै ६, ४८, ४, ४, २१, २,
१२, १, ४†, १६, ८१, ५,
अत्सि ऋ १०, २८, ३, अद्मि
शौ ६, ७१, १, २, अद्मि ऋ
१०, ८६, १४, शौ ३, १, ९,
शौ ५, १८, ७, १४, १, ५७,
२०, १२६, १४, पै २, २८, २²,
९, १७, ६, ¶अदत् तै ५, २,
१०, ३, ४, ?, २, काठ २०,
९, क ३१, ११, अदत् शौ १०,
८, २२, पै ८, ९, १२, १६,
१०२, ९, अदान् शौ ६, ५०,
१, अत्तु ऋ १०, १५, ८, खि
५, ७, ४, १–३, मा १९, ५१†,
मै ३, १०, ६, काठ २९, १, क
४५, २, शौ १, २८, ३, ४, ४,
१७, ३, १८, ३, ४६†, पै ५,
२०, ८, २३, ३, अदन्तु ऋ १०,
८७, ७, ११०, ११, मा २९,
११, ३६†, का ३१, १, ११,
४, १२†, तै ३, १, ४, ४, ५,
१, ११, ४¶, मै ३, १६, २, ४,
१३, ५†, काठ १६, २०†, ४६,
२, शौ ५, १२, ११, ८, ३, ७†,
११, १२, २३, २४, पै ७, १६,
२, १६, ६, ७†, अदन्तु शौ
११, १२, २६, †अद्धि ऋ १,
१६४, ४०, १०, १५, १२,
११६, ७, ८, मा १९, ६६, का
२१, ४, १६, तै २, ६, १२,
५ शौ ७, ७७, ११, ९, १५,
२०९, १८, ३, ४७९, ४, ६५,
अद्धि ऋ ३, ३५, ३, ५२, ७,
खि ५, २२, ९, मा १२, ६५,
२३, ८, का १३, ५, ४, २७, ३,
५ तै ४, २, ५, ३, ७, ४, २०,
१, मै २, ७, १२, ३, १२, १९,
काठ १६, १२, ३७, १३, १४,

a) 'अथोत कुशी आदस' इति त्रिपदस् शोधः विमृरय । तत्र प्रथमम् 'अथ+उत' इति समस्तं पदं द्र. ।

b) पात्र लुङादिषु √घस् इत्यादरामान्यहते । इह तु तद्रूपाणि यथायथं तत्रैवाऽनुसंधेयानि (पा २, ४, ३७ ४०)।

४४, ९, क २५, ३, शौ ४, २२, ७, ५, २२, ८, ६, ६३, १, १२, २, ३, २०, १३६, ११–१३, पै १६, ६९, १०, अत्तम् शौ ६, १४०, २², पै १, ८७, २, †अत्त>त्ता ऋ १०, १५, ११, मा १९, ५९, का २१, ४, ८, तै २, ६, १२, २, मै ४, १०, ६, काठ २१, १४, शौ १८, ३, ४४‡[a], अत्त मा २३, ८, का २५, ३, ५, तै ७, ४, २०, १, मै ३, १२, १९, काठ ४४, ९, शौ २, २४, १³–८³, पै २, ४२, १³–८³, ९१, १³–५³, अत्तन ऋ १०, १००, १०, ¶अदानि काठ २२, ७, क ३५, १, †१आदत्[b] ऋ १०, ६८, ६, शौ २०, १६, ६[c], ¶आदन् तै ६, २, १, ५, ७, ५, काठ ११, १०, २०, ५, २५, ६², ३६, ७, क ३१, ७, ३९, ४², ¶अद्यु त् मै १, ८, ८, २, १, २, अद्यात् ¶तै २, ५, १, ६, ७, २, ९, २, ७, ६, १, ¶काठ १०, ३, ११, ४, १२, ५ ७, २३, ६², २९, २, क ४५, ३¶, शौ ५, १८, २, पै ९, १७, २, १६, ११३, १², अद्यु ऋ १०, ९५, १४

अद्युन्ति मै २, १, ३¶

¶अद्यते तै ५, ६, ३, २², ¶अद्यते तै ५, ३, ३, २, ३, ४, ४, २, ३, ५, ६, २, ३, ६, ६, ६, ५, ३, मै १, ६, ९, ३, २, १०², ४, १, ७, ७, ६, काठ ८, ४, २१, ४, क ६, ९, ३१, १९

√आदि, आदयति काठ १२, ५ [अपि°, आ°, वि°]

†अत्तवे[d] ऋ ३, ३५, ७, ८, ४३, २९, ७७, ८, १०, १६, १२, ७९, ६, ८५, ३४, ९२, ३, मा १९, ७०, का २१, ४, २०, तै २, ६, १२, १, मै १, १०, १८, काठ २१, १४, §शौ १, ११, ४, ५, १८, १, १२, २, ३७, १४, १, २९, १८, १, ५६, ५७, २, ३४, §पै १, ५, ४, ९, १७, १

अत्तुम्[e] शौ १८, ४, ६३

अत्तृ[f]– -त्तार शौ ६, १४२, ३, -त्तारम् खि ५, ७, ४, १०

¶अत्त्री[g]– -त्री तै ६, ४, १०, ५, -त्री तै ६, ४, १०, ४², ५, मै १, १०, १३², ४, ५, १², ६, ३², काठ २७, ८², २८, १०², ३६, ७², क ४५, १², -त्रीषु काठ २७, ८

अत्त्वा[h] काठ २१, ७

अत्त्वाय[i] मै १, ८, ५.

१अत्र[j]– -त्राणि ऋ १०, ७९, २

२अत्र[k]– -त्रम् ऋ ५, ३२, ८, -त्रा शौ ९, १०, १६, १०, १०, २१, पै १६, १०९, १, १३९, १४, -त्रै ऋ १, १२९, ८

अत्रि[l]– -त्रय· ऋ ५, [२२, ४², ३९, ५²] ४०, ९, शौ १८, ३, २०, पै ११, २, ६, -त्रये ऋ १, ५१, ३, ११२, ७, १६, ११८, ७, ११९, ६, १८०, ४, ७, ६८, ५, ८, ७३, ३, ७, ८, १०, ३९, ९, १४३, ३, -त्रि ऋ १, ११९, ९, १८३, ५, ८, ७, १०, ४०, ६, ८, ७३,

---

a) अत्तो (त्तु-उ) इत्येवम् उभा निपातेन योगे सति पारिणामिकयामोदन्तत्वापत्तौ समुदितस्य शब्दरूपस्य निपातेतरत्वेऽप्य् ओदन्तनिपातान्तत्वाद् ओदन्तनिपातवद् व्यवहारोपचारात् पना प्रगृह्यीभाव इतिकरणयोगश्च द्र ।

b) २आदत् इति क <आ√दा यद. ।

c) मा एतद् क <आ√दा (=२आदत्) इत्यभिगम्भाव व्याचक्षाणः प्रयासयेय । प्रश्ने जिह्वया दद्भि पर्यवस्थितस्य चर्वणस्याऽभिप्रेतत्वात् । तत्परिमहणमात्रस्य वर्णने चमत्काराऽभावाद् उपमेयांशेऽर्थाणामभितोविरामपुनरुपयोगार्थेति दिक् ।

d) तुमर्थे तवेन् प्रत्यये निन्स्वर (पा ६, १, १९७) ।

e) तुमुन् प्रत्यये माद्दि स्वर ।

f) कर्तरि तृच् प्रत्यये चित्स्वर (पा ६, १, १६३) ।

g) स्त्रियां ङीपि (पा ४, १, ५) 'उदात्तयण' (पा ६, १, १७४) इत्यन्तोदात्तत्वम् ।

h) पाप्र क्त्वि क्त्वियपि सति जग्धाऽऽदेशाऽभाव उस (वैनु पा २, ४, ३६) ।

i) क्त्वो यगागमे रूपम् (पा ७, १, ४७) । आगमाऽनुदात्तत्वस्य सुस्थत्वात् क्त्व स्वरस् तदवस्थ द्र ।

j) अन् प्र (तु पाउ ४, १६८) । नित्वाद् आद्युदात्तत्वम् (पा ६, १, १९७) । स्वरभेदात् (तु नाउ) कर्तृकर्मविवेकेनाभिधेयव्यवस्था । शक्तिविशेषविशिष्टतायां यथेतस्ताद्दित मानुवर्धिक त्रस समाव्येत तथा अत्रिन् इत्यत्र टि यद ।

k) कर्तरि त्र प्र उस (पाउ ४, १६७) तत्स्वरश्च ।

l) त्रिप् प्र, तस्य पित्त्वाभिधाने धातुस्वरस्तदवस्थ (पाउ ४, ६८) । अथ मतान्तरे भवत । ३अत्र+त्रि- इति वा १अत्+त्रि- इति वा (या १, १७) ।

६; ७; ७४, १; ७८, ४; ८, ४२, ५; ¶तै ७, १, ८, १; २; ¶मै ४, ८, ३; ¶काठ २८, ४; ¶क ४४, ४[२a]; शौ १३, २, ४; १२; ३६; ३, १५; १८, ३, १५; १६; पै १४, ३, २३; -त्रिगा पै ५, २८, ३; -त्रिभिः पै १, ९३, ४; -त्रिभ्यः ऋ ५, ६७, ५; -त्रिम् ऋ १, ११६, ८; ११७, ३; २, ८, ५; ५, १५, ५; ६, ५०, १०; ७, ७१, ५; ८, ५, २५; १०, ८०, ३; १४३, १; २; १५०, ५; खि १, १२, ६; तै ७, १, ८, २¶; शौ ४, २९, ३; ४; पै ४, ३८, ३; ५; -त्रीणाम् ऋ ८, ३६, ६; ३८, ८; -०त्रे ऋ ५, ४०, ७; -त्रेः ऋ ५, २, ६; ८, ३५, १९; [३६, ७; ३७, ७]; खि ३, १७[२], ५.

¶आत्रेय[b]- -यः पै ८, १५, १९; -यम् खि २, ४, २९; काठ २८, ४; क ४४, ४; -याय मै ४, ८, ३.

अत्रि-वत्[c] ऋ १, ४५, ३; ५, ४, ९; ७, ८; २२, १; [५१, ८-१०]; ७२, १; मै ४, १०, १†; शौ २, ३२, ३; ५, २३, १०; पै २, १४, ५.

अत्रि-हिरण्य[d]- -ण्यम् काठ २८, ४[२].

अत्रिन्[e]- -त्रिणः ऋ. १, २१, ५; ९४, ९; ७, १०४, १; ५; ९, ८६, ४८; काठ २३, ११†; शौ १, ७, ३; १६, १; ३; २, ४, ३; ४, १०, २; ६, ३२, ३; †८, ४, १; ५; पै १, १०, २; ३; ४, ४, ३; २५, ३; ४; १२, १, ९†; †१६, ९, १; ४; -†त्रिणम् ऋ १, ३६, १४; २०; ८६, १०; ६, १६, २८; ५१, १४; ८, १२, १; १९, १५; ९, [१०४, ६; १०५, ६]; १०, ३६, ४; ११८, १; मा १७, १६; का १८, २, १; तै ४, ६, १, ५; मै २, १०, २; ४, १३, १; काठ १५, १२; १८, १; ३९, १५; क २८, २; कौ १, २२; ११३; ३९४; २, ९६३; जै १, ३, २; १२, ७; ४४, ४; ४, ६, ८; ८, ६; शौ २०, ६३, ७; -त्रिणाम् शौ १, ८, ४.

अत्स्यत्[f]- -स्यन् मै २, १, २.

१अद्- अक्रव्य°, अघ°, अहुत°, आएड°, आम°, ऊर्ज°, क्य°, क्रव्य°, करम्भ°, क्रव्य°, पुरुष°, मधु°, यव°, यवस°, विश्व°, विष°, सर्व°, सुहुत°, सोम° हविस्°, हव्य°, हुत°.

अर्द्- अदाय°, अन्न°, अन्न°, अवक्र°, गर्भ°, हविस्°.

a) द्विर् सुपा. चिन्त्यो भवति तुदि. अत्रि-हिरण्य-।

b) गोत्रापत्येऽर्थे ढक्>एयः प्र., कित्त्वादन्तोदात्तश्च (पा ४, १, १२२; ६, १, १६५)।

c) तुल्यार्थे वतिः प्रत्ययस्तत्स्वरश्च।

d) अत्रिर् हिरण्यम् इति शाखान्तरे (क ४४, ४) सूक्तो. भवति। यत्तु स एव पा. मं. अप्युररीकृतो भवति तन्नेष्टं भवति। संप्रदान-कारकस्य प्रकरणे कर्तृ-कारकस्य अत्रि-शब्दस्य संगतेरसंगतेश्च। तथाहि। दक्षिणा-दाने प्रकृतेऽत्रिगोत्रापत्यायात्रेयाय ब्राह्मणाय हिरण्यं यथा दीयेत तथा यजमानो (न त्व् अत्रिः) दद्यादिति विधीयते एवं तावद् अत्राऽत्रिभ्यो हिरण्यम् इति कृत्वा चतस. भवति। त्रिवि. इति कृत्वा च न. द्वि१ भवति। अथ प्रकरणे यस्मैचिदेवस्मा एवाऽऽत्रेयाय दातुमिष्टत्वेन हिरण्यस्य विवक्षितत्वात् संप्रदान-कारकस्यैकविषयत्वे सत्यपि 'जात्याख्यायाम्' (पा १, २, ५८) इति विकल्पितं बहुत्वं च बहुत्वे च 'अत्रिभृगु-' (पा २, ४, ६५) इति गोत्रप्रत्ययस्य लुक् च द्र. (तु. विग्रह-वाक्यम्)। यत्तु क. संटि. काठ. 'आत्रिहिरण्यम्' इत्यभिप्रायः प्रादर्शि तन्नितरामुपेक्ष्यम्। नितान्तसंस्कार-मात्रनिदर्शनमात्रत्वात्। 'इतश्चानिञ.' (पा ४, १, १२२) इत्यत्र आत्रेय- इत्यस्यैव लक्ष्यान्यतमत्वेन विहितत्वाद् आत्रि- इत्यस्य च सर्वथाऽप्यश्रुतपूर्वत्वात्। न च श्रुतिरेव स्वयमिह प्रामाण्ये निक्षायतामिति वा सुवचम्। तत्र 'अप्रतिनोदायात्रि०' इत्यत्र अप्रतिनोदायेत्यत ऊर्ध्वं ह्रस्वस्य वा दीर्घस्य वाऽकारस्य पदादित्वेन समानं विसंधेयत्वे संभवत्यपि 'यदत्रि०' इत्यत्र यद् द्वितीयं तदेव शब्दरूपं श्रूयते तत्र 'यद्' इत्यत ऊर्ध्वं पदादित्वेन ह्रस्वस्यैवाऽकारस्य विसंधेयत्वेनोपगमादिति यावत्। अन्ततश्च यद् आत्रेय- इत्यस्य विषये त. एव संटि. श्रुतिसंवाद इव प्रादर्शि तदपि सर्वथाऽन्यथासिद्धमिव भवति। उक्तया दिशा केवलम् 'आत्रेय-'इत्याकारकस्यैव शब्दरूपस्य प्रकरणेऽभिप्रेतत्वात् तद्विषये जागरूकसंस्कारवतां संशयाऽसंभवाच्चेति दिक्।

e) त्रिनिः प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पाउ ४, ६८)। १अत्र- इत्यस्य भावार्थे वृत्ति-विशेषे संभाव्यमाने ततो मातुवर्थिक इनिः प्रत्ययः स्यात्। एवमपि प्रत्ययस्वरत्वम् अप्रतिहतमिति दिक्।

f) 'लृटः सद्वा' (पा ३, ३, १४) इति पर. लृटः शत्रादेशः। तस्य च स्थानिवत्त्वात् 'स्यतासी लृलुटोः' (पा ३, १, ३३) इति स्यः प्रत्ययः। सतिशिष्टत्वाच्च तत्-स्वरः द्र.।

अदुत्[a]- -दत् ऋ १०, ३७, ११, -दन् ऋ १०,४,४, पै २, २, ३, ९, १०, १, -दन्तम् कौ ३, १, ९ [°दत्- अन्न°]
अदन्- अन्न°, विप°
अदानु[b]- -नम् ऋ ४, १९,९
अद्र[c]- -द्रा शौ १,२७,३.
अद्मन्[d]- -द्म ऋ १, ५८,२ [°अन्-दुर्°]
अद्म-सद्[e]- -सन् ऋ १, १२४, ४, ८, ४४, २९, -सद ऋ ६, ३०, ३, -सदाम् ऋ ७, ८३,७
अद्म सद्य[f]- -याय ऋ ८,४३,१९
†अद्म-सद्वन्[g]- -द्वा ऋ ६, ४, ४, तै १, ३, १४, ७
?१अद्य[h]
२अद्य[i]- अन्न°, अहुत°, हविस्° हुत°
¶अद्यमान,ना[j]- -नम् मै १, ११, ५, -ना मै ४, ८,८, -ना. तै ६, ४, ३, ४, काठ २७, ८, २८, ६, क ४४, ६, -नानाम् तै २, ४, ९, २, काठ ८, ५, क ७, १
अद्रि[k]- -द्रय. ऋ १, १४९, १, २, १६, ५ ३, ३२, १६, ४१, २, ४, १९, ५, ५, ८७,२, ६,४८, ५, ६३, ३ ८, ४, १३, ५३, ३, ६३, २, ७२, ११, ८८, ३, ९, ७९, ४, १०, ७६, ७, ७८, ६, ८९, ६, ९४, ८, ११, १३, १४, १००, ८, १०४, २, खि ३, ५, ३, तै ६, १, ११, ४¶ †कौ १,२९६, २, ४९‡[l], ९५३, †जै १, ३१,४, ३, ५, ८‡[l], ४, १८,७, †शौ २०,२३,२ ३३,१, -०द्रय. ऋ १०,७६,४,८,१४, १, -द्रि ऋ १,१६५,४,३,३१, ७,५,४५,७, ६,४०,२,७,२२, १,३५,३, ६८,४, १०, ७६,२, खि ३,१५, ३१[m], मा १, १४,

a) शतृ-प्रत्ययस्तत्स्वरश्च ।
b) आम शानच् प्र चित् स्वर (पा ६,१,१६३) ।
c) कर्तरि रन् प्र (पाउ २,१२२) स्वर नाउदि द्र ।
d) कर्मणि मनिन् प्रत्यये नित्स्वर (पाउ ४,१४५, पा ६, १, १९७) ।
e) सप्तम्युपपदात् √सद्+कर्तरि क्विप् । नाउटिदि स्वर ।
f) नापूटिदि भावे क्यप् उस (पा ३,१,१०६ उउ)। प्र विरामनिघाते धातुस्वर प्रकृत्या (पा ६, २, १३९)।
g) एपुगिदि वनिप् प्र स्वरश्च ।
h) ऋ २, १३, ९ इत्यत्र अद्य >'आ । अद्य' इति पपा भवति । गा वै च ततो द्वितीय पदमिन्द्रपरत्वेन परयनात् एतद्=√अद्+कर्मणि यत् प्र इत्येव चाभिगदधानात् उपनीश्च इति पानीय- (=सेव्य-?) इयेन च व्याचक्षाते । अस्मिन् कल्पे प्राति यत् प्रत्ययान्त चादि-स्वर च द्र (पा ६, १, २१३) । आ√दो >आ-अद्य इत्याकारमेकमुपसर्गमनिहत च (पा ८, १, ६६) क्रियापदमिद भवतीति चाऽर्तोभिरुपस्थाप्यमान कल्पान्तर द्र (तु ORN CII प्रमृ) । प्रथमे कल्प 'पुरा हम्य हृदय' दाता दुरु' (ऋ ६, ४७, १८) इति मन्त्रवर्णाद् इन्द्रस्यस्य च हरिभिस्तद्वहनस्य चाऽऽक्षेप दृश्यते । ए। तावत् शाक्म् इति पदमनुपयुत भवति । [illegible] हरीणां [illegible] श्रुतिप्रसिद्धस्य [illegible] युग-[illegible] 'द्रुत शामा' इति विशेषणयोरपमी [illegible] [illegible] हरीणां रथे युक्तानां [illegible] [illegible] हविरीभावस्य [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] प्रथमे वाक्य [illegible] 'युद' [illegible] द्वितीये वाक्ये चोपरिष्टादादास्यमाने 'आ अद्य' इति यत् पदद्वयी स्वाभाविकात् सबन्धादुद्भ्रश्यमानाऽपि सती स्वतन्त्रवाक्यनिर्वाहार्थम तर्गडूयितुमिवेष्यते, तन्नैव रुचिरम्। असुलभान्वयप्रतीतेरिति यावत्। एव द्वितीये वाक्ये 'युद' इति कालवचन सना सद् यद् इन्द्रसामानाधिकरण्येन व्याख्यात भवति तदपि नितरामुपेक्ष्यमित्यत्र नैव बहिव वक्तव्यमस्ति । कल्पान्तरे तावत् प्रतिपाद वाक्यपरिसमाप्तौ दृश्यमानायाम् 'अद्य' इति क्रियापदस्य सदन्वयो भवति । अथ दशशतोपलक्षितबहुसख्याका दस्यव इन्द्रेण साक सपदि विनाश्येरन्निति भवत्येव कोऽपि चमत्कारातिरेक । भवन्त्यपि च दस्युसख्यानहुत्वसवादिनश्चेन्द्रकर्तृकतद्वधसवादिनश्च बहवो मन्त्रवर्णा (तु ऋ १, १३३, ४, २, १४, ६, ४, ३०, १५ ७, ९९, ५, शौ ६, १०४, १ प्रमृ) यतु आ√दो>अद्य इति ।
i) गोपपदाद् भावे क्यप् प्र उस । पित्त्वान्निहते च प्र धातु-स्वर प्रकृत्या भवति (पा ६, २, १३९)। तेन तेन पूप युक्त यद्र ।
j) शानचो निघाते (पा ६, १,१८६) यक स्वर ।
k) क्रिन् प्रत्यये (पाउ ४, ६६) नित्-स्वर (पा ६, १, १९७)। भाषान्तरीयगाजायमीमांसायां स्वेतर प्राति √अद् इत्येनस्मादनिष्प्न सद् २°अद्- इत्यस्मादिदानीमपि व्युत्पत्ति-प्रदर्शन-गवाक्षात् प्राक्तनत गहपत प्राति प्रति द्र. । ततश्च रिन् प्र मतुबर्थीयस्तदित इति पाप दिश (तु भाग १,१८१)।
l) 'अद्रिगिरः' इति ऋ (९, १०१, ३) पाभे ।
m) 'अद्रि' इति गुरा विगृह्य ।

३३,७८†, का १,५,२, ३२,६, ९†, तै १, १, ५, २, २, ४, १४, ३†, ३, ३, ९, २, मै २, ५, १०, ४, ११, ३†, काठ १, ५ ९, १८, १३, ९, १६, ९, ३१, ४, क १, ५, ४७, ४, †कौ १, ३९८, ५२९‡[a], २, २७७, ६०३‡[a], †जै १,४४,८, ५४, ५‡[a], ३,२३,९, ४९,१‡[a], शौ ५, २०, १०[b], ९, ४, ५, १९,१०, ३†, २०,११७, १†, पै ९, २४, १०, १३, ८, ३†, १६, २४, ४, –द्रिणा ऋ १, १६८, ६, १०,२८,३, –द्रिभि ऋ १, १२१, ८, १३०, ३, १३५, [२, ८, ८२, ५, (७, ९०, १)] ५, १३७, १, [३[२], ९, ६५, १५] २, ३६, १, ३, ४४, ५, ५३,१०, [४, ४५, ५, ९, १०७, १] ५, ४०, १, [८६, ६, (८, १२, ४, १३, १२)] ८, [१, १७, ९, ३४, ३], २२, ८, ३५, २, [३८,३, ६५, ८] ९, ११, ५, २४, ५, [२५, ५, ३०, ५ ३२, २,३८, २, ३९, ६, ५०, ३, ६५, ८] ५१,१, ६३,१३,६६,२९, ६७, ३ ६८,९, ७१,३,७५,४, ८०, ५, ८६,२३,३४,१०१,३, ११, १०७,१०,१०९,१८, मा १९, २ २०,३१, का २१,१,२, २२, २,८, मै ३,११,७†, काठ ३७, १८†, †कौ १, ४९९, ५१२, ५१३, २, १२१, २५३, ३१४, ४२५ ४५३, ५१७ ५५७, ७२५, ६६३, ६७५, ७९५, १०३९, †जै १, ५२,३, ५३, २, ३, ३, २१, १८, २५, १०, ३२,१४, ३४,११,४०,८, ४४, ३, ४७, १, ५२, ५, ५५, ४, ५६,३, ४, २७,६, –†द्रिम् ऋ १, ७, ३, ५१, ३, ६१, ७, ६२, [३, १०, ६८, ११] ४, ७१, ७, ७३, ६, ८५, ५, ८८, ३, ३, १, १, ४, १, १४,१५, २, १५, ३, ११, १६, ८, १८, ६, २१, ६, ७, ४३, ४, ४५,१, ५७,९, ६, १७,५,३२,२, ३९, २,६२,७, ८,६०,१६, ९, ९७, ३९, १०,२८,९, ४५,६,११२, ८, ११३,४ खि १, ५,१०, २, ३,१,मा १२,२३, का १३,२,६, तै ४,२,२,३, मै २,७,९९,१३, ६ ४, ११, ७, काठ २, १५, कौ २, १४९, ७०९, जै ३,५८, ६, शौ २०, १६, ११, ३५, ७, ३८, ६ ४७, ६, ७०, ९, ७७, ८, –द्री ऋ १, १०९, ३, ७, ३९, १, ४२, १, –†द्रे ऋ १, ९३, ६, ११७, १६, [११८,३, ३, ५८, ३], ११९, १०, ३, ३१, ६, ५, ४१, १२, ७, ६, २, २२, ४, ७९,४, ९, ८७,८, १०, २०, ७, मा ३३, ५९, का ३२, ५, ५, तै २, ३, १४, ७, मै ४, ६, ४, १४, १८, काठ ४, १६, २७, ९, कौ २, ११४८, –†द्री ऋ १ ७०, २, ५, ८५, ७, ९, ९६, १०, मा ४, ३१, का ४, १०, २, तै १, २, ८, ७, ६, १, ११, ४, मै १, २, ६, काठ २, ६, ४, ९, क १, १९

†अद्रि-जा[c]– जा ऋ ४, ४०, ५, मा १०, २४, १२, १४, का ११, ७, ४, १३, १, १५, तै १, ८, १५, २, ४, २, १, ५, मै २, ६, १२, काठ १५, ८, १६, ८

अद्रि-जूत[d]– -त ऋ ३,५८,८

†अद्रि-दुग्ध[d]– -ग्ध ऋ ९,९७, ११, कौ २, ३७०, जै ३, ३०, १३, –ग्धा ऋ १, ५४, ९, ४, ५०, ३, शौ २०, ८८, ३

†अद्रि बर्हस्[e]– -र्हा ऋ १०, ६३, ३, मै ४, १२, १

अद्रि-बुद्ध[d]- -द्धम् तै ४,२,१०,१

अद्रि-बुध्न[e]– -ध्न ऋ १०,१०८, ७, खि १, ७, १, –ध्नम् मा १३, ४२, का १४, ४, ५, मै २, ७, १७, काठ १६, १७

†अद्रि भिद्[f]– -भित् ऋ ६, ७३,१, शौ २०, ९०, १

अद्रि-मातृ[e]– -तरम् ऋ ९,८६,३

†अद्रि वत्[g]– -०व [h]ऋ १,[१०, ७,८, ६४, १], ११, ५,८०,७, १४, १७१, १०, १२९, १०[२], १३३,२, ६[२], ३, ३७,११,४१, १,४,३२,५, ७,३५,५,३६,३, ३८,३, ३९, १,३, ६, ४५,९, ४६, २, ७, २०, ८, ८९, २, ८, १, ५,१३,२, ४०, ६, ७२, [(७,८६,६),१२,४,(१३,१७)], १३,२६,१५,४,७१,७, २४,६, ११,३६,६,[४५,११, ६१,४], ४६, २, ११, [(४९, १०) ५०, १०] ६२,११, ६८,११,७६,८,

[a]) 'इन्दु' इति याहृच (९,९७,४०) विशिष्ट पाभे ।

[b]) मूलकोशीयसाद्दश्यम् 'अभि' इत्य् अपि समर्थयति । तथा च प्रामाणिकतयोद्धरन्ति केचिद् (तु PW. MW., वैतु WR.) । तद् विमर्शविशेषापेक्षं द्र ।

[c]) उप निडन्त-पूर्व- टाप्रस्व (पा ६ २,१३९) ।

[d]) तस 'तृतीया' (पा ६,२,४८) इत्युक पूपप्रस्व ।

[e]) यस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप वद्र ।

[f]) कारकोत्तर-क्विबन्तकृत् प्रस्व (६, २,१३९) ।

[g]) मतुप निरवाभिधाने पूर्ववस्य स्वर ।

[h]) आमन्त्रिते 'मतुवसो' (पा८,३,१) इति रुर् आदेश ।

८,८०,४,९२,१८,२७,९७,९,
९८,८,९,५३,१,१०,१४७,१,
नि ३,२,१०,५,४,८, मा २७,
३८, का २९, ५, ७, तै ७, ४,
१५, १, मै २,१३,९, काठ ३९,
१२[२],४४,४,कौ १,११४,२९१,
३४५, ३७१, ३८३, ४१२, २,
६१, १६०,२३०, ५२२,५२४,
६०१, ७०४, १०६४, ४, ८,
जै १, २१, १, ३०, ९, ३६,४,
३९, २, ४०, ४, ४३, ३,२,७,
३, ३, ६,७, १५,८, २०,१४,
४०, १८, १९, ४८,१७, ४,७,
१, ९, २७, १०, शौ २०, २०,
४, २३,१, ५७, ७,६१,१,९३,
१, ९८,२, १००,२, ११६, १

अद्रि-पु(←सु)त[a]— -त ऋ ९, ७२,४, -तास ऋ १, १३९,६

†अद्रि-सहत[b]— -तम् ऋ ९,९८, ६, कौ २, ६८०, जै ३,५६,८

अद्रि-सानु[c]— -नो ऋ ६,६५,५

अन्न[d]— -[?]न्न[e] पै १०, १, ७, -न्नम् ऋ १, १४०,२, २, २४, १२, ३५,५, ७, १०, ११, १४, ३, ४८, ३, ४,२, ७, ११,१, १२, १, ६, ४, ४, ५, ४१, ३, ७, ९८, २, ८, ४, १२, १०,५९, २, ६१, ४, ६९,२, ७९, ५ ९१, ५, ९९, ५, १०७, ७, ११२, ४, ११३, ८, ११७, ६, १२५, ४, खि १,९,१, ३,१०[१], ७, मा १६, ६६, १८, १०, १९,५,४८, २३,८[१], का १७, ८, १८, १९,४, ३, २१, १, ५ ३,११;७४,३,५[१], ¶तै १, ३, १४, ७†, ५, २, १, ७, २, २, ३, ३, ४[२], ४, २[२], २, १,३, ३[२], ६, १, २[१], ४[२], ७, ५[४], ९, १, २, २, ५, १, ५, ६, ६, २[२], ७, २, ३, ३,६, २, ७,४, ५,१, ६[२], ७, ३[२], १०, ३, ६, १, २, ३, ३,५,५, ६,३[२], ४, ३,३, ५, १§, ५, ७, २[२], ४, १, २,५‡[१], ३, १३, २†,५,११,२§, ७, ४, २§, ५,१,२,२[२], ३,३[२]‡[१],५,५ ९, ४[२], २, २, १, ३, ७ ५, ५[२], ८, ६, ७, ९, २[२], ३, १०, ३, ३,३,२[४]–४[४],४,१[४],२[३], ३[६],५[४], ६ ७, ४, २, २, ४, १[३], ४, ५[३], ५, २, ६, ३[२], ४, ५[२], ६[२], ७, २[२], ८,२[२],§,३[२], ९,२[४],१०,४, ११, २[२], ५ ६, ३[४], १०, ५ ७, ६, ७, २[२], ३[४], ५[२], ६[४] ३, २[२], १०, २, ३, ७, २, २, ४, ७, ९, ४[२], १०, २[२], ३[५], ६, १, ९, ६, १०, २, ७, ४, ५, ३, ५, ४, ४, ४, २, ६, ४, ५, ५, ३[१], ७, १, ९, १[२], २, १०, २[२] ३, ३, २, ५, ३, ७, ४, ९, १[३], १२, १§, ४, ३, ६, ४, ३, २०, १[२]§, ५, ८, ४, १५,७, ¶मै १, ५, १४[५], ६, ५[१], ८[१], ९[१], ११[१], ७, ३[१], ८, ८, ९, ७[२], १०, ११ ११, ५[१], ७–९, २,१,३ ११,३,७[४], ९[१], ४,१[१], ५,७,७,२‡[१],९,९§, ११,४§ १३, १†, ३, १, १[२], २[४],३, २, २[४], ४[१], ५[१], ६[१], ८[१], ९[१], १०[५], ३, ६[१], ४, १[४], २[१], ३, ७, ६, ७[५], ९[१], ७, ६, ८, ९[४], ९, ३[१], ४[१], १०, ७[१], §११,७,१०,१२,१९[२]§, ४ २ १[२] ६[२], १३[२], ५, ४[२],९, १०§ ११, ११†, काठ ६,५ ७ ३[२] ६, ११[३], ८, २[१], ४[२], ६[४] ७ ८[२], ११, १२ ९, १[२] १५[४] १०, ३, ५ ६, ८, १२ ५[२], ७[२], १०[२], ११[२] १३, १२[२], १४,५ ६,१०, १६ २‡[१] १८ ९ १९, १[२], ३[२], १०[४], १२ २०, १, ३[५], ४, ५[२], ६ ७ ९[२] १२[९], १३[८], २१, १[११], ३[२] ४[२], ७[२], ८[४], १०, ११[३], १२, २२, २, ४, ७[२], २३, २, ५ ६[६] ८ २४, २, ५, २५, १, २[२], १०[२], २६,५[२], २९,२[१], ३०, ५ ३१, १२, ३४, ५ ३५, ३, ३६ २ ६, ३७, १[२], १८, ३८, २,१२, ४३, २, ४४,९[२], ¶क §५,२[२], ५,§६, १[५], ७[५], ९[२], ७, २[४],३ ४,७,८ ८,४[२], §२७,६, §२८, ९, २९, ८[२],३०,१[२]§,८[४],३१ २, ३,५[५], ६[४], ७[१], ८,९,११[१], १४[१], १५[२], १६[४], १८[१], १९[१], ३५ १[२],८, ३७,३,६, ३८,५[१], ४०,३[१],४१,३[१], ४५ ३[१],४७, ११, ४८, ४†, कौ १२, ३१२ १२१४, ३,१,९[२], जै ३,२८,४, शौ ३, २७, ३, ४, ३०, ४†,५, १८, ४, ७, ६, ६३, १; ७१,१ ३[१], ११६, १, ७, १०६, १ ८ २, १९, ७,१२, ९,७,७–९,१० २, २७, ५,४५, ८,२२, १०,८ ११,७,३५ १२,१,३,४,४२,६, ४,१३,५,१,६,१, १५ ७,४,५; ८,२, १४,२ ४ ६; ८,१० १९,

[a]) नाउदि स्वरः । उप <√पु यद्र । गवादस्य पूर्वस्य्येदेश (पा ८,३,६५) ।

[b]) तग 'पूर्वाणा' (पा ६,२,४८) इत्युत्त स्वरः । उप <नम्+√हम् यद्र ।

[c]) बग पूरजन. (पा ६, २, १) । कद्रिणाशुनमवया प्रकारान्वादिस्वर्थं ।

[d]) कर्मणि क. । 'निष्ठा च-' (पा ६, १, २०५) इत्युदात्तत्वम् ।

[e]) मुण्ड एतदर्थिर् गत्वार्थं [illegible] ।

[f]) अन्नं इति पा (२, १०, ४) पाठे ।

१४; १६; १८; २०; २२; २४; १९,७,४,२०,८७,२†; पै १,६३, १; २, २८,१; २[२]; ४; ३,११,५; २३,१; ५,२८,२; ४; ७; ६, २२, २०; ८, १५,१२; ९,१७,४; ६; २०,९; २२,९; २२[२]; १०, ११, ८; १२,३,१४; १६,४,९; ४८, १; ५९,१०; १०२,९; १०७,८; ११३,१–३; १३२,७; १४१,४; १५५,४; –न्नम् -न्नम् शौ १०, ६, ५; ३३; पै १६, ४२, ५; ४५, ३; –न्नस्य खि २, ६, १, १०; मा ३, ४३; ११, ८३; २४, ५८; ३९, ४; का ३, ४, ७; १२, ७, १८; ३३, २, २१; ३९, २, २; तै ¶२, १, ३, ३; ६, २[२]; ४, २, ३, १; ५, २, २, १; ४, ८, ३¶; मै २, ¶५, ४; ७; ९, ३; १०, १; ¶३, १, १; ३; २, ४; ५; ४, १[२]; ३; ९, ४; ४, १४, १६; काठ ५, १[२]; ७,११; १४, ६[२], १६,१०; १९,१; १२; २१,११[२]; ३२,१; क २५, १; २९, ८¶; ३१, २; शौ ५, २८, ३; ७, ६२, ५; १५, ८, ३; १९, ३१, ८; पै २, ५९, १; ३, २६, ५; ५, १५, १; २८, ५; १०,५,८; –¶न्नस्य -न्नस्य तै ५, २, ५, ५[२]; ४, ९, २[२]; ६,३, २[२]; मै १,११,८; ३, २, ५; ४, ३; काठ १४, ८; २०, ३; २१, १२; क ३१, ५; –न्ना ऋ १, ६१, ७; १२२, १३; १२७, ४; ३, ३६, ८; ४, ७, १०; ११; ५, ८, ५; ७, ३, ४; ४, २; १०, ९१, ७; मै ४, ११, ४; काठ ७, १६; कौ २, ३३३, जै ३, २८, ५; शौ २०, ३५,७; –न्नात् मा २,२५; १९, ७५; का २, ६, ४; २१, ५, २; मै १, १०, ११¶; ३, ८, ९¶; ११, ६; काठ ३६, ६; ३८, १; पै २, २८, ३; –न्नानाम् मा १६, १८; का १७, २, २; तै ४,५, २, १; काठ १७, १२; क २७, २; शौ १८, ४, ५४; –न्नानि तै ७,३,१४, १; काठ ८, २; ३५, १५; ३७, १[२]; ४३, ४; क ६, ७¶; शौ १९, ३१, ४; पै १०,५,४; –न्नाय तै १,७,९,२; मै १,११,३; ८; २,११,६; ¶३, १,३; ६,९; काठ १४,१; शौ १२, ३,५७; –न्ने ऋ १०, २९,४; का २, ६,९; मै २, ३,१; ३,८,९¶; काठ ७,१४; ८,२; ११,२[२]; ११; २०,५; २५,१०[२]; २६,५[२]; ¶क ६, ७; ३१, ७; ४०, ३[२]; ४१, ३[२]; शौ १०, ५, ४४; १२, १, ४[a]; २०,७६,४†; पै ८,१०, २; १६, १३२, १०; –न्नेन ऋ १०, ९०, २; मा ३१, २†; का ३५, १,२†; ¶तै ४, ३४, ५,१; ८,१; ५, ४, ४, ४; ६, २, ५, ४; ७, ३, ९, १; मै १, ६, ९¶; २, ८, १४; ३, ३, ६[२]¶; काठ १४, ६; २९, २; ३९, ३; ११; क ४५, ३¶; कौ ३,४,६†; जै २,३,९†; शौ १०, ६, २३; १२, १,२२; पै १३, १४, ४; १६, ४४, ५; –न्नेषु ऋ २, २३, १६; मा १६, ६२; का १७, ८, १६; तै ४, ५, ११, १; मै २, ९, ९; काठ १७, १६; क २७, ६; –न्नैः ऋ २, १०,४; ३५,१२; ३,५०, १; १०, १, ४; ५, ४; २८,११; २९, ३; ५; मा ११, २३; का १२, २,१२; शौ २०, ७६,३;५. [अति°, अन्°, उक्त°, घृत°, तद्° दग्ध°, दीक्षित°, द्रु°, पीवस्°, बहु° वशा°, विश्व°, वृषभ°, सर्पिस्°]

अन्न-करण[b]– -णः पै १६,११३, ६; –णम् ¶मै १,६,११; ३,१,९.

अन्न-काम[c]– -¶मः खि ५,३,२९; तै २, १,३,३; ६, १; २; ४; ७,५; ९,२; २, ७,२; ५, ४,११,२; मै १,९,७; २,५,४; ५; ३,४,७; ४, ३,३; ४,९; काठ १०,८; १३,७; १२; २१,४; २५,२; क ३१,१९; ३८,५; –¶मस्य तै २,५,१०,३; ५,१,९,४; ६,४,३,२; काठ ८,१२ १९,१०; २०,४; क ७,७; ३०, ८; ३१,६; –माय ऋ १०,११७,३

√अन्न-काम्य[d]

a) 'अ॒न्ये' इत्यपि मूको. तदर्थम् १अ॒न्य- इत्यत्र टि.द्र.।

b) कारकोपपदे √कृ+करणेऽधिकरणे वा ल्युट्। कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

c) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.। यद्वा कर्मण्युपपदे √कम् >कामि+णः प्र. पूपप्रस्व. च (पावा ३, २, १)। नापु. अक्ष-काम-।

d) पाप्र. 'काम्यच्' (पा ३, १, ६) इति सुबन्तादि-च्छायां नाधा. अन्तोदात्तः। अथवा कण्ड्वादीनामा-कृतिगणत्वात् काम्- इत्येतत् तत्रान्तर्भाव्य यक् प्र. स्यात् (पा ३, १, २७)। ननु धात्वधिकारे प्राति. प्र. नेष्टो भवतीति चेत् तर्हि नायमनैकान्तिकोऽभ्युपायो यथो-भयथा संभवे धा. यग् भवति प्राति. च न भवतीति मतं भवति। म॒नस्-, न॒मस्-प्रभृ. सन्ति हि तावदपराण्यपि कतिपयानि प्राति. येभ्यो यग् विहितो भवति। अथापि सुख, दुःख-प्रभृ. च यद् धापा. त्रु. पाठ-मात्राद् धा. इति प्रदीनुमिच्छेरस्तदपि सन्मूलमिव न भवेत्। ताद-शानामपि धातुत्वेन जिघृक्ष्यमाणानां वस्तुतो मूलतो धात्वन्तरजत्वे सति कृतां प्राति. सतामेवाऽणिजन्तनाम्

अन्न कांम्या[a]– -म्या[b] पै ९, २२, २२

अन्न-तेजस्[c]– -जा शौ १०, ५, ३४, पै १६, १३१, १०

¶अन्न धान[d]– -नात् तै ७, १, १, ५

अन्न-पति[e]– -तये का ३,२,५, तै २, २, ४, २¶, मै २, १,१०¶, काठ १०, ६¶, शौ १९, ५५, ५, –ति ¶तै २, २, ४, २[2],५, ०,२, १, ¶मै २, १, १०[2], काठ ७, १[2], १०, ६[2], ३२, १, शौ १३, ३, ७, पै १, ५०, ३ –¶तिम् तै २, २, ४, २[2], मै २,१,१०, काठ १०, ६[2], –०ते मा ११,८३, ३४,५८, का १२, ७,१८,३३,२,२१, तै ४, २,३, १, ५, २, २,१, मै २, १०, १, ४, १४, १६, काठ १६, १०, १९, १२, क २५, १, ३१, २

अन्न-पत्य[f]– -त्याय मै १,६, १,२, काठ ७, १३[2], ८, ६[2], क ६, ४, ७, २[2]

अन्न भाग[g]– -गः शौ ३,३०,६, पै ५, १९, ६, –गम् शौ १२, १, २९, पै ५, ३१, २

?अन्न मय[h]– -येन खि३,१५,७

अन्न योग– -गै पै१६,१२७,३

अन्न-वत्[i]– -वत् काठ ४०,५, पै १, ९६,३, –¶वते तै २, २,४, १, मै २, १, १०, काठ १०,६, –¶वन्तम् तै २,२,४,१[2], मै २, १, १०, काठ १०, ६[2], –वान् ऋ १०, ११७,२, ¶तै २, २,४, १[2], ३, ४,३,३[2], ¶मै १, ९,७ २, १,१०[2], ¶काठ ४, १४, ९, १५, १०, ६[2], शौ १८, ४,२१

¶अन्न वती[j]– -ती तै ५,३, ४,६ काठ २१,१, क ३१,१६, –तीभि मै ३, ३,६, –तीभ्याम् मै ३, १, ४

अन्न विद्[k]– -विद शौ ६, ११६, १, पै १६ ४९, ५,

अन्न वृध्[k]– -धम् ऋ १०,१,४

?अन्न सि(त>)ता[l]– -ता पै ७, ६, ८

अन्ना(न्न-अ)द्[m]– -¶द् तै १, ६६, २,३, ४, ११, ५[2],६[2], ७, २,३,४, २, १, ३,३, ६,२[2],४, ७, ५, ९, १, २, २, ४, १[2], ५, ४, ७, ३, ३, ६, १, २, ६, ६, ५, ३, २, ९,६, ४, ३, ३[2], ४, ४, ८, १६, ५, ३, ४, ६, ७, ५, ४, २, ६, २, २, ४, ३, ७, १, ९, १, ३, ८, १[2], मै १, ४, १५[2], ६, ९[2],११[2], २, १,१०[2], ११, ३, १, ९[2], २, १, ४, ८, १०, ४, २, काठ ६, २, १०, ६[2], १३, १२, २१, १, ११, ३२, १[2], ३९, ११, क ४, १ ३१, १६, शौ १३, ३, ७६, ६पै ९, २१, १, ५, ७, –द्म् मा ३, ५ का ३, १,५, ¶तै १, ५, ३, १६, ८, ५ ७, ६, ५, २, २, ४, १[2], मै १, ६, १, २, ५¶, २, १, १०¶, काठ ७, १३[2], ८, ६[2], १०, ६[2], क ६, ४, ७, २[2], शौ १५, १४, १, ३, १३, १५ १७, २१, २३,

अधातुतया व्यवहारलाभस्य सुवचतरत्वादिति यावत्। एवं च यका प्र लक्ष्यसिद्धौ सभवन्त्यां काम्यच प्र कल्पनाऽप्य यथागिद्धायतामिति दिक्।

[a]) 'अ प्रत्ययात्' (पा ३, ३, १०२) इति स्त्रीत्वविवक्षायाम् अ प्रत्ययोत्पत्तौ टाप् द्र (पा ४, १, ४)। काम्यच्-पक्षे च अ प्रत्यय-स्वरेण प्रति स्वरो भवति यङ्-पक्षे च यगग ममाग्रस्वर (पा ६, १,२२३) भव-तीति विशेषोऽप्यवरदमवधेय ।

[b]) पाठस्य सू१ द्र (तु सूचो)।एतत् मवादनेन पै ९,२२, ११ इत्यत्रापि सुगा पनकामश > -म्या (तृ१) इत्येव सुशोध द्र । प्रकृते च 'अन्नकाम्यौ१°' इत्येव सुपठ-मिति दिक्।

[c]) बस पूर्वपद (पा ६, २, १) उप यद्र ।

[d] बस स्वपूर्व-पद उपस्त्र (पा६,१,१९१,२,११९)।

[e]) षस 'पत्यौ' (पा ६, २, १८) इति पूर्वस्वर ।

[f]) प्रवे अन्नानांदाइ[illegible] व्यचि नि-स्वरो [illegible] (पा ५, १, १२४; ६, १, १९७)।

[g]) पनस सासस्व (पा ६,१,२२३)। उप यद्र ।

[h]) सुपा स्वरश्चिन्त्य । प्रत्ययस्वर इष्येत (पा ३, १, ३)। तु दाक-मय, सु-मय-, गो-मय- प्रमृ ।

[i]) मतुप पित्वान्निपाते स्वरेऽविशेष ।

[j]) 'उगितश्च' (पा ४, १, ६) इति ङीप्। तस्य च पित्वान्निपाते स्वर पूर्ववद् द्र ।

[k]) उस क्विबन्त-कृद्-उपपदस्व (पा ६, २, १३९)।

[l]) सुतस । उप <१√सि वा √सो वा √षि वा।

[m]) उस उप अधि प्र यथादिस्वर (पा ३, १, १३४,६,२,१४४)। स्त्रियां दीर्घपम् उप मदर्- मसद्- प्रमृ उस (पतु अपर्ण>णा)। यथा, मदर्- प्र अप् [illegible] दकारानुबन्धगौरवा [illegible] द प्रत्ययनैव [illegible] द्र.। [illegible] [illegible] प्रमृ. स्त्रियां दीप्[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] द्र ।

–दाः तै ¶७, ३, ८, १; ९, १; २; ४, ७,३; मै ४, २,८; –दान् मै ४, २, ८; –दाय का ३, २, ५; तै २, २, ४, १¶; मै २, १, १०¶; काठ १०, ६¶; शौ १९, ५५,५; –दे काठ ३०, ५; –देन शौ १५, १४, २; ४; १४; १६; १८; २०; २२; २४.

अन्नादी^a– -¶दी काठ ८, १२; क७,७;–दीः शौ १५,१४, ५;११; –दीभिः शौ १५, १४, ६;१२; –दीम् शौ १५,१४,७: ९;–द्या शौ १५, १४,८; १०.

अन्ना(न्न-अ)दन^b– -नम् तै २, ५, १, १; २; काठ १२, १०.

¶अन्ना(न्न-अ)द्य^c– -द्यम् तै १, ५,४,१; २; ६,११,६; २,१,९, १^{२}; २, ५, ३; ३, ६, १; ३;५, १०, ३; ६, १, २; ६, ५; ३, ४, ३, ३; ८, ५; ६^{४}; ५, ४,४, ५; §८,१; २^{२}; ९,२; ३; ६,३, ३; ६, १, ९, ६; १०, २; २, ४, ५; ४, ४, २; ६, ४, ५^{२}; ७, १, ८, २^{२}; ३, २, १; ५,३; ७, ४; ४, ३, १; २; ६; ४, ३; ५, ८, ४^{२}; ९, ३; १०, १^{२}; मै १, ६, ३; ५; ९^{२}; ११; ८, ४^{२}; ९, ७; १०, ६; १२; ११, ८^{२}; ९; २, १, २^{२}; ११^{२}; ४, १;८^{२}; ५, ४; ७^{२}; ३, १, ९; २, २; ५^{३}; ३, १^{२};२^{२}; ४, १^{२}; २; ३^{२}; ७; ८^{२}; १०; ६,७^{२}; ४,१, ११; ३, ३;४, २; ९^{२}; ६, ९; ७,३: काठ ५, १; ६, २; ४; १०, ३; ८; १२, १०; १३, ७;१४,६^{२}; ८^{२}; ९; १९, १०; २०, ५; २१, ७; ११^{४}; १२; २५, २; २८, ६; २९, २; ३२, १^{२}; ३४,१०; ३६, १; ६; क ४, १; ३; ३०, ८; ३१, ७; ३८, ५; ४४, ६; ४५, ३; §शौ १२, ६, ४; १३, ५, १; ६, १; १५, ७, ४;५; ८,२; §पै ९, २०,९; १६,४८, १; १४१, ४; –द्यस्य तै १, ५, ४, २; २,५, ७, २; ११, ७; ७, १, १०, ४^{२}; २,१, ३; २, २^{२}; ३, २^{२}; ५,५; ३, ८, २; ९, ३; ४, ३, ४; ६;५, ३; ७, २; ३; ५, ८, ३; मै १, १०, १२^{२}; ११,७, ८^{२}; ९;२, १, २; ४, ८^{२}, ३, १, २^{२}; ४; ३, १; ६;४, १^{२}; ३^{२}; ६, ९; ४, ३, ३; ३^{२}; काठ १०, ३;६; ८; १३, ७^{२}; १४, ८; १०; २१, ११; १२;२३, ५^{२}; ३४, ५; ३६, ६; §शौ १५, ८, ३; –द्यात् तै १, ६, ६,१§; ५, ४, ४, ४; ९, २; काठ २१,७;१२; –द्याय §मा ३, ५;६३; २०,३; §का ३,१,५; २१,७,२; तै§१, ५, ३, १; ७, ९, २; २, १, ९, १० मै ३, ११, ८§; ४, ३, ८; ४, ६; ६, ९; काठ ७, १३^{२}; ८, ४; ६^{५}; ९, १५; २१, ७; २९, २; ३७, १^{२}; ३८, ४; क ६, ४§; ९; ७, २^{२}§; ४५, ३; –द्ये तै २, २, ७, ३; ३, ३,५, ५; ५, २, ३, ७; ३, ३; ४, ६, ४; ६, १०, ३; ७, ३, ३, १; २; ५, १५, २; काठ २०, १; ४; १३^{२}; २१, १०; २३, ८; २४, २; ५; ३६, २; क ३१, ३; ६; ३७, ३; ६; –द्येन तै २, ६, ६, ४; ७, २; ६, ६, ४, ५; मै १, ११, ८^{२}; काठ १४, ८^{२}; §शौ १३, ८, ४–६;९,१;२;५.

√अन्निय^d

अन्नियत्^e– -यते ऋ ४,२,७.

---

a) 'टिड्ढ-' (पा ४,१,१५) इति स्त्रियां ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वरः (पा ६, १, १६१)।

b) तस. कृद्-उपपदस्व. (पा ६, १,१९२; २,१३९)। उप. करणे ल्युट् प्र. (पा ३,३,११७)।

c) √अद्>२अद्य- गद्र.। यत् तै १, ५, ३, १ इत्यत्र मा. एतत् प्राति. भाव एव यति सिसाधयिषेत्, तदपि समानलक्ष्यत्वादनवद्यं द्र.। उभयथाऽपि च सामर्थ्य-विशिष्ट इह भावोऽभीष्ट इत्यपरं वि. देयम्।

d) आत्मेच्छायाम् उसं. क्यनि प्र. नाधा.। नित्स्वरः (पा ६,१,१९७)। पाम्र. 'क्यचि च' (पा ७,४,३३) इत्यवर्णस्य यो दीर्घ ईकार आदिश्यते तं क्यन्य् अप्यतिदिश्य छान्दसो ह्रस्वः द्र. (तु. सा. नाउ.)। यद्वा ह्रस्वेकारादेशस्यैव मूलतः सतः 'अकृत्सार्वधातुकयोः' (पा ७, ४, २५) इति सर्वत्रान्यनेकारादेशस्थलेषु चारितार्थ्यमाप्नुवानोऽपि दीर्घ इहाऽचरितार्थः द्र.। आदेशाभावस्थलेषु चापि क्वचित् क्वचिद् दीर्घो न भवति (तु. मित्र-यु-, सुम्न-यु- √सुख्य, √गातुय प्रमृ.)। तस्माद् 'अकृत्-सार्वधातुकयोः' (पा ७,४,२५) इत्यत उपरिष्टाच् 'छन्दसि बहुलम्' इति च 'ई घ्राध्मोः' (पा ७, ४, ३१) इत्यत्र 'इ घ्राध्मोः' इति च 'क्यचि च' (पा ७,४,३३) इत्यत उपरि पुनश् 'छन्दसि बहुलम्' इति च पठ्येत। तेन वेदे क्ये परतः क्वचिद् अकारस्य स्थान इकारादेशो भवति क्वचिच्च न भवति, क्वचिद् अजन्ताङ्गस्य दीर्घो भवति क्वचिच्च न भवतीत्युभयमपि लाघवविशेषेण विस्पष्टं-सियाद् अव्याप्त्यादिदोषश्च नाशङ्क्येत (तु पा ७,४,३५)।

e) सा. अत्र नाधा. क्यच् प्र. इत्याह। तन्न। तथात्वे हि ततः शत्रन्तात् च१ (अजाद्यसर्वनामस्थाने) विभक्तिरुदात्ता स्यात्। चित्स्वरेण नाधा. अन्तोदात्तत्वे सर्वि

आद्- स्कन्न°

आद(क→)का[a]– -काम् तै ५, ७, ११, १; काठ ५३, १.

आदन[b]– -ने ऋ ६, ५९, ३.

आदयितु[c]– -तु खि १, ९, १.

आदिन्- केवल°, शिला°

१¶आद्य,द्या[d]– -द्यः मे ३,१०,३[e], –द्यम् तै २,२,५,१;६; मै १,६, ५; शौ ८, २, १९§, पै १६, ४, ९§; –द्या तै ६,४,१०,५; –द्याः तै ३, ४, ३, ७; ६,४,१०,४;५; ७, १,१,५; मै १, ५, १०; ११; १०,१३[2]; २,३,२; ३,७,१; ४, ५, १[2], ६, ३[2]; काठ २७, ८[2]; २८, १०[2]; ३६, ७[2]; क ४५, १[2]; –द्यान् मै १, ५, ११; –द्यासु काठ २७,८. [°द्य- अन्]

१अँद्- √अद् द्र

२अँद्-२अँत>द्,यक्र.अद्रि-अद्भुत-द्विद्र

१अदॅ- √अद् द्र.

?२अद[f] पै २, ८१, २.

अ दक्षिण[g]– -¶णः मै २, ४, ५[2]; काठ १२, ३; –णम् काठ ३७, १२¶; –णाः काठ ३७, १२¶; पै ५, ६, ६; –णासः ऋ १०, ६१,१०; –णेन मै १,४,१३[?]¶.

अ-दक्षिणीय[h]– -यः मै ४, ८, २¶

¶अ-दक्षिण्य[i]– -ण्यम् तै १,५,१,२.

१अदत्– √अद् द्र.

२अ-दुत्[j]– -दते ऋ १, १८९,५; –दन् ऋ १०, ७९, ६.

अ-दत्त,त्ता[k]– -त्तः शौ ५, ११, ९; १०; –त्तम् पै ८,१,९;१०;१०, ६,४;९; –त्ता शौ १२,४,१३.

अ-दत्त्वा[k] शौ १२, ४, १९; ३३;४५

अ-दत्रया[l]– -त्रया ऋ ५, ४९,३.

अ-ददत्[k]– -दत् शौ १२,४,२०;२१, २६; ३४; –ददते मै १, १०, २.

अ-ददिवस्[k]– -ददुषः शौ १२, ४, ४८; –ददुषे शौ १२, ४, ३९.

अदन- √अद् द्र.

अ-द(न्त→)न्ता[m]– -न्ताम् पै १६,

'तास्यनु-' (पा ६. १, १८६) इत्यदुपदेशाल्लसार्वधातुकस्य शतुरनुदात्तत्वे सत्यप्य् 'अतो गुणे' (पा ६,१,९७) इत्येकादेशे शत्रन्तस्य प्राति. अन्तोदात्तत्वेन विद्यमानत्वादित्यभिसन्धेः (तु. अघायत्->-यतः, -यते प्रमृ.)। अनो नित् प्र उसं. एवेति दिक् (तु. ORN., WG १०६७A च)।

[a]) ण्वुल् →अकः प्र. लित्स्वरश्च (पा ६,१,१९३)। पावकादित्वोपसंख्यानेन प्रत्ययस्थकात् पूर्वस्याऽकारस्येत्वाभावः द्र (पावा ७, ३, ४५)।

[b]) ण्यन्ताल् ल्युट् प्र. लित्-स्वरः (पा ६, १, १९३)। करणे वाऽधिकरणे वा प्र. द्र.। कर्मणीति तु सा. आह। अत्र प्रयोज्यकर्तृत्वसमर्पणस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वाद् ण्यन्तात् प्रत्ययोत्पत्तिर् द्र. (तु. पपा, वैतु. च ORN. प्रमृ.)। आद्येने यस्मिन्निति कृत्वाऽश्वकर्तृकाऽदनक्रियाधिकरणात्मके पात्रविशेषे वृत्तिर् द्र.। यथा तस्मिन् पात्रेऽश्वौ सद्यः प्रवेशितमुखौ भवत एवमिन्द्राग्नी देवौ सुते सोमपात्रे भवत इत्याद्यर्थविस्तरः पुनः वैश. विशेषेण उपादेयः (तु. स्यादन- ऋ ५, ७, ६ यत्र सा. अपलक्षणमेव कर्तरि प्रत्ययं पश्यति चमत्कारविशेषकरं करणार्थं च न पश्यति)। कर्त्रर्थे यु (>अन)-प्रत्ययान्ताः प्रायेणाऽन्तोदात्ता भवन्तीत्यपि सुस्मरं द्र.।

[c]) ण्यन्तात् इत्नुच् प्रत्ययश्चित्स्वरश्च (तु. पाउ ३, २९; पा ६, १, १६३; ८,५५)।

[d]) यत् प्रत्यये तित्स्वरः (पा ३, १, १२४; ६, १, १८५)।

[e]) आद्य- इति मूको. सुपाः इति च मुग. भवति।

उभयथाऽपि स्वरो दुरुपपदः द्र.।

[f]) ?अर्द-गणॅ- -णम् इति किवि. अत्र श्रुत्यभिप्रेतमिति संभाव्येत (यद्वि. द्र.)।

[g]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[h]) तस. 'नञो गुणप्रतिषेधे' (पा ६, २, १५५) इत्यन्तोदात्तः। उप. यद्र.।

[i]) तादर्थ्ये सत्यपि 'ययतोः' (पा ६, २, १५६) इत्यन्तान्तोदात्तः उसं.। उप. यद्र.।

[j]) बस. अन्तोदात्त. (पा ६, २, १७२)। उप. पाप्र. दन्त- इत्यस्य 'दतृ→त्' आदेशः (पा ५,४,१४२)। प्र१ 'उगिदचाम्' (पा ७, १,७०) इति नुमागमः द्र.।

[k]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[l]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. < (√दयय् नाधा.>) दत्रया- यद्र.। अत्र सा. √अद्+अत्रः प्र. इति कृत्वा 'सुपां सुलुक्' इत्यनेन सामानाधिकरण्याऽऽपादकं याच् (पा७,१,३९) इति सुप् प्र. आह(=अदत्राणीत्यर्थः)। असावेव जिह्वार्थे तन एव धातोर् अदत्र-इत्येतद् प्राति. अपि पद्ये निष्पाद्य निरङ्कुशं व्याचष्टे। अर्वाभस्तु नञ्-पूर्वम् √१दा> दत्र- इति प्राति. इत्याति‍ष्ठमाना या इति तृतीयार्थकः प्र. स्यात् प्रयोगतश्च किवि. द्र. इत्येवमाहुः (तु. GW. प्रमृ.)। देवतायाः स्वयं दत्रपरत्वात् (ऋ ६, ५०, ८) परकर्तृक-दत्राभावगुणया वार्यदातृत्वेनोपवर्णने मन्त्रकारस्य श्रीनिहितोऽत्र प्रकारेण दत्र-या- इति प्राति. सुवचं द्र.।

[m]) समासार्थम् 'अ-दुर्-' इत्यत्र टि. द्र.।

१५२, ३
अदन्तक[a]- -न्तक तै २,६,८,५¶, -काय तै ७, ५, १२, १, काठ ४५, ३
¶अ-दन्दशूक[b]- का तै६,१,१०,४
अ-दब्ध,ब्धा[b]- -ब्ध. ऋ १, २४, १३, ७६, २, ८९, ५, १२८, १, २, ६, ६, २७, १३, ४, ४, ३, ५, १९, ४, ६, ७, ७, ७, ३६, २, ८, ५९, ३ ७८, ६, ९, ७७, ५, ८५, ३, ९७, १९, १०७, २, १०, १२८, ६, खि १, ६, ३, ४, ९, ५, मा ४, १५, १३, ११†, २५, १८†, का ४, ५, ७, १४, १, ११†, २७, ११, ५†, †तै १, २, १४, १, ३६, २, ४, ११, ६, २, १, ११, ४, ४, ३, १३, २, ६, १, ५ ७, १४, ३, मै १, २, ३, २, ७, १५†, ३, १६, ४, ४, १०, ५†, ११, ४, काठ ७, १, १६, १५†, २१, १३†, २२, १४, ३२, १, ४०, १०†, क २५, ६†, †कौ २, ६६४; ९७४, जै ३, ५५, ५†, शौ ६, ७३, २, १७, १, १२, †-ब्धम् ऋ ४, ५०, २, ६, ५१, १, १०, ८७, २४, खि ६, ३, २, शौ २०, ८८, २, पै १६, ८, ८, -†ब्धस्य ऋ७, ६६, ६, ८, ४४, २०, १०, ७५, ९, काठ ४०, १४, कौ २, ७०३, जै ३, ४६, ९, -ब्धा ऋ ३, ५४, १६, १०, ७५, ७, -†ब्धा ऋ १, १७३, १, २, २७, ९, ३, १, ६, ४, ?, १२, [(२, २८, ३) ७, ६०, ५], ८, १८, २, १०१, ६, ९, ९७, ५७, मै ४, १२, १, १४, १४, काठ ३१, १०¶, -०ब्धा ऋ [२, २८, ३, (७, ६०, ५)] -ब्धान् ऋ ६, ५१, ४, ९, -ब्धानि ऋ [१, २४, १०, ३, ५४, १८] -ब्धास ऋ १, ८९, १, २, २७, ३, ६, ६७, ५, ८, ६७, १३, मा ३, १८ २५, १४†, का ३, ३, ९, २७ ११, ११†, तै १, १, १०, २, ३, ५, ६, १, काठ २६ ११†, -ब्ध ऋ ४, ५५, ३, -ब्धेन मा १, ३०, का १, १०, २, तै १, १, १०, ३ मै १, १, ११, काठ १, ६, १०, ३१, ५, क १, ६, १०, ४७, ५, शौ १७, १, १२, -†ब्धभि ऋ १, ६५, ९, [१४३, ८, ६, ८, ७] ६, ७१, ३, मा ३३, ६९, ८४, का ३२, ५, १५, ६, १५ तै १, ४, २४, १ मै १, ३, २७, काठ ४, १०, क ३, १, शौ १७, १, १९, पै ८, १४, ८, -ब्धै ऋ ६, ४८, १०
अदब्ध-क्षत्र- -त्रम् काठ २२,१४
अदब्ध-चक्षुस्[c]- -क्षु शौ १३, २, ४४
अदब्ध धीति[c]- -तीन् ऋ ६, ५१, ३
†अदब्धव्रत प्रमति[d]- -ति ऋ २, ९, १, मा ११, ३६, का १२, ३, ९, तै ३, ५, ११, २, ४, १, ३, ३, मै २, ७, ३, काठ १६, ३
अदब्धा(ब्ध आ)यु[c]- -०यो मा २, २०, का २, ५, १, तै १, १, १३, ३ काठ १, १२, ३१, १२, क १, १२, ४७, ११
अदब्धा(ब्ध-अ)सु[c]- -सु शौ ५, १, १ पै ६, २, १
अ-दभ[e]- -भा ऋ ५, ८६, ५
अ-दभायु[f]- -यु पै ५, २, ७
अ-दभ्र[b]- -भ्रम् ऋ ८, ४७, ६
†अ-दय[g]- -य ऋ १०, १०३, ७, मा १७, ३६, का १८, ४, ७, काठ १८, ५, क २८, ५, कौ २, १२०५
अदस्[h]-
अदस्- -दः ऋ १, १०५, ३, १८७, ७, ६, ५६, ३, ८, १०, १, २६, १७, ९, ६५, २२, १०, ७२, ६, १२०, ३, १५५, ३, १८६, ३, खि २, १४, ९, ५, १४, १, मा २६, १४, २, का २८, १, १४,

[a]) बस समासान्त कप् प्रत्यय (पा ५, ४, १५४)। स्वरार्थम् 'अ धर्मक' इत्यत्र नि द्र ।
[b]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
[c]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।
[d]) सस्व नापुदि द्र । समानाधिकरण बस इति मा, तथा वा व्यधिकरणो वेति ऊ॥ । एतद्विस्तर वैश द्र ।
[e]) बस 'नञ' (पा ६, २, ११६) इत्यत्र उस उत्तरादिस्वर ।
[f]) तस । उप <√दभाय (तु शौ ४, १, ७)।
[g]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। अ-दाय इति तै आ-दाय- इति मै च पाभे यद्र । अ-दाय- इत्यत्रत्य नि च द्र ।
[h]) १अ+दस् (<√दस्+कर्मणि क्विप्) इतीव व्यु-त्पादयन् शङ्क. चिन्त्य । एवं हि नाम तम नञ्-स्वर स्यात् । अन्तोदात्तस्तु भवति । अत उप भावे प्रत्यय-मुक्त्वा बस इत्यवदिष्यत्तर्हि सार्थोयोऽभविष्यत् । वस्तु-तस्तु सना सदिद न यौगिकत्वमर्हेत् । अयोऽकार उत्तरस्य मौलिकस्य दकारस्यैवविशिष्टस्य सना. गुण-विशेषाऽऽधायकम् आगममात्र भवतीति मन्तव्यमिति नव-मर्ना दृष्टिरत्र भवति (तु ऊ॥ १,९८)।

२, तै ४, २, ८, ३†, ५, २,३, ३²¶, ६, १, २, ¶६, १, ६,४, ११, ५, २, १, ३, ¶मै १, ३, २६$, ४, १²$, ६, २, ५, १०², ८, १, १०, ५, ८, ९, ११, ९², २, १, २, ५,५,१३, १$, ३, १, २, ३, ४, ६, ७², ७, ७–९, ८, ३, ५², ७², ९, १, ४, २, २, ६, ४, ९, १०, ५, ३, ७, १–४, ८, २, ६, काठ ५, ३, ७, १२, ८, १०, ११, ४, १०, १४, ९, १६, १५, २३, १०, २४, ६, २५, ५, ६, २६, २, ९, ३५, २०, ३९, २, ४०, ८, ¶क ७, ६, २५, ६$, ३७, १, ३९, २,४, ४१, ७, ४८, १८$, †कौ २, ५१३, ८३५, ११९२, †जै ३, ४०, ९, ४, ५, ७, ३०, ४, शौ २, ३, १, ३, ७, ३, १३, १, ४, २, ४, १९, ४, ५, २, ३†, ६, १८, ३, १०, ९, ५, ११, १०, ३३², १३, १, ५५, १९, ५२, ४, २०, १०७, ६†, १२८, १२, पै ३, २, ३, ४,१, ७, २५, ४, †६, १, ३, ८, ७, १६, ७, १२, ३, १५, १३, १,१५, १४, ३,१६, १५, २३, ८, १६, १३६, ६, –द्द –द्द शौ १६, ७, ९

अमी– -मी ऋ १, २४, ६, १०, १०५, ५ ९, १०, १२७, ८, १४१, ११, ४, १८, ११, मा ९, ४०, १०, १८, १३, ८, १७, ४७, का १४, १, ८, १८, ४,१५, ¶तै ३, २, ११,३†, ३, ७, १ ६, १, ५, ४, ¶मै १, १०, ८; २, २, १, २, ६$, ७, १५$, ४, ७, ३, १२, ५†, काठ ७, १२, १०, १२, †कौ १, ३६८, †जै १, ३८, ९, शौ ३, ८, ५, २९, १, ५, ८, ५, २१, ८, ६, १४, १, १०३, ३, ७,८५,४, ८,८, १०, २४, ९, १५, १८‡, १३, २, १३, पै १, १०२, १, ५, ६, ८,२६, ८, ७, १८, ६, १६, २९, १०, –मीम्य शौ ८, ८, २४, –मीषाम् ऋ ६, ७५,१६, १०, १०३, १२, खि ३, २१, १, †मा १७, ४४, ४५, †का १८, ४, १२, १३, मै २, ५, ९¶, †कौ २, १२११, १२१२, शौ †३, २, ५, १९, ८, ८, ८, १९, ११, ११, २०, १२, १९, १२, २, ५५, १९, ५२, ४, पै १, ३०, ४, ५६,४, ३, ५,५†, १६, ३०, ९

अमुª– -मुना मा २६, १, का २८, १, २, तै ६, ४, १०, २¶, ¶मै १, ८, ९, २, १, २, ४, ५, ४, काठ २६, ४¶, पै १३, ६, ८‡, –मुम् ऋ १, ७, ६, ८, १२, ३०, खि ३, १०, १, २, मा ९, ३८, ३१, २२, का ११, १, ४, ३, २, ६, २, ३५, २, ६, ¶तै १, ५, ४, ४, ९, ४², ३६, २, ४, ६, १, ११, ६, ७, ६, २३, २, १, ४, १, ८, १, १०, ३, ३, १, ३३, २, ३, ५, ३, १२, २, ५, ७, २, ३, ३, ६, १, ५, १, ३,४, ४, ६, १,१३, ५, २, १, ७, ९, ५३, ४, ४, १, ६, ५, ३,८, ३², ६, १, ५, ५, ४, ५, ६, ५, ११, १, ६, १, १, ७, १, ५, ३, ३, १, ४, ४, २, ३, ४, ७, १०, ३, ¶मै १, ५, ५, ६, १३¹⁰, ८, १, ६, ९², $, १०, १९², ११, ७²–९², २, १, २, २, १²$, ५²$, ७², १३, ३, १²$, ५, ११, ६, ६, ३, १, ४$, ४, ४, ६, ७, ५, १, ६, १०, ७, ८, ८, ४², ९, १², ३², ४, ३, ४, ४, ८,•६, २$, ३²$, ६$, ८, ७, २ ६, ७, ९², $, ८,१०,९, १²$, काठ १, १२, ५, १, ६, १², ३²,७, ८, १५, ८, ८, ९², १२, ९, ३², ११, ३², ४², ६², १२², १४, २, ७, ८², १०², १९,१, २०, ८, २१, २², ६, ७, २२, ३ ६, १३⁴, २३, १, ८, ९, २६, १, २², ६, २७, ५²,२८, १०, २९, ७, ८, ३१, ११, ३२, १, ३३, ८, ३४, ६,१८, ३६, १३,१५, ३७, १३²,४०, ९, ¶क १, १२$ ३, १२, ४, २², ६, ५ ७, ३², ५², ७, ८, ६, ३१, १०$,१०², २१,३४, १, ३६, ५, ६, ४०, ४, ५², ४१, ४, ४२,५²$, ४५, १,८, ४७, ११$, †कौ २, ६५१, ९७१, शौ २, १२, ४, ३, १, १, ७, ८, ७, २२,१२, ६,७५, १, १३५, ७, ३, ८, ६, १२, ९, ११,१३, १०, ५, ४४,१६, ८, २², ५²–२९², ३१², २०, ७०,१२†, १२८, १, पै १,४३, २, ५०, ४, ५९, ३, ६३, ३, २, ५, ४, ३७,५, ६४, १,७४, ९‡, ८५, १, ४, २०, ६, ५,

ª) इमु- वा ५मु- वा>मुमु (द्वि १)+उ (अपर यथा) इतीय समर्ते यथा म्यर्दिशु प्रेपेतौ ।।।। १,१८७। अनदेव [रा म ११, अवान्तरयो म्राति करि वधिरतिसाचीनः | सार्वनामिक समाम उतोभयत्र इमु+म- (=अस्मदर्थ मौलिकं यथा)+(षन्निपाऽऽपायमात्र) उ (इति ति) इयति विप्ररयम् (तु ।।।। १,१८८) । भूयस वैश ।

१७, ३, २५, ७, २७, २, ७, १८, ५, ९, १६, ३८, ३, ७७, ३^{२}, ८०, ३, १३२, १०, –मुष्मात् ऋ ४, २६, ६, तै २, ३, १, ४, ५ ७, ३, ११, १, मै १, १०, १७¶, ३, ३, ५, ४, ८, ८¶, काठ ७, ९, ८, ४^{२}, २४, १, ६, ८, १०^{२}, २६, ६, ३६, १२, ४३, १, ¶क ६, ९, ३७, २, ७, ३८, १, ३^{२}, ४१, ४, शौ १२, ८, ११, पै ५, २६, २[a], १६, १४४, १०, –मुष्मिन् मा १७, २, का २, ३, ८, १८, १, ३, ¶तै १, ५, ४, ४, ६, ३, ३ऽ, ७, ३, ४^{४}ऽ, २, ५, ८, १, २, ६, २, ४, ३, ४, ६, ४, ३, ३, ८, ४, ५^{२}, ४, ४, ११, ४ऽ, १, २, १, ६, ७, ५, ३, ५, २, ६, ३, ७, २, ४, १, २, २, ४, ४, १, ८, १, ९, ४^{२}, ११, १^{२}ऽ, ५, १, ५^{२}, २, ३, ४, ३^{२}, ४, ८, ३^{२}, ६, ६, ३, ९, २, ७, २, २, ३, ४, १०, २, ६, १, १, १, ८, ५, १०, ५^{२}, २, ३, ५^{२}, ३, १, ७, ४, २, ५, ५, ९, २, ६, ८, ३, ७, १, ६, ४, ३, ४, १^{२}, ५, १, २^{२}, १०, १, ४, ११, १, ¶मै १, ५, ५, ६, १२, ७, ५ऽ, १०, १७^{२}, २, ५, ११, ८, १४ऽ, ३, १, ५, १०^{२}, २, ६, ७, ३, १^{२}, ४ऽ, ४, १, ६, २, ७, ७, १०, ८, ७, ९, ९, ४, ४, १, ८^{२}, ११, १३, २, १, ३, १, ४, १०^{२}, ८, २^{२}, १०, काठ ८, ८, १३^{२}, ९, ३^{२}, १२, १४, ६, २१, २, ४^{२}, ६

११^{२}, १२, २२, १३, २३, ९, २४, ६, २६, १, २७, १, २, २८, ४^{२}, २९, २, ३०, ५, ७, ९^{२}, ३१, ६^{२}, १०, ३३, ५, ३४, ८, ३६, ११, १२, ¶क ७, ३, ८, १^{२}, ६^{२}, ३१, १७, १९^{२}, ३६, ६, ३७, ७, ४०, ४, ४२, १; २, ४४, ४^{२}, ४५, ३, ४७, ६, १०, शौ ११, ६, १८, १२, १०, ११, पै २, ४, ५, ९, २१, ८, ११, ५, ४, ८, १६, २२, ८, १४६, ७, –मुष्मै ऋ ५, ४४, ४, मा १०, २^{२}, ३^{५}, ४^{१०}, का ११, २, २^{२}, ३^{१५}, तै १, ५, ६, ४, ८, ५ ६, ६, ३, ७, ६, ५, ८, ११, १, ¶६, १, ८, ५, ४, २, ५, ७, ५, १३, १, मै १, १, ५, ६, २, १५-१७, ५, १०¶, २, ३, ४^{६}, ५, ६, ७^{२}, ३, ३, ४¶, ८, १०¶, ९, ६, १०, १^{२}, ¶^{२}, ४, ८, ८¶, काठ ३, ५, ६, ७, ७, ११, ७, २१, ४, २४, ३^{२}, १०, २९, १०, २६, ५, ८, ३१, ३, ४, ७, ३६, १५^{४}, ४५, ९^{२}, ¶क ६२, १२, १३, ३१, १९, ३७, ४^{२}, ३८, ३, ४०, ३, ४१, ३, ६ऽ, ऽ४७, ३, ४, शौ ७, ११८, १, १६, ६, ७, ११, –मुष्य ऋ १, १६४, १०, ८, ३४, १, मा ९, ४०, १०, १८, २०, का ११, १, ४, ३, २, ६, २, तै ३, ४, ८, ६, ६, ४, ५, ६, मै १, ४, २, ७^{२}¶, ¶८, २, ५ ६, २, १, २¶, ९, २, १, ¶५, १०, ११^{२}, ६, १^{२}, १२^{२}, ¶३, २, १, ३; ४, ३, ५ऽ, ६, १, ७, ७ १०, १^{२}, ४, ३,

१^{२}, ४, ६^{२}, ५, ५^{२}, ६, ३, ७ ६^{२}¶, ¶८, २, ३, ५, १०, काठ ८, २, ११, ६, १५, १^{२}, ८^{२}, २१, ७, ३०, ५, ३१, १३, ३२, ५, ३४, १८, ३७, १३, १४, †कौ १, ३४८, २, ११५७, ११५८, ११५९, †जै १, ३६, ७, शौ ६, १३०, ३, १३५, १-३ ९, ९, १०†, पै ३, २९, ३, ३७, १, ५, ९, ८, ३३, ७- ९, ७, १८, ४, १०, १०, ४, ५, १६, ६६, १०†, –मुष्या का ११, ३, २, ६, २, ¶तै ३, २, ९, ६, ५, २, ३, ३, ¶मै १, ६, ३^{२}, २, ४, ५ ६, ६, ९ऽ, ३, २, ३ ऽ४, ४, ३, ६, २^{२}, ३^{२}, ७, ९, काठ ११, ६, ११^{२}, १४, २, ८, १५, ७, २१, ६^{२}, २७, ५^{२}, २८, १, २९, ८, ३४, १८, ३६, १५^{४}, ४०, ९, ¶क ६, ७, ३१, २१, ४२, ५^{२}ऽ, शौ ६, १३८, ४, ५, ८, ८, १६, १०, ५, ३६, ४४, १६, ७, ८, ८, २, ५-२९, ३१, वै १, ६३, ३, ६८, ५, २, ३७, ५, १०, १०, ४, ५, १६, ३०, ७, ७७, ३, १३२, १०, –•मुष्या[b] शौ ४, १६, ९, –मुष्याम् ¶तै ५, ७, ३, ३, ४, ७, ३, ७, १, ४, ३, मै १, १०, १८^{२}¶, २, ६, ६¶, ९, ३, ३, ५, ४, ४, ३, ६, २, ३, ६, काठ ११, ६¶, १५, ७, २१, ९^{२}¶, २७, ५, क ४२, ५, –मुष्यै मा ९, ४०, १०, १८, तै २, ३, १, ४, ५, मै ४, १, ११¶, काठ ३१, १३¶

अमु-तस्()[c] ऋ १, १७९, ४,

---

a) 'अमुयात्' इति संस्करणान्तरसापेक्ष सुपा नितरां भ्रष्ट । अमुष्माल् (लोकाद्) इति शोध सुलभ द्र. ।

b) आमन्त्रिते पराङ्गवन्निपात (पा २, १, २, ८, १, १६)।

c) पञ्चम्यर्थे तसिल् प्रत्यय । लित्स्वर (पा ६, १, १९३)।

९,८१,२,१०,८५,२५[२],१५५, २, खि ४, ३, १, मा ३, ६०, का ३,८,५, तै ३, ३, ६,२[३]¶ ५, ५, ३, ४, ७, १४,४, ¶५, १, १, ४, ४, ७, ३, ७, ५, ७, ४¶, ¶मै १, ७, ५[२],११, ८,४, ६, १०, १२, २, १, ८,४,८, ५, ७, ३, ३, ४[२], ७, ३, ९, १०, १[२], ४, ३, ७, ५, ५, ६, ३, ९, ७, ३[२], १४, १७§; काठ ९, १२, १२, १३, १३, ७, २१, ६, ९, २५, ५, १०[२], २६, ५ ६, २७, १, २९, ७[२], ३०, ४, ३३, २[२], ७, ८, ३४, ५, ३६,१, ४०,१०, ¶क ३१, २१, ३९, २, ४०, ३[२], ४१, ३, ४, ४२, १, ४६, ७, शौ १, २०, ३, ५, ३, ११, ८, ३, ७, १२०, १, ८, ९, ६, ११, १२, ९, १४, १४, १, १७, १८[२]†, १८,३,३८, पै ७, १८, ३, १६, १८, ५

¶अमृत प्रदान[a]— -नम् तै ३, २,९,७, -नात् मै १, १०, ६, काठ ९, ३[b], क ८, ६[c]

अमु त्र[d] मा १७,२, का २, ३, ८, १८, १,३, तै १, ६, ३, ३, ७, ३, ४, ४, ४, ११, ४, ५, ४, २, ४¶, ६, ५, १, ४¶, ¶मै १, ४,७[३], ८, २, ८,१४§, ३, ३,४,४,३,७,८[२], ९,१, ७, ८, १०, १[२], २-४, ४, २, ९, ७, २, ८, २[३], ¶काठ २२, ६[२], २७,१, ३२, ६, ¶क ३४, १[२], ४२, १, शौ ८, १, १८, ९, ३, १०, १३, १, ३९, पै १६, २, ७, ३९, १०

अमुत्र भूय[e]— -यात् मा २७,९, का २९,१,९, तै ४,१, ७,४, मै २, १२, ५, ३, ४, ६, काठ १८, १६, क २९ ४, शौ ७, ५५, १

१[*]अमुया[f]

२अमु-या[g]— -मुया[h] ऋ १, २९, ५, ३२, ८, ४, १८, १,

a) वस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। तस पूप 'अव्यये नञ्कुनिपातानाम्' (पावा ६, २, २) इत्युक्तदिशा परिगणितान्यतमत्वाभावेऽप्य् अव्यय-पूपप्रस्व उसं (यतु भा) इति तु न वक्तव्य वस इत्येव च वक्तव्यम् । अन्यथा हि पश्चम्यर्थप्रत्ययान्तस्य पूप कारकत्वाऽभ्युपगमाद् 'गति-कारक-' (पा ६, २, १३९) इति कृद्-उपप्रस्व स्यात् । यथा चात्र पूप कारकतया गृहीताव्ययतया च न गृह्येनेति तथा अमुत्र भूय- इत्यनत्य टि यद्र । यदपीह भा सार्वविभक्तिक तसिं प्र अन्लितमाह, तदपि नोपादेयम् । तथात्वे सु अमु-त्त इत्येव प्रत्ययस्वर आपद्येत (तु त इत मदानम् इति)। तस्मात् लिदेव प्रयय इह शुस्च इति दिक्।

b) इह SIMपूप च उप च पृथक् पदे इत्यातिष्ठते । तत्र, [illegible] हेतुत्वेन श्रावणे श्रुतिस्वारस्यप्रनीतेः । (तु नापू मै स्थ)।

c) -प्रमानाद् इति मुद्रो अत्र भवनीति नापू, काठ स्थ [illegible] भवति (यद)।

d) [illegible] प्र [illegible]-स्वर (पा ५, ३, १०; ६, १, १९३)।

e) [illegible] उप भावे [illegible] (पा ३, १, १०७)। [illegible] ।

f) एतत् प्रयोगदुर्भिक्षे तु एउटि ।

g) तस सामान्य सामासिक स्वर (पा ६,१,२२३)। उप >√या यद्र ।

h) -ईंया> -या इत्येव प्राकृतायित-सहकृतं च सौवरोत्तर-सक्रम-विशिष्ट च तृ१ द्र । पपा अवग्रहाऽभावो भवति । तत एतद् रु यनि समस्तस्य प्राति इति भा शङ्कि । पपा अवग्रहस्य भावाऽभावयो सामान्येन समासाऽसमास विनिगमकत्वे सत्यप्य् एकान्तेन तथात्वाऽभावात् । तथा हि । पाप्र प्राति सम समासेतरत्वे सति धृष्णु-या इत्यस्य च अमुया इत्यस्य च रू. सुपादेशान्ततायाम् इष्टायामपि पपा पूर्वेऽवग्रह उत्तरे च तदभाव । तेन पदकारमतेनैवाऽवग्रहस्य समाससमात्रसंकेतात्मकतावादो विहन्येत । यदपीहाऽऽचार्या या इत्यंशस्य सुपादेशमात्रतामाहु (पा ७, १, ३९, CII प्रमृ)। तथात्वेऽस्य रू श्रुतिप्रकारद्वैविध्यं बाधक भवति । तद् यथा । याद्दृचे त्रि पापया इति रू. समानाधिकरण वि भवति (१,२९, ५ १०, ८५, ३०, १३५, २)। अन्यत्र च [illegible] भवति । पूर्वस्मिन् प्रकारे तावद् [illegible] न भवति [illegible] भवतीति [illegible]। [illegible] । [illegible] । [illegible] अमु-य->अमुया (तृ१) [illegible]

५, ३४, ५, १०, ८५, ३०, ८९, १४, १३५, ?, काठ ३१, १४, शौ ५, २२, १, ७, ५८, ६, १०४, १, १४, १, २७†, २०, ७४, ५†, पै १, ४८, २, १३, १, १

आमुष्यायण³- -०ण शौ ४, १६, ९, —ण तै १, ८, १२, २, मै २, ६, ९, ३, ६, ९, ४, ४, ३, काठ १५, ७, २३, ५, क ३६, २, —णम् तै १, ८, १०, २, मै १, ८, ९, २, २, १, ६ ६¶, ३, ३, ५, ४, ६, -², ३², ७, ९, ९, १², काठ ११, ६, ११², १४, २, ८, २१, ७, २७, ५², २९, ८, ३३, १८, ३६ १५⁴, ४०, ९, क ४२, ५¹, शौ १०, ५, ४४, १६, ८, २, ५–-१, ३१, पै १, ६२, ३, २, ३७, ५, १६, ७७, ३, ११२, १०, —णस्य तै ३, ४, ८, ६, मै २, १, ९, ६, १², ४, ३, १², ५, ५², ६, ६, काठ ११, ६, १५, १, ३४, १८, शौ १०, ५, ३६, पै १०, १०, ४, ५, —णाय काठ ३६ १५³, —ये शौ १६, ७, ८

अमु- -मू नि ५, १२, १, काठ २२, ७¶, क ३५, १¶, शौ ३, ७, ४, १३, ६, ७, २०, १२८, १; पै १, ४९, ४, —मू ऋ १, २३, १७, ६, ४७, ३१, ९, ११३, ८, खि ५, १५, २, मा ६, २४, २९, ५७, का ६, ६, ३†, ¶तै २, ४, १०, ३², ४, ६, ६, ७†, ५, ३, ९, १, ¶मै २, ४, ८², ३, २, ३, १६, ३†, ¶काठ ७, ८, ११, १०, ४६, १†, शौ १, ४, -†, १७, १, २७, १, ६, ६७, १, ९, ४, ६, ११, ११, १८, १२, २०², २०, १२९, ५, पै १, ४७, ३, १६, २४, ६, —मून् खि ३, ३, ८, शौ ५, ८, ८, ६, २९, १, ८४, २, ८, ८, ३², ४, ८–११, २४, १०, १, ६, ३१, ११, १, २०, पै २, १६, १, ९, २५, १४, १६, २९, ३, ४², ८–१०, ३०, १, ३५, ६, ९१, १, —मूम् ऋ ८ ५१, ८, १०, १२५, ७, ¶तै ३, २, ९, ७, ५, ३, ७, ४, ३, ११, १, ६, ८, ५ ८, ६, मै २, १, ८¶, शौ ४, ३०, ७†, ६ ९, ३, १२६, ३, ११५, ३, ७, ११८, १, ८, ८, २, १४, १५ १७, १८, ११, १२, १३, १९, ५३, ५, पै २, ९०, ४, ३, २५, १, १२, २, ५, १५, १२, १, १६, ३०, ४, ६, ८, १०२, ३, १५३, १

असौᵇ सौ ऋ १, १०५, १६, १९१, ९, ५, १७, ३, ८, ९१, २, ६, १०, ११२, ४ १४६, १, १५९, १, खि ३, २१, १, ४, ८, ५, ५, १, ४, मा ७, ३, ९, ३८, १०, २०‡, १६, ६, ७, १७, ४७, ३५, २२, ४०, १७², का ७, १, ३, १७, १, ६, ७, १८, ४, १५ ३५, ४, ५ २१, ४०, १, १६², ¶तै १, ७, ६, ३, ८, १२, २९, २, १, २, ४, ४, १ ८, १², २, ९, ७, १०, १, ३, २, २, ४, १², २, ६, २, ४, १०, २, ५, २, ५¹, ५, ५ ७, २, ६, ९, ७, ३, १, ७, २, २, ९, ६ ५, ३, ८, ६, ४, ५, ६१, २; ३, ५, १, ४, ३, ५ ८, ८, ६, १०, ३, २, ५ ४, ७, ३, ४, ३, ३, ५, ७, ४, १०, ३², ४, ६, ६, ७, ३, १२, २, ५, ४, १¹, ६, ८, ३, ५¹, १०, २, ७, १, ३ ६, २ ५ २ ४, ६

[illegible] 'तया गया' (=तेन प्रकारेण) इति [illegible] √या> [illegible] अमु- इति [illegible] अमु- > अमु [illegible] (वै० [illegible]) [illegible]

[illegible] (अमु > अमुष्य + [illegible] > आयन [illegible] a) [illegible] (पा ४, १, ९९, ६, १, ३१, १, १(५)) [illegible] b) [illegible] < [illegible] < [illegible] (पा ७, २, १०६, १०७) [illegible]]

६,१, ६, १, ३,११, ३,४,१०,
२, ५, ४, १², ११, १, ६,४,
४, ७, १,१, ६, ४, ३, २, १,
२, ४, २, ३, ४, २, ७, २,
३, ५, ३, ६, २, ७, ३², ९,
२, ३, १०, १², ५², ४, १, १,
२, २, ४, ४, २, ३, ११, १,
५, १, ३, २०, १८, ¶मै १, १,
३³८, ५, ५³, ७,९, ११², ६,३,
६, ८, १०², ८, १, ६, १०,
१६, ११, ७, २, १, २⁵, २,९⁴,
३, ३², ६, ९, ४, ५¹⁰, ८², ५,
४, ७, ९², १०², ११, ८६, ९,
१२⁵, ९, २⁵८, ३,१,१, ३, ६,
२, ६³, ८, ९, ३, ३, ४³,५,८³,
८, ६, १, ९८, ७, ७, ८,३, ९,
१, ३, १०, ४, ११, ८८, ४,
१,२, ५, ८, ११², १२, १३²,
२, १,२, ३,२, ४, २८, ६³, ७
५, ३, ५³, ६, ३², ६, ८, ७,
३³, ९८, ८, २, ५ ८, १०³,
काठ ६, ३, ४², ७, २, ४⁴, ६
१४, ८, ४⁹, ८², ९, १५, १०,
१, ५, ८³, ९, ११, ४³, ५, ७²,
१०, १२, ४, ६, ७, १०, १३,
७, ८, १२³, १४, ७, १५, ७,

८³, १७, ११², १८, १९, १९,
२, ४, ५, २०, ५³, ६³, १३²,
२१, ५, ८, ९, २२, ८, १३²,
२३, ५, ८, २४, ६, ९, २६,
१, ४, २७, १, ८, २८, २³,
१०², २९, ७³, ३०, ३, ४, ५³,
३१, २ ६⁵, ९, १०, १३⁴,
३२, २³, ३३, ३, ८, ३४, ८,
९, ३६, १०, १५⁴, ३७, १०,
११, १३, ४३, १⁵, ४७, १७,
¶क ४, २, ३², ७, २८, ३⁴,
६, ४८, ९⁶, ७, ३², २७, १²८,
२९, ७, ८, ३०, २, ३, ३१,
७³, ८², २०, ३४, १, ३५, २,
५, ३६, २८, ३७, ७, ३८, २
४०, ४, ४१, २, ४२, १८
४४, २³, ४५, १², ८², ४६
६, ७, ४७, २, ६ ९ १०,
†कौ २, १२१०, १२१४, शौ
१, २६, १, २, २९, ५† २,
१४, ३, ३, २, ६ ४, २, ३,
४, १६, ३, ५, ८, ३, ७, ६,
१३०, १, २³, ३³, ४, १३१,
१, २, ७, ७३, १, २, ११,
१२, ११, १२, ३, २०, १३,
१, २३ १५, १०, ७, १५,

४, ५, १८, २³, १६, ८, २
५, २९, ३१, १८, ४, २१ पै
१, १०, ३, ११, ४, १०६, १,
†२, ३५, १, ४१, १, ३ ५,
६, ४, १९‡ᵇ, १²-६², †२६,
२, ६, †५, ३, १, २,
१२, १, ६, ११, ७-९, ७,
२, ७†, १८, ३, ८, २०, १
९, २५, १६, १४, २, ९,
१६, ४२, ९, -०सौ° मा ३८,
२³, का ३८, १, २³, तै २, ४,
९, ३¶, मै १, ४, २, ४, ४,
४¶, ९, ७², १९, काठ ११, १०²,
-०सौ मा ९, ३०, ३५, ६ का
३, ९, ६, तै ७, ३, ५, ३, म ४,
९, १०, शौ ४, १६, ९, ५ ६,
२-७ १८, ४, ३३
असक्तौᵈ मा २३, २२, ३३,
का २५, ६, २, ३, मै ३, १३, १
अ-दस्त°- -स्तम् तै ४, २, ५, ५†ᶠ,
मै ४, १, ३², ¶, काठ १, ३, ३१,
२³¶ ३८, १४‡ᶠ, क १, ३,
४७, २³, ¶, -°स्ता काठ २७,
५, क ४२, ५
अ-दातिᵍ- -तिम् पै १६, ४२, ४
१अदान्- √अद् द्र

ᵃ) एकतरत्र मूलत्वेऽपि ३॥ इत्यत्र स्वरो यथायथमनुसंधेय। एवं पदनिर्वे काठ १२,४ इत्यस्य मच्यमपि द्र।
ᵇ) विशिष्ट इह बाधृच (१, १९१, ११) पामे।
ᶜ) इह सर्वोप्यव्यक्तिविशेषनामस्थानीयत्वाद् आमन्त्रितवदुपचारे पाष्ठिक आद्युदात्त (पा ६,१, १९८)।
ᵈ) प्रानि स्वस्त्य-परिष्ठितौ तु असौ इत्यत्र गति। अत्र प्रागिर्य अक्च् प्र भवति चित्-स्वरस्य। एतावाच्यवद् निष्ठ (पा ५, ३, ७१, ६, १, १६३)।
ᵉ) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <√दस् यद।
ᶠ) विशिष्ट इह बाधृच (१०, १०१,५) पामे।
ᵍ) तत्र नञ <√दा यद। नितरां संस्कर्त्ताऽस्ता-ऽपि इद सुरू। मन्यो तावद् हिरण्यशृङ्ग- >प्रो इति हिरण्यशृङ्- >-श्रग इत्येवं शोध्य: (तु शौ १०, १६, ४)। मत्र अन्त्योदात्तानुगमन प्रतिपत्ति रक्तान्त पा यथोपलब्धि समादरणीय इति। ओमिति। तत् कथमिति। यमु मूलो न समादरणीय इति। मूले अन्यथाप्रिनत्वादिति। कथमिति। उच्यते। तत्र हि हिरण्यशृङ्गय मगिर इति पा °शृङ्ग° इत्युत्तरवर्तिन्या ओकारमात्राया अभावो लिङ्ग भवति यथा मूलत °सगयम् इत्यत्र सत °श्रगय > °शृङ्गयम् इत्येव वर्णविकार समभवतीति। प्रकरणचैतत् स्पष्ट भवति यथाऽत्र °मन् इत्येव मौलिक प्रानि भवति नापरमिति। तथाहि। शादिरफालङ्कृतस्य मणेर् अनुसूत्रं हिरण्यशृङ्गनाऽनुगमन कृत्वा बन्धनं प्रहन भवति (तु पै त २, ६, ७, शौ १०, ६, २, ६ प्रमृ, कौसू ३, २) तद् हिरण्यानुसूत्रग-विधामादाय हिरण्यशृङ्गधोरणे स्वाभाविकमयधरो भवति हिरण्यशृङ्गयोगवर्णन च न काप्युपपत्तिमन्व्यो। एव पाठस्तपाठनाम्नाय इन्द्रशृङ्गपठनाम्नाय पूर्वोक्त

२अ॒-दान[a]– -नाय शौ १२,४, ५१.
¶अ-दानीय॒[b]– -नाय मै ४, २,८[2].
अ-दान्य॒[c]– -न्यान् शौ २, ३५, ३.
अ॒-दाभ्य,भ्या[a]– -०भ्य ऋ १, ३१, १०; ७, १५, १५; काठ ६,८; क ४, ७;–भ्यः ऋ १, २२, १८; ३, ११, ५; ४, ५३, ४; ५, ५, २; ९, ३, २; २८, ६; ३७, ५; ५९, २; ७५, २; ८५, ६; १०३, ४; १०, ११, १; २५, ७; २६, ७; मा १८, १९; ३४, ४३†; का १९, ७, १; ३३, २, ६†; तै ४,४, १२,१; ७, ७, १; ¶६, ६, ९, १; २[2], मै २, ११, ५; १३, १३; ३, ४,१; ४,७,७¶; काठ १८,११, ३०,७¶; ४०, ३; क २८, ११, †कौ २, ५१; २७०‡[d], ६११; ६३५‡[d]; ६४१; ६४६; ९०६; १०२०; †जै ३, ५, १०; २३, २‡[d]; ४९, ५; ५१, ६; ५३, ४; ४, ९, १; १५, १; शौ ३, २१, ४; ७, २७,५†; १८,१, १८†; पै ३, १२, ४; –भ्यम् ऋ ३, ६२, ६; ७, १०४, २०; ८,[५, १२; ८५, ५]; ९१, १२;१०१, १२; ९, २६, ४; १०, ११८,६; मा ३, १८; ७, २; ८, ४९; १७, ७८; ३३, ४०†; का ३, ३, ९; ७, १, २; ८, २२, ३; १८, ६, १४; ३२, ३, ११†; तै १, १, १०, २; ४, १, २; ५, ५, ४; ३, ३, ३, २; ४, २[2]; ५, ६, १, ६, ४, ४, ३¶; मै १, ३, ४; ५, २; २, १०, ६; ४, ५, ७; काठ ४, १६; ६, ९; २७, १,३०,६;७†; ३९,३; क ४,८; ४२, १; कौ २, ११३९†; जै ४, ३, ३†; †शौ ८, ४, २०; २०, ५८,४; पै १६,१०,९†; –भ्यस्य ऋ ८, ७, १५; तै ६, ६,९, १¶; मै ४, ७, ७¶; –भ्या ऋ १, १५५, १; तै ५, ७, ४, १¶; मे ३,३,९¶; –०भ्या ऋ ५,७५, ७; ८; ७, ६६, १७; –भ्याः ऋ ३, २६, ४; –०भ्याः ऋ २, ३४, १०; –भ्यानि ऋ १०,५४, ४; –†भ्यासः ऋ [(२,२,४)९, ७०, ३], कौ २, ७७५; –¶भ्ये तै ६, ६, ९, १; २; –भ्येन ऋ १०, ११८, ७; तै ६, ६,९,१¶
¶अदाभ्य-त्व॒[e]– -त्वम् तै ६, ६, ९, १; मै ४,७,७; काठ ३०,७[2].
१अ-दामन्[f]– -मानः ऋ ६,४४,१२.
२अ-दामन्[g]– -मानः ऋ ६, २४, ४.
‡अ-दाय॒[h]– -यः तै ४, ६, ४, २; शौ १९, १३, ७, पै ७, ४, ७.
अ॑-दाया(य-१अ)द॒[i]–
अ॒दाया(य-अ)द॒ी– -दीः तै ६, ५, ८, २.
¶अ॑-दायिन्[j]- -यी काठ ६,६; क४,५.
अ॒-दारसृत्[a]– -सृत् मै ४,२,१४¶; शौ १, २०, १.
अ॒-दाशु[a]– -शून् ऋ १, १७४, ६.
अ॒-दाशुरि[a]– -रिः ऋ ८, ४५, १५; खि ५,१२,४; शौ २०, १२८,४.
†अ॒-दाश्वस्[a]– -दाशुषः ऋ ७,१९, १; ९, २२, ३; शौ २०,३७,१; –दाशुषाम् ऋ [(१, ८१, ९; ५, ६, ६; ८, ४५,१५; १०,१३३, २)]; शौ २०, ५६, ६.
अ॒दा(श्वस्+तर>)शुष्टर[k]– -रस्य ऋ ८, ८१, ७.
अ-दास[l]– -सः पै १, ६४, १.
अ॒-दास्यत्[i]– -स्यन् मै ४, ५, १¶;

एवाशयो लब्धप्रतिष्ठो भवति (तु. त. २, १ इत्यत्र 'वर्ममह्यमयं मणिः' इति)। अतः पा. सर्वप्रकारिकां संगतिम् अनुरुध्यैव शाखासु तत्र तत्र प्रातिस्विकी नवताऽन्वेष्टव्या नाऽन्यथा यथेह सुपा. इति दिक्। अथापि द्वितीयस्य पादस्याऽऽदितः मूको.(ीउ)द्वाहम् (यद.) इति केवलम् उकारोऽशेऽस्पष्टेऽन्यथा सुस्पष्टे सत्यपि तत्स्थाने तृतीयस्य पादस्य साम्यतो यद् दधद् इति पठित्वा सुपा. छन्दोभङ्ग इव क्रियते श्रुतिस्वारस्यं च विहन्यते तदत्रीवाऽन्याय्यं द्र.। वसुनोऽदाति प्रत्युद्वादो हि यथा सार्थक इव भवति न तथा तद्दानम् असामर्थ्यादिति यावत्।

a) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद.।

b) तस.'नञो गुण-' (पा ६,२,१५५) इत्य् अन्तोदात्तः। उप. अर्हार्थे छ→ईयः प्र.। यत्तु उप.अनीयर्-प्रत्ययान्ते 'कृत्योक-'(पा ६,२,१६०) इत्य् अन्तोदात्त इति केचिन्नाधयेयुस्तन्निमर्शार्हम्। प्रथमस्य मौलिकत्वाऽभावप्रसङ्गात् सर्वत्रैव ल्युडन्तादर्हार्थे छ-प्रत्ययेनेष्टाऽऽपत्तिदर्शनाच्च।

c) तस. 'ययतोः' (६, २, १५६) इत्युक्तः स्वरः।

d) विशिष्ट इह बाह्वृचः (९,२५,३) पाभे.।

e) भावे त्वः प्रत्ययस् तत्स्वरेणाऽन्तोदात्तश्च।

f) बस.अन्तोदात्तः(पा६,२,१७२)।उप.<√१दा यद.।

g) नापूर्विदि. स्वरः। उप.<√२दा<√दो यद.।

h) 'अ-दयुः'इति ऋ (१०,१०३,७) पाभे. 'आ-दायुः' इति मै.पाभे यद.। सस्व. एपूर्विदि.द्र.। उप. ?√१दा यद.।

i) तस. उप. कृते असाद्- इति. द्र.।

j) तस.नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)।उप.<√१दा यद.।

k) अर्थापेक्षया नञ्-समासात् तरप् प्र.। तस्मिंश्च संप्रसारण-दीर्घाऽऽदिकार्यजातं द्र.। पित्त्वाच्च तस्य निघाते स्वरेऽविशेषः द्र.।

l) तस. उप. √दस्+भावे घञ्। एतदादिमन्त्राऽर्धनाप्रमत्र चेहत्तभूयिष्ठे सूक्ते दुरूहमिव भवति।

शौ ६, ७१, ३, ११९, १, पै २, १८, २, ६६, ५०, ६

¶अ-दाहुक[a]- -क मै १, ८, १¶

?अदित्[b] पै ५, २७ १

१अ-दिति[c]-

२अ-दिति[d]- -ातय ऋ ७, ५२, १, काठ ११, १२, -ातये ऋ १, २४, १, २, १५, ४, ३, ८, ५, ८२, ६, १०, ८७, १८, ११०, ४, मा १२, १२, २९, २९, का १३, १, १३, ३३, ४, ५ तै १, ५, ११, ४, ४, २, १, ४, मै १, २, १८, ४, १३, ३, १४, १७, काठ ३, ८, १६, ८ २०, ४०, ११, क २, १५, मै ३, १, ४, जै २, ५, १, शौ ५ १२, ४ ७, ३५, १४, ८८, ३, ८, ३, १६, १८, ४, ६९, पै १६, ७, ८, -ति ऋ १, ४३, २ ७२, ९, ८९, १०[६], [९४, १६ ९५, ११, ९६, ९, ९८, ३, १००, १९, १०१, ११, १०२, ११, १०३, ८, १०५, १९, १०६, ७, १०७, ३, १०८, १३, १०९, ८, ११०, ९, १११, ५ ११२, २५, ११३, २०, ११४, ११, ११५, ६, ९, १७, ५८] [१०६, ७, ४, ५५, ७] [१००, ०, ४, ५४, ६ १० ६६, ३] १५३, ३ [१६२, २२, ४, ३९, ३] १९१, ६, ७, १, ११, २७, ७, [४०, ६, ७, ४०, ४], ३, [४, ११, ७, २, ११, (५, ११, २, १०, १५, १०, ७०, ११)], ५४, १८, २०, ४, १, २०, २५, ५, ५, ३१, ५, ४२, २, ४४, ११, ४६, ६, ४९, ३, ५१, ११, ५९, ८, ६, ५१, ११, ६७, ४, [७५, १२, १७, ८, ४७, ९], ७, ९, ३, ३५, ९, ३८, ४, ४०, -, ५१, २, ६०, ८, [६६, ६, ८, १२, १४], ९३, ७, ८, १८, ६[३], ७, -५, ३, १०, ४७, ९, ४८, २, ९, ८१, ५, १०, ११, ९ १२, ८, ३६, ३, ६३, ३, ६४, १३, ६५, १, ६६, ४, ७२, ४, ५, ९, ९२, ११, १३९, ६, मा १, १४, १९, ४, १९, २१, ९, ३४, १०, ९, ११, ५७, ५९[२], ६१ १३, १८, १४, २९ १७, ४८†, १८, २२, २७, २३[६]†, ४५, २८, २५, २९, ४, ४९†, †३३, १६, ४१, ३४, ३०, का १, ५, १ ७, १, ४, ६, ३ ७, १, १०, ६, ४ ११, ४, ६ १२, ५, ८-१०, ६, १ १४, २, ३, १५, ९, २, १८, ४, १६†, १९, ७, ४, २७, ११, १०[६]† ३०, ३, २, ३६, १, ४ †३२, १, १६, ३, १३, ३३, १, २४†, तै १, २, ४, ३, ५, १, ५, ३, ३, ११, ५[२]†, ¶, ६, १२, ६†, ७, ११, २७, ८, १८, २, ¶२, २, ६, १, ३, १, २, ३, १, ४, ४, २, ५, १, ३, ११, ३, ४, ११, २†, ५, ६, २, ४, १, ५, ३, ४[२], ६, १, २, ९, १, ३, १०, १, ४, ९, १, १०, १, १२, ५, †६, ६, ४, ९, ४ ७, ९, १, ¶५, १, ७, १[२]६, ११, २, ३, ४, ४, ५, १, ६, ¶६, १, ५, ३, ७, ५६, ४, ७, २, ५, ६, १, ७, ५, ४, २¶, मै १, २, ४[५], १५, ६, १२[२]¶, ९, २, १०, -०¶, ११, ६¶, १०[३], २, १, १२¶, ३, ५¶, ५, २¶, ६, ९, ७, ५, ६[३], ८, ६, १४, ११, ५ ६, १३, २०, ¶३, १, ७[२], ६ ८[२], ६, २, ६, ७, १[२], २, ५, ८, ९, १, १६, २६, ३†, ¶४, १, १६, २[२], ५-७, १३, २, ३, ३, ८, ४, ३६, ९, ८, १०[२], ९, १६, ११, ४†, †१२, १[२], ६, २, ४, ६, †१४, १, ४[०], काठ १, १०, ११[४], २, ५[२], ७, २, ९ १५, १६, ८, ३, १०, १६, १७, ९, १०, ११, ६, ८[२], १२, १४[२], १३, १, ३[२], १४, १४, ४[२], ६ १५, ७, १६, ५[२], ६, १६, १७[२], १७, ५, १८, ११, १९, ६ ७[२]

a) अ शोषुक- इत्यत्र टि द्र ।

b) 'माद्,इद्'इत्येव मूलत पदद्वयाऽऽसकस्य पा सात गुरो उत्तरस्य पदस्य गकारेण प्रयोनितो भ्रमपाठ इव भवति किमपि √१दा इत्यस्य गम त क इत्यभिगधे रिति वक्तत्। इत पूर्वस्य 'म' इत्यस्य पुनरपि 'मे' इति प्रचारनैर्न यस्य मिथ्यापाठस्य परिणाम इति दिद् (तु १अदिग्गदत् इत्यत्र टि)।

c) इत <√१दा इति इत्वा माउ पृथग् भूत स्वर्न इदमिति भवति प्रवाद । यथा तैव माऽऽत्यन्ती-न्द्र पोदन्दिसमानेषु निगम-स्थलेषु टि संव्यमान

यद्र (तु नाउ > -तिम् ऋ १, १४२, ६, ४, २, ११, -तये ऋ १०, ८७,१८) । एस्य एकमेवभेदकाऽऽनिरपेक्षम् अ दिति- इति प्राति इति द्र ।

d) तग नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <√२दा <दो यद्र (वैनु शश्रा १० ६, ५, ५ यत्र √अद्+ इतिन् प्र इतीव व्युत्पत्ति सङ्केत । एव नापृटि सङ्केतित-स्थलेष्विह टि न यत्र क्वचिद् उप <√१दा इत्ये यमपि भवतीति इत्वाऽस्माद् मिश्रस्य शब्दस्य प्राति कल्पना परै मियमाणा प्रदर्शिता भवति । या ४, २२ इत्यत्र उप <√२दी इत्येवमपि मन्येत)।

२१, १, २२, १४, २३, ८[४],
९, १२, २४, ३[२], ४, ६, २६,
२, ३०, ४, ५, ८, ३१, १, ४,
५, १४, ३२, १, ३४, १, १४,
३६, १४, ३९, ३, १३, ४०, ९,
४६, १, २, ५, क १, ११[२], १७,
१८, ५, २, ६, ५, ७¶, ७, ६¶,
२६, ४, २८, ११, ३०, ४, ५[९],
३६, ५¶, ३७, ४[२], ५¶, ७¶,
४०, ५¶, ४६, ७¶, ¶४७, १,
४, ५, †कौ १, १०२, २९९§,
२, ७०३, १२१६, ३, १, २,
†जै १, ११, ६, ३१, ७§, २,
५, २, ३, ४६, ९, शौ ३, २२,
१, ५, २६, ६, ६, ३, १, ४, १,
२, ७, १, ६८, २, ८१, ३,
१२०, २, ७, ६, १[६]†, १८, ३,
८, ९, २१, ९, १२, १०, ११,
१, १, ११, ३, ४, १२, १, ६१,
१५, ६, २०, १८, ४, १८, †१,
१९, ३६, ३, २७, १९, १०,
९†, पै २, ३६, ४, ६६, ५, ८०,
३, ३, १५, २, १८, १, २३, ३,
४, २८, ७[९]† ५, ११, ५, ३७,
७, ४०, २, ६, १०, ३, ८, १४,
११†, ९, २, ६, १२, २, १०,
६, २, १२, १, १६†, १३, ८,
९†, १६, १९, ९, ४७, ५, ५३,
९, ८९, १, ९०, २, १३९, ११,
–तिम् ऋ १, ८९, ३, १०६, १,
१३६, ३, १५२, ६, ४, २, ११[a],
२५, ३, ५५, ३, ५, ४२, १,
४६, ३, ६२, ८, ६९, ३, ६,
५०, १, ५१, ३, ४, ७, १०,
४, १८, ८, ३९, ५, ८, १९,
१४, १०१, १५, १०, ६३, ५,
१०, [६५, ९, (६६, ४)],
९२, १४, [१००, १–११]
मा ९, ५, १०, १६†, १३
४३, ४९, १८, ३०, २१, ५,
६†, २५, २, १६†, ३३, ४९†,
का १०, २, १, ११, ५, ७†,
१४, ४, ६, ५, ३, २०, १, १,
२३, १, ५, ६†, २७, २, २,
११, ३†, ३२, ४, ६†, तै १,
५, ११, ५[९]†, ७, ७, १, ८,
१२ ३†, ४, २, १०, २[२],
५ ५, ४, ४†, ७, १३, १,
६ १, ५, ३[३]¶, मै १, ११, १,
२ ६, ९, ७, १७[२], ३, ७, १[६]¶,
१५, २, ४, १०, १†, काठ २,
३ ७, २, १५, ७, २३, ८,
३०, ४, ५, ४०, ५, ७३, ३,
क ५, २, २५, ८, ४६, ७, शौ ३,
८, २, ७, ६, २, ७, १, २,
१८, ४, ३०, पै २, ३०, २†, ३,
९, ४, ४, २८, १†, ११, ५, २,

[a]) अत्र सा च अर्वाञ्चश्च (तु PW GW प्रमृ.)नापू तैरुप-कल्प्यमानं पृथग्-भूत <√१दा> प्राति पश्यन्ति। अय तावत् तेषामभिप्राय। 'हे देव! अस्माकं राये दितिं रास्व' इत्येव ह्यत्राऽऽशसन भवति। आशंस्यमानस्य धनस्य च देवकर्तृक-दानैकसाध्यत्वाद् <√१दा> दिति- इति वैयु-त्पत्तिकः क्रम सुकल्पो भवति। तेन च 'भूयो भूयो दान देहि' इत्येव देव प्रार्थ्येत। यथा च धनप्राप्तिर्देवकर्तृकदानसाध्या सती देवाऽऽराधनत सिद्ध्येत् तथैव प्राप्त सन् तद्धनमनुत्सर्गेण दानाऽभावेन नाम सरक्ष्येतेति कृत्वा-ऽनुपदमेवाऽऽमन्त्रक उक्तपूर्व-दित्यभावोऽप्याशास्येतेति भवत्येव तत् प्राति अपि लब्धाऽवसरमिति। एतत्त्वत्र द्र.। यत्र तत्र मन्त्रेषु प्रार्थ्यमानं धनं सर्वत्र दानायैवेष्यते (तु ऋ १०, १४१, ६) न तु क्वापि कदर्यवृत्त्या सुगुप्तय। कदर्यवृत्तीना पणीना पौन पुन्येन निन्द्यत्वेन तत्संगृहीत-सुगुप्तस्य धनस्य प्रसह्याऽपहरणस्य च प्रशस्य-कर्मतया श्रावण भवति (तु ऋ ६, ५३, ३, ५–७, ९, १११, २)। अत श्रुतिस्वारस्य विहन्यादवाय परकीय प्रवादो यथा प्रकृते स्वस्य कृते देवकर्तृक दान धनप्राप्त्यनन्तरमात्म-कर्तृकस्य दानस्य निवारण चेष्येतेति। एष्विय 'कदर्याणा धनस्याऽपहरण कृत्वा तदनाऽवखण्डनाऽऽत्मिका दितिं (<√२दा√दो) रतद्रूपस्वरूपामैश्वर्यर्द्धि वाऽस्मभ्य देहि दानशीलानामस्माक त्वत्प्रसादप्राप्तस्य धनस्य च परकृताऽवखण्डनाऽभाव च सुरक्षितं कुरु' इत्याकारकमाशा-सनमेव श्रुत्यनुकूलतया मन्त्रसदर्थतया च संभाव्येत। तेन यत्र यत्राऽन्यत्राऽप्यन्यैरदृष्टपूर्वा पृथग्-भूतस्य प्राति कल्पना क्रियते तत्र तत्राऽप्यसौ व्याख्यानस्याऽस्य सविप-यत्व-सद्भावात् तद्विघातक-लिङ्गाऽन्तरस्य चाऽनुपगमात् समानमेवान्यथासिद्धायतामिति नैव भूयास वचोविस्तरम-पेक्षेत (तु GW ऋ १, १५२, ६, १०, १८७, १८ यत्र देवतावृत्ति प्राति भवतीति विरोधाऽभाव द्र.)। ननु 'दितिश्च दाति वार्यम्' (ऋ ७, १५, १२) इति मन्त्र-वर्णाद् दानार्थकस्य क्रियापदस्य सनियोगाद् दिति- <√१दा इति द्र इति चेन्न। बहुदेवसामान्येन दान-क्रियायामुपस्थितायां सत्या दिति-विषयत्वेन श्रुत्युपलम्भात् (तु त एव नापू मन्त्रे च भग-विषयत्वेन श्रवणं भवति) नैतदैकान्तिकमिव भवति यथा क्रियापदमेतद् दिति-इत्यस्य वैयुत्पत्तिक-सकेततयैव गृह्येतेति। अन्यथा तद्युत-त्तावपि मन्त्रस्वारस्याऽविहतत्वोपगमात्। तथाहि। याऽऽ-त्मगताऽवखण्डनरहिता सती देवताऽदिति- इत्येवमुच्यते सैवाऽऽत्मकर्तृककरणाऽवखण्डनमूलहेतुभूता सती दिति-इत्येवमुच्यत इति द्र। यदपीह सा अदितिम्>अदितेर् इति विभक्तिपरिणाममभ्यरोचयत् तत्प्रेक्षते। √उरुय

७, ११, १३, ५, २, ९, –०ते ऋ २,२७,१४,८,२७, ५, मा ३, २७, ८ ४३, ३८, ०, का ३, ३, १९, ९, ६, २, ३८, १, ०, तै १, ६, २, १, २, ३, १, २, ७, १, ६, ८, मै २, ०,१, ४,०,५, ९,७, –०ते ऋ १, ९४, १५ २, २९, ३, [४, ५५, १, ६०, ४], ५, ५१, १४, [६, ५१, ५, १०, ६३, १७, ६४, १७], ७, ६०, १, ८, १८, ४, ६७, १०, १४, १८, १०, ३९, ११, ६४, ५, मा ११, ५६, का १२, ५, ७, तै १, ५, ३, १, २, ३, १०, ३, ४, १, ५, ३, मै १, ६, १, २, २, ३, ४, ७, ५, †४, १२, ४, १४, ११, काठ ७, १३[३], ८, ६, ११, ७, ८, १६, ५, ३६, १५, क ६, ४, ७, २, शौ २, २८, ५, १२, ३, ११, पै १२, १, १५†, १५, ५, ३, –ते ऋ १, ११३, १९, १६६, १२, १८५, ३, ४, १२, ४, ४०, ४, ७, ४१, ०, ६०, ५, [८२, १०, ८३, १०] ८७, ७, ८८, ७, ८, १८, ५, ९, २६, १, ६९, ३, ७१, ५, ७४, ३, ५, ९६, १५, १०, ५, ५, ११, १, ६३, ०, ७०, ७, ७०, ४, ८, १८५, ३, खि ५, ७, १, २, †मा ३, ३३, ३४, ३५, का ३, ३, २५†, १५, ८, ४, ३३, ०, ३†, तै ४, ७, १५, ७†, मै १, ३, ९, ५, ४†, ३, १६, ४, ५†, †४, ६, ९, १२, २, काठ २, १५†, ७, २†, १५, १२, ३१, १४, क ५, २†, शौ २, २८, ४, ३, १६, २†, ७, ८, १, ११, १, २४, १३, ०, ९, १५, ६, २१, १८, १, १८†, पै ४, ३१, २†, ६, ०, ९[a], १५, २, ३, १६, ९१, ४, –०ते[b] ऋ [२, २८, ३, ७, ६०, ५८,]–¶त्या तै ५, १, ७, १, ६, १, ५, २, काठ १९, ७, क ३०, ५, –त्या मा १, ११, १४[२], १९[२], ४, २२, ३०, १४, ५, का १, ३, ८, ५, १, २, ७, १, ०, २, ३, ४, ५, ३, ४, ७, २, १०, १, १५, १, ५, तै १, १, ४, २, ५, १, ०, ६, १[२], २, ८, १[२] १०, १[२], ३, ४, २[२], ६, ५, १, ६, १, ११, २[२], ३, २, ४[२], मै १, १, २[२], ३, ५, ६[४], ७[५], २, ६, ११, २, ७, ६, ८, १, ५, ३, १, ७¶, ७, ८¶, ९, १, १५, ४, ७[२], ४, १, २[२], ५, ६¶, ७[२], ११, २, ३¶, ३, ८¶, ९, ७[२], काठ १, ०, ५[२], ६[२], ९, २, ६[२], ७[२], ३, १[२], ५, १, १६, ५, १७, १, ४, १९, ६[२]¶, २०, १०, २१, १, २४, ६[२], २६, २[२], ३१, १, ४, ५[२], ३२, १, ४७, १०, ५३, १२, क १, ०, ५[२], ६[२], ९, १९[२], २, १[२], ८[२], २५, १०, २६, ३, ३०, ४[२]¶, ३१, १२, ३७, ७[२], ४०, ५[२], ४७, १, ४, ५[२], शौ ३, २२, १, ७, १, ९, १३, १, ३८, २, ३७, पै ३, १८, १, –त्याम् ¶तै ५, १, ७, १, ६, १, ५, १, काठ १९, ७¶, क ३०, ५¶, पै ९, १०, ३[d], –त्यै मा १ ३०, २, २, ४, ३०, ११, ५९, १४, २५, २२, २०[३], २४, ०, ९, २५, ४, ८[२], २९, ६०, ३८, १, ३, का १, १०, २, २, १, २, ४, १०, १, १२, ५, ९, २४, ७, २[३], २६, १, ९, २, ४, २७, ४, १, ८, १[२], ३१, ५, १, ३८, १, १, ३, तै १, १, २, २, ४, १, ५, ४, २, ९, १, ०, ३, ४, ३, ५, २०, १, ६, १८, १, ७, १६, १, २२, १, ७, ३, १५, १[३], ५ १४, १¶, मै १, ११, १०, २, ५, २¶, ६, १३, ३, १०, ५[३], १३, ६, १०, १५, १०, काठ ८, १०, ११, ८, १२, १३[३], १३, ३, १४, ४, ९, ३०, ४[४], ५[२], ३६, १४, ४३, ५[२], ४०, १०, ४७, १०, ४९, ८, ४३, ६, क ७, ६¶ ४६, ७[e]

†आदितेय[e]– -यम् ऋ १०, ८८, ११, मै ४, १४, १४

आदित्य,त्या[f]– -०स्य मै १, ७, १, ५, शौ ५, २१, १०, ११, १२, ४, १७, १, ७८, –०य ऋ १, २४, १५, ३, ५९, ०, ८, ५२, ७, १०१, ११, गि ३, ४, ७, †मा ८, ३, ५६, १०, १२,

इत्यस्य कारणाऽर्थस्य गतोऽनभिमितस्य पराम्यन्तस्य (वैनु. पा १,४,२७) गम्यत्वे सति द्वितीया-योगस्य श्रुतिर्निदर्शनार् (तु ऋ ८,२५,११, ७१,७, १०,७,१)।

a) 'अदिया' इति शौ (०, १, ९,) पाभे।

b) पञ्चम्यन्तस्य पूर्वामन्त्रितवद्भावे (पावा २, १,२) निघात (पा ८, १, १९) इ।

c) गम्युद्दिश्यपरभावस्य निघाताभाव इति विशेष।

d) यनु 'ईमादित्या' इत्यत्र टि.।

e) शुभ्रादिगणत्वाद् अपत्येऽर्थे ढक् (>एय) प्रत्यय।आदिवृद्धिर् अन्तोदात्तश्च (यक्ष पा ४,१,१२३: ७, २, ११८, ६, १, १६५)।

f) प्राग्दीव्यतीया येऽर्थास्तेषु ण्यः प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (यक्ष पा ४, १, ८५. ३, १, ३)।

३३, ३९, †का ८, १, २, ३ऽ, १३, १, १३, ३२, ३, १०, ¶तै १, ४, २२, १, ५, ११, ३; ३, ४, ११, ५, ४, २, १, ४, ६, ५, ६, ५¶, ¶मै १, ०, १८, ३, २६, ४, ६, १ऽ, १०, २, १४, १७, काठ ३, ८, ४, १०^{२}, ८, १४, ९, ३, १६, ८, २३, १२, २८, ६, ४०, ११, क २, १५†, ३, ८^{२}, †, ८, ०, ६, ४४, ६, †का १, २७६, २, ११३८, ३, १, ४, †जै १, २९, ४, २, ५, १, ४, ३, २, शौ ७, ८८, ३†, ९, १०, २२, १३, ०, ३, ०८, २९^{२}, १८, ४, ६९, २०, ५८, ३†, पै ४, १६, ८, ५ ३९, ५†^{a}, १६, १०, ९^{b}, १५१, ४, १५२, ७, —त्य ऋ १, ०५, १०, ५०, १३, १०५, १६, १६३, ३, १११, ९, २, २८, ४, ३, ५९, ५, ७, ८४, ४, खि ७, ७, ८, मा २६, १, २९, १४†, ३२, १, ३९, ६, का २८, १, १, ३१, ३, ३†, ३७, ३, १, ३९, ४, १, ¶तै १, ५, ९, ४, ७, ६, ३, २, १, २, ४, ४, १, ८, १, ०, २, १०, १, ३, २, २, ४, १^{२}, २, ४, १०, २, ५, ८, १, ६, ६, ३, ३, ३, ८, ५, ६, ५, ५, २, ४, ६, ७, १†, ७, ७, २ऽ, ५, १, ८, ६, १०, ३, २, ५, ४, ३, ३, ५, १०, ३^{२}, ४, ६, ६, १२, २, ५, १, ६, ७, १, ३, ४, २, ५, २, ५, ७, २६, १^{२}ऽ, ६, १, ५, १^{२}, ७, ५^{२}, २, १, ६, ४, १०, २, ५, ३, ४, ४, १^{२}, ६, २, ३, ४^{२}, ५ ७, १, १, ६, २, ७, २ ३, १०, १^{२}, ५^{२}, ५, ४, १,

१६, १ऽ, १९, २ऽ, ¶मै १, ५, ७, ९, ११, ६, ३, ६, ८, १०, ८, १, २, १०, १ऽ, १६, २०, ११, ७, २, १, २^{२}, ०, २^{२}, ३, ३^{२}, ६, ५, ७, ९^{२}–११^{२}, ६, ०, ३, १, १०, ३, ८^{२}, ऽ, ६, १, ७, १, २^{२}, ५^{२}, ७, ८, ८, ४, ९, १^{२}, ३, ४, १, ५, ८, ११, १२, १३^{२}, २, १, २, ३, ८, ५, ५, ६, ३^{२}, ६, ८, १^{८}, ७, ३^{२}, ८, ५, ८, १०^{२}, ऽ९, २३, २५, १४, १४^{२}ऽ काठ ६, ३, ७, ६, ८, ४^{२}, ८^{२}, ९, २, १५, १०, ८^{२}, ११, ४^{२}, ५, ६, १०, १२, ६, १३, ७, ८, १२^{२}, १४, ७, २०, ५, १३^{२}, २१, ८, २२, ८, १३, २३, ८, २४, ६, ९, २६, २, ४, २७, ८, २८, २^{२}, ६^{४}, १०, २९, ७^{२}, ३०, ३, ५^{२}, ३१, ६^{२}, १०, १३, ३२, २, ३३, ८, ३४, ९, ३६, १०, ३७, ९, १०, ११, १३, १४, ४०, ६, ४५, ४^{२}, ११, १५, ¶क ४, २, ६, ९^{२}, ७, ३^{२}, ८, ६, ३१, ७, ३५, २, ५, ३७, ७^{२}, ३८, २, ४०, ५, ४१, २, ४४, २^{२}, ६^{२}, ४५, १, ८^{२}, ४६, ६, ४७, ६, १०, जै १, १०, १०, शौ २, ३२, १, ४, ३९, ६, ६, ५२, ११†, ९, २, १५, ११, ११, २५, १२, ११, १६, १५, ४, १८, १०, ७, १५, ४, १८, २, १७, १, २४†, १९, ९, १०, पै २, १४, १, ३, १७, ५, ४, १६, १, ७, ८, २०, १; ९, १२, ७, १२, ७, २, १५ १३, ६, १६, ७५, १२, ७७, ५, १५०, १०, १५२, ४, ६,

—त्यम् ऋ १, २४, १२, ४, १, २, १०, ३६, ४, मा १३, ४१, का १०, ५, ५†, १४, ४, ४, ¶तै १, ८, १, १, ९, १, २०, १, २, १, ४, १, ८, १, १०, ३, २, ६, १, ३, १, ३, ५, २, ३, ५, ३, १२, ०, ५, ८, ०, ३, ३, ८, ६, ५, ५, ०, ४, ३, १०, १ऽ, ५, ३, ६, १, ६, ०, ६, १, ५, ६, ५, ¶मै १, ६, ८, १०, २०, २, २, १^{२}, ३, ५, ५, ११, ७, १०ऽ, १२, १५ऽ, ३, ६, १०, ८, ४^{२}, ४, ३, ४, ४, ८, ६, ९^{२}, ८, १०, ऽ९, २२, २५, काठ ६, १^{२}, ३^{२}, ८, ९^{२}, १०, १२, १४, २, १६, १७, २२, १२, २३, ८^{२}, ९^{४}, २४, ३^{२}, २८, ६, ३०, ५, ३३, ६^{२}, ८, ३७, १७, ¶क ३, १२, ४, २^{२}, ७, ५^{२}, ३६, ५^{२}, ६^{४}, ३७, ४^{२}, ४४, ६, कौ १, ९१‡^{c}, जै १, १०, ९‡, ५†, शौ ३, २०, ४‡^{c}, १०, ८, १७, १५, ४, १७, १०, ११, १२, ९, पै ३, ३४, ६†, ९, १२, १, १२, ७, २, १४, ३, २६, १६, १०३, ८, —त्यस्य ऋ २, २८, १, ३, ५९, ३, ¶तै १, २, ६, ३, २, १, २, ५, ४, २, ५, १, ८, ६, २, १, ३, ५, ६, ६, २, ८, ३, ४, ५, ६, ¶मै १, ८, ७, ८, २, ५, ६, २, १, २, ५, १०, ३, २, १, ६, ६, १, ३, ७, १०, १^{२}, ४, ६, ०, ८, २, ३, ५, १०, †, ३८, १८, काठ १२, १०, २३, १^{२}, २६, [illegible], २७, २, ३३, ५, ३३, ६^{२}, ३४, २, शौ १३, २, १, —त्या

तिन्ने दार्प द्र ।

a) अग्निम् इति ऋ (१०,१२६,५) विशिष्ट पाभे । b) सुपा 'आदित्य देवा' इत्यत्र द्वितीये पदे साहि-

c) 'आदित्यान्' इति ऋ (१०, १२१, ३) पाभे

ऋ ५,६७,१, –०त्या ऋ ७,८५,
४, –त्या ऋ [१, ११६, ३, २,
४१, ६] ५, ६९, ४, मा ४,
२१, का ४, ७, १, तै १, २,५,
१, २, ३, १, ३¶, मै १, २,४,
२, ५,२¶, ६, १३ ¶४, ३,१,
४,९, काठ २,५, १३, १, ३४,
१, क १, १८, की २, २६२†,
जै ३, २२, ९†, –०त्या. ऋ १,
४१, ५, २, २९, १, ८, १८,
[१२, ६७,१८], १९, २२,४७,
११, ६७, ७, १५, १६, २०,
१०, ६६, १२, मै १,३, १, २,
२, १, शौ ६, १४४, १, २०,
१३५, ६, ९, –०त्या ऋ १,
[१०६,२, १०,३५,११],१८८,
४, २, ३,४, २७,५,६,८, ११,
१६, ६ [५१,५, १०,६३, १७,
६४, १७], ६२, ८, ८, २७,
२२, ४७, १, ६, ८३, ५, १०,
३५, १२, ६३, ७, तै २, १,
११, ५²†, मै १, ६,१२¶, †४,
१४, ११, १४³, काठ ३,९,११,
६,१२, क२, १६, शौ १, ३०,
१, ५, २८,४, ६, ११४, २, पै
१, १४,१, २, ४९,२, ७०, ५,
४, २८, ३†, १६, ४९, १, २,
–त्या ऋ [३, ८, ८, ७, ३५,
१४, (१०,६६,१२)] ७,५१,३,
६०, ४, ८, ४७, ४, ९, ११४,
३, १०, [६५, १, (६६,४)],
८५, १, २, १२८, ९, गि ५,
७, १, ५, ४, १३, २०, १, ६,
मा २, ५, ९, ३४, ११, ५८,
६०, ६५, ११,४४, १४, २०,
३०, १४, १२, २१, २५ २३,
८, ३४, ४६†, पा ७, १, ७,
१०, ६, ६, १२, ५, ९, ११,७,
११, १३, १, १५, १४, ५, ६,
९,४, ११, १, २, ३१, १, १,

२५, ३, ४, ३३, २, ९†, तै १,
१, ९, ३, ५, ३, २, ३³, ४,४¹¶,
७, ११, २, २, १, ११, ३, ¶२,
१, १³, ४ ५ ५, ३, ४, १४,
१, ¶३,३, ३, १$, ४, ९, ७, ५,
१, २², २, ३ ४, १ ५, ४, ६,
१, ३, २, ३, ४, ३, ७, २, १०, ३,
४, २, २, ५, २, ७, १४, ४†, ७,
२, ३, ५, ¶३, ४, ३, १०, २²,
¶५ २, ६, ९, ४, ६, ७, ३¶, १९,
१ ७ २, २ ६, ५, ६, १¶, ¶७,
१ ५ २, ३, ४, १, ५ १³, १३
१$, ४, ६, १, २०, १$ मै १ १,
१०, २, ८ ४ ३ ६, १२²¶, ७,
१⁴, ५⁶, ¶³, ९, २, ११, १०³,
२, २, १⁶¶, ७, ६², १२, ८, ३,
९, ११, ५, ¶३, १, ७, १०²,
४, २, ६, ७, १, ११, १२$,
१२, ११$, ¶४, १, १०, ३,
१, ४, ३, ५, ५ ४, ६, ८, ९,
२७$, १२, २$, ४†, १३, २†,
१८, १७$, काठ १, ९, ७, ६,
१५², ८, १४⁴, ९, २⁰, १०,
१६⁴, १०, १२, ११, ६¹⁰, १४,
४³, १५, १०, १६, ५², ६, १७,
३, ८, १९, ९¹, २१, १, ५
२२, ६², ७, १०, २४, ४, २५,
५, ६³, २६, ९, २८, ३³, ६³,
३१, ८, ३४, ७, १६, ३५, ७,
३७, १७, ३८, ११, १२, १३,
४०, ५², १०, ४३, ३, ४४, ९,
४५, १, ¶२ १, १$, ५, ५, ६ ५²,
८, २²$, ६⁷, $¹, $२६, २ ४, ७,
३१, २०, ३४, १¹, ३५, १
४$ ३७, ५ ३९, २८, ४², ४१,
७, ४४, १², ६¹, ४७, ८, ४८,
४$, शौ १ १, १, ३, २७, १, ५,
†१, ९, १०, ६, १८, १६ ७८,
१, ८, १, १६ १०, ७, १३, ९,
८, ११, ८, ११, १२, २, १

३, ४३, †१४, १, १ २, १५,
२, २, १८, ३, १८, ४,३ १९,
९, ११, ११, ४†, १६, २,२७,
१५, २०, १३५, ६, ९ पै १,
१९, १, ५०, २, १०१, २
१०२, ४, २ २५, १, ८०, ३,
३, २४, १, ५, ४, १४†, १४, ८,
६, ७, ९, १८, २, ८, ९, २,
१०, ३, ५, ८, ५, ११, २, ३,
१३, ३, १६, ५, १७, ८, १४†,
१४, १, १, १५, १४, ६, १६
२, ६, ७०, ७ ७२, २, १३६,
८, –¶त्यात् मै १, १०, १७,
४, ८, ८, काठ ३६, १२,
–त्यान् ऋ १, [१४, ३, ६, १६,
२४, (१०, १४१, ४)] ४५,
१, १४, ३, ३, २०, ५, ४,
२५, ३, ६, ५१, ४, [७, ४४,
१, १०, ३६, १] ८, ६७, १,
१०, ६३, ३, ५, [६५, ९, ६६,
४] १४१, ३, खि ५, ७, ४, १३,
मा ९, २६†, १५, ६, २५, १,
३३, ४५†, का १६, २, ३, २७,
१, २, ३२, ४, २†, तै १, ७,
१०, ३†, २, १, २, ४¶, ११,५†,
३, १, १²¶, ५, ५, ३¶, ३, ५,
१, २, ४, ४, १, २, ५, ३, ६,
१¶, ७, १२, १, ६, ५, ६, ३¶,
¶७, १, ५, १, ३, मै १, ६, १२¶,
११, ४†, २, २, १¹, ¶, ८, ८,
३, १५, १, १, ४, १२, १⁵†,
काठ ९, १६, ११, ६, १७, ७,
२८, १, ३७, १७, ७३, २, ¶
२६, ६, ४४, ३¶, †की १, ९६,
२, ४१६, जै ३, ३२, ६†, शौ
३, ८, १, १०, ९, १०, ११,
८, ५, १३, २, १७, पै १२, १,
४†, १३, ५, १८, १७, १३, ५,
१६, १३६, १०, –त्यानाम् ऋ
२, २७, ११, ३, ५६, ४,

७,५१,१, ८, १८,१, २, ३१, १२, ४७, ५, ६७, ३, १०१, १५, १०, ३५, ९, ४८, ११, १०३, ९, मा १४, २५, १७, ४१†, २२, १९, २४, ६, ३९, २५, ६, का १५, ८, ३, १८, ४, ९†, २४, ६, १, २६, २, १, ८, ४, ७७, ., १, तै १, १, ११,२, †७, १, ११,४, ६, ४, ३, ९, ७, ४, ११, ३, ६, ४, ३†, ५, ३, ४, ३, ६, १६, १, ७, १७, १, ६, १, १, ४¶, ७, १, १२, १, मै १, १, ८, १७, ३, १, ३६, ९, २, २, ८, ५, १०, ४†, ३, १२, ४, १३, ७, १४, २०, १५, ६, ४,१,८, १३, ९, १२, १४, १४^{२}†, काठ १, ११, ३, ९, ७, १३^{२}, ९, १०, १७, ४, १८, ५ १९, ९, २१, १, २२, ५, ३१, १०, ३९, १, ४१, ३, ४९, ६, ५३, ७, क १, ११, २, १६, २६, ३, २८, ५†, ४७, १०, कौ २, १७०७†, शौ ९, १, ४, ४, १३, १५, २, ४ १८, ४, ८, १९, १३, १०†, पै ७, ४, १०†, १६, ७५, ३, ३२¶ ४‡, १२४, १^{२}, -त्याभि मै ३, ८, ५¶, -त्याम् तै १, ८, १९, १¶ काठ १३, १, ३४, १, -त्याय काठ २४, ३^{२}, ३३, ६ ४१, १, क ३७, ४^{२}¶ शौ ४, ३९, ५^{२}, १२, ३, ५५ पै २, ३६, ४, १३, ५, १९ १६, ११८, ७, -०त्यास ऋ १, ४१, ४, १०७, १, ८, १८, १०, ११, १८, ४७, २, ७, ६७, ५ १४, १९, २१, मा ८, ४†, ३३, ६८, का ८, १, ३†, ३२, ५, १४, †तै १, ४, २२, १, २, १, ११,

४^{२}, मै १, ३, २६, काठ ४, १०, क ३, ८, †कौ १, ३९५, ३९७, †जै १, ४४, ५, ७, शौ १९, ५६, ४, पै ९, १२, ९, -०त्यास ऋ ८, १९, ३४, १०, ६३, १३, -त्यास ऋ २, १, १३, २७, २-४, ३, ५४, १०, ५, ५१, १२, ७, ५१, २, ५२, १, ८, २७, ६, ६७, २, १०, ७७, ७, १२६, ५, ७, मै ४, १२, १, काठ ११, १२^{२}, पै ३, ८, ४६, ७, ३९, ४, ५, -त्ये मा ४०, १७, मै ३, ७, १०¶, काठ ८, ८, २७, १, २, ३४, ५, ¶क ७, ३, ४२, १, २, शौ १०, ३, १८, पै १६, ६५, २, -त्येन ऋ १०, ७७, ८, खि १, १, १, ¶मै १, ८, ९, ४, ८, १०, काठ १३, ५, २६, ४, ३०, ५, क ४१, २¶, शौ ४, ३९, ६, -त्येभि ऋ १, २०, ५, ७, १०, ४, ३५, ६, ४४, ४, ८, ९, १२, ९, ६१, ७, तै ७, १, १८, १, काठ ४१, ९, कौ २, ४३१†, जै ३, ३३, ६†, शौ २, १२, ४, १९, १०, ६† २०, १४१, २†, पै २, ५, ४, ५, ३७, ६, १३, ८, ६†, -त्येभ्य ऋ २, २७, १, खि ५, ७, ४, १७, मा २, १६, ८, १ २, ३, ४, १५, ६, २२, २८, २४, २७, ३४, ५४†, का २, ४, २, ८, १, १-३, १६, २, ३, २४, १४, २, २६, ६, २, ३३, २, १७†, तै १, १, १३, १, ४, २२, १, २, १, २, ३^{२}¶, ३, १, १^{२}¶, ४, ३, ५, ६, २, ४, ४, १, २, ६, २, ५, ५, २, ७¶, ६, ५, ६, १¶, ७, १, ५, २^{२}¶, मै १, ३, २, ^{२}, ३६, ६, १२¶, ७, १, ५, ११,

१०, २, २, १¶, ६, १, ८, ८, १३, ३, ७, १०¶, १२, ७, १४, ९, ४, ३, १¶, काठ ४, १०^{३}, ८, १४, ९, ३, ११, ६^{४}, १२†, १२, १३^{२}, १५, १, १७, ७, १९, ९, २२ ५, ७, ३०, ६, ३७, १७, ५१, ३, क ३, ८^{३}, ८, २, ६, २६, ६, ३५, १¶, शौ १२, ३, ४४, १५, २, ३, १९, ३९, ५, पै १, ९३, १, ७, १०, ५, १६, १२४, १-११, -त्येषु ऋ ८, २७, ३, पै २, १८, ५, -त्यै ऋ [१, १०७, २, ४, ५४, ६, १०, ६६, ३], [२, ३१, १, ८, ३५, १], ३, ५४, २०, ४, ३४, ८, ७, ५१, १०, ८, [३५, १३, १४, १५], १०, ९८, १, १२५, १, १५०, १, १५७, २, ३, खि ५, ७, ३, ७, मा २, २२, ५, ११, १४, ७, २०, ३९, २५, ४६^{२}†, २८, ४, २९, ८, का २, ५, ५, ५, ४, १, १५, २, १, २२, ४, ४, २७, १५, १^{२}†, ३०, १, ४, ३१, १, ८, तै १, २, १२, २, २, १, ११, २, ३, २, ११, ५¶, ४, ३, ४, ३, ५, १, ११, ३¶, ¶६, ७, ७, १, ७, ५, मै १, ७, ८, २, २, ६¶, ८, १, ३, ७, १०¶, ११, १, १६, २, ४, ९, ५ १७, २^{२}, १३, ८†, काठ २, ९, १०, १२^{२}, ११, ३, १७, १, १९, १३, २४, ९, ३८, ६, ४६, ७, क २, ३, २५, १०, ३८, ७¶, †कौ २, ४६१, ४६२, †जै ३, ३४, १९, १०, शौ ४, ३०, १†, ८, ८, १७, १०, १०, ९, १८, ३, २७, १९, १७, ४, †२०, ६३, १, २, १२४, ४, ५, पै ७, १६, ४, १५, ५, ४, १६, ३०, ७, १०७, ९]

–त्यौ शौ ८, २, १५ पै १६, ४, ५. [°त्य- स°, सु°]

आदित्य-ग्रह[a]– -ह , -हम् तै ६, ५, १०, १¶

आदित्य-जूत[b]– -तः ऋ ८, ४६, ५

¶आदित्य-धामन्[c]– -मान मै ३, २, ९, काठ २०, ११[1], क ३१, १३[1].

¶आदित्य गामन्[a]– -मानि मै ४, ४, ५

¶आदित्य-पात्र[a]– -त्रम् मै ४, ८, ८, काठ २८, १०[1], क ४५, १[2]

आदित्य-रथ[a]-

आदित्यरथ-वेग[d]– -गेन खि २, १, २

आदित्य-व्रत[e]– -वत खि ५, ७, ४, १७, –वते मा ६, ३२, ३८, ८, का ६, ८, ३, ३८, २, २, तै १, ४, १, १, २, २, ११, ६[1]¶, मै १, ३, ३, २, २, ६¶, ४, ५, ४, काठ ३ १०, ११, ३, क २, १७ –वन्तम् शौ १९, १८, ४, पै ७, १७, ४

आदित्यवद्-गण[c]– -णस्य तै ३, २, ५, ३

आदित्य-वनि[f]– नि मा ५, १२ का ५, ४, २, तै १, २, १२, ३, ६, २, ८, २, मै १, २, ८, ३, ८, ५ काठ २, ९, २५, ६, क २, ३, ३९, ४

आदित्य वर्ण[c]– -र्णम् खि ४, ११, ९, मा ३१, १८, का ३५, २, २, –र्णे खि २, ६, ६

आदित्या(ऽ)ङ्गिरस्– -रस पै १३, ५ १०

¶आदित्या(त्य अ)न्त– -न्तम् काठ २८, ६, क ४४, ६

¶आदित्ये(त्य-इ)ष्टका[a] -का तै ५, ३, १०, २, ३ काठ २२, ६, क ३४, १

¶अदिति देवत्य[a]– -त्या तै ६ ४, ७, ३

†अदिति-त्व[b]– -त्वे ऋ ७, ५१, १, तै २, १, ११, ६, मै ४, १४, १४

अ दित्सत्[i]– -त्सन्तम् ऋ ६, ५३, ३, मा ९ २४, का १०, ५, ३, तै १, ७, १०, १, मै १, ११, ४ काठ १४, २, शौ ३, २०, ८, पै ३, ३४, ९

?अदित्सदम्[j] पै ५, २७, १

अ दिप्सत्[k]– प्सत शौ ४, ३६, २, –प्सन्तम् पै १०, १२, ७

*अ-द्रिव्[l]– -*वा

¶अ-दीक्षित[i]– -त तै ६, १, २, १ काठ २३, २, क ३५, ८, –ता काठ ३४, ६[2]

अ-दीन[m]– -ना मा ३६, २४[1][n]

?अदीप[o] पै १६, ५०, २

अ-दीव्यत्– -व्यन् पै १६, ५०, ६

अ दु(ग्ध>)ग्धा[i]– -ग्धा ऋ ७, ३२, २२, मा २७, ३५ का २९, ५, ४, तै २, ४, १४, २, मै १, ४, ५[2]¶, २, १३, ९, काठ ३२, ३¶, ३९ १२, कौ १, २३३, २, ३०, जै १, २५, १, ३, ४, १, शौ २०, १२१, १

†अ-दुच्छुन[p]– -न ऋ ९, ६१, १७, कौ २, २४०, जै ३, २१, ५

---

[a]) तस सामान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।

[b]) कर्मणि क्तान्ते पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८) उप यद्र।

[c]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[d]) तस गासस्व द्र। '-वेग-' इति सुपा भवति। स्वरम्-वगी चिन्त्यो भवति (तु पा ६, १, २२३)।

[e]) मतुप्-स्वरस्य (पा ६, १, १७६) 'न गोश्वन्-' (पा ६, १, १८२) इति निषेधे स्वरेऽविशेष ।

[f]) कर्मण्युपपदे √वन्+कर्तरि इन् प्रत्यय। कृद्-उत्तरस्व (यक पा ३, २, २७, ६, १, १९७ २, १३९)।

[g]) तादर्थ्ये यत्। पित्स्वर (पा ५, ४, २४, ६, १, १८५)।

[h]) भा[illegible] प्रत्ययम् तत्स्वरश्च (पा ६, १, ११९)।

[i]) तस समस्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[j]) [illegible] सुपा भवति। 'निर्ऋतिर् म अदित् सदम्' इत्येवमनुपूर्व्यादस्य [illegible] [illegible] सुपा [illegible] सत्वदमन्त्रे [illegible] 'अत्' इति च 'इद' इति च [illegible] त्रीणि पदानि [illegible] द्र। तु '?अदित्' इत्यत्र च [illegible]- इत्यत्र च सद्-> -दम् इत्यत्र च सस्य टि।

[k]) उप <√दम् द्र। शेषम् एपुनि द्र।

[l]) कस (=३अ-+२°दिव्-)। तासस्व (पा ६, १, २२३)। तु१, पत्वेऽन्तोदात्त सत् (पा ६, १, १६९) °अदिया>अदिआ>अया इत्येव प्राकृतायितक्रमेण प्रथमम् ५अय इत्या मतया ततश्च छन्दोऽनुरोधत ३अय इत्यालतया पर्यवसान्न स्यात्। (तु टि ३–५अय, ३°दिव्-, २°व)।

[m]) तस्य त्रिपूटिदि द्र। उप <√२दा <√दो द्र।

[n]) विशिष्ट टद ऋ (७, ६६, १६) नाभे द्र।

[o]) '(अतृण) आदरीय' (<आ√१दा) इत्येव शोध द्र। एवयष [illegible] प्रहृ[illegible] [illegible] [illegible] (अतृणा आदरीय>) 'अतृणादीय' इत्येव [illegible] [illegible] 'अतृणा भरीत' [illegible] [illegible] सुपा [illegible]।

[p]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वरः (पा ६, २, १७२) उप यद्र।

¹अ-दुर्मख[a]- -खस्य ऋ ८, ७५,१४, तै २, ६, ११, ३, मै ४, ११,६
अ-दुर्मङ्ग(ल→)ली[b]- -ली शौ १४, २,४०, -ली ऋ १०,८५,४३
¹अ-दु(स्-कृ)ष्कृत्[a]- -ष्कृतौ ऋ ३, ३३, १३, शौ १४, २, १५
¹अदुस् - -दु खि ४, ७², ३
अ-दू[d]- -दुव ऋ ७, ४, ६
अ दून[e]- -ना शौ २, ३१, ३, पै २, १५, ३
अ दूषित[a]- ताय ऋ ४, ३, ३, -तेभि ऋ [१, १४३, ८, (६, ८, ७)]
अ दृप्त[a]- -प्त ऋ १,६९,२, -प्तम् ऋ ८, ५९, ७, खि १, ६, ७
अदृप्त क्रतु[f]- -तु ऋ ८, ७९, ७, -तुम् ऋ ६, ४९, २
अ-दृप्यत्[a]- -प्यता ऋ १, १५१, ८
अ दृश्यमान[a]- -न शौ १०, ८,१३, पै १६, १०२, २
अ-दृष्ट,ष्टा[g]- -ष्ट शौ ५, २३, ७, पै ५, ३, ६, ७, २, ८, -ष्टम् शौ २, ३१, २, पै २, १५, २, १६ १४९, ८, -ष्टा ऋ १, १९१, १, ६, ४, शौ ६, ५२, २†, पै ५, ३, ३, १५, ९, ९, ६, २, ७†, ९, १२, -ष्टा ऋ १, १९१, [५, ६] ७, -ष्टान् ऋ १, १९१,२ ८, शौ ५, २३, २†, ६, ५२, ३, ८, ८, १५, पै ७, ३, ८, ७, २, ७, १६ ३०, ५ -ष्टानाम् पै ५, ३, ५ ९, ६, ५, ८, -ष्टेम्य पै ९,६, ११
अदृष्ट दह(न→)नी[h]- -नीम् पै ९, ६, १
¹अदृष्ट-हन्[i]- -हा ऋ १, १९१, ८, ९, शौ ७, २३, ६ ६,५२, १, पै ५, ३, १, २, ७, २, ७
अदृष्ट हन(न→)नी[h]- -नी पै ५, ३, ४
¹¹अ-देव[a]- -व ऋ ६, १७, ८, १८, ११, २२, ११, ८, ४६, २१, ५९, २, ७०, ७, ७१, ८, १०, ३७, ३, ३८, ३, कौ १, २६८, जै १, २८, ६, शौ ६, ६, १४, २०,३६,११, पं ७, १८, ३४, -वम् ऋ २, २२, ४, ३, ३२, ६, ९, १०४, ६, १०५, ६ कौ १, ४६६, २, ९६३, जै १, ४८, ६, -वस्य ऋ [१, १७४, ८, २, १९, ७] १०, १११,६, -वात् ऋ १०, १२४,२, -वान् ऋ ३, १, १८, १०, १३८, ४, -वानि ऋ ६, ४८, १०, कौ २, ९७४, -वेन ऋ २, २३, १२, काठ ४, १६
अ-देवी - -वी ऋ १, १७४, ८, ३, ३१, १९, ५, २,९,१०, ६, २५, ९, ४९, १५ ७, १,

a) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र।
b) सस्व नापुंगिदि द्र। उप बस ङीप् प्रत्यय उस (पा ४, १, ३०)।
c) तु =अरुस्- इत्यत्र (पै ६, ४, ३) टि।
d) सस्व द्विपुटिदि द्र। उप <√१दु(>दू)+कर्तरि क्विप् यद्र (वैतु MW यत्रास्य दुवस् इत्येतत्-सक्त्त तया समर्पणाद् भावे प्र भवतीतीव सकेत्यते। तथात्वे प्रकृते बस सत्य् अन्तोदात्तेन भाव्यमिति तु चोद्य द्र)।
e) तस नञ्-स्वर प्रकृत द्र। उप <√२दु >दू+क्त इति विशेष।
f) बस पूपप्रस्व (यतु टि अवार्य क्रतु-)।
g) तस नञ्-स्वरे (पा ६,२,२) प्राप्ते परायुदात्त उस (पा ६,२,११६)। ननु कथ बस प्रकृते तस उस इति। उभ यविध खल्विह उस भवति समासस्य च प्राति चेति। किं तत इति। तेन बस अन्यत्रापि नञोऽनन्तरवर्त्तिनामपरिगणितानामपि सता प्राति अन्युदात्तत्व सिद्धयदिति। एव चेह सभाव्येत, यथा नञ उत्तर परायुदात्तात्मिका सौवरी प्रवृत्तिरादौ समानावैशेष्येण केषुचित् प्राति प्रवर्त्तमाना सती कालेन व्यवस्थितिमिवाऽऽप बस अय स्वरो भवतु न तस इति (यतु अ दृष्ट- वैप२)। एव च सति पुरावर्त्तिनामसतामपि तस केषाचिदेवविधस्वराणा प्राति विषय उपपर्त्ति मार्गयमाणानामाचार्याणामिय दृष्टि सञ्जाता यथा तादृशेष्वपि सर्वेषु प्राति बस एव यथा भवेत् तथा तद्व्याख्यान कर्त्तव्यमिति। एस्थि यथा भाव निष्पन्नानि उप इति कृत्वा भनुर-, भमुर- अमृत- इत्यत्र बस इति सुवचमेव भावे क्तान्तम् उप इति कृत्वा अ-दृष्ट- इत्यत्रापि काम बस इत्युच्येत। न त्वेवविध उत्तरकालीनस्थितिमात्रसवादिनि व्याख्यान-कौशल उक्तप्रकारकप्रवृत्त्यन्तरवत्या श्रुत्या स्वारस्यमिवाऽनुभूयेत। तद् यथा। 'दृष्टमदृष्टमतृहम्' (शौ २, ३१, २) इत्यत्र प्रथम क्तान्त कर्मणि श्राव्यते तदनुपद च तद्भिन्नमात्रसमर्पक द्वितीय च तदेव क्तान्त शब्दरूपम् उक्तपूर्वया प्रक्रियया 'दृष्ट दर्शन तद्रहितम्' इत्येव भावे निष्पन्नमिति कृत्वा श्राव्येतेति प्रतिपत्तौ दवीय इति नैव श्रद्धेयमिव भवेत्। एस्थि उक्तदिशा स श्रपि प्राति अपि च उस इति वा बस एवेति वेति भूयोऽपि विमृश्यम्।
h) वास। उप बाहुलकात् कर्तरि ल्युट् स्त्रिया ङीप् च (पा ३, ३, ११३, ४, १, १५)।
i) क्विबन्त-कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वर. (पा ३, २, ८८, ६, २, १३९)।

१०, ९८, ५, ८, १०, ३, ६१, १६, ९६, १५, सि १, ११, ३, तै १, २, १४, ७², काठ २,१५ शौ ८, ३, २४, २०, ८७, ५ १३७, ९, पै १६, ८,२, –व्या काठ ३७, १५, १६, पै ६, १२, ८.

२अ-दे॒व॒[a]– -व शौ ५, ८, ३, –वा ऋ ८, ९६, ९

अ॒-देवयजन[b]– -न तै १, १, ९, २, –नम् तै ३, ४, ३, ७, मै १,१, १०, ४, १, १०, काठ १, ९, २५ ४,३६,८, क १,९,४७,८

अ॒-दे॒वत्र[c]– -त्रात् ऋ ५, ६१, ६

अ॒-दे॒वयत्[b]– -यन्तम् ऋ २, २६,१

†अ॒-दे॒वयु[b]– -यु ऋ ८, ९७, ३, –युम् ऋ ७, ९३, ५ ८, ७०, ११, ९, ६३,२४, कौ १,४९८, २, ५८७, जै १, ५१, ६, ३, ४८, ३, –यून् ऋ १०, २७, २ ३, –यो ऋ १, १५०, २

अ॒-दे॒वृघ्नी[d]– -घ्नी शौ १४, २,१८

?अदेह्य[e]– -ह्यम् पै २, २, ५

?अ द्रोमद्[f]– -दम् शौ ६, ६३, १

?अ-द्रोमध्र[g]– -ध्रौ शौ ८, २, १८, पै १६, ४, ८[h]

अ॒द्र- √अद् द्र

†अद्-धा॒[i] ऋ १, ५२, १३, [३, ५४, ५, १०, १२९, ६, (१०,११४, २)], ८, १९, ९, १०१, ११, १०, १११, ७, मा ३३, ३९, का ३२, ३,१०, मै २, १,८¶, ४, १२, १, शौ २०, ५८, ३

a) वस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र ।

b) तम नञ्-स्वर (पा ६, २,२)। उप यद्र ।

c) सस्व नापूटिदि द्र । उप 'देवास् त्रा , देवाना (=तत्त्रता) वा नाऽस्य' इति कृत्वा मध्योदात्तो वस यद्र।

d) सस्व एपूगिदि द्र । उप सोपपदाद् √हन्+टक् प्र उस (पा ३,२,५२)। स्त्रिया ङीप् (पा ४,१,१५)।

e) स्पष्टमपि सन्त मूको कथ स क्वचिदतिवेलसस्करणोत्साहोऽस्पष्टमथ विपरीतार्थं च कुर्यादित्यत्र मन्त्रोऽय निदर्शन द्र । तद् यथा। औपसहारिकेऽस्मिन् मन्त्रेऽरमीभावयितु सकल्प्यमानस्य विषस्य प्रथम पिण्डात्मतयाऽपिष्टात्मतया च तदनु (गृहे भव >) गृह्य-इत्येतदात्मतया च (देहे भव- >) देह्य-इत्येतदात्मतया च विशेषा श्राव्यन्ते यत सर्वेऽपि ते ते विशेषा देवै स्तूयमानैर् अरमीक्रियेरन्निति। एव मूको च मन्त्रभगतेश्च सनादे सत्यपि यन् नञ्-पूर्वत्वमिष्ट भवति तदनिष्टमेवेति । उत्तरार्धऽप्येवमेव 'देवास् सर्वस्य विद्वांसो (अ)रस कृणुता विषम्' इत्यस्य मूको स्थाने 'देवस्य सर्वस्य विद्वान् सोऽरस कृणुतां विषम्' इति यदेव रचनतामापाद्य वास्तविक कर्तृपद कर्मता नीयते काल्पनिक कर्तृपद च प्रख्यान-[illegible]-विपर्यासभवात् प्रहेलिकायत इव तन् सर्वं व्यर्थं ऽऽयासकर श्रुतितात्पर्यतो दुराऽपेत च द्र ।

f) पदा अवग्रहाऽभावस्ताने [illegible] अनिश्चयत्वस्य सूचक स्यात् । अद्+मद्- (<√मद्) इत्येव विभज्य [illegible]। [illegible] लिखेन नाउ [illegible] [illegible], 'अ-[illegible]' इति (गा '[illegible]' इति यद्र)। [illegible] अ-द्रोमद्- इत्यत्र च [illegible] अ द्रोमध्र-इत्यत्र च नञ्-पूर्वत्व [illegible] उत (√[illegible]>) [illegible] (द्र)+(√दा वा √धा वा >) द्र- वा ध्र- [illegible] [illegible] (तु ।॥ ॥॥ [illegible] ॥॥ १,७(७ द्र)।

अत्र पै (१९ तमे काण्डे तु IV) अनमीव-इत्येतत् प्राति श्राव्यमाणमस्यासुत्प्रेक्षाया गमक द्र । अस्मिंश्चोत्तरे दर्शने वस अन्तोदात्त द्र (पा ६, २, १७२)।

g) नापूटिदि व्युत्पादितेऽत्र प्राति अद्रुस्- इति मधू इति च समासाऽवयवतया वाऽसमासाऽवयवतया वा श्रावयन् सा चिन्त्य । पै हि नापू स्थाने अनमीव- इत्यस्येह यनि स्थ चाऽस्यैव श्रवणादुक्तया दिशा शौ उभयत्र नञ्-पूर्वत्व समस्तत्व च प्राति सुदृढतर स्यात् ।

h) अधोमधौ इति मूको विकृतपूर्वभागा श्रुतिर् द्र ।

i) स्वरादिषु चादिषु च (पाग १, १, ३७, ४, ५७) पठितत्वाद् अव्य एतद् इत्युक्त भवति । नानाप्रकृतीनि तावद् अव्य भवन्ति। कानिचिद् मूलत समस्ताऽसमस्तसुनरूपतया व्याख्यानाय सुलभानि भवन्ति कानिचिच्च न भवन्ति। प्रकृत तावद् ३अ॒ (<इदम्)->२अं॒त् (>द्) इत्येतत् प्रथमाऽवयवत्वेनोपलभ्यमान सार्वनामिक शब्दरूप सन् प्रयोगवशाद् गतिमात्रत्वेनोपचरित भवति (पाग १, ४ ६१)। एतदुत्तर च धा॒- (<√धा) इति प्राति कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वरविशिष्ट (पा ६, २, १३९) भवति। तस्यैतस्यैव परिणतस्य गस प्राति यन् तृ१ भवति तदेवेह पूर्ववत् प्रयोगवशादव्ययत्वेनोपचरित सन् स्वरादिषु च चादिषु चाऽऽचार्यै पठित भवति । [illegible] च परिणामेषु सुष्विशेषाणा क्रियाविशेषणार्थसमर्पकतया प्रयोगगौणभ्य च मौलिकप्रकृतिनिमित्ततयाऽवधेयम्। अस्मिन् दर्शने (२अत् [>द्]+√धा इत्यत नाउ [illegible] नाधा [illegible] दिष गन धा >) अद् धा इत्येष सृष्ट प्राति [illegible] [illegible] [illegible]। अत्र पूर्व <√अत्+[illegible] [illegible], उप च <√धा+[illegible] [illegible], इत्येव यद् यात्र अभिप्रेत भवेत् [illegible] प्रति कर्तृस्वराऽभावाद् न यथार्थमिति द्र ।

√*अद्वा[a]

अद्वाति[b]- -तय. ऋ १०, ८५, १६, शौ १४, १०, ७, १४,१, १६†, पै १६, ८५, १०, –ति शौ ६, ७६, २

?अद्ध्यालोहकर्ण अध्यालोहकर्ण- टि द्र

१अद्‌भुत[c]- -†०त ऋ ५,१०, २, ६, १५, ७, ८, २६, २१, ९, २०, ५, मा २७, ३४, का २९, ३, १०, कौ २, ३२२, जै ३, २६, ८, –त ऋ १, ९४, १२, १३, [१४२, ३, ९, २४, ६, (७)], २, ७,६, २६,४, ७,२३, २, ६, ८, ३, ८, १३, १९, ९, ८३, ४, ८५, ४, १०, १५२, १, खि १, ५, १, मा ११, ७०†, २१,२०, का १२, ७, ५†, २३, २, ९, †तै १, ३, १४, ७, ४, १, ९,२, मै २, ७,७†, ३, ११, ११, काठ १६, ७†, ३८,१०, कौ २, ३१६†, जै ३, २६, २†, शौ २,१७, १, पै २, ५, १, ८८, ९†, †१२, १, १२, १३, पै १६, ७२, ६[2d], –नम् ऋ १, १८, ६, १४२, १०, १७०, १, ८, ४३, २४, १०,१०५, ७, खि ४, ५, ७६, २९, ८, ७, मा २७, २०, ३२, १३†, का २९, २, १०, ३७, ३,१०†,तै ४, १,८,३, मै २, ७, १६, १२, ६†, काठ १८, १७, ३९, ३, क २९, ५†, कौ १, १७१†, जै १, १८, ७, शौ ७, २७, १०, पै ९, १, १०, –तस्य ऋ १, ७७, ३, –ता ऋ १, २५, ११, –०ता ऋ ५, ६६, ४, –तान् ऋ ४, २, १२.

अद्‌भुत-क्रतु[e]- -तुम् ऋ ८, २३,८, –०तू ऋ ५,७०,४

अद्‌भुतै(त-ए)नस्[°]- -नस[f] ऋ ८,६७,७,–नसाम् ऋ ५,८७,७

२अद्-भुत[°]- -नस्य ऋ १,१२०,४

अद्मन्- √अद् द्र

?१अद्य } <√अद् द्र
२अद्य- }

३,४अद्य } <१अद्यु- द्र
५अद्य- }

अद्यमान- √अद् द्र

१अँ-द्यु[h]-

३अद्य[i] ऋ १, २८, ८, ३४, ३, ३५, ११,३६,२, ६, ४४,९, ४५,९, ४८, १५, ४९, २, ५०, ११, [५८, ८, ४, २, २, ६, ५०, ९], ८४, १६, ९२, १४, १५, ९३, २, १००, १०, १२०, ३, १२३, ३, ८, १३, १२५, ३, १३६, ४, १४२, १, [८, २, ४१, २०, ५, १३, २], १५९, ५, १८२, ८, १८४, १, १८८, १, २, ३, ३, १३, ८, ७७, २, ३२, ५, ३७, ५, ४१, ३, २१, ३, १४, ५, १७, २, १९, ४, २९, १६, ५३, २१, ४, १०,४, १६, २, २४,७, २५,१, ३७,२, ५१, ३, ४, ५,१, ११, ४५, ५, ४९,१, ५३,१२,५६,१,५८,३, ७३,१, ७४,७,७९,१, ६,४,१, १५, १४[2] १६, २६, १८,१३,

---

[a]) नाउ व्युपत्त्यौपयिक्र विश्चन्त नाथा सुकल्प ।

[b]) कर्तरि ति प्र (तु पाउ ४, १८०)। तत्स्वरेणान्तोदात्त । उप *अति-<√अद् इति मतान्तर भवति (दे ३, १४)। तथात्वे पपा अवग्रहाऽभावस्तु दुरुपपद स्यादिति ।

[c]) =अ भूत इति कृत्वा ६अ २*अुद् (>द्)+भू (>भु) त- (तु या १, ६)। पपा अवग्रहाभावोऽपि पूप ३*अुद् इत्यस्य नञ्मूलकतामिमा सक्तेतयेत । *अद्-(<√अन्)+√भा> भुत इति यद् वाच उक्त भवति । तन्न । अन्तोदात्ते २अद्‌भुत इत्यत्र कथचिद् तत्सभवेऽपीहाऽऽद्युदात्ते प्राति तस्य नितरामप्रवृत्ते । यदपि GW प्रभृ पूप =अति इत्येतल् न्यधितमित्याहुस्तदपि न । अ दूक्षण (यद्र) इत्यत्र तथात्वस्य नितरामसंगतिदर्शनात् । तस्मान्मूलतोऽतिशयविशेषद्योतनार्थम् *अति-अ-भूतम् > अद्-भुतम् इत्येव परिणति-क्रम वाम सभाव्येत न तु नञ विना निर्वाह इत्यभिसन्धि । WW (१, ८५०) ६अ+(√दभ्>) दुभुत-(=दब्ध) इत्येव यदुत्प्रेक्षते तदप्य् अ दूक्षण- इत्यनत्वे पूप व्यञ्जनभक्तिमिवाऽऽपतन्तीं न स्पर्शयितु क्षमम् (यतुटि *अतिद्‌भुत, अनतिद्‌भुत)। स्याद्वा अ दूक्षण-इत्यस्य स्वतन्त्र एव कश्चिदपरो निष्पत्तिप्रकार (यद्र)। तेन तदिह ये निष्पत्तिप्रकारे साधकबाधकाऽन्यतरत्वेन नैवोदाहार्यमिति निष्कर्षे भूयोविमर्शापेक्षाऽवशेष द्र ।

[d]) अत्र '?अद्‌बुध' इति सदिग्ध सस्करणान्तरसापेक्ष मुपा । 'अद्‌भुतः स्वाद्यो निहित ' इत्येव प्रथम पदनिक शोधमियादिति विचारणीयम् ।

[e]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[f]) यत्त्विद GW सर आह तच्चिन्त्यम् । 'नामन्त्रिते' (पा ८,१,७३)इत्यामन्त्रितस्य पूर्वस्य विद्यमानत्वे निघातप्रसङ्गात् ।

[g]) नापू मत्वर्थीय अच् प्र (पा ५,२,१२७)अन्तोदात्तकरणश्च नापू भेदनश्चेति दिक् । अर्थवैशेष्य वैश द्र ।

[h]) नाउ व्युत्पत्तावौपयिकीय परकीया तर्कणा तत्रैव टि सकेत्यमानाऽनुसंधेया ।

[i]) प्राभिर् ३अ इत्यत थे प्रत्यये तत्स्वरे

२१, ९, २४, ५ ३०, ३, ३७, १, ५२, १७ ५६, ४, ६३, १, ६५, ३, ६८, १, ७१, ३, ६, ७, २, १, १७, ५, [३५, १५, १०, ६५, (१४) १५ ६६, १५], [(५,४२,३)४०,१] ४३, ४, ४७, १, २, ५१,२, ५७,२, ५९, ३, ६०, १, ६६,[४, ८, २७, १९, २१], १२, ६९, ६, ७१, २, ७८, ५, १००, ५, ८, १, १०, २, २०,५, १८, ९,९, २२,६, २६,३, ८,२७,५ १४, [४७, १८, १०, १६४, ५] ६४, ११, ६६, ७ [(५, ४७ १०) ७३, ५], ९३, ४, ९४,८, १०१, ४, ९,४४, ६, ६०,२०, ८४, १, १०, १५ २, १८, ३, २२,१,२, २५,३,५,७,९,[(५, ४३, १०)१३] ३६, ११ ३७, ५ ३८, ४, ४०, १४, ४५, ९, ५३, ३², ४, ५४, २, ५, ८७, ११, १५ ९३, ९, ९५, १४, ११०, १, ९, ११३,१०,१२७, ४, १३५,५ १४०, ६, १६०, २, १६७, ३, मि ९, १, २, ३, १५,२०, ४, ५,२, ८,९, ४,१, ३,७,१,२,५ ११,२, ६, ११³, ४, १५¹, मा १, १२ २, ८, ५, ३, ७, ४६, ८, ६†, १२, २६, ६०, १३, २२, १७,८४, १८, ३१, ३३ ४६, ७०†, †१०,४०,६८,२१, ४३-४०

५९-६१, २७, ७, २८, २२, २३², ४६², †२९, २५ ३४, ३२, १४, ३३, २०†, ३५†, ५२, ६९†, ८४, १४†, ३४, २७†, ३७, ३-६, का १, ४, २, ५, १, ३, ८, ३, १†, ९, २, ६, १०, १, १, १३, २, ९†, ४, १६, १४, २, ७, ७, ५, २०, १, २, ४, २, ९, ५, ८†, †२१,३,१३,४,१७, २३, ५ ३², ६, १२-१४, २९,१,७, ३०,२,११,१२²,४,१२², ३१, ४, १, १०†, †३२, २, ३, ३, ४, १९,५, १५,६,१५, ३३, १,२१†,३०, ३,११, ३७, १, ३-६, तै १, १, १३, ३, ३, ७, २ १४,२³†, ४,२३, १†, २४, १† ४३, २, ४४ २†,७,७,१, २, २, †१२, २ ५ ५, ३,७१, ६, १२, ४†, ३, १, ४, १९, ७, २६, २,६, १, ३, ११,५†, ५ ६ १, ४, १, १, ३, ७, ३, ११ ४†, २, २, ३†, ५, २, ११ ३†, †३, १३, ३-५ ४, ४, ७†, १२, ५, ७, १२, १, ६ ६, १, ३, ७, ५, २४, १†, मै १, १, १३¹, ३,७, ३,२७†, ३७, ३८†, ११,१, २,१,८¹, २, १, ७, ९, १२, १६, १०, ६†, १२, १², ५², १३, ८†, ३, ३, ९†, ८, ७†, १६, ४²†, ५ ४, ६, १९, ७, ४९, ८,२९,

९, १⁴, १०³, †१०, १³, २³, ४³, ६³,७, †११,१³,२,१२,१, २†-४†, ६³,†, १३,२³, ३³†, ७,९³,१४,६,११†,१८†, काठ २,१५³†, ३ ४, †४,१०,१२, ६, १०†, १०, १३, १३, १४, १६†, १५, १३³, १६, ९†, १९, १६, २०³†, १७, १९, १८, ६, १३³,†, १६², २१, १९, १३⁴, २०, १४†, २६, ७, ११†, ३७, १३, ४१, १†, ४७, २१†, क २, ११†, †३, ८, १०, २८, ६, २९, २³, ४³, ४१, ५, †कौ १, १३६, १४१, २४१, २७२, २९५, ३४१, ४२१, २, २३२, ७०१, ७५५, ९७६, १०४१, १०९०, †जै १,१४,२, १५, ७, ३४, ९, २८,१०, ३१,३, ३५,१०,४१, ३, २८, १, ४६, ७, ४, ८,७, १९, ४, २३, ६, शौ १, १, १, १०, २, ३२, ३, ३, २३, ३, ४, ३, ५, ४, ६³, ५, ७, ५ ६, †१२, १, ९, १८, २, ६, ६६, २, ९० १, ९९, २, १०८, ४, १३८,१, ७, २१,१, ३३, १†, ४९, २, ५०, २†, ५३, १, ८९,१,१०२,१†, †८, ३,१२, १४, १०, ५, ४८, ७, २१ ८,२३,२९, १०, ११, ११, ६, २१ १०, ३, १६, १२, २, २२†, १३, १, ५८, †१८,

निगाद्यो (पा ४, ३, २२)। एवं नामाऽऽगमस्य प्राति इन्मिति कृत्वा तदा धनत्वप्रदर्शन्मवतीत्ये। अत्र चैतद् प्रयोगस्य द.। अथाऽऽगोचामीदी धातु भवति यथाऽस्य 'य' इत्युपसर्गो ऽग्रिम्-> ऽग्रु- इत्येवदेव मूलत गट् अवगात्मकाऽऽर्थे भवतीति (तु अग्र)। क्वचिद् त्मवन्तु प्रैष यथा ऽपैन्तु >अपुरि इति गा मुखा मनेऽनुकाऽऽर्थ्यात्मेत्ऽऽगम्वा विचार इति (तु GW)। अथ [अस्तदर्थं विनैः अपराद् यथानुगाऽऽरी योऽसौ

भवति म उत्तरांऽश-वाच्यगुणविशेषमृद् आगममात्र भवति यथा अग्रुम्- इत्यग्रेति (तु ११ ११ १,९८)। एवं चतु-र्वैष्व कर्मेषु त्रिषु पूर्वेषु पूर्वांऽशे, उत्तरेषु च त्रिपूत्तराऽशे शाम्य द.। एतानि पराभिप्रायतोऽकारान्तताऽऽगप-मानाम् -नु इति त्रिति इति न द्वि१ यत्र अन्य इत्यु-पावर्त विभक्तिलोपानुस्थो पक्षोऽभेदादित्यभिप्राये। यद्युतस्तु ऽभ द्विप् > ऽभद्रिया (तृ१) इत्यस्य प्राङ्गादिगं गंभारदेव यथा (>मनु) इति (तु टि. ऽभ द्रिप्-, २ द्र)।

१, ६, ४६, ३, ५९‡, १९, ११, ५, ४७, ५, ६, ४९, ९, ५०, २, ६, †२०, ७७, २, ९६, २, ९७, १, ११२, १, १४०, ४, पै १, २३, ३, ९१, ४, २, १३, २, ३०, ३†, ३७, ४, ३, १८, ३, ३३, ७, ३७, १², ३, ५, ८², १४, ८, ७२, ६, ६, २०, ४, ६, ७, ९, ८, १०, ८, ८, ६, ११, ११, ९, १७ २, १०, ६, ३, १०, २†, ५, ९, ८, १५†, १४, ४, ६, १२, १६, ७, ७, ४, २३, १, ८५, ३, ८६, ६, १०२, १०, १०८, १, १५२, १०

४*अद्य[a] ऋ १, २३, [२३, १०, ९, ९], ७६, ५, ९२, १४, १५, ११३, ७, १७, १३, १६१, ११, १६७, १०, ४, १०, १, ७, ९२, १, ८, ९, १३, १०, ५, ३३, १५, ४७, १८, १०, १४, १७, ३२, ८, खि ५, ७, १, ८, ६, †मा १५, ४४, १७, ७७, २०, २२, ३४, ९, का २, ७, ७, १६, ५, २६†, १८, ६, १३†, २२, १, ७†, तै १, १, १४, १†, २, ५, ५, ४¶, ३, २, ४, ४, ३, ११, ३, ४, ४, ४, ७†, १२, ५, १५, ५, ७, ७, ४, १¶, मै १, ३, ३९, ५, १२¶, ६, ६¶, १०, ३†, ७, १०, २†, १३, ८†, ४, १०, २†, ११, १†, १३, ७², ७, ८, काठ ४, ९, १३, ७, १०¶, १३, १३, १५†, १७, १३², १९, १३², २८, ४, २९, ३, ३४, १७¶, ३८, ५†, क ३, ७, ११, ५, ९, ४४, ४, †कौ १, ४३४ १०८२, १०८३, ११२७, जै १, ४७, ८, शौ ३, २, ४, ४, ४, ६², ६, ६७, १, ११८, १ ११, १२, २, १६, ४, ६, ६, १², १८, २, १३†, २०, १४१, ३†, पै १, ३३, १, ३, ५, ४, ४, ५, ८, १०, ९, १०†, १६, ५०, ३

५*अद्य[b]- -द्या ऋ १, १३, [७, (६ ५३, १०)], ६, २५, १९, ३४, १, ४४, १, ३, [४७, ३, (६)], ५४, ५ ११३, १७, ११५, ६, १६१, १३, १६३, १३, १८०, [१०, ४, ४४, १], २, २९, २, ६, ३, ३६, ३, ४, २५, ३, ३०, २३, ४४, ३, ५, २२, [२, २६, ८], ५१, १३, ७४, १, ७९, ३, ८२, ४, ७, ६, १८, १३, ३०, ३, ५०, [४, (१५)] ५६, ६, ७, १०४, १५, ८, ३, ८, १५, ६, २०, २, २२ १, ९, ६५, २८, १०, ३०, २ ३ ३५, १ २, [३६, २-१२], ५५, ५ ६३, ८, ८१, ७, †मा ८, ४५§, १७, २३, २१, १, २९, ७४, ३३, १७, ४७§, ५१ ९७, †का ८, १९, १§, १८, २, ७, २३, १, १, ३१, ३, १३ ३२, १, १७, ३, १३, ४, ८, †तै २, १, ११, ६, ४, ११, २, ६, २, ६, ७, ५, †मै ४, ९, १७, १०, २, १२, ६², १४, ४, १७, †काठ ४, १६, १८, २§, २१, १३, ३०, ५, ४०, ११, ४६, ३, क २८, २†, †कौ १, ४०, ३२५, ४९८, २, ४८७, ६९८, ९२४, ९३५, १०९२, ११३०, ११३२, †जै १, ४, ६, ३४, ३, ५७, ९, ३, २०, १६ ३७, २, ५७, २, ११, ८, शौ ७, ८७, ६, ८, ४, १५, ९, १५, ९, †२०, ६१, ३, ९९, २, १४३, १, ३, पै १४, ४, १६, ६८, ८†, -†द्या -द्या ऋ ८, ६१, १७, कौ २, ८०८

अद्या श्व(←श्वस्)[c]- -श्वात् तै ३, १, ७, २

२अ-द्यु[d]- -द्युम् ऋ ७, ३४, १२

अ-द्युत[e]- -द्युत ऋ ६, ३९, ३

अ-द्यूत[d]-

१अद्यूर्त्य[f]- -र्त्ये ऋ १, ११७, ७४

---

a) संहितायां सन्ध्युपेतायां ह्रस्वदीर्घयोर् विवेको दुशक इति कृत्वा नापू. वा नाउ वाऽभिन्नस्य सत पृथङ् निर्देश.।

b) एपूदि पाप्र. दीर्घश्छन्दोऽनुरुद्ध संहितामात्रगोचरो भवति । ह्रस्व प्रकृतित्वाचाऽसौ पपा ह्रस्वता पुनरापादितो भवति । यत्तु ५॥ वेदे दीर्घान्तमेव प्राति आतिष्ठते तन्नेति । नापू. रूपस्य सद्भावादिति । एभ्थि -द्य>-द्य इत्यभिप्रायतस्तावद् उभयो प्रकारयो श्रूयमाण-त्वाद् ह्रस्वस्य दीर्घाया प्रकृते प्रादुर्भाव-कल्पनाया अपेक्षया दीर्घस्य ह्रस्वाया प्रकृते प्रादुर्भाव कल्पनाया ऋनीयस्त्व स्यादिति कृत्वा एपू. क्विवि इति मूलतो लुप्त-विभक्तिकस्य सत सामान्याऽकारान्तमिद प्राति. इति कृत्वा प्रथमसंस्कारविस्मृताविव सत्या पुनस् तृ१ प्र टा इत्यस्य प्रसूतौ क्विवि वेदम् अन्य वेत्युभयो फलतोऽविवेकादिति दिक् (तु सद्यस्- टि)। अद्या>अद्य इत्यस्य मौलिकत्व तु एपूटिदि द्र ।

c) द्वम 'अच्' इति योगविभागात् समासान्त अच् प्रत्यय (पा ५, ४, ७५)। चित्स्वरप् टेलोपश्च (पा ६, १, १६३, पावा ६, ४, १४४)।

d) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) उप १द्यु- यद्र ।

e) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

f) स्वार्थे यत् प्र उस (पा५, १, १२५)। तस्माच्च स्वरसिद्ध्यर्थं नञ्-समासस्य पूर्वनिप्रनिषेधः उस (पामा५, १, ११६)।

†२अ-द्यूत्य^a- -त्ये मा ३४, २९, का ३३,१,२३
अद्रि- √अद् द्र
†अ द्रुह्^b- -ध्रुक् ऋ ६,५,१,११,२, ६२,४, -०ध्रुक् ऋ ६,५१,५, मै ४, १४,११, -द्रुह ऋ १, ३,९,[१९,३,९,१०२,५] १५९,२,२,१,१४, ३,९, ४,२२,४,८,४६, ४, ६७ १३,१७,१२,९,९ ४ ७३, ७,१००,१,७,१०,६६,८, मा १२,५०, का १३४,६, मै ४, १०,३, कौ १,२०६,५५०,२, २८१‡^c, २८७‡^c, ३६७, जै १, २२,३,५६,८, ३,२३,१३,२४, २‡^c ३०,१० शौ ६,७,१$,२०, ५४,३, पै ६,१७,३, -०द्रुह ऋ ८,१९,३४,२७,९,१५, -द्रुहम् ऋ [६ १५,७,८,४४, १०], कौ २ ९१७, जै ४,१५, १०, -द्रुहा ऋ ३,५६,१,४, ५६,२,५,६८,४, ७, ६६, १८, कौ २,८१६, जै ३,५७,६, -०द्रुहा ऋ २,४१,२१, मै ३, ८,७ -द्रुहे ऋ ९,९,२
†अ-द्रुह्वन्^d- -०ह्वाणा ऋ ५,७०,२, कौ २, ३३६, जै ३, २८,८
अ-द्रूक्षण^e- -क्षणम् शौ ८, २, १६ पै १६,४,६
†१अ-द्रोघ^f- -घम् ऋ ८, ६०,

तेन तित्स्वरितत्व द्र (पा ६,१,१८५)। यत्तु सा इह बस चाह उप च <√द्युत्+भावे ण्यत् इति चापश्यत् तदुपेक्ष्यम्। √दिव् इत्यस्य तत्र तत्र उत्ते'द्यू'इत्याकारिकाया वर्णव्याप्त्त्या प्रसिद्धेर् (यद्र) √द्युत् इत्यस्य च उत्तमाने तस्या अप्रसिद्धेरिति यावत्। यथा च तन्मते स्वर सर्वथाऽपि नोपपद्येतेति तस्य तत्राऽवश व्यत्ययशरणायितात् स्पष्टमिति वचोऽन्तर माऽपेक्षि। यथा च शाखान्तरे नञ् समासाद् भावप्रत्यय पूर्वविप्रतिषिद्ध स्यादित्येष विषय नाउ द्र।

^a) नापू समानेऽपि मन्त्रे शाखाभेदेन शाब्दी सौवरी च प्रवृत्तिर्भिन्ना भवति। तद् यथा। उक्तपूर्वया दिशा वाह्वृचे नञ्-समासात् सिद्धात् सत प्र उत्पद्येतेह मा च का च सति सिद्धे तद्धिते नञ् समास उत्पद्येतेत्य् अनेन प्रवृत्तिभेदेन तावत् स्वरे भेद आपद्येत। तथाहि। यथा वाह्वृचे प्रत्ययस्वर प्रधानो भवति, एवमिह समासस्य स्वर प्रधानो भवतीति। एवंच चेह 'ययतो' (पा ६,२, १५६) इत्यन्तोदात्त प्राप्तस्य नञ्-स्वरस्य (पा ६, २, २) बाधक द्र। यत्त्विह उ च म च'तत आगत 'इत्यर्थे वा 'तत्र भव' इत्यर्थ वा प्र आहतुस्तदगन्। तन्नदयस्याऽपार्थत्वादिति यावत्। तौ हि अत्रमे इत्युत्तर पदम् अवसइत्यस्य प्राति रू इति भ्रान्तौ सतौ तस्य प्रकृत प्राति वि इत्यन्नयमिन्द्रत। (नु √अव्>अत्रसे इत्यत्र गस्थ ग्ति)।

^b) पस नञ्-स्वर (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

^c) '-द्रुहे' इति वाह्वृच पाभे द्र।

^d) तग नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप √द्रुह्+वनिप् प्र यद्र। ALP इह 'अ द्रुह्वाणा' इति पा पपाठ। [illegible] गतस्नस्य पा अपेक्षया उप दान- [illegible]

^e) [illegible] प्रकारक वस्त्रं रूक्षण न स्यादित्यस्याऽर्थस्य स्वाभाविकत्वेनाऽभीष्टत्वात् पूप नञ् भवति च उप रूक्षण- भवति चेति स्पष्टम्। माध्यमिको दकारस्तावत् कुत इति समाधानमपेक्षते। ६अ>३अँत् (द्) इत्येक कल्प (तु टि १अद्भुत-)। ६अ+द्रूक्षण*-(<√द्रु(>द्रू)ह्+क्सन प्र इति च द्वितीय कल्प (यतु ता)। ६अ+[(√द>) १*द्रु-+रूक्षण- (माध्यमिकसमानध्वनिद्वयैकरूप्ये)>द्रूक्षण-] इत्येव च स्याचरम कल्प प्राकृतिकवर्णलोपमहकृत। अस्मिंश्च कल्पे 'यत्र द्रुणाति न च रूक्षण भवति' इत्युभयथा वस्त्र विशिष्येतेति विशेष। अस्मिंश्च १द्रुँ- इति प्राति छेदनार्थस्तथैव प्राधान्येन द्र यथासौ वृक्षपर्यायता गते पदार्थविशेषपरे २द्रु- इत्यनापरे प्रसिद्धे प्राति भवति। (वैतु भोज यन √द्रु >द्रु- इतीव शिष्ट भवति)। अय तावद् भेदोऽत्र द्र यथा वृक्षवाचिनि २द्रु- इत्यत्र कर्मणि प्र भवति १द्रु- इत्यत्र च कर्तरीति दिक्।

^f) एपूदि समास स्वरश्च। उप. च १द्रोघ- (<√द्रुह्) यद्र। प्रयोगत क्रिवि। सा वैं GRI च २द्रोघ- इत्य् उप भवतीति कृत्वा माम् इत्यादिपन्ति तस्येद वि च भावयन्ति। यथा तु २द्रोघ- इत्यस्य पृथग् अवस्थिति सदिह्येत तेन च सा उक्त व्याख्यान विप्रतिष्ठ स्यादित्येतद्विस्तर· २द्रोघ- इत्यत्र यद्र। यदपि PW MW च यदा २अद्रोघ- इति क्रिवि भवति तदा १अद्रोघ-इत्येतन् गपद्यत इतीवाऽभिसदधीयातां तद् निर्मूलं द्र। इह स्वरभेदे समासस्यैव नियामकत्वात् क्रिवि भवतीति न वा भवतीत्यस्याऽन्यथासिद्धत्वात्। तथाहि। यदा 'अद्रोघ' (=द्रोहाऽभाव) यथा स्यात्तथेत्यर्थात् क्रिवि भवति तदा अद्रोघम् इत्याद्युदात्तत् तत पर्याय तद्भो भवति। यदा च (बहुव्रि) 'अद्रोघ' (=द्रोहरहित) यथा स्यात्तथेत्यर्थात् क्रिवि भवति तदा अद्रोघम् इत्यन्तोदात्त यत्र वर्णयितव्यो भवतीति विवेक सुगम।

४^२, जै ४,२८,९

२।अ-द्रोघ[b]- -०घ ऋ ३, ३२, ९, -घ. ऋ ६, १२, ३, मै ४,१४, १५, -घम्[c] ऋ ७, ५२, १, -घेण ऋ ३,१४,६, काठ ६,१०

अ द्रोघवाच्[d]- -वाचम् ऋ [६,५,१, १२, २], शौ ६, १, २, २०, ३६, २†

?‡अद्रोघा(घ अ)विता[e] शौ ११,१,२, पै १६, ८९, २

?अद्रयु[f]- -द्रयु जै २, ५, ३‡

अद्वन्- अप्र°, वि°, मम्°

अ-द्वयत्[g]- -यन्तम् ऋ ३, २९, ५.

।अ द्वयस्[h]- -या ऋ १,१८७,३,८, १८,६, खि ५,४,९, काठ४०,८

अ-द्वयाविन्[i]- -विनः ऋ १,१५९,३, -विनम् ऋ ३, २,१५,७,७५, ५, -वी ऋ ७, ५६, १८

अ-द्वयु[j]- -यु कौ ४,९[1], -युम् ऋ ८, १८, १५

¶अ द्वितीय[k]- -यम् मै ४, ७, ४, काठ २८,९[2], क ४४,९[2]

।अ द्विषेण्य[l]- -ण्य ऋ १,१८७,३, काठ ४०, ८, पै ६, १६, ३, -ण्यम् ऋ १०, १२२, १

?अद्बुध[m] पै १६, ७२, ६

।अ-द्वेष,षा[n]- -षः ऋ १,१८६,१०°, -षे ऋ [९, ६८, १०, (९७, ३६), १०, ४५, १२], मा १२, २९, का १३, २, १२

अ-द्वेषस्[p]- -षः ऋ १, २४, ४[q], ५,८७, ८, १०, ३५,९

अ-द्वे(ध्य→)ष्या[r]- -ष्ये मै २, ७,९

[a]) GW. इहाऽन्तोदात्त र श्रावयति । तदेतत् साद्याऽन्तरसर्वस्व-विसवादादुपेक्ष्य द्र ।

[b]) वस अन्तोदात्त (पा ६, २,१७२) । उप एपूटि द्र ।

[c]) नि[?]नि इतिGW । वि (श्रवस्-इत्यस्य)इत्यन्ये सा प्रभृ ।

[d]) तस नञ्-स्वर. (पा ६, २, २) । यथा उप द्रोघ वाच्- इति कास भवति बस च न भवति तथा यद्र (वैतु सा प्रभृ) । इह प्रकृतेऽपि नापू पूप इति कृत्वा बस एवाभिमतो भवति परेषाम् (तु सा प्रभृ) । एस्थि अपि स्वरतस्तात्पर्यतश्चाऽविशेषेऽपि च यदत्र तस एव भवतीति भवत्याग्रहस्तत्राप्युक्तो मतभेद. (=द्रोघ वाच्- इत्येतद्विषयक) वीर्ं द्र ।

[e]) '°अविता' इति (क्वचिद् °अविता इति च) समस्तं शब्दरूप पपा भवति । प्रथमा दिशमनुसरन्नेव च सा '°अवितृ- > °अविता' इत्युपकल्पयति । एव तन्मते तस भवति १अद्रोघ- इति वा २अद्रोघ- इति वा पूप च भवति । उभयथाऽपि तस स्यादन्तोदात्तश्चेत्याद्युदात्ता श्रुतिस्तु दुरुपपदा द्र । द्रोघावितृ- इत्य् उप स्यात् तेन च तस नञ्-स्वरश्चेत्येव यथास्यमपि स्वर-संगतौ सत्यामपि सा अनुमतेन प्रकारेण मध्येपाद वाक्यभङ्गो नितरामरुचिर द्र । यच्च पपा द्वितीया दिशमनुरुन्धाना PW. प्रभृ '°अविता' इत्येव पा इच्छन्ति तत्राप्युक्तपूर्वं सौवर चोद्य सामान्येन चारितार्थयितव्यम् । √अव् इत्यस्य क्ते प्र अवित-इति रू. चाऽश्रुतिगोचरतया तदीयक्लिष्टकल्पनामात्रवमुदाहरेत् । 'अुसेधन्त इतन वाचमुच्छ' (ऋ ३, २९, ९) इति विशिष्टपाठभेद-युताया सस्य मौलिक्या श्रुतेरपेक्षया च छन्दोऽनुरोधेन चैतत् सभाव्येत यथेह प्रथमात् प्र३ रू उपरि पादमात्रवाक्यपरिसमाप्तिकरेण केनापि क्रियापदेन (लोटि म३ रू) भाव्यमिति । एव तावद् 'अद्रोघा( )भवता वाचमुच्छ' इत्याकारिकाया मौलिक्यामाथर्वणश्रुत्या सत्या मध्यवर्तिनि क्रियापदे साहितिको दीर्घ (तु ता) ।

[f]) एत्र पठन् मूलो दूषितः द्र । अर्थत असंगत्याच् छन्दस्तश्च वैषम्यात् । प्रथमेषु त्रिष्वपि पादान्तेषु (ऽ।ऽ)इति गणक्रमे सिद्धे सतीहाऽकस्माद् अत्तरत्रुटेश्च(ऽऽऽ) इति पादान्त-क्रमस्य चाऽनभीष्टत्वं द्र (तु कौ ४, ९, यत्र 'अद्वयु- > -यु' इति शुद्ध पा. भवति । अपि च अद्वया (<अ द्वयस्-) इति बाह्वृच पाभे. यद्र. ।

[g]) तस नञ्-स्वर. (पा ६, २, २) । उप <√द्वय (<द्वय-<द्वि-)+शतृ-प्रत्यय ।

[h]) सस्व नापूटि द्र । उप √द्वय+कर्तरि असि प्र ।

[i]) मस्व एपूमि द्र । उप यद्र ।

[j]) '?अद्रयु' इति जै पासे गद्र ।

[k]) घस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२) । उप यद्र ।

[l]) तस नञ्-स्वरे प्रसेऽन्तोदात्त (पा ६,२,२,१६०) । उप (यद्र) 'केन्य' इत्यस्य प्र कृत्यार्थत्वात् (पा ३, ४, १४) कृत्यवदुपचारादित्यभिसधेरिति यावत् ।

[m]) १अद् भुत- > -त. इत्यत्र पै टि द्र. ।

[n]) वस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप <√द्विष्+भावे घञ् ।

[o]) त्रिष्वादीना त्रयाणामुत्तरेषा पर्यायैर्नैकस्य संबन्ध द्र (वैतु सा यो विष्णुनैव संबन्धमाह, GW प्रभृ च यदन्विह नाउ प्राति शिथावयिषित भवति) ।

[p]) मस्व एपूटिदि द्र । उप द्वेषस् यद्र । अन्वयत क्रिवि (तु भा) ।

[q]) भग- इत्यस्य नि सद् नापू. प्राति अत्र भवतीति सा. अभिप्रैति ।

[r]) तस उप √द्विष्+ण्यत् प्रत्यय । 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इत्युक्तो नञ्-स्वरापवादोऽन्तोदात्त ।

√*अघ्[a]
*अुघ्-→अुद्- २अप् यद्र
अुध्वन्[b]- -ध्वन् ऋ १, ३७, १३, ६, १२, ३, २९, २, ५१, १५, ८, ८३, ६, १०, ३७, १०, मै ४, १४, १५†, -ध्वन ऋ १, ४२, १, ७१, ९, ७२, ७, १०४, २, १४६, ३, ३, ३०, १२, ४, ५, १२, १६, २, ५, ५३, ७, ५४, १०, ६, १६, ३, ७, ६०, ४, ८, २७, १७, ५९, २, १०, २२, ४, ११५, ३, १७९, २, खि १, ६, २, मा ४, १९, ९, १३, २६, १ का ४, ६, ४, १०, ३, ६, २८, १, २, तै १, २, ४, २, ७, ८, १, ४, १, २, ३ ५, १, २, ६, ६ १, ७, ६, मै १, २, ४, ३, ७, ६¶, ४, १२, ४†, काठ २, ५ ६, १०†, १३, १४, २४, ३, क १, १७, ३७, ४ कौ २, ८२६† जै ४, ४, ७†, शौ ४, ११, २, ७, ७५, २, २०, ७७, २†, पै ३, ७५, ३, ८, ३५, १२, -ध्वनाम् मा ५, ३३, ¶तै २, ५, ११, ७, ५, १, २, ४, काठ १९, २¶, क २९, ८¶, -ध्वनि ऋ ६, ४६, १३, ५०, ५, खि १, २, १, -ध्वने ऋ १, ४२, ८, -†ध्वभि ऋ १, २३, १६, ९, ५२, २, शौ १, ४, १, -†ध्वसु ऋ १०, १८५, २, मा ३, ३२ का ३, ३, २४, मै १, ५, ४, काठ ७, २, क ५, २, -ध्वा ऋ १, ११३, ३, १७३, ११, २, १३, २, ७, ४२, २, ५८, ३, ८, ३१, ११ १०, ६१, २६, १०८, १, का ११, १, ४, कौ २, ११०१†, शौ १३, २, १४, -ध्वान तै २, ५, ११, २¶, -ध्वानम् ऋ १, ३१, १६, १०, ५१, ६ ११७, ७, खि ४, ९, १, मा ११, १८, २५, ३, का १२, २, ८, २७, ३, २, मै १, ११, २, २, ७, २, ३, १, ४, ७ ६ १५, ३, काठ १६, २, १९, ३, २०, ५¶, क ३०, १, ३१, ७ शौ ३, १५, ४†, पै १, ५१, ४ [°ध्वन्- अभि°, कृष्ण°, प्र°, वि°]
अध्व-गु[c]- -गौ ऋ ८, ३५, ८
अध्वग घातिन्[d]- तिना पै १६, १०४, ७
अध्व गत्[e]- -गत शौ १३, १, ३६, ४३
अुँध्व पति[f] - -०ते मा ५, ३३
अध्वर्[g]- -र ऋ ८, १९, १९ २७, ३, ९, ७, ३ मा २, ८, ६ २३ १५, ३८†, का २, २, ३ ६, ६, १, १६, ५, २०†, तै १, १, १२, १ ३, १२, १, ३, १, ९, ३,

[a]) अनुमध्यश्च सनुमध्यश्चेति द्विधा धातुरय प्रतिपत्तव्य । अनुम् तावद् नाउउ द्रु औपयिको भवति। सनुम् च √*४अन्ध् इत्येव लब्धसंकेत यद्. (तु २अुन्धस् टि, GW अध्वर् इत्यत्र, WW १, १३०) । √अम्+√धा इत्याकारको मौलिकधातुद्वययोगश्चास्मिन् पारिणामिक धातौ सम्भावनीयो गत्यर्थपुष्टिपर्यवसान । एतद्वैपरीत्येन च √अघ्, √अह इत्यत्र √अम्+√ह(<घ)न् इत्याकारको मौलिकधातुद्वययोगो गत्यर्थनिरोधपर्यवसान द्र. । एव नाम √२अह्, √१अह् इत्याकारको योऽनुम् च सनुम् च द्विधा भिन्नो धातुर्भवति (यत्र पाभ १२७३, ६३५) तत्र धकारान्तस्य मूलत सतो हकारान्तताऽऽपत्ति प्राकृतिकी सम्भाव्येत । अनयैव दिशा √२अह् इत्यत्र च हकारो मौलिक-धकारस्थान इत्येव द्रष्टव्यम् (तु गन्धार्थीय √अह् पाधा १०९)। [illegible] पूर्वम् √१अह् इत्यस्य च √२अह् इत्यस्य च [illegible] (तु तु ५ fn d) [illegible] द्र । [illegible] √१अह् [illegible] (तु [illegible] २, १, १० [illegible] द्र)।
([b]) [illegible]

(भाषान्तरीय-सनन्मसंकेतार्थं तु WW १, १३०) । नापूगिदि मूलतो धकारान्ते धातौ सुवचतरेऽपि यत् प्राग्भिर् √अत् इत्यतो धकाराऽऽपत्तिपूर्विका व्यु उक्ता भवति (पाउ ४, १२६, भोउ २, १, २८३) तत्र प्राकृतायिततिरोधापितवस्तुस्थितित्वमेव बीज द्र ।
[c]) सोपपदाद् √गम्+कर्तरि ड प्र । कृद्-उत्तरस्वरे अन्तोदात्त (पा ६, २, १३९) ।
[d]) कर्मण्युपपदे √हन्+णिनि प्र (पा ३, २, ७८)।
[e]) कारकोपपदे √गम्+क्विप् प्र । अनुनासिकलोपे तुकि च (पा ६, ४, ४०, १, ७१) एपूगिदि स्वर ।
[f]) पतत्र 'पत्यौ' (पा ६, २, १८) इति पूर्वपदस्वर ।
[g]) वरच् प्र उग्र (पा ३, २, १७५)। 'अध्वानि व्याप्नोति कर्तव्यभावेन जीवनम्' इति (तु WW १, १३०, GW)। यथा ऋतु इत्यत्र समानप्रकरणे प्राति गत्यर्थो धातुर्मूल भवति तथाऽत्रापीत्यभिप्रेति । [illegible] (√ऋ>) ध्वर- इत्येव सत अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इत्यपराऽपि प्राक् सामान्या व्यु द्र (तु तै ३, २, २, ३) । [illegible]

मै १, १,१३; ३, १; ९, ५[३]¶;
१०, २; ४, १, १४; १२, ५†;
काठ १, १२; ३, ९; ९, १३[४];
१२, ३; ३१, ११[२]; ३९, १५;
क १, १२; २,१६; ४७, ११¶;
†कौ १, १११; २,४८०; ९०९;
†जै १, १२, ५; ३, ३६, ५;
५६, १६; शौ ४, २४, ३; ७,
६०, १‡[a]; ११, ९, ७; १८, २,
३२; पै ४, ३९, २; १६, ८२,
७; –रम् ऋ १,१,४,[१४,११;
२६,१]; १८, ८; १९, १; २३,
१७; ४४, १३; ७४, १; ४; ९३,
१२; १०१, ८; [१३५, ३; ७,
९२,५]; ७[२]; १५१, ३; ७; २,
२, ५; ३, १७,५; २०, १; २४,
२; २८, ५; ५४, १२; ४, २,
१०; ९, ६; ७; १५, २; ३७,१;
५,[४, ८; ६, ५२, १२; ७,४२,
५]; ५१, २; ७१, १; ६, ६८,
१०; ७, २, ७; ५६, १२; ८२,
७; ८, ३५, ६; ४३, २०; ६३,
६; ७२, ९; ९, ४४, ४; ८३,
५; १०, ३०, ११; ६३, ६; ८५,
१८; ९२, १५; ९४, १०;
११०, २; खि १, १२, ८; ३,
२२, १०; मा ३, ११; ५, १७;
६, २४†; २५; ३०; २७, १७;
१८; २८†; २९, २६†; ३३,
१५†; ३७, १९; का ३, ३, १;
५, ५, ४; ६, ६, ३†; ७, १;
८, १; २९, २, ७; ८; ३, ९†;
३१, ४, २†; ३२, १, १५†;
३७, ३, ५; तै १, २, १३, २;
३, १३, १; ४, १, १; †५, ५,
१; ७, १; ४, १, ८, २[२]; ११,
१†; ६, २, ऽ, ३; मै १, ३,१;
३; †५,१;५;६; ९,५[२]; २,१२,
६[२]; ४, ५, ४¶; ९, ६; १०,
३†; १२, २†; †१३, ३; ४;
†१४, २; १८; काठ २, १४†;
३, ९; १०; ६, ९†; ७, ४†;
†१६, २०; २१; १८, १७[२];
२३, ७; ३८, १२; क २, १६;
१७, ४, ८†; ५, ३†; २९,५[२];
३६, ४¶; †कौ १, १६; २,
७२९; †जै १, २, ६; ४,
१८, ५; शौ १, ४,२†; ५,१२,
२†; २७,८; ९; १४, १,४६‡[b];
†पै ६, १७, १; ९, १, ७; ८;
–†रस्य ऋ १, १२८, ४; ३, ८,
८; ११, १; २३, १; ६०, ७;
४, ३, १; ७, ८; ५, ४९, ४;
६, ६६, १०; ७, ७, १; ११,
[१; १०, १०४, ६]; ४; १६,
१२; ४२, १; ८, १०, ४; १०,
१,५; ७, ५; ६६, १; १४०,५;
मा १२, ११०; का १३, ७, ९;
तै १, ३, १४, १; ३, २, २,
३¶; ४, २, ७, ३; मै २, ७,
१४†; ३,६, १०¶; ४,११, ४;
१४,११; काठ २, १५; ७, १६;
१६, १४; २३, ७¶; क २५,५;
३६, ४¶; कौ १,६९; २,८६४;
११७०; जै १,७,७; ४, २१, २;
–†०रस्य[c] ऋ ४, ६,१; ६,१५,
१४; ७, १४, २; तै ४, ३, १३,
४; मै ४,१०, १; –रा ऋ ३, ६,
१०; खि ५, ५, १; ७, २, १०;
मा २१, ४७; का २३, ५, ५;
–राणाम् ऋ १,१,[८; २७, १;
४५, ४; ३, १२,२; ८, ८,१८];
[४४, २; ८, ११, २]; ९; ३,३,
८; १०, ४; ४, ७, ३; ६, ७, २;
८, ४४, ७; १०२, ७; १०, २,
६; [(७, १०,५), ४६,४]; ६६,
८; खि ५, ५, १; मा ३, २३†;
का ३, ३, १५†; तै १, ५, ६,
२†; ६, १२, ३; २, ५, ९, २;
मै १, ५, ३†; काठ ७, १†; ८;
१२; क ५, १†; †कौ १, १७;
२१; २, २९६; ४९२; ९८४;
११३१; जै १, २, ७; ३, १; ३,
२४, १२; ३८, ६; ४, ११, ९;
२४, ५; शौ १९, ४२, ४;
–०राणाम्[d] खि ५,३, १; –†रान्
ऋ १, ४८, ११; १३५, ५; ८,
३५, २१; १०, २, ३; ३२, २;
७६, ३; तै १, १, १४, ४; मै ४,
१०, २; १३, ७ऽ; काठ २, १५;
१८, २१ऽ; शौ १९, ५९, ३;
–†राय ऋ ३, २, ७; ४, ७, ७;
७, २, ३; ४१, ६; ४३, २; ८२,
१; ८, १९, २; १०; मा ३३,
७५; ३४, ३९; का ३२, ६, ६;
तै २, ५, १२, २; मै ४, १२, ४;
१४, ६; कौ २, १०३८; जै ४,
२९, ४; शौ ३, १६, ६; पै ४,
३१, ६; –रे ऋ १, [१२, ७;
(१३६, ६)]; १५, ७; [१६, ३;
८, ३, ५]; ४७, २; ५७, ३;
९४, १३; १२१, १; ७; १४२,
१३; १६५, २; ३, ४, ४; ८, १;
१०, १; ७; १४, ७; १६, ६;
२७, ४; १२; २८, ३; ५३, १०;
५७, ४; ४, ९, ४; १५, १; ५५,
१; ५, २६, ३; [२८, ६; ८, ७१,
१२]; ४४, ५; ६, २, ३; १०,
१; १५, ७; १६, २; ४६; ५०,
९; ७, ३, १; ७, ४; १६, ५;
३९, ४; ८४, १; १०४, १८;
८, ३, ५; ७, ६; १२, ३१–३३;
१३, ३०; २७, १; ३५, २३; ४६,
१८; ५०, ५; [१०; (४९, १०)];

a) '–रम्' इति ऋ. (६, ६८, १०) पामे. (वैतु. BC.)।
b) '–रे' इति ऋ. (१०, ४०, १०) पामे.।
c) पस्थ्या आमन्त्रिते पराङ्गवत्स्वरः (पा २, १, २)।
d) –राणाम् इति मुपा. स्वरस्त्वलक्षणः। शेषं नापूद्रि.।

६०, २, ६६, १, ९३, २३, ९, ६७, १, ७२, ५, ८२, ३, ९८, ३, १०२, ६, ८, १०, ८, ३, ११, ४, १७, ७, २१, ६, ३०, १५, ४०, १०, ७७, ८, ९४, १४, १२२, ७, खि ३, २, १०, ४, ९, २, ७, ५, ६, ६, मा २, ४, ४, ५, २१, ५७, का २, १, ५, ४, २, ३, २३, ६, १०, तै १, १, ११, २†, २, १, २, मै १, २, २, २, १३, ८†, ३, ११, ५, †४, ११, ३, १२, १, १३, १, ४, काठ १, ११, ९, ५, १८, १०, १३, १२, ४, १५, १२, १६, २१, १७, १८, ३५, १, ३८, १२, ३९, १४, क १, ११†, ८, ८, ४८, २†, †कौ १, ३२, ४८, ५०‡ª, ६१, १००, १५१, २३७, २४९, २, ३७, ५६९, ५९०, ६६७, ६७३, ८२५, ८७३, ९०३, ९१७, ९३७, †जै १, ३, १२, ५, ४, ६‡ª, ६, ७, ११, ४, १६, ७, २५, ५, २६, ७, ३, ४, ८, ४६, ४, ४८, ५, ५५, ८, ५६, १, ४, ४, ६, १५, १०, २३, ४, २५, ५, २९, ५, शौ ८, ४, १८†, १८, १, २१†, ४१†, ४, ४५ १९, ३३, ३, †२०, १५, ३, १०३, ३, ११८, ३, पै १२, १, १३†, ५, ३, १६, १०, ८†, -रेषु ऋ १, [५८, ७, १०, ३०, ४], ७७, २, १६२, १७, २, १, १३, ३, २७, ८, २९, ७, ५३, १, ६२, ५, ४, [७, १, ८, ६०, ३] ५१, २, ५, १, ७, ४, १. १४, २, २२ १, २८, ४, ६, ४१, २, ६३, ४, ७, १, १६ [१०, ५ (१०, ४६, ४)] ९२, २, ८, ११, १०, १०, ३०, ८ ७६, ३, ९८, ९, ११४, ५, मा ३, १५†, १५, २६†, २५, ४०, २७ १४, ३३, ६†, का ३, ३, ५†, १६, ५, ७† २९, २, ४, ३२, १, ६†, †तै १, ४, ४६, ३, ५, ५, १, ४, १, ८, १६, ६, ९, ३, मै १†, ५, १, ५², ¶, २, १२, ६, काठ ६, ९ ७, १६, १८, १७, २३, ११, ४६, ५, क ४, ८†, २९, ५, †कौ १, ३३८, २, ८२८, †जै १, ३५, ७, ४, २६, ९, २८, ८, शौ ५, २७, ५, ६, ११०, १†, १४, १, ३७।, पै ९, १, ४ [°ध्वर- जीर°, दाशु°, वितत°, वि°, सु°]

¶अध्वर-क(ल्प→)ल्पा[b]- -ल्पा मै २, १, ७, काठ १०, १, -ल्पाम् तै २, २, ९, ४

अध्वर-कृत्[c]- -कृत् तै १, ४, १, १, मै १, ३, ३, ४, ५, ४¶, काठ ३, १०, क २, १७, -कृतम् मा १, २४, का १, ९, १

¶अध्वर व[d]- -वम् तै ३, २, २, ३, मै ३, ६, १०, काठ २३, ७, क ३६, ४

अध्वर य(त्→)ती[e]- -तीम् तै २, ५, ८, ५¶

अध्वर श्री[f]- -श्रिय ऋ [१, ४७, ८, (९२, ३, ८, ४, १४, ८७, २, ४)], १०, ७८, ७, -श्रियम् ऋ १, ४४, ३, १०, ३६, ८

अध्वरे[g]

अध्वरे-ष्ठा[h]- -ष्ठा ऋ १०, ७७, ७

√अध्वरीय[i], अध्वरीयसि[j] ऋ १०, ९१, ११, अध्वरीयति ऋ [२, १, २, १०, ९१, १०]

अध्वरीयत्[k]- -यताम्[l] ऋ १, २३, १६ [४, ९, ५, ६, २, १०] शौ १, ४, १†, -यन्त काठ १८, ३, २१, ८

√अध्वर्य[m]

अध्वर्यत्[k]- -र्यन्त मा १७, ५६, का १८, ५, ७, तै ४, ६, ३, ३, मै २, १०, ५, क २८, ३, -र्यन्ता ऋ १, १८१, १

अध्वर्यु[n]- -र्यव ऋ १, १५३, १

a) 'अध्वरम्' इति ऋ (१, ४४, १३) पाभे ।

b) असमासी ध्वरप् प्र (पा ५, ३, ६७)। तस्य च नित्याभिपाते स्वरेऽविशेष ।

c) कर्मण्युपपदे √कृ+कर्तरि क्विप्। कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

d) मांव स्वः प्रत्ययस्त स्वरश्च ।

e) 'इन्क-' (पा ६, १, १७६) इति मतुप्-स्वरस्य 'न गोश्वन्-' (पा ६, १, १८२) इति निषेधे पूर्वस्वरश्च स्वर ।

f) कर्मण्युपपदे √श्रि+क्विप् प्र. दीर्घश्च (पावा ३, १, १७८)। कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

g) अध्वरे इत्येतस्मिन् उपपदे भ्[illegible] । ग अत्रुग् द ।

h) वारसोपपदे √स्था+विच्। एषूद्रिदि स्वर ।

i) क्वचि प्रत्ययेऽवर्णस्य ईत्वे नाधा द्र (पा ३, १, ८, ७, ४, ३३)।

j) अस्य च नाउ च ऋ प्रारिप्ययत्वेऽध्प् अध्वर्- इत्यस्य क्वचि लोपाऽभाव उस. (पा ७, ४, ३९)।

k) धातुर्निपाते धातुस्वरेऽविशेष (पा ६, १, १८६)।

l) 'तासुस्तुम.' (पा ६, १, १७३) इति विभक्तिस्वर द्र.।

m) नाधा। द्विपूदिदि तद्विपरीतेन छन्दस्युपगामाद्येतेन अध्वर्- इत्यस्य क्वचि लोप द्र (तु पा ७, ४, ३९)।

n) 'क्याच्' (पा ३, २, १७०) इत्य् उः प्र। तत्स्वरश्च। क्वचि प्र अध्वर्-इत्यस्य तल्लोपार्थं नाधूदि. द्र। या (१, ८)

३, ४, ५, ५, ३१, १२, ७, १२, २, १०३, ८, ९, १७, ३७, १०, ३०, ६, मा २३, ४२, का २५, ८, ४, तै २, ६, ७, ४, ५, २, १२, १, मै ४, १३, ५, काठ १३, १६†, ५०, ६, क्रौ २, ७०७†, जै ३, ५८, ४†, पै २, ७३, ५, –†०र्यव ऋ २, १४, [१, १०, ३०, १५], [२, ३७, १, (७, १६, ११)] ३–११, ७, ४३, ३, ७, २, ४, १८, १, १०, ३०, २ ३ १४, मै ४, १४, ५, शौ २०, ८७, १, –०र्यव ऋ ८, ४, १३, –¶र्यवे तै १, ८, १८, १, ६, ६, १०, ७, ७, १, ७, २, मै १, ६, ४, काठ ८, ८, ३५, १६ १८ क ७, २, ४८, १४, १६, –र्यु ऋ १, १४, ६, १६७, ५ २, ५, ६, ३, ५, ४ ४, ६, ४, ५, ३७, २, ६, ४१, २, ८, ७२, १, १०१, १०, मा २५, २८, का २७, १२, ५, ¶तै २, ६, ५, ६, ३, १, २, ४^{२}, ७, १^{२}, १०, २, २, ९, २, ५, ६^{२}, ३, ४, १, ७, २, ५, ९, १, ४, ६, ८, २†, ५, १, ३, १^{२}, ७, ४, ५, ९, ४, ३, १, ५, ९, ७, १०, ३, ६, २, ४, ७, ८, १, २, ९, १, ६, १, ८, ३^{२}, ४, ९, १, १०, ३, २, ९, २^{२}, ३, ४, १०, ७, ३, १, ५^{२}, ६, ८, ३, ४, ३, १, १०, ६, ११, ३, ५, १, ४, ३, ४, ९, ३^{२}, ६, १०, २, ७, ५, ८, २, ५, ¶मै १, ४, १०६, ६, ११, ९, १^{२}६, ४, ५, १०, १३, २, ३, ९, ३, १, ४, २, ८, ४, ४, ६, ८^{२}, ७,

४^{२}, ७^{२}, ८, ८, ७, ८, १०^{२}, ९, ६, १६, १†, ४, १, ७, ५^{२}, ९^{२}, १४^{२}, ४, ८, ५, २^{२}, ६^{२}, ६, १^{४}, ६, ८, ७, ४^{२}, ८, ५, काठ ९, ८^{२}, ९, ११^{२}, १२, १२, १०, १९, ३^{२}, २०, ६, ८^{२}, २४, ४, २५, ५ ८, २६, १^{२}, ६, २७, १, ५^{२}, ६^{२}, १०^{२}, ३१, १, ३^{२}, १०, ११, १३^{२}, ३२, ७ ३५, १६^{२}, ३६, ७, ४६, ४, ¶क ८, ११^{२}६, १२, ३०, १^{२}, ३१, ८, १०^{२}, ३७, ५, ३९, ७, ४०, १, ४^{२}, ४१, ४, ४२, १, ५^{२}, ६^{२}, ४७, १, ३^{२}, १०, ११, १४^{२}, †जै ४, १६, ४, शौ ७, ७७, ५, १८, ४, १५ १९, ४७, १, पै ४, ४०, ६, ८, ९, ५, १२, १, ५†, –र्युणा ¶मै ३, ८, १०, ४, ८, ८, –र्युभि ऋ १, [१३५, ३, ६], २, ३७, २ ३, ७, ७, ४, २७, ५, ७, ९०, १, ९, १०, ९, १०, ३०, १३, मा ३३, ७०, का ३२, ६, १, †क्रौ २, ४७७, †जै ३, ३६, २, शौ २०, ६७, ७†, –¶र्युभ्याम् काठ २८, ५, क ४४, ५ –र्युम् ऋ १०, ४१, ३, ¶तै ३, २, ९, १, ४, ७ ५, १, ५, ८, ४, ३, १, ५, ९, ७, १०, ३, ६, ७, ४, ६, १, १०, १^{२}, ¶मै ३, ३, ४, ७, ७, ९, ८, १०, ५, ४, ६, ५^{२}, ¶काठ १९, ५ २१, ६, ¶क ३०, ३, ३१, ४१, ४६, ७^{२}, –र्यू ऋ ७, १६, ५, खि ५, ७, ५, ११, मा १४, १–५, ७^{६}, का १५, १, १–५, २, १^{२}, तै ७, ६, ४, १¶, ४, २, ४, १^{२}, –^{२}, २^{२},

¶६, ७, १०, १, ३, ६, ३, ४, ४, १; मै १, ९, १, ४¶, २, ८, १^{७}, ¶४, ५, ४, ६, ८, काठ ९, ८, ११, १७, १^{६}, २६, ९^{२}, २८, ५, ३४, ५ क ८, ११, २५, १०^{७}, ४४, ५¶, –०र्यू खि ५, ६, ४, ७, ५, ११, मा ३३ ३३, ७३, का ३२, ३, ४ ६, ४, –र्यूणाम् तै ३, २, ९, ६¶, –०र्यो ऋ ६, ४२, ४, ४४, १३, ८, ४, ११, ३२, २४, ९, ५१, १, मा २०, ३१, ३३, ७३, का २२, २, ८, २५, ६, ३, तै ६, ४, ३, ४, मै ४, १, ११^{२}¶, †क्रौ १, ३०८, ४११ २, ५७७, ७९३, †जै १, ३२, ६, ५२, ३, ३, ४७, १, शौ २०, १३५, ४, –०र्यो ऋ ३, ५३, ३, ८, २४, १६, १०, ३०, ५ खि ७, ११, १, तै २, ५, ९, ६¶, काठ ३१, १३¶^{२}, †क्रौ १, ३८५, ७, १०३४, †जै १, ४२, ५, शौ ११, १, ३१, २०, ६४, ४†, पै १६, ९२, १, –०र्यो^{३} मै ४, ५, २¶, –र्यो ऋ ३, ३५, १०, १०, १७, १२, मा ७, २६†, का ७, ११, १†, ¶तै २, ६, ५, ४, ३, १, ७, ३^{२}, १०, १†, २, १, ३, ¶मै ३, ८, १०, ४, ४, ८, ५, ६^{२}, ६, ५^{२}, काठ २६, १, २७, ५^{२}, ६^{२}, १०, ३४, ८^{२}, ¶क ४०, ४, ४२, ५^{२}, ६^{२} [°र्यु- अन्°, चमस°, सु°]

आध्वर्यव^{a}- -वम् ऋ १०, ५२, २, खि ५, ७, ३, ८, मा २८, १९, का ३०, २, ८, मै ४, १३, ८†, काठ १९, १३¶, –वात् खि ५, ७, ५, ११

अध्वर्यु-पात्र^{b}- -त्रम् मै ४, ६, २^{४}¶

<अध्वर-युन्(<√युज्+कर्तरि ड्डु प्र औणादिक$^{°}$, यद्वा अधीयत 'यु' इत्युपबन्ध) इत्यधिकमपत्र द्र।

[a]) तस्येदमित्यर्थे अञ् प्र (पा ४, ३, १२३) नित्स्वरश्च।

[b]) तस सामस्त्व (पा ६, १, २२३)। उप दः।

१अध, अधा* ऋ १, १५, १०, ३८, १०, ४२, ६, ५५, ५, ५७, २, ७२, १०, ९४, ११, १०१, ९, १०२, ७, १०४, ५, ७, ११४, १०, १२०, १२, १२१, ६, १२२, ११, १२७, ६, ९, १२९, ११, १३२, ३, १३९, १, १०, १४०, १०, १४४, २, १५१, २, १५३, १, १५६, १, १६७, २, १६९, ६, १७०, ५, १८०, ७, १८६, ९, २, १३, ५, १७, ३ [४, ९, ११०, ९] २२, २, २८, ९, ३०, ३, ३१, ७, ४, ३, [४, ९, ७, २, ९], ६, २, ३२, ११, ३८, २, [४२, ६, ८, (४५, १३) ७५, १६, ९८, ११], ५५, १, ६, ४, २, १४-१६, ५, १०, १४, ६, ७, ७, २, १०, २, १६, १७, १७, ७, १०, १८, ९, १३, २२, ६, २७, १, ३-५, ३१, ६[2], ५, ९, ५, १६, ४, १७, ४, २९, ५, ३८, १, ४०, ६, ४६, २, ५२, ३, ११[2], १६, ५४, ६, ६६, २, ४, ८५, ८, ६, [१, २, (६, ७, १, ५, १०, ५२, २)], २, ७, ६, ४, ५, १०, ४, १२, ७, १५, ९, १६, ४, १७, ८-१०, १८, १४, १९, १२, २५, ७, ३०, २, ३१, ३, ३६, १, ४६, १०, १२, ६६, ६, ८, ७, ३, २, ४, ८, १७, १४, १८, १२, २१, २०, ३, ७ २१, ६, २९, ३, ४, ३४, २, ३८, ६, ४५, ३, ५६, १, ७, २२, २४, ७४, ५, ८२, ९, ८३, ५, ८८, २, ९०, ३, ९१, ५, १०४, १५, ८, १, १६, १८[2], २८, ३३[2], १२, १९, १३, २४, ४६, २९, ३१[2], ३३, ६२, ९, ६९, १६, ८३, ८, ९, ८४, २, ६, ९२, २९, ९३, १२, १४, ९६, १५, ९८, ७, [१००, २, १०, ८३, ७], १०१, १०, ९, ४८, ५ ६१, २, ९७, ११, ९९, २, १०२ १, २, १०, १, ६, ६, ७[2], १०, १४, ११, ४[2], २२, ६, २५, १-३, ३०, १०, ३३, १, ३, ५४, ६, ५९, १, ६१, २०-२४, ८५, २७, ९२, १४, ९५, १२, १४[2], ९७, २, १११, ९, ११३, ८, ११५, १, १२२, ३, १२३, ५, खि १, ८, ३, ४, ९, ४, ५, ७, ५, १२, मा ८, ५, १२, ८, ७६†, †१५, ४५, ६२, १७, ६३, ६४, १९, ६९†, २७, ९, २४†, ३३, ४८†, का ८, २, १, १३, १, ९, ६, २†, †१६, ५, २७, ७, ५, १८, ५, १४, १५, २१, ४, १९†, २९, १, ९, ३, २†, ३२, ४, ५†, †ते २, ६, ११, ४, १२, ४, ३, १, ११, १, ४, १, ७, ४९, ४, ३, ३, ४, ७, ५, १०, ३, ७, ४, १५, १, †मै २, ७, १६९, ८, १४, १२, ५९, १३, ८[2], ३, ४, ६९, ४, १०, ७, १२, १, १३, ६, १०, १४, २, ६, ८, ९, १२, काठ ४, १३, १५, ८, १६[1], १७, १६, ८, १२, १३, १७, १०, १८, १८, १६, २०, २०, १४, २३, १२, ४४, ८, क २५, ३, ४†, २६, ९†, २९, ४, †कौ १, ५२[2], ६४, ४०६, ४६१, ५७०, २, ६०, १७५, १८९, ३६३, ३६४, ३७०, ५६१, ५७०, ८३८, ८४६, ९०१, ९११, ९८१, ११२८, †जै १, ५, ८[2], ७, ३, ४७, ८, ४८, ७, ५८, ५, ३, १६, १३, १७, ११, ३०, ६, ८, १३, ४५, ३, ४६, ५, ५८, २, ४, ११, ३, १४, ५, १६, २, ४, २४, २, शौ १, २८, ४, ३, ४, ४, २०, १‡ ४, ३२, ७†, ५, २२, २[2], ६, ६५, १, ७, ७७, ११, ८८, ३, ८, ४, १५†, ९, १५, २०, १०, २, ७, ४, २५, १२, ३, २, ९, १३, १, ३०, १४, २, २०, १८, १, १६†, २१[2], ५१‡, २, ११‡, २३, ३, १७, २१†, ४, ४८, ६३, ६९, ७०, १९, ३३, ५, ४७, ८, ५०, १, †२०, १५, २, २४, ६, ६०, २, ८३, २, ९२, १३, १००, १, १०८, २, १३७, ९, पै १, ४१, २, ६८, २, २, ३०, ५, ३२, २, ४, ३२, ७, ५, २, ६, ६, २, १०, ६, ३, ११, ६, २†, १२, १, ९‡, ११†, १३, २, ९, १६, १०, ५†, १७, ३, ५९, ८

*) अध, अधा इत्यत्र पर्यायमात्रेण किंचिदिव विशेष मदर्थेनदव प्राति गृह्न द. । नि च अन्य येति तत एव रात्रम् । यदा निभेव तमोऽस्य स्यु । तद् यथा । उभयी धुनिर् भवति । ह्रस्वान्ता च दीर्घान्ता च । दर्शनं च द. गृत्स्नम् १°अ-ध- (वा १अ+अधे (√धा>) धा- इत्यत्र स्यु दीर्घविकल्प (इत्यस्य गृ१ मत विवि च (तु ५अंधु- > -धा इत्यत्र टि, [अध+उ] > अधो > अंधु > अधुना इति च) छन्दोऽनुरोधमात्रेण ह्रस्वान्ततया परिणतं चेति च अध इति व्युत्पन्नं चाऽव्युत्पन्नं चेति च विमृश्यम् (तु ५।३। १, ९९, कधा, तुधा, युधा, पूर्व° इत्यत्र टि. च यद्र)। तथैव ह्रस्वान्तस्य दीर्घान्तस्य निगमा इह महाऽवयवेषु नन्त्रग् अन्तदात्ततो विवे चार्थमनुग स्या ।

अुध प्रिय[a]— -०या ऋ ८, ८, ४
२*अु घ[b]— -धा
?अधद्रा.[c] कौ १, ३२३
अधम्, अुधा- अधस् द्र ।
?अधराकासीं[d] पै २, ७४,५.
अु धर्म[e]— -र्माय मा ३०, १०, का ३४, २, २

अधुस्[f] -ध ऋ ७, १०४, ११, ८, ३३, १९, १०, ११९, ११, १२९,५ १६६,२, मा १६,५७, ३३, ७४[f], का १७, ८, ११, ३२, ६, ५[f], तै ४, ५, ११, १, ५, ६, ९, १¶, ¶मै १, ६,६,९, ६, ११, ७ २, २, ५ ४, १,१, १६, ३, २, १, ४, १, २, काठ १, २, ८, १२, ९, १४, १२, १०, १७,६,१९,११, २०,४, ६, २६, ६[2], ३१, १, क १, २, ७, ७¶, २७, ६, ३१, १¶, ¶३९,१[2],२, ४१, ४[2]¶, ४७, १ कौ १,१७२, शौ ३,१८,४[†],

[a]) तस निपात-पूपत्रस्व (पा ६,२,२)। तत्र हि अव्य इत्यत्र नि परिगणन छ्त भवति। उप प्रिय् <√प्री यद्र. । स्याद्वा अध-प्री* (उस) इत्यतत् प्राति क्विबन्तम् । ततोऽपीप्निगमसमानसिद्धेरिति यदत्त् (तु कध प्री* यत्रापि GW कुध प्रिय इत्येवमेव प्राहृयितुकामो भवति)। सा इह पूप अधम्>अुध इत्यव स्यात् (कथा>) कध>अध इत्येव (वर्णलोपत) वा स्यादिति व्रुवाण कध इत्यस्य 'अुध' इत्येतस्य च सना. विवेक विलुम्पेदित्युपेक्ष्य ।

[b]) अुध, अुधा इत्यत्र व्यु औपयिक सत् त ि गद्र ।

[c]) 'अधत्त' इति पाभे भवति (ऋ ८, ९६, १३)। सा स्वाये बाह्वृचभाष्येऽमु पाभे सथात्र्याऽर्थतोऽभिन्न सन्त वर्णविकारमात्रत्वेव समाधत्ते। कौ (क्सम्र स) स्वमौ 'अपद्रा' (यद्र) इति पाभे उपश्रावयमाण अप√द्रा इत्यस्य तिङ्वृत्ततया व्याचिख्यासुर्भवति। तदेव शाखाभेदेन व्यवस्था द्र । तथा हि। बाह्वृचभाष्ये सक्त्यमाना छान्दोगी शाखा कौ अपरा सती भिन्नपाठवता बभूवेति स्यात् । एवमपीहायमन्त साममुपलभ्यमान पाभे एतज् ज्ञापयितुमल स्याद् यथा 'अुध। द्रा।' इत्येव वा 'अुप। द्रा।' इत्येव वा मूलत पदद्वयत्मके सामवेदिना पाभे सति 'द्रा' इति द्वितीय पद <द्रा (<√द्रा) स्यादिति। एस्थि च यत् सा 'अधद्रा' इत्यमु पाभे बाह्वृचेन पाभे समेलयितुकाम इव √धा इत्यस्यैव निश्चितिङ्वृत्तविशेषतया प्रतिपिपादयिषति तन्निर्मूल द्र । अथ वाक्यान्वये तावदयमपरो विवेक द्र । यथा बाह्वृचे तुरीये पादे 'अुप अधत्त' इत्येषा श्रुता सती क्रिया वाक्यकरी भवति। सावे तु 'अुप' इत्युपसर्गश्रुतिस्थलेनोन्नीयमानाऽऽक्षेपार्हो तत्-पूर्वो 'चकार' इत्येपेति च। बाह्वृचे वाक्ये 'स्नुहितिम्' इत्येव कर्म सावे तु तच्च 'द्रा' चेति द्वे। अथ काठ क च 'अदधाम्' (यद्र) इति पाभे भवति। स च बाह्वृचस्य पाभे नेदीयानिति कृत्वा √धा इत्यस्य रेफोपजनाऽऽदिमत्तिङ्वृत्तविशेप स्यादति वा साव पाभे अपि नेदीयानिति कृत्वा अधद्राम्>अदधाम् इत्येव माध्यमिकवर्ण-यत्यासमात्र वेति समान सूह सद् विमृश्य द्र । कौ 'अधद्रा' इति पाभे अपि कश्चित् स श्राव्यते (तु स BI BENWIL)। यत्त्वमु पाभे तदीयम् 'अधत्। रा' इति पपा चोपनीय्य LUD 'राट्' (<राज्) इत्यस्य सतोऽन्यविकारतया द्वितीय 'रा' इति पद प्रतिपद्यते तत्तथा स्यान्न वा स्यादिति। कथमुत्तर कल्प इति। 'अधत्(>द्) द्रा' इत्येव मूलत सति माध्यमिक दकारद्वयम् 'अनचि च' (पा ८, ४, ४७) इत्यनुशासनीयत्वाद् वैकल्पिकमितीवाभिमतायैकदकारवत्तया श्रुतिप्रवृत्त्युपागमस्य पि सभवादिति। एवमप्युत्तरे कल्पे प्रथम पदम् 'अधत्' (<√धा) इति स्यान्न 'अुध्' इति तु वच सावकाशी भवत् पुनरपि भूयोविमृश्यत्वमस्य विषयस्य प्रख्यापयेदित्यलम् (तु अपद्रा, ०द्रा, अदधाम्, *अधद्द्रा)।

[d]) इहाश्चित्करे मुपा 'अधराञ्च्>अधराग् (यद्र) आसीद्' इति शोधो विमृश्य ।

[e]) तस नन्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र. ।

[f]) ६अु+धस्(<√धा+भावे असुक्) इत्याकारकमौलिकाऽवयवस्य च बस अन्तोदात्तस्य (पा ६,२,१७२) प्रयोगत क्रिवि च सत न द्वि१ रू एतद् वस्तुतो भवति यत् स्वरादिपु (पाग १,१,३७) पठ्यत इति कृत्वा अव्य इदमित्युच्यते। एस्थि 'अधो वसति' इत्यत्र अधा (=आत्मनोऽपेक्षयाऽऽधरीकर्तुमुचितस्य बुध्न्याऽवस्थितिमतोऽन्यस्य कस्यचिदभावाद्) अनाधार आधाररहितो यथा स्यात्तथा <उपरिस्थितपदार्थान्तराऽपेक्षया नीचैस्तरा वसतीत्यर्थं द्र । प्रयोगत क्रिवि एवोपलभ्यते वि सतो रूपान्तर च किमपि नोपलभ्यते इत्येतन्मूलैतदव्ययत्वप्रसिद्धि खलु द्र। यत्तु प्राग्भिर् अुधर->अध्+अभि प्र ताद्धित (पा ५,३, ३९) इत्युक्त भवति तन्नोपपद्येत। अुपर, अुवर प्रमृ (यद्र) समानप्रकारकनिष्पत्तीना शब्दान्तराणा साम्यानुसधानतस् अुधर इत्यस्यैतन्मूलकत्ववचनस्यौचित्यदर्शनान्नैतत्तन्मूल स्यादिति यावत् (तु अुधर ि)। यच्च भाषान्तरीयपु सजन्मस्व् अनुनासिकाश्र श्रूयत (तु ग्रा। १, ३२३)

६, ४२, २, ८, ४, ११†, पं १, २९, १, २, ८९, ५ ३, १९, ४, ७, १२, २†[a], ६, ८, ११, ३, १०, २, १०, १३, ३, ११†, १६, १०, १†

अध-ईप्[b]- पम् तै ६,३,३,४¶

अधस्तात्[c] ऋ ३, ३०, १६, खि २, २, ३, मा २४, १, का २६, १, १, ¶तै २,६,३,४,५, ५९, ५, ६,२,१, ६,०,११,१९ ३,६, ४, ४,११,४, ५, २,१, ¶मै २, १,९, २,२,४, १, ३, २, १, २, ६, १०, ३, १३, २९, ४, १, ८९, १३, ४, ४, ५, २, ८, ८, काठ ९, १७, ११, ४, १३, ३[३], २०, ५, २५, ८, ९, २६, ८, २७, ५, २८, १०, ३१, ६, ¶क ३१, ५,७, ४०,१,२,४१, ६, ४२, ५, ४५, १, ४७, ६, ८, शौ ४,४०,५, पै १५,१९,६

¶अधस्ता(त् →)द्-लक्ष्मन्[d]- -क्ष्माणम् मै ३, २, ७.

अधस्पद्[e]- -दम् ऋ [१०,१३३, ४, १३४, २] खि ४, ५, १९, मा १५, ५१, का १६, ६, ३, तै १, ६, १२, ४‡[f], ४, ७, १३, ३, ५, १, २, ६¶, मै २, १९, ४, ४, १२, ३‡[f], काठ १८, १८, क २९, ६, कौ २, ४४२†, शौ २, ७, २, ५, ८, ५, ८, ७, ३५, १, ६४, १, ११, १, १२, २१, पै ५,२३,५, २६,१, २९,८,७, १८,६,९, १६, ९०,१, ९१,२, –दा[g] पै ७, १५, ८, –दा[h] ऋ ८, ५, ३८, –दात् ऋ १०, १६६, ५, –देन शौ १०, ४, २४, पै १६, १७, ६

अधो (<धस्-अक्ष[i]- -क्षा[j] ऋ ३,३३, ९

तत्राऽऽद्याऽक्षरस्य ऽनुदात्तत्वे सिद्धे सति तत्रोद्गलनविषयकस्य तत्तत्प्रदेशस्थवक्तृप्रवृत्तिविशेषस्य तथाविधाऽऽनुनासिक्यात्मकपरिणामतया समाधान सुवचम् (तु २अँ→न्। अद्रा- इत्यत्र टि च)।

[a]) 'अय' ऋ (१०, १४५, ३) पाभे।

[b]) अप. 'अध ईपयो' इति कृत्वा 'पारे मध्ये' (पा २, १,१८) इत्यत्र उस। 'ओस्त्रियो' (पा १,२,४८) इति ह्रस्वाऽऽपत्त्याऽदन्तत्वे सम्पन्ने 'नाव्ययीभावात्' (पा २, ४, ८३) इत्य् अम् भावे (सुब्भावस्य) द्वि१ र इद् किवि चेति द्र। 'अध ईपे सति' इत्यर्थे 'तृतीयासप्तम्यो' (पा २,४,८४) इत्य् अम् भाव युक्त भा अपार्थं गौरव द्र। सामस्व (पा ६,१,२२३)। भूयानपि सामासिको विमर्शो अधस्पद्- इत्यत्राऽनुपदमिव द्र।

[c]) पाप्र अधर- >अध्+अस्तातिः प्र (पा ५, ३, ३९ उ)। यथा त्वत्र स्वयम् <अधस् इति कृत्वा अधर्- इति स्वत पूर्ववर्तिन प्राति मूलत्वेन न व्यवह्रियेतेत्यादिविषय भवेतितपूर्व (अधस् इत्यत्र द्र)। तदन्विहापि अधर्+तातिल् (तु अधरात्तात्) उस. इत्येव सुवचम्। तिन्-स्वर (पा ६,१,१९३)।

[d]) यस पूर्वस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[e]) तस.मागम्य (पा ६,१,२२३)किवि चेति कृत्वा अध-ईप्- इत्यनेन न्याय्यगामार्थं द्र। पाप्र. पूप °र्> >स् इति पुन प्रकारागिर् द्र (पा ८, ३, ४७)।

[f]) 'अधरम्' इति ऋ (१०,१५२,४) विशिष्ट पाभे।

[g]) 'नाव्ययीभावात्' (पा २,४,८३) इति सुब्लुको-ऽभावेऽस्मिन् 'तृतीयासप्तम्यो' (पा २,४,८४) इति द्वि१ अमोऽभाव प्राकरणिक्-टा-प्रत्यय इत-भावगतिमत्र द्र।

[h]) एतद् रू (प्र३) ज्ञापक भवति यथा प्रकृताकारक अस. मूलत वि भवतीति (तु. अधोअक्ष->-क्षा)। एव सत्यपि क्रियाविशेषणतयैव श्रुतिसुभित्त भवति। तथात्वेन च न द्वि१ रू एव प्राधान्येन प्रयुज्यते क्वचित् क्वचित् तृ१, प१, स१ च। अदन्ताना प्राति द्वि१ रू अमन्तत्वोपलब्धेरेवैतदुक्त भवति यथाऽदन्तेभ्य अस सुब्-लुङ् न भवति सुपोऽम्भावश्च भवतीति। अनदन्ताना प्राति च न द्वि१ रू असुब्वत्तयोपलब्धेरेवमप्युक्त भवति यथाऽनदन्तेभ्य अस सुपो लुग् भवतीति।

[i]) सस्व अधस्पद्- इत्यत्र गतौ द्र। पूर्वरूपैकादेशे प्राप्ते (पा ६,१,१०९) प्रकृतिभाव उस।

[j]) प्र३ रू वि च द्र (तु अधस्पद्->-दा)। एवंविधे प्रयोगे विशेषणभावे सत्यपि तस्य क्रियापरत्वाभावात् पामम् अव्ययीभावभावुक समासविशेषो भवतीत्युच्येत न तु सम्यङ् निष्पन्न अस भवतीति वक्तुमुपलभ्येत। सुसिद्धे हि अस पूर्वपदभूताऽव्ययार्थस्याऽधिकरणविशेषाऽऽत्मकस्य प्राधान्येनेह भाव्यम्। न तु प्र३ रू प्रकृते तद् भवति। तदधिकरणविशेषवर्तित्वायुपलब्धेरिति यावत्। अथाऽदेहाऽधोवर्तित्व नामाऽधोभाववत्त्व भवतीति कृत्वा पूर्वमुक्तप्रकारकादभिनिष्पन्नाद् अस मत्वर्थीयप्रकारकमन्वित अच् प्र पतव्यमन्तस्वरेण चान्तोदात्तत्वदर्शश्च द्र। एवमपि १अधस्पद्- (अस) इत्येवं निर्दिष्ट स्याद् यदीयानि न द्वि१, तृ१, पं१, स१ च रू भवेयु। तदन्यत्र २अधस्पद् इत्यत्राऽऽदितस्य वि गत पृथक् च गौणी च निर्दिष्टि स्याद् यदीयं च प्रकृतं प्र३ रू. भवेत्। अथाऽन्यतत् तस वा स्याद् मयूरव्यंसकादिप्रकारक (तु पा २,१,७२)। अभिन्नतु

¶अ(धस्>)धो-नाभि[a]- -भि मै ३,२,१,काठ१९,११,क ३१,१
अ(धस्>)धो-भाग[b]- -गे पै ९, १०, १२
अ(धस्>)धो-राम,मा[c]- -म- मा २९,५८,का ३१,६,१,तै ५,५,२२,१, मै ४,७,८¶, काठ ४८,१,-माम् काठ १३, १, -मौ मा २४,१,२९,५९, का २६,१, २, ३१, ७, १, तै ५,५,२४,१,मै ३, १३, २, काठ ४८,३
अ(धस्>)धो-वचस्[d]- -चस शौ ५,११,६,पै ८,१,६
अधम,मा[e]- -मं [(५, २२, ७), ७,१०४,१६], शौ ८,४,१६, पै १६,१०, ६, -मम् ऋ १, २४,१५,[५,२२,७,(७,१०४, १६)], मा ६,१६,१२,१२†, का ६,३,६, १३,१,१३†, तै १, ३, ९, २[२], ५, ११, ३†, ४,२,१,३†,६,३,९,?, ३, मै १,२,१६,३, १०,१,४, १४, १७†, †काठ ३, ६१, ८, १६,८,४०, ११,क २,१३, १५†,कौ ३,१,४†, जै २, ५, ११†, शौ १,२१,२‡[f],२,८,१,३, ७,४,७,८८,३†,८,२,२४, ९, २,१७, १८, १०, ३, ९, १३,१,२२,१८,४,६९,पै २, ८८,३‡[f], १०,१०,२, १५,२३, ९, १६, ६३, ८, ७७, ६, ७, १५२, १०,-माशौ ९,२,४, ९, पै १६, ७६, ८,-मा शौ ६, १२१,१,७,८८, ४, पै १६, ५१,२,-मान् ऋ ४, २८,४, -मानि ऋ १, २५,२१,काठ २१,१३,-माया पै ३, १५,५
अधर,रा[f]- -र ऋ १, ३२,९,३, ५३,११,मै १,२,१५,३,४, १०[२]¶,कठ २०,११¶,३०,८, ९,क ३१,१३¶,४७,११,शौ ७,१२,१†,१९,४६,५,पै १,७८,१,४,२३,४,५, ३३,५[२],१३,६,९†,-र -रः शौ ६,१३४,२, -रम् ऋ २, १२,४,१०,९८,५,१५२, ४,१६६,३, †मा ८,४४,१८, ७०, †का ८,१८,१,२०,५,३, तै १,३,२,१,३,१,४,४, २,१०,२,मै १,१०,७¶,४, ५,८,¶काठ २८,७,२९,८[२], ३१,१४३,३२,२,३४,१८, ३६,१, ¶क ४४,७, कौ २, १२१८†,शौ २०,३४,४†,पै ७,१८,९,१३,७,४†,१६, ५,४,-¶रस्मै काठ २८,७,४४, ७,-रस्या शौ ८,२,१५,पै १६,४,५,-रा ऋ १,३३, १५,१०,१४५,३,शौ ३,१८, ४,पै ७,१२,३,-†रात् ऋ[१०, ४२,११,४३,११,४४,११], तै ३,३,११,१,काठ १०, १३,शौ ७,५३,१,२०,१७, ११,८९,११,९४,११, -रान् ऋ १,१०१,५,खि २, ११,५,४,६,९,मा १७,६३; का १८,५,१४,तै १,१,१३, १,६,४,२,३,२,८,५,५,३,१, ४,६,३,४,मै १,१,१३,२, १०,४,१२,३,काठ १,१२, ५,२,१८,३,३२,२,क २८, ३,शौ २,२९,३,३,६,६, ५,८,८,२८,१४,६,८८, ३,१०,३,३,६,१९,३०, १३,१,३१,१९,३३,२,पै १,१९,२,४,२७,२,१२,५, २,१३,३,८,१६,४४,१, ४५,१,६३,३,-राभ्य. ऋ १०,१४५,३,शौ ३,१८,४, पै ७,१२,३[२]‡[h], -रे मै १,६, ९¶,३,२,९[२]¶,४,१२,३, काठ २६,१०¶,३१,१४[४],क ४१,८¶,शौ १,९,२,४,३, १९,३,४,२७,६,१३,१, ३१,पै १,१९,४,२,४,५, ३,१९,४,२१,६,-रेण मा २५,७,का २७,२,१,तै ५, ७,१२,१,मै ३,१५,२,-रौ शौ १०,२,२,पै १६,५९,२.

कल्पे पूप अधो-वर्तिनि वृत्तिरिति विशेष सुलभो भवति। सासस्व चेह भवतीत्यपि वचोऽन्तरं नापेक्षेत। यत्तु प्रकृते ह.मा वृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वमिव मन्यमानो ऽन्तोदात्तं समर्थयामास। तन्न। गतिगारकोपपदादेव तस तत्प्रवृत्तेस्तस्य चेहाऽदर्शनात् तदधीनस्य कार्यस्य नितरामनुपपत्तेरिति यावत् (कैतु नाउ अधो नाभि- यत्र सा. भ ध्य उक्तं दिराममनुरुध्य पराऽऽद्युदात्ताऽऽत्मरप्रकृतिस्वरप्रसङ्ग स्यात्)।

[a]) अधर्हेय प्रमृ टि यदुक्तं तदिहापि सगतं द्र.। धनदन्तत्वात् पाप्र. अस मुस्-द्र्च द्र इत्यपि संकेतित-चरमेव स्मारितं भवति।

[b]) कम वर्तीतिमध्यमपदलोप (पावा २,१,६०)।

[c]) वस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप रामं-(<√रम्) इति सौन्दर्यलक्षणविशेषपरं यद्र.।

[d]) सस्व नापूगि द्र। उप यद्र.।

[e]) 'अवोधसो' (पावा ४,३,८) इति म॰ प्र अन्त्य॰लोप। प्रत्ययस्वर (तु अवम- टि)।

[f]) 'अधरम्' इति ऋ (१०, १५२, ४) पाभे।

[g]) 'अधस्-' इत्यत्र 'अवर-' इत्यत्र च टि द्र।

[h]) 'उत्तराय' इति ऋ (१०,१४५,३) पामे।

अधरात्[a] ऋ ६, १९, ९, [७, ७२, ५, ७३, ५] [१०४, १९, १०, ८७, २१], ८, ६१, १६, १०, २७, १५, ८७, २०, मै ४, ११, ४†, काठ ९, १९, शौ २, १४, ३, ६, ४०, ३, ८, ३, १९†, २०, ४, १९†, ५, १७, ११, २, ४, १२, १, ३१, ३२, २, ४१, १८, ४, ११, १९, १५, ५ ४८, ४, पै १, ३६, ३, ५२, १, ३, ३५, ५, ६, २१, ४, ८, ११, ८, १५, ११, ९†, १९, ३, †१६, ७, ९, १०, ८, ११, १०, १०, २८, ७$, १०४, ४$

अधराचात्[b] ऋ १०, ३६, १४.

अधर-कण्ठ[c]– -ण्ठेन मा २५, २, का २७, २, २, मै ३, १५, २

¶अधर-लक्षमन्[d]– -क्ष्माणम् ते ५, २, ८, ३, ४, काठ २०, ६, क ३१, ८

¶अधर-सपत्न[d]– -त्न॰, -त्नम् मै ३, ४, १०

[?]अधर-स्था[e]– -स्था खि २, ८, २

अधर हनु[c]– -नु शौ ९, १२, २, पै १६, १३९, २

अधरा(र-अ)ञ्च्[f]– -[g]राङ्, गृ खि ५, १२, २, १७, १–४, मा ६, ३६, १०, १९, का ३, २, ६, ६, ८, ७, ११, ६, ४, तै १, ४, १, २, ८, १४, २, ६ ४, ४, ३, मै १, ३, ४, २, ६, ११, ४, ४, ५, ५, ७, काठ ३, १०, १५, ७, ३७, १०, ३९, १, क २, १७, शौ २०, १२८, २, १३४, १–६, –राङ् शौ ५, २२, २, १२, २, १, –†राच [h] ऋ १०, १३१, १, १३३, २, कौ २, ११५२, जै ४, १, ५, शौ २०, ९५, ३, १२५, १, –राच्च शौ ३, ६, ७, ९, २, १२, पै २, ५५, ५, ३, ३, ७, १६, ७७, २, –राञ्चम् शौ ५, २२, ३, ४, ६, १२७, ३, १०, ५, ३६, १६, ८, ४–२९, ३३, १९, ३९, १०, पै १, ९०, ४, ७, १०, १०, १३, १, ४, ५ [॰ञ्च्-भूमि॰]

अधराची[i]– -ची मा १६, ५, का १७, १, ५, मै २, ९, २, काठ १७, ११, क २७, १ पै १, ५९, ५, –चीम् पै ६, २२, १५, १६

अधराचीन[j]– -नम् ऋ २, १७, ५

अधराचीन प्रवण– ग काठ ३४, १८¶

अधराच्य[k]– -च्यम् शौ ४, ७, २, पै २, १, १, ५, २१, १

अधरो(र-उ)त्तर[l]– -रम् काठ १२, ४

अधरो(र-ओ)ष्ठ[c]– -ष्ठेन काठ ५३, २

?अ ध स्प र्ध तां म ध ने भ वा- न्वे न[m] पै २, १९, ४

अधि ऋ १, ६, [९, ४९, १, ५, ५६, १, ८, ८, ७], १०[n], १६, ६, १९, ६, २१, ६, २५, १८[o], २८, ९[p], २९, ६, ३३, ७,

a) स्वार्थे आति प्र (पा ५, ३, ३४)। तत्स्वर।

b) स्वार्थिक-प्रत्ययान्तादपर स्वार्थिकस् तातिल् प्र उस त च स्वरेऽविशेषकर (पा ६, १, १६३)।

c) तस सासस्व (पा २, २, १, ६, १, २२३)।

d) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

e) 'अधिरस्था' इति शुपा भवति (यद्र)। तस्य स्थाने यनि शोध गति द्र। अभ्युपाये 'अधरे स्था स्थिति-र्यस्य' इति बस कृत्वा नाप्रदि. स्वर।

f) उस दद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप √अञ्च्+क्विन्।

g) प्रयोगतो न द्वि१ गदपि विधि द्र।

h) 'धौ' (पा ६, १, २२२) इति पूर्वपदस्याऽन्तोदात्त द्र।

i) स्त्रियां ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वर बाधित्वा धौ पूर्वपद-स्याऽन्तोदात्त (पा ६, १, २२२)।

j) स्वार्थे ख→ईन प्र तत्स्वरश्च (पा ५, ४, ८)।

k) शैषिकेऽर्थे यत् प्र. तित्स्वरश्च (तु पा ४, २, १०१, ६, १, १८५)।

l) द्वस एकवद्भावो नपुंसकत्वञ्च (पा २, ४, १२, १७)।

m) सस्करणान्तरसापेक्षो नितरां दुरूह सुपा तत्त्वतोऽवधेय।

n) 'अधि ईमहे' इत्युपसर्गभावं सा आह (वैतु स्क वें प्रभृ)। अपादानविकल्पस्य प्राधान्येन शिश्नवयिषित त्वात्तु तदनुवादी कप्र एवेति वाद साधीयान्। प्राप्ति-मात्रार्थविवक्षायाम् अधीत्यर्थस्य प्रासङ्गिकत्वाच्चेति दिक्।

o) 'अधि दर्शम्' इति सा गतियोगमभ्यमन्यत। तत्र। देवताया रथस्याऽधिकदर्शनस्याऽपेक्षया पृथिव्यधिकरण-तया श्रावणे श्रुतिस्वारस्य विशेषप्रतीतेरधिकरणाऽर्थस्य प्राधान्येन समर्पयितुमिष्टत्वाच्च तदनुवादी कप्र एवायमिति (तु वें, Gw प्रभृ च)।

p) '...निधेहि' इत्युपराख्यातेन योगं व्याचक्षाण सा चिन्त्य। सुनिपुण चिन्तयनाऽपि तेन विवेचयितुमिष्टयो क्षोमा-धिकरणतावच्छेदकत्वस्येनाऽध्यारोपणस्थानस्ययोर्भेदस्य दुर्घटत्वात् निधाननिर्देशेनैवाऽध्यारोपणस्य वि गामर्थ्याद् गतार्थत्वाच्चेति यावत्।

२३,३,४,३६, ११,३९,४,४२, ३, ४३, ७[a], ४६, ३,[४७,७, ८, ८,१४] ४८,७, ५१,५,७३, १०,८०,४,६,८३,३[b],८५,२[c], ७,८८, ३, १२३,४, १२५,५, १२६, १, १३९, २[२], [३, ८, ९२, २०] ४, ११, १४०, ११,१४४,५ १४६, ३ [१५५, ३, ९,७५, २], १६४, ४[d], ५, १८, २२[e], २३, २९, ३९[f], ४२[g] १६६,१०,२,२,१०,[३,

७, ३, ३९, ४] १३, ७, १६, ७, २९,५, ३०,३, ४०,४, ३, ३, ३[h], ५, ९, ८, ३, ७, २१, ७, ५३, १६, ४, ४, ५, ५, ७, ९, १८, १२, २७, ४, ३०, १२, १४, १५ ३५, ८, ३८, ७, ४५, १, ५८, ११[i], ५, ३६, ३, ५२, १७, ५७, ६[२], ६०, ७, ६१, १२, ६२, ५, ७८, ९[२], [८३, ९, ८, ४९, ७, (५०, ७)] ८७, ४,

६,६, ४, ७,६,१६,१३,२०,९, ३४, १[j], ३५, २[k], ३८,३[l],४५, ३१[m], ४८, ५, ५९,८, ७५, ३, ७,१८,१४, २७, ३, ३३,११, ३६, १, ७६, २, ५, १०३, ५, ८, १, १८, २, ८, ४, १३, ७, ७, १४, ९, १४, १०, १, [३, (१,१०५, १३)], ४, १२, १७, १७, ११, १९, ३७, २०, ११, १२, २३, २६, २५,[७[n], (४, २, १८, ७, ६०, ३)], ३०,

a) 'अधि निधेहि' इत्यत्र यदर्वाक्तनै GW. MW प्रभृ उत्तरवर्तिन न्युपसृष्टस्य सत क्रियापदस्य गत्यन्तरतया व्याख्यान कृत तन्मन्दम् । तथात्वे हि 'गतिर्गतौ' (पा ८, १,७०) इत्युक्तदिशा निघातप्रसङ्गात् । ननु द्वैस्वर्यमनुमन्यताम् अन्यत्र तथाऽनुदर्शनादिति चेद् नेत्युच्यते । अनिष्टसख्यानानि न्यायसंगतद्विस्वरयुक्तानि कानिचिदेव पदान्यतिरिच्याऽन्यत्र सर्वत्राऽविवेकेन योऽय केषाचिदभियुक्तानमेकपदावच्छेदेन द्वैस्वर्यवादो नम प्रवर्त्तते तस्याऽस्माभि साध्यसमत्वाऽव्यभिचारमात्रतयैवाऽङ्गीकारात् । तर्हि काऽत्र गतिरिति । सप्तम्यर्थानुवादी कप्र इति । प्रकृते हि शतसख्याकाना नृणा या श्रीर्भवति तस्या असद्वाच्याऽधिकरणकमात्रताया आशास्यमानत्वादस्मद्वाच्याऽधिकरणार्थे विशिष्य विवक्षित सति तत्साधनताभियादय कप्र इति दिक् ।

b) सप्तम्युपबृंहण कप्र (वैतु PW प्रभृ) ।

c) सप्तम्यर्थानुवादकतया कप्र.द्र (तु GW प्रभृ वैतु सा)

d) 'अधितस्थु' इत्येवमभिमयोज्य गतिरिति GW. प्रभृ आहुस् तन्न । विश्वभुवनकर्तृकपरमव्योमाऽधिकरणकाऽऽश्रयप्राप्तिमानत्वस्य विवक्षितत्वाद् गतिभावे चाऽधिपदार्थभूतस्याऽधिकारोपरिभावाद्यर्थविशेषस्य परमव्योमविषयकतयाऽन्वय नौचित्यादिति दिक् ।

e) अधिकरणस्य विशेषेण विवक्षातस्तदुपबृंहण कप्र द्र. (वैतु GW अधि सुवते) ।

f) इह 'अधि' 'निपेदु' इत्येवमभिसयुयाना सा GW प्रभृ एप्रृगिदि चिन्त्या स्यु ।

g) GW 'अधि वि क्षान्ति' इत्येक पदमालस्थे । न त्वेव द्वैस्वर्यं सूपपद स्यात् । अत पञ्चम्यर्थानुवादकता मात्रत्व द्र । यत्तु सा अधिकार्थे अव्य इत्याह तदपि न । उपयोगाऽभावात् । समुद्रकर्तृकस्य चरणस्य पूर्वत एव विशेषयेन ह्युपसर्गेण विशिष्टत्वादिति यावत् । प्रकरणाच्च सामुद्रिक-चरणक्रियाया अपेक्षया प्रकृततदपादानभूतगौर्या एव सङ्केतस्य बलवत्तया विवक्षितत्वोपगमाद् अपादानार्थानुवादक कप्र इत्येवाऽत्र साम्प्रतमिति द्र ।

h) 'अधि सदथु' इत्यत्र सा भिन्नक्रम इवाभाति । यस्मिन् इत्यस्याधिकरणतावच्छेदकतया तत्सन्निधानस्यापेक्षितत्वात् । गतित्व ब्रुवाणा PW GW MW प्रभृ अपि चिन्त्या । स्वराऽनुपपत्तेर् अर्थे चमत्काराऽभावाच्च (तु वें) ।

i) यत् GW च सा च पदमिदम् 'श्रितम्' इत्यनेन समन्वितमुक्त, तदरुचिर द्र । कर्मप्रवचनीयतयैवात्राऽर्थसङ्गते ।

j) सामान्येन ऋ ९,९४,१ इत्यत्र गतार्थत्वं द्र । इह सा क्रिवि अव्य एतदितीवान्वय प्रदर्शयतीति विशेषस्त्वनुसंधेय ।

k) 'गोषु' इत्यत्राऽधिकरणवचनत्वेनान्वय प्रदर्शने कप्र एव स्यात् । विशेषेण वक्तुमर्हस्य सप्तम्यर्थस्याऽनुवादक इति यावत् । गो नेत्र तरस्याऽप्रकृत वात्तदपेक्षाकृताधिकभावस्य नितरामभावात् तादृग्भावसमर्पकस्याध्युपसर्गस्याऽनपेक्षितत्वमिह भवतीत्यपरोऽभिसन्धि । (वैतु सा GW MW) ।

l) पूर्वस्मिन् पादे ब्रह्मणा गिरामाधारत्वेन विशिष्य श्रवणादधिकरणप्रवचन कप्र द्र । (वैतु सा GW प्रभृ 'अधिबुधत्' इति गतित्वमिति) ।

m) यत् सा GW. प्रभृ च (तु ऋ ९, ८५, १२ टि) गतित्वमाहुस्तच्चोद्य भवति । दत्ततर्याप्य् अधिपूर्वस्य √स्था इत्यस्य सकर्मकत्वोत्सर्गात् तद्पव दाऽनुपलम्भाच्च (तु ऋ १,४९,२,१६३,९ ३,३५,४,५,३१,१,८,१०,६, १०, ८१,४) । अत कर्माऽभावे तथात्वस्य प्रकृतेऽसम्भवात् सप्तम्यर्थानुवादी कप्र द्र (तु ऋ १,१६४,७ टि) ।

n) 'बृहत् दिव' इत्यभ्युक्तताऽपादानार्थसमर्पके पदे सती भ्रान्त्या कर्मतामापाद्य यदत्र सा 'अधि' 'प्रदयत' इति साक्षेप गतित्वमिपेष, तन्न । उक्तस्याऽपादानार्थस्यैव प्राधान्यन विवक्षोपगमात् तदनुवर्त्ति कप्र सामरस्यात् ।

}

३[a], ३२, ४, [३४, १३, ९७, ५, ९, १२, ६, १०७, १४], ४१, ४, ४५,३२, ४७, ३,११, ६४, ११, ६५,११, ६८, ११[b], ६९,५, ७२,२,७,७५,१५, ९, ८,८,११,३,१४,१, ११,३, ४,

[२५,३, २८, ३], २६, १, ३, ५, २७, १, ५, ३१, ७, ५, ३७, ४, ५७, ४, ६३,[८, ६५,१६] २७, ६५, २५, ६६, ९[c], २९, ७३, २, ५,६, ७५,१[d], ३,७९, ४,८२,४,[८५,१२[e],१०,१२३,

७,(८)], ८६,[३, ९७,४०] ६ २५[f],२७,९१, [१,९२,४] २[g], ९४, १[h], ९६, १३, ९७,४०[i], ५३[j], १०१, ११, १६, १०५, ४[k], १०, १, २, ४, ३, १०,१, १३,३,४३,२, ४८, २,४९, ९[l],

[a]) 'अधि नैष्ट<√नी' इति गतियोग मन्वाना PW प्रभृ चिन्त्या । अनुष्टुब्मध्यवर्तिन्य् अध्यन्ते जागते (त्रैष्टुभे ? वा) पादे त्यक्तुमनभीष्टस्याऽपादानीबुभूषितस्य पदार्थस्य विशेषेण विवक्षातस्तन्मात्रगामितया कप्र एव द्र ।

[b]) वाजबन्धुत्वविशिष्ट युष्मदभिधेयाऽधिकरणतयाऽव-द-धारणस्य नितान्ते तु शक्तवेऽभिप्रायवती श्रुतिरिति कप्र द्र । (वैतु सा PW GW. प्रभृ अधि√धृ>धारि)।

[c]) सप्तम्यर्थानुवचन कप्र द्र । स्वन्- इत्यनोत्तरत्र धात्वर्थविशेषणीभूत पृथग् अव्य इति सा श्राहेति विशेषो विमृश्य । यत्तु PW MW च अधि√स्व(<स्व)नू>(ण्) >अधिष्वणि इतीव पठतश् क्षिप् प्रत्ययान्तक्रियापद-तया व्याचक्षाते च तदतीवोपेक्ष्य(वैतु GW) द्र । सस्वरस्योपसर्गी-बुभूषितस्याऽधीत्यस्य निघातप्रदर्शनस्य च क्षिपण-न्तस्य रू निघातविषयस्य सतोऽनिघातप्रदर्शनस्य चाऽनि-घातानुमतौ सत्यामपि चित्स्वरविषयस्य सतो धातुस्वरप्र-दर्शनस्य च णिति प्र परत उपधाऽकारस्य वृद्धिविषयस्य सतोऽवृद्धिप्रदर्शनस्य च सर्वथाप्यपलक्षणत्वादिति दिक् ।

[d]) यथा कश्चित् म्रियमाण स्वेषा प्रियाणा प्रियचि-कीर्षया तानुद्दिश्य दर्वीदासमप्यध्वानमश्नुवीत, एव सोमो नाम प्रियाणि नामानि (=प्रियनामभाञ्जि> [लक्षणया] पयासि [तु निघ १, ११]) अभिलक्ष्य पवमान सन् तेषु पय स्व् अधि (=तेषामुपरिभागे) वर्धमान (=मण्ड दधान) तानि स्वच्छन्नछाययेव गोप यतीत्यवमधि-करणार्थस्य विशेषेण शिथावयिषितत्वात् तदुपबृंहण कप्र द्र (वैतु सा PW प्रभृ च) ।

[e]) तु ऋ ६ ४५, ३१ गति । यथा तत्र बृबुसञ्ज्ञक स्योर्ध्वभावविशिष्टायां स्थित्यां सत्यामपि तस्योपरिभा-गस्य पणिगणत्वीयविशिष्टमूर्धा मत्र विशिष्टाधिकरणविशि-ष्टतया विवक्षिते गति तस्याधिकरणविशेषस्योपस्थेन सम्बोधितुमिष्टत्वात् तत्साधनभूत सप्तम्यर्थानुवादी कप्र इत्युत भवति, एवमिहापि गव्यर्थस्योर्ध्वविशिष्टस्योर्ध्व एव स्थानविशेषे स्थित्या भाव्यमित्यत्र यदेव श्रुत्या स्वीया स्थितिर्नाकमधीत्यर्थविशिष्टाधिकरणक्तदात-र्नूनया भवति तस्याधिकरणविशेषस्य तत्रैवतात्पर्यार्थ

च तदर्थानुवादी कप्र नियुज्यत इत्युभयो स्थलयो कप्र प्रयोजनसामान्य द्र ।

[f]) '···अहेयत' इत्युत्तरेण क्रियापदेन गतित्वेन युक्त मिति यदाह सा तदयुक्त द्र । उपसर्गार्थस्य प्रकरण श्रावयितुमनिष्टत्वोपगमादिति दिक् (वैतु GW प्रभृ)।

[g]) उपसर्ग इति कृत्वा योग्यक्रियाऽध्याहार-पक्षपाती सा भवति । उत्तरेण सुवान्- इत्येतन गतित्वेनाऽन्वयकामा PW प्रभृ भवन्ति । तच्चिन्त्यम् । तथा सत्यैकपद्ये द्वैस्व-र्याऽनुपपत्तेर् 'उपसर्गात्' (पा ८, ३, ६५) इत्युत्तरादे षत्वप्रसङ्गाच्च । वस्तुतस्तु 'य सोमोऽव्यादिभिर् (उत्तरा-र्धश्राविताभि) साधनभूताभि प्रमृष्टो भवति स एव दिव्यस्य जनस्य वीति (=वीतौ) अधि (=वीरयहौ) भव तीति कृत्वा सूयते' इत्याकारकेऽन्वये सप्तम्यर्थाऽनुवचन कप्र एवेति तत्त्व स्यात् (तु ऋ ८, ५४, ६ यत्र 'वाजे' इति स१ सम्स्वतया वीती इति रू श्रूयते) ।

[h]) अधिकरणस्य विशेषेण विवक्षाया मन्त्रस्वारस्य-प्रतीतिस्तदुपबृंहण कप्र द्र । यत्तु सा च GW प्रभृ अर्वाग्रथोत्तरत्र 'स्पर्धन्ते' इति व्यवहिते क्रिप गतित्वेनाऽन्वयमाहुस्तच्चि सारमिव भवति । प्रतीयमान-स्याऽर्थस्य तादृश-गतित्वसबन्ध राहित्येऽपि प्रतीत्यु पलम्भात् (तु ऋ १, ३२, ५, ६१, १५, २, १९,४, ६, १४, ३, ७, १८,३, ८५, २)। प्रकृते च गत्युपाध येणाऽर्थविशेषाऽऽधानस्य प्रतीत्यनुपलम्भादिति दिक् ।

[i]) 'अधि वावृधे' इति यदाह सा तन् नाऽऽद्रियं चिन्त्यम्

[j]) अन्यथादर्शी सा चिन्त्य (तु ऋ ९, ६७,५२) । तत्र हि प्रथमेऽर्धर्चे सोमस्य मेषवसरोऽधिकरणक पवनमत्र च तद्विशेषेण अवाप्यतीर्थाऽधिकरणक पवन श्रूयते । अतोऽधिकरणकवचनमात्र द्र ।

[k]) सोमस्य वर्णस्य शुद्धितमदस्य स्थापनार्थ त गोषु नाम तद्विकारेषु पय सु श्वेतश्वेतेष्वपि सत्सु तदभिभाव कत्वेन स्थापयाम इति कृत्वा गवामत्राधिकरणवैशेष्यप्रव चन कप्र द्र (वैतु सा । W GW प्रभृ अधि√धृ>धारि)।

[l]) गव्यन्तृधिस्वधिकरणतयाऽपि प्रवत्-स्वतीनां नदीनाम् यदभिदिष्टो भवति प्रयन्दस्तन्त्रस्य रूपर्व

६४,२[a], १२, ६५, ११, ७१, २, ७३,५, ७५, ९, [७९, २, (३, १४, ५, ६, १६, ४६)], ८२, ६, ८५, १, ४६, १०, ५, ९४, ३, ९[b], १४, ९८, ६, १०४, ९, १२१, ६, ८, १२३, २, ३, १२९, ४, १३०, २, [१३३,१-६] १३८,६[c],१५२, २,१६३,१,३, १७३,१[d],१९०, १,२, खि २, ६, ६, ३, १, ७, ८,३[e],१५,१३,१६,१,४,६,५, ९,१,४, मा १, २२, ७, १९† |

८, ५२, ११, १[f], ११[f], १२, २२, ३२†, ४३†, ७१†, १२, ११†, ६३[g], १३, १३†, ३४[h], ४५, १५, २२†,५०,५४, १६, ५४, ५५, १७,१, १४[²],३०†, ५४,५५,७३, ९९†, १८, ५४, ५५, ६१, ६७, १९, ३४, २०, १७, ३?,२७,४,२६†, २८,१, †२९,३१,४०, ३१,५, ३२,२, ७, ३३,४७†, ३४ १५†, ३५, २२, का१,८,३,७,८,१†,९,६, ४, १२,१,१,११, २,१,११,३,

५†,४,६†,७,६†,१३,१,१२†, १३,५,२[g], १४, १,१३†,३,८, ४,८ १६,५, ३†,६,२,६, १७, ८,८,९, १८,१,१,१४[²],३,६†, ५,५[²], ६, ६,९, १९, १,१२†, २०,५,४,४,९,२१,३,३,२२,१ ४,३,१,†२९,१,४,४,२,४,३० १,१, †३१, २,५,४,७,३२,४, ४†,३३,१,९†, ३५,१,५†,३, २,४,?१, तै १, १,८,१,२,१४, २†, ४,१०,१†, ४३, २,५,५, ४,९,३[¹],७,१३, ५†, ८,३,१,

---

नाम नितान्त वर्पणशीलत्वमेव निदानमित्यर्थे श्रुत्यभिप्रेते सत्य् अधिकरणार्थप्रवचन कप्र द्र (वैतु सा PW GW प्रमृ अधि√धृ>धारि इति समस्तम ख्यातमिच्छन्त)।

a) 'अधि'''अयसत' इति सबन्धमाह GW । तच्चिन्त्यम्। बन्धनाऽर्थस्य प्रकृतत्वाद् अधिना योगे तद्विपरीतो सर्गत्मकार्थ प्रतीतेरिति यावत् (तु ऋ १, ८५, १०, वैतु ऋ १०,८०,१२ यत्र विना योगे सत्यपि बन्धनार्थ प्रकृतो न विहन्यत इति कृत्वा भेद गतित्व सुवच भवति)। अत सप्तम्यर्थोपबृंहण कप्र एवाऽत्राऽऽय स्यादिति दिक् (तु ऋ १, १३५, ३, ६ प्रमृ)।

b) सप्तम्यर्थानुवादी कप्र इत्येव सुवच (वैतु GW अध्याम्ते)।

c) 'अधि'''अदधा' इत्येव गतित्वम् MW आह। तच्चिन्त्य भवति। मासां हि दिवसगणम नामकतया दिव सापेक्षयाधिकरौपर्याऽन्यतरप्रकारकस्य र्थस्याऽनपेक्षितत्वात् साधारणसप्तम्यर्थमात्राऽनुवादकतेह द्र ।

d) अत्र GW उत्तरेण√श्रसु इत्यनेन गतियोगमनुमनुते (वैतु PW) तन्न। √श्रस् इत्यस्याऽध पतने निरूढत्वदर्शनाद् उपर्यर्थस्याधे. कृतश्चिदध पतने विशेषणतायोगो नितरामयुक्त स्यात्। अत पञ्चम्यर्थानुवादित्वमात्रेण चरितार्थ इव भवन्नन्यथाऽनर्थक इति।

e) 'श्रुति' इति शाङ्खा (८, ५६, ३) पाभे द्र ।

f) 'अध्याभरत्' इत्युदात्तगतिमति क्रियापदे सस्वरमन्यन्तरानुप्रवेशार्मीहमानाधिन्त्या PW प्रमृ । अन्वयान्तरगद्भावसम्भवे सति परेष्टैस्वर्यवादस्य साध्यसम वान्यभिचारादिति यावत् । पृथिव्या अभिदेवता कन्यादग्नेर्ज्योतिष पृथिव्या सकाशादाहरणश्रुते स्वाभाविकत्वोपगमात् पृथिव्या अपादानभावस्य विशेषेण श्रावणार्थं तदनुवचनस्य कप्र सावसरत्व भवति। यदिह प्रथमोक्ते स्थले (मा ११,१) गतिरयमुचान्वय इति द्वितीये च स्थले (मा ११, ११) कप्र इति व्याहृतमिव मूत उ च म च ततस्तयोरनवधानतैव प्रतीयेतेति दिक्।

g) शाखाभेदेनोभयीह प्रवृत्तिर्भवति। तद् यथा। मा (वैतु १८,५१) का (वैतु २०,३,१)मै काठक चाधिकरणत्वोपबृंहणतयाऽस्य श्रुतिर्भवति (उत्तमे नाके अधि) इति। 'इतो रोहन्त तथा रोहय यथा तस्य रोहणपर्यवसानमुत्तमनाकाधिकरणक भवति' इत्येव चात्र व्याख्येयम्। इह रोहणक्रियाया अपेक्षया तत्समाप्त्यधिकरणस्य विवक्षा मुख्येत्यर्थ । ते शौ पै त्वपादानोपरिभावविशिष्टस्य क्रियार्थस्य प्राधान्येन श्रावयितुमिष्टत्वादय गतित्वेन श्रूयते (उत्तम नाकम् अधि-रोहयनम्) इति। 'इत उपरि यथा स्यात्तथा रोहन्तमधिरोह त सन्तमुत्तमनाकप्राप्त्यवधिकत्वेनाधिरोहय' इत्येव चेद व्याख्येयम्। इह रोहणसमाप्त्यधिकरणस्याऽपेक्षयोक्तप्रकारेणोपरिभावविशिष्टक्रियाया विवक्षा मुख्येत्यर्थ सुवेच द्र । एवं ते शौ पै चाधिकरणभावापेक्षयोक्तया क्रिययेप्सितम वस्य मुख्यत्वेनोपलम्भाद् 'उत्तम नाकम्' इति कर्म श्रूयते (√रुह् >रोहय इति रु सस्य संकेता, अधि√रुह्>अधिरोहय इति रु च शाखान्तरीया सकना यद्र.)।

h) जातवेदो ननिमधिकृत्याऽरण्यादिवारणान्तराऽपेक्षयोक्ताया प्राथम्यस्य स्तवने मन्त्रस्वारस्यादनन्तरपर्योपर्यर्थेऽधिर्गततरतया स्वातन्त्र्येणाऽन्वयमर्हति।

i) 'अध्याहृत्य' इति वदत् क्रियाऽश प्रवेशयितुमिच्छति सा। उपर्यर्थ पर्यवसानवचन कप्र इत्येव तु सुवचम्। अनर्थकत्व समर्थयत् मा तावद् उपेत्य इति किमु वक्तव्यम्।

¶२, १, ५, २, २, २, १, ४, ८$, ८, ६, ३, ९, ३, ४, ६, १, ११, १[२], १२, २, ५, ३, ३, ४, ५, ६, ६, ६, ११, ३†, ३, ३, ३, ३, ¶४, ३, १[२], २, ५, १, १[a], ¶४, १[२], २, ३, ५, ३, †११, १, ३, ४, १, १, १, २, १, ४, ३, २, ४, २†, ७, २, †८, ५ ६, ९, २†, ११, ३†, २, १०, ४, ४, ४, १†, १२, ३, ५, ११, १, ६, १, १, ४[२], २, ३[२]†, ३, २[२], ५, ३, ६, १†, ७, १३, १–४, ५, १, ४, ४†, ५, ४‡, ¶५, १, ६, ५, ४, ६, ४, ४†, ७, ७, २, ¶६, १, १०, ५, २, १०, ५, ११, ४[२], ६, १, २, ९, १, १०, ४, ५, ५, ३[२], १०, २, ७, १, २०, १, ¶२, ८, ५, १०, १–३, ३, ११, १[b], ४, २, ५¶, मै १, १, ९, १२, २, ८[२], १४, १५, ३, १३†, ३७, ४, ३[c], ३[२], ४, ५, ६¶, ९¶, ६, १, २†, ३[६]¶, ७†, १०¶, ¶७, २, ३[२], ४[२], ¶८, ८[२], ९[२], ९, ७¶, १०, १, ८¶, १०¶, ¶११, ६[२], ७[२], २, १, १०[d], ¶२, १, ३, ५, ११, ३, ५[६]¶, ¶४, ३, ४[४], ¶५, ४, ९[२], ७, १[२], २[२], ३†, ४†, ७†, १२, १५†, १७, ९, ९[२], १०, १[२], ३[२]†, ५[३], ६, १२, ३[२], ४, ५, १३, ७†, २३‡, ३, १, १, ३, ५[४]¶, ९†, ¶२, ४[e], ७, ३, १¶, ¶६, २, ३, ७, ९[२], ¶७, २, ७, ९, ¶८, ३, ५, १०[४], ¶९, १[२], ३[२], ¶१०, ३, ४, ११, ७, १६, ३†, ४[२], ४, १, १, ९, ११[२]¶, ¶३, २[३], ३[४], ४[३], ५, ४, ३, ४¶, ५[२], ¶, ७[२]¶, ९, ५, ५, ६, ४, ६¶, ७, ४, ९¶, ८, ९, ९, ११, १०, ३†, ११, ४†, †१२, ४, ६, †१३, १, ३, ५, ¶१४, १, १४, १५, १८, पाठ १, ८, ११, ४, ३‡[f] ५, ९, ९, ६[४], ६, १, २[२], ७, १२, १३, १७, ८, ४[४], ८, १०[२], १२, १५, ९, १[२], ३, १०, ५, ७[२], ९, ११, ८[३g], १२, ७, ८[२], ११[२], १३, २[h], ३, १२, १५ १४, ७, ८, १०, १५, ११, १२[१] १६, १–४, ७, १२, १५[२], १७, २०, २१, १७, १६[२], १७[२] १८, १[२]†[i], २†, ३[२], ४, १५, १६[२], १८, १९, ५[४], ¶, १०, २०, ४, २१, ६, ७, २२, ९†, १४, २३, १, २, ५[२], ८[२], २४, ६, ७, ८[२], २[१], ५ २९, ७, ३०, ८, ९ ३१, ७, ९[२], ३२, ६[१], ३४, २[२], ३, ६[२], १२, ३५, ७†, १६ २०, ३६, २, ३[२], ५, ३७, २[३], ३, ५, ९[२], १६[g], ३८, २, ५, १२[२], ३९, २[१]¶, १४, ४०, १, ३ ७†, ४१, ११†[g], ४३, १, ४६, १, क १, ८, ११, ३ ४† ७, ११[k], १२, ४, १[२],

a) सप्तम्यर्थानुवादी कश्र । 'अधिसुवसन्ते' इत्येव गतित्वं मन्वाना PW प्रभृ चिन्त्या ।

b) पञ्चम्युपबृहण कत्र । 'अधि…सुग्रामतु' इत्येव गतित्व मन्वानो भा सा चिन्त्यौ ।

c) 'अधि । आमते' इत्यत्र पपा उत्तरहितङ्यभिहत इव प्रादर्शि तत् प्रमादिक द्र । यद्योगीयस्वरस्य तत्राऽवश्य-भावित्वादिनि यावत् । एव तावद् अय गस्वर यत्र एव गुरत्र । गतित्वे गनि 'निहि चोदासवति' (पा ८,१,७१) इति निघातप्रसङ्गादिति दिक् ।

d) अपादानवस्य विशेषेण विभावयिवितव्यात्तदुपबृहण कत्र द्र । यत्तु केचिद् 'अधि-यत्-' इति समस्त प्रति प्रतिपेदिरे (तु DW MW) तदसत् । यथा वे हि पूरप्रस्थ द्र ।

e) उपरिम वा क्रियाया विशेषणम् यद्वोतयदा ऽधिकर-णत्विवक्षस्य विषयाविशयत्व नेत्र कत्र द्र कारयोद्वल्न ।

f) तु ऋ १, ४४, १ यत्र अनु इति श्रूयते । तुल-[illegible] [illegible] पुने पाठे यथा पाऽत्र [illegible] [illegible] अनु इत्यत्र टि द्र. ।

g) [illegible]

नात् कत्र एवेति सुवचम् । यत्तु MW अधिवियातयतीति किया [illegible] तदुक्तमीवराऽनुपपत्तौ मन्द-मिति किमु वक्तव्यमिव । यत्र च कारणाऽन्तरादेकपद-व्यवस्था तत्र तथा द्र तु अधि वि√यत् इत्यत्र पाठ २४, ८, २६, १०, २९, ९, ३९, ३, ४०, ३, ५ टि ।

h) पञ्चम्यर्थानुवादक कत्र द्र । यत्तु SIM 'अधि-निष्कीय' इत्येव गतित्वमाह । तन्न । प्रकरणेऽस्यार्थानुर-भितत्वक्यमात्रस्य विवक्षितत्वात् (तु नियुत्य मै २, ५, ९)।

i) 'अधि…अर्पितम्' इत्येकव्यवहितेन निघ्नन्तेन सभा-समिन्दु SIM चिन्त्य । अधिकरणार्थस्यो कल्येन प्रका-शयितुमिष्टत्वात्तदनुवचनस्य कत्र एव सागतत्वात् (तु तस्यैव स्वयमनुपदम् 'अधि श्रितम्' इत्यत्र तथानुगमा-दिति दिक्) । इह द्वितीये स्थले 'निष्ठसि' इत्येव योगं मन्वान SIM चिन्त्य । (तु ऋ ६, ४५, ३१ टि) ।

j) एतत्स्थ अधिप्रणयति' इत्येव योगयुक्तन् SIM चिन्त्य । पञ्चम्यर्थानुवादित्वस्यैव प्रकरणानुरोधात् (तु मै ३, १, ५) ।

k) अध्यर्थे ऽधिरिह भाविन इति द्र तु पाठ ४, ११; मै १, १, १९, एवम् ऋ १, ११, १८; १४१, ११

६, ९^{२a},¶७, ३, ६^{२}, ७, ¶८,
३,४^{२},६, २५,३, ६†, ८,२७,
६^{२}, २८, १^{३}, २^{२}†, ३^{२}, ४,
२९, ४^{४},†, ६^{२},†३०, ३, ८,
३१, २१¶,¶३५, ३†, ७, ८,
¶३६,२,६, ¶३७, ७, ८, ३८,
१^{२}¶,३९,२¶, ४१,८¶, ४५,
८¶,४७,७,४८,९†,१८^{२}¶,†कौ
१,९,५२,१२०,१५९,२९८§^{b},
४८६,५१८,५२९,५३८,५३९,
५४३,५५४,५७४, २,५०,५२
७३, ७५, १८३, २०६, २३१,
२३७,२७०,३५०,४५३ ४५५,
५३६,५३९,५४८,५५१,५६७,
६०३,६२२,६२४‡ ६३६,६४७
८४०,९६१, १०२४‡ १०५०,
१०८०,१११४,११५१ ११५३
११९४,११९७, ३,१,२, ४,७
†जै १,१,९, ५,८, १३,६,१७,
५, ३१,६§^{b},५०,१०,५३,८,
५४, ५,८, ५५,८,१२,५७,१,
५८,९,२,१,१,३,१०, ३,५,९,
११,७,११,८,१,१७,४,१९,१,
२१, २, २३,२, २९, ७, ३४,
११, १३, ४२, २, ४३, ४, ७
४९, १, ५१, २, १०, ५२, २,
५३, ३, ४, १, ४–६, ७,
८, १०, १, १६, ९, २८, ६,
शौ १, ३, ६, ९, १४, १,
२४, ४, ३२, ४, ३४, १, ३५,
३^{c}, २, १, ५, ३,१, ४, ५, ७,
१, ३, ९, १, ४, १०, ८, ३०,
१, ३३, १, ४, ३, ६, १^{२}, ७,
१, ४,२, ६^{d}, ४, ७, ६, ४, ७,
१, ८, ४, १०, २, ६, १९, ४,
७, ३४, १, ५, ४, ७, ६, ४,
१२, ६, २१, ४, ६, २१, १,
३०, १, ७०, १, २, ३^{२},
७३, ३, ७६, १, ८७, ९१†,
१०१, ३, १०९, २, १११, १^{२},
१२४, ३, १३३, ४, १३६, १,
१३८, ४, ५, ७, ९, १, ५५, १,
६७,१, ८७,३ १२०,३, ८, २,
२७,६, २४^{२},७,२,-,१३, १४,
१६,१९, ९, ४^{२},५ ९, १, १०,
१६, १७, ३, २०,५,४, ६^{२}, ८,
१५,१३,१२ १४,२†, ६, १८,
२१,१५,१,७,१८,२१, १०,२,
५,१४,१७,२६,७, १^{२e},२,१२,
१५^{२}, २९, ३०, ४३, ८, १९,
४१, ९, १२, १०, ५, १९,
२१, ११, १, २४^{f}, २६, ३६,
६, ४, ५, १५, २४, ९, ८, ९,
१४, १८, १०, १, ३०, ३६,
११, १०, १२, १,८, ५२,५६,
२,४१,३,३,२६,३६,४७, १३,
१,१४,२५, ३७^{२},४२,३,२, ६,
१८†,७,५,१४, १, १, २, ९†,
२३,४३, ४८^{g}, ४९, १८,१,१,
२, ३२, ४७, ४, ३, ४, १९,
३,१, ५,१,६,९,१६,२४,२,३,
२६, १,२७,१०,३१,१२, ३४,
६,४५,३,४८,६, ५३,३, ५६,
१–३,५, †२०, ५,५, १७, २
२२,५,२५, ३, ७०,५ ६, ७४,
६,९२,२, ९३, ५, ९५, २–४,
९६,१७, २०, ११०,२, १११,
२, १४१, ४, पै १, ८, ३, ४,
१५, १, २३, ४, २९, ४, ३८,
१, ५५, ३, ६७, १, ६८, ५,
७९, १, ८९, १, २, ६, ३, ९,
१, १०, ३, १७, १, २६, ४,
३२, १, ६५, ३, ३, २, १, ३,
१, ५, ३, ८, १,२,३, ५, १३,
५^{h} १५, २, ३, १७, १, २२,

(यत्राभ्यर्येऽच्छेति श्रूयते)।

[a]) एकतरत्रापादानभूतस्य विशेषेण विवक्षातस्तदुपबृहणा कप्र भवति। तदेव सुपा 'अधिसज्यते' इति चिन्त्यम्।

[b]) यत् सा गतिरित्याह तद् ऋ९,७५,१ टिदि चिन्त्यम्।

[c]) इन्द्रियाऽधिकरणभूतेन्द्रायमाणस्येदमा परामृश्यमानस्याऽधिकरणतावैशिष्ट्येनाऽऽप्यतेज प्रभृतीना धारणस्य शिश्रावयिषितत्वादुक्ताऽधिकरणार्थप्रवचन कप्र. द्र (तु सा)। शेषम् ऋ८, ६८, १९, प्रभृ टि गद्र ।

[d]) यद् उत्तरक्रियायोग इत्याह सा तच चिन्त्यम् ।

[e]) अत्र 'अधितिष्ठति' इत्येत योग वदन् WI चिन्त्यो भवतीत्यत्रानुपदमेव पुन श्रूयमाण कप्र प्रमाण द्र । तत्र हि यद्यय कप्र नाऽभविष्यद् गतिश्चाऽभविष्यत् तर्हि प्रथमस्याऽस्य गते सतोऽस्वरस्य निघातोऽभविष्यत् (पा ८ १, ७०) इति तर्केणा साधु भवति ।

[f]) दर्विकर्तृकमोदनगात्रवेदितृत्व नाम यथागात्र यथातत्तद्गात्रोचितवेदिभाग चौदनचयनीपयिक स्यादिति कृत्वाऽधिक्रियमाणापेक्षयेवाऽधिकरणापेक्षयाऽपि समान तन्महत्त्व भवतीत्यधिकरणार्थप्रवचन कप्र द्र (वैतु WI MW अधि "चिनोतु इति गतित्वमिति)।

[g]) 'अध्य् असजामि' इत्यत्र सस्वरमधिमुत्तरेण सस्वरोपसृष्टक्रियापदेनैकपद्य निनीषु MW चिन्त्य, एकस्मिन् पदे द्वैस्वर्यस्यऽनुपपत्ते (तु पदद्वयपार्थक्यदर्शी WI)।

[h]) तृतीयपाद उत्तरशब्दश्रुतेश्चतुर्थे पादेऽधेरुभयो पार्श्वयोर्यदपेक्षयोत्तरत्वमभिकाम्यते तद्वाचकयो पञ्चम्यन्तयो पदयोरवस्थितिर्मूलत सती समयेन विकृतपाठतया परिणतेत्यनुमातु सुलभम् (तु शौ ३, ५, ५ यत्राधिस्थानिन उतेत्यस्योभयो पार्श्वयो पञ्चम्यन्ते पदे भवत)। एव स्थिते 'मनुष्या ' इति 'सरात ' इति च पदे विकृतपाठसशोधनपूर्वक 'मानुष्या ' इत्येव 'सवत ' इत्येव च कय सुपठे इत्यस्य कृते तु तात्पदगते टि ।

१, २८, ३, ३३, ४, ३८, ५, ७, ४, †१, ५, ७, २, ५, ३, १^a, ५, १०, ७, ३, १६, १, २१, २, २५, २, ३, ३७, ६, ५, ८, ३, १०, १०, १२, ७, १३, ८†, १७, ६, २०, ३, २५, ४, २९, ३–५, ३३, १०, ३६, १, ७, ३७, ४, ४०, ३, ६, ६, ३, ८², ७, ४, ८, ९, १७, ६†, २१, ६, २७, १, १४, ७, ५, ३, १०, ६, ८, ८, ३, ८, १०, २, ४, १३, ११†, ९, ३, ४, ५, ७†, १४, ६, २, ५, ७, २, ८, २, १२, ७, २३, २, १०, १, ४, २, ७, ८, ७, १०, ११, ३, ६, १२, २, ३, ४, ३, ५, ५, १३, ३, १, ६, ७†, १४, २, २, ३, ९, १२ १५, १, ८, ४, ३, ५, ९, १०, १०, ३†, ११, ३†, २१, ४, ९, २२, ७, २३, ५ १६, ५, ८ १२, २, ७, १३, ३, ४, ६, ८, १८, ४², ५, २१, ४, ३२, १०, ३३, ७, ८, ४०, १०, ५१, २, ५२, १, ५९, ५, ९, ६०, २, ५, ७, ८, †६६, २, ५, †६७, ८, ११, †६८, १, ७, †६९, ८, ११, ७०, १, ७५, २, ८०, ४², ८१, ४, ८२, ८, ९, ८३, ४, ८, ८५, १, १०, ८८, १, ३, ९१, ४, ६, ९२, ६, ९७, २–४, ९७, ५, ९८, ५ १०२, ६, १०४, १०, १०७, ५, १०८, ९, १०९, १, १३७, २, १५२, ४, १५४, १^b, ५, १५५, ३

अधि कल्पिन्- अधि√क्लृप् द्र

अधि√कृ, अधिक्रियते मै ३, ७, ७, ४, ५, ५.

अधिकरण- -स्वप्न°

¶अधि कृष्णाजिन^c- -न काठ ३४, ५.

अधि√क्रम्, ¶अधिक्रामति तै ५, ४, ४, ३, ५, ३, ५, ७, १, ९, ३, ७, ६, ४, ¶अधिक्रामति तै ५, ४, ४, ५, ७, २, काठ २१, ७², ९²

*अधि क्रा^d- -क्रा^e पै ११, ७, ४

अधि√चङ्क्रम्

अधि-चङ्क्र(म>)मा^f- -माम् शौ ११, ११, १६

?**अधिक्रय**^g पै ११, ७, ४

अधि√क्रीड्, ¶अध्यक्रीडन् मै १, १०, १६, काठ ३६, १०

अधि√क्लृप्

अधि कल्पिन्^h- -न्नम् मा ३०, १८, का ३४, ३, ५.

अधि√क्षि, †अधिक्षियन्ति ऋ १, १५४, ?, ७, ९६, २, मा ५, २०, का ५, ५, ८, मै १, २, ९, काठ २, १०, क २ ४,

a) पूर्वपादनये तथा तथा विशिष्टत्वेनोपवर्णितस्याऽधिकरणविशेषस्य विशेषेण श्रावयितुमिष्टत्वात्तत्पर कप्र द्र ।

b) मूको च सा (शौ ११, ७, ११) च 'अति' इनीव श्रूयत । यत्तु सा 'दद्रा' इत्येवसम समाह तनस्तदीये पुस्तके स्वराङ्कणे कश्चिद् भेदोऽभवदिति प्रतीयेत । अथवा पृथक्-स्वरयो सतोरपि समास वदत स्तस्य प्रमाद एव स्यात् । अथ मूलत अधि इत्यस्मिन्नभ्युपगम्यमाने कप्र एवाय सप्तम्यर्थानुवादीति सुवचम् । एभ्य च 'तयो.' इति पद 'नभसो' इति विशेष्यसाकाङ्क्ष द्र न तु मन्त्रोक्ताभिद्वयसमेनकमिति (वेनु मा) । तेन च गर्भ इ अधिकरणवाचिना कप्र अनेन भूय प्रोद्बलितर्थेन सता 'धयन्ते' इत्यस्य क्रियापदस्यान्वय द्र (तु शौ १०, ७, ३८, ११, ३, ५१, १२, ३, ३८, प्रमृ.) ।

c) बस पूर्वप्रस्त्र (पावा २, २, २४, पा ६, २, २) । उप यः ।

d) गोवरदाद् √क्रम्+विट् प्र आय य (पा ३, २, ६७, ६ ४, ४१ [मनु दधि क्र्]) ।

e) द्वि यमु प्राह निवर्गोपनारिणोऽपपाठ द्र । यनि —ी प्रा ॰ शरीर इत्येतत्-समानविवरण च द्र. ।

f) गस उप अच् प्रत्ययान्ते थाथादिस्वर (पा ६, २, १४४) ।

g) 'अधिक्रा(>)य् अस्य' इत्याकारके (विसर्गलोपे पुनस्तत्पूर्वोत्तरस्वरसन्धिनिरोधकयकारवति) पा मूलत सन्ध्यनुपद श्रूयमाणस्य या(.) इत्यनत्यस्य यकारान्तरस्य समानध्वनितिरस्कारकेणेव प्रभावेण यकारनिवृत्तौ सत्यां पुनस्तन्निरुद्ध स्वरसन्धि प्राकृतत् पाठकप्रमादतो ह्रस्वभाव चोपागमत् (पाप्र 'भो भगो' [पा ८, ३, १७] इत्यत्र 'लोप शाकल्यस्य' [पा ८, ३, १९] इत्यत्र चाय विषय सङ्केतित द्र) । ननु माध्यमिकयकाराऽनुप्रवेशलोपाऽऽत्मककार्यद्वयगौरव किमित्यनुमत भवति तदपेक्षया विसर्गलोपानुपाती प्राकृतिकः स्वरसन्धिरित्येव लाघव किमित्यादरविषयो न भवतीति चेद् । उच्यते । मूको एतद्विषये गतिलाभादेवैव गुरुत्वमनुमत भवति लघुत्व चोपेक्षित भवतीति । तथाहि । प्रकृत एव म न्त्रार्थे 'त(ा) इत' इत्यस्य स्थाने 'तावित' इति मूको भवति (एतदर्शक सुगा ?) । 'अधिक्रा' इत्यस्य छन्दरूपस्य कृते तु द्रिपू. अधि√क्रम्> अधिक्रा- ।

h) गस उप मिनि प्र । इद्-उत्तरस्य (पा ६, २, ११९) ।

शौ ७, २७, ३; अधिक्षितः[a] ऋ ८, ४०, ३; ४१, ९; अधिक्षितः ऋ ८, २५, ५.

अधि√३क्षि
अधि-क्षित्[b]- -तम् ऋ १०, ९२, १४.

अधि√गम्>गमि, अधिगच्छेम[c] पै १६, ८९, ८.
अधि···गहि ऋ ८, २४, ७; ९, ७२, ९.
अधि···अगन् शौ २, ९, ३.
अधिगम्यते शौ ७, १०६, १.
?अधि···गमयामसि[d] पै ३, १, ८.

अधि-गर्त्य[e]- -र्त्यस्य ऋ ५, ६२, ७.

अधि√गा, अधि···गात ऋ ८, २०, २२; [(५, ५५, ९) १०, ७८, ८]; अधि···गातन ऋ [५, ५५, ९; (१०, ७८, ८)]; अध्यगात् शौ २, ९, ३; पै २, १०, ५; अधि··· अगात् पै २, १०, ५.

अधि-गो-
अधि-गव[f]- -वम् शौ ९, ८, ९.

अधि-चङ्क्रम- अधि√क्रम् द्र.

अधि√चर्, अधि···चराव ऋ ७, ८८, ३.
अधि-चरण- स>स्व°

अधि√जन्, अधिजायते मै ३, ९, २; काठ १३, ४; अधिजायेत काठ १३, ४.
अधिजज्ञे[g] ऋ ८, ५८, ३; पै ८, ९, १; अधिजज्ञिरे पै १३, ५, ११.

अधि-जरायु- -युः पै ११, ५, ४; -युम् पै ११, ५, २; ३; ५; ८; १०.

अधि-ज्य[h]-
¶अधिज्य-धनुस्[i]- -नुः काठ ३४, ५.

अधि√तिष्ठ, अधि√ष्ठा द्र.

अधि√दिव्
अधि-देव- -वाः पै १५, ९, ५.

अधि-देवन[j]- -नम् मै ४, ४, ६; -ने तै ३, ४, ८, २¶; शौ ५, ३१, ६; ६, ७०, १, पै २, ३५, ३; १३, १०, ५[k]; १६, १४९, ३. [°न- मध्य°]

अधि-द्यो[c]- -द्यौः तै ४, ४, ५, २; मै २, ८, १४.

?अधि-दिव- -?अधिवम् द्र.

अधि√दिश्, अधि···दिदिष्ट[l] ऋ १०, ९३, १५.

अधि√द्रु
?अधि-द्रुत[m]- -द्रुतः पै १, ७८, १.

अधि√धन्व्, अधि···धन्व ऋ ९, ९७, [१६[n]; (१९)].

अधि√धा, अधि···धत्ते काठ ११, ८¶
¶अधि····दधाति काठ २२, २; ६; अधि···दधाति क ९, ७५, २; कौ २, ५१; जै ३, ५, १०; अधिधत्यः क १, १५७, ६; अधि···धात्यः ऋ ७, ६८, ६; अधिदधामि पै ५, ४०, ३;

a) यथा नापू. स्थले हि-योगेन, एवमिह यद्-योगेन प्रयोजितो निघाताभावम् तिङः द्र.। यत्तु सा. 'यस्य' इत्यनेन समानाधिकरणमिदमिति कृत्वा प१ रू. इदमित्यभिदधे, तन्नितरां प्रमादिकमित्युपेक्ष्यं द्र.। तथात्वे हि कृदुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वेन धातुस्वरेण भाव्यम्। नन्वेकाजन्तस्य समासस्यापि सुपचैकाच्त्वमाश्रित्य 'सावेकाचः' (पा ६, १, १६८) इति रूम उदात्तत्वं स्यादिति कथं भाष्ये प्रमादः शङ्क्यत इति चेद्। न। 'अन्तोदात्तादुत्तरपदाद्' (त. नाउ.) इत्यत्राऽनित्यसमासविषयकविकल्पशासनस्य नित्यसमासे सर्वथा तद्विषयत्वाभावस्य सूचकतया व्याख्यातत्वात्, तदनुगमनमात्रनिगमोपगमाच्च (तु. अग्नि-हुत्- टि.)। अत्र मन्त्रे पदान्तरमाप्येऽपि प्रमादो भवतीत्यपरा चैतत्-समर्थिनी दिक् (यनु. √पृ> पप्रतुः रू. मस्य. टि.)। इह CRI. ऋपि प्र३ रू. मुवागः समानं चोय इति वचोऽन्तरं नात्यिद्येत।

b) सपुत्तर-क्वियन्त-कृद्-स्वरः (पा ६, २, १३९)।

c) 'अथ गच्छेम' इति शौ (११, १, ८) पाभे.।

d) अभि···श्नतामसि (ऋ १०, १७३, ६) इति अव···नयामसि (शौ ७, ९४, १) इति च पाभे. द्र.।

अथ मूको. (अधि त्वा···>) अद त्वा··· इतीव तकारे परतो धकारस्य दकारापत्तावसंभाव्यमानायां सत्यामेवमुत्प्रेक्ष्येत यथा 'अद्य त्वाऽऽगमयामसि' इत्याकारिकी मौलिकी श्रुतिर्बभूवेति।

e) प्रास. पूपप्रस्व. (पा ६, २, २)। उप. यत्.।

f) प्रास. समासान्तष् टच् प्र. चित्स्वरश्च (पा ५, ४, ९२; ६, १, १६३)।

g) यद्योगे निघातानुपपत्तेः सुपा. निघातश्चिन्त्यः।

h) 'प्रादिभ्यः' (पावा २, २, २४) इति बस.।

i) बस. पाक्षिकः समासान्ताऽभावः (पा ५, ४, १३३)।

j) गस. उप. अधिकरणे ल्युट्। कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

k) 'ऽभादिदेवनम्' इति वा 'ऽभदिदेवनम्' इति योभयथापि संस्करणान्तरसापेक्षः अन्यो मुपा.।

l) अधि कप्र. मन्वानः GW. उपेक्ष्यः।

m) मुपा. सन्दिग्धत्वाद् दुःशकेऽर्थनिर्णयेऽन्वये प्राप्ति. इदं स्वरूपतो विमृश्यं द्र.।

n) तु. नाउ. स्थ. यत्र परिणा समानोऽन्वयः श्रूयते। GW. MW. चोभयत्राऽन्यथा परयन्तौ चिन्त्यौ।

अधिधेहि ऋ ६, ३५, ४; ६५, ६; अधि…धेहि[a] ऋ ३, १९, ५; ४, १७, २०; ७, २५, ३; काठ ८, १४; क ८, २; अधि…दधात ऋ ५, ३, ७; अध्युधत्तम् ऋ १, ११७, ८. अधि… धिषे ऋ १०, २१, ३. अधि…दधे ऋ [२, ८, ५; (१०, २१, ३; १२७, १)]; अधि…दधिरे ऋ १, ८५, २७; अधि…धिरे ऋ ८,२८,५; अधि…अधित ऋ ९, ७१, ९; १०, [(२, ८,५; १०,२१,३); १२७, १], †काठ १३,१६; †अधिधाः ऋ १,५४,११; मै ४,१४,१८; काठ ३८, ७, अधि…धाः ऋ ७, २४, ५.

†अधिधायि ऋ ४, ३६,७,१०, ९६, ४; शौ २०, ३०, ४.

ᵠअधि-दुधा(न→)ना[c]— -ने ऋ १०, ११०, ६; काठ १६, २०.

अधि-धीयमा(न>)ना[d]— -ना शौ १२, ८, ३.

अधि-हि(त>)ता[e]— -ता शौ ११, ३, १४.

अधि√धू, अध्यधूनुत पै ११, ७, १२.

अधि√धृ>धारि, अधिधारय पै २, ७३, १.

अधि√ध्वन्

अधि-ध्वन्- -ध्वनः[f] शौ २०, १२७, १४[f].

अधि-नि√धा, ¶अधिनिदधाति काठ २५, ८; अधिनिदधमसि शौ ६, १३८, ३; अधिनिधेहि शौ २, २९, २; पै १५, ५, २.

अधि…निदधुः ऋ १, ७२,१०; ७३, ४.

¶अधिनि-धाय[g] तै ६, ५, ९,३; ७, ५, १०, १.

अधि-निर्√(नि→)णिज्

अधिनिर्-णिज्[h]— -र्णिजः ऋ ८, ४१, १०.

अधि-निर्√१मा, ¶अधिनिरमिमीत मै ४, १, ९[i].

अधिनिर्-मित— -तः पै ९, २३, ८; १२.

अधि√नी, ¶अधिनयति काठ १०, १०; अधिनीयते पै १६, ५४, ८.

अधि-नीयमान[d]— -नः ऋ १०, ८९, ६.

अधि√नृत्, अधिनृत्यतु शौ १०,१, २; पै १६, १३६, २; अधिनृत्य शौ ५, २०, १०; पै ९, २४, १०.

अधि-न्यस्(नि√२अस्) ¶अधिन्यस्यति काठ २०, २; क ३१, ४, ¶अधिन्यस्येत् काठ २९, ८.

अधि-पति[i]— -तयः मा १४, २९–३१; १५, १०–१४, १६, ५९; का १५, ९,२; ४[३]; १६,३, १;४;७,१०;१३; १७, ८,१३, तै ३, ४, ५, १; ४, ४, २, १[२], २[२]; ११, ३; ५, ११, १; ¶५, ५, ५, १; १०, ४; मै २, ८,६[१], ९[५]; ९,९; काठ १६, १३; १७, ५[३]; ८[५]; १६; २२, ५[५]; ३३, ६[२]; क २६, ४[३]; ७[५]; २७, ६; शौ ५, २४, ६; पै १२, ७, ८; -तये मा ९, २०; १८, २८, २२, ३०; ३२; का १०, ४, १; १९, ९, १; २४, १७, १; १९, १, तै ७, ४, १६, १; मै १,११, ३; ३, १२, ११; काठ १४, १, ३५, १०; ४४, ५; क ४८, ८, शौ ६, १०, १–३; १२, ३,

---

[a]) गतित्वकर्मप्रवचनीयत्वान्यतरत्वस्य समत्वेन सम्भवन् संनिहिततरान्वयस्य वरीयस्त्वमिति गतित्वं निर्दिष्टं सदपि पुनर्विमर्शमपेक्षं द. ।

[b]) पदपूरणत्ववादी वें. चिन्त्यः । श्रीधारणविषयकस्य उपरिभावस्याऽन्वयोपपत्तेर्गतित्वं सार्थकं द. ।

[c]) गपुत्तर-शानजन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६,२,१३६)।

[d]) उप. कर्मणि शानचो निपाते यक्-स्वरः प्रकृत्या (पा ६, १, १८६; २, १३९) ।

[e]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९) ।

[f]) मुता. कौन्तापसामान्यनिर्देशवती श्रुतिर् द. । व्हिट्. मालत्याऽर्थतश्च तु यथार्थो गमनी ११.R. 'वनादधिध्वनो गिरः' इत्यस्य स्थाने 'वनो दधिध्व नो गिरः' इत्याकृत्युपन्यस्तार्थितं पाठम् उहः । वस्तुतस्तु प्रथमे मन्त्रार्धे (=परस्ताद्) स्तुत्यर्थं इत्येवोऽधुना परोपरमेव स्मृते 'वनाद् अधि-ध्वनो 'गिरः' इति । एवं च संभाव्यमाने स्वरत एव शोधो लब्धावसरः स्यान्न पदत इति विशेषः द. । अत्र प्रथमं पदं √वन्>लेटि रू. (=वनाति) द. । द्वितीयं च प्रकृतं पदं क्विबन्तोत्तरपदस्य गस. प्राति. शमि रू. द. (गिरः इत्यस्य वि. इत्यर्थः) ।

[g]) गस. उप. ल्यप् । कृद्-उत्तरपदप्रस्व. (पा ६, १, १९१; २, १३९) ।

[h]) प्रास. अव्यय-पूर्वप्रस्व.(पा ६,२,२)। उप.यद.। यत्तु सा. 'अधि' इत्यस्योत्तरक्रियया योगम् आह तच्चिन्त्यम् । तथा सायं उप. पृथक् गता 'निर्णिजः' इत्येवं स्मरणं हि भाव्यम् (वैतु. पपा.) । यथागाम् 'अधिपक्षे' इति क्रियां प्रगाय्य पुनरपि 'पक्षे' इत्यनुपदमेव व्यवहरति, तदपि निरान्तं चिन्त्यं द. ।

[i]) प्राग. पूर्वप्रस्व. (पा ६, १, २) । उप. यद. ।

५५-६०; -तिः मा १३, २४; १४, ९; १४; २८[४]; २९[४]; ३०[२]; ३१[२]; १५, १०-१४; ५८; १८, १९; २०, ३२; का १४, २, १०; १५, ३, १; ४, ३; ९, १[४]; २[२]; ३; ४[४]; १६, ३, ३; ६; ९; १२; १५; ७, १; १९, ७, १; २२, ३, १; तै १, २, १, २; ६, ६, ४; ७, ९, १; ३, १, ५, १¶; २, ७, २; ४, ५, १[२]; ७, २; ५, २, ४; ४, ३, ५, १; १०, १[७]; २[७]; ३[२]; ४, १, २; २, ३; ६, १[२]; ९, १; १२, १; ७, ७, १; ११, २; ¶५, ३, १, ५; ६, २; ४, २, ३; ५, १०, १[३]; २[७]; ७, ४, ४६; ६, २, ३, २[२]¶; ७, ४, १६, १[२]; मै १, २, ३; २, ७, १६[३]; ८, २; ६[१३]; ९[७]; १४[३]; ११, ५; १३, २१[१२]; ३, ४, १; ६, ९¶; ८, ८¶; ४, ९, ११; १२, २; काठ ७, २; ९[२]; ८, १७; ११, ५[२]; १७, २; ५[१२]; ७; ८[७], १०[२]; १८, ११; १२; २०, १; १०; २६, २; २८, १; ३४, १४; ३७, ९; १७; ३९, १; ४४, ५[२]; क ५, २; ८¶, २६, १, ४[१२]; ६; ७[७]; ९[३]; २८, ११; २९, १; ¶३१, ३; १२; ४०, ५¶; शौ ३, २७, १-६; ४, ८, १; ३५, ६; ५, २४, १; २; ४; ७-१४; ३०, १५; ७, ५, २; १२, ५, ४; १३, २, २५; ४१; पै १, ५३, ४; ९७, १; २, ६६, २; ३, २४, १-६; ४, २, १; २२, ४; ५, १४, ४; ९, १४, ५; १२, ७, १-३; ४[२]-७[२]; ८; ९[२]; १०; ११[२]-१४[२]; १३, ५, २४; १५, १, ३; १६, १४०, ४; -तिना मा १५, ९; का १६, २, ७, मै २, ८, ८; -तिभ्यः शौ ३, २७, १-६; पै ३, २४, १-६; -तिम् तै ७, ४, १६, १; मै ३, ६, ९¶; काठ ११, ५; २०, १[२]; ४४, ५; क ३१, ३[२]¶; पै ६, ९, ६; १२, ७, १, २; ४-७, ९; ११-१४; -ती शौ ५, २४, ५; पै १२, ७, १०[२]; -तीन् तै १, ६, ६, ४; ३, २, ७, २; पै १२, ७, ८. [°ति- राजन्°]

अधि-पत्नी[a]— -त्नी मा १४, १३; २९; ३०; १५, १४, का १५, ४, ३; ९, २; ३; १६, ३, १३; तै ४, ३, ४, २; ६, २; १०, १; २; ४, २, २; ५, ५, १०, २¶; मै २, ८, ३; ६; ९; १३, २१, काठ १७, ३; ५[२]; ८; २०, ११[२]; क २५, १०; २६, २; ४[२]; ५; ३१, १०३[२]; शौ ६, २४, ३; पै १२, ७, ३; -त्नीः तै ५, ४, २, ३¶; -त्नीम् मा १४, ५; का १५, १, ५, मै २, ८, १; काठ १७, १; पै १२, ७, ३.

आधिपत्य[b]— -त्यम् ऋ १०, १३४, ५[c]; खि १, ४, ९; ३, १६, ७, मा १४, २४[४]; २५[४]; २६[२]; १८, ४; का १५, ८, १[२]-४[२]; ५; १९, २, ४; तै ४, ३, ९, १[७]; २[७], १०, ३[२], ७, २, १; ¶५, १, ८, २; २, ३, १; मै २, ५, ११[२]¶; ८, ५[१०]; ११, २; ३, २, ३¶; १०; काठ १७, ४[१०]; १८, ७; २०, १२[२]; २१, १[१०]; ३; २९, ७[२]; ३३, ६; क २६, ३[१०]; २८, ७; ३१, १४; १८¶; ४५, ८¶; शौ १८, ४, ५४; १९, ५६, ३; पै ३, ८, ३; -त्याय मा १८, ८; का १९, ९, २; तै १, ८, १०, २; १२, २; काठ १५, ५; १८, १२; २७, १; ४०, ९; क २९, १; ४२, १¶; -त्ये मा ३७, १२[७]; का ३७, २, २[७], तै ३, ३, ५, १[७], मै ३, १६, ४, ४, ९, ३[७]; काठ २२, १४, पै १५, १, ८[d]; -त्यैः तै ४, ४; १२, ३; ५; मै ३, १६, ४[२]; काठ २२, १४[२]; पै १५, २, १.

अधिपतिक- सु>स्व°

¶अधिपति-व(त्→)ती[e]— -तीः काठ २१, ३; क ३१, १८.

अधि√पा, अधिपाहि पै ५, १७, ७,

अधि-प[f]— -पः पै ५, ७, ८; १०, २, १०; -पेभ्यः पै १६, १००, १३.

a) स्त्रियां ङीपि नकारान्ततापत्तिः (पा ४, १, ३४)।

b) 'पत्यन्त-' (पा ५, १, १२८) इत्युक्तदिशा यकि प्राप्ते कर्मणि भावे वा ष्यञ् प्र. (पा ५, १, १२४)। नित्स्वरः (पा ६, १, १९७)।

c) पपा. आद्यवृद्धिर्न प्रादर्शीति यन्-प्रत्ययान्तमपरमेवैतत् प्राति. स्यादित्येवं मा विप्रतिपादि। समाननिष्पत्तिकस्य लक्ष्यान्तरमात्रस्य बाहुल्ये च संहितान्तरे चाऽनुपलम्भाद् एवमस्यापि लक्ष्यभूतस्यान्यत्र सर्वत्र श्रुतिमात्रे वृद्धोपक्रमत्वेन श्रुतिगोचरत्वात्, प्रकृते च सवर्णदीर्घसन्धिस्थले वृद्धाऽवृद्धान्यतरोपक्रमतयाऽस्य समानं पठितुं शक्यत्वात्, पपा. यद् ह्रस्वोपक्रमतया प्रादर्शि तस्य तत्पोषकविनिगमनान्तराभावे सति पुष्टयभावतयोपेक्ष्यत्वं द्र. (यनु. क्षैत्रपत्य-, गार्हपत्य-)।

d) नाउ. रू. शाखान्तरीयः पाभे. द्र.।

e) 'छन्दसीरः' (पा ८, २, १५) इति मतुपो मकारस्य वकारादेशः। स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, ६)।

f) गम. उप. कः प्र. (पा ३, १, १३६) द्र.।

अधि-पा[a]- -पा काठ २२,१५, -पा ऋ ७, ८८, २, १०, ८४, ५, मा १२, ५८, का १३, ४, १४, तै ४, ०, ५, १, मै १, ५, ४, ११, २, ७, ११, ४, १४, १२, काठ १६, ११, क २५, ०, शौ ४, १५,१०,३१,५†, ६,११९, १, ७, ५५, ०, १०, १, २२, १२, ३, ९, १९, ३१, २, ६; ११, ५६, ६, पै ३, ८, ६, २७, ६, ४, १२, ५†, १०, ५, २, ६, ११, १५, २०, ५, १६, ३७, १, ५०, ६, १५०, ६, -[a]पाम् तै ५, ६, ६, २, ६, १,४, ६, ७, ६, मै २, २, ४, काठ १०, ११, पै ४, १८, ६$

अधि प्र √-च् छिद्, अधिप्रच्छिन्धि पै १६, १४६, ११

अधि-√ब्रू, अधिब्रवत् ऋ १, ८४, १७, १०, १७३, ३, शौ १, १६, १, ६, ५, ३, ८७, ३†, १४१, १, †अधिब्रुवत्[b] काठ ३५, ७, क ४८, ९, अधिब्रुवन् मा १७,५०, मै २, १०,४, काठ १८,३, ३७,९, क २८,३, शौ ४,८,२, पै ४,३,२, अधिब्रवन् का १८, ५,३, तै ४,६, ३, १, अधि'''ब्रुवाथ मै ३, १६, ५, †अधिब्रवीतु ऋ ६, ७५, १२, मा २९, ४९, तै ४, ६, ६, ४, मै ३, १६,३, काठ ४६,१, शौ १२, १,५९$, $पै १, ७८, २, ६,९, ३; अधि'''ब्रवीतु मै ४, १४, १, †अधिब्रुवन्तु ऋ १०, १५,५, ६३,१, मा १९,५७, ५८$, का २१, ४, ६, ९$, तै २, ६, १२, ३, काठ २१, १४', शौ १८, ३,४५, अधि ब्रुवन्तु तै ४, ७, १५, ४, ५, मै ३, १६,५[२], काठ २२,१५[२], शौ ४, २७, १, पै ४, ३५, १, अधिब्रूहि शौ ८, २, ७, ८, पै १, ९५, २, १६, ३, ७, ९, ४६, १-१०, ४७, १-१०, ४८, १-५, अधि ब्रूहि ऋ [१, ३५, ११, ११४, १०] मा १५, १, २, ३४, २७†, का १६, १, १, ०, ३३, १, २१†, तै ४, ३, १२, १, ५, १०, ३†, ७, ५, २४, १†, मै २, ८, ७[२], काठ १०, १२, १७, ६[२], ४०, ३, ४१, १, क २६,५[२], शौ २, २७, ७, ११, २, २०, पै २, १६, ५, १६, १०५, १०, अधिब्रूतम् पै १५, २१, २, अधि ब्रूतम् शौ ४, २८, ७, पै ४, ३७, ७, अधिब्रूत शौ ३, २६, १-६, पै ३,११,१-६, अधिब्रूयात् तै २, ५, ११, ९[¶], अधि ब्रूयातम् तै ४, ७, १५, ६

अधि√भुज

अधि-भोजन[c]- -ना ऋ ६, ४७, २३

[¶]अधि√भू, अधिभवति मै १, १०, ११, २, ३, ३, ४, २, काठ १२, ६, ७[२], १२, ३६, ६, १४ अधिभूयासम् काठ १२, २

अधि√१भूष्

ϕअधिभूषत्[d]- -यन् ऋ १, १४०, ६

अधि√मन्थ्

अधि मन्थन[e]- -नम् ऋ ३,२९,१

अधि√यत्→याति, अधियेतिर ऋ [१, ६४,४, (५, ५४, ११)]

ϕअधि-यातुयमान[f]- -न ऋ ६, ६, ४

अधि√यम्>यच्छ्, †अधि.. यच्छत ऋ १, ८५, १२, तै १, ५, ११, ५, मै ४, १०, ४, काठ ८, १७

अधि√या, †अधि याति ऋ ९, १०७, ८, कौ १, ५१५ २, ३४७, जै १, ५३, ५, ३, २९, ४

अधि रज्जु[g]- -ज्जु शौ ६, ११८,२, पै १६, ५०, ४, -ज्जू काठ ३०, ९[¶]

अधि-रथ[h]- -थम् ऋ १०, ९८, ४, १०२, २, -था ऋ १०, ९८, १०, -थानि ऋ १०, ९८, ९

अधि-राज्[i]- -जः तै १, ३, ७, २,

---

[a]) गम त्रिजन्त-स्त्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[b]) नापू = पाभे द्र.।

[c]) प्राग अव्यय-पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। उप √भुज् +कर्मणि ल्युट् (पा ३, ३,११३)। अर्थतो वस्त्र इत्य-स्य वि भवति। तत एव किल या उप धनपर्याय-तेन मार्दकिला माध्यमिकस्य कस्यचिद् धातुजस्य लोप-मस्तवकृति (तु पावा २, २, २४) बग अयमिति दिव-र्शरपाऽत्र्यं भूय प्रयग इव भवति।

[d]) भ' भवार उपमन। सस्व रर्थरिदि द्र। गा प्रम तु अधि'' नुनतते (<√नम्) इति योगमाहु। तन्न। स्वारस्यविघातादिति दिक् (तु वैरा)।

[e]) गम उप करणे ल्युट् उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)।

[f]) गस दानयो निघाते धातु-स्वर. प्रकृत्या (पा ६, १, १८६, २, १३९)।

[g]) बग पूर्व धातुजस्योत्तराऽशस्य लोपे पूपप्रस्व (पावा २, २, २४, पा ६, २, १)। उप यद्र।

[h]) प्राग अव्यय-पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। उप यद्र।

[i]) प्राग अव्यय-पूपस्व समाम"ते टचि निस्वरेण

२, ३, ६, २¶; ४, १४, २; मै १, २, ७; २, २, ११¶; ४, ३, २¶; १२, २; ३[२]; काठ ३, ४; ८, १७; १२, ७¶; २४, २¶; क २, ११; ३७, ३¶; शौ ६, ९८, १; २; ९, १५, २४; १९, ४६, ४; पै १३, ९, १; १५, २२, ३; –जम् ऋ १०, १२८, ९; मा ३४, ४६; का ३३, २, ९; तै २, ३, ६, १¶; ४, ७, १४, ४; काठ ४०, १०; शौ ५, ३, १०; पै ५, ४, १४; १४, ३, २५§; –जाः तै ७, ३, ४, २¶; –जाय तै २, ३, ६, २¶; ५, ६, १७, १; ¶मै २, २, ८; ११; काठ १०, १०¶; ४९, ७; –¶जौ तै ७, ३, ४, २. [°ज- अजिर°]

¶आधिराज्य[a]– -ज्यम् मै २, २, ८; ११.

अधि-रु(क्म→)क्मा[b]– -क्मा ऋ ८, ४६, ३३.

अधि√रुह् >रोहि, अधिरोहति शौ १३, ३, २६; पै १३, ३, १; अधिरोहन्ति शौ २, २२६[‡c]; अधिरोहतु शौ १०, ६, २१; ३२; अधिरोह ऋ १, ५६, २; शौ ३, १२, ६; ११; १, ७; पै १६, ८९, ७.

अधि⋯रुहेयम् [‡d] मै १, २, २; काठ २, ३; -[‡]अधि⋯रुहेम ऋ ८, ४२, ३; तै १, २, २, २; क्र १, १५.

अध्यरुक्षत् शौ ११, १, १२; १६; पै १६, ९०, ३; ६; १५०, १०; ?अधि⋯अरुहत्[e] शौ १९, ४९, २.

अधिरोहय[f] तै ४, २, ५, ३; शौ १, ९, २; ४; ६, ६३, ३; ८४, ४; ११, १, ४; ३०; १४, २, ३७; १८, ३, ४; पै १४, ३, ४; १६, ८९, ४; ९१, १०.

†अधि-रुहा[ण][g]– -णाः मा १८, ५१; का २०, ३, १.

अधि-रूढ[g]–

अधिरूढा-कुर्ण[h]– -र्णः मै २, ६, १३; ३, १३, ५.

अधी-(रोह>)लोध[i]–

अधीलोध कुर्ण[j]– -र्णाः तै ५, ६, १६, १; काठ ४९, ६.

अधीलोधकर्णी[k]– -र्णी काठ २५, १; क ३७, २.

?अधियन्ता[l] पै ५, ६, ४.

अधि√वच्, अध्यवोचत् मा १६, ५; का १७, १, ५; तै ४, ५, १, २; मै २, ९, २; काठ १७, ११; क २७, १; अधिवोच ऋ १, १३२, १; अधिवोचः पै १, ७६, २; अधि⋯वोचः मा ६, २३; का ६, ८, ४; तै १, ४, १, २; मै १, ३, ३; काठ ३, १०; क २, १७; अधिवोचतम् ऋ ७, ८३, २; काठ २२, १५; अधिवोचत ऋ २, २७, ६; ८, [२०, २६; ६७, ६]; ३०, ३; ४८, १४; १०, १२८, ४; तै ४, ७, १४, २†; शौ ६, ७, २†.

अध्युच्यते शौ ११, १०, २४[m].

अधि-वक्तृ[n]– -क्ता ऋ [१, १००, १९; १०२, ११]; ८, ९६, २०; मा १६, ५; का १७, १, ५;

बाधितः (यक. पा ६, २, २; ५, ४, ९१, ६, १, १६३)।

[a]) ब्राह्मणादित्वाद् भावे वा कर्मणि वा ष्यञ् प्र. ञित्स्वरश्च (पा ५, १, १२४; ६, १, १९७)।

[b]) बस. पूपप्रस्व. (पावा २, २, २४; पा ६, २, १) उप. यद्र.।

[c]) 'अधितिष्ठन्ति' इति क्र (९, ८३, २) पाभे.।

[d]) नाउ. द्र. पाभे.।

[e]) मूको. प्रतिपदं पाभे. भवन्ति। एवमपि स्पष्टोऽर्थो दुर्लभ इति कृत्वा सा. WR. च किंचित् स्वोपज्ञमिवापि संशोध्य पठन्ति। तदेतत् सर्वमाकरेऽनुसंधेयम्। प्रकृते सा. 'अति' इति पिपठिषति। तच् चिन्त्यम्। रात्र्या अन्धकारस्य विश्वाधिरोहणस्य सुवचतरत्वात्। न हि विश्वातिरिक्तं नाम किमप्यन्यद् वस्तु भवति यद् रात्रिर् विश्वं क्रान्तवती सती खलु रोढुं शक्नुयादिति दिक् (तु. सस्थ. टि. अति√रुह्>अरुहत्)। एवम् 'अति⋯अरुहत्' इति यत् सा. पठति, तदपि प्रकृतस्वारस्यप्रतिकूलतयोपेक्ष्यम्।

[f]) 'अधि' इत्युपरि मा १२, ६३ टि. द्र.।

[g]) तस. प्रवृद्धादित्वाद् अन्तोदात्तः (पा ६, २, १४७)।

[h]) बस. 'कर्णः' (पा ६, २, ११२) इत्युत्तरपदाद्युदात्तः। पूप. लक्षणवाचकस्य दीर्घः (पा ६, ३, ११५)। (=अधीलोध-कुर्ण-, =अध्यालोह-कुर्ण-, इति यद्र.)।

[i]) गस. उप. घञन्ते 'उपसर्गस्य' (पा ६, ३, १२२) इति दीर्घः। र>ल इति ह>ध इति च प्रादेशिक-प्राकृतिकविकारतया द्र.।

[j]) एपूदि. समास-स्वरौ सिद्धौ द्र.। लक्षणस्य सतोऽपि पूप. दीर्घाऽभावात् तद् विष्टादिप्व् उसं. (पा ६, ३, ११५)। यतु. अध्यालोह-कुर्ण- इति।

[k]) 'नासिकोदर-' (पा ४, १, ५५) इति स्त्रियां विकल्पितो ङीप् द्र.।

[l]) पुनः संस्करणीयः सुपा. प्रयत्नविशेषसापेक्षः द्र.।

[m]) अत्र पूप. पृथक्पदतया निर्दिशति W I.। एवमपि किवि. इव तद्धवेदिन्यविशेषः द्र.।

[n]) गत्युत्तर-तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९;)।

तै ४, ५, १, २, मै २, ९, २, ४, १२, ४†, काठ १२, १४†, १७, ११, क २७, १, पै ९, ३, १[२], १६, ५, ७, –त्कारम् ऋ २, २३, ८

अधि वाक्[a]– -क पै १२, ४, ९[b], –काय ऋ ८, १६, ५, शौ ६, १३, २

अधि√वद्, ¶अध्यवदन् मै ३,२,२

¶अधि-वाद्[a]– -दम् मै ३, २,२[२], काठ १९, १२[२], क ३१, २[२]

अधि√वप्, अधि···वपते ऋ १, ९२, ४, ¶अधि · वपते तै १, ६, ९, ३, अधिवपामि तै १, १, ६, १

?अधिवम्[c] पै १४, ३, २५

अधि√२वस्, अधिवस्ते ऋ १०, ७५, ८

अधि-व(स्त्र→)स्त्रा[d]– -स्त्रा ऋ ८, २६, १३

अधी वास[e]– -¶स मै २, ५, १, काठ १३, १, –†सम् ऋ १ १४०, ९, १६२, १६ १०, ५, ४, मा २५, ३९, का २७, १४, १, तै ४, ६, ९, २, मै ३, १६, १, काठ १३, १, ४६, ५

अधि वि√१कृत्

†अधिवि कृर्तन[f]– -नम् ऋ १०, ८५, ३५, शौ १४, १, २८

अधि वि√यत्,याति, ¶अधिवियातयति[g] काठ २४, ८, २६,१०, २९, ९[२], क ३८, १

¶अधिवि-यत्त– -त्त काठ २९, ३, ४०, ३, ५

अधि वि√राज्[h], अधि विराजत ऋ १, १८८, ६.

अधि√वृत्→वर्ति, अधि ··ववृत्यु[i] ऋ १०, २७, ६

¶अधिवर्तयति काठ ३१, ६, क ४७, ६

ф अधि वर्तमान[j]– -नम् ऋ ४, २८, २

*अधि-शाखा[k]-

¶अधि शाख्य[l]– -ख्य मै ३,९,२

अधि√शी, अधिशेमहे शौ १२, १, ३४

अधि√श्रि, ¶अधिश्रयति तै १,६,९, ४, मै ४, १, १२, ¶अधिश्रयति तै १, ६, ९, ३, २ २, ५, ६ ११, १, ३, ६, २, ७,३, मै ४, १, १२[२], काठ १२, ५, ३१, ९[२], क ४७,९[२], अधि श्रयन्ते शौ ११, ७, ११, अधि·· श्रयामि शौ ९, ५, ५, पै १४, ३, ९, अधिश्रय तै ४, २, १, ४†[m],५,२,१,४†[m], मै ४,९,२, काठ १६, ८, १९, ११, क ३१, १

अधिशिश्राय शौ १०, २, ७, १३, पै १६, ५९, ८

¶अधि श्रित[n]– -तम् मै १, ८, ३, १०,४,१,९, काठ ६,३ ३१,७, क ४, २, ४७, ७, –ते मं १, ५, ७, ८, ४, शौ १५, १२, १

¶अधि श्रित्य[o] मै ४, १, १२, काठ ६, ३[२], ४[२], ६, ८, २३, ६ क ४, २[४], ३[२], ५, ७

¶अधि श्रीयमाण– -णम् काठ ६, ३

---

[a]) गग उप पज ते इति थाथादिस्वर (पा६,२,१४४)।

[b]) शौ १९, ३२, ९ अवसाने 'यरणो दिवा क' इति पाण्डु सुपा '=धक्गोऽधिवाक्' इत्येव पै श्रुत्या समेन्य शोधनीय (तु WR)।

[c]) 'पनिमस्था अधिदिवम् अहिनवम्' इत्येव मूनत सत पा लुमभाप्यमिकपवमादरो विकार प्रमादजनित इति गमाप्यते। तदनुगधानोचित शोध द्र। एव सत्द् अधि दिव- इति सतम्यर्थे श्यग गनि गमा-ग॰तत् टष् तनोऽस्माववध द्र (यक पा २, १,६, ५,४, १०७, २, ४,८३)।

[d]) बग पूपत्रम्व (पावा २, ?,२४, पा ६, २, १)। न्न यः।

[e]) गग्य शिति द्र। पूर दीर्घ (पा ६ ३, १२२)।

[f]) गग न्युट्-न्मृत्-प्रन (पा ६,१,१९३ २,१३९)।

[g]) पथे गमान गगवानपि गमस्पानुवादन्मासेन देन गगपि स्र किन गतगः माउ नमगमाऽनुगोपाद् द्र (वै३ अधि इमग वनृ ११,८,३७,१६ इग्रप्नयेनि)।

[h]) निपातानामुभयी गति। प्रायिसी च गतिरूपा क्वचि त्की च कर्मप्रवचनीयरूपा। प्रकृतेऽनपेक्षितत्वादुत्तरस्या पूर्वया क्रियार्थवैशिष्ट्य द्र। स्याद्वा अधि इति पृथक् पदम् अ य निवि च। तथापि तात्पर्यत सामान्योरन्यतरेति यावत्।

[i]) एव किल GW MW प्रभृ। यत्तु सा उपर्यर्थ अस्य अधिमाह, सभवदपि तद्धेयम्। उपर्यर्थस्य भिम त्याऽपि वस्तु समत्वात्। साधिकारवर्तनक्रियायां पवि कर्तृत्वात्मा मन्त्रस्वारस्यात्, तदर्थस्य च शुद्धया क्रियया वस्तुमसमत्वात् गाधीयोऽधेर्गतित्वमिति दिक्।

[j]) गग शानजन्त-ग्र्द् उपप्रस्य (पा ६, २,११९)।

[k]) प्राग अव्यय पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। उप द्र.।

[l]) मत्वर्थे यत् प्र उस (पा ५, १,१२०)। तस्य च नित्यासिपाते स्वरेऽविशेष द्र।

[m]) 'अधिश्रयत्' इति ऋ (१०, १७३, १) पाभे।

[n]) यमपि गडा तरगती-स्वरः (पा ६,२,४९) उप द्र॰।

[o]) ल्यबन्त-ग्र्द्-उपप्रस्य (पा ६, २, ११९)।

अधि√प(←स)द्[a]
¶अधि-पद्य[b] मै २, २, २[२].
¶अधि-पादम्[c] काठ ११, ४.

अधि√पु(<पु)
अधि-पुदण[d]– -¶णम् तै १, १, ५, २; मै ३, ८, ८; ४, ५, ९; ८, ५; काठ १, ५; २५, ९[२]; ३१, ४[२]; क १, ५; ४०, २[२]; ४७, ४[२]; -णे मा १८, २१; का १९, ७, ३; तै ४, ७, ८, १; ¶६, २, ११, ३; ४[२]; मै २, ११, ५; ¶३, ८, ८[२]; ¶४, ५, ४; ९; ८, ५; काठ १८, ११; २५, ९[४]; २९, ३; क २८, ११; ४०, २[४]¶; ४५, ४¶; शौ ५, २०, १०.
अधि-पवण्य[e]– -ण्या ऋ १, २८, २.

अधि√ष्क(←स्क)न्द्[f], अधिष्कन्द शौ ५, २५, ८; पै १३, २, १५[g]; अध्यस्कन्दत् मै २, ५, ६¶; शौ १०, १०, १६; पै १६, १०८, ७.
अधिष्कुन् ऋ १०, ६१, ७.
¶अधि-ष्क(श→)म्रा[h]– -म्रा तै २, २, ८, २. [°म्र- अन्°]

अधि√ष्ठा(←स्था)[i]
अधि√तिष्ठ, अधितिष्ठति ऋ १, ५१, ११; काठ ३८, १२; अधितिष्ठति शौ १०, ८, १; पै ९, ६, ४; अधितिष्ठतः शौ १९, ५४, ५; पै १२, २, १५; अधितिष्ठन्ति ऋ ९, ८३, २; जै ३, २०, १०]; पै १६, १५१, ४; अधितिष्ठसि ऋ १०, १३५, ३; अधितिष्ठथः ऋ ८, १०, ६; †अधितिष्ठथः ऋ ५, ६३, १; १०, ४१, २; मै ४, १४, १२; †अधितिष्ठत् ऋ ८, ६९, १५; शौ २०, ९२, १२; †अधितिष्ठाति ऋ १, ८२, ४; कौ १, ४२४; जै १, ४१, ६; अधितिष्ठतु शौ २, १४, ४; पै ५, १, ४; अधितिष्ठ शौ १२, ३, १; १३, २, ७; पै १६, ९६, १; †अधि···तिष्ठ>ष्ठा ऋ ५, ३३, ३; मा १०, २२; का ११, ७, २; अधितिष्ठतम् खि १, ७, ४; †अध्यतिष्ठत् ऋ १, १६३, २; मा २९, १३; का ३१, ३, २; तै ४, ६, ७, १; †अध्यतिष्ठत् ऋ १, १६३, ९; १०, ८१, ४; मा १७, २०; २९, २०; का १८, २, ५; ३१, ३, ९; तै ४, ६, २, ५; ७, ४; मै २, १०, २; काठ १३, ३¶; १८, २; क २८, २; ४०, ६; ४६, ३.
अधि···तस्थौ ऋ ६, ६३, ५; अधि···तस्थौ ऋ १०, १०५, ५; अधितस्थुः[k] ऋ १, ३५, ६; †अधि···तस्थुः ऋ १, १६४, ३; शौ ९, १४, ३; पै १६, ६६, ३.
अधिष्ठास्यति काठ ३, ३; क २, १०; अधि···स्थास्यति मा ६, २; का ६, १, २; तै १, ३, ६, १, अध्यस्थात्[l] ऋ ९, ८६, ८; अध्यस्थात् शौ १०, १०, १३; अध्यस्थात्[l] ऋ ५, ३१, १; काठ १२, १३¶[m]; पै १५, १२, २१; अधि···अस्थात् ऋ ९, ८५, ९; मै २, ७, १६; काठ ३९, २; ३; अधि···अस्थुः

a) 'सदिर्' (पा ८, ३, ६६) इति सस्य मूर्धन्यादेशः।
b) गस. ष्यबन्त-कृद्-उपप्रख. (पा ६, २, १३९)।
c) णमुलन्तं सत् क्रिवि. द्र. (पा ३, ४, २४)।
d) गस. अधिकरणे ल्युट् प्र.। वृद्-उत्तरपद-लित्स्वरः प्रकृत्या। उप. आदौ मूर्धन्यापत्तौ सत्यां नः>णः (यक. पा ६, १, ११३; २, १३९; ८, ३, ६५; ४, २)।
e) तादर्हिको यत् प्रत्ययः स्वरितत्वं च (पा ५, १, ६६; ६, १, १८५)।
f) उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्य सस्य मूर्धन्यादेश उसं. (पा ८, ३, ७२)।
g) मूको. खण्डिते सति '–कन्द' इति सुपा. कौत-स्त्यं प्रामाण्यं चोभयमपि विमृश्यम् (वैतु. नाउ. रू.)।
h) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।
i) 'उपसर्गात्' (पा ८, ३, ६५) इति षत्वम्।
j) 'अधिरोहन्ति' इति वौ (पा २, २२६) पामे.।
k) एवंविधेषु सोपसर्गेषु क्रिप. पदकाराणामुभयी प्रवृत्तिर्भवति। यत्रोपसर्गांऽशे स्वरो भवति तिङंशे च निघातो भवति, तत्र समस्तैकपदत्वे सत्यपि तेऽवग्रहमनादियमाणा उभौ तावंशौ पार्थक्येन निर्दिशन्तीति। यत्र च गत्यंशे निघातो भवति तिङंशे च स्वरो भवति, तत्र ते सामान्यसामासिकलक्षणमनुरुन्धाना इवाऽवग्रहं प्रदिशन्तीति च। तत्र तावत् प्रथमप्रकारिकायां प्रवृत्तौ पाठतः स्वरतो गत्यवयवस्य प्राधान्यानुभवो निदानं स्यात्। एवं सत्यपि वैयाकरणदृष्ट्या त्वर्थत एवाऽनुसंधेयत्वाद् गतित्वभावाऽभावविवेकस्य ततः सिद्धे सति सगतित्वसंबन्धे पदकाराणां प्राथमिकी प्रवृत्तिमेवोपजीव्य गत्यंशस्य पृथक्पदत्वं मा संभावि। तथात्वे गतित्वलक्षणस्यैव बाधप्रसङ्गादिति दिक् (तु. माश्रा. ५, १६)।
l) 'प्राक् सितात्' (पा ८, ३, ६३) इत्यड्-व्यवायेऽपि षत्वे प्राप्ते शाखाभेदेन तद्विकल्पः द्र. (तु. नाउ. रू.)।
m) 'अध्यस्थात्' इति सुपा. स्वरो मुद्रणप्रमादजः द्र.।

ऋ १०, १२३, ४, अध्युस्था ऋ १, ४९, २, अध्यस्थाम् शौ १२, १, ११
अधि तिष्ठत्[a]- -ष्ठन् ऋ ३, ३५, ४, शौ १३, २, ३१, २०, ८६, ११.
अधि-ष्ठा[b]- -ष्ठा पै ६, ३, ७
अधि-ष्ठातृ[c]- -ता शौ ४, १६, १
अधि-ष्ठान[d]- -नम् ऋ १०, ८१, २, मा ७, १३, १४, १७, १८†, का ७, ६, २, ७, ३, १८, २, ३†, तै ४, ६, २, ४†, मै १, ३, १२[३], २, १०, ७†, ४, ६, ३[२], काठ ४, ४[२], १८, २†, २७, ७[२], क ३, ३, २८, २†, पै १६, ३१, ३, -नात् शौ १२, ४, ४, ५, -ने काठ ३४, ५, शौ १२, ४, ३३
अधि-ष्ठाय° खि ३, १६, ५, ४, ५, २०, काठ ३४, ५¶
¶अधि ष्ठीयमान- -न काठ १३, ३
अधि-(सम्>)सं√वृत्, अधि ... समवर्तत ऋ १०, १२९, ४
अधि-(सम्>)सं√हन्, अधिसंजहि पै ४, २४, ६
अधि-(सम्>)सं√भू, अधिसमभवत् पै १, १०१, २
अधि-सर्पिस्[f]- -पिः पै १०, ११, ३
अधि√सृज्, अधिसृजस्व पै ८, ११, ६[?]
¶अधि√स्पृश्>स्पशि, अधिस्पर्शयेत् तै ६, २, ६, १
अधि हित- अधि√धा द्र
अधि√हृ
अधि ह्रियमाण- -ण काठ ३४, १४
१अधी(धि√इ),अध्येति ऋ ४, १७, १२, ५, ४४, १३, ¶मै ३, ३, ६[२], अध्येति ऋ [९, ६७, ३१, ३२], मा ३, ४२, का ३, ४, ५, तै २, ३, १२, २¶, मै ३, ३, ६[२], ४, ८, †कौ २, ६४८, ६४९, शौ ७, ६२, ३ १४, १, ३०, पै ३, २६, ४, अधि...एति पै १, ७०, ३, अधियन्ति काठ १२, ६, १४, ६, अधीथ ऋ ७, ५६, १५ अध्येमि ऋ ३, ५४, ९, अधीमसि ऋ १, ८०, १५, अधि इमसि ऋ ८, ९१, ३, पै ४, २६, ४†, अध्येतु ऋ १०, १००, ४, अधीहि ऋ १, ७१, १०, अधि इहि ऋ १०, ३३, ७, शौ ५, ३०, ६, पै ९, १३, ६, १५, १७, ८, अधीतम् शौ ६, ११८, ३, पै १६, ५०, ५, †अधि इत ऋ ८, ८३, ७, मा ३३, ४७, का ३२, ४, ४, ¶अध्यैत् मै ३, ६, ५, ४, २, १२, अधीयात् मै ३, ६[?]
३, ६
अधीत[h]- -तम् खि ३, १५, २७, ७, १, १, ४, १ [°त-दु°]
अधीति[i]- -तिम् पै २, १०, ५, -ती शौ २, ९, ३, -ती ऋ २, ४, ८
अध्ययनम्- -नम् खि ७, १, १, ४, १
२अधी(धि√ई), अधी(धि-ई)यति ऋ १०, ३२, ३, ¶अध्यैयन्त मै १, १०, १४, काठ ३६, ८.
अधी(धि√ई)र्, अधीरयन्त खि ४, १०[२], ३, अध्यैरयन्त मा ३२, १०, का ३५, ३, ७
अ धीर,रा[j]- -र शौ ५, ३१, १०, -रा ऋ १, १७९, ४, -रा शौ ११, ११, २२.
अधी लोध- अधि√रुह् द्र
अधी वास- अधि√वस् द्र
¶अ धृत,ता[j]- -तः काठ १०, ३, ११, १[२], ६, -ता तै ५, ३, ३, १, ४, २, १, मै २, ५, १, -ता तै ७, २, ४, ३, मै ३, २, १
†अ धृष्ट,ष्टा[j]- -ष्ट ऋ १०, १०८, ६, -ष्टम् ऋ ६, १७, २, ८, ६१, ३, ७०, ३, शौ १, २४१, २, ५०५, जै १, २६, १, ३, ३९, ४; शौ २०, ९२, १८,

a) तदुत्तर-प्रयत्न-शृङ्‍ प्रत्य (पा ६, १, ११९)।
b) कर्तरि विच् प्रत्य (पा ३, २, ७४)। तु दि-ष्ठा-।
c) [illegible] (पा ६, १, १६१, २, ११९)।
d) अधिकारो [illegible] (पा ६, १, १९३; १, ११०)।
e) [illegible]।
f) [illegible] (पा ८, ३, २४)। [illegible] 'अधि' [illegible]
मावित 'आगाम्' इति पदस्य (तु मूको) अन्य प्रकार द्वितीयपादादौ श्रूयमाणस्य 'मन' इत्यस्याऽऽदर्शान्तरपठितं 'मन' इत्येतत् पदमाविर्भावयन् मुहुर् नाऽऽदरणीय।
g) [illegible] अधि>धि>ध्य इत्येव [illegible] (तु शुदि->शी [illegible])।
h) कर्मणि [illegible] (पा ६, २, ४९)।
i) [illegible] (पा ६, २, ५०)।
j) नञ् [illegible] (पा ६, २, २)। [illegible]

-ष्टा ऋ ६, [५०, ४, १५], ६६, १०, ७, ३, ८, ८, ६६, १०, १०, १००, १२, १०१, ८, मै ४, १४, ११, काठ ३८, १३, शौ १९, ५८, ४, पै १, ११०, ४३, -ष्टाय शौ २०, ४९, २, -ष्टास ऋ ५, ८७, २

अ-धृष्णत्[a]- ष्णत पै २, ४०, ३

अ धेनु[b]- -नवे शौ ६, ५९, १, -नुम् ऋ १, ११७, २०, -न्वा ऋ १०, ७१, ५

अध्य(धि अ)क्ष, क्षा - क्ष ऋ १०, १२९, ७, मै २, २, ५¶, ४, १, १[२], ३, ९, ११[?d], १२, १, काठ ३०, १०¶, क ४६, ८¶ शौ ९, २, ७, १०, १, ६, पै ५, २६, ७, १५, १७, १-१०, ८, १-७, ९, ९, १-३, १६, ३५, ६, ७६, ६, -क्षम् ऋ ८ ४३, २४, १०, ८८, १३, तै १, ६, १, १ मै ३, ७, ६¶, काठ २४, ३¶, क ३७, ४¶, -क्षा पै १५, ८, ८, -क्षान् खि ५, ७, ४, १३, -क्षाभ्याम् तै ३, २, १०, १[२], -क्षाय मा ४, १९, का ४, ६, ४, तै १, २, ४, २, ६, १, ७, ६[२], मै १, २, ४, ३, ७, ६, काठ २, ५, २४, ३, क १, १७, २७, ४, -क्षिण ऋ १०, १२८, १, तै ४, ७, १४, १, मै १, ४, १, काठ ४, १४, २७, ४¶, ४०, १०, क ४२, ४¶, शौ ५, ३, १, पै ३४, ३०, १-९, ५, ४, १, -क्षेभ्य शौ १, ३१, १, पै १, २२, १, १६, ९५, ६ [°क्ष- सु>स्व°]

आध्यक्ष्य[e]- -क्ष्याय मा ३०, ११, का ३४, २, ३

अध्ययन √१अधी द्र

अध्यर्ध- -र्ध[f] शौ २०, १३१, २२, -र्धम्' खि ५, १५, १५.

अध्यर्धे(र्धऽइ)ड[h]- -डम् काठ ३४, ६

अध्य(धि अ)व√सो>सायि, ¶अध्यवसयति तै ५, २, १, ७, काठ १९, १२, २०, १[२], २३, ६, क ३१, २, ३[२], ३६, ३

¶अध्यवसाययति, अध्यवसाययति तै ५, २, ३, १

अध्यवसान- सु>स्व°

अध्यव-साय्य तै ६, १, ५, १

अध्यव-स्यत्[k]- -स्यन् मै २, १, १¶

¶अध्य(धि अ)स्थ[l]- -स्थात् तै २, १, २, २, मै २, ५, २[m]

¶अध्या[n] पै १, ६, १

अध्या(धि-आ)√रुह्, †अधि ''आ '''अरुहत् ऋ ९, ७५, १, कौ १, ५५४, २, ५०, जै १, ५७, १, ३, ५, ९, अध्यारुहन् पै ११, २, ७

अध्या(रो>)लोह°-

अध्यालोह-कर्ण- -र्णं मा २४, ४, का २६, १, ७

अध्या(धि√आ)स्, अध्यास्ते काठ

a) तस । उप √धृष्+श्ना+शतृ प्र द्र ।

b) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

c) वस पूपप्रस्व (पावा २, २, ४, पा ६, २, १)। उप २अक्ष- (वैतु पाप्र अक्षि-+अन् उस [पा ५, ४, ११३])।

d) सुपा श्नन्तोदात्त उपपत्तौ विमृश्य ।

e) ब्राह्मणादित्वात् ष्यञ् प्र उस (पा ५, १, १२४)। आदिवृद्धिश्चाऽऽद्युदात्तश्च द्र (पा ६, १, १९७)।

f) एव किल WR शुशोधयिषित । 'अध्यर्धं' इत्येव पाण्डु पठति । वस्तुतस्त्वमन्वेष्यम् । पाण्डु पा पदद्वयमिति तु सुवचम् ।

g) नापू रु शाखान्तरीय पाभे अय द्र ।

h) बस । उप इडा- यद्र । तु द्वीड परिस्तुब्धेड-, होइड-, प्रमृ ।

i) 'ओत श्यनि' (पा ७, ३, ७१) इत्यु ओकारलोप ।

j) ल्यबन्त ह्रस्वर प्रकृत्या (पा ६, १, १६३, २, १३९)।

k) गस उप धातुर्निघात उदात्तनिवृत्तिस्वरेण विकरणस्वर (पा ६, १, १८६, १, १६१)।

l) विभक्त्यर्थे अस (पा २, १, ६)। पाप्र उप अस्थि- >अस्थन्- (पा ७, १, ७६)। वस्तुतस्तु पृथक् प्राति यद्र । 'नपुंसकादन्यतरस्याम्' (पा ५, ४, १०९) इति टच् समासान्त । चित्-स्वर (पा ६, १, १६३)।

m) 'अध्यस्तात्' इति तकारोपेतम सुपा प्रामादिक स्यात् ।

n) 'अध्या' इत्यस्य मूलत सत प्रादेशिको विकार द्र। (तु शौ १, १, १, मै ४, १२, १)। यत्तु सुपा अधि आ इति पदद्वय स्यादितीव सदह उदपादि, तन्न तथेयुपेद्यम् ।

o) अधी रो(>लो)ह(<ध)-इत्यत्र अधीलोध-कर्ण, इलन च टि व्युत्पत्त्यायर्थं द्र । इहाऽऽङ् इत्यस्याधिक्यमात्रतो भेदऽप्यभेदादित्यर्थात् । एस्थि अद्धया° इति यद् दकारद्वितायवर्णत्व पराभिमत (तु PW) तदयुक्तम् । अर्थत आयशस्य 'अद्धा' इत्यभिनिर्दे देदाऽनुमाने दकारवत्ता मग्नेतेति चेत् । न । परदृगाऽर्थ मवन्धस्याऽसभाव्यमानत्वात् । भूयानप्येतद्विस्तरस्तु वैश द्र. ।

२३,३, अध्यासते ऋ१,२५,९[a]
अध्या(धि√आ)हृ, अध्याह तै २,५, ११,९, अ॒ध्याह तै २,५,११, ९, शौ १,१६,२
?अध्यु(वि-उ)प√धा,अध्युपदधाति मै ३,३,१
?अध्यु(धि-उ)प√स्था[b], अध्युपति ष्ठामि पै ५,३७,१
अ॒ध्यू(धि-ऊ)ध्नी[c]- -ध्नीम् मै ३,१०,४
अ॒ध्यू(धि√१ऊ)हृ, अ॒ध्यूहते मै ४,४, ४, अ॒ध्यूहति तै ३,५,७,३², काठ २८,७, क ४४,२, अध्यूहामि काठ २७,५,क ४२,५, अध्यूहेत् काठ २७,५,क४२,५

?अ॒-ध्रि[d]-
?अ॒(-?)ध्रि(-?)गु[e]- गवे ऋ १, ६१,१, शौ २०,३५,१, -गु ऋ ६,४५,२०, ८,७०,१,९३,११, मै ४,१३,४६ कौ १,२७३,२, २८३ जै १,२९,१,३,२३,१५ शौ२०,९२,१६,१०५,४, -गुम् ऋ १,११२,२०,८,१२,२ २२ १०,६०,१७, शौ २०,६३ ८, -गू ऋ ५,७३,२,८,२२, ११, -०गो मै ४,१३,४६ -०गो ऋ ३,२१,४,५,१०, १,९,९८,५ मै ४,१३,५ काठ १६,२१³, कौ १,८१,२ ५८७, जै १,९,१ ३,४८,६
?अ॒ध्रि-गो[f]- -गाय[g] ऋ १,६४,

a) 'वा॒तम्' इत्यस्य कर्मपदस्याऽऽक्षेप पूर्वाधात् सुकर द्र.।

b) °धिपति° इत्येव मूको वर्णवि-यासाद् अधि प्र√स्था इति सभावयितुमुचिततर द्र ।

c) वस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। पाप्र उप स्त्रिया ङीप्य् ऊ॒धम्->ऊ॒धन्->ऊ॒ध्न् द्र (पा ८, १, २६, ५, ४, १३१, ६, ८, १३४)। वस्तुतस्तु पृथक् प्राति यद्र ।

d) नाउ एतत् पूप भवति केषाचिन्मतेन (तु त टि)। शौ ५,२०,१० इत्यत्र च 'अ॒द्रि' इत्येव मूलत सत स्थाने क्वचिच्छोधाऽभिप्रायेण पठ्यते (तु पाएडु यटि)। वस्तुतस्तु नेह शोधापेक्षिणी श्रुति । सोमाभिषव उपमामुखेन प्रकृते ग्रावसामानाधिकरण्येनाऽद्रीत्यस्य प्रासङ्गिकत्वात् । ननु सोमप्रकरणे ग्रावपर्यायतयाऽद्रिस्तत्र मन्त्रवर्णेषु प्रसिद्धो भवति न समानाधिकरणतयेति । मैव वाचि । सामान्येन ग्रावपर्यायत्वप्रसिद्धावप्यद्रेस्तत्समानाधिकरणत्वेनापि श्रुतिवर्णोपलम्भात् (तु ऋ १०, ७६,२ [यत्र ग्राव शब्दो बहुवच् श्राव्यमाण सत्रेक-वर् पठ्यते मवन् अद्रि शब्देन], ७८, ६)। एभिः प्रकरणगतत्वाद् मूको च पपा च प्रमाणितत्वाच्च अ॒द्रि- इत्येवेहाऽऽद्रियेत न तु तच्छोधनयोपस्थापितमश्रुतपूर्वं यदि प्राति इति तत्त्वम् । ग्राव-शब्देन विवक्षितार्थ-वत्त्वे सिद्धे तत्पर्यायभूतस्य शब्दान्तरस्य श्रवण मा भूदिति पुनरभ्यासदोष तर्हि शब्दान्तरस्य वैयुत्पत्तिकमादरणार्थ गुणविशेषनदाय तन्मुखेन ग्राव शब्दस्य विशेषणभावे स्यादिति मुखधाम् । यथाकथमपि शोधप्रस्तावोऽपि वेऽभ्युपगम्यमानेऽपीद 'अ॒ध्रिर गम्यन्' इति पन्दपरेषका (√अभिगम्य्>अभि-गम्यन् >) -ध्रुप् इति पदं गार्धाद स्यात् । सम्प्रनामान्तरस्य धाम्नि गमनमिति विमृशानीयोऽयम् ।

e) अ॒ध्रि-गु इत्येव पक्षा भवति । तत्र अ॒ ध्रि इत्या-नारक समस्त पूप द्र इति सा । इदपर एव च तदनुसारिणामर्वाचा प्रायोवाद (तु PW GW MW WW)। एतन्मतानुसार तावद् यथाऽवयवम् ६ अ॒ इत्यस्य च (√धृ+कि प्र >) ध्रि॒- इत्यस्य च पूप समावेशो भवति । द्वितीये चेहावयवे कर्मणि प्र (ध्रियते धृतो भवतीत्यर्थे, तु यस्य सा)। अथ गु- इत्य् उप <√गा द्र (तुटि अग्र-गू-)। एवं च (ध्रि॒र् यथा स्यात्तथा गाति' इति कृत्वा) *ध्रि गु- (दुर्गत इत्यर्थे) तस स्यात् तद्गर्भश्चात्र प्राति नञ पूर्वं नञ्-स्वरश्च द्र । अथ पक्षान्तर भवति, यथाऽत्र तस नञ उत्तर ध्रिगु- इति उप भवतीति (तु NW त संकेतितो भाषान्तरीय सजन्मशब्दरूपसवादश्च)। अस्मिन् पक्षेऽन्यमपि माद्यप्रति भवति । तद् यथा । यो नाम √धृन् इति भौवादिक पठ्यते गत्यर्थक (पाधा २१९), तस्यैव √ध्रिज् इत्याकारतया स्वरूपपरिणाम (तु MW) कुत्सितगतिपरत्वेन चार्थपरिणाम द्र । तत शुकि प्र दुर्गत- इत्येतद्-वचन *ध्रिगु- इति प्राति निष्पद्येत (तु भृगु, वल्गु- प्रभृ)। सामसस्यैव प्राति (*ध्रिगु >*ध्रिग्>) धिर्-ग् इति अव्य प्राकृतिकपरिणामतया द्र । अद्यापि खलु पत्ना 'धिग् जीवन' इत्याकारके प्रयोगे 'धिक्कार' इत्यत्र शब्दे चोक्तपूर्वा परिणामप्रक्रिया निगम्यमाना लक्ष्येत । अपरं च । पजा ध्रिगी इति सद्या इत्यस्य वि भवनि । तथ यान दाम-शैथिल्यवचनम् । एवं तु नाउ उप *ध्रिग् इति च पजा √ध्रिक्, हिं √धर्क् √धद्र् प्रभृ कल्पनार्थीया ।

f) अ॒ध्रिगु-गो- इत्येव मूलत सत स्थानेऽन्त्ययोर्द्वयो पदऽवयवयोर् ध्वनिसाम्यप्रयोजिते प्रथमस्य प्राकृतिक लोप सति यनि प्राति आविर्भाव इत्यभिग्निधर्भवति । एतिष च धग पूपप्रस्व च द्र । उप उपगन्तरदाति सतो हस्वाऽभावश्च उस (पा १,२,४८)। भूयानपि विशेष नाउटि द्र ।

g) सा अर्थतश्च नाप्, एव प्रातिः एतद् द इत्या-

३[a], ८, २२, ११[b]

अ(?)ध्रि(?)ज(जु?)[c]- -ध्रिज ऋ ५, ७, १०

अ ध्रुक् अ-द्रुह्- द्र

¶अ ध्रुव- -व काठ २८, १, -वम् काठ २८, १, क ४४, १, -वा काठ १२, २ -वाणाम् काठ २८, १

¶अध्रुव तम- -तमम् काठ २८,१

¶अध्रुव-त्व- -त्वम् क ४४, १

अध्वन्-, अध्वर-, √अध्वरीय } √अध् द्र

¶अ ध्वर्तव्य[d]- -व्या तै ३, २,२,३

अ ध्वर्य[e]- -र्यं काठ ३५, ७, क ४८, ९

√अध्वर्य-, अध्वर्यु √अध् द्र

अ ध्वस्मन्[f]- -स्मभि ऋ २, ३४, ५, ३५, १४, ९, ९१, ३, -स्मान ऋ १, १३९, ४

¶अ ध्वृत[g]- -त मै ३ ६, १०

√१अन्, अनति[h] शौ ४, ४, ३, पै ४, ५, ४

आनीत् ऋ १०, १२९, २, आनीत् ऋ १०, ३२, ८ [अनु-प्र°, अप°, अभि वि°, उद्°, प्र° वि°, वि-अव°, सम्°]

१ अन्[i]-

१अनिल[j]- -लम् मा ४०, १५, का ४०, १, १७

१ अन्य, न्या[k]- -न्याम् ऋ ८,

ऽऽतिष्ठन्ते। अतस्तदीयाऽनत्या व्याख्या नापू निर्विशषा द्र। कुतोऽस्मिन्नेव ऋ सुपो णिद्वद्भावेनेव प्रयोनिता वृद्धिराक्-स्मिकीव ऽऽनायत इति प्रश्नस्तु प्रयेण व्यगणि। यत्रापि क्वचिदयमालोचि, तत्र गु' इत्यत प्राति अविघात्यैव मिथ्यालक्षणदीर्घभावतया (=°गव >°गाव इति) वा-ऽविस्पष्टनिमित्तकगोवद्भावितया वा समाधायि (तु ORN ऋ ८, २२, ११, NW च)। यथा त्वस्य ऋ उभयो स्थलयो परस्परविविक्त नापू च विशिष्ट व्याख्यान स व सर भवतीति नाउ टि संकेतित द्र।

a) प्रकृते पर्वतौपम्येन मरुता वोढृत्व स्तूयते। जल-भारवाहका मरुत क्रिमाकारा भवन्तीत्यपेक्षाया तदुप मानभूता पर्वता अधनगमनत्वेन वा (तु सा प्रभृ) प्राशस्त्यादिगुणवत्तया वा (त NW) विशपयितु नोचिता स्यु। उभयथाऽपि वोढृत्ववैशेष्य ऽनाविर्भावप्रतीतिरिति यावत्। यथाऽऽमन उपरि सचारिणोऽध्रिगु-गवादि-पशून् वहन्त पर्वता शोभेरस्तथा सचरणशीला वर्ष्या अपो वहन्तो मरुत इत्येव विवियमाणे तावदुभयेषा पर्वताना च मरुता चोपमानोपमेयभावस्तुल्यवहनसकेतेन सुस्पष्ट स्यात्। एविध अत्र ऋ गो इत्य् उप तत्सन्न वप्रसिद्धपशुपरमिति तत्त्वमवधेयम्।

b) नापूटि अत्र प्रकृते स्तुत्ययोरध्रिगुतया विशिष्टयो स्तोत्राऽध्रिगुना भाव्यमुताध्रिगु वाचेत्येव विचार्यमाण उत्तर कल्प एव साधीयान् स्यादिति कृत्वाऽस्य ऋ अपि व्याख्यानार्थं नापू प्राति भिन्नस्य प्रस्ताव द्र। एव सत्यप्यय विशेषो भवति यथा नापू स्थलाद् विशिष्टतयेह स्थल गो इत्य् उप वाच् पर भवति न पशुपरमिति निष्कर्ष।

c) यस नञ् पूप। उप √भ्रिन्+भावे क्विप्। अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। एकमात्र ऋ प१। एव तावद् नञ उत्तर पद विभाग द्र। सा तु 'अ भ्रि' +'ज-' इति द्विर्विभक्त प्राति आह। तत्र च समस्ते पूप नञ उत्तर 'भ्रि' <√घ (तुटि अध्रिगु) इति वा <√घृष् इति वेति नित्याभिप्राय विकल्प्य तत उत्तर 'ज-' <√जन् इत्याह। तत्र (√जन् >) 'ज' इत्येतद् यत्र कुत्रापि उप भवति तत्र सर्वत्र पपा अवगृह्यते। अत्र चाऽवग्रहादर्शनं चैतदत्र पपा अभिमतमित्यस्य स्पष्टत्वात्। यनि ऋ च सा मतेन प१ इत्यत्रापरो विवेक द्र। GW MW चाप्येववादिनौ सन्तौ वहुशेन सा अनुवादकौ भवत। ORN तदनु NW च प्राति जकारान्ततया प्रतिपद्येते। प्रकृत ऋ च प१ वा प्र३ वेत्यत्र तद्विवेक आकरत एव प्रतिपत्तव्य।

d) सस्व नाउ द्र.। उप च तव्यत् प्र इति विशेष।

e) तस नञ्-स्वर बाधित्वा 'कृत्योक' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त। उप √ध्वृ इत्यतो यत्प्रत्ययान्त-निपातनम् उस (पा ३, १, १२३)।

f) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप √ध्वस्+भावे मनिन् प्र।

g) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२) उप √ध्वृ+क्त प्र द्र.।

h) लुग्विकरणे लेट्य् अडागमो द्र। तिप पित्त्वाद् अनश्चाऽऽगमस्याभाव्याद् निघाते धातुस्वरो भवति। यद्-योगीयम् तिङ्-स्वर (पा ८, १, ३०)।

i) भावे क्विप्। धातुस्वरस्तदवस्थ।

j) तद्धित इलन् प्र। नित्स्वर (पा ६,१,१९७) एतन् प्राति उद्र मत्पाद् इलच प्रत्ययान्तात् प्रात्त्वरतया श्रूयमाणात् कृत्न पृथग् द्र (तु तिरत् >तिरित्र प्रत्ययस्वर।

k) तत्र साधिवति वा तस्मै हितानाति वन्यर्थे यत् प्र (यक पा ४, ४, ८९ ५, १, ५)। द्वय कन्वाद्युदात्त (पा ६, १, २१३)। क्वचिद् नि क्वचिच्च विशेषगमं नि इन्यस्य यस्य विवेक पराभिमतविमर्शोपचित्र वेश अनुमधय। यत्तु सा G (तु NW) च एतत् प्राति

१, १०, २७, ११, मै १, २९५, जै १, २१, ३, -न्ये॰ शौ १२, १, ४, -न्येभ्य. शौ १२, २, १६, -न्येषु शौ ११, ४, २३
†अनत्[b]- -नत् ऋ १, १६४, ३०, शौ९, १५, ८, पै १६, ६८, ९ [°नत्- <अप°, अनि°, अव्यव°, प्र°, वि°]
अनन-, अनितुम् <प्र°
२अनिल्[c]- -ल् खि ४, ५, २७, २९
†१अनु[d]- -नव ऋ ५, ३१, ४, ७, १८, १४, तै १, ६, १२, ६, मै ४, १२, २, १४, १३, काठ ८, १६, कौ १, ४४०, जै १, ४६, ४, -नवि ऋ ८, १०, ५, -नुषु ऋ १, १०८, ८
†आनव°- -व कौ १, ४५८[f], -वम् ऋ ८, ७४, ४, कौ १, ८९, जै १, ९, ९, -वस्य ऋ ७, १८, १३, -वाय[g] ऋ ६, ६२, ९, -वे ऋ ८, ४, १, कौ १, २७९, २, ५८१, जै १, २१, ५, ३, ७, ७, शौ २०, १२०, १
१*अन्- √१अन् द्र
√२*अन्[h]
२*अनु[i]-
३*अन्[j]
४अन् <६अ <नन्
√३*अन्[k]
अन-, -ना, -ना इदम्- द्र
अनं (न-अ)शु[l]- -शु तै ३, २, २, १
अनक्त- घृत°
अन् (न-अ)क्ष्[l]- -नक् ऋ २, १५, ७
अन (न-२अ)क्ष, क्षा[l]- -क्षा ऋ १०, २७, ११, -[क्षास ऋ ९, ७३, ६, पै ६, ११, ३
अनक्षक[m]- -काय काठ ४५, ३
अ-नक्षत्र[l]- -त्रा. काठ ३७, १२
¶अन(न-अ)क्षसङ्ग[n]- -ङ्ग काठ २६, ३, क ४१, १, -ङ्गम्° तै ६, ३, ३, ३, मै ३, ९, २
अन(न-अ)क्षि[l]-
अनक्षिक[o]- -काय तै ७, ५, १२, १
अन(न-अ)क्षित, ता[n]- -ता मै ४, ३, ९[t]
अ नग्न, ग्ना[n]- -¶ग्न मै ३, १, ५, ९, ३, -ग्ना ऋ ३, १, ६, शौ १२, ३, ५१, -¶ग्ने काठ २५, ९, क ४०, २
¶अ-नग्नंभावुक[q]- -क काठ २५,

२अन्- इत्यतोऽभिन्नत्वे सति तदर्थविशिष्टवैशिष्ट्यवृत्तितया व्याचिख्यासितम् तदरुचिरमिव भवति। स्वरपूर्वगत्वमाऽनुपपत्तेरिति यावत्। अथ यत् PW प्रमृ (तु MW) ६अ+नि+(√या>) या- (=अ निया-) इत्येव तत्र सतो माध्यमिकाऽनुलोपमिवाऽऽस्थाय तदाश्रयमर्थं निरूपयुः तत्र लक्षणतोऽदोषो भवति। आर्ष्या तु दृष्टया तावत् तुन क कल्प कथमुपस्त्यतामित्यत्रापि पुन वैश एव शरणम्।

[a]) मूको 'अवे' इत्यपि पठ्यते (यद्र)। एतदेव च प्रामाणिकमिव स्यादिति कृत्वेह यनि प्राश्निक चिह्न प्रत्त द्र।

[b]) 'नाव्ययदुदात्तेत्' (पा ६, १, १८६) इत्यस्याऽलब्धावसरत्वात् धातृ स्वर।

[c]) इल्च् प्र (पाउ १, ५३)। चित्स्वर (पा ६, १, १६३)। तु मृदिर्-, सलिर्- प्रमृ।

[d]) उ प्रत्यय (तु पाउ १, ७)। तस्य च नित्वादाद्युदात्त (पा ६, १, १९७)। व्युत्पत्तित प्राणिसामान्य परं सत् प्राणितो मनुष्यपुत्रविशेषपर प्राति एतद् द्र।

[e]) प्रतर्दन्तो यदुपौनेत्व अत् (पा ४, १, ८६)। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)।

[f]) 'मानुषमात्र' इति स्वादयो[illegible] पदद्वयी सती [illegible] 'मनुष्याश्च मनुष्या दाव' इति [illegible] इति [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] विभिन्नवाद [illegible]।

[g]) [illegible]

मूलभूतस्य प्राति १अनु- इत्यस्य मौलिक्या प्रवृत्ते सामान्यपरत्वमनुमीयेतेति दिक्।

[h]) मूलत स्वगनात्मकप्रतिबन्धसामान्ये प्रवृत्तस्य सतोऽस्यैव धातो शब्दविशेषत्वेन परिणामे मूर्धन्यान्तत्व द्र (तु पाधा √अण् [शब्दे=शब्दप्रतिबन्धे?] पत्ता √अड, आड प्रमृ)। अनस्-, अन्त, अन्ति, प्रमृ तद्वत्वार्थैतत्-प्रकृतिकत्वेनोपदर्श्यमाना यद्र।

[i]) भावे क्विबन्तं प्राति भवति। २अनु इत्यत्रास्योपयोग यद्र।

[j]) अभ्यन्तरार्थीय नि। ३अन्तम-, अन्तर-, अन्तर्-, ?अनीक- प्रमृ चैतत्-प्रकृतिकत्वेनोपदर्श्यमाना. यद्र।

[k]) अन्तर्धायी धा। ?अनीक-, आन- (लोके आननइत्यपि) प्रमृ शब्दार्थैतन्निष्पन्ना यद्र।

[l]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[m]) समासान्त कप् प्र। तै पाभे उप इकारार्त यद्र।

[n]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[o]) प्रयोगत क्विवि भवति।

[p]) समासान्ते कपि ह्रस्वान्तोऽन्त्यात् पूर्वे स्वरे प्राप्ते कपि पूर्व स्वर उस (पा ५, ४, १५४, ६, २, १७३, १७४)। उप इकारान्तत्वे द्विप् काठ पभे विशेष द्र।

[q]) सस्व नार् द्र। उप नग्नोपपदात् √१भू खुकञ् प्रत्ययो मुमागमश्च (पा ३, २, ५७, ६, ३, ६७)।

५, ३१, १०, क ३९, ३, ४७, १०
¶अन(न् अ)ग्नि[a]– -ग्नि काठ ८, १२, क ७, ७, -ग्नौ तै ५, १, ३, १, ४, ६, १, ८, ३, २, ९, २, काठ १२, १, १९, ३. २४, ४[२], २५, ८, क ३०, १, ३७, ५[२], ४०, १
‡अन(न् अ)ग्नि(त्→)त्रा[b]– त्रा ऋ १, १८९, ३, मै ४, १४, ३
‡अन(न् अ)ग्निदग्ध[c]– -ग्धाः ऋ १०, १५, १४ शौ १८, २, ३५.
¶अन(न् अ)ग्निदाह– -हम् काठ २३, ९
‡अन(न् अ)ग्निष्वात्त– -त्ता[d] मा १९, ६०, का २१, ४, १०
अन(न् अ)ङ्ग[e]– -ङ्गाय तै ७, ५, १२, २
अनङ्ग-क[e]– काय काठ ४५, ३
¶अन(न् अ)ङ्गार– -रम् काठ २४, ६, क ३७, ७
अन(न् अ)ङ्गुरि[a]– -रे शौ ८, ६, २०
अन(न् अ)ङ्गुलि– ले पै १६, ८१, ४
अनडुह्- अनस्- द्र
¶अ(न् अ)तिक्रम्य[c] मै ३, ८, १
¶अन(न् अ)तिदाह[c]– -हाय तै ५, २, ५, ३, १०, ३, ५, २, ४, ५, मै १, ६, ३, ३, २, ४, ६, ८, काठ २०, ३, ९, क ३१, ५, ११, ४०, ४
¶अन(न् अ)तिदृश्न[f]– -श्नम् तै २, ६, ५, ७[२]
अन(न्-अ)तिद्रुत[g]– -ता ऋ ८, ९०, ३
¶अन(न् अ)तिद्रव[c]– -वाय काठ २७, ७
¶अन(न् अ)तिनेद[h]– -दाय मै ३, १०, ४[२]
¶अन(न्-अ)तिपन्न[c]– -न्नम् काठ ६, ८[२], क ४, ७[२]
¶अन(न्-अ)तिपाद[i]– -दाय काठ ३३, ६[२]
¶अन(न्-अ)तिरेक[c]– -काय काठ ३१, १, क ४७, १[j]
¶अन(न्-अ)तिरेच[k]– -चाय मै ४, १, २
¶अन(न्-अ)तिवाद[c]– -दाय मै ३, १, ७[l]
¶अन(न् अ)तिवादन[m]– -ना काठ ३१, १२
¶अन(न्-अ)तिवादिन्[n]– -दिन मै ४, १, १३
¶अन(न् अ)तिवादुक[o]– -क तै ६, ४, ५, २
अन(न्-अ तिव्याध[p]–
अनतिव्याध्य[q]– -ध्यम् शौ ९, २, १६, पै १६, ७७, १

a) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

b) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप बस वा उप वा। तत्रापि पूर्वे कल्पे उप √त्रा+कर्तरि क प्र। उत्तरे च कल्पे सोपपदात् √त्रा+क प्र। (तु अ-देवत्र- टि)।

c) सस्व नापूनि द्र। उप यद्र।

d) 'अनग्निदग्धा' इति चाहूष (१०, १५, १४) पाभे। शेष नापू द्र।

e) समासान्त कप् प्रत्यय (पा ५, ४, १५४)।

f) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप प्राग। तत्राप्य् उप √दृश्+भावे नङ् उस (पा ३, ३, ९०)।

g) सस्व नापूटि द्र। उप कृते १अद्-भुत- इत्यत्र टि द्र।

h) सस्व एपूनिदि द्र। उप अति √निद्+भावे घञ्।

i) तस उप अति √पद्+घञ्।

j) क्वचिद् मूको '-चाय' इत्यपि पा. भवति (तु नाउ)

k) उप कृदन्ते कुत्वाभाव एव नापू विशेष सस्व द्विपूटि. द्र।

l) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र। यतु सुपा °नु° इति स्वरो निरदेशि तदप्रमाण स्यात्।

m) सस्व नापूटि द्र (तु नाउउ समानप्रकरणके शाखान्तरीये प्राति) उप अति √वद्+ताच्छील्ये. कर्तरि ण्युच् उस (पा ३, २, १४८ उउ)।

n) सस्व एपूनिदि द्र। उप अति √वद्+णिनि प्र।

o) कथमिह तस नञ्-स्वरो भवति (पा ६, २, २) यवता नञ उत्तरवर्तिन्य् उकञ् प्रत्ययान्ते कृत्य् अन्तोदात्त शिष्टो भवति (पा ६, २, १६०) इति। उच्यते। उकोऽन्तोदात्त उक्रकृदर्थप्रवृत्तिनिमित्ततच्छीलादि-प्रतिषेधविषयत्वेनैव शिष्ट। तेन यत्र नञ् सिद्धमप्र-कृदन्तार्थाद् भिन्नार्थोपस्थापनार्थो भवति तत्रोतस्यान्तो-दात्तस्यानवसरत्व सामान्यस्य नञ्-स्वरस्य च सावसरत्व द्र। एवम् अनात्स्य नञादे प्राति अतिवादुक इतर-गुणवति वृत्तिर्भवतीति तत्त्वमनुसन्धेयम्।

p) नाउ द्यु औपयिक द्र। तस. नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अति √व्यध्+भावे घञ् थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

q) तद्धित यत् प्र. (पा ५, १, ६६) तित्स्वर (६, १, १८५)। ननु किमिति नञ्-संहितात् प्राति प्र उच्यते न नञ्-योग पश्चादिष्यत इति। उच्यस्वर-

अन(न्-अ)तिसृष्ट[a]— -ष्ट शौ १५, १२, ८, ११

अन(न्-अ)त्युद्य[b]— -द्यम् शौ १०, ७, २८.

अन(न्-१अ)दत्[c]— -दन्त. शौ ६, ५०, २

अनदती[d]— -ती ऋ ३, १, ६

¶अन(न्-अ)धिस्क(श→)न्ना[e]— -न्ना मै २, ५, २

¶अन(न्-अ)ध्वर्यु[e]— -र्युम् मै ३, १०, ५

†अन(न्-अ)नुकृत्य,त्या[f]— -त्यम् ऋ १०, ६८, १०, शौ २०, १६, १०, -त्या ऋ १०, ११२, ५

¶अन(न्-अ)नुख्याति[e]— -त्यै मै ४, ७, ५[४], काठ ३७, १६

¶अन(न्-अ)नुगति[e]— -त्यै काठ ८, ४, क ६, ९

¶अन(न्-अ)नुध्यायिन्[e]— -यिनम् मै १, ८, ५[४], काठ ६, ८, क ४, २, ७, -यी मै १, ६, ४, ११

¶अन(न्-अ)नु>नूयाज[g]— -जम् तै ६, १, ५, १, मै ३, ७, २, काठ २३, ९, २४, ८, क ३६, ६ ३८, १

¶अन(न्-अ)नुशस्त[e]— -स्तम् मै १, ९, ७, काठ ३४, २

¶अन(न्-अ)नुसर्ग[e]— -र्गाय तै ७, ५, ७, ४, काठ ३३, ७[४]

अन(न्-अ)न्त[h]— -न्त खि ७, ३, १, -न्त ऋ १, ११३, ३, ६, ६१, ८, शौ २, ११०, १, -न्तम् ऋ १, ११५, ५, १०, ७५, ३, मा ३३, ३८, का ३२, ३, ९, मै १, ८, ७¶, ४, १४, ४, शौ ८, ४, १७[i], १०, ८, १२[१]§, २०, १२३, २, पै २, ८१, ३§, १३, ४, ६§, १६, १०, ७, १०१, ८[२]§, -न्तान् ऋ ७, १०४, १७, -न्ताय मा ३०, १९, का ३४, ४, १, -न्तास ऋ ५, ४७, २, -न्ते ऋ १, १३०, ३, ४, १, ७, -न्तै ऋ १, १२१, ९

अनन्त-नामन्— -मानि खि ७, ३, ३

अनन्त शुष्म[j]— -ष्मा ऋ १, ६४, १०

अन(न्-अ)न्तर[h]— -र, -रम् खि ३, १५, १२, -रा पै १, ६५, १

¶अन(न्-अ)न्तरय[k]— -याय काठ ८, १२, क ८, १

¶अन(न्-अ)न्तराय[e]— -यम्[l] तै ६, १, ८, ४, २, १०, २, -याय तै ५, ४, १२, ३

अन(न्-अ)न्तरित[e]— -त मै ४, ४, १०

¶अन(न्-अ)न्तरिति[e]— -त्यै तै ५, २, ५, ६

¶अन(न्-अ)न्तर्हित[m]— -त मै १, ८, १, ३, ६, ६[२], काठ २३, १[२], ३७, ६, क ३५, ९[२]

¶अन(न्-अ)न्तर्हिति[m]— -त्यै मै १, ४, १३, ३, २, ५

?अनंत्र्यद्ध्या[n]— -०ध्ये पै ६, ८, ५

अन(न्-अ)न्ध[e]— -न्ध खि २, १०, २, तै ५, ६, ४, २¶, वै ११, १, ८

¶अन(न्-अ)न्न[o]— -न्नम् मै २, १, २[१], ५, ७[३], काठ १०, ३, -न्नैर् मै २, १, २, ५, ७

अन(न्-२अ)न्य[h]— -न्यान् तै ३, २, ८, २, पै १, ८८, २

¶अन(न्-अ)न्ववभाव[p]— -वाय मै ३, ८, ५[१]

¶अन(न्-अ)न्ववचार[e]— -राय तै १,

[illegible] गिद्पर्यमिति । तथाहि । नञ्-योगात् पूर्वमुत्तरमाने तद्धिते तत्पर्येने वा प्र समुणप्रतिषेधीयत्वे वा नञः समान नञ्-स्वरेण भाव्यमथाऽनदर्थे नेच प्र गुणप्रतिषेधीयत्वे च नञोऽन्तोदात्तेन भाव्यम् (पा ६, २, १५६)। उभयथाऽपि नैव निर्व्यरितपदस्य स्वदये विद्यमानस्याऽदर्शनं स्यात् । यदि प्रकारेण स्यात्पदयमाने तु निरदथ-[illegible]

a) तत्र नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप अति √सृज् + क्त प्र ।

b) [illegible] √वद् [illegible] (पा ६, २, १६०) इत्युत्तरस्वरः ।

c) [illegible]

d) [illegible] (पा ४, १, ६) [illegible]

e) तत्र नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यः ।

f) तत्र नञ्स्वरापवाद 'कृत्यो' (पा ६, २, १६०) इत्युत्त स्वर । उप अनु √कृ + क्यप् प्रत्यय ।

g) यत्र अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद् । तै 'नू' इति दीर्घ (पा ६, ३, १२०)।

h) यत्र अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद् ।

i) 'अनन्तान्' इति पादृच (७, १०४, १७) पाभे ।

j) यत्र पूर्वपद (पा ६, २, १)। उप यद् ।

k) तत्र उप अन्तर् √इ + भावे अच् (पा ३, ३, ५६) यद् ।

l) [illegible] भवति ।

m) तत्र नञ्-स्वर । उप <अन्तर् √धा यः ।

n) [illegible] भवति ।

o) तत्र 'विभाषा मृन्' (पा ६, २, १६१) [illegible]

p) तत्र नञ्-स्वरः । [illegible] उप अवभू-भावे यः ।

६, ८, ४, २, २, २, ३, ६, ६, ३, ६, २, १, ६, ४, २, ६, ९, ५

¶अन(न् अ)न्ववजय[a]– -याय मै ३, ९, ५, ३, १०, ६[२]

¶अन(न्-अ)न्ववाय[b]– -याय मै १, १०, १३, २०, २, ५, ६, ३, २, ४[१], ६, १, ४, ५, १, ८, ५, काठ २०, ६, १३, ३१, १०, ३६, ७, १४, क ३१, ८, ४०, १, ४७, १०

¶अन(न् अ)न्वारब्ध[c]– -ब्धम् तै ६, ३, ८, २

¶अन(न् अ)न्वारभ्य[b] तै ३, १, २, ४[१]

अन(न् अ)पक्रमिन्[d]– मिण मै २, ३, २, ५

¶अन(न्-अ)पक्रामत्– -मन्त, -मन्तौ[१] काठ ७, ५

अन(न् अ)पक्रामुक[e]– -का मै ४, २, ४

अन(न् अ)पक्षेयुत(म>)मा[f]– -मा मै ३, ७, ३

¶अन(न् अ)पग,गा[b]– -गा तै १, ५, ८, २, २, १, १, २, -गान् काठ ११, ८, ३७, १६

अन(न् अ)पगामि(न्→)नी[g]– -नीम् खि २, ६, २, १५

†अन(न्-अ)पच्युत[h]– -त ऋ ४, ३१, १४, ८, ९३, ९, ९, ४, ८, १०, २६, ८, मै २, १३, ६, काठ ३९, १२, कौ २, ४०४, ५७४, जै ३, ३१, २४, ४६, १०, शौ २०, ४७, ३, १२७, १४, -तम् ऋ ४, १७, ४, ७, ४४, ६, ८, ९२, ८, १०, ९३, १०, कौ २, ९९३, जै ४, २७, २, -ता ऋ ८, २६, ७, ९, १११, ३[२], कौ २, ९४१[२], जै ४, १, २

¶अन(न् अ)पच्छेद[i]– -दाय मै ४, ६, ५

¶अन(न् अ)पजय्य[j]– -य्यम् तै १, ७, ५, ४[२], ५, २, १, १[२], मै ३, २, १[२]

अन(न् अ)पत्य[k]– -त्यम् शौ १२, ४, २५, -त्यानि क ३, ५४, १८

अनपत्य ता[l]– -ताम् शौ ४, १७, ६, पै ५, २३, ८[m]

अन(न् अ)पत्यवत्[b]– -वन्त. शौ १८, २, ४७

¶अन(न् अ)पदोष्य[n]– -ष्यम् मै २, १, ४[२]

¶अन(न्-अ)परुध्य[o]– -ध्य तै २, २, ८, ५, ३, १, २, -ध्यम् तै २, ३, १, ५

अन(न्-अ)परोधु(क→)का[p]– -का मै ४, ४, २¶

¶अन(न्-अ)परोध्य[q]– -ध्य मै २, २, १, काठ ३८, १२[२]

अन(न्-अ)पवाच(न→)ना[r]– -ना शौ ८, ८, ९.

अन(न अ)पवृज्य[s]– -ज्यात् ऋ १, १४६, ३.

†अन(न् अ)पव्ययत्[b]– -यन्त. ऋ ६, ७५, ७, मा २९, ४४, तै ४, ६, ६, ३, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, पै १५, १०, ७

अन(न्-अ)पस्पृश्[b]– -स्पृक् शौ १३, १, २७

†अन(न् अ)पस्फुर्[b]– -स्फुर ऋ ८,

---

a) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अनु(नु अ)व √जि+भावे अच् प्रत्यय ।

b) सस्व नापूटि द्र । उप यद्र ।

c) सस्व एपूटि द्र । उप अन्वा√रभ्+क्त प्र द्र ।

d) तस नञ्-स्वर । उप अप √क्रम्+इनि प्र (तु पाउ ४, ६)। यद्वा ०ढित इनि प्र (पा ५, २, ११५)।

e) तस 'कृत्योक' (पा ६, २, १६०) इत्युक्त स्वर । (वैतु अ क्षोधुक, अनपरोधुक, अ निर्दाहुक प्रसृ)। उप अप√क्रम्+उकञ् प्र यद्र ।

f) सस्व नापूटि द्र । उप अप√क्षि+यत् प्र कृते श्रातिशायनिकस्तमप् प्र ।

g) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अप√गम्+णिनि प्र ।

h) सस्व नापूटि द्र । उप <अप√च्यु यद्र ।

i) उप अप√छिद्+भावे घञ् । सस्व एपूटि. द्र ।

j) तस 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इति नञ्-स्वरापवादोऽन्तोदात्त । उप इत्य प्र शक्यार्थे द्र तन्माह-चर्येण धातोरयादेशस्य निपातनात् (पा ६, १, ८१)।

k) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

l) 'अनप-त्यताम्' इति पपा भवति । तन्नाऽवग्रहो भिन्नक्रम द्र । न ह्यु अप-य- इत्येतद् अनपत्य- इत्येतद्वाऽवगृह्णन्ति (तु ११)। भावे तल् प्र लित्स्वरश्च (पा ५, १, ११९, ६, १, १९३)।

m) 'अनुपश्यताम्' इति मूको ।

n) तस नञ्-स्वरापवाद 'कृत्योक'-(पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त द्र । उप अप√दुष्+ण्यत् प्र ।

o) सस्व नापूटिदि द्र । उप अप√रुध्+क्यप् प्र ।

p) 'अ क्षोधुक-' इत्यत्र टि. रुस्व. द्र । उप अप √रुध्+उकञ् प्र ।

q) सस्व द्विपूटिदि. द्र । उप ण्यदन्त यद्र ।

r) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप < अप√वच् यद्र ।

s) सस्व कृते 'अनपजय्य-' इत्यत्र टि द्र. । उप अप √वृज्+क्यप् प्र ।

६९, १०, शौ २०, ९२, ७

अन(न्-अ)पस्फुरत्[a]– -रन् शौ १०, १०, २७, पै १६, १०९, ७, –रन्त पै ५, ६, १, १०, १६, १, –रन्तम् शौ १८, ४, ३६, पै ५, ४०, ८, –रन्तौ शौ ९, १, ७, पै १६, ३२, ६

अनपस्फुरन्ती– -न्ती शौ १२, १, ४५, पै २, ७३, १, –न्ती शौ १८, ४, ३४, -न्तीम् ऋ ४, ४२, १०, मा ७, १०, का ७, ४, २

अन(न्-अ,पस्फु(र→)रा[a]– -राम् ऋ ६, ४८, ११

अन(न्-अ)पायिन्[a]– -यिन का २, ५, ८

अन(न्-अ)पावृत्[b]– -वृत ऋ ६, ३२, ५, १०, ८९, ३

अन(न्-अ)पिगृह्य काठ २७, ८¶

¶अन(न्-अ)पिधाय[a] मै ४, ६, ३[२]

अन(न्-अ)पिनद्ध[a]– -द्धम् ऋ ६, ७२, ४

अन(न्-अ)पिमन्त्र– -न्त्र काठ १३, १¶

¶अन(न्-अ)पेक्ष– -क्षम् मै १, ५, ७

¶अन(न्-अ)पेक्षमाण,णा[a]– -णा मै १, १०, १३, २०, ३, ३, ४, ४, ८, ५ काठ ३६, ७ १२

अन(न्-अ)पे(त→)ता[a]– -ता मा १८, ६५; का २०, ४, ८, तै ५, ७, ७, ३

¶अन(न्-अ)पोध्य[a]– -ध्य तै २, ४, १३, १[२], काठ ११, ४[२].

अनस[d]– -सम् ऋ ९, १६, ३

अन(न्-अ)प्नस्[e]– -मस ऋ २, २३, ९

अन(न्-अ)भिक्रम्य[a] तै ३, १, २, ३¶

¶अन(न्-अ)भिगत[a]– -तम् मै २, २, ७, ४, ६, ४

¶अन(न्-अ)भिचारित[a]– -तम् तै २, ६, ३, ५.

¶अन(न्-अ)भिघृत[a]– -तम् मै १, १०, २०, ३, १०, ५, काठ २३, १, २५, ८, ३६, १४, क ३५, ७, ४०, १

¶अन(न्-अ)भिचरत्[a]– -रन् मै ४, ५, ५

¶अन(न्-अ)भिजित[a]– -त मै ३, ८, १, काठ ३०, ५, –तम् तै ३, ४, ३, ४[२], ५, ४, ६, ४, मै ३, ८, १०, ४, ५, १, काठ ८, ७, ९, १५, क ७, ४, –तस्य तै ७, ५, ९, २, मै ३, ४, १, काठ २१, ११

अन(न्-अ)भिद्(ह– द्राय काठ २६, १

¶अन(न्-अ)भिद्रुह्[a]– -द्रुहा ऋ २, ४१, ५, कौ २, २६१, जै ३, २२, ८

अन(न्-अ)भिद्रोह[a]– -हाय मै ४, ३, ४

¶अन(न्-अ)भिघृष्णुवत्[a]– -वन् मै १, १०, १४, काठ ३६, ८

¶अन(न्-अ)भि[illegible]ंसयत्– -यन् काठ २७, ८

¶अन(न्-अ)भिप्रपाद– -दाय क ४५, ३

¶अन(न्-अ)भिमानुक[f]– -क मै १, ४, १३, ३, १०, १[२], ५

¶अन(न्-अ)भिमृत[a]– -तम्, –तं मै १, ६, ३

¶अन(न्-अ)भिम्लातवर्ण[a]– -र्णं ऋ २, ३५, १३, काठ ३५, ३, क ४८, ४

¶अन(न्-अ)भिविद्ध[a]– -द्धम् तै २, ६, ८, ४

¶अन(न्-अ)भिश(स्त→)स्ता[a]– -स्ता ऋ ९, ८८, ७, कौ २, ८२३, जै ४, ४, ४

१अन(न्-अ)भिशस्ति[a]– -स्ति[g] मा ५, ५, का ५, २, २

२अन(न्-अ)भिशस्ति[c]– -स्ति मै १, ४, ३, ८, काठ ५ ४, ३२, ४, ३४, १९, क ४८, १

---

[a]) तग नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्.।

[b]) तग नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अप√वृ+ क्विप्। प्र उपसर्गस्य दीर्घ (पा ६, ३, ११६)।

[c]) नक्य नावृद्धि द्र। उप <अप√ईक्ष्। प्रयोगत शिवि भवति।

[d]) अन्-अस इति पदविभाग प्रागर्थक गमनो भवति। [illegible] (<√अस्) [illegible] मन्यते। [illegible] √अस् [illegible] अन्- [illegible] √अस् [illegible] अन्-पूर्वे [illegible] अन्तमसत्

'दुष्टर-' इत्येतत्-सच्छत्तया सोमस्य समुचित वि भवेदिति विचारयन्तु तत्त्वत सुधिय ।

[e]) मत अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) उप यद्र।

[f]) समासस्वरार्थम् अ शोधुक- इत्यत्र टि द्र ।

[g]) शिवि भवति। तेनैतद् क न द्वि१ इति । [illegible] 'भाग्यम्' इत्यस्य वि इत्याहु । सत्र। तथा सति अन्तोदात्त नाम प्राति (तु नाउ) स्यात् (पा ६, २, १७२)। एतदादीनि त्रीणि पदानि प्र१ सत आग्र- इत्यस्य कर्मप्रवचनीयस्य [illegible] भवन्ति [illegible] (उ म च) [illegible] भवन्ति (यथु अभिशस्तिपा, अनभिशस्तेन्यु)।

अन(न्-अ)भिशस्तेन्य[a]– -न्यः मै १, २, ९; -न्यम् मा ५, ५; का ५, २, २; तै १, २, १०, २; ६, २, २, ४[2]¶; मै १, २, ७; काठ २, ८; क २, २; -न्याय मै १, ४, १४¶.

¶अन(न्-अ)भिषुत[b]– -तस्य तै ६, ६, ९, २; मै ४, ७, ७; -तान् काठ २७, १; ३०, ७; क ४२, १.

अन(न्-अ)भिहित[b]– -ताय तै ७, ४, २२, १; काठ ४५, १.

अन(न्-अ)भीशु[c]– -शुः ऋ [१, १५२, ५; ४, ३६, १]; ६, ६६, ७.

¶अन(न्-अ)भीष्ट[b]– -ष्टः मै ३, १०, ४; -ष्टाः मै १, १०, १७; २०; काठ ३६, ११; १४.

अन(न्-अ)भ्यक्त,क्ता[b]– -क्तः खि ५, १३, १; मै १, ८, २¶; शौ २०, १२८, ६; -¶क्ताः तै ७, १, १, ३; मै १, ८, २; काठ ६, २; २५, १०; २६, ५; क ४, १; ४०, ३; ४१, ३.

¶अन(न्-अ)भ्यवचारु(क→)का[d]– -का मै ३, ८, ७.

अन(न्-अ)भ्यारूढ[b]– -ढम् शौ ११, ७, २३; पै १६, १५५, ४.

¶अन(न्-अ)भ्यारोह[e]– -हाय काठ ३६, ७.

¶अन(न्-अ)भ्युदित[b]– -तम् मै ४, ६, ४.

अन(न्-अ)भ्रि[c]– -भ्रयः शौ १९, २, ३; पै ८, ८, ९; १२, ९; ९, ११, ९.

अन(न्-अ)भ्रिखा(त→)ता– -ता पै ९, ९, ५.

अ-नमस्यु[b]– -स्युः ऋ १०, ४८, ६.

१अन(न्-अ)मित्र[f]– -त्रम् मा १८, ६; का ३, २, ६[4]; १९, ४, २; तै ४, ७, ३, २; मै २, ११, ३; काठ १८, ९; ३७, १०[4]; क २८, ९; शौ ६, ४०, ३[4].

२अन(न्-अ)मित्र,त्रा[g]– -त्रम् शौ १२, १, ४७; -त्राः काठ ३७, १०; -त्राम् शौ १२, १, १०; -त्राय तै १, ८, १०, २; -त्रैः काठ ३७, १०.

अन(न्-अ)मीव,वा[c]– -†वः ऋ ७, ४६, २; ५४, १; मा ३३, ८६; तै ३, ४, १०, १; मै १, ५, १३; शौ २, २९, ६$; पै १, १३, ३$; ५, २८, ७$; ७, ६, १०; -†वम् ऋ १०, १४, ११; शौ १८, २, १२; -वस्य ऋ ३, १६, ३; मा ११, ८३; का १२, ७, १८; तै ४, २, ३, १; ५, २, २, १; मै २, १०, १; काठ १६, १०; १९, १२; क २५, १; ३१, २; -वा शौ ११, १, २२; -वाः ऋ ३, २२, ४; ६२, १४; १०, १७, ८; १८, ७; ३५, ६; ३७, ७; खि २, ८, ३; मा १, १; ४, १२; १२, ५०†; का १, १, २; ४, ५, ४; १३, ४, ६†; तै १, १, १, १; ४, २, ४, ३†; मै १, २, ३; २, ७, ११†; काठ १, १; १६, ११†; ३०, १०[2]; ¶; क १, १; २५, २†; ४६, ८[2]; ¶; शौ २, ३०, ३; ३, १४, ३; १२, १, ६२; २, ३१†; १८, १, ४२†; ३, ५७; ४, ४६; -वान् शौ १२, २, २६; -वाम् ऋ १०, ९८, ३; पै १४, ३, २; -वासः ऋ [३, (५४, २) ५९, ३]; मै ४, १०, २†[h]; १२, ६.

?अनय[i]– -यम् पै ५, १८, २‡[j].

अन(न्-अ)राति[k]– -तिः पै ९, ३, ९–१३.

---

[a]) तस. नञो गुणप्रतिषेधीयत्वादन्तोदात्तः उसं. (प ६, २, १५५)। उप. अभिशस्त- (यद्र.)+स्वार्थे एन्यः प्र. उसं. (पा ५, ३, ११५)। यत्तु भा. (तै ६, २, २, ४) कृत्तया तुडागमपूर्व-कम् एन्य-प्रत्ययेन व्यु विकल्प्याऽन्तोदात्तं छान्दसत्वेन व्या-चष्टे। तदयुक्तम्। अर्थतः प्रस्ताव्यमानस्य प्र. कृत्याऽन्त-र्भाव्यत्वात् 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्तस्य सुलक्षितत्वादिति भावः। यदपि उ. म. च (मा ५, ५) '°शस्ते-नी(<√नी)-' इति कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वरलक्षणं प्राति. वदन्तौ लिङ्गव्यत्ययं च विभक्तिव्यत्ययं चाहतुः। तदप्य-सत्। तथा हि सति 'उदात्तस्वरितयोः' (पा ८, २, ४) इति विभक्तिस्वरितत्वाऽऽपत्तेः।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[c]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[d]) उप. अभि-अव √चर्+उकञ् प्रत्ययः। शेषम् अनपरोधुक- इत्यत्रत्ये टि. द्र.।

[e]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. अभि-आ √रुह्+भावे घञ् प्र.।

[f]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। भावप्रधानो निर्देशो भवति। अथवा 'अव्ययम्' (पा २, १, ६) इत्यर्था-भावे नञ् अव्य. उ. सुपा समस्तं स्यात् तेन च अस. सासस्व. (पा ६, १, २२३) इति दिक्।

[g]) बस. प्रयोगतः वि. इति नाप्. विवेकः।

[h]) '°मीमामः' इति मुपा. मु-शोधः।

[i]) मूको. विकृतो भवति। शोधस्य सावसरत्वे सति शाखान्तरसंवादितरत्वाद् 'आमयम्' इत्येव सुप्रवनरम्।

[j]) 'यक्ष्मम्' इति बाह्वृचः (१०, १३७, ४) पाभे.।

[k]) श्रोषधिसेवनसमकालमेवाऽरातिभ्यो रोगरूपेभ्यो मुक्त इत्यभिप्रायाद् बस. द्र. (तु. महौषधि-)।

?अनरुप.[a] खि ५ ७, ४, ८
अन(न्-अ)र्पण[b]- -णम् शौ १२, ४, ३३
†अन(न्-अ)र्मन्[c]- -र्मणाम् शौ ७, ८, १
अन(न्-अ)र्व,र्वा[d]- -र्वम् ऋ १, १६४, २, १८५, ३, शौ ९, १४, २†, १३, ३, १८, पै १६, ६६, २† -र्वा[e] ऋ [२, ४०, ६, ७ ४०, ४]
अन(न्-अ)र्वन्[f]- -र्वण ऋ ५, ५१ ११[g], ८, ३१, १२[h], -र्वणम् ऋ १०, ९२, १४[i], -र्वणाम् ऋ १०, ३६, ११, ६५, ३, -र्वन् ऋ १, ११६, १६, -र्वा ऋ १, ९४, २, ४, १७, २०, ५, ४९, ४, [(६, १८, २) ७, २०, ३] १०, ६१, ५[j], ९३ ११, ३, मा ६, १२ का ६, ३, १, तै १, ३, ८, १, ६, ३, ८, ४¶, मै १, २, १६, ३, १०, १[k], ४, १४, १†, काठ ३, ६, ९, ४, क २, १३, ८, ७, पै १२, १, २†, -र्वाग ऋ १, १९०, ६, ८, १८, २, -†र्वाणम् ऋ १, ३७, १, ५१, १२, १३६, ५, १९०, १, २, ६, ५ ६, ४८, १५, ७, ९७, ५ ८, ९२, ८, तै ४, ३, १३, ६, मै ४, १०, ५ काठ १७, १८, २१, १३, कौ २, ९९३, जै ४, २७, २
¶अन(न्-अ)र्वाञ्च्[b]- -र्वाङ् मै ३, १०, ४
?अनर्विंश् अनस् द्र
?अन(न्-अ)र्श[l]-
†अनर्श-राति[m]- -तिम् ऋ ८, ९९, ४, शौ २०, ५८, २
अन(न्-अ)र्शनि[n]- -निम् ऋ ८, ३२, २
¶अन(न्-अ)वक्लृप्त[b]- प्त तै ७, १, १, ३, ६
¶अन(न्-अ)वक्राम[b]- -माय मै ४, १, १४
¶अन(न्-अ)वक्लेश[b]- -शाय काठ २३, ६
अन(न्-अ)वक्षाम[o]- -म पै १६ १२४, ७
¶अन(न्-अ)वगत[b]- -तम् तै २, ३, १, ४, मै २, २, १
अन(न्-अ)वग्लायत्[p]- -यता ऋ ४, ४, ७, ६, १०१, ३
¶अन(न्-अ)वच्छित्ति[q]- -त्यै तै ६, १, ११, ५, २, १, २, ९, २
¶अन(न्-अ)वजय[r]- -याय काठ २६, ७, क ४१, ५.

a) अ-नरविस्- > अ-नरुप इति मूको साध्यसुपुष्ट शोध स्यात् (तु सटि)।
b) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।
c) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। यथ 'अनर्वणाम्' इति ऋ (१०, ३६, ११) पाभे स उप वकार मकारान्यतरमध्यन्वे प्र कृतायित इव समाव्येत।
d) समासस्वरार्थे न पूनि द्र।
e) यनि वा स्त्री रू एतद् अनर्वन् इत्यस्य वेति विवेक्तु दुष्करमिव भवति (यतु उभयत्र उप)।
f) नस्व द्विपूनि द्र।
g) इह मा एतद् रू. प्र१ चोत्तरार्धे 'पूषा' इत्यनेन सामानाधिकरण्ये चेति प्रतिपद्यते। प्र१ च गप चादिति-गरुडदेवारीशपरमिन्यर्थाय (तु BW GW MW, वेंतु ५W OR५ च यत्र यनि प्र३ इति व्यवस्थापयितुमिह मर्षा)। तथा अन्-अर्वन्- इति पृथक् प्राति यत् कल्प्येत तस्यैतामरवराऽपलक्षण आपद्येतेति तस्य प्राति एव स्वरूपतधिरयमुपहिष्टेद्। अत इद द्वि३ रू. 'वा' इत्येतगामनाधिकरणमिति विग्रहमिर्मिर्यार्थनाम्।
h) मार्गादि प्र१ एतद् रू रि येनि यत् वैश्विदवे अदार्गश भवति तत्र श्वैरी विप्रतिपत्तिः स्यात् द्र।
i) इह रू उपधाय दीर्घाभावश्छन्दसः प्रयोजित। एतस्य गत निर्वचनासर्ति यद् वेविदर्थ कारिय पत तन चोयम् एपूदिदि द्र।
j) अनर्व इत्यस्य स्त्री रू इति PW। तचिन्त्यम्। प्रकरणेऽस्त्रीविषयत्वाच्च पु सामानाधिकरण्याच्चेति दिक्।
k) "र्वाङ्" इति सुपा चिन्त्य। तु नापू स्थलम्।
l) नाउ व्यु औपयिक इति कृत्वा निर्देशोऽयं द्र (तु नाउ टि)।
m) पूप उप सद् अर्श- इति भाववचनो वा वि वेयेतद्विवेचनमुपाश्रित भवति यथेह बस स्यादुत तस इति। प्रथम भावपक्षे तावद् नापू प्राति बस अन्तोदात्त भाव्यम् (पा ६, २, १७२)। अत्रापि च बस पूर्वप्रस्व सता "र्शो" इत्येव स्वरसंकेतेन भाव्यम्। न चैवमुपलभ्यत। अत नापू प्राति तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २ [वैतु अर्श- इत्यत्र GW])। अथवा, नापू प्राति मा निर्दशि। 'अर्श-राति इत्येतद् मौलिक प्राति स्यात्। तस्य च बस सत प्रकृते तस नञ्पूर्वकेन परामर्श इति मत स्यादिति दिक् (यतु अर्श-राति)।
n) वैप सत स्वरत पदविभाग इव प्रादर्शि।
o) उप अव√क्षै+क्त > म (पा ८, २, ५३)।
p) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अव √ग्लै+शतृ प्र।
q) उप अव√छिद्+भावे क्तिन् प्र। नस्व नापूदि द्र।
r) तस उप अव√जि+भावे अच् प्र।

¶अन(न्-अ)वत्त, त्ता[a]- -त्तम् मै ३, १०, ३, -त्ताम् मै ४, ८, १

¶अन(न्-अ)वदानीय[b]- -यम् काठ १३, ५[२], -यानि मै २, ५, ५.

अन(न्-अ)वद्य,द्या[c]- -द्य ऋ १,३१, ९, १२९, १[२], १७४, २, १०, १४७, २, -द्य ऋ ९, ६९,१०, -†द्यम् ऋ १, ७१, ८, मा ३३, ११, का ३२, १, ११, तै १,३, १४, ६, मै ४, १४, १५, -द्यस्य ऋ १, ३३, ६, -द्या ऋ १, ७३, ३, -द्या ऋ १, १२३, ८, २, २७, ?, ३, ३१, १३, ६, १९, ४, मै ४, १२, १[d]‡, -द्याभि ऋ ४, ३२, ५, शौ २, २, ३, पै १, ७, ३, ७, ९, ३, -†द्यास ऋ ७, ५७, ५, ९१, १, मै ४, १४, २, -†द्यै ऋ १, ६, ८, शौ २०, ४०, २, ७०, ४

†अनवद्य-रू(प→)पा[e]- -पा ऋ १०, ६८, ३, शौ २०, १६, ३

अन(न्-अ)वद्राण[f]- -ण काठ ३७, १०[२], -णा काठ ३७, १०[२], शौ ८, १, १३, पै १६, २, ३

अन(न्-अ)वधर्ष्य[g]- -र्ष्यम् शौ ८, २, १०, पै १६, ३, १०

¶अन(न्-अ)वपाद- -दाय काठ ३३, ६[३]

अन(न्-अ)वपृग्ण[g]- -ग्णा ऋ १, १५२, ४

†अन(न्-अ)वब्रव[h]- -व ऋ १०, ८४, ५, शौ ४, ३१, ५, पै ४, १२, ५.

अन(न् अ)वभ्र[i]-

अनवभ्र राधस्[e]- -धस ऋ १, १६६, ७, [२, ३४, ४, ३, २६, ६], ५, ५७, ५

¶अन(न्-अ)वरुद्ध,द्धा[a]- -द्ध मै ३, ९, ४, काठ २४, ८, क ३८, १, -द्धम् मै १, ५, ७[२] ९, ७, ११, ९, ४, ७, ३, काठ १४, ९[२], २९, ७, क ४५, ८, -द्धस्य तै ५, २, ५, ६[२], मै ३, ४, १, काठ २१, ११, -द्धा तै १, ७, ६, ७, काठ ८, १२, क ७, ७, -द्धा. तै ५, १, ८, २, काठ ९, १५, १९, ८, २२, ७, क ३०, ६, ३५, १

¶अन(न्-अ)वरुध्य[j] काठ १०, १

अन(न्-अ)वस[k]- -स ऋ ६, ६६,७

¶अन(न्-अ)वस्तीर्य[a] तै ६, २, १०, ४, ३, ४, २[२]

अन(न्-अ)वस्यत्[e]- -स्यन्त ऋ ४, १३, ३

अन(न्-अ)वहाय[a] तै १, ४, ४३, २, मै १, ३, ३७, ४, ८, २, काठ ४, ९, क ३, ७

†अन(न्-अ)वह्वर[l]- -रम् ऋ २, ४१, ६, कौ २, २६२, जै ३, २२, ९

¶अन(न्-अ)वानम्[m] तै ६, ६,

a) तस नम्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

b) तम उप अवदानीय- इत्य् अव-दान- (<√२दा <√दो+भावे ल्युट्)+तदर्हीकरु छ्→ईय प्र <√दो+भावे ल्युट्)+नदर्हिकरु छ्→ईय प्र उस (पा५, १, ६९)। चिदनुबन्धप्रयोगित अन्तोदात्त (पा ६, १,१६३ [तु तैब्रा १,३,८,४])। यत्र गुणप्रतिषेधीये नमि पूप अन्तोदात्त (पा६,२,१५५)। नन्व् उप तद्धितात मा भूत् कृदन्तम एव स्याद् अनीयर्-प्रत्ययान्तम् (पा ३,१,९६) इति मा वाचि। उपोत्तमस्वरापत्ते (पा ६, १, २१७)। एतेषु अपि दुर्दर्श स्वार्थेर् इत्य्-स्वरतम् तर्हि 'अनीयष्'प्र उम। वस्तुतस्तु (ल्युट्>) अनाऽन्तान् कृत स्वरमा[illegible]नुप[illegible] तद्धितेन प्र निर्वाह एव गम्भीरा स्याद् [illegible] इति दिक्।

c) तग नम्-स्वरे प्राप 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त। उप यद्र।

d) 'अनिमिषा' इति प्र (२, २७, ९) विरिष्ट पाभे।

e) तस पूर्वपद (पा ६, २, १)। उप यद्र।

f) तस अन्तोदात्त (पा६,२,१७२) अन्य अव√द्रा+ल्युट्प्र

g) तस नम्-स्वर (पा६,२,२)। उप अव√पृच्+क्त।

h) तस. अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। [illegible] <अव √ब्रू यद्र। (तु [illegible] ६,२१, [illegible] १०,८४,५। [illegible] शौ ४,३१,५ यत्र अनवमव-इताव तस इत्युक्त भवति)।

i) सस्व नापूर्णिदि द्र.। नाउ पूप भवति। यत्र अव√भृ> अवभ्र- इति भावे क-प्रत्यये उप द्र। यत्तु वि इति कृत्वाऽस्य उप भावे निष्पत्तिमपरे नेर समर्थयेयु (तु गा. GII प्रमृ च) तथोप स्यात्। अ-भावनिष्पत्तौ हि तग नन्स्वर स्यात्र तु यग. अन्तोदात्त इति यावत्। यदपि सा (ऋ २, ३४,४) अव भ्र <√भृ+क प्र (पा ३,२,४८ इत्यत्र उस) इत्याह, तस। गुणविशेषेऽगति गौरवमात्रत्वात्।

j) तग उप अव√रुध्+(क्त्वा→)ल्यप्।

k) यस अन्तोदात्त (पा ६,२, १७२)। उप √अस् +असच् प्र (पउ ३,११७) इति वा (तु गा ५॥ च), अव√सा(<सो)+क प्र इति वा (तु GII ३॥)।

l) तस नम्-स्वर (पा ६ २,२)। उप अव√ह्वृ+अच् प्र (पा ३, १, १३४)।

m) सस्व नापूर्णिदि द्र.। उप अव√१अन्+णमुल् प्र। यत्तु मै पा 'अनवा अनम्' इत्येव निर्दिष्टः, तत् शोधनीयम्। [illegible] नम्-[illegible] 'अव' [illegible] [illegible] उप उत [illegible] प्र परे [illegible]। ननु पूप

१०, २, काठ २६, ८, ९, ३६, ४, क ४१, ६, ७

†अन(न्-अ)वाय्a– -यम् ऋ ७, १०४, २, काठ २३, ११, शौ ८, ४, २, पै १६, ९, २

¶अन(न्-अ)वार्b– -रम् तै ७, ५, ३, २, काठ ३३, ५

¶अन(न्-अ)वेत c– -तः, -तौ तै २, ६, ३, ५.

¶अन(न्-अ)वेष्ट c– -ष्टम् मै १, १०, ११, १२; काठ ३६, ७

?अनव्याधात् d पै ७, १५, १

अन(न्-अ)शन- अशन°, साशन°

अन(न्-अ)शनि e– -नि तै २, ४, ७, १

¶अन(न्-अ)शित c– -तम् तै १, ६, ७, ४

†अन(न्-अ)श्नत् c– -श्नन् ऋ १, १६४, २०, शौ ९, १४, २०, पै १६, ६७, १०

अ-नश्यत् f– श्यत. काठ ३८, १२

अन(न्-अ)श्रु b– -श्रव. ऋ १०, १८, ७, शौ १२, २, ३१†, १८, ३, ५७, -श्रु मा ४, ३३, का ४, १०, ४, तै १, २, ८, २g, काठ २, ७h

†अन(न्-अ)श्व b– -श्व ऋ [१, १५२, ५, ४, ३६, १], ६, ६६, ७, -श्वम् ऋ १ ११२, १२, १२०, १०, -श्वास ऋ ५, ३१, ५, तै १, ६, १२, ६, मै ४, १२, २, काठ ८, १६

अन(न्-अ)श्वदा c– -दाम् ऋ ५, ५४, ५

अ-न(ष्ट->)ष्टा e– -ष्टा मै ४, १, १

†अनष्ट पशु i– -शु ऋ १०, १७, ३, शौ १८, २, ५४

अनष्ट वेदस् i– -दसम् ऋ ६, ५४, ८

अनस् j– -न ऋ २, १५, ६, ४, ३०, ११, १०, ५९, १०, ७३, ६, ८५, १०, १२, ८६, १८, १३८, ५, तै ५, २, २, ३¶, ¶मै १, ८, ९, ४, ८, २, ३, ¶काठ १९, १२², २४, ६, २६, २, २८, ४, ५, ¶क ३१, २², ३७, ७, ४०, ५, ४४, ४, ५, †शौ १४, १, १०, १२; २०, १२६, १८, पै १५, ११, ३k, -न सु काठ २, ७, -नस ऋ ४, ३०, १०, ८, ९१, ७, १०, १०२, ६, शौ १२, १, ४७, १४, १, ४१†, पै ४, २६, ७†, -नसा ऋ ३, ३३, ९, १०, ¶तै ५, २, २, ३, ६, १, ९, ३², ¶मै ३, ७, ८l, ¶काठ १९, १२, २४, ६², ¶क ३१, २, ३७, ७², -¶नसि तै ५, ४, १०, २, -¶नसे

एक एवोपसर्गो न द्वावित्यत्र विनिगमक गृहीति। उच्यत, तु शाखा १, ३, ५, १४ यत्र 'अवान्यात्' इति पद श्रूयते अन्यथा 'गतिर्गतौ' (पा ८, १, ७०) इति सतोर्हि द्वयोरुपसर्गयो पूर्वस्य निघाते 'अवान्यात्' इत्यनेन भाव्यमित्यभिसन्धे। ननु भो यथम् 'अवानिति' (शाखा ४, ३, २, ६) इति समाधिसेरिति। यद्-योगीये तत्र तिङ्निघाताऽभावे धातुस्वरस्य सामञ्जस्यादिति।

a) सस्व नाउटि द्र। उप अव√इ+भावे अप् प्र (पा ३, ३, ५६)। प्रयोगत त्रिवि द्र।

b) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

c) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

d) तु पै २, ८५, ३ यत्र समानेऽपि मन्त्रे 'अनव्याधात्' इत्यस्य प्रामादिकस्य मूलो स्थाने 'पुन व्य् अधात्' इति प्रामादिकशोधमुक्त सुपा भवति। उभयत्र मन्त्रस्य तृतीये पादे प्रमादत 'पातु' इति पदस्य भिन्नक्रमस्य सम्भाव्य 'पातु पश्चाद् अनुव्याधाद्' इति शोध पर्यैष्टव्य।

e) [illegible] मस्व द्र। प्रयोगत त्रिवि द्र।

f) तस नञ्-स्वर। उप <√२नश् यद्र। तैआ ६, ५, ३ इत्यत्र 'अनु-नात' इत्यस्यान्तरस्य च पाभे इति यदु भेदश्च द्र।

g) अभ मूल इत्यस्य वा अनःश्रिण्- इत्यस्य वा मूलत प्राति सत यनि प्राति विकारमात्रमितीवाभिप्रयन् भा विमृश्य.।

h) मूको एतद्देशमुपाश्रित 'अनश्रु' इतीव सुपा।

i) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

j) √२अन्+कर्तर्य् असुन् प्र (पाउ ४, १८९)। नित्स्वरादाद्युदात्त (पा ६, १, १९७)। अथवा मूलत अन्-अस्- इति तस नञ्-स्वर (तत्र च उप √१ऋ+कर्तरि विच् प्र)। एव चास्य स्वतोऽगतिमति (=भाररूपेऽन्येनोह्ये) पदार्थमात्रे सामान्याया प्राथमिक्या वृत्त्या सत्या वहने भारो यदधिकरणत्वेनोह्यते तस्मिन् शकटे वैशिष्ट्य समजनीति सुवचम् (तु ११ ११ १, १३२)। मूलतो रेफान्तवेऽस्य प्राति अनड् विश्- इत्यत्रस्य पूप विनिगमक द्र. (एवम् अनड् वाह्- इत्यत्र पूप अनर्-> 'अनड्->अनड् इति प्राकृतायित सुलभम्)। अथापि वा १अ+नर्-(>ष्>ड्, ह्, ट्) इत्येषा मौलिकी स्थिति स्यात्। एविध अस्मिन् पक्षे नाप्. कल्पाद् उप प्रत्ययमात्रे भेदः द्र। तथाहि तत्र उप <√१ऋ इद न उप <√१नश् इति सुवचम्। उभयत्र विनिगमिका सामग्री तु सम्नेति दिक्।

k) 'मनः' इति मूको चिन्त्य (तु अधिसरिणम्- इत्यत्रस्य टि)।

l) 'मनसा' इति मूको चिन्त्य (तु क. पृ२०१ मटि ७)।

तै ६, २, ६, १; –¶नांसि तै ३, १, ३, १; ६, ३, २, ३: [°नस्-अर्चन°]

*अनस्(>इ,ळ)√१वह्[a]

अनडु(ड्-उ)ह्<>धुं[b]–
-डुत्सु ऋ ३, ५३, १८; –डुद्भिः मै २,७, १२; पै २, २२, ४; –डुद्भ्यः शौ ६,५९,१; –¶डुहः तै २,२,९,४; मै १,६,४;८; २, १,७; ३,६,१; काठ ६, ३; १०, १[2]; २२,१३; क ४,२; §शौ ४, ११, ३; ८; ९; ११; §पै ३, २५,५; ७; ९; १०; –¶डुहा तै ६, १,१०, २; मै ३, ७, ७; काठ २४,२; क ३७, ३; पै १२, ३, ९§[c]; –डुहि शौ ४, ११,७.

आनडुह[d]– -हे मै ३, ७,४.

अनड्-वाँह्[e]– -ड्वान् मा १४, १०; १८, २७; २१, १८; २२,२२; २९,५९; का १५, ३, ४; १९,८,४; २३, २,७; २४, ८, २; ३१,७,१; तै ¶१,५, २, ४; ¶२, २, २,१; १०, ५[2]; ६, २, ३; ४; ४, ३, ५, १; ७,१०, २; ५, ५, २४,१; ¶६, १, १०, २; २, १, १; ७, ५, १८, १; ¶मै १, ६, ४[2]; ७, २; ८, ९; २, १,१०; ५,४;६, १[2]§; २;८, २§; ११,६§; ३, ७,४;९;११, ११§; १२, ६§; ४,३, १[2]; ४, ८; ८, ६; काठ ६, ३; ८, ८; १५; १३, ६; १५, १[2]; १७, २; १८, १२; २४, ८; २९, ४; ३८, १०; ४५, १४; ४८, ३; ¶क ४,२; ८,३; २६,१§; २९, १§; ३८, १; ४५, ५; शौ ४, ११, १[4]; २; ४, १०; ५, १७, १८; ८, ५, ११; ९, १, २२; ११, ६, १३; ७, १८; १२, ३, ४९, १९, ३९, ४; पं ३, २५, १[4]; २; ३; ८; ११; १२; ५, १, ५; १५, ५; ६, ५, ५; ७, १०, ४; ८, १२, ११; ९, १६, १; १६,२२,३; २८,१; १५४,८.

अनड्-वाह्[f]– -ड्वाहः मा २४,८; १३; का २६, २,३; ३, ३; तै ५,६,१८,१; मै ३,१३,९; १८; काठ ४९, ८; शौ १९,५०, २; पै २, २२, ३; ८, १८, २; ९, १०, ११; १४, ४, १२; –ड्वाहम् ऋ १०, ५९, १०; खि ५, ५, ४; मा २८, ३०; ३५, १३; का ३०, ३, ७; ३५, ४, १२; तै १, ८, १८, १¶; ¶मै १, ६, ४[2]; २, १, ६; काठ ११, ५¶; क ७,२¶; शौ ९, ५,२९; १२, २, ४८; पै ५, ३१, ६; –ड्वाहौ ऋ १०, ८५, १०; तै ५, ६, २१, १[2]; मै ४, ४, ९¶; काठ ५०, १[2]¶; शौ ३, ११, ५; ७, ५५, ५; १४, १, १०†; पै १, ६१, ३; ८, ११, ३.

¶अनड्-वा(ह्>)ही[g]– -ही

a) एकार्थवृत्तीना सतामपि प्रत्ययभेदतः किञ्चिन्मान-विरूपान्तानां नाउउ.कृतां व्यु.औपयिकोऽयं धातुर् द्र.।पूप. स्>द् इत्येतद्विवरणार्थं तु. माप्रा.३,४५, वस्तुतः ह्>द् स्>द् इत्येतद्विवरणार्थं तु. माप्रा. द्विपूटि. च। यत्तु नाउ. कृति उप. वह्- इत्याकारकमिच्छेयुः केचित् (तु.GW. प्रमृ.) तदयुक्तम्। क्विब्-भिन्नप्रत्ययान्तरे निष्पन्नस्य सतोऽसर्वनामस्थानेऽजादिप्रत्यये परतः संप्रसारणं स्यादित्यस्य द्राघीयसः पथोऽपेक्षया क्विपि निष्पन्नस्यैव निर्वाहलघीयस्त्वदर्शनाद् उपधावृद्ध्यभावे सति संप्रसारणवद्रूपाभावाऽननुपपत्त्यदर्शनाच्चेति दिक्। यदपि तदेव उप. वाह्- इत्येवंमानम् PW. इच्छति। तदप्ययुक्तमेव। तथा सति 'वाह ऊठ्' (पा ६,४,१३२) इत्यस्य प्रसङ्गाद् ह्य् अनडुहः प्रमृ.उदुपधत्वम् अनड्वाही-इत्यत्र संप्रसारणेतरोपधत्वं च नोपपद्येत। एस्थि. यनि. तत्तत्-प्रत्ययपरत्वं नाउउ. कृन्नु यथाव्यव्यं साध्ववधेयमिति दिक्।

b) उस. क्विप् उसं. तदन्तकृद्-उपप्रत्व. क्वित्वात् संप्रसारणं च (यक. पा ३, २, ६१; ६, २, ११९; १, १५)। भ-संज्ञायां परिप्राप्तहकारान्तता चरितार्था भवति। ततोऽन्यत्र (=पदान्ते) मौलिकवर्गतृतीयान्तता मुम्प्रतिष्ठिना द्र. (तु. टि. √१वह्; वैतु. पा ८, २, ७२ यदनु ह्>द् इत्याकारको वर्णपरिणामो भवति)। यथेह उप. वह्- इति वा वाह्- इति वा पराभिमतं सदपि नैव युक्तं भवति, तथा नापूटि. गतार्थं द्र.।

c) '-डुहान्' इति मूको. '-हाम्' इति पइ मूलतः सतोऽपभ्रंशः स्यात्। मुपा. तु नितरामपलक्षण वाडुपेदयः।

d) तस्येदमित्यर्थे अण् प्र. नित्-स्वरश्च (पा ४, ३, १२३; ६, १, १९७)।

e) उप. ण्विः प्र. (पा ३,२,६४)। मस्त. एपूदि. द्र.। मौलिकोपधाभूतोऽकारः सानुनासिकः सन्नपि वृद्धिविषयः द्र. (वैतु. पा ७, १, ९८; ८२ यदनु सौ परे एपू. प्राति. आम् च नुम् चेष्येते)।

f) नापू. उपधायाः निरनुनासिकत्वमानन्वे विरोधः (वैतु. पा ७, १, ९८ येन द्विपू. प्राति. आम् भवति न तु भिन्नं प्राति. क्रियते)।

g) उस. कर्मण्य् अण् प्र. ततः स्त्रियां ङीप्य् उदात्त-निवृत्तिस्वरः (पा ३, २, १; ४, १, १५; ६, १, १६१)। व्यु. यनु. अनोवाहु- (वैतु. पाग. गौरादिषु पाठाद् ङीषन्तता च अनडुह्- इत्यत्र आम् च [पाग ४,१,४१; पावा ७, १, ९८])।

मै २,६,३, ४,३, ४, काठ १३, ६,१५,२, –शीम् काठ १३,६

¶अन(न्-अ)र्विश्[a]– -र्विशे ऋ १, १२१, ७

अनस्वत्[b]– -स्वन्त ऋ १, १२६, ५, –स्वन्ता ऋ ५, २७, १

अनस्वती[c]– -ती शौ १०, १, १५

¶अनस्विन्[d]– -स्वी तै ५, २, २, ३, काठ १९, १२, क ३१, २

अनस्विनी– -नी पै १६, ३६, ५.

अ(नस्>)नो वाह[e]– -हौ तै ५,६, २१, १, काठ ५०, १

¶अ(नस्>)नो-वाह्य[f]– -ह्यम् तै ६, १, ९,४, मै ३, ७, ८, काठ २४, ६, क ३७, ७

¶अनस्(तै>)ता[g]– -ताम् पै ८,१६,५

अन(न्-अ)स्थ[h]– -स्थ ऋ ८, १, ३४, –स्था शौ ४, ३४, २, पै ६, २२, २

¶अनस्थक[i]– -कम् मै ३, ३, ५, काठ २१, ५ क ३१, २०, –कात् मै ३, ७ ५, काठ २४,५,

क ३७,६, –काय काठ ४५ ३

¶अन(न्-अ)स्थन्[j]– -स्था ऋ १, १६४, ४, शौ ९,१४,४, पै १६, ६६, ४

अन(न्-अ)स्थि[k]-

अनस्थिक[l]– -काय तै ७, ५, १२, २, –केन तै ६, १, ७, १¶

¶अन(न्-अ)स्थिचित्[m]– -चित् मै ३, ५, १.

अ-नह्यमान– -नस्य पै १६, १२०,१

अना इदम्- द्र

अना(न्-आ)कृत[n]– -त. ऋ १,१४१,७

a) सामासिक पद विभाग । अनस्- +विश्- इत्येव काम इति PW प्रभृ केचित्। सा अपि विकल्पेन व्यु एतामनुमनुते । तथा सति 'गतिकारक-' (पा ६, २, १३९) इति स्वरेण भवितव्य पूपप्रस्व च न भवितव्य-मिति चोद्यम् । अत अन्+अर्विश्- इति यत् सा पक्षान्तर भावयति तत् स्वरत साधीय (=तस नञ्-स्वर) । उप अपि कास भवत् उपप्रस्व । तत्र च पूप √१ऋ+भावकर्मणोर् विच् प्र इति सकेतितमात्र द्र (तु अनस्- टि) । अथवा बस पूपप्रस्व । तत्र च 'अनो विड् विश्यत इति कृत्वा निवासो यस्य' इति वा (तु GW) 'अनोयुक्ता विशो यस्य' इति वा (इह मध्यमपदलोप) 'अनासि च विशश्च यस्य' इति वा विग्रह । अनस्> अनर् इत्यत्र तु उप्र्बुंध् (उषम्>उषर्) ।

b) मतुपो वत्वे भत्वम् (पा १, ४, १९) । प्रत्ययस्य च पित्त्वाभिधाने स्वरे विशेषाऽभाव ।

c) स्त्रियां ङीप् (पा ४,१,६) पित्त्वाभिघाते स्वरस्त-द्वस्य ।

d) मत्वर्थे विनि प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पा ५,२,१२१) ।

e) कर्मण्युपपदे √१वह्+अण् प्र । कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९) ।

f) उस 'गति-' (पा ६, २,१३९) इत्युक्त उपप्रस्व । [illegible] <√१वह्+ण्यत् [illegible] स्वरश्च (पा ६,१,१८५) ।

g) अनु √[illegible]+[illegible] प्र [illegible] इह [illegible] इति [illegible] अतिरोहितमिव भवेत् । अत इह अनुगमाम् इति शोधित: पा [illegible] । अनुवर [illegible] शोधार्थं [illegible] तु टि [illegible], [illegible], [illegible]–)ता-, [illegible](तै >)ता ।

h) बस. 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, ४, १२१) इत्यत्र अस्थि- इत्यस्य उस द्र । तेन विकल्पेन समासान्तोऽप् चित्स्वरेणाऽन्तोदात्त । स्याद्वा पक्षान्तर (तु नाउ टि) ।

i) उक्तसमासान्तादपि कप् उस॰ (पा ५, ४, १५४) । कपि च परे 'ह्रस्वान्ते' (पा ६, २, १७४) इति स्वर । ननु समासान्तात् समासान्तो मा भूदित्यू एउ अनस्थन्- इत्यस्मादनुक्तसमासान्तात् कपि ह्रस्वान्तीय उक्त स्वर स्यादिति । नेति । कथमिति । 'नलोप' (पा ८, २, २) इति स्वरविधौ नलोपस्याऽसिद्धत्ववचनाद् ह्रस्वान्तत्वाऽभावादिति दिक् । (तु. अचर्मक-, अच्छ न्दस्क- प्रभृ) । इह च नापू च मूलत अस्थि- इत्यतो विविच्यस्य °अस्थ-(यद्र) प्राति उपाश्रयेण वा सर्वं चतुरस्र स्यादिति दिक् ।

j) पाप्र उप (अस्थि->अस्थन्) इत्यत्र अनङ् समासान्त उम (पा ७,१,७५) तत्स्वरेण चान्तोदात्त । मूलत अस्थन्- इति अस्थि- इत्यत पृथक् प्राति (यद्र) इति कल्पे तावद् अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इत्युक्त इति विवेक सुलभ ।

k) समासान्तप्रत्ययाऽभावे विकल्प (तु द्विपृ टि) । अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) ।

l) समासान्त कप् (पा ५, ४, १५४) । [illegible] कपि परे ह्रस्वान्तीय स्वर॰ (पा ६, २, १७४) न भवति कपिपूर्वीय (पा ६, २, १७३) एव च स्वर भवति, तत्र [illegible] समाधानमनुसन्धेयं-ऽन्यथा चेति विमृश्यम् ।

m) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) । उप उस कर्मण्युपपदे √१चि+क्विप् प्र कृद्-उत्तरपद प्र (पा ६,२, १३९) ।

n) [illegible] । उप आ√कृ+कर्मणि क्त प्र ।

अना(न्-आ-अ)क्ताक्ष[a]– -क्ष गि ५, ११, १, शौ २०, १२८, ६[b]

¶अना(न्-आ)क्रम[c]– -माय मै ४, १, १४

†अना(न्-आ)ग,गा[d]– -गा ऋ ७, ८७, ७, ९७, २, १०, ३६, १२, मा ३३, १७, का ३२, १, १७, ते ४, ७, १५, ७[e], -गान् ऋ ३, ५४, १९, ४, १२, ४, १०, १२, ८, मै ३, १६, ५, काठ २, १५, शौ १८, १, २६, -गास् ऋ ८, १०१, १५

¶अना(न् आ)गत[f]– -तम् ते २, ५, ५, १, -ताय ते ६, २, १, १

अना(न्-आ)गमिष्यत्[f]– -ष्यत शौ १६, ६, १०

१अना(न् आ)गस्[g]– -गस ऋ १, २४, १५, १२३, ३, २, २३, ७, ४, ५४, ३, ५, ८२, ६ ७, ६२, २, ८, [४७, १८, १०, १६४, ५] ६७, ७, १०, ३५, ३, ३६, ९, ३७, ७, ६३, ४, खि ४, ५, २, मा ४, १२, १२, १२†, का ४, ५, ४, १३, १, १३†, ते १, ५, ११, ४, ४, १, ११, २, २, १, ४, मै १, २, ३, १८†, ४, १०, ३†, १४, १७[२], †, †काठ ३, ८, १६, ८, ४०, ११, क २, १५†, कौ ३, १, ४†, जै २, ५ १२†, शौ ७, ७, १, ३५, १, ८८, ३†, ९, १, २, १६, ६, १† १८, ४, ६९, पै २, २९, २, १४, ४, १७, १६ ३५, ७ -गसम् ऋ [(१, १६२, २२) ४, ३९, ३], १०, ६३, १०, मा २१, ६†, ७, का २३, १, ६†, ७, ते १, ५, ११, ५†, मै ४, १०, १†, काठ २ ३; ७, १६†, शौ १९, ४४, ३, पै २ ३, १, १५, ३, १, १६, ३६, ८, -†गा ऋ ५ ८३, २, ७, ६०, १, ६६, ४, ८६, ७, मा ३३, २०, का ३२, २, ३, मै ४, १२, ४, कौ २, ७०१, जै ३, ४६, ७

†अनागास-स्त्व[h]– -त्वम् ऋ १, ९४, १५, [१६२, २२, (४, ३९, ३)] १०, ३५, ३, मा २५, ४५, ते ४, ६, ९, ४, काठ ४६, ५ पै १२, १, १५ -त्वे ऋ १, १०४, ६, ६, ५०, २, ७, ५१, १, ते २, १, ११, ६, मै ४, १४, १४, -त्वेन ऋ १०, ३७, ९

अना(गस्>)गो हत्या[i]– -त्या शौ १०, १, २९, पै १६, ३७, १०

२अना(न् आ)गुस्[j]– -गस शौ १०, १, ७, १९, ५०, ७, -गसम् शौ २, १०, १-८, १०, १, १८, -†गा ऋ १०, १६५, २, शौ ६, २७, २

a) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यम द्र। तत्रापि पूप <आ√अञ्ज्, उप च २अक्षु- यद्र।

b) अत्र -क्ता इति पाएडु स्वर-सङ्केतो दुरूह द्र।

c) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप <आ √क्रम् यद्र।

d) सस्र एउगिदि द्र। उप *आगु (<आ√इन् [<घन>] गन्+कर्तरि ड प्र) इति वा (=[√अङ्घ्+कर्तर्य् अच् प्र] >अङ्घ- >*आघ्र-) इति वा प्राकृतिकवर्णपरिणामभाग् द्र। व्यु २अगुस्- इत्यस्मात् प्रत्ययमात्रे भिन्नम्। यत्त्वेतद् =१अुगस्- इति कृत्वाऽपरे (तु GW प्रभृ) बस इह भवतीति प्रतिपन्नास्तच्चिन्त्यम्। बस सस्य तोदात्त श्रापद्येतेति दिक्। भूयानपि विस्तर इह नाउउ वैश च द्र।

e) 'अुनागान्' इति ऋ (४, १२, ४) पाभे।

f) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

g) समास स्वरौ नापू द्र। उप २*आगुस् इत्य् असुचा प्र निष्पन्नम्। यदपीहाऽन्ये PW प्रभृ १अुगस इत्यतद् उप इति कृत्वा बस इत्याहुस्तद् द्विपूर्न्दि. चिन्त्यम्।

h) भाव त्व प्र (पा ५, १, ११९)। प्रत्यय-स्वर। प्र१ रू व्यवहारप्राचुर्यात् प्राति. तत्सरूपतायामिव प्रतिभातायां तत एव भावे प्र उत्पत्तिर्जातेति मुतर्क सच् छान्दसमिति वा प्राकृतिकमिति वोपवर्ण्यताम्।

i) पतस षाञ्चस्व (पा ६, १, २२१)। उप < √हन् यद्र।

j) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप १अुगस्- इत्यत्र असुन् प्र। यत्त्विह तस इति MW आह, तन्न। तथात्वे नञ् स्वरापत्तेरिति यावत्। यदपि GW इह आ√गा>आगा इति कर्त्रर्थे निष्पन्न प्राति उप भवतीति च नञ्पूर्वत्वे च तस भवतीति चाह तदुभयमसत्। '-गस' '-गसम्' इत्येतयो रू व्याख्यानार्थमस्य यनि प्राति अवश्यमभ्युपेयत्वादभ्युपते चास्मिन् '-गा' इत्यस्य रू. अप्येतदीयत्वेन सुवचत्वे सिद्धे पराभिप्रेतस्य प्राति अन्यथासिद्धायितमात्रत्वाच्च, यतरे यतरेऽपि च प्राति अभ्युपगते सति गपूदि स्वरतस् तस अनुपपन्नत्वाच्चेति (तु AW)। एव तावद् अस्य प्राति अर्थत गपू अतिसूक्ष्ममिवाऽन्तर भवति। (गपू=आगसोऽकर्तृ- इत्य् एतच्च =आगसा रहित- इति)। अस्य चातिसूक्ष्मस्याऽर्थान्तरत्वस्य स्वरभेद एव लक्षण भवतीति किमु वक्तव्यम्। एस्थि अपि गपू एव निगममुमिह भवन्त्यस्य तु प्राति

¶अना(न्-आ)ग्नेय[a]— -यम् मै १, ७, ३[2], ४[2], काठ ९, १[2], ०[2], १८, १९, क ८, ४[2], ५[2], २९, ७

¶अना(न्-आ)च्छिद्यस्तुक[b]— -कस्य मै ३, ८, ५

¶अना(न्-आ)च्छृणा[c]— -णम् तै ७, १, ७, ४, काठ १९, ७, क ३०, ५

अना(न्-आ)जानत्[d]— -नन् शौ ६, ११९, ३, पै १६, ५०, ७

¶अना(न्-आ)ज्ञात[d]— -तम् तै २, १, ६, ५[2]

¶अनाज्ञात-यक्ष्म[e]— क्ष्म काठ १३, ६

¶अनाज्ञातयक्ष्म-गृहीत— -त काठ १३, ६[2]

अना(न्-आ)तत[d]— -तम् खि ७, १५, १७, शौ २०, १३०, ७, -ताय मा १६, १४, का १७, १, १४, तै ४, ५, १, ४, मै २, ९, २, काठ १७, ११, क २७, १, पै १४, २, १२

१अना(न्-आ)तुर,रा[f]— -†रम् ऋ १, ११४, १, ८, ४७, १०, १०, ९७, २०, मा १२, ९५, १६, ४८, का १३, ६, २०, १७, ८, २, मै २, ९, ९, काठ १७, १६, क २७, ६, पै १७, १५, २

-रस्य पै १, ९७, ३, -रा ऋ १०, ९४, ११, -०रे पै ४, २२, ६, -रेण पै २, ६१, १

२अना(न् आ)तुर[g]— -रम् ‡[h]तै ४, २, ६, ५, ५, १०, २, -रान् शौ १२, २, ४९

१अना(न् आ)त्मन्[d]— -त्मने तै ७, ५, १२, २

२अना(न्-आ)त्मन्[i]-

अनात्मक[j]— -काय काठ ४५, ३

†अ-नाथ[e]— -थम् ऋ १०, १०, ११, शौ १८, १, १२

अना(न् आ)दि(ष्ट→)ष्टा[d]— -ष्टाम् शौ १७, ६, १६

¶अना(न् आ)दृत्य[d] तै २, ५, ३, ५, ५, ३

अना(न्-१आ)दृ,ष्टा[k]— -ष्टम् तै ५, ७, ९, २¶, शौ ८, २, १९, पै १६, ४, ९ -ष्टा शौ ७, १८, ३, पै ९, १७, १०, -ष्टाम् शौ ७, १८, १, पै ९, १७, १

अना(न्-आ)धृष्[l]— -ष्य शौ ६, २१, ३

अना(न्-आ)धृष्ट,ष्टा[d]— -०ष्ट मै १, ४, ९, -ष्ट ऋ७, १५, १४, तै ४, ४, ८, १, काठ ३९, ११, -ष्टम् ऋ ८, २२, १८, खि ४, १, १, मा १, ३१, ५, ५, ९[1], १४, ९, का

१, १०, ४, ५, ३, २, ३, २[3], १५, ३, २, तै १, ३, १०, २, १२, १[5], ४, ३, ५, १, ४, १२, २, ६, २, २, ३[2], मै १, १, ११, २, ७, ८[3], ४, ४; ३, १६, ४, ४, १४, १७, काठ १, १०, २, ८, ९[5], ५, ६, ७, १४, २२, १४, ३२, ६, क १, १०, २, २, १[2], ६, ४, पै २, ३०, ५, -ष्टा मा ७, १२, १५, ३७, १२, का ७, ६, २, ७, ३, ३७, २, २, मै १, ३, १२, ४, ९, ३, काठ ४, ४, २७, ८, क ३, ३, -ष्टा मा १०, ४, ७, का ११, २, ४, ४, ३, तै १, ८, १२, १, मै २, ६, ८[2], ४, ४, २¶, काठ १५, ६[3], पै १, ३८, ३, १६, १५१, ५, -ष्टानि ऋ १०, १३८, ४, खि ५, ५, २, -†ष्टामि ऋ ४, ३२, ५, ८, १०२, १५, कौ २, ९२२, जै ४, ६, ७, -ष्टाय तै १, ५, १०, १, -†ष्टास ऋ १, १९, ४, पै ६, १७, ५

अनाधृष्ट-रथ[e]— -था खि ५, ५, ९

अना(न्-आ)धृष्य पै १३, १०, १०

अना(न्-आ)धृष्य,ष्या[k]- -ष्य मा २७, ७, का २९, १, ७, तै ४, १, ७, १, मै १, ९, १, ५¶, २, २, १२¶, १२, ५ ४, १४, १३, काठ ९, ९ १२,

---

ऋ. दशममण्डलमात्रे च शौ च यस्य विरलमेव श्रवणं भवतीति विविचामनुसंधानाय कल्पताम् ।

a) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र । यस्तु नानाग्नेयम्(=न। अना°)इत्यत्र सुगा 'नानाऽग्नि > नाना ग्नेयम्' (तु BIII, SIIII) इतीव वा 'नाना। आग्नेयम्' (तु SIII) इतीव वा पदद्वय प्रस्तावि, तदसत् (तु सैशा १, ३, १, २, ६)।

b) तस नञ्. द्र । उप यस द्र ।

c) तस नञ्. द्र । उप √छृद् + कर्मणि क्त प्र ।

d) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

e) बस पूर्वपद (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

f) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

g) शाखाभेदात् तस नञ्-स्वर. (पा ६, २, २)। 'रम्' इति वा विवि द्र ।

h) 'अनातुरम्' इति ऋ (१, ११४, १) पाभे ।

i) सस्व द्विपूर्णि द्र । अय सकेत नाप्. विकार्यों नाऽ स्वरसिद्धावौपयिकश्च द्र ।

j) समासान्त कप् प्र (पा ५, ४, १५४)। स्वरविधौ नलोपाऽसिद्ध (पा ८, २, २) ह्रस्वान्तीयस्वराप्रवृत्तौ कपिपूर्वीय स्वर (पा ६, २, १७३ उ) तु अनुस्यक, अनस्थिक- इत्यत्र टि.।

k) तस उप कृत्यान्त्याद् नञ्-स्वर बाधित्वा 'ह्रस्वोऽ' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त ।

l) तस नञ्-स्वर (पा६, २, २)। उप आ√धृष्+क्विप् प्र।

१८,१६; क ८,१२¶; २९,४; शौ ७,८४,१; पै ३, ३३,७; -ष्यम् ऋ ४, १८, १०; मा ५, ५; का ५,२,२; तै १,२,१०,२; ६, २, २, ३[२]; मै १,२,७; ८[२]; २, ८,२; ४,४, १¶; काठ २,८; ९[२]; ७, १४; १७, २; क २, २; ३[२]; ६,४; २६, १; पै १५, १, ५; -†ष्या ऋ १०, ४४, ५; शौ २०, ९४, ५; -†ष्याः ऋ १०, १०३, १३; १५४, २; मा १७, ४६; का १८, ४,१४; तै ४,६,४, ४; मै ४, ४, १; कौ २, १२१२; शौ १८, २, १६; पै १, ५६, १; -ष्याय मा ३८, ७; का ३८, २, १; मै ४, ९, ८; -ष्यौ कौ २, १२१९.

†अ॒ना(न्-आ)नत[a]- -०त ऋ ६, ४५, ९; -तः ऋ ८, ६४, ७; ९०, ४; कौ १, १४२; जै १, १५, ८; -तम् ऋ [७, ६, ४; १०, ७४, ५]; -तस्य ऋ ८, ६८, ४; कौ १, ३६४; जै १, ३८, ३; -ताः ऋ १, ८७, १.

¶अ॒ना(न्-आ)नीत[b]- -ताः काठ ८, ११[२]; क ७, ८[२].

अ॒ना(न्-आ)नुजा[c]- -जाम् तै ४, ३, ११, ३[d]; काठ ३९, १०.

†अना(न्-आ)नुद्[e]- -दः ऋ १, ५३, ८; २, २१, ४; २३, ११; शौ २०, २१, ८; -दम् ऋ १०, ३८, ५.

†अ॒नानुदिष्ट(?<ष्ट)[f]- -ष्ट(?<ष्ट): ऋ १०, १६०, ४; शौ २०, ९६, ४.

अ॒ना(न्-आ)नुभूति[g]- -तीः ऋ ६, ४७, १७.

अ॒ना(न्-आ)पि[h]- -पिः ऋ [(१, १०२, ८) ८, २१, १३; (१०, १३३,

a) तस. नञ्-स्वरः (६, २, २) । उप. आ √नम्+क्तः ।

b) सस्व. नापू. द्र. । उप. आ √नी+क्तः ।

c) सस्व. एपू. द्र. । उप. <अनु-जा- (<२अनु √जन्) यद्र. ।

d) सा. पुं. यजमानपरतयाऽन्वयमिच्छति । तथा सति प्राकरणिकानामनेकेषां पदानामर्थानामपार्थं क्लिष्टकल्पनमिव द्र.) तु.सस्थ.टि.२अनु √जन् >अनु-जा- > -जाम्, √वद् >वदत्- > -न्ती-) ।

e) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) । उप. आ √नुद्+(इगुपधलक्षणः) कः प्र. (पा ३,१,१३५) । पपा. तु अनानुद्- इत्याकारको भवति । ततः अनु-दु- (<२अनु √१दा) इत्य् उप. भवतीति कृत्वाऽन्यैरेतत् प्राति. व्याख्यायि (वेतु. सा.ऋ १,५३,८ यत्र तेन उप. <आनु (<अनु) √२दा(<दो) इत्यास्थायि) । यदत्र यनि. उप. भवति तत्र ऋ १०, ३८,५ इत्यत्र स्व-वृज्- इत्यत्रत्यस्य स्वेति विशेषणस्य च रध्र-चोदन- इत्यत्रत्यस्य नोदनपर्यायभूतक्रियार्थवचनस्य च साहचर्यं ज्ञापकं भवेद् यथा स्तूयमान इन्द्र आनुदाऽन्तररहितः स्वत एव दुष्टदमने च दानाभिमुखतया धनवत्-प्रेरणे च प्रवृत्तो भवतीति यावत् । अन्यच्च । यदपि GW. MW. चेह तस. इतीव पश्यन्तौ व्याचक्रतुस्तदपि भ्रान्तमिव भवति । तथा सति नञ्-स्वरः स्यान्नान्तोदात्त इति । एस्थि. यत् पपा. अनुसारिभिः प्राक्तनैरभियुक्तैर् उप. सांहितिको दीर्घ इवाऽऽस्थायि तत् सारतो विमृश्यम् ।

f) आतिशायनिक इष्टन् प्र. । नित्-स्वरः (पा ६,१,१९७) (तु. चोदिष्ट- प्रमृ.) । यनु. प्राति. ष्ट>ष्ट इत्यतिप्राचीनो विकारः संभाव्येत । अत्र 'अनानु-दिष्ट-' इति पपा. तदनु २अनु √दिशेः क्तान्तं कृतसांहितिकदीर्घप्रथमाऽच्कम् उप. इत्येवं च (तु. नापूटि.) प्रागभ्यर्हितानां व्याख्यानं द्र. । एस्थि. अपि नापूदि. सर्वेषु वीर्योपलक्षितेषु कर्मसु परप्रेरणां प्रत्यसदृष्णुरिन्द्रो ब्रह्मद्विड्घननेऽतितमामिव तथा भवतीति प्राकरणिकस्वारस्यसंवादनसहचरीवोक्तपूर्वाऽऽतिशायनिकी संभावनाऽनुसंधीयतां विविग्भिः ।

g) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२) । उप. (आ[=आस-] अनु-भूतिम् इति कृत्वा) आऽनुभूति- इति प्रास. (तु. पावा २, २, १८) । यद्वा (आ[=आसा] अनु-भूतिरासामिति कृत्वा) आऽनुभूति- इति बस. (तु. पावा २, २,२४) । उभयथाप्य् अननुभूतपूर्वाः शरदः इत्यर्थतोऽभिसंबन्धः समानः । यावता पूर्वीरनुभूतपूर्वाः शरदोऽवधून्वान इन्द्रोऽननुभूतपूर्वा अपि तास्तत्तरीति, अतः स पूर्वाणि सख्यानि परित्यज्याऽपराण्यभ्येतीति यत् पूर्वार्धे श्रुत्यभिप्रेतं भवति तत् सत्यमिति निदर्शनालङ्कारः (तु.नाउ. अप्य् अपरस्यै व्यु) । अत्र अनानु-भूति- इति पपा. तदनुवर्त्तिनो चोभयी प्रागर्वाचामभिप्रवृत्तिर् द्र. । तद् यथा । बस. (=अनुभूतिरहिताः [प्रजाः]) इति सा. । उक्तः बस. वा तस. वेति विकल्पिनोऽर्वाञ्चश्च (GW. MW. NW.) । उभयत्र २अनु° >आनु° इति दीर्घापत्तेश्च सांहितिकं निपातनं द्र. । यथा चैवमन्यतरतोऽपि साध्वन्वयाभावो भवतीत्यत्र भूयः वैश. अनुसंधेयम् ।

h) बस. भवति नञ्-पूर्व इति प्रागर्वागभ्यर्हिता आहुः । तत् कथं नान्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) इति चोद्यम् । तत् साध्यं कथमिति । तस. भवतु न बस. इति । तेन तावत् सौवरी चातुरश्री कामं निष्पद्यताम् (पा ६, २, २) न

२)], १०, ३९, ६, कौ १, ३९९, २, ७३९, जै १, ४५, १, शौ २०, ११४, १

अना(न्-आ)म्र,म्रा[a]- -म्र ऋ १, १००, २, तै ७, १, १०, ३¶, काठ ८, ७¶, क ७, ४¶, -¶म्रम् तै २, ५, ११, ४, ५, १, ९, १[२], ६, १, २, ७[३], मै १, ४, ११, ५, ७[२], ११, ९, २, २, १२, ५, २, काठ १०, ८, -¶म्रस्य तै ७, १, ५, ६, -म्रा काठ ३८, १४, -म्रा शौ ४, ७, ७, ५, ६, २, पै ६, ११, २, -म्राम् तै ७, ४, ५, ३¶, -म्रेन मै ४, २, ११

अना(न् आ)म्यु[b]- -म्यम् ऋ ७, ६६, ११

अ॑ना(न् आ)म्रयु[c]- -॒य्यो शौ ६, १६, १

†अ॑ना(न् आ)भयिन्[d]- -॒यिन् ऋ ८, २, १, कौ १, १२४, २, ८४, जै १, १३, १०, ३, ८, १०

अ॑ना(न्-आ)भव[e]- -॰व काठ ६, ७, क ४, ६

¶अ-नाभि- -भिम् काठ २०, ७, क ३१, ९

अ॑ना(न्-आ)भु[a]- -॒भो मै १, ८, ५.

अना(न् आ)भू[e]- -भुव ऋ १, ५१, ९

अ-नामग[f]- -ग शौ १९, ४५, २

अनामन्तु[g]- -नात शौ १२, ४, ५ ८

१अ॑ना(न् आ)मय[a]- -[i b]य पै १६, ५, ७

२अना(न् आ)मयु[i]- -या खि ७, १५, ५[2j], शौ २०, १२९, २०, -या शौ ९, १३, १३-१८, पै १६, ७५, ३-८

अना(न् आ)मयत्[k]- -यत् मा १८, ६, का १९, ४, २, तै ४, ७, ३, २, मै २, ११, ३, काठ १८, ९ क २८, ९; पै १०, १२, १

†अना(न्-आ)मयित्तु[l]- -त्नुम्याम् ऋ १०, १३७, ७, शौ ४, १३, ७, पै ५, १८, ८

†अ-नामिन्[m]- -मि ऋ ३, ६२, ५ ६, ८, ६, तै १, ५, ११, २, मै ४, ११, १, काठ ४, १६

अना(न्-आ)मृण[n]- -ण. ऋ १, ३३, १

¶अना(न् आ)मृत[o]- -तम् तै ५, २, ३, १, काठ ७, १२[२], २०, १, २२, ६[२], क ६, २[२], ३१, ३, ३४, १[२], -ते तै ५, २, ३, २, काठ २०, १, क ३१, ३

अना(न् आ)यत[p]- -त ऋ [४, १३, ५ १४, ५]

त्वाऽऽर्थीति (आपि-रहिते वृत्तनांऽऽपि भिन्न इत्यभिसन्धे)। उच्यते। इह उप बस भवत्विति। सोऽपि कल्पना-मूलत्वाद् विकल्पितविग्रह द्र। तद् यथा। नन उत्तरस्य (सह्>)'साऽऽपि-इति मूलत सतो नैरुक्तिक सकारलोपो नकारोपजनश्च स्यातामिति प्रथम कल्प (तु अगोपा)। 'आ(ऽऽहा) आपुयोऽनेनाऽनया वा' इति माध्यमिकधातु-जलोपे सत्यू अ॑ाऽऽपि इत्यू उप इति द्वितीयः कल्प (पावा २, २, २४)। 'अन्-(आशा) आपुयोऽनेनाऽनया वा' इति नम्मात्रातिरिक्तस्य धातुजाऽऽशस्य पूप. लोपे सति बस पूपग्रस्व इति कृत्वा नम्मात्रस्य पूप स्वर प्रकृत्येति च तृतीय कल्प इति दिक् (चरमश्चाय प्रकार नापू अपि द्र)।

[a]) तस नञ् स्वर (पा ६ २, २)। उप यद्र।

[b]) तम नञ्-स्वर बाधित्वा 'कृत्य' (पा ६, २, १६०) द्र यन्तोदात्त। उप यद्र.।

[c]) भावर्धु मत्त्वेव तदुमवशमनायैव नञ् पूर्वत्वेन धाय्येत। उप भवयु यद्र। सस्व एपूटि द्र।

[d]) तस नञ्-स्वर। उप आ√भी + कर्तर्यु इनि प्र (तु पा ३, २, १५७) इति वा अ॑ा भय-(त्रास) + मत्वर्थे इनि प्र (पा ५, २, ११५) इति वा।

[e]) सस्व नापूटि द्र। उप आ-भवु-(आ√भू+अच् प्र)। एरिय माध्यमिकेरप्रेपजन मुपा चिन्त्य।

[f]) सस्व नापूटि द्र। उप १[*]नाम-ग (नाम्ना ---ति नाम-मृदिरयं) इति तरवत पर्येष्टव्यम्। कथमिति। मूलो पा बहुविकृत वेनोपलम्भात् (तु पाएड्)। यत्तु सा अ नामक इति बस अत्र पठित्वेव व्याचष्टे, तदसत्। तथा सति कपिपूर्वीय स्वर स्यात् (पा ६, २, १७३)। 'माम् अगतस्य' इति पै (तु W) यच्छ्रयते तेनापि सुगमो निर्वाह इति (कल्पना तरकृते तु W WR च)।

[g]) पपा अवग्रहो न भवति। व्यु [?]। १अ॑+ (भावार्थे) आ-मनु (<आ√मन्) इति बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इतीव W द्र। १अ॑+आमन (<√२अम् >आमि+भावे ल्युट्) इतीव च LUD द्र।

[h]) अय मुपा 'अनामयत्' इति मूको स्थाने सस्कारमान्याद् धृत। '-यम्' इत्यू अस द्वि१ सत् किंवि इत्येव मुपठम्।

[i]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[j]) 'अनामया' इति मुपा स्वरचिन्त्य।

[k]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप √२अम् >आमि + शतृ प्र।

[l]) तस उप <√२अम् >आमि + इत्नुच् प्रत्यये णेर् अयू आदेशे (तु पाउ ३, २९, पा ६, ४, ५५) नञ्-स्वरापवाद 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इत्नन्तोदात्त उस।

[m]) सस्व एपू द्र। उप √नम्+ताच्छीलिक णिनि।

[n]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप आ √मृण्+क (पा ३, १, १३५)।

[o]) तम नञ्-स्वर। उप आ√मृ+क्त प्र।

[p]) उप आ√१यम्+क्त प्र। शेष नापू द्र।

¶अना(न् आ)यतन,ना^a^- -न मै ३, ४, १०, ४, ७, ६, काठ १०, ३, २६, ३, २८, ३, ३०, ७, ३४, ९, ३५, १८, क ४१, १, ४४, ३, ४८, १६, §शौ ११, ३, ४९, §पै १६, ५८, ४, ५, -नम् मै ३, ४, १०, ४, ७, ६, काठ २१, ८, २६, ३, क ४१, १, -ना तै ३, १, ९, २, ३, ७, १, ५, ४, मै ३, ८, १, १०, ५[२], काठ २४, १०, २९, १[२], क ३८, ३, ४५, २[२], -नानि काठ १२, ५ -ने मै १, ६, ११, ३, १, ४, ४, ४, ७, ७, ४, ५, २, ८, ५, काठ ३५, १८, क ४८, १६

अना(न् आ)युधु^a^- धास ऋ ४, ५, १४, ८, ९६, ९

¶अना(न् आ)रब्ध^b^- -ब्ध तै ६, ४, २, १

¶अना(न् आ)रभ्य^b^ तै १, ६, ८, १, काठ ३२ ७, ३६, ११

अना(न् आ)रम्भण^a^- -¶ण तै २, ६, ५६ -णम् काठ २१, ८¶, -णे ऋ १, ११६, ५ [१८२, ६, ७, १०४, ३] खि १, २, १ शौ ८, ४, ३, पै १६, ९, ३

अना(न् आ)रुद्ध- -द्ध पै १६, ७२, ६

¶अना(न् आ)र्त,र्ता^b^- -र्त तै ३ ४, ३, ६, काठ १२ १०, -र्तम् पै ९, २२, २४, -र्ता तै ७, ५, १, ३, -र्ताम् काठ ३५, १९, क ४८, १७, -र्तेन मै २, ४, १

¶अना(न् आ)र्त्ति^b^- -र्त्यै तै २, ६, ९, ३ ८, ३, १, ७, १, २, ४, २[२], ५, ७, ४, २, ४

¶अना(न्-आ)र्त्विजीन^c^- -न काठ १३, ४

अना(न् आर्य→)र्या- -र्या पै २, ३१, २

अना(न् आ)र्षेय^b^- -याणाम् शौ ११, १, ३३, पै १६, ९२, ३, -याय मै ४, ८, ३¶

१अना(न् आ)ल <(र)-ब्ध^d^-

¶अनालब्धा(ब्ध आ)यता^e^- -ता काठ २४, ३[१], क ३७, ४

२¶अना(न् आ)लब्ध^f^- -ब्धम् तै ६, ३, ५, २

¶अना(न् आ)लभ्य^h^ मै १, ४, १०, ४, १, ४[२], ५, ६, काठ ३१, ३, क ४२, ६, ४७, ३

अना(न्-आ)लम्बु(क→)का^i^- -का काठ ३५, १८, क ४८, १६

¶अना(न्-आ)लेश^a^- -शे तै ५, १, ५, ५

अना(न् आ)वयस्^j^- -या शौ ७, ६५, ३

†अना(न् आ)वि(द्ध→)द्धा^b^- -द्धया ऋ ६, ७५, १, मा २९, ३८, का ३१, २, २, तै ४, ६, ६, १, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, पै १५, १०, १

अना(न् आ)व्या(ध→)धा^k^- धाम् शौ १४, १, ६४

अना(न् आ)वृत^b^- -वृत ऋ १०, ९५, १४

अना(न् आ)वृ(त>)त्ता^b^- -त्ताम् शौ १५, ६, १९

१¶अना(न् आ)स्क^l^- -स्काय तै ३, १, ५, १, ६, १, १०, ३, ३, ८, ३

२अना(न् आ)स्क^m^- -स्क शौ १२, ४, ४७

†अना(न् आ)स्त^a^- -स्ता ऋ [१, २९, १, २, ४१, १६] शौ २०, ७४, १

*अना(न् आ)शिस्^a^-

a) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्.।

b) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

c) तस उप ऋत्विज् +तार्दर्थिक- खञ् प्र (पा ५, १, ७१)।

d) अर्थपार्थक्यनिदानोऽयं नाउ पृथ[क्] निर्देश द्र। तत्र ऽर्थपार्थक्य किञ्चिदानमिच्छेद् १आ√लभ् इत्यत्रा- ऽनुसन्धेयनाम्।

e) कस पूप च उप चोभे तस नञ्-पूर्वी भवत (=अना[र→]लब्धा यागाद् अयता यति नु तै ६, १, ७, ५ यथाप्रपस्य पूप स्थाने 'अबद्धा' इत्येवद् 'अयता' इत्यत्र च पृथक् द्वे पद भवत)।

f) मूत्रो 'अनालब्धा' इति पूप भवति। तत्र 'अना ऽऽलब्धा' इत्यस्य मूलत कस तत्र मक्षेपोऽपि सुभद तथा सत्यपि यति कस अव्यभिचरित।

g) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <२आ √लभ् यद्र।

h) नापूनि नस्व.द्र। उप १आ√लभ्+क्त्वा>ल्यप्।

i) उप <१आ√(र>)ल(म्ब>)म्ब् यद्र। शेषम् अनपरोधुक इत्यत्रे टि. द्र।

j) सस्व द्विपा द्र। उप आ-वयस् यद्र। यनु ॥१. आकारान्त प्राति निरदेशि तदप्रमाणम्।

k) पस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७०)। उप आ √व्यध्+भावे घञ् प्र।

l) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप आ√स्कन्द्+ भावे घञ् प्र कुत्वम (पा ७, ३, ५२)।

m) नस्व एटि. द्र। तत्र नापूनि द्र।

¶अना(न्-आ)शीर्क[a]- -र्केण तै १, ६, १०, ४.

अना(न्-आ)शीर्द[b]- -र्दाम् ऋ १०, २७, १.

†अना(न्-आ)शुo- -शवः ऋ १,१३५, ९; ८, १,१४; शौ २०, ११६, २; -शुः खि ५, १३, ६; शौ २०, १२८, १०$; -शुना ऋ ६, ४५, २; -शोः ऋ १०, ३९, ३.

¶अना(न्-आ)शुमचत्[b]- -वन्ति काठ २३, ३[२].

¶अना(न्-आ)श्वस्[d]- -श्वान् तै १, ६, ७, ३; ४[२].

अ-नाप्दु- -प्दुः पै १०, २, ५; -प्दूम् पै ५, २८, २.

अना(न्-आ)स्[e]- -नासः ऋ ५, २९, १०.

अ-नासिक[f]- -काय तै ७, ५, १२, १; काठ ४५, ३.

¶अना(न्-आ)स्क(न्-)द्या- -न्ना काठ १२, १२.

?अनास्त[g] पै ७, ८, ९.

अना(न्-आ)स्थान[f]- -ने ऋ १, ११६, ५.

अना(न्-आ)स्माक[b]- -कः शौ १९, ५७,५; -कम् शौ १९, ५७,४.

?अनास्य[i]- -०स्यौ क २, १.

अना(न्-आ)स्राव[f]- -वम् शौ २, ३, २; पै १, ८, २.

अना(न्-आ)हत[b]- -तः पै २, ३१, ४.

अनाहत-शी(र्षन्)र्ष्णी[j]- -र्ष्णी तै ३, २, ५, १.

¶अना(न्-आ)हित[b]- -तः मै १,६,४.

¶अनाहित(त-अ)ग्नि[k]- -ग्निः काठ ६, ७; ८, ११; क ४, ६; ७,८; -ग्नेः काठ ९, १५.

अना(न्-आ)हुत[b]- -तम् पै ६, १४, १.

¶अना(न्-आ)हुति[b]- -तिः तै ५, ४, ३, २; -तिम् ऋ १०, ३७, ४, ६३, १२.

¶अ-निखात,ता[b]- -तः काठ ३७, १६; -ता मै ३, ८, ९.

अनितभा[l]- -भा ऋ ५, ५३, ९.

¶अ-निधाय[m] मै १, ६, ६.

†अनि(न्-इ)ध्म, ध्मा[f]- -ध्मः ऋ २, ३५, ४; १०, ३०, ४; तै २, ५, १२, २; शौ १४, १, ३७, -ध्माम्? मै ४, १२, ४[n].

अनि(न्-इ)न[o]- -नस्य ऋ १, १५०, २.

a) बस. समासान्तः कप् (पा ५, ४, १५४)। 'कपि पूर्वम्' (पा ६, २, १७३) इत्युक्तः स्वरः। अयस्मयादित्वात् उसं.। तेन पदत्वादुत्वं भत्वाद्विसर्जनीयाभावश्च (पावा १, ४, २०)। यत्तु भा. 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्यन्तोदात्तत्वमाह तद् भ्रान्तमिव स्यात्।

b) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. यद्र.।

c) चार्वादित्वम् उसं. तेन तस. नञ्-स्वरापवादोऽन्तोदात्तो भवति (पा ६, २, १६०)। उप. यद्र.।

d) तस. नञ्-स्वरः। उप. √२श्वस्+क्वसुः प्रत्ययः (पा ३, २, १०९)।

e) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. नास्-इति GRI.। आस्- (<>आस्य-) इत्यन्ये। 'मृध्रवाचः' इत्यनुपदभूयमाणविशेषणान्तरापेक्षयोत्तरो बहुसंमतः पक्ष एव ज्यायानिति मतं भवति।

f) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. यद्र.।

g) मूलंमृग्य एव पाठ. भवति नितरां दुष्पठः। अना(न्-आ)स्त->-स्तम् ('यत्नम्') इति शोधः संभाव्यः द्र.।

h) बस. नञ्-स्वरे प्राप्ते चार्वादित्वाद् उसं. अन्तोदात्तः (पा ६,२,२;१६०)। उप. (अस्मद्>) अस्माक-+अण् (पा ४, ३, १)। यद्वा अस्माक- (यद्र.) इत्यतः प्राति. पूर्ववदेवेति प्र. उप. निपाते सति बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) इत्येवं सुवचतरं द्र.।

i) वास्तविकः पाभे. वा अनश्रु- इत्यत्र मूपा. (यद्र.) प्रामादिकविकारमात्रं वेति विमृश्यताम् (तु. संटि.)। प्रथमे कल्पे अ-नास्य- इत्येवं पदविभागः स्याद् अन्-आस्य- इत्येवं वेत्यपरो गवेषणार्हो विषयः।

j) बस. पूपप्रसृ. (पा ६,२,१)। उप. शीर्षन्-+ङीप् प्र.उपधालोपश्च (पा ४, १,२८; ६,४,१३४)।

k) बस. पूपप्रसृ. (पा ६, २, १)। अन्-आहिताग्नि- इत्येवं तस. नञ्-स्वरे (पा ६, २,२) स्वरतः समाने संभवत्यपि यदसौ नोररीकृतम् तत्र नञः क्रियार्थप्रपगुणप्रतिषेधे वर्तमानाया मुख्याया श्रुतेः क्रियावतः पदावयवस्याऽऽहितत्वस्य समासान्तरोपसर्जनीभावे गति बाधो मा भूदित्येतद् बीजं द्र.। अर्थनित्यत्वेन परीदयरशात् लक्ष्यलक्षणानामित्यभिसन्धेः।

l) वैपं. इतीवाऽनवग्रहः पपा. भवति। तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. *इत-भा- (बस.) इति पदविभाग-कल्पना स्यु. निमित्तमात्रतया गृह्येत।

m) तस. नञ्स्वरः। उप. नि√धा+क्त्वा>ल्यप्।

n) '-ध्मः' इत्यस्य स्थानेऽपपाठः स्यात् (तु. नाप्. ऋ. [२,३५,४] स्थलम्)। अस्मे इति पपा. (तु. संटि.) प. पाभे. भवति सोऽपि दुष्पठः द्र.।

o) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

अ निन्दा[a]— -न्दा शौ ११,१०,२२, पै १६, ८७, २

अ निन्द्य[b]— -न्द्य ऋ ९, ८२, ४, -०न्द्या ऋ १, १८०, ७

अनि(न्-इ)न्द्र, न्द्र[c]— -न्द्रम् ऋ ७, १८,१६, -न्द्रा ऋ १, १३३, १, ५, २, ३, १०, ४८, ७, -न्द्रान् ऋ १०, २७, ६, -न्द्राम् ऋ ४, २३, ७

अनि(न्-इ)न्द्रियं[d]— या पै १६,७६,९

†१अ निपद्यमान[a]— -नम् ऋ [१, १६४,३१, १०, १७७, ३] मा ३७,१७, का ३७,३,४, मै ४, ९, ६, पै १६, ६८, १०

२[e]अ निपद्यमान[c]— -]नम् शौ ९, १५, ११

अ निरुद्ध[a]— -द्ध ऋ [४, १३, ५, १४, ५]

अ निबाधु[f]— -ध ऋ ३,१,११ [५, ४२, १७, ४३, १३]

अ निभृष्ट,ष्टा[g]— -ष्ट ऋ १०, ११६, ६ शौ १९, ६०, २, -ष्टम् मा १०,६, का ११,४,२, तै १, ८, १२,१, मै २, ६,८,४,५[२],[६], काठ १५, ६, -ष्टा तै १, ८, १२, १

अनिभृष्ट-तविषि[h]— -षि ऋ २, २५, ४, ५ ७, ७

अनिभृष्ट-तेजस्— -जा काठ १८, १६, क २९, ४

†अ निमान[i]— -न ऋ १, २७, ११, ६, २२, ७, कौ २, १०१४, जै ४, ९, ५ शौ २०, ३६, ७

अ-निमिष्[a]— -मिषा[j] ऋ ३, ५९, १, ७, ६०, ७, तै ३, ४, ११, ५[k], काठ २३, १२, ३५, १९, क ४८, १७

१अ-निमिष[l]— -षम्[m] ऋ ५, १९, २, ७, ६१, ३

†२अ-निमिष[c]— ष ऋ १०,१०३, १, मा १७, ३३, का १८,४, १, तै ४, ६, ४, १, मै २, १०, ४, काठ १८, ५, क २८, ५ कौ २, ११९९, शौ १९, १३, २, पै ७, ४, २, -षम्[n] ऋ १, २४, ६, -षा ऋ २, २७, ९, -षेण ऋ १०, १०३, २, मा १७,३४, का १८, ४, २, तै ४, ६, ४, १, मै २, १०, ४, काठ १८,५, क २८, ५, कौ २, १२००, शौ १९, १३, ३, पै ७, ४, ३

अ निमिषत्[a]— -षन्ति ऋ [१, १४३, ८, (६,८,७)], -षन्त ऋ १०, ६३, ४

†अ-निमेष[a]— -षम्[n] ऋ १,३१,१२, १६४, २१, मा ३४, १२, का ३३, १, ७, शौ ९, ९, २२, पै १६, ६७, १२

१अनि(न्-इ)र[o]— -रेण ऋ ४, ५, १४

२अनि(न्-इ)रा[p]— -रा ऋ ८, ४८, ११, मा ११, ४७, का १२, ४, ११, मै २, ७, ५, काठ १६, ४, -राम् ऋ ७, ७१, २, ८, ६०, २०, १०, ३७, ४, खि ५, २१, ३, मा १२, १०५, का १३, ७,

---

[a]) तस नम्-स्वर (पा ६,२, २)। उप यद्र।

[b]) तस उप ण्यदन्ते कृति 'कृत्योक' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त।

[c]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र।

[d]) यप। निरिन्द्रिय- इति पाभे (शौ ९,२, १०)। स चापि समानाऽर्थ बस यद्र।

[e]) नाप् स्थाने स्वरलोऽपपाठो वा स्यात् पाभे वा (तु ऋ १, १६४, ११)। उत्तरे कन्पे <आ नि√पद् इतीय मौलिकी स्थिति स्यात्। तत प्रथमाज्ञस्व-स्वनिर्देश प्राकृतिको वा स्यादासावपि प्रामादिको वा स्याद् मूको एव विद्यमान। उभयथाऽप्य् उपस्स्व गतिद्वयात्मक एव उपकल्पयेदित्यव्यभिचरित द्र। एव तावद् वस्तुतोऽर्थभेदवती श्रुतिद्वयीति गमस्येत विस्तरत वैरा चानुगर्थीयत।

[f]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप नि √बाधृ+भार यद् प्र।

[g]) तस नम्-स्वर। उप नि√भ्रस्ज्+क्त यद्।

[h]) बस पूरास्व (पा ६,२,१)। तुमि अनाहिताग्नि यनलया दि तस नह लब्धादर। उप यद्र।

[i]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप नि √१मा+ल्युट् प्र।

[j]) तृ१ सत् प्रयोगत विवि द्र। एतद् <१अ निमिष- (=नाउ) इति PW विमृश्य (तु MW, वैतु GW ग्रास)।

[k]) उप कर्तरि क प्र इति तृ१=द्वि१ इति च कृत्वा देव पर्यायत्वेन यद् मा विकल्पेन व्याचष्टे तत् क्लिष्ट-त्वनाऽप्यभिचरित द्र।

[l]) तस नम्-स्वर। उप नि√मिष्+भाव क प्र।

[m]) एतद् द्र <नापू इति प्रतिपत्ती GW ग्रास च चिन्त्यौ द्र। प्रयोगत एतत् क्रिवि भवतारयभ्युप-गममामान्ये सति नपु. न द्वि१ अनिमिद् इत्याद्यरक स्यान्न यनि इयदनुपपत्तिदर्शनादिति दिक्।

[n]) द्वि१ सत् प्रयोगत क्रिवि द्र।

[o]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप <इरा यद्र।

[p]) तस नम्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

४; तै ४, २, ७, २; मै २, ७, १४; काठ १६, १४; क २५, ५; शौ २०, १३५, १३.

अ-निरा(र्-आ)हित[a]- -तः शौ १२, २, ३५; ३६.

¶अ-निरुक्त,क्ता[b]- -क्तः तै ७, ४, २, ३; मै १, १०, ५; ११, ९[2]; ३, ६, ५; काठ १२, ९, १४, १०[2]; २०, ५; २४, ८; २६, १; २८, १०; ३३, ४; ३५, २०; क ३१, ७; ३८, १; ४०, ४; ४५, १; ४८, १८; -क्तम् तै ६, २, ७, ३; मै ३, २, ५; ४, ६; ८, ९; ४, ८, ६; काठ ६, ५; ९, १५[2]; १६; २९, ४; ३२, १[2], क ४, ४; ४५, ५; -क्तया मै ३, ६, ५; ४, ८, ६; -क्ता काठ १२, ९; -क्ताः मै ३, ४, ६; ८, १०[2]; काठ १४, १०[2]; -क्तानि काठ २१, २[2]; क ३१, १७[2]; -क्ताम् तै २, ५, ७, ३; काठ ३६, १३.

?अ-निरुक्तसामन्[c]- -मा काठ १४, १०.

¶अ-निर्ऋतिगृहीत[d]- -तम् मै ४, ३, १.

¶अ-निर्घात[b]- -ताय तै ३, १, ८, ३; २, ४, २; मै ४, ४, ४.

¶अ-निर्दाह[e]- -हाय तै २, ३, ६, २; ७, ४, मै २, ३, ७; ३, ३, ३; ४, १, ९; काठ १२, ५, ३१, ७; क ३०, २; ३; ३१, ७; १८.

अ-निर्दाहुक[f]- -कः मै १, ४, ८; काठ ३२, ४.

¶अ-निर्दिष्टभाग[g]- -गाः तै २, २, ४, ६.

¶अ-निर्मार्ग[h]- -र्गाय मै १, ८, ५; २, ३, १[2]; ४, ३, ६[2]; ४, १; काठ १२, ५, ८; १३; २४, १०; क ३७, ७[i]; ३८, ३.

¶अ-निर्याच्य[b] तै ५, २, ३, १; मै ३, १, ३; २, ३; काठ २०, १; ३०, ९; क ३१, ३.

¶अ-निर्वाह[j]- -हाय मै ४, ८, ५

¶अ-निर्वीर्य[k]- -र्यः काठ २८, ८.

१अनिल- २अनिल- √१अन् द्र.

अ-निविशमा(न→)ना[b]- -नाः ऋ ७, ४९, १.

†अ-निवेश(न→)ना[l]- -नानाम् ऋ १, ३२, १०; पै १३, ६, १०.

अॅ-निवीर्य[m]- -र्यः काठ २७, ९.

अ-निवृत[b]- -तः ऋ ३, २९, ६.

अ-निशित,ता[n]- -तः मा १, २९; का १, १०, १; काठ ३१, १४, -तम् ऋ २, ३८, ८; ९, ८६, २०[o]; तै ४, ७, १५, ४[p]; -ता मा १, २९; का १, १०, १; -ताः मै ४, १, १२[2]; काठ १, १०, ३१, ९[2]; क १, १०; ४७, ९[2]; ¶.

†अनिशित-स(र्ग→)र्गा[q]- -र्गाः ऋ १०, ८९, ४; कौ १, ३३९; जै १, ३५, ८.

अ-निःशस्त[r]- -स्ताः ऋ ४, ३४, ११[s].

---

a) नाउटि. सस्व. द्र. । उप. <निर्-आ√धा यद्र. ।

b) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

c) यनि. तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । वस्तुतस्तु सुपा. चिन्त्यो भवति । निरुक्त-सामन्-(यद्र.) इत्यस्याऽनयः प्राति. एव प्राकरणिकत्वात् (तु. मै १, ११, ९) ।

d) सस्व. एपूटि. द्र. । उप. निर्ऋति-गृहीत- इति तृतस. द्र. ।

e) उप. <निर् √दह यद्र. । शेषम् द्विपूटि. द्र. ।

f) तस. इस्वोऽदीयस्वराभाव-कृते अ-क्षोधुक- टि. द्र. ।

g) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. निर्दिष्ट-भाग- इति बस. यद्र. ।

h) गस्व. नापूटि. द्र. । उप. निर् √मृज्+भावे घञ् प्र. ।

i) काठ. गम नप्रकरणे अनुदाह- इति श्रूयमाणं यद्र. (तु. मंटि.) ।

j) उप. निर् √वह्+घञ् प्र. । शेषं द्विपूटि. द्र. ।

k) गस्व एपूटि. द्र. । अनिर्वीर्य- इति प्रमाद-भ्रंशितमध्योदात्तः पाभे. यद्र. । उप. बस. ।

l) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) । उप. नि √विश्+[अधिकरणे] ल्युट् प्र. ।

m) तस. नञ्-स्वरः । उप. *नि-वीर्य- बस. (पावा २, २, २४) । यद्वा =निर्वीर्य- (गपूटि. द्र.) ।

n) सस्व. नापूटि. द्र. । उप. १निशित- (<√निश्) यद्र. (तु. शमा १, ३, १, ६; ४, १, २, २५ यत्र यक. अनुपरत- इति चराचर- इति चैतत्पर्यायभावतो निर्दिश्येते; अर्वाञ्चश्च [GW.MW.NW.प्रमृ.]) । एस्थि. सर्वत्र पपा. अनि-शित- इत्येवं निरदेशीतीव कृत्वा सा. प्रमृ. भाष्य-कारैर् उप. =२नि-शित- (<नि √शा <शो) इत्यवधार्य तत्र तत्र व्याख्यानप्रौढिं प्रदर्शयद्भिस्तत्प्रयोजितान्वय-पीडनादौ व्यर्थमादरः प्रादर्शि (भूयानप्यत्र विस्तरः √निश् इत्यत्र द्र.) ।

o) क्रिवि. सद् न. द्वि१ द्र. ।

p) यनु. १अ-निशित- > -तम् सन्नत्यं टि. च ।

q) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. यद्र. ।

r) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. निर् (<>नि) √शंस्+क्तः प्र. ।

s) इह श्रूयमाणं स्. प्र१ (तु. 'गजोपमः स्तूपः' ऋ ४, १४, ६ प्रमृ.) । एस्थि. एतद् स्. गो१ इति वद् GW. आह तन्निःसारं द्र. ।

अ-निषङ्ग[a]— -ङ्गाय ऋ १, ३१, १३.
अनि(न्-इ)ष(व्य→)व्या[b]— -व्याः ऋ १०, १०८, ६.
?अ-निपिञ्चनः[c] पै १५, १५, ९.
?अ-निषित[d]— -तम् मै ३, १६,५; काठ २२, १५.
अ-निष्कृत[e]— -तः पै ३, ३३, ४[f]; -ःतम् ऋ ८, ९९, ८; ९,३९, २; कौ २, २४९; जै ३, २१, १४.
अ-निष्कृति— -त्या पै ३, १७, ३.
¶अनि(न्-२इ)ष्ट,ष्टा[e]— -ष्टः काठ ३५, १७; क ४८, १५; -ष्टम् तै ६, ६, ६, २; -ष्टाः तै २, ६, १, ५; -ष्टेभ्यः काठ ५, ४; ३२, ४; -ष्टेषु काठ ३५, १८; क ४८, १६.
¶अनि(न्-इ)ष्टक[g]— -के तै ५, ४,१०, ३[२]; मै ३, ४, ५; काठ २२, २.
अ-निष्कर्त्र्य[h]— -कर्यम् काठ २४, ५; क ३७, ६.
अ-निष्टृत[i]— -तः ऋ ८, ३३, ९; मा २७, ४; का २९, १, ४; ७; तै ४, १, ७, २; ३; मै २, १२, ५[२]; काठ १८, १६[२]; क २९, ४[२]; कौ २, १०४८†; शौ ७, ८२, ३; †२०, ५३, ३[j]; ५७, १३; पै ३, ३३, ७.
¶अ-निष्ट्य[k]— -ष्ट्यः काठ ७, १३[२]; क ६, २[२].
¶अनि(न-२इ)ष्ट्वा[e] काठ १२, ७[२]; ३५, १७; क ४८, १५.
अ-निहत्य[l] शौ १२, ३, ४४.
अनीक[m]— -कः पै ४, २४,७; -ःकम् ऋ १, ११३, १९; ११५, १; १२१, ४; १२४,११; १६८,९; २, ३५, ११; ३, ३०, १३; ४, ५, ९; १५; ११, १; १२, २; ५, २, १, ४८, ४; ७६, १; ६, ४७, २८; ५१, १; ७, १, ८; ९; ८८, २; ८, ९६,९; १०, २, ६; ७, ३; ४३, ४; ४८, ३; ६९, ३; मा ७, ४२; ८, २४§; १३, ४६; २९, ५४; का ८, १७, १; ९, २,२; ४,२§; १४, ४, ९; तै १, ४, ४३, १; ४५, १§; २, ३, ८, २; ४, १४, ४; ४, ३, १३, १; ६, ६, ६; ६, २, ३,१¶; मै १, ३,३७;३९¶; २, १, १०¶; ३, १६, ३†; ४, १४, ४; काठ ४, ९; १३; २२, ५; ६; ८; २९, ३; ४६, १; क ३, ७; ११§; ३४, १; ४५, ४§; कौ ३, ११० २; ३, ५, ३; जै २, ४, ६; शौ ४, २७, ७§; ६, १२५, ३; ७, ३७, १§; १३, २, ३४§; ३५; २०, १७, ४; १०७, १३; १४; पै ४,३५, ७; १५, ११, ७; १२, ४; १६, १५१, ५; -का ऋ ३, १९, ४; ४, २३, ७; -कात् पै ८, १३, ११‡; -कानि मै २, १, १०¶; -के ऋ ४, ५८,११; ६,४७,५;

a) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. नि √ष(>स) ञ्ज् + घञ् षत्वं कुत्वं च ।

b) तस. उप. साध्वर्थक-यदन्ते नञ्-स्वरापवादो ऽन्तोदात्तः (पा ४, ४, ९८; ६, २, १५६) ।

c) मुपा. नितराम‌कृतसंस्कारः । वस्तुतः पूर्वमन्त्रस्य यः 'एषा' इत्यू उत्तरार्धो भवति सोऽस्य मन्त्रस्य पूर्वार्धं स्यात् । 'अनिषेचनं चक्रुषी' इत्यनेन शोधितपाठेन तृतीयेन पादेन च तस्य मन्त्रस्य गायत्र्या छन्दसा पूर्तिः स्यादिति विचारयन्तु सुधियः । एवं तावदिह तस. नञ्-पूर्वः । उप.नि √षि(<सि)च्>नि-षेचन- इति यद्र.।

d) अ-निशित- >-तम्(गद्र.)। अत्र मूको. पा. वैकृतं द्र. (तु. संटि.) ।

e) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

f) 'अनिष्टृतः' इति (शौ ७, ८२, ३) पाभे. ।

g) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२) । विशेष्यगर्भे वि. द्र. । उप. इष्टका- <√यज् यद्र. ।

h) तस. नञ्-पूर्वः । 'कृत्य-' (पा ६, २,१६०) इत्यन्तोदात्तः । उप. निष्कर्य- यद्र. ।

i) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. <नि √ष्टृ<स्तृ यद्र. ।

j) पपा.निस् √स्तृ>*निः-स्तृत- इतीव उप. निर्दिष्टं विवेक्तव्यम् ।

k) सस्व. एपूटि. द्र. । उप. निष्ट्य<निस्+त्यप् प्र. षत्वं च (पावा ४, २, १०४; पा ८, ३,१०१) यद्र.।

l) सस्व. द्विपूटि. द्र. । उप. <नि √हन् यद्र. ।

m) √२*अन्+ईकन् प्र. (पाउ ४,१७) । नित्स्वरः (पा ६, १, १९७)। यद्वा तस. स्याद् नञ्-स्वरः (पा ६, २,२)। उप. च (नि>)नी+क- (<१अक- <√अच्, ञ्च्)। अथवा, नापू कल्पे नञोऽभावे सति नि इत्यस्य स्थाने अनु इति द्र. । तथा च सति समाननिष्पत्तेर् अनूक- इत्यस्मात् प्राति. विवेचनप्रयोजनः ऊ>ई इति वर्णपरिणामः। अथापि वा नापू. एव कल्पे नञभावे सति नि इत्यस्य स्थाने ३*अन् यद्र. (तु. अन्तर्, २अन्तर-) । माध्यमिक ईकार उपजनः (तु. सम् (ईक-) । अन्ततस्तदेव उप. दर्शनार्थेन √२अक् इत्येतेनाभिसंबद्धं स्यात् पूप. च सप्तमीप्रकारकम् (२अन्- >) अनि इति रू. सद् दीर्घीभूतं स्यादित्यपीक्षाभियुक्तनामूहः द्र. (तु. WW. १, १२, ६; १६९)।

५, ७, ४, ३, ८, ७४, ४, १०२, १३, ९, १७, २२, खि ५, ५, ८, मा १७, ९९†, २०, ३६, का १९, १, १८†, २२, ४, १, मै ३, ११, १, काठ ३८, ६, ४०, ७, १४, †कौ १, १३, ५३७, २, १२०, †जै १, २, ३, ५५, ५, ४, ३, ४, ६, ५, –केन ऋ २, ९, ६, मा ५, ३४, का ५, ८, ५, तै १, ३, ३, १, †४, ३, १३, २, ६, १, ५, मै १, २, १२, ¶१०, ५, १४[२], ३, ९, ५¶, †४, १०, ५, ११, ४, काठ २, १३, २१, १३, ३५, २०, ३६, ८[२], क २, ७, ४८, १८¶, –केषु ऋ ८, २०, १२, –कै ऋ [३, १, १५ ५४, १], ४, १०, ३, ७, ८, ५, मा १५, ४६, का १६, ५, २८, तै ४, ४, ४, ८, मै ४, १०, २, ५, ११, ४$, काठ २०, १४, कौ २, ११२८, पै ४, २७, ६ [°क- चतुर्°, ज्योतिस्°, तिग्म°, त्रि°, द्वि°, पुरु°, बृहद्°, शत°, सु>स्व्°]

¶अनीक-स्वु[a]– -स्वाय मै १, १०, १४, काठ ३६, ८

अनीक-वत्[b]– -वते मा २४, १६, २९, ५९, का २६, ४, १, ३१, ७, १, तै १, ८, ४, १¶, ५, ४, ५, ४[२]¶, ५, २४, १, मै १, १०, १, २, १, १०¶, ३, १३, १४, काठ ९, ५, ४८, ३, क ८, ८¶, –वन्तम् खि ४, १४, १, –वान् तै ५, ४, ५, ४¶[२]

अनीक-शास्(>)[c] शौ ५, २१, ८, ९, ६ १०३, ३

¶अनी(न्-ई)जान[d]– -न मै १, ४, ६, ४, ८, ६, –नम् तै ६ ६, ७, ३, –ने मै ४, ८, ६

†अ-नीड(ळ)[e]– -ड ऋ १०, ५५, ६ कौ २, ११३३

अनी(न् ई)शान[d]– -न तै ६, २, ५, १, मै १, ७, १

अनी(न्-ई)श्वर[d]– रा शौ १२, ३, ४२

१अनु √१अन् द्र

२अनु[f] ऋ १, ६, ४[g], १०, १२[h], १५, ५ २५, १६, ३३, ११[i], ३७, ९, ३८, ११[j], ४४, १० ४६, १४[k], ४९, ३[l] ५०, ३[m] ६[n],

---

a) भावे त्व (पा ५,१,११९)। प्रत्ययस्वर ।

b) मतुप् पित्त्वान्निघाते स्वर पूर्वावस्थ ।

c) शस् प्र (पा ५, ४, ४२)। प्रत्ययस्वर ।

d) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

e) सस्व नापृद्र । यत्तु सा प्रभृ उप आश्रयपर्याय-तया पश्यन्त यस अन्नाहु, तन्न । तथा सत्यन्तोदात्ता-पत्ते (पा ६, २, १७२)। यथा त्वेतद् उप सहपादाश्रय-पर्यायात् सप विविक्त सद् वि इति सभाव्येत तथा विवरणत १°नीड- इत्यत्र यद्र । तस्मिन्न् उप वि गनीह तम भवतु न वम इति तु तत्त्वम् ।

f) =२अन्- इति ह प्रयोगत द्वि१ मिवि च गद् उभा नि योगमुपेत्यैकत्वमिवापन्न द्र ।

g) लक्षणे कर्मप्रवचनीय (पा १, ४, ९०)।

h) अत्र उ म (तु. मा ७, २९) यद् 'अनु-वृद्धय' इत्येवं पदमित्याहतुस्तन् स्वरदोषादुपेक्ष्यम् । अन्वयेऽशक्त इव गन् स्व पदपृथग्भावमाहति सम्भाव्यते । इदमभिलक्ष्य मदनुगमात्तदुदस्यता गवां वृद्धयश्च गवां जुष्टयश्च भव-न्त्विमाशास्यमानस्यन्वयस्य न केवल गमकादपि त्वमीप्-स्यात् (तु गा वै ।ऽ। प्रमृ)। तथा पुनरस्यार्थ्यिन पुनरुपस्थाय स्तुतिभिरभिवर्धन श्रूयते ।

i) कत्र इति गा वै ०।ऽ। च । √अर् इत्यनन गतिश्च योगम् ऽ।। वृद्धि । तत्र । स्वधामनुमध्य न तु तर्फ कर्मणदा विपरीतृत्य प्रयुज्य [illegible] ।

j) रोधस्वतीर् अनुलक्ष्यत्येर्थत कप्र (तु सा वै, वैनु GIV अनु'''यात) ।

k) उपस उपाचरणमकर्मकमाख्यातमभिप्रेत द्र । आश्विनश्रीरनुलक्षणस्य विषयो न त्वनूपाचरणस्येति विवेकाद् गतित्वदर्शी वें चिन्त्य ।

l) लक्षणे वेत्थभूतलक्षणे वा कप्र । अध्याहार मुखेन सा अप्येनमेवार्थमभिप्रयन् स्यात् । गतित्व तु नितान्तमनपेक्षितमित्यभिसन्धि ।

m) सा एव केवलम् 'अनु धि-अदधम्' इत्याख्यात योगमाह । तत्र चाऽऽरयातिकप्रत्ययस्य कर्तरि आ तदत्व बीजम् । रूप चेद कर्मणि न तु कर्तरीत्यस्य इते तु √दध् । ऋ १०, ३०, १३ इत्यत्र स्वयमसौ भाष्यकारोऽपि द्र ।

n) उत्तरमन्त्रेण प्रकरणसामानाधिकरण्ये सति चरणस्य पृथिव्यादिलोकत्रयदर्शकत्वे तात्पर्य द्र । तत्राप्य् 'अनु अनान्' इत्यत पृथिवी सकेतिना (पृथिव्यामित्यर्थ)। √भुरण्य इत्यस्य चोभयथा वृत्त भवति सकर्मक च (तु ऋ १, १५५, ५, ५, ७३, ६, ८, ५९, १, १०, ३७, ९) अकर्मक च (तु ऋ ४, २७, ३, ८, ९, ६) । तदिदाकर्मकत्वं द्र. । यत्तु सा PW च 'अनु' प्रदर्शि इति योगमाहतुस्तन्न । उत्तरेण म न्त्रेण तात्पर्यगमन्वय दर्शन तदिदाऽप्यनुपपन्नस्य √धृ इत्यादेर्योगुण-तदर्थादित्यभिसन्धे (तु GII ।।)।

७१, ६, ८०, [१-१६], ८[a], ९, ८२, ३[b] ८४, [१०-१२], ८८, ६[c], ९५, ३[d], ११३, १३, १२०, ११[e], १२१, ३, ७, १२६, ३[f],

५, १२८, १[g], १३६, ५, १३८, ३[h], १४१, ३[h], ९[i], १४८, ४, १६१, ३[j], १६४, २८[k], १६५, ५[l], १६६ १०[m], १६७, १० [१७५

६[n], १७६, ६], १७६, २[o], १८०, ८, १८१, ५, १८३, ३[p], १८७, ४[q], १९१, १५[r], २, १, १५[s], २, [४, ९, ७०, ३] ५[t], ८, ८, ५[u],

a) क्त्र इति खलु सा साध्वाह । कर्मापेक्षातोऽधिकरणापेक्षाया बलीयस्त्वप्रतीते ।

b) उद्दिश्य प्रयाणेऽभिप्रायाद् अनुप्रयाण यद् GW PW आहतुस्तन्न । तस्यानुगमनपर्यायत्वात्तस्य चेहाऽसंगतत्वात् ।

c) अतिक्लिष्टान्वय उत्तरार्धे कदाचिद् 'अनु'''अस्तो भयत्' इत्याख्यातमभिप्रेत स्यात् ।

d) 'अनुष्ठु'''अनु'''विदधौ' इत्यन्वय वष्टि सा । न त्वसौ सुवच ।'अनुष्ठु' इत्यनेनैवाऽनोरनुक्रमार्थस्याऽऽगतत्वाद् व्यर्था पुनरुक्तिर्भवेदिति । समग्रश्च तदीय उत्तरार्धर्चीयोऽन्वयो व्यत्यस्त । न ह्य् ऋतून् प्रशासता सूर्येण पार्थिवाना पूर्वा दिग् अनुविधीयते । पूर्वां दिशमनु (=तस्यामित्यर्थ), प्रशासता तु तेनर्तवोऽनुष्ठु विधीयन्ते । इहैतावतैवाऽल विस्तर वैश अनुसन्धेय ।

e) 'जनान्' इत्यनेन च 'सोम-पेयम्' इत्यनेन च पर्यायेणाभिसंबद्धुमनोरेकस्याऽध्याहार कर्तुं योग्य । एव कृते च तयोरर्थविवेक द्र (तु सा)।

f) 'मा' इत्यस्य प्रामुख्यसाधको लक्षणार्थ क्त्र (तु सस्य उप, वैतु PW GW अनु आगात्' इति)।

g) अनुख्येति यत् सा व्याचष्टे तदनुलक्ष्येत्यर्थे द्र । 'ता नियुतम् अनु' इति च तत्राऽन्वय ।

h) 'अनु मथायति' इतीवाभिप्रयन् सा चिन्त्य (तु ऋ ३, ४३, १, ५०, २ प्रमृ GW च)।

i) सीम् इत्यनेनान्वित क्त्र भवति । यत्तु सा इममन्वय व्यभिचार्य 'अजायथा' इत्यस्य क्रिय वि अव्य (=गतिभिन्नत्वे सति तत् सक्त्तम्) इतीव सम्बन्धमभाषत, तच्चिन्त्यम् । गतिप्रकारके सबन्धेऽपि सीम् इत्यस्य कर्माऽऽकाङ्क्षापूरकत्वेन दर्शनादिति यावत् । लक्षणार्थप्राधान्यात् क्त्र एव स्यादिति तु स्थिति (तु GW)।

j) 'व' इत्येतदनुबद्धो लक्षणे क्त्र (वैतु सा पश्चादर्थे अव्य इति भाषुक)।

k) 'अनु'''अमीमेत्' इति गतियोगवादिन पथ्यात्या भवन्ति । तत्र हि तेऽभिप्रेतमनुलक्षणामरमर्थमन्तर्भावयन्ति । तदय वादधिन्त्यो भवत्यप्रामाणिकत्वादन्यथाप्रसिद्धेश्च । तथाहि । अनुगमनाऽनुशब्दनाऽनुभोजनादिप्रयोगषु योऽनोरर्थो भवति तेनैव त सदृशेनैव वाऽर्थेनेहापि भाव्यम् । स चाऽऽनन्तर्यसादृश्यादिविशिष्टो नितरा लक्षणार्थविलक्षण इत्यभियुक्तानामतिरोहितमिव भवति । अतो यथाऽभिमतव्याख्यान लक्षणोद्देशार्थं क्त्र एव प्रकाश्यताम् । सामर्थ्यात् प्रसिद्धेश्च । सा च क्त्र अभिप्रयन्नप्यर्थस्य विषये न साधुवादी । तद्विस्तरस्तु वैश द्र ।

l) स्वधामनुलक्ष्य (=तद्विषय इति यावत्) त्वमिन्द्राऽस्माक भवसीति तुरीयपादस्याऽर्थं पूर्वां पादत्रयीं प्रति हेतुतयोपन्यस्त । यत्तु सा 'अनु'''बभूथ' इति योगमाह तद् विमृश्यम् ।

m) तु सा , वैतु च PW प्रभृ । येषा 'वि-अनु धिरे' इत्याख्यातयोगोऽभिमतो भवन् 'गतिर्गतौ' (पा ८, १, ७०) इ युक्त पूर्वगतिनिघातमुपक्षिपेद् अथ 'श्रिय.' इति द्वि३ अनन्वितमिव कुर्यादिति नैवाऽऽद्रियेत ।

n) 'अनु ''जोहवीमि' इति सा गतित्वमपि विकल्पयति । तन्न । निविदामनुहवनस्य हवनस्य वा श्रुत्याऽप्रसिद्धत्वाद् निविद्द्वारकस्य हवनस्य च प्रसिद्धत्वात् (तु ऋ १, ८९, ३, ९६, २ २, ३६, १६)।

o) कर्मणि प्रयोगमाहु PW MW GW । तच्चिन्त्यम् । 'युम्' इति कर्मपदस्य तथा सति सबन्धक्लिष्टत्वात् ।

p) वै सा PW च 'अनु'''वर्तते' इति योगमाहु । तथापि विमर्शसह स्थल द्र ।

q) गतित्वेऽपार्था द्वैस्वर्यापत्तिरित्यसकृद्वोचाम ।

r) PW MW अनु प्रवावृते इति योगमाहतु । तथा सति प्राधान्येनाभिप्रेतो लक्षणार्थो गौणो भवेत् । अनुपूर्वकगत्यर्थानामाख्यातानामर्थे लक्षणार्थाऽन्तर्भावश्चाऽप्रसिद्ध ।

s) पूर्वेण 'भुवत्' इत्याख्यातेन सातत्या युयोनक्षिपुर् वै चिन्त्य ।

t) चिन्त्यमेतद् यत् सा कर्मप्रवचनीयतयोपक्रम्य गतित्वे पर्यवसाययति । √चित् इत्यस्याऽकर्मक प्रयोग द्र (तु ऋ २, ३४, २)।

u) सा इहाऽर्धर्चस्तीयस्ताव । स्वराज्य-पदे कर्तरि प्रत्ययश्चेद् भवेत्तर्हि का गतिरनोरिति नासौ स्पष्टमाह । 'अनु '''वावृधु' इति योगश्चेदभिमत स्यात्तर्हि णिजर्थान्तर्भावेऽपि सति न कोऽपि प्रसिद्धोऽन्वयान्वय सभवदिति दिक् ।

[१३, १३, १४, १२] २१, ३[a], १४, १३[b], २८ २ ३०, २ ३६ ६[c], ३७ १ ३८ ३ ५[d]	६[e], ७[f], ४२, २, ३, ७, ६[g] १२, ७, १५ ३[h], १७, १[i] ५, २३, २ २६	८[j] ३३, ३[k], ४ ३५ ८[l] ४३ १[m], ५१, १०[n] ११ ५५ ४ ४ ४ १[o], ८ १ १६, १८[p]

[a]) लक्षणे इति सा, आनन्तर्ये इति वें। उभयथाऽपि कप्र एव।

[b]) च्युतस्वरसंस्कार एव सा आदिस्वर वृत्रा- इति पद गवार्थे परयन्नगतिकत्वादनोर्गतित्वविकल्पमाचष्ट (तु 'अनु वृत्रान्' इति प्रयोग [ऋ १,८२,३ प्रमृ])। विस्तरस्तु वैश द्र।

[c]) पूर्व्यां निविदोऽनुसृत्य प्रवृत्तस्य मे हुवस्य बोधत- मित्यन्वय। सा √शस् इताममध्याहरति गतित्वेनाऽनु च तेन योजयति। श्रुतिस्वारस्यविरुद्धस्त्वय योगो भवति। विस्तरस्तु वैश द्र।

[d]) वें अनु ''इषितम् इति केतमिति चोभय भाग- मित्यनेन समानाधिकरणमित्याह। अन्त्रादि वाक्यान्तर तु द्र। केतमनुलक्ष्य सवितेषितमित्यन्वय।

[e]) लक्षणे कप्र। सा 'जायते' इति पदमिति शेष इत्येव सुग्रह द्र.।

[f]) सप्तमीवचन कप्र (तु GW, वैतु PW)।

[g]) तृतीयार्थ कप्र। स्वेन धाम्नेति मन्त्रांशस्वरस। 'अनु ''वयुक्ष' इति योग यत् सा आह तच् चिन्त्यम् (तु सस्य टि परि. √इवक्ष्)। अन्यत्र च 'अनुघोषम्' इति ब्रुवाण स एव स्वरद्वय प्रति चोद्यो भवेत्।

[h]) वें सा 'अनु ' विभाहि' इत्य एतत्तयोगमाहतु। तत्कर्मतया च ज्वालाशब्दोऽध्याह्रियते पूर्वी शब्दस्य च पुरःशब्दात् स्त्रियां रूपापत्तिरुच्यते। परमेतावत क्लेशवत पथ सरलतर कप्र मार्ग। 'पूर्वी (कृष्णा) अनु (अनु गम्य सहद् इत्यर्थ) वर्तमानासु कृष्णासु त्वम् अग्र विभाहि' इति सुश्लिष्टोऽन्वय।

[i]) 'अनु''समिध्यमान' इति गतित्ववादी वा पद्ये कर्मप्रवचनीयत्ववादी वा सा उभयथाऽप्युपेक्ष्य (तु गमनाभिप्रायाः धूर्ती ऋ १, १६४, ४१, ५०, १०, ५६, १, ८०, १६ प्रमृ.)। कथंद प्रथम कल्प मादिस्वर धूर्म शब्दम् अनभिविराधणतया कर्तरि [illegible] स्वरसत्तर।

[j]) सा [illegible] अनु प्रजानन्' इति इत्युदाहरण स्वरमाहु। अति शब्दस्याऽ [illegible] ज्योतिर् इत्यस्य [illegible]। [illegible] 'मतिम् अनु' इति [illegible] (तु 'इदा मनीषी मनसा. [illegible]' (ऋ १, ०))।

[k]) सुलभ सप्तम्यर्थे कप्र। 'अनुसचरन्ती' इति द्व्युपसर्गयोग ब्रुवाण GW स्वरद्वयीं प्रति चोद्यो भवति।

[l]) वें 'अनु ''आगत्य' इति सा च 'अनु प्रजानन्' इति योगावाहतु। समानश्रुतिस्वारस्य तु कप्र इव द्रढयेत् (तु ऋ ३, १२, ७ ७, ७,२, १०, १४ २)।

[m]) 'सोम पेयम्' इत्यनेन सबन्धाल्लक्षणे कप्र (तु ऋ १, १४१, ३ ३, ५०, २ ७, ९०, ४, १०, ३७, ३)।

[n]) लक्षण कप्र। इदमाऽस्याऽन्वय। नापू मन्त्रे कृता प्रार्थनामुद्दिश्येत्यर्थ (वैतु सा य इहाऽसगतमिवा ऽनुक्रमाऽर्थमाह)। यत्तु वें एतदन्वयार्थ 'त्वाम्' इति पद मिन्द्रपरमाचिक्षिप्सति तदप्ययुक्तम्। तथा हि सतीदम 'सुतम्' इतिपदेन विशेषणत्वेन सबन्धे सिद्धे उत्तरार्धे 'अस्य' इत्यस्य पदस्याऽन्वादेशीयेन सर्वनिघातेन भाव्यम् (पा २, ४, ३२)। ननु त्वदभीष्टऽन्वयेऽपि समान चोद्यमन्वादेश सामान्यादिति चेद्। नेति ब्रूम। 'सुतम्' इत्यत्र सस्य मावेऽभिप्रायात् पूर्वार्धेन च प्रथमस्य वाक्यस्य परिसमा प्तिदर्शनाद् (वैतु सा) उत्तरार्धीयेनेदमा सुतस्य सत सोमस्य प्रथमत एव उपस्थापनाद् अन्वादेशविषयाभावाद् 'ऊडिदम्' (पा ६,१,१७१) इति स्वरस्य चारितार्थ्यादिति।

[o]) प्रथमे कल्पे प्रमितिं शब्द सेनापर्यायीकुर्वन् सा 'अनु गृणान्' इति योगमाह। आस्तां तावत् तच्चिन्ता तस्य नितान्त निर्मूलत्वात्। प्रमितेरक्षोऽर्थो व्युत्पत्ति मात्रावष्टम्भ प्रवृत्तिप्रामाण्यशून्य। गत्यर्थो √मृ (त्वा) √मृ (वया) इत्यस्माद् विविक्त इत्यल विस्तरतरेण। द्वितीय च कल्पेऽनो कोऽर्थो भाष्यकृतोऽभिमत इत्येव न स्पष्टमुक्त भवति। यदि नाम तृतीयार्थ कर्मप्रवचनीययोग इत्युच्येत तर्हि तृष्वीम् इति तृतीयार्थ द्वितीयेति तदर्चा स्पष्टार्थन्यायरोरन्। उक्तयोगन एव तर्हि मद्दे। न च यदीह निरुक्तप्रामाण्या तृतीयार्थेऽनुरभिगम्यतस्ततर्यो वस्तु पादैत। तदुद्दे निरुक्ताऽत्रा तृतीयाप्रयोगस्याऽनो पाठो पलम्भात्। यदि हि नाम द्वितीयापरतृतीयायेन परि णतिर् अनुना कारिता निरुक्तकारस्याऽभिप्रेताऽभविष्य तदास्य स्यात्तोऽत्र परिणामकारितया परिणमतराहि स्याद् अतोः पुन पाठस्य मन्त्रार्थोऽविच्छेदाभिप्राय।

[p]) लक्षण कप्र (तु सा [illegible] भवे निवर्त प्रमति [illegible] प्रति लक्षणया [illegible] (तु पुंसा समान [illegible]

२२, ७ᵃ, २९, ३ᵇ, ४०, ४², ५२, ६, ७, २९, २ᶜ, ३२, १०ᵈ, ३३, १ᵉ, ४४, १ᶠ, ३, ५२, ६ᵍ, ५३, ५, ६ʰ, १०ⁱ, ५९, १ʲ, ६१,

स्वत एव पु भावयति, तद् यथा दाशतय्या वाचोयुक्तया विरुध्येत तथा यद्र] वैतु वें G\\ च लक्षणार्थमलक्ष यन्ताव् अनु···आजगन्म इति द्व्युपसृग्गाऽऽख्याताऽऽख्यायिनौ।

a) सीम् (=पूर्वार्धश्राव्यमाणा स्वसृ) अनुलक्ष्येति सबन्ध (तु वें सा च)। यथेहाऽपरोऽनु श्रूयते तदर्थं यतु अनु√बन्ध्>अनु···बद्धधान्- इति (वैतु सा य 'बद्धधाना' इति पद 'सीम्' इत्येतत्-समान प्रकृतेन कप्र अनुनाऽन्वितमिच्छति)। एव यश्चेह प्र. श्रूयतेऽसौ गतितया √स्यन्द्>स्यन्दयुध्यै इत्यनान्वित यद्र (वैतु सा यो द्वितीयमुक्तपूर्वम् अनु 'स्यन्दयुध्यै' इत्यनेन प्र च 'मुच' इत्यनेन गतितया योजयितुमिच्छन् 'प्रमुच' इत्येकस्मिन् पदे द्वैस्वरी कथ, तिङि चोदात्तवति गतिनिघाताभावश्च कथमिति चोद्य नेव पश्यति। नापू मन्त्रे च समानप्रकरणके प्र√सृ इत्यस्य प्र√क्रम् इत्यस्य च ये श्रुती भवतस्ते च नितरामिवोपेक्षते)। यत्तु P\\ प्रमृ 'अनुप्रमुच' इति द्विगतिक निस्वरमश्रुतपूर्वं क्रिप श्रावयेयुस्तदतीव निस्सार द्र। निपातद्वयप्राकरणिकसबन्धाऽविभावनदुर्विपाकमात्रत्वात् स्वरसचारसौदर्मी प्रत्यु अक्षम्यसाहसमानत्वाच्चेति दिक्।

b) यद् वें 'अनु श्रावय' इत्याह तच्चिन्त्यम् (तु सा)।

c) कप्र। ईम् इत्यनेन सना वा यदित्येतच्छिरस्केन पूर्वार्धमितेन वाक्येन वाऽन्वय। प्रथमे कल्पे ईम् इत्यनेन नापू. मन्त्रे श्रावितचरोऽर्चनप्रकार परामृश्यमान द्र। उत्तरे त्व् ईम् 'इन्द्रम्' इति समानाधिकरण मबन्ध। प्रथमे कल्पे लक्षणार्थ उत्तरे तु पश्चादर्थेऽनुर इत्यपरो विवेकोऽपि द्र (वैतु P\\ प्रमृ 'अनु··· आर्चन्' इत्येव योजुका)।

d) पादादौ 'यद्' इत्याक्षिप्य पश्चादर्थे वा लक्षणे वा तदभिसम्बद्ध कप्र (वैतु सा सर्वयोत्तन्त्रमिव 'क्षितय' इत्यस्य वि इतीव भाषमाण, P\\ प्रमृ च 'अनु ··नमन्त' इत्यनपेक्षिताऽन्वर्थोपसृष्टिमाख्यातिक योग द्रुवाणा)।

e) 'या (धिय) अनु इत्था ज्ञोप घृक्ष' इत्यवमन्वय (वैतु सा 'अनु···घृक्ष' इति योगोऽस्पष्टान्वितार्थ)।

f) लक्षणे कप्र। सामान्येन द्वितीयाया प्राप्तयामिह 'यासु' इति सप्तमी द्र। अनु वर्धमे इति योग G\\ मनुते स चात्र प्रत्याख्येय।

g) 'एनान्'' विद्युतो मरुतो···अनु अह अनुग··न्त्येव' इति सा √गम् इतीममध्याहरन् अनोर्गतित्व प्रतिपिपादयिषति। न चासौ यत्नस्तदीय शोभन। लक्षणार्थे कप्र. सुवचत्वे तेनैव च विद्युन्मरुत्-सान्निध्यालकस्य श्रुत्यर्थस्वारस्यस्य सुवेदे ऽध्याहारस्य तदुपाश्रयस्य गतित्वकल्पनस्य वा सुतरामनागलस्त्नायमानत्व न व्यभिचरेत्। यच्च सा 'एनान् मरुत' इत्यन्वादेशस्य चाऽन्वादिष्टस्य चोभयो सपदि योगमेकस्मिन्नेव वाक्येऽन्वय च बभाषे तदपि तस्याऽसदृशमिवापतेत्। अन्वादेशस्याऽन्वादिष्टस्थानित्वेनैव सावकाशत्वादित्यस्य निगदसिद्धत्वात्। न चेहैवोपरिष्टाद् दिव इति षष्ठी न च तत्सगत्यर्थं 'मरुद्गणस्य' इत्यश्रौतोऽध्याहारोऽपेक्ष्यत इत्यादिविस्तरस्त्वस्मदीये वैश.द्र। उक्तादेव न्यायाद् अन्वादिष्टाऽन्वादेशविषयकाद् उत्तरार्धमात्रव्यापकैकवाक्यकल्पनामुपाश्रित्य प्रवर्तमानस्य M\\ 'अनु ··अर्ते' इति योगोऽपि सुत्यज स्यादिति न बहु वक्तव्यमिवास्ति।

h) 'अनु···यन्ति' इति योग भाषमाण PW उपेक्ष्य (वैतु G\\)। तथा सति 'रोदसी' इत्यस्याऽन्वयस्य स्वारसिकस्य दुर्लभत्वप्रसङ्गात्। यनि तु पर्जन्यविसर्जनानन्तर मरुतामुभयलोकससर्जुकेनेव सतेन्द्रधनुषा द्यावापृथिव्योर्मध्ये गति सुवचेति तदुपपत्ति। यदपि सा पर्जन्यविमोचनस्य द्यावापृथिवीविषयत्वमनुमन्येत तदपि चिन्त्यम्। 'दिव' पूर्वार्धे पर्जन्यकोशच्यावनाऽपादानत्वेन श्रावितत्वे सति तस्या सपदि पर्जन्यविमुक्तजलाधारत्वस्य दुर्घटत्वाच्चायुक्तत्वाच्चेति दिक्। अपि च 'अनु···वि··· सृजन्ति' इत्येव योगमातिष्ठमान M\\ चिन्त्य। '··· यन्ति' इत्यनेन च 'वि ··सृजन्ति' इत्यनेन चैकस्यै वानोर्युगपद्योगमुशन् P\\ विमृश्य।

i) पूर्वार्धगते 'शर्धम्' इति 'गणम्' इति च पदे अनुलक्ष्यत्वेनानेन कप्र सताऽन्विते भवत। सकलमन्त्रमयेऽनेकस्मिन् वाक्ये सति यत् सा पूर्वार्धोत्तरार्धभेदेन वाक्यभेद चकार। तन्मन्दम्। तदीययोजनाद्वयेऽप्य् अनुप्रयन्ति' इत्येकपद द्वैस्वर्यप्रसङ्गादिति दिग् (अस्मदीययोजनाया तु ऋ ५,५३,५)। P\\ प्रमृ गतित्व मन्वानास्तथैवापेक्ष्या।

j) इह 'श्रयन्ते' इत्यकर्मकमाख्यानम् (तुटि अनु √श्रय्, श्रन्य्>°शिश्रय, वैतु G\\ य इहाप्युपसृग्गाख्यातमाह, सा च य उपसृष्टि न मनर्यदति √श्रय्=√श्रिप् इति धात्वन्तरसाम्य च [तु मा ऋ ४,३०,२० ऋषि],। एव तावत् 'स्व मानुमनु' इत्येव यनि कप्र एत द्र।

१९a, ७३, ४b, ७८, २c, ८१, | २d, ३d, ८६, ५; ६, १५, ९, | १०, १२e, २३, ८, २८, ४f,

a) लक्षणे कप्र. (तु सा. GW)। गतिरेव वा स्यात्। तदा 'गोमतीर् "अनु"'क्षेति' इति सकर्मकतयाऽन्वयो वक्तव्य। प्रायेण तु √२क्षि इत्यस्याऽकर्मकतयैव श्रुतयो भवन्ति। क्वाचित्कमेव च सकर्मकमपि श्रवणं भवति (तु ऋ ५, ३७, ४)।

b) 'वाम्' इत्येतेनाऽन्वित पश्चादर्थे कप्र द्र (तु GW, वैतु सा PW यदनु 'अनुष्टुवे' इति समस्तमाख्यातं भवति न्याय्येतद्द्वैस्वर्यं च प्रसज्यते)। यथा च स्तुव->-वे इति स१ स्यात्र चाऽऽख्यातमिति यद्र.।

c) लक्षणे कप्र द्र।

d) पाश्चात्यास्तु प्रथमे मन्त्रे 'अनु"'विराजति' इत्याख्यातं द्वितीये मन्त्रे च 'अनु"'ययुः' इत्याख्यातं पश्यन्ति। तदेतत्तदीय दर्शनमदर्शनमिव भवति (तु सा)। उभयत्र लक्षणादिकर्मप्रवचनीयार्थविशेषोपपत्तेः। तथाहि। उष कर्तृक्या प्रयाणक्रियया सवितृकर्तृकाया विराजनक्रियाया लक्ष्यलक्षणसबन्धो वा पौर्वापर्यसबन्धो वा मन्त्रस्वारस्यानुरोधेन काममुपपद्येत। स एव च कर्मप्रवचनीयार्थ इत्यभिप्राय। गतित्वे प्रयाणविराजनक्रिययोरभिधेयार्थस्वरूपसामान्ये सत्येव तयो क्रियायोगितिद्वारा पौर्वापर्यसम्बन्धो भवेन्नाम वाच्य। न तु 'पत्युर्मरणमनु म्रियते पत्नी' इतीह प्रयुक्तमरणद्वयवत् प्रयाणविराजनक्रिययो काऽप्यभिधेयार्थस्वरूपसमता संभवति येन प्रयाणापेक्षया विराजनस्याऽऽनन्तर्यद्योतकत्वेनाऽनोर्गतित्वमुपपद्यताम्। समानवाच्यार्थस्वरूपतायामानन्तर्यसाहचर्यसजातीयोऽनोरर्थो गतित्वद्योत्यो भवति विभिन्नवाच्यार्थकक्रियाप्रयोगे चाऽसावेवार्थः कर्मप्रवचनीयत्वं प्रयोजयतीत्याकारको विवेक इहाभिप्रेतो भवति। अथोत्तरस्यामृच्ययमपरो विवेकविषयोऽवधेय। तथेह सवितृकर्तृकदेवान्तरकर्तृकयो प्रयातियातिक्रिययोरभिधेयस्वरूप प्रति भेदाभवो भवति, तथा पूर्वोक्तदिशा तदीयाऽऽनन्तर्यार्थो गतिगोचरीक्रियेतेत्येवं प्रत्यवस्थीयमाने उच्यतेऽयमपि नैव गतिविषय इति। कर्मान्तरसद्भावात्। को भाव। उच्यते। यत्र कर्तृविशेषकर्तृकक्रियामपेक्ष्य कर्त्रन्तरकर्तृकायास्तज्जातीयाया अपराया क्रियाया आनन्तर्यार्थो गतिद्योत्यो भवति तत्र पूर्वा क्रिया कृदृत्तिं वाऽऽपाद्यते कर्मणि वाऽन्तर्भाव्यते। सा चैवं कृदृत्तिमापाद्यमाना वा क्रिया तदन्तर्भावविशिष्टो वाऽर्थो कर्तान्तरकर्तृकाया उत्तरस्या क्रियाया कर्मतया निर्दिश्यते। तद्वति वाक्ये कर्मान्तरं च न संभवति। यथा 'रामो गच्छति' इति

रामकर्तृकैका क्रिया। 'लक्ष्मणो गच्छति' इति लक्ष्मणकर्तृकाऽपरा क्रिया। तयो परस्परसम्बन्धावच्छेदो द्विविध संभवति। 'रामस्य गमनमनुगच्छति राम वाऽनुगच्छति लक्ष्मणः' इति। न तु 'रामस्य वनगमनमनु लक्ष्मणः कीर्त्तिं जगाम' इत्यत्र गतित्व सम्भवति। उभयोः क्रिययोर्गत्यर्थसामान्येऽपि द्वितीयस्य कर्तुरीप्सिततमत्वेनाऽपरस्य कर्मण. प्रदानात्तदपेक्षया प्रथम कर्तुर्वा कृदृत्तिमापन्नायास्तत्कर्तृकाया क्रियाया वा द्वितीयकर्तुरीप्सिततमत्वाभावेऽनुगतिविषयत्वाभावात्। अनुना कर्मप्रवचनीयेन तयोर्मध्ये वर्त्तमान आनन्तर्यसम्बन्धस्तु द्योत्यत एव। तद्वदिहाऽपि (ऋ ५, ८१, ३) सवितृकर्तृकप्रयाणक्रिया कृदृत्तिमापन्नामनु (अनुलक्ष्याऽनुसृत्य वा) अन्ये देवा स्वीयमीप्सिततमकर्मभूतं महिमानं ययुर्नत्वनुययुरिति विवेक कर्त्तव्य।

e) तासां नदीना सबन्धिन. पन्थां पथो मार्गान् प्रवत प्रवणान् अन्वसार्षीरिति शेष इत्येवम् अन्वित्युपसर्गयोग्य क्रियाध्याहारं च तत्प्रकारकमन्वय च तद्भाष्यं च सा अनुमेने। अत्र प्रत्येकस्मिन् पदे चोदसमे सत्यपि न विस्तारेणार्थ इति सङ्केतमात्रमुच्यते। 'प्रवतः' इति शसि रूपस्य 'नीची' इत्यस्य च 'अपस.' इत्यस्य च समानाधिकरणभूतस्य तद्वद् अपां विशेषणत्वेन सहजेन चारितार्थ्यमुपागतस्य 'पन्थाम्' इत्यमि रूपैकवचनेन विगतिगतीयमान वचनव्यत्ययमुपाश्रित्य सामानाधिकरण्येन योजयितु मनीषाऽनीशा तदीयेत्यवधेयम्। 'प्रवत' इत्यस्योहात् क्रिया शसि सामर्थ्यात् (तु ऋ ७, ३२, २७ प्रमृ.)। अत उक्तो वचनव्यत्ययप्रस्तावो निरर्थक। एवं चाऽनो कर्मप्रवचनीयतया पन्थाम् इत्यनेनाऽन्वय ऋजुरत्युत्तरार्धमात्रव्यापकमेकमेव वाक्य च भवेदिति।

f) 'उरगायम् अभयम् अनु विचरन्ति' इत्याकारिका योजना GW MW प्रमृतीना पाश्चात्यानामभिमता भवति। तत्र विमर्शो भवति। किमिह तासा गवामभयविशिष्टलोकविशेषं प्रति संक्रमण शिशाइयिषित भवन्त्युताहो तासामिहैवाऽभयेन विचरणमिति। सूक्ष्माणि लिङ्गानि तावद् द्वितीयमेव विकल्पं द्रढयन्ति। औपसर्गादोपसंहाराद् हि समग्रं सूक्तमेतद् गवामाप्यायने सुसंरक्षणाधाने पालने पोषणे च सुष्ठ भवति। अत. कप्र. उरगायेनाभयेन इति तृतीयार्थे योग.। अभयस्य निर्भयस्याऽवितत्वात् नऽय साम्याभिप्रायोऽत्रादिलक्षण-

३६, २[a]; ४६, १४[b]; ५४, ६[c]; ६३, ६[d]; ७; ६४, | ५; ६६, ४[२e]; ६७, ६; ७५, ६[f]; ७, ७, २[g]: १८, | १२[h]; ३१, ९[i]; ७०, ४[j]; ७७, ३; ८७, ७[k]; ८, १,

पदार्थवचन इति विवेरश्च सुकरः। तदकुर्वन् सा. तु चिन्त्यः।

[a]) 'अनुप्रथेजे' इति योगं सा.GW.चाहतुस्तदनभिमतं भवति। यत ऐन्द्रस्यौजसो लक्ष्यत्वेन समर्पयितुमिष्टत्वात्त-दर्थीयोऽनुः कप्र. एव स्यात्। अन्यथा द्वैस्वर्यमप्य-नुपपन्नं भवतीत्यपरं चोद्यं स्यात्।

[b]) इन्द्रचोद्यमानाऽश्वविशेषणपरेयमृक्। अनु-पदवाच्य-लक्षणार्थविषयतया तेऽश्वा इह श्राव्यन्ते। तान् 'अनु' तानुद्दिश्य यदि 'क्रोशं'क्रोशनपूर्वकं 'स्वनि' शब्दोऽकारि तदा 'ये' उत्तरार्धश्रावितप्रकारेण 'आ'''ववृत्तति' इत्या-कारकोऽन्वयो भवति। अस्मिन्नन्वये 'क्रोशम्' इति पदं √क्रुश् इत्यस्य क्रियाविशेषणतया प्रयुक्तो घञन्तः परिणामो वा णमुलन्तः परिणामो वा द्र.। सा. तु पूर्वस्या ऋचश् 'चोदयासे' इत्याख्यातमिहाप्यनुकृष्य तद्वत् ततोऽपि पूर्वतरयर्चाऽन्वयमाह। तद्विस्तरस्तु तत एव द्र.। स इहाऽनुं कर्मप्रवचनीयं 'क्रोशम्' इत्यनेन योजयतीति विवेकस्तु सम्प्रत्येव द्रष्टुं साम्प्रतम्। उभयोः √क्रुश् √स्वन् इत्येतयोः शब्दार्थयोर्लक्ष्यलक्षणसंबन्धावच्छे-दकतानुपपत्तेः। न त्विह √क्रुश् इति भये इति वक्तुं लभ्येत। अप्रमाणात्। नतिश्चेहाऽनुपसर्गनिमित्ता सांहि-तिकी द्र.। लौकिक्या उपसर्गविशेषनिमित्ताया नतेर्भोज-नमात्रगोचरतया (पा ८, ३, ६९) विधानादिति यावत्। यच्च MW. स्वीयशोधनाऽभिवर्धनपरिशिष्टे अनु√ध्वन् इत्येवं योगमनुमेने। तदलक्षणम्। उभयस्वरोपपत्त्यभावा-दिति दिक्।

[c]) लक्षणार्थः कप्र.। यत्र यत्र यथा यथा च गाव प्रायुस्तत्र तत्र तथा तथा च प्रेहीत्यर्थः (एवं नाम ताः संरक्षन् संम् ताभिः सह गत्वा तासां प्रत्यायनसमये-ऽरिष्टाभिस्ताभिः प्रत्यागन्तुमर्हसीत्यभिसन्धेः [तु. नाउ. मन्त्र])। एस्थि.अपलक्षणामपि सतीं द्वैस्वर्यमनुमन्वाना 'अनुप्र'''इहि' इति योगं च ब्रुवाणाः PW. प्रभृ. उपेक्ष्याः।

[d]) अनु-प्र√ईपत् इतीवेह कल्पयन्तः सा.प्रभृ.नादि-येरन्। लक्ष्यमात्रभूतयोरश्विनोः प्रपतनक्रियया कर्तृत्व-संबन्धाभावे सति कस्यचिदपि तदनुप्रपतनकर्तृत्वेन वक्तु-मनुपलभ्यमानत्वात् लक्षणार्थः कप्र. पृथगन्वयः स्यादि-त्यभिसन्धेः।

[e]) एकतरत्र 'धिया दीप्त्याऽनुगताः' इत्यनोस्तृतीयार्थे कर्मप्रवचनीयतामभिप्रैति वें.। सा. ऽपि तद्वन्मानी भवति। एवं तु सति कर्मप्रवचनीयेन तृतीयार्थस्याभिहितत्वे 'धिया' इत्यनया तृतीयया नामलाभोऽपेक्षणीयः 'कर्म-' (पा २, ३, ८) इति सामान्यनियमाद् द्वितीययैवेह भाव्यमिति विमृशन्तु विविचः।

[f]) पूर्वार्धे यथाऽभिलषिते पुरोनयने श्राविते सत्युत्तरार्धे इह तत्प्रत्यनीकतया मनोऽनुसारि पश्चाद्यमनं श्रावितं द्र.। एवं सत्य् अनोः कप्र.'मनः' इत्येतेन कर्मपदेन 'पश्चाद्' इत्यस्य क्रिवि. च 'यच्छन्ति' इत्येतेन संबन्धः (वैतु. या ९, १६ यदन्विव सा. 'पश्चात्' इत्येतत् पदं 'रश्मयः' इत्येतेन योजयन्नपि मनोऽनुकूलमित्युक्त्या-ऽनोरिवार्थं परिसमापयन्नपि तदीयं पुनःप्रसवमिवेच्छन् 'अनुयच्छन्ति' इत्यपि भाषते,GW. च यः'अनुयच्छन्ति' इति योगं समर्थयन् 'पश्चाद्' इत्येतद् अनोरर्थे कप्र. इतीवाऽभिसंदध्यात्)।

[g]) तृतीयार्थे कप्र. इति सा. साध्वाह। 'अनु'''आयाहि' इत्येवं योगं पश्यन् GW. चिन्त्यः स्यात्।

[h]) सादृश्यार्थे कप्र. (द्रुह्युम् अन्व् इति संबन्धः)। प्रथमे पादे श्रूयमाणे 'श्रुत-' इति 'वृद्ध-' इति च कवष-इत्यस्य वि. असती वैसं. भवत इति कृत्वा सा. आनुपूर्व्ये अव्य. इत्यातिष्ठते। PW. प्रभृ. च द्रुह्यु-कवषयोः सामा-नाधिकरण्यमिव पश्यन्तोऽनुं 'नि वृणक्' इत्येतद्व्यव-हितं क्रिप. गतीकृत्याऽनुप्रवेशयन्ति। तदेतत् सर्वं सार्थ-विमर्शं द्र.।

[i]) ऋत्विक्कर्तृकसंनमनस्य सोमकर्तृकोर्ध्वीभावस्य च समानं देवताराधनमुद्दिश्य कृतत्वेन श्रावण एव मन्त्र-स्वरसः। अतो 'भुवन्' इति क्रियायोगमुशन् GW. चिन्त्यः।

[j]) 'चक्षथुः' इत्यनेन व्यवहितेन क्रिप. गतित्वाऽभि-संबन्धं सा प्रभृ. दृश्युः। उपसृष्टधातुवाच्यभूतस्या-ऽन्वेषणविशिष्टदर्शनार्थस्य प्रसक्त्यऽभावान् कप्र. मनोऽनोः सदृशार्थस्य च प्रासङ्गिकत्वान्न तथेति दिक् (तु. ऋ ९, ९७, ५)। यथा च √ख्या इत्यस्योपसृष्टस्यानुपसृष्टस्य च सतोऽकर्मकमपि वृत्तं भवति तथा मा १६,१७[२] इत्य-त्रत्ये टि. यद्र.।

[k]) गतिरिति वें.सा.PW.प्रभृ.च। तथा च सति'व्रतानि' इत्येतत् सकर्मकत्वेनाऽभीष्टस्याऽन्तर्भावितण्यर्थस्य' अनु-ऋध्नत्->-न्तः' इति शत्रन्तस्य कर्मतया योजयितुमिष्यते।

१४[a]; २, ३३[b]; ४, ८[c]; १०, २०[d]; ६, ३८[३e]; ९, २; १०, ६; [११, ८; ४३, २१]; १७, ५[f]; १९, ३५; २०, ७, २१, १८; ३२, १९[g]; ४१, ३[h]; ७[i]; १०; ४८, १३, ५८,

यथा चेदमाख्यातं न सकर्मकं न चाऽन्तर्भावितण्यर्थं भवितुमर्हत् तथा वाह्वृच्य एवास्याऽपराः श्रुतयो विस्पष्टं दर्शयन्ति (तु. ऋ ६, २, ४; ३, २; ८, ४६, २३ यत्र ऋघुद्-वार- वीतु-वार- शब्दयोश्च विवेशोऽप्युक्तमेवार्थं द्रढयति)। एस्थि. मध्यमयोः पादयोर्हेतुहेतुमद्भावः द्र.।

[a]) '(वयम्) अमन्महीत् (यथा वयं) शूर ! ते मह् ता राधसा स्तोममनु सकृत् सु मुदीमहि' इत्येवमन्वयः। अनुरन तृतीयार्थे कप्र. भवति। स्तोतृणां स्तोमसहकृतानामैन्द्रेण महता राधसा निमित्तभूतेन वा साधनभूतेन वा (सिध्यमानस्य) मोदातिशयस्याऽन्तर्विच्छिन्नपर्यायराहित्याऽऽत्मकमष्ट्रद्भावविशिष्टस्याऽनुभवस्य प्रार्थ्यमानत्वेन समर्पणे तात्पर्यवती भगवती श्रुतिर् द्र. (वैतु. सा. प्रमृ. यैः पूर्वार्धेन वाक्यमेकं परिसमाप्योत्तरार्धेन तदसंबद्धमिव वाक्यान्तरं कर्तुं कृतोत्साहैः सद्भिर्वेलात्वारेणैव 'अनु···मुदीमहि' इति योगमुरीकुर्वाणैर् अनु √मुद् =अनु√मृ इतीव वामाप्यते)। उक्तपूर्वेऽस्मदीयेऽन्वये 'सु' इत्य् अव्य. निवि. 'मुदीमहि' इत्यनेन क्रिप. संगच्छेतेति दिक्।

[b]) 'मघं हविर्लक्षणं धनं तद्वतो यजमानान् अनुमन्यनुमोदको भवति' इति प्रथमे कल्पे सा. गतित्वमाह। अत्र तावच् दामन्तस्य 'मघोनः' इत्यस्य 'अनु····मन्दी' इत्येवं कृताऽन्वयो दुर्घटश्चिन्त्यः। न च स्याश्नाम 'मघोनः' इति पष्ठी विमतो नरिक्षयत इति वाच्यम्। अनुपसृष्टस्य 'मन्दी' इति शब्दस्य बाह्वृचे प्रसिद्धत्वात् (तु. ९, ५८, १ प्रमृ.)। उत्तरस्यामृचि 'वाजद्रावा मघोनाम्' इत्युपस्थितान्यौतालिङ्गादिदापि बहुत्वविशिष्टमघवद्विषयताऽनुमानाच। मध्यमे कल्पे तावदसौ 'मन्दी स्तुत्यः' इति नितान्तमनमर्थमर्थमिच्छन् वाक्यपूर्णावशात् 'ताननुग्रहातीति शेषः' इत्यनपेक्षिताऽध्याहारमुपाश्रयति। ततोऽपि मन्तोषमनाप्नुवन्निव चरमे कल्पे 'यस्य मघोनो धनवत इन्द्रस्य मन्दी स्तोता (अनु) अनुगमो भवति' इत्युक्तममगम्यदमनोऽनुगमार्थे प्रयोगं वान्छति। येनाऽस्य प्रभृत्युक्तमन्त्रार्थविश्वामपर्यालोचमाश्रित्य परवंश 'मनु पुताति' इत्युक्तरत्रैववाक्यनामाह।

[c]) तु. मा. पः ऋ ३, १२, ११ इति श्रुत्यन्तरसंवादेन मूर्धापर्यमस्य कप्र. गमः प्रतिभेरे (वैतु. GW. 'अनु ···वावरे' इति योग)।

[d]) मघोने कप्र.। अनु मा. पश्चादर्थमस्य परस्त्

'यूथानि' इत्यनेन कर्मणाऽस्य संबन्धं मन्वानश्च 'निर्''' अजे' इति क्रिप. अवर्मकमाह, तन्न (यतु. निर् √अज्)।

[e]) इह पपा. 'वर्ति' >'वर्ति' इति शोधः द्र. (इन्द्रमनुलक्ष्य द्यावापृथिव्यौ वर्तनशीले भवत इन्द्रश्च वर्तनशीला भवन्ति यथाऽश्वमनुलक्ष्य तदनुसारितया चक्रं वर्तनशीलं भवत्येवं मन्त्रान्वयस्य सुश्लिष्टत्वात्)। एस्थि. √वृत् इत्यस्य लुप्तप्रत्ययतश्चारं प्रपु. इति यदन्ये प्रतिपद्यन्ते (तु. सा GW.) तदसंगतम्। निदर्शनवाक्ये तिङ्न्तापेक्षया कृदन्तस्य सतश् चक्रस्य वि. नेदीय इवाऽऽकाङ्क्षितत्वादित्यभिसन्धिः। एवं च तावदत्र मन्त्रे अनुर् द्विः श्रूयमाणतया सकृचाऽऽक्षिप्यमाणतया कप्र. द्र.।

[f]) सकलगात्राऽनुलक्षणस्य प्राधान्येन समर्पणे श्रुतिस्वारस्यप्रतीतेरत्र च लक्षणे कप्र. एव द्र. (तुटि. शौ २०, ४, २)।

[g]) स्वधा आहुवश्चानुलक्ष्य यत्रैव तारतत्रैवेत्यर्थे कप्र। यत्तु सा. द्वितीयमनुं पूरणमाह। तन्न। 'आहुवः' इत्येतत् द्वि३ तस्याऽन्वयस्य सुवचतरत्वात्।

[h]) लक्षणे कप्र.। 'तस्य वरुणस्य व्रतम् अनु तिस्र उषो धेनीरवर्धयन्' इत्यन्वयः। यत्तु वें. सा. च 'तिस्र उषः' इति द्वि३ इतीवाभिसन्धाय कालात्यन्तसंयोगार्थतयेव व्याचक्षाते। तच्चिन्त्यम्। 'तिसृभ्यः' (पा ६, १, १६६) इत्युपदिशा 'तिस्रः' इत्येतद् रू. प्र३ स्यात्। एतत्-समानाधिकरणं सद् 'उषः' इत्येतदपि च तथेत्यभिसन्धेर् (उषसः>उषः इत्येवं सकारलोपश्च संजात इत्यपरो विशेष इह समवधेयः। न तु क्विप्य् उष्- इति भिन्नं प्राति. स्यादिति। तथा सति जस्य् अन्तोदात्तानुपपत्तेरिति दिक्)। उक्ते चान्वये धेनीर् इति द्वि३ रू (वैतु. सा. प्र३ रू. इति प्रतिपन्नः [यथा चैतद् रू. √धी>धय(न>)नी- >धेनी- इत्यस्य प्राति. भवति न च पराभिमतस्य √धेन् इत्येतन्निष्पन्नस्याऽन्तोदात्तस्य सतः मस्पकम्पस्यान्यस्य प्राति. इत्येतद्विमर्शः यद्र.])। एस्थि. उषस्त्रिकोपलक्षिताः सर्वेऽपि काला वरुणव्रतानुसारिणः सन्तो धेनीर्नाम नदीर् वर्धयन्तीति तत्तन्मन्त्रवर्णप्रसिद्धेः स्रोतसां वरुणव्रतानुसारित्वे तात्पर्यं द्र.।

[i]) इत्थंभूताख्याने इह कप्र.। वरुणव्रताधीना देवा इत्यर्थः। इतश्च देवकर्तृकानुवर्तनविषया कर्मीभावेन विवक्षितोऽन्योन्यसंबन्धितत्वं वा शब्दं सम्प्रयोग-

२ᵃ, ६३, ५ᵇ, ६९, १८ᶜ, ८८, ५ᵈ, १०३, २ᵉ, ९, २२, ६ᶠ, २९, १ᵍ, ५४, १, ६३, ६ ७०, ३ʰ, ९२, ३ⁱ, ९७, ५ʲ, ३२ᵏ, १०३, ५ १०९, ७ˡ, १०, २, ३ᵐ

सामर्थ्याच्च योग्यक्रियाऽध्याहारो वक्तव्य (तु वें सा GRI प्रभृ)। उभयो कल्पयोरियानेव भेदो भवति यत् कर्मप्रवचनीयकल्पे देवाना वरुणव्रताधीनतामुखेन गतिकल्पे च तेषा तद्व्रताऽनुगमनाऽऽख्यानमुखेन वरुण स्तूयते। प्रथमे तद्व्रतानुसारित्व फलत्वेन कैमुतिक द्वितीये प्रधानतया शाब्दस्तन्निर्देश इति दिक्।

ᵃ) लक्षणे कप्र (तु ऋ ८, ११, ८, ४३, २१)। यत्तु 'अनुप्रभूत' इत्येक पदमिति GW MW च। तदसत्। स्वरद्वयोपपत्तिविरहात्।

ᵇ) लक्षणे कप्र (क्रतुम् अन्व् इति सबन्ध । 'ते' इत्यस्य चोत्तरार्धे सबन्ध)। विवि अव्य इति सा आह। तदीयेऽन्वये 'अनूषत' इत्यनेन क्रिप गतिभावेन सबन्धवचन साधीय स्यादिति।

ᶜ) पश्चादर्थे अव्य किवि (वैतु 'अनु…आशत' इत्येव योजुक सा [एरिय प अन्वय आपद्येत न त्वसौ सुपोप इति चिन्त्यत्व द्र])।

ᵈ) 'अनु…ववक्षिथ' इत्येव योग इति कृत्वा यत् सा सन्नन्ताद् *अनु√वह् इत्यत एतद् रू आह।तन्न। अकर्मकस्य √२वक्ष् (वद्र) इत्यस्याऽनुपसृष्टस्येह सगततरत्वादिति दिक्।

ᵉ) अधिकरणाऽनुलक्षणवचन कप्र। 'पृथिव्या विवर्तमान गक्षपि देवान् अच्छ मज्मना नाकस्य सानौ प्रतिष्ठन् इव' इत्यभिप्रयती श्रुतिर् द्र (वैतु मा य देवान् इत्यनेनास्य सबन्धमाह, I W प्रभृ च येऽत्र 'अनु वि वावृते' इति योगमाहु, एव वें य 'अनु…प्र विवावृते' इति योगमाह)।

ᶠ) 'प्रवृत' (द्वि१) इत्येतदनुगत कप्र (तु ऋ ६ १७, १२ प्रभृ, वैतु सा [यस्य प्रवृत इति प्र१, 'अनु…आतान' इत्युपसर्गवती क्रिया चेति चिन्त्योऽयम् । पूर्वमप्यानुपूर्व्येणबहुत्वविशिष्टगोमानिरूपकर्मान्तरानुपपत्तेरिति दिक्])।

ᵍ) सहार्थे कप्र। 'अनुमभूषत' इति द्वैस्वर्येऽप्युत्तरेण सामञ्जस्यैकपदत्वं युक्तम् GW प्रभृ [चिन्त्यम्]।

ʰ) उत्तरार्धसंनिधिर्नियन्तृ […] उभयत्रोपसंख्या स्यात् [...] निर्दिश्यमाने जनुर्विषयप्रसङ्गेन गुणार्थाधिक्यात् [...]

कप्र द्र (तु सा, वैतु वें PW प्रभृ च 'अनु सन्तु' इति)।

ⁱ) सप्तम्यर्थे कप्र द्र (तु नापू स सक्षा श्रुति । एव तु ऋ १, ९८, १, १८६, ११, ३, १६, ४, ५, ३७, १, ९, १११, ३, १०, ७५, ३ प्रभृ यत्र √यत् इत्यस्य वृत्तम् अकर्मक सत् तृ वा स वा सहकृत श्रूयेत)। एरिय 'अनु यतते' इति योगमिच्छन्न सा प्रभृ चिन्त्या स्यु । अपर च। सा अनु√यत् इत्यस्य सकर्मकतामभिप्रयन् कर्मपदवाच्यस्याऽनुगमनरूपे यतने यदस्य वृत्तिमाह तदसमर्थमिव द्र । अनोर् यतन क्रियार्थानतुरूपकत्वात्त प्रति गतिभावाभावाच्चोहाय। क्रियाया कर्मपदवाच्यानुगमनसप्रयोजनतायामनोर्लक्षणार्थवाचकत्वेन पर्यवसानाद्यति दिक्।

ʲ) 'धाम' इति 'इन्द्रम्' इति च पर्यायेण कर्मकारकता नयन् यत् सा अनुमुपसर्गीभावयन्नप्युभयत्र तथा न करोतीत्यर्धजरतीय तन्मतेनापि नितरामजोष्यम्।

ᵏ) गतित्वमनुत्थान इव मा (तु MM) 'अभिक्रनिक्रदत् पुन पुन शब्दायते' इति वेदभणन्, तदासौ चिन्त्य । एव हि सति 'पून्याम्' इति कर्मपदमनन्वितमिवापद्येत । अन्तर्भावितप्रधानकर्मण क्यङन्तस्य √शब्दाय इत्यस्य कर्मान्तरापेक्षाभावात्। अतस्तदर्पितक्रियया अधिकरणलक्षणतया अनुना कप्र द्वितीयान्त 'पून्याम्' इति पद समन्वित स्यात्।

ˡ) 'पूर्व्य' इति (<पूर्वी) द्वि३ इति कृत्वा तदन्वित कप्र द्र (वैतु वें मा यन्मते 'अनु पवस्व' इति योग)।

ᵐ) देवानां मार्ग उपाधायि। तत्र किं लक्ष्यमिति। उच्यते, 'यच्छक्नवाम' (=यावता शक्तिर्भवति) 'तत्नु' (तावती शक्तिमनुलक्ष्य=यथाशक्ति) प्रवोढुम् (=प्रकर्षेण अभिनु चलितु=सम्यक् प्राप्तुम्) इति। एव तावदस्मिन्नन्वये प्र√वह् इत्यस्याऽकर्मकतया प्रयोग (तु ऋ ५, ३०, ३, ४४, ८, ८, ४६, २६ प्रभृ)। 'प्रवोढुम्' इत्यनेन (भावप्रधानेन नाम्नैव सता द्वि१) तदर्थभूतेनाऽनोरन्वय इत्येवभिप्रयन् भा भवति (तु ते १, १, १४, ३)। अस्यत्वेवृत्ता त्वद् 'यच्छक्नवाम तद् प्रवोढुम् अनु (=शक्नवाम)' इत्येव सकर्मकस्य अनु√वह् इत्यस्य प्रयोगस्य शार्थीनानन्वद गमयेत् । तावती 'तत्नु' (=ननु यावदनु) इति निग्रहस्य विकल्पनेति तद्

६[a], ७; ११, ३; १४, १[b]; २[b], ७[b]; १७,११[ve]; १८, १[d], २७, | ५; ३७, ५, ४०, ९, १०[e]; ४५, ११, ५१, ६[f]; ५६, ३[२g]; | ६१, २१[h]; ६८, १२[i]; ९१, ७, ९७, १९; १०३, ६[j],

संभवत्युक्तप्रकारके वाक्ययोजनान्तरे नाऽऽद्रियेत। सा. अनुक्रमार्थे अनुम् अव्य. (प्रबोद्धुमित्येतत्-संबद्धं) इति विचेच्छति। तदपि विमृश्यम्। यत्तु GW प्रभृ. अनुप्रबोद्धुम्' इति योगमाहुस्तदसत्। एतस्मिन् पदेऽपलक्षणस्वरद्वयाऽनुपपत्तेः। ननु लक्षणस्य लक्ष्यानुविधायित्वोपगमाद् अत्रत्यं द्वैस्वर्यमनुलक्ष्य लक्षणान्तरं क्रियेतेति चेत्। न। सति संभव उपपत्त्यन्तरस्य सामान्यलक्षणापवादाऽनौचित्यादिति दिक्।

a) लक्षणे कप्र. (वैतु सा अनु···आयजस्व इत्येवमपि विकल्पुकः)।

b) अत्र पूर्वेषां पितृणां स्वाः पथ्या अनु(=स्वै पथिभिस् [तृतीयार्थे कप्र.]) परायणं यत्रेति सप्तम्यर्थेन पदेनाधिकरणमुखेन श्रावितं भवति। अनयैव दिशा परायणमार्गविवेकेन परायणाधिकरणनिर्देशः ऋ १०, १४, ७ इत्यत्र विस्पष्टः कृतो भवति। अत एव कारणाद् ऋ १०, १४, १ इत्यत्र 'प्रवतो महीरनु' इत्यत्र सप्तम्यर्थपर्यवसानकलक्षणोऽनुर्वक्तव्यः। प्रवत्सु महीषु परेयिवानिति यमस्तुतौ तात्पर्यम्। एवंस्थिते समानाधिकरणे 'प्रवतो महीः' इति पदे व्यधिकरणतया व्याचक्षाणोऽनुं च गतितया योजयितुकामः सा चिन्त्यः। एवम् ऋ १०, १४, २ इति मन्त्रेऽपि सा. सप्तमीतृतीययोर्मध्येऽव्यवस्थया भ्रान्तचित्त एवाऽनोर्मन्त्रस्थं संबन्धमपश्यन्नध्याहारमुखेन नवीनं वाक्यमुपकल्पयति। ऋ १०, १४, ७ इत्यत्र त्वधिकरणविवेकस्य निगदसिद्धत्वात् सा. अपि साधु भाष्यमाह।

c) 'प्रथमान्' इति च 'पून्' इति च समानाधिकरणे पदे अन्यथा निगृह्णन् सा चिन्त्यः। तद्विस्तरस्तु वेदे द्र। तार्तीयीकपादस्थस्याऽनुः वैधिदुरत्र शब्दान्ते कृन्यमनुगमयितुमुपलिप्सितं भवति। तत्र। स्वरविरोधादेव। पूर्वोक्तदिशाऽत्र कर्तृभिन्नकारकान्तराऽनपेक्षया भावस्यस्य प्रधानस्य क्रियार्थस्य समर्पणमार्गेणाऽऽसवनी धुर्भवति। अतः प्रधानकर्मतयाऽनाकाङ्क्षितत्वादत्र श्रुति-शब्द क्रियाख्याऽधिकरणाऽन्यतरार्थपर्यवसायितया तदर्थनसमर्थेनाऽनुना कर्मप्रवचनीयेन योगाद् द्वितीयार्थाश्रितो भवति। अथ तुरीये पादे सा. अकारणमेव पैतृमस्यर्थस्य-मुख्यतो विस्मृतमिदं भाष्यमभावत। सामर्थ्येनैतत्सार्थं विनोदेन तु सामर्थ्यदेवमादिदिशाऽसौ कर्मप्रवचनीयस्यैव सदर्थमस्माद् वचनस्य-

त्ययाद्यपार्थप्रयासपुरस्कृताऽनुजुहोमीत्याद्यनेक-विकल्प-विकल्पकर्दमकलिलायमानोऽसौ न कस्य दयनीयः स्यात्।

d) तुलि. ऋ १०, १४, १; २; ७. यत्रोक्तदिशाऽत्रापि तृतीयार्थे कप्र। परेण पथा परेहि दूरं गच्छेत्यर्थः। तद्दूरगमनाधिकरणभूतदेशविशेषार्थश्चेह तुरीयपादस्थयाऽस्मदीयप्रजादिनिवासाधिकरणभूताऽस्मत्संनिहितप्रस्तुतदेशव्यतिरेचनमुख्यया प्रार्थनया संकेत्यते। 'अनुपरेहि' इति योगमिच्छवस्तु GW. MW. प्रभृ. सौवरीमनुपपत्तिमधिकृत्याऽनुयोक्तव्या भवेयुः (तु. सा)।

e) लक्षणे कप्र। यत्तु सा GW. प्रभृ च 'अनु···दीधियुः' इति क्रियायोगमाहुस्तच्चिन्त्यम्।

f) 'अध्वानम्' इत्येतदनुबद्ध. कप्र.। यथा कश्चिद् रथी मार्गप्रस्थितः सन् कस्यचिदन्यस्य नियोगमुरीकुर्याद् अध्वानं प्राप्यैतदप्यन्वाचयेनैव संपादयिष्यामीति, तथाऽमेस्ते पूर्वे भ्रातरो देवान्तरोद्दिष्टहविर्वहनात्मकं नियोगमुरीकृतवन्त इत्यर्थः। एस्थि. तृतीयार्थे वा स्यात् सप्तम्यर्थे वा (वैतु सा. PW.प्रभृ. 'अन्वावरीवुः' इति द्व्युपसृष्टमाख्यातं स्यादिति कृत्वा व्यर्थमपलक्षणं द्वैस्वर्यम् अभिलापुकाः)।

g) प्रथमा···सत्या···धर्म (=धर्माणि) अनु' इत्यत्र 'प्र म अनु' इत्यन्यत्र यथाश्रुतमन्वयः। सा. तु विहायैतमृजीयासमन्वयं 'सा.' इत्यनेन क्रिय गतित्वेन योगमपश्यत्। तस्य मन्ददर्शनस्यैवैतत् फलं यत् साधनतया श्रूयमाणयोर् धर्मप्रमनो (तु ऋ १,१६४,४,३;५०, ६,३,७,८,८,२३ प्रभृ) साम्याऽनुप्रवेश. समजनीति दिक्।

h) 'कन्यायाः···उपमातिम्···अनु' इति संबन्धे सादृश्ये कप्र। (वैतु वें. सा GW. ये अनु···परेयु. [<२अनु-परा√इ] इत्यातिष्ठन्ते)।

i) 'पूर्वीः' इत्येतेनाऽभिसंबद्ध. कप्र। 'अन्वानोनवीति' इति योगं ब्रुवाणाः PW.प्रभृ. द्वैस्वर्यं प्रत्यनुयोक्तव्या स्यु।

j) अत्र लक्षणे कप्र.। तु. अनुपदमेव मन्त्रे श्रूयमाणम् 'अनु संरभध्वम्' इति। यत्रेन्द्रस्य प्राधान्येनाऽऽदर्शितत्त्व शिक्षाविधित्वात् तल्लक्षणः कप्र. भवति। सं खेवंविधेषु स्थलेषु सामान्यतः प्रथमं कप्र कर्मनिर्देशतया सचयन्ती गतिभावं प्रापयन्ती न प्रतीयते। (वैतु वें. सा. PW. GW. प्रभृ. च वेदान् अनुवीरयध्वम् इत्य् अनुसंरभध्वम् इति च योगानभीप्सितवन्त भवन्)।

१०५, २[a]?; ११५, ६[b]; १२२, २[c]; १२४, ९[d]; १२५, ७[e]; १३५, ४[f]; १४२, ७[g]; १४५, ६[h]; १४९, ३; १५९, २; १६८, २[i]; . सि २, १४, १०; ३, १५, १; २६[j]; १८, १[k]; ५, ४, ४; ११; ६, १[l]; मा १, २०[g]; २, १५[2m]; २६[n]; २७[n]; †३, १६; ५२[g]; ४, २८[o]; ५, २९†; ४०[2]; ६, १२; ७, १२†; ८, ३७, ४०†; ९, १४[2]†; १०, १९[p]; ११, १२[g]; १७[2q]; †; १२, ३†;

[a]) 'अनु √?वी > अनु' 'वेः' इत्यत्रत्यं सस्थ. टि. द्र.।

[b]) अस्य मन्त्रस्य 'यः ... वृत्रम् ... अनु ... तृपु ... च्युवानः ... अनुद्रे ... चिद् ... ध्पता ... धन्वना ... इद् (अविष्यति तस्मै=) अविष्यते (वाजिन्तमत्वादिविशिष्टाय) जातवेदसे सुषिम्य (स्तुतिपरो भवेति शेषः)' इत्येवमन्वयः स्यात्तत्र च वृत्रम् इत्यनेनाऽन्वितो लक्षणार्थः कप्र. अनुर् इति सरलः पन्थाः (वैतु. सा. LUD., GRI. यन्मतेन अनु√च्यु > °अनु-च्युवान- इत्येकं समस्तं प्राति. भवति; एवं तु. ORN. यदीयविमर्शविरतरानुविमर्शः वैद्य. अनुसन्धेयः)।

[c]) 'अनु ... अजनयन्' इति क्रियया ऽन्वयं ब्रुवाणाः PW. प्रमृ. चिन्त्याः। देवानां (विश्व-) जननव्यापारस्याऽग्नेस्तादृशव्यापारात्मकं घृतमतुलदयाऽभिनिर्वर्तत्वेन समर्पणे श्रुतिस्वारस्यप्रतीतिर्लक्षणाऽर्थो गतित्वे सति समासाङ्गीभावाद् गुणतां मा गादिति कृत्वा कप्र. इत्यभिसन्धेः। एस्थि. क्रिप. भावसामान्ये प्रयुक्तत्वात् सकर्मकस्य सतोऽपि कर्मनिराकाङ्क्षत्वं द्र.। अथवा समुचितं कर्माऽऽक्षिप्येत (तु. सा.)।

[d]) उत्तरेण कृता शानजन्तेन 'चर्चूर्यमाणम्' इत्यनेन गतिसमुदितैकपदमिच्छन्तः MW. प्रमृ. सौदर्या अनुपपत्तेर्विषये चोद्या भवेयुः (तु. सा.)।

[e]) अधिकरणानुलक्षणः कप्र. (तु. ऋ १, १८७, ४; १०, ९७, ५; १९; वैतु. PW. MW. अनु ... विविन्द्धे' इति ब्रुवाणौ)।

[f]) यः कुमार-मानसोपशो रयः नापू. मन्त्रेऽश्रावि यद्विषये च तदितरेषा विनाऽ? ... इह समवेति, तमनु नदय (तदापोऽग्निरर्थः) ... ऽस्मै साम तयाऽनभिप्सवां ... दया ... मत् किंचिदनु ... भिति श्रुतिस्वरसे प्रतीयमानेऽपि यद् सा. प्रमृ. ... 'अनुप्रावर्तन' इति द्विस्वरं कृपुपसर्ग च योगमनुमन्वीरंस्तत्राऽऽस्याऽभावः ... स्यात्।

[g]) लक्षणे कप्र. द्र.।

[h]) 'अनुव ... धावतु' इति ... PW. प्रमृ. चिन्त्याः। ...

समस्तं सदेकपिण्डीभूतमेकस्वरं च स्यादित्यभिसन्धिर्भवति [तु. W. शौ ३, १८, ६])।

[i]) 'वातस्य' इति षष्ठ्या सहाऽनु कप्र. युयोजयिषुः सर्वेषोतन्त्रः सा. उपेक्ष्यः। द्वितीयान्तेन 'वि-प्रुः' इत्यनेन पदेनास्याऽन्वयः द्र.।

[j]) पाठः खण्डितोऽतो विवेको दुःशकः।

[k]) तु. ऋ ७, ७७, ३; ८, ५८, १।

[l]) सहार्थे कप्र. द्र.।

[m]) 'अनुक्षेपम्' इति द्व्युपसर्गं द्विस्वरं च योगमुशन्तौ PW. MW. च चिन्त्यौ भवतः। अनुर् लक्षणे कप्र. द्र.। तथाऽन्वयस्य स्वारसिकत्वात्।

[n]) 'सूर्यस्याऽऽवृतमनु(=उद्दिश्य)आवर्ते' इति वाक्यार्थस्य सुस्पष्टत्वात् लक्षणार्थे कप्र. (वैतु. यस्या. अन्वावर्त्ते इति तै. काठ. शौ. पै. सौवरः पामे. यतम् तत्राऽन्वेऽस्पगता स्पष्टा भवति। सूर्यस्याऽऽवृतः कर्मतया विवक्षितत्वे सत्यु अन्वा√वृत् इत्येतस्य सकर्मकता चेति दिक्)।

[o]) 'अमृतान्' इत्येतत्संबद्धो लक्षणे वाऽऽनन्तर्यार्थे वा कप्र. द्र.।

[p]) लक्षणार्थे समन्विते सत्यपि 'अनुरीयमाणाः' इत्येकपदावच्छेदेन द्विस्वरं योगमनुमन्यमानौ PW. MW. च चिन्त्यौ द्र.।

[q]) सा. (तै ४, १, २, ?) म. च स्ववदितेन 'ऋदयत्' इत्यनेन क्रिप. गतित्वेन योगमाहतुः। तन्न। अनूपसृष्टधातुवाच्यार्थस्य प्रकरणाभावादिति यावत् (तुटि. ऋ ७, ७०, ४)। प्रथमयोर्द्वयोः पादयोश्चतुर्थे च पादे लक्षणार्थस्तृतीये च पादे सहार्थः कप्र. (तु. ऋ ५, ८१, २ यत्र सवितृ-संबन्धेन समानं वर्णनं भवति)। ननु √ख्या सकर्मकोऽकर्मको वेति। उभयमिति। कथमिति। उच्यते। यदा कर्मविशेषनिरपेक्षं सामान्येन दर्शनप्रकाशनादयो भवति तदाऽकर्मकः (तु. ऋ १, ४६, १०; १२३, २; ४, ११, १; १४, १; १९, ९; २४, ८; १०, १२७, १ प्रमृ. शौ ७, ८२, ५ प्रमृ. च) ... क्वचित् क्वचित् प्रतिर् अनोः स्थाने ... । तत्र यदि प्रति. कप्र. न स्यात्तर्हि ... स्यादर्थस्य ... स्यात् ... ।

५[va], २८†, ९३†, १३, ५[v]†, ६, ७, ९†, १७, ३८[2]†, ६६[b], १९ ४०[h], ५४†[h], २०, ४९†, २७, १६, २९, १९[v]†, ४३†, ३२, ४, ३३, ३२†, ३५, ७†, का १, ७, ४, १०, ५[b], २, ४, १[2c], ६, ५[d], ७[d], ७, ५[e], ३, ३, ६†, ७, २†, ४, ९, ५[e], ५, ७, ५†,

७, ६, १†, ८, ११, २, १५, १†, १०, ३, ७[2]†, ११, ६, ४[f], १२, २, १, ६[vg], †, १३, १, ३†, ६[va], २, ११†, ६, १९†, १४, १, ५[v]†, ६, ७, ९†, १८, ४, ६[2]†, ६, २[h], २१, ३, ११[h], ४, ४†, २२, ५, ३†, २९, २, ६, ३१, ७, १०†, ३, ८[v]†, ३२, ३, ३†, ३५, ३, ४, ४, ६†,

तै १, १, १०, ३[h], १४, ३†, २, ४, २[i], ६, १[2i], ८, १[e], १०, १, १४, १†, ४[2]†, ३, १, ३†, ७, १[2j], ८, २, ४, ९, १†, ४४, ३[k], ५, १, ३¶, २, २¶, ५¶[h], ५, १†, ७, १†, ८, ३¶, १०, ४[l], ६, ४, १[v], २[i], ५, २[vm], ¶७, १, १[n], ६[o], ४, २[2p], ५, १[2h], ३[q],

न च तदुपयुज्येतेति यथा प्रतिस्तथाऽनु प्रकरणसामान्ये कप्र एव स्यादित्यभिसन्धि ।

[a]) कप्र द्र । (तुटि तै १, ६, ५, २, वैतु मै २, ७, ८ यत्राऽनुगतत्वाद्यर्थे विक्रमणक्रियाया एकपिण्डीभावेनेव विवक्षाया. समाव्यमानत्वाद् अनोर्गतिभावस्तदर्थाऽनुप्राणितक्रियाया सकर्मत्व च भवति) ।

[b]) सप्तम्यर्थे कप्र [तु पूर्वस्मिन् पादे 'पशुपु प्रविष्ट' इति, वैतु सा अनु वितस्थे इति द्युपसृष्टमाख्यात मिच्छन् (तथा सभवत्यपि 'वि-ष्टाम्' इत्यत्राऽनुव्याप्यत्वमभिप्रेतमिति कृत्वा 'कालाध्वनो' (पा २, ३, ५) इति द्वि द्र । सा तु 'अनुमरत' इति भाषमाण कर्मणि द्वि इतीवाभिप्रैति)] ।

[c]) तुगि मा २, १५[2] ।

[d]) तुगि मा २, २६, २७ ।

[e]) तुटि मा ४, २८ ।

[f]) तुगि मा १०, १९ ।

[g]) तुटि मा ११, १७[v] ।

[h]) लक्षणे कप्र द्र ।

[i]) तृतीयार्थे वा लक्षणार्थे वा कप्र द्र ।

[j]) लक्षणे कप्र । गातरिति ब्रुवन् MW चिन्त्य (तु मा भा च) ।

[k]) आनन्तर्ये वा (तु मा भा च) लक्षणे वा कप्र द्र । प्रथम कल्पे यमोर्धर्मस्य च दिवआऽऽस्थानक्रियाया मान्याऽपेक्षया तत्पूर्ववर्तिन्या देवगणकर्तृकाया क्रियाया अपेक्षयाऽऽनन्तर्यं द्र (वैतु मा भा च यमुधर्मविषयस्याऽऽस्थानस्यापेक्षया पृथिवीविषयस्याऽऽस्थानस्याऽऽनन्तर्यमाहुः) । द्वितीये कल्पे वसुधर्ममनुलक्ष्येति सबन्ध (तु शौ ७, १०२, ४ पाभे) ।

[l]) लक्षणार्थे कप्र । (वैतु MW K प्रभ 'अनुसुपन्ति' इत्यत्र [illegible] योगमन्यस्य निरासं [illegible]) ।

[m]) लक्षणे कप्र । पृथिव्यादि [illegible] विक्रमणादि [illegible] कप्र (तु K, वैतु भा [illegible] पश्चादर्थे कप्र [illegible] वि√क्रम् [illegible] [illegible] भर्वा) ।

[n]) लक्षणे कप्र (तु भा) । K. त्व् अनुम् 'उपतिष्ठन्ते' इत्येतेनाऽऽख्यातेनाऽनुगमयति । पशूना पाकयज्ञमनुलक्ष्योपस्थानस्य विवक्षितत्वात्तस्य च गतित्वे गौणतापत्ते प्रथम एव कल्प साधीयानित्यभिप्रेम ।

[o]) दक्षिणाया यत्तद्वैशेष्येण युक्ताया पश्वन्तरसक्रमण लक्ष्यत्वेन शिश्रावयिषितत्वात् तदर्थीय कप्र द्र ।

[p]) सा भा च 'लक्षण' (पा १, ४, ९०) इति कप्र । 'तृतीयार्थे' (पा १, ४, ८५) इति च K । यथा तु MW. आनन्तर्यार्थं प्राहयितु गतित्व सप्रधारयामास, नैतत् तथा सभवेत् । गतित्व ह्युपगतोऽनुर्यदा भवति, तदैतदुपसृष्टस्याऽऽख्यातस्य द्विधा प्रवृत्ति भवति । कस्यचिदपरकर्तृकस्य स्वजातीयस्य स्वाभिन्नस्य वा भावस्यापेक्षयैतद्वान्यस्य भावस्य भौतिके वा दिक्कालादिलक्षिते बौद्धे वा चितिसस्कारलक्षिते पश्चाद्भावविशिष्टे सादृश्य-सामीप्याद्यर्थबोधने तात्पर्यमित्येकम् । प्राप्ताविशिष्टस्य भावस्य वा नामीभूतस्य वा तत्कर्तुर्वा तेनाऽनूपसृष्टेनाऽऽख्यातेन कर्मसंबन्धाद् उपसृष्टेस्तस्या पूर्वमकर्मकस्यापि सत सकर्मकता भवतीत्यपरम् । एव च सत्य् अनुश्चेद् उपसर्ग स्यात्तर्हि यजमानकर्तृका देवकर्मिका वा देवोज्जितिकर्मिका वा तदनुपातिनुज्जितिरवगम्यत । देवा पूर्वं विजयिन सन्तो यजमानेन पश्चाज्जिता इत्यर्थ । नचेयमिष्टापत्ति । तात्पर्यविरोधात् । देवकर्तृकेण विजयेन तत्साधनस्य तदनुलक्षितस्य वा यजमानकर्तृकस्य विजयस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वात् । देवविजयस्य पूर्वसिद्धत्वात् तत्प्राप्ता यजमानकर्तृकस्य विजयस्य च पश्चात् तद्द्वारा च सिद्धत्वात् तदनन्तरता स्वत एव सिद्धा सती शब्देन वचन नापेक्षत । एव खलु कर्मप्रवचनीयत्वादेवेद सुस्थित । स एव च सौवरलक्षणानुकूल (तुगि मा २, १५[a]) ।

[q]) लक्षणार्थद्योतन कप्र न गति (वैतु K 'अनु [illegible] उज्जयन्ति' इति) । माउ मन्त्रे त्व् 'अनूरघुरि'

६, ३¶[a], ७, ०b, ८, ३³†, ८, ५, १³[c], १४, २¶[d], ¶२, १, ४, ५[e], ५, १[f], ६[g], ०, १, ४[h], ५[i], ९, ५[j], ३, ३, १[k], ५, ३[l], ७, १[m], १२, ०[m], ४, २, १³[n], ०[o], ४[o], ८, ११†, २[p], ५, ३, २, ३, ४ ०[q], ५, ३[q], ६, २[r], ८, ७[s], ६, ५, ६[t],

इति गतिर्न कप्र इति स्वरविवेकेन विज्ञाप्यमानो-ऽसावुभयो प्रयोगप्रकारयोर्विषये विवेचनीय । तद् यत्र लक्षणाद्यर्थे कर्मकारकाद्यनुबद्धतया प्राधान्येन शिश्रावयिष्यते, तत्र तद्वाचका प्रातिस्विक्स्वरा कप्र प्रयुज्यन्ते। अथ यत्र त एव नि अर्थान्तरवाचका मन्त आख्याताऽङ्गभूतास्तदर्थविशेषणपरत्वेन शिश्रावयिष्यन्ते, तत्र त उपसर्गधर्मिण आख्यातस्वरभावाभावव्यवस्थितस्वरा भवन्तीति । अन्यथैतावता सनिरूपेणाऽपार्थस्वरभेदश्रुतेरनुपपत्तेरिति दिक् ।

a) 'अनु-पर्यावर्तते' इत्येवमत्र प्रथमोत्तमस्वरवत् न्युपसर्गयोगमिवाऽऽतस्थिवान् MW (तदनु K च) चिन्त्य स्याल्लक्षणार्थस्य विस्पष्ट श्राव्यमाणत्वात् ।

b) तृतीयार्थे कप्र इति K । लक्षणेऽपि सुगम । गतित्वमुशन् भा विद्द चिन्त्य । स्वराऽनुपपत्ते ।

c) प्रथमो द्वितीयश्चाऽनु इत्थभूतलक्षणे, तृतीयश्च लक्षण इति विवेक (तु ऋ १,८०,३)। 'अनु'''प्र'' यासि' इति योगे कृताऽऽस्थो भा चिन्त्य । दक्ष-शब्देन तत्त्वतोऽपरिचयात् । अथाप्यसाविह सुधैव दिक्प्रस्त द्र ।

d) गतिरिति भा K च। द्वैस्वर्यं त्वनिष्ट तथाऽऽपद्येतेति लक्षणे कप्र एव द्र । (तुटि तै १,६,५,२)।

e) 'जघनत ' इत्यर्थे जघने (द्वि२) इत्यनेन सम्बद्ध कप्र भवति। भा K च जघने इति स१ पश्यन्तौ 'अनुदेत्' इति अपसृष्टत्वे सति द्विस्वर योग प्रव णौ चिन्त्यौ, तन्मतेनैव पश्चादर्थस्य जघन-शब्देनोक्तत्वात्। प्रकरणे तन्मात्रतया सभवस्याऽन्दर्थस्य चारितार्थ्याभाव प्रति, मल्लैम्पथे द्वैस्वर्यस्याऽपलक्षणता च प्रति तौ चोद्यता नन्त । ननु जघन- इति प्राति पु श्रूयत (तु ऋ १, २८,२ प्रभृ) इति चेत् । सत्यमेतद् अशत एव । न अपि श्रुत्युपलम्भात् (तु तैब्रा २, ४,२,७ [यच्छाखास-म्याद् नेदिष्टतया प्रामाण्यमर्हेत्])। नन्वेवमपि कुपा पपा च प्रगृह्य वल्लक्षणाऽनुपलम्भश्चोद्य स्यादिति चेत् । अोमिति ब्रम । अस्मद्व्याख्यानेऽस्यागस्य प्रामादिकविकारतयाऽनभ्युपाये सति भूयस्समाधाना तरत्वादिति दिक् ।

f) लक्षणे कप्र । 'अनुदायन्' इति गतित्व मन्वानौ MW K च चिन्त्यौ । तथा तु सति स्वराऽनुपपत्तिर् द्र ।

g) भा K चाऽत्र लक्षणार्थमपश्यन्तौ 'अनुसतनोति' इति द्व प्रतिपन्नौ न्याय्येतरद्वैस्वर्यपक्षपातिनौ सन्तौ चिन्त्यौ ।

h) पश्चादर्थे अव्य (तु नाउ स्थ यत्र 'उपरिष्टात्' इति प्रयुज्यते, वैतु MW 'अनुनिर्वपेत्' इति)।

i) आनन्तर्यार्थबोधकम् अव्य क्रिवि सबन्धश्च (वैतु मै २, १, १ यत्र समाने प्रकरणेऽनु पृथग् अव्य क्रिवि असन् नाउ क्रिप गतिभावेनाऽनुप्रविष्टो भवति [तु मस्थ टि अनु प्र√यम् > अनुप्रयच्छति])।

j) प्रधानभूता वाचमनुलक्ष्याऽन्या वाच प्रवदन्तीति वाक्यार्थप्रतीतिर् अनु कप्र (वैतु MW अनुप्रवदन्ति' इत्यन्यार्थो योग)।

k) लक्षणार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वाद् अपसृष्टिश्च तामनु द्विस्वरता चाऽनभीष्टा सुवारा द्र । प्राग्वदेवमेव विकृतवरस्वपि गतित्वमेवाऽनुमन्वाना MW K प्रभृ चिन्त्या ।

l) आ√प्याय् इत्यस्य शुद्धस्याऽकर्मकत्वाद् भिन्नकर्तृकयोऽऽप्यायनयोर्द्वयोर्मध्ये लक्षणलक्षितसबन्धस्यैवोपपन्नत्वान् कप्र एव सुवच ।

m) लक्षणे कप्र । अन्यथादर्शी MW चिन्त्य ।

n) लक्षणे (हीने वा तु भा) कप्र । (वैतु PW प्रभृ 'अनु-सम्-आ-रभामहे' इति न्युपसृष्ट द्विस्वर योगमनुमन्यमाना सन्तश्चिन्त्यतामुपगता । तथा हि सति 'गतिर्गतौ' (पा ८, १, ७०) इत्युक्तदिशा निहत स्याद् अनु [तु नाउ नि सम् इति, एवमपि तुटि ऋ १०, १०३,६])।

o) अनो कप्र सप्तम्या योग समवधेय ।

p) अन्तर् इत्यर्थेऽन्तर्भागादुलक्षणवचन कप्र (वैतु अनुवि√दिश् मै २, ४, ७, ८ यत्राऽस्य कर्मण्येव कारकान्तरमवन्धस्याऽन्तर्भावादिव गुणभावाद् गतिभाव प्रापितो भवति)।

q) पश्चादर्थे अव्य द्र.।

r) सप्तम्यर्थपर्यवसानक कप्र द्र ।

s) एपूनिदि कप्र द्र। 'अनुप्रपिपते' इति योगम् PW प्रभृ आहु । तन्मन्दम् । ऐम्पद्ये स्वरद्वयस्याऽपलक्षणत्वात् ।

t) तु तै २, ६, ५, ५ यथा तत्र प्रस्तरस्याऽऽहवनीये प्रहरण श्रावित भवति तथाऽत्र तत्सक्तत्या तदुत्तरविधितया च प्रस्तरस्य तदेकाग्रस्येलर्थे बहिरनु (बर्हिषि) प्रहरण श्राव्यते । एव चेह सप्तम्यर्थपर्यवसानो लक्षणे कप्र एव वक्तव्य । गतित्व ऽध्यवसान MW. विस्पष्टेतरान्वय K च चिन्त्यौ भवेताम् ।

१०, ४[२a], १२, २†, ¶३, १,
३, १[b], ४, २§[c], ८, ३[४]†,
२, १, ३[d], ४, ५[e],
५, ५[२f], ६[२g], ६, १§[h],
३, ६, ३[२i], ७, १[२i], ९[j],
४, ८, ३[j], ६[k], ५, १,

३[d], ४[d], २, ३[l], ४[२l]; ६,
२[m], ३[४m], ४, १,२, १[d], २[४n],
३[n]†, ८, २[o], १०, ४†, २,
१, १[३p], २[p], २, ४†, ८, २†,
३[४]†, ९, ५[४]†, ३, १०,
३[q], ११, १[२r], ४[२] ४, ४,

८[s], ६, ४, २[२]†, ५, १,
६, ३†, ७, ३[४]†, ¶५, १, १,
४[t], २, ६, ३, १[d],
७, ४[d], ८, ६[d], २, १,
३[२], ३, ६, ५, ४[४u],
६, १, ७, ३[v], ८

[a]) हेतुवचन कप्र इति भा अभिप्रैति । तथात्व लक्षणवाचकताद्वारकमेवाऽनुवेदितव्यम् । पञ्चत्वसंख्यामनुलक्ष्य तत्पूर्तिहेतुना प्रायणवन्-समिष्ट्यजु सकलनेनोदयनपञ्चकस्योक्तत्वात् ।

[b]) तुटि तै २, १, ५, ६ ।

[c]) लक्षणे वा तृतीयार्थे वा कप्र । यत्तु भा ऐक्यपद्यमिवोत्तरेण कर्मणि शानजन्तेन कृताऽभ्युवाह 'अनुरज्यमाना' इत्येव च व्याचचक्षे, तन्नोपपद्यते । प्रथमा सत्वापत्ति स्रौवरी सुविदिता विमृशा भवति । कर्मणि प्रवृत्तिमत पदस्य कर्तरि व्याख्यान दुर्वचमित्यपरा । उपेक्षिताऽनुपद h तूपेक्ष्य ।

[d]) लक्षणे कप्र द्र ।

[e]) यत्तु MW 'अनुप्रसर्पन्ति' इत्य् आख्यातिक योगमाह तदमत् । स्वरविरोधात् । अत एवविधेषु लिङ्गान्तरै सामान्येन गतितया वा कर्मप्रवचनीयतया वा सुवहेषु स्थलेषु स्वर एव विनिगमक स्यात् । लक्षणाद्यर्थस्य प्राधान्ये द्वैपद्य द्वैस्वर्यं च । तस्याऽऽख्यातान्तर्भावेण गौणत्व एकपद्यमैकस्वर्यं चेति दिक् ।

[f]) इत्थभूतलक्षणे कप्र । यथाऽनु विष्णु महस्तद्वदित्यर्थ । वस्तुतस्त्व् अनुगत वाऽऽदिबोधकाऽऽख्यातस्य गम्यत्वमिह द्र । एव च गर्भीकृताऽऽख्यातानुप्राणितार्थवचनसामर्थ्यमित्थभूतलक्षणार्थ इति सुवच भवति ।

[g]) हीने कप्र इति भा सुवच ।

[h]) हेत्वर्थानर्थान्तरभूते लक्षणे कप्र ।

[i]) नापूर्टिदि कप्र । गतित्ववादी MW चिन्त्य ।

[j]) इह द्वयो पदस्थानाऽऽद्यभावयोर्मध्ये प्रथमोऽन्नमनुलक्ष्य पद्यादुत्तम्य गभाभितया थावित वायाऽनुवस्यनाऽऽगमयोगगुणभावस्याऽपगतिकत्वाप यथावमप्यभ्युगमं गति लक्षणविषयभूतवाचकस्य द्वितीयान्तरदस्याऽन्वर्धविधानवत्त्वाप गतिवासशालिनी मतिरर्थाङ्गनी (तु MW प्रगृ) नाडऽतिदेशेति दिक् ।

[k]) आनत्व गत्यावकर्मप्रवचनीयत्वम्याशिह प्रतिषेधाऽन्वपदीयमध्यदमनुगन्तव्यमिति ।

[l]) अनन्तर्य इति भा, तृतीयार्थ इति h । सामान्ये-

सामान्येऽथवा वक्तव्य कप्र अनुपदमोषध्यादिषु पश्वादीना प्रनिष्ठापनात्मकाच्छ्रुतिलिङ्गात् । सर्वथाऽपि कर्मप्रवचनीयतामात्मनस्तु न जहातीति । अनु स√तन् इत्येव वितथाऽनुमानीव प्रतीयमान MW चिन्त्य एव स्यात् ।

[m]) लक्षणे कप्र । अनन्तरपर्याय स्वतन्त्रम् अव्य इति भा ।

[n]) लक्षणे कप्र (तु ऋ ८, ४८,१३, तुटि मा ११, १७[४], वैतु सा अनु'''आततान' इति) ।

[o]) अनु√दद्<√१दा>'अनु'''ददन्ते' इत्यत्र टि द्र ।

[p]) तुटि मा १२, ५[४], वैतु अनु वि√क्रम्>अनु विक्रमस्व मै २ ७,८[४] ।

[q]) स्वार्थप्रधानम् अव्य (वैतु 'अनुव्यायन्' मा१४,३०)।

[r]) इह 'अनुसचरन्ती' इति पद सुवाण मा चिन्त्य । एकस्मिन् पदेऽनेकस्वरानुपपत्ते । अत लक्षणार्थपर्यवसानके लक्षणे कप्र एव प्रथमोऽनु । अथ 'ऋतस्य पन्थामनु' इत्यत्र तृतीयार्थ वा लक्षणे वा द्वितीयोऽनु कप्र एव । ऋतस्य मार्गेण वा मार्गमुद्दिश्य वाऽऽगमनमात्रस्योपमा विवक्षितत्वात् । कुत । उच्यते । अनुपद ज्योतिषा त्रयाणा धर्माणामन्वागमनस्य श्रूयमाणत्वात् । आगमनमेवान्व् अन्वागमनस्योपपन्नत्वात् (तु 'रेत' शौ ८, ९, १३) । एवमस्या कण्डिकाया त्रयोऽनवो भवति । तेषा द्वौ कर्मप्रवचनीयावादिमौ चरमस्तु गतिरिति विवेक । अन्यथैवाभिप्रयन्तौ सा h चोक्तदिशा चोद्यौ भवत (तुटि सस्थ अन्या√गा>अनु आगु) ।

[s]) इत्थभूतलक्षणे वा हेत्वाभवलक्षणे वा कप्र द्र । माधवे तु गतित्वमुपागत (तु ऋ १,१२७,१) ।

[t]) तृतीयार्थे वा हेत्वर्थतापर्यन्तो वा कप्र द्र ।

[u]) लक्षणे कप्र । 'अनुलभजन्ति' इति 'अनुपर्यावर्तन्त' इति च द्रष्टव्ये द्विस्वर च योग पश्य ती । MW MW चाऽयथार्थदर्शिनी भवत ।

[v]) वैतु तै ५, २, ७, २ इत्यत्राद् 'अनु उप√धा' इति यागादिदृष्टे पृथक्कृत्नाऽनुके प्रयोग सूक्ष्मेक्षिकयाऽपरत्र विवेक वचन भवति । तदपरत्र MW h प्रगृ चिन्त्य ।

४[2a]; ७[b]; ९, ५[c], ३, १, ३[d], ४, ७[e], ५, २[f]; ७, ४[g]; ४, २, १; ६, २; ७, १§; ६[h], १०, ३[i], ५, २, १[h]; ५, २[j]; ७, ५[i]; १०, ६[1]; ६, ४, १; ७, ४, ४§; ७, १§; ९, २[k]; ¶६, १, ५, ३[l], ४[2], ७, ७§, ८, १[m], ९, ५[n]; ११, २§[o], ३, ४, ७[p], ५, ३§[q]; ७, १; ८, ३, ४§; ४, १, २[r]; २, ६[r];

a) एक्तरत्र गतिमदङ्गिरोभि प्रसर्पतः पुरोडाशस्य केवल गच्छन्तमनुगच्छति इत्याकारकः पौर्वापर्यात्मकोऽनुसार्यानुसरणविशिष्टः संबन्धो न भवति । किन्तु स्वर्गं यतोऽङ्गिरस उद्दिश्य (=तत्-सहभावप्राप्तये) स्वभावतश्चलितुमशक्नुवन्नपि कूर्मत्वमुपगच्छन् पुरोडाश आत्मनः प्रसर्पणमकारयदिति तात्पर्यात् कूर्मीभूतस्य पुरोडाशस्योद्देशविशेषसाधनतामुपगताया. प्रसर्पणक्रियायाः श्रावणे मन्त्रस्वारस्यात् कप्र अनुर् न गतिरित्यभिसन्धि. । अन्यत्र लक्षणे कप्र (तुटि. तै ६,५,११,१)। उभयत्र वैतु PW. प्रमृ. 'अनु-प्र√सृप्' च 'अनु-परा√भू' च ।

b) 'तृतीयार्थे' (पा १, ४, ८५) इति चीयमानाग्नेर्वेदिप्रवेशे करणं समर्पयितुमिष्टं द्र. । उलूखलमुपधेयमिति विधिर्भवति । नाभिर्हि तद् अग्नेश्चीयमानस्य भवति । तदुपधाने सति स्वनाभ्यैवामावग्निर्वेदिं प्रविशति । तदनुपधाने स्वनाभिमपश्यन् यजमानस्य प्रामादुकस्य नाभ्या द्वाराऽग्नौ वेदिप्रवेशं कुर्वाणस्तं विहणीयात् । मैवं भूदित्युपधेयमुलूखलमिति श्रुत्यर्थो भवति । अथवाऽधिकरणात्मकः सप्तम्यर्थोऽभिप्रेतः स्यात्तद्वचनश्च कप्र द्र. (तु मै ३, २, ७, काठ २०, ७; क ३१, ६ यत्र नाभि- इत्यस्य स१ श्रूयते)। उभयथाऽपि नाभिपदार्थस्य मुख्यलक्ष्यत्वेन समर्पणे सति स्पष्टे प्राकरणिके तात्पर्ये यदेतदपश्यन्त. केचिद् 'अनुप्रविशति' इत्येकपदात्मकं द्विस्वरं योगं प्रतिपद्यन्ते (तु MW. K.) तन्नाऽऽद्रियेतेति दिक् ।

c) तुटि. तै ५, २, ५, ४ ।

d) तृतीयार्थे कप्र. (तु. K.; वैतु. भा. लक्षण इति)।

e) अर्कयम् (=अर्कमयं) साम शस्त्रं चाऽनुलक्ष्याऽर्के तदाधारेण विधा विधीयत इत्येव श्रुतिस्वारस्यं स्यात् (तु. तै ४,३,८;९ च तदुपरि सा. भाष्य च [K. टि. च]) । गतितया योजयन्तौ MW. K. च चिन्त्यौ भवतः ।

f) प्रणुदितान् भ्रातृव्यान् उद्दिश्येत्येवंप्रकारकेऽर्थे कप्र. द्र. ।

g) तृतीयार्थे कप्र. ।

h) लक्षणे प्रकरणस्य मुख्यं तात्पर्यमिति कृत्वा तदुद्गमनप्रयोजनः कप्र. । ऐकपद्ये सति द्वैस्वर्यानुपपत्तेः । (वैतु भा. PW. प्रमृ. 'अनुप्रविशद्' इति)।

i) लक्षणे कप्र. द्र. ।

j) पश्चादर्थे अव्य. वा लक्षणार्थे कप्र वा । प्रथमे कल्पे प्रथमायाः स्वयमातृण्णाया उपधानं कृत्वा (पश्चात्) प्राणनक्रिया कुर्यादित्यन्वय स्यात् । द्वितीये कल्पे प्रथमा प्राणनक्रिया कुर्यादित्यन्वय स्यात् । द्वितीये कल्पे प्रथमा प्राणनक्रिया ... स्वयमातृण्णामुपधीयमानामनुलक्ष्य प्राण्यादिति संबन्धः । एवं चाऽन्यतरार्थकोऽनुत्तरयोर् उपधानयोरप्यनुवर्तयितव्यो भवति । ननु 'अनुप्राण्यात्' इत्येका ह्युपसृष्टा क्रिया स्यादिति । नेति । कथम् । यावता सकृद्धे उत्तरे क्रिया 'व्यन्यात्' इति च 'अपान्यात्' इति चोभे अपि क्रिये अह्युपसृष्टे सती 'प्राण्यात्' इति क्रियाऽपि तद्वत् ह्यद्युपसृष्टेत्युपलक्षितामिति । अन्यथात्व ऐकपद्ये सति द्वैस्वरी नोपपद्येत ।

k) लक्षणे कप्र. । यत्राग्निर्भवति तत्रैव पशव् उपतिष्ठन्त इत्यर्थः । 'अनुपतिष्ठन्ते' इति सकर्मको ह्युपसृष्टो योग इति यद् भा. च K चोक्तस्तन्न । तदभिप्रेतस्य पश्चादर्थस्य प्रकरणेऽनभिप्रेतत्वाद् ऐकपद्ये सति द्वैस्वर्यस्याऽनुपपत्तेश्च (वैतु मै ३, २, २, ७, ९, २; ४, ७, ९ यत्र लक्षणार्थस्याऽप्राकरणिकत्वात् साकल्यार्थस्य च स्वारसिकत्वादिहाऽसंगतः पराभिप्रायः संगतो भवति) ।

l) तुटि. तै ३, ४, ८, ३ ।

m) लक्षणे कप्र । निक्रमणक्रिया पदपङ्क्तिपरिमितेत्यस्यैवाऽर्थस्य न त्विहाऽनुनिक्रमणार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वात् । अत एवाऽनौ पृथक् स्वरोऽप्यत्रैव ज्ञापको भवेत् । चिन्त्या अतो गतित्ववादिनो भा. MW. K. प्रमृ (तुटि. 'अनु-नि√क्रम्>अनुनिक्रामति' इति)।

n) सप्तम्यर्थे कप्र तु ततः विभिदिव प्राक् श्रूयमाणं 'सर्वासु'''उप' इति । एस्य. भा. प्रमृ. 'अनुसंचरति' इति योगमनुजानानाश्चिन्त्याः स्युः । अपलक्षणद्वैस्वर्यापत्ते. ।

o) अन्तरिक्षमुद्दिश्य वाऽन्तरिक्षेण वाऽयनस्य विवक्षितत्वगंभवाल्लक्षणे वा तृतीयार्थे वा कप्र. ।

p) अनन्तरार्थे स्वार्थप्रधानम् अव्य. ।

q) छन्दोभिरेवैनं प्रजनयन् मातुरदितेश्छिद्रात् तृतीयार्थे कप्र. इति भिदमिव । चिन्त्यवादी MW. चिन्त्यः ।

r) लक्षणे कप्र. । न त्वनुचरन् अनन्वचर- इति

५, १[a], ६, ३[b], ७, १[c], १०,
४[a], ५, ३, ३[२d], ८, १[३a],
३[e], १०, १[f], ११, १[g], २[<h],
६, ४, २[i], ६, १[२b], ¶७, १,
१, ४[२], ५[१], ६[२], ५, ५[j],
६, ८[k], ७, ४[l], २, ४,
१[m], ७, १[२a], ८, २, ४,

५, ३, ७, २, ४, ४, १[n],
८, ३[३], ९, १[o], ११, ४[३l],
५, ६, २[२p], मै १, १, ७[f], २,
६[q], ११†, १५[r], १६,
३, ११†, ३३†, ३९[s],
४, ७[२t], ५, १†, ५[२]†, ६†,
६, २, ८, ५¶f, ९[u],†¶,

१०, ३†, १७[२u]¶, ११, २[२]†,
२, १, १०¶[v], २, २[२]¶, ४,
७†, ५, ३¶[v], ७[२]¶[w], १०[v]†,
६, ११[f], ७, २[२s], ८†,
९†, १५[२],†, १०, ४[२]†,
६, १२, ४[x], १३, ८[y],
१०[v], ३, १, ४[२t], ¶ ५[३z],

शब्दश्रवणादिहाप्य् अनु-अव√चर् इति भ्रम स्यात्। इह लक्षणार्थस्यैव विवक्षितत्वात्। तस्मिन् शब्दे च हेतुमानिति वाऽऽनुषङ्गिक इति वाऽनोरर्थ । विस्तरस्तु वैश द्र ।

[a]) तृतीयार्थे कप्र ।

[b]) यत प्राणो न्यृतस्तत एवाऽपानोऽपि 'न्यृच्छेत्' इत्यस्यार्थस्य विवक्षातो लक्षणे कप्र इत्येव युक्तम्। यत h अत्र वैस्पष्ट्यमर्हेत्।

[c]) तृतीयार्थे कप्र द्र । वाचमनु वाचा तया सहायभूतयेत्यर्थ । 'अनुप्रयन्ति' इति योग मन्वाना h प्रभृ तु चिन्त्या ।

[d]) गतित्व कर्मप्रवचनीयत्वाऽन्यतरसद्भावापेक्षया स्वार्थप्रधानम् अव्य इत्येव साधीय द्र ।

[e]) सप्तम्यर्थे कप्र द्र ।

[f]) लक्षणे कप्र ।

[g]) लक्षणार्थस्यैव प्राकरणिकत्वाद् अनुर् अत्र कप्र भवति। परा√भू इत्यस्य चाऽकर्मक वृत्त भवति (वैतु MW य 'अनु-परा√भू' इति कल्पयन् सकर्मक क्रिप इच्छति)।

[h]) हेवामके तृतीयार्थे कप्र (तु भा, वैतु PW प्रभृ 'अनु पुरा (अ वा) भवन्ति' इति)।

[i]) तुटि तै ५, ७, ९, २ ।

[j]) अनुक्रमार्थेऽव्ययमित्यभिप्रैति भा । अथापि सदर् अधि परि-वत् (तु पा १, ४, ९३) अनुप्रयुक्तविभक्त्यर्थाऽनुवादकतामात्रेण सार्थकोऽप्यनर्थक इव स्याद् अन्यथा सिद्धे ।

[k]) लक्षणे कप्र द्र । एतमनुलक्ष्याऽस्य विषय इति यावत्। आनन्तर्यार्थे अव्य इति भा.।

[l]) तुटि तै १, ७, ९, ३ ।

[m]) तुटि तै ३, ४, ८, ३ ।

[n]) प्रकृतविधिवाक्ये विवक्षितोऽनुविरिटिवा [illegible] गतिभावेन अनुर् उत्तरा प्रकृतो क्रिया नानु-

प्रवेशयितव्य इति ।

[o]) तृतीयार्थे कप्र । तत्र सर्वे केशवपन सशिख कुर्यादिति विधेरभिप्रेतत्वात्। अत सशिख विशिख-वपनविवेकाऽननुदर्शी h चिन्त्य ।

[p]) एकतरत्र तृतीयार्थे कप्र । 'अनुप्राणन्ति' इत्येव योगमुशन् MW चिन्त्य ।

[q]) तुटि मा ४, २८ ।

[r]) लक्षणे वा तृतीयार्थे वा कप्र ।

[s]) पश्चादथ ३.०य द्र ।

[t]) तुटि मा ११,१२,१७[v] । अन्यत्र 'यज्ञमनुलक्ष्य दम्पती अघ्रातामॢ' इत्येव प्रकरणसगत्या कप्र द्र (वैतु MW 'अनु अघ्राताम्' इति)।

[u]) 'तान् अपिपद्यमानान् अन्वपिपद्यते' इत्यत्र तावद् अनुर् 'गतिगतौ' (पा ८,१,७०) इति गतिलक्षण निघातमनुभवन्नपि सजातीयप्रयोगान्तरसाम्येन सस्वर कप्र स्यादित्यपेक्षा बलवतीव भवति। कदाचि मूलतो विद्यमान स्वर प्रमादाच्च्युतिं गमित इतीव चोत्प्रेक्ष्यते। तु अनुपदमेवोपरिष्टात् 'तान् प्रजायमानान् अनु प्रजायते' यत्र अनुर् इति पृथक् कप्र, 'प्रजायते' इति च पृथक् क्रिप भवति ।

[v]) तुटि तै १, ७, ४, २ ।

[w]) एकतरत्र यत्तु सुपा 'अनुवर्षति' इत्येवमुपदृष्टमा-त्यात शिष्टावयिपित भवति तदसङ्गत वाचित्य द्र ।

[x]) कप्र यथा भवति तथा 'अनु सम् प्र√या>१अनु-सम्प्रयात' इत्यनत्ये टि यद्र ।

[y]) तुटि तै ४, ४, ४, ८ ।

[z]) सकृद् 'अनुप्रतितिष्ठति' इत्यत्र गतिर्भूत्वाऽय वि कप्र द्र । यदा द्वयो समानभावयोर्लक्ष्यलक्षणसम्बन्धो विवक्षितो भवति पौर्वापर्यप्रकारकस्तदा तद्वचन अनु कप्र वा स्याद् गतिर्वेत्युभयथाप्युक्तेर्विकल्प । यदा चैतस्मिन् वाक्ये प्रयुक्ताया गतिभूताऽनुविशिष्टाया क्रियाया अर्थो वाक्यान्तरेऽनुपदिश्यनुवर्तयितुमिष्टो भवति तदा तदर्थं प्रकारद्वयगुणयुग्यमान द्र । तद् यथा ।

२, १[२]†, ५¶[a], ६[२],†¶[b], १०, ¶३, ५, ६[c], ८, ४, ५[d], ६[३]¶, ¶६, ४, ८, ७, ९[e], ६[३], ७, ८, ४¶, ९, ७[f], १०, १[२g], २[h], ७¶[h], ११, १०[h], १६, ३†, ४, १, ७[i], १०¶[j] २, १¶[k], ३, १¶[l], ३[m], ४, ५¶, ¶५, १, ३[n], ४[६n], ७,

८[o], ६, ७¶, ३[n], ५[l], ६¶[p], ७, ४[२], ८, ९†, ९, १०[३]¶[i], १०, २†, ६†, ११, २[१q], ३†, ४[२]†, ५[२]†, १२, ४[२]†, १४, १२†, १४†, १६[२]†, १८†, काठ १, ६, २, ६[२r], १२†, १५†, ३, ४[३], ६[l], ४, ११†, १३[s], १६[q], ६, २[t],

८[t], ९†, ११[२]†, ७, ४†, ५†, १३[t], १४[३t], ८, ५ ७[२], ८[२], १५, १७†, ९, १[२t], ३, ४, ६[४u], †, ११[४t], १४[२t], १८†, १०, ४[२], १०[v], ११, २, ३[२], ४[२], ८, ९†, १०, १२, ५[२], १३, ८[२], ९[४]†, १४[२]†, १६†, १५, ७[t], १६, १, २[४w], ८[५x], ९† १५[t]†, १७, ८†,

अनु पश्चादथक क्प्र एव पुन श्राव्येत तस्य चाऽऽक्षे-पेणाऽनुवर्तनीयया मूलक्रियया क्रिवि सबन्ध स्यादिति प्रथम प्रकार यथेह। अथ लक्ष्यलक्षणभूतसमानभा-वाभ्या कर्तृत्वसबन्धविशिष्ट-पूर्ववाक्यगतपदद्वयमक्षततया समर्प्यमाणे स्व स्व भाव प्रति कर्तृभूते पदा तरे एवोत्तरे वाक्ये श्राव्येयाताम्। पश्चादर्थकगतिभूताऽनुसहिता सम-ग्रैव च क्रियाऽऽक्षेप्या स्यादिति द्वितीय प्रकारो भवति यथा मै ३, ३, १०, काठ २२, ७ इत्यत्र।

a) 'हीने' (पा १, ४, ८६) इति क्प्र। अधिकशक्ति-हीनशक्तिभ्रातृव्ययो प्रणोदनस्य सममभीष्टत्वात् तयो-स्तत्ताऽति अनुभ्या द्योतिता भवति।

b) तु नापूर्नि। न चह 'स्यात्' इत्याख्यातस्य विद्यमानत्वात् तेन गतित्वेन योग स्यादित्युच्येत। प्रति-वाक्य क्रिया तराभावे भ्वस्तिरूपस्य क्रियासामान्यस्य विद्यमानत्वदर्शनान् नेह किमपि विवेकविनिगमक विशेषा-न्तरमुत्पश्याम। पूर्ववदेव च सदृक्-पदस्य 'अति' इति क्प्र सान्निध्याद् विषयविवेकार्थं हीनार्थवचनोऽय क्प्र एव द्र।

c) तृतीयार्थवचन क्प्र। तादृक्-सकत्तपदसाह चर्यात्।

d) प्रायिकसामान्यवत्तु सत्स्वपि बहुषु स्थ एष तावत् परस्पर विशेषो भवति यथा कश्चिद् निपातोऽन्यत्र गतिर् भवत्यन्यत्र च क्प्र इति (प्रकृते तु अनु प्रति √स्था>अनुप्रतितिष्ठति मै ३, ३, १०, ४, ४ यत्र अनुर् गतिर्भवति)। एस्थि यथोपलब्धि सौवरी स्थितिरेवाऽत्र नियामिका स्यादिति दिक्।

e) तुटि तै ६, १, ५, ३।

f) तुन्न मै १, २, १५।

g) एकतरत्र तुन्नि तै३,३,११,१। अन्यत्र लक्षण क्प्र।

h) लक्षणार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वाद् 'अनु प्रनायन्ते' इत्येव योग पश्यन् तदन्तर्धापक ५।३।

चिन्त्य। क्प्र इत्येव साम्प्रतम्।

i) लक्षणे क्प्र द्र।

j) 'मूलम्' इत्यनेन सम्बद्धो लक्षणार्थे तृतीयार्थे वा क्प्र द्र।

k) हेत्वर्थपर्यवसानके लक्षणे क्प्र। वितथदर्शी MW चिन्त्य। अकर्मकस्य जागरणस्य कर्माभिसबन्ध-नैरपेक्ष्यात्।

l) तृतीयार्थे क्प्र।

m) तुन्नि मै २, ५, ७।

n) चतुर् द्वाने वाक्यद्वय तु लक्षणे क्प्र।

o) हीन क्प्र द्र।

p) आनन्तर्यार्थे अव्य वा लक्षणे वा क्प्र द्र।

q) 'नु' इति सुपा ? (तु पपा सन्नि नाउ काठ ४, १६ च)। लक्षणे क्प्र (तु प्रति तै १, ८, २२, १, २, ५, १२, १, मै ४, १०, १, शौ ७, २९, १, वैतु SIM 'अन्व् आचरण्यात्' इति)।

r) एकतरत्र तुटि मा ४, २८, अन्यतरत्र लक्षणे क्प्र द्र।

s) गतिर् इति ब्रुवाण SIM द्वैस्वर्यं प्रति चोद्यो भवति। स्वार्थप्रधानम् अव्य द्र।

t) सप्तम्यर्थे क्प्र द्र।

u) तृतीयार्थे वा लक्षणे वा क्प्र द्र।

v) तुटि तै २, ४, २, १[२]।

w) तुटि मा ११, १७[४]।

x) क्प्र (वैतु टि मै २,७ ८ अनु वि√क्रम्>अनु-विक्रमस्व इति स्वराङ्कणाभावादिह काठ श्रुतिस्तत्र मैं सकेतित कतर वर्गमनुबद्धा स्यादित्यध्यवमातुमशक्यमित्येव सत्यपि यदेयैव मौलिकी वाक्-प्रवृत्ति स्यादितीव कृ वाऽत्र गतीतरपक्ष उरीकृतस्तत्र सदसद्विविच प्रमाणम्।

१९[४a], १८, ४, ५[३]†, १९ ¶[b], १९, ३[c], ५¶[d], ९¶[e], २०, १, ३[f], ६[g], ७, ९[२], १०[६h], १२[३i], २१, १, ३, ७, ८†[j], ९, १४†, २२, १[k], २[b], १०, २३, ८[३b], ९, २४, ६[l], २५, ४[m], ५, २६, ७[b], ८[b], २७, २, ८[३n], २८, १[३o], ९[२p], २९, ८[q], १०[b], ३०, १[b], २, ३[३b], ७[३], ८[r], ९[r], ३१, ५[b], ८[९]¶[s], ३२, ५[b], ३३, ३[४t], ३४, ७¶, १३[५u], ३५ ८[४]†, १६[८]¶[v], १७[२w], १८, ३७, ११[२],

---

[a]) तुमि काठ ७, १४[२]।

[b]) लक्षणे कप्र. द्र ।

[c]) तुटि मा ११, १७[४]।

[d]) स्वार्थप्रधानम् अव्य वा स्याल्लक्षणवचन कप्र. वा योग्यक्रियाऽध्याहारो वेति भूयोऽपि विमृश्य द्र ।

[e]) सयोनेरग्नेश्चयन कर्त्तव्य तद् द्वारा वेदिं प्रविशद् नेद् यजमानस्य योन्या द्वारेति कृत्वा तृतीयार्थे कप्र द्र ।

[f]) तुटि सस्थ मै २, ७, ८, तुटि तै ५, ३, ४, ७।

[g]) तुटि तै ६, ५, ११, १ ।

[h]) आनन्तर्यार्थे कप्र (वैतु मै ३, २, ९ यत्र पश्चादर्थे नाऽऽख्यातार्थो नेदीय इवाऽनुरक्षितो भवति। तेनाऽकर्मकस्याप्याऽऽख्यातस्य सकर्मकत्वाऽभिनिर्वृत्तौ सत्या तस्य च तदीयस्य कर्मपदस्य चाऽन्तरा तदीय कर्तृपद श्रूयते [वैतु प्रकृतेऽस्य कप्र सतो व्यवधापनीव श्रुति])।

[i]) लक्षणे कप्र (तु मै ३, २, १० यत्रत्या समानप्रकरणिका सौवरी स्थितिरिहापि विनिगमनी भवति ।

[j]) तु ऋ १०, १४५, ६, शौ ३, १८, ६ यदन्विहापि 'माम् अनु' इतीव लक्षणाऽभिप्राय सबन्धो भवति ।

[k]) प्रेत्य समारोढव्यस्य स्वर्गस्य मान सम्प्रति क्रियमाणस्य यज्ञस्य मानमन्वित्यर्थविवक्षाप्रामुख्यात् कप्र द्र (तु तैब्रा २, १, २, १०, यत्रत्य स्वरसंकेतोऽप्येतन्समर्थयन्तो भवति [तु वैप२ यस्था टि])। एतस्य PW. प्रभृ 'अनुसमारोहति' इति न्युपसृष्टौ सम्भ्रम्यमाणधिन्त्या स्यु ।

[l]) तु सस्थ टि तै ५, ७, ९, २ ।

[m]) लक्षणे कप्र । अनु√सन् > अनुसनेत् इत्येव योजुक SIM चिन्त्य ।

[n]) तुमि मै ४, ६, ३[१]।

[o]) तुटि मै ३, १०, २ ।

[p]) तुमि मै ४, ७, ४[१]।

[q]) सप्तम्यर्थे कप्र द्र ।

[r]) तुटि मै ३, ७, १५, शौ २, १४, ३ ।

[s]) एतन्मात्र तुमि काठ १६, ८ । कपेद विशेषोऽद्दर्शन । तथा हि । अमुष्य सोऽदित पृथिवी गन्धवेमाऽऽद्दर्शदित्येवं धृणिर्मानिर्भिः देव गर्भमायमनुप्रविश्य अनोर् अर्थो विधात्रनार्थमनुरक्षयेदिति गतिपक्षानादर द्र (वैतु PW. MW)। अन्यतरत्र तु सस्थ टि मै ४, १, १०।

[t]) तुटि तै ७, ४, ११, ४[१]।

[u]) सप्तम्यर्थे कप्र भवति (तु तत्रैव श्रूयमाण 'पूर्वपक्षेपु' इति)।

[v]) भावलक्षणस्य विषयस्य प्रामुख्येन श्रावयितुमिष्टत्वात् तस्य च यथा कप्र न तथा ग गमयितु शक्यत्वात् कप्र. एव द्र । अथ कप्र एतदपर लक्षणम् । तद् यथा । यत्र लक्ष्यभूतो भवश्चाऽन्यत पृथक् क्रियापदेनोच्यते लक्षकभूतो भावश्चाऽन्यत पृथक् क्रियापदान्तरेणोच्यते तत्र सामान्येन कप्र अनुर् द्र इति । तस्माद् यथा 'डिम्भस्य मरणमनु मरण खिम्भस्य' इत्यत्र कप्र अनुर् भवति तथैव 'डिम्भ म्रियमाणमनु म्रियते खिम्भ' इत्यत्राऽप्यय कप्र इति । यत्र तु लक्ष्यलक्षकयोर्भावयो समानत्वे वा सजातीयत्वे वा सति लक्षकभूते भावे गम्ये सति लक्ष्यभूतो भावोऽनुपूर्वेण सकर्मकेण सता क्रियापदेनोच्यते तत्र ग अनुर् भवतीति । यथा 'डिम्भमनुम्रियते खिम्भ' इति । एव तावत् प्रकृते कल्शस्योपधान पृथक् शब्द तेन क्रियाप्रधानेन पदेनोच्यते तदनुलक्ष्य प्रवर्तमानश्च प्राणोपदसनभाव पृथक् क्रियापदेनोच्यत इति कृत्वा कप्र. अनुर् अत्र भवतीति निर्विवाद सद् अन्यत्र च सदृक्षासु वाचोयुक्तिषु निदर्शयितव्यमिति दिक् (तु प्राण > -येन इत्यत्र क ४८, १४ टि, गपू पृ१८० टि D च)।

[w]) प्रयास्यद्यजमानकर्तृकाऽग्न्यन्वाधानादिक्रियाविशेषाधीनप्रीतमावा कामास्तेन तस्या क्रियायां कृतायामेव त प्रति कामप्रीता सन्तस्तेन प्रयाता सह प्रयायुर्नान्यथेत्येवं लक्षणार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वात् कप्र अनुर् न गतिरितीव कृत्वा पृथग् स्वरो भवति (वैतु काठ ९, १७ यत्र समानकल्पया श्रुत्या सत् सजातकर्तृक प्रयातोऽनुप्रयाण सूचित भवति । अथ तु तत्र विशेषो भवति यथा प्रयाता क्रियमाणाया क्रियाया इन्द्रामादयता इव न तु प्रयत्न आत्मीय कर्मणि विशेषगुरुत्वीयाऽसमानमर्त्तो सजातानां तदनुप्रयाणे प्रवृत्ति सजायत इति कृत्वा प्रयातमनुप्रयातृमध्ये लक्ष्यलक्षणभावाभावे गति लक्षणार्थस्य गम्यत्वेनाऽऽश्रयणाद् न कप्र अनुर् इति)।

३८, २; १२[५]; ३९, १०[५]; ४०, ८†; ९; १३; †४६, १; ३[४]; क १, ६; १९[b]; २, ११[२c]; १३[२]; ३, ३†; ९†; ११[d]; ४, ७¶; ८†; †५, ३; ४; ६, ३[४e]; ७, २; ३¶[a]; ४[२]¶[a]; ८, ३; ४[२]; ६; ७[a]; ९[४];†; २५, ६[२]†; २८, ४; ५[२]†; २९, ७[२]¶[a]; ३०, १[f]; ३¶; ¶३१, ३[f]; ५§; ८§[g]; ९[h]; १०[२i]; ११[२a]; १२[६]; १४; १६; १८; ३५, ४; ¶३६, ३[a]; ६; ३७, ५[२a]; ७[j]; ¶३९, १[a]; २[a]; ४१, ५; ६¶[k]; ४२, २¶[l]; ४४, १¶[m]; ४६, ३[a]; ४; ५; ६[२]; ४७, ५[j]; ८[२n]; ¶४८, १५[२o]; १६; †कौ १, ५१; १६५; २२९; ३६७; ४०९; ४१०; ४१२; ४१३; ४३६; ४६५[p]; २, ८७; ८८; १०५; २०१; ३३३; ३५५; ३५६; ३५७; ५१७; ७७५; ९१९; ९२७; ९५६; १०४४; ११५५; ११६३[p]; १२०४[२]; ३, ४, २; ५, ८; ११; §४, १; †जै १, ५, ७; १८, १; २४, ५; ३८, ८; ४०, १; २; ४; ५; ४२, १०; ४८, १०[p]; २, ३, ३; ७, २; ३, ९, १; ३; ११, १; १८, ८; २८, ५; २९, १२; १३; १४; ४०, १३; ४, २, ८; १६, २; २०, २; २१, ५; २२, १०; शौ १, २२, १[q]; २, ३४, ३[r]; ३, ७, २[s]; ९, ६[t]; १८, ६†; ४, १५, ४[u]; ७[u]; ८[v]; ९; १२, २१, ४†; ५, १, ३; २७, ७; ६, १७, १–४[w]; २६, २[x]; २९, ३; ३९, १†; ६९, २; ७२, १; ९०, २; ९७, ३[२y]; १०५, १–३; १२१, ४[z];

[a]) लक्षणे कप्र. द्र. ।

[b]) तुटि. मा ४, २८ ।

[c]) तुटि. तै १, ३, ७, १[२] ।

[d]) तुटि. काठ ४, १३ ।

[e]) तुटि. मा १७, ६६; काठ ७, १४[३] ।

[f]) तुटि. मा ११, १७[४] ।

[g]) तुटि. तै ६, ५, ११, १ ।

[h]) तुटि. काठ १९, ९ ।

[i]) तुटि. तै ५, २, ९, ५ ।

[j]) तुटि. तै ५, ७, ९, २ ।

[k]) तुटि. काठ २६, ८ ।

[l]) तुटि. मै ३, १०, २ ।

[m]) तुटि. तै ३, ४, ८, ३ ।

[n]) तुटि. मै ४, १, १० ।

[o]) तुटि. काठ ३५, १७ ।

[p]) तुटि. तै ४, ४, ४, ८ ।

[q]) तृतीयार्थे वा लक्षणे वा कप्र. । 'अनु'''उदयताम्' इति योगं पश्यन्तौ PW. MW. उपेक्ष्यौ ।

[r]) 'अन्वैक्षन्त' इत्येवं विप. अन्वयाद् 'दीध्यानाः' इत्यनेन तद्गतस्याऽनु-पदार्थस्य पारम्परिकसंबन्धस्य सिद्धत्वे सत्यपि यदन्यैर् 'अनुदीध्यानाः' इतीव संबन्धोऽपरम् अनु कप्र. सन्तं 'वध्यमानम्' इत्यनेन शानजन्तेन नापू. अन्वितं व्यर्थं गतीकारमिष्यते (तु. सा. WI. च) तन्नाऽऽद्रियेत । आर्पस्य संबन्धस्योक्त्या दिशा सुसंगतत्वे सत्यप्यनुपपन्नद्वैस्वर्यप्रसङ्गादिति दिक् ।

[s]) तृतीयार्थे कप्र. (तु. नापू. मन्त्रे 'स क्षेत्रियं विषाणया' इति)। एस्थि. 'अनु'''अक्रमीद्' इति योगपरः WI. चिन्त्यः ।

[t]) सप्तम्यर्थे कप्र. द्र. ।

[u]) लक्षणे कप्र. (तु. W.; वैतु. सा. यस्य अनुगतम् इति भाष्यमव्ययपरतया नेयमुतोपसर्गतयेति विमर्शमपेक्षेत) ।

[v]) कप्र. अयमिह भवति । अत्र पूर्वार्धीयं प्रत्याशं वियोतनस्य च प्रतिदिशं वातस्य वानस्य चाऽऽशंसनं ज्ञापकं स्यात् ।

[w]) लक्षणे कप्र. । आनन्तर्य इति W. । 'अनुसूतम्' ('-त्रम्' इति पाण्डु.) इत्याकारकमेकं पदं सा. पपाठ ।

[x]) सा. 'अनुव्यावर्तने' इत्येकं पदं पठंश्चिन्त्यः । तृतीयार्थे कप्र. । अन्येन पथा पाप्माऽनुपद्यतामिति यावत् । अथवाऽनर्थिका गतेर्द्विरुक्तिः । 'अनुपद्यताम्' इति क्रियायामेव विवक्षापर्यवसानात् ।

[y]) कप्र. भवति (तु. ऋ १०, १०३, ६ इत्यत्रत्यं टि., सस्थ. च टि., 'वीरयध्वम्', 'संरभध्वम्', 'हर्षध्वम्' इत्यत्र च यस्था. टि.) ।

[z]) नापूटिटि. निवासक्रियाया अपेक्षया प्रकृतद्वितीयाऽन्तपदवाच्यस्य तदभिव्याप्य तदधिकरणतया समर्पणे श्रुतिस्वारस्यप्रतीतिस्तत्साधनभूतः कप्र. द्र. । गपूटि. गतिपदयः MW. मिथ्याप्रत्ययं प्रति चोद्यः ।

१२२, १[a], २[b], ७, ४४, १, ५९, १, ८७, ४[4c], १०२, ४[d], ८[e], ९, ८, १२, १३[2], १५[2], १६, १७, ९, १, १९, २४[2], ४, २४, १०, २, २२, २३[f], ४, ६[g], ५, २५–३५[h], ३७[i], ४५[j], १०, ७[?k], ११, २, १०[l], ७, १२, १०, ११[l], १९–२२, २४, २७[m], १२, २, २१†, ३, १७[m], १३, १, १०[n], २, १४[o]; १८† २१†, ४०[n], ३, १[p], २०[m], ६, ५[g], १४, १, ६०[g], २, १०†, ७४, १५[n], २, १, ९, १५, २१, ६, १, ४, ७, १०, १३, १६, १९, २२[2], २४, ९, १, १४, १, ३, ५ ६, ९, ११, १३, १५, १७, १९, २१, २३, १८, १, २०†, २७[4c], ५०†, २, ९, १३†, ४, २८[4]†, ७५[n], ७६[n], ८६[n], ८७[n], १९, ६, २†, १३, ६[2]†, २६, ३[n], ४९, २[q], ६[n], ५८, ३[<n], †२०, ४, २[r], १५, २[s], ४०, ३, ४२, २, ४७, १५, १८, ६९, १२, ९२, १५ १०९, १–३, ११६, २, १३१, २$, १३९, २, पै १, २८, १, ५९, ४[t], ६३, १[u], ९२, १[u], १०७, २†, २, ३३, ?[v], ६०, २[w], ८६, १–६, ३, २, २[x], ७, १, १५ ५[y], २८, ४, २९, १, ३३, ४[z],

[a]) तृतीयार्थे कप्र (वैतु सा PW प्रभृ 'अनु-सुतरेम' इति योग वदन्त । इह तु नाउ मन्त्रे कप्र श्रूयमाणस्तथैव सा व्याख्यायमानश्च)।

[b]) तृतीयार्थे कप्र (तु शौ ६, १२२, १ सौवरी स्थितिस्तत्र चेह च यनि विनिगमिका स्यात्। एस्थि तत्र ग इतीह च कप्र [सोऽपि च लक्षणार्थीय] इति सा तद्व्यत्यासेन तत्र कप्र इतीह च ग इति W च व्याहतवाचाविव स्यातामिति दिक् [तु तैआ २,७,२ यनत्ये पाभे स्वरो भूयोऽपीह यनि एव पुष्टिं विदध्यात्])।

[c]) तुटि. मा ११, १७[y]।

[d]) तु सस्थ टि. तै १, ४, ४४, ३।

[e]) तै ४, ३, ११, १–२ सस्थ टि द्र।

[f]) द्वितीयान्त स्वविपर्यीभूतमधिकरणार्थन्तयाऽऽपा-दयन् कप्र द्र। पुरुष-कर्तृकस्य निवासस्य देवाधिकरणक-तायां तन्मध्यगतत्वपर्यवमानरूपाया प्रकृतस्य प्रश्न-स्योत्तरस्य च स्वारस्यप्रतीतेः। एस्थि उत्तरेण √२क्षि इत्यस्य निद्दृतन यद् MW गतिन्वानुसन्धमाह तच्चिन्त्यम्। द्वितीयान्तपदवाच्यकर्तृकनिवासस्याऽपेक्षया तदनुगतस्य वा तत्पश्चाद्भवस्य वा पुरुषकर्तृकस्य निवासस्य प्रमाणे प्रश्नप्रश्नोत्तरयो स्वारस्याऽभावादिति दिक्।

[g]) पश्चादर्थे कप्र द्र।

[h]) तु सस्थ टि मा १२, ५।

[i]) 'दक्षिणां दिशमनुलक्ष्य या गृध्याऽऽहृत् तामद-न्वावर्ते' इत्यत्र यालक्षणे कप्र द्र।

[j]) गत्यर्थे कप्र द्र.।

[k]) प्रेषणक्रियाया कर्मणोऽनिर्देशात् [illegible] स्थपन् W [illegible]। यशाया प्राधान्येन प्रतिपादनेऽनि-र्दृष्टस्य पुरुषमनुगच्छताया [illegible] [illegible] गतिरेव क्रियाया प्राधान्यविशेषाऽऽधानेन कर्मणो भूयस्तरा गौणीभावापत्तेस्तत्प्राधान्यविशिष्टप्रतीत्यर्थं तदधिकरण-ताऽऽपत्तौ विवक्षितायां सत्यां सप्तम्यर्थे ऽनु कप्र द्र।

[l]) गतिरिति सा अभिप्रयन् प्रतीयते। तथा तु सति द्वैस्वर्यापत्ति स्यादित्यसौ चोद्यो भवेत्। शरीरस्य प्राधान्येनोपस्थापनेन श्रुतिसफलतायामभ्युपगताया लक्षणे कप्र (न तु पश्चादर्थे तु W, नापूटि च)।

[m]) तृतीयार्थे कप्र।

[n]) लक्षणे कप्र द्र।

[o]) मा ८, ४० सस्थ टि द्र।

[p]) 'अनु त्रि-चाक्शीति' इति योग द्युपयुग परयन्तौ PW MW उपेक्ष्यौ। अनोर्लक्षणे कप्र सत सगतत्वात्।

[q]) तु पाण्डु टि W टि च। वैकृतभूयिष्ठे पाठेऽनु कप्र (अनु मा) इति सम्भाव्यते।

[r]) आधारलक्षण कप्र। एव किल सा इहाभिप्रयन् समाव्यते। याह्वचे तु (तु ऋ ८, १७, ५) गतिताभेवा-ऽस्याताविच्छति।

[s]) द्वितीयाया प्राप्तायां 'ते' इति प छान्दसी वचनता भवति।

[t]) यातस्य प्र(प्र)यानम् अनु प्रयानमनुलक्ष्येत्यर्थं इति लक्षणे कप्र। एव द्वितीयोऽप्यनु स्यात् तथैव मध्ये च 'अध' इति शोध सभाव्यते।

[u]) पूर्वमनु, आनुपूर्व्येणेत्यर्थ।

[v]) लक्षणार्थे कप्र।

[w]) शौ ६, १२२, १ सस्थ टि द्र।

[x]) शौ ३, ७, २ सस्थ टि द्र।

[y]) गत्यर्थे कप्र (तु सस्थ टि मत्स्यामध्यम->मं)।

[z]) शौ २, १४, ३ टि. द्र

४, १७, ५†, २०, ७[a], २४, २[b], ५, ६, २, ७, ६[c], ९, ११, २१, ६, ४०, २[२d], ६, १६, ४†, २२, १९, ७, ४, ६[२], †, ८, १, ४[e], १४, ३†, ९, १, ६, ५, २[f]‡, ११, ७, ९, १३, ६, १†, १४, ४, ६[g], १५, १०, ६†, १२, १०[h], २३, ८, १६, १५, ६[i], १८, ८[j], १९, २[j], ३[२j], ५[२j], ६[j], ७[j], ३३, ९, ३४, ९, १०[२], ५१, ५[k], ६१, १[l], ७२, ४[२l m], १०७, ७[२n], १३१, १[२]–१०[२o], १४७, ७[p], ८[p], १४८, ३, १४९, १[p], १५४, २[q].

अनु√- मा ५, ९[r], ३७, १८[r], का ५, ३, २[r], ३७, ३, ५ शौ १८, ३, ४०[s]

¶अनु-क,का[t]– -कम् मै ४, ३, ८, –का मै ४, ३, ७[२], ७, ८, –कान् तै २, २, ८, १, ५, १०, १, मै ४, ३, ७, –काम् मै २, १, ९, ५, ८, ३, ३, १०, ४, ७, ८

अनु√कम्>कामि

१अनु-काम[u]– -म मा १८, ८, का १९, ३, ४, तै ४, ७, ३, १, मै २, ११, ३, काठ १८, ८, क २८, ८

†अनुकाम-कृत्[v]– कृत् ऋ ९, ११, ७, कौ २, ७९७

२अनु-काम[w]– -मम् ऋ १, १७, ३, ८, ४८, ८, ९, ११३, ९

३अनु-काम[x]– -मा ऋ ८, ९२, १३

अनु कामि(न्→)नी[y]– -नी तै ३, ५, ६, १

अनु√काश्

अनु,>नू-काश[z]– -शम् तै ५, ४, १, ३, ७, १२, १, काठ ५३, २, –शेन मा २५, २, का २७, २, १, मै ३, १५, २ [°श- श्वेत°]

अनु√कि, अनु चिकिते काठ ३७, ९, अनु चिकिताम् शौ ६, ५३ १

---

[a]) तुटि काठ २१, ८।

[b]) पाठस्य व्यवस्थाऽभावाद् अविस्पष्टान्वयोऽनु ।

[c]) तुटि शौ ४, १५, ७, ८।

[d]) लक्षणे कप्र (तु 'मदम् इष्यमाण' इति पूर्वस्यामृचि सकृत्पा श्रुति)।

[e]) सन्दिग्ध पाठ । 'नु' इत्यस्य स्थाने 'अनु' इत्युपात्ताऽकार सभाव्यते।

[f]) पश्चात् पूरित पाठ (तु ऋ १०, ९०, ४)। णिमित्यभि-स्थानेऽनुरनुपूरित इति चिन्त्यम्।

[g]) लक्षणार्थे कप्र ।

[h]) सन्दिग्धान्वय पाठ ।

[i]) पश्चादर्थे कप्र द्र ।

[j]) तै ४, ३, ११, १ इत्यत्र सस्य टि द्र ।

[k]) शौ ६, १२२, १ सस्य टि द्र ।

[l]) तुटि शौ १०, २, २२, २३।

[m]) 'मूर्धस्याऽग्नेश्चन्द्रमसोऽनु मूर्ति धातस्याऽऽमु-तिम् (ऋग्याम>) अनु स्यम् आऽभव' इत्येव शोधमुपठमिद पद्मुपिशन श्रेष्ठमसर्वं द्र । समिध पोठगोऽयन्नतुस्तठ मुग ग शाध-स्वृद्धिमेव विशरेदत्।

[n]) तुटि शौ १०, १०, ७[१]।

[o]) तृतीयार्थे कप्र । प अभिमतद्द द्र। मूलो शोध गन्तो भवति (तु सस्य टि. अव√क्रम्>अवक्राम)।

[p]) तु सस्य टि. शौ ११, ७, १२।

[q]) लक्षणार्थे कप्र द्र।

[r]) तु उ म च यावनु √ह इहाऽऽत्वेप्यो भवति । वस्तुतस्तु 'त्वया (=अग्निना द्वाभूतेन)' इति तु ऋप्र एव स्यात्।

[s]) 'अनु√इ>अन्वैत्' इतीवेह सभाव्यते। सा तु √रद् इतीममेव पूर्ववद् आचिक्षिप्सति (तु पागडु टि., ११ टि च)।

[t]) 'अनुक' (पा ५, २, ७४) इति कन् प्र । नित्-स्वर (पा ६, १, १९७)।

[u]) गस उप भावे घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

[v]) अनुकामोपपदे √कृ+कर्तरि क्विप्। कृद्-उत्तरस्व (पा ६, २, १३९)।

[w]) अम समान्य समास-स्वर (विस्तरार्थं तु गा ऋ १, १७, ३)। अदन्तस्य अम रूपतो 'नाव्ययीभावात्' (पा २, ४, ८३) इति कृत्वा विभक्त्यर्हतया निर्देश ।

[x]) प्राग 'अनो '(पा ६, २, १८९) इत्यू अव्ययप्राधान्ये मधुरगर्भनर्ना गतस्य उप अन्तोदात्त द्र । यनु PW प्रभृ नाह, अस्मात् प्रति समागतो न निनिम्युस्वदगन्। अर्थतोऽन्वये मूलनिर्णेतव्यमादिति दिक् (तु वेंग)।

[y]) स्म उप णिनि प्र । कृद्-उत्तरस्व (पा ६, २, १३९)। स्त्रो दीप विशान निपने स्वरेऽविशेष ।

[z]) अ वे घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। से विशद्ध गत्वातरस्य दीर्घ (पा ६, ३, १२२)।

अनु-कूल[a]— -लम् शौ ५, १४, १३; पै २,७१,५ [°ल- विश्वमनस्°, विष्णुमनस्°]

अनु√कृ

अनु-कर्[b]— -रेण शौ १२, २, २.

¶अनु-कृति[c]— -तिम् काठ १९, १२; २७, १; क ३१, २; ४२, १. [°ति- एतद्°]

अनु-कृन्य- अन्°

अनु√१कृप्>क्लप्, अनुकल्पयाति पै ५, १५, ४.

अनु√२कृप्, अनु···कृपते[d] ऋ १, ११३, १०; अनु···अकृपेताम् ऋ ८, ७६, ११.

अनु√कृ, अनुकिरामि शौ १८, ३, ६९; ४, २६; ४३.

?अनुक्चूता[e] पै १६, ७३, ४.

अनु(न्-उ)क्थ[f]— -क्थः काठ ३०,७¶, -क्थाः ऋ ५, २, ३.

†अनु√क्रन्द्, अनुचक्रदे ऋ ८, ३, १०; शौ २०, ९, ४; ४९, ७.

अनु√क्रम्→क्राम्, अनुक्रामाम मा ३८, १९; का ३८,५,२; अनुक्रामेम ऋ ५, ५३, ११.

अनु···अक्रमीत् ऋ ९, ११४, १; †अनु ···अक्रमुः ऋ ९,२३, २; कौ १, ५०२; जै १, ५२, ६.

अनु√क्रुश्, अनुक्रोशन्ति ऋ ४, ३८, ५.

अनु√क्शा[g]

¶१अनु-क्शाति[c]— -क्शात्यै मै ३, १,१;३;९,४;४,८,३; काठ ७, ७; ८; १०; १९, २; ३; २०, ६; ११; २१, ३; २२,७. [°ति- अन्°]

¶२अनु-क्शाति[h]— -क्शात्यै मै ३, १, ४.

अनु-क्शातृ[i]— -क्शात्रे काठ २६, १२.

¶अनु-क्शाय[j] मै १, ८, ९.

अनु√क्षद्

अनु-क्षत्तृ[i]— -त्तारम् मा ३०, ११; १३; का ३४, २, ३; ५

†अनु√क्षर्, अनुक्षरन्ति ऋ ८, ६९, १२; मै ४, ७, ८; शौ २०,९२, ९, अनुक्षर ऋ ९, १७, ८; जै ४, २१, ६.

?अनुक्षमाहि[k] पै १६, १४९, १२.

अनु√ख्या[g], अनु···अख्यन् काठ ७, १०, क ५, ९.

¶१अनु-ख्याति[c]— -ख्यात्यै तै २,५, ११,३; ६, २,१, ५,१,८,६,२, ८, १; ३, २, २; ७, ४; ४, १, ४; ६, ३, ७, २; ५, ४. १; ६, १, ५; ७, २, ६, २; ४, २, २, ३, २; ६, २; ५, १, ३; क ५, ९; २९, ८; ३१, ८; १३;१८; ३५, १.

¶२अनु-ख्याति[h]— -ख्यात्यै तै५,१, २, ६; क ३०, १.

¶अनु-ख्यातृ[i]— -ख्यातारम् तै ३, ३, ८, ५[2].

अनु√गम्→च्छ,गमि, ¶अनुगच्छति मै १, ८, ९; ४, ५,५; काठ ६ ६; क ४, ५; ¶अनुगच्छति मै १, ८, ८; ३, ४, ७, अनुगच्छथ ऋ १, १६१, ११, पै १, ५१, ३; १६, ५१, ४, ¶अन्वगच्छत् मै २, १, ४[2]; ¶अन्वगच्छन् मै १, ६, ३; ¶अनुगच्छेत् मै १, ८, ८[3]; ९[2], ३,४,७, काठ ६,६[2], क ४,५[2], अनुगच्छेम मा १५, ५०; का १६, ६, २; तै ४, ७, १३, ३; मै २, १२, ४[2], काठ १८, १८, क २९, ६; शौ ११, १, ३६.

अनु···गमन्तु ऋ ४, ३५, १; अनु ···गमानि ऋ ४, १८, ३,

---

a) अस. उत्तरपदाद्युदात्तः (पा ६, २, १२१)। उप. यद्र । यनि. विभक्त्यर्हतार्थं तुटि २अनु-काम- ।

b) गस. उप. 'पुंसि संज्ञायाम्' (पा ३, ३, ११८) इति घः प्र.। कृद् उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

c) गस. क्तिन्नन्ते कृति 'तादौ-' (पा ६,२,५०) इति पूप्रस्व.।

d) यस्र. इतीव च क. <अनु√१कृप् इतीव च स्वात्पादः मा. व्याहृतस्य चिन्त्यपदस्यस्य द्र.। धातु- विवेकः यद्र.।

e) 'अनु'न्(उ)प-क्षितः' इति शोधः द्र.।

f) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

g) क्शा,शा>ख्या इत्यस्य प्रकृतिभूतस्य परिणामस्य शाखाविशेषनिघ्नो व्यवहारविवेको यथायोगं द्र.।

h) प्रास अव्यय-पूपप्रस्व. (पा ६, २, २)। उप. क्तिन् प्र.। प्रथमसंख्याके सरूपे प्राति. अनूपसृष्टाद्धातो. प्र. तेन च गस. उक्तो भवति। इह च अनुपसृष्टाद्धातो प्र. सति प्रास. इति विवेकः स्पष्ट इति दिक्। यद्यपीह सरूपयोर्द्वयोः स्वरतोऽभेदो भवति तथाऽप्यर्थतो भवत्येव कियांश्चित् सूक्ष्मो भेदः (तु. वैश.) इति कृत्वोभयोः पार्थक्येन निर्देशः।

i) गस. तृजन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६,२,१३९)।

j) गस. ल्यबन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, १,१९३;२, १३९)।

k) नितरामगंस्तनेऽत्र सुपा. अप√रप्>'अप··· अरप्स्महि' इति शोधः द्र.।

अनु जग्मु ऋ ४, ३३, ६, †अनुग्मन् ऋ १, ६५, १, ५, ४९,४, ६, १, २, ३, १०, ४६,२, मै ४,१३,६[२], काठ १८, २०[२], अनुग्मन् ऋ ३, ३९,५, अनु अग्मन् ऋ ६, ६३,८[a]

अनु-गच्छ(त→)न्ती[b]- न्ती शौ १२, ७, १६, पै १६, १४३,७

¶अनु-गत[c]- तौ मै १, ८, ७

अनु-गति- अन°

अनु-गन्य[d] तै ६,४,५,६¶, शौ १९, ४४, १०, पै १७, ३, १०

¶अनु-गमयित्वा[e] काठ ६, ६, क ४, ५.

अनु√गा, अनुगाति ऋ ४, १८,३ अ-वगात् शौ १०, ४, २६, १२, २,४३, पै १६, १७, ७, अनुगात् पै २, ५२, ४, †अनु गु ऋ १, ६५, २, १०, १२, ३, शौ १८, १, ३३, अनु गु ऋ ३, ७, ७, अनुगा शौ ७, ३०, १, ६, ८, १, ७, १०, पै ९, १३, १, ६ १६, १, ७ १०

अनुगात ऋ १०, १९, १, शौ ७, ६३, ७, अनुगयम् तै १, २, ३, ३, ६, १, ४, ९

अनु-गायस्[f]- -यसम् ऋ ८, ५, ३४

†अनु√१गृ>गृ, अनु गृणाति ऋ १, १४७, २, मा १२, ४२, मा १३, ३, १३, तै ४, २, ३, ४, काठ १६, १० क २५, १

१अनु(न्-उ)ग्र[g]- -ग्र ऋ ७, ३८, ६

२†अनु(न्-उ)ग्र[h]- -ग्रास ऋ ८, १, १४ शौ २०, ११६, २

अनु√ग्रह्>गृह्>गृ, अनुगृम्णाति ऋ ७,१०३,४,¶अनुगृह्णाति तै १, ७,०,४, ¶अनुगृह्णाति तै १, ७, २, ३, ४ अनु गृह्णातु पै ५, १७, ४, †अनुगृभाय ऋ २, २८, ६, मै ४, १४, ९

¶अनुगृह्यते काठ २७, ३, १०, क ४२, ३

¶अनु-गृह्य[i]- ह्य मै ३, ८, ७ काठ २५, ८, क ४०, १

अनु घ्नन् अनु√हन् द्र

अनु√घुष्

†अनु-घुष्य>ष्या[j] ऋ १, १६२, १८, मा २५, ४१, तै ४, ६,९, २, काठ ४६, ५.

अनु√घ्रा→निघ्र

अनु निघ्र[k]- -घ्रम् शौ ८, ६, ६, पै १६, ७९, ६

अनु√चक्ष्, अनु चक्षत ऋ १, १२१, २, अन्वचष्ट ऋ ४, १८, ३

अनुचचक्ष ऋ [५, २, ८, १०, ३२, ६]

अनु√चर्, ¶अनुचरति तै ५, ५, ६,२ अनु चरति ऋ ३,५५, ७ पै ७, १५, ५, २६, ३, †अनु चरत ऋ १०, १४, १२ पै १०, ९, १०, ¶अनु चरन्ति काठ १२, १३, अनु चरसि ऋ ३, ६१, १, अनु चरामसि ऋ ८, २५, १६, †अनु चरामसि ऋ ८,६१,८ कौ १, २५३, २, १२९, जै १, २७, १, शौ २०, ११८, १, अनुचर ऋ ८, १, २८, अनु चरन्तु पै ५, ६, ३, ७, ६, २,

a) 'रातिमनु' इत्येवमन्वय पश्यत सा कथ्र अनु । तत्र । क्रियाया सकर्मिकाया सदास्तथा सम्यध्याहार मुरान निराकाङ्क्षाकरणमुधाप्रयामस्याऽनिवर्यत्वप्रसङ्ग-दिति दिक् ।

b) गस शत्रन्त-कृद्-उपपदस्व (पा६,१,१८६,२,१३९)। ग्रियां ङीप विवक्षितघाते स्वरेऽविशेष ।

c) प्रम अव्यय पूर्वपदस्व (पा ६,२,२)। उप दष्ट ।

d) गस कृदन्त-कृद्-उपपदस्व (पा ६, २,१३९) ।

e) समानौ णौ दयथ् वदे भवति च न भवति च (पा ७, १, ३८)। एव तवदिह रदभावपक्ष ।

f) बस पूर्वपदस्व (पावा २ २, २४, पा ६, २, १)। उप √गै+असुन् प्र (पाउ ४,१८९)। यत्तु'अनुगायस्' इत्यत्र व्याख्याने ... अनुगायस्य ... दृश्यते ... कृद्-उपपदस्व ... ।

g) सम नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप दष्ट ।

h) तस उप कृत्यप्रत्ययस्व (पाउ २, २८) सति धात्वादिष्व् उस द्र । कृत्प्रत्ययनिमित्ताकद्युग्प्रतिपदीयनम् पूर्वत्वे नञ्-स्वर बाधित्वाऽन्तोदात्तो भवतीति (पा ६, २, १६०) । नापू सम्पान् तस मतोऽपि विवेकश्चोपपाद्यताम् । उप मूलत उस तद्वय च उप <√रा इति सन् काऽन्तमिति या कृत्वाऽऽकदर्थे नञ्-पूर्वत्वेऽन्तोदात्त (पा ६, २, १६०) । शिष्ट गतू. एतस्य समानम् । एषि उप यदु इह गौवरे विनिगमकत्वन् तद्विस्तर दष्ट । यद्वा उग्र- इति वि च भवति गप च (तु दष्ट)। उप गस प्रधान्ये वृत्ति विकल्प्य बस. नञ्-स्वर युक्त स्यात् (पा ६, २, १७२) । एवमपि यथायोग धृतयस्तु मृग्या ।

i) 'हृतहो' (पावा ३,१,८४) इति ह्रस्व म ।

j) गस शत्रन्त-कृद्-उपपदस्व (पा ६,२,१३९)।

k) गस कृद्-उपपदस्व (पा ६,२,१३९)। उप स प्र (पा ३, १, १३७)।

अनुचरत पै १६,२६,३, ¶अन्वचरत् काठ १२,५ १९,१, क २९,८, अन्वचरन् शौ १२,१,८, अनुचरेम ऋ ७,५१,१५ शौ १२,१,१७,| अनु चरेम ऋ ४,५७,२, मै ४,११,१, शौ २०,१४३,८

|अन्वचारिषम् ऋ [१,२३,२३,१०,९,९] मा २०,२२, का २२,१,७, तै १,४,४५,३,४६,२, मै १,३,३९, काठ ४,१३,२९,३,३८,५, क ३,११, पै १,३३,१

अनु चर्,रा[a]– -रम् मा ३०,१३ का ३४,२,५ –¶रा काठ २१,३, क ३१,१८, –राणि, –रे तै ६,२,१,२¶

¶अनुचर्-व(त्->)ती[b]– -ती तै ५,५,६,२

अनु√चित्, अनु चेतथ ऋ ४,४५,६

अनु चेति ऋ ४,३७,४

१अनु(न्-उ)चि(त->)ता[c]– -ताम् पै ६,२ २

२अनु(न्-उ)चित[d]-

¶अनुचि(त)-ष्याद्ध्य[e]– -द्धयम् पै ७,८,९

अनु√च्-छो, अनुच्छ्य[f] शौ ९,५,४, पै १६,९७,३

अनु√जन् >जा, अनुजायते ऋ ६,४८,२२, तै ७,५,२५,२¶, मै १,९,६¶, काठ ९,१४¶, अनुजायताम् खि २,१०,३, शौ ३,२३,३, अनुजायन्ताम् शौ २,१३,५, पै ३,१४,३,१५,६,९, अन्वजायन्त ऋ १०,७२,३,५

अनु-जा[g]– -जाम् तै ४,३,११,३[h], काठ ३९,१०

आनुजा[i]- आन° द्र

*अनु-जावर[j]-

a) पचादित्वाद् अच् प्र । थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)।

b) 'ह्रस्व' (पा ६,१,१७३) इति मतुप उदात्तत्वे प्राप्ते 'न गोश्वन्' (पा ६,१,१८२) इति निषेधात्स्वरस्तदवस्थ ।

c) 'अनुदि(त->)ताम्' इति पाभे (शौ ५,१,२)। तदिह मूको वर्णविकारो वा स्यात् प्रामादिक ,उप √वच् (>√उच्)+क्तिच् (पाउ ४,१९३) इति वा सेट्कान्तप्रकारकत्व वाऽभ्युपेयम् ।

d) उप √उच्+क्त इति नापू विविक्त नाउ. मु औपधिक च प्राति द्र ।

e) मूको मध्ये नकारलोप प्रामादिक इतीव कृत्वा पनि शोध द्र । [illegible] स्यात्। उप च √व्यध् >व्याध +[illegible] तद्धित यत् प्र । तद् व्याध्य >व्याद्ध्य- इति [illegible] प्रामादिक एव स्यात् ।

f) 'ओतः श्यनि' (पा ७,३,७१) इत्योकार- [illegible] ।

g) [illegible] विट् प्र । [illegible] (पा ३,२,६७, ६,४,४१, [illegible], ११[illegible]) । [illegible] (पा ३,१,१०१) [illegible] √जन् [illegible] √वा [illegible] अनु-मा >अनु ज्ञा- [illegible] (पा ३,१,७[illegible])।

h) यद् इष्टका-पर सदेतद् रू यजमान-परतया सा निनीपति, तदयुक्तमिव भवति । अपार्थ स्वारसिकाऽन्वयपीडनप्रसङ्गादिति यावत् (तु मृदत्->मृदन्ती इति रू प्र१ सतू प्र३ इति कृत्वा तेनाऽनुपद विनियमाणम् । एतत्तदीयमपथानुधावनमेव च अनुष्ठानपरतयाऽस्य प्राति नितरामप्रसिद्ध तदीये व्याख्याने बीज द्र)।

i) 'साम्राय-' (पावा ५,४,३६) इत्यत्र ठस स्वार्थिक अण् (तु नाउउ)। यत्तु सा अन्° (यद्र) इत्येतद्व्याख्याने आह् चाऽनु च इत्युपसर्गावुपपदीविभावयिषति तच्चिन्त्यम् । नञ् विमुक्तस्य उप स्वय श्रुत्याऽनुपदमेवाऽदीर्घाऽकारादितयोपकल्पितत्वात् । यथा चाऽर्थतोऽपि गा चिन्त्यो भवति, तथा नापूटि द्र ।

j) प्राग पूप्रस्व । उप मत्वर्थीयस्तद्धित वरच् प्र उस (पावा ५,२,१०९) । यद्वा 'जा' इत्येतद्भावनिष्पन्नोपपदाद् √१वृ वर्तर्य् अप् प्र इत्येव व्याख्यान उग गति कृद्-उपप्रस्य इति विमृशा विचाराय [illegible] । [illegible] 'ज्ञा-' [illegible] 'ज्ञा-'<√ज्ञा [illegible] √जन् [illegible] । [illegible] (तै ७,२,७,२) [illegible] । [illegible] अनु [illegible] । [illegible] 'अनु' [illegible]

¶आनुजावर°- -र ते २, ३,४,२,३, ४² ६, ६, ११, २, ७, २, ७, २², मै २, ५, ६, ४, ६ ४, ८, ९, काठ ११, ४⁴, १३, ७³, २७, ९, ३०, ३², क ४६, ६², -रम् मै २, ५, ६, पै ४, २०,१8, -रस्य तै ७,२, १०,२, -रौ तै ७, २, ७, २, मै २, ५, ६, काठ १३, ७, ३०, ३, क ४६, ६

¶आनुजावर-तर^b- -रा काठ २७, ९

?अनुजास्वन्वा° खि ४, ५, ३४

अनु जिघ्र- अनु √घ्रा द्र

अनु √जीव्, अनुजीवति खि ७, ७, ९, अनुजीवान् मै १, २, ९, अनुजीवाय तै ५, ७, ४, ४, अनुजीव पै २, ८०, १, अनुजीवाम तै १, २, १३, १

अनु √ज्ञा>जा¹, अनुजानन्ति पै १६, १३२, ११, अनुजानन्तु शौ ६, ११२, १, १०, ५, ५०, †अनु अजानन् ऋ १०, ८५, १४, शौ १४, १, १५

अनुज्ञास्यन्ति तै ६, ३, १, ६¶

¶अनु-ज्येष्ठ°- -ष्ठम् मै १, ८, ४², काठ ६, ४, क ४, ३, पै ६२, २३, १

अनु √तक्ष्, अनु अतक्षत ऋ १, ८६, ३

अनुतक्षु तै ५, ६, ८, ६, अनुतक्षिषु काठ ४०, ६

अनु √तन्, अनुतन्वन्ति शौ ९,१२, १४, पै १६, ७५, ४, अनु... तनुहि का २, ६, ९, अनु तनु मै १, ४, २, काठ ७, २, क ५, २, अन्वततुत शौ १०, २, १६ पै १६, ६०, ९

?अनुतन्तुनाम्¹ पै ३, २९, २

अनु √तप्, अनुतप्यन्ताम् पै २, ५, १, अन्वतप्यन्त तै ३, ३, ८, ३, मै २, ३, ८, शौ २, ३५,१, पै १, ८८, ३

१अनु-तप्यमान^c- -ना मै २,३,८

२अनु-तप्यमान,ना^h- -नम् शौ २, ३५, २, -ना तै ३, २, ८, २, पै १, ८८, १

अनु √तिष्ठ अनु √शा द्र

अनु √तृद्, अनुतृन्धि ऋ ५, १२, २, अनु अतृन्तम् ऋ ७, ८२, ३

†अनु ततद ऋ १, ३२, १, कौ ३ ३ ११, जै २, ३,१, शौ २, ५, ५

¶अनु √तॄ->तर्, अनुतरति², अनुतरन्ति मै ३, ६, ९

†अ नुत्त,त्ता^i- -त्त^j कौ १, २४८, २, ७२१, जै १, २६, ६, -त्तम् ऋ १, ८०, ७, १६५, ९, ७, ३४, ११, मा ३३, ७९, का ३२, ६, १०, मै ४, ११,३, काठ ९, १८, कौ १, ४१२, जै १, ४०, ४, -त्ता ऋ ८, ९०, ५ -त्ता ऋ ३, ३१, १३

†अनुत्त मन्यु^k- -न्यु ऋ ८, ९६, १९, -न्युम् ऋ [७, ३१, १२, (८ १२,२२)] ८, ६, ३५ कौ २, ११४५ जै ४, २१, ९

अनु(न्-उ)त्त(म>)मा¹- -माम्

ऽश्विनोर्वाभिमन्यमानेनाऽस्य प्राति आर्थवादिकी श्रुतिर्भवति। न ह्विन्द्रस्य वाऽश्विनोर्वा कस्यचिदनुगस्यापेक्षयाऽवरस्य नामपदप्रष्टत्वं श्रुतिप्रमाणितमिव भवति। यत्तु यस्य गा भा सोमावप्य् अनुज्, अवर- इत्येतयो प्राति तत्र इत्याश्विनी, तद्विन्त्यम्। यदेवमम विप्रतर्क्य आनु-जावर- इत्याकारक पदा न सम्भविष्यदिति। कयद्वारमभविष्यदिति। आनुज अवर- इति (तु भूत् अग्र-, उप अनु, उप-अयन, उप-अग्र, उप-अग्- प्रभृ)।

a) नाद्, प्रति स्वार्थे अण् (पावा ५, ४,३६)। तद् स्वर। तु अनु जा >आनुजा- (यदा आनुजा इति)।

b) यन्तिदात्तनिकस्वारत् प्र (पा ५, ३, ५७)।

c) अनु √जन् >जा)> 'अनुजावरं त्वम्' इत्यत्र गुरुत्व पा समासान्त। यद्वा द्वितीयस्य पदस्य स्थाने सु+आ>'स्वा' इति पदद्वयी स्यात्। तद तर्हि 'आ' इत्यस्य 'आपाय' इत्यनेनैव [illegible]

उपयोगश्च द्र। 'अनुतमुत्ता' इति शोध (तु सटि) त्वशोध एव द्र। अनभिवत्वाव्यभिचारादिति दिग्।

d) 'आजनोर्जा' (पा ७,३,७९) इति 'जा' आदेश।

e) अत्र मागम्व (पा २, १, ६; ६, १, २२३)। अदन्तत्वात् सुबहतया निर्देश द्र (तुटि अधस्तट्)। यद्वा प्रम. अन्तोदात्त (पा ६, २, १८९)। वा ऽविवेकेनैव सुवाम्।

f) 'अनु-तन्तव[√तन् >√तन्तन्+अच् प्र]>) ना- -नाम्' इति शोध द्र (तु अभि-शोच्- शौ ७, ३९, १)।

g) गम उप कर्तरि इयत् प्र। नानन्तान-इत्युपपदस्य (पा ६, १,१८६, १६७२, १३९)।

h) उप कर्मणि यक्। शेषं नम् द्र।

i) तत्र समस्वर (पा ६ ०, ०)। त्य द्र।

j) 'त्ता' इति (ऋ ८, ९०, ५) पाभे।

k) बस पूर्वपद (पा ६, २, १)। यद्वा तत्र स्वाद् ब्रासस्वर (पा ६ २, २) उप च बस।

शौ २०, १३५, २

¶अनु(न्-उ)त्तरवेदि-क^a- -कम् काठ ३७, ४

¶अनु(न्-उ)त्पूत^b- -तम् मै १, ४, १३, काठ २९, १, क ४, ३, ४७, २

¶अनु(न्-उ)त्सर्ग^c- -र्गम् तै ७, ५, २ २, काठ ३३ ५.

¶अनु(न्-उ)त्सह्य^d मै १, ८, ८

अनु(न्-उ)द(क->)का^e- -का ऋ ७, ५०, ४

अनु√दक्ष्
  †अनु-दक्षि^f- -क्षि ऋ २, १, १०

अनु√दद्(<√१दा),अनु ददन्ते^g मै २, १२, ६, काठ १८ १७, क २९, ५, अनु अददताम् कौ २, ३३९‡^h

अनु√दह्, अनु दहन्ति ऋ १०, २८,८^i, †अनुदह ऋ १०,८७, १९, कौ १, ८०, जै १, ८, ८, शौ ५, २९, ११, ८, ३, १८, पै १६, ७, ५, ¶अन्वदहत् मै १, ८, २

अनु-दुहत्^j- हन् शौ २, २५,४

अनु√१दा>दद्, ददा, †अनुददाति ऋ २, १२, १०, शौ २०, ३४, १०, पै १३,७,१०, अनुददासि ऋ १, १९०, ५, अनुदत्ताम् मै ४,१४, १७^k, शौ ६, ११८, १, पै १६,५०,३, अनुदत्तम् मै ४, १४, १७, शौ ६, ११८,२, पै १६, ५०, ४, ‡अनु अददाताम् जै ३, २८, ११^l, अनु अददु ऋ ५, २९, ५

अनु…दद् ऋ २, १३, १०, अनुदात् ऋ ७, ४५, २, अनुद्‌ ऋ १, १२७, ४

†अनुदायि ऋ १, ६१, १५, २, २०, ८, शौ २०, ३५, १५

†अनु… दायि ऋ ६, २५, ८, तै १, ६, १२, १, ७, १३, १ २, ५, १३, ५, मै ४, १२, ३, काठ ८, १६

^a) यस समासान्ते कपि 'ह्रस्वान्ते-' (पा६,२,१७४) इत्युक्त स्वर (तु तैना २, ७, ५, २ यत्र उप दार्धान्तत्वाद् -वेदीक- इति कपि-पूर्वीय [पा नापू] स्वर श्रूयते)। उप यद्र ।

^b) तस नम्-स्वर (पा ६, २, २) । उप उद् √पू+क्त ।

^c) नापू सस्व भवत । उप उद्√सृज+घञ् । पा किवि द्र (वैतु भा य उप णमुलन्त व्याचक्षन्)।

^d) उप उद्√सह्+ल्यप्। शेपम् एपू द्र ।

^e) पस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

^f) पस पूप्रस्व (पावा २, २, -४, पा ६, २, १)। उप <√दक्ष् यद्र । किवि च सामान्य (=वि) च भवतीति कृत्वा द्वि१ च न च द्र द्र । एतद् क्रिप न नाम इतीव कृत्वा चाऽत्र (अनु√दह्>) '-धक्षि' इति पपा भवति (तु ऋप्रा ४, ४१, ३१७ तदनु सा नम् च)। यथा चिद् यनि प्यु [illegible] समाध्यत यथा [illegible] उप [illegible] निगमानां संहितायां √दह् इत्यतो [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] विशेषयन्त्यामिव [illegible] [illegible] √दक्ष् इत्यत्र यद्र. ।

^g) [illegible] [illegible] [illegible] भवति [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] द्र । तद् [illegible] [illegible] 'द्वारः' इति [illegible] सद् वाक्य कर्तृतयाऽन्वित भवति । 'विश्वा' इति द्र च न द्वि३ सद् 'अत्रा' इत्यनेन न द्वि३ सता सामानाधिकरण्य भजद् वाक्ये कर्मतामुपैति । शाखान्तरेषु (तु मा २७, १६, का २९, २, ६, तै ४, १, ८, २, शौ ५, २७,७) तु 'द्वार' इति रू द्वि३ सत् लक्षणार्थेन अनुना कप्र योगमुपैति प्रधानवाक्ये च 'विश्वे' इति प्र३ रू कर्तृता भजति । पूर्वऽन्वय दिव्यानां द्वारां मभिन्नताऽनुधारकतया मुख्य सङ्केतो भवयुत्तरे चाऽभिभिन्नाना विश्वेषा (=देवानां) तद्द्वारपालानामिव सतां तद् मतधारकत्वस्य सङ्केतो भवतीति विवक्र सुलभ । शौ √दद् इत्यस्य स्थाने√रक्ष् श्रूयत इत्यपि भेदान्तर द्र ।

^h) अनु√२कृप्>'अनु…अकृपेताम्' इत्य अनु√१दा>अनु अददाताम्' इति च श्रुतौ (यक तु ऋ ८, ७६, ११, जै ३, २८, ११) अनु√मद्>'अनु अमदेताम्' इति च भाष्ये (तु सा) पाभे द्र ।

^i) अत्र कप्र अनुद् इति मुवाग्य सा चिन्त्य (तु नाउ रू)।

^j) गस [illegible] (पा ६, २,११९)।

^k) मूको 'अनुदत्ताम्' इतीव पपा च 'अनुदत्तानि' इत्यपि यत् आदर्श (तु सा) तदुभय [illegible] द्र (तु शौ ६, ११८, १)।

^l) अन√२कृप्>'अनु अकृपेताम्' इति अनु√दद्>'अनु…अददेताम्' इति च पाभे [illegible] च द्र (यक ऋ ८, ७६, ११, शौ २, ११९)।

अनु-देय[a]- -यम् ऋ ६, २०, ११
†अनुदेयी[b]- -यी ऋ १०, ८५, ६, १३५, ५ ६, शौ १४, १,७
¶१अनु(न-१उ)दित- -ते काठ ८, ३[२], क ६, ८[२], -तेन काठ ८, ३, क ६, ८
२अनु(न-२उ)दित, ता[c]- -ताम् शौ ५, १, २, -तास ऋ १०, ९५, १
अनु √दिश्, ¶अनुदिशति तै १,५, ४, ३, ७, १, ५, मै ३, २, ६, ६, १०, ७, ७, काठ १४, ७, २३, ६, २४, ६, क ३७, ७, ¶अनुदिशति तै ६, १, ४, ८, १०, ५, ३, १, ६, अनु दिशामि मा १३, ४८–५१, का १४, ५, २–५, तै ४, २, १०, १–३, ४[२], ७, २, ९, ५, मै २, ७, १७[५], काठ१६,१७[४], २०, ८, क २[०], ८[४], ३१,१०, ¶अनुदिशेत् तै ६, १, ४, ८, १०, ५
अनु-दिश्य[d] मा १, २८, का १, ९, ६, मै १, १, १०
¶अनु दिष्ट[e]- -ष्टे मै १, ११, ७[२], काठ १४,७[२] [°ष्ट- अनानुदिष्ट (?)-]
अनु √दृश्, अनु … ददृशे ऋ ८, १, ३४
अनु दृश्य[d] ऋ १०, १३०, ७, मा ३४,४९†, का ३३, २, १९†, तै १, १,९,३, काठ १, ९, क १, ९
अनु दृष्ट[f]- -ष्टे काठ २६, १२
¶अनु(न् उ)द्दाह[g]- -हाय काठ १०, १०, १९, ४, ५, २०, ५, २१, ३, २४, ६
¶अनु(न्-उ)द्धत[h]- -ते काठ ३७, ६
¶अनु(न्-उ)द्धृत[c]- -तम् मै १, ८, ७
अनु(न्-उ)द्रि[i]- -द्रे ऋ १०, ११७, ६
अनु √द्रु, अनु … द्रवस्व पै १६, १००,३, ¶अनुद्रवेत् मै १, ८, ७, क ४, ५.
¶अनु-द्रुत्य[j] तै ७, १, १, २, ४, ५, ५, ७, ७, मै १, ६, १०, ८, ४, ३, १, १, ९, काठ १८, १९, क ४, ३, २९, ७
अनु(न्-उ)द्वृत्त- -त्तम् पै १६, १२१, ५
†अनु √धन्व्, अनु[k] … दधन्वे ऋ २, ५, ३, तै ३ ३, ३, ३, मै २, १३, ५, कौ १, ९४, जै १, १०, ४
अनु √धा>दध्, अनु दधाते मै ४, १४, ९, अनु दधे ऋ ७, ५३, ५[l], अनुदध्मसि पै ६, २२, १८
अनु दधिरे ऋ ६, ३६, २
अनु … धायि ऋ ६, २०, २
अनु √धि[m]
अनु … धिपीय[n] तै ३, ५, ६, ३[o] काठ ३, ९[p], क २, १६[q],

a) गस यदन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,२१३,२,१३९)।
b) 'वयस्यचरमे' (पावा ४, १, २०) इति क्रिया ङीप विरवात्रिघात स्वरेऽविशेष ।
c) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
d) गस ल्यबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)। उप <√दिश् वा √दृश् वे यस्य शाखाभेदन मभवन्त्यामपि व्यवस्थायां मूलस्वरूपतोऽनुसन्धेयमेव ।
e) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।
f) गस कृदन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
g) तस उप उद् √दह्+भावे घञ्।
h) तस उप उद् √हन्+क्त ।
i) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।
j) गस्य इते नुटि 'अनु द्रुत्य' इति ।
k) 'अनुवोचत्' इत्येव गतन्प्रमनुपतन्तो ग (वे.), भा (तै) वेकल्पकःऽस्थानो ढैवरी नति योदी स्वत्र। [illegible]
l) क्प्र इति मा । √धा इत्यस्य सकर्मकस्वाभावी 'सामर्थ्यात् स्तुतीरिति लभ्यते' इति यद् यास्कर्माऽऽह्वेप माह तच्चिन्त्यम् । तदपेक्षयोऽन्यगऽऽख्यानेन 'स्यात्' इयस्यैव कर्मणोऽभिधयत्व सुवचन्र इति यवत् ।
m) √धा>'धि>√धि इति मतसंकेत (यतु टि)।
n) पाप्र सीयुट इडगमो निपात्यते, आतो लोपश्च (यक पा ७, ४, ४०, ६, ४, ६४)। यनि तु सीयुट् शाखाभेदविकल्पेनाऽऽत्त्वित्त्वम् इस (पा ३, ४, १०४ [वितु नाउ म])।
o) 'अग्ने वाम्युत्सु मनुतिः' इत्येवंविध मूलत पादस्य मत स्थाने °वामीलुत्° इत्येव मुद्रा शृण्वन्तो शोध्यानियम्य विज्ञायता भवति (तु गस्य टि. १वामी > सी)।
p) 'अग्ने वाम्या ते मनुतिः' इत्येवंविध मूलत पादस्य मत स्थाने 'वामी ते मनतिः' इत्यपपाठदेवेनान्या मुद्रा शृण्वन्तो शोध विज्ञायत (तु गस्य टि. आ√धा>√धि >आ. र्धिदाद)।
q) प्रदमे पदे 'क्रम' इत्यत्रन्न दन्तदन्तानेन द्युत्कत सुगोधम् (तु एद्रि)।

अनु'''धेषीय[a] मै १, ३, १[b]
अनु-हित[c]- -तम् मै १, ६, ४
अनु√१धाव्, अनुधावति खि ५, २२, ९, शौ २०, १३६, ११, ¶अनुधावन्ति मै १,६ ३, अनु '''धावसि ऋ ९, १७, ५५, ‡अनु धावताम्[d] शौ १,३७१, जै १, ३९, २, अनुधावत शौ ५, २१, १०, ११, १२, १
१अनु√धी,धि(<√धा)
२अनु√धी(<ध्या<√ध्यै)
अनु√?दीधी[e], अनु'''दीधियु ऋ १०,४०,१०[f], अनु दीध्यु[g] शौ १४, १, ४६
अनु-दीध्यान[h]- -ना[i] ऋ [३, ४, ७, ७, ८]
अनु√धूप्
अनु-धूपित[c]- -तास. ऋ २, ३०, १०.
अनु√ध्मा→धम, अनु'''धमन्ति ऋ ८, ७, १६
¶अनु√ध्यै>ध्या, अनुध्यायति तै ३,१,३,१, अनु ''ध्यायति काठ ६, ४, ८[j], क ४,३,७, अनुध्यायन्ति काठ ३०, ९
अनु ध्या[k]- -ध्या. शौ ७,११९,२
¶अनुध्यायिन्[l]- -यिनम् मै १, ८, ४, -यी मै १, ६, ४, ५, ११, ८, ५ [°यिन्- अन्°]
अनुध्यायिनी[m]- -यिनी मै ३, ६, ६
अनु√ध्व(<ध्वं)स्, अनुदध्वसे[n] मै १, ७, १, काठ ८, १४, क ८, २
अनु√नह्
*अनु नद्ध[c]- -द्ध मै ४, ५, ७
*अनु नद्धि[o]- -द्धै मै ३, ९, ४, काठ ३०, ५
‡अनु√१नश् अनु 'आनट्'[p] ऋ [१, १६३, ७, १०, ७, ३] मा २९ १८, का ३१, ३,७, तै ४, ६, ७, ३, काठ ४६, ३
¶अनु नि√क्रम्, अनुनिक्रामति[q] काठ २४, ४[r]
अनु√निक्ष्, अनुनिक्षन्ति शौ ९, १३, १५, पै १६, ७५, ५
¶अनु नि√धा
अनुनि हित[c]- -ता मै ४, ६, ७
अनु-नि√भञ्ज
?अनुनि-भुञ्जन[r]- -नम् खि ५, १५, ११, शौ २०, १३१, १

a) सीयुट क्त्वाऽभाव द्र (तु नापू रू टि)।
b) पा शोध अपेक्षितो भवति। प्रथमे पादे 'अन्ने वाम्या' इत्यादिमे पदे स्याताम् (तु एपूटि)। एवमन्तिमे पादे 'वामीरनु'>वाम्यनु (तु निपूटि)।
c) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।
d) अनु भवत' इति (ऋ १०,१४७,१) पाभे।
e) एपू च नापू च रू अनु-पूर्वाद् >√१दीधी (यङ) वा √२दीधी (यङ) वेयस्य विषयस्येदानीमपि विमर्शापेक्षत्वात् नामायन भूयस्तरा विमृश्यत्वेनेह निदश द्र.।
f) मा √धा→धी इति परिणाम समर्थयन्नित्र द्रष्टव्य। एव दीधियु =दीधियुर् इति PW (तु GW) । सदनत् मां वैश द्र।
g) अन्नाद्ये वर्णविकारेऽन्तर द्र (तु नापू यादृच द्र यस्य द्र्दम्न मार्गीयता स्यात्)।
h) माग शानजन्त-कृद् उपप्रस्व (पा ६ १, १८९, २, १३९)।
i) कृत्र अनुर इति कृत्वा 'अनुम्' इत्यनेन माव नोपमान मा आद। नं. मशां √दीधी इत्यामृता- ऽ[illegible]नुरुत्वं मत (तु GW) वैश अनुगोय।
j) अनुम् अन्ति मन्यमान SHL उपर्यादि[illegible] अर्थत (तु मनु, क)।
k) [illegible]
कृद्-उपप्रस्व (पा ३, ३, १०६, ६, २, १३९)।
l) गम णिन्यन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।
m) स्त्रिया ङीप (पा ४, १, ५) पित्वान्निघाते स्वरे नापू अभेद।
n) तै (१, ५,३,२) 'अनुदध्वसे' इति पाभे भवति। तेन तत्र कत्र अनुर इति कृत्वा 'पृथिवीम्' इत्यनेन नापू अस्य सम्बन्ध शाखाभेदेन व्यवस्थेय। तद्यथा। नै प्रत्र अनु√ध्व(<ध्व)स् इति सकर्मको धातुर्भवति। तै तु √ध्व(ध्व)स् इत्यकर्मको धातुरपञ्चो भूत्वा सकर्मकतां नोरीकरोति।
o) भावे क्तिनि 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इत्युक्त स्वर।
p) आडागम (तु वि√२दृ>द्रि'''आव)।
q) तु अनु निक्रामति (तै ६, १, ८, १) इति च अनु निष्क्रामति (मै ३, ७, ६) इति च यत्रोभयत्र का भवत् अनुर अर्थमित्रा च तदुभरा (वैतु इत्यत तदुभय गतर्मिता) विपेति दिश।
r) पौ ताराममान्त्यात् शोधनापेक्षा द्र। पाणु भञ्जि° इति स्वर प्रदर्शि। तत्र यदि प्रथम शोध ग्रामुसार इ प्रस्व (पा ६, २, १३९, तु गि)। एवं भवत (गि भ शौ भा) अनु° इत्येव पुरा भवति, ‡[illegible] इत्यार। पूर्वोत्तरयोरवमाचन्त्यो रूपमार्थेय [illegible] इत्यादयर द्र। तथा 'अनु' इति नाम [illegible]

¶अनु-नि√युज् , अनुनियुनक्ति काठ १०, ११; ११, १; १३, ३; २१, १०; २९, ९[5]; १०[3]; क ४६, ३[3].

अनु-निर्√दह् , अनुनिर्दह[a] शौ ९, २, ९; पै १६, ७६, ८.

अनु-निर्√द्रु, अनुनिर्द्रव पै १५, २३, ८.

¶अनु-निर्√वप् , अनुनिर्वपति काठ ८, ८; १०; १०, १; क ७, ३; ६; अनुनिरवपन् काठ ८, १३; क ८, १; अनुनिर्वपेत् मै १, ६, ८; काठ ८,८;१०[3]; ११, ५; क ७, ३; ६[3]; पै ९, २१, १-१२; १६, ११९, १-३.

अनुनिर(र्-उ)प्य[b]- -प्यम् काठ ८, ८[2]; -प्याणि क ७, ३[5].

अनुनिर्-वाप्य[c]- -प्यः तै २, ५, ३, १; ४, १; -प्यम् तै २, ५, ३, १.

¶अनु-नि√पि(<सि)च्

अनुनि-पिञ्चत्- -ञ्चन् काठ ३६,४.

¶अनु-नि(स्>)ष्√क्रम्

अनुनिष्-क्रम्य[d] मै १, ६, १०.

अनुनि-हित- अनु-नि√धा द्र.

अनु√नी, अनु…नयः ऋ ४, ३०, १९.

¶अनुनेषि ऋ १, ९१, १; ६, ४७, ८; मा १९, ५२; का २१, ४, २; तै २, ६, १२, १; मै ४, १०, ६; काठ २१, १४; शौ १९, १५, ४; पै ३, ३५, ४; अनुनेपथ>था ऋ ५, ५४, ६; अनु…नेपथ>था ऋ ८, ४७, ११.

अनु…नीयते पै ६, ६, ६.

अनु√नु,नू

अनु√नोनु(>नो),अन्वनोनवुः ऋ १, ८०, ९.

अनु-नोनुवत्[e]- -वतः ऋ ८, ९२, ३३.

अनु(न्-उ)न्मदित[f]- -तः शौ ६, १११, १-४; पै ५, १७, ६; ७.

¶अनु(न्-उ)न्माद[g]- -दाय तै ५, ५, १, २; ७, ३, १०, ४; मै ३, १, १०[5]; काठ १९, ८.

¶अनु(न्-उ)न्मुक्त[h]- -क्तः मै ३, ७, ८; -क्तम् मै ४,६,२; -क्ताः मै ३, ९, ७.

?¶अनु(न्-उ)पक्रामत्[i]- -मन्तः, -मन्तौ[2] क ५, ४.

अनु(न्-उ)पक्षित[j]- -तम् ऋ ३,१३, ७; १०, १०१, ५; मै ४, ११, २; काठ २, १५; -तौ शौ ६, ७८, २.

¶अनु(न्-उ)पगत- -तम् काठ ११,२.

¶अनु(न्-उ)पग्रथ्य[j] तै ६, १,१०,४.

¶अनु(न्-उ)पजीवनीय[k]- -यः तै ५, ४, ४, ३; -यानि तै ५,१,६,२.

¶अनुपजीवनीय-तम[l]- -मः मै ३, १, ३; ५.

अनु√१पत्, ?अनुपातयति[m] पै ५, ३३,७, अनुपातय शौ ६,१३४, ३; पै ५, ३३, ६.

अनु-पथ[n]- -थाः ऋ ५, ५२, १०.

अनु√पद् , ¶अनुपद्यते मै ३, १, ९; काठ ३०, ४; क ४६, ७; अनुपद्यताम् शौ ६,२६,२; ¶अन्वपद्यत मै ४, ८,१[3]; ¶अनुपद्येत तै ७, १, ४, ३.

अनु-पद्[o]- -पत् मा १५, ८; का १६, २, ५; -पदः काठ ७, ८; -पदे मा १५,८; का १६, २,५.

¶*अनु(न्-उ)पदस्[p]-

पृथक् श्राव्यतामित्युभयत्र द्वितीयः शोधः द्र.। यत्तु WR. अनो. स्थाने √कृ>'कर्त' इति शोधमाहतुस्तस्य तावतैव चाऽनवसरत्वं भवतीति किमु वक्तव्यम्।

[a]) दहपुपसृष्टौ प्रथमो गतिर्निहन्यते (पा ८, १, ७०)।

[b]) गस. ण्यति प्राप्ते क्यब् वा उसं. (तु. नाउ.) संप्रसारणं च द्र. (यक. पा ३, १, १२६; ६, १, १५)।

[c]) गत्युत्तर-कृद्-उपप्रस्व. प्रवर्त्तमाने तित्स्वरश्चरितार्थो भवति (पा ६, १, १८५)।

[d]) गस. ल्यबन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, १, १९३; २,१३९)।

[e]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१८९; २,१३९)।

[f]) तस. नञ्स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[g]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. उद्√मद्+घञ्।

[h]) सस्व. एपूटि. द्र.। उप. उद्√मुच्+क्तः। मुपा. -नु- इति स्वर-भ्रेषः।

[i]) प्रकरणतोऽनुपक्रमस्याऽनवसरः क्रियाऽनपक्रमस्याऽवसर इति कृत्वा 'अप' इत्येवेहापि मूलतः ग. अभिप्रेतः स्यादिति मुपा. शोधमर्हेत् (तु. काठ ७, ५)।

[j]) तस. नञ्स्वरः। उप. उप√ग्रन्थ्+ल्यप्।

[k]) 'अनवदानीय-' इत्यत्र टि. द्र.।

[l]) आतिशायनिकस्य तमपः (पा ५, ३, ५५) पित्त्वान्निघाते स्वरेऽविशेषः।

[m]) प्रकरणतः '-यन्' इति वा '°यामि' इति वा शोधः द्र.।

[n]) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। 'अ' इत्यस्य प्राप्तस्य समासान्त-प्रत्ययस्य बाधकः अप् प्र. उसं. (पा ५, ४, ७४; ११६)।

[o]) गस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१६२;२,१३९)।

[p]) तस. नञ्स्वरः (पा ६, २, २)। उप. उप√दस्+भावे क्विप्।

अनुपदस्-वत्[a]- -वत् काठ २०, ७, -वत शौ ४, ११, ९, १२, पै ३, ३५, ८, ९

अनुपदस्वती[b]- -तीम् शौ २, ३६, ५, ७, ८५, २, पै २, २१, ५

¶अनु(न्-उ)पदस्यत्[c]- -स्यत् तै ५, २, ९, २[२], क ३१, ९

¶अनु(न्-उ)पदासु(क->)का[d]- -का तै ६, १, ७, ८, ७, ३, ३, २

¶अनु(न्-उ)पद्रष्टृ[e]- -ष्टा मै ४, ६, ९, काठ २८, ६, क ४४, ६

¶अनु(न्-उ)पयामगृहीत[f]- -त, -तम् मै ४, ५, ५

¶अनु परा√गम्, अनुपरागच्छति, अनुपरागच्छेत् मै १, ८, ९

¶अनु परा√पत्, अनुपरापतति काठ २६, ३, क ४१, १

¶अनु परा√२हा

अनुपरा हाय[g] मै १, ६, १२

¶अनु परि√क्रम्

अनुपरि क्रामम्[h] तै ५, ४, ३, ४[२], ५, १०, ६, मै ४, ३, ४

¶अनु-परि√चर्

अनुपरि-चारम्[h] तै ५, ४, ५, ३, काठ १२, १, २०, ५, क ३१, ७

¶अनु परि√लिख्, अनुपरिलिखति मै ३, ७,७

¶अनु परि√वृत्>वर्ति, अनुपरिवर्तयेयु मै १, ६, ६

¶अनु-परि√वि(<सि)च्, अनुपरिविञ्चति मै ३, ९, ३

¶अनु-परि√हृ

अनुपरि-हारम्[h] तै ५, ३, १, ३, १०, १, ४, काठ २०, ८, १०, क ३१, १०, १२

अनु परी(रि√इ), अनुपरियन्ति शौ १५, १७, ८

¶अनु परे(रा√इ), अनुपरैति मै ४,१, ८, काठ ३१, ६

¶अनु-पर्या(रि-आ) √वृत् >वर्ति, अनुपर्यावर्तन्ते मै ३, २, ४[i] अनुपर्यावर्तयति मै ३, ९, ३

अनुपर्या-वर्तमान[j]- -नम् मै ३, १०, १

¶अनु(न्-उ)पलाभ[k]- -भाय तै ६,३, २, १, २

अनु पलाल- पलाल°

अनु√पश्, अनुपश्यते ऋ ९,७०,४, ¶अनुपश्यति तै २, ५, ६, १, ६, २, १, ६, १, ५, २, ३[२], अनुपश्यति मा ४०, ६, का ४०, १, ६ मै १, ५, १२, अनुपश्य शौ १८, ४, ३ ¶अन्वपश्यत् तै ५, १, ४, ३, मै २, ३, ४$, ३, १, १, ३, ४, ८, ३, काठ ११, ७$, १९, २, क २९,८, अन्वपश्यत् तै ५, १, ४, ४¶, †अनु···अपश्यत् ऋ १, १६४, ९, शौ ९, १४, ९, पै १६ ६६,९, ¶अन्वपश्यन् तै २, ५, ११, ३[२], ६, ३, ७, १, २, मै १, ५, १२, ३, ७,१[२], काठ ७, १०, ३७, १६[२], क ५, ९, पै १३, ५ १९$, अनुपश्येत ऋ १०, ११७, ५, अनुपश्येत् काठ ३७, १६

अनु पश्यत्[l]- -श्यत मा ४०, ७, का ४०, १, ७

अनु पश्यमान[l]- -न, -ना मै २, १३, २२, काठ ४०, १२

अनु(न्-उ)पसेचन[m]- -न शौ ११, ३, २४, पै १६, ५४, १०

अनु पस्पशान- अनु√स्पश् द्र

¶अनु(न्-उ)पहूत[n]- -त काठ ११,१, -तेन मै २, ४, १, काठ ११, १, १२, १०

¶अनु(न्-उ)पहूयमान[n]- -न मै २, २, १३

अनु√२पा, अनुपाहि पै २, ८०, १

---

a) म (>व)तुपो मन्व (पा १, ४,१९) नित्त्वाभिघाते स्वरेऽविशेष ।

b) स्त्रियां ङीप (पा ४, १,६) नित्त्वान् स्वरेऽभेद ।

c) तस नञ्- स्वर (पा ६,२,२)। उप उप√दस्+ शतृ प्र. ।

d) नस्य नाद्, द्र । यथा च कृत्योकीय (पा ६, २,१६०) स्वरो न भवति तथा तुटि अ भोधुक- । उप उप√दस्+उकञ् द्र ।

e) नस्य एतृटि द. । उप यद ।

f) नस्य द्विवृटि द्र । उप यद ।

g) नग इयनन्त कृद्-उपप्रस्व (पा ६, १, १९१, २, ११९)।

h) नस णमुलन्त कृद्-उपप्रस्व (पा ६, १, १९१, २, १३९)।

i) सकर्मिका वृत्तिर्भवति (वैतु मै १, ४, ७, ३, २, १०, ५, ६ यत्राऽकर्मक चाऽऽऽस्यात इत्र च अनुद्र इति)।

j) नग शानन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २,१३९)।

k) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप उप√लभ् +घञ् द्र ।

l) नस्य एतृटि द. । उप शतृ-न इति विशेष ।

m) षस अन्तोदात्त (पा ६, २,१७२)। उप यद ।

n) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <उप√ह्वे >हू यद ।

अनु पाल[a]-
अनु√पालि[b]
अनुपालय(त्→)न्ती[c]- -न्ती शौ १८, ३, १
¶अनु(नु-उ)पाक्त[d]- -क्त तै २, ६, ३, ३[e]
अनु√विश्, अनु ··पिपेश शौ १४, १, ६०[e]
अनु√पुष्, अनुपुष्यासम, अनु-(पुष्यासम) मा २६, १९, का २८, ११, १
अनु√पू, अनु···पवन्ते पै १४, १, १७
अनु-पूर्व[f]- -र्वम् ऋ १, ११७, ३, १०, १८, ५, ६, १३१, २, मा १०, ३२, १९, ६, २३, ३८$, का ११, १०, २, २१, १, ५, २५, ७, ६$, तै १, ८, २१, १, ५, २, ११, २, ७,४, १०,१¶, मै १, ११,४, २, ३, ८, काठ १२, ९, १४, ३, ३४, १¶, ३७, १८, शौ १२, २, २४, २५, २०, १२५, २

अनुपूर्व-त(म→)मा[g]- -तमाम् शौ ९, ५, २९
अनु√पृ>पृण्, अनु···पृणन्ति[h] ऋ ८, ४९, ३, खि ३, १, ३
¶अनु(नु-उ)पेयमान,ना[i]- -ना काठ ११, ३, -ना मै २, २, ७, -नानि काठ ११, ३
¶अनु(नु-उ)पोप्त[j]- -से तै ६, ५, २, २, मै ४, ६, ६, काठ २८,१
¶अनु(नु-उ)पौप्य[k] तै ३, ३, ८, ३
अनु प्र√गा, अनुप्रगोष्म पै १६, ९२, ६
अनु प्र√चित्, अनु ··प्र ··चेतयते[l] ऋ ९, ८६, ४२
¶अनु प्र√जन्>जा, अनुप्रजायते मै ३,२,९, काठ[m] १०,३,२०,१०, १२, २६, ७, ३६, ११, क[m] ३१, १२, १४, ४१, ५, अनु प्रजायन्ते मै १, १०, ७, १३[2], ३ २, ९, ४, ५, १[2], ६, ३[2] काठ[m] ६,५ ११, २, १३, ८, २२ ६, २६, १, २७, १[2] २८, २, १०[c], ३४, १[2], ३६, २, ७[c], क[m] ४, ४$, ३४, १,

४०, ४, ४२, २[2], ४४, २, ४७, १[c], अनुप्रजायन्ते मै २, ३, ७, ३, ९, ५
अनु प्र√ज्ञा→ना, ¶अनुप्रजानात् काठ २३, ८[2], क ३६, ५[c], ¶अनुप्रजानीयात् काठ २६, ६, क ४१, ४
अनुप्रज्ञेयम् पै ३, ३८,९, १६, ९८, ७
अनु प्र√निज्ञास, ¶अनुप्राजिज्ञासन्त काठ २१, २, २३, ८, क ३१, १७, ३६, ५.
अनुप्रज्ञपु[n] पै ६, २२,१२
¶अनु प्रति√ष्ठा (<स्था) > तिष्ठ अनुप्रतितिष्ठति[o] मै ३, १,५,३, १०,४,४, काठ २२,२, अनुप्रति तिष्ठन्ति मै १, १०, ७, काठ ३६, १
अनु√प्रथ्, अनुप्रथताम् तै ३, ३, १०, २; अनुप्रथन्ताम् मा ८, ३०, का ९, ५,३, काठ १३,९
¶अनु प्र√१दा
अनुप्र-दातृ[p]- -ता तै २, २, १, ४, म २, १, १[2], काठ ९, १७[2]

---

[a]) प्रास पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। उप <√२पा यद्र।
[b]) नाउ व्यु औपयिक नापृ आचारार्थे यय त नाधा द्र। हेतुहेतुमद्भावविरहात्तदर्थीये णिचि लुगागमस्य (पावा ७, ३, ३७) शासनमशिष्ट द्र (यतु ऽि √२पा>पाल्)।
[c]) गस शत्रन्त कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)। क्रिया च ङीप वित्त्वाभिघाते स्वरेऽविशेष।
[d]) तस नञ् स्वर (पा६,२,२)। उप उप√अञ्ज्+क्त।
[e]) 'अनु मध्यत' इतीव योग पश्यन् कप्र अनुर इति कृत्वा यद् ॥ व्याचष्टे तन्न। तसि प्रत्ययान्तेनोक्तस्य योगस्याऽयुक्तत्वात्।
[f]) अस मासस्व (पा६,१,२२३)। उप यद्र। वा निवि।
[g]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।
[h]) अनुपूर्तिश्च सरसो रचनानुपातिनी भवतीति द्र।
[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप उप √इ+कर्मणि शानच्।
[j]) सस्व नापूटि द्र। उप उप√वप्+क्त।
[k]) सस्व एपूटि द्र। उप उप √उप्>ओपि+क्त्वा>ल्यप् प्र (तु भा)।
[l]) P११ प्रभृ अनु कप्र इतीवाऽऽतिष्टम नाभित्या। 'द्युभि' इति हि तृ रू सन् कप्र विनैव तद्योगनिन्नयिपितार्थवाचक स्यादिति कृत्वाऽन्यथा प्रसिद्धस्यैव तादृशस्य योगस्याऽपार्यत्वात्।
[m]) स्वराङ्कणाभावादेषु स्थलेषु गतिर्वा कप्र वाऽनुर इत्यस्य दुर्वचत्वे सत्यपि नापू प्रकरणत सवादतो गतित्वेन निर्देश।
[n]) 'अनुप्रज्ञेपस्' इति वा रू स्यात् किम्प्यन्यद्वेति सस्कारान्तरसापेक्षेऽत्र सुपा विमृश्यम्।
[o]) यथेहाऽऽक्षेपविषयत्व भवति तथा '२अनु' इत्यत्र मै ३, १, ५ इत्यत्रापि ऽि उत्तरे कल्पे निदर्श्यमान द्र।
[p]) गस तृन्नन्त-कृत्-प्रस्व (पा६,१,१९३,२,१३९)।

अनु प्र√१पत्>पाति,?अनुप्रपातय[a] पै ६, २२, १७

¶अनु-प्र√पद्, अनुप्रपद्येत तै ६,५, ३, ३

¶अनु-प्र√१पा, अनुप्रपिबन्ते मै १, १०, १८, काठ ३६, १३

¶अनु-प्र√२यम्→च्छ, अनुप्रयच्छति मै २, १, १[cb], काठ ९, १७[२]

¶अनु-प्र√या, अनुप्रयान्ति काठ ९, १७[२c], क ४८, १५

?अनुप्र-याण[d]- -णम् शौ ७,७७,६‡

¶अनुप्र-याय[e] काठ ३५, १७, क ४८, १५

अनु-प्र√युज्, अनुप्रयुङ्क्ते शौ ११, ३, १३, पै १६, १०५, ३, अनुप्रयुङ्क्ताम् शौ १२, १,४०

अनु प्र√वह्

अनुप्रवोढुम्[f] शौ १९,५९,३‡

अनु-प्र√विश्,अनुप्रविशतु पै ८,२०, ४, अनु···प्रविश शौ ६,११३, २, ¶अनुप्राविशत् मै ३, ४, ८, काठ २२, ७, ३६, १, क ३५, १, पै १६, ८६, २, अनुप्राविशताम् मै २,५,९¶, अनु प्राविशन् पै १६, ८६, ९, १०, ८७, १, २, ४, ७, ८८,४-६, अनुप्राविशथा शौ १०, १०, २२, पै १६, १०९, २

अनुप्र विष्ट[g]- -ष्टा पै १, १०६, २, -ष्टा ¢तै ४, २,६,५[b]‡, पै ५, ६, १

¶अनु-प्र√वृत्→वात, अनु···प्रवर्तयन्ति तै ३, १, ३, १, ६,३, २, ३

अनु प्र√वि(←सि)च्,अनुप्रविच्यते पै १६, १३५, १०[i]

अनु-प्र√सृ→सारि, अनु प्रासारयन्त[j] ऋ १०, ५६,५. ?अनुप्रसारयम्[k] पै ६, ६, २

अन-प्र√सृज, अनुप्रसृज्यते पै १६, १३५, १०[l]

¶अनु प्र√हृ, अनुप्रहरति काठ ६, ८[३], २५, ५ क ४, ७[३], ३९, २, अनुप्रहरेत् मै १, ८, ७

अनु-प्रा(प्र√अ)ण्, ¶अनुप्राणन्ति मै ३, ९, ३, अनुप्राणन्तु मा ४, २५, का ४, ८, ४, मै १, २, ५, ३, ७, ४, ४, २, ५ काठ २, ६, २४, ५, क १, १९ ३७, ६, अनुप्राण मै ४, २,५, अनुप्राणिहि मा ४, २५, का ४, ८, ४, काठ २, ६

[a]) (प्रपततो) मृगान् इत्यभिसन्धायाऽनोद् गतित्वमास्थायि । अरण्योपलक्षणाऽधिकरणार्थविवक्षाया तु लक्षमात्रे तात्पर्याद् अनु कप्र द्र ।

[b]) शाखान्तरप्रवृत्त्यन्तर भवति (तुटि २अनु [तै २, २, १, ५]) ।

[c]) तुटि २अनु (काठ ३५, १७[१]) यद् वापातिके भवति प्रकरण-साम्ये किंचित् सूक्ष्मतरमन्तरमुपजीव्य वाक्ययोजने परस्पर वैभिद्येते ।

[d]) गस ल्युडन्त-कृद्-उत्तरस्य (पा ६, १, १९३, २, १३९)। वस्तुतस्तु पपाठ द्वाय भवति । यनि गतिभावेऽनोरर्थाऽऽगमयात्। सनिवृत्तनृत्तविरचननक्रियया तत्कर्मी भूभुपितस्योपग प्रयाणस्यैव सम्बन्धविशेषाऽभावात्। अनुपूर्वे गति तस्य निरर्थकस्यैव सतो नितरामिव सम्बन्धाऽभाव इत्यभिसन्धि । तरिथ 'अनु प्रयाणम्' इत्य[illegible] पदद्वयात्मकः पा मूको च ना च समस्यमानेऽप्यथ य द्वये मूले (५, ८१,२) विद्यमानेऽपि यत् पाठद् [illegible] च तथा न [illegible] नत्र हेतुर्भवो भवति (तु [illegible] टि म [illegible]वादी [illegible]दोऽनुवन्दथ)। न [illegible] अग [illegible] कृत्वा समाधान सम्भवति । [illegible] यनि [illegible] इत्यलम् ।

[e]) [illegible] (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[f]) तुमुनि प्र 'नादी' (पा ६,२,५०) इत्युक्त स्वर ।

'अनु । प्रवोढुम्' इति पदद्वयात्मक (ऋ १०,२,३) पाभे यद्र ।

[g]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९) ।

[h]) गस अथवा 'पृथिवीम् अनु' इति सबन्धे सति सप्तम्यर्थे कप्र अनुद् द्र (तु 'त्रिष्टिता ···' [ऋ १०,९७,१९] इति मौलिक पाभे) । एव तावद् अ तै चोभयत्र अनु√विश् इत्यस्याभाव स्यात् ।

[i]) इह नितरामपरूत मूको द्र । यतु सरथ ? अनुप्र√सृज्>अनुप्रसृज्यते ।

[j]) यदिह वे सा च कप्र अनु 'प्रजा' इत्येतदनुवद इतीव वदन्तौ प्र√सारि इत्यस्य स्वाभाविकी कर्मपदाकाङ्क्षां बाह्यपदाक्षेपेण पिपूरयिषेतां न चाऽनु यनि गतितां नीत्वा 'प्रजा' इति पद समस्तायाः क्रियाया कर्म भावयेतां तत् चिन्त्य द्र (तु [illegible]) ।

[k]) यनि नितरां दुष्टे मुपा 'अनु । प्रसारय । स्वम्' इति पदत्रयात्मक शोध स्यात् । एवं तावद् अनु कप्र । 'प्रसारय' इत्यस्य चोत्तरत्र 'अक्षी' इत्येतेन सम्बन्धेन केनचिद् द्वितीयपादगतेन कर्मपदेन सम्बन्ध द्र ।

[l]) '-अज्य' इति पुनरुक्तिरूप मूको भवति । 'अनुविविच्यते' (शौ ८, १५, ४) इत्येतदनु 'अनुप्रविच्यते' इति यद् मुपा भवति तत् [illegible] सादृश्यात्। मूको [illegible] विशेष [illegible] हेतुः । [illegible] इति ।

¶अनु-प्रा(प्र√२अ)स्, अनुप्रास्यति मै ३, १०, ९[२].
¶अनुप्रास्य[a] पै १५, १२, ११.
¶अनु√प्री, अनुप्रीणाति मै ३,९,८.
अनु-प्रे(प्र√इ), अनुप्रायाथ मै ३,७,१.
¶अनुप्रयन्ति मै ३, ७, १¶; पै १, ७८,१[b]; अनुप्रेमः शौ ५,७, ३; पै ७,९,४; ¶अनुप्रेहि[c] मै ४, ९, ७; अनुप्रेत मा १८,५८; का २०,४,१.
अनुप्रेयतुः शौ १९, ४४, १०; पै १५, ३, १०.
अनु-सव[d]- -वम् पै ७.७,४.
अनु√वन्ध्>बध्, ¶अनुबध्नाति तै ५,४,७,७; ६,६,५,३; अनुबध्नन्ति शौ ५,१९,१२.
¶अनुबध्यते काठ २९, ४; क ४५,५; ¶अनुबध्यन्ते मै ३, ९, ७.
‡अनु-बद्धवान्[e]- -नाः ऋ ४, २२, ७.
¶अनु,>नु-बन्ध्या[f]- -न्ध्या तै २,२,९,७;५,५,४;५; मै ३, १०,५[g]; ४,८,५; ६; काठ १०,१;२९,१;४[२]; क ४५, २;५[३]; -न्ध्याः तै ५,६,२२, १; काठ २९,४;५०,२; क ४५,५; -न्ध्याम् मै २,१,७.
अनु√बुध्, ¶अनुबुध्यते काठ ६,६; क ४,५; ¶अन्वबुध्यन्त काठ ३०,७; ¶अनुबुध्येत काठ १३, १०.
अनु···अबुध्यत शौ १२,४,१.
अनु-बुद्ध[h]- -द्धम् शौ ४,२४,६; १०,१,१९; पै ४,३९,६; १६,३६,९.
अनु√ब्रू, अनुब्रुवे खि ४,८,४; अनुब्रूहि तै २,२,११,२[?]¶; ६, ३,५,३[२]; ४; ७,१; १०,३¶; ११,४; मै १,४,११; २,३, ७[?]; ४,५,३; ९,९; काठ १२,५[?]; २७,३; क ४२,३; ¶अन्वब्रवीत् मै ४,६,४; ¶अन्वब्रुवन् काठ १३,३; ¶अनुब्रवीत् काठ ११,१०; ¶अनुब्रूयात् तै २,५,१०,१[२]; २[२];३[४]; ४[४]; ६,१,४,४; मै १, ९,८; ३,२,२; ८,१०; ४, ५,३; काठ १०,११; ११,५, १२,४[२]; २३,५[३]; २५,३[२]; २६,८[?]; क ३६,२[३]; ३८,६[२]; ४१,६[?].
¶अनु-ब्रुवत्[i]- -वतः मै ४,५,२; -वन् तै ६,२,६,१; मै ३, ८,४;७; काठ ३४,२.
अनु-ब्रुवाण[j]- -णः ऋ ५,४४, १३.
अनु√भा, ¶अनुभाति मै १,८,७; काठ ६,६; क ४,५; अनुभासि ऋ ३,६,७.
¶अनु√भिद्
अनु-भिद्य[k] काठ १२,१.
अनु√भू, अनु···भवतः ऋ १०, १४७,१; ¶अन्वभवत् तै ७,३, १४,१.
¶अनु···भूयासम् काठ ३५, १५; अनुभूत् ऋ ३,३२,११; अनु···भूत् ऋ १,१७३,८[l]; अनु···भुवत् ऋ १,५२,११.
अनु-भूति- -तिम् पै १६,७२,४.
अनु√१भृ, अनु···भरामि मा २, १७, का २,४,५; तै १,१, १३,२; मै ४,१,१४; काठ १,१२, अनु···अभरत् ऋ ९, ७२,३[m].
¶अनुबिभर्ति काठ १९,१०; क ३०,८; ¶अनुबिभ्रति मै ३,४, ३[२]; काठ ३७,११; ¶अनुबिभृताम् काठ ३६,१०; ¶अन्वबिभृताम् मै १,१०,१६.
¶अनु-भर्तृ[n]- -र्तारः काठ ३७,११[४].

---

a) 'अनुप्रास्येचान्' इति मुपा. ?। तत्र '-स्यै-' इति शोधमनुसंधाय गस. ल्यबन्तं रू. '°स्य' इत्येकम्, (√इ>१एव->) एवान् (द्वि३) इत्यपरं च पदं स्यादिति संभाव्यते।
b) खण्डितः मूको. इति कृत्वाऽऽनुमानिकः मुपा. द्र.।
c) 'अनु। प्र। इहि' इति पपा. कप्र. अनुद इति विवेकः।
d) वस. (पावा २,२,२४)। उप. यद्र।
e) गस. क्वन्तन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१६३;२,१३९)।
f) गस.ण्यदन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८५;२,१३९)।
g) एतदन्तेषु स्थ. पूप. ह्रस्व उकारोऽन्यत्र दीर्घः उसं. (पा ६,३,११६)।
h) कर्मणि क्तऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६,२,४९)।
i) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९)।
j) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. शानच् प्र. इति विशेषः।
k) गस. उप. ल्यबन्तं द्र.।
l) स्तोतृषु प्रीतिबुद्धिं कुर्वतीन्द्रे गवा (वाचा) निधानि जोष्याण्यनुभूतान्येवेत्यभिप्रायवती श्रुतिर् द्र.। अनुद अव्य. क्रिवि. पश्चादर्थ इति वें., अनुक्रमार्थ इति सा., इत्येवं भिन्नाऽन्वयं पदान्तरं भवति। तदनु वाक्ययोजनाद्वयेऽपि परस्परमनन्तरमनुसंधेयम्।
m) PW. GW. च यथा 'ज्ञोषम्' इत्येतदनुवदं कप्र. अनुम् आहतुस्तथा निराश्रयं वाक्यं न पूर्येत (सकर्मकत्वाद् √१भृ इत्यस्येत्यभिमन्धेः)।
n) गस.तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१६३;२,१३९)।

अनु भर्त्री[a]– -र्त्री ऋ १,८८,६.
अनु भृत[b]– -तम् ऋ १०,६१,५
अनु मत-, अनु-मति अनु √मन् द्र
अनु √मद्, †अनु मदति[c] ऋ ८, १५,९, कौ २ ९९७, शौ २०, १०६,३, अनु⋯मदति ऋ ४, ३८,३, अनुमदन्ति ऋ ४,१७, ५, †अनुमदन्ति ऋ १, १७३, ७, ३,४७,४, १०,१२०,४, मा ३३,६३, का ३२,५, ९, शौ ५,२,४, २०, १०७,७, पै ६,१,४, †अनु⋯मदन्ति ऋ १,१६२,७, ३, ३४, ८, १०,७३,८, मा २५, ३०, का २७,१२,७, तै ४,६,८, ३, मै ३, १६, १, शौ २०, ११, ८, †अनु⋯मदन्ति ऋ १,१८४,४, १०, १२०, १, मा ३३,८०, का ३२,६,११, कौ २, ८३३, जै ४,५,५ शौ ५,२,१ १०७,४, पै ६,१,१, †अनु⋯मदाममि ऋ ९,११०,२, कौ १,४३२, २,७१६, जै १,४२,६, ३, ५९,८, †अनु मदन् ऋ ६, १८,१४, मै ४,१२,३, काठ ८,१६, अनु[d] मदतु काठ ३७,९, अनु मदताम् ऋ १, १२१,११, अनुमदन्तु मा २७, ८, का २९,१,८, तै ३,३, २,२,४,१,७,४,६,४,५†[d], मै २,१२,५,४,९,२, काठ १८,१६, क २९,४, शौ ७, १७,१,३६,१, अनु⋯मदन्तु ऋ ६,७५,१८, मा ६, २०, १७,४९†, का ६,४,५ १८, ४,१७†, तै १,३,१०,१, ६,३,११,३, मै १,२,१७, काठ ३,७,४६,४†[e], क २, १४, कौ २, १२२०† शौ ७, १२३, ११†, †अनुमद>दा ऋ १०,६३,३, अनुमदात् मै ४,१२,१, अनुमदाम ऋ १, १०२,३, अनु⋯अमदन्त मै ४,१४,१३, अन्वमदन् खि ५,५,२, अनु अमदन् ऋ १, ५२,९,७,१८,१२, †अनु अमदन् ऋ १,[५२, १५, १०३,७,(७,१८,१२)], १०२,१,९,८६,२४, मा ३३,२९, का ३२,२,१२, अनु(अमदन्) ऋ १,१०३,७, †अनुमदेम ऋ १,९१,२१, १०,६७,९, मा ३४,२०, का ३३,१,१४, मै ४,१४, १,शौ २०,९१,९, अनु मदेम ऋ ५,३६,२[f] †अनु अमादिषु ऋ ९,८,४, कौ २,५३१, जै ३,४१,७

अनु मदित- विप्र°

†अनु-मद्यमान[g]– -न ऋ ७,६१, ३,१०,९८,८, मै ४,११, २, काठ २,१५

†अनु-माद्य[h]– -द्य ऋ ६,३४, २,९,२४,४,६,७६,१,१०७, ११, कौ १,५५८,२,३१५,

---

a) स्त्रियां ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वरेणोदात्त (पा ६,१,१६१)।

b) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)।

c) यत्तु लक्षणे कप्र इति GRI, यच्च विकल्पेन तथेति सा तत् चिन्त्यमिव भवति। मारुतस्य शर्धसो मदितृ-त्वस्याऽपेक्षया मदयितृत्वेनोपवर्णनस्य योग्यतरत्वात्।

d) 'अनु मदन्तु' इति याकृच (६,७५,१८) पाभे।

e) 'अनु मदन्ति' इति याकृच (१,१६२,७) पाभे।

f) 'त्वा त्वामनु त्वया सह' इति वा अनुः कप्र इति गा। तच्चिन्त्यम्। तथा गति तदभि-प्रेतस्याऽन्यस्यैव दु नापत्त्वात्। तथा हि 'गीर्भि हिन्वन् हि वन्तरवो प्रीणयन्त वाजो मदेम' इति वदता तेन विपर्यये यथा वे द्यस्य कप्र योग सति छान्दसे पुनः 'हिन्वन्त' इति प्रस्य गर्वन्तयोपलम्भो न गमयतीति। तदभावे च 'त्वया सह गीर्भि हिन्वन्त' इत्यावाश्यस्य वच्छ्याद्विर्भावो नामाऽगत्ऽपति। अनुगन्तेरभी-ष्टार्थान्तरं। तद् यथा। √हि इत्यस्य सकर्मकत्वात् कर्मादस्य चोर्हविनानुपपत्त्यात् गम्यत एव दुर्वोधम्। क्रियाया कर्मकारकाऽभावे 'गीर्भि' इत्यस्य करणकारकस्यापि प्रयोगे प्रयोजनाऽभाव इवाऽऽपतति। साध्यसद्भाव एव साधनस्तमस्य करणस्यापेक्षितत्वात्। अथाऽयमपरोऽपि दोषो यद् उपमानोपमेयसवक्तत्वविघातो भवतीति। तथाहि। उपमानवाक्ये कश्चिद् अर्वतोऽश्वान् गीर्भिर्हिन्वन् प्रेरयन् उक्तो भवति, तदन्वेवोपमेयवाक्येऽपि कस्यचित् कर्तु कस्यचित् कर्मणश्चाऽवश्यभाविव वक्तव्यम्। अनयाऽवश्यभवितव्यतयेव बाधित सा च्युत-संस्कार इव स्वेति कर्मपद पुन विपठिषुरिव भवति। अनोर्गतित्वयोगे त्वन्वय सुलभ सुश्लिष्ट भवति। तदुपमानवाक्य तावद् 'यथा अर्वतो हिन्वन् तान् गीर्भि रनुमदेत्' इति। तथोपमेयवाक्यम्। 'तथा पुरुहूत राजन् विद्वे (वय) गीर्भिस्त्वामनु मदेम' इति। क्रियायाः स्या सकर्मकत्वनिदर्शनार्थं तु ऋ १,१७३,७,३,४७,४,१०,१२०,४।

g) तग कर्मणि शानजन्त-स्वर-प्रस्व (पा ६,२,११९)।

h) तग वृत्-प्रस्व (पा ६,२,११९)। उप व्यति प्र 'ईड्-' (पा ६,१,२१४) इत्यत्र तस्य आद्युदात्त।

३१६, ५७८, १०४०, जै १, ५७, ५, ३, २६, १, २, ४७, ४, –घस्य ऋ ७, ६, १, कौ १, ७८, जै १, ८, ६, –घा शौ १४, १, ४७§, –घास ऋ १, ११५, ३, मै ४, १०, १

अनु√मन्, अनुमन्यते मा २३, ३१, का २५, ६, ११, ¶तै २, ३, १, २, ¶अनु···मन्यते तै ३, ४, ९, १, २, अनुमन्यन्ते पै १२, ७, १०, अनुमन्ये ऋ ६, ५२, १, अनु···मन्यासै मा ३४, ८, का ३३, १, ३, तै ३, ३, ११, ४, मै ३, १६, ४, काठ १३, १६, अनुमन्यताम् खि २, ११, १, तै ३, १, ४, १¶, ३, ११, ४, काठ ३०, ८[२], ३७, ९, शौ ४, ८, १, ५, २८, ११, ७, २१, ३, १८, ३, ६९, ४, २६, ४३, पै २, ५९, ९, ३, ३२, १, ४, २, १, ५, ४०, २, अनु मन्यताम् मा ४, २०, ५, ६, ६, ९, ३४, ९, का ४, ६, ४, ५, २, ४, ६, २, ३, तै १, २, ४, २, १०, २, ३, ३, ११, ३, ६, १, ७, ७, २, २, ४, मै १, २, ४, ७, १५, ३, ७, ६, ९, ६, १६, ४, ४, १३, ४, काठ २, ५, ३, ५, १६, २१, २४, ३, २६, ८, क १, १७, २, १२, ३७, ४, ४१, ६, शौ ७, २१, १, पै ७, ११, १[२], ४०, २[२], अनु(मन्यताम्) मा ५, ६, का ५, २, ४, तै १, २, १०, २, ४, ४, १२, ५, ७, १५, ५, ६, १, ७, ७, मै १, २, ७, १५, ३, ७, ६, ९, ६, १६, ५, ४, ९, १०, १२, ६, काठ २४, ३, २६, ८, क ३७, ४, ४१, ६, पै ५, ४०, २, अनु[२](मन्यताम्) मा ४, २०, ६, ९, का ४, ६, ४, ६, २, ३, तै १, २, ४, २, मै १, २, ४, १५, ४, ९, १०, १३, ४, काठ २, ५, ३, ५, १६, २१, क १, १७, २, १२, अनुमन्यन्ताम् तै ३, १, ८, २, शौ १, ३५, ४, ८, २, २१, ९, ४, २०, पै ७, ३७, ८, १६, ५, १, २५, १०, अनुमन्यस्व खि ३, १५, ३[२], तै २, ३, १, २, ३, १, ४, १¶, ३, ९, १, मै २, २, १, काठ ३५, १२, क ४८, १२, अनु मन्यस्व शौ ६, १३१, २, अनु(मन्यस्व) मा ७, ६, का ७, २, ४, अनु[२] मन्यध्वम् काठ २, २, क १, १४, अनु···अमन्यत ऋ ६, ७२, ३, †अनु मन्यत ऋ ४, १७, १, मै ४, ११, ४, काठ ६, १०, ¶अन्वमन्येताम् मै २, १, ३[२], काठ ३७, २[२], अन्वमन्यन्त ऋ १, ११६, १७, ¶मै २, २, १०[२], काठ ३७, ४¶, ¶अनुमन्येत काठ २४, २, क ३७, ३, अनु मन्येत मै १, ९, ६¶, अनु मसीष्ट ऋ ७, ३८, ६, अनुमसीरत ऋ १०, ३७, ५, अनुमसते ऋ ५, ४६, ४, †अनु मसते ऋ ८, ६२, ११, काठ ४४, ४, अनु मसतै तै ७, ४, १५, १‡[a], अनु···मससे शौ ७, २१, २, ६, अनु(मससे) तै ४, ४, १२, ५, ७, १५, ५, मै ३, १६, ५, ४, १२, ६, काठ २२, १४, १५, अनु[२]···अमस्त मा ५, ४०, का ५, ९, ७, ¶अन्वमसाताम् मै २, १, ३, अनु अमसाताम् मा ३८, १३, का ३८, २, ७, मै ४, ९, ९, अनु अमसाथाम् मै ४, ९, १

अनु-मत, ता[b]– -¶त मै ३, ७, ६, ९, ६, –तम् ¶तै ६, २, १, १, ३, ११, ३, ¶मै ३, ७, ९, ४, ३, १, काठ १३, १६, १६, १२, २४, ८¶, क २५, ३, ३८, १¶, शौ ६, ७१, २, ७, २१, ४, –¶तया तै ६, १, ७, ७, –ता मा १२, ७०, का १३, ५, ९, तै ४, २, ५, ६, मै २, ७, १२, शौ ३, १७, ९, –ताम् मै ४, ९, २[c], –तेन ¶काठ ३०, ९

¶अनुमत वज्र[d]– -ज्र मै २, १, ३, काठ ३७, २

अनु मति[e]– ति खि ३, १५, २, मा ३४, ९, तै ३, ३, ११, ३, ¶४, ९, १, २, ६[२], ४, ४, १२, ५, ७, १५, ५ मै ३, १६, ४, ५, ४, ¶३, १[२], ५[२], ८, १२, ६, काठ १२, ८[२]¶, शौ १, १८, २, ६, ११, ३, ७, २१, १, ५, ६, २५, १, पै २, १२, २, १३, ५, २१, –तिम् तै ३, ३, ११, ४, शौ ५, ७, ४, पै ४, ११, ३, ११, १, ६, –तीन् पै २, २५, ५ –०ते ऋ [(८, ४८, ८), १०, ५९, ६] खि ३, १५, ३, शौ ६, १३१, २, ७, २१, ४, ६, –०ते खि २, ९, ४, मा ३४, ८, का ३३, १, ३, तै ३, ३, ११, ३, ४, ४, १२, ५, ७, १५, ६, मै ३, १६, ४, ५, ४, १२, ६,

a) 'अनु ''समते' (ऋ ८, ६२, ११) इति पाभे ।
b) कर्मणि केऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९) ।
c) '-तान्' इति मुपा चिन्त्य, (तु पपा) ।
d) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप यद्. ।
e) गस क्तिनि 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इति पूपप्रस्व ।

काठ १३, १६[1], २२, १४, १५, ३५, १२, क ४८, १२, शौ २, २६, २, ७, २१, २, –थ्वा ऋ १०, १६७, ३, मै ४, ३, १¶, शौ ९, ४, १२, पै १६, २५, ८, –स्यै मा २४, ३२, २९, ६०, का २६, ७, २, ३१, ५, १, तै ¶१, ८, १, १, ८, १, ५, ५, १७, १, ¶७, ५, १४, १, ११, १, मै ¶२, १, ३, ६, १[3], ३, १४, १३, १५, १०, ११, ४, ३, १, काठ १५, १, ३, ४५, १०, १९, ४७, ७

¶अनु-मन्तृ- –न्तारौ काठ २४, ३, २६, ८, क ३७, ४, ४१, ६

अनु-मन्यमान,ना[a]– –नः शौ ७, २१, ३, –ना तै ३, ३, ११, ४, –नौ शौ १४, २, ४२

अनु-मानु[b]– -ऽनु[c] मै १, २, १५, ३, ९, ६, –न काठ ३७, २

¶अनु√मन्त्रि(<मन्त्र), अनुमन्त्र यते तै ५, १, ६, ८, काठ २५, ७, २८, १०, ३१, २, क ३९, ५ ४५, १, ४७, २, अनु मन्त्रयते काठ १९, ६, क ३०, ४ अनु-मन्त्रयन्ते मै २, ३, ९ काठ २५, ७, क ३९, ५ अन्वमन्त्रयत मै ४, ३, ४, अनुमन्त्रयेत तै २, ६, ६, ४, काठ १९, १२, २५, ७[f], क ३९, ५[f]

अनु√मन्द्, अनु अमन्दन् ऋ ३, ५१, ९

अनु√१मा, अनु ममे[d] ऋ १, ५७, ५ शौ २०, १५ ५, अनु ममिरे ऋ १, १६३, ८, ७, २१, ७, मा २९, १६, का ३१, ३, ८, तै ४, ६, ७, ३, काठ ४६, ३

अनु-मेय[e]– –य पै १, ६७, ४, –या शौ ६, १३७, २

अनु√मृच्, अनुमृक्षीष्ट[f] ऋ १, १४७, ४

अनु√मृज्, ¶अनुमार्ष्टि मै ४, २, १०, क ४७, ८ अनुमार्ज्मि मै ४, २, १०, अनुमार्ष्टु मा २, २४, ८, १४, १६, का २, ६, १ ९, ३, २ तै १, ४, ४४, २ अनु मार्ष्टु मै १, ३, ३८, ४, १४, १७, काठ ४, १२ क ३, १०, शौ ६, ५३, ३, ¶अनु मृज्यात् मै ४, २, १०

अनु मर्मृजान[g]– –न ऋ १०, १४२, ५

अनु√मृश्→मर्शि, ¶अनुमृशति मै ३, ८, ८ ¶अनुमर्शयन्ति काठ २५, ९ क ४०, २

अनु-मृश्य[h] ऋ १०, ६८, ५ तै ६, १, ३, ६[¶], शौ २०, १६, ५†

अनु√म्ना, अनु मम्नाते[i] ऋ ७, ३१, ७

अनु√म्रु, >म्लुच्

अनु म्रोकं[j]– -ऽक शौ २, २४, ३, पै २ ४२, ४

---

[a]) गस शानज् तत्-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९७, २, १३९)।

[b]) घञि प्र. थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

[c]) सा१ पाठितमाद्युदात्तत्व द्र. । (तु मनि यदनु गमानप्रकरणे च अस्य प्राति श्रवणाऽभाव)।

[d]) यनि योगो वा स्याद् 'हीने' (पा १, ४, ८६) इत्यु-पदिष्टा अत्र अनुर्वा स्यादित्यैव सभाव्येत यद् यद्यपि तावद् द्वितीयकल्पानुसारिणी सती शाब्दी प्रवृत्ति [illegible] प्रथमकल्पामनया पर्यवस्यति (तु मा य अनु ऋ ७, २१, ७ इत्यत्र द्वितीयमेव कल्पमादाय [illegible] [illegible] दति ऋ. स्थल-[illegible] इव सजाते। तथाहि। ऋ १, ५७, ५ इत्यत्र 'अर्वाञ्च' इत्येवं भाष्यमाणे विना 'अनु मेने' [illegible] स्वपीदं मूल पाठं सभावयेत्। [illegible] ऋ ७, २१, ७ इत्यत्र भाष्य [illegible] भवति यथा ऋ १, ५७, ५ इत्यत्र 'अनु ममे' इति धुणात् अनु [illegible]। [illegible] यथा [illegible] [illegible] [illegible]। एवम् ऋ १, १६३, ८ इत्यत्र दे [illegible] 'त्वा' इति पद पूर्वतोऽनुधाव्येव तदनुबद्धोऽनु अत्र उक्त इति च 'वीर्यम्' इत्यनेन च पदेनाऽन्वीर्न कोऽपि सबन्ध उक्त इति च प्रथममण्डलीयो भाष्यकृदन्योऽन्यम सप्तममण्डलीय इत्यता सभावना भूयोऽपि पुष्णीयाताम्।

[e]) गस यदन्त-कृत् स्वर (पा ६, १, २१३, २, १३९)।

[f]) <√मृज् इति यदाह सा तद् विमृश्यम्।

[g]) गस शानच्-अन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १८९, २, १३९)।

[h]) गस ल्यबन्त कृत् स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[i]) 'अनुमन्यते' इति भाष्यमाणे सा यनि [illegible] <अनु √मन् इत्युपदिशेत् (तु [illegible] √मन् >मन्न्)। [illegible] √म्ना इत्यस्य √मन् इत्यनेन [illegible] [illegible] यथा [illegible] तथा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[j]) गस कृत् स्वर (पा ६, २, १३९)। तु 'गुणि' (पा ३, १, ११८) इति च [illegible]।

अनु म्लोच(त्>)न्ती[a]- -न्ती मा १७, १७, का १६, ४, ५, तै ४, ४, ३, २, काठ १७, ९, क २६, ८

¶अनु√यज्, अनुयजति तै ६, ३, ११, ६, मै १, १०, ९, ४, ६, ७, ९[२], ७, ९[२], ४[२], काठ २७, ५ २८, ८, ३६, ४, क ४२, ५, ४४, ८, अनुयजेत् मै ४, ६, ७, ७, १, ४, काठ २८, ८, क ४४, ८

अनु,>नू[b]-याज[c]- -ज ऋ १०, १८०, ७, मै ४, ६, ९[e], -जा ऋ १०,५१,९ ¶तै २ ६,१,६, ६, १, ५, ४[२], ३, ११, ६, ¶मै १, १०, ८, ३, ७, ९, ९, ८[२], १०, ४, ४, ७, २, ¶काठ १२, ७, २३, ९, २४, ८, २७, १[२], २६, ९[२], ३६, २, ९, १४, ¶क ३६, ६, ३८, १, ४[२], ४१, ७[२], शौ १, ३०, ४, प १, १४, ४, -जान् ऋ १०, ५१, ८, मा १९, १९ का २१, २, ८, ¶तै २, ६, ९, ४, ६, १, ५, ४, ३, ११, ६[२], ¶मै १, १०, १५, ३, ७, २, ४, ८, ५, -¶जानाम् मै १, ७, ४, ९, ५ काठ ९, १, १४, क ८, ४, ४१, ७, -¶जेषु तै २, ६, ९, ४, मै १, १०, ९[२], काठ ३४, १६, ३६, ३[२], -जै क ४१, ७¶, -जौ तै ६, ६, ३, ३[२e] [°याज अन्°, प्रयाज°]

¶अनुयाज व- -वम् क ४१, ७

¶अनु,>नूयाज-वत्[d]- -वत् तै ६, १, ५, ३, ५[२], मै ३, ७, ७[२], -वती काठ २३, ९, क ३६, ६

?अनुयाजा(ज अ)ह्न- ह्ने पै १६, ५२, ३°.

अनु√१यम्->च्छ्, अनुयच्छतु ऋ ४, ५७, ७

अनु'' येमाते ऋ [(३, ३१, १७) ४, ४८, ३], अनुयेमु ऋ ६, ७१, ६

अनु-यच्छमान,ना[f]- -ना ऋ १, १२३, १३, -ना ऋ १, १०९, ३

अनु यत[g]- -तम् ऋ ५, ४१, १३

अनु√२यम्>च्छ्, अनुयच्छे[h] काठ ३९, १०

ϕअनु युच्छमान[i]- -ना ऋ ७, ५६, १३[i]

अनु√या, †अनुयाति ऋ ६, ६, २, १२, ५, तै १, ३, १४, ४, †अनु याति ऋ ९, १११, ३, कौ २, ९४१, जै ४, १, २, अनु यासि ऋ ३, १, १७

†अनु ययु ऋ ५, ८१, ३, मा ११, ६, का १२, १, ६, तै ४, १, १, २, मै २, ७, १, काठ १५, ११

अनु-या[j]- -या मा १७, ६, का १६, २, २

¶अनु-यावर[k]- -रा काठ ३४, ९

अनु√रक्ष्, अनुरक्ष पै १६, ७३, ३.

ϕअनु-रक्षमाण[l]- -णा ऋ ५, ६२, ५[l], -णौ ऋ ५, ६९, १[m]

---

[a]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)। स्त्रिया ङीप पित्वान्निघाते स्वरेऽविशेष ।

[b]) दीर्घान्त पूप तै एव श्रूयते, तत्परत्वन बाहुलक द्र (पा ६, ३, १२२)।

[c]) गस घञन्ते कृति कुत्वाभाव, थाथायन्तोदात्तश्च (यक पा ७, ३, ६०, ६, २, १४४)।

[d]) 'ह्रस्व-' (पा ६, १, १७६) इति प्राप्तस्य मतुप स्वरस्य 'न गोश्वन्' (पा ६,१,१८२) इति बाधे स्वरेऽविशेष ।

[e]) 'अनुर् याजाह्ने' इति नितरामिवाऽसस्कृत सुपा उपेत्य यनि सुशोधथ भवति।

[f]) गस शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।

[g]) कर्मणि क्तऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४६)।

[h]) 'अन्विच्छे' इति (तै ४, ३, ११, ३) पामे ।

[i]) यथा विद्युतो वृष्टिप्रदानतो विशेषेण रोचन्त एव मरुत आयुधरत मन्त स्वधाया अनुदानार्थं तान्यायुधानि प्रयुज्य शोभेरन्नितीव श्रुतिस्वरस द्र (तु सा, वैतु अत्र अनु√२यम् >च्छ् इत्येतद्दर्शिनः GW प्रमृ)।

[j]) गस विजन्त कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[k]) गस शुद्धाद्धातोर् वरच् प्र (पा ३,२,१७५)।

[l]) शुद्धाद्धातो शतरि निष्पन्न सद् 'वर्धत्' इति द्वि१ 'वर्हि' इत्येतत्समानाधिकरण भवति। तदेव <अनु √वृध्>वर्धि इति प्रतिपिपादयिषुर्यन् सा 'अनुवर्धयन्तौ मित्रावरुणौ' इत्याकारक सबन्धमाह तन् नितरामुपेक्ष्यम्। यथा च GW ऽपि चाऽनुमिह कथ्र आहतुम् तथा 'रक्षमाणा' इत्यस्य कर्मसाकाङ्क्षत्वमन्यथा पूरणीय स्यात्। वरमेव ततोऽय यनि सरल स्वन्वितो योगो येन दाशतम्या-ममृद् रक्षणवर्धनसजातीयक्रियाया कर्मतया श्रावित मध्यस्वरम् 'अमति' इति पद मित्रावरुणकर्तृकाऽनुरक्षण-क्रियाया कर्मतया निनाशित भवतीति (तु ऋ ७,६६,१, ७, ३८, २)।

[m]) इन्द्रिपथ दवश्रशादिष सा अनोर्मध्यमिह नाह।

?अनुरत्त[a] पै ४, २७, १
अनु √रभ्, अनु रभस्व शौ ९, ५, २
अनु √रम्, अनुरमन्तु पै ८, १८, ३
¶अनु √राज्, अनुराजति ऋ २, ४३, १, ९, ९६, १८, कौ २, ५२६, जै ३, ४१, २.
अनु √राध्, अनुराध्यास्म शौ १९, १५, २, पै ३, ३५, २
१अनु, >नू राध्, धा[b]- -धा शौ १९, ७, ३; -धा तै ४, ४, १०, २, मै २, १३, २०[c], काठ ८, १५¶, ३९, १३, क ८, ३¶, -¶धासु मै १, ७, २[d], क ८, ३, -¶धेषु काठ ८, १५.[e]
२अ(नु>)नू राध[e]- -धम् शौ १९, १५, २, पै ३, ३५, २
अनु √री, अनुरीयते ऋ १, ८५, ३
अनु √रुध्, ¶अनुरुध्यसे ऋ ८, ४३, ९, मा १२, ३६, का १३, ३, ७, तै ४, २, ३, ३, ११, ३, मै २, ७, १०, काठ १६, १०, क २५, १
अनु, >नू-रुध्[f]- -रुत् ऋ ३, ५५, ५, -रुधम् मा ३०, ९, का ३४, २, १.
अनु-रोधन[g]- -नम् शौ ६, १०२, ३
अनु √रुह्, अनुरोहते ऋ [२, ५, ४ ८, १३, ६], अनुरोहति काठ ३८, १३[h]†, अन्वरोहत् शौ १८, ३, ४०, ¶अन्वरोहन् काठ ३७, १४, अन्वरोहम् ऋ १०, १३, ३
अनु ... अरुहत् ऋ १, १४१, ५
φअनु-रू(ढ>)ढा- -ढा पै ८, १६, १
अनु, >नू-रोह[i]- -ह तै ४, ४, १, ३, काठ १७, ७, ३७, १७, क २६, ६, -हम्, -हाय, -हेण मै २, ८, ८
अनु रूप[j]- -प मा १९, २४, का २१, २, १३ -¶पम् मै ३, १, ४[2], काठ १९, ३, क ३०, १, -¶पा तै ५, १, २, ६, ३, १, काठ १९, ३[2], क ३०, १[2]
-¶पाभ्याम् तै ५, १, २, ६, ३, १, काठ १९, ३, क ३०, १, -पाय तै ७, ३, १८, १, काठ ४३, ८, -¶पेण मै ३, १, ६, ४, १, ७
¶अनुरूप-त्व[k]- -त्वाय तै ५, ५, १, २, मै ३, ४, ७
?अनुरोतिः[l] पै ९, ३, १३
¶अनु √लम्ब्, अन्वलम्बत मै ३, ६, ७
अनु-लोम[m]- -¶मम् तै ३, ५, १, ३[2], ४, ६, १, १, ५, -मौ खि २, १२, १
अनु(नु-उ)लगण[n]- -णम् ऋ १०, ५३, ६, तै ३, ४, २, २†, ३, ६¶, काठ १३, ११†, १२[2]¶, -णेन ऋ ८, २५, ९, खि ५, ७, ४, ७
अनु √वच्, ¶अनूच्यते मै ३, १०, १, ¶अनूच्यते तै २, ५, ८, ४, काठ १०, ५, ११, ¶अनूच्येते तै २, ५, २, ५, ¶अनूच्यन्ते काठ ९, १, १२, ४, क ८, ४
¶अनु-वक्ष्यत्[o]- -क्ष्यन् तै १, ६, १०, ४

[a]) अनु । रन्+ते (>रत्त इति वा रन्त इति वा) इत्यस्य यनि वर्णव्यत्ययमानम् । एवं तावत् त्रिपदात्मक शोधः द्र (अनु रन्-) ।
[b]) 'अनु(गत-) राधाम्' इति कृत्वा प्राम । 'अनो' (पा ६, २, १८९) इत्यन्तोदात्त । इहापि नाउ सरूपे इव उप धात्वर्थ एव प्रधान स्यादित्यपि श्रुत्या सङ्केत्यते (तु मै १, ७, २, काठ ८, १५)। नक्षत्रीय वैम स्त्री च न च (तु विशाखे नक्षत्रम् मै २, १३, २०, काठ ३९, १३) भवति । सो एकवच पूप अदीर्घत्वच । अन्यत्र गर्वत्र (दनि यातुषीपु शासातु) बहुदच पूप दीर्घत्वच इत्येव निगमा भवन्तीति विवर ।
[c]) तु भनि यदनु पदा एकवदिव थावविनुमिष्ट भाति ।
[d]) अनु इति यद् मुपा पूप दीर्घान्तम आदर्शा, तत् विन्त्यम् । मुद्रो दीर्घान्तमाद्यदयोरपि गद्गावात् मद्य पुनन्तरनैवादर्श दीर्घान्त्यात्र यादेशितव्याम ।
[e]) मारे यन् प्र । धाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। पूप दीर्घत्वम् (पा ६, ३, ११६)। वा. विवि (वैतु मा ...

य इन्द्रस्य नि इति कृत्वा कर्मणि प्र इति भापत)।
[f]) गस क्विपि कृत्-प्रस्व (पा ६, २, ११९)। दाशतास्या पूप दीर्घत्वम् उस (पा ६, ३, ११६)।
[g]) सत्व नापू द्र । उप भावे ल्युट् ।
[h]) नापू रू बाढ्च पाभे द्र ।
[i]) सस्व कृते तुटि १अनु, >नू राध्-। मै काठ व पूप दीर्घत्वम् उस (पा ६, ३, १२२)।
[j]) प्राम अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २)। उप यद । '-पम्' इति द्वि१ सद् वा विवि द्र ।
[k]) भावे त्व प्रत्ययहतस्वरथ ।
[l]) =अनरातिः- (तु नापू मन्त्रेषु) इति शोध । मुद्रा प्रामादिक द्र ।
[m]) प्राग समागात अच् । चित्-स्वर (पा ५, ४, ७५ ६, १, १६३)। गामादेन वि गद यत्र सामर्थ्याद् विवि भवति तत्र न द्वि१ भवतीति यथायर्थ द्र ।
[n]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद ।
[o]) गम तृप् प्रस्व (पा ६, २, ११९)। उप यद यासु प्र (पा ३, ३, १४)।

अनु वाक[a]- -के पै २, २०, ३, -कै शौ १९, २२, १ [°वाक- प्रथम°, प्रातर्°, याज्या°]

¶अनु वा (क्य>) क्या[b]- -क्या मै २, १, ८, काठ १०, १०, ११², १२, ५², -क्या मै २, २, ८, ३, ७, २², ८, १², काठ १०, १०², ११, १०, २३, ९², क ३६, ६², -क्याम् काठ ८, १०, क ७, ६, -क्याया मै २, ३, ७, काठ १२, ५, -क्यायै मै १, ४, ११, काठ १८, १९, क २९, ७, -क्ये काठ ३६ १३. [°क्य,क्या- अरण्ये°, पुरस्°, याज्या°]

¶अनु-वाच्°- -वाच मै ४, ५, ३

अनू(नु-उ)क्त[d]- -क्तम् खि ४,८, ४, -¶क्ते काठ २८, ३, क ४४, ३ [°क्त- अभि°]

अनू(नु-ऊ)चान[e]- -न ऋ ८, ५८, १, खि ३, १८, २, -नम् मै १, ९, ७¶

¶१अनू(नु-उ)च्य[f] तै २, १, २, ८, ५, ७, ४, ११, ३, ६, २, २², १०, ४, ३, ४, १०, ४, ५, ३, ३, १², ६, ३, ७, १, मै १, ८, ३, २, १, ९², २, ८³, ३, ७⁶, ३, ६, ८⁴, ९, २, काठ ९, १६, १०, १०³, ११², १२, ५⁶, २०, १३, क ३१, १५

¶२अनू(नु-उ)च्य,च्या[g]- -च्यम् तै २, ५, ११, १, -च्या मै ३, ९, ५[h], -च्यानि तै २, ४, ११, १

¶अनू(नु-उ)च्यमान,ना[i]- -नासु मै ३, ८, ७, काठ ९, १४, -ने तै २, २, ५, ७, ११, १, काठ १०, ११

अनु√वञ्च्

अनु वञ्चत्[j]- -ञ्चते तै ७, ४, २०, १, काठ ४५, १

अनु-वत्सर[k]- -र काठ ४०, ६, -राय काठ १३, १५ -रे काठ ३९, ६

अनुवत्सरी(य>)या[l]- -या काठ १३, १५

अनु√वद्, अनुवदति क २, १३, ३ ¶मै १, ११, ६, ¶काठ १४, ६ १९, ३, ४, ¶क ३०, १, २; अनु वदन्तु पै ५, ७, ११

अनु-वन[m]- -नम् खि ३, १५, १०.

अनु√वन्द्, अनु ववन्द मै २, ७, १०‡[n].

अनु√वप्, अनुवपते शौ १२, २, ५०

अनूप्यन्ते पै १६, १११, १४

अनु-वर्तयत्, अनु वर्ति, अनु वर्त्मन्- अनु√वृत् द्र

अनु-वर्षत्- अनु√वृष् द्र

†अनु√वश, अनुवष्टि° ऋ १,१२७, १, मा १५, ४७, का १६, ५, २९, काठ २६, ११, ३९, १५, शौ २०, ६७, ३

¶अनु-वषट्√कृ, अनुवषट्करोति[p], अनुवषट्कुर्यात् तै ६, ५, ६, ५, ७,१, ८, ५², काठ २७, ५, क ४२, ५

अनु√२वस्, अनुवस्ते शौ ११, ६, १०, १३,३,११, †अनुवस्ताम् ऋ ६, ७५, १८, खि ३, ११,१,

---

[a]) सस्व 'अनु,>नू-राग' इत्यत्र द्र । पुस्त्व कुत्व च (पा २,४,२९, ७, ३, ५२)। चिन्त्यत्वेनाऽङ्कित '?अनु वाक-' इति मुपा यनि शोधमपेक्षते। तुटि '?अनुवाक-'।

[b]) गस कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप स्यति तित्-स्वर (पा ६,१,१८५)।

[c]) गस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पावा ३, २, १७८, पा ६,२,१३९)।

[d]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[e]) गस कानजन्त कृत् प्रस्व (पा ३,२,१०६, ६,१, १६३,२,१३९)। यत्तु उप <√उच् इतीवापि ꣳ꣱꣱ स्याद् तन्मूलयनिगमतया सम्भावनामात्रन्त भवेत्।

[f]) गस ल्यबन्त कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[g]) गस ण्यदन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[h]) मुपा स्वरभ्रश स्यादिति कृत्वा 'नानूच्या' इति स्वरद्वयवत्तया शोध द्र ।

[i]) कर्मणि शानचो निपाने यक्-स्वर .नाऽऽगिदि द्र ।

[j]) गस शत्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

[k]) प्रास 'अनो'(पा६,२,१८९)इत्यन्तोदात्त । उप यद्र।

[l]) छ→ईय प्रत्यय (पा ५,१,९१)।

[m]) प्रास पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। तु उद्-वन-,सु-वन-।

[n]) 'अनु...गृणाति' इति ऋ (१, १४७, २) पाभे ।

[o]) √वश् इत्यस्याऽकर्मकमिव ग्रत्त श्रावयितुमिच्छु P꣱꣱ ꣳ꣱꣱ च कश्र अनुट इति प्रतिपेदानौ विमृश्यौ द्र ।

[p]) अत्र यत् पपा 'नानु°' इत्यत्र नु इति च अनु° इति चोदात्तयोरेकादेश इव प्रादर्शि । तन्न । उदात्तानुदात्तयो- रेकादेशेऽपि परिणामेऽविशेषात् । अन्यथैकपदे स्वरद्वय- मापद्यत । उक्तप्रकारेण च स्वरलक्षणस्य सगतिमभवे- ऽप्यैकपद्ये मुपा अनङ्कितमपि स्वरद्वयमभ्युपेयम्, एत- ज्जातीयभ्यो निदर्शनेभ्यश्च तत् समर्थनीयमित्याप्रद्धयेत- द्दशावन्यच्च गाध्यममाभ्यभिचरितश्च (तु पपा तै ६ ५ ८,५ यत्र 'यन्नानुवषट्कुर्यात्' इत्यत्र 'यत् । न । अनु°' इत्येवमनोरनुदात्तत्वविशिष्ट पदविभागो भवति)।

मा १७, ४९, का १८, ४, १७, कौ २, १०७०, शौ ७, ११८, १
अनु√वह्, †अनूहिरे ऋ १०,१५,८, मा १९, ५१
¶अनु-वाह[a]- -ह मै १, ५, १३
अनु√वा, †अनुवाति ऋ [१, १४८, ४[b], ७, ३, ८] ४, ४०, ३, मा ९,१५, १७, ६९[c], का १०, ३, ८, १६, ७, ५, तै १, ७, ८, ३, ४, ४, २, ३, मै १, ११, २, २,८, १४, काठ १२,१३[c]¶, १३, १४, १७, १०, क २६, १, कौ २, ५७०, जै ३, ४६, ५, शौ १०, १, ७१३, पै १२, ६, १३, अनुवाति ऋ ४, ७, १०, १०, १४२,४, ¶अनुवातु तै ५, ५, ७, ३[३] ४[२]

?अनु-वृ[d]- -वाय मै २, ८, ८
अनु वा[e]- -वा तै ३, ५, ०, ३, ४, ४, १, १, ५, ३, ६, १¶, काठ १७, ७, ३७, १७[f], क २६, ६,
अनु वाक, अनु-वाक्य-, अनु-वाच्- अनु√वच् द्र.
अनु वि√क्रम्, अनुविक्रमते शौ ९, ७, १२, अनुविक्रमस्व[g] मै २, ७, ८[४]
अनु वि√चल्, अनुव्य(वि अ)चलत् शौ १५, १४, १ ३, ५, ७, ९, ११, १२, १५, १७, १९, २१, २३, अनुव्यचलन् शौ १५, २, २, १०, १६, २२, ६, २, ५, ८, ११, १४, १७, २०, २५, ९, २
अनु√१विद्, †अनुवेद ऋ १०, १७, ५ मै ४, १४, १६, काठ २९,

१, क ४५, २, शौ ७, १०, २, पै १६, ६७, ८ अनुवेद ऋ १, १६४, १८, अनुविदु ऋ ७, ३३,७,अनु विदु ऋ १,३४, २ अनु अवेदम् ऋ ४,२७,१ अन्ववैत् ऋ १०, १३९, ४
अनु विद्वस्[h]- -द्वान् काठ ७, १४, ८, ३, १८, ४, ३४, १९, क ६, ८, शौ १२, ३, ३८, ५२
अनु-वेद- द्र.°
अनु√२विद्, अनु…विदे ऋ १, १३२, ३
¶अनुविन्दति तै २, ५, ३, ६, अन्वविन्दत् ऋ १०, १०९, ५, ¶तै १, ५, १, ७, ५, १, २, २, ७, १, ६,१, ¶मै १, ८, २, ¶काठ २५, ७, २८, ४, ३१, १४, ¶क ३९, ५

[a]) मस्व कृते 'अनु,>नू-राध' इत्यत्र टि द्र ।
[b]) कश्र अनुह इति सा । अथाऽयं क्रियान् भेद उच्यते। शोचिषोऽनुलक्षकतया वा तदनुगततया वा वातस्य वानमेव भवति, यत्र शोचिष कर्मण क्रियया साक्षात् सम्बन्धाभाव । तस्य कश्र द्वारा वातस्य वानक्रियाया लक्षणगादचर्यानुकूल्यादि-विशेषणाऽऽधाननिमित्तभावेन चारितार्थ्य भवति । गतिन्वे तु गर्भीकृतलक्षणाद्यर्थे विशेषणाया अनुवानक्रियाया साक्षादिव तत् कर्म प्राधान्येन निर्देशवत् गदाभिमततमत्वेन विषयो भवति । अत एव कश्र योग कर्मणा विप्रकृष्टसम्बन्धाद् याऽकर्मिका क्रिया भवति सैव गगतिकनाया कर्मणोऽनाव मनिकृष्टत्वात् सकर्मिका गवति । उभयथा गभते वाऽत्र गतिरिति उच्यते । अत्र हि वात यस्यां दिशि किं कुर्वन् वा वाती त्याऽनभिप्रायवती गती श्रुति प्रस्तुतमन्त्रदेशीया अग्नेस्तच्छोचिरनुवानेन (स्ववान तत्समर्थीकरणेन तन्माह्लननेत्यर्थाद्) वातिप्राप्त तन्मायुज्य विन्नोतीति गतेन समनुतिपरैव भवी । अस्य प्रतितिसार्थविवस्य वाऽर्थस्य नितिवर्धकाऽसौ गाथायगो निर्वाहार् तथात्मेव स्य भवतु । यथा नैतदेवमेव गाथिनि तच्छरस्वाज्ञाग कृष्टव श्रुति स्वयमुपदर्शयति(तु ऋ.४,७,१०)।
[c]) अनु√वा इत्यस्य सकर्मकत्वे स्थित (तु ऋ १, १४८, ४) 'अग्नेः शोचिः अनुवाति' इति पद

उ आह तदक्षुवचम् । यच्च तस्योपरि स 'वातो वायुरग्निमेरनुवाति अग्निमनुलक्ष्य प्रसरति' इत्याह तदपि तथैव निःसारम् । प्रधानकर्मोऽभावे तत्कर्मसंबन्धिनोऽनेरन्वादेशमात्रेण षष्ठीस्थेन सकर्मिकाया क्रियाया कर्माऽऽकाङ्क्षापूर्त्यसंभवात् । तस्य शोचि ' इति प्रधानकर्मणश्चाऽग्निसमानाधिकरणतद्विशेषणतया व्याख्यानकौशलादाभ्यामहो महती सत्यात्मीया वैदुषी प्रदर्शिता । यच्च चिन्त्यत्वस्थयेव स अनुपद कश्र अनुह इति तदन्वित 'शोचि ' इत्येतच्च कर्मपदमिति पक्षान्तरमवतारयति, तस्याऽऽलोचनमुक्ते बाहुच नानृज्ञि वृत्तमिति नेह पुनरुच्यते ।
[d]) गस उप के प्र थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)। सुपा तु विहृत इवाऽऽभाति (तु मा १५, ६, यदन्वृहाति नाउ तृ१ ''अनुवृ्' इति शोध स्यात् [तु प्र√वा >प्र-वृ])।
[e]) गस वि-त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१६२,२,१३९)।
[f]) 'भनु-वा । असि' इति पदद्वयमानाने 'अनुवासि' इति चैव पद मन्येतयमान ऽऽ।३। नितरां भ्रान्त इव ।
[g]) तुटि २अनु मा १२, ५ का १३,१,६, तै १,६, ५, २ यदनु धात्वाभेदप्रक्षकानागृध्यां विषयाभेद प्रतीते शब्दत समानार्थत्वेऽपि श्रुतिषु भिन्ना पदविभागा अनुकल्प्येरन ।
[h]) गस उत्तर वसु>वसुः। कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९)।

४४, ४; शौ २, २७, २; ५, १४, १; १७, ५; पै २, १६, २; ७, १, १; ९, १५, ५†; १०, ७, ९; अन्वविन्दत् ऋ २, १२, ११; शौ १९, २७, ९; २०, ३४, ११†; पै १३, ७, ११†; अन्वविन्दन् ऋ ४, ५८, ४; ५, ११, ६; ४०, ९; ७, ७६, ४; १०, ७१, ३; †मा १५, २८; १७, ९२; †श १६, ५, ९; १९, १, ६; ¶तै २, ५, ३, ६; ६, ६, २; ९, ४; ७, ४, ४, ३†; ६, २, ८, ४; ११, १; मै २, १३, ७†; ३, ८, ८^c¶; काठ २५, ९; २६, १; ३१, १२; ३२, ६; ३९, १४; ४०, ७†; ¶क ४०, २; ४; ४७, ११; †कौ २, २५८; †जै ३, २२, ५; शौ १३, १, ४; ७; पै ४, ३३, ६; ७, ६, १; ८, १३, ४†; १५, ७; अन्वविन्दन् शौ ४, २३, ६; ३५, २; अनु ···अविन्दत् ऋ ३, ९, ४; †अन्वविन्दः ऋ ८, ९६, १६; कौ १, ३२६; जै १, ३४, ४, शौ २०, १३७, १०; अनु ···अविन्दः ऋ १, ६, ५; कौ २, २०२, जै ३, १८, ९; शौ २०, ७०, १.

अन्वविदाम शौ १०, १, ११; पै १६, ३६, ९.

अनुविद्यते शौ १९, ५०, ४, पै ९, ३, ५; १४, ४, १४.

अनु-वित्त^a– -त्त. ऋ ४, १८, १.

¶अनु-वित्ति^b– -वित्त्यै तै ५, १, २, २; काठ २०, २, ६, ९; ३१, १२; ३२, ६^c; क ३८, ५, ३९, ३. ४०, २; ४७, ११.

¶अनु-विद्य^c काठ २५, ७, ९ २६, १; क ३९, ५; ४०, २, ४

¶अनु-वि√धा, अनुविधीयते मै ३, २, ४; १०.

अनु-वि√२नश्>नाशि, अनु ···वि-नश्य^d शौ ६, ११३, २; अनुव्यंन-श्यन् मै १, ६, ६¶.

अनुविनाशयति^e काठ ११, ४.

अनु-वि√सृज, अनु··· विसृड्ढि^f शौ ११, १, ३१; पै १६, ९२, १.

अनु-वि√विश, अनुविविशन्तु काठ ११, ९; अनुविविशत^g मै २, ४, ७, ८.

अनु-वि√वृत्>वात, अनुव्यवर्तयन्त शौ १५, ७, २.

?अनु-√विश्, अनुविश्यताम्^h पै १६, ९, १०.

अनु-वि√वि(<सि)च्, अनुविच्यते शौ ८, १५, ४.

¶अनु-वि√ष्ठा(←स्था)>तिष्ठ, अनु-वितिष्ठते मै २, ५, २.

¶अनु-वि√सृज्, अनुविसृजति काठ २१, २; क ३१, १७.

अनु-विसृज्य^c काठ ३०, १; ३४, ३, क ४६, ४.

¶अनु-वि√हृ, अनुविहरति मै २, ५, २.

अनु√१वी, अनुवेति मै ३, ८, ९¶, अनुवेतु^i पै ९, १८, ४; १अनु ···वेः^j ऋ १०, १०५, २.

अनु-२वी(वि√इ), अनुव्यायन् मा १४, ३०; का १५, ९, ४; मै २, ८, ६; काठ १७, ५; क २६, ४.

अनु-वी(वि√ई)क्ष्, अनुवीक्षस्व मा १३, ३०; का १४, ३, ४; मै २, ७, १६.

¶अनु√वीध्र, अनुवीध्रति^k मै ४, ६, ३.

---

^a) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६,२,४९)।

^b) गस. क्तिनि 'तादौ' (पा ६,२,५०) इति पूस्वरः।

^c) गस.। उप. ल्यबन्तं द्र.।

^d) वैतु. w. यत्र कप्र. 'अनुः' इत्युक्तं भवति। तदपि विमृश्यम्। नदीफेनानां विनाशक्रियायाऽधिकरण-संबन्धस्य विवक्षितत्वादसौ संबन्धः प्रधानभावेन समर्प-यितुमिष्ट उत वा गुणभावेनेत्येतद्विवेकाधीनत्वादत्रापेक्षि-तस्य निर्णयस्य। इहाऽनवस्थाय यत्र कुत्राऽपि विनाशो-ऽभिप्रेत इत्याशयेन यनि. द्र. (तु. MW)। सा. इह 'अनु (निः) विविश्व' इतीव श्रावयन् यद् व्याचष्टे तदाऽऽकरादेव यथावदनुसंधाय तस्य प्रथमस्य गतेः स्वरूपतः परिच्छेदः कर्त्तव्यः।

^e) अत्राऽनुः सततमयाँनुवादी गतिर्वा सति. मास्त्या-दर्थ इति भूयोऽपि विमर्शपदवीमारोप्यम्। उभयथा संभ-वात् सौवरमोत्रविनिगमकान्तरस्य वाऽनुपलब्धेरिति दिक्।

^f) w. अनुरु इतीव कप्र. मन्यते यदनु वि√सृज् इत्यस्याऽकर्मकवृत्तस्य मृग्यत्वं द्र.।

^g) तुटि. २अनु तै २, ४, ८, २।

^h) मैयादिको विप्रयोगार्थीयो √विष् अभिप्रेतः स्यादिति कृत्वा तदनुसारी शोधः द्र. (तु. नि ···हीयताम् इति [ऋ ७, १०४, १०; शौ ८, ४, १०]) पाभे.।

^i) सुपा. प्रश्नचिह्नमपार्थं द्र.। यस्थि. संगतिसंभवात्।

^j) एवं किल सा. योगमाह। PW. प्रमृ. तु कप्र. पृथग्, वि- >वेः इति प१ च पृथगित्याहुः। भूयो-विमृश्यान्वयोऽयं मन्त्रः द्र.।

^k) तु. संटि. लिपिप्रमादमात्राः मूको. पाभे.। अर्थतः (सद्र.) वीध्र->√वीध्र इति नाधा. (सद्र.) सिद्धेन मना-ऽगेव वीग: कर्मानुलद्दणायर्थानुरञ्जितः पधातुनः द्र.। अथ स्वरतः वीध्र-(=वि-इध्र(<√इन्ध्)) इत्यस्य 'वि' इत्यंशः नाधा. कर्थशाऽऽयात् पर्थक्यं भजतामीया

अनु√वृज्
अनु, >नू वृज्[a]– -वृग्भ्याम् तै ५, ७, २३, १, काठ ५३, १३, -वृजौ शौ ९, ४, १२, पै १६, २५, २

अनु√वृत्→वर्ति, अनुवर्तते ऋ ५, ६२, ४, १०, ३७, ३, अनुवर्तते शौ १२, २, ३७, ¶अनुवर्तताम् शौ ११, ११, २१, अन्ववर्तत[?], अन्ववर्तत मै ४, ३, ४¶
अनुवावृते कौ १, ३७२, जै १, ३९, ३, शौ १७, २२, १, अनु वावृत ऋ ४, ३०, २, †अनु अवृत्सत ऋ [५, ५५, १–९], तै २, ४, ८, २, मै २, ४, ७[b], काठ ११, ९, ३०, ४, क ४६, ७[c]
अनुवर्तयामसि खि ३, १५, १९
अनु-वर्तयत्[d]– -यन् शौ ११, १०, १८
अनु-वर्ति[e]– -तेय पै २, ७५, ४[?], ५[?], -र्ति पै २, ७५, १[?]–३[?], -तिम् पै २, ७५, १–५.
¶अनु वर्मन्[f]– -र्म मै ३, ३, १०, काठ ११, १, २१, १०[?], -र्मन काठ ११, १, -र्मना काठ २१, १०, -र्मान. मा १७, ८६[?], का १८, ७, ७[?], तै ४, ६, ५, ६[?], मै २, ११, १[?], ३, ३, १०, काठ १८, ६[?], २१, १०, क २८, ६[?], शौ ३, ८, ६, ६, १४, २, -र्माणम् तै २ २, ५, ७, ११, २, ५, ४, ७, ७, -र्माणौ मै ३, ३, १०

अ(नु>)नू वृत्[g]– -वृत् मै २, ८, ८, काठ १७, ७, ३७, १७, क २६, ६, -वृता मै २, ८, ८, -वृते मै २, ८, ८, काठ १७, ७, ३७, १७, क २६, ६

अनु√वृध्
ϕअनु-वृधत्[d]– -धत् ऋ ५, ६२, ५

अनु√वृष्
अनु-वृषत्[d]– -षते तै ७, ५, ११, २, काठ ४५, २

†अनु√वेन्, अनुवेनति ऋ १०, १३५, १, अन्ववेनत् ऋ ४, १८, ११, तै ३, २, ११, ३, मै ४, १२, ५.
अनु-वेनत्[d]– -नन्तम् ऋ १०, १३५, २

¶अनु√वेष्ट्, अन्ववेष्टत काठ १२, ४, २३, ३, क ३७, ९

अनु√व्यध्
?अनु-व्याध[h]– -धात् पै २, ८५, ३, ७, १५, १

¶अनु-व्यु(वि√उ)ष्, अनुव्यौक्षत[i] मै २, ५, ७

अनु व्रत,ता[j]– -त ऋ ८, १३, १९, शौ ३, ३०, २, पै ५, १९, २, -ता तै १, १, १०, १ ६, ३, १, काठ १, १०, शौ ३, २५, ४, १३, १, २२, १४, १, ४२, -ताम् ऋ १०, ३४, २, -ताय ऋ १, ५१, ९, -ते ऋ १, ३४, ४

अनु√शंस्, ¶अनुशंसति तै ५, ६, ८, ६, मै १, ९, ७, काठ ३४, ५
अनुशसिष खि ५, ४, १, कौ ४, १, जै २, ७, १
अनु-शस- दु शस°
अनु शसे[k] ऋ ५, ५०, २
अनु-शस्त- अन्°

†अनु√शक्, अनु शकत्[l] ऋ १०, ४३, ५, शौ २०, १७, ५.
अनु√,शिक्ष्, अनुशिक्ष पै ५, २७, ६

अनु√शास्, अनुशासति ऋ ६, ५४, १, अन्वशासत् खि १, ९, ४

मौनि तीमिव गतीमौवर्मागिद्धी स्थिर्नि लभने। तनैव गतिद्वये गरभे प्रथमो गतिर्निहन्यतेऽपरश्च स्वरभाग् भवति (पा ८, १, ७०)।

[a]) गग क्विवन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)। पूर्व पाठ ह्रस्व, अन्यत्र च दीर्घत्वम् द्रष्ट (पा ६, ३, ११६)।

[b]) शुभम् >शुभे इति पाभे गर्यू अनन्वित इत्यार्थेत द्र भनु।

[c]) 'अनु अवृत्सत' इति मुशा चिन्त्य, तु यनि द्र।

[d]) गग शतृन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।

[e]) गग। न्प कर्तर्द् इन् प्र (पाउ ४, ११९)।

[f]) प्राग वम च भवनि। यत्र न धुनिर्भवति तत्र पूर्व, यत्र चाऽन्यथा मशेभर इति विवेक। उभयत्रापि पूरकत्व भवति (पा ६ २, १, २)। वस्तु 'भनोरप्रधान-' (पा ६, २, १८९) इत्यन्तोदात्तोऽनुशिष्टो भवतीह तत्प्रत्ययभाव सर्वशाखासाधारण उस।

[g]) उस क्विवन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। पूर्व दीर्घत्वम् (पा ६, ३, ११६)।

[h]) भारे घञ् प्र। '?अनुव्याधात्' इत्यत्रत्य ? द्र।

[i]) 'तिङि चोदात्तवति' (पा ८, १, ७१) इति पूर्वगतिद्वयस्य निपात।

[j]) यग (पावा २, २, २४)। स्वरः प्रिवृटि द्र।

[k]) गग केनन्त कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९७, २, १३९)।

[l]) शाकपूर्व्यर्थम् 'अनुशक्नुम्' इति क्रियार्थे यं वा पाऽऽस्तु। तत्र। √शक् इत्यस्य स्वराकर्षेव गत्यर्थप्रयोगाद्दर्शनात् (तु ऋ १, १०, ६, ७३, १०, ९४, १ प्रभृ)।

अनु शासत्[a]– -सता ऋ १,१३९,४
अनु-शासन[b]– -नस्य ऋ १०, ३२,७
अनु शिष्ट[c]– -ष्ट ऋ [५,२,८, १०,३२,६,७] -ष्टा शौ १९, ५६,४, पै ३,८,४
अनु√शिक्ष्, अनु√शाक् द्र
अनु√शी, अनुशेरते शौ ८,६,१९, पै १६,८०,१०
अनु√शुच्, अनुशोचतु शौ ६,१३०, १–४,१३१,१,२
अनु√शुष्, अनुशुष्यति खि ४,५, ३८, अनुशुष्यतु खि ४,५, १७, शौ ७,६१,१
अनु√श्रथ्, श्रन्थ्>श्नन्थ्[d], अनुश्नथयति तै ६,१,९,७
अनुशिश्रथ[e] ऋ ४,३२,२२
अनु√श्रु>श्रु, अनुशृण्वन्ति ऋ २, २४,१३
अनुशुश्राव शौ ११,६,२५, पै १६,२३,५
¶अनु श्लोक[f]– -केन तै ७,५,८,२

अनु√प(←स)ञ्ज्
¶अनु-षक्त[g]– -क्त मै ३,८,४, काठ २७,३,क ३८,६,–क्ता मै १, १०,१९,काठ ३६,१३
*अनु षुज(>क्)[g]-
¶आनुषक्[h]– -षक् ऋ १,[१३, ५,३,४१,२,८,४५,१],५२, १४,५८,३,७२,७,२,६,८,३, ११,१,४,४,१०,७,२७, १२,३,७,६,६,१०,९,१, १६,२,१८,२,२१,२,[२२, २,२६,८],६,५,३,४८,४, ८,९,१७,[१२,११,५३,६] १३,३०,२३,६,२६,६, २७,७,४४,८,९,१०२,७ १०,४९,५,६,८३,१, १७६,२,खि ३,५,६ मा ७, ३२,का ७,१४,१,१६,५, १२,तै १,२,१४,४,३,५, ११,१,मै ४,१०,४,११,५, १२,६,काठ २,१५,६,११, १३,१५ १८ १२,३९,१४, कौ १,८२३,१३३,२,४२१[i], ६८८,जै १,९,२३,१४,९,३, ३२,११[i],४,१७,४,शौ ४,३२,१,२०,२३,२, १४२,२,पै ४,३२,१
अनु-ष(<स)त्य[j]– -त्यम् ऋ ३,२६,१
अनु√षि(←सि)च्, अनुषिच्यते मै ३, २,१९, शौ ६,११,२.
अनु षिक्त- घृत°
¶अनु षिच्यत्[k]– -च्यन् मै १, १०,९
अनु√षि(<सि)ध्, [l]अनुषिष्यध्यते[l] पै ९,२५,२
अनु-सेषिधत्[a]– -धत् ऋ १,२३, १५
अनु√ष्वृ(<स्)
*अनु-ष्वृ-
*अनुष्वृ-क-
¶आनुष्वृक[m]– -क तै २,३, ४,४[2], -कम् तै २,३,४, ३,४, -का, -कानाम् काठ ११,४

[a]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८९,२,१३९)।
[b]) गस ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[c]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा. ६,२,४९)।
[d]) छान्दस सम्प्रसारणम् (तु मा)।
[e]) अनु कप्र नोपसर्ग इत्यपि विमृश्यताम् (तु सा यद्यप्यसौ विहृता वयो भवति)। अस्मिन् पक्षेऽकर्म-कमाख्यात न सकर्मकमिति विवर (तु ऋ ७,५४,१०, ८५,४,९,६८,२ प्रमृ)। एवं तावदेतच् शुद्धाया प्रकृते-र्धौरादिक कर्त्तरि रू न तु ण्यन्तात् प्रयोजककर्त्तरीति (वेतु GW)।
[f]) प्रास अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६,२,२)। उप यद्र।
[g]) उस क्विवन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६२,२,१३९)।
[h]) सस्व नापू द्र वा क्रिवि। अत्र मूलत पादान्त उच्चारणसौकर्यप्रयोजित पूर्वपदादौ छान्दसो दीर्घ (तु. दे, PW प्रमृ)। शब्दानुशासनतस्तस्य न्याय्येतरत्वात् पथा अवग्रहाऽभाव समाधेय स्यात्। दीर्घो न भवति प्रत्युत 'आ अनु' इत्येतद् गतिद्वयं भवतीत्यपि मत भवति (तु सा ऋ १,१३,५। उप अपि <√सच् स्यादित्येव भूयोविमर्शसहोऽय विषय द्र।
[i]) 'विश्वव-मानुष' इति (ऋ८,४५,४२)विशिष्ट पाभे।
[j]) प्रास वा (पा २,२,१८) बस वा (पावा २,२,२४)। प्रथमे कल्पेऽप्यु उप द्वि वा स्यात् तृ वा (तु सा)। सर्वथाप्यु उप अप्रधानवाद 'अनो' (पा ६,२,१८९) इत्यन्तो-दात्त। यत्तु सा निरुदकादित्वम् (पा ६,२,१८४) उपचर्य स्वर समाधित्सति तच् चिन्त्यम्। समाविष्टपर्यायाणां प्राम वा बस वा तस्मिन् गणेऽन्त प्रवेशस्य न्याय्य-त्वात्। इह तदप्रसङ्गाद् अनुर्यत्र पूप भवति तत्रैते पृथग-नुशासनसद्भावे तदपेक्षाऽभावाच। मूर्धन्यादेशे सुषामा-दित्व द्र (पा ८,३,९८)।
[k]) गस शत्रन्त-कृत प्रस्व (पा ६,१,१८९,२,१३९)।
[l]) 'अनुषेषिध्यते' इति मूलत सनो विकार सन्नु सुपा. स्यात्। एवं तावद् 'स्यादिषु' (पा ८,३,६४) इति 'उप-सर्गात्' (पा नाउ) इति चानुशासनद्वयोक्त मूर्धन्यद्वय द्र।
[m]) क्रिया (पा ३,२,६१) निष्पन्नात् कृत प्रातिपदिकेन क-प्रत्ययेन (पा ५,३,७०) स्वार्थिकात् ताद्धिताद् विकारार्थे अण् उस (पा ४,३,१५२)। प्रत्ययस्वर।

†अनु √स्तु(<स्तु)[a], अनुष्टुवन्ति ऋ [८,३,८,१५,६] मा ३३, ९७, कौ २, २३२, ९२४, जै ३,२०, १६, शौ २०, ६१, ३, ९९, २
अनु स्तुति[b]– -ति ऋ ८, ६३, ८, –तिम् ऋ ८,६८,७
अनु √स्तु(<स्तु)भ[a]
अनु-स्तुभ्[c]– -¶ष्टुक्[d], गृ तै २, ५, १०, ३, ५, २, ११, १, ४, १२, १², ६, १, २, ५², ४, २, ५, ७,४, ४, १², –ष्टुप् मा ८, ४७, १०, १३, १३, ५७, १४, १०, १८, १५, ५, २१, १४, २३, ३३, का २, ३, २, ८, २२, १, ११, ५, ४, १४, ७, ७, १५, ३, ५, ५, ३, १६, १, ७, २३, २, ३, २५, ७, १, तै १, ८, १३, १, २, ५, १०, ३¶, ३, १, ६, २, ¶४, ५, ६, ७, ४, ३, १, १, २, २, ५, १, १२, २, ¶५, १, ३, ५², ५, २, ९, १, ३, ८, २, ५, ६, २, ¶६, १, २, ५, ६, ११, ६, ¶७, १, १, ५, ४, ३, ४, ४, २², मै १, ४, ११¶, ९, २, १०, १८¶, २, ३, ७¶, ६, १०, ७, ११, २०, ८, २, ३, ७, १३, १४, ¶३, १, २, ४, ९, २, ८²; ३, २, ८, ६, ५², ९, ५, ११, ११९, १३, ७९, ¶४, ३, ५, १०², ४, ९, १०², ५, १, ३, ७, ५², ६, काठ ¶७, ४, ९, १०, ¶१२, ५², ८, १५, ७, १६, १९, १७, २, ३, ६, ¶१०, १, ३², ५, १०², ¶२१, ३², ८ ¶२३, ३², ¶२६, ९, ¶३२, ४, ¶३४, १२², ¶३६, १२², ३८, १०, ३९, ४, ७, ५०, ५ ¶क ५, ३, २५, १९, १९ २६ १, २, ५, २९, ८, ३०, १⁴, ३, ८², ३१, १८³, ३५, ८³, ४१, ७, शौ ८, ९, २०, १९, २१, १, –¶ष्टुप्सु मै ४, ४, ९², काठ ३३, ६², –¶ष्टुब्भि मै ३, ३, २, काठ २१, ४, क ३१, १९, –ष्टुभ मा १३, ५७, का १४, ७, ८, तै ४, ३, २, २, ¶५, ३, ८, २, ४, १२, १², ७, १, ४, ३¶, ५, ५, १, मै २, ७, १९, ३, ६, ५¶, ४, ४, १०¶, काठ १६, १९, ३३, ६¶, ३७, १३, क २५, ९, –ष्टुभम् ऋ १०, १२४, ९, मा २८, २६, का ३०, ३, ३, तै ४, ३, ११, २, ५, ७, ९, ४¶, ६, ६, ११, ६¶, मै १, १०, १८²¶, ११, १०, २, ३, ७¶, ३, ७, ९¶, ४, ५, ३, ७, ५¶, ९, २, ¶काठ १४, ४, १९, ११, ३३, ६, ३६, १२, ३८, १४९, क ३१, १¶, शौ ८, ९, १४, पै १६, १९, ४, –ष्टुभा ऋ १०, १३०, ४, मा १३, ३४, २८, ३७ का १४, ३, ८, ३०, ४, ३, तै ५, ४, १२, ३, ¶७, १, ३, ५², ५, २, ९, १, ५, ६, २, ७, १, १, ¶६, १, २, ५, ४, २, ५ ३, २ मै १, ५, ५¶, ६, १, ८, ८, ¶३, १, ४², ९, ३, ८², ६, ५, ११, ४९, ¶४, ५, १, ¶काठ ३, ४९, ७, ४, ११९, १०, ३², १०, २१, ८, २२ ८९ १८ २३, २, २४, ८, ¶क ५, ३, ३०, १², ३, ८, ३५, २, ८, ३८, १, ¶४१, १, ८, ४६, १०१, १० –ष्टुभे मा २४, १३, का २, ३, ७, २६, ३, २, तै ६, २, १, ३¶, मै ३, १३, १७, काठ ३४, ४¶, ३५, १०, ५१, ४, क ४८, १२, –ष्टुभौ मै १, ६, ८¶
आनुष्टुभ[e]– -¶भ तै ७, ४, ४, १², मै ४, ४, १०, ७, ५², ६, –भम् मा १२, ५, का १३, १, ६, तै ४, २, १, २, मै २, ७, ८, ४, ७, ५¶, काठ १६ ८, –भस्य ऋ १०, १८१, १, मै २, ८, ११, कौ ३, २, ५ जै २, ५, ७, –भाभ्याम् मा २९, ६०, का ३१, ५, १, तै ७, ५, १४, १, मै ३, १५, १०, काठ ४५, १०, –भेन मा ११, ११, ५८, ६०, ६५, १३, ५३, का १२, १, ११, ५ ९, ११, ६, ५, १४, ६, १, तै १, ६, ५, २, ४, १, १, ४, ५, २, ४, ६, १, १, ¶५, ५, ८, ३ ७, १, १८, १, मै २, ७, १, ६², १८, ८, ११, ४, २, ११, काठ २, ११, ५, ५ १६, १, ५², ६, १८, २२, ५², ३६, १५ ३८, १२, ४१, ९, क २, ५ २५, ९
¶आनुष्टुभी[f]– -भी मै ३, ८, ९, ९, ५, काठ ६, ८, क ४, ७, –भी तै १, ७, ५, ४, ७ ३, १, १
अनुष्टुप्-छन्दस्[g]– -न्दा मै २, १, १, काठ १२, ६, १३, १०

a) सुष्टु [illegible] (पा ८, ३, ६५)।
b) [illegible] निर्दि 'नारि' (पा ६, १, १५०) इति पूर्वपदस्य।
c) [illegible] (पा ६,१,१६९,२,११०)।
d) [illegible] ष्टु [illegible] । [illegible] <अनु-
ष्टुप् <अनु√स्तु(<स्तु) [illegible]।
e) [illegible] (पा ४,१,८६,६,१,१७७)।
f) [illegible] पा ४,१,१५ [illegible]।
g) [illegible] पूर्वपद (पा ६, २, १)। [illegible]।

¶अनुष्टुप्-प्रतिपत्क[a]- -त्कानि मै ४, ५, ३
अनुष्ठन अन्व(नु √१स)म् द्र
अनु √ष्ठा(<स्था)>तिष्ठ[b], अनुतिष्ठते शौ ९, ११, ६, अनु तिष्ठते[c] शौ १९, ४९, २, अनुतिष्ठति शौ १५, ५, २, ५, ७, ९, ११, १३, १५, पै १६, ११६, १०, अनुतिष्ठत शौ १५, ४, ३, ६, ९, १२, १५, १८, अनुतिष्ठन्ति शौ ११, १२, २७, १९, ४८, ५, पै ६, २१, ५, ८, ९, ८, अनुतिष्ठसे शौ १७, १, १६, अनु तिष्ठ[d] ऋ १, १८३, २, अनुतिष्ठथ काठ ३७, १०, अनु तिष्ठाति ऋ ४, २०, २, अनुतिष्ठतु शौ ११, ६, २४, अनु तिष्ठतु ऋ १, १३४, १, अनुतिष्ठन्तु काठ ४०, १०[e], अनुतिष्ठ पै १०, १५, १-१०, १६, १ १०, ¶अन्वतिष्ठत तै ६, ५, १, २, मै १, १०, ५, ¶अन्वतिष्ठत तै २, ४, १२, ७, ६, ५, १, ३, काठ १२, ३, ३५, २०, ३७, ११[f], क ४८, १८, ¶अनु ···अतिष्ठत मै ३, १, ५.
अनु···स्थाति ऋ २, ३१, ३
अनुतस्थु ऋ १, ५२, ४,
अनु···तस्थु ऋ ३, ३०, ४[f],
अनु···तस्थिम ऋ ९, ११२, ३, ¶अनु···अस्थित मै ३, १, ५.
अनु तिष्ठत्- -ष्ठन् पै ८, १५, ४
?अनुष्टा[g]- पै १६, १११ १
अनु-ष्ठा[h]- -ष्ठा ऋ १, ५४, १०
अनु ष्ठातृ[i]- -०त पै १०, १५ १-१०, १६, १, ६-१०, -ता शौ १५, ५, २, ५ ७ ९, ११, १३, १५, -तारम् शौ १५, ५ १, ४, ६, ८, १०, १२, १४, -तारौ शौ १५, ४, २, ५ ८, ११, १४, १७
अनुष्ठात्री- -०त्रि पै १०, १६, २-५.
अनु ष्ठित[j]- -तम् ऋ १०, ६१, ५ [°त- विष्णु°]
अनु ष्ठु[k]- ष्ठु ऋ १, ९५, ३, शौ १२, ४, ४५ पै ८, १४, ३†
†अनुष्ठुया[l] ऋ ४, ४, १४, तै १, २, १४, ६, मै ४, ११, ५ १३, ४, काठ ६, ११, १६, २१
अनु √ष्य(<स्य)न्द्[m]
अनु ष्यदे[n] ऋ २, १३, २
†अनु ष्व(<स्व)ध[o]- -धम् ऋ १, ८१, ४, २, ३, ११, ३, ६, ९, ४७, १, ५, ५२, १, ९, ७२, ५, मा ७, ३८, १७, ८८, का १९, १, २, २८, ८, १, तै १, ४, १९, १, मै १, ३, २२, काठ ४, ८, क ३, ६, वौ १, ४२३, जै १, ४१, ५[p], शौ २०, १३, ४
अनु √ष्व(<स्व)प्[q]
अनु ष्वापम्[r] ऋ ८, ९७, ३
अनु-स √रभ्, अनुसरभेथाम् शौ ६, १२२, ३, पै १६, ५१, ७
अनु-सं √वह्, अनुसंवहन्ति शौ १०, ८, ८, पै १६, १०१, २
अनु-सं √१विद्, अनुसंविदु शौ १०, ७, १७, २६
अनु स √विश्, अनुसंविशस्व शौ १८, ३, ९
अनु-सं √क्रम्, अनुसंक्राम शौ १८, २, ५७
अनु √सच, सश्च्, अनु[s]···सचते ऋ

---

[a]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप समासान्त कप् (पा ५, ४, १५४)। मूको पामे यद्र।
[b]) सस्य पत्वे षस्य ठ (पा ८, ३, ६५, ४, ४१)।
[c]) पपा शोध द्र। 'अधि(?अति)। विश्वानि। अरहत्। गम्भीर। उ(?गम्भीरु)। वपिष्ठम्। अहन्त। श्रविष्ठा। उशती। रात्री। अनु। सा। भद्राभि (?भद्रा। ?अभि)। तिष्ठते। मित्र इव। स्वधाभि' इति।
[d]) वप्र इति वें वर्षि, तन्न। तथा सत्यु स्वरपार्यन्तात्।
[e]) 'अधिरोचत>ता' इति ऋ.(१०,१२८,४) पाभे।
[f]) पपमोऽय मन्त्र इति PW आह, तद् भ्रान्तम्।
[g]) 'अनु ष्ठु' इति वा 'अनु-ष्ठ्वा (=ष्ठु। आ)' इति वा शोध (तु शौ १२, ४, ४५)।
[h]) गस क्विन्त कृत् प्रस्व (पा ६, १, १६२, २, १३९)।
[i]) गस तृजन्त-कृत् स्व (पा ६, १, १६३, २, १३९)।
[j]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।
[k]) गस क्त्र प्रस्व (पा ६, २, १३६)। उप कु प्र उस (पाउ १, २५)। आकारलोप (पा ६, ४, ६४)। वा किवि।
[l]) तृ१ याजादेरो चित्-स्वर (पा७, १, ३९, ६, १, १६३)।
[m]) 'अनुवि-' (पा ८, ३, ७२) इति पत्वम्।
[n]) गस केनन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९७, २, १३९)।
[o]) बस सास्व (पा ६, १, २२३)। उप हस्वत्व पत्व च (पा १, २, ४८, ८, ३, १०६)। वा किवि द्र।
[p]) 'अनुष्वध' इति मुपा प्रमादजन्य द्र।
[q]) 'उपसर्गात्' (पा ८, ३, ६५) इत्यत्र √स्वप् इत्यस्याप्युस्म पत्वम्।
[r]) गस णमुलन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।
[s]) सा अनुरमेऽयर्थे अव्य इति मेन। तद् विमृश्यम्।

१, १४०, ९, ¶अनुसचन्ते तै ६, ३, १०, ३, अनु…सचन्ते ऋ ९, ८२, ५, अनु…सचताम् मा १३, ३०, का १४, ३, ४, मै २, ७, १६, काठ ३९, ३, अनु… सचन्ताम् मा २९, २, का ३१, १, २, तै ५, १, ११, १, मै ३, १६, १, काठ ४६, २, अनु… सश्चत[a] ऋ [(३, १६, २), ७, १८, २५]
अनुसेचिरे शौ ८, ९, २३, पै १६, २०, २, अनु…सश्चिम[a] ऋ ८, २५, १७

अनु-सं √चर्, ¶अनुसंचरति मै ३, ७, ८[2], काठ २१, ३, क ३१, १८, अनुसंचरेते मै २, १३, १०, अनुसंचरन्ति शौ ३, २१, ७, ४, ३८, ५[b], पै २, ५७, ४, ३, १२, ७, अनु…संचरन्ति[c] शौ ४, ३८, ५, अनु(संचरन्ति) शौ ३, २१, ७, पै ३, १०, ७, अनुसंचरेम[d] शौ १९, ५८, ३[c], पै १, ११०, ३[2]
अनुसं चर(त्>)न्ती[e]– -न्ती शौ १८, ३, ४

अनु सं √तन्, ¶अनुसंतनोति मै ३, ९, ४, ४, ५, २[2], काठ ७, ९, १३, ५, ३१, ११, ३२, ५, ३७, १७[2], क ५, ८, ४७, ११, अनुसंतनोतु का २, ६, १०, अनुसंतनु मै २, १३, ३, ¶अनुसंतनुयात् मै ३, ९, ४
¶अनुसं तत[f]– -त मै ४, ६, ५.
¶अनुसं-तति[g]– तत्यै मै १, ८, ७, १०, १३, १५, १८, २, २, ८, ३, ७, २, ४, ४, ९, १०, काठ ७, ९, १२, ३, ४, २२, २, ३६, ७, १३, क ५, ८

¶अनु-सं √तॄ, अनुसंतरति मै ३, ६, ९

अनु-सं √दह्, अनुसंदह शौ १२, ११, २, पै १६, १४६, १२

अनु-सं √दिश्, अनुसंदिशामि शौ ४, १६, ९

अनु-समि(म् √इ), अनुसंयन्ति[h] खि ४, ११, १०, अनुसंयन्ति शौ ११, ७, २, अनुसंयन्तु कौ २, १-१४, पै १६, १५३, ३[i]

¶अनु-सं √पश्, अनुसमपश्यताम् काठ २३, ८, अनु…समपश्यन् मै ३, ७, १

अनु सं प्र √या, अनुसंप्रयाहि शौ ११, १, ३६, पै १६, ९२, ६, ?अनुसंप्रयात[j] तै ४, ७, १३, ४, ५, ७, ७, २

अनु-सं √भिद्, अनुसंभिन्दन्ति[k] काठ ३६, ७

अनु-सर्प[a]- अनु √सृप् द्र

¶अनु-सवन[l]– -नम् तै ६, ५, ११, ४[2], ७, ५, ६ ४, मै १, ९, ५[2], ३, १०, ५[2], काठ ९, १४, २३, ७, २९, १[2], ३७, ७, क ३६, ४, ४५, २[2]

¶अनु-सीत[m]– -तम् तै ५, २, ५, ५

---

[a]) अभ्यस्तीभूताया प्रकृतेः रूः (वैतु दे २, १४ यत्र छान्दसः शकारोपजन इत्युक्तं भवति)।

[b]) स्वरणाऽथ कत्र अनुद्ग इतीव व्याचक्षाण सा चिन्त्य । तथा हि सति पृथक् स्वरवान् अय स्यात् ।

[c]) तु नाप्, सस्य श्रुपपूप रू तत्रत्य त्रि च, यदनु सम्यग् व्याप्यातुमशक्नुवन् सा इहाप्युपेक्ष्य । उभयत्राऽपत प्रयोगसाम्यात् ।

[d]) पाण्ड्र पपा च 'अनुसंचरेम' इति पठत । तत्र अनु समर्थं कत्र द्र ।

[e]) गग शत्रन्त-कृन्-प्रस्व (पा ६, १, १८६ २, १३९)। स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, ६) तिरवाभिधाने स्वरेऽभेद ।

[f]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९)।

[g]) भावे क्तिनि 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इति पूर्वग्रन्थ ।

[h]) 'अनुसयन्ति' इति निरस्वर. मुपा नितरामशुद्ध ।

[i]) तु 'अनुसयन्ति' इति शौ (११, ७, २) गत्य पाभे ।

[j]) दयोरनर्म्य स्युयदिव त्रैस्वर्ये य श्रूयते । तद् भवदेव मौलिकं अपि मुपा ग-द्द । अन-तार्थे…गो पृथक्-स्वराभ्युपेक्षी (तु भा वैतु भा, माशमा ८, १, १, ११ यत्र दृश्यमाप्त [मा १९, ५१ इत्यस्य ष्युपरापरस्यैव पा प्रामाण्य भवति]) 'सम्' इत्यस्य निघातप्राप्तेर्दुर्वारत्वात् (पा ८, १, ७० [तु मा १५, ५१ यत 'सम्' इत्यस्य मूलतो निघात एवानुमीयेत])। तत् का गतिरिति ? शाखान्तरीयमेवाऽपरमपि साक्ष्य मौलिकस्थितिपरिच्छित्त्यर्थमुपयुज्यतामिति (तु शौ ११, १, ३६ यदाधारेण'अनु'इत्यस्यापि 'सम्'इत्येतद्वदिह निघातोऽनुमातु सुलभ)। यत्तु शौ एकदन्छ्रुतिर्यजु पु च बहुवदिति तत्र कतरा मौलिकतरा स्यादिति भूयो विमृश्य विमर्शमर्हेत्। स्यादतद् गतित्रयमपि सस्वर मूलतो यजुष्विति प्रतिगति विरामो दातुमिष्ट । एवमपि निस्वर त्रिगति किर न विरुध्येत्। प्रतिगति 'यात' इत्याख्यातस्य पृथगन्वयस्याऽभ्युपेयन्वादेवै कगतिदुक्त ऽऽख्यातत्रितयस्य लाभादिति।

[k]) पश्चादर्थे वर्तमानोऽनु (तु मै १, १०, ११) कत्व भवनुन गतिरिति स्वराङ्गणाऽनुपपत्ताद् विरहत दुर्लभ द्र ।

[l]) थाथ गगरव (पा ६ १, २२१)। उप द्र । का विवि इति द्र ।

[m]) समास-स्वरार्थं तुरि 'अनु-स्वप-' ।

६, २, ५, काठ २०, ३, क ३१, ५.

?अनुसूया[a]- -या खि ३, १७[२], ५.

?अनु-सूर्य[b]- -र्यम् शौ १९, ४९, ५

अनु√सृ, अनु…अभरन् ऋ ९, ६, ४.

अनु …सत्तु ऋ ५, ५३, २[c], ७, ९०, ४[d]

अनु√सृज्, ¶अनुसृजति काठ १३, ६, अनुसृजन्तु पै ५, ७, ५, अनु…असृजन् ऋ १०, ६६, ८ ¶अन्वसृजत तै ७, १, १, ४[१०], ६[२०], काठ ८, ११, ३४, ७, क ७, ८, ¶अन्वसृज्यन्त मै १, ६, ११, ¶अन्वसृजयन्त मै २, ५, ५

अनु-सर्ग- अन्°

?१अनु-सृष्ट[f]- -ष्ट मै २, ५, ५¶

२अनु सृष्ट[g]- -¶ष्ट मै २, ५, ५, काठ १३, ५[२], -¶ष्टम् मै २, ५, ५, काठ १३, ५, -¶ष्टस्य मै ४, २, १४, -ष्टान् मा २४, १६, का २६, ४, १, मै ३, १३, १४

¶अनु-सृष्टि[h]- ष्टि मै ४, २, १४

अनु√सृप्, अनुसर्पति शौ ९, १२, ७, अनुसर्पन्ति शौ ९, १२, १७, पै १६, ७५, ७, ८, अनुसपतु, अनु(सर्पन्ति) पै १६, ७४, ७

अनु सर्प[i]- -र्पं शौ २, २४, ४ पै २, ४२, ३

अनु-सृप्ता- ?अनसृप्ता द्र

अनु-सृप्य[j] पै १६, ९१, ५.

अनु-सेधित्- अनु√षिध् द्र

अनु√स्तृ>स्तृ, ¶अनुस्तृणाति काठ २५, ५ क ३९, २

¶अनु-स्तर(ण→)णी[k]- णी तै ६, १, ६, ७, ७, ५, मै ३, ७, ४[२], ४, ७, २[२], काठ २९, २, क ४७, ३, -णीम् तै ६, ६, ७, १, ७, १, ६, ४[२]

अनु√स्पश्

अनु पस्पशान[l]- -न शौ ६, २८, ३, -नम् ऋ १०, १४, १, मै ४, १४, १६, शौ १८, १, ४९

---

a) मुपा भ्रष्ट इति कृत्वा 'अनु-असूया' इति शोध द्र ।

b) पाठ याथार्थ्यं प्रति भवति सन्देह । यनि स्वर-विरोधाद् मूको व्यवस्थाऽभावाच । स्वरविरोधस्तावत् । अत्र प्रास वा स्याद् अस वा वस वा । प्रथमोत्तमयो कल्पयो पूपप्रस्व स्याद् मध्यमे च सासस्व, न तु कथञ्चिदपि परादिस्वर इति । अथ मूको अपि द्वैविध्यमुपलभ्यते । भूयश्च 'अहिसूर्यम्' इति पठ्यनेऽल्पीयश्च 'अनुसूर्यम्' इति । प्रथम प्रकार 'अहि। सूर्यम्' इति पदद्वयी समाव्येत (तु पै १४, ४, ५, वैतु सा पाएड च) । द्वितीये प्रकारे 'अनु। सूर्यम्' इति पदद्वयी समाव्येत (वैनु ॥ 'अनुसूर्यम्' इति [तु ओसूर्यम् शौ ४,५,७]) । प्रकारद्वयऽपि यनि स्वर 'सूर्यम्' इत्यस्य पृथक्-पदता सूचयस्तत पूर्वम् 'अन्वहम्' इत्यस्य मौलिक श्रवणमुपस्थापयत् ।

c) 'मरुत' (द्वि३) इत्येतदार्क्षेपेण प्रकरणानुलभेन कर्माकाङ्क्षा पूरणीया (वैतु मा यस्य सृष्टि इत्येतन् कर्तृप्रत्ययान्ततया मरुत्परतया च विवृवाणस्य कर्म नैराकाङ्क्षय दुर्लभ [तु सस्थ नि सृष्टि-]) ।

d) 'यन्नकर्मानुराधितेन्द्रवायुकृत्नऽविनाशम्' इति शेष । अगोद गतित्वाभावमिच्छत GII अन्वयथिन्त्य ।

e) एतदादिषु स्थलेषु अनुर्न कप्र (तु मै १, ६, ११, वैनु मा यस्तृतायार्थे कप्र अनुद इयाह) ।

f) अनन्तरगतिस्वरे (पा ६, २, ४९) सुलभेऽप्यन्तो-दात्तनिगमान्तरसर्वस्वविरोधात् प्रामाण्येऽस्य सन्देहो भवति (तु सा॰) ।

g) अनन्तरगतिस्वरे प्राप्ते (तु नापूटि) प्रवृद्धादित्वम् उस (पा ६, २, १४७) ।

h) गस क्तिन्नन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २,१३९) । ननु नित्-प्रत्ययान्तत्वादाद्युदात्तेन उप भाव्यमिति । सत्य-मेतत् । सामान्येन तथैव भवति । एव सत्य् अपि कानिचिदुक्तप्रत्ययनिष्पन्नानि सन्त्यपि प्राति अन्तोदात्तानि श्रूयन्ते (तु वृष्टि-, साति- प्रमृ [पा ३, ३,९६,९७]) । प्रकृतस्य तु प्राति अयमपरो विशेषो भवति । यद्दिद सामान्येनाऽऽद्युदात्तत्वनैव श्रूयमाण सन् क्वचिदिदाऽन्तोदात्तत्वेन श्रूयते (तु माश्रा ११, २, १, ३) । ननु गम 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इति पूपप्रस्व स्यादिति । नेति । 'निति' इति विशेषणादायुग-त्तनिगमपरतयैव तस्याऽनुशासनस्य चरितार्थयितुमौचि-त्यादद च प्र नित्वस्य वस्तुनोऽनन्तर्गतान् ।

i) पचादित्वाद् अचि याथादि-स्वर (पा ६,२,१४४) ।

j) गस ल्यबन्त ॰ । 'नि मृप्य' इति शौ (११, १, २५) पामे ।

k) गस कर्मणि ल्युट् । कृत्-प्रस्व (पा ३,३,११३, ६, १, १९३, २,१३९) । स्त्रिया ङीप (पा ४, १, १५) प्रित्वाभिपाने स्वराऽपरिवर्तकत्वम् ।

l) गस कानजन्त- कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३, २,१३९) ।

अनू-काश- अनु √काश् द्र

अनूक्त अनूचान ,१अनूच्य, २अनूच्य- अनूच्यमान- अनु √वच् द्र

अनूचीन- ३अनूच्य- अन्व(नु √अ)- ञ्च् द्र

¶अनून्छ्रि(नु-उद् √श्रि), अनूदश्रयत म २, २, ८, काठ १०,१०.

¶अनू(नु-उद्)ज् √जि, अनूदजयत् मै ४, ३, २, काठ १२, ७[2]

अनू(न्-ऊ)ति[a]- -ती[b] ऋ ६, २९, ६

अनूत्था(नु-उद् √स्था),अनु "उत्ति-ष्ठ्व तैत्रि ६, १, २, ¶अनूदतिष्ठन् मै ४, ८,५

¶अनूत् थाय° तै ३, ४, १०, ३, ६, २,५,५ मै १, ९, ८, काठ९,१५ २२,११, क३७,५

¶अनू(नु-उद्)त् √सृज, अनूत्सृजति मै ३, २, ७, काठ २०, ८, क ३१, १०, अनूत्सृजन्ति मै ३,२,४, अनूत्सृजेत् काठ १३,३

¶अनू(न्-ऊ)दक[d]- -कम् मै ३,१०,७

¶अनू(नु-उ)द् √अय् (< √इ) अनुदु(द्-अ)य्य° काठ २४, ४, क ३७,५

¶अनू(नु-उ)द् √इ, अनूदयाथ मै ३, ७, १ अनूदति काठ ८, ५, क ७, १, अनूद्यन्ति मै १, १०, १८, ३, ७, १[2], काठ ३६, १३, अनूदेत् मै १, ६, १२, २, ५, ३, काठ १३, ३

अनूद्-यत्- -यन्तम् काठ १३, ४

¶अनूदे(नु-उद् आ √इ) अनूदेत्य काठ २२, ११ क ३५ ५

¶अनू(नु-उ)द् √द्रु, अनूद्द्रवन्ति काठ ८, ११, क ७, ८, अनूद्द्र-वेत् काठ ६, ६ अनूद् द्रुत्य काठ ६, ४, ९, १६[c] १०,५ २१, ८, १०

¶अनू(नु-उ)द् √धृ(<ह्) अनूद् धृ य°- -त्य तै २, २, ४, ७

†?अनू(न्-ऊ)धस्[f]- -धा ऋ १०, ११५,१, कौ १,६४, जै १,७,२

अनू(न्-ऊ)न,ना[a]- -न खि २,१०,२, शौ ७, ८६, ३, पै ११, १, ८, -नम् क १, १४६, १, २, १०, ६, ४, २, १९, ६, १७,४, खि ३,७,५, मै ४,१३,४† काठ १६ २१†, शौ ७, ८६, ३, १२, ३,४८ -नस्य क ८,५५,५,-ना ऋ ७, २७,४ -ना ऋ ३, १, ५ ८,१६,४, -नेन क ४,५,१

†अनून-वर्चस्[g]- -र्चा ऋ १०, १४०, २, मा १२, १०७, का १३, ७, ६, तै ४, २, ७, ३, मै २, ७, १४, काठ १६, १४, क २७, ५ कौ २, ११६७

¶अनू(नु √उ)न्द्, अन्वौन्दन् काठ २७, ५ क ४२, ५

†अनूप[h]- -पा ऋ १०, २७, २३, -पे ऋ ९, १०७, ९, कौ २, ३४८, जै ३, २९,५

a) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

b) सप द्र (वैतु सा तृप इति, GW प्रमृ चप इति [क्व वन रक्षाया अभावमप्युद्दिश्य देवताया मुहवव काम्यतेति त्वन्नाऽर्वाच प्रण्वया स्यु])। सा व्यु[?] (तु सस्य टि ऊती)।

c) गम ल्यबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१ १९३ -,१३९)।

d) सस्व कृते तु अनुदका । उप नैरुक्तिक दीर्घादिश्व द्र।

e) गम क्यबन्त कृत्- प्रस्व (पा ६, २, १३९) ।

f) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । सकारान्त प्राति नकारान्तमुतेत्यत्र पूर्वमिति पपा । तेन च तन्मतेऽस्त्रीपरमेतद् भवति (तु पावा ७ ४, १३१)। एतदन्यु पायेऽपि यत् सा लोकशब्दयोर्नेन य वापृथि योरश्रीत्व मियाधयिषति, तन्मन्दम् । पूर्वार्धे तयोर्मातृत्वनोपचारस्य तेन स्वयमभ्युपेतत्वात् । एरिथ अस्याऽस्त्रीवि पयत्व सति वैम्पर्यस्य व्यवस्थेयत्वमवधेयम् । अथवा कृतसमासान्तत्व द्र । महिताया तथापि निर्विशेष मभया लिङ्गमान्तराऽभाव विनिगमनस्य दु साधत्वाच । एव तावदत्राविषयत्व मयय समासान्तो भवतीत्यस्य लोकमात्रपरत्वमुक्त्वा यथाश्रुत्येव वेदेऽनुशिष्यम् । तन्नऽत्र समासान्तस्य मात्रमत्व भवतीत्येव तथ्यम् । सकारान्त-नकारान्तयो प्राति अन्योन्यनिरपेक्ष श्रुत्युपलम्भात् पूर्वोक्त-दिशा विनिगमनाऽभाव यतरस्य कतरस्यापि प्राति इह रूप स्यादित्यस्य सुवचत्वात् ।

g) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)।यद्वा तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप ऊनवर्चस् इति बस द्र ।

h) बस पाप्र अनु-ऊ(<२अप्-+अ (समासान्त)। इत्येव व्याकृतौ सत्याम् उप आदि विकार (पा ६,४,७४, ६ ३,९८) प्रयन्स्वरश्च । यत्तु सूत्रे 'ऊद्' इत्यस्य स्थाने 'उद्' इत्यनेनापि पठितेन सता पूर्वमवर्णदीर्घत्वेनाऽभीष्ट-रूपसिद्धिप्रस्तावे प्रत्युरस्याप्यमानेऽवग्रहदोष पाम अचोदि, तद् यावदुपलब्धि पपा अवग्रहस्यैवानुपलम्भाद् उप ह्रस्वदीर्घान्यतरादित्वस्य विनिर्णेतु दु शकत्वात् तद्विषयस्योद्भवस्य नितरामनवसरत्वाद् सम्भवितत्व द्र । पामउ च दार्घोच्चारणाम्याऽऽलावरयकत्वा भवस्याऽवग्रहाभाव हेतुत्वमिव प्रदर्शनमानमपि नादरणीयम् । यथाक्रमहस्वदीर्घोच्चारणोद्भावस्यार्थीन्द्र-मण्डस्य मतो निरन्ताऽवग्रहाभाव प्रति कारणतानुपपत्तेरिति यावत् । वस्तुतस्त्वत्र वैयाकरणे प्रकरणे पूर्वमवर्ण-

अनूर्ध्व[a]- ध्या काठ २,१,क १,१३, शौ १,६,४,१९,२,२, पै८,८,८

¶अनू(नु-उ)प√जीव्, अनूपजीवन्ति मै ३, १०, ४

¶अनू(नु-उ)प√धा>दधा, अनूपदधाति काठ २१, ४, अनूपदध्यात् तै ५,२,७,२, क ३१,१९ अनूपधीयन्ते मै ३, २, ९[3]

¶अनू(नु उ)प√नम्, ?अनूपनमति[b] मै ४, २, १

¶अनू(नु-उ)प√स्था>तिष्ठ, अनूपतिष्ठन्ते[c] मै ३,२,७, ४,७,९, अनूपतिष्ठन्ते मै ३, २, ३, ९, २, काठ २९, ८, क ४, १

अनूपा(नु-उप√आ)स्, ?अनूपास्ते[d] पै १६, २१, १०

¶अनूपे(नु उप√इ), अनूपयन्ति[e] तै १, ७, ५, ४

अनू-राध- अनु√राध् द्र

अनू रोह- अनु√रुह् द्र

अनू(नु-ऊ)र्ध्वभास्[f]- -भासः ऋ ५, ७७, ४

¶अनू(नु-ऊ)र्ध्वभावुक[g]- कम् तै २, ६, ५, ३.

†अनू(नु-ऊ)र्मि[h]- -र्मिम् ऋ ८, २४, २२, शौ २०, ६६, १

अनू-वृज- अनु√वृज् द्र

अनू वृत्- अनु√वृत् द्र

¶अनू(नु-ऊ)परिह्[i]- -रिह मै१,६,३.

†अनृ(न-ऋ)त्त, त्ता[j]- -र ऋ १, ४१, ४, २, ७, ६, -रा ऋ १, २२, १५, मा ३५, २१, ३६, १३, का ३५, ४, १०, ३६, १, १३, मै ४, १२, २, काठ ३८, १३, शौ १८, २, १९, -रा ऋ १०,८५,२३, शौ १४,१,३४

अनृ(न ऋ)च्[k]- -च ऋ १०,१०५,८

¶१अनृ(न ऋ)च्[l]- -चम् मै ३, ३, ५, काठ २१, ५, क ३१, २० [°च- एक°]

२?अनृ(न-ऋ)च[m]- -चाय पै ८,११,७

अनृ(न-ऋ)च्छ(त-> न्ती- -न्ती पै १, ३६, १-३

अनृ(न-ऋ)जु[n]- जो ऋ ४, ३, १३

अनृ(न-ऋ)ण[o]- -ण मा १९, ११ का २१, १, १० तै ३ ३, ८, २, ४¶, ६, ३, १०, ५¶, मै ३, ७, ८¶, ४, १४, १७, ¶काठ १३,२, २६,२, क ४०, ५¶, शौ ६,११७,१,२, पै १६, ४९,१०, -णम् पै १६ ५०,१, ८, -णा मै १, १०, २०[2]¶, काठ ३६, १४¶, शौ ६, ११७, ३[4], पै १६, ५०, २[4],

दीर्घाभिमैव मौलिकी शाब्दी प्रवृत्ति । तन्मूलश्चाप्यवमहाभाव । पूर्वोत्तरयोरुभयोर्वर्णयो स्थान एकस्य समानस्य सत आदेशस्य विभागानर्हत्वात् । एव च अनूप-, अभीपं-, द्वीप, नीप, प्रतीप, इत्येतान्येव प्रानि मौलिकानि सन्तीतरेषा सजातीयनिष्पत्तीनां श्रुतिसामान्योपजनितप्रवृत्तीना सताम् अन्तरीप, समीप प्रभृ आदर्शस्थानीयानि द्र । अनूप- इत्यस्माच् च देशाभवर्थस्तिविशेषवत सतो विवेकरणीव 'अन्वीप' इत्यस्य साम्यप्रवृत्तितो द्वितीयवर्णानुपातिनी प्रवृत्तिर् द्र. । इह च गर्वम उप विषये २अप्- इति स्याद्√आप् इति वेतस्य विनिर्णय २अप्- इत्येतन्-प्रसङ्गेन यद्र । अनन्त, 'अन्तर्' इत्यादिविषयोपनिबन्ध 'अनवर्णे निपातेभ्योऽर पूर्वसवर्णदीर्घ", 'समन्तर्यामीन्', 'अनोरदेवं' इत्याद्यात्क स्याद् इति विगृह्य विमर्शाय कल्पताम् (तु पा ६, ३,९७,९८) ।

[a]) तद्भवतिरो यत् प्र स्वरितश्च (पा ४,४,११०, ६ १,१८५) ।

[b]) विहगा इव मूगे गच्छन्ति (तु नां?) । यत्तु तु स्थोऽध्यक्षान्ते बोधय विचारितार्थः इति कृत्वा '१अनु-नू-(नु उ)पनमति' इत्याद्यात्र बोध विचारकोऽनी द्र ।

[c]) वैतु दि २अनु (तै०, ५,० ,३) । यदनु तत्राऽनी नि ,द्र इहो भवति गंभर मेर इति ।

[d]) 'अनुवस्ते' इति शौ (११,६,१०) पाभ । '(अ) नूपस्ते' इति पै मूको ज्ञापयति यथा मूलतस्तत्रापि शौ अभिर्भव सती श्रुति प्रामादिकम् (अनूवस्ते>°नूपस्ते >°नूप°) इत्याकार वर्णविकारमुपगतेति । एरिथ सुपा चिन्त्यकोऽमितुप्रविष्ट सन् शोधार्ह स्यान्न तु वास्तविकस्य वस्त्वचित् पाभे सूचक इति ।

[e]) वैतु पि २अनु (तै १,७,५,३) यत्रासौ नि वप्र ।

[f]) पदविभाग सस्व च 'अजात शत्रु-' इत्यत्र द्र (उप तु ऊर्ध्व भावन्-) । यत्तु सा 'ऊर्ध्व भास्-' इत्यस्य उप अग्निपरत्वमपि विकल्पयति, तच्चिन्त्यम् । नञ्पूर्वस्य बस अन्तोदात्तत्वप्रसङ्गात् (पा ६, २, १७२) ।

[g]) अ-नग्नभावुक- इत्यत्र गति अत्रापि प्रमायत ।

[h]) तत्र नञ्-स्वर (पा ६,२,२) । उप यद्र ।

[i]) सस्व नाप्ति द्र । उप ऊप +√रि(लि)ह+क्विप् ।

[j]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २,१७२) । उप √अर् +क्तरन् (पाउ ३,७५) । निस्स्वर ।

[k]) सस्व नाप्ति द्र । समासान्त प्र विषय्य कर (तु नाउ) ।

[l]) बस समासान्त अ प्र (पा ५,४,७४) । तत्स्वरोऽन्तोदात्त । समासान्ताऽभावपक्षे तु नापू द्र ।

[m]) सोऽपि च पदविभागो भवति विमर्शविशेषगोचर ।

[n]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२) । उप यद्र ।

[o]) 'अमृण' इति बोध द्र (तु '?अर्ति'इत्यत्र नाप्ति)

-णेन काठ १३, ३¶

१अनृ(न् ऋ)त, ता[a]- -तम् ऋ १, २३,[२२, (२३), १०, ९, ८, (९)] १०५, ५, १३९, २, १५२, ३, ७, २८, ४, ८, ६२, १२, १०, १०, ४, १२४, ५, †मा ६, १७, †का ६,५,५, ¶तै २, ४, १, २, ५, ५, १, ६, ¶मै १, ९, ३, १०, ११[२], २, १, ४[२], ४, २[४], ४, ७, ५, १४, १७[४]§, ¶काठ ६, ७[२], ८, ७, ९, ११, १०, ७, १२, ५ ११[४], १४, ५[२], २३, १[२], ६, २७, ४, ७[२], ८, ३४, ११, ३६, ७[२], ३७, १[२], ¶क ४, ६[२], ७, ४, ३५, ७[२], ४२, ४, शौ १, १०, ३, २, १५, ५, ४, ९, ७, १६, ६, ६, ६१, २, ३, ७, ९४, ३†, ९, १५, २३†, १०, २, १४, ५, २२, १२, ३, ५७, १८, १, ४†, १९, ४४, ८, पै १, ९, ३, ३३, ३, २, २६, १, ५, ३२, १, ३६, ४, ५, ८, ६, ५, १२, ८, ३, १३, ९, २२, ४, १२, १६ २३, १७, ३, ८, १६, ६०, ५, ८, ६९, १२†, १३०, १, -तस्य ऋ ५, १२, ४, ७, ६०, ५, ६५, ३, ८६, ६, १०, ६७, ४, १००, ७, मै ३, ७, ३¶, शौ २०, ९१, ४†, -ता ऋ २, २४, ६, ७, ७, ६१, ५, ८४, ४, -ता पै २, ५५, ३, ४, -ताद् मा १, ५, का १, ३, १, ¶मै १, १०, १२[२], २, ४, २, ¶काठ १२, ११, ३६, ६[२], पै ७, ८, ८, -†तानि ऋ १, १५२, १, २, ३५, ६, मै ४, १४, १०, -ते मा १९, ७७, का २१, ५, ४, मै ३, ११, ६, काठ ११, २, ३८, १, -तेन ऋ १०, ८७, ११, ¶मै १, ९, ३, ११, ५, २, ४, २, ¶काठ ९, ११, १२, ११, १४, ५ शौ ६, ७१, ३, ७, ७३, २, ८, ३, ११†, पै २, २८, २, ५, ३२, ६, १६, ७, १†, -†तेभि ऋ ७, १०४, ८, शौ ८, ४, ८, पै १६, ९, ८ [°त- सत्य°]

†अनृत-देव[b]- -व ऋ ७, १०४, १४, शौ ८, ४, १४, पै १६, १०, ४

अनृत द्विष्[c]- -द्विष ऋ ७, ६६, १३

¶अनृत-पशु[d]- -शू मै १, १०, १२, काठ ३६, ६[२]

अनृत वाच्[c]- -वाक काठ ४, १६, शौ ४, १६, ७, पै ५, ३२, ८

अनृत वादिन्[f]- -न्म् पै ९, १९, २

¶अनृतवादिनी[g]- -नी मै ४, ५, २

२अनृ(न् ऋ)त[h]- -ता. ऋ ४, ५, ५

¶अनृ(न् ऋ)तु[h]- -तु[i], -?तुभि[j] मै ३, ६, ७

अनृ(न् ऋ)तुपा[k]- -पा ऋ ३, ५३, ८

¶अनृ(न् ऋ)त्विज्[a]- त्विजे काठ २८, ५[२], क ४४, ५[२]

अने(न् एक>)का- -काम्?[l] पै ६, २, ६‡

अनेक-वत्- -वन्तम् काठ २१, १३

¶अने (न् ए) कादशि (न्→) नी- -नीम् काठ २२, ७, क ३५, १

अने(न् ए)जत्[a]- -जद् मा ४०, ४, का ४०, १, ४

अने(न् ए)जित[m]- -त पै ९, ६, १२

---

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[b]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[c]) उस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ३, २, ६१, ६, २, १३९)।

[d]) तस मध्यमपदलोप सासस्व च (पा ६, १, २२३)। तु अनृतेष्टका माशात्रा ६, २, १, ३८।

[e]) उस ताच्छीलिक क्विबन्त-कृत् प्रस्व उप दीर्घश्च (पावा ३, २, १७८, पा ६, २, १३९)। यद्वा 'अनृ ऋत-वाच्' इति नञि पूप बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। अस्मिन् कल्पे उप तस मध्यमपदलोप (तु नापृटि.)।

[f]) उस णिन्यन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[g]) स्त्रियां ङीप (पा ४, १, ५) पित्त्वान्निघाते स्वरेऽविशेष।

[h]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र.।

[i]) द्वि१ अन्वये क्विवि द्र ।

[j]) विकृत इव मूको असगतश्च मुपा द्र । तस्थाने °मित् नाविष्कृतदताभिक्रम्यम् (=न। आविष्कृत-दता। अभि-क्रम्यम्)' इत्येव शोध-पूर्वक पठ्येतेति मत भवति।

[k]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप सप्तम्यन्त उपपदे √१पा + विच्।

[l]) '°मिद्रेकाम्' (>°मेद्रे°>°मने°) इत्याकारो विकार मूको प्रत्येतव्य (तु ऋ १०, ५, ६, शौ ५, १, ६)। अन्यथाऽनभीष्टार्थ प्रतीतिकरत्वे मर्पितेऽप्यवरतो ह. द्वित्ववद् बहुत्ववद्वा स्यान्न त्वेकत्ववदिति दिक्। एस्थि शोध सावमर द्र ।

[m]) तस उप √एज्>एजि+त (कर्मणि)। अथवा बस उप √एज्+क्त (भावे)। अथपि वा तम एव स्याद् उप च (√एज्>)एज- + इतच् (पा ५, २, ३६)। एव मूको वैविध्येनाऽर्थवति सत्यपि यद् 'अनेनाव' इति निनरां दुम्हो मुषा धृतो भवति तच्चिन्त्यमिति नेत्र वचोऽन्तराऽपेक्षि ।

†अ॒न्नेद्य[a]- -०द्य ऋ [८, ३७,१-६], -द्य ऋ १, [८७,४,(२, २३, ११)], १६५,१२,५, ६१,१३, मै ४, ११, ३, काठ ९, १८, -द्या ऋ ६, १९, ४

अने(न् ए)न॒स्[b]- -न ° ऋ ६,६६,७, -नसम् तै १, ८, ५, ३, -ना ऋ १, १२९, ५, ७, २८, ४, ८६, ४, मै ३, १०, १¶

अ॒ने(न-२ए)व[d]- -वम् काठ १३, ३, -वा शौ १६, ७, ४[e]

†अने(न् ए)ह॒स्[b]- -ह ऋ १, १८५, ३, ६, ५०, ३, ८, १८, २१, ३१, १२, ६७, १२, -हस ऋ ३, ५१, ३, [५, ६५, ५, ८, ४७, १-१८], ८, [(५,६७,४), १८, ५], ४५, ११, १०, ६१, २२, मै ४, १२, ३, -हसम् ऋ १, ४०, [४, ३, ९, १, (५, ३४, ७, ८, १०३, ५, ९, ६६, ७)], ६, [६, ५१, १६, ८, ६९, १६] ८, २२, २, ४९, ४, ५०, ४, १०, ६३, १०, खि ३, १, ४, २, ४, मा ४, २९, २१, ६, का ४, ९, ६, २३, १, ६, तै १, २, ९, १, ५, ११, ५, मै १, २, ५, ४, १०, १, काठ २, ३, ६, क १, १९, कौ १, ६२, जै १, ६, ८, शौ ७, ७, १, २०, ९२, १३, -हसा ऋ १, १२९, ९, ६, ७५, १०, मा २९, ४७, तै ४, ६, ६, ४, काठ ४६, १, पै ४, २४, ७, १५, १०, १०

?अनेहा ऋ १०, ६१, १२[f], शौ ६, ८४, ३[g]

अ॒न्त, न्ता[h]- -न्त ऋ १, ५४, १, १६४, ३५, ६, २९, ५, १०, १११, ८, मा १७, २, २३, ६२, का १८, १, २, २५, १०, १०, ¶तै ७, २, ७, २, ८, ५, ३, १, ४, ¶मै १, ९, ७, १०, १८[२], २, २, ९[४], ८, १४, ४, ३, १, ४, ३[२], ६, ६, ¶काठ १०, ८, ११, ४, १२, ४, १७, १० १९, ९, २६, १, ३०, ३, ३२, ३, ३६, १२[१], ¶क २६, ९, ४०, ४, ४६, ६, शौ ९, १५, १४†, पै १६, ६९, ४†, -न्तम् ऋ १, ३३, १०, ३७, ६, ५२, १४, [१००, १५, १६७, ९], १६४, ३४, १७९, २, ५, १५, ५, ६, ४३, २, ७, २१, ६, ९९, २, ८, ४६, ११, १०, ५४, ३, ११४, १०, मा २३, ६१†, का २५, १०, ९†, ¶तै २, ४, ११, २[१], ३, ७, २, ७, २, ३ ८, ६, ४, १५, १†, १८, २[१]†, ५, ८, १[२], २, ¶मै १, ६, १३, ९, ७, १०, १६, १९, २, २, ९[१], ११, ४, ४[२], ५, ३, ६, ६, ४, ४, ३ ५[१], ६, १, ७, ७, ८, १०[२], ¶काठ १०, ८[२], ९, ११, ४[१], १२, ४[२], २६, १, २७, १, २९, ४, ६[२], ३०, २, ३[२], ५, ३६, १०, १३[२], ४४, ४, ७[२], ¶क ४०, ४, ४२, १, ४४, १, ४५, ५ ७[२], ४६, ५ ६[२], †जै २, ३, ४, शौ ९, १५, १२†, १०, ७ ४२, १२, ३, ३४, १५, ७, १ पै १, ८७, ४, १६, ६९, ३†, -न्ता ऋ ४, १, ११, -न्ता ऋ ७, ६७, २, ८३, ३, १०, ८२, १, मा १७, २५, का १८, ३, १, तै ४, ६, २, ४, मै २, १०, ३, काठ १८, २, क २८, २, ६शौ १, १७, ३, १४, २, ५१, -न्तात् ऋ १, ३०, २२, ३, ६१, ४, १०, ८९, ११, तै ७,

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र।

[b]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[c]) वा इद ऋ प्र१ <अने(न् ए)नु इति, उप च पुन-रस् पुनस्- इत्येतन्-नाजन्मेतीदाभिप्रैति G (तु ᴀᴡ, यतु तत्र ना अप्येदमभिनैतीति समवैति, तदसत्। दनि. [२१ म्रिवि चेदयदमेव तस्याभिप्रेतत्वात्)। यदपि ᴘᴡ. GW ᴍW चेद उप पुन॰ (=पुन-=हरिण-) इत्य-नुसार धूयमाणस्य 'अनदव' इत्यस्य गत्वारगाम्यादा [िपरत न्ति चिन्दम्। अनड्- प्रभृ पदानामन्यथा स्यास्य प्राकर्गिकत्वस्यान् (तु ना)।

[d]) गाव [२१[२, ८। उप १ण्व->-वम्,>-वा यद्र।

[e]) पास 'अनेव' इति स्वपान क. भवति। नविन्नम्। 'नवम्' इतिवम्-नदमनूलस्य सापंस्य नृ१ गम [२९ पाठन्तरवर्जम् वा (तु गव १ण्व>-वा)।

[f]) 'कारुव' इत्येतदन्वित सन् प्र३ द (वेतु सा प्र१ [=इन्द्र] इति [उभयथापि पपा विसर्गो तत्वाऽभाव समान दुर्घट])। प्र३ इति पक्षे '?°अने(न् ए)हु हा' इति वा स्यात्, 'अनेहस्- > (मौलिके सपा) °ऽनेहाम. >(उत्तरे सपा) °अनेहा (=अन्त्याधिकारवर्ण-च्युति) >(उत्तरतरे गपा.) ऽनेहा' इति वा (वेतु GW. L५५१b,५८९b 'अनेहस >°अनेहु अ >अनेहाः' इति)।

[g]) 'निर्ऋति-' इत्यस्य वि इति प्र१ सद् '<°अने (ह>)हा-' इति वा '<अनेहा (=विसर्गच्युति) <अनेहस्' इति वा (तु ᴡ. टि 'अनेनु' इति)।

[h]) √१अम्+तन् प्र निरुपाद्य (पाउ ३,८६; पा ६, १,१९७)। यस्येतत् प्राति <√अन्त् इति ᴍW. प्रह तम। तदपेषया नाथा अग्राविग्यस्य गतस्य तावस्य नेदीदस्य वरम्। (तु GW ᴡ ᴡᴡ [१,६० उउ]

२, ७,३¶; ¶काठ ११,४; ३०, ३; क ४६, ६¶; कौ १, ७१‡; जै १, ७,९‡; शौ १८, ३,६५‡, –न्तान् ऋ १, ९२, ११; ४, ५०, १; ५, ४७, ४; ५९, ७; ६, ६२, १; ७, ४५, २; ६९, ३; ८, २५, १८; १०, ८, १; २०, ४; ८९, १; १०८, ५; †मै ४, १२, ५; १४, १०; †काठ ९, १९; ११, १३; २५, ६; †क ३९, ३; शौ १४, १, ४५; २०, ८८, ११; पै १५, ५, ६; १६, १०३, ६; १५०, ६; –न्ताय मा ३०, १९; का ३४, ४, १; तै ७, २, २०, १; काठ ४२, १०; –न्ते ऋ ४, १६, २; १०, २४, ११; ¶तै १, ७, ६, ४; ६, १, ९, ३; ७, १, ६, ६; ५, ८, १²; ¶मै १, ९, ७; २, २, ९²; ३, ९, २; ४, २, १०४, २; ६, २; ¶काठ ७, ११; ११, १०; २४, २; २६, ३; २७, ४; ३९, ६; ¶क ३७, ३; ४२, ४; शौ २०, ७७, २‡; –न्ते मं ४, २, ५; –न्तेन ¶मै २, २, ९²; ४, ४, ३; –†न्तेभ्यः ऋ १, ४९, ३; ८, ८८, ५; काठ १६, १३‡; क २५, ४‡; कौ १, ३६७; जै १, ३८, ८; –न्तेषु ऋ ७, ७९, २; तै ५, ७, १०, ३¶; काठ ३७, १६¶; –†न्तौ ऋ ५, ४७, ३; खि ३, २२, ६; मा १७, ६०; का १८, ५, ११; तै ४, ६, ३, ४; मै १, १०, १४¶; २, १०, ५; ३, ६, १¶[a]; ४, ३, १[a]¶; काठ १८, ३; ¶१९, ९; ¶२२, १३; ¶२८, १; ३६, ८; क २८, ३; ४४, १¶; §शौ ६, ८९, ३; १३, २, ६; १३; पै २, ३५, ५§; ३, १५, ६§; १६, १०३, ७. [°न्त- अन्°, आदित्य°, इडा°, ईर्म°, उप°, तीव्र°, त्रिष्टुम्°, दूरे°, नि°, बहुल°, भस्मन्°, भिन्न°, मण्डल°, यज्ञ°, विष्ट°, वेदि°, सम्°, समुद्°, संहिता°, सूक्त°]

¶अन्त-त्ता(त->)ता[b]– -ताः तै १, ५, ९, १.

¶अन्त-नामन्[c]– -मानौ तै ७, ४, ८, १².

¶अन्त-तस्(ः)[d] तै १, ७, ४, ४; २, २, ७, ५; ५, ४, ३, ३; १०, २; ७, १०, ३; मै १, १०, ५²; ३, १, १²; ४, २; ८, ५²; ४, ३, ८; ८, ३²; ६²; काठ १८, १९²; २१, ११²; २२, १; २३, ९; २४, ४; २५, १०; ३२, ३; ३४, १[c]; ३५, २०²; क २९, ७²; ३६, ६; ३७, ५; ४०, ३; ४८, १८²; §शौ १४, १, ६४.

१अन्त-म,मा[e]– -¶मम् तै ५, १, १, ३; ६, ३, ९, ५; मै १, ५, १३; काठ ३५, १६; क ४८, १४; –मस्य ऋ ३, ५५, ८; –¶माः तै ६, ४, २, ३²; मै ४, २, ७; –¶माम् तै ५, १, १, ३; –†मेभिः ऋ १, १६५, ५[f]; मै ४, ११, ३; काठ ९, १८.

अन्त-वत्[g]– -वत् शौ १०, ८, १२; पै १६, १०१, ८.

√अन्ति[h]

अन्तक[i]– -क¹? पै २, ८५, १; –कः शौ ६, ४६, २; ८, १३, ७; १६, ५, २; ४-७; ९; १९, ९, ७; पै १६, १३५, ३; –कम् ऋ १, ११२, ६; –काय मा ३०, ७; १८; ३९, १३; का ३४, १, ७; ३, ५; ३९, ९, ३; शौ ८, १, १; पै १६, १, १.

अन्तक-द्रुह्[k]– -ध्रुक् ऋ १०, १३२, ४.

१अन्त्य,न्त्या[l]– -न्त्यः तै १, ७, ९, १; ४, ७, ११, २; मै १, ११, ३; काठ १८, १२; क २९, १; –न्त्या काठ १०, ८; –न्त्याय काठ १४, १; –¶न्त्ये तै २, २, ७, ५; काठ १०, ९².

यतो मूलतः '√२*अन्' (यद्र.) इति प्रकृत्यंशतया 'त' इति च प्रत्ययांशतया निर्धार्यत्वेनोपतिष्ठियाताम्)।

[a]) 'अन्तौ' इति सुपा. अन्तोदात्तश्चिन्त्यः।

[b]) सतप्र. पूपप्रस्व. (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[c]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[d]) तसिः प्रत्ययः (पावा ५, ४, ४४)। तत्स्वरः।

[e]) पपा. अवग्रहाभावः (तु. परम्-, परम्-, मध्यम्-प्रमृ.)। मः प्र. उसं. (पावा ४, ३, ८)। तत्स्वरः। मा. स्व अन्तिम->अन्तम- इति च्छान्दसः (=प्राकृतिकः) वर्णविकारो वा स्यात् प्र (डिमचः) आदिलोपो वा स्यादिति विकल्प्य 'अन्तिक-+तमप्' इत्येवं प्राति. तादिलोपमुपाश्रित्य विकल्पान्तरं ब्रुवाणोऽपार्यगौरवश्रद्धः स्याद् अन्ति-इत्यस्य प्राति. (यद्र.) 'म' प्र. च यनि. पृथक् सुवचत्वात्।

[f]) अस्य रूपस्य प्रवृत्तिनिमित्तान्तरमुपजीव्याऽर्थान्तर-वृत्तित्वं स्यादिति वैश. विचारसहं द्र.।

[g]) मतुपः पित्त्वाभिघाते स्वरः पूर्वाऽवरयः।

[h]) तत्करोतीत्यर्थे णिजन्तो नाधा.।

[i]) ण्वुलि लित्स्वरः (पा ३, १, १३३; ६, १, १९३)।

[j]) नितरां दुरूहस्य पा. मध्ये स्थितं भूयस्तरविमर्शा-पेक्षिस्वरूपं सांशयिकमेतद् द्र.।

[k]) उस. क्विबन्त-द्रुह्-प्रस्व. (पा ३, २, ६१; ६, २, १३९)।

[l]) ताश्रमविदेऽर्थे यत्। आद्युदात्तः (पा ६, १, २१३)।

१अन्त्य[a]– -न्त्याय मा ९, २०[b], १८, २८, २२, ३२[1], का १०, ४, १[b], १९, ९, १, २४, १९, १

आन्त्यायन[c]– -न तै १, ७, ९, १, ४, ७, ११, २, –नाय मा ९, २०, १८, २८, का १०, ४, १, १९ ९, १, २४, १९, १

२आन्त्य[d]– -न्त्य मै १, ११, ३, काठ १८, १२, क २९, १, –न्त्याय काठ १४, १

†२अन्त(न्त)म, मा[e]– -म ऋ ३, १०, ८, ५, २४, १, ६, [४५, ३०, ८, ५, १८] ४६, १०, ८, १३, ३, ४५, १८, ६४, ९, १०, १००, ६, मा ३, २५ १५, ४८, २५, ४०३, का ३, ३, १७, १६, ५, ३०, २७, १५, २३, तै १, ५, ६, ३, ३, १, १०, ३३, ४, ४, ४, ८, मै १, ५, ३, १०, २, १३, ८, काठ ७, १, ८[f], क ५, १, कौ १, ४४८, २, ९८, ४५७, जै १, ४७, २, ३, ९, १२, ३४, १५, शौ २०, ८३, २, –मम् ऋ ८, ३३, १५, –मस्य ऋ १, २७, ५, कौ २, ८४९, जै ४, १२, १, –मा ऋ ७, २२, ४, कौ २, ११४८, –मा ऋ ६, ५२, १४, कौ ३, ३, ९ –मानाम् ऋ १, ४, ३, कौ २, ४३९, जै ३ ३३, १३, शौ २०, ५७, ३, ६६, ३

अन्तः °कोश, °परिधि, प्रमृ नाउउ द्र

अन्त(न्तै)र्(>, र्)[f*]– ऋ १, १३, १९, [२०, १०, ९, ६] २४, ७, ५४, १०, ६७, ५ ७०, २ ९५, १०[g], ९६, ५[h], १०५, १ ११६, २४, १३०, ३ १३३, ३[i], १३५ ९[j], १५७, ५ [१५९, ४, १०, १७७, १] १६१, ४, १६३, ४, १६४, ९, १७, [३१, १०, १७७, ३] ३२[k], ३३ १६८, ५ १७३, ३[g], १८०, ३, १८३, ६ २, १३, ३ २७, ३[l]

a) गर्गादिषु द्रष्ट अपत्येऽर्थ यञ् प्र नित्स्वरश्च (पा ४, १, १०५, ६, १, १९७)। समानार्थीयो भिन्नशाखीयोऽन्तोदात्त (तु मै पाठ क) एउ द्र।

b) अत्र पपा उ म च 'अन्त्याय' इत्येवमुशन्त शुद्धयनु सम्प्रदायानुरोधाद् मममिति त्र एव (तु सा [का इयत्र] BC. च)।

c) यञन्ताद् गोत्रापत्येऽर्थे फक् प्र कित्स्वरश्च (पा ४, १, १०१, ६, १, १६५)। यनु म (मा १८, २८) अन्त्य अयन- इति समुदितशब्दद्वयात् तात्रभवितेऽर्थे प्र इत्याह तत् पपा विरोधाच्चिन्त्यम्।

d) शिवादिषु द्रष्ट अप येऽर्थे अण् (पा ४, १, ११२)। तत्स्वर । समानार्थीय एव मा वा शाखयोर् आद्युदात्त एउ द्र।

e) पपा अवग्रहाभावो विमर्शार्ह (वैतु द्र तम)। अत्र √२°अन्>२°अन्- इत्यस्य स्थाने अन्ति°- इति पूर्व भवति तादिलोपश्चेति प्राग (पावा ६ ४, १४९)। अन्त इति पूर्व भवस्तर्थाय (द्र I\\ अन्त)। तमप् प्र गतिगमनत इति।

f) १°अन्(√न्>)°तर्-(वङ) इत्येव गम विग्रह- प्र (पा ६, २, ११९, द्र \\\\ १, १२६ वैतु √अन्+[त]अर्[अन्] प्र [पाउ ५, ६०] [illegible] [पा ६, १, १९७])। [illegible]

[illegible]

g) द्वि१ एव सतो ऽत्र सामान्येनैतत् किवि इयू अव्य इति ग इति कप्र इति चोत्तरोत्तर बुद्धय समनिपत (तु पाम १, ४, ६५)। एस्थि एउ (अन्तरा) एतदीय प्राचीन तृ१ एव सद् अव्य इत्यू एतद्वद् दिक्कालाधिकरण ताऽनुरञ्जितवा यप्रधान-शब्दान्तरवत् प्रसिद्धिमगात् (तु °पुर >पुरा, दक्षिण- >दक्षिणा, °परच ->पश्चा, उत्तर->उत्तरा, मध्य >मध्या) एवम् द्वि उ अव्य स्यैव स१ इति द्र (वैतु GW °अन्तरि>अन्तर इत न्यलोपत इव परिणाम सम्भावयन् सन् वस्तुतो जातर मात्र जनयीयमान इत्युपेक्ष्य)।

g) सप्तम्यर्थपरिग्रहण कप्र द्र (वैतु सा GW प्रमृ 'अन्तश्√चर्' इति)।

h) 'द्यावाक्षामा' इत्येतदभिसम्बद्धम् अव्य (वैतु GW SIM 'अन्तर्विभाति' इत्येवमपलक्षणतां सौवरीमवगण य्योपगर्गीयमाणाः)।

i) अनुपदभावितदर्शनक्रियां प्रत्यू अधिकरणत्वस्य विवक्ष द्र (वैतु सा प्रथमे स्थले 'द्विताऽन्तर' इत्यत्र सम्भुर, I\\ C\\ च 'अन्तः पश्यन्ति' इत्येव योजुषो [इह कर्मणोऽन्तर्दर्शन नेष्टमिष्ट च यस्यचिद न स्यादन्तस्तराभ्मूलकमनुदर्शनमिति विवेक यति विनिगमक])।

j) 'अन्त (√पत्>)पतयन्ति' इति योग संभा वयत् C\\ चिन्त्यः।

k) गतार्थत्वेऽथ कप्र द्र (वैतु G\\ 'अन्तः...पुरि यान' इति)।

८, ३५, ७, [४०, २, ६, ७२, ४] ३, १, ३, १४, ६, ४, ३८, ३[a], ४४, ३[b], ५४, ९, ५५, २, ५, [९[b], १०, ४, २], १२, १५, ५८, १ ४, १, ७[c], [१३, ५, ३१, ३] १३, ४, १६, १७[d], १८, ४, २७, ४[d], [(१, १२४, १०) ५१, ३], ५८, ६, ११[c], ५, ५९, ७, ६२, ५, ६, ६, ४, ४, ९, ५, ११, २, २७, ७[b], ४३, ३, ४४, २४, ५८, ३, ६६, ४, ७२, ४, ७, २, ३, ११, ३, १२ १, १८, २४,

७१, ५[e], ८६, २[f], ८७, २, ५[g], १०४, ३, ८, २, ४, २९, २, ३, ३९, १[h], ४८, २, ६८, १८, ७२, ३[i], १००, ९, १०१, ९, १३, १४, ९, १२, ५, ७, १५, ३, ६७, २३, ६९, २, ७२, ७, ७३, ८[j], ७८, ३[k], ८२, ४, ८६, ४, ८७ ८, ८९, ५, ९६, ७[l], १०७, १, १०८, ६, १०, ५, ५[m], ८, ७, ७७, ९, १७[b], ३०, ४, ३९, १३, ४२, ८, ४५, ३, ४[n], ४६, ६[o], ४८, १०[p], ६१, १, ७९, ३, ८०,

३, ८६, १५, १०१, ११[b], १०६, ११, १२४, ४, १२५, ७, १६२, ४, १७३, १ १७७, २, १८३, ३, १८९, २[b], खि ४, ४, ३, ५, ३५, ११, २, ३, ५, १६, ६, मा ३, ७† ४, १२, ८, २५ ३०[p], ९, ६†, १०, ७, ११, ३१, १२, २†, ६†, ११[q], १५[r], १६, २०†, २१†, ३३†, ३९, १३, ३८†, †१७, ७०, ९४, ९९[s], १९, २ ८७, ९४, २०, १९, २३, ५१[t], ५२[t], ६३, २९, १५†, ३१, १९[s] ३२, ४, †३३, ८५ ९०,

[a]) अन्तर्धापनार्थस्य प्रसङ्गाऽभावाद् 'अन्तर्'' धु' इत्येव योजुक G\\ चिन्त्य ।

[b]) सप्तम्यर्थोपबृहण कप्र (तु सा, वैतु P\\ प्रमृ) 'अन्तश्, √चर्' इति ।

[c]) सप्तमीवचन कप्र (वैतु G\\ 'अन्तु परिवीत' इति [एतदीयाऽयुक्तत्व स्वरतोऽपि सुवेदमिव]) ।

[d]) सप्तम्यर्थानुगामी तदुपबृहण कप्र (तु सा P\\, वैतु G\\ अन्त √१पत् इति) ।

[e]) निधानक्रियाधिकरणोपबृहणार्थम् अव्य (तु सा P\\, वैतु G\\ 'अन्तु ''' नि ' धातम्' इति) ।

[f]) 'भुवानि' इत्युत्तरेण व्यवहितेन क्रिप गतियोग इति P\\ प्रमृ आहु । तन्न । अन्तर्भावस्य गस सतोऽन्तर्भाव्यस्य सत्तायामन्तर्भावुकस्य सत्ताया पार्थक्येनाऽभिव्यक्त्यभावे सति विलयानर्थान्तरत्वेन प्रसिद्धेरिह च तथाविधस्य स्तोतृ सत्ताया देवता-सत्ताया विलयस्य प्रसङ्गाऽश्रुते । यदपि सा स्तोतुर्देवताभिसबन्धेनाऽऽन्तरिवी सतीमपि पृथग्भूता स्थिर्नि स्पष्ट भाषमाणोऽप्यन्तर्वर्तित्वमाने गस अनुमन्वान इव लक्ष्यते, तदपि तदुपष्टम्भकश्रौतप्रामाण्यानुपलम्भादेवाऽप्रमाण द्र ।

[g]) सप्तम्यर्थोपबृहण कप्र ।

[h]) 'उभे विदुषे' इत्यतदन्वयी कप्र (वैतु सा विदुषे इत्येतत् सर इत्येव भ्रान्त सन् द्यावापृथिव्याख्प शरण, P\\ प्रमृ च 'अन्तश्चरति' इत्येवमनुपपन्नस्वर माख्यात साधुरा सन्तो दृश्यं √चर् इत्यस्या साख्या याचोयुक्तया स्थान पुनरुक्तदुष्टमिव सतीं दृश्यम् अन्तश् √चर् इत्याकारिका वाचोयुक्ति प्रवर्तयितुकामा) ।

[i]) 'जने' इत्यधिकरणार्थोपबृहण कप्र (तु सा P\\, वैतु GW M\\\ 'अन्तुरिच्छन्ति' इति) ।

[j]) सप्तम्यर्थोपबृहण कप्र (वैतु P\\ G\\ M\\\ 'अन्तुरादधे' इति [स्वरतोऽनिष्टमर्थतोऽपगत च] ब्रुवन्तौ) ।

[k]) अव्य क्रिवि (वैतु G\\ M\\\ च 'अन्तर् √आस्>अन्तु' आसीना' इति) । अप्सरसा सोमाभिमुख्येन चरण तदीयस्य मध्यवर्तित्वस्य तन्मुख्यसाधकत्वेन शिश्रावयिषितत्वान् मध्यात्मकस्याऽर्थस्य प्राधान्येनैव श्रुतिरुपयुज्येतेति (तु सस्थ टि अभि) ।

[l]) तुवि ऋ १, १३२, ३ (तु सा P\\, वैतु G\\ 'अन्तु पश्यन्' इति विफलद्वैस्वर्यानुमान) ।

[m]) सप्तम्यर्थोपबृहण कप्र (वैतु G\\ 'अन्तुर्येमे' इति) ।

[n]) आधेयप्रधाम् अव्य (तु माशत्रा ६, ७, ३, २ प्रमृ P\\, वैतु G\\ [अन्तर्- आ √भा इति ह्युपसृष्टयभिमान]) । इह आ √भा सकर्मक (तु ऋ १, ४९, ४, २, ४, ६, ३, २५, ३, ४४, ४ प्रमृ, गपू मशाश्रा, वैतु सा भा उ म च) ।

[o]) नापूर्गिदि अव्य (तु वें सा P\\, वैतु G\\ 'अन्तु नि 'सीदत्' इति) ।

[p]) 'आनश' इत्याख्यातिक योग मन्यमाना P\\ प्रमृ चिन्त्या (तु तं ३, ३, १०, २ यत्र तदेवाऽऽख्यातमनुपसृष्ट वियताचिन् पाभे अवित भवति) ।

[q]) अन्तर्भावुकस्य चाऽन्तर्भाव्यस्य च मतयो पृथक् सन्धोरेवाऽन्तर्गतित्वमाश्रस्य विवक्षितत्वादुत्तरेण 'अमू' इति क्रिप गम न भवति (इह तुवि ऋ ७, ८६, २) ।

[r]) तुवि ऋ १, ९६, ५ ।

३४, २, ३, ३७, १७†, ४०, ५, का २, ३, ५, ३, १, ७†, ४, ५, ४, ९, ४, ३, ५, ३, १०, २, ३†, ११, ४, ३, १२, ३, ४, १३, १, २†, ७†, १२[a], १६, १७, †२, ३, ४, ३, ४†, १०, १४, ४, १†, १८, ६, ६†, †१९, १, ७, १२[२], २१, १, २, ६, ८, १५, २२, १, ४, २५, ९, ७[२], ८[२], १०, १०, ११, ३१, ३, ४†, ३५, २, ३, ३, ४, ३७, ३, ४†, ४०, १, ५, तै १, ३, †१४, २, ७, ४, ४५, २, ५, ३, १†, ७, ७, २†, ८, १२, २, २२, ५†, २, १, ११, ५†, ४, १३, १¶, ५, २, ३¶, ४, १, ३, २, ९, ३[५], १०, ५, २, १, २†, ४, ५†, †२, १, २, ३, ३, ९, ६†, ३, ११, १, ४, ११, ४, ६, ५, २, ७, २†, ७, १२, ३, १३, २, ५, ७, ९, १, ६, १, २, १¶, ६, ३, ४[२], ७, ५, ८, १¶, मै १, ३, ३९, ६, १[२], †, १२¶, †११, १, ६, २, १, ९, १२¶, ४, ३[२]¶, ६, ८, ७, ३, ८[२], †[२], ९, १०, १७,

१२, ३, १३, ५†, १०[a], १३[२], ¶३, २, १[४], †[२], ६, १, ६[२], ८, ३, ८[४], ११, ७†, ४, ५, ८¶, ९, ६, ५[२]¶, ८, ५, ९, ६†, १२[१b], १०, ४†, ११, २†, १२, ५†, १३, ४, १४, ५†, ९, १४†, १६†, काठ २, १४, ४, १३, ९, ३, ७, १२, १३†, ८, १७, ११, ६, १२, १३†, १३, १४†, १४, ६†, १५, ६, १६, ३, ८[५], †[२], ९, १०†, १६, १८, ४, १५[c], १९, ४, २८, १[२d], ४[e], ३१, १४, ३५, ३‡[f], ४, ७, ३६, १५, ३७, ९, १४, १८†, ३८, ३, ५, †३९, १०, १३, ४०, ३[२], ६†, ७[२]†, क ३, ११, ६, २, ४†, ९¶, २५, १, २९, ४, ३०, २, ४४, ४, ४८, ४†, ५, ९, †कौ १, ४१७, ५१२, ५८५, २, २९५, ५५०, ५५२, ६१९, ६५४, ६६३, ७२१, ७२७, ३, ४, १, ५, ५, †जै १, ४०, ९, ५३, २, ५९, ८, २, २, ९, ६, ४, ३, २४, ११, ४०, २, ४३, ६, ८, ५०, ६, ५४, ४, ५५,

४, ५९, १३, १९, ४, १६, ३, ५, शौ १, २, ४[g], ४, ४, ६, २†, १३, ३, ३०, ३, २, १०, ५, ३१, ५, ३२, १, ३, ६, ३, १०, ४, २०, ८, २१, १, २[२], ७[२], २२, ३, ४, ८, ७, १०, ७[a], ११, ३[a], २६, ५, २८, ५, ३०, ७†, ५, ११, ८, ९, ३०, १६[h], ६, १, २, ३१, २†, ७३, २, ८०, ३, ८७, १[i], १३२, १-५, ७, ३७, १[j], ४४, १, ९२, १, ८, १, ११, ४, ३†, ९, ११, ९, ३, ६, ७२, १३, ७, ९, १४, ९[a], १५, १०, ११, १२†, १०, २, ७, ५, १५-२१, ७, १०, ८, १३[a], २८, १०, २५, २८[k], ११, २, ११, २४, ६, २०[l], ७, २[m], ९, १, ६, १०, २, ६, १२, १, १९, ३७, ६०, २, ३३, १३, १, १, २, ४०[l], २, ३०, ३, १५, २०, १४, १, ३७, १७, १, ८, १३, १८, ४, ८९, १९, ३, २, २७, १०, ४८, १, ७२, १, †२०, ३४, ३,

[a]) सप्तम्यर्थोपबृंहणः कप्र द्र ।

[b]) नापूर्निदि कप्र (तु सरि यत्र मै तैश्चा च मूले पैठ्रतं परिच्छिन्न भवति)। इह 'स्रो प्वस्यम-र्मोस्तमस्यन्तराघाद्' (=स्रा । उ । श्वस्य [श्वस्य वा तु सटि पपा]। अस्मान् । तमसि । अन्त । आ-घात्' इति पदानि) इत्येवं मूलत सातरत्रैष्टुभस्य पादस्य भूपानय स्वरूपतिरोधायको विशार' द्र ।

[c]) 'समुद्रे'''अन्त' इति सबन्ध (तु मा १८, ५५, वैतु ऽIJI 'अन्त '''देहि' इति नितरामुपेक्ष्य)।

[d]) शुग गारिमने (तु क ४४, १ [मरि च], मै ४, ६, ९ यत्तु 'अन्तम्' इत्येव प्राकरणिकमाभाति न यनि)।

[e]) 'अन्त ''नयसि' इत्याख्यातिकं योगमिच्छु ऽIJ. चिन्त्य ।

[f]) गाम्यर्थे कप्र । श्च (२, ३५, ११) विशिष्ट पाभे ।

[g]) इह दि.=न, गन्भिगवद्भव कप्र (=आपे, तु सा)। पतु ॥. ऽIJ। ई च 'अन्तर्निरुद्धमि' इति योगमाहतु, तन्न । ऐवपक्षे युवा-न्योग तिङ् निघाताभावे गतीयितस्यास्य निघातप्रसङ्गात् (पा ८, १, २६, ७१)। न चात्र पराभिमतस्तिरोधायनार्थे सगच्छेत । मध्य-वर्तित्वस्य शक्यमात्रस्याऽर्थस्य प्राकरणिकत्वादुपपत्ते ।

[h]) आधिकरणिकवृत्ति अव्य (वैतु ॥I 'अन्तर्वे-दति' इति ।

[i]) तुरि मा १२, ११ ।

[j]) हृदोऽधिकरणत्वस्य प्राधान्यश्रुतेस्तत्प्रत्याय कप्र । स्वानभिमत' पराभिप्राय द्विउटिदि द्र ।

[k]) सप्तम्यर्थोपबृंहणम् अव्य. (वैतु ॥I 'अन्तर्-दीयति' इत्युपसर्गभावमाख्यायुक्त)।

[l]) सप्तम्यपारबृंहण कप्र (वैतु ॥L 'अन्तम्√चर्)।

[m]) उत्तरेण √कृ इत्यस्य तिङ्वृत्तेन युयोऽभिप्रदा गर्भीभाव पराभिमत (तु ॥I) नेष्ट । गर्भीकरणे न तु गर्भस्याऽन्त करणे श्रुतिस्वारस्याऽनुगमात्। एविष वा विवि द्र ।

१२६, ४८, ५, ५६, ६, ८९, ८, ९६, १४, १२६, १५, १३३, ६६, पै १, ८७, ३, १०४, ४, २, १४, १,१५,५, ३१, ६, ७७, ३, ३, ३, ४, १२, १², १², ७², १५, ४, १८, ४, २५, ५, ३४, ९, ४, २, ४, २५, ७, ३६, ४, ३७, ३, ७, १०, ९ª, १५, ३, २२, ३, ६, ७, २, ५ १०, ८, १२, ६, २१, १, ७, ३, ११ˢ, ११, ७†, ८, १, ८, ९, †१३, ६, ११ˢ, †१४, १०, ९, १४, ६, २५, २, ९, १०, ७, १०, ९ᵇ, १, १३, ४, ४, †७, ३, १२, १५, २२, ४, १६, २, १, ९, ३†, १९, १², २२, १०ᶜ, ३९, ६, ४१, ४, ६२, ४, ६६, ९†, ६८, १०†, T६९, १, २, ७४, ७, ९, ७५, २, ८२, १, ६, ८५, २, ६, १०२, २ª, १०३, ५, १०५, १, १०६, ४, १०९, ५, ८, १२९, १-१०, १५०, ७, १५१, ५, १०, १५३, २, १५४, ४

अन्त (<र्)-कोशु[d]- -शम् शौ १, १४, ४, पै १, १५, ४

अन्त (<र्)√स्था[e], अन्तु ... अुरथत् ऋ ५, ३०, ९, अन्तु ...रत्र ऋ १, ८१, ९

¶अन्त (<र्)-परिधि[f]- धि काठ ३७, १८, क ४८, १६

°अन्त (<र्)-पर्शु[g]-

अन्त पर्शव्यु[h]- -व्येन मा ३९, ८, का ३९, ६, १

अन्त -पात्रु[i]- -त्रे शौ ११, ११, १५.

अन्त (<र्)√स्पा

अन्त -पेयु[j]- -यम् ऋ १०, १०७, ९

१अन्तु (<र्)-पार्श्व[k]- -र्श्वेन तै १, ४, ३७, १

२°अन्त (<र्)-पार्श्वु[l]-

अन्त पार्श्व्यु[l]- -र्श्व्येम् मा ३९, ९, का ३९, ७, १

¶अन्तर(र् अ)ग्निु[l]- -ग्नि कठ ८, ४[m], क ६, ९

¶अन्तर(र् अ)वचारिन्[n]- -णम् तै ५, ४, ३, ४

¶अन्तरा(र्-आ)त्मन्[o]- -त्मन् मै १, ९, ३, काठ ९, ११

¶अन्तरा(र्-आ)मु[p]- -मम् काठ २८, ५, क ४४, ५.

अन्तर्-आ√धा

¶अन्तुरा(र्-आ)धान[q]- -नाभ्याम् तै ६, ५, ९, ?

---

a) सप्तम्यर्थोपबृहण कप्र द्र ।

b) तुदि. शौ ५, ३०, १६ ।

c) तुदि शौ ११, ६, २० ।

d) तस मध्यमपदलोप सासस्व च (पा ६, १, २२३)। सा भाष्यऽसमस्त पदद्वयमिति प्रतीतिर्मा भूत्। स्वर-विरोधप्रसङ्गात् ।

e) गतिरिति वै P.W. प्रमृ च (वैतु सा यन्मते अव्य कवि इवऽन्वितम्) ।

f) अस 'पारे मध्ये' (पा २, १, १८) इत्यत्र पूप उस सामस्व (पा ६, १, २२३) । पाप्र अस्माद् अनदन्ताद् अस यनि सुवर्हता चिह्नस्याऽनुपयोग सुप्-लुग्विषयत्वात् । एव तावदर्धेनरतीयत्वमा पनेद् अदन्तस्य अस सुवर्हत्व स्यान्नाऽपरस्येति । मा भूदेवम्। इह सर्वस्य अस. सुवर्हत्व मनानमास्थाय कवि अन्वय इति कृत्वा तस्य न द्वि१ ह सम्पाद्यते। तेन यथायथ सुपोऽभावश्च लुक् च (पा २, ४, ८२ उउ) प्रवर्तते । एस्वि अपि यददन्तस्यैव अस सु प स च रूपगम्यतिर्भवति नापरस्येति तत्. प्राग्वक्तृप्रवृत्त्यधीन वचोयुक्तिवैशिष्ट्य यथोपलम्भ निर्देष्य न पर्यनुयोज्यम् ।

g) गस्व अन्त कोशु इत्यत्र टि द्र ।

h) तामवातिकेऽर्थे य प्र उस (पा ४, २, ९४) । प्रत्ययस्वर ।

i) अस सासस्व । इह 'तृतीया-' (पा २, ४, ८४) इति सप्तम्या अम्भावाऽभावविकल्पो भवतीति विशेष इति सप्तम्या अम्भावाऽभावविकल्पो भवतीति विशेष द्र । समामाभावमभिप्रयन्त्रिव यत् सा विकृतोपलम्भ प्रतीयेत तथाऽऽश्रित । यथोपलम्भ स्वरत ऐकपद्यस्या-ध्यवसयन्वात् ।

j) गस यदन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, २१२, २, १३९)।

k) पाभे भवति (तु अन्त पर्शव्यु)। यथा अन्तर् घा-प्रभृ समासेष्व् अन्तर् इत्यस्य निपात भावोऽभिनिम्नतमो भवति तथेहापि भवतीत्यभिसन्धाय अन्तर्गतार्थे तन् प्रयोग इति कृत्वा मध्यमपदलोप प्राप्त वा स्यात् तदभि निर्दिष्टपदार्थान्तरार्थप्राधान्ये समानाधिकरण यस वा स्यात् । एव चोभयथा पूप्रस्व समानमुपपद्येतेति दिक् ।

l) निप्रत्ययं तु अन्त पर्शव्यु- ।

m) विसर्गरहिते सुपा श्रोघोऽपचिन ।

n) गस कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)। नप अव√चर्+ता द्वालिको गिनि ।

o) अस सामस्व (पा ६, १, २२३)। तु नाउ ।

p) गस्व नापूि द्र । समासाते टचि टैलॉर अमा-देशश्च (यक.पा ५ ४, १०८ ६, ६, १४४, २, ४, ८३) तु नारू ।

q) बस पूप्रस्व (पा ६, २, १)। उप द्र ।

ϕअन्तरा(र्-आ)हित[a]- -त. ऋ ९ ७०, ५.

अन्तर्-आभर[b]- -र ऋ ८, ३२, १२

¶अन्तरि(र √इ),अन्तरेति तै २, ६, ९, ८, ३, १, ७, २[२], ३[२], ७, ३, ७, ५, १, १०, ४, २, ८,४, ७, ८, १,२, ६, १,८,५, ४, ६, ३, ६, ३,३, मै ४,८,४, काठ ९, २[२], १४, ९, २०, ४, २३, ९, २५, ९, २९, ९, ३७, ११, क ८, ५[२], ३१, ६, ३६, ६, ४०, २, ४५, ४, अन्तरेति तै ५, ७, ८, १, ६, १, ५, ५, अन्तरित तै ३, ५, ९, १, अन्तर्यन्ति तै ६, ४, ११, २, ७, १, ३, १[२], ३, मै १, ७, ४, काठ २७, ९, ३१, १२, क ४७, ११, अन्त-र्यन्ति ते ५, ३, १, १, ७, १, ३, १[२], २[२], ३, मै ३, ७, १, ४, ५, १, अन्त···यन्ति मै ४, ६, ४, अन्तरायन् तै २, ६, ८, ३, ६, ५, ६, ३, मै ३, ३, ४, अन्तरियात् तै ५, ६, १०, २, ६, १, ४, ५, ५, ४[२], मै १, ७, ३[२], ४, ३, ७, २, ४, ६, १, काठ ९, १[४], २[२], २२, ४, २३, ९, २६, ३, २७, ५, २८, ८, क ३६, ६, ४२, ५, ४४, ८, अन्तरियत् तै ६, १, ५, ४, मै १, ७, ३[२], ४, ३, ७, २, अन्त···इयात् मै ३, ७, १०

अन्तरेष्यामि तै ५, ७, २६, १, मै ३, ७,८, अन्तरेष्याभि मै ३, ७, ८

अन्तरय-, अन्तराय[c]- अन्°

Sअन्तरि(र्-इ)त,ता[d]- -तम्, -ता का १,८,३, तै १,१,८,१, [°त-अन्°]

अन्तरि(र्-इ)ति[e]- -त्यै मै ३,७, ८, ८, ८[२], १०, १[२], ४, ३, ४ [°ति- अन्°]

अन्तर् √ई[f], †अन्तरीयते ऋ [१,३५,९, १६०,१] ३, ३,६, ४, ८, ४, ९, ८६, ४२, मा ३४, २५, का ३३, १, १९ काठ १२, १५, अन्त···ईयते ऋ ३, ३, २, अन्तरीयसे ऋ ४, २, ३, अन्त···ईयसे ऋ २, ६, ७, अन्त ईयसे ऋ ४, २, २,७,८

अन्तर् √गा, †अन्त···जिगाति ऋ ७, ४, १[६], मै ४, १४, ३, काठ ७, १६

अन्त···गात्[h] ऋ ३, ३१, २१, ¶अन्तरगाम् मै ४, ७, ६, काठ ८, १३, २९,७, क ८, १, ४५, ८

¶अन्तर्-गो(ष्ठ→)ष्ठा[i]- -ष्ठासु मै ४, २, ११

अन्तर्-दाव[j]- -वे शौ ६, ३२, १

---

[a]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)। गति-द्वययोग द्र (वैतु वें सा 'अन्तर् हित 'इति'आ···हर्पते' इति च,GW 'आ···हित 'इति, अन्तर् अव्य इति च)।

[b]) प्रथमम् उप (<गस कर्तर्य् अचि थाथादि-स्वर. (पा ६,२,१४४) (<आ √रभृ)। तत यनि पूप तस. सासस्व च (तु म भर् , वैतु अन्तर-आभर्- इति पपा यदत्तु विवि पूप मा भूत् कर्म च पूप स्यादित्यत्र तु सनातीयान्तराणि धूप भर्-,राज भर्-,सुत भर्-,सहस्र-भर-,पुष्टि भर्-, हरि-भर-, प्रमृ [यत्तु सा एतदनुवादी मतप्य् उप √रभृ इतीवाऽऽह, तन्न । अर्था-सङ्गतेश्च ऋ २, ९,१ प्रमृ. अन्यत्र तदीयाऽन्यथोक्तेश्च], अन्तरा भर्- इति PW प्रमृ [यत्राऽर्थाभेदे सति यनि स्वरेणाऽऽम्नायितमिव प्रतीयेत])।

[c]) गण उप भावे घञ् प्र.।

[d]) नाप्य द्विपूर्ति द्र ।

[e]) भावे क्तिनि 'तादौ' (पा ६,२,५०) इति पूप्रस्व ।

[f]) पत्र √ई इति क्रिया. धात्व पृथक् निर्देशि । √इ इति वा स्यात्, तस्यैव इयनि सार्वधातुके यत्र् अपि दीर्घ उप (पा ७, ४,२५ [तु ११५४])। √इ इत्यस्य यन्-न्वृत्तमिति GW MW च, तच्चिन्त्यम् । आद्युदात्तत्वानुपपत्ते (तु ऋ १,३०,१८,१४४,२ [यदपीह कर्मणीति, तदपि तत एव हेतोर्दुर्वचम्] १९७,७,२,६,७, प्रमृ)। यनि उपसृष्टत्वे सा स्व् अव्यभिचरिताऽनभिमति-र्विमृश्या भवति। देशमानतो मध्यभवत्वेन √इ(ई) इत्यस्यार्थो न विशेष्येत द्रुतक्रियाप्रकारकत्वेन चासौ विशेष्ये तेतिदर्शनात् तस्य चार्थविशेषस्योपसर्गधर्मिणैव अन्तर् इत्यनेन सुद्योतितत्वाद् यनि तूपपन्न द्र ।

[g]) तु नापूर्ति ।

[h]) 'कृष्णान्' इत्येतेन पदेनास्याऽऽख्यातस्य शुद्धस्य सन सकर्मकता द्र (तु PW प्रमृ, वैतु सा णिजर्थ-मन्तर्भाव्याऽन्तर् इत्येतन् पृथग् अव्य इतीवाभिधायु-यश्च [तदभिमतेऽस्मदनभिमते चाऽन्तर्धानाऽर्थे सपा अव्य. गतोऽस्य सामर्थ्याभावादित्यभिसन्धे])।

[i]) मत पूप्रस्व (पावा २,२, २४, पा ६, २,१)।

[j]) 'पारे मध्ये' (पा २, १, १८) इत्यत्र पूप उस अग सागस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र । इह 'तृतीया-' (पा २, ४, ८४) इति गणस्या अव्ययीभावाऽभाव-विकल्पो भवति ।

अन्तर्-देश[a]– -शा काठ ३३, ४¶, शौ ८, ८, २२, १०, ६, १९, पै १६, ३१, २, ४४, १, -शात् शौ १५, ५, १, २, ४-८, १०-१३, -शान् शौ १५, ६, २४, १४, २३, -शेभ्य: शौ ४, ४०, ८, ७, १०, ७, १५, ५, १४, १५ [°श- स°]

अन्तर् √धा > दधा, ¶अन्तर्धत्ते तै ३, २, ९, १[२], २, ५, १, १०, ३, ४, ४, ४, ६, ४, ६, १, २, मै १, ४, ६, ३, २, १, ३, ६, ६, ३, ४, ४, ४, ५, ४, काठ १९, ११, २१, ७, २६, १०, २७, २, ३२, ५, क ३१, १, ४१, ८, ४२, २, ४७, ८, ¶अन्त …धत्ते तै ५, ४, ४, ४[२], काठ २१, ७[b], ¶अन्त (धत्ते) तै ५, ४, ४, ४, काठ २१, ७, ¶अन्तर्दधाति तै २, ६, ५, ३, ३, ५, ५, २, ६, ५, ६, ४, मै १, ४, १३, ३, ६, २, ९, ३, १०, १, ४, ६, ९, काठ २६, १, २८, ६, क ४०, ४, ४४, ६, ¶अन्तर्दधाति तै ५, ५, ७, १, मै ३, ८, ६, ४, ४, ४, काठ २८, ६, ¶अन्तर्धत्त काठ २७, ७, ¶अन्तर्दधति मै ३, ६, १, अन्तर्दधे शौ ८, ५, ६, १७, १, २९, पै १६, २७, ६, अन्त[२] दधे मै १, २, १, ३, ६, ३, काठ २, १, क १, १३, अन्तर्दधामि मा ७, ५ का ७, २, २, मै १, ३, ५, काठ ४, १, क ३, १, अन्त …दधामि मा ७, ५, का ७, २, २, मै १, ३, ५, काठ ४, १, क ३, १, अन्त[२] दधामि तै १, ४, ३, १, ६, ४, ६, २, ¶अन्त …दधताम् ऋ १०, १८, ४, मा ३५, १५, का ३५, ४, १६, अन्तर्धेहि शौ ११, १२, ४, अन्तर्धत्तम् पै १, १०९, ४, ¶अन्तर्दधाम काठ ७, १०, क ५, ९, ¶अन्तरधत्त तै ६, ४, ६, १, काठ २३, १, क ३५, ७, [अन्त अदधात् ऋ ६, ४४, २३, अन्त अदधाव ऋ १०, ५४, ६] ¶अन्तरदधत मै ४, ५, ६, काठ २०, ५, २६, १०, क ४१, ८, ¶अन्तरदधु काठ २८, ६, क ४४, ६, ¶अन्तर्दधीत तै ६, ४, ९, ४, ¶अन्तर्दध्यात् तै ५, ५, ७, १ काठ ८, १०, २६, १, क ७, ६, ४०, ४ अन्त दधिषे ऋ १, ६२, ९ ¶अन्तर्धीयते मै ३, ९, ४, काठ ३४, ५ ¶अन्तर्धीयेत काठ ३५, १६ क ४८, १४

अन्तर्-दधान[c]– -ना शौ ५, २८, ८, पै २, ५९, ६

अन्तर्-धा[d]– -धा पै १, १०२, ३

अन्तर्-धि[e]– -धि मै ४, ९, ४, शौ १२, २, ४४

अन्तर्-हित, ता[f]– -¶त तै ६, १, १, १, मै ३, ६, १, ६[२], काठ २२, १३, २३, ३[२], पै १३, १२, ३, ४[२], ६, -तम् ¶काठ ८, ५, ३५, १६, ¶क ७, १, ४८, १४, शौ १९, ४२, १, पै १३, १२, १, ३, ८, १३, -ता ¶मै १, ८, ३, १०, १०[२], ¶काठ ३६, १२[२], शौ ११, ११, १६, पै १३, १२, १, ५[२], ७[२], ८, ९[२], १२[२], १३, -ते पै ८, ९, ५ [°त- अन्°, सवतार°]

¶अन्तर्-हिति[g]– -हित्यै तै ५, २, ४, ४, ६, ६, ३, ५ काठ १०, ५, २०, ५, २३, १, क ३१, ७, ३५, ७ [°ति- अन्°]

¶अन्तर्-मास[h]– -से काठ २३, ३[i].

अन्तर्मुख- [अ-तुर्मुख- द्र

अन्तर् √यम् > च्छ, अन्तर्यच्छ ऋ १०, १०२, ३; मा ७, ४, का ७, २, १, तै १, ४, ३, १, २, २, १२, ४, मै १, ३, ५, काठ ४, १, २७, २, क ३, १, ४२, २

अन्तर्-याम[j]– -म मा १३, ५५, १८, १९, का १४, ७, ४, १९, ७, १, तै ४, ३, २, १, ७, ७, १, ¶६, ४, ६, १, ३, मै २, ७, १९, ११, ५, ¶४, ५, ५, ६, ७, १, काठ १६, १९, १८, ११, ¶२७, २[२] ३, २८, ७¶, क २०, ९, २८, ११, ¶४२, २[२], ३, ¶४४, ७, -¶मम् मै २, ७, १२६, ४, ५, ६[२], काठ २७, १, क ४२, १,

---

[a]) तस. मध्यमपदलोपे सामस्व (पा ६, १, २२३)।

[b]) पूर्वेण 'कुर्वीत' इत्याख्यातेन सबन्धमिच्छु प्राकरणिकम् वनि योग तिरस्कुर्वन् SIM उपेक्ष्य ।

[c]) गस दानअन्त-कृन् प्रस्व (पा ६, १, १८९, २, १३९)।

[d]) गस. कृन् प्रस्व (पा ६, २, १३९)। पूर उपसर्ग- वद्भावे उप स्त्रियां भावे अङ् (पावा १, ४, ६५ पा ३, ३, १०६)। प्रपद-स्वर । टावि स्परेऽविरोव ।

[e]) उप कि प्र (पा ३, ३, ९२)। शेष नापूर्ति गतार्थं द्र ।

[f]) 'अन्तर' (पा १, ४, ६५) इति गतित्वे गस कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[g]) गस भावे क्तिनि पूपप्रस्व (पा ६, २, ५०)।

[h]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद.।

[i]) यदर्थाचां केनाप्यन्यत् स्थल नोदहन्ती तत् चिन्त्यम्।

[j]) गस उप करणे घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

–मस्य तै ३, १, ६,२, ६,४,६, १¶, –मात् मा १३, ५५, का १४,७,४, तै ४, ३,२,१, मै २, ७,१९, काठ १६,१९, क २५, ९, –मे मा ७,५, का ७, २,२, तै १, ४, ३, १, ६ ४, ६, ३, मै १, ३,५ काठ ४, १, क ३, १, –¶मेण तै ६,४,६,१, क ४१,८, –मेन मै ४, ५, ६, काठ २६, १० [°म- उपांशु°]

¶अन्तर्याम-त्व[a]– -त्वम् तै ६, ४, ६, १

¶अन्तर्याम-पात्र[b]– -त्रम् मै ४, ८,८, काठ २७, २^{२} २८, १०^{२}, क ४२, २^{२}, ४५, १^{२}, –त्रेण तै ६, ५, ७, १^{२}, मै ४, ७, १, काठ २८, ७^{२}, क ४४, ७^{२}

?¶अन्तर्यात्[c] क ८, ४^{४}, ५^{२}

¶अन्तर्-लोम[d]– -मम् मै ३, ६,६, काठ २३, ३

अन्तर्-वत्[e]– -वन्त मै ४,२,१३¶, –वान् मै ४, २,१¶, शौ ९,४, ३, पै १६, २४, ३

अन्तर्-वती[f]– -¶ती काठ ७, १२, ८, १०, क ७, ६, –ीती ऋ ३,५५,५, १०,९१,६, कौ २, ११७४, पै १४, १, १७, –तीम् काठ ११, २¶

अन्तर्-वत्नी[g]– -त्नी मै ४,२१९

अन्तर् √१वस्

अन्तर् उष्य- द्रश°

अन्तर् √वा

?*अन्तर्-वा-

?अन्तर्वा वद्[h]– -वद् ऋ १,४०, ७, ६, ८, ३

अन्तर् √१विद्

अन्तर् विद्वस्[i]– -द्वान् ऋ १, ७२, ७

¶अन्तर् √वृत्

अन्तर् वर्त[j]– -र्तं काठ २५ १०, क ४०,३, –र्तान् तै ६ २, १०, ७

---

[a]) भावे त्व प्रत्ययस्तत्स्वरश्च ।

[b]) पतस सामान्य समासस्वर (पा ६,१,२२३) ।

[c]) मूलत 'अन्तरियाद्' इत्यस्य रू सत (तु सगि) 'अन्तर्यायाद्' इत्यस्य वा रू सतो लिपिविकारमात्रमेतद् इति कृत्वा सुपा शोधाऽवकाश ।

[d]) बस पूप्रस्व (पा ६,२,१)। उप समासान्तस्य अप (पा ५,४,११७) पित्वान्निघाते स्वराऽभेद । अकारान्त वेह उप (तुटि अज-लोम) तेन च समासान्ताऽनपेक्षा स्यात् ।

[e]) मतुप पित्वान्निघाते स्वर पूर्वाऽवस्थ ।

[f]) 'अन्तर्वत्' (पावाम ४, १, ३२) इति स्त्रिया ङीपि छन्दसि वैकल्पिको नुग-अभाव ।

[g]) नुग्-विकल्प । शेष नापूर्वि द्र ।

[h]) स्पष्टेतरा मती निर्वृतिविमर्शविशेषसापेक्षा द्र । 'अन्तर्-श्रावत्' इति पपा । तेन तत्र गस उपप्रस्व अभिप्रेत स्यादिति कृत्वा उप <(√वावद्<√वद्) इति वा (तु सा ऋ १, ४०,७),<(√वावा <√वा) इति वा (तु सा ऋ ६,८,३) यङ्लुग्-न्त सद् आद्युदात्त (पा ६,१,१८९) स्यात् । वस्तुतस्तु अन्तर्वा-वत्- इत्येव विभक्तुमर्ह सत् पपा उक्तप्रकारेण विभक्त स्यादिति सुवचम् (तु पपा पातु श्रावत् इति)। अस्मिन्स्थ यति विभाग अन्तर्वा- इति गत्युप-वत्-प्रत्य द्वितीये स्थले √वावद् इत्यस्यापांगतेस्ततो निष्पत्तिर्नाऽऽद्रियेत । एव √वावा इत्यतोऽपि निष्पन्नस्य सता ह्रस्वापत्तेय भोपपद्येतेति कृत्वा मूल एव गति मार्गान्तरे विभक्त-रूप प्रत्य गति विशिष्टेन स्वराऽविधानेन मधुरा मुख्य द्र (तु सा ऋ १, ४०, ७)। प्रथमस्थलीयं च किंचि द्वितीयस्थलीय च रू 'तम' इत्येतत्-समानाधिकरणमिति कृत्वैतत् सगमनीयम् । एतत् प्राति =अन्तर्-वत् (यद्) इत्येव कृत्वा यद् उप प्रकृत्यशमन्यथासिद्धयित्वेव क्वचिद् व्याख्यान कर्तुमिष्ट भवति (तु ORN), एव च यद्यत्र क्वचित् (तु GW MW NW) उप प्रकृतिप्रत्ययोभयो पेक्षापुरस्सरमिवैतद् अन्तर्- इत्यतो निष्पन्न सदपि ततो ऽभेदेनेव ग्राहयितुमिष्ट भवति, तदरुचिर भवति । प्रकृतिप्रत्ययोभयसार्थकत्वे सत्येव प्रथमे स्थलेऽन्त प्रथ सितगतिमद् यथा स्यात् तथेति कृत्वाऽन्तर्विशालत्वपर्य वसानकस्य स्वारसिकस्याऽर्थस्य च (तु PG २, २१४) द्वितीय स्थल तथैवान्तर्भिन्नत्वपरिणाम्यर्थस्य च (तु गपू) लाभदर्शनात् [(तु पना वाअदा- [<°वावन्त] इत्य् अप्रतिबद्ध, विशाल, असहत इत्याशर्थ)] इति दिङ्मात्र मिह स्मर्तेति । विस्तरस्तु वैश अनुसन्धेय ।

[i]) गस कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९) । उप √१विद्+शतृ→वसु (पा ७, १, ३६) । यत्तु सा पूप 'द्यावापृथिव्योर्मध्ये' इत्येव व्याचक्षाण गमाग विभक्तीव, तच्चिन्त्यम् । उप आम्नाताऽस्य कर्माभिमत-धरोधित्वप्रसङ्गाद् द्वि अनुपयोगात् ।

[j]) गस उप कर्तर्य अच् (पा ३, १, १३४) । अन्त रान्विदस्यकारार्थवृत्तित्व द्र (तु से मा वेंकु त भा [अन्तर्वर्तनप्रयापकर्तृ वृत्तित्व परयण् विजन्तार प्र द्रष्टु], आप. च [अन्तर्वर्तनभाववृत्तित्व परयन् यथा प्र निष्पादुक । वस्तुतस्तु अन्तरान्तर्भावितार्थविदाग पनमात्रस्याऽस्य पर्याभिमतस्य भावस्य द्र तु h]) । गर्भपाऽपि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४) यथायोग

¶अन्तर्-वेदि[a]– -दि तै १,७,५,३, २,४,९,२, ५,११,२, ६, ६,४,१, ७,५,९,४, मै २, २,१, ३,८,९,९,४[२],४, १,९, काठ २८,६[२], ३१,७, ३४,५, क ४४,६[२], ४७,७

अन्तर्-हस्त[a]– -स्तम् शौ ७,५२,२

अन्त(र् > >)श्√चक्ष्[b], अन्तु ··· चष्टे ऋ १,१९०,७

अन्त(र् > >)श्√चर्, अन्तु ··· चरति ऋ ३,५५,८

अन्त(र् > >)श्√छद्→छादि, अन्तुश्छादयसि शौ ९, ३, १४, पै १६, ४०, १

¶अन्त (<र्)-दार[c]– -रा तै ५, ७, ६, २, ६, १, ३, ५

अन्त (<र्)√क्लिप्

अन्त -क्लेप[d]– -प मा १३, २५,१४,६, १५,१६,२७,१५, ५७, का १४,२,११,१५,१,५, ४, ३[२], ८, ५, १६,७, १, तै ४, ४,११, १, मै २, ८,१२[२],३,३, ३, काठ १७, १०[२], क २६,९[१]

¶अन्त -क्लेपण[e]– -णम् तै ५, ४,२,१, मै ४, ६,५, -णाय काठ २७, १०

¶अन्त (<र्)-सदस[f]– -सात्[g] तै ७, ३, १, ३

अन्त (<र्)√स्था > तिष्ठ, अन्तु स्तिष्ठाति[h] शौ ६,५३,२, अन्तु स्तिष्ठतु[i] शौ १, २, ४

[अन्तु स्थु[j] ऋ १०, ५७, १, शौ १३, १, ५९

अ(न्-तं)न्तर,रा[k]– -र ऋ १, ३१, १३, ४४, १२, [२, ४१, ८, ६ ६३, २, (८, १८, १४)]

चरितार्थयितव्य इति। (तु समानार्थं सप्रक्रिय च पना पचर-[<°अपि चर्-])।

[a]) अम सामस्व (पा ६, १, २२३)। वा क्विबि भवति। उप यद्र।

[b]) वर्मान्तश्चक्षणमभिप्रेत स्यादिति कृत्वा गतिभाव (तु GW, वैतु सा PW प्रमृ. च चष्ट स्यि यभिप्रायत अव्य इति)।

[c]) तस मध्यमपदलोपे मासस्व (पा ६, १, २२३)। उप १°गुर- यद्र। यत्तु अन्त √दृ इत्यत प्र भा इच्छन्ति, तन्न। प्रधानखण्डपातनार्थं शरणक्रियायां प्रवृत्तायां मध्येऽनायासेनैव पतता शकलानामभिप्रेतत्वाचासेभ्य ते दारुं अन्तर् इत्यस्य साक्षान्मव न्धाभावे सति तेषां पतनक्रियायाम्तद् वि स्यादित्येव सुवचत्वात्। एवंश्च तस सति मध्यमपदलोप एव न त्विह गम कश्चिदप्यवसर स्यादिति। यदपि BW प्रभृ इह २दार्- (यद्र) इत्य् उप भवतीत्याहुस्तत्र तेषां प्रकरणाऽनवबोधजनितो भ्रम एव बीजम्।

[d]) गम. उप भावे घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। यत्तु उ तम इति कृत्वा उप < कर्तरि √क्लिप् इत्याह, यत्र म एतदनुविशदिपक्षप्य् उप कर्मणि प्र इति ग मध्यरीरामनुगुण्य (तु म तै ४, ४, ११, १) इत्यभिधत्तामिव करोति, तन्मन्दम्। इह गमम्ब इति कृत्वा स्वरोन्नतौ सम्भवन्त्यामपि नाउ गम्यतयाक्लिष्टपन व्याख्यानादेव क्लिष्टं तदमन्नेदं तत्र (तु मत)। कर्मणोऽपीह तस. च त्मा च विवेक-सदुर्बलं समान योग्य स्तु।

[e]) त्म क्लुपत्म-कृत् स्वर (पा ६ १,१६३,२,१३९)। तत्र भा तम. इत्यपि कृत्वा व्यपदे, तन्मन्दमित्येव। पूप्रस्व दुर्वारत्वप्रसङ्गात् (न नापू.)।

[f]) अस शरत्प्रभृतिष्व् उस समासान्ते टचि चित्स्वर (पा ५, ४, १०७, ६, १, १६३)।

[g]) 'नाव्ययीभावात्' (पा २, ४, ८३) इति सुब्लुगभाव प अमादेशाऽभावश्च। विवेच्यमानस्य शब्दस्यापक्रमण क्रियामपेक्ष्याऽपादानकारकसामान्ये प द्र (तु पाम, वैतु भा यन्मते ल्यब्लोपे कर्मणि प भवति)।

[h]) 'न (अस्माकम्) अन्तर्' इति सवन्यमास्थायाऽऽसन्दे इवाऽऽपद्यमाने 'दुरितानि विश्वा' इति पदे 'विनाशयन्' इत्यस्या आक्षिप्ताया क्रियाया कर्माभावयन् सा चिन्त्य। परिग्रहणार्थान्तरभूते तिरोधापनार्थे अन्तर् इत्यस्य गतिभावस्य (पा १,४, ६५) प्रागनुमतत्वात्।

[i]) रोगस्य चाऽऽश्रवस्य चोभयस्याऽपि कारकत्वेन मुख्यस्य तन्मध्यवर्तिनो मिथनिराशमिता भवतीति यत् मा आचष्टे, तन्न। मध्यवर्तिनो मध्यवर्तितमयो परस्परसम्पर्कबाधकत्वेनैवोपयोग-परिसमाप्तिदर्शनात् उभयाप-कारकत्वेनोपयोगासम्भवात्। न चेह मुख्ययोः तयोः रोगसामान्यविशेषत्वात्ऽवस्थितिराशमिता भवत् अपि तु तदुभयपरम्परा स्तोत्रं द्वा दलोऽन्तर्य मध्येऽवस्थानमपि भवति येन मुख्यभावत् स्तोतृनमेत्य रोगस्य चाऽऽस्रावस्य च तिरोधानं स्यादित्येव। एवंश्च 'अस्माद् स्तोतृजनो रोग चाऽऽस्राव चाऽन्तःस्थाय तिरोधत्त' इति तत्पर्यं द्र। तत्र अन्तर् इत्यस्य ति[illegible]ति स्थि (तु W)।

[j]) अत्र 'स' इति द्वि न तु प१ (वैतु मा, तु. तृटि. 'अन्तस्तिष्ठति')।

[k]) १°अन्+अर्- इत्यस्य ति[illegible] तर् =१°अन्[तम]तर इत्येव स्वरभेदेन इव द्र)। प्र च निर्दिष्टत्व द्र।

६, ५, ४, ८, १८, १९, १०, ५३, १, मा १९, १६, २०, ८२†, का २१, २, ५, २२, ८, ३†, काठ ३५, १४†, क ४८, ११†, पै २, ५८, २, ३, ६, २२, २१, २२, -रम् ऋ १, १०, ९, ६, ७५, ११, ७, १०१, ५, १०, ८३, ७, खि ३, १५, १२ ४, ५, ३७, ४०², मा १७, ३१†, १९, ८३, २५, ०, का १८, ३, ७†, २१, ६, ३, २७, २, १, तै ४, ६, २, २†, ५, १, १०, ३¶, मै २, १०, ३†, ३, ११, ९, १५, २, ४, ८, ८¶, काठ १८, १†, २०, १५†, ३८, ३, क २८, २†, कौ २, १२२२²†, शौ १, १९, ४†, २, ३०, ४², ७, १०५, १, पै १, २०, ४, ५८, २, ७०, २, २, १७, ४, ७३, ५, ५, १३, ६, ९, ७, १२, -रस्य ऋ [६, १५, ३, १०, ११५, ५, (६, १६, ३३)], -रा ऋ १०, ९१, १३, मै ४, ३, ५¶, -¶रात् काठ २२, १३, २३, ३, -†रान् ऋ ३, १८, २, काठ ३५, १४, क ४८, १३, -राम् ऋ १, १०४, ६, तै ५, ७, १४, १, काठ ५३, ४, -¶रे तै ७, २, ९, २, ३, मै ४, ८, ८, काठ २७, ५, ३४, ८¹, क ४२, ५ -रेण ऋ १०, ३३, १, खि ५, ७, ४, ८, तै ५, ७, १२, १, काठ ६, ७, ५३, २, पै १, ६५, २, -रै ऋ ६, ६०, १०, -रौ काठ ३४, ८² [°न्तर- अन्°, अव°, माया°]

¶अन्तर-कोश[a]- -शे तै ३, ४, १, ४, काठ १३, १०

¶अन्तर-त(र>)रा[b]- -रा तै ६, २, ३, ७

¶अन्तर-तस्(:)[c] तै ६, १, १, ३, २, ११, २², ३, ३, ६, ४, ४, ९, ३, ५, ७, २, १०, ४, मै ४, १, १२², ५, ४², काठ २५, ९, १०, २६, १², ८, २७, १², ३४, ११, क ४०, २, ३, ४², ४१, ६, ४२, १²

अन्तरा[d] ऋ ३, ४०, ९, ९, ८६, १३, १०, [८६, १६, १७] ८८, १५ १३९, २, १६२, ४, मा १३, २५, १४, ६, १५, १६, ००, १५, ५७, १७, ५९†, १९, ४१, ४०†, २९, ६, का १४, २, ११, १५, १, ५, ४, ३², ८, ५ १६, ७, १, १८, ५, १०†, २१, ३, १२, १८†, ३१, १, ६, तै ¶१, ६, ७, १, ७, १, १, ¶२, ५, ११, १¹, ६, २, २, ४, ३, ५, ४, २, ४, ४, ११, २, ६, ३, ४†, ५, १, ११, २¶, ७, २, ३, ¶६, १, १, ५, २, ६, ३¹, ३¹, ७, १, ३, ८, ४, ३, १०, ३ ५, १, ४, ५, ¶मै १, ४, ८, १०, १२°, ५, ११, ६, ७, ८, ६, ७¹, ९, ९, ८, १०, १७, ११, ९ २, १, ११, २, ५, ३, ६³, ८†, ५, ९, ८, १२²§, १०, ५§ ३, २, ७, ३, ४, ६, ३, ७, १०, ८, ४³, ५², ८², १०, ९, ४, १०, ४, ६, ११, १०§, १६, २§, ४, ५, ६, ६, ३², ५⁴, ८, ३, १२, ३†, काठ ७, ७, १०, ५¹, ७², ११, १, १२, २²⁶, १३, १०, १५ १४, ४², १६, २१, १७, १०², १९ १८, ३, २०, ८, २१, ६, २४, १², ६², २५, २, ६³ʰ, ९¹, २६, ९, २७, १०¹, २८, ४, ८, ३२, ६², ७, ३३, ७, ३४, १६, ३६, १३, ३८, २², ४६, ३, ¶क ४, ६, २६, ९²§, २८, ३†, ३१, १०, ३१, ३७, ३², ७ ३८, ५, ३९, ३², ४०, ३², ४१, ७, ४४, ८, शौ ३, १५, २ ४, १६, ५, ५ २०, ७, ६, ५५, १, ७, ११४, ३, ८, ६, ३, ९, ३, १५, १३, ९, १०, ७, ३६, ८, ३९, ११, ६, १४, ७, ११, १०, ३४², १२, २, ४४, १३, १, ५७, ५८, ३, ६, १४, ३, ३४, १९, ५६, ४, †२०, ६, ९

स्यु द्र °अव-तर-, उत्-तर-, प्र-तर-, °वि-तर-, यतु GW अन्त-+(तरप्>)र इत्येव स्यु आह, तच्चिन्त्यम्। तत्र तत्र श्रुतौ तेनोपदिदर्शयिषितस्य अन्तर्गतत्व-परिणत-सामीप्यर्थनिकटत्वपरत्वाऽर्थस्याऽऽन्तरत्वक्षमाक्षानुगुञ्जितस्याऽर्थस्य प्राकरणिकतरत्वेन प्रतीतेरिति वाच्यम्। वा वि द्र।

a) तत्र मध्यमपदलोपे सामान्य (पा ६, १, २२३)। तु अन्तः-कोश-।

b) आतिशायनिकस्य तरपः निरवकाशत्वे स्वरोऽविशेषः।

c) तसिः प्र उस (पावा ५, ४, ४४)। प्रत्यय-स्वरः।

d) तुति अन्तरा इति (पाठ स्तु अस्मातेरर्थे आप् प्र उसं। चित्स्वरः [पा ७, ३, ३६, ६, १, १६३])।

e) 'अन्तराऽऽहुति-' इति पदमेकमुद्दिश्य सदिदानः ... विन्त्य (यनि तु मै १, ४, १०, ५, ११)। तु नाउड ...।

f) मैतु ...'अन्तरे(रा-इ)ह' इति (तुति ...)।

g) मैतु एकतरत्र 'अन्तराऽऽहुति-' इत्येक पदं ... (तुति ...)।

h) 'अन्तराऽतिष्ठन्' इत्यत्र ... (तु ... काठ १०, ७¹ इत्यत्र)।

९६,९४; १२६, १६; १७; पै १, ६५, २; ९३, ३; २, ७२, ३; ३, ८, ४; ४, ९, ५; २१, ४; २२, ३; ५, १२, ३; ३२, ५, ६, २२, १९; ७, ११, ५†; ८, ९, ११¹; ९, ७, ५; २४, ८; ११, ५, ६; १६, २२, ४; ४०, ५; ७९, ३; १०३, ७†; १५४. १.

¶अन्तरा-शृङ्गª– -ङ्गम् मै ३, ८, ५; काठ २५, ६; क ३९, ४.

अन्तरात्म- अन्तराधान-, अन्तरामर्-, अन्तर्√इ, अन्तर्ͤ द्र.

अन्तरि॑क्षᵇ– -०क्ष मा ४, ७; का ४, ३, १; ते १, ३, ८, १; मै १, २, २¹; १५; ३, ६, ४; ९, ७¶; काठ २, २¹; ३, ६; क १, १४¹; २, १३; शौ ६, १३०, ४; –क्षम् ऋ १, ५२, १३; [७३, ८; १०, १३९, २]; ८१, १०; ९१, २२; [११५, १; ४, १४, २; (७, १०१, ६)]; २, १२, २; १५, २; ३, ८, ८; २२, २; ३०, ९; ३४, १०; ५४, १९; ४, ५२, ७, ५३, ५; ५७, ३; ५, १, ११; ४२, १६; ५४, ४; ५५, २; ८५, २; ३; ६, ८, २; ४७, ४; ६१, ११; ६९, ५; ७, ३५, ५; ९८, ३; [१०४, २३; १०, ५३, ५]; [८, १४, ७; १०, १५३, ३]; ९, ८१, ५; १०, ४९, ७; ६५, २; ६६, ९; ११; ८८, ३; ८९, ६; ९०, १४; १२४, ६; १२८, २; १४९, १; १९०, ३; खि ४, ११, १२; ५, ५, ७; ८; ११; ७, ३, ९; मा १, ७; ११; १८; ४, ३०‡ᶜ; ३१†; ५, १३; २७; ४३; ६, २; २१; ७, २; ५; ४२†; ४५; ८, ९; ६०; ११, १५; २०; ४५; ५८; १२, ५; ४८†; १३, ४६†; १४, ११; १२¹; १९; १५, ६; ६३; १७, ५९; ६७; ७२; १८, १८; २३, ४३; ५९; ६०; २५, ८; २३†; २६, १; २८, २०; ३१, १३†; ३४, २२†; ३५, ९†; ३६, १७; ३८, ५; का १, ३, ३; ८; ६, ३; ४, १०, १‡ᶜ; २†; ५, ४, ४; ७, २; १०, ४; ६, १, २; ५, १; २; ७, १, २; २, २¹; ८, ६, २; १७, १†; ९, २, २†; ६; ७, ९; १२, २, ४; ९; ४, ८; ५, ९; १३, १, ६; ४, ४†; १४, ४, ९†; १५, ४, १; २¹; ५, ४; १६, २, १; ७, ६; १८, ५, १०†; ६, ३; ८; १९, ६, ३; २५, ८, ५; १०, ७; ८; २७, ८, १; ११, १०†; २८, १, १; ३०, ३, ९; ३३, १, १६†; ३५, १, १३†; ४, ८; ३६, १, १७; ३८, १, ५; ते १, १, २, २; ४, २; ७, १; २, २, १; ८, १¹; †; ‡ᶜ; १२, ३; ३, १, २; ५, १; ६, १; ९; २; ११, १; ४, २, १; ३; १¹; †४३, १; २; ५, ३, १; ६, ५, २; ७, ५, ४¶; ८, ५, ३; २, २, १२, १; ४, १४, ४†; ३, ३, ५, ४¹¶; ६, १¶; ११, ४; ४, २, २; ५, ५, १; ४, १, २, २; ३; ४, ३; ५, ३; २, १, १; ४, ३†; ३, ६, १²; ७, १; ४, १, १; ५, २; ६, २; ६, ३, ३†; ५, १; ३; ७, ६, २; १४, १†; ¶५, १, ५, ६¶; २, १, १; ७, २; ३, २, १²; ६, १; ३; ११, १; ४, २, १; ६, ४; ७, १¶; ६, ५, ३; ७, ३; ८, १¶; २¹; ३; ५¹; १०, २; ७, ५, ४; ६, २¶; ११, १¶; २५, १¶; ६, १, २, ३¶; ११, २; ३¹†; २, १०, ४; ३, ३, ३;

ª) 'अन्तरा द्वितीयया वा' इत्येवम् उसं. (पा २, १, १८; ३, ४)। अन. सामस्व. (पा ६, १, २२३)। वा. मूलतः द्वि १ सत् क्रिवि. द्र.।

ᵇ) पपा. दुष्टहावयवत्वान् नावगृह्णन्ति । अन्तरा (वा, इयोरोदसरर्थम् अन्तरा इमे [द्यावापृथिव्यौ] वा) क्षान्तम् इति वा (२, १०) द्वि-प्रकारः प्रथमः कल्पः । तत्र अन्तर्- इति वा तस्य 'अन्तरा' इति क. वा. पूर. अभिवेत्रं स्यादिति प्रतीयेत । एवं क्षान्तम् इत्युभय- कोटिगतावाप्तम् उप. <√क्षम् इति च प्रतीयेत (=क्षान्तं रसन्तराल्लम [तु. नर् स्क.]। न त्वर्थः कथि- त्वर्थेनैव कृत्वा उप. क्षा- अन्तम् इत्येव वा विभज्येत [=पृथिव्यन्तर्लिखि नए. तु.; तु. पा २, ६])। क्षान्तम् इति द्विरेषोर्थि न शारीरिति क्ष- इत्य् उप. <√२क्षि (एवं पुनर् वा [२, ६]) गतिर्वश: इ. इति च, श्रोणी: इत्येतदाधाऽध्याऽवशेषमात्रं वेति स्क. आह । अथ '(शारीरिष्व्) अन्तरक्षयम्' इति वेति द्वितीयः वा (नर्.) कल्पो भवति । तदेतद् 'अन्तर्- इति अक्षय- कल्पो भवति । तदेतद् 'अन्तर्- इति वा विभज्येत (तु. स्क.; √२क्षि (=क्षय-रहित-) इति वा विभज्येत (तु. स्क.; √२क्षि इत्येतदर्थानुगतिशब्दस्वत्वार्थम्) अन्तर- इति क्षय- इति वेति । अथान्य् उप. <√ईक्ष् इत्यपरः कल्पो भवति (तु. अपी. प्रमा. PW. च)। अपरत्वतः यनि. अन्तर्>रि इति स१ पूर. स्यात्, (√२क्षि + अधि- करणे क: प्र.)>क्ष- इत्य् उप. च (तु. GW; नर्. सा. 'अन्तरिक्षयम्' इति मूलो. पभे. च [नमं.])। एवं त्वत् बादे कल्पे नस. पूर. स. इति कृत्वा पूवस्त. (पा ६, २, २), स. प्रकृत् च (वै. पुन- [तत्र उप. कृद्-उत्तर. स्वर्.])।

ᶜ) 'विश्व-वेदा' इति पा (८, ४२, १) विशिष्ट: पभे.।

४, ३, ९, ४, ४, १, २[२], ५, ५, ६, २, ६, १, ४, ¶७, १, ५, ३[१], २, ४, २[२], ३, ५, २, ६, १, ७, २, ९, २, १२, १§, ४, १, १, ४, ७, ११, १, ५, १९, १§, २०, १§, २५, ९, मै १, १, २, ४, ५, ८, १२, ७, ६[३], †, ‡[a], ८, १३, १४[१], १६, १८, ३, ४, ५, २६, ३७[१], †, ४, ८¶, ५, ११¶, १०, ३, ११, १०, २, २, १३¶, ४, ५¶, ७, २[२], ४, ६, ८, ११†, १५[३], ८, ३[२], ८, १४[४], १०, ५, ६[१], ११, ५, १३, २, ३, १४, १५, १८, २३‡[b], ¶३, १, २, ३§, ४[१], §, ७, २, १, ६, ९[३], ३, ३[२], ५, ९, ४, ६, ६, ४, ८[२], ७, ८[३]§, †, ‡[a], ८, ५[१], §, ७, ९[१], ९, १[३], ३[१]§, ४§, ७[१], §, १०, १§, ४[२], ७§, १५, ७§, ४, १, २, ३[१]¶, ४, ५[२], ८[२], ११¶, १२¶, २, २[१]¶, ५, ५¶, ६[२], ७, १[२]¶, ८, ७, ३¶, ९, २३, २५, ७७, ११, १[१]†, †१३, ४, ८, १४, १†, ४†, ५†, ७, १७, काठ १, २, ४[२], ७, ११, २, ६[१], ९, १२, ३, १, २, ३[२], ६, ८, ४, १[३], ९[२], ५, ५, ६, ७, ८, ७, ७, ९, १४, ८, ६, १२, ९, ६, १२, ४, १३, ११, १२, १५, १४, ४, १६, १, २, ४, ५, ८, ११, २१, १७, ३[१], ७, ८[१], १[१], १८, ३, ४[१], १०, १६, १९, १, ०, ५, ११, १३, २०, ११[१], २१, ३[१], ५, ८[१], ९[१], ७२, ३–५, २४, ६[१], १०, २[१], १०, २६, २[४], ३, ५, ६, १०, ७७, १, ०[१], २८, ४, २९, ७, ३१, १, २[१], ३[१], ६[१], ०, ११, ३२, ६, ३३, १, ३४, ५, ६, १४[१]

३७, १७, ३९, १, २, ४, ८[२], ९, ४०, १, ३[६], ५, १०, ४३, २, ४, ४७, ५, १२, १५, १७, ७३, ६, २१, २, ४, ७, ११, १९[२], †, २, ३, ६, ९, १०[२], १३, १५, ३, १[३], ७[३], †[२], ¶४, ६, ७, ५, ८¶, ६, ३, ¶७, २, ७, ८, १०, २५, २†, २६, २[२], ६, ७[६], २८, ३†, ४[२], १०, २९, ४, ८[२], ¶, ३०, ३, ¶३१, १, १३[६] १८[२], २०, ३७, ७[२], †, ३८, ३¶, ४०, ३, ५[४], ¶[२], ४१, १, ३, ४, ८¶, ४२, १, २[२], ¶, ४४, ४, ४५, ८¶, ४७, १, २[१]¶, ३[१], ६[१], ¶, ९¶, †कौ २, ९९०, ३, ३, ३, ५, ३, †जै २, १, ३, ४, ६, शौ २, १२, १[१], ३, २१, ७, २९, ८, ४, २, ४, ११, १, १४, ३, २०, १, ३५, ३, ३९, ४, ५, ३, ३†, ९, ७, २८, २, ६, ४०, १, १२०, १, २, ७, १, २, ६, १†, ७, २, ८, १, १९, ४, २३†, ८, ५, ७१, २२, ९, १, २१, ३, १५, ५, २०, १२, ५, १५, २४, १०, २, २४, २५, ५, २६, ७, ३, १७, ३२, ३५, ८, ३६, ९, १०, ११, ७, १०, २७, ७, ४, ८, ६, ११, ४, १२, १, २०, ५३, ३, २०, २६, १३, १, ७, ९, १६, ३३, २, ३२, ३५†, ४५, ७, ३, १४, २, ६९, १५, १७, २, १७, १, १३, १८, २, ९, ४९, ३, ५९, ४, ५, ६, १९, ६, ८†, ९, १, १४, १०, ५†, १५, ५, ३२, ९, ५८, २, †२०, ११, १०, २८, १, ३४, २, ३९, २, ४९, १९, ७९, १, ८७, १, ९३, ६, १०७, १४ १४३, ८, पै १,

२३, २, ७७, १, ४०, ३ १३ ३, ११०, २, २, ३, २, ५, १[२], ७२, १, ७६, ५, ८०, ५ ८२, ४, ३, १२, ७, २३, ३ २५१, ३५, ५, ३८, ८, ४, १, ४‡[a], ११, ५, ५, ४, ३†, ५, २, १३, ३, ७८, ०, ३२, ३, ४०, ७, ६, ५, २, १८, ५ २२, १२ ८, ६, १, १९, ३, ९, ११, ३, २३, २, १२, ४, ९, १३, ७, २†, ८, ५†, १२, १, १४, ३, १० १५, १३, ४, १६, २, २, ११, ३†, २९, ५, ३०, ११, ३१, १, ३४, १, ४०, ६, ५०, ९, १०, ६१, ३, ४, ७०, १, ७१, ४, ९६, २, ८, ९८, ६, ९९, ६, १०४, १०, १०५, ४, १०६, ७, १३१, २, १३६, १०, १३९, ६, १५०, ७, ९, १५१, १, १५३, ४, —क्षस्य ऋ १, ११०, ६, खि ५, ७, ४, १३, मा ६, १९, १४, ५, १२, १४ का ६, ४, ३, १५, १, ५, ४, २, ३, तै १, ३, ६, २, १०, २, २, ४, ११, ५¶, ३, ४, ५, १, ४, ३, ६, १, ४, ६, १, २, ७, १, मै १, २, १७, २, ४, ५¶, ७, १६, ८, १, १४, १३, १८, ३, ८, ९¶, ४, ¶१, १, ३, ९, ४, ६, १०, काठ ३, ३, ७, ७, १२, १७, १, १०, २२, ५[१], २६, ६, ३०, १०, ३७, ११, ३९, ९, ४०, ३, क २, १०, १४, ६, २, २[५], १०, २६, ९, ४१, ४, ४६, ८¶, शौ ५, २४, ८, पै २, ६१, १, १५, ७, ३ —क्षा ऋ ६, २२, ८, ७, ७५, ३, शौ २०, १६, ८, —क्षाणि ऋ १, ३५, ७, ८, ६, १५

a) 'स्विद् वेदाः' इति ऋ (८,४२,१) स्थितिः पाठः। | b) 'अन्तरिक्षे' इति ऋ (१०,१११,५) पाठे।

१२, २४], १०, ४४, ८, ६५, ४, शौ १९, २७, ३, †२०, ५४, ८, पै १०, ७, ३, –क्षाद् ऋ १, ४८, १२, ६१, ९, ३, ३०, ११, ४६, ३, ५, ५३, ८, ८, ३, २०, ८, ३, ४, ९, ६३, २७, १०, ६८, ५, ७०, ११, ८९, ११, १५८, १, खि ५, ७, ४, ९, मा ४, ६, ७, १९, ६, ११, १७, ६७, १८, ५५, का ४, २, ४, ५, ५, ७, ६, २, ७, १८, ६, ३, २०, ३, ५, तै १, २, २, ३, १३, २, ६, ६, १, २, ४, ८, १, १४, २†, ३, १, १०, २, २, ८, ३, ३, ३, ३, ५, ५, १, २, ४, ६, ५, १, ७, १३, २, ५, ७, ६, ७, ६, १, ४, २¶, मै १, २, २, ९, २, ४, ७[१], ७, १५, ८, १४, १०, ६, १९, ३, १३, ३, ३, १, ४¶, ३, ४¶, ९, ६, ८, १६, ३‡, ४, ३, ४¶, ६, ६, १२, २†, काठ २, ३, १०, ७, १३[१], १४, ८, १७, ११, ९[१], १८, ४, १५, २१, ६, ९, २४, १०[१], ३४, ४, ३५, ७, ३९, ८, क १, १६, २, ४, ६, ७, ३, २८, ४, २९, ४, ३१, ३१¶, ३८, ३[१]¶, ४८, ९, कौ २, २३६‡, १०५०†, जै ३, २१, १‡, शौ ४, १०, १, १४, ३, ४०, ६, ५, १०, ८, ६, १२४, १, २, ७, २७, ८, ९, १, १, १०, १, १३, ७, २६, १२, ११, ११, १३, ७, ३, १६, ४, ४, ७, ६, १८, ४, ९, १९, ३, १, ३५, ४, †२०, ३६, ५, ३७, ९, पै २, ५७, १, ३, ३१, १-८ १८, ८ ४, २५, १ ७,

१३, ३, १०, ६, ८, ११, ४, ४, १३, १४, १४, १७, २९, ८, १६, ३९, १, ३६, ३, ९८, ६, १३१, २, –क्षाय मा ५, ७६ ६, १, २२, २७, २९, २४, २६, ३०, ३१, ३९, १, का ७, ७, १, ६, १, १, २४, १३, १, १६, १, २६, ६, १, ३४, ४, ३, ३९, १, १, तै १, १, ११, १ ३, १, १, ६, १, १०, २, ८, १३, ३, २, ६, ५, १¶, ३, ५, ८, १, ४, ४, १, १, २, ३, ६, २, ६, २, १०, २¶, ३, ४, १, ७, १, ११, १, १५, १, १७, १, ५, ११, १, २३, १, मै १, २, ११, १४, ३, ३५, २, ८, ८, ३, ८, ९, ९, ३, १०, ७, १०, १२, १४, ७, ४, १, १¶, काठ १, १२, २, १२, ३, ३, ५, १[१], ५[१], १५, ३, १७, ७, २६, ५ २९, ५ ३०, ५[४], १०, ३१, ११, ३४, ५ ३७, १५-१७, ४०, ४, ४१, २ ६, ८, ४५, २, २०, ७१, ६, क १, १२, २, ६, १०, २६, ६ ४१, ३, ४५, ६, ४६, ८¶, ४७, ११, शौ ७, ९, ३, ४, ६, १०, २, ७, १०७, १, ११, २, ४, पै ६, १३, ११, १६, १३, ८, १०४, ४, ११८, ६, –क्षे ऋ १, ३५, ११, १६५, २, २, १४, ३ १०, ३, ४०, ४, ३, ६, ८, ५, ५२, ७ [७३, ११८, १७, ५] ८५, ५ ६, ४६, ११ ७२, १३ ७८, २ ७, ३९, ३, ८, ९, ७ १०, ६ ९, ७७, ६ १०, ५ ५ ८०, ५ ८७, ३, ६, १२१, ५ १६८, ३ मि १,

१२, ३ २, १४, १०, ४, ११, ११, मा २, ७५, ६, ३३, ११, १०, १३, ६, १५, १०-१४, १६, ५५, ६५, १८, ३६, २३, २, ३२, ६†, ३३, ५३†, ३४, २७†, ३८, १८, का २, ६, ३, ६, ८, ४, १२, २, १, १४, १, ६, १६, ३, ७, ५, ८, ११, १४, १७, ८, ९, १८, २०, १, ७, २९, १, २, २९, ४, १†, ३२, ४, १०†, ३३, १, २१†, ३८, ५, १, तै १, ४, १, २, ¶२, ४, १२, ३ ४, १४, ५†, ६, १, ३, ३, २, ८, ६, ५, ४, १, ३¶, ४, १, ७, १, ८, ५†, ७, ८, ३†, ४, ७, १, ५, ११, १, २, ७, १२, २, ५, ¶२, ७, १, २, ¶३, २, १, ११, १, ६, १, १, ४, ¶६, १, २, ३, ४, २, ३, २, १, ६, १, १ ८, ३, ७, ४, ११, १¶, ५, २४, १†, मै १, ३, ३, १५ ४, ७, ३[१], ८¶, ११, ५¶, २, ७, १३¶, ४, ३[१]¶, ७, ७, १५†, ८, ९[५], १३, ९, ९[२], १२, १, १३, १[२], १६, ३, १, ३, २, ६¶, ८, १[१]¶, ४, १, ८¶, ३, ४¶, ६, ६, ९, १०[१], ११, ३†, १७, १†, †१४, १, ५ १६, काठ ३, १ १०, ५, ६, ७, १३[१], ९, १८, १४, ५ ९, १६, १, १३, १५ १७, १६, १८ १३, २०, ५[१], २१, ३, २२, ५ २३, ३, ५ २५, ८, २६ ८, ७७, ३, २८, १, ४, ३१, ६, १४[१], ३२, ६[१], ३३, ३, ५ ३४, ५ ३५, ७, ४१, १, ४२, ८, १७, ६ ७, २५, ६ २७, ६[१], २०, ३, ¶३१, ७[१], १८

) 'ग्राम । तद्भूतम्' इति पदपाठः ज्ञ (१, [illegible] | [illegible] | ५) 'अन्तर । क्षुद्र' इति पदपाठ ऋ १,८६,४)

१, १७) [illegible] | [illegible]

३५, ८¶, ३६, २¶, ¶४०, १, ५, ४२, २¶, ४४, १, ४¶, ४७, ६¶, ४८, ९, कौ २,६४०†, ११९४, †जै ३,५१, ७, शौ १, ३०, ३, ३२, २, ३३, ३, २, १०, ३, ४, ८, ५, १४, ८, २५, २, ३९, ३[२], ७, ६८, १, १०२, ८, ८, †३, ३, ५, ११, १, ९, ४, १०, ११, ८[२], ११, २, २३, १२, २, ८, १३, २, ३०, ३, २२, १५, १३, ४, १७, १, १२, १८, ३, ६३, १९, ८, १, १७, १२, २०, १३९, २, पै १, १४, ३, २५, ३, ८४, ४, ९१, १, ४, १०७, ४, ५ २, ७६, ६, ४, ०, ६. ३४, २, ५, १३, २, २६, ८, ३६, २, ७, १३, ४, ८, ८, २, १०, ८, २‡[a], १४, १, ४, ११, १५, ११, ८, २१, ८, २२, ४, १६, †६, ३, ६, २४, १०, ९९, २, १०६, ३, ११७, २[४], १३३, ८, -क्षेण ऋ १, [२५, ७, ८, ७, ३५, १०, १३६, ४], १६१, १४, ९, ५, २, [६३, ८, ६५, १६], मा १५, ६, ३८, ६, का १६, २, १, ३८, १, ६, तै २, ६, ७, २[२], ३, १, ६, १¶, ५, २, १२, २, ६, ४, १, २¶, ७, ५, २१, १, मै ४, ९, ७, काठ ६, ८, १२, ४, २२, ७, २६, १०, ४५, २०, ५०, ६, क ४, ७, ३५, १¶, ४१, ८¶, †कौ २, १८३, ५६७, †जै ३, १७, ४, ४, २८, ६, शौ ४, २०, ९, ३८, ५-७, ६, ८०, १†, ११, ४, ८, १३, ३, १३, १९, १७, २, १९, २, पै ७, ३५, २[१], ३८, ४†, ७, १४, २, १६, २, ८, ६, १०, १७, २, १६, ५७, १०, -क्षेपु काठ ३९, ५

अन्तरिक्ष क्षित्[b]– -क्षिते तै ७, ५, २४, १, काठ ४१, १

अन्तरिक्ष दा[c]– -दा काठ ३९, ९

अन्तरिक्ष-देवता-

¶अन्तरिक्षदेवत्य[d]– -त्य तै ६, १, ११, २, २, २, ६, ४, ५, ५ मै ३, ७, ८, ९, १, ७, १०, १, काठ १९, २, २३, ५, २४, ६, २६, २, ६, २७, १, २, क ३७, ७, ४०, ५, ४१, ४, ४२, १, २, -त्या मै ४, १, १, काठ ३०, १०, क ४६, ८

†अन्तरिक्ष-प्रा[e]– -प्रा ऋ ७, ४५, १, ९, ८६, १४, मै ४, १४, ६, काठ १७, १९, -प्राम् ऋ १, ५१, २, १०, ९५, १७

अन्तरिक्ष-प्रुत्[b]– -प्रुद्भि ऋ १, ११६, ३

अन्तरिक्ष भाग[f]– -गा तै २, ४, ८, २, मै २, ४, ७ ८¶, काठ ११, ९

अन्तरिक्ष-यानी[g]– -नी तै ४, ४, ६, २, काठ २२, ५

अन्तरिक्ष-वत्[h]– -वन्तम् शौ १९, १८, २, पै ७, १७, २

अन्तरिक्ष-सशित[i]– त शौ १०, ५, २६, पै १६, १३१, २

अन्तरिक्ष-सद्[b]– †सत् ऋ ४, ४०, ५ मा १०, २४, १२ १४, का ११, ७, ४, १३, १, १५, तै १, ८, १५, २, ४, २, १, ५ ४, ७, १४ ५, ३, ११, १¶, मै २, ६, १२ ८, १३४, ३, १, ६¶ २, १, ४, ४, ६ काठ १५, ८, १६, ८ २२, ५४ -सद् शौ १०, ९, १२ ११ ८ १८, पै १५, १४, ७, १६, १३७, २, -सदम् मा ९, २, का १०, १, ३, तै १, ७, १२, १, मै १, ११, ४, ३, २, १¶, काठ १४, ३, -सद्य शौ १८, ४, ७९

अन्तरिक्ष-स्पृश्[j]– -स्पृक् मै ४, ९, ७

अन्तरिक्षात्[k]

अन्तरिक्षात्-सद्[b]– -सद् पै २, ५३, ६ -सदे पै २, ५४, ६

१†अन्तरिक्ष्य,क्ष्या[l]– -क्ष्या ऋ [९, ३६, ५, ६४, ६] कौ २, ३८६, जै ३, ३१, ६, -क्ष्या ऋ ५, ५४, ९

---

[a]) इह ऋ (१, ११९, ११) विशिष्ट पाभे ।

[b]) उप क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १६२, २, १३९)।

[c]) कर्मण्युपपदे √१दा+विच् ।

[d]) तादर्थ्ये यनि निरस्वर (पा ५, ४, २४; ६, १, १८५)।

[e]) कर्मण्युपपदे विजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[f]) बस पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद ।

[g]) 'अन्ते-यानी' इत्यत्र टि द्र ।

[h]) मतुप् पिरवानियत्ने स्वरस्तदवस्थः ।

[i]) समस पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २)। उप सम् √शो+क्त (यतु अप्सु-संशित-)।

[j]) उस कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप √स्पृश् +क्विन् (पा ३, २, ५८)।

[k]) नाउ स्यु औपयिक द्र । अत्राप्येतद् अर्थे भाति प्र उस (पा ७, ३, ३४)। प्रत्यय-स्वरः ।

[l]) तस्येदमित्यर्थे सिद्धितत्वात् स्वराऽविशेषकर यद् प्र उस (पा ४, ३, १२१)। मध्यर्थ प्रसिद्धो प्रश्नी प्र भवति (तु पावा ५, २, १२०)। तस्येदमीयोऽर्थय स्वार्थीन भवर्धत प्रति भवनीयमित्यभिः ।

२अन्तरिक्ष्य[a]- -क्ष्या काठ ३७,९, -क्ष्यान् मै १, ३, १५ ४, ६, ६, काठ ३५, ७, क ४८, ९, -क्ष्येण काठ ७, १३[1], क ६, ३, -क्ष्यै काठ ३७, ७, क ४८, ३

१आन्तरिक्ष[b]- -क्ष मा २४, ३४, का २६, ७, ४, तै ५, ५, २०, १, मै ३, १४, १६, काठ ४७, १०, -क्षा मा २४, १०, का २६, २, ५, मै ३, १३, ११

१२°आन्तरिक्ष[c]- १क्षा शौ १९, ९, ७

अन्तरी(र् √ई), अन्तर् √गा, अन्तर्-गोष्ठ, अन्तर् √छद्, प्रभृ अन्तर्- द्र

अन्-त्तस्[d]

अन्तस्-पथ[e]- -था ऋ ७, ५२, १०

१अन्ति[f] ऋ १, ७९, ११, ८४, १७, ८९, ९, ९४, ९, १६७, ९, १७६, १, २, २७, ३ ४, [२, १८, (७, ६०, ३, ८, २५, ७)] ४, ३, ५, १०, ५, ४४, ११, ७६, २, ८, ११, ४, [७३, १-१८] ९, ९९, ७, ६७, २१, ९१, ४, मा १३, ११, २५, २२, का १४, १, ११, २७, ११, ९, तै १, २, १४, २, ६, ३, १६, मै २, ७, १५ ४, १४, २, काठ १६, १५, ३५, १, २, क २५, ६, कौ २, ११०३, शौ ६१०, ४, ९, ८, २२[1], १८, ३, २३ पै १२, १, ९, १६, १५, ९६

अन्ति-क[a], का[a]- -कम् ऋ १०, १६१, २, तै ६, २, २, ४[¶], मै ३, ८, २[¶], काठ २४, ९[¶], क ३८, २[¶], १शौ ३, ११, २, २०, ९६, ७, पै १, ६२, २, -कात् शौ ४, १६, १, १२, २, ३८, ५० ५२, -काम् खि ७, ७, २, -के ऋ [(७, ७७, ४), ९, ७८, ५] मा ४०, ५, का ४०, १, ५

अन्तिक-स्थ[b]- -स्थ रि ४, ५, १४

अन्ति-गृह[c]- -हात् ऋ १०, ९५, ४

१अन्तितम्[i] शौ ६, ४, २, ८, ५ ११

१अन्ति-तम( )[k] ऋ १, १७९, ५,

a) तात्रभविके यति तित्-स्वर (पा ४, ४, ११०, ६, १, १८५)।

b) साऽस्यदेवतीये अणि प्र (पा ४, २, २४) तत्स्वर ।

c) अव्यवस्थित इति कृत्वा शोध-सापेक्ष पा द्र. (तु [illegible] १पाठवाऽऽन्तरिक्ष-)। यनि तत्रभवीय अण् प्र (पा ४, ३, ५३)। तत्स्वर । अर्थत नापू विवेक्तव्य ।

d) २अन्+तसिल् प्र लित्स्वरश्च (पा ६, १, १९३)।

e) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप समासान्तभाने प्रातस्य 'अ' इत्यस्य बाधक अप् प्र (पिक्षिद्दत) उस (पा ५, ४, ७४, ११६)। तस्मात् स्वरेऽविशेष ।

f) √२अन्+भावे क्तिन्। नित्स्वर (पा ६, १, १९७) इत्येव निष्पन्न गत् [illegible] इव वा प्रादि-वद् वा [illegible] चोपलभ्यते। तेन न [illegible] इतीवोन्[illegible] [illegible] इतीवोन्[illegible]। एव तावदन्त[illegible] प्रति अन्ति-क- इत्येन[illegible] (पाव ६, ४, १४९) प्रतिपादमान [illegible] भवति। उभयोरपि प्रकारयोर्नैरुक्त- √२अन् इति वा, एतदभिनिर्माण [illegible] भवति [illegible]।

g) स्वार्थे क प्र उस (पा ५, ४, २८)। [illegible]-स्वर (तु [illegible] ९, ७८, ५)। [illegible] >[illegible] >अन्ति- [illegible] (पा ५, ३, १०९)। [illegible]

[illegible] ठच् उस (पा ४, २, ८०) स्यात्। आ √नी > अन्तिष्ठ- इति या (३, ९) मत भवति ।

b) उस थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। उप √स्था+क (पा ३, २, ४)।

i) अधिकरणार्थप्रधान-निपात-भूत पूप इति कृत्वा प्राम पूपप्रस्व (पा २, २, १८, ६, २, २)। 'अन्तिगत गृहम्' इति विग्रहेऽभिसन्धि ।

j) [illegible] । अन[illegible] 'अन्ति तम्' इति द्वे पदे इति [illegible] तथाहि। [illegible] [illegible] ऐकपद्यम् [illegible] पाठ [illegible] [illegible] । तथा [illegible]])। <अन्ति तम-> -मम् इदेव (अ:) [illegible] [illegible] (द्वितीये पदम्) द्र। अन्तितम् इति [illegible] पा इति [illegible] । [illegible]

k) [illegible] उस (पा ५, ३, ५५) [illegible], [illegible] ६, ४, १४९ [[illegible]] । [illegible] ।

२अन्धु,न्धा[a]— न्ध ऋ १, १६४, १६, ४, १९, ९, ८, ७९, २, ¶ते २, २, ४, ४, ५, १, ३, १, २, ६, १, ८, ३[२], २, ९, ०, ३, ४, १०, ६, ¶मै १, ६, ४, ११, ३, १, ४, ४, ४, ७, ७, ४, ५, २, ८, ५, ¶काठ१९, ३[२], ३४, १४, ¶क ३०, १[२], शौ ६, १२९, ३, ९, १४, १५†, ११, ४, ३, पै ६, २०, ८[b], १४, ४, ११[c], १६, ५६, ३, ६७, ६†, —न्धम् ऋ १, ११२, ८, [११६, १६, (११७, १७)], [१४०, ३, ४, ४, १३], २, १३, १२, ४, ३०, १९, १०, २५, ११, खि १, ५, ७, १२, ७, मा ३०, १०, ४०, ९, १२, का ३४, २, २, ४०, १, ९, १२, ते १, २, १४, ५†, मै ४, ११, ५†, काठ ६, ११†, शौ ९, १३, ४, पै १६, ७४, ३, —न्धस्य ऋ १०, ३९, ३, पै ८, १२, ५, —न्धा ऋ ४, १६, ४, मै १, ४, १२¶, शौ ९, २, १०, २०, ७७, ४†, पै १६, ७६, ९, —न्धा ऋ १, १४८, ५, खि ३, २१, २, काठ ३४, ८¶, कौ २, १२२१, —न्धाम् ऋ १०, २७, ११, —न्धाय ऋ १, [(११६, १६), ११७, १७], १८, —न्धे ऋ १, १००, ८, मै १, ६, ६¶; —न्धेन ऋ [१० ८९, १५, १०३, १२] मा १७, ४४†, ४०, ३, का १८, ४, १२†, ४०, १, ३, कौ२, १२११†, शौ १८, ३, ३, पै १०, १२, १२, १५, १५, ४ [°न्ध- अन्°]

¶अन्धम् भावुक[d]— -क. काठ २७, ८

अन्धा(न्ध आ)न्च्-

अन्धाची[e]— -चीम् पै १७, १८, ३

अन्धा(न्ध-आ)यु— -यून् पै ८, ७, ७

अन्धा(न्ध आ)हि[f]— -हीन् मा २७, ७, का २७, ७, १, मै ३, १५, ९, —हे ते ५, ७, १५, १, काठ ५३, ७

√१°अन्धि[g]

१अन्धस्[h]— -न्धः ऋ १, ६२, ५, ९४, ७, ७, ८८, २, मै ४, ६, ७¶, —¶न्धस काठ ७, ६[१], क ५, ५[१]

३°अन्-√धा[i]

३°अन्ध[j]-

√२°अन्धि[k]

२अन्धस्[l]— -न्ध ऋ १, १२२, १, १५३, ४, २, १४, १, ३, ३५, १, ४, १, १९, १६, १, २०६)। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। यत्तु या (५, १) ...

√१°अन्>२°अन् इति कारकोपपदरूप स्यात्। यद्वा, तत्रैव प्रतिषिध्यमानस्य सतो दर्शनस्य बाधत्वविशिष्टत्वसा-मा[illegible]मादाय ३अन् इति गतिरूप स्याद् यति। पूर्वाऽऽशाव्यव मयन्वसूचकस्य शिरसि प्रश्नचिह्न द्र । उभयथापि समान मय समस्त धा सुकल्प इति तु तत्त्वम्। यत्र पाधा तु √अन्धि पठ्यते, असौ नाउ>नाधा मत्तेव तत्र कारण-तामिषदित्यपरा दिक् (तु पउ टि)।

[a]) गम बा बाम वा स्यात् । उप क प्र यायादि-स्वरश्च (पा ३, २, ४, ६, २, १४४)। या (५, १) त्व् भत्राऽऽयथद्रमाद्, तुमप्यम् १अ इति च √ध्यै>१°ध-इति च। तदेव तन्मते बग स्यादन्तोदात्तश्चेति विशेष । [illegible]नतारतम्य न्वयथैव विमृश्यम् ।

[b]) 'अघ' इति शौ (१९, ४७, ८) पभे ।

[c]) 'अघ' इति शौ (१९, ५०, १) पाभे ।

[d]) [illegible]धोसरादे √भू+खुकञ् प्र मुमागमश्च (पा ३, २, ५७, ६, ३, ६७)।

[e]) [illegible] सन्देह विमर्श इति प्रश्न ।

[f]) बग सामश्च (पा ६, १, २२३)। उप द्र ।

[g]) [illegible] व्यु [illegible] नापा (तु २°अन-√धा टि)।

[h]) करणे च, अधिकरणे च, असुन् प्र (पाउ ४, २०६)। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। यत्तु या (५, १) √ध्यै नञ्-पूर्व इति च बस इति चाऽऽह, तन्न । तथा सत्य् अन्तोदात्तो नाम हि स्यात् (तु २अन्धु- टि)।

[i]) द्वित व्यु औपयिक. भवति (तु त टि)।

[j]) निष्प्रत्ययर्थम् १°अन्धु- द्र ।

[k]) नाउ व्यु औपयिकी भवति (गतु √१°अन्धि)।

[l]) करणे असुन् प्र (पाउ ४, २०६)। अन्यतेऽप क्रियते [तु दे (४, २, ६) उद्धृत [illegible]धीयते (=अन् धीयते प्राप्यते [तु दे (४, २, ६) उद्धृत [illegible]]अनेनेति। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। विमिनि नाइ[illegible] कल्पनाबहुलो दर्वीयांश्च पन्था स्वीकृतो न च ३°अन्-√धा इत्यत एव प्र उप इति। इद्-उपपदस्य मा √धा इत्यन एव प्र उप इति। मवतु मा १°अन्+ भूतानुदात्तश्च स्यादित्यर्थमिति। भवतु वा १°अन्+ °धस्- (√धा+भावे असुन्) इति बस. पूर्वस्य °धस्- (√धा+भावे असुन्) इति [illegible] उच्यते एवेति । √अद्+असुन् इत्येवमपि व्यु उच्यते (पाउ ४, २०६, दे २, ७, १)। एवमपि स्वर-ऽदोष स्यात् । यद्वा √अन्ध् (तु √°अध् [√°४अन्ध् इति दृश्य [illegible]ऽर्थ द्र])+असुन् इत्येवमपि व्यु विमृश्येत। यत्तु या. (५, १) आ√ध्यै [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] इत्येवमपि विमृश्य [illegible] [illegible]

२३,१, २७,५, ५, ३०,६,४५, ९, ६, ६३,२, ६८, ११, ७, २१, १, १२, १३ ८, २, १, ९, ६२, ५, ६८, ६, ८६, ४४, १०, ११६, ४, मा ३, २०²$, ७,७, ८,५४$ का ३, ३,११²$, ७, ३, १, ९,७, १$, तै १, ४, ४, १, ३, ४, २, १, ४,४, ९, १$, मै १, ३, ६, काठ ४, २, १३, ११, क ३, २, कौ १, १२४, ३१३, २, ८४, ३५९, ९६५, जै १, १३, १०, ३३, १, ३, ८,१०, ३०, २, ४, २०, १०, शौ ७, ६०, २, २०, ७७, १, पै १२, १, ७, –न्धस ऋ १, ९, १, ५२, ३, ८०, ६, ८२, ५, ८५, ६, १३५, ४, १५५, १, २, १४, ५, १९, १, ३६, ३, ३७, १, ३, ४०, १, [४१, ६, ६, ४५, २७] ४८, १, ४, ३१, २, ३२, १४, ५, ३४, २, [५१, ५, (६, १६, १०), ७, ९०, १], ६, ४२, ४, ४३, ४, ६३, ३, ७, २१, १, ९०, १, ८, १, ३५, १३, १५, २१, १७, ४, ८, २४, १६, ३३, ३८, ३३, ४, ७, ३५, २४, ४६, १४, ६१, ३, ६५, २, ६६, ३, ७८, १, ८८, १, ९२, १, ४, ९५, २, ९, १८, २, ५१, ३, ५५, २, ५८, १, ६१, १०, १०१, १, १३, १०, २५, १, ३२, १, ५०, १, [७, ५४, ८] ७६, ६, ९६, ९, ११५, ३, १४४, ५, १६७, २, मा १९, ७२–७९, २६, ११†, १६†, २४, २७, ४०†, ३३, २३†, २५†, ७०, ३६, ५†, का २१, ५, १, २², ३, ४, ५², २९, ५, ९†, ३२, २, ६ ८†, ६, १, ३६, १, ५†, मै २, १३, ९†, ३, ११, ६^c, ४, ९, २७†, काठ ३८, १^c, ३९, १२†, †कौ १, १४५, १५५, १८०, २३६, २६५, २८९, २९७, ३१३, ३८५, ४२२, ४६७, ५००, ५४५, ५५३, २, २२, ३३, ३५ ३८, ४७, ६३, १२४, ३२६, ४०७, ४४४, ५७६, ७३६, ७४२, ७९३, १०३४, १०४६, †जै १, १६, १, १७, १, १९, ६, २५, ४, ३०, ७, ३३, १, ५२, ४, ५६, १, ९, ३, ४, ४, ६, ९, ५, ६, ७, १, १२, ८, २७, ३, ३१, २७, ३४, २, ४७, २, ४, २६, १, शौ ६, २, २, †२०, १, १, ४, १, ५, २, ६, १, ९, १, १३, २, २३, ६, ३१, ४, ४९, ४, ५३, १, ५७, ११, ६४, ४, ७१, ७, १२४, २, –ऽन्धस मा १६, ४७, का १७, ८, १, तै ४, ५, १०, १, मै २, ९, ९, काठ १७, १६, क २७, ६, –†न्धसा ऋ १, ५२, २, ५, ४, २०, ४, ९, ५४, ८, ७, २०, ४, ९, १, ४, १६, ३, ५२, १, ५५, १, ३, ६१, १९, ६७, २, १०७, २, मै ४, १२, ३, कौ १, ४७०, ४९६, २, १६५ ३२५, ३२७, ६६४ †जै १, २८, ३‡[a], ३१, ५‡[a], ४१, ४‡[a], ४३, ५‡[a], ४९, १‡[a], ४, ५१, १०, ३, ३, १‡[a], १६, १, २७, १, ३, ५५, ५ –न्धसी ऋ ७, ९६, २, –न्धासि ऋ १, २८, ७, ४, ६९, ७, ५, ४१, ३, ७, ५९, ५, ६८, २, ७३, ४

अन्न- √अद् द्र

१अन्य- √१अन् द्र

२अन्य॒,न्य॑[b]– -न्य ऋ, १, ५२, १३, ५७, ४, [८४, १९, ८, ६६, १३] १२५, ७, १६१, ९, १६४, २०², १८१, ४², २, ४०, ४², [५², ६, ५२, १६²], ३, ३१, २², ५, ३३, ३, ७७, २, ६, २१, १०, ३०, ४, ४८, २२, ५२, १६², ५७, २², ६८, ३², ७, [(१, ८१, ५), ३३, २३], ३६, २, ५६, १५, ८२, २², ५, ६², ८३, ९², ८५, ३², १०३, ३–५, ८, ५, ३९, १५, ११, ७८, ४, १०, १०, १४, २८, १, ३४, १४, ४३, ५, ६४, २, [(२, ३५, २, ४०, ५), ८५, १८²] ११९, ११, ११२, ४,

a) 'अुन्धस' इति ऋ (यक ८, ४६, १४, ३३, ७, १०, २५, १, ८, २४, १६, ९, ६१, १० [द्वि]) पाभे ।

b) १अुन्‌(<√°२अम्‌)+तादर्थ्ये यः प्र उस ([पा ५, ४, २४] भने प्रतिबन्धानुपातिनि पार्थक्याय भवर्त स्वर्थ द्र) । प्रत्ययस्वर । एव स्वदस्य अुरण, २अरि, अुन्य्‌, प्रभृ मौनिकय- बसे नाम स्यात्‌ (वैप् ११,१. १, ६७, ८६, २, ३३७ यत्र °भुन्‌ इति च °अन्‌- इति च गना. स्वाम्य- यमान सती एतन्मूलतयाऽन्विष्यते [तयो राना अपि तानोर् √२°अन् इत्यनन यथिज् जन्यजनत्वसम्बन्ध स्यादिति परमप्राचीनं मूलमभिधद्धतो नाऽत्र कोऽपि विमर्द इव स्यादिति स्वभिसन्धि]) । मनु पा १, ६, इत्यत्र २अु+भानुवै (<भा√नी+यत्) इति मत् >२अम्यु- इत्याह तदपि विमृश्यम् । तथाऽपि 'इन्धोक-' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तो- दात्तत्व द्र. ।

१३७, २², १४६, ५, खि ३,
१५, ९, २१, १, २२, १०², ५,
७, १, ८¹, मा ६, ३७†, ८, ३६,
१०, २०†, १७, ४७, २३,
६५†, २७, ३६†, ३१, १८, ३५,
७‡ᵃ, का ६, ८, ८†, ८, ११, १,
११, ६, ५†, १८, ४, १५, २५,
१०, १३†, †२९, ४, ४, ५,
५, ३५, २, २, ४, ६‡ᵃ, ¶तै
१, ५, ८, २², ७, ४, ३², ८,
१४, ७†, २, २, ४, ६², ११,
५, ४, २, ३, ५, ११, २², ६,
८, १, ३, २, ५, ६†, ५, ६,
९, ३, ६, १, ५, १, ६, ७, ७,
६, ७, १, १², ७, १, २, ४,
१०, १, ५, ३, ३², ७, २, ८,
६, ७, ५, ८, २², ९, ३², ¶मै
१, ५, १२, ६, ८, ९, ५², १०,
८², २, २, ६, ६, १२†, १३,
९†, ३, ६, ८, ७, १, ९², १०ᵇ,
९, ६¹, १०, २, ४, ३, ४, ४,
१¹, ८, ६, ७ᶜ, ७, ७, †१२,
२², ४², ६, १३, २²†, †१४,
१⁵, १८, काठ ६, १, ४, ७,
१०, ८, १३, ९, ११², १२,
१३, १३, ३, ४, १५, ८, १३²,
१७, १९², २०, ७², २३, ८²,
२४, १, ८², ९², २६, ६, ७²,
२८, २ २९, ५ ३४, ३, ५²,
३६, ३¹, ३७, १६, ३८, ७,
३९, १२, ¶क ३, १२, ४, ३,
५, ९, ८, १, ३१, ९², ३६,
५², ३८, १², २², ४१, ४, ५²,
४४, ३, ४०, ६, †कौ १, ७४७,
३०३, २, ३१, १०७३ १२१०,
†जै १ ०६, ५ ३९, ४,
३, ४, २, शौ २, ४, ५², ३,
२, ६, ३०, १, ५ ४, १३, २²†,
५, ११, ४, ७, ८४, ४, ८५, ३†,
८६, १²†, ८, ९, १९, ९, १४,
२०²†, १५, २६‡ᵈ, १०, ८, ७३,
११, ६, २६, ७, १०², ११²,
१२, ३, ५०, १३, १, ५०²,
२, १९†, १४, १, २३², १८,
१, १६†, १९, ३५ ५ †२०,
१५, ४, १७, ५ १२१, ७,
पै २, ११, ५², ५२, २, ३ ५,
६, ४, १४, ३, ५, १०, ६,
१०, १८, ०²†, १९, १, ५, ८,
१, ४, १६, ७३, ६ ६७, १०²†,
१०२, १०, १५३, १०², १५४,
१², -न्य -न्य मै ४, ६, ७¶,
पै २, ३९, ५², -न्यत्° ऋ १,
[३०, १९, ५, ७३, ३] ५२,
१४, १०३, १², ११५, ५²,
१२३, ७², १४०, ७, ३, ५५,
११, १५², ५ २९, १०², ३१,
२, ६, २४, ५², ५८, १², ६६,
१, ७, ३२, १९, ८, १, १, २,
१७, ७२, ४, १०, [२७, २१,
३१, ८] ३७, २, ३, ८७, ७,
१२९, २, १४७, १, १४९, ३,
खि ३, १०, ७, १, २१, १,
मा १७, ३१†, ३३, ३८²†,
४०, १०², १३², का १८, ३,
७†, ३२, १, ९²†, ४०, १,
१०², १३², तै २, ५, १, ९¶,
३, ४, १, ३¶, ४, १, ११, ७²†,
३, ११, ५ ६, २, ७†, ¶६, ७,
३, ३, ३, ५, १², ¶मै १, ९,
३, २, १०, ३†, ११, १०६,
३, ६, ३², ८, ४, ७², ०,
१, ४, ६, ८, ८, ८, १०,
३²†, ११, १†, †१४, ४²,
१६², काठ ४, १५², ६, ३⁴,
८, २⁵, १०, ११, ९, ११,
११, २², १३, १०², १८, १,
२०, १५ ३४, ७², ३७, ५,
३९, १०, ४२, ४, ¶क ४, २²,
६, ७⁵, ७, ६, ८, २८, २†,
†कौ १, ७५², २४२, २, ७०,
७१०, ११४७, †जै १, ८,
३², २५, १०, ३, ७, ८,
५८, ७, शौ ५, ११, ५ ६, ६,
१२, १, १०, २, २२, २३, ७,
३१, ११, १०, २३, १३, २,
४३², १८, २, ३१, ५१, १९,
५३, ४, †२०, १८, २, ८७,
२ ८५, १, १२३, २², पै १,
१७, ४, ५, २, २८, १, ८, १,
६, १२, २, ४, १३, १, ३,
१६, ६१, १, ८७, ३, -न्यत्
-न्यत् ऋ २, २४, ५, ३, ३८,
७, ¶तै ५, ४, १२, २, ७,
५, ४, १, मै १, ५, १०¶,
-न्यम् ऋ १, ९३, ६², १२९,
१०, १६४, ३८², २, २२, २,
३३, ११, ५, ३४, ८, ६, ४७,
२१, ७, १०३, ३, ४, ८, २४,
१२, ७५ ११, ८०, १, ९६,
९९, १०, १०, १० १४, ४९,
८, ९१, ८, ११७, ४, ११९,
७, ११, १४७, ७, मा १२, ६२,
१६, ५२, १७, ४७, ३३, ६०,
का १३, ५, १, १७, ८, ६,
१८, ४, १५ ३२, ५, ६, तै
१, ७, १, २९, †२, ३, १४, २²,
६, ११, ३ ३, २, २, १, ०

ᵃ) ऋ॒' इति ऋ (१०, १८, १) पभ।
ᵇ) [illegible] (तु तै ६, २, ७, ७)।
ᶜ) सपने पा. [illegible]>[illegible] इति [illegible] (तु [illegible] पा. [illegible])।
ᵈ) [illegible] इति ऋ (१, १६४, ४४) पासे।
ᵉ) [illegible] (पा ७, १, ३५)।

२३,१, २७,५, ५, ३०,६,४५, ९; ६, ६३, २, ६८, ११, ७, २१, १, १२, १; ८, २, १, ९, ६२, ५° ६८, ६, ८६, ४४, १०, ११६, ४, मा ३, २०²$, ७,७, ८,५४$, का ३, ३, ११²$, ७, ३, १, ९, ७, १$, तै १, ४, ४, १, ३, ४, २, १, ४, ४, ९, १$, मै १, ३, ६, काठ ४, २, १३, ११, क ३, २, कौ १, १२४, ३१३, २, ८४, ३५९, ९६५, जै १, १३, १०, ३३, १, ३, ८, १०, ३०, २, ४, २०, १०, शौ ७, ६०, २, २०, ७७, १, पै १२, १, ७, –न्धस ऋ १, ९, १, ५२, ३, ८०, ६, ८२, ५, ८५, ६, १३५, ४, १५५, १, २, १४, ५, १९, १, ३६, ३, ३७, १, ३, ४०, १, [४१, ६, ६, ४५, २७] ४८, १, ४, ३१, २, ३२, १४, ५, ३४, २, [५१, ५, (६, १६, १०), ७, ९०, १], ६, ४२, ४, ४३, ४, ६३, ३, ७, ७१, १, ९०, १, ८, १, २५, १३, १५, २१, १७, ४, ८, २४, १६, ३२, २८, ३३, ४, ७, ३५, २४, ४६, १४, ६१, ३, ६५, २, ६६, २, ७८, १, ८८, १, ९२, १, ४, ९५, २, ९, १८, २, ५१, ३, ५५, २, ५८, १, ६१, १०, १०१, १, १३, १०, २५, १, ३२, १, ५०, १, [७, ९४, ८] ७६, ६, ९६, ९, ११५, ३, १४४, ५, १६७, २, मा १९, ७२–७९, २६, ११†, १६†, २४, २७, ४०†, ३३, २३†, २५†, ७०, ३६, ५†, का २१, ५, १, २², ३, ४, ५², २९, ५, ९†, ३२, २, ६, ८†, ६, १, ३६, १, ५†, मै २, १३, ९†, ३, ११, ६ᶜ, ४, ९, २७†, काठ ३८, १ᶜ, ३९, १२†, †कौ १, १४५, १५५, १६०, २३६, २६५, २८९, २९७, ३१३, ३८५, ४२२, ४६७, ५००, ५४५, ५५३, २, २२, ३३, ३५ ३८, ४७, ६३, १२४, ३२६, ४०७, ४४४, ५७६, ७३६, ७४२, ७९३, १०३४, १०४६, †जै १, १६, १, १७, १, १९, ६, २५, ४, ३०, ७, ३३, १, ५२, ४, ५६, १, ९, ३, ४, ४, ६, ९, ५, ६, ७, १, १२, ८, २७, २, ३१, २७, ३४, २, ४७, २, ४, २६, १, शौ ६, २, २, †२०, १, १, ४, १, ५, २, ६, १, ९, १, १३, २, २३, ६, ३१, ४, ४९, ४, ५३, १, ५७, ११, ६४, ४, ७१, ७, १२४, २, –ऽन्धस मा १६, ४७, का १७, ८, १, तै ४, ५, १०, १, मै २, ९, ९, काठ १७, १६, क २७, ६, –†न्धसा ऋ १, ५२, २, ५; ४, २०, ४, ५, ५४, ८, ७, २०, ४, ९, १, ४, १६, २, ५२, १, ५५, १, ३, ६१, १९, ६७, २, १०७, २, मै ४, १२, ३, कौ १, ४७०, ४९६, २, १६५ ३२५, ३२७, ६६४ †जै १, २८, ३‡ᵃ, ३१, ५‡ᵃ, ४१, ४‡ᵃ, ४३, ५‡ᵃ, ४९, १‡ᵃ, ४, ५१, १०, ३, ३, १‡ᵃ, १६, १, २७, १, ३, ५५, ५ –न्धसी ऋ ७, ९६, २, –न्धांसि ऋ १, २८, ७, ४, ६९, ७, ५, ४१, ३, ७, ५९, ५, ६८, २, ७३, ४

अन्न- √अद् द्र

१अन्य- √१अन् द्र

२अन्य,न्या[b]– -न्य ऋ, १, ५२, १३, ५७, ४, [८४, १९, ८, ६६, १३] १२५, ७, १६१, ९, १६४, २०², १८१, ४², २, ४०, ४², [५², ६, ५२, १६²], ३, ३१, २², ५, ३२, ३, ७७, २, ६, २१, १०, ३०, ४, ४८, २२, ५२, १६², ५७, २², ६८, ३², ७, [(१, ८१, ५), ३२, २३], ३६, २, ५६, १५, ८३, २², ५, ६², ८३, ९², ८५, ३², १०३, ३–५, ८, ५, ३९, १५, ११, ७८, ४, १०, १०, १४, २८, १, ३४, १४, ४३, ५, ६४, २, [(२, ३५, २; ४०, ५), ८५, १८²] ११९, ११, ११३, ४,

ᵃ) 'अन्धस' इति ऋ (यक्र ८, ४६, १४, ३३, ७, १०, २५, १, ८, २४, १६, ९, ६१, १० [द्वि]) पाभे ।

ᵇ) २अन्य (<√*२अन्)-तादर्थ्ये य प्र इत्र ([पा ५, ४, २४] अने प्रतिबन्धानुपातिने पार्थक्याय अवर्मान्दर्यथ द्र) । मन्यदन्तर । एव शारस्य अरण, २अरि, अन्य-, प्रमृ. मौलिकर्थ- ... *अन् इति च *अनु- इति च गना क्रमशो-यमान सती एत मूलतयाऽन्विष्येते [तयो सना अपि सतोर् √२*अन् इत्यनेन यथिज् जन्यजनकसम्बन्ध स्यादिति परमप्राचीन मूलमन्विच्छतो नाऽत्र कोऽपि विगवाद इव स्यादिति त्वभिगन्धि]) । मनु या १, ९, इत्यत्र १अ+भानुवे (<आ√नी+यद्) इति गद् >२अन्य- इत्याह तदपि विमृश्यम् । तथाऽपि 'ङ्याोक-' (पा ६, ३, १६०) इत्यन्नो-दात्तत्व द्र ।

११७, २[२], १४६, ५, खि ३, १५, ६, २१, १, २२, १०[२], ५, ७, १, ८[१], मा ६, ३०†, ८, ३६, १०, २०†, १७, ४७, २३, ६५†, २७, ३६†, ३१, १८, ३५, ७‡[a], का ६, ८, ८†, ८, ११, १, ११, ६, ५†, १८, ४, १५, २५, १०, ११†, †२९, ४, ४, ५, ५, ३५, २, २, ४, ६‡[a], ¶तै १, ५, ८, २[१], ७, ४, ३[१], ८, १४, २†, २, २, ४, ६[१], ११, ५ ४, २, ३, ५, ११, २[१], ६, ८, १, ३, २, ५, ६†, ५, ६, ५, ३, ६, १, ५, १, ६, ७, ७, ६, २, १, १[१], २, १, २, ४, १०, १, ५, ३, ३[१], ७, २, ८, ६, ७, ५, ४, २[१], ५, ३[१], ¶मै १, ५, १२, ६, ८, ६, ५[१], १०, ८[१], २, २, ६, ६, १२†, १३, ९†, ३, ६, ८, ७, १, ६[१], १०[b], ९, ६[१], १०, ३, ४, ३, ४, ४, १[१], ८, ६, ७[b], ७, ७, †१२, २[१], ४[१], ६, १३, २[१]†, †१४, १[१], १८, काठ ६, १, ४, ७, १०, ८, ११, ९, ११[१], १२, १३, १३, ३, ४, १५, ८, ११[१], १७, ११[१], २०, ७[१], २३, ८[१], २४, १, ८[१], ९[१], २६, ६, ७[१], २८, २, २९, ५ ३४, १, ५[१], ३६, १[१], ३७, ११ ३८, ७, ३९, १२, ¶क ३, १२, ४, १, ५, ९ ८, १, ३१, ९[१], ३६, ५[१], ३८, १[१], ३[१], ४१, ४, ५[१], ४४ १ ४७ ६ ¶कौ १, २४० १०१ २, ११ १००१ ११०, †३ १ २६ ५ ११ ४

३, ४, २, शौ २, ४, ५[१], ३, २, ६, ३०, १, ५, ४, १३, २[१]†, ५, ११, ४, ७, ८४, ४, ८५, ३†, ८६, १[१]†, ८, ९, १९, ९, १४, २०[१]†, १५, २६‡[d], १०, ८, २३, ११, ६, २६, ७, १०[१], ११[१], १२, ३, ५०, १३, १, ५०[१], २, ११†, १४, १, २२[१], १८, १, १६†, १९, ३५, ५, †२०, १५, ४, १७, ५ १२१, २, पै २, ११, ५[१], ५२, २, ३ ५, ६, ४, १४, ३, ५, १०, ६, १०, १८, २[१]†, १९, १, ५ ८, १, ४, १६, २३, ६, ६०, १०[२]†, १०२, १०, १५३, १०[१], १५४, १[१], –न्यः–न्य मै ४, ६, ७[c], पै २, ३९, ५[१], –न्यत्[०] श १, [३०, १९, ७, ७१, ३] ८२, १४, १०३, १[१], ११५, ५[१], १२३, ७[१], १४०, ७, ३, ५५, ११, १५[१], ५, २९, १०[१], ३१, २, ६, २४, ५[१], ५८, १[१], ६६, १, ७, ३३, १९, ८, १, १, २, १७, २२, ४, १०, [२७, ३१, ३१, ८] ३७, २, १, ८२, ७, १२९, २, १४२, १, १४९, १, गि ३, १०, २, १, ३१, १, मा १७, ३१†, ३३, ३८[१]†, ४०, १०[१], ११[१], का १८, १, ७†, ३२, १, ९[१]†, ४०, १, १०[१], ११[१], तै २, ५, १, ६[c], २, ४, १, १९, ४, १, ११, २[१]†, १, ११, ५ ६, ३, २†, ¶६, २, १, १, १, ५, १[१], ¶मै १, ०, १, २, १०, ३†, ११, १०[c], ३ ६, १[१], ८, ४ ७[१], ९,

१, ४, ६, ८, ८, ८, १०, ३[१]†, ११, ११†, †१४, ४[१], १६[१], काठ ४, १५[१], ६, ३[४], ८, २[१], १०, ११, ९, ११, ११, २[१], १३, १०[१], १८, १, २०, १५ ३४, ७[१], ३७, ५, ३९, १०, ४२, ४, ¶क ४, २[१], ६, ७[१], ७, ६, ८, २८, २†, †कौ १, ७१[१], २४२, २, ७०, ७१०, ११४०, †जै १, ८, ३[१], २५, १०, ३, ७, ८, ५८, ७, शौ ५, ११, ५, ६, ६, १२, १, १०, २, २२, २३, ७, ३१, ११, १०, २२, १३, २, ४३[१], १८, २, ३१, ५१, १९, ५३, ४, †२०, १८, २, ८२, २ ८५, १, १२३, २[१], पै १, १७, ४, ५, २, २८, १, ८, १, ६, १२, २, ४, १३, १, ३, १६, ६१, १, ८७, ३, –न्यत् –न्यत् श २, २४, ५, ३, ३८, ७, ¶तै ५, ४, १२, २, ७, ५, ४, १, मै १, ५, १०[c], –न्यम् श १, ११, ६[१], १२९, १०, ११४, ३८[१], २, २२, ३, ११, ११, ५, ३४, ८, ६, ४०, ९१, ७, १०१, १, ४, ८, २४, १२ ७५ ११, ८०, १, ९९, ११, १०, १०, १० १४, ४५, ८, ९१, ८ ११७, ४, ११९, ७ ११, १४२, ७, मा १२, ६१, १६, ५२, १७, ४० ३३, १०, का १३, ५, १ १७, ८, ६, १८, ४, १५ ३२, ५, ६, तै १, ७, १, २[c], †२, १, १४, २[१], ६, ११, १ ३, १, २, १ २,

*) [illegible] (१०, १८, १) [illegible] ।

[b]) [illegible] (द्र [illegible] ६, २, २, २)।

[c]) [illegible] (द्र [illegible] ।

[illegible] ।

[d]) [illegible] (१, ११४, ४४) [illegible] ।

[e]) [illegible] (पा ७, १, ३५)।

४, २, ५, ४, ५, १०, ४†, ५,
६, १, ३[२]†, ५, ¶५, १ १०,
३[२], ४,४,५, ¶६, १, ५,१, ६,
७, ७, ६, ४, १०, १, ५, ३,
३[२], मै १, २, १०, २, ७, १२,
¶३, ६, ९, ८, ७, ४, ३,४¶,
६,७[२]¶, ११,६†, १४, १८[२]†,
काठ ४, १६[२], ६,४, २६,१२,
२५, ८, २८, २, ३९, १३, क
४, ३¶, २५, ३, २७, ६,
४०, १¶, ४४,२¶, †को २,
३३४, ८३८, १२१०, †जै
३, २८, ६, शौ ३, २, ६,
३०, १, ४, १८, ३, ६, २०,
१, २६, २, ९, ५, २७, १५,
१६[२]†, १२, ३, ५०, १३,
२, ११‡, †१८, १, ११,
२६, ४०, पै ३, ५, ६, ५,
१९, १, २४, ३, २७, ६, ७,
३, १, ८, १९, १०, १३, २,
९, १६, ६९, ७[२]†, –न्यम्-
–न्यत् मै ४, ११, १, –न्यम्-
–न्यम् ग्र ५, ४४, ११, ६,
४७, १५, १६, १०, ११७, ५,
¶ते ७, ५,१,६, ५, ४,१, ¶मै
४, ८, १०, काठ ३०, ५¶,
–न्यया ग्र ३, ३२, ११, ते ६,
३, ९, ३[२], ¶मै १, ८, ३,१०,
१८[२], ४, ८, ३, ¶काठ ६,
३, ११, १०, ३६, १३[२], क ४,
२¶, शौ ११,४,५,१८, पै १६,
५६, ६, १७, –न्यस्मात् पै
५, १०, ६, –न्यस्मिन् ग्र ३,
५५, १७, मि ३, १५, २६,
तै ७, २,१,४¶, ¶मै १, ६,९,
३,७, १, ४, ४, ३[२], शौ ८,
९, १९, १२, ४, १५ –न्यस्मै
¶मै २, २, ११, ५, ५, ४, ३[२],
६, ३, २, १, २, ७, २, ८, ७,
¶मै १, ७, ५[२]; ९, ५, ३, ७,

१०[२], १०, २, ¶काठ ९, १२,
२४,९, ३४,१८[२], ¶क ३८,२,
शौ ३ ३०, ५, १२, ३, ४६,
पै ५, १९, ५, ९, ४, ७,
–न्यस्य ग्र १, १४०,२,१७०,
१, १८१, ५, ६, २, ३५, १३,
६, ५७, ३[२], ७, १०३, ५,
८, ३३, १६, ¶तै २, ५,१,५,
३, २, ४, ४$, ५, ६, ८, ३,
७, २, ८, ६, ¶मै १, ४, ११,
५, १२, २, २, ६, ३, ४, ७,
७, १०[२], ९, ४, १०, ३,
४, ७, ७, ¶काठ ७, १०,
८, १३, १०, ४, ११, ५
१३, ३, २४, ९, २६, ४,
२९, ५, ३१, १५, ३५,
३[२]†, ¶क ५, ९, ८, १, ४१,
२, ४५, ६, ४८, ४†, शौ
१०, ८, २३, पै ५, १०,
१०, १२, ३, ५, ६, ७, १६,
१०२, १०, –¶न्यस्य-न्यस्य
तै ६, ३, ११, ४, –†न्यस्या
ग्र २, १८, २, [३, ५५, १३,
१०, २७, १४] ९, ७९, ३,
१०, ९७, १४, १२४, ३, मा
१२, ८८, का १३, ६, १४,
तै ४, २, ६, ३, मै २, ७,
१३, ४,५, ८¶, क २७,४, पै
१, ६५, ४$, १३, १३, ७,
–न्यस्याम् ग्र १,९५,१[२], †मा
३३, ५[२], †का ३२, १,५[२], शौ
१, ३२, ४[२], पै १, २३, ४,
८,१४, १[२]†, –¶न्यस्यै मै ३,
१०, ३, काठ ९, २[२],३६,१३,
क ८, ५[२], –न्या ऋ १, १०९,
१, ६, १२३, ७, १६१,५, २,
१५, ८, ३, ३३, २, ५५, ४,
५, ७३, ३, ६, ४९, ३[२], ७,
२६, ३, ९, ७०, १, १०, १०,
११, ८२, ३, ९७, १४[२], मि

५, ७, ३, ४[२], ५[२], १०, मा
१२, ८८[२]†, १७, २७†, २८,
१५[२], १६[२], २१, का १३, ६,
१४[२]†, १८, ३, ३†, ३०, २,
४[२], ५[२],१०, तै २, ४,१२,३¶,
४, †२, ६, ३[२], ११, १, ३,
११, ४[२], ६, २, २†, ¶५, ३,
७, ४, ७, ३, ३[२], ¶मै १, ७,
३, ८, ३, २,४, ३, ७, १३[२]†,
१०, ३†, ३, ९, ५, ४, ५,
८, ७, ७, १०, ४†,१३,८[२]†,
१४, ६†, काठ ४, १५, ९, १,
१०, ११, १३, ४, ५, १६,
१३[२], १८, १, १९, १३[२],
२३, ८, २७, ४, २९, ५,
३४, ५[२], ३५, ३, ३९, १०[२],
क ८,४¶, २५,४[२]†, २८,२†,
४२, ४¶, ४५, ६¶, ४८,४,
†को १,५६०, २,७७३, †जै १,
५७,९, शौ १, ३२,४[२], ६,३०,
२, १०, ७,४२[२], १८,१,१५†,
पै १, २१, ४, ६५, ४[२], ९,३,
४[२], १२, ३, ६[२], †१३, १३,
७[२], –†न्या –न्या ग्र १, ६२,
८, ९५, १, ११३,३, मा ३३,
५, का ३२, १, ५, को २,
११०१, पै ८,१४, १, –न्या
ऋ १, १२३, ११; २, ३५,
३[२], ६, ६१, ९, ११, ७,
९५, १, ८, १०१, १४,
¶ते २, २, ९, ५, ५, १२,
२[२]†, ३, १, ९, २[२], ५, ४,
१, ४[२], ५, ६, २, ६, २, ५,
६, ३, १, ४, ४, १०, ४,
५, २, २[२], ¶मै १, १०, ५[२],
२, ५, १[२], १२, १[२]†, १०, ३,
२, २[२], ६, १०[२], ८, ४[२], ४,
१, ९[२], ३, ३[२], ४, ९[२], ५,२[२];
४, ८, ६, ९, १२, ४†, १४,
७†, काठ १२, ७[२], २३, ९[२];

२६, १, २७, २, २८, १, ३१, ७^{२}, ३३, १, ७^{२}, ३५, ३^{१}, १८^{२}, २०^{२}, ¶क ४०, ४, ४२, २, ४८, ४^{२}†, १६^{२}, १८^{२}, क्रौ ३, ३, ६^{२}†, जै २, १, ६^{२}†, शौ ६, ६०, २, १०, ८, ३†, पै १, ३७, १^{२}, २, ८, १, ४, २०, ७^{२}, ५, १०, ७, १५, २२, ७, १६, १०१, ६†,

–¶न्या –न्या तै ६, २, ६, ३, ७, ५, १, ६, मै ३, ३, १, ८, ४, काठ २५, २, क ३८, ५,

–न्यान् ऋ ३, ४६, २, ४८, ३, ४, ३६, ९, ५, १, ८, ९, ३०, २, ६, १०, ५, ७, १, १४, ८, १, ३३, ५, १३, खि २, १४, १, ५, ७, ३, १, मा ५, ४२^{२}, १७, ७, ११, १५, ३६, २०, ४०, ४, का ५, १०, २^{२}, १८, १, ८, १२, १५, ३६, १, २०, ४०, १, ४, तै १, ३, ५, १^{२}, ३, २, ८, ५, ५, १, ५, ५¶, ६, ३, ३, १^{४}, मै १, २, १४^{२}, २, ५, १¶, ९, ९, १०, १^{२}, ३, ३, ६¶, ९, २^{४}, ¶^{२}, ¶४, ३, १, ६, ३^{२}, ८, १२, ३§, १३, ८†, काठ ३, २^{१}, ५, २, १७, १७^{८}, १९, १०, १३, २०, ७, २६, १^{२}, ३^{४}, २७, ७^{४}, ८^{२}, २८, ३, ८, ३२, २, ३५, १९^{१}, क २, ९^{२}, २८, १^{८}, ३०, ८¶, ३१, ९¶, ४०, ४^{२}¶, ४४, ३¶, शौ १, १०, २, ३०, ३, २, २९, ३, ४, ५, ७, ३६, ३, ७, ३६, १, १२, १, ५८, १९, ३३, ५, ५०, ६, पै १, १४, ३, १९, २, ४, ६, ७, ८, १०, ८, ९, ९, ३, १२, ५, ५, १४, ४, १६,

–न्यान् –न्यान् मै ३, ३, १¶,

–¶न्यानि तै २, ६, ३, १, ६, ५, ११, १^{४}, २^{२}, ७, ४, ११, ४^{२}, ५, ८, २, मै १, ५, १३, ८, ७, २, ५, ७, ४, १, १२, ५, ६, ६, ३, ७, ५^{२}, ८, ८^{२}, काठ ६, ४, १३, ८, १९, १०, २३, ३^{२}, २८, १०^{२}, ३३, ३, ७^{२}, ३४, ७, क ४, ३, ३०, ८, ४५, १^{२},

–न्याभि ऋ १, ११३, १०, ¶तै ५, १, ६, ४, ६, १, ९, ५, ६, ८, ३, ७, २, ५, २, ३, ६, १, मै ३, १, ७¶,

–¶न्याम्य तै ५, ७, २, ५,

–न्याम्याम् शौ ११, ४, २, ३, १३–१७, पै १६, ५६, ३, ४, १४–१६, १८,

–न्याम् ऋ ३, ३३, २, १०, ८५, २१, २२, ९७, १४, मा १२, ८८†, का १३, ६, १४†, ¶तै २, ६, ६, ३^{२}, ४, २, ६, ३†, ३, ११, ४^{२}§, ५, ३, ७, ३^{२}, ४, ४, ४^{२}, ५, ४, २^{२}; ६, २, १, ६^{२}, ३, २^{२}, ७, १, ६, ५, ¶मै २, १, ९^{२}, ७, १३†, १३, १०§, ३, १, १, २, ६^{२}, ३, १, ८, १, ४, ३, ५^{४}, ७, ७, १४, ६†, काठ ६, ३^{२}, १०, ११, १२, ८^{४}, १३^{२}, १३, ५, १६, १३, १९, ७, २०, ६^{२} २७, ४, २९, ५, ३९, १०^{२}, ¶क ४, २^{१}, २५, ४†, ३०, ५, ३१, ८^{२}, ४२, ४, ४५, ६, ४८, १७^{३}, शौ १२, ४, १३, पै १, ६५, ४, ९, २५, ६, १२, १३, ७†, १५, २३, ७,

–न्याम्

–न्याम् ऋ १, १३१, ५ काठ २६, २¶, क ४०, ५¶, शौ २०, ७५, ३†,

–न्यासाम् ऋ १०, १५९, ५ तै ५, २, १, ७^{२}¶, काठ १९, १२^{२}¶, क ३१, २^{२}¶, शौ ६, ६०, २, ७, ३८, १, ३९, ४, पै २, ४१, ५†, ३, २९, ५,

–न्यासु ऋ ३, ५५, १७, खि ३, १५, १७, ¶तै ५, ४, २, १, ६, ५, ५, ३^{२},

–न्ये ऋ १, ३५, १, ५९, १, १६४, १२, २, १८, २, [३, ३, ३५, ५], ३, ९, ३^{२}, ४, १, १४, [४४, ५, ७, ६९, ६], ५, ४०, ९, ४७, ५, ८१, ३, ७, ५७, ३, ८, २, ६, ३, २३, ८, ८, १९, ३३, १०, १४, ३, ३४, ४, ८१, ६, ११४, ७, १६०, १, मा ११, ६†, १७, २२†, २७, २, †का ८, २०, १, १२, १, ६, १८, २, ८, २९, १, २§, ¶तै १, ७, ३, १^{२}, २, ५, १०, १, ६, १२, ५^{२}†, ३, १, ५, २^{२}, ४, १, १, २†, ७, १§, ६, २, ६†, ५, २, ९, २, ४, ४, ५, १, २, ५, ९, ३, ४, १०, ५^{२}, ६, ६, २, ६, ३, १, ६^{२}, ४, ५, ३, ५, २, १, २, ११, ३^{२}, ६, ४, ४, ¶मै १, ४, ६^{४}, २, ३, ३, ७, १†, १०, २†, १२, ४§, ३, ४, ७^{२}, ७, २, ८, १^{६}, ९, ४^{२}, १०, १^{२}, २, ४, १, १, ३, १^{२}, ६^{२}, ५, ५ ७^{३}, ८, ६, ५, ६^{२}, ८, ७, ५, १४, १६^{२}†, काठ ८, १, १३^{२}, १२, ८^{२}, १५, ११, १७, १६, १८, २, १६, २०, ८, ११^{२}, २१, ४^{२}, ७^{२}, १३, २२, ६, २६, १^{२}, ४, २७, ७^{२}, २८, २^{२}, ¶क ६, ६, ८, १^{२}, २८, २†, २९, ४§, ३१, १०, १३^{२}, १९^{२}, ३४, १, ४०, ४^{२}, ४१, २, ४४, २^{२}, †क्रौ १, ५९, २, ९३९, †जै १, ६, ५, ४, १६, ७, शौ २, ६, २, २८, १,

३, ११, ५, ७, ९, १४, १२†, १२, ३, ४२, ५१, ४, २२, †२०, ९६, १, १४३, ५, पै १, १२, १, ६१, २, ५, ३, २१, ६, ३३, २, ५, १०, ७, १५, १², ९, ४, ८, १६, ६७, २†, ७७, ८, –¶न्ये न्ये तै ५, ४, १२, २, –न्येन ऋ १, १४०, २, ६, ९, १, ७, ३३, ८, १०, १०, ८, १२, ३७, ३, मा २३, १५, का २५, ४, ४, ¶तै ७, २, ८, ५, ¶मै ३, २, ६², ४, ८, ८, १०², ¶काठ २३, ६, २९, १, ३०, ५², ¶क ४५, २, शौ ११, ४, १, ४, ८–१२, †१८, १, ९, १३, १९, ६, ४†ª, पै २, २४, १–५, ७, १५, ५, ८, १५, ३, ९, ५, ४†ª, १०, ४, ८, १६, ५६, १, २, ५, ९–१३, १२४, १–११, –न्येन-न्येन मै ३, ८, ९²¶, –न्येभि ऋ २, १८, २, शौ ८, ५, ९, पै १६, २७, ९, न्येभ्यः ¶तै ७, १, १, ५, ¶मै २, ५, १, ४, ३, ३, ४, ३, ५, ६, शौ १२, ४, २३, –न्येषाम् ऋ ८, ३३, १४, १०, ३४, १०, ११, ¶तै ५ ३, १२, २, ६, ५, २, २, ¶ १, ४, ११, ११, ९², ४, ४, ५², ¶कप ८, ११ᵛ; २२, ७ १०, ¶क ७ ८ᵛ ३७, १ ४, शौ १२, २, ५१, १४, २, ८, पै ३, ४०, ४, १२, ७, १–१४, –न्येषु ऋ १, ३०, ६, खि ३, १५, १४, १६², ५, ४, ९, ¶तै ५ ४, ११, ४, कौ २, ९५१† शौ २०, ४५, ३†, पै १६, २३, ३, –न्यै ऋ १, १६१, ५ खि १, ९, ४, तै ५, १, ६, ४¶, ¶मै १, १०, ११, ३, १, ३, ¶काठ १९, ६², ३६, ५, ३७, १०², क ३०, ४²¶, शौ ११, ४, ६, ७, पै १६, ५६, ७, ८ [°न्य-अन्°]

†अन्यक्ᵇ– –के ऋ ८, २१, १८, [३९, १–१०, ४०, १–११ ४१, १–१०, ४२, ४–६] तै ३, २, ११, ३, –केषाम् ऋ [१०, १३३, १–६], तै १, ७, १३, ५, मै ४, १२, ४, कौ २, ११५१–११५३, जै ४, १, ४–६, शौ २०, ९५, २–४

अन्य-कृतᶜ– –तम् ऋ [६, ५१, ७, (७, ५२ २)] मै ३, ९, १¶, काठ ३०, ३†, क ४६, ६†, पै २, २४, ३, ३०, ५ –¶तानि तै ६, ३, २, २, –†तेन ऋ २, २८, ९, मै ४, १४, ९, –†तेभ्य. ऋ ८, ७९, ३, मा ५, ३५, का ५, ९, १, तै १, ३, ४, १, ६, ३, २, ७, मै १, २, १३, काठ ३, १, क २, ८

अन्य-क्षेत्रᵈ– –त्राणि शौ ५, २२, ८, पै १३, १, ६, १३, –त्रे शौ ३, ३, ४, ५, २२, ९, पै २, ७४, ४, ५, २१, ७, १३, १, १४

अन्य-जनᵉ-

¶अन्यजन-ताᶠ– –ता मै ३, ८, १०

अन्य-जातᵍ– –तम् ऋ ७, ४, ७, [(५२, २, ६, ५१, ७)]

¶अन्यतर,राʰ– –त् काठ २७, ८, –रम् काठ २९, ८, क ४०, १, –रस्य तै ७, १, ४, ३, –रान् तै २, ४, ३, १, मै २, १, ११, ३, ८, ५, काठ १०, ७, –राम् काठ २०, ६, २२, ७, क ३१, ८, –रेण मै २, ३, ६

अन्य-तस्( )ⁱ ऋ १, ४, ५, ¶तै २, ४, १, १², ५, १, ९, ४, ७, ३, ५, २, ७, ३, ९, ३, ¶मै १, ६, १२, १०, १७ ३, ४, ५², ४, २, १०, १३, ५, ५ ¶काठ १०, ७², १९, १०, २२, २², ¶क ३०, ८, शौ १३, ३, १२², २०, ६८, ५†, पै १, ८६, ६, ५, २०, ३ʲʲ

१अन्यु(त >)त् ए(त→)नीᵏ– –नी मै ३, १२, ९, –न्य मा २४, ८, का २६, २, ३

ª) 'अन्नेन' इति ऋ (१०, ९०, २) पाभे ।
ᵇ) प्रागिवीयेष्वर्थेषु टे प्राग् अकच् प्र चित्स्वरश्च (पा ५, ३, ७१, ६, १, १६३) ।
ᶜ) तृतस पूप्रस्व (पा ६, २, ४८)। उप यद ।
ᵈ) पतस गागस्व (पा ६, १, २०३)। उप यद ।
ᵉ) बस स्वरो नापू, द्र । नाउ द्यु औपपिर द्र ।
ᶠ) भावे तलि नित्स्वर (पा ५, १, ११९, ६, १, १९३)।
ᵍ) गतस. पूप्रस्व (पा ६, २, २)। उप यद ।
ʰ) द्वयोरेकस्य निर्धारणे कर्तव्ये डतरच् प्र उसं चित्स्वरश्च (पा ५, ३, ९२, ६, १, १६३) ।
ⁱ) पञ्चम्यर्थे तसिलि लित्स्वर (पा ५, ३, ७, ६, १, १९३)।
ʲ) 'परद् चराण्य् अत' इत्येत्र मुपा अनिपुणमिव सस्कृत । 'चर। अन्यत' इत्येवमत्र प्रासङ्गिके पदे शोधपरे द्र ।
ᵏ) स समास ? तत्र पूप्रस्व न स्याद् 'अव्यय-' इत्यस्य नञ्-कु-निपातत्वेन परिगणितत्वात् (पावा ६, २, २)। यत्र तु स्वयमेव न स्याद् उप वि सतो पर्णविशेषविशिष्टकृतिन्त्वादिति। अन्यतरथाऽपि स्यात्। कथमिति। तत्र तावत् परिगणनपरिभाषाया इद शाखाभेदेन चारितार्थ्याऽचारितार्थ्ययोः व्यवस्थेयाता। तथाहि। मा का मै परिगणनाऽभावे गति पूप्रस्व स्यात्। तै. च तद्भावे गति गासस्व स्यादिति

२¶अन्य(त →)त ए(त>)नी[a]– -नी तै ७, १, ६, ५

¶अन्यत -क्ष्णुत्[b]– -क्ष्णुत् मै ३, १, २[२], –क्ष्णुता काठ १९, १, क २९, ८

अन्युत शितिबाहु[c]– -हु मा २४, २, का २६, १, ४, तै ५, ६, १३, १, मै ३, १३, ३, काठ ४९, ३

अन्युत शितिरन्ध्र[d]– -न्ध्र मा २४, ?, का २६, १, ४, तै ५, ६, १३, १, मै ३, १३, ३, काठ ४९, ३

¶अन्यु(तस्>)तो दत्[e]– -दत तै २,६,२, २[२], काठ १९, ३, क ३०,१, –दक्ष्य तै ५ १,२,६ –दन् तै २, १,१,५ ५ ५,१,३

अन्युतो(<तस् > अ)रण्य[f]– -ण्याय मा ३० १९,का३४,४,१

¶अन्यु(तस्>)तो-वैश्वानर[f]– -र तै ७, २, १०, १

अन्यु-त्र[g] ऋ ७, ५९, ५ ८, २४, ११ १०, ८६, २, खि २, ११, ३, ¶तै ३, ३, ८,१, ¶मै ३, ६, ६, १०, ४, ४, ५, ६, ६, ९, ¶काठ ६, ६, २३, २[२], २७, ६, २८, ६, ३७, १, ¶क ४, ५ ३५, ८[२], ४२ ६, ४४, ६ शौ ३, २३, १, ६, ११, ३ २६, ३, ४०, २, ९३, २, १४०, ३, ७, ११६, १, १२०, २ ९, २, ९५, १०, १, १६, ११, २, १९, २१, ?६ २०, १२६, २↑, पै १, २७, ३ ६४, ३, २, ६, २, ३, ५, २२, १–९, ७, ३, ५, १६, ३६, ६, ७८, ७, १०५, ९, १०६, १ ६

¶अन्युत्र दीक्षित[h]– -तम् मै ३, ६, ९

¶अन्यत्रो(त्र-उ)तु[i]– -तम् मै ४, ५, ७

अन्यु-था[j] ऋ ४, ३२, ८, ६, ३५, ५, मा ४०, २, का ४०, १, २ ¶तै ५, ३, ३, १[४], ४, ९, ४, ¶मै ३, ६, ९, ७, २, १०, ४, २, ८, ¶काठ २०, १३[२], ¶क ३१, १५[२], कौ १, ३०५[k], जै १, ३२, ३[k]

अन्य देवतुा[l]–

¶अन्य देवत्य,त्या[m]– -त्यम् मै ३, ८, ९, –त्या मै २, ४, २[२], काठ १२, १२[२], –त्याम् तै ३, ४, ३, १, –त्यौ मै ४, ६, ३

अन्यु-नाभि[f]– -भि शौ १, ३०, १, पै १, १४, १

अन्यु-बन्धु[f]– -न्धु काठ ३५, ५ क ४८, ६

†अन्यु-रूप,पा[f]– -प ऋ ७, १००, ६, तै २,२,१२,५, मै ४,१०,१, कौ २, ९७५, जै ४, २३, ७, –पा ऋ १०, १, ४

¶अन्य-लोकु[l]– -के मै ३, ७,७

अन्यु व(र्ण→)र्णा[f]– -र्णाम् शौ १२, ३, ५४

अन्य-वापु[n]– -प मा २४, ३७, का २६, ८, २, तै ५, ५, १७, १,

(तु नाउ)। अथ बस अप्यु उप विशेषक्वर्णविशेष-गत्तिदर्शनाद् उपपद्येत। उप स्त्रिया न-आदेश सहकृतस्य ङीप (पा ४,१,३९) पित्त्वान्निघाते स्वराऽभेद ।

a) तम सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप एतवर्ण-विशिष्टवृत्तित्व द्र । शेष नापू ञि ऊह्यम् ।

b) कारकोत्तर क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९)।

c) बस पूपप्रस्व (पा ६,२,१)। उप २°शिति-बाहु- यद्र । यथा अन्युत शिति-बाहु इत्येवमवजिघृक्षु भा सा च शिति इत्येतद्भावप्रधानमिति कृत्वा पूप बस भावयित्वा बाहु- इति उप पुन बस इच्छन्तौ पपा विरुध्येयाता तथाऽऽकरे द्र । यनि २°शिति-बाहु- इति तस सामस्व तन्नैव नापू श्रूयमाणात् १शिति ब्राहु इत्यस्माद् बप उत्तरपदाद्युदात्तात् (तु पा ६,२,११६) सुवेच भवति। यत्तु यनि एवाऽवग्रहे म तस इति धृत्वा उप बस इच्छेन् तन्न परिगणनपक्ष परिख्याय अव्यय पूपप्रस्व स्यदितीव तन्मत द्र (तु १अन्युत एनी)। अन्ततो यत् स्वव्याख्यानीयाऽवग्रह-विरोधमपनुनुत्सु भा १शिति ब्राहु- इत्येतदेव भावप्रधान सद् उप स्यादिति पश्यति, तन्न तया सुभवमिति कृत्वा नादरार्हमिव भवति ।

d) सस्व नापू द्र । उप २°शिति-रन्ध्र- यद्र ।

e) सस्व एपू टि द्र । उप पाप्र दन्त→दत्- इति समासान्त (पा ५, ४, १४२)। पक्षान्तरे तु टि °दुत् ।

f) बस पूपप्रस्व (पा ६,२,१)। उप यद्र ।

g) सप्तम्यर्थे त्रलि प्र लित्स्वर (पा५,३,१०,६,१,१९३)।

h) तस अव्यय पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। उप यद्र. ।

i) कास थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। उप √वे+कर्मणि क्त । तु टि असुत्र-भूय- ।

j) प्रकारवचने थाल् प्र लित्स्वरश्च (पा ५, ३, २३, ६, १, १९३)।

k) ?आह्नन् इत्यत्र सस्थ टि द्र. ।

l) कस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र. ।

m) तादर्थ्ये यति प्र तित्स्वर (५,४,२४,६,१,१८५)।

n) कर्मण्युपपदे √वप्+अण्। कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप २वापुं <√°वापि(नाधा)<१°वाप (=हिं

मै ३, १४, १८, काठ ४७, ७.
अन्यु-व्रत[a]— -तः ऋ १०,२२, ८, -तम् ऋ ८, ७०, ११, -तस्य ऋ ५,२०, २, मा ३८,२०, का ३८, ५, ३, मै ४, ९, १०
¶अन्य-शृङ्ग[b]— -ङ्गे मै १, ४,१५
¶अन्या(न्य-अ)म[a]- -मान् मै४,८,९.
अ(न्य>)न्या-दृश[c]— -दृङ् मा १७, ८१,का१८,७,९,तै१,८,१३,२, ४,६,५,५,काठ १८,६,क२८,६

*अन्ये[d]
अन्ये-द्यु[e]-
अन्येद्युस्(:)[f] मै ३,२,२³¶; शौ १, २५, ४, ७, १२१, २; पै १, ३२,४.
?अन्येद्युष्-क[g]— -कम् पै १,४५,१
?अन्यो(न्य-उ)दर्य[h]-
अन्योदर्य[i]— -र्यः ऋ ७, ४, ८.
?अन्योऽन्यश्रैष्ठ्य[j]— -ष्ठ्याय क ३८, २.
?अन्यग्रद्[k] पै ५, ३१, ६.
अ-न्यस्त[l]— -स्ते[l m] मै ४, ५, १.
अ-न्यो(नि-ओ)कस्[n]— -काः शौ १२, २, ४.
अन्वक्त- अन्व(नु√अ)ञ्ज् द्र.
अन्व(नु√अ)ज्, अन्वज तै ७, ४, १९, १; काठ ४४, ८.
अन्व(नु√अ)ञ्च्
अन्वुच्,ञ्च्[o]— -नूच.[p] ऋ ३,१०,६,

वाप [यत्-सजन्मानौ√वाप्, √वप् यद्र.])।

[a]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६,२,१)। उप. यद्र.।

[b]) तस. सासस्व. (पा ६,१,२२३)। उप. यद्र.।

[c]) उस.उप √दृश्+क्विन् प्र., पूप. दार्घत्वं कृद्-उपप्रस्व. च (यक. पा ३, २,६०, ६,३, ९१, २,१३९)।

[d]) सप्तम्यन्तमिदं नाउद.व्यु औपयिकं द्र.। सुबू-अलुग्-विषया पूप. भवतीति शाब्दिकप्रवृत्तिविचारसौकर्यमात्र-प्रयोजन. पृथङ् निर्देश उपपद्येत।

[e]) तस. सासस्व. (पा ६,१,२२३)। उप. <√दिव् यद्र.। नाउ. व्यु. औपयिकतया सुकल्प द्र.।

[f]) नाप्. सुच् प्र. उसं. (पा ५, ४, १८)। पाप्र. तु अन्यु--+एद्युस् प्र निपात्यते (५, ३, २२)। ननु क्रियाभ्यावृत्तिगणनाऽर्थेऽयं प्र. इष्यत इह च तदभावे कथम् उसं. इति। उत्तरार्धद्वयमुपलक्षणमात्रं भवति। क्रियावृत्तिविशेषणतामात्रान्ये तु तात्पर्यं प्रतीयेत। नाप्. यनि. पदविभागे च पपा. अपि प्रामाण्यमुपलभ्येत (तु उभय-द्यु शौ १, २५, ४, ७, १२१, २)। ननु अस्मिंस्तावत् प्राति. नाऽवग्रहो भवतीति। सत्यम्। तत्र पूप. सुपस्तुगिति कृत्वाऽवग्रहाभाव. (वैतु अग्ने-पा [ऋ ४, १४, १०] यत्र पूप सुपोऽलुकि गत्यप्यवग्रह. पपा. भवति तत्र पदकारमतेन पूप. विभक्तिप्रतिरूपकम् अव्य. इति कृत्वा विवेकः सुलभः द्र.)।

[g]) तत्रभवीयः कन् प्र उसं. पत्वं च (पा ४,३, २२, ८, ३, ५९)। यद्वा 'ऽअन्येद्युकम्' इति पा. स्यात् (तु मूको. 'अन्येद्युकम्' इति)।

[h]) बस. नापस्व (पा ६,१,२२३)। उप. यद्र.। पाप्र. नाउ. व्यु औपयिकतया सुकल्पं भवति।

[i]) तत्राधिनीय. यत् प्र. कोदरयोरादान: उसं. (पा ४, ४, १०८)। यद्वा, उदर->उदर्य- इति मत्व-र्थे यति प्र. [निरूढं अन्वभवनं गद् उप. स्यात् (पा ४, ३, ५५, [तु. च] ५, १, १२४)। एव तावद् बस. पूपप्रस्व स्यात्। 'अन्यद् भिन्नम् उदर्यम् उदराभिसंबन्ध. प्रभवो यस्य' इत्येवं च व्याख्यानं सुवचम्। एस्थि.'समान-' (पा ४, ४, १०८) इत्यनुशासनमन्यथासिद्धायताम्। समानोदर्य- इत्यस्यापि समानिष्पत्तेः सम्भवादिति। यत्तु अ° इत्याद्युदात्तम् Pw. आह, तन्नितान्तमप्रमाण-मित्युपेक्ष्यम्।

[j]) मुपा सन्देहः। कथमिति। शाखान्तरीय-विसंवादात् (तु. मै ३, ७, १० 'अन्योन्यस्य श्रैष्ठ्ये' इति, तै ६, २, २, १ 'अन्योन्यस्मै श्रैष्ठ्याय' इति। अत इहापि 'अन्योऽन्यम्' इत्येवं सतोऽनुस्वार-च्युति सम्भाव्येत [एस्थि. च स्वराङ्कितानि निगमान्तराण्यनु 'अन्यः। अन्यम्' इति पदद्वयीव निर्दिश्येत], वैतु Reiv. यनि. इति)।

[k]) 'अन्य् अन्यं(यथा क्रममित)'इत्येवं सुपा सु-शोध द्र.।

[l]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. यद्र.।

[m]) अत्र सुपा.'-स्तोऽस्य' इत्येवं मूलत. सत.'-स्तेऽस्य' इति यनि. प्रमादमूलं विकारमात्रं संजायमानमनुपदं मूलत 'यत्र.' इत्येवं श्रूयमाणस्य सतः 'यत्रे' इत्येव विकारान्तरनिमित्तमभूदिति गमाप्येत। अन्यथा हि यत्र अपां परिहरणाभिप्रायदयितुमिष्यमाणो विश्वदेवाग्निका-भ्योऽद्रूप गंप्रवृत्तपूर्वस्य यज्ञस्याऽन्याप्लक्षणो लाभ एवाद्यपद्मत्ययः सञ्जायेतेति (तु उपरि श्रूयमाणं नम्-पुरस्कृतमेवाऽप्-परिहरणस्य रचोऽनन्यापलक्षणमर्थं पन्नम्)। एस्थि. इद च तद्य यत्र->-त्रे इत्यत्र च यथावच् शोध. द्र.।

[n]) गस्थ. नाप्. द्र.। उप. बस. यद्र.।

[o]) गग क्विबन्त-कृत्-स्वर (पा ३,२,५९,६,२,१३९)।

[p]) अन्याद्युदात्तस्य सतो दीर्घत्वं विभक्तिस्वरश्च (यक पा ६, ४, १३८, १,१३८, १, १७० [वैतु मा३. क.])।

-[अनूच[a] शौ ३, १, ४, पै ३, ६, ४, -न्वक्,ग् तै १, १, २, १, ८, १०, ३, काठ ३९, १, -¶न्वङ् मै २, ४, ३[२], काठ २३, १, २५, १०, क ३५, ७, -¶न्वञ्च तै २, २, २, ५, ७, ४, २, ३, -न्वञ्चम् मै २, ६, ९, ४, ४, ३, काठ २३, १¶, क ३५, ७¶, शौ ६, १३४, ३, पै ५, ३३, ६, -न्वञ्चौ तै २, ६, २, ४¶

१[अनूची[b]- -ची ऋ १, ११३, २, खौ २, ११००

२अनूची[c]- -ची तै ५, ५, ७, २¶, शौ १०, १०, १०, पै १६, १०७, १०

अन्वग्-भावं[d]- अन्°

¶अनूचीन[e]- -नम् तै ६, ३, ९, २, मै ३, ८, ९

[अनूची(न>)ना[f]- -ना ऋ ४, ५४, २, मा ३३, ५४, का ३२, ४, ११

¶अनूचीना(न अ)हं[g]- -हम् तै ७, १, ५, ४

३अनूच्य[h]- -च्ये शौ १५, ३, ५

अन्व(नु√अ)ञ्च्

अन्वक्त- घृत°

?अन्वत[i] पै ९, ४, १०, १२

¶अन्व(नु-अ)ति√मुच्, अन्वतिमुच्यते मै ४, ७, ७

¶अन्व(नु-अ)ति√पि(<-मि)च्>ञ्च्

अन्वतिपिञ्चति मै १, ८, ९, ४, ८, ९

¶अन्व(नु-अ)त्या(ति-आ)√वृत्> वर्ति, अन्वत्यावर्तय मै १, ८, ९

¶अन्व(नु-अ)प√क्रम्>क्राम्, अन्वपक्रामति मै ३, ९, ३, अन्वपक्रामन्ति मै ४, २, ८, अन्वपाक्रामत् मै २, ३, ७, अन्वपाक्रामन्, अन्वपक्रामेयु मै ४, २, १२

¶अन्व(नु अ)भ्य(भि-अ)व√चर्, अन्वभ्यवचरति मै १, १०, २०

अन्वभ्यव-चारम्[j] मै १, १०, २०

¶अन्व(नु-अ)भ्या(भि आ)√रुह् >रोहि, अन्वभ्यारोहयत् मै १, १०, १३

अन्वय- अन्वि द्र

अन्व(नु√अ)र्ज् अन्वृ(नु√ऋ)ज् द्र

अन्वर्तितृ अन्वृ(नु√ऋ)त् द्र

अन्व(नु√अ)व्, अनु 'अवतु काठ ३७, ९, पै ४, ३, ५, ६, अनु[२](अवतु) पै ४, ३, ५ अनु[२] ''अवताम् काठ ३७, ९, पै ४, ३, ६, अनु ''अवन्तु काठ ३७, ९, पै ४, ३, ५, अनु आवताम् ऋ १०, ११३, १[k], अनु[२] ''आवन् ऋ ८, ७, २४, अनु आव ऋ ३ ५०, २, अनु'''आवीत् काठ ३७, ९[२], पै ४, ३, ५, ६

¶अन्व(नु-अ)व√कृ, अन्ववाकरोत् मै १, ८, ४

¶अन्व(नु अ)व√गम्>जिगास, अन्ववाजिगासन् तै ३, २, २, ३

¶अन्व(नु अ)व√चर्, अन्ववचरति काठ ३६, १४, अनु'''अवचरन्ति तै ६, ४, ९, ५

अन्वव-चार- अन्°

¶अन्व(नु-अ)व√जि, अनु 'अवजयेयु मै ३, ९, ५, १०, ६

अन्वव-जय- अन्°

¶अन्व(नु-अ)व√नी, अन्ववनयति काठ २४, १०, क ३८, ३, अन्ववनयेत् मै १, १०, २०, ३, ३, ४, ४, ८, ३, काठ ३६, १४[२]

¶अन्व(नु-अ)व√सृज्, अन्ववसृजति तै ६, ५, ८, ५, अन्ववसृजति मै १, ६, ६, अन्ववसृजतात् काठ १६, २१, अन्ववासृजन्, अन्ववासृजन् मै १, ६, ६, अन्ववसृजेत् तै ६, ५, ६, ५, ७, १, ८, ५, मै ४, ६, ७

अन्व(नु अ)व√सो>सा

अन्वव-साय[l] मै १, ८, ८, ९, ३, ४, ५[२], काठ ६, ६, २२, २[२], क ४, ५

अन्वव-सायिनी पश्चात्°

[a]) पूर अन्तोदात्त (पा ६, १, २२२ [वैतु नाउ द्र])।

[b]) स्त्रियां ङीप् प्र उदात्तनिवृत्तिस्वरेणान्तोदात्त (पावा ४, १, ६, पा ६, १, १६१)। सौवर प्रकृतिभेद तु नाउ।

[c]) उदात्तनिवृत्तिस्वर बाधित्वा एड्. स्वर द्र। सौवर प्रकृतिभेद शाखाभेदेन व्यवस्थापनीय (तु नापू)।

[d]) उस भावे घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

[e]) स्वार्थे ख→ईन प्र (पा ५, ४, ८)। प्रत्ययस्वरः।

[f]) शाखाभेदेन स्वार्थे खञ् प्र उस। चित्स्वर (पा ६, १, १६३)।

[g]) कस. समासान्ते टचि (पा ५, ४, ९१) नाउ. स्वर।

उप अहन् द्र। वा छन्दसि भवति।

[h]) तत्रभवीय यत् उस तित्-स्वरश्च (पा ४, २, १०१, ६, १, १८५)।

[i]) 'अनु। अत' इति पदद्वय वा स्यात् (अनु√इ>) 'अन्वितम्' इत्येव मूलतः सतो विकारो वा स्यात्।

[j]) गस णमुलन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[k]) तु GW च ऋ ८, ७६, ११ इति सवादिनी श्रुतिश्च (वैतु सा प्रमृ. 'युष्मम्' इति कर्मपदम् अनुना कत्र अनुगमदत्त √अव् इत्यस्य कर्मान्तरमप्यध्याहरन्ति)।

[l]) गस इयवन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

¶अन्व(नु अ)व√स्था>तिष्ठ, अन्व-वातिष्ठत् मै ३, ९, ४

¶अन्व(नु-अ)व√स्रु→स्रावि, अन्व-वस्रावयति तै ५, ६, ३, २, ६, २, १०, ५, क ४०, ३.

अन्व(नु-अ)वार(व√ऋ)>च्छ, अन्ववार्च्छति मै ३, ९, ६

¶अन्व(नु-अ)वा(व√२अ)स्, अन्ववास्यति तै ६, ६, ७, ४, काठ २९, ४, क ४५, ५, अन्ववास्यति मै ४, ८, ६.

¶अन्ववे(नु-अव√इ), अन्ववैति तै ६,६, ३, १, मै ३, ८,१, अन्ववैति मै ४, ८, ५, अन्ववैत् मै ४, ८, ५, अन्ववैताम् तै २,४, ४, १, २, अन्ववायन् तै ३,२, २, ३, ५, ३, ३, १, मै १, ९, ८, ३, ६, १०, ८, १, ४, ९, ११$, काठ १३, ५, २०, ६, ११, २४,१०, क ३१, ८,१५, ३८, ३, अन्ववायन् तै ६, ३, १, २

अन्ववा(व-अ)यु[a]– -याय काठ २०, ८ [°वाय- अन्°]

अन्ववा(व-आ)यिन्[b]– -यिन खि ३, १६, ५$

अन्ववे(व-इ)त्य काठ २२, ७, २५, ८[२], क ३५, १, ४०, १[२]

अन्ववै(व-ए)तुम् काठ २४, १०, क ३८, ३

†अन्व(नु√१अ)श्, अन्वश्नोति ऋ २, १६, ३, अन्वश्नुवन्ति ऋ ७, ९९, १, मै ४, १४, ५

अन्वानशे शौ ४, २५, २$, अनु आनशे ऋ १, ८४, ६[c], कौ २, ३००, जै ३, २४, १६, पै ४, ३४,२, अनु…आनशुः ऋ १, ५२, १४[d], अनु…आनट्[e], अनु…अष्ट ऋ ८, ७०, ५ तै २, ४, १४, ३, काठ १२, १५, कौ १, २७८, २, २१९, जै १, २९, ८, ३, १९, ७ शौ २०, ८१, १, ९२, २०

१अन्व(नु√१अ)स्, अनुष्टन[f] मै २, १३, १, काठ ३९, २, शौ ३, १३, २, पै ३, ४, २, अनुस्थन तै ५, ६, १, ३, अनु आसन् ऋ १०, २७, १७, अनुष्यात् ऋ १, १६७, १०[g], १८२,८, ३,३९,८[h], अनुष्यात् काठ ३५, १४‡[i], कौ १, ८२[j], जै १, ९, २, अनुष्याम ऋ १, १८५, ४.

¶२अन्व(नु√२अ)स्, अन्वस्यति, अन्वस्यति तै ७, २, ४, २

¶अन्व(नु-अ)ह्[k]– -हम् खि २, ६[२], १६$, तै २,४,१०,१, ५,५,६, २, मै २, ४,८, काठ ११, १०.

¶अन्वा(नु-आ)√कृ, अन्वाकुर्वन् काठ २४, ७, क ३७, ८

¶अन्वा(नु-आ)√क्रम्, अन्वाक्रमत तै ६, ५, ६, ३

¶अन्वा(नु-आ)√कशा

अन्वा कशायम्[l] मै १, ९, ८.

अन्वा(नु आ)√श्लि, अनु…आश्लि-यति पै १६, १३२, ७

अन्वा(नु-आ)√गम्>च्छ, ¶अन्वागच्छत् काठ ८, १०, १०, २[२], ११,३, क७,६, ¶अन्वागच्छन् काठ ८, ७[२], क ७, ४[२]

¶अन्वाग्मन् तै ७, ३, ५, १, अनु आगन् पै १६, ७१,८

[a]) गस भावे अचि थाथादि स्वर (पा ३, ३, ५६, ६, २, १४४)।

[b]) उस णिन्यन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २,१३९)। '-आ' इति सुपा स्वरो भ्रष्ट।

[c]) सा सादृश्ये कत्र इति कृत्वा √१अम् इतीममाक्षिप्य तृतीयचरणान्तेन प्रथम वाक्यमाह, तुरीयचरणस्थे वाक्यान्तरे च केव ३'स्वा' इति पदमनुवर्तयति न तु 'स्वा। अनु' इति पदद्वयम्। तच्चिन्त्यम्। तथाहि, सादृश्यार्थे ग नु अनोर् अग गतित्वेनाऽऽख्यातयोग च प्रसिद्धो भवति न तु तथा सत्य कल्पणाद्यर्थत्वतः कत्र गत। यतोऽध्याहारसुगेनाऽपि गतित्व एव पर्यवसानाद् वस्मेव तत्र 'आनशे' इत्यस्योभयोरपि वाक्ययोरन्वयहलेन वाऽमोर्गल्पिन याग (तु ऋ २,१६,३ पत्रगा साकघा धृतिविमयेत्यभिगानि नि ग देहनामायादवति)। एवमपि GW. अनोर् गतित्वमदृष्टुर्ध्येय।

[d]) अनेर्दर्शी GW. अन्यथाऽर्थवादा भवति गतित्व-

मिश्रगतेरभावाद् अनोर् इति यावत्।

[e]) एतद् रू अनु√१नश् इत्यत्र द्र.।

[f]) नति उस (वैतु पा ८, ३, ८७)। शाखाभेदेन व्यवस्था स्यात्। पाप्र. चेह शाखाविशेषमात्रानुसारिणीति तु तत्त्वद्रक् (तु नाउ रू)।

[g]) गतिस्वमूला नति. (पा ८, ३, ८७)। कत्र इतीव सा अभिप्रयस्तां नतिं प्रति पर्यनुयोक्तव्य।

[h]) गतित्वमपश्यन् GW मन्त्रस्थां नतिं प्रति चोद्यो भाति (द्र नानृष्टि)।

[i]) 'वनुष्यात्' इति पाकृच (६,५,४) पाभे.।

[j]) पादपूर्तिकर अनुद इत्यभिप्रायी यित्र गतिमूलां नतिं प्रति चोद्य।

[k]) यत समासान्ते टचि निःस्वर (पा ५,४,१०८,६, १, १६१)। उप अहन्- यद। या क्विपि भवति।

[l]) गस णमुलन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९)। '-शा' इत्यप्येतन्मिन् गुणो. पा। म तु

अन्वा-गन्तृ[a]- -न्ता मा १८, ५९, का २०, ४, २, तै ५, ७, ७, १, काठ ४०, १३, शौ ६, १२३, १, २

अन्वा(नु-आ)√गा, अनु·· आ-(आ-अ)गु तै ४, ३, ११, १[b]

¶अन्वा(नु आ)√चक्ष्, अन्वाचष्टे मै १, १०, १८, ४, ४, ७, काठ ३६, १३

अन्वा(नु-आ)√तन्, अन्वाततान मा ८, ६२, शौ १८, ३, ३२, पै ११, ५, ३, अन्वातासीत् मा १५, ५३, का १६, ६, ५, तै ४, ७, १३, ५, काठ १८, १८, क २९, ६, अन्वातासु मै २, १२, ४

अन्वा(नु आ)√तप्, अन्वातपन्ति पै ५ ३१, ७[c]

¶अन्वा(नु-आ)त्तम्[d]- -त्तम् काठ २२, १, क ३७, ७

¶अन्वा(नु-आ)√धा
अन्वा-धाय[e] काठ ३५, १७[2], क ४८, १५[2]

¶अन्वा(नु-आ)√धाव्, अन्वाधावन्ति काठ १३, ४

अन्वा(नु आ)√(ध्यै>)धी>दीधी, अनु···आदीधीयाम्[f] शौ २, १२, ५, अनु आदीध्याथाम् पै २, ५, ५[2g]

¶अन्वा(नु-आ)न्त्र[h]-
¶अन्वान्त्र्य[i]- शौ २, ३१, ४, पै २, १५, ४

¶अन्वा(नु आ)√प्यै>प्याय्, अन्वा प्यायते, अन्वाप्यायत मै २, २, ७

¶अन्वा(नु-आ)√प्री, अन्वाप्रीणाति क ४१, ७

अन्वा(नु आ)√भज, ¶अन्वाभजति तै ६, १, ९, ६, ४, ६, ३, ५, १, ३, ¶अनु आभज तै ६, ४, ६, २, ¶अन्वाभजत् तै ६, ४, ६, ३, अनु(आभजन्)[j] ऋ ३, ४७, ३

अन्वा(नु आ)√भू, अन्वाभवत् काठ ३५, १५ ४३, ४, क ४८, १३
¶अन्वाभविष्यन्ति तै ६, ३, ४, ७, १०, ?, ५, ३, १

अन्वा भूति[k]- -ति काठ ३५, १९

¶अन्वा(नु आ)√यत्
अन्वा-यत्त[l]- -त्त, -त्तम् तै १, ६, ११, १, मै १, ४, ११

अन्वा(नु-आ)√रक्ष्, अन्वारक्षत् पै १६, ६३, २

अन्वा(नु-आ)√रभ्>रम्भि, ¶अन्वारभते तै ३, १, १, ४, ६, २, १, १,

स्या<>क्षा<>क्षा इत्येव वर्णसङ्करज परिणाम द्र।

[a]) गस तृन्नन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १६२, २, १३९)। अस्य व्याख्यान द्विवर्णक भवति। यनि कृदन्तमिति प्रथम वर्णक (तु उ w I च)। लुङि प्रपु१ इत्यपर (तु भा सा. म. PW. प्रमृ)। इह 'न लुट्' (पा ८, १, २९) इति तिङो निघाताऽभावे सति गतिद्वयस्यानुदात्तत्व द्र (पा ८, १, ७०, ७१, तु भा)। ननु किमिति नेह भूयोमतमन्वमानीति। उच्यते। लुट्-वृत्तमपि मूलत √१अस् इत्येतल्-लड्वृत्ताऽनुप्रयुक्तान् तृन्नन्त-कृतोऽनर्थान्तरमिलभिसन्धेरल्पायोऽभिमतपद्यत्वमेवोरीकृतमिति दिक्।

[b]) अत्र 'आगु' इत्येक पदम्। यनि अपर पदमिति विवेक द्र। तुटि '२अनु' तै ४, ३, ११, १[2]।

[c]) '-ती' (=दान्तस्य ङीपि द्वि३) इति मुपा शोधमर्हति। अन्यथा हि वाक्यासम्भवन्प्रसङ्ग स्यात्। नाउ पद च मूलत 'ईर्मम्' इति सदैव 'ईरिमम्' इति मण्य इकारोपजनवत्तया मूको ऽदकारादि सभाव्येत (तु ईर्म मस्य टि)।

[d]) अस. समासान्ते टचि चित्-स्वर (पा ५, ४, १०८, ६, १, १६३)। उप आमन्- यद्र.। वा किवि।

[e]) गम ल्यबन्त कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १६२, २, १३९)।

[f]) 'अपक्रामन् कर्णौ माऽभिभूद् माम्' इत्यस्य इत उत्तरपूर्विम्' मन विरमरणनपुर्त्रे ममाऽन्वात्तम्भन न्म पृष्ठपायण वितन्वायाताम्' इत्यस्य मन्त्रस्वारस्यस्याऽतिरोहितत्वेऽपि यन् सा w च 'मा अनु' इत्यन्वयमिच्छतस्तत्वमि सार द्र। तदभिमतस्य √२दीधी इत्यस्य च √दीदी इत्यस्य पर्यायभावस्याऽप्रामाणिकत्वादिति दिक् (तु सस्थ अनु आरभध्वम् इति)।

[g]) मुपा चिन्त्य। 'दीध्यताम्' इति मूको हि पर लिङि मपु२ ह दीधी-यातम्>दीध्यातम्' इति संकेतयेत्।

[h]) प्रास पूपप्रस्व (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[i]) तत्रभवार्थे यति प्र तिस्वर (पा ४, ३, ५५ ६, १, १८५ [तु मा यत्त्वशात् आन्त्र- इत्यत यत् इत्याह, तन्न। तथा सत्य् अनुना प्रास पूपप्रस्व हि स्यात्। अर्थतोऽस्य प्राम अमगतेश्च। सा समये स्वरितस्वर मूको बभूवेन्यस्य तत्प्रमाणन सुवचन्वाच नापू इह मूलभूतस्य प्राति सद्भाव मृद द्र.। एविध सम्प्रदायुदात्ततया यदस्य प्राति मूको दयलम्भो भवति तत्र समाधान मृग्यम्])।

[j]) सामर्थ्याच्छन्नधी क्रिया पुरुषवचनपरिणामपूर्वकमध्याहृता द्र. (तु सा. [अनु-मानमुत्तरत्र] वैतु PW प्रमृ 'रअनु' इति याग्त अनु कत्र इत्यभिप्रायुद्ध)।

[k]) ग्मृ किवि 'तादौ-' (पा ६, २, ५०) इत्यनु स्वरशोधे सति °भूति- इति मुपा चिन्त्य।

[l]) बस्तौ पूऽअन्तरान्तिस्वर (पा ६, २, ४९)।

३,८,२,१,४ मै ३,६,६[३],८,९, १,१, ४,६,८, काठ १०,५, ११, ४[२], १३, ७, २४, ८, ३०,३, क ३८, १, ४६,६, ¶अन्वारभते तै ६,३,९,४, मै ३,९,७[२] ¶अन्वारभन्ते मै ४,६,३[२], अनु आरभे तै ३, २,१,१[३], ७,५,११, १[२],२, काठ ३५,२,६,९, ३८,१२, ४५,१५[३], क ४८,३,७,१० शौ ६,४८,१-३, ‡अन्वारभामहे[a] मा ९,२६, ३५, १३$, का १०,५,५, ३५,४,१२$, तै १,७,१०,३, मै १,११,४ काठ १४,२, २१, १४$, कौ १,११, जै १,१०,१, अनु आरभामहे[b] शौ ५,८,९, पै ७,१८,८, ?अन्वारप्स्व[c] पै ४,१८,६ अन्वारभेथाम् शौ ६,१२२,३,१२,३,२०,४७, पै १६,५१,७, अन्वारभध्वम् १२,२,४७,४८, अनु आरभध्वम् काठ ३५,२,६,९, क ४८,३,७ १०, शौ २,१० ५[d], पै २,५,५,१०,९,६ ¶अन्वारमन्त काठ ७,६, क ५,५, ¶अन्वारभेत तै ३,१,५,१, ६,३,८,१ .

¶अन्वारम्भयति तै २,६,२,५, मै २,१,२,४,१,१२

¶अन्वा-रभ्य[e]- ब्धम् तै ६,३, ८,२ [°ब्ध- अन्°]

¶अन्वा-रम्य[f] तै २,२,५,५,३,११, ४,५,३,९,२,६,१,११,१, ७,३,१,१, काठ २४,८, क ३८,१ [°भ्य अन्°]

¶अन्वा-रम्य[g]- -म्य , -म्याइ[h] तै ६ ३,८,१

¶अन्वा-रम्भ[i]- -म्भ तै ६,१ ११, ५ २,१,२,९,२, मै १,४,८, ११,८,३,७,९,८,७,४,१, १२,४,५,८,२, काठ १४,८, २४,४, ८,२५,८, ३१,९, ३२,४, क ३७,५, ३८,१, ४०,१, ४७,९, -म्भाय मै ३, ७,९,८,७

¶अन्वा रम्भयित्वा[j] काठ ११, १०,१२,२ २४,८, क ३८,१

¶अन्वा(नु आ)√रुह् >रोहि,अन्वारोहति तै ५,४,१०,२,६, ८,१, मै १,८,६,३,५,५ अनु-आरोहति तै ३,२,१,१,२, अन्वारोहन्ति तै ७,२,१,२, ४,६,२,४,३,२,७,२, मै ३,९,४, $अन्वारोहामि मै २,७,१६[२], काठ ३९, ३[२], शौ ६,१२२,४, पै २, ६०,१, अन्वारोहत् मै ४,३, ४, अन्वारोहेत् तै ५,६,८,१ अन्वारोक्ष्यन्ति मै ३,९,४,१०, २,४,७,५ $अन्वारुहन् खि १,११,४[k]

अन्वारोहयति मै ३,१०,४, अन्वारोहयेत् तै ३,४,१०,४, अन्वारोहयेयु मै ३,९,४

ϕअन्वा-रू(ढ>)ढा- -$ढा पै ८, १६,१[l],२,३

अन्वा-रोह[i]- -ह तै ५,६,८,१, मै ३,८,१, -हा तै ३,२, १,१, -हान् तै ३,२,१,१, मै ३,५,५

अन्वा रोहयितव्य[m]- -व्यम् मै ३, १०,४

†अन्वा(नु १आ)√लभ्, अन्वालेभिरे ऋ १०,१३०,७,मा ३४,४९, का ३३,२,१२

†अन्वा(नु-आ)√१वह्, अनु... आवहत[n] ऋ १०,२९,२, शौ २०,७६,२

अन्वा(नु आ)√वृत्, ¶अन्वावर्तते काठ ३२,५, अन्वावर्ते[o] तै १,६, ६,२,७,६,३, काठ ५,७, ३२,५, शौ १०,५,३७, पै १०,१०,३, १६, १२२,२,

---

a) 'गीर्भिरीडामहे' इति ऋ (१०,१४१,३) पाभे ।

b) वैतु ॥। अनु यत्र इति।

c) 'अन्वारभि' इत्यस्य वा 'अन्वारभ्य' इत्यस्य वा मूलम् सतो विकार स्यादिति विमर्श-सापेक्षो विषय ।

d) तु ।।। , वैतु सा.।।। च अनु यत्र इति (तु अन्वा√दीधी>°याम् इत्यत्रत्य मत्य टि)।

e) कर्मणि वेडुनन्तरगतिस्वरः (पा ६,२,४९)।

f) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रकृत (पा ६,१,१९१,२,१३९)।

g) गस यदन्त-कृत्-प्रस्व (पा ३,१,९८,६,१,२१३, २,१३९)।

h) प्लुतश्च द (पा ८,२,९७)।

i) गस अप यक्ष घञर्थादि-स्वरः (पा ६,२,१४४)।

j) गस छन्दसि ल्यप्-अभाव पाक्षिक ।

k) सुपा सतपि स्वरो प्रेयामकत्वादुपेक्षित द्र ।

l) मूको आदर्श दर्शन प्रमादजमभूदित्यनीक्षित्वा तदभावत प्रवर्तित मुपा चिन्त्य (तु उत्तरो मन्त्रो)।

m) गस तव्यदन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८५ २, १३९)। इत्येव मौलिक स्वर स्यात्। यत्तु मूको मुपा च गायत्रेऽपि स्वरो भवति तदनुपद श्रूयमाणेन 'अन्वारोहयति' इत्यनेन दृष्टोदन' कारित स्यादिति शोभो यथावत् ज्ञातव्यः द्र ।

n) तु मै ।।। प्रभृ च, वैतु सा य अनु निपातमात्रमनुवर्तमानया स्याद्याणोऽसमर्थमिव भवति ।

o) तुमि १अनु सा २,२६ ।

अनु(आवर्तें) पै १६, १३२, २
†अनु आववर्त ऋ ५, ६२, २, मै ४, १४, १०
¶अन्वावरीवर्ति मै ३, २, ९

अन्वा(नु-आ)√शी, अन्वाशये शौ १०, ७, ९

¶अन्वा(नु√आ)स्, अन्वास्ते तै ५, ३, ७, ३, मै १, ४, ८, काठ २१, २, क ३१, १७, अन्वास्ते मै ३, ३, १, अन्वासीत मै १, ४, ८

अन्वा(नु-आ)√सृप्[a], आ अनु-सर्पेत मै ४, २, ५

अन्वा(नु आ)√स्था>तिष्ठ, अन्वा-तिष्ठथ काठ ३, ९, अन्वातिष्ठत मै १, ३, १, क २, १६, अनु आतिष्ठत[b] मा ८, १९, का ९, ३, ५, मै १, ३, ३८, काठ ४, १२, क ३, १०

¶अन्वा(नु√आ)हृ[c], अन्वाह तै २, ३, ६, २, ७, ४, ५, ७, १, २[१], ३[३], ४, ८, २, ४, ५, ११, १[२], २, ५, १, ८, ५[३], ६, २, १, २, २, ३, ४, ७, २, ६, १, ५, ३, ३, ५, ३, ४, ७, १[२], ४, ३, २, मै १, १०, १५, १८[७], ११, ७, २, ४, ४, ५, ३, ९, ५ ३, ७, ४, ६[३], ८, ७, ९, ५[३], ४, ५, ३[३], काठ १४, ७, २०, ५[४], २६, ८[३], २९, ६, ३६, ९, १२[६], १३, १४, क ३१, ७[४], ४१, ६[२], ४५, ७, §पै १, १०, १[d], अन्वाह तै १, ५, ८, ३, २, ४, ११, १, ५, ८, १, २, ५, ११, १, ५, ४, ६, ४, ६, १, ५, ३, मै १, १०, १८[२], २, ४, ४, ३, १०, २[२], ४, ५, ३[३], अन्वाहु मै ४, ५, ३, अन्वाहु मै ३, २, ५

¶अन्वा(नु-आ)√हृ, अन्वाहरति तै १, ७, ३, २, अन्वाहरति मै १, ४, ६, अन्वाहरन्त तै १, ७, ३, ३, अन्वाहरेयु मै १, ५, १३, अन्वाहरेयु मै १, ५, १३

अन्वा हर्तवै[e] मै १, ५, १३

अन्वा हार्य[f]– -र्य. तै १, ७, ३, २[२], ३[२], –र्यम् तै १, ७, ३, १, २[२], ३, मै १, ४, ६, काठ ८, १३, क ८, १, –र्यस्य तै १, ७, ३, २, –र्येण तै १, ७, ३, १, काठ ८, १३, क ८, १

अन्वाहार्य-स्व[g]– -स्वम् तै १, ७, ३, २

अन्वाहार्य-पचन[h]– -न तै १, ६, ७, १, काठ ३२, ७

अन्वि(नु√इ), अन्वेति ऋ १, ११३, ८, [१२४, ३, (१०, ६६, १३)], ५, ८०, ४, ७, ६३, ५ [१०, २७, १३, (१४२, ५)], ¶तै ५, १, २, ३, ५, १, २, ६, ४, ५, ६, ३, ९, ५, ५, १, ४, ¶मै ३, १, ३, १०, ४, ४, ५[६], १४, १४, ¶काठ १४, ७, १९, २, ८[२], २२, ९, ¶क २९, ८, ३५, ३, शौ १०, २, १९, पै १२, ६, १३‡[i], अन्वेति मै ४, ६, ५¶, कौ १, ६४‡[i], जै १, ७, २‡[i], ¶अन्वेती३[k] तै ७, १, ७, ४, ¶अनुयन्ति तै ६, ५, १, ४, मै ४, ६, ५, काठ २७, १०, †अनु यन्ति ऋ १, १६३, १२, ४, १३, २, ८, ४०, ८, १०, ८५, ३१, १३६, २, मा २९, २३, का ३१, ३, १९, तै ४, ६, ७, ५, काठ ४६, ३, अन्वेषि तै ४, २, ५, ४, शौ १२, २, ४९, १७, १, १६, अन्वेषि ऋ १०, [(२७, १३) १४२, ५], अन्वेमि ऋ १०, [(१, १२४, ३, ५, ८०, ४), १३, ३], ६६, १३, मा १, ७, ११, ७, २, ३८, ५, का १, ३, ३, ७, १, २, २, २, ३८, १, ५, मै ४, १, ५[२], शौ ११, ११, ४, अन्वय.[l] पै ४, २२, ६, †अन्वेतु ऋ ६, ५४, ५, तै ४, १, ११, २, मै ४, १०, ३, ११, १, काठ ४, १५, २०, १५, §शौ ६, ८९, २, १९,

[a]) आङोऽनोरपेक्षयाऽर्थतो धातुना नेदीय इवाभिस-बद्धत्वमुपजीवुक. यनि श्रुतिक्रमव्यत्याम द्र ।
[b]) अनु लक्षणे कप्र आतिष्टमान म त क्रियया समनुगमयतीति चिन्नम् ।
[c]) यथा दीर्घादिरय धातुरिष्येत न तु पराभिमत-दिशा ह्रस्वादिरित्यस्य कृते तु टि. √आह् ।
[d]) 'अन्वाह' इति शौ (१, १६, २) पाभ ।
[e]) तवै-प्रत्ययान्तस्य द्वैस्वर्यं भवति (पा ६, २, ५१) ।
[f]) गस ण्यदन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १८५, २, १३९) ।
[g]) भावे त्व प्र. (पा ५, १, ११९) । तन्-स्वर ।
[h]) काम अधिकरणीय-ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।
[i]) 'अभियन्तु' इति ऋ (४, ५७, ८) पाभे ।
[j]) 'अप्यति' इति ऋ (१०, ११५, १) पाभे ।
[k]) वाक्यस्य टेर् उदात्तप्लुत (पा ८, २, ८२, ९७) पदस्वरात् पृथग्भूत द्र. ।
[l]) साद्यर्थित्वेन सकेतयन् स चिन्त्य । लेट मपु१ इत्येव मुवचं वात् ।

४, ४ᵃ, §पै २, १२, ३, ५, ६, १, अनुयन्तु कौ २, १२१४, शौ ३, १७, ५, अनु यन्तु खि ६, ३, २, पै ५, ३८, २‡ᵇ, अन्विहि ऋ १०, ५३, ६, मा १२, ६२, २२, १९, का १३, ५, १, २४, ६, १, तै १, १, २, २, ४, २, २, ८, १, ३, ९, २, ४, २, १, ३, १, †३, ४, २, २, ३, ६, ४, १, २, २, ६, ३, ९, ४, ४, ५, ५, ७, १, १२, १, मै २, ७, १०, ३, १२, ४, काठ †१३, ११, १२, १६, १०, क २७, ३, अनु इहि मै ४, ९, ११, ¶अन्वेत् तै २, १, २, १, ३, ५, १, ५, २, १, २, काठ १०, ११, ¶अन्वैताम् मै २, २, ४, काठ १०, ११, अन्वायन् ¶तै १, ५, १, १, ७, ३, ५, १ᶜ, ¶मै ३, ८, ६, ¶काठ २४, ६, २६, १, ¶क ३७, ७, ४०, ४, शौ ११, ७, २, पै ३, ३८, ७, ¶अन्वायन् मै ३, ८, १०, अनु…आयन् ऋ [४, २६, २, १०, ६, ७] अनु आयम् ऋ ५, ३०, २, १०, ९५, ५, ¶अन्वियात् तै ७, १, ७, ४ †अन्वियाय ऋ ४, ४, ११, तै १, २, १४, ५, मै ४, ११, ५, काठ ६, ११, †अनु ईयतु ऋ ८, ९९, ६, मा ३३, ६७, का ३२, ५, १३, कौ २, ९८८, शौ २०, १०५, २, †अनु…ईयुः ऋ १, १६३, ८ᶜ, मा २९, १९, का ३१, ३, ८, तै ४, ६, ७, ३, काठ ४६, ३

अन्वय- स°>सा

¶१अन्वि(नु-इ)तᵈ— -तम् मै ३, १०, ४

¶२अन्वि(नु-इ)तᵉ— -तम् मै १, २, १५.

अन्वि(नु-इ)तिᶠ—-ति तै ३, ५, २, २, ४, ४, १, १, ५, ३, ६, १ᶠ, काठ १७, ७, ३७, १७, क २६, ६, -त्या मा १५, ६, का १६, २, १, मै २, ८, ८

¶अन्वि(नु-इ)त्यᵍ तै ६, २, ९, २, ६, ३, १

अन्वे(नु-ए)तवेʰ ऋ ७, ३३, ८

†अन्वे(नु-ए)तवैⁱ ऋ [१, २४, ८, ७, ४४, ५], मा ८, २३, का ९, ४, १, तै १, ४, ४५, १, मै १, ३, ३९, काठ ४, १३, क ३, ११

अन्वि(नु√इ)न्यप्, अन्वैन्द्र शौ १०, २, १६, पै १६, ६०, ९, ?अन्वियेʲ पै १३, ५, १५.

अन्वि(नु√२इ)प्→च्छ, ¶अन्विच्छति तै १, ५, ९, ७, अन्विच्छे तै ४, ३, ११, ३, अन्विच्छ शौ ६, १३४, ३, पै ५, ३३, ६, १३, १, ९, ¶अन्वैच्छत् मै १, ८, २, अन्वैच्छत् शौ १२, १, ६०, ¶अन्वैच्छन् मै १, ७, ३; ४, २, ६, ४, ७¹², काठ ८, १५, २५, २, क ८, ३, ३८, ५

अन्वि(नु इ)च्छत्ᵏ- -च्छन् शौ ६, ३७, १

अन्विच्छतीˡ— -ती खि ४, ५, २१

¶अन्वे(नु-ए)ष्टुम्ᵐ काठ २४, ७, ३०, ४, क ३७, ८, ४६, ७

अन्वी(नु√ई), अनु ईयते ऋ ५, ३४, १

¶अन्वी(नु√ई)क्ष्, अन्वैक्षत काठ ७, ९, §अन्वैक्षन्त मै १, २, १५, ३, ९, ७, काठ ३०, ८, शौ २, ३४, ३, पै ३, ३२, ४, अन्वीक्षेत तै ६, ५, ६, ५, काठ ७, ९, ¶अन्वीक्षेत तै ६, ५, ६, ५.

अन्वीक्ष्यⁿ— -क्ष्य. तै ६, ५, ६, ५.

ᵃ) 'अभ्येतु' इति मा ।

ᵇ) 'अनु…यन्ति' इति ऋ (१०, १३६, २) पाभे ।

ᶜ) 'अनु स्था' इत्यनुवर्तयन् मा पर्यनुयोक्तव्यो भवति । पंचम्यांद् येवरोन्दाय । विस्तरस्तु वैश द्र. ।

ᵈ) या अनुबद्ध तृतायन्त पद कर्तरीनि कृत्वा यनि धा गत्यंशपार् गत कर्मणि केऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९) । गहार्थस्य वा निपातस्यादन्तोर् गतित्वकर्मप्रवच- नीयत्वेऽपदोऽन्यपीनस्य गत्योऽनुगमनेन इत- इत्यनेन कर्तरि प्रत्यान्त 'अनुगत इत' इति कृत्वा प्रग अव्यय- पूर्वपद (पा ६, १, ३) । एषिय उपगृहेऽन्यो गत्यर्थेभ्यः के प्र उभयोर्व विधा संभवन्ती यत्र प्रकारान्तोऽनुपेदेति ।

ᵉ) गृहो भर ऊर्ध्व देश, तु समानप्रकरणम् 'इन्वि- तम्' मै ३, १, ४, ४ (तु माऽ्न् धरनु, उभयथापि सभव यन्वयेऽन्यथाऽऽद्युदात्तत्वेन भाव्यम्) ।

ᶠ) गस भावे क्तिन्य् अनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ५०)।

ᵍ) गस ल्यबन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

ʰ) गस तुमर्थीयस् तवेन् प्र पूर्वपदस्व च (पा ६, २, ५०)।

ⁱ) 'तवै' (पा ६, २, ५१) इति द्वैस्वरी द्र ।

ʲ) मूको शोध मोपच । 'अन्वयी महा' इति वा '…अन्वये महणाम्' इति वाऽपपाठ पाद स्यादिति ।

ᵏ) गस शत्रन्त-कृद्-विकरण स्वर (पा ६, १, १८६) ।

ˡ) -न्वि° इति मुपा स्वरो नितरामुपलम्भ । 'शतुरनुम ' (पा ६, १, १७३) इति नदीस्वरस्याशिष्यत्वात् ।

ᵐ) गस उप तुमुन् प्र द्र ।

ⁿ) गस कृद्-उत्तरस्व (पा ६, १, २११, २, १३९) । उप यत् प्र द्र (पा ३, १, ९७) ।

¶अन्वीप्[a]– -पम् तै ६,४,२,२ मै ४,४,१[2], काठ २८,५, क ४४,१

अन्वृ(नु√१ऋ), अनु…अर्तं[b] ऋ ५,५२,६

¶अन्वृ(नु√ऋ)ज्, अन्वर्जेयु तै ७,५,३,२[2], काठ ३३,५.

अन्वृ(नु ऋ)जु[c]– जवे तै २,२,८,१, मै २,२,१० काठ १०,९,–जुम् तै २,२,८,१, –जून् मै २,२,१०, काठ १०,९

अन्वृ(नु√ऋ)त्[d], ?अन्वर्तिस्ये[e] शौ १४,१,५६

†अन्व(नु-ऋ)र्तितृ[f]– -र्तिता ऋ १०,१०९,२, शौ ५,१७,२, पै ९,१५,२

*अन्वृ(नु २*ऋ)ति[g]- √*अन्वृतीय्, अन्वृतीयामहे[h] मै ३,७,३, *अन्वार्तीयन्त मै ३,७,३[i], काठ २४,१, क ३७,३

अन्वृ(नु√ऋ)घ्, अन्वानृधु पै ५,२९,७, अनु ऋध्या ऋ ८,४८,२[j]

φअन्वृ(नु-ऋ)घ्त्[k]– घन्त ऋ ७,८७,७

अन्वे(नु-आ√इ), ¶अन्वायन्ति तै ६,५,१,४, मै १,६,११,३,७,९, काठ २४,८[2], २७,१०, क ३८,१[2], अन्वायन्ति मै ३,७,९,४,६,५ अन्वायसि २,९,२, अन्वेहि[l] काठ ४१,३, अन्वेत पै ५,१३,९, अनु एत[m] शौ ३,८,६,६,१४,२

¶अन्वे(न्वा इ)त्य[n] मै २,१,३

अन्वेतवे, अन्वेतवै √अन्वि द्र

अन्वेष्टुम् √अन्विष् द्र

?अन्वैतत्[o] शौ १८,३,४०

√*अप्[p], अप्सन्त[q] ऋ १,१००,८ [नि°]

---

a) 'अनूप' इत्यत्र नि द्र ।

b) उत्तरार्धमानैकवाक्यत्वे सति यनि भानु-कर्तृको ऽन्वय सुलभ स्वारसिकश्च द्र । एवंस्थि यत् सा 'अनुगच्छन्ति' इत्याक्षेपेण क्रियान्तर चिकीर्षति 'विद्युत' इति द्वि३ इ 'मरुत' इत्यतत्-समानाधिकरण स१ प्र३ इति कृत्वा तत्-कर्तृतया च युयोनयिषति, तदसत् । तथाऽन्वयस्य हि तस्याऽवशिष्टै पदैर्वाक्यान्तर चिकीर्षतस्तदर्थं च 'दिवु' इति प१ मत् प१ इत्येव मन्त्रस्वारस्यविरुद्धमनुजिगमयिषोर्नितरा दयनीयत्वप्रसङ्गात् (तु PW प्रमृ) ।

c) प्रास अव्यय-पूपप्रस्व (पा ६,२,२) । अनु (=सन्ततम्) ऋजु- (=प्रापणशील) इत्यव तात्पर्य च द्र (वैतु भा गस इति वा वस इति वा वुवाण । [तथा हि व्याख्यायमान सदेतत् काममिन्द्रपरतया साध्वन्वित स्यान्न तु शाखान्तरोपस्थापित सजात परतया (तु नाउ यनि मै काठ स्थले) । न हि वोऽपि यजमान सजातानभिभावुक सस्तानेवाऽऽत्मविधेयीकरणमर्थयताऽऽत्मकविपरीतार्थप्रतीतिकरत्वेनेच्छेत् । अत इन्द्र-सजातोमय-सम्बन्धन्वय प्रास एव सुवचतर इति दिक्]) ।

d) यनि √ऋत्-√१ऋ>*अर्त>√अर्त यद्र ।

e) यनि पपा अनुवर्तत इव (वैतु नाउ नि BW. प्रमृ.) ।

f) गस तृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६३ ?, १९९) । वै मा चैतत् प्राति <अनु√ऋति इतीकारान्तधातुमूलता प्रतिपन्नौ भवत (वैतु BW प्रमृ एतद् इ <अनु√वृत् इति कृत्वा माध्यनो सर्वलोपमास्थिता [तु OR\ २ ३३२]) ।

g) बस पूपप्रस्व (पा ६,२,१) । उप <√२ऋ यद्र ।

h) मूको शोधितो भवति (तु सनि) ।

i) शोधनप्रवण सुपा स्वरत स्वय शोध-सापेक्ष द्र । अन्यथा ह्य अनुपपन्नद्वैस्वर्यं प्रसज्येतेति (तु तत्रैव 'व्युद्वयन्त' इति) ।

j) अनेवपरयन्तौ PW MW च यथार्थदर्शिनौ न भवत, अनोर्गतित्वभिन्नगतेरसम्भवात् ।

k) अन्विच्छत् इत्यत्र नि द्र ।

l) 'अन्विहि' इति मा (२२,१९) पाभे ।

m) कप्र इति WI । यत्तु 'अनुचित्तेभि' इति सा सबन्धमैक्षत, तदसाधु । अपलक्षणद्वैस्वर्यप्रसङ्गाद् असबद्धार्थप्रतीतिप्रसङ्गाच्च । परस्य स्वचित्तानुसारेण विवक्षित स्यान्न तु स्वचित्त प्रत्यू आगमनमिति ।

n) तु 'अन्विष्य' इत्यत्रत्य नि ।

o) मा अपि पूर्वत मूको विकृत इति सभाव्यते (तु पाण्डु नि) । 'अनु येत् तद्' इत्येषा मौलिकी पदस्थिति स्यादिति कृत्वा मध्यमतकारपुनरावर्तनपुरस्सर 'अन्वैत्तत्' इत्येव शोध-ज पा सुधीविमर्शगोचर द्र ।

p) नाउउ व्यु औपयिक धा (मूलत [√१ऋ>] अर्-+प्-[<√२पा]> *अर्प् >√*अर्प्>√*अप्=√*अप्>√ अप् √आप यद्र [तु √जल्प्>[पज्ञा √जप्>]√नप्]) ।

q) लेनि मिश-अटौ (पा ३,१,३४,४,९४) । अन्ये त्व √आप् इत्येतस्य सनन्तस्य सना इहित-ऽऽकत्व गतादि रू इत्याहु । तद् यथा । लिङि क्स

१अप्[a]- अप[b] ऋ १, १५१,४
अप्-तुर्[c]- -र ऋ १, ३, ८, ११८, ४, २, २१,५ ९, ६३, ५, -रम् ऋ ३, २७, ११ ५१, ?, ९, ६१, १३ ६३, २१, १०८, ७, कौ १, ४८७, ५८०, २, ११२, ६८५ ७४४, जै १, ५१, १, ५९, ३, ३, ११, ८, २०, ४, ५६, १३
†अप्-तूर्य[d]- -र्यम् ऋ ३,१२,८, कौ २, १२८, १०४५, जै ४, २, ?, -र्य ऋ ३, ५१, ९, खि ५, ५, २
*अप्-स -
√*अप्स[f]
अप्सस्[g]- -प्स ऋ [१, १२४,७ ७, ८०,६] ८,४५,५, मा १४, ४, १५, ३, का १५, १, ४, १६, १, ३, तै ४, ३, १२, २, मै १, १०, २ २, ८, १ ७, काठ ९, ४, १७, १, ६, क ८, ७, २५, १०, २६, ५, शौ ६,४९,२, -प्ससा शौ ६, ४९,२ [°प्सस्- दीर्घ°, सहस्र°]
२अप[h], >*अ्ध>द्-, आप्-

इति सा, सन्नन्तप्रकारकमिति च PW प्रभृ (भूयसेऽपि विकल्पाय तु √*अप्स)।

[a]) व्याप्तिविशिष्टकमाऽऽख्याया क्विपि निष्पन्न सद् यनि सद्भावत सदिश्येत। एतदभिसबन्धेन व्याचिख्यासिताना निगमाना परै प्रायेण प्रागर्वाक्सामान्येन (वैतु BW MW) नाउ २अप् इत्येतदभिसबद्धतयैवाऽनुगमयितुमिष्टत्वात् (तु NW)। एस्थि अपि सर्वेषा तेषा निगमाना भूयोविमर्शसहत्वाऽभ्युपगमत्वाद् यनि प्राति पृथग् उपपद्येत। वस्तुतश्च २अप्- इत्येतद्वाच्यभूतोऽर्थ १अप्- इत्येतदीयवाच्यभूतार्थवैशिष्ट्यमात्रता सश्रयमाणो मूलत २अप्- इत्यस्य सिद्ध्यपेक्षयाऽपि १अप इत्येतत् तत्पूर्वजभूत प्राति उपकल्पयेदित्यपि मौलिकशब्दप्रवृत्तिगवेषणसहकारिणी दिक्।

[b]) यनि रू द्वि३ इति कृत्वा 'युव बृहतो दिवो (धुरि गां न, अप उप) आभुव दुक्ष युञ्जाथे' इति वा द्र (वैतु सा अप =१अपम् इत्येव स्वरविवक्षाभावाद् नितप भ्रात सन् वर्णवैविध्येन पदान्तराण्यप्येतत्-सामानाधिकरण्य निनीषुर्व्यर्थभूरिप्रयास)। यनि स्व् उप इति कप्र इति कृत्वा 'यथा गामनड्वाह शकटस्य धुरि युञ्जीरस्तद्द्वारा साध्य कर्मजात च साध्नुयु, एव मित्रावरुणौ बृहतो दिव (पु ५१ तत आगत्येत्यर्थ) यजमानमनोरथससिद्धयिषयेव तेन क्रियमाणेषु कर्मस्व् आभुव नाम सर्वसाधक दुक्षमुत्साह युञ्जाने इत्यहो गम्भर्मप्रशस्तिषु दैवोऽनुग्रह' इत्येव व्याख्यान मुवच द्र।

[c]) उस उप √तुर्+क्विप् कृत् प्रस्व च (पा ६, २, १३९)। निर्देश-याथार्थ्यस्य भूयोविमृश्यत्व एपुटि गतम् (एव तु ११, ३ १६६ यत्र २अप् इति पूप आस्थायि)।

[d]) काम कृत् प्रस्व (पा ६, २,१३९)। उप √तुर् (>तूर्)+भाव क्यप् उस (पा ३, १, १०७)। तस्य च तित्वाभिधाने स्वरोऽविशेष। सा तु ऋ ३ ५१, ९ १अप्-तूर्य (<√तूर्+भाव यत्) इति कृत्वा पतग कर्मणि ष कारकभावादप्रच्युता भवतीति दर्शनादिव कृत् प्रस्व आह (तु द्विपुटि)।

[e]) उस उप √सन्+ड प्र उस (पावा ३,२,४८)। स्वरो नाप्नु द्र (तु नाउउ च यस्थ अप्सरस्-, अप्स(र>)रा- च यदीयाया व्यु अस्यौपयिक्ता स्यात्)।

[f]) नाउ व्यु औपयिक इति सुकल्पो नाधा (तु √*अप्>अप्सन्त यस्मिन् रू अयमवान्तरभूत धा अपि विकल्प्येत)।

[g]) असुन् प्र (पाउ ४, १८९)। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। √*अप् (<√आप्)+ससुन् प्र (तु या ५, १३ [यस्थ स्क दु., दे ३, ७ च]) इतीव प्राचामप्वा दवीयानित्युपेक्ष्यि। एतत्-सरूप भिन्ननिष्पत्तिकम् (<६अ+√प्सा) अपरमपि प्राति प्रागभिमत भवति (तु गपू या [मै १,१०,२, काठ ९, ४, क ८, ७], म [मा १५, ३])। तत्रापि यनि प्राति एव स्यादिति तु सभाव्येत। विशिष्टार्थवृत्तित्वे सत्य् अत्याचरणप्रकारकपापपर्यायत्वपर्यवसानादिति दिङ्मात्रमिह स्याद् विस्तरश्च वैश द्र। एस्थि भक्ष्याऽभक्ष्यप्रसङ्गाऽकल्पनाया √प्सा इत्यस्माद् व्यु विकल्पस्याऽनवसर। यच्चापि मा १४, ४ इत्यत्र उ म च २अप्- इत्युपपदे सति √सन् इत्यस्य कर्त्रर्थे कृद्वृत्तमातस्थाते, तन्न। स्वरानुपपत्ते। तथात्वे हि कृद् उपप्रस्व स्यात्। किञ्च यद् मा १५,३ इत्यत्र म अकारान्तमेतत् प्राति इतीव प्रतीति कारयेत्, तदपि सकारान्तत्वविनिगमकरूपान्तरसगमनाभावफलमित्युपेक्ष्यम्।

[h]) १अप्- इत्येतत् समाना व्यु द्र (वैतु √आप् [>√*अप्]+क्विप्[पाउ २,५८])। यथा तूभावप्यू√आप् इति च √*अप् इति च <√*अप्प् इति सगोत्रौ सन्तौ स्वाधीनावेव धा भजत इत्यर्थम् √*अप् इत्यत्र सकेतितपूर्वोऽर्थ द्र। अप पात्र यदस्य प्राति सुब्-वृत्ते सर्वनामस्थाने आप: प्र ३ इत्यत्र दीर्घत्वमनुशिष्यते (पा ६, ४, ११) तद् भूयोविमर्शसह द्र। असर्वनामस्थानविध-

*अप्>द्- अद्भि ° ऋ १, १५, ८, १२२, ६, १६१, १४, ४, ५४, ६, ६, ४९, १४, ८, ३५, ३, ९, ६५, ६, ६८, ९, ७४, ९, ९१, २, ९३, २, ९७, ४५, १०९, १७, १०, १४, ९, ६१, २६, मा ६, २८, १८, ३५, का ६, ७, ६, २०, १, ६, तै १, १, ८, १^{२}, २, ४, ८, २, १०, ३, ¶६, ५, १^{२}, ८, ३, ७, ¶५, ६, २, २, ७, ९, २^{२}, ३, ६, ६, ३, ४¶, ७, ५, २३, २, ¶मै १, ४, ६, ८, ३^{२}, २, ४, ७$, ८, १२, १$, ३, ७, १०, १०, १^{२}, ४, ३, १०, ५, ५ काठ ६, ३^{२}, ११, ७, ९, १०, १८, १३ २१, ७, २२, १३, २५, ५, ७, ९, २६, ८, २९, ६, ३०, १, ३२, ५, ३५, १५, ४३, ४, ४५, २०, ¶क ४, २^{२}, २९, २$ ३९, २, ५, ४०, २, ४१, ६ ४७, ७, ४६, ४, †कौ २, १३५, ५११, ७६९, †जै ३, १३, ११, ४०, ७, शौ २, १०, २, ४, २७, ४, ५ १२, ३, ३०, १७, १४, ६, १८, १, ७५†, पै २, ३, २, ४, १०, ४, ५, १४, ७, ३५, ४, ५ ५, ३४, ५, ७, ८, ८, ५, १४, ८†, १४, १, ८, १४, अद्भ्यः ° ऋ १, ३४, ६, ८०, २, ११२, ५ २, १, १, ३८, ११, ७, ३१, ९, ७६, ४, ६, ६२, ६, ९, ५९, २, १०, २९, ४, ६३, २, ८०, ३, मा ६, ८, ७, २१, ११, २७†, १७, १, १९, ७३, ७४, २२, २५, २९, २४, २१, ३१, १७, ३९, २, का ६, २, ३, ७, ८, ४, १२, २, १६†, १८, १, १, २१, ५, २^{२}, २४, ११, १, १६, १, २६, ५, १, ३५, २, १, ३९, १, १, तै १, १, ८, १, ३, ८, १, ९, १, ११, १, ५, १, ४¶, ८, १३, ३, २, ४, ९, ३^{२}¶, ३, ३, ¶३, २, ३^{२}, ५, ८, १, ४, १, २, ५†, ६, १, १, ६, १, ७, १¶, ३, ६, ३, ४¶, ७, १, ११, १, ४, १४, १, ५, २३, १, मै १, २, १५ १६, ३, ३५, ७, -¶, २, ७, -†, १५, १०, १, ३, ९, ६^{२}, १०, १^{२}, ¶, ११, ६^{२}, १२, १०, १४, २, ¶४, १, ९, ५, १, ३^{२}, काठ ३, ५, ६, ८, ८, १५ ११, १०^{२}, १५, ३, १६, २, १७, १७, १९, २१, ४, २६, ६^{२}, ८^{२}, ३०, ५^{४}, ३१, ७, ३८, १^{२}, ३९, २, ४१, २, ४४, ३, ४५, २०, ¶क $२, १२, १३, ७, ३, ८, ३, २८, १$, ४१, ४^{२}, ६^{२}, $, ४७, ७, शौ ३, ३, ३, १०, ५, ३३, १३, ७, ९, १५, २, १७, १९, ४३, ७, पै २, ७४, ३, १६, १२४, ८

१°अप्(?) शौ २, ३, ६^{b},

यत्वेऽपि द्वि३ दीर्घत्वस्योपलम्भात् (तु ऋ १, २३, २३, शौ १०, ७, १०) । एस्थि मूलत *आप्- इत्येतद् दीर्घादेर् √आप् इत्यतो निष्पन्न स्वाधीन प्राति सदपि कालेन २अप् इत्येतेनाऽर्थाभेद-वशात् समभित्तेति कृत्वा स्वतन्त्रानुक्रमणार्हस्य सतोऽपि तस्य यदिहैवाऽवान्तरस्य प्राति इव निर्देशो भवति तत्र पूर्वागत-प्रसिद्धिमानानुरोधो बीज द्र । एवमप्य् २अप्- इत्यस्यैव भादौ प्र परे त कारादेशो (पा ७,४,४८) भवतीति यदुक्त भवति तदपि नैव रुचिरम् । भकारे परत सति प्>ब् इत्यस्य वर्णसक्रमस्य स्वाभाविकत्वेऽपि प्>त् इत्यस्याऽतथात्वात् (तु अप्-दु-, अप् भ्र-प्रमृ) । तदेवं सर्वथाऽप्य् √अप्>*अप्- इत्यस्य भिन्न-व्युत्पत्तिकत्वेन सभाव्यमानस्य सतोऽपि समानप्रकृतिकत्वाद् २अप्- इत्यनेन संभिद्यमानस्येहावान्तरभावेन निर्देश द्र. ।

^{a}) पाश्र सुप्-स्वरार्थम् 'ऊद्-' (पा ६,१,१७१) इत्यत्र २अप्- इत्यनुरुध्य *अप्- इत्यस्याऽपि उम. द्र ।

^{b}) यनि प्र३ (=आप तु सा [यस्य पा ' भव-न्त्वाप ओप° ' इति समाव्येत तु पाएड] ११, L.४८१ d उउ) । एस्थि सौवरो विरोधस्त्वपरिहार्य स्यात् । सर्वनामस्थानविभक्तिस्वरानुपपत्तेरिति यावत् । स्यादेतद् यथा सुपा निवृत इति । तथाहि 'शं न.' इति 'इन्द्रस्य वृत्र' इति च जागतपादद्वयात्मके पूर्वार्धर्चे सति 'आरात्' इत्यारभ्य गायत्रपादद्वयतया मूलत सभाव्यमान उत्तरार्धर्चे 'पतन्तु' इत्यत पूर्वम् 'अस्मत्' इत्यस्य (तु शौ १, १९, १ प्रमृ) वा 'परः' इत्यस्य वा (तु शौ ८, २, १२) च्युतस्यैव सत पदस्य सुपूरता द्र । अथ प्रथमस्य जागतस्य पादस्य यतिभङ्ग-भङ्गार्थं 'शं नो भवन्तु, *अपोषधय शिवा ' इति वा 'शं नो भवन्तु, *अप ओषधी शिवा ' (तु नाउ टि) इति वा मौलिकी स्थिति स्यात् । प्रथमे कल्पे 'अप' इत्युपसर्गश्रुते '*भन्तु' इति किप 'हन्तु' इत्यत परि-णामग्याघ्याहार्यम् । 'ओषधय ' इत्येतत्-कर्तृ-शिरस्क 'शं भवन्तु' इति च 'रक्षसोऽप भन्तु' इति च वाक्य द्वय क्रियेत । द्वितीयेऽपि कल्पे तावद् वाक्यद्वयान्तरं भवति । '(२अप्->) *अप(प्र३) शं नो भवन्तु' इति च 'ओषधी शिवा° (भवन्तु)' इति च ।

६, २३, ३[a], अप ऋ १, [१०, ८, ८, ४०, १० ११] २३, १८, ३२, १, ३६, ८, ५१, ११, ५२, ६, ८, १२, ५५, ६, ५६, ६, ५७, ६, ६४, १, ६, ८०, ३–५, ९१, २२, ९६, २, १००, १८, १०३, ७, ५, १०५, ११ १२२, ९, १३१, ४[२], १५७, ५ १६१, ११, १६४, ४७, १६१, ८, १७४, २, [९, ६, २०, १८] १८०, ४, ५, २, ११, ५, १३, १, १४, ७, २०, ७, २२, ४, २७, १३, ३६, १, ३, ६, ७, ९, २, ३१, १६, ३२, ५, ६, ३४, ८, ४, १६, ६–८, २६, २, २८, १, [३८, १०, १०, १७८, ३], ४२, ४, ५, २, ११, १४, ४, २९, २, ३०, ५, ६, ३१, ६, ८, ४१, १४, [४६, ३, ७, ४४, १, १०, ३६, १], ४८, १, ८३, १, ६, २०, २, २२, ८, २८, ७, ३०, ४, ५, ३२, ५, ३९, ५, ४७, १४, ५७, ४, ६०, २[१], ११, ६२, २, ६४, ४, [६८, ८, ७, ६५, ३] ७२, ३, ७३, ३, ७, ९, ५ [(२, ११, २), २१, ३], ३२, २७, ५६, २४ ६८, ८ ९५, १, ८, ३,

१०, ६, १३, १६, ७, २२, २८, १२, ३, १५, २, ६, २६, २५, [३२, २, ९, १०९, २७] ७६, ३, ८३, ३, ९६, १८, ९७, १५, ९, ७, ३, ३, ६, [७, २, ९९, ७], १६, २, ४२, १, ६१, २२, ६२, २६ ६३, ७ ६८, ४, ७०, २, ७८, १, ८५, ६, [(९, ८३, ५) ८६, ४०] ९०, ४, ९१, ६, ९४, १, ९६, ३, १३, १०७, ४, १८, १०९, २१, १०, ९, ५, १६, ३, ३०, १–५, १०, ३६, १, ४३, ८, ५१, १, ५८, ७, ६१, १६, ६४, ८, ६५, ७, ११, ६६, ८, ७६, ३, ८९, ४, ९५, १०, ९८, ५, १०४, ९, ११३, ६, १२१, ९, १२४, ७, १३८, १, १४७, १, खि ५, ५, ७, ७, १४, ३, मा ४, १३, ६, २२, ८, २४, १०, १, ११, ३८, १२, ३८, ३९, १०२†, १४, ८, १८, ५५, २०, २२‡[b], २३, ७, १७[१], २५, १, २, ७, ९, ३३, ४९†, ३४, २२†, ४०, ४, का ४, ५, ५, ६, ५, ३, ९, ४, २, ११, २, १, १२, ४, १, १३, ३, ९, १०, ७, १†, १५, २, ३, २०, ३, ५, २२, १, ७†, २५,

३, ३, ४, ६[२], २७, १, १, २, २, ७, १, ९, १, २९, ४, ४†, ३२, ४, ६†, ३३, १, १६†, ४०, १, ४, तै १, ४, ४५, १, ३‡[b], ४६, ‡[b]२[c], ५, ११, ४†, ¶६, ७, ४, ८, १, ८, ११, १, १८, १¶, ¶२, १, ११, ४†, ३, १२, २, १४, ६§, ४, १०, ३, ६, ५, १[२], २, ६, १, ३, १, ११, ७[९]†, ३, ४, ३¶, ११, ५†, ५, ६, १, ४, १, २, ४, २, ३, ३[२], ७, १†, ३, ४, ३, ७, १२, २, ¶५, १, ३, १[२], ५, १, ६, ५, २, ३, २, ३, १, ३, ६, २, १, ४[२], §७, १२, १, २०, १, ¶६, १, १, ३, ७, २, ६, १, १०, ३, ११, २, ३, ४, १, ४, १, ५, २, ३, ४[२], ३, २, ३[२], ५, ८, ६, ६, ३, १, ७, १, २०, १, ४, २०, १, मै ¶१, ३, ३९[२]‡[b], ४, ४§, १०[२], ६, ३[१], ७, २, ८, २, ३, ९ ९, २§, १०, ५ १९, २, १, ५¶, २, १३[२]¶, ४, ७[१], ८¶, ६, ८, ७, ४, १०[२], १४†, ८, २, १२, ३, ¶३, १, ५[१], §, ६[१], २, ४, ९, ३, ५ ६, ७, ७, ९[२], ७, ७, ८, ४, ९, ३, १०, १, ७, १२, १८§, §१५, १, २, ८, ९, ¶४, १, १†, ३, ४[१], ९[४], २, २[१], ३, ४,

[a]) नाग्रिरिह ऋ नो भवन्तु, 'अप ओषधीः शिवा' इति मौलिक्यां स्थितौ समाम्नायमानायाम् '*अप' इति यजुर्वेदस्याऽऽर्षसंहितानुरोधतो यते पूर्व पाठप्रवृत्तेराविर्भावाद् यते (१,७>७,५) इत्युत्तरगतम समजनि, तत्र '*अप>अप्' इति 'स्वरपरिणामश्च। एरिव स्पति 'भवन्तु' इत्यन्ते यणू-सन्धिरनिष्टः स्यात्। गायत्रेण्यपेन आगमपादतदेव सुवर्णप्रसिद्ध (तु दी २, १, ९ [यत्र द्वितीये पादे (तु टि.) आगमपादपूर्वपदेव 'ओषधी>ओषधय' इति वा परिणाम युक्तः])। एरिव भेद '*अप>अप्' इत्येव परिणामो निर्णेय (तु ११, ७८, १- च) । नहि '*अप>अप्'

इत्यवसविसर्जनीयान्त च सयतिर चेति (यतिमात्राधीनतया परिणामस्य पर्यवसेयत्वादिति दिक्)।

[b]) 'आप'(=आप्->द्वि३)इति ऋ(१,२३,२३)गभे (यत्र 'औ' (पा ६, १,१६८) इत्यस्य च 'ऊद्' (पा ६, १,१७१) इत्यस्य च समान प्रवृत्यभाव इ)।

[c]) अत्र भा 'कमापि' इतीव व्याचष्टाणाधिन्त्य। कर्मवाचिनो हि १अप्स्- इत्यस्य भिन्नस्वरत्वाद् बहु कायाऽऽपनम। एव चेदनिष्ट कर्मोपनिबन्धस्थाहि १अप्- इत्यस्यैतद् न युक्तमेति। न चैतदपि युक्त भवेत्। तदर्थ समप्रकृतिस्वरसंप्रसारणा इ। तथ्यं देवत स्वर्ं भविष्यदति यथा कथमत १अप्-

४, १, ३, ५, १[६], २[६], ऽ[२], ३, ४[३], ७,७, ८, ५[५],९, ९, २७†, †१०, २, ६, †११,२,३, १२, ३ऽ, ५[२]†,ऽ, †१४,१,७, ११, १३,१४[२],१८, काठ ४,१३[२]‡[a], १५[२], १६, ५, ६, ६, २, ३, ८, २, ९[२], १५, ९, १०, १८, १९, ११,५ ९, १३[२], १२, १४, १३, १५, १५, ६, १६, ४, १०[२], १४, १७, १, १९, ५[२], २०, १०, २१, १४, २३, १, ६, ११, २४, १, ४[२], २५, २, ३, ७[२], २६, १[२], ८, २७, ४, २९, ३[२], ५, ३१, ३[२], ७[२], ३२, ५, ७[२], ३४, १८, ३६, १, १३, ३७, १२, ३८, ५,७, ४०, ११, ४१, ११, ४४, ९, ५३,२,१०, ¶क ३,११ऽ[a], ४, १,२, ६, ७, ७,५[२], ८,३, २५, १[२]ऽ,५†,१०ऽ, २९,४ऽ, ३०, ३[२],ऽ, ३१, २ऽ,१०,१२, ३५, ७, ३७, २, ५ ३८, ५, ६[२], ३९, ५[२], ४०, ४[२], ४१, ६, ४२, ४, ४५,४ऽ, ६[२], ४७,३[२], ७, †की १, ५३, १४८, ३३९, ३७१, ४१३, ४६६, ४७८‡[b], ४९३, ४९४, ५११, ५३२, ५३९, २, २५, ११४‡[b], १२६, २३२, ३६२‡[c], ३८९, ४७९, ५००, ५६६, ६०७, ७६०, ७७४, ८०७, ३, ३, ३, ११, †जै १, ५, ९, १६, ४, ३५, ८, ३९, २, ४०, ५ ४८,६,५०,२‡[b],५१,७,८,५३, १, ५४, ८,५५, ८, २, १, ३, ३,१, ३, ३,४, १२,१‡[b], १३,

२, २०,१६, ३०,५‡[b], ३१,९, ३६, ४, ४४, ६, ४९, ९, ५७, १२, ४, २८, ५, २९, १, ३०, ७, शौ †१, ४, ३, ५, ४, २, ५,५, ४, १५, १२[२]†, २१,७†, २७,४, ६, २२, १†, २, २३, १, ७, ४२, १, ७९, १, ९४, १‡[a], ११४,२, ८, ९,२३, ११, ८, १०, ९, ६, ४, १५, २२, १०, २, ७, ५, ३३, ४६, ९, २७, १०, ८ ११, १, १५, १८, ७, ७, ८, ११, १०, २८, १३, १, २, २१†, ३, ९†, १४, १, ३७†, २, ६९, १५, १४, ५, ११, ४, १८, २, ७†, १९, २, ५[२], १८, ६, †२०, ९, ४, ११, ८, १५, ६, १७, ८, ३६, ८, ४९,७, ६१, ३,५, ६२,९, ६३, ९, ७५,२[२], ७७,६-८, ७९,२, ९०,३, १२८, १४ऽ, पै १,८४, ९, २,८३,१, ३,३१,१-८, ४, ९, ३, २४, १, ३५, ४, ५, २, ८, ७, १०, ११, ६, ३, १,१०, २, ७, १७, ६, ८, ८, ४, ५, ११[२], १०,८, १३,६, १†,१४, १,१,६,८, ३,९, १५, १४, ४, १६, २०, २, ५९, ८, ६०, ३, ९, ६९, १३†, ८७, ९, ९०, ५ ८, ९१, ७, १०७, ८, १११, ४, ११२, ८, १३१, १-१०[c], १३३, ११, १३८, ८, १५०, ९, १५३, ७, †अपा ऋ ८,४,३, की १,२५२, २, १०७१, जै १, २६, १०, अपा३[d] तै ६, ४, ३, ४, अपाम् ऋ १, २३, १९ ३२,

११,४६,४, ५१, ४, ५४,१०, [५६,५ ८५,९], ५७, १, ६१, १२, ६७, ५, ७०, २, [१००, ११, ६, ४४, १८], १२२, ३, १३४, ५, १४४, २, १४९, ४, १५८, ६, [१६४, ५२, ३, १, १३] १६८, २, १८१, १, १८७, ८, २, [४, २, १०, ४६, २] १२, ७, १७, ५, १९, ३ २३, १८, ३०, १, ३, १, ५ १२, ५, ३, २५, ५, ४५, २, ४, २१, ८, ४०, १, ५८, ११, ९, ४६, ७, ६, ८, ४, १३, १, १७, १२, ४७, २७, ५२, १५ ६४, १, ७, ९, ३, ८२, ३, ८८, ३, ८९, ४, १०१,२, १०३,४, ८,१४,१०, १३, १६, २, [१८, १६, (३१, १०)],१९,४,२५,१४,४४,१६, ९३, २२, ९, ३३, १, ४९, १, [७२, ७, ८६,८, (२१)], ७४, ३, ७६,५ २५, ३६, ९५, ३, ९६, १९, ९७, ४१, ५७,१०८, ५, १०, १०९, १३, १०, ८, [१, ४५,३] ५, १७, १४, ३६, ८, ४६, १, ४९, २, ५१, ८, ७७, ४, ८९, १०, ९३, ५ ९८, १२, १२३, १, १२४, ९, १४२, ७, १६८, ३, खि ४, ७, १, ७, २, ६, ५, ५, ३[१], ११, मा ३, १२†, ६, १०, ७, १६†, ९, ३[२], ६†, १०, ३[४], ७, ११, २९, ४६, १२, २०, ३७'१३, २, १४†, १७, ३०, ३१, ५१[१२], १४, ५, १५, २०†, १७, ६, ७, ३२, ८७,

इत्येतदेव प्राति सावकाश न किमप्यन्यत् कमवाचाति दिक् । भूयास्तु विस्तर वैश द्र ।

[a]) पभे कृते मा २०, २२ टि. गत द्र. ।

[b]) 'अपाम्' इति यक ऋ (९, ३३,१, १०८,१०) पाभे ।

[c]) अपाम् इति मूको शोध-मापचो भवति (तु सस्य टि अप√क्रम्>अपकाम) ।

[d]) प्रथान्त उदात्तस्यापि प्लुति उस (पा८,२,१००)।

१९†, १८, ५४, १९, ७१†, १४, २२, ६, २४, ३७, २५, ५, २९, ५३†, क ३, ३,२†; ६, २, ४, ७, ७, १†, १०, १, ४[२], २,३†, ११, २,३[४], ४,३, १२, ३, २, ४, १०, १३, २, ३†,३,८, १४, १२,१४†, ७, २, ३, ४, ५, ६, १[१२], १५,१, ५, १६, ५,१†, १८, १, ७,८, ३, ८, १९, १, १,१२†, २०, ३, ४, २१, ४, २१†, ६, १५, २४, २, १, २६, ८, २, २७, ४, १, तै १, ३, ८, १, १०, २, १३, २, ४, ८, १†, †५, ५, १, १०, ३, ७, ७, २†, १२, २[२], ८, ११, १[२], १२, १, २, १, ¶१, २[२], ३, ११, १†, ४, ७, १, १, ३¶, ३, १, ११,३†, ३, १,२, ४,१[२]¶, ५, १,३¶, १,१, ४, ५, १, ४, १, ३, १, ४, ३, २, ३, ३, ८, १, ३, १,१[१२], ४,३, ११,५,४, ४,१†, ६,१, २,३†, ७,४, ६, ६†, ७, १३, २, ५, १, ४,१, ७¶, ५,७,८¶, २,६,५[२]¶, ४, ४,२[१]¶, ५, १०, ६,७, २०,१, २१, १, ¶६, २, १, ४, ४, ३, ५, ७, २१, १, ¶६, १, ९, ३, ३, ६, ४[१]४, ४, ३, ३, ४, २, ६, ५, ४[२], ७, १, १४, १, १६, १, मै १, २,१५, १७, ३, १०†, †५,१,५, ११, १†,४[२], २, ४, ८[१]¶, ५, १०, ६, ३¶, ७[२], ८, ७, ३, ४, १०, १६[२], १८[१२];८,१, १०,१[२],†,३, १२, ३,११, १०, ३,१,५[२], ६[२], ३, ६[१]¶,६,२[१],¶, ७,२[१]¶, ८,६[२], ११, ६,९, १३, २, १४, १८ १५, ४, १६, २१, ¶४, ३ ४[२], १०[४]; ४, १[२], ५, २[२], ४[२], ७,

७, ९,१०$, ११,२†;१२,३†, १३, १०†, काठ २,१,१५, ३, ५, ७, ४, ३, ६, ९, ८, ५,११, १६, ११, ९, १०[२], १३, ९, १४, १५, १४, ३[२], १५, ६[३], १६ ३, ४, १०, १५, १८[१२], १७, १ १७[२], १८, १ १५ १०, ४[२] ५[२], १४ २० ७ ७[२], २१, ७[२], २२, ९[४] १३ २३, १, ११, २४, २ २६,८,. २९, ३, ५, ३०, ७, १०[२], ३५, ४, ३६, १५[८], ३७, १[२], ३८, ३, ३९, १, ३[२], १०, ४०, ६-८, ११, ४१, ५, ७, ४६, १, ४७, १० ११, ५३, ११, क १, १३, २, १२, १४, ३, ३†, ४, ८†, ¶७, १, ८, २५,१,६, ९[१२], १०, २८,१[२]. २, २९,४, ३०, २[२], ३[२], ३१, ७[२], ९[२]¶, ¶३५, ३[२], ६, ७, ¶३७, ३, ४१, ६, ४५, ६¶, ४६, ८[२]¶, ४८, ५†, †मै १, २७, ७१, ७७, २११, ३३७$, ४३१, ५४२, ५४४, ५८४ २,५२७, ६०५, ७८५, ८८२, १०६९, ११-५, †जै १, ३, ७, ७, ९, ८,५, २२, ८, ३५, ६४, ४२, ५, ५५, ९, १०, ५९, ७, ३, ४०, १, ४१, ३, ४९, २, ४, ७२, ६, शौ १, ४, ४[२]†, ३५, ३, ४, ४, ५, ८,५, १५, ०, ३, १०, १२, ३७,३, ५, ५, ७, १९, १३, १४, २४, ४, २८, ६, २९, ८, ६,१०६,२†, १२४, १, १२५,२†, †७,४०, १, ५१, १, ८, ७, ८; ९, ४, २, ५, १०, ५, ७-२१, ५०, ८,३४,३५,११,१,११, ६,२६, १७,३,१८, १६,१,

१, ६, १८, ३, ५, ५६†, ६५†, १९, २, ४[३], ३३, १; ४५, ३, †२०, १५, १,२८, ४, २९, ३, ३४, ७, ३५,१२, ३९, ५, ४४, २, पै १, ८३,३, १०७, ४, २, ३२, ३, ३६, ३, ५९, ४, ७६, १, ८७, ३, ३, २१, ४, ४, २, ६, ५, ५, ५,७, २, ४, ८, ११, १०, ५, ६, ४, ६, १६, ९†, ८, ८, १०[३]; १३, ११†, ९, १६,५, २२,१०,२३, १९, ११, १, १०, १२ ३,१०, ५,१, ७,१४[३], १३ ३,७,४,३, ६, ११†, ७, ७†, ९, ७, १५, ४, ३, ७, २, ११, ६† १६, १२, ८, १३, १, २३, ५, २४, २, ४, ९०, ३, १२४, ८[२], १२८, १-९, १२९, १-१०, १३१, १-१०, १३३, ११, १५०, ९, १५२, १, २, अप्सु क्ष १, २३, १९[३], [२०, १०,९, ६] [५९, ३, १९, ४], ६५, ५, ९५, ३, १०४, ६, १०५, १, १०८, ११, १०९, ४, ११६, २४, ११७, ४, १२५, ६, १५१, १, १६३, ४, १८३, ६, १८४, ३ २, [११, ५, ३, ३९, ६, १० १४८, ३] ३५, ४, ५, ७, ८, ३८, ७, ३, १, ३, ९, ४, १३, ४ ३३, २, ४, १३, ४, ५, ४४, ६, ४५, ११, ८५, २, ६, १९, १३, [३५, ४, ६६, ८], ३९, ५, ३१, १, ४६, ४, ७, १८, १२, ७०, ४, १०३, ५, ८, १, १७, ९, ५, ४३, ९, ६८, ९. ८३, ८, ९, २,५, १६, ३, २०, ६, [३४, १, ६५, ३६, (६०, ७, १०१,८)], ३०, ५, ४३, १, ६०, ४, ५, ७१, ३;

७९, ४, ८०, ५, ८५, १०, ८९,
२, ६६, १०, २४, ५७, ८७,
४८, १०७, १, २, १०, १०, ४,
२७, १७, ३०, ४, ३२, ६, ४५,
१, ३, ५, ५०, २, ३, ५१, ३,
६३, १५, ६५, ९, ७३, ९,
१०४, २, १२५, ७, खि १, १२,
२, २, १४, ९, मा ८, २५ ९,
६[१]†, २३, †१२, १८, २० २२,
३५§, ३६, ४८, १३, ८,
१८, ५५, १९, २, ९४, २०,
१९, २३, १४, २९, १५†,
३३, ९०†, का २, ३, ५ ९,
४, ३ १०, २, ३[१]†, १, १, †१३,
२, १, ३, ५, ३, ६§, ७, ४, ४,
१४, १, ८, २०, ३, ५, २१, १,
२, ६, १५, २२, १, ४, २७, ४,
३, ३१, ३, ४†, त १, ३, १४, ५†,
४, ४५, २, ७, †७, १, २, १०
१, २, ३, १२, २¶, १३, १,
१४, १†, ५, १, ६¶, १२, २†, ३,
२, ५, ७, ४, ३, ८¶, †४, २, २,
१[१], ३, ३, २, ४, ३, ८, ३, ११,
२, ६, ७, २, ¶५, २, २, ४, ५[१],
३, १०, १, ५, ९, ३§, ¶६, १,
१, २[१], ४, १, ५, ३, १, ४, -, ९, २,
६, ३, १, ४§, ¶७, १, ६, २-४,
मै १, ३, ३९[१], ८, २[१]¶, ११,
१[१]†, ४, ६[१]†, २, १, ९, ३,
१, ७, ९[१], १०[१२०], †, ११†, १५,
१३, १०, १३, ¶३, २, २, ६,
६, २[१], ३, १०, ७, ४, ११, ७†,
९§, ४, ¶२, ३, ९, ¶६, २[१] ८, ५,
९, ६, †१०, ३, ४[१], †१२, ४, ५,
काठ २, ४[१], ४, १२[१], ६, २, ७,
१२[१], १४[१], ८, ८, ९[१], १०,
११[४], ११, १० ११ १३, १२,
१२, १४[२], १५, १४, २, ६[१],
१६, ९[२], १०, ११, १५, १९,
१२[२], २२, १३, २३, १, ६,
२७, ४, २९, ३, ३५, ३, ४,
१२, १४, ३७, ९, १८, ३८,
३, ५, ३९, ५, ४०, ३, ५ ६,
क ३, ११[२], ४, १¶, ६, ३[१], ¶७,
३, ५[२], २५, १†, २, ६, ३१, २[१]¶,
३५, ७¶, ४२, ४¶, ४८, ४†,
५ १२, †कौ १, ३३१, ४१७,
४७३, ५१२, ५६४‡[b], २, ३११,
३२३, ३५८, ३५९, ३६१,
६६३, ६६४, ९६४‡[b], ११९४,
†जै १, ३४, ९, ४०, ९, ४९, ७,
५३, २, ५७, ११‡[b], ३, २५, ७,
२६, ९, ३०, १, २, ३१, ११,
५५, ४, ५, ४, १९, ८, २०, ८‡[b],
शौ १, ४, ४[१]†, ६, २†, ३०,
३, २, ३१, ५ ३, २१, १ २२,
३, ४, ८, ७, १०, ७, ३०,
७†, ३७, १०, ६, ३८, २, ८०,
३, १३२, १-५, ७, ८८, १,
९२, १, ८, १, ११, १०, ५,
१५-२१, ८, ४०, ११, २, २४
४, १२, ७, १३, ८, २३, १०,
३४, १२, १, ३७, १३, १, १,
२, ५०, २, ३०, ३, १९, १४,
१, ३७†, १६, १, ७, १७, १,
८, १३, १८, १, ४†, ३, ६०[+c],
४, ८९†, १९, ३, २[१], ८, १, २७,
१०, †२०, २३, १, १३९, ५,
पै १, १४, ३, ७०, २, ९१, २,
१०४, ४, २, १५, ५, ३१, ६,
३४, ३, ३, १२, १, ४, २, ४,
२५, ७ ८, १०, ७, १४, ३†, ९,
३, ४, १०, ७, १०, ९, १, १३,
४, ४, १५, २१, ९, २२, ४
१६, २, १, १९, १, ५६,
१३, १०६, ४, १२९, १-१०,
१५०, ७, १५१, ५, १५४, ४
आप्- ०आप ऋ [१, २३, २१,
१०, ९, ७, (५७, ४)], ३, ३३,
१३, ७, ४७, १, १०, ९, १, ८,
मा ४, ७, १०, ३[१], ४, †११,
५०, ५२, १२, ३५, †३६, १४,
१६, का ४, ३, १ †१२, ५, १,
३, १३, ३, ६, †३६, १, १४,
१६, तै १, १, ५, १, ८, १,
२, १, २, २, १, ८, १, २, ११,
१, १३, १, ४, १, ५, १[३]†, २,
३, २, ६, १, २, २, ३, ३, ६,
४¶, ८, ४, ७, ४, १९, ४[३]†, मै १,
१, ३, २, १, २[१], १८, २, ७, ५[३]†,
१०[d], १३, १[१], †, ३, १, ६†,
६, ४, कौ २, ११८९†, काठ १,
३, ३, ८, १२, १५[१], १६, ४[१],
१०, ३५, ३[१], शौ १, ५, १, ३,
६, ३, २, २३, १-५, ७, ८८, २,
११, ८, २३, १२, ३, ४[०], १४, २,
१६, १८, ४, ४०, १९, ४०, २,
०आप ऋ [१, २३, २२, १०,
९, ८], ६, ५०, ७, ७, ४७, २,
८, ७४, १५, १०, ३०, ७, ८,
११, १२, ७५, १, मा १, १२,
४, १२, ६, १३, १७†, २७, ८,
२६, ९, ६, का १, ४, २, ४,
५, ४, ६, ३, २, ५, ५†, ७, ४,
९, ४, ४, १०, २, २, तै १, २, ३,
३, ३, १३, २, ४, ४५, ३, ८,
१२, १, ६, १, ४, ९, ४, ३,
३, ६, ३, ४, मै १, १, ४, ११,
२, ३[१], १६, ३, १, २, ६, ७[१],
८, १३, १, ३, ६, ९, १०, १,
४, १, ४, ४, २, काठ १, ११,

a) 'विभूता सु' इति सुपा मध्यत पदान्तरे इव
द्र (सु पप', मा १२, ३५ च)।
b) 'भासु' इति श्च (९, ८६, ४१) विशिष्टः पाठ।
c) इह ऋ (१०, १६, १४) विशिष्ट पाम।
d) स्वरहिते मुद्रा चिन्त्य।
e) तु गस्प.टि अपि पमे मू-मा./ इ)> ०संप्रेण।

७, १४ ८, २, ५, ८, १०,
१५ १६, ११, २, ५, १३, २,
४^{२},१६^{२},१६,११,१७,१,१०^{२},
१८, १^{२}. १०, १४, १९,
५, १२, १४, २०, १०, २१,
७^{२}, ११ २२, ९^{२}, ११, २३,
२, ५^{२}, ६^{४}, ८^{२}, २४, ९^{२}, २५,
२^{२}, ३*, ५, ७, ९ २६, ८^{२},
२८, १, २९, ३^{२} ५^{२}, ६, ९,
३०, १, ३१, २^{२} ३^{४}, ७^{२}, १०,
३२, २, ७, ३४, ८, १८, ३५,
२^{४}, ४, ११, १५, १६^{२}, ३७,
९^{२}, ३८, ५^{३}, १०, १३, ३९,
१३, ४०, १, ६, १४, ४३, ३,
४५, १२, ¶क ६१, ८, १३^{३}, †^{२},
§२, १४, १५, १६^{२}, ३, ११^{२}§,
४, १, २^{४}, ६, ३§, ७^{२}, ७, १, ३,
६ ८, ३, २५, २† §२६, ८, ९^{२},
२८, २^{२}†, १०§, २९, ३§, ३०,
३ ३१, २, १०, ३५, ३^{२}, ५, ८,
३८, २^{२}, ५^{२}, ६^{६}, ३९, २, ५,
४०, २, ४१, ६^{२}, ४४, १, ४५,
४^{२}, ६, ७, ४६, ४, ४७, २^{२},
३^{६}, १० ४८, ४§, ११§, १४^{२},
†कौ १, ६८, २६१, २, -१४,
३१२, ३९०, ६६७, ८२३,
९२१, ९७९, ९९६, ११७४
११८७, ३, ३, ६, ४, १२§
†जै १, ७, ६, २७, ९, २
१, ६, ८, ३, १९, ९ २५, ८
३१, १०, ५५, ८, ४, ४, ४,
६, ६, ७३, ३, १०, २८,
१०, २९, २, शौ १, ६, १†
४^{२}, २५ १, ३३, १-४, २,
५, ६, ७, १, २९, ५, ३, ७,
५^{३}†, १२, ९, १३, ५^{२}, २१,
१०, २६, ३ ३१, ३, ४, २,
६†, ८, ८, ४-६, १५ १, ५,
९, ११, ५, १७, १† २८,
२, ६, २३, २, २४, १, २
५१, २†, ५८, २, ६१, १, ६८
२, ८५, ३, ९१, ३^{३}†, १२४,
२ ७, १९, २, ४१, १, ६६, १,
११२, १, ११७, १, ८, १, ५,
२, १४, ४, ८, ७, ३, ९, १,
९^{२}, २, २०, ३, २२, ६, ५,
१६, १०, २, ११, १६, ५,
२२, २३, ६, ३, १४, ७, ६,
१०, ११, ३७, १०, ४, २९,
११, १, १७, २, ८, २४, ७,
१३, ९, २, २०, १०, २९, ३०,
१२, १, ३, ९, १९, २३, ३०,
५३, २, ४०, १३, १, ४५
३, ६, ७, ९, १४, १, ३९,
४०^{२}, २, ४५, १५, २, १६, ७, २,
३, १५, ७, १६, १, १०, १८,
१, १७, ३, ११, ४, ३९^{२}, १९,
२, १^{२}, २^{२}, ३; ९, १, १४,
१०, ८†, १७, ६, २७, ३, ९,
४३, ७, ४४, १, ९, ५४, १,
†२०, १२, ४, १५, २, १७, ७,
२५, १ २, ५२, १, ५७, १४,
७१, ३, ९२, ८, १०६, २,
१४३, ८, पै १, १३, २, २५,
१-३, ४^{२}, ३२, १, ३३, १,
३-५ ४०, ३, ४७, २, २, ४०,
४, ५६, २ ७५, ४, ८५, ४,
३, २, ७^{१}, ४, ५^{१}, ११, २, १७,
६, २३, ४, ४, १, ७†, ८, २, ५,
६, ३, ३, १८, ७, २०, ४,
२७, ५, ४०, ७, ५, ७, १,
१०, १४, २, १८, ६, ९^{३}†, ६,
३, ३†, ४, ५, ८-१०, १८, ९,
७, ३, ९, ११, १, १६, ६,
८, ८, २, ४, ६, ७^{२}, ८^{३}, ९,
१८, ३, ९, ३, १, ११, ५,
१५, १†, २१, ८, २३, ३, १०,
४, ७, ७, ३, ९, ९, ४, ९, ११,
७, १०, १२, २, ११, ७,
१^{२}-१४^{२}, १३, ३, ८†, †६, २,
८, १०, ११, ८, ८†, १०, १०,
१४, ४, १४, १, १-१७, १५, ३,
१, १५, ५, १६, १, ५, ४, ४,
९, ८†, १२, ३, ३२, ९^{२}, ४१,
३, ४, ४२, ३, ४३, ८, ७०, १,
७१, ३, ७२, ७^{२}, ७८, २, ४,
८२, २, ८३, १०, ८७, १०, ८८,
१, ९०, ७^{२}, १०३, ११, १०४,
८, १०६, ४, १०७, ४, १०९,
९, १११, ५ ११२, ३, १३०,
१, २, १४९, ९ [°प्-रीति°]

आप^{a}- -पस्य कौ २,
१००६, जै ४, १७, ११

¶आपीय^{b}- -यानाम्
काठ ३१, ७

¶आपीय-त्व^{c}-
-त्वम् काठ ३१, ७

¶आपेय^{d}- -यानाम्
मै ४, १, ९, क ४७, ७

¶आपेय-त्व^{c}-
-त्वम् मै ४, १, ९, क ४७, ७

१^{e}अप^{e}-

^{a}) समूहार्थे अञि जित्-स्वर (पा ४, २, ३७, ६, १, १९७ [तु लोके 'आप-गा-'])।

^{b}) शैषिकः छण्→ईय प्र उसं (पा ४,२,१३८)। प्रत्यय-स्वरः। मै क च सस्थ आपेय-(यद्र) इति पाभे एउ द्र (तु आग्नीय)।

^{c}) भावे त्व प्र (पा ५, १, ११९)। तत्-स्वर।

^{d}) शैषिकः ढक्>एय॰ प्र उसं। कित्-स्वरः (पा ४, २, ९७, ६,१,१६५)। काठ सस्थ आपीय- (यद्र) इति पाभे एप्. द्र. (तु आग्नेय-)।

^{e}) कृतद्वितोभयविलक्षणसुधारणैकर्यमहदनच्छन्दोमानापेक्षाप्रयोनित-स्वरमतत्पदमानमिव सदिदं प्रानि ऐतिहासिक्या दृशा नाउ.प्रकृतिमद् द्र (=°अप्-त्व->नाउ)।

अप-वत्[a]- -वान् शौ १८ ४, २४

अपा-योग[b]- -गं पै १६, १२७, ५

अपा(नपात्-)[c] ऋ १,२२,६, १२२,४, १४३,१, १८६,५, २,३१,६,३५,१-३,७,९, १०,१३,[३,९,१,(८,१९, ४)] ५,४१, १०, ६, ५०, १३, ५२, १४, ७, ३४, १५ ३५, १३, ४७, २, १०, ८, ५ ३०, ३, ९२, १३, मा ८, २४, का ९, ४, २, तै १,६,१२,४†, २,५,१२,१, २†, मै १,३,३९, २, १३, १[२]†, ४, ५, २, १२, ४[२]†, काठ २,४, ३,९, ४,१३ ११, ९ १२, १५[२], १३, १४, १४, ६, १७, ६, २२, २, ३५, ३[१], क ३, ११, ४८ ४[२]† †क्री १ ६२ २,७६४, ३, ३, ६ †जै १, ६, ८, २, १, ६, ०, ४, शौ १९, ११, ३†, ४२, ४, पै १३, ८, १३†, °अपा(नपात्) ऋ १०, ३०, ४, १४९, २, तै १, ४, ४५, १ ७, ७, २, २, ४, ८, १, मै १, ११, १, ६, २, ४, ७ शौ ६, ३, १, ३, १४, १, ३७†, °अपा(नपात्) मा ६, २७, का ६, ७,४, १०, २, २, तै १, २, ३,३,३, १३,२, ६, १,४,९,४, ३,३, मै १,२,३,३,१,२,६,७[२], ३, ६, ९, काठ ३, ९, २३, ६, क १,१६, २,१६, पै ३, ३१,५

१अपा(नप्तृ-°) ऋ २, ३५, ११,६,१३,३, १०,३०,१४, तै १, ८, १६, २, ५, ५, १३, १, मै २, ६, १३, ४, ४, ७, काठ १५, ८, ४७, ३

२अपां-नप्तृ[d]-

¶अपानप्त्रीय[e]- -य. काठ १२, ६

१अ(प॰>)पो (नप्तृ-)[f]

२अ(प >)पो-(नप्तृ)[d]-

¶अपोनप्त्रीय[e]- -य मै २, ३, ३, -यम् तै २, ३, १२,२, -याभ्याम् मै २, ३, ३

अप्सु[g]-

अप्सव्य[h]- -¶व्य मै २,३,३, -व्या काठ ३५, १५, -व्यौ काठ १२, ६¶

†अप्सु क्षित्[i]- -क्षित ऋ १, १३९, ११, मा ७, १९, का ७, ८, १, मै १, ३, १३, ४, ६, ४

अप्सु-च(र->)रा[j]- -रा पै १६, ७३, १

अप्सु-जु[k]- -ज तै ५, ३, १२, २¶, पै १, ४५, ३, -जम् पै १, ४५, १

---

[a]) 'अपूप वत्' इतीव प्राति पुनरावर्त्य पिपठिषु सा चिन्त्य । यावदुपलभ्येषु तद्भिन्नेषु मूको यनि एवोपलभ्येथ (तु नि पाण्ड) छन्दोऽनुरोधप्रेप्सेति । ननु कथं यनि छन्दोऽनुरुद्ध भवति सा च तद्विरुद्धमिति । उच्यते । इह स्य षोडशाद् मन्त्रात् प्रभृति नवसु मन्त्रेषु पूर्वार्ध निचृतोऽनुष्टुभो मानमिव भवति । द्वितीयपादस्य-[illegible] चतुर्दशानां पञ्चदशानां वाऽक्षराणां सद्भावदिति यावत् । तस्य एतद्भिन्नेष्वपि मन्त्रेषु सर्वत्र प्रथमे पादेऽव्यभिचारेण समानामक्षराणां श्रवणात् तद्वदिहापि प्रथम पादे समानामेवाक्षराणां श्रवणस्य मौलिकत्वेन प्रतिपत्तेः, सा च [illegible] श्रवणप्रसङ्गादुत्सौलिक्यहितिप्रतिपाद्यते । [illegible] । [illegible] '[illegible]' (पा ६,१,१७६) [illegible] इति दिक् ।

[b]) [illegible] । पूर्वमन्त्रेष्वपठद् [illegible] प्राति पुनै सामान्यतिवे (तु शौ १०, ५, ५) [illegible] (ऋ.) [illegible] ।

[c]) द्वैपदे सत्यप्यार्थस्य सबन्धस्यैक्यख्यातिकरत्वप्रदर्शनार्थमेव सामासिक इव निर्देश ।

[d]) नापू अभिन्न सदपि नाउ तद्धितोत्पत्तौ प्रकृतिभूतमिति कृत्वाऽभिनिर्दिष्टसमासतयाऽय पृथक् निर्देश सुकल्प द्र । पतस सासस्व च ।

[e]) साऽस्यदेवतीयश् छ—>ईय. प्र (पा ४, २,२८) । प्रत्यय-स्वर ।

[f]) एवंविधाया श्रुतेरभावेऽपि द्विपू सच्छतया नाउउ च मूलतया सुकल्पमेतत्, स्वरूपतो द्वित्वविभक्त सदप्यर्थत ऐक्यमापन्नमिव प्राति द्र । एस्थि २अप्-इत्यस्य लोकविलक्षणतयैकवदप्युपचारो वेदानुमतो भवति।

[g]) सा३ सप्. नाउउ. सुप्-अलुक्या पूप भवतीति कृत्वा पृथक् निर्देश (तु पा ६, ३, १४ उउ)।

[h]) तत्रभवीये यनि तित्स्वर सुप्-अलुक् च (पा ४, ४, ५४, ६, १, १८५, पावा ६, ३, १८)।

[i]) उप उप √२क्षि + क्विप्, कृत्-प्रस्व (पा६,२,१३९)।

[j]) उप उप [illegible] टोऽदर्शनात् ट प्रत्यय[illegible] [illegible] प्राति उस (पा ३, १, ११४, २, १६)।

[k]) उप उप √जन्+डः प्र । स्वरः एतदि द्र ।

अप्सु-जा[a]- -जाः ऋ ८, ४३,२८: मा २३,१४; का २५, ४,३; ¶मै १, ११,६; २, ३,३; ¶काठ १२,६;१४, ६; शौ १०, ४, २३.

†अप्सु-जित्[b]- -जित् ऋ ८,१३,२; [३६,१-६]; ९, १०६, ३; कौ २, ४६; ९७; जै ३, ९, ११.

अप्सु-धौत[c]- -तस्य काठ २९, ३.

¶अप्सु-मत्[d]- -मत् मै २, १, ९.

¶अप्सुमती[e]- -तीः मै ३,४, ६[2]; -तीम्याम् मै ३, ४, ४; -तीम् मै ४, ५, ३[2].

अप्सु-योग[f]- -गैः शौ १०,५,५

¶अप्सु-योनि[g]- -निः तै २, ३, १२,२; ५, २, २, ४; ३, १२, २.

अप्सु-वाह्[h]- -वाहः[i] कौ १, ३४१; जै १, ३५, १०.

अप्सु-षद्[j]- -षत् तै ४, ४,७,१; ५,३,११,२; मै २, १३, १८; ३, ५, २; काठ ३९, ९;-षदः तै १,४,१०,१[k]:११, १; ५, ६, १, २; मै २, १३,१; काठ ४, ५[k]; क ३, ४[k]; शौ १२,२,४;१६,१,१३; पै१,३३, ४; २, ४०, ४; १६, १५०, ८; -०षदः पै ३, ३१, ५; -षदम् ऋ ३, ३,५; मा ९,२; का १०, १, ३; तै १, ७, १२, १; मै १, ११, ४; काठ ७, १२; १४, ३; -षदे मा १७, १२; का १८,१, १२; तै ४, ६, १, ४, मै २, १०, १; काठ १७, १७; क २८, १.

अप्सु-षद[l]- -दाय पै १६,११८,३;१२१,३;१२२,३.

?अप्सु-षदस्[m]-

अप्सु-संशित[n]- -तः शौ १०, ५, ३३.

†अ(प्-जा)ब्जा[a]- ब्जाः ऋ ४,४०,५; मा १०,२४;१२,१४; का ११, ७,४; १३, १, १५; तै १, ८, १५, २; ४२, ४, ८, २; १०, ३; ४, २, १, ५; मै २, ६, १२; काठ ११, ९; १५, ८; १६, ८; -ब्जाम् ऋ ७, ३४, १६.

अ(प्-जि,ब्जित्[b]- -ब्जित् ऋ ९, ७८, ४; -ब्जिते ऋ २, २१, १.

?१अब्द[o]-ब्दः मा १२,७४; का १३,५,१३; तै ५,६,४,१[2];

---

[a]) उस. उप. √जन्+विट् प्र. आत्वं कृत्-प्रस्व. च (पा ३, २, ६७; ६, ४,४१; २,१३९)।

[b]) उस.उप.√जि+क्विप्। स्वरः नापू. द्र.।

[c]) सस. उप. √२धाव्+क्तः यद्र.।

[d]) इह प्रकृतिभूतस्य शब्दानुकृतौ वृत्तिः द्र.। मतुपः स्वरः (पा ६, १, १७६)।

[e]) स्त्रियां ङीपः पित्त्वान्निपाते स्वरस्तदवस्थः।

[f]) षस. षजन्ते थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४)।

[g]) बस. पूप्रस्व. (पा ६,२,१)। उप. यद्र.।

[h]) उस. उप. √१वह्+कर्तरि ण्विः। कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९)। प्राति. ह्रस्वोपधमुपकल्पयन् MW. चिन्त्यः (तु. अनड्-वाह्-)।

[i]) विशिष्ट इह वाहवः (१, ८४, १६) पाभे.।

[j]) उस. उप. √सद्+क्विप् षत्वं च (पा ३,२,६१; ८, ३, ९९)। स्वरः नापू. द्र.।

[k]) 'अप्सुक्षितः' इति ऋ (१,१३९,११) पाभे.।

[l]) उस. उप. अच् प्र. (पा ३, १, १३४)।

[m]) पराभिमतं (तु. MW. GRW.) पद निष्प्रमाणमेतद् अनिर्देश्यं प्राति. द्र.। वस्तुतः पस. अनुरोधतः स्वरलोऽर्थ- तश्च 'अप्सु। सुदीसि' (पद.) इत्येवं द्वैपदमेव प्रज्ञा- धार। उत. नतिरेवात्र भ्रमकारिणी स्यात्।

[n]) सतस. पूप्रस्व. (पा ६, २, २)। उप. सं√शो +क्तः यद्र.। पूप. सप्तमी विषयार्थे भवति नाऽधिकरण इति। किं तत इति। तेन कस. न भवतीति। कस्मादिति। सं-दान-क्रियां प्रत्य् अपामधिकरणत्वाभावे सति संशितस्यैव सतो विषयत्वेऽभिप्रायादिति (वैतु. अग्नि-तप्त-, अग्नि-दग्ध- यत्राऽग्नेस् ताप-दाह-क्रिये प्रति तत्साधकत्वाद्वारिकाऽधिकरणता भवति)। एतदुक्तं भवति, यत्र अग्नि-तप्त- प्रभृ. गसम्यन्तस्य पूप. उप. कृदन्तो मूलभूतां क्रियां प्रति तत्-साधकत्वाद्वाराऽधिकरणता भवति, तत्रैव कास. इति कृत्वा उपप्रस्व. वा थाथादि- स्वरस्य वा भावगरत्वं द्र.। यत्र तु. प्रकृत इव पूप. सप्तमी वैषयिकी भवति, तत्र अभ्र-दोघ्न-, पान-दोघ्न- प्रभृ. इव पूप्रस्व. एव स्यादिति।

[o]) तु. संदेहे सति यनि. संनिवेशः संदिग्धेत। कथम्। उच्यते। २अप्- इति पूप. सस् उप. <√१दा इतीव प्रायोवादः (तु. मा. [ऋ ५,५४,१] उ. म. [दनि. मा.] PW. प्रभृ. WW. १,४७)। न त्वेवम् उपप्रस्व. प्राते पूप्रस्व. च पस. अवमहाभावयोस्तद्देयानाम् (वैतु. नापू. पस.)। अतस् तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २,२) इति कृत्वा *अद- इत् उस. (<√अद् इति) संभाव्येत। कानस्य निम्नगमनस्वभावात् तन्निमित्ता नदस्याऽन्दत्वादि

मै २, १२, ३, १३, १० ३, ४, ४[२], ¶, काठ २२, ५[२], ६[२] ¶, क ३४, १[२], ¶

अब्द्-या[a] ऋ ७, ५४, ३

२अ(प् द्)ब्दु[b]- ब्दा खि ४ ५, २८

अभ्र[c]- भ्र ¶तै ३,४,३,७, ८, शौ ९,१०,६ पै १६,११५, ३ -भ्रम् ऋ १०, २०, ४, ६८,५ ¶तै १, ६, ११, ३, शौ ४,१५,९, ८, ६, १९, ११,५ ९, १२,१८, १०,१, १३, ११,३,६ २०, १६,५†, पै ५, ७, ७, ३३,५,९, ११, ६ ११, २, ८, १३, १४, ३, १६, ३६, ३ ५४, २, ८०, १०, १३३, १०, १३९, १९, -†भ्रस्य ऋ ५, ८४, ३ खि २, ५, १ ६, ३, २४ काठ १०, १२ -†भ्रा ऋ १, ७९, २, ५, ६३, ६, ९, ७६, ३, तै ३, १, ११, ५ मै ४, १२, ५ १४, १२, काठ ११, १३, सा २, ५८०, जै ३, ४७, ६ -भ्राणि शौ ४, १५, १ ६, ४४, १२ ११, ९, २१, पै ५, ७, १ १६, ८४, १ -†भ्रात् ऋ ७, ९४, १, १०, ७५, ३ ७७, ३, काठ १३, १५, कौ २, २६६ जै ३, २२, १३, शौ १२ ३, २५\$, प ८, १२, ३\$, -भ्राय मा २२, २६, का २४, १२, १, -भ्रे ऋ ५, ४८, १, शौ ११, ७,१३, पै १६,१५४, ४, -भ्रेण ऋ ५, ६३, ४ ८५, ४ पै ५ ३३,५ -†भ्रै ऋ ४, १७, १२, ५, ६३, ३, ९,८७, ८ मै ४ १४, १२

अभ्र-जा[d]- -जा शौ १, १२,३, पै १,१७,३,१६,१७,५

अभ्र प्रुष्[e]- -प्रुष ऋ १०, ७७, १

अभ्र वर्ष[f]- -र्षा ऋ ९, ८८, ६

अभ्र सुनि[g]- नि तै ४, ४,६,१ मै २,८,१३,काठ २२,५

√अभ्रि[h]

अभ्रय(त्>)ती[i]- -न्ती तै ४, ४,५ १, मै २, ८ १३, काठ ४०, ४

१†अभ्रिय[j] -याय ऋ १०,६८,१२ शौ २०,१६,१२

२†अभ्रिय,या[j]- -य ऋ १०,९९,८ -यस्य ऋ १०, ६८,१, तै ३, ४,११,३, मै ४, १० ६, काठ २३,१२ शौ २० १६, १, -या ऋ १ ११०,१,

तथात्व स्वत सिद्ध भवति। तन नासौ बैंद (>ऐद्) =स्थिर (किं तर्हि चाचलि) इति सूपपन्न स्वरूपवर्णन स्यात्। अथवा पूर्वमवगृहीताना सतीनामपा वर्षसु समा गतास्व् अस्थावरभावुकाना पूर्वोक्तनिष्पत्तिरेव सज्ञा स्यात् तन्साहचर्यप्राधान्याच्च वर्षर्तुवाचकत्वमुत्तरोत्तर परिणत स्यात्। अथ व्यु मूलत एवाऽपा योग आग्रहश्चेत् स्यात्तर्हि धा-(<√धा) इति भावनिष्पन्ने उप 'अपा धा (धान) यस्मिन् इति कृत्वा सहितायां प्राकृतिकवर्णविकार घनी मेघस्य वा प्रावृषो वा सज्ञा स्याद् बस पूपप्रस्व चेति। अथान्य् √*अप् इत्यतो (वा, √अव् इत्यतो वा) दन् प्र स्यात् (पाउ ४, ९८) निस्स्वरश्च, इतीवाऽपर प्राचीन प्रकारो भवति। तदवव्यतिकरिते-ऽस्मिन् विषये वस्तुस्थित्यवधारणे भूयांस विमर्शमपेक्ष माण द्र (तु नाउ टि)।

[a]) व्यु सू१ सन् क्विवि भवति (तु अद्भुम्->२अमु-या इत्यत्रत्य टिप्पण्यम् [वैतु सा य अब्द्-इत्येव प्राति उपलभ्य तृ टि अर्थे प्रयत इत्याह, GW अप् च यदनु अब्-दा इत्यस्य च प्राति तृ१ क भवति [स्वरतश्च यथा 'दा' इत्यत्र पूर्वमवमहणतश्च आदाय्य ते भवतु, वैतु अदुा >अदुया)])।

[b]) उप उप √१दा+कर्तरि क प्र। थाथादि-स्वर (पा ३,२,३,६,२,१४४)। नापू चैतच्च प्राति व्यु भिन्न सती अपि समानप्रवृत्तिनी समजनिपातामिति तत्त्व द्र (तु एपू टि)।

[c]) नैप्र *अ(प्>)व्-भ्र इत्येव सत पूप अन्त्य लोप द्र। उस उप √१भृ+कर्तरि क प्र उस थाथादि-स्वरश्च (पावा ३, २, ५, पा ६, २, १४४ [तु श्रुतिलिङ्गोपबृंहित या ५, ५, श छाउ २, १५, १, वैतु दे [१, १०] √अभ्+अच् प्र इति वा, < २अप्+√रा इति वा, ६अ+√भ्रस्>भ्र- [बस] इति वा, ६अ+√भ्राज्>भ्र- [तस] इति चेत्येव नाना व्यु प्रदर्शुक सन्नपि मुख्यभूतमिव गुण तिरस्कारक])।

[d]) अप्सु-जा- इत्यत्र टि द्र।

[e]) उस उप √प्रुष्+क्विप्। कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[f]) उप कर्तृ-वचन वा स्याद् भाव वचन वा। प्रथमे, तस पूप तृतीयात सत् प्रस्व भवति (पा ६, २, २)। उत्तरे, षस पूपप्रस्व भवति (पा ६, २, १)।

[g]) उस इन्नन्त-न्नन्-प्रस्व (पा ३,२,२७,६,१,१९७, २, १३९)।

[h]) निजन्ता वृत्तिर् भवति।

[i]) धातु क्रियां दीपथ निपाते धातु-स्वर (पा६,१,१८६)

[j]) १अभ्रिय- २अभ्रिय- इत्यत्र टि द्र।

-याः ऋ २, ३४, २; -याम् ऋ १, १६८, ८; -ऽ्ये शौ २, २, ४; पै १ ७, ४.
[1]अप्य,प्या[a]- -प्यः ऋ १, १४५, ५; ९, ८६, ४५; कौ २, ९६६[b]; जै ४, २०, ९; -प्यम् ऋ २, ३८, ७; ८; १०, ८६,१२; तै १, ७, १३,२; काठ ८, १७; शौ २०, १२६, १२; -प्या ऋ १०, १०, ४; ११, २; ९५, १०; शौ १८, १, ४; १९; -प्याः ऋ ३, ५६, ५; ६, ५०, ११; ७, ३५, ११; ९, १०८, ६; मै ४, १४, ११; शौ १९, ११, २; पै १२, ८, १२; -प्यानि ऋ ६, ४९, ६; -प्येभिः ऋ ४, ५५, ६.
[1]अपि(य→)या[c]- -याः कौ १, ५८५; जै १, ५९, ८; ३, ४०, २.
१[1]अपस्[d]- -पः ऋ १,११०,१;२, १४,११; १७,५; २२,४;३२, ४; ३८, ६; ४, ३३, ९; ५,७९, ९; ६, २२,५; ३०, ३; ७,२०, १; ४०, ४; १०, १२, ४, ३५, १; ५३, ६; ८८. ६, खि ५, ७, १, ९; तै ३, ४, २, २; ३,६९; मै ४, १२, ६; १३, २; काठ १३, ११; १२; १६; १५, १३ ७; १७, १८; कौ १, ४६६; जै १, ४८, ६; शौ ७, ५०, १९; १८, १, ३१, -पसः ऋ ३, १२, ७; ६, ६१, १; तै ३, २, ११, २; मै ४,१२, ५; काठ १२, १४; कौ २, १२७; १०४४; जै ४, २, ८; २२, १०; -पसा ऋ १, ५४, ८; ४, २, १४; -पांसि ऋ १, ६८, ३; ७०, ४; ८५, ९; १०४, ३; २, ३, ६; १७, ८; ३, ३, ३; ४, १९, १०; ५, ४७, ६; ७, [(४,१६,३) २१,४]; ६३, ४; ८, ९६, १९; २१; काठ १०, १३; [°पस्- तद्°, नर्य°, विम्रन्°, सु>स्व°]
१अपस्य[e]- -स्यम् ऋ १०, ८९, २.
?२अपस्य[f]- -स्यः मा १०,७;

[a]) तत्रभवीये यति यतोनावीयः स्वरः (पा ४, ४, ११०; ६, १,२१३)।
[b]) सा. इह 'आप्यः' इति दीर्घादितया पठति (वैतु. पपा. सा. अपि च स्वयं वाङ्क्षेऽस्मिन्नेव निगमे)।
[c]) नापू. प्राति. य>इय इत्येवं प्रादेशिकमुच्चारण-मात्रं द्र.। 'इयः' इति भिन्ने प्रत्यये सति अप्रिय- इति जस्त्व-मध्यस्य मध्यस्वरस्य च प्राति. श्रवणापत्तेः। यथा यच्चक्त्वविघातेऽपि नाऽऽद्युदात्तत्वविघात इत्यपरथार्थं यत्-प्रत्ययान्तत्वे हेतुः (तु. अप्रिय-, अप्रिय-; अप्याः इति ऋ [९,१०८,६] पामे. च)।
[d]) असुन् प्र.(पाउ ४,२०८)। नित्स्वरः (पा६,१,१९७)।
[e]) तत्रसाधवीये यति नित्-स्वरः (पा ४,४,९८; ६, १, १८५)। यत् PW. प्रमृ. ३अपस्- (<२अप्-) इत्यतः प्र. उत्पत्तिमाहुः, तद् मन्त्रस्वारस्यानिबद्धचेतो-भिर् विमृश्यम्।
[f]) यनि. नापू. प्राति. अभिन्नमिनीव उ. च म. चाभिप्रयन्तात् अपां विशेषणतया चाऽन्वयमुशन्तौ जमः सुमादेशमाचक्षाते। का. मै. काठ. इत्यत्र शाखा-न्तरेष्वपि समानः पा. इति समानो न्यायः प्रवर्तेत। छन्दोऽनुरोधात् मा. प्रमृ. यः पा. भवति स एकेनाऽक्षरे-णोनः द्र.। यद् माशत्रा. ५,३,५,१९ इत्यत्र व्याचक्षाणः मा. 'अपस्युवः' इत्येवमात्मकं पा. पपाठ, ततः किमेतद् गिद्धेद् यथा तादृशस्यैवाऽक्षरपूर्तिकरस्य मूलतः सतः पा. संप्रति मा. प्रमृ. उपलभ्यमानः पा. भ्रंशमात्रमुताहो तै. शाखया विशेषेणाऽभिसंबद्धत्वात् तदीयसंस्वरवशात् मा. उत्क्रान्तं पा. इह पपाठेत्यादिर् विषयो विमृश्यः। 'अपस्युवः' इति पा. मूलतो विद्यमानश्चेत् स्वांकि-येन तदीयं शाखासापेक्षो विवेकः द्र.। तै. त्रियामिह ऊङ् भवति मा. प्रमृ. शाखान्तरेषु च न भवतीति। तै. अपि न ऊङ्-अन्तं प्राति. इति भा. इत्यपि यस्य. उत्क्रान्तं समवधेयम्। पाम ४, ४, १४० इत्यत्र 'स्वार्थे-विज्ञानाद् सिद्धम्' इत्युक्तिमुपजीव्य प्रवृत्तम् 'उक्तं वा' (पाम ५, ४, ३०) इत्येतदप्यनुसंधेयम्। तत्र ह्येतदुक्तं भवति। 'अपस्यो वसानाः' इत्यत्र प्रथमं पदम् अपः इत्यस्य स्थाने स्वार्थिकमिति। तथात्वे त्वन्यो दोषः संभवेत्। अपां विशेषणतयाऽन्वयेऽभ्युपगम्यमाने तासां स्वाच्छादकत्वमनुपयुक्तं स्यादिति। अन्यद् हि सदन्यद् वसत इत्यत्र श्रुतिप्रामाण्यमुचितं द्र. (तु. ऋ. १, १६४, ४७,९,१६,२ प्रमृ.)। यथास्माभिरिहैव द्वितीये ब्राह्मणा-रण्यकीये विभागे प्रथमैकवचनतया वस्त्यर्थेनोत्तरार्धवर्तिना सामानाधिकरण्यमुखेन विविच्यासितं तदपि मन्त्र-पदयुक्तिस्वारस्यविसंवादमिदा मुग्धजनितं शोधः द्र.। यत्राऽर्वाक्तनैः (PW.प्रमृ.) १अपस्य- इत्यतः १अपमी- इति स्त्रीलिङ्गं शब्दरूपं संभाव्यते। एवं च १अपस्य- इति प्राति. १अपस्य- इत्यतः सर्वथा पृथक् सद् २अपस्- (<२अप्-) इत्यतो यत्-प्रत्ययान्तं द्र.। तत्र किमत् तत्त्वं भवतीत्यत्र विमर्शे सुधिय एव शरणं स्युः। तथात्वे आरोऽप्यस्या उक्त भवेयुरित्युक्तोऽन्वयः पूर्ववद् भविष्यतीति दिक्।

का ११, ४, ३, मै २, ६, ८ काठ १५, ६ [°स्य- मु>स्व्°]

√अपस्यु[a], अपस्यात् ऋ १, १२१, ७

१अपस्या[b]– -स्यया ऋ ५, ४४, ८, –स्याम् ऋ ७, ४१, २

†अपस्यु[c]– -स्यव ऋ ९, १४, २, –स्युभि: ऋ ९, ७६, २, कौ २, ५७९ जै ३, ४७, ५

†अपस्यू[d]– -स्युव ऋ १, ७१, १ ९, [८, ७ ३८, ३], ५६, २, १०, १५३, १, तै १, ८, १२, १[e], ३, १, ११, ५, कौ १, १७५, २, ३६३, ६२९, जै १, १९, १, ३, ३१, १३, ५२, ६, शौ २०, ९३, ४

२अपस्[f]– -पस ऋ १, ७१, ३, ९२, ३, २, २८, ५, ३, २, ७, ८, ५ ६०, ३, ४, ३३, १, ५, ४२, १२, ६, १७, १२, ८, २, १७, ९, ७२, ६, १०७, १३, खि ३, १३, १, ४, ११, २, मा २१, ३७, २८, ८, ३३, ७५†, ३४, २, का २३, ४, ९, ३०, १, ८, ३२, ६, ६†, तै १, २, १०, २, मै १, ९, ४, ३, ११, २, †४, १३, १, १४, ९, काठ ९, ९, क ८, १२, †कौ २, ७०, ११८, ११०७, †जै ३, ७, ८, १२, ५ शौ ६, २३, १, १९, २, ३, २०, १८, २†, पै ८, ८, ९, ९, ११, ९, –†पसम् ऋ १, २, ९, कौ २, १९९, जै ३, १८, ६, –पसा ऋ १, ३१, ८, ६, ६७, ३, १०, १०६, १, तै ७, १, १८, १, †मै ४, ११, १, १४, १०, काठ ४१, ९[६], –पसाम् ऋ १, ९५, ४, १६०, ४, ३, २, ५, ६, ६१, १३, १०, ५३, ९, ७५, ७, खि ५, ७, १, ९, मै ४, १३, २†, काठ १५, १३, ३५, १२, क ४८, १२, पै ८, १४, ४†, –पसि ऋ ३, १, ३, ११, –प(>)सु[g] ऋ ८, ४, १४

अपस्-तम,मा[h]– -म ऋ १, १६०, ४, १०, ५३, ९, ११५, २, –मा ऋ ६, ६१, १३, १०, ७५, ७, काठ ३५, १२, क ४८, १२, –मा खि ५, ७, १, ९, मै ४, १३, २ काठ १५, १३

३अपस्-(<२अप्-)[i]

अपस् व(त्->)ती[j]– -ती, –तीभ्याम् काठ २२, १

३अपस्य[k]–

२१अपस्या[l]– -स्या तै ५, २, १०, १[२], ३[२]; ३, १, ४[२], मै ३, २, ८, ९, काठ २०, ९[४], १०[२], क ३१, ११[६], १२[६]

अपस्य-व(त्->)ती[m]– –तीभ्याम् तै ५, ४, ४, ५.

१४अपस्य[n]– -स्यम् ऋ १०, ८९, २

१अपसी[o]– -र्स्य मा १०, ७, का ११, ४, ३, मै २, ६, ८, काठ १५, ६

अस- अन्°

अप्स्यु[p]– -प्स्यस्य ऋ १, १२४, ५.

[a]) १अपस्- इत्यत क्यजन्तो नाधा द्र ।

[b]) स्त्रियां भावे अ॰ प्र ततश्च टाप् (पा ३, ३, १०२, ४, १, ४) ।

[c]) उः प्र (पा ३, २, १७०) । प्रत्यय-स्वर ।

[d]) 'ऊङुत:' (पा ४, १, ६६) इत्यत्र ऊङ स्त्रियाम् ऊङ् प्र. सस्वरश्च ।

[e]) छान्दस उवङ् इत्येव वदन् भा ह्रस्वान्तं प्राति मेन इति विमृश्यम् ।

[f]) कर्तरि असि प्र उस (पाउ ४, २२१) । प्रत्यय-स्वर ।

[g]) अप्- इति प्राति क इद मन्वान [illegible] भ्रान्त इव । [illegible] कल्पनाया अनवकाशत्वात् (तु शौप्रा. ३, ११, ४, [illegible] 'अप्सु > अप्सु' प्रम क) ।

[h]) आतिशायनिकस्य तमपः स्वरः [illegible] ।

[i]) १अपस्य- —[illegible] इत्यत्र द्र[illegible] प्राति मूल-[illegible] । तद् यथायथं विमृश्यम् ।

[j]) आतिशायनिके मतुपि स्त्रियां ङीप् ।

[k]) नाउउ प्राति निष्पत्तिप्रदर्शनमात्रप्रयोजनमिदं प्राति द्र ।

[l]) असुगन्तत्व-परिणाम्य्-अप्-शब्द-यन्मन्त्रोपधेय-यज्ञियेष्टकाविशेषवचन स्त्री प्राति द्र (पा ४, ४, १२५, भा च यद्र) ।

[m]) २अप्- > -प्-[=१अपस्] तै १, ४, ४५, २, ४६, २ इत्यत्र भा द्र । अत्र पूर्वोक्त स्वार्थिक-यत्-प्रत्ययव्याख्यानपरं (पाम ४, ४, १४०, ५, ४, ३०) इत्यपरं व्याख्यानमप्यनुसंधेयम् ।

[n]) नाउ. प्राति निष्पत्तिप्रकारविशेषप्रयोजनार्थं [illegible] प्रदर्शनार्थं च नाउ, पृथगुपात्तं द्र । १अपस्य- इत्याप्येतदेव प्राति भवतीत्यत्र तु [illegible] ।

[o]) [illegible] प्राति द्र तु [illegible] (तु १अपस्य- इत्यत्र [illegible]) ।

[p]) चातुरर्थिकः च प्र [illegible] (पा ४, २, ८०) । [illegible] सुभूतार्थे [illegible] अनुपपेद ।

अप्तु°- -प्तु मा ५, ३५, का ५, ९, १ तै १, ३, ४, १, ६, ३, २; २, मै १, २, १३, काठ ३, १ २६,२[1], ३४,१५ क २,८, ४०,५[1], -प्तुभि मै १, १,१३, ४, १, १४, -*प्तुम् तै ६, ३, २, १, २, मै ३, ६, १[1], काठ २६, २, क ४०, ५.

¶अप्तु-म(त्->)ती[b]- त्या मै ३, ९, १[1]

अप्तु शस्( )[c] खि ५, ५, १०

अप्न[d]-

अप्न-राज्[e]- राजौ ऋ १०, १३२, ७

†अप्न वान्[f]- वान ऋ ४,७, १ मा ३, १५ १५, २६, ३३, ६ का ३, ३, ५, १६, ५, ७, ३२,१,६, तै १, ५,५,१, मै १, ५,१,५[g], काठ ६,९, क ४,८

*आप्नवान्[h]-

अप्न-वान[b]-

†अप्नवान वत्[i] ऋ ८, १०२,४, खि ४, ९,९, तै ३,१, ११,८ मै ४, ११,२, काठ ४०, १४, कौ १, १८, जै १, २, ८

†अप्नस्[j]- -स ऋ १,११३,९ २०, १०, ३६,१३ १०६, ९, मै ४, १४, ११, -नस ऋ १०,८०, ७ [°नस्- अन्°, दान°, सु>स्व°]

†अप्न (<त्)-स्थ[k]- -स्थ ऋ ६, ६७, ३, मै ४, १४, १०

†अप्नस् व(त्->)ती[l]- -ती ऋ १०, ४२, ३, शौ २०, ८९, ३, -तीम् ऋ १, ११२, २४, मा ३४, २९, का ३१, १,२३, -तीषु ऋ १, १२७, ६

अप ऋ १, ११३, १६[m], १०, १०५, ३[n], तै ६, ६, ८, २[o],

[a]) कर्तरि तु प्र (तु पाउ १, ७५)। प्रत्यय स्वर ।

[b]) 'ह्रस्व-' (पा ६,१,१७६) इति मतुप उदात्तत्वम्। स्त्रीवृत्ते ङीप (पा ४, १,६) पित्त्वान्निपाते स्वरेऽविशेष ।

[c]) 'अस्तुश ' इति शाश्री (८,२४,१) पाठ ।

[d]) ननु प्र. उस (पा ३, ३, ९१ [तु अभ ,दिवस-, स्वम- प्रमृ])। यत्तु केषाचित् (तु भा [तै १,५,५,१], MW) अमस्- इत्येतदेव लुप्ता त्यसकारतया श्रूयत इति मत भवति, तच्चिन्त्यम् (यनि >√*अप्न्>अप्नस्- इति वस्तुस्थिते [पाप्र कृते तु अप्नस-])।

[e]) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ३,२,६१,६,२,१३९)।

[f]) यम पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १) । उप √*वान् (=√वन् [तु √*अप्, √आप् च])+भावे क्विप् >*वान्- इति (तु उ म च [मा ३, १५] वैतु भा [तै १, ५, ५, १] अप्नम-[>?] अप्न-+मन्वर्थीय वनिप् प्र (पावा ५, २, १०९) तस्य च पित्त्वाद् निपाते स्वर प्रकृत्या भवति । अप्नवाख्यामा कश्चिद् भृगूणामन्वये जातम् तद्वान्तरकुलप्रवर्तक ऋषिर् बभूव । तदपत्यभूता बहुषु '(=*आप्नवान [=नाउ]>) अप्नवान ' इत्युच्यन्ते। भृगुन्वशामाख्याय ते भृगव इत्यविशिष्य क्वचि श्रूयन्ते (तु मै १, ५ ५ वैतु [पदे] मा, मा प्रमृ च भृगुभ्योऽन्य कश्चिदृषिर् अप्नवान [=एउ >प१])।

[g]) अपत्येऽर्थे अण् प्र (पा ४,१,११४)। नाद् यनि स. यस्तुताऽस्य प्राति द (बहुत्वस्थानापन्नस्य प्र लुग्विषयत्वात् [तु पा २, ४, ६५])।

[h]) नाउ भु यौगिक भवति। यस्य एद् द। उप √वन्+भावे घञ्। यद्वा नउ स्य स्वराऽनु रूढोऽन्त्याऽऽद्यारोपजन द (=एपू इत्यभिसन्धिः [तु टि. २अप्->*१अप-, और्व* (=उरु->और्व- इत्येव सुपठ द])। यत्तु क्वचित् (तु GW) शानजन्त-प्रकारकतया व्यु समवेति, तद् √*अप्न्> अप्नमान->यनि इत्यन्यतो निरवय च √*अप् >*अप्नुवान->यनि इत्यन्यत स्वरविसंवादतश्चिन्त्य च द । सर्वथापि एपू. चैतयोभे प्राति एकार्थवृत्तिनी भवत इति तत्त्वमवधेयम्।

[i]) तुल्यार्थे वति प्र (पा ५.१,११५) । तत्-स्वर ।

[j]) पाप्र असुन् प्र नुडागमा निस्वरश्च (पाउ ४, २०८, पा ६, १, १९७ [वस्तुस्थित्यर्थं तु अप्न])।

[k]) उग उप √स्था+क प्र अन्तोदात्तश्च (पा ३, २, ४, ६, २, १४४)।

[l]) आतिशायनिकस्य मतुप , स्त्रियां ङीपश्च (पा ४, १,६) पित्त्वान् निपाते स्वरेऽविशेष ।

[m]) स्वार्थप्रधानम् अव्य (तु पपा , वैतु सा प्रमृ 'अपप्रागात्' [इति कृ त्ऽनिष्टद्वैस्वर्य प्रसन्नुक्ता])।

[n]) वर्तने कत्र 'यो ' (?भयो [तु OR\ ]) इत्येतदचित । 'यन् तावदीवान् इन्द्र आ-युयुम, (नद् अगो) अप यो पारने [√पत्>पापत्+केन् प्र]धभूव') इति द (वैतु सा 'अप-यो (=अपयोजिता) इति व्युत्पत्ति स्वरतो रूपतश्च मिथ्याभूत प्राति प्रतिपद्यते , GW प्रमृ च 'अप "पापजे' इत्याख्यातनाम्यायुक्त सातत्यिक् स्वरप्रामाण्य प्रति पर्यनुयोज्या)।

[o]) वर्तने क्त्र 'वम् ' (=द्वि उम [पा २, १,१२]) इत्यत्रान्वित (वैतु भा. 'अपन्यपन [<अप-नि√पा] इति न्याय्यत्वाद्वैस्वर्यद्दृविनाऽपर्येणाऽप्यन्वय योग इति [दिशान्तमेव तस्य तस्य प्रस्तय निपात एव प्रमाणे-

शौ १९, २०, १ª; पै १, १०८, १ª; २, ४१, २ᵇ, ३ २९, ४[c]; ५, ३४, ४ᵈ; ९, ७, १०[e].

अप√कप्, अपाकपन् शौ १०, ७, २०.

अप-काम[f]– -मम् ऋ ६, ७५, २; मा २९, ३९[f], का ३१, २, ३[f]; तै ४, ६, ६, १[f]; ५, ६, १, ३[g]; मै २, १३, १[g]. ३, १६, ३[f]; काठ ३९, २[g]; ४६, १[f]; शौ ३, १३, ३[g]; पै ३, ४, ३[g]; १५, १०, २[f]; –मस्य शौ २, १२, ५; पै २, ५, ५, –मात् शौ ९, १३, ८; पै १६, ७४, ८.

अप√कि>√२चि द्र.

अप√कित्<>चित्, अपचिकित्सति शौ १३, २, १५.

अप√कृ, †अप···करत् ऋ ८, १८, ७, शौ १, १०२; अप···करात् जै १, ११, ६[h].

अपकृणुत>ता शौ ३, ९, १; पै ३, ७, २.

अप-कृत– -तः पै १, ८९, २.

¶अप-क्रियमा(ण→)णा– -णा काठ २७, ९.

अप√१कृत्, अपकृन्तत् पै ७, १३, १-१०; ¶अपाकृन्तत् मै २, ५, २; ¶अपाकृन्तन् तै २, १, २, २; काठ ११, ६.

अप√क्रम्→क्राम्, ¶अपक्रामति तै २, ३, १३, २, ३, ९, १, २; ५, २; ६, ३, १०, ३; मै १, ९, ४ᵘ, २, ४, ८; काठ ९, १२[२]; १२, १३[२]; १३, १२[२]; २५, १; २९, ४; क ३८, ४, ४५, ५, शौ १२, ५, ६§; ¶अपक्रामति तै २, ३, ३, ४; १३, २; ६, ५, १०, ३; मै ४, ८, ६; ¶अप···क्रामति तै २, २, १, २; ४, ३, १, १, २; ६, ६, ७, ३: काठ १३, १; २०, ८; ¶अपक्रामत तै २, १, १, ३[२], काठ २७, २, क ४२, २; अपक्रामन्ति ¶तै ५, ७, ९, २; ६, ४, ८, २; ¶मै १, ४, ५; ६; २, १, ३; ४, ८, ६; ¶काठ ७, ७; ८, १३; २९, ४; ३२, ३[२]; ३४, ४; ¶क ८, १; ४५, ५, शौ १२, ६, ५; पै १६, १४१, ५. ¶अपक्रामन्ति मै ४, ५, ६; ¶अप···क्रामन्ति तै २, ६, ८, ७ ३, ५, ४, ३, ५, ५, ९, ३; ६, १, ४, ७, अपक्रामः पै ३, ३६, १; अपक्रामतु पै १६, १४०, ६; अपक्राम ऋ १०, १६४, १; शौ १०, १, १४; †२०, ९६, २४, पै १६, ३६, ४;

स्तत्तद्व्यादेशनस्य तात्पर्यस्वाभाव्याद् विचारपूर्वकं कस्यचिद् यज्ञस्य गोपने तदसंभवाच्चेत्यभिसन्धेः]) ।

ª) वर्जने क्रिप्र. 'वधम्' इत्येतदन्वितः ('यं [यजमानम्] अग्न्यादयो देवा न्यधुः [=रक्षितवन्तः] स पौरुषेयं वधम् अप [भवति], इति वा. द्र. [तु. WI.; वैतु. सा. अपन्यधुः]) ।

ᵇ) तु. ऋ १०, १५९,२ यनत्र 'अनु···उपाचरेत्' इति साधुरन्वयः सुलभो भवति । इह त्व् अप इति पदं दुरन्वयं द्र. ।

[c]) अयं मन्त्रार्धः पै २, ७७, १; ९०, ३ इत्यन श्रुतपूर्वो भवति । यत् त्रिष्वपि स्थलेषु मूको. 'अप' इत्येवं समानं श्रूयमाणेऽपि स्थलद्वये नामान्तराऽनुहृतिमात्रपरेण सं. 'अह' इत्येवमपाठि (तु. शौ १, १४, ९), यथेदाऽन्ते चौर्यमयाकान्तेनैव मूको. 'अप' इत्येव पुनः प्रतिष्ठापिताऽस्यादि, तद् अर्थजरतीयमानं चाऽगधेति भूयस्तरामिव [illegible] गेदकरं द्र. । वस्तुतस्तु सर्वत्रेह 'अपि' इति शोधः द्र. । एवं हि नाम समानश्रुतिमनाऽन्तिमेन पादेन सामञ्जस्यं भवेत् । यथा च तत्रापि पादे शोधोऽपेक्षितो भवति तथा चेनस्->-नि इत्यत्रापि गरघ.टि.अप ।

ᵈ) धर्मनर्थीनः क्रप्र. (पा १, ४, ८८) ।

[e]) 'अपम्' इति शोधः सुगमः द्र. ।

[f]) कतमस्तावदिह समासः ? अर्थाऽभावे अस. इति (तु. सा. [ऋ ६, ७५, २]; उ. म. च. [मा २९, ३९]) । नेति । किमिति । अत्यन्तीयस्य वा संसर्गीयस्य वाऽन्योन्यीयस्य वाऽपि विशिष्टस्य सतोऽभावस्याऽप्राकरणिकत्वात् । न हि प्रकृतायां श्रुतौ शत्रोः कामाऽभावो धनु-साध्यत्वेन शुश्रावयिष्यते । किं तर्हि, तदीयानां कामानां वैपरीत्यं नाम नैष्फल्यमिति यावत् । न चासावप्यव्ययार्थ एव भवति, अतस्तत्प्राधान्येऽप्य् अस. एवेति छन्वेशापत्तिरिति । तथा स्थिते √कृ इत्यस्य साक्षात् कर्माऽनुपलम्भानुपपत्तेः श्रुत्यन्तरे (शौ २,१२,५) च कर्मषष्ठ्या अमत्वाऽभावानुपपत्तेश्चेति । एवं तावत् प्रास. स्यादिति (तु सा.शौ २,१२,५) । नेति । कुतः । तथा सति पूप्रस्व. स्यात् (पा ६,२,२) । तर्हि का गतिः । विशिष्टप्रकारकोऽव्ययंभविष्णुस् तस. इति कृत्वा वैपरीत्यलक्षणाव्ययार्थप्रधानः सासस्व. इति । भवतु वा विशिष्टप्रकारकः (अपगतं [भावे क्तः] कामात् कामस्य वेति) प्रास. एव यत्र पूप. प्रधानं भवति स्वरधान्तोदात्तः उसं. (पा ६, २, १८७ [तु भङ्ग्यन्तरेणैतदभिप्रयन्तः PW. प्रमृ.]) ।

[g]) पा. मिति. द्र. ।

[h]) पाठः, वाकुप. पाभे. द्र. ।

अपक्रामत पै १३, ४, १२ª, ¶अपाक्रामत् तै १, ४, १, १; २, ३, ७, १¹, ३, ३, ७, १; ५, ४, १, २; ९, १; ७, ४, १; ६, १, ४, १; ४, ११, २; ७, ५, ८, १; मै १, ९, ४¹; २, २, १; ४, ८; ५, ५; ३; १, २; ९; ३, १; ६, ६¹; ८, ५; १०, २¹; ४, १, १३¹; ३, ९; ४, २; ५, ९; ६, ४; काठ ८, २¹; ९, १२¹; ११, ६; १२, ३, ५; १९, १; २; २३, ३¹; २५, ६; २६, १; २७, १, ९; ३०, ४; ३१, १०; १२; ३२, ६; ३६, १; क ६, ७¹; २९, ८¹; ३९, ४; ४०, ४; ४२, १; ४६, ७; ४७, १०; ११; ¶अपाक्रामताम् मै ३, १०, ६; काठ २३, ३; २९, १; क ४५, २; ¶अपाक्रामन् तै २, ६, ३, २; ३, ३, ७, २; ५, १, १, १, ६, ४, ८, १; मै १, ८, १; २, ३, ७; ३, ६, १०; १०, ६; ४, ५, ८; काठ १०, ११¹; १२, ५; १८, १९, २३. ३; २९, १, ९; ३७, १; क २९, ७, ४५, २; ¶अप...अक्रामन् काठ २७, ४; क ४२, ४; ¶अपक्रामेत् काठ ८, १२; १२, १३; १३, १२; २५, १; क ७, ७, ३८, ४.
अपचक्राम पै १६, ७३, १; ¶अप...क्रमिष्यन्ति तै ६, ४, ८, २; ¶अपक्रमिष्यामि काठ २८, ७; क ४४, ७; अप...अक्रमीत् शौ ८, १, २१; पै २, २७, ४, ३, २, ६; १६, २, ११; अप... अक्रमीत् तै ६, १, ६, ६¶; पै ३, २, ६; अप¹(अक्रमीत्) पै १६, २, ११.

¶अप-क्रम[b]– -मः काठ ८, १२¹; क ७, ७¹; -मम् काठ १८, १९; क २९, ७; -मात् काठ २९, ९.

अप क्रमित्- अन्°

¶अप-क्रम्य[c] तै २, ४, ३, १; २¹; ६, १, ३, १; ६, ६; २, ७, १; २; काठ १८, १९; क २९, ७.

अप-क्रान्त,न्ता[d]– -न्तः खि ५, १८, १; मै २, ५, १¶, शौ २०, १३५, २; -न्तम् पै ८, १०, ९; -न्ताः काठ १०, ११¶; -न्तानि तै २, २, ८, ३¶, -न्तायाम् तै ६, ४, ११, २¶.

¶अप-क्रान्ति[e]– -न्ति. मै १, ८, ४.

अप-क्रामत्[f]– -मन् शौ ७, ११०, १; -¶मन्तः काठ २३, ७, क ३६, ४. [°मत्- अन्°]

¶अपक्रामन्ती[g]– -न्ती मै १, ४, १२.

¶अप-क्रामम्[h] मै १, ४, १२¹.

¶अप-क्रामुक[i]– -काः तै ५, ७, ९, २. [°क- अन्°]

अप-क्रियमाण- अप√कृ द्र.

अप√क्री

अप-क्री(त->)ता[j]– -ता पै ३, २१, ६; -ताः शौ ८, ७, ११; पै १६, १३, १.

अ-पक्व- -क्वम् पै ९, २२, २१.

अ-पक्ष[k]– -क्षः तै ५, २, ५, १¶; -क्षाः शौ ११, ७, २१; पै १६, १५५, १.

अप√१क्षि, °क्षी, अपक्षीये[l], अप-(क्षीये) पै ५, १४, ६, अपक्षीयेत[m] तै ३, ५, १, ३¶.

¶अप-क्षीयमाण[n]– -णम् तै ३, ५, १, ३.

अपक्षेय-तम- अन्°

अप-क्षुध[o]– -धम् पै १६, ९३, १–१०; ९४, १–७; ९५, १–९.

¶अप√ख्यै, अपख्यायति मै १, ८, ९¹; काठ ३५, १७; क ४८, १५; अपख्यायेत् मै १, ८, ९¹; काठ ३५, १७¹, क ४८, १५¹.

अप√गम् >गमि, अप ...गमेत् शौ ६, ४, २.

अप(गमयन्तु) ऋ ८, १८, ९.

अप-ग-, अप-गामिनी- अन्°

a) 'अपघातव' इति शौ (४, ३७, १२) पाभे. ।
b) गस. थाथादि-स्वरः । उप. भावे अप् प्र. उसं. । नाप्र. तु. घञि वृद्ध्यभावः (पा ७, ३, ३४; ६, २, १४४) ।
c) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९३; २, १३९) ।
d) प्रास. अव्यय-पूपप्रस्व. (पा ६, २, २) । उप. कर्तरि क्ते प्र. उपधाया दीर्घत्वम् (पा ३, ४, ७२; ६, ४, १५) ।
e) गस. उप. क्तिन्नन्ते पूपप्रस्व. (पा ६, २, ५०) ।
f) गस शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १८६; २, १३९) ।
g) स्त्रियां ङीपः (पा ४, १, ६) पित्त्वाभिघाते स्वरेऽभेदः ।
h) अत्र यनि. णमुलन्त पाठः समीचीन उत वा 'अप-क्रामन्' इति शत्रन्त इत्यत्र मूलग्रन्थीयविसंवादार्थं यस्य. संटि. द्र.
i) गस. उकञन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९७, २, १३९) ।
j) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरे प्राप्ते प्रवृद्धादित्वम् उसं. (पा ६, २, १४७) । अथ प्रवृद्धादीनां मूलतो भावे क्ते निष्पन्नानां मता मत्वर्थीयकाऽच्-प्रत्ययान्तत्वं संभाव्यमानं भूयोविमर्शसापेक्षमित्यन्यनाऽनुसंधेयम् ।
k) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) । उप. यद्र. ।
l) लटि उपु१ इति कृत्वा '°क्षीय' इति मुपा. यनि. शोधः द्र. ।
m) यथेदं ऋ. च नापू. च नाल. रू. चाऽस्य धा. कर्तरि श्यन्नन्तत्वमपि विजयेयुरित्यर्थे मूले धा. पुनरुपादीयमानः यस्य. द्र. इति दिङ्मात्रम् ।
n) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९७; २, १३९; यतु. नापूटिदि. भूयोविमर्शः) ।
o) बस. उप. क्षुधा- यद्र. (तु. सस्थ. दातु-धार-) ।

अप√गल्भ्

अप-गल्भ[a]- -ल्भ॰ तै २, ५, १, ६, ५,३, -ल्भम् मा ३०, १७, का ३४,३,७ -ल्भाय मा १६, ३२, का १७, ५, १, तै ४, ५, ६, १, मै २, ९, ६, काठ १७, १४, क २७, ४

अप√गा, अपगातम् शौ ३, ११,६, अपगात मा ३, २१, का ३,३, १३, तै १, ५,६,१,८,२, मै १, ५,२,९, काठ ७,१,७, क ५,१.

अप-गा[b]- -गा शौ १, ३४,५, २, ३०,१,६,८,१-३

अप√गुर्, अपगुरते, अपगुरेत ¶तै २, ६, १०, २

अप-गुरमाण[c]- -णाय तै ४, ५, ९, २, मै २, ९, ८, काठ १७, १५, क २७, ५

¶अप-गूर्ति[d]- -र्ति मै ४, ६, ८, -र्त्या॰, -र्त्यै काठ ७, १५, क ६ ५

अप-गूर्य[f] ऋ ५, ३२, ६, तै २, ६, २, ५¶

अप√गुह्→गूह्, ¶अपगूहत तै २, २,१,१, मै २, १,१, काठ ९, १७, ¶अपगूहन्ति मै २, ५,४, [?]अपगूह॰ ऋ ७, १००, ६, १०, २७,२४, तै २, २, १२, ५, मै ४, १०, १, कौ २, ९७५, जै ४, २३, ७, अपगूहया शौ ४, २०, ५, पै ८, ६, ११, ¶अपागूहताम् तै २, २, १, १, मै २, १, १, काठ ९, १७, अपागूहन् ऋ १०, १७, २, शौ १८, २, ३३

अप अघुक्षत् ऋ ५, ४०, ८, ¶अपाघुक्षताम् तै २, ?, १, १, काठ ९, १७

अप-गूळ्ह(ढ)[g]- -ळ्हम् ऋ १, २३, १४, ११६, ११, ४, ५, ३, १०, ३२, ६, ८८, २, -ळ्हा ऋ १, १२३, ६

अप गूहमान,ना[h]- -न शौ १९, ५६,२, पै ३, ८, २, -ना ऋ ७,१०४,१७, शौ ८,४,१७[i], पै १६, १०, ७[i]

अप-गोह[j]- -हम् ऋ २,१५,७

अप√२गॄ>जर्गुर्

अप गर- अभिगर॰

अप-जर्गुराण[k]- -ण ऋ ५, २९,४

¶अप√ग्रह्>गृह्, अपगृह्णाति तै ५, १, १, २, ६, ४, ?, ४

अपाग्रहीत् मै १,६,८, ३,८,९

अप-ग्रहण- सव्य॰

अप ग्राह- -हम् काठ ११, १, २६, १०, क ४१, ८

[?]अपघोरपाउतनद्[l] पै २, ७०,१

अप घ्नत्-, अप घ्नु- अप√हन् द्र

अप√चत्>चाति, अप[?]…चातयामसि पै ७, ७, ३, अप… चातयात् पै १३, १३, १०

अप√चाय्<>चि[m]

अप-चित[d]-

¶अपचित तम[n]- -मौ तै ५, ?, २,३, काठ १९,१२, क३१,३

अप चिति[d]- -ति॰ मा २०, ९, का २१, ७, ८, मै ३, ११, ८, काठ ३८, ४, -तिम् ऋ ४, २८, ४, मा २१, ५८, का २३, ६, ११,

[a]) गस उप पचाद्य्-अजन्ते थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। ठ च म च (मा १६, ३२) वस आहतु, तन्मन्दमिव भवति। पूपप्रस्व दुर्वारत्वप्रसङ्गाच्चाऽनौचित्याच्च। न चापि यद् उ उप गुर्भे शब्दाऽनर्थान्तरत्वेन व्याचष्ट म च यद् विकल्पतोऽन्वमन्यत तच्छोभन भवति। गुर्भे-शब्दस्याऽऽद्युदात्तत्वादन्त्यस्वरस्य प्राहस्याऽमभवात् (तु भा ५।११ च यावस्मदभिप्राय-समर्थकानिव भवत)।

[b]) यग. (=अप[गत]-+गा इति [पावा २, २, ७४]) पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप √गा+भावे क्विप् यद ।

[c]) गग शानजन्त-विस्वरणस्वर (पा६,१,१८६,२,१३९)

[d]) गग. उप क्तिन्नन्ते पूपप्रस्व (पा ६,२,५०)।

[e]) अत्राऽपि '-र्त्यै' इति संशोध्यमान SIM चिन्त्य ।

[f]) गग ल्यबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[g]) कर्मणि क्तान्तत्वान्तोदात्तनिरस्वर (पा ६,२,४९)।

[h]) गग शानजन्त कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

[i]) अत्र सा 'अप'इत्यस्य स्थाने'उप'इति पपाठ। 'अप' इति वा स्याद् 'उप'इति वोभयथापि नक्षचारिण्यास्तत्तदपगूहनोपगूहनान्यतरसङ्केतमुखेन विशेषणतापर्यवसानत्वात्स्तुतितात्पर्यस्य यत् सा उपसर्गश्रुतेर् गमनार्थ योग्यक्रियान्तराध्याहार सावसर पश्यति तद्वस्तुतोऽनवसर आयास इत्युपेक्ष्यम् ।

[j]) गस उप घञन्ते थाथादि-स्वर. (पा ६,२,१४४)।

[k]) गस शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८९, २, १३९)। यच्चह McG. अन्तोदात्तत्वमाह तत् सस्कारमान्द्यमानमिति ।

[l]) भूयसी विमृष्टिमपेक्षमाण शोध-सापेक्ष पा. द्र। तदभावे पदविभागो भयावह ।

[m]) 'चायश्चिभावो निपात्यते' (पाम ७, २, ३०)। अन्ततो गत्या यदि √चाय्<√चि इत्येव रूपान्तरतया समाश्रयेत तर्हि अप√चि इत्यस्य निष्ठायां चाय्-भावो विकल्पेन स्यादित्येव पाश्र व्यत्यासेन योजनीयम् ।

[n]) तमप पित्त्वाभिमाने स्वरेऽभेद ।

¶तै ५, १, ३, ३; २, २, ३; म ३, २, २[c]¶; ११, ५; काठ १९, ३¶; क ३०, १¶.

¶अपचिति-मत्[a]- -मान् तै ५, १, ३, ३; २, २, ४.

अप√१चि, अप···चये काठ ३८, १३.

अप-चित्[b]- -चित् शौ ६, ८३, ३; पै १, २१, ४; -०चित् पै १, २१, ५; -चितः ¶काठ २५, १[c]; ¶क ३८, ४; शौ ७, ८०, २[d]; -०चितः शौ ६, ८३, १; पै १, २१, २; -ताम् शौ ६, २५, १-३[d]; ७, ७८, १.

अप√२चि<>कि,[e] अपचिकीहि[f] शौ १, १०, ४; पै १, ९, ४. अप···चिक्यतुः पै १, २१, ५.

अप√चित्>चेति, अपचेतयाते मा २, १७; का २, ४, ५; तै १, १, १३, २; मै ४, १, १४; काठ १, १२; क १, १२.

अप-चित-, अपचित-तम-, अप-चिति- अप√चाय् द्र.

अपचिती[g]- -तीम् तै ५, ७, ४, ३.

अप√च्यु, †अपच्योष्ठाः ऋ १०, १०३, २; काठ ३५, ७; क ४८, ९; शौ ६, ८७, २.

†अपचुच्यवत् ऋ २, ४१, १०; कौ १, २७७; जै १, २१, ७; शौ २०, २०, ५; ५७, ८.

अप-च्यव[h]- -वम् ऋ १, २८, ३.

अप-च्युत- अन्°

अप-च्-छेद- अन्°

अप-जहनत्- अप√हन् द्र.

अप-जर्गुराण- अप√२गृ द्र.

अप√जि, अप···जयते पै २, ७३, ३; ¶अपजयति मै ३, २, ३; ४, ८, ३; काठ १९, १२; ३०, ९; क ३१, २; ?अप···जयाम[i] पै २, ३८, १; ¶अपाजयत् मै ३, २, २; काठ १९, १२; क ३१, २; ¶अपाजयन् तै ६, ३, १, १, काठ २६, १; २८, ४; ३०, ९; क ४०, ४.

अपाजैत् शौ १२, ३, ५४.

अप-जय्य- अन्°

अप-ज्ञिय[j] तै ६, ३, १, २.

अप√तक्ष्, अपातक्षन् शौ १०, ७, २०.

अप-तक्षण- -णम् पै ४, १७, १.

¶अप-तर[k]- -रम् मै १, ४, १२[l]; ६, ८[l]; ३, ८, ६[l].

अप-तस्थिवस्- अप√स्था द्र.

अ-पति[l]- -तिः शौ ८, ६, १६[m]; पै १६, ८०, ७.

अ-पति(हन्>)घ्नी[n]- -घ्नी ऋ १०, ८५, ४४; शौ १४, २, १७†; १८; पै २, ६६, ३; -घ्नीम् शौ १४, १, ६२.

¶अप-तुरीय[o]- -यम् मै ४, ५, ८.

¶अप-तू(ल>)ला[p]- -लया तै ६, १,

---

[a]) मतुपः पित्त्वान्निघाते स्वरेऽविशेषः ।

[b]) उस. कर्मार्थ-क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९; तु. सा.) । अप√चित् इत्यस्य कृद्वृत्तमिति वदन् MW. चिन्त्यः, रोगविशेषा नकवान्यार्थस्वरूपस्याऽपचेतनपेक्षया-ऽपचयनेन सन्निहिततरसंबन्धदर्शनादिति ।

[c]) 'अपचितः' इति मुपा.यनि.शोधमपेक्षमाणः द्र. ।

[d]) इह पूजितपर्यायभूतम् आद्युदात्तं प्राति. ब्रुवाणः सा. बभ्राम । अन्यत्र सर्वत्र यथा रोगविशेषवाचकत्वेन<अप √१चि इत्येवं प्राति.सा. व्याचष्ट तेनैव पष्ठ्यग्रडपूर्वभागस्य भाष्यकारस्तभ्रमोऽपर एव कश्चिदभीदिति संभाव्येत ।

[e]) मूलतः कुत्र्योर् विशेषो विमृश्यः । पाप.कुत्र्यं मौलम-भ्यागे चुत्वाभावेऽनुदाचे विषयः । यत्तु शौ १, १०, ४ इत्यत्र सा. √क्षि इत्यनेन योगं वदन्निव प्रादर्शि तत् √कि इत्यस्य स्थाने मुद्रणाऽनवधानमात्रं स्यात् । तथा-विषयस्यैव धा. तु. दर्शनात् तदन्वेन च तत्र मतैनिसवात् ।

[f]) यदप्यु अत्र सा. अप इति गतिमभिधित्य योग्यक्रिया-ध्याहारमाह तद् मनसेचितमिव भवति । गत्यन्तमात्रेण योगपार्श्वनितेर्दुपस्कमुपयुज्य क्रियया योगार्थाकारात् ।

[g]) प्रास. पूप्रस्व. (पा ६, २, २) । 'चिती-' इति उप. बह्वादिष्वन्तर्भाव्य ङीषन्तं (पा ४, १, ४५) यद्र. अनया दिशा यद् भा. वर्णव्यत्ययमात्रतामुपजीव्य दीर्घान्तत्वं व्याख्यातुमुपचक्रमे तदगतिकमात्रगतीयनाम् ।

[h]) गस. उप. भावे अप् प्र. थाथादि-स्वरश्च (पा ३, ३, ५७; ६, २, १४४) ।

[i]) 'अपि···' इति मूको. च मुपा. च यनि. शोधम् विहितभूयोविमृष्यवसरः द्र. ।

[j]) गस. कृत्यन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९) ।

[k]) १अव-तर- इत्यत्र च, २अव-तर- इत्यत्र च मन्दायानामितादृशानामपि प्राति. व्यवस्था द्र. (तु टि. अन्तर-) ।

[l]) नस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

[m]) बस. इति ब्रुवाणः सा. चिन्त्यः । स्वरविरोधात् प्रकरणविरोधाच्च ।

[n]) सस. नाप्. द्र. । उप. कर्मण्युपपदे √हन्+टक् प्र. स्त्रियां ङीप् च (पा ३, २, ५२; ४, १, १५) ।

[o]) बस. 'बहुर्मोहौ' (पा ६, २, १६२) इत्यत्रायेषु पू. 'अप' इत्यस्यापि उर्स. द्र. यथा तस्मादपि परस्य पूरणप्रत्ययान्तस्य उप. अन्त्य उदात्तः स्यादिति ।

[p]) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. यद्र. ।

१, ६², मै ३, ६, ३

अप√तॄ→तिर्, अप·· तिर शौ ६, ६, ३‡ᵃ

¶अप-तेजस्ᵇ– -जसौ तै २, ५,२,६

अ-पत्यᶜ– -त्यम् ऋ १, १०४, ६ १७९, ६, ८, ४९, ८, ९, १०, ८, खि ३, १,८, कौ २,४७६†, जै ३, ३५, १०†, शौ ७,११३, १, -त्याय ऋ ७, ५, ७, मा १३, ३५, का १४, ३,९, मै १, ८, ८, -त्ये ऋ १, ६८,४ [°त्य- अन्°, सु>स्व्°]

¶अपत्य-ताᵈ– ता पै १६, १४९, ७

अपत्य-वत्ᵉ– -वत् शौ १२, ४, १ [°वत् अन्°]

अपत्य-साच्ᶠ– -चम् ऋ [१,११७, २३, ६, ७२, ५], २, ३०,११

अप√त्रस्, अप···अत्रसन् ऋ १०, ९५, ८

अप√त्वर्,अप त्वरी पै १,२१,५

अ-पथᵍ– थम् शौ ६, ७३,३, १०, १, १६, पै १६,३६,६, -¶थात् तै २, २, २, १, ७, २, ८, ६, -थेन ¶तै २, २, ३, १, ७,२, ८,५,३,१,१ शौ ५, ३१,१०

†अ-पद्ʰ– -पदे ऋ १,२४,८, मा ८, २३, का ९, ४, १ तै १, ४, ४५, १, मै १, ३, ३९, काठ ४, १३, क ३, ११

†अपदीⁱ– -दी ऋ १, १८५, २, १०, २२, १४, मै ४, १४, ७

अ-पद्ʲ– -दम् शौ ६, २९, २

अप√दस्, अपदस्यन्ति ऋ १, १३५, ८

अप√दह्, अपदह ऋ ७, १, ७

अप दग्ध,ग्धाᵏ– -ग्धम्, -ग्धा पै ७, ७, ८

φअप-दुँहत्ˡ– -हन् शौ १,२८,१

अप√दुप्

अप-दोग्ध- अन्°

ᵃ) 'अव तिर' इति बाङ्च (१०,१३३,५) पाभे ।

ᵇ) बस पूपप्रस्व (पा ६,२,१)। उप यद्र ।

ᶜ) तस नञ्-स्वर. (पा ६,२,२)। उप <√१पत्+ क्यप् (मोउ २,३,४)। यक्-प्रत्ययान्तमिदमित्यपि मत भवति (तु पाउना ४, १२१)। उभयथा लच्येऽभेद । यत्तु पक्षान्तरे या३,१ 'अप' इति पूप नामीभूतम्, उप त्य- (<√तन्) इति चेत्याह। तथात्वे तस अव्यय-पूपप्रस्व बोध्य.।

ᵈ) नापू मन्त्रे 'अपुत्रता' इति श्रवणाच्च नाउ 'अप-त्रुता' इति श्रुतेश्च 'द्दपतिता' इति मूको साद्याच्च श्रुति-स्वारस्यमवादी 'अपति-ता' इति शोध द्र ।

ᵉ) म(>व)तुप पित्वान्निघाते स्वरस्तदवस्थ ।

ᶠ) उस उप √सच+ण्वि प्र उस कृत्-प्रस्व च (पा ३, २, ६१ ६, २, १३९)।

ᵍ) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। पूप ६अ इति, उप. √पथ्, न्थ्>पुंथ् इत्यभावा तरप्रकृतितया निर्दिश्यमान पथुं इति यद्र । पाप्र तु तस पथिन् इयत अ समासात (पा ५, ४, ७२, ७४) इति कृत्वा गतिशिष्टतया प्रत्यय-स्वरेणान्तोदात्ते प्राप्त नञ्-स्वरबलात्पस्व यथात्थमप्युपपादित (तु पाम ६, १, १५८)। इह समस्तो प्रकृतौ लाघव स्याद् अगात्वा-रथवा शिंशिभिरिति दिक्। यथैतद् न प्राति भवति (पा २,४,१०) तत्रापि नामाभिधीयं प्रातिर्भवति मूलतो नपुंसकत्वाद् इति सम्मा वा भवतीत्यपि भूयोविमर्शं गर्द्द द्र. ।

ʰ) बस पूर्वोदात्त (पा ६,२,१७२)। पुद्-इ यस्द् उप अ-पाद्- इत्यस्य श्रवणात् (तु यस्थ) तस्यैव प्रत्यय-विशेषेषु पाप्र भाऽऽद्वयस्य ह्रस्वीभावात्मकमादेशमान भवति (पा ६, ४, १३०)। अनया दिशा अ पुद्- इत्येतदेव प्राति न अ पुद् इति। नञ्-उत्तरस्य पुद्- इत्येतस्य बस अन्त्यलोपो यद्यपि साक्षाच्छिष्टस्तथापि तथाविधनिगमबलात्तस्य 'सख्या' (पा ५,४, १४०) इत्यत्र उस कर्तव्यम्। अथवा पुद्- इत्येतन् मूलत √पद् इत्यत करणे क्विबन्त सद् वर्णीकरण-व्याप्तेर् वैयाकरणै स्वीयप्रक्रियानुरोधात् पुद→पाद्→पुद्- इत्याकारकपरिणाम विषयतयान्वशासि । अस्मिन् दर्शने अ पुद्- इत्येतन्मात्र प्राति निर्देष्टव्य भवति। बस स्वरश्चोक्तपूर्वेण गतार्थ इति पिष्ट मा पेषि। यत्तु भा, सा, उ, म, K तत्र तत्र स्वव्याख्यातायां शाखाया (यस्थ द्र) अ-पुद्-इत्येवमकारान्त प्राति इष्यते बस इति सप्तमीति च व्याचिख्यासते तद् मन्दमिवाऽऽभाति। तथात्वेऽन्तोदात्तत्वप्राप्तौ मध्योदात्तत्वानुपपत्ते । अन्वयपौर्वापर्यानुरोधाच्च 'अपुदे' इत्येषा चतुर्थ्यां श्रुतिर् भवतीति दिक्।

ⁱ) पुद्- इत्येतत् क्विबन्त पाद्-→पाद्- इत्यत पृथगिति दर्शने स्त्रियां ङीप (पा ४, १, ६) पित्वान्निघाते स्वरेऽविशेष द्र । पाद्-→पुद्- (पा ६, ४, १३०) इति दर्शने तु वैकल्पिके ङीपि (पा ४, १, ८) शेषं पूर्ववद् द्र ।

ʲ) तस नञ् स्वरः (पा ६,२,२)। उप <√पद् यद्र।

ᵏ) सस कर्मणि निष्ठान्त द्र ।

ˡ) सस शत्रन्त-इ·र् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

अप-दुष्पद्[a]- -ष्पदा ऋ १०,९९,३.
अप √दृ>दृ, अपदण[b] पै १५,४,१[c].
φअप-दुंद्रंद्[d]- -द्रंद् ऋ ६,१७,५.
अ-पद्यमा(न->)ना- -ना तै ४, १, ६, ३; ५, १, ७, ३.
अप √द्रा, अपद्रान्तु ऋ १०, ८५, ३२; शौ ६, १२९, १-३; १४, २,११†; अपद्राहि शौ ६,१४,३; ¶अपद्रा ‡[e]
अप √द्रु, अपाद्रवत् मै ३, ८, ६.
अप √धा, अपधामसि पै ७,७,७.
अपधत्ते काठ ७, ७; †अप ··· दधातु ऋ १०, १६४, ३, शौ ६, ४५, २; अप ··· धत्तस्व पै १०, ४,५; †अप ··· अधत्त[f] ऋ ८, ९६, १३; शौ २०, १३७, ७; ‡अप ··· अदधाम्[e] काठ २८, ४; क ४४, ४.
अप ··· धायि ऋ [४, २८, २; ६, २०, ५]
¶अपधापयते मै ४, ३, ७.
अपधिष्यामि[i] पै १६, ५०, ७.
†अप-धा[g]- -धा ऋ २, १२, ३; मै ४, १४, ५; शौ २०, ३४, ३; पै १३, ७, ३.
अप √१धाव्, अपधावत शौ ४,३७, १२; ¶अपाधावन् मै ३, ८, ३.
‡अपधुः[h] पै १, ९८, २.
अप √ध्मा>धम, अपधमन्ति ऋ ९, ७३, ५; अप ··· धमन्तु पै १३, १,१; †अपाधमत् ऋ ८, ८९, २; मा ३३, ९५, अप ··· अधमः ऋ ५, ५१, ५.
अप √ध्वंस्
अप-ध्वंस[j]- -सेन शौ ४, ३, ५.
¶अप-ध्वंसमान- -नम् काठ ९, ११.
अप √नम्, अप ··· अनमत् ऋ ६, १७, ९.
अप-नत- उदीचीन°
¶अप-नाभि[j]- -भिम् तै ५, २, ८,७.
अप-नि √धा, अप ··· निदध्मसि शौ ३, २३, १; १४, २, ६९; पै २, ८१, १; १६, २, ११; अप[2]- ··· निदध्मसि शौ ८, १, २१; पै १६, ५२, १; ¶अपन्यधत्त काठ २९, ७[2]; क ४५, ८[2]; ¶अपन्यदधाताम् काठ २४,७; क ३७, ८.
¶अपनि-धाय[k] तै ६, १, ३, १.
अप-निर् √णु(<नु)द्, अप ··· ‡निर्णुद[l] पै ६, २२, १४.
अप-नि √प(<स)द्
¶अपनि-षादु(क->)का[m]- -काः मै ४, २, १४.
अप √नी, अप(नये) तै १, २, १३, २; अपनयामसि पै १, २६, ४.
‡अप-नी(त->)ता[n]- -ता शौ ५, १७, ६; पै ९, १५, ६.
अप √नुद्, ¶अपनुदते तै १, ७,४, २; २, ४, १, ४; ५, ७, ३,१; ६, ४, १०, २; मै ४, ६, ३; काठ ६, ४; १०, ७; २०, ६; २१, २; ४; २२, १०; २५,७; २८, १; ३१, ११; क ४, ३; ३१, ८; १७; १९; ३५, ४; ३९,५; ४४, १; ४७, ११; ¶अपनुदति तै ५, १, ८, ६; अपनुदामः शौ १०, १,१;२; पै १६,३५,१; अप ··· नुदामः शौ १२, ३, ४३; अपनुदताम् मा २, १५[2]; का २, ४, १[2];

[a]) तग. अव्यय-पूप्रस्व. पा ६,२,२)। उप. दुस्>प् √पद्+भावे क्विप्। इह प्रयोगे तृ१ सद् वा.क्रिवि.भवति।
[b]) पाभ्र. अत्र श-विकरणोऽपि उसं. (पा ३, १,८५)। नपा च विकरणद्वये, आकारलोपे सति हेलोंरः (पा ६,४, ११२; १०५)।
[c]) 'अविश्रण' इति शौ (१९,४५,१) पाभे.।
[d]) गग धाअन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८९;२,१३९)।
[e]) तु. यस्था. टि. °अपद्राः।
[f]) तु. 'अप ··· मुचामि' इति शौ (६,११९,३) पाभे.।
[g]) स्त्रियां धातुतः भावे अङ् प्र. (पा ३,३,१०६)। प्रत्यय-स्वरः। तृ१ आ प्र. रू. द्र. (तु. PW.GW. GG.; वैतु. मा. दस्तीनद् पं१ स्यात्; अप-त्रि->-त्रा म१ इति ORN. NW.)। ऐतिहासिकं पदमत्र ज्यमानस्य मा यद्गो नाम कश्चिद् गवा निरोधाऽसुरो भवतीति इत्याद्यं शब्दम् तद्-कर्तृ निरोधमाह पं विभ.चेन्द्रकर्तृक गोदजनक्रिया भवति तस्य अपादान समाप्तम्। वस्तु- तस्तु √२वृ इत्यस्मात् सतो>वल- इत्यस्य निरोधमात्र-स्वरूपत्वात् तन्निवारणमात्रफलस्वरूपत्वाच्चाऽव्लचरणाना गवामुदजनस्य 'इन्द्रो वलस्य निवारणेन गा उदाजत्' इत्यर्थाद् हेतौ सुप् द.। एस्थि. इह तृ१ भवति न च पं१। उत्तरस्यां विभ. आ प्र. अप्रसिद्धेरिति यावत्।
[h]) दुष्पठत्वात् संदिग्धम्। अतः अप √धा इत्यतः पृथक् निर्देश आदृतः। तत् संस्करणान्तरे विमृष्टिः सावश्यका स्यात्।
[i]) गस. उप. घअन्ते थाथादि-स्वरः (पा ६,२,१४४)।
[j]) बस. पूपस्व. (पावा २, २, २४; पा ६, २, १)।
[k]) गग.ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।
[l]) '··· निर्नुद' इति मुपा. शोधार्हः।
[m]) गस. उप. कर्तरि उकञ् प्र. कृद्-उपस्व. च (पा ३, २, १५४; ६, १, १९७; २, १३९)।
[n]) गस. कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २,४९)। 'उपनीता' इति ऋ (१०, १०९, ४) पाभे.।

अप नुदताम् मै १,५,१ अप-नुदताम् काठ ३१,१४, अप ...नुदन्ताम् मा २८, १३ का ३० २ २ अप... नुदन्तु शौ १२,३,४९, †अप...नुदस्व ऋ ३,४७,२,६,२१,७ १०,१३१, १, मा ७, ३७, का ७, २०, १, तै १, ४, ४२,१, मै १, ३, २३, शौ २० १२५, १, †अप[1](नुदस्व) ऋ १०,१३१ १, शौ २०,१२५ १ अप...नुद मै १, २ ९, ¶३, ८, ७, ¶अपा-नुदत काठ ८, ४ २७, ८ क ६, ९, ¶अप अनुदत तै ६, २, ७, ५ अपानुदत पै १, ७१,२ ¶अपानुदन्त तै १, ५, ४, २, २, ४, १,२, ३, ५, ५, ३, १, ६, ३, १, ४, ४, १०, ४, ६, ४, ४, मै १, ९, ८, ३, ६, १०, ८, १०[२], काठ १०, ७[१], अपनुदन्त ऋ १, १६७, ४, †अपानुद ऋ १०, १८०, ३, तै १, ६, १०, ४, काठ ८ १६ शौ ७, ८९, २, पै १, ७७, १

[a]अपनुद्यतु[a] पै ७, ८, १

अप नुत्त[b]- -त्त पै १६, १३१, १-१०, -त्ता काठ २७, ८, क ३, ३ -त्तौ तै ६, ४, १०, २¶, मै १, ३,१२ ४, ६, ३

¶अप-नुत्ति[c]- -त्यै काठ ८,४,२७, ८ क ६, ९ [°त्ति- भ्रातृव्य°]

¶अप-नुद्य[d] तै ६, ४, १०,२, मै ४, ६, ३

¶अप-नोद[e]- -देन मै ४, ६, ३

[*]अ पन्न[f]-

अपन्न गृह[g]- -हस्य मा ६, २४, का ६, ६, २, तै १, १, १३, ३ ३, १२, १, मै १, ३, १, काठ ३, ९, क २, १६

[*]अपन्न-दत्[h]- -दन् मै ३, ९, ५

¶अपन्नदती[i]- -ती तै २ १, २, ७, मै २, ५, २, काठ १२, १३

अप√पत्>पाति, [?]अपपपात[?] पै ५, १६, ५

अपपातय पै ४, १३, ५ अप-(पातय) शौ १९,५०,५, पै १४, ४, १५[k]

अप√पद्, अपपद्यते शौ ४, २८,५, पै ४, ३७, ३, ५, २२, ३

अप-परा√जि

φअपपरा-जित[l]- -ताः ऋ १०, ८४, ७, शौ ४, ३१, ७

अप-परे(रा√इ), अप...परैत्[m] ऋ १०, ६१, ८

¶अप√पश्, अपापश्यन् मै १, १०, १६

अप-पाप[n]- -पम् शौ १९, ८, ५

अप√पि

अप-पित्[o]

अपपित्-त्व[p]- -त्वम् ऋ ३, ५३, २४

---

a) सदिग्धस्थलीय पा । 'उपनद्यातु' इत्याकारको शुग यनि वाऽन्यथा वा शोधार्ह द्र ।

b) निष्ठा-तकारस्य न-आदेशाऽभाव (पा ८,२,५६)। शेषम् अप-नीत- इत्यत्र टि गत द्र ।

c) गस उप तिश्रन्ते पूपस्व (पा ६,२,५०)।

d) गग ल्यबन्त-कृत्-स्वर (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

e) गग उप घञन्ते थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)।

f) तग नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र । नाउउ व्युत्पत्तावौपयिक प्राति द्र ।

g) बग पूपस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

h) गरव नाप् द्र । उप दन्त→दत्- इति समा-सान्त (पा ५,४,१४२ [यस्या दत्- इत्यपि द्र])।

i) ङिपा ङीप (पा ४,१,६) गिर, तत्रिघा स्वरेऽभेदः।

j) मूको '(अ)परापाथ ←(अ)प-पपाथ' (?<प)इति पा पठनीयो। तथात्वे √पत् इत्यस्य छान्दसीम् अनिट्ताम् आश्रित्य तन्निष्टि मनुग स्यात्। तदिश्चायस्थलीयत्वाद् भूयसी विमर्शनीयताऽर्हे द्र ।

k) पूर्वमन्त्र व्याख्यानुसार्थिः द्र (तु मन्य टि. √२वत्>बाधत >बाधः)।

l) वैतु सा प्रमृ 'अपनिलयन्ताम्' इति योगद्वारा सातो द्वैस्वर्यं प्रति पर्यनुयोज्या । अनन्तरगतिस्वर ।

m) आ इत्यस्य पुरा इत्यस्य च गत्यर्थेन धा प्रातियोगिकोऽभिसबन्ध श्रुतिप्रसिद्ध (तु ऋ १, १२३, १२, १६४,३१, १९१,२)। इह 'अप' इति 'पुरा' इत्यस्याऽर्थस्य भूयोऽप्यू उपबृहण करोतीति विशेष (तु GW यस्य प (आ√इ), PW, वैतु वें य स्मल (यद्र) =अस्मत्त इतीव कृत्वा आ इति पद्यस्यर्थानुवादी यत्र इतीवाभिप्रेयात्, सा च आ-अप परे(-रा√इ) इति व्युपसृष्ट धा [कथं तस्य आ इति पुरा इति चाऽव्यवहितावपि गती युगपत् स्वरभाजौ स्यातामिति कृत्वा त्वगावनुयोक्तव्य स्यात्])।

n) अभावार्थे अस । वा मिथि भवति। अत्र 'अप' इति 'पापम्' इति च पृथक् पदद्वयीति सा कतिपये मूको वा तथात्वे सा अन्य् अप इ उपसर्गश्रुतेर्योग्यक्रियाध्याहार द्र। अथवा यजेर्न पत्र तस्य प श्रद्धादस पापम् इत्यनेन द्वि योग ।

o) नाउ व्युत्पत्तावौपयिक द्र । गप क्विबन्त- कृत्-स्वर (पा ६, २, १३९)। अपरे √२पत् इत्यतो निष्पन्न पश्यन्ति (तु आ११ प्रमृ)। तन्निष्ठस्यम् (तु पित्व-)।

p) भावे त्व प्र मध्यतम् तकार-श्रुतिव (तु वादा-

अ-पपिवस्ª– -पुषः शौ ६,१३९,४.

अप√पू, अप···अपुनत पै ५, १९,७.

अप√पृ→पर, अपपर्पि ऋ १, १२९,५.

अप-प्र√गा, अपप्रगाः पै ५, ३६, ४; ८.

अप-प्र√१वह्, अप···प्र···वहन्तु शौ १०,५,२४; पै १६, १३०, २; अप(प्र···वहन्तु) शौ १६,१, १०; (अप)प्र···वहन्तु शौ १६, १,११; (अप)प्र(वहन्तु) शौ १०, ५, २४²; १६, १, ११; पै १६, १३०, २.

¶अप-प्रा(प्र√अ)न्
  अप-प्रा(ण>)णाᵇ- -णाः तै ५,३,६,२

अप√प्रुथ्, ¦अपप्रोथ ऋ ६, ४७, १०; मा २९,५६; तै ४, ६, ६, ७; मै ३, १६, ३; काठ ४६,१; पै १५, ११, १०.

अप-प्रोथत्ᶜ– -थन्तः ऋ ९, ९८, ११.

अप-प्रे(प्र√इ), अप···प्रेयात् ऋ १०, ११७, ४.

¶अपप्रेष्यति मै ३, ६, ७².

¶अप√प्लु>प्लावि, अपप्लावयति तै ६, ४, ३, ४; मै ४, ५, २².

¶अप-बर्हिस्ᵇ– -र्हिष तै ६, ६, ३, २; मै १, १०, १८; ४, ८, ५; काठ २९, ३,३६,१२; -र्हिषम् काठ २५, १०; २६,५; क ४०, ३; ४१, ३; -र्हिषौ तै ६, ६, ३, ३.

अप√बाध्>बाधि, अपबाधते पै २, ११, ३; ¦अप··· बाधते ऋ १, ३५,९; मा ३४, २५; का ३३, १, १९; अप···बाधन्ते ऋ १, ८५, ३; अपबाधे पै ५, २०,१; अपबाधताम् ऋ ७, ५०, २; १०, ३५, २; मै १, २, ३; शौ ५, २२, १; पै १, ४६, ५; ७, ५, १२; १३, १, १; ¦अपबाधस्व ऋ १०, ४२, ७; मै ४, १४, ५; शौ २०, ८९, ७; अप···बाधस्व ऋ ६, ६, ६; पै ७, १९, २; अपबाधध्वम् ऋ ७, ५६, २०; अपबाधतᵈ पै ७, १९, ७; अपबाधाम पै ५, ४, १४¦ᵉ.

अपबाधय शौ १२, १, ४९.

अप-बाधमान,नाᶠ– -नः ऋ १, ३५, ३ᶝ; ९, ९७, ४३ᶝ; १०, १०३,४; मा १७, ३६; का १८, ४,४; तै ४,६,४,२; मै २,१०,४; काठ १८,५; क २८,५; कौ २, १२०२; शौ १२, ३, १५ᶝ; १९, १३, ८; पै ७, ४,८; १२, ६, ८ᶝ; १५, ११, ४¦ᶠ; –ना ऋ ५, ८०, ५ᶝ; ७, ७८, २ᶝ; तै ४, ३, ४, २ᶝ; मै ४, १४, ६; –ᶝनाः ऋ १, ९०, ३; मा १७, ५४; १९, ८४; का १८, ५,५; २१, ६, ५; तै ४, ६, ३, २; ५,४, ६,२; मै २, १०, ५; ३, ११, ९; काठ १८, ३; ३८, ३; क २८, ३.

अप√ब्रू, अपब्रुवत्ʰ शौ ६, ५७, १; ¶अपाब्रुवन् मै १, ५, १२.

अप√भज्, अपभजन् पै ५, २१, २; अप···भजाम ऋ १०, १०८, ९.

अप-भरणी-, अप-भर्तवै, अप-भर्तृ- अप√२भृ<ह्र द्र.

¦अप√भिद्, अप···भिनिव ऋ ८, ४५, ४०; कौ १, १३४; २, ४२०; जै १, १४, १०; ३, ३२, १०; शौ २०, ४३, १.

अप√भू, ¦अप···भवतु ऋ ९, ८५, १; कौ १, ५६१; जै १, ५७, १०; ¦अपभवन्तु ऋ १०, ६७, ११; शौ २०, ९१, ११; ¦अप···भवन्तु ऋ १०, १२८, ९; मा ३४, ४६; का ३३, २, ९; तै ४, ७, १४,४; काठ ४०,१०; शौ ४, ३५, ७ᶝ; ५, ३, १०; २२, १ᶝ; पै २, ३८, १ᶝ; ५, ४, १४.

अपभूतु ऋ १, १३१,७ⁱ; अपभूत ऋ ४, ३५,१; ¦अपभूतन ऋ ७, ५९, १०; तै ४, ३,१३, ५; मै ४, १०, ५; काठ २१, १३; अपाभूत ऋ ४,३४,११; ¦अपभूः ऋ [१०, ११, १ⁱ; १२, १]; शौ १८, १, २५.

चिन्कं सरव->सत्त्व- इति)। प्रत्यय-स्वरः। अप-रिपु- द्वन्द्वारकः यस. क्वचमहरहः द्र.।

ᵃ) तस.नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. √१पा+क्वसुः।

ᵇ) बस.पूर्वपद (पावा २,२,२४ पा ६,२,१)। उप.द्र.।

ᶜ) गस.तत्प्रत्य-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

ᵈ) 'अपबाधया परपमानः' इत्यस्य मूलतः गमः स्थाने 'अपबाधता परपमानः' इति प्रलादिधे विमृशः संभवति।

ᵉ) 'मुवबाधामहे' इति ऋ (१०, १२८, ९) पामे.।

ᶠ) गस.शानजन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१८६;२,१३९)।

ᵍ) 'परिबाधमानः' इति ऋ (६, ७५, १४) पामे.।

ʰ) लंटए अट्-आगमे (पा ३, ४,९४) आगमानुदात्त-स्वरान्यो धातुस्वरः। यत्तु मा. 'अपब्रुवत्' इत्येवं पाठं तत् चिन्त्यम्, उपबोऽसंभाव्यमानत्वात्।

ⁱ) इह स्थाने भाष्ये इन्द्-इत्येतदिति भावनागः स्वरतस्त्रं चोपिदमगः सा. अभ्यदेयः स्यात्।

¶अप भूत[a]– -त तै ३, ४, ८, २, ७

अप भूति[b]– -तये शौ ५, ८, ५.

अप√२भृ<ह, अप भरताम् ऋ १०, ५९, ८, अपाभरत् ऋ १ १६१, १०

अप-भर(ण>)णी[c]– -णी तै ४,४, १, ३, क ठ ३९, १३

¦अप भर्तवै[d] ऋ १०, १४, २, मै ४, १४, १६, शौ १८, १, ५०

¦अप भर्तृ[e]– -र्ता ऋ २, ३३, ७, पै १९ २०, ५

¶अप√भ्रश्, अपभ्रशते, अपाभ्रशन्त, अपाभ्रशन्त मै १, ६ ९ अप अभ्रशन्त काठ ९, १६

१अपम[f]– -मस्य ऋ १०, ३९, ३

२अप म– -मा[2g] शौ १०, ४, १, पै १६, १५, १

[a]) अन्तर्भावितण्यर्थतया सकर्मकस्योपाचारादिव कर्मणि निष्ठायामनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[b]) क्तिनि 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इत्युक्त स्वर ।

[c]) गस ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)। नक्षत्रविशेषस्य सज्ञा भवति। यत्तु कर्तरि ल्यु प्र ततश्च गौरादित्वाद् ङीप् (पा ४, १, ४१) इति शक मन्येत, तन्न । अन्तोदात्तत्वप्रसङ्गात् ।

[d]) तवै-प्रत्ययान्तस्य द्वैस्वर्यं भवति (पा ६,२,५१)।

[e]) गस तृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६३,२,१३९)।

[f]) शौ १०, ४, १, पै १६, १५, १ इत्यत्राप्येत देव प्राति -म इत्याकारक प्र१ च रूपमिति W पाराड MW इत्येतेषा कल्पना साधीयसी न वेत्यत्र भूयसी विमृशा विमृग्रिरपेक्ष्यते (तु नाउ नि)।

[g]) शौ मूको एतदेव शब्दरूपमुपलभ्यते, तदीये पपा 'अप-मा' इत्याकारक सावग्रहो विभागश्च प्रदर्श्यते । पै मूको 'उपमा' इत्याकारक च शब्दरूपमुपलभ्यते । तन्नैव कियानपि विमर्शो सावसर स्यात् । प्रथम तावद् यनि भिन्न-संख्ययोर् अवगृहीताऽनवगृहीतयो प्राति मध्ये सूक्ष्मेक्षिकया विवेक द्र । प्रथमऽनवगृहीते प्राति अप इति निपातोऽनुपसर्गोऽगतिसज्ञो निकर्षसामान्यवाचक । तस्मात् तात्रभाविकस्य तद्धितस्य सामान्येन शैषिकस्य वा म प्रत्ययस्योत्पत्ति । इत्थ निकर्षे भवो निकृष्ट इत्या यर्थोऽस्य प्राति संजायते। ननु नाम्नस्तद्धितोत्पत्ति प्रसिद्धा न निपातमात्रादिति चेद् न । नाय नियमो यत् तद्धितो नाम्न एवाऽऽगच्छति न निपातादिति । तद् यथैव समानमनवगृहीता बहव शब्दा म-प्रत्ययान्ता भवन्ति । तेषु प्रथम- मध्यम परम आदिम- प्रभृतयो नामभ्य प्रत्ययपरतया सभूता । अथान्ये अवम अधम- उपम प्रभृतयो नामेतरेभ्यो निपातेभ्य प्रत्ययोपरतया सभूता । तथाद् अधम- इति शब्दो नामनिपातो भवेतरभूतद्व्ययाद् अधस् इत्यस्माद् प्रत्ययोपरतया सभूत । इत्थ काम्यान्तिकप्रकृत्यन्तरम् आख्यातार्थनिर्भर तत्प्रभृतो अभिमानिव भाव गम्य यथावविहित । तस्मात् सामान्येन सर्वीभूतेभ्य शब्देभ्य अधिक बहिद् अव्ययात्मकेभ्य स्वरादिभ्योऽतिविरलतयोपसर्गप्रतिरूपकेभ्यो निपातेभ्योऽभिव्यक्ति लभमानात् तद्धितोत्पत्तिर् भवतीत्येव सुवचम् । तादृशश्चार्थो निकर्षप्रकारक इह 'अप' इति निपातगम्य इति कृत्वा तस्मात् तद्धितोत्पत्तिर् निर्बाधा भवेत् । ननु कैश्चिन्नवीनैरभियुक्तै (तु PW GW MW प्रमृ) एवंविधेषु सकेतितत्वरेषु स्थलेषु निपातेभ्य एभ्य आतिशायनिकस् तमप् प्र उच्यते स एव स्वीक्रियताम् इति चेत् । सत्य, शक्नुयाम चेदवश्य तद् अन्न स्वीकुर्याम। का बाधेति चेद्, उच्यते। नेह कोऽपि नवीनानामेव प्रतिभाया अय प्रकाशो यन्निपातेभ्य आतिशायनिक प्र उच्यते। प्राक्तनैरपि स्वीयया प्रक्रियया सोऽनुमत । तथाह् अर्थतो निपातविशेषस्य गतिवेऽध्यवसिते तादृक्तत्प्रयोगबलेनाऽध्याहृतयोग्यक्रियाया निष्ठान्ताया घसज्ञकस्य प्रत्ययस्योत्पत्ते सुवचत्वसभवात् । तेन यथा ऋ (१०, ९७,१८) इत्यत्रौषध्यन्तरापेक्षयौषधिविशेषस्य श्रेष्ठत्वापादनार्थम् उत्तमा-इति शब्द श्रूयते। तत्र'उद्गततमा उत्तमा' इति मध्यमपदलोपविशिष्ट प्रयोग द्र । अनयैव दिशाऽन (शौ आस्थ) इन्द्रादीना प्रथमत्वादिविशिष्टेषु त्रिषु रथेषु श्रावितेष्व् अहीना चतुर्थस्य रथस्य रथान्तरापेक्षया अपगततमस्य भूयस्तमा निकृष्टस्य श्रुतिर्भवति। तत्र प्रकरणतोऽर्थतो हीनताविशेषप्रद्योतनार्थं तमप सावकाशता भवति। यथा च उत्तम-शब्दे मध्यमपदस्य गतेर्यस्य लोप उक्त एवमिह तस्य प्रत्ययाद्यक्षरसहितस्य लोप द्र । एवम् उपम शब्देऽपि समानो न्याय । नन्वेव निपातेभ्य स्वीकृत एवाऽऽतिशायनिक प्र, किमित्युच्यते स्वीकर्तुं न शक्यत इति चेत् । नैतदुक्त निपातेभ्य आतिशायनिको न भवतीति। एतदेवोक्तं यत् पूर्वोक्तेषूदाहरणेषु सर्वत्राऽऽतिशायनिक एव प्र इति या केषांचिदभिमानिता न प्रशस्येति। यत्र यत्राऽऽतिशायनिक प्र सगत स्यात् तत्र तत्रैव स सुवच । अन्यत्र पूर्वोक्तम् तात्रभविकम् तद्धितो म प्रत्यय इति । प्राक्तनानां पदकाराणां यतोव विन्यासा विशदद्युतिर् भवति यत् ते तमबन्तेषु प्रयोगेष्व् अवगृह्णन्ति नाऽवगृह्णन्ति च तद्धितरया प्रक्रिययाऽऽगतेषु प्रयोगेषु । तदवग्रहभावाऽभावाभ्यां शब्दराशिद्वयपार्थक्य

अप √१मा, अुप मिमीमहे शौ १८, २, ४०

अप-माय[a] पै ३, ३०, ६

?अप √१°मि, [?]अुपमया [b] शौ १९, ५७, ५.

अप मि॒त्य, अप मि॒त्य- अप √मे द्र

अप √मृ

°अप-मार॒[c]-

¶अप-मारि॒न्[d]- -री ते २, ५, १, ७

अप-मृ॒त्यु- -त्यु खि ७, ७, १० [°त्यु पापत्नुध्°]

अप √मृज्, अु॒पमृज्महे शौ ४, १७, ६, ७, १८, ८, ७, ६७, २, ३, पै ५, २३, ८, अु॒पमार्ष्टु, अु॒प[1] (मार्ष्टु) शौ ४, १८, ७, पै ५ २४, ७, अु॒पमृड्ढि शौ ११, १, २१, पै १६, ९१, ९, अु॒पमृजे-याम् शौ १८, ४, ४९, ¶अपा-मृष्ट काठ ६, १, क ३, १२

अप मृ॒ज्य°, अु॒प(मृज्य) शौ ४, १८, ८

अु॒प-मृष्ट॒[f]- -ष्ट मा ७, १२, १७, का ७, ६, २, ७, ३, -ष्टम् शौ ६, ११३, ३

अ(प>)पा-मा॒र्ग[g]- -र्गं मा ३५, ११, का ३५, ४, १०, शौ ४, १७, ६, ७ १८, ८, ७, ६७, १-३, पै २, २६, ४, ५, २३, ८, २४, ८, -र्गं शौ ४, १७, ८, १८, ७, १९, ४, पै २, २६, ५, ५, २३, ४, २४, ७, २५, ४, १६, १४७, १-८; १४८, १-१०, १४९, १-१०, -¶र्गान् मै २, ६, ३, ४, ३, ४, काठ १५, २

?°अप √मृप्[h], अपमृप[i] पै १, ६४, ३

अप √मे>२मि[j], अु॒पमयेत मै ४, २, ७

अप मि॒त्य शौ ६, ११७, २[k], पै १६, ५०, १

सनायते। तेन ऋ(१०,३९,३) इत्यत्राऽऽतिशायनिकार्थस्याऽभावे म प्रत्ययान्तम् अवग्रहनिरपेक्षम् १अपम- इति प्राति, शौ आस्य चाऽऽतिशायनिकार्थस्य सद्भावे तमप् प्रत्ययान्त सावग्रह २अप-म- इति प्राति द्र। एवम् १उपम- इत्यस्य २उप-म- इत्यतो विवक्षस्य अद्र। शौ पै च यत्तु 'अपमा' इति दीर्घान्तस्य रूपस्य क्रियाविशेषणतया निर्वाद यत् ॥ आस्तीत् तन् निर्मूलमिव भवति। सत्यात् रथविशेषणस्यापेक्षितत्वान् मन्त्रपूर्वार्धपठितस्याऽन्तरविशेषणीभूतप्रथमादिशब्दान्तरसवचनवाशादनवस्य युक्ततरत्वादित्यर्थ। अतम् तेनैव पाण्ठु प्रम् च प्रत्याविन 'अपम' इत्याकारक शोध एव युक्त स्यात्।

[वेतु पाण्ड])।

[c]) घञन्त प्राति नाउ व्युत्पत्तावौपयिक द्र।

[d]) इनि प्र मत्वर्थीय (पा ५,२,११५)। तन्-स्वर।

[e]) गम ल्यबन्त-कृत्-स्वर (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[f]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[g]) गम उप करणे घञि पूप दीर्घत्व थाथादि-स्वरश्च (यक पा ३,३,१२१, ६, ३,१२२, २,१४४)।

[h]) अश्रुतपूर्वत्वमात्रसमर्पक प्रश्नचिह्न न सांशयिकम्। तर्हि कथमय धा इति। यथा √हृप्, √तृप्, √दृप, √सृप् इत्येते भवन्तीति। कोऽभिगाभि। ऋदन्ते धा मूले सति √२पा इत्येतन्मूल पकारोपजन इति (वतु पाः√मृष)।

अप मि़त्य[a]– -त्यम् शौ ६, ११७, १, पै १६, ४९, १०

†अप√म्यक्ष्, अ़प म्यक्ष ऋ २, २८, ६, मै ४, १४, ९

अप√म्लुच्

अ़प म्लुक्त[b]– -क्तम् ऋ १०,५२,४

अप√यज्, अपयजामहि पै ४, १८, २

अप√या, अ़पयाहि शौ १९, ५६,६, पै ३, ८, ६, अ़पयात शौ ६, ७३, ३

अप√यु, अ़प युयोति ऋ १, ९२, ११, अ़प…युयोधि ऋ ९, १०४, ६, अ़प…युयोधि़ ऋ ८, ११, ३, अ़प युयोतन ऋ ५, ८७,८, अ़प[१]…युयोतन ऋ १०, ६३, १२, अ़प(युयुयाताम्) ऋ ८, १८, ८

१अ़-पर,रा[c]– -र ऋ १, ७४, ८, १२०,२,६,२७,५, १०,१८,४, ५, २७, ७, १३६, ५, मा ३५, १५†, का ३५,४,१६†, ¶तै १, ६,७,२, २, २,२,५,४, ७[२], ६, १,२ ६, मै १, ८ ४, ८, ९, ६, ३, ७, ४[२], ९, १, काठ ६, ६, ८, ३, ४[४], ९, १४, १३, ४, २३, ४, २५, २[२], ३[२], ¶क ४, ५, ६, ८, ९[४], ३६, १, ३८, ५[२], ६[२], शौ ९, ५, २८, १०, १,२७[२], ४, १, †१२, २, २३, २५, १३, २, १४, १४, २,३‡[d], पै ५, २०,१, ८, १९,११, १६, १५, १,३७,८[२], –रम् ऋ १, ३१, ४, १४५,२ ६, ४७, १५, १०, १३९,२ मा १७, ५९†, का १८, ५, १०†,

[a]) गस क्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। एपूटिदि धा इत्वं न्याय्य द्र ।

[b]) कर्मणि केऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)।

[c]) प्रथम प्राति आद्युदात्त वि द्वितीय च प्राति अन्तोदात्त वा क्वि भवत । तदिह किमेकमेव शब्दरूप विशेषणतया क्रियाविशेषणतया वा प्रयोगभेदाद् भिन्नस्वरमुताहो भिन्नव्युत्पत्तिक सरूप शब्दद्वयमित्यादिर् विमर्शविशेषापेक्षोऽन्यत्रविस्तरो विषय द्र । सक्षेपस्त्वेवमवधेय । आद्युदात्त प्रथम. प्राति पक्षद्वयान्यतरसुसाध भवति । 'इअ़+पर-' इत्येव तस नञ् स्वर (पा ६,२,२) इत्येक पक्ष । इह पर-शब्दस्य मुख्यतया वर-पर्यायताया सत्यामवराणा स्वाभाविकीमनुयायिनीं वृत्तिमुपादायाऽवरपर्यायभूतस्याऽपरशब्दस्यापि तथाविधा वृत्तिं कल्पयित्वाऽनुयान वाचिकतया परिगमय्य भाक उत्तरभावेऽपि पाक्षिषमर्थपर्यवसानं द्र । एवं तावन्मुख्यामुख्यार्थद्वयमुनिदर्शन प्रथम पक्ष । अथ द्वितीय । यथा अपम़-, अवम़-, उपम़ प्रभृ अपाऽऽदिभ्योऽव्ययेभ्यो म प्रत्ययेन तद्धितेन निष्पन्ना उत्तरा (तु २अप-म़) तथैवेह निकर्षसामान्यवाचिनो ऽपादव्ययात् तद्धितो मत्वर्थीयो रन् प्र नित्-स्वरेणाद्युदात्त द्र । कालिकोत्तरभावपरिणामप्रक्रिया चापि प्रथमपक्षवदिहापि प्रवर्तनीया भवति । एतयोर् द्वयो पक्षयोर् मध्येऽपि किंचित् तारतम्यमिव भवति । तथाहि वैयाकरणा आचार्यप्रभृतिर् आगमयति यथा द्वितीय एव पक्ष [illegible] । कथमिति चेद् उच्यते । सर्वादिषु (पा १, १, २७) हि पर-शब्दे पठ्यमाने तस्मा [illegible] सर्वनामत्वाद् [illegible] पूर्ववद् अबाधितत्वात् पुनर् इह अपर-शब्द पठितो न भवेत् यथाऽयं शब्दो [illegible] भिन्न एव स्याद् [illegible]- पक्षगतप्रक्रियया निष्पन्न इति। न च बहुव्रीहौ सर्वनामताया बाधितत्वात् (पा १, १, २९) तस्या पुन प्रसवार्थम् अपर- शब्द पठ्यमानोऽत्र २अपर्-इत्यस्य ग्राहक इति सुवचम्। तस्य क्रियाविशेषणतया प्रयोगभूयस्त्वाद् विशेष्यगर्भतया भविष्यत्सामान्यवाचकत्वात् सर्वनामतयोदाहार्यत्वाप्रभवात् । अथ तृतीय पक्ष । अपर =अपगततर इति कृत्वा 'अप' इत्यव्ययाद् घ स्यादातिशायनिक इत्येव मभिप्रयन्त PW प्रभृ अवग्रहाभावविषये चोद्या भवेयु । काम सावग्रहनिदर्शनाभावाच् चोद्यपरिहारे प्रयत्न क्रियेत न त्वसौ चरितार्थ स्यात् । समानप्रक्रियया घान्ततया व्याख्यातेष्व् १अपम़-प्रभृ शब्देषु सावग्रहत्वस्य विद्यमानत्वादिति दिक् । अथ द्वितीय प्राति अन्तोदात्तम् । तत्र विमर्शसक्षेप । इह पर-शब्दस्य वर पर्यायताऽनवकाशा भविष्यदर्थपर्यवमानकालिकविप्रकर्षार्थवाचकता च सावकाशा भवति। निमित्ते भेदोऽय विधीयत इति चेत् । नाय विधिरपि तु यथाश्रुत्य व्याख्यानमात्रमिद भवतीति। एव च सति पूर्ववदत्रापि पक्षत्रयमुपस्थाप्य 'न परमुत्तरभव यतस्तद् यथा स्यात् तथा' इति कृत्वा भविष्यत् सामान्ये क्रियाविशेषणतया थम प्रत्यय तोदात्ततया च (पा ६,१,१७२) निगमा यथायथ व्याख्येया । निकर्षार्थस्य च श्रुतिषु निदर्शनाऽभावाद् द्वितीयस्य तद्धित-र प्रत्ययान्ततया व्याख्यानरत पक्षस्य, घान्ताच् छ आदेशे भसु प्रत्ययेऽन्तोदात्तत्वं सुवचामपि पूर्वोक्तदिशाऽवग्रहाभावाच 'अपराय, अपरेभ्य:, अपरेषु' इति निगमानाम् अमन्तपान्ततया व्याख्यातुमशक्यमानत्वदर्शनात् तत्प्रधानस्य तृतीयस्य चापि पक्षस्य PW. प्रभृ गृहीतस्य मत सुस्थता निर्वाचा द्र ।

[d]) विशिष्ट इह श्री (१०, ८५, ४०) पाभे ।

¶ते २, २, २,५, ३,१२,२, ४, ६, ३, ४†, ६, २, ४, १, ¶मै १, ४, १०, ६, १०[२], ८, ४, ९[२], २, १,११, ५,४, १०,५S, ३, १, ३[२], १०, ४, ¶काठ ६, ६[२], ११,६, १२, ६[२], १३, ४, १८, ३†, १९, २, ३२, ७, ¶क ४, ५ २८, ३†, २९, ८, शौ ९, ५, २७, १३, १, ५६, ५७, १४, १, ६४, १८, २, ३८, ४५ ५०, ५१[२], ४, ४४, पै ७, ३८, ५१[a], ८, १९, १०, ९, ७, ४, १६, १०३, ७†, १५३, ६, -¶रया काठ ११,६,-¶रस्मात् मै १, ८, ४, -¶रस्मिन् मै १, ८, ४, काठ २३, ६, -¶रस्य मै ४,२,८, -†रस्या ऋ १०, २९, ७, शौ २०, ७६, २, -¶रस्याम् मै २,५,९, -रा ऋ १, १२४, ९, १८५,१, मै ३, ८, ७¶, -रा ऋ ३, ५५, ५, ५, ४८, ७, शौ १०, १०, ८, पै १६, १०७, ८, -रान् ऋ ७, ६, ३, शौ १०, ३, १३-१५ पै ३, ३, ३, १६, ६४, ३, ५, -¶राभ्याम् ते ७,५,३,१, काठ ३३,५, -राम् ¶काठ २०, १०, २८,४[२], ¶क ३१,१२ ४४,४[२], शौ ६, १८, १, -राय ऋ ७, २०, ७, पै १,१७,४[b], -†रास ऋ ५, ४७, ६, शौ १८,१,४६, पै २, ३०, ३, -रे ऋ १०, ४४, ७, शौ ९, ११, ३, १८, ३,७२, २०, ९४, ७†, पै ८, १९, ५, १६, ५७,२[c], -रेण ऋ २,२९, ३, मै १,८,६¶, क २,१०,४१, ३, शौ १०, ४, ३, पै १६, १५, ४, -रेभि ऋ ६, ४७, १७, ¶रौ मै २, ५, १, ३, ९, १, काठ १३, १

अपर-जु[d]- -ज काठ ३६, ७, -जान् ते ३, ५, ३, २, पै १६, १३१, ३-१०, -जाय मा १६, ३२, का १७, ५, १, ते ४, ५, ६, १, मै २, ९, ६, काठ १७, १४, क २७, ४

¶अपर-पक्ष[e]- -क्ष ते ३, ४, ९, ६, मै १, ५, ७[२], ९, ३, काठ ९, ११, -क्षा ते ५, ७, ६, ६, -क्षान् काठ ३४, १२, -क्षाय मै १, ५, ७, काठ ७, ५, क ५, ४, -क्षे काठ ७, ५, क ५, ४

अपरा(र अ)ह्ण[f]- -ह्ण शौ ९, १०, ५, पै १६, ११५, २, ३, -ह्णम् मै ४, २, ११, -¶ह्णे ते ७, १, २, ५[२], ४, २[२], मै २, १, ७, काठ १०, १, ३३, ७[२], ३४, ३, पै १०, ६, ७S, -ह्णेषु पै ९, १२, १२

¶अपरेद्युस्(>)[g] मै ३, ७, ८, काठ १९, १२, क ३१, २

२†अ-पर[h]- -रम् ऋ १, ३६, ६, १८४, १, १८९, ४, २, २८, ८, २९, २, ८, २७, १४, १०, ८६, ११, मा ३३, ९४, ते १, ७, १३, १, काठ ८, १७, जै ४, १९, ४, शौ २०, १२६, ११, -राय ऋ ६, ३३, ५ [°र- पूर्व°, शिव°]

†अपरी[i]- -रीम्य ऋ १, ३२, १३, पै १३, ६, १३, -रीषु ऋ १, ११३, ११, १०, ११७, ३, १८३, ३, ते १, ४, ३३, १

¶अप-रज्जु- -ज्जु काठ ३०, ९

[a]) 'अुपर' इति ऋ (१०, १३६, ५) पाभे ।

[b]) 'अुवराय' इति शौ (१, १२, ४) पाम ।

[c]) 'अपरे' इति ग्र० पत '-इत्याख्यानेन वर्तृतयाऽन्वित-मुताहो 'अपरा । इह' इत्यत्र पदविभाग मार्षीयानिति विमृशन्तु भूयस्तरां विमृश ।

[d]) उस उप √जन्+ड प्र। कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९)।

[e]) कस सामस्व (पा ६,१,२२३)। उप यद.।

[f]) यास उप अुहन्- +समासान्तश् टच् अह्नादेशश् चिन्स्वरश्च (पा ५,४,८८,९१, ६, १, १६३)।

[g]) 'मघम्' (पा ५,३, २२) इत्युक्तनिरन्ननायपरि-यर्षितक्युभिर् पाणिनीयर् यद् अहन्नभिधेये अपर-शब्दाद् एद्युस् प्र उच्यते तद् यन्तुस्वरमिरो मातवैवाऽन्यपरा। उप द्रि इत्यमैरम्मिन शब्दविशाप स्यान्तराऽऽपत्तिया युक्तत्वात्। तथाद् क्त केवलम पर-शब्दस्य प्रवयमान-योगे निर्विजस्य दिशापर्यायक-त्वस्य निराधारत्वादनुपपन्नत्वादित्यलमभियुक्तानां काचि-त्कन्छिद्राऽन्वेषणेन।

[h]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। शब्दनि-ष्पत्तिर् १अ-पर- इत्यत्रये टि. सवेतितव्यो तत एवानुमधेया। अपरी- इत्यस्य टि अपि द्र.।

[i]) 'केवल-' (पा ४,१,३०) इत्यत्र टाप (पा ४,१,४) बाधित्वा छान्दसनित्यनिपातनतया यो ङीप् निपात्यत न केवलमयमेव विवेको यदुत टाप् निर्वोढव्य छन्दसि च ङीपा इति। विभिन्नेयेवमुच्यते। अव्याप्तिपरिहा-रायैवमुच्यते। तद् यथा। टाबन्तस्यापि च छन्दसि मुखिध वर्तते। तद् एव क्वचिद् विवेको वहव्यो यथा यम. अन्तोदात्ताद् २अ-पर- इत्यस्माद् नित्य छन्दसि ङीब् भवति, अनस्मात् अनुदात्ताद् १अ-पर इत्यस्मात् टाबिति। एतर्थ विविधमानमेतद्भिन्नस्वर-नामपदद्-द्वयनिष्पत्तिमूले पूर्वोक्ते व्याख्यान्तरदर्शि मुग्धद्र.।

अपर-पञ्च- १अ-पर- द्र
¶अ परशुवृक्णº- -क्णम् तै ५, १, १०, १², मै ३, १, ९, काठ१९, १०, क ३०, ८
अ परागत[b]- -तम् तै ६, ६, ७,२, मै ४,७,२, काठ२९,२, क४५,३
¶अप√राज्, अपाराड्[c] मै १, ६,३, ४, ८, ३
अ पराजित,ता[d]- -त खि ५, ५, १०, मै ४, १०, ५, शौ ५, ३०, १७, ८,५, २२, १०, ४, १५, पै ९, १४, ७, १६, १६, ५, २८, ११, -तम् [स्र १, ११,२, ५, २५, ६], १०, ४८, ११, खि २, १०, ७, ५, ४, ६, ७, मा २८, २, का ३०, १, २, ¶तै ६, ३, १, १², ४, २, ६², मै ४, ११, १†, काठ२, १५†, कौ २, १७८†, ४,६,७, †जै २, ७, २, ३, ३, १६, १६ पै १, ११२, ३, १६, ८८, ५, ६, -ता [स्र ३, १२,४, ८,३८,२] तै ४, ४, ५, २, मै २, ८, १४, काठ ४०, ५, †कौ २, ४२४, १०५२, †जै ३, ३२, १५ ४, २३, १, -ता तै ५, ७, २,५¶, -ताम् शौ १०, २,३३, पै १६, ६२, ५
?अपराणुत्वा[e] पै ७, ६, ३
अप√राध्,अप रराध तै ३, २, ८, २, मै २, ३, ८, पै १, ८८, २, अप रराध शौ २, ३५, २, ¶अपरात्स्यामि तै ६, ४, ११, ३, अपरात्सी तै ७ ५, १०,१, अप अरात्सी शौ ५, ६, ७, पै ६, ११,९, ¶अपाराधम् तै २, ५, ३, ६, ६, ५, ५, २
अप-राद्ध[f]- -द्ध शौ ६, ११६,२
पै १६, ४९, ८
¶अ परानश[g]- -शाय काठ २४,३, क ३७, ४
अ परापरण[h]- -ण शौ १२, ९, ७, पै १६, १४५,७
¶अ परापात[d]- -ताय मै ३, ६, ७
¶अ-पराभाव[i]- -वाय तै १,५,२,२ ५, ७, २, ५, ६, ६, २, ३²
?अपरावता[j] पै १, ९८, ४
?[*]अ-परावप[k]-
अपरावपिष्ठ[l]- -ष्ठम् तै ४, १,३,१
¶अ परावाप[m]- -पाय मै ४, १,२, काठ ३१, १, क ४७, १
अ पराहत[d]- -त शौ १८, ४, ३८
अपराह्ण- १अ-पर- द्र
¶अ परिगृहीत[d]- -त काठ २६, १०, क ४१,८, -तम् काठ २०, ४, क ३१,६, -ते तै ५,२,६,३
¶अ परि(त>)त्ता[n]- -त्ता मै ३,१,८

a) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप परशु-वृक्ण- इति तूतस द्र ।
b) सस्र नापू द्र । उप. <परा√गम् यद्र ।
c) अकर्मकस्य सतः सकर्मकतापत्तौ सत्या लुङि लेर् लुङ् उस (पा ३,४,८०)।
d) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
e) [*]अ-पराणुत्ति->'अ-पराणुत्या' इति मूलत सतो भेव मुद्रोध स्यात्।
f) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)।
g) तस। उप परा√१[*]नश्+भावे घञ्[=भैव सोम-मयणा पराचीं गाद्रियर्थमेतद् यजुरति (तु तै ६, १, ७, ७, मै ३, ७, ९). यंतु BW च [*]अ-परानम इतीवाऽत्र-बोधुर (तु [?]BW उप), SIM 'अपरान्। अनाव' इति पदद्वयात्वाऽऽस्मीय धान्निरय प्रष्टुं]।
h) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप [*]परा-पुरण <परा√पृ (तु परा-पुर-, परि√पृ>परि-पुर्) यद्र [तु [?]W, MW, वैतु [?]W [*]अ+पर-+१अपर-+ण?(वैतु. न 'अपर-रै > [*]अप रा-+[*]अप रण-'))]।
i) तस नञ्-स्वरः। उप परा √भू+भावे घञ्।
j) नञ्-पूर्वं पर-वृत्' इति मूलं उत वा विमत्स्य-दिह शब्दरूपमिति भूयो विमृश्यम्।
k) नाउ निष्पत्तावौपयिक द्र। तत्रद्वौ मार्गौ भवत। परा√वप् इत्यस्माद् घ-प्रत्ययेन निष्पन्नस्य नञ् पूर्वस्य वस यनि सत इष्ठन्नन्ततवम् (पा ५, ३, ५५) उच्येताऽथवा परावप्- इत्येतस्यैव प्रथम मतुबन्तत्वे तत आतिशायनिके इष्ठनि प्र 'विन्मतो' (पा ५, ३, ६५) इति मतुपो लुकि १अ+परावपिष्ठ इत्येव तस स्यात्। परावप घस् इत्यपर प्राति च कल्प्येत। एवमनेक-कोटिस्पृक्त्वस्येह विद्यमानता भवति।
l) यनि प्रानि मार्गद्वय नापूर्वि प्रादर्शि। औभय-विध्ये स्वरेऽभेद। अन्तोदात्तात् नञ्-पूर्वाद् नापू बस इष्ठनि नित्स्वरेण (पा ६, १, १९७) इष्ठन्नन्तस्या ऽऽद्युदात्तस्य चापि तस नञ्-पूर्वपदस्येऽव्यय-पूर्वस्य चाभीष्टत्वात् इति।
m) तस नञ् स्वर। उप परा√वप्+भावे घञ्।
n) नस नापू द्र। उप परि √१दा+कर्मणि क्त तकारादेशाथ (पा ७, ४, ४७)। अत्र 'दति' (पा ६,१, १२४) इत्युक्तस्य गतिर्दीर्घस्याऽऽभावो मीमांस्यो वा प्रामादिको वेत्य् उपपदस्य गत कालान्तस्य √१दा इत्यस्य निपातनाऽऽगतो विमर्शनीयो विषय।

१अ-परिपरa– -रेण शौ १८,२,४६
¶२अ परिपरb– -र मै ३,७,७, ४, ८, ५, काठ २४, ६, क ३७, ७
¶अ-परिमित,ताc– -त तै १,७, ३,२,५,१,८,४, मै ४,१, १०,७,४, काठ ८,१३,९, १२, २६,४, ३४,९, क ६, ८,८,१, ४१,२, §शौ ९,५, २१, १५,१५,१, §पै १६,३४, ५,११,८, –तम् तै २,५,१०, ४,११,२, ३,१, ७,३,६, १,१,६, मै १, ६, १०,८, ६,७,३,२,५,६,३,७,४, ८,७, काठ ८,१,१३,१३,१, २४,५[२], ३१,१५ क ६,८, ८,१, ३७,६[२], शौ ९,५,२२[२]§, –तस्य तै २,५,१०,४,५,१, १,४,२, ६,३, मै ३,१,२, ६,९,७,४, ४,५,३, काठ ८, ३, १९,१, ६,२६,६, ३४,९, क ६,८, २९,८, ३०, ४,४१,४, –ना तै ५,१,१, ४, मै ३,१,२, काठ २५,६, क ३९,३, –ता मै १,१०,१७, ३,२,५,९,५[२], ४,५,३, काठ २०,१,३४,९,३६,११, क ३१,२, §शौ १५,१२,९, १०, –तान् तै २,६,४,२,३,१, ७,३, मै ३,८,६, काठ २५, ४, क ३९,१ –तान् तै ६,१, ४,८, –ताभि तै ५,२,६,३, –ताम् काठ १९,१,६, क २९, ८,३०,४, –ते मै १,६,१०, काठ ८,३

¶अपरिमित-ऽन्द्स्d– -न्द्स तै ५,१,८,४
¶अ-परिमित्यe तै ५,२,६,३, काठ २०,४, क ३१,६
¶अ-परिमोषc– -षाय तै ६,१, ११,५
¶अ-परिवर्गc– -र्गम्[f] तै ३,४,१०, ४,५,३,१०,४,४,३,४,१,३, ५,१०,६, ६,१,१,८, ३,४,३
अ-परिविष्टc– -ष्टम् ऋ २,१३,८
¶°अ-परिवीतc– -तम् काठ २६,६[२], क ४१,४[२]
¶अ-परिश्रित्यe मै ३,५,३[२]
अप√रिप्> रेपि, अप रिपव् पै ४,२०,५.
अपरीरिप पै ९,१२,५.
¶अ-परिषिञ्चत्g– -ञ्चन् मै १,१०, १९[२], ३,३,५[२h], काठ २१,७[२], ३६,१३
¶अ-परिह्रुतi– -त ऋ १०,६,२, मै ४,१४,१५, –ता ऋ ८,७८,८, –ता ऋ [१,१०,१९,१०२, ११], १०,६३,५, मै ४,१२, ४, काठ १२,१४
अपरी २अ-पर- द्र
¶अ-परीतj– -त ऋ ५,२९, १४, –तम् ऋ ८,२४,९,

–ता ऋ १,१००,३, –तास ऋ १,८९,१, मा २५,१४, का २७,११,१, काठ २६,११
अ-प(रि>)री वृतc– -त ऋ २, १०,३.
अप√रुध्, अप अरोधम् ऋ १०, ३४,२
¶अपरुणद्धि काठ २७,५,२८, १, क ४२,५, अप रुणद्धि ऋ १०,३४,३, ¶अपरुन्धन्ति काठ १०,८, ¶अपरुन्ध्यु काठ २७,५,२८,१, क ४२,५
अप अरुधन् शौ १८,२,२७.
¶अपरुध्यते तै ६,६,५,४,
¶अपरुध्यताम् तै ६,६,५,२
अप-रुद्धk– -¶द्ध तै २,१,४,७, ८,२,८,४,३,१,१,६,६, ५,३,४, काठ १०,८,९, ११,६, २७,५[२], २८, १[२], क ४२,५[२], –द्धम् ¶काठ २७,५,२८,१[२], ¶क ४२,५, शौ ३,३,४, पै २,७४,४. [°द्ध- ज्योग्°]
¶अप-रुध्यl काठ ३५,१८, क ४८, १६
अप रुध्य- अन्°
¶अप-रुध्यमानm– -न तै २, २,८,५,३,१,१,२
¶अप√रुरुत्स
अप-रुरुत्समानm– -न काठ १०,९,११,६,३७,११

a) तस नम्-स्वर (पा ६,२,२)। उप परिपर्‌ <परि√पृ+कर्मणि अप् प्र (पा ३,३,५७)। यत्तु मा उप चौरपर्यायेत्वा बस इति व्याचष्टे, तद् चिन्त्य भवति नञ्स्वरानुपपत्तिप्रसङ्गात्।
b) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप भावे निष्पन्नमिदेव नञ् विशेषोऽनुसरेत।
c) तस. नञ स्वर (पा ६,२,२)। उप यस।
d) बस पूर्वपद (पा ६,२,१)। उप यस।
e) नञ्पूर्व स। उप परी√मा+क्त्वा>ल्यप्।
f) या किति इति कृत्वा द्वि स्वरम्।
g) सस्व नाद्र। उप परी√श्रि+क्त्वा>ल्यप्।
h) अनेकत्र यद् विकरण-स्वरस्य नादवर्ध्येन प्राद शि तत्रत्य- चिन्त्यम्।
i) तस.नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप परि√ह्रु+क्त।
j) सस्व नञ्पूर्वि ५। उप परी√इ+कर्मणि क्त।
k) कर्मणि क्तऽनन्तरगति-स्वर (पा ६,२,४९)।
l) ग्नावयन्त-इव प्रत्य (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
m) परसामवन्त-इन्-प्रत्य (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

¶अप-रोद्धृ[a]– -द्धा मै २, २, १०, काठ १०, ९, –द्धार तै २,३, १,१, मै २, २,१ काठ ११,६
¶अप-रोधु[b]– -धात् मै २, २, १०
¶अप रोधु(क>)का[c]– -का मै २, २, १, ४, ४, २ [°क- अन्°]
¹अप-रोध्य- अन्°
¶अ-परुस्[d]– -रुषि मै ३, ९, २
अप-रूप[e]– -पम् ¶तै ३, ५, ७, ३, ¶काठ २२, ८[३], ३५, १९, ¶क ३५,२[२],४८,१७, शौ१२,४,९
अपरेद्युस् १अ पर- द्र.
¹अपरेहि[f] पै १६, ३७, ९
¶अ-पर्ण,र्णा[d]– -र्ण काठ २६, ३, क ४१, १, –र्णम् तै ६,३,३,४, पै २, ७०, ५ऽ, –र्णा मै ४, १,१, काठ २६, ७, क ४१, ५.
अप(प-अ)र्तु[g]– -र्तुं शौ ३, २८, १
अ-पर्वन्[d]– -र्वन् ऋ [४, (१७,७) १९, ३]
अ-पलायित[h]– -ताय काठ ४१, ४
अ-पलाश[d]– -शा ऋ १०, २७, १४
अप√लिख्,अप[i] लिख्यात् शौ १४, २, ६८.
अ-पलित[i]– -ता शौ १९, ६०, १

¶अ-पालितभावुक[j]– क मै ४,१,९
अप√लुप्>म्प्, ¶अपलुम्पति मै १, ६, ५ ¶अपलुम्पेते मै १, ६, ४, अपलुम्पतु पै २, ८१, २, १६, १४७,१–८, १४८,१–८, १४९, १–८, अपलुम्पतु पै ५, १४,१[k], ¶अपालुम्पत् मै १,६, ५, ¶अपालुम्पन् काठ १२, १३[२],२७,२,¶अपालुम्पन् काठ १२, १३, २७, २, क ४२,२[२] अपालुपत् पै ८, १५, १२ अपलुप्यते शौ ५, १७, ७, पै ९, १५, ७
¶अप-लुम्पम्[l] मै १, ६, ५.
अप√वच्, अपावोचत् पै २, २, ४
अप-वक्तृ[a]– -क्ता ऋ १, २४, ८, मा ८, २३, का ९, ४,१, तै १, ४, ४५, १, मै १, ३, ३९, काठ ४, १३, क ३, ११, पै २, २, ४ऽ, –क्तार शौ ५, १५, १–११, पै ८, ५, १–११
अप-वाचन- अन्°
अप-वत्- २अप्- द्र
अप√वध्, अप वध्यासम् मा १, २६, का १, ९, ४, अप-(वध्यासम्) मै १, १, १०, ४, १, १०, अपावधीत् ऋ १०, १४६, ४, मा ५, ८[६], का ५, २, ८[६], काठ २, ८[४], क २, १[४], ¶अपावधीत् मै ४, ३, ४, अपावधी मै १, २, ७, कौ १, ३५३, जै १, ३७, २, अपावधीम् तै १, २, ११, २[m].
अप√वप्, अपवपति[n] काठ १०, ५, अपवप[o] ऋ ८,९६,९,अपावपद् शौ८,८,५,१९,३६,४,पै२,२७, ४,९,६,८,११,७,९,१६,२६,५, अपावपत् ऋ २,१४,६, तै ३,३, ७,३¶, अपावप ऋ१,११३,४
अप-वर्तृ-, अप···वम् अप√२वृ द्र
अप√२वस्
अप-वासु[b]– -से शौ ३, ७, ७[१], पै ३, २, ६[१].
अप-वास्यमा(न–>)ना– -ना पै१३, ५, १६
अप√१वह्, ¶अपवहति काठ ३७, ११, अपावहत्[p] शौ २०,१३०, १, अपवहे पै ३, २५, ११
*अप-वाहु[b]-
¶अपवाह-तस्(>)[q] तै ६, ६,

a) गस तृजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१६३,२,१३९)।
b) गस उप थाथादि-स्वर° (पा ६,२,१४४)।
c) गस ठकन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९७,२,१३९)।
d) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र ।
e) तस अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २)। अथवा बस पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १) स्यात् (तु यस्य मा) [illegible] भूत [illegible] [illegible] द्र । [illegible] [illegible] [illegible] । भूयान् [illegible] [illegible] ।
f) [illegible] पा । परा√इ [illegible] 'परेहि' इति [illegible] द्र. तु शौ (१०, १, २८)।
g) [illegible] [illegible] (पा ६, २, १, १) [illegible] [illegible] (पा ६, १, १८७)।
h) [illegible] उप <प रा>[illegible]√इ>[illegible] द्र ।

i) तस नञ्-स्वर. (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
j) 'अ-नग्नभावुक- इत्यत्रस्य टि. द्र. ।
k) अत्र सुपा उपोत्तमादौ सकारस्य स्थाने मकार एव सुपठ दोष द्र ।
l) गस उप शाकयार्थे णमुल् प्र । कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, १, १९३, २, १३९)।
m) पाठान्तरीयस्य मपु१ स्थाने उपु१ (तु मा ५) [illegible] [illegible] विमर्शः [illegible] ।
n) 'अव°' इति [illegible] [illegible] विमृश्य ।
o) '–पः' इत्येवमुदात्त [illegible] [illegible] । प्रकरणे [illegible] प्रयोगस्य दर्शनात् ।
p) [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] द्र ।
q) [illegible] प्र (पा ५, ४, ४९)। [illegible] ।

५, ४, मै ३, २, ८
अप√वा, †अपवाति ऋ १, १६३, १०, मा २५, ३३, का २७, १३, २, तै ४, ६, ८, ४, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४
अप-वात्ª- -वान् शौ १९, ५०, ४
?अपवाचिराम्ᵇ पै १६, २९, ९
अप√विच्, अप विनक्तु शौ १२, ३, १९, अपाविनक् शौ ११, ३, ४, पै १६, ५३, ९
अप√विज्
◊अप विजमा(न>)ना°- -ना शौ १२, १, ३७
१¶अ-पवित्रᵈ- -त्रम् मै ४, ५, ७
२¶अ-पवित्रᵉ- -त्रौ तै ६, ४, ६, ३
¶अ-पवित्रपूतᶠ- -त, -तम् मै ४, ५, ५.
अप विद्ध- अप√व्यध् द्र
अप√विश्>वेशि, अपवेशय>या शौ ९, २, २५, पै १६, ७८, ७
अप√वी, †अपवेति ऋ ५, ६१, १८, १०, ४२, २, शौ २०, १७, २

अ पवीरवत्ª- -वान् ऋ १०, ६०, ३
अप√वृ, अप "वरत् ऋ ६, ४५, २४, कौ २, १०१८, जै ४, ९, ९, शौ २०, ७८, ३
अप"'वर्षय ᵍ ऋ ८, ५, २१, †अ(प>)पावृधि ऋ १, ७, ६, २, २, ७, ४, ३१, १३, ७, २७, २, ८, २३, २९, तै २, २, १२, ६, मै ४, १२, २, कौ २, ९७१, शौ २०, ७०, १२, अप"'वृधि ऋ १, १०, ७, अपावृत ऋ ५, ४५, १
‡अप "वृणुतेᵇ कौ १, ३०३, २, १०१, जै १, ३२, १, ३, १०, ३, ¶अपवृणोतिⁱ काठ १३, ३, अपा(पु)वृणुʲ का ४०, १, १५ अपावृणोत् ऋ १, १३०, ३, ३, ४४, ५, ४, २८, १, १०, १३९, ६, मै २, ५, ३¶, ४, ९, ११, ११, २१, काठ ९, १९, १३, ३¶, †अप"'अवृणोत् ऋ [३, ३१, २१, १०, १२०, ८] ८, ६३, ३, पै ६, १, ८ अपावृ-

णवत ऋ २, २४, १, अपावृणो ऋ २, ११, १८, अपावृणो ऋ ८, १००, ६, अप"'अवृणो ऋ १, ५१, [३, ९, ८६, २३], ४, अप"'अवृणो. ऋ १, १३२, ४
†अप"'ववार ऋ, १, ३२, ११, पै १३, ६, ११, अप - वव्रर्थ ऋ ३, ४३, ७, अप - आवᵏ ऋ १, ११३, १४, ३, ५, १, ७, ७५, १, अप"'व ऋ १, १२१, ४, अप' व ऋ २, १४, ३, †अपव्रन् ऋ ४, २, १६, ५५, ६, ५, २९, १२, मा १९, ६९, का २१, ४, १९, तै २, ६, १२, ४, काठ १६, ९, शौ १८, ३, २१, अप व्रन् ऋ ४, ५, ८, †अपाव ऋ १, ११, ५, कौ २, ६०१, जै ३, ४८, १७, अप वम् ऋ १०, २८, ७
अप-वर्तुˡ- -र्तो ऋ ४, २०, ८
अपावृत- अन्°
†अ(प>)पा-वृतᵐ- -तम् ऋ १, ५७, १, शौ २०, १५, १

ª) बस. दाश्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, ११९)।
ᵇ) 'अनपवाचना' (शौ ८, ८, ९) इत्यस्य स्थाने पाद-पवाचिराम् इति दु श्रेया संहिता द्र । यमु छेदे 'चान्' इत्यस्य 'चाऽऽन्' इत्याकारिका व्यवस्था भविनी कल्पन्या वेत्यादि सर्वं भूरिविमर्शास्पदमेव ।
ᶜ) सम शानजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।
ᵈ) तस नञ स्वर (पा ६, २, २) । उप यद ।
ᵉ) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप यद ।
ᶠ) सम्व एर् द्र । उप तृनम पूपत्रस्व द्र ।
ᵍ) लेटि मिप् भवी द्र । सर्वत्रनिपचयगाद् इपथ मिप्चचम पिहितद्वारनिरोधपरितवस्तुवधव द्रटिरय-मवतोदु । तनितोधारकस्य द्वारतोपानस्यव मतम् तन्निरोधनस्यऽपरस्यानासित भवति [तु पा प्रमृ, वेतु मा. मन्ने अप इत्यस्य योगविकाराद योगदर्श-राधऽऽपरेतु 'मेपदरतुन' इति कृत्वा पृथगन्वयो भवति। 'वर्षय ' (<√वृ३) इति किम प मेवनर्थस्य मत 'इप ' इत्योनैव कर्मणऽन्वत इप्यते (न मिप्चुद् इत्ये-

तेनापाल्यमितधिव)। चिन्त्य त्वेतन्मत भवति। आक्षेपव-हुलवस्य स्वारस्यविघातकत्वाव्यभिचाराद् द्वारा इत्यस्य द्वि३ प्रनम् तृ१ एतदिति कृत्वा व्याख्यानस्य समानप्रकर-णान्तरसर्वस्वविरोधाय (तु ऋ १, १२८, १, ३, ५, १प्रमृ)]।
ʰ) अपो(प+उ) इति निपातद्वयमनुदित पा। विशिष्ट द्र ऋ (७, ८१, १) पामे ।
ⁱ) 'अप, आ' इति द्वयुपयुग किम मध्यमान SI३। चिन्त्य । मुग वैस्वरासदर्शनात् ।
ʲ) द्वैस्वर्यं यमु निर्दिष्म् । तत्र प्रमादो वा रहो वा स्मिपपर बोज वेत्यत्र विमृश्य प्रमाणम् । 'अ'प>)पा' इत्येव छन्दोऽनुरुद्ध दार्पत्व तु समाप्येत ।
ᵏ) यदत्र छान्दस भाद् आगमो भवति न च 'भाद्' उपसम इत्यऽस्य गर्भनिपात एव प्रमाणु स्यात्। अन्यथा त्र् भाद स्वर स्यादित्यभिकन्धे ।
ˡ) सम तृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १६३, २, १३९)।
ᵐ) कर्मणि केऽजन्तागमिस्वर पूर दीर्घत्व च (पा ६, २, ४६ ३, १३७)।

अ(प>)पा वृति[a]– -तिम् ऋ ८, ६६, ३
अप√वृज्,अपवृङ्क्ते ऋ १०, ११७, ७, अपवृञ्जाते शौ १०, ७, ४२, अपवृङ्क्ष्व शौ ३, १२,६, अपावृक् शौ १३, २,९
अप-वृज्य- अन्°
अप√वृत्>वर्ति, अपावर्तन्त मै १, ९,८¶
अप वर्तयति शौ १९, १२, १‡[b], अप···वर्तय ऋ २,२३,७
!अपवृमाणिमज्जहा° पै ५, १४,५
अप√वि,अपवय ऋ १०, ११०, १
अप√वेन्,अपवेन शौ ४, ८, २
!अपव्यक्ता[d] पै ५, १३, ६
अप√व्यध्→विध्, अप विध्यत मै ३,१६,३‡[e], †अप···विध्यताम् ऋ ६, ७५, ४, मा २९, ४१, का ३१, २, ४, तै ४, ६, ६, २, काठ ४६, १, पै १५, १०, ४,
अप विद्ध- अन्°
अप√व्ये,अप व्ययति ऋ ७,८१, १, अपव्यये शौ ६, ११, १
अप व्ययत्- अन्
१अप-व्रत[f]– -तम् मै ४, २, १२
२अप-व्रत[g]– -तान् ऋ १,५१,९, ८, ४२, ९, -तेन ऋ ५, ४०, ६, खि ३, २१, १, मा १७, ४७, का १८, ४, १५, कौ २, १२१०†, शौ ३, २, ६, पै ३, ५, ६
अपव्रन् अप√२वृ द्र
अप√व्रश्च्→वृश्च्, अपवृश्चामि पै ७, २,६[h], अप वृश्चतु पै ४, ४, ७
अप√शत्>शाति[i], अप शातय शौ १९, ३४, ३
¶अ पशव्य[j]– -व्य तै ६, २, ३, ४, काठ २६, ५, क ४१,३, -व्यम् तै ६, १, ९, २, काठ ६, ३, क ४, २
¶अप√शास्, अपाशास्तु मै ३, ८, ५, ६, ४, ५, ८, ६, ३
¶अप शीर्षन्[k]– र्षा, -र्षाणम् तै ५, ५, ४, ३.
¶१अ-पशु[l]– -शव तै ५, २, ९, ४
¶२अ पशु[m]– -शु तै १, ७, १,३,६, २, ६,६,६ ८, २ ५ २,६,३[2], ९, ३, ४, ३, १, ४[2], ६, १, १, २[2], ३, २, ५, ३, ४[2], ११,५[2], ६, ३, ५, ४,४, मै १, ८, ९ ३, २, ७[2], ४, ८, ७, ७, ४, १, ११, काठ ८, ८, १०, ११,१२, १, २ ५,२०, ३, ४[2], ८,१०[2], २१, २, २४, ४, ६, २६, २, २७, ६ २८, ३, २९,२,३०, ९, ३१, १३, ३५, १८, १९, क ७, ३, ३१, ५, ६[2], १०, १२[2], ३७,५ ७ ४०,५ ४२, ६, ४४, ३, ४५, ४, ४८, १६, १७
अपशु-ता[n]– -ता पै १६, १४९, ८, -¶ताम् मै २, १, ८
अ पशु(हन्>)घ्नी°– -घ्नीम् शौ १४, १, ६२
अप√१शुच्>शोशुच्
†φअप-शोशुचत्[p]– -चत् ऋ [१, ९७, १[2], २-८], मा ३५, ६, २१, का ३५, ४, २०, २१, शौ ४, ३३, १[2], २-८, पै ४, २९, १[2], २-८
अप√शुप्, अपशुप्यति शौ ६, १३९, ४

---

a) गग ङिति 'तादौ' (पा ६,२,५०) इत्युक्त स्वरः।
b) 'अप सुवर्तयति' इति ऋ (१०,१७२,४) पामे।
c) अयन्त दुरूह पा विमृशोऽनुसदध्यु ।
d) अपव्यक्ता इत्याकारस्यान्यस्य कलयिद्वा मूलस्य दुरूहो भ्रेयो विमृश्य ।
e) 'अप विध्यताम्' इति ऋ (६,७५,४) पामे ।
f) प्राग अव्यय- पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। मै सतेतिते स्थल कर्तृतया योग कर्मतया वाऽथापि क्रियाविशेषणतया वायत्र भूयान् निमर्शोऽपि शाकारा द्र। क्रियाविशेषणतया इति चेदष्यवर्गीयत तर्हि स्वरतो बस द्रयेव सुवचम्। तथा व स्वरान्तरीयनिगमान्तरे सागरवगामा यात्। कर्तृकर्मायक्ष्मरत्र तत्र द्रयेर सुवचम् । तथावे प्राति तनद् निगमान्तरीयात् प्राति बस द्रार्वे स्यात्देयाद् भिन्न वाच्यम् । एतद् गर्ने यस्य सुधीभि सुधीभिरवीक्षितव्यम् ।
g) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । नापू समानस्वर निषिद्-भिन्नार्थयोग प्राति वस्तुतो भेदेन प्रदर्शनार्हं न वेयत्र नापूटि द्र स्वय च विविविभिर् विवेच्यम्।
h) 'अपिवृश्चामि' इति शौ (२, ३२, ?) पामे ।
i) पाग्र तु √शद् इत्यस्य णिचि दस्य त (पा ७, ३, ४२ [यतु √°शत्]) ।
j) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १५६)। उप. यद्र ।
k) मस पूपप्रस्व (पावा २,२,२४, पा ६,२,१) उप यद्र।
l) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।
m) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।
n) भावे तलि प्र नित्-स्वर॰ (पा ६, १, १९३)।
o) सास ङिपू, द्र । उप पशु- √हन्+टक् प्र (पा ३, २,५२)। स्त्रीत्वे ङीप रिरवार स्वरेऽविशेष ।
p) गस धात्र त-नृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८९, २, १३९)। वा 'अपशु' इति कर्मपदमेनाऽर्थां द्र ।

[a]अप-शुष्क[a]– -ष्काः तै २, १, ४, ८[2].

?अ-पश्चा[b] शौ १९, ५५, ५.

?अ-पश्चा-दग्घृ[c]– -ग्धा शौ १९, ५५, ५.

‡अ-पश्चा-दघ्वन्[d]– -घ्वने कौ १, ३५२; २, ७९०; जै १, ३७, १.

अ-पश्चा(त्>)द्-दघ्वन्[e]– -घ्वने ऋ ६, ४२, १; –घ्वा मै ३, ९, ४[2]; [f].

†अप√श्नथ्, अप···श्नथिष्ट ऋ ९, १०१, १; कौ १, ५४५; २, ४७; जै १, ५६, १; ३, ५, ६.

अ-पश्य[f]– -श्याः ऋ १, १४८, ५.

अ-पश्यत्[g]– -श्यते तै ७, ५, १२, १; काठ ४५, ३; –श्यन् ऋ १०, १३५, ३; –श्यन्तः तै ३, २, २, १.

!अ-पश्यमान[h]– -नः पै ७, १९, ७.

अप√श्रि

अप-श्रय[i]– -यः शौ १५, ३, ८.

अप-श्रित[j]– -तः ऋ [(१, ८४, १४); ५, ६१, १९]; ८, २४, ३०; –तम् ऋ [१, ८४, १४; (५, ६१, १९)]; मै २, १३, ६;

(तु. सस्थ. आ√१शुच् >आ···शुशुग्धि)। अत्र सा. कल्पद्वयं भवति। प्रथमे कल्पे तावद् 'अप' इति कप्र. 'नः' (द्वि३) इत्येतदभिसंबद्धो भवति तद्धीनमाख्यातं च सकर्मकत्वे सति लेटि साऽद्के तिपि रू. (तु. उ. मा ३५, ६)। अथोत्तरे कल्पे सगतिकमुत-पूर्वमेवाऽऽख्यातमकर्मकत्वेनाऽन्वितं भवति। उभयत्र 'अघम्' इति च कर्तृपदम्। अथापीह सा. 'आ···शुशुग्धि' इत्युत्तरे किप. √२शुच् इत्यस्माच् शोकाऽर्थकतयाऽभिसंमतान् प्रथमाद् धा. दीप्त्यर्थकं सन्तमपरं धा. विवेचयिषति। तदेतत् सर्वं चिन्त्यं भवति। अग्निकर्तृकाऽऽशोचनाऽपशोचनक्रिययोर्विपर्यीभावेनाऽभिन्नप्रतियोगिकयोः सतो रयेश्चाऽघस्य चोपस्थाप्यमानत्वप्रतिमानाद् अपाऽऽङो-रुपसर्गयोर् भिन्नार्थद्योतकत्वचमत्कारसमर्पणे श्रुतिस्वारस्यस्योपपन्नतरत्वादिति यावत्। एस्थि. पराभिमतस्य भिन्नधातुप्रकल्पनस्य च प्रथमे वाक्ये अघ- इत्येतत्कर्तृत्वस्य च किप. सकर्मकत्वाऽकर्मकत्वान्यतरत्वं प्रत्यौदासीन्यस्य च समानं वैयर्थ्यं द्र.। ननु यदुक्तं सा. 'नः' इति द्वि३ इत्यु 'अप' इति च कप्र. तदुक्तं इति चाहेति, तन्न। भाष्ये 'नः' इति च३ इत्येवम् उक्तत्वाद् 'अप' इत्यस्य गतित्वेन प्रदर्शनाद्धेति। सत्यं, वचनैवमेव तत्र भवति तात्पर्यतस्त्वन्यथेति। तत् तु कथमिति। 'अप' इत्यस्य गतित्वे पर्यवसन्ने सति तदर्थस्याऽऽख्यातनामानुरञ्जकत्वे चरितार्थत्व-स्वाभाव्याद् 'अस्मत्तो निर्गत्य' इत्याकारकस्य पदर्थरूपेण गत्या. योगतः प्रवर्तयितुमिष्यमाणस्य व्याख्यानस्य नितान्तमन्याय्यत्वे सत्यप्यस्मत्प्रस्तावितयोजनप्रकार एव सुपलम्भात् (तु. गपू. उ. नः =अस्मात् इति स्पष्टं मारुतमाप्तः)। अथाऽन्ततः गपू. मा. स्प. दप म. अनुसिद्धमाणं लेटि रू. इत्याकारकं मन्तान्तरमाह, तदप्यसत्। ऋग्गतया व्याख्यया कथंचित् सिध्यत्यपि निपाताभावे (तु. सा.) तदर्थे च मनुप्रकारान्तरेण व्याख्याने तदनुसरणेऽपीति दिक्।

[a]) समा. कब्दप-पूर्वपदस्व. (पा ६, २, २)। अत्र पूर. निन्दायाम् उप. यद्र.।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. (पा ५, ३, ३३) यद्र.। कः संदेहः? यनि. अत्र प्राति. भवत्युत नाउ. प्राति.। कुत इति। पपा. यनि. उपलम्भे सति एउ. च द्विउ. च प्राति. साम्यमुपजीव्युक्तस्य नाउ. प्राति. संभवे च सत्युभयथाप्यर्थतोऽनवद्यत्वसामान्यादिति।

[c]) सस. नापू. द्र.। यनि. संदेहे तु. नापूटि.। यत्तु पपा. 'दग्घ-अघस्य' इति वा 'दग्ध-अघस्य' (तु. पाएडु. टि.) इति वा प्रादर्शि, तदसत्। शाखान्तरीयात् पाभे. (तु. मै ३, ९, ४[2]) चाऽर्थानुसंधानाच्च 'अन्नस्य' इत्यस्य कर्मभूतस्य पदस्य नितान्तपार्थक्यस्याऽनिवार्यत्वात्। एस्थि. 'अ-पश्चा। दग्धा। अन्नस्य' इति त्रिपदी वाऽवगाह्या भवति। 'अ-पश्चादग्धा। अन्नस्य' इति द्विपदी (तु. सा.) वेति तत्त्वम्।

[d]) सस्व. एपू. द्र.। इह उप. 'पश्चा' इति पूप. भवति, नाउ. तु 'पश्चात्' इति। अन्यथैनयोरभेदः। उभयत्र उप. √२दघ्+क्वनिप् प्र.।

[e]) नापू. चिद्विदिव भिन्नं सदेतत् प्राति. तत्रैव टि. गतं द्र.।

[f]) तस. उप. पाप्र. √दृश्+शः प्र. (पा ३, १, १३७)। 'अष्टौ' (पा ६, २, १५७) इत्यत्र श-प्रत्ययस्यापि उसं. अन्तोदात्तत्वं द्र.। अथवा सनन्नात् सनः √पश् इत्यतः कर्तरि वा भावे वा घञ्प्रत्ययः द्र.। नञ्-पूर्वत्वे च पूर्वे कल्पे कृत्योर्ययोऽन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उत्तरे च कल्पे तावद् थाथ. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) इति विविक्।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) उप. यद्र.।

[h]) अप√बाध्>'अपबाधन' इत्यन्यं टि. द्र.।

[i]) गस. उप. भावे अचि थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४)।

[j]) गस. कब्दप-पूर्वपदस्व. (पा ६, २, २)। उप. कर्तरि क्तः।

काठ ३९, १२, की २, २६४, जै ३, २२, ११, शौ २०, ४१, २, –तौ शौ ६, १२७, २
अप√ष्णि(<स्नि)ह्
?अप ष्णिह्ᵃ– -हाम् पै १२, ३, ९
१अपस्, २,३अपस् √अप् द्र
अप-सं√विश्, अपसंविशस्व पै १६, ७८, ७
†अप-सं√वृत्>वति, अप सुवर्तयति ऋ १०, १७२, ४, कौ १, ४५१, जै १, ४७, ५, शौ १९, १०, १
अप√सच्,सश्च्, अप¹ सश्चिरेᵇ ऋ ५, २०, ९, अप¹ सश्चिमᶜ मा ३८, २०, का ३८, ५, ३, मै ४, ९, १०,
¶अप सत्य– -त्यम् क ३५, २, –त्याऽम् काठ २२, ८ᵈ
अप√सह्, अप¹ सहताम् पै ४, ८, १–१३
φअप साह्वस्ᵉ– -ह्वान्ᶠ ऋ ९, १०५, ६, कौ २, ९६३
अप√साध्>साधि, अप साधय पै ११, ३, ३
अप√सिध्, अपसेधति शौ २०, १३५, १३, अपसेधन्ति शौ ५, १९, ९ अप…सेधसि शौ ६, ८१, १, अपसेधामि शौ ८ २, ११, पै १६, ४, १, अप सेधतु ऋ १०, ३६, ४, पै ७, ५, ७, अपसेधन्तु ऋ १०,१००, ८, †अपसेध ऋ ६, ४७, २९, मा २९, ५५, का ३१, २, १२, तै ४, ६, ६, ७, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १ शौ ६, १२६, १, २‡ᵍ, पै १५, ११,९, २०,३‡ʰ, अप…सेध ऋ ८,६०,२०,१०, २५,७, अप…सेध ऋ ८, ७९, ६¹, †अप¹ सेध ऋ १०,९८, १२° मै ४, ११,२, काठ २,१५, अप सेधतम् मै ४, १४, ६, १अप¹ सेधतम् शौ ४, २५, ४¹, पै ४,३४,६, †अपसेधत ऋ [८, १८, १०, १०, १०५, २] खि ५, २१, ३, कौ १, ३५७, जै १, ४४, ७, अप (सेधत) ऋ १०, १०५, २, †अप¹(सेधत) ऋ ८, १८, १०, कौ १, ३५७, जै १, ४४, ७, अप ''असेधत् ऋ ६, ४७, २१, अप असेध ऋ ५, ३१, ७
अप सिध्य¹ शौ ८, २, ७
अप-सेधत्ᵏ– -धन् ऋ १, ३५, १०, ९, ८२, २, ११०, १२φ, मा ३४, २६†, का ३३, १, २०†, काठ ३८, १२φ, कौ २, ६६८†, जै ३,

ᵃ) 'अपष्णिहान्' इति मूको यनि शोध द्र । दृष्टित्रई- इत्यत्रस्य सस्थ टि द्र ।

ᵇ) तु PW. प्रमृ, वैतु सा एक चाऽप 'सुवस' इत्यनेन सह तृतीयारूपतया परिणिनमविवितनाऽभिमवद कत्र प्रतिपादयन् ('अप' इत्यस्य कत्र सत तृ सव-धाऽयोग्यत्वमित्यभित धे) अथापर चाऽप यनि योगयित्वाऽपि मिथ्यार्थ भावमाण (धात्वर्थवैपरीत्यप्रकारक एवाथ-अप येतत्पूर्वस्य सामर्थ्यमवानतोऽन्यप्रकारकस्यार्थस्य धात्वर्निर्दिशयस्याऽयुक्तवादित्यभिगन्ये)।

ᶜ) तु माराश १४, ३, १, १९ (यतो वाक्यद्वयस्य मिथ्याऽऽमानमिव युईतिवत्तौ ह म च 'द्वेष' इति 'द्वर' इति च द्वि गता त्र१ इति कृत्वा 'अप'(=अपगच्छतु) इति च 'अभ्युमन-' इति दवतान्तमिति च व्याचष्टो)।

ᵈ) 'अपशरद्अपगम्याऽम्' इत्येव मूलम् गति पाठ्यने प्रथमाया उत्तर् आदकारस्य स्थाने 'सु' इत्येवमाशसो भेद द्र ।

ᵉ) सम द्रव्यान्तरनस्य [पा ६, १,१२, २,११९ (उत्त दनि. प्र भिन्न वे तु टि यथा)]।

ᶠ) °वदिद् (<र्व गर्भ) [भर (तु प्रमृ च क)] ...

द्रयु (च) यनि (भव) इति वाक्यत्रयात्मकः वा द्र [तु ऋ ८, ४५, ४० यत्र 'अप' इति 'परि' इति च नियक मिन्धि', 'जहि>ही' इत्येते किप उपसृजन्तौ विप्रपयेता यथा प्रकृतेऽपि तौ नि च 'आ' इति च क्रियार्थप्रधान 'साह्वान्' इति पदमुपसृजेयुरिति (अस्मद् ' इति प. च वारणार्थप्सितवचना द्र [पा १, ४, २७])। यद्वेते नि कय एव स्यु यक 'द्वयुम्', 'बाध', 'अस्मद्' इत्येभि पदैर्युक्ता [तु यस्या टि ?φभासाह्वस् > -ह्वान्', ?φ'परि साह्वस् > ह्वान्' (यत्रापि वैतु PW. प्रमृ भिन्नप्रकारकस्य वा आलोचनम्) वैतु सा 'साह्वान्' इति चाप्याहताऽऽन्यतांऽश किप 'अपगमय' इति च (नितान्तमन्विता गता सद्दीयाऽन्तरवाक्यवृतिराकरत द्र)]।

ᵍ) 'अपप्रोथ' इति ऋ (६, ४७, ३०) पाभे ।

ʰ) 'दुरमो युयोधि' इति विशिष्टः पा (२,३३,३) पाभे ।

ⁱ) वैतु सा अप+इत (<√इ) इति । नितरां चिन्त्य सैतद् । 'इत' इत्यस्याऽनिहतत्व सत किप पूर्वादित्वस्य बधन गत्यरस्कृविमात्रन्ते मति मपुर इति कृत्वा स्यात्तान्नाम गारगमात्राऽनतिरिक्तार्थिति। 'इतः' इति मति प्राप्तपाल च ।

ʲ) सम द्रव्यान्तरन्-प्रत्र-नस्य (पा ६,१,१६१,२,११९)।

ᵏ) सम द्रव्यान्तर ...

५५, ९[‡], पै १०, १, १-७
अप √१सु, अप…सुवे काठ ३८
१३, अप सुवामि शौ ६,
११९, ३, अप[२] · सुव ऋ १०,
३७,४, अप[b] सुव मा ३५,
११, का ३५, ४, १०
अप सावित् ऋ १०,
१००, ८
अप √सृ, अप सरत् ऋ ४, ३०,
१०
अप √सृज्, अपसृजामि पै १६,
१३०, ३
अप-सेधत्- अप √सिध् द्र
अप √स्कन्द्>स्कन्दि, अपस्कन्द
यतु पै २, २४, १, ४, अप
स्कन्दयन्तु पै २, २४, २,
३, ५
अप-स्कन्द- -न्देन पै २, २४, ५
अप-स्कन्य पै २, ७०, १
अप √स्कम्भ्
अप-स्कम्भ[c]- -म्भस्य शौ ४, ६,
४, पै ५, ८, ३, ११, २, ४
अपुस्तम २अपुस्- द्र
अप √स्था>तिष्ठ, अपतिष्ठान् पै
१३, ९, १२, अप तिष्ठन्तु
पै १, ९४, ३, अप अतिष्ठन्
ऋ १०, १२४, ८
अपस्थातम् ऋ १०, १०६, २,
†अपस्थात>ता ऋ ८ ००,१,
कौ १, ४०१, जै १, ४५, ३
अप अस्थु[d] ऋ ८, ४८, ११
†अप-तस्थिवुस्[e]- -स्थुप ऋ ९,
१९, ६, कौ २, १११, जै ३,
११, ७
[f]अप-स्थम्[f] मै ३, १०, ७
अप √स्पृ, †अपस्पृण्वते ऋ ८, २,
५, तै ४, १६, ६, ¶अपास्पृणुत
काठ २४, १, क ३७, २
अप-स्पृश् अन°
†अप √स्फर्, अपस्फरी ऋ ६, ६१,
१४, मै ४, ११, २, काठ १७,
१८, ३०, ३, क ४६, ६
अप √स्फाय्>स्फा
अप स्फान- -नस्य पै १, ५८, १
अप √स्फुर्
†अप-स्फुर्[b]- -रम् ऋ ८, ६९,
१०, शौ २०, ९२, ७ [°स्फुर-
अन°]
¶अप-स्फु(र्>)रा[i]- रा मै २, ६,
५ ४, ३, ८[j], काठ १५, ४
[°स्फुर अन°]
अप-स्फुर(त्>)न्ती- -न्ती पै १४,
३, १ [°रत् अन°]
१, [२]२, ३, [२]४ अपस्य-, √अपस्य्,
१अपस्या, २अपस्या-, अपस्यु-
√°अप् द्र.
अप √स्रु
अप-स्रवण-कुम्भ°
अप √हन्, ¶अपहते तै २, ४, २,
४, ५, ३, १, ३, २, ९, ५,
५, ३, ४, ७, ७, ५, २[२], ६,
१, ३, ५, मै २, १, ११[२],
५, ५, ६[२], ८, ९[२], ३, ६,
२, ६, ४, ३, ४, काठ १०,
९[२], १०, १३, २, ३, ६[२],
७[२], १४, ६, १९, ३, ११,
२२, १, २३, ४, ३१, ११,
३४, १२, क ३०, १, ३१, १,
३६, १[k], ४७, ११, ¶अपहते
मै ४, ८, ३, ¶अप…हते तै
२, १, १०, २, ३, ५, १, ¶अप-
हन्ति तै २, १, २, ८, १०, १,
३, २, २, २, ७, ५, ६, ४, २,
६, ३, ५, १, ३, ४, ८, ६,
१०, २, ३, १, ५, ३, २, ७, ४,
५[२], १०, १, ६, २, १, ६, ४,
५ ९, २, ६, ३, २, मै २, ५, ९,
३, १, ९, २, ६, ७, ४, ८, ७,
९, ७, ४, १, १३[२], ३, ४[२], ८,
५[२], काठ १०, ४, ५, ११, ५[l],
१३, ७, १९, ३, २०, ५, २७,
४[२], ८, ३१, १, ३, ७-१०,
३४, ५ क ३०, १, ३१, ७,
३९, १, ४०, १, ४७, १, ३,
८[२], ९, १०[२], ६शौ ९, ५, ३, ११,
६पै १६, ९७, ८, ९, ¶अपहन्ति
तै २, ६, ६, ३, ६, २, १, ६,

a) 'अप-मेघम्' इति सुपा वास्तविक ऋ. पाठे दत्त
श्रेयमात्रमिति विवक्तव्यम्।
b) एकतरत्र अपो(प-उ) इति समुदितो निपात द्र.।
c) गस उप घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।
d) वें 'अपतिष्ठन्तु' इति यदाह तद् यथाधातुस्थिति
यत । यत्तु 'अपगच्छन्तु' इति वें च सा चाहतुर् तत्
तात्पर्यदर्शनपेक्षिताऽनुपक्रपर वच द्र ।
e) गस क्वसन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
f) उपपद- इत्यस्य सस्थ टि द्र ।
g) दह प्रयुर तिम्नन्त्यनुदात्तोऽन्तोदात्तो विशेष ।
कदेयपि केषुचिदन्त्येषु तादृशो विशेष हानिम-
दानो भवात (MCG ४६० टि ४)। यद् मा 'अप'
इत्यस्य धात्वर्थानुवादकत्व पद आह तदयोदयमनया
पेक्ष्य श्रुतिम्वारस्येतरत्वात्।
h) गम क्विवन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
i) गम उप इगुपधलक्षण क प्र याथादि स्वरश्च
(पा ३, १, १३५, ६, २, १४४)।
j) नन्तु स्थ पा. च ग्रन्थे सयति स्वरविहानो
मुद्रा भ्रष्ट ।
k) 'अहपते' इति मुद्रा मुद्रण प्रमादन द्र ।
l) मुकत्रत्र चिन्त्योऽत्र गन्ध्य स्वरो भवति (यतु
टि अपहन्ति मै २, १, ५)।

मै २,१,५[a], अप…हत[b] ऋ ६, ६०, ६, ¶अपघ्नन्ति मै २, १, ५, अपहुसि मा १८, ५२, का २०,३,२, तै ४,७,१३,१, मै २, १२, ३, काठ १८, १५, क २९, ४, पै ३, ३८, ६, अप…हथ[c] कौ २, २०५, जै ३, १८, १२, अपहन्महे काठ ३८, १३, अपहन्मः शौ १, १८, ३, ८, ६, ४, पै १६, ७९, ४, अपहन्मसि शौ ८, २, १२, ६, ५, पै १६, ४, २,७९,२,५,८१,५, अप हन् ऋ [१०, १८२, १-३], अप हनत् तै ४, १, ४, ४, ५, १, ५, ९, अप हनाथ शौ १४, १, ५९, अपहन्तु शौ २, ३, ६, ६, १३४,१, ८,७,१४,१२,३,१४, पै ५,३७, ३; १६, १३, ४, १७, ७, १५०, ८२, अप… जहि ऋ १, ४२, २, ९४, ९, ९, ४, ३; [१३, ८, ६१, २८], मा १,१७, ११, ४७, का १, ६, १, १२,४, ११, तै १, १, ७, १, ३, ५, ८, १[२], मै १, १, ८, २, ७, ५, ४, १, ८, काठ १, ७, ९, १६, ४, २५, ४, ३१, ६, ८, क १, ७, ९, ३९, १, ४७, ६, ८, †कौ १, ४७१, २, १२८, ३९९, ५४४, †जै १, ५०, ३, ३, १३, ४, ३१, १९, ४२, १०, †अप जहि ऋ ९, ८, ७, ६३, २८, कौ २, ५३४, जै ३, ४१, १०, †अप(जहि) ऋ १०, १५२, ५[२], तै ३, ५, ८, १, ९, २, शौ १, २१, ४[२], पै २, ८८, ५, †अप हतम् ऋ १, १३२, ६, १०, ४०, १३, मा ८, ५३, का ९, ६, ५, शौ १४, २, ६, अपहत ऋ [(७, १०४, ७) १०, ७६, ४], शौ १२, २, ४७, †अप…हत>ता ऋ ९, १०१, १३, कौ १, ५५३, २, ७३६, जै १, ५६, ९, ३, १२, ८, ४, २६, १, ¶अपाहत तै २, ५, ३, १, ५, १, १०,२, मै २, १, ११[२], ३, १, ९, ४, १, १३, ३, ४, काठ ८, ५ १०, ९[२], १३, ७, क ७, १, ¶अपाहत मै २, ५, ५[२], अपाहन् ऋ ३, ३३ ६, ¶मै २, ५, ९, ४, १, ९, १०, ८, ५, ¶काठ १०, ५, २७, ३, ३१, ७, ८, ¶क ४२, ३, ४७, ७, ८, अपाघ्नाताम्, अपाघ्नाताम् ¶मै २, ५, ९, ¶अपाहताम् मै २, १, ५, ¶अपाघ्नत तै १, ५, ४, १, २, ४, २, २, ६, २, १, ६, मै १, ४, १०, ३, २, ६, ३, ५, ७, काठ १०, १०, २२, ७, ११, २४, ८, क ३१, ७, ३५, १, ५, ३८, १, शौ ११, ७, १९९, ¶अपाघ्नन् मै २, ५, २, ४, ५, ७, काठ ११, ५, २९, १०, ३२, ७ क ३०, ८, ¶अपाघ्नन् तै २, १, २, २, मै २, ५, २, ४, ५, ७ ¶अपघ्नीत मै ३, ९, १, ¶अप हनीत तै ३, २, ९, ५ अप जघान ऋ ४, १८, ९

†अप घ्नत्[d]- -घ्नन् ऋ ८, ४३, २६φ, ९, २७, १φ, [६१, २५[२०], ६३, २४], २९, ५६, २३, ¶मै ३, १, ३, ४, १२, ३; काठ ३९, १५, कौ १, ४९२, ५१०[२०], २, ५६३[२०]φ, ५८७, ६३६φ, जै १, ५१, ६, ५२, १४[२०], ३, ४४, १[२०], ४८, ३, ५१, २φ, -घ्नन्त ऋ [९, १३, ९, (३९, ६), ४१, १φ, ६३, ५, २६φ], कौ १, ४९१φ, २, २४२φ, ५४५, १०५१φ, जै १, ५१, ५φ, ३, २१, ७φ, ४३, १, -घ्नन्तम् ऋ ८, ४३, २३φ

अप-घ्नु[f]- -घ्नो पै १४, ३, ५

अप√जङ्घन्

†अप-जङ्घनत्[d]- -नत् ऋ ९, ४९, ५, कौ २, ७८९

अप हत,ता[g]- -त तै १, १, ९, ९[२], २, -तम् मा १, ९, १६, का १, ३, ६, ५, ७, मै ४, १, ६, काठ १, ५, ३१, ४, क १, ५, ४७, ४, शौ १०, ७, ४०φ, -ता काठ १, ५, ३१, ४, क १, ५, ४७, ४, -ता मा २, २९, का २, ७, १, -¶ते मै २, ५, २

¶अप हति[h]- -त्यै तै २, २, २, ४,

---

[a]) सामुच्चयपरस्य 'च' इत्यस्य लोपे गति 'पुन' इत्यस्यावयवपरत्वार्थे प्रयोगो भवतीति कृत्वा निघो निपाता-ऽभाव गोऽनिहन् (पा ८, १, २८, ६२, ७१)। एमिय त्वया स्वरपाठ गुणो (गु गति) गुणः गाथीदानं (वेंगु पुस्. पाठ ११, ५ यत्र स्वरगापतनमप्रदीमामन्वेऽपि नक्ष यथा न नित्यं कृत्वाऽपि धातनेदेन वा वेद्ध्य स्वरान्तोप वा ग्राह्मिभेदो स्वरवता-त्यय द्र.)।

[b]) इहाऽप गतीतरतयाऽभिप्रयन् GW. चिन्त्य ।

[c]) 'अप हत' इति ऋ (६, ६०, ६) पाठे ।

[d]) गस प्रत्यन्त-कृत्-स्वरः (पा ६, २, १३९)।

[e]) एतन्तरम 'अप' इत्युपसर्गमात्रो 'अपघ्नन्' इत्यत्र प्रत्यन्तस्याऽध्याहारः।

[f]) कर्तरि कु प्र उग (पाउ १, ३६)।

[g]) कर्मणि क्तान्त-गतगतिस्वरः (पा ६, २, ४९)।

[h]) गग उप तिन्नि प्र पूर्वपदस्व (पा ६, २, ५०)।

५, ७, २; ११, ७; ६, ४, ४; ६, २; ३, ४, १, १; ५, १, ३, ३; ४; ५, ९; २, २, ३; ४, ६, २; ३; ६, १, ४, ६; ८, ३; ११, ३; ४; २, १, ६; १०, १; ३, २, २; ७, २; ८, १; २; ९, ४; १०, ३; ४, २, ६; १०, ३; ६, ३, १; २; मै १, ४, १०; ३, १, ९; २, ५; ६[३]; ३, ५; ७; ७, ९; ८, ७; ९, ७[२]; १०, १; ४, १, २; ३; ४[२]; ५; ६[२]; ७–९; १२[२]; ३, ४; ८, ५[२]; काठ ८, ५; १३, १२; १९, ३; १०; २०, ५; १३; २१, ८; २२, ७; ११; २४, ४; ८; २५, १; ४; ९[०]; २६, १; ८; २७, ५; २८, ४; २९, ८[३]; ३१, २; ३[२]; ४[२]; ६; ७; १०; क ७, १; ३०, १[२]; ८; ३१, ७; ३५, १; ५; ३७, ५; ३८, १; ४; ३९, १; ४०, २[०]; ४; ४१, ६; ४२, ५; ४४, ४; ४७, २; ३[२]; ४[२]; ५–७; १०.

¶अप-हत्य[a] तै ६, १, १, २; ३, २, १; ७, ४, २, १[२]; २; मै २, १, २; ५, ७–९; ३, ४, ६; ४, १, ८; काठ १३, ३; २२, १३; ३३, ६; क ४७, ६.

¶अप-हन्तोस्(>:)[b] मै ४, ८, २.

अप√२हा, अप ···हासते[c] ऋ १०, १२७, ३.

अप ···जिहीते ऋ ७, ७१, १.

†अप ···अहासत ऋ ९, ७३, ६; पै ६, ११, ३; अपहास्याः शौ १८, ३, ७३.

अप√हृ>भृ, अप ···भरताम् ऋ १०, ५९, [८–१०].

अप ···जभार[d] ऋ ४, २७, २.

¶अप ···हरेत क ३७, ७;

¶अपहरेयुः काठ ३४, ३.

¶°अप-हृत°– -तम् काठ ११, २.

¶अप-हृत्य[a] काठ १२, १०.

अप√ह्नु, ¶अपह्नुते तै १, ५, ४, २; अपह्नुवे ऋ १, १३८, ४; ¶अपह्नुवीत काठ ३७, १४.

अपाक, अपा(प√अ)ञ्च् द्र.

१अ-पाक[e]– -कः ऋ ६, ११, ४; मा २०, ४४[g]; का २२, ४, ९; मै ३, ११, १; ४, १४, १५[f]; काठ ३८, ६; पै १६, १५१, ९; –कम् खि ५, ७, १, १०; मै ४, १३, २; काठ १५, १३; –काः ऋ १, ११०, २; –के ऋ ६, १२, २. [°क-सु>स्व°]

†अपाक-चक्षस्[h]– -क्षसः ऋ ८, ७५, ७; तै २, ६, ११, २; मै ४, ११, ६; काठ ७, १७.

२अपा(ऽऽ)क- अपा(प√अ)ञ्च् द्र.

अपा(प-आ)√कृ, अप ···आकृधि ऋ ३, १६, ५; १०, १४२, १; शौ १, २, २; अप ···आकृतम् ऋ ६, ५९, ८.

¶अपाकरोति तै २, ५, ५, ५; मै ४, १, १[२]; काठ ३०, १०; क ४६, ८; ¶अपाकुर्वीत मै ४, २, ७; ¶अपाकुर्यात् मै २, २, १३; ¶अपाकुर्यात् मै ४, २, १२.

¶अपा-कर्तोस्(>:)[i] मै १, ४, ५; काठ ३१, १५.

अपा-कृत°– -¶तम् तै ६, ४, ११, ४; –¶ताः काठ ३५, १७; क ४८, १५; –तौ पै १, ९०, २.

---

[a]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[b]) गस. उप. तोसुनि पूप्रस्व. (पा ६, २, ५०)।

[c]) '···हास्महि' इति पठन् GW. विमृश्यः।

[d]) अभ्यासचुत्वं ज्ञापकं भवति यथेह मूलतः √हृ इति कएठ्यादिर्भवति √२भृ इत्य् ओष्ठ्यादिश्च न भवतीति।

[e]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९)।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) उप. पाकँ- इति वि. (तद्विलक्षण ऐदंपर्यं द्र.)। यत्तु MW. तदुपजीव्याश्चेहाऽन्यथादर्शना भवन्तो यत्र यत्रास्य श्रुतयो भवन्ति तत्र तत्रैनत् २अपा(ऽऽ)क- इत्येतदेवेति प्रतिपन्ना भवन्ति, तन्न। तथात्वे हि सति उपाक्, पराक्-इत्यादिवद् अन्तोदात्तस्याऽनिवार्यत्वेन प्राप्तत्वात्। अत्र तु. GG., यदुक्तप्रसरतो द्वे भिन्नस्वरे प्राति. एवाऽभ्युपेये भवतः। यदपि मा २०, ४४ इत्यत्र उ. च म. च बस. इत्याहतुः, तद् निस्तत्त्वम्। 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्यन्तोदात्तस्य तथात्वे दुर्वारत्वप्रसङ्गादिति यावत्।

[g]) यथेह उ.च म.च सौवरं तत्त्वमप्रतिपन्नौ भवतस्तथा नापू. टि. गतार्थं द्र.

[h]) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। यद्वा तस. नञ्स्वरः (पा ६, २, २)। उप. पाक-चक्षस्- इति बस. द्र.। अस्य प्राति. विषयेऽपि १अ-पाक- इत्यत्रत्ये टि. संकेतितः २अपा(ऽऽ)क- इत्यत्रत्ये टि. -च गतार्थो मतभेदः पक्षप्रतिपक्षसमानन्यायश्च चोद्यपरिहारविवेकः द्र.। उपाकु-चक्षस्- इत्यपि तत्सापेक्षतया चेह कश्चित् सूक्ष्मो विवेको भूयोऽन्वेष्यो येनात्र पूप. २अपा(ऽऽ)क- इति न भवति १अपाक-इत्येव च भवतीति सुतरां विशदीभवेत्।

[i]) गस. तोसुनि प्र. अनन्तरगतिस्वरे प्रथमो ग. निर्दिश्यते (पा ६, २, ५०; ८, १, ७०)।

अपा कृति[a]— -तिम् ऋ ८, ४७, २

¶अपा-कृ(त्य>)त्या[b]— -त्या मै ४, २, १२

†अपा(प√अ)च्, अप अच ऋ ९, ९७, ५४, कौ २, ४५६, जै ३, ३४, १४

अपा(प√अ)ज्, अपान पै ९,११,४, अप अज ऋ १, ४२, १, †अप आजत् ऋ १०, ६८, ५ शौ २०, १६, ५[c], ¶अपाजन् मै १, ६, ३

†अपा(प अ)नत्[d]— -नन् ऋ १०, ३,१, कौ २,८९६, जै ४,१३,९

अपा(प√अ)ञ्च्

२अपा(ऽऽ)क्[e]—

अपाका[f] ऋ १, १२९, १

अपाक्त[g] ऋ ८, २, ३५.

अपा(प अ)च्,ञ्च्[h]— पाक्[i] ऋ ३, ५३,११,८ [४,१,६५,१] १०, ५, १०, ४४, ७, खि ५, १२,४, १७, १–४, मा ६, ३६, का ६, ८, ७, तै १, ४, १, २, ६, ४, ४, ३, मै १, ३, ४, ४, ५, ७, काठ ३,१०, ३९ १ क २,१७, †कौ १,२७९, २,५८१, †जै १, २९, ५, ३, ४७, ७, †शौ २०, ९४, ७, १२०, १, १२८, ४§, §१३४, १ ६, –पाङ ऋ १ १६४, ३८, मै १, ५, ४, ११, शौ ९, १५,१६†, पै १६, ६९, ७†, –पाच ऋ १०, १३१, १, ¶काठ ८,४, ११,४, ¶क ६, ९, शौ २०, १२५, १†, –पाञ्च काठ ४०,१०‡[j], शौ ५,३,२‡[j], पै ५,४,२‡[j], ७,८,७, –पाञ्चम् शौ ३ ३, ६, पै २, ७४, ६, –पाञ्चौ शौ ७, ७३, ४ पै १३, १३, १,

†अपाची[k]— -ची ऋ ५ ४८, २, –चीम् ऋ १०, ६७,५ मै ४, १२,५, काठ ९, १९ शौ १८, ३, ३, २०, ९१, ५ पै ४, १७, ५‡[l], ६, २२, १५ १६

‡अपाक् तस्(>)[m] शौ ८, ४, १९ पै १६, १०, १०

अपाक् तात्[n] ऋ [७, १०४, १९, (१०, ८७, २१)]

अपाचीन[o]— -नम् ऋ ७, ७८ ३, शौ ६, ९१, १, —ने ऋ ७, ६, ४.

अपाच्य[p]— -च्या ऋ ८, २८,२

¶अपा(प-आ)त्मन्[q]— -त्मा,-त्मानम् तै ५, ५, ८, ३

---

[a]) गस उप क्तिन् । स्वस्य कृते तु टि अपा-कर्तोस्(>)।

[b]) गस उप कर्मणि क्यपि कृत्-प्रस्व (पा ३,१, १२०, ६, २, १३९)।

[c]) 'ᵠउदानत्' इतीव पठित्वा सा व्याचष्टे। तद् विमृश्यम् ।

[d]) गस शत्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६, २,१३९)।

[e]) गस उप घञि थाथीय स्वर (पा ६, २, १४४)। नलोप उस [पा ६, ४, २७ (तु उपाक्-, पराक्)]। यद्वाऽननुनासिकोपधस्य मूलभूतस्य √अच् इत्येनस्यैतत् कृदन्तमिति सुवचम् । नाऽउ अस्यैव विभ-ताय प्रयय द्र । अनेकमेव वैदिक प्राति तच्च २अपा (ऽऽ)क्- इत्यनेनाभिन्नार्थं अ-पाक- इत्यनेन च समानस्वर मित्यर्वाचामेकेषा दृष्टिर् भवति (तु अ।।।)। कियान्पि तद्भिन्नतर इह यस्या च १अ पाक- इत्यत्र च द्र ।

[f]) नाप्, त्रिवि भाविनि सति [=ङि दा तृ था स थाऽर्थे (=न तु प)] गुरुर्णतिम्पक [पात्र अन्यत्र परा-मर्शार्थीयार्थे चित्त्वद्विरिष्ट उस (५, ३, ३६)] भा प्र प्रयय-स्वरेण (तु उत्तरा, परस्ता, मध्या)।

[g]) नाऽऽदि एत्, त्रिवि भाविनि सति [=ङि च (तैतु पात्र प्र इति) तृ च (तैतु पात्र पगमगीभाव) प च न थार्थे गुरुर्तनिम्पक भवति: प्र उस (पा ५, ३,३४ [तु अधस्तात्, उत्तरात्, परस्तात् (तैतु पात्र निपा-तनमानसङ्केत)] ।

[h]) गस उप क्विनि पूपप्रस्व (पा ३,२,५९ ६,२,५२)।

[i]) पात्र देशवृत्तेरस्मात् स प प्र चाऽर्थे अस्ताति प्र तस्य च लुक् (पा ५, ३, २७, ३०)। यद्वा क्विवि भाविनि सति न द्वि१ रू अमो लुक् (पा ७, १, २२) इति सुवचतर द्र ।

[j]) 'प्रत्यञ्च' इति ऋ (१०, १२८, ६) पामे ।

[k]) स्त्रियां ङीप पित्त्वान्निघाते स्वरेऽभेद (पा ४,१,६)।

[l]) 'पराची' इति ऋ (१,१९१,१५) पामे ।

[m]) तसि प्र प्रत्यय-स्वरश्च (पावा ५,४,४८)। 'अपाक्तात्' इति ऋ (७, १०४, १९) पामे ।

[n]) पात्र अस्ताति प्र एव विषये तातिल् प्र [तु तातिल् प्र (पा ४, ४, १४२ उउ, ५, ४, ४१)] च तस्य लुकोऽभावश्च उस [पा ५, ३, २७, ३० (तु प्राक्-तात्)]।

[o]) 'विभाषाञ्चे' (पा ५, ४, ८) इति ख→ईन प्र तत्स्वरश्च ।

[p]) 'युप्रागपाग्' (पा ४, २, १०१) इतीहाऽनु वर्तमाने य प्र उस । तेन अन्तोदात्तो निर्बाध स्यात् । प्रत्ययगानुबन्धे हि स्वरितान्तस्याऽनिवार्य त्वापत्तेरिति दिक् ।

[q]) बस पूप्रस्व (पा ६,२,१) उप यद्र ।

अ पाद्[a]- -पात् ऋ १, ३२, ७,१५०, ३, ४, १, ११, ६, ५९, ६, मा ३३, ९३, मै ४,५,२¶, कौ १, २८१†, जै १, २९, ९†, शौ ९, १५, २३†, १०, ८, २१, पै १३, ६, ७†, १६,६९,१२†, १०२,८,-पाद ऋ १०,९९,४, -†पादम् ऋ ३,३०,८,५,३२, ८, मा १८, ६९, का २०,५,२

अ पादक[b]- -काय तै ७, ५, १२, १, काठ ४५, ३

¶अपा(प-आ)√घा, अप आद-ध्यात् मै १, ६, १३[२]

अपा(प√अ)न्, अपानति शौ ११,६, १४, पै १६, २२, ४, ¶अपानत् मै १,९,३, ¶अपानेत् मै१,९,६ ¶अपानिति काठ २९, १, क ४५, ७, ¶अपानीत् काठ ९, ११, ¶अपान्यात् तै ५,५,५,३, काठ २९, ६[२], क ४५, ७[२]

अपा(प-आ)न[c]- -न मा १८, २, २२, ३३, का १९, २, २,२४, २०, १, ¶तै ६१, ३, १०, १, ७, ९, १, २, १, १, २, ३, ५, २, ४, ३, ४, १, ४, ६४, ७, १, १, १०, २, ५, ३, ४, २ ५, ५, २, ६, ३, १, ५, ११, २, ४, ६, ३, ७, १, १, ९, ३, ३, ९, १३, १६, ५, ९, ३, मै १, २, १७, २, ११, २, ¶३, ४, ४, ६, ३, ¶४, ५, ५, ६, ३, काठ ३, ७, ११, २[२], १३, १०, १८, ७, १९, ११, २१, १, ११, १२, २२, ८, २३, १[२], २६, १, २७, २, ३, ३१, ६, ३४, ६[२], ८, ३५, ५ ३७, १[२], १५, ४०, ५, ४३, २, ¶क २, १४६, २८, ७६, ३१, १, ३५, २, ७[२], ४०, ४, ४२, २, ३, ४७, ६, ४८, ६६, शौ २, २८, ३, ५, ३०, १५ ७, ५५, ३, ४, ११, ६, १३, १२, ६, ३, १५, १६, १-७, १६, ४, ३, १८ २, २६, ४६, १९, ५१, १, पै १, १२, ४, २, २९, ४, ६, ५, १०, ९, १४, ५ १६, २२, ३, १४१, ३, -नम् मा १४, ८, १७, का १५, २, २, ५, १, तै १, १, ७, १, २ ५, ७, ५¶, ३, १, ८, १, २, १०, २, ३, ५, १, ४, ३, ४, ३, ६, २, ४, १, ३, ७, १, ¶५, २, १०, ६, ३, ६, २, ५, ५, ३, ६, ५, ५, ३[२]¶, ७, ५, १९, २, मै १, ३, २, २, ८, २, ३, ८, १३, ३, ¶३, २, ४, ¶४, १, ७, ७, ७, काठ ३, १०, १७, १, ३, ७, २१, ३, २७, २[२], ३, ३१, ५, ३७, १०[२], ३९, ८, ४५, १५ क २, १७, २०,१०, २६,२,६, ¶३१,१८,¶४२,२[२],३,¶४७, ५, शौ १०, २, १३, १९, २७, ६, पै २, ८०, १, १०, ७, ६, १२, ४, १३, ९, १३, १६ ६०, ७, -¶नस्य तै ६, ४, ६, ३, मै ३, १०, ३[२], -ना तै ४,६,५, ३, मै १, ५, १४[२],¶, काठ १२, -¶, शौ ६, १०४, १, ८, १०, १, ११, ३, -९, १५, १५, २, पै १६, १, १, -नात् मै २,१३, ३, काठ ३९, ८, -नान् पै ९, २०, ७, १०, १२, १०, -नाय मा १३, १९, २४, १४, १२, १४, १७, ५८, ६४, २२, २३, २३, १८, का १४, २, ४, १०, १५, ४, २, ३, १६, ७, १, ६, २४, ९, १, २५, ५, १, तै १, १, ६, १, ४, ३, १, ३, २, ३, १, ५, ८, १, ९, २, ४, २, ९, १, ३, ६, १, ४, १, ३; ३, ३, ६, १[३], ¶५, ५, ५, ४, ७, १, १९, १, ४, २१, १, ५, १३, १, मै १, १, ७, ३, ५, ३५, २, ७, १६[३], ८, ८, १४[३], ३, १२, ९, २०, ४, १, ७, काठ १, ६, ४, १, १७, ७, १०[३], २७, २, ३१, ५, ३७, १७, ३९, ३, ४०, ३, ५, ४१, १०, ४४,१०, ४५, ९[२], ५१, ३, क १, ६, ३, १, २६, ६, ९[३], ४२, २, ४७, ५, शौ ६, ४१, २, १९, ४५, ६-१०, पै १५, ४, ६-१०, -¶ने तै ६, ३, १, ५, मै १, ९, ६, काठ २६, १, क ४०, ४, -नेन मा २५, २, का २७,२,१, ¶तै १,७,२,१,२,५,५,५, ३, मै ३, १५, २, ४, ५,६¶, क ६, १[२]¶, शौ १३, ३, ४, -नै काठ ७, ११ [°न- अभि°, प्राण°]

अपान द्रा[d]- -द्रा मा १७,१५,

a) वस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप पाद- इत्यस्याऽन्तलोपार्थं 'मत्यासुपूर्वस्य' (पा ५, ४, १४०) इत्यत्र नञ् उस द्र। पाप्र अ-पुद्- (यद.) इत्येतस्येद प्राति स्थानिरूप मूल स्यात्।

b) 'अधर्मक-' इत्यत्र टि द्र।

c) उप 'अनु' इति हस्वाद्यच्चमिति तै. पश प्रादर्शि, तद् चिन्त्य (वैतु 'उद् आनु', 'सम्-आनु' इति तद्वत्य प्रकार, मा पश सार्वत्रिक. प्रकारश्च)। उप <आ√मी इति वाच। तद् चोदयम न वेति विमृश्यम् (तु यस्या. टि.)।

d) उम उप √दा+विचि प्र कृत्-स्वर (पा ६, २, १३९)।

का १८,१,१५, तै ४,६,१,५, ५,४,५,३, मै २,१०,१,१३, १६,३,३,६, काठ १७,१७, २१,७,३९,९, क २८,१
अपान दृह्[a]– दृक् तै ७,५, १९,२, काठ ४७,१५
अपान-पा[b]– -पा मा २०,३४ का २२,३,२, तै ३,२,१०,२
अपा(प-अ)नत्[c]– -¦नत्[d] मै १,६, १, शौ ६,३१,२, २०,४८,५ –नता[e] मै ४,७ ७¶, –नते शौ ११,६ ८, पै १६,२१,७
अपानती[f]– -¦ती ऋ १०, १८९,२, मा ३,७, का ३,१,७ तै १,५,३,१, काठ ७,१३[8], क ६,४, कौ २,७२७, ३,५, ५, जै २,६,४, ३, ५९,१९, –¶ती तै ५,३,६,२.
¶अपा(प अ)न्य[h] मै ४,७,७, काठ २७,३[2], क ६,१[2],४२,३
अ-पापकाश(न्>)नी– -नी पै १४, २,८
अ पापकाशि(न्>)नी[i]– -नी मा १६,२, का १७,१,२, तै ४, ५,१,१, मै २,९,२, काठ १७, ११
अ-पापत[j]– -ता पै १३,१२,५
अ-पापविद्ध[k]– -द्धम् मा ४०,८, का ४०,१,८
¶अ पाममविष्णु[l]– -ष्णव मै ३, ६ ८
अपा मार्ग अप√मृज् द्र
अपा(प आ)√मे>मि[m]
　अपा मि[n]प्र[n]– -त्यम् मै १,१०,२, काठ ९,५
अपा(प-आ)√१यम्
　¶अपा यति[o]– -ति काठ २८,३, क ४४,३
अपायिन् अपे(प√इ) द्र
अपार(प√१ऋ), ¦अप ऋण्वन्ति ऋ ९,१०,६, कौ २,४७४, जै ३,३५,९, अप ऋणुत ऋ ५,४५,६, अप ऋणो ऋ ९,१०२,८
अ पार्,रा[p]– -रः ऋ ५,८७,६,८, ६,२६, -रम् ऋ ४,१७,८, तै ७,५,३,२¶, काठ ३३, ५¶, कौ १,३३५¦, ¦पै १, ३५,४,४,११,१ पै १६ ५२,३, –राम् ऋ ३,३०,९, –रे ऋ ३,१,१४, ३०,५, ४,४२,६,९,६८,२ –¦रेण ऋ १०,४४,१, शौ २०,९४,१
*अपार्ष्टि अयोपाष्टि- टि द्र
*अपाष्ठ- अपाष्ठ- टि द्र
¦अ पा(ल>)ला[q]– -लाम् ऋ ८,९१, ७, शौ १४,१,४१, पै ४, २६,७
अपाव अप√२वृ द्र
?अपावकीय[r] पै १७,१७,८
?अपाव(न्>)री[s]– -री पै १,६९,३
अपा(प-आ)√वृज्
　अपा-वृक्त[t]– -क्ता ऋ ८,८०,८
अपा(प-आ)√वृत्>वर्ति, ¶अपा-वर्तयेत् काठ ३५,१७,१८[2], क ४८,१५,१६[2]

[a]) सस्व नाउ द्र । उप √दृह्+क्विप् प्र । पदान्ते यव मपूलग्र (पा ८,२,३२,३७)।
[b]) उस विजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,२,१३९)।
[c]) गस दाग्रन्त-कृत्-प्रस्त (पा ६,२,१३९)। शतायजादिर्विभक्तिरुदात्ता (पा ६,१,१७३)।
[d]) 'अपानती' इति ऋ (१०,१८९,२) पाभे । इह नमि प्र इति कृत्वा 'अपान तु' इत्येवमवग्रहे सति 'यस प्राणाऽपानाभ्यां,सूर्योऽर्णवऽन्तश्चरति' इत्यन्वयस्य सुशकत्वेऽपि यनि एवाऽऽदर । मातृचमूलसंवादनी-रियात् (तु यरथा) परा तयन्वाय (तु गाः)। एरिय ऋनि शाखाऽर्थायौ वा यायोपता नितरां विविक्तौ भवत इति यथावदमादरत स्याऽनुगन्तेदमिति दिक् ।
[e]) मुरा स्वरोऽपत्त प्रत्यग्मुन्यज ।
[f]) ङ्रियां ङीप् प्र नघोन्ता (पा४,१,६,६,१,१७३)।
[g]) पाठ स्वमिति सा ग्रन्त ऽ।ऽ। चिन्त्य ।
[h]) गस् कृदन्त-कृत् प्रस्व (पा६,१,१९३,२,१३९)।
[i]) तस नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप पाप + √काश्+ग्यन्दं णिनिः ।
[j]) तस उप √१पत् > √पापत्+कर्तरि अच् प्र । यस्य वा प्रे सत् 'साध्या' इत्येतदीय वि द्र ।
[k]) तस नञ् स्वरः (पा ६,२,२)। उप तृतस यद्र।
[l]) सस्व कृते तु टि अ-ओधुक-। उप पाम √१भू+रिष्णुच् प्र द्र ।
[m]) अप√मे>मि इत्यग्रस्य टि द्र ।
[n]) यदेतत् प्राति =अप मित्य- इतीव प्रयपादि (तु ऽ।ऽ।), तत् प्रकरण-सगतस्य मध्यस्थस्याऽऽशं सादर्श्याऽप्रहनिदानमितुपेद्यम् । भूयस्तु वैश एव द्र ।
[o]) किनि 'अनुदात्त'(पा६,४,३७) इत्यनुनासिकलोपः ।
[p]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र ।
[q]) ग्रियाम् अग्निदुहितृनामतया निगमा भवन्ति ।
[r]) शादिश्यस्थलीय गस्करणान्तर-नापेत पा द्र ।
[s]) मुगा अरगते भवति । तेन द्यु निर्णीता द्र । यनिषन्तस्य प्राति आपार्थाना वि गत स्त्री गर् इत्यादिनि तावत् समाधेत ।
[t]) कर्माणि निष्ठान्तस्यान्तिस्वर (पा ६,२,४९)।

¶अपा-वृत्त[a]– -त्तः मै ३, ९, ?.
अपा-वृत्य[b] शौ १२, २, ३४
अपा-वृत-, अपा-वृति- अप√वृ द्र.
¶अ-पाव्य[c]– -व्यानाम् काठ ३०, ९.
¶अपाव्य-त्व– -त्वम् काठ ३०, ९.
अपाश्रि- अयम् (>यो)[c]
अपाष्ठ[d]– -ष्ठाद् शौ ४, ६, ५, पै ७, ८, ४; १२, २, ४ [°ष्ठ-शत°]
†अपाष्ठ-वत्[e]– -वत् ऋ १०, ८५, ३४, शौ १४, १, २९

२१ अपा(प√१अ)स्, अप ""अस्मि[f] ऋ १०, ८३, ५, पै ४, ३२, ५
२१ अपा(प√२अ)स्, अपास्यति तै ६, ३, ९, २[g]; अपास्य ऋ ३, २४, १; मा ९, ३७, का १९, १, ३, जै ४, २५, १; अप""अस्य ऋ ६, ५१, १३, कौ १, १०५, जै १, ११, ९
¶अपा(प-आ)संग– -गः काठ २९, २, क ३८, ५

¶अपा(प-आ)√हृ, अपाहरन्ति, अपाहरत् काठ ३४, ३.
अपि ऋ १, १६४, ६; २, ५, ८; ३४, १०; ३, [१, २१, ५९, ४, ६, ४७, १३; १०, १४, ६; १३१, ७][h], ३८, ६; ५, ३१, ९; ४६, ७, ६, ५९, ९; ७, १६, ८; १८, ६; ३१, ५, ३८, ३[h]; ८, १९, ८[i]; ४४, २४[j]; ४५, १९; ५६, ४, ९१, १; ९७, १२; १०, २, ३[k], १९, ४[l], ५; ४४, ४; ७१, ५[m]; ६[n];

[a]) प्रा. उप. कर्तरि क्त। पूप. अपाऽऽऽतो. अव्य. मतोः समस्तीभावे सामस्व. भवति, स एव चेह शिष्यते (पा ६, १, २२३, २, २)।

[b]) गम इत्यन्त-तृन्-प्रत्य. (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[c]) सायणिकोऽवग्रहः। प्रकृतायां श्रुतावेव व्यु द्वैध-दर्शनात्। तथा हि। अपाव्यानाम् अपूतपावन ववचनात् तावत् इअ+पाव्य-(<√पू) इति सङ्केतो गृहीत (तेन च पारकाऽन्तरेणाऽऽप्यते मति स्वत पूतत्वे च तात्पर्यं स्यात् तु भा तैश)। अथाऽनुपदेऽऽऽप्याऽपजय-वचनाद् 'अपगतम् आप्यम् (<१आप्य- यद्) एभ्य' इति कृत्वा सङ्केताऽन्तरं च गृहीत (बस आप्याऽपचयकरत्वे च तात्पर्यं स्यात्)। अथ सा (तैश) आव्य- इति उप. इत्याह। तदेवं पूप. च नप चोभयत्राऽपि भूयान् विमर्शः साऽवसरः।

[d]) व्यु [1]। अप√ऋप्+य प्र.थार्थीय स्वरश्च (पा ६, २,१४४)। √तिष्ठ. 'अपार्ष्ठ-' > यनि. इति कृत्वा रेफ-लोप. [तु. टि. अपोपाष्टि-, ऋष्टि- (<√ऋष्), वैतु.गा.प्रमृ. अपष्ट- ([1]पा ८,३,९७) इत्यनोऽऽऽसंमन्यमाना इव मन्तः यनि. <अ(प>)पा.√स्था इति प्रतिपादुकाः]।

[e]) स्वरस्य कृते तु. टि. आदिमु-वत्-।

[f]) तु. GW, वैतु वें सा. च 'भुवपुरेत्र' इति दोषं वदन्तौ चोद्यौ (एकपदे द्वैस्वर्याऽनुपपत्त्यात्, तद्गतरीत्यैव यनि नारार्थे तत्त्वार्थात् प्रकरणे मतत्वात्)।

[g]) संभावनायां समुच्चये वा कप्र. [तु ऋ १, ९८, १; ३, ५९, ३; ७, १८, ३; १०, ८, ४१, ४ प्रमृ यत्र प्रकरणानुगत्ये सम्प्रत्यप्रवृष्ट एव √१अस् इति श्रूयते, वैतु. GW. प्रमृ. 'अपि—स्याम' इ देवं योजुय. मन्यधिष्यमानः। न ह्याश्रयको देवतायाः सुमतवायत्तो-ऽन्तर्भावे वर्ति, किन्तर्हि तस्या विषयभावस्यैव]।

[b]) अन्ववसर्गे कप्र. 'स्तुवेतैव' इत्यर्थः (वैतु सा. समुच्चय इति, PW. प्रमृ 'अपि""अस्तु' इति च)।

[i]) 'यतम्बं रयीणा राजाऽत. संभाव्यते यथा त्वयि गावत् क्षेमामः स्यु' इत्येवं वा सांभावनिकः कप्र.। नाऽ.√१अस्>'सन्ति' इत्यत्र यच्-परे सत्यपि (पा ८, ३, ८७) षत्वाऽभावोऽप्यत्र लिङ्गं स्यात् (वैतु. GW. 'अपिसन्ति' इति)।

[j]) साभावनिक कप्र (वैतु PW. प्रमृ. 'अपि""स्याम' इति)।

[k]) 'दुर्गमत्वेन प्रसिद्धमपि पन्थम्' इत्येवं देवानां पथोऽप्यु-क्तेनापि मता पदार्थेन विशेषणार्थको यद्वा भिन्नक्रम सन् द्वितीयपादगतस्य पदार्थस्य संभावनया विशेषणार्थकः कप्र.। यतु सा (शौ) GW. च अपिः ग.इति कृत्वा 'पथो-ऽप्यागमनम्' गमयाचकतुमन्तन्दम्। पथो गत्यागति-विषयत्वे सति प्रवेशविषयताऽभावात् तद्गमनकाऽसिगल-नार्थयोगाऽयोग्यत्वात्। न हि लोकः पन्थानं प्रविशति, किन्तर्हि गच्छति वाऽऽगच्छति वेत्यभिसन्धि। एवं यत PW. MI MW. चाऽऽद्यं पृथग् मर्यादार्थकं कप्र. मन्यमाना इव 'अपि"" अगन्न' इ देवोपद्दृष्टं विप. आहुस् तन्निरस्तं मन्तव्यम्। पथो मर्यादीमानेन गमनशक्तिवे सति कर्मान्तराऽभावात् सकर्मकस्य अपि√गम् इत्यस्य सा साह्यताऽऽपत्तिरिति यावत्।

[l]) यन्त्रद्वंद्वेन प्रगह्य प्रत्युत्पन्याभिसरय सन्दृष्ट-यन्तरस्य संभावनविषयत्वेन दुष्कृतत्वात् कप्र. [तु. MI. (शौ ६, ७७, २); वैतु PW. 'अपि""हुवे' इति]।

[m]) सा. अन्तर्य नन्दिवमपि विकल्पेन ऽऽऽइ, तद्विमर्श-गतेयमिह भवति।

[n]) तु. सा; वैतु. PW. प्रमृ. 'अपि""अस्ति' इति

७७,७^a,८६,४,९५,१८,१०४, १०, १६७,४ खि १, ११,४, ६, १२, ३, २, १, ९, १०, ५, ३, ८, ४, १०², १,३, १७²,४, ५², ४, ४, ३, ५, १४, ३२, ११, १३, ५, ७, ३, ३, ७, १, १, †मा १९, ५०, २०, ५२, २३, ५०$[b], का २२, ५, ६†, २५, ९, ६[b], ¶तै १, १, ७, २$, १४, ३†, ४, ४६, २†, ५, १०, ४$, ७, १, २, १३, ५†, २, ४, १२, २, ६, ३, १, ७, १, १२, ६†, ३, ४, ३, १, ५, १, ५, ५, २, ५, ६, ३, १२, १, ७, ९, १, ६, १, ६, ६, ९, ६, २, ४, ४, ३, ३, २, ५, ६, ३, ७, ३, ८, २, ४, ६, ३, १°, ८, २, ११, ४, ७, १, ६, १, २, १०, ४², ¶मै १, १, ८$, २, १५$, ६, ९, १०, २[c]$, १५ २०, २, १, ४, ७², ८–१०, ३, १, २, ४, ५[d], ३, १², ७[e],

५, ७, ३, ४, ४[f], ५, ७, ९, १०, ९, १, ५, ७², १०, १, ४, ४, १, ८$, ३, ६, ४, १०, ५, ८, †१०, २, १२, ५†, १३, ८$, १०†, १४, १२†, ¶काठ १, ७$, २, १५†, ७, ८, ११, १२[g]$, ८, १, १६†, ९, ४$, १०, ७, ११³, ११, १, ५², ६, १०, १२, ३, ४ ५², १९, १३, २१, १२, २२, १[i], २३, ३, २४, ५ २५, ४, २६, १, २, २७ ३[k], २८, ३³, ३०, ४[h], ७, ३१, ६$, ७, ३२, २, ४, ३४, ५ ३५, १३¹$, ३६, ९, १४, ३७, ४ ६, ११[j], ३८, १३$ ¶क ६, २$, ६, ८, ७, ३१, ५, ३६, १, ३७, ६, ३९, १, ४०, ४ ५, ४२, ३[k], ४४, ३³, ४६, ७[b], ४८, १३$[i], कौ १, ३६१, २, २८१†, जै १, ३८, २ ३,

२३, १३†, शौ ६, ४५, ३†[k], ५५, ३†, ७७, २†, †७, ५१, १, ९७, १, ९, ५, १४, १४, ७†, १०, १०, ३३, ११, ९, ३, १२, १२, १, ४, ३५, २, ९, ५३, ४, ३८, ३९, १३, ५, ३–५, १४, २, २९, †१८, १, ५८, १९, ३८, २, ५९, ३†, †२०, १८, ५, ५४, ३, ९४, ४, १२५ ७, १२६, ४, १२७, १२ पै १, ५१, १, ५९, ४, ६०, ४, ६६, १, ३, ३५, ७, ४, ३६, १†, ५, १५, ४, ९, ६, २, २०, १०, २२, २५, ७, ११, ५, ९, १३, १०, ३, ८, १६, २४, २, ५२, ५, ६६, ६†, ८२, ३, ८३, २, ९६, १, ९७, ५[l], ९८, ४, ११०, ३, १४५, ११, १४९, १२

अपि-त्व[m]- -त्वम् मै १, ११, ५¶, काठ १४, ५¶, शौ १०, ८, ५ पै १६, १०१, ४

†अपि-कक्ष[n]- -क्षे ऋ ४, ४०, ४,

गतित्वपक्षे गतिन । 'यो ज्ञान त्यक्तवानस्ति, तस्य ज्ञानेऽभागना स्वत सिद्धा सती तस्य वाच्यप्यभागता प्रयोजयेत्' इत्यर्थ सामुच्चयनिक कप्र श्रात्राक्षेदिति दृत्वा यनि उपपन्नतरत्व द्र । अपि च भाग शब्दस्य साक्षात् श्रुतत्वात् सत्तागमर्पकत्वेनेऽप्यमाणे गतित्वे चमत्काराऽभाव स्यात् (वैतु ऋ १, १६२, ८ यत्र भागामत्रस्याऽर्थस्य गम्यत्वे गति गतित्वमारयातीति) ।

[a]) भागतया न तु भागवतया सभाव्यमानस्यैव 'अपिभाव' इत्र इति कृत्वा गति वाऽप्रगत्र द्र (अपि तु नापूर्ति)।

[b]) ददिह नामावनिर्वं सत्त कप्र गतितयारि PW विश्वायेद्, तदनध्यवसायत इत्युरेदम् (तु नाप्, प पृ प ि) ।

[c]) गमुच्चयमात्रद्योतव कप्र [तु यथा भा, वैतु ग w मw 'अपिवशेति' इति (दुरर्थद्योतात् चिन्त्यो)] ।

[d]) तु ि अपि√इ> अपियन्ति (मै ३, २, ५) इत्युक्तरत्र 'अपि' इह सम्बन्ध भवति ।

[e]) सम्यं-पुर्ति समानम् द्रष्टव्य ।

[f]) आवपसर्गे कप्र (वैतु SIM अपि√युज्>अपियुनक्ति' इति चिन्त्ययोग)।

[g]) अन्तरर्थे स युक्त कप्र उस (पा १, ४,९६) ।

[h]) सभावने कप्र (वैतु SIM 'अपि'' धर्षति इति)।

[i]) सभावनाया कप्र (वैतु SIM 'अप्येति' इति) ।

[j]) 'अपि कार्यम्' इत्यैरपत्रमिति यत् SIM. श्राह, तत् स्वरतश्चाऽर्थतश्च चिन्त्यम् ।

[k]) 'अभिद्रोह चरामसि' (ऋ १०, १६४, ४) इति पाभे विशापयेद् यथा प्रकृतेऽपि 'मृषा चरणम्' एवाभिप्रेत स्यात्र 'मृषाऽपिचरणम्' इति । एरिथ गर्हाशिशिरमभावनायामय कप्र इति तत्त्व (तु सा w, वैतु wा अपि√चर् इति) ।

[l]) उपसर्गे कप्र द्र. । अपि (शौ ९, ५, ६) इति पाचर्मीपत्तिः कप्र पाभे गत ।

[m]) समुच्चयाऽर्थस्य द्योतकाद् भावे त्व प्र त्तरवत्य ।

[n]) कक्षस्याऽवयविशे गतलत्वविगतप्रदेशविशेषे वर्तितिति कृत्वा नाप प्राग वा वस वा प्राग.

मा ९, १४; का १०, ३, ७; तै १, ७, ८, ३; काठ १३, १४; २१, ५[2]¶; क ३१, २०[2]¶; -क्षेभिः ऋ १०, १३४, ७.

अपिकक्ष्य[a]– -क्ष्यम् ऋ १, ११७, २२.

अपि-कर्ण[b]– -र्णे ऋ ६, ४८, १६.

अपि√कृ, अपि⋯कृणोतु शौ ९, ४, २; ¶अपिकुर्यात् मै ३, २, ५[c].

अपि√१कृत्, ¶अपिकृन्तति[d] काठ २४, ४; २५, ९; १०; २६, ५; क ३७, ५; ४०, २; ३; ४१, ३; अपिकृन्तामि मा ५, २२; २६; ६, १; का ५, ६, १; ७, १; ६, १, १; तै १, २, ५, १; २; ३, १, १[2]; ६, १, ८, ४; २, १०, २; मै १, २, १०[2]; ३, ८, ८[2]; काठ २, ५[2]; ९[2]; ११[2]; १२[2]; ३, ३[2]; २४, ४; २५, ९[2]; १०; २६, ५; क १, १८; २, ३; ५[2]; ६; १०; ३७, ५; ४० २[2]; ३; ४१, ३; अपिकृन्त पै १६, १४६, ११.

अपिकरस्यामि शौ १०, १, २१; पै १६, ३६, १०.

?अपि√क्षै→[e]क्षापि, अपिक्षापयति, शौ १२, ९, ६; ?अपिक्षापयतु पै १६, १४५, ६; अपिक्षापय शौ १२, १०, ५; पै १६, १४६, १.

अपि√गम्>च्छ्, अपिगच्छति शौ १२, ४, ३१; अपिगच्छन्ति मा ४०, ३; अपिगच्छतु शौ २, १२, ८[c]; ९, ५, १; पै १४, ३, ३; १६, ९७, १; अपि⋯गच्छतु शौ १२, २, ४; अपिगच्छन्तु शौ १२, २, ४५; अपिगच्छ शौ १२, ३, ५३; †अपिगच्छतात् ऋ १०, १५४, [१–५], शौ १८, २, १४–१८.

अपि⋯जगम्युः[f] ऋ १, १७९, १.

अपिग्मन् ऋ ५, ३३, १०; †अपि⋯अगन्महि[f] ऋ ६, ५१, १६; मै १, २, ५; काठ २, ६; २४, ६; क १, १९; ३७, ७; ‡अपि⋯अगस्महि[g] तै १, २, ९, १.

अपि√गा, अप्यगात् शौ २, ९, २; पै २, १०, ४; अप्यगुः शौ १०, ३, ९; पै १६, ६३, ८; अपिगुः ऋ ७, २१, ५.

¶अपि√ग्रह्, अपिगृह्यते तै ६, ५, ८, ५; अपिगृह्यताम् तै ६, ४, ९, १; काठ २७, ३[2]; क ४२, ३[2]; अपिगृह्येताम् तै ६, ४, १०, १.

अपि-गृह्य[h] तै ६, १, ३, ८; ४, १०, २; काठ २७, ८.

अपि-गृह्य[i]– -ह्यम् काठ २७, ३; क ४२, ३.

?अपि√घस्[j], अपिग्ध ऋ १, १५८, ५.

?अपिच्छंनेवशंगुणी[k] पै ३, २८, ५.

वा किन्तु तस. एव सुप्सुपीयः प्रकारविशेषः सामस्व. सन् पाप. निरुदकादिषु (पा ६, २, १८४) द्रष्ट. [तु. भा. (तै १, ७, ८, ३); वैतु. पक्षे भा. (गपू.) समुच्चयेऽपि क्प्र. च तस्य समासान्तःप्रवेशं च युगपदभिसंदधानः समगनर्थमिव पदयोगं ब्रुवाणः, उ. (मा ९, १४) एकस्वरत्वेन स्पष्टं संकेतितेऽप्येकसमस्तपदत्वे 'अपि' इति 'कक्षे' इति च पृथगिव सती द्वे पदे ब्रुवाणः, म. (गपू.) सामीप्यार्थे अन. इति ब्रुवाणः (स्वरतः साधुत्वेऽप्यर्थतः सूक्ष्मेक्षानुपपत्तिरिव द्र.। पदनिबन्धनाभिकरणतया कक्षाऽपिगमन-विशिष्टस्य कक्षाऽवयवस्यैव न तु यस्य कस्यचित् तत्सनीडवर्तिनः दा(?)रावयवान्तरस्याभिप्रेतत्वादिति दिक्)]।

[a]) तासभावेऽपि यनि प्र. नित्-स्वरः (पा ६, १, १८५)।

[b]) 'कर्णे' इत्यनेन समस्यमानेन कर्मप्रवचनीयतयाऽभिसंबन्धनवशात् (तु. ऋ ५, ११, ९; ८, १७, १२; १०, ८९, ४) समास भवेद् उत्तरपदप्रकृतिस्वरः द्र.। उभयोरमर्थयोर्निर्णये दिशा सुखापः द्र.। अपरथा स. विभक्त्यर्थे अन. द्र. तेन च सामस्य. स्यादिति कोऽपि विशेषः स्यात्।

[c]) अन्तर्भावयेदित्यर्थः (वैतु. मै २, २, ५ यत्राऽन्तर्भाव्यानां बल्वजानां प्रविवक्षिततया तत्समुच्चायकः क्प्र. अपिर् भवति न तु 'अपि⋯स्युः' इतीव गतिरिति)।

[d]) अपिर् इति यनि. निगमेषु ग. स्यादुत पदार्थसंभावनार्थेषु क्प्र. इति भूयोविमर्शसहत्वमनादृत्तं द्र.।

[e]) तु. PW.; वैतु. सा. समुच्चये क्प्र. अपिर् इति।

[f]) संभावनार्थः क्प्र. इति सा.। गतिरित्यर्वाचनाः (तु. ऋगुदा यत्र समानयोगः सुम् इत्युपसर्गो विनिगमयन्निव भवति)।

[g]) =नापू. ऋ. विगतनाभिकम् च रक्षितमिषुं च। अपिः क्प्र. च यं इति भा.। तद् विमृश्यं (तु. नापूटि.)।

[h]) सस. ल्यबन्त-कृत्-स्वरः. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[i]) सस. उस. क्यप् प्र. (पा ३, १, ११८)।

[j]) यनि. निगमे एकसमस्तं पदं भवति (तु. PW. प्रमृ.) यद्वा पृथग्भूतपदद्वयं (तु. वै. सा.) इत्यस्य विषयस्य भूयोविमर्शसहत्वं प्रथितं भवति। निघृष्ट इति <√घस् इति यनि. PW. प्रमृ. आहुः; <√हन् इति वै. सा. च।

[k]) 'अपृच्छं नेव शं गुणी' इति शोधः विमृश्यः।

अपि √जन्

अपि-जु[a]- -ज तै १, ७, ९, १, ४, ७, ११, २, काठ १८, १२, क २९, १, -जाय मा ९, २०, १८, २८, २२, ३०, का १०, ४, १, १९, ९, १, २४, १९, १, मै १, ११, ३, काठ १४, १

अपि √जू

अ(पि>)पी-जू[b]- -जुवा ऋ २, ३१, ५

अ पितृ[c]- -त· ऋ ७, ८२, ३

¶अ-पितृदेवत्य- -त्यम् काठ २४, ८, क ३८, १

अपि-त्व- अपि द्र

¶अपि √दह्, अपिदहति तै २, १, ४, ७ ५, ४, ५, ४, अप्यदहत् तै २, १, ४, ६, ५, ४, ५, ४ अपिधक्ष्यति काठ १०, १०

अपि दह्य[d] मै २, ५, ३[२], ३, ३, ७[२], काठ १३, ४[२], २१, ८[२]

¶अपि √दुह्, अपिदुदुह मै ३, ३, ४, ४, ७, ४.

अपि √धा, ¶अपिदधाति तै १, ७, ३, १, २, २, १०, ४, ५, १, ९, ५, १०, १, २, ७, ३, ८, १ ९, ३, ३, ४, १, ४, ६, १, ५, १०, ७, ७, ४, २, ६, ३, ५ ४, १०, १, मै १, ६, ३ ५, ९, ८, ९, ७ १, ६, १० ६, १, ३, १, ९, ३, १०, ७, ६, ९, ५ १०, ४[२] ४, १, ३, ३, १, ५, ५[२], ७, ४[२], काठ ६, ६, १०, ६, ११, ५, १५, १, १९, १०[४], २०, ६, २१, १, ८[२], ९[२], १०, २४, ७, २६, २, ७, २७, ६, २८, ६, ९, ३१, २[२], ३७, १४[४] क ४, ५[२], ३० ८[४] ३१, ८ ३७, ८, ४०, ५, ४१, ५ ४२, ६ ४४, ६, ९, ४७, २[२], ¶अपिदधाति मै १, ८, ६, अपिदधामि मा ११, ७७ का १२, ७, १२, तै ४, १, १०, २, मै २, ६, १, ७, ७, ४ ३, १ ५, ५ काठ १५, १, १६, ७, ३७, १३, शौ ४, ३६, २, १६, ७, ३, पै १, ४२, १ १०, १२, ७, अपिदध्म मै १, ७, १, ८, ९ पै १६, १५१, ६, अपिधत्स्व ऋ १०, ८७, २, शौ ८, ३, २, पै १६, ६, २, अपि धेहि[e] ऋ १०, ९८, ११, पै १३, ९, १०, ¶अप्यदधु मै ३, १०, ४, अपि अदधु[f] ऋ १०, ५६, ४, ¶अपिदध्यात् तै ७, ६, ६, ६, ८, २, ५, २, ५ ३ ७, २ ३, ७, ४, ४, १, ४, ६, ६, ७, ६, ३, ५, २, मै १, ४, ११, ६, ९, १०, २०, २, ३, ७, ३, ३, १, ९, १, १०, १[२], ३, ४, १, ३[२], २, १०, ५, ५[१], ७, ७, काठ ८, ८, १२, ५ २०, १ २३, ६ २८, ६, २६, २; ३, ३१, २[२], क ७, ३, ३१, ५, ३७, ७, ४०, ५, ४७, २[२], ¶अपिदध्यात् मै ४, ५, ५, ¶अपिदध्याम् मै २, १, १०

¶अप्यधात् मै २, १, २, ३, ३, ९, अप्यधाम् शौ ७, ३६, २

¶अपिधीयते मै ३, १०, ५

¶अपिधीयते मै १, ८, ९, अपिधायि शौ ५, ३०, १५ पै ९, १४, ५

१अपि-धान[g]- -नम् शौ ७, ३६, ३, ११, ३, ११, १८, ४, ५१, पै १६, ५४, १, -ना ऋ १, ५१, ४, १६२, १३ मा २५, ३६ का २७, १३, ५, तै ४, ६, ९, १, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४

अपिधान-वत्[h]- -वन्तम् ऋ ५, २९, १२

¶२अपि-धान[i]- -न काठ ११, १ ४

¶अपि धाय[d] मै २, ६, ६, ४, ६, ३[२], ९ काठ १५, ५, २०, ८, क ३१, १० [°धाय अन्°]

अपि धि[j]- -धीन् ऋ १, १२७, ७

¶अपि-धेय[k]- य मै ४, ५, ५

अपि-हित[l]- -त पै ८, २०, ११, -तम् ऋ १, ३२, ११, ५, १२, १, १०, १२९, ३, मा ४०, १७, का ४०, १, १५ तै १३, ६, ११† १६, ३९, ८, -ता

---

a) [illegible] (पा ३, २, १०१, ६, २, ११६)।

b) [illegible] दीर्घश्च [illegible] (पा ३, २, १७७, ६, २, ११९, ३, ११६)। [illegible]

c) [illegible] (पा ६, २, १७२)। [illegible] √ति <√[illegible] + [illegible]

d) [illegible] (पा ६, १, १९३, २, ११६)।

e) [illegible]

[illegible] सद्धादिनौ च [illegible] नित्यौ।

f) [illegible] (पा ३, [illegible])।

g) [illegible] (पा ६, १, १९३, २, ११६)।

h) म(>व)तुर् [illegible]।

i) [illegible] (पा ३, १, ११४)।

j) [illegible] (पा ३, ३, ९२)।

k) [illegible] (पा ६, १, २१३, २, ११६)।

l) [illegible] (पा ६, २, ४९)।

ऋ ४, २८, १, मै ४, ११, २, काठ ९, १९, –नानि ऋ ४, २८, ५ [°त अपूप°]

¶अपि हिति[a]– -ये मै २, ४ २,३, ८, ७ १०, २ काठ १२,१२

अपि √१धाव्, अपिधाव पै ५,२८,३

¶अपि धिप्स्य[b]– -प्स्यम् मै ३,९,३

अपि √नह्, अपिनह्यते[c] पै ९, ६, ४, अपिनह्यसि पै ५, ३२ ९, अपिनह्यामि ऋ १०, १६६, ३, शौ १, १४, ४ ७, ७३, ४, ५[2], १००, ३, पै १,१५, ४ १४,१, २ ७ २०,५ १३, ११,१ २[2], अपिनह्यन्तु पै १३, १०, १०, अपिनह्य>ह्या शौ १०, ९, १ पै १६ १३६,१ अपिनह्यतम् शौ ६ ५०, १ अपिनह्यत शौ ७ ८,४, पै ५, ९, ८, २०, ६ ¶अपिनह्युः काठ ३३, ७

अपि नद्ध[d]– -द्धम् ऋ १०, ६८, ८ शौ ९, ३, १८, २०, १६, ८[f], पै ९, ६, ५, १६ ३९, ८, ४०, ९ [°द्ध-अन°]

¶अपिनह्या(ह्य अ)क्षु[e]– क्ष मै २, १, ६

अपि नह्यमान[f]– -ने शौ १२, ७, १४, पै १६, १४३, ५

¶अपि नि √धा

अपिनि-धाय[g] मै ३, ६, ६

अपि नि √ष्ठा<–स्था

अपिनि-ष्ठि(त→)ता– -ता पै १६, ३९, १०

अपि √नी, ¶अपिनयति ते २, २, २, १, मै १, ८, ९, २, १, १०, ४, ८, ३ काठ १०, ५ २६, २[h], अपिनयाम पै १६ ३६,५.

¶अपि-नीय[g] ते ७, २, ८, २

अपि पक्ष[i]– -क्षम् ते ७, ५, ८, २¶ –क्षे[j] मै १, ११, २ ३, ३,५[2]

¶अपि √पद्>पादि, अपिपद्यते मै १, १०, १७[k], काठ ३६, ११[k]

अपिपादयति मै १, १०, १७, काठ २८,४, ३२, ३, ३६,११, क ४४,४

अपि पद्यमान[l]– -नान् मै १, १०, १७, काठ ३६, ११

अपि √पृच्>न्च्, ¶अपिपृञ्चन्ति[m] शौ ५, २, ३, २०, १०७, ६ अपि अप्राक् शौ १०, ४, २६, पै १६, १७, ७

अपि √प्रा

अपि प्रा(ण>)णी[n]– णी ऋ १, १८६, ११

अपि √बन्ध, अपिबध्नामि पै ६, ६, ९

¶अपि-भाग[o]– -ग मै २, ५, ११[v], काठ १३, १२[v]

अपि √भू, ¶अपिभवति काठ ११,२, १२ ६, १०, ३४, ८, ¶अपि-भवत काठ १२,६, ¶अपिभवन्ति काठ १०, १०[2]

अपि ''भूत ऋ ८, ४४, २८[p],

---

[a]) गस भावे क्तिनि 'तादौ' (पा ६,२,५०) इत्युक्त स्वर ।

[b]) अम मामस्व (पा २, १, ६ ६, १, २२३)।

[c]) 'अपिनह्य-ते' इत्यस्य ऋ मूलत सत स्थाने विकृत ऋ मु शोध द ।

[d]) कर्मणि क्तेऽनन्त गतिस्वर (पा ६ २,४९)।

[e]) वम रअक्ष- इति उप । 'उपसर्गाद्' (पा ६, २, १७७) इत्यत्रोपसर्गाऽन्त सामर्थ्याद् युज्यमानेन धातु नेन सहितस्याप्युपसर्गस्य ग्रहणादन्तोदात्त उम द्र । भवतु वा अक्षन्- इति उप । तदा समासान्त-षजन्तत्वे सति चित्स्वर स्यात् (पा ५, ४, ११३, ६, १, १६३)।

[f]) गम कर्मणि शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६, ९,१३९)।

[g]) गम ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३, २,१३९)।

[h]) तु ऽि मस्थ अति √नी> नयति ।

[i]) सम्व पूने तु अपि पक्ष । यत् भा (ते ७ ५,८,२) अ वि-पक्ष- इति प्राति इति मत्वा तत्त्व ने पर्यांशम्पद, भग्पर्यंमव तद् । यथाकदनपन्मांगत उपपदमनप्रि मार्षणी विशेषात् (तु मै ३ ३, ५ दद) एकत्वविशिष्टऽविशभामा-वेदिमणीऽविविशरत्वदा गमविशेष गान विधायते न तु मा यत् द्वित्वविशिष्ट-वेदिकोण-विशेषाधिकरणत्वेनेति । एवस्य च यदपि भा प्रवेद् वीप्सार्थे गतित्वमिवाह, तदपि भ्रममूल द्र । मै अनु सामर्थ्येऽसौ कप्र इयेवमेव सुवचवान् । तत्स्वरपार्थक्यमप्येतन्-मूचक भवतीति चाऽपरा दिक् ।

[j]) 'अपि-पक्ष' इति पपा चिन्त्य [तु 'अपि-कक्षे' इति पाभे (ऋ ४, ४०,४)]।

[k]) तु गस्थ टि रअनु । सगतित्वमाख्यातिक मन्वान SIM चिन्त्य ।

[l]) गम शानचो निघाते सतिशिष्ट इयन्न्ने नित्स्वर प्रकृत्या (पा ६, १, १८६, १९७, २, १३९)।

[m]) 'अपिपृञ्चन्ति' इति ऋ (१०, १२०, ३) पाभे ।

[n]) गम उप कर्तरि ल्युट् । कृत् प्रस्व [यक पा ३, ११३, ६, १,१९३ २, १३९ (तु वै ORN ११ च, वैतु सा PW GW MW च <अपि-प्र-√१अन् इयुस्त्रस्वस्मिव यन्त यन्त उरेक्ष)]।

[o]) वम पूप्रस्व (पावा २,२,२४, पा ६,२,१)। न्य यद्र।

[p]) तु GW वैतु गा PW च समासनाया कप्र भवेद् इति [वैतु ऋ १०, १४२, १ यत्र स प्रकरण-

अप्यभूत् पै २,३,५, अपि…अभूत् ऋ १०,१४२,१^a, अप्यभू शौ २, १०,७, अप्यभूम ऋ २, ११, १२^b, अविभूम>मा ऋ ७, ५७,४^c, तै ३, ३, ११,४^d, शौ ७, २१, ३^e
†अपि√मद्, अपि…मसथ>था^f ऋ १, १८६, १, मा ३३, ३४, का ३२, ३, ५
^°अपि मन्त्र- -न्त्रम् काठ १३, १ [°न्त्र अन्°]
†अपि√मृष्, अपिमृष्यते ऋ ६,५४, ४, अविमृष्ये ऋ ७, २२, ५, कौ २, ११४९
अपिमृष्टा ऋ ३, ३३, ८
अपि यत्- अपी(पि√इ) द्र
अपि√या, अपियामि^g शौ ४, ३७, ७, अपियातु पै १३, ४, ९
अपिया- अप्य- <√^*अप् द्र
अपि√रिप्
अपि रिप्त^h- -साय ऋ १, ११८, ७, ८,५, २३
अपि√रुह्, अपिरोहति ¶तै २,५, १, ३, शौ ८, १२, २, पै १६, १३४,१, ¶अपिरोहात् तै २,५ १, ३, अपिरोहतु शौ ४, १२, ३, १२, १, ३५.
अपि√लिह्, ‡अपिलिह्यते^i पै ११, ७, ७
अपि^j√वत्^k>वाति, अपि वतेम ऋ [७,३,१०,४,१०,(६०,६)] अपिवातयामसि ऋ १, १२८, २, †अपिवातय ऋ [१०, २०, १, २५, १] कौ १, ४२२ जै १,४१,४, †अप्यवीवतन् ऋ १०, १३, ५, शौ ७ ५१, ३

लेऽपि PW यनि अनुमन्वाना व्याहन्येत (तु नाउ टि)]।

^a) तु PW प्रमृ, वैतु सा सामावनिक कत्र अविद् इति [तथामायी प चाऽश्रुतिं स च श्रुतिं प्रत्यसाविह च ऋ ८, ४४, २८ इत्यत्र च (तु नापू च नाउ च मि) अपि पर्यनुयोज्य स्यात्]।

^b) तु PW ORN प्रमृ, वैतु सा सानुनयप्रश्ने कत्र अपिर् इति (तु नापू टि यदनु पर्यनुयुज्यमानो ऽसाविराऽध्याहारमुखेन स उपपत्तिमिवाह)।

^c) तु PW प्रमृ, वैतु सा ईषदर्थे कत्र अपिर् इति (नापू, मि कत्र पत्ते स विषये पर्यनुयोगो जागरूक-एव द्र । अस्मद्व्याख्येयु दियुत साधिकरणतायामुपपद्य-मानायामप्यसमद्व्याख्याना दियुति साधिकरणताया कल्प-नस्य नितरामसङ्गतेरिति दिक्)।

^d) तु h, वैतु सा भा च (सप्रकरणत्वात् तु नापू, टि, श्रुत्यभेदाद् नाउ मि च)।

^e) तु PW प्रमृ, वैतु सा [तु नापू, मि (विषय-तामकमविना ग वाच्य सत् स इद वाच्यमिति चाऽनुमदधान उक्षेय)]।

^f) मेढि मिथि युथा-युक्तत्वातिडो निघाताऽभाव। 'न' इति 'जगत्' इति च कर्मद्वयमेतदभिमवद्ध द्र। गत्कर्मत्वे तु ऋ ४, ३१, २, ६, ४४, १६, ८, १४, ६ (तु GW, वैतु में मा PW अपि संभावनायाम् कत्र इत्यभिप्रायुक्त)। यत्तु सा 'युथा' इत्येतद् उपमार्थीयम् अस्य इवीवाऽभिगदधान एतच्चिद्रेकमन्यद् न्यमानकस्य चाऽऽभिविप्सित प्रभेदेनच्चिद्रेक अन्य-दुमधवाकस्य चाऽऽरमवेत्, तदसत्। तथा हि सति 'युथा' इ यस्य त्रिगमभिप्रमाणेन किम गावपरता-ऽपार्थक्यात् धूपमान्ने च प्रश्नेन किम साधारणवन्धाऽभावाद् यनि तिङो निघाताऽभावोऽनुपपन्न स्यादिति दिक् [एव तु उ म (मा ३३, ३४) यदीये वा 'विश्व जगत्' इत्येतत् पदद्वय सत संबन्धादपास्त सदर्थं चिकीर्षायिषितमिवाऽऽपद्यते]।

^g) अन्तर्भावितणयर्थ रूप द्र (तु तच्चिन्तयद् नाउ पै रूप)। एवंस्थि 'अपियामि' इति WR सर्वसाद्य विरुद्धा च छन्दोदूषणा च सती शुशोधयिषा नैवाऽऽदियत। यदपि शोधमममुपादाय W सधात परतया व्याचष्टे, तद्वयपुत्र भवति। शोधोऽपुष्ट इति च तदभ्युपगमेऽपि √दो इत्यस्योक्ताभिप्रेतार्थेऽप्रवृत्तेश्च (यतु मि √३दा)। अस्य नापू पाभे द्र।

^h) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

^i) 'तेनापि लब्धीव तेन' इति मूको अनु सुपा पादो भवति। तत्र 'तेनाऽपिलेलिह्यते न' इति निपदात्मक शोध सुवच (भूयसेऽपि सम्ध शोधाय तु टि अहि->-ना)।

^j) तु PW, वैतु सा यमन्व् अयम् अपि ऋ १, १६५, १२ इति १०, २०, १ इति च द्वे स्थ वर्जमन्यत्र यनि स्थ अगति कत्र भवति।

^k) तु PW प्रमृ, वैतु सा यमन्व् अय धा ऋ ७, ६०, ६ इत्येतत् स्थ वर्जमन्यत्र यनि स्थ आरुपेयो न भवति। यनि णिजन्तानां रूप पाधा चु √वात इत्यतो निष्पन्नत्वेन प्रतिपत्तेश्च ऋ ७, ३, १० इत्यत्रलरत्र रूप वर्णान्तरागममात्रपूर्वक √वन् इत्यतो निष्पन्नत्वेन सत्ता-वनि यावत्। तत्वतस्तु पारिणामिकोऽय धा भवति √वृत् इत्यनेन च √वन् इत्येतेन चाऽभिसम्बद्ध सतस्तदुभयानन्यस्य पृथग्भूतस्य शक्तिमत्तया मकम्याऽर्थ-द्वयस्याऽपि वाचक फलद्योपनेऽतानौपम्यमाश्रिति दिङ्मात्रम्।

¢अपि वृतत्[a]– -तन्त ऋ [७, (३, १०, ४, १०) ६०, ६]
अपि वात- मु°
†अपि वातयत्[b]– -यन्त ऋ १, १६५, १३, मै ४, ११, २, काठ ९, १८
अपि √वप्, ¶अपिवपति तै ३, ४, १, १, ¶अपिवपन्ति मै ३, १०, ४, अपि वपामि शौ १२,३, २२, ¶अप्यवपन् मै ३, १०, ४
अपि √वह्, ¶अपिवहति मै १, ८, ९, २, १, १०
अप्यूहे ऋ १०, ५२, ३, †अप्यूहे ऋ ७ १०४, १४, शौ ८, ४, १४, पै १६, १०, ४
अपि √रब्, अपि व †[c] मै ४, १४, ५.
अ(पि>)पी-वृत[d]– -त ऋ १०, ३३, ८. -तम् ऋ १, १२१, ४, २, ११, ५.
अपि √वृच्, अपिववृक्तम्[e] ऋ ६, ६२, १०
†अपि √वृज्, अपिवृञ्जन्ति[f] ऋ १०, १२०, ३, तै ३, ५, १०, १, कौ २, ८३५ जै ४, ५ ७ पै ६, १, ३
अपि वृञ्जन्ति[g] ऋ ६, ३६, २
अपि अवृजन् ऋ १०, ४८, ३[g]
अपि √वृत् > वर्ति, अपि ... अवर्तय ऋ १, १२१, १३
अपि √व्ये, अपिव्ययामसि शौ १, २७, १
¶अपि व्रत[h]– -ता मै ३, ९, १
अपि √व्रश्च् > वृश्च्, अपिवृश्चामि शौ २, ३२, २, ५, २३, ९, १०, ६, १, अपि वृश्चतु शौ १, ७, ७, †अपिवृश्च ऋ ८, ४०, ६, १०, ८७, १६, शौ ७, ९५, १, ८, ३, १५, पै १६, ७, ६
अपि-दार– -रम् पै ११, २, १०
अपि-शर्वर[i]– -रे ऋ ३, ९, ७, ८, १, २९
आपिशर्वर[j]– -र तै ७, ३, १३, १, काठ ४३, ३
अपि √शस्
अपि-शस्[k]– -शस मै ४, १३, ४, काठ १६, २१
अ पिशाच्धीत[l]– -त खि २, १०, २, पै ११, १, ८
अपि √शृ > श्र, अपिशृणीमसि शौ २, ७, ५, अपिशृणातु शौ ६, १२, २, अपिशृण शौ १९, ४५, १, अपि शृणीहि शौ १६, ७, १२, अपि-शृणीतम् शौ ६, ५०, १
¶अपिशीर्यते काठ ३५, १६
अपि-शीर्ण[m]– -र्णा शौ ४, ३, ६
अ पिष्ट– -ष्टम् पै २, २, ५.
अपि √ष्ठा (<स्था) > तिष्ठ, अपि ष्ठात > वा शौ ५, १३, ५, पै ८, २, ५ अप्यतिष्ठत् तै ५, ६, १, ३, मै २, १३, १, काठ ३९, २, शौ ३, १३, ४
अपि-ष्ठित[n]– -तम् ऋ १, १४५, ४
¶अपि-स √नह्, अपि सुनह्यद्[o] तै २, २, ८, १, ३, १, ५.
¶अपि √सृज्, अपिसृजति तै ६, ४, ४, ४[2], ६, ६, २, ९, २, मै ३, ९, ४, काठ १२, ५, २६, १, २७, १[2], ३०, १, ७, क ३७, ८, ४०, ४, ४२, १[2], ४६ ४
अप्यसृजात् मै १, ९, ८, २, ३, ७, ५, ५.

[a]) गस अन्तर्भावित ण्यर्थक-शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।
[b]) सस्व नापू द्र । विशेषस्तिवह णिच श्रवणमाने द्र।
[c]) 'अप व ' इति ऋ (२, १४, ३) पामे ।
[d]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)। 'निपातस्य च' (पा ६,३,१३६) इति कृत्वा पूप दीर्घत्व भाव्यमाणे सा उपेक्ष्य । पूप दीर्घे तदशिष्टत्वात्। तर्हि कथ दीर्घ इति । उस इति । 'नहि-' (पा ६, ३, ११६) इत्यत्र धा च प्र चति।
[e]) अत्र धा प्रति विप्रतिपत्ति द्र.। तद् यथा। √वृच् इति सा McG च। √व्रश्च् इतीतरे PW प्रमृ.। अर्थत उत्तर कल्प प्रकरण नेदीय इव स्पृशेदिति कृत्वा √व्रश्च् इत्येतन्-मन्त्र मा यनि धा (यद्र) कृताऽऽदर द्र ।
[f]) अपि मामुच्चयनिक क्रम भाव्यमाणे सा उपेक्ष्य (वैतु ऋ १०, ४८, ३ इत्यत्र स्वयमसौ)। इह च तदुद्धृत श्रुत्यन्तरमपि सावधान समम्यमानम् अपेद् गतित्वमेव साधयेदिति दिक्।
[g]) 'अपि' यथा गतिस्तया नापूणि द्र ।
[h]) वस पूपप्रस्व (पावा २,२,२४, पा ६,२,१) उप यद्र।
[i]) सस्व कृते तु णि अति शर्वर-।
[j]) तानभविक अण् प्र (वैतु मा 'अपि-शर्वरी' इत्यतोऽकृतसमासान्तादेव स्वार्थे प्र इति)।
[k]) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[l]) तस नञ्-स्वर- (पा ६, २, २)। उप तृतस । अन्तोदात्त मुपा चिन्त्य (तु आपम १, १३, १)।
[m]) सस्व नापू द्र ।
[n]) सस्व कृते तु टि अति √क्रम् > २अति क्रान्त ।
[o]) अन्वनानामवेध्ये सनह्यन्वेन विधानश्रुते सनह्यान्तरम्य चाश्रुते समुच्चयार्थेऽपे कर्मप्रवचनीयत्वमनुपयुक्त स्यात् (तु भा)। सहार्थस्य च प्राधान्येन योग्यत्वदर्शनाद् गतित्वमुपपन्न तदर्थमर्थात दिर्। एस्थि 'इध्मे' इति स१ द्र।

अपि···असृज्यन्त[a] काठ ३४,८
अपि-सृज्य[b] तै ३, २, २, १
¶अपि √हन्, अपिहन्ति मै ४,५,५, अपिघ्नन्ति सि ५, २२,७§, तै २, १, ५, ३, अपिहन्यात् मै ३, १०, ४, ४, ७, ४, काठ १२ ५, २६, १०, क ४१, ८
¶अपि √१हा
अपि हीन[c]– -ना मै ४, २, ११
अपि हित-, अपि हिति अपि √धा द्र
अपि √ह्नु, अपिहुत ऋ ८,३१,७
अपी(पि √इ), अप्येति ऋ १, १६२, २, ३, ३२, २, ९, ७१, ६, मा २९, २५†, का २७, १२, २†, तै †४, ६, ८, १, ३, ५, ६, ६, ४¶, शौ ५, १८, १३, १०, १०, ६, पै ३, ३२,३[d], अप्येति ऋ १०, ११५, १, तै ३, १, १०, २, काठ ३५, ८, अपि यन्ति ऋ १, १४०, ७ [(२, ३, ९) ३, ८, ९, ७, ४७, ३], मा ३४, ११, का ३३, १, ५ तै ७, २, ८, ६¶, शौ ४, ३४, २, पै ६ २२, २, अप्येतु ऋ [२, ३, ९[e], (३, ८, ९, ७, ४७,३)] मा ८, ६१, २९, २ का ३१, १, २, तै १, ५, १०, ४ ६, ३, २, ३ १, ४ ३[f], ११,२१, ५, १,११,१¶ मै १, ७, १, ८, ९, ३, १६, १‡[f], २, ४, १४, ८†, काठ ३०, ८, ३४, १९, ३५,५, ४६, २, ४‡[f], क ४८, ६, शौ २, ३४,२, पै ९, १७, ३[g], १४, ३, १, १६, १००, ६, अपीहि मा ८ ५०[i], ना ८, २२, ४[i], तै ३, ३ ३, २[i], शौ १८, २, ११‡[h], अपीतम् मा २, १७[i], का २, ४,५ शौ १२,३,४४, अपीत तै १, ८,५ २‡[i], अपीतन शौ १०, ५, २३, पै १६, १२०, ३
†अपि-यत्[k]– -यन् ऋ ८,४३,७ϕ, -यन्तम् ऋ १, १६०, २० मा २५,४३, तै ४, ६, ९, ४, काठ ४६, ५
अपी(पि-इ)ति[l]– -ते ऋ १, १२१, १०
अपी(पि इ)त्य[b] ऋ २, ४३, २
१अ पी[m]– -प्या. ऋ ६, ६७, ९
अपीच्य अप्य(पि √अ)ञ्च् द्र
अपी-जु- अपि √जू द्र
अपी वृत- अपि √१वृ द्र
अपी(पि √१इ)ष्, अपि इष्यते[n] ऋ ९, ६९, १
¶अ-पुत्र[o]– -त्र मै ३, २, ६
अपुत्र-ता[p]– -ता पै १६, १४९, ६
अ पु(त्य>)त्या[q]– -त्या पै ५, ३७, ३
†अ पुनर्[r]– -न ऋ १०, ६८, १०, शौ २०, १६, १०

[a]) 'ध्नन्त सस्खलनपूर्वम्' इत्युपसर्गाथ प्रकरणसगत मत्य् अविमर्गति कुर्वाण SIM चिन्त्य ।
[b]) गस इत्यन्त-कृत्-स्वरः (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[c]) गस क्तऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।
[d]) 'अप्येतु' इति शौ (२, ३४, २) पाभे ।
[e]) अपेर् गतितरऽव्यवस्थितचित्त सा चिन्त्य । देवाना पायसोऽस्मद्विषयाया ध्यन्त गमावेशविशिष्टाया अगति-पर्यायभूताया एव मत्या गतेर्विवक्षित वादिति दिक्। एवंच 'अस्मे' इति न द्वि३, किन्तर्हि स३ द्र ।
[f]) 'अप्येति' इति ऋ (पा १, १६२, २) पाभे ।
[g]) 'अप्येति' इति शौ (४, १८, १३) पभे ।
[h]) 'उपेहि' इति ऋ (१०,१४,१०) पाभे । 'अपेहि' इतीव इष्टे पा गत्य् असमुरस्याऽर्थे ग्राहयिष्णुतया च पदे तदीये पर्यनार्थ इष्यिते गति त पूर्वार्धीयेन द्वि धर्मत्वेन 'सारमेयौ' इति पदेनाऽगमर्थकोगमिव सार-दिष्णुतया च नितरां दयनीया मा उपेक्ष्य ।
[i]) द निष्ठार्थ म भाद । तदपि विमृश्यम् ।
[j]) 'उपेहि' इति ऋ (१०,१४,१०) पाभे ।
[k]) गस धात्व-न्त-कृत् स्वर (पा ६, २, १३९)।
[l]) चिति 'कारी' (पा ६, २, ५०) इति पूर्वपदस्व ।

[m]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। यनि रू पु प्र३ द्र । उप √पी (<√प्री)+क्विप् [वैतु पाप्र <√प्यै (उस पा ६,१,२८ उ) <√२पा वा (उस ई प्र क्त्वि च पाउ ३, ११९)]। यगु १अपस (+यत् >अपस्य- > -स्या =यनि रू इतीव सा, २अप् >अप्य- >अप्या- >अपी >यनि रू [स्त्री प१ (=अयज्ञसाच), वैतु सा पु प्र३] इति PW प्रमृ चाऽऽहु, तत्र सदसतोर्भावयोर्विवेच प्रमाणम् [इह 'दे मित्रावरुणौ ! य श्चोहता न देवास न मर्ता (भवन्ति, ये च) अ-यज्ञसाच (=अ-देवपृणाश्च) अप्या (=च पितृपृणा) पुत्रा न (=इव न कृतघ्ना भवन्ति), तेऽसुरा। यद् वां स्पर्धन् (=स्पर्धति स१) युव-धिता प्रिया धाम प्रमिनन्ति (तद्) अह 'विषयिण्म्' इति नाऽ् मन्त्रा त्यभागेन या द्र]।
[n]) तु GW, वैतु इतरे मा I W प्रपृ च पद पृथक् अप्य चति कृ या योजुष्ट ।
[o]) यग अ तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप य' ।
[p]) भावे तल् प्र, नित्स्वरश्च (पा ४, १, ११९, ६, १, १९३)।
[q]) तग उप पुत्र्य- (पुत्र+यत्)।
[r]) गस्य द्विपृ. द्र। पा, वि या विवि या भवति ।

¶अ पुनराभाव[a]– वाय मै ३, ८,२
अ पुनर्दीयमा(न→)ना[b]– -ना शौ १२, ९, ६, पै १६, १४५, ६
*अपुर्- √*अस्पृ द्र
अ पुरोगव[c]– -वास खि ५, २०,२, शौ २०, १३५, ७
¶अँ पुरोरुक्[d]– रुक् काठ २७, १०
?अपुरोहि[e] पै १०, ४, ६
¶अ पुरोहित[f]– -तम् काठ २७, ८
अ पुल– -लम् पै १५, ६, ८.
?अपुलंपतु[g] पै २, ८१, २
*अपुव √*अपुवाय √*अस्पृ द्र
†अ पु(ष्प→)प्पा[h]– -प्पा ऋ १०, ९७, १५, मा १२, ८९, का१३, ६, १५ तै ४,२, ६,४, –प्पाम् ऋ १०, ७१, ५
¶अ पूत,ता[i]– त तै ६, ४,९ २, मै २,१,३,५,५, –तम् मै १,६,८, काठ ६, ४, ३०, ९[२], –ता तै २, १, १०, २, काठ २३, ९, क ३६, ६, –तौ तै ६, ४, ९,१
अपूत-पा[i]– -पा तै ४, ४, ९, १
अ पूतभृत्[i]– -भृत मै २, ११,५ काठ १८, ११, क २८, ११
अपूप √*अस्पृ द्र
†अ पूरुष[b]– -षम् ऋ १०, १५५, ३, पै ६, ८, ७
अ पूर्पचन[i]– न ऋ १, १३३, ६
अ पूर्व[h]– -र्वम् खि ४,११,२, मा ३४, ७, -र्वेण शौ १०, ८, ३३
†अ पूर्य,र्या[k]– -र्व्य ऋ ८, २१, १,८९,५, कौ १,४०८, २,५८ ७७९, ३, २, ७, जै १, ४५, १०, २, ६, १, ३, ६,४, शौ २०, १४, १, ६२, १, -र्व्य ऋ १, १३४, ६, -र्व्यम् ऋ ३, १३, ५, ५, ५६, ५ ८,१८, १, १०, २३, ६, -र्व्या ऋ १, ४६, १, ६, ३२, १, ८, ६६, ११, कौ १, १७८, ३२२, २, १०७८, जै १,१९,४, ३३,१०
अ-पृणत्[i]– -णत ऋ ५, ७, १०, ६, ४४,११, -णन् ऋ १०,११७,१, -णन्त ऋ ५,४२,९, -णन्तम् ऋ १, १२५, ७, १०,११७,७
अ पृतन्य– न्य पै ६, ९, १०
अपे(प√इ),अपायति ऋ ८, ६६, १५ शौ ४, ३, ५, ६ ६, २, २०, १, १०, १, ११, १९, ४५, १०[11], पै १४, ४,१०[२], १६, ३६, ३, अप…अयति ऋ ८, ६६, १५, अप…अयत् पै ५, १, १, अपायातै शौ ७, ९५, ३, अपायत ऋ १०,७२,६ अपैति ऋ १, १२४, ८, अप एति ऋ १,१२३,७, ¶अपयन्ति तै ६,५,११,२, मै ४, २,८, २, ३, २[२], †अप…यन्ति ऋ १, ५०, २, कौ ३, ५, ७, शौ १३, २, १७, २०, ४७, १४, अपैतु शौ १०, १, १०, पै १, २१,५, १६,३५,१०, अप…एतु ऋ ८, ६७, १५, काठ ३८, १३, अप-(एतु) ऋ ८,६७,१५[m], पै१,२१, ५, अप…यन्तु मा ३५, १, मा ३५,४,१, पै १, ५९, ५, अपेहि ऋ १०, १६४,१, शौ ५, ७,७, ६,१६,३,४५,१ ७,९३,१,२०, ९६,२४†, पै ५, १,२[२], ७, ९, ६[n], अप (इहि) पै १४,३,१०[o], †अपेत ऋ १०, १४, ९, मा१२, ४५, का १३, ४, १, तै ४, २, ४, १, ५, २,३,१[२]¶, मै २, ७, ११, ३, २, ३, काठ १६, ११, २०,१, क २५, २,३१, ३, शौ १८, १, ५५, §पै ३, ९,७, ४, १७, ७, १९, ७, ५, १, ५, १३, ४, ११, अप…इत ऋ १०, १०८, १०, अपेतन शौ ६, ८३, २, पै १, २१, ३, ¶अपेयु मै ३, ८, ४
*अपा(प-अ)य-
अपाय वत्– -वान् पै ३,५,१०[p]
अपा(प-आ)यिन् अन०

---

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप पुनर्+आ √भू+घञ् प्र ।
[b]) सस्व नापृ द्र । उप <पुनर् √१दा।
[c]) सस्व एपृगि द्र । उप यद्र । 'न पुरोगवाम' इति पाण्डु पा ।
[d]) सस्व. कृते तु टि अ च् छन्दस्क- ।
[e]) 'पुरूमता विधिना भजन्तु पुरोहिता' इत्येव शोध युक्तोऽधिद्यत्तरो जागत पाद स्यादिति कृत्वा तत्तत् पद यद्र ।
[f]) वा वि सद् वस. भवति । उप यद्र ।
[g]) एतच् शोधार्थं तु टि '√२अभ्र्>?अभ्रोद्'।
[h]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।
[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
[j]) उस उप √१पा+विच्। कृन्-प्रस्व (पा६,२,१३९)।
[k]) सस्व एपृटि द्र । उप यद्र । अत्र पूप नन गुणप्रतिषेधादन्यस्मिन्नर्थे द्र ।
[l]) मूको सकृद् 'अपायत' इति पा (तु ५५१)। ताचन्त्यम् असगते ।
[m]) मुपा 'अप+उ' इति निपातद्वयसघातमानम् ।
[n]) मुपा प-स्थाने 'म' इति मुद्रणप्रमादन (तु शौ ५, ७, ७)।
[o]) ('साप'>)'माप' इति मुपा 'मा। अप' इत्येव द्विपदतया विमथेय ।
[p]) नितरामसिद्धचरपरिष्कार मुपा पादचतुष्टयेऽपि

अपेत*- अन्°

अपे(प√ई)क्ष्, अपेक्षन्ते मा १७,६८, का १८,६,४, तै ४, ६, ५, २, ५, ४, ७, १, मै २, १०, ६, काठ १८,४, २१, ९, क २८, ४, शौ ४, १४, ४, पै ३, ३८,४

अपे(प-ई)क्ष- अन्°

अपे(प ई)क्षमा(ण>)णा[b]— -णा शौ १२, ७, ८, पै १६, १४२, ६ [°ण- अन्°]

अपे(प√ई)ज्, अपेजते ऋ ६, ६४,३, अप अपेजते[c] ऋ ५, ४८,२

†अ पेशस्[d]— -शसे ऋ १, ६, ३, मा २९, ३७, का ३१, २, १ तै ७, ४, २०, १, मै ३, १६, ३, काठ ४४,९, कौ २, ८२०, जै ३, ५७, १०, शौ २०, २६, ६, ४७, १२, ६९, ११

*अपै(प आ√ए)य्°, अप…ऐये [f] ऋ ५, २, ८

अपो(प√वस्>√उ)च्छ्, अप… उच्छत् ऋ [१, ४८, ८, ७, ८१, (१), ६] अप(उच्छत्) ऋ १, ४८, ८, अप… उच्छताम् पै १, ९९, १, अपोच्छतु ऋ ७, १०४, २३, शौ ६, ८३, १, पै १, २१, २, अप उच्छतु ऋ ८, ४७, १८, शौ २, ८, २[१], ३-५ १४, २, ४८, १६, ६, २१, अप[२] उच्छतु शौ ३, ७, ७, अपोच्छन्ताम् पै १६, ११, ३[g], अपोच्छन्तु शौ ८, ४, २३[h], अप उच्छन्तु शौ २, ८, २

अपो(प-उ)च्छ(त्>)ती— -न्ती पै १, ९९, १

अपो(प-उ)ष्ट[i] — ष्टम् पै १, ९९, १

¶अपो(प-उद्)त्√क्रम्, ?अपोदकामत्[i] तै ६, १, १, ७

अपो(प उ)दक,का[j]— -क शौ ५,१६, ११, पै ८, ४, ११[k], -कम् शौ ५, १३, २, पै ८, २, २, -कस्य शौ ५, १३, ६, -काभि ऋ १, ११६, ३

अपोदि(प उद्√इ), अपोदित शौ ६, ५०, २

¶अपो(प उ)द्ध(द√ह), अप…उद्धरेयु मै १, ५, १३.

?अपोन्नुन्तुतामस्सधदमसपोनतवातस्ते[l] पै १, ८९, ३

अपो(प√उ)म्भ्,म्भ्, अपोम्भत शौ ८, ८, ११, पै १६, ३०, १, ¶अपोम्भत् मै २,१,१२, काठ ११,४, ¶अपौम्भन् तै २, ४,१३, १

सुबोध स्यात्। तद् यथा। 'उत्तिष्ठाग्रे विधूनुष्व, वि ते श्वायन्तु नाड्य । अथो उद्धास्त्र् अपायवान् अवग्लाय(-ऽधि मुष्कयो'।

a) उप कर्तरि कः प्र ।

b) गस. शानजन्त-कृत-ह्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)

c) पादादौ न पठितस्यापि सतोऽर्थतो व्यवहितिर्मा भूदितीवाऽऽस्यातपार्श्ववर्तिनी द्विरुक्ति द्र (वैतु सा एव न पादपूरण इति)।

d) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

e) अपाऽऽटो न सतो किमिदम् √ऐय् इति। √यज् इत्यस्य सनाभि धा इति। कथमिति। मूरत √इ> अयु-> (नाधा) √अयि [=√अयुय् (-ज)] >√ऐय् [>√इय् (ज्)] इति पक्षऽन्यतराधाऽऽदोतमुख्या, >√यय् (-ज्) इति पक्षान्तरऽन्यतराश्चाऽऽदिलोपविशिष्टाया वर्णपारिणामिक्या विधाया आश्रयणर्शिन।

f) किमेतद् रू इति। यनि धा लिटि मपु१ इति। काऽन विशेषितिरिति। न कातीति। तर्हि कथ प्रश्न इति। पराऽऽमर्शनिराग्रेति। कथमिति। उच्यते। तद् यथा। ना म्नान्म मत √ई इत्यस्य प ऐप >ऐये इति कर्तरि[illegible] [illegible], तथ। तत्पूर्वस्य वा अपोगन्वादमार आडागमाभावाद् ऐकारादित्वेनाऽसिद्धेरिति यावत्। एवमपि यत् LUD प्रभृ √ईय् इत्यस्य लिड्वृत्तम् इत्याहु, यच्च ORN √ईय् इतीव लिडन्ततया परिखतस्य √इ इत्यस्य तदेवेत्यभिमेने, तदपि समान चोद्यम्। लिड्वृत्त आडागमानुपपत्तेरेवेति। यनि अर्थत उपपत्तिविशेषथ द्र [तु आ√यज (ऋ १, ९४, २, ३, ४, २)]। अथ स्वरतो द्वि-योगेऽनिह-यमाने माकाङ्क्षे तिङि परत सत्यू आड न निघात (यक पा ८, १,३५, १,७१)।

g) 'अपोच्छतु' इति पाभे (ऋ ७, १०४, २३)।

h) ष छस्य पचम् (पा ८, २, ३६)।

i) पा प्रत्यय विकृत द्र। यस्ति द्वैस्वर्याऽनुपपत्ति। 'अप (<२अप् द्वि३) अपोदक्रामत्'>अपोऽपोदक्रामत् (प्रथमस्य 'पो' इत्यशस्य अन्यथा०) यनि. वैकृतमम सुगम। एरिय 'अपोदक्रामत्' इति शोध सपा च पत्रा न यथावदुक्षेय (तु भा 'अपोपोदक्रामत्' (मुपा ?)='ऋपो१हायोर्ध्वमग छन् इति प्रतिपद विग्रएवत स्पष्ट सङ्केत)।

j) बस पूपहस्व (पावा २, २, २४, पा ६, २, १)। उप <√*उद् यद्र।

k) मूको 'पूपोदक' इति पा।

l) मेहनिवनमान सुगम भवति। तत्कालान्तरमन्तरेण पद विभागो दु शकः।

¶अपो(प-उ)ब्ध[a]- -ब्धः तै २, ४, १३, १; मै २, १, १२; काठ ११, ४. [°ब्ध- अन्°]

¶अपो(प-उ)म्भन[b]- -नात् तै २, ४, १३, १; काठ ११, ४.

अपो(प√ऊ)र्णु, अपोर्णुते ऋ १, ९२, ४; २, ३४, १२; तै ६, १, १, ३¶; मै ३, ७, ८¶; काठ २४, ६¶; क ३७, ७¶; †अपोर्णुते ऋ १, १५६, ४; ९, १०८, ४; मै ३, ७, ८¶; कौ २, २८९; जै ३, २४, ५; अप···ऊर्णोति[c] ऋ १०, ८८, १२; अपोर्णुतः ऋ ८, ४०, ५; अप···ऊर्णुथः ऋ १०, ४०, ८; †अपोर्णु ऋ ९, ९६, ११; मा १९, ५३; का २१, ४, ३; तै २, ६, १२, १; मै ४, ९, ११४; १०, ६; काठ २१, १४; †अप···ऊर्णुहि ऋ १०, ७३, ११; काठ ९, १९; कौ १, ३१९; जै १, ३३, ७; ¶अपौर्णोत् तै २, १, ५, १; अपोर्णवीत्, अपोर्णवीत तै ६, १, ३, ३¶.

अपोर्णुवत्[d]- -वन् शौ ९, ३, १८; पै १६, ४०, ९; -वन्तः ऋ १, १९०, ६; ४, ४५, २.

अपोह्र- अपोच्छ् द्र.

अपो(प√१ऊ)ह्, ¶अपोहति काठ १०, ४; २६, ६; अप-अप ऊहति ऋ ५, ३४, ३; अपोहामि मा २, १५^{2}; का २, ४, १^{2}; शौ १४, १, ३८; अप···ऊह शौ १८, ?, ५७; अपौहत् ऋ १०, ६१, ५; ¶अपोहेत् काठ ३०, ६; क ३१, ८.

अत-, अप्तु-, अप्तुर्-, अप्तुय-, अप्त्यु-, अप्न, अप्नस्-, अप्य- √*अप् द्र.

अप्य(पि√अ)ञ्च्

अप्युञ्च्, ञ्च्[e]-

अपीच्य[f]- -च्यः ऋ ८, ४१, ८; तै ७, ४, १९, २; काठ ४४, ८; -†च्यम् ऋ १, ८४, १५; २, ३५, ११; ८, ३९, ६; ४७, १३; ९, ७१, ५, [(१, १५५, ३) ७५, २], ८६, १०; ८७, ३; मै २, १३, ६; काठ ३९, १२; कौ १, १४७; २, २९; ५१; २६५; ३८१; जै १, १६, ३; ३, ३, ८; ५, १०; २२, १२; ३१, १; शौ २०, ४१, ३; -च्या ऋ ८, ४१, ५; -†च्ये ऋ १०, १२, ८; शौ १८, १, ३६; -च्येन ऋ ७, ६०, १०; १०, ५३, ११.

¶अप्य(पि√अ)द्, अप्यत्त, अप्यादन् मै ४, ५, ९.

१अप्य(पि√१अ)स्, अप्यस्ति मै १, ४, १२[g]; काठ ५, २[g], ६, ७[g]; क ४, ६[g]; शौ ११, १, ३३[h]; †अपि···अस्ति[i] ऋ १०, १२, ५; शौ १८, १, ३३; †अपिष्मसि[j] ऋ ८, १८, १९; ३२, ७[k]; ४७, ८; ६६, १३[l]; कौ १, २३०; जै १, २४, ६; ¶अप्यसत्[m] तै ७, १, ३, १^{2}; २^{2}; ३; अप्यस्तु पै १, ७०, २[g]; १६, ९२, ३[h]; †अपि···अस्तु[n] ऋ १, १६२,

[a]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९)।

[b]) गस. ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[c]) सुपा. 'अपो इत्यत्र (प-उ)' इति निपातद्वय-संघातमात्रम्।

[d]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[e]) सस्व. कृते तु. टि. अन्वच्, ञ्च्-।

[f]) तान्नभविके यति प्र. तित्-स्वरः, उप. अकारलोपः, पूर्वस्येकारस्य दीर्घत्वं च द्र. (यक. पा ४, ४, ११०; ६, १, १८५; ४, १३८; ३, १३८)। यत् सा. विकल्पेन ऋ १, ८४, १५ इत्यत्र अपि√१चि+यत् प्र. इत्येवं व्यु. आह, तद् अपि-चेय- >अपीच्य- इत्येवं-प्रकारकस्य परिणामस्याऽत्यन्तं दुर्गमत्वाद् उपेक्ष्यम्।

[g]) यदा 'पदार्थ-' (पा १, ४, ९६) इत्युक्तदिशाऽऽक्षेप्यः पदार्थः कस्यचित् कुत्रचिद् भागरूपो भवति तदाऽपिः प. भवतीति च तदर्थं 'अभिरभागे' (पा १, ४, ९१) इत्यत्र तस्य उसं. च द्र. (वैतु. SIM. कप्र. इति)।

[h]) तु. नापूटि.; वैतु. W. पदार्थार्थे, सा. च संभावनायां कप्र. वदन्तौ।

[i]) तु. LUD.ORN.; वैतु. GW. W. समुच्चयार्थे कप्र.। निघाताऽभावः (पा ८, १, ३५)।

[j]) अन्तःसमाश्रयणं गत्यर्थः स. तद्योगश्च। यच्च उप. √१अस् इत्यस्याऽयच्-परस्याऽपि सतः षत्व-विषयत्वं श्रूयते, तदर्थम् उसं. सावसरं स्यात् (पा ८, ३, ८७)। यत्तु सा. ऋ ८, ४७, ८ इति विरहय्याऽन्यत्रेह सर्वत्र 'अपिः' कप्र. इतीवाऽभिसंदधे, तन्मन्त्रार्थस्वारस्य-विघातकत्वाच् चिन्त्यम्।

[k]) अपिभावाऽऽक्षेप्यमाणं 'त्वे' इति पदं गम्यं द्र. (तु. ऋ ८, ६६, १३)।

[l]) हेतुहेतुमद्भूतांऽशावलस्मिन्नर्धर्चे यत् सा. अपिं सांभावनिकं कप्र. कृत्वा 'त्वे' इत्यनेन स१ सता 'विप्राः' इत्यस्याऽसमर्थमिव सवन्धमाह, तच्चिन्त्यम्। तत्स्तोतृत्व-तदधीनत्वयोरुभयोरप्यर्थयोः प. एवाऽव्यभिचारेण श्रुत्युपलम्भात्। अथ संभावनार्थोऽपि लिङ्मात्राक्षेप्य इत्यलमिदपरा दिक् (पा ३, ३, १५४)।

[m]) तु. टि. अप्यस्ति (कठ ५, २); वैतु. मा. सा. च कप्र. अपिरिति।

[n]) 'देवेषु (=तन्मध्ये प्राप्तवनः) सुर्वा ता (प्र३ =तदात्मकः) ते अपि···अस्तु (=तव भागः स्यात्) इत्येवं

[८, ९, १४] मा २५ ३१, ३२, ३८, का २७, १२, ८, १३ १, ७, तै ४, ६, ८, ३, ४, ९, २, मै ३, १६, १[३], काठ २८, ३$, ४६, ४[२] ५ अप्येधि तै ४, ४,७,२, ५, ३, ११, ३, अपि'''आसीत् शौ २, २, ३, पै १, ७, ३, अपिष्यात्[a] ऋ ६, ६८, ६
¶२अप्य(पि√२अ)स्, अप्युस्यति मै ३, २, ७, ४, ७, ७
अप्या(पि√आ)प्, ?अप्याप्य[b] शौ २०, १३६, ७, ८
अ प्रकेत[c]- -तम् ऋ १०, १२९, ३
अ प्रक्षित[d]- -तम् ऋ १, ५५, ८
अ प्रचङ्कश[e]- -शा शौ ८, ६, १६ पै १६, ८०, ७
?अ प्रच(?चि)ति[f]- -ति खि ५, १३, ३
¶अ प्रचेतस्[g]- तस ऋ ९, ६४, २०, ९८, ११, -ता ऋ १, १२०, १, १०, ७, ६, ११७, ६, खि ५, १२, २, शौ २०, १२८, २
अ प्रच्युत[g]- -तम् खि ५, ७, ३,१०, मै ४, १३, ८, काठ १९, १३, -तानि ऋ २, २८, ८
अ प्रजनन- -नाय काठ ४५, ३
¶अ-प्रजनिष्णु[h]- -ष्णु मै १, ६,१०
अ प्रजस्[i]- -जसम् शौ ७, ३६, ३, १२, ९ ७ पै १६, १४५, ७ -¶ना तै ६ ३,२,५ काठ २३, ९, ३१, १३ ३५, १८, १९, क ३६, ६, ४८, १६ १७
अप्रजस्-ता[j]- -ताम् शौ ९, ३,३ पै १६, ७६, ३
अप्रजास्-त्व[k]- -त्वम् शौ ८, ६, २६, पै १६, ८१, ७ -त्वाय शौ १०, १, १७ पै १६, ३६,७
अ-प्रजस्य[l]- स्यम् खि २, ११, ४, तै ५, ६, ८, ४¶
अ प्रजा[m]- -जा ऋ १, २१, ५
¶अ प्रजात,ता[g]- -त मै ४, ३, २, काठ १२,७, -ता काठ १२,१२
अ प्रजज्ञि[n]- ज्ञय ऋ १०, ७१, ९
¶अ-प्रज्ञात[n]- -तम् तै ६, ३, ४, ८
¶अ प्रज्ञात्र[o]- -त्रम् तै ७, १, ७, ४
अ प्रति[p]- ता ऋ ८, ३२, १६

गम्येन भाग-पदेन कर्तृभूतेन बहुत्ववदुपश्राव्यमाणयोरपि 'सर्वा ता' इति पदयो सामानाधिकरण्य स्यात्। यद्वा ऽन्तर्भावित इह ण्यर्थ इति कृत्वा देवेपूदीयमानस्तव (भाग) 'सर्वा ता' (द्वि३) अपिभावयतु (अन्त समावेशयतु) इत्येव व्याख्येयम् [तु PW प्रभृ , वैतु यनि स्थ सा प्रभृ , SIM च अपि कप्र वदन्त (यतु सा किप वचनव्यत्ययमुपाश्रित्य 'सर्वा ता' इत्येतद्व्याख्याना सताम-स्वोपकरणाना वाऽस्वदरीरावयवाना वा देवभावमपि साधयेत्, तदसाप्रदायिकत्वान् नितरामुपेक्ष्यम्)]।

[a]) तु PW (म न्प्रमस्त्या ?), वैतु सा समुच्चये कप्र अपिरिति (तुरीयपादेऽपेक्षितस्याऽपि सत समुच्चयाऽर्थस्य गम्यत्वोपपत्तेश्चाऽपेस्तद्वाचकत्वाऽभ्युपगमे गतित्वाऽभावाद् न उ भिप पत्वाऽनुपपत्तेश्चेति दिक्)।

[b]) 'प्रष्टा अप्याप्य भू भुव पिप्प/रिस्तथैव इति' इत्येव मूलत सन पा कौ तापमाधारणे वैद्दन सुबोध स्यात् चेति विमर्शास्पदमेव द्र । एव तावद् यनि इत्यत्र न वा स्यात्, उद् √स्था > 'उत्थाप्य' इति वा 'अप' इति पृथग् विमज्य आ√ अप् > 'आऽप्य' इति वा गृ ान्तरीय मदपि ममानभिप्रायक न इति भूयो विचार्य कल्पताम्।

[c]) बग अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[d]) तग नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप.प्र√१क्षि+क्त प्र।

[e]) गस्व नाप्. द्र । उप यङ्लुगन्तात् प्र√*कश्+ अच् प्र (पा ३, १, १३४)। अन्त्यानस्य नुगागम ङस (पा ७, ४, ८६)।

[f]) संदिग्ध पा भवति (तु सटि पाभे 'अप्रददि' 'अप्रतिदिश्यय ' इति)। यनि सस्व एपू द्र ।

[g]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[h]) सस्व कृते तु टि अ क्षोधुक । उप यद्र ।

[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप प्र√जन् + कर्तरि डसुच् प्र (कर्मणि प्र निष्पन्नस्य उप कृते तु वैप२ २अ प्रजस् इति)।

[j]) भावे तलि प्र लित् स्वर (पा ६, १, १९३)।

[k]) सस्व कृते तु टि 'अनागस्- > °गास्-त्व '।

[l]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १५६)। उप प्र√जन् > °जस् + तद्धिता य प्र (पा ५, १, ६७)।

[m]) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप प्र√जन्+कर्तरि विट् [तु PW GW. च, वैतु सा MW च ड प्र इति (ययो अ प्रज इति प्राति इति सुवेचम्)]। एवमस्मिन् व्यतिरेके न स्यात् प्र प्रत्यभिप्रेततर इत्यर्थो भूयाऽपि √जन् > ज , जा इत्यत्र प्र√जन् > प्र-ज , प्र-जा इत्यत्र च प्राप्यमाणमेकैव द्र ।

[n]) सस्व नापृ टि द्र । उप प्र√ज्ञा + कर्तरि कि प्र लिड्वच (पा ३, २, १७१)।

[o]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २,७२)। उप प्र√ज्ञा +ष्ट्रन् प्र (पाउ ४, १५९)।

[p]) गस्व नापृ,द्र। उप यद्र। '-ता' इति न ग१ इति GW प्रभृ। यतु सा एतत् १अ+प्र√तन्+विट् प्र इत्येव

-ति ऋ १, ५३, ६; ६, [४४, १४; ७, २३, ३]; ८३, ४; ९९, ५; ९, २३, ७; तै ३, २, ११, ३†; ५, ३, २; ¶५, ४, ६, ३; ४; मै १, ३, १२; ३, ३, ७¶; †४, १०, ५; १२, ५, काठ ४, ४; २१, १०[१]¶; शौ ७, ५२, १[२]; ९८, १; ११५, १; †२०, १२, ३; २१, ६; -ति· ऋ ५, ३२, ३; -†तीनि ऋ २, १९, ४; ४, १७, १९, ६, ३१, ४, ७, ८५, ३; ८, ९०, ५; कौ १, २४८; २, ७६१; जै १, २६, ६.

¶अ-प्रतिक्शात[a]– -तम् मै १, ११, ५; ४, २, ७[२].

¶अ-प्रतिख्यात– -तात् काठ १४, ५

¶अ-प्रतिगृहीत[a]– -तम् तै ७, १, ६, ५.

अ-प्रतिघात्य[b]– -त्यः पै ३, २७, १.

¶अ-प्रतिजग्ध[a]– -ग्धेन मै १, ४, १०[२], काठ ३२, ७[२].

?अ-प्रतिदिदयः[c] शौ २०, १२८, ८.

*अ-प्रतिधृष्ट[a]-

†अप्रतिधृष्ट-शवस्[d]– -सम् ऋ १, ८४, २; मा ८, ३५; का ८, १०, १; तै १, ४, ३८, १; मै १, ३, ३४; काठ ४, ११; क ३, ९; कौ २, ३८०; जै ३, ३०, २३.

अ-प्रतिधृष्य[e]– -¶ष्यः मै १, ९, १; ५; काठ ९, ९; १२; क ८, १२; -ष्याय मा ३८, ७; का ३८, २, १; मै ४, ९, ८.

¶अ-प्रतिनोद[f]– -दाय मै ३, ३, ९; ६, ६; काठ २३, ३; २६, ३; ४: २८, ४; क ४१, १; २; ४४, ४.

अ-प्रतिपद्[g]– -दम् मा ३०, ८; का ३४, १, ८.

अ-प्रतिप्रुवत्[a]– -वद्भिः शौ २, ८, ३; पै १, १८, ३.

अ-प्रतिमन्यूयमान[h]– -नाः शौ १३, १, ३१.

†अ-प्रतिमान[i]– -नम् ऋ ८, ९६, १७, शौ २०, १३७, ११.

¶अ-प्रतिरथ[j]– -थम् तै ५, ४, ६, ३; ४; मै ३, ३, ७[२]; काठ २१, १०; -थस्य तै ५, ४, ६, ४; मै ३, ३, ७; काठ २१, १०; -थेन मै ३, ३, ७.

¶१अप्रतिरथ-त्व[k]– -त्वम् तै ५, ४, ६, ४.

¶२अ-प्रतिरथत्व[l]– -त्वम् मै ३, ३, ७; काठ २१, १०.

अ-प्रतिवध– -धम् पै ३, २७, ४; ६.

¶अ-प्रतिवादिन्[m]– -दिनः तै १, ६, १०, १.

अ-प्रतिविद्ध[n]– -द्धाय तै १, ५, १०, १.

¶अ-प्रतिषिक्त[o]– -क्तः मै १, ८, ३; -क्तम् मै १, ८, ३; काठ ६, ३[२]; क ४, २[२]; -क्तेन काठ ६, ३; क ४, २.

¶अ-प्रतिषेक्य[p]– -क्यम् मै १, ८, ३[२]; काठ ६, ३; क ४, २.

†अ-प्रतिष्कुत[q]– -तः ऋ १, ७, ६; [८; ८४, ७]; १३; ५, ६१, १३; ७, ३२, ६; मै २, १३, ६; काठ ३९, १२; कौ १, १७९; ३८९; २, २६३; ६९१; ९७१; ९७२; जै १, १९, ५; ४३, ९; ३, २२, १०; ५६, १८; शौ २०, ४१, १; ६३, ४; ७०, १२; १४; -तम् ऋ ३, २, १४; ८, ९३, १२; ९७, १३; कौ १, ४६०; जै १, ४८, ४‡[r]; शौ २०, ५५, १.

अ-प्रतिष्ठा– -ष्ठा पै १६, ४७, ७.

तस इति कृत्वा व्याचष्टे तन्न। तथात्वे ह्याद्युदात्तत्वापत्तेः नाउ. रू. वा. क्रिवि. द्र.।

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[b]) 'हन्ताऽयमस्तु अप्रतिघातियः' इत्येवमन्त्यविसर्जनीयपूर्वो सु-शोधश्च विसंहितः सन् सुपठश्च त्रैष्टुभः पादः द्र. (तु. नाउ. शु.)।

[c]) तु सस्थ. 'अ-प्रददिः' इति मूको. पा., WR. एतमेव पा. अङ्गीचक्रतुः।

[d]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[e]) तस. उप. यद्यपि कृत्योकीयः स्वरः (पा ६, २, १६०)।

[f]) उप. प्रति√नुद्+भावे घञ्। शेषं नाउटि. द्र.।

[g]) तम. नञ्-स्वर. (पा ६, २, २)। उप. प्रति√पद्+कर्तरि क्विप् प्र.।

[h]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. प्रति√मन्यूय्+शानच् प्र.।

[i]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[j]) सस्व. द्विपूटि. द्र.। उप. बस. द्र.।

[k]) भावे त्वः प्र. तत्स्वरश्च।

[l]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. भावे त्वः प्र.।

[m]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. प्रति√वद्+ताच्छीलिके णिनिः प्र.।

[n]) उप. प्रति√व्यध्+क्तः। शेषं एपूटि. द्र.।

[o]) उप. प्रति√षि(सि)च्+क्तः प्र.। शेषं द्विपूटि. द्र.।

[p]) तम. उप. प्रतिषेक- (प्रति√षिच्+भावे घञ् प्र.) +तादर्हिकः यत् प्र. 'ययतोः' (पा ६, २, १५६) इ यन्तोदात्तः।

[q]) तम. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. प्रति√स्कु →ष्कु+कर्मणि क्तः प्र.।

[r]) 'अ-प्रतिष्कृतम्' इति मुपा. ऋ. पाभे.। यद्वा लिपिप्रमादजः।

¶अ प्रतिष्ठान्[a]– -न ¶तै १, ७, ६,६, २, २,६,५, ¶काठ २७, ६, ¶क ४२, ६ शौ ११, ४, १८, पै १६, ५६, १७ ५८, ४, ५

¶अ-प्रतिष्ठाप्य[b] तै ३, १, २, ४

¶अ प्रतिष्ठायुक[c]– कम् मै ४,१,१२[3]

¶अ प्रतिष्ठित,ता[d]– -त तै २,१,४, ७, ३, १,२, ४[4], ५, ४, १२, ३, ६, ३, ३, ४[3], ७, ३, ७, १, १०, ४ ४, ११, ४, मै १, १०, २०, २, ५, २, काठ १३, १ ३३, ३, ३६, १४, -तम् मै १, १०, २०, ३, ३, ३, काठ ३६, १४, -ता मै १, ८, ६, -ता तै ५, ४, १०, १[2], ७, ३, १०, ४, मै १, १०, २०, ३, ४, ४, काठ २२, १, ३४,२, ३६, १४, -तात् तै ६, ६,६,१, -तानि तै ३, १, २, ६, ५, ४, १०, १

¶अ प्रतिष्ठिति[d]– -त्या मै ३, ३ १०

¶अ प्रतिहृ(त>)ता[e]– -ताभि तै ७,५, ८, २

अ प्रतीक[d]– कम् मै ४, १४, १२

¶अ प्रतीक्षम्[f] तै ५, २, ४, ४, ६, ६, ३, ५

अ प्रतीत[d]– -०त ऋ १, १३३, ६, -ीत ऋ ३,४६, ३ ४,५०, ९ ५,३९,९ ६,२०,९ ७३, ३, १०, १११, ३, काठ ४,१६, ४०, ११, शौ २०, ९०, ३, -तम् ऋ १, ३३, २, ११७,९, ४, ४२, ६ ५ ३२, ७, १०, १०४, ७, मै ४, १९, १७, -तस्य ऋ ५, ४२, ६, -ता मा ८,५९, का ९, ७, ८, मै ४, १४, ६. -तौ शौ ७, २६, १

अ प्रतीत्त[g]– -त्तम् तै ३, ३,८, २, ४, ४, १०, १

शौ ६,११७,१, पै १६,४९ १०

¶अ प्रवास[h]– -सात काठ ७, ७

?अ प्रदृदि[i]– दि शौ २०,१२८,८

¶अ-प्रदाह[j]– -हाय तै १, ७, ६, ७ २, १, १, १, २, ८, ६[2] मै ३, ७, ७, काठ २७, ७, ३२,५

अ प्रदु(ग्ध–>)ग्धा[k]– -ग्धा ऋ ३, ५५ १६

अ प्रदृपित[l]– -त ऋ १, १४५, २

अ प्रपा(ण–>)णा[m]– -णा खि ५, १३, ३ शौ २०, १२८, ८

¶अ प्रपाद[n]– -दाय तै ५, ६, ९, १, काठ १९, ११, २४,५ २८,६, क ३१, १, ३७, ६, ४४, ६

¶अ प्रपादुक[o]– -का मै ३,७,५

अ प्रभु[d]– -भु ऋ ९, ७३, ९

अ प्रभूति[d]– -ती[p] ऋ १०, १२४, ७

?अ प्रमय[q]– -यम् पै १४, ३, ८

अ प्रमाद[d]– -दम्[r] मा ३४, ५५

[a]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप प्रति √ष्ठा(<स्था)+अधिकरणे ल्युट् (पा ३, ३, ११७)।

[b]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप प्रति√ष्ठा (<स्था)>ष्ठापि+क्त्वा>ल्यप् प्र।

[c]) सस्व कृते टु मि अ-भोधुक-।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[e]) सस्व ना[illegible] द्र। उप प्रति√हृ+कर्मणि क्त।

[f]) सस्व कृते एपृ[illegible] द्र। उप प्रति√ईक्ष्+णमुल् प्र।

[g]) सस्व द्विपृ[illegible] द्र। उप. प्रति√१दा+कर्मणि क्त। धा ताऽऽदेशे पूर्व दीर्घत्वम् (पा ६,३,१२४,७,४,४७) बोध्येन, प्रतिदत्त >प्रतिभत्त >प्रति इत्येवमजमध्यस्थ वर्णलोपाऽऽनुपदिष्ट पूर्वगवर्णदीर्घौ वति [illegible] [illegible] । एवंविधेषु [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (द्र तै ६,३,१०,४, मा ९,९, शौ ६, ११७, १)। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] उप 'प्रति दत्त' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 'प्रति भत्त >'प्रति-दत्त [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] √दद्+[illegible] प्र [illegible] निष्पन्नतया वा समाधानमाह, तद्धेतुत्वाभावाऽप्रासङ्गिकत्वाच्च नैवाऽऽद्रियेतेति दिक्।

[h]) तस उप प्र√वस्+घञ् प्र।

[i]) विकृत-भूयिष्ठा वौ तापी श्रुति। 'अप्रऋतिर् घुष' इति खि ५,१३,३. शांश्रौ १२,२१,२,३ इयत्र 'अप्रति-दिश्यय' इति शौ (पाएडु) २०, १२८, ८ इत्यत्र च शुपा भवत। यनि पा अपि मूलो उपलभ्यते। तत् सर्वे निनर्शार्ह द्र।

[j]) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप प्र√दह्+भावे घञ्।

[k]) उप प्र √दुह्+क्त। सस्व मापृ[illegible] द्र।

[l]) उप प्र√दृप्+कर्मणि क्त प्र। सस्व एपृ[illegible] द्र।

[m]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप प्र √१पा+अधिकरणे ल्युट् प्र।

[n]) [illegible] खिपृ द्र। उप प्र√पद्+भावे घञ्।

[o]) तस कृत् [illegible] स्वर (पा ६,२,१६०)। उप [illegible]।

[p]) तृतीयायाः पूर्वसवर्णदीर्घत्वम् (पा ७, १, ३९)।

[q]) 'अप्रमाद' इति मूको पा। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 'आ प्र-माय' (<आ+प्र √१मा) इति पा शोधयितुं प्रज्ञायते।

[r]) वा कि[illegible] द्र।

का ३३,२,१८, मै ४, १४,११, शौ १२, १, ७, ९, १८, १३, १, २३, ३,११, १९, ४६, ५, पै ४, २३, २, १६, ७२, २, ७३, ३, १०३, ११

अ प्रमायुक[c]– -¶क काठ ८, ११, क ७, ८, –कम् शौ १९, ४४, ३, पै १५, ३, ३

अ प्रमूर[c]– -रा ऋ १, ९०, २

†अ प्रमृष्य[d]–ष्य ऋ ४,-,५, तै १, ६,६,४,३,१,११,१, मै१,४,३, काठ ५,६, ३२, ६[c], –ष्यम् क २, ३५, ६, ६, २०,७, ३२,५

¶अ प्रयाज,जा[e]– -जम् तै ६, १, ५, ४, मै ३, ७, २, काठ २३,९, क ३६, ६, –जा मै ३, ७, ९

?अ प्रयात[f]– -तम् शौ १९, ५५, १

अ प्रयावन्[g]– -वन् शौ ३, ५, १

अ प्रयावम्[h] मा ११, ७५, का १२, ७, १०, तै ४, १, १०,१, मै २, ७, ७, १३, २९, ३, १, ९, काठ १६, ७, १९, १०, ४०, १२, क ३०, ८

¶अ प्रयुक्त[i]– -क्तम् मै १, ९, ७, -क्ता काठ ९, १५

अ-प्रयुच्छत्[j]– -च्छत ऋ १०,६६, १३, –च्छद्भि ऋ १, १४३,८, –च्छन् ऋ १, [१०६,७,४,५५, ७],१४३,८, २, ९,२, ११, ८, ३, ५, ६, ३०, २, ५, ८२, ८, १०, [४, ७, ७, ७], १२, ६, १७, ५, [(७, ६३, ४) ८८, १६], मा ४, १४,५,४, १५, ५२, २७,३, का ४, ५, ६, ५, १, ४, १६, ६, ४, २९, १, ३, तै †३, २, ११, १, ५, ११,३, ४, १, ७, २, ७, १३, ४, मै २, ४, ४†, १२,४,५, ४, १०, ४†, १२, ६, १४, १६†, काठ २, ४, १५, ९, १९, १७,१२, १८, १६, १८, क १, १६,२९, ४, ६, शौ २, ६, ३, ६, ४, ३, ७, १०, २, १८, १, ३४, पै ३, ३३, ३, ४, २८, ७†

अ प्रयु(त→)ता[i]– -ताम् ऋ ७, १००, २

†अ प्रयुत्वन्[k]– -त्वभि ऋ ६, ४८, १०, कौ २, ९७४

अ प्रवी(त>)ता[i]– -ता ऋ ४, ७,९, ¶काठ १२,८, १५,३,९, –वा ऋ ३, ५५, ५

[a]) यत्तु सा बस इति कृत्वा पदद्वयेन व्याचख्ये, तदसत्। तथात्वे नञ् स्वरस्याऽनुपपन्नत्वात्।

[b]) सस्व इति तु अनतिवादुक- ।

[c]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <प्र√मूर्छ् यद्र ।

[d]) तस उप क्यपि कृत्योकीय स्वर (पा ६,२,१६०)।

[e]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[f]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। सुपा साश यित्र । किमिति । सर्वत्र मूको (तु पाण्डु) यनि उपलम्भाच्च, सा एउ इति कृत्वा व्याख्यानप्रवृत्तेश्च, समानप्राये याजुषमन्त्रेऽपि एउ एव सर्वशाखामामान्थन श्राविनत्वाच्च, सश्च पै अपि एउ एव पर्यायभूतस्य 'अप्रयुच्छन्' (१ म) इत्यस्य श्रावणाच् चेति (तु w)। एस्थि एउ भूय सपुष्टत्वे सत्यपि शाखाभेदीय पाभे अपि सभवेदिति कृत्वा यनि उप प्र√या+भावे वा कर्मणि वा क्त द्र । कथ प्र वा ये विकल्प इति । वा विवि इति कृत्वा भावे प्र स्यात् (प्रयात नाम नाशो व्यवच्छेदस्तदभावो यथा स्यात् तथेति । प्रयात समासाधिकमन भिनत्रमिति कृत्वा तु) घास इत्येतत्-समानाधिकरणमिति कर्तरीति (पा पक्षान्तरे एउ ? द्र)।

[g]) सस्व च उप पदद्वय च नापू द्र । तथा हि। प्र√या+वनिप् इति कृत्वा सा प्र१ वा स१ वेति प्रतिपद्यमानो यथाकथमपि न्याय्य च सिषाधयिषति । न त्वसौ फलेग्रहिपरिश्रम । प्रथमे कल्पे पु रु सन्यू उपधार्दीर्घाभावस्याऽव्याख्यातत्वात् । द्वितीयेऽप्याद्यमिकाऽऽसमन्नितनिघातप्रसङ्गस्याऽवारितत्वादिति । एस्थि नापू दि शौ प्रातिस्विकोऽय विशेष इति कृत्वेह प्र√या इत्यस्यैव श्रुतिरभिप्रेता चेत् स्यात्, तर्हि वनिबन्तस्य प्राति वा क्रिवि सत द्वि१ रु इत्येव सुवचम् । तथा च सति नलोपऽभाव उस (पा ८, २, ८)। अथ पक्षान्तरम् । अभिप्रेतार्थत प्र√युु इत्यस्य प्रसिद्धतरत्वेनोपगमाच्च पै प्र√युच्छ् इत्यतच्छ्रावणेन तत्-संवादकत्वाच्च [तु पै ३, १३, १ यत्र मूको 'जिन्वन्प्रयच्छ'>जिन्वत्वप्रयुच्छम् इत्येव सुपठ , वैतु w °च्छन् इति (तु नापूटि), 'जिन्वतु प्रयच्छन्' (यद्र) इति च] नाउ इह पठितव्यमिति (तु BW प्रमृ)।

[h]) सस्व एपू द्र। उप प्र-यावम् (<प्र√युु+णमुल्) इति। स्याद्वा घञन्त प्र-याव- इति तत स्वरतो विविक्त प्राति वा क्रिवि सद् द्वि१ प्रयुक्तमिति। तत् का गतिरिति। समानजातीयानाम् उप तत्र तत्र श्रुतौ प्रयोगचारितार्थ्याऽनुपात पर्येष्य । ततो हि विनिगमनमुपलभ्येतेति दिक्। अपि वा 'अ प्रयावम्<*अ प्रयापम्(<प्र√या >यापि)' इत प्राकृतायिनमात्र (तु पामे अप्रयातम्)।

[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[j]) सस्व नापू द्र । उप प्र√युच्छ्+शतृ प्र ।

[k]) उप प्र√युु+क्वनिप् प्र । शेष एपूटि द्र ।

अ प्रवे(द>)दा[a]– -दे मै ४, १३, ९
अ प्रव्लय[b]– -याय काठ ३३, ६
१अ प्रशस्त[c]– स्तान् ऋ १,१६७,८
२अ प्रशस्त,स्ता[d]– -स्ता ऋ [(१, २१, ९) २, ४१, १६], ४, २८, ४
¶अ-प्रसूत[c]– -त मै १, १०, ९[२], काठ ३६, ३
¶अ प्रस्नुस[c]– स्नाय मै ४, ८, ३, काठ २८, ५[३]
¶अ प्रस्तुत[c]– -तम् तै ५, ४, १०,२
¶अ प्रस्रंस[e]– -साय तै २, ५, ७,२, काठ २३, ९, क ३६, ६
१अ प्रहन्[f]– -हणम् ऋ ६, ४४, ४, कौ १, ३५७, जै १, ३७, ६
¶अ प्रहा(वन्>)वरी[g]– -री मै २, ६, ७, -रीणाम् मै ४, ४, १
अ-प्रहित[c]– -तम् ऋ ८, ९९,७, कौ १, ३८३, जै १, ३०, १, शौ २०, १०५, ३, -तौ शौ ६, २९, २
?अप्रहिन[h] पै १५, २१, ८

¶अ प्रहृत्य[c] तै ६, ५, ९, २
अप्राक् अपि√पृच् द्र
?अप्राकाम[i] पै १६, १३१, १-१०
अ प्राण णा[j]– -णा शौ ८, ९, ९, पै १६, १८, ९, -णाय तै ७, ५, १२, १
अ प्राणक– -काय काठ ४५, ३
अ प्राणत्[c]– -णत् मै १, ९, ४[२]¶, ¶काठ ९, ९, ११, १२[२], शौ १०, ८, ११, पै १६, १०२,३, -णते तै ७, ५, १२, १, काठ ४५, ३
¶अप्राणती,न्ती– -ती मै १, १०, १०, -न्ती काठ ३६, ५
¶अ प्रास[c]– स मै ३, ७,८, ९, १, काठ २३, १, -सम् मै ३, ९, ७, १०, १, काठ २४, ६, २६, २
¶अ प्रासमद[k]– -द क ३७, ७, ४०, ५
अ-प्राप्य[c] तै ६, १, ६, २[२], काठ २३, १०[२], क ३७, १[२]

*अ प्रा(प्र-आ)मिन्[l]–
अप्रामि-सत्य[m]– -ऽय ऋ ८, ६१, ४
१अ प्रायु[n]– -यु ऋ ५,८०,३ -युभि ऋ ८,२४,१८, कौ २, १०३६, शौ २०, ६४, ६, -युव ऋ १, ८९, १, मा २५, १४, का २७, ११, १, काठ २६, ११
अ प्रायुस्[o]– -युषे ऋ १, १२७,५
¶अ प्राशित्रिय[p]– -य तै २, ६, ८, ५
अ प्रिय[c]– -य शौ ८,१२,२ पै १५ ४, ७, १६, ९९, ८, १००, ५-११, १३४, १, -यम् शौ ८, १५, ४, १५, १, ८, पै ५, ३४, २, १६, ९९, ८ १३५, १०, -यस्य शौ ९, ५, ३१, ३२[२]-३६[२], पै १६, १००, ५-११, -या शौ ९, ७, ६, पै १६, ११६, १, -यान् पै १०, ४, १०, -याय काठ १०, ३[२], -ये शौ ८, ६,२६ १२,१,३०,

[a]) तस नञ्-स्वर. (पा ६, २, २)। उप को धातुरिति सदेह । प्र√१विद् इति MW, प्र√२विद् इति सा. (तु माशश्र १, ७, २, ५)। तद् यस्था यथावद् अवधेयम् ।
[b]) तस उप प्र√व्ली+भावे अच् प्र (पा ३,३ ५६)।
[c]) गस्व एपृगि द्र । उप यद्र ।
[d]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप न भावे जातं सन् क्वचिन् तद्वसामान्यतुरपि यस्य द्र. ।
[e]) गस्व नाप द्र । उप प्र√स्रंस्+भावे घञ् प्र ।
[f]) तस नञ्स्वर (पा ६, २, २)। उप प्र√हन्+कर्तरि क्विप् प्र सु ORN ।
[g]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप प्र√१हा+कर्तरि वनिप् प्र स्त्रियां ङीप् रान्तादेशश्च (पा ४, १, ७)।
[h]) [illegible]
[i]) [illegible]

अप । अपयुक्त सपलहा' इत्येव शोध-पुरस्सर सुपठं द्र (तु तृतीयो मन्त्रो यत्राऽशत साधु पठ्यते)।
[j]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।
[k]) तस । उप बस यथायथ द्र ।
[l]) नाउ व्यु औपयिक प्राति द्र । तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप प्र√१अम्+ताच्छीलिक णिनि प्र [वैतु सा प्रभृ प्र (>प्रा) मि- (<मी-<√मी)]। यनि विनाशपर्यवमानकचलशीलत्वे तात्पर्य स्यात्, परामिप्राये तु विनाशाभावे हिंसाऽऽ इति विवेक द्र ।
[m]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।
[n]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप प्र+आयु [√इ+उण् प्र (तु पपा), वैतु [illegible] प्रभृ प्र(>प्रा) +यु- (<√१यु)='प्रा-युत्' इति क्रियाभिगतिव (यतु अ प्रयात- > -तम्, अ प्रयावम्, अ प्रायुस्-)]।
[o]) उप प्र+आयुस्- इति भावकर्मकोऽभिनिर्मितम् इत्येतावानेव विशेषः । शिष्ट नाप् द्र ।
[p]) तस, उप प्राशित्र-+तादर्थिक घ>इय प्र। नञ्-स्वरापवादोऽन्तोदात्त (पा ६, २, १५५)।

१९,५७,१‡[a], पै२,३७,३‡[a],३, ३०,१,१६,८१,७ [°य- प्रिय°]

[¶]अ-प्रीत[b]– -त मै १, ८, ५, –ता मै १, ४, ६

¶[¶]अ प्रोक्षित[b]– -तम् काठ ८, ७, क ७,४

[¶]अ-प्रोच्य[b] मै १, ६,१२, ४, ४, २, काठ २२, ८, क ३५, २

[¶]अ प्रोदित(त>)ता[c]– -ताम् तै २, २, ९, ५.

†अ प्रोषिवस्[b]– -वान् ऋ ८, ६०, १९, खि ५, ५, १०, कौ १, ३९, जै १, ४, ५

अ-प्लव[d]– -वा शौ १९, ५०, ३, पै १४, ४, १३

अप्वा[e]– -प्वाम् शौ ९, १३, ९, –०।प्व ऋ १०, १०३, १२, मा १७, ४४, का १८, ४, १२, कौ २, १२११, शौ ३, २, ५, पै ३, ५, ५

[*]अप्स- √[*]अप्स,अप्सन्त √[*]अप् द्र

?अप्-सर[f]-

अप्सरा– -राम्य शौ २, २, ५ ७, ११४, २, पै १, ७, ५, ४, ९, ३, १८, ४, १५, १९, १–१२, –राम् शौ ४, ३८, १[२], २[२], ४, –रासु शौ २, २, ३, पै १, ७, ३, १६, ९६, १

अप्सरा-पति[g]– -ते शौ ४, ३७, ७, पै १३, ४, ९

?अप्सर-ह्रुं[h]– ह्रु क ४८, १३

अप्सर-द्रू[i]– -द्रू काठ ३५, १४

?अप्-सरस्[j]– -रस ऋ ७, ३३, ९, १२, ९, ७८, ३, मा १८,३८–४३, का २०,७,१–६, तै ३,४, ७, १[४], २[४], ३[२], ५,३,७, २¶, ७, १५, १, मै २, १२, २[६]; काठ १८, १४[६], २१, २, ५३, ५, क २९, ३[७], ३१, १७¶, जै २, ४, ७†, शौ ४, ३७, २, ३, १२, ६, १११, ४, ७, ११४, ३, ८, ५, १३, ९, १२, १०, ११, ११, १५, १२, १, २३, ५०, १४, २, ९, १४, ३५, पै १, ८७, १, ८९, ३, २, ७६, ४, ४, ९, ५, ५, १७, ८, २६, ६, ६, २२, १३, ७, ११, ३, ९, ११, ७, १३, ४, २,३,

a) 'आप्वे' इति ऋ (८, ४७, १७) पाभे ।

b) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र ।

c) सस्व नापू द्र । उप प्र+२उदित- यद्र ।

d) सस्व एपूगि द्र । उप √प्लु+कर्तरि अच् प्र । यत्तु ११ 'तरि-रहित' इति बस इव व्याचष्टे, तन्मन्दम् । तथा वे हि नञ्-स्वरस्याऽनुपपत्ते ।

e) रोगविशेषवाचकमद प्राति बहुभि प्रकारैरभि युक्तैर् व्याख्यात भवति। अथ तत् मन्येत । अप√वी इत्यत धयन्तात् ड प्रत्यये उस क्रिया टाप् प्र पूप अन्त्य लोपश्च (पाउ ५, ४७, दे ४, ३, ५, ३, यस्य उ म च)। √आप्+वन्(ङ्वि) प्र (पाउ १,१५४) ततो ययेष्ट-सिद्धिरिति द्वितीय पन्था । एवम् नञ् पूर्वात् √पुव मनुचितप्रक्रियेयेष्टगाम द्र (तु अपुर- अपुम-, √अपु पाय <√[*]अस्य)।

f) अवयव-निर्देश सांशयिक । तथाहि । पत्रा अव-यव-संहिताऽदर्शनात् तदीयत्वाऽऽशङ्कते १अ इति पूप स्यात्, प्सर-(<√[*]प्स+अच् प्र यद्र) इति उप च स्यात्, यग कन्तोदात्तश्च [तु PW GW L५५१ (पशु स प्सर- देव-प्सरस्-, मधु प्सरस्, सु प्सरस्)]। यद्वा (√[*]अप्>) [*]अप्स +र- (<√२रा+क) इत्येवम् उप याधीव भर स्यात् (पा ६, १, १४४)। ननु कन्ये भुप्सम् इति पूप वैकल्पिकान्तर इव कल्प स्यात् (पा ५,१३)। यद्या, १[*]अप् (<अप)+√सृ+ अच् प्र (पा ३,१) इत्येव मनुजत्वं पर्यन्त एव स्यात्। अथापि वा २अप्- इति पूप इतिमात्र नापू कल्पाद् विशेष स्यात् (तु शौ २, २, ३, PW प्रमृ)। यत्तु ?अप्सरस्- ।

g) तस सास्वर (पा ६,१,२२३)। 'पत्यौ' (पा ६, २,१८) इति न प्रवर्तते पति-शब्दस्य भर्तृपर्यायत्वात् ।

h) तु सगि काठ ३५, १४। तेन तावत् यनि पा अङ्गीकृत (तु नाउ टि)।

i) महाकृष्टा श्रुति शौ ६, ४९,२, क ४८, १३ इत्य-त्रापि कियताचिद्विवाऽन्तरेण द्र। उक्ते शौ 'उत्तरद्रौ' इति श्रवणाद् उत्तर द्रु- (तु पृतु द्रु-, सु द्रु-) इति प्राति भवति। ततश्चाऽपि तत्-सदृश पद विभाग समादृत द्र । उक्ते क मूले 'अप्सरद्रे' इति यच्छ्रूयते तत अप्सरद्र- इति प्राति भवेत्, तथ मूलत 'अप्सर ह्रुं' इत्यस्य सत प्रामादिकोऽपपाठोऽपनेयश्चेति सम्भाव्यते। तदेव त्रीणि प्राति भवन्ति । उत्तर द्रु- इति शौ , अप्सर ह्रुं- इति क , अप्सर द्रू- इति काठ (सुपा)। त्रयाणामपि समानसन्धिविशयतयाऽनुपदश्रूयमाणोपरशब्दनिश्रित-वैगुण्यनिरसनमाम्नाय, अप्सर-विशेषणसामर्थ्याद् अव-द्रधनतया तात्पर्येण पर्यवसानं सुकल्पमिति दिक् ।

j) एषु इत्ये तु ?अप्-सर- । उप प्र तु त्वो विशिष्ट द्र । तथाहि । तत्र कल्पविशेषेण तत्तद्-वर्णमुद्दिश्य उप अस् इति वा क इति वा अच् इति वा प्र स्यात्। इह तु असुन् इति वा असुच् इति वा असुक् इति वा यद्वा प्र द्र इति दिक् ।

११;१२;१५; १५,१८,४; १६, २८, ३; १३९, ११; −०रसः शौ ४, ३७, ३-५; पै १३, ४, ४-८; १५, १८, १; −रसाम् ऋ १०, १३६, ६; मा २४, ३७, का २६, ८, २; तै ५, ५, १६, १; मै ३, १४, १८; ४, १४, १७; काठ ४७, ६; शौ ६, १३०, १; पै १, २९, १, ८९, २; ५, २९, २; ३८, ६†; १३, ४, ६; −रसौ मा १५, १५; १६, १७-१९; का १६, ४, १; ३; ५; ७; ९; तै ४, ४, ३, १[1]; २[3]; मै २, ८, १०[6]; काठ १७, ९[5]; क २६, ८[6]; शौ ६, ११८, १; पै १६, ५०, ३; −ऽरसौ शौ ६, ११८, ३; पै १६, ५०, ५; −रस्सु खि ४, ८, ३; −राः ऋ १०, १२३, ५; पै ४, १६, २; १३, १०, ४; १६, ४६, १०. [°रस्- गन्धर्व°]

?अप्-सव[a]— -?वम्[b] ऋ १०, ६५, ३.

अप्सव्य- २अप- <√*अप् द्र.

अप्सस्- √*अप् द्र.

१अप्-सा[c]— -प्साः ऋ ९, ६५, २०; ७१, ८; ८४, १; कौ २, ३४५; जै ३, २९, २; −प्साम् ऋ १, ११, २१; ६, १४, ४; मा ३४, २०; का ३३, १, १४; मै ४, १४, १.

अप्सु- २अप्- <√*अप् द्र.

अ-प्सु[d]— -प्सवः ऋ ७, ४, ६.

अ-फ(ल>)ला[e]— -लाः ऋ १०, ९७, १५; मा १२, ८९†; का १३, ६, १५†; तै ४, २, ६, १‡[f]; ४; मै २, ७, १३[2]†;‡[f]; काठ १२, १३¶; १६, १३[1]†;‡[f]; क २५, ४‡[f]; शौ ८, ७, २७; पै ११, ६, ३‡[f]; १६, १४, ६; −लाम् ऋ १०, ७१, ५.

अ-फालकृष्ट— -ष्टम् पै १५, २३, १३.

अ-बद्ध,द्धा[e]— -द्धम् तै ३, १, १, २, ६, १, ७, २¶; −द्धया मै ३, ७, ६; −¶द्धा तै ६, १, ७, ५; −¶द्धाः मै ४, २, १३; −¶द्धेन मै ३, ७, ५.

अ-बधिर[g]— -रम् ऋ ८, ४५, १७.

[a]) साद्यर्थिकोऽवयवसंकेतः । पपा. तदभावो भवति । अप्सस्- + मत्वर्थीयो वः प्र. इतीव सा. अभिप्रेयात् (तु. अनुपदं श्रूयमाणम् अर्णव- इति)। '२अप्->अप्सु' इत्यतोऽभावेव प्र. इति NW. (अन्यत्र अर्णव- इति साहचर्येण समुद्र- इत्यस्य श्रुतेस्तत्-पर्याय एवेहाऽपि श्रूयेतेत्यभिसंधिः)। २अप्- +सव-(<√१सू इति GW.)। जलौघवत्त्वमात्रस्याऽर्णवशब्देनैव गतार्थत्वात् तत्-पुनरुक्तमात्रं मा भूदिति जलजनकत्वेन विशेषणे चमत्कारः स्यादित्यत्र विशेषः द्र.।

[b]) किमिदं रू. इति सन्देहः । कुत इति । यनि. द्वि१ सतोऽपर्याप्तत्वादिति । कथमिति । वा. क्रिप. अभावे सति तदाक्षेपस्याऽनिवार्यत्वप्रसङ्गादिति (तु. सा. प्रमृ.)। का हानिरिति । संभवति खलु समाधाने आकाङ्क्षापूर्त्यभावाऽऽत्मको दोषः स्यादिति । किं तत् समाधानमिति । उच्यते । नापू. >√*अप्सव (नाधा.)> -वन् इति लङि प्रपु३ रू. इत्येवं सति 'अर्णवं जलधिमात्रं सन्तं जलजनकमकुर्वंस्तेन दैवेन चित्रेण राधसा प्रभावितेन सता जनता-नाशाऽप्रहन्ता इव स्वीयजलप्रदानमप्यकारयन्' इति कृत्वा तृतीयपादमात्रेण वा. अपि पूर्येत च, यत्र नाम परिच्छेदस्तस्याऽस्य पादस्य चित्रराधस्तया देवा विशेष्येरन्निति मुख्यं प्रयोजनं भवति, तदपि निरस्येतेति । अनया दिशाऽस्य गंतृणेवाऽस्याऽप्रमतस्य पादस्य तादृशेनैव ताम् नविच्छेदेन पुरोदेश पादेन समीपीनं प्रतियोगित्वं प्रतीयेतेत्यपरः साम्यातिशयो विशेषः द्र.। नन्वेवमपि कर्त्तमेव '-वमर्णवम्' इति श्रूयते न '-वन्नर्णवम्' इति । छान्दसमत्र रह इति । किं च तदिति । यत्प्राख्यमिति । किं तत इति । मूलतो जागतं नामैतच् छन्दो भवति । यत्र प्रथमद्वितीयतुरीयेषु पादेषु पञ्चमादक्षरादनन्तरं च तृतीये पादे तु चतुर्थादक्षरादनन्तरं च यतिर् भवति । यतिसौकर्यप्रयोजितेन '-वन्' इत्यन्त्यस्याऽचो विलम्बितेनेव सतोच्चारणेन तद्रूस्त्वाऽभावप्रतीतेः '-वन्+अर्णवम्' इत्यस्यां संहितायामुपस्थितायां नकारद्वित्वं प्राप्नुवानमिव सद् बाध्येत,कालेन च '-वनर्णवम्' '-वमर्ण-' इत्येवं यतिसंस्कारच्युत्याऽन्याय्यसंध्यपच्येव नकारस्य मकाराऽऽपत्तिः परिणमेदिति सुवेचा संभावनायाऽलं स्यात्।

[c]) १अप्- + √सन्+विट् प्र.। अनुनासिकस्याऽऽत्वं कृत्-प्रस्व. (यक. पा ३, २, ६७; ६, ४, ४१; २, १३९)। प्रायेण सोम-विशेषणतया श्रुतीनाम् १अप्- इति पूप. इत्यत्रास्ति । यज्ञियकर्मणां मुख्यसाधकत्व-दृशा २अप्- इति वा पूप. इत्यपि सुवचं स्यात्। उभयथा स्वरसंस्कारौ समानौ द्र.।

[d]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. १प्सु- इति कर्तरि निष्पन्नं यद. [वैतु. GW. प्रमृ. उप. भावकर्मणोर्निष्पन्नं स्यादिति कृत्वा बस. इति प्रतिपन्नाः सन्तः स्वरतश्चोद्यमापद्यमानाः (तु. टि. अ-दृ-)]। यत्तु सा. १अ+अप्सस्- इत्येतज्जन्यं बस. इव प्रतिपेदे, नाऽपाऽपि सुभेदं तद्वद् इति भूयसी विमृद् शरणायताम्।

[e]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद.।

[f]) विशिष्ट इह पाठ्यः (१०, ९७, १) पाभे.।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद.।

अ-यन्धन्[a]— -न ऋ ३, ५५, ६
अ-यन्धु[a]— -न्धव ऋ ८, २१, ४, -न्धु[b] शौ ६, १२२, २, पै १६, ५१, ६, -न्धुनः ऋ १, ५३, ९, शौ २०, २१, ९
अ-यन्धुकृत्[c] शौ ४, १९, १, पै ७, ७५, १
अ-यन्ध्र[d]— -न्ध्र काठ ४, १६, शौ ४, १६, ७[10], पै ५, ३२, ८[11]
अ-यल,ला[a]— -लः ऋ ५, ३०, ९, -लान् शौ ३, १९, ७, पै ३, १९, ६, -लेन शौ ३, २९, ३
अवल धन्वन्[f]— -न्वन शौ ३, १९, ७, पै ३, १९, ६
अ-यलास[h]— -सी शौ ८, २, १८, पै १६, ४, ८
¶अ-यलीयस्[i]— -यस मै ४, ६, ८[2]
¶अयलीयसी— -सी मै ४, ६, ८, -सी काठ २९, ८, -सीम् मै ४, ६, ८
अ-याधित[i]— -त. ऋ १०, ९२, ८
अ यिभीवस्[i]— -भ्युष ऋ १, ११, ५, खौ २, ६०१, जै ३, ४८, १७, -भ्युषा ऋ १, ६, ७, ९, ५३, २, खौ २, २००, १०६५, जै ३, १८, ७, ४, ७, २, शौ २०, ४०, १, ७०, ३
अविभ्युषी— -पी शौ ३, १४, ३
अ विभ्यत्[i]— -भ्यत ऋ ६, २३, २, शौ १९, ६५, १, पै १६, १५०, ४
अ-युध्न[a]— -ध्ने ऋ १, २४, ७, -ध्नेषु ऋ ८, ७७, ५
अ-युध्य[i]— -ध्यम् ऋ ४, १९, ३
अ-युध्यमान,ना[i]— -नम् ऋ ४, १९, ३, -ना ऋ १, १२४, १०, ४, ५१, ३, -नान् पै १३, ७, १०[‡], -नै ऋ १, २९, ३, शौ २०, ७४, ३
?अभ्जत्[k]— -भ्जन्त सि ५, १५, ७
अभ्ज्रा-, १अब्द, २अब्द- २अप्- <√°अप् द्र
?अब्दि[l]-
अब्दि-मत्[m]- -मान् ऋ ५, ४२, १४
अ-ब्रह्मन्[i]— -ह्मा ऋ ४, १६, ९, १०, १०५, ८, सि ५, १३, १, शौ २०, १२८, ६[n], -ह्माण ऋ ७, २६, १
†अब्रह्म-ता[o]— -ता ऋ ५, ३३, ३, मा १०, २२, का ११, ७, २
¶अ-ब्रह्मवर्चसिन्[i]— -सी मै ३, ६, ५, काठ २३, २
अ-ब्राह्मण[i]— -¶ण ते २, ५, ११, ९, मै १, ४, १२[2], काठ ९, १६, ३२, २[2], ‡शौ १२, ४, ४३, ४४, ४६, -¶णस्य मै १, ४, १२, -णा मा ३०, २२[1],

[a]) वस. अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र ।
[b]) वा क्रिवि भवति ।
[c]) तस नञ्-स्वर । उप यन्धु +√१कृत्+कर्तरि क्विप् [तु W टि, वैतु PW प्रमृ √कृ इति (एक एव पदार्थो जामि कृत्वाऽजामि [=अवन्धु] कृत कथं स्यादित्येते व्याहतवाचस्तु स्यु)]। यदपि सा 'अ यन्धु ' इत्येतत् पूप इति कृत्वा व्याख्यत्, तदपि स्वरतो दुष्येत् । उस सति उपप्रस्व ह्यापद्येत, पूपप्रस्व च नैवोपपद्यतेति यावत् ।
[d]) वस अन्तोदात्त (पा ६ २, १७२) । उप √बन्ध्+करणे रन् प्र उस (पाउ २, २७)।
[e]) सभाव्यमानलिपिप्रमादतश् च्युत रेफस्य सा एव प्रामाण्येन ध्रियमाण अयन्ध ' इति मुपा चिन्त्य । मूको शुनाऽप्यसकेतित वाच शाखान्तरविरोधाच्च (तु नापू काठ. च नाउ पै च स्थ)।
[f]) अप्रामाणिक खल्वय मुपा अ-वध्रि- इत्यस्य प्राति (यद्र) मूको उपलब्धेस्तत्तया सु शोध द्र ।
[g]) वस पूपप्रस्व (पा ६,२,१)। उप यद्र ।
[h]) 'न बलासो यत ' इति कृत्वा वस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। यत्तु सा बलाऽक्षेप्तृपरत्वेन वृत्ति-माचष्ट (शौ ४, ९, ८), तन्न । उप वल क्षेप्तृत्वविवक्षया दु साधत्वात् (यतु टि)।
[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र ।
[j]) तम उप क्यबन्ते कृत्योकीय स्वर (पा ६, २, १६०)।
[k]) '°अ विनत् > -जत ' इत्येतेन चतुरक्षरेण शोधे-नाऽऽनुष्टुभ पाद सुपूर स्यात् सुश्लिष्टश्च प्रतीकस्या-ऽर्थ । √विज् इत्यस्य √कुप् इत्यस्य चाऽर्थयो प्रतियोगित्वसासद्धेरित्यभिसधे ।
[l]) स्पष्टेतरत्वात् व्यु प्रश्निता भवति। तस कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९) इति, पूप २अप् इति, उप च भावे < √१दा इति सा। अस्य प्राति २अब्द इत्येतेन समानप्रवृ-त्तिकत्वे सति उप कर्तरि प्र इतीव कृत्वा PW प्रमृ मन्त्रे सह-चरितम् 'उदनिमान्' इत्यपर वि लिङ्गमुद्भावयेयुर्यथेहापि तदर्थसन्निधापकम् २अप् इति पूप स्यादिति । पूर्वार्धीये 'स्तनय त रवन्तम्' इत्यते अपरे वि तु लिङ्गान्तर सती पर्जन्यघोषप्वभिप्राय सकेतयेताम्, आ√वद् > °आ-वद्रि- > °आब्दि- > अब्दि- इत्याकारक वर्णपरिणाम चोपस्थापयेताम् (तु उपब्दि इत्यनत्यम् उप)।
[m]) मतुप् प्र स चोदात्त (पा ६, १, १७६)।
[n]) 'ब्रह्मण ' इति पाएडु मुपा ?।
[o]) भावे तल् प्र । लित्स्वर (पा ६, १, १९३)।

का ३४, ४, ४[२], मै १, ४, ११[¶], शौ ५, १७, ८, ११, १, ३२, पै ९, १६, ६, १६, ९१, ६, –¶णाय काठ २८, ४, ५, क ४४, ४, ५

¶अब्राह्मणो(ण-उ)क्त[a]– क्त तै २, ६, १०, १[२]

[*]अभ[b]-

अ भक्त[c]– -क्तम् ऋ १, १२७, ५, ३, ३०, ७, तै १, ७, ३, ७¶, –क्ते ऋ १०, ११२, १०

¶[*]अ भकर्तु[d]– -र्तु काठ ७, १५, क ६, ५

¶अ भक्षणीय[e]– -यान् काठ ३५, १६, क ४८, १४

¶अ भक्षयित्वा[f] मै ४, ६, १

अ भग्न[f]– -ग्न शौ ५, ३१, ११, पै ५, २४, ५

१अ भय[g]– -यम् ऋ २, २७, ११, १४, ४१, १२, ३, ४७, २, ४, २९, ३, ६, २८, ४, ४७, ८, १०, ७, ७७, ४, ८, ६१, १३, ९, ७८, ५, १०, ६३, ७, १३१, ६, खि २, २, २, ४, ४, ७, ४, ४, २, ५, २४, मा ७, ३७†, १८, ६, २०, ५१†, ३६, २२[२], का ७, २०, १†, १९, ४, २, २२, ५, ५†, ३६, १, २२[२], तै †१, ४, ४२, १, ७, १३, ४, २, १, ११, ६†, ४, ७, ३, २, मै १, ३, २३†, २, २, १०¶, ११, ३, ४, ९, २७, १२, ५†, १४, १४†, काठ ७, १२†, ८, १६† १३, १६†, १८, ९, ३७, १०, क २८, ९, ४८, २ †कौ १, २७४, २, ६७१, †जै १, २९, २, ३, ५५, १२, शौ ४, २१, ४†, ६, ३२, ३, ४०, १[४], २, ५०, १ ७, १६, १†, ८, १, १०, ११, २, ३१, १३, १, ५, १८, ३, ६१, १९, ३, ४, ८, ७, ९, १३, १४, १, १५, १†, ४†, ५[५], ६[६], १६, १, २७, १४, ४४, १, २०, २०, ७, ५७, १०, १२५, ६, पै १, २७, १[४], २, ४, ३, ३५, ११†, ४†, ५[५], ६[६], ५, १७, ३, १०, ८, ४ १३, ३, १५, १४, १४, १५, ३, १, १६, १, १०, –यस्य पै १, २७, ३, –या शौ १९, ४५, ४, पै १५, ४, ४, –यानाम् ऋ १०, ९२, १४, –यानि ऋ ९, ९०, ४, मा ११, १५ का १२, २, ४, तै ४, १, २, २, मै २, ७, २, ३, १, ३, काठ १६, १, क २९, ८, कौ २, ७६०†, –ये ऋ ३, ३०, ५ तै ५, ७, २, ४, काठ १३, १५

अभय-कर्[h]– -र ऋ १०, १५२, २, खि १, ५, ४, शौ १, २१, १†, ८, ५, २२, पै २, ८८, ४†, १६, २८, ११, १५२, ८

अभय-कृत्[i]– -कृतौ मै ४, १३, ९

†अभय-तम[j]– -मेन ऋ १०, १७, ५, मै ४, १४, १६, शौ ७, १०, २

[a]) तृतस पूप्रस्व (पा ६, २, ४८)। उप यद्र ।

[b]) तु टि. १[*]अभि-, २अभि ऋ (८, ५९, ३), [*]उभ-, [*]द्रु- ।

[c]) तग नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[d]) गस्य नापू द्र । उप भक्त-कर्तृ इति थस ।

[e]) सग नञ्-स्वर [पा ६, २, २, नञ् नेह गुणप्रतिषेध-विषय इत्यभिमधे (वैतु पा ६, २, १५५, १६०)]। उप यद्र ।

[f]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[g]) सग नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप √भी >भय- (यद्र.) इत्यस्य भावे च सद्दैतौ च शृतिगुरुजीव्य यनि प्रति. यनि भय भावाऽभावे न च (तु ऋ २, ४१, १२, ३, ४७, २ प्रमृ) मयंतु चाऽभयच्छेदवनदा वि च (तु ऋ २, २७, ११ १४ प्रमृ) थूपने। यतु गा प्रमृ. बग इति कृत्वा वि गम् यनि प्राते प्यापयान्, ततार। अन्तोदात्ताऽसन्न (पा ६, २, १७२)। ऋ ६, ४७, ८ इत्यत्र वि गदत्पम् नञ्, पदन समानाधिकर-ण्र्यमिति गा। [illegible] (तु [illegible])। यथ ऋ ७, ७७, ४ इत्यत्र चाऽयौ त्वया इ [तु ऋ ९, ७८, ५, वैतु सा प्रमृ यनि श्रुति-सामान्येन इतीव कृत्वा भिन्नलिङ्गेन नापू सप तत्सामानाधिकरण्यमिच्छन्त (श्रुतिस्वारस्य प्रतिकूलत्वेप याद द्र)]। अथापि यत् सा ऋ १०, ६३, ७ इत्यत्र वि सदप्येतत्तथा न प्रति-पेदे या चाऽथापत्तपेणाऽस्य पृथक् कर्मभाव चाऽऽतरये, तत्र। विशष्यतयेष्टस्य सत नृ्र्मैन् इत्यस्य नाउ तेन तेन वि युक्तया श्रुति प्रसिद्धे (तु ऋ १, २२, १५, ३४, ६, ५८, ९ प्रमृ)।

[h]) उस उप कर्तर्य् अच् प्र धात्वीय स्वरश्च (पा ३, १, ११४, ६, २, १४४)। गुणोऽलुगर्थ द्वि विभक्त्-त्यलुक् उस (पा ६, ३, १–२४)। एव तावद् अनुब-न्धमात्रविशिष्ट गन् खच् प्र (पा ३, २, ४३, ६ ३, ६७) इति पृथग् प्रत्ययायागिद्धो भवेत्। तत [illegible]। तापन्न च गमानिगमिगरामन्तरस्यायस्य वेगि (तु भाउ)।

[i]) उग उप कर्तरि क्विप्। कृत् प्रग्य (पा ६, २, १३९)।

[j]) तम्प् [illegible]। [*]अभ-तम इति उप द्रग, [illegible] [='अभय्-तम (भति<√तम्<√[illegible]) प्राणिविशेषः (तु [illegible] √पम्; [illegible] √[illegible])]। [illegible]

अभय त्व- -त्वम् काठ ३५, १
अभय-सनि^a- -नि मा १९, ४८, वा २१, ३, १९, मै ३, ११, १०, काठ ३८, २
२अ भयु^b- -यम् खि ४, २, १०^t
¶अ भर्त यु^c- -यम् मै ३, ६, ७
अ भविष्यत्- -ष्यत् पै १६, ४६, ३
अ भाग-गा^a- -गा ऋ १०, ८३, ५, मै १, ४, १२¶, काठ ५, २¶, शौ ४, ३२, ५f, पै ४, ३२, ५f, -¶गम् तै २, ६, ४, २, -¶गा मै २, ७, १, -¶गानि तै २, ६, ३, २, ५, १, १, १
¶अ भागधेय^c- -य मै ३, ३, ९, काठ १०, ७, -यम् मै १, ६, ५
१अभि^o-
२अभि>भी^l ऋ १, ५, १^g, ११, २^h, [८^i, ६, ६०, ७^j] १९, ९^j, ३१, १८^k, ३३, ९^l, ११, ३७, १^m, ४२, ८^n, ४५, ८, ५१, १^o, १०, ३, ६०, ७, ७, ३३, २२ ८, ३, ३, ६, ३४, ८, १२, १२, १५ २१, ५ ६९, ११, ८८, १, ९, १२, ०, १७, ६, २६, २, [३२, ५ ३३, ५], ५६, ३, ६४, २१, ६८, ८, ७१, ७, ८०, ० ८६, १७, २५, ९९, ४, १००, १, १०३, ३, १०४, ४ ११०, ६, १०, ६८, १, १२३, २ मा २०, ६९, पै २, ६, १ ५, १९, १ प्रमृ (यदेतत्-प्रकारकेष्व् अन्ति चत्वारिंशत सख्यातेषु स्थ अन्ये अभिना √नु, नू इत्यस्य तिङ्न्तमुप-सर्गयेषु [तु यस्य टटि], तदनिष्टम्। मौस्थि आत्मा-ऽनुयोगकगतिमितिवचनस्य √नम् इत्येतत्-सघातस्य सत √नु नू इत्यस्य वर्णकभेदेन सकर्मकत्वे सभवन्यपि [तु यस्था नि √नम्, √नु नू] प्राधान्येनाऽकर्मक शृत-मेव श्रूयते। एस्यि स्वाभाविकमेवैतद् यया तत्र यदभि-प्रायणैतद् नवनाऽऽख्यमासग कर्म प्रवर्तेत, तच् च वा अभि-युक्तया द्वि वा श्राव्येतेति। एव तावद् 'अभि प्रणोनुम [ऋ १, ११, २ ७८, १-५] इति द्वयोरपि नि स्वर श्रावयन्ती साहितिकी प्रवृत्तिश्च 'अभि मनूषत' [ऋ ९, ८०, २] इति स्वरद्वयपरा पपा उपलभ्यमाना प्रवृत्तिश्च भूयोप यदुक्त भवति तत्र प्रामाण्याय कल्पेताम् इति दिक्)]।

त्वाद् अज्ञातपदार्थमयहेतुकगतिप्रतिबन्धाऽभावपूर्वक पूपा-ऽस्माकत्वम् इत्याकारक श्रुतिस्वरसो भवतीति कृत्वा वा तृ१ सत् क्रिवि द्र [वैतु 'तम' इत्यश तमपो ऽनर्थान्तरीकुर्वाणो विशेष्यभूतमार्गार्थमुपचिचाचम्पु सा (तु GW अनु ५W श्रुत्यपुणे (तु द्विपृनि) भयशाहच-सामान्ये पूप वृत्तिमदिति कृत्वा ततोऽगुणवचनादपि सत आतिशायनिक प्र ऊचिवान् सञ्चितरामुपेदय (तु MW)]।

^a) कर्मण्युपपदे √सन्+इन् प्र। कृत् प्रस्व (पा ३, २, २७, ६, १, १९७, २, १३९)।

^b) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। सुपा 'मे' इति नापू सना 'मा' (द्वि१) इत्यव कृत-दीर्घ स छन्दो ऽनुरोधतो विसहितमेव श्राव्येत।

^c) तस उप कृति कृत्योकीय स्वर (पा ६, २, १६०)।

^d) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

^e) तु नि २अभि (ऋ ८, ५९, ३, कौ २, १००५) अभित (माशमा ४, २, १, २५) च।

^f) छन्दोऽनुरोधत क्वचित् सगा दीर्घ श्रूयते (तु ऋ २, ४१, १० ४, ३१, ४, ७, ३२, २४, प्रमृ)। अथवा मौस्थि (तु नि अम्या √धा>अम्यादधामि मा २०, २४) क्वचिन् न प्राति ह्रस्वाऽभाव उस (पा ६, २, ४७) इतीय सुवचम्।

^g) लक्षणे कप्र 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित [तु सा वैतु PW प्रमृ 'अभिप्रगायत' इत्येव योजुका सन्त एवपदा-ऽव च्छेदनाऽन्याय्या द्वैस्वरी प्रति चोद्या (यथा त्वय नि कप्र एव स्याम न इत्यत्र तु ऋ १, ४, १० ७, ४-१७, ४, यत्रोक्त एव लक्षणार्थ च समर्थ्यते)]।

^h) लक्षणे कप्र 'त्वाम्' इत्येतदन्वित [वैतु सा PW प्रमृ 'अभि प्र √णु (<नु)' इति कुर्वन्त्य धा उपकल्प्य ततोऽन्याय्यद्वैस्वर्यविशिष्ट किम श्रावयन्त चिन्त्या (तु नाउनि)]।

^i) लक्षणे कप्र 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित [वैतु मा GW प्रमृ 'अभि √नु नू' इति तु ऋ १, १४४, १, ३, ५१, १ ४, १, १६, ३२, ४, ५, ५, ४ ६, ३८,

^j) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित (तु सा GW, वैतु PW MW 'अभि सृजामि' इति)।

^k) लक्षणे कप्र 'वस्य' इत्येतदन्वित [तु ऋ १, १४१, १२, १०, १८२, १ प्रमृ, वैतु सा (प्रमादाच्युतपद इव), GW 'अभि · प्रणवि' इति]।

^l) इत्थभूताख्याने कप्र [अमन्यमानानामभ्यच्च यथा स्यात् तथा मन्यमानवक्तसमुत्पन्न इन्द्रस्य दस्युनिर्मानृत्वे श्रुतिस्वारस्य द्र (वैतु सा 'अभिमन्यमानै' इत्येक-पदात च्छेदेन द्वैस्वर्यमनुजानान, GW च 'अमन्यमानान् अभि अधम' इत्येव पृथग् वाक्य कुर्वाणा)]।

^m) तु टि ऋ १, ५, १ ५१, १।

^n) लक्षणे कप्र 'सुयवसम्' इत्येतदन्वित (वैतु मा PW प्रमृ 'अभि नय' इति)।

^o) लक्षण कप्र 'विप्रम्' इत्येतदन्वित [वैतु वे मा PW प्रमृ 'अभि √अर्च्' इति तु ऋ १, १०१, ७, ४, १, १४,

५२, ५[a], ५४, १०[b], ६१, १०[c], ७१, १०[d], ७८, [१[२] २–५][e], ८४, ४[f], ९२, १०[g], १०१, ६[h], ७[i] १०८, ६[j], ११९, १, १२१, ८[k], १२५, ७[l], १३४, १, १३५, ४, ६[m], १३९, ३[n], ८[o],

५, २९, १२, ४१, ८, ६, २१, १०, २२, १, ५०, ६, १५, ७, २३, ६, ८, ४०, ४, ९, १७, ४, १०, १, ३, ६४, ३, ९२, १३ १४८, ३, मा ४, २५, शौ ७, ८७, १, १३, ३, २३ प्रमृ (यदेतत् प्रकारकेष्व् श्रुति विंशति सख्यातेषु स्थ यनि कप्र सत् परेषा केषाचित् [यस्थ द्र] √अर्च् इ येतस्मिद्वृत्तेन युक्त ग अभिमतो भवति, तच्चिन्त्यम्। √गॅ, √नम्, √स्तु, नू इयादिसमानतात्पर्यक-धात्वन्तरसमानन्यायमात्तवे सति √अर्च् इत्यस्य मौस्थि अकर्मकस्य सत सहपसनातपरिणामपरिभाषया सकर्मक-त्वाऽऽविर्भावस्य सूपपदत्वदर्शनात् [तु यस्थ टि]। एरिय एवजातीयाना धा अकर्मकाणा सता कप्र द्वारा तद्वाच्य क्रियालक्ष्यभूत पदार्थजातमभिद्योतित भवतीति मत भवति। प्रकृते चैतत् प्रोद्बल्क किंचित् सौवरमपि प्रदर्श नायोपलभ्येत। तद् यथा। ऋ ४, १९, ५, ५८, ८, ६, ३६, २, ७, ३४, ५ ८, ४९, १, ६९, ४ ९२, ५ प्रमृ स्थ द्वौ नि सह श्राव्यमाणौ सन्तौ स्वरपार्थक्य-सोरेतितपृथगन्वयौ [तु यस्य टि] भवत [वैतु ऋ १, १२६, ७, ९, ११०, ५ प्रमृ स्थ यत्र सहश्रुतिमपि भजमानौ नि परस्वरसत्वर्तितेवा वयौ भवत तु यनि टि ऋ १, ५, १, ११, २ प्रमृ.])]।

a) उपमानोपमयभाववैशद्यार्थमभिलक्ष्यस्य प्राधान्येन समर्पयितव्यत्वात् कप्र (तु सा GW, वैतु PW MW 'अभि मन्तु' इति)।

b) लक्षण कप्र 'इमम्' इत्यतदन्वित (तु GW प्रमृ, वैतु सा 'अभि जिघ्नते' इति)।

c) 'अभि अमुष्णत्' इति क्रियायोगमाह वें। नत्वमौ मन्त्रस्वारस्यमधादी। कर्मप्रवचनीयत्वे हि तृतीये पादे यज्ञलमाचन धास्यते, तदव चतुर्थे चरण ध्रुवोऽभिग्दयो [स्य येनि प्रतिपादनेन हेतुयोगस उपपादस इय (तु GW प्रमृ.)। गा अध्याहृतक्रियान्तरेण अभेराभिमुख्याऽऽत्म-कमर्पमर्पामिव युयोजयिषति।

d) स्वार्थप्रधानम् कप्र।

e) तु टि ऋ १, ११, २ ८ ५१, १।

f) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्यतदन्वितः [तु दिव (दय) वैतु वें सा GW प्रमृ 'अभ्यघरन्' इति]। 'शुभ्रस्य त्वाभि, अक्षरन्' इतीवं विग्रहय यान्त्र द्र।

g) हर्षभूम्नवपते (=तु कर्म) कप्र द्र [वैतु सा. न कर्मत्वेन कृत्वा 'हन्त' इत्यध्याहियेतुं; PW प्रमृ च 'अभि शुम्भमाना' इत्येक पदमिच्छन्त सन्तोऽपार्थ सामान्य स्वरलक्षण तिरोधापयन्तश्च आत्म अकर्मकवृत्तस्य √शुम्भ् इत्येतस्य धा कर्मतयाऽनवितेनापि वर्णं-पदेन सकर्मकतामापादयन्तश्च नितरामुपेक्ष्या (तु ऋ १, ८५, १, ६, ६४, २ प्रमृ)]।

h) लक्षणे कप्र 'यम्' इत्येतदन्वित (तु ऋ ३, ३, ३ यत्र 'अधि' इति कप्र समाने वा श्रूयते, ऋ. गपू, ३, २०, ३, १०, १००, ४ च यत्र स √धा इत्यकर्मक वृत्तमितीव कृत्वा श्रूयते, वैतु सा PW प्रमृ 'अभिस दधु' इति)।

i) तु टि ऋ १, ५१, १।

j) यच्छिरस्त्वेन पूर्वार्धवाक्येनोपक्रान्तस्य तदा परामृष्टस्य श्रद्धा पदार्थस्य प्राधान्येन समर्पयितुमिष्टत्व प्रतीयते। तत्-साधनभूतोऽभि कप्र भवति। 'अभ्या यातम्' इति योग ब्रुवन् GW चिन्त्य। अभ्यर्थस्योपसर्जनीभावा ऽनिष्टाऽऽपत्तेश्चाऽपलक्षणगतिद्वैस्वर्यदोषप्रसक्तेश्चेति दिक्।

k) लक्षणे कप्र ['यत त्वया युद्ध कर्तव्य (योधान् इत्यत्र हतौ प्र द्र) अतो द्युम्नसद्युम्नम् (=सोमम्) अभिलक्ष्य (=स त्वया प्राप्येत) हरी दिव (=दिवि स्थितौ एव) आदय (येन दूरमध्वान सपारयेताम्') इति वा द्र, (वैतु सा प छो नव वाक्य ब्रुवाण 'उत्स=शत्रुम् अभि(भव)', इत्येवमध्याहारमुख धा इच्छु, PW प्रमृ च 'अभियोधान्' इत्यत्राऽनुपपद्द्विस्वरत्वेऽप्यैकपद्य-मिच्छन्त)]।

l) पृणद्-अपृणद्-विशेष शिक्षावयिषित द्र। तदर्थ लक्षणे कप्र इति मत भवति। स्वार्थ प्रधानम् अव्य इति मन्वानः सा विमृश्यः। 'अभिसुयन्तु' इति गतियवादिन PW प्रमृ तु नितरां चिन्त्या। उपसर्गविवक्षितार्थस्य प्राधान्येन श्रावणस्य बाधितत्व प्रसंगात्, अपलक्षणे पदाधिकरणक-द्वैस्वर्यप्रसंगाचेति दिक्।

m) लक्षण कप्र 'याम्' इत्येतदन्वित (तु सा, वैतु PW प्रमृ 'अभ्यरक्षत' इति)।

n) यदुत्तरश्लोक [illegible] तथा [illegible] विशेषणतयाऽभिमतस्य [illegible] गा., [illegible]। एव 'इष्वा' इति [illegible] श्रूयमाणमनःऽभिता [illegible] तृतीयाकरणेन व्याख्यान [illegible] तदीयोऽपार्थ इति दिक्।

o) लक्षणे कप्र 'पृथ्व्या' इत्येतदन्वित सनः 'अभि [illegible]

१४०, ५[a], १४४, २[b], १४६, ३[c], १६२, ११, | १६४, ३[d], २८[e], १७०, १[f], १७९, ३[g], १८३, २[h], २, २, २[i], | ४, ७[j], ९[k], १५, ५[l], १६, ८[m], २३, ६, ९[n], १६[o],

पौंस्यानि युष्माक द्युम्नानि सना भूवन्, तान्यसन्मा जारिषु' इति वा. द्र (तु GW, वैतु सा 'अभि भू.न्' इति योगमभिप्रयन् 'अस्मत्>अस्मान्' इति स्वैर परिवर्तक-थाऽपरिवर्तनपक्षेऽभिमव्याख्यायुकश्च)।

[a]) लक्षणे कप्र 'अवनिम्' इत्येतदन्वित । पक्षान्तर-निरासाय तु √इ>एति इत्यत्रत्य सस्थ टि.।

[b]) तु टि ऋ १, ११, ८, ५१, १।

[c]) लक्षणे कप्र 'वस्नम्' इत्येतदन्वित [तु पपा, वैतु सा PW प्रभृ 'अभि सचरन्ती' इति शत्रन्तेन गतित्व ब्रुवाणा (यनि वा सुलभे सति द्वैस्वर्यदर्शनाच्चिन्त्या स्यु)]

[d]) लक्षणे कप्र 'रयम्' इत्येतदन्वित [तु पपा, वैतु सा PW प्रभृ 'अभिसनवन्ते' इति (उपपत्त्यन्तरे सभवत्यपलक्षणद्वैस्वर्यस्याऽङ्गीकारस्याऽनिष्टत्वाच् चि त्या. तु टि. ऋ १, ११, ८, ५१, १)]।

[e]) लक्षणे कप्र 'घर्मम्' इत्येतदन्वित (तु [1]सा, वैतु GW. MW 'अभि√वश्>अभिवावशाना' इति)।

[f]) लक्षणे कप्र ['उत (=अपि च) आधीत (सत्) अन्यस्य चित्तमभि (=तदुपाश्रयेण) सचरेरण्य (भवत्) विनश्यति (तद्विपाकस्याऽन्याधीनत्वात्)' इति वा द्र तु GRV GRI(टि), वैतु या (१,५) प्रभृ 'अभि सच-रेण्यम्' इत्येव प्रतिपादुका सन्त स्वरदोषमपश्यन्त (तु ऋ १, १४६, १, ३, ११, ३ प्रभृ स्थ यत्र सा कप्र उत्तरवर्तिन एकोपसृष्टात् पदाद् विवेकेन निर्दिशति, PW प्रभृ च सत्यामपि स्वराऽनुपपत्तावेकपद्यमेवोपाश्र-यन्ति)]।

[g]) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'मिथुनौ' इत्येतदन्वित [='यदि सम्यञ्चौ मिथुनौ सन्तौ आनिमजाव' (तु पपा स्वरसकेत, वैतु सा √अन् इत्यस्य√जि इत्येतेन पृथक् सताऽपि सभेद कुर्वाणा 'अभ्य(भि-आ)जाव' इति योगमिच्छु, PW प्रभृ च तदनुगतिमात्रेण कृताया)]।

[h]) लक्षणे कप्र 'क्षाम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा 'अभि वर्तते' इति, PW प्रभृ 'अभि...युन्' इति च)।

[i]) लक्षणे कप्र [तु ऋ ३, ५७, ३, ७, ७५, १ (यत्र 'प्रति' इति च 'अच्छ' इति च तथा प्रयुक्तौ भवत), सा च, वैतु PW प्रभृ 'अभि√वाश्' ऋ ९, १०, २, ९४, २, १०, १२३, ३ इत्यत्र च इति]।

[j]) 'उर्वीम्' इत्येतदन्वित गतम्यर्थे वेत्यभूतलक्षणे वा कप्र । उत्तरे कल्पे 'उर्वीम्' इत्यत्राऽन्यन्तसयोगे द्वि द्र (पा २, ३, ५)। यत्तूत्तरेण 'दुक्षत्' [<√दक्ष्, वैतु पपा, ऋप्राति (४, ४१) PW प्रभृ च<√दह् इति] इति क्रिप योग इति सा प्रभृ अभिमन्वीरस्तदसत्। एकपदाऽवच्छेदेन द्वैस्वर्याऽनुपपत्ते । एवमभिकर्तृक-विष्टान-दक्षण क्रियाप्रतियोगिक-पृथिव्यभिव्याप्त्यर्थस्य प्रविवक्षित-त्वात् तत्-समपकतरतयाऽपि कप्र एव सुवच स्यादित्य परा दिक्।

[k]) स्वार्थप्रधानम् अव्य स्वार्थेन नाउ क्रिप उपरचयत् सत् तदीय वि इव भवति । तेन गस तत्फलतयोपन-सत्त्यैकपद्याऽनुपातिन्यैकस्वर्ये प्राप्त उदात्तवत्तिङ्ङुत्तरत्वात् ग निघातश्च नेह भवति [पा ८, १, ७१ (वैतु सा प्रभृ 'अभिप्यु' इति)]। तर्हि कथ क्रिप पत्वमिति। तत्पूर्ववर्ति-नोऽभे समासवृत्त्या क्रियायोगस्याऽभावेऽनुपसर्गसज्ञकत्वा-त्तदप्रयोजकत्वादित्यभिसधे (पा८,३,८७)। नेति। किंनेति। अभेरिहोपसर्गसज्ञाया अभाव इति । कथमिति । गतित्वा-ऽभावेऽपि तस्योपसर्गत्वोपगमनेऽस्य निगमस्य ज्ञापकत्वे-नाऽङ्गीकारात्, सामान्येनैतत्-सज्ञाद्वयपार्थक्योपपत्तेश्चेति। एस्थि प्रादीना समासमानाऽनुयोगिकत्वेन क्रियासबन्धे सति गतित्व स्यात्, समासेऽसमासे चोभयथाऽपि क्रिया-योगसामान्ये तूपसर्गत्व चेति विवेक सुवच [वैतु सा प्रभृ गस इति (यथा च 'उपरौ' =उपरा <२उपर-) इत्येतत्र (पपा अनु) द्वि३ भवति, किन्तर्हि प्र३ इति कृत्वा सकर्मिकया क्रियाया अनाकाङ्क्षितत्वात् सकर्मकैकप्रवृत्तिर् अभिभवार्थश्च [1]अभ्य(भि√१भ्र)स् इति धा इहाऽर्थानुम-धानतोऽपि नाऽपेक्ष्येतेत्यर्थ २*उपर- इत्यत्र सस्थ टि पुनरुपादीयमान यद्र)]।

[l]) लक्षणे कप्र 'रयिम्' इत्येतदन्वित (तु सा, वैतु. PW प्रभृ 'अभिप्रलप्सु' इति)।

[m]) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतदन्वित [तु पपा, वैतु सा PW प्रभृ 'अभ्या(भि-आ)ववृत्स्व' इति]।

[n]) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतदन्वित [अस्मद्विषये ये दूराऽदूरवर्तिनोऽरातय सन्ति तानित्यर्थः द्र । एभ्य अभेरुपसर्गत्वाऽभावादेव 'सन्ति' इत्यत्र पत्वाऽभाव द्र (तु दिपृटि, वैतु सा MW च 'अभिसन्ति' इत्युक्तलक्षण समास वदन्तौ)]।

[o]) स्वार्थप्रधानम् अव्य [=भी राहित्यवैशिष्ट्यपूर्व-कम् =मौस्थि क्रिवि इति कृत्वा न द्वि१ (तु टि १अभि) 'निरामिग' इत्यस्य वा 'जागृथु' इत्यस्य वा क्रिप वि.द्र

३१,२[a],३९,७[b], ४१,१०[c], ३, ४,५[d],१४,४,१५,५[e], १६,४[f] | २९, १३[g], ३२, १५[h], ४६, ४, ५१ १[i], ४[j], ६२, ९[k], ४, १, | ३[l], १३[m], १४[l], १६[n], ६, १[o], ७, ४[p], १६, १९[q], १९, ५[r],

(वैतु PW प्रभृ केनापि पदान्तरेण ग इति वा क्प्र इति वा गृन्वाऽयोजुक्ता मतोऽप्यस्य कैंपर्यमप्रतिपादुका, वें सा च 'अभि जागृधु' इति योग वदन्तौ चिन्त्यौ। तथा सति 'भुक्षपु' इति स अयोग्यत्वमापद्येतेत्यभिसंधे)]।

[a]) लक्षणे कप्र 'रथम्' इत्येतदन्वित [= विदु वान्यु तमभिलक्ष्य न उत्थाप्याऽवत' (तु PW प्रभृ, वैतु सा 'अभि उद्वत्त>ता' इति योगमभिलापुक सत्त्पि वा सगमयितुमशक्य)]।

[b]) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतदन्वित [न पपा GW. ORN प्रभृ., वैतु सा ?PW 'अभिमर्द्दी' इति]।

[c]) औ अव्य नाउ 'सुत्' इत्येतस्य वि [='अभितो वर्तमानम्' (तु टि ऋ २, ४, ९, २३, ९), वैतु सा MW च 'अभीपुत्' इति गतियोग प्रतिपेदाते। तन् स्वरतोऽसन्। तथा हि स्वरद्वयस्योल्लक्षणत्वात्। अथ वा अपि चिन्त्य स्यात् १अभ्य(भि√१अ)म् इत्यस्य कर्मणाकाङ्क्षत्वात् तद्योग्यस्य कर्मपदस्य चाऽश्रुते]।

[d]) इदमा निर्दिश्यमानस्य यज्ञस्य वाक्यस्वारस्याऽऽक्षिप्तप्राधान्यसंकेतस्य विद्यमानत्वात् लक्षणे कप्र द्र (तु सा, वैतु GW MW 'अभि विचरन्त' इति)।

[e]) लक्षणे कप्र 'यानम्' इत्येतदन्वित ['=वाजमभिलक्ष्य नोऽस्मान् रोदसी वक्षि' (वैतु सा 'दवान्' इत्याभिहितेन पदेन कप्र योगमिच्छु वा सर्वथा विपर्यासुक, GW 'अभि वक्षि' इति)]।

[f]) इत्थभूते कप्र (=विश्वभुवनाऽऽभिमुख्येन)। वैतु सा अस्य गतिविभावयिषया वल्पद्वयम्। 'विशति' इति क्रिया आक्षिप्येतेति च 'अभिमाम्महि' इत्येक पद क्रियेतेति च। तदुभयमयुक्तम्। प्रथमस्याऽनपेक्षितत्वाद् द्वितीयस्य चोल्लक्षणद्विस्वरयोगाऽऽपादकत्वादिति दिक्।

[g]) 'अभिमुरभन्ते' इति योगमाहु PW प्रभृ। तन्न। अनिष्ट द्विस्वर्याऽऽपत्तेर् अनौचित्याच्च। न हि जातोऽग्निरङ्गुलिभिः रशुर्गिभूताभिर्गृह्येत। अत्राऽभिर् भाव लक्षणे प्रधानः कप्र द्र। एतदुक्तं भवति। जातमात्रमग्निमभिलक्ष्याऽङ्गुलयः सद्यः ऋत्विजादय स्वस्वनियोगपरा भवन्ति। स√रभ् इत्यस्य स्वप्रीभावेऽर्थ-गतिरिह द्र।

[h]) लक्षणे कप्र 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित [तु PW, वैतु GW 'अभि गृभ् आवहृश्रन्' इति स्युरघटं योगं ब्रुवन् (='वन्दयम् अथवैशिष्टयाऽप्रत्तीभिरिति)]।

[i]) तु टि ऋ १, ११, ८, ५१, १।

[j]) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ १, ५१, १, वैतु सा प्रभृ 'अभिप्र अर्चत' इति सगमयन्त सन्तोऽनुपपन्नद्वैस्वर्यतश्चिन्त्यता भजन्त)।

[k]) इत्थभूते कप्र 'भुवना' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ ३, १६,४)। तथा हि सति निदर्शनसदर्शनयोर्विवेकेन समर्पण सुसंगत स्यात् [तु टि अभि वि√पश्>'अभि विपश्य' ऋ (३,२३,२), शौ (१२ १,३३), W शौ (६, ३४, ४) वैतु सा PW प्रभृ 'अभिविपश्यति' इत्यनुपपन्नद्वैस्वर्यत पर्यनुयोज्या]।

[l]) लक्षणे कप्र 'सत्रायम्' इत्येतदन्वित (तु पपा सा, वैतु PW प्रभृ 'अभ्या(भि आ)वबृत्स्व' इति)।

[m]) लक्षणे कप्र 'ऋतम्' इत्येतदन्वित [तु ऋ १०, ३२, १ (यत्र 'वरान्' इत्येतदन्वित) वैतु PW. प्रभृ 'अभिप्रसेदु' इत्युल्लक्षणद्वैस्वर्यतश्चिन्त्या]।

[n]) लक्षणे कप्र 'क्षा' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ १, ११, २, ८, ५१, १)।

[o]) लक्षणे कप्र विश्वम्' इत्येतदन्वित (तु पपा, वैतु सा प्रभृ 'अभ्यु(भि अ)सि' इति)।

[p]) लक्षणे कप्र [='विश्वाश्चर्षणीरभिलक्ष्य (तु 'दूतौ जनान् अनु' ऋ १०, १४,१२) यौ विवस्वत आशुदूत तम्']। यत्तु वें सा प्रभृ केचित् (तु G SBW GRI, वैतु GW) 'विश्वाश्चर्षणीरभिभवति' इत्येव योग्यक्रियाध्याहारपूर्वकमग्नेर्विवस्वतो दूतस्य सत सर्वजनाऽभिभावकत्व प्रतिपादयेयु, तन्नेष्टम्। दूतकर्मणि किंचित्प्रतियोगिवचनादिवस्तुविशेषप्रापणमात्रलक्ष्यभूताया अभिभवनक्रियाया नितरामप्रासङ्गिकत्वादित्यभिसंधि।

[q]) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित ['त्वदाभिमुख्येन नृभिर् वय द्युम्नैर् द्यात्र इव (विराजमाना) सन्त (येन त्वत्प्रसादस्य प्रत्यक्षपात्रतां भजेम) अर्ये (च) क्षप (=ग्रसराज्यम् तत्प्रचारनिरोधिकास्तमसोऽहेतव) च (स त) पूर्वी शरदो मदेम' इति वा, वैतु वें सा प्रभृ. 'अभिसन्त' इति [उल्लक्षणद्विस्वरमपि सदेव पदमिच्छन्त स्वारसिक वा श्रवयन्त सन्तश्चिन्त्यतामनुरुन्धा)]।

[r]) लक्षणे कप्र 'गर्भम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा प्रभृ. 'अभिप्रदत्तु' इति युगपदसमाम्नात शिश्रावयिषन्त सन्त प्राकरणिकार्थविरोधनधाऽस्वरघटनाद्विस्वर्यतश्च रोध्या)।

२०, ५[a]; २३, १[b]; २४, ८[c]; ३१, ४[d]; ३२, ४[e]; ४३, ५[f]; ४६, ३[g]; ५६, ५[h]; ५८, ९[i]; १०[j]; ५, ३, ७[k]; ४, १[l]; ५, ४[e]; ९, ७[m]; २९, १२[n]; ३३, २[o]; ३[p]; ४१, ८[n]; ६५, ३; ८६, २[q]; ६, ५, ७[r]; ७, २[e]; ४[e]; ९, ५[s]; १०, ५[t]; १६, ४४; १७, ८[u]; १८, ९[l]; ११[l]; १९, ३[v]; ९[w]; २१, १०[u]; १२[s]; २२, १[x]; २[x]; ३४, ४[y];

[a]) लक्षणे कप्र. 'य्रोषाम्' इत्येतदन्वितः [वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभिमन्यमानः' इति (द्विस्वरयोगं मन्यमानाश्चिन्त्याः)]।

[b]) अनन्तरवर्त्तिनीं साक्षाच् श्रूयमाणां समर्था सकर्मिकां ('जुषाणः' इति) क्रियां मुधैवाऽकर्मकतया निर्वाहयन्तौ उपसर्गश्रुतेर् उचितक्रियाऽध्याहारमनुमन्वानौ वें. सा. चिन्त्यौ। तच्चिन्तितोपसर्गस्याऽनन्तरोत्तरवर्त्तिना कर्मपदेन कर्मप्रवचनीयतया योगस्य सूपपदत्वादिति दिक्।

[c]) लक्षणे कप्र. 'आजिम्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभ्य(भि-अ)स्यत' इति (द्विस्वर्यं प्रति पर्यनुयोज्याः)]।

[d]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ २, १६, ८)।

[e]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १,११,२; ८; ५१,१)।

[f]) लक्षणे कप्र. 'वाम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. वें. सा. प्रमृ. 'अभिवर्तसे' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र.(तु.टि.ऋ१,११८,४ (परि.द्र.);३,१५,५)।

[h]) लक्षणे कप्र. 'वाम्'''पृथ्वी [द्वि. न तु सं.; (वैतु. सा.?)] इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. GW. प्रमृ. 'अभि'''प्र '''भरामहे' इति)।

[i]) लक्षणे कप्र. 'तव' इत्येतदन्वितः (तु. सा. GW.; वैतु. PW. 'अभि'''पवन्ते' इति)।

[j]) लक्षणे कप्र.'(अस्मभ्यम्) आजिम्' इत्येतद्युक्तः [वैतु. वें.सा.GW.प्रमृ. 'अभि'''अर्षत' इति (व्यर्थाभिसंधेः)]।

[k]) लक्षणे कप्र. 'पुनः' इत्येतदन्वित.[='योऽस्माकमाग एनसे (=अस्मदीयपापोद्घोषणाय) चिकृतात्' (वैतु. सा. PW.प्रमृ.आगस्-इत्यस्य 'पुनस्-'इत्यस्य च मध्ये लक्षण-विषयकस्य संबन्धस्य स्थाने समुच्चयविषयकं संबन्धं पश्यन्तः 'अभि'''मुराति' इत्येवं योजुकाः, 'नः' इत्येतत् च. (सा.) इति वा, द्वि. (PW.प्रमृ.) इति वा मन्वन्तः)]।

[l]) लक्षणे कप्र. [वैतु. सा. GW.प्रमृ. 'अभिम√मन्द्' इति (तु. ऋ १,५१,१२;८,१२,१७;५४,२;६०,४ प्रमृ. यतः √मन्द् इत्यस्याऽकर्मकं वृत्तं परिपोषमियात्)]।

[m]) लक्षणे कप्र. (वैतु. सा. 'अभि'''अमर' इति)।

[n]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ५१, १)।

[o]) लक्षणे कप्र. 'जनान्' इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. GW. 'अभिप्र'''सर्षि' इति)।

[p]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. ['(ये) अनव्रता (=अधर्म-परतया) अभि (=भी-राहित्येन) अस्मत्तोऽयुक्ताः(=वि-युक्ताः) असन्, ते नैव ते (=तव)' इति वा. (वैतु. GW. कर्मसाकाङ्क्षत्वे सत्यपि 'अभि'''असन्' इति)]।

[q]) लक्षणे कप्र. 'चर्षणीः' इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. 'रक्षत' क्रियापदमध्याहार्यः)।

[r]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. इति मतं भवति [तु. सा.; वैतु.म. (मा १८,७४) 'अभि'''अश्याम' इति, उ.GW. 'अभिवाजयन्तः' इति (अन्त्यस्तु कल्पः स्वरतो दुष्टः द्र.)]।

[s]) 'अभिवियन्ति' इति योगं PW. प्रमृ. आहुः, तन्न। कथं लक्षणविषयभूतस्य प्राधान्येन विवक्षायामभिः कप्र. स्यादित्यत्र निगमस्याऽस्य विशेषेण विनिगमकत्व-दर्शनात्। तथाह्यनेकविशेषणप्रदानेन लक्ष्यभूतस्य क्रतोस्तमभिलक्ष्य बहूनां व्येतॄणामपेक्षया तत्तद्दृग्-एककेन्द्रतया प्राधान्येन विवक्षा स्पष्टं प्रतीयते। सा च कप्र. अभिना यथा समर्पिता भवेन् न तथा तेन ग. (गतित्वेनाऽऽख्याताऽनुप्रवेशेन तदुपसर्जनभावोपगमात्) इति कप्र. एवेहाऽभिः स्यान् न गतिरिति निर्गलितोऽर्थः। एतदाश्रयश्च न्याय एवंप्रकारके विवेके कर्तव्ये यथायथं सर्वत्र द्र.

[t]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र.'जनान्' इत्येतदन्वितः [वैतु.सा. GW. प्रमृ. 'अभिसन्ति' इति योजुकाः सन्तः स्वरद्वयवतीं च पञ्चाऽभाववतीं च स्थितिमवहेलयन्तः (तु. टि. ऋ २, २३, ९)]।

[u]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. 'देवान्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभ्यौ(भि-औ)हिष्ट' इति]।

[v]) लक्षणे कप्र. 'अस्मान्' इत्येतदन्वितः (तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभ्या(भि-आ)ववृत्स्व' इति)।

[w]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. 'विश्वतः' (=विश्वा दिशः) इत्येतदन्वित. (वैतु. सा. 'अस्मान्' इति सना. वा. आक्षेप्तुः; GW. अभिमनेतु' इति)।

[x]) लक्षणे कप्र. 'तम्' इत्येतदन्वितः (तु. टि. ऋ १, ५१, १; वैतु. सा. PW.प्रमृ. प्रथमे स्थ. 'अभ्यर्षे' इति, द्वितीये स्थ. सा. 'अभि तुष्टुवुः' इति)।

[y]) लक्षणे वेत्थंभूतलक्षणे वा कप्र. °धर्म्वे>°धन्व-न्>°धन्वम् (<°धन्व- [दप्र.]) इत्यनेन दनिम्र-दोभिर्गोरथाद्युभ्यासनिष्पाद्यत्वादितत्काद्वयग्रहण्यारया

३१,२ᵃ,३९,७ᵇ,४१,१०ᶜ,३,४,५ᵈ,१४,४,१५,५ᵉ १६,४ᶠ | २९,१३ᵍ,३२,१५ʰ,४६,४,५१,१ⁱ,४ʲ,६२,९ᵏ,४,१, | ३ˡ,१३ᵐ,१४ⁿ,१६ⁿ,६,१ᵒ,७,४ᵖ,१६,१९ᑫ,१९,५ʳ,

(वैतु PW प्रमृ केनापि पदान्तरेण ग इति वा कप्र इति वा कृत्वाऽयोजुका सतोऽप्यस्य कैंपर्यमप्रतिपादुका, वें सा च 'अभि जागृधु' इति योग वदन्तौ चिन्त्यौ। तथा सति 'गृधु' इति स प्रयोग्यत्वमापद्येतेत्यभिसधे)]।

ᵃ) लक्षणे कप्र 'रथम्' इत्येतदन्वित [= विष्णु वायु तमभिलक्ष्य न उत्थाप्याऽवत' (तु PW प्रमृ वैतु सा 'अभि उदवत>ता' इति योगमभिलाषुक सन्नपि वा सगमयितुमशक्त)]।

ᵇ) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतदन्वित [तु पपा GW ORN प्रमृ, वैतु सा ²PW 'अभिसद्दी' इति]।

ᶜ) औ अव्य नाउ 'सुत्' इत्येतस्य वि [='अभितो वर्तमानम्' (तु नि ऋ २,४,९, २३,९), वैतु सा MW च 'अभीपुत्' इति गतियोग प्रतिपेदाते। तत् स्वरतोऽसत्। तथा हि स्वरद्वयस्योल्लक्षणत्वात्। अथ वा अपि चिन्त्य स्यात् १अभ्य(भि√१अ)म् इत्यस्य कर्मसाकाङ्क्षत्वात् तद्योग्यस्य कर्मपदस्य चाऽश्रुते]।

ᵈ) इदमा निर्दिश्यमानस्य यज्ञस्य वाक्यस्वारस्याऽऽक्षिप्तप्राधान्यसंकेतस्य विद्यमानत्वात् लक्षणे कप्र द्र (तु सा, वैतु GW MW 'अभि विचरन्त' इति)।

ᵉ) लक्षणे कप्र 'वाजम्' इत्येतदन्वित ['=वाजमभिलक्ष्य नोऽस्मान् रोदसी वक्षि' (वैतु सा 'दधान्' इत्याक्षिप्तेन पदेन कप्र योगमिच्छु वा सर्वथा विपर्यासुक, GW 'अभि वक्षि' इति)]।

ᶠ) इत्थभूते कप्र (=वि श्वभुवनाऽऽभिमुख्येन)। वैतु सा अस्य गतिविभावविषया कल्पद्वयम्। 'विशति' इति क्रिया आक्षिप्येतेति च 'अभिसासहि' इत्येक पद क्रियेतेति च। तदुभयमयुक्तम्। प्रथमस्याऽनपेक्षितत्वाद् द्वितीयस्य चोल्लक्षणद्विस्वरयोगाऽऽपादकत्वादिति दिक्।

ᵍ) 'अभिमृश्य[न्ते]' इति योगमाहु PW प्रमृ। तन्न। अनिष्ट-द्विस्वर्याऽऽपत्तेर् अनौचित्याच्च। न हि जातोऽभिरुनिभि ग्युर्गभूनाभिर्थेन। अत्राऽभिर् भावनरूपा प्रधानः कप्र द्र। एतदुक्त भवति। जानमात्रमभिलक्ष्यपाऽङ्कुलयम् तदन्त अविजाद्य स्वसनियोगपरा भवन्ति। म√श्म् इत्यस्य स्वर्मामात्रेऽर्थ-गतिरिह द्र।

ʰ) लक्षणे कप्र 'दुग्धम्' इत्येतदन्वित [तु PW, वैतु GW 'अभि सम् आवयन्त' इति स्पुरयर्ह योग मुवत् (स्व-न्दम् यर्थमेदिष्टपाऽप्रभीभेरिति)]।

ⁱ) तु टि ऋ १,११,८,५१,११।

ʲ) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ १,५१,१, वैतु सा प्रमृ 'अभिप्र अर्चत' इति सगमयन्त सतोऽनुपपन्नद्विस्वर्यतश्चिन्त्यतां भजन्त)।

ᵏ) इत्थभूते कप्र 'भुवना' इत्येतदन्वित (तु नि ऋ ३,१६,४)। तथा हि सति विदर्शनसदर्शनयोर्विवेकेन समर्पण सुसगत स्यात् [तु नि अभि वि√पश्>'अभिविपश्य' ऋ (३,२३,२), शौ (१२,१,३३), w शौ (६,३४,४) वैतु सा PW प्रमृ 'अभिविपश्यति' इत्यनुपपन्नद्विस्वर्यत पर्यनुयोज्या]।

ˡ) लक्षणे कप्र 'सुखायम्' इत्येतदन्वित (तु पपा सा, वैतु PW प्रमृ 'अभ्या(भि-आ)ववृत्स्व' इति)।

ᵐ) लक्षणे कप्र 'ऋतम्' इत्येतदन्वित [तु ऋ १०,३२,१ (यत्र 'वरान्' इत्येतदन्वित) वैतु PW, प्रमृ 'अभिप्रसेदु' इत्युल्लक्षणद्विस्वर्यतश्चिन्त्या]।

ⁿ) लक्षण कप्र 'प्रा' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ १,११,२,८,५१,१)।

ᵒ) लक्षणे कप्र विश्वम्' इत्येतदन्वित (तु पपा, वैतु सा प्रमृ 'अभ्य(भि अ)सि' इति)।

ᵖ) लक्षणे कप्र [='विश्वाश्चर्षणीरभिलक्ष्य (तु 'दूतौ जनान् अनु' ऋ १०,१४,१२) यो विवस्वत आसुद्धत तम्']। यत्तु वें सा प्रमृ केचित् (तु G SBW GRI, वैतु GW) 'विश्वाश्चर्षणीरभिभवति' इत्येव योग्यक्रियाध्याहारपूर्वकममेर्निवक्षतो दूतस्य सत सर्वप्रजाऽभिभाव कत्व प्रतिपादयेयु, तन्नेष्टम्। दूतकर्मणि किंचित्प्रतियोगिक्यचनादिवस्तुविशेषप्रापणमात्रलक्ष्यभूताया अभिभवनक्रियाया नितरामप्रासगिकत्वादित्यभिसधि ।

ᑫ) इत्यभूतलक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित ['त्वदाभिमुख्येन नृभिर् यथ शुम्रैर् यान्त इव (विराजमाना) सन्त (येन त्वत्प्रसादस्य प्रत्यक्षपात्रतां भजेम) अर्य (प) क्षप (=कालरात्र्यम् ततमचारनिरोधिकास्तमशोकहेतव) च (स त) पूर्वी शरदो मदेम' इति वा, वैतु वें सा प्रमृ 'अभिसन्त' इति [उल्लक्षणद्विस्वरमपि सदेक पदमिच्छन्त स्वारसिक वा भ्रशयन्त सन्तश्चिन्त्यतामनुपक्ता)]।

ʳ) लक्षणे कप्र 'गर्भम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा प्रमृ 'अभिप्रददु' इति प्रयुज्यमा यात शिथायिपन्त सन्त प्राकरणिकार्थविरोधतश्चाऽपलक्षणद्विस्वर्यतश्च चोद्या)।

२०, ५[a]; २३, १[b]; २४, ८[c]; ३१, ४[d]; ३२, ४[e]; ४३, ५[f]; ४६, ३[g]; ५६, ५[h]; ५८, ९[i]; १०[j]; ५, ३, ७[k]; ४, १[l]; ५, ४[e]; ९, ७[m]; २९, १२[n]; ३३, २[o]; ३[p]; ४१, ८[n]; ६५, ३; ८६, २[q]; ६, ५, ७[r]; ७, २[e]; ४[e]; ९, ५[s]; १०, ५[t]; १६, ४४; १७, ८[u]; १८, ९[l]; ११[l]; १९, ३[v]; ९[w]; २१, १०[n]; १२[g]; २२, १[x]; २[x]; ३४, ४[y];

[a]) लक्षणे कप्र. 'योपाम्' इत्येतदन्वितः [वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभिमन्यमानः' इति (द्विस्वरयोगं मन्यमानाश्चिन्त्याः)]।

[b]) अनन्तरवर्त्तिनीं साक्षाच् श्रूयमाणां समर्थां सकर्मिकां ('जुषाणः' इति) क्रियां मुधैवाऽकर्मकतया निर्वाहयन्तौ उपसर्गश्रुतेर् उचितक्रियाऽध्याहारमनुमन्वानौ वें. सा. चिन्त्यौ। तच्चिन्तितोपसर्गस्याऽनन्तरोत्तरवर्तिना कर्मपदेन कर्मप्रवचनीयतया योगस्य सूपपदत्वादिति दिक्।

[c]) लक्षणे कप्र. 'आजिम्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभ्य(भि-अ)ख्यत' इति (द्वैस्वर्यं प्रति पर्यनुयोज्याः)]।

[d]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ २, १६, ८)।

[e]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १,११,२; ८; ५१,१)।

[f]) लक्षणे कप्र. 'वाम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. वें. सा. प्रमृ. 'अभिवर्तते' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र.(तु.टि.ऋ१,११८,४ (परि.द्र.);३,१५,५)।

[h]) लक्षणे कप्र. 'वाम्'''द्यवी [द्वि. न तु सं.; (वैतु. सा.?)] इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. GW. प्रमृ. 'अभि'''प्र '''भरामहे' इति)।

[i]) लक्षणे कप्र. 'तव' इत्येतदन्वितः (तु. सा. GW.; वैतु. PW. 'अभि'''पवन्ते' इति)।

[j]) लक्षणे कप्र.'(अस्मभ्यम्) आजिम्' इत्येतद्युक्तः [वैतु. वें.सा.GW.प्रमृ. 'अभि'''अर्षत' इति (पर्यभिसंधेः)]।

[k]) लक्षणे कप्र. 'एनः' इत्येतदन्वितः[='योऽस्माकमाग एनसे (=अस्मदीयपापोद्घोषणाय) विमृशात्' (वैतु. सा. PW.प्रमृ.आगस्- इत्यस्य 'एनस्-'इत्यस्य च मध्ये लक्षण-विषयकस्य संबन्धस्य स्थाने समुच्चयविषयकं संबन्धं पश्यन्तः 'अभि'''अराति' इत्येवं योजुकाः, 'नः' इत्येतत् च. (सा.) इति वा, द्वि. (PW.प्रमृ.) इति वा भणन्तः)]।

[l]) लक्षणे कप्र. [वैतु. सा. GW.प्रमृ. 'अभिप्र√मन्द्' इति (तु. ऋ १,५१,१२;८,१२,१७;५४,२;६०,४ प्रमृ. यतः √मन्द् इत्यस्याऽकर्मकं वृत्तं परिपोषमियात्)]।

[m]) लक्षणे कप्र. (वैतु. सा. 'अभि'''आभर' इति)।

[n]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ५१, १)।

[o]) लक्षणे कप्र. 'जनान्' इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. GW. 'अभिप्र'''सक्षि' इति)।

[p]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. ['(ये) अब्रह्मता (=अधर्म-परतया) अभि (=भी-राहित्येन) अस्मत्तोऽयुक्ताः(=वि-युक्ताः) असन्, ते नैव ते (=तव)' इति वा. (वैतु. GW. कर्मसाकाङ्क्षत्वे सत्यपि 'अभि'''असन्' इति)]।

[q]) लक्षणे कप्र. 'चर्षणीः' इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. 'रक्षत' क्रियापदमध्याहारुकः)।

[r]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. इति मतं भवति [तु. सा.; वैतु.म. (मा १८,७४) 'अभि'''अश्याम' इति, उ.GW. 'अभिवाजयन्तः' इति (अन्त्यस्तु कल्पः स्वरतो दुष्टः द्र.)]।

[s]) 'अभिवियन्ति' इति योगं PW. प्रमृ. आहुः, तन्न। कथं लक्षणविषयभूतस्य प्राधान्येन विव-क्षायामभिः कप्र. स्यादित्यत्र निगमस्याऽस्य विशे-षेण विनिगमकत्व-दर्शनात्। तथाह्यनेकविशेषणप्रदानेन लक्ष्यभूतस्य क्रतोस्तमभिलक्ष्य बहूनां व्येतॄणामपेक्षया तत्तद्दृग्-एककेन्द्रतया प्राधान्येन विवक्षा स्पष्टं प्रतीयते। सा च कप्र. अभिना यथा समर्पिता भवेन् न तथा तेन ग. (गतित्वेनाऽऽख्याताऽनुप्रवेशेन तदुपसर्जनभावोपगमात्) इति कप्र. एवेहाऽभिः स्यान् न गतिरिति निर्गलितोऽर्थः। एतदाश्रयश्च न्याय एवंप्रकारके विवेके कर्तव्ये यथायथं सर्वत्र द्र.

[t]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र.'जनान्' इत्येतदन्वितः [वैतु.सा. GW. प्रमृ. 'अभिसन्ति' इति योजुकाः सन्तः स्वरद्वय-वर्ती च षत्वाऽभाववर्ती च स्थितिमवहेलयन्तः (तु. टि. ऋ २, २३, ९)]।

[u]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. 'देवान्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभ्यौ(भि-औ)हिष' इति]।

[v]) लक्षणे कप्र. 'अस्मान्' इत्येतदन्वितः (तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभ्या(भि-आ)ववृत्स्व' इति)।

[w]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. 'विश्वतः' (=विश्वा दिशः) इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. 'अस्मान्' इति सना. वा. आक्षे-पुकः; GW. अभिसमेतु' इति)।

[x]) लक्षणे कप्र. 'तम्' इत्येतदन्वितः (तु. टि. ऋ १, ५१, १; वैतु. सा. PW.प्रमृ. प्रथमे स्थ. 'अभ्यर्चे' इति, द्वितीये स्थ. सा. 'अभि तुष्टुवुः' इति)।

[y]) लक्षणे वेत्थंभूतलक्षणे वा कप्र. °धन्वँ>°धन्व-न्>°धन्वम् (<°धन्व- [यद्र.]) इत्यनेन यनिप्र-योजितोनधातुस्भावमिथ्याप्रलापितनकारद्वयप्रकल्पापरया

३६, ५[a], ३७, २[b], ३८, ३[c], ४४, १७[d], ४५, २५[c], ४९, १४[e], १५[f] | ५०, ६[g], १५[g] ५३, २[h], ६०, २[i] ६१, १४[j], ६३, ७ ७ १५, २[k] १८, | १६ २३, ६[g], ३१, ४[l] ३२, २२[o], २४[m], ३३, ९[n], ३४, ५[o], ३७, ७[p],

सुशोधेनाऽन्वित [वैतु सा 'अभि' इति स्वार्थप्रधानम् अन्य इति 'सु-युत् (<सम्√इ, =सन्यैत्य ' आप) इति च नितरामुपेक्षितस्वरसस्कार (स्याद्वा कथमपि क्रिवि इति कृत्वा 'सु-युत्' ? इति न द्वि१ इतीव प्रत्या युक) उपेक्ष्य, GW 'अभिसुम् वावृधु ' इत्यन्याप्यो- भयगतिस्वरत्वेन योजुक LUD GRI 'अभि' इत्येत 'जनुम्' इत्येतेन योजुकौ सन्तावपि मा वा नदीय इव स्पृशतौ समान चिन्त्यौ]।

[a]) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'भूम' इत्येतदन्वित [-'भूम्ना (विस्तारेण) 'अर्यु ' (<अरि) राय (प्र३ वैतु सा द्वि३ इति वदन् स्वरतश् चिन्त्य) शुन्महशा ' इति वा द्र (तु GW, वैतु सा 'भवसि' इति क्रिप आक्षेपतस्तत्पर गतित्वमुपकल्पुक)]।

[b]) लक्षणे कप्र 'श्रव ' इत्यतदन्वित [='अश्वा इन्द्र श्रव अभिलक्ष्याऽच्छा वह्यु ' (अच्छ>अच्छा [वैतु ? पपा] इति 'वहेयु ' इत्यस्य वि सद् गतित्वमाप्नुया तरामिति कृत्वा गपू [पृ ५४] सस्थ निर्देशस्य यथाकाम बोध मुवच, वैतु सा 'अभि वहेयु ' इति योग (रथेऽवस्थितिभान इन्द्रायाऽश्वकर्तृक हविरभि वहनाऽऽख्यमश्रुतपूर्व कर्म कुतूहलैकहेतु सद् उपक्ष्यम्) PW प्रभृ 'अभि ऋज्यन्त ' इति]।

[c]) लक्षणे कप्र (तु नि ऋ १,११,२,८ ५१,१)।

[d]) स्वार्थप्रधानम् अन्य [तु पपा वैतु सा PW प्रभृ 'अभ्यादेदिशानान्' इति द्विस्वरयोग मन्वाना (आ√दिश् इत्यस्य च दारातम्या [तु १०, १३३, ४] सकर्मकता-प्रगतात्) उपेक्ष्या]।

[e]) लक्षणे कप्र 'रातिपाच (द्वि३=यजमानान्)' इत्ये- तदन्वित [=तानुद्दिश्य राये भगस्तत् (-चन) ओप- धाभि प्रतिन्वतु' (तु PW प्रभृ वैत सा 'अभि' इत्युपसर्गश्रुतिरिति कृत्वाऽध्याहृतेन क्रिप तृतीयपादग पृथग् वाक्य रचयन्त्य)]।

[f]) लक्षणे कप्र 'त्रिता ' इत्येतदन्वित ['धाते वीभ्यो विश्वो जनान् (=पुत्रपौत्रादान्) अथवाम (च) अदेवी रघुभ्योऽभिक्रमाम च' इत्येव स्वारसिक वा गपू उत्तरार्धे मध्यम पादो मिथक्रम द्र (वैतु सा PW प्रभृ प्रथम पादगत त्रुतचार्ष पादुरयोप इति कृत्वाऽभिक्रम्य वेन मध्यपादा उत्तम पादे 'अभ्यवनुयाम' इत्यन्याप्यैरस्वयं दूषित योगमङ्गीकुर्वाणाश्च)]।

[g]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १,५१,१)।

[h]) लक्षण कप्र 'वसु' इत्येतदन्वित (तु सा, वैतु GW प्रभृ 'अभि नय' इति)।

[i]) 'फोधिष्टम्' इति क्रियायोगमाहुरर्वाञ्च। तथा तु सति कर्माऽऽकाङ्क्षाया गवादीना सनिहितवार्त्तै सहे न्द्राग्नी युद्धमकुरतामित्याकारकोऽनिष्टोऽर्थ प्रसज्यत। तानभिलक्ष्य वृत्रादिभिरित्यन्वय तु सर्व सुन्दरमिति दिक्।

[j]) लक्षण कप्र 'वस्य ' इत्यतदन्वित (वैतु सा PW प्रभृ 'अभि नेषि' इति)।

[k]) इत्थभूतलक्षण कप्र 'चर्षणी ' (अत्यन्तसयोगे द्वि) इत्यतदन्वित [तु सा GW वैतु PW MW 'अभि निषसाद' इति (उल्लक्षणस्वरत उपेक्ष्यौ)]।

[l]) लक्षणे कप्र (तु नि ऋ १,११,२,८,५१,१)। यत्तु सा 'त्वाम्' इत्यस्योपक्षेपमिव कुर्वाणस्तदभिसबद्ध कप्र अभिरिति कृत्वा व्याचष्ट, तदशतोऽमत्। उपक्षेप्यस्य श्रूयमाणत्व सति तदुपक्षेपणस्य व्यर्थश्रमाऽव्यभिचारात्। कथ तच्छ्रवणमिति। 'त्वायुव ' इत्यत्र 'त्वा। आयुव (<आयु)' इत्येतयोर्द्वयो पदयो सद्भावोपगमादिति [वैतु पपा प्रभृ 'त्वायु>युव ' इति, तु ऋ १,१३९, ३ (यत्र सा 'अभ्यायु ' इतीवैक पद सिषाधयिषु पपा उदात्तपूर्ववर्तिन स्वरितस्य विशिष्यमाणमपि सक्तमव जानान स्वय नितरामुपेक्ष्य द्र), ८, ३, ७ च (यत्रा ऽऽयवो देवतामभिलक्ष्य स्तुतिवाचनपरतया समान श्राव्यन्ते)]। एरिथ छन्दोनुरोधतो वयमिन्द्र त्वा आयवो अभिप्रणोनुमो वृषन्' इत्येषाऽऽर्षर्चो मूलस्थिति द्र।

[m]) औ अव्य प(<ऋ)त [<सस् <√१भस्, द्वि३ (वैतु सा प१)] इत्यस्य वि (तु नि ऋ २, ४,९, पपा च, वैतु सा 'अभि आभर' इति, GW 'अभीपत ' इति)।

[n]) लक्षण कप्र 'निण्युम्' इत्येतदन्वित (वैतु वें सा PW प्रभृ 'अभिसुचरन्ति' इति)।

[o]) लक्षणे कप्र 'यन्नम्' इत्यतदन्वित। शष तु नि ऋ २, १५, ५।

[p]) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'युम् (=यस्य समुद्र)' इत्ये तदन्वित (तु PW प्रभृ, वैतु सा 'अभि नक्षन्ते' इत्य् अभिपूर्वक योग पश्यन्त उपेक्ष्य)।

३९, ४[a], ४८, ३[b], ६०,
२[c], ६९, २[d], ८३, ५[e],
८८, ९[f], १०४, २[g], २१[h].
८, २, १९[i], ४०[j], ३,

३[k], ६, ७[k], ३४[k] ४२
८, १२[l], १२, १५[k], २३[k],
१३, २८, १५, १[m], १७,
७[n], १५[o], २१, ५[k], २३,

२६[?p], २५, २१[q], २७,
६[r], ३२, २८[s], ४०, ४[m],
४५, २२, ४८, १[t], ४९,
१[u], ५५, १, ५९, ३[v],

[a]) सा 'सुन्ति' इति क्रियायोगमाह, तन्न । तथात्वे ऽर्थवैपरीत्यप्रतीतेः । देवा हि यज्ञेषु सधस्थ (=साधस्थ्य सहभावम्) इच्छन्ति न तु तस्याऽभिभवनं कुर्वन्ति । उपसर्गवाऽभावे पत्वाऽभावस्य द्वैस्वर्यप्रसक्तेश्च ज्ञापकता ऽपि पूर्वोक्तं मतं द्रढयति (तु टि ऋ २,४,९, २३,९)।

[b]) नापूर्टि दिशा कप्र द्र ।

[c]) लक्षणे कप्र 'उभे' इत्येतदन्वित (तु वें मा, वैतु GW MW 'अभि उदेति' इति)।

[d]) लक्षणे वेत्थंभूताख्याने वा कप्र 'पुत्र भूमा' इत्येतदन्वित । उत्तरे कल्पे 'भूमा' इत्यनाऽऽत्यन्तसंयोगे द्वि द्र (तु GW प्रमृ, वैतु सा 'अभि आयातु' इति)।

[e]) लक्षणे कप्र 'मा' इत्येतदन्वित [तु पपा GW, वैतु सा PW प्रमृ 'अभ्या(भि आ)तपन्ति' इति। तच् चिन्त्यम् । आ√तप् इत्यस्येहाऽकर्मकवृत्ते (तु शौ ८,६, १२, १२, ३, ५०)]।

[f]) लक्षणे कप्र 'अन्ध', 'वपु' इत्येतदन्वित (वैतु. सा PW प्रमृ 'अभि निर्णीयात्' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र 'अघदासम्' इत्येतदन्वित [तु PW प्रमृ, वैतु सा 'सम् अभि (भवत्तम्)' इत्याक्षेपपूर्वकं गतित्वपक्षपात, GW 'सम् अभि ययस्तु' इति च]।

[h]) स्वार्थप्रधानम् अव्य [तु सा प्रमृ (=प्रत्यक्षे पूर्णा पराणा परोक्षे पूनाविष्वमकानाम्)]।

[i]) लक्षणे कप्र 'अस्मान्' इत्येतदन्वित (तु सा MW, वैतु GW 'अभि हृणीथा' इति)।

[j]) लक्षणे कप्र 'मेध्यातिथिम्' इत्येतदन्वित- (वैतु सा GW 'अभियन्(<°अभियत्) इति)।

[k]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १,११,२ ८ ५१,१)।

[l]) लक्षणे कप्र 'स्तोमम्' इत्येतदन्वित [='एव खल्वयं स्तोमो मयाऽकारि, यथाऽश्विनौ इममभि वह्नी(=एतद् ग्रहणाऽभिप्रायाविव) सन्ताव् अनूपाताम् (=आमनो नमनमिवाऽकार्ष्टाम्)'] तु टि ऋ १, ११,२,८,५१,१]।

[m]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १, ५१, १)।

[n]) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित (वैतु सा अभि ° प्र ° सर्पन्तु' इति)।

[o]) लक्षणे कप्र 'भूयसः' इत्येतदन्वित [= एकोऽपि सन्नभि बहून् भूरिणमरवमनयत्' इति तृतीयपादान्तमेकं वाक्यं द्र (वैतु सा पूर्वार्धेन वाक्यं परिच्छेत्तुमाक्षेपमुखं 'अभि-भवति' इति गतित्वपरं)]।

[p]) उत्तमे पादे देवता निपदनक्रियामानस्य विवक्षितत्वात्तस्य च कर्मनिरपेक्षत्वात् पूर्वार्धचर्श्राविलपदार्थाऽभिलक्ष्यत्वं तदानुपङ्क्तिक्सामीप्यसङ्केतमात्रत्वं वा द्र (तु टि ऋ ४,६,१,७,१५,२,सा ,वैतु [१]वें अभिनि√षद्' इति)।

[q]) उद्√चर् इत्यस्याऽकर्मकवृत्तौ प्रसिद्धायामपि (पा १,३,५३) यत् सा PW प्रमृ सभवचारुयोगान्तरमभि गन्यन्तरतया 'उच्चर' इत्याख्यातेनैवाऽभिनद्धुमिच्छन्ति, तत्तेषां सौवरानुशासनस्याऽभिख्यातादुल्लङ्घनहठान् न व्यतिरिच्येत। अत लक्षण कप्र अनाभिर् इत्येवाऽवदातम्।

[r]) लक्षणे कप्र 'हव्या' इत्येतदन्वित [तु GW, वैतु सा PW 'अभि प्रयाथन'इति (वस्तुतस्तु'अभि ° या हव्या प्रयाथन,[अभि ता हव्या] इत्यवमुत्तरार्धचेशिरस्यावर्य 'इन्द्रादयो बर्हिरासदन्तु' इति वा द्र)]।

[s]) लक्षणे कप्र 'व्रता' इत्येतदन्वित [तु PW प्रमृ, वैतु वें सा च 'अभि चेतति (देवेषु)' इति]।

[t]) लक्षणे कप्र 'घुम्' इत्येतदन्वित [अभिलक्ष्यभूतस्य प्राधान्येन समर्पणे श्रुतिस्वारस्यात् (वैतु सा GW प्रमृ 'अभिसचरन्ति' इत्युत्तन्त्रमिव योजुकाः)]।

[u]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १,५१,१, ३,५१,४)।

[v]) '१°अभि' इत्यस्य बिवि सत न द्वि१ द्र [तु पपा, वैतु GW प्रमृ २अभि इतीह भवतीति कृत्वा 'अभि-पु ति' इत्यन्याय्यद्वैस्वर्यदूषित योग प्रकुर्वाणा) °अभ-, °उम, °ह, द्वि इत्येते प्राति (यद्र) सनाते सयू १°अभि- इत्यत्र द्वित्वार्थे विशिष्टे वास च उपप्रस्व पा ६, २, १३९) च प्राति अन्यद् (>द्) इति पूप च (भावे) √मृ>°भ्रि >°भि- इति उप च द्र (°अन्यद्भि- >°अघदिभ-> °अभि->१°अभि- इति वर्णसमापत्तिश्च निपातमुक्तरतचर्णलोपश्चेत्यभिसंधि (तु MW १, ५४३)]। एवस्य 'य अदब्ध वाम् अभि (=इन्द्र चाऽन्यतो वरुण चाऽन्यत) चित्तिभि पाति' इति वा.द्र। न चापि २अभि इत्येव लक्षणे कप्र 'वाम्' इत्येतदन्वित इति सुवचम् । तथा सति √२पा इत्यस्य कर्माऽऽकाङ्क्षाया दुष्पूरत्वात्। २अभि इत्यनेवाऽऽमदर्थेत्तर्हि स्वार्थप्रधानम् अव्य तद् द्र. इति दिक् ।

६०, ४[a], ६६, १०[b], ६७, ९[c], ६९, ४[d], ५[e], ११[d], ७२, २[f], ७४ १४[g] ७५, १५[h] | [(७६,५) ८८, १][d] ४[i], ८९, ४[j], ९२, १[d], ५[d], ९३, १ ४[k] ९९[l] २१[m] ९५, | १[d], ९, १, २[n]; ४[o], ३, १[p], ४, ७[q], ८[q], ६, २[r], ३[s], ७ ३, ८, १[t], ९, ५[u],

[a]) लक्षणे कप्र 'प्रयासि' इत्येतदन्वित [तु पूर्वार्धे 'वीतये' इत्यस्य सक्तो योग , वैतु सा 'अभि…गहि' इति, GW च यनि इति वा 'अभि आ गहि' इति वा सकल्पुक]।

[b]) अभिभावकत्वेन प्रतिमानवचन कप्र 'पणीन्' इत्येतदन्वित (वैतु वें सा गतित्वपरौ सन्तौ 'भवति' इत्याक्षेपुकौ)।

[c]) लक्षणे कप्र 'न ['अस्मानभिलक्ष्य रिपूणा मृचा मा प्रमृक्षत =प्रकर्षेण मृक्षा (<√मृक्ष् <मृक्ष- <√मृच् यद्र) भवत]' इत्येतदन्वित (वैतु सा 'मृक्षत' <√मृश् वा √मृज वेति विकल्पुक , पूर्वे कल्पे PW प्रभृ अपि तमनुसरन्तश्च सन्त 'अभिप्रमृक्षत' इत्येव योगऽपलक्षणद्वैस्वर्यं स्वैर पोषुका)]।

[d]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १,११, २ ८,५१,१)।

[e]) 'यत्र अभि' इत्येव सबन्धे सति स्वार्थप्रधानम् अव्य द्र [='यत्राऽभितो वर्तमाना सन्त ' (तु टि ऋ १, ११,२, वैतु वें सा GW प्रभृ 'अभिसनुवामहे' इति)]।

[f]) लक्षणे कप्र 'अश्नुम्' इत्येतदन्वित (तु GW प्रभृ , वैतु वें 'अभि नि सीदत' इति, सा च्युतपद इव द्र)।

[g]) लक्षणे कप्र 'प्रय ' इत्येतदन्वित [तु GW , वैतु PW , सा चाऽपि व्यामुग्धभावी]।

[h]) लक्षणे कप्र 'अवरान्' इत्येतदन्वित [=परस्या सवनोऽधि यत्राऽहमस्मि (तत्र) अवरान् (=मभेदिष्टान्) अभिलक्ष्य भ्रातर तान् अव (च) (तु पवा , वैतु सा भा [तं] उ म च [मा], PW प्रभृ.च 'अभ्या[भि-आ] तर' इति)]।

[i]) 'योदाऽसि' इति च पृथक्, उपसर्गश्रुतिबलात् 'अभि भवसि' इति च पृथग् योगात् इति सा अभिप्रैति। तच् चिन्त्यम्। एकेन वाक्येनाऽर्थसिद्धौ वाक्यद्वयी दुष्कल्पा भवेदिति दिक्। अथवा अभियोद्धु इति प्राति विवक्षित स्यात्। तद् योद्धा सन् 'अभि भवसि' इति च प्रथम कल्पे 'अभियोद्धाऽसि' इति च द्वितीये कल्पेऽन्वयी भवेताम् इति विवक्षो विमृश्य (तु GW)।

[j]) लक्षणे कप्र [तु टि ऋ ४,५६,७ वैतु सा GW प्रभृ 'अभिभर' इति (तद 'भर'<√भृ वा √ह वेदेव विना प्र√ह>भृ इत्यत्र गत्य विकल्पमानं द्र)]।

[k]) लक्षणे कप्र 'यत्' इत्येतदन्वित (तु सा , वैतु PW प्रभृ 'अभि उद्गा इति)।

[l]) लक्षणे कप्र 'न ' इत्येतदन्वित (='अस्मभ्यम्') 'स्तोतृभ्य ' इति श्रुतिरेतदेवाऽभिवदति [तु टि ऋ ५, ४, १ वैतु सा स्वार्थप्रधानम् अव्य इति, PW प्रभृ च 'अभिप्रमन्दसे' इति]।

[m]) लक्षणे कप्र 'न ' इत्येतदन्वित 'अस्मभ्य रयिं दाशुषे प्रयन्ता बोधि' इति वा (तु एपू श्रु वैतु वें. सा योग्यक्रियाऽध्याहारिणौ)।

[n]) 'अभि आसदत्' इति योग इति सा । तच्चिन्त्यम्। योनि सधस्थयो पार्थक्यान्वये मन्त्रस्वारस्यप्रतीत । यथा चाऽभिलक्षणविषयत्वेन योनिम्' इति पृथग अन्वयमर्हति द्रोणाधिकरणक साधस्थ्य च आ√सद् इत्यस्य कर्मतया पृथग् गम्यत इति मा २६ २६ इत्यत स्पष्ट प्रतीति गोचर भवति। उपाश्रयमभिलक्षयमाण सोमो द्रोणकलशे तमुप लभत इति निर्गलितोऽर्थो भवति। एस्थ अपि व्यधि करणसमानाधिकरणपद्व विभक्तिव्यत्ययस्याऽगतिगती यमानस्य यदुपाश्रयम् उ म च जगृहतुस् तन् नितरां साहसमात्रतामुपेयाद् इत्युपेक्ष्यम् (तु एउ नि)।

[o]) इत्थभूतलक्षणे 'वीतिम्', 'वाजम्', 'श्रव ' इत्येतदन्वित कप्र (तु टि ऋ ९, ६३, १२, वैतु सा PW प्रभृ 'अभ्यर्ष' इति)।

[p]) इत्थभूतलक्षणे वा सप्तम्यनुवादी वा कप्र द्रोणानि' इत्येतदन्वित (तु एपू. नि , सा GW च, वैतु PW MW 'अभि आसदम्' इति)।

[q]) लक्षणे कप्र 'रयिम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभ्यर्ष इति)।

[r]) लक्षणे कप्र 'मदम्', 'अर्वन ' इत्येतदन्वित (वैतु सा 'अभि' क्षर' इत्येव साभेदुक्ततयाऽरुचिरप्रयोग)।

[s]) लक्षणे कप्र 'मदम्','वाजम्','श्रव ' इत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभि अर्ष' इति)।

[t]) लक्षणे कप्र 'कामम्' इत्येतदन्वित (वैतु GW , सा 'कामम्' (=काम्यम्) इति कृत्वा 'अभि अक्षरन्' इति)।

[u]) तच्छब्देन परामृष्टस्य पदार्थस्याऽभिलक्ष्यत्वेन प्राधान्यगाम्भीर्यप्रतीतेर् अभिरत्र कप्र भवति (वैतु सा 'अभि आसदु:' इति, GW अभिगन्तम्' इति)।

१२, २[a], ८[b], १३, -[a] ७[c], १४, ७[d], १७, २[e], ६[e], २०, ४[f], २१, ३[g], २३, १, ४[h], २५, २[i], २६, २[a], ३०, ४[j], [३२, ५ ३३, ५][k], ३४, ५[k], ३५, ३[l], ३६, २[m], ३७, २[n], ३८, ६[o], ४२, ५[p], ४४, १[q], ४५, २[r], ४८, ३[s], ५१, ५[t], ५६, ३[u], ५७, २[v], ६२, १, २३, २५[v], २८, ६३, १२[w], २५[x], २९[y], ६४, २१[z], ६५, ११[x], ६६, १[y], ४,

[a]) लक्षणे कप्र (तु ꣹ ऋ ६, ५, १, ११, २, ८, ५१, १)।

[b]) लक्षणे कप्र 'दिवु [प (वैत सा प इति)]' 'प्रिया पदा' इत्येतदन्वित [वैतु सा GW 'अभि अर्पति' (वैत ऋ ९, ३४, १, ६७, ४, ९७, ३२, १०७, १५ यत्र धा अस्याऽकर्मिका वृत्ति श्रूयते)]।

[c]) लक्षणे कप्र 'वत्सम्' इत्येतदन्वित [= यथा वत्सभिलक्ष्य धेनवो वाश्रा स्युस्तथा वाश्रा सन्त इन्दवोऽर्षन्ति', (वैतु सा 'अभि अर्षन्ति' इति, GW प्रमृ 'अभि दधन्विरे' इति च)]।

[d]) लक्षणे कप्र पतिम्' इत्येतदन्वित (वैत सा PW प्रमृ. 'अभि समग्मत' इति)।

[e]) लक्षणे कप्र 'पृथिवीम्', 'इन्द्रम्', इत्येतदन्वित (वैतु. सा GW प्रमृ 'अभि अक्षरन्' इति)।

[f]) लक्षणे कप्र '(मघुवद्भ्य) यश' इत्येतदन्वित (वैतु सा. GW 'अभ्यर्ष' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र 'सधस्थम्' इत्येतदन्वित [तु GW, वैतु सा आक्षेपमुख सन् 'अभि अक्षरन्' इति (तु यनि सवादनाया श्रुतय ऋ ९, १२, ३, ३९, ४, ८५, १०)]।

[h]) लक्षणे कप्र 'मदम्', 'कोशम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रमृ. 'अभि[2] प्रवन्ते' इति)।

[i]) लक्षणे कप्र 'योनिम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा आक्षेपमुख सन् 'अभिविश' इति, PW प्रमृ. 'अभि कनिक्रदत्' इति च)।

[j]) तु ꣹ ऋ ९, ३, १।

[k]) लक्षणे कप्र 'ईम्' इत्येतदन्वित [तु PW प्रमृ. वैतु वें सा 'अभि दुहन्त' इति (आम त्वेव सति चिन्त्य द्र)]।

[l]) लक्षणे कप्र 'कार्यम्' इत्यतदन्वित (वैतु सा. 'अभि क्षर' इति)।

[m]) लक्षणे कप्र कलशम्' इत्येतदन्वित [तु PW प्रमृ. वैतु मा 'अभि प्रवस्व' इति)]।

[n]) लक्षणे कप्र 'योनिम्' इत्येतदन्वित (तु GW वैतु सा उपसर्ग इति) योग्यक्रियामध्याहारक।

[o]) तु नापूꣿ यत 'अभि अर्षति' इति योग इति सा इत्यत्र विशेष द्र.। उभयत्र क्रन्दनस्याऽभिलक्ष्यवस्तुसमर्पणे श्रुतिस्वरस द्र।

[p]) लक्षणे कप्र 'वार्या', 'देवान्' इत्येतदन्वित [अर्पणस्याऽभिलक्ष्यवस्तुसमर्पणी श्रुतिरित्यभिसधि (वैतु सा. GW. प्रमृ 'अभि अर्षति' इति)]।

[q]) लक्षणे कप्र 'देवान्' इत्येतदन्वित (वैतु सा श्रुतिस्वारस्यविभ्रंशैकफल वाक्यान्तरं कुर्वाण क्रिप अध्याहारतो गतिवमस्याऽभिलाषुक-, GW 'अभि अर्षसि' इति च)।

[r]) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतद्युक्त ['अस्मदभिप्रायत इन्द्राय दूत्यमर्प च (अस्मभ्य) मखिभ्यो वरम् आ (=यावद्) देवान् तोशास च' इति वा द्र। एस्य नेय गायत्री स्यात्। किं तर्हि द्विपदा त्रिष्टुब् वा जगती वा यस्या 'तोशसे' इति-प्रभृति द्वितीय पाद इति। प्रथमे पादे 'अभी' इति क्वचिद् दीर्घो यच्छ्रूयते ततो मौलिक्याद्यते संकेतलाभ स्यादिति दिक् (वैतु सा. प्रमृ 'अभि अर्ष' इति)]।

[s]) लक्षणे कप्र 'रयिम्' इत्येतदन्वित (तु सा. प्रमृ)।

[t]) लक्षणे कप्र 'पवित्रम्', 'वाजम्', 'श्रव' इत्येतदन्वित [वैतु सा एकत्र 'रक्ष' इति क्रियामाक्षेपुक, अन्यत्र च (तु GW च) 'अभ्यर्ष' इति]।

[u]) लक्षणे कप्र 'प्रियाणि काव्या' इत्येतदन्वित (वैतु सा प्रमृ. 'अभि अर्षति' इति)।

[v]) लक्षणे कप्र काव्या' इत्येतदन्वित (तु वें सा वैतु GW 'अभि प्रवस्व' इति)।

[w]) लक्षणे कप्र 'रयिम्', 'वाजम्', 'श्रव' इत्येतदन्वित (वैतु वें सा GW 'अभ्यर्ष' इति)।

[x]) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'काव्या' इत्येतदन्वित (तु GW, वैतु सा 'अभि[*] असृक्षत' इति)।

[y]) लक्षणे कप्र 'शुष्मम्' इत्येतदन्वित (तु सा, वैतु GW 'अभ्यर्ष' इति)।

[z]) लक्षणे कप्र 'द्रोणानि' इत्येतदन्वित (तु वें सा वैतु GW 'अभि अर्ष' इति)।

६७, ३[a], १४[b], ६८, ८[c], ७०, १०[d], ७१, ७[e], ७२, ३[e], ७५, १[f], ३[c] ७७ १[g], | ४[b], ७८, ३[i], ७९, ३, ८०, २[c] ८२, २[j], ८६, २[k], ३[d], १५[l] १७[m], २५[c] ३५[n], | ३६[o], ८७, १[q], ५[p], ६[q], ७[q], ८८, ६[r], ८९, ७[s], ९०, २[t], ९३, २[u], ९४, २[v],

[a]) लक्षणे कप्र 'शुष्मम्' इत्येतदन्वित (तु सा, वैतु GW 'अभ्यर्षे' इति)।

[b]) लक्षणे कप्र 'द्रोणा' इत्येतदन्वित [=द्रोणाभिप्राप्तये कनिक्रदत् सन् वर्म विगाहते [तु ऋ ९,४३,५, (वैतु सा प्रथमे वर्गाके 'गच्छति' इति क्रिप गतित्वेन योजुक, GW MW 'अभि कनिक्रदत्' इति च)]।

[c]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १, ११,२,८,५१,१)।

[d]) लक्षणे कप्र 'वाजम्' इत्यतदन्वित।

[e]) 'अभि लक्ष्य अत्येति' इति योगमभिप्रयन् सा न साधुवादी। कर्मभेदात्। अभि√इ इत्यस्य हि गावोऽभिलक्ष्यत्वेन कर्मभूता। अति√इ इत्यस्य तु पवित्रं कर्म गम्यम् (तु ऋ ९, ९७, ३१)। अत॰ कर्मप्रवचनीयता द्र अभेर्यथाऽऽह GW। अथवा 'अभि' इत्यनेन योग्यक्रियाध्याहारमुखेन √इ इत्यस्याऽभ्यास द्र। उभयथाऽपि अति√इ इत्यस्य गम्य-कर्मत्वं न विहन्यत इति दिक्।

[f]) लक्षणे कप्र 'नामानि' इत्येतदन्वित (तु सस्थ टि 'अधि', वैतु सा PW GW 'अभि ··पवते' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र 'ईम्' (=इन्द्रस्य वज्रम्) इत्येतदन्वित ('=तमभिलक्ष्य 'वाश्रा' सत्य ऋतस्य [धेनव] अर्षन्ति [अपरा धेनव] पयसा [पयोदोहनिमित्तमातुराय माणा सद्यो वाश्रा यथा])।

[h]) लक्षणे कप्र (वैतु सा PW प्रमृ 'अभ्यर्षन्ति' इति)।

[i]) लक्षणे कप्र 'सोमम्' इत्येतदन्वित (तु सस्थ टि. अन्तर् इति, वैतु सा GW प्रमृ 'अभि ··अक्षरन्' इति)।

[j]) लक्षणे कप्र 'वाजम्' इत्येतदन्वित [='वाजाय सृज' (तु ऋ ९,३,३) इति वा, 'वाजाय अर्षसि' (तु ऋ १, १८०, २, ४, २१, ८. ५, १०, १, ४३, २०, ६२, १८, ७७, १, ८६, ३४, ८७, ७ प्रमृ) इति वा (वैतु सा प्रमृ 'अभि अर्षसि' इति)]।

[k]) लक्षणे कप्र यद्वा यथाऽऽह सा योगं क्रियान्तराभिप्रेयम्। उभाभ्यामेव वाक्यद्वये गौरव तु द्र।

[l]) लक्षणे कप्र 'मधुनः' इत्येतदन्वित (वैतु GW प्रमृ 'अभिसुवानि' इत्यं आख्यातिकं योगमाहु, तन्न। कर्मप्रवचनीयत्वात् उपपद्यते, पदविशेषाभावादननुगानेच्छया ऽऽख्यातं तस्य विवक्षितमित्याख्यातार्थाभावात् स्वतन्त्रं मतं बहुवचन प्राधान्येन विवक्षितत्वात् च तदर्थं तत्साधनतया कप्र ग्रहणौचित्यादिति दिक्)।

[m]) लक्षणे कप्र एकतरत्र 'सोमम्' इत्येतदन्वित, अन्यत्र च सप्तमीवचन 'ईम्' इत्येतदन्वित (प्रथमे स्थ तु टि ऋ १, ११, २, ८, ५१, १ द्वितीये स्थ वैत वैं सा GW प्रमृ 'अभि · अशिश्रियु' इति)।

[n]) लक्षणे कप्र '(अस्मभ्यम्) इषम्, ऊर्जम्' इत्येतदन्वित [वैतु सा GW प्रमृ 'अभ्यर्षसि' इति योजुकाश्चिन्त्या (सोमकर्तृकस्येषोर्जश्च साक्षादभ्यर्षणस्य सुगत्यसंभवादिति यावत्)]।

[o]) लक्षणे कप्र 'शिशुम्' इत्येतदन्वित [='सोमाख्यस्य नवशिशो प्रादुर्भावे मातृत्वमुपगता' तु ऋ ९, १०२,४ यत्रैना मातृत्वप्रतिष्ठामुपजीविनीव श्रुति प्रवर्तत, वैतु वें सा प्रमृ गतित्वाऽभिप्राया सन्त 'गच्छन्ति' इत्येतदध्याहारुका]।

[p]) लक्षणे कप्र 'गव्या', 'श्रवांसि' इत्येतदन्वित (तु वें GW प्रमृ, वैतु स 'अभि · असृग्रन्' इति योगमुशन् असौ व्याहतस्तु भवति। गव्यलक्ष्यीकरणमात्रेणाभेर्गतार्थताश प्राक् तदुक्तवतोऽनुपद क्रियाभिसंबन्धवादिनस्तस्य मतेऽभे पुन प्रसवस्य दुरुपपदत्वात्। न च पवित्रैर्गव्यानि लक्ष्यीकृत्य सोमा सृज्येरन् इति वक्तु लभ्यते। कर्तृभेदात्। गव्यलक्ष्यीकरणं हि सोमकर्तृकं सोमसृष्टिश्च पवित्रकर्तृकेति भावात्)।

[q]) लक्षणे कप्र 'गा' इत्येतदन्वित ['परि अद्धावत्' इति संबन्ध (तु GW, वैतु वें सा 'गा अस्मृग्रन्' इत्येव सदन्युक्तौ सतौ 'गच्छति' इत्यध्याहारमुखेन युयाजयिषतौ)]।

[r]) लक्षणे कप्र 'कलशान्' इत्येतदन्वित (तु GW, वैतु सा PW 'अभि · असृग्रन्' इति)।

[s]) लक्षणे कप्र 'देववीतिम्' इत्येतदन्वित (तु ऋ ९, ९७,२१, GW च, वैतु सा 'अभि पवस्व' इति)।

[t]) लक्षणे कप्र 'वृषणम्' इत्येतदन्वितः (तु टि ऋ २, २,२ वैतु सा GW प्रमृ 'अभि·· अवावशन्त' इति)।

[u]) लक्षणे कप्र 'योषाम्' इत्येतेनाऽन्वित (वैतु सा प्रमृ 'अभि···युज्' इति)।

[v]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ २, ३, ३)।

५[a], ९६, ८[b], १६[½c], ९७, ४[d], १२[e], २१, २५[f], ३९[g], ४५[h], ४९[½i], ५०[½j], ५१[½k], ९८, १[l] २[m], ९९, २[n], ४[o], १००, १[o], १०१, ९[p], १०२, ७[q], १०३, ३[o], १०४, २[r], ४[o], १०६, ११[s], १२[t], १०७, १४[u], २१[v], २३[w], २५, १०९, ४[x], ११०, २[y], ६[o], ८[z],

[a]) लक्षणे कप्र 'इषम्, 'ऊर्जम्, 'अश्वम्, 'गाम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभ्यर्ष' इति)।

[b]) लक्षणे कप्र 'वाजम्' इत्येतदन्वित ।

[c]) लक्षणे कप्र 'नाम' 'वाजम्', 'वायुम्', 'गा' चेत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभ्यर्ष' इत्येतत् समस्त क्रिप दर्शुकौ)।

[d]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १, ५१, १)।

[e]) लक्षणे कप्र प्रियाणि [नामानि वा द्रोणानि (तु सा) वा]' इत्येतदन्वित [वैतु GW 'अभि पवते' इति। सा वा चिन्त्यो भवति। तृतीयपादस्य पूर्वार्धी यायास्तदभिप्रेताया सगतेरयुक्तत्वात् (तु सस्थ टि √व्ये >अव्यत)]।

[f]) लक्षणे कप्र 'वीतिम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभि अर्ष' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र 'गा' इत्येतदन्वित [तु सा GW, वैतु PW MW 'अभि उष्णन्' इति (चिन्त्य त्वेतद् भवति। सोम ज्योतिष्करणकस्य गवायुभयसमान-कर्मकस्य दहनस्य प्रसिद्धिप्रयोजनाऽभावात् (तु सस्थ टि √उष्>उष्णन्)]।

[h]) लक्षणे कप्र 'निम्नम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रमृ 'अभि अक्षा' इति)।

[i]) लक्षणे कप्र 'वायुम्', 'मित्रावरुणा', 'नरम्' 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित [='तत्तद्देवताया उद्दिश्य वीतये' (वैतु सा GW प्रमृ 'अभि अर्ष' इति)]।

[j]) लक्षणे कप्र 'न (च न हि)', 'वस्त्रा' धेनू' 'अश्वान्' इत्येतदन्वित [वैतु सा GW (व्यर्थमन्त-र्भावितण्यर्थे) 'अभि अर्ष इति)]।

[k]) लक्षण कप्र 'वसूनि', आर्षेयम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रमृ 'अभि अर्ष' इति)।

[l]) लक्षणे कप्र (तु नि ऋ ९, ६३, १२)।

[m]) लक्षणे कप्र 'द्रुणा' (<°द्रुण <द्रोण यद्र) इत्येतदन्वित [=द्रोणान्यभिलक्ष्य हित प्रेरित (तु GW, वैतु सा 'अभि हित' इति, PW 'अभि अक्षा' इति च)]।

[n]) लक्षणे कप्र 'वाजान्' इत्येतदन्वित [तु सा वैतु PW प्रमृ 'अभिप्रगाहते' इति (आख्यातस्या-ऽकर्मकत्व सभवे तु ऋ ९, ८६, ४०)]।

[o]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १, ११, २, ८, ५१, १)।

[p]) 'तिष्ठति' इत्याक्षेपमुखेन युयोत्वयिपन्तौ वें सा भवत। तस्मिन् दर्शने य श्रोनिष्ठ सन्' इति कर्तुर् विशे-षणतामानम्। कप्र कल्पे तु 'श्रोनिष्ठो भवति' इत्यस्य विधेयत्वमिति विवेक द्र।

[q]) 'यज्ञे प्राप्ताऽञ्जन सोम उभे अपि द्यावापृथिव्यौ व्याप्नोति' इत्यर्थस्य स्वारसिकत्वन प्रतीतेरभिव्याप्यस्य प्रामुख्यवचन कप्र द्र (वैतु सा गतिपर 'गच्छति' इत्याक्षेपुक)।

[r]) लक्षणे कप्र 'ईम्' इत्येतदन्वित (तु GW, वैतु सा 'अभि सृजत' इति)।

[s]) लक्षणे कप्र 'त्रिष्टुभम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रमृ 'अभि समस्वरन्' इति)।

[t]) 'अभि असर्जि' इति योग पश्यन् MW अपश्यो भवति। तथात्वेऽलङ्कृतिमुद्दिश्योपमामुखेन समर्पयितु-मिष्टस्य वस्तुन पङ्गुभावप्रसङ्गात्। मीळ्हु-सम्बन्धस्यो-पमयभूतस्य कलश-पदार्थस्य लक्षणे कप्र अभिना प्राधान्येनाऽभिलक्षितत्वे त्वाल्ङ्कारिक्याकाङ्क्षा सम्यक् पूर्तिमियादित्यसावेव पन्था अभ्युपेय (तु सा GW)।

[u]) लक्षणे कप्र (तु नि ऋ ९, २३, ४)।

[v]) लक्षणे कप्र '(अस्मभ्य) रयिम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रमृ 'अभ्यर्षसि' इति योग इति कृत्वा अभ्य(भि√अ)र्ष् इत्यस्योपरि अभि√क्षर् इत्यस्यार्थ मिथ्याऽऽरोपुका)।

[w]) लक्षणे कप्र (तु नि ऋ ९ ६२, २५)।

[x]) लक्षणे कप्र 'धाम' इत्येतदन्वित (तु वें सा, वैतु GW 'अभि पवस्व' इति)।

[y]) लक्षणे कप्र 'वाजान्' इत्येतदन्वित (तु नि ऋ ९, ९९, २, सा च, वैतु PW प्रमृ 'अभि प्रगाहसे' इति)।

[z]) भाव-लक्षण-प्रधान कप्र द्र. (तु सा MW, वैतु GW 'अभि समस्वरन्' इति)।

९[a], १०, १, ३[b], ४,	७[i], ४५, ९, ५३, ७, ८[j],	८३, ६[p], ७[q], ८४, १[r],
२[c], १७, ६, १८ ८[d],	११[k], ६४, १[l], ३[b], ६५,	८७, ९[s], १४, ९०, ४[t],
२५, ३[e], २९, ३[f], ३२,	१५[m] ६६, ९, ६८, १[n],	९२, १३[b], ९६, २[u],
१[g], ३७, १८[h] ४३,	७१, ३[b] ७५, ४[o]	९८, २[v], ५[w], १०३,

a) सप्तम्यर्थपर्यवसायिनीत्थंभूतलक्षणे कप्र 'रोदसी', 'भुवना' इत्येतदुभयान्वित (वैतु सा गतित्वाऽभिसंब- -न्धेनैव चरितार्थशक्तीनि सन्ति पूर्वार्धीयानि पदानि दार्ष्टान्तविरचनपरं पुनरपि यागान्तरेणोपयुयोजायषु सन् असमर्थभावीति पर्यनुयोज्य)।

b) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १,११,२,८ ५१,१ १६४,३)।

c) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ ८, ४८,१, वैतु सा GW 'अभिसंचरन्ति' इति)।

d) उभयत्र लक्षणे कप्र 'जीवलोकम्', 'जनित्वम्' (द्वि१) इत्येतदान्वित [तु सा, वैतु सा (शौ १८,३,२), PW. प्रभृ च 'अभिसंबभूथ' इति (='जनित्वम्' इति प्रदर्शन)]।

e) स्वार्थप्रधानम् अव्य । चित् > 'चिद्' इत्येतत् नाउ. पद वस उप इव निहत द्र (तु टि ऋ ६, १७, ९)। वा 'वधात्' इत्येतेन (क्रिप अपेक्षया) नेदीयानिवाऽभिसंबन्ध [तु सा, वैतु GW 'अभि मृळा' इति योग चिकीर्षु (तदर्थ व्यर्थं वाक्यद्वयमिति कृत्वा क्रिप आवर्तयथ 'न' इति च१ सन् द्वि३ इत्युपगमयथ [तु मा अपि])]।

f) लक्षणे कप्र 'गिर' इत्येतदन्वित ('यत इमा स्तुनयस्तत्रया एव दुरो विधाव यथा रन्त्य मद प्राप्नुया इति'। वैतु सा. प्रभृ 'अभि विधाव' इति)।

g) लक्षणे कप्र 'वरान्' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ ४, १, ११, सा च, वैतु GW प्रभृ. अभि'''प्रसीदत' इति)।

h) लक्षणे कप्र 'र' इत्येतदन्वितः (तु सा प्रभृ)।

i) लक्षणे कप्र 'हृदम्' इत्येतदन्वित [यथा च मिन्धु कुम्भानां च हृदमभिनदवेव सोमानामिन्द्रमभिलक्ष्य गच्छत उपमाया हृदय भवति। न तु तत्तदभिलक्षित-स्वार्थभिगमपर्यनागन्त इत्यभिगधि (वैतु सा 'अभि'''स मुद्रम्' इति)]।

j) लक्षणे कप्र 'ग्रामान्' इत्येतदन्वितः [तु सा 'ग्रामम् कृणोम' इति (नदीम् इति पौरस्त्यया कर्मतया प्रकृत्यर्थ)। एवम् अगरदन्तो दवनीयाः स्युः w विरहय PW प्रभृ. 'अभि कृणोम' इति योगमुखात्]।

k) लक्षणे कप्र 'गोघ्नाः' इत्येतदन्वितः (तु GW प्रभृ, वैतु वै सा च 'अभि वनते' इति)।

l) स्वार्थप्रधानम् अव्य (तु पपा, वैतु सा PW प्रभृ 'अभ्या(भि-आ)ववर्तति' इति)। यद्वा कप्र 'ऊती' [=ऊतीर् (=साहितिको यतिविशेषितप्रवृत्तिकोऽजुमध्यस्थ-रेफलोप नैप्र द्र [वैतु सा =ऊत्यै])] इत्येतदन्वित ।

m) लक्षणे कप्र 'भुवना' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ २, १५, ५)।

n) लक्षणे कप्र 'बृहस्पतिम्' इत्येतदन्वित [तु टि ऋ १,११,२,८,५१,१, वैतु सा प्रभृ 'अभि अनावन्' इति कृत्वोपमानाशीयस्वारस्य प्रतिघातुका (तु सस्थ टि उद मृत-> त, वि-> पुय, √वद् > वावदत् > -दत)]।

o) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रभृ 'अभि अर्षति' इति)।

p) लक्षणे कप्र 'माम्' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ २, १६, ८)।

q) स्वार्थप्रधानम् अव्य [वैतु सा PW प्रभृ अभिप्रेहि' इति, सस्थ शौ (४, ३२, ७) इत्यत्र सा च 'न' इत्यादिक्षितेन सता कप्र इति, W WI च 'तान्' इत्यादिक्षितेन सता कप्र इति]।

r) स्वार्थप्रधानम् अव्य द्र (वैतु सा GW 'अभि-प्रयन्तु' इति)।

s) लक्षणे कप्र प्रथम स्थ 'रक्षांसि' इत्येतदन्वित । द्वितीये स्थ एतदन्वयार्थं 'तान्' इत्येतदाक्षेप्यम् [वैतु सा (प्रथमे स्थ एव स्वप्र भापते), PW प्रभृ 'अभिशोशुचानम्' इति)]।

t) चननाचेतनाभिव्याप्तिपूर्वक विक्रमणे तात्पर्ये लक्षणे कप्र द्र ।

u) लक्षणे कप्र 'योनिम्' इत्येतदन्वित (तु ऋ ९, १०६, ११, वैतु सा प्रभृ 'अभि समस्वरन्' इति)।

v) अस्मद्-वाच्यस्य प्राधान्येन समर्थयितुमिष्टत्वात् तत्-साधनभूतोऽभि कप्र द्र. [वैतु PW GW 'अभि अगच्छन्' इति, सा. 'अभि आ अगच्छन्' इति (तु टि गस्थ आ √गम् > आगच्छन्)]।

w) गमनीवचन कप्र (तु द्र. सा, वैतु PW प्रभृ 'अभि अगमन्' इति)।

.१२[a]; ११३, ४[b]; ११५, ७[c]; १२३,२[d];१३२,१[e]; १३४,७[f]; १४८,३[d];१८०,३[g]; १८७,४[h]; खि १, ६, ३; २, ८, ३; ११, २; ३, २२, ४[2]; ४, ५, २१[f]; ३५; १०, १; ५, ४, ५; ५, १०; मा ३, ३८[2]–४०[d]; ४, २५[2d];३४[i];७,४५[k]; ११,४७; ७१†; १२,२६†; ५७[l]; ७०[m]; १०३[n]; †१७, ४४; ९७; ९८; १८, ४५[o]; ७४†; २०, ५४†; ६९[d]; २५,३४†; †२६, ११; २६; २७, ३५†; २९, ६[p]; ३१,४†; ३२,११[q];†३३, ३५; ८१; ३५, १०†; ३६, ७†; का ३, ४,३[2]; ४[v]; ९,१[r]; ४,८,३[2];१०,५; ९,२,५; १२, ४,११;७, ६†; १३, २,९†;४, १३; ५, ९; ७, २; १८, ४, १२†; †१९, १, १०; ११; २०, २, ८[3]; ५, ७†; २२, ५, ८†; ७, ३;२७,१३, ३†; २९, ५, ४†; ३१, १, ६†; †३२, ३, ६; ६, १२; ३५, १, ४†; ३, ८; ४, ९†; ३६, १, ७†; ते १, १, ४, २[s]; २,३,२; ३[t]; ६,१; ९,१; ३,४, ३; १४, ३†; ४, ४३, २[u]; ४६, २†;५, ९, ३¶; ६, ३, १¶;१२, ४†; ७, ६, ७¶[v];

---

[a]) लक्षणे कप्र. 'अमित्रान्' इत्याक्षिप्तेनाऽन्वितः (तु. म.; वैतु. सा. उ. PW. प्रमृ. 'अभिप्रेहि' इति (ह्युदात्तमेकं पदं ब्रुवाणाश्चिन्त्याः)।

[b]) लक्षणे कप्र. 'पौंस्यम्' इत्येतदन्वितः (तु. ऋ ७, ३०, १; ८, ९६, १६; वैतु. सा. 'रणम्' इत्यनेनाऽस्याऽन्वयं पश्यन् यत् साधनं तत् साध्यतया प्रतिपादुकः, PW.प्रमृ.च 'पौंस्यम्' इति संप.इह न भवति। किं तर्हि। 'रणम्' इत्यस्य वि. इतीवाऽभिमन्यमानाः 'अभि···प्रापयत्' इति योजुकाः)।

[c]) लक्षणे वेत्थंभूतलक्षणे वा कप्र. 'मानुपान्' इत्येतदन्वितः [=तानभिलक्ष्येति वा तानभित इति वा (वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभिसन्ति' इत्येवं योजुकाः सन्तः स्वरतश्च पत्वाऽभावतश्च पर्यनुयोज्याः [तु. टि. ऋ २, ४, ९; २३, ९; ७, ३९, ४])]।

[d]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १,११,२; ८; ५१,१)।

[e]) लक्षणे कप्र. 'ईंजानम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. वें. सा. च आक्षेपमुखौ 'अभि-वर्धयति' इति, PW. प्रमृ. च 'अभिप्रभूपणि' इति)।

[f]) स्वार्थ-प्रधानम् अव्य. [वैतु. PW. प्रमृ. 'अभि-संरभामहे' इति वदन्तः (अव्ययार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वाद् गतिभावे तदलाभाद् अनिष्टद्वैस्वर्यस्य दुष्परिहरत्वाच्च चिन्त्याः)]।

[g]) लक्षणे कप्र. 'क्षत्रम्' इत्येतदन्वितः (तु.सा.GW.)।

[h]) लक्षणे कप्र.(वैतु सा. स्वार्थप्रधानम् अव्य., GW. 'अभिविपश्यति' इति च)।

[i]) लक्षणे कप्र. 'द्युम्नम्', 'सहः' इत्येनदन्वितः (वैतु. PW. प्रमृ. 'अभि···आयच्छस्व' इति, उ. म. च 'अभि' इत्य् अपि ग. अपि कप्र. इति च 'यच्छस्व' इति √१,२यम् इत्युभयथा व्याचक्षाणौ च विकल्पप्रस्ताविव)।

[j]) लक्षणे कप्र.'धामानि' इत्येतदन्वितः (तु. उ.म., टि. तै ६,१,११,५; मै ३,७,८ इत्यत्र सश्रु.ब्राह्मणभागे'अभिप्रच्यवते' इति; वैतु PW. प्रमृ. 'अभिप्रच्यवस्व' इति)।

[k]) लक्षणे कप्र.'रूपम्'इत्येतदन्वितः(तु.पपा.,टि. तै १, २,३,३; वैतु. उ. म. च 'अभ्या(भि-आ-अ)गाम्' इति)।

[l]) स्वार्थ-प्रधानम् अव्य. [तु. पपा.; वैतु. उ. म. 'अभिसंवसानौ' इति (अनिष्ट-द्वैस्वर्यप्रसङ्गादुपेक्ष्यौ)]।

[m]) लक्षणे कप्र. 'अस्मान्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा. म. च; वैतु. उ. 'अभ्या(भि-आ)वत्रृत्स्व' (तु. तै. पपा. ४, २, ५, ६, यत्रैकस्वर्यं श्रूयते) इति]।

[n]) मा. पपा. 'अभि आवर्तस्व' इत्युभयत्र स्वरदर्शनात् 'अभि' इति स्वार्थ-प्रधानम् अव्य. तदभिमतमिति द्र.। का. अपि तथैव स्यादिति च मतं भवति। (वैतु. PW. प्रमृ. [द्वैस्वर्यदोपाच् चिन्त्याः] सश्रु. तै ४, २,७,१ 'अभ्या(भि-आ) वर्तस्व' इति तु. नापूटि.)।

[o]) लक्षणे कप्र. 'मा' इत्येतदन्वितः [तु. सा. तै (४, ७, १२, ३), उ. च; वैत. म. 'अभि···वाहि' इति]।

[p]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र.'मुखं यज्ञानाम्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा.; वैतु. उ. म. PW. प्रमृ. 'अभिसंविदाने' इति (अनिष्ट-द्वैस्वर्यं प्रति चोद्याः)]।

[q]) स्वार्थ-प्रधानम् अव्य.। यद्वा 'आत्मानम्' इत्येतदन्वितः कप्र.धा.चाऽकर्मकत्वेन वृत्तिः द्र [तु.पपा.; वैतु.उ.म. PW.प्रमृ. 'अभिसंविवेश' इति (नापूटिदि. चिन्त्याः)]।

[r]) लक्षणे कप्र. 'यद् (रेतः)' इत्येतदन्वितः (तु.सा.)।

[s]) लक्षणे कप्र. 'सुवः' इत्येतदन्वितः (वैतु. भा. सा. स्वार्थ-प्रधानम् अव्य., PW.प्रमृ.'अभिश्रियोपम्'इति)।

[t]) लक्षणे. कप्र. 'श्रेयः' इत्येतदन्वितः (वैतु. भा. मा. 'अभि···प्रेहि' इति योगं मन्वाना उपेक्ष्यौ)।

[u]) लक्षणे कप्र.'रूपम्' इत्येतदन्वितः [वैतु.भा.सा.PW. प्रमृ. 'अभ्ये-(भि-आ-ए)मि' इति (द्वैस्वर्यं प्रति चोद्याः)]।

[v]) प्रत्यर्थः कप्र. इति सा.। 'तदाभिमुख्येन' इति भा.

८,७, २[a], २,१, ११, ३[b], ¶०, २, ४[c], ४, ७[cd], ८[e], ६, ४[f], | ७, ४[fg], ११, ६[2h], ३, १, ३[i], ६, १[2]¶[j], १४, ६[k], ४, | १, १¶[l], १२, २¶[m], १४, २[l], ¶५, २, २[m], ३[n], ३, १[o],

अपि क्रिवि मन् कप्र. इत्यभिप्रेतोऽसि प्रतीयते। इष्टमाप चैतत्। तथाहि, अनुवादप्रधानांऽशमाजि यज्ञनिवर्तनपुनरालम्भविदि यनिवर्त्यैव विधेयप्रधानाऽशस्याऽपि समाविशानस्य साधीयस्त्वम्। तस्य च यथा कप्र निगदविस्पष्टत्वस्यान् न तथा गतित्वेन योगेऽभ्युपगते कर्मकारकमात्रतया गुणभूते तत्पदे सम्भवेदिति विवेकोऽवधेयः। अस्मिन् कल्पे च द्वैस्वर्यादिविप्रतिपत्तयोऽप्यनवकाशा वात् पुरस्तादेव वाच्येरन्। एरिय K कृतेऽप्युनुवादे to इत्यस्य स्थाने towards इत्येव सुवचमिति दिक्।

a) स्वार्थप्रधानम् अव्य अर्थत 'अहम्' इति कर्तृपद नेदीय इव, 'रक्ष' इति कर्मपद च परपरयैव स्पृशति [=अभिमुखभावुकोऽहं यथा स्या तथा भूत्वा रक्ष सदहामि (तु तत्रैव श्रूयमाणं 'सुदग्ध रक्ष' इत्यश्रूयमाण च 'अभिमदग्ध रक्ष' इति, वैतु सा 'अभि' इति कप्र 'रक्ष' इत्येतदन्वित इति कृत्वा सकर्मिकाया क्रियाया कर्माऽऽग्रहाया पूर्वमगार्याऽध्याहारप्रदर्शितकौशल, भा h. च 'अभिसुदहामि' इति योगमातिष्टमानौ गती सुवचऽपि गपू गत्यन्तरेऽपलक्षणद्वैस्वर्यमेव परिपोषुकौ)]।

b) स्वार्थप्रधानम् अव्य (तु ऋ ऋ ८,५९,३, कौ २,१००५, वैतु भा सा 'अभिसमजानत' इति)।

c) लक्षणे कप्र 'पुरान्' इत्येतदन्वित [तु पपा, वैतु भा प्रभृ. 'अभिनिर्दिशति' इत्येव योजुक्त मन्तोऽपार्थोऽप्रगुणद्वैस्वर्यतया उपेक्ष्या (यदेव 'शामयित्वा' इत्यस्य कर्म भवति तदेव 'निर्दिशति' इत्यस्येति च तथा त्वभिलक्ष्य नेदार पृथग्भूतमिति चाऽभिमधि)]।

d) लक्षणे कप्र। एकत्र 'युजमानम्' इत्येतदन्वित [तु मै ३,१,८, इत्यत्र 'अभियुमवत' प्रभृ (पद) यत्र समानप्रयाण [illegible] प्रदार्थविशिष्ट निदर्शयभिव मतिवगुणानन्दो (वैतु h. 'अभियुमवत' इति। तथ। [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] न [illegible] प्राप्त इति [illegible] [illegible])]। [illegible] 'भागधेयम्' इत्येतदन्वित (तु भा; वैतु MW प्रभृ. 'अभि .. [illegible]' इति)।

e) लक्षणे कप्र 'पुम्' (-भ[illegible]) इत्येतदन्वित। [illegible] भावे भवे द्र.।

f) लक्षणे कप्र (तु ऋ मा ४,३४)।

g) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. 'राष्ट्राणि', 'युम्' इत्येतदन्वित [वैतु भा PW प्रभृ 'अभिसमियु' इति 'अभिप्रवेपेरन्' इति च (निर्दिष्टस्यार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितस्य सामान्यकर्मतामापादयन्तोऽन्याय्यद्वैस्वर्यप्रसङ्गवादिनश्चिन्त्या)]।

h) लक्षणे कप्र 'एनम्', 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित ['=अस्मै ज्यैष्ठ्याय समाना सजानते यथेन्द्राय ज्यैष्ठ्याय देवा समजानत' (तु नापू करिडकया 'अन्योन्यस्मै ज्यैष्ठ्याय' इति, वैतु मै २ २, ६ 'अन्योन्यस्य श्रैष्ठ्ये' (?=श्रैष्ठ्ये यद्र)] यत्त्वत्र 'अभिसजानते', 'अभिसमजानत' इति योग इति भा PW प्रभृ. समर्थितवन्त, तन्न। अन्याय्यद्वैस्वर्यप्रसङ्गाच्च श्रुतिस्वारस्यविघाताच्चेति दिक्।

i) लक्षणे कप्र 'अमुम्' इत्येतदन्वित ['हे मरत उप (इत) (च) एना (एनम्) विश्पतिनाऽमु शत्रुभूतमभिलक्ष्य प्रेत च' इति वा द्र (वैतु. भा अविस्पष्टयोग)]।

j) लक्षणे कप्र 'लोकम्' इत्येतदन्वित [तु भा मा. (लोकाऽपेक्षया पृथग्भूतस्याऽतिरिक्तवस्तुन श्रावणे तात्पर्यम्), वैतु PW प्रभृ 'अभ्यतिरिच्यत' इति 'अभ्यु (भि अ)त्यरिच्यत' इति च)]।

k) लक्षणे कप्र (तु मा, वैतु भा 'अभिप्रतस्थौ' इति)।

l) 'तेषु देवेषु मृतेषु (रात्रि) अर्याप्लवत्' इत्यभि सम्यनुवादी वाऽऽनन्तर्यवचनो वा कप्र द्र। प्रथमे कल्पेऽपि सप्तमीद भावान्तराऽपेक्षया तत्प्राग्वर्तिभाववचना द्र। न च तान् मृतान् अभिलक्ष्य (तु मा) विशेषणे रात्रि प्रमाणा। तस्या प्रमाणभावस्य सामान्येन सर्वमृताऽमृतलोकेनाऽभिगवद[illegible]त्वात्। अथ नैवाऽभिलक्षणाऽऽभिमुख्यादिप्रकारको कोऽप्यर्थो गभिवमनुप्रविष्ट इह सर्वथाऽवकाशो भवितुमर्हत्यत।

m) लक्षणे कप्र (तु ऋ तै २, ३, ४, ७)।

n) लक्षणे कप्र 'ग्राम्' इत्येतदन्वित (तु मा)।

o) लक्षणे कप्र 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित (='इन्द्रमभिलक्ष्य [illegible] [illegible]' तु ऋ तै २, ३, ७, ४; वैतु भा मा; PW प्रभृ 'अभिप्रावेशन्' इत्यत्र [illegible] [illegible] इत्यपि [illegible])।

६[a], ७[2a], ५, २[b], ४[b], ६, ५[c], ८, ५[d], ६, ८, ३¶[e], ११, ४† ३, १, १, ४[e], ९, २[f], २, ३, ३[2], ४ ¶९, १[g], ७[g], ३, ४, ३¶[h], ४, १, ३¶[i], ११, ३†, ४, १, ४, ४, ८, २¶[j], ९, ३, २, २, ३† ५, १[k], ३, ११, ४, १३, ७†, ४, ११, २[l], ६, २, १[m], ४, २†, ८, ४†, ७, १२, ३[3], ५, १, ५, ९¶[n], ११, २[o], ¶२, १, ३[p], ४, ३[q], १०, २[r], ३, १, ३¶[s], ¶४, ९, ३[t],

[a]) लक्षणे कप्र 'तुम्', 'भागधेयम्' इत्येतदन्वित (तु भा सा, वैतु PW प्रभृ 'अभिसुमगच्छन्त' इति)।

[b]) चन्द्रस्य निरुक्त 'हवि' वा 'ईजानम्' वाऽभिलक्ष्योदये वैशेष्याऽभावात् सप्तम्यनुवादी वाऽऽनन्तर्यवचनो वा कप्र (तु K., वैतु PW प्रभृ 'अभ्युदेति' इति)।

[c]) स्वार्थप्रधानम् अव्य [वैतु भा PW प्रभृ 'अभिसुमनह्येताम्' इति (अनिष्टद्वैस्वर्यस्य व्यर्थाऽभ्युपगमप्रसङ्गादुपेक्ष्या)]।

[d]) लक्षणे कप्र 'अग्निं दूतं वृणीमहे' इत्येतन्मन्त्रगतविषयेण युक्त (तु भा वैतु PW प्रभृ 'अभिपर्यावर्तत' इति)।

[e]) लक्षणे कप्र (तु ॰ तै १, २, ३, ३)।

[f]) लक्षणे कप्र 'वसीय' इत्येतदन्वित।

[g]) लक्षणे कप्र 'एनम्' इत्येतदन्वित [तु भा K., वैतु PW MW 'अभिप्रवर्तयति' इति (द्वैस्वर्यदोषप्रसङ्गादुपेक्ष्यौ)]।

[h]) लक्षणे कप्र 'हिरण्यम्' इत्येतदन्वित [तु K, वैतु भा सा प्रभृ 'अभिन्यनिति' इति (स्वरत उक्तलक्षणयोजुरा [वैतु माशा (४,१,२,२७) 'अभिन्यनिति' इति यत्रासावेव योगो द्व्युपसृष्ट सन् साधुर्धातुमात्रस्वर])]।

[i]) स्वार्थप्रधानम् अव्य [वैतु PW MW 'अभिसमूहति' इति (द्वैस्वर्यदापदुष्टत्वाचिन्त्यौ)]।

[j]) सप्तम्यनुवादी कप्र वा द्र। अग्निजिह्वाऽभिगतमग्निजिह्वाया वा वर्तमानमित्यध्वरविशेषणेऽभिप्राय। मै २, १२, ६ काठ १८, १७ इत्यत्र तु जिह्वाया करणत्वेन श्रवणात् उद्गत्वमध्वरस्याऽऽक्षेपात् द्र। एवं च भावितासिक्तविषयविवेकात् समस्तस्य अभि√१गृ इत्यस्य तत्रैवाऽऽक्षेपश्रुत्यो सावकाशत्व स्यात्। न त्विह यथाऽऽह K. तद्दृष्टेऽध्वरस्याऽग्निजिह्वावाऽऽरो पथाऽप्रसिद्ध इत्यधिक च।

[k]) लक्षणे कप्र (तु ॰ मा १२ ५७)।

[l]) प्रथम सप्तम्यनुवादी वा लक्षणार्थो वा कप्र 'शैशिराहुतू' इत्येतदन्वित। यच्च शाखान्तरे 'अभिवृत्स्यमाना' इत्येकपदश्रुतिर् भवति (मा १३, २५), तदपि गत्यशो स्वराऽभावात् सुपपदमित्यतिरोहितमिव। तत्र च श्रुतपदे द्वितीयाया' अलात्यन्तसयोगे योगो वक्तव्य। द्वितीयो ऽप्यभि (तऽमय शैशिराहुतू) अभि (कल्पमाना एतत्कर्म वेष्टकादिपदार्थविशेष वा देवा इन्द्रमिव सविशन्तु) इति सामर्थ्यात् पूरयित्वाऽऽक्षेप्यस्य वाक्यस्याऽवशेषमात्रमिति द्र। अथवा द्वितीयोऽयमभि शाखाविशेषायत्तद्वैस्वर्यवैशेष्योपाश्रयेण गतिरेव काम भवतु, न तु तथा सत्यपि प्रथमस्याऽभेस्तथात्व सुवचम्। अपेक्षाविरहात् (तु K सा च)।

[m]) लक्षणे कप्र 'न' (=अस्मान्) सत (=लब्धजनुष) इत्येवदन्वित [अस्म मनोरथपूर्त्यर्थम् इति यावत् (तु पपा, वैतु सा 'अभ्या [भि-आ] जजान' इति)] पष्ठीति सा। तथा वऽभिरनभिसम्बद्ध इव भवेत्। तस्य पञ्चमीयोगाऽप्रसिद्ध। गतित्वे च तस्य द्वैस्वर्यस्याऽनुपपन्नस्य दुर्वारत्वात्। यद्यपि 'न' इति द्वि३ इति K आह, तथाऽप्यसावभेर्गतित्व एव कृतार्थो भवति। तेन चोक्ता स्वराऽपत्तिस्तदवस्था भवति। 'सत' इति पदस्य 'न' इत्यनेन सामानाधिकरण्य वदतश्च तस्य वचनव्यत्ययो दुर्वार स्यात्। विशिष्टस्य पाभे कृते ऋ १०,८१,१ द्र।

[n]) लक्षणे कप्र 'युचमानम्' इत्येतदन्वित।

[o]) इत्थभूतलक्षणे कप्र (तु ॰ मा २९, ६)।

[p]) सप्तम्यर्थे वा लक्षणार्थे वा कप्र द्र। (वैतु भा 'अभिपर्यावर्तते' इति)।

[q]) समीपवचन कप्र इति भा। इष्टकाऽऽधानस्य प्रकृतत्वात्, तस्य च शिक्याऽधिकरणतयाऽविवक्षितवादित्वर्थ। आधानस्य शिक्याऽधिकरणकत्वे सप्तम्यनुवादित्व सुवच स्यात् [वैतु MW 'अभ्यु(भि उ) पदधाति' इति (शिक्य-कर्मकत्वाऽभावात्त्वाऽऽधानस्य गतिवाऽसगते)]।

[r]) लक्षणे कप्र 'स्वम् आयतनम्' इत्येतदन्वित [तु भा K., वैतु MW 'अभिपर्यूहते' इति (द्वैस्वरीपुरस्सर ऐक्पद्ये य आग्रह स दुराग्रह इति) तु अभ्यू(भि√१ऊ)हू यद्र)]।

[s]) लक्षणे कप्र 'अपु' इत्येतदन्वित।

[t]) लक्षणवचन उद्देशवचनो वा कप्र 'अन्नाद्यम्' इत्येतदन्वित [तु पपा, वैतु मा PW प्रभृ 'अभ्युपावर्तन्त' इति (श्रुतिस्वरस्यमवहेल्यन्तो द्वैस्वर्यं प्रति पर्यनुयोज्या)]।

४[a]; ५, १; २¶[b]; ७, ४, ३[c]; ४[e]; ¶६, १, १, ७[d]; २, २[e]; ४, ४[f]; ७[२g]; ५, ५[h]; ९, ४; ११, ५[३i];

$; ६[j]; २, ६, १[k]; ३, ३, ५; ५, ४[j]; १०, २[l]; ४, १, ५[m]; २, १[n]; ३[d]; ३,

२[f]; ४, १[o]; ११, ४[p]; ५, ७, २[q]; ६, १, १[r]; २[३s]; ७, ३; १०, २[t]; ११, १; ५[२u];

[a]) लक्षणे कप्र. 'एनम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. सस्थ. टि. 'अभिपवते' इति)।

[b]) लक्षणे वा विषयसप्तम्यनुवादे वा कप्र. द्र.। पशूनां नानारूपत्वेऽपि वायव्यत्वविशिष्टत्वाद् वायुमेव सन्तं पुरोडाशमभिलक्ष्य तद्विषय इति यावत् तेषां संज्ञानमैत्रीभावो भवतीति श्रौतोऽभिप्रायः। तदेवमैत्री-भावं संप्राप्ताः पशव उपतिष्ठन्त इत्युक्तं भवति। अभेः 'संजानाना.' इत्युत्तरेण स्वरवता कृदन्तेन गतित्वेन योग इति भा.। तन्न। स्वराऽऽपत्तेरेव। 'अभि ... उपतिष्ठन्ते' इति चाऽभिप्रैति K. एवं तु सति 'एतम्' इति च 'एनम्' इति चैतद्द्विरुक्तिरसम्यग् व्याख्याता स्यात् (तु. टि. तै २, २, ११, ६)। विस्तरस्त्वत्र वैश. द्र.।

[c]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १,५,१;११,२;५१,१)।

[d]) सप्तम्यनुवाद्युपर्यर्थः कप्र. 'अपः' इत्येतदन्वितः [तु. भा. K.; वैतु. PW. MW. आशौचप्रसङ्गात् 'अभ्यंम्रियत' इति योगं मन्वानौ (तादृशस्याऽऽशौचस्या-नुवादमात्रत्वेन संकेतने श्रौताऽभिप्रायाच्चिन्त्यौ)]।

[e]) लक्षणे कप्र. 'यज्ञम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. भा. PW. प्रभृ. 'अभिप्रयुङ्क्ते' इति)।

[f]) लक्षणे कप्र. 'यज्ञम्' इत्येतदन्वितः (तु. भा.)।

[g]) लक्षणे कप्र. एकत्र 'पशून्' इत्येतदन्वितः [तु. भा. K.; वैतु MW. (ब्राह्मणान्तरीये समानप्रकरणे) 'अभिदीक्षेत' इति (द्वैस्वर्याऽऽपत्तेश्चिन्त्य.)]। अन्यत्र 'माम्' इत्येतदन्वितः।

[h]) लक्षणे कप्र. 'उदयनीयम्' इत्येतदन्वितः [तु. भा.; वैतु. MW. K. अभिनिर्वपति इति (अनिष्टद्वैस्वर्य-प्रसङ्गादुपेक्ष्यौ)]।

[i]) लक्षणे कप्र द्वयो.स्थ.। 'धामानि' उद्दिश्य 'प्रच्यवते' इत्यभिप्रायवती श्रुतिः (तु. मै ३, ७, ८; टि. मा ४, ३४)। एकत्र च यत् क्रीत उपनद्धः सोमो (ह्रियते) यजमान-मभिलक्ष्य यत्र एवैतीत्य् अभिप्रायवती श्रुतिः। तेन वरुणेन यजमानस्याऽऽशङ्किनस्य ग्रहणस्य निवारणार्थ-मेवाऽनुपद शान्तिः श्राव्यते 'नमो मित्रस्य' इति।

[j]) लक्षणे कप्र. 'युञ्जमानम्' इत्येतदन्वितः (तु. टि. तै २, ३, ४, ७)। अनुपदं यत्तस्य निष्क्रयणं श्रूयते तदेतेनाऽभिना संकेत्यते। 'अभिसंभवतः' इति योगं व्याचक्षाणः K. चिन्त्य। द्वैस्वर्याऽऽपत्तेः। न चाऽग्नीषोम-योर्[illegible] यजमानमभिभवतेह [illegible]। भा. अपि कल्पद्वयमाह। तच् चिन्त्यम्। तत्राऽपि हि चोद्यमुक्तम्।

[k]) लक्षणे कप्र. 'अग्निम्', 'अपः', 'आदित्यम्' इत्ये-तदन्वितः [वैतु. भा. 'अभिविपश्यति' इति (द्वैस्वर्यदोषा-च्चिन्त्यः)]।

[l]) लक्षणे कप्र. 'हृदयम्' इत्येतदन्वितः। 'समेति' इत्यस्य 'लीयते' इत्यर्थात् अकर्मकता च द्र. [तु. K.; वैतु. भा. 'अभिसमेति' इति (अपलक्षणद्वैस्वर्यप्रसङ्गाच्चिन्त्यः)]।

[m]) नापूटि. तै. शाब्दप्रवृत्ति-विशेषस्य शाखा-विशेष-गतस्येदमपरमुदाहरणं द्र.। शाखान्तरे समान-प्रकरणे गतित्वयोगदर्शनात् (तु मै ३, १०, ७)।

[n]) सप्तम्यनुवादी कप्र. 'यस्य (वसतीवरीषु) अगृहीतासु (सूर्यः) निम्रोचेत्' इत्यर्थात् (तु. भा. 'अभि-लक्ष्य' इति, K. च वसतीवरीरगृहीतवन्तमभीत्यादि-व्याचक्षाणस्तात्पर्यबद्धदृष्टिरिति; वैतु. PW. प्रभृ. 'अभि-निम्रोचेत्' इति)।

[o]) लक्षणे कप्र. 'उपांशुसवनम्' इत्येतदन्वितः (तु. भा.)।

[p]) लक्षणे कप्र. 'वसुम्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा. K.; वैतु. भा. प्रभृ. 'अभिनिवर्तते' इति चिन्त्ययोगाः (भा. 'यत्र यत्र ... तत्र तत्र' इत्यनेनैवाऽभ्यर्थस्य परिसमाप्तत्वे-ऽपि पुनस्तदाख्याताऽनुप्रवेशोऽर्थान्तरनिर्देशश्च दुर्वच इत्यभिसंधेः)]।

[q]) लक्षणे कप्र. 'तृतीयसवनम्' इत्येतदन्वितः। गतिवोपाश्रयः K. प्रतिभाति। तेन तु तस्य द्वैस्वर्या-पत्तेर्मोक्षो दुष्करः स्यात्। सप्तम्यनुवादिनि कप्र. 'सवि-तारम्' इत्येतदन्विते सति तु सुश्लिष्टोऽन्वयो द्र.।

[r]) लक्षणे कप्र. 'सदः' इत्येतदन्वित. (वैतु. भा.)।

[s]) लक्षणे कप्र. 'रूपम्' इत्येतदन्वितः (तु. टि. मा ७, ४५)।

[t]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. तै ३, ३, ४, ३)।

[u]) ज्यायश्छन्दोऽभिलक्ष्य तद्विषये वा कनीयसा छन्दसा व्यशंसन् (=विहृतं शंसनमकुर्वन्) इति लक्षणार्थे वा विषयसप्तम्यनुवादे वा कप्र. द्र. (एकेन छन्दसा छन्दो-न्तरस्य विहरणप्रकारार्थं तु. आश्रौ ६, ३, १२; १३)। यत्तु भा. PW. प्रभृ. अभिव्यं (वि-अ) शंसन्, अभिविशंसति' इत्याख्यातिसौ योगावाहुस्तच्चिन्त्यम्। द्विस्वराऽऽपत्तेः। द्वितीये प्रयोगे चाभेश्च वेश्च पपा. भेदतो निर्देशोऽप्यस्मद-भिमतं द्रढयेत्। गति वे हि सामोदात्तवति तिङि चिन्त्यद् अभेरपि निपातप्रसङ्गात्। अपवादाऽभावात्। यच्च द्रव्ये

६[a]; ¶७, १, १, १[b], २, १[c]; ७, ४[d]; २, ७, ४†, ३, ११, १[२]§[d]; ४, ८; ३[e]; १०, २[f]; ११, २[f]; ५, ५, २[g]; मै १, २, ५[२h]; ६[i]; ३, ३९; ४, ३[j]; २, २, १; ७, ५; ७†; ९†; ११[k]; १०, ३†[l]; १३, ३[l]; १३, ८, ९†; ३, १, ९¶[d], २, ९¶; ७, ४; ८[d],¶; ¶८, ३[२]; ४[५b]; १०[l]; ११, ४[h]; १६, १†; २[m]; ४, २, ५[२]; १०[n]; ¶३, ६[o], ८; ६, ९¶[d]; ७, ८¶[d], ८, ६¶[m]; १०, ५†; †११, २; ४; †१२, ३; ४; ६; †१४, ३; ५; १०; १२; १६; काठ ३, ६[b]; ७[l]; ४. ९[p]; १३[q], ५, ६[j]; ७, १६†; ८, २¶[r]; ५¶[d]; ७¶; ९¶[d]; १०[७s]; १६[२]†; १०, ४¶[t]; १३[u]; ११, ३¶[u]; ५¶[t]; ६[u]; ¶१२, ८[v]; १३[t]; १५†; १६, ४; ७†; ९†; ११[k]; १७, १८†; १८, १; १४[l]; १९, ५; ८[u]; ¶२०[d], ३; ७[u]; १०; २१, ६¶[d]; ९[u]; १३†; २३, ६¶[k], ९¶[v]; ११†; १२†; २४, ५; ७[u]; २५, ७[१x]; ९¶[y]; १०¶[t]; ¶२६, २[z];

ज्यायश्छन्दोऽभितः कनीयसोश्छन्दसोर्दर्शनात् कनीयसी छन्दसी अभितः कृत्वा ज्यायश्छन्दो विशंसतीति K. व्याचष्टे, तन्मन्दमिव भवति। विहरणप्रकारस्य तथात्वाऽभावात्। तत्र हि कनीयसैकेन च्छन्दसाऽपरस्यैकस्य ज्यायसश्छन्दसो विहरणं भवति। तयोः पश्चाद् व्यत्यासपूर्वकं शंसनं विशंसनं भवतीति भावः। विस्तरस्तु वैश. द्र.।

[a]) लक्षणे कप्र. (तु. भा; वैतु. K. 'अभिसंपादयति' इत्यानुष्टुभेन शस्त्रसंपत्तौ तात्पर्याद् अनुष्टुप्संपत्तिमात्रपर्यवसितो गतिलदर्शी चिन्त्य:)।

[b]) नापूदि. दि. लक्षणे कप्र. द्र.।

[c]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. द्र.।

[d]) लक्षणे कप्र.।

[e]) सप्तम्यनुवादी कप्र. द्र. (तु. तत्रैव 'पूर्वपक्षे' इति)।

[f]) लक्षणे वा सप्तम्यनुवादे वा कप्र. द्र.। विराजमभिलक्ष्य विराजि वा संपद्यन्ते संपूर्णा दशत्वसंख्या विमज्यव-विशिष्टा भवन्ति, विराट्तया परिणता भवन्तीति भावः। K. तु 'अभि-सं√पादि' इति ण्यर्थे सकर्मकतया व्याचक्षाणोऽप्रमाणः स्वरदोषश्चोक्तदिशा द्र.। सा. अपि शुद्धां सकर्मकतां समर्थयंस्तद्दोषवाऽनुयोक्तव्यः।

[g]) लक्षणे वोद्देशवचने वा कप्र. (तु. भा. K. च)।

[h]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ५१, १)।

[i]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. मा ४, ३४)।

[j]) उत्तरेणाऽऽम्यानेन स्वरवता गतित्वेन योग इति ɪɪɪ'. यदाह तच् चोद्यम्।

[k]) स्वार्थ-प्रधानम् अव्य. (तु. टि. मा १२, ५७)।

[l]) लक्षणे कप्र. 'सुत्' इत्येतदन्वितः (तु. टि. तै ४, ६, २, १)।

[m]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. (तु. टि. मा २९, ६)।

[n]) सप्तम्यनुवादे कप्र. द्र.। अनुपदम् 'स्वे कुलाये सुवेशयति' इति श्रौताल्लिङ्गादिति दिक्।

[o]) प्रजापत्युद्देशेन परस्ता प्रतिष्ठा मना सृष्टेर् अहेतुत्वेनोपन्यासाद् उद्देशार्थस्य प्राधान्येन समर्पकः कप्र. द्र.।

[p]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. मा. ७, ४५)।

[q]) लक्षणे कप्र. भवति। यदपि माश्रा ४, २,१,२९; ३१ इत्यत्र चाऽन्यत्र च समाने प्रकरणे अभ्युद्√नी इति सुपसृष्टो धातुरस्माभिरुक्तचरो भवति (वैप २,१२०) तत्राऽयं दोषः समर्पितो भवति यथा कप्र. एवाऽभिः स्यादिति।

[r]) द्यावापृथिव्योर्विभागे प्रकृते पृथिव्या दिव्ययज्ञियसृष्ट्यभिलक्ष्यत्वेन श्रवणात् तत्प्रवचनः कप्र. द्र.।

[s]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ११, २; ८; ५१, १; वैतु. SDL 'अभि√नम्' इति (एकत्र तस्य 'अधि... अभिनमतु' इति द्व्युपसर्गदोषो नितरां चिन्तनीयः)।

[t]) सप्तम्यनुवादी कप्र. द्र.।

[u]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. तै २, २, ११, ६)।

[v]) तु. मै. ४, ३, ६ यत्-संवादन इह हेतुश्रुतावपि तदर्थो गम्य इति सुवचम्।

[w]) लक्षणे कप्र. 'पूर्णम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. SDL 'अभिप्रतितिष्ठति' इति)।

[x]) लक्षणे कप्र. 'देवता.' इत्येतदन्वितः (वैतु. SDL 'अभिप्रप्यायति' इति)।

[y]) वीप्सायां कप्र. 'पृतावत्' इत्येतदन्वितः [तु. मंटि. यदनु क. कप्र. अभावः स्यात् (वैतु. क. सुगा. च संटि. च)]।

[z]) लक्षणे कप्र. (वैतु. SDL 'अभिप्रयन्ति' 'अभिप्रतितिष्ठति' इति)।

३[२a], २७, ९¶[b], २८, १¶[c], २¶, ४[२d], ¶३०, १[e], २[f], ३†, ४[g], ५[२h], ६$, ७, ¶३४, ७[२i], १७[२j], ३५, १६¶[k], ३६, १[l], ३७, ९[m], ३८, ९ १३†, ३९, १०, ११, १२†, ४०, ७[२]†, ४३, १[२], ४६, २[n], ५†, क १, १९, २, १, ३, ७, ११, ६, ७¶, ¶७, १, ४, ५, ६[o], २५, २, २८, २‡, ५†, २९, ३[२], ३०, ३, ३१, ५, ९, १२, २१, ३७, ६, ८, ३९, ५, ¶४०, २, ३[२], ५[२], ¶४१, १[२], ४४, ४, ४६, ४, ५¶, ६†, ७, ४८, १४, १८[२]¶, †कौ १, १२५, १२६, १३२, १४६, १५५ १६१, १६४, १६८, २००, २३३, २३६, २५०, २६५, ३०९, ३२० ३४४, ३४९, ३७४, ३७६, ३८२, ४०७, ४२९, ४३२, ४६४[२]$, ५०३, ५०९, ५१७, ५२१, ५२२, ५२३, ५२८, ५३५,

५४९, ५५०, ५५४, ५५६, ५६९, ५७५–५७७, २, २७, ३०, ३५ ४०, ५०, ५२, ६३, ८१, ९०, १२५, १६१, १००, १०८, १८०, २०६, २२०, २०१, २९१, २९२, २९९, ३२१, ३४१, ३४४, ३७१, ४०३ ४०४, ४१२, ४२१, ४४८, ४८०, ४९१, ४९२, ५०३, ५०८, ५१८, ५२८, ५३८, ५४३, ५४७, ५५४, ५८८, ५९१, ६०२, ६०६, ६२८, ६४३, ६६७[p], ६६८, ६७५, ७०९, ७१६, ७३४, ७५८, ७६९ ७७६[२], ७७७[२], ७७८[२], ८००, ८३९, ८४०, ८४४ ८४५, ८४६, ९३६, ९५७, ९८१, ९८३, १००५$[p], १०४९, ११९२, ११९३१, ११९६, १२१०, १२११, १२१४$१, ३, ३, ५, ४, ४ ४, ५, †जै १, १४, १ २, ८ १६, २, १७,

१, ७, १०, १८, ४, २१, ७, २५, १, ३ ४, २६, ८, २८, ३, ३३, ७, ३३, ८, ३६, ३, ८, ३९, ५, ७, ४२, ३, ६, ४३, २, ४५, ९, ४८, ४$[२], ५२, ७, १३, ५३, ७, ८, १०, ५४, ६, १०, ५५, ३, ५६, ८, ५७, १, ३, ७, ५८, ४, १०, ११, १२, २, १, ७, ३, ७, ७, २$, ३, ३, ६ ४, १, ६, ५, २, ८$, ९, ११, ७, १, ८, ७, ९, ४, १३, १ १५, ९, १६, ८, १६, १७, १, १९, १, २०, २, २३, ३, २४, ७, ८, १५, २६, ७, २८, १३, २९, १, ३०, १४, ३१, ३३, २४, ३२, ३२, ३, ३३, ४, ३४, ६, ३६, ५ ३८, ५, ६, ३९, २, ४०, ४, ४१, ४, ४२, ४, ९, ४३, ३, १०, ४८, ४, ७, ४९, ४, ५२, १, ८, ५३, १, ५५, ८, ९, ५६, ३, ७, ५८, १, ३, ६, ५९, ८, ४, २, ३, ७, ६, ८, ७, १७, १०$, २१, ८, ३०, ६,

[a]) लक्षणे कप्र (तु मधु तै ६, ३, ३, ५)।
[b]) लक्षणे कप्र (तु टि तै ६, ४, ११, ४)।
[c]) लक्षणे कप्र 'भागधेयम्' इत्येतदन्वित ।
[d]) एकत्र लक्षणे कप्र (तु ऽि मा ७, ४५)।
[e]) सम्प्यनुवादी कप्र (तु टि तै ५, २, ४, ३ यत्रत्या गौवरी स्थितिर् विनिगमिका)।
[f]) कर्मविशेषस्य पर्यवसानमायोगिकम् उदक्न श्रूयते। तेन पर्यवसानवाचिनोऽन्त शब्दस्य कप्र योगेन प्राधान्येन निर्देशा उचितो भवति। एव समानप्रकरणे एमा ३, १३, इत्यत्राऽप्यसमर्दीये पूर्वोक्ते (वैप २, १२०) शोध सुलभो भवति (तु गतिय-दर्शी MW)।
[g]) लक्षणे कप्र (वैतु SIM 'अभि पर्येति' इति)।
[h]) लक्षणे कप्र 'पत्नाम्', 'दिवाकीरर्यम्' इत्येतदन्वितः [वैतु मा. (तथु 'अभिप्रमायप्ठति' 'अभिगृनम्यम्नि' मैमा १, १, १, १), IW प्रमृ च]।
[i]) [illegible]
[j]) लक्षणे कप्र 'नम्नम्', 'वरम्' इत्येतदन्वितः (वैतु SIM 'अभिप्रतितिष्ठन्' इति)।
[k]) लक्षणे कप्र (तु ऽि काठ ४, १३)।
[l]) लक्षणे कप्र ।
[m]) स्वार्थप्रधानम् अव्य द्र ।
[n]) लक्षणे कप्र (तु ऽि मा २, ६)।
[o]) लक्षणे कप्र 'गा' इत्येतदन्वित (तु GW. वैतु सा. PW प्रमृ. 'अभि···असरन्' इति)।
[p]) प्रथमपादस्तापर्याऽनुबन्धाभावो द्वितीय पादोऽत्र भवतीति इत्योपसर्गश्रुतेर् 'योजय' इति योग्यक्रियापदस्याऽध्याहार स्यात्। मगत्यन्तराऽदर्शनादित्यभिसन्धे [वैतु सा अविस्पष्टयोग (सुपा अन्य् इन्द्रकर्तृकाऽत्र कर्मकाऽभ्यागमनस्याऽऽशासनाऽविषयत्वादिति भाव)] इति प्रथम कल्प । अथ द्वितीय ।'२अभि' इत्यस्याऽत्र निगमो न यनि इति प्रत्येकपुर्दम्भाऽऽशेषाऽऽन्यत्र भूमिर्यथा म्यानया(=मातृत्वविशिष्टतया)'उपगन्तः' इत्युपत्राऽभिप्रेतस्य इति।
[q]) लक्षणे कप्र (तु टि. पी ३, १, १)।

२३, ३; २४, २; ४; २८, ९; शौ १, १, ३[a]; २, १, १[b]; ३, १, २[c]; ३[d]; २, ५†; २१, ५[e]; ४, १, ३[f]; ८, २[g]; १४, ६[h]; २१, ४; २७, ४[i];

†३२, ६; ७, ५, १, ५[j]; ११, ७[k]; १९, ४[l]; ६, २५, १–३[m]; ३४, ४†; ४७, ३[n]; ९९, १; १०२, १[o]; ७, १०, १[p]; १५, १[q]; ८७, १[r];

८९, २†; ८, २, ४[s]; १४[t]; १५[u]; ३, ९†; ४, २†; ७, २६[v]; ९, ६[w]; १५[x]; ९, १, ८†, १४, ३†; १५, ६[y];†; ‡; ११, १, ३७[b]; २, १९[z];

[a]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. [तु. सा. WL.; वैतु. PW. 'अभि॒वि॒तनु' इति (द्विस्वरं द्व्युपसृष्टं योगमातिष्ठमानः उपेक्ष्यः)]।

[b]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ११, २; ८; ५१, १)।

[c]) अत्र तिङ्-त्रयं भवति, अभिश्च वा. प्रत्येकं क्रिवि. भवति (तु. WL.; वैतु. PW. 'अभि॒प्रे॒त' इति)।

[d]) 'गच्छ' इति योग्यक्रियापदाऽध्याहारमुशन् सा. √शत्रूय इत्यस्य 'उपमानादाचारे' (पा ३, १, १०) इति क्यजन्तस्याऽकर्मकता प्रत्यवस्थाप्य 'पुत्रीयति माणवकम्' इत्यस्य निदर्शनेन पाम. (३. १, ८) उक्तदिशा सकर्मकता समर्थयति। एवं तावदमावनुयोक्तव्यो भवति 'अस्मान् अमित्रमेना शत्रूयति' इति तदभिमते वाक्ये किमुपमानं किञ्चाऽप्युपमेयमिति। यथा तेनैव स्वयमुक्तमिह शत्रुलक्षणमुपमानकर्म क्यजन्ते धात्वर्थेऽन्तर्भूतं भवति। न च तदभिमतप्रकारेणाऽनभिहितोपमेयकर्माऽपेक्षया सकर्मकत्वमुपपद्येत। इच्छाया क्यचि पुनर्माणवकवदुपमानोपमेयभावेन स्थितयोः कर्मणोः प्रथमस्याऽन्तर्भावे द्वितीयाऽपेक्षया काम क्यजन्तस्य सकर्मकताऽभिनिष्पद्यतां न तु खल्वाचार उपमानात् क्यचि तत्संभवः। उपमेयस्य कर्तृत्वेनोपस्थानाद् उपमेयकर्मणोऽविद्यमानत्वात् तदाश्रयेणोक्तसकर्मकत्वस्य च नितरां खपुष्पायितत्वादिति दिक्। न चाऽत्र 'अस्मान्' इति पदमुपमेयकर्मतया नेतुं शक्यम्। तस्य क्यजन्ताऽपेक्षयोपमानोपमेयोभयाऽनभिसंबन्धात्। अतो विषयसप्तम्यनुवादिनाऽभिना तस्य क्यजन्तलक्षितशत्रुक्रियाविषयत्वमुपस्थाप्यते।

[e]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. [तु. WL.; वैतु. सा. PW. 'अभि॒सं॒विदुः' इति (द्वैस्वर्यादुपेक्ष्यौ)]।

[f]) लक्षणे कप्र. 'स्व॒धाः' इत्येतदन्वितः [तु. सा. WL.; वैतु. PW. MW. 'अभि॒प्र॒वस्थौ' इति (द्वैस्वर्ये प्रत्यनुदोषत्वौ)]।

[g]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. (तु. WL.; वैतु. PW. 'अभि॒ब्रू॒हि' इति)।

[h]) लक्षणे कप्र. 'ना॒कम्' इत्येतदन्वितः।

[i]) सप्तम्यनुवादी कप्र. 'पृथि॒वीम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. PW. 'अभि√वृ॒ष्' इति)।

[j]) 'against' इति विरोधपरमर्थं यत् W. आह तदभेः सप्तम्यनुवादकता विस्मरन्नेवाऽऽह।

[k]) सप्तमीवचनः कप्र. 'प॒णीन्' इत्येतदन्वितः ['एतावत्सु बहुषु पणिषु सु भूद् इत्येवं मा वोचन्' इत्यादिप्रकारकः वा. द्र. (वैतु. W. अभि√भू इत्यस्याऽर्थमनर्थीकुर्वंश्च व्यर्थं पुरुषव्यत्ययमिच्छंश्च नितरां दयनीयो भवति)]।

[l]) लक्षणे कप्र. 'या॒वत्' इत्येतदन्वितः [तु. WL.; वैतु. PW. MW. 'अभि॒वि॒ज॒ज्ञहे' इति (अनिष्टद्वैस्वर्याच्चिन्त्यौ)]।

[m]) परस्पराऽभिलक्ष्यविवेकस्य विवक्षितस्य तन्मात्रविनिगम्यत्वाद् अभिलक्ष्यस्य प्राधान्येन लक्षणे कप्र. द्र. (तु. WL.; वैतु. सा PW. MW. 'अभि॒ ... सं॒यन्ति' इति)।

[n]) लक्षणे कप्र. 'व॒स्यः' इत्येतदन्वितः।

[o]) लक्षणे कप्र. 'मा॒म्' इत्येतदन्वितः (तु. सा. WL; वैतु. PW. MW. 'अभि॒ ... स॒म॒तु' इति (मन्त्रस्वारस्यप्रातिकूल्याद् विमृश्यौ))।

[p]) लक्षणार्थो वा सप्तम्यर्थो वा कप्र. 'उ॒भे' इत्येतदन्वित. (तु. सा. W. WL.)।

[q]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ५१, १)।

[r]) लक्षणे कप्र. 'जा॒तम्' इत्येतदन्वितः [तु. WL.; वैतु. PW. MW. 'अभि॒सं॒यमामि' इति (अभिलक्ष्यस्य प्राधान्येन निर्देष्टव्यत्वाद् द्वैस्वर्यस्याऽपलक्षणस्याऽभ्युपगमस्याऽन्याय्यत्वाच्चिन्त्यौ)]।

[s]) लक्षणे कप्र. 'त्वा' (='ते' पूर्वार्धे) इत्येतदन्वितः (वैतु. PW. WL. 'अभि॒क्षर॒न्तु' इति)।

[t]) उद्धरणक्रियाया उदर्तुर्भूम्यवधिकत्वं स्वतः सिद्धम्। अत इह भूमिद्वयपक्षे दूरभूम्या अधिकरणता द्र.। भूमित्रयपक्षे च सामर्थ्याद् मध्यभूम्यवधिकत्वमुद्धरणस्य भूम्या उत्तरस्या (=उत्तमाया)श्च तदभिलक्ष्यत्वं द्र.।

[u]) लक्षणे कप्र. (तु. WL.)।

[v]) आपाततः सप्तमीवचनः कप्र. सामर्थ्यात्तु =आ पर्यन्तेति ... । तद्विमर्शदिशा भवति। ... ऽनुसंधेया।

[w]) लक्षणे कप्र. 'नः' इत्येतदन्वितः [तु. सा. W.; वैतु. PW. WL MW. 'अभि॒पाः' (प्र१) <अभि√पा

१२, १, १२[a], २९[b],
३३[c], ३४, २, २६†, २७
३, ८[d2], १०[c] १६[f],
१७[f], २६[f], ३०[g], ५२[h],
४, १५ १३, १, ३३[i],
३, २३[j], १४, २,
३४[k], ३५[k], १८, ३,
२[2]†, ४०‡[l], ७३[m],
४, १०[n], १३[o], †२०,
५, १ ७, १, ८,
३, ९, १ १२, ६,

१६, १, १७, ७,
१८, ४, २०, ५, २२,
१, ४, ५, ३०, २,
३५, १०, ३६, १, २,
४८, १[2]S[p], ४९, ४, ५१,
१, ५७, ८, ६१, ४,
६२, ८, ६८, ११,
७६, ३ ९२, १, २, ८,
१०४, १, ११२, १, १२१,
१, पै १, ४१, १,
४५, ३[g] ५१, ३[q],

७६, ३, ७७, ९†,
८६, ३[r], ९१, १ ३[s],
९७, २[s], ३[t], २, ६,
१, २०, ५[u], ३५,
३, ६५, १, ३, ५, ५†,
६, २, ३[v], १२, ५[s],
१९, ६, २०, १[w], २७,
३[x], ४, २, २, ३२, ७,
५, २, ३, १२, ५,
१९, १[y], २१, ३, ३४, ८, ६,
१०, २[2z], १७, ९†,

(तु MW, <अभि√सृन् इत्यन्ये (द्विकर्मकत्वाऽभावा-चिन्त्या इति)] ।

a) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतदन्वित (तु W, वैतु PW WL 'अभि पवस्व' इति) ।

b) सप्तम्यर्थानुवादी कप्र (तु पि. ऋ ७, १५, २) ।

c) तुत्राऽभिर् उपसर्गे कुत्र च गतिर् विवक्षित इत्यत्र विवेक इह मन्त्रे विशेषेण सुकर द्र ।

d) एकत्र सप्तमीवचन कप्र 'पात्रम्' इत्येतदन्वित (तु W WL, वैतु PW MW 'अभि पर्यावर्तेथाम्' इति) । अन्यत्र च 'दिवाम्' इत्यतदन्वित [वैतु PW WI MW 'अभिनक्षमाणौ' इति (अनिष्टद्वैस्वर्यचिन्त्या)] ।

e) स्वार्थ प्रधानम् अव्य [तु WL, वैतु PW MW 'अभिमुस्वनस्व' इति, W (अपि व्याहत)] ।

f) लक्षणे कप्र 'स्वर्गं लोकम्' इत्येतदन्वित (तु W, वैतु PW WI 'अभि√दी' इति) ।

g) स्वार्थ-प्रधानम् अव्य ।

h) लक्षणे कप्र (तु पि मा १२, ५७, वैतु PW. प्रमृ. अभिसधुमानी इति) ।

i) लक्षणे कप्र (तु पि ऋ १, ५१, १) ।

j) PW मध्या-मेदेन शोधनीय । शेष नार्हि द्र ।

k) लक्षणे कप्र (तु W. WI, वैतु PW 'अभि··· प्रोहि' इति) ।

l) 'भुवि' इति पाठ्य (१०, ११, १) पाभे । मनपंक इति W. WI च । अभि-त्र सप्तम्यर्थानुवादी वा [वैतु. PW 'अभिगुनाति' इति (द्वैस्वर्यदापासदो चिन्त्यः)] ।

m) स्वार्थ प्रधानम् अव्य.(वैतु.PW 'अभिगोहि' इति) ।

n) लक्षणे कप्र 'गोकुम्' इत्येतदन्वित (तु WL, वैतु सा 'अभि' 'वहाय' इति) ।

o) लक्षणे कप्र 'ईजानम्' इत्येतदन्वित [वैतु सा (ण्यर्थे) 'अभि'''एति' इति] ।

p) लक्षणे कप्र 'त्वा', 'वत्सम्' इत्येतदन्वित । (नाउ मन्त्रेण युग्मक द्र, तद्गतम् 'अर्षन्ति' इति समान क्रिप च) ।

q) लक्षणे कप्र 'गोअग्रम्' इत्येतदन्वित ।

r) कण्वानि पाशान्य् अभिलक्ष्येति कृत्वा कप्र द्र ।

s) लक्षणे कप्र यदोपवर्णितस्य प्राधान्यन शिक्षावयि षितत्वात् तत्-समर्पकेन 'तद्' इत्यनेनाऽन्वित (तु पि अभि स√१गृ>गृ) ।

t) लक्षणे कप्र 'आतुम् (<आतु- यत्र) आनम् (<आन- <आ√२'अन्), इत्येतदन्वित (मुपा मुवारप्रश्नचिह्ननिवार शोध द्र) ।

u) मुपा अर्थवैशद्येतरकरत्वाच् चिन्त्यो भवति । 'अरुधति त्वाम् अभि(-लक्ष्य) मर्वं जीवम् आयुषम्' इत्याद्यरक्ष्येदन्त्य सार्थक सगतश, तर्हि अभि कप्र स्यात् । अन्यथाऽन्वयान्तर अद्वश्यं भवति । तदेतत् सर्वं विमृशा कृत समकति ।

v) तु पि शौ ३, १, ३ ।

w) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वितः [तु 'उप' इति शौ (३, १२, १) पाभ] ।

x) लक्षणे कप्र 'वसु', 'गव्यूतिम्' इत्येतदन्वित ।

y) 'अभी' इति दीर्घामध शोध द्र [तु गृष 'अभिन्द्र' यन्न्योऽम्युत्तर गदाग एतद्-पदार्थ मौहित साधक स्यात् (तु तस्थ पि √ग्रु >नवन)] ।

z) पाठे वैस्वर्यविशेषोऽग्नी भूदादिमर्शोऽस्तेष ।

७, ६, ५[a]; ९[a]; †८, १३, ९;
१०; ९, १९, १[b]; १३, १,
११; १४, १, ८[c]; ११[d]; ३, १५;
१६; १५, २, ५[e]; १६, ३,
४[f]; ४, ४; ५[f]; ६, ९†; ९, २†;
११, १†; १४, ४[g]; १८, ६;
१९, ५; ९[h]; ३२, ८†; ४१, ३;
६६, ३†; ६८, ६[२]†; ‡[i]; ७३, २[j],
९०, ९; १०५, ९; १३२, ९.
(*अभि-अभक)- नाउ. टि. द्र.
¶अभि*-क[k]- -काः काठ ७, ७; ८.
*अभि-तर-
¶अभितरम्[l] मै १, ४, १२[२].
अभि-तस्(>:)[m] ऋ १, ५३, ३;
८३, १; १०५, ८; १८२, ४; २,
१३, ७; ४, १, १४; ५०, ३;
५, १५, ३; ३०, १०; ७, ५५,
५; ५९, ७; ९८, ६; ९९, ३;
१०१, ४; १०३, ७; ८, ५, ३८;
१०१, १४; ९, १०१, ११, १०,
२७, ८; ५३, ७; ७६, ६; ८१,
६; १३३, ४; १३४, ५; मा ५,
१६†; ११, २९; १३, २; १६,
६; १७, २२†; २०, ४०; का
५, ५, ३†; ८, २०, १†; १२,
३, २; १४, १, २; १७, १, ६;
१८, २, ८†; २२, ४, ५; तै १,
२, १३, २†, ¶५, २, ३; ४, ४;
७, ७, २; ¶२, १, २, ९; ३,
८, २[२]; ४, १, ३; ३, १, ५, २¶;
४, २, ८, १; ५, १, २; ६, २,
६†; ५, ७, १, २¶; ६, ४,
१०, ३[१]¶; ¶७, २, ५, ६; ६,
३; ३, ४, २; ५, ३; ६, २; ७,
४; ८, २; ९, ३; १०, २[२]; ३[२];
५; ४, १, ३; २, ५; ३, ६;
४, ३; ५, ४; ६, ३; ७, ३;
११, २; ५, १, ५; २५, २; ¶मै
१, २, ९†; ८, ५; २, ३, ६; ७,
३§; ९, २§; १०, २†; ३, २,
७; ९[२]; ३, ५[२]; ११, १§; ४, ३,
९; ४, ७; ६, ८; ७, ९; १४, ५†;
काठ ६, ६[n]; १०, १; ७; ११,
१[२]; १२, ५; १३, ३; १६, ३; १५;
१७, ११; १८, ३; २०, १०;
२१, १३; २२, ८; २५, ८;
२७, ३; ६; ८[३]; २८, १; २९,
१०; ३३, ३; ३७, ११; ३८,
६; ¶क २, ४†; ४, ५; २७,
१§; २८, २†; ३१, १२; ३५,
२; ४०, १; ४२, ३; ६; ४४,
१; ४६, ३; †कौ २, ४५३;
९३९; †जै ३, ३४, ११; शौ १,
२७, ३; ३, ५, ६; ७; ३०,
६; ४, ५, ६†; १०, ८, ३†; १७;
१२, ३, ४२; १३, १, ३५;
१४, १, ४५; १९, १६, २;
२७, १५; †२०, २१, ३; २५,
१; ८७, ६; ८८, ३; १३६,
१५§; पै २, ७२, ४; १०, ८, ५;
१३, ३, १६; १०, ९; १४, २,
९; १५, ५, ६; १६, ६७, ६‡[o];
१०१, ६†; १०३, ८.
अभि-क्रनिक्रदत्- अभि √क्रन्द् द्र.
¶अभि √कम् >कामि, अभि[२]···
कामयते काठ २९, ५; क ४५,
६; अभिकामयन्ते मै ४, २, १;
अभ्यकामयत मै ३, ६, ८; ४,
२, १; १२; ५, ७; काठ ७, ५;
८, ५; १३, ३; १९, ३; २३,
४; क ५, ४; ७, १; ३०, १;
३६, १; अभ्यकामयन्त मै १,
१०, ६; काठ ८, ५; २८, २;
३६, १; क ७, १; ४४, २.
अभि-कल्पमान- अभि √१कृप् द्र.
अभि √काश् >चाकश्[p], †अभि-
चाकशीति ऋ १, १६४, २०;
शौ ९, १४, २०; पै ८, १३, ९‡[q];
१६, ६७, १०; †अभिचाकशीमि
ऋ ४, ५८, ५; ९; मा १३,
३८; १७, ९३; ९७; का १४,
४, १; १९, १, ७, १०; तै ४,
२, ९, ६; मै २, ७, १७; काठ
१६, १६; ४०, ७[२]; पै ८, १३,
५; अभिचाकशीहि मा १६, २;
का १७, १, २; तै ४, ५, १, १;
मै २, ९, २; काठ १७, ११;
क २७, १; पै १४, २, ८;
अभ्यचाकशम् ऋ १०, १३५, २;
†अभि···अचाकशम् ऋ १०,
८६, १९; शौ २०, १२६, १९.
अभि √कृ, अभि[१]···कृणोमि पै ८, १०,
६; अभिकृणुत >ता पै २, ६४, १.

---

a) तु. टि. पै ३, २०, १.
b) तु. टि. शौ ५, १९, ४.
c) तु. टि. शौ ४, २७, ४.
d) तु. टि. ऋ १, ५१, १.
e) तु. टि. तै ४, ६, २, १.
f) तु. टि. शौ ८, २, ४; १५.
g) तु. टि. शौ ८, ७, २६.
h) तु. टि. शौ १८, ४, १३.
i) 'अनु' इति ऋ (१, १६४, २८) पाभे. ।
j) संहितेह दुष्पठा भूयोविमर्शापेक्षा द्र. ।
k) 'अभि-गत-' इत्यतो मूलभूतात् प्राग. पूप्रस्व. सतः प्राति. स्वार्थे कपि प्र. सद् *अभि-गतक->*अभि अभक-> यनि. इति नैप्र. द्र. [वैतु. पा ५, २, ७४; यदनु 'अभि' इत्यतः कनि प्र. आद्युदात्तं प्राति. निर्देष्टव्यं स्यात् (किमिति तत्तु नाऽऽस्थायीत्यत्र तु. टि. अभीक-)] ।
l) तु. यस्था. टि. *अव-तर->अवतरम्, अन्तर- ।
m) तसिल् प्र. लित्स्वरश्च (पा ५, ३, ७, ६, १, १९३) ।
n) 'अभितस्थौ' इति मुपा. भ्रष्टः (तु. सश्रु. क ४, ५, SIM. च 'अभितः । तौ' इति) ।
o) 'नु वि' इति ऋ (१, १६४, १६) विशिष्टः पाभे. ।
p) यङ्लुकि रूपं भवति ।
q) ऋ ४, ५८, ९ यत्र प्रपु. स्थाने उपु. श्रूयते ।

अभिचक्रु शौ ३,९,१, पै २, ६४, १, ३, ७, २

अभि-कूचर[a]- -राणाम् पै १६, ७०, ६

अभि-कूवरी- -री शौ २,८,२

अभि√१कृप्>क्लृप्

अभि-कल्पमान[b]- -ऽन पै १६, ७२, ४, -ना मा १३, २५ १४, ६, १५, १६, २७ १५, ५७, का १४, २, ११, १५, १, ५, ४, ३[2], ८, ५ १६ ७, १, काठ १७, १०[2], क २६ ९[2], -नौ मै २, ८, १२[1]

¶अभि-क्लृप्ति- -प्त्यै क ३९,१

†अभि-क्रतु[c]- -तूनाम् ऋ ३, ३४, १०, मै ४, १४, ५, १३, शौ २०, ११, १०

अभि√क्रन्द् >क्रन्दि, अभिक्रन्दति शौ ८, ७, २१, ११, ६, ३, ४ पै १६, १३, ११‡[d], २१, ३, ४, अभि क्रन्दन्ति ऋ १०, ९४, २ पै ६, १०, ३, अभिक्रन्दसि पै १४, ३, २६, अभिक्रन्द ऋ ५, ८३, ७, तै ३, १, ११, ६†, काठ ११, १३†, शौ ४, १५, ६, ५, २०, ७, २१, ४-६, पै ५, ७, ३, ९, २४, ८, अभ्यु(भि अ)क्रन्दत् काठ १३ १२¶, शौ १९ ३०, ५ पै १३, ११, २३

अभि चक्रन्द पै १, ५५, १, अभ्यक्रन्दीत् पै १६, ७१, ५, अभिक्रन् ऋ ७ ५, ७

†अभि अचिक्रदत् ऋ ९, ६८, २, ८२, १, कौ १, ५६२, २, ६६६, जै १, ५७, ३, ३, ५५, ७

†अभि क्रनिक्रदत्[e]- -दत् ऋ ९, ९७, १३, १० ६७, ३, तै ३, ४, ११, ३, मै ४, १२, ६, काठ २३, १२, कौ २, १५६, जै ३, १५, ४, शौ २०, ९१, ३

अभि क्रन्द[f]- -न्द पै २, ७०, ४

अभि-क्रन्दत्[g]- -दन् ऋ ९, ८६, ११, १०, २१, ८, कौ २, ३८२†, जै ३, ३१, २†, शौ ५, २०, २, ११, ७, १२, पै ९, २४, २, ११, १, १०‡[h], १६, १५४, ९

अभि-क्रन्दम्[i] पै ७, १, ९

अभि√क्रम् > क्राम्, क्रमि, अभि क्रमते ऋ १, १४४, १, ¶अभिक्रामति मै १, ७, ३, काठ ९, १, १८, १९, क ८, ४, २९, ७, अभि क्रमाम ऋ ६, ४९, १५ †अभ्यक्रमीत् ऋ ९, ८६, १४, १०८, २, काठ ४५, १६§, कौ २, ४३, जै ३, ५९, २, †अभि अक्रमीत् ऋ ९ ४०, १, मै २, २, १३¶, कौ १, ४८८, २, २७४, जै १, ५१, २, ३, २३, ६

¶अभिक्रमयति तै ५, १, १, २

¶अभि क्रम[j]- -मम् काठ १८, १९[2], क २९, ७[2]

अभि क्रम्य[k] ऋ १, ८०, ५ तै ३, १, २, ३¶, काठ १८, १९¶, क २९, ७¶ [°म्य अन्°]

अभि क्रम्य[l]- -म्यम् मै ३, ६, ७

¶अभि क्रान्त- -न्तेन काठ ६, ५, ८, ५ क ४, ४, ७, १

¶अभि-क्रान्ति[m]- -न्ति तै ५, १, १, २, -न्त्या मै ३, १, १, -न्त्यै तै ५, ४, ८, ५, मै १, ८, ४[2], ५[2], काठ ८, ५, क ७, १

¶अभि क्राम(त>)न्ती[g]- -न्ती मै १, ४, १२[2]

¶अभि-क्रामम्[n] ते २, ६, १, ४, मै १, ४, १२[2], काठ ६, ५[2], क ४, ४[2]

अभि√क्रुश्, अभिक्रोशन्तु शौ ५, २१, ९, ¶अभ्यक्रोशन् तै २, ५, १, २

अभि-क्रोशक[o]- -कम् मा ३०, २०, का ३४, ४, २

अभि√क्षद्[p]

अभि क्षत्तृ[q]- -त्तार ऋ २, २९, २, -त्तु ऋ ७, २१, ८

?अभि क्षद[r]- दान्? ऋ ६, ५०, १

a) गम उप क्वप् प्र वस । कृत् प्रस्व (पा ३,२,१६३, ६, २, १३९)।

b) गस शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

c) 'अभिगामी क्रतुरस्य' इति कृत्वा बस. पूपप्रस्व च (पावा २, २ २४ पा ६, २, १)।

d) विशिष्ट द्र ऋ (५ ८३, ४) पाभे ।

e) गम शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८९,२,१३९)।

f) गम उप. भावे घञ् प्र (पा ३, ३, १८)।

g) गम. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

h) 'अभिक्रन्द' इति ऋ (५, ८३, ७) पाभे ।

i) णमुल् प्र (पा ३, ४,२२)। 'अभिस्कन्दम्' इति ऋ (५, १४, ११) पाभे द्र ।

j) उप भावे घञ् वृद्ध्यभावश्च (पा ३,३,१८,७,३,३४)

k) गम ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

l) 'अनृतु- > -तु' इत्यत्र टि द्र ।

m) गस उप भावे क्तिनि पूपप्रस्व (पा ६,२,५०)।

n) गम णमुलन्त कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

o) गम ण्वुलन्त-कृत् प्रस्व शेष नापृ टि द्र ।

p) √क्षद् इत्यस्याऽर्थवैमत्यस्य कृते यस्था टि द्र ।

q) गम तृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६३,२,१३९)।

r) गम उप वर्तयं अच् प्र थाथादि-स्वरश्च (पा ३, १, १३४, ६, २, १४४)। ऋ च 'च आनृ देवान्' इत्येतत्-समानाधिकरण सन् नकारान्त च द्वि च द्र [वेंतु पाश '-म्' इति पपा '-ह्रा' इति, सा

अभि√क्षम्, अभिक्षमध्वम् ऋ २, २८, ३; अभि···क्षमध्वम् ऋ २, २९, २; †अभि···क्षमेत ऋ २, ३३, १; पै ७, ३, १०.
अभि···चक्षमीयाः ऋ २, ३३, ७.

अभि√क्षर्, †अभिक्षरन्ति ऋ ९, ६१, ५; कौ २, १३८; जै ३, १३, १४; पै २, ३९, ६; अभिक्षर शौ ७, ११४, ४[a]; †अभि···अक्षरन् ऋ ९, ३३, २[b]; कौ २,११५; जै ३,१२,२.

अभि√क्षिप्
अभि-क्षिपत्[c]– -पन् ऋ ५,८३,३.

अभि√ख्या, अभि···ख्यत ऋ १०, ५३, २; अभि···अख्यन् ते ३, २, ८,३; अभिख्यः ऋ ६, ४८, १९; अभि···ख्यः ऋ ६, १५, १५; अभिख्यम् ऋ ७, ८६, २.
अभि-ख्या[d]– -ख्या ऋ १, १४८, ५[e]; ८, २३, ५; १०, ११२, १०.
अभि-ख्यातृ[f]– -ता ऋ ४, १७, १७.
†अभि-ख्याय[g] ऋ १, १५५,५; २, १०, ९; खि १, ११, ८.

अभि√गम् >गच्छ्, गमि, अभिगच्छति ऋ १०, १४६, ५; ¶ते ५, १, ३, २; ३; ६, १, २, २; ४, २; ७,४,३, १०,४; ¶मै ३, ६, ८; ७,५; ¶काठ २१, ७; २३, २; ¶क ३५,८; अभिगच्छतः[h] शौ ४, ११, १०; अभिगच्छन्ति का ४०, १, ३; अभिगच्छामि शौ १६, ७, ११; अभिगच्छात् पै १०, १.९; अभ्युगच्छन् शौ १६, ७, ९.
अभि···जगमुः ऋ ३, ६०, १; ¶अभ्यगन् मै १, ६, १३[i].
अभि-गत[i]– -तः खि ५, १८, १; शौ २०, १३५, १. [°त-अन्°]
(°अभि-गतक-) अभि॑-क- टि. द्र.
¶अभि-गन्तृ– -न्ता काठ २५, ७[i]; क ३९, ५[i].
अभि-गमन- दार>रा°
¶अभि-गमयत्[c]– -यन् ते २, ३, ६, २; ४, ११, ५.
अभि-गर- अभि√१गृ द्र.

अभि√गा, †अभि··· जिगाति ऋ ७, ७१, ४; १०, १२३, ८; कौ २,११९८; †अभि··· अजिगात् ऋ १, ३३, १३; मै ४, १४, १३.
†अभि···गात् ऋ १०, ५, ६; शौ ५, १, ६[i]; पै ६, २, ६; अभिगु मै ४, ९, १२; अभ्यगाम पै १, ५१, २.

अभि√गाह्
†?अभि-गाहमान[k]– -मानः ऋ १०,१०३,७; मा १७,३९; का १८,४,७; ते ४, ६,४,२[l]; मै २, १०,४,४,१४,१२[m]; काठ १८, ५; क २८, ५; कौ २, १२०५; शौ १९, १३, ७; पै ७, ४, ७.

अभि-गीत- अभि√गै द्र.

अभि√गुप्, अभ्यगोपायन् पै ९, ११, २.

अभि√गुर्, अभि···जुगुरत् ऋ ८, ८१,५, अभि···जुगुर्याः ऋ १, १४०, १३.
†अभि-गूर्त[n]– -र्तम् ऋ १, १६२, १५; मा २५,३७; का २७,१३, ६; ते ४,६,९,२; मै ३,१६,१;

'-दा-' इत्याकारान्तं प्राति. इति कृत्वा तस्य पु. द्वि१ सद् मकरान्तं चैतत् रू. इति प्रतिपत्तव्यमित्यः (स्यु. प्र. प्रति पर्यनुयोक्तव्यत्वादित्यभिसवेः), PW. प्रमृ. 'अ-भि-क्ष-दा-' (पूप कवि. इति कृत्वा उस. इत्यभिसधिः) इति प्राति. इति यदाहुस्तद् व्यर्थमिव पपा. विरुध्येतेति कृत्वा सुकल्पितं सदप्युपेक्ष्यम्]।

[a]) तु. PW. WI.; वैतु W. पूप. कप्र. इतीव कृत्वाऽन्वाचक्षाण उपेक्ष्यः।

[b]) 'द्रोणानि' इत्यत्यन्तसंयोगे द्वि. इति कृत्वा तदधिकरणक-गोमद्वाजस्य बभ्रुकर्तृके धारयाऽभिक्षरणे तात्पर्यं द्र. (तु. सा.; वैतु. GW. अभिः कप्र. इति)।

[c]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

[d]) गस. उप. भावे अङ् प्र.। ततस् स्त्रियां टाप् प्र. कृत्-प्रस्व. च (पा ३,३,१०६; ४,१,४; ६,२,१३९)।

[e]) तृ१ रू. स्यात् (वैतु. सा. द्वि१ इति)।

[f]) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१६३;२,१३९)।

[g]) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[h]) अत्र मूको. च सा. च मन्त्रान्ते 'कीनाशस्याभिगच्छतः' इति पाभे. द्र.। तयान्वे 'अभि-गच्छतः' इत्येवं शत्रन्तस्य ष१ स्यात्। न तु स्वरतस्तादृशे पा. प्रमाणमुपलभ्येत।

[i]) सस्व. कृते तु. टि. १अति-क्रान्त-, अभि॑-क-।

[j]) इह विरोधपर्यवसिताऽऽभिमुख्याऽर्थस्याऽऽख्याता-न्तर्भावेन मन्त्राऽर्थस्वारस्याऽनुकूलत्वाद् अभेर्गतित्वेन योग. (तु. PW. WI.; वैतु. W. अभिः कप्र. इति)।

[k]) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[l]) 'अभिगोत्राणि' इत्येकपदतया व्याचक्षाणः सा. चिन्त्यः। तथा सति द्वैस्वर्यानुपपत्तेरेवेति दिक्।

[m]) उपसर्गश्रुतेःप्रतीकमात्रेऽपठितेन शानजन्तेन संबन्धः।

[n]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४८)।

काठ ४६, ५ [°र्तं- सु>स्व्°, स्वयम्°]

†अभि-गूर्ति[a]– -र्तिं ऋ १, १६२, ६, १२ मा २५, २९ ३५ का २७, १२, ६, १३, ४ तै ४, ६, ८, ३, ९, १, मै ३, १६, १[1], काठ ४६, ४, ५

अभि-गूर्य[b] ऋ २, ३७, ३

अभि√१गॄ→गॄ, ¶अभिगृणाति तै ५, १, ४, ४, अभिगृणाति ऋ १, ५४, ७, अभि गृणाति ऋ ५, २७, ३, ७, ३८, ४ अभि · गृणीत ऋ ३, ६, १० अभिगृणन्ति ऋ १, १००, १७ २, ४३, १, १०, ७, २, अभि- · गृणन्ति ऋ १०, ४९, ११ अभि गृणन्ति ऋ ५, ७९, ४ अभि[2] गृणन्ति ऋ ७, ३८, ४, अभिगृणीमसि ऋ १, ४२, १०, अभि···गृणातु ऋ ५, ४१, १९ १०, १३९, ५, †अभि गृणीयाम् ऋ १०, ४७, ८, पै ७, ६, १, अभिगृणन्तु मा १४, ४, १५, ३, का १५, १, ४ १६ १, ३, तै ४, ३, ४, २ मै २, ८, १, ७, काठ १७, १, ६, क २६, ५, शौ १८, १, ५२‡[c], पै १५, २, ४, अभि गृणन्तु मा १४, २, का १५, १, २, तै ४, ४, १२, ५ मै २, ८, १, ३, १६, ४, काठ १७, १, २२, १४, क २६, १०[1], अभि- गृणीहि ऋ १, १०, ४, ४८, १४, २, ९, ४ पै १५ ७, १ अभि गृणीहि ऋ १, १५, ३, मा २६, २१†, तै ४, ४, १२, ५, मै ३, १६, ४, काठ २, १५ २२, १४, अभिगृणीतम् मा २७, १८, का २९, २, ८, मै २, १२, ६ काठ १८, १७, क २९, ५ पै ९, १, ८, अभिगृणत शौ ५, २७, ९, †अभिगृणीत ऋ १०, १५, ६ मा १९, ६२, का २१, ४, १२

अभि-गर[d]– र मा ८, ४७, का ८, २२, १, -¶रौ मै १, ९, १[e], ५, काठ ९, ९, १२; क ८, १२

¶अभिगरा(र अ)पगर– -रौ काठ ३४, ५

ф अभि गृणत्[f]– -णन्त मा २, १८, का २, ४, ६, तै १, १, १३, ३, मै १, १, १३

अभि√गै

अभि गीत[g]– -त ऋ ९, ९६, २३

अभि√ग्र(>गृ)ह्, ¶अभिगृह्णीते क ३७, ५, ¶अभिगृह्णाति तै ६, ४, ११, ४, ५, ७, ३, ६, ११, ३, मै ४, ५, १, ३, ७, १, काठ २४, ४, २७, ९[2], २८, ७[2], क ४४, ७[2], ¶अभिगृह्णाति तै ६, ५, ७, ३, मै १, ६, ९[2], अभि गृह्णाति ते १, ६, ९, ४¶, ¶अभ्यगृह्णात् ते २, १, ७, २, मे २, ५, ७, काठ १३, ८ अभिजग्रह पै १६, ४६, १–१०, ४७, १–१०, ४८, १–५[h]

अभि ग्रहीतृ[i]– -तार मै १, ३, १२

अभि घातम् अभि√हन् द्र

अभि√घृ>घारि, ¶अभिजिघर्ति मै १, १०, ७, ४, ६, ९, काठ ३६, २

¶अभिघारयति तै २, ६, १, ६, ६, ३, १०, २, मै ३, १०, १, ४, १, ११, ¶अभिघारयति तै २, ६, १, ६, ६, ६, ८, ४, ६, ३, ९, ६, मै ३, १०, २ ४, १, ९, काठ ३१, ७, क ४७, ७, ¶अभि घारयति मै १, ८, ४, ३ ६, २ काठ २३, १, २५, ८, क ३५, ७, ४०, १, ¶अभिघारयन्ति मै ४, १, १२, ¶अभि- घारयन्ति ते २, ६, ३, १, ¶अभि घारयन्ति मै ३, १०, ५ ४, ५ २, ७, ४, अभिघारयामि तै १, ६, १, २, मै १, १, ११ ४, १, १२¶, काठ १, १०¶, ¶अभिघारयान् तै २, ६, ३, १, अभिघारय शौ १२, ३, ३७, ¶अभिघारयेत् मै १, १०, ७[1], ४, ४, ९, काठ ३६, २[1], १४, ¶अभिघारयेत् मै १, १०, २०, ३, १०, १, ¶अभि ··घारयेत् ते २, ६, ८, ४

अभि घारित[g]– -त शौ ५, २१, ३, पै ६, ९, १२, -तौ शौ १०, ९, २५, पै १६, १३८, ६ [°त धन्°]

¶अभि घार्य[b] ते २, ६, ३, ५, ६, ३, ९, ६, मै १, १०, ७, ३, १०, १[1]

[a]) गस. भाव. क्तिनि पूप्रस्व. (पा ६, २, ५०)।
[b]) गस. क्यबन्त-पूप्रस्व. (पा ६, १, १६१; २, ११९)।
[c]) 'अभिगूर्तानि' इति ऋ (१०, १५, ७) पाभे।
[d]) गस. उप. मा. का. इत्यत्र भावे अप् प्र.। अन्यत्र कर्तरि अच् प्र. इत्यन्तरम्। विमृश्यम्। उभयत्रापि थाथादि स्वर. (पा ६, २, १४४)।
[e]) 'ईमभिगरा' इति पपा.।
[f]) गस. शत्रन्त इत्.-प्रस्व. (पा ६, २, ११९)।
[g]) कर्मणि क्तः अन्तरलोपि-स्वर. (पा ६, २, ४९)।
[h]) 'अभिजिग्रह' इति मुपा. प्रमादजः द्र.।
[i]) गस. तृजन्त-पूप्रस्व. (पा ६, १, १६१; २, ११९)।

¶अभि-घार्य[a]- -र्याः मै १,१०,२०; काठ ३६, १४[2]; -¶र्याः मै १, १०, २०[2]; काठ ३६, १४[2].

¶अभि-घृत,ता[b]- -तम् मै ३,९,२; ४,१,१२; -ताः मै ४, ५, २; -तानाम् तै ६, ४,३,३. [°त- अन्°, सत्य]

अभि-घ्नत्-, †अभिघ्नन् अभि-√हन् द्र.

¶अभि√घ्रा>जिघ्र, अभिजिघ्रति तै ६, ४, ११, ४[2]; मै ४, ६,४.

अभि-जिघ्र(त>)न्ती[c]- -न्ती ऋ १,१८५,५.

अभि√चक्ष्, †अभिचष्टे ऋ १,१६४, ४४; २, ५९, १; ६, ५१,२; १०, ११९,२; ३;मा १२, ६६; १७,५९;का १३,५,५; १८, ५, १०; तै ३, ४, ११, ५; ४, २,५, ४; ६, ३, ४; मै २, ७, १२; १०, ५; काठ १६, १२; १८, ३; २३, १२; ३५, १९; क २५, ३; २८, ३; ४८, १७; पै १६, १०३, ७; †अभिचष्टे ऋ ७, १०४, ८; १०, ८५, १८; खि ३, २२, १०; शौ ८, ४, ८; ९, १५, २६; पै १६, ९, ८; अभि···चष्टे ऋ १, १०८, १; ७, ६१, १; †अभिचक्षते ऋ ८, १०१, ६; शौ १८, ४, २९; अभि···चक्षते ऋ १०, १००, ४; अभि···चक्षते ऋ १,११०, ६; अभिचक्षसे ऋ ५, ३, ९; अभि··· चक्षाथे ऋ ७, ७०,५[d]; अभि···अचष्ट ऋ ३, ५४, ६; अभ्युचक्षत शौ १८, ३, ६६; अभिचक्षु.[e] ऋ १०, ९२,१५.

अभि-चक्षण[f]- -णम् शौ ६, १२७, २; पै १, ९०, २.

अभि-चक्षणा[g]- -णाः शौ ९, २, २१; पै १६, ७८, ५.

†अभि-चक्षाण[h]- -णः ऋ २, ४०, ५; मै ४, १४, १.

†अभि-चक्षे[i] ऋ १,१०२,२;११५, ५; ५, ३१, १२; खि ३, २२, ९; मा ३३, ३८; का ३२, ३,९; मै ४, १४, ४; शौ २०, १२३,२.

अभि-चक्ष्य ऋ १, ९२, ९; ८, १, ३४.

†अभि-चक्ष्य[j]- -क्ष्यम् ऋ ८,४,७; कौ २, ९५५; जै ४, २०, १.

अभि√१चर्, ¶अभिचरीत तै २,२, ९,१[2];४,११,३; मै २,४,५;५, ७;९; काठ १०,६; २७,१[2]; क ४२, १[2]; ¶अभिचरति मै ३,८, ४; ¶अभिचरन्ति काठ १०, ७; अभिचर शौ २, ११, ३; पै १, ५७, ३; अभि···चरत ऋ १०, ३४,१४; ¶अभिचरेत् तै ६, ४, ५, ६[2]; मै ३, ३, ५[2]; ४, ५,५[2]; ६, ४; ६; ७, ९; ८, ७; ९; काठ २१, ७; २७, १; २९, ८[2]; ३०, ९; ३७, ११; क ४२, १.

अभिचेरुः शौ ५, ३०, २; १०, १, १८; पै ९, १३, २; १६, ३६, ८.

¶अभि-चर- -रः काठ ३७, १४.

अभि-चरण- प्रति>त्य्°

¶अभि-चरणीय,या[k]- -यम् मै २, ५, ८; -याः काठ २१, २; ६; २२, ६; क ३१, १७; २१; ३४,१; -याम् काठ १९, ६; क ३०,४.

¶अभि-चरत्[c]- -रतः तै ५, १, ६, ४; काठ २०, ४; क ३१, ६; -रता तै ३, ४, ८, ५; -रते काठ १०, ४; १३, ३; -रन् तै २, १,५, ७; ७, ७; ८, २; २, २, ३; ३, २; ९, १; २; १०, ४; ४, ११, २; ३; ३, २, ३, ४; ७, २, ५, ३; ७, ३; मै २, १, ६; ७; ९[2]; ४, ५; ५, ६; ७; ९; ११; ३, १, ९; ८, ४; ४, ५, ५; काठ ९, १६; १०, १[2]; ६; ७; ११, ५; १२, ३; १३, ३; ४; ८; २१, ४; ३०, ३; क ३१, १९; ४६, ६; -रन्तम् तै २, २, ९, २.[°रत्- अन्°]

¶अभि-चरित[b]- -तम् मै ३, ८, ८; काठ २५, ९; ३७, १४; क ४०, २.

¶अभि-चरितवै[l] तै ५, ६, ३,१.

---

a) गस. यदन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,२१३,२,१३९)।

b) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।

c) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

d) तु. सा. PW. च; वैतु. GW.'अभि' इति पृथग् अव्य. इतीवाऽभिप्रयन् उपेक्ष्यः।

e) अभ्यस्तात् क्षि>जुम् (पा ३, ४, १०९)।

f) गस. ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १,१९३;२,१३९)।

g) गस. उप. स्त्रियां ल्यु>अनः प्र. उसं.। लित्स्वरः (पा ३,३,१०७; ६, १, १९३,२,१३९)।

h) गस शानजन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१८९;२,१३९)।

i) गस.केनन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६, १,१९७; २,१३९)।

j) गस. ण्यदन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २,१३९)। उप. 'ईड-' (पा ६, १, २१४) इत्याद्युदात्त उसं.।

k) गस. अनीयरन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, २१७; २, १३९)। यद्वा ल्युडन्तात् तद्धितः छ>ईयः प्र. तत्स्वरश्च द्र. [तु. टि. अनवद्यानीय- (संशोध्यांऽशसंकेताय तु. टि. अव-दानीय->अन्° इत्यत्र)]।

l) तवै-प्रत्ययान्तस्य द्वैस्वर्यं द्र. (पा ६,२,५१)।

¶अभि-चर्य[a] मै २, १, ७.
¶अभि-चर्यमाण[b]- -ण तै २, २
३, २, ९, २, ४, ११, ३, ७,
२, ५, ३, ७, ४, मै २, १, ७²,
१०, काठ १०, १², ७, ३०, ३,
क ४६, ६
अभि-चार[c]- -र ¶तै ५, ६, ३, १,
¶मै ४, ४, ४, शौ ११, १, २२,
-रा शौ १९, ९, ९, -रात्
शौ ८, २, २६, १०, ३, ७, पै
१६, ५, ६, ६३, ७
अभि-चारिन्[d]- रिण शौ १०, १,
९, पै १६, ३५, ९
अभि-√१चि
अभि-चित- -ता पै १६, ५७, १९,
अभि च्छाय[e]- -यम् शौ १३, १, ५७
अभि-√जन् > जा, अभिजायते ¶काठ
७, १५, १२, १३, ¶क ६, ५,
शौ १२, ४, १०, ¶अभिजायेते
तै २, १, १, ६, काठ १२, १३,
¶अभिजायेते मै २, ५, १,
अभिजायन्त ऋ १, १६८, २
अभि-जा(त>)ता- -ता पै ११,
१ ७
अभि-जायमा(न>)ना- -ना पै १३,
५, १६
अभि-√जभ् > जम्भ्
अभि-जम्भमान[b]- -न शौ ५, २०,
६, पै ९, २४, ६
अभि-√जल्प्
अभि-जल्पमा(न>)ना- -ना पै
१३, ५, १६
अभि-√जि, ¶अभिजयति तै १, ७, ५,
४², २, १, १, १, ५, ७, २²,
११, ३, ५, ६², ६, १², ४,
३, ४, ५ २, १, १², ७², ४,
६, ४, ९, ४, ६, २, १, ३, ४,
८, २², ३, ७, ९, ४², ६, ५,
११, १², मै १, ८, ६², ३, १,
६, ३, ७, ८, २, ९, ५², ०
४, ४, ४, काठ १४, ६, १९,
८, २१, १०, १२, २६, २,
७⁵, ३२, ६, क ३०, ६, ४०,
५, ४१, ५⁵, ¶अभिजयति तै
२, ५, ५, ४, ¶अभि जयति
तै ३, ५, १०, २, ५, ३, ११, २,
६, ४, ५, ७, ५, ७, ६, २, ६,
१, ¶अभिजयन्ति तै ७, २, १,
४, ३, ४, २², ५, ८, ४²,
अभि जयन्तु शौ ६, १२६, ३,
पै १५, १२, १, अभि जय
शौ ९, ५, ६, १२, पै १६, ९७,
६, ९८, १, ¶अभ्यजयत् तै २,
१, ३, १, मै ४, ८, १०³, काठ
३०, ५², ¶अभ्यजयन्त काठ
८, १३, ¶अभ्यजयन् तै १, ७,
५, ४, ५, २, १, १, मै १, ६,
४, ३, १, ६, ३, ७, ८,
१०, ९, १, ७, ४, १, १३,
काठ ८, १०, ९, १५², २१,
१०, २६, १, २, २८, ४, ३१,
१०, ३४, ५, ३७, ११, क ७,
६, ४०, ४, ५², ४४, ४, ४७,
१०, ¶अभिजयेत् तै ६, ६, ४,
१, ¶अभि जयेत् तै ६, २,
६, १, ¶अभिजयेयम् तै ३, ४,
३, ४, ¶अभिजयेम काठ ८,
१०, क ७, ६, अभि जयेम
शौ १२, ३, १५,
¶अभिजेष्यन्ति काठ २५, २,
क ३८, ५ ¶अभि जेष्यन्ति
मै ३, ६, १०, ¶अभिजेष्याम
मै ४, ३, ३²
¶अभि-जयत्[f]- -यन्त मै ३, २, ४,
९, १, काठ २४, १०, क ३८, ३
¶अभि-जयन्ती- -न्ती मै ४,
७, ९, काठ २६, २, क ४०, ५
अभि जित्[g]- -जित् तै ३, ५, २ ४,
४, ४, १, २, ५, ३, ६, १¶,
७, ५, १, ६¶, मै २, १३, २०,
काठ १७, ७, ३३, ६¶ ३७,
१७, ३९, ५, क २६, ६, शौ
११, ९, १२ १९, ७, ४, पै १६,
८३, २, -जिता मा १५, ७,
का १६, २, ४, ¶तै ५, ६, ५,
१, २, मै २, ८, ८, ¶काठ २२,
३², [°जित्- सत्र > त्रा°]
¶अभि-जित, ता- -तम् तै ७, ५,
१, २, काठ १४, ६, -ता तै
३, ५, १०, २, मै ३, ४, ३,
९, ५, ४, ४, ४, काठ २१,
१२, ३२, ६, ३३, ४, शौ १२,
३, ६३, -तौ काठ ६, ८, क ४,
७ [°त- अन्°]
¶अभि जिति[h]- -त्या तै २, ६,
१, ४, -त्यै तै २, ५, ११, १,
६, ३, ३, ३, १, ७, २, ३, ६,
१, ५, २, ४, ५, ३, ६, २,
६, ५, २, ६, १, १, २, ६, ४, १,
११, २, ७, १, ५, ७, १०, ४,
२, २, २, ३, २, ५, ६, ४, ५,
३, ५, १, ६, ९, २, १५, ३²,
मै १, ६, ४, ३, ४, १, ३, ८,
१², ९, १, ४, ८, १०, काठ ८,
१०, १२, ७, २१, ३, ११,
२२, १, २६, १, २८, ४, ३०,
५, क ७, ६, ३१, १७, ३८,
४ ४०, ४, ४४, ४

a) गग उपपन्त-पूनू प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।
b) गग धातसज्त-पूनू प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
c) गग उप. भाव भभि भाषादि-स्वरः (पा ६, २, १४४)।
d) गग ताच्छील्य-गिंय त-पून्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
e) ध्वग सासस्व (पा ६, १, २२३) । वा किवि द्र ।
f) गग धात्र त-पूत्-प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९) ।
g) गग. क्विन्त-पून्-प्रस्व (पा ६, १, १६२, २, १३९)।
h) गग उप भावे क्तिनि पूपप्रस्व (पा ६, २, ५०) ।

¶अभि जित्य[a] तै ३,३,६,२, मै १,६,४,३,८,१०[२],४,२, ३,काठ ८,१५,२५,२,२९, ६,क ८,३,३८,५,४५,७, ξशौ १२,३,३६,१९,५४, ५,पै १२,२,१५ξ
¶अभि जि(त्य>)त्या[b]- त्या तै ७,५,१५,३
अभि√जिघांस अभि√हन् द्र
अभि जिघ्रन्ती- अभि√घ्रा द्र
अभि√जुष्, अभि जुजुषन्त ऋ ४,३३,९[c]
अभि जुजोषत् ऋ ४,२३,४
अभि-जुष्ट- ष्ट पै ५,२८,३
?अभि-जू[d]- ?जुवा जै ३,७,३
†अभि ज्ञु[e]- ज्ञु ऋ १,३७,१०,७२, ५,३,३९,५ ७,२,४ ८, ९२,३, खि ५,२२,१०[f],कौ १,२२१,२,६५ जै १,२३,८
†अभि√तन्,अभि तनिषे[g] ऋ ८, ६,२५,९,१०८,६,कौ १, ५८५,जै १,५९,८,३,४०,२
अभि ततनाम[h] ऋ १,१६०, ५ ५,५४,१५
अभि√तप्,अभितपति पै ९,१०, १२,¶अभितपेत् मै ४,२,१०
अभिताप्सीत् मा १३, ३०, क १४,३,४,मै २,७,१६
अभि तपत्[i]- -पन् शौ १९,२८, ?,पै १३,११,३.
अभि तप्त, प्वा[j]- प्ताम् शौ ४, ४,३,पै ४,५,४, -प्ताम्[k] खि ३,१६,३
अभि-तर,अभि तर्- २अभि द्र
अभि√तस्,†अभि ततसे ऋ ४, ५०,२,१०,८९,१५,शौ २०,८८,२
φअभि-तस्थिवस्- अभि√ष्ठा द्र
अभि√तृद्>तितृत्स,अभितृणत्ति ऋ ८,१०३,५ ¶अभि[l] तृन्दन्ति त ५,६,४,४,काठ २२,९,क ३५,३, अभितृन्धि ऋ ६, १७,२,†अभि तृन्धि ऋ ६, १७,३, शौ २०,८,१,
अभि…अतृणत् ऋ ८,७७,५,
अभि…अतृणत् ऋ २,२४, ४, अभि…अतृन्दन्[l] ऋ ३, ३१,५
अभि तर्दः ऋ ६,१७,१[m]
†अभ्यभि…ततर्दिथ ऋ ९, ११०,५,कौ २,८५७
†अभि तितृत्सान् ऋ १०, ७४,४,मा ३३,२८,का ३२, २,११.
¶अभि-तृप्ति[n]- -तृप्त्यै काठ २५,४
अभि√तृप्>तर्पि
अभि-तर्पय(न्>)न्ती[o]- -न्ती शौ १८,४,३९
अभि√तॄ>तर,अभि तरेते ऋ १,१४०,३.

[a]) गस स्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[b]) गस उप क्यप् प्र उस । कृत्-प्रस्व (पा ३, १,११७,६,२ १३९)।
[c]) 'मनसा दीध्याना देवा एषा क्रत्वा हि ऋप' इति वा द्र [वैतु सा प्रमृ 'अभि दीध्याना' इति (तु ?? √ध्यै>'दीध्यान->ना')]।
[d]) तु ऋ ८,९२,३,कौ २,६५, यत्र 'अभितु आयमत्' इत्येव श्रूयते। अथ वास्तविक- सगताऽर्थश्च पाभे भवत्युत वा शाखान्तरीयस्यैव पा प्रादेशिको वा प्रामादिको वोचारणविशेष इति चिन्ताऽर्थं सुधिया प्रादर्शि।
[e]) अस (आभिमुख्याऽऽमके सपस्यर्थेऽभिप्राय द्र) सासस्व [पा २,१,६,६,१,२२३ (वैतु सा ऋ [१,३७,१०] पा [५,४,१२९] अनु बस इति कृत्वा व्याख्याने सुप्रयास सनपि चिन्त्य । तथा सति पूपप्रस्व स्यादित्यभिसधे [तु मितु ज्ञु-वस्तुतस्त्वत्र स च पूप च उप चाऽपि सर्वत्र उस विषय द्र । स च पूप च तावद् यथा यनि । अथ उप यथा 'ज्ञु ज्ञाधु' इत्यत्र यतो ज्ञु इत्यस्य समासान्ताऽऽदेशाभाव-त्वेनाऽनुशिष्टेश्चिन्त्यत्व प्रतिभायात्])] वा किति द्र ।
[f]) 'अभित, अभिक्रु' इति शौ (२०,१३६, ११५) पाभे ।
[g]) 'तनिपत्योः' (पा ६,४,९९) इत्युपधालोप ।
[h]) छा दसे श्लौ लोटि उपु३ आडागम । तस्य च 'छन्दसि' (पा ३,४,११) इति कृत्वाऽऽर्धधातुकता-मुपजीव्य 'अभ्यस्तानामादि' (पा ६,१,१८९) इत्युक्तः स्वरो भवतीति सा । तथात्वे साक्षात् तिङ कथ स्वरा-ऽभाव इति चिन्त्यम् । एवि णयन्तात् लुङि चङि रूप-मित सुवच स्यात् । तथात्वे 'चङ्यन्यतरस्याम्' (पा ६, १,२१८) इत्युक्त स्वर द्र ।
[i]) गस शत्र त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।
[j]) कर्मणि केऽनन्तरगति-स्वर (पा ६,२,४६)।
[k]) सुपा '-प्ताम्' इत्यन्तोदात्त य विमृश्यम् ।
[l]) '=अभ्यमोचयन्' (तु ऋ६,१७,३, PW GW प्रमृ वैतु सा 'अभि' इति कत्र 'सती' इत्येतदन्वित इति)।
[m]) मन्त्रस्वारस्याऽनुरोधिनमन्वयमुपेक्ष्य स्वीय चोत्तर माप्यमविचारयन् सा उपेक्ष्य ।
[n]) तु मश्र क ३९,१ यत्र 'अभि-वल्प्त्यै' इति पाभे भवति ।
[o]) सस्व क्ने तु टि. 'अभि तपत्' इति।

अ-भित्ति[a]- -भित्यै मा ११,६४, का १२, ६, ५, तै ४, १, ६, २, ९,२, मै २, ७,६,३,१,८[२],¶, काठ १६, ६

¶अभि √त्वर्
अभि-त्वरमाण[b]- -णः मै ४, ५, ५

अभि √त्सर्, ¶अभित्सरति काठ २७, ९, †अभित्सरन्ति ऋ ८, २, ६, जै ४, १६, ७
¶अभि-त्सार[c]- -र मै ३, ७, ४, काठ २७, ९

?अभिदना[d] पै १, ९८, ३

अभि √दभ्, म्भ्>दिप्स[e]
अभि दिप्सु प्सू[f]- -प्सु ऋ २, २३, १०, -प्सवं[g] ऋ २, २३, १३

?अभि √दस्
φअभि दस्यु[h]- -स्यु ऋ १०, २२, ८[i]

¶अभि √दह्, अभिदहेत् काठ २५, १६, क ४८, १४
अभि-दाह- अन्°

अभि √१दा, अभि ददाति पै ५, ३१, ४[j]
¶अभि ददि[k]- -दिम् तै ६,६,७,२

अभि √२दा, अभिद्राति[l] कौ १, ३३६ जै १, ३५, ५.

अभि √१दास्[m], अभिदासति ऋ १, ७९, ११, ७, १०४, ७, १०, ९७, २३, १३३, ५, १५२, ४, खि ३, १५, ९, ४, ५, १४, २०, †मा ८, ४४, १२, १०१, १८, ७० †का ८, १८, १, १३, ६, २५, २०, ५, ३, तै १, ६, १२, ४†, ३, २, १०, २, ५, ७, ३, १, मै ४, ३, ९¶, १२, ३†, काठ ७, ३[१], ९¶, १३[१], २२, १५, ३७, १५, क ५, २[१], ८¶, ६, २[२], कौ २, ४४२‡[n], १२१८†, शौ १, १९, ३, २१, २†, २, २७, ७, ४, १९, ५, ६, ६, ३†, १५, १†, २, ५४, ३, ८, ४, ७† पै १, २०, ४, ६६, ४, २, १६, ४, ५ ८८, ३†, ५, २५, ५, ६, १२, ७, १६, ९, ७†, अभिदासन्ति शौ ४, ४०, १-८, अभिदासत् ऋ ६, ५, ४, काठ ३१, १४, ३५, १४†, क ४८, १३† अभिदासात् मै १, ५, ४,

---

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[b]) गस शानज त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

[c]) गस उप घञि थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)।

[d]) स्वरूपत परिच्छेद्य पा द्र ।

[e]) सनि धातोर् इत्वेऽभ्यासलोपे बशो भष्त्वाऽभाव श्छान्दस (पा ७, ४, ५६, ५८, ८, २, ३७)।

[f]) गस उप उ प्र । कृत् प्रस्व (पा ६, २, १६८, ६, २, १३९)। स्त्री उङ् प्र ।

[g]) दासो विभक्तरुदात्त वाऽभावे यणादेश स्वरित (पा ६, १, १७५ ८, २, ४)।

[h]) गस कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९)। उप यद्र ।

[i]) 'योऽकर्मा वादिविशिष्टो दासोऽस्मान् अभिदस्यु' इति सयन्ध द्र (वैतु सा प्रमृ 'अभि' इति स्वार्थ-प्रधानम् अव्यय इति वा 'न' इत्येतदन्वित वप्र इति वा)।

[j]) एदस्त मूलो विरोधतश्च मुधा चिन्त्य । मैप्टम-स्ताव यमर्थच 'प्रथमेदमागन् पूर्वस्मादग्र, एतामस्मि-ह्लोकेऽमृतुत्या ददामि' इत्यत्र सु-शोध द्र (तु गरथ टि ४ण्ण>सा- <आ √ह्)।

[k]) गस वयस-कृत् प्रस्व (पा ३,२,१७१,२,१३९)।

[l]) यद्दोमीवः स्वर (पा ८, १, ६६, ७१)। 'अस्माकमगिमुख्येन गच्छन्तसो भवतीत्यर्थ द्र (यदेव क छन्दानुरोधप्रयोजिष्या नैत्र, यनि परिणत भवति तदपि सुवचम् [तु भर 'अभिदासति')]। यत् सा अभ्यागमनपरतया बभाष तत् खलु साध्यभूतक्रियार्था-पेक्षया तत्साधनभूतक्रियार्थे नेदीय इव स्पृशेदिति कृत्वा नादरणीयम्। न चाऽप्यस्य धा गतौ साक्षाद् वृत्ति प्रसिद्धा भवति। यदपि विव √१दा इत्यस्याऽर्थ सगमने कृतप्रयासो भवति, तदपि हेयम्। अभ्यस्यो नि अर्थोऽविवेकमात्रप्रयोजितत्वादस्येति दिक्।

[m]) दस्यति> दस्सति <दासति< √दास् इति नैप्र √दस् इत्यस्य श्यन्नन्तस्य सतोऽन्नस्य शबन्ततया प्रति-भासमान परिणाम द्र। ननु √दस् इत्यस्याऽकर्मिका वृत्तिर् भवतीति। किं तत इति। √दास् इति धा सकर्मक सन्न तत उक्तया नैप्र परिणमेदिति। सत्यम्, न त्वसौ सकर्मक, किं तर्हि, अकर्मक इति। कथममुष्य तत्र तत्र वा कर्माऽभि-सयन्ध इति। 'अभि' इत्यनेन योगे सति सकर्मकत्व-परिणामादिति [वैतु सा ORI च √दस् इत्यस्य णिजन्त वृत्तमिति (णि-लोपेऽभ्युपगम्यमानेऽप्युदात्तनि-वृत्तिस्वरस्य दुर्बोधत्वे सति स्वरपूर्वसक्रमस्याऽनुपपन्नत्वा-दित्यभिप्राये) MW √२दास् (यद्र) इत्यनेन सभे-दुक, ww. १, ८१४ १दासु- इत्यत नाधा इति च √१३ दास् इत्यस्य उपलब्ध्यर्थस्य (मूलत √दिश् इत्यस्य वा √दस् इत्यस्य वा गजनभूतस्य सत) वृत्तमिति चाऽनभ्यवगाय गतेजुक]।

[n]) 'अभि॒दिदासति' इति ऋ (१०, १३४, २) पाभे ।

४,५, ८, शौ ५, ६ १०, १०, १–७, ७, ११३, २, १२, १, १४ पै ६, ११, १२, १२,९–११, १३, १–३, अभिदासान्[a] शौ १९, १८, १–१०, पै ७, १७, १–१०, अभिदासतु पै ५, २६, ४

अभि दासत्[b]- -त्सत. ऋ १०, १०२, ३, १५२, ३, तै १, ६, १२,५, कौ २, १२१७, शौ १, २१, ३, पै २, ८८, २, –सते तै १,६,२,२, –सन् ¶मै १, ५, १०,११, शौ ६,६६ १ –सन्तम् शौ ८, ३, २५, पै १६ ८,६

अभि दिप्सु- अभि√दभ् द्र

!अभि√दिव्[c]

अभि√दिह्

अभि दिग्ध[d]- -ग्धा शौ ५, १८, ८

अभि√२दी→दिदी, †अभि दिदीहि ऋ ९, १०८, ९, कौ १, ५७९, २, ३६१, जै १, ५९,२, ३, ३०,४

¶अभि√दीक्ष्, अभिदीक्षत्ते काठ २२ १३, अभिदीक्षन्ते तै ७, ४, ८, १[1]

अभि√[1]*दीधि[e]

अभि दीधय>या ऋ ३,३८, १, १०, ३२, ४, अभि(दीधय) ऋ १०, ३२, ४

अभि√दीप्>दीपि

अभि दीपयत्[b]– -यन् शौ ४, १९, ३, पै ५, २५, ३

अभि√२दु

अभि दुन्वत्[b]– -न्वन् शौ ५, २२, २

¶अभि√दुह्

अभि-दुह्य काठ ६, ३[2], क ४,२[4]

¶अभि दु(ह्य>)ह्या[f]– -ह्या मै १, ८, ३

†१अभि-द्यु[g]– -द्यव· ऋ १, ४७, ४, १२७, ७, १३४, २[2], ३, २७, १, ६, ५१, १५, ८,७, २५, ८३, ९, १०, ७७, ३, ७८,४, ¶तै २, ५, ७,४, मै १, ६, १, जै ४, १, ७, –द्यवे ऋ ८, ७५, ६; तै २, ६, ११, २, मै ४, ११, ६, काठ ७, १७, –द्युभि ऋ १,६,८, ५३,५, ८, ४, २०, मै २, २, ९, काठ १०, १२, शौ २०, २१, ५, ४०, २, ७०, ४, –द्युम् ऋ १, ११९, १०.

२अभि-द्यु[h]– -द्यु खि १, ३, ४

अभि√१द्रा, अभि···द्रासत् ऋ ८, ४७,७

अभि√द्रु, अभ्यद्रव ऋ १०, ७५,२

अभि√द्रुह्>दुद्रुक्ष[i], ¶अभिदुद्रुक्षति तै २, २, ६, ३, मै २, १, २, ५, ६, काठ १०,३, १३,१, ¶अभिदुद्रुक्षति तै २, २, ६, २, मै २,१,४, ¶अभिदुद्रुक्षेत् काठ १०, ३, १३, १

†अभिदुद्रोह ऋ १, २३, २२, १०, ९, ८, मा ६, १७, का ६, ५, ५, शौ ७, ९४, ३

†अभिद्रुहन् ऋ १, ५, १०; शौ २०, ६९, ८, अभिद्रुह शौ ९, ५, ४, पै १६, ९७, ३

अभिदुद्रुक्षेत् काठ १०, ३, १३, १

अभि द्रु(→ध्रु)ह्[j]– -द्रुहे ऋ २, २७,१६, –ध्रुक् ऋ १,१२२,९ [°द्रुह्- अन्°]

¶अभि-द्रुह्य[k] तै २, २, ६,२, मै २, १, ४

अभि द्रोह[l]– -†हम् ऋ ७, ८९,५, १०, १६४, ४, तै ३, ४, ११, ६, मै ४, १२, ६, काठ २३, १२, शौ ६, ५१, ३, –¶हात् मै ३, ७, १०, –¶हाय मै ४, ३, ४ [°ह- अन्°]

¶अभि ध्रोक्ष्यत्[m]– -क्ष्यन् मै २, १, २, ५, ६.

†अभि√धन्व्, अभि · अधन्विषुः ऋ ९, २४, २, कौ २, ३१२, जै ३, २५, ८

---

a) 'अभिदासात्' इति पाएडु सात च मुपा द्र ।

b) गस शत्र त कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

c) धातोरस्य सदसद्भावे विमृशा प्रमाणम् (तु २अभि-द्यु- इत्यत्रत्ये टि. प्रथम कल्प)।

d) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।

e) सभाव्यमाना ध्यु यस्था द्र ।

f) गस क्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

g) प्रास बस वोभयथाऽपि पूपप्रस्व. च (पावा २,२, १८, २४, ६, २,२)। उप द्यु- यद्र. ।

h) नापू. प्राति. गत्यशस्वराद् वस्तुत प्राति भिषमद उत वा प्रमाद-सुलभविकार एवेति विषये विमृश्या विमृष्टि· साऽवसरा स्यात्। प्रथमे कल्पे अभि√दिव् इत्यस्माद् यथायथ कृद्योग द्र । उत्तरे √दिव् इत्यनुपलम्भात् प्रथम कृद् भवति। तत सिद्धवद्भूतेन कृता नाम्नाऽभे समास ।

i) सनि 'एकाच' (पा ८, २, ३७) इति प्राप्तस्य भष्त्वस्याऽभावश् छान्दस द्र. ।

j) गस उप क्विप् प्र बशो भष्भाव कृत्-प्रस्व च (पा ८, २, ३७, ६, २, १३९)।

k) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

l) गस उप. घनि थाथादि-स्वर· (पा ६, २,१४४)।

m) सस्व कृते अभि-द्रासद्- द्र.। उप. द्विपुटि. दिशा भष्-भाव ।

अभि√धा→धित्स, अभिधातम् ऋ १,१२०,८, अभिधेतन[a] ऋ ८ ६७,५

¶अभिदधाति तै ५, १, २, १, ¶अभि · दधाति क ३८, १, ¶अभि दधति मै ३, ९, ६, अभिदधामि शौ ८, ८, ८, ९, पै १६, २९, ८, ९, अभि दधामि शौ ७, ३८, १, अभि···धत्ताम् शौ ४, ३६, १०, अभि(धत्ताम्) शौ १३, १,२०, अभिधेहि काठ ४, १६, शौ ४,१६,७, पै ५,३१,२,३२, ८, १६, १७, ४, अभिधत्तम् शौ ११, ११, ३, अभि दधि ध्वम् ऋ ७, ३४, ९[b], अभ्यु धत्त शौ ३, ११, ८, पै १,६१, १, ¶अभिदध्यात् काठ ३०,९ अभि अधित खि ५, ७, २, ८, मा २६, ४६, का २३,५,४, मै ४, १३, ७[c], काठ १८,२१, अभि अहित[d] शौ ३, ११, ८, पै १, ६१, २, अभ्यधीताम् ऋ १०, ४, ६, अभि अधाम् ऋ १०, १४५, ६, शौ ३, १८, ६† पै १, ९८, ३

¶अभिधीयते मै ३, ७, ८

अभिधित्सते ऋ १०, ८५,३०

अभि धा°- -धा मा २२, ३, का २४, १ ३ तै ७, १, ११, १, मै ३, १२,१ काठ ४६, २

अभि-धानी[f]- -नी ¶मै २ ६,५, ४, ७, २ शौ ८ ११, ५ पै १६, १३३, १० [°नी अश्व°]

अभि-धाय[g] काठ १८, २१, शौ ८, ८, ५, ७, १९, ५०, ५, पै १४, ४, १५, १६ २९, ५

अभि हित,ता[h]- -त ऋ ५,५०,४, काठ २३, ६, शौ ६, ६३, ३, ८४, ४, पै ८, ११, ४, -तम् शौ ९, ३, ८, -ता शौ १०, १, ३०, पै १६, ३८, २, -ताय तै ७, ४, २२, १, काठ ४५, १, -तौ ऋ १०, ८५, ११, शौ १४, १, ११ [°त-अन्°, भृग्°]

अभि√१धाव्, अभिधावति ऋ ९, ६०,३, पै ४,२०,६, †अभि धावति ऋ ९, २८,४, ३७, ६, कौ २, ६३३, ६४७, जै ३, ५२, १, ५३,५, अभिधावामि शौ ६, ११९, ३, पै १६, ५०, ७, अभिधाव(ाम)न्तु[i] पै १६, ७३, ४, ¶अभ्यधावन् मै ४, ६, १

¶अभि√धिन्व्,अभिधिनोति[j] तै ६, ६, १०, २, मै ४, ६, १[2], काठ २७, ५, २९, ६, क ४२,५, ४५ ७, अभ्यधिन्वन् काठ २७, ५, क ४२, ५

अभि√धृष्→धर्पि, ?अभ्यधृष्णुवत् मै ४, ५, ९¶, ¶अभ्यधृष्णुवन् काठ २५, ६[2], क ३९, ४[2] अभिदाधृषु[k] शौ १, २७, ३ ¶अभ्यधर्षयन्[l] मै १,१०,१६, काठ ३६, १०

‡अभि-धृषे[m] मै २, ७, २, काठ १६, २

अभि-धृष्णु- -ष्णव पै ८, १२,७

अभि धृष्णुवत् अन्°

अभि√धी[n]

अभि-धीत[b]- -त मा ८, ५४, का ९, ७, १

अभि√ध्मा>धम,

°ϕअभि-धमत्- -मन्ता ऋ १, ११७, २१

¶अभि√ध्यै, अभ्यध्यायन् तै १,५,

---

[a]) √धा>√°धे<>√°धि इत्यत्र तु टि √धा। यनि प्रामाण्य तु 'निधेतन' सा (ऋ १०,३७,१२), वैतु रक द मा (=या ६,२७ अनु) √धाव् इत्यस्यैतत् रू इति।

[b]) अभिद् अत्र क्रत्र भवतीति गा। तदपि विमृश्यम्।

[c]) नेश तु 'आधित' इति पा भवति।

[d]) लुङि रू भवति (तु यस्य गा ,पूर्वोपवर्ति 'अभ्युधत्त' इति पदान्तर च)। एमिय 'दधातेर्हि' (पा ७,४,४२) इति यन्तुशिष्ट भवति मद्दस्यस्तवादस्त्यादो भवतीति द्र।

[e]) गस विमन्त कृत्-स्वर (पा ३, ३, ७४, ६, २, ११९)। यथाऽनुपदमेव यस्यमानस्य ध्रियमाणस्य च शिवे यन्तुर्न भर्तृत्व च धृदने, तथाऽभिधीयमानस्य गतेरभिधान् येन धावन स्वादिति कृत्वा धर्मेरि व इह दृष्टभेदे (तु ११ ,८४०,अनु-स्था- प्रभृ, मैतु अ११ , मा ३ म च वर्नेषु किमा विन्ताह्य)।

[f]) गस ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)। स्त्रिया ङीप् प्र।

[g]) गस नाव्यादि स्वर।

[h]) गस कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६,२,४९)।

[i]) सुपा सदेह स्वरित द्र।

[j]) यथाऽन्यथा सत्यपि सम्भवे पाश्र अनुरोधपरोऽय धा निर्देशप्रकारा भवति, तथा यन्था अस्योपरि च समानजातीयानाम् √इन्व् प्रभृ धा उपरि च टि द्र।

[k]) 'दाधृषु' (<√दृषु्) इति सा पपाठ।

[l]) सुपा उदात्ताऽनुपातित्वात् स्वरितो नाहि। म नधरान्ततया सुशोध च द्र।

[m]) गस केनन्त कृत्-स्वर (पा ६,१,१९७,२,११९)। 'अभिमृशे' इति ऋ (२, १०, ५) पाठे।

[n]) धा मु इते तु टि √धा>√धी<√ध्यै।

९, ४; ५, ५, ४, १; ६, १, ३, ६; ४, ४, ३; अभ्यध्यायन् तै ७, २, ८, ६; अभिध्यायेत् तै १, ७, ४, ६.

अभिध्रुक्, अभि-ध्रोद्युत्- अभि-√द्रुह् द्र.

¶अभि √ध्वंस् > ध्वंसि, अभिध्वंसयेत् काठ २७, ८.

अभि-ध्वंसयत्[a]- -यन् काठ ११,६. [°यत्- अन्°]

अभि √नक्ष्, †अभिनक्षति ऋ १, ९५, १०; पै ८, १४, १०; अभि····नक्षति ऋ २, २०, २; अभि···नक्षन्ति ऋ ६, ३४,३. अभि····ननक्षुः ऋ ५, १५, २.

अभि-नक्षत्[a]- -क्षन्तः ऋ २,२४, ६; ८, ९६, ५.

अभि-नक्षमाण[b]- -णाः ऋ १०, १७,९; शौ १८,१,४२†;४,४६.

अभि √नन्द्, अभिनन्दति शौ ९, २, २; पै १६, ७६, २.

अभि-नन्दत्[a]- -न्दन् शौ १९, ८, ३.

अभि-नभ्य[c]- -भ्यम् ऋ १०, ११९, १२.

¶अभि √नम्

अभि-नति- -तिम्, -त्यै काठ ८, १०; क ७, ६.

अभि √१नश्, †अभिनट् ऋ ७, १०४, २३; शौ ८, ४, २३; पै १६, ११, ३; अभि···नशत् ऋ ८, २०, १६; अभि···नशत् ऋ ४, २३, ४; अभिनशन् ऋ २, २७, १४; †अभ्या(भि-आ-)नट्[d] ऋ ६,४९,८; मा ३४,४२; का ३३, २,५; तै १, १, १४,२.

अभि-नि √क्रम्, अभि···न्यक्रमीः ऋ १०, ६०,६[e].

अभि √निद् > निनित्स, †अभि····निनित्सुसि खि ५, १५, ४.

अभि-नि √धा, ¶अभिनिदधाति मै ३, ८, ९; ४,७, ९; काठ २५, ४; क ३९,१; ४०,१; ¶अभिनिदधाति मै ३, ८, ७; अभिनिदधामि मै ४, ७, ९; काठ ७, १२[2]; क ६, २[2]; अभिन्यदधात् काठ २५, ४; क ३९, १; ¶अभिनिदध्यात् मै ४, ७, ९.

¶अभि-नि √म्रुच्, अभिनिम्रोचेत् मै १, ८,७[2]; ३,६,९; ४, ५,१; काठ २३, २; क ३५,८.

अभिनि-म्रुक्त- सूर्य°

¶अभि-निर् √वप्, अभिनिर्वपति काठ २३, ९; क ३६, ६.

अभि-नि √वृत्, †अभि ··निवर्तताम् ऋ १, ८९,२; मा २५, १५; का २७,११,२; मै ४,१४,२; पै २, ३०,१; अभि निवर्तस्व शौ १०, १,७; पै १६,३५,७; अभि[f] निवर्तस्व मा १२, ७; का १३, १, ८; काठ १६,८; अभि···निवर्तध्वम् मै ४, २, ५.

¶अभिनि-वर्तम्[g] तै ६, ४, ११, ४; काठ २७, ९[2].

अभि-नि √पद्

¶अभिनि-पण्ण[h]- -ण्णम् मै ३, ८, ७; ९, ६.

अभि-नि(स्→)ष् √कृ

अभिनिष्-कारिन्[i]- -रिणः शौ १०, १, ३१; पै १६, ३८, ३.

अभिनिष्-कृत[j]- -तात् शौ १०, १, १२, पै १६, ३६, २.

अभि-नि(स्>)ष् √१पत्

अभिनिष्-पतत्[a]- -तन् शौ ७, ६६, १.

अभि-नि √ह(<घ)न्, अभि[k]····नि (चित्[l])···जघान ऋ ६,१७,९.

अभि √नी, ¶अभिनयति मै २, २, ५; काठ १०, १०[2]; २०, ७; क ३१, ९; ¶अभ्यनयत् तै २, ५, २, ४.

¶अभि-नीति[m]- -त्यै तै ५,७,८,३; ६, ३, २, ३; ६, १, १; मै २, २,७; काठ ११, २.

अभि-नेतृ[n]- -ता ऋ ४, २०,८.

अभि-न्नी(नि √इ)[o], अभि···न्येतु ऋ १०, १४९, ४.

---

[a]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[b]) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व. । शेषं नापू. द्र. ।

[c]) श्रस. सामस्व. (पा २, १, १४; ६, १, २२३)। वा. क्रिवि. द्र. । उप यद्र. ।

[d]) मध्य आडागमो न त्व् आङुपसर्गः । अन्यथात्वे 'गतिर्गतौ' (पा ८, १, ७०) इत्यनेन निघात-प्रसङ्गात् (तु. दे २, १८; वैतु. उ. म. च) ।

[e]) 'नि' इति स्वार्थप्रधानम् अव्य.इति मा.। तच्चिन्त्यम्।

[f]) वैतु. उ.म. च लक्षणे कप्र.'मा' इत्येतदन्वित इति।

[g]) गस.णमुलन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[h]) प्रास. पूपप्रस्व. (पा ६, २,२) । उप. प्रति द्वावपि नि. सासस्व. स. एकीभूयैव पूप. इत्युपचर्येयाताम् ।

[i]) गस.ताच्छीलिक-णिन्यन्त-कृत्-प्रस्व.(पा६,२,१३९)।

[j]) गस. कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २,४९) ।

[k]) वैतु.सा.PW.प्रमृ. 'अभ्यो(भि-ओ)हसानम्' इति।

[l]) यथा 'चित्-' इति भावे निपन्नं प्राति. समासाऽनुप्रवेशतोऽनुदात्तं सत् अव्य. इतीव कृत्वा व्यवहियेत, तथा यस्या. विनियमाणं द्र. । तदनु प्रकृते गस. इवाऽवधेयः ।

[m]) गस. उप. भावे क्तिनि पूपप्रस्व. (पा ६,२,५०) ।

[n]) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१६३;२,१३९)।

[o]) न्यमी(नि-अभि √इ) इति सा. भिन्नक्रमः (तु. टि. अभिनि √क्रम्) ।

अभि√नुद्,अभिनुदति पै १, ७१,२
अभिनुदन्ति पै ६, १०, ४
अभि-नेतृ- अभि√नी द्र.
१अ भिन्न[a]- -न्न तै १, ५, १०, ४, -न्ने ऋ ६, २८, २
२अ भिन्न[b]- -न्ने शौ ४, २१, २[c]‡
अभि न्यु(नि√उ)ब्ज्,अभि न्युब्ज शौ ८, ८, ६
अभि√१पत्>पाति, ¶अभ्यपतन् मै २, १, ८, ४, ५, ६, काठ १०,११, २६, १०, क ४१,८
अभ्युपसत् शौ ६, १२४, २, अभ्यपसत् शौ ६, १२४, १, पै ९, १०, ८[d]
¶अभ्यपातयत् मै ४, १, ९, काठ ३१, ७ क ४७, ७
अभि√२पत्[e], †अभि...पत्यते ऋ ८, १०२, ९, कौ २, २९८, जै ३, २४,१४
अभि-पत्यमान[f]- -न पै १३, १४, १७, -φना ऋ १०, ११२,२
अभि√पद्, अभिपद्यस्व पै १०, १२, १२
अभि-पद्य[g] ऋ १०, ७१, ९
¶अभि-परि√लिख्, अभिपरिलिखत् काठ २४, ४, क ३७, ५.
अभि-परी(रि√इ), ¶अभिपरीहि मै १,३, १२ अभि परीहि[h] मा ७,१३, १८,का ७,६,२, ७,३
अभि-पर्या(रि आ)√हृ[i], अभि पर्याहरो मि ५, १४, २

अभि पर्या(रि-आ)√वृत्, ¶अभिपर्यावर्तते मै १, १०, १७, २, १, १२, ३, ३, ४, काठ ३६, ११, अभिपर्यावर्ते पै १६, १३२, ३-५, ¶अभिपर्यावर्तत मै २, १,१२, ३, ६, ८ ४,२, १२, काठ२१, ६, क ३१, २१, अभिपर्यावर्तन्त शौ १५, ७,४
¶अभिपर्या(रि-आ)वर्त[j]- -र्तात् तै २ ४, १२, ३, मै २,४, ३
¶अभिपर्यावृत्य[e] मै ३, ८, १०
¶अभि पर्यू(रि√१ऊ)ह्, अभिपर्यूहति काठ २०, ९, क ३१, ११, अभिपर्यौहन् मै ४, ५,८, ७,१, अभिपर्यूहेत् काठ २९, ८
अभि√पश्, अभिपश्यति ऋ १, २५,११,९, ७२,८, †अभि पश्यति ऋ ९, ९, ६, १०, ९, कौ २, ४७७, जै ३, ३६, २, अभि पश्यत ऋ ८, २५, ७, अभिपश्यन्ति पै १६,१५१,१०, †अभिपश्यथ ऋ १० १३६,३, पै ५, ३८, ३ अभि अपश्यत् ऋ ३ ४८,३, अभ्यपश्यन् खि १, ६,६, अभ्यपश्यम् ऋ ८,५९,६
अभि पश्यत्[k]- श्यत शौ १० ८, २४
अभि पश्यन्ती- -न्ती ऋ ७, ७५ ४
अभि√२पा,अभिपाति ऋ १०, १, ३, अभिपासि ऋ ३, ९, ६

अभिपातु मा १३, १९, १४, १२, १७, ६४, का ३,२,७, १४, २, ४, १५, ४, २ १६, ७, ६, तै ४, २, °,२,३, ६, १,४,३, ३,मै २, ८,१४[l], काठ ३९, ३, ४०, ३, ५, अभिपाहि काठ ३९.२[l], अभि...पाहि मा ७, २०, का ७,८, ३, तै १,४,१०, १, ११,१, मै १, ३, १३, २७, काठ ४, ५, क ३, ४
*अभि√पि,पी
*अभि पितृ[l]-
†अभि पित्व[m]- -त्वम् ऋ ४, १६,१,७,१८,९, १०, ४०,२ शौ २०, ७७, १, -त्वे ऋ १, १२६, ३, १८६, १, ६, १८९, ७, ४, ३४, ५, ३५, ६, ५, ७६, २, ८, ४, २१, २७, २०, मा ३३, ३४, का ३२, ३,५, कौ २, ११०३, -त्वेषु ऋ १, ८३, ६, शौ २०, २५, ६
φअभि पीप्यान- -ना ऋ ७, ३६, ६
अभि√पिश्, अभ्यपिशत् काठ ३७, ९, पै ४, ३, २, †अभि...अपिंशन् ऋ १०, ६८, ११,शौ २०, १६, ११°
अभि पिपिशे ऋ ५, ६०, ४
अभि√पू,¶अभिपवते तै ३,२,३,२, ४, ५, ४, ९, ४, मै ४, ७, ४,

a) तस नव-स्वर (पा ६ २, २)। उप यद्र ।
b) बस अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।
c) 'अ भिन्ने' इति ऋ (६, २८, २) पाभे ।
d) 'अभ्यपसानि>यनि +सानि' इत्येव सुपा शोध द्र।
e) तु ।u प्रमृ (वैतु GW 'अभि' इति कप्र वा स्पर्धिपदपित्यथिन्त्य । क्रिय प्रतीपरभावाद्यतिरिक्तदा(सादर्यदादनर्थदवादिति दिक्), वैतु. मे ना च √१पत् इत्यस्य निगमो भवतीति ।
f) नस शानजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६ २, १३९)।
g) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
h) तु उ, वैतु म PW प्रमृ अभि कप्र इति।
i) भूयांस पाभे भवति (तु शौ २० १२८, १३, शांश्री १२, १६, १)। एषिय पा सस्वर्तृप्रयत्नविशेष सापेक्षो भूयस्तरामिव विमृश्यः द्र ।
j) नम उप घञि थाथादि स्वर (पा ६,२,१४४)।
k) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।
l) *अप√पि>*अप पितृ- इत्यत्र टि द्र ।
m) सस्व टने तु टि 'अप पित्व' इति।

काठ २१, १२; क ४४, ९.
अभि···पुनातु पै ९, २२, १.
¶अभि-पूर्व[a]– -र्वम् तै २,१,४,२;५, ३, ३, ३[२]; ६,२, १, ५; ७, २, ४,३; ३, ९,२[२]; ४, १, २[२]; ४, २[२]; मै ३, ४, ५; ८, ३; काठ १९, ११; २०, १२; १३; क ३१, १; १४; शौ ११, २, २२३; पै १६, १०६, २3.
अभि√पृ>पूरि, अभि···पृणध्वम्[b] ऋ ७, ३७, १.
¶अभिपूरयति काठ ३६, १;
¶अभिपूरयेत् मै १, १०, ७; काठ ३६, १; ¶अभि···पूरयेत् काठ ३६, १.
अभि-पूर्त[c]– -र्तम् शौ ९, ५, १३; पै १६, ९८, ३.
¶अभि-पूर्य[d]– -र्यं मै १, १०, ७[२].
अभि-प्र√चक्ष्
अभिप्र-चक्षे[e] ऋ १, ११३, ६.
अभि√प्रच्छ्
*अभि-प्रश्न[f]-
अभिप्रश्निन्[f]– -नम् मा ३०, १०; का ३४, २, २.
¶अभि-प्र√च्यु, अभिप्रच्यवते मै ३, १०, १; अभिप्राच्यवेताम् काठ २४, ७; क ३७, ८;
अभिप्राच्यवन्त मै ३, ७, ८; काठ २४, ७; क ३७, ८;
अभिप्रच्यवेत मै ३, १०, १.
अभि-प्र√जन्, अभि···प्रजायन्ते ऋ ५, १९, १.
¶अभि-प्र√ज्ञा>जा, अभिप्राजानीम मै १, ५, ९.
अभि-प्र√ण(<न)द्, अभि···प्र··· ननक्षे ऋ ८, ५१, ८; खि ३, ३, ८.
¶अभि-प्र√णी(<नी), अभिप्रणयति काठ १२, १३[२].
¶अभि-प्रति√गृ>गृ, अभिप्रतिगृणीयात् तै ३, २, ९, ५.
¶अभि-प्रति√१धाव्, अभिप्रतिधावति, अभिप्रतिधावन्ति मै ४, ६, ४.
अभि√प्रथ्>प्रथि, अभि···अप्रथेथाम् कौ ३, ४, ८, जै २, २, १.
अभिपप्रथे ऋ ९, ८०, ३.
¶अभिप्रथयति तै २, ६, ३, ४.
अभि-प्रयत[g]– -यता पै २, २५, ५.
¶अभि-प्र√पद्, अभिप्रपद्यते, अभिप्रपद्यते मै ४, ६, ७; अभिप्रपद्यते काठ २९, २[२]; क ४५, ३[२]; अभिप्रापद्येताम् काठ ३०, १[२]; क ४६, ४[२]; अभिप्रपद्येया-
ताम् काठ २८, २[२]; क ४४, २[२]
अभिप्र-पाद- अन्[o]
अभि-प्र√भञ्ज्
अभिप्र-भङ्गिन्[h]– -ङ्गिणः ऋ ८, ४५, ३५.
अभि-प्र√मन्, अभिप्रमन्वते शौ ६, ८४, १.
अभि-प्र√मन्द्, अभिप्रमन्दुः ऋ ८, १२, १३; अभि···प्रमन्दुः ऋ ७, ३३, १.
अभि-प्र√मृश्, अभि···प्रमृश ऋ ८, २१, १६[१]; ८१, ६.
अभि···प्र···मृक्षः ऋ ४, २०, १३.
अभि-प्र√मृ
अभिप्र-मुर्[i]– -रा ऋ १०,११५,२.
¶अभि-प्र√२यम्>च्छ्, अभि प्रयच्छति काठ ३६, १३.
¶अभि-प्र√या, अभिप्रयाति मै २,१, १[२]; २; ३, २, २; काठ ९, १७.
अभिप्र-यात[k]– -यान् मै २, १, १[२]; २; काठ ९, १७.
अभिप्र-यायिन्[l]– -यी काठ २०, ११–१३; २१, १; २; क ३१, १३–१५; १७. [[o]यिन्- उत्तरतस्[o]]

[a]) अस.सासस्व.(पा ६,१,२२३)। उप.यद्र.। वा लिवि.।

[b]) अभिम् कप्र. मन्वानाः PW. प्रमृ, चिन्त्याः। साध्वन्वयाऽन्तरादर्शनात् (तु.सा.)। तिङि 'श्ना, श' इति विकरणद्वयम्।

[c]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।

[d]) गस. क्यबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१६२;२,१३९)।

[e]) गस. केनन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९७;२,१३९)।

[f]) नाउ. व्यु. औपयिकः संकेतो भवति। मत्वर्थीय इनिः प्र. (पा ५, २, ११५) तत्-स्वरश्च।

[g]) शत्रन्तं प्राति.। इद्धैतदन्तानां त्रयाणां मन्त्राणामेकवाक्यतयाऽन्वयः द्र.।

[h]) गस. उप. कर्तरि घिनुण् प्र. उसं.। कृत्-प्रस्व. (पा ३, २, १४२; ६, २, १३९)।

[i]) 'इळा चिदर्युः (पं१<१अरि-; वैतु. सा. प्र१ <अर्य-) प्रमृशामि, आ भर' इत्येवं द्वि-यतिको जागतः पादः द्र. (वैतु. सा. 'अभि' इति श्रो. अव्य. इतीव कृत्वा 'आभर' इत्यनेन योजुकः)।

[j]) गस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २,१३९)। एतद् प्राति. <√१मुर् (तु. सा. PVS. VVS.) इति वा, <√मुर् तुदा. (तु.मा.) इति वा, <√मृ(=>√मृण् तु. PW. GW. ORN. MW.) इति वा यत् परेषां विप्रतिपन्नाः व्यु. भवन्ति, तच्चिन्त्यम्। प्रकृते त्यागविसर्जनद्रावणप्रकारकाऽर्थकस्य यनि.√मृ इत्यस्यैवाऽर्थाऽनुगमदर्शनात् (तु. eng. √pour) इति दिङ्मात्रम्।

[k]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[l]) गस. णिन्यन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

¶अभि प्र √युज्, अभिप्रयुङ्क्ते मै २, १, १०, काठ १०, १, १२, ३, १३, ४, ८
अभिप्रायुक्त मै २, १, ७
अभि प्रव- अभि √प्रु द्र
¶अभि प्र √वृत् > वति, अभिप्रवर्तयेत् मै ४, १, १
अभि प्रश्लिन् अभि √प्रच्छ् द्र
¶अभि प्र √स्कन्द् > स्कन्दि, अभि प्रस्कन्दयति मै ४, ६, ४, ९
अभि-प्र √स्था, अभि प्र अस्थात् ऋ १, ७४, ८
†अभि-प्र √हन्, अभिप्रघ्नन्ति ऋ ६, ४६, १०, शौ २०, ८३, २
अभि प्र √हा, अभि ''प्रजिहीते[a] खि ५, १०, ४, शौ २०, १२७, १०
अभि-प्र √हि
अभिप्र-हि(त >)ता[b]- -ताम् शौ १०, १, १५
¶अभि प्र √हृ, अभिप्रहरति मै ३, २, ५
अभिप्रह्रियते मै ३, २, ५
अभि प्रा(प्र √आ)प् > प्रेप्स
†अभि प्रेप्सी[c] पै १५, १५, ८
अभि √प्री
†अभि प्री[d]- प्रिय ऋ ९, ३१, ३, -प्रियम् ऋ १, १६२, ३, मा २५, २६, का २७ १२, ३, तै ४, ६, ८, १, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४
अभि √प्रु, †अभिप्रवन्त ऋ ४, ५८, ८, मा १७, ९६, का १९, १, ९, काठ ४०, ७, पै ८, १३, ८
¶अभि प्रव- -वान् काठ ३३, ८
†अभि √प्रुप, अभिप्रुष्णुते ऋ ६, ७१, १ १०, २३, ४, शौ २०, ७३, ५.
?अभि √प्रुषाय[e], अभि''' प्रुषायति ऋ १०, २६, ३
?अभि प्रेत[f]- -तम् पै १, ४७, २
अभि प्रे(प्र √इ)ष्, अभिप्रेष्यामि शौ १६, ७, २
¶अभि-प्रो(प्र √उ)क्ष्, अभिप्रोक्षेत् मै १, ८, २
अभिप्रो(प्र-उ)क्ष्य[g]- -क्ष्य मै १, ८, २
¶अभि प्रो(प्र √ऊ)र्णु, अभि प्रोर्णुवीत काठ २६, १, क ४०, ४
¶अभि √प्लु
अभि प्लव[h]- -व तै ७, १, ४, २
अभि √बाध्, अभिबाधते ऋ ८, ५, ३४
अभि-बुभूषु- अभि √भू द्र
अभि √भञ्ज्
अभि भङ्ग[i]- -ङ्गाय ऋ २, २१, २
†अभि-भ(ञ्जत् >)ञ्जती[j]- -तीनाम्[k] ऋ १०, १०३, ८, मा १७, ४०, का १८, ४, ८, तै ४, ६, ४, ३, मै २, १०, ४, काठ १८, ५, क २८, ५, शौ ३, १२०६, शौ १९, १३, ९ पै ७ ४, ९
अभि भर्तृ अभि √भृ द्र
अभि भव-, अभि भवन्ती, अभि-भवितुम् अभि √भू द्र
अभि √भा
अभि-भा[l]- -भा ऋ २ ४२, १ -भा काठ ४०, १०, शौ १, २०, १, ५, ३, ६, ११, २, ११, १८, ४, ४९, १९, ४४, ७, पै १५, ३, ७, १६ १०५, ७ -भाम् शौ ४, २८, ४, पै ४, ३७, ४
अभि √भाष्, अभिभाषथा मा २३, २३, का २५, ६, ३
अभि √भू > बुभूष, ¶अभिभवति मै १, ५, ११, २, १, १, काठ ९, १७, ¶अभि भवति मै १, ४, १२, ४, १, १२, काठ ७, ९, ३१, ९, क ५, ८, ४७, ९, ¶अभि ''भवन्ति तै ७, ४, ७, १, मै १, ६, ३, अभि भवाति ऋ ५, ३७, ५ †अभि भवासि[m] ऋ ४, ३१, ३, खि ६, ३, ४, मा २७, ४१ ३६, ६, का २९, ५, १०,

[a]) अभि क्व वा स्याद् गतिद् वेयुभयी तद्-यति मुवचा द्र.। ननु तयाऽन्देऽर्थेऽप्यभेद इयपि समान मुवच मित्यधिकम्।
[b]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति स्वर (पा ६, २, ४९)।
[c]) गस्वर्त्ं प्रयत्नान्तरशिथिलस्थलीयत्वाद् दुरूह पा द्र। तथाहि निशि लुशि गिन्य् एतच्छन्दस्य भव युताऽऽहो स्वो नामीभूतस्य स्त्रियामेतद् भवतीति चिन्त्यम्।
[d]) गस क्तिन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, ११६)।
[e]) वैतु गा 'अभि' क्त इति कृत्वा 'अस्मात्' इत्युपेतुच । √प्रुपाय् इत्यस्य भ्य यः ।
[f]) दुरूह इति कृत्वा पा भूतावमर्शगारेक्षः द्र।
[g]) गस ण्यदन्त-कृत्-प्रस्व (तु पा ६, १, २१४, २, १३९)।
[h]) गस उप अप् प्र थाथादि-स्वर (पा ३, ३, ५७, ६, २, १४४)।
[i]) गस उप कर्तर्य् अच् प्र। न्यङ्क्वादित्वात् कुत्वम्। नापनि स्वर द्र (पा ७, ३, ५३)।
[j]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व । स्त्री ङीप् उदात्त (पा ६, २, १३९, १, १७३)।
[k]) 'ह्रस्वा' (पा ६, १, १७८) इति नाम उदात्तता।
[l]) भनु √च्यै > भनु-च्या इत्यत्र टि द्र।
[m]) 'इक' (पा ६ ३, १२४) इति संहितायां दीर्घ।

३६, १,६, मै २, १३,९, ४, ९, २७, काठ ३९, १०, कौ २, ३४, जै ३, ४, ५, शौ २०, १२४, ३, पै ४, २७, ६६, ¶अभिभवाम तै ६, ३, १०,५, ¶अभ्यभवद् मै १, ४, १२, ४, १,१२, काठ ३१,९, क ४७,९, अभि॒ ॰अभवत् ऋ २, २३,२, तै ७, ४,७,१¶, कौ २,८३८†, अभि(अभवत्)[a] शौ १०, ९, १८, पै १६, ६०, १०, ¶अभ्य-भवन् तै ६, २, २, ५, ८, १, ३, ७, १, काठ १९, २, १०, क २९, ८, ३०, ८, अभ्युभव शौ ६, १२९, २, ¶अभ्यभवम् काठ ७,६, क ५,५, ¶अभि॒ भवेयम् तै ७, ४, ७, १, ¶अभिभवेम तै ६, २, ८, १, अभि॒ ॰भवेम ऋ १०, ५९,३ अभि॒ ॰बभूव मा ३८, १७, का ३८, ४, १, तै ४, १, ६,३, मै ४, ९, १, †अभि॒ बभूव ऋ ४, १६, ५ शौ २०, ७७,५, अभि॒[c] बभूव ऋ ३, ५९, ७, †अभि॒···बभूथ ऋ ८, ९८, ५ कौ २, ५९८, जै ३, ४८, १४, शौ २०, ६४, २, ¶अभिभवि-ष्यन्ति काठ ३१, ८, क ४७, ८, ¶अभिभविष्यसि मै १, ४, १२, ¶अभि॒भविष्यथ तै २,४, २, १, ¶अभिभविष्याम काठ १०, १०, अभि॒ भूयासम् मै १, ५, ४, ११, काठ ७, २, १२, २, क ५, २, †अभि॒··· भुवद् ऋ ८, ३१, १५-१८, ९२, ६, तै १, ८, २२, ४, मै ४, ११, २[e], काठ ११, १२[e], अभि॒ ॰ भुवद् ऋ २, २२, ४, अभ्यभूद् मा २८, २१, का ३०, २, १०, मै २, ६, १२, ४, ४,६, काठ १५, ८, अभि॒···अभूत् तै १, ८, १६, २[b], अभि॒भूद् शौ ७, ३६, ३, अभि॒···भूत् ऋ १, १७८, ४[e], शौ ५, ११, ७, पै ८, १, ७, †अभि॒ भुवः ऋ १०, ३, २, ९९, ३, ११, कौ २, ८९७, जै ४, १३, १०, शौ २०, ६७, २, अभि॒ भुव ऋ १, ८६, ५, कौ १, ४६६†[d], जै १, ४८, ६†[d], †अभि॒ भू ऋ ७, २१, ६, तै ७, ४, १५, १, काठ ४४, ४, अभि॒ अभु-वम् पै १, ६०, १, अभि॒[c] ॰ भुवम् ऋ १०, ११९, ८

¢अभि-बुभूषु- -षुम् पै १, ७३, ३

अभि भव[e]- -व मै २, ७, २०, शौ १, २९, ४, -वम् पै ४, २७, ५, १३, ३, १३[f].

अभि भव(त्>)न्ती[g]- -न्तीम् पै १६, १००,८, -न्तीम्-न्तीम् शौ ९, ५, ३६

¶अभि॒ भवितुम्[h] तै ६, ४, १०, १

अभि भु[i]- -भवे काठ ३५, १०, क ४८, ८, -भुम् शौ १०, ६, २९

अभि-भू[j]- -भुव. काठ ३९, १, -भुवम् शौ ९, ५, ३६, -भुवे ऋ २, २१, २, मा २२, ३०, का २४, १७, १, काठ ३४, ४[t], ३५, १०[t], क ४८, १२[t], -भू ऋ १, १००, १०, ८, ८९, ६, ९७, ९, ९८, २, १०, १५३, ५, १६६, ४, मा १०, २८, का ११, ८, ३, तै १, ६, २, १[t], १०, १[t], २, ३, ९, १, ४, ३, २, ४, ३, ३, २, मै १, ५, ४, ११, २, १, ११, ३, २[t], काठ ७, ९, १०, ७, १२, २, ३९, ७, क ५, २, †कौ २, ३७६, ७८०, जै ३, ३०,१९†, शौ २, २७, १, ६, ९७, १[v], ९, ५, ३६, ११, १, ६, १४, २, १९, †२०, ६२, ६, ९३, ८, पै १, ६०, ३, २, १६, १, १६, ८९, ६, -भ्वे मै २, १३, १७, ३, १२, ११, १४

†अभिभू-तर[k]- -रम् ऋ ८, ९७, १०, कौ १, ३७०, २, २८०, जै १, ३९, १, ३, २३, १२, शौ २०, ५४, १

अभि॒-भूति[l]- -तये पै ७, १८, ६, -†ति ऋ ४, २१, १, ४१, ४, १०, ७६, २, मा २०, ४७, का २२, ५, १, -ति ऋ ८, १६, ८,

---

a) वैतु w प्रतिमानाऽर्थे क्प्र 'पुर्वतान्', 'कुर्माणि' इत्युभयाऽन्वित ।

b) भा अभिम् क्प्र अपि विकल्पेनाऽऽह ।

c) पक्षान्तरेऽनर्थक इयपि सा प्रतिपेदे । तत् द्र. ।

d) अभि॒···भुवत्' इति ऋ (२, २२, ४) पाभे ।

e) गस उप कर्तर्यु अच् प्र । थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

f) '-वु' इति शौ (१, २९, ४) पाभे भवति ।

g) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

h) तुमुनि प्र 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इति पूपप्रस्व ।

i) गस उप ड प्र वस, इत्-प्रस्व (पा ३, २, १८०, ६, २, १३९)।

j) गस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

k) तरप पित्वान्निघाते स्वर पूर्वाऽवस्थ ।

l) गस उप क्तिनि पूपप्रस्व (पा ६, २, ५०)।

तै ३, २, ५, १, ४, ४, १२,१, मै ३, १६, ४, काठ २२, १४, शौ ६, ९८, २, पै १५, १, ३, -तिम् ऋ १, ११८, ९,४,३८, १, ९, -[ ]०ते क १, ५३, ३, ६, ११, ६, १०, ८४, ६, १३१, १, शौ २०, २१, ३, १२५, १, पै ४, १२, ६[a], -त्यै तै ३, १, ७, १, ७,५,५, १, ¶काठ १९, ?, १०, ¶क २९, ८, ३०, ८ [°ति-आनृत्य°]

¶अभिभूति-मत्- -मत् काठ ८, १, क ६ ६.

†अभिभूत्यो(ति ओ)जस्[b]- -जसम् ऋ १, ५२, ७, मै ४, १२, ३, -जा. ऋ ३, ३४, ६, ४८, ४, ४, ४२, ५, ६, १८, १, १०, ८३, ४, मै ४, १२, ३, शौ ४, ३२, ४, २०, ११, ६, पै ४, ३२, ४

अभि-भूव[c] ऋ ३, ४८, ४, तै ६, २, ८, १¶

अभि भूय[d]- -याय शौ १९, ३७, ३, पै १, ५४, ४

†अभि-भुव(र>)री[e]- -री क १०, १५५, ५, ६, पै २, ४१, ५.

अभि√२भृ

अभि-भर्तृ[f]- -र्ता पै ७, १२, ४

अभि मज्मन्[g]- -ज्मना सि २, ८, ३

अभि√मद्, †अभि 'मदत>ता[h] ऋ १, ५१, १, शौ १, ३७६, जै १, ३६, ७, अभि(मदत) सि १, १, ४, अभि अमदन्[i] ऋ ३, ३१, १०

अभि√मन्, अभिमन्यते ऋ १०, ८६, ९, ¶ते १, ६, ७, ४, ३, १, ९, ६, ७, ५, १५, २, काठ २२, १२¶, क ३५, ५¶, शौ २०, १२६, ९†, पै १२, ७, १०, अभिमन्यते मै ४, ३, ८¶, शौ ६, ६, १, अभि··· मन्यते शौ ५, १९, ९ पै ९, १७, ५, अभिमन्यन्ते तै ३, ४, ९, ३¶, पै १२, ७, १०, ¶अभिमन्यन्ते मै ३, ९, ७, अभिमन्याते ऋ १०, २७, ११, ¶अभ्यमन्यत तै ३, १, ९, ६, काठ ३०, १०, क ४६, ८, ¶अभ्यमन्यन्त काठ १३, ८, ¶अभिमन्येत तै १, ६, ७, ४, ७, ५, १५, १, काठ ६, ७, १०, ६, ७, २२, १२, क ४, ६, ३५, ५.

¶अभिमस्ये तै ३, १, ९, ६, अभिमस्त शौ ८, १, १२, पै १६, २, २, अभिमास्त शौ ११, ३, ८, पै १६, १०४, ८, अभिमस्था मा १३, ४१, का १४, ४, ४, काठ १६, १७, शौ ९, ५, ४, पै १४, ३, ६, १६, १७, ३

अभि-म(न्य>)न्या- -न्या पै १२, ७, १०[2].

अभि-मन्यु- -न्युना पै ५, ४, १३[1], न्यूनाम् पै १६, ७०, ६

अभि-मान- बहुल°

¶अभि-मानुक[k]- -क. मै १, ६, ४ ११, ३, १, ३, ७, १०, ९, १, [°क- अन°]

अभि मनस[l]- -नस काठ ११, ६

अभि√मनस्य[m], अभिमनस्येत शौ ११, ३, २५, पै १६, ५४, ११

अभि√मन्त्रि(<मन्त्र-), ¶अभिमन्त्रयते मै ४, १, २, ३[2], २, ११, ४, ३, काठ १९, २, २५, ८, १०, ३१, २, क २९, ८, ४०, १, ३, ४७, २, ¶अभिमन्त्रयन्ते काठ १२, ११, †अभिमन्त्रये ऋ १०, १६१, ३, पै १, ५१, ५, अभिमन्त्रयध्वम् मै २, २, ६[‡n], पै १, ५२, ४, ¶अभिमन्त्रयेत तै १, ६, ८, ३, ७, १, १, ३, १, २, १, ८, ३, मै १, ४, ९, ८, ८[2], ९, ३, १, ३, ८, ६, ४, २, ८[4], १०, ४, ३, ८, ७[2], काठ २३, ५[2], ३४, १८

अभि√मन्द्, अभि.. मन्दसे ऋ १०, ५०, २.

अभि अमन्दिषु. ऋ ८, ५०, ३, सि ३, ३, ३

[a]) 'महभूते' इति शौ (४, ३१, ६) पामे ।

[b]) बस. पूपस्व (पा ६, २, १) । उप यद्र ।

[c]) गस. क्त्वन्त-कृत् प्रस्व.(पा ६,१,१९१,२,१३९)।

[d]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व । शेष माउम्नि द्र. ।

[e]) गस क्वनिबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[f]) तृजन्त प्रति । पा वादिश्च-स्वरीय द्र. ।

[g]) गस. कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९) । उप यद्र. ।

[h]) तु 'अनुमद्न्ति यज्ञै' ऋ (१, १७१, ५) इति यत्र समास वा भवति ।

[i]) 'स्वम्' इत्येन्द्र इति. कर्म यद् यद् 'अभि' इत्ये- तेन कत्र गताऽन्वितमिति सा MW, G (तु VVS १८) च, तच्चिन्त्यम् ।

[j]) समस्त चैतत् यनि प्राति यताऽऽहो 'जिघांसति' इत्याद्याख्यातेनाऽभे संबन्ध इति विवेकु तु यक्यमिति द्र. ।

[k]) गस अकञन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ३, २, १५४, ६, १, १९७, २, १३९) ।

[l]) बस पूपस्व (पावा २,२,२४, पा६,२,१)। उप यद्र.।

[m]) √मनस्य इत्यस्य स्यु √मन्>मनस्- इति यद्र ।

[n]) 'अभि-मन्त्रये' इति ऋ (१०, १६१, ३) पामे.।

अभि-मर्मृशत्- अभि√मृश् द्र.

अभि√मा

अभि-मा[a]- -मया मै १, ४, ११, काठ ५, ४, ३२ ४, -¶मा मै १, ४, ११, काठ ३२, ४, ३४, १४

*अभि-मात[b]-

अभि-मातिन्[c]- -नम् ऋ १, ८५, ३

अभि-माति[d]- °-तय ऋ १, २५, १४ शौ २, ७, ४, -†तये ऋ ८, ३, २, कौ २, ७७२, -ति ऋ ५, २३, ४, -ति ऋ १०, ६९, ५, तै २, १, ३,५¶, ¶मै २, ५, ८[2],९[2], काठ १३, ३[2]¶, -तिम् ऋ ८, ७५, १५, १०, ८४, ३, १०२, ४, तै २, १, ३, ५¶, ¶मै २, ५,८[2],९[2], शौ ४, ३१,३†, १९,३२,६, पै ४, १२, ३† ५, १, ७, १२, ४, ६, -†तिषु ऋ ३, ३७, ७, शौ २०, १९, ७, -ती ऋ ३,२४, १, ६२, १५, ८, ७४, २६, १०, १८, ९, ११६, ६ मा ९, २७ का ११, १, ३, १४, २, १३, मै २, २, १०[2]¶, ४,१२, ३, १४, १२, तै ४, २५, १†, शौ १८, ०, ५९†.

अभिमाति-जित्[e]- -जित् मा २७, ३, का २९, १, ३, तै ४, १, ७, २, मै २, १२, ५, काठ १८, १६, क २९, ४, शौ २, ६, ३, पै ३, ३३, ३

अभिमाति-षा(<सा)ह्[f]- -†षाह ऋ १,९१,१८,२,४,९, ६,७,३,६९,४, मा १२, ११३, का १३, ७, १२, तै ४, २, ७, ४, मै २, ७, १४, काठ ४, १६, १६, १४, ३७, ५, क २५, ५, कौ ३, ३, ७, जै २, १, २, -षाहम् ऋ १०, ४७, ३, १०४, ७, तै १, २, ७, १, ४, ७,१४,३†, मै ४, १४,८†, काठ २, १५, -षाहे[g] तै ५, ७, २,३, मै २,२,१०¶, १३,१७, ३, १२, १४, काठ १३, १५.

अभिमाति-षाहु[h]- ह ऋ १०, ८३, ४, मै ४, १२, ३†, शौ ४, ३२, ४†, ५, ३, ९‡[i], २०, २,११, पै ३, २७, ३, ४, ३२,४†, ५,४,८‡[i], ९,२४,२, ११, -हम् ऋ १०, १२८, ७, काठ ४०, १०†, पै १०, ४, १२

†अभिमाति-षाह्य[j]- -ह्ये ऋ ३, ३७, ३, मै ४, १२, ३, शौ २०, १९, ३

अभिमाति-हन्[k]- -घ्ने[l] मा ६, ३२, ३८, ८, का ६, ८, ३, ३८, २, २, तै १, ४, १, १, २, १, ३, ४¶, मै १, ३, ३, २, २, १०¶, ¶५, ८, ९, १३, १७, ३, १२, १४, काठ ३, १०, १३, ३, क २, १७, -†हनम् ऋ ३, ५१, ३, तै २, १, ३, ५¶, मै ४, १२, ३, काठ ३९, ५, -हा ऋ ९, ६५, १५, मा ५, २४, १२, ५, का ५, ६, ३, १३, १, ६, तै १, ३, २, १, ६, ५, २, ७, ५, ४, ४, २, १, १, ५, २, १, १, मै १, २, १०, २, ७, ८,

---

[a]) सस्व कृते तु नि अनु√ध्यै>अनु ध्या ।

[b]) प्रास उप भावे क्ते परत इकारादेश विकल्प उस पूपप्रस्व च (पा ७, ४, ४१, ६, २, २) ।

[c]) मत्वर्थीय इनि प्र तत्स्वरश्च [पा ५, २,११५, तु सा ऋ ५,२३,४, वैतु सा PW प्रमृ अभि√मन् इति]।

[d]) उभयथा निगमा भवन्ति । भाव इति च वि वा विशेष्यगर्भ वि सन् शत्रुपर्यायो वेति च । प्रथमे कल्पे स्त्री च प्रास पूपप्रस्व च उप क्तिनि धा एपूनि दि इत्वाऽभावश्च द्र । अथ द्वितीये कल्पे विशाष्टलिङ्गता च बस पूपप्रस्व चेत्येव विशेष द्र [वैतु सा PW प्रमृ <अभि√मन् इति (वैतु सा ऋ ५, २३, ४ हिंसक-पर्यायतया भाष्यमाण)] । यत्तु GW. नापू. व्यु एतन्मूल-तामातस्थे, तन्नाऽऽद्रियेत । यनि भावे क्तान्तत्ववचने लाघवादिति दिक् ।

[e]) उस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[f]) सोपपदात् √सह्+ कर्तरि ण्वि प्र , कृत्-प्रस्व च (पा ३,२, ६३,६,२,१३९)। ऋ. शौ च पपा उप. 'सुह्' इति ह्रस्वोपध भवति, तद् विमृश्यम् ।

[g]) उप आदाय 'सावेकाच' (पा ६, १, १६८) इति विभक्तेरुदात्तत्व मा भूत्। नित्यसमासे तदप्रवृत्ते । 'अन्तो-दात्तात्' (पा ६, १, १६९) इत्यनित्यसमासविषयत्वेन विकल्पितत्वात् ।

[h]) उप अण् प्र (पा ३,२,१)। सस्व कृते एपूटि.द्र ।

[i]) 'अभिमातिषाहम्' इति ऋ (१०, १२८,७) पाभे ।

[j]) उस उपप्रस्व । उप चाऽधिकरणार्थीय-ण्यदन्त सदाद्युदात्तम् उस (पा ६, १, २१४)। यद्वा पाप्र. √सह इत्यन √*साह् (यद) इत्यस्यापि समावेशाद् यत् प्र (पा ३, १, ९९) । पपा. एपू नापू. च दि उप ह्रस्वप्रथमस्वर भवति । तन् सर्वत्राऽर्वाचीन-लौकिकप्रयोगाऽपेक्षया तदनुवादमात्र स्यादिति विमृश्यम् ।

[k]) तु नि 'अभिमाति-जित्-' इति ।

[l]) उदात्तनिवृत्तिस्वरेण विभक्तिरुदात्ता (पा ६,१,१६१)।

४, १४, १२[४]; काठ १६, ८; ३४,१५; क २,५; पै १,६९,२.

अभिमातिघ्नी– -घ्नीः काठ ३९, १.

अभि-मानुक- अभि√मन् द्र.

अभि√मिह्, [१]अभिमेहताम्[a] शौ १९, ८, ५.

अभि√मुच्>ञ्च्, अभिमुञ्चताम् पै २, ११, ५.

अभि√मुद्

°अ(भि>)भी-मोद[b]-

अभीमोद-मुद्[c]– -मुदः शौ ११, ९, २६; १०, २४; पै १६, ८४, ८[d]; ८७, ४.

¶अभि√मृ

अभि-मृत[e], ता– -तम् क ३९, ४; -ता काठ ८, २; क ६, ७; -तायाम् मै ४,१,९.[°त- अन्°]

अभि√मृश्, अभि···मृशते ऋ १, १४५, ४; ¶अभिमृशति तै १, ५, ८, २; २, ६, ५, ६; ५, २, ७, ३; ४, १०, १–३; मै ३, २, ५; ६; ४, ७; ४, ८, ९; काठ २०, ५; २२, १[२]; ३१, १५; ३२, ३; क ३१, ७, पै १६, १२६, १; ४[२]; ¶अभिमृशति तै १, ७, ३, ४; अभिमृशामसि शौ ३, २४, ६; ४, १३, ७‡[f]; पै ५, १८,८‡[f]; १०, ८; अभि···मृशामसि ऋ १०, १७३, ६; ¶अभ्यमृशत् तै ५, ५, २, ४; ¶अभिमृशेत् तै २, ४, ३, ३; ३, १, ६, १; २, १, ३; ५, ५, २, ४; ४, ४; ७, १, १; ३; मै १, ४, ५; १२; ५, १२; ९, ५[४]; ८; काठ ९, १४[२]; १०, ७; २२, ८[२]; क ३[५], २.

अभिमृक्षः तै ४, २, १०, १.

ϕअभि-मृशत्[g]– -शत् ऋ ३, ३८, १.

अभि-मर्शन- शिव°

[१]अभि-मृश[h] ऋ २,१०,५; मा ११, २४; का १२, २, १३; तै ४, १, २, ५; क ३०, १.

¶अभि-मृश्य[i]– -श्यः मै ४, ६, ६[२].

अभि √म्लै

अभि-म्लातवर्ण- अन्°

अभि√यज्, ¶अभियजते मै १, ४, ५[२]; ८; १०, ८; ३, ८, ७; ४, १, १३; काठ ३१, १५; ३६, ३[२]; ¶अभियजते मै १, १०, ८; ¶अभ्ययजन्त काठ ८,१३; क ८, १.

अभ्यर्यष्ट ऋ ६, ४७, २५.

अभि-यत्- १अभी(भि√इ) द्र.

अभि√°यक्ष्

अभि√इयक्ष, अभि···इयक्षति ऋ ९, ७८, १.

ϕअभी(भि-इ)यक्षत्[j]– -[१]क्षते ऋ ९, ११, १; मा ३३, ६२; का ३२,५,८; की २, १; ११३; जै ३, १, ३; ११, ९.

अभि√या, अभियाति शौ ४, २९, ७; पै ४, ३८, ७; १६, ३२, ८‡[k]; अभियातु शौ ६,४०, ३; पै १, २७, ३; अभियाहि शौ १०, १, १५; पै १६, ३६, ५; अभियातम् शौ ११, २, १; पै १६, १०४, १.

अभि···यासिषत् ऋ १, १७४, ५.

अभि-यात[l]– -तः शौ ११, २,१३; पै १६, १०५, ३.

अभि√यु, अभियोधि तै ३, ५, १०, १‡[m].

अभि√युज् अभियुज्यताम् पै २, ५, ३.

अभि-युक्त– -क्तस्य पै २, २५, २.

१अभि-युग्वन्[n]– -ग्वना ऋ ६, ४५, १५.

[१]अभि-युज्[o]– -युजः ऋ ३, ११, ६; ४, ३८, ८; ५, ४, ५; ६, २५, २; ८, ४५, ८; ९, २१, २; मै ४, ११, १; १४, १३; काठ २, १५; कौ २, १०८; जै ४, १५, २; शौ ७, ७७,१.

२अभियु(ज्>)ग्-वन्[p]– -ग्वा मा ३९, ७; का ३९, ५,१.

---

[a]) 'अभिमेषताम्', 'अभिमेषताम्', 'अभि । मे । हताम्' इत्येवंप्रकारको भूयान् विकृत· पा. ।

[b]) गस. उप. घञ्, पूप. दीर्घत्वम्, थाथादि-स्वरश्च (पा ६, १, १२२; २, १४४) ।

[c]) द्वस. गागरश्च. [पा ६, १, २२३; (वैतु. PW. प्रभृ. यपडुगन्तात् कर्तरि किप् इत्येवं म्सु. भुवाणा·)] ।

[d]) मुपा. श्रयं शोधः द्र. ।

[e]) गस. पूप्रस्व. (पा ६, २, २) । उप. यद्द. ।

[f]) 'क्षुपरहशामसि' इति ऋ (१०, १३७,७) पाभे. ।

[g]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८९;२,१३९) ।

[h]) गस. केवन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९७;२,१३९)।

[i]) गस.क्यपन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ३,१,११०;६,२,१३९)।

[j]) धातुर्निपाते सयन्ते निस्स्वर एव (पा६,१,१८६;१५७)।

[k]) विशिष्ट इह ऋ (१, १६४, २७) पाभे. ।

[l]) कर्मणि केऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४८) ।

[m]) 'अभि-योधीः' इति ऋ (१०, १२०, ३) पाभे. ।

[n]) गस. उप. क्वनिप् प्र., कुत्वम्, कृत्-प्रस्व. च (पा ७, ३, ५१; ६, २, १३९) ।

[o]) गस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९) ।

[p]) उस. उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९) । उप. √वन्+

अभि√युध्, अभियोधत् ऋ ६, ३१, २.
†अभियुध्याः ऋ ७,९८,४; शौ २०, ८७, ४; †अभियुध्य ऋ १, ९१, २३; मा ३४, २३; का ३३, १,१७; अभि…युध्य ऋ ६, ३१, ३; अभ्ययुध्यत ऋ १०, ८, ८.
अभि…अयोधीत् ऋ ४, ३८, ८; †अभियोधीः ऋ १०,१२०, ३; कौ २,८३५; जै ४, ५, ७; शौ ५, २, ३; २०, १०७, ६; पै ६, १, ३; †अभि…योधिष्टम् ऋ ६, ६०, २; काठ ४, १५.
◊अभि-योद्धृ[a]- -द्धा ऋ ८,८८,४.
अभि√रक्ष्, अभिरक्षते ऋ ४,५३, ४; ७, ८३, ९; अभिरक्षति ऋ १, १३६, ५[b]; ९, ७३, ३; मै १, ४, १५¶; शौ १०, २, २७; पै ५, १७, ५; १६, ५९, १०; ९६, ६; अभि…रक्षति ऋ ४, ५३, ५; †अभिरक्षति ऋ १०, १७०, १; मा ३३, ३०; का ३२, ३, १; मै १, २, ८; काठ २, ९; कौ २, ८०३; ३, ५,२; जै २, ३, २; ४, २, ९; अभिरक्षतः शौ १०, ६, १२; पै १६, ४३, ५; †अभिरक्षन्ति ऋ १, १६३, ५; मा २९, १६; क ३१, ३, ५; तै ४, ६, ७, २; काठ ४०, ६. पै १६, ९२,३§; †अभिरक्षसि ऋ १०, ८६, ४; शौ २०, १२६, ४; अभिरक्षथ शौ १०, ७, २३; अभि…रक्षथ>था ऋ ८, ४७, १; अभिरक्षाति शौ ३, १२, ८; अभिरक्षतु खि २, ९, २; तै २, १, ११, २; ३, ३, ८, २; मै १, ५, १४[2]; ४, १२, २; काठ ७, ३; १०, १२; क २, ३‡[c]; ५, २; शौ ३, १७, ४‡[d]; ४, १०, ७; ६, ७९, १; १०, ३, १३–१५; १९, ४६, १–७; पै ४, २३, १–७; २५, ७; ९, ११, ३; १२, १०; १६, २३, ४; ४४, ८; ६४,३–५;७; ९६, ७; १५३, ९; १०; अभिरक्षताम् शौ २, ४,५; पै १३, १०, ११; अभिरक्षन्तु शौ ५, ३, ४‡[e]; ८, १, ७; ११, १, ३३; पै ५, ४, ४‡[e]; १६, १, ७; अभिरक्ष ऋ ९,११४, [३; ४], शौ ४, १९, ८; १२, ३, ११; पै ५, २५, ८; अभिरक्षतात् मा ३५, १७; का ३५, ४, १५; तै १, ३, १४, ५; ३, ३, ८, १; शौ २, १३, १; अभिरक्षत पै १, १४, १; २, १९, १–४; अभ्यरक्षत् पै ९, ११, २; अभ्यरक्षताम् पै ९, ११, १.
अभ्यरक्षीत् मै १, ५, १४.
अभि-रक्षत्- -क्षन् पै ९, १२, ७.
अभि-रक्षमाण[f]- -णः खि ४,१०[2], ५; पै २, ६, ५; -†णाः ऋ १०, १५७, ४; शौ २०, ६३, २; १२४, ५.
अभि-रक्षित- इन्द्र°
अभि√रा
अभि-रावन्- -व्णाम् पै १६, ७०, ६.
†अभि-राष्ट्र[g]- -ष्ट्रः ऋ १०, १७४, ५; शौ १, २९,६; पै १,११,५.
¶अभि√रिच् >रेचि, अभिरेचयेत काठ २३, ५.
अभि√रिप्,अभिरेपात् शौ ४,३५,१.
अभि√रु, अभिरव शौ ५, २०, ३.
अभि√रुद्
अभि-रोरुद्[h]- -दम् शौ ७,३९,१; पै ३, २८, ५.
¶अभि√रुध्, अभ्यरुन्ध तै ६, १, ६, ३.
अभि-रोद्धृ[i]- -द्धारः मै २, २, १३; ३, ९, ४.
अभि√रुह्, अभिरोहतु पै १६,४५, २; अभिरोह पै ९, २४, ४; ¶अभ्यरोहन् मै १, ६, ३.
अभि…ररुहुः ऋ ५, ७, ५.
अभि-रू(प>)पा[g]- -पाम् शौ ८,९, ९; पै १६, १८, ९.

कर्तरि क्विप् प्र. (वैतु. म. अभि√युज्+क्वनिप् इति कृत्वा तथात्वे उप. प्राप्यमाणमाद्युदात्तत्वमुपेक्षमाणः; PW. प्रमृ. च सुपा. उप. आद्युदात्ततया संस्कारकाः)। वस्तुतस्त्वत एव यनि. ज्ञापितं स्याद् यथा मूलतः १अभि-युग्वन्- इति उपप्रस्व. गस. न वक्तव्यः, किन्तर्हि अभियुज्-+वन्- इति कृत्वा पूपप्रस्व. बस. इति। एवं च तत्र उप. भावे क्विप् प्र. स्यादित्येतावन्मात्रं विशेषः द्र.।

[a]) गस. तृजन्ते पूपप्रस्व. (पा ६,१,१९७;२,५०)। विश्वेषां जातानामिन्द्रकर्तृकेऽभियोधने कर्माऽभिसंबन्ध एव स्वारसिक इत्यभिप्रायः (वैतु. सा. वाक्यभेदभ्रान्तः सन् 'भवसि' इत्येतदाक्षेप्तुकः; GW. अभिः कप्र. इति)।

[b]) अभिम् अगति-त्वया भाषमाणः GW. उपेक्ष्यः।

[c]) 'अभिरक्षति' इति ऋ (१०, १७०, १) पाभे.।

[d]) 'अनुयच्छतु' इति ऋ (४, ५७, ७) पाभे.।

[e]) 'अधिवोचता' इति बाह्वृचः (१०,१२८,४) पाभे.।

[f]) गस.शानजन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[g]) यस. पूपप्रस्व. (पावा २, २,२४; पा ६, २, १)।

[h]) गस. उप. यङ्लुगन्ताद् अच् प्र.। थाथादि-स्वरः (पा ६,२,१४४); वैतु. सा. यनि. उप.<√रुध् इति।

[i]) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१६३;२,१३९)।

अभि-रोद्धृ- अभि√रुध् द्र
अभि-रोरुद्- अभि√रुद् द्र.
अभि√लप्
*अभी-लाप-
अभीलाप-लप्[a]- -लप शौ ११,१०,२५, पै १६, ८७,५
अभि√लष् >लिप्स
अभि लिप्समान- -ना पै १६, ५०, ३[b]
¶अभि√लिप्
अभि लिप्य[c] तै ५, ७, १०, २
अभि√वद्, अभिवदति शौ ९,१०, ८, पै १६, १११, ४, ११५,४, अभिवुदति मै २, ३, ९¶, काठ १२, १०¶, शौ ९, ६, ४, अभि · वद खि २, २, ५, ¶अभ्यवदत् तै २,५,८,३[2], मै १,८,१[2], काठ १३,३, अभि वदेत् काठ ४०,५, पै १,९६,२
¶अभि-वुदत्[d]- -दन्त तै ७, ५, ७, ४, काठ ३३, ७
अभि√वन्, अभि ··अवन्वन् ऋ १, ५१, २
¶अभि-वा(न्य>)न्या[e]- -न्यायाः मै १,१०,१७, -न्यायै तै१,८,९,१
¶अभिवान्य-व(त्स>)त्सा- -त्सायाः काठ ३६, ११
अभि√वप्, ¶अभिवपते[f] काठ २८, ९ अभि वपन्त ऋ ७,५६,३
अभ्यु(भि-उ)प्य>प्या[c] ऋ २, ५५, ९
¶अभि√वम्, अभ्यवमत् मै ३, १०, ३
अभ्यवमीत् तै ६, ३, ७, ४
अभि वान्त[g]- -न्त मै ३, १०,३
अभि वयस्[h]- यस ऋ १०,१६०, १ शौ २०,९६,१, -यसे मै २, १३, १७, ३, १२, १४, -या काठ ३९, ११
?अभि वरि सपत्नहा[i] पै १,११,२
अभि वर्त-, अभि वर्तयत् अभि √वृत् द्र
अभि-वर्ध- अभि√वृध् द्र
अभि-वर्षत्- अभि√वृष् द्र
अभि√वल्ग्, अभिवलान्ति शौ १२, ३, २९
अभि√वश्, अभिवष्टि ऋ २, २५, ३, ४, १, ८, अभिवावशे ऋ २, १४, ९
अभि√वस् >वासि, अभिवस्ते पै १०, ६, १०, १६, १२, ५, अभिवस्ताम् तै ४, ६,४,५[j]
¶अभिवासयति तै २,६,३,४[2], ¶अभिवासुयति मै ४, १, ९[4], काठ ३१, ७[2], क ४७, ७[2], †अभिवासयामसि ऋ९,१०४, ४, कौ १,५७५ जै १,५८,१०, अभिवासय>या ऋ९,७५,५ अभि अवासयत् ऋ १,१६०, २, ¶अभिवासुयेत् मै ४,१,९[2], काठ ३१, ७, क ४७, ७
अभि√वह् > उह्, ¶अभिवहति तै ५ ४, १०,१, काठ २२,१
¶अभ्यवहताम् मै १, १०,१६
अभि वोह्लाम् ऋ ८,[१३, २९, ९३, २४]
अभिववक्षे[k] ऋ १,१४६,२
अभि वुह(त>)ती[l]- -न्ती मै २, १३, १०
*अभि-वाह-
¶अभिवाह-तस्[m](>) तै ६, ६, ५, ४
अभ्यूढ[n]- -ढ शौ १५, १५,५
अभि√वा, ¶अभिवाति मै ४, १,५, काठ ३१, ३, ४४, ६[10], क ४७,३, †अभिवातु ऋ ७,३५, ४, १०,१६९,१, तै ७,४,१७, १, मै ४, ९, २७$, शौ १९, १०, ४, पै १३, ८, ४
¶अभि-वात[p]- -तम् मै २, २, १, काठ ११, ६

[a]) सस्व. इते तु टि अभि√मुद्>अभीमोद-मुद्-।
[b]) 'उपलिप्समाना' इति शौ (६,११८,१) पाभे ।
[c]) गस्र ल्यबन्त कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[d]) गस दाग्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।
[e]) गस ण्यदन्त-कृत्-प्रस्व (पा६,१,१८५,२,१३९)।
[f]) 'अभिपचते' [मै ४, ७, ४, क ४४,९ (तु सटि)] इति पाभे ।
[g]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।
[h]) गस पूरप्रस्व (पावा २, २, २४, ६, २, १)। उप √वी>१वयस्- यह ।
[i]) मादपदस्य मुत्रा स्थाने 'अभिवृत्य, सपत्नान्' इति शोधः द्र (तु ऋ १०, १७४, २, शौ १,२९,२)।
[j]) 'अनुवस्ताम्' इति ऋ (६,७५,१८) पाभे ।
[k]) लिटि रू द्र. (वैतु सा लटीति, PW प्रभृ च √उक्ष्>एतद् रू इति)। कथ यनि √वह्=√*वक्ष् >√*वक्ष् (=√उक्ष् इत्येतत्-सजन्मा सततोऽपर धा) इत्यादि-विस्तर √वह् इत्यत्र यद्र ।
[l]) गस दाग्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)। ततश्च स्त्री ङीप पित्त्वान्निघाते स्वरेऽभेदः ।
[m]) तसि प्र तत्-स्वरश्च। पूप इते तु टि अति√वह्>अति वाहु इति।
[n]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर स्वरितत्व च (पा ६,२, ४९, ८, २, ४)।
[o]) 'अभिवातु' इति ऋ (१०, १६९, १) पाभे ।
[p]) गस सागस्व (पा ६, १,२२३)। वा विवि द्र । उप यद्र ।

अभि-वान्त- अभि√वम् द्र.
अभि-वान्य॑- अभि√वन् द्र.
?अभि-वासिन्- बस्त°
अभि-वाहु- अभि√वह् द्र.
अभि-वि√क्शा, अभिव्य॑क्शम् मै १, १,५[a]; २,१३; ३,९,१; ४,१,५.
अभि-वि√ख्या, अभिवि॒ख्येषम् मा १, ११; का १, ३, ७; अभिव्य॑-ख्यम् काठ १, ४; ३, १; २६, २; ३१, ३; क १, ४; २, ८; ४०, ५; ४७, ३.
अभि-वि√चक्ष्, अभि॒...वि॒चष्टे ऋ ३, ५५, ९; अभि॒... विचष्टे शौ २, १०, ४; पै २, ३, ३.
?अभि√विज्, अभि॒विक्त ऋ १, १६२, १५; मा २५, ३७; का २७, १३, ६; तै ४, ६, ९, २; मै ३, १६, १; काठ ४६, ५.
अभि-वेग[b]- -गः ऋ १०, २७, १.
अभि√२विद्, अभि...अविदन् पै २, १०, ३.
?अभि-वि√दिव्, वि॒...अभि॒द्यौत्[c] ऋ ४, ४, ६; तै १, २, १४, ३; मै ४, ११, ५, काठ ६, ११.
अभि-वि√पश्, ¶अभिवि॒पश्यति मै ३, ९, १; ४, १, ५; काठ २६, २; ३१, १; क ४०, ५; ४७, ३; पै ९, १०, १२[d]; अभिविपश्य काठ ३९, ३[d]; अभि॒...वि॒पश्य ऋ ३, २३, २.
अभिवि-पश्य(त्>)ती- -ती(:)[e] पै ९, १६, ४.
अभि-वि√भा, अभि॒...वि॒भाति[f] ऋ ७, ५, २; अभि॒...विभाति शौ १३, २, ४२[g].
अभि-वि√या, अभि॒...वि॒याति ऋ १, ४८, ७[h].
?अभिविपोक[i]- -की[j] पै ४, २४, १.
अभि-वि√ष्ठा<स्था>तिष्ठ, अभि॒...वि॒तिष्ठसे[k] ऋ ५, ८, ७; ¶अभिव्य-तिष्ठन्त काठ ३०, १; क ४६, ४. अभि॒...वि॒तस्थे ऋ ६, २१, ७.
अभिवि-ष्ठित- -तः पै ६, २२, ११.
¶अभि-वि√सृज्, अभिव्यसृजन्त काठ २६, २; क ४०, ५.
अभिविसृज्येते काठ २८, २; क ४४, २.
अभिवि-सृजमान- -नः काठ २६, २; क ४०, ५.
अभिवि-सृज्य काठ २५, २; क ३८, ५.
अभि√वी
अभि-वी(त>)ता[l]- -ता ऋ ७, २७, ४.
?अभि॒-वीर[m]- -रः ऋ १०, १०३, ५; मा १७, ३७; का १८, ४, ५, तै ४, ६, ४, २; मै २, १०, ४; काठ १८, ५; क २८, ५; कौ २, १२०३; शौ १९, १३, ५; पै ७, ४, ५.
अभि-वीवृपत्- अभि√वृप् द्र.

[a]) 'अभिव्य॑क्श्यम्' '?अभिव्य॑क्ष्यम्' 'अभिव्य॑क्षम्' इति मूको., 'अभिख्य॑ख्यम्' इति पपा. (तु. संटि.)। एतत् सर्वं √क्ता<>√क्षा<>√ख्या इत्येतेषां प्रादेशिकविकारतया द्र.।

[b]) गस. उप. घञि थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४)।

[c]) 'अ॒र्यः अ॒स्मे दुरः (गृहेष्वेव=अत्यन्तसंयोगे द्वि.) विश्वानि सुदिनानि रायः द्युम्नान्य् अ॒भिविद्यौत्' इत्येवं था. द्र. (तु. PW. प्रमृ.)। यत्तु वें., सा. च अभिः क्रप्र. इति कृत्वा 'दुरः' इत्यनेन योजयन्तौ सन्तौ वा. अन्यान्यपि कर्मपदानि कुर्यातान्, तदसंगतम्। कथमसंगतिरिति। क्रिप. अकर्मकेन सता संबन्धाऽभावलक्षणेति। एवं तावत् सा. प्रदर्शितं वाक्यविभागाऽऽनकं कल्पाऽन्तरमास्थाय 'सुदिनादीनि भवन्ति' इति सामान्या क्रियाऽऽक्षेप्येति। नेति। कथमिति। उच्यते। तथा सति 'सुदिनादीनि' कर्तृपदानि स्युर्न कर्मपदानीति। यद्यपि तथा स्युः, का ते हानिरिति। स्वरदोष आपद्येतेति। कथमिति। उच्यते। 'रायः' इत्यत्राऽसर्वनामविभक्ति-स्वरः (पा ६, १, १७१) न सिध्येत्, अमः सर्वनाम-स्थानसंज्ञत्वादिति। तस्मात् यनि. क्रियाऽभ्युपगमेऽन्वेति सति सर्वमिदम् सर्वत्र कर्मपदानां यथावद् योगः सुवचः। यदप्यत्र √दिव् इत्यस्य स्थाने √द्युत् इत्यस्य श्रवणं सा. PW. प्रमृ. आचक्रुः, तदप्यरुचिरमिति दिक्।

[d]) 'अनुवीक्षस्व' इति मा (१३, ३०) पाभे.।

[e]) मूको. असंगमयिता मन्त्रितरां भ्रष्ट उत्तरार्धीयः सुपा.। 'दुर्या वर्णोऽस्मा ओषधीर् याः काश्चाऽभिविपश्यती.' इत्येव यथापदं सु-शोधः द्र.। यनि. रू. प्र३ इति दिक्।

[f]) तु. PW. प्रमृ.; वैतु. सा. अभिः कप्र. 'विश.' इत्येतदन्वित इति।

[g]) तु. शौ १३, २, १०; २८ यदनु यनि. सकर्मकं वृत्तमास्थेयम् (वैतु. WI. अभिर् इति सप्तम्यनुवादी कप्र. 'लोकान्' इत्येतदन्वित इति)।

[h]) नापू. समानो न्यायः द्र.।

[i]) तालव्यस्य शकारस्य स्थाने मूर्धन्यः प्रमादजः द्र.।

[j]) 'क्ष' इत्येतद् अन्ताच् च्युतम् इति गुरुदर्शम्।

[k]) कप्र. इहाऽभिगिति GW.। लक्षणविषयभूतस्य प्राधान्येन विवक्षाभावाऽभावाऽन्यतरविवेकाऽर्थानस्-भिप्रायः विपू. टि. उत्पूर्वः द्र.।

[l]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।

[m]) बस. पूर्वपद. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

अभि√२वृ, अभिववा॒र[a] पै १२३,४

†अ(भि>)मी-वृत,ता[b]- -त ऋ ८,३९,५, १००,९, १०,१७६,३, तै ३,५,११,१, मै ४,१०,४, काठ १५,१२, -तम् ऋ १,३५,४, ३,४४,५, मै ४,१४,६, -ता ऋ १,१६४,२९, १०,७३,२, शौ ९,१५,७, १०,१०,१६, पै १६,६८,७, १०८,७, -ते ऋ ६,७०,४

अभि√वृज्, अभिवृञ्जन्ति पै १३,१४,१५

अ(भि>)मी-वर्ग[c]- -र्गात् शौ ११,२,४, पै १६,१०४,४, -र्गे शौ ३,५,२, ६,५४,२, पै ३,१३,२

अभि√वृत्>वर्ति, अभि॒ वर्तते ऋ १,१८३,२[d], अभिवर्तस्व खि ४,५,४, †अभ्युवर्तन्त ऋ ५,३१,५, तै १,६,१२,६, मै ४,१२,३, काठ ८,१६ अभिवावृते ऋ १०,१७४,१, पै १,११,१[e]

†अभि॒ · वर्तय ऋ १०,१७४,१, पै १,११,१[f], अभि॒ ··· वर्तयत ऋ २,३४,९, अभ्युवर्तयन् मै ४,१४,११, नी १२,१,५

†अभि॒[g] ·· अवीवृतत् ऋ १०,१७४,३, पै १,११,३[h]

२अभि,>भी-वर्त[b]- -र्तं मा १४,२३, का १५,७,१, तै ४,३,८,१ ¶५,३,३,३[2], ¶७,५,१,६,७,४[2], मै २,८,४, काठ १७,४, २०,१३, ३३,७[1]¶, क २६,३

¶अभि-वर्तयत्[i]- -यन्त तै ७,५,७,४, काठ ३३,७

¶अभि॒ वृत्त[b]- -त्ते मै ३,८,७

¶अभि-वृत्ति[j]- -त्यै तै ७,५,१,६

†अभि-वृत्य[k] ऋ १०,१७४,२, शौ १,२९,२

२†अ(भि>)मी-वर्त[l]- -र्तं ऋ १०,१७४,१, शौ १,२९,१,४S, पै १,११,१, -र्तेन ऋ १०,१७४,१, शौ १,२९,१, पै १,११,१

अभि√वृध्>वर्धि, अभि॒ वर्धसे ऋ ३,४४,२, अभिवर्धताम् शौ ६,७८,१,२, अभि॒ वर्धताम् शौ ६,७८,२ अभिवर्धस्व पै ४,२७,४,६, अभि॒ ··· वर्धस्व ऋ ५,४४,५ अभि(वर्धस्व) पै ४,२७,४, अभ्यु(भि-अ)वर्धत ऋ २,१७,४, अभ्य॑(भि॒ अ)वर्धत ऋ ९,४७,१, अभि॒(अवर्धत) ऋ २,१७,४, अभि॒[m] अवर्धताम् ऋ १०,१३२,१,‡अभ्यवर्धथा[n] कौ १,५०७, जै १,५२,११

अभिवावृधे शौ १,२९,१‡[o], †अभि॒ वावृधे ऋ १०,१७४,७[p], शौ २०,७६,७

अभि॒ वर्धय शौ १,२९,१‡[q], अभि॒[r] · अवीवृधत् शौ १,२९,३‡[r]

अभि,>भी-वर्ध- -र्धे पै ४,२७,४, -र्धम् पै ४,२७,५, १३,३,११

अभि√वृष्, अभिवर्षति तै ३,१,२¶, अभिवर्षति शौ ५,१९,१५, पै ९,१६,२, ¶अभि॒ वर्षति काठ ३०,४, क ४६,७, अभिवर्षतु खि २,१३,६, मा ३६,१०, का ३६,१,१०, पै ११,७,३, ¶अभि॒ वर्षेत् मै ४,२,१०

अभ्यु(भि-अ)वर्षीत् ऋ ७,१०३,३, शौ ११,६,५,१७, पै १६,२२,७

अभि-वर्षत्[i]- -र्षते तै ७,५,११,१, काठ ४५,२

अभि-वीवृधत्- -वृधत् पै ८,१८,२

अभि-वृष्ट,ष्टा[b]- -ष्ट ऋ ७,१०३,४, -ष्टा शौ ११,६,६, पै १६,२१,६

---

a) द्र टि यस्या 'ईभमीवार' इति।

b) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर । पूप दीर्घत्वम् उस (पा ६,२,४९, ३,१२२)।

c) गस उप घञि थाथादि स्वर । पूप दीर्घत्वम् (पा ६,२,१४४, ३,१२२)।

d) अभिः इत्र इति मन्यमाना PW. प्रमृ विमृश्या ।

e) 'अभिवावृधे' इति शौ (१,२९,१) पाभे ।

f) 'अभि॒ वर्धय' इति शौ (१,२९,१) पाभे ।

g) 'अभि॒··· अवीवृधत्' इति शौ (१,२९,३) पाभे ।

h) गस उप घञ् प्र । थाथादि-स्वर । तै विराट्य पूप दीर्घत्वम् (पा ६,२,१४४, ३,१२२)।

i) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

j) गस उप भावे क्तिनि पूपप्रस्व (पा ६,२,५०)।

k) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

l) गस उप अचि पूप दीर्घत्वम् उस थाथादि-स्वरश्च (यक पा ३,१,१३४, ६,३,१२२, २,१४४)।

m) अगतितयाऽभिमातिष्ठमानौ PW. W. च चिन्त्यौ।

n) 'अभ्यवर्धत' इति ऋ (९,४७,१) पाभे ।

o) 'अभिवावृत' इति ऋ (१०,१७४,१) पाभे।

p) अभि गतिमवदन्तौ PW. GW. च चिन्त्यौ।

q) 'अभि॒ वर्तय' इति ऋ (१०,१७४,१) पाभे ।

r) 'अभि॒ अवीवृतत्' इति ऋ (१०,१७४,३) पाभे ।

अभि-वेग्- अभि√विज् द्र.
अभि√वेन्
ф अभि-वेनत्[c]- -नन्तः ऋ १०, १२३, ६.
अभि√व्यध्>विध्, ¶अभिविध्येत् तै २, ६, ८, ४.
अभि-विद्ध- अन्°
अभि-व्याधिन्[b]- -धिनः शौ १, १९, १, पै १, २०, १.
¶अभि-व्य(वि√अ)न्, अभिव्यनिति काठ २९,६; ३७,१४; क ४५, ७; अभिव्यन्यात् काठ ३७, १४.
अभिव्यानीत् काठ ३७, १४.
¶अभि-व्या(वि-आ)√१दा, अभिव्याददात् काठ ३७, १४.
¶अभि-व्या(वि-आ)√हृ, अभिव्याहरति तै ६, ४, ३, २.
¶अभि-व्यु(वि√वस्>उ)च्छ्, अभिव्यौच्छत् काठ १०, ६; ७.
अभि√व्ये, अभिव्ययस्व ऋ ३,५३, १९.
अभि√व्रज्
अभि-व्रजत्[c]- -जद्भिः ऋ १,१४४, ५; -जन् ऋ १, ५८, ५; ९, ६८, ३.
अभि√व्लङ्ग्
अभि-व्लग्य>ग्या[d] ऋ १, १३३, १; २.
अभि-व्लङ्ग्[e]- -ङ्गैः ऋ १, १३३,४.
अभि√शंस्, ¶अभिशंसति मै २, ५, २; ¶अभिशंसन्ति तै २, १, १०, २[1]; मै २, १, ३[1]; ५, २[1]; ५[1]; ३, ८, ४; ¶अभिशंसन्ति मै २, ५, २[1]; काठ १०, ६; १२, ५; १३, ६; ¶अभ्यशंसन् मै २, १, ३; ¶अभिशंसेयुः तै २, १, १०, २; मै २, १, ३; काठ १०, ६; १२, ५[1]; १३, ६.
अभि-शस्[f]- -शसा ऋ १०, १६४, ३.
¶१अभि-शस्त[g]- -स्तः तै २,५,१, ६¶, पै ९,१७,९[h].[°स्त-अन्°]
२अभि-शस्त[i]-
अभिशस्तेन्य- अन्°
अभि-शस्ति[j]- -स्तये ऋ ५, ३, १२[k]; ७, १४,३; ८, १९, २६; कौ २, २६८; जै ३, २२, १५; -स्तिम् ऋ ३, ३०, १; ५, ३, ७; मा ३४, १८†; का ३३, १, १२†; शौ ३, १,१; २,१; पै ३, ५, १; ६,१; -स्तीः ऋ ८,८९, २; मा ३३, ९५†; काठ १९, १२[2]¶; क ३१, २[1]¶; -स्तेः ऋ १, ७१, १०; ९१,१५; ९३, ५, ६, ४२, ४, ७, १३, २; ८, ६६, १४; १०, ३०, ७; ३९, ६; १०४, ९; मा २७, ९; का २९, १, ९; तै १, ५, ११, ७†; २, ३, १४, २†; ४, १, ७, ४; मै २, १२, ५; ३, ४, ६; १६, ५†; ४, १०, १†; काठ ४,१६†; १८, १६; क २९, ४; कौ २, ७९३†; शौ ७, ५५, १; -स्त्या शौ ६,१२०,२; १२,१०,१२; पै १५, ५, ५[1]; -स्त्याः तै १, १, ११, २; ३, १, ७, १; मै १, १, १२; ५, २; ८[2]; काठ १,११; ६, ९; ७, ६; ३७, १५; १६; क १, ११; ४, ८; ५, ५; पै ६, १२, ८; १६, ५०, १०; -स्त्यै मा २, ५; का २, १, ६. [°स्ति-अन्°]
¶अभिशस्ति-कृत्[m]- -ते मै १, ४, १४.
अभिशस्ति-चातन[n]- -नः ऋ ३, ३, ६.
१अभिशस्ति-पा[o]- -पाः ऋ ९, २३, ५; ९६, १०; मै १, २,९; शौ २, १३, ३; ४, ३९, ९; ५, १८, ६; ८, ७, १४; १९, २४, ५; ६; पै ९, १७, ८; १५, ६, २; ३; १६, १३, ४; -पाम् ऋ ६, ५२, ३.
२अभिशस्ति-पा[p]- -पाः मा ५, ५; का ५,२,२; तै १,२,१०,२;

a) वैतु. वें. सा. अभ्य(भि-अ)वक्षत। शेषम् एउटि.द्र.।
b) गस. णिन्यन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २,१३९)।
c) गस.शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६; २,१३९)।
d) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,१३९)।
e) गस. उप. घञि थाथादि-स्वरः (पा ६, २,१४४)।
f) गस.उप. भावे क्विप्। कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९)।
g) कर्मणि क्ते प्रवृद्धादित्वादन्तोदात्तः(पा ६,२,१४७)।
h) 'अभिशस्ता' इति शौ (५,१८, १४) पाभे.।
i) उप. भावे. क्त। स्वरस्य कृते एपुटि. द्र.।
j) गस. उप. भावे क्तिनि पूपप्रस्व. (पा ६,२,५०)।
k) कर्मभूतया व्याचक्षाणः सा. चिन्त्यः। तथाऽवेऽन्तोदात्त वप्रसङ्गादिति।
l) दुरूहः खलु पा. भूयोविमर्शसापेक्षः।
m) उस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।
n) तु. टि. 'अमीव-चातन-'।
o) उस.विजन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,२,१३९)।
p) पंतस. मास्व. (पा ६, १, २२३)। उप. भावे विप् प्र. इत्येतावानेव नापू सम्पादस्य विशेषः द्र.। एवं तावद् 'भवान् शरणम्' इत्यादि-साम्येनाऽस्यौपचारिकी वृत्तिश्च द्र. नियतलिङ्गता च (वैतु. भा. प्रमृ. यनि. एतदीयेषु स्थ. अप्यु १अभिशस्ति-पा- इत्येतदेव वर्णयितु-कामा लिङ्गव्यत्ययं शरणायमाणाः)।

६ २, ३, ४[१], मै १, २, ७, काठ २ ८, क २, २.
अभिशस्ति पावन्[a]– -वा ऋ १, ७६, ३, ७, ११, ३, मा ५, ४, का ५, १, ४, मै ४, १४, ६
अभिशस्ति हन्[b]– -हा मा ३३, ९५, तै १, ६, ५, ३, ४, ३, १, १.
अभि शस्तृ[c]– -शस्ता शौ ५, १८, १४
¶अभि-शस्यमान[d]– न तै २, २, ५, १, ३, ७, ४, -नम् मै २ १, ३, ३, ७, ५, २, ५, ३, ८, ४
अभि √शास्, अभिशासति ऋ ६, ५४, २
¶अभिशिप.[e] मै ४, ९, १२
¶अभिशिप्यतम्[f] पै ६, ६, ४
अभि √१शुच्>शोचि, अभिशोचति तै ४, ७, १५, ५, मै ३, १६, ५, शौ ४, २६, ७, पै ४, ३६, ७, अभिशोचतु पै ९, २५, ६, ८, †अभि शोचतु ऋ ६, ५२, २, पै २, ५, ६, अभिशोच तै १, ३, ११, १ अभिशुच काठ १६ ४ १९, ५ क ३०, ३, अभिशोच- ऋ १०, १६, १, काठ १६, ८, अभिशोची मा ११, ४५, १२ १५ का १२, ४, ८, १३, १, १६ मै २, ७, ८, १७
¶अभि शोचयति काठ १९ ५, १० क ३०, ३, ३१, २, अभिशोचय पै १३, १, १६, अभिशुशुचन् मा ३५, ८, का ३५, ४, ७, अभिशुशुच तै ४, १, ४, ३, ९, ३, २, १, ५, ५, १, ५, ६, शौ १८, २, ४[g]
अभि-शोक[h]– -क शौ १, २५, ३
अभि शोच[i]– -चान् शौ ४, ३७, १०, पै १३, ४, १४
अभि शोचन[j]– -नम् शौ ४, ९, ५, पै ५, ३४, १-४, ८, ३, ५, -नात् शौ २, ४, २
¶अभि-शोचयत्– -यन् काठ १०, ३
अभि शोचयन्ती– -न्ती पै १३, ४, १५.
अभि शोचयिष्णु[k]– -ष्णु शौ ६, २०, ३, पै १३, १, २
अभि √शुष्, ¶अभिशुष्यत[l] खि ४, ७[१], ९[m]
अभि √श्नथ्
अभि श्नथ्[n]– -श्नथ ° ऋ १०, १३८, ५
अभि √श्रा(<श्रि), ¶अभिश्राप्येताम्[l] पै १६, ७१, १
अभि श्राव- अभि √श्रु द्र
अभि √श्रि, अभि अश्रैत् शौ १३, २, ९
१†अभि श्री[o]– -श्रिय ऋ १०, ६६, ८, -श्रियम् ऋ ८, ४४, ७, ७२, १३, मा ३३, २१ का ३२, २, ४, कौ २, ८३०, -श्रिया ऋ १, १४४, ६, ६, ७०, १, मा ३४, ४५, का ३३, २, ८, मै ४, ११, १, काठ १३, १५, कौ १, ३७८, जै १, ३९, ९, -श्रियौ शौ ८, २, १४६, -श्री ऋ १, ९८, १, ७, ९१, ३, १०, ११०, ५, मा २६, ७, २७, २३, मा २८, ७, १, २९, ३, १, तै १, ५, ११, ३, मै ४, ११, १, १४, २, काठ ४, १६

[a]) उप कर्तरि वनिप् प्र । सस्व कृते नाऽऽमि द्र ।
[b]) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[c]) गस. उप तृनि प्र अनन्तर-गति स्वर (पा ६, २, ५०)। अत्र यथम् इन्द्रोऽभिशस्तिपा अपि सन् स्वयम् अभिशस्तिताव स्याद् इत्यापातिक विरोध परिजिहीर्षेव केचिदभियुक्ता 'अभि शस्तिम्' इति PW च, 'अभि शस्तम्' इति 7 च, 'अभि-शस्त्याः' इति यद्वा 'अभिशस्तिपा' इति w न पाठ यथाक्रम परिवर्तयितुमनसो भवति, तद् अनर्थकमिव भवति । परकृताऽभिशस्तिहरत्वेऽपि परकर्मकाऽऽत्मकर्तृकाऽभिशस्तित्वस्येऽस्य विरोधाऽभावात् ।
[d]) गस कर्मणि शानच् प्र । कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[e]) एष स्तु निरन्तविकृतमूल: सुपा भवति [तु मनि, ऋ ८, १, १२ अनु अभि √शिप् >अभि शिप्- > -शिप इति शोध (तु सस्था. ऋ. टि)]।
[f]) अदिशिप अतरान्तरमाणोऽय: पा ।
[g]) 'अभिशोच' इति ऋ (१०, १६, १) पाभे ।
[h]) गस उप घञन्ते थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।
[i]) गस उप कर्तर्य् अच् प्र । नापूर्गदि स्वर द्र ।
[j]) गस ल्युडन्त कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।
[k]) गस उप इष्णुच् प्र । कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।
[l]) पा विकृत इव स्यात् [तु 'अभिनिष्पद्ये' इति शौ (५, ५, ९) पाभे]।
[m]) पै ६ ४, ९ इत्यत्राऽपि मूको अय पा द्र ।
[n]) गस क्विबन्त-कृत् प्रस्व [पा ६ २, १३९ (तु सा GW, वेतु PW MW च उप आरे कायुन् इति)]।
[o]) प१ (वेतु वे प्र१ इति)।
[p]) गस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पावा ३, २, १७८; पा ६, २, १३९)।

अभि√क्षिप्
†अभि क्षिप्[a]– क्षिप ऋ ८, १, १२, कौ १, २४४, जै १, २६, २, शौ १४, २, ४७
अभि√श्री, †अभिश्रीणन्ति ऋ ९, ९३, ३, कौ २,७७०, अभि श्रीणन्ति ऋ ९,८४,५ †अभि श्रीणन्ति ऋ ९, १, ९, जै ४, ४, ९, †अभि[b] श्रीणन्ति ऋ ९, ११, ६ कौ २ ७९६
अभ्यशिश्रयु[c] ऋ ९, ८६, १७, †अभि अशिश्रयु ऋ ९, ११, २, कौ २, २,५०३, जै ३, १, ४, ३९, २
२अभि श्री[d]– श्रिय ऋ ९, ७९, ५, ८६, २७
अभि श्रीणत्[e]– -णन् ऋ ९, ९७, ४३[ऽ].
अभि√श्रु>श्रू, अभि शृण्वन्तु पै ५, ११, ४
†अभि-श्राव[f]– -वाय ऋ १, १८५ १०, –वे ऋ १०, १२, १, शौ १८, १, २९
अभि श्रु(त>)ता[h]– -ता शौ ६, १३८, १, पै १, ६८, २
अभि√श्वस्
अभि-श्वसत्[g]– -सन् ऋ १, १४०, ५
अभि श्वसस(>)[i] ऋ १०, ९२,८
अभि√प(<स)च्, अभि सचते ऋ ९, ७४, ७ अभिसचन्ते ऋ १, ७१,७, †अभि सचन्ते ऋ ३, ४०, ७, ४, ४४, २, ७, ७२, १, ९०, ५, शौ २०, ६, ७, १४३, २, अभि सचताम् शौ ९, ४, २२, अभि सचन्ताम् ऋ १, २२, ११, अभि सचस्व ऋ ३, ५३, १७, ५ ३१, २, अभि सच काठ ४०, ३, अभिसचध्वम् पै १६, २६, ३ अभि सचध्वम् शौ ६, ४१, ३, ९, ४, २४, १८, ४, ६२, अभि असचन्त ऋ ३, ३१, ४
अभि सिषक्ति ऋ ७, ६७, ३
†अभि षाच्[j]– -षाच ऋ ६, ६३, ९, ७, ३५, ११, १०, ६५, १४, खि ५, ५ ७, मै ४, १४, ११, शौ १८, ४, ४४[k], १९, ११, २, पै १३, ८, १०, –षाचम् ऋ ३, ५१, २
अभि√ष(<स)द्>षीद्, ¶अभि षीदति काठ ३२, ५, †अभि-सीदति ऋ ९, ७,५, कौ २, ४८२, जै ३, ३६, ७, ¶अभि-षीदेत् क ३८, ३
¶अभि षण्ण[l]– -ण्ण तै २, ४, २, ३, काठ १०, १०, –ण्णा काठ १०, १०
अभि√ष(<स)न्
अभि षात[l]– ता ऋ ५, ४१,१४
अभि षुवणी अभि√षु द्र
अभि√ष(<स)ह्, षाह्, †अभि[m] ससाहे[n] ऋ ८, ९६, १५ शौ २०, १३७, ९, †अभि सासहत् ऋ ५, २३, १, तै १, ३, १४ ७
अभि सासहीष्ठा ऋ ६, ४५, १८, †अभ्यसाक्षि ऋ १०, १५९, १, पै २, ४१, १
अभि षाह्[o]– -षाट् मै ४, १२, ३, –षाहे मै ३, १०, ११

---

[a]) गस क्विब-त-कृत् प्रस्व (पा ६ २, १३९)। यत्तु भा (तैआ ४, ७०, १) लुङि मपु१ इद रू इति या ख्यत्, तन्मन्दम्। तथा सत्य् अड स्वरस्य प्राप्तौ धा तदनुपपत्तेरिति दिक्।
[b]) कप्र इति मन्वान GW पर्यनुयोक्तव्य।
[c]) PW अभि√श्रि इत्यस्य रू आह तद् विमृश्यम्।
[d]) गस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[e]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[f]) एकतरत्रोपसर्गश्रुत शत्र-तस्याऽध्याहार। अभ्य र्थस्य भूयोऽपि श्रपणविशेषणत्वेन योगे श्रुतिस्वरस इत्य-भिप्राय (वैतु वें सा ' अभिगच्छसि' इत्याक्षेपपर)।
[g]) गस उप घञ् प्र उस, थाथादि-स्वरश्च (पा ३, ३, २५ ६, २, १४४)।
[h]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरे प्राप्ते प्रवृद्धादित्वाद न्तो-दात्त (पा ६, २, ४९, १४७)।
[i]) गस कसुन्न-त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९७, २, १३९)। GW अदन्त प्राति इतिसंकेतयमानश् चिन्त्य।
[j]) गस उप ण्वि प्र उस। कृत् प्रस्व (पा ३, २, ६३, ६, २, १३९)।
[k]) 'अभिषाच' इति सुपा प्रमादज द्र।
[l]) कर्मणि क्तऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।
[m]) तु सा, वैतु GW अभि कप्र 'विश' इत्येत दन्वित इति, PW MW च 'अभ्याचरन्ती > -न्ती' इति (न्याय्येतरद्वैस्वर्य-दूषित योग प्रयोक्तृकौ चिन्त्यौ)।
[n]) पपा 'ससहे' इति भा उपधायां वृद्ध्यभाव प्रादर्शि [तु √सह् इत्यस्य समानार्थाणि रूपान्तरा ण्यपि यत्र सर्वत्र पपा समानी विधा भवति। वस्तुतस्तु √सह् इत्येतत्-सनात √साह् अपि मूलत द्र (तु टि यस्या)।
[o]) गस उप ण्वि प्र। कृत् प्रस्व (पा ३,२,६३,६, २,१३९)। यच 'सहे' (पा ८, ३,५६) इत्यत्रोक्त भवति तदल्पमेव [तु पृतनाषाहम् ऋ (६,७२,५) एत रूप च]।

φअभि-पाह्वस्[a]– -ह्वान्[b] ऋ ९, २०,१,कौ २,३१८,जै ३,२६,४
φअभि-पेहान्[c]– -न ऋ ८,३७,२
¶अ(भि>)भी पद्[d]– -पदा तै २, ३,२,६,६,१,१०,३,४,५, ११,३
अ(भि>)भी पाद्[e]– पाद् ऋ ७,४,८, काठ ३९, ११, शौ १२,१, ५४, १३, १, २८ –पादे मै २, १३, १७, ३, १२, १४
अभी-षाह्[f]– -षा काठ ३९,११
अभि प्राच्- अभि √पच् द्र
अभि-पात- अभि √पत् द्र.
?अभि √पि(<सि),अभि पिनन्ति[g] पै २, ५७, ३
अभि √पि(<सि)च्,ञ्च्, ¶अभिपिञ्चते मै २, ४, १, ४, ३, १[5], ४, ४, ९[2], ¶अभिपिञ्चति मै ३, १०, १, ४, ३, १०, ४, ३, ¶अभिषिञ्चति तै ५, ६, ३, २[4], ३[5], मै ४, ४, २[4], ५, काठ २५, ७, ३७, १, क ३९, ५, ¶अभिपिम्चन्ति मै ४, ३, ९, ४, २, ¶अभिपिञ्चन्ति तै ५, ६, २, २, मै ४,३, ९, १०[4], अभिपिञ्चामि शौ ६, १२२, ५, १०, ९, २७, ११, १, २७, अभिषिञ्चामि मा ९, ३०, १०, १७, १८, ३७, २०, ३[3], का १०, ५, ८[3], ११, ६, १, २०, १, ७, २१, ७, २[3], तै १, ७, १०, ३[2], ८, १४, १, ५, ६, ३, ३[3], मै १, ११, ४[2], २, ६, ११, ३, ४, ३[2], ११, ८[3], ४, ४, ५, काठ १४, २[2], ८, १५, ७, ३६, १५[5], ३७, ९, ३८, ४[3], ४०, ९[2], शौ ३, ८२, ६, ४, ८, ५, ६, ११६, ३, पै १, ६७, ३, ४, २, ६, १०, ७, ८, १०, १-५ १६, ९१, ७ १३८, ८, अभिषिञ्चतु सि ७, ७, ५, काठ ४०, ९, अभिषिञ्चताम् पै २, ७९, २, ६, ७,२, अभिषिञ्चन्तु मै ३, ११, ८[2], ‡[h]अभिषिञ्च शौ ४, १५, १६, पै ५, ७,१४, अभि सिञ्च शौ १९, ३१, १२ पै १०,५, १२, अभिषिञ्चत शौ ६, ५७, २, अभ्यषिञ्चन् मा १०, १, का ११, २, १, तै १, ८, ११, १, मै २, ६, ८, काठ १५, ६, ३७, ४, पै १४, १, ६, १४, अभि असिञ्चन् शौ ४, ८, ६, अभिषिञ्चेत् शौ ८, १५, १, अभि षिञ्चेत् मै ३,४,३[3]¶, शौ १६ १, ९, पै १६, १३५, ९, ¶अभिषिञ्चेयु मै ४, ४, २ अभि असिचम् काठ ३६, १५ ३७,९ ¶अभिषिच्यते मै ४,३,२, काठ १२, ७, १०, १४, १०, ३७, १, २[3], ३[5], ४[4], ५[4], ६[4], ७[4], ८[4], अभ्यषिच्यन्त शौ १४, १, ३६, पै ४, १०, ७, १४, १, १, अभ्यषिक्षि मै ४, ४, ९
अभि षिक्त[i]– -क्त ¶तै ५, ४, ९, २, ¶मै ४, ३, ७[3], १०, ¶काठ ३७, ५, शौ १९, ३१, १२, पै १०, ५, १२, –क्ते पै ५, २९, ३ [°क्त- उद°, धारा°, राजसूय°]
अभि षिच्यमान[j]– -नस्य मै ४, ३, ९, ४, ४, ५
φअभि षिञ्चत्[k]– -ञ्चन् ऋ १, १२१, ६
¶अभि षिषिचान्[c]– -नम् मै २, ४, १, ४, ३, ५
¶अभि षेक्[l]– -क तै ५, ४, ९, १, मै ३, ४, ३, काठ २१, १२, १४

a) गस उप क्वन्>वसु प्र उस । कृत् प्रस्व (पा ७, १, ३६, ६, २, १३९)।
b) तु PW प्रमृ, वैतु वें मा यनि स्वारसिकयोगमनोद्गमाना इवाऽऽक्षेपमुखेन 'अभि(भवति)'इति भाष्ये।
c) गस कानजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३ २,१३९)।
d) गस उप क्विप् प्र । पूप दीर्घत्वम् । कृत्-प्रस्व (पा ६, ३,११६, २, १३९)।
e) गस उप पाद ण्वि प्र [पा ३, २, ६२ (वस्तुतस्तु √°भाह् इत्यस्याऽभ्युपगमे (यस्या टि द्र) प्रत्ययस्य नैवाऽपेक्षेति दिक्)] कृत् प्रस्व पूप दीर्घत्वम् उस (पा ६, २, ११९, ३, ११६)। यस्य पूप, दीर्घत्वम् यास्यमिति कृ पाऽवमहाऽभावादेव स-ज्ञुप नत्व उप दीर्घोऽभावो निर्देश्येऽऽभाव द्र ।
f) सस्व नाप्नुहि द्र । उप कृते तु टि अभिमातिषाह्-, पृतना-षाह् ।
g) सदिग्ध-स्थलीय पा भवति । यनि अभिप्रेत भवत्युत √खिन्द्>खि दति >*खिन्नन्ति> खिनन्ति इति वेति विमर्शसह भवति । उभयथाऽपि नातिप्रमाणं द्र ।
h) निषिञ्च' इति मूको (५, ८३, ८) पाभे ।
i) कर्मणि क्तेऽन्तरगति-स्वर (पा ६,२,४९)।
j) गस कर्मणि शानच् प्र । कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।
k) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९, ऋ PW MW, वैतु सा अभि क्रप्र इति, GW. 'अभि भाह' इति योग कुर्वाणश्च)।
l) गस उप घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

अभि-षेक्त[a]– -क्तारम् मा ३०, १२; का ३४, २, ४.

अभि-षेचन[b]-

¶अभि-षेचनीय[c]– -यस्य मै ४, ४, १०[२]; काठ १५, १०.

अभि √१षु(<सु), ¶अभिषुणोति तै ३,१,२,१; मै ४,७,७; ¶अभि-षुणोति तै ३, १, ८, २; ६, ४, ५, १; मै ३, ७, ८; ४,५,५[२]; ६; काठ २६, १०; क ४१, ८; ¶अभिषुण्वन्ति तै ६, ४, ४, ४; ६, ७, १; ९, २; मै ४, ५, ६; ७, २; ७; ८, ३; अभिषुण्वन्ति ¶तै ६, १, ६, ४; ¶काठ २३, १०; २६, १; २९, २; ३०, ७; ३४, ३[२]; ¶क ३७, १; ४०, ४; ४५, ३; पै ५, ३६, ६[d]; १६, १५१, १; ¶अभ्यषुण्वन् काठ २६, १०; क ४१, ८; अभिषुणुयात् तै ३, २, २, १; काठ २६, १०; क ४१, ८; ¶अभिषुणुयुः काठ ३४, ३.

¶अभ्यसुषुवुः मै ४, ७, २.

अभि-षवणी[b]– -णीः शौ ९, ६, १६; पै १६, ११२, ३.

¶अभि-षुण्वत्– -ण्वन्तः काठ २७, ४; क ४२, ४.

अभि-षुत[e]– -तः तै ४, ४, ९, १; काठ ३४, १५; –¶तस्य काठ २९, ६; क ४५, ७; –¶ताय काठ २७, २; ३०, ७; क ४२, २. [°त- अनु°, सकृत्°]

¶अभि-षुत्य[f] तै ६, २, ११, ४.

¶अभि-षुत्य[g]– -त्यः मै ४,५,६; काठ ३४,३[२]; –त्यम् तै ६,४,५,३.

¶अभि-षूयमाण[h]– -णस्य तै ३,१, ८, २.

¶अभि-षोतोस्(>:) काठ २७, १; ३०, ७; क ४२, १.

अभि √१षू(<सू), ¶अभिषुवति मै २, ५, ६; काठ १३, २.

अभि-षेक्- अभि √षिच् द्र.

अभि √षेणि(<सेना)[i]

अभि-षेण[j]– -णान् ऋ ६,४४,१७.

अ(भि>)भी-षेण[k]- -णम् पै ४,२७,५

अभि-षेहान्- अभि √षह् द्र.

अभि √षो(<सो), अभिष्यामि शौ ४, १६, ९.

अभि √ष्ट(<स्त)न् > स्तनि, तंस्तन्, अभिष्टन[l] शौ ६, १२६, २‡[m].

¶अभ्यंस्तनयन्[n] तै १,६,११,४.

अभितंस्तनीति[o] पै ९, २४, १; अभितंस्तनीहि शौ ५, २०, १.

अभि-ष्टन[p]– -ने ऋ १, ८०, १४.

१अभिं-ष्टि[q]– -ष्टयः ऋ १, ५२, ४; ११९,८; ४,३१,१०; १०,२२, १२; –ष्टये ऋ १,१२९,१; २, ३४, १४; ५, १७, ५; ३८, ३; ८, ८, १७; १२, ४; २७, १३; ५०, १; ६०, १; १०; ६८,५; १०१, १; ९, ८४, २; १०, ९, ४; ४९, ४; ९३, ११[२]; खि ३, २, १; ४, २, १३; ५, ६, २; मा ४, ११; ३३, ८७†; ९१†; ३६, १२; का ४, ५, २; ३६, १, १२; तै १, २, ३, १;

[a]) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[b]) गस ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[c]) तु. टि. अभि √चर् > अभिचरणीय- ।

[d]) मुपा. नकारोऽपलक्षणः ।

[e]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।

[f]) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[g]) गस. क्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[h]) गस. कर्मणि शानच् प्र. । कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १८६; २, १३९)।

[i]) णिजन्तो नाधा. (पा ३, १,२५)।

[j]) गस.कर्तरि अच् प्र.थाथादि-स्वरश्च (पा ६,२,१४४)। यत्तु मा. दस. इति कृत्वा व्याचष्टे, तन्न । तथा दे-ऽन्तोदात्तत्वाऽनुपपत्तेः, अभेः उप. प्रति गतित्वाऽभावाद् नतितत्वस्य वाऽप्यप्राप्तेरेति दिक् ।

[k]) नाप्. एव रूपान्तरं भवति । अत्र पूप. दीर्घत्वं विशिष्यते (तु. पा ६, ३, ११६)।

[l]) षत्वम् उसं.(पा ८,३,६५)। यत्तु मा. पा ८,३,८६ इत्यनेन षत्वमाह, तचिन्त्यम्। तस्य भति सामान्यपरे विशेषपरकत्वादिति ।

[m]) 'नि: ष्टनिहि' इति ऋ (६, ४७, ३०) पामे. ।

[n]) अट्व्यवायेऽपि षत्वमावश्यकत्व 'प्राक्-'(पा ८,३, ६३) इत्युक्तदिशा सितात् उत्तरवर्तितास्य धा. उसं. ।

[o]) प्रागुक्तदिशा सितोत्तरवर्तित्वेऽस्य धा. 'स्थादिषु' (पा ८,३,६४) इत्येतद्-विषयत्वाभावः सुगमः। अत्र मूको. '°नयति' इति पा. । एवं तु. '°नीहि' (शौ ५, २०, १) इति । अभ्यासे नलोपाऽभावो विमृश्यः ।

[p]) गस. उप. अप् प्र. उसं. । थाथादि-स्वरः (पा ३, ३, ५८; ६, २, १४४)।

[q]) प्राग.उप. √स्था+भावे क्तिः प्र.पूप्रस्व. (पा ३,३, ९२;६,२,२)। नैप्र.ऽक्षरस्य टकाराऽऽपत्ति । पपा.अवग्रहा-भावोऽन्यद्यपर्यप्परिणामस्य वाऽस्पष्टाऽवयवविभागस्य वा सूचकः द्र.। भूयांसो ऽत्र कल्पना भवन्ति । तथाहि । उप. मिति <√यम् इति वा (तु. सा. ऋ १,१२९,१; मा. तै १,२,३,१), √१,२इष् इति वा (तु. सा. दक. ऋ १,५२,४;४७,५), √१अस् इति वा [तु. PW. GW. प्रमृ., WW १,१६१,(तु. १उप-स्ति-, परि-ष्टि-, स्ति-)]।

२, १, ११,५।, मै १, २,३, ४, १२,१†, काठ २,४, १३,१६†, ३८, १३†, क १, १६, कौ १, २३†, २, ९१०‡ᵃ, †जै १, १, १३, ३, ५६, १७‡ᵃ, ४, २८, १०, शौ १, ६, ११, ६, ३, २, २०,५१,३†, –†ष्टिभि ऋ १, ४७, ५, १२९, ९ᵃ, ४, ४६,२, ५, ३८,५,८, ३, २, १९, २०, ५३, ५, खि २, १३, ५, ३, ५, ५, ५, ४, २, मा १५, ४०, का १६, ५, २२, कौ १, २८२, २, ७७२, ४, २६, जै १, २९,१०, २, ७, १, –†ष्टी ऋ १, १५८, १, ४, १६, ४, ९, ५, ४१, ९, ६, ३३, ५, ६७, ११, ७, १९, ८, ९, १०, ६, १, ६१, २२, मै ४, १४, १५, शौ २०, ३७, ८, ९, ७७, ४ [°ष्टि सु>स्व°]

†अभिष्टि-कृत्ᵇ– -कृत् ऋ ४,११, ४, २०,१, ९, ४८,५, मा २०, ४८, का २२, ५, २, कौ २, १८९, जै ३, १७, ११

अभिष्टि-पा॰– -ष्पा( )ऋ २,२०,२

अभिष्टि-दायस्¹– -त्रसे ऋ ३ ५९, ८.

अभिष्टि- सु>स्व°

२अभि॑ष्टि°– -ष्टि ऋ १, ९,१, ३, ३४, ४, १०, १००, १२, १०४, १०, खि ४, ६, ४, मा २०, ३८, ३३, २५†, का २२, ४, ३, ३२, २,८†, मै ३, ११, १, ४, १२, ३, काठ ३८, ६, †क्रौ १, १८०, †जै १, १९, ६, †शौ २०, ११, ४ ७१, ७, –ष्टी तै २, ४, १४, २

अभिष्टि-द्यु(म्न>)म्नाᶠ– -म्ना ऋ ४, ५१, ७

अभिष्टि मत्ᵍ- -मत् ऋ १,११६,११

अभि √ष्टु(<स्तु),¶अभिष्टुवन्ति मै ४, ६, २, अभिष्टुहि ऋ १, ५४, २, मै ४, ९, २, शौ २०, ४९, २, ३ᵇ, अभिष्टवाम ऋ ८, १००, ३

अभि-ष्टुत,ता¹– -त ऋ ९, ३, ६, २७, १, ६७,१९,२०, †क्रौ २,६०७, ६३६, †जै ३,४९,९, ५१, २, शौ ९, २, १, पै १६, ७६, १, –तम् पै १०, ३, २ –ता शौ ८, ७, ११, पै १६, १३, १, –ते ऋ ७, ३९, ७

ⁱअभिष्ठताम्¹ पै ६, ७, १

अभि √ष्ठा(<स्था)>तिष्ठ,अभितिष्ठतेᵏ शौ १९,४९,२, ¶अभितिष्ठति तै ५,४,३, ५, ¶अभितिष्ठति तै ६, ६,३,२, मै ३,१,४ᶦ अभितिष्ठसि खि ४, ७, १, ६, अभितिष्ठामि मा ६, १६, का ६, ३, ६, शौ ६, ४२, ३, अभि तिष्ठन् ऋ १०, १३३, ३ᶦ, अभितिष्ठ पै ७,१८,८, अभितिष्ठतु पै १६, ७३, ४, अभि तिष्ठतु पै १, ९४, ३, अभितिष्ठ>ष्ठा ऋ १, ४२,४, ५, २८, ३, १०, ६९, १२, मा ११, २०, ३३,१२†, का १२, २, ९ ३२, १, १२†,

ᵃ) 'अभिष्टिभि ' इति ऋ (८, १९, २०) पाभ ।

ᵇ) उस क्रियन्त कृत्-प्रस्व (पा ६,२,१३९) ।

ᶜ) तस सासस्व, उरा इति कृत्वा वा कृन्-प्रस्व द्र (पा ६, १, २२३, २, १३९) । पूप मिवि इति कृत्वा न द्वि१ इति वर्तयित्वा योजनीयम् । उप √स्पा+यिष् प्र । एस्थि सपा प्रथमपादान्ते 'स्वायतो'>'°स्वायतौ' इति च द्वितीयपादान्त 'जनान् >°जनाम्'(=पृ३) इति च द्वि>ष इति प्रकृतिप्रत्यापत्यात्मक दोष द्र । 'अभिष्टिपा असि' इत्यत्र विग्रधिश [तु समाननिष्पत्तिकस्य 'स्नि-पा ' इत्यस्य च (ऋ १०, ६९, ४) 'पा ' इत्येतदुत्तरपदा । मन्येशर्माणि प्राति तत्र तत्र वा , तु पपा अविग्रज मैन्यात चिन्त्य क (तु ऋ ninety), सा पूप शतु पर्याय इति समप्रतीतप्रनिदिविरहमसुद भाषमाण पत्र इति कृत्वा व्याचक्षाण GW LUD च अभिष्टिपामि>'अभिष्टि(<अभिष्टी<अभिष्ट्या) । पामि' इति पदविभाग इति (न तेनं पाद ऊनाक्षरताया अपहरि(वश्यादिनि चिन्त्यम् [तु L ४४४ एतत्पदस्यान्यत्राप्यत्वेऽप्यनध्यवसित])] । GG १अभिष्टि- इति पूप इति कृत्वा तृतस इतीव विवृणोति ।

ᵈ) व्यधिकरणे बस पूपप्रस्व (पा ६,२,१) । उप यद्र ।

ᵉ) गस उप √स्था+कर्तरि वा भावे वा कि प्र कृन् प्रस्व (पा३,३, ९२, ६,२,१३९, तु २उप स्ति) । नैप्र ठस्य ट ।

ᶠ) समानाधिकरण बस । शेषम् एपूटि द्र ।

ᵍ) 'ह्रस्व-' (पा ६, १, १७६) इति मतुबुदात्त ।

ʰ) एव स्नि WR शिक्षावयिषत (वेतु मूको अधृष्णुहि?)। वस्तुतस्तु 'उरूवाचो [='उरु । उवाच । उ' ('वाक्नो वाचम्)] अ धृष्णुहि' इति दोष स्वारसिकश्च पुनभश्च द्र ।

ⁱ) कर्मणि केऽनन्तरगति स्वर (पा ६, २, ४९) ।

ʲ) सस्वंनैपेश्रित सादिग्ध पा द्र (तु √स्था इत्यत्र अतिष्ठताम् इत्यत्रत्य सस्थ ऋ) ।

ᵏ) सा W च 'वितिष्ठते' इति पा आहतु ।

ˡ) पूर्वस्या ऋचो 'योनिम्' इत्यस्याऽध्याहार द्र 'सुनीथा ' इति सावास्तेनेत्थ (तु वें , वेतु सा PW GW 'अभिवासनात् ' इत्यन्याय्यदुरवबोधप्रलापयोगो) ।

तै ४,१,२,३; मै २,७,२; ३,१, ४[2];४,११,१†;१२,३; काठ २, १५†; १६,२; शौ ५, ८,९;७, ७७, १०†; १९, ४६,५; पै ३, ३, ३; २१, ६;४, २३, ४; अभि···तिष्ठ ऋ ६, २१, ७; †अभि[1]···तिष्ठ ऋ १०, १७४, २; शौ १, २९, २; पै १, ११, २; अभितिष्ठेम ऋ १, ११०, ७; अभि···तिष्ठेम ऋ ८, २१,१२. अभि···तस्थौ ऋ ४, ५०, ७; †अभि···तस्थौ ऋ ६, २०, १; ७,८,४; मा १२, ३४; का १३, ३, ५; तै २, ५, १२, ४; ४, २, ३, २; मै २, ७, १०; काठ १६, १०; क २५, १, अभितस्य पै ९, २२, १५; अभ्यस्थात् तै ४, २, ८, १; काठ ३९,१; †अभि-···अस्थात् ऋ १, १४९, ४[a]; १०,३,३; कौ २,८९८;११२५; जै ४, १३,११; अभ्यष्ठाम्[b] शौ १०, ५, ३६; १६, ९, १; पै १६, १३२, १; अभ्यस्थाम् मै १, ५, ३; ६, २.

◊अभि-तरिषत्रुस्[c]– -†वांस. ऋ ४, ४, ९; तै १, २, १४, ४; मै ४, ११, ५; काठ ६, ११.

अभि-ष्ठित[d]– -तः खि ५, १८, १; मा ८, २३; का ९, ४, १; तै १, ४, ४५, १; ६, ६, ३, २; काठ ४, १३;२९,३; क ३,११, शौ ५, १४, १०; २०, १३५, ३; पै ७, १, ८; -†ता: ऋ १०, १६६, २; पै १३, ३, ११.

अभि√ष्य(<स्य)न्द्, अभिसिष्यदे शौ ५, ५, ९; पै ६, ४, ९.

¶अभि-सं√या, अभिसंयाति काठ २२, ६; क ३४, १.

¶अभि-सं√युज्, अभिसंयुद्क्ते मै २, ३, २; ७; अभिसमयुङ्क्त मै २, ३, ७.

अभि-सं√विश्, अभिसंविशन्ति शौ १५, १७, ९; पै ९, १२,१; अभिसंविशन्तु मा १३, २५; १४, ६; १५; १६; २७; १५, ५७; का १४, २, ११; १५, १, ५; ४, ३[2]; ८, ५; १६, ७, १; मै २, ५, ६; ८, १२[2]; १३, २२; ४, ६, ६; काठ १३, २; १७, १०[2]; ४०, १२; क २६, ९[2]; अभिसंविशस्व शौ ९, २, २५; अभिसंविशध्वम् शौ ३, ३, ४; ६, ६४, २[e]; ८, ५, २०; २१; पै २, ७४, ४; १६, २८, ९; १०.

¶अभि-सं√शंस्, अभिसंशंसति मै ४, ७, ५.

¶अभि-सं√श्रि, अभिसंश्रयति काठ १०, ४.

अभिसं-श्रित– -ताः काठ १०, ४[1].

¶अभि-सं√श्लिष् >श्लेषि, अभिसंश्लेषयन्ति मै २, ४, ६.

अभि-सं√स्वृ, †अभि···समस्वरन् ऋ ८,३,७[f]; ९,६७,९[f]; कौ १, २५६[f]; २, ९२३[f]; जै १, २७, ४[f]; शौ २०,९९,१; ‡[g]अभि···समस्वरन् पै ६, ११, ४[f].

अभि-सं√हन्

अभिसं-हत्य पै १६, ९०, ६[h].

¶अभि-सं√हृ, अभिसंहरति काठ २७, ५; क ४२, ५.

¶अभि-सं√क्रम्, अभिसंक्रामन्ति, अभिसंक्रामन्ति मै ४, २,६.

¶अभि-सं√गम्>गच्छ्, अभिसंगच्छन्ते, अभिसमगच्छन्त मै २, १, ४; ३, ६, ५.

अभिसं-गत्य[i] शौ ११, १, १६.

¶अभि-सं√ज्ञा>जा, अभिसंजानते मै २, २, ६[j]; ३, २, ३[1]; काठ २६, १; क ४०, ४; अभिसमजानत मै २, २, ६[4].

†अभि-स(>ष[k])त्वन्[l]– -त्वा ऋ १०, १०३, ५; मा १७, ३७; का १८,४, ५; तै ४, ६,४,२; मै २, १०, ४; काठ १८, ५; क २८, ५; कौ २, १२०३; शौ १९, १३, ५; पै ७, ४, ५.

¶अभि-सं√तन्, अभिसंतनोति मै १, ११, ९; ४, ४, ३; ८, १०; काठ १४, १०; २७, १०; २८, १; क ४४, १; अभिसंतन्वन्ति काठ ३०, ५.

अभिसं-तत– -ता: काठ २७,१०[1].

---

[a]) एकं दिन वें. स्वर्गीय। सा. तु पर्वलोकाऽभिष्ठितो देशभूतदीप्त्यर्थानुवादत्वेन 'शुशुधानः' इति पदेन योगं वदन् लोकविलक्षणमिव किंचिद्विदर्शयति। तदनवरणं न्विनि तेन मर्पणीयम्।

[b]) पन्वं तदभावश्च शाखाभेदेन द.(तु एदु. च नाउ.च रु.)।

[c]) गग. क्वस्वन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, ११९)।

[d]) गग्य. इत्ने तु. टि. अभिनि-स्वण-।

[e]) विशिष्ट इद ऋ (१०, १९१, ३) पामे.।

[f]) √स्तृ स्वरत√गे इत्येतत्-पर्याये देवत्-स्वरादेषु स्य. 'अभि' इति क्व.अपि सुवचः(तु. टि.ऋ१,५१,१)।

[g]) 'अव···समस्वरन्' इति ऋ (९, ७३, ४) पामे. (तु. टि. अव-सं√स्तृ)।

[h]) 'अभिसं-गत्य' इति शौ (११, १, १६) पामे.।

[i]) गम. क्त्वन्त-कृत् प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,११९)।

[j]) मध्यन्तरेणाऽन्यत्र अभिः क्व. भवति नोपसर्गः (तु. ते २, २, ११, ६)।

[k]) ष्ठ. पत्वं भवतीति विशेषः।

[l]) बस. पूर्वस्व. (पा ६. २, १)। तस. वद.।

अभिस तत्य काठ २३, ५
अभि सं√तप्>तापि, अभिसुतपाति शौ २,१२,६1[a], अभि सतपताम् पै १०, १०, ८
अभिसुतापय शौ १९, २८, २
¶अभि-स√तृ>तर, अभिसतरति काठ २३, ६
अभि-सं√धा, ¶अभिसुधत्ते मै ४ ४, ५, ¶अभिसुधत्त मै २, ४ २, काठ १२, १२, २४, ७ २६, ७ क ३७, ८, ४१, ५
†अभि'''सुधेहि ऋ १०, ८७, ३, शौ ८,३,३[b] पै १६,६,३
अभि सुनधात् शौ १०, ५, ४३[c]
¶अभिसुधीयते मै ३, ७, २
अभि√सप्, अभि सुपन्ते[d] ऋ ७, ३८,५.
¶अभि-समा(म् आ)√गम् अभि समागुच्छन्ति मै ४, ८, १०, अभिसमागच्छान् मै १, १०, १७
¶अभि समा(म् आ)√वृत्, अभिस मावर्तते मै ३, ८, ९, अभिसमावर्तन्ते मै १, ६, ६, २ २, ६, काठ ३७,१, अभिसमावर्तन्त मै १, ६, ६[४], २, ८,६[२], काठ ३७, १
अभि-समि(म्√इ), अभिसुमेति मै ३, १०,७¶, अभिसुयन्ति शौ ११, ७, ३, अभिसुयन्तु मै १,६,२[३], काठ ७, १४, क ६, ३, पै १६, १५३, १०, ¶अभिसुमियात् काठ २४, ५, क ३७,६
अभि समू(म्√१ऊ)ह्, अभिसमूहामि मै २, ६, ३, ४, ३, ४[l], काठ १५, २
अभि-समृ(म्√ऋ>अर्पि), अभि सुमरीत[a] ऋ ९,७९,३
अभिसमर्पय पै ४, १६, ८
अभि समे(म् आ√इ)
ф अभिसमे(मा इ)य[b] शौ १२,३,४
¶अभि स√पद्>पादि, अभिसपद्यन्ते काठ ३३, २–४
अभिसपादयते काठ २७, ९,
अभिसुपादयति मै ४, ५, ३[२], काठ २०, ४, क ३१, १
अभिस पद्य– न्न काठ ३३, २,३
अभि स√पश्, अभिसपश्य पै १, ९७, ४
¶अभि-स√बन्ध्, अभिसमबध्नीत मै ४, ७, ८
अभि स√भू, अभिसुभवत मै ३,७ ८¶, अभिसभव पै १६ ७२,१
¶अभिसुमभवताम् मै २,४,३,
¶अभिसुमवेताम् मै ३, ७, ८
अभिसुबभूव शौ ३, २८, ५ ६, अभिसबभूवु काठ ७, ६ ३९, २
अभिस भूय[1] शौ ५, २८, ८, पै २, ५९, ६
¶अभि संमु(ख>)खा- -खा काठ २५, १०, २६, ६
¶अभि-समु(ख>)खी- -खी क ४१, ४
¶अभि स√मिल्, अभिसुममिलद् मै १, ५, १२
¶अभि सं√मृश्, अभिसममृशत् मै २, १,११
अभि√साध्>साधि, अभिसाधय>या पै ५, १०, १०
अभि√सृ
अभि-सर्तृ[1]– -तारम् मा ३०, १४, का ३४,३, १
अभि√सृज्, अभि सृजन्ति पै ४, ३५, ४, ¶अभ्यसृजत् काठ १३, २, ¶अभ्यसृजन्त काठ ३५, २० अभि असृजम्

[a]) 'अभि शोचतु' इति ऋ (६, ५२, २) पाभे ।
[b]) मूको अभि' इत्यस्य स्थाने 'अपि' इति श्रूयते (तु W)। यत्वाह WI अभि कप्र इति, तच्चिन्त्यम्।
[c]) शौ ८, ३, ३ इत्यनेन समर्थ्ये च चोद्य च प्रति सविषयता द्र ।
[d]) सपणे कप्र इति म'धान गा चिन्त्य (तु वें)।
[e]) 'अभिसुयन्ति' इति शौ (११,७,३) पाभे ।
[f]) मुग्ना सनिगर्गस्याऽभे स्थाने 'अभि' इति शोधः द्र।
[g]) तु वें PW प्रमृ, वेंतु सा तृतीयपादीय 'तान्' इति पद तुरीयपादीयवाक्यान्तर्गत प्रयुञ्जानः 'अभि' इत्यस्य वा दिमर्नि प्रति प्रमादुक ।
[h]) 'अभि-गादिशध्वम्' इति योग इति यत् प्राप कमिमानुकरणम् । स्वरसन्धाऽर्थतश्चोभयथाऽप्यसतते । यदपि 'अभि' इति ग अर्थे कप्र 'आप' (=द्वि३ <२अप्) इत्येतदन्वित इति W उल्लेखुक्स्तदपि न। एवविधे वा अभ्युपसृष्टस्याऽऽरयातस्य सकर्मकत्वाऽव्यभिचाराद् 'आप' इत्यस्य द्वि३ सत कर्मतयैव सूपयोगात् स अर्थे कप्र प्रयोक्तव्यत्वस्याऽप्रसङ्गात्। तथा चासलक्षणद्विस्वरत्वात्मकस्य चोद्यस्य दुष्परिहरत्वाच्च । ना तावदत्र गतिरिति । उच्यते । वा समवबोध इति । कथमिति। शृणु। नेह 'आप' इति प्र३ वा द्वि३ वा भवति। ति तर्हि। स३ इति । पुग्राम' 'जीवधन्या' इत्युभे च 'आप' इत्येतत्-समानाधिकरणे वि भवत [तु शौ १२, ३, २५ उ (पुनश्चस्य चेह प्रियचोपलक्षणमात्रत्वात् पुसत्व मतन्त्र द्र)]। एविध 'आपो जीवमभिसमेत्य सविशन्तु' इति वा तात्पर्यं भवतीति दिक्।
[1]) गस स्वयन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,३,११९)।
[1]) मस सृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,३,११९)।

पै ४, २, ७[?a], ८, १०,१०[?a]

¶अभ्यंसृज्यन्त मै १, १०, ५.

¶अभि-सृज्य[b] मै ४, ७, ७

¶अभि सृज्यमा(न>)ना[c]– -ना मै ४, ६, ८

†अभि सृष्ट[d]– -ष्ट ऋ ३, ३५, १, १०, ९१, ५, कौ २, ३३२, जै ३, २८, ४

अभि √सृप्, ¶अभिमर्पति काठ २८, ८, क ४४, ८, ¶अभिसर्पन्ति मै १, ४, ५, ८, ७, अभिसर्प शौ ३, २५, ४

¶अभि-सृप्य[e]– प्यम् मै ४,६,२

अभि √स्कन्द्, अभिचस्कन्द शौ ७, १९०, २

अभि-स्कन्दम्[f] शौ ५, १४, ११

†अभि √स्रु, अभिस्रवन्तु ऋ १०, ९, ४, मा ३६, १२, का ३६, १, १२, काठ १३, १६, ३८, १३, कौ १, ३३, जै १, ३, ११, ४, २८, १०, शौ १, ६, १

अभि √स्फूर्ज्, अभिस्फूर्जति शौ १२, ७, ९

†अभि √स्वृ, अभिस्वरन्ति ऋ १, १६४, २१, शौ ९, १४, २२, पै १६, ६७, १२, अभिस्वरन्ति ऋ ९, ८५, ३, अभिस्वरन्तु ऋ ८, १३, २८, अभिस्वर ऋ १, १०, ४, ८, १३, २७, ९, ९७, ३, कौ २, ७५१

अभि-स्वर्[g]– -स्वरा ऋ २, २१, ५ ८, ९७, १९, शौ २०, ५४, ३

अभि स्वर्[h]– -रे[i] ऋ ३, ४५, २, १०, ११७, ८, कौ २, २८१‡[j], १०६९, जै ३, २३, १३‡[j], शौ १३, ३, २५.

अभि स्वर्तृ[k]– -र्तार ऋ १०, ७८, ४.

अभि √हन् > जिघांस, †अभिजहि ऋ ७, १०४, १९, शौ ८, ४, १९, पै १६, १०, १०, अभि जहि[l] ऋ ९, ८५, २, अभि हन् ऋ ५, २९, २

†अभि ···जघन्य ऋ ३, ३०, ८, मा १८, ६९, ऋ २०, ५, २

†अभि जिघांसति ऋ ७, ५९, ८, मै ४, १०, ५, ¶अभिजिघासन् क ३५, ५.

¶अभि घातम् काठ १२, ४

अभि घ्नत्[m]– -घ्नते मा १६, ४६, का १७, ७, ५, तै ४, ५, ९, २, मै २, ९, ८, काठ १७, १५, क २७, ५.

†अभिघ्नन्[n] खि १, २, २

अभि-हत[o]– -त शौ ११, १२, २२, –तम् शौ १९, ९, ९[o], –¶तस्य मै ३, ९, ३ [°त-उन्का°]

अभि √हर्य्, अभिहर्यन्ति ऋ १०, ११२, ६, अभिहर्यत शौ ३, ३०, १.

अभि √हस्,

अभि हस्य[p]– -स्यम् शौ ६, ३०, २.

¶अभि √ह्वा

अभि-ह्वाय[b] मै २, ५, ७, काठ १३, २९.

अभि √हि, अभि > भी हिन्वन्ति[r]

---

[a]) 'अभि असृजन्' (प्रपु३) इति मुपा शोधार्ह इ । मूको विरोधाभाऽन्यथासिद्धत्वाच [तु नाप्. मन्त्रे च तैब्रा २, ७, १५, ५ च उपु१ एव श्रुति (यदनुरोधादिहापि अभि √पिच्, ¬च् इत्यस्यैव निगमस्य सन [तु शौ ४, ८, ६] यनि विकारमात्र सभाव्येत)] ।

[b]) गस ल्यबन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।

[c]) तु टि. 'अति √दह् > अति-दह्यमान-' इति ।

[d]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९) ।

[e]) गस ल्यबन्त-कृत् स्वर (पा ६, २, १३९) ।

[f]) गस णमुलन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।

[g]) गस क्विबन्त कृत् स्वर (पा ६, २, १३९) ।

[h]) गस घञन्त कृत् स्वर (पा ३, ३, ११८, ६, २, १३९) तु विर ।

[i]) [illegible]

[j]) 'अभिस्वरा' इति ऋ (८, ९७, १२) पाभे ।

[k]) गस तृजन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।

[l]) वेनु सा 'अभ्या (गच्छ)' इत्येव व्यर्थं द्विस्वर च क्रियाध्याहारवत्त च योग मन्यमान, PW प्रमृ. च 'अभ्या जहि' इत्यादिष्टमाना । अत्र 'आ पिब' इति योग द्र ।

[m]) गस शत्रन्त-कृत् स्वर. (पा ६, २, १३९) ।

[n]) यद्यपि वमु यद्-दोर्गाय-स्वर सति अत्र रूपं भवति, तथापि मूलत 'अभिहनम्' इत्यस्य सतोऽयं विकार इति सुकल्पम् (तु मद, ऋ १, ११६, ६, ११७, ९ प्रमृ च) ।

[o]) 'उल्काभिहतम्' इति मुपा स्थाने 'उल्का-भिहतम्' इति [illegible] शोध [illegible] ।

[p]) गस [illegible] कृत् स्वर (पा ३, १, ९९, ६, १, २१३, २, १३९) ।

[q]) 'अभिहाय' इति मूको पा ।

[r]) [illegible]

ऋ ९,१०१,३, अभि(हिन्वन्ति) कौ २,४९

अभि हिं√कृ, अभिहिङ्कृणोत शौ १२,३,३७

अभिहिंकरोति, अभिहिङ्क-रोत् काठ २७,९

अभि हित- अभि√धा द्र

अभि√हु, ¶अभिजुहोति तै ३,१,५,२,६,६,३,२, मै ३,२,८,९,५,४,१,१४, काठ ६,८[२],२५,१०,३६,११, क ४,७[२],४०,३,४७,११, अभिजुहोमि तै १,३,२,२, अभि जुहोमि पै २,६६,४, ¶अभिजुहुयात् तै २,६,६,६,३,४,८,३, काठ ३५,१९, क ४८,१७

अभि-हुत,ता[a]- -ता शौ ६,१३३,२, पै ५,३३,२, -¶तौ काठ ६,८, क ४,७

¶अभि-होतवै[b] मै १,८,६

अभि√हृ, अभिहरन्तु शौ १९,४५,४, पै १५,४,४

¶अभि-हृत्य[c] मै २,५,७

अभि√ह्वृ

अभि हुत[d]- -हुत ऋ १,१२८,५[2], १०,६३,११, शौ ६,४,२, -हुताम् ऋ १,१८९,६

अभि-हुति[e]- -ती शौ ६,३,३[f], -ती ऋ १,१६६,८.

अभि√ह्वे

अभि ह्वार[g]- -रे शौ ६ ७६,३

१अभी(भि√इ), ¶अभ्यायत तै २,५,२,२,५, अभ्यायत[h] शौ ४,२४,६, पै ४,३९,६, अभि-आयत ऋ १,८०,१२, ‡अभ्ययत[i] कौ २,१८८, जै ३,१७,९, ¶अभ्यायन्त तै ६,२,७,४,४,६,१

अभ्येति कौ २,१२१०, शौ १,२५,४,७,१२१,२,९,१,८, अभ्येति ऋ १,११५,२,१२४,९,१४०,६,९,१७,७,१०१,१६,१०,३,३,११७,८, †मै ४,१४,४, ¶काठ २४,७, ¶क ३७,८, †कौ १,५०४,२,४६६,८९८, †तै १,५४,२,३,३५,१,४,१३,११, शौ ८,९,९, †१३,२,२७,३,२५, †२०,१०७,१५, पै २,६५,१६,१८,९, अभि एति ऋ १,१२३,७,७,१०४,२१,९,९६,२२,१०,६१,१६, शौ ८,९,२१,१३,२,४३[j], अभियन्ति शौ १०,७,४६, अभि यन्ति ऋ ८,१००,१, शौ ५,४२, अभि यन्ति[k] ऋ १,१९०,४, अभ्येमि पै १६,१४९,१०, अभ्येमि मै १,३,३७,४,८,२, अभ्येतु मै २,७,१२[l], शौ ५,१३,४,७,१२१,२,१३,१,१०, पै ८,२,३, ‡अभि एतु[m] शौ ८,४,२१, पै १६,११,१, †अभि यन्तु ऋ ४,५७,८, मा १२,६९, का १३,५,८, तै ४,२,५,६, काठ १६,१२, क २५,३; पै १५,५,६७, †अभीहि ऋ १,८०,३,१०,८३,३, कौ १,४१३, जै १,४०,५, शौ ४,३२,३, पै ४,३२,३, †अभि…इहि ऋ ९,६४,१३, कौ १,५०५,२,१९१, जै १,५२,९,३,१७,१२,

a) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६,२,४९)।

b) तवै प्रत्ययान्तस्य द्वैस्वर्यं द्र (पा ६,२,५१)।

c) गस ल्यबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

d) गस क्तियन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६२,२,१३९)।

e) गस क्तिनि पूप्रस्व (पा ६,२,५०)। सात पाठः WR तु 'अभि°' इत्येव पा आहुस्तत्-न्त्र द्र।

f) 'अभि-हुत' इति r प्रस्तावित पा w अनुमुमोद विपति, तत्र पा पाभ यति स वा पतिर् इति विमृश्य विविनृनिः।

g) गस अमन्त इति पाथादि स्वरः (पा ६,२,१४४)।

h) अभ्या√१यम् इत्यस्य क इति तुषाणां सा [illegible]।

i) 'अभि' इति ऋ (०,४८,३) पाभे।

j) शौच. १,१५, अत्र 'अभ्युत्' इत्यस्मात् निदा-निघाताऽभावे 'एति' इति स्यात्। पा ८,१,६५ अनु म एव निघाताऽभावो वैकल्पिक इ यू एतत्सर्वं शाखाभेदे नोह्यम्।

k) 'मृगाणामिव बृहस्पतेर्द्वेतयोऽहिमायान् पून् (<°पु यद्र)' इति मध-ध. द्र। च· योगे तिङ् नानु-दात्त [पा ८,१,५८ (वैतु सा मृषैव च-लोपमुप-स्थाप्य 'यन्ति' इति प्रथमा तिङ्-विभक्तिरिति कृत्वा नानुदात्तेति च, 'अभि' इत्येतदुपसर्गाऽऽख्यातान्तर-मध्याहार्यमिति च मातुक, GW 'अभि' अत्र पून् <१पु [यद्र] इत्येतदन्वित इति, ११५ १८१, [तु (VS ३,१३८]) °अभि√पु>°अभि पु>°अभि पून्>(दोर्घपूर्वकम्) अभिपून् इति स्यादिति]।

l) 'अभिपन्तु' इति ऋ (५,५७,८) पाभे।

m) 'अभि…एति' इति ऋ (७,१०४,२१) पाभे।

अमीतम् पै१३,५,८‡ᵃ; ¶अम्येताम् काठ २७, ८; अम्यायन् ¶काठ २९,१; ¶क ४५,२; पै ५, २६,५; अभि…आयन् ऋ १०, २८,८; अभि…आयन् ऋ ७, १०३,२; ¶अमीयात् मै४,६,७. अभि…ईयुः ऋ ७, १८,१०.

अभि-युत्ᵇ– -यन्तौ शौ ५, ३, ५.

अभियुन्ती– -न्ती शौ७,४८,२.

अभी(भि-इ)तिᶜ– -तिम् ऋ ७,२१, ९; खि २, ६³, २९; पै १०, ५, ११ᵈ; –†तीः ऋ २, ३२, ३; पै १५, २०, ३.

अभी(भि-इ)त्यᵉ ऋ ४, ३२, १०; ९, ५५, ४; १०,९९,५; ¶काठ २६, १; ९¹; ३६, ८; ¶क४०, ४; ४१, ७¹; कौ २, ३२८†; जै ३, २७, ४†.

अभी(भि-इ)त्व(र>)रीᶠ– -रीः मा ११, ७७; का १२, ७, १२; तै ४, १, १०, २; मै २, ७, ७; ३, १, ९; काठ १६, ७; १९, १०²; क ३०, ८²; पै १, ४२, १.

¶अभ्या(भि-आ)युक– -कः काठ २८, २; क ४४, २.

२अभी(भि√ई), †अभि…ईमहे ऋ १, २४,३; तै ३, ५, ११,३; मै ४, १०, ३; काठ १५, १२; †अभि(ईमहे) मै ४, ११, १; काठ २८, ७; क ४४, ७.

(ᵃअभीअअक-,ᵃअभीकक-) नाउ.टि.द्र.

†अभीकᵍ– -कम् ऋ ९, ९२,५; -के ऋ १, ७१, ८; ११६, १४; ११८,५; ११९, ८; १२१,१४; १७४,५; १८५, १०; ३, ३९, ७; ५६, ४; ४, १२, ५; १६, १२; २४,४; २८, ३; ४३, ४; ६, २४, १०; ५०, १०; ७, १८, २४; ८५, १; १०, ३८, ४; ५५, १; ६१, ६; १३३, १; खि १, ८, ३; मा ३३, ११; का ३२, १, ११; तै १, ३, १४, ६; ७, १३, ५; मै ४, ११, १; २¹ʰ; १२, ४; १४, १५; काठ २, १५; कौ २, ११५१; जै ४, १, ४; शौ २०, ९५, २.

अभी(भि√ई)क्ष्, †अभ्यैक्षेताम् ऋ १०, १२१, ६; मा ३२, ७; का २९, ४, २; तै ४, १, ८, ५; अभ्यैक्षन्त तै ३, १, ४, २.

(ᵃअभीगत-,ᵃअभीगतक-) एपू.टि.द्र.

अभीच्छ्रुत्- अभी(भि√ इ)१ द्र.

ⁱअभीत्सम्¹ पै ९, ६, ६.

अभी(भि√इ)ध्,न्ध्, ¶अभी(भि-इ)न्धे तै ५,१,७,२; अभीन्धे मै ३, १,८; काठ १९,७; क ३०,५; शौ ११,३,१८; पै १६,५३,७; अभी(भि-इ)न्धते तै७,४,९,१; अभीन्धाम् मै २,७,६; अभीन्धाताम् मै ३,१,८; अभीन्धताम् मा११, ६१; का १२,६,२; अभी(भि-इ) न्धताम् तै४,१,६,२; काठ१६,६.

१अभी(भि-इ)द्धʲ– -द्धः ऋ १,१६४, २६; ¶मै ३,१,८; ३,६ᵏ; शौ ७, ७७,७†; ९,१५,४; पै १६,६८, ४; -द्धात् ऋ १०, १९०, १.

ᵃ) 'ददेपि' इति ऋ (१, १६२, २१) पाभे. ।

ᵇ) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९) ।

ᶜ) गस. उप. क्तिनि पूपप्रस्व. (पा ६, २, ५०) ।

ᵈ) मूको. 'अभिति(म्)' इति । शौ (१९, ३१, ११) 'भ्रमतिम्' इति वा (तु. मा.), 'अमितम्' इति वा (तु. मूको.), 'अपर्तिम्' इति वा (तु. WR.) पाभे. द्र. ।

ᵉ) गस.ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

ᶠ) गस. क्वरबन्त कृत्-प्रस्व. (पा ३, २, १६३; ६,२, १३९) ।'अग्रेत्वरी-', 'अतीत्वरी-' इत्यत्र (पृ. ४२;८९) यथायथं शोधः द्र. ।

ᵍ) 'अभितो गतम्(भावे क्तः)' इति कृत्वा ᵃअभी(<भि)-गत- इत्यतः प्राग. पूप्रस्व. मतः प्राति. कपि प्र. मत्व् ᵃअभीगतक->ᵃअभी अ अक->यनि.इति वा,'अभितः ईर- (भावे <√ईर <√ऋ)' इति कृत्वा ᵃअभीर-[भि-ईर- (वैतु. पपा.)] इत्यतः पूर्ववत् कपि प्र. मत्व् ᵃᵃअभीर्क->ᵃअभीरक->यनि. इति वा नैप. द्र. [वैतु. पा (५, २, ७४) यदनु अ(भि>)भी+कन् इति मु. आद्युदात्तः (पा ६,१,१९७), कपिनु चाऽप्यनग्राह्य कर्थगो विरोधश्च प्रसज्येत (प्रकृत श्रौतसहपाभ्यां भिन्ने एव सती ᵃअभिक- इत्य् ᵃअभीक- इति च प्राति. उपकल्प्यमाने आचार्यानुगामनस्य विपर्यीक्रियेतामित्यभिसंधेः [तु. टि. अभिंक-]; या. (३, २०) '=अभ्यक-' इति यदनु अभि+ᵃअक- (=√अञ्ज्+भावे कः) इति गस. वा स्यात् प्रास. वा बस. वा (सर्वथाऽपि तु मिथ्यास्वर एव प्रसज्येत । गस. थाथादेऽन्तोदात्तत्वाऽन्यथा पूपप्रस्व. स्यादित्य ᵃअभ्यक- इति मध्यस्वरित इत्यभिसंधे.); दे.(२, १७) अभि√इ+ईकः प्र. (तु. पाउ ४, २६; मा. ऋ ९, ९२, ५) इति धात्वनुलोपनिर्भरः पक्षो वा, इभु+भी- (<√भी) इत्यतः बस. मतः कप् प्र. इति वा (तु.टि. अनुक- यदनु उप.<√अञ्च् इति वादोऽप्यविरुद्धरः स्यात्) इति दिक् (तु टि. प्रतीक-, समीक-)]।

ʰ) विशिष्ट इद ऋ (६, ७४, ४) पाभे. ।

ⁱ) संदिग्ध-स्वरूपः संस्कारान्तरापेक्षः पा. ।

ʲ) कर्मणि केऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९) ।

ᵏ) 'आभीद्धः' इति दीर्घादिः मुपा. चिन्त्यः । आङ्-पूर्वस्य प्रसिद्धभाव् इत्यभिसंधे. ।

२¶अभी(मि-इद>)द्वा[a]- -द्वा तै ५, १, ७, ३ काठ १९, ७ क ३०, ५.

°अभी(मि-इ)घ्[b]- भीव् शौ १९, २८, २[c], पै १३, ११, २[d]

अभी(भि√इ)न्व्, अभि °°इन्वत, अभि ° इन्वतु पै १२, ६, १२

अभीप[e]-

अभीप-तुस्[f](>) ऋ १,१६४,५२, तै ३, १, ११, ३†, ¶मै ३, ७, ८, ४, ८, ५, काठ १९, १४†, २०, १¶, २९, ३¶, ¶क ३१, ११, ४५, ४, शौ ७, ४०, १†

अभीप्सत् अभ्या(भि√आ)प् द्र

अभीमोद मुद् अभि√मुद् द्र

अभी(भि√ई)र्, अभ्यॅरयन्त खि ४, १०, १, ३

(°अभीर्-, °अभीर्क-) अभीक-टि.द्र

†अ भीरु[g]- -रव ऋ १, ८७, ६, ८, ४६, ७ तै २, १, ११, ९, ४, २, ११, २, मै ४, ११, ७, काठ ८, १७ -रु ऋ ४, २९, २, -वॅम्[h] ऋ ८, ४६, ६

¶‡अ भीरुण[i], ?अभीरुण- -णम् मा ६, १७, शौ ७, ९४, ३, पै १, ३३, ३

अभीलाप-लप्- अभि√लप् द्र

अभी वर्ग- अभि√वृज् द्र

१,२अभी-वर्त- अभि√वृत् द्र

अभी वर्ध- अभि√वृध् द्र

अभीवार(भि-इव√°अऋ)[j], ‡अभी वार[k] शौ १, ३२, ४

अभी-वृत- अभि√वृ द्र

---

[a]) १सङ्ख्याकादभेदेऽपि स्वरितत्वाऽभाव तै द्र नान्यत्र [तु अभी(भि√इ)घ् इत्यस्य तिङन्तम्]।

[b]) गस क्रिय त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)। 'धर्म' इत्यस्य वि द्र ।

[c]) 'भभीन् [पपा, ६अ+भी-(<√भी)]' इति 'दुर्हार्द' इत्येतद्गामि वि इति सा [तु नाउ टि यदनु पै मूको विज्ञापित भवेद् यथेद्दाऽन्त्यस्य तकारस्य मूलत सन 'न्व्' इतीव विकार समनानि (तकारस्य नकारमकारयोर्मध्ये व्यञ्जनभक्तिमात्रतया मिथ्याऽऽमाशादियभिसधे)]। एस्थि 'अभिसुतापय' इनि वा (तु W R.), 'अभिन्' इति वा (तु मात) यत् पिपठिषित भवति, तदपुष्टमिति चालङ्गमिनि च कृत्वा दुर्ग्रह द्र ।

[d]) 'अभीन्' इति पुपा यनि मूको सगमय्य प्रकृति-प्रत्यावर्तिनया सुबोध द्र [विकृतस्य मत शौ (तु नापृि) तस्याच्छिद्रमात्र वाऽभिसंधे]।

[e]) तु टि. अर्णा तु ।

[f]) तमि प्र तत्-स्वरश्च [वैतु सा शौ (७, ४०, १) अभि√पत्+क्विप् इति म्यु पादुक]।

[g]) तत नञ्-स्वर (पा ६ २ २)। उप यद्र ।

[h]) अमि पूर्वपदेकदेशाभाव । 'भुर्मीरवम्' इत्यनि गथः पद ऊनापरत्वेना अरहति द्र (तु । ४००)।

[i]) 'पुरा वायु वसूणाम्' इति ऋक्सु(१, २१, २२) [illegible] भवति। तस्य 'पुरस्य वायु भर्मीरुणम्' इति [illegible] भवति (तु यनि मा) [illegible] 'अर्मीरुणम्' इति [illegible] (तु यनि शौ) [illegible] [tu यक धरुण इति च वरुण- इति च, वैतु उ म PW प्रभृ च तम ६अ+?भीरुण (=भीरु-) इति (उप का श्यु कथ च नञ्-स्वराऽप्रवृत्तिरिति त्वस्पष्ट भवात), उ अभि√रु>रू इत्यपि विकल्पयति (पूप दीर्घत्वम् इत्यभि सधि)]। अथ द्वितीय कल्पो द्वे पदे इति। के ते इति 'भीरु (क्रिवि)-ऋणम्'>°भीरु रुणम्>°भीरुणम्> अ° (यनि) इति वा 'शेपे अभीरु ऋणम्'>°प अभीरु (क्रिवि)रुणम्>०पे अभीरुणम्> इति वा वर्णसमापत्ति लापानुपातिसौवरसक्रमश्च पत्त छन्दोनुरोधप्रयोजितो मिथ्याप्रत्यायितपूर्वसवर्णैकादेशादिव विसर्ज्यमानोऽकारोप जनश्च द्र (वैतु सा [शौ] अभि रुणम् (ऋणम्) इत्युप-सर्गभूतस्य प्रथमस्य पदस्य दीर्घभावश्चाऽध्याहृतयोग्य क्रियायागश्च)। एस्थि भूयोविमर्शमहताऽस्य विषयस्य सुस्पष्टेति दिङ्मात्रम् ।

[j]) अभ्युपचयभूतस्य'इव' इत्यस्य तदङ्गत्वेनापसर्गत्वेनोपचार द्र (यनि सन्नात आलोचनार्थं तु नाउ टि)।

[k]) =अभि-इव-आर (तिङो निघाताऽभावे तु पा ८, १,६५ वैतु [illegible] 'अभि इव भार' इति)। [illegible] यनि इवोपचिताऽभ्युपसृष्ट [illegible] निष्पन्नमिद [illegible] स्यात् । न त्वेषा पा वस्तुस्थिति स्यात् । [illegible] [illegible] [illegible] इति । यद् [illegible] इति वा [तु [illegible] ३ ७, १०, ३) [illegible] इति वा (तु पै १, ३१, ४)] [illegible] [illegible] इति [illegible] पादे [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] पै) '[illegible]' (<अभि√२वृ [illegible]) इति प्रथमस्य पादस्य [illegible]

अभी(भि√ई)शु
अभी(भि-ई)शु[a]– -शवः ऋ १,३८, १२; ५,६१,२; ८,३३,११; जै ४,२०,४†; शौ ८,८,२२; २०,१३१,४; पै १५,१२, ८; १६,३१,२; -शुना शौ ६, १३७,२; पै १,६७,४; -शुभिः ऋ ५,४४,४; खि ४,११, ६; ५,१५,११; मा ३४,६; -शुम् खि १,१२,५; -शून् ऋ ६,५७,६; -शूनाम् ऋ ६,७५,६; मा २९,४३; का ३१,२,१०; तै ४,६, ६,२; मै ३,१६,३; काठ ४६,१; पै १५,१०,६. [°शु- अन्°, दशन्>श°, रमन्°, सु>स्व° हिरण्य°]
अभी(भि√इष्/प्)>ष्ट्, अभीष्ट्यात्[b] शौ १२,३,३४;४१; अभि··· इष्यात् शौ १२,३,४२.
◊अभी(भि-इ)ष्णु(त>)ती[c]– -ती ऋ १,१६४,२७.
१¶अभी(भि-इ)ष्ट,ष्टा[d]– -ष्टः मै १, १०,१७; २०; काठ ८,७; ३६, ११; १४; क७,४; -ष्टम् काठ २८,५; क ४४,५[1]; -ष्टाः मै १,१०,१७[4]; २०[1]; ३, ४,२; ४[2]; ८,१०; ९,४; १०,४;४,४,८; १०; ८,३[2]; काठ ८,५; ११,१०; २८,५[1]; ३६,११[4]; १४[1]; क ७,१; ४४,५[1]; -ष्टे मै ३,४,२; ४.
२¶अभी(भि-इ)ष्ट[d]– -ष्टाः तै २,४, १०,३. [°ष्ट- अन्°]
¶अभी(भि-इ)ष्टि– -ष्टै काठ ८,८; २८,३;४; क ७,२; ४४,३;४.
अभी-षुह्-, अभी-षाह्-, अभी-षाह्य-, अभि√षह्, षाह् द्र.
अभी-शेषु-, अभि√शेषि द्र.
अ-भुज्[e]– -भुक् ऋ १०,९५,११.
*अ-भुजिष्य[f]– -ष्यः शौ २०, १२८,४.
*अ-भुजिष्य[g]– -ष्यः खि ५,१२,४[h].
अ-भुञ्जत्[i]– -ञ्जतः ऋ १,१२०, १२; ८,१,१६; कौ १,२०२; जै १,३०,१०; -¶ञ्जन्तः तै ६,५,९,४; मै १,१०,७, काठ ३६,१; क ४४,९.
अ-भूति[e]– -तिः शौ ११,१०,२१; १२,८,८; पै १६,८७,१; -तिम् खि २,६,१,८; ¶मै ४,२,१३; -त्या शौ १६,७,१; -त्याः शौ ७,१०५,१; १६,५,५; ८,६; -त्यै मा ३०,१७; का ३४,३,४.
¶अ-भूत्वा[e] तै ५,५,१,६.
†अभेद्या[j] पै १३,४,१३.
*अ-भोज्[e]–
अभोग्य(ज्-ह)न्[j]– -घ्नतः ऋ १, ६४,३.
(*अभ्यक-) अभीक- टि. द्र.
अभ्यक्त- अभ्य(भि√अ)ञ्ज् द्र.
†अभ्यगौः[k] पै ५,९,५.
अभ्य(भि√अ)धायु, अभ्यधायति शौ ७,७३,३; १९,५०,४; पै १४,४,१४; अभ्यधायाम्सि शौ ५,६,९; पै ६,११,११.

आपर्वणिकः पा. सन् काले विकारसुपागमदिति संभाव्यते (वैतु. ग्रपू. तैमा. 'अभिवाङ्मे' इति)। यत्तु मा. अभीषारः (<अभि √१,२ षु) इति प्र१ इति कृत्वा पठकस्य प्राति. शतो धातुविकल्पेन घञि प्र. निष्पत्तिमभिधाय पर्यन्यदेश विभक्तिपरिणामादिप्रपञ्चं रचयेत्, तच्चिन्त्यमपोदपमर्गमिव स्यात्। पार्थाय-स्वरे प्राप्ते उप. आद्युदात्तस्वाऽसंभवादिति दिक्। विस्तरस्तु अन्यदनिमित्तान्तरतोऽन्वेष्यः।

a) गस. उपपद. (पा ६,२,११५)। उप. वन् प्र. उसं. निरस्वरश्च [पाउ १,१०; पा ६,१,१९७ (तु. दे १,५; वैतु मा ३,९; दे १,५, १११. प्रमृ. च अभ्य [भि√१अ]न्+ छुन् प्र. इति)]।

b) 'अभि' इति बत्र. तत्रैव दोतुक' ११. विन्दः (तु. मत्य. टि. 'भिक्षित->प्राः,')।

c) गस. साधन-कृत्-स्वर. (पा ६,२,११९)। ऐन. दोतस्य कृते तु. पत.; वैतु. मा. १११. प्रमृ. च 'अभ्यागि-अभ्यात्' इति (द्वितीयदर्शनस्य चिन्त्यः)।

d) मत्व. इति १अभीदि- २अभीद- इत्यत्र यक टि.द्र.।

e) बस. अन्तोदात्त' (पा ६,२,१७२)। उप. भावे क्विप् द्र. (वैतु. मा. कर्तरि प्र. इति कृ-वाऽनुपरमस्वरं तत्र. बुवाण:)।

f) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. √भुज् >*भुजिष्टि->*भुजिष्य- इति तादर्थ्ये यत् प्र.निगमे द्र. [तु.नाड. (पामे.) च ॥ R.'अ-भुजिष्य-' इति शोधय; वैतु. मूको. अभुजिष्य- (यदनु '√*पुज्>पुजिष्टि->*पुजिष्य-' इति कल्प्यमानम्)। एंस्प. अपि यत् पान्नु. तदनु मात. चाऽन्याष्टैस्वर्दर्शनमपि गृह्ये. मुश. प्रामाण्यं प्रापयद् तन्नादिदेव]।

g) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. यह.।

h) मुश. उपादिस्वरः शोधार्हः द्र.। [illegible] पुदन्तगंशेऽशोपाश्च (तु. मार्. पामे)।

i) 'अभिष्यान्' इति शोधनीयः मुश.। 'इविरुद्' इति शौ (४,१७,८) पामे.।

j) तस. द्विपद-कृत्-स्वर. (पा ६,२,११९)।

k) संशोधः शंकराचार्यपरोक्षो मुश.।

अभ्य(भि√अ)ञ्च्

अभ्य(भि अ)च्- -म्यञ्च पै ६,२,५.

अभ्य(भि√अ)ञ्ज्, ¶अभ्यङ्क्ते तै २, ५,१,७, ६, १,१,५, काठ २३, १ ¶अभ्यङ्क्ते तै ६, १, १, ५, मै ३, ६, २[1], काठ २२, ११, क ३५,७, ¶अभ्यनक्ति तै ५,२, ८, ६, काठ २०, ७[1], २३, १, २५, ८, क ३१, ९[1], ३५, ७, ४०, १, ¶अभ्यनक्ति तै २, ५, ११, ३, ५, २, ८, ६, ?अभ्यनुक्ति खि ४, १०[2], १, †अभ्य ञ्जते ऋ ९, ८६, ४३, कौ १, ५६४, २, ९६४, जै १, ५७, ११, ४,२०,८, शौ १८,३,१८

अभ्य(भि-अ)क्त,क्ता[a]- -क्त. मै ४,९, १९, -क्ता शौ १०, १, २५, पै १६, ३७,५, -क्ता खि ४, ५, ३०[b] [°क्त- अन्°, मु>स्व्°]

अभ्य(भि-अ)ञ्जन[c]- -नं पै ७,१५, ८, -नम् ऋ ८, ३, २४, ७८, २, १०, ८५, ७, ¶तै २, ५, १, ६[1], ¶मै ३, १, २, शौ ६, १२४, ३, १४, १, ६†, पै १६, १११, १२†, -नस्य पै ४,१०, ८ [°न- माञ्जन°]

॰अभ्य(भि अ)ञ्जन[d]- -न ऋ २, ८, ४, ¶मै ३, ६, ६

[e]अभ्य भि अ)ति√क्षर्, अभ्यतिक्ष

रन्ति मै ४, ४, ४[1]

¶अभ्य(भि-अ)ति√मुच्, अभ्यतिमुच्यते काठ ३०, ७

¶अभ्य(भि अ)ति√रिच्, अभ्यतिरिच्यते तै ७, १, ५, ६, मै १, ११, ९, २,२, १३, ४, ७ ६[2], काठ १४, १०, २६, ४, २८, ९, ३४, ४, क ४१, २, ४४, ९, अभ्यतिरिच्यन्ते मै ४,७,४

¶अभ्य(भि अ)ति√व(<स)ज्,ञ्ज्, अभ्यतिषजति काठ १२, ५

अभ्य(भि अ)ति√सृज्, अभ्यतिसृजाम शौ १०, ५, १५-२१, १६, १, ५, ¶अभ्यत्यसृजन्त काठ २४, ७, क ३७, ८

¶अभ्य(भि-अ)त्यू(ति√१ऊ)ह्,अभ्यत्यूहति मै २, ३,७, अभ्यत्यूहत् काठ १२, ५

अभ्य(भि अ)द्यु[f]- -द्वे शौ ४, २८, २, पै ४, ३७, २

अभ्य(भि-अ)नु√दिश्, अभ्यनुदेष्टु वै ५, ११,५ ९

¶अभ्य(भि अ)नु√वच्, अभ्यनूवाच तै ५, ६, ६, ३, काठ २८, ४ क ४४, ४

अभ्यनूच्यत तै ७, १, ५, ५.

अभ्य(भि अ)प√क्रम्, अभ्यपाक्रमी शौ १२, ०, १८

अभ्यपा(प√अ)न्

अभ्य(भि अ)पान- -नम् पै ८,१,७

अभ्यपे(भि-अप√इ), अभ्यपेहि शौ ७, ०३, १

?अभ्यप्रयुङ्क्त[g] पै २, ६५, ३

अभ्य(भि√अ)म्,अभ्यमीति[h] मा २२, ५, वा २४,१,५ तै ७, ४,१५, १, मै ३,१२,१, काठ ४४, ४, †अभ्यमीषि ऋ १० ८६,८,शौ २०,१२६,८, अभि अमन्ति ऋ ७, २५ २[b] अभ्यमन्त ऋ १, १८९, ३, मै ४, १४, ३†

अभ्य(भि√अ)य्

¶अभ्य(भि-अ)य काठ १३ ८

अभ्य(भि√°अ)र्घ्

°अभ्य(भि अ)र्घ

अभ्यर्घ-यज्वन्[i]- ज्वा ऋ ६, ५०, ५

¶अभ्य(भि-अ)र्ध[j]- -र्धे तै २ १, ७, १, मै २, ५,४[1], ३, ६, ६ ८, ३, काठ १०, ११ १३, १

?अभ्यर्भवम्[k] पै १, २६, ५

†अभ्य(भि√अ)र्ष्, अभ्यर्षति ऋ ९, ६६, २२, अभ्यर्षन्ति ऋ ९, ६२, ३, ६३, ६, ८५, ७, कौ २, १८२, जै ३, १७, १ अभ्यर्षसि ऋ ९, ६४, ८, कौ २, ३०५, जै ३,२५,५ अभ्यर्ष ऋ ९ ८५, ४, ८

†अभ्य(भि-अ)र्षत्[l]- -र्षन् ऋ ९,

a) सर्वत्र [illegible] (पा ६, २, ४९)।

b) शुपा स्वर [illegible]।

c) गस [illegible] (पा ६ १,१९३ २,१३९)।

d) गस [illegible] (पा ६,१,१९३,२,१३९)। [illegible]

e) [illegible] (पा ६, ४, ८५ ६, १, १९३)।

f) [illegible]।

g) [illegible]।

h) 'अभि' इति स्थाने अभ्य इतीव कृत्वा यत् [illegible] इत्येतद् [illegible] निनायति, तदप्रमाणम्।

i) [illegible] मतम् (तु ऋ १९ २४७) [illegible]।

j) [illegible] [पा ६ १, १९३ २, १३९, वैतु भा. [illegible]]। [illegible] भवति।

k) [illegible] [तु 'अभ्युभूता' इति शौ (१, २४, ४) पाठे]।

l) गस [illegible] [पा ६,१,१८६; २,१३९ (तु वै ना, वैतु [illegible])]।

१६,६०;६२,१९०; १०६,१३; कौ १, ४८९०; जै १,५१, २०; ३,५,५; १२, ७.

अभ्य(भि√अ)र्ह्, अभि ·· अर्हत्[a] पै १४, ४, २.

¶अभ्य(भि√अ)व्, अभि···आवीत् ऋ ९, ९७, १९; कौ २, ७०९; जै ३, ५८, ६.

¶अभ्य(भि-अ)व√क्रन्द्, अभ्यवक्रन्दति काठ २५,७; क ३९,५.

अभ्य(भि-अ)व√क्षि, अभि···अव ····क्षेपि ऋ ७, १८, २![b].

अभ्य(भि-अ)व√चक्ष्

अभ्यव-चक्षाण- -णा पै १२,३,४.

¶अभ्य(भि-अ)व√चर्, अभ्यवचरति काठ ३६, १४.

अभ्यव-चारम् अनु >न्व्°

अभ्यव-चारक- अन्°

अभ्य(भि-अ)व√तन्, अभ्यवतनोमि शौ ८, ८, २४.

¶अभ्य(भि-अ)व√दह्, अभ्युवदहेत मै १, ६, ६.

अभ्य(भि-अ)व√निज्, अभ्यवनिक्षि शौ १०, ५, १५-२१; १६, १, ४; पै १६, १२९, १-१०.

¶अभ्य(भि-अ)व√नी, अभ्युवनयेद् काठ ३५, १६; क ४८, १४.

अभ्य(भि-अ)व√पश्, अभ्यवपश्यसि, अभ्यवपश्य पै ८,२०,७.

अभ्यवर- कुशिक°

¶अभ्य(भि-अ)व√रुह्, अभ्युवरोहति मै १, ११, ८[2]; ४, ४,६[2]; काठ १४, ८[2].

अभ्यव-रोहत्[c]- -हन् मै ४, ४,६.

अभ्य(भि-अ)व√सृज्, ¶अभ्यवसृजन्ति काठ २१, ४; ९; क ३१, १९; अभ्यवसृजामि शौ १६, १, ६.

अभ्य(भि-अ)व√स्ना

अभ्यव-स्नात- -तेन पै ९,२२,१८.

अभ्य(भि-अ)व√हृ, ¶अभ्युवहरति मै ४, ४, ६[2].

अभ्य(भि-अ)व-ह्रियमाण[d]- -णः मा ८, ५९; का ९, ७, ७.

¶अभ्यवे(भि-अव√इ), अभ्यवैति मै ३,६,२;७;८,४; अभ्यवयन्ति मै १,१०,१३[2]; मै ४,८,५[3]; अभ्युवयन्ति मै ४, ८,५[4]; काठ २९, ३; क ४५, ४; अभ्यवैत् काठ ८, १०; क ७, ६; अभ्यवायन् तै २, ६, ३, २; काठ २४, ७, क ३७, ८; अभ्यवेयात् मै ३, ८, ४; अभ्यवेयुः मै ४, ८, ५[2]; काठ २९, ३[2]; क ४५, ४[2].

अभ्यवा(व-आ)यन[e]- -नम् मै ३,८, १०.

अभ्यवे(व-इ)त्य[f] तै १, ५, ४, ४.

अभ्यवे(व-इ)त्य[g]- -त्यम् तै ३, १, ९, ६.

अभ्य(भि√१अ)श्, अभ्यश्नुते, अभ्यश्नुते तै ७, १, १, २¶; ¶अभि···अश्नोति ऋ ३, ११, ७; कौ २, ९०७; जै ४, १५, ३; अभ्यश्नवातै शौ १२, ३, ३४; अभ्यश्नुवातै पै १, ७०, १; अभ्यश्नवाव ऋ १, १०९, ३.

अभ्यानशे पै ३, २, ५[h]; अभि····आनशुः ऋ २, २४, ६; अभ्यानश्म ऋ १०, ३१, ३; अभि···अश्याः ऋ ४, ५, ७; ¶अभि···अश्याम ऋ १, १५४, ५; १६६,१४; ६,१३,६; मै ४, १२,१; अभ्यश्याम ऋ ७,९३, ८; अभि···आष्ट तै १, ३, १४, ६[i]; काठ १०, १३[j]; अभि··· आष्ट्र शौ ४, १, ५[k]; पै ५, २, ४[l].

---

a) 'अति···अरुहत्' इति शौ (१९, ४९, २) पामे. ।

b) विमर्शसहं स्थ. द्र. [=जनिभी राजेव युभिस्त्वम् (अस्माकं स्तुतीरिव)विदुर् अभ्यवक्षेपि(=दिव अवेत्याऽस्मदभिमुखीभूयेहैव निवससि),तु.वें.'अभ्युपगन्छसि'इति; वैतु सा.(मुपा.!) अभि√अव्>'अभि···अव'(=लोटि मपु१) इतीव पृथक् कुर्वाणः; ORN. सा. कल्पं कर्माश्रुतेरवगणयन् समानमद्योदसममपि सद् असत्-वल्पान्तरत्रयमपरसुपदर्शुकश्च ऋ १,७१,१०; ७, ६४, २ इत्यत्रत्यन्यायमनुसिमीर्षुरपि मंस्तमन्याय्यमिवाऽऽभामुकश्च 'क्षु-' इति दिनपर्यायीकृत्य अव >उप इति पा. परिवर्तुकश्च] ।

c) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

d) उप. कर्मणि शानच् प्र. । शेषं नापूटि. द्र. ।

e) गस.ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

f) सस्व. नापूटि. दिशा द्र. । उप. ल्यप् प्र. ।

g) गस.क्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ३,१,१०९;६,२,१३९)।

h) स्यानशे इति (शौ ३, ७, ६) पामे. ।

i) एकतरत्र तु. अनुपदमेव याज्यात्वेन श्रूयमाणं 'युष्माद् यो अग्रमभ्यार्ति' इति यदत्र यनि. √१अश् इत्यस्य योगेन कर्माकाङ्क्षापूर्त्तेरपरिहार्यत्वेनौचित्यदर्शनाद् 'अभि' इति तद्युक्तः ग. इत्येव साधु द्र. [वैतु. मा. सा. K. च 'अभि' इति कप्र. 'अग्रम्' इत्येतदन्वित इति] ।

j) नापूटिदि. मा. प्रमृ. समानपक्षत्वेन 'अभि' कप्र. इत्यातिष्ठमानः SIM. उपेदयः ।

k) आख्याते रेफोपजनः प्रामाणिकः द्र. [तु. मूको. पपा. च; वैतु. सा., WR., शाखान्तरीयः पामे. च (=नापू. स्.)] । अभेर्गतित्वे एषूटि एव प्रमाणं स्यात् । आलोच्यश्रुत्यभेदात् (वैतु. सा. W. चाभौ कप्र. इति) ।

l) नापू. स्थ. आलोच्यविषयस्य साम्यं द्र. ।

१अभ्य(भि√१अ)स्, †अभ्युस्ति ऋ ४, २१, २ ८, २४, १९, २१, कौ १, ३८७, जै १, ४३, ७, ४, १७, ७, ९, शौ २०, ६५, १, ३, अभि अस्ति ऋ ८, १, १०[a], अभि सन्ति ऋ ३, १६, २ अभ्यसि ऋ ६, २५, ५, †अभि · असि ऋ ८, ९९, ५, ९, ५९, ४, मा ३३, ६६, का ३२, ५, १२, कौ १, ३११, २, ९८७, जै १, ३२, ९, शौ ११, १, ६, २०, १०५, १; पै १६, ८९, ६$, अभ्यस्मि ऋ ८, १००, ४, अभि[२] अस्मि ऋ १०, ४८, ७, अभिष्म. ऋ ८, १०२, ३, ¶अभिस्म मै १, १०, १८, काठ ३६, १३, अभ्यसत् ऋ १, १५६, २, २, २६, १, †अभ्यस्तु ऋ १, ९४, ८, २, ४, २, २८, १, ४, १२, १, ८, १, ३२ पै १२, १, ८, अभिसन्तु ऋ ७, १, १०, अभि···असानि शौ ६, ९७, १, अभि असाम ऋ १०, ५३, ४, अभिष्यात् ऋ १०, ११७, ७, अभिष्युः ऋ १०, ९९, १५, अभिष्या ऋ १०, ६९, ६, काठ २, १५, अभिष्याम ऋ ७, १, १३, अभिष्याम ऋ १ १०५, १९, १७८, ५, २, ८, ६, ३, १, १६, ५, ४, १, ९, ३५, ३, १०, १३२, २, खि ५, ७, ३, १०, †तै १, ४, ४६, ३ मै १, ४, १४¶, ४, १२, ८†[b], १३, ८†, काठ ७, १६†, १२, १४†, १९, १३, कौ १, ३३६, जै १, ३५, ५, शौ ७, ९८, १, १३, १, २२, †अभि···ष्याम ऋ ७, ४८, २, ५६, २४, काठ २३, ११

अभि आस ऋ ४, २७, २

¶२अभ्य(भि√२अ)स्, अभ्यस्येत् काठ २१, ७

अभ्य(भि-अ)स्त- हस्त°

?अभ्यस्यनहमि[c] पै ३, २८, २

?अभ्या[d] पै १, ८६, ७

अभ्या(भि आ)√क्रम्

अभ्या-क्रामम्[e] शौ १०, ७, ४२

अभ्या(भि-आ)√गा, अभ्या(भि-आ) गात्[f] शौ ९, १५, ५, पै १६, ६८, ५

अभ्या(भि आ)√चर्

अभ्या-चार[g]- -रम् शौ १०, ३, २, पै १६, ६३, २

अभ्या(भि आ√अ)ज्, अभ्याजति खि ३, ७, १[b] ¶अभ्याजन् मै १, ६, ३

¶अभ्या(भि-आ)√तञ्च्, अभ्यातक्ति तै २, ५, ३, ६

¶अभ्या(भि-आ)√तन्, अभ्यातनुते तै ३, ४, ६, २, अभ्यातन्वते तै ३, ४, ६, १, २[२]

अभ्या-तान[c]- -ना, -नान् तै ३, ४, ६, १, -नानाम् तै ३, ४, ६, ३, -नैः तै ३, ४, ६, २[३].

अभ्यातान-त्व- -त्वम् तै ३, ४, ६, २

¶अभ्या(भि-आ)√२दु

अभ्या-दाव्य[1]- -व्य, -व्येन मै १, ८, ९

¶अभ्या(भि आ)√द्रु, अभ्याद्रवति मै ४, ६, १[२]

अभ्या(भि-आ)√धा>दधा, ¶अभ्यादधाति मै ३, ४, ५, काठ २२, २, ६, क ३४, १, अभ्यादधामि[1] मा २०, २४, का २२, २, १, ¶अभ्यादध्यात् तै २, २, १०, ५, ५, ८, ६

अभि···आधित खि ५, ७, २, ८

¶अभ्याधीयते मै १, ८, ७

अभ्या(भि√आ)प्>अभी(भि√ई)प्स,

¶अभीप्स(त्>)ती- -ती काठ २७, १, क ४२, १

---

a) √१था २था दम्(यङ्)>१था २था दान-(यङ्.)> -ना (न द्वि१) इत्यत्र वर्तते द्र [पैतु ना कर्मकाशा...रूपैर्धं धातु-रास्माधिरेव 'दमुना'(नृ१)<√१दम् इत्येव पदथः; GW ...मिति इति ...ऽपरिशिष्टेऽस्मिन् ... समान]।

b) 'अभिष्याम' इति मुपा। (तु ऋ ८, १०५, १९)।

c) ...

d) मुपा ... >अभ्या इति शोधः द्र। [तु ...सूचे (√गृह इत्यस्य ...) 'म' ... निगमान्तराऽश्रुतपूर्ववादप्रामाण्यं चेत्यभिगम्ये)]।

e) गस णमुलन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, ११९)।

f) 'अभि । आ । अगात्' इति ऋ (१, १६४, २७) पाभे । तथा तैऽभि ... द्र.।

g) गस घञ् ते कृति थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

h) 'अभ्याप्नुति' इति मूको पाभे।

i) गस ण्यदन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १८५, २, ११९)।

j) यता यद् अधे स्वरः प्रादीशः, ... द्र (तु ... 'अभि आदधामि' इत्येव निर्देश)। ...

अभ्या(भि आ) √पृ,अभि(°आपप्रिथ)° ऋ ३, ३०, ११
¶अभ्या(भि-आ) √प्लु
अभ्या-प्लवमान- -नात् काठ ७, ६, क ५, ५.
?अ भ्याम्[b] पै १, ७६, ३
अभ्या(भि-आ) √१यम्, ¶अभ्यायच्छति मै २,१,८, काठ १०,११, २१,१, ¶अभ्यायच्छन्ति मै ३, १,८ काठ १०, ११, ¶अभ्याच्यछन् मै ४, ६, ८.
अभि आयमत्[c] कौ १,१२८, जै १, १४, ४, अभि आयमन् ऋ ८, ९२, ३१
अभ्या(भि आ)यसेन्य[d]- -न्या ऋ १, ३४, १
¶अभ्या-युत्य[e] मै ३, ८, ३, ४, २, १२
अभ्या(भि-आ) √या, अभि आयाहि ऋ ५, ५१, ५[f], अभि[2] (आयाहि) ऋ ५, ५१, ६, ७
¶अभ्या(भि आ) √यु, अभ्यायुवते मै ४, ५, ६
अभ्यायुक- १अभी द्र
अभ्यारम् अभ्यृ(भि √ऋ) द्र
¶अभ्या(भि आ) √रुध्, अभ्यारुणत् काठ २३, १०, क ३७, १
¶अभ्या (भि आ) √रुह् > रोहि, अभ्यारोहति तै २, ५, ५, ६, अभ्यारोहति तै २, ५, ५, ५, ५,६,६, ४[2], ८,३[2], ६,२,३,३, मै १, ९,८, ३,३,९,४,६,६,१, ६, ८,१०, ४,३,१,४,९, १०, काठ ९, १५ २३, ३, शौ ३, २९, ३६, अभि आरोहति तै १, ५, ९,५, अभि[2] आरोहति मै १, ९, ८, काठ ९, १५, अभ्यारोहन्ति तै ७, २, १, १, ३, ५,२ ३, ७, ३, ४, ९, २, ३[2], १०, ३, ४, १, ९[2], ५, ३, ५ ४, ७[2], ३, ५, ७
अभ्यारोक्ष्यति मै ३, ४, ६
अभ्यारोहयति काठ २४, ६ २६, ४, २७, ६, क ३७, ७ ४१, २, ४२, ६
अभ्या रुह्य[e] त ७, ४, ४, १
अभ्या रूढ[g]- -ढ तै १, ५, ९, ५ २, ५,५,६ ७, ४, ५, १ [°ढ- अन्°]
अभ्या-रोह- अन्°
अभ्या-रोहत्[h]- -हन् मै ४, ४, ४, -हन्त तै ७, ५, १, ६; काठ ३३,७[2], ८, ईशौ ४,१४, ६ϕ[i], -हन्तम् काठ २४, १
अभ्या-रोहु(क>)का[j]- -का मै ३, ८, ७, १०
अभ्या(भि आ) √वह्
अभ्या वोढ- -ढा पै ८, ११, २
अभ्या(भि-आ) √वृत् > वर्ति, अभ्यावर्तते,अभ्यावर्तते मै ३, २, १¶, अभ्यावर्ते शौ १०, ५,३८-४१, अभ्यावर्तस्व तै ४, २, ७,१, मै २, ७, १४, काठ १६, १४, क २५,५, शौ ७,११०,१, ११,१, २२, पै १५, २,६, १६,९०,९, अभि···आवर्तस्व[k] तै ४, २,१, २, मै १, ७, १, अभ्यावर्तध्वम् तै ५, ७, ४, ४, ¶अभ्यावर्तन्त मै ३, २, ४
अभि···आ(आ-अ)वर्द ऋ ७, ५९, ४
अभ्यावव्रत्स्व तै ४, २, ५, ६[1], मै २, ७, १२, काठ १६, १२, क २५, ३, शौ ३, १७, ९

[a]) 'न (=अस्मान्) इयर्थ वानाथाभ्यापप्रिथ' इति स्वारसिक वा अनभिरोचयन् 'अस्माक ममाक त्वम् इव (-तिष्ठाशु ?) सन् वानान् (=अश्वान् ?) अभिप्रेरय' इत्येवमप्रसिद्द चाऽसमर्थं च वा ब्रुवाण सा चिन्त्य ।
[b]) त्रुन्तिमध्यशरीर पद भवति ।
[c]) बाह्वृचस्य पाभे कृते तु नाउ रू ।
[d]) गम उप एन्य प्र सकारोपजन कृत् प्रस्व च (तु पाउ ३, ९८, ६, २, १३९)।
[e]) गम स्यब न्त कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[f]) तिग्रप्त्यपृत्तु गायत्रीमानादतिरिच्यमाने 'अभि। प्रय ' इति पदे मन्त्रगतार्थस्यानुवादकतया च तत्परिग्रतार्थतया च देवताप्रेरणामवेऽर्थे पर्यवस्यत । अत 'अभ्याहि' 'अभ्यागच्छतम्' इत्याद्याकारकोऽन्वयो द्र । सतस्यापीच 'प्रय ' इति कर्मपद कर्तृविशेषणतया नियुञ्जानो 'यन्ति' इति क्रियया चाऽभेर्योग परयन् सा नितरामुपेक्ष्य ।
[g]) सस्व कृते तु टि अभिनिपण्ण- ।
[h]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।
[i]) 'नाकम् (=दिवम्) अभ्यारोहेम ततश्च सुकृतलोकभूत स्वर् गच्छेम' वा द्र (तु एषु मन्त्रो यत्र दिवो नाकस्य पृष्ठात् [=पृष्ठं प्राप्य] स्वर्गमन साभाच्छ्रावित भवति, वैतु सा 'स्वर्' इत्यस्य 'नाकम्' इत्यनेन सामानाधिकरण्य दर्शुक, PW प्रभृ च अभि कप्र इति कृत्वा 'नाकम्' इत्यनेनेनमभिसबध्नुवा)।
[j]) गस उकञन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९७,२,१३९)।
[k]) अभि कप्र अभिलक्षणार्थ इति यथा सा आह, तन्न । तथा गत्य आभिमुख्यविशिष्टाऽऽवर्तनस्याऽऽगमनविषयत्वे घण्वत्या सहश्रुतिमत 'अभ्यावर्तिन्' इत्यस्य वि वैयर्थ्याऽऽपत्तेरिति यावत् ।
[l]) पपा स्वरमधौ शाम्नाभेदो भवति [तु टि २अभि (मा १२, ७०)]।

¶अभ्यावर्तयन्ति मै ३, २, ५, काठ ८, ५[२], क ७, ९[१], अभ्यावर्तये[a] पै १६, १३२, २

अभ्या वर्तिन्[b]- ०र्तिन् मा १२, ७ का १३, १, ८, तै ४, ७, १, ७, मै १, ७, १, २, ७, ८, काठ १६, ८, १९, ११, २२, १२, क ३१, १, पै १, ४१, १, -र्तिने ऋ ६, २७, ५, -र्तीं ऋ ६, २७, ८

अभ्या-वृत्त[c]- -त्त मा ८, ५८, का ९, ७, ७, काठ ३४, १६

¶अभ्या वृत्य[d] तै ६,२,५,५[२], काठ ८, ४[२], २३, ५[२], क ६, २

¶अभ्या(भि-आ)√शंस्, अभ्याशासेत काठ ११, २

अभ्या(भि-आ)√सृ

अभ्या-सरि(न्>)णी- -णी काठ २५, ५.

¶अभ्या(भि-आ)√स्था>तिष्ठ, अभ्यातिष्ठति मै १, ११, ७[२], ४, ४,५, काठ ८, ८, १४, ७, २३, ९, क ७, २, ३६, ६

¶अभ्या(भि आ)√ह्वे, अभ्याह्वयते तै ३, २, ९ १, ४, ७

¶अभ्यु(भि√उ)ष् ,अभ्युच्यति मै १, ८, ९, अभि उच्यति तै २, २, २, ५[१]

¶अभ्यु(भि-उद्>)त्√क्रम् , अभ्युत्क्रामति काठ ६, ४, ८, ७, क ४, ३, ७, ४, अभ्युदक्रामन् काठ ८, ७[४], क ७, ४[४]

अभ्युत्था(भि उद्√स्था) >तिष्ठ, अभ्युत्तिष्ठति काठ३४,९¶,अभ्युदतिष्ठत् शौ १७,८,२, अभ्युदतिष्ठन् काठ ३४, ९¶

अभ्यु(भि-उद्>)त्√सद् >सीद, सादि, अभ्युत्सीदति मै १, ७, २, ३[२]

*अभ्युत्-सादया[e]-

*अभ्युत्सादयां √कृ[f] , अभ्युत्सादयामक मै १, ६, ५.

¶अभ्यु(भि-उद्>)त्√सृज्, अभ्युत्सर्जेत तै ६, २, ९, १ अभ्युत्सृजति काठ २०, ३[२], क ३१, ५[२]

अभ्युद्(भि-उद्√इ), ¶अभ्युदेति मै १, ८,९, २, २,१३, ४, १,९, अभ्युदिहि शौ ३,२०,१०,१७, १, ६, ७, ¶अभ्युदेत् मै २, ५, ३, ¶अभ्युदियात् मै १, ८,७[२], ९[२], २, २, १३, ¶अभ्युदियात् मै ३, ६, ९, काठ २३, ९, क ३५, ८.

अभ्यु(भि-उ)दित- अन्°, सूर्य°

अभ्युदे(भि-उद्-आ√इ), ¶अभ्युदैति मै ३, ९, १.

अभ्युदे(दा-इ)त्य[d] शौ १७, ११,२, १२, २

अभ्यु(भि-उ)द्√वस् > वासि, अभ्युदवीवस. मै १, ८, ४

¶अभ्युद्धृ(भि-उद्√हृ), अभ्युद्धरन्ति मै १, ८, ८, अभ्युद्धरेयु तै २, २,४,६, अभ्युद्धरेयु मै १,८,८

अभ्यु(भि√उ)द् ,न्द्, अभि उनत्त ऋ ५, ४२, ३

अभ्यु(भि-उ)त्स[g]-

*अभ्युत्सि(न्>)नी[h]- -नी पै १२, ३, ५.

†अभ्यु(भि-उ)न्दुत्[i]- -न्दुत[i] ऋ ९, ६१,४, कौ २,१३७, जै ३, १३, १३

¶अभ्यु(भि-उ)प√क्रम्, अभ्युपक्रामति मै ३, ९, ७

¶अभ्यु(भि-उ)प√धाव्, अभ्युपधावेम मै १, ७, २, काठ ८, १५ क ८, ३

¶अभ्युपा(भि-उप-आ)√कृ,अभ्युपाकुर्यात्,अभ्युपाकुर्यात् मै४,८,८

अभ्युपा(भि-उप-आ)व√हृ, अभ्युपावहरामि मा १०, २५.

¶अभ्युपा(भि-उप-आ)वृत्, अभ्युपावर्तते मै १, ४, ७, अभ्युपावर्तमहि मै १, ७, २

a) 'स्वमभ्यावर्तये' इति मौलिकस्य मकारस्य च्युतस्य सतः पुनः पाठः शोध्यः द्र. ।

b) गस गिम्यन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २,१३९)।

c) कर्मणि क्तान्तः गतिस्वरः (पा ६, २, ४९) ।

d) गस ल्यबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९ ३,२,१३९)।

e) गस [illegible] [पा ३, १, १०७ ('[illegible]' इत्यभिन्य [illegible]) शु पाठ [?]]। कृत् स्वर (पा ६, २, १३९)।

f) गस [illegible] [illegible] 'अभ्युत्सादया [illegible] विभक्त्यन्तः च' इति 'न प्राग् [illegible]' (पा १, ४, ८०) इत्यस्य [illegible] सधि]। विमिति प्रागभिमत निपातनम् (पा ३,१, ४२) नोक्तमिति । यनि लक्षणमभवादिति । [illegible] अपि 'आम्' इत्यस्य कृञनुप्रयोगस्य चैव [illegible] ऽन्यत्र [illegible] स्यादित्येव विमिति नोक्तं भवतीति। [illegible] यान एव मौरिय नेदीय इव [illegible] [illegible] दिङ्मात्रम् (शु [?] √गम् > गमि > °गमया √इ)।

g) [illegible] (शु पाठ ३, ६९)।

h) [illegible] इति प्र। [illegible] डीप् (पा ५,२, ११५, ४,१,६)। एव [illegible] [illegible]।

i) गस [illegible]-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

j) [illegible] (पा ६, १, १७३)।

†अभ्युपे(भि-उप√इ), अभि…उप-यन्ति ऋ ६, २८,४; काठ १३, १६; शौ ४, २१, ४[a].

अभ्युप्य अभि√वप् द्र.

¶अभ्यु(भि√उ)प्

अभ्युंपस्(>:)[b] काठ २६, १; क ४०, ४.

अभ्यूढ- अभि√वह् द्र.

अभ्यू(भि√ऊ)र्णु, अभ्यूर्णुते शौ १४, १,२७‡[c]; अभ्यूर्णोति ऋ ८,७९, २; अभि…ऊर्णोमि शौ १८,२, ५२; †अभि… ऊर्णुहि ऋ १०, १८, ११; शौ १८, ?, ५०; ५१; ३, ५०; ४, ६६

अभ्यूर्णो(न>)र्णा[d]– -ना ऋ ५, ४१, १९.

¶अभ्यू(भि√१ऊ)ह्[e], अभ्यूंहति तै ५,२,३,७[f]; मै ३, ४,५[f]; ७,४; ४, १,९; काठ २२, २[f]; ३१, ७; क ४७, ७; अभ्यूहति मै ३, ७, ४[f]; काठ २०, १; क ३१, ३; अभ्यौहताम् काठ ३६, १०.

अभ्यृ(भि√ऋ>√°अर्), अभ्युर्ति तै २, ३, १४, ६; पै ५, २, ८. †अभि…ऋणोति ऋ १,३५,९; मा ३४, २५; का ३३, १, १९; अभ्यृणोः पै १३, १, १५. अभ्य,रुः ऋ ३, १, ४.

†अभ्यारम्[f] ऋ ८, ७२, ११; खि २, १३, १; कौ २, ९५३.

¶अभ्यृ(भि-२ऋ)ति-

√अभ्यृतीय, अभ्यार्तीयत काठ १०, ११.

अभ्यृ(भि√ऋ)ञ्ज्, अभि…ऋज्यते ऋ १, १४०, २.

अभ्ये(भि-आ√इ), अभ्यैति खि ३, २१,१; मा १७, ४७[g]; का १८, ४, १५; ¶काठ २४, ६; २८, ४[h]; ३२,२; ¶क ३७,७; ४४, ४; पै ३, ५, ६; अभि…एति शौ ३, २, ६; अभ्येमि शौ ६, ११८, ३; पै १६, ५०. ५; अभ्येहि शौ ८, २, २; पै १६, ३, २; अभि …एहि पै २, २३, १.

?¶अभ्योपदधाति[i] काठ २०, ७; क ३१, ९.

अभ्र- √°अप्>२अप्- द्र.

अ-भ्रातृ[j]– -तरः ऋ ४, ५,५; शौ १, १७, १; –ता ऋ १, १२४, ७.

१अ-भ्रातृव्य,व्या[j]– -†व्यः ऋ८,२१, १३; कौ १,३९९; २, ७३९; जै १, ४५, १; शौ २०, ११४,१; -¶व्याः काठ २१,२; क३१,१७.

¶२अ-भ्रातृव्य[k]– -व्यः तै २, ४, २, ४; मै १, २, १०.

-°अ-भ्रातृहन्-

अभ्रातृघ्नी[l]– -घ्नीम् शौ १४,१, ६२.

अभ्रि[m]– -भ्रिः मा ११,१०; का १२, १, १०; क ४४, ४)।

[a]) वैतु. सा. अभिः क्प्र. इति कृत्वाऽपार्थम् उप+√इ इत्यस्य दुष्पूरकर्मसाकाङ्क्ष्यमुत्पादुकः।

[b]) गस. कसुन्नन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९७,२,१३९)।

[c]) 'अभिधित्सते' इति ऋ (१०, ८५, ३०) पामे.।

[d]) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१६३;२,१३९)।

[e]) रू. द्विविधः स्वरः श्रूयते। यदा गत्यंशे स्वरो निहतश्च तिङ् भवति, तदा 'उदात्त-' (पा ८, २,४) इति स्वरितो भवति। यदा चाऽनिहतत्वात् तिङो गत्यंशे निघातः (पा ८, १, ७१), तदा स्वनुदात्तयण उत्तरः स्वरस्तदवस्थ एव भवतीति।

[f]) गस. णमुलन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१९३,२,१३९)। यत्तु आर- इत्यनेन विभक्त्यर्थं इवाऽव्ययीभाव इतीवाऽभिप्रेतः PW. MW. च, तन्मन्दम्। तथा सत्यन्तोदात्तस्य (पा ६, १, २२३) दुर्वारत्वप्रसङ्गात्।

[g]) 'अभि। आ। एति' इति पपा. चिन्त्यः। यद्योगोदनिघाताऽभाववति लिङि गतिद्वन्द्वनिघातस्य न्याय्यत्वात् (पा ८, १, ७१)। 'अभि' इति 'नः' इत्येतद्विनः क्प्र. अभ्युपगमयेत् स्यादप्यू 'आ' इत्यस्याऽन्वयान्तराभावादवश्यं तेन निघातेन भाव्यम् (तु. पता. वौ ३,२,६)।

[h]) 'अभ्येति' इति मुपा. मुद्रणदोषः द्र. (तु. संटि. क ४४, ४)।

[i]) यनि. रूपमवास्तविकं संभाव्यते। काठ. च क. च पा. संस्करणान्तरसापेक्षतयोपलम्भात्। तथाहि। काठ. संस्कर्तुः यस्य. टि. 'कर्मण्यम्योप°' इति 'कर्मण्यस्वाप°' इति च क. मूको. पा. इत्युक्तं भवति। तेनैतत् संभाव्यते यदत्र मूलतः 'कर्मण्यस्यापोप°' इत्येवं सतः पा. उभयत्र वैकृतमुत्तरं समजनीति। क. मूको. पा. यत् संस्कर्त्रा न प्रादर्शि, काठ. पा. एव च तत्रत्यं टि. अप्यनवलोकयता स्वकीये संस्करणे संन्यवेशि, तद् दुश्चिरेतरं भवतीति दिक्।

[j]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[k]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[l]) गस्य. नाप् द्र.। स्त्रियां ङीप् प्र., हन उपधालोपश्च (पा ४, १, ५; ६, ४, ९८)।

[m]) व्यु.?। (√°पृ>) °प्रा- >प्राम्+°भ्रि- (कर्तरि वा करणे वा <√°भृ) कस्यचित् पृथिव्यादेः पदार्थस्य शरीर आमानं प्रवेश्य तदीयस्य परिपूरणनाशाकस्य भर्त्री भरणसाधनभूता वेति कृत्वा खनित्रविशेषसंज्ञा [°प्राम्भ्रि- (उस. कृत्-प्रस्व.) >°इम्भ्रि- >°अभ्रि- >यनि. (तु. पंजा. (द)ब्भि-; हिं. खुर्पे- इति

१, १०, तै १, ३, १, १, ४, १, १, ३, ५, १, १, ४¶, ६, २, १०, १[२]¶, मै १, २, १०, २, ७, १, ३, १, २¶, ८, ८[२], ¶, ४, ९, १, काठ १६, १, –भ्रिभि शौ १०, ४, १४, पै ५, ९, २, १६, १६, ४, –भ्रिम् मा ११, ११, का १२, १, ११, तै ४, १, १, ४, ५, १, १, ४¶, ६, २, १०, १, मै २, ७, १, ¶३, १, २, ४, ¶काठ १६, १$, १९, १, २५, ९, १०, २६, ५, ¶क २९, ८, ४०, २, ३, ४१, ३ [°भ्रि- अन्°]

°अभ्रिया[a] पै ९, ३, ३

अभ्रि-खा(त>)ता[b]– -०ते शौ ४, ७, ५, ६[c], पै २, १, ४, ५, ४, २१, २ [°ता- अन्°]

√अभ्रि, १अभ्रियु-, २अभ्रिय- √*अप्>२अप्- >अभ्र- द्र.

१अभ्व[d]– -भ्व ऋ १, ३९, ८, –भ्वम् ऋ १, २४, ६, ९२, ५, १४०, ५, १६८, ९, १६९, ३, २, ४, ५, ३३, १०, ४, ५१, ९, ५, ४९, ५, ६, ४, ३ ७१, ५, –भ्वा° ऋ १, ६३, १, –[1]भ्वात् ऋ १, १८५, १–८, मै ४, १४, ७[२]

२अभ्व[e]– -भ्वम् शौ ४, १७, ५, ७, २४ १, १३, ६, ४, पै ५, २३, ७

√१अम्, अमीष्व तै २, ३, ५, १ आमीत् तै २, ३, ५, १ [अभि° सम्°]

१अम[g]– -म ऋ ५, ५६, ३, ६, ६१, ८, ८, ९३, १४, मा १८, ४[b], का १९, २, ४, तै ४, ७, २, १, मै २, ११, २, काठ १८, ७, क २८, ७, शौ १३, ८, ५, –मम् ऋ १, ६६, ४, –[1]मात् ऋ ५, ५९, २ ८, १२, २४[1], कौ २, ४६७, जै ३, ३४, २, –माय ऋ ८, २०, ६ –मे ऋ १, ६३, १, ६७, ९, ४ १७, ७, ८, ५३, ८, खि ३, ५, ८, –मेन ऋ ४, २२, ३, ९, १०, ६, –मेभि ऋ ७, ३४, १९, –[1]मै ऋ ८, ७५, १०, तै २, ६, ११, २, मै ४ ११, ६, काठ ७, १७, कौ १ ११, २, ११८, जै १, २, १ [°म- स्तनयत्°]

[1]अम-वत्[i]– -वत् ऋ १, ५२, ९, ४, ५५, ४, ५, ३४, ९, ५८, १, ८६, ३, ८, ७५, १२, तै २, ६, ११, ३, मै ४, ११, ६ –वत्सु ऋ ६, ६६, ६, –वन्त ऋ १, ३६, २०, ३८, ७, ८, २०, ७, जै ४, ८, ६, –वान् ऋ १, ५२, १०, ४, ४, १, ५ ८७, ५, १०, ११, ७, मा १३ ९, का १४, १, ९, तै १, २, १४, १, मै २, ७, १५, काठ १६ १५, क २५, ६, शौ १८, १, २४

अमवती[k]– -ती ऋ १, १६८, ७

अमवत्-तर[l]– -रेभ्य ऋ १०, ७६, ५

१अमति[m]– -ति ऋ १, ६४, ९, ७३, २, खि ३, २२, ४, मा ४, २५

साजात्यसङ्केतदिङ्मात्रम्, वैतु भा तै (१, ३, १, १) √अभ्+इन् प्र इति च, २अप्+√१मृ+इ प्र इति च)]।

[a]) 'अभ्रिया। अस्तनम्' इति पद-विभागोऽत्र भवतीति कृत्वा तादृशो निर्देश एवेहाऽकारि। तत्-साधुता तावत् परीक्षणाणां दिग्भिमनुसरेत्।

[b]) तृतस उप कर्मणि के पूपस्व (पा ६, २, ४८)।

[c]) इह सा '-याते' इति यत् पठन्निव प्रादर्शि, तन् मूर्धन्यवर्णयोरुच्चारणसाकर्येण व्यामोहितस्य लिपिकृत एव प्रमाद इति सम्भाव्यते।

[d]) ष्यु[१]। भावार्थप्राधान्ये सति *१आ भू- (प्राप्त वा मग वा)>*१आभूक >*१अभूभ->यनि इत्येवमाद्या न्योरान्त्यवर्णतत्परिणामाः नैप्र द्र (प्रकृतिसवादार्थं द्र दे १, १२; ३, ३, सा. यस्य, PW. प्रमृ.)। न. स्तोत्रानिधि द्र. (तु एडटि)।

[e]) यद् 'भुम्याः' इति PW GW आहतु /म (तु ORN)।

[f]) कर्तृधरात्वेन मप्, भेदे सति *२आ भू- (गत्र) >*२आभूक >*२अभूक >यनि इत्युदात्तयणोऽनुदात्त-स्वरितपर्यवसाना नैप्र द्र।

[g]) अप् प्र उस (पा ३, ३, ५८)। प्र पित्त्वाभिघाते धास्व।

[h]) म. ६अ+कर्मणि *२म (<√१मा) इति कृत्वा तस नञ्-स्वर इति [पा ६, २, २ तु सा तै (७, ४, २, १)]। एस्थि वा 'आम-' इत्यस्य वि एवैतद् न 'अम्म' इत्येतत्-सवर्ण सत् तद्वत् कर्तृपदमिति यद् भिप्रेत भवति, तन् मन्त्रपदस्वारस्यविघातप्रसञ्जाचिन्त्यम्।

[i]) सा √१२अम् इत्यतो निष्पत्तिमाह।

[j]) म(>व) तुप पित्त्वाभिघाते स्वर पूर्वाऽवस्थ।

[k]) ङीप (पा ४, १, ६) पित्त्वाभिघाते स्वरोऽभेद।

[l]) तरप पित्त्वाभिघाते स्वरेऽभेद।

[m]) पाप्र अति प्र (पाउ ४, ६१), तत्-स्वरश्च [वैतु या ६, १२ (तुपा तदुपरि स्क. च दु च दे च विकल्पेन प्रति- इत्यपि उप अभिप्रेतमित्युपकल्पयमाना शु शोभा द्र) <*अमा-मति- वा <*आम्म-मति-वा, म (मा ४, २५) ६अ+मति (<√१मा), RJ ३१९ ६अ+मति (वस)]।

का ४, ८, ३, ते १, ?, ६, १, मै १, २, ५ काठ २, ६, क १, १९, कौ १, ४६४, जै १, ४८, ५, शौ ७, १५, २, पै १६, १४४, २, -तिम् ऋ ३, ३८, ८, ५, ४५, २, ६२, ५ ६९, १, ७, ३८, १, २, ४५, ३ [°ति-हत°]

†१अ॒मत्र[a]– -त्र ऋ १, ६१, ९, ३, ३६, ४, ते २, ४, १४, २, मै ४, १२, २, काठ ८, १७, शौ २०, ३५, ९, -त्रम् ऋ ४, २३, ६

†२अ॒मत्र[b]– -त्रम् ऋ १०, २९, ७, शौ २०, ७६, ७, -त्रे ऋ ५, ५१, ४, त्रेभि ऋ २, १४, १, ६, ४२, २, कौ २, ७९१

अम॒त्रि॑न्[c]– -०त्रिन् ऋ ६, २४, ९

अममान- सम्°

*अ॒मस्[d]-

अ॒मस्-व(र>)री[e]– -॒री मै २, ४, ७, ८

√?२अम्[f]

√*२अम् २अमन- टि द्र

*१,२अ॒म्- ?२अम-, अमिन-, अम्भस्-, अम्भृण- टि द्र.

१अ॒म √१अम् द्र

?२अ॒म[g]-

अ॒मा ऋ [१, १२४, १२, ६, ६४, ६], २, ३६, ३, ३८ ६, ६, २४, १०, ५१, १५ १०, २७, २, ६३, १६, १२८, ६, १८५,

[a]) अत्रन् प्र निस्स्वरश्च (पाउ ३, १०५, पा ६, १, १९७)। मौस्थि त्व् अ॒म-+*त्र॒-(<√त्रा) इति कृत्वा बस पूपप्रस्व इतीव समाध्येत [तु WW १, १७८, वैतु या ६, २३ (तु दे ४, ३) अमात्रतया व्यु विकल्पयश्चिन्त्य, 'अविद्यमाना मात्रा यस्य' इति कृत्वा बग अन्तादात्तप्रसङ्गात् (पा ६, २, १७२) इत्यभिसधे, RJ ३११, २अ॒मत्र इत्यतोऽपि लिङ्ग-भेदनिम्नवृत्तिवैशिष्ट्यमात्रतयाऽपि विकल्पेन निर्वेवाणश्च]।

[b]) व्यु ?। आ॒+*म॒त्र- इति कृत्वा बस (पावा २, २, २४) पूपप्रस्व स्यात् पूप नैप्र ह्रस्वश्च। *म॒त्र- इति पुन सेचनार्थात् √*मद् इत्यतो वा √मद् इत्यतो वा कर्मणि त्रनि प्र द्र (*म॒त्रं इत्यत्र वा *म॒त्त्र- इत्यत्र वा नैप्र सयोगान्तेर् हलो लोप इत्यभिसधि)। अथ *४अ-म- +१अ॒त्र (<√अद् यद्र) इति बस पूपप्रस्व इतीव कृत्वा शकन्ध्वादित्वपर या ५, १ द्र [=अमाना मानमकुर्वताम् (६अ॒+कर्तार *१म॒ [<√१मा] इति कृत्वा तम नञ्-स्वर इत्यभि-सधि। 'अनिर्मित भवति' इति यदुक्त भवति तत् एस्थि पर्यायान्तरेण व्याख्यानमात्र स्यात् न वैयाकरण प्रदर्शनम् (=अमा अमि वन्त सन्तो येऽगुस्तेऽनिर्मितम् अनि शिष्मान यथा स्यात् तथैवाऽगु। स्थिरपीताना मन्त्रं शरावादिलघुपात्रमानैरतृप्यता घटादिबृहत्पात्रमलम-मुम्भवपरजनोक्तिप्रसिद्धेरिति भावन्) वैतु GW मौस्थि अमात्र॒ (यद्र) इत्येतेन योजयन् नैप्र तत एव निष्पादुक-, WW १, ५२, √*३अम् इत्यतो धारणार्थविशिष्टत्व प्रमापुरुष]।

[c]) मत्वर्थे इनि प्र तत्स्वरश्च।

[d]) अमुन् प्र निस्स्वरश्च। नाउ व्यु औपयिक निर्देश द्र।

[e]) मत्वर्थे वरप् प्र उम, ङी ङीप तित्वकिमत्ते स्वरस्तद्वस्थ इत्येव मयच द्र (पावा° २, १०९, पा ४, १, १५)। वन्नन्ताद् रादेश गौरवादित्यभिसंधे।

[f]) संदिग्धसत्त्वोऽयं धा द्र [तु यस्या टि. आम॒ >√*१आमि॒ (यत्रैवैतदीयनयाऽभिप्रयमाणानि रु ऋपि द्र), वैतु पाधा चु]।

[g]) नाउ व्यु औपयिकतयोपकल्प्यत्वे सिद्धेऽपि स्वरू-पत मदिग्धनिर्देश प्राप्ति द्र.। क संदेह इति। "*अ॒म्' इति स्यात् यनि वेति। कथमिति। 'अ॒मा' इति रू. हि द्वयोरर्थप्रवृत्त्यो स्थान भवति। सामीप्यसा-युज्यप्रकारिकैका च गृह्याभिप्रायिकाऽपरा च। तत प्रथमा प्रवृत्तिमभिलक्ष्य "*स॒म्-(>स॒म् इति क्रिवि इति कृत्वा न द्वि१ इत्युच्यमान यद्र)>*हु॒म् >*अ॒म्->अ॒मा (=तृ१ तु पार 'हमा') इत्युच्येत (यतु सम॒<>स॒म् इति सानाम्यप्रकारविवेक)। अथ द्वितीया प्रवृत्तिमादाय *घ॒र्मं-(तु ग्रा॒म-)>*ह॒र्मं- (तु हर्म्यं)>हुंम्म >*हु॒म (तु ज॒ल्प >*ज॒म्प->ज॒प-; eng home)>यनि >अ॒मा (=तृ१ क्रिवि यते स्वरप्रक्रम)इ यु येत। 'अ॒मात्'(यद्र) इत्यपि संदेहविषयतामुपैति। कथमिति। एक पदमित्येव विप्रतिपत्त्यन्तरे सत्यपि यत्र प्रभृ सर्वदृष्टत्वाच्च प्रकरणा-ऽनुसंधानतस्तु 'अ॒मा। आ॒त्' इत्येवं द्वैपदस्य श्रुविभज वौ-चित्याच्च। तथाहि। प्रथमे निगमे ऋ (५, ५३, ८) मरुतां मभूय [=यथा न तेषा कथनापि परावतोऽवतिष्ठते (तु तृतीय पद)] दिवश्चाऽन्तरिक्षाच्च यवश् आयानमाश-मिन भवति(=सामीप्यतुषां मतामायानाऽऽगमनस्थाऽनव-सम्प्राप्तत्वणभिगधि)। द्वितीयेऽपि स्प ऋ (७, ९७, ८) हमानां सभूयैवाऽन्म् =सोमगृहम्) यनि प्रयाम्(तत्र प्राप्य च) यात् सोम प्रति प्रवदन श्वाविन भवति (=गृहाद् गृहगमनस्याऽविरतगमनार्थकवर्भिगधिय निगमस्य गृहाऽर्थे वाम्नुरम्न मन्तुत्तरार्थे 'माघम्' इत्यस्य क्रिवि पुष्टितापवार्थभिगधिय [वैतु GW. १अ॒म- इत्यस्य रु इत्यन्त्ववचनयाऽदमतमरमस्कारश्च, PW. प्रभृ. प्रभृ.

२, मा ३, ३२†, २६, २४, का ३, ३, २४†, तै २, ५, ३, ६, ४, ७, १४, ३†, ६, १, ९, ३¶, मै १,५,४†, काठ ७,२†, १०²¶, ४०, १०†, क ५, २†, ९²¶, शौ ४, १८, ३, ५, ३, २†, ११, ७,१५, १२, ४,३८, ५३, २०, १२७, ५², पै ५, ४,२†, २४,३, १६, १५४, ५
अमा-जुर्ᵃ– -जुर ऋ ८,२१,१५, १०,३९,३, –जूः ऋ २,१७,७
अमा-स्यᵇ– -स्य मा ५,२३, का ५, ६,२, तै १,२, ६,१, ६, १, ९, ३, –†स्यम् ऋ ७, १५, ३, शौ २, ७३१
*अमा-मति– १अमति- टि द्र
¶अमा-वस्याᶜ– -स्या काठ ७, ५, १०, ९, १३², १४, १०, ५², १२, ८, ३९, ८, क ५, ४, ९, पै १, १०३, ४३, –स्याम् काठ ६, ६, १०, ५², ११, ३², क ४,५, पै १,१०३,१३, –स्याया काठ १२, ८, –स्यायाम् काठ ८, १², १०, ९, १४, १०, ५, ३१, १५ ३३,७, क ६, ६²
अमा वास्याᶜ– -¶स्यया तै ७, ५, ६,१², –स्या ¶तै १, ६, ९,१, २, ५, ४, १, ३, ४, ९, ६, ५, १, ४², ¶मै १, ४, १५ ६,९², ९,५ ४, ३,५, शौ ७, ८४,२, १५, २, १४, १६, ३, –स्याम् ¶तै १, ६, ९,१,२, २, २, २, १² ५, ४², ५, ३,६, ४,२, ६, ४, ¶मै १,६,१०, २,२,१३ ४, २,१२, शौ १,१६,१,१५,१७, ३, पै १, १०, ३, –¶स्याया तै २, ५, ३, ७, ३, ५, १, ३, मै ४, ३,५ –¶स्यायाम् तै १, ६,७,२, २,३, ५,३, ५, २,५², ३, १, २, ४, १, ५, ४², ५, ६, ४, ६, ६, ३, ३, ७, १,४, ३, ५, ७, १, मै १, ४, ५, ६, ९², २, २, ७², ३, ६, १० –स्यायै शौ ७, ८४, ३, –स्यै शौ ४, ३६, ३, –ऽस्य तै ३ ५, १, १¶, शौ ७, ८४,१,४†ᵈ
¶अमावास्य त्वᵉ– -त्वम् तै २, ५, ३, ७
अमे(मा २इ)ष्टᶠ– -ष्टम् मा १०, २०, का ११, ६, ६
अमो(मा-उ)तᵍ– -तम् मै ४, ५, ७¶, शौ ९,५,१४, १२ ३ ५१, पै १६, ९८, ४
३अमᵇ– म काठ ३५ १८², क ४८, १६², शौ १४, २, ७१
*४अम- ९अमन टि द्र
अ-मज्जुकᶦ– काय तै ७,५,१२,२, काठ ४५, ३
अ मणिʲ– -णि खि ५, १३, १, शौ २० १२८, ६

उभौ निगमौ <३अम- द्र (तु यस्था टि)]।

ᵃ) उस उप. √जॄ>जुर्+क्विप् प्र। कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

ᵇ) स्यप् (पा ४,२,१०४) पित्त्वाभिघाते स्वरेऽभेद।

ᶜ) उस उप √१वस्+ण्यत् प्र वृद्धिभावाऽभावौ च द्र। कृत्-प्रस्व (पा ३,१,१२२, ६,१,१८५,२,१३९)।

ᵈ) 'प्रजापते' इति विशिष्टः पाठः (ऋ १०,१२१,१०) पाभे।

ᵉ) भावे त्वः प्रत्ययस्तत्-स्वरश्च (पा ५, १, ११९)।

ᶠ) उस थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

ᵍ) उप. √वे+क्त प्र। सस्व कृते नापुटि द्र।

ʰ) 'सामन्'>'साम' इत्यत्र 'सा' इति 'अम' इति चेत्येव विभजनपुरस्सरम् 'अम' इत्यस्योत्तर्गोऽशस्य शन्दाऽनुकृतिमात्रस्वरूपस्य सतोऽपि तत्तत्प्रकरणार्थभागयम्यभिकारापेयामात्रप्रयोगित तत्र तत्र यनि प्राति पु प्र१ इति कृत्वा माह्नी श्रुतिरनुमता भवति [तु वैप २, १२१ (अम- इत्यत्र टि च), वैतु P… प्रमृ. इदमभोयम् मना इति निष्प्रमाणमुपकल्पयन् (तु ²॥॥ २,२३६) 'अमा' 'अस्मात्' इति निगमयोस्तदाधारेण गायुपमयद्वयप्रकारयोमर्थयोरपरानि [illegible] भवन्तीत्यस्या। तद् यथा। यनि यातु-पयो शौ च स्थ विवाहप्रकरणे पत्न्या 'सा' इत्येतद्वाच्य पत्युश्च 'अम' इत्येतद्वाच्य इत्युपचार श्रूयते। तथाऽय परमतेनोपपद्येत। पुरोवर्तिसनिहिताऽर्थवत्तयाऽभिप्रेयमाणस्य 'अम' इत्युक्तस्याऽपुरोवर्तिपरोक्षाऽर्थवत्तया प्रसिद्धस्य (तद्->) 'सा' इत्युक्तस्य च वैवाहिकोपचारस्याऽसभवात् (तु ऐब्रा ३, २३ यत्र पराभिमतस्य 'सा' इत्येव स्त्रीत्वसामान्यश्रुते पत्न्या विषये कथमप्यभिमतस्य सतोऽप्युपचारस्य पुस सतो राज्ञो विषये नितरामसगति सुस्पष्टा द्र, माशब्रा १४, ४,१, २४ यत्र प्राणस्य सामोपचार-श्रुति गपू सामेतिशन्दानुकृतिमात्रानुप्राणितया विभजनशैलया विशदय्यते)]। एतावता तावत् यनि प्राति नितान्तम् सता न सभवतीति नेह प्रतिपाद्यते। किंतर्हि। गपू. स्थ एव तादृशस्य व्याख्यानस्य निवर्तनमिष्यते। किमत इति। 'अमु' 'अमी' इत्यादिवत् '३अम-' इत्यस्याऽपि कस्यचिद् अदसीयपरिवाराद्रिक्तस्य सत ३अ+अमदर्थे *१म- इत्यादिप्रकारिका सामाविकी वृत्ति वाम सभाव्येत, तदुपाश्रयेण च 'अमा' इत्यस्याऽर्थगतिरर्पाद्येत। एरिथ 'अमा' इति र स्वरूपमप्याऽपि भूयोविमर्शगह भवतीति।

ᶦ) सस्व कृते तु टि 'अ चर्मक-'।

ʲ) यत्र पौन्ताप्यसामान्यमनुभ वैदृस भवति। तद्

१अमति- √१अम् द्र.

२अ-मति[a]– -तये ऋ ३,१६,५;७,१,१९; -तिः ऋ १०,३३,२;३९,६; शौ १०,२,१०; पै १६,६०,२; -तिम् ऋ १,५३,४; ३,८,३;५३,१५; ४,११,६; ८,१८,११; १०,[४२,१०; ४३,१०; ४४,१०];७६,४; मा १७,५४; १९,८८; का १८,५,५;२१,६,५; तै ४,३,४,२; ६,३,२;५,४,६,२; मै २,१०,५; ३,११,९; १४,१३,१; १४,६; काठ १५,१२†;१८,३; ३८,३; क २८,३; शौ ४,१०,३; ७,५३,७†; १२,२,४८; १९,३१,११; ३४,३; २०,१७,१०; २१,४; ८९,१०; ९४,१०; पै ११,३,३; -तीः तै ४,१,४,४; ५,१,५,९; -†तेः ऋ ५,३६,३; ८,६६,१४; १०,४३,३; शौ २०,१७,३.

['अमतिर्-, 'अमती-

√'अमतीय[b]

'अमतीया-, 'अमतीया-वन्-]

नाउ. टि. द्र.

?अमती-वन्[c]– -वा ऋ ८,१९,२६.

¶अ-मत्त– -त्तः काठ १४,५.

?अमत्यु[d]– -त्युः पै ५,१४,३.

१,२अमत्र-, अमत्रिन्- √१अम् द्र.

अ-मध्यम[e]– -मासः ऋ ५,५९,६.

¶अ-मनस्[f]– -नसः मै २,३,२[2]; काठ ११,६; -नसे तै ७,५,१२,२§; -नाः काठ १२,२.

¶अमनस्-तर– -राः काठ १२,२.

अ-मनस्क[g]– -स्काय काठ ४५,३.

†अ-मन्तु[h]– -न्तवः ऋ १०,१२५,४; शौ४,३०,४;-न्तु-ऋ१०,२२,८.

अ-मन्त्र– -न्त्रम् खि ३,१०[3],७.

अ-मन्द[e]– -न्दान् ऋ १,१२६,१.

†अ-मन्यमान[e]– -नान् ऋ १,३३,९; २,१२,१०; शौ २०,३४,१०.

?अ-मन्युता[h]– -ताः शौ १२,३,३१.

अममान- √१अम् द्र.

अ-मम्रि[i]– -म्रिः शौ ८,२,२६; पै १६,५,६.

'अमर-

'अमर-वल्लभ– -ॱभ खि ७,२,२.

¶अ-मरुत्वतीय– -यान् काठ २८,३; क ४४,३.

अ-मर्त[e]– -र्तः ऋ ५,३०,६.

अ-मर्त्य,र्त्या– -†र्त्यः ऋ १,४४,१; १२९,१०,५,१८,२; ८,४,१८; १०,२१,४; १४०,४; मा १२,१०९; का १३,७,८; तै ४,२,७,२; मै २,७,१४; काठ १६,१४; क २५,५; कौ १,४०; २,११३०; ११६९; जै ४,११,८; §शौ११,२,३; १३,१,४४; §पै १६,१०४,३; -र्त्यः ऋ १,[३०,१८; ५,७५,९]; ७८,३; १६४,[३०; ३८]; १७५,२; ३,[२,११; २७,५]; ११,२; २४,२; [७; ८,१९,२४]; ४,९,२; ५,१८,१; ६,३; ६; ९,४; ७; ११,२; १६,६; ७,१५,१०; ८,१९,२५; [४८,१२; (४,५८,३)]; ९,३,१; ९,६; २८,३; ६८,८; ६९,५; ८४,२; १०३,५; १०८,१२; १०,८७,२१,१३३,३; १४४,१[1]; मा २१,१४;१५; २२,१९†; ३७,१६;

यथा। 'अमगिः, अमगिवः, अमगिवः' इत्येवं पाभे. उपलभ्यन्ते (तु. पाएङ्.)।

[a]) व्यु. इते तु. टि. यस्या. 'आम-'।

[b]) नाउद. व्यु. औपयिकः संकेतः द्र.।

[c]) व्यु.?। 'अमती- इति दीर्घान्त उपपदे √वन्+ कर्तरि क्विप् प्र. (पा ३,२,७६), उस. उपप्रस्व. (पा ६,२,१३९) इति प्रथमः कल्पः। √'अमतीय् > 'अमतीया- (पा ३,३,१०२) इत्युपपदे पूर्ववत् उस. इते सति नैप्र. 'अमतीया-वन्- > यनि. इत्यन्तोदात्तप्रयोजिततत्पूर्वलोपाऽऽत्मकः परिणाम इति द्वितीयः कल्पः। अथ पाप्र. √'अमतीय्+वन् प्र. उसं. (पा ३,२,७५)। ततोऽकारयकारयोर्लोपः (मक. पा ६,४,४८; १,६६) इति वा। 'अमतीया- +वन् प्र. तद्धितः उसं. (पावा ५, २, १०९) इति कृत्वा मध्ये उसं. (पा १,४,२०) कर्मलोपे (पा ६,४,१४८) पूर्ववद् यलोप इति वा।

'अमतिर्- +वन् प्र. (गपू.) इत्येवं वा कल्पयन्वतयं समूहं द्र.। तत्राऽपि द्वितीये कल्प व्याख्याविशेषश्चेति दिक् (तु. अराती-वन्-; वैतु. पपा. प्र. प्रमृ. च अमति-वन्- इत्यवग्रहमुखा भवन्तो मध्ये दीर्घं नोपपादुकाः; या. उत्तरांऽशं वनिप् प्र. इति वचनतः पित्-स्वरतः प्रसज्यमानलक्ष्यविघातं प्रति पर्यनुयोज्य इत्यपरो विशेषः)।

[d]) 'अ-मृत्यु-' इति शोधो विमृश्यः।

[e]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. यद.।

[f]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. यद.।

[g]) तु. टि. अ-च्छन्दस्क-।

[h]) सस्व. इते एङि. द्र.। उप. मन्यु-+ता- [<√वन्+विट् प्र.; वैतु.PW.प्रमृ.मन्यु-(त>)ता-]।

[i]) सस्व. इते द्विपू. टि. द्र.। उप. √मृ+किः प्र. लिड्वद्भावश्च (पा ३,२,१७१)।

[1]) मंत्र एतदिति GW. कथम।

का २३, २, ३, ४, २४, ४, ८†, ३७, ३, ३, तै ४, १,११, ४†, ५, ७, ९, १, मै १, ६, १, ३, ११, ११', ४, ९, ६ १० १³†, ११, ५ १४, १५†, काठ २, १४†, ७, १२, १९, १४†, ३८, १०², ४०, १४²†, क ६, २, †कौ २, ६०६, ६३२, ७८३, ८२७, †चे ३, ४९, ४, ५१, १० ४, २६, ८ शौ ६, २६, ३ ७, ८९, १ †८, ३, २०, २६, †९, १५, ८, १६, पै ३, १०, ४, ५, २१, ७ १३, १, १४, १६, ७, १०, ८, ४†, ३७, ७, ६८, ९†, ६९, ७†, -र्त्यम् ऋ १, ४४, ११ ८४, ४, ११९, ८, २, ११, २ ३७, ४, ३, [१०, ९, ४, ८, १, ८, १०२, १७], ५१, १, ४, १ १, ५, ४, १०, १४, १, २, ८, १९, ३, १०, ११८, ६, खि ५, ७, ५, १०, मा २२, १५, २८, ३, ७०, ३३, ६०, का २४, ४, ७, ३०, १, ३, ३, ४, ३२, ५, ६, तै १, ४, ४६, १† ४, १, ११, ४†, ६, २,६,५,५,४,३९, †मै २,१३, ५, ४, १०, १, १०, ३, †काठ १२, १५, १०, १४, †कौ १, १२, ११२, ३४४, ३७४, २, २९९, ७६१, †चे १, २, २

४, ६[° १२,६, ३६, ३, ३९, ५ ३ २४, १० ४, १९, ५ शौ १८, ४, ४१ १९, ८, ३[b] २०, ६७, २१, पै १३, ३, ४, -र्त्यस्य ऋ ८, ११, ५, १०, ७९, १, १४९, ३, तै १, ६, २, २, -र्त्या ऋ ३, ६१, २, ७, ७३, १, १०, १२७, २, काठ १७, १८, -०र्त्या ऋ ८, ५, ३१, २६, १७ खि १, १२, ८ -र्त्या ऋ १, १६८, ४, ६ १८, १५, ९, २२, ४, मा २१, १७, का २३, २, ६ मै ३, ११, ११ ४, १२, ३†, काठ ८, १६†, ३८,१०, शौ ६,४१, ३, १३, १, २४, पै १३ ६, ४, १२, -०र्त्या शौ ४, ३७, १२, -र्त्यान् शौ ७, ५, ३, -र्त्ये ऋ ७, १, २३, कौ १, ८५[°, जै १, ९, ५[°, -०र्त्ये ऋ १, ३०, २० -र्त्येन ऋ ६, १८, ७ [१०, ६३, १७, ६४, १७], शौ ७, ५, ३, -र्त्येषु ऋ १, ११०, ५ -र्त्यै शौ ८ ७, २०, पै १६, १३, १०

अमर्त्य-जा- -जा पै १६, १५१, ९

†अ-मर्धत्[d]- -र्धन्त ऋ ७, ७६, २, ५ -र्धन्ता ऋ ३, २५, ४, मै ४, १२, ६

अमर्धन्ती- -न्ती ऋ ५, ४३, १

अ-मर्मन्[e]- -र्मण ऋ [३, ३२, ४,

५, ३२, ५] ६ २६, ३

अम-वत् √१अम् द्र

अ-मविष्णु[f]- -ष्णव ऋ १०, ९४, ११

अमस् ,अमस्वरी- √१अम् द्र

अ-महीयमा(न>)ना[g]- -नाम् ऋ ४, १८, १३

अमा [२]२अम- द्र

*अ मा- २अमन-ि द्र

अ-मासक[e]- -काय तै ७, ५, १२,२, काठ ४५, ३

अमा-जुर्- अमा-त्य अमा द्र

?अमात्[h] ऋ ५, ५३, ८, ९ ९७, ८

अ-मात्र[i]- -त्रम् ऋ १, १०२, ७

अ-मानुष[d]- -ष ऋ १०, २२, ८, -षम् ऋ २, ११, १०, ८, ७०, ११, १०, २२, ७, खि ५, १४ ११, शौ २०, १०८, १२[j]

अमानुषी- -षीषु ऋ १०,९५,८

अमा-वस्य-, °वास्या- [२]२अम द्र

अ-मित[d]- -तम् ऋ ४,१६,५ कौ ३, ४, ८, जै २, २, १, शौ १०, ७, ३९, २०, ७७, ५†, -ता ऋ ५, ३४, १, ६, ६२, ३, ७, ८४, ४, १०, ५६, ५ शौ ४, २६, १, तै ४, ३६, १, -ता ऋ १, ११९, ३, ५, ५८, २ -†तानि ऋ ८, २४, २१ जै ४ १७, ९, शौ २०, ६५, ३ -तेभि तै ४, ७, १५ १

a) 'अमर्त्यं' इति ऋ (१, ४४, १) पाभे ।

b) अस्मिन् मन्त्रे भूयिष्ठ-विकार[?] भवति । अयं [illegible] 'अमर्त्यं मर्त्यं' इत्याकारक पाभे (तु [illegible]) [illegible] भवति । [illegible] अमर्त्यम् [illegible] इति [illegible] ।

c) 'अमर्त्यं' इति ऋ (७, १८, १) पाभे ।

d) [illegible] (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

e) [illegible] (पा ६, २,१०२) । उप यद्र ।

f) [illegible] । तु. टि 'अमविष्णु-' । उप √अम् +इष्णुच् प्र । 'अम विष्णु' इत्येवमवग्रह [illegible] उपेक्षाविषयो भवति ।

g) यस समासान्ते कपि [illegible] पूर्वे स्वरे प्राते [illegible] स्वर उम (पा ६,२,१७४, १७२) ।

h) तु टि [?]अम > अमा, यदनु नैतत् पद भवति किं तर्हि । 'अमा । आत्' इति पदद्वयमिति ।

i) [illegible] (पा ६, २,१७२) । उप मात्रा यद्र । [illegible] ।

j) अत्र मानुषम् इति पाभे [illegible]

मे ३, १६, ५; काठ २२, १५; -तैः ऋ ७, ३, ७.

अमित-क्रतु[a]- -तुः ऋ १, १०२, ६.

अमित-वीर्य[a]- -र्यं शौ १९, ३४, ८; पै ११, ३, ८.

†अमितौ(त-ओ)जस्[a]- -जाः ऋ १, ११, ४; कौ १, ३५९; २, ६००; जै १, ३७, ८; ३, ४८, १६.

अमिति- -तिः पै १६, ४६, ६.

(√अमित्र) अमित्रायत्- टि. द्र.

१अ-मित्र[b]- -त्रः ¶मै ४, २, १४.

२अ-मित्र[c]- -त्रः शौ ४, २२, २; ६, ६७, ३; ११, ११, १९; १२, २२; २६; पै १, २०, ३; ३, ३१, ३; -त्रम् ऋ ६, ७३, ३; [७, ७७, ४; (७८, ५)]; ८, ७५, १०; तै २, ६, ११, ३; मै ४, ११, ६; काठ ४, १६; ७, १७; ४०, ११; कौ १, ११; २, ९९८; जै १, २, १; शौ २०, ९०, ३; §पै १०, ४, १२; -त्रस्य ऋ ६, २५, २; १०, १५२, ३; तै १, ६, १२, ५; मै ४, १४, १२; कौ २, १२१७; शौ १, २१, ३; पै २, ८८, ३; -त्राः ऋ १, १३३, १; २, १२, ८; [१०, ८९, १५; १०३, १२]. खि ३, २१, २; †मा १७, ४४; †का १८, ४, १२; †कौ २, १२११; शौ २, २८, ३; ५, ११, २; ८; ६, ६७, २[d]; १०४, २; ९, ८, २; ११, १२, २१; २३; २०, ३४, ८†; पै १, १२, ४; ९, ४, ९; १३, ७, ८†; -०त्राः कौ २, १२२१; शौ ८, ८, १९; पै १६, ३०, ९; -त्राणाम् खि ५, २, १; ¶तै ३, ४, ८, ४; ¶काठ २१, १०; शौ ३, १, ५; ५, २१, ९; ६, ६७, १; ८, ८, १; ११, ११, ३; ५; १८; २०; २३; १२, १६; २०[२]; पै १६, २९, १; -त्रात् शौ १९, १५, ६; पै ३, ३५, ६; -त्रान् ऋ १, ६३, २; ५; १००, ५; ३, १८, २; ४, ४, ४; १२, २; ६, ३३, १; ३; ४४, १७; ४६, ६; ८; ७३, २; ७५, ४; ७, १६; ७, १८, ९; २५, २; [(६, ४६, ४; ४८, १५;) ३२, २५]; ८५, २; ९२, ४; ८, १६, १०; ९, ५७, ५४; १०, १०३, ४; १३१, १; खि ५, २, ३; †मा ११, ८२§; १३, १२; १७, ३६; ४५; २९, ४१; ४४; †का १२, ७, १७§; १४, १, १२; १८, ४, ४; १३; ३१, २, ४; †तै १, २, १४, २; ४, १, १०, ३§; ६, ४, २; ४; ६, २; ३; †मै २, ७, ७§; १५; १०, ४; ३, १६, ३[२]; †काठ ४, १६; १६, ७§, १५; १८, ५; १९, १०§; ३५, १४; ४६, १[२]; †क २५, ६; २८, ५; ३०, ८§; ४८, १३; †कौ २, ४५६; १२०२; १२१३; †जै ३, ३४, १४; ४, ५, ३; शौ १, १९, २; ३; ३, २, ५; १९, ३; ८†; ४, २२, १; ५, २०, ८; २१, ४-७; १२; ६, १०४, १; ११, ११, १२[२]; १८; २१; २३; १२, १; ३; १३; १८; १९; १९, १३, ८[२]†; †२०, ४६, १; ८०, २; ९०, २; १२५, १; पै १, २०, २; ३; २७, २; ५६, ४; २, २५, ५; ७३, ४; ३, ५, ५†; १९, ४; २१, १; ७, ४, ८[२]†; ९, २४, ७; १५, †१०, ४; ७; १२, ६; १६, २९, ६; -त्रेभ्यः शौ ५, २१, ३; ६, १०४, ३; ११, ११, १, १५; २२; २४; १२, ६; पै ३, ६, ५; १०, १२, १-१०; १४, १-१०; -त्रेषु ऋ १०, ८९, ९; शौ ५, २१, १[१]; ११, ११, ९; ११; २५; -त्रैः ऋ ३, ३०, १६; पै ४, १४, ५. [॰त्र- अन्॰, अन्ति॰, दूरे॰]

†आमित्र[e]- -त्रः ऋ ६, २८, ३; शौ ४, २१, ३.

आमित्री[f]- -त्री शौ ५, २०, ५; ११, १२, २५; पै ९, २४, ५.

†अमित्र-खादु[g]- -दः ऋ १०, १५२, १, पै २, ८८, १.

†अमित्र-दम्भन[h]- -नः ऋ ४, १५, ४; -नम् ऋ २, २३, ३; काठ २६, ११.

अमित्र-साह[i]- -हः शौ १, २०, ४†.

---

a) बस. पूपस्व. (पा ६, २, १)। उप. यह.।

b) स्वरम् चिन्त्यो भवति । पामे. इते तु. संस्कर्तुः टि.। नाउ. २मंस्याद्यत् नस्मात् तात्पर्येऽभेदो भवति। एवं सति गंदिग्ध-स्वतन्त्र-मत्ताकं प्राति. द्र.।

c) 'नमः' (पा ६, २, ११६) इत्यतोऽहरे बस. तात्पर्यतः तस. इतीव पर्यवसीयते [वैतु. सा. प्रमु. (शौ १९, १५, ६) √१अम्+इत्रः प्र.]।

d) कामनिर्वाताऽयेऽपि प्रकरणं भवति (तु.ग्रा.।।.ख)।

तथा गति मुपा. चिन्त्यो भवति।

e) संबन्धार्थे अण् प्र. तत्-स्वरश्च (पा ४, १, १२०)।

f) उदात्तनिवृत्तिस्वरेण ङीप उदात्तत्वम् (पा ६, १, १६१)।

g) उप. अण्यन्त-कृत्-प्रत्य. (पा ३, २, १, ६, २, १३९)।

h) नाप. नाहटि द्र.। उप. √दम्भ्+ल्युः प्र.।

i) नाप. इते एन्. टि. द्र.। उप. मांहितिकमात्रो दीर्घ इतीव पश. गतप्रगदानप्रकृतिकनिगमाम्यान्देन मम-वेति (तु. टि. अभिमातिषाह्- प्रमृ.)। 'अमित्रसाहः'

अमित्र-सेना[a]— -नाम् कौ २, १२१५, शौ ३, १, ३[b], ५, २०, ६, पै ३,६, ३, ९, २४,६

†अमित्र हन्[c]— -०हन् ऋ ६, ४५, १४, १०, २२, ८, १२४, ३, जै ३, ३३, १७, -हा ऋ ९, ११, ७, ९६, १२, १०, ८३, ६,१७०,२, ऽमा ५, २४ ऽका ५,६, ३, कौ २, ७९७, ८०४, जै ४, २, १०, शौ ४, ३२, ३, पै ४,३२, ३

अमि(त्र>)त्रा-युधु[d]— -ध ऋ ३, २९, १५.

√°अमित्रि द्विवदि द्र.

°अमित्रय-

√°अमित्रय[e]

†अमित्रयत्[f]— -यन्तम् ऋ १, १३१, ७, ५, ३५, ५, १०, १८०, ३ तै १, ६, १२, ४, काठ ८, १६, पै १, ७७, १

अमित्रयु— -यु खि ५, ११, ३, शौ २०, १२७, १३

°अमित्राय-

√अमित्राय[e]

अमित्रायत्[g]— यन्तम् शौ ७, ८९, २

अमित्रिन्[h]— -त्रिणे ऋ १,१२०,८

†अमित्रिय[i]— -यम् ऋ ९,६१,२०, कौ २, १६६, जै ३, १६, २, -या ऋ ६, १७, १, ८, ३१,३

अ मित्रशोचन[j]—

¶आमित्रशोचनि[k]— -नि मै४,२,२

अ-मिथित[l]— -त ऋ ८, ४५, ३७

¶अ-मिथुन[l]— -न मै १, ९,६ काठ ९, १४, -नम् मै ४, २, १४

†अमिन[m]— -न ऋ ६, १९,१ १०, ११६, ४, तै १, ४, २१, १, मै १,३,२५ काठ ४, ८ क ३,६

अ-मिनत्[n]— -नत् ऋ १०, ८८, १३, -नते ऋ ४, ५, ६

अमिनती— -ती ऋ [१,९२,(११) १२, १२४, २], ४, ५६, २

अमी अदस्- द्र

°अ-मीत[o]—

अमीत व(र्ण->)र्णा°— -र्णा ऋ ४,

इति ऋ (१०, १५२, १) पाभे ।

[a]) तस मासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र ।

[b]) मूलो च सात च '-से' इत्युत्तरादिस्वरश् चिन्त्य (तु WI)।

[c]) उस क्विब त कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९)।

[d]) सपा पूप दीर्घत्वम् (त पपा)। सस्व नापूनि द्र ।

रप <°आ√युध् इति वाऽपि विमृश्यम् ।

[e]) पाप्र कर्तुराचारेऽर्थे क्यच् प्र उस । दीर्घत्वमावाऽमावौ यथायथ द्र (पा ३,१,११ ७, ४, ३५)।

[f]) शप्शत्रोर्निघाते (पा ६, १, १८६) धास्व तदवस्थ द्र ।

[g]) यत् पपा द्विपूप् अविवेकेन <√अमित्रय इतीव भवति, तदरुचिरम् । व्यु सूक्ष्मविविक्तिविधात प्रगम्रात । अथेह व्यु प्रक्रियान्तर सकेत्यते । तद् यथा । अमित्र >√°अमित्रि [=आचारे णिच् उस (पा ३, १, २१)] >°अमित्रय [शप् प्र उस (पा ३, १, १३८)] >√°अमित्रयु (>अमित्रयत्-, अमित्रयु- [उ प्र उस (पा ३, २, १६९)] इति च । √°अमित्रि >°अमित्राय [°दाण् प्र उस (पा३,१,१३८)]>√अमित्राय>यनि इति च। अस्मिन् दर्शने'√अमित्र+अयु' इति च,'√अमित्र+आयु' इति च वस्तुस्थित्यनुवादौ पंरा सुवच इति दिङ्मात्र पाप्रत्यनुगुम्फितम्। अथवा (पत्तम) अमित्र + (√इ>) अयु >अमित्रयु (शकन्ध्वादित्व यादविकल्पेन) इति च अमित्राऽय- इति च द्र । एतज्जयो करोत्यर्थयो क्विबन्तयो सतो नाधा च गपू रू स्युरित्यपरा पाप्रअप्यत्र गुम्फितेति दिक् ।

[h]) ताच्छीलिक इनि प्र उस (पा ३,२,१५७, वैतु वें सा PW प्रभृ अ मित्र +मत्वर्थे इनि इति मन्वान)।

[i]) स्वार्थ वा तुल्यार्थे वा तद्धितो घ>इय उस प्रयय-स्वरश्च (पा ४, ४, १३५)।

[j]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप सोपपदात् √२शुच्+कर्तरि ल्यु प्र ।

[k]) अपत्याऽर्थे इञ् प्र ञित्-स्वरश्च (पा ४, १, ९५, ६, १, १९७)।

[l]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[m]) पाप्र √१अम्+इनच् प्र उस (पा ३,३,१)। चित् स्वर [तु (पक्षे) या ६, १६ भा तै (१, ४, २१, १), सा ऋ (१०, ११६, ४)]। अथवा °१अम् (<√१अम्+भावे+क्विप्)+इन- (<√इ) इति कृत्वा तस मासस्व च (तु GW)। अथाऽपि वा √१अम्+कर्तरि न प्र उस (पा ३,३,९०) इति नैप्र माध्यमिक इकार स्व॰भक्तितया व्याख्येय । स्याद्वा १अ+°मिन- [<√१मा+भावे नन् प्र कित्त्वञ्च उस (पा ३, ३,९०)] बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२) इति [तु (पक्षे) या भा च गपू., सा च ऋ (६, १९,१)]।

[n]) गस्य एपूनि द्र.। उप √मी+शप् प्र । रुप्ति प्रपु१ इति मायमाण सा चिन्त्यः, निपाताऽऽपत्ते ।

[o]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

५१, १

°अ-मीवन्°-

अमीव-चातन[b]– -¯ ऋ १०,९७, ६, मा १२, ८०†, का १३ ,, ६†, तै १, ४, ४६, २, ४, २, ६, २†, मै २, ७, १३† काठ १६, १३†, ३८, १२, क २५, ४†, शौ १ २८, १, ८, २, २८, १९, ४४, ७, पै ७, ५, ८, १०, १, १२, ११, ६, १†, –†नम् ऋ १,१२,७, ७, ८,६, कौ १,३२ जै १,३,१२, ५ १५, ३,७४, –नेभि खि १,११,७

†अमीवचातनी[c]– -नी ऋ १०, १३७, ६, शौ ३, ७, ५, ६, ९१,३, पै ३, २, ७, ५,१८,९

†अमीव हृन्[d]– हा ऋ १,[१८,२, ९१, १२], ७, ५५, १, मा ३, २९, का ३, ३, २१, तै ४, ३, १३, ५, मै १, ५, ४, १३, ४, १०, ४, १२, ४, काठ २, १४, ७, २ क ५, २

अ-मी व>)वा[e]– -†वा ऋ ६, ७४, २, ९, ८५,१, [१०, १६२, १, २], तै १, ८, २२,५, मै ४, ११, २, काठ ११, १२, कौ १, ५६१; जै १, ५७, १०, शौ ७, ४३, १, २०, ९६, ११[२] १२, पै १, १०९, १, –वा ऋ १, १८९, ३, २ ३३, ९, ३,१५, १, ७, ३८, ७, ८ |३५, १६– १८], ४८, ११, †मा ९, १६, ११, ४७४ ४९ २१, १०, †का १०, ३, ९, १२, ४, ११४, १३, २३, १, १०, †तै १, ७, ८, ३, ४, १, ५, १, मै १, ११,२†, २, ७,५[२],†, १२, ५ ४,१४,१†, काठ १३,१४†, १६ ४[२] †, १८ १६ क २९, ४, शौ ७, ८९, १ ८, ७,१४, १९, ३४, ९, ४४, ७, पै ३ ३३, ७, ७, ७, ३ ७, ११, ३, ९, १५, ३, ७, २०, १†, ६, १६, १३, ४ –वाम् ऋ १,३५, ९, ७, १, ७ ७१, २, ८, १८, १०, ९, ९७, ४३, १०, ३७, ४ ६३, १२ ९८, १२, १००, ८, खि ५, ३,४, ७, ४, १४, मा १२, १०५, ३४,२५†, का १३, ७, ४, ३३, १, १९†, तै ४, २, ७, २, मै २, ७, १४, ४, ११, २† १४, ६[२], काठ २, १५† १६ १४, क २५, ५ कौ १, ३९७† जै १, ४४,७†, शौ ४, १०, ३, पै ४, २५,५, १५, २,८, –वाया पै १, १०, ११[e] [°वा- अन्°]

अमु- अदस्- द्र

अ मुख[f]– -खाय तै ७, ५, १२, १

अ मुखक[g]– -काय काठ ४५, ३.

?अ मुची[h]– -च्या शौ १६, ६,१०

?अमुवान[i]– -ने पै ६, ८, ५.

अ मुपि(त>)ता[j]– -ता शौ १,२७,४, –¶ते काठ २५, ९, क ४०,२

¶अ-मुष्क– -ष्क काठ २६, ७, क ४१, ५

अमू अदस- द्र

अ मूर[k]– -॒र ऋ ८, ७४, ७, –०र ऋ ४, ४,१२, १०, ४,४, तै १, २, १४, ५†, मै ४, ११, ५†,काठ ६,११†, शौ[l] ५,१,९, ११, ५, पै ६, २, ८, ८, १, ५, –र ऋ १, १४१, १२, ३, २५,३, ४,६,२, २६,७, ७, ९, ३, खि ५, ७, १, ४, मै ४,१३, २, काठ १५, १३, –†रम् ऋ ३, १९, १, [४, ११, ५, (५, ८, १)], ६, १५, १७, १०, ४६, ५, कौ १, ७४, जै १, ८, २, –रा ऋ ७, ६१, ५[m], –रा ऋ १, ६८, ४, ७२, २,

[a]) व्यु कृते तु नि यस्था आम् ।

[b]) उस उप √चत् >चाति+कर्तरि ल्यु(ट्) प्र । कृत् प्रस्व (पा ३, १,१३४, ६, १, १९३, २,१३९)।

[c]) स्त्रियां ङीप् पित्त्वाभिघाते स्वरः पूर्वाऽवस्थ ।

[d]) उस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[e]) 'अमीवायस्तु चा(त)नम्' इति मूको 'अमीवाया । तु।चातनम्' इति पदत्रयाऽऽत्मक पद विभाग द्र [वैतु 'अमीवा-यातु-चातनम्' इति समस्तैकपदाऽऽत्मक मुग्ध चिन्त्य । प्रथमाऽवयवीयस्य दीर्घान्तत्वस्याऽन्याय्य-त्वादिति दिक्] ।

[f]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[g]) तु नि अ-दन्तक- ।

[h]) तस उप √मुच्+कर्मोनुपपदेऽपि टक प्र उस, स्त्री ङीव् नञ्-स्वरश्च (पा ३,२,८,४,१,१५,६,२,२)। अथवा 'अ-मुचान्' इति 'पादान्' इत्यस्य वि स्यात् (तु 'अ मुचा' इति मूको पामे) । तथा सति उप क प्र (पा ३, १, १३५) इति कृत्वा व्यु सुगमतरा स्यात् ।

[i]) सदिग्धस्थलीय पा । तस स्यात्, उप च √मू+शानच् प्र स्याद् इति विमृश्यम् ।

[j]) सस्व कृते एपूटि द्र । उप यद्र ।

[k]) सस्व द्रिपूटि द्र । उप <√*मृ विनाशे ।

[l]) ह्रस्वमध्य पाभे द्र (वैतु सात दीर्घमध्योऽपि) ।

[m]) स्वरूपत संदिग्ध रू भवति (तु सा, पु सर इति, वें न प्र३ इति, GW प्रमृ स्त्री प्र३ इति। एस्थि भूयमे विमर्शायाऽवसर द्र ।

४,५५,२, ६, ६७, ५, ७,४४, ५, १०, ६१, २७

अ-मू(ल>)ला[a]– -लायाम् शौ ५, ३१, ४

†अ-मृक्त, क्ता[b]– -क्त ऋ ३, ११, ६, ७, ३७, १, ८, २, ३१, कौ २, ९०८, जै ४, १५, २, -क्तम् ऋ २, ३७, ४, ६, १, ४, ५०, ७, ७, ३७, २, खि ५, ७, ५, १०, मै ४, १३, ६, काठ १८, २०, -क्ता ऋ ८, २४, ९, -क्ता ऋ ४, ३, १२, १०, १०४, ८, -क्ते ऋ ३, ६, ४, -क्तेन ऋ ९, ६९, ५

अ-मृड्य[c]– -य तै ३, ४, ७, २, मै २, १२, २

अ मृत, ता[d]– -त ऋ १, २६, ९^{०}, -०ta ऋ १, ४४,५, ११४,६, ३, १४, ७, ४, ११, ५, ५, १८, ५, ३१, १३, ६, ५, ५, ७, ४, २१, १०, ८, ४८, ३, ९, ११०, ४, तै ३, २, ५, ४, कौ २, ४९१, ८५८ जै ३, ३८,५, -त. ऋ १,३८,४,५८, १, ७०, २, [७७, १, ४, ९, १], २, १०, १, २, ३, १,१८, ३, १, ४, ५, २, ४१, १, ६, ४, २, ७, [४, ४, १०, ४५, ७] २०, ७, ८, ७१, ११, ९, ९१, २, १०,४१,८, मा †१२, १, २४, २५ १९, ९०, ९५, का †१३, १,१, २, ७,८, २१, ६, ११, १६, †तै १, ३, १४, ५ ४, १, १०, ४, ३, ३, ३, ४, मै २, ७, ९†, ३, ११, ९^{२}, ४, ९, ३‡^{f}, १४, १५†, काठ †१६, ८, ९^{२}, ३८,३^{२}, कौ २, ९०५†, जै ४, १४, ७†, शौ ८, २, १३, २६ १०, ८, ४४, १२, २, ३३, १३, १, ४३, १६, ४, २, पै ‡४,१९, १-६, १३, १४, ११, १६ ४, ३, ५ ६, ७१,।११, १५१, ५, -तम् ऋ १, ७३, १९, ३५, २, ४४, ५, ६८, २, ७१, ९, ७२, ६, ८३, ५, १२५, ६, १५९, २, १८५, ६, ३, १, १४, २३, १, २६, ७, ^{१}२९, ५ १३, ५३, १५ ५, २, ३, ३, ४, ५७, ५, ६ ९, ४, १५, ६ ८, ३७, ३, ४४, १६ २३, [४८, १, ८, ७४, ५] ७, १६, १, ७६, १, [८१, ६ ८,१३, १२], ८,२३, १९, ५२, ७, ९, ७४, ४, ६, [११३, ८-११], १०, १२, ३, १३, ४, ३०, १२, ९०, ३, १२१, २, १२९, २, खि ३, ४, ७, १०, १, १२, १-३, ४, ६, ५, १०, २, ३, १०^{२}, २, ११, ३ मा १, ३१, २, ३४, ४, १८, २६, ८, ३†, ९, ६†, १०, १५, १७, ३२†, ३३^{२}, १८, ६, ६६† १९, ७२^{२}, ७३-७९, ८१, ८४, ८९, ९१, ९३, २०, ७, २१, ५५, ‡२२, १, २५, ११†, २७, ४२†, ३१, १, ३२, ९, १०, ३३, ४१†, ३४,१, ११, ४०, ११, १४, १५, का १, १०, ४, २, ७,७, ३, ९,१, ४, ६, २, ९,१ ८, १, २†, १०, २, ३†, ११, ५, ६, १६,५,१४†,१५^{२}, १९ ४, २, २१, ५, १^{२}, २^{१}, ३, ४, ५^{२}, ६,२, ५, १०, १२,१४,७, ४, २३, ६, ८, २४, १, १ २७, १०, ४†, २९, ५, ११†, ३२, ३, १४†, ३३, १, २५† ३५, १, ३†, ३, ६,७,४०,१, ११, १४, १७, ¶तै १, २, ४, १$, ७, १, ४, २२, १†, ७, ५, ३^{२},¶७, २†, ९, २$, ८, १४, १$, २, ३, २, १, २^{१}, ११, ५, ४, ५, १$, ६, ८,७^{२}, ३, २, ६, ३^{२}, ३, ३, ३$, ४, ३^{२}$, ४,११,२†, ४,१,८,४†, ४, ४ ४†, ७, ३, २$, ५, १, १०, ३^{२}, २, ७,२, ९,२,३ ५ ५, २, ६, २, १, ४, २, ६, ६, १०, २^{१}; ७, ५ १७, १†, ¶मै १, १, ११$, $२, ४, ५, ३, २६†, †११, १, ६, २, २,२^{१}, ३, ४$, ५, ११,३$, †१३,८, ९, २२$, २३†, ३, २, १, ६ ३, ६,४,७,$११,५ ६^{१},८,९^{१}, १२, ४, १, ९^{१}, २, १^{१}, १३^{१}, ४, ३, ४, ६, ६, ७, ७, १२, ४$, ७†, ६†, काठ २, ५, ६, ४, १०, ११, ४^{४}, १३, १३ १४, १४, ६, १८, ९, १९ ११, २०, ५, २१, ६, २२,११ २४, ५, ६^{१}, २९, ६^{१}, ३०, ६, ३१, ७^{२},३३,८,३४,६, ३५ ६,

---

[a]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्।

[b]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <√मृच् (वेतु [R] १३३, <√मृज्)।

[c]) तस नञ्-स्वरे प्राप्तेऽन्तोदात्तत्वम् उस. (पा ६, २, १६०)। तत्र पा कृत्यान्तिम गति√मृड्>मृडि+य इ।

[d]) बस मारे न. इ उत्तरपदादित्वरथ (पा ६ २,११६)।

[e]) पा प्रति सन्देह। कुत इति। ध्वस्त पादस्य विमानस्वाच 'उभयेषाम्' इत्यस्य गाथाहत्वादिष चेति। ततश्च 'अमृतानां सुम्नां (>तिंषा)नाम्' इत्यस्या मौलिकया श्रुते परिणाम सभाव्येत (द्र भ. २ १५७, ३११ C १५८)।

[f]) 'अमृपत्' इति विशिष्ट ऋ (५,४१,७) कस्मे।

१६, ३७, १४^४, १६, ३८, १^१, ३^१, ४, ११, १३, ३९, १^२, २; १२, १५, ४०, १, १२, क १, १७, १९, ३, ८†, २८, ९, ¶३१, १, ७, २१, ३७, ६¶, ७^२, ४५, ७^२¶, ४८, ७†, १४¶, †कौ १, ३५, ४५, ३६८‡, २, ५३, ९९, ६५०, ९१८, ११९२‡, ३, ३, १२, ४, ५, †जै १, ४, १, ५, १, ३८, ९‡, २, २, ७, ३, ८, ३, ५, १२, १०, १, ४, १६, १, शौ १, ४, ४†, २, १, ५, ३, ३०, ७, ४, २, २†, १५, १०, २३, ६, २४, ४, ३५, ६, ५, ६, ८, २८, ११, ७, १८, ३, ८, १, ६, ७, २०, ९, १, १, २, १०, २, १४, ३, २५, ६, १४, ७, १५, १०, २६, २९, ११, १, २८, ८, २३, ९, १३, १२, १, ८, १५, ३, ४, १३, १, ७, ३४, ६, ४, १८, १, ३२†, ३, ४१†, ६२, ४, ३९, १९, ६, ३†, २६, १, ४३, ७, ५३, २ २०, २५, ५†, पै १, १०१, १, २, ६, २, ३, ५९, ९, ४, १, २†, ३३, ६, ३६, ३, ५, ७, ८, '१९, ८, ६, ५, ११, ११, १०, २२, १०, ११, ७, ६, १, ९, ४, ९, ५, ३†, ९, ५, ११, ८, १२, २, २, १४, १, ९, ३, १७, १०, ५, १, १६, १, ६, १३, १०, २२, १, ३२, १, ३, ४३, ७, ६०, ८, ६५, ४, ८३, ३, ९१, ८, १०९, ६, ९, १५०, ६ १५१, १, १५४, ९, —तस्य ऋ १, १३, ५, ४३, ९, ११२, ३, [१२२, ११, १०, ९३, ४] १६४, २१, १७०, ४, [२, ४०, १, ३, १७, ४], ३, २०, ३, ४३, ५, ६१, ३,

४, ५, १३, १९, १४, ३५, ३, ५८, १, ५, २८, २, ४७, २, ५८, १, ६, ७, ६, ७, ९, ३, १६, २५, २१, ३ ५२, ९, ७, ४, ६, ५७, ६, ८, ४०, २, १०१, १५, ९, ७०, २, ४, ९४, २, ९७, ३२ १०८, ४, ११०, ४, १०, [११, ९, १०, ९], १२, ६, १३, १, ८५, २८, १०३, ३, १८६, ३, खि ३, १०^२, ९, मा ६, ३४, ११, ५†, १२, १०५, १७, ८९†, ३३, ७७†, का ६, ८, ५ १२, १, ५†, १३, ७, ४, १९, १, ३†, ३२, ६, ८†, तै १, ४, १, १, ८, ७२, ५†, २, ३, १०, २, ११, ३, ३, १, ११, ६†, ३, ११, ५ ४, १, १, २†, २, ७, २, ९, ६, ५, ६, १, ४, ७, १, २०, १, मै १, २, १३†, ३, ३, ६, २†, २, ३, ४, ७, १†, १३, १, ११, ४, ११, २†, १२, ६, १३, ५†, काठ ३, १०, ८, १७, ११, ७, १३, १६, १५, ११, १७, १९, १८, २१, २६ ११, ३५, ३, ३९, २, ४०, ७, क २, १७, ४८, ४, †कौ २, ७८९, ७७४, ८५८, ९४५ ३, १, ९४, †जै ३, २४, ५ ४, ३०, ४, शौ २, १, २, ३, १३, ६ ४, ७, १, ९, ३, ११, ६, ५, ४, ३ ४, २८, ७, ३०, १४, ६, ४४, ३, ९५, १ २, १२१, ३, ७, ४९, २, ८, १, १, ९, १, ७, १२, २२, ९, १, ४, १४, २२†, ११, ७, ७, १२, ३, ४१ १३, २, १५, ३, २०, १४, १, ६१†, १८, १, २५†, ३४†, १९, ३९, ६-८, पै १, ९३, २, ३, २, २०, ५, ५९, ५ ३, ४, ६, २५, ६, ५, ८, ८,

१६, २^२, ३, ७, १०, ६-८, ८, १३, १†, ९, १०, ७, ११, १०, १४, ४, १५, १५, ४, १६ १, १, ३, १, १३, २, १४, १, ३२, ४†, ५१, ३, ६७, १२†, १५३, ७, —वा ऋ १, ३५, ६, ११३, १३, ३, ५५, १०, मा २८, २७, का ३०, ३, ४, शौ १०, ८, २६, पै ५, ३१, ९, ७, १५, १०, १६, ७३, ३, १०३, ३, —०ता ऋ [५, ४२, १८, ४३, १७, ७६, ५, ७७, ५], —ता ऋ १, ५९, १, ६२, १०, ७२, २, १०, ९०, ३, १६६, ३, [३, ४, ११, ७, २, ११, (५, ११, २, १०, १५, १०, ७०, ११)], ४, १, १०, ३, १२, ४२, १, ५, २, १२, ६९, ४, ७, ११, १, [३५, १५, १०, ६५, १४, (१५, ६६, १५)], ६३, ५, ८, ४८, ३, १०१, ६, १०, १६, ८, ६६, १, ५ ६९, ९, ७०, ११, खि १, ११, ३, मा ४, १२, ८, ५२†, ९, २१, १८, २९, २०, ४६, २१, २८, ४२, ३३, ६०, का ४, ५, ४, ९, ६, ४†, १०, ४, ३, १९, ९, ४, २२, ४, ११, २३, ३, ६, ५, २, ३२, ५, ६ तै १, ७, ९, २, ८, १२, १, ३, २, ५, ४†, ३, ११, ३, मै १, १, १३, ११, ३, ३, ११, ४, ४, १०, ६, काठ १, १२, ११, ४, १३, १४, १४, १, १८, १२, क १, १२, २९, १, शौ ३, ३१, ११, ४, ७, ६‡ १३, १, ०४, १८, ३, ५३†, १९, ११, ५†, पै १३, ८, १५†, १६, १५०, ७, —०ता ऋ [५, ५७, ८, ५८, ८], —०ता ऋ ७, ३८, ८, ८, ८०, १०, मा ९, १८,

२१, ११ का १०, ३, ११,२३, १, १२, तै १, ७, ८, २, ४, ७, १२, २, मै १, ११, २, –†तात् ऋ ७ ५९, १२, १०, १७६, ४, मा ३, ६०, का ३, ८, ४ तै १, ८, ६ २, २, ३, ११, ५¶, ३, ५, ११, १, मै १, १०, ४ २, ३, ५¶, ४, १०, ४, काठ ९, ७, १५, १२, ३५, १६¶, क ८, १०, ४८, १४¶, शौ ८, २, १३$, पै १६, ४, ३$, –तान् ऋ ६, १५, १८, ७, ४, ५ १७, ४, [१०, ६५, १५ ६६, १३], मा ४, २८, का २, ७, ५ ४, ९, ५ तै १, २, ८, १, मै १, २, ६, काठ २, ६, क १, १९, –तानाम् ऋ १, २४, १, २, ७, ५, १, १०, ३१, ३, ३३, ८, ७४, ३, मै ३, १६, ५ –तानि ऋ १, [(६०, ४)७२, १] ३, ३८, ४, १०, १२३, ४, १३९, ६, †मा ३३, २२, †का ३२, २, ५, †तै २, २, १२, २, †मै ४, ९, ११, †काठ ३७, ९, शौ ४, ८, ३†, ५, १, ३, ६, १, ३, ८, १, ५, पै ४, २, ३†, ६, २, ३, १६, १, ५, –तान्–ऋ १०, १७, २ गि ४, १०¹, ३, मा १९ १, का २१, १, १; तै १, ८, २१, १ मै २, ३, ८, काठ १२, ९, ३७, १८, शौ १८, २, ११†, –†ताय ऋ १, ११, १८, ३, २५, २, १४ २ ४, २, ९, ३, ३; ७, १७, ५ ८, ११, ९; ९, ६२, ६ ८० ५ १०६, ८; १०१,

३, १०, ५३, १०, ९१, ११, १२२, ५, मा १२, ११३ का १३ ७ १० तै ४ २, ७, ४, मै २ ७, १४ ४ १२ ३†ᵃ, काठ १६, १४ १७, १८, ३७, ५, क २५, ५ कौ २, ३६०, ६०७ ७१८ ३, ३, २ जै २, १, २ ३ ३०, ३, ५६, ५ ५९, १० शौ १४, १, ४२$, २०, ११ २, –†तास ऋ १, १२३, १ १२७, ८ २, १, १४, ४, ३५, ८, ५, ४२, ५ ७, ७५, ३, ९७, ५ ९, १५, २, २५, ४, १०, १०, ३, काठ १७, १८, कौ २, ६१७, जै ३, ५०, ५, शौ ७ ७७, ३$, १२, ३, २७$ᵇ १८, १, ३, ३, ३९†ᵇ, –०तास ऋ १, १६६, १३ –तासु ऋ १०, ९५, ९, पै ६, २, ६ᶜ, –ते ऋ १, ११३, २, ३, २५, ३, ९, ११३, ७, ¶तै ५, २, ७, २, ¶मै ३, ७, ९, ४, ४ ७ ४, ६ ६ ¶काठ २०, ५ ¶क ३१, ७ †कौ २, ११००, शौ १०, ८, ४१ ११, ९, ११, पै २, ७९, १, १६, ८३, १ –तेन>ना ऋ ६, ७५, १८, ति ४, ११, १ मा ४, २६, १७, ४९† १९, १ ३४, ४, का ४, ९, १, १८, ४, १०†, २१, १, १, तै १ २, ७, १, ८, १२, १ २१, १, २, ३, १०, २ ३, ३, ४, २९ ४, ७, ९, ४ ४, ५, २ ६, ४, ५†, ० ५, ५ २९ मै १, २ ५ ७, ७, २¹९,

३, ८, ७, १६, ८, १४, ¶३¹, २, १, ३, ६, ¶४, ४, ३, ४, ५, २, ७, ७, काठ २, ६, ११, ४², ७, १२, ९, १९, ११ २१, ६, २४, ५, ६², २९, ६², ३७, १४², १६ १८, ३९, ३, ४०, ५ ¶क १, ११$, ३१, १, ३१, ३७, ६, ७$ ४५, ७², †कौ २, १२२० शौ ३, १२, ८², ९, ५, २८, ८, ७, १३३, ९†, ९, ३, २३, १०, २, २९, ११, ७, ५, २३, १८, ४, ४, १९, १९, १०, पै २, ५९, ६, ७५, ५, ५, ३१, १०², ७, १४, १०, ८, १७, १०, १६ ५, ७, ४१, ३, ६२, २, १५०, २, १५३, ५, –†तेभि ऋ १, १८९, ३, १०, २०, १०, मै ४, १४, ३, –तेभ्य शौ १, ३१, १, पै १, २२, १ –तेषु ऋ २, २, ९, ३, ३१, १ २६, ३, २८, ५, ४, ४३, १, ६ १५, १०, १०, ३३, ५, ति ५, ७, २, ९, मा २९, ८, का ३१, १, ८, तै २, ५, १२, ५†, ५ १, ११, ३¶, मै ४, १३, ५†; ७‡ᵈ, काठ ७, १६†, १६, ३१ १८, २१, ४६, २, पै १६, ७२, ३ –तौ शौ ९, ३, १९, पै २, ७९, १, १६, ४१, १

अमृत-कार्य°– -म शौ ६, ४६, १

¶अमृत पित्¹– -पितृ मै ३, ४, ४

अमृत-स्व°– -त्वम् ऋ १, १५, ११ ११०, ३; ४, १६४, २३ ३, ६०, ३; ४, ३३, ४, १६, ४

ᵃ) विशिष्ट इद ऋ (१०, ८३, ४) पाभे ।

ᵇ) 'अमृतास' इति ऋ (१०, ११, १) पाभे ।

ᶜ) मूको विशेषो भवति । नु [illegible] ३१° १ ७ वा 'अमृतानु' इति पाठार्थ पद पृथक [illegible] नु 'अमृतेषु' [illegible] ।

ᵈ) विशिष्ट इद ऋ (१०, ७०, १०) पाभे ।

ᵉ) [illegible] (पा ६, १, २११) । उत्तरपद ।

ᶠ) उत [illegible] । [illegible] <√पि ।

ᵍ) भाव [illegible] (पा ५, १, ११९) ।

५४, २, ५८, १, ७ ४, १०, ६३, २, ६, ७, ४, ९, ९४, ४, १०, ५२, ५, [५३, १०, ६३, ४] ६२, १, ९२, ३ १०७, २, १२४, २, खि ३, १०, ६, ७, ५, १, मा ७, ४७४, १७, ८९†, ३३, ५४† का ९, २, ७, ८[१], १९, १, २†, ३२, ४, ११†, तै १, ४, ४६, १†, मै १, ६ ७†, ९, ४[५], १०, १७[३]¶, २, २, ७ ¶, ४, १४, १२†, काठ ९, ९[६], ३६, ११[१], ३९, ३, ४०, ७, क ८, १२[१], †कौ २, ४९१, ६५१, †जै २, १, ५ ३, ३८, ५, शौ ७, १११, १, ९, १५, १†, १५, १७, १०, १८, ४, ३७, १९, ६४, ४[a], पै २, ७३, १, ८, १३, १†, ९, १२, १, १५, २२, ७, १६, ६८, १†, –†त्वस्य ऋ १०, ९०, २, मा ३१, ७, का ३५, १, २, कौ ३, ४, ६, जै २, ३, ९, शौ १९, ६, ४, पै ८, १, २९, ९, ५, ४, –त्वाय ऋ [१, ७२, ९, ३, ३१, ९] ९, १०८, १, का १०, ३, १२, तै १, ७, ८, ४, †कौ १, ५८३ २, २८८ †जै १, ५९, ६, ३, २४, ४, –त्वे ऋ १, ३१, ७, ५, ५५, ४, शौ १८, ३, ६२, पै १६, ७१, ७, –त्वेन मा ९, १९, मै १, ११, ३, काठ १४, १ [°त्व- प्रजा°]

अमृत-बन्धु[b]– -न्धव॰ ऋ १०, ७२, ५

अमृता(त-अ)सु[b]– -सु शौ ७, १, १, ७, पै ६, २, १

अमृते(त-ई)श– -शाय खि ७, ९, ३, ३, २

?अमृतासासुरम्[c] पै ४, १७, ४

अ मृत्यु[d]– -त्यव ऋ ३, २, ९, ९, ७०, ३, १०, ९४, ११, कौ २, ७७७†, –त्यवे मै १, ३, ३५‡[e], –त्यु ऋ ६, ४८, १२

¶अ-मृत्पात्रप[f]– -प मै २, ५, ९

†अ-मृध्र,ध्रा[g]– -ध्र ऋ ५, ४३, १३, ६, ११, ७, ८, ८०, २, ९, ८२, ५, –ध्रम् ऋ १, ३७, ११, –ध्रा॰ ऋ ३, ५८, ८, ७, ३७, १, ६, ७५, ९, मा २९, ४६, तै ४, ६, ६, ३, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, पै १५, १०, ९, –ध्राम् ऋ ६, २२, १०, ७, ६७, ५, शौ २०, ३६, १०, –ध्रे ऋ ५, ४३, २

!अमृरिल्य्[a] पै २, २०, ४

¶अ मेदस्क[h]– -स्कम् तै ६, ३, ११, ५

¶अ मेध्य,ध्या[i]– -ध्य तै ६, ४ ९, २, मै १, ६, ४, २, १, ३, ३, ९, ६ काठ २७, १३ २६, ८, क ४१, ३, ६, –ध्यम् तै २, ६, ४, २ ३, १, १, २ ३, ७, १[१], ५ १, ८, १[१], ७, ३, २, ९, २, ६, १, ३, ४[१], २, ४, ५, मै १, ८, ९, ७, ३, २, ३, ६, २[१]; ७, ८, ६[२], ७, ९[१], ९, ३[२], ६[२]S, १०, १, ४, १, १०[२], १२, काठ २०, ८[१], २२, १३[२], २३, ४, २५, ४, ६, २६ ८, ३१, ८[१], ९, क ३१, १०[१], ३६, १, ३९, १, ४, ४१, ६, ४७, ८[१], ९, –ध्यस्य मै ३, ६, ७, ८, १०, ४, १, १०, काठ २३, ४, ३१, ८, क ३६, १, ४७, ८, –ध्या तै २, ६, ५, १, ६, १, १, ७, काठ २३, ९, ३१, ८, क ३६, ६ ४७, ८, –ध्या तै ५, १, ८, १, मै ४, २, ९, काठ २०, ८, ३२, ७, क ३१, १०, –ध्यानि मै ३, २, ७, काठ २५, ५, ३४, १२[१], क ३९, २, –ध्याम् तै ६, १, १, २, काठ ३१, ८, क ४७, ८, –ध्ये काठ २५, ९, क ४०, २ –ध्येन काठ २०, ८, क ३१, १०, –ध्यै तै ५, १, ८, १

अ मेनु[j]– -नान् ऋ ७, ३१, २

१अ मेनि[k]– -नि मा ३८, १४, का ३८, २, ८.

२अ मेत्रि[l]– -त्रय शौ ७, ६, ९, पै ६, ११, ११, –त्रिम् पै ६, ११, १२, –त्रीन् शौ ७, ६, १०

अमेष्ट- [१]२मन >मना द.

---

[a]) '-त्वे' इति WR गात. च।

[b]) बस पूपस्म (पा ६, २, १)। उप यद।

[c]) गदिग्धरुपनीयः पा। 'अमृतामम् स्याऽसुरम्' इति शोध उत्तरधान्येन (तु पूर्वार्धे त्वेति द्वि श्रवित पदम्)।

[d]) नग नम स्वर (पा ६, २, २)। उप यद।

[e]) 'अमृत्यव' इति ऋ (३, २, ९) पाभे।

[f]) गस्त एपृर्ि द.। उप मृत्-पात्र +√पा+क प्र।

[g]) दुग्हो दुग्पठ्य मुता भवति। 'अमृग्पुर अविर' इति सुगीव पदो विगृह्य।

[h]) मम्व इति तु टि अ-स्कन्मन्क-।

[i]) तम 'ययतो '(पा ६, २, १५६) इति स्वर। उप यद।

[j]) बम कन्तोगाल (पा ६, २, १७२)। उप मुना यद।

[k]) तम न्पृ-स्वर (पा ६, २, २)। इद नप मेनि- इति वि ग्न्नुरगार्नविरेष्दगर्मवदगिन्म द.। वा किंचि भर्गन (वेदु उ प म च)। PW यद न्त नी म मानुस्वेंद्रियरूपम्।

[l]) मम्व एपृर्ि द.। बप PW प्रम तम. इत्येव स्मार्वणेर, नप स्वार्गिगेपत् विन्दम्।

¶अ मेह[a]– हेन तै ६,२,९४ १०, ७ मै ३,८,७ काठ २५,८ ३३,७ क ४० १
अ मोक्य[b]– क्यै शौ ३,६,५
अ मोघ[c]– घम् पै १६ १५२,११ –घाय मै ४,४,५.
अमोत् ?२अम >अमा द्र

?अमोतगा इवासते[d] शौ २०, १२७,५
?अमोतपुत्रका.[e] खि ५,९ ० शौ २०,१२७,५
(√*अम्न् *अम्नु, *अम्नुर्-) नाउ नि द्र
¶अम्नस् (>)[f] मै १ ६,१०[8] १०,

१०, काठ ६ ५ ८,८[2] ३६, ५ क ४, ४ ७,३[2] शौ ८, ६,१९४
अम्नस्तस्(>)[h] पै १६, ८०१०
?अम्नस्ता[i]– स्ताम् पै ३ ३९ २
?अम्र्बुं नि°,नाउ नि च
अम्बर[j]– रे ऋ ८ ८ १४

[a]) तस नञ्-स्वर (पा६,२,२)। उप √मिह्+घञ् प्र।
[b]) तस नञ्-स्वरे प्राप्ते कृत्योकीय स्वर (पा ६ २,१६०)। उप √मुच्+ण्यत् प्र कुत्वञ्च।
[c]) सत्व कृते एपुनि द्र । उप यद्र ।
[d]) वैकृतभूयिष्ट पा (तु नि पाण्डु सनि खि ५ ९,२)। इह 'अमा । उत । गाव । आसते' इत्येव शोध द्र [तु WR 'अमोत गा उपासते' इति नाउ च वैतु BW अमोतक > –का 'इत्येव निर्देशो सन् अमोत +तद्धित क प्र इत्यभि मदधान सधिन्त्यता भाजुक (गपू तद्धिते पित्त्वेन वा नित्त्वेन वा प्रसिद्धे सत्यन्यतरेणाऽपि यनि उपोत्तमपूर्व स्वराऽनुपपत्तेरिलमित), MW 'अमा' इति पूप सति 'उत' (<√अव्) इति उप, ततश्च गपू एव तद्धित इयु प्रेक्षमाण मौवरीमनुपपत्ति प्रति समान चोद्य]।
[e]) खि स्वरनिर्देश सदिग्धो भवति । पा विकार भूयस्त्व नापूनिदि द्र । इह 'अमा । उत । पुत्रका ' इ येव पद-त्रयी सु शोधा भवति (वैतु BW MW च नापूनिदि एव यनि समस्त प्राति मन्यमानौ च, 'उत' इति वा उत' इति वैयत्र विसवादिनौ च सताव बाध्यतादितस्वराऽदर्शनममाधि प्रति पर्यनुयोज्यौ द्र)।
[f]) व्यु ?। अपूर्णाऽर्थाभिव्यक्त्यादुर्भाव वृत्तौ सत्यां वि मत वा विवि इव श्रूयते (वैतु MW वि इति)। अपक्रमावे वर्तमान *अम्न इत्येतस्मि पक्षे गति √*आम्न् इत्येतत् गत्यन्तर √*३अम् इत्यस्मादस्य जन्मभू स्यात् [√*३अम्+ *अम्नु (>√*अम्न्+कर्तरि असुन् प्र =) यनि (तु स्वरकर्शाद्य गति सततकारज्म √*अप्>भुप्नस्) इत्यभिसधि]। यद्वा १अम्+स्नुम् इति कृत्वा सम स्वरान्त (पा ६ २,१७२) इ येव समस्त प्राति स्यात्। तत्र च पूर्वो दर्शमाने √*मृ इत्येतत् उप - (√*मृ>मर्त (तु मर्त)>√*मर्न त (तु मे स्य मूर्धन्यनिरपेक्ष पुनरिद विसर्गभावुका,+भाव असुन् प्र उप तत्सादृश वम [पा६ ४,१८ (=*स्नम्)] इति वैतु BW प्रमृ मृगम् इति तद सामर्थ्याप्र पक्ष- मिन्नाभिनन्दयाकारिष्य । मद्यद्यमितिऽम्रताऽयम तत्र तत्र वा असगयुग्मगमात (तादृशस्तरस्तु वैश द्र)। यत्तु स्वरूपत *अम्नर् इतीवाऽपि विकल्पेन प्रत्यपादि (तु पा ८ ०,७०, वैतु शौप्रा २, ५२) तत प्राति तत्प्रकारताऽपि किंचिच्छाखाविशेषीयतयाऽनुमीयत । तथा च सति द्वे इमे विविधिद्विव्युत्पत्तिके सती समा- नार्थके प्राति इति द्र । कथमिति । प्रथमे कल्पे असुन प्र स्थान अरुच् प्र. च, द्वितीये कल्पे कसुन प्र स्थाने कस्नन् प्र पाप्र उस इति (मौस्थि तु प्र इत्थव त्वथ ह्रियमाणानि शब्दरूपाणि प्राति सति तत्र तत्र स उप भूतानि द्र । तद् यथेह प्रथमे कल्पे √१अस्> *अस् इति,द्वितीये च √*अर्(यद्र)>*अर् इति।एरिथ प्रथम कल्पे *अम्न +*अस इत्येव वा *अम्न +*अर इत्येव वा कृत्वा तस उपप्रस्व च शकन्ध्वादित्वम् द्र । अथ द्वितीये कल्पेऽप्यनयैव दिशा यथावत् द्र इति दिक्)।
[g]) णमध्यत्वविशिष्ट पा द्र (तु नापूनि)।
[h]) तसि प्र (पा ४,३,११३)। ये स्त ' इति यत्र रस्यसत मूको येऽम्नस्त 'इति व्यवहारतया सु शोध द्र (वैतु मुपा अम्न ' इति शौ [८,६,१९]गमं एवाऽनुलापुक)।
[i]) भाव तल प्र (वैतु मूको 'अम्नस्तम्' इति मुपा 'अम्न । ताम्' इति पदद्वयमिति)।
[j]) व्यु अस्पष्ट भवति । अ तथार्थमाणां दृष्टि न स्पृशतीति कृत्वा १अम्न् इति पूप भासने √*भृ>*भर इति उप च सम पूपप्रस्व द्र (*अम्भर >*अम्भर >यनि इत्यभिसधि)। यद्वा परितो विश्वमस्य तरस्य मिव कृत्वा तद्धारणहेतुत्वात् गपू तव सम्य च पूप भ मम् √*वृ>*वर इति उप स्यात् (=*अवर >यनि)। अथवा स्रातमहं शो √*भृ>*भर इति उप गति शाव गपू,दि (=*अम्भर >*अम्भर >यनि)। अथाऽपि वा १अम् इति पूप गति गपू अयनमन् उप द्र [वैतु दे १ ३ √अम्ब्+अरच् (अनुबन्धविल स्वरानु पपत्त) इति वा, अम्बु (>*अम्बु)+र (<√रा पमपि स्वरतो विरोध द्र)इति वा अम्बु (>अम्बु) +ई-(-√राज+ड: प्र तथापि स्वरा दुरवेत) इति वा

अम्बरीप[a]– -प. ऋ १, १००, १७, –पात्, –पे तै ५, १ ९, ४¶

अम्बा[b]– -०म्ब मा ६, ३६, ११, ६८, का ६, ८, ७, १२, ७, ३, तै १, ४, १, २, ४, १, ९, १, ६, ४ ४, ३, मै १, ३, ४, ७, ७, ७, –०म्ब ऋ २, ४१, १६, १०, ८६, ७[२], ९७, -, खि ५, १५, ६, मा १२, ७६†, का १३, ६, २†, तै १, ८, ६, २, ४, २, ६, १†, मै १, १०, ९[c], ४, २०, २, ७, १३†, ४, ५ ७, काठ ३, १०, ९, ७, १६, ७, १३†, ३६, १४, क २, १७, ८, १०, २५, ४†, शौ २०, १२६, ७[५]†, पै ३, ९, १, ५, १, २[१d], ११, ६, १†, –म्बा तै ४, ४, ५, १, मै २, ८, १३, काठ ४०, ४, –०म्बे॰ मा २३, १८, का २५, ५, १, तै ७, ४, १९, १, २[२], ३[२], काठ ४४, ८[५]

अम्बिका[f]– -कया मा ३, ५७, का ३, ८, १, तै १, ८, ६, १, मै १, १०, ४, २०, काठ ९, ७, ३६, १४, क ८, १०, –¶का मै १, १०, २०, काठ ३६, १४, –०के मा २३, १८, का २५, ५, १, तै ७, ४, १९, १, २[२], ३[१], मै ३, १२, २०, काठ ४४, ८[२]

१अम्बी[g]– -०म्बि मै ३, १२, २०, –¶म्बी मै १, १०, २०, काठ ३६, १४

अम्बाला[h]-

*अम्बालिका[i]– -०के मा २३, १८, का २५, ५, १, मै ३, १२, २०

*अम्बाली[i]– -०लि तै ७, ४, १९, १, २[२], ३[२], काठ ४४, ८[२].

†अम्बि[j]– -म्बय ऋ १, २३, १६, शौ १, ४, १

२अम्बी[k]– -म्ब्यम्[l] ऋ ८, ७२, ५.

अम्बितमा– -०मे ऋ २, ४१, १६

?अम्बु- कस॰, ?किय॰

*अम्भ्- नाउ टि. द्र

अम्भस्[m]– -म्भ ऋ १०, १२९, १, मा १८, ४, का १९, २, ४, तै १, ५, ६, १[२], ८, १[२], ४, ७, २, १, मै १, ५, २[२], ९[१], २, ११, २, ¶४, २, १, काठ ७, १[२], ६, ७[४], १८, ७, क ५, १[२], ५, २८, ७, शौ १३, ५, १, ६, १, ८, ५, ६, पै ९, २०, ९,

[a]*अम्बु- (>अम्बं-)+मत्वर्थे र प्र (स्वराऽनुपपत्तिस्त्वेवमपि तदवस्था द्र) इति वा]।

[a]) व्यु ?। *अ-म्ब्र- (=आम्र-) इति वा, *२अन् इति वा, पूप सति *भीप- (=√*भीप्+सल् प्र उस) इति उप सति उस वा गस वा उपप्रस्व [अपक्वपचनपर्याय इति वाऽन्त पचनपर्याय इति वा, वैतु (पाउ ४, ३०) √अम्ब्+ईप प्र =मध्ये 'अर्' इत्युपजन (वैतु सा ईपन् प्र इति ब्रुवाण आद्युदात्तप्रसङ्ग प्रति चोद्य)]।

[b]) व्यु ?। गस उपप्रस्व । *२अन् इति पूप सति उप <√१मा वा √म्रा वा √*भा वा √*मा वेति कृत्वा विजन्त वा काऽन्तम् (=ततश्च स्त्री टाप्) वा द्र [तु टि अम्बि-, पजा हिं अम्माँ, मां-, ?मा-, वैअम्, वैतु भोउ (२, २, २२०) √१अम्+ब प्र)]।

[c]) 'अम्ब' इति पपा विमृश्य ।

[d]) शुन्तिश्च विकृतश्च पा भवति । '(भव स्वम्) हाऽम्ब ! ·· मे शतमा' इत्येव सुपठश्च पाठोऽ द्र ।

[e]) सं१ हस्व-विकल्प उस (पा ७, ३, १०७)।

[f]) स्वार्थे कन् प्र, नित्-स्वर कप्यूर्वस्याऽऽत इत्वञ्च (पा ५, ४, २९, ६, १ १९७, ७, ३, ४४)।

[g]) नाप्. >*अम्बिका->यनि इत्येव नेप्र द्र (तु *अम्बाली)।

[h]) व्यु दुर्ग भवति । मातुर् कन्धोपदेभ्योऽपचम्य स्वाऽभ्यन्तराऽवस्थापनेन वारणात्मक गुणमादाय *२अन् +*वार- (=<√वृ+अण्) इति स्यात् [=*अँवारा- >यनि (तु पा ६, १, ११८ यत्र 'अम्बाले' इति स१ रू. [=नाउ रूपाभे] किंचिल्लुप्तचरशाखीयमुपलभ्यते)]।

[i]) नाप्. >*अम्बालिआ->यनि इति नेप्र द्र (तु १अम्बी)।

[j]) व्यु ?। तु टि. अम्बा-। यत उप प्र एव विशेष [=यथा तत्र विच् प्र वा य प्र वेत्युक्तमेवमिह कि प्र उस (पा ३, ३ ९८)]। वा. स्त्री द्र ।

[k]) ङीप् प्र तत स्वरश्च (पावा ४, १, ४५)।

[l]) द्वि१ अमि पूर्वत्वाभाव उस । स्वरित (पा८, २, ४, (वैतु ?सा अम्ब्य->यनि इति)।

[m]) व्यु ?। *२अन्+*१भस्-(<√भा+भावे कसुन् प्र) इति वा, *अर्-(भावे <√*अर्)+*२भस्-(=√*भृ+भावे इसुन् प्र) इति वा, *भस्- (=√१भस्+भावे क्विप् प्र)+*२भस्- इति वा कृत्वा बस पूपप्रस्व द्र [पावा २, २, २४ पा ६, २, १ (=अन्तर्हितप्रकाशपद् इति वा गतिमूर्तिमद् इति वा) वैतु (पाउ ४, २१७) √आप् [?>*अम्भ् (यत *अभं >*अम्भ् >*अप्-(=२अप्) इत्यस्य च *आप् (=आप्) इत्यस्य च गोत्रसाम्य स्यात्)]+कर्मणि असुन् प्र, ऋ॥ १, १११ भाव *अम्भ्-(?=पाधा. √अम्भ्) इत्येतन्मूलक पाऽवगन्तेतुम्]।

१६, ३८, ३, ४, –म्मोम्य ते ७, ४, १४, १, काठ ४४,३

अम्मृण[a]– -णम् ऋ १,१३३,५, –णौ मा १९, ७७, का २१, ८, १६

(°अ-भ्रु-) अमन्-, अम्बरीष- टि द्र

अम्यक्, अम्यक्ष √°म्यच् द्र

√अय्[b]

अय°– [1]°य. शौ १, ०३, जै १, १, १, –[2]या ऋ ६, ६६, ४°, –या ऋ १०,११६,१, –[5]यान् ते ७, ०, १०, ७, –यानाम् का ११, ८, ३ तै ४, ३, १, १[1], ०[1], ०, ०, १०, ७, मै २, ७,२०[1], काठ २०,,७[1], –येभ्य मा ३०, ८, का ३४, १, ८, –ये. तै ७, ०, १०, ७[5], शौ ४, ३८, १ [°य- आ°,प्र°]

?अयुव[f]– -वम् ऋ १०, ८८, १०, ११

अयन[e]– -नम् ऋ २, ३३,७, [1]तै ७, १, ०, ७, ०, ०, २, [5]काठ ३३, १, शौ ०, १०, ७, १०, १, ८, १०, २१, १८ ४, ८[1], १०, १०, १, ० पै २ ८०३, ०, १०, २[1], ९, १३, ७, १४, ३, ११, १६, ३५, ८, १०९, १ ११६, १, –[5]नस्य मै ३, ७ २ –ना शौ १०, १, १६, पै १६,१६,६, –नाय मा २२, ७, ३१, १८, का २४, ३, ३, ३०, २, २, –ने मा १३, ५३, का १४, ६, १, तै ४, ३, १, १, ६, १, ८, १[5], मै २, ७, १८, काठ १६, १८, क २०, १ [°न- अवमा°, अधि°, आ°, उद्°, उप°, जन°, तत°, नि°, निर्°, प्र°, नि°, वित्त°, सुप्र°, स्वस्ति°]

अयनीय- उद्°, प्र°

अयमान[b]– -न. ऋ ८, १००, ८, –नम् ऋ ४, ३८, ५

अयम्[i]– -य ऋ १, १६३, १, ४, २, १७, ०, ६२, ७, ६, ७५, १५, मा १८, १२, २९, २०†, का १९, ५, १, ३१, ३, ९†, तै ४, ६, ७, ४†, ७, ५, १, मै १, ८, ०[5], २, ११, ५, ३, ८, ०[5], काठ १३, १५† १८, १०, ४६ ३†, क २८, १०, शौ ११, ३, ७, १८, ३, २२†, १९, ५०, ६, पै १४, ४, १६ १६, ५३, १०[1], –[1]यम ऋ ६, ३, ५ ४७, १०, मै ४, १४,११, –यमा मै ४,२,१[5], काठ ६, १[5], क ४, २[5] शौ ५,२८,१, पै २, ५५,३, –यमि मै १, ८, ०[5], शौ ५, २८, १, पै २,५५, १०

१अयम्[j]– -स ऋ १, ५६, ३, ८०,१२, ८,५६,३,१०,५६,३, ४८, शौ †२०,३०,३ ४,११, ३, –†सम् ऋ १,५२,८, ८१, ४,१२१,१,१०,४८,३,११३, ५, कौ १, ४२३, जै १, ४१,५, –[5]मानि मै २, ६, ५

१आयसी– -सीम् ऋ ८ -१, ३, १००, ८

°२आयम[k]-

२†आयसी– -सी ऋ ७, १५, १४, ९५, १, मै ४, १४, ७†, –सी ऋ २, २०, ८, ४, २७, १, १०, १०१, ८,

[a]) व्यु? । अमम् टि इति कृत्वा (√१अम्+भाव क्विप् प्र =) °१अमम् +°मृण- (=√°मृ+कर्तरि नक प्र उस (पा ३, ३, °०, तु दे ३, १, पाउ ३, ०)। अग अमम् इ (पा ६,२,११९)। नत यावचन (तु मा का च) इति कृत्वा °१अमुम् (नेत्र =१अमुम्(-)+गम् तत उप च नग्न च? [वैतु गा √भग्>भमृण् (=१अमृण्)+ अप् प्र.>वनि ?Gw.मुम्मम्->मुम्मर- >यनि]।

[b]) यनि गद्द यत्र हदीय वाचन सम सताऽर्थानि सानुवाद भाग्य मूलभाव्यस्य √इ (वह) इत्यस्य वा, भुवे >√°अय् (वह) इत्यस्य वा अस्मामतिमत अवश्यात् विस्मात्रमिद मनित्य। विस्मरन्त् नैत इ। र्दीव स्थितिन्य √इ इत्यस्य प्रभावितेनाऽऽत्वाद् तदिदं मूलत्व बाधात्। बनु मतम्भिप्रायप्रकरणस्य पूर्व मूल नतिर्जित।

[c]) कर्तरि अच् प्र उस (पा ३, १, ५८)। यन्त्र।

[d]) 'तु इमं' इन विनिद ऋ (४ °, १) नाभ।

[e]) तु नता., गा च [बरत विपर्यात् कृत्वा न १

इति प्रतिपत्र ('जलुष' इत्येतत् कर्मकतया 'इत्यन्ते' इति क्रिया इत्यभिप्रायः)], वैतु १ ३५८ वर्गे 'अया' (प्र३) इति कृत्वा √इण् इत्यस्य प योजुत्वसामान्य मात्राय 'जलुष' इति प१ इति।

[f]) अय प्र इम तत्-स्वरथ [(पाउ ३, ११३) तु PW प्रमृ, वैतु वें गा 'अयत्रेन' इत्येव व्याचक्षाणो स्वर प्रति चार्यो (१अ+१युव, १युवम् इत्येत तत वा अत मा गयाद्युदात्त स्याद् अथ १अ+°युव (<√यम्) इत्येव च हम आद्युदात्त बन चाऽन्ते न्याय स्यान्त्स्वरविरोध)]।

[g]) ल्युट् प्र नित्स्वरथ (पा ६, १, १९३)।

[h]) यात्-शानच्योनिपात धातुस्वर।

[i]) असुन् प्र नित्-स्वरथ (पा ६, १, १९७)।

[j]) विकारार्थे अण् प्र लत्स्वरथ (पा ४, ३,१३४)।

[k]) विकारार्थे अण् प्र, नित्-स्वरथ (पा ४, १, १५४, ६, १, १९७)।

काठ ३८, १३; शौ १९, ५८, ४†; पै १, ११०, ४; –सीभिः ऋ १, ५८, ८; ७, ३, ७; –सीम् ऋ १, ११६, १५.

अ॒य(स्>)॒-दाफ[a]– -फान् काठ ३८, १२; पै ९, ६, ४.

अय(स्>)॒-दा(य>)य्रा[b]– -या मा ५, ८; का ५, २, ८.

अ॒य(स्>)ः-शिप्र[a]– -प्राः ऋ ४, ३७, ४[c].

अ॒य(स्>)ः-शीर्षन्[a]– -र्षा ऋ ८, १०१, ३; ¶मै २, ५, ९.

¶अ॒य(स्>)ः,श्-श्रृङ्ग[a]– -ङ्गः मै २, ५, ९; काठ १३, ४.

*अयस्-तर-

अयस्तरा(र-अ)ह्रुक्त– -ताः पै २, ८१, २.

अयस्-तापु[d]– -पम् मा ३०, १४; का ३४, ३, १.

अयस्-पात्र[e]– -त्रम् क ४, २¶[f]; शौ ८, १३, २; पै १६, १३५, १; –¶त्रेण मै ४, २, १; १३.

अयस्-म॒य[g]– -यः ऋ ५, ३०, १५; –यम् मा १२, ६३; का १३, ५, २; तै ४, २, ५, ३; मै २, ७, १२; काठ १६, १२; क २५, ३; शौ ५, २८, १; पै १, ३७, ५[2]; २, ५९, ७; – यान् शौ ६, ६३, २; ८४, ३; पै १, ३७, ४; ५; –ये शौ ६, ६३, ३; ८४, ४; –येन मै २, १, १२¶; शौ ७, १२०, १; –यैः शौ १९, ६६, १; पै १६, १५०, ५.

अयस्मयी– -¶यी तै ६, २, ३, १; मै ३, ८, १; काठ २४, १०; क ३८, ३; –यीः शौ ४, ३७, ८; पै १३, ४, १३.

!*१अय(स्>)ः,स्-स्थूण[h]– -ॆणौ तै १, ८, १२, ३.

२अ॒य(स्>)ः,स्थूण[i]– -णम् ऋ ५, ६२, ८; मै २, ६, ९; काठ १५, ७.

अ॒(यस्>)यो-अ(प्र>)ग्रा[a]– -अग्रा ऋ १०, ९९, ६.

अ(यस्>)यो-गू[j]– -गूम् मा ३०, ५; का ३४, १, ५.

अ॒(यस्>)यो-जाल[a]– -लाः शौ १९, ६६, १; पै १६, १५०, ५.

†अ॒(यस्>)यो-दंष्ट्र[a]– -ष्ट्रः ऋ १०, ८७, २; शौ ८, ३, २; –ष्ट्रान् ऋ १, ८८, ५; पै १६, ६, २; –ष्ट्राय पै १६, १५१, ६S.

अ॒(यस्>)योऽपाष्टि[k]– -ष्टिः ऋ १०, ९९, ८.

अ॒(यस्>)यो-मुख[a]– -खाः शौ ११, १२, ३.

अ॒(यस्>)यो-हत[l]– -तम् ऋ ९, १, २; ८०, २; –ते‡[m] मा

---

[a]) षस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[b]) उस. उप. √दी+अच् प्र. थायादि-स्वरश्च (पा ३, २, १५; ६, २, १४४)। कृष्णयजुश्शाखासु 'अया-शया' इति पाभे. इदुम्- इत्यत्र द्र.।

[c]) '-प्रासः' इति GW. L ३४५; वैतु. ORN.।

[d]) उस. उप. √तप्>तापि+अण् प्र. कृत्-प्रस्व. च (पा ६, २, १३९)।

[e]) तस. सागस्व. (पा ६, १, २२३)। उप. यद्र.।

[f]) तु. अ-त्रपु- इत्यत्र नस्थ. टि., 'अग्रप्वयःपात्र-' इत्यत्रत्यं च टि., यदनु क. संटि. उपेक्ष्य क. इत्यस्य च काठ. इत्यस्य च पाभे इह सुवेची द्र.।

[g]) विकाराऽर्थे मयट् प्र. तत्-स्वरश्च (पा ४,३,१४३)।

[h]) तस. सागस्व. वा (पा ६, १, २२३)। दनि. स. सं. मतः पादादावाद्युदात्तो भवति (पा ६,१,१९८)। मित्रावरुणयोपचर्यमाणयोः मनोर्वाहोर्लोमोपमाप्रकारकं औपचारिकं वा वि. [=अयःस्थूणे इव सन्तावेवमुच्येते (बाहुसंबन्धत्वात् उप. मित्रपरिणामः स्यात्। मूलतः पुं. इत्येवमपि संभाव्यमानं 'स्थूण-' इति उप. वा द्र.)]। यत्तु भा. 'हिरण्यस्य' (ऋ. ४०) इत्यादु-दात्तत्वमाह, स्वित्नत्वम्। बाह्वोर्मित्रावरुणोभयनाममा-त्रयोरवाप्युत्तौ भावो दनि. 'हिरण्यवर्ण-' इतीव तदीयं वि. इति कृत्वेव चरितार्थं सदुपमेयनामधेयत्वाऽभावात् गप्. लक्षणस्याऽविषय इत्यभिसंधेः। यथा चाऽयं बाहुद्वह-णाऽऽत्मककर्मविशेषस्याऽभिविवादयिषमाणेन प्रयोजितः ते. एव अऋपरिणामो भवति तथा नाट. अवधेयम्।

[i]) लुप्तमध्यः षस. पूपप्रस्व. (पावा २, २, २४; पा ६, २, १)। सा. 'गर्तम्' इत्यस्य वि. (वैतु. नाप्. पाभे. मित्रावरुणयोः वि.)।

[j]) उस. उप. √गम्+डुः प्र. कृत्-प्रस्व. च (पाउ २, ७१; पा ६, २, १३९)।

[k]) षस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. *अपाष्टि- [वैतु.पूर. सन् नैत्र. ठोपधं धुयन्तरम् (माराम्रा १२,७,१, ९; ७, १५)] =अप+√अर्द्+क्तिच् (नैत्र.*अपार्द्धि->दनि.) इति कृत्वा गप. भति कृत्-प्रस्व. द्र. [तु. टि. अपाष्ठ- यत्रत्या गा. (<अप√स्था इति) स्यु! इहाऽपि चरितार्थदिनुनिष्पेन (तु. MW.) यदपि तु तात्पर्यत· सौरिष. प्रश्नस्य प्राति. नेदीय इति कृत्वा समानन्यायभावत्वेनैव सुनिष्पदं स्यात्; वैतु. गा. अप+*अष्टि- (!=अष्टि<√!अश्) इति षस. इति भावनाया: (दशप पूपप्रस्व. अमर्थं प्राति पर्दनुयोज्यः)]।

[l]) तृस. पूपप्रस्व. (पा ६,२,४८)। उप. यद्र.।

[m]) भाप्. स. बहुवः पाभे. भवति।

२६,२६, कौ २,४०, जै३,५,१
अ(यस्>)यो हनु[a]- -नु ऋ ६, ७१,४.
अय- √अय्, अ-यास्-, अयास्य- टि च द्र.
अ-यक्ष्म,क्ष्मा[b]- -क्ष्मम् मा १६, ४, १८, ६, का १७, १, ४ १९, ४, २, तै ३, २, ८, ६, ४, ५, १, २, ७, ३, २, मै २, ११, ३, काठ १७, ११, १८, ९, क २७, १, २८, ९, शौ ५, २९, १३, पै ५,३०,९, ८,१८, ६, १३, ९, १६, १४, २, ६, -क्ष्मया मा १६, ११, का १७, १, १२, तै ४, ५, १, ४, मै २, ९,२, पै १४, २,१७, -¶क्ष्मस्य तै ५, २, २, १, काठ १९, १२, क ३१, २,-क्ष्मा ऋ ९, ४९, १, मा १, १, ४, १२, का १,१, २, ४,५,४; तै १, १,१,१, काठ १, १, ३, ३०,१०[२], ३१,२[२]¶, क १,१, ४६, ८[२], ४७, २[२]¶, †की २, ७८५, शौ ३, १२, ९, ९, ३, २३, १२, १, ६२, पै २, २०, १, १६, ४१, ३, -क्ष्मान् शौ ६, ५९, २, -क्ष्माय मा ११, ३८, ५३, का १२, ४, १, ५, ४, तै ४, १, २, ४, ५, २, मै २, ७, ४, ५ काठ १६, ४, ५, -क्ष्मेण काठ १७, ११ क २७१
अयक्ष्म-कृ(त्>)ती[c]- -ती शौ १९, २, ५ पै ८, ८, ११
अयक्ष्म-ता[d]- -ताम् पै ५,३४,५
अयक्ष्म-ताति[e]- तिम् शौ ४, २५, ५
¶अ-यक्ष्यमाण[f]- ण मै १, ६,११
√*अयज् अपै(प-आ√ए)य् टि द्र.।
अ-यजमान[f]- -*न. काठ २७,६, क ४२,६, -नम् मा १२, ६२, का १३,५,१, तै ४, २,५,४, मै २, ७, १२, काठ १६, १२, २७, ६¶, क २५, ३, ४२, ६¶, पै ५, २७, ६, -*नस्य तै २, २, ९, ४, -¶नान् तै २, ६, ५,३[२], ६, २, ४, ५[२], १०, ७[२], काठ २५, ५[२], १०[२], क ३९, २, ४०, ३[२], -¶नेन काठ २५, १०, क ३९, २
¶अ-यजुस्[b]- -जुषा मै ३, १, ७, ६, ८, ८, ९, काठ १९, ६, २३, १, ४[२], ६, २५, ८, क ३०, ४, ३५, ७, ३६, १[२] ४०, १
¶अ-यजुष्क[b]- -ष्केण तै ५, १,२,१, काठ २९, ३, क ४५, ४
¶१अ-यज्ञ[f]- -ज्ञ तै १ ५,७, १, २, ५, ८, १, मै १, ५, ५, १२, काठ ९, १५, -ज्ञा मै १, ९,८
२अ-यज्ञ[b]- -¶ज्ञ काठ ८,१२, क ७, ७, -ज्ञम् ऋ १०, १३८, ६, -¶ज्ञा काठ ३७, १२, -ज्ञान् ऋ ७, ६, ३
¶अ-यज्ञवाह[i]- -हानि काठ २१, २
२३, ३, २९, १, क ३१, १७, ४५, २.
*अ यज्ञवेशस[f]- -साय तै ६, ३, ४, ९
अ-यज्ञसाच्[j]- -साच ऋ ६,६७,९
अ यज्ञिय[k]- -य ¶मै १, ६, ४, ३, ९, ६[l], शौ १२, २, ३७, पै १, ७०, १, -¶यम् मै १, ८, ७, ३, २, ३, ४, १, १२, काठ २५, ४ २६, ८, ३१, ८, ९, क ३९, १[m], ४ ४१, ६, ४७, ८, ९, -¶या मै १, ४, १०, -यात् ऋ १०, १२४, ३ -यान् मै २, ३, ८ -¶यानि मै ३, ९, ७
†अ-यज्यु[f]- -ज्यव ऋ ७, ८३, ७, -ज्युम् ऋ १, १३१, ४, शौ २०, ७५, २, -ज्यून् ऋ १, १२१, १३, ७, ६, ३, -ज्यो ऋ २, २६, १
अ-यज्वन्[f]- -ज्वन ऋ १, १०३, ६, [८,३१,१५-१८] १०,४९, १, तै १,८,२२,४†, मै ४, ११, १[४]†, काठ ११, १२[४]†, शौ ३, २४,२, ११, २, २३, पै ५,३०, २, १६,१०६,३, -ज्वनाम् ऋ ७, ६१,४, -ज्वान ऋ १,३३, ४,५, -ज्वानम् ऋ ८,७०,११
अ-यत,ता[f]- -¶त तै ५, ४,१२,३; -¶तम् मै १, ५, ११[२], ६, १०, -ता तै ६, १,७,५¶ ३, ९,३;

a) बत पूर्वपदस्य (पा ६,२,१)। उप यद्र.।
b) बस अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२)। उप. यद्र।
c) उप उप √कृ+क्युन् प्र उभ पूग नुमागम इत्-प्रभ व (पा ३, २, ५६, ६, ३,६७,२, ११९)। स्पष्ट [illegible]
d) भावे तल् प्र (पा ५, १, ११९)।
e) भावे तातिल् प्र. (पा ४, ४,१४४)। नित् स्वरः।
f) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र।
g) मूला. मक-[illegible] भवति (मू. स. ३९. १ इत्यत्र स समान-विषय टि)।
h) [illegible] अ-यजुस्क।
i) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप. यज्ञ- √वह्+अण् प्र।
j) उप यज्ञ-+ √सच्+ण्वि प्र.। शेषम् नाप्. द्र.।
k) तस 'अज्ञ' (पा ६, २, १५५) इत्युत्तरपदाद्युदात्त। उप यद्र।
l) 'अयज्ञिय' इत्येवं मुग स्वरे प्रमादः समाप्यते।
m) -यीय- इत्येवं मूको, भवति।

मै १, ८, ६¶[a], ३,७,६, –¶ता मै ३, १०,१, ४, ७, ४

अ-यतत्[b]– -सन्ता ऋ २, २४, ५.

?अयुथ- √अय् द्र

¶अ-यथादेवत[c]– तम् तै ३ १,६, १[1], ५, ७,१,१, ६,१,४, ८

¶अ-यथापूर्व[c]– -र्वम् तै ५, ५,४,४, मै १, ४, १५ ४, ४, १०, काठ ८, ११, क ७, ८

अयन- अयनीय- √अय् द्र

अ-यन्त्र[d]– -न्त्रे ऋ १०, ४६, ६

अ-यम्य[e]– -म्या खि ५, १३, ३, शौ २०, १२८, ८.

अयम् इदम्- द्र

¶अ-यमदेवत्य[f]– -त्य मै ३, २,३

अयमान- √अय् द्र.

¶अयल[g]– -ल क ३९, ५.

अ-यव[b]– -वा मा १४,३१ का १५, ९, ४, मै २ ८, ६, १३, १२[h], काठ १७, ५ क २६, ४, –वानाम् मा १४, २६ का १५, ८, ५ मै २, ८, ४, काठ १७, ४ २१, १, क २६, ३

अ-ययस्[i]– -योभि मा १२, ७४ का १३, ५, १३

अयश्-दाया प्रभृ.,अयम्-,अयस्ताप् , अयस्पात्र , अयस्मय- √अय् >अयस्- द्र

अया इदम्- द्र

?अया ?अ-यास्- टि द्र

¶अ-याचित[b]– -तम् तै ५, ५, ७, २

अँ-याजित[b]– -ता खि ३, १०[3], ८

अ-यात[b]– -तम् शौ १०, ८, ८, पै १६, १०१, ३

¶अ-यातयाम[b]– -म काठ ३०, १, क ४६, ४, –मम् तै २, ६, ३, १, मै ४, १, १२, काठ ३०, १, ३१, ९, क ४६, ४, ४७, ९, –मा ? काठ २९, ४[j]

¶अ-यातयामत्व[b]– -त्वम् काठ १२, ५ –त्वाय तै १, ५, १, ४, २, ३, ६, २, ७, ३, ५, १, ८, ३, ६, २, ३, ४ ६, ७, ४, मै ३, १ १०[2] ४, ८, ६ काठ १९, ८, २३, ३, २८, २ २९, ४, क ३०, ६, ३५, ९, ४४, २, ४५, ५.

¶अ-यातयामन्[b]– -मा तै २, ६,३, ७ ५, ७, ५, ६ मै ३, १,१०, ४, १,१२ ८, ९, काठ ३१, ९, क ४७, ९ –मान तै ५, ५, ६, ७ –मानि तै ३ ४, ९, ५ मै ४, ३, ५, ६, काठ १२, ८[2], –म्न तै ३, ३, ६, २

¶अयातयाम्नी[k]– -म्निया म्निया तै ६,१,९,५, –म्नी तै ५,५, ३, १,६,२,७,५,६, काठ २७, ९[2], २८, १, क ३८, ४[?l], –म्नीम् मै २, ३, ७, ३, ७, ९, –म्न्या क ३८, ४, –म्न्या-म्न्या मै ३, ७, ४, काठ २५, १[?m].

¶अयातयाम-रूप- -पम् काठ ३३, ६

†अ-यातु[n]– -तु ऋ ७, ३४, ८, –तुम् ऋ ७, १०४, १६, शौ ८, ४, १६, पै १६, १०, ६

¶अ-याम[b]– -मम् तै ६, ३, १, ६

अ-यामन्[b]– -मन् ऋ १, १८१, ७, ८, १२, ५, खि ३, ४, ५.

अ-यामिन्[b]– -मी शौ २०, १२८, १०, ११

¶अ-याव[b]– -वा तै ४, ४, ७, २, ५, ३, ४, ५ ६,४, १, –वानाम् तै ४, ३ ९, २, १०, ३

अ-यावन्[b]– -वमि तै ५, ६, ४, १

अया-दाया इदम्- द्र

अ-याशु[o]– -शव शौ ८, ६, १५, पै १६, ८०, २

---

[a]) 'अयत्ता' इति क्वाचित् मूको पा ।

[b]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[c]) सस्व नार्यृत्ति द्र । या त्रिवि भवति । उप यद्र ।

[d]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[e]) नस अन्तोदात्ताऽपवादो नञ् स्वर (पा६,२,१६०,२)।

[f]) नस अन्तोदात्त (पा ६, २, १५६)। उप यद्र ।

[g]) यंस भवति । अस्यैव नाम्न विविधद्भिन्नानि ... भवन्ति । तद् यथा । अयंल (काहादि), अयोल (काहादि), अर्यल (काहोदि) इति (तु ...) ।

[h]) 'आयवा','अपाया' इति शाखान्तरे पाभे भवत (तु तै ४, ४, ७, २, काठ २२, ५)।

[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप. ?युवम् (यद्र.) इति विशेषस्तु द्र ।

[j]) मुरा ... मिथ्या ... । ... शोध द्र (तु सति सत्र क ४०, ५)।

[k]) स्त्रियां टाप् ङीप्-निर्देशेषु प्राप्तेषु छन्दोविषये नित्यत्वेन ङीप् प्र (पा ४, १, १२, १३, २९)।

[l]) अयातयाम्न्य (प्र३) इति प्रकरणगत शोध द्र ।

[m]) 'अयातयाम्न्योऽयातयाम्न्या' इति प्रथमांऽशो प्र३ शोध द्र ।

[n]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) इत्यद (तु मा शौ ८, ४, १६ OR\ ऋ ७, ३४, ८, ... च)। ... नञ्-स्वर इत्यादि (तु ... शौ ८, ४, १६)। ... निघस धातु- ... भवति । ... विमर्श ... ।

[o]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र । 'अय । आशु' इति विभाग ... । पया

१अ-यास्[a]– -१या ऋ १, ८७, ४[b], ६, ६६, ५[c], मै १, ४, ३[h], ८[1], काठ ५, ४[c], ३२, ४[1],¶, ३४, १९[c], क ४८, १, –१यास ऋ १, ६४, ११, १५४, ६, १६७, ४, ३, १८, २ ५४, १३, ४, ६, १०, ५, ४९, १५, ६, ६६, ५, ९, ४१, १, खि १, १०, २[a], मा ६, ३, का ६, १, ३, ते १, ३, ६, २, मै १, २, १४, काठ ३, ३, ३५, १४, क २, १०, ४८, १३, कौ १, ४९१, २, २४२, जै १, ५१, ५ ३, २१, ७, –ऽयाम ऋ ७, ५८, ३, –१यासम् ऋ ९, ८९, ३, ४, जै ४, १९, ९, १०, –यासाम् ऋ १, १६८, ९, १६९, ७

१अ-यास्क[c]– -यस्का[1] पै ८, १५, २

अ-यास्य[d]– -स्य ऋ १, ६२, ७, ८, ६२, २, ९, ४४, १, १०, ६७, १, १०८, ८, १३८, ४, मै १, ९, १, ५¶, काठ ९, ९, १२, क ८, १२¶, †कौ १, ५०९, जै १, ५२, १३†, शौ २०, ९१, १†

(√°अयि) √°अपेय् टि द्र

अ-युक्त[h]– -¶क्त तै ३, ४, १०, ४, –क्तम् ऋ १०, २७, ९, –क्ता ऋ ९, १७, २०, मै ४, ६, ४¶, -क्ताय तै ७, ४, २२, १, काठ ४५, १, –१क्तास ऋ ५, ३३, ३, मा १०, २२, का ११, ७, २, –¶क्ते तै ३, ४, १०, ३, –¶क्तेषु मै १, ५, १३

अ-युज[i]– -ज ऋ ८, ६२, २ [°ज युग्मद्°]

१अ-युत[b]– -त[1], –तम्[2] शौ १९, ५१, १

२अ-युत[j]– -तम् ऋ ४, २६, ७, मा १७, २[2], का १८, १, २[1], तै ४, ४, ११, ३, मै २, ८, १४[2], काठ १७, १०[2], ३७, ६, क २६, ९, शौ ८, २, २१, ८, ७, १०, ८, २४, पै १४, ३, ११, १६, ५, १, २९, ७, १०३, १, –तस्य पै १, ९४, २, –ता ऋ ८, [२, ४१, २१, १८] ४६, २२, –तानि ऋ ८, ३४, १५, –ताय ऋ ८, १, ५, तै ७, २, २०, १, काठ ४२, १०, कौ १, २९१†, जै १, ३०, ९†, –ते काठ ३९, ६, –तेन तै २, ४, ५, १

१अयुतत्[k] पै १३, ५, ७

अतथादर्शनात्, ऋ १, १२६, ६ इत्यत्रत्येन भाष्येण विरोधाच्चेति दिक्।

[a]) व्यु वैमत्यमहतेति भूयोविमर्शसहा द्र। यनि बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप भावे <√°याम् (यद) [तु मै १, ४, ८ (यत्राऽयास्त्व नाम धैर्यविशिष्ट-स्वामिनीव थान्वित भवति), वैतु PW प्रमृ यनि अविप्रतिपद्यमाना अपि उप √°याम् इत्यस्य सनाभे सन √यम् इत्यतो निष्पादयन्त, या २, ७, पाउ ४, २२, वें मा गा प्रमृ. चाऽऽस्माका विद्वत (तत्र तत्र) यगमस्त प्राप्ति इति कृत्वा √इ इत्यतो निर्मुवन्तः]।

[b]) यनि = प्र१ इ (तु GW, वैतु पया. विमर्शनी-यरहितधिन्त्य, गा L १५८ च <इदम्- इत्येतदुरात यश्विनो)।

[c]) यनि मात्राम मदित्वान। नैष्टुभे पादान्ते पुर-दुष्पन्तान। एविं "अप्सुा" इति वा "आयाः" इति वा [illegible] [illegible] सम्भाव्यन। कथमिति। [illegible] [illegible] √°याम् इत्यतद <√°याम् (<>याम्) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "अ-याम् > °अप्याम्" इति वा "अयाम्" (तु [illegible] ४, ११०) इति [illegible] [illegible]। वा. [illegible] इति कृत्वा न [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] वैतु

(महत्सु) अया (=श्रान्तिराहित्यपूर्वकम्) महु न (=इव) दोहसे चित् (भवेयु)', वैतु सा √इ>°अयु इतीतो पञ्चम्य तस्य प्र३ इति व्याख्यायुक, GW L १५८ च इदम् >अस्या >°आयुा >यनि इत्येवम् (=स्त्री प१) प्रतिपादुका सन्त वा प्रति पर्यनुयोग्या]।

[d]) विप्रप स्वर मुधा (तु सटि द्र)।

[e]) नञ्-पूर्वत्व सदिग्ध भवति। सहचरितेषु समान विषयेषु शब्दान्तरेषु तददर्शनाद् इति दिक्।

[f]) बहुषु गोत्रप्रत्ययस्य लुग् भवति (पा २, ४, ६३)।

[g]) व्यु ? । एपृ, स्वार्थ यप् ठस (पा ५, १, १०१)। यद्वा °अयु+°२आस्य- (=√२अम्+भावे ण्यत् प्र) इति बस (=अये गतौ आस्य प्रक्षेपो यस्य) इति कृत्वा पूर्वप्रस्य [वैतु माराम्रा (१४, ४, १, ९, २१) 'अयुमास्यैऽन्तरिति' (=इदम् >अयुम् >अयु+१आस्य- इति तस) । वें सा च (तत्र तत्र) १अ+√यम् +घञ् प्र >°याम्- >°याम्य-(यत् प्र) इति तस इत्येव मुभयथाऽपि समानं स्वरं [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] च पूर्वप्रस्य व्याख्यायोगमात्]।

[h]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप द्र।

[i]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप द्र।

[j]) तस उप √१यु+क्त[illegible] च उत्तरपदादि-स्वर बस (पा ६, २, ११६ तु ५६)।

[k]) [illegible] पा [illegible] द्र।

°१अ-युद्ध[a]-
अयुद्ध-सेन[b]– -नः ऋ १०,१३८,५.
°२अ-युद्ध[c]– -द्धः ऋ १०, २७, १०.
°३।अ-युद्ध[d]– -द्धः ऋ ८, ४५, ३; कौ २, ६९०; जै ४, १७, ६.
अ-युधिङ्गम[e]– -मः खि ५, १३, ५[f]; शौ २०, १२८. १०.
अ-युध्य[g]– -।ध्यः ऋ १०, १०३, ७; मा १७, ३९[h]; का १८, ४, ७; तै ४, ६, ४, ३; काठ १८, ५; क २८, ५; कौ २, १२०५; –ध्यम् का ८, २१, १; १८, २, ९.
अ-युध्विन्[i]– -ध्वी ऋ १०, १०८, ५.
अ-युपि(त>)ता[j]– -ता मै १, १, २.
?अयो[k] पै १०, ९, ४.
अयोः इदम्- द्र.
अयो-गु- √अय्>अयस्- द्र.
।अ-योद्धृ[l]– -द्धा ऋ १, ३२, ६; पै १३, ६, ६.
अ-योध्य[m]– -ध्यः मै २, १०, ४[n]; शौ ५, २०, १२[n]; १९, १३, ७[n]; पै ७, ४, ७[n]; ९, २४, १२; –ध्या शौ १०, २, ३१; पै १६, ६२, ३; –ध्येन शौ १९, १३, ३[o]; पै ७, ४, ३[o].
¶अ-योनि[l]– -निः मै २, ३, ३; ३, ४, १०; काठ १२, ६; २६, ३; क ४१, १; –निम् मै ३, ४, १०; काठ १९, ९; २६, ३; क ४१, १; –नीन् काठ २४, ४; क ३७, ६; –नौ तै ५, ६, ८, ३.
(°अय्याः °अय्यास्- °अ-यास्-) १अ-यास्- टि. द्र.
√°अर्[p]

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. १युद्ध- (=√युध्+क्तः प्र.)।
[b]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।
[c]) सस्व. एपू. द्र.। उप. °२युद्ध- [=(√युध्+भावे क्विप् प्र.=) १युध्- +√धा+कः प्र. (पा ३,२,३) इति कृत्वा उस. थाथीय-स्वरः। (क्षीणामिवाऽबलाना सताम-भियोधनं प्रति सोपेक्षो भूत्वाऽनायासेनैव तद्धनं विभजानि)]।
[d]) सस्व. नापू. सरूपे द्र.।उप. °३युद्ध- [=(√युध्+करणे क्विप् प्र.=) °२युध्- +√धा+कः (पा ३, २, ३) इति कृत्वा उस. थाथीय-स्वरः (=अनादृतशस्त्रस्पर्श एव सन् सत्त्वानां प्रतापेन शस्त्रभरेण कृतमपि शत्रुमाजति)]।
[e]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।
[f]) नञा हीनो मुपा. प्रकरणविरुद्धत्वादप्रमाणम् (तु.नाउ.)।
[g]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१५६)। उप. १युध्+तदर्हीयः यत् प्र. (पा ५, १, ६६) द्र. [वैतु. सा. उप. क्यप् प्र. इति। एस्थि. कर्मणि प्र. इति कृत्वा तस. सति कृत्योकीयः स्वरः स्यात् (पा ६, २, १६०)। अथ भावे प्र. इति कृत्वा वा बस. सति 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्युक्तस्वरः स्यादिति दिक्]।
[h]) सांहितिकं स्वरितम् अनुवादयमानः पपा. चिन्त्यः।
[i]) सस्व. नाउटि.द्र.। उप. √युध्>१युध्- +मत्वर्थे विनिः प्र. (पा ५, २, १२२)।
[j]) तस. नञ्-स्वरः। उप. √युप्+क्तः। 'अयु-पिता' इति संटि. पपा. चिन्त्यः।
[k]) मुपा. संस्करणान्तरसापेक्षो नितरां दुष्पठश्च।
[l]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।
[m]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उप. यद्र.।
[n]) 'अयुध्यः' इति क (१०, १०३, ७) पाभे.।
[o]) 'युत्कारेण इति ऋ (१०, १०३, २) पाभे.।
[p]) √°ऋ इत्यस्यैव तदीयसगुणोपक्रम-कृद्वृत्तसंबन्ध-प्रदर्शनवैशद्यप्रयोजनकं निर्देशप्रकारान्तरमात्रं द्र.। धा. चाऽयमर्थवैविध्यस्य विषयो भवति। तद् यथा:—
१मः प्राप्त्यर्थः अम्नस्-, अम्भस्-, °१अर्-, १अर-, १अरण-, १अरत्नि-, अरि-, √अर्ण्, अर्ण-, अर्णव-, √°अर्द्, अर्त-, √अर्थ्, अर्थ-, १अर्ध-, अर्प-, √°अर्भ्, अर्बुद-, अर्म-, अर्मन्-, अर्य-, अर्ष्टु- इत्येतेषु ;
२यः संसर्गप्रतिबन्धार्थः मौस्थि २अ-र्-(यद्र.) इत्ये-तज्ज्ञः नाधा. सन् २अर्-, १अरण-, अरस्-, अराजिन्-, अरावन्-, १अरु-, अर्यमन्- इत्यत्र ;
३यः तपनदीप्त्यर्थः मौस्थि.(यद्र.।√°१घृ>√°१हृ इत्येतत्परिणतः सन् °३अर्-, ?२अरण-, १अरणी-, १अरणि-, ?२अरणी-, अरुण-, -णी-, °२अरु-, अरुणि-, अरुप-, अर्क-, अर्जुन- इत्येतेषु ;
४थः सामीप्यार्थः °४अर्-, अराल-, अर्व्-, अर्वन्-, अर्वाञ्च्-
५मः शब्दार्थः अर्क- इत्यत्र ;
६ष्ठः हिंसार्थकः मौस्थि. (यद्र.) √°२घृ>√°२हृ इत्येतत्परिणतः सन् °५अर्-, अराटकु-, २अराय-, अराड-, अराव्य-, अरावन्-, अरुस्-, √अर्श् इत्येतेषु ;
७मः रक्षार्थः °६अर्-, १अराय- इत्यत्र ;
८मश्च वलनार्थः १अरत्नि-, अराल- इत्यत्र। ननु भोः कथमेकस्य धा. एतावान् परस्परविविक्तार्थविस्तर इति। अर्थवैशिष्ट्यं नाम प्रथमो हेतुः। इममेव प्राञ्चः 'धा. तदर्थाऽतिशयेन योगः' इति कृत्वा पश्चमनिरुक्तप्रकारत-याऽऽहुः। अथ नैघ्र. वर्णपरिणामो द्वितीयो हेतुः। एतद्-विषयीभूता मौस्थि. भिन्नध्वनिमन्तोऽपि सन्तोऽनेके धा. समवेनाऽभिन्नध्वनयो भूत्वेवाऽऽमतामिव संप्राप्ता एक-

*१अर[a]-

†अरम्[b] ऋ १, ६६,३, ७०,३, १०८, ?, १४२, १०, १७०, ४[c], १७३, ६, १८७, ७[c], २, ५,७, ८[c], १७, ६, १८,२, ३, ३५, ५, ४, ३२, २४[2c], ३३, २[c], ५, ४४, ८[c], ६६, ५, ६, ९३, ४, १६, ४३, ४१, ५, ६३, २[c], ७४, १, ७, ७, ६, ६६, १४, ६८,२[c], ८६,७[c], ८, १५,१३,[४५, १०[c], ९२,२६] ४६,१७[2d], ८?,३, ९२, २४[2], २५[2],[२५, ९, २४, ५][(४५, १०) २६[2]], ७७[c], १०, ९,३[c], ६३,६[c]; ७१, १०,९६,७, ९७, १८, १०१, २[c], १०६, ८; ११७, ३, मा ११,५२[c], १२, ९२, १३, १६, ३६, १६[c], का १२,५,३[c], १३, ६, १८, १४, ३, १०, ३६, १, १६[c], तै ४, १, ५, १[c],२ ९, ५, ५, ६, १,४[c], ७,४, १९,४[c], मै २,७, ५[c], १७, ४, ९, २७[c], ११, २; काठ ११, १२, १२, ४[c], १६, ४[c], २२,५, ३५,३[c], ४०, ८[c], क १, २५,११८[2],२०१$[2], २, ३ ४,७३३, १०१२[2], ११८९, जै १, ३,५, १३, ४[2],२२,६[2]$, ३, २५,१०, शौ १, ५,३[c],२०, ३१,२, पै १, १०९,३, ६, १६, ७[c],१२,३, १६[c]$, १७,६, १[c]

अरं√कृ[e]

†अरं-कृत्[f]– -कृत ऋ [१,१४,५, ८, ५,१७], काठ ५, १[2f], –कृतम् ऋ ८, १, १०, कौ १, २९५, जै १, ३१, ३, –कृते ऋ २, १, ७, ८, ६७, ३

अर-कृत[b]– -त ऋ १०, १४, १३, ११९, १३, शौ २ १२,७, १८, २,१f, पै २,५,८, –तम् शौ १२, १, २२, –ता ऋ १, २, १०[°त-सु>त्सु°]

अर कृति[i]– -ति ऋ ७, २९, ३

अर-कृत्य[j] >त्या ऋ१०, ५१, ५

अरं√गम्[k]

अरं-गम्[l]– -मः तै ५, ६, १,४, मै २, १३, १, काठ ३५, ३, ३९,२, शौ ३,१३,५, पै ३, ४, ५, –†माय ऋ ६, ४२, १, ८, ४६, १७, कौ १, ३५२, २, ७९०, जै १, ३७, १, –मास शौ १३, २, ३३

अर√गॄ

अर-गार्[l]– -र शौ २०, १३५, १३[m]

ग्रन्तगताऽनेकफलत्वस्य निदर्शनं भवन्तीति । एतेष्व किमित्युक्तोभयहेतुजन्मानं समानध्वनिभाजोऽपि बहुत्वमापन्ना एते धा इह पृथङ् न निर्दिश्येरन्निति । वाढम् । अन्ततोगत्या पार्थक्यमेव शरणं भवेत् (=वैश) न त्विह (=वैप) इति । कुत इति । वैप प्राधान्येन यथाध्वनिशब्दस्वरूपमात्रपरत्वाच्च प्रकृतौपयिकविचारसामग्र्या भूयस्तरामिवापि परिमितिप्रियवचस्त्वाच्चेति । एवमन्येषामपि धा. वैश विभेदार्हाणां मतामिहाऽभेदनमुपपादनीयमित्यपरा दिक् ।

[a]) अपू प्र (पा३,३,५७)। तस्य च पित्त्वान्निघाते धात्व ।

[b]) सर्वत्र वा विधि (तु वे प्रमृ, वैतु PW प्रमृ माउ ?? विग्रप्रभृतिषु कथ. गतिपेन योजुका) इति कृत्वाऽर्थानिकारेण न द्वि१ सद् अगमाने अन्य कृत्युपर्यत (तु पाग ?, १, १७ यत्र वर्णभेदेन यनि > 'अरम्' इति तथोपपर्यते) । तदेव च माउ पदान्तरेण समासमिमनुप्रविष्टं सद् यथायोगं प्राग वा (तु मुरमित्) गम. वा (तु. अरं√कृ प्रमृ) पूर्व भवन्तिप्रामाण्यमुपपादयामि ।

[c]) ?? वैतु दाशर्दाश द ।

[d]) ?? ?? इत्यत्र ?. द ।

[e]) इदुन्नयोश्च-प्रयासो निरस्त द । निरत्र

मूलत्वात् [तु पपा ऋ २, ५, ८, ४, ३३, २, यत्राऽव्यवहिते यद्वृत्तीयस्वरवति तिङि परतोऽपि 'अरम्' इति पृथक्-स्वरतया पृथक् पदं भवति इतीव कृत्वा सर्वत्राऽस्य पदपार्थक्यमेव प्रादर्शि, वैतु PW प्रमृ अनादृतस्वरविवेका सन्तः गपृ स्थ अपि ऋ ५, ४४, ८ प्रमृ (√कृ इत्यत्र यस्थ द) अन्येषु स्थ चाऽपि ग. भावयन्त] । यत्तु 'भूषणे' (पा १, ४, ६४) इत्यत्रार्थे विशेषे मध्ये लब्धापत्तस्य 'अरम्' इत्यस्य गतित्वमनुशिष्टं भवति, तद् छन्दसपरत्वेन व्याख्येयम् । वेदे पर्याप्तिमात्रे भूषणपरत्वतयाऽपर्यवसाने श्रयुपलम्भात् ।

[f]) गस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[g]) वा ?। यनि यज्ञ इत्यस्य वि संभाव्येत । अथ अरं-कृत्- इत्यस्य द्वि३ सद् 'देवान्' इत्यस्य वि इत्यपि विमृश्य द ।

[h]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।

[i]) गस उप तिनि पूर्वप्रस्व (पा ६, २, ५०)।

[j]) गस क्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा६,१,१९३,२,१३९)।

[k]) निर्देशस्य प्रयोजनादावर्थानां ?? च अरं√ई इत्यत्र गतार्थता द ।

[l]) गस उप. अपि धापादि-स्वर. (पा ६, २, १४४)।

[m]) 'अरगराः' इति (मि ?, २१, १) पाभे ।

अरं√घुप्
अरं-घुष[a]- -षः शौ १०, ४, ४.
अरितृ[b]- -ता ऋ २, ४२, १; ९, ५५, २.
१अरित्र[c]- -त्रम् ऋ १, ४६, ८; -त्राः ऋ १०, ४६, ७; मा ३३, १; का ३२, १, १.
२अरित्र[d]- -त्राणि शौ ५, ४, ५. [°त्र- दश°, नित्य°, शत°, सु°]
अरित्र-पर(ण>)णी[e]- -णीम् ऋ १०, १०१, २.
¶अर्तोस्(>ः)[f] काठ ९, १६.
*अर्- अन्नस्-, अम्भस्-, १अरण-, द्र.
१अर- √अर् द्र.
२अर[g]- -रम् काठ ३४, १७; -राः ऋ ५, ५८, ५; १०, ७८, ४; खि ४, ११, ५; मा ३४, ५; मै ४, १४, १८; काठ १०, ४; शौ ३, ३०, ६; १०, ८, ३४; पै ५, १९, ६; १६, ३१, ३; १५२, १; -राणाम् ऋ ८, २०, १४; -रान् ऋ [१, ३२, १५; १४१, ९]; ५, १३, ६; ८, ७७, ३; तै २, ५, ९, २६; मै ४, १४, १३; पै १३, ६, १५. [°र- त्रि>त्र्य्°, त्रिंशद्°, द्वादश°, पञ्चन्°, प्रत्°, षष्>ड्°]
अर-मणस्[h]- -णसम् ऋ ६, १७, १०.
३अर- अरणि- टि. द्र.
४अर- अराल- टि. द्र.
५अर- अराटक-, अराड-, अरावन्- टि. द्र.
६अर- अराय- टि. द्र.
?अरंसम्[i] पै २, ८१, २.
?१अरक[j]- -कः खि ५, १५, ५.
*२अरक- अरावन्- टि. द्र.
¶अ-रक्षस्[k]- -क्षः[l] ऋ ५, ८७, ९; -क्षसः ऋ १, १९०, ३; -क्षसम् ऋ ७, ८५, १; ८, १०१, ८; -क्षसा ऋ १, १२९, ९; २, १०, ५; मा ११, २४; का १२, २, १३; तै ४, १, २, ५; ५, १, ३, ३; मै २, ७, २; काठ १६, २; १९, ३; क ३०, १.
¶अ-रक्षोहत[m]- -तः तै ६, १, ७, ३[?]; -तम् मै १, १०, २०[n]; काठ ३६, १४.
¶अ-रक्तस्य[o]- -स्य मै ३, ७, ७; ४, ८, ५.
अरगराट[p]- -टेषु शौ ६, ६९, १.
अ-रज्जु[q]- -ज्जुभिः ऋ ७, ८४, २; -ज्जौ ऋ २, १३, ९.
अरट्व[r]- -ट्वे ऋ ८, ४६, २७.
अरदु[s]- -दुः खि ५, १५, १४.
¶अरदु-परम[s] शौ २०, १३१, १५.
१अरण[t]- -णः ऋ २, २४, ७;

---

[a]) गस. उप. कः प्र. थाथादि-स्वरश्च (पा ६, २, १४४)।

[b]) तृच् प्र. चित्-स्वरश्च (पा ६, १, १६३)।

[c]) इत्रः प्र. तत्-स्वरश्च (पा ३, २, १८४)।

[d]) आद्युदात्तार्थं प्र. निदवधेय इति नापू. विशेषः।

[e]) कास. कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)। उप. अन्तर्भावितण्यर्थात् √पृ+कर्मणि ल्युट् प्र.।

[f]) ईश्वरे तोसुन् प्र. नित्स्वरश्च (पा ६, १, १९७)।

[g]) व्यु.?। १अ+*१रा- [<भावे √*ऋ (तु. ऋदन्तेभ्यः धा. समाननिष्पत्तिकानि प्राति. *घ्रा-, *त्रा-, *द्रा-, *प्रा-, *म्रा-, *व्रा- प्रभृ.)] इति कृत्वा बस. अन्तोदात्तः [तु. टि. १अरण-; पा ६, २, १७२ (चक्रनाभिनेमिगतस्वस्वस्थानाधिकरणकतत्स्थैर्यपर्यवसानके तत्-संसर्ग-राहित्ये तात्पर्यम्; वैतु. गतिप्राप्तिसामान्यमादाय या. (४, २७) प्रभृ. √*१अर्+अच् इतीवाऽभिप्रयन्तः; ww. (१, ६९) गतिराहित्याऽऽख्यं गुणं पश्यन्नप्यायमश्चरमुच्चारणार्थकमात्रतया प्रतिपन्नः)]।

[h]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. <√मन् यद्र.। अत्र पूप. 'अरम्' इति मतमसद् भवति (तु. PW. प्रभृ.)। तथात्वे हि यनि. स्वरस्याऽनुपपत्तेरर्थासंगतेश्च। 'अरम्' इत्यनेन पराभिमतस्य संबन्धस्याऽपेक्षया (तु. PW.) अहिम् इत्यस्य वि. इत्येव मन्त्रस्वारस्यं नेदीय इव स्पर्शुकमिति दिक्।

[i]) शोध-सापेक्षः पा. (तु. टि. √२अक्ष्>?अक्षौर्)।

[j]) अस्पष्टोऽत्र पा. भूयाश्च पाभे. (तु. संटि. च 'अजक-' इत्यत्र गपू. टि. च)। एस्थि. भूयसी विमृडेव शरणायताम्।

[k]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[l]) MW. क्रिवि. (वैतु. मा.)।

[m]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. तृतस. द्र.।

[n]) 'अरक्षो हतम्' इति सुपा. स्वरो भ्रष्टः।

[o]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १५६)। उप. यद्र.।

[p]) व्यु ?। [तु सा २अर- +?गर-*(<√२गॄ)+?अट्-(<√अट्) इति उस. इव भावयन् स्वरतो मिथ्यात्वं प्रति पर्यनुयोज्यः]। वाच्यस्याऽस्पष्टत्वाद् भूयोविमर्शस्याऽपतिहतोऽवसरः द्र.।

[q]) व्यु ?। वैस. इति प्रकरणात् संभाव्येत।

[r]) व्यु ?। प्रकरणतो वृक्षविशेषस्य नामेति सुलभम् [तु. नाव. टि. (पाग. ४, २, ८०)। यत ऋश्याद्यन्तर्गते 'अरडु(डु)-' इत्यत्रेह तात्पर्यमिति संकेतलाभः स्यात्]।

[s]) तु. खि ५, १५, १४ 'अरदुः परमः' यत इहाऽपि पदद्वयाऽऽत्मक एव पा. मौलिकतया व्यवसीयेत [वैतु. WR. 'अरदुपर्णः' इत्येकं पदमिति ('परमः' इत्यस्य स्थाने 'पर्णः' इति सुपठः शोधश्च यद्र.)]।

[t]) व्यु.?। √*१अर्+कर्तरि ल्यु>अनः प्र. नित्-स्वरश्च (पा ३, १, १३४; ६, १, १९३)।

५, २, ५, ६, ७५, १९, ७, ४, ८ खि ४, ५, ३७, काठ २, ११, क २, ५ कौ २, १२२२†, शौ १, १९, ३†, ५, ३०, २, ७, ११३, १, पै ९, १३, २, १०, ११, १, १२, ३, १४, –णम् ऋ ३, ५३, २४, ५, ८५, ७, ८, ४, १७, १०, ११७, ४, काठ ३१, १४, शौ ५, २२, १२, पै ६, २२, १७, ८, १२, १०, –णस्य ऋ ७, ४, ७ मै ४, ६, ६, –ाणा ऋ ८, १, १३, शौ २०, ११६, १, –ाणानि ऋ ६, ६१, १४, तै ७, २, ७, ५[२], काठ १७, १८, ३०, ३[२], $, क ४६, ६[२], $, –णाय मा २६, २, का २८, १, ३, शौ ६, ४३, १; –णे ऋ १०, ६३, १६, –णेभि शौ ७, ५४, १, –णेभ्य खि ५, १, २ मै २, २, ६, काठ १०, १२ [°ण- आ°, उप°, सम्°]

?१आरण[a]– -णाय मै ३, १४, २०

१अरण्य[b]– -ण्याय मा २४, ३९, का २६, ८, ४, तै ५, ५, १६, १, काठ ४७, ६

*?२अरण[c]-

१अरणी[d]– -णी शौ ७, ११३, १ -णीम् ऋ १०, १२४, २

२अरण्य[e]– -ण्यम् मा २५, ३, का २७, ३, २, तै ५, ७, ११, १, ¶६, २, १०, ७, ५, ११, २, मै ¶१, ९, ७, ११, ६, ¶२, १, ६, ३, १५, ३, ¶काठ ९, १६ १४, ७, ३०, १, ५३, १$, क ४६, ४¶, शौ १२, १, ११, ५६, पै ६, २२, १७, –¶ण्यस्य मै ४, १, १, काठ ३०, १०, क ४६, ८, –ण्यात् मै ४, १, १¶, काठ १९, ११¶, क ३१, १¶, शौ २, ४, ५ पै २ ११, ५ ६, २२, १७, –ण्यानाम् मा १६, २०, का १७, २, ४ तै ४, ५, ३, १, मै २, ९, ३ काठ १७, १२, क २७, २, –ण्यानि ऋ १०, १४६, १[f], मै ४, ११, २‡[g], –ण्याय तै ७, १, १७, १, काठ ४१, ८, –ण्ये ऋ ६, २४, १०, खि ७, १, १ मा ३, ४५, २०, १७, का ३, ५, २, २२, १, ४, तै १, ८, ३, १, ¶२, १, १०, २, ५, १, ६, मै १, १०, २, २०¶, २, ५, ५¶ काठ ९, ४, ¶२१, ९, १०[१], ¶३०, १०, ३८, ५, क ८, ७, ४६, ८¶, पै १, ९९, ३, †ण्येषु ऋ १, १६३, ११, मा २९, २२, का ३१, ३, ११, तै ४, ६, ७, ४,

---

या (३, २, ११, ४६) अनु =६अ(=अप)+*?१रण- [=ऋण- (तु पावा ६, १, ८९, ऐब्रा ७, १३, यस्य स्क द्रु. च) इति वा, =अर्ण- (MW) इति वा, =√रम्> *२रण- इति वा] इति कृत्वा बस इति वा [यस्मिन् कल्पेऽन्तोदात्त प्रसज्येत (पा ६, २, १७३)]। नेप्र *अपार्ण- (प्राग पूपप्रस्व) > *अआर्ण > *आर्ण- > यनि इति वाऽभिसंधीयेत। ६अ + *?२रण- (कर्मणि ?<√रम्) इति कृत्वा तस पूपप्रस्य (पा ६, २, २) इत्यपरा कांचित्री व्यु [तु वै (ऋ ६, ७५, १९ प्रमृ), मा (ऋ २, २४, ७, ६, ७५, १९, ७, ४, ८ प्रमृ)]। अथ *?१अर- इति परार्थ गना इति कृत्वा तत्र व्यु पर्येष्येयपि मत भवति (MW १, ८४)।

[a]) पा ? पाठ सु १अरण्य- (यद) इति प्राति प्रादर्शि (तु मा २४, ३९)। यनि तावदुभयो व्यु गभवति नार्दशी नामानिरो च [='अरण्यानाम् अप्राप्यप्रदेशानां राजा इति कृत्वा तद्धितीयः अण् प्र उस मित्स्वरश्च (पा ४, १, ९८, ६, १, १९७)। यद्वा 'आगममपिवाऽरण्य' इति कृत्वा मध्यपदलोप 'राजा आरण'(यद) इति बस स्यात् पूपप्रस्व (पावा२, २, २४, पा६, २, १ (तु मुन्देव))]।

[b]) 'अरण्यर्थेऽरणः' इति कृत्वा तद्धितीय ण्य प्र स्वार्थे तत्स्वरश्च [पा ५, १, ११२ (तु मन्दिर)]।

[c]) व्यु ?। √*३अर्+करणे ल्युट् प्र लित्-स्वरश्च [पा ३, ३, ११७, ६, १, १९३ (=ज्वलनपरिणामितापजनने करणम्)]। अग्न्युत्पत्तिकारणतारिणामितापजनने करणम्)]। अग्न्युत्पत्तिकारणता- विशिष्टे तात्पर्यदर्शने सदृश सन्तोऽपि √*१अर इत्यत व्यु आहु या (५, १०) प्रभृ (यतु या मत- मुदाजिहीर्षुरपि सन् MW यनि नापू सह्पात् प्राति अभेदमाह, तन्मन्दम्। या मतमनु मौस्थि च तयो प्राति पार्थक्येन निर्देशार्हत्वात्)।

[d]) स्त्री ङीप् प्र (पा ४, १, १५) स्वरेऽभेदकर।

[e]) स्वार्थिक यप् प्र उस [पा ५, २, १२० (तु या [९, २९] दे [५, २] यौ १अरण- इत्येतदीयौ व्यु (यद) एवाऽतिदिशन्तौ तस्मादभेदमिव यनि तद्धितगम्य प्रतिपादुकौ भवत [तु ऋ ६, ६१, १४ यत्रान्यस्य १अरण इत्यस्य स्थाने मै ४, ११, २ इत्यत्रायः २अरण्य- इत्यास्य पाभे अपि यनि व्यु धीत निर्दे स्यात्], पैतु पाउ [३, १-२] √*१अर्+अन्य[न] प्र इति निर्माप्यमा व्यु इति)]।

[f]) द्विरुक्तयोः सत्त्वयोर्मध्य गच यनि [द्र१ एवं च ?अरण्यानी- (तु द्र) > नं१ [तु या (९, ३०)] इति बोभे चापि ऋ. द्र१ इति वेग्यत्र भूयोऽपि विमृश्यताम्।

[g]) 'अरण्यानि' इति ऋ (६, ६१, १४) पाभे।

काठ ४६,३ [°ण्य- अन्यतम्°]

आरण्य॰– -ण्य मा ६, ६, २४, ३०, ३२, ३८, का ६, १, ७, २६, ६, ५, ७, २, ८, ३, तै २, १, १०, २¶, ५, ५, १२, १, मै २, ५, ५¶, ३, १४, ११, १३, काठ ४७, २, पै १५, १२, ७, -ण्यम् मा १३, ४८–५१, का १४, ५, २–५, तै १, ६, ७, ४¶, ४, २, १०, १, २, ३², ४, ¶५, २, ८, ६, ९, ३, ५$, ४, ५, २, ¶मै १, ४, १०, ६, ५, ११, ८, २, ७, १७$, ३, २, ५, ४, ३, १०, ४, ४, १, काठ १२, ७, १६, १७⁴, २०, ८, २१, ६, २९, ८, ३२, ७, क २५, ८⁴, ३१, १०, २१¶, –¶ण्यस्य तै १, ६, ७, ३², मै १, ४, १०, काठ ३२, ७, –ण्या मा १४, ३०, १८, १४, ३१, ६‡ᵇ, का १५, ९, ४, १९, ५, २, ३५, १, ६‡ᵇ, ¶तै १, ६, ७, ३, २, ४, ६, २, ३, १, ४, २$, ४, ३, ५, $४, ३, १०, ३, ७, ५, २, ५, १, ४, ३, २, ५, ५, ९, २, ५, ४, ९, २, १२, २, ६, १, ८, १, ३, ७, ५, ५, ११, २, ७, २, २, १, ३, ४, १, ¶मै १, ६, ५, $२, ८, ६, ११, ५, ३, २, ३, ९, ७, ४, ३, २², काठ ७, ८, १२, ७, १३, १२, १७, ५, १८, १०, २०, ३, २८, १०, २९, ८², ३०, ८, ९², ३५, १५, क २६, ४¶, २८, १०, ३१, ५¶, ४५, १¶, शौ ५, २१, ४, ६, ५०, ३, ११, २, २४, ७, २१, ८, ८, १२, १, ४९, १९, ६, १४‡ᵇ, पै ३, ३३, ६, ५, २२, ५, १५, १३, ८, १६, १०६, ४, १५५, १, –¶ण्यात् काठ २५, ५, ३०, १०, क ३९, २, ४६, ८, –ण्यान् ऋ १०, ९०, ८, ¶तै १, ६, ७, ३, २, ५, ११, २, ५, १, ४, २, २, ९, ५, ६², ४, ३, २², ५, ५, २, ६, ६, ४, ५, ७, ३, १४, १$, ¶मै १, ४, १०², ३, १, ५, २, ७, ३, ६, ४, ४, ६, ८, ८², ¶काठ १९, ५, २०, ५, ८, २१, ७, २८, १०, ३२, ७³, ४३, ४$, ¶क ३०, ३, ३१, ७, १०, ४५, १, पै ९, ५, १२।, –¶ण्यानाम् तै ५, ४, ३, २, काठ ३७, ४, –¶ण्येन मै १, १०, २०², ३, ३, ४, काठ २१, ६, ३६, १४, क ३१, २१, –¶ण्येभ्य काठ २६, २, क ४०, ५, –ण्येषु तै ५, ४, ४, ३¶, –ण्यै शौ ३, ३१, ३

अरण्यानि॰– -नि ऋ १०, १४६, २, ३, ५, –निम् ऋ १०, १४६, ६ –न्या शौ १२, २, ५३, –न्याम् ऋ १०, १४६ ४.

²अरण्यानी॰– -०नि ऋ १०, १४६, १²¹⁰

अरण्ये(ण्ये-अ)नु√वच्

¶अरण्ये(ण्ये अ)नुवाक्य॰– -क्य मै ३, ३, १०⁴, काठ २१, १०³

१अरणि॰– -णय पै १३, ३, ३ –णिभि ऋ १, १२७, ४, १२९, ५ –¶णिभ्याम् मै ३, ६, ९,

ª) तान्नभविक ण प्र तत्-स्वरश्च (पावा ४,२,१०४)।

ᵇ) 'आरण्यान्' इति ऋ (१०, ९०, ८) पाभे ।

ᶜ) व्यु ? । १अरण्य +(√जन् >जनि->त्नि॰>) °ग्नि- (-ग्ना- यद्र) इत्येवम् 'अरण्या (–अरण्येऽधि कृता) ग्निर्मिता' इति कृत्वा कस सासस्व च। एस्थि उप गकारस्य नैप्र नकारसमापत्तौ °अरण्यन्नि- > यनि इत्यभिसधि [तु या (९, ३०) यत्र 'अरण्यपत्नी' इति शब्द व्यु 'ग्ना' इत्यनेन कमपि मौस्थि सवन्ध संकेतयेत्, वैतु सा ऋ (१०, १४६, २) नाउ (²अर ण्यानी इत्यस्य) ह्रस्वाऽऽपत्त्या सिषाधयिषु सन् मौस्थि व्यु व्यत्यासुक (जनि->°जनी इति परिणाम-क्रमो भवति न तु °जनी >जनि इत्यभिसंधे)]।

ᵈ) ङीप् प्र तत्स्वरश्च (पावा ४, १, ४५, वैतु पा ४, १, ४९ आनुगागमपूर्वकम् १अरण्य-(?) इत्यत प्र इति)। एस्थि उप दीर्घान्तमित्येव नापू विशेष । यद्वा मौस्थि ङीपन्तेन सतैव उप नापूदि स्वतन्त्र वस द्र.।

ᵉ) तु सस्थ ग्नि २अरण्य >-ण्यानि। यद्वैक रू द्वि३ एकत्र स१ स्यात् (तु या वें मा च, वैतु GW MW चोभे अपि रू स१ इति, ORN चोभे अपि द्वि३ इति)।

ᶠ) गतिसमासगर्भित उस, उप ण्यत् प्र, कृत् प्रस्व च (पा ६,२,१३९) वैतु मा तैब्रा (१,७,७,३) गम अनुवाक् इत्यतस्तद्धित यत् प्र इति [वैतु आरण्ये-ऽनूच्य- वैप (२, १२७) यनत कृत्य ल्यप् इहापि ण्यत कृत्समेवोद्भावयेत्]।

ᵍ) व्यु ?। √°३अर् >°३अर्- (=अग्नि)+जनि- (=प्रादुर्भाव) इति कृत्वा बस पूपप्रस्व, नैप्र वर्णलोप शकन्ध्वादिवच्च द्र [तु °?२अरण- (तेजोहिरण्यवैशि"य-ब्र निर्मन्थनक्रियायोगश्चाप्यत्र श्रौत लिङ्गम् ऋ १, १२७, ४, १२९, ५ १०, १८४, ३), वैतु या (५, १०), तदनु पाउ (२, १०२), ते ते प्रागर्थाो विगतश्च <√°१अर इति कृत्वा समेदुकृताय इव।

–णी ऋ १०, १८४, ३, मै १, ८, ९¶, ¶काठ ८, १०[२], २३, ६, २६,३,७, ¶क ७,६[२], ४१,५, शौ १०,८,२०, पै १६, १०२, ७, –ण्यो ऋ ३, २९, २, ७, १, १, ¶तै ३, ४, १०, ४-५, †काठ ३४, १९, ३९, १५, †क ४८,१, †कौ १, ७२, ७९, २,७२३, †जै १, ७, १०, ८,७, ३,५९,१५, पै ११,१,३

?२अरणी[a]– णी ऋ ५, ९, ३

२अ-रणि[b]– -णिम् शौ १, १८, २

?अरणीयमान[c]– -न मै ४, ९, ५

१,२अरण्य-, अरण्यानि १,२अरण

१अरति[d]– -तये ऋ ७, ५, १, –†ति ऋ १, ५९, २, [१२८, ६, (८, १९, १, ३९, ६)] २, २, २, ४, २, ४, २, १ ६, ३, ५, १२, ३, ६७, ८, १०, ३, १, २, ६ ७, ४५, ७, ६१, २०, मा १२ २४, का १३, २, ७, तै ४, २, २, २, मै २, ७, ९, ४, १४, १५[२], काठ १६, ९, कौ २, ८९६, ८९७, जै ४, १३, ९, १०, –†तिम् ऋ १, ५८, ७, [१२८, ८, (५, १, ७, ६, १४, २) ७, १६, १], २, २, ३, ३, १७, ४, ४, १, १, ३८, ४, ६, ७, १, १५, ४, ४९, २, ७, १०, ३, [(१, १२८, ६) ८, १९, १, (३९, ६)], २१, १०, ४६, ४, मा ७, २४, १५, ३२, ३३, ८, का ७, १०, १, १६, ५, १४, ३२, १, ८, तै १, ४, १३, १, ४, ४, ४, ४, ६, ५, २, १, मै १, ३, १५, २, १३, ८, ४, १३, ५, १४, ३, काठ ४,५ १८, २१, २८, १, ३९, १५, क ३, ५ कौ १, ४५ ६७, १०९, २, ९९, ४९०, १०३७ जै १, ५, १, ७, ५, १२, ३, ३, १०, १, ३८, ४, ४, २९, ३, –तीन् मै २, ६, १२, काठ १५, ८

?२अरति[e]– -तौ ऋ ५, २, १

१अरत्नि[f]– -त्नि· तै २, ५, ७, ५¶,

---

[a]) यनि सताात सदेहो भवति। कथमिति। स्वरतश्च सबन्धतश्चाऽनुपपत्तेरिति । तथाहि । स्वरतस्तावत्। नापू.+ङीप् प्र (पावा ४,१,४५) इति कृत्वाऽन्तोदात्त-प्रसङ्ग इति। अथ सबन्धत । प्र१ इति कृत्वा हि PW प्रभृ 'जनिष्ट' इति क्रिप अस्य सबन्धमाहु । तच्चोप-पद्येत । अरण्या अग्ने प्रादुर्भावयितृत्वे सति स्वतस् तात्कालिक्या क्रियाया योगत प्रादुर्भवितृ त्वाऽभावात्। ननु ण्यर्थे क्रिप एतदिष्येतेति। नेति। कथमिति। श्रुतिलिङ्गत सामर्थ्याऽभावात्। दाशतय्या हि स्वरभावाऽभावा-भ्यामाद्युदात्तभावाऽभावाभ्याश्च चतुर्धा व्यूढस्य सतोऽस्य क्रिप २० निगमा भवन्ति। तेषु मध्ये १९ निगमेषु ण्यर्थाऽभावे विप्रतिपत्त्यभावात् प्रकृते विशे निगमेऽपि ण्यर्थो नैव समाव्येतेत्यर्थात् (यनि रू. नापू एव प्र२ इत्येव प्रतिपद्य क्रिप तत्परतया वचनव्यत्यय चिकारयि-षन्त सा. प्रयपि ण्यर्थविषये समान चोद्य द्र.) इति। अरण्या कर्तृत्वे प्रतिहते कथ वा इति। उच्यते। अत्र 'नुषो जनिष्ट अरणी' इत्येत मूल्त सन पादस्य स्थान वर्तमान शोध-सापेक्ष पा द्र (एतदनु नु>नु, शिशु >शिशुर, नव>नवा, धर्तार>धर्ता सुर, अग्नि> अग्नि, स्वध्वर>स्वध्वरः इति द्वितीयान्तानां प्रथमा-न्तत्या शोध क्रियेत, 'अरणी' इति च गर सद् अग्नि प्रादुर्भावाऽधिकरणतया योज्येत (तु ऋ ७, ३,९, १०, ३१, १० यत्र पा. 'माणो' इति 'शिणो' इति पदे गत्र धाय्येते, ऋ ८, ७, ५ यत्र च परमे पादेऽप्येव 'मानुष' इति प्र१ गर कर्तृत्वेन 'मनु भष्ट' इत्यनेन क्रिय योज्येत 'रोदसी' इति च स विषयेऽत्यन्तसयोग-करणी द्वि द्र, वैतु सा प्रभृ 'रोदसी' इति प्र२ इति कृत्वा वाक्यपार्थक्येन कर्तृतया योजुका)।

[b]) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप <√२रण् यद्र (वैतु सा विकल्पेन <√*१अर् इति)।

[c]) पा?, पपा? (अहु। अनी। यमान)। 'अहरहर्णी-यमान' इत्यनुष्टुप्पादतया शोध द्र (तु तैआ ६,५,३, वैतु BC 'अहृणीयमानः' इति)।

[d]) व्यु?। √*१अर्+अतिच् प्र इति संप्रदाय [तु पाउ (४, ६०), ते ते प्रागर्वाञ्चो विवृतोऽर्थवैशिष्ट्ये सत्यप्येनां व्यु अव्यभिचारुका, वैतु VVS १०४ √*३अर् इत्यतो निष्पादुक, उ म (मा यस्थ) नैप्र = *अलमति इति, म (गपू) भा (तैब्रा २,५,४,४) ६अ+(√रम्>) रति-इति कृत्वा बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इति]।

[e]) सा (तु यनि स्थ) अरमणीयप्रदेशाऽरण्याऽयतरा-ऽभिधान सत् नापू. सरूपात् प्राति भिन्नमेतत् यनि इतीव व्यु भेदमपश्यन्नप्यभिराद्ध्यात्। एव BW. पा असाधुरिति कृत्वा 'अ-रत्नि- इति प्राति शोधतया प्रियेतेति । न तु पृथक् प्राति इहाऽपेक्ष्येतेति मत भवति। नापू प्राति एव श्रुतिस्वारस्यस्य सुस्पुटत्वो-पगमात् [जना अस्याऽनीकम् (अस्मिन्) अरतौ निहित सन् न मिनत् (भवत्) पुर परयन्ति (=घ्न-मात्रमेव निहितमवतिष्ठते। घ्नानेव च जनैस्तत् [अस्मिन् न मिनत्=] सर्वत्र संचरमाण प्रत्यक्षीक्रियते)]।

[f]) व्यु?। १अर- +(√तन्>) *त्नि- इति सती

–¶त्निना तै ५, २, ५, १, –¶त्निम् तै २, ५, ७, ५ –त्नी मा २०, ८, का २१, ७, ७, मै ३, ११, ८, ४, ६, २[c]¶, काठ ३८, ४¶, –त्नीन् शौ १९, ५७, ५, पै ३, ३०, ६, –त्नी ऋ १०, १६०, ४, तै २, ५, ७, ५[2]¶, शौ २०,९६,४†, –त्न्यो पै १६,१४७,७ [°त्नि- अष्टन्°, एकत्रिंशद्°, एकविंशति°, एका दशन्°,त्रयस्त्रिंशद्°,त्रयोदशन्°, त्रयोविंशति°,दशन्°,द्वादशन्°,न वन्°,पञ्चन्°, पञ्चदशन्°, पञ्चविंश- ति°,सप्तन्°,सप्तदशन्°,सप्तविंशति°]

¶अरत्नि मात्र[a]– -त्रम् मै ३, २, ४, काठ २०, ३, क ३१, ५. (*अरत्निमात्रक- *अरत्निमा- त्रिका-) नाउ टि द्र

¶अरत्नि मात्री[b]– -त्री मै ३, १, २, ७ काठ ६ १ क ३, १२, –त्रीम् काठ १९, १, ६, क २९, ८, ३०, ४

?२अरत्नि[c]– -त्नय ऋ ८, ८०, ८

¶अ-रत्निन्[d]– त्निन मै ४, ३, ८

अ-रथ[e]– -†था ऋ ५, ३१, ५ ९, ९७, २०, १०, ९९, ४, तै १, ६, १२, ६, मै ४, १२, २, काठ ८, १६, शौ ११, १२, २४$, –थेभ्य मा १६, २६ का १७, ३, ५ तै ४, ५, ४, १

अ-रथी[d]– -थी ऋ ६, ६६, ७

अ-रध्र[d]– -ध्रम् ऋ ६, ६२,३, –ध्रस्य ऋ ६, १८, ४

अ-रपस्[e]– -†प [f] ऋ [१०, १५, ४, ३७, ११] मा ८, ५$, १९, ५५, का ८, २, १$, २१,४,५, तै २, ६, १२, ३, मै ४,१०,६, काठ २१, १४, शौ १८, १, ५१, –पा ऋ २, ३३, ६, ८, १८, ९, १०, १३७,५ तै ३, २, ८, ४, शौ १, २२, २, ४.१३, ४†, पै १, २८, २

अर-मणस् २अर- द्र

†अरमति[g]– -ति ऋ [(१, ३५, ८) २ ३८,४] ७, १,६, ३४,२१,

उस वा (=प्राप्त्यर्थं तनने तात्पर्यम्) इति कृत्वा सासस्व वा उपप्रस्व वा द्र [तिन नैप्र *अर्त्नि- इत्यत्र पूप अन्तेऽकारोपजन इत्यभिमधि (तु कुर्मन्- >कुर्म > पजा करम प्रमृ), वैतु पाउ (४, २) √*१अद्+ अन्निच् प्र इति कृत्वा चिदन्तोदात्त इति, WW १, १५७ <√*८अद् इति]।

[a]) उस उप √१मा+कर्मणि त्र प्र कृत् प्रस्व च (तु पाउ ४, १६७, पा ६, २, १३९) । पाप्र उप तद्धितस्य मात्रच प्र सत मौस्थि स्वरूपमिति द्र ।

[b]) उप मात्र >मात्री- इति परिणामस्य तिस्रो विधा सभवेयु । यनि उप अनाम्नि सति मात्रच् इति प्र चित्स्वरकरस्तदन्तात् स्त्री ङीप् (पा ४, १, १५) इति प्रथमा विधा परिचितचरी । √१मा+त्रि प्र इति कृत्वा *मात्रि- इत्यस्य भिन्नस्य प्राति सत स्त्री ङीप न्तत्व स्यात् (पावा ४,१,४५) इति द्वितीया विधा स्यात्। '–मात्र >*-मात्रक- >*-मात्रिका >-मात्रि आ- > -मात्री' इति चरमा विधा नैप्र द्र (तु अम्त्राली)। तद् एस्थि एतामासुपादेयत्वतारतम्ये विमृशा धी प्रमाणम्।

[c]) यनि सत्तात सदेहो भवति। अपेक्षाया अदर्श- नात्। नन्व् अपा√वृज् इत्यनेन निवारणार्थेन सता कर्मसव-धेन युक्ततया श्राव्यमाण त्रिश्चिदशुभमेव स्यादिति कृत्वा यनि १सख्याकात् सरुपाद् भिन्नार्थ सद् भिन्ननिष्पत्तिकतयाऽभ्युपेयमिति [तु सा BW च १अ+(√रम्>)*रत्नि- इति कृत्वा तस इति (तथा सति स्वरतश्चोद्यस्याऽपरिहार्यैव तु द्र.)। अतोऽस्मिन् पक्षेऽपि उप भाव इति कृत्वा बस एव सुवच स्यात्]। मा त्वेव मानि। अपा√वृज् इत्यस्य परत पृथक्कृति- पूर्वकम् आभरणे वृत्त्युपगमात् [अपाऽऽङोरर्थयोर्विषय- विभागेन कस्यचिद् वस्तुत कुतश्चिदपकरणे कस्मैचिद- परस्मै चाऽऽवर्जन इत्यभिसधे (तु अप√मे>मि, अपा√मे>मि इत्येतयो शौ ६, ११७, १ इत्यत्र मै १, १० २ इत्यत्र च समानप्रकारो विवेक इहोक्ता दिश परिपुष्णन्निवाऽऽद्योगवति मै स्थ 'सुभर' इति क्रिप निदर्श्यमाने)]।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[e]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र.।

[f]) अदन्त प्राति इति परमतमनभिमतमिव भवति (तु भा K च, वैतु सा उ म PW MW VW च)। कथमिति चेत्। उच्यते। उ म च स्वप- क्षपुष्ट्या उदाहृतस्य यास्कीयवचनस्य तन्मतविनाश- कत्वाद् अरप इत्यस्य न द्वि१ सत मिति इति कृत्वा वा सुवचतर वाच्च। यच्च सा (तै) 'विश्वे' इत्यनेन सामानाधिकरण्यमिच्छन् 'अरपा' इति प्र३ रू. आह, तदप्यसत्। 'एधते' इत्यैकवचनिक्या क्रियया 'अरपा' इत्यस्य संबन्धस्य निगदरूपष्टत्वादिति [तु 'जायते विन्दते' इति सांनिध्येन श्रूयमाणे ऐकवचनिके क्रिप (विश्वे' इत्यत्र तै स्थ समाम्नायमानो भ्रेप यद्र.)]।

[g]) अरम्→ अरम्→ अर-मति- इत्याकारिका मतिरर्वाचामभियुक्तनामत्र यद् भवति (तु PW. प्रमृ), तद् असद् इवाऽऽभाति । यथा अवग्रहाऽभावान्

८, ३१, १२, १०, ६४, १५, १२, ४, तै ४, ३, १३, ६, –तिम् ऋ ५, ४३, ६, ५४, ६, ७, ३६, ८, ४२, ३, १०, १२, ५

अ-रममाण[a]– -ण ऋ ९, ७२, ३

[1]अरमि(मू-इ)षू[b]– -मिषे ऋ ८, ४६, १७

*१अररि-, *२अररि- नाउ टि. द्र.

अररिन्द[c]– -न्दानि ऋ १, १३९, १०

[1]अ-ररिवस्[a]– -रिवान् ऋ १, १४७, ४, –रुष ऋ [१, १८, ३, ७, १४, ८], १५०, २, ३, १८, २, ५ ७७, १, [(१, ३३,१५) ७, १,१३] १४,८, ९,२९,५, मा ३,३०, का ३, ३.२२, मै ४, १२,६ काठ ७,२, ३५,१४, क ५,२ ४८,१३, –रुषे ऋ ७, ५६, १९, मै ४, १४, १८

अरुषी– -षी शौ १९, १५, २, पै ३, ३५, २

अरुरु[d]– -रु तै १, १, ९, १-३, मै ४, १, १०[2], काठ १, ९, २५, ४[3]¶, ३१, ८[5], ¶[2], क १, ९, ३९, १[3]¶,४७, ८[5],¶[2], शौ ६, ४६, १[c], –रुम् ऋ १, १२९, ३, १०, ११, १०, मा १, २६, का १, ९, ४, मै १, १, १०, ४, १, १०, काठ १, ९, २५, ४, ३१, ८, क १, ९, ३९, १, ४७, ८, –रो मा १ २६, का १, ९, ४, पै २, ३७, ४

वाम नञ्-समास इह भवतु, न तु परामिमत बस। रमति- इत्येतत् प्राति हि निद्-अनिद्-अन्यतर-अति-प्रत्ययान्ततया (तु पाउ ४, ६५) मनोबन्ध-तद्वद्- अन्यतर- वाचकतया च श्रुत्यन्तरप्रसिद्ध (तु शौ ६,७३, २, ३, ७, ७९, २)। अत्र चैतत् प्राति उप भवति नञ् च पूप भवतीत्यत्र वाह्वचश्रुत्यन्तरसाधारण्येन विशेषणमात्रतया 'अनर्वन्-' इत्येतेन 'अनेहु-' इत्येतेन च साहचर्येण च श्रूयमाण (तु ऋ ८, ३१, १२) ज्ञापक भवेत्। उत्तरपदाद्युदात्तस्तावत् उस (पा ६,२,११६)।

[a]) तस नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[b]) 'अरम् इषे' इति प्राग पूपप्रस्व (पा ६, २, २), वैतु पपा ARV च द्वे पदे इति, वैं सा च तथेति कृत्वा उप √२इष्>इषे (लटि उपु१) इति पूप च तत्सबद्ध सत् (१अर-) कर्मणि द्वि१ इति च, IW प्रमृ. च यनि प्राति गस (=*अरम्+√१इषु इत्यस्य कृदन्तम्) इति च वदन्त स्वरत पर्यनु योज्या। तथान्वे हि कृत्-प्रस्व स्यादित्यभिसंधे। 'मह' (द्वि१) च (द्वि१) [अरमिषादिविशेषणयुताय (इन्द्राय= तदीया यूयमिति कृत्वा युष्मदर्थी वा तत्प्राप्तये)] 'स्तुवामहे' इति पूर्वार्धे वा द्र (वैतु गा वाक्यद्वय प्रवृत्तौ प्रथमे वाक्ये 'मह' (द१) इत्यस्य च (>व१=तवौ) इत्यस्य च समानाधिकरण्येन द्वितीये वाक्ये च 'स्तुवामहे' इति [illegible] GW. गा द्वितीय वाक्यमनुव-दन्)। [illegible] ननु 'स्तुवामहे' इत्यत्र निघातोऽभाव [illegible] इति। [illegible] इति। [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible]। [illegible]। [illegible] तु [illegible]। येन 'स्तु वामहे' इत्येतद् [illegible] भवतीति (तु ORN)।

[c]) व्यु ?। *१अरि- [=*अम्+(√२रा>कर्तरि वा भावे वा) ररि- इति वस वा (=अदातृक-) तस वा(=अदत्त-यस्मिन् कल्पेऽन्तोदात्तस्तु दुरुपपद द्र)] इति कृत्वा तत्पूर्व (√१दा>कर्तरि) दु- इति उस इति दे (१, १२) यस्य सा च, पूर्वस्मिन्नेव कल्पे पूप <√*१अद् इति वेति सा, *२अररि- [=कपाटपर्याय (व्यु ?)]+(√३दा> कर्तरि)दु- इति कृत्वा उस इति PW. अनु GW L ४४१। सर्वथापि त्वेव पूपप्रस्व अनुपपन्न इति कृत्वा कोऽपि भूयोविमृश्यस्वरूप बस एव शरणीय।

[d]) व्यु ?। (√*२अर्+भावे विच् प्र =)*२अर्+*१अरु- [=√*२अर्+कर्तरि उन् प्र उस (पाउ १, ९)] इत्येवम् उस. उपप्रस्व स्यात् (=बाधया बाधमान-) इति प्रथम कल्प। यद्वा (√*२अर्+कर्तरि विच् प्र =)२अर्-+रमु+रु- (<√२रा) इत्येव बस [=अ (बाधमान) बाधात् अर (अदाता) च इति कृत्वा निन्दाऽर्थे उरु प्र तद्धित उस (पा ५, ३, ७४) [illegible] स्व तदवस्थ इति द्वितीय कल्प। अथाऽपि वा *२अर- इत्यस्यैवाऽतिशयितेऽर्थे ऽभ्यास स्यात्, नाद्युदि. प्र स्व चेति तृतीय कल्प। अपि चाऽऽद्युदात्त क्वाचित्क पाठे (तु पाणु शौ यस्थ) ज्ञापक स्याद् यथा पुराकाले प्रकृतिभाव [illegible] [illegible] कालेनेहाऽऽल्याताऽभ्यस्त- विषया (पा ६, १, १८९) आद्युदात्ततया पर्यणंसीदिति। स्याद्वा द्वितीये कल्प एव पक्षे उन् प्र तद्धित उस.(पा ५ ३,७४)। [illegible] √*२अर इत्येतदर्थप्राधान्येन [illegible] [illegible] [तु GW शत्रुपर्यायवाचिना अरि- इत्येतेन [illegible]], वैतु पाउ (४,८४) √*१अर्+अर [illegible] इति, IW प्रमृ रमु+(√२रा>)र- ([illegible]) इति [illegible] इति ([illegible] [illegible])]

[e]) [illegible] पाठे (तु पाणु [illegible] [illegible]

√°अरण् २अर्णव- टि द्र

¶अ-रत्नान्ᵃ– -नम् काठ २६, ६, क ४१, ४, -नान् मै ३, ९, ४

अ-रश्मन्ᵃ– -श्मान ऋ० १७,२०

अ-रस,सा– ०स शौ ६ १३८, ३, –०स शौ ४, ६, ६, पै १, ६८, ४, ४, १७, ४, ५, ८, ५, –स शौ ४, ६, ६, ५, १६, १-१०, २२, २, पै १, ६८, ४, ३, १६, ५, ७, ८, ५, ८, २, ६, ४, १-११, –सम् ऋ १, १९१, १६², शौ ४, ६, १, ६², ७, २², ५, ४, ९, ८, ६, १३, ८, १०, ११, ६, २९, ३, १००, ३, १३८, ३, ७, ५८, ३, ७, १०, ४, ३, ४, ११, १२, १७, १९, ३४, ३, पै १, ४४, ४, ४८, ४, ६८, ४, ९३, ४, १११, ३, २, १, १², २, १, ५ ३, ९, १²–६², ७, ४, १७, ३ᵇ, ४, ७, १९, ४, ५, ७, ५, ८, ५², ८, ७, १८, ७, ८, २, ९–११, ७, १-४, ११, ९, १०, ५–८, १२², ११, १२, ११, ३, ३, १०, १६, १५, २–४, –सस्य शौ ४, ६, ६, ७, ५८, ५, पै १, ४८, १, ५, ८, ५ –सा शौ १०, ४, ८, पै १६, १५, ८, –सा शौ २, ३१, ३ ४, १८, १, ९, २, १०, १९, ३४, ३, पै २, १५, ३, ५, २४, १, ७, ८, ५, ११, ३, ३, १०, १९, ३, १६, ७६, ९, –०सा शौ ५, १३, ७, –सान् शौ २, २७, १-६, १९, ३४, २, १०, ३५,५, पै २,१६,१,८,२,७, ७, ७,११,३,?,४,५,७,३,–सास शौ १०,४,९, पै १६, १५,९

अरस-तम– -मम् शौ ७, १३, ९, पै ७, ३, ५ ८, २, ८.

अरस-तर,रा– -रा शौ ७, ८०, १, पै १, २१, १

?अरसावर्षीᶜ पै ३, १६, ४.

°?अराज्ञ- अराज्ञिन्- टि द्र

अ-राजन्– -जान पै १, ९२, २

¶अ राजन्यᵈ– -न्य मै १, ५,८.

अराज्ञिन्ᵉ– -जिन ऋ ८, ७, २२

°अराटकि नाउ टि द्र

अराटकीᶠ– -की शौ ४, ३७, ६, पै १३, ४, १०, ११

¶अराडᵍ– -ड मै २, ५, ९

अराड्यᵇ– -ड्यौ तै ५, ६, २१, १.

°अराढ- अराड- टि द्र

°अराढकी- अराटकी- टि द्र.

अराण समूᵒ

अ-रातिⁱ,°तीʲ– -तय ऋ १,२९,४, ४३, ८, २, २३,५, ९,३५,६,

ᵃ) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

ᵇ) 'स्वधारसम्'(मूको)>'स्व् अवारसम्'(सुपा ?)।अत्र 'तव।अरसम्'इति द्विपद शोध द्र (तु टि सुपाव्>-पाव)।

ᶜ) 'अरस । अवधीत्' इति शोध द्र ।

ᵈ) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

ᵉ) व्यु ?। √°२अर्>२अर्-+आज्ञिन्-[=आ √अज्+ताच्छीलिक इनि. प्र (तु पा ३,२,१५६) इति उग उपप्रस्व. [पा ६, २, १३९ (=प्रतिबन्धकान् विगतवदित्)], वैतु वें ॥.G॥ ॥W च पर्वत-विषयतया ६अ+(√राज्>)°१राज्ञिन्- इति तस इति (तथा सत्यन्तोदात्त उपपत्तिमाकाङ्क्षन् कथमपि पा ६, २, १५५ उउ उस स्यात्), सा मरद्विषय-तया ६अ+°२राज्ञिन् (=राजन्-+मत्वर्थे तद्धित इनि प्र) इति तस इति वा, ?°अराज्ञ (=६अ+राजन्- इति बस)+तद्धित इनि प्र इति बस इति वेति, पक्ष मप्यवमदाऽभावो नञ्पूर्वस्य भवेत स्यात्]।

ᶠ) मूको दीर्घाऽऽदिरिति पा. द्र.। व्यु ?। √°६अर् [मै स्व <√°२हर(=√°२हृ)<√°अर(=√°पृ) <>√°कर (=√°कृ)] >°५अर्- [=रन्ध्र-; तु ३ हरिगन् ॥॥ (१, ४०१उ)]+१अर्ध- (=प्रवर्ध <√ऋध्) इति पनग नगनम द्रौ कृत्वा °१अराधं-इत्यस्मिन् प्राति उपपदे सति [√°कृ+इ प्र उस (पाउ ४, १३९)=] °क्रि- इति उप योगे °अराधं-क्रि->[स्त्री ङीष् (पावा ४, १, ४५)]–क्री- इति त्रिप्रस्थानस्य प्राति मौलिय अभ्युपेयमानस्य सत नेत्र. °अराधंक्री >°अराढ(>ड>°ट)क्री- इति परिणाम अनुसन्धेय (तु सह श्रूयमाण शस्यप्रधान वि, नाउ ?सनि प्राति च, वर्धकि- प्राति च लोके)।

ᵍ) व्यु ?। (√°६अर्>) °५अर्-+१अर्ध- (तु नापू. टि) इति कृत्वा बस पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १) द्र (=शस्यप्रवर्धवत्)। स्वरूपतस्तु नेत्र °१अराधं->°अराड-> यनि इति सुलभ भ्रम ।

ᵇ) व्यु ?। नापू स्वार्थे यत् प्र (पा ५, ३, १०३) यद्वा °३अर् +१अर्ध- इति पनग गतस्तत्रमाधवीय यत् प्र (पा ४,४,९८)। उभयथाऽपि नि-स्वर (पा ६, १, १८५)। दायादि प्राति ऊपि यद्र ।

ⁱ) द्विप्रकृतीनां नाम्यान द्र। तद् यथा। यत्र मावपरो-ऽर्थस्तत्र ६अ+(√३रा>)°१राति- (=प्रतिग्रहविषय-) इति। यत्र च तद्विशिष्टपर सद्वा वि भवति, तत्र उप कर्तरि क्तिन् °२राति- इति विवेक द्र । उभय-त्राऽपि तस नञ्स्वर (पा ६, २,२)।

ʲ) तु टि इहैव '-तिम्' (ऋ ५,२१,३-६)।

३८, १, ५, २, ६, [६, ४८, १६, ५९, ८] ७, ८३, ३; ५, ८, ९, १, ७१, ४, ९, ७९, १, १०, ५७, १, ८५, ३२, १३३, ३, १७४, २, मा १, ७[२], १४, १६, १९, २९[a]; का १, ३, ३[२], ५, १, ६, ७, १, ८, ३, १०, १[b], तै १, १, २, १, ४, १, ५, १, २, ६, १, ७, १, ८, १, १०, १, २, ५, १, ३, १, १, ६, १, ८, ३, २, १०, १, †कौ १, ५५५, २, ११५३, †जै १, ५७, २, ४, १, ६, शौ १, २९, २†, ५, २३, २, ६, १२९, १–३, ११, १०, २१, १३, १, ५९†, १४, २, ११†, १९, ५०, ३, †२०, ७४, ४, ९५, ४, १३९, १, पै १, ११, २, ७, २, २, ९, ७, ८, १४, ४, १३, १६, ८७, १, —तये मा १, ११, का १, ३, ७, मै १, १, ५, ४, १, ५[२], शौ ५, ७, १, ३, पै ७, ९, ४, १९, ३, ४, —ति ऋ २, ७, २, ८, ४८, ३, १०, ३४, १४, खि ४, ५, १४, तै ३, २, ५, ४†, मै १, १, २, ४, ६, ७[२], ८, ११, २, १६, ३, १०,

१, ४, १, ७, काठ १, २, ४, ५[२], ६–८; १०, ३, ६, ३१, ४[२], ५ ६, क १, ५[२], ६, ४७, ४[२], ५, शौ २, ७, ४, ६, १२४, ३, १२, ३, १७ पै ८, ३, ४, १३, ३, १४, —तिम् ऋ ४, ४, ४, १०, ६३, १२, मा १३, १२†, २७, ६, का १४, १, १२†, २९, १, ६, तै १, २, १४, २†, ८, १०, २, ४, १, ७, ३, मै १, १, ११, २, ११, १४, ४, ३[२], ५, १[a], २, ७, १५†, १६, काठ १, १०, २, १२, ३, ३, ५, ४, १६, १५†, १६, ३१, १४, क १, १०, २, ६, १०, २५, ६†, ‡[b]कौ १, ५४०, २, ३६९, ‡[b]जै १, ५५, ७, ३, ३०, १२, शौ १, १८, १[२], २, १०, ७, ३, १, १, २, १, १५, १, ५, ७, ३, ६, ८, २, १२, १२, २, ३, ४५, १९, २१, ११, पै १, ६९, २, ८६, २, ३, ५, १, ६, १, ४, ८, १–१३, १८, ५, ५, २६, ३–६[c], ९, ७, ९, ४, ८, १०, ५, ११, १६, ४, २, ९५, ७, —°तियम्[d] पै ५, २६, ४, ६, ८, —ती ऋ १, ११६,

२१; ३, १८, १, २४, १, ४ [२६, ७, २७, २] [५०, ११ (७, ६४, ५, ६५, ५, ९७, ७)] ५, ५३, १४, ६, ४, ५[e], १६, २७[१], ४४, ९, ७, १, ७, ९७, ९, ८, ११, ३, ३९, २[२], ९, ९६, १५, ९७, १०, खि ३, १६, ३[f], ४, ५, ५ १३, मा ५, २६, ६, १, ९, ३७ १०, १, १२, ९९, १३, २६, का ५, ७, १, ६, १, १, ११, १, ३, २, १, १४, २, १२, तै १, ३, १, २ २, २, ६, १, ६, १, १, ८, ११, १, ४, १, ४, ४, २, ८, १, ९, २, ५, १, ५, ९, मै १, २, १, ५, ३, ६, २ २, ६, ८, ३, ६, ३¶, ४, १४, ६‡[g], १७, काठ २ १, १५, ६, ३९, १, क १, १३, जै ४, २५, १†, शौ १, २, २, १०, ५, ३६ १३, १, २०, १६, ९, १, पै ३, ३३, ६, ५, ६, ८[h], ७, १५, ४, १२, ६, ८, १४, १, ९, १६ १३२, १, —तीनाम् खि १, ५, ५, —°तीम्[e] पै ५, २६, ७, ९ —०ते शौ ५, ७, ८, —०ते शौ ५, ७, १, २, ७ १४, २, १९, पै ७, ९, १–३, ५ —ते

a) 'अ्रातिम्' इति केषाचिद् मूको पा ।

b) '-ती ' इति ऋ (९, ९७, १०) पाभे ।

c) प्रकृत सूक्ते प्रथमे मन्त्रे पूर्वोत्तरविरहितस्य 'रा!' इत्यस्य पूर्तिकर द्वितीये च मन्त्रे 'अराण्या ' इति द्र, ४थे, ६ठे, ८मे च मन्त्रेषु मूको 'रातीयम्'(=°अरातियम्) इति द्र; ९मे च मन्त्र मूको 'रात्रीम्' (=अरातीम्) इति द्र. च °अराती-(>तु सि १, ५,५ '-तीनाम्') इत्यस्य दीर्घान्तस्य (पावा ४, १, ४५) सद्भावप्रामाण्ये सकेत द्र । एषिष १मे मन्त्रे 'रा'=°अराण्या , २ये मन्त्रे 'राण्यात्' =°अराण्या , ४र्थे, ६ठे च मन्त्रयो 'अरातिम्'=°अरातियम्, ७मे मन्त्र 'अरातीन्'=°अरातीम्, ८मे मन्त्रे 'अरातीन्'=°अरातियम्, ९मे च मन्त्रे 'अरात्रिम्' =°अरातीम् इत्येवं लोप-रूपाणि द्र. (अनदेव दिशाऽन्येष्वपि बहुषु स्थ मूको अनुसधानतो दीर्घान्तस्य प्राति सद्भावोऽङ्गीकार्येतेति सभाव्येत) ।

d) तु नापूनि ।

e) प्र१ छन्दोऽनुरुद्ध दीर्घत्वम् (तु सा =अरातिरिति, L ३७६, वैतु.सा द्वि३ इत्येवमपि मृषा विकल्पुक) । यद्वा °अरातिर्-[=६अ+°रा-तिर्-(=√२रा+भावे वा कर्तरि वा+तिर्-(<√तृ) इति तस) इत्यस्य प्र१ द्र (तु °अमतिर्-)] ।

f) मुपा स्वरभ्रेष द्र ।

g) निशिष्ट इह ऋ (७, ८२, १) पाभे ।

h) नकारान्त मुपा मु-लोप द्र. । अत्यनकार हीन मूको पा विगर्जनीयेन पूर्वेत, न तु नकारेण । पुंन प्रयोगस्य ध्रुवप्रसिद्धत्वात् ।

ऋ८,७१,१; कौ १,६; जै १,१, ६; –त्या शौ ३, ३१, १; –त्याः ऋ ९, ७९, ३[१]; शौ १०,३,७; १३, ८, २; –त्याः पै ५, २६, १[a]; २[a]; १६,६३,७; –त्यै तै १, १,४,२; काठ १,४; ३१, ३; क १,४; ४७,३; शौ ५,७,१०. [°ति- अन्°]

अराति-दृबिधि[b]– -बिधम् खि १, ५, ११.

अराति-दूषण[c]– -णः शौ १९, ३४, ४; पै ११, ३, ४.

अराति-दूषि[d]– -षिः शौ २, ४, ६.

अराति-हु[e]– -हम् शौ १९, ३५, २; पै ११, ४, २.

अराति-हन्– -हनम् काठ ३९, ५.

अरातिघ्नी– -घ्नीः काठ ३९, १.

√अरातिय[f], अरातियात् शौ ४, ३६, १.

*अ-रातिर्- *अरातिर्-वन्- *?अ-राती- अराती-वन्- टि. द्र.

√अरातीय[g], अरातीयति तै १, ३, २, १; ६, ३, १[6]; ३,५,८, १; मै १,२,१०; ३,८,८[¶]; काठ २,५; ९; ११; १२; ३, ३; ७, ६; २५,९; क २, ५; ५, ५[¶]; ४०, २; अरातीयन्ति खि २, ८, ३; मै ४, ३, १[१]; ८,२[¶]; काठ २८, ४[¶]; क ४४, ४[¶]; अरातीयात् मा ११,८०; का१२, ७, १५; तै ४, १, १०, ३; मै२, ७, ७; ३, १, ९, काठ १६, ७; १९, १०; क ३०, ८; पै १, ४२,४.

अरातीयत्[h]– -यत्.[i] क १, ९९, १; मा १२,५; का १३, १, ६; तै १, ६, १, १; ५, २; ४, २, १, १; ९, २; मै १, २, १०; २, ७, ८; काठ १६, ८; क २, ५; –यन् काठ ३१, १४; –[¶]यन्तम् तै ३, १, ४, ४; मै ३, १, ३.

*अरातीया- अरातीया-वन्- अराती-वन्- टि. द्र.

अरातीयु[j]– -योः शौ १०, ६, १; पै १६, ४२, १.

†अराती-वन्[k]– -वा ऋ १, १४०, ४[l]; २, २३, ७; ८, ६२, ११; ९, ११४, ४; तै ७, ४, १५, १; काठ ४४, ४.

?अरादविदुरश्वसहनुः[l] पै ५, २,५.

अ-राद्धि[m]– -द्धयै मा ३०, ९; का ३४, २, १.

†अ-राधस्[n]– -धसः ऋ ५, ६१,६; ८, ६४, २; १०, ३३, २; ६०, ६; कौ २, ७०५; जै ४, ७,१०; शौ $१२, १०, १४, ११, ४; २०, ९३, २; –धसम् ऋ १, ८४, ८; ९, १०१, १३; कौ १, ५५३; २, ६९३; ७३६; जै १, ५६, ९; ३, १२, ८; ५६, २०; ४, २६, १; शौ $५, ११, ७; ८,२०, ६३, ५; $पै ८, १,७; ८; १६, १४६, १०.

---

[a]) तु. टि. -तिम् (वै ५, २६, ३–६)।

[b]) पतस. सासस्व. (पा ६, १, २२३) । मुपा. व्यपमाशन्तोभयस्वरः सन् मु-शोधः द्र.।

[c]) उस.उप. √दुष् > दूषि+कर्तरि ल्युः प्र. कृत्-प्रस्व. च (पा ६, २, १३९)।

[d]) उस. इषन्त-कृत्-प्रस्व. (पा६,१,१९७;२,१३९)।

[e]) ग्रस्व. एप्. द्र.। उप. √हन्+डः प्र.(पा३,२,४९)।

[f]) क्यजन्तः नाधा.। दीर्घत्वभावाऽभावौ यस्या. द्र.।

[g]) आत्मन इच्छायां क्यचं ब्रुवाणः भा. चिन्त्यः। अरातेरात्मन इच्छाया विषयत्वाऽयोग्यत्वात्।

[h]) धातुस्वरोऽनिपाते पास्व. (पा ६, १,१८६;१९२)।

[i]) विभक्तिरुदात्ता भवति (पा ६, १, १७३)।

[j]) सार्वधातुकः उः प्र. तन्-स्वरश्च (पा ३,२,१७०)।

[k]) प्रयु ! *अराती- इति दीर्घान्त उपपदे √वन्+ कर्तरि विट् प्र. (पा ३,२,७६) इति कृत्वा उस. उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९) इति प्रथमः कल्पः। √अरातीय> *अरातीया- (पा ३, १, १०२) इत्युपपदे पूर्ववत् उस. कृते सति नैव. *अरातीया-वन्->इति. इत्यन्तोदात्त-योजिततत्पूर्वलोपात्मकः परिणाम इति द्वितीयः कल्पः। अथ पाप्र. √अरातीय+वन् प्र. उस. (पा ३,२,७५)। ततोऽकारयकारयोर्लोपः (यक. पा ६, ४, १४८; १, ६६) इति वा। *अरातीया+वन् प्र तद्धितः उस. (पावा ५, २, १०९) इति कृत्वा भवे उस. (पा १, ४, २०) पूर्ववद् अवर्णलोपे यलोप इति वा। *अरातिर्+वन्- (गपृ.) प्र. इति मेन्येवं कल्पसम्भवनयं समूहं द्र.। तत्राऽपि द्वितीये कल्प आस्थाविशेषश्चेति दिक् [तु. अमती-वन्-; वैतु. पपा. प्रभृ. च अराति-वन्-इत्यवग्रहमुग्रा भवन्तो मध्ये दीर्घ नोपपादुकाः; भा. तै. (७, ४, १५, १) सा. ऋ (१, १४०, ४) चोभावप्यत्र वनिप् प्र. इति वचनतः पित्-स्वरतः प्रसज्यमानान्तस्व-विधानं प्रति पर्यनुयोज्यकल्पनौ विरोधः]।

[l]) 'अर्धे विरिते मनुम्' इति शौ. (५,१,६) पामे.। प्रकृते कृते पा. 'अरात्' 'अविदूर.' 'सह-नुः' इति विपरिष्पदे।

[m]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २,२)। उप. दृ.।

[n]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. दृ.।

१अ-राय[a]- -यास ऋ ८, ६१, ११
२अराय[b]- -०य पै २, ६७, २, -य पै २, ६७, १, ६, १४, ७, ८, -यम शौ २, २५, ३, पै ४, १३, ४, ६, ७, ११, ६, -या शौ १२, १, ५०, -यान् शौ ८, ६, ४-६, १२, ११, ६, १६, १६, ६, ७, पै १५, १४, ९, १६, ७९, ४-६, ८०, ३, ८१, २, ५, -येभ्य शौ ८, २, २०, पै ५, ३४, ५[c], १६, ४, १०
अराय़ी[d]- -०यि ऋ १०, १५५, १, २, -य्यं शौ १, २८, ४, २, १४, ३, ४, १७, ५, १८, ७ ८, ७, २३, १, पै २, ४, ५, ५, २३, ७, २४, ७, ८, -य्यम् ऋ १०, १५५, २
अराय क्षयण[e]- -णम् शौ २, १८, ३
अराय चातन[e]- -नम् शौ २, १८, ३
१√*अराय्[f]
अराय्य[g]- -य्यम् खि ५, १०, २
*अराध- अरान्की, अराड- टि द्र
अराल[h]- -ला खि ५, १७, १
[i]अरावन्[j]- -रावा ऋ ७, ५६, १५, ६८, ७, ८, २८, ४, ९, २१, ५, १०, ३७, १२, -राव्ण ऋ १, ३६, [१५ (७, १, १३)],

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप *राय- (=√२रा+कर्तरि ण प्र युक् च), वैतु या (६,२५) प्रभृ. बस इति कृत्वा उप. रै-पर्यायीकुर्वाणा घञन्तमिव प्रतिपादुका सन्त प्रसज्यमानाऽन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) चिन्त्या ।

[b]) व्यु ? । रक्षोऽसृक्पाव-गर्भाद जिघत्सुत्वादिहिंसा-प्रधानविशेषणसहश्रुतिभि (तु यनि स्थ) लिङ्गित मर्वति, यथेह √*इअर् > *५अर् +(√इ+भावे घञ् प्र =) *आय- इति कृत्वा बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) ='अराऽऽय-' इति [वैतु या (६, ३०) प्रभृ तस इति कृत्वा नञ्-पूर्वत्वे सति √२रा इत्यत एव निष्पादुका सन्त स्वरतश्चिन्त्या] ।

[c]) '-यम्य' इति मुपा शोधाऽर्हः ।

[d]) रक्षोजातिविशेषीयत्वाद् योपधत्वे सत्यपि ङीप् प्र उस (पा ४,१,६३)। यनि रू आमन्त्रितानुदात्त द्र। [वैतु मा (शौ १,२८,४) स्त्री पुंयोगीयम् (पा ४, १, ४८) प्र प्रस्तावुक] ।

[e]) याग स्युरु त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[f]) √*७अर् [मौलिय <√*इ (घ, ग, ख, क, श, ध, स्क)र् <√*अस्क् सनने] >*इअर् (अस्य शब्दविशेषार्थ *ऋण- इत्येतन्-नामार्थमित्य-भिसंधि) >यनि नाउ स्यु कौषीय वयद्द्रन्न नाभा रचितृभाव द्र ।

[g]) भावे य प्र कृत्येषु उस (पा ३,१,९५ उउ) प्र स्वरश्च [तु मुपो √*मृ>मराय- इति शौ (२०,१२७, ८), शौपै (१२, १७, १) मुराय- (=मौलिय [illegible]) इति च पाठे] ।

[h]) व्यु ? । √*८अर् (तु ५५ १, १५७)। यद्वा √*४अर् [तु ५५ (शौ २०,१२८,१) 'अला-बला' इति पाठौ]+आल प्र [वैतु, आलच् प्र. इति मो इति [illegible] स्वरस्तु [illegible] (दि?)] प्र स्वरश्च। यत्तु *अरालाच्,न्च् > -लाक् इतीव गपु शौ. (पाण्डु) अश्रावि, तन्नेष्टम् । नाउउ मन्त्रेषु प्रागादीनाम् अधरागन्ताना चतुर्णामेव क्रिवि. सता पदानामावृत्तिदर्श-नाद् न प्रकृत पद तत्सजातीयमित्यस्य विषयस्य सुवच त्वाच्च नाउउ मन्त्राणा वा दि एव च प्रपु१ सता क्विप् कर्तृसबन्धेन युक्तस्य सत प्र३ कस्यचिद्याज्ञ एवाऽऽका-ङ्क्षितत्वाच्च ।

[j]) व्यु ? । (√*२ वा ६ वा अर्+भावे अप् प्र =)*अर- (>स्वार्थे *अरक->नैप्र) *अरा + *वन्- (=√वन्+ भावे क्विप् प्र) ='अरे (प्रतिबन्धे वा दाने वा) वन् (मन) यस्य (पाप्र वन् प्र तद्धित उस (पावा ५, २, १०९) इति बस पूपप्रस्व (वैतु पपा अनव गृह्णन् नञ् पूप इतीव विज्ञापुक)। PW प्रभृ तु [illegible] +*रावन्- (<√२रा) इति तस इति मवादुका । यत्तु ऋ ७, ६८, ७ इत्यत्र यनि भिन्न मदपर सरूप प्राति इति कृत्वा भिन्नाया व्यु विषय. [तु सा (<√*१अर् इत्यभिसंधाय) 'अरण्यानभिगन्ता' इति, PW =२अर् घत्- (=नृप) इति (तथा च सति स्वरस्तु दुरवगम द्र)] इति पराऽभिप्रायो भवति, तदनिष्टम् । यनि प्रति प्राकरणिकाऽर्थस सुसगतत्वात् कल्पनान्तरस्याऽनपेक्षा सिद्धे ['यदा भुज्यु तस्याऽऽत्मीयत्वेनाऽनुभूयमाना गतायोऽपि पारावत्तयो भूत्वा मध्येसमुद्र जहुः, तदा स्विन्न कश्चिदपर एव निता तमसमद्र (=१भुरण) स्तु बुद्धिपांऽपि गमधिनोः मभक्त्याऽभिमयन्धेन मनोभिःप्रा नेदीय इव प्रेरितो भूत्वा त निरन्तारयामास' इति धुनिस्वरस इत्यभिसंधे (वैतु पै मा च भुज्युरेव 'अरावा' इति स्यशेषोऽपि कृ वा 'पर्णन्' इति शिर प्रपु१ मदि मपुर भावयित्वा व्याचख्यौ, PW प्रभृ च देवर्णाभिसबन्धेन परस्याऽध्यक्षं प्रभावर मदिन्मसत्तारयन्तः मा व्यु वाऽर्थं[illegible] [illegible] प्रतर्कयुः)।

१६[a], ८,६०,१०[a], ९,[१३,१, ६३,५,(३९,५)], ६१,२५, कौ १,५१०,२,५४५,५६३,८९५, जै १,५२, १४, ३, ४३,१, ४४,१, ४, १४, २, –राण्णे ऋ ७,३१,५, शौ २०,१८,५.

१अरि[b]– -रय खि ४, ५, १, –रये ऋ ६,१३,५, –र्रि ऋ १, ४, ६,१,१०,१५०,१, ७, ६४, ३, ८, २, १४, ५१, १, ७२, १६, ९, ७९, ३, १०, २८, १, ३९, ५, खि ३, ३, १, ५, ११, १, मा ३३, ८२, का ३२, ६, १३, कौ १, १७ २, ९५९, जै १, ११,१, ४, १९,१, शौ २०,६८, ६, ७१, १६,१२७, ११, –रिम् ऋ २,८,२,५,४८,५,–र्यं ऋ १,७०,१,७१,३, ७३,५,११८, १, १६९, ६, १८४, १[c], १८५, १, २,१२, ४[d], ५, ३,४३, २[c], ४,२,१८[c], १६, १९, २०, ३[c], २९, १, ३८,२, ४८, १,[५०, ११, ७, ६४, ५ ६५, ५, ९७, १], ५, २, १२, ३३, २, ६, ३४, १, ५४, १२, ६, १४, ३, [१५, ३, (१६, ३३), १०, ११५, ५] १६, २७[२], २०, १, २४, ५[c], २५, ७ ३६, ५[c] ४५, ३३, [४८, १६, ५९, ८], ७, ८, १, २१, १, ३४, १८, ४८, ३[२], ५६, २२, ६०, ११, ६८, २, ८३, ५, ९२, ४, ८, १, ४, २१, १६[c], २४, २२[c], ३४, १०[f], ३९, २, ४८, ८, ६०, १२, ६५, ९[c], ६६, १२, ९४, ३, ९, २३, ३, [६१, ११, १०, १९१, १], ७९, [१, १०, १३३, ३], १०, २०, ४, २७, ८[२], ४२, १, ५९, ३, ७६, २, ८६, १[c], ११६, ६[c], १४८, ३, मा १५, ३०[g], २६, १८[g],

---

a) सतोबृहत्या विषमयोर्जगतयो पादयोरवसाने ल्गौ स्याता (तु तृतीये पादे) इति कृत्वा 'अरावण' इत्येवमत्र मूल्त पा सभाव्येत [येनाऽक्षरद्वयेनोनेऽत्र पादेऽक्षरमप्येक सुपूर स्याच्छन्दश्च सुपठमित्यभिसंधि (तु L ५२५)]।

b) √*अर्+इ प्र उस (पाउ ४,१४०)। तत्स्वर। ननु स्वामि-स्तोत्राद्यर्थपर प्राति अन्यच् शत्रुपर चाऽन्यदिति प्रागर्वागभिमत विवेक [तु या (५, ७) प्रमृ] आदाय पृथगङ्किते द्वे प्राति किमिति न निर्दिश्येयातामिति। व्यु च वृत्ते च विशेषाऽभावाच्छब्दतोऽभेदप्रतिपत्तेरिति। ननु शत्रुपरस्य प्राति १अ+*रि- (<√२रा भावे) बस इति कृत्वा प्रकाराऽन्तरेण व्यु इष्यतां (वैतु या गपू) तेन च प्राति भिन्ने निर्दिश्येयातामिति। नेति। कथमिति। उक्ताया व्यु अन्यथासिद्धत्वादिति। कुत इति। गतितत्प्रतिबन्धप्रभृत्यनेकाऽर्थवाचकत्वेनोपगतस्य सत √*अर् (तु यस्या टि) इत्यस्यैव तत्तदर्थवाचकस्य सत अरि- इत्यस्य मूलतयाऽभ्युपेयत्वादिति। अथ तत्र तत्र विषयविभागे विदुषा वैमत्यादपि भिन्ने प्राति न निर्दिश्येयातामिति। कथमिति। उच्यते। तद् यथा। ऋ १,४,६ इत्यत्र शत्रु पर इति सा। न तथेति PW. प्रमृ। ऋ १, ७३, ५ इत्यत्र शत्र्वर्थ इति सा PW. च। न तथेति GW। ऋ १, ११८, १ इत्यत्र शत्र्वर्थ इति सा. PW. च। न तथेति GW। ऋ १, १८४, १ इत्यत्र शत्र्वर्थ इति PW.। न तथेति सा GW. च। एवमन्येष्वपि भूरिसंख्याकेषु स्थ प्रतिपत्तिभेदो भवति। यथाऽयाऽवधि प्रसिद्धिं प्राप्तवतो विषयविभागस्याऽपर्याप्तत्वादपि द्वे एव भिन्ने प्राति. निर्दिश्येयातामिति नोचितम्। तथाहि। मा ६, ३६ इत्यत्र प्रनाऽर्थ साक्षाच्छ्रौतप्रमाणोपबृंहितो भवति (तु माश्रा ३, ९, ४, २१)। ऋ ९, ७९, ३ इत्यत्र वृक- इत्यस्य साहचर्याद् हर्यर्थ सभाव्येत। एवमनुसधानभूयस्त्व-निबन्धना विशिष्टतराऽर्थभूयस्त्व प्रसिद्धि सभवेदिति विमुवक्तव्यम्। ननु तत्तत् स्थ सम्यगनुसधाय तत्तदर्थविषयविभागमनुपतन्ति काम तानि तानि भिन्नभिन्नानि प्राति निर्दिश्यरन्निति। सत्यम्। एवमेव कर्तव्य न त्विहेति। तत् कुत्रेति। वैश इति। कुत इति। अर्थविवेकाऽधीनविषयविभागाऽनुपातिनो निर्देशविभागस्य तत्रैव प्राप्ताऽवसरतरत्वाच्चाऽनुसंधेयसाधनसामग्रीसमृद्धिजस्य पर्याप्ततरस्य विभागप्रकारस्य सभवाच्चेति। अथ किमिति २अ रि- इतीहाऽपि पृथग् निर्दिश्येतेति। स्वरतो भेदात् व्यु भेदस्य शब्दस्वाभाव्य प्राप्तत्वादिति। अत्र यत्र यत्र 'अर्यं' इति शब्दरूप १अरि इत्यस्य द्वि३ वा प१ वा प१ वा सत् १अर्य इत्यस्य प्र१ इतीवाऽन्येषा मिथ्या प्रतीत भवति तत्र तत्र यस्य टि समवेतीति दिक् (तु टि इहैव 'अरे' इति)।

c) १अर्य- इत्यस्य = इति सा तद् विमृश्यम्।

d) १अर्य- इत्यस्य = इति PW तच्चिन्त्यम्।

e) यतु '१अर्य->अर्ये' (स१)='इन्द्रे' इतीव PWS (१७२ टि १) इत्यत्रोक्त भवति। तच्चिन्त्यम्। 'त्वया' इति पदेन तस्य गतार्थत्वात्।

f) 'अर्य' इति स१ इति पठन् सा. चिन्त्य।

g) उ म द्विपूटि दि मन्त्रौ चिन्त्यौ।

का १६,५,११ तै २,६,११,४ ४,४,४,४, मै २, १३,७, ४, १४, १५, काठ २, १५, ८, १७, १७, १८, कौ १, ७०, ५५५, २,२४, ११५३, ३, १, ८, जै १, ७, ८, ५७, २, २, ५,५ ३, ३, ३, ४, १, ६,१०, १०, शौ ६, ६३,४, १८, ३, २३, २०, ३४,४, ५, ६६, १, ८५, ४, ८९, १, ९५, ४, १२६, ३, पै १३, ७, ४, ५ [°रि- ?अह°, ?अङ्ग°, अङ्ग°, कव°,मित्र°, मृग°, सु>स्व°]

अरी[a]– -री मा ६, २६, रा ६, ८,७, मै[b] १, ३,४, ४, ५, ७, काठ[b] ३, १० क २,१७, –यं° कौ १,३२७ जै १, ३४,५ अरे[d] मा २३,५५ ५६, का २५, १०,३, ४, मै ३, १, ४, पै ५, ३४, ६

अरि-क्रूर[e]– वैम्य पै१६, १०४,२

अरि-गूर्त[f]– -र्ते ऋ १, १८६,३

अरि धायस्[g]– -यस ऋ १,१२६,५

अरि-यमन्- अर्यमन्- टि द्र

अरि ष्टुत[h]– -त ऋ ८, १, २०

२अ रि[i]– -रि शौ ७, ९३,१[2], १३, १,२९

अ रिक्त[j]– -क्त काठ ४०,५, –¶क्ता तै ६, ४, ९,५ काठ २७, ५, क ४२ ५, –¶क्तानि तै ६, ४, ९, ५[2], –क्ताय तै ७, ३, २०, १, काठ ४३, १०

¶अ रिक्तत्व[j]– -त्वाय मै ४, ६, २

?अरित[k]– -त पै ४, १४, ६

अरितृ-, अरित्र- √*अर् द्र

अ रिप्र,प्रा[l]– प्रम् ऋ ७, ४७, १ १०, ७१, १, –प्रा ऋ ८,८, ९, –प्रा ऋ ७, ९०, ४, १०, १२०, ९, शौ १०, ५, २३, १६, १, १०, पै ५, २, ६, ६ १, ९†, १६, १३०,२, –प्रे‡[m] शौ ५, २, ९, २०, १०७,१२

*अरिर्य ?३अर्य- टि द्र

अ रिषण्य[n]– -ण्या ऋ २, ३९,४

¶अ-रिषण्यत्[j]– -ण्यन् ऋ १, ६१, ५, २, ३७, ३, ६, २४, ९, २५, २, मै ४, १४, १२

अ रिष्ट,ष्टा[j]– -ष्ट° शौ १९, ७, ३, –°ष्ट शौ ८, २, २४, –ष्ट ऋ [१, ४१, २, (१, ५२,४, ६७, ३,) ८, २७, १६, १०, ६३, १३], ५, १८, ३, ३१, १, १०,१६६, २, मा १०,२१, का ११, ७, १, तै ३, २,८,४, शौ ४, ५, ७, ७, ५५,५,८, २, ८, १०, ३, १०, पै १, ६१, ४, ९६, ४, २, ८७,५, ४, ६, ७, १३, ३, ११†, १५, १२, २†, १६, ३, ९, ५,४, ६३, १०, –ष्टम् ऋ २, ३४, ७, मा २, १३, का २,३, ११, काठ ३४, १९, पै ४,४०, ३, –ष्टा मा ११, ६९, ३७, २०, का १२,७,४, ३७,३,६, तै ४, १, ९, २, ५, ५, ९, २, मै २, ७, ७, काठ १६, ७, १९,१०,

---

[a]) स्त्री ङीप् [पावा ४,१,४५(तु माशत्रा ३,९,४,२१)]।

[b]) 'अरि' इति पा (वैतु मै १मे स्थ मूको 'अरी' इत्यपि पा)। एस्थि. अपि मै काठ च द्र स्त्रीत्वपरत्व शाखा तरसामान्येन सुस्थित द्र ।

[c]) सम्पी > '-री' इत्येतत्-सामानाधिकरण्यात् यनि द्र. (वैतु. सा. 'अरीन्' इति व्याख्यानात् '१अरि-' इत्यस्य पु द्वि३ एतदिति प्रतिपन्न स्थिन्त्य)।

[d]) मौरिय प्रजाऽर्थस्य सत १अरि- इत्यस्य स१ गमाभ्येत [वैतु ১৩১ (१,८९) शब्दाऽर्थवाद् √*अल (तु पत्ता अलाभ-<आलाप-) इत्यतो निष्पादुक]।

[e]) बस पूप्रस्व [='वर्ते गुणविशिष्टत्वविशिष्ट-'] तु अरि क्रव इति शौ (११, २,२) पाभे ।

[f]) तस [=अरिरिव वा अरिरिति वा अरि (=प्रगृह्य पुमान् यथा स्यात्तथेति कृत्वा मिति गत, म द्रि१ [तु १ ८ प्रयु , ३३ ३ १,६९, ९३)] वा गूर्ते]। धाथाव स्वरः [वैतु मा गतम इति, ३] १०५ ४°, १६५ च दूतम इति वदन्तौ स्वात्मचिन्त्यौ (तु. पा ६, २, २१ ८८) विस्वगूर्ते इति प्रति च)]।

[g]) बस पूप्रस्व (= समृद्धधायोविशिष्ट-')। उप भावे धायस्- यद [वैतु सा उप कर्मणीति कृत्वा तृतस इति, GW च उप कर्तरीति कृत्वा उस इति च वदन्तौ स्वरतश्चिन्त्यौ (सा उप गुणवचनत्वे सति पूप कृतत्व- स्येष्टवादस्य विशेषणद्वयस्यापि प्रकृते चाभावात् GW च कृद्-उपप्रस्व प्राप्तत्वात् पूपप्रस्व अनुपपत्तेरित्यभिसंधि)]।

[h]) तस्व द्विपू दि द्र (तु ३ ॥ गपू , PW , MW, वैतु मा प्रभृ तृतम इति वदन्त पूर्ववद्बोध्या)।

[i]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप √ऋ+ कर्तरि इक् प्र उस [पावा ३,३,१०८, यद्वा पाउ ४, १४२ (=ऋच्छु सन् परान् परिपन्थुर)]।

[j]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद ।

[k]) कृष्ट भवति । तु सस्थ टि √पि>मितु- ।

[l]) मग अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद ।

[m]) '-प्रा' इति पाडून (१०, १२०, ९) पाभे ।

[n]) उप √रिषण्य+कर्मणि अच् प्र । शेषं निष्ट्रटि द्र।

[o]) सपुदेशान्तरस्था अरिष्टम् इति मूपा संभाव्ये (तु ३३)। 'अरिष्ट-गूतम्' इति च मा निर्दिष्टम्

क ३०, ८, पै ११, १, ७, –ष्टा ऋ २, २७, २, ७, १६, ५, ४२, ८, ६, १९, ४, ७, ४३, ५, १०, १२८, ३, तै ४, ७, १४, २†, ५, ७, ९, १, काठ ४०, १०†, शौ ५, ३, ५†, १०, ५,२३, पै १, १०६, २ ३, २६, ६, ५, ४, ५†, ९५, ३, १६, ७, ६, ८, ८, १६, १००, ३, १३०, ३, –ष्टान् ऋ ७, ४०, ४ १७, ४, काठ १७, १८, –ष्टानि शौ १९, ६०, २, –ष्टाभि ऋ ६, ५४, ७, –ष्टाम् ऋ १०, ८५, २४, काठ २, ३, क १, १५, –ष्टास शौ ७, ५२, ७, १९, ४७, २, २०, ८९, १०‡, पै ६, २०, ०, –ष्टे का २, ६, २, पै ८, ७, ३, –ष्टेन तै १, ६, ११, २², मै ४, ५, ५, ६, ८, काठ २६, १०, क ४१, ८, –ष्टैमि ऋ १, ११२, २५, ८, २७, ४, मा ३४, ३०, का ३३, १, २४, –ष्टै ऋ ६, ६९, १, तै ३, २, ११, २, मै ४, १२, ५, काठ १२, १४

अरिष्ट-गातु[b]– –तु ऋ ५, ४४, ३

अरिष्ट-गु– –गु शौ १०, ३, १०, पै १६, ६३, १०

अरिष्ट-ग्राम[b]– मा ऋ १, १६६ ६

अरिष्ट-ताति[d]– –तये ऋ [१०,६०, ८-१०], ९७,७, मा १२, ८१, का १३, ६, ७, तै ४, २, ६, ४, मै २, ७, १३, काठ १६, १३, क २५, ४, §शौ ३, ५, ५, ५, ३०, १२, ६, १९, २, ८०, २, ८, २, ६, ५, ००, ७, ६, २७, १९, ३८, ३, §पै १, ३१, ३, ३, १३, ५, ५, १७, ८†, ७, ५, ११, ८, ३, ९, ९, १४, २, १५, १८, ८, ०१, ६, १६, ३, ६, १४, ६†, २८, ९, –तिभि ऋ १०, १३७, ४, शौ ४, १३, ५, पै ५, १८, २

अरिष्ट-नेमि[b]– -मि ऋ १,८९, ६, मा १५, १८ २५, १९†, का १६, ४, ७, २७, ११, ६†, तै ४, ४, ३, २, मै २,८, १०, ४, ९, २७†, काठ १७, ९, ३५, १†, क २६, ८, शौ २, १२२५†, –मिम् ऋ १,१८०, १०, १०, १७८, १, खि २, ४, १ कौ १, ३३२, जै १, ३५, १, शौ ७, ९०,१, –ॱमे ऋ ३, ५३, १७, काठ ४०, ३

अरिष्ट-पशु– –शु पै १, १७, ४

अरिष्ट-भर्मन्[b]– –ॱर्मन् ऋ ८, १८, ४

अरिष्ट-रथ[b]– थ ऋ १०, ६, ३

अरिष्ट-वीर,रा[b]– -रा ऋ १,११४, ३, काठ ४०, ११† शौ ३,१२,

१, पै ३, २०, १, –राम् पै ७, ६, ५

अरिष्टा(ष्ट-अ)सु[b]– –सु शौ १४, २, ७२

अ-रिष्टि[c]– -ष्टिम् ऋ २, २१, ६, –ष्टौ मा २, ३², ३०, १३, का २, १, ३, ४², ३४, २, ५, ¶तै ७, ४, ११, ३, ५, १, ४, काठ ३३, ३¶, ३५, १०², क ४८, १३²

अ-रिष्यत्[e]– -ष्यन् मै १, ०, ९², –ष्यन्त ऋ [२, ८, ६, ८, २५, ११, (९, ३५, ३)], ४, ५७, ३, ८, २५, १२, मै ४, ११, १†, शौ २, ४, १, १९, ५०, ३, २०, १४३, ८†, पै २, ११, १, १४, ४, १३, –ष्यन्तम् ऋ १०, ६३, १४

अ-रीळ्ह(ढ)[f]– –ळ्हम् ऋ ४, १८, १०

१अरु[g]– –रुम् पै १, ९४, ४ [°रु-पाठ°]

°२अरु[b]– अरणि-, अरणी-, अरुन्तु-इ.

१अ-रुक्म[i]– –क्मम् पै १४, ४, ८

अ-रुग्ण[e]– –ग्णम् ऋ ६, ३९, २, पै १, ९४, ३¹

अ-रुच्[k]– –रुच ऋ ६, ३९, ४

अ-रुज्– –रुह् पै ६, ९, १०, –रुजा पै ११, २, ८

अरुण,णा[l]– –ण मै ४, १४, ९[m], –ण ऋ १, १०५, १८, ११०, ९ ०, ४०, २, १०, ३०, २, ५५, ६, मा १६ ६, १७, ६०† २४, ३,

(तु. पान्‍ह्) स्थिरम् । एतदादय यनक्षत्र ।

[a]) विशिष्ट इह बाहुभ (१०, ४२, १०) पाने ।

[b]) बस. पूर्वपदम (पा ६, २, १)। उस. यह ।

[c]) अस्य कृते नाय्नि इ । उप. <र्गो- यह ।

[d]) भावे तातिल् प्र त्रिर्-अरथ (पा ४, ४, १४४, ६,१,१९३)।

[e]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। —नु यह ।

[f]) नाप कृते अर्नुद्रि. इ । —न ./रिह्+क्त प्र ।

[g]) वस्तुं । ./°३अर् इत्यत अन्यत्र (=°ाक्ष-

कपाट)। 'वरि' इत्यस्य स्थाने 'विरुम्' इति च पृथक् पदनिर्देश कृता मुल मुनीच इ ।

[h]) नञ न वि (वैपु १११ १, १९९ वि इ°)।

[i]) नसबाधान्तर्गतोऽ मुप मर्थ ।

[j]) मुद्र. नस्वरमर्थान्व ।

[k]) बस. अन्तोदात्त (पा ६ २,१७२)। उस. यह ।

[l]) ./°३अर्+उनन् = [वैप् पान (३, ६०) <./°१अर् इत्. इ. ६ शाति]। विस्तर ।

[m]) 'अयुर' इति प्र. (२, २८, ७) पाठे ।

२९, ५८, का १७, १, ६, १८, ५, ११†, २६, १, ५, ३१, ६, १, तै २, १, ६, ३¶, ४, ५, १, २, ६, ३, ४‡ᵃ, ५, ५, २२, १, ¶६, १, ९, २, ४, ५, १, ¶मै १, ४,१०ᵇ, ५, ९ २, ५, ९ᶜ, ९, २§, १०, ५‡ᵃ ३, ६, ४, ६, ७, ४, ८, ६, १०, ५, १३, ४§, ४, १४, १४§, काठ १३, ४, १७,११, १८, ३‡ᵃ, २१ ८, २६, १०, ३२, ७, ३७, ७, ४८, १, क २७, १ २८, ३‡ᵃ, ४१, ८¶, †कौ २, २०५, ११३३, †जै ३,२३,७, शौ ५ २२, ३, ११, ७, १२, पै १, ४५, २, १३, १, ४, १४, २, ९, १६, १०४, २, –णम् ऋ १, ७३, ७, ७, ९८, १, ८, १०१, ६, ९, ४५, ३ ७८, ४, १०, १४४, ५, तै २, १, ६, २¶, काठ १३, ४¶, शौ १२, १, ५२, १३, २, ३६, ८, ६, २०, ८७, ११, –¶णया तै ६, १, ६,७, –णस्य ऋ १०, ९४, ३, –णा ऋ १, ११४, ३ मै ३, ७, ४¶, ४, २, ४, १४¶, –णा ऋ १, ९२, २, तै ५, ६, १५, १, मै ३, १३, २०, ४, २, ११ काठ ४९, ५, कौ २, ११०६†, शौ १०, २, ११,११, १२, ७, पै १६, ६०, ३, –णान् ऋ १, ९२, १५ मा २४, ११, का २६, ३,१, कौ २,१०८३†, –णानाम् ऋ १, १२४, ११, –णानि ऋ १०, १६८, १, पै १, १०७, १, –†णाम् ऋ ५, ६३, ६, मै ४, १४, १२, –णाय ऋ ९, ११, ४, मा १६, ३९, का १७, ६, ३, तै ४, ५, ८, १, ७, ३, १८, १, मै २, ९, ७, काठ १७, १५, ४३, ८, क २७, ५, कौ २, ७९४†, शौ ६, २०, ३, पै १३, १, २, –णास ऋ ६, ६४, ३, –णेभि ऋ १,८८, २, ११३, १४, २, ३४, १३, ५, ८०, ३, –णेषु काठ ४०,४, –णै ऋ २, १, ६, ३४, १२, तै १, ३, १४, १†, शौ ११, १२, २ [ᵒण नि>ᵒन्युᵒ] ¶आरुणिᵉ–णाय काठ १३,१२, –णि काठ ७, ६, ९, क ५,५ –णिम् काठ ७, ६,८, क ५,५ ¶आरुणि विद्ᵈ– -विद मै ३, ६, ४ ¶आरुणीᵉ– –णीभि मै २, १३, ३, ३, ४, ४, –णीषु ऋ १, ६४, ७ ¶अरुण पिशङ्गᶠ– –ङ्ग तै ६, ६, ११, ६ †अरुण प्सुᵍ– –प्सव ऋ १, ४९, १, ८, ७,७, –प्सु ऋ ८, ५, १, ७३, १६, कौ १, २१९, जै १,२३,६, –प्सुम् ऋ ५,८०,१ अरुण-बभ्रुʰ– –भ्रु मा २४, २ का २६, १, ३, तै ५, ६, ११, १, मै ३,१३, ३, काठ ४९,१ अरुण-युजᵈ– –युग्भि ऋ ६, ६५, २ अरुण-ललाम,माᵍ– –मा तै ५, ६, १२, १, २०, १, काठ ४९, २, १० अरुणा(ण-अ)श्वᵍ– –श्वा ऋ ५, ५७, ४ अरुणो(ण-ऊ)तुᶦ– –ता तै ५, ६, १८, १, काठ ४९, ८, –ताय तै ७, ३,१७, १, काठ ४३, ७ अरुणिᶨ– –णय ऋ १०, ९५, ६

ᵃ) 'अरुण' इति ग्र. (पा ५, ४७, ३) पाभे ।

ᵇ) यनि काठ स्य 'आहारुण' इत्यत्र 'आरुण' इत्यस्य दीर्घाद्युक्तितया द्वितीय पद विसदधान ऽऽ। विमर्शार इत्युक्तय ।

ᶜ) कारप पै इमु प्र (पा ४, १, ९५) ।

ᵈ) उप विकल्प-पूर्व-प्रकृत्व (पा ६, २, ११९) ।

ᵉ) [illegible] गणान सहितान मै पा प्रतियागित्वन 'आरुणी-' इत्यस्य छायान्तरे श्रुतय (तु मा १२,७४)। ग्र. स्थ [illegible] 'मुद्राग्नीषु' इत्यत्र (मुमन = मुद्राग्नीषु' इति भाष्य) 'मुद मुद आरुणीषु' इति विसदविभागस्य [illegible] [illegible]

विकल्पयोर्मध्ये विनिगमनाया तु शक्यत्वादिति दिक् ।

ᶠ) तस पूपप्रस्व प्राप्ते 'पिशङ्ग-' इत्येतदपि पर्यु दस्यतया प्रस (पा ६, २, ३)। तेन मागस्व इ (पा ६, १, २२३)।

ᵍ) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यह ।

ʰ) तस. पूपप्रस्व (पा ६, २, ३)। उप यह ।

ᶦ) 'वर्ण' (पा ६, २, ३) इत्यत्र वत् इत्यस्य पर्युदासात् मागस्व (पा ६, १, २२३)।

ᶨ) पात्र स्यु अरुण- इत्यस्य साजात्य गति प्र एव विशद इत्यादिति शुद्धयम् । तद् यथा । [illegible] [illegible] (पाउ ३, ६०) इति, [illegible] (√ऋ>)ᵒऋण- (नाप , [illegible]) इति [illegible] । (√ऋ<>√ᵒऋ>) ᵒऋ इति [illegible]

१अरुणी[a]– -र्णी ऋ १, ११२, १९, १२१, ३, ४, १, १६[b], २, १६, १४, ३[c], मा १९,६९, का २१, ४, १९, तै २, ६,१२, ४, काठ २२,६[¶], क ३४,१[¶], कौ ३, ३, ५, जै ३, १, ७ शौ १८ ३, २१, -र्णा ऋ ऋ १०, ११, ७ मा १९, ६३, का २१, ४, १३, शौ १८, ३, ४३, -णीपु ऋ १०, ६१, ४, -र्ण्यं ऋ १, १४०, १३

[*]?२अरु-णी- नापू टि द्र

[*]?३अरु॑णी[d]- -णी तै ५, ६, ४, १, -णीभि मा १२, ७४, का १३, ५, १३, तै ५, ६, ४, १, काठ २२, ५

?[*]अरुएड[e]-

[*]अ-रुत[f]-

अरुत हनु[g]- -नु ऋ १०,१०५,७

[*]अ-रुन्धत्[h]-

अरुन्धती[i]- -०ति काठ ३७, १०[¶], शौ ४,१२,१,५,५,५, ९, ६,५९,१, पै २, २०,५, ६, ४, ४, ९, १०, ८, ७, ९, १५, १५, १, ७, १६, २-९, १७, १-७, -ती खि ३, १७[१], ५, ४, ७, १, ५, ६, ७[१], ४, ९, १०, काठ ३७, १०[¶], शौ ६, ५९, २, पै १, ८५, ३, २,२०, ५ ९, ११, १०, १५, १५, ४, ८, ९, -तीम् शौ ८, ७, ६, पै ८, ७, १०, १६, १, ६, १२, ६, -त्य पै १५, १६,१ [°ती-वसिष्ठ°]

अरुद्र[j]-

मरुद्र हनु[k]- हा ऋ १०,११६,४

१[अरु-पु[l]- -प ऋ ३, १५,३, २९, ६, ४, ५८, ७ ५, १, ५, ४७, ३, ५६,७ ६ ३, ६[१], ४८,६[१],

इत्यत्र [*]मिनु- इति चेह उप इति (तु टि अरण्यानि-)। यत्तु PW प्रभृ अरुण >अरुणी (=नाउ)> -णय (प्र३) इति प्रतिपद्यमाना यनि पार्थक्य नैवाऽनुजानीरन्, तन्नो-चितम्। अरुण- इत्यस्मादननुदात्तान्तात् सत स्त्री ङीप प्र (पा ४, १,४०) असमवात्। नाउ प्रादुर्भावोऽपि यनि प्रकृत एव समवायीत्येव सुवचत्वात्। अथाऽपि ङ्यन्तस्य प्राति पूर्वसवर्णादेशवद्वा यणादेशवद्वा रू अनादौ सुपि प्रसिध्यद् न तु पराभिमत सदप्यपुष्ट गुणाऽऽदेशवत् रू इत्यपरा दिक्।

[a]) ङीप प्र (पावा ४, १, ४५) तत्स्वरश्च।

[b]) प्र१ भवति। तद् कथ सोरलोप इति। छान्दस इति सा [=वेद सर्वविधिविकल्प इत्यभिसंधि (तु L३७१)]। स्याद्देह प्रकृतात् यनि भिन्न सदपर [*]२अरुर्णी इति प्राति द्र [=[*]२अरुर्-+(√नी>) [*]नी (= 'अरु सूर्यमग्नि वा तत्पूर्ववर्तिनो सती नयति') इति कृत्वा उस उपस्त्रव]। अथवा 'अरुणी ई (<[*]ई- यद्र)' इति पदद्वयं द्र (= 'इयमेवाऽरुणी)। अथवा 'अरुणी- ई' इत्येक समस्त पद द्र (यत्र उप [*]ई- इति मौलिय सना सद् अवधारणाऽर्थे निपातामान (तु हिं ही) समासिक पूर्वमनुभावति [यथा 'चित्' (मौलिय ='चित्) इति नि इत्यभिसंधि ('चित्' इत्यत्र निपात कस प्रयोगित इति कृत्वा तस्य उप-पादनम द्र)]। एषिय प्रश्ने सुप्सुपौय स मासस्य च। यत्तु द सा. प्रभृ 'अरुणवर्णा' इति वर्णयन्तद् 'अरुण-' इत्यत ङीप प्र (पा ४, १,४०) आपन्नमभि पश्यन्तः, तद् यथा न सद् तथा प्रतिपादितपूर्वमिति नेह पुनरपत्रमिति दिक् (तु टि अरुणि)।

[c]) द्वि३ भवति [=(उषा) 'अरुणा (=रश्मिगवी) आवहन्ता ज्योतिषाऽऽगात्' इति वा द्र (वैतु सा स्वरूपत प्र३ सदथत प्र१ इति वदन् (नापू टि. सकलितचरीं स्वीया सुलोपाऽभावपरा दिशमपि विस्मा-रकथाऽऽवहनक्रियाया निगदसिद्ध कर्म परित्याजितः सँस्तदर्थमध्याहारसुखेन वा पूरकश्च), L३३६ प्र१ (तु नापू टि) इति चेलावहनस्य कर्मणो विषये पर्यनुयोज्य)]।

[d]) [*]२अरु-+(√नी भाव=) [*]२नी इति षस. पूपप्रस्व (भिन्न स उपजीव्य स्वरभेदवन्-समानार्थसरूप-प्रकृतिर्वकृविवक्षाऽर्थेनेति किमु वक्तव्यम्)।

[e]) 'अरुण्ड-' (शौ ८, ६, १५) इत्यस्य स्थाने सा. यनि पठति। तद् यस्था द्र।

[f]) तस. नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप २रुत- यद्र।

[g]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[h]) सस्व एतृग्नि द्र। उप यद्र।

[i]) आक्रोशाभिभेऽप्यर्थे 'सञ्ज्ञायाम्' (पा ६, २, १५९) इति नञ परस्याऽन्तोदात्तत्वम् उस।

[j]) नाउ स्यु औणादिक प्राति द्र.। स्यु [१] १अरु-+द्र प्र (पा ५, २,१००) स्यात् [-शतु (तु मा) वैतु PW प्रभृ =नाउ इति]।

[k]) उस द्विपन्न- कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[l]) स्यु १. [*]२अरु-+(√सृ+इ प्र=)[*]सृ >[*]पु-इति उस कृत् प्रस्व (='मतिमत्तिमद्गतिभाज्-')। पाप्र मनु तु √[*]३अर्+उपप् प्र उस (नाउ ४,७०)। विकल्प [तु. नि. (ऋ १, ११४, ५) 'आरोचमान-' इति पदाव प्रयुञ्जन् इति नाथमसर्वाङ्गीण, म.म १, १५९ (वैतु पि [*]२अरु-), वैतु ग (ऋ १, ६, १)

७, ३, ३, ९, ८, ६, २५, ५, ६१, २१, ७१, ७, ७२, १, [(९, ७,४, ६२, २३), ७४,१], ८२, १, १११, १, १०, १, ६, २०, ५, ४३, ५, मा १७,९५, का १९, १, ८, ते ४, १, ३, ४, ४,४,४‡ᵃ, मै २, ७,३, १४, काठ १६, ३, १४, ४०, ७, कौ १,४६३,५६२,२,१६७,५३३, ५७१, ६६६, १४०, जै १, ४८, ९, ५७, ७, ३, १६, ३, ४१, ९, ४६, ६, ५५, ७, ४, १, १, शौ २०, १७, ९, पै ८, १३, ७, –पम् ऋ १, ६, १, ३६, ९, ११४,५. ३, १, ४, ४, १५, ६, ७, ४३, १२, ६, ४९, २, ७, १७, ६, ८, ६९, १६, ९, ८९, ३, १०, ४५, ७, ८९, ९, मा ११, ३७, १२, २४, १३, ४३४, २३, ५ ३८, १७, का १२, ३, १०, १३, ७, ७, १४, ४, ६४, २५, ३, १, ३८, ४, १, ते ४, १, ३, ४, ७, २, २, १०,

२४, ७, ४, २०, १, मै २, ७, ३, १७४, ३, १७, १८, १६, ३, ४, ९,३, १४, ४, काठ १६, ३, १७४, १७, १८, ३७,१४, ४४, ९, कौ २, ८१८, जै ३, ५७, ८, ४, १९, ९, शौ २०, २६, ४, ४७, १०, ६९, ९, १७, १३, –पस्य ऋ १, ८५, ५, ३, ७, ५, ३१, ३, [५,१२, २ ६] ६, ८,१, ४९, ३, १०, १७, २, कौ ३, ३, ८, जै २, ७, ३, –पा ऋ १, ९४, १०, २, १०, २, ४, २, ३, ६, २७, ७, ७, १६, ७, मा १५, ३३, मा १६, ५, १५, कौ २, १०० जै ३, १०, २, पै १२, १, १०, –पा ऋ १, ११८, ५, ५, ७३, ५, ७,४२,२, ४पै ६,१८, ३, ९, ६, १०, –पाय ऋ ७, ७१, १, –पास ऋ १, १४६, ७, ४, ६, ९, ४३, ६, ७, ५९, ५, ७, १६, ३, ७१, ६, ९७, ६, ८, ३४, १७, ते ४, ४, ४, ५ काठ १७, १८, ३९, १५

शौ ३, ३, २४, पै २,७४,२३, –पेण ऋ २,७, ८ᵇ, –पेभि ऋ १, १४१, ८, खि ५, ७, ४, १८, –पै ऋ ३, ३१,२१

*१अरुपी- नाउ टि द्र

†?२अ॒रुपी॰- –ष्वि ऋ [१,३०, २१, (४, ५२, २)], –पी ऋ ३, ५५,११, ४,५२,२ ८,६८,१८, कौ २, १०७६, –पी ऋ १, [१४,१२, ५,५६,६] ७२,१०, १२,१,२ᶜ, ४,५६,६ ८,६९,५ १०, ५,५ ८, ३, कौ २ ८४०, ११०५, ११०६ᶜ, शौ २०,२२, ५, ९२, २, –पीणाम् ऋ ८, ५५, ३, खि ३, ७, ३, –पीभि ऋ ९, १११, २, कौ २, ९४२, जै ४, १, ३, –पीन् ऋ १, ७१, १ [°पी- नि>न्यू°]

†अ॒रुपु स्तूपᵈ– –प ऋ ३, २९, २ मा ३४, १४, का ३३, १, ८

२अ॒र-॑प , अ॒रु॑पी- एपू टि द्र

अ॒रुस्॰– –र खि ४, ७, १, ३, शौ ५, ५, ४, पै ६, ४, ३ᶠ

६अ॒+(√१रुप् हिंसाया+कर्तरि क प्र इत्यभिप्रायत =) १रुपु- इति, (ऋ १, ३६, ९) ६अ॒+(√२रुप् रोपे+ भावे क प्र.=)२रुपु- इति च कृत्वा बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२), म (मा १७, ९५) ६अ॒+ (√रुप्(+कर्तरि क प्र =) ३रुपु- इति कृत्वा तम इति वदन् स्वरतोऽनादरार्हं]।

ᵃ) 'अरुपा' इति ऋ (७, १६, २) पाभे ।

ᵇ) 'रुपेण'(<√१ठप् दाहे>१उपु) इतीव शोध-पर Pw. चिन्त्य । जागतस्य पादस्य त्रुटिप्रसङ्गाच्च १उपु- इत्यस्य दनि दुरुन्मानाम्नाऽभ्युपगमात् (तु टि यस्था) मिम्यारार्हिलाऽगवदाऽर्थस्य नितान्तनिवृत्तेर-प्रगन्नार्षनि दिक् ।

ᶜ) स्वरत प्रति स्वरूप गदिरव भवति । दनि हि स्त्री ङीप् प्र (पा ४,१,४०) प्राप्नुयात्। तथाता-दात्म्य प्रगच्येत । तद् ङीन् प्र. उस (पा ४, १, ७१) देन निरस्वरः (पा ६, १, १९७) प्रवर्तेत । यथा २अरु-प- इति (अवयवत १अरु-पु- इत्यनेन सामान्ये मति बस इति कृत्वा) पूपप्रस्व अपर प्राति स्यात् ततश्च स्त्री सति ङीप् उस. (पा ४, १, ३०)। अथापि वा दस सति अरु-षी इतीकारान्त प्राति स्यात् । तत्र च पूर विगरे १अर-पु-इत्यनेन अभेदे सति (√सन्+भावे ङी प्र उस [१अर-पु ="मी>) "पी- इति उप स्यात् पूपप्रस्व च [१अर-पु इत्यस्मात् स्त्री निष्पन्नस्य सत "१अरुपी इत्यस्य च सभाव्यमानाया निवृत्ती यनि पदभिन्नार्थवाचकस्य स॰ प्रशात्मनाभो दीनमित्यभिसंधि (तु २अरु-पी-)]।

ᵈ) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यः ।

ᵉ) √"६अर+उसि प्र नित् [पाउ २, ११६ तु टि *१अरु-, वैतु Pw. (२ ३५८) समानाऽभिप्रायत्वे सति विनेस्त्रे सम्प पृथक् धा उपरत्युक्त (तस्य यनि धा हिंसार्थस्य वैशिष्ट्यमात्रस्य वाचकत्वे सति तदन्त-पात्नात् तथाविध पृथग् निर्देशो नेष्ट इत्यभिसंधि]।

ᶠ) अरुर् इति मूको लिपिप्रस्तारदाप (तु शौ ५,५,४)।

¶अरु(स्>)प् चित्[a]– -चित् काठ २२, १०, क ३५, ४

?अरुस् त्राग[b]–

अरुस्-पान– -न पै १, ८, ४, –नम् पै १, ८, ३[c]

अरुस्-स्राण[d]– -णम् शौ २, ३, ३, ५

¶अ-रूक्ष[e]– -क्षम् मै १, ८, ५[f]

†अ-रुक्षित[e]– -तम् ऋ ४, ११, १, तै ४, ३, १३, २

अ-रूदण[f]– -ष्णम् शौ ८, २, १६

अ-रूप[e]– -पेण तै ५, ७, १९, १, काठ ५३, ९

अरे १अरि- द्र

अ-रेडत्[g]– -डता तै १, ६, ३, ०, मै १, ४, १, काठ ३२, ३

†अ-रेणु[h]– -णव ऋ १, ३५, ११, १५१, ५, १६८, ४, ६, ६६, २, १०, १४३, २, मा ३४, २७, का ३३, १, २१, तै ७, ५, २४, १, मै ४, १४, ११, काठ ४१, १, –णु[i] ऋ १, ५६, ३, –णुभि ऋ १, १६३, ६, ६, ६२, ६, मा २९, १७, का ३१, ३, ६, तै ४, ६, ७, ३, काठ ४६, ३.

•¶अ-रेतस्[h]– -ता काठ २४, २.

अ-रेतस्क[j]– -स्काय तै ७, ५, १२, २, काठ ४५, ३

अ-रेपस्[h]– -पस ऋ १, ६४, २, ५, ७३, ३, ५७, ४, ६१, १४, ९, १०१, १०, १०, ७८, १ [(५, ५५, ३)९१, ४] कौ १, ४४२ ४५८, ५४८T, २, ४५९†, जै १, ४२, ६, ४८, २, ५६, ६†, ३, २४, ९†, शौ ७, २३, २, –†पसम् ऋ ५, ६३, ६, ७३, ६, ९, ७०, ८, मै ४, १४, १२, –पसा ऋ १, १२४, ६, १८१, ४, ५, ७३, ४, –पसौ ऋ ५, ५१, ६, मा ५, ३ १२, ६०, का ५, १, ३, १३, ४, १६, तै १, ३, ७, २, ४, २, ५, २, मै १, २, ७, ८, ८, ३, २, ३, ९, ५, काठ ३, ४, १६, ११, क २, ११, –†पा ऋ ४, १०, ६, ६, ३, ३, १० १०५, १०, तै २, २, १२, ७, मै ४, १२, ४

•अ-रोग[k]-

आरोग्य[l]– -ग्यम् खि २, ६[२], २४

अ-रोगण[m]– -णम् शौ २, ३, २

अ-रोगि(न्>)णी[n]– -णी पै १५, २१, ३

¶अ-रोचुक[o]– -क मै १, ४, १२

अर्क्, अर्क्य- √अर्च् द्र

?अर्केधि[p] पै १३, १, ६

•?अर्ग- √अर्ज् टि द्र

√•अर्घ् तु टि √अर्ह्

•अर्घ[q]– अगो°, गो°, बहु°, सहस्र°

√अर्च्(= √ऋच् यद्र)[r] >अर्चि, †अर्चति ऋ ७, २२, ३, तै ३, ३, ७, ३¶, मै ४, १२, ४, काठ १२, १५, कौ २, २७९, जै ३, २३, १०, शौ २०, ११७, ३, अर्चति ऋ १, ६, ८, [९, १०, (१०, ९६, २, १३३, १)] १०१, ७[s], तै ३, ३, ७, ३¶, †शौ २०, ४०, २, ७०, ४, ७१, १६, †अर्चन्ति ऋ १, १०, १, ९२, ३, १६५, १, १६६, ७, ५, २९, १, ६, ३०, ६, १०, १४७, ३, तै १, ६, १२, ३, ७, ३, १,

[a]) उम क्विप्-त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। यत्तु सटि (काठ) *२अरु- इति पूप इति समकेति, तन्न। सवन्धाऽभावात् (भाव-सरिकभून्यभाव उरुयोऽपूर्ण सन् विदीर्ग इव क्षणित इव भवतीति श्रुतिस्वारस्याभिसधे)।

[b]) अरुस्-स्राण (एउ द्र) इत्यस्य स्थाने मौलिकत्व-सभावन-पूर्वक शोध उपस्थाप्यते। शाखान्तरीयम् अरुस् पान- (नाउ) इत्यत्र ज्ञापक भवति।

[c]) 'अरुस्पाम्' इति मूको विसवादी शाखान्तराय-सकेत-विसवादी च मुपा शोधार्हो भवति।

[d]) धास ल्युडन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[e]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[f]) तु टि अ दूक्षग यदनु पराभिमत नेष्ट भवति।

[g]) सम्व एपूटि. द्र.। उप √रेड्+शतृ प्र।

[h]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[i]) टि१ वा क्विवि द्र।

[j]) बस समासान्त कप् प्र कपिपूर्वीयस्वरश्च (पा ५, ४, १५४, ६, २, १७३)।

[k]) नाउ व्यु औपयिक सक्त।

[l]) भावे ष्यञ् प्र ञित्-स्वरश्च (पा ५, १, १२४, ६, १, १९७)।

[m]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप √रुज्>रोजि+ल्यु प्र।

[n]) तस उप रोग-+इनि प्र (पा ५, २, ११५)। स्त्री ङीप् च।

[o]) तस कृत्योकीयस्वर (पा ६, २, १६०)। उप यद्र।

[p]) 'अर्केऽद्धि' इत्येव सुपठ स्यात् (तु शौ ५, २२, ८, यत्र 'वृन्ध्वद्धि' इति पाभे)।

[q]) घञ् प्र नित्स्वरश्च (पा ६, १, १९७)।

[r]) अस्याऽनेकप्रकृतिपरिणामनन्वे सत्यमौलिकत्वप्रतिपत्तिसङ्ग्रहार्थं तु टि अर्ह् इति। स्वरूपत सकर्मकाकर्मको मदविषश्रुतिमभवेऽप्यकर्मकस्य व्यवहारस्यैव सुभिक्ष भवति। तेन विदर्थभावेनाभिप्रेतस्य लक्षणार्थेन कस्य योगेन निगमा भवन्ति (तु वैप १, ३१७ टि)।

[s]) तु सम्प टि अभि।

३¶, मै ४,११,३, काठ ९,१८, कौ १,३४२, ४४५$ २ ६९४, ११०७, जै १,३६,१ ४६,९$, ३, ३४, २८$, ५६, २१, $शौ १,२,३, १२, १,३८, †अर्चन्ति ऋ १, १३२, ५, ५, २९,१२[a], ६, २१, १०[a], ५०, १५[a], ७, २३, ६[a], १०, १, ३[a], खि १, २, १, मा २०, ५४[b], का २२, ५, ८[a], काठ ८, १६[a], शौ १३, १, ३३$[a], २०, १२, ६[a], पै १४, १, ११$[a], अर्चसे ऋ १०, ६४, ३[a], अर्चथ. ऋ १, १५१, ६, †अर्चे ऋ ५, ४१, ८[a], ६, २२, १[a], शौ २०, ३६, १, †अर्चामि ऋ १, १३८, १, ४, ४, ८, १०, १२, ४, खि ३, २२, ४[a], मा ४, २५[c], का ४, ८, ३[a], तै १, २, ६, १[a], २, १४, ३, मै १, २, ५[a], ४, ११, ५, काठ २, ६[a], ६, ११, क १, १९[a], कौ १, ४६४[a], जै १, ४८, ५, शौ ७, १५, १[a], १८, १, ३१, अर्चामसि ऋ ६, २१, ६, अर्चेत् ऋ १, १७३, २, †अर्चेत् ऋ १, १६५, १४ मै ४,११,३, काठ ९,१८ †अर्चात् ऋ ४, १६,३, शौ २०, ७७, ३, अर्चन् ऋ ३, १४, ४, ४, १, १४[a], †अर्चान् ऋ ५,३१५ तै १, ६, १२, ६, मै ४, १२ २ काठ ८, १६ अर्चतु ऋ १०, ३६, ५ †अर्चन्तु ऋ ८, ६९,८, कौ १, ३६२, जै १, ३८, ५ शौ २०, ९२, ५, †अर्चन्तु ऋ ८, ९२, १९, कौ १, १५८, २, ७२ जै १, १७, ४, ३, ७,१०, शौ २०, ११०, १, †अर्च>र्चा ऋ १, ५४, २, ३, ५, १६, १ ८, ४१, १, कौ १, ८८, २, ४६४, †अर्च>र्चा ऋ ३, ५४, २, ५ २५, ७, ६, ५०, ६[a], ८, २३, २४,४०,४[a], १०, ७६, ५, ८९, ३, ११२, ९ १४८, ३[a], मा २६, १२, तै १, १, १४, ४ काठ ३९, १४, कौ १, ८६, २, १६१, जै १,९, ६,८ १८,४, २५,३, ४,२८,२, अर्चतम् पै ५ १४,६, †अर्चत ऋ ६, ४५, ४ ८, ६९, ८[१], कौ १, ३६२[१], जै १, ३८,५[१], शौ २०, ९२,५[१], अर्चत ऋ १,५१,१,८०, ९,८४,५, २, १७,१,५,५४,१, ८ ६९,८,६३, २६, ९, ११,४, १०,६४,९, ९२, १३[a], ९४,७, [(१, ९,१०) ९६,२,१३३,१], †कौ १, ३६२, ३७६[a], २, ३०१, ७९४, जै †१, ३९, ७, ३, २४, १७ शौ ७, ८७,१‡[b], १८,३ ६३ ४,५४, †२०, ३०, २ ९२,५ ९१, २ †अर्चाम ऋ १, ६२, १, १७३, १, मा ३४, १६ का ३३ १, १०, †अर्चाम ऋ ९, ९७, ४[a], १०, १६५, १ कौ १, ५३५[a], जै १, ५५, ३[a], शौ ६, २७, १, आर्चत् ऋ ५, ३३, ९, आर्चन् ऋ १, ५२, १५ ५, २९, २[c], ४५,७ आर्चन् शौ १३,३,२३ अर्चय ऋ ३, ४४, २

अर्क[d]- -र्के ऋ १, ८३, ६, १६७, ६, ३, २६, ७, ६, २१, ४, ७, २४, ५ ८, ८८, ४, ८९, ६, १०, ६८, ४, मा १८ २२,५०, ६६†, का १९, ७, ४, २०,२, १३, तै २, २, ७, २¶, १२, ४, ४, ७, ९, १, ¶५, २, ५, ५, ३, ४, ६, ४, ३, ३, ५, ६, ३[२], ७, ५, २[२]$, मै १, ६, २ २, २, ९[५]¶, ११, ६, ¶३ १, १, २[२], २, ४[२], ५[२], १०। ३, ३, ४, ५[२], ४, १२, ५†, काठ ७, १४, १०, ८[२], १८, ११ १९, १[२], २०, ३[१], १२[२], २१, १[२], ५ ६[२], ३५, ११, क ६, ४, २८,११, २९, ८[१]¶ ¶३१, ५[२], १४[२], १६[२], ३०, ३१[१], ४८, ११, †कौ २, ७८०, ३, १, १२, जै २, २, ७†, शौ ४, १५, ५ २४, ५ ६ ७२, १

a) 'अभि' इत्यत्र शम्य टि द्र ।

b) 'अर्चन' इति ऋ (४, ५८, १०) पाभे ।

c) 'भुत्रु' इत्यत्र शम्य टि द्र ।

d) पर्यायेण अर्चुर्बोकरणाऽऽनमगाधनभूत घ प्र सुगवर्गोजम्लप्र स्व कर्मोदाहवगशाश्कथ उत्त [यत्र पा ३,१,११८, ७,१,५३, ३,१,२ (वैतु पाउ [३,४०] नदनुपादन है [८,२०,४,१] स क प्र कल्पित(वैतु पा १,१,८] पाऽनिरागस [तु पा ७,१,९] च कुत्सप्रदोषत्व [ऋ८,९,१०]इति दर्शनात् तथा [°अवर्तु->इति इत्यभि- धेये] ऋ [°,४] पक्षोऽरयत्प पवसरपति कुत्वाऽनु- पपत्त "[मुपा एतदनु सुशोध द्र] इति वचनात् समावित पन्-नचपात स्वरसुरेचुर)]। यति परस्पराऽऽधिगमने पार्थ भवति(तु स्र दे गम्.)। ततो विशपित भवति। यथा √अर्च् अनेकमूल तैस्ताद्दशाऽनेकाऽर्थान् अभिभावय दिति । कथमिति। मौल्य अस्य अनेकमूलिपतिणा स्वरूपचे गति पूर्वाऽशतोऽनेकवकार्यालिनास्वरूपवे शब्द- नेकप्रकृतिप्रातिपदिकाभाज इव गताः √°३,७ अर्द इत्यतोऽ- भेदाऽभिमंधेरिति [√°अर्द इत्यस्य प्रातिकोऽस्तु गवेताऽर्थ यत्था टि द्र (इति तावत्प्रकृतीनतादर्थ परिच्यमविस्मरन्तु वैरा एवाऽनुगन्तेरा)] ।

१३, ३, २३, †२०, १६, ४, २५, ६, पै ४, ३९, ५ ५, ७, ४, –र्कम् ऋ १,१०,१, १९,४, ६१, ५, ८, ६२, १, ८५, २, १६४, २४, १६६, ७,१८६,४ ३, २६, ८, ५, ३०, ६, ३१, ५, ६, ४९, ८, ६६, ९, ७, ९, २, [३९,७, ४०, ७, ६२, ३] ९७, ५ ८, ५१, ४, १०, ९२, १९, १०१, १४, ९, ७३, २, १०, ६७, ५, ७८, ४, १०७, ४, ११२, ९, ११४, १, १५३, ४, १५७, ५ खि ३, ३, ४, १०, †मा ३४, १६, ४२, ाका ३३, १, १०, २,५, तै †१, १, १८, २, ६, १२, ३ ६, ४, १, ११, ३, ३, ११, २, ७, १, ५, ५¶, मै २,१३,१०, ¶३,१, २[२],२,४,५, ३,४[२],५, †४,१०, ३, १२, २, ५, १४, ११, काठ ८, १६†, ९,१९†, १७,१८†, १९, २, २०, १५†, २१,५ ३९, १०, ¶क २९, ८, ३१, २०, †कौ १, १५८, ३४२, ४४५S, २, ७२, ६१४, ९६०, †जै १, १७, ४, ३६, १, ४६, ९S, ३, ७,१०,३४,२२S,५६, २१, ४, १९,२ शौ ३, ३, २, ९, १५, २†, १०, ८,३†, १२, २, ५५, १३, १, ३३ १८, ३, ४०‡[a],४,२९†,†२०,३५,५,८, ६३, ३, ९१,५ ९३, ७, ११०, १, ११९, २, १२४, ६, पै २, ७४, २, ५, ३४,५ ६, १७, ५ा, †१६, ६८, २ १०१, ६, –र्कस्य ऋ १, १३१, ६ ८,

६३, ४, [९, २५, ६, ५०, ४], ¶तै ५, १, १, ४, ४, ३, ३, ¶मै ३, १, १, २, १०, ¶काठ १९, १, २१, ६, ¶क २९,८, ३१, १४, १६, २१, कौ १, ४७२‡[b],२,४२६‡[b],५५८†, जै १, ४९, ६‡[b],३, ३३,१‡[b],४४, ४†, शौ २०, ७२,३†, –[१]र्का° काठ १०, ९¶, –†र्का ऋ ३, ५४, १४, ५, ५, ४, ५७, ५, ८, ६३, ५, ५, ९, ९७, ३५, १०, ६८, १, तै ३, ४, ११,३, मै ४, १२, ६, काठ २३, १२, कौ २, २१०, जै ३, १९, ५, शौ २०, १६, १, पै ६, १८, ३S, –¶र्कात् काठ २१, ६, क ३१, २१, –¶र्कै तै ५, २, ५, ५, ३, ४, ७, मै ४, ८, १०, काठ २०, ३, क ३१, ५ –र्कण ऋ १, १६४, २४, ६, ६५, ५, १०, ६८, ९, ¶मै ३, १, २,२, ४, ५ ३, ४[२], ¶काठ २१, ६, ¶क ३१,२१, †शौ ९, १५,२, २०, १६, ९, पै १६, ६८, २†, –†र्कैभि ऋ १, ७, १, ६, ५, ५, ८, १६, ९, तै १, ६, १२, २, मै २, १३, ६, काठ ८,१६, ३९, १२, कौ १, १६८, २, १४६, जै १, २१, ५, ३, १४, ७, ४, ५,२, शौ २०, ३८, ४, ४७, ४, ७०, ७, –र्केषु ऋ १, १७६,५ –†र्के ऋ १,३३,२, ४७, १०, ६२, ७, ११, ८८, ४, १४१, १३, १५०, १, २, ११, १५, ३, ३१, ९, ११, ३४, १ ६१, ६ ६२, ५ ४,

३, १५, १०, ३, १६, ४, ४४, ३, ५५,३, ५६,१, २, ५,२९, १२, ३१, ४, ३३, २, ४१,[६, (१०, ६४, ७)], ७, ६, ३, ८, ४, ६, २०, १३, [२१, १०, ५०, १५, ७, २३, ६], ३८, ३, ४९, १४, ६२, १, ६९, २, ७३, ३, ८, १२, २३, ९, ९७, ३१, १०, ६, ४, १५, ९, ६८,६, ११६, ९, १४८,५, मा १५,४६, २०, ५४, का १६, ५, २८, २२, ५, ८, तै १, ६, १२, ६, ४, ४, ४, ७, मै ४, १०, २, ६, १२, २, १४, ७, काठ ४, १६, ८, १६[२], २०, १४S, ४०,११S, कौ १, ४३९, ५३४, २ ११२९, जै १, ४६, ३, ५५, २, शौ १८, ३, ४७, २०, ११, १, १२, ६, १६, ६, ७७, ४, ९०, ३, १४३, ३ [°र्क- उद्°, चन्द्र°, बाल°, सु°>स्व्°, स्वर्ण°]

¶अर्क-त्व[d]– -त्वम् तै ५, ४,३, ३, काठ २१, ६, क ३१, २१

¶अर्क-पर्ण°– -र्णेन तै ५, ४,३, ३, मै ३, ३, ४[२], काठ २१,६[२], क ३१, २१[२].

¶अर्क वत्[f]– -वते तै २, २,७, २, ३[२], मै २, २, ९[५], काठ १०, ८[४], ९, –वन्तम् तै २,२,७,२.

अर्कवती– -ती काठ १०, ८, ९¶.

†अर्क शोक[e]– -कै ऋ ६,४,७, मा ३३, १३, का ३२, १, १३

अर्क-साति[g]– -तौ ऋ १,१७४, ७ ६, २०, ४, २६, ३

a) 'पृताम्' इति ऋ. (१०, १३, ३) पाभे ।
b) 'ऋतस्य' इति ऋ. (९, ६४, २२) पाभे. ।
c) 'इयम्' इत्यनेन सामानाधिकरण्यार्थं स्त्रिया श्रुति । अथवा अेरनाम्रमिति स्यात् । स्त्रियामपि सुसंगतं ।
d) भावे त्व प्र (पा ५, १, ११९) । तत् स्वरश्च ।
e) तस सामस्व (पा ६, १, २२३) । उप यद्र ।
f) तु टि रशुद्दिनि >आदिग्यु यत् ।
g) तस पूर्वस्व उस (पा ६, २,४२) । उप यद्र ।

अर्कस्तुभ्- स्तुभ॰ खि ५, ५, ९

अर्का(र्क-अ)श्वमेध[a]- -घयो तै ७, ७, ५, ३¶, -धौ तै २, २, ७, ५¶, शौ ११,९, ७, पै १६, ८२, ७

¶अर्काश्वमेध-वत्[b]- -वते, -वन्तम् तै २, २, ७, ५

¶अर्काश्वमेधिन्[c]- -धी तै ७, ७, ५, ३

†अर्किन्[c]- -किण ऋ १,७,१, १०, १, तै १, ६, १२, २, ३, मै २, १३, ६, काठ ८, १६ ३९, १२, कौ १, १९८,२४२, २, १४६, ६९४, जै १ २१, ७ ३६, १, ३, १४, ७ ५६, ११, शौ २०, ३८, ४, ४७, ४, ७०, ७, -किणम् ऋ १, ३८, १५ [॰क्विन्- बृहत्॰]

अर्किणी- -णी ऋ ८,१०१, १३

¶अर्क्य[d]- -र्क्यम् तै ५, ३, ४, ७, ७, ५, ९, १, काठ ३०, ५[३], -र्क्यस्य काठ २०, १२, २१, १, -र्क्येण तै ७, ५, ९, १ -र्क्यें मै ३, ३, ५, काठ २१, ५[२], क ३१, २०[२]

*[१]अर्च् नाउ टि अर्चद्-धूम- टि च द्र

अर्च[e]- -र्चा ऋ ६, ३४, ४

†१अर्चत्[f]- -चंत ऋ ७, २२,४, [२८, ५, २९, ५, ३०, ५] १०, ८९, १६, तै ४, १, ११, मै २, ७, १[g], काठ १५, ११ कौ २ ११४८, -चंते ऋ १,८७, २,१११,२, ५,६४,२, तै ४ ३, १३, ८, -चंन् ऋ [१, ८०, १-१६] ३,३१,७, १०,१४९, ५ तै २, २, १२, ४$, कौ १, ४१०,४१२ ४१३, जै १,४०, २,४,५, -चंन्त ऋ १,६२,२ ८५, २, ३, ३२, ३, ५, ११, १[२], ८, २९, १०, मा ३४, १७ का ३३, १,११, कौ २,२२६[h], -$चंन्तम् खि ५, ५, २

*२अर्चत्- नाउ टि द्र

†अर्चद्-धूम[i]- -मास ऋ १०, ४६, ७, मा ३३, १, का ३२, १, १

[a]) द्वस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र। 'अध्वर्युक्रतु' (पा २, ४, ४) इत्यस्य विषयत्वे सत्यपि नैक्वद्-भाव । द्वैवचनिकीनामेव श्रुतीना म न्त्रब्राह्मणयोर् यावदुपलभ्ययोरुपलम्भाद् एकवद् भाव स्य निदर्शन ततो बहिर् मृग्यम्।

[b]) तु टि २अ दिति >आदित्य वत् ।

[c]) मत्वर्थे इनि प्र (पा ५, २, ११५)। तत्-स्वर ।

[d]) ण्यति कुत्वे तित् स्वर (यक पा ३, १, १२४, ७, ३, ५२, ६, १, १८५)।

[e]) कर्तरि अच् प्र चित्-स्वरश्च (पा ३, १, १३४, ६, १, १६३)। वा द्विर सद् *२माम् (यद्र) इत्यस्य वि । यद्वा प्र२ सद् *२माम् इत्यस्यैवोद्देश्यस्य सतो विधेयम्। प्रथमे कल्पेऽर्धर्चव्याप्तमेक वाक्य स्याद् द्वितीय च प्रतिपाद पृथग् वाक्यमिति विवेकस्तु द्र [वैतु गा PW च स्तोत्रमूर्धाऽन्यतरसंज्ञार्थिनौ सन्तौ घस्य प्र यत्नमिव प्रवेशुद्धौ ततश्च कुत्वाऽभाव प्रति पर्यनुयोज्यौ (पा ३, ३, ११८, ७, ३, ५२), GW BW च *[१]अर्च्- इत्येव प्रतिपद्यौ सतौ 'ऋच्-' इत्यस्याऽगुण- वत् गत्यन्तावा साधनसामान्ये सत्यपि गुणवत्योरपत्ति प्रति च वा प्रति च भावी (यनि ऋ तू१ सति [तु प ३ गा] वा विशदस्याऽऽत्त्वे, प्र२ वा द्विर वेति चन्म- न्यामपि स्वराऽनुपपत्तिरित्यभिमत), ORV (LRV च्च) 'अचा' इति भवे नियम गत्यर्थ प्र१ इति (यथा दिवि च देवाञ्चर्षा तपेद्वि गोभो स्यामि' इति वा अभिसधि [तथा सति 'अस्मै एतत्' इत्यस्या वाचोयुक्तेर् अपूर्णेनाऽपि सता नाम्ना ऋचा सामान्येनोच्य- मानाऽप्युपपत्तिर्भूयोविमर्शसहैव द्र])।

[f]) शतुर्निघाते धातु स्वर (पा ६, १, १८६)।

[g]) 'अचत' इति अग्रेफ मुधा उपेक्ष्य ।

[h]) 'शोचन्त' इति ऋ (९, ८३, २) पाभे ।

[i]) व्यधिकरण बस उस (पा २, २, २४)। एत:प्रकारकेषु स पूप शत्र-न्तस्य सतोऽपि सूक्ष्मवृत्ति विवेकसमर्पणप्रयोजनक लसार्वधातुकाऽनुदात्तत्वाऽविषय त्वम् उस [पा ६,१,१८६ (तु MVG ४५५, वैतु सा त्वम् उस [पा ६,१,१८६ (तु MVG ४५५, वैतु सा प्र आर्धधातुकत्वविकल्प [पा ३, ४, ११७] समाश्रित्य निघाताऽभाव प्रतिपादयश्चिन्त्य [तथात्वे धारयत्-कवि प्रभृ णि-लोपाऽभावाऽनुपपत्तेरिति यावत्] सा प्रभृ च समानाधिकरण बस इति कृत्वा वहेरावरकस्याऽपि सतो धूमस्याऽर्चद्भावं नाम प्रकाशकत्व (तु PW प्रभृ) ब्रुवाणा अर्थतश्च स्वरतश्च चोद्या [समानाधिकरणे बस शत्रन्तस्य पूप धातुस्वरीयसामान्यविषयत्वाऽभिसंध])। यद्वोक्तम् उस । न वक्तव्यम्। कथमिति। पूपस्य सत्ता साधारणेन समानाधिकरणेन सता निर्वाहात्। कथमिति। पूप *अर्च्यन् > *२अर्चन् इत्येव नैष परिणतिर्भावना दिति। किमेतद् *अर्च्यन्- इति। मौलिक *अर्च्-(भावे) >*-चै+य '(<*यु-<√या) इति कृत्वा उग =अर्च्यु (<*अर्च्यु) तत आचारे क्विप् प्र (=अर्च्युति<√*अर्च्यु) तस्य नाधा तत शत्रन्तं सदन्त्योदात्त च. बस पूप सद्

अर्चत्र-
अर्चत्र्य[b]- -त्र्य ऋ ६, २४, १
अर्चत्रि[c]- -त्रय ऋ ६, ६६, १०, मै ४, १४, ११†.
*अर्चन[d]-
अर्चना(न-त्र)नस्[e]- -नसम् ऋ ५,६४,७, -ना शौ १८,३,१५
अर्चि[f]- -र्चय ऋ १,३६,३ २० ४४, १२,४८, १३, ४,६,१०, ५, ६, ७, ९, ५, १०,५, १७, ३, २५, ८, ८, ४४, ४, १७, ९, ६६, ५, १०, १४०, १, खि ४, ९, ३, मा १२, १०६, का १३, ७, ५, तै १, ३, १४, ८, ५, ५, ३, ४, २, ७, २, मै १, ५,१, २, ७,१४, काठ १६, १४, ४०, १४, क २५, ५, कौ २, ८८४, ८९१, ११६६, जै ४, ८, ६, १२, १३, १३, ६, २८, ३, -र्चिभि ऋ ५, ७९, ८, ६, ४८, ७, मा १२ ३२, का १३, ३, ३, तै ४, २, ३,१, मै २, ७,१०, काठ १६, १०, क २५, १, कौ १,३७†, जै १, ४,३†, शौ ८, ३, २३‡[g], पै ७, ३, १†, १६, ८, ७‡[g]
अर्चिमत्[h]- -मता ऋ १०, ६१, १५
†अर्चि-वत्[i]- -वत् ऋ ७, ८१, २, ९, ६७, २४, कौ २, १०२, जै ३, १०, ४
¶अर्चितृ[j]- -तार तै ७, ३, १,३
†अर्चिन्[k]- -चिन ऋ २,३४,१,५, ४५, १, -र्चिना ऋ ८, ४१, ८
अर्चिस्[l]- -र्चि ऋ १, १२, ५, ३, ६, ३, ४, ७, ९, ८, ४३, १०, १०, १६,४, १४२, ६, मा ३७, ११, का ३७, २, १, तै १, १, १०, ३, ५, ७, ८, १, मै १, ५,२, ६,१†, २, ¶१, ८, ११, ४, ९, ३, काठ ३, ३, ६, ९, ७, १२†, ८, ९[३]¶, २६, ६, ४०, ५, क २, १०, ४, ८, ६, २†, ७, ५ ¶, ४१, ४, शौ १, २५, २, २, १९, ३, २०, ३, २१, ३, २२, ३, २३, ३, १२,१, ५१, १८, २,८†, पै १, ३२, २, २, ४८, ४, ९, ७, ४, ११, -र्चिपा ऋ १, १५७, १, २, ८, ४, ५, १७, ३, ७९, ९, ६, ४८, ३, ६०, १०, ८, ७, ३६, ४३, ८, १०, ८७, २,११, १४, १७, ८८,९, १२, मा १२, १५, का १३, १, १६, तै ४, १, ९, २, २, १, ५, मै २ १, ११¶ ७, ८, ४, १०, २१, काठ १६, ८, †कौ २, ४९९, ११०८, जै ३, ५७, ११†, शौ ५, २९, १५, ६, ३२, ३, †८, ३, २, ११, १३, १७, २५§, १०, ५, ४१, १३, २, २, १९, ६५, १[३], पै २, ६२, ३, ५, ५, २०. ३, ७,३, २, ९, २५, ३, ११, १७, १०, १२, ३, †१६, ६, २, ७, १, ३, ७, १५०, ४ §, -र्चिषि ऋ ९, ६७, २३, मा १९, ४१, का २१, ३, १२, तै १, १, १०, ३, ५, १, ९, २¶, मै ३, ११, १०, काठ ३८ २, -र्चिषे मा १७ ११, ३६, २०, का १८, १,१२, ३६,१,२०, तै ४, ६,१,३ मै २,१०.१, ४,९, १ ३, काठ १७,१७, क २८,१, पै १,२९,४, -र्चीषि ऋ ७ ६२. १, शौ ११, ७, १३, पै १६, १५४, ४ [°र्चिस्- सु>स्व°]
√*अर्च्य, *अर्च्य-,अर्च्यत्- अर्चद् धूम- टि द्र
√अर्ज्, आर्जत् काठ १०, ३¶ [अनु>न्व°, अव°]
¶अर्ग[m]- इप
अर्जुन[n]- -न ऋ ७, ५५, २, पै ४, २४, ६, -न मा १०, २१, कौ २,११८‡[o], जै ३, १२,५‡[o],

प्रकृतिस्वरमिति। कथमर्थ इति। 'अर्चत [=अर्च्यन्त (=अर्च्यर्चिर्वमवात् प्रचिकाशिषव,] धूमा येषां (=नादसा करनद)' इति। एवमपि सवत्र सवइतिपु वग मतदन्तोदात्त मत्र्त पूर तन्द्विरोधाऽपेक्षया नेत्र ययायथ स्यादेतावमान वद. इति दिक्।
[a]) अयन् प्र उम (पाउ ३, १०५)। निरस्वर।
[b]) आर्हीय यत् प्र नित्-स्वरश्च (पा ५, १, ६६, ६, १, १८५)।
[c]) अत्रि प्र उम (पाउ ४, ६९)। तत्-स्वर।
[d]) युष् प्र. उम चित् स्वरश्च (पा ३, ३, १५१, ६, १, १६३)। नत्र म्यु औणादिक प्रति ः।
[e]) वम पूरवस्त (पा ६, २, १)। उप दृ.। पया अवग्रहाऽभाव।
[f]) इ प्र उम (पाउ ४, १४०)। तत्स्वर।
[g]) 'अर्चिभि' इति ऋ. (१०,८७,२३) पाभे।
[h]) 'हस्व-' (पा ६,१,१७६) इति मतुप उदात्तत्वम्।
[i]) प्रत्ययस्वरश्च व (पा ८,२,१५)। शेष मातुप्र।
[j]) तृचि चित्स्वर (पा ३, १, १३३, ६, १, १६३)।
[k]) णिनि प्र (तु. पा ३, १,१३४)। तत्स्वर।
[l]) इसि प्र (पाउ २, १०८)। तत्स्वर।
[m]) धनि धा. कृत इ (पा ७, ३, ५२)।
[n]) उनन् प्र नित्-स्वरश्च (पाउ ३, ५८, पा ६, १, १९७)।
[o]) 'अर्जुन' इति ऋ (९, १०७, १३) पाभे.।

शौ १३, ३, २६, पै २, १४, २, ७, २, ६, -नम् ऋ ३, ४४, ५, ६, ९, १, ९, ६०, ४, कौ २, ७२॰†, जै ३, ५९, १४†, शौ २, ३२, २, ५, ३३, ९, ३८, ५, ५, पै १, ९७, ०, २, ५९, ३, ७, १७, १८, १, १६, ५३, १३, -नस्य ऋ १, १२०, ५, -ना ऋ ३, ३९, २, १०, ०१, ३, -ना शौ ४, २७, ५, पै १३, ४, ८, -ने ऋ ९, १०७, १३

अर्जुनी[a]- ०नि शौ २, २४, ७, पै २, ४२, ७, -०† नि ऋ १, ४९, ३, ७, ८४, २, तै २, २, १२, ३, कौ १, ३६७, जै १, ३८, ८, पै २, ९१, १६, -न्या खि ५, १५, ६, शौ २०, १३०, ६, -न्यो ऋ १०, ८५, १३

¶आर्जुन[b]- -नानि काठ ३४, ३[1]

आर्जुनेय[c]- -यम् ऋ १, ११२, २३, ४, २६, १, ८, १, ११, -†याय ऋ ७, १९, २, शौ २०, ३७, २

अर्जुन काण्ड[d]- -ण्डस्य शौ २, ८, ३

√*अर्ण् २अर्णव-, अर्णस्-, आर्णि- द्र

†अर्ण, र्णा[e]- -र्णम् ऋ ३, २२, ३, ७, ३२, ८, मा १२, ४९, का १३, ४, ५, तै ४, २, ४, २, मै २, ७, ११, काठ १६, ११, क २५, २, -र्णा ऋ ३, ३२, ५[f], ७, ५०, ४, -र्णा ऋ १, १७४, २[g], ७, ४१, १४

अर्णसाति[b]- -तौ ऋ १, ६३, ६, २, २०, ८, ४, २४, ४

अर्णा चित्ररथ[i]- था ऋ ४, ३०, १८

√*अर्णव् एउ द्र

*१अर्णव नाउ द्र

२अर्णव[j]- -†व ऋ १, ५५, ३, ३, २२, २, ६, ६१, ८, ७, ६३, २, ९, ८६, ४५, १०, ६६, ११, १९०, १, मा १२, ४८, का १३, ४, ४, तै ४, २, ४, ३, मै २, ७, ११, काठ १६, ११, क २५, २, कौ २, ९६६, जै ४, १०, ५, पै ३, ३७, १६, -वम् ऋ १, १९, ७, ५१, १, [५६, ५ ८५, ९], १६८, ६, २, २३, १८, ३, ५१, २, ५३, ९, ८, ४०, ५, १०, १०, १, ५८, ५ ६५ ३, ११५, ३, मै ४, ११, २‡[k], काठ ३३, ५¶, ४०, ११†, कौ १, ३७६†, जै १, ३९, ७†, शौ ७, ८६, १‡[l], १३, १, ३६, ०, ११‡[l], १४, १, ३३, १८, १, १†, पै १, ८४, ५, ६, १७, ८‡[k], १६, ५२, ३, -†वस्य

a) स्त्रिया ङीप् प्र उस (पावा ४, १, ३९)।

b) संबन्धादर्थे अण् प्र (पा ४, ३, १२०)।

c) ढक्>एय प्र उस कित्-स्वरश्च (पा ४, १, १२३, ६, १, १६५)।

d) यस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

e) √*अर्द्+नन् प्र उस नित्-स्वरश्च (पाउ ३, १०, पा ६, १, १९७)।

f) अस्य ऋ विमर्शनीयात तयम् ऋ १, १७४, २ दिशा स्यादिदेशा जातोत्तरतेवोऽप्रेक्षा द्र। निदर्शनस्य नाप्येऽनैकान्तिकत्वन्। तत्र यथेष्टभयया विश्लेषण- गमकत्व (तु OR५ पदविस्त्रोभदर्शनेऽदृश्त्), शोध- विशेषकल्पनाच (तु नाग्नि)। एषिय इह दिगमंरहित यथा एव निर्देशा नि तत्त्वम्।

g) 'अर्णोवृतो अनवद्यवर्णा' इत्येव मूलत पा समाश्रयेण [तु ऋ १०, ९८, ३, ('स्तातो मुवर्णा अरवस-अन्ता' [ना], वैतु OR५ पदे 'अर्णा' इत्यविना विविश्रुत 'अनवस-अर्णे' इति समस्त पूर्व निर्देशस्य तत्पदमात्रदर्शनेन (तु अमाद)]।

h) बस या तत्र वा। उभयथा पूर्वपद (पा ६, १, ९ ४०)। उप यद्र।

i) इस देवताविषयत्वाऽभावेऽपि पूप आनङ् पूर्वोत्तर पदयो प्रकृतिस्वरत्वञ्च उस (पा ६, ३, २६, २, १४१)।

j) मत्वर्थे व प्र [पावा ५, २, १०९, (वैतु पावा [गपू] अर्णस् [=नाउ] इत्यत [मौलिय तु 'अर्ण' इत्येतद्रोप्र पत्ययस्थानीयात् सत] तदन्त्यलोपप्रयोजक प्र इति दवीयसी सरणि, GW [तु ग्रा (१, १९७) कति तत्तद्विशिष्टतरश्चि] √*अर्द्>√*अर्ण्>√*अर्णु इत्यत [ममभिजातविकरणात् नाउ] नामकरण इति [चिन्त्यस्तत्वेप पद्य द्र]। मौलिय √*अर्द्, √*अर्ण् इत्येतदो धा मध्ये अर्ण-इत्यस्य नाम्नो जन्य जनकभावेनोत्तरत्वयितस्य वाऽभिसंधेय 'अर्ण +*अर्व (=*२अर्व <*अर्य-<*अर्ग्र-[*=अर्द-+*ग्र-<√ग्रा]) इति कृत्वा तत्र शकन्ध्वादिन्यायतोऽवयवान्तरेण निष्पादन् सत *१अर्णव इत्यत √*अर्णव् (=√*अर्णु) इत्यस्य निष्पत्तिरभ्युपगमाच (मौलिय नर्वेर्ग पा नाम व्यवगमात्मादर्भिर्धि:)। एषिय कवि अदिह इति उपकल्पित भवति तत्र पाठ ऋजुरोचनो दयनगिद इत्युवाच्यमात्रमिति दिक्।

k) 'अर्णगम' इति ऋ (१, १९, ८) विशिष्ट पाठे।

l) 'अरवगम्' इति ऋ (१०, ८५, १८) विशिष्ट पाठे।

ऋ [१०,६७,१२,१११,४] शौ २०,९१,१२, –वात् ऋ १०, १९०, २, मै ४, १४, १७, शौ १, १०, ४, १३, १,२६, पै १, ९, ४, १६, ५२, १, –वान् ऋ ७, ३०, १, कौ १, ३१५†, ३४०‡[a], जै १, ३३, ३†, ३५, ९‡[a], –वाय मा २२, २५, का २४, ११, १, मै ३, १२, १२, ४, ९, ८, काठ ४०, ४, –वे ऋ ८, २६, १७, खि ३, २२, ६, मा १३, ५२, १६, ५५, २३, ६३, का १४, ६, १, १७, ८, ९, २७, १०, ११, तै ४, ३, १, १, ५, ११, १, मै १, ६, १‡[b], २, ७, १८, ९, ९, काठ १६, १८, १७, १६, क २७, ९, २७, ६, शौ ३, ६, ३, ११, १०, २, ६, १२, १, ८ ६०, १३, १, ४०, २, २, पै ३, ३, ४, १५, ४, ६, ७, २, ५, १६, ८५, २, ६, –वेन शौ ५, ६, ४‡[c], –वै. ऋ ५, ५९, १.

†अर्णस्[d]– –र्णः ऋ १, ३, १२, १२२, १४, १६७, ९, २, १९, ३, [३, ३२, ११, ४, १९, ७, ६, ३०, ४], ४, १९, ६, [७, ४५, १०, ७, ६०, ४], ६, ४७, ५, ८, २० १३, ९, ८६, ३४, १७, २१, १०, ८, ३, मा २०, ८६, का २२, ८, ७, मै ४, १२, ४, १४, १८, काठ ३८, ७, –र्णम ऋ १, ११७, १४, १५८, ३, १८२, ७, ६, ६२, ६, ७, ६९ ७, मै ४, १४, १०, –र्णसा ऋ ९, २१, ६, १०७, १२, कौ १, ५१४, २, ११७, जै १, ५३, ४, ३, १२, ४, –र्णांसि ऋ १, ५२, २, ६१, १२, १७४, ४, १८०, १, ४, १६, ७, ६, ७२, ३, ७ १८, ५, ८७, १, १०, ४९, ९, मै ४, १२, ३, काठ ८, १६, १२, १५, शौ २०, ३५, १२, ७७, ७, –र्णोभि ऋ ४, ३, १२ [°र्णस्- सादस्°, गो°, धनु>न्व°, मधु>घ्व°]

अ(र्णस्>)र्णो वृध्[e]– सम् ऋ २ १९, २

अर्णसु[f]– –सम् ऋ ५,५ ४, ६

अर्णसी[g]– –र्णसि रि ४, ७, १, ६

अर्णि आणि- टि द्र

√*अर्णु २अर्णव- टि द्र

√*अर्त अन्द्(तु √ऋ)र, *अर्त-, √*अर्थ्, अर्थ-, √*अर्ध्, २अवत- टि द्र

*अर्त[h]-

a) 'अर्णवम्' इति ऋ (१०, १०, १) पाभे ।

b) 'रोचना' इति ऋ. (१० १८९, २) पाभे ।

c) विशिष्ट इह वाह्य (९, ११०, १) पाभे ।

d) पाप्र √*अर्ण्+असुन् प्र नित्स्वर [किंतु पाउ (४, १९७)√*अर् इत्यत एव नकारोपजनप्रयोजक प्र इति]। नैप्र तावत् मौलिय इतरथैवोपकल्प्येत । तद् यथा । अर्ण-+*अस्- (दद) इति कृत्वा बस पूर्वपदस्व च वर्णसमापत्तौ दाधन्य्वादिन्यायप्रवृत्तिर्येति (तु नाद् ऋ)। एरिथ मौलिय बहून्यपि नामानि सन्ति पाप्र से ते कृत प्र इत्येवमात्र वेनोपयन्त इत्यमिमधि ।

e) उस कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९) । उप √वृध्+क्विप् प्र ।

f) मत्वर्थीय अच् प्र चित्-स्वरश्च (पा ५,२,१२७, ६, १, १६३) ।

g) रियसां दीर् उम । पा सदिग्धो भवति (तु ऋ) ।

h) ननु तत्र (पृ २४७ टि d) *अर्त->√*अर्त [स्वा बोधित इ (=√*अर् इति पाप्र यति)] इत्येव धा मन्त्र [illegible] तदन्ते- भ्यापत्त इव स्यादिति । मन्दमेतद् । पर्यालोच्यम् [illegible] मिथो भिन्नौ प्रविष्टौ [illegible]

माभास्यमानो विरोध प्रतिपत्तिविरोधहेतुतया द्र । तद् यथा । *अर्-+*तु-(=√तन्+ड प्र) इति मौलिय बस सन् *अर्त- इति कृत्वा सुप्तद्धितसमासाऽन्यतमवृत्त च √*अर्त इति नाधा सारितद्भूत चोत्पाद् । अस्मिन् दर्शने कृद्वृत्त नाभ्युपेयेत । कृतया त्रिधृत्तितानां तेषां तेषां नाम्ना प्रादेशिकप्रवृत्तिभेद-मूलार्थभेदाऽन्यतरप्रयो-जित-स्वरभेदपरिणमित-गुणवृद्धिगमप्रसारणस्वरभक्ति [illegible] वर्णवैशिष्ट्यलोपाऽऽगमप्रभृतिविकारबाहुल्यम् । [illegible] क्वचिद् मौलिक-नाम [illegible] क्वचिद् मौलिक-नाम-स्वरूप-प्राकृतिकपरिणाममात्रतया च [illegible]भिमथ । एरिथ अपि यदाचार्यैः √*अर्त इत्यस्य स्थाने √*अर् इत्येव निर्दिश्येत, तत्र मौलिय [illegible] तत्र तत्र [illegible] √*अर्त इत्यस्य [illegible] क्वचिद् [illegible] क्वचिद् सुन- [illegible] [illegible] मौलिय [illegible] [illegible] सुखे [illegible] । तद् यदाऽन्यदा [illegible] (यथा *अर्त >√*अर्त इति च √*अर्>

अर्तन[a]– -नम् मा ३०, १९, का ३४, ४, १

अर्ति-, अर्तितृ- अनु>न्वृ°

?अर्ति– अवर्ति- टि द्र

*आर्त्नि– १अरत्नि- टि द्र

?अर्त्विरनः[b] पै ११, ५, १३

√*अर्थ्[c]

अर्थ[d]– -र्थे मा १८, १५ का १९, ५, ३ तै ४, ७, ५, २, मै २, ११, ५, काठ १८,१०, क २८, १०, -र्थम् ऋ १, १०, २, ३८, २, १०५, २, ११३, ६, १२४, १; १३०, ५, १४४, ३, १५८, ६, २, ३०, ?, ३९, १, ३, ११, ३, ५३, ५, ६१, ३, ४, ६, १०, १३, ३, ६, ३२, ५, ७, १८, ९, ८, ६९, १७, ७९, ५ ९, १, ५, १०, १८, ४, २७, २०, २९, ५ ५१, ४, ६, ५९, १, ७३, ५, १४३, १, खि ५, ७, २, ७, मा ३५, १५†, का ३५, ४, १६†, तै ४,३,११, ५ मै ४,१३,७, काठ १, १२[२०], १८, २१, ३९, १०, कौ २, ६५५†, जै ३, ५६, २२†, शौ †१२, २, २३, १५, १७, ८, †२०, ७६, ५, ९२, १४, पै ९, १२, १, १६, १५२, ९, -र्थान् मा ४०, ८, का ४०, १, ८, -†र्थानि ऋ ७, ६३, ४, काठ १०, १३, -र्थाय शौ १, ७, ६, -र्थेषु ऋ १०, १०६, ७, पै ९, २५, २ [°र्थ- उपकार°, कद्°, तदिद्°, तूर्णि>र्ण्य्°, दूरे°, नि°, प्र°, शग्या°, शान्ति>न्त्य्°, सद्यम्°, समुद्र°, सर्व°, सु>स्व्°]

?अर्थ-दर्शिन्[f]– -नम् खि ३, १५, २८

अर्थिन्[g]– -र्थिन ऋ १,४८, ६, १०५, २, ८, २७, १२,७९, ५ १०, २६, ८, १२७, ५, -र्थी ऋ ७, १, २३ [°र्थिन्- वृचिद्°]

अर्थे(र्थ-इ)त्[h]– -र्थेत मा १०, ३[१], का ११,२, ३[१], तै १, ८, ११, १ काठ ३९, १

√अर्थि[i], †अर्थयाते ऋ १, ८२, १, कौ १, ४१६, जै १, ४०, ८, अर्थयेथे ऋ १०, १०६, १

√अर्द् >अर्दि, अर्दति शौ १२ ४, ३, ?अर्दत[j] खि ५, २?, ?, आर्दन् ऋ ४, १७, २ ¶अर्दयति मै ४,५,६[१], अर्दयाति शौ ४, १५, ११, पै ५, ७,१०, अर्दयः ऋ ८, ५३, २, खि ३, ५, २, अर्दय ऋ १०, १४७, २; अर्दय शौ ४, १५,६, †अर्दय ऋ ८, ७५, १०, तै २, ६, ११, ३, मै ४, १०,१,५,११,४६,१ काठ ७, १७, कौ १, ११, २ ९९८, जै १, २ १ शौ ६ ६५,१$, पै ५,७,१$, आर्दयत ऋ १०, १०४, १०

अर्द[k]–

?अर्द गण[l]– -णम् पै २, ८१,२

अर्दयत्[m]– -यत् शौ ६, ४९, २

*अर्द्र– आर्द्र- टि. द्र.

√*अर्घ्[n]

१अर्ध[o]– -र्धे ¶तै १, ७, ६, १,

*अर्त इति च) प्रदर्श्येयातां तन्नोभयथा प्रतिपादनप्रकार-गमयंणे तात्पर्य द्र. न तु कश्चिद् विरोध शङ्कनीय इति दिक्।

[a]) युर् प्र उस चित्स्वरश्च (पा ३, २, १५१, ६, १, १६३)।

[b]) 'भरद्वाजो गोतमो अथ स्योनम्' इत्येव मूलत पाद समाप्य सुपा व्यर्थनतर शोधः साऽवगर स्यात्।

[c]) वर्णवैशिष्ट्ये गति नेत्र =√*अर्द् । एकिय पाधा सुरा गम्यर (तु √अर्थि) भेद सुगम ।

[d]) नेत्र =*अर्त- (यद्र) । पात्र भावकर्मणोर् घञ् प्र चित्-स्वरश्च [पा ३, ३, १८,१९, ६, १, १९७, वैतु पाउ (२, ४) √*अर्+थन् प्र (तु ।।।। १,११६), अ॥. <√अर्थि इति इत्वा पुत्र निर्गुणितृगामित्र क्लीबुच]।

[e]) 'अर्थम्' इति शोप द्र (तु गपु काठ ३१, ११, मै १, १, ११, १)।

[f]) स्वरो भर नत् पुरा अग्नेः शान्तता तु शोधः स्यात् (तु सहध 'सर्वक्षम्' इति समान अग्रस्वर सर् प्रकृतेऽपि तथाव ज्ञापुकम्।

[g]) मत्वर्थीय इनि प्र (पावा ५,२,११५)। तन् स्वर।

[h]) उस कृत् प्रत्व (पा ६,२,१३९)। उप √इ+क्विप् प्र द्र।

[i]) =पाधा सुग । यनि अर्थ >नाधा इत्यभिमपि।

[j]) सुपा दुरूपदो भवति [तु 'अर्धत' इति शौ (२०, १३६, २) पाभ]।

[k]) नाउ नियमाबोधयितेऽत्र प्राति. भावे प्र द्र।

[l]) सुपा नितान्तमसहज इव भवति (तु !१मर इत्यत्र ?२गण- इत्यत्र च सस्थ टि)। घनग दि अर्थेन्न निवि। उप अप् प्र उस (पा ३, ३, ५८)।

[m]) नातुनिपातो धा स्वरः (पा ६, १, १८९)।

[n]) तु टि √*अर्द्>*अर्त- (=√ऋध् द्र)।

[o]) आधन्तनानतरस्वरभेदतो भिन्न प्राति भवति (तु गाउ)। अर्थअदननामस्य अपूर्वनाममन्तर्हित वै सर्व-नैकपद निजर्न गमाय्यतां परमप्रकृतिपतोऽस्य सन्

५, २ १, ३, ५, ४, ३, ३, ५, ४, ४, ५, १, ¶मै ३, २, १०, ७, ६, ¶काठ ९, ११, १९, ११, २०, ९, २४, ४, ¶क ३१, १, ११, शौ ८, ९, १, पै १६, १८, १, -र्धम् ऋ १, १६४, १७, ६, ४७, २१, १०, २८, ५, ¶मै १, ११, ८, ३, २, १०, ७, ६[२], १०, ५ शौ ९, १४, १७†, १३, १, ४१, पै १६, ६७, ७†, -¶र्धात् मै ३, ७, ८, -र्धे ऋ १, ९२, १, १२४, ५, १६४, १२, ६, २७, ५ कौ २, ११०५, शौ ४, १, ६, ९, १४, १२, पै १६, ६७, २, -र्धेन मै ३, ७, ६¶, -र्धौ ऋ २, २७, १५

२अर्ध[a]- -र्ध ऋ १०, २७, १८, तै ६, १, ८, ५¶, क ८, १¶, -र्धम् ऋ २, ३०, ५, ४, ३२, १, ६, १०, १, ४४, १८[b], ७, १८, १६, मा ३३, ६५†, का ३२, ५, ११†, ¶तै २, २, १०, ५[६], ५, ४, ८, ३, ¶मै १, ९, ४[४], ६[१०], २, ४, ७[१], ३, ७, ७[२], ८, ९[४], ९, ४[२], ४, ३, १[२], ११, ४†, ¶काठ ६, १०†, ८, ४[४], ९, १०[४], ११, ५[१०], १२, १२[२], १३, २[१], १४, ८, १५, ५[६], २६, ६[१], ८, २८, १[१], २९, ८, ३५, १८[२], ¶क ६ ९[४], ४४, १[१], कौ १, १८१† जै १ १९, ७†, शौ ५, १, ९, १०, ८, ७, १३, ११, ६, २२, पै ६, २, ८, १६, २३, २, १०१, २, १०२, २, -¶र्धा तै ७, ५, ७, १, काठ ३३, १, -¶र्धात् काठ २६, ६[२], क ४१, ४[२], -¶र्धे मै ३, ७, २, काठ ३७, १८, क ४८ १६, पै ५, ७१, २‍ऽ, -र्धेन शौ ७, १, ९[२], १०, ८, ७, १३, ११, ६, २२, पै ६, २, ८[२], १६, २३, २, १०१, २, १०२, २ [°र्ध अधि>ध्य्°, अभि>भ्य्°, उत्तम°, उत्तर°, जघन°, दक्षिण°, धन°, परा°, पूर्व°, प्र°]

¶अर्ध ऋच°- -र्च मै ३, ७, ८[२], १०, ४[२], ४, ६, ८[२], -र्चाभ्याम् मै ३, २, ८, -र्चे मै ३, १०, ४, -र्चेन मै ३, १, ५[२], -ऽर्चे मा १९, २५, का २१, २, १४.

†अर्ध-गर्भ[d]- -र्भा ऋ १, १६४, ३६, शौ ९, १५, १७, पै १६, ६९, ५

अर्ध देव[d]- -वम् ऋ ४, ४२, ८, ९

¶अर्ध भाज्°- -भाक् मै ३, ६, १, ४, ६, ६, काठ २०, ११, २८, १, २९, ११, क ३१, १३, शौ ६, ८६, ३ऽ, -भाज मै ४, ६, ६

अर्ध-मास[f]- -¶मम् तै २, ५, ५, ४, ५ मै २, ४, ३, -¶सयो तै ७, १, ४, ३, -¶सस्य तै २, ५, ६, ४, ८, ३, ५, ६, ७, २, ७, ३, ७, २[२], मै १, ७, ३, काठ ९, १, २१, ५, ३३, ८, ३४, ९, क ८, ४, ३१, २०, -सा मा २३, ४१, २७, ४५, का २५, ८, ३, २९, ६, १, ¶तै २, ५, ७, ४, ७, १, ८, ५, ७, १३, १ऽ, ३, ४, ५, ६, ७, २, ७, २, ५, २५, १ऽ, ६, २, ३, ५, ७, १, १, ६, ४, १, ३ २, २, ५, ३, ४, ११, ४, ५, १, ३ २०, १ऽ, २५, १, ¶मै १, ८, ६, ३, ४, ६[२], ४, ९, १८ऽ, ¶काठ ६, ७, १०, ७, १४, ४[२], २१, ५, २२, १, ३३, २, ३, ३४, ९, ४०, ६, ४५, ५, १७, ५०, ६, ¶क ४, ६, ३१, २०, शौ १०, ७, ५, ११, ९, २०, १५, ६, १७, पै १६, ८३, १०, -¶सान् तै ५, ७, २, ५, ६, २, ३, ५, -सानाम् मा २४, ३७, का २६, ८, २, तै ५, ५, १७, १, ७, १८, १, मै ३, १४, १८, काठ ४७, ७, ५३, ८, शौ १५, ६, १८, १६, ८, २१, -सै ¶तै २, ५, ६, ६[२], ७, १, ४, ३, ¶मै १, ४, ८, ४, १, १३, ¶काठ ३१, १२[१], ३२, ६, शौ ८, १२, ५ ६ पै १६,

√°अर इत्यस्य स्वयमनेकपरमतरप्रकृतिपरिणत वदरान गेरपायता [तु टि √°अर, (वैतु ॥ ॥ [१, १४३] स्वरतोऽर्धतथ विवेयमपरदन् पृथग्भावार्थविशिष्टमेवैकम् √°अर इति धा प्ररतावुक)]। पात्र दति घम् प्र मित्स्वरश्च द्र (तु टि अर्ध)।

[a]) तु नार् सरूप टि । घ प्र तस्वररच द्र (पा ३, १, ११८)। दस्तु गम°ऽगमाऽर्धभागपरतया स्वरविवेक- प्राचामभिमतो भवति (शौप्रा ?, २, १) तस्य भूयोविमर्श- शहवन् वेरा पुनरपदान द्र ।

[b]) वि इति कृत्वा सा अस्य 'मूरीन्' इत्यनेन सामा- नाधिकरण्य सृष्टि । तथिन्दम् । यरिप अप्य् अन्वय- सीदच्चात् (तु वैरा)। GW. अत्र नार् आयुदात्त विपठिपनि । तदपि वैरा भूयोविमृश्यम् ।

[c]) तम समासान्त अ प्र (पा २, २, २, ५, ४, ७४)। तत्-स्वर ।

[d]) कत्त मासस्व (पा ६, १, २२३)। उत्र सट ।

[e]) उम बिल-अन्त-गृत् प्रस (पा ६, २, ११९)।

[f]) तम, सासम्ब (पा २, २, २, ६, १, २२३)।

१३४, ३[२], –¶से-से मै १, ४, ८, ४, १, ९, काठ ३१, ७, ३२, ६, –सेम्य मा २२, २८, का २४, १४, १, तै ७, १,१५, १, मै ३, १२,७, काठ ४१, ६, –सै तै ७, ५, ६, १[२]¶, मै ४, १०, ६

¶अर्धमास ग्रास्(>)[a] तै २, ५, २, ३, ५, ६, ७, २, ७, ३, ७, २[२], काठ २१, ५[२], ३३, २[३], ३, ८[२], क ३१, २०[२]

¶अर्धमासा(स-आ)यतन– -मा काठ ३४, ९[२]

°अर्ध(र्ध-ऋ)र्च[b]– -र्चं तै ६, ३, ११,३[२], –र्चम् तै २, ५,७, ४, –र्चात् तै ३,२,९,५, –र्चे तै १, ६, १०, ५[२], ६, ३, ११,२, –र्चन तै ५, १, ४, १, शौ ९, १५, १९ऽ, पै १६, ६९, ९ऽ, –र्चौ तै २, ५, ७, ५[२].

¶अर्ध-वशा[c]– -शाम् मै १,११, ७, काठ १४, ८

¶आर्धिन्[d]– र्धिन तै ६, ५, २,१,२, –र्धी तै ६, ५ ०,१ [°र्धिन्- सु>स्व्°]

¶°अर्धे(र्ध-इ)न्द्र°– -न्द्राणि तै ५, ४, ८, ३, मै ३, ४, १[२], काठ २१,११[२],–न्द्रै मै ३,४,१

°अर्धेन्द्र- नापू टि द्र

¶१अर्धुक[f]– -क मै १, ८, ४

२अर्धुक[g]-

अर्धुक घातिन्[h]– -तिना शौ ११, २, ७

अर्धयित्वा सम्°

अधि– प्रति>त्य्°

¶अर्धुक[i]– -क तै ६, ३, १, ३, काठ ६, ४, २६, १, क ४, ३, ४०, ४, –कम् तै २, ५, ५, ४, ५, ६, ४, ५ ६, २, ३, ५[४], काठ २२,९, क ३५,३, पै १०, ९, ३ऽ [°क- वि>व्यू°, मम्°]

१अर्ध्य[j]– -र्ध्यं ऋ १, १५६, १, –र्ध्यम् ऋ ५, ४४, १०

¶२अर्ध्य[k]–-र्ध्यं मै ३, ४, १¶

३अर्ध्य उत्तर°, दक्षिण°

√°अर्पृ>अर्पि[l], अर्पयते काठ ११, ४¶, ¶अर्पयति तै ३, १, ९, १[२], मै ४, १, ४, ¶अर्पयति तै २, ६,४,४, ५,१, १, ३[२], ४, ३, ६, २, ४, ४, २, ३,५, ५,५,२ ६,२,४, ६ ५, ९, २, १०, ४, २, ७, ५ ४, १, ५, ५, १, ५[३], मै २, २, ३, ३, १, १[२], ५ ३, ५[१], ४, ८, ४, ६, ५[१], काठ १८ ११[२], १९, ५, २०, ८, २१, ७[१],२२, १९, १३, २४, ४, २७, १०[१], ३१, ३, क २९, ७[१], ३०, ३, ३१, १०, ३५, ५ ६, ३७, ५, ४७, ३, अर्पयन्ति मै १, ११,८¶, ¶अर्पयन्ति मै १,११, ८[२], काठ १४, ८[१], अर्पय तै ५, ७, ४, ३, शौ १०, ९, १ पै २, ८५, १, १६, १३६, १ अर्पयतम् खि १, ११, ३ शौ ८, ४, १, ¶आर्पयत् तै ५, १, ४, १, आर्पयन् शौ ५, १९, २, पै ९,१८,८, ¶अर्पयेत् तै ५,१, ४, २, ६, २, २, ७, १, २[१], ४, ३, २, ६, ४, १, ५[१], मै ३, १, ५ ४, १, ४, २, ९, काठ १९, ५[२], ३१, ३, क ३०, ३, ४७,३, °अर्पयेयम् तै ५ १,१, ३[२], ६, ५, १, ४, ५[१], मै ३, १, १[२], काठ १८, ११[१], २७, १०[१], क २९, ७[१].

अर्पिपम् शौ १२, १, ३५

°अर्पु नापू.टि , १अर्णव- टि द्र.

a) वीप्सार्था शस् प्र तन् स्वरश्च (पा ५, ४, ४३)।

b) अत्र पूर्वोत्तरयो पदयोर् अन्त्याद्ययोर् अचो प्रकृतिवद्-भावाऽभाव इति विशेष । शेषम् 'अर्ध ऋचु' इत्यत्र द्र।

c) तस सामस्व (पा २,२,२,६,१,२२३)। उप यद्र।

d) मत्वर्थे इनि. प्र तारस्वरश्च (पा ५, २, ११५)।

e) तस सामस्व ('अर्धं यथा स्यात्तथा इन्द्राणि= ऐन्द्राणि इति इत्याऽनिमन्तर पा विग्रह °अर्धेन्द्र-शब्देन सु-लोपः स्यात्)। अथ यत्र एवाऽऽमद्धेतुके लोभ नाऽऽदरश्च, तर्हि यदि इत्थिवंशागणा-याद्न्तादात्त-प्रकार्ये इन्द्र- इति उर्व (पा ६, २, १६५)।

f) ण्वुल् प्र नित्-स्वरश्च (पा ३, १, १११, ६, १, १९३)। अर्धुक- इति सामान्यरीत्या पाठे द्र ।

g) भाव प्र भाव् निकृत्योंब संभाव्य)। तद् विमृश्यम्।

h) उस णिन्यन्त- कृन् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

i) उकञ् प्र उस मित् स्वरश्च (पा ३, २, १५४, ६, १, १९७)।

j) ण्यति प्र आद्युदात्तता उस (पा ३, १, १२४, ६, १, २१४)।

k) ण्यत् प्र तित् स्वरश्च (पा ६, १, १८५)। मूलो 'अर्द्धं' इति 'अर्द्धी' इति च सहस्त्रौ यत्र शोधित भवति तत् साध्वेवाऽकारीति संभाव्येत। एव गत्यपि विमृश्यमेव।

l) पाठ.=पुगन्त (तु ॥ ॥ १,६९) √ऋ(>√°अर) +णिच् प्र (पा ७, ३,३६)। मौलिक धातु नेव °अर +°पु-[=°प्र-(तु ॥ ॥ १,७१)]=°अर्पु इत्यस्य वाग गत नाशा गुणय । √°अप्>°अर्पु इति च स्मद-गैनोहस्य पाठ पुनर्निर्दर्श द्र. (तु टि √°आर्, °पुर्न)।

अर्पण^a– -णेन शौ १२, ३, २२. [°ण- अन्°, प्र°]

¶अर्पयितोस्(>ः)[b] मै ३, ९, ४.

अर्पयित्वा प्रति°

१अर्पित[c]– -ताः ऋ ६,५८,२; ९, ८६,१४; ३६; ४५; मै ४, १४, १६; कौ २, ३०५; ९६६; जै ३, २५,१; ४, २०, ९; –तम् ऋ १, १६४, १३; १० ८२, ६; १७०, २; मा १७, ३०; का १८, ३, ६; तै ४, ६, २, ३, मै २, १०, ३; काठ १८, १[d]; क २८, २; कौ २, ८०४, जै ४, ३, १०; शौ ९, १४,१३; पै २, १७, ५ई; १६, ६७, २; –ता ऋ १, १४२, ९; १६४, १४[e]; पै १, ६६,२; –ताः काठ ३७,९, पै ४, ३,१; ९, १०, ५; –तानि मा २३, ५१; ५२; का २५, ९, ७, ८; पै १, ९१,४; –ते तै ४, ७, १३, २. [°त- नि>न्य्°]

२अर्पित[f]– -ताः ऋ १, १६४, ४८.

°अर्प्र– २अर्णव- टि. द्र.

°अर्बु-, √°अर्बुद् नाप. टि. अर्बुदि- टि. च द्र.

१अर्बुद[g]– -दम् ऋ २, ११, २०,१४, ४; ८, ३२, २६; मा १७, २, का १८, १, ३; तै ४, ४, ११, ४; मै २, ८, १४; काठ १७, १०[२]; क २६, ९; –दस्य ऋ ८, ३, १९; ३२, ३; –दाय तै ७, २, २०, १, काठ ४२, १०; –दे काठ ३९, ६¶.

?२अर्बुद[c]– -दम् ऋ १, ५१, ६; –दस्य ऋ १०, ६७, १२, शौ २०, ९१,१२. [°द- नि>न्य्°]

°अर्बुदि(न्>)नी– -नीः काठ २६, ४; क ४१, २.

अर्बुदि[h]– -दिः शौ ११, ११, ४; २३; –॰दे शौ ११,११,५,१२, ५, –॰दे शौ ११, ११, १-३; ७-११; १३; १४; १५[२]; १८; २०; २२; २४; २५, १२, २३.

?अर्बुदेनम्[i] पै १६, ८९, ७.

√°अर्भ्[j]

१अर्भ,र्भा[j]– -र्भस्य ऋ ७, ३७,३;

---

[a]) ल्युट् प्र. लित्-स्वरश्च (पा ६, १, १९३)।

[b]) तोसुन् प्र. नित्-स्वरश्च (पा ६, १, १९७)।

[c]) पाप्र. कर्मणि क्ते विभाषितमाद्युदात्तत्वम् (पा ६, १, २०९)। मौस्थि. तु °अर्प्-(<√°अर्प<°अर्प)+(भावे) इत-(<√इ) इति कृत्वा बस. (='अर्पि इतं यस्य') पूपप्रस्व.। एरिय. यद्यपि २अर्पित- इति प्रस्व. इति कृत्वा पाप्र. संवादः सुलभः, तथापि तद्विपयकमामान्यलक्षणा मौस्थि. अनु °अर्प्- +(कर्तरि) इत- इति उस. याथीयः स्वरः। यद्वाऽनिट्क्तान्तलक्षणामामान्यमनुरुध्य √°अर्प>°अर्पि-(भावे)+°त-(<√तन् गपू. दि. एव पर्यायेण भावे च कर्तरि च) इति कृत्वा मम्व. द्र.।

[d]) 'अधि' इत्यत्र सस्थ. टि. द्र.।

[e]) स्वरूपतः संदेहः। 'आ। अर्पिता', 'आ-अर्पिता' इत्युभयथा सुवचत्वात्। तथाहि प्रथमे कल्पे 'आ' इति कप्र. 'तुसिमन्' इत्येतदन्वितः स्यात्। द्वितीये च प्रास. वा गस. वा पूपप्रस्व. (पा ६, २, २; ४९) स्यात्। यद्वा 'आर्पिता' इत्यविभक्तः पपा. इति कृत्वा मौस्थि. °आर्->°आर्प->√°आर्प् इति सर्वत्राऽऽदिमाऽऽस्वरवैरिन्स्यमुपकल्प्य निर्वाहे संभवत्यू आद्युदात्तत्वे '१अर्पित-' (तु. एपूटि.) इत्यनेन सन्धायता द्र.। वें. मा. प्रभृ. अत्र किमप्यनालोचयमाना मौनमुदिता इत्यहो प्रमादः।

[f]) १अर्पित- इत्यत्र टि. द्र.।

[g]) तात्पर्याऽभेदेऽपि सति यत् स्वरतो द्वैविधी भवति, तत्र स. कारणं स्यात्। तद् यथा। बस. पूपप्रस्व. इति कृत्वाऽऽद्युदात्तः स्यात्, उस. उपप्रस्व. इति कृत्वा चाऽन्तोदात्त इति(पा६,२,१;२,१३९)। अथ कावत्राऽवयवाविति। °अर्बु (तु.या ३,१० यत्राऽऽद्युदात्तत्वस्योपपत्तिसंकेताऽभावे सति 'अम्बु-' इत्यस्य पर्यायमात्रता स्यादिति कृत्वा '°अर्बु अरणाद् अम्बु भवति' इत्येवं सुपा सु-शोधः द्र.) इति पूप. भवति, द- (<°ध-<√धा) इति उप. चेति। °अर्बु- इत्यपि °अर्- +(भावे) °बु- (=°भु-< °भु-<√भू) इत्येवं बम पूपप्रस्व द्र. [वैतु. या. गपू उप. द (<√१दा? [अनुपदमेव √भा, √भू इत्ये तयोरर्थसांगत्योपलब्धेः या. स्थ. भूयोविमर्शादित भवति])]। °अर्- इत्यत्र च √°अर् इत्यस्य धात्वर्थ विशेषः संगततम. स्यात् (तु दस्था. टि.) इत्यपर्यवसित विमर्शः द्र.।

[h]) १अर्बुद- इत्येनेनैव व्याख्यानं द्र.। तत्रायं न्यायमन इह °दि- इति उप. भवतीतिमात्रे विशेषः (वैतु वाच अर्बुद->√°अर्बुद्+इन् प्र. इति व्यर्थं द्राघीयां पन्थानमनुधावुकः)।

[i]) तु शौ ११, १, ७ यदन्विह 'उदुब्जै(ब्ज-ए)नम् इति पदद्वयाऽऽसक्ततया पा. सु-शोधो भवति।

[j]) पाप.निर्दिष्टार्थ धा. संकेतः द्र. (तु. √°अर्द् प्रभृ.) तेन यथाऽऽद्युदात्त एतत्रः नाउ. इन् भुदने तत्र घम. प्र यत्र चाऽन्तोदात्तः श्रूने तत्र परस्व प्र. विपर्यो भवतीति विवेकः। मौस्थि. तु °अर्- +(भावे वा कर्तरि वा

काठ ३९,१३[a] की २,३३४[a], जै ३, २८, ६[a], -र्मा पै १, ९, २, -र्भात् ऋ १, १२४, ६, ८, ४७, ८, -र्भाम् ऋ १, ५१, १३, -र्भाय ऋ १, १४६, ५, -र्भे ऋ १, ७, ५ ४०, ८, ८१, १, ६, ५०, ४, १०, ९१, ८, मै ४, १२,४, की १, १३०, ४११, २, ३५२ जै १, १४ ६, ४०, ३, ३, २९, ९ शौ २०, ५६, १, ७०,११ -र्भेषु ऋ १, १०२, १० पै ३,३६,९

२अर्भ[b]- र्भस्य शौ ७, ५८, ३

१अर्भक[c]- -कं ऋ ८,३०,१, ६९, १५], शौ २०, ९२, १२, -कम् ऋ १, ११४,७, मा १६, १५, का १७, १, १५, तै ४, ५, १०, २, शौ ७, ५८, ६$, ११, २, २९, $पै १, ४८, ९, १६, १०६, ९, -का शौ १, २७, ३ १९, ३६, ३, पै २, २७, ३, -कास ऋ ७, ३३, ६, -के ऋ ४, ३२, २३, -केभ्य ऋ १, २७, १३, मा १६, २६, का १७, ३, ५ मै २, ९, ४, काठ १७, १३, क २७, ३

*२अर्भक- नाउ टि द्र

?अर्भग[d]- -गाय ऋ १, ११६, १

√*अर्भ्

अर्भ[e]- र्मात् पै ५, ३४, ४[f], -र्मभ्य मा ३०, ११, का ३४, २, ३

अर्भक[g]- -के ऋ १, १३३, ३[f]

**अर्म-कपाल[h]- -लै तै ५, १, ६, २

अर्म्य[i]- -र्म्या खि ३ २२, ९ -*र्म्यै काठ १९,५[j], क ३०,३

अर्मन्[k]- र्म पै २, ८१,२[l] [°र्मन् अन्°]

अर्मण्य- दुर्°

√*अर्य्

१अर्य,र्या[m]- -र्य ऋ १, ३३, ३

---

*म-(<√मा) इति कृत्वा यनाऽऽद्युदात्तस्तत्र वस पूपप्रस्व, यत्र चाऽन्तोदात्तस्तत्र उस उपप्रस्व सुवच [तु १अर्बुद- टि, वैतु पाउ (३, १५८) √*अर्+मन् प्र इति]। इह √*अर् इत्यस्य मूलभूतस्य सतो हिंसाविशेषभूतनिरसनाऽऽत्मकाऽर्थविशेष-प्रतीत्यर्थं तु WW १, १८३ (तु टि √*अर्)।

[a]) 'अर्भे' इति ऋ. (१०, ९१,८) पाभे ।

[b]) तु टि १अर्भ- ।

[c]) कुत्सार्थे क प्र तत्स्वरश्च (पा ५, ३, ७४)।

[d]) ष्वुन् प्र लित्स्वरश्च (पा ६, १, १९३) इति =*२अर्भक- इत्यस्य सतो वर्णविकार । यद्वा १अर्भ +अनुकम्पोपाधिके स्वार्थे कन् प्र निस्वरश्च द्र [पा ५, ३, ७६, ६, १, १९७, वैतु सा (पा ५, ३, ७५ इति [illegible])] यदपि सा [illegible] 'अर्भ-ग इति स्वरूपतः उग इति कृत्वा उप √गं+टक् प्र (पा ३, २, ८) इति [illegible] आह, तन् पदा अनुपलम्भात् [illegible] स्यात् । ननु सा [illegible] पदा [illegible] इति चत् तर्हि उग पूर्वप्रस्व अनुपयोगाद् नहमिति दिक् ।

[e]) पाव मात् धा उपकम्य तत पच् प्र निस्वरश्च द्र । मीनिव तु *अर्+*म (वद्र) इति कृत्वा बग पूर्वप्रस्व सुवच [तु टि अर्व, WW १, १४२ (वतु [illegible] √*अर् इति [illegible]) [illegible] । [illegible] √*अर् [illegible] । [illegible] यथा । [illegible]

मान वा तपनमान वाऽभिप्रेत स्यात् । मृपात्रेष्टकादिशा कार्थे निर्मिते [अर्मन् >*अम्मभ >*आमा >] पजा आवा- इति प्रसिद्धेऽभिधेयेऽन्त खननाऽऽत्मक गृहीकरणमभिप्रेत स्यात् । अथवा तत्राऽपि तपने एवाऽभिप्राय स्यात् । तेन प्रकरणानुसारव्यवसेयतत्तद्वैशेष्यपर √*अर् [तु टि] अत्र मूलभावमुपेयादिति तत्त्वम्), वैतु पाउ (१, १३०) √अर्+मन् प्र इति]।

[f]) सुपा पदविभाग सु शोध द्र ।

[g]) अज्ञातार्थे क प्र तत्स्वरश्च (पा ५, ३, ७३ प्रभृ)।

[h]) तस मामस्य (पा ६, १, २२३)। उप यद्र ।

[i]) ताग्रभदिर यत् प्र यतोनावीय आद्युदात्तश्च (पा ६, १, २१३)।

[j]) मूको भये इति पा (तु सास्टि)।

[k]) पात्र कनिन् प्र नित्स्वरश्च (पा ६,१,१९७)। मै [illegible] तु *अर्-+*मन्- (यद्र) इति कृत्वा वग पूर्वप्रस्व द्र ।

[l]) यथोर्मे' इति पा 'यथा। उ। अर्मे' (=[illegible] स्मक शोध) इत्येव वा 'यथा। उर्मे' (*<उर्मन् द्र) इत्येव वा विभज्यत ।

[m]) स्वामिभाव वर्तमानात् नाट् धा [illegible] अच् प्र निस्वरश्च (पा ६, १, १६३)। [illegible] तु *अर्-+*य-(<√या कर्तरि) इति [illegible] उग उपप्रस्व स्यात् ['=स्वा स्वामिभावेन [illegible]' (दे पा पाबा [illegible] ३, १, १०३ √अर्+यत् प्र [illegible] [illegible]), पात्र दरिय [illegible] [illegible] [illegible]]।

८१, ६; ९[a]; ११६, ६[b]; १२१, १५; १२२,१४[c]; २, २३,१३[d]; १५; ३५,[२; ४०, ५; (१०, ८५, १८)]; ४,१,७[b]; २, १२; ४, ६[d]; २४, ८; ५, ३१, ९[a]; ६, ४७, ९; ५१, २[d]; ७, ३१, ५; ३१, ५[d]; ६४,३; ८६, ७; १००, ५; ८, १९, ३६[a]; ६३,७; १०,२७,१९; ३४,१३; ८६, ३; ८९, ३; मा २६, ३; का २८, २,१; तै १, २, १४,३; ८, २२, २; २, २, १२, ५; मै ४, १०, १; ११, ५; १४, ४; काठ ४, १६; ६, १०; १२; १२, १५; ४०, ११; कौ २, ९७६; जै ४, २३, ६; शौ २०, १८, ५; ५६, ६; १२६, १; –र्यम्[e] ऋ ८, ३३, १४; –[e]र्यया ऋ ५, ७५, ७; –र्या ऋ ७, ६५, २; –र्ये ऋ ५, १६, ३; ८, ५१, ९; ५४, ७; खि ३, ३, ९; ६, ७; मा ३३, ८२; का ३२, ६, १३; कौ २, ९५५; जै ४, १९, १; –र्येषु कौ ४, ९; जै २, ७, ३. [°र्य-साधु> °यृ°]

†अर्य-प(ति>)त्नी[f]– –त्नी ऋ ७,६,५; १०, ४३,८; शौ २०, १७, ८.

अर्य-समान[g]– –नः खि १, ५, १०.

२अर्य,र्या[h]– –र्यस्य मै ४, ६, ६; –र्याय मा २६,२; का २८,१,३; –र्यायै मा २३, ३१; का २५, ६, ११; –र्ये मा २०, १७; का २२, १, ४; काठ ३८,५.

अर्य-जारा[i]– –रा मा २३, ३०; का २५, ६, १०; तै ७, ४, १९, ३; मै ३, १३, १; काठ ४४, ८.

?३अर्यं,र्यां[j]– –र्यां ऋ १, १२३,१; –य तै १, ८, ३, १.

---

[a]) १अरि- इत्यस्य रू. इति B. JAOS ४५, १६६।

[b]) तु.PW.प्रभृ.; वैतु.NW. १अरि-इत्यस्य. रू. इति।

[c]) तु. सा. प्रभृ.; वैतु. PW. १अरि- इत्यस्य रू. इति।

[d]) तु. सा.; वैतु. GW. १अरि- इत्यस्य रू. इति।

[e]) यनि. द्वि१ द्र. [वैतु. GW. (>L ४००) अरि- (=तदीयं शत्रुपरम्)>प३ इति। चिन्त्यस्त्वेष प्रस्तावः स्यात्। अभ्युपगमे सत्यनुपदमेव क्वचिदाकाङ्क्षा पूरकत्येव श्राव्यमाणयोर् 'अन्येषां या' इति पदयोरन्य- पाश्रिदन्वप्रसङ्गात् (तदभिप्रायेण 'अर्याम्' इतीव श्राविते सति तृतीयपादेनैव नैराकाङ्क्षसंभवादित्यभिसंधेः)। अन्यच। अगंगतेश्च परप्रस्तावस्य चिन्त्यत्वं द्र.। तद् यथा। अरिरनियोगिक-गवनकर्मक-तिरस्कारे संपन्ने सति अन्यप्रतियोगित्वेन यद्विशेष्यत्वेन च शिक्षावयिविनस्य सतः 'भुवनानि' इति पदस्य सकृद् द्वि३ च प्र३ चेन्नु- भयथा श्रावकार्यमनुपलम्भादित्यर्थात्। अथाऽपि परपदे 'अन्येषाम्' इति पदं तात्पर्यतः सिद्धेवगता नैव व्यभि- चरेत्। अस्वस्थ-प्रतीतिकत्वेऽस्य च !'अर्याम्' इत्यस्य चाऽनर्थान्तरत्वोपगमादिति दिक्।

[f]) बस. पूरस्व. (पा ६, २, १)। स्त्री. वैकल्पिको नान्ताऽऽदेशः ङीप् प्र. च (पा ४, १, ३४)।

[g]) तृस. पूरस्व. उसं. (पा ६, २, ११)।

[h]) कर्मणि यत् प्र. नित्स्वरश्च [पा ३, १, ९९ (वैस्वर्यार्थमितरवं द्र.); ६, १, १९७]। संभिन्न. तु. °भुर-°+स्व- <√पा(भावे) इति कृत्वा बस. पूरस्व. स्यात् [='स्वा स्वांतभावेन यः (=पानं) यस्मिन्' (वैतु. पा. [३, १, १०३] नद. [तु. १अर्य- टि.] आद्युदात्तार्थं पा. [६, १, २१३] च (अपि तु. टि. ?३अर्यं-|)]।

[i]) बस. पूरस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[j]) व्यु. ?। १अरि-+यत् प्र. तद्धित इति कृत्वा लक्ष्या- ऽनुरोधाद् भस्य सतोऽर्णावर्णस्य लोपाऽभावः उसं. (पा ६,४,१४८)। तेन °अरिय- इत्यस्य [illegible] निरयगित- वनश्च (पा ६, १, १८५) सतः नैप्र. यनि. [illegible] परिणामः स्यात् (तु. टि. १अग्रियु-, अर्म्य-)। छन्दस्तो विमानश्च पाद इह मानं स्यात्। तद् यथा। ऋ १, १२३, १ इत्यत्र [illegible]स्थात्, °अरियां विहायाः' इत्येव श्राव्यमाणः सन्नेव त्रैष्टुभः पादः साधीयान् प्रतीयेत। ते. स्थ. अप्येवं प्रतीयेत। तथाहि। 'सुपूर्तेु यद् °अरियं उ' इत्यत्र [illegible] पादः सुपूरः स्यात्। कुतः 'उ' इति नि. इति। दृश्य. पा. 'अर्यं' इत्यत्रा- ऽऽवगन्तिरस्य 'ए>अए>अ' इत्यनेन संधिपरिणामेना- [illegible] [illegible]दिति। ननु 'पुनः' इ[illegible] संधिः प्रवर्तेतेति। नेति। कुत इति। [illegible] पादस्या- [illegible] यथा. मा. (२०,१७) [illegible] पुर- पूर्वेण [illegible] (तु. काठ ३८, ५ [illegible] पूर्वं [illegible] द्र., मा. [illegible], का २२, १, ४ च [illegible] पादः [illegible] द्र.)। [illegible] °अरिय-' [illegible] १अर्य-, १अर्य- [illegible]

तै ¶२, ३, ४, ९¹, २, ५, ५, ११, १, २१, १, ¶मै २, ३, ५, ६, काठ ११, ४¶, कौ १, २५५†, जै १, २७, ३†
¶अर्यम-गृहपति^a– -तय. मै १, ९, ५ काठ ९, १०
अर्यम्य^b– -म्यम् ऋ ५, ८५, ७
अर्यल^c– -ल काठ २५, ७.
√अर्व्, ^*अर्वत्व मै ४, १२, ३^d.
^*अर्व्^e-
^*१अर्व^f- अन्^e
^*२अर्व- २अर्णव- टि द्र
^*अर्विम् आविस् द्र
अर्वत्^g– -र्वत ऋ १, ७३, ९, ९३, १२, ११२, २२, ११८, २, १६२, ८, १२, १४, ४, ३१, ४, ३९, २, ५, ३६, २, ६, ३९, ५, ४५, १२, ४६, १, १३, ५४, ५, ६०, १२, ८, ४७, ११, ९, ६, २, ६४, ३, ७९, २, १०, ६१, १६, ७६, २, मा २५, ३१, ३५, ३८, २७, १७, का २७, १०, ८, १३, ४, ७, २९, ५, ६, तै २, ४, १४, ३, ४, १, ११, २, ६, ८, ३, ९, १¹, मै २, २, ६४, १३, ९ ३, १६, १¹, ४, १०, ३, काठ ४, १५ ७, १६, १०, १२६, १७, १८, ३९, १२¹, ४६, ४, ५¹, कौ १, २२४, २, १२३, १५९, १८१†, ५०१, जै १, २५, २, ३, १३, ९, १५, ७, १७, २† ५७, १३, शौ १०, ४, ७६, १९, ५०, ५६, २०, ९८, १, ६२ १४, ४, १५, १६, १५, ७, –र्वता ऋ १, ८, २, ११६, १७, १५५, १, १६२, ३, २, २, १०, ४, ३७, ६, ६, ४५, २, ८, ४०, २, ६३, ३, १०३, ५, मा २५, २६, का २७, १२, ३, तै ४, ६, ८, १, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४, शौ २०, ७०, १८, –र्वताम् ऋ ७, १००, २, ८, ६, ४७, ९, ४७, ५, १०, ९४, ६, खि ७, ८, ३, शौ ४, ९, २, २७, ३, २०, १२७, ३, पै ४, ३५, ३, ८, ३, ३, ६, ५, –र्वति ऋ २, ३३, १, ८, ७१, १२, पै ७, ३, १०, –र्वत ऋ १, ४३, ६, ६३, ५ १११, ३, १५१, ३, १६२, ६, ५, ८६, ५, ६, ३६, २, ९, ११, ३, ६२, २, १०, ४०, ५, मा २५, ३९, का २७, १२, ६, तै ३, २, ३, १, ४, ६, ८, २, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४, कौ २, ३, जै ३, १, ५ –र्वत्सु ऋ ५, ८५, २, मा ४, ३१, का ४, १०, २, तै १, २, ८, १, ६, १, ११, ३¹, मै १, २, ६, काठ २, ६, ४, ९, क १, १९, –र्वद्भिः ऋ १, २७, ९, [६४, १३, (२, ३६, ३, १०, १४०, ४)] ७३, ९, ६, ४५, १२, ७, ९०, ६, ८, २, ३६, ११, १०, ९०, ११ १०, ९६ ७, ८, कौ २, ७६७, शौ २०, ३१, २, ३, –र्वन्त ऋ ५, ६, १, २, ७, ३५, १२, ४०, ६ [५०, ५, ९१, ७], ६३, ३, ८, १९, ६, ९, १०, १, ६६, १०, १०, ६४, ६, ७४, १, मा ९, १७, १५, ४१ ४२, का १०, ३, १०, १६, ५, २३, २४, २३, १, ११, तै १, ७, ८, ७, मै १, ११, ७, २, १३, ७¹, ४, ११, १ काठ १३, १४, ३९, १४, कौ १, ४२५, २, ७, ४६९, १०८७, १०८९, जै १, ४१, ७, ३, १, ९, ३५, ४, ५३, ६, शौ १९, ११, १, पै १३, ८, ११, –०र्वन्त कौ १, ४३५^h, जै १, ४२, ९, –र्वन्तम् ऋ १, ९१, २०, ११२, २१, १६२, १६, १६३, ९, [४, १५, ६, ८, १०२, १२], ५, ५४, १४, मा २२, ५, २५, ३९, २९, २०†, ३४, २१†, का २४, १, ५ २७, १४, १, ३१, ३, ९†, ३३, १, १५†, तै †४, ६, ७, ४, ९, २, ७, ४, १५, १, †मै ३, १२, १६ १६, १, ४, १४, १, काठ ४४, ४३, ४६, ३१५ –र्वन्ता ऋ ८, २५, २४, १०, १०५, २, –र्वान् ऋ १, १६३, ११, ९, ५७, २५ मा २९, २४, का ३१, १, ११, तै ४, ६, ७, ५, काठ ४६, १
अर्वती–-ती ऋ १, १४५, ३¹, ७, ८७, १, काठ १२, १५†,

^a) बस पूस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।
^b) स्वार्थे यत् प्र.। तित्-स्वर (पा ६, १, १८५)।
^c) मधु क ३९, ५ 'अयल' इति पामे (तु MAK II)।
^d) 'अर्वत्व' इति मुपा स्वर-शोध द्र. [तु विश्व मर्वत्व पाठ अपि (तु सस्थ टि आ./*मुस्वाय्> मुमुत्वत्व]।
^e) भावे क्विप् प्र (तु टि. अर्वन्-, अर्वत्-, ^*अर्व्)।
^f) भावे घञ् प्र मित्-स्वरश्च (पा ६, १, १९७)।
^g) ^*अर्-(बा) ^*अर्व्- (बा) + मतुप् प्र [उभयत्र मतोर् वत्त्वं परतो वस्य लोप द्र. (पा ६, १, ६६, तु PW प्रमृ, वैतु पा ६, ४, १२७ इत्यनु अर्वन् [तु यस्य | इत्यन्देय प्रमदर्शनेऽपरत्वे मते तदनन्तरत्वाच्च (प्रत्यय उच्येत)]।
^h) टि इति मुद्रण-त्रु. मिथ्याचिन्त्य (तु GRL)।
^i) 'इर्वती' 'अर्वती' इत्यनयोरन्यतरत्र पा. द्वी.

शौ १०, ४, २१, पै १६, १७, १, —र्तीभि ऋ १०, ५, २

अर्वन्[a]— -र्०वन्[b] ऋ १, १६३, १, ३,४,८,११,६,१२,६, मा ११, ४४§, ६७, ८७§, २९, १२, १४, १५, १९, २२, का १२, ४, ७§, १९, १, १§, ३१, ३, १, ३, ४, ८, ११, तै ४, १, ४, २§, २, ८, १, ६, ७, १[२], २-४, मै १, ६, २, २, ७, ४§, काठ १६, ४§, ३९, १, ४०, ६[२], ४६, ३[२], शौ ६, ९२, २, —र्वा ऋ १,१०४,१[c], १४९, ३, [१५२,५, (४, ३६, १)] १६३, १२, ३, ४९, २, ४, ७, ११, ११, ४, ३६, ६, [३८, १०, (१०, १७८, ३)], ६, १२, ४, २८, ४, [३३, २, ७, ५६, २३], ७, २२, १, ३७ ६ ४४, ४, ५८, ४, ९, ८७, ७, १०, २७, १४, ९९, ४, १३२, ५, खि ४, ९, ४, ५, ७, ३, २, मा ११, २२, २२, १९, २९, ९, २३†, का १२, २, ११, २४, ६, १, ३१, १, ९, ३, १२†, तै १, ५, ११, ४†, ७, ८, १, २, ४, १४, ४†, ४, १, २, ४, ६, ७, ५†, ५, १, ११, ३, ६, ३, ८, ४¶, ७, १, १२, १, ५, १९, १[३], २५, २¶, मै २, ७, २, ३, १२, ४, १६, २, ४, १३, ८†, काठ ७, १६†, १३, १६†, १६, २[d], १९, १३, ४१, ३, ४७, १५[३], ४६, २, ३†, †कौ १, ३९८, २, २७७, ११२४, †जै १, ४४, ८, ३, ९३, ९, शौ ४, २१, ४†, २०, ११७, १†, १२९, ११, —र्०वाण शौ १८, ३, ११, —र्वाणम् ऋ १०,४६,५, मा २८, १३, का ३०, २, २, [°र्वन्- अन्°]

१अर्वश[e]— -श ऋ १०, ९२, ६

२अर्वश[f]— -शेभि ऋ १०, ९२,६

*अर्वा[g]

†अर्वा(र्वा आ)क[h]— -के ऋ ८, ९, १५, शौ २०, १४१, ५

अर्वा(र्व अ)च्,र्वाच्[i]— -र्वाङ्,ङ् ऋ १, ९, ५, ४७, १०, [९२, १६, ७, ७४, २, ८, ३५, २२] १०८, ४, ११८, २, २, ३९, ३, ५, ३, [४, ८, ७, २, ८] ३२, १३ ४३, ६, ५८, २, ४, ४, ८, ३२, १५, ६, ४३, ५ ८, ४५, १०, ६२, ४, ६ १८, ११, ३७, १, ६०, ३ ६२, ११, ६३, १, ७, २७, ३, ३९, ३, ६४, २, ६७,३ ७, ६९,३,

वर्तुक LRV चिन्त्य. (तु OR\) । √अर्द् इत्यस्मात् वधा सतो निष्पन्नस्य सत यनि. एव प्राक्करणिकार्यमनन्वयसमवात् शोध प्रस्तावस्याऽन्यथासिद्धमानत्वादिति दिक् ।

[a]) *अर्-(वा) *१अर्व (वा)+*वन्- च *वान् च [<√वन् भाव (तु टि अश्व-वान्-)], पर्यायेण सर्वनामस्थानेषु *वान् अन्यत्र *वन्- उप इति विवेक इति कृत्वा यम पूप्रस्व [वैतु पाप्र तदित वनिप् प्र (पावा ५, २, १०९) इति वा, √*अर् (वा) √अर्व् (वा)+वनिप् प्र (पा ३, २,७५. [पाउ ४, १०९ च] तु या [१०, ३१], द [१,१४] पा. [ऋ १,८,२] PW प्रमृ. w w [१, १४१] च) इति वा] । यतु *१अर्वण इत्यपि पृथग् वैधिकि निर्दिष्ट भवति, तत्र (तु टि अन्वर्वन्-) ।

[b]) पा१ पत् यनि वा, अर्वन्- इत्यस्य वेद क. इति भूयोविमर्शोऽत्र । नैष्मि उभयथाऽपि नभवाव मनुष्यस्य सङ्गताऽऽत्ते (पा ८, ३, १. wG ४५२b) अनेकान्तिकत्वोपत्तव (तु. १ ५२०) ।

[c]) पा१ पत् सैप्मि =अर्वान् (<इति तु अश्ववान्<*अश्व-वान्- इति वा,=अर्वन्->अर्वान् इति वै१ विमर्शनदा शिष इ (तु १ ५१०१) ।

[d]) 'अर्वा । अह' इ१ पदद्वयऽऽत्मयमानत्व [illegible] SIM उपेक्ष्य ।

[e]) *अर्- (वा) *अर्व् (वा)+१शा- (भावे<√श्) इति कृत्वा यम पूप्रस्व (तु टि अर्वत्-, वैतु मा प्रभृ अर्वन्-+श प्र [पा ५, २, १००] इतीदाऽभिप्रयन्तश्चिन्त्या सन्त नाउ टि पर्यनुयोज्यमाना) ।

[f]) उस उपप्रस्व., उप च पचाद्यन्त मद न्तोदात्तमितीव नाप् मध्याद्विशत्र इ (वैतु सा प्रत्यनि नाप् च सम्पयो मतो स्वरतो विविक्त्योर्नेयो भेदनतुर्णांगा उभयत्र समान मत्वर्थ श-प्रत्ययान्तत्वनिर्धा न्त यनि अन्तोदात्त कथमप्युपपादयन्तोऽपि नपू आद्युदात्तस्योपपादनेऽशक्ता) ।

[g]) *अर्व्- इत्यस्य सामीप्यगते सन तु१ पत् क्रिवि इ, 'पुरा' (यद) इत्यस्य वा प्रतियोगि ।

[h]) उस थाथादिस्वर (पा ६, २, १४४) । तत्र *आक्- =√अक् (=√अच्)+घञ् प्र (=°अक-[तु० इत्यत्र शोध) इ [वैतु दे (२, १६) *१अर्व- +√क्रम्+आट प्र (पाउ ४, १८) धा [illegible] यत् GW [illegible] इत्यत्र यनि [illegible] प्रतिपादन, नम । तथान्ये अप् [illegible] प्रगृह्यादि त्रि (तु आक-, उपाक-, पराक)] ।

[i]) तस्य विकल्प-स्वर प्रत्य (पा ६, २, ११९) ।

का २४, १०, १[i],१३,१, मै ३, १२, ८[v]

अर्वा(च्>र्>)ग्-वसु[a]– -सु मा १५, १९, का १६, ४, ९, तै ४, ४, ३, २, मै १, ५, १¶ २, ८, १०, काठ ७, ६, १७, ९, क २६, ८, –०सो मै १,५, २, काठ ६, ९, ७ ६, क ४, ८

१†अर्वाचीन[b]– -न ऋ ४, ३,२,२०,२,३१,१४, [(३ ४३, ३), ७, २९, २] ८, ३, १७, १०, ११६, २, मा २०, ४९, का २२, ५, ३, कौ १, ३०१, जै १, ३१, ९, –नम् ऋ ४, २४, १, ७, ४१, ६, मा ३४, ३९, शौ ३, १६, ६, पै ४, ३१, ६, ९, २२, ४३, १६, ११०, १६, –ना ऋ ५,७४,९[c], [८,२२,३, (१०, ३८, ४)], –ना ऋ १०, ६, ६, –नास ऋ ६, २५, ३

२अर्वाचीन[d]– -नम् ऋ [१,८४, ३, ३,३७,२], मा ८,३३†, का ८, ९, ११†, तै १, ४, ३७, १†, ३, ४,१०,२¶, ६, ६, ३, १¶, ¶मै ३, १०, ५, ४, ३,९, काठ ३७,९†, कौ २,३७९†, जै ३, ३०, २२†, शौ १०, ५, २२, २०, १९, २†, –नै ऋ ९, ९७, २८

†अर्वा वत्[e]– -वत ऋ [३, ३७, ११, ४०, ८, (९)] ८, ८२, १, ९, ३९, ५, खि ५, ७, ४, ९, मै ४, १०, ३, कौ २, ५२ जै ३, २१, १७, शौ २०, ६, ८, २०, ४, ५७, ७, –वतम् ऋ [३, ४०, (८,३७, ११) ९], मै ४, १०, ३, शौ २०, ६, ९, –वति ऋ ७, ७२, १, ८, [१३, १५ ९७, ४], ३३, १०, [५३, ३, ९३, ६, ९, ६५, २२] खि ३, ५, ३, कौ १, २६३, २६४, २, ५१३, जै १, २८, १, २; ३, ४०, ९, ४, ८, ९, १८, ७, २०, ३ शौ २०, ११२, ३

√*अर्श्(=√ऋश् यद्र)

अर्श[f]- *[l]अन्°

*[1]अर्श राति[g]- अन्°

अर्शसान[h]– -नम् ऋ [१,१३०, ८ ८, १२, ९] –नस्य ऋ २, २०,६, –नाय ऋ १०, ९९, ७

अर्शत्[i]– -र्शत् मा ४०, ४, का ४०, १, ४

अर्शनि[j]- अन्°

अर्शस्[k]– र्शस मा १२, ९७ का १३, ६, २१.

√अर्प्(=√ऋप् यद्र), अर्पति ऋ ९, ५६,२, ७७, ४[l], अर्पति ऋ ९, ३,९, ५,२, १२, ८[l], [१३,१, ३८,६, १०१,७] १६,७,[१७, २ ३७, १] [२३,५ ३७,२[l], ३८,६[l]] [(९, ५१,७, ९,३३, ३) ३४, २, ६५, २०] ३८,१, ४२, ५[l], ५७, २[l], ६३, २०, ६७,४,१५ ८६, ११ १२ ४४, १०७, ५, १७, मा २३, ७७

इति वदन्त या प्रति नि सत्वा]।

[a]) यम पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[b]) वैभाषिक स्वच्>ईन प्र उस चित्-स्वरश्च (पा ५, ४, ८, ६, १, १६३)।

[c]) आमन्त्रितनया व्याचक्षाण मा चिन्त्य ।

[d]) स्व>ईन प्र (पा ५, ४, ८)। तत्स्वर ।

[e]) या उपसर्गसमानवृत्ते सन पूर्व यति प्र उम (पा ५, १, ११८)। तत्स्वर । पत्ता पूर्व ह्रस्वाऽमावो ज्ञापयति यथाऽत्रानल्प्यमानो दीर्घ मन्त्रो भवति द्वद -प्रयोजितः सन् साहितिकश्च न भवतीति [वेतु स्वपाठणीनि प्राति (तु पा ६, ३, १३१), PW च *अर्व->अर्वा इति]।

[f]) अच् प्र चित्स्वरश्च (पा ३,१,१३४,६,१,१६३)।

[g]) यम पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र । (तु . टि. अमर्श-राति-)।

[h]) उप उप √अर्श्+असु प्र पापादि-स्वर [(पा ३,२, १; ६,१,१४४ तु अर्धि-वाणु- प्रमृ पा'गा)गु(नु)- इत्ये- नदुपसाति प्रति; वेतु पश. मनसमदरपशानः, पाउ (२,८८) √ऋ+(श्)असानच् प्र इति (तु सा [ऋ ८, १२, ९], वेतु मा.[ऋ १, १३०, ८ इत्यत्र यनि इव स्पर्शुकत्य सन् व्याहत], GW प्रधा सिनन्ता- दशाच् शानच् प्र इति (तया सति सिचि इटोऽभाव प्रति पर्यनुयोज्यस्तु द्र)]।

[i]) हिंसाकर्मण √२रिश् इत्यस्य तुदा नञ्-पूर्व लुप्ताऽकार शतरि रूपमिति उ म. चाऽऽहतु । तन्न । हिंसार्थस्याऽप्राकरणिकत्वाद् गत्यर्थस्य प्राकरणिकस्य च √अर्प् इत्यतो गत्यर्थात् तालव्यान्तत्वाऽऽपत्तिमात्रेन भिन्नस्य धात्वन्तरस्य सुकल्पनेन सुपाक्षोपलम्भात् । भूयान् अपि विमर्शो वेश द्र ।

[j]) अनि प्र उम तत्-स्वरश्च (पाउ २, १०२, 5 अरुणि, *अर्शणि, अवनि, अन्नुनि, धमनि- प्र)।

[k]) असुन् प्र नित्-स्वरश्च। यत्तु पाउ (५ १९६) √अ इत्यन्न प्र परन गति प्राकारोऽन्वयोऽन्वयाति, तदेव । ध-यानि गजातानि गलदश्य धा एव शाखत्वात- रतप्रस्त्रस्य नेदीयमपत्योपगमात् (तु ११ ११ १, १६०)।

[l]) तु नाश्च टि. 'अमि'।

पै ८, ९, १, अर्हत. खि ५, ७, ३, ८, मा २८, १९, का ३०, २, ८, मै ४, १३, ८, काठ १९, १३, अर्हन्ति ऋ ८, २०, १८, ¶मै ४, ८, ३, अर्हन्ति ¶मै १, ११, ६, ३, १, ५, ४, ८, ८, काठ २७, ८, पै ५, ३७, २, अर्हसि ऋ [१, १३४, ६[२], (४, ४७, २, ५, ५१, ६, ८, ६, १९)], ५, ७९, १०, खि ४, ५, २५, पै ११, २, ९, १६, ३७, ६[२a], †अर्हथ ऋ [(१, १३४, ६) ४, ४७, २, ५, ५१, ६, (८, ६, १९, ३२, २३)], कौ २, ९७९, जै ४, २३, १०, ¶अर्हामि काठ ७, १०, क ५, ९, अर्हामसि ऋ ४, ५५, ७ [अति>त्यु°, अभि>भ्यु°, उद्°, प्र°]

अर्हणा[b]– -णा ऋ १, १२७, ६, १०, ६३, ४, ९२, ७

†अर्हत्[c]– -र्हते ऋ १, ९४, १, मै २, ७, ३, कौ १, ६६, २, ४१४, जै १, ७, ६, ३, ३२, ४, शौ २०, १३, ३, पै १२, १, १, -र्हन् ऋ २, ३, [१, १०, २, २], ३, ३३, १०[३], ७, १८, २२[d], १०, ९९, ७, तै २, ३, १४, ४$, मै ४, ९, ४[३], पै १५, २०, ७[३]$, -र्हन्त ऋ ५, ७, २, ५२, ५, तै २, १ ११, ३, मै ४, १२, ४, -र्हन्ता ऋ ५, ८६, ५ खि ५, ७, ४, ६

अर्हसे[e] ऋ १०, ७७, १

*?अ(र्हे>)र्हा– -?र्हे[f] पै ४, १५, ४

*?अर्हरि-, *?अर्हरिष्- नाउ टि द्र

?अर्हरिष्वणि[g]– -णि ऋ १, ५६, ४

√अल्(=√*अर्), अलर्ति[h] ऋ ८, ४८, ८, †अलर्षि[i] ऋ ८, १, ७, कौ १, २७१, जै १, २८, ९, ४, १०, ५

अल[j]– -लम् ¶तै २, १, १, ३, ३, ३, ५, ५, ३, ४, ९, १, २, १, १, ५, २ ८, ६, ३, १, १, ५, ३, १०, २ ६, ३ १, २, ¶मै २, १, १[२], ४, १, ५, ४[२], ५ ८, ११[२], ¶काठ ८, ११[३k], ९, १७, १०, ४, ११, ५, १२, १[२], १३, २, ४, ८[२], २९, २, ४०, ५, ¶क ७, ८[२], ४५, ३, शौ ६, १०९, १, पै १, ९६, २, -लस्य पै ११, २, १३.

?अल गर्धु- नाउ व्यु औप द्र

?आलगर्धु[l]– -०र्धे शौ ६, १६, ३

अल√कृ[m]

अल-कृत– सु>स्व°

*अल-मति- १अरति- टि द्र

अलक[n]– -कम् ऋ १०, ७१, ६, १०८, ७

*अ-लक्ष्मी[o]– -क्ष्मी खि २, ६, ५ ६, पै १६, १४९, ६, -क्ष्मीम् खि २, ६, ८

अलज[p]– -ज मा २४, ३४, का २६, ७, ४, तै ५, ५, २०, १ मै ३, १४, १६, का ४७, १०

¶अलज चित्[q]– चितम् तै ५, ४, ११, १, काठ २१, ४, क ३१, १९

---

a) 'अर्हति' इति शौ (१०, १, २६) पाभे ।

b) स्त्री भावे यु वा क्यु >अन प्र उस (पा ३, ३, १०७, पाउ २, ८२)। तत्-स्वर । वा हेतौ तृ१ द्र ।

c) शतृ शपश्च निघाते धास्व (पा ६, १, १८६, १९२)।

d) प्र१ ह. सद् 'अहम्' इत्यनेनाऽध्याहृतेनाऽन्वितम् (वैतु GW विद सन् प्रपु१ इति)।

e) तुमर्थीय असे प्र (पा ३, ४, ९)। तत्-स्वर ।

f) ' र्हेऽथाऽसि ' इत्येव सुपा सु-शोध द्र ।

g) व्यु ?। अर्हरि-स्वनि- इति पपा । तदनु मा *?अर्हरि- (*अर- +हरि- इति उस)+*?स्वनि- (=√स्वन्+इन् प्र) इति कृत्वा पुन उस इति। अन्ये च (तु OR१) *?अर्हरिष्- (<√हृष् वा √अर्ह् वा, अर्ह+रिष्- इति वा)+वनि प्र इत्येवाऽभिप्रायुका । सर्व भूयोविमर्शगह्वर द्र ।

h) यदत्राभ अलार्थंभरत्येवम् । अभ्यागारामात्रे ...

i) ?तु... ति...

j) भावे अप् प्र (पा ३, ३, ५७)। तस्य पित्त्वान्निघाते धातु-स्वर । यनि अमन्त रु द्वि१ सत् वा निवि भवति (=अरम् टि अलला- टि च द्र)।

k) उत्तरवर्तिभ्या √कृ, √भू इत्येतदायतिद्वताभ्यां समासाऽभाव द्र (तु टि अर√कृ)।

l) =आल >सुपा 'आल[३]'इत्यत्र शोध (तु सस्थ टि)।

m) अनाट्यातिक पूर्वभाग मौलिक द्वि१ सद् भूषणे ऽर्थे प्रयोगतो गतित्वमापन्न द्र (पा १, ४, ६४)।

n) व्यु ?। इअ+*लक्-(<√*लक् प्रवर्तो) इति कृत्वा तस नञ्-स्वर । वा अमन्त रु वि वा निवि वा द्र.। यद्वा √*अल् लाघवे वा देवे वा [तु पत्रा इस्का, वैतु ww (१, ८८) दुःमार्जने इति]+क्वुन् प्र (पाउ २, ३७) इति ।

o) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यत् । सुपा अन्तोदात्तत्व भ्रष्ट द्र । तथात्वे हि यस्य स्वाभय चाऽप्रावरणिकत्वात् ।

p) व्यु मृग्या भवति । अर्थाऽप्रतिपत्ते ।

q) उप क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, ११९)।

?अलजि[a]– -जे शौ ९, १३, २०, पै १६, ७५, १०
*अलन्दा ?अलर्पि-राति- टि द्र
अ-लपत्[b]– -पन् शौ ८, २, ३
अलर्ति √अल् द्र
*अलर्प- द्वि टि द्र
अलर्षि √अल् द्र
*?अ-लर्पि[c]-
?अलर्पि-राति[d]– तिम् कौ २, ६७०, जै ३, ५५, ११
*?अलला[e]
अलला√भू
अलला-भव(त्>)न्ती[f]– न्ती ऋ ४, १८, ६
?अ-लवर्ति[g]– -ते पै ११, २, ५.
अलसाला[h]– -ला शौ ६, १६, ४
√*अला १अरि->अरे टि द्र
*?अलाण्डु अलाण्डु- टि द्र
?अलातृण[i]– -ण ऋ ३, ३०, १०, -णास ऋ १, १६६, ७
*?अलादु- अलाय- टि द्र.
?अलापु, बु[j]– -पुना मै ४, २, १३, -बुना शौ ८, १५, १, पै १६, १३५, ९, -बूनि शौ २०, १३४, १
अलाबुक[k]– -कम् खि ५,१५,१५[1], शौ २०, १३२, १[1], २[1].
अलाबु-पात्र[m]– -त्रम् शौ ८, १४, १४, पै १६, १३५, ८
?अलाय्य[n]– -य्यस्य ऋ ९,६७,३०.

a) 'वाल्जे > वा अल्जे' इति पपा तदनु च यनि द्र । सहचरितानां सता त्रयाणामपरेषां यद्भमविशेषनाम्ना वकारादित्वाच्च 'वा' इत्यस्य पदस्य पार्थक्ये नाऽनाकाङ्क्षितत्वे सत्यकिञ्चित्करत्वाच्च ''*वाल्जि' (यद्र) इत्यस्य रू. श्रवणं तु सभाव्येत । एस्थि यनि चक्षूरोगतया वा (तु PW प्रमृ) रुग्विशेषतया वा (तु ता ३८ ३९) व्याख्यान निराधारतामापतेदिति किमु वक्तव्यम् ।

b) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

c) सदिग्धसत्ताक मन् नाउ व्यु पूप इति कृत्वा विकल्प्यमान द्र ।

d) बस पूपप्रस्व (पा ६,२,१) । पूप प्रति तु स्वरूपत संदेहो भवति। तद् यथा। अनर्दा- इति ऋ.(८, ९९,४) पामे श्रुते नैप्र (=अनर्दा >*अनल्दा->*अलन्दा->*अलर्प इत्येव) वर्णविपरिणाममात्र सद् √अल्>अलर्पि (यद्र) इत्येतन तिष्ठा समेदगुपगतमिति १म कल्प । स्वरूपतिरूप्यविशिष्टत्वेन उप अर्थस्य विवक्षायामनुप्य निरोऽपि सन सुप् प्रतिरूपकत्वेनोपचार उस (पावा २, २,२४) इति २य कल्प । नञ्-पूर्वत्वे सति तस पूपप्रस्व (=नाप्), यत्र उप (कर्तरि *लर्पि)<√*लर्प् लापने इत्यत् प्राति इति ३य कल्प ।

e) व्यु ? । पाप्र स्वरूपत डाजन्तम् उस (पा ५,४, ५७ उउ) मद् गतीभूय (पा १, ४, ६१) नाउ आम्रेडितं इत्यनाम्न स्यात् । एवं तावदेनदाम्रेडितनकार शब्दस्य वेगन वहन्तीनां पार्वतीनां नदीनां शब्दस्यानुकृतिमात्र स्यात् (तु मा प्रम वैतु ॥ [१, ८९] √भव् इत्यत धातो वर्तमानत्तिर्यथार्थत्व) । यद्वा √अल्(प्रवाह)>अल-+*ल-(<√ला) इति कृत्वा उस इत्यन् वा क्तन् पाप्र डाजन्त्यया (नैप्र= नु१ गम्यमानकत्वप्रापणया) प्रवर्तेति शिष्ट ।

f) गस शत्र त-कृत् प्रस्व (पा ६ १,१८६,२,१३९)।

g) नञ्-पूर्वं (√लू>) *लवति- प्राति भवति। '-ते' इति मूको पा 'देवी' इत्येतत्-समानाधिकरण इति कृत्वा साधायान् स्यात् ।

h) व्यु मृग्या भवति । अप्रतिपत्ते ।

i) व्यु ?। अल(म्)+*आतृण-[नैप्र =*आतृण्ण-(=आ √तृन्द्+क्त)] इति कृत्वा उस यार्थीयस्वरश्चेतीव 'अलमानर्दन' इत्युक्तवान् वा अभिप्रेयात [वैतु दे (४,३) उप ण प्र उस (पाउ ३,१५) इति वा, व्युद् प्र इति वा कृत्वा नैप्र भूयास्समसभाव्यमिव सत वर्णविपरिणाम प्रस्तावुक (द्वितीये कल्पे बस इति कृत्वा व्याचक्षाणश्च सन् [तु स्क. अपि] पूपप्रस्व आपद्यमानस्य सतोऽभाव प्रति चोद्यमापुत्र्य)] । ६अ(>अन् >अल्)+भावे *आतृण- इति कृत्वा यस अन्तोदात्त इतीत्यपि सा विकल्पयेत् (वैतु ऋ नञ्-पूर्वत्वे सति *?लातृण उप इति)।

j) व्यु ?। नैप्र =(अ)*ल(पु)बु <*लभुं-<√*लभ् (लम्बने) इति वा,=<*आ लभुं <*आ√लभ् इति वा (प्रथमे कल्पेऽकार न्यकरणार्थ द्वितीय तु हस्वाऽऽदेशतेन इति विवेक द्र)।

k) उस स्वार्थिकस्य कर प्र नियात पूर्वपदप्र स्वर ।

l) मूको अनुमाता श्रुति (तु टि पण्डु)।

m) दतस समस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र ।

n) व्यु ?। *अमर-(दर)+१अर्य इति सत्त्वा पूपप्रस्व (पा ६,२,२) इति कृत्वा *आर्य इत्यस्य सत नैप्र वर्णविपरिणाम समाप्तेत [=गायनार्य हिंसाय विपरे स्वनिश्चयाम् इद (वैतु गा. स्कुराणमयता, PW. प्रमृ यैप्रपत्तस्तत्त्व समृत्त्व सम स्म यस्. उप <√क्ष <√ली वर्णि, H 'अलापिरस्य' इति द्वे पदे इति, OR. अलम् > वर्णि [तु अलम् > अलमाय्य] इति वहनी स्म अनर्णत्व स्वरसोऽनुरतम)]।

अलि नाउउ व्यु औप द्र

अलि क्लव[a]— -वा शौ ११, ११, ९, -वेभ्य शौ ११, २, २

अलि-चन्दु[b]— -न्दाय काठ ५२, १

?अलिश[c]— -श शौ ८,६, १, पै १६, ७९, १

?अलिन[d]— -नास ऋ ७, १८, ७

°अलिंश- अलिश- टि. द्र

अलीक[e]— -काः[f] शौ ५, १३, ५, पै ८, २, ५

अ-लुभ्यत्[g]— -भ्यत शौ ३, १०, ११, पै १, १०५, ३

¶अ-लू(=रू)क्ष[g]— -क्ष तै २,५,११,३

¶अ-लून[h]— -न॰ मै २, ५, ११.

¶अ-लोक— -कम काठ २७,३,२६,४, २७,६, क ३८,६,४१,२,४२,६

अ-लोमक[b]— -कम् काठ २५, २[2], क ३८, ५[2], -काय तै ७, ५, १२, २, काठ ४५, ३

¶अलोमका[i]— -का तै २, ६, ५,१, ७४, ३, १, काठ १२, १३

¶अलोमिका[j]— -का मै २, ५, २.

अ-लोहित[k]— -ताय तै ७, ५,१२, २, काठ ४५, ३

?अल्कशा- वि>व्यु॰

√°अलग्

अलग्[l]— -लाभ्याम् मा २५, ६, का २७, ६, १, मै ३, १५, ६

?अलगण्डु[m]— -ण्डून् शौ २, ३१, २, ३, पै २, १५, २, ३[n]

√°अल्प्

अल्प, ल्पा[o]— -ल्प तै ५, १, ३, २, शौ ११, ३, २४, पै १६, ५४, १०, -¶ल्पम् तै २, ४, १, १, काठ २८, १[3], -¶ल्पा तै २,१, २, ३, -¶ल्पा तै ६, ५, ९,३, काठ ७, ८, २८,९, क ४४, ९, -ल्पे शौ ४, १६,१, पै ५, ३२, ३, -¶ल्पेन तै २, ५, ४, ३

¶अल्पक[p]— -कम् काठ १०, ७

अल्पिका— -का खि ५, २२, ३, शौ २०, १३६, ३

अल्प-पशु[q]— शुम् शौ १२, ४, २५.

अल्प-शयु[r]— -यून् शौ ४,३६,९.

[a]) तु टि अरि-क्लव-। वकारान्त मुपा (पाण्डु)।

[b]) उस. उप अच् प्र थाथीय स्वरश्च (पा ६,२,१४४)।

[c]) व्यु ?। 'अलेरिव शरणं दर्शनमस्य' इति कृत्वा ="अलि+श- (=[नेप्र]<°शर-<√शॄ) इति बस पूप्रस्व। यद्वा (अ)लिश- (<√°लिश् हिंसायाम्) इत्यवमाश्रोऽकार उच्चारणमात्रफल द्र। अथवोत्तरे कल्पे नञ्-पूर्वत्वे सति उप च भाव-परे सति बस इति कृत्वोत्तराऽऽदिस्वर उस [पा ६, २, ११६ (वैतु सा 'अली [लिं]श' इतीव कृत्वा व्याचक्षाण [तथा सति सामस्त्य अभाव प्रति चोद्यस्तु द्र])]।

[d]) व्यु ?। √अल्+इनन् प्र (पाउ २.५०)। नित् स्वर (पा ६, १, १९७)। यद्वा अलि-नाम् इति प्राति स्यात् (तु तत्रैव मल्ला नस्- इति)। उपर्यपि 'विषाणिन' इति गदवरित वि भवति। तथोत्तरे कल्प ज्ञापक भवन्।

[e]) व्यु ?। √अल्+°ईकन् प्र इति सम्प्रदाय [पाउ ४, २५ (तु ॥॥ १, १५७ अनार्जवपरत्वेन धा अर्थ-वैशिष्ट्य सति तदेव समर्थं)]। औपि तु अ + °लीक- (नेप्र <°लिश <√°लिश् प्रकाशन) इति कृत्वा नञ् समस्वरश्च समापद्यते।

[f]) [illegible] ॥ व्याचष्ट, स्वनिष्टम्। [illegible] (तु [illegible] > -काः)।

[g]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २,२)। उप यद्र.।

[h]) तु टि अ-लेशक-।

[i]) [illegible] (तथा, पाभा ७, ३, ४५)।

[j]) कात् पूर्वस्याऽत इत्वे ह्रस्वान्तीये स्वरे च (पा ७,३, ४४, ६, २, १७४) नापू विशेष द्र, शाखाभेदेन व्यवस्थाप्यश्च।

[k]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २,१७२)। उप यद्र।

[l]) घ प्र (पा ३, ३, ११८)। तत्-स्वर [वैतु उ म च अल(म्)+°ग- (<√गम्) इतीव कृत्वा नेप्र वर्णविकार पश्यन्तौ]।

[m]) व्यु ?। 'अलगाद् अन्दति' इत्यर्थेत अलग + °अन्दु- (<√°अन्द्) इति उस स्याच्छकन्ध्वादित्वमूर्धन्याऽऽप- त्तिभ्यामिष्टमिद्धिश्च। यत्तु ॥ R अलाण्डु- इति प्राति स्वरूपमिति, तन मूलो ला > ला- इत्याकारात् सभाव्यमा नमात्यमिश्रलिपिविकारादन्यत् किमपि प्रमाण नोत्पश्याम।

[n]) 'अलगाडून्' इति मुपा चिन्त्य।

[o]) शुभ इत्यत्र नेप्र वर्णविपरिणाममात्रमिति द्रष्टव्य- ऽत्राऽपि तत्रत्य टि अनु पाय धा प्र च निर्देश द्र।

[p]) प्रागिवीय क प्र (पा ५, ३, ७०)। तत्-स्वर।

[q]) बस पूप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[r]) तस पूप्रस्व (पा ६, २, २)। पूप तद्धित [illegible] [illegible] द्वि१ स्यात्। उप च कर्तरि °शयु- (<√शी यद्र)। यद्वा बस स्यादुभयस्वर। तथा स°१ उप °शयु- इति भावे निष्पन्नमिति [illegible] द्र [वैतु सा (१९-४१) ऋ ८,१९,२६, शौ १२,४,२५ [illegible] 'अल्पशयून्' इ [illegible] [illegible] निगमुष.]। यत्तु सा °शयु [illegible]

मा २०,७६‡[a], का २२,७,१०‡[a], मै ३,११, ४‡[a], आ॒वम् ऋ ४, २६,३, आवम् ऋ १०,४९,३ आव ऋ २,११,११, १०,८०, ३, †आ॒विथ ऋ १, १३१, ५[2], [२, १३, ९, ८, ३, १२] ३,९,१२,२, ६८,१०, ८०, २, ९, ६१, २२, १०, १२०, ७, तै ३, २, ११, १‡[b], कौ १, १०८‡[b], ४९४, २, ११७२‡[b], जै १, १२, ०‡[b], ५१, ८, ३, ४४, ६, ४, २७, ९, शौ ५, २, ६, २०, ९, ३, ४९, ६, ५७, ३, ६३, ८, ७९, ३[2], १०७, ९, †आविथ ऋ १, ५३, १०, ५४, ६, ८, ३७, ६, ४६, ११, शौ २०, २१, १०, पै ६, १, ७, ११, १, १०, †आवृधु ऋ १०, १३१, ५ खि १, ३, ५, मा १०, ३४, २०, ७७, का ११,१०, ४[c], २२, ७, ११, मै ३, ११, ४ काठ ३८, ९ शौ २०, १२५, ५, आवु ऋ ८, ७, १८, अविष्टु ऋ १, १११, ५, १०, २६, ९, अविष्टाम् ऋ १, १८५, ९, अविड्ढि ऋ २, १७, ८, अविड्ढि ऋ [१,११०, ९, ६, ४४, ९], २, २४, १, ३०, ८, ४, ३१, १२, †अविष ऋ ३, १३, ६, मै ४, ११, २[d], काठ २, १५, अविष्टम् ऋ [४, ५०, ११, ७, ६४, ५, ६५, ५ ६७, ९], ७, ६७, ६, अविष्टम् ऋ २, ३०, ६, ५, ६२, ९, ७, ६७, ५, ८, ९, ५ मै ४, १४, १०†, पै १३, ५, १६[e], अवित॒>ता॒[f] ऋ ७, ५९, ६, अ॒विष्ट[g] ऋ ७, ३४, १२, अविष्टन>ना ऋ ७, १८, २५ अव्यात् तै २, १, ११, २, मै ४, ९, ११, १२, २ १४, ६, १२, अव्या ऋ २, ३८, १०, १०, ११९, ५ अ॒वीत् ऋ ७,१४, १४ आवीत् खि ५, ७, ३, ७, मा २९, ८, का ३१, १, ८, ¶तै ५, १, ११, ३, मै ३, १६, २, ४, १३, ८, काठ १९, १३, ४६, २, आ॒विषु ऋ ४, ३६, ६, मा २३, २९ †आविषु ऋ १, ११, ५ कौ २, ६०१, जै ३, ४८, १७, शौ २०, १३६, ४३, अ॒वी ऋ [६,१०,६,(२६,२)] आ॒वयत् मै २, ४, १¶, आवयत् ऋ १०, ११३, ८, मै २, ४, १¶ काठ १२, १०¶, शौ ४, ६, ३, ५, १९, २, आ॒वय शौ ६, १६, २, आवय ऋ ८, ४५, ३८ [अनु>न्व्° अभि>भ्य्°, उद्°, उप°, प्र°, प्रति>त्य्°, वि>व्य्°, सम्°]

¹अ॒व्[h]- अ॒वो[i] ऋ ६, ६७, ११, ७, ६७, ४, १०, ११३, ५-

¹²अ॒व[j]- वेण ऋ १, १२८, ५.

*अ॒व-माया ओमाया- टि द्र

a) ऋ १०, १३१, ४ इत्यत्रत्यस्य 'आववम्' इत्यस्य वचनपरिणाम द्र । यत्तु उ म च यनि ऋ आ√अव् इत्याऽऽहतु, तच्चिन्त्यम् । न स्वरस्याऽदर्शनात् (तु पग)।

b) 'आवुर' इति ऋ. (८, १९, ३०) पाभ ।

c) 'धु' इति मुद्र [illegible] (तु ऋ १०, १३१, ५)।

d) 'इविष' इति मुगा पगा च प्रमादज एव द्र ।

e) शोधार्ह मुद्रा द्र ।

f) [illegible] दार्थ द्र । [illegible] इत्यत्रैं [illegible] ''अविष्ट' इत्यस्य [illegible] [illegible] मुवच द्र [तु [illegible] ('[illegible]' इत्यु- [illegible] √अव् इत्यस्य [illegible] ([illegible]) [illegible]] । [illegible] (पा ८, १, २८)।

g) न 'इ' इत्यस्य [illegible]।

h) [illegible] (तु [illegible])।

i) [illegible]

[illegible] द्र । तथाह । यनि [illegible] स्वर (पा ६, १, १६८) इति वै सा च वैतु गा ऋ (१०, ११३, ५) [illegible] √अव्> न्वो [(पा [illegible]) इति कृत्वा [illegible] बदन् [illegible] (=[illegible] तथा [illegible] माना [illegible] [illegible] इति [illegible]] । [illegible] =आ॒वुपो (तु [illegible]) इति वा, -भृपो (L १४४) इति वा [illegible] [illegible] । [illegible] ऋ १०, ११३, ५ [illegible] [illegible]।

j) [illegible] (पा ३, ३, ५८)। [illegible] √अव्>¹अ॒वं [illegible] [illegible] (तु [illegible] 'अवेन' इत्यस्य [illegible] [तु [illegible] ५, ६०] [illegible])] । [illegible] 'आवेर्वेन' इत्यत्र [illegible]

*२अव- २अर्णव-, अवर-, २अवस्- अवस्तात् टि द्र

अवत्[a]– -वत मा १५, ६३, का १६, ७, ६, तै ४, ४, ३, ३, मै २, ७, १६, ८, १४, काठ १७,१०, क २६,९, –वताम् पै ४,१०,२[b], १०,६, १२, –वन् ऋ ७, ४६, २, –†०वन्[c] ऋ १,२४,३, तै ३, ५, ११, ३, मै ४, १०, ३, काठ १५, १२, –वन्तम् ऋ ८, ७३, ७.

अवन्ती– –न्ती ऋ १,१८५, ४, –न्ती ऋ १, १५२, ६, ७, ४६, २, तै ७, ४, १२, १[२], काठ ४४, १[२]

अवस्क[d]– -स्कम् शौ २, ३, १

अवत्-तर– -रः शौ १८, ३,५, –रम् तै ४, ६, १, २[e]

*अवन- २ओमन्- टि द्र

†अवनि[f]– -नय ऋ १, १८६, ८, ११०, ७, ५, ८५, ६, –ना ऋ ५, ५४, २, –नि' ऋ १, ४, १०, १८१, ३, ८, ३२, १३, शौ २०, ६८, १०, –निम् ऋ १, १४०, ५, ४, १९, ६, –नी ऋ १, ६१, १०, ६२, १०, २, १३, ७, ५, ११, ५, ६, ६१, ३, ७, ८७, १, १०, ९९, ४, मै २, १३, ७, काठ १२, १५, शौ २०,३५,१० [°नि-दशन°]

१अवस्[g]– -†त्र. ऋ १, १७, १, [३९, ७, ४२, ५], ४६, १२, ११४, ९, ११९, ४, १२७, ५, १५१, १, १५८, ३, [२, २६, २, १०, ३५, ३] ३, १, १५, १७, ३, २६, ५, ३१, १४, ५८, २, ५९, ६, ४, १, २०, २५, ३, ५, ३५, २, [(१, १०, १०) ३] ७०, १, ६, ६, १, २६, १ ६५, ३, ७, २१, ८, ८८, ७, ८, ९, १३, १६, २ २४, २५, २७, १, [३८, १०, ९४, ८] [४७, १, ६७, ४], ६७, १, [७३, १-१८] ८३, १, ९७, ८, १०, २२, ७, ३५, १, २, [३६, २-१२] १००, ११, ११५, ५, १३२, ५, १८५, १, खि ४, १३, ३, मा ३, ३१, ११, ६२, ३३, १६, १७, का ३, ३, २३, १२, ६, ३, ३२, १, १६, १७, तै २, १, ११, ५, ५, १२, २, ३, २, ११, २, मै १, ५, ४, ११, ४, ११, १, १२, १[२], काठ २, १५ ७, २, ९, १०, १३, ११, १२$ १२, १४, क ५, २, कौ १, ४८, १३८, ११२, २, ३३५, जै १, ५, ४, १५, ४, २०, ८, ३, २८, ७, ४, २२, ६, शौ ७, ८, १[b], २०, ४४, २, १४१ ३, –†वस ऋ २, ४८, २७, ५, ३, ५१, ६ [४, २१, १०,

सत नैत्र यथोपलब्धि विपरिणाम मुवच । मौरिथ √अव् इत्यस्य √अर्द् इत्येतज्जमानत्वात् तात्पर्यतो नैर्विशेष्य द्र । उभयत्र च वपूर्वीयोऽश √*५अर् इत्यत इति प्रतीति सभाष्य शब्दार्थे प्राकरणिक स्वारस्यम न्वेष्य [मरता शब्दवस्वाच्य गुण निरहृष्याऽभिनोप- मेयपद्येण सतोपमानपदस्य वसत्साधुरस्य गुणान्तरस्य दुर्लभत्वादित्यभिसधे (तु LRV प्रभृ [=GRV , lORN , GRI ,ΛW] 'भग्नु रुयण' इत्येव विसधायुक्ता , उत्तरं पद रुव-[<√द] इत्यभिमदधत [अन्यथासिद्ध त्वेनत् द्र । मौम्पि रुय-इत्यस्याऽपि *१भुर्व-इत्यत एव नैत्र विपरिण- तत्र गनि पाठ √द इत्येतस्मिन्वेन परिभाषितमात्र पदर्श- नार्थमिति दिङ्मात्रम्] वेतु मा प्रभृ (=I W , L ५५४ [१भुवन्->भुव <>भुव- इति गभेदजा भ्रान्तिमति- प्युक], GW , lORN) √अव् इत्यस्य प्रगिदेन सता रपगुपस्याद्योगेनाऽर्थेन प्रकरण निर्वाहुका)] ।

[a]) धातु-नायोनिपात धातुस्वर (पा ६, १, १८६) ।

[b]) 'पन्थाम् अवनाम्' इति भुरा स्थाने 'पन्थाऽवि- नाम्' इति कोपो विग्रह । 'पन्था' इति कपर्दीन्यदो- ऽगुरुअन्विनी 'पनि-भा' इत्येव द्र । अवि(त>)ता- इत्यस्य निष्ठायाम् ऊठोऽभावे सेट्प्रक्रियया निष्पत्तिर् विकल्पयि- तव्या । यद्वा १अव- इत्यत इतच् प्र स्यान्मत्वर्थीय ।

[c]) 'सुदावन्' इत्येक समस्त पदमाहतु भा सा (ऋ) च, तत्र । पपा पदपार्थक्योपलब्धे ।

[d]) प्रागिवीय क प्र (पा ५, ३, ७०) । तत् स्वर । अवत् >अवत्-स्कम् इति संदिहान MW कल्पयेत् ।

[e]) 'अव√तॄ>अवतर'इति मा का पाभे अयथाशास्त्रीय । 'अवतरम्' इति मै (२ १०,१) पपा । 'अवस्तरम्' इति शोध K प्रस्तावितोऽनवसर , 'पितृम्' इत्यनेनाऽस्य सामानाधिकरण्येऽन्वयस्य सुलभत्वात् । अन्यत् वैद्य द्र ।

[f]) अयु ? । यनि मनि प्र तत् स्वरश्च [पाउ २,१०२ (वेतु GW 'इभुय' इति पूप इत्यूचिवान् सन् *१अनि इति उप इतीवाऽभिमदधान शकन्ध्वादित्वात् , W W. (१, २५४) चाथाऽकार उच्चारणार्थके गति<√*वन् (उन्दने) इति)] ।

[g]) असुन् प्र नित्-स्वरश्च (पाउ ४, १८९, पा ६, १, १९७) ।

[h]) W एत विपठितुर् भवति (तु टि अव√इ> भुव ••कारिपम्)

५, ५७, ७] ५, २२, ३, ८, ७१, १६, ९, ५८, ७, तै २, ६, ११, ४, कौ २, ४०८, जै ३,३१,२८, –ivसा ऋ १, १७, ६, २७, ११, ७४, ५, २९, ७, ७७, ४, ८५, ११, [८९, ७, १०७, ७, १०, ३५, १३], १०२, ५, [११०, ७, ७, ७९, ७], १२४, १३,१३८, ३, १५७, ७, १६६, २, १७७, १, [५, ६, २५, ९, १०, ८९, १७], १८५, ४, ६, ९, १८७, ६, ३, ३२, १३, ५, [४२, १८, ४३, १७, ७६, ५, ७७, ५], ४६, ६, ४९, ५, ७६, २, ३, ६, [२, ११, १४, ६, १५, १५], २०, १०, ३१, ५, ५०, ९, ५७, ५, ६, [(५, ४५, ४) ५९, ३], ७, २१, ९, ५१, १, ८७, ८, ८३, १, ३, ९४, ७, ८, ६१, ४, ९, ६१, ७४, ९८, ८, १०, १५, ४, ४०, ७, ६४, ९,८९, १६, १७०, ७, १२१, १, खि २, ६, १, १९, ७, ५, ८, ५, ३, १३, १, ५, ५, २–११, ७, ४, ५, मा १८, ३१, १९, ५५, २५, २०, ३२, ७, ३३, ७२ का २०, १, २, २१, ४, ५, २७, ११, ७, २९, ४, ७, ३२, ४, ९, मै २, १, ११, ६, ६, १२, २, ४, १, ८, ५, ७, १२, १, मै २, १२, १, ४, १०, ६, १४, १३, १४, १८, काठ १८, ११ २१, १८, ३९, १७ २८, ७ ४०, ८ क २९, ७,

नौ २, ११०३, ११०४, ज ३, ४४, ७, शौ ७, २, ६, ६, ७, १९ १८, १, ५१, २०, १०७, ९, पै ४, १, ५, ६, १, ७, १६, ६, –वसाम् ऋ ४, २३, ३*, –वसि ऋ ५, ६५, ५, ८, ४७, ५, –वसे ऋ १, १७, २, २२, ६, १०, [३४, १२, ११२, २४], ३५, १, ४५, ५, ४७, १०, [४८, १४, ८, ८, ६], ५२, [१, १६८, १], १२, ८९, ५, १००, ८, १०२, १०, ११४, ४, ११८, १०, १२७, ४[२], १२८, ८, १२९, १०[२], १३५, ४, १६४, ५२, १८३, ५, १८६, १०, २, १२, ९, १६, १, २९, १, ३४, १४, ३, १३, २, २६, २, [४७, ५, ६, १९, ११], ५४, १२, ५७, ५, ६२, २, ४, २, १३, ३, १, २०, १, २, २१, १, ३, २५, १, ४१, ७, ८, ७, १७, १, २२, ३, ७५, १, [३५, १, (७, ९४, ७) ८, ५३, ७], ४१, ५, [४५, ४, (६, ५९, ३)] ६५, ३, ६, १४, १, ३, १७, १३, २१, ९, २३, ८, ९, २४, १०, २९, १, ३३, ७, ३८, ५, ४०, ५, ४६, ६, ४८, ४, ६१, २, ७, १, २, २१, ८, २६, ७, ३७, ८, ३८, ६, ४८, ४, ५१, २, ७४, १[b], ८५, ४, [१०, ७, ९१, ७] ८, ८, ९, ९, १, ११, [९, १०, १४१, ३] ९, [१७, १९, २७, १३] १९, ३७, ७७, [१, १०, ३८, ४] १६ ७१, २५ १२,

१०, ३४, ४, ५३, ७, ५४, २, ३, ७, ६१, ८, ६३, ४, ७०, २, ७१, १४, ८६, ४, ९९, ८, ९, १०८, १४, १०, ३१, १, ३९, ५, ६३, ११, [(६५, ९) ६६, ४], ७४, ५, ८१, ७, १०१, १, १४९, ५, खि १, ३, २, ७, ६, २, १५, १, ३, ५, ७, ६, २, ३, ७, †मा ६, २०९, ७, ३६, ८, ४५, ९, २६, १७, २३, २०, ४७, ४८, ४९, २१, ५९, २५, १८, ३३, ९१, ३४, २९, †का ६, ४, ५९, ७, १८, १, ८, १९, १, १०, ५, ५, १८, ७, ७, २२, ५, १–३, २३, १, ५९, २७, ११, ५, ३३, १, २१, †तै १, ३, १०, १९, १४, १, ४, १७, १, ४६, २, ५, ११, ५९, ३, १, ११, ३[२], ४, ६, २, ६, ६, ३, ११, ३९, †मै १, २, १७९, ३, २१, २, १०, २, ४, १०, १[२]९, २, ११, ४[१], १४, ७, †काठ ३, ७९, ४, ८, १६९, ७, १६, १४, २, १८, २, १९, १४[१], ९, २०, १४, २१, १३, ३०, ४९, ५[१], ९, ३९, १४ ४०, ११, क २, १४, ३, ६१, ७८, २१, २९, २, ४६, ७९, †कौ १, ४९, ६९, २१७, २८५, ३०४, ३७७, ७, १०३[b], ७८४, ४४७, ५१८, ७७४, ९३२, †जै १, ५, ५, ७, ७, ३३, ४, ३०, १, ३२, २, ३९, ८, ३, १०, ५*, २३, १६, ३४, ५, ४०, १४, ५*, १७, ४, १४, ८

*) भुव-मा-(<√गा) इत्यस्य टि॰ इति ।" अन्य॰ संस्था [तु. वे. ना. प्रमा अवमाद्भावस्य, वैतु अव-मानु, अव-मान- (यथार्थे उपपन्न दुर्बोधत्व)]।
*) तु अनु टि. ।

*) 'अदुदवस' इति त्रिपा. "अद्युवन्[=भ्रद्> अद्युत्+भुवने] इत्येव तु लोप इ । एवं च >अप् इति निर्दिष्टम् इत्याऽऽदिश्य 'अद्युद्भुवने' इत्यस्य प्रतिभानस्य स्थाने इ [तु. ऋ ७, ७४, १, कौ २,

शौ ३,२०,४†, ५, २५, २, ६, १०८, २, ७, ६, २, ४१, १, ८, ७, २३, २४, †२०, ३४, ९, ८० २, ९२, १७, १०३, १, १०५, ५ १३९, १, पै १, ६८, १, †३, २४, ६, ३६, २, ४, १०, ८, ५, ३१, ८, ७, १५, ९, ११, १, ६, १३, २, १, ७, ९†, १६, १४, ३, –†वासि ऋ ४, ५५, ५ ७, ९७, २, ८, [२६, २१, ६७, ४], मा २७, ३४, का २९, ३, १०, काठ ११, १२, –†वोभि ऋ १, ८६, ६, ११७, १९, १६७, २, १८५, १०, ११, ४, २२, ७, ४१, २, ६, ५, ७४, ६, [६, ४७, १२, १०, १३१, ६] ७, २०, १, ३५, १, ३६, ९, ८, २६, २, ८१, २, १०, ६, १, खि २, १३, ६, मा २०, ५१, ३६, ११, का २२, ५, ५, ३६, १, ११, तै १, ७, १३, ४, मै ४, १२, ५ १४, ७, १५, काठ ८, १६, १७, १८, कौ २ ७९, जै ३, ८, ५ शौ ७, ९९, १, १९, १०, १, २०, १२५, ९ पै १३, ८, १

√अवस्यु°

१अवस्युत्[b]– -स्यते[c] ऋ १, ११६, २३

अवस्यु, स्यू[d]– -†स्यव ऋ १, १४, ५ १०१, १, ११४, ११, १३१, ३, २, ११, १२, १३, १९, ८, ३१, ५, ३, ४२, ९, ७, ९४, ४, ८, [१३, १७, ९, १७, १७, ६३, २०] २१, १, ६३, १०, ९, ८६, २४, कौ १, ३८०, ४०८, २, ५८, १५०, जै १, ३९, ११, ४५, १० ३, ६, ४, १४, १०, शौ २०, १४, १ २४, ६ ६२ १, ७२, २, ७५, १ –०†स्यव ऋ ९, १३, २ कौ २, ५३८, जै ३, ४२, ४, –स्यवे ऋ २, ६, ६, ४, ५०, ९, मा ३८, ७, का ३८, २, १, मै ४, ९, ८, पै ७, २०, ५ –स्यु ऋ १, २५, १९, ३, ३३, ५ ४, १६, ११, ७ ३१, १०, ७, ३२, १७ [८, ३५, २२–२४] मा २१. १†, का २३, १, १†, तै १, ३, ३, १ २, १, ११, ६†, ४, ७, १२, ३, मै १, २, १२, २, १२, ३, †४, १०, २, १४, १७, काठ २, १३ ४, १६†, १८, १४ ४०, ११† क २ ७, २९, ३, कौ २ ९३५†, –स्युमि ऋ ८, १३, ९ –स्युम् ऋ ५, ७५, ८, –स्युव ऋ ९, ४३, २, –स्युवम् ऋ ५, ४६, १

अवस्यु वा(त>)वा[e]– वा मै ३, १६, ४, काठ २२, १४, –ता तै ४, ४, १२, ३

*अवस्यु(स्-°यु)र्[f]– -स्यू मा ५, ३२, १८, ४५, का ५, ८, २, २०, २, ८

अवस् वत्[g]– -स्वन्त शौ ३, २६, ६, पै ३, ११, ६, –१स्वान् तै ५, ५, १०, ४

अवस्व(त>)द्-वत्[h]– -द्वते मै २, ६, ३, काठ १५, २, पै २ ५४, ५ –द्वन्त मै २, ६, ३ काठ १५, २

अवस्वद्ध(त>)न् नेत्र- -त्रा पै २, ५३, ५

अवस[i]– -सम् ऋ १, १३, ४, ११९, ६ ६, ६१, १, मा ३, ६१ ¶तै २, २, ५, ५, ५, ४, ६ १ मै ४, १४, ७†, काठ ४, १६† २१, ८¶, –†साय ऋ १०, १६९, १, तै ७, ४, १७, १ काठ ४४, ६, –सेन का ३, ८, १ तै १, ८, ६, २ ५, ७, २, ४, मै १, १०, ४, २०, काठ ९, ७ १३, १५ ३६, १४, क ८, १० [°स ऋन्°]

अवसे[i]

१अवि[k]– -वि शौ १०, ८, ११[l]

१०३ (यत्रागमस्य मुगा तत्रत्य सोपार्द्ध इ । अन्यथा इ दत्ता जागममानाऽनुपपत्ति प्रसङ्ग)]।

ᵃ) नाउद प्यु औपविक वयनत नाधा इ ।

ᵇ) धातु-वारोर्निपत धातु-स्वर (पा ६, १, १८६)।

ᶜ) विभक्तिस्वात्त भवति (पा ६ १, १७१)।

ᵈ) क्य प्र. औ क्वप् च इ (पा ३ २, १७०, पावा ४, १, ६६)। तद्-स्वर ।

ᵉ) [illegible] (पा ६, २, १)। उप मः ।

ᶠ) [illegible] (पा ६, १, ११९)। उप <√°यु मः [वैतु [illegible] 'वयु' [illegible] [illegible] इति वा (√अव>) अंव +°स्यु-

(<√मिष्) इति वा (वैतु पपा अनवमः)]।

ᵍ) तु टि १अङ्गिरस्वत्- ।

ʰ) मतुप् द्वयेऽपि प्र विवारः स्वरे विशेषाऽभाव ।

ⁱ) तु टि अनवस् । मौलिक [illegible] टि [illegible] ।

ʲ) तुमर्थ असेन् प्र (पा ३, ४, ९) इतीव [illegible] विशरणे पृथक् इन्द्रायन निर्दिदिक्षित गदति मौलिक [illegible] इत्यत्र च १ एतत् च आग्नोति तथारचन दरया [illegible]

ᵏ) इन् प्र निर्-आत्व (पाउ ४, ११८, पा ६, १, १९७)। वा वि इ (तु माउ टि)।

ˡ) वा विपर्व मधुरस्व [illegible] देवता [illegible] निर्दिदः ॥११ ९॥ [illegible]

–विम् शौ ५, १, ९![a].
*अवितरी- अवित्री- टि. द्र.
अवितवे[b] ऋ ७, ३३, १.
†अवितृ[c]– -०तः ऋ १, १२९, १०; –वा ऋ १, ३६, २; ४४, १० [८१,८;९१,९;७,९६,५]; १८७, २; २, १२, ६; ३, १९, ५; ६२, ९; ४, १६, १८; २०; १७, १८; ३१, ३; [५, ४, ९; ७, ३२, ११; १०, १०३, ४]; ६, ३३, ४; ३४, ५; ४४, १५; ४५, ५; [४६, ४; (४८, १५) ७, ३२, २५]; ४८, २; ७, १९, १०; २४, १; ३२, १०; ८, २, ३६; ४, १८; १३, १५; २६; ३६, १; ४६, १३; ७१, १५; ८०, ३; ९, ६७, १०; १०, ७, ७; २४, ३; १५७, ३; मा १७, ३६; २७, ४१; ४४; ३६, ६; का १८, ४, ४; २९, ५, १०; १२; ३६, १, ६; तै ४, १, ११, १; ६, ४, २; मै २, १०, ४; १३, ९[२]; ४, ९, २७; १०, १; ३; काठ २, १४; १५; १८, ५; १९, १४; २२, १४$; ३९, १२[२]; ४०, ८; क २८, ५; कौ १, २६३‡[d]; ३१४; २, ३४; ५४; १२०२; जै १, २८, १‡[d]; ३३, २; ३, ४, ५; ५, १३; ४, ३, ५; १४, ९; शौ १९, १३, ८; २०, ३४, ६; ३७, १०; ५६, ५; ६३, २; १२४, ३; ५; पै ६, १६, २; ७, ४, ८; १३, ७, ६; –तारम् ऋ ६, ४७, ११; ७, ३६, ८; ८, २१, २; खि ५, ७, ४, १०; मा २०, ५०; का २२, ५, ४; तै १, ६, १२, ५; मै ४, ९, २७; १२, ३; कौ १, ३३३; २, ५९; जै १, ३५, २; ३, ६, ५; शौ ७, ९१, १; २०, १४, २; ६२, २; पै ५, ४, ११; –तारा ऋ १०, ३९, ३; –०तारा ऋ १, १८१, १; –तुः ऋ ७, २५, ४. [°तृ- अद्रोघ°, प्र°]
†अवित्री– -त्री ऋ २, ३२, १; ६, ६१, ४; ७, ९६, २[e]; तै १, ८, २२, १.
अविष्ट[f]– -ष्टः ऋ [७, २८, ५; २९, ५; ३०, ५].
?अविप[g]– -पम् तै १, १, १३, ३.
√अविष्य
†अविष्यत्[h]– -ष्यते[i] ऋ १०, ११५, ६; –ष्यन् ऋ १, ५८, २; ७, ३, २; मा १५, ६२; का १६, ७, ५; तै ४, ४, ३, ३; मै २, ८, १४; काठ १७, १०; क २६, ९; कौ २, ५७०; जै ३, ४६, ५.
अविष्या[j]– -ष्याम् ऋ २. ३८, ३.
अविष्यु[k]– -ष्यवः ऋ ८,

यतया न. तुद्- इत्यस्य च, पुं. देव- इत्यस्य च, स्त्री. देवता- इत्यस्य चाऽभेदेन प्रकृतत्वं सत्युद्देश्यत्वस्य स्वाभाविकत्वोपगमात् (तु. २५–३२ तमा मन्त्राः)। एस्थि. प्रकृत इदं देवता- इत्यस्य वि. एव द्र. [तु. टि २अवि->-विः (मा १३, ४४)]।

[a]) नापूटि. टि. अस्य वि. सतो वरुणेन सामानाधिकरण्येऽनवद्ये सत्यपि पा. सांशयिकतामव्यभिचारक इव भवति। 'धृषाम' इत्यनेन रू. ण्यर्थ-साकाङ्क्षस्य दुष्पूरत्वाय, 'अर्वाधृषाम' इत्यस्य रू. अर्थतः सुसंगतस्य गतः मूको. (तु. पागड्. च w. च टि.) पै. (६,१,९) च पुष्टगुपलब्धेश्च तत्परः शोधः सुवचः द्र. [तु. BG. w. (xiv.)]।

[b]) तवेन् प्र. नित्-स्वरश्च (पा ३,४,९; ६,१,१९७)।

[c]) तृन् प्र. नित्-स्वरश्च (पा ६, १, १९३)।

[d]) 'सुहृतः' इति ऋ. (८, ३३, १०) पाभे.।

[e]) छन्दस्तः 'सा नो बोधि, अवित्री मरुत्सख्या' इत्येवं विगोपितपदिनः पादः सुपठः द्र. [तु. L ४२६ (यतः प्रकृते मौलिप. *अवितरी->'-त्री'- इति नैघ. विपरिणामः सुवचः। √तृ>*त्रा-(>ता-), *तर-, *तरि-, (री-), *तार- इत्येवमनेकधा व्युत्पन्ने सति इतो 'र' प्र. इति पाव. मतूक्ते (?)नाऽऽत्मकं पारिभाषिक(?)-मात्रं च द्र. [तु. टि. *पुतरी-])]।

[f]) इष्टनि प्र. नित्-स्वरः (पा ६,४,१५४; १,१९७)।

[g]) स्वरूपतः संदेहः। उप. विपवद्-गृणीति कृत्वा तस. नञ्-स्वर इति भा [वैतु. K. बस. इति ब्रुवाणोऽन्तोदात्ताऽभावं प्रति चोद्यः (वैतु. सपु. माश्रता. (१, ९, २, २०) अन्तोदात्तः)]। भवतु वा यनि. अनञ्-पूर्वं यद् *अवि-+*प-(<√सन्) इति कृत्वा बस. पूपप्रस्व इति (=रक्षणप्राप्तिप्रसरभूत-)। अपस्य हि वि. भवति। तथ विपराद्दिन्येनाऽपि रक्षणमूलाधारत्वेनाऽपि गमानं प्रवृत्तिमद् भवितुमर्हं भप् स्वरतः संदेह्यमानविवेकं शाम्याभेदेन भिवेत। पाव. नेमां स्तु √अव्+इषन् प्र. उसं. (पाउ १,४५ टउ) इत्येवमनूद्य नित्स्वरः (पा ६,१, १९७) द्र.।

[h]) पाव. √अव्+लटः स्थाने शतृ प्र. (पा ३, १, १४)। इति. सूदकं मौलिप. नाटू. मलैवाऽन्यायुगेपवत् स्यान्तरवादः नाधा. यद् स्द्ने गयदि सूत्रदाऽर्थ-वैशिष्ट्यविशिष्टं स्वरदात्र्युवैकादिप्रभिसंधिः।

[i]) विभक्तिस्वरो भवति (पा ६, १, १७१)।

[j]) क्यचि. अः प्र. तत्स्वरश्च (पा ३, ३, १०२)।

[k]) उः प्र. तत्स्वरश्च (पा ३, २, १७०)।

४५,९३, कौ २, ८२, जै ३,८, ८, शौ ३, २६, २, ११,२, २, २०, २२, २, पै ३, ११, २, ५,३,३,१६,१०४,२, –०प्यव ऋ ८, ६७, ९, –व्यवे ऋ १, १८९, ५

अवी- उप°, सुप्र°.

आव्य- दुस्>दू°

ऊत इन्द्र°, इन्द्रत्व°, त्व°, युष्म°

ऊति[a]– -तय ऋ १, ८, ९, ११, ३, ५१, २, ५२, ४, ५, ९, ८४, २०, ९१, ९, १००, ७, ११९, २, [१३४, २, ३, १३, २], १६७, १, ३, १४, ६, ७, ३१, १०, ५, ५४, ७, ६, २४, ३, ३६, ३, ४४, ६, ४५, ३, ७, २५, ३, २६, ४, ८, ४६, ७, [(५, ६५, ५) ४७, १[१]–१८[१]], ६६, १२, ते ७, १, ११, १, मै ४, १०, ३, १२, ३, १४, १८, काठ २, १४, ६, १०, ३८, ७, कौ २, १७९, १०७४, जे ३, १६, १७, शौ २०, ६०, ५, ७१, ५, –तये ऋ १, ४, १, ८, १, ९, ९, २२, ५, २३, ३, ३०, ६, [७, ८, २१,९], ३५, १, ३६, १३, ४५, ४, [४८, १४, (८, ८, ६)], ५६, ४, १०४, २, १०५, १७, १०६, १, ६, १११, ४, १२९, ४, १३०, ९, [१४४, ५, ३, ९, १, ०, २२, ३, ८, ११, ६] २, ५, १, १२, ८; १४, १४, ३, १४, २, २७, ६, [३०,२२, ३१, २१, ३२, १७, ३४, ११, ३५, ११, ३६, ११, ३८, १०, ३९, ९, ४३, ८, ४९, ५, ५०, ५, १०, ८९, १८; १०४,११], ३७, ८, ७, ३२, २, ४४, ३, ४७, ३, ५, ५, ३, ५, ८, १, १०, ६, १३, १, १७, १, २०, ४, [४६, ३, ७, ४४, १], ६, ९, ७[२], २१, ९, ७, २६, ५, ९४, ५, ८, १, [३, १५, १२, ६८, ५] [४, ६०, १८], ५,४, ६, २७, ४४, ७, ६,१२, [१४, ७१, १०], १५, २१, २, २२, १, ३२, ४, १०, ३४, ६,[३८, ९, ४२, ६], ४५, १७, ५०, ४, ६०, १८, ६६, १, ६८, १, ८३, १, ८८, ४, ९२, ७, ९, ५१, ४, ६२, ७, ६५, १७, ६६, ४, १०, ४३, १, ६१, २७, ६३, ११, ६४, ८, ६६, ९, ८१, ७, १०१, ९, १२, १२६, ३, ७, खि ३, २, ४, ७, १४, १, ५, ४, ६, २२, ११, मा ८, ४५, १९, १४, ४२, १७,२३, १८,७२$, २२, १०, २६, ८$, २७, ४१, ३३, ४९, का ८, १९, १, १२, २, ३, ४, ५, १८, २, ७, २०, ५, ५$, २४, ४, २ २८, ६, १$, २९, ५, १०, ३२, ४, ६, तै १, ४, २५, १, २, २, १२, २, ३, ४, ११, ४, ७, १,२,१, ४, २, ६, २,५ ५ ६$, $७, १५, १–५,०,१,२,२,५,१, मै २,७, २, ४, १०, २, ११, १$, ३, १६, ५'$ ७ १०, १ १२, २, ३, १३, १, १४, ६[१]$, काठ ७, १६ ८, १७, ११, १३, १५, १२, १६, १, ४, १८, २, १९, २,५, २०,१५$, २१, १३[२],$, १४, $२२ १४, १५[४], ३०, ५, ४०, १४, क २८, २, २९, ८, ३०, ३, कौ १, १०$, ५७, ६२, १२९, १३८, १६०, १६३; १७०, २१७, २३७, २०४‡[b], ३२९, ३५४, ३७१, ४००, २, ३४‡[c], ३७, ५९, ९३, १५१ १८५ ३७९, ४३७, ६७१‡[b], ६९८‡[d], ९०४, ९४३‡[e], ९५१, ९८०, ९९२, ११२१, जै १, १, १०$, ६, ३, ८, १४,५, १५, ४,१७, ६, ९, १८, ६, २३, ४, २५ ५, २९, २‡[b], ३४,७, ३७, १, ३९, ६, ४५, ७, २, ७, २९, ३, ४, ५‡[e], ८, ६, ५, ९, ७ १४, ११, १७, ६ २७, ५, ३३, १२, ५५, १२‡[b], ४, १४, ६, २४, १, २७, १, शौ ६४, १८, १, २५, ६, २७, १ ६६, ३५, १, ८०, २, १९, २४, ७ २०, ११, ११, १४, २, १ १७, १, २०, १, २६, १, ४५ १, ५७, १, ४, ६३, २ १ ६८, १, ७०, १७, ७१, १५ ८५, १, ४, ११७, २, १४१, १, पै ३, ३४, २६, ७, २८, १, ६, ३४, ४६, ३५, १६, ५ २४, १६, ३९, ३; ४, ९, ११, ११६, १३, १, ४६, १५,६,४, –ति ऋ १, ६१,६,११४ ११

[a]) उदात्त [भिद्] प्र उदात्त कदाचित् (पा ३, ३, ९७; ६, ४, २०)। यौगिक तु √°ऊव'=√°उव्) इत्यस्मादवनव्दे यानि √°अवं> °ऊर्(=√°अव्>°ऊर्)+मौ °त्रि (<°त्रि- <√तृ) इति इत्यादमन्न नन्नार्ध सुवचः (=°अति >नैव यानि)।

[b]) 'ऊतिभि' इति ऋ (८, ६१, ११) पाने।

[c]) 'ऊतिभिः' इति ऋ (४, ३१, ३) पाने।

[d]) विनिद इद ऋ (ग १, ११, २) पाने।

[e]) 'वीतये' इति ऋ. (६, ५१, १०) पाने।

२, ३४, १५, ६, ८५, १, ४५, १४, ७, ५९, ४, ¶मै ३, १, ३, जं १, २७, ८, –तिभि ष्ठ १, [७, ४, १२९, ५], २३, १, [३०, ८, १०, १३४, ४], ३९, ८, ९, ४६, १५, ५३, १०, ७९, ७, ८३, १, ११२, १–२३, १२९, ५, १८७, ३, २, ८, ६, ११, १९, २३, १, ३१, ३, ३, [१, १९, ३१, १८, ४, ३२, १], ३६, १, ५३, २१, ४, १६, ९, ३१, ३, १२, १३, ३२, ५, ४१, १०, ५, ९, ६, ३३, ७, [४०, ३, ८, १३, ३३], ४२, ८, ६, ८, ६, १०, ३, १९, ८, ४४, ३, ७, १९, ३, [२४, ४, ८, ८, १, १८, ८७, ३], ५८, [३, ८४, ३], ८, ५, २४, [१२, ५, ३२, १२, ६१, ५ १०, १३४, ३], १३, १७, २४, २५, १९, २८, ३०, २०, २४, २२, १६, २४, ११, ३७, १, [२–६], ४८, १५, ५३, ५, ८, ६१, १३, ६७, १६ ७०, ६, ५५, ८, ५७, ११, १०२, १५, ९, [४, ५, ६], ५२, ५ ६२, २५, १०, ४९, ३, मि १, ८, ३, ३, ५, ५, ८, ५, ५, २–११, मा ७८, ७, †३३, ४६, ६५ ३४, ७८†, †३६, ६, ३८, १२, ष्ठ ३०, १, २, †३२, ४, ३, ५, ११, ३३, १, २७†, †३६, १, ६, ३८, २, ६, †ते १, ४, १२, १‡°, ५ ११, १ २, ३, १४,

३ ३, २, ११, १, †मै २, १३, ६, ९, ४, ७, २७, ९, ९S, १०, ५, ११, १, ४, १२, ४, ५S, १४, १५ †काठ ४, १६, ६, १०, ८, १७, १०, १३, १२, १४, १७, १९S, ३९, १२², ४०, ८, †कौ १, १०८, १८१, २५३, २८२, २, ८२, ९३, १२५ १४५, १४८, २१३, ४०१, ४०२, ७५३, ८७४ ९२२, ९२९, ११७२, ३, २, ४, †जै १, १२, २, १९, ७, २७, १, २९, १०, २, ५, ९, ३, ९, ८, १३, १, १४, ६, ९, १९, ८, २३, १४S, २१, २१, २२, ३३, १७, ४, ६, ७, शौ ७, ३२, १‡ १७, १, १०, १०, १५, १†, †२०, २१, १०, २५, १, २६, २, ३७, ३, ५४, २, ७०, १०, ८१, २, ९३, २१, ११८, १, १२४, ३, †पै ३, ३५, १, ६, १६, ३, १२, ३, १५S –त्विम् ऋ १, [१०, १०, (५, ३५, ३)], ८, [१४, ६, (९, ६५, ९)] १०, १०४, ५, ¶ते ५, १, १, ४ ¶काठ ३४, ३, कौ १, ४११‡ᵇ, २, ३५२‡ᵇ, पै १, ४०, ३‡ᵇ, २, २९, ९‡ᵇ, †शौ २०, २७, ६, –त्विषु ष्ट ८, २०, १५ –†शौ ष्ट १, [६४, १३, (१६६, ८)] [१००, १–१५] १२९, ८, १३६, ६, ७, १५८, १, १७२, १, १७८, १, १८५ ९, २, ११, १३ [१३, १४, ३०, ३] १७, ८, ३०, ३

३, २५, ५, ४, १, ५ २३, २, २५, २, २९, १, ४, ३१, १, ३४, ९, ४१, ११, ४३, ४, ५, ३०, १, [४३, १०, १०, ३५, १३] ६, २, ४, ५, ७, १०, ५, १९, १०, २३, ३, २४, ९, २६, ५, २९, ५, ६ᶜ, ३३, ४, ४३, ४, ४५, १७, ७, १९, ११, २०, २, २५, १, २७, ४, १७, ५, ५७, ७, ५९, ९, १०, ८, २१, ७, ६६, १४, ६८, ४, ७१, ५ ६२, ७, ६९, ७ ९, ६७, ३८, १०, १५, ४, ६४, १ᵈ, १०४, ४, मा १८, ३१, ७४, १९, ५५ २१, ४, २७, ३९, ३३, ५२, ३६ ४, का २०, १, २, ५, ७, २१, ४, ५ २३, १, ४, २९, ५, ८, ३२, ४, ९, ३६ १, ४, ते १, ३, १४, ३, ७, १३, २, २, ५, १२, ३, ६, १२, २, ४, २, ११, २, ३, १३, ३, ७, १२, १, मै २, १२, १, ११, ९, ४, ९, २७, १०, ४–६, १२, ३, ४‡ᵉ, १४, १७, काठ ८, १६, १८, ११, २१, ११, १४, ३४, १९, ३९, १२, क ७९, २ धी १, १६९, २६०, २८३, ३६४, ३६५, २, ३२, ७०८, जै १, १८, ५, ३०, १, ३८, ३, ४, ३, ४, ३, ५८, ५, शौ ७, ८२, १ १८, १, ५१, २०, ३३, ३, ३४, १५ ३७, ११, १०५, ३, १२४, १ पै १३, ७, १५ –त्री ष्ट १,

ᵃ) [illegible] द्र. (१, ११, १७) [illegible] ।
ᵇ) '[illegible]' इति द्र. (१, ८१, १) [illegible] ।
ᶜ) [illegible] अपमननदर्शनस्य [illegible] ।
√अव् [illegible]
[illegible]
[illegible]

(पा ६, १, ८०)। [illegible] '[illegible]' [illegible]
[illegible] मुदरेदनमु' [illegible]
[illegible] (पु [illegible]) [illegible]
[illegible] [पु [illegible] (पु [illegible] मुदरि->[illegible])]।
ᵈ) [illegible]।
ᵉ) [illegible] द्र. (१, १०५, १०) [illegible] ।

११९, ८, १३०, ५ ८,५,२३ १०, ६, ६, -न्या ऋ १, १३५, ५, ६, ४८, १ ८, १८, ७, ९३, ११, १०, १५६, ७, †मा ३६, ७, †का ३६, १, ७, तै १, ५, ११, १, ४, ४, १०, ५ ७, १५, ६, मै ३, १६, ४ ५, ४, १०, १, ११, १, १२, ४, †त्री १, ४१, १००, २८७८, ५३६, ५७३ †जै १, ४, ७, ११, ६, -[illegible] काठ १९, २, क २९, ८ [°ति-,श्रचित°,श्रन्°, श्रन्ति>न्तृ°, ²उप°, उर्वी >र्व्यृ°, चित्र°, त्व°, शत° शतम्°,भयम्°,मन्यु°,सहस्रम्°, सु>स्व°]

[illegible]ऊति-मु(त>)ती°- -त्या मै ३, १,३³.

†ऊम[b]- -मा ऋ ३, ६,८, ४,११, १, ५, ५२, १२, [७, ३९, ४, १०, ७७,८] १०, ६, ७, ३१, ३ १००, १ ३, मा ३३, ८०, का ३२, ६, ११, तै ३, ५, १०, १, ४, ४, ७, ०३, मै २, १३, १०३°, काठ २२, ५३, कौ २, ८३३, ८३५, जै ४, ५, ५, ७, शौ ५, ७, १ २, २०, १००,४, ६, पै ६, १, १ ३ -मास ऋ १, १६६, ३, -मेभि ऋ ५,५१,१, -मेम्य ऋ १०,३२, ५ -मैं ऋ १, १६१, ७

†ओम[d]- -ुमास ऋ १, ३, ७, मा ७, ३३, ३३, ४७, का ७, १५, १, ३२ ४, ४, तै १, ४, १६, १, मै १, ३, १८, काठ ४, ७, क ३, ५.

√ओम्

ओम्[e]- ओम्[f] खि २,१, ४, ४, २, ९-११, ७, ७, ६ मै ४, १, ११, ५, २६, ९, २, ९, २१[g], ओ३म्[g] मा २, १३, ४०, १५, १७, का २, ३, ११, ४०, १, १७

ओम्या(म्-या)[h]-

ओम्या-वत्[i]- -वन्तम् ऋ १, ११२, ७

ओम्यावती- -ती ऋ १, ११२, २०

१ओमन्[j]- -मभि ऋ ५,४३,११

ओमन्-वत्[k]- -न्वन्तम् ऋ १०, ३९, ९.

---

[a]) श्री. ईप पित्त्वाभिधाने मतुप उदात्तत्वम् (पा ६, १, १७६)। अभिविशेषस्यैव संज्ञा।

[b]) वमन् प्र ऊठादेशो नित् स्वरश्च (पाउ १, १४४, पा ६, ४, २०, १ १९७)। मौष्वि तु √°उद् (=√°अद्)> भाव °उद् +°म- (भावे <√मा) इति कृत्वा वस पूपप्रत्य (=°ऊर्म >नैत्र यनि)। एतावा-न्मार्थं पात्र पाथा ऊम √°ऊम्+घञ् इत्येव मुलभाऽनुवाद इ।

[c]) 'ऊमा' इति पथा चिन्त्य।

[d]) मौष्वि (√अव्>)°अव् +°म (भावे<√मा) इति स्थिते गम्य एवृति दि इ। पूप सप्रसारणे गयकारस्योऽरस्य च गुणपरिणाम इ.। तदेतत् पात्र √अव्>√°ओ [=अनुनासिकनिमित्तके वकारमात्रा त्मभूत ऊठ् (पा ६ ४, १९) गुणादेश च]+मन् प्र इत्येवमेव सुवच स्यात्। यथा [वैतु सा (ऋ १,३,७) √अव्+वमन इत्युदाहरणे प्र विरत्सुपयुज्य गुण नित्येऽनुनासिकः मशस्थिरत्व वृत्तांग म (मा ७, ३३) मति प्र सप्रसारण प्रगाढ मन् स्वरविशेष-मपरावत्]।

[e]) डिन् प्र [वैतु पाउ (१, १४०) √अव्+म (<मन्) प्र इति। मनु चिन्त्यम्। भा नामाभावे [illegible]]।

[f]) वा क्विपि इति कृत्वा रूपत न द्वि१ इ (वैतु अनुमति प्रणवा यतरपर्यायतयाऽर्थवैशिष्ट्ये परिणते सति श्रालम्ब अव्य इति अकारोऽरमकारात्मकमिति च प्रवृत्तिमत् तत्तद्वादभूयस्त्वम्)।

[g]) 'ओमभ्यादाने' (पा ८, २, ८७) इति प्लुतत्वम्। शेष नापूर्टि इ।

[h]) ओम अनुमत्यर्हाऽऽनुकूल्यस्य या गति' इति कृत्वा मौरिव यतस सामस्त्व (पा ६, १, २२३) इ। उप °या (भावे <√या) इ। पात्र तु कृदुते √°ओम् इत्यतस्तद्धितवृत्ति न ओम् इत्यतो भावकर्मणो य प्र उस (पाउ ४, १०९, पा ५, १, १२६)। प्रत्य श्री रूपयभवश्च सुवच [वैतु सा (ऋ १ ११२, ७) १ओमन् +आर्हीय य प्र (पा ५, १, ६७) उस इति कृत्वाऽपाप्नुवानन् न्लोप (पा ६, ४, १६८) उस इतीवाऽभिमदधानमिन्त्य (तु GII)। न्लोपगौरवाब-र्थाऽऽगतेत्येति दिक्]। यन् DII अII च मै १, ८, ९ इति स्थ उदात्तत्वमुक्तम्, लघ्वयानुपत्रमात्।

[i]) म(>व)तुप पित्त्वाभिधाने नोऽभेद।

[j]) अत्र पात्र मनिन् प्र (पाउ ४, १४५) इति। मौरिव न °मन- इति भावे उप इति ओम इत्यतो विशेष इ।

[k]) म(>व)तुप् प्र। [illegible] नलोपाऽभाव च [illegible] अभ्यन्-वन्- (वनु तथाऽन्यत्र मतुपि

ओमन्वती- -ती तै२,६,९,५

२ओमन्[a]- -मना ऋ७,६९,४, मै ४,१४,१०, -मानम् ऋ१,३४, ६,११८,७,६,५०,७ ७,६८,५

ओमा(न>)ना[a]- -नाम् ऋ १०, ५०,५

[1]अव्-, १अव-, [*]२अव- √अव् द्र.

३अव शौ ७, ८,१[?], ५७, १[c]

[1]४अव[d]- -व पै १४, ३, ७

[1]अ-वश[e]- -शान् ऋ ७, ५८, १, -शा ऋ २, १५,२, ४,५६, ३, मै ४, १४, ७

अव-ऋति- अवर् (व √ऋ) द्र

[1]अवका[b]- -कया मा १७,४, का १८, १,५, मै २, १०, १, ३, ३, १[?], काठ १७, १७, २१, ७[?], क २८, १, -[?]का मै ३, ३,६[?], काठ २१,३,७, क ३१,१८ ३९ ९, ७, ३, १३, -[?]का तै ५, ४, ४, ३, -काभि तै ५, ४,४, ३[?], ७,११, १, काठ ७३, १, पै ९, ७, १०, -काम् मा २५, १, का २७, १, १ तै ५, ४, २, १[?], ७, ११, १, मै ३, ३, ३[?], १५, १[?], काठ २१, ३[?], ७३, १[?], क ३१, १८

अवका(वा-अ)द[i]- -दान् शौ ४,३७, ८-१०, पै १३, ४, १३, १४

अवक्रो(वा-उ)श[k]- -शा शौ ८, ७, ९, पै १६, १२, ९

[?]अव-कर्ण- -र्णम् काठ १०, ६

अव √काश्>चाकश्

[?]अव काश[l]- -शम् मै ४, १,१२, काठ ३१,९ क ४७, ९, -शे मै ४, ४, ७, ५, १

अव-याकशान्[m]- -शान् ऋ [८ ३२, २२, १०, ४३, ६] ९, ३२, ४, १०, १३६, ४, शौ ६, ८०, १[?] १३, २, १२, ४, १, २०, १७, ६[?], पै ५, ३८, ४

अव √१कृत्

[?]अव-कृत्त[n]- -त्तम् मै ३, ९, २

[?]अव √१कृप् >कर् >कल्प्, >क्लृप् अवकल्पत तै५,४,१०, ३, अवकल्पते तै ५,४,९,४, मै ४ ७,६ काठ २९,१, क ४५,२ अवकल्पयति काठ२९,१ क४५, २ अवकल्पयन्ति तै६,६,११,५ अवाकल्पयन् काठ२३,७,क३६,४

अव-क्लृप्त[o]- -प्त तै ७, १, १, २ [°प्त क्लृ°]

अवक्लृप्त-तम[o]- -मम् मै १, ८, ४, ६

अव √कृश्>कर्शि, अवकर्शनीयात्

नञाऽस्तोगविशेषो द्वैविध्यमपि, तत्र मौलिक [illegible] भावाऽभावविशिष्ट एव द्वैविध्यमित्यपर [illegible] द्र)।

[a]) पाद कर्तरि मनि प्र उस (पाउ ४, १५२)। [illegible] । मौलि च पूर्व च उप च कर्तरि निष्पन्नया [illegible] इति विवेक्तुं युक्तं ।

[b]) यतु भावनिष्पन्नस्य स्युडन्तस्य 'अवन' इत्यस्य पर्याय इति या (६,४), नेत्र [illegible] च दे (४,३) [illegible] । आयुदात्तस्य [illegible] १ओमन् [illegible] [illegible] परि[illegible] [illegible] । एतेन इद. अन्य अपि [illegible] द्र.।

[c]) मौलि 'अव् +'मात्रा इति कृत्वा [illegible] [illegible] √'ओम्+'आवन् [illegible] [illegible] (वै १ [illegible] <√'ऊम्<√अव् इति [illegible] <=२ओमन्- इति) । [illegible] इत्था ''अव-मात्रा > -मात्र' इ इत [illegible] [illegible] [illegible] 'अवीय' [illegible] ।

[d]) [illegible]

(=अप [तु पा ? १, १२] =पृथक् [यथा [illegible] [illegible] वा द्र])] वैतु वर्तमानानां गवाम् अहिने पुत्राणा [illegible] [illegible] इति [illegible] [illegible] इव [illegible] 'अव [illegible]' इ [illegible] [illegible] 'अवम्' इति [illegible] (वैतु [illegible] नि इति)]।

[e]) [illegible] 'इषु' [illegible] ।

[f]) अ-ना-(=नञ्-पूर्व [illegible])>-ना इति शोप द्र।

[g]) [illegible] (पा ६, २, १७०)। [illegible] ।

[h]) [illegible] (पा ६, २, २) [illegible] । उत 'वशु (<√'वश्) द्र. (वैतु [illegible] <√अव् इति)।

[i]) [illegible] 'अवकाद' [illegible] [illegible] [illegible] (तु [illegible])।

[j]) [illegible] (पा ६,२,१४४)।

[k]) [illegible] (पा ६, २, १, [illegible])।

[l]) [illegible] (पा ६,२,१४४)।

[m]) [illegible] (पा ६,१,१६९,२,११०)।

[n]) [illegible] (पा ६, २, ४४)।

[o]) [illegible] ।

मै ३, ६, ९
अवक्रोशयन्ति ऋ ६, २४, ७
अव √कॄ, अवाकीर्यन्त काठ ८, १, क ६, ६
अव कीर्ण यज्ञ°
१अव-केश-
√*अवकेशि
२अव केशb– -श शौ ६,३०,२
अव √क्रच्
†अव क्रक्षिन्°- -क्षिणम् ऋ ८,१, २, कौ २, ७११ जै ३, ५८, ८, शौ २०, ८५, २
अव √क्रन्द्>क्रन्दि, अव क्रन्दतु ऋ ५, ५८, ६, अवक्रन्द ऋ २, ४२, ३
अवचक्रदत् ऋ ९, ७४, १, ८६, ३१, †अव अचिक्रदत् ऋ ९, ७५, ३, कौ २, ५२, जै ३, ५, ११, अवचक्रद ऋ [९, (७, ३) १०७, २२]
अव-क्रन्दd– -न्दाय मा २२, ७, का २४, ३, १, मै ३, १२, ३, -न्देन मा २५, १, का २७, १, १, तै ५, ७, ११, १, मै ३, १५, १, काठ ५३, १
अव-क्रन्दत्e– -न्दते तै ७, १,१९, १, काठ ४३, १०.
अव √क्रम्>क्राम्, ¶अवक्रामति तै ५, १, २,३, मै ३, १, ३, काठ १९, २, क २९, ८, ३०, १
अव अक्रमीत् शौ १९, ३६, ५, †अवक्रमु ऋ ७, ३२, २७, कौ २, ८०७, जै ४, ३०, ७, शौ २०, ७९, २, अवक्रमिषम् मा २, ८, का २, २, २, तै १, १ १२, १, २, ३, ३, ६, १, ४, ९ काठ १, १२, २, ४, ३१, ११, क १, १२, ४७,११
¶अव क्रम्यf तै ६, ४, ७, ३
*अव-कामg- अन्°
अव-क्रामत्e– -मन् मा ११, १५, का १२, २, ४, तै ४, १, २,२, ५ १, २, ३ मै २, ७, २, ३, १, ३, काठ १६, १, १९, २, क २९, ८, शौ ४, ११, १०, १३,१,२०, -†मन्त ऋ ६ ७५, ७, मा २९, ४४, तै ४, ६, ६, ३, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, पै १५, १०, ७
अव-क्रामिन्e– -मी शौ ५, १४, १०
अव √क्लिश्
*अव क्लेनुd- क्लन्°
अव √क्शा, अवक्शात मै १, २, ५, १२, ३, ९, काठ ४, २s, क ३, २
¶अव क्शायf मै १, ६, ७
अव √क्षिप् >क्षेपि, अव क्षिपत् ऋ ४, २७, ३h, अवक्षिप ऋ २, ३०, ५
अवचिक्षिपत् शौ १८, ४, १२, १३
†अव क्षिपत्e– -पन् ऋ १०, ६६, ४, शौ २०, १६, ४
अव √क्षै
¶अव क्षाणi– -णानि तै २, २, ४, ८, ३, ४, १०, ४, मै १ ८,९, -णेभ्य, मै १, ८, ९
अव-क्षामj– -मम् खि ४, ५, १४, शौ ६, ३७, ३
अव √क्ष्णु अवक्ष्णौमि ऋ १०,३१,९
अव √खाद्
अव-खादk– -द ऋ १, ४१, ४
अव √ख्या, अवाख्यत् ऋ १,११९, ४, १०, २७, ३, अवख्यत तै ३, २, १०, २, अव ख्यत ऋ ८, ४७, ११, अवख्येषम् तै ३, २, ५, १
अव √गण्
अो-गणl– -णास ऋ १०,८९,१५
अव √गम्>च्छ्, >गमि, अवगच्छति ऋ ८, ६४, ८ १०, ८६, १०, ¶तै २, ३, १,१, ४ ५१, ६,६,५,४ मै २ १,११

a) बस पूपरत्व । नाउउ स्यु ओपयिक इ ।
b) गाग बप-ताद नाथा पचावक् थाथीय-स्वरथ इ (पा ६, २, १४४)। एरिष गम पर्वयमानमिति दिद् (पु माधु वि-केनु-)।
c) गस निम्पन्त इन् प्रत्य (पा ६, ०, ११६)।
d) गग उप भावे घनि थाथादि-स्वरः (पा ६,२,१४४)।
e) गस शत्रन्त इन प्रत्य (पा ६,१,१८९,२,११९)।
f) गस इवन्त इन प्रत्य (पा ६,१,१९३,०,११८)।
g) 'अवक्राम्' इति मुसा गुपन्न । अवराण्डयान । (पु आ१)।
h) 'सूक्ष्' इत्यनेन काग इति गा । सपाऽपि गनि पर्याप्ति वेनि अनुप्पर्वनिम्न । ।
i) गस स्युडन्त-कृत्-प्रत्व (पा ६ १,१९३,२,१९१)।
j) गस कर्मणि क्तेऽनन्तरगति स्वर (पा ६ २,४९)।
k) गस घञ् प्र थाथादि-स्वरथ इ (वैतु गा डाव. इतीव सुवाणा गन् पूपरत्व. अमावे प्रति, प्रास द्वाम पम्प थाथीयमस्वरस्य च भाव प्रति पर्यनुयोज्य, GII ३।।। च पवायजन्तमिव प्राति इच्छन्ती)।
l) गस प रि अञ् प्र थाथीय स्वरथ [लक्ष्य गगन्-(सातु), वैतु मैं गा च मवर्ग विलक्षणी, ।।। अव गस इत्यनेन गनेयुक इवं, GII. ३।।० (१६६) 'अवंनिः गम्' इतीव द्वा ग्रास ग्रहणीनी पूपरत्व भनार्थ पनि पर्यनुयोज्यी (पु ।। ५८८[१,५४]।।। [१, १२])]। गम्यते अव>ओ इति नैव इ, (पु ।।। ।।।)।

काठ ११, ६[२]¶; शौ ६, ७६, ४, २०, १२६, १०†, पै ८, ३, १२, ¶अवगच्छति मै २, ७, १, †अव · गच्छति ऋ ९, १५, ६, कौ २, ६२२, जै ३, ५०, ९, अव-गच्छथ ऋ ८, ३५, [७–९], १०, ४०, ३, अव· ·गच्छात् शौ ४, १, ७, पै ५, २, ७, ९, २५, १७, ¶अवगच्छतु तै ६, ६, ५, ३, अवगच्छतात् शौ १८, ७, ५६, अवगच्छतम् ऋ ८, ३५, [४–६], अवगच्छाम पै १५, १६, १, ¶अवगच्छेत् तै २, ३, १, ४, ५[२], मै २, २, १[२], काठ ११, ६[२], २७, ५, २८, १, क ४२, ५ †अवजग्मु ऋ १, ३२, २, मै ४, १४, १३, शौ २, ५, ६, पै १३, ६, २, अवागन् मै २, ७, १¶, काठ ११, ६¶, ३५, ११, अवगन्म पै १६, १७, ४.

¶अवगमयति मै २, ७, १, ११, काठ ११, ६[२], २७, ५, २८, १[२], क ४२, ५, ¶अवगमयन्ति तै २, ३, १, ५[२], मै २, २, १[५], काठ ११, ६, अवगमय शौ ३, ३, ६, पै २, ७४, ६, अवगमयत मै २, २, १, काठ ११, ६

¶१अव-गत,ता[a]– -त तै ४, ४, ९, १६, ६, ६, ५, ३, ४, काठ २८, १, क ४२, ५, -तम् मै ४, ६, २, काठ २७, ५[२], २८, १[२], क ४२, ५[२], -ता तै २, ३, १, ४ [°त- अन्°]

°२अव-गत- अवाश्रत्न- टि द्र.

†अव-गत्य[b] ऋ ६, ७५, ५, मा २९, ४२, का ३१, २, ७, तै ४, ६, ६, ७, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, पै १५, १०, ५

अव-गन्तोस्(>°)[c] तै २, ३, १, ४.

¶अव-गम[d]– -माय काठ ११, ६

¶अवगम-काम- -म. काठ १०, ८

¶अव-गमयितृ[e]– -ता मै २, २, १, -तार तै २, ३, १, १, मै २, २, १

¶अव-गमम् (>)[f] मै २, २, १

अव √गा, अवगात् शौ १२, ३, ४६, अवागात् क ४८, ११[g], अव- · · गा ऋ १, १७४, ४, अव-गाम् मै ३, ९, ४

अव √गाह्, अवगाहन्ते पै ७, १३, ११, १५, १९, १०, ¶अवगा-हेत[३] ¶अवगाहेत मै ३, ६, ९

अव √गु(>गू)ह्, अवगूहति शौ २०, १३३, ४, ५, अवगूहमि खि ७, १६, ४, ५, अवगूहामि तै १, ३, ६, २

अव-गूढ- -ढम् पै ७, १९, ३.

अव √२गृ>गर्>जर्(>ल्)गुर्-(>लु)[h], अव· · गरत् शौ १६, ७, ४ अव · जल्गुल[i] ऋ १, २८, [१-४]

¶अव √ग्रह्>गृह्, अवगृह्णाति काठ १९, ३, २१, ८, अव ·गृह्णाति काठ ७, ९, क ५, ८, अवगृह्णीयात् मै १, ५, ११[२], ३, ४, ८, ४, ५, ८, काठ २२, ७, क ३५, १. §अवगृह्यते शौ २०, १३१, १२

अव-गृहीति- वि>व्यृ°

अव √ग्ले>ग्लापि, अवग्लाय[j] पै ४, ५, १०.

†अवग्लापयन्ति ऋ १, १६४, १०, पै १६, ६६, १०, अवग्ला-पयन्त शौ ९, १४, १०

अव ग्लायत्- अन्°

अव घ्नत्- अव √हन् द्र

अव √घ्रा>जिघ्र,>घ्रापि, अवजि-घ्रसि तै ५, ७, २६, १[२], अव-जिघ्रताम् काठ १४, १, अवजिघ्र तै ५, ७, २६, १, काठ ४५, ४[२], अवजिघ्रतम् मै १, ११, ३, ७, अवजिघ्रत मा ९, ९, १९, का १०, २, ७, ३, १३, तै १, ७, ८, ४, अवजिघ्रम् मै ४, १४, १७, ¶अवजिघ्रेत् तै ३, १, ७, ७, काठ २९, ७, क ४५, ३

¶अवघ्रापयति तै ३, २, ६, ३, ५, ७, १, ३, काठ १४, ७, ७२, ८, ३०, ९, ¶अवघ्रापयेत् तै ७, १, ६, ६

अव √चष्>चषि, †अवचष्टे ऋ ८,

[a]) इह पात्र गम सति तै (२, ३, १, ४) इत्यतोऽन्यत्र न कर्मणि क्त प्रत्युत कर्तरीति कृत्वाऽनियमवैशिष्ट्येऽपि पूर्वपदस्व उत्तम (पा ६, २, ६१)। उक्ते तै स्थ तु यथा योग गस्व (पा ६, २, ४९) इति विवेक । यद्वा भावे क्तान्तमिति कृत्वाऽस्य चम पूर्वपदस्य (पा ६, २, १) यत्र मध्यमपदभूतस्य कृतो लोप स्यात् (पावा २, २, २४)। एवम्. अपि यत्र कर्तरि क्त तत्र कर्तु 'गतेन' प्रतियोगि-त्वाऽऽमन्त्र भवन्ध 'गन्तस्य' इत्येव विग्रहवाक्ये निर्दे-श्य । यत्र तु कर्मणि क्त तत्र कर्मणा 'गतेन' अनुयोगि-त्वाऽऽमन्त्र भवन्ध 'गतमस्मिन्' इत्येव प्रदर्श इत्यसन्दे-श्याऽऽरो विवेक ।

[b]) गस ल्यबन्त कृत् स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९)।
[c]) गस उप तोसुन् अनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ५०)।
[d]) गस उप अप प्र थाथादि-स्वरश्च (पा ६, २, १४४)।
[e]) गस तृजन्त-कृत् स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९)।
[f]) गस कमुलन्त कृत् स्वर [पा ३, ४, १३ ६, १, १९७, २, १३९, तु सपु (=मै २, ३, १, ४) अव-गन्तोस्(>) इति]।
[g]) 'अवागन्' इति पाठ (३०, ११) पामे ।
[h]) दल्लुगन्त धा द्र ।
[i]) √गर् इत्यस्य रूपम् इति यत् ग. आह, तदर्थ-र्थेऽनुपपन्नत √२गृ इत्यस्य-र्थेऽनत्वनक्येव भवेद् इति।
[j]) तु टि अपे>अवाय-यत्- ।

६२,६, ९,३८,५, कौ २,६२७, जै ३,५२,६,अ॒व चष्टे ऋ१०, ३०,२,अवचक्षि ऋ९,९७,३३ अ॒वचक्षत ऋ ९, ७१, ९ अ॒वाचचक्षम् ऋ ५, ३०, २
अवचक्षाण- अभि>व्य्°
†अव-चक्षे[a] ऋ ४, ५८, ५ मा १७, ९३, का १९, १, ७, काठ ४०, ७, पै ८, १३,५
अव √चर्, ¶अवचरति मै १,१०, १६, काठ ३६, १०, ¶अ॒व चरन्ति तै ६, ४,२,६, अ॒व[2] .. चरन्ति ऋ १०,५९,९, अवचर पै १३, १२, १-१३
अव-चर- यज्ञ°
*अव-चरन्त[b]–
*अवचरन्त-क्[c]-
अवचरन्तिका[d]– -का शौ ५, १३, ९, पै ८, २, ८
अव-चार अनु>अन्व्°
अव चारम् अन्वभि>व्य्°
अव-चारिन्- अ तद्°, ग्राम°
अव √चल्
अव-चालय[e]– -यचो पै १६, १४८, ९
अव-चाय-रात्- अव √काश् द्र
अव √चि
ऽअव-चित्व(तृ>)ती[f]–-ती ऋ

३, ६१, ४
अव √चृत् †अ॒व(चृत) ऋ १, २५, २१, काठ २१, १३, अ॒वचृ-तेत्, अवचृते॒त् ¶तै ६, १, ३, ८
¶अव √च्-छिद्, अवच्छिन्द्यात् काठ २४, ८, क ३८, १
अ॒व च्छिद्यते तै २, २, ५, ४, ३, २, १, १, २
अव च्छित्ति अन्°
अव च्छिन्न वि>व्यु°
†अव जङ्घनी अव √हन् द्र
अव √जि
अव जय- अन्°, अनु>न्व्°
अवट[g]– -०ट मा ११, ६१, का १२, ६, १, तै ४, १, ६, १, मै २, ७, ६, ३, १, ८, ४, ९, १, काठ १६, ६, -ट पै ११, ७, ६, -टम् तै ४, २, ५, ५[h], काठ ३७ १६[i], कौ २,५५४[j], -टस्य कौ २, ९५३[k], -[l]टे कौ १, ११७, २, ५५२ जै १, १३, ३, -टेषु मा १३,७, का १४, १, ७, तै ४, २, ८, ३, मै २ ७, १५, काठ १६, १५ क २५, ६ [°ट-यूप°]
अवट्य,त्या[l]– -त्याभ्य तै ७, ४, १२, १ काठ ४४, २, -त्याय मा १६, ३८, का १७, ६, २ तै ४, ५, ७, २, मै २, ९, ६, काठ १७, १५, क २७, ५.
अवत् √अव् द्र
१?अ॒वत[m]– -त खि १, ४, ८
२†अ॒वत[n]– -त ऋ [८,४९,६, ५०, ६], खि ३,१,६,२,६ -तम् ऋ १ ८५,१०,११,११६,९ १३०, २, २, २४, ४, ३, ४६, ४ ८, ७२, १०, १२ १०, १०१, ५-७, मा ३३, १९, ७१६, काठ का ३२, २, २, ६, ३६, काठ ३८, १४, -तस्य ऋ ८, ७२, ११, -ता ऋ ४, ५०, ३, शौ २०, ८८, ३, -तात् ऋ १, ११६, २२, -तान् ऋ ८, ६२, ६, १०, २५,४, -तास ऋ १,५५,८, -ते ऋ ४, १७,१६
अव तत-, अव-तत्य अव √तन् द्र
अव √तन्,अ॒व तनोमि शौ ६,४२, १, २, पै ४, २१, १ अ॒व तन्मसि मा १६, ५४-६१, का १७,८,८-१७, तै ४,५,११, १, २, मै २, ९, ४[o], काठ १७,१६[p], क २७,६[q], †अ॒व तनुष्व ऋ २, ३३, १४, मा १६, ५०, का १७, ८,४, तै ४, ५, १०, ४, मै २, ९, ९

a) गग केन् प्र कृ प्रत्य च (पा ३, ४,१४, ६ १, १९७, २, ११६)। पाप्र तु *शेन् प्र (पा ३, ४, १५)। एषा प्रसृ नार्थधातुकत्वमात्रस्य यत् प्रत्यय निरासेषु, स्थितम्। स्वरविशेषग्रहात्।
b) गाउ श्यु औणादिकं द्र। उप ग्राम>भव न प्र उग (गाउ ३, १२६उउ)। विस्वरः।
c) कुत्सार्थे कः प्र, लघ्वर्थ (पा ५, ३, ७४)।
d) स्त्री आदि धातु पूर्वस्वात् इत्व इ (पा ७, ३, ४४, वेतु ३॥ ॥ प्रसृ <अवचरन्तीका इति)।
e) करण् प्र इति (गाउ ४, ७८)।
f) स्त्र सत्त्वात् [illegible]
(पा ६, १, १६६, २, ११०, ३,१७१)।

g) गग अ॒व+√अट्+अच् प्र धात्वादि-स्वरश्च (पा ६, २, १४४, निप ३, २३ तदुपरि दे च)। प्रकृत्यादिवेन परत्वात् (तु टि अवत्)।
h) 'अवतम्' इति ऋ. (१०, १०१, ५, ६) पाभे।
i) 'अवतम्' इति ऋ. (८, ७२, १०) पाभे।
j) 'अवतस्य' इति ऋ. (८, ७२, ११) पाभे।
k) 'अवतम्' इति ऋ. (८, ७२, १२) पाभे।
l) तद्भविकः यत् प्र निर्-स्वरश्च (पा ६ १,१८५)।
m) पर्यायान्तरेणान्तर् [illegible] (=√अव्+अतच् प्र) यत्प्रत्ययः।
n) गग [नैरिद्य उणादृ [illegible] रु [illegible] इत्यादि] भुवनी सर्वत्र [illegible] (तु वैष्णा टीका)

काठ १७, १६, क २७, ६, अ॒वत॑नुहि ऋ १०, ११४, २, †अ॒व त॑नुहि ऋ [४, ४, ५, ८, १९, २०, १०, ११६, ५], मा १३, १३, १५, ४०, का १४, १, १३, १६, ५, २२, तै १, २, १४, २, मै २, ७, १५, काठ १६, १५, क २५, ६, कौ २, ४४२, ९१०, जै ३, ५६, १७, अ॒व॰॰॰त॑नु शौ ७, ९५, ३ अ॒व(तन्यताम्)[a], अ॒व[२](तन्ये-ताम्)[b] शौ ६, ६५, १

अ॒व-तत॑[c]– -त पै १, ६७, ३, -तम् शौ २, ७, ३

अ॒वतत घ(नुस्→)न्वन्[d]– -न्वा मा ३, ६१, का ३, ८, ६, तै १, ८, ६, २, मै १, १०, ४, २०, काठ ९ ७, क ८, १०

अव-तन्य॑[e] मा १६, १३, का १७, १, १३, तै ४, ५, १, ४, मै २, ९, २, ९, काठ १७, ११, क २७, १, पै १४, २, १४

अव √तप् ,अ॒वत॑पति शौ १२, ४, ३९

¶अव √तम्

अ॒व-तान्त॑– -न्तम् तै ५, ६, २, २

°अ॒व-त॑र[f]-

अव-तरम्[g] ऋ १, १२९, ६

अव तस्थिवस्– अव √स्था द्र

¶अव √तृद् , अ॒वातृणत् मै १, ९, ३, काठ ९, ११[२]

अव √तॄ >तर्,>तिर्,>तारि,अ॒व-त॑र[h] मा १७, ६ का १८, १, ७, मै २, १०, १ काठ १७, १७, क २८, १

¶अ॒वतिरति तै ६ १, १०, १, काठ २४, ६[२], क ३७, ७[२]

अ॒व॰॰॰तिर ऋ १०, १३३, ५, अ॒वातिरत् ऋ ६, ९, १, शौ ७, १८, ११, अ॒वा॑तिरत् ऋ १, १०१, ५ †अ॒वातिर ऋ १, ११, ७, ८, ९६, १७, शौ २०, १३७, ११, †अ॒वा॑तिर ऋ [१, १३१, ४[२], (१७४, २, ६, २०, १०)], शौ २०, ७१, २[२], †अ॒वा तिरतम् ऋ १, ९३ ४, १५२, १, मै ४, १४, १०, ¶अ॒वतिरेत् तै ६, १, १०, १

†अ॒वतारी ऋ ६, २५, २, मै ४, १४, १२

अ॒व ˈतारयन्ति शौ ७, ११२, १

अव-तारिन् प्राम°

?अव-तीर्य(र्य॑न्>)त्ती[i]– -ती शौ १९, ९, ८

अ॒व+°अत॑-(<√अत्<√°अर्त्) इति कृत्वा शक-न्ध्वादित्व च कृत् प्रस्व च द्र [तु या (७, २६, १०, १३), दे (२, २३), वेनु सा (ऋ १, ८५, १०) उप <√वन् (तमनु 'अवट' [यद्र] इत्यत्र रूपा-न्तरमाने प्राति मूर्धन्यादेशो दुर्वच स्यात्। मौस्थि तत्परात् पूर्ववर्तिनो रेफस्याऽलाभे मूर्धन्यादेश निमित्ता ऽभावादित्यभिसंधे), ॥ ॥ (१,२७५) कूपवैशिष्ट्यवर्ती सती वृत्तिमुपादाय जलस्रोतस्तया प्रवृत्तिमुपकल्पमान सन् √°(अ)वद् उन्दने इत्यतः व्युत्पादुक]।

[a]) तु शौ ६, ४२, २।

[b]) वेनु सा 'अ॒पवत' इत्येतत् पद प्र२ सत् प्र३ इति कृत्वा तत्पर पृथग् वाक्य कुर्वाण ।

[c]) कर्मणि केऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।

[d]) बस समासान्तोऽनङ्ङादेश पूपप्रस्व च (पा ५, ४, १३२, ६, २, १)।

[e]) गम स्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९३ २, १३९)।

[f]) ब्यु च वा च तु अ॒न्तर- इति। एतदुपजीव्यैव नाउ क्षिति गम्यदेतेति कृत्वा तत्रौपदकलया मुकल्पमनन् [illegible] । यदाऽपि पत्रा औतर इत्येतत्र व्यवहितमा गद् अरय कल्पनानाश्चन ननिश्चालामैनिदमिर्वी मतामवा-प्तुत्तदेमिति दिक्। पात्र अत्येतन् मिद्ध भवति। अम्य [illegible]

नामनिष्पन्नात् प्राति.द्रव्याऽऽमकाना नाप वि असनोऽद्रव्या ऽऽमकाना ततो भिन्नाना(=विप किप च) वि सन अमु च आमु च प्र अनुशिष्टौ भवेयातामिति। एस्थि ग यायेषु प्राति अय विषय-विभागा भवति। यदा तानि द्रव्यप्रकर्षमा-चक्षीरस्तदा तेषु तरपि वा प्रकृतिस्तत्र स्वर इति। यदा च तायद्द्रव्यप्रकर्षमाचक्षीरन्, तदा तेष्व् अन्तोदात्त इति विकल्पेन दीर्घोपधत्व चति । प्रकृत च गकेन्यमान आम् प्र मूलत अग मुभिद्यायमाणात् अम् इयतो ऽभिन्न एव स्यादित्यप्यनुसधेय द्र ।

[g]) नापू भदाऽभेदौ नापूर्गि गतार्थौ द्र ।

[h]) 'अ॒वत्तरम्' इति मधु तै (४, ६, १, -) पा यद्र ।

[i]) 'अ॒वतीर्य॑ती' इति सुपा चिन्त्यो भवति (तु पपाठ मान च)। बहुवचनस्य दुरन्वद प्रमङ्गात् । अथाऽपि गतिपूर्वस्वरैकत्वा नम्रस्याऽस्य ङीप्स्वर दुरुपपद भवति। यत्तु 'अवतीर्य॑ती' इति ॥ शोपदामाग (तु ॥), तद् अन्यथा [illegible] दुष्ट भवति। [illegible] 'शतुरनुम ' (पा ६, १, १७३) इत्यनुशिष्टस्य नद्या स्वरस्य [illegible]। 'अवतीर्य॑ती' इति [illegible] समर्थ [illegible]। [illegible] 'भूमा अवतु वर्ती ' [illegible] । [illegible] (मुवर्मी । वर्ती इत्यादरद.

अव-तोका[a]- -काम् मा ३०, १५, का ३४, १, २, शौ ८, ६, ९, पै १६, ७९, ९
अवत्-कृ- √अव्>अवत्- द्र
अवत्सर- √अव>अवत्- द्र.
अव√त्सर्, अवत्सरत् ऋ १, ७१,५
अव-त्सार[b]- -रस्य ऋ ५, ४४, १०
अ-वदत्[c]- -दत ऋ १०, ११७, ७, -दते तै ७, ५, १२, १, काठ ४५, २
[d]अवदंत्य[d] पै ६, ३, ९
अव√दय्, ¶अवदयते तै ६,३, १०, ५, मै १, ७,५ काठ ९, २, क ८,५, अवदये शौ १६, ७,११
अव√दह्, अवादह ऋ १, ३३,७
अव√२दा<√दो, ¶अवद्यति तै २ ६, ६,५ ६, ३, १०, ४, ४, १,४, मै १, ११, ९[२], ३, १०, २-४, ¶अवद्यति तै ?, ३, २, ? ६, ?, १३, ३ ४, ११, ५, ६, ६, ५[२] ३, ४, १ ४ ५, ७, १, ६, २, ?, २ ३ १०, ३[३], ४[२], ६, ४ १, ९[२], ४, मै १, १०, १८ ?, १, ९ २, २ ३, ७ ४, ५ ३, ९, ६[१] १०, ? ३[११] ४ काठ ?? १, १२, १[२], ४[२], १३, १०, २३, ८, २९, २[२], २६, १३, क ४५, ३[२], ¶अव द्यति मै ४, ८, ९, ¶अवद्यन्ति तै २, ६, ६, ५, ¶अवद्यन्ति तै ५, ३, १२, २, ६, ६, ४, ६, ३, ७, ४, ७, ४, ९, १, काठ १४,९[२], २६, ७, क ४१, ५, ¶अवद्येत् तै २, ६, ८, ४, ३, ४, १, ३[३], मै २, १, ९, ३, १०, ३, ४, ८, ९[२], ¶अवद्येत् तै २, २,११, ३, ५,३,५,६,८,४, ३,१,१,२, ४,१,२, मै २,१,९,२,५, ४,८, ९[६], काठ १०,११,११,१[२],१२, ५, १३,१०[४],३०,१, क ४६,४ अव...दिषीय ऋ २, ३३, ५, ¶अवादात् मै ३, १०, ४, अव[२] अदिमहि[e] तै १, ८, ६, २, मै १, १०, ४, २०, काठ ९, ७, ३६,१४, क ८,१०, अव[२] ...अदीमहि मा ३, ५८, का ३, ८, २
¶अव त्त[f]- -त्तम् तै ६ ३, १०, ४, मै ३, १०, १, ३[५], काठ १३, १०, क ४७,३[२], -त्तानाम् रि ५, ७, २, ६, मा २१, ४३-४५ का२३, ५, ३[१] मै ४, १३, ७, काठ १८, २१ [[०]त्त अन्[०], चतुर्[०], सकृत्[०]]
[०]अव त्ति- निर्[०]
¶अव-दान[g]- -नम् तै ३, १,३,२, मै ३, ४,३, १०,४, ४, ८,९ काठ ११, ४, -नानाम् तै ६ ३, १०, ५, -नानि तै ६, ३, १०, ३, मै ३, १०, ३[२], ४, ८, ९[२], काठ १३, १०, २६, ८[२], ३०, १, क ४१, ६[१],४६, ४, -ने काठ ११,१, -नेषु काठ १३, १०, -नैः तै ६, ३, १०, ५, मै ३, ९, ५[२], काठ २१, १२ [[०]न- हस्त[०]]
¶अवदान-स्व[h]- -स्वम् तै ६,३, १०, ५.
अवदानीय- अन्[०]
[०]अव-द्राय[i] तै २, २, ११,२[१], ६, ८,४, ६, १, ४, ५, ३, १०,४, मै १, १०, १८, ३, १०, ३[१], काठ ११, १, ३६, १२ [[०]य निर्[०]]
अव दीयमान[j]- -नस्य तै ६, ३, १०, ३, -ने काठ ९, १४
¶अव-देय[k]- -यम् तै २, ५, ३,४ मै ३, १०, १
¶अव-द्यत्[l]- -द्यन् तै २,२,११,२[१]

गूढ पाव च) वामति पुंवि कल्पयेयुरिति विविचन्तु सुधियः ।
[a]) बस पूर्वपदस्य (पा ६ २, १)। उप यद्र ।
[b]) गस उप घञ् प्र थाथादि स्वरथ (पा ६,२,१४४)।
[c]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
[d]) पा ?।'अवदन्य' इत्यत्र शोधो विमृश्यो विचाराय द्र ।
[e]) दयाद्युत्तरमौवार्योऽपि पठ्न [तु मै प्रभृ गति, मा का पभृ स्थ (=नाउ क) च]। उ म च (मा) मा च (वा) √अद् इत्यस्य शुद्ध वा लुङविकृत वा इत्याहु [तु PW, वैगु अ मा ? च (तै) यति इति (तु. वाधी [५, १०, ११] अत्रत्याद् जपात् पूर्वविना ... (विज्ञप्त पुर्वर))। यस्मात् ... (तु गति मै १, १०, ४, क ८, १०) इति कृत्वा नैरं यति म का
√अद् इत्यस्य सूत्र ... तर्हि<अव√धा इति द्र । तथाहि, जप्यत्वेन वाधी (५, १०, ११) मन्त्रस्याऽस्य विनियोगो भवति [तस्याऽर्थस्य च अव√धा इत्यनेन नेदीयानिव सबन्ध इत्यभिसन्धि (तु अव√धा इत्यत्र लुङ्गत एतत् क)]।
[f]) गस उप कर्मणि क्ते धातो 'त्' आदेश, अन न्तरगति-स्वरथ (पा ७, ४, ४७, ६, २, ४९)।
[g]) गस ल्युडन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[h]) भाव स्व प्र तत्-स्वरश्च (पा ५,१,११९)।
[i]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[j]) गस शानजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।
[k]) गस यदन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,२१३,२,१३९)।
[l]) गस शत्रन्त- कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

अव√दिश्, अवदिदिष्टन ऋ १०, ११२, ६, अवदेदिशम् ऋ ८, ७४, १५
अव-दीयमान- अव√२दा द्र
अव√दुह्, अव…धुक्षस्व ऋ ८,१३, २५[a], अवधुक्षत ऋ ६,४८,१३[b].
अव√दृ, अवदर्पत् ऋ ९, ७४, ७.
अव-देय- अव√२दा द्र
अ-वद्य[c]- -द्यम् ऋ ४, १८, ५, ७, ५,५३, १४, ८, ६८,१९,१०, १४, ८, मा ६,१७†, मै १,२, १, शौ ७, ९४, ३, १८, ३, ५८†, पै १, ३३, ३, ४, २५, ५, ६, ३, ९, १०, -द्यात् ऋ १, ९३, ५, ११५, ६, १६७, ८, १८५, १०, ३, ३१, ८, ४, ४, ९५, [६, १५, १२, ७, ४, ९], ७, १२, २, मा ४, १५, ३३,४२†, का ४, ५,७, ३२, ३, १३†, †तै १, २, १४, ६, २, ३, १४, २, †मै ४, १०,१, ११, ५, १४,४, †काठ ४,१६, ६,११, †कौ २,६५५, †जै ३, ५४,५, शौ २, १०, ६, ५, ६, ८, १२, २, ४७, ४८, पै १, १०९, २, २, ३, ५, ७०, ४, ६, ११, १०, -द्यानि ऋ ६, ६६, ४, शौ ५, ११,७, पै ८, १, ७, -द्ये ऋ ८, ८०, ८ [°द्य- अन्°, आरे°, गुहत्°]
अवद्य गोहन[d]- -०ना ऋ १,३४,३
अवद्य-प- मिथस्>थो°
अवद्य-भी[e]- -भिया[f] ऋ १०, १०७, ३
अवद्य-व(त्>)ती[g]- -त्या शौ ७, १०८, १
अव-द्युत्- अव√२दा द्र
अव√द्रा
अव-द्राण- अन्°
अ-वध[h]- -धम् ऋ १, १८५, ३
अव-धर्प्य- अन्°
अव√धा >दधा, ¶अवदधाति तै २, ३, १३, ३, ५, १, ९, ५[२], २, २, ५, ६, १, ७, २, मै ३, ९, ३, काठ ११, ८, १४, ७, १९, १०[२], २४, ५[४], २७, ५ क ३०, ८, ३७, ६[४], ४२, ५, ¶अवदधाति मै ४, ६, २, अव …दधाति पै ३, १,३, ¶अव-दधति मै १, ११, ७, अवदध्म. शौ १९, ७२, १, अवधेहि शौ ९, ५, ५, पै १६, ९१, ३[i], अव धेहि मा २३, २१, का २५, ६, १, ¶अवादधात् मै १, ६, १२, अव…अधत्तम् ऋ १, १८०, ३, ¶अवदध्यात् तै ५, १, ९, ३, ४[२], मै ३, १, ९[२], काठ १९, १०[४], क ३०, ८[५], ¶अवदध्यात् तै ६, १, ७, २ अवदधु शौ ५,३१,८,|अवाधु ऋ ४, १३, ४, मै ४, १२, ५, काठ ११, १३, अवाधु ऋ १, १५८, ५, अव[२] अधीमहि[j]
¶अव-धाय[k] तै ३, २, ६, ३, ६, १, ७, १, ३, ११, १, ४, २,२, मै १, ६, १२, ३, ७, ५[३], ८, २, १०, ३, ४, ८, २, ७, काठ ३७, १६ [°य वि>व्यु°]
अव धि[l]- -धिम् पै १५, १६, १
अव धीयमा(न>)ना[m]- -ना शौ १२, ८, ३, पै १६, १४४, ३
¶अव धेय[n]- -य- मै १, ८, ५[२]
अव-हित,ता[o]- -त ऋ १, १०५, १७, -†तम् ऋ १०, १३७,१, मै ४, १४, २, शौ ४, १३, १,

---

[a]) यथा नाउ 'भरद्वाजाय' इति च१ श्रूयते, एवमिहाऽपि 'न' इति च३ भवतीति सुवचम्। एस्थि 'अव' (<√अव्) इति लोटि मपु१ इतीव कल्पयन्तो वाक्यान्तर च प्रकुर्वाणा अर्वाञ्च PW प्रमृ च नितराम् उपेक्ष्या (तु सा)।

[b]) एवम् अनिरूपयन् GW. चिन्त्यो भवेत् (तु सा PW MW. च)।

[c]) तस अन्तोदात्त. (पा ६, २, १६०)। उप यद्र।

[d]) उस उप स्यु प्र कृत्-प्रस्व. च (पा ३,१,१३४, ६, १, १९३, २, १३९)। यत्तु उप धा उपधायामूवस्य (पा ६, ४, ८९) अभावं छान्दसतया सा प्रमृ प्रतिपद्येरन्, तच्चेष्टम्। मौस्थि √गु(>गो)ह्, √°गूह् इत्येतयो सजातत्वे सति परस्पर सुवेचत्वादित्यभिमये (तु यस्था टि)।

[e]) तस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।

[f]) अनित्यसमास इति कृत्वा विभक्ति-स्वर-विकल्प द्र. [पा ६, १, १६९ (वैतु L ३८१ समासनित्यानित्यत्वपर विवेकमुपेक्षमाण सन् समासाभावमिवाऽतिदेशुक। भवतु वाऽनित्यसमासवृत्तिस्वरवैशेष्यस्य मौस्थि तदुत्तैवोपपत्ति। तथापि यनि. हान्यदर्शनादिति दिक्)]।

[g]) तु टि २अ दिति-> आदित्य- यत्-।

[h]) बस अन्तोदात्त [पा ६, २, १७२ (वैतु GW तस इति वदथिस्य-स्वर)]। उप यद्र।

[i]) 'उपधेहि' इति शौ (११, १, २३) पाभे.।

[j]) तु टि. अव√दो> अव[२] …अदिमहि[?]।

[k]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[l]) गस उप कि प्रत्यय (पा ३, ३, ९२)।

[m]) गस शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा६१,१८६,२,१३९)।

[n]) गस यदन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,२१३,२,१३९)।

[o]) कर्मणि केऽनन्तरगति-स्वर (पा ६,२,४९)।

पै ५, १८, १, –¶ता तै १, ७, ११
?अवधा[a] मै ३, २, १
अव√धाव्, ।अवधावति ऋ १, १६२, ११, मा २५, ३४, का २७, १२, ३, तै ४, ६, ८, ४, मै ३, १६, १, काठ ४६, ५, शौ २, ३, १६
?अवधिकम्[b] पै ९, ६, ६
अव√धी>दीधी, अवदीधेत् ऋ १०, १४४, ३
अव√धू, अव…धवन्ते ऋ ६, ४७, १४
अव…दुधुवीत ऋ ८, ७०, ११
अवधूनुते शौ ५, १९, ७, पै ९, १८, १०, ¶अवधूनुते मै ३, ९, ५ अव…धूनुते शौ १९, ३६, ४, ¶अवधूनोति तै २, ४, १०, ३, काठ ११, १०, ¶अव धून्वते मै ३, ९, ५, अवधूनुपे ऋ १, ७८, ४, अव धूनुपे[c] ऋ १०, १३४, ४, जै ३, १३, १०[d], अवधूनुष्व शौ १९, ४६, २, पै ४, २३, २, १३, ३, १०, अव धूनुहि ऋ १०, १३४, ३, अवधूनुत>ता ऋ १०, ६६, १४, ¶अवाधूनुत काठ १२, ३, ।अव अधूनुथा ऋ ८, १४, १४, शौ २०, २९, ४
अवाधूष्ट पै १६, १५०, २
।अव…अधूषत ऋ १, ८२, २, मा ३, ५१, का ३, ७, १, तै १, ८, ५, २, मै १, १०, ३, काठ ९, ६, क ८, ९, कौ १, ४१५, जै १, ४०, ७, शौ १८, ४, ६१
अव धूत, ता[e]– -तम् मा १, १४, १९, का १, ५, १, ७, १, तै १, १, १, ६, १, मै १, १, ६, ७, ४, १, ६, ७, काठ १, ५, ६, ३१, ४, ५, क १, ५, ६, ४७, ४, ५, –ता मै १, १, ६, ७, काठ १, ५, ६, ३१, ४, ५, क १, ५, ६, ४७, ४, ५, –ता मा १, १४, १९, का १, ५, १, ७, १, तै १, १, ५, १, ६, १
अव धून्वान्[f]– –न ऋ ६, ४७, १७
*अव√धृ ?अव*घ्र- टि द्र
अव√धृष्
अव धर्ष्य- अन्°
अव धेय अव√धा द्र
अन्धृष्य[g]– -ष्यम् मा ८, ४६, १७, २४, तै ४, ६, २, ६, मै २, १०, २, काठ १८, २, क २८, २, पै ३, २७, २, –ष्यस्य काठ ११, ५,
अवध्या(ध्य अ)द्[h]– -दम् पै ६, १४, १.
?अव*घ्र[i]– -भ्रम् ऋ [७, ८२, १०, ८३, १०]
अ-वध्रि[j]– -ध्रि पै ५, ३२, ८[k]
अव√ध्वस्, ध्वस्, अवदध्वस ऋ १०, ११३, ७
अव ध्वस्[l]– -स शौ ५, २२, ३, पै १३, १, ४
अव√नक्ष्, अवनक्षय- ऋ १, १८०, २
अव√नम्
अव-नत- उप°
अव√२नश्>नाशि, अव नाशय खि ४, ५, ६
अव√नह्
अव-नद्ध°– -द्धम् ऋ १, ११६, २४, शौ ९, ३, ८
अवनि- √अव् द्र
¶अव√निज्, अवनेनिक्ते मै ३, ६, ९, ४, ५, ३, काठ ३१, ३, क ४७, ३, अवनेनिक्ते मै ३, ४, ९, अवनेनिजते मै ३, ६, ९, अवनेनिजीत मै १, ५, ७, ३, ६, ९, ४, २, १, काठ २३, ५
अव निज्य[m] मै १, ४, ५, ४ २, १ काठ ८, ९, ३१, १५, क ७, ५
अव नेग प्रातर्°
अव-नेजन- हस्त°

a) 'अव या' इत्येव प्रकरणगतं शोधः द्र ।
b) 'अवधिषम्' इति 'अभीत्सम्' इति चेह पूर्वापरान्तार्थादी शोधी मन्. विमृश्येयाताम् ।
c) मनुपन्नष्ट योग मन्यमानी PW GW उपेक्ष्यौ ।
d) 'अव धूनुहि' इति ऋ. (१०, १३४, ३) पाभे ।
e) गतिर्विशिष्टोऽन्तगति-स्वर (पा ६, २, ४९) ।
f) नम आनन्तन्त-स्वरः प्रस्व (पा ६, १, १९३, ३, ११९) ।
g) नम अन्तोदात्त (पा ६, २, १६०) । उप यद ।
h) 'अवध्यादम्' इति सुना सुन्तोप द्र. । उप *१अनु- (<√अद्) यस्या द्र ।
i) नपु १. । नम्-पूर्व ... उप अ विभोः इति बर्गेऽिद <√वध् इति सा प्रम् । तया गति चार्वादिषु उग (पा ६, २, १६०) । अस उप च उक्तदेव पा *घ्र इति भावे निष्पन्नमिति कृ चाऽऽद्युदात्त (पा ६, २, १७२) इत्यूचीयान् पथा । यद्वा यनि विभागे *अव√धृ+कर्तरि क. प्र इति कृत्वा गता थाथादि स्वर (पा ६, २, १४४, येतु पथा नमपूर्वमिवाऽभिगदधानोऽवप्रधुष.) ।
j) नम अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२, यद्वा अ-वघ्र इति पाभे) । उप <√*वध् यद ।
k) 'अवध्र' इति सुना चिन्त्य (यदु टि) ।
l) नम उप. घञन्ते थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४) ।
m) नम अव्ययन्त-स्वर प्रस्व (पा ६, १, १९३, ३, ११९)

अव नि√धा, अवनिदध्मसि पै १, ६८, ४
अव√नी, ¶अवनयति तै ६, १, ६, ५ २, १०, ३[२], ११, २[२], ३, ४, १, ५, ०, ३, मै ४, ६, ५[२], ६[२], काठ २७, १०, २८, १[२], क ४४, १[२], ¶अवनयति तै ६, ५, २, २, मै ४, ६, ९, ८, ९, ¶अवनयन्ति काठ २३, १०, क ३७, १, अवनयामि मा ५, २५, ७, २५, का ५, ६, ४, ७, १०, ३, तै १, ३, २, २, मै ४, ९, १०, ‡[a]अव नयामसि तै ३, २, ८, ६, काठ ३७, ७, क ४८, ९, शौ ७, ९९, १, ¶अवनयत् तै ६, ५, १, ४, ५[२], मै ४, ६, ५[२], काठ २७, १०[२], २८, १[२], ३५, १६[२]; १९, क ४४, १[२], ४८, १४[२], १७, ¶अवनयेत् मै ४, ६, ६
अव-नीत[b]– -तम् ऋ १, ११६, ८, –ताय ऋ १, ११८, ७
¶अव-नीय° मै १, ८, ३, काठ ६, ३, क ४, २[२]
¶अव-नीय[c]– -य तै ६,५,२,३[२], मै ४, ६, ६
अव√नु, अव न्यन्तेऋ९,८६,२७
अव-नेग- प्रातर्°
अव-नेजन- हस्त°
अव√१पत्>पाति, अव पतन्तु ऋ १०, १३४, ५,
अवपतिन्यति पै १६,५६,१,२,५
अवपातय पै १६, ८०, ७
†अव-पत(त्>)न्ती°– -न्ती ऋ १०, ९७, १७, मा १२, ९१[f], तै ४, २, ६, ५, मै २, ७, १३, काठ १६, १३, क २५, ४, पै १३, १३, ८
अव√पद्>पादि, अवपद्यते ऋ [४, १३, ५, १४, ५], ६, ५४, ३, मै १,५,९¶, काठ २८, ६¶, क ४४, ६¶, अवपद्यते तै ५,५,१, ६¶, शौ ६, १३६, ३, ¶अवपद्यन्ते तै ६, ३, ९, ५, मै १, ८, ६, ४, ५, ६, अवपद्यन्ते मै ३, १०,१¶, शौ ५,१७, ७, पै ९, १५, ७, अवपदाति ऋ ९, ७३, ९, अव पद्यताम् शौ १, ११, ४–६, पै १, ५, ५ अवपद्यन्ताम् शौ ८, ८, २०, पै १६, ३०, १०, अवापद्यत मै १, ६, १२¶, अवापद्यन्त मै ४,६, ३¶, ¶अवपद्येत मै १, ६, ८ अवपेदु. मै ४, ६, ३¶, अवपत्स्यते पै १६,५६,१९, ¶अवपत्स्यन्ति काठ २९, १, क ४७, २, †अव पदीष्ट ऋ ७,१०४, १७, शौ ८, ४, १७ पै १६, १०,७, अवपादि ऋ १ १०५, ३, शौ ८, ६, २०, पै १६,८१, १, ¶अवापादि मै १, ८, ६, अवपद्या शौ ८,१,४, पै १६, १, ४, अवपत्सि शौ ६, १२०, २, पै १६, ५०, १० अवपादय शौ ९,२,१०, पै १६, ७१,९ अव˙˙ पादयशौ८,६,१६
†अव प्रदस्(>)[g] ऋ २, २९, ६, मा ३३, ५१, का ३२, ४, ८, मै ४, १२, ६
अव प्रदयमा(न>)ना[h]– -नाम् शौ ७, १७, ४, पै ९, १५, ४
अव-पद्य[i]– -द्यम् तै ७, ३, १९, १, २०, १, काठ ४३, ९, १० [°द्य कीट°, स्वयम्°]
अव-पाद– -दात् काठ ३३, ६[२] [°द- अन्°]
अव√पश, अवपश्यते शौ ९,४,१९, अवपश्यति ऋ [(१, २५, ११) ८ ६, २९] अवपश्यामि मा १, ३०, का १, १०, २, काठ १, ६, १०, ३१, ५, क १, ६, १० ४७, ५ अवपश्यत् पै ३, ८,२, अवपश्यत ऋ १०,१०९, १, शौ ७,७५,१†,१८,४,३७, ¶अवापश्यत् मै ३, ७, ८
†अव-पश्यत्[j]– -श्यन् ऋ ७, ४९, ३, तै ५, ६, १, १, मै २, १३, १, शौ १, ३३, २, पै १, ०५, २६, १४, १, ३
अव√१पा
†अव-पान[k]– -नम् ऋ ७, ९८, १, ८, ४, १०, १०, ४३, २, शौ २०, १७, ३, ८७, १, –नात् ऋ १०, १०६, २, –नेषु ऋ १, १३६, ४
अव√पू
अव पूत नग°
अव√पृष
अव पृग- अन्°

[a]) 'अभि मृशामसि' इति ऋ (१०,१७२,६) पाभे।
[b]) गस कर्मणि क्तान्तत्वात्पत्ति-स्वरः (पा ६,२,४९)।
[c]) गस स्यबन्त कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३, २,१३९)।
[d]) गस उप कल्पकाऽविपत्यवेऽपि बधर् प्र उप कृत्-प्रस्व च (पा ३, १, ११७, ६, २, १३९)।
[e]) गस शत्रन्त-कृत्-स्वर (पा ६,१,१८६ २,१३९)।
[f]) मधु का १३, ६, १० 'अव पुनी' पा भवे (व√इ) दश्य द्र।
[g]) गस क्रमुबन्त कृत् स्वर (पा ६,१,१९० २,१३९)।
[h]) गस शानजन्त कृत स्वर (पा ६,१,१८६ १० २, १३९)।
[i]) प्राग् पूरास्वर (पा ६, २, २)। उप पद।
[j]) गस शत्रन्त कृत्-स्वर (पा ६,१,१८६ १९०,२,१३९
[k]) गस ल्युडन्त कृत् स्वर (पा ६,१,१९३,०,१३९)।

अव प्र √भ्रंश्
अवप्र-भ्रशन[a]- -नम् शौ १९, ३९, ८
अव प्रे(प्र √इ)
अवप्र-युत्[b]- -यन् तै ४, ४, ९, १
*अव √वाह्(>ह्)[c]
अव-वाह[d]- -ह तै १, ३, २, १, काठ २, ११[2], २५, ९[2], क २, ५[2], ४०, २[2]
अव √बाध्, ¶अवबाधते मै ४, ६, ३, काठ २५, ९, क ४०, २, पै १, ६९, २३, ¶अवबाधन्ते मै ३, २, ५, अवबाधे मा ६, १६, का ६, ३, ६, मै १, २, १६, ३, १२, ३, १०, १, काठ ३, ६, क २, १३, शौ ४, ३५, ७, अव वाधे तै ३, ५, ३, १, काठ ३१, १४, पै १६, १३१, १-१०, †अवबाधामहे ऋ १०,१२८,९, मा ३४, ४६, का ३३, २, ६, तै ४, ७, १४, ४, काठ ४०, १०, शौ ५, ३, १०, अवबाधस्व शौ ४, २२, ७, ¶अवाबाधत मै ४, ६, ३
अव • बबाधे ऋ २, १४, ४
अव √बुध्, अवबोध पै १४, ४,५[e]
अव √ब्रू
*अव-ब्रव[f]- अन्°
¶अव √भज्, अव भेजाते काठ ३३, ७
†अव √भा, अवभाति ऋ १, १५४, ६[g], तै १, ३, ६, २, मै १, २, १४, काठ ३, ३, क २, १०
?‡अवभारि[h] मा ६, ३, का ६, १,३
अव √भिद्, अव भेत् ऋ १, ५९, ६, [(१, ५४, ८) ७, १८, २०] अवभिन्दन्ति तै ७, ५, १०, १[2]¶, शौ ५, १८, ९, पै ९, १८,२, अवाभिनत् ऋ २,११, १८, अवाभिनत् ऋ २, ११, २, ४, १९,४, १०, ८,९, अव• ···अभिनत् ऋ १०, ६९, ११, अव •भिनत् ऋ [१, ५४, ४, (७, १८, २०)], ¶अवभिन्द्यात् मै १, ८, ३, काठ ६, ३[i], क ४, २
अव भिन्दत्[j]- -न्दते[k] तै ४, ५, ६, २, मै २, ९, ६
अव भेदिन्[l]- -दिने मा १६, ३४, का १७, ५, ३, काठ १७,१४, क २७, ४
अव √भृ(<√हृ), अव भरते ऋ ८, १,१०४,३[2], अव(भरते) ऋ ८, १९, २३, अव • भरत् ऋ २, २०, ६, अव भर ऋ १०, १७१, २, †अवभर ऋ ३,३९, ३, मा ३४, १४, का ३३,१,८,

[a]) गस ल्युडन्त- कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)। यनि किल सा पिपठिषुर् व्याचष्टे। 'नाव: प्रभ्रशनम्' इत्यत्र क्वाचित्कात् मूले पाठात् 'नु। अव। प्र' इत्येवप्रकारकाच मूले पपा एतत् प्रतीयेत, यथा 'प्रभ्रशनम्' इति पद पृथग् भवति तत प्राग्-वर्ती श्रुतशश्च पृथग् भवतीति। तत्राऽपि 'अव' इत्यस्यैव पृथग्-[illegible]ऽभ्युपेते गति [illegible]ऽदर्शनात् 'नाव' इत्यनेव श्रुत्यभिप्राय स्याद् इतीव W अभिसदधानो मान्यया [illegible] नौगबन्धिन्या सर्व प्रथम सकेतमिह पश्येत्। तदिद सर्व विमृश्यमिति दिक्।

[b]) गस [illegible]न्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[c]) √वाघ् इत्येतत्-[illegible] सन् यद्र [किंतु मा (?)<√बाद प्रयत्ने इति [illegible] प्रश्रयन् [illegible] (तु पा ७, २,१८) बाह-[illegible] (तदर्थ √*बाद[>ह्] विरु-[illegible] √वृध् [illegible] यनि [illegible] [किंतु [illegible] √*बाद>ह् [illegible], [illegible]])] । [illegible] <√*अप् [illegible] (२, १५१) [illegible], तदपि प्रत्याख्येय सद् यद्र। PW प्रभृ <अव √बह् उत्स्वनने इत्येव कल्पयन्त सन्त धा अनुनासिकोप-[illegible] धस्वस्य प्रयोजन च प्रकृतार्थसबन्धञ्च प्रति पर्यनुयोज्या (√बह् विरुद्धाव् इत्येतन्मात्रस्य ते• प्रतिपादितत्वा[illegible]ऽवोढो नि पर्यायत्वाभावाचेत्यभिसधे)।

[d]) गस कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६,२,४९)।

[e]) 'निबोध' इति शौ (१९, ४९, ५) पाभे।

[f]) गस भावे अप् प्र थाथादि स्वरश्च (पा ६, २, १४४)।

[g]) नाउ टि द्र।

[h]) पा ?। अव √भा>°भाति(लट् प्र१) इति ऋ.(१, १५४,६) पाभे भवति। ततो नैप्र वर्णविकारमात्र [illegible] ध्येत (तु उ म च)। यद्वा, अव √भृ इत्यस्य लुङि [illegible] स्यात् (तु पपा PW. MW द्र च)। द्वितीये कल्पे √भृ इत्यस्य यथा प्रकाशनाऽर्थे वृत्ति [illegible] √भा इत्यस्य √*भा इत्येतद्द्वा [illegible]ऽभेदाऽव द्र।

[i]) 'भिद्यात्' इति सुपा प्रमादज।

[j]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[k]) विभक्तिरुदात्ता भवति (पा ६, १, १७३)।

[l]) गस णिन्यन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

अुवाभरत् ऋ १, १३०, ७; १०, ११३, ५.

अुव···भ्रियाते[a] ऋ ५,३१,१२.

१अव-भृथ[b]– -थ मा ३, ४८; ८,२७; २०, १८; का ३,५, ४; ९,४,४; २२,१,४; ते १, ४, ४५, २; ६, ६, ३, ४; मै १, ३, ३९; ४, ८, ५; काठ ४, १३; २९,३; ३८, ५; क ३, ११; –थः मा १८,२१; १९, २८; का १९,७, ३; २१, २, १७; ते १, ७, ५, ३¶; ४, ७, ८, १; ५,४,८,४; मै २,११, ५; ३, ४, १; ४, ८, ५[२]¶; काठ १८, ११; २१, ११; क २८,११; –थम् ऋ ८, ९३, २३; ¶ते १, ७, ५, ४; २, ३, १२,२; ३, ३, ८, १[२]; ४, ४, ९, १९; ६, ५, १०, ३; ६, ३, १; ¶मै १, १०, १३[२]; ३,६,२; ७; ८, ४[२]; ४, ४, ७; ८, ५[२]; ¶काठ २९, ३; ३५,१६; ३६, ७[२]; ¶क ४५,४; ४८,१४; †कौ १, १५१; †जै १, १६, ७; पै १६, ११६, ९; –¶था: काठ ३७,१; –¶थात् काठ २२,११; २३, ९; क ३५, ५; ३६, ६; –थाय मा ८, ५८; का ९, ७, ७; काठ ४५, ७; ८; –¶थे काठ २२,११; ३४,१६; –थेन ते ५, ५, ७, ५¶; काठ २२, ८; क ३५, २.

¶अवभृथ-यजुस्[c]– -जूंषि ते ६, ६, ३, १.

२अव-भृथ[d]– -थम् शौ ९,११,५.

अव-भेदिन्- अव√भिद् द्र.

अव-भ्रं- अन्°

अव√भ्रंश्, अुव···भ्रंशत् खि ५, १६, ६[e]; शौ २०, १३३, ६[f].

अवम्, मा[g]– -मः ऋ ४, १,५; मा २१,४; का २३, १, ४; ते २, ५, १२, ३; ५, ५, १, ४¶, ७, १, ३, ३¶; मै ४, १०,४; १४, १७; काठ २२, १३; ३४, १९; –मम् ऋ १, १०५, ४; ७, ३२,१६; ते ७,१,३,३¶; †कौ १, २७०; †जै १, २८, ८; शौ ५, १३, २; १०, ७, ८; पै ८, २, २; –मस्य ऋ ६, २१, ५; –मस्याम् ऋ १, १०८, ९; १०; ७, ७१, ३; –†मा ऋ ३, ५४, ५; ६, २५, १; १०, ८१, ५; मा १७, २१; का १८, २, ६; ते ४, ६, २, ५; ६, २, ३, १; मै २, १०, २; ३, ९, २¶; काठ १८, २; क २८, २; §शौ १८, २,४८; –माः शौ १९, ४७,५; पै ६, २०, ५; –मान् शौ ६, १०३, २; –माभिः ऋ ६,६२, ११; –माय ऋ २, ३५, १२; –†मे ऋ १,१०१,८; १८५,११; ५, ६०, ६; मै ४, १४, ७; –मैः ऋ ३, ३०, १६.

¶अवम-तम– -मः मै ४, ७, ६.

¶अव√मा

अव-माय[h] ते ६, २, ४,५.

†अव√मिह्, अुवमेहन्ति ऋ ९,७४, ४; काठ ३५, ६; क ४८, ७.

अव√मुच्>म्च्

अव-मुम्चत्[i]– -चन् शौ ८, २,२; पै १६, ३, २.

अव-मुम्चमान[j]– -नः शौ ८,१,४; पै १६, १, ४.

¶अव√मुष्, अवमुष्णान् काठ२३,५.

अव√मृज्, ¶अुवमार्ष्टि मै १, ८,५; ¶अुवमृज्यात् मै ४, १, ११;५, ५; काठ २७, १; क ४२,१.

†अव-मार्जन[k]– -नानि ऋ १,

---

[a]) तु. टि. ¹अुवमारि।

[b]) गस. उप. कथन् प्र. याथादि-स्वरश्च (पाउ २, ३; पा ६,२,१४४; तु. पाका. प्रमृ.)।

[c]) तस. सामस्व. (पा ६, १, २२३)। उप. यद्र.।

[d]) याथादिस्वरस्य छान्दसेऽनवकारो इद्-उदात्तत्व. (पा ६, १, १९७; २, ११९)। १भाग् गत्त्वाद् अथनेव विशेषः द्र.।

[e]) 'अवभ्रशत्' इति मुपा. माठ. शौ. प्रामाण्येन (=दनि.) गु-लोपः द्र. ('हय' इत्यस्यैव 'अव' इत्यस्य स्थाने स्वरलोऽर्थेनच माषी इत्यत्रऽभिप्रायः)। 'अव भ्रंशद्' इति कश्चित् मूलो. कल्पनमापन्न् (गतु. एव हैमेषीय हेतुः)।

[f]) 'अुवशकस्मभ्रिव' इति पपा. मुपा. माठ. सि. मलनादेन गु-लोपीऽन्य (तु. पामा.) 'अुव' इत्यस्य दनि. योगः गुलभः द्र. (तु. इस्वग-> -इगम् गस्य. टि.)।

[g]) तु. १√अव्+अमच् प्र. उसं. (पाउ ५,५८) इति वा, २अवम्- (पद)+मः(=°इमच्)प्र. यन्नोरेथ(पावा ४, ३,८) इति वा भावी मतिः[वि. दे.(२,१६)√अव्+मः प्र. इति वदन् माध्यमिकऽपाशोत्पत्ति प्रति पर्यनुयोज्यः]। 'अुव' इत्यस्यस्मिन्निपातपदः (तु. टि. अप-म-, ३अव-म-)। अथवा मौलिक. अुव+मं- (<√मा) इति कृत्वा गस. उत्तरस्व. स्यात् (भूयो विस्तरोऽत्र तु. टि. उप-म-)।

[h]) गस. ल्यबन्ते-कृद्-स्वर. (पा ६,१,१९३; ७,११९)।

[i]) गस. शत्रन्ते-कृद्-स्वर. (पा ६,१,१८९; २,११९)।

[j]) गस. मुम्चि. द्र.। उप. चानश् प्र. इति विशेषः।

[k]) गस. ल्युडन्ते-कृद्-स्वर. (पा ६,१,१९३; २,११९)।

१६३,५, मा २९,१६, का ३१, ३,५, तै ४,६,७,२, काठ४०,६
¶अव√मृद्, अवमृद्येत मै २, २,५
अव√मृश् >मर्शि, ¶अवमृशेत् तै ३, २, ६, २[२]
अवामृक्षत् काठ ३५, ४[२], क ४८, ५[२], शौ ७, ६६, २
¶अवमर्शयेत् मै ३, ७, १०[२]
¶अव-मृशत्– -शन् काठ २५, ७, क ३९, ५, -शन्त काठ २५,५
अव-मृश्य प्रति>त्य°
अव√यज्, ¶अवयजते तै २, ३, १२, २,५, २, ४, ३, ६, ३,१, ६, ६, ३, १, ४, काठ १०, ६ २१, ६[६], २९, ३, ३६ ३ ६[२], ७, क ३१, २१[६], ४७, ४, ¶अव-यजति मै १, १०, ८, ११, २, ५, ६ ३, ३, ४[४], ९, १ ४[२]
१०, ७, ¹अव[२]···यजति ऋ १, १३३, ७, शौ २०, ६७, १, ¶अवयजत मै १, १०, ११[४], काठ ३६, ६[४], अवयजे तै २, ३, १३, १[२], ३[२], मै २, ३, १[४], ३[४], ६,१,४,९,१०[३], काठ ११, ११[२], १२, ६[२], १५, १, १७, १९[४], अवयजामहे मा ३, ४५, का ३, ५, २, काठ ९, ४, ३८, १३, क ८, ७, अव यजस्व[a] का ७, २ १, अव यज काठ ७,१२, शौ १९, ३,४, अवयजे मै ४, ३, १, ¶अवायजत् मै १, १०, १०, काठ ३६, ५, अव यजेत ऋ ७, ६०, ९
¹अवयक्ष्व ऋ ४,१,५, मा २१, ४, का २३,१,४, तै २,५,१२, ३ मै ४, १०, ४, १४, १७, काठ ३४, १९ अव इक्ष्व[b]
काठ ३५, १, क ४८, २[c] अव[२] अयाट् तै १, ४, ४५, २, काठ ३८, ५, ¶अवायाधु मै १, १०, १२, काठ ३६ ६ अव[२] अयक्षि मा २०,१८ का २२, १,४, अव[२] यक्षि मै १, ३, ३९, काठ ४, ११ क ३, ११
अव-यजन[d]– -नम् मा ८,१३[६] २०, १७, का २२, १, ४, तै १, ८ ३, १, ३, २, ५, ७, मै १,१०, २, काठ ३८, ५.
¶अव-यज्य° मै १, १०, १४, १७, ४, ३, १
¹अव-या[f] तै १, ८, ३,१[g] ३,२, ८, ३[h], मै २, ३,८[h], काठ ९ ४[f], क ८, ७[f], शौ २, ३५, १[h], पै १, ८८, ३[b]
¹अव-या[i] ऋ १, १७३ १२

a) 'आ यजस्व' इति मा (७,४) पाभे ।
b) 'अव यज' इति शौ (१९, ३, ४) पाभे ।
c) 'ईप्त्त' इति मूको ।
d) गस स्युडन्त-कृत् स्वरः (पा ६, १,१९३,२,१२९)।
e) सस्व नाप्. नि द्र । उप स्यप् प्र इति विशेष ।
f) स्यु² तु नाउ विसर्गान्तस्य सतस्य टि ।
g) 'अव-या' इति ऋ.(१,१७३,१२) पाभ (तु नाउ)।
h) तु यथासलब्धि पपा, वैतु सा (शौ), WG (७०६) विसर्गान्त रू प्रतिपादुकी।
i) वैतु 'यक्ष्या' इति ऋ. (१, १७३, १२) पाभे ।
j) स्यु १ प्रकृतौ मताऽभेदेऽपि मयने मनभदार् । तद् यथा। यथोपक्रम १ एव रू सति *अव-याज् इत्येव मूल मत पदन्ते माविनि *अव-युम् इत्येव परिणम उपभादर्पिघोऽप्लाम इत्येक प्रावाद यक. (पा ३, २, ७२, पावा ३, २, ७१, पा ६,४,१४)। अति सर्गान्तकपरन्वतम स्य (तु नाउ.) *अव-याज् इत्यत एव 'यु' इत्यस्य प्र स्थाने निवोपकरणवनादापनिहृति स्वर मातुत 'हा' इत्येत प्र इत्युक्तेरसिद्धिरिति द्वितीय प्रावाद [तु मा नै (उभयो स्व विशायना द्वितीये)]। *अव-याज्+सु'(१)इति स्थित सवर्णेऽयोगसर्गान्त व्यादस्य ... [illegible] १
[तु WW.(४०६), MVG (१८३)]। *अव-याज्+सु इति स्थिते नैव जकारसकारयो समापत्तौ सकारमात्राऽवशेषे तत पूर्वस्याऽकारस्य दीर्घ इति तुरीयोऽपवाद (तु GS १ १९, L४६३, ZDMG २७, ७०९)। एषेय ऋपि यस्य विमर्शात् क्वचित् *अव-यास्- इत्यस्य हविष *अव-यासम् इत्यस्य वृत्तविकारमात्रमुपलभ्येतेति तु मत भवति। तथाहि। ऋ १, १७३, १२ इत्यत्र मुपा २यस्य पादस्य छन्दोमानतोऽक्षरोनस्य मूलत 'अस्ति हि ष्मा, ते शुष्मिन्नवयास्' इत्येव सतोऽवसाने *अव यासस्->*अवयास्>°याभ>°या° इति च °या यासस्->*अवयास>°याभ>°या° इति च (तु तै १, ८, ३, १) इति च विकल्पितविसर्गमाहित्य राहित्याभ्या विशिष्ट नैव विपरिणाम सभाव्येत [अन्यथा छन्दोदोषानेऽस्त्यसमवादित्यभिमधे (शाखान्तरेषु [तु मै १, १०, २, काठ ९, ४, क ८, ७] प्रकृतात् पादात् 'हि' इत्यस्य पदस्य च्युतेरप्येतद् भूय पुष्मिव भवति यथाऽत्र पा सभावितविग्रहाय सुलभ इति) वैतु GW ORN AVM(१०१) यथाप्रस्तावम् 'अव याजः' इति चतुरक्षरमनुमन्यमाना अपि *¹अव-याज् इत्यस्य प्र१ इतीव प्रतिपादुका सततचिन्त्या (पमन तेऽन्त्यादक्षरमपकृत्यभिमधे [तु अति-याज्, अनु याज्, अभि-याज्, प्र-याज् इति वाङ्गा एव निगमा,

मा ३, ४६†; का ३, ५, ३†; मै १, १०, २†; काठ ९, ४†; ३५, १२; क ८, ७†; ४८, १२.

¶अवे(व-इ)ज्य काठ ३६, ८; ११.

अ॒वे(व-इ)ष्टª– -ष्टम् काठ ३६, ६; -ष्टाः मा १०,१०; का ११, ५, १; तै १, ८, १४,१; ५, ६, ३, १¶; मै २, ६,१०; ¶४, ३,२; ४, ४; काठ १५,७. [°ष्ट- अन्°]

¶अ॒वे(व-इ)ष्टिᵇ– -ष्टयः मै ४, ४, ५; -ष्टिः मै १, १०, १०; २, १, ४; काठ ३६, ५; -ष्टिम् मै १, १०, १२; ३, ५, ४; काठ ३६, ६; -ष्टै मै १, १०, १०-१३; काठ ३६, ६²; ७.

अव-युत्- अवे द्र.

अव√यम्, (अ॒व…अयंस्त ऋ १, ५६, १.)

अव√यस्

अव-यास॒ᶜ– -साय तै १, ४, ३५, १; काठ ४५, ६.

√°अवयास्ᵈ, अ॒वयासत्ᵉ ऋ ६, ६६, ५.

†अ॒वयासिसीष्ठाःᶠ ऋ ४, १,४; मा २१, ३; का २३, १, ३; तै २, ५, १२, ३; मै ४, १०, ४; १४, १७; काठ ३४, १९; अ॒वᶠ…अयासिषम्ᶠ मा ३, ४८; ८, २७; का ३, ५, ५; ९, ४, ४.

अव-य॒स्- अव√यज् > !अव-याः टि. द्र.

अव√या

†अव-या॒त्ᵇ– -ता॒म्ᶦ ऋ १, १४, १२; मै १२, १, १२.

पा ६, २, १४४]; गपू. चत्वारोऽपि वादाथ छन्दोमानसाबाह्यपमुपेतुकाः] । काठ ९, ४; क ८, ७ इत्युभयत्र द्वितीयमिव यदेतच्छ्रूयेत तस्य मौस्थि [=°यवीया (तु. AVM १३६)] > यव्या > अव्या > अवया इति नैप्र. विश्वरमात्रतयाऽऽस्थेयत्वादाभासिकमात्रत्वं द्र. (तु. ऋ १, १७३, १२; मै १, १०,२) । यच नापू. तै ३, २, ८, ३ प्रमृ. सटिप्पणेषु स्थ. श्रूयेत, तद् °अव-याज्- इत्यस्य प्र१ इत्येव सन् नैप्र. लुप्तान्त्यवर्णं द्र. (=°अवयाद् > °अवया) । ननु °अव-याजस्- इत्यनेनैवेहाऽपि निर्वाहः कोऽर्थः कल्पनाऽन्तरेणेति । नेति । कुत इति । तै. 'इयम्' इत्यतोऽन्यत्र 'या' इत्यतः (सर्वत्र च छन्दोनिर्यातः 'इयं या' इत्येवं पदयुग्मतया सु-शोधात् सतः) वि. स्त्री. प्राति. भावग्रहिणत्वोपगमाय 'अव-याजम्-' इत्यस्य च न.सतोऽन्यथा वसंभवाय °अव-याज्- इत्येव सुकल्पं सदत्र सुसंगतमिति । यन्तनो यच काठ ३५, १२; क ४८, १२ इत्युभयत्र च श्रूयेत, तस्याऽपि नापू.निगमस्थेवाऽन्त्यवर्णलोपाऽऽनकल्पनात्वं सुमनं द्र. (आगतेऽवसाने "अवयाश्रोऽसि' इत्यस्य मौस्थिकस्य पा. सतः 'अवया असि' इत्येवं [illegible] [illegible]) । एरिय. °अव-याज्-, °अव-याजम्- इत्येतयो. प्राति. [illegible] पाठ. अव√यज् इत्यतः भावे [illegible] प्र. च °अमुन् प्र. च द्र. । मौस्थि. तु अव√याज् इत्यतः [illegible] च अमुन् [illegible] [illegible] ([illegible]) । [illegible] अव√या > °अव-[illegible] इति [illegible] [illegible] । एवं [illegible] [illegible] [illegible] [तु. टि. √°अवयास्

> °अव-याम्-, °अव-यासम्-, यया-; ORN. ऋ (१, १६५, १५); w. शौ (२, ३५, १); NW. च] ।

ª) गस. कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६,२,४९) ।

ᵇ) गस. क्विबन्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २,५०) ।

ᶜ) गस. उप. घञन्ते थाथादि-स्वरः (पा ६, २,१४४) ।

ᵈ) मौस्थि. √°याज् इत्यस्य सन्नन्तः सन् सकर्मकः धा. √यम् इत्यस्याऽकर्मकस्य च सतः सजन्मा तद्वद् √या(<√°यृ) इत्येतद्वर्गीयः यङ. (तु. °अवयाज्-, °अव-याजम्- यदोः स्थाने उभयत्र [illegible] संभेदात् °अव-याम्-, °अव-यामम्- इत्येते प्राति. अपि सुकल्पे द्र.)।

ᵉ) तु. सा. अव√यम् इत्येतत्-पर्यायत्ववचनेन यनि. नेदीय इव स्पृष्टः; वैतु. PW. प्रमृ. अव√या इत्येतद्-रूपत्वं प्रतिपादुकाः सन्तश्चिन्त्याः ([illegible] [illegible] √या इत्यस्याऽनुपयोगादिति । ननु 'अवेन' योगेऽस्य [illegible] स्यादिति । नेति । कथमिति । पृथग्-भाव[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) ।

ᶠ) तु. दस्य. मा. भा. उ. म. च √यम् > √यापि इत्यस्य [illegible] [illegible] यनि. एव [illegible]; वैतु. पाम. (३, १, ३४), PW. प्रमृ. च अव√या इत्यस्य [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] टि. [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] (३, ८३) ।

ᵍ) PW. प्रमृ. [illegible] द. टि. [illegible] द्र. ।

ʰ) गस. [illegible] (पा ६, २, ११९) ।

ᶦ) [illegible] (पा ६, १, १७३) ।

*अव-यात[a]-

अवयात हेळ(ड)स्[b]- -ळा ऋ १, १७१, ६

अव-यातृ[c]- -ता ऋ १, १२९,११, ८,४८,२, शौ२,२,२, पै१,७,२

अव-यान[d]- -नम् ऋ १, १८५, ८, शौ ८, १, ६, पै १६,१,६

*अव-यापयितृ- अव-यातृ- टि द्र

*अव-यापित- अव यान- टि द्र

अव-यै[e] ऋ ८, ४७, १२

?अव-या, ?अव-या ,अव-याज् , ?अव याज-,अव-यानस् अव√यज् द्र

*अव-या , अव-यात्- अव√या द्र.

अव-यास्- अव-यास् , अव-यासस्- अव√यस् द्र

अव√यु>यावि, अव अयुवन्त पै १९,५,५

अव…यावयामसि पै ७, ८,२

अ-वयुन[f]- -नम् ऋ ६, २१, ३

अव(वा)र्(व√*अ[आ]र्,ऋ),अवा रम् तै २, ६, ३, ४

अव ऋति[g]- -त्यै मा ३०,१२, का ३४, २, ४

?अव(व ऋ)र्ति[h]- -र्ति ¶मै ३, ७, ४,४,६,६, शौ ४,३४,३, १०, २, १०, १२,८,१०, पै ६,२२, ४, १६, ६०, २, १४४, ९, -र्तिम् ऋ [१, ११८, ३, ३, ५८, ३] ५, ७६, २, ¶तै ७, २, १, ४, ४, २, १[३], २, ¶मै १, ६,३, ८,८, ¶काठ २४,६[२], ¶क ३७, ७[२], कौ २, ११०३[i], शौ ९, २, ३, ४, ४,१७, १९, ३१,११[2i], पै २,३,५ १६,७६, ३,१४९,१०,-र्त्या ऋ ४,१८, १३ तै १, ५, ३, २, काठ ८, १४, क ८,२, शौ १२ ३,१५

अवर्ति-मत्- -मत् पै ९,१८,४

अवा(व-आ)र्[j]- -राय मा ३०, १६ का ३४,३,३, -रे तै ७,३,१६ १, काठ ३४, १६, ४३, ६ पै २, १९, २ [°र-अन्°]

अवार्-वस्(>)[k]ऋ१०,१५६

अवारीय[l]- -रीयेभ्य काठ४३,६

१अवार्य[m]- -र्या मा २५,१ का २७,१,२, मै ३,१५,१, -र्याणि मा २५, १, का २७ १, २ मै ३,१५,१, -र्याय मा १६, ४२ का १७,७,१, तै ४, ५ ८,२, मै २,९,८, काठ १७,१५, क २७, ५ -र्येभ्य तै ७, ३, १६, १

[a]) नैप्र.*अव-यापित इत्यस्य विपरिणाम इति कृत्वा गस कर्मणि केऽनन्तरगति-स्वर द्र [पा ६, २,४९ (तु MW)] । यद्वा पाप्र बस (पावा २, २, २४) पूप्रस्व द्र (='अव-गत यात वेगो यस्य तादृशं हेडो यस्य' इति नाउ परपरित सबन्ध)।

[b]) बस पूप्रस्व (पा ६ २, १)। उप यद्र ।

[c]) गस तृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६३,२,१३९) अर्थत *अव-यापयितृ-इत्यस्य नैप्र सुगम परिणाम द्र।

[d]) गस कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)। उप करणे ल्युट् प्र (वैतु PW प्रभृ भावे इति)।

[e]) गस उप कै प्र डस कृत् प्रस्व च [पा ३, ४, १०, ६, २, १३९ (तु PW प्रभृ)] । अर्थविरोधस्त्वेव शङ्क्येत । काम्यमानस्य मद्रस्योपयान विषयकनिवृत्तेरपि प्रसङ्गात् । न च कस्याऽपि 'मद्र मां मोपयातु' इति कामो भवति । एवंच क गतिरिति । आप सुमर्थ द्र, किन्तु *अव-या इति कर्तरि निष्प न्नस्य सत स १ 'रक्षस्विन्' इत्येतत्-समानाधिकरण [=रक्षस्विने वा समीपवर्तिने वा रक्षिवने समान मद्रा द्रमय अर्थस्पर्शे (तु सा रक्षसान सदाद्रुपे ऽप्यर्थसंधित्स))। अस्मिन् दर्शने धा आकारलोपा ऽभाव द्र (पा ६, ४,१४०)। इदं च ज्ञानित ऋ १, १०१, ११ (तु टि. ?अव-या) परस्परसम्बन्ध (तु PW.) लक्षेण ज्ञात च संबन्धस्पर्शित दिक् ।

[f]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[g]) गस क्तिअन्तेऽनन्तरगति स्वर (पा ६, २, ५०)। प्रकृतिभाव शाखाविशेषनिघ्न (पा ६,१,१२८,वैतु नाउ)।

[h]) व्यु ? विप्रतिपत्तेर्भूयोविमर्शस्य साऽवकाशत्वत्। तथाहि। १अ+१वृर्ति-(<√वृत्) इति तम नञ्-स्वर इति सा (शौ ४, ३४,३)। अव+√ऋ(>√अर्)+ क्तिन् प्र अनन्तरगतिस्वरश्च इतीव प्रतिपन्ना PW प्रभृ ऋति इति वा ?अति- इति धा उप इति कृत्वा गुण पदया वा स्यु शकन्ध्वादिरवपदया वेति दिक् ।

[i]) 'अमतिम्' इति पाएडु पठति। WR तु यथु। तदन्यतरसाधीयस्त्व विमृश्यम् ।

[j]) व्यु ? गस उप √*अर्+घञ् प्र थाथादि स्वरश्च (पा ६,२,१४४, तु MW)। यद्वा, <अव√ॠ सति माध्यमिकस्य सकारस्य नैप्र लोप द्र (तु टि अवर- यत्र सौवरी स्थितिर्नमूर्द्धत्वे कल्पे मौरिव नेदीय इव स्पर्शुका स्यात्)।

[k]) तमिल् प्र लित्स्वरश्च [पा ६, १, १९३ (वैतु सा १अ+वार् [<√*वृ] इति कृत्वा तम ?अ वार- इति भिन्न प्राति. उपकल्पयन्)]।

[l]) छ>ईय प्र डस (पा ४,४,११७)। 'अवार्यै> -र्येभ्यः' इति तै (७, ३,१९, १) पाभे ।

[m]) लाद्यर्थिक यत् प्र तित्-स्वरश्च (पा ४ ४, ११०; ६, १, १८५)। यद्वा दे प्र नैप्र *अवारीय

अवुर्^a^- -व ऋ १, १३३, ६

अवर,रा^b- -र ऋ १, १६३, ९, १०, ८८, १७, १९, मा २९, २०, का ३१, ३, ९, तै ४, ६, ७, ४, काठ ४६, ३, शौ १८, २, ३२§ -रम् ऋ १,[१५५, ३, (९, ७५, २)] १६८, ६, १०, ५५, ४, ८६, ३, १२०, ७, मै १, ६, १०¶, ४, ९, १२, काठ १४, ६, २८, १०, २९, २, ¶क ४५, १, ३, शौ १, ८, ३, ५, ११, ५ ७, ३६, ३, ८, ३, ३†, १०, ८, ८, पै ४, ४, ९, ५, ९, ५, ६, १, ७†, ८, १, ५, १६, ६, ३†, १०१, ३, -रा शौ ७, ४२, १, -रा पै १५, ९, ४, -†राणि ऋ ८, ९६, ६, ९, ९६, ७, कौ २, २९५, जै ३, २४, ११, -रात् ऋ ७, ६, ७, -†रान् ऋ २, ३४, १४ ८, ७५, १५ ९, ९७, १७, १०, ८१, १, मा ११, ७१, १७, १७, का १२, ७, ६ १८, २, २, तै २, ६, ११, ४, ४, १, ९, २, मै २, ७, ७, १०, २, काठ १६, ७, १८, १, क २८, २, शौ १२, २, २९§, -राय शौ १, १२, ४, -रास ऋ ६, २१, ६, -रासु ऋ १, १४१, ५, -रे ऋ २, ९, ३, १२, ८, २४, ११, ४, २५ ८, १०, १५, १, †मा १७, ७५, १९, ४९, †का १८, ६, ११, २१, ४, १, तै २, ६, १२, ३†, ४, ३, ३, २, ६, ५, ४†, ¶६, ४, ६, २, ३, मै २, ७, २०^१^, १०, ६†, ४, १०, ६†, काठ १२, ८, १८, ४†, २३ ८, क २८, ४†, ३६, ५¶, शौ ५ २, ६‡^e^, २४, १६, १०, ७, २१, १८, १, ४४†, २०, ३४, ८†, १०७, ९‡^e^, पै १३, ७, ८†, -०रे तै ३, ४, ५, १, शौ १, १७, २, -†रेण ऋ १, १६४, १७, १८, ४३, ६, ९, २, शौ ९, १४, १७ १८, १५, २५, १३, १, ४१§, पै ७, ३, ७§, ८, १, ५§, १६, ६७, ७, ८, -रेभ्य मा ५, ४२, २३, ४४, का ५, १०, २, २५, ८, ६, तै ५, २, १२, २, मै १, २, १४, ३, ९, २¶, काठ ३, २, २६, ३^१^, ३९, ७, ५०, ६, क २, ९, -¶रेषाम् तै २, २, २, ४, -रेषु ऋ १०, ५६, ६, ७, -रै मा ७, ५, का ७, २, २, तै १, ३, ५, १, ४, ३, १, ६, ३, ३, १^१^, ४, ६, २, ३, मै १, ३, ५, काठ ४, १, क ३, १

°अवरतस्पर् एड टि द्र

अवर-पर्^d^- -रम् शौ ११, ३, २०, पै १६, ५४, ११

अवर-स्-पर्^e^- -रम् मै ४, ४, ६¶, -राय मा ३०, १९, का ३४, ४ १

अव√र(<>ल)म्ब्

अव-रम्बमाण- -ण ऋ ८, १, ३४

अव√राध्, अव···अरात्सी शौ ५, ६, ६, पै ६, ११, ८

---

a) >°अवारिअ->यनि इति कृत्वा स्वरितविपरिणाम द्र [पा ८, २, ४ (तु टि पार्यै-)]। २य सरूप यद्र ।

b) अव+°अर- (=√°अर्+भावे क्विप्) इति कृत्वा गस शकन्ध्वादित्वम् उपप्रस्व च (पा६, २, १३९)। वा क्रिवि इति न क्वि एवोपलभ्यते [तु टि अधस्°, अवस्°, ११ IV १, १३, वैतु पा (८, २, १७) अवस्° इत्यतोऽभेदे सति साहितिकनिपातनमात्र रेफान्तत्वमिति(तु परि टि अवस्)]।

b) व्यु ? क संदेह इति। स सति तदवयवयोरिति। न स इति। कुत इति। पपा अनवग्रहादिति। नेति। कुत इति। अवयवयो स्पष्टेतरत्वेऽप्य याप्यसहितत्वेऽपि तयोपलम्भात् तथात्वस्याऽनैकान्तिकत्वादिति। तर्हि स असत्येव √अव् इत्येतज्ज कृत् स्यादिति। नेति। कुत इति। सबन्धाऽभावादिति। तर्हि सबन्धात् क उपगम इति। 'अव' इत्येतदर्थक इति। तदवयवयो संदेह इति न वक्तव्यमिति। कथ वक्तव्यमिति। उत्तराऽवयव इति। आमिति (तु ww. १, १३)। क सदेहप्रकार इति। उप √तृ>भावे °तर- इति वा √ऋ>भावे °अर इति वेति। क स इति। बस इति। प्रथमे कल्पे नैप्र तकारलोपे सति शकन्ध्वादित्वम् उत्तरे कल्पे च मूलत एव तदिति विवेक। उभयथाऽपि पूपप्रस्व समान। अथवा ऽवयवयोरेव सदेह इति। कथमिति। इअ+√वृ>वर- [=आच्छादितत्वे सति विप्रकृष्टपर्याय (तु अभा)] इति वा √पृ>पर- (व्याप्तत्वे सति विप्रकृष्टपर्याय सन् नैप्र वकारितप्रकार) इति वा कृत्वा तस नञ्-स्वर इति। अथापि वा(√°अर्>भावे)°अर-(तु √°अर्भ्, √°अवर् इत्यत्राऽऽद्यावयव) +(√°भृ>भावे) भर- इति कृत्वा °अर्भर- इति बस पूपप्रस्व नैप्र यनि वर्णविपरिणामश्च द्र (अपि च तु टि १भ्र पर, अवार्-)।

c) 'अवरम्' इति ऋ. (१०, १२०, ७) पाभे।

d) द्वस एकवत्त्वम् द्वसं सासस्व च (पा २, ४, १२, ६, १, २२३)। वा क्रिवि द्र।

e) सुप् उस [पा ६, १, १४४ (तु पपा, PII. प्रभृ च)]। मौलिय तु °अवरतस्पर्- इत्यस्य सत नैप्र त-लोप द्र। एरिय °अवर-तस्+पर्- (=भावे)

¶अव√रिफ्

अव रिफत्– -फन्तौ काठ २७, ८

अव√रुच्, अवरोचते शौ ३, ७,३, पै ३, २, ३

अव रोकिन्[a]– -किण मा २४,६, का २६, २,१, मै ३, १३, ५

¶अ-वरुण[b]– -णम् मै २, १, २, ५, ६, काठ १०, ३, १३, १

¶अ-वरुणगृहीत[c]– -त मै २,५,६, काठ १३, २, २२, ११, –तौ मे १, १०,१२, काठ ३६,६

¶अ वरुणग्राह[c]– -हाय तै ६, ६, ५, ४.

¶अ-वरुण्य[d]– -ण्यम् मै ४, १, ५, काठ ३१, ३, क ४७, ३

¶अव√रुध् > रुत्स, अवरुन्धे तै १, ५,२, १,५, ४,४, ७,२[२], ५,८, १, ४[२], ६, ७, ३, ७, ४,२, २, १, १, ५[२], २, ६, ४, २, ५,२, ५, ६, ७, ३, ४, ५[२], ६, ७, ८,२, ४, ५, २, ४, ५, ८, ५, ७[२], ९, ४, १०, २, ११, १, ५[२], ३, २, ३, ७[२], ८[२], ९, ७, २[२],३[५], ९,३, ४,९,३, ११,१, ६[४], ५, ३, २, ४, ४, ५, ३, ७, ३, ४, १०, ३[२], ४[२], ११, २[१], ६, १, १[४], २[४], २, ६, ९, १, ३, १, ५, १, २, ३, ४, १, २, ५, २, ३[४], ४[१], ४, १, ४, ३, ३, ८, १[१], २[२], ९, ३, ५, ५, २, ३, ४, ४, ७, २, ९, ३, १०, २, ५, १, १, १, २, २[२], ८, २-५, ९, २, ५[१], ६, १०, २, २, १, २, ६, ३, २, ४, ६, ५,५, ६[१], ६, १[१], ३,५, ८, ७, ९, १[१], ३; ५, ६, १०, ७, ३, १, ३, २, ४, ४, ७, ७, २, ८, १[२], २, ३, १०, १[२],११, २, ३, ४, १, २[२], ३, ४,१, ५, ६, ३[२], ५, ६, ७, ४, ६, ७[२], ८, १[२], २, ३[२], ४[१], ५[२], ६[१], ९, २, ३, ४[२], ११, २, ४[१], ५, १, ५, ७, ६, ३[२], ६, २, ३[२], ६[२], ६, ४, १०, २, ७, २, २, ३, ३, ४, १, ८, ३, १०, ३, ६, १, १, २, ६, २, १, ४, ७, ३, १, २, ४, ४, १[२], ४, ८,५, २, ७,३, ८, १[१], २, ४, ९,२[२], ३, ५, ६[२], १०, २, २, १, ३, २, २, ४, १, ५, ६, ४, ७, २, ३[२], ८, ३, ९, ४, ३, ३, ६,६, २, ७, ३, १०, ३, ११, ३, ५, ४, १, ३, २, ५, ३, २[१], ४, २[२], ३, ५, ४, १, ६, ५, ६,४, ५, ५, २, १०, १, ११, ३,६[२], ७, १, २, १, ४, २, ८, २, ९, १[२], १०, ४[१], २, २, १, २[२], ३, १[२], २[२], ५, ५[१], मै १, ४, ७, ४, ९, १०[२], १४[१], १५, ५, ६[१], ७[२], ११, ६, ३, ४[५], ५[५], ७, ८[६], ९[१], १०, ११[१], ७, २[२], ३[२], ४[२], ५, ८, १, ४, ५, ६[२], ८, ९[२], ९, ७[२], १०, ६, ११, ६[१], ८, ९[१], २, १, ८, २, १, ८[१], ३, १[१], ४, ४, ८, ५, १[१], २, ५[१], ७, १०, ११, ३, १, ५, ९[१], २, १[२], २[२], ३, ५[५], ६[४], ७, ८, ३, २[१], ३[१], ४, ८, ०, ४, १[१], २[५], ३[५], ४, ६[१], ७, ८, १०, ६,३[१],५[१], १०, ७, १, २[१], ४[५], ५, ६[२], १०[१], ८, ५[१], ६[२], ७, १०, ४, ४, १, १, ९, १३[१], १४, २, ४, ७, ८, १०, ११[२], ३, ३[२], ६, ७, १[१], २,४, ७[२], ९, ५, १, ३, ५, ७, ६, ७, ९[१], ७, ३-५, ८, ८, काठ ६, ८[१], ७, ८[१], ९, १४[१], ८, २[१], ५, ८, १०, ११, १२[४], १३, १५, ९, १[३], ३, १५[१], १६, १०,२, ८, १०, ११ ११, १, २[६], ४, १२, १[६], ४[५], ५, ७, ११, १२, १३[१], १३, १[४], ४, १२[१], १४, ६[२], ८[१], १९, ६[२], ८, १०[५], ११[२], १२[१],२०, १[४], ३[४], ४[१], ५[१], ७[४], १०,१२, १३[४]; २१, १[१], २[१], ३, ४,७[२], ८[४], ९[२], ११[११], १२[७], २२,६[१], ७, ८, २३, १, २[४], ३, ४, ८, २४, २[२], ४[१], ५, ८, २५, २, ४, ५, ६, ७[१], ८, २८, ४, ६, ९, २९, २, ३०, १०, ३१,७, १०, ११[१], १५[१], ३२, १[५], ६, ७[१], ३४, ३, ५, ६, १०[१], १२[१], ३५, १६, ३६, १, ७, ३७, १, ७[२], १७[५], क ४, ७[१], ६, ३६, ७[१], ७, १, २, ६, ७[४], ८, ८, १, ३, ४[२], ३०, ४, ६, ८[१], ३१, १[१]-३[१], ५[१]-७[१], ९[२], १२, १४-१६, १७[१], १८, १९, ३४, १[५], ३५,१; ७, ८[१], ३६, १, ३७, ३[१], ५[४], ६; ३८, १, ५, ३९, १-३; ५[१], ४०, १, ४४, ४, ६, ९, ४५, ३; ४६, ८, ४७, ७, १०, ११[४],४८,१४, क्शौ ९,५,२१।

इति कृत्वा तग सागस्य. चेति दिक् (वैतु PW. प्रमृ भग. इव परपन्त स्वरतश्चोद्या)।

[a]) गग उप कर्तरि विनुण् प्र जमं पुरस्व च (पा ३, २, १४१, ७, १, ५२)। तरस्वर। च म. प अव./[illegible] [illegible] –विषततमपि मूत।

[b]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र। श्रा द्विवि. द।

[c]) तस नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[d]) तस अन्तोदात्तः (पा ६, २, १५६)। उप यद्र।

[e]) एकतरत्र 'अवरुन्ध' इति मुद्रा यनि बोधनीय।

६, ९; ९, २; ४; ६; ८; १२, ३, ४१; १५, ११, ३; ४; ६; ८; १०; १३, २; ४; ६; ८; १०; §पै ९, २१, १–७; ९–१२; १६, १११, ११; ११२, ७; ८; ११४, १[२]–४[२]; अवरुन्धे तै ३, ३, ६, १; §शौ ९, ९, २; ४; ६; ८; अव⋯रुन्धे तै १, ७, ६, ७; ५, २, ९, ६; ४, ४, ५; ७, २; ३; ५. ६, २; काठ २१, ७; §पै ९, २०, १–१२; अवरुन्धते मै १, ८, ९; अवरुन्धते तै ६, ५, ९, ४; ७, २, १, २[२]; ६, २; ३; ३, ३, २; ५, ३; ६, २; ७, ४; ८, १; २; ४, १, २; ३; २, ३; ५; ३, २; ४; ६; ४, ३; ५, २; ३; ६, २; ३; ११, २; ५, ३, १; २; ४, १; ५, २; ६, ४[२]; ८, १; २; ४; ९, १; ३[२]; ४; १०, १; मै ४, ३, ८; काठ ३३, २; ४; ८[४]; ३४, ५[२]; ७; ९[२]; §शौ १३, २, १५; अवरुणधै काठ ८, ३; क ६, ८; अवारुन्ध तै २, ५, ३, २; ५, २, १, २; ६; ३, ४; ३, ८, १; ६, ६, ४, ५; ७, १, ८, २; २, २, १; ४, ३, १; ५, ९, १; मै १, १०, १२; २, २, ८; ३, २; ३, ३, १; काठ १०, १०; १२, ५; १९, ११; १२; २०, १; ३६, ६[२]; क ३१, १–३; अवारुन्धत तै ३, ३, ६, १; ५, ४, १, २; ७, २, ६, १; ५, २, २; ८, १; काठ ३३, १; §अव⋯अरुन्धत खि १, ११, ४; अवरुन्धीत तै ५, १, ९, २; अवरुन्धीमहि तै ७, २, ६, १.

§अव⋯रुधत् ऋ १०, १०५, १[a]; कौ १, २२८[a]; जै १, २४, ८[a]; अवारुद्ध मै १, ५, १०; ११[२]; ३, ७, १; काठ २०, ५; क ३१, ७; अव⋯अरुत्सत काठ ३३, २; अव⋯अरुत्स्महि तै ७, ५, २, १; काठ ३३, १; §पै १६, १४९, १२?[b]; अवारुध्म मै १, ६, ५.

अवरुध्यते मै १, ११, ६; ४, ३, ३; ४, ७; अवरुध्यन्ते मै ३, १०, १.

अव-रुद्ध, द्धा[c]– -द्धः §ऋ १०, २८, १०; मै ३, ९, ४; काठ २४, ८[२]; क ३८, १[२]; -द्धम् तै ५, ४, ९, २; ७, ५, १, २; मै १, ११, ९; क ३७, ३[d]; -द्धा तै ३, ४, ३, ८; काठ ६, ८; १३, १२; क ४, ७; -द्धाः तै २, ३, ९, ३; ५, ७, ५; ३, ४, ८, २; मै ३, १०, १; काठ ३४, १७; -द्धानि तै २, ५, १०, ४; मै ३, २, ५; -द्धेन तै ५, २, ५, ६. [°द्ध-अन्°]

अव-रुद्धि[e]– -द्धयै तै १, ५, ४, २; २, १, ९, ३; ४, ६, २; ९, १; २; ४; ५, १०, ४; ३, ३, ६, १; ५, १, १, ४[२]; २, ५, ५[२]; ६; ६, ३; ८, ६; ९, ३; ४, ५, २; ९, २[२]; ६, ३, २; ६, १, ८, १; १०, २; २, ९, ४; ३, ७, ५; ७, १, ४, २; १०, ४[२]; २, १, ३; २, १; २[२]; ३, २[२]; ५, ५; ३, ४, १; ४, ३, ४; ५, ३; ७, २; ५, ८, ३; ९, ३[२]; ४; मै १, १०, १२[२]; ११, ८[२]; ९[२]; २, ४, ८[२]; ३, १, १[२]; २[६]; ४[२]; ७; १०; २, २; ५; ३, १; ६[२]; ४, १; ३[२]; ६, ९[२]; ७, ४; ८, ५; ८; ९, ६; १०, २; ४, २, ४[४]§; ३, २; ४, ९; ५, ३; ६, ५; ७, ३; ९; काठ ८, ३; ८[२]; १२, १३; १३, ७; १४, ८; ९[२]; १०; १९, १[२]; २[२]; ६; २१, ११[२]; २३, १; ५[२]; २६, ६; २८, ९[२]; २९, ३; ७; ३२, १[२]; ३३, ४; ३४, ५; ९; ३६, ६; क ६, ८; ७, २[२]; २९, ८[२]; ३०, ४; ३५, ७; ४१, ४; ४४, ९[२]; ४५, ८.

अव-रुधम्[f] तै २, ३, ७, १; ५, ४, १, २.

अव-रुध्य[g] तै १, ५, १, ४[२]; ३, ४, ३, ४; ५, २, ५, ६; ७, ८, ३; १०, २; ६, ६, ११, ४; ७, ३, १, ४; काठ ७, ९[२]; १०, १; ११, २; २१, ११; ३७, १. [°ध्य अन्°]

अव-रुध्य[h]– -ध्यम् काठ २४, २; -ध्याः तै १, ६, ७, ३.

अव-रुन्धम्[i] मै १, १०, १२; ३, ८, ६.

अव-रुन्धान[j]– -नाः काठ ३३, ३.

[a]) द्र. AVJI. (९८) यदनु 'आ' इति वैराजस्य सतः १भस्य पादस्याऽन्ते द्र. ।

[b]) '?अनुत्स्महि' इत्यत्र टि. द्र. ।

[c]) गस. कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९) ।

[d]) सपा. काठ. (२४, २) '-ध्यम्' इति पाभे. (यद्र.) ।

[e]) गस. उप. क्तिन्नन्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ५०)।

[f]) गस. णमुलन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[g]) सस्व. नापू. टि. द्र. । उप. ल्यबन्तम् ।

[h]) गस. उप. क्यप् प्र. उसं. कृत्-प्रस्व. च (पा ३, १, १०९; ६, २, १३९) । सपा. क. (३७, २) '-द्धम्' इति पाभे. [तु. यस्या. संटि. (विधिवाक्यत्वात् क्यबन्तत्वं तु मौलिकतरं स्यादिति मतम्)] ।

[i]) गस. उप. णमुल् प्र. उसं. कृत्-प्रस्व. च (पा ३, ४, १२; ६, १, १९३; २, १३९)। शित्त्वेन सार्वधातुकत्वात् श्नम् विकरणः द्र. ।

[j]) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

अव-रुरुत्समान[a]- -नः काठ १२, ५; -नाः तै १, ५, १, १.
अव-रोध[b]- -धैः मै ४, ४, २.
§अव-रोधन[c]- -नम् ऋ ९, ११३, ८.
अव√रुह्, ¶अवरोहति मै ३, ३, ६; काठ २१,७; अवरोह तै १, ३, १३, १; अव···रोह कौ १, ५३२‡[d]; जै १,५४, ८‡[d].
अवारुक्षत् पै १४, २, २.
अव-रूढ[e]- -ढौ शौ ६, १४०,१.
अव-रूढि[f]- प्रति>त्यू°
अव-रोह- -हस्य पै १३, ३, ३. [°ह- प्रति>त्यू°]
अव-रोहत्[g]- -हन् ऋ ५, ७८, ४; -हन्तम् पै१४,२,१;१० [°हत्- अभि>भ्यू°, प्रति>त्यू°]
अव-रोहिन्- प्रति>त्यू°
?अव-रोह्य[h]- -ह्या काठ २६, ११; पै ३, २१, २.
अव-रोकिन्- अव√रुच् द्र.
¶अ-वर्चस्[i]- -र्चसम् शौ ४, २२, ३; पै ३, २१, २.
?अ-वर्जिवस्[j]- अवर्जुषी- -षीणाम् शौ७ ५२,२
?अवर्ति- अवर् द्र.
†अ-वर्त्र[l]- -त्रैः ऋ ६, १२, ३; मै ४, १४, १५.
अ-वर्मन्[l]- -र्माणः शौ ११,१२,२३.
*अ-वर्ष[k]- १अवर्ष्य[l]- -र्ष्याय मा १६, ३८; का १७, ६, २; तै ४, ५, ७, २; मै २, ९, ७; काठ १७,१५; क २७, ५.
¶अ-वर्षिष्यत्[m]- -ष्यन् तै २,४,१०, ३; काठ ११, १०.
¶अवर्षिष्यन्ती- -न्ती काठ २५, १०; क ४०, ३.
¶अ-वर्षुक[n]- -कः तै ५, ४, १, ४; ६, ३, ४, ६; ४, ५, ६; ५, ६, ५; मै १, १०, ७.
२अ-व(र्ष्य>)र्ष्या[o]- -र्ष्याभ्यः तै ७, ४, १३, १; काठ ४४, २.
¶अव√लिप् >म्प्, अवालिम्पत् क ३९, १[p].
अव-लिप्त[q]- -प्तम् मै २, ५, ५¶; -प्ताः मा २४, ३; का २६, १, ६; तै ५, ६, २३, १; मै ३, १३, ४; काठ ५०, ३.
¶अव√लिह्, अवालेट् मै ३,१०,६; काठ २९, १; क ४५, २.
¶अव√लुप् >म्प्, अवलुम्पन्ति तै ३, २, २, १.
¶अव√वद्, अववदेत् काठ २५, ८; क ४०, १.
अव√वा, अववाति ऋ १, ५८, ५; १०, ६०, ११.

[a]) गस.शानजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९७;२,१३९)।
[b]) गस. उप. घञन्ते थाथादि-स्वरः (पा ६,२,१४४)।
[c]) गस. ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।
[d]) 'अव···सीद' इति याकृचः (९, ९६,१३) पाभे.।
[e]) तु. टि. १अव-गत-।
[f]) गस. उप. तिथन्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६,२,५०)।
[g]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १,१८६;२,१३९)।
[h]) विहृतः पा. इति कृत्वेह 'इव रुंह्या' इति द्विपदः शोधः सुवचः (तु. ऋ ४, १, ३)। स्वतन्त्रा मतीयं शु. शोधयितुमनर्हति मा शङ्कि। तथा सति सार्थकस्य पा. दुर्लभत्वात्।
[i]) नग अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।
[j]) नग. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। [illegible] इति। उप. [illegible] इति। [illegible]। √वृज् इत्यतः [illegible] प्र. वर्वर्जिवस्- इत्यस्य [illegible] (तु ऋ १,१३४,६)। ननु [illegible] √वृज् इत्यस्य [illegible], किन्तु [illegible] २अवृज्- + √गृ [illegible]। [illegible] इति। 'देववर्जिताम्' इति पै.[illegible] [illegible] (तु.सा ७१)। [illegible] [illegible] इति। [illegible] [illegible] चेति। एस्थि. प्रकृतेऽभ्यासवकारस्य नैव च्युतिः संभाव्येत (तु.VV १,१८३)। ततः पादं गताऽऽनुष्टुभमानपूर्तिश्चेह संभवन्ती संभावनाया अस्याः प्रोद्बलनाय कल्पताम्। अथ श्रूयमाणस्य वर्जनामात्रस्य द्यूतविषयत्वं प्रसाऽऽश्रित-मित्यपरोक्षम् (तु. टि. √वृज्>ववर्जिवस्->-र्जुषी-)।
[k]) नाउ. व्युत्पत्तावौपयिकं प्राति. द्र.।
[l]) तद्धिते यति तित-स्वरः (पा ६, १, १८५)। '२अ-वर्ष्य-' इत्यतः स्वरतो विवेकमकुर्वाणौ PW. MW. च चिन्त्यौ।
[m]) नग. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।
[n]) सस्व. 'अ-क्षोधुक-' इत्यत्र टि. द्र.।
[o]) नग. 'ययतोः' (पा ६, २, १५६) इत्युत्तरपदान्तोदात्तः।
[p]) 'आलिम्पत्' इति काठ. (२५, १) पाभे.।
[q]) गस.उप.यथा.गतः [illegible] √लिप् (तु.[illegible] √लिफ्) इत्यतः कर्तरि [illegible] अन्तोदात्तः (पा ६, २, १४७ (पा. [illegible] तु. म. [मा.] [illegible] [illegible], भा.च [तै.] [illegible] [illegible]; वेतु.भा., सा., MW., K. [illegible] [illegible] पा. [illegible] प्र. [illegible] [illegible]))।

अव-वि √मुच्>न्च्, अव ···विमु-ञ्चामि शौ ५, १३, ६.

¦अव √वी, अववेति ऋ १०,२३,४; शौ २०, ७३, ५.

¶अव √वृज्, अववृजेयुः काठ ३४,२.

अव-वृक्त– -क्तम् काठ १३, ३.

अव-वृज्य काठ १३, ३; क ३६, १.

अव √वृष्

अव-वर्षत्[a]– -र्षते मा २२,२६; का २४, १२, १.

¶अव-वृष्ट[b]– -ष्टेन काठ ३५, १९; क ४८, १७.

अव √व्यध्>विध्, ¶अवविध्यति तै २, ५, ५,६[२]; ७, ४, ५, १[२]; अव···विध्यति ऋ ९, ७३, ८.

¦अव-विद्ध[b]– -द्धम् ऋ १, १८२, ६;७, ६९, ७; मै ४, १४, १०.

¦अव √व्ये

अव-व्ययत्[a]– -यन् ऋ ४, १३, ४; मै ४, १२, ५[c]; काठ ११, १३.

अव √व्रश्च्>वृश्च्, अव ···वृश्च ऋ १, ५१, ७; अव···अवृश्चत् ऋ ७, १८, १७.

अ-वश[d]– -शः शौ ६, ४२, ३; ४३, ३.

अव √शंस्

अव-शस्[e]– -शसा शौ ६,४५,२.

अ-वशा[f]– -शा शौ १२, ४, ४२; -शाम् शौ १२, ४, १७.

अव √*शीय्[g], ¶अवशीयन्ते तै १, ८, १, १; मै ४, ३, ७; काठ १५, १; अवशीयताम् शौ १८, ३, ६०.

¶अव √शृ>शिर्, अवशीर्यते[h] क ४८, १४; अवशीर्येत मै ४, ८, १०; काठ ३०, ५.

अव √शो>शिशी, अव···शिशीहि ऋ १०, १०५, ८.

¦अव √श्रथ्, अव(श्रथाय) ऋ १, २४,१५; मा १२,१२; का १३, १, १३, तै १, ५, ११, ३; ४, २, १, ३; मै १, २, १८; ४, १४, १७; काठ ३, ८; १६, ८; ४०, ११; क २, १५; कौ ३, १, ४; जै २, ५, १; शौ ७, ८८, ३; १८, ४, ६९.

अव √श्वस्

अव-श्वसम्[i] शौ ४, ३७, ३; पै १३, ४, ३.

?अव √श्वि[j] अव···अश्वैद् ऋ १, १२४, ११.

१अवस्- √अव् द्र.

२¦अवस्[k]* -वः ऋ १, ८३, २; १६३, ६; १६४, १७; १८; ५, ४०, ६; ६, ९,३; ८,४०, ८;९, ७४,६; १०, १७,१२;२७,२१; ६७, ४; मा २९, १७; का ३१, ३, ६; तै ४, ६, ७, २; काठ ३५, ८; ४६, ३; शौ ९, १४, १७; १८[२]; १३, १,४१; २०, २५, २; ९१, ४; पै १६, ६७, ७; ८.

अवस्-तात्[l] ऋ ३, २२, ३; १०, ८८, १४; १२९, ५; मा ८, ९; १२, ४९†; ३३, ७४†; का ८, ६, २; १३, ४, ५†; ३२, ६, ५†; तै ३, ५, ५, १; ४, २, ४, २†; ¶७, २, ५, ५; ३, १०, १[२]; २; ४, २, २; ४; ¶मै १, ३, २६; ८, ५[२]; २, ७, ११†; ३, ६, १; ८, ८[२];९, ४; ४, ३, १; ¶काठ १३, ५[२]; १६, ११†; २०, ३; ३३, ६[४]; क २५, २†; पै ११, ५, ७.

[a]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[b]) कर्मणि केऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।

[c]) 'अवव्ययन्' इति मुपा. स्वरो भ्रष्टः ।

[d]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र. ।

[e]) गस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१६२;२,१३९)। 'अव, आशसा' इति ऋ. (१०, १६४, ३) विशिष्टः पाभे. । यत्तु सा.√दास् इत्यस्य रू. आह, तद्विमृश्यम् ।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

[g]) मौस्वि.√शृ>√*शीर्य्>यनि. इति नैप्र. क्रमः द्र. [वैतु. पा. (७,३,७८) √शद् इत्यस्य साधा. आदेशमात्रमिति प्रतिपादुकः; PW. प्रमृ. च √शी इत्येतस्य यगन्त-रूपेण संभेदुकाः (तु. w. [शौ १८, ३, ६०])]।

[h]) 'अपिशीर्यते' इति काठ. (३५, १६) पाभे.।

[i]) णमुल्-कमुल्-सकाशोऽलिद् अमुः प्र. उसं. (पा ३, ४, १२)। यद्वा, उप. भावे अप् प्र. थाथादि-स्वरश्च (पा ६, २, १४४)। वा. क्रिवि. द्र. ।

[j]) प्रादिगवाऽऽप्तेस्तदुपलक्षणभूतगोयोगश्रुतिमवेक्षिताया: प्राकरणिकत्वाद् गत्यर्थः √श्वि सा. अनु निरदेशि, PW.प्रमृ. अभियुक्तैः समादृतो वर्णार्थः√श्विद् च नाऽऽदृत इति विविचो विमृशन्तु ।

[k]) व्यु. ? मौस्वि. अव+°अस्- (=√१अस्+भावे क्विप्) इति कृत्वा गस. शकन्ध्वादित्वम् उपप्रस्व. च द्र. (पा ६, २, १३९) । वा. क्रिवि. इति कृत्वोपलब्धेश्च अव्य. इति प्राक्तनो व्यवहारो भवति। वस्तुतस्तु न. द्वि१ द्र. [वैतु. पा. (५,३, ३९) अवर->*अव्+असिः प्र. इति (वैतु. टि. अधस्; WW १, ११)] ।

[l]) 'अवस्तात्' इत्यत्रत्यं न्यायमनु (तु. यस्या. टि.) स्तातिल् प्र. उसं. [तु. WW १, ११; १५; ६०४; वैतु. पा. (५, ३, ४१) अवर->अव्+अस्तातिः प्र. इति]।

अ(वस्>)वो देव[a]- -वम् ऋ ८, १९, १२

अवस्- √अव् द्र

†अव-सं√स्वृ, अव'''समस्वरन् ऋ ९, ७३, ४[2b], काठ ३८, १४

अव√सद्>सीद, ¶अवसीदति काठ २३, ६, ¶अवसीदन्ति तै २, ६, १, १, अव सीद ऋ ९, ९६, १३

¶अव-स(न्>)ना[c]- -नाम् मै ३, ६, १०

अव-सर्जन- अव√सृज् द्र

अव-सातृ अव√सो द्र

१अव-सान ,अवसानीय-,अवसान्यं , अव-साय, अव-सायिनी , अव-साय्य अव√सो द्र

२अ-वसा(न>)ना[d]- -ना ऋ ३, १, ६

अव√सिच्>ञ्च्, ¶अवसिञ्चति मै ३, ८, ८[2], ९, ९, ३, काठ २५, ९, १०, २६, ५, क ४०, २, ३, ४१, ३, अवसिञ्चामि मै १, २, ११, काठ २, ११, २५, ९, क २, ५, ४०, २

अव-सित- अव√सो द्र

अव√सृज्, अव'''ससृज्यात् ऋ १, २४, १३

अवसृजन्ति ऋ ५, ३०, १३, अवसृजथ ऋ १०, ६५, १२, अव सृजत् ऋ १, ५५, ६, १०, ११३, ४, अव सृजत् ऋ १, १७४, ४, अवसृजात् ऋ १०, १०८, ५ अवसृज ऋ १, १८९, ५, अव सृजन्तु ऋ ५, २, ५, ६, अवसृज>जा ऋ १, १३, ११, मा २७, २१‡[e], का २९, २, ११‡[e], तै ४, १, ८, ३‡[e], मै २, १२, ६‡[e], काठ १८, १७‡[e], क २९, ५‡[e], शौ ५, २७, ११‡[e], १८, २, १०†, पै ९, १, ११‡[e], अव सृज>जा ऋ ७, ८६, ५[2], शौ १, ११, ३, ४, १५, १२[f], ६, २६, १, पै १, ५, ३, १५, १[2g], ५, ७, ११, अव सृज>जा ऋ १, ८०, ४, ७, ८६, ५, अव सृजतम् ऋ १, १५१, ६[b], ५, ६२, ३, अवसृजतात् मै ४, १३, ४, †अवासृजत् ऋ २, १२, १२ ८ ३२, २५ १०, ८५, १३, शौ १४, १, १३§, २०, ३४, १३, पै ६, ३, १, १३, ७, १३, अवा सृजत् तै ६, २, ३, २, अवा सृजन्त ऋ [(३, ३२, ११) ४, १९, २, (६, ३०, ४)] अवा सृजन् शौ ४, ६, ७, पै १, १०७, ६, ५, ८, ६, †अवासृज ऋ १, [३२, १२, (२, १२, १२)] ५७, ६, [(३, ३२, ११, ४, १९, २) ६, ३०, ४] १०, १३३, २, १३८, २, मै ४, १४, १८, काठ ३८, ७, कौ २, ११५२, जै ४, १, ५, शौ २०, १५, ६, ९५, ३, पै १३, ६, १२, अवा सृज ऋ ६, ४३, ३ ¶अव सृजेत् मै १, ६, ४, काठ २६, ६[2], क ४१, ४[2]

¶अवस्रक्ष्यति मै ३, ८, १, अव असृक्षत शौ १४, २, ५२, †अवाप्राक्[i] पै २, ५२, ५.

अव-सर्जन[j]- -नाय मा १२ ६४,

---

[a]) वस पूपप्रस्व (पावा २, २, २४, पा ६, २, १)। 'वचस्' इत्यस्य वि 'उपरि-मर्त्य' (यद्‌) इत्यस्य प्रतियोगि च [=अवोगता (स्वस्य च यजमानस्य चाऽभीष्टफलस्य प्रदायुक्तया) सामीप्य गता (नीता) देवा येन(स्तोतृयजमानयोरवस्थितेर्देवलोकाऽपेक्षयाऽवोवर्तित्वात्तत्सामीप्यपरागो देवानामवोगतिरित्यभिसंधि [तु ऋ १, १४२, ११, ३, ४, १०, १०, ११, १० यत्र वनस्पतिकर्तृक देवाना मुपावगर्जनमाशास्यते]), तु PW GW BW. प्रमृ, वैतु सा LRV GRV. NW च 'अवस्ताद् देवानाम्' इतीव व्याचक्षाणा यम अस अभिसंदधाना स्वरत (तु टि अप-ईंस-) चोद्याः (भूयोऽपि विमर्शाय तु टि उपरि मर्त्य)]।

[b]) मुपा विमृश्य । 'अव' इत्यस्य स्थाने शौ (५, ६, ३) 'अनु' इत्यस्य च, पै (६, ११, ४) 'अभि' इत्यस्य च ध्रुवमपाठाद् तन्मूलस्वरूपे संदेहादिति यावत् ।

[c]) १अव-सान- टि द्र. ।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <√२वस् द्र।

[e]) 'उप · अवसृज' इति ऋ (३, ४, १०) पाभे ।

[f]) इह सा 'अवनीचीरपोऽपसृजे' इत्येव शिथावधि पन् 'अवनीची' इत्येतद् एक पदम् अव-न्यंञ्च्- इत्यस्य शासि रूपमाह, अथ अप√सृज् इत्यस्य वृत्तमन्त्य क्रियापदमिति च मेने। तद् विमृश्यम् । नैष्कुभाद पुरुर्णोहि सायणीय पाठमाकाङ्क्षेततरामिति दिक् ।

[g]) 'इव सृजम्' इति शौ (१, १४, १) पाभे । तत्र उपु वा प्रकृते च मपु वा इति भेदमुपेक्षमाण मूको विमृश्यमानश्च 'अव सृजम्' इति मुपा मु-शोध द्र ।

[h]) 'अव सृजतम्' इत्येव पठन् GW चिन्त्यः ।

[i]) 'आजक्षा' इति मूको। ततः अ ज्ञय इति ध्रुवमि प्राय समाध्येत । टीकाया वि चारसुगमा देनेति चिन्त्या भवति मुपा ।

[j]) गग व्युत्पत्त-इन् प्रस्व (पा ६, १, १९३, ३, ११५)।

का १३, ५, ३; तै ४, २, ५, ३; काठ १६, १२; क २५, ३; शौ ६, ८४, १.

¶अव-सृज्य[a]– -ज्यः मै १, ६, ४.

१अव-सृष्ट, ष्टा[b]– -ष्टः ऋ १०, ४, ३; मा २०, ४५; का २२, ४, १०; मै ३, ११, १; काठ ३८, ६; -ष्टम् तै २, ४, ७, १; काठ ११, १३; -ष्टा ऋ ६, ७५, १६; ७, ४६, ३; मा १७, ४५; का १८, ४, १३; तै ४, ६, ४, ४; मै २, १२१३; शौ १, ३, ९§; ३, १९, ८; §पै १, ५६, ४; ३, १०, ३; ४, १४, ५; -ष्टाः काठ ३८, ९; शौ १७, १, २८; -ष्टाम् शौ १४, २, ५३–५८. [°ष्ट- उप°, रुद्र°]

२अव-सृष्ट[c]– -ष्टान् ऋ १०, २८, ११; -ष्टासः ऋ १०, ९१, १४; मा २०, ७८; का २२, ७, १२; मै ३, ११, ४.

अव √सृप्, अवसर्पति मा १६, ७; का १७, १, ७; तै ४, ५, १, ३; मै २, ९, २; काठ १७, ११; क २७, १; अवसर्पतु तै ४, २, ७, १; अवसर्पन्तु शौ ११, १, १७; पै १६, ९०, ७.

अवसृपः शौ ८, ६, ३; पै १६, ७९, ३.

अव-सै नाउ. द्र.

अव √सो > सा, > सायि, > सि, > स्, अवस्यति ऋ १०, ६१, २०; ¶तै २, ५, ६, १; ६, २, ९, १; मै ४, ६, ५¶; ¶काठ ८, १; १३, १२, २९, ८[2]; क ६, ६¶; अवस्यन्ति शौ ९, २, १४; पै १६, ७७, ४; अव···साद् ऋ ७, २८, ४; अवस्य ऋ ४, १६, २; ६, ४०, १; तै १, २, ३, ३; शौ २०, ७७, २†; †अवस्यतम् ऋ ६, ७४, ३; तै १, ८, २२, ५; मै ४, ११, २; काठ ११, १२; शौ ७, ४३, २; पै १, १०९, ४; ¶अवस्येद् तै २, ५, १, ३.

अवासुः[d] ऋ १, १७९, २. [निर्°]

अव-सातृ[e]– -तारम् ऋ १०, २७, ९.

१अव-सान[f]– -नम् ऋ १०, १४, ९; मा १२, ४५; ३९, १; का १३, ४, १; ३५, ४, २; तै ४, २, ४, १; मै २, ७, ११; ३, २, ३; काठ १६, ११; ३४, १¶; क २५, २; शौ १८, १, ५५; २, ३७§; §१९, १४, १; §पै २, २३, ३; १०, १, ११; -¶ने तै २, ५, ६, १. [°न- नव°]

अवसान-दर्श[g]– -र्शः शौ ७, ४२, १.

¶अवसान-म(द्>)द्रा– -द्राः[h] पै १४, ४, २.

अवसानीय- उद्°

अवसान्य[i]– -न्याय मा १६, ३३; का १७, ५, २; तै ४, ५, ६, १; मै २, ९, ६; काठ १७, १४; क २७, ४.

अव-साय[i] ऋ १, १०४, १; मै ४, १, ६¶; ¶काठ ६, ६; ३१, ४; ¶क ४, ५; ४७, ४. [°य अधि > ध्य्°, अनु > न्व्°]

अव-सायिनी- अनु > न्व्°

¶अव-साय्य[i] तै ३, ४, ८, ७.

अव-सित[b]– -†तस्य ऋ १, ३२, १५; मै ४, १४, १३; पै १३, ६, १५;

---

a) गस. ण्यदन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ३, १, ११०; ६, २, १३९)।

b) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।

c) गस. उप. अधिकरणे क्ते प्रवृद्धादित्वाद् अन्तोदात्तः (पा ६, २, १४७)।

d) 'अव । असुः ।' इति पपा. भवति । लुङि प्रपु३ द्र.।

e) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १६३; २, १३९)।

f) गस. ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

g) उस. अजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ३, १, १३४; ६, २, १३९)।

h) 'रात्री' इत्येतेन प्र१ समानाधिकरणं '-द्रा' इत्याद्याह्रियते न तु '-द्राम्' (पृ. पं१) इति । तत् '-द्रा आद्' इति द्वे पदे स्यातामिति प्रथमः कल्पः । अर्थतः शाखान्तराऽभावाच्च सपा. शौ. (१९, ४९, २) मूको. भूयस्त्वानेव विहितस्य सतोऽपीह शाखान्तराभावाच्च न स्वयं मन्तुमनिपात् । एविप. मूको. अस्मिन्नंशे विहितः इत्यादिस्वरः कल्प एव सुपचः [तु. गद्. सपा. शौ. यत्र मनु. (पाठ्ड्.) पा. छन्दस्तो विमाने सति श्रुतावरणीकरः "अनुसामम(द्>)द्रा-> -द्रा(प्र१)' इति समस्तपदात्मकः शोधो भवति (अनुशब्दादुपरि माशब्दश्रुतौ माद्यमासस्यमुपुष्टत्वात् तत्स्थाने 'मा' इत्यस्य श्रावणाद्याऽनौचित्याच्च [तु. WR.; वैप १, १९४ यत्र यनि. शोधः द्र.] समानेन हेतुना °मद्र- इत्यस्य माध्यमंगोः समः स्थाने मद्र- इत्यस्य श्रावणाद्याऽनौचित्याच्च [तु. WR. प्रभृ.] यनि. श्रुतवृत्तौ संभवन्त्यां पादान्तेऽपुष्टस्य गतः 'कामिः' इति पदस्य श्रावणस्याऽनौचित्याच्च, पाठ्ड्. अनु निर्दिश्यमाने सति सा. पा. 'क्षगम्' इति पदस्य श्रावणस्याऽनौचित्याच्च [क्षगमित्यस्य अनु इत्यस्य च व्याख्यानत्वाभावादृग्नस्योगाऽभिप्रायेण सहोदय पा. दुर्गमत्वाऽभिसंधेयेति दिक्])।

i) तत्वर्भावे सति निर्-स्वरः (पा ६, १, १६०)।

i) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

–सातः ऋ ४, २५, ८; –¶ते ते ५, २, २४. [°त- प्रतिचीन°]
अव-सै^a ऋ ३, ५३, २०.
२अव-स्यंत्^b– -स्यन् काठ १३, १२. [°स्यत्- अधि>ध्य्°, अन्°]
अव√स्कु
अव-स्कव्^c– -वम् शौ २, ३१, ४; पै २, १५, ४.
अव√स्तम्भ्>भ्, अव…अस्तम्नात् रि ५, ५, ११.
अवस्-तात् २अवस्- द्र.
¶अव√स्तृ>स्तृ, अवस्तृणाति ते ६, २, १०, ३; ११, ३; ३, ४, २; अवस्तृणाति मै ३, ८, ८; ९^२; ९, ३; अव…स्तृणाति मै ३, ८, ८; काठ २५, ९; क ४०, २; §अवस्तृणामि मा ५, २५; का ५, ६, ४; ते १, ३, २, २; मै १, २, ११^२; १४; काठ २, ११; २५, ९; क २, ५; ४०, २.
अव-स्तीर्य^d ते ६, २, १०, ४. [°र्य अन्°]
अव√स्था>तिष्ठ, अवतिष्ठति ऋ ८, २४, १०; अवतिष्ठति शौ ६, ४३, २; ७, ८०, ३; ¶अवातिष्ठन् काठ १२, १३; †अव… अतिष्ठन् ऋ ८, ९६, १३; काठ २८, ४; क ४४, ४; कौ १, ३२३; जे १, ३४, १; शौ २०, १३७, ७; ¶अवतिष्ठेत् मै ३, ९, ४.
अवतस्थे ऋ ५, ४४, ९; १०, ४८, ५; अव…स्थात् ऋ ७, ८७, ६; अवस्थात ऋ ५, ५३, ८; अवस्थाम् ऋ [२, २७, १७; २८, ११; २९, ७].
†अव-तस्थिवस्^e– -वांसम् ऋ ८, ९६, १४; शौ २०, १३७, ८.
अव-स्थ्^f– -स्थम् पै २, ८४, ७; –स्थस्य शौ ७, ९०, ३.
अव-स्था^g– -स्था मै २, १३, २१; पै २, ५६, ४; –स्थाः ऋ ५, १९, १.
¶अव-स्थावन्^h– -वा ते ५, ५, १०, २; –वानः ते ५, ५, १०, ४.
¶अव-स्थित– -ताय काठ २४, ७; क ३७, ८.
अव√स्पृ, अवस्पृरत् ऋ ६, ४२, ४; अव…स्पः ऋ २, ७०, १०.
अवस्पृधि ऋ ५, ३, ९; ८, ६६, १४; अवस्पृतम् ऋ १०, ३९, ६.
अव-स्पर्तृ^i– -र्तः ऋ २, २३, ८.
अव√स्फूर्ज्, अवास्फूर्जत् पै २, ७०, ४.
अव-स्फूर्जत्^j– -र्जत् मै २, ८, १०; काठ १७, ९; –र्जते मा २२, २६; का २४, १२, १; –र्जन् मा १५, १९; का १६, ४, ९; ते २, ४, ७, १; ३; ४, ४, ३, २; मै २, ४, ७^१; काठ ११, ९^१, क २६, ८.
अव√स्मि, अवस्मयन्त ऋ १, १६८, ८.
√अवस्य्, १अवस्यत्- √अव् द्र.
२अवस्यंत्- अव√सो द्र.
अवस्यु- √अव् द्र.
अव√स्रंस्>स्रस्
अव-स्रस्^k– -स्रसः ऋ २, १७, ५.
अव√स्रु, अवस्रव पै ५, १०, ३; अवस्रवेत्, अव…स्रवेत् ऋ १, १२९, ६.
अवस्-वत्-, अवस्वद्-वत्-, अवस्व-द्रन्-नेत्र- १अवस्- द्र.
अव√स्वन्, अव…अस्वनीत् ऋ ४, २७, ३.
अव-स्वंन्^l-
अवस्वन्य^m– -न्याय मा १६, ३१; का १७, ४, ५; ते ४, ५, ५, २; मै २, ९, ५; काठ १७, १४; क २७, ४.
अव√स्वप्, अवस्वाप्सीत् पै ९, २५, १६.
†अव√स्वृ, अवस्वराति ऋ ८, ६९, ९; शौ २०, ९२, ६; अवस्वरात् कौ २, ७९१‡^n.
¶अव√हन्>जघ्न्, अवहन्ति ते ५, २, ८, ७; काठ २९, १; ¶अव…हन्ति ते १, ६, ९, ३; अव…हन्मि शौ १२, १, ५८; अवहन्तु पै ५, ११, ४^o; अव…(हन्तु) शौ ६,

a) 'अव√पा>अव-पै' इत्यत्रायं टि. द्र.।
b) गस. थाथन्त-कृत्-स्वरः (पा ६, १, १८६; १९७; २, १३९)।
c) गस. उप. अजन्तो थाथादि-स्वरः (पा ३, १, १३४; ६, २, १४४)। पस. अन्यमहाऽभावश्चिन्त्यः।
d) गस क्त्वन्त-कृत्-स्वरः (पा ६, १, १९३; २, १३९)।
e) गस. क्वस्वन्त-कृत्-स्वरः (पा ६, २, १३९)। 'अवतस्थिव-स्रुग्' इति पपा।
f) गस. उप. कः प्र. थाथादि-स्वरश्च (पा ६, २, १४४)।
g) स्त्री. आबन्ते अङि टाप् कृत्-स्वरः च (पा ३, ३, १०६; ६, २, १३९)।
h) गस. वनिबन्त-कृत्-स्वरः (पा ६, २, १३९)।
i) गस. तृजन्त-कृत्-स्वरः (पा ६, १, १९३; २, १३९)।
j) गस. शत्रन्त-कृत्-स्वरः (पा ६, १, १८६; २, १३९)।
k) गस क्विबन्त-कृत्-स्वरः (पा ६, २, १३९)। PW. प्रभृ. कसुन्नन्तं मन्वाना चिन्त्याः।
l) माउ. प्रमु. औपयिकं प्राति. द्र.।
m) स्वार्थिके यति तित्-स्वरः (पा ६, १, १८५)।
n) 'अवस्पुरत्' इति ऋ. (६, ४२, ४) पाभे.।
o) 'अवहन्तु' इति शौ. (६, ११४, १) पाभे.।

१३४, १; पै ५, ३३, ४; अव-जहि शौ ५, १४, २; १३, १, ३०; पै १०, १०, २; १६, १५२,१०; अव…जहि ऋ १, १३३, ३; ८, ६४, १; ९, ८५, २; खि २, ५, १; ६², २४; †कौ १,१५४; २,७०४; †जै १,२१, ·१; ४, ७, ९; शौ ५, १४, १; २; २१,१; १०,४, ३; १३, १, ३०; ३२²; १९, ६५, १; २०, ९३,१†; पै १२, १, ९†ᵃ; १६, १५,४;१५०, ४; अव… हन्तन ऋ २, ३४, ९; अवाहन् ऋ ४, ३०, १४; १०, ७३, ६; †अवाहन् ऋ ५, ४०, ६; [(१, ८४, १३)९, ६१, १]; कौ १, ४५५; २, ५६०; जै १, ५१, ९; ३, ४५, २; †अव…हन् ऋ ५, २९, ४; ३२, १; ६,२६, ५; कौ १, ३१५; जै १, ३३, ३; अव…अहनम् ऋ १०, ४८,६. अवजिघ्नते ऋ १, ८०,५. अव…जघन्थ क ६, ३१, ४. अवजहनी पै २, ६५, ३‡; अवजह्नीहि शौ ५ २०, ८; पै ९, २४, ७.

अव-घ्न(घ्नत् >)ती^b– -ती ऋ १, १९१, २; शौ ११, १, ९; पै ४, १६, ३†; १६, ८९, ९.

अव-हत^c– -त. काठ ४,१३;२९, ३; शौ ६,१३४,३; पै ५, ३३, ५; –तम् काठ३७,१२; –तस्य पै ६, १५, ५. [°त- वि>व्यु°]

अव-हन्तु^d– -न्त्वा ऋ ४, २५, ६.

अव √१हा>हापि, अवाहाः^e ऋ १, ११६, ३.

¶अवहीयते काठ २६, ९; क ४१,७; अवहीये क१०,३४,५.

¶अवहास्यते काठ २६, ९; क ४१, ७.

अवजीहिपः ऋ ३, ५३, १९.

अव-हाय^f तै ५,७,९,१; मै १,६,१; काठ ७, १२²; क ६, २; शौ ७, ५५, ४; १६,४,३. [°य अन्°]

अव-हीय- पाप°

अव-हित- अव √धा द्र

अव √हु,अव…जुहुति ऋ ५, ७, ५

अव √हृ>मृ, ¶अवहरति काठ २५, १०; २६, ५²; क ४०, ३; ४१, ३²; ¶अवाहरत् मै १, ८, १, ¶अवहरेयुः काठ ११, ५.

†अव…जभार ऋ १, ३२, ९; पै १३, ६, ९.

अव-हरत्-, अव-हृत-, अव-हृत्य उप°

अव-ह्रियमाण- अभि>भ्यु°, उप°

अव √ह्वृ

अव-ह्वृर- अन्°

अव √ह्वि, अवह्वये ऋ ५, ५६, १.

*?अवा ?अवाग्ङ्ग- टि. द्र.

अवाका^g– -कया तै ४, ६, १, १.

अवा(व-आ) √कृ, अव…आकृधि क ८,५३, ४; खि ३, ५, ४; जै ४, १८, ८.

अवा(व-आ) √गम्, अवाजगाम पै २, ५७, १.

अवा(व √अ)च्, ञ्च्

¶अवाच्,ञ्च्^h– -वाक् काठ २७, ३; क ४२, ३; –वाङ् तै ३, २, ५, ३; ६, ३, १, ५; ५, २, २; मै १, ९, ३; ३, ६, ३; ४, ६, ६; काठ ९, ११²; २७, २; ५, २८, १; क ४२, २; ५; पै १, ७१,३§, –वाचः क ४,२५, ६§; मै ४, ७, ५; –वाञ्चः मै १, ९, ३; काठ ९, ११; ३७, १६; –वाञ्चम् मै ३, ६, ३; –वाञ्चौ तै ५, ३, २, ५; काठ २७, ३; क ४२, ३.

अवाची– -¶ची मै १, ८, ५; २, १३, २१; काठ १३,४²; –ची. शौ १०, २, ११; पै १६, ६०, ३; –¶चीम् तै ६, ३, ४, ६²; काठ २६, ६; क ४१, ४; –च्यै मा २२, २४; का २४, १०, १; –च्यौ पै २, ८७, ४.

अवाचीन^i– -नम् ¶तै ६, १, ३, ४; ¶मै १,८,५; ३,६,७; ४,१, १३;५,५; ८, १²; ¶काठ २३, ४; २६, १; २७, १; ¶क ३६, १; ४०, ४; ४२, १; शौ १०, ४, २५; पै १६, १७, ३; –नाः पै १३, १०, २; –नान् शौ १३, १, ३०.

अवा(व √अ)ज्, अवाजति क १, १६१, १०.

अ-वाजिन्^j– -जिनम् ऋ ३,५३,२३.

ᵃ) 'अप…जहि' इति ऋ. (१, ९४, ९) पामे. ।

ᵇ) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. स्त्री. ङीप उदात्तत्वञ्च (यक. पा ६, २, १३९; १, १७१) ।

ᶜ) कर्मणि क्तान्तस्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९) ।

ᵈ) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१६३;२,१३९) ।

ᵉ) लुङि प्रपु१. द्र. (=अवाहास्त्) । एतत् ऋ. <अव √हृ इत्येवं प्रदर्शुकः PW. चिन्त्यः । पूर्वप्रकारविशिष्टा-ऽऽकाराऽऽनमकर्षार्थोऽसंगतेः ।

ᶠ) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

ᵍ) व्यु ? आ √वृ>*२आ-वृर->*२आवर-मा-(यद.) इत्यस्य नैप्र. विपरिणामः स्यात् [तु. टि. अवका- यत्र *१आ-वर->*१आवर-मा-(यद.) इत्यस्य नैप्र. विपरिणामं प्रदर्शुकः दोषः सुवचः] ।

ʰ) गस.उप क्विबन्ते पूप्रस्व. (पा ३,२,५९;६,२,५२)।

ⁱ) ख>ईनः प्र. (पा ५,४,८;७,१,२) । तत्-स्वरः ।

ʲ) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद. ।

†१अ-वात, ता[a]— -तः ऋ ६, १६, २०;१८, १;९, ८९, ७;९६, ८;११; मा १९, ५३; का २१, ४, ३; तै २, ६, १२, १; मै ४, १०, ६; काठ २०, १४; २१, १४; –ता ऋ ६, ६४, ५; –ताः ऋ ६, ६७, ७; पै २, ५५, ५.

२अ-वात, ता[b]— -तः ऋ ८, ७९,७; –तम् ऋ १०, १२९, २; –ताः ऋ १, ५२,४; ६२,१०; –ताय शौ २०, १३६,३[c]; –ताम् ऋ १, ३८, ७; –ते ऋ ६,६४,४.

¶अवा(व√१अ)न्

अवाँ(व-आँ)नम्[d] काठ २६, ८; क ४१, ६. [°नम् अन्°, वि>व्य्°]

अवा(व-अ)न्तर°— -रः पै १३, १२, २; –¶रम् तै ७, ४,५,३;५,४, २;७,१; मै २,५,१; ४, ५, ८[१].

अवान्तर-दिशा[e]— -¶शाः तै २, ४, ९,२; ७, २,३, १; ५, २५, १; काठ ४५, ५; –शाभ्यः मा २४, २६; का २६, ६, १; तै ७, १, १५, १; मै ३, १४, ७; काठ ४१, ६.

¶अवान्तर-दीक्षा[f]— -क्षया तै ६, २, २, ७; मै ३, ७, १०; काठ २४, ९[१]; क ३८, २[१]; –क्षा तै ६, २, ३, ५[१]; –क्षाम् तै ६, २, २, ७; ३, ५[१]; क्षायाम् काठ ३४, १४.

¶अवान्तर-दाक्[f]— -कः तै ५, २, ६, ५.

अवा(व-आ)√भृ(<हृ)

अवा-भृत— -तम् पै ९,८, ३.

अवाय-, अवा-यत-, अवायन-,अवा-यिन्- १अवे(व√इ) द्र.

अवा(व-आ)√या, अव···आ···ययुः ऋ १, १६८, ४[g].

अवार- अवर् द्र.

*अवारिक- १अवार्य- टि. द्र.

अवारीय- अवर् द्र.

अवार्च्छ(व√ऋ>ऋच्छ), अवार्च्छति तै २, ६, ३, ४.

¶अवा(व√अ)र्ज्, अवार्जति काठ २८, १; क ४४, १.

१अवार्य- अवर् द्र.

*२अ-वार्य[h]-

†अवार्य-क्रतु[i]— -तुम् ऋ ८,९२,८; पै २,९९३; जै ४, २७, २.

अवा(व-आ)√१लभ्>लिप्स

अवा-लिप्स— -प्सः पै १, ६९,१,२; –प्सम् पै १, ६९, ३.

?अवावपन[j]— -नम् मै ३, १२, १९.

अवा(व-अ)व√सृज्

?अवावस्(ए>)द्या[k]— -द्या पै १, ९५, ४.

*अवा(व-आ)√?टञ्ज् नाउ. टि. द्र.

¶?अवा?टङ्ग[l]— -ङ्गः तै २, १, ८, ५.

अवा(व√२अ)स्, ¶अवास्यति तै ६, ३,४,२; ¶अवास्यति मै ३, ८,९; ९, ३[१]; काठ२६,७, २६, ५; क ४१, ३.

अवा(व-अ)स्य[m] ऋ १, १४०,१०; ¶तै ३, २, २, १.

१अ-वास्तु[n]— -स्तु तै ३, ४,१०,२.

२अ-वास्तु[b]— -स्तुम् शौ १२, ५, ७; पै १६, १४५, ७.

---

[a]) तग.नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप.<√वा हिंसायां (वैतु. PW.प्रमृ.,NW.,WW १,२११√वन् + क्तः)।

[b]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[c]) 'अयानाय'इत्यपि मूको.। 'आ-तुन्य'इति WR.संशोधयतः। सर्वंगमही सात. शोध-मूलाऽविवेक्कर उपेक्ष्यः।

[d]) गग.णमुलन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[e]) बस. अन्तोदात्तः उसं. (पा ६,२,१६६)। उप. यद्र.।

[f]) बस. सागस्व. (पा ६, १, २२३)। उप. यद्र.।

[g]) तु. सा.; वैतु पं. 'अव' इत्यस्य श्रुतिमुपेक्षुक इव, PW. GW. 'आ' इत्येनम धात्वन्तौ (कप्र. असौ 'दिवः' इत्येनदन्वित इवीवाऽभिसंदधानौ)।

[h]) १वृ+°१वार्य-(<√°१वृ) इति तग.वा बग. वा द्र.। तग. नाबर् उप. सविद्धी। तद्धितान्तं वा (=√°१वृ>°१वार- +यत्) इदन्तं वा (=√°१वृ> वारि+यत्)। उभयथाऽप्याद्युदात्तस्य नञः (पा ६,१,२११) नञो न. अन्तोदात्तः (यक. पा ६,२,१५६;१६०)। अथ बग. उत. भावे निष्ठमपि अन्तोदात्तं (पा ६,२,१७२) इति च विशेषः।

[i]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[j]) मुपा. विकृतो भवति तु. संटि., पपा. शाखान्तरीयं सादृश्यम्, सश्रु. आ-वपन- इति च।

[k]) अत्र मुपा. शोधाऽर्हः, मूको. चाऽऽदराहः द्र. [तु. टि. 'प्र√हि>प्रहिते(त-इ)षु-सस्(>ः)']।

[l]) व्यु. ? ?°अवा(=अव+आ)+तृष्ण- इति कृत्वा बस. अन्तोदात्तः (पावा २, २, २४; पा ६, २, १७७) इति वा, ?अवा√?टञ्ज्+कर्तरि अचि न्यङ्क्वादित्वात् कुत्वं थाथीयः स्वरश्च (यक.पा ७,३,५३;६,२,१४४) इति वा। अथवा नेत्र. पूप. २अव-गत- इत्यस्यैवैकोनवाक्स्य सतः परिणामः स्यात् (वैतु. पपा. अनवगम इति कृत्वाऽवमदरहितः; भा. अव>अवा इति वा, अवाञ्च्->अवाक् इति वा पूप., स्वरस्तु निरुदकादित्वात् इ (पा ६,२,१८४) इति च; MW. २अवम°- इति पूप. इति च)।

[m]) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[n]) तग. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

१अवि- √अव्, ?अविप- टि च द्र

२अवि[a]- -¶वय तै ६, ५, १०, १, काठ २८, १०, ३५, १५, क ४५, १, पै १, ४०, ४§. -विः ऋ९, ७८, १, मा १९, ९०, २१, ३०, २३, १२, ५४, का २१, ६, ११, २३, ४, २, २५, ३, ९, १०, २, तै ¶२, १, २, २[२], ७, १, १, ५¶, ४, १८, १, ¶मै १, ५, २, १०, ८, १, २, ५, २[४], §३, ११, २, ९; १२, १९, ४, ५, ७, ¶काठ ६, २; ७, ७, १२, १३[1b], ३४, ७, ३८, ३, ४४, ७, ¶क ४, १, ४२, २, शौ ३, २९, १, २, ५, १९, २, १२, २, ५३, -†विभि ऋ२, ३६, १, ९, ८६, ११, ९१, २, १०७, २, कौ २, ३८२, ६६४, जै ३, ३१, २, ५५, ५, पै ११, १, १०§, -विम् मा १२, ७१, १३, ४४[c], का १३, ५, १०, १४, ४, ७, तै ¶२, १, २, ३[२], २, ६, ३[२], ४, २, ५, ६, १०, ३, ¶मै २, ५, २, §७, १२, १७, ३, १०, २, ४, ८, ३, ८[२], काठ १६, १२, १७, २८, ५, क २५, ३, ४४, ५¶, शौ ३, १७, ३, २९, ३-५, ५, ८, ४, ६, ७१, १, ७, ५०, ५, पै २, २८, २, ७, १८, ५, -वी तै ५, ६, २१, १, काठ ५०, १, -वी. तै ७, ३, १४, १, काठ २८, १०, ४३, ४, क ४५, १¶, -वीनाम् ऋ ९, १०७, ८, १०९, ७, १०, २६, ६, ¶तै २, १, १, ५, ५, ५, १, ३, †कौ १, ४३६, ५१५, २, ३४७, †जै १, ५३, ५, ३, २९, ४, शौ १९, ४७, ६, पै २, ३७, ४, ६, १५, ८, २०, ६, -¶वेः मै २, ५, १, काठ १३, १, क ६, ७, -व्य ऋ ८, २, २, ९, ६, १, ७, ६, १२, ४, [१६, ८, २८, १, (६४, २५) १०६, १०, ७, ७४, ९], [२०, १, ३८, १], ५०, ३, ५२, २, ६३, १०, १९, ६८, ७, ७४, ९, ८६, ४८, [१०१, १६, १०८, ५], १०७, ६, -व्या खि १, ७, २, काठ ८, २, ‡कौ[d] १, ५०६, ५१९, ५८४, २, ८५, ३१८, ४८३, ५४९, ५५७, ६२४, ‡जै[d] १, ५२, १०, ५३, ९, ५९, ७, ३, ८, ११, २६, ४, ३६ ८, ४०, १, ४३, ५, ४४, ३, ५२, ४, पै १, ७२, २; -व्याम् शौ ५, ३१, २, १२, २, १९, २० [°वि- अज°, अति>त्य्°, त्रि>त्र्य्°, पद्यन्°, शत°]

अवि-का(<क)[e]- -का ऋ १, १२६, ७, खि ५, १५, ५, -का शौ २०, १२९, १७[f]

अवि-पाल[g]- -लम् मा ३०, ११, का ३४, २, ३

अवि-मत्- -मत. शौ ६, ३७, १[h], -¶मन्तम् मै १, ४, ८, काठ ३२, ६, -†मान् ऋ ४, २, ५, तै १, ६, ६, ४, ७, ६, ७, ३, १, ११, १, मै १, ४, ३, ८, काठ ५, ६, ३२, ६

अवि-वृत[i]- -वृतः[j] खि ४, ५, २१.

१अव्य[k]- -व्यम् ऋ ९, १३, ६, ६१, १७, ६७, ५, ६९, ९, ९७, ४, [(८५, ५) ५६], १०७, १७, १०९, १६, †कौ १, ५२०, ५३४‡[l], ५३५, ५७२‡[m], २, २४०, २९०‡[m], ५१०, ५४१, ६३०‡[n]. †जै १, ५३, १२,

---

[a]) व्यु? <√अव् इति स्यान्न वा स्यात्। तत्स-भवेऽपि द्वौ कल्पौ स्यातामू। १अवि- इत्यस्यैवाऽऽर्थिक-परिणाम इति प्रथम । बधा सत √अव् इत्यस्माद् १अवि- इत्येतद्गतार्थभिप्रायवृत्तेर्निगम इत्यपर। ननु भो कोऽसावर्थ इति। अद्याप्यध्यवसेयकल्प इति। अथवा √अव् इत्यनेन सबन्धाभावे *अ। व्रि- [आगतो *व्रि- (<√*वृ) आच्छादनं यत इति कृत्वा बस पूपप्रस्व] इत्यस्य नैप्र विपरिणाम स्यात् [तु ΠW. (१, १६७) सिद्धवदुपवर्णुक्त]।

[b]) 'आविम्->वि' इति ब्रुवाण SIM नितरामुपेक्ष्य।

[c]) पुरुषादिपञ्चपशुमकेतस्य ४१तमान्मन्त्रादारभ्य प्र-कृतत्वादतत्पर सन् देवताविशेषायोऽर्थ इह नैव समान्येत [तु टि १अवि->-वि शौ (१०, ८, ३१), वैतु.ΛΠΙ]।

[d]) 'अव्य' इति ऋ. (९, ६, १) पाभे ।

[e]) स्वार्थे क प्र तत्स्वरश्च (पा ५, ४, २८)।

[f]) तु टि *अजक-, ?१अरुक-।

[g]) उस अण्णन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप. √२पा>पाल्->√पालि द्र ।

[h]) तु 'अवि-वृत.' इति खि (४, ५, २१) पाभे । यस्या टि. च द्र ।

[i]) बस. पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद.।

[j]) तु अवि-मत इति शौ. (६, ३७, १) पाभे । तत्मा-पेक्ष्यात् प्रकृते द्विश्र सभवत्यपि प१ ह इत्येव सुवचम्।

[k]) तद्धिते यति प्र. आद्युदात्त (पा ४, ४, ११०, ६, १, २१३)।

[l]) 'अव्यान्' इति ऋ (९, ९७, ३१) पाभे ।

[m]) 'अव्य' इति ऋ (९, १०६, १०) पाभे ।

[n]) 'अव्य' इति ऋ (९, २८, १) पाभे ।

†१अ-वात, ता[a]- -तः ऋ ६, १६, २०;१८, १; ९, ८९, ७; ९६, ८;११; मा १९, ५३; का २१, ४, ३; तै २, ६, १२, १; मै ४, १०, ६; काठ २०, १४; २१, १४; –ता ऋ ६, ६४, ५; –ताः ऋ ६, ६७, ७; पै २, ५५, ५.

२अ-वात, ता[b]- -तः ऋ ८, ७९, ७; –तम् ऋ १०, १२९, २; –ताः ऋ १, ५२, ४; ६२, १०; –ताय शौ २०, १३६, ३[c]; –ताम् ऋ १, ३८, ७; –ते ऋ ६, ६४, ४.

¶अवा(व√१अ)न्

अवाँ(व-आँ)नम्[d] काठ २६, ८; क ४१, ६. [°नम् अन्°, वि>व्य्°]

अवा(व-अ)न्तर[e]- -रः पै १३, १२, २; –¶रम् तै ७, ४, ५, ३; ५, ४, २; ७, १; मै २, ५, १; ४, ५, ८[2].

अवान्तर-दिश[f]- -¶शाः तै २, ४, ९, २; ७, २, ३, १; ५, २५, १; काठ ४५, ५; –शाभ्यः मा २४, २६; का २६, ६, १; तै ७, १, १५, १; मै ३, १४, ७; काठ ४१, ६.

¶अवान्तर-दीक्षा[f]- -क्षया तै ६, २, २, ७; मै ३, ७, १०; काठ २४, ९[2]; क ३८, २[2]; –क्षा तै ६, २, ३, ५[2]; –क्षाम् तै ६, २, २, ७; ३, ५[2]; क्षायाम् काठ ३४, १४.

¶अवान्तर-शफ[f]- -फः तै ५, २, ६, ५.

अवा(व-आ)√भृ(<हृ)

अवा-भृत- -तम् पै ९, ८, ३.

अवाय-, अवा-युत-, अवायन-, अवा-यिन्- १अवे(व√इ) द्र.

अवा(व-आ)√या, अव…आ…ययुः ऋ १, १६८, ४[g].

अवार- अवर् द्र.

*अवारिक- १अवार्य- टि. द्र.

अवारीय- अवर् द्र.

अवार्च्छ(व√ऋ>ऋच्छ), अवार्च्छति तै २, ६, ३, ४.

¶अवा(व√अ)र्ज्, अवार्जति काठ २८, १; क ४४, १.

१अवार्य- अवर् द्र.

*२अ-वार्य[h]-

†अवार्य-क्रतु[i]- -तुम् ऋ ८, ९२, ८; कौ २, ९९३; जै ४, २७, २.

अवा(व-आ)√१लभ्>लिप्स

अवा-लिप्स- -प्सः पै १, ६९, १; २; –प्सम् पै १, ६९, ३.

?अवावपन[j]- -नम् मै ३, १२, १९.

अवा(व-अ)व√सृज्

?अवावस(ष्ट>)ष्टा[k]- -ष्टा पै १, ९५, ४.

*अवा(व-आ)√शृञ्ज् नाउ. टि. द्र.

¶?अवाशृङ्ग[l]- -ङ्गः तै २, १, ८, ५.

अवा(व√२अ)स्, ¶अवास्यति तै ६, ३, ४, २; ¶अवास्यति मै ३, ८, ९; ९, ३[2]; काठ २१, ७; २६, ५; क ४१, ३.

अवा(व-अ)स्य[m] ऋ १, १४०, १०; ¶तै ३, २, २, १.

१अ-वास्तु[n]- -स्तु तै ३, ४, १०, २.

२अ-वास्तु[b]- -स्तुम् शौ १२, ९, ७; पै १६, १४५, ७.

---

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. <√वा हिंसायां (वैतु. PW. प्रमृ., NW., WW १,२११√वन् + क्तः)।

[b]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्द.।

[c]) 'अवानाय' इत्यपि मूको.। 'आ-तुरय' इति WR. संशोधयतः। सर्वसंमर्दी सात. शोध-मूलाऽविवेककर उपेक्ष्यः।

[d]) गस. णमुलन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३; २,१३९)।

[e]) बस. अन्तोदात्तः उसं. (पा ६,२,१६६)। उप. यद्द.।

[f]) कस. सास्व. (पा ६, १, २२३)। उप. यद्द.।

[g]) तु. सा.; वैतु वें. 'अव' इत्यस्य श्रुतिमुपेक्षुक इव, PW. GW. 'आ' इत्येतच्च भावयन्तौ (क्व. असौ 'दिव-' इत्येतदन्वित इतीवाऽभिगंस्यमानौ)।

[h]) अ+°२वार्य-(<√°१वृ) इति तस. वा बस. वा द्र.। तस. तावत् उप. गतिद्वयी। तद्धितान्तं वा (=√°१वृ>°१वारु-+यत्) कृदन्तं वा (=√°१वृ>वारि+यत्)। उभयथाऽप्याद्युदात्तस्य सतः (पा ६,१,२१३) यथा स. अन्तोदात्तः (यक. पा ६,२,१५६;१६०)। अथ बस. उप. भावे निपातमिति चान्तोदात्तं (पा ६,२,१७२) इति च विशेषः।

[i]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्द.।

[j]) सुपा. विकृतो भवति तु. संटि., पपा. शाखान्तरीयं साद्यम्, सश्रु. आ-वपन- इति च।

[k]) अत्र सुपा. शोधाऽर्हः, मूको. चाऽऽदरार्हः द्र. [तु. टि. 'प्र√हि>प्रहिते(त-इ)षु-तस्(>:)']।

[l]) व्यु. ? ?°अवा(=अव+आ)+शृङ्ग- इति कृत्वा बस. अन्तोदात्तः (पावा २, २, २४; पा ६, २, १७७) इति वा, ?अवा√शृञ्ज्+कर्तरि अचि न्यङ्क्वादित्वात् कुत्वं पाणीयः स्वरश्च (यक. पा ७,३,५३; ६,२,१४४) इति वा। अथवा नैप्र. पूप. २अव-गात- इत्यस्यैवैकोपज्ञस्य सतः परिणामः स्यात् (वैतु. पपा. अनवगम इति कृत्वाऽवग्रहरहितः; मा. अव>अवा इति वा, अवाञ्च्->अवाक् इति वा पूप., स्वरस्तु निरुदकादित्वात् द्र (पा ६,२,१८४) इति च; MW. २अवस्- इति पूप. इति च)।

[m]) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३; २,१३९)।

[n]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्द.।

अवि- √अव्, १अविप- टि. च द्र.

२अवि[a]– -¶वयः तै ६, ५, १०, १; काठ २८, १०; ३५, १५; क ४५, १; पै १, ४०, ४६; -विः ऋ ९, ७८, १; मा १९, ९०; २१, ३०; २३, १२; ५४; का २१, ६, ११; २३, ४, २; २५, ३, ९; १०, २; तै ¶२, १, २, २[२]; ७, १, १, ५¶; ४, १८, १; ¶मै १, ५, २; १०; ८, १; २, ५, २[४]; ३३, ११, २; ९; १२, १९; ४, ५, ७; ¶काठ ६, २; ७, ७; १२, १३[b]; ३४, ७; ३८, ३; ४४, ७; ¶क ४, १; ४२, २; शौ ३, २९, १; ३; ५, १९, २; १२, २, ५३; -[†]विभिः ऋ २, ३६, १; ९, ८६, ११; ९१, २; १०७, २; कौ २, ३८२; ६६४; जै ३, ३१, २; ५५, ५; पै ११, १, १०६; -विम् मा १२, ७१; १३, ४४[c]; का १३, ५, १०; १४, ४, ७; तै ¶२, १, २, ३[१]; २, ६, ३[१]; ४, २, ५, ६; १०, ३; ¶मै २, ५, २; ३७, १२; १७; ३, १०, २; ४, ८, ३; ८[१]; काठ १६, १२; १७; २८, ५; क २५, ३; ४४, ५¶; शौ ३, १७, ३; २९, ३-५; ५, ८, ४; ६, ७१, १; ७, ५२, ५; पै २, २८, २; ७, १८, ५; -वी तै ५, ६, २१, १; काठ ५०, १; -वीः तै ७, ३, १४, १; काठ २८, १०; ४३, ४; क ४५, १¶; -वीनाम् ऋ ९, १०७, ८; १०९, ७; १०, २६, ६; ¶तै २, १, १, ५; ५, ५, १, ३; [†]कौ १, ४३६; ५१५; २, ३४७; [†]जै १, ५३, ५; ३, २९, ४; शौ १९, ४७, ६; पै २, ३७, ४; ६, १५, ८; २०, ६; -¶वेः मै २, ५, १; काठ १३, १; क ६, ७; -व्यः ऋ ८, २, २; ९, ६, १; ७, ६; १२, ४; [१६, ८; २८, १; (६४, २५) १०६, १०; ७, ७४, ९]; [२०, १; ३८, १]; ५०, ३; ५२, २; ६३, १०; १९; ६८, ७; ७४, ९; ८६, ४८; [१०१, १६; १०८, ५]; १०७, ६; -व्याः खि १, ७, २; काठ ८, २; [‡]कौ[d] १, ५०६; ५१९; ५८४; २, ८५; ३१८; ४८३; ५४९; ५५७; ६२४; [‡]जै[d] १, ५२, १०; ५३, ९; ५९, ७; ३, ८, ११; २६, ४; ३६ ८; ४०, १; ४३, ५; ४४, ३; ५२, ४; पै १, ७२, २; -व्याम् शौ ५, ३१, २; १२, २, १९; २०. [°वि- अज°, अति>त्य्°, नि>न्य्°, पञ्चन्°, शत°]

अवि-का(<क)[e]– -का ऋ १, १२६, ७; खि ५, १५, ५; -काः शौ २०, १२९, १७[f].

अवि-पाल[g]– -लम् मा ३०, ११; का ३४, २, ३.

अवि-मत्– -मतः शौ ६, ३७, १[h]; -¶मन्तम् मै १, ४, ८; काठ ३२, ६; -[†]मान् ऋ ४, २, ५; तै १, ६, ६, ४; ७, ६, ७; ३, १, ११, १; मै १, ४, ३; ८; काठ ५, ६; ३२, ६.

अवि-वृत्[i]– -वृतः[j] खि ४, ५, २१.

१अव्य[k]– -व्यम् ऋ ९, ११, ६; ६१, १७; ६७, ५; ६९, ९; ९७, ४; [(८५, ५) ५६]; १०७, १७; १०९, १६; [†]कौ १, ५२०; ५३४[†l]; ५३५; ५७२[†m]; २, २४०; २९०[†m]; ५१०; ५४१; ६३०[†n]; [†]जै १, ५३, १२;

a) व्यु.? <√अव् इति स्यान्न वा स्यात्। तत्संभवेऽपि द्वौ कल्पौ स्याताम्। १अवि- इत्यस्यैवाऽऽर्थिकः परिणाम इति प्रथमः। यथा. सतः √अव् इत्यस्माद् १अवि- इत्येतद्गतार्थभिन्नार्थवृत्तेर्निगम इत्यपरः। ननु भोः कोऽसावर्थ इति। अद्याप्यध्यवसेयकल्प इति। अथवा √अव् इत्यनेन संबन्धाभावे *आ-वि- [आगतो *विः (<√*वृ) आच्छादनं यत इति कृत्वा बस. पूपप्रस्व.] इत्यस्य नैप्र. विपरिणामः स्यात् [तु. WW. (१, १६७) सिद्धवदुपवर्णकः]।

b) 'आविस्->विः' इति ब्रुवाणः SIM.निनरासुपेक्ष्यः।

c) पुरस्तादिपक्षपशुसंकेतस्य ४१तमान्मन्त्रादारभ्य प्रकृतत्वादतत्परः सन् देवताविशेषीयोऽर्थ इह नैव संभाव्येत [तु. टि. १अवि->-विः शौ. (१०, ८, ३१); वैतु.NW.]।

d) 'अव्यः' इति ऋ. (९, ६, १) पाभे.।

e) स्वार्थे कः प्र. तत्स्वरश्च (पा ५, ४, २८)।

f) तु. टि. *अजक-, ११अरुक-।

g) उस. अण्णन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)। उप. √२पा>पाल->√पालि द्र.।

h) तु. 'अवि-वृतः' इति खि. (४, ५, २१) पाभे.। यस्या. टि. च द्र.।

i) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्.।

j) तु. अवि-मतः इति शौ. (६, ३७, १) पाभे.। तत्सापेक्ष्यात् प्रकृते द्विः संभवन्त्यपि य१ रु. इत्येव सुवचम्।

k) तद्धिते यति प्र. आद्युदात्तः (पा ४, ४, ११०; ६, १, २१३)।

l) 'अव्यान्' इति ऋ. (९, ९७, ३१) पाभे.।

m) 'अव्यः' इति ऋ. (९, १०६, १०) पाभे.।

n) 'अव्यः' इति ऋ. (९, २८, १) पाभे.।

५५, २‡[a]; ३; ५८, ७‡[b]; ३, २१,५; २४, ६‡[b]; ४०,६; ४२, ८; ५१, ८‡[c]; –व्या ऋ ९, ७५,४; ८८, ६; –¶व्याः तै २, १, १,५; ५, ५, १, ३; –व्यान् ऋ ९, ९७, ३१; –†व्ये ऋ ९, ५०, २; ६६, ९; ६९, ३; ७०, ८; ८६, १३; २५; [९१, १; ९२, ४]; ९६, १३; ९७, ३; १२; [१६; १९]; [(८६, ३) ४०]; ९८, ३; कौ १, ५२९; ५३२; ५४३; २, ३७१; ५५६; ५९०; ६०३; ७५१; जै १, ५४, ५; ८; ५५, १२; ३, ३०, १४; ४४, २; ४८, ५; ४९, १.

१†अव्युय[d]– -यम् ऋ ९, ३७, ३; ४९,४; ६६, २८;६७,२०;६९, ४; ८२,१; [८५, ५; (९७,६)]; ८६, ८; ३१; ९८, २; १००, ४; कौ १, ५६२; २, ६४४; ६६६;७२२, ७८८; जै १, ५७, ७; ३, ५३, २; ५५, ७, ५९, १४; ४, ३०, २; –या ऋ १, १३५, ६[2]; [९, ६२, ८; ६७, ४; १०७, १०]; [१०३, २, (१०७, २२)]; कौ १, ५११; २, ३३०; १०३९; जै १, ५३, ३; ३, २७,६; –ये ऋ ९, १६, ६; [३६,४; ६४, ५]; ६६, ११; [८६, ३; (९७,४०)]; ९९, ५; १०३, ३; [(१०३,२)१०७, २२]; ११०, १०; कौ २, ८; ३८५; ४३०; जै ३, १, १०; ३१, ५; ३३, ५; ५३, ७.

अव्युयी– -यी ऋ ९, ७०, ७.

२†अु्व्यय[e]– -यम् ऋ ८, ९७, २; शौ २०, ५५, ३; –यानि ऋ ९, ८६, ३४.

¶अु-विकृत[f]– -तम् तै १, ५, ९, १.

अु-विक्रीत[f]– -तः ऋ ४, २४, ९.

अु-विक्षित[g]– -तम् ऋ ८, ३२, ८; –तासः ऋ ७, १, २४.

¶अु-विक्षुब्ध[h]– -ब्धम् मै १, ४,१२; ३, १०, २; काठ ३२, २.

¶अु-विक्षोभ[f]– -भाय मै २, ५, ३; काठ ३१, १४.

अ-विचर्त्यु[i]– -र्त्यम् तै ४, २, ५, ३; मै २, ७, १२; काठ १६, १२; क २५, ३.

अु-विचाचल[f]– -लाः शौ १०, ८,४; पै १६, १०१, ७.

‡अु-विचाचलत्[j]– -लत् मै २, ७, ८; काठ १६, ८; ३५,७[2k], क ४८, ९; शौ ६, ८७, १; २.

†अु-विचाचलि[f]– -लिः ऋ १०, १७३, १; २; मा १२, ११; का १३, १, १२; तै ४, २, १, ४; ५, २, १,४; क ४८, ९.

¶अु-विचित[f]– -तः मै ३, ९, ५; –तानाम् मै २, १, ६.

अ-विचृत्यु[l]– -त्यम् मा १२, ६५; का १३, ५, ४.

अ-विचेतन[m]– -नानि ऋ ८, १००, १०; खि ५, २०, २; शौ २०, १३५, ७[n].

अु-विचेतस्[f]– -तसः ऋ ९,६४,२१.

¶अु-विच्छिन्दत्[o]– -न्दन् मै ४, ८, ४.

¶अु-विच्छिन्न[f]– -न्नः काठ २४, ८[2]; क ३८, १[2]; –न्नम् मै ३, ४, १; ९, ३; काठ ९, १२; ३१, १३; –न्नाः काठ २३, ६; –न्नान् काठ २६, ९; क ४१,७; –न्नौ मै १, ४, ९; ६, १०.

¶अु-विच्छेद[f]– -दाय तै ५, ५,१,१; मै ३, १, १०; ४, १; ५, ४; ४, ४, ७; ६, २; ७, ७; ८, ४;

---

[a]) 'अुव्यान्' इति ऋ. (९, ९७, ३१) पाभे.।

[b]) 'अुव्यः' इति ऋ. (९, १०६, १०) पाभे.।

[c]) 'अुव्यः' इति ऋ. (९, २८, १) पाभे.।

[d]) पाव. विकाराऽर्थे यत् प्र. उसं., तस्मिन् परत इकारलोपश्च (पा ४, ३, १५०; ६, ४, १४८)। प्रस्व. द्र.। मौरिय. तु *अवि-मुय->*अविमुय>यनि. इत्येवं मैत्र. रूढ्यणिद्धिः (तु. टि. गव्युय-, हिरण्युय-)।

[e]) यत् प्र. उसं. निरस्वरश्च (पा ४, ३, १५०; ६,१,१९७)। नाप्. वि. इदं च विशेष्यगर्भं वि. (=गंर.) भूयत इति विवेकः द्र.। अथवा समूहाऽर्थे प्र. (पा ५, ४, ३१; वेनु. सा. प्रमृ. इमं विवेकमद्रष्टारः)। यदपि सा. प्रथमे स्थ. नपादि समस्तं पदमिति कृत्वा विनाशरहित-तया व्याचष्टे, तदप्राकरणिकत्वाद् दुर्भं द्र.। यथाप्राऽव्य-यानां आत्मविवक्षने भूयमानानां च प्रत्येकं समानं संप. सतामेव च भागशब्देन सामानाधिकरण्यं संभाव्येतेति दिक्।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[g]) सस्व. नापूटि. द्र। उप. वि√१क्षि+क्तः द्र.।

[h]) उप. वि√क्षुभ्+क्तः। शिष्टम् एपूटि. द्र.।

[i]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उप. वि√चृत्+कर्मणि ण्यत् प्र.।

[j]) 'अुविचाचलिः' इति ऋ. (१०, १७३,१) पाभे.।

[k]) एकत्र 'अुविचाचलिः' इति ऋ.(१०,१७३,२)पाभे.।

[l]) सस्व. द्विपूटि. द्र.। उप. वि√चृत्+क्यप् प्र. उसं. (पा ३, १, ११०)।

[m]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[n]) 'ीमुहानेतरम्म्' इति सस्थ. टि. द्र.।

[o]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप.वि√छिद्+शतृ-प्रत्ययः द्र.।

काठ १९, ८; २१, ११; २४, ८; २६, ५; ९; २७, १; २९, ३; ३०, ७; क ३८, १; ४१, ३; ७; ४२, १; ४५, ४; §शौ ९, ८, ८; §पै १६, ११३, ११.

अ-विजा(त>)ता[a]- -ताम् मा ३०, १५; का ३४, ३, २.

अ-विजानत्[a]- -नन् ऋ १, १६४, ५; शौ ९, ९, ६; पै १६, ६६, ५.

अ-विज्ञात[a]- -¶तः तै ६, ५, १०, २; काठ २७, ९; -ताः मा २४, ५; ९; का २६, १, ९; २, ४; मै ३, १३, ६; १०; -¶तेन तै ६, ५, १०, ३; मै ४, ६, ४; काठ २७, ९.

अविज्ञात-ग(द>)दा[b]- -दा शौ १२, ४, १६.

*अवितरी- अवि(तृ>)त्री- टि. द्र.

अवितवे, अवित>ता √अव् द्र.

अ-वितारि(न्>)णी[a]- -णीम् ऋ ८, ५, ६.

अवितृ,त्री- √अव् द्र.

¶अ-वितृणण- -ण्णे काठ २५, ९[c];

क ४०, २[c].

?अवित्त[c]- -त्तम् पै १०, १, १.

अ-वित्ति[a]- -त्तेः शौ १६, ६, १०.

¶अ-वित्त्वा[d] मै १, १०, १५[e]; काठ ३६, ९; ३७, १.

अ-विथुर[a]- -राः ऋ १, ८७, १.

अ-विदस्य[f]- -स्यम् ऋ ७, ३९, ६.

¶अ-विदहत्[g]- -हता तै २, ६, ३, ४.

अ-विदीधयु[h]- -युम् ऋ ४, ३१, ७.

†अ-विदुष्टर[i]- -रासः ऋ १०, २, ४; तै १, १, १४, ४; मै ४, १०, २; काठ ३५, ९; शौ १९, ५९, २.

¶अ-विदोह[j]- -हाय मै २, ४, २; काठ १२, १२.

अ-विद्या[a]- -द्यया खि ४, २, ७; मा ४०, १४; का ४०, १, १०; ११; -द्याः शौ ११, १०, २३; पै ६, ३, २; १६, ८७, ३; -द्याम् मा ४०, १२; १४; का ४०, १, ९; ११; -द्यायाः मा ४०, १२.

†अ-विद्रि(य>)या[k]- -याभिः ऋ १, ४६, १५; मा ३४, २८; का ३३, १, २२.

अ-विद्वस्[a]- -दुषः शौ ४, १८, २; पै २, ३८, ३; ५, २४, २; ७, १, ६; १०, ३, ३; -¶दुषा मै ४, १, १४; -द्वांसः ऋ ६, १५, १०; तै २, ५, १२, ५†; ४, ७, १५, ६‡[l]; †काठ ७, १६; शौ ६, ११५, १; पै ९, २२, २३; १६, ४९, ४; -द्वान् ऋ १, १२०, २; ५, ३०, ३; १०, ७९, ६; मा ८, १३; ¶तै ३, २, ७, ३; ५, २, ८, २; ७, १, ७, २; ¶मै १, ८, २; ९, ४[l]; ११, ९; ३, ८, १०[2], १०, ७; ४, १, २; ११; ¶काठ ९, १२[l]; १४, ९; २०, ६; ३१, १; १३; ३४, १८; ¶क ३१, ८; ४७, १; पै ५, ३६, ४; ८.

अ-विद्विषे[m] शौ ३, ३४, ५; पै २, ९, २.

अ-विद्वेष[n]- -षम् शौ ३, ३०, १; पै ५, १९, १.

अ-विधवा[o]- -वा खि ३, १७[l], १; काठ १, १०; पै ११, ७, १०; -वाः ऋ १०, १८, ७; शौ १२, २, ३१†; १८, ३, ५७.

---

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[b]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[c]) संदिग्धः संस्करणान्तरसापेक्षः सुपा. भवति।

[d]) सस्व. द्विपूटि. द्र.। उप. √२विद्+क्त्वा प्र.।

[e]) 'अविता' इति सुपा. शोधापेक्षः (तु. सश्रु. तैश्रा १, ६, ७, २)।

[f]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उप. यद्र.।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. <वि√दह्।

[h]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. वि√धी>दीधी+उः प्र. उसं. (पाउ १, ७)।

[i]) सस्व. एपूटि. द्र.। उप. विद्वस्-+तरपि संप्रसारणार्थं छान्दसं भत्वम् (पा १, ४, २०; ६, ४, १३१)।

[j]) सस्व. द्विपूटि. द्र.। उप. वि√दुह्+घञ् प्र.।

[k]) तस. अन्तोदात्तः उसं. (पा ६, २, १५५)। उप. *विद्रिय-<*विद्र- (<√विद् वा √विध् वा यद्र.) +घच् प्र. उसं. [पा ५, १, ६३; (वैतु. सा. अ-विद्रि- [उप.<वि√द्रा]+युन्[<√या] इति कृत्वा उस. इति वदन् कृत्-प्रस्व. च ह्युपसर्गादूर्ध्वमवग्रहस्य च [तु. पपा. अवि-दस्यु- प्रभृ.] अभावं प्रति चोद्यः। म. च [मा. स्य. उ. लब्धसंकेतः सन् यनि.] GW. च तस. अभिप्रयन्तावपि उप. <वि√दृ [GW. धात्वंशो सुदृश्यभ्रष्टः] इति ब्रुवाणौ नञ्-स्वरस्य चोक्ताऽवग्रहस्य चाऽभावं प्रति दुर्वारनिग्रहौ द्र.। यदपि ORN. [ARV. अनु] श्रुतिभ्रेषतामिवाऽनुमन्येत, तदप्यप्रमाणं वच इति दिक्)]।

[l]) 'अचित्तिभिः' इति ऋ. (४, १२, ४) पाभे.।

[m]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. वि√द्विष्+क्विप् प्र., वा. च१। यद्वा केनन्तं द्र.।

[n]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. वि√द्विष्+भावे घञ् प्र.। वा. क्रिवि. भवति।

[o]) तस. चार्वादिषु उसं. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उप. यद्र.।

अ विधान– -नानि पै १४, ३, ८

¶अ विधृ(त>)ता– -ता काठ २७, ४, क ३९, ४, ४२, ४

अ विनष्ट[a]– -ष्टान् मै १,५,१४[२], काठ ७, ३, क ५, २

अ विप्र[b]– -प्र ऋ ८, ६१ ९, -प्रे ऋ ६, ४५, २

¶अ-विभक्त,क्ता[a]– -क्त मै १, ६,४, -क्ता काठ २३,२ क ३५, ८

‡अ विभूति– ति जै ४,५, १°

¶अ विमुक्त[a]– क्त तै ६, २, १, १ काठ २४, ८[२], क ३८, १[२], -क्तम् काठ २७,५ क ४२, ५ -क्तौ काठ २४, ८, क ३८, १

¶अ विमुच्य[a] तै ६, २, १, १

¶अ विमुच्यमान[a]– -न तै ५, ५, १०, ६

अ विमोक्य[d]– -क्यम् शौ ६, ६३,१, -क्यै पै ३, ३, ६

अ विमोचन[a]– -नाय खि २, १०,६

अ विरण[e]– -णाय ऋ १, १७४, ८

अ विराधय(त्>)न्ती[f]– न्ती शौ २, ३६, ४, पै २, २१, ४

अ-विरुद्ध– -द्धा पै १६ ५७, १८

¶अ विवाक्य[g]– -क्ये तै ७, ३, १, १, २[२]

¶अ विवादिन्[h]– -दिन मै ४, ३, ७

¶अविवादिनी– -नीम् मै २, १,९,

५, ८

*अ विवेन- एउ टि द्र

अ विवेनत्[i]– -नन् ऋ ४, २४, ६

अ विवेनम्[j] ऋ ४, २५, ३

†अ विशास्तृ[k]– -स्ता ऋ १, १६२, २०, मा २५, ४३, तै ४, ६, ९, ४, काठ ४६, ५

?अविशीरि[l] पै १, ८७, २

*अ विश्वमिन्व- एउ टि द्र

†अ विश्वमिन्व,न्वा[m]– न्वम् ऋ २,४०,३, मै ४,१४,१, -न्वाम् ऋ १, १६४, १०, पै १६, ६६, १०

‡अ विश्ववि(न्न>)न्ना[n]– -न्नाम् शौ ९, १४, १०

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६ २, २)। उप यद्र ।

[b]) तस चार्वादिषु उस अन्तोदात्त (पा ६,२,१६०)। उप यद्र ।

[c]) 'अभिभूति' इति ऋ (८, ९६, ८) पाभे ।

[d]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६०)। उप वि√मुच्+कर्मणि ण्यत् प्र ।

[e]) तस नञ-स्वर (पा ६,२,२)।उप <वि√१रण्।

[f]) सस्व नापूर्ति द्र ।उप <वि√राध्>राधि।

[g]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप वि-वाक्य॰ इत्यत्र विवचनात्मकशब्दसज्ञाया कर्मणि ण्यति प्र गस कृत् प्रस्व [पा ६, १, १८५, २, १३९, (द्र °अनु-वाक्य-, वि-वचन, वि वाचन) वैतु सा प्राम इति कृत्वा व्याचक्षाण सजातपर्यायभूतशब्दान्तरश्रुतिसादृश्यमुपेक्षितुक सन् स्वरतश्चोद्य । तद्दर्शने हि पूप्रस्व स्यान्नोक्त उपप्रस्व इति] । यदपि भाष्ये तस स्वरवन् उप अधिकरणे कृत प्र चोक्त्वा स्वाक्षितविशेषेण सूत्रेण (पा ६, २, १५६) अन्तोदात्तत्व च गिरार्थयिषितवांस्तदुभय नोपपद्येत । अशब्दसज्ञायां कृत्वाऽनुपपत्त (पा ७,१, ६७) उपस्य सौवरसूत्रस्य द्योतने तस्य अनुपयोगात्‌ । भा प्रत्याख्यानमनु द्योतने तस वदन्तः PW प्रमृ अपि प्रत्याख्याता द्र । यथोक्त पदाऽभ्यामद्धेन्, तर्हि उप °वि-वाच्->वि-वाक्य इत्येषा तादृशी इति समाश्रयणीया । दर्शयस्त्वास्वरस्य पदो मन्त्राऽऽस्वरविशेष इति दिक् ।

[h]) सस्व द्विरुप्ति द्र । उप वि√वद्+णिनि प्र ।

[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२) । उप <वि√वेन्, वैतु MVG६८णमुलन्ततया (=नाउ) पपा शोधमिच्छु (भूयसे विस्तराय तु ORN)।

[j]) सस्व नापूर्ति द्र । उप णमुल् प्र इति नापू विवेक । यद्वा किवि इति कृत्वा °अ विवेन इत्यस्य प्राति विप सत न द्वि१ रू. इति वक्तव्यम् । पक्ष चैनमनुसधाय °वि-वेन इत्यत्र बस सति उप °२वेन इति भावे निष्पन्न द्र । √विवेन् इति च तत नाधा सुवच इति दिक् ।

[k]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६१) । उप वि√शस्+तृन् प्र ।

[l]) सस्वरणान्तराऽपेक्ष पा भवति ।

[m]) तस नञ्-स्वर (पा ६ २,२)। उप °विश्व मिन्व॰ [तु पपा ,वैतु सा ऋ (१,१६४,१०) उम इति कृत्वा व्याचक्षाणोऽन्तोदात्ततयैव शिक्षावयितु , GW प्रमृ विश्वम् इन्व इतीवाऽवगृह्णन्त उप <√इन्व् इति दर्शयन्त (तु ORN)] इत्यत्र बस पूपप्रस्व द्र (पा ६, २, १)। तत्राऽपि उप °मिन्व- इत्यस्य मूलभूत √मिन्व् इति मान परिच्छेदनमित्यस्मिन्नर्थे पाधा उस । परमते नञ्पूर्वत्वे सति दिव्यरथवाग्यतरविशेषणाभावाऽनुपयोगो मा भूदिति 'अ विश्वम्-इन्व(न्वा)म्' इत्यत्र श्रुतेर्मूलत आकार इतीय या कल्पना भवति (तु ORN) साऽपि यस्य सूपपत्तिसभवादन्यथासिद्धा द्र. (तु माउ टि)।

[n]) सस्व नापूर्ति द्र । उप विश्वं-विन्न-(<√२विद्)

¹१अविप- √अव् द्र
२अ विप्र[a]--प खि २, १४, २, ३, -पम् मा २, २०, का २,५, १, मै १, ६, २, काठ १, १२, ३१, १२, क १, १२, ४७, ११, शौ ८, २, १९, पै ५, १६, ४,१२, ३, १४, १६, ४, ९, -प्रस्य ऋ ८,२५,२०, -प्रा ऋ ६,३९,५.
¹अ विष्कन्द[b]- -न्द पै १, ४६, ३
अविष्ट ,√अविष्यु, अविष्युत्-, अविष्या-, अविष्यु √अव् द्र.
अविस्- ¹ परि. अविष्यत्- टि द्र
¶अ विसृष्ट[c]- -ष्टम् तै १, ७, ६,६
¶अ विस्रंस[d]- -साय तै ७,३,१०,२
*अ-विहर्यत[e]-
अविहर्यत क्रतु[e]- ०तो ऋ १, ६३, २
¶अ विहित[f]- -त मै १, ९, ६
अ-विह्रुत,ता[g]- -तम् ऋ ५, ६६, २,१०, १७०,१, मा ३३, ३०, का ३२, ३, १, मै १, २, ८, काठ २, ९, क २, ३, कौ २, ८०३, ३, ५, २, जै २, २, २, ४, २, ९, शौ ६, २६, १६, -ता मै ४, २, १०, पै २, १३, ५, -तान् मै १, ५, १४[1], काठ ७, ३, क ५, २
अ-विह्वरत्[f]- -रन्तम् ऋ ४, ३६,२
अ-वी(त>)ता[g]- -ता ऋ ४, ४८,१
†अ-वीर,रा[h]- -रा ऋ ७,४, ६,६१, ४, -राम् ऋ १०, ८६, ९, शौ २०, १२६, ९, -रे ऋ १०, ९५, ३
अवीर-ता[h]- -ता[i] ऋ ७, १, ११, -तायै ऋ ३, १६, ५
*¹अवीर-ताति- नापू टि द्र
*अवीर-त्[j]- -रते ऋ ७, १,१९
¶अ-वीरस्थ[c]- -स्या मै ४, ३, ६[1], काठ १२, ८[1]
अ-वीरहन्[c]- -हणौ मा ४, ३३, का ४,१०,४, तै १, २, ८, २, काठ २, ७, क २, १, -हा ऋ १, ९१, १९, मा ४, ३७, का ४, १०, ८, तै १, २, १०, १, मै ४, १२, ४[k], काठ ११, १३, §शौ १, १६, ४, ६, १४, ३, §पै १, १०, ४, १४, २, ३
अवीरघ्नी- -घ्नी शौ ६, ८३, २, १४, १, ३९, पै १, ७१, ३
¶अ-वीर्य[a]- -र्ये काठ ३५, १७, क ४८, १५.
¶अ-वीर्यव(त>)ती[c]- -ती मै ३, ८, १
*?अवु- ¹अव्- टि द्र
†अ-वृक,का[a]- -क. ऋ ४, १६, १८, ६, २, ७, १५, ३, -कम् ऋ [१, ४८, १५, ८, ९, १], ६, ४८,१८, ७,८८,५, ८,२७,४, १०, ३६, ३, १४४, ५, मै ४, १४, ९ शौ २०, १३९, १,

इत्यत्र तृतस पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८) द्र । अयमेव वास्तविक· पाभे (तु ऋ १, १६४, १०, पै १६, ६६, १०) वा स्यात्, °मिन्व- इत्यस्य *°मिष्व इत्येतद्द्वारक वर्णविकारमात्र वेत्यत्र भूयसी विमृद् सावसरा द्र ।

[a]) यम अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप यद्र ।
[b]) उप <वि√स्कन्द् द्र । '°न्ध-' इति मुपा चिन्त्य ।
[c]) तम नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप यद्र ।
[d]) मस्य नापूटि द्र । उप वि√स्रम्+घञ् प्र ।
[e]) यस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप यद्र ।
[f]) सस्व द्विपूटि द्र । उप <वि√ह्वृ ।
[g]) यम पाभ परानुदात्तवप्रकरणे उप वा पूप वा उस द्र (यक पा ६, २, ११६, १२०) ।
[h]) भावे तल् प्र उस (पा ५, १, ११९) । पाभ तु नञ् पूर्वे तम 'वा छन्दसि' (पामवा ५, १, ११९) इति स्वतन्त्र्या नञ्-समासविप्रतिषेधाऽभावविकल्पे ¹*वीर-ता इत्यस्य तलन्तस्याऽपि उप नापूटि दि आद्युदात्तत्वम् उस (यक पा ६, २, ११६, १२०) ।
[i]) तृ१ इ [°तया>°तमा>°ता इत्येव छन्दोऽनुरुद्धो वर्णविपरिवर्तनक्रम इत्यभिगाधि (यत 'मा नो अग्ने अवीरता परि दा' इत्येव त्रैष्टुभ पादो मूलम् आम्ने- तेति सङ्केतलाभ), वैतु ५११. (Mc. प्रमाणत) *¹अवीरताति >°ताता>°ता (तु नाउ टि) इत्येव व्यर्थं तृ१ स्थाने स१ उपकल्पुक-] ।
[j]) यनि च१ सत रु उपपत्त्यर्थं हलन्तमेतत् प्राति. मुकल्प भवति । तस्य रु प्रादुर्भावश्च त्रैष्टुभपादऽधिकाक्षरनिर्विवर्तिषाप्रयोजित सन् °तायै>°ताइ>यनि. इत्येतत्क्रमेण सभाव्येत [तु 'देवतातये>°तावे' इति समानप्रकृतिक रु वैतु L ३५९, ४६६ उहम्य वर्णविपरिणामस्य विषये शब्दाऽऽदौ वर्तमानाया नञ श्रुतेर्विस्पष्टप्रतीत्युत्क्रमाऽऽम्नक्रमसङ्केतु प्रदर्शुक (पूर्वसवर्णैकादेशे सत्यवर्णे ऽश्रूयमाणेऽप्युभयथा ['मा नो अग्नेऽवीरतायै परा दा' इत्यत्र च 'माऽवीरतायै नो अग्ने परा दा' इत्यत्र च] समानमेव स्वरतो नञ्पूर्वत्वस्य प्रत्याय्यमानत्वादित्यभिमध) ५११ [Mc. प्रमापयन्] *¹अ-वीरताति-(यत्र पाभ *वीरताति- इति उप अवीर-ता- इत्येतद्वत् परानुदात्तत्वम् उस) इति प्राति उपकल्प्य (तु. नापू. टि) तातये>°ताते>°त इत्येवमनार्षमाम्नमिकाभिकारमिवाऽनुस्मनुत] ।
[k]) '-हा' इत्येवमन्तोदात्त मुपा. चिन्त्य (तु सपा) ।

—कस्य ऋ १, १५५, ४; —काः ऋ ४, ४, १२; १०, १५, १; मा १९, ४९; का २१, ४, १; तै १, २, १४, ५; २, ६, १२, ४; मै ४, १०, ६; ११, ५; काठ ६, ११; शौ १८, १, ४४; —काणि ऋ १, ५५, ६; —काभिः ऋ २, ३१, ३; —काय ऋ १, ३१, १३; ७, ६६, ८; कौ २, ४१८; जै ३, ३२, ८; —कासः ऋ ७, ७४, ६; —के ऋ ६, ४, ४; तै १, ३, १४, ७; —केभिः ऋ ६, ४, ८; ७, १९, ७; तै १, ६, १२, ६; मै ४, १२, ३; शौ २०, ३७, ७.

अवृक-तम- —मः ऋ १, १७४, १०.

¶अ-वृक्ण^a- —क्णः मै ३, ९, ३.

अ-वृजिन^a- —नाः ऋ २, २७, २; मै ४, १२, १†^{b}.

†अ-वृत^c- —तः ऋ [१, १३३, ७; ८, ३२, १८]; ६, १४, ५^2; ८, ३३, ६; १०; जै ४, २०, ३; शौ २०, ६७, १; —तम् ऋ ८, १०२, १४; काठ ४०, १४; कौ २, ९२१; जै ४, ६, ६; —¶ताः मै ३, ९, ८.

अ-वृत्त^a- —त्ताः मै ४, ६, ४.

अ-वृद्ध^a- —द्धान् ऋ ७, ६, ३.

*अ-वृष्टि-

ॱवृष्टि-द(त>)त्ता^{d}- —त्ता पै ५, ३१, ३.

१अवे(व√इ), ॱअवायते^{e} पै ८, १५, १३; अव…अयत् ऋ ५, ३७, २; अवायन्ताम् शौ ११, १२, ८. ¶अवैति तै १, ७, ५, ४; २, ३, १२, २; ६, ६ ३, १; काठ १०, ५; ९; ३६, ७^2; ३७, १^2; ¶अवैति तै ३, ३, ८, १; †अव …एति ऋ ८, ४, ३; कौ १, २५२; २, १०७१; जै १, २६, १०; अव (एति) ऋ १, १६४, ५१; ¶अवयन्ति तै ६, ५, १०, ३; मै ३, ८, ७; ४, ५, १; ६, २; अवयन्ति मै ४, ४, ७; काठ २९, ३; क ४५, ४^2; अवैतु ऋ ५, ४९, ५; शौ १, ११, ४; पै १, ५, ४, १३, ५, ७; १५, ६, ६; अवेहि ऋ ५, ७८, ८; ¶अवेयात् काठ १०, ९; अव… इयाम् ऋ ७, ८६, ४.

अव-य(त>)ती^{f}- —तीः का १३, ६, १७†^{g}.

अवा(व-अ)य- अन्^{o}

†अ(व>)वा-य(त>)ती^{h}- —ती ऋ ८, ९१, १; पै ४, २६, १.

अवा(व-अ)यन- अभि>भ्य्^{o}

अवा(व-आ)यिन्- अनु>न्व्^{o}

अवे(व-इ)त- अन्^{o}

अवे(व-इ)त्य अनु>न्व्^{o}

अवे(व-इ)त्य- —त्यः, —त्या३ः काठ ३७, १.

अवै(व-ए)तुम् अनु>न्व्^{o}

¶अवै(व-ए)ष्यत्^{i}- —ष्यम् तै ३, ३, ८, १.

२अवे(व√ई), अव…ईमहे ऋ १, २४, १४; ७, ५८, ५; मा १६, ६; का १७, १, ६; तै १, ५, ११, ३†; ४, ५, १, ३; मै २, ९, २; ४, १४, १७†; काठ १७, ११; ४०, ११†; क २७, १; पै १४, २, ९; †अव (ईमहे) ऋ १, २४, १४; तै १, ५, ११, ३; १२, १; ४, २, ११, २; मै ४, १४, ३; १७; काठ ४०, ११.

¶अवे(व√ई)क्ष्, अवेक्षते तै २, ३, ११, २; ५, १, १०, ५; ७, १, ३; मै ४, १, १२; काठ ६, ७; २२, ८; २९, २^2; ३१, ९^2; क ४, ६; ३५, २; ४५, ३^2; ४७, ९^2; पै १६, ११२, ५§; अवेक्षते मै ३, २, ७; ४, १, १२; अवेक्षन्ते तै ६, ६, ७, २; पै १५, १९, ७§; §अवेक्षे तै १, १, १०, ३; मै १, १, ७; ११; ४, १, ७; अवेक्षत मै २, १, ११; काठ १०, ५; ३१, ९; क ४७, ९; अवेक्षेत तै ३, २, ३, ३^2; ४; ६, ६, ७, २^2; मै १, ८, ४; ४, ६, ९; काठ ६, ७; २९, २; क ४, ६; ४५, ३; अवेक्षेत मै ३, २, ७.

^{a}) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद.।

^{b}) 'अरश्मजः' इति ऋ. (२, २७, ९) पाभे.।

^{c}) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद.।

^{d}) 'अवृष्टिनिवृत्त्यै दत्ता' इति मध्यमपदलोपः स्यात्। एस्थि.अपि 'अवोवृ-' इति मुको. 'अवृर्णदत्ता' इति कौस. (६२, २१) पा.उपलभ्यमानौ मुपा.संदिग्ध इत्येव सूचयेताम्।

^{e}) यनि. मुपा. चिन्त्यः। सति प्र१ गतः 'पृष्ठन्' इत्यस्य नाद्, पदस्य नकारान्ततया घ्नाथावयिषायां अन्या-व्यन्वात्। एस्थि. नाद्. पदे मूलतस्तकारान्ते सति परादिनकारप्रभावजा साहितिकी तकारस्य नकाराऽऽपत्तिः सुवचेति कृत्वा मूको. अनु 'न वायते(<√वै)' इति पदद्वयाऽऽत्मकः शोध-प्रस्तावो विमृश्यताम्।

^{f}) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. स्त्री. ङीप उदात्तत्वं च (यक. पा ६, २, १३९; १, १७२)।

^{g}) 'अवपतन्तीः' इति ऋ. (१०, ९७, १७) पाभे.।

^{h}) शाखान्तरनिम्नः साहितिको दीर्घः (वतु. ऋप्रा ९, २३; ORN.)। सस्व. एपुटि. द्र.।

^{i}) गस. लृटः शत्रादेशे कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

§अवे(व ई)क्ष्य पै ५, २८, ७
अवेज्य- अव√यज् द्र.
अवेण √अव्>¹१अव- द्र
अवेत, अवेत्य, अवेत्य- १अवे द्र.
अ-वेनत्[a]- -न्तम् ऋ १०,२७,१६
अवे(व√इ)न्व्, अव···इन्वतम् ऋ ७, ६४, २[b]
अवे(व√ई)ल् >लि, अवेल्य शौ ६, १६, ३
अव ऐलयीत् शौ ६, १६, ३
अवे(व√ई)श्, अव ईक्षे ऋ ८, ७९, ९[c].
अवेष्ट-, अवेष्टि अव√यज् द्र.
अवेतुम् १अवे द्र
¶अ-वैमीदक[a]– -क मै २, १, ६
अ-वैरहत्य[d]– -त्याय शौ ६, २९, ३
अवैष्यत्- १अवे द्र.
अवो √अव्>¹अव्- द्र
¶अवो(व√उ)क्ष्, अवोक्षति तै ५ २, १, २ ४,५, २[f], ३, मै ३, २, ३ काठ २१, ७, अव उक्षति तै ६, २, ७, ४, काठ २१, ७
अवो(व-उ)क्ष्य काठ ८, ७, क ७, ४
अवो-देय- २अवस्[a]- द्र
¶अवो(व√१ऊ)ह्, अवोहेत् तै ६,२, ४, ६[f], मै ३, ९, ४
अवो(व-ऊ)ह्य[a] मै ४, ४, ६
१अव्य- २अवि- द्र
!२अव्य, अ-पाव्य- द्र
¶अ-व्यतिहार– -राय काठ २७, १, क ४२, १
अ-व्य(त>)ती[a]– -तै ऋ १०,९५,५.
अ-व्यथ– -थाय काठ १७, ८[h]
अ-व्यथमा(न>)ना[a]– -ना मा ११, ६३, १३, १६, का १२, ६, ४, १४, २, १, तै ४, २, ९, १, मै २, ७, ६, १५, ३, १, ८, काठ १६, ६, १६, १९, ७, क ३०, ५ –नाम् मा १४,११ का १५, ४, १, तै ४, ३, ६, १, ५, ३, २ १[g], मै २, ८, ३, ३,२, ९, काठ १७, ३, २०,११, क २६, २, ३१, १३
अ-व्यथय(त्>)न्ती[a]– -न्ती तै ४, ४, २, ३
अ-व्यथा[a]– -थायै मा १०, २१, १५, १०–१४, का ११, ७, १, १६, ३, २, ५, ८, ११, १४, मै २, ८, ९[h], क २६, ७[h]
१अ-व्यथि[f]– -थ्यै काठ ३५, १०[१], क ४८, १२[१]
२।अ-व्यथि[g]– -थि ऋ १, ११७, १५ ९, ४८, ३, –थिभि ऋ १, ११२, ६, ७, ६९, ७, मै ४, १४, १०, –थिषु ऋ ८, २, २४[b], –थी कौ २, १८८[+i], जै ३, १७, ९[+i]
°!अव्यथि-या[i]– -थी ऋ १०, २७, २१

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।
[b]) तु सा. GW MW च, वेतु PW 'अव' इत्यस्य पृथगन्वय इतीवोपेक्ष्यवचन।
[c]) मपु१ इडभाव उस [पा ७, २,७७ (तु ऋ ४, २०, ८, ६, १९, १०, ORN च मतान्तरमुभिय सस्तुक-, वेतु सा √ईक्ष् इत्यस्य उपु१ वा मपु१ वेति, GW उपु१ इति)]। यदुपोगोयस्ति-निधानाऽभावश्च द्र।
[d]) तस उप वैरहत्य (यद्र)<°वीर-हति +स्वार्थे प्यम् प्र अन्तोदात्तवप्रकरणे उस च द्र (पा ५, १, १२४, ६, २,१५६, वेतु PW प्रमृ उप <वीर हन् इत्यर्थं वदन्त। वीरमारकत्वाऽभावाऽपेक्षया वीरमारणाऽभावस्य नेदीय इव प्रकरण स्पर्शुकत्वादत्रपद सु-वीकुला इति भवनिश्चयन पदेन भूयोऽप्येव संकलितत्वाच। यथा अवैर हत्य- इत्याकारकोऽथमह इति यथात्र विवेक सुगम।
[e]) तस स्वयन्त-पूर् उस (पा ६,१,१९३ २,११९)।
[f]) तस नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप √व्यथ्+ भावे इन् प्र (पाउ ४, ११८)।
[g]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप नपूर्व द्र.।
[h]) विशाष्यगर्भे वि द्र (वेतु PW प्रमृ १अव्याकेन सरूपेण सभेदुका)।
[i]) 'अव्यथि' इति ऋ (९, ४८,३) पाभे। तस्यैव °थिर्मरत्>°थिष्मरत्>°थी मरत् इति नैत्र विपरिणाम समाप्यत। स्यादिममव निगम लक्षयित्वा ऽऽचार्य १अ+√व्यथ् इत्यतो नया युक्तदेव मत इति प्र शाखास (पा ३,२,१५७) यथा प्रस्व स्यादिति (वेतु पाम ६, १, १५८ यत्रैव महनिर्दिष्टस्य नञ स्वरो बलीयानिति प्रयत्नादि स्वोक्तिविरुद्धस्वरध्यायमव निगम उदाहृति)। एतस्य प्रकृत्व <°!अव्यथिन् इत्येवमुक्त भवतीति पत्र विशेषस्तत्स्वनारतम्यापेक्षया भूयाविलोकनार्ह द्र।
[j]) 'तदव्यथिया, अरिमाणस्तारन्ति' इत्येव मूलतो ऽधिकारे मन्ये द्वैपदभे पद स्वरपुरस्कृत्यनिभारवशात् °!अव्यथिया (=वग पूर्वस्व व्यथारहितगतिमति तात्पर्य च द्र.) >-या (सहिता>-या) इत्येतद् द्र. 'अव्यथी' इत्य [illegible] [=तद् (तृतीयैकवचनान्त थव) [illegible] (पदपाठ) प्रत्युत अरिमाण [illegible] [वेतु सा [illegible] [illegible] इत्यनेन सभेदुक]) [illegible] वेतु [illegible] १अ-व्यथि इत्यत्र [illegible], PW

*?अव्य(थि-ई)थी[a]- -थी[b] ऋ १०, ३१, १०
*?अव्यथिन्- *?अव्यथि-या- टि द्र
?अव्युथिपे[c] मै १, २, १७
अव्यथिष्यै काठ ३, ७, क २, १४
अव्यथी, २अ-व्यथि, *?अव्यथि-या- द्र
अ-व्यथेयु[d]- -यम् खि १, ११, ५.
अ व्यथ्य[e]- -व्याय ऋ २, ३५, ५
†अ-व्यनत्[f]- -नत् ऋ १०, १२०, ७, खि ४, ५, १५, कौ २, ८३४, जै ४, ५, ६, शौ ५, २, २, २०, १०७, ५, पै ६, ९, २
१अ-व्यय, २अव्यय २अवि- द्र
¶अ-व्यर्धुक[g]- -क तै ५, ३, ६, ३, मै ४, ५, ६
¶अ-व्यवच्छिन्न[h]- -न्नम् मै ४, १, ११, -न्नानि तै ७, ५, १, ४
¶अ-व्यवानत्[i]- -नता मै ४, ७, ७, -नन् मै १, १०, ९[j].
¶अ-व्यवानम्[k] मै ४, ७, ७
?अव्यपसृता[l] पै १२, ३, १५
अ-व्य(च?)स्[m]- -व्य(च?)स शौ १९, ६८, १
*अव्या- अव√यज्> ?अव-या टि द्र
¶अ-व्याकृ(त>)ता[n]- -ता तै ६, ४, ७, ३.
¶अ-व्याकृत्य[n] काठ ८, ६, क ७, २
¶अ-व्यायुक[g]- -क मै ४, १, ५, काठ ३१, ३, क ४७, ३
¶अ-व्यावृत्त,त्ता[o]- -त्त काठ २०, ५, क ३१, ७, -त्तम् तै ५, ३, ४, ७, ६, ४, ८, ३, मै ३, २, ५, ४, ६, ४, ६, ७, -त्ता मै ४, ५, ८, -त्ता: काठ ३४, ७
अ-व्युतकेश[p]-
¶अ-व्युतवह[q]- -ह, -हा मै २, ५, ९
†अ-व्यु(ष>)ष्टा[h]- -ष्टा ऋ २, २८, ९, मै ४, १४, ९
¶अ-व्युष्टि[h]- -ष्ट्यै तै १, ५, ७, ५
अ-व्यृद्ध[h]- -द्धम् मै २, ४, २
अ-व्यृद्धि[h]- -द्धि शौ १०, २, १०,

प्रभृ च *१अ-व्यथि इत्यस्य भावपरस्य प्राति अभिप्राय तस्तत्सभिन्नस्य मत २अ-व्यथि इत्यस्यैव स्त्री सत प्राति तृ१ इति तात्पर्यवन्त)] ।

[a]) वस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप *ई- [<√ई+भावे क्विप् प्र (=*?अव्यथि-या-)]। स्तरी- इत्यस्य वि द्र ।

[b]) प्र१ द्र [=स्थिरस्वभावाऽपि सती व्यथि (=न द्वि१<व्युथिस्- यद्र) अक्तरोदिति वा (वैतु सा प्रभृ [तु ORV PW प्रभृ] २अ-व्यथि- इत्यनेन सभेदुका स्त्री द्वि३ इति वदन्त वा कृते 'व्यथि' इति कर्तरि निष्पन्नस्य मत व्यथि इत्यस्य स्त्री प्र१ इति सलापुका सन्तश्चोद्या [कर्तृभावाऽयतराऽर्थे ल्यु अपेक्ष्य २अ व्यथि- इत्यत्र व्यथि इत्यस्य भाव एवाऽऽद्युदात्तत्वेन प्रकृतिस्वा- माव्योपगमात्] NW च वा नेदीय इव सवदमानोऽपि *अ-व्यथिप् इत्यस्य ह बुवाण सहिताया नलभावं यथाकथमपि समाधित्सुर्विमृश्य)] ।

[c]) पपा नम् रहित स्वरहीनश्च भवति (तु मा ६,१८ इत्यत्र 'व्यथिपत्' इति)। एवं मुपा परादिस्वर स्वरत स्वरूपतश्च प्रमाण्यमपेक्ष्यो भवति। नाउ शाखान्तरीयो ऽपर पाभे सटि च द्र ।

[d]) उप्र- इत्यनेन सामानाधिकरण्य द्र । तस अन्तो- दात्त (पा ६, २, १६०) । उप कृत्य-समानाऽर्थे एय प्र भवति (तु दिदृक्षेय-)। व्यथा-+ढ>एय प्र इत्येव तद्धितत्वेऽपि सति (तु सभेय) तद्धिताऽभिप्रयमानगुणप्रतिषेधेऽन्तोदात्त एव द्र (पा ६, २, १५५)। यत्तु स '?अव्यथा इयम्' इति पदद्वयमाह, तच्चिन्त्यम्। निष्प्रमाण पदपार्थक्यस्याऽभ्युपेयत्वेऽपि मातृ- पदसमानाधिकरणतयाऽभीप्टस्य सत प्रथमस्य पदस्येहा ऽन्तोदात्तत्वेन निर्देष्टव्यत्वात् (पा ६, २, १०२) ।

[e]) सस्व नापूटि द्र । उप √व्यथ्+क्यप् प्र (पा ३, १, ११४) ।

[f]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <वि√१अन्।

[g]) तु टि अ क्षोधुक- ।

[h]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

[i]) सस्व नापूटि द्र । उप <व्यवा- (व√१अ)न् ।

[j]) 'अव्यवानम्' इति मूको पाभे (तु BW) ।

[k]) सस्व द्विपूटि द्र । उप णमुल् प्र इति विशेष ।

[l]) संस्करणान्तरसापेक्ष मुपा द्र ।

[m]) 'अवि-अस्' इति पपा । तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप वि√२अस्+भावे क्विप् । यत्तु सा WR 'अ-व्यचम् इत्यतश् चकारलोपे यनि प्राति आहु, तद्विमृश्यम् । यनि गतार्थत्वात् ।

[n]) सस्व नापूटि द्र । उप. <व्या (वि-आ) √कृ

[o]) सस्व एपूटि द्र. । उप <व्या(वि आ)√वृत् ।

[p]) तु टि व्युत-केश यदनु पराभिप्रेत सद् नञ् पूर्व व नेष्ट भवति ।

[q]) तस नञ् स्वर (पा ६, २ २)। उप व्युप्त-वह- इत्यत्र वस पूर्वपदान्तोदात्तत्वम् (पा ६,२,११०)। तत्रापि उप √वह्+करणे घ प्र (पा ३, ३, ११९) ।

पै १६, ६०, २[a].

अ-न्येप्यत्[b]- -ष्यन् शौ १२, ४, ९.

अ-व्रण[c]- -णम् मा ४०, ८; का ४०, १, ८.

१अ-व्रत[d]- -तम् कौ १, २९८; जै १, ३१, ६.

२अ-व्रत,ता[e]- -तः ऋ ८, ९७, ३; कौ १, ४४१; जै १, ४६, ५; शौ ६, २०, १; ७, १२१, २; -तम् ऋ १, १०१, २; १३२, ४[1]; [१७५, ३: ९, ४१, २]; ६, १४, ३; कौ २, २४३; ७८४; जै ३, २१, ८; -ता खि ४, ५, १६; -तान् ऋ १, ३३, ५; ५१, ८; १३०, ८; ९, ७३, ५; ८.

¶अ-व्रत्य[e]- -त्यः काठ ६, ६; क ४, ५; -त्यम् ते २, २, २, २; ६, १, ४, ६; काठ १०, ५[1].

अ-व्रात्य[f]- -त्यः शौ १५, १३, ११.

√१अश्[g], अशोम ऋ ५, ३०, २. अष्टु मा ७, ३; ६; ८. ६०[1]; का ७, १, ३; २, २; ९, ७, ९[1]; ते १, ४, २, १; ३, १; ६, ४, ५, ५; मै १, ३, ४; ४, ५, ५; काठ ४, १[1]; २७, १; २; क ३, १[1]; ४२, १[1]; ?अष्टात्[h] मै ४, ९, १२[1]; मा‍ष्ट ते २, ३, १४, ६[1]; काठ १०, १३[1]; अश्यात् क ९, २, ७; ८[1]; मै ४, १३, ९; अश्युः ऋ २, १९, ८; अशीथाः मै १, ६, १; ६; अश्याः ऋ १, ६९, ३; ७०, १;

[a]) 'अतिवृद्धिः' इत्यस्य मुपा. स्थाने छन्दोदृष्ट्या शोधः द्र.।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. वि√इ+ लृटः शत्रादेशः।

[c]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[d]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[e]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १५६)। उप. यद्र.।

[f]) सस्व. एपृटि. द्र.। उप. यद्र.। अन्तोदात्तः (पा ६, २,१५६) न भवति। तद्धितार्थस्य सामान्यविशेषणतापरस्य वाच्यविशेषनिरूढेः विशेषणमात्रत्वाऽपहानादिति दिक्।

[g]) बधा. भवति। नैप्र. √*अर्श् इत्येतत्साध्यत्वेन √*अर् इत्यस्य शब्दान्तरयोगानुगतक्षयवृद्धिरूपतयाऽस्य प्रतिपत्तेः, यावन्तः √*अर् इत्यस्य प्रभेदाः स्युस्तावन्त एवास्याऽपि संभवेयुरित्यभिसंधिः। एस्थि. यथा √*अर् इत्यत्र प्रभेदविवेकस्याऽद्यापि परिणिष्ठेयस्वरूपत्वात् सामान्येन निर्देशोऽकारि, एवमिहाऽपि सामान्येनैव निर्देशस्य कर्त्तव्यतया प्राप्तावपि यत् १मश्च २यश्च प्रभेदौ विविच्येयाता तत्राऽभियुक्ताना प्रायेण व्याप्ति-भोजनाऽर्थकतया भिन्नयोः सतोर्द्वयोरेव धा. विषये परिचितित्वमात्रं निमित्तं द्र.। एवं तावदिह प्रकृते धा. पूर्वप्रसिद्ध्यनुरोधादेव भुज्यर्थकसरूपप्रभेदमात्रं विरहय्य यथासंभवं भेदान्तरसर्वस्वस्येत ऊर्ध्वं वैप. वाऽन्यत्र वा क्वचिदाकाङ्क्ष्यमाणविवेचनप्रयत्नस्य सामान्येनाऽन्तर्भावो भवति। शब्दान्तरसामान्येन वक्तृप्रवृत्तिविशेषलक्षणश्च '?अनुशामहै, आनश्याम्, आनशे, आनंश, आनशु', आनाश' इत्येभिस्तिङ्भिः, अंश-, अंशु- इत्याभ्यां कृद्भ्यां च समर्प्यमाणसद्भावसंकेतः सानुनासिकोपक्रमः √*अंश् इत्ययमपरोऽपि बधा.पाधा.उसं. सन्निह परि. निर्दिश्यमानः यद्र.। तदनु अंश- इत्यत्र गपू. टि. च कियानपि विशेष आधेयः (तु. वैप ३, ४टिb)। किं च, नैप्र. सकृदमिव विपरिणम्यमानः √*१आश् इति दीर्घादिरपरोऽपि बधा. पाधा. उसं.। ततश्च १आशा- (=वैप २,२१७; २आशा- यत्र स्वरतः संख्यातश्च शोधः द्र.), आशु- इत्येतयोः व्यु. यस्था. निर्देश्यमाना द्र.। यत्तु GW. अशन्-, अश्मन्-, अशनि- इत्येतेषां व्यु. कृते √*?२अश् इति पृथगुपकल्पयेत्, तन्नेष्टम्। तदभिप्रेततदीयतैक्ष्ण्यपरत्वस्य √*अर् इत्यस्य हिंसार्थीये ६ठे प्रभेदेऽन्तर्भावस्य सुवचत्वात् तदभिमतस्य मौस्यि. √शा(=√शो) इत्यनेन संबन्धस्य प्रकृतस्य धा. आद्यज्मात्रेण तत्प्रतिनिधिना सता विज्ञापिते सत्यवशिष्यमाणस्य शकारस्य सामर्थ्याऽर्थतया प्रतिपिपादयिष्यमाणस्य √*२शृ इत्यस्य वंशस्य सतस्तद्दर्शनतो दुर्वचत्वाच्चेति दिक्।

[h]) मुपा. आद्यक्षरं प्रति संदेहः। कथमिति। १मे स्थ. साक्षाद् दीर्घश्रुतेः २ये स्थ. अपि 'वा आष्टात्' इत्येवं व्यवच्छेदसंभवाद् उभयत्राऽऽकारादि रू. इति १मः कल्पः (तु. संटि.१२ '?आष्टा' इति BC., 'आष्टाम्' इति पाभे.)। अथ 'नो' (तु. संटि.) इत्येवं १मे स्थ. नापू. पदस्य पाभे. उपलब्धेस्तदुत्तरवर्तिनोऽस्य रू. अकारादित्वं संभाव्येतेति २यः कल्पः (तु. संटि.२१ यदनु २ये स्थ. पपा. अकारादित्वमेव श्राव्येत)। एस्थि. १मे कल्पे आ इत्यनेनोपसृष्टस्य २ये कल्पे चाऽनुपसृष्टस्य सतोऽस्य यनि. एतत् तावद्धि रू. इति द्र.। उभयथाऽपि प्रस्व. भवति। १मे स्थ. च-लोपवशाद् २ये स्थ. च वा-योगवशात् प्रकृतस्य तिङो निघाताऽभावविकल्पे सति १मे कल्पे ग. निघातात् (पा ८, १, ७१) २ये कल्पे च प्रस्व. सतिशिष्टत्वादिति दिक् (वैतु. संटि.२१ यदनु पपा. २ये स्थ. तिङ्निघात-विकल्प इव श्राव्येत)।

[i]) तु. सस्थ. टि. अभि।

२, ३१, ७, अशीय ऋ २, ३३, २,६, मा ३,१८, ४,१८,५,७ ७, ४७[४], ८, १०, ६२, ३९, ४, का ३, ३, १०, ४, ६, २, ५, २, ६, ८, ६, ४, ३९, २, २, तै १, २, १, १, ४, १,११, १, ३, ११, १, ५, ५, ४, ७, ५, ६, ३, १, २, ६, २, २, ५, मै १,२,१,४,७,५,७[२],३,९,९, ४[c],३,६,२[३],७,५ ४,२,५, काठ २,१,५,८,३,८,५,२[३], ६, ९[२], ७,९[२], ९, ९[६], १३,१५ २४, ३,३२,२, क १,१३,१७,२,२, १५ ४,८[२],८,१२[३], ३७,४, शौ १६,४,६, १९, ६१,१, पै १६, १४९,१२, अश्याम्[a] ऋ ५,६४, ३, तै १, ३,१४, ३, †अश्याम् ऋ १,९२, ८, २,२७, ११, १४,५,४, १०, ६, १, १३, तै १, ४, ४६,१, २, १,११,६, मै ४,१३,६,१४,११‡[b],१४, काठ १८,२०, †अशीमहि ऋ ५, ४७, ७, खि ४, २,४, शौ १९, ११, ६, अशीमहि ऋ ७, ३२, २६, १०, ३६, ४, ३७, ६, ४०, १०, खि २, ६, १०, १४, ३, मा ३८, २८, का ३८, ६, २, तै ७,५, ७, ४†, मै ४, ९, १३[१०], काठ ३३, ७†, †कौ १, २५९,२, ८०६, †जै १, २७, ७, ४, ३०, ६, शौ १३, १, ६०‡[d], १४,२, ५†, १८,

३, ६७†, १९, ४७, २[२], २०, ७९, ११†, पै ६, २०, २[२], १३, ८,१६, †अश्याम[c] ऋ १,११४, ३, २, १९,७, २७,१०, ६,५, ७[४०], ७,६५,२,८, २७,२२ ९, ९८, १२[१], मा १८,७४[४०], ३८, १६[६], का२०,५, ७[४०],३८,३,२, तै १, ३, १४, ३[४०], मै ४, ९, ९$ काठ ४०, ११, कौ २, १०३०, जै ४,१७,३,†अश्याम ऋ १, ११४, २, १३६, ७, ४, ४, १४, ५८, ११, ५, ४१,१८, ७०, २, ७, ४७, २, ९, ९१, ५, मा १७, ९९, का १९,१,१२, तै १,२,१४,६, ४, ५, १०, २, मै ४, ११,५, काठ ६,११,४०,७,११, कौ२,३३६, जै ३, २८, ८, पै ८, १३,११ अश्नुते[b] ¶तै ५, १,३, ४, ¶मै २, ५, ४, ३, ६, ४, शौ १९, ३८, १, अश्नुते ऋ ६, २८, ४, [८, ५१, ६, (५२, ६)], ९, ८३, १, खि ३ ,३, ६, मा ४०, ११, १४, का ४०,१,११, १४, ¶तै ६, ४, ५, ५, १०, ६[२], ¶मै २, ५, ४, ३, ६, ४, ¶काठ ९, १, १३, १६†, १९, ९, २३, १, २४, ३[१], २५, ६, ८, २९, १, ३३,८, ¶क ८,४, ३०, ७, ३५, ७, ३७, ४[२], ३९, ४, ४०, १, ४५, २, †कौ १, ५६५ २, २२५, †जै

१, ५७, १२, ३, २०, ९, शौ ४, ९, ५, २१, ४†, ९,५,२६, १९, ३८, १, पै ८, ३, ५,१२, ३, १०, †अश्नोति ऋ १, ९४, २, ३, ५९, २, ९, ८१, २; १०, ३९, ११, ६२, ९, तै ३, ४, ११, ५ मै ४, १०, २, काठ २३,१२, पै१२,१,२, अश्नुत[b] मा ८, ५, का ८,२, १, तै ३,२, ८,४, शौ१४,२,९, ¶अश्नुवते[b] तै ७, ४,६, ३, अश्नुवते ऋ ७, १०३, ९, †अश्नुषे ऋ ९, ६५, ६, कौ २,१३५, जै ३,१३,११, पै १५, १५, ३‡[i], ¶अश्नुथ[j] खि १, ९, २, अश्नुथ ऋ ५, ५४,१०, †अश्नुवे ऋ १,१६४, ३७, शौ ९, १५, १५, पै १६, ६९,६, †अश्नवत् ऋ १, १, ३, ४०, ६, ७,११३, १८, २,२३, ४, तै ३, १, ११, १, ४, ३, १३, ५, मै ४, १०, ४, १४, १६, पै १६, ३,९६, ¶अश्नुवद् मै ३, ८, ५, ¶अश्नवत् तै ६, २, ७, १, ¶अश्नवात् काठ २५, ६[२], क ३९, ३, ४, अश्नवन्त ऋ ७ ३०,४, अश्नवैथे[k] ऋ ७, ७०, ४, अश्नुताम् शौ ८,२,८, अश्नुताम् मा ३२,१६, का ३५, ३,१२, तै ३, २, ८,४, ¶अश्नवावहै[l] मै४,६,२[१], अश्नुवामहै[k] मै २, ७, १३‡[i], †अश्नुवामहै[k] ऋ १०, ९७,१७, मा १२, ९१,

---

a) आद्युदात्तो यासुडागम (पा ३, ४, १०३)।

b) 'ऋष्याम्' इति ऋ. (७, ६०, १) पामे ।

c) 'अमि । मृषि' इति पदद्वयाऽऽत्मक पाठा चिन्त्य ।

d) 'नशीमहि' इति ऋ. (१०, ५७, २) पामे ।

e) नु गस्य टि अमि ।

f) 'अशीम शिवेम' इत्यर्थः √२अश् इत्यस्य क मवन वा चिन्त्य । 'अशेम' इत्यन्तरधुने प्राप्य थेमावसारत्वसङ्केतोपलम्भात् ।

g) <√२अश् इति मचान उ उपेदय ।

h) विकरणस्य स्वराभावे प्रस्व (पामवा ६,१,१५८)।

i) 'अश्नुवामहै' इति ऋ. (१०, ९७, १७) पामे ।

j) 'अश्नुथः' इति पाठ द्र ।

k) प्र विश्वाभिपते विकरण-स्वर (पा ३ ४,९१)।

l) यमु दुराग्रदे निपाताऽभावे यथा कथंचिदभ्युपेतेऽपि स्वरोऽनापत्तिकः (तु नाउ ८)।

का १३, ६, १७, तै ४, २, ६, ५, काठ १६, १३, क २५, ४, शौ ६, १०१, २, पै १३, १३, ८, †अश्नुवाम[a] ऋ ६,४९,१५; ९, ९७,५१, कौ २, ७७८, ¶आश्नुव तै ७, ४, ६, ३, ¶आश्नुवाताम्[b] मै ४, ८, ९, ¶आश्नुवत मै ३, ८, ५[i], ¶अश्नुवीत[c] तै ६, ४, १०, ६. आश ऋ ८, ४७, ६[d], आशाते[e] ऋ ५, ६६, २, आशाते[f] ऋ १, २५, ६, १३६, ३, १४४, ६[g], ५, ६८, ४, ५, ८, ३१, ६, मै ३, ८, २¶, †कौ २, २६१, ८१६, ८१७, †जै ३, २२, ८, ५७,६,७, आशतु ऋ८,२५,८, आशु ऋ ४,३३,४, †आशाथे[h] ऋ १, २,८, १५, ६, १५१,८, ९, ५, ६७, १, कौ २, १७८, जै ३ १८,५ †आष्ट ऋ [७, ८४, ५, ८५, ५], १०, १२६, १, कौ १, ४२६, जै १, ४१, ८, शौ २०, ९२, २०, पै ५, ३९, १, आष्ट[b] ऋ १, १२१,६[i], तै ४, ३, ११, ४, आष्ट खि ३, २२, ३, तै २, ३, १४, ६, काठ १०, १३, ३९, १०, आष्ट्र (अभ्यश् द्र), अक्षव[j] ऋ १०,११,७, अशिषत पै १४,४, १०, आनट्[k],आनट्[k], †आशत[b] ऋ १, ८, ६, ८७,५, १०, ९२, ३, शौ २०, ७१, २, आशत ऋ १, २०, २, [८५, २, ८, ५९, २] २, २१, ५, ३, ४५, ३, ७, ६६, ११, ८, ४३, १७, ६९, १८[l], ९७, ९, ९, [६, ४, २४, २], १८, ३, २१, ४, २२, ६[l], ६७, ७, ६९, ७, ७३, ९, ८३, ४, १०, ९२, ७,९४,२, खि १,६,२, मा २०, ७२, का २२, ७, ६, मै ३, ११, ४, काठ ३८,९, कौ २,२८९‡[m], ३१०†, ४४५†, ४७५‡[n], ६१७‡[o], ७१३‡[p], जै ३, २४, ५‡[m], २५, ८†, ३४,३†, ३६, १‡[l], ५०, ५‡[m], ५८, १०‡[n], शौ २०,९२,१५†, [b]†आक्षिषु[q] ऋ १, १६३, १०, मा २९, २१, का ३१, ३, १०, तै ४, ६, ७, ४, काठ ४६, ३ [अनु>न्व्°, अभि>भ्य्°,आ°, उद्°,उप°,उप-सम्°,परि>र्य्°, प्र°, वि>व्य्°, सम्°]

°अश्- अश्मला-, अश्रु , अश्वत्थ-, अश्विन्-, अष्टीवत्-, १अस्थि- टि द्र

†अशन्[r]– -श्न. ऋ १०,२७,१५, –श्ना ऋ २, ३०, ४, ४, २८, ५, १०,६८,८, शौ २०,१६,८

अशनि[s]– -नि ऋ १, १४३, ५, १७६, ३, ४, १६, १७, ६, ६, ५, १८, १०, ८, २७, १८, १०, ८७, ५, खि ४, ५, २२, ¶काठ ८, २, ¶क ६,७, शौ ३, २७,४, ६,३७,२, १४२,१,७, ५२,१, ८,३,४†, पै ३ २४,६,

[a]) स्व कृते तु टि अश्नुवामहे ।

[b]) आडागम उदात्त (पा ६, ४, ७२) ।

[c]) विकरणे स्वराभावे प्रस्व (पावा ६, १, १५८) ।

[d]) 'आश । व ' इति पपा पदद्वय भवति । सा तु तन्नैकपद्य ब्रुवाणे स रू अनुजिगमयिषेत् । तच्चिन्त्यम् । तथात्वे साधीयोऽन्वयस्य दौर्लभ्यात् ।

[e]) लाऽऽदेशस्य लिङ्विषयत्वेऽपि छान्दस सार्वधातुकत्वमिति ङित उत्तरवर्तिनस्तस्य निघात द्र (पा ३,४,११५, ११७, ६, १, १८६) । हि-योगे तिङ्निघाताऽभावाच्च धास्व सुस्थ [पा ८, १,३४ (तु MVG ३५९टि१५)] ।

[f]) छन्दोऽपेक्षया'आशाते इति सुश्रवम् (तु GW AVM)।

[g]) 'आशाथे'इति मपु२ इव पिपठिषु GW चिन्त्य ।

[h]) छन्दोऽपेक्षया'आशाथे'इति सुश्रवम् (तु GW AVM)।

[i]) <√२अश् इति सा । तुरीय-चरणाद् अभिद् उपाऽऽकृष्येहोपसर्जनीय इतीव GW. ORN च पश्यत । तन्नोपपत्तिर् मृग्या भवति । श्रौताऽन्वयस्वारस्य-पीडनप्रसङ्गात् ।

[j]) लेटि सिप्-अडागमयोर्निघाने धास्व । यद्योगे तिङ्स्वर [पा ८,१,३० (तु टि √ख्या>अख्यत् शौ १८,१,२४‡)]।

[k]) √१नश् इत्यत्रैतत् रू द्र ।

[l]) तु सस्थ टि अनु ।

[m]) 'आनशु ' इति ऋ. (९, १०८, ४) पाभे ।

[n]) 'आसत' इति ऋ. (९, १०, ७) पाभे ।

[o]) 'आसते' इति ऋ (९, १५, २) पाभे ।

[p]) 'आनशु ' इति ऋ (८, ३, १६) पाभे. ।

[q]) <√२अक्ष् इत्यपि सुकल्प भवेत् (यतु पाधा)।

[r]) कनिन् प्र उस नित्स्वरश्च (पाउ ४,१५६, पा ६,१, १९७) । यद्वा मौस्थि 'अश्मन् >अश्मन , अश्मना> °अश्मन , °अश्मना >अश्न , अश्ना' इति नैप्र सद्-जप्रवृत्तिसभवात् यनि रू अश्मन्- इत्येतदीये सती प्रकृत प्राति अन्यथासिद्धतामवतारयेताम् । इतश्चाऽत्र तानि प्राति मौस्थि मन्नन्ततयेव सुग्रहाणि स्युरित्यस्मिन् सकेतग्रहे लाघवदर्शने स यपि तेषा तेषामन्योन्याऽन्तर्भाव्य-जन्मना सता प्राति यथोपलब्धाऽन्वाख्यानमात्रप्रयोजन पृथक् निर्देशो युक्तःऽऽदर द्र. (तु MVG २०५) ।

[s]) अनि प्र (पाउ २, १०२) । तन्-स्वर । यत्तु

८, १५, ११, १६, ६, ४†, −†निभि ऋ १०, ८७, ४, शौ ८, ३, ६, पै १६, ६, ५, −निम् ऋ १, ५८,४, ८०, १३, ३, ३०, १६, [७, १०४, २०, २५], मा २५, २, ३९, ८, का २७, २, १, ३९, ६, १, तै ५, ७, १२, १, मै ३, १५, २, काठ ५३, २, †शौ ८, ४, २०, २५, पै १०, १, ८, १५, २२, ४, ७, ८, २३, ३, ४, १३, †१६, १०, ९, ११, ५, −न्या ऋ २, १४, -, शौ ७, ११४, ४, −न्या मै ४, ४, ४¶, पै २, ७०, ४, −न्यै शौ १२, ३, ५८ [°नि अन्°, अश्मन्°]

अशनि-मत्– -मान् ऋ ४,१७, १३

¶अशनि-हत°– -तस्य काठ ८, २, क ६, ७

†अशस्[b]– -शास ऋ २, ३४, ९, ४, ४, १५, तै १, २,१४, ६, मै ४, ११,५, काठ ६, ११

अशिन- श्रा°

†अश्न°[c]– -श्न· ऋ १,१६४,१,१७३, २, शौ ९, १४, १, पै १६,६६, १, −श्नम् ऋ २,१४,५,−श्नस्य ऋ [२, २०, ५, ६, ४, ३] −श्नै ऋ ८, २, २, कौ २, ८५, जै ३, ८, ११

√*अश्नि नाउ व्यु औप द

*?अश्नया[d]– -या कौ १, ३०५ जै १, ३२, ३

†अश्नुवत्[e]– -वन् ऋ १, ११६, २५ काठ १७, १८

अश्नुविन्- वि>व्यु°

अश्मन्[f]– -श्मन् ऋ ७, ८८, २, मा १७, १[२], का १८, १, १[२], तै ४, ६, १, १[२], ५, ४, ४, १[२], मै २, १०, १[२], ३, ३, ५[२]¶, काठ १७, १७[२], २१, ७[२], क २८, १[२], −†श्मन ऋ २, १, १, ३, २९, ६, ६, ४३, ३, ९, १०८, ६, १०, ६८,४, मा ११, २७, का १२, २, १६, तै ४, १, २, ५, मै २, ७, २, काठ १६, २, शौ ६, ४२, २६, २०, १६, ४, −श्मना ऋ १, १९१, १५, २, १४, ६, शौ ५, २३, १३, ६, १३८, ५, ७, ३६, २, १३, १, ३२, पै १, ६८, १, ४, १७,५†, ७,२,१०, −श्मनि ऋ १, १३०,३[२], २, २४,७, मै २, १३,१३, काठ ४०, ३, कौ १,५८५‡[g], जै‡[g] १,५९,८, ३, ४०,२, पै ३,१२,१, −श्मने खि ४,४,१, शौ १,१३,१, पै १५, २०,८, −†श्मनो ऋ २, १२, ३, मै ४, १४,५ शौ २०, ३४, ३, पै १३, ७, ३, −श्मभि ऋ ९, ११२, २, −श्मसु शौ ३, २१, १, १२, १, १९, −श्मा ऋ १, १७२, २, ५, ४७, ३, ६, ७५, १२, १०, ८९, १२, मा १७, ६०†, १८, १३, २९, ४९†, का १८, ५, ११†, १९, ५, १, तै ४, †६, ३, ४, ६, ४, ७, ५, १, ५, ४, ६, ५†, मै २, १०, ५†, ११, ५, †३, ४, ४, १६, १, काठ १८, ३†, १०, २१, ८†, १२[२],†, ३७, १५, ४६, १†, क २८,३†, १०,

---

अत्रो अभा √२अश् इत्यत आहुः, तच्चिन्त्यम्।

[a]) तृतस पूपप्रस्व (पा ६ २, ४८)। उप यद्र।

[b]) असि प्र (पाउ ४, २२२)। प्रस्व [वैतु सा (१मे स्प) <√२अश इति (भुजित्वाऽविशिष्टवधसामान्याऽभिमपन्यधुने यनि एव पर्याप्तत्वादित्यभिसंधि), वें १सु+शम्- (भावे <√शम्) इति कृत्वा बस इति बदथिन्त्य (स्वरतोऽदुष्टोऽपि गमर्थनैरपेक्ष्यत उपेक्षणीयत्वात्), उप कर्तरि इति कृत्वा तम इतीव व्याचक्षाणा या प्रभृ नितरामुपेक्ष्या (स्वरतोऽनुपपन्नत्वादर्थत प्रकरणाऽनपेक्षितत्वाच्च)।

[c]) मन् प्र उस (पा ३, ३,९१, यद्वा पाउ ३,१०)। निरस्वर (पा ६,१,१९७)। यथा स्कंभमूल पादस्य बह्वर्थता नैसर्गिकी भवति। न तु गम्याभेदेन तद्विवेक इहेष्यते। तत्तत्प्रकरणार्थविवेकस्य प्रागभिमुपमानभेदस्यानुनिरूह्य गम वेद एव पुरस्तान्न संभाव्यमानत्वात्। अत √२अश् इत्येनदीयत्वेन वेद्यविभिणमानो ग्रन्थान्तरेऽह तत्पृथङ्निर्देशो नाऽऽदर इति दिक्।

[d]) भावे स्त्री उदात्त शप् प्र उस (पा ३,३,१००)। टापि प्रस्व तदवस्थ। तृ१ -युया> -या इति नैप्र वर्णलोपश्च स्वरसंक्रमश्च संभाव्यमानौ स तौ सप्रकारे सति *अश्न (अनङ्कितचर सन् स्वर यस्या उस) >√*अश्नि>*अश्नया->(तृ१) -या इत्यत्राऽतिदिश्यौ [वैतु वैप १, १४ टि॰ यदनु पाप्र इहाऽप्यतिदेश्यमानानी तारतम्यतो विमृश्येत। यद्वोभयत्र √या> *य(>या)- इति उप इति कृत्वा तस सागस्य (पा ६, १,२२३)। तृ१ स्यात् नैप्र यनि स्मान विषयत्वभाइ (तु टि अद्युम् > *२अद्यु-या- वैतु भ पक्षान्तरे अश्न इत्यस्यैव द्वि२ इति, भव प्रभृ अश्मन्- इत्यस्य पूर्णमिति)]।

[e]) शतृ प्रत्ययस्वरश्च (पा ३, १, ३)।

[f]) मनिन् प्र निरस्वरश्च (पाउ ४, १४७, पा ६, १, १९७)।

[g]) 'अश्मन' इति ऋ (९, १०८, ६) पाभे.।

शौ १, २६, १, २, १३, ४, ४, १०, ७ १०, ५, २०, १२, १, २६, १८, ४, ५४, पै ५, ३६, ७, १५५,७, १६, १०३, ७†, १२९, ८, -श्मान शौ ४, १८, ३, ११, ९, २१, पं ५, २४, ३, १६,८४, १, -श्मानम् ऋ १, १२१, ९, २, ३०, ५, ४, १६, ६, २२, १, ५, ३०, ४, ८, ७, १०४, १९, तै ५, ४, ६, ५¶, ७, ३, १, ¶मै ३, ३, ५, ८, काठ ८, १६†, २१, ८, ३७, १६[२], शौ १, २, २, २, १३, ४, ७, ३६, ३, ८, ४, १९†, १३,७,१३, १४,१,४७, २०,७७,६†, पै १,८६,७, १०, १,८,१५,५,७ १६ १०,१०†.

अश्म-चक्र[a]- -क्रम् ऋ १०, १०१, ७

अश्म दिद्यु[a]- -द्यव ऋ ५, ५४, ३

¶अश्म नव(म>)मा[a]- -मा मै ३, ४, ४

†अश्मन्-मय[b]- -यानि ऋ १०, ६७, ३ तै ३, ४, ११, ३, मै ४, १२, ६, काठ २३, १२, शौ २०, ९१, ३

अश्मन्मयी- -यीनाम् ऋ ४, ३०, २०, -यीभि ऋ १०, १०१, १०

†अश्मन्-व(त्>)ती[c]- -ती ऋ १०, ५३, ८, मा ३५, १०, का ३५,४,९,शौ१२,२,२६,२७§

¶अश्म-मु(य>)यी[d]- -यीनाम् मै ३, ८, ३, काठ २५, २, क ३८, ५.

अश्म(ल>)ला[e]- -लाम् पै १, २९, ४, ८९, ३

अश्म-वर्मन्[f]- -र्म शौ ५, १०, १-७, पै ६, १२,९-११, १३, १-३.

अश्म व्रज[a]- -जा ऋ [४, १, १३, (५, ५१,३)], -जानाम् ऋ १०, १३९, ६

†अश्म हन्मन्[g]- -न्मभि ऋ ७, १०४, ५, शौ ८, ४, ५, पै १६, ९, ४

अश्मा(श्म-अ)शनि- -निम् पै १०, १२, १[h]

अश्मा(श्म-आ)स्य[a]- -स्यम् ऋ २ २४,४

अश्व,श्वा[i]- -०श्व खि ५, १४, ४, शौ २०, १२८, १५ -श्व ऋ १, ३६, ८, १६१, ३, १६२, २२, १६४, २, १७३, ३, ३, २६, ३, २७, १४, २९, ६, ४, २, ८, ६, ३, ४, ४१, २६, ७, ३, २, ७०, १, ८, २, २,[४९, ५, (५०, ५)], ९, ६४, ३,७१, ६, ९७, २८, १०१, २, १०९, १०, ११२, ४, १०, ६१, २४, १३६, ५ खि ३ १, ५ ४, ७[२], ८, ५, १३,५, ६, मा १४, १९, १७,६२†, २२, १९, २३, १०,५४,२४,१,२५,४५, २९, ९,१०, का १७, ५,५, १६, ७, ५†, २४,६,१, २५,३,९, १०, ७ २६, १, १, ३१, १,९,१०, ¶तै १,५,७,३, ८, ८,१, २,३, ७,४, १२,२[२], ४, ९,४, ३,२, ६, ३, ४, ३, ७, १§, ४, ३, ३†, ६, ९, ४†, ५, १, २, २, ३, ६, ७, १, §११, ३,४, २, ६, ५, ८, १, ३, २,२, ७, ४, १२, १,२, ४, १२, १[२], २[२], ३, ५, १०, ६, २३, १§, ७, १, २[२], ३, ६, ६, ११, ६, ७, १, १, ६[२], १२, १§, ४, १८, १§, ५, ९५, २, ¶मै १, ५, १०, ६,४[२],१२, ८, १[२],§, २, ३, ३[६], ५, ४, ८, ५, ९, ६, ४, ६, ८, ३§, १४†, १३, १४§, ३, १, ३[२], ७[२],७, ९[२]§, §१०, ४, १९, २०, १३, २§, १६, २[३]§, ४, १, २, ४, ८[२], ८, ३, काठ ६, २[२], ७, ४, ५, ७, ८, २, ५[४], ९, १४, १२, ६[४], १३, ३, १४, ६, १५, ३, ५, ९, १७, ३,१०†, १९,२[२], ३, ६, २०,५,६, ११, २१, ३, २२,८[२],२४,८,२५,७, २९,४, ३१, १, ३४, ७, ३९,४, ४१, ३ ४४,७,४६,२[२],५†,४८,२,

[a]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[b]) मयट् प्र तत-स्वरश्च। अयस्मयादित्वाद् भत्व ततो नलोपाऽभाव (पा १, ४, २०)।

[c]) म(>व)तुप् प्र। नलोपाऽभावार्थं नापूटि द्र।

[d]) नलोप इति विशेष। शेषम् एपूटि द्र।

[e]) उस उप √रा<>ला+क प्र थाथादिस्वरश्च [पा ६, २, १४४ (तु अश्मन्- [ww १, २९])]। यद्वा √१अश्+अलच् प्र उस मुडागमश्च (पाउ १, १०९)। मौस्वि तु °अश्-+अर्- (=√मृ+अप्) इति कृत्वा थाथीयस्वरस्य सत °अश्-मर्- इत्यस्य नैप्र. विपरिणाम स्यात।

[f]) तस मामस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र.।

[g]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप <√हन् यद्र (तु [२]GG OR\, वैतु सा PW प्रमृ तस इति वदन्त स्वरतश्चिन्त्या)।

[h]) अश्मासान- इति मूको पा।

[i]) क्वन् प्र निस्वरश्च [पाउ १,१४०, पा ६,१,१९७, (वैतु या २,२७, [१√२अश्])]।

¶क ४, १^{२}, ५, ३, ४, ६,
७, ७, १^{४}, २४, ८, २६, २$,
९†, २९, ८^{२}, ३०, १, ४, ३१,
७, ८, १३, १८, ३५, २^{२},
३८, १, ३९, ५ ४५, ५ ४७,
१, †कौ १, ४३०, २, ४८,
८५, १३३, ५७०; ६८२,
८८९, †जै १, ४२, ४, ३, ५,
७, ८, ११, १३, ९, ४६, ५,
५६, १०, ४, १३, ४, शौ २,
३०, ५, ५, ५, ८, ८, २, २५,
९, १४, २†, १०, १, १९, १०,
१६, ११, ७, १८, १२, १,
५७, २, ५०, १३, ३, १८,
१९, ५३, १, ५७, ४^{२}, २०,
१०२, २†, १२८, १०, ११,
१३६, ५, पै १, ५५, २, २,
१७, २, ४, २०, ६, ५, २८,
६^{१a}, ३८, ५†, ६, ४, ८, ८,
६, ५, १०, ३, १, १२, २, १,
१६, ५, ५, ३६, ९, ६६, २†,
१०८, ७, १५४, ४, ८, –श्वम्
ऋ १, २५, ३, २७, १, ११६,
६, ११७, ४, [९, ७, ७१, ५],
[११८, ९, १०, ३९, १०],
१६१, ७, १६२, ४, १३, १५,
१६३, २, ३, ५३, ११, २४,
४, १०, १, ३७, ८, ३९, ५,
५७, १, ६, ४६, २, ७, ७,
१, ७७, ३, ८, ४, २१, १४, ३,
१७, १५, ७४, १०, ७८, २,
९७, २, १०३, ७, ९, ९, ९,
६१, ३, ६२, ६, ६४, १०, ८७,
१, ८९, ४, ९४, ५, १०८, ७,
१०, १८, १४, ६५, ११, ६८,
११, ९७, ४, १०७, ७, १०,
११९, १, १४३, १, २, १४९,
१ [(९, ६२, १८) १८८, १]
खि १, २, २, २, ६, २,
५, १४, ५, मा ९, ७, १२,
७८†, १३, ४२, १५, ४४†,
१७, ७७†, २२, ४, १९, २३,
७, २५, २७, ३६, ३७, २७,
३८†, २९, १३†, का १०, २,
४, १३, ६, ४†, १४, ४, ५,
१६, ५, २६†, १८, ६, १३†,
२४, १, ४, ६, २, २५, ३, ३,
२७, १२, ४, १३, ५, ६, २९,
५, ७†, ३१, ३, २†, ¶तै १,
१, १४, २†, ७, ७, २$, ८,
१८, १, २, २, ६, ३, ३, १२,
१^{२}, ३, २, ६, ३, ४, २,
१०, १$, ४, ४, ७†, †६, ७,
१, ८, २, ९, १, २, ५, १,
२, १, ३, २, ६, ५^{४}, ८, १,
३, २, १, ७, ४, ७, १, ३^{२},
१०, १, ७, १, १२, १$, ४,
२०, १$, ५, २५, २, ¶मै १,
६, ४^{४}, ९, ४^{२}, १०, ३†, ११,
१$, २, ३, ३, ७, १७$, †१३,
८, ९, ३, १, ३^{४}, ४, २, ५^{२},
६, १०, २^{२}, $१२, १, ४, १८,
१६, १^{२}†, ४, ८, ३, ८^{२}, काठ
४, १५†, ८, ५^{१०}, ९, ९, ११,
१२^{२}, १२, ६^{४}, १३, १४, १६,
१७, १९, २, ८, २०, ५^{२}, ६,
११, २१, ३, २२, ८, २८,
४, ५, ३७, ७, ३९, १२†,
४०, ६†, ४१, ३, ४४, ९,
४६, ४^{२}†, ५†, ¶क ७, १^{१०},
८, १२$, २९, ८, ३१, ७^{२},
८, ११, १८, ३५, २, ४४,
४, ५ †कौ १, १७, ४३४, ४८१,
५२३, ५८०, २, २७, १६०,
३६०, ५६२, ७४४, ९३४,
९८४, ११२७ ११८६, †जै १,
२, ७, १८, ८$, ४२, ८, ५०,
५, ५४, १, ५९, ३, ३, ३, ६,
१५, ८, २०, ४, ३०, ३, ४५,
४, ४, ११, ७, १९, १०, २४,
५; शौ १, १६, ४, ४, ९, ७†,
३६, १०, ५, १४, ६, २९, १,
६, ७१, १, ८, ७, ११, १०, १,
१७, २९†, †२०, १६, ११, २७,
३, ५५, ३, ९८, २, पै १, १०,
४^{b}, १००, २, २, २८, २,
३५, ४, ५, ३६, ६, ७, १,
१२, १५, ५, ८, ३, १३†, १२,
८, ९, ७, ६, २२, १५, २५,
११, १३, ९, २, १६, १३, १,
३६, ७, ३७, १०, –†श्वया ऋ
९, १०७, ८, कौ १, ५१५,
२, ३४७, जै १, ५३, ५, ३,
२९, ४, –श्वयो ऋ ६, ४७, ९,
–स्वस्य>स्या ऋ १, ५३, २,
८४, १४, ११६, [७, ११७,
६, (७)], १२, १२१, २, १६२,
९, १८, १९, १६४, ३४, ३५,
२, ३५, ६, ४, ३९, ३, ६, ५,
८३, ६, ८, ३२, ५, ५२, ५ ६१,
६, १०, ३४, ३, खि ३, ४, ५, ४,
७, ६, ७^{२}, ९, ५, १५, ५, २२,
१३, मा २३, ३२†, ३७, ६१†,
६२, २५, ३२, ४१, ४२, ३७,
९^{२}, का २५, ६, १२†, ७, ५,
१०, ९†, १०, २७, १३, १
३७, १, ९^{२}, †तै १, ५, ११,
४, $२, ४, ७, २, ९, ४, ३,
१, ११, ७, ४, ६, ८, ३, ९,
३^{२}, ५, ¶२, ६, ५, ९, ४,
११, १$, ¶३, १२, १, २^{२},
¶४, १२, २, ३^{२}, ७, ४, १८, २^{२},
१९, ४, ¶५, २५, १^{२}, २^{२}, मै १,
५, १†, ६, ४¶, २, ४, ७, ८,

a) 'सह गो अश्वो विया' इति मुगा मु-शोध द्र (मु नष्ट त्रि दुविम्->-विया)।

b) यथा सादिरधमया विशतोऽपि मुगा.'यदि हस्य् अथम्' इति चिन्त्यो भवति, तथा √हन्>हसि इत्यत्रान्य नष्ट त्रि द्र।

५, १†, १३, ६, ३, १, ४¶,
१२, २१, १६, १†, ४, ८,
८¶, ९, १^{२}, काठ ६, ९†, ७,
१६†, ८, २, ११, १०^{२}, १३†,
१३, १, २०, ८, २८, १०, ३६,
१५, ३७, १३, १४, ३९, १२†,
४४, ७^{२}†, †४६, ४, ५^{२}, ५०,
५, ¶क ४, ८†, ६, ७, ३१, १०,
४५, १, †कौ १, ३५८, २,
२६४, ९३०, ११९४§, †जै १,
३७, ७, ३, २३, ११, शौ ४,
४, ८, १५, ११†, ० ५, ९,
६, ३८, ४, ७२, ३, †९, १५,
१३, १४, १०, ४, २, ११,
२, २०, १९, ४९, ४, †२०,
२१, २, ४१, २, ११८, २,
१२९, १८§, १३७, ३; पै १,
९४, १, ४, ५, ६, ५, ७, १०,
६, ४, ९, ११, ७, १२, १४, ४,
४, १६, १५, २, †६९, ३, ४,
१०६, २, –इवा ऋ १, १७४,
५, ३, ३५, ३, ४, ३३, १०,
३४, ९, ५२, २, ६, ५९, ३,
६७, ४, ७, १०४, ६, १०,
२२, ४, ५, ७५, ७, मा २१,
३३, ३७, १२, का २३, ४, ५,
३७, २, २, मै ३, ११, २, ४,
९, ३, कौ ?, १०७, †, शौ ८,
४, ६†, पै १२, ३, ५[a], १६, ९,
६†, –इवा ऋ १, ११५, ३,
११८, ५, १६३, १०, १६४, ३,
१८०, १, ३, १, ४, ६, ८, ९, ७,
२, ६१, २, ५, ५३, ७, ५४, १०,
५९, ५, ६१, २, ६, ६, ४, २४,
६, ३७, ३, ७५, ७, ७, १८, १,
४१, ६, ६७, ४, ७५, ६, ९७,
६, ८, २३;* ११, ९, ७८, ?,
१०, ६, ६, ४४, ७, ९०, १०,
९५, ८, ९७, ३ १०७, ११,
११९, ३, खि १, ७, ४, २, ९,
१, ५, १५, १, †मा १२,
७७, २९, २१, ४४, ३१, ८,
३४, ३९, †का १३, ६, ३,
३१, ३, १०, ३[a], १, ८, तै १,
७, ७, २‡[b], †४, २, ६, १, ६, ६,
३, ७, ४, †मै १, ११, १‡[b], ६¶,
२, ३, ३¶, ७, १३, ३, १६, ३,
४, १०, २, १२, १, ४, १४, ४,
†काठ १३, १४‡[b], १६, १३,
१७, १८, ¶२८, ४, १०, ४६,
१, ३, ¶क २५, ४†, ४४, ४,
४५, १, †कौ १, ६८, †जै १, ७,
६, शौ २, २६, ३, ३, १६, ६,
९, १४, ३, ११, २, ९, ३, ५,
१३, १, २४, २, ६, ७, १८,
४, १०, १९, ६, १२, ३८, ३,
२०, १३, ४†, ९४, ७†, १२९,
१, १३०, १९, १३१, ५, पै १,
४०, ४, २, १२, ३, ४, ३१,
६†, ८, ८, १०, ९, ५, १०†, २३,
९, ११, ६, ३†, १५, १०, ७†,
१६, ५३, १०, ६६, ३†, १०४,
९, –०इवा ‡[b] मा ९, ६, का
१०, २, ३, शौ १, ४, ४, १९,
२, ४, –०इवा खि ५, ११, २,
काठ ३१, ३, क ४८, ४, शौ
२०, १२७, १२, –श्वाद् ऋ १,
१६१, ७, ३, ५३, २३, १०,
७३, १०, ¶तै ५, १, २, १, ३,
पै ८, २, ११, ९, ९, ३, –श्वान्
ऋ १, ९२, १५, १०३, ५,
१०४, १, १२६, २, १७१, १,
२, ३४, ३, ८, ४, ४३, ६;
४५, ६ ५, ३१, १०, ५५, ६,
५८, ७, ५९, १, ६२, १, ८३,
३, ६, ४७, २३, ५९, ५ ७५,
१३, ७, ३४, ४, ८, १, ३१,
४१, ६, ६८, १७, ७५, १, ९,
९७, ५०, १०, ३४, ११, ७९,
७, १०१, ७, १४९, ४, खि १,
१०, ४, ४, ११, ६, †मा १३,
३७, २९, ५०, ३३, ४, ३४,
६§, †का १४, ३, ११, ३१, २,
११, ३२, १, ४, तै १, ७, ८, १,
२, ३, १२, १¶, ६, ११, १†,
†४, २, ९, ५, ६, ६, ५, ७,
३, १४, १, मै १, ११, ६¶, †२,
७, १७, †३, १६, ३, ४, २, ११¶,
काठ ७, १७†, १२, ६, १४,
६, २२, ५†, २८, १०, ३८,
१२, ४३, ४, ४६, १†, क
४५, १¶, †कौ २, ७७७,
१०८३, शौ ६, ७७, १, पै ३,
१९, २, १५, ११, ५†,
–श्वानाम् ऋ १, १०१, ४, ५,
१८, ५, ६, ६३, १०, ७, १०४,
१०, ८, ३६, ५, ४६, २९,
५६, ४, खि ३, ८, ४, ¶तै २,
१, १, ५, ५, ५, १, ३, शौ ४,
९, २, ८, ४, १०†, १२, १, ५,
१९, ४७, ७, पै २, ३७, ४,
६, २०, ६, ८, ३, ३, १६, ९,
१०†, –श्वाम् ऋ २, ३४, ६,
–श्वाय ऋ १, १६२, १६, ५,
३१, ४, ८, ३०, ४, ९२, २५,
मा ३, ५९, ११, ७५, २५ ३९,
का ३, ८, ३, १२, ७, १०,
२७, १४, १, तै १, ६, १२, ६†,
८, ६, १, ४, १, १०, १, ६,
९, २†, ७, ४, १६, १, मै १, १०,
४, २०, २, ७, ७, ३, १६, १†,
४, ७, ४¶, १२, २†, काठ ८,
१६†, ९, ७, १६, ७, ३६, १४,
४४, ५, ४६, ५†, क ८, १०,

a) 'अर्धव' इति मुपा चिन्त्य । मूको एवम् इति चेद् । किं तत इति । शनश उत सहस्रश शोघान्त- राणा स अङ्गीकृतपूर्वत्वादिति यावत् ।

b) 'दुवा' इति ऋ (१, २३, १९) पामे ।

†कौ १, ११८, ४४०, †जै १, १३, ४, ४६, ४, शौ ३, १५, ८, १९, ५५, १, ६, पै २, ९, ४ –†श्वास ऋ १, ३८, १२, १४८, ३, १८१, २, २, १२, ७, [४, १४, ४, ४५, २], ५, ५९, ७, ६२, ४, ७५, ६, ६, १६, ४३, ३९, २, ६३, ७, ७, ७४, ४, ७८, ४, ८, १, ९, ५५, ४, १०, ७८, ५, ९१, १४, ९५, ९, खि १, ३, ३, ३, ७, ४, मा १३, ३६, २०, ७८, का १४, ३, १०, २२, ७, १२, तै ४, ३, ९, ५, मै २, ७, १७, ३, ११, ४, काठ २२, ५, ३८, ९, कौ १, २५, २, ७३३, जै १, ३, ५, ४, १०, ७, शौ २०, ३४, ७, पै १३, ७, ७, –श्वे ऋ ३, ३३, १ [(१, ३०, २१) ४, ५२, २] –श्वे ऋ [१, ३०, २१, (४, ५२, २)], –श्वेन ऋ १, १६२, ३, मा २५, २६, का २७, १२, ३, तै ४, ४, ८, १, ६, ८, १†, ५, १, २, २¶, ¶मै १, ६, ४, ३, १, ३¹ १६, १†, ¶काठ ८, ५¹, १९, २¹, ४६, ४†, ¶क ७, १¹, २९, ८¹, –श्वेभि ऋ ७, ५४, २, [१०, ६, १०, १०८, ७] ८, ५, ७, [१३, ११, ८७, ५], ४६, २६, मा २०, ७३, का २२, ७, ७, मै ३, ११, ४, ४, १४, ९, काठ ३८, ९, शौ ६, १०८, १, –श्वेभ्य मा १६, २४, का १७, ३, ३. तै ४, ५, ३, २, ७, ५, २३, २, काठ १७, १३, ४५, २०, क २७, ३, शौ ३, २८, ३, ९, ३, १३, १२, २, १६, १९, ४७, ९, पै ६, २०, ९; १०, ११, १०, १६, ४०, ५, –श्वेषु ऋ १, २९, १–७, ११४, ८, मा १३, २३, १६, १६†, १८, ४७, २०, १०, का १४, २, ८, १७, १, १६†, २०, २, १०, २१, ७, ९, तै ३, ४, ११, ३†, ४, २, ९, ४, ५, १०, ३†, ५, ७, ६, ३, मै २, ७, १६, ३, ११, ८, ४, १२, ६†, काठ १०, १२†, १६, १६ २३, १२†, ३५, १२²ᵃ, ३६, १५, ३८, ४, क ४८, १२, शौ ४, २२, ७, ९, १, १८, १२, १, १९ २५, २, १५, †२०, ७४, १–७, पै २, १८, २, ३५, २, ३, २१, ३, ४, १०, ७, ५, २९, ४, ८ १०, ४, ९, २२, १६ १६, ३३, ६, १०६, १, –श्वै ऋ १, १६, ९, ८८, २, ११३, १४, ११७, १४, १७५, ४ २, १५, ४ ३, ३०, १२ [२०, ५०, ४] [(१, ११८, ३) ५८, ३], ४, ५१, ५, ५, २९, ९, ५५, १, ५८, ६, ६ ३९, ४, ६२, ३, ६५, २, ७, १८, २, ४१, ३, ४५, १ ६९, १, ७१, ३. ८, ५, ३५, ७, २७, ९, ९६, ११, १०, ३, ७, ७, २, ११, ७, ६८, १२, ७०, २, ३, मा १९, ५३† २६, १९, ३४, ३६†, का २१, ४, ३†, २८, ११, १ तै २, ६, १२, १† ४, ७, १५, ३, ७, ५, ७३, २, मै २, ८, १४³, ९, १३, १६, ५†, ४, १०, ६, १४, ६, १०, काठ १७, १९† २१, १४†, ३५, ३, ४५, २०, क ४८, ४, †शौ ३, १६, ३, $७, ८६, ४, ५, १८, १, २४ २०, १६, १२, पै ३, २२, ६, ४, ३१, ३† ८, १६, ११, १०, ४, १, ८, –¶श्वै तै ५, ७, १, २, काठ २२, ८, २८, २, क ३५, ९, ४४, २ [°श्व- अघ°, अज°, अन्°, अरुण°, आशु>स्व्°, इष्°, ऋज्र°, गो°, जीर्°, देव°, द्रवत्°, द्रोणि>ण्य्°, नाग°, निन्दित°, पिशङ्ग°, पीवन्°, पृषत्°, मारुत°, युक्त°, राजन्°, रासभ°, रोहित्°, वध्रि>ध्य्°, वाभि>भ्य्°, वाह्°, वि>व्य्°, वृषन्°, शत°, श्याव°, स°, सत्°, सप्तन्°, समृत°, सु>स्व्°, हरि>र्य्°, हस्ति>स्त्य्°]

१आश्विनᵇ– -नम् शौ ६, १३१, ३

अश्व-तु°– -क. मा २३, १८, का २५, ५, १, तै ७, ४, १९, १, २¹, ३¹, मै ३, १२, २०, काठ ४४, ८¹.

¶अश्व-कुणपᵈ– -पम् तै ७, २, १०, २

अश्व क्रन्द्– -न्दस्य पै ८, ७, २

ᵃ) एतच्छ्रूत्य सुपा चिन्त्य। मूको च शाखान्तरस्य च (तु क ४८, १२) साद्यतोऽर्थवैशद्यकरस्याऽस्य पठितु योग्यत्वात्।

ᵇ) पाव ल्यम्>इत प्र उस (पा ५, २, ९९, ७, १, २)। सिस्वर [पा ६, १, १९७ (तु १ ११. प्रमृ, वैतु सा [पगह] अश्विन- इयत इव निष्पादयन् २आश्विन- इत्येतन् अभिप्रेत))। मौरिय तु √१अस् इत्येतत्-समानं मत √°१आन् (प्र) इत्यतो निष्पाद °१आश्- इति पूप च √विन्द्>(भावे) °विन्द्- इत्येतत् नैव (°विन्न->°१विन->) °१विन्- इत्येव विपरिणत सत् उप चेति कृत्वा विशेष्यगर्भं यत्र [=आशा (वाहेन) विन् (प्राप्ति) यस्य (=दूरदेश)] द्र इति दिक् (तु टि २आश्विन- <अश्विन्, ३आश्विन- <√°१आन्)।

ᶜ) कुत्साऽर्थे क प्र (पा ५, ३, ७४)। तत्-स्वर।

ᵈ) तस. सागम्य (पा ६, १, २२३)। उप गत।

*?अश्व-क्षु- नाउ मि द्र

?अश्व क्ष(भ>)भा[a]- -मा शौ १९, ४९, १

अश्व-क्ष(र>)रा[b]- -रा पै १४, ४, १

¶अश्व-गर्दभ- -भयो काठ १९, २, क २९, ८

*अश्व घ्न[c]-

आश्वघ्न[d]- -घ्नस्य ऋ १०, ६१, २१

अश्व जित्[e]- -जित् ऋ ९, ५९, १, खि ४, ३,१, तै ४, ७, १४,४, मै २,७,१२, काठ ३८, १४,४०,१०, शौ ५,३,११,७, ५२,८, पै १,४९,१, २,२२,६, ५,४,१०, -जिते ऋ २,२१,१

अश्व-तर[f]- -र ¶तै ७, १, १,२, ३, मै १, ५,१०¶, काठ ७,७¶, पै १२, ७, १३, -रस्य शौ ४, ४, ८, -रान् पै ९, ६, ४, -री पै २, ८७, ४

अश्वतरी[g]- -र्यं शौ ८, ८, २२, पै १६, ३१, १

¶अश्वतरी-रथ[h]- -थ तै ७, ३, १, ४.

¶अश्व त्व[i]- -त्वम् तै ५, ३,१२, १

¶अश्व दक्षिणा[j]- -णा मै ४, २, ६

अश्व-दा(<द)[k]- -दा ऋ १, ११३,१८, ५, ४२,८, १०, १०७,२, -दायै खि २,६[३],१८ [°दा- अन्°]

अश्वदा-तर- -र ऋ ८, ७४, १५

अश्व-दावन्[l]- -०वन् ऋ ५, १८, २

अश्व-निर्णिज्[m]- -र्णिजि ऋ १०, ७६, ३

अश्व-पृ[k]- -पम् मा ३०, ११, का ३४, २, ३

अश्व-पति[n]- -तिभ्य मा १६, २४, का १७, ३,३, तै ४, ५,३,२, मै २, ९,४, काठ १७, १३, क २७, ३, -[ ]ते ऋ ८, २१, ३, कौ १, ४०२, जै १, ४५, ४

¶अश्व पर(शु>)र्शू[o]- -रश्वाँ मै ४, १, २

†अश्व-पर्ण[j]- -र्णां ऋ ६, ४७,३१, मा २९,५७, तै ४,६, ६, ७, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, शौ ६, १२६, ३, पै १९, १२, १, -र्णौ ऋ १, ८८, १

---

[a]) उस थाथादि स्वर (पा ६, २, १४४)। यद्यपि उप *क्ष(भ>)भा-[<√*क्षभ्+अच् (पा ३,१,१३४)] इत्येव यमु अनु मुकल्प तथाऽपि तत्र सदेहो भवति। √*क्षभ् इत्यस्याऽप्रसिद्धेरर्थतोऽप्यवसेयमात्रत्वस्य तदव स्यत्वाऽनिर्मोकात्। एस्थि नाउ सन्त शाखान्तरीय पाभे अनुसधाय √क्षद् इत्येतत्पूर्वाऽशस्य सत √*क्षभे् इत्यस्य नैप्र विपरिणाम इति कृत्वा √*क्षभ् इत्यय पाथा उस.। अस्य √क्षप् इत्यनेन साजात्याच्च तज्जे क्षपा- इत्यत्र यो गुण सामान्येनाऽभिप्रेतो भवति तस्यैवेहाऽप्यश्वविषयत्वमात्रविशेषेण रात्र्यनुयोगितया सङ्केतग्रह द्र [विंतु सा *?अश्वक्ष-+भा- इत्येव वा, अश्व-+(?√क्षि, √क्षि>)क्ष +भा इत्यव वाऽवयवत साउक् सम्बग्रहे पपा च सकारायुत्तरपदतया विस्पष्टदर्शनेन नाउ पाभे चाऽनभीप्णविरोधाश्चिन्त्य, WR व्यु अनी-शानाविव सन्तौ 'विश्व व्यचस् ' इति निजिगमयिषन्ता-वुपेच्यौ (सवन्धाऽभावादित्यभिसधे), ता (४२) उप √क्षुभ्>*?क्षु(भ)भा इत्यन्ययासिद्धमिवोपकल्पुक (मौस्थि √*क्षु इत्येतदात्मकपूर्वाऽशात √*क्षभ् इत्यस्य √क्षुभ् इत्यनेन मानाभ्याभिसधेरभिप्रेताऽर्थतो यथाश्रुत-नैव निर्वाहसमवादिति दिक्)]।

[b]) उस उप <√क्षर् यद्र। शाखान्तरीयस्य पाभे इने तु नाउ. टि।

[c]) उस. थायादि-स्वर (पा ६,२, १४४)। उप √हन्+क प्र (पावा ३,२,५)। नाउ व्यु औप द्र।

[d]) अपत्येऽर्थे अण् प्र उस (पा ४, १, ११२)। तत्स्वर। आश्व घ्न- इति पपा द्र।

[e]) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[f]) ष्टरच् प्र चित्-स्वरश्च (पा ५,३,९१,६,१,१६३)।

[g]) स्त्रिया ङीपि (पा ४, १, ४१) प्रस्व।

[h]) तस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।

[i]) भावे त्व प्र तत्-स्वरश्च (पा ५, १, ११९)।

[j]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[k]) उस उप क प्र थाथादि-स्वरश्च (पा ६,२,१४४)।

[l]) उस वनिबन्त कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[m]) सस्व द्विपुटि द्र। उप निर्√निज्+कर्मणि क्विप्।

[n]) तस पूपप्रस्व (पा ६, २, १८)। उप यद्र।

[o]) तस सासस्व (पा ६, १, २२३)। यत्तु मुपा '-रू-' इत्येव स्वर प्रादर्शि, तद् अप्रमाणम्। अलक्षण-त्वात्। उप प्रकृतिस्वरेण वाऽपि निर्दिष्टसामान्यसमास-स्वरेण वाऽप्य् अन्तोदात्तस्यैव प्राप्तेरिति यावत्। श्री तृ१ 'उदात्तयण ' (पा ६, १, १७४) इति विभक्ति स्वर द्र। मूको -रश्वा इत्येकदेशीया लिपिरप्युक्तस्याऽन्तोदा-त्तस्य सङ्केतनायाऽलभूष्णु द्र।

¶अश्व-प(र्शु>)र्शू[a]– -श्वाँ काठ ३१, १; क ४७, १.

अ॒श्व-पस्त्य[b]– -स्त्यम् ऋ ९, ८६, ४१.

†अश्व-पू(र्व>)र्वा[c]– -र्वाम् खि २, ६, ३.

अ॒श्व-पृष्ठ[b]– -ष्ठम् ऋ ८, २६, २४.

अ॒श्व-पेशस्[b]– -शसम् ऋ [२, १, १६; २, १३].

अ॒श्व-बु(ध्र>)ध्ना[b]– -ध्नाः ऋ १०, ८, ३.

अ॒श्व-बुध्य[d]– -ध्यम् ऋ १, ९२,८; -ध्यान् ऋ १, ९२,७; १२१, १४.

अश्व-मातृ– -ता पै ११, ७, ९.

†अ॒श्वमि(मृ-इ)ष्टि[e]– -ष्टये ऋ ८, ६१, ७; कौ १, २४०; २, ९३१; जै १, २५,८; -ष्टे ऋ २, ६, २.

१अ॒श्व-मेध[f]– -धस्य ऋ ५, २७, ५, -धाय ऋ ५, २७, ४, -धे ऋ ५, २७, ६.

आश्वमेध[g]– -धस्य ऋ ८, ६८, १५, -धे ऋ ८, ६८, १६.

२अश्व-मेध[h]– -धः मा १८, २२; का १९,७,४; तै ४, ७,९, १; ¶५, ४,१२,३, ७, ५,३; मै ३, ३, ९[५]¶; ११, ६; काठ १०, ९; १८,११; ३५, ११; क २८, ११; ४८, ११; -धम् पै १४, ३, २७; -धेन ¶तै ५, ३, १२, १[२]; २; [°ध- अर्क°]

¶अश्वमेध-वत्[i]– -वते मै २, ३, ९[३]; काठ १०, ९.

अश्व-युज्[j]– -युजः ऋ ५, ५४, २; -युजौ तै ४, ४, १०, ३; मै २, १३, २०; काठ ३९, १३; शौ १९, ७, ५.

†अश्व-यूप[k]– -पाय ऋ १, १६२,६; मा २५,२९; का २७, १२, ६; तै ४, ६, ८, २, मै ३, १६, १; काठ ४६, ४.

अ॒श्व-यो(ग>)गा[b]– -गाः ऋ १, १८६, ७.

¶अश्व-रथ[k]– -थ. तै ७,३, १, ४.

अ॒श्व-राधस्[b]– -धसः ऋ ५, १०, ४; १०, २१, २.

अ॒श्व-वत्– -वत् ऋ ८, ४६, ५; ९, १०५, ४; मा ८, ६३[‡l]; काठ ४०, ५, †कौ १, ५७४; २, २४५; ९६१, †जै १, ५८, ९, ३, २१, १०; ४, २, ५; शौ १८, ३, ६१; २०, ७, ३†; पै १, ९६, ३; -वान् खि १, १०, ३, शौ ६, ६८, ३; पै २, ५२,१. [°वत्- वि>न्यु°]

¶अश्व-वार[k]– -राः मै ३, ७, ९.

¶आ॒श्ववार[m]– -रः मै ३, ७, ९.

¶अश्व-वाल[k]– -लाः तै ६, २, १, ५; काठ २४, ८[३], क ३८, १.

¶आ॒श्ववाल[m]– -ल· तै ६,२, १, ५; काठ २४, ८[३], क ३८, १[३].

†अश्व-विद्[n]– -वित् ऋ ९, ५५, ३; ६१, ३; कौ २, ३२७, ५६२; जै ३, २७, ३; ४५, ४.

¶अश्व-वृष[o]– -षेण काठ ३५, १५.

¶अश्व-शक[p]– -केन तै ५, १, ७, १, मै ३, १, ७[२]; काठ १९, ६; क ३०, ४.

---

a) तु. टि. अश्व-परशु- यत्राऽश्वस्यम् उप. ञ्यत्तर सन् मुखे. भवतीति समर्केति ।

b) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. यद्र. ।

c) पा. चिन्त्यः । बस. इति कृत्वा पूपप्रस्व. प्राप्तत्वात् । 'अश्व-पू(र्ण>)र्णा-' इति वा प्राति.(तु.संटि.)। तथात्वेऽपि तृतस.इति कृत्वा पूपप्रस्व.एव स्यात्(पा६,२,४८)इति दिक्।

d) सस्व. एपुटि.द्र. । उप. √बुधु+कर्मणि क्यप् प्र. ।

e) बस. वा तस. वा पूपप्रस्व. (पा ६, २, १; ४२) । इह मकारोपजननमप्यत्वं भवति' नाऽऽऽर्-समासः । द्विती-याया अमोऽयगादिति दिक् ।

f) बस. [अश्वानां मेधाः (=परवालम्भविशिष्टयाग-विशेषाः) यस्येति वैयधिकरण्यं वा द्वस., अश्वालम्भाभि-निर्वृत्तावादघानां विद्यारा मेधा यस्येति विशारार्थीयायाः व. वा न. द्र.] पूपप्रस्व. (पावा २, २,२४; पा ६, २, १)।

g) अपत्याऽर्थे अण् प्र.उसं.(पा४,१,११२)तत्-स्वरः ।

h) तस. सासस्व. (पा ६, १, २२३) । यद्वा वास. उप. अधिकरणे घञि अन्तोदात्त· (पा ६,२,१४४; तु.वाच.) ।

i) तु. टि. २अ॒-दिति->आदित्य॒-वत्- ।

j) उस. कियन्त कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९) ।

k) तस सासस्व. (पा ६, १, २२३) । उप. यद्र. ।

l) 'अ॒श्वावत्' इति ऋ. (९, ६१, १८) पाभे. ।

m) विकारार्थे अञ् प्र. ञित्-स्वरश्च (पा ४,३,१४०; ६, १, १९७) ।

n) उस. उप. √२विद्+क्विप् प्र. कृत्-प्रस्व. च (पा ६, २, १३९) ।

o) बस. विशेष्यस्य पूर्वनिपातः द्र. (पा २, १, ५६)।

p) तस. सासस्व. (पा ६, १, २२३) । उप शकृन्-शब्द-पर्यायभूतं यद्र. ।

अश्वश्च(-स्-चन्द्र>)न्द्रा[a]- -न्द्रा ऋ ६, ३५, ४

अश्व-सनि[b]- -नि मा ८, १२ का ८, ७, २० तै ३, २,५, ७, मै १, ३, ३९, काठ ४,१३, क ३, ११

†अश्व-सा[c]- -सा ऋ ९, [२,१०,(६,५३,१०)] ६१,२० काठ ३५, ६ क ४८, ७, कौ २, १६६,३९५ जै ३, १६,२,३१, १५, –साम् ऋ [६, ५३, १०, (९, २, १०)] कौ २, ९४३

अश्वसा-तम[d]- -म ऋ १, १७५, ५

अश्व-साद्[e]- -दम् मा ३०, १३ का ३४, २, ५

*†अश्व-सूनृ(त>)ता[f]- -ते ऋ [५, ७९, १–१०] कौ १,४२१, २, १०९०, १०९१, १०९२, जै १, ४१, ३

¶अश्व-स्तोम- -मस्य पै १४, ४, ५[g]

अश्व-हय[h]- -य ऋ १०, २६, ५ –ये ऋ ९, ९६, २

¶अश्व-हविस्[i]- विषा मे २, ३, ३

†अश्वा(श्व अ)ज(न>)नी[j]- -नि ऋ ६, ७५, १३, मा २९, ५०, का ३१, २, ११, तै १, ७, ८,१$,४,६,६,५ मै ३,१६ ३, काठ ४६, १, पै १५, ११, ५, –नी ऋ ५, ६२, ७

अश्वा(श्व-अ)मिधा(न>)नी[j]- -नीम् तै ५, १, २, १¶ –न्या शौ ४, ३६, १०, ७, १४, ६, पै १,१००,२, २,३५, ४ ७, १, १२, ९, ७, ६

अश्वा-मघ[k]- -घा ऋ ७, ७१, १

†अश्वा-वत्[l]- -वत् ऋ १, ४८, १२, २, ४१, ७, ५, ५७, ७,७, २७,५ ७५, ८, ७७, ५ ९४, ९, ८, २२, १७, ७२, ६, [९३, ३, ९, ६९,८], ९ [४१, ४, ४२, ६ (६१, ३)] ६३, १८, मा २०, ८१, का २२, ८, २, काठ ४, १५ ८, १४$, क ८, -$ कौ २ ८०२ –वत ऋ १, १२२, ८, ७, १००, २ –वता ऋ ७, ७२, १, –वति ऋ [१, ८३, १, (२, २५, ४)] शौ २०, २५, १, –वते ऋ १०, ४०, ५, –वन्त ऋ ८, ४५, ११, –वन्तम् ऋ १, ८३, ४, ४, ४९, ४, ८, २, २४, १०, ४७, ५, तै ३, ३, ११, १, मै ४, १२, १, १४,८, काठ १०, १३, शौ २०, २५,४

†अश्वावती- -ति ऋ १, ९२, १४, कौ २, १०८२, –ऽती शौ ३,१२,२, पै ३,२०, २, –वती ऋ १,४८,२, १२३, १२, [७ ४१, ७, ८०, ३], ८, ५, १०, खि १, १२, १, मा ३४ ४०, शौ ३, १६, ७, पै ४, ३१, ७, –वतीम् ऋ १०, ९७, ७, मा १२, ८१, का १३, ६, ७, त ४, २, ६, ४, मै २, ७, १३, ४, १४, ६, काठ १६, १३, क २५, ४, शौ १८, २, ३१$, पै ११, ६, १०, –वत्या ऋ १, ३०, १७ ५३, ५

[a]) घस पूपप्रस्व (पा ६,२,१)। उप यद। 'अश्व चन्द्रा' इति पपा। स ह्रस्वात्' (पा ६,१,१५१) इति सुडागम।

[b]) उस इन्नन्त-कृत् प्रस्व (पा ३, २, २७, ६, १, १९७, २, १३९)।

[c]) उस विडन्त-कृत् प्रस्व (पा ६ ४,४१, २,१३९)।

[d]) तमप् प्र पिञ्जिहत सन् नापू स्वरतोऽभेदुक्त। 'अश्व-सुतम-' इति पपा अवग्रह प्रक्रियान्तरमात्र-सूचक द्र। तथाहि। यनि नापू एवाऽऽतिशायनिक श्रावण स्यात्, पपा ननु त्वतिशयितस्य सत मा-गुण-विशिष्टस्याऽश्वविषयत्वेन श्रावणमिति विवेक।

[e]) उम कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९)। उप √सद्> सादि+अण् प्र। यद्वा √सादि>साद इत्यस्य नेत्र विपरिणाम द्र।

[f]) तृतस पूप्रस्व [पा ६,२,२ (वैतु सा,वस)]। उप गुणवचनस्य (तु वैश) सनोऽन्यवृत्तत्वगुणत्वाऽभिमये (तु टि अरि धायम्)।

[g]) तु 'अस्य स्तोमस्य' इति शौ (१९ ४९,५) पा। इहाऽपि तथैव श्रूयमाणस्य विकृतिरिय प्रामादिकीति मस्क-रणान्तराऽपेक्ष मुपा द्र। शौ अपि अश्वेत्येकदेशीय भूक्तो भवतीति कृत्वा वस्तुस्थितिं प्रति सदह इति चेन्। न। अनुपद श्रूयमाणस्य स्तोमेत्येतद्विशेषणभूतस्य यदिति सर्वनाम्न इदमिति सर्वनाम प्रत्यु भावग्रहणार्त्यर्थं सापेक्षम्यो पलम्भात्, यस्थि मुपा अयंत मगत्यदर्शनाच्चानि दिक्।

[h]) उस थाथीय स्वरः (पा ६, २, १४४)। उप √हि+अच् प्र।

[i]) तस सामस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद।

[j]) काम उप करण ल्युट् प्र कृत् प्रस्व च (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[k]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। पूप दीर्घत्वम् (पा ६, ३, १३७)। उप यद।

[l]) मतुपि पाचिको दीर्घ उम (पा ६, ३, १३१)। (तु अश्व-वत्-)।

मै २, २, ६[?], काठ १०,१२, शौ २०, २१, ५
अश्वे(श्व-इ)षित[b]– -तम् ऋ ८, ४६, २८
√*अश्वय[c]
†अश्वया[d]– -या° ऋ ८, ४६, १०, ९, ६४, ४, कौ १, १८६, ४८२ २, ३८४, जै १, २०, ?, ५०, ६, ३, ३१, ४
†अश्वयु[f]– -यु ऋ १, ५१, १४, ४, ३१, १४, ८, ५३, ८, ७८, ९, ९, ३६, ६, खि ३, ५, ८
√अश्वायु[g]
†अश्वायत्[b]– -यते[b] ऋ ६, ४५, २६, -यन्त ऋ [४, १७, १६, १०, १३१, ३] ७, ३२, २३, १०, १६०, ५, मा २७, ३६, का २९, ५, ५, मै २, १३ १, काठ ३९, १२, कौ २, ३१, जै ३, ४, २, शौ २०, १६, ५, १२१, २, १२५, ३
१अश्विय[i]– -या ऋ ४, १७, ११
२|अश्विय[i]– -यम् तै १, ८, २२, ४[2k], २, २, १२, ८ [°य- [?]आशु>श्व°]
१|अश्व्य[l]– -श्व्य ऋ १, ३२, १२, ७४, ७, ८, ६६, ३, पै १३, ६, १२, -श्व्यम् ऋ १, ११७, २२, ११९, ९, ४, २८, ५, ७, ५२, १७, ६१, ५, ७, ९२, ३, ८, २१, १०, ३४, १६, ९, ७२, ९, १०८, ६, १०, ४८, ४, ९३, १२, मा २७, २७, का २९, ३, ४, मै ४, १०, ६, काठ १०, १२, कौ १, ५८५, जै १, ५९, ८, ३, ४०, २, शौ २०, १४, ४, ६२, ४, -श्व्यस्य ऋ ४, ४१, १०, ८, ४६, २२, -श्व्या ऋ [५, ७९, (६) ७], ७, १६, १०, ६७, ९, ८, २७, ६, ३४, १४, -श्व्यानाम् ऋ ८, २५, २३, -श्व्यानि ऋ ६, ४४, १२, ७, १८, १९, -श्व्ये ऋ ८, १३, २२, -श्व्येन ऋ १०, ८७, १६, शौ ८, ३, १५, पै १६, ७, ६, -श्व्यै ऋ [६, ६०, १४, ८, ७३, १४], ८, ७३, १५ [°श्व्य- [?]आशु>श्व°]
२|अश्व्य[m]– -श्व्य ऋ ८, ४६, २१, -श्व्यम् ऋ १, ११२, १०, ८, ४६, ३३, -श्व्यस्य ऋ ८, २४, १४, कौ २, ८६०
अश्विन्[n]– -श्विन. ऋ ८, ३२, ९,

[a]) 'अश्वया' इति सुपा अग्रमध्य इव भवति (तु ऋ १, ५३, ५)। यमु अनर्थकत्वात् छन्दोभङ्गकरत्वाच्च।
[b]) तृतस पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८)। उप √१इष् +कर्मणि क्त प्र।
[c]) पाप्र परेच्छाविषयेऽनादिष्टाऽऽत्वतया क्यजन्त (पावा ३, १, ८) नाधा उस (पा ७, ४, ३७)। दीर्घत्वाऽपवादसामान्यस्य (पा ७, ४, ३५) गोचरश्च सन् द्विउ सम्पदेशीयात् ना धा पृथक् द्र।
[d]) स्त्री अ प्र (पा ३, ३, १०८)। तत्स्वरप् टाप् च।
[e]) तृ१(तु टि अद्रुस्->२अमु-या-> -सुया, [?]अश्वया-।
[f]) उ प्र तत्स्वरश्च (पा ३, २, १७०)।
[g]) क्वचि धात्वमात्रेण (पा ७, ४, ३७) नपू सत्पात् सुभेद नाधा द्र। यदा तूभयत्र सामान्येनाऽऽत्वादर्शनादुभयो सभेद इव क्रियमाणश्चिन्त्य। मौलिय क्यच्-स्थानिन नपू उप √या>*यु- इत्येतदात्मकत्वेह च √अय्>*अयु- इत्येतत्स्वरूपत्वेन प्रतिपत्तेरनयो शब्दरूपयोरपि सतो नाधा स्यु भिन्नस्रोतस्तयाऽर्थविवर्तित्व दितीह दिङ्मात्र द्र।
[h]) तु टि. अपायुत्->-यते।
[i]) गमूरेऽर्थे घञ्>इयः प्र उस चित् स्वरश्च (पा ४, २, ४८, ६, १, १६३)।
[j]) यत्रि द्वयो एव स्थाने नाउ '१अश्व्य-' इति बाह्वृच [५, ६, १० ([?]आश्वश्व्य- टि. द्र), ७, ९२, ३] पाभे द्र। तेनेह यत्रन्त पृथक् प्राति वाऽऽश्येयमुत शाखाविशेषाऽऽत्येतृप्रकृतिविशेष निमित्तीकृत्य बाह्वृचस्य य-कारस्य स्थाने तै इ-पूर्वतयोच्चारणविशेषमात्रतया व्याख्येयमित्यत्र तु टि १अश्विय- यदन्विहापि विमर्शो वर्तयितव्य इति दिक्।
[k]) एतत् रू. पृथक् पदमुत उप इति सदिह्येत (तु सस्थ टि [?]आश्वधिय)।
[l]) इदमर्थीय यत् प्र उस यतोऽनावाय स्वरश्च (पा ४, २, १२१, ६, १, २१३)।
[m]) नापू विवेकृदपत्यार्थीय य प्र उस (पा ४, १, १०५)। तत्-स्वर।
[n]) कर्तरि विनि प्र उस (पा ३, २, १५६)। तत्स्वर [तु माराश्रा (४, १, ५, १६), या (१२, १), सा (ऋ ९, ८६, ४), वैतु औणें (या गर्) प्रमृ (तु सा [ऋ १, ३, २] Pw प्रमृ च) अश्व- इत्यतस्तद्धितयन्त]। मौलिय तु √१अश् >(भावे)*अश- इत्युपपदे सति √विन्द्>*२विन्द- इत्येतत् नैप्र *विन->*२विन्- इत्येव विपरिणतमित्यभिमधि (तु टि १अश्विन)। एरिय *अश्-विन्द- इत्यत्र धाथीयस्य स्वरस्य धातुदमेऽविरये गम्यस्य प्राति मूलमन्वेषणम् (तु टि *अश्विन)।

–श्विनम् ऋ ४,३७, ५, ५, ४, ११, [८, ६, ९, ९, ६२, १२, ६३, १२], ९, ४, १०, ६७,६, ९३,४, १०, [२५, ५, ६२,७], ७५,१ १५६, ३, तै १, ४, ४६, ११†, मै १, ४, ८¶, काठ १०, १२†, ३२, ६, †क्री २, ४०६, ८७९, †जै ३, ३१,२६, –श्विना ऋ १, २२, २, ४४, ८, ५३, ४, ८९, ३, १११, ४, १५६, ४, [१५७, १, १०, ३५, ६], १६१, ६, १८१, २, ३, २०, १, ५, ५८, ४, ४, २, ४, ३४, ९, ४५, ५, ५, २६, ९, ४३, ८, ४६, ४, ५१, ११, ७६, २, ३, ७७, १, २, ६, ६२, १, ७, ९, ५, ३५, ४, ४१, १, ४४, १, २, ५१, ३, ७३, १, ७४, ५, ८, ५, ४, ८, ८, ९, १७, १९, १०, ३, १८, ८, २०, २२, ३, ११, १३, १५, २५, १४, २६, १०, १३, ७३, ६, १७, ९४, ४, ९, ७, ७, ८, २, ८१, ४, १०, ३५, ११, ४०, २, १४, ६४, ३, ६६, ५, ७३, ३, ४, ८५, ८, ९, २६, ९३, ६, ७, १२५, १, १२८, ७, १३१, ५, १८४, ३, खि १, २, ५, १२, २, ५, १, २, ७, ३, ८, ४, ८[१], १८[१], ५, ११, मा १०, ३४†, १२, ७४, १४, १-५ ७[१], १९, १२; १८, ३३, ३४, ८०, ८३, ८८, ९३, २०, ५६-५९, ६३, ६४, ६७-६९, ७३, ७७†, ८०, ९०, २१, २९, ३०, ३२, ३९, ४२, ४३, ४८, ५४, ५८, ६०, २८, ११†, २७, ९, २८, १९, ३४, ३४†, ३८, १३, क्ष ११, १०, ४†, १३, ५, १३, १[५], १, १-५, २, १[५], २१, २, १, ७, ३, ३, ६, १, ३, ९ १४ २२, ६, २-० ९, १०, ७, १-३, ७, ११†, ८, १, ११, २३, ४, १, २, ४-११, ५, २, ३, ६, १-७, ११, १३, २७, ११, ३†, २९, १, ९, ३०, २, ८, ३८, २, ७, तै ४, १, ७, ४, ३, ४, १[२]-३[२], ७, १४, ३†, ७, १, ८, ६, ६, ४, १[२], मै १, ९, १, ४[२], २, ८, १[०], १२, ३ ५ ३, ४, ४[२], ६[६], ११, २[१], ३[१], ४[०]; †, ५[८], ७, ९[४], ४, ९, ९, १२, ६[१], †[२], १३, ८†, १४, ११†, काठ ९, ८, ११[२], १६, २१, १७, १[०], १८, १९, १८, १६, २१[२], १९, १३, २२, १, ५ ६, १५, ३५, ५, ३८, २[१], ३[४], ८[१], ९[५], ४०, १०†, ५३, ३, क ८, ११, २५, १०[०], २९, ४, ३४, १[६], ४८, ६, †क्री १, १७४, २, ४८४, ५२९, ११०३, ११०४, ११०८, ११३५, †जै १, १८, १०, ३, ३६, ९, ४१, ५, शौ ३, ३, ४, ४, ४, १६, १†, २२, ४, ४, ३०, १†, ५, ३, ९†, २५, ३‡[०], ६, ३, ३, ८२, २, १०३, १, १४१, २, ७, ५५, १, ९, १२, १९, ११, ८, ४, १०, ५ १४, १, ८†, ९†, २०†, ३५ ५४, २, १३, १९, १०, ४†, २०, १, †२०, २१, ४, १२५, ५, १४२, २, ४, पै १, १०८, १ २, ३, १, ३०, २†, ६१, १, ७४, ४, ७८, २, ७९, २, ८०, ४, ८१, ४, ३, १, ४, ३७, १, ४, १०, २, ३१, १†, ५, ४, ८†, ८, १०, १, ६, ९, ११, ३, १२, १[१], १०, १८, ६, २०, १, २, ११, १०, २, २, १२, ३, ४, ७, ६, २, ४, ५, १४†, ७, १०, १३, २, ४, ८, ४†, १४, ३, ३[१b], १५, १३, ३, १६, ५३, ६, ८५, ५, –०श्विना ऋ १, ३, १, २, १५, ११, २२, ३, ४, ४७, ३, ९२, १६, ३, ५८, ७-९, [५, ७४, १०, (८, ७३, ५)], [७५, ३, ८, ८, १, ८५, १], ७८, २, ३, ८, ८[५, (४२, ६)], १६, १८, १९, २२, ६, २६, १९, २७, ८, [३५, १९-२१] ८३, ७, ८५, ९, ८७, ६, खि १, ५, १, १०, १, १२, १, ३, १५, ८, मा ७, ११†, ३३, ४७†, ३८, १२, क्ष ७, ५, ११†, ३२, ४, ४†, ३८, २, ६, तै १, ४, ६, १†, मै १, ३, ८†, ४, ९, ९, १२, ६, काठ ४, २†, †क्री २, १०८४, १०९५, शौ ५, २६, १२, ६, ६९, २, ९, १, १९, १४, १, ३६, –०श्विना ऋ १, ३०, १८, ३४, १-८, ११, १२, ४६, १, ६, [७, १५, ८, ७३, १] ४७, १, [२, ८, ८, ११, १४] [४, ८, ५, १७], ६ १०, ८९, ४, [९२, १७, १५७, ४], १०१, ४, ११२, [१-२३] २५, ११६, ३, ६, ८, १८, २१, ११७, १, २, ४, ५, ८-११, १५ १६, १८-२४, [२५ २, ३९, ८] ११८, १,

*) छन्दस्त 'अश्विनी' इत्येव मूलत ... स्थाने-... [illegible] ... इति ... (तु ... हि- | हम्->-म्रा, 'अश्विनी' इति ऋ (१०, १८४, २) प्रभे, [५४४c]।

b) 'रश्मिना' इति शोध इ (तु ... , मन्त्र)।

२, [३, ३, ५८, ३], ४, ८, [१, १०, ३१,१०], ११,११९, २, ३, ५, १०, १२०, १, ६, १३९, ३, १५७, २, १६०, ४, १०, १८१, ५, ७, ९, १८२, २, ४, २, ३९, ७, ४१, ७, ९, ३, ५८, ५, ४, १३, १, १५, ९, १०, ४३, ४, ४४, १–३, ६, ४५, ३, ७, ५, ४१, ३, ४९, १, ७३, १, ७, ९, ७४, १, ८, ७५, २, ५ ६, ८, ७६, १, ४, ७७, ३, ७८, ४–६, ७, ६७, ३–६, ६८, १, ३, ६–८ ६९, २, ५ ७, ७०, १, ३, ५, [७, ७१, ६], ७१, २, ३, [७२, ५ ७३, ५] ७४, १, ३, ४, ८, ५, ?, ७, १०, १४, १६, [१८, २६, १६] १९, २५, २७, [२८, (४, ४६, ४)] ३१, ३२, ३७, ८, [२, ९, १४, ८७, ५], ३, [६, ३५, २२–२४], ९, १०, १३, २१, २२, ९, १–५, ८–१०; १२, २१, [१०, १, ६] २२, [१, १०, ३९, ११] ५, ९, १०, १७, २६, ४, ५, ७, १४, ३५, [१–१८] ४२, ४, ५, ५७, २, ३, ७३, २, ३, ७, १२, १३ ८५ २, ३, ६, ८, ८७, १, [२, ४, (१०, ४०, १३)] १०, ३६, ६, ३९, १, २, ६, ९, १२, १३, ४०, ५, ६^{१}, ७, ८^{२}, ११, १२ ४१, ?, ३, ५२, २, ६१, ४, ६५, १२, ८५, १४, १२, १३, ११३, ४, १४३, ४, मि १, २, १ ३, १, ४, ४, ३–५, ५, ७, ७, २, ९, १०, २, ११, ५ ८, १२, ७, मा १०, ३३†, २०, ५५ ६१ ६? ६६ ७६, ८१†: ८३†,

२५, १७†, ३३, ८८†, †३४, *२८, २९, ३०, ४७, ३८, ६, १०, का ११, १०, ३†, २२, ६, १, ७, ८, १२, ७, १०, †८, २, ४, २७, ११, ४†, †३३, १, २२–२४, २, १०, ३८, १, ६, २, ४, तै १, ६, १२, ४, २, ४, ७, १, ३, २, ५, ४, ३, ३, ३, मै २, २, ६, ४, ९, ७, ९, १२, ५†, १४, १०^{३}†, काठ १०, १२, ११, १३, †१७, १८^{२}, १९, २०, ५५^{४}, ७६, क ३, २†, †की १, १७८ ३०४, ३०५$, ३०६, २, १०३, १०७८, १०८६, १०९४, ११०२, ११०९, †जै १, १९, ४, ३२, २, ३$, ४, ३, १०, ५, शौ २, ३०, २, ६, ४, ३, ५०, १, १०२, १, १४१, ३, ७, ५४, १, ७७, १, २, ४, ५, ९, १, ११, १६ १७, १४, १, १४†, ३५, ५५, २, ५†, १९, ४०, ४, ४२, ४, †२०, १२५, ४, १३९, १–५, १४०, ३–५ १४१, २, ४, १४२, ६, १४३, १–३, ६, ९, पै १ ११२, ३, २, १७, ३, ७८, १, ३, १८, ५, ८, १०, २–४, ५^{१}, ९, २, १२, ८, १, ३, ५, ७, ८, १२, ९, १०, १३, ६, १६, ३३, १ ७–९, –श्विनाम् पै ५, २६, २^{१०}, –श्विनो ऋ १, ४६, १२, १२०, १०, १५७, ३, ३, २९, ६, ५४, १६, ४, ५२, २, ३, [५, ४२, १८, ४३, १७, ७६, ५, ७७, ५] ६, ४९, ५, ७, ७२, ३, ८, ८, २३, ९, ७, १३, १६, १८, १०, १०६, ११, मा १, १०, २१ २४ २,

११, ५, २२, २६, ६, १, ९, ३०, ९, ३०, ३८, ११, ९, २८, १८, ३७, २०, ३^{२}, २१, ३१, ४६, ४७, २२, १, ३७, १, ३८, १, का १, ३, ६, ८, १, ९, १, २, ३, ४^{२}, ५, ६, १, ७, १, ६, १, १, २, २, ८, १, १०, ५, ८, ११, १, ३, १२, १, ९, ३, १, २०, १, ७, २१, ७, १ २, २३, ४, ३, ५, ४, ५, २४, १, १, ३७, १, १, ३८, १, १, तै १, १, ४, २, ६, १, ३, १, १, ७, १०, ३, ८, ७, २ २, १, ९, ४¶, ३, १०, १, ११, २¶, ६, ४, १, ८, ६, ३, १, ६, २, २, ५, १, ४, १, १, ३, ३, १, ६, २, १०, १¶, ३, ६, ३, ४, ४, १, ७, १, ११, १, मै १, १, २, ५, ९, १०, २, १०, १५, ३, ३, ९, ४, ११, ४, २, ३, ४, ५¶, ६, ३, ७, १, २, ३, ४, ३, ८, ८, ९, ६, ११, २, ८^{२}, ४, १, २^{२}, ४, ५, ९, १०, ४, ९¶, ५, ४, ९, १, ७, काठ १, २, ४, ५, ८, ९, २, ९, ११, १२, ३, ३, ५, १०, ९, ९^{१}, ११, ७ ८, १४ २, ८, १५, २, १६, १, ३, १८, २१^{२}, २७, १, ३८, ४^{४}, १२^{२}, ४०, ६, ९, ४१, ३, क १, ४, ८, ९, २, ३, ५, ६, १०, १२, १७, ८, १२, ४२, १, †को २, १०७६, १०७७, १११०, शौ २, २९, ६, ७, ७७, ३, ९, १, ११, ४, ८, ११, ३, ४६, १९, ५१, ३, †२०, १४०, २, १४१, ३ १४३, १, ३, पै १, ११, ३, २, ३६, २, ५, १५, ७, १०, ४, ४०,

*) 'अश्विना' इति गवोपने द्विवचनस्य रूपं स्यात् । दिरवेनर् सु शोध इ ।

१, १५, १२, ४, १६, २४,७,
३३, १, ७०, १, ७, –श्विनौ
ऋ १, [२२, १, (५, ७५, ७,
७८, १)], १८६, १०, २, ३१,
४, ३, ५८, १, ४, २५, ३,
८, ८, १२, ९, १३, १०, २,
१०, १७, २, १३२, १, १८४,
^{२}a, खि ४, ८, २, मा ९, ३१,
१९, ३३, २०, ५८, २१,
४१–४३, २५, ३, ३१, २२,
का १०, ६, १, २१, ३, २,
२३, ५, १–३, २७, ३, २,
३५, २, ६, ¶तै १, ७, ११,
१$, २, १, ९, ४^{२}, १०, १^{२},
३, ११, २, ६, ३, ६, ४, १,
$४, ४, १०, ३, ७, ६, २,
१५, ४, ५, ३, १, १, ७, १३,
१$, ६, २, १०, १, ३, ६, ३,
४, ४, १, ९, १, ७, २, ७, ७^{२},
मै १, ९, २, ११, १०^{२}, २, ४,
१^{२}¶, ¶५, ६^{४}, ९^{२}, १३, २०, ३,
२, ९¶, ४, ६¶, ८, ८¶, ९, ६¶,
११, ३, ४, ७, १५, ३, १६, ५,
४, १, २^{२}, ¶, ५, ४¶, ६, २^{२}¶,
१२, ५, ¶काठ ९, १०, १२,
१०^{२}, १२, १३, ५^{२}, ६^{२}, ७^{४},
१४, ४^{२}, २७, ४, ३०, ३^{२},
३८, २, ८, ३९ १३, ¶क
३१, १२, ४२, ४, ४४, ५,
४६, ६^{२}, शौ १०, ६, १२, १२,
१, १०, १८, २, ३३†, १९,
१६, २, २७, १५, २०, १४१,
३†, पै २, ९, ५, ५, ११, ६,
८, १०, ११, १०, ८, ५, १२,
७, १०, १३, ३, १६; १६, ४३,
५, –†॰श्विनौ ऋ [(१, २२,
१) ५, ७५, ७, ७८, १],
खि १, २, ६, तै १, ४, ७, १.

–॰श्विनौ ऋ १, ३०, १७, ११६,
५, १३, २५, ११७, ७, १७,
११८, ७, १५७, ५, १८०, ७ ८;
१८ २, ७, [१८३, ६, १८४, ६],
१८४, ५, ७, ७५, १, ७, ४०, ५,
[६७, १० ६९, ८], ७२, ४,
७३, २, ८, १०, ५, १०, ३९, १४,
तै ३, २, १०, २, काठ १७, १८,
†कौ १, ४१८; २, १०९३, जै
१, ४०, १०†, –श्विभिः ऋ
६, ४५, २१, –श्विभ्याम् ऋ
१, ४४, २, [१४, (७, ६६,
१०, १०, ६५, ७) ५, ५१,
८], १६४, २७, १८२, ६, ७,
७३, १०, खि १, ४, ७, मा ७,
११, १०, ३१, ३२, १२, ७२,
१९, १, ६, १५, २६, ८९,
९४, ९५, २०, ३३^{२}, ६०, ६५,
२१, ३४, ४०, ५५–५७, ५९^{२},
६०, २४, २३, ३८, ४, का ७,
५, १, ११, १०, १, २, १३,
५, ११, २१, १, १, ५, ?, ४,
१५, ६, १०, १५, १६, २२,
३, २^{२}, ६, ६, ११, २३, ४,
६, १२, ६, ८–१०, १२^{२}, १३,
२६, ५, ३, ३८, १, ४, तै १,
४, ६, १, ७, १^{२}, ८, १९, १¶,
२१, १ ७, ५, २२, १¶ मै १,
३, ८, ११, १०, २, ३, ८^{२}, ६,
१३, ३, ११, २^{२}, ३^{२}, ५^{२}, ७,
९^{२}, १४, ४, १५, ११, ४, ९,
७^{२}, काठ ४, २^{२}, ५, ५, १२,
९^{४}, १५, ९, १६ १२, १९,
१३, ३७, १८^{२}, ३८, ३^{२}, ८, ४५,
१९, क ३, २^{२}, २५, ३, कौ २,
११३१†, जै ४, ११, ९†, शौ ७,
७७, ८†, ९, १५, ५, पै १६, ६८,
५† –†श्वी ऋ २ २७, १६,

४, २, ५, ७, १, १?, ८,
४, ९, तै १, ६, ६, ४, ७,
६, ७, ३, १, ११, १, मै १,
४, ३, ८, काठ ५, ६, ३२, ६,
कौ १, १७७, जै १, २९, ७, $पै
३, १०, ४^{२}, ६, ६, ६

अश्विनी– -†नी ऋ ५,
४६, ८, मै ४, १३, १०; शौ ७,
५१, २, –¶नीः तै ५, ३, १, १

२आश्विन[b]– -नः मा १८,
१९, २४, ३६, ३९, ५, का
१९, ७, १, २६, ८, १, ३९,
३, १, तै ४, ७, ७, १, ५, ६,
२२, १¶, ¶६, ४, ९, १, २, ४, मै
२, ६, ५¶, ११, ५, ३, १४,
१७, ¶४, ३, ८, ५, ९, ६, १^{२},
८, ७$, ¶काठ १२, १०, १२,
१५, ४$, १८, ११$, २७, ४,
५^{२}, २८, १०, ५०, २, क
२८, ११, ¶४२, ४, ५^{२},
¶४५, १, –नम् मा १९, ८, का
२१, १, ७, ¶तै १, ८, ९, २,
२१, २, २, १, १०, १, ६, ३,
६, ६, ४, ९, १, २, ४, मै
१, ८, १०, ¶२, ३, ९, ४, २,
५, ६^{२}, ९^{२}, ¶४, ६, १, ¶काठ
१२, १०, १२, १३, ५^{२}, ६, ७^{२},
२८, १०^{२}, ३४, १६, ३७, १८,
क ४५, १^{२}¶, –¶नस्य काठ
२७, ५, क ४२, ५, –ना मा
२४, ३, का २६, १, ५, तै ५,
६, १३, १, मै ३, १३, ४, काठ
४९, ३, –¶नानि तै ७, ४, ५,
२, ७, ३, –¶ने तै २, १, १०, ३;
मै २, ५, ११^{२}, ४, ६, २, –नौ मा
२४, १, का २६, १, २, तै ३, १,
६, २, मै ३, ११, २, ४, ६, २¶,
काठ २८, ५¶, क ४४, ५¶

a) तु. टि. अश्विना शौ (५, २५, ३)।
b) साऽस्यदेवतायर्थे अण् प्र (पा ४, २, २४, ३, १२०)। तत्-स्वर (तु अश्व->१आश्विन-, √१आश्> २आश्विन)।

¶आश्विनी- -नी मै २, ४, १, -नी मै ३, २, ९[२], काठ २०, १०[२], क ३१, १२[२], -नीभि मै ४, ६, २, -नीम् तै २, १, ९, ४

¶आश्विना(न-अ)म्न[a]- -म्नान् तै ७, २, ५, २, मै ४, ८, ९, काठ ३०, ३, क ४६, ६

अश्वि-ताप- -पम् पै ३, ३९, १

*अश्वि(शँ वि)न[b]-

अश्विन कृत[c]- -तस्य मा २०, ३५, का २२, ३, ४

२अष्ट सम्°

अुष्टवे[d] ऋ ४, ३०, १९

अुष्टि[e]- -ष्टये शौ ६ ५४, १ [°ष्टि-जरत्°, वि>व्य्°, सम्°]

अप्टुम् सम्°

अुष्ट्रा[f]- √अज् द्र

√२अश्[g], ¶अश्नाति[h] तै १, ६ ७, ३, ६, १, १, ४, मै १, ४, १०[२], ८, ७, १०, १६[२], २, १, १०, ३, ४, ९, ६, २[२], ४, १, ६, काठ २२, १३[२], §शौ ९, ८, १–६, अश्नाति ऋ ९, ६७, ३१, १०, ८५, ३, ४, ¶तै १, ६, ७, ३, ४[२], ६, १, १, ३, ¶मै १, ८, ९, १०, १६, ¶काठ ६, ७ २४, ७[१], ३२, ७[२], ३६, १०[२] ¶क ४, ६, ३७, ८[२], †कौ २, ६४८, शौ ९, ८, १–६, †१४, १, ३, ५, पै ६, २२, २०, १६, ११३, ७[२]–९[२], अश्नाती३[i], अश्नाती३[i], मै १, ८, ९¶, ¶अश्नीत[j] मै १, ८, ९, काठ ३१, १५, अश्नन्ति[j] मै ३, ६, ६¶, काठ ३१, ४¶, क ४७, ४¶, शौ ९, ७, ८, ९, ११, १२, १४, पै १२, ३, १३, १६, ११३, २ ३ अश्नासि[h] शौ ८, २, १९, पै १६, ४, ९, अश्नामि[h] शौ ६, १३५, १, ७, १०६, १, अश्नामि मा २, ११, पै ५, ३३, ७, अश्नातु पै ७, १९, ८, अश्नीतम्[j] ऋ ७, ७३, २, ¶आश्नात् मै १, ६, १२[१] २, १, १२, काठ ७, १५, ११, ६[२], २५, ४[२], क ६, ५ ३९, १[२], आश्नन्[k] ऋ १०, १७६, १, आश्नाम् ऋ १०, ९५, १६, ¶अश्नीयात्[l] तै १, ६, ७, ४ ५, २, ५, ६, ७, ६, १, मै १, ८, ८, १०, १६, २, १, ६, ३, २, ५ ४, ८, ६, २, ४, ३, ९, काठ ८, १२, शौ ४, ११, ३६ अश्नीयात् तै २, ५, ५, ६¶ ¶मै १ ४, १०[२], ८, ८, ९, ७, २, १, ६ ३, ४, ८, ६, २, ६, ४, ३, २, ¶काठ ८, १२, ९, १५ ११, ५ १०, १२, ७, २३, ९, २९, १, ८,

---

[a]) बस पूप्रस्व (पा ६ २, १)। उप यद्र ।

[b]) मौस्थि *अश् वि॒द्- इत्येतस्मिन्वे सति अश्वि॒(श्॰ वि)न्- इत्यस्य जनकम् [तु पि अश्विन् यदनु 'गवादिषु' (पावा ३, १, १३८) इत्यत्र उस इह नेष्यते (अन्यथा उप श प्र इति कृत्वाऽन्तोदात्त स्यादित्य निष्टाऽपत्तिरिति यावत्) । एरिथ पाप्र उस उप √विन्द्+कर्तरि अन् उस (पाउ ५, ३३)। कृद्-उप-प्रस्व निस्स्वर (पा ६, १, १९७)। यत आद्युदात्तत्व निर्बाध स्यादिति दिक् (तु नाउ पि मतान्तरे सुषमाने)]।

[c]) तृतस पूप्रस्व (पा ६, २, ४८)। यदिह पूप नकार उपजन इति उ प्रमृ (तु PW प्रमृ) आहुस्त-दनुपपन्नमिव भवति। तस्य कौनस्यस्य विषये साकाङ्क्षा ऽनिर्देशे । यदपि म पूप स्वार्थे अण् प्र इत्याह, तत्र वृद्धयभावे यथाकथमप्युपेक्षितेऽपि सति स्वरतो निनरा-मनुपपत्ति , अन्तोदात्तप्रमाद्यादिति दिक् ।

[d]) तवन् प्र नित्-स्वरश्च (पा ३, ४, ९ ६, १, १९७)।

[e]) क्तिन् प्र इति विशेष । शिष्ट नापृपि द्र ।

[f]) यस्य √अज् (१ ९९) इत्यत्र हृदयं समावेश श्चोप गत्य: द्र । वेयनकर्त्र हिंगतानिना √१अश् इत्यनन व्याप्यपरस्य मे...दस्यार्थीभवति । यदपि तत्र पाउ (५, १५९) अनु प्ट्रन् प्र व्यधायि, तदपि नाऽऽद्रियेत । प्र आदिभूतस्योष्मण धा अन्यतया प्रतीयमानत्वात्तदभावे तकारादौ प्र इष्वर्णविपरिणामाऽसिद्धेश्चेति दिक् ।

[g]) प्राक्प्रसिद्धात् पृथक् निर्देश द्र [तु पि √१अश् यत मौस्थि अस्य √*अद् इत्यस्य ६ठेन हिंसार्थकेन प्रभेदेन सम्बन्धो गृह्यत (हिंसिक्रियावद् भुजिक्रियाया अपि स्वविषयभूतस्य पदार्थस्य स्वरूपतो विलोपकत्वाद् उक्तस्य हिंसापरस्य √*अद् इत्यस्यैव भुजिपरतया-ऽप्यर्थातिशययोगपरिणाम इत्यभिसंधि)। यद्वा √*अद् इत्यस्य ९म भोजनार्थं पृथक् सकल्प्य]।

[h]) प्र पित्त्वाद् विकरण-स्वर ।

[i]) उदात्तप्लुत (पा ८, २, ९७)। एकतरत्र नापूर्टि दि विकरण-स्वर इति कृत्वा स्वरद्वय द्र ।

[j]) विकरणस्य स्वराऽभावे प्रस्व (पामवा ६, १, १५८)।

[k]) 'अश्नन्' इति गवा पवा च स्वरतश्च ... चिन्त्य । आडभाव प्रस्व प्रामवादानुप्लुतमान दस्यैव यद्योननारणधनि यावत् (तु GW, वेतु सा 'आश्नन्' इत्येतत्स्थानिकतया ... विषय समान श्चोप)।

[l]) पानुबन्धस्य उदात्त (पा ३, ४, १०३)।

३२,७², ३६,१०, ¶क ७, ७², ३६, ६, ४५, २, शौ ९, ७, ७², ८, ७-९, १२, ४, ४३, ४४, ४६, पै ३, २५, ५ ८, १५, ५, १२, ३, ३, १६, ११३, १०,११, ¶अशीयाताम् मै १,४,५; ¶अशीयाम्[a] मै १, ६, १२

†आ॒द॑[b] ऋ १, १६२, ९, मा २५,३२, का २७,१३,१, तै ४, ६, ८, ४, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४, आशु °मा १९,६१[d], का २१, ४, ११, मै ४,१०,६, आशिम>मा पै ९, २२, ९, २१, २२, †अशीत् ऋ १०, ८७,१७, पै १६, ७,७, आशीत् शौ ८, ३, १७, पै १६, ५७, १-१६, अशिष्म काठ ३६, ९

¶आशिष्यम्[e] काठ ११,६ [प्र°]

१अ॒शन[f]– -¶नम् तै २, ५, ६, ६ ६, १, १, ४, मै ३, ६, २, ६ –ने शौ ५, २९, ६, ७, पै १३, ९, ८, ९ [°न- प्रातर्°, स°, सायम्°]

अशन-कृत्[g]– तम् शौ ९, ६, १३, पै १६, १११, १३

†अशना(न-अ)नशन्[h]– -ने कौ ३, ४, ४, जै २,३,७, शौ १९, ६, ?, पै ९, ५, २ [°न- स°]

२अशन- हुत°

अशित् ता[i]– -¶तम् तै १, ६, ७, ४, काठ २५, १०², क ४०, ३ –ता शौ १२, ८, १०, ११, पै १६, १४४, ९, १० [°त अन्°, आ°, प्र°]

अशिता-वत्[j]– -वति शौ ९,८, ८, पै १६, ११३, ११

¶अशितव्य[k]– -व्यम् म १, ५,७², ३, ४, ८ ७, ८², काठ १२, ७, २४, ७⁴, क ३७, ८⁴

अशित् प्र°

¶अशित्र– -त्रम् काठ ७, ५², क ५, ४² [°त्र- प्र°]

¶अशित्वा[l] मै १, ६, १२

अश्नत्[m]– -श्नन्ता ऋ ७, ६७,७, -श्न-तौ ऋ ८, ५, ३१ [°श्नत् अन्°, प्र°]

¶अश्नती[n]– -त्या मै १,६,१२

†अश्नान्[o]– -ना कौ १, ५५५ जै १, ५७, २

अश्य प्र°

¶अश्य[p]– श्ये मै ३, १०, १. [°श्य- प्र°]

अश्यत्- वि>त्य्°

अश्यमा(न>)ना[q]– -ना शौ १२, ८, १०, पै १६, १४४,९

अष्टृ[r]– -ष्टा ऋ १, १२१, ८

आश- प्र°

†आशिन्[s]– -शिनाम् पै ६, २२, २४

¶आश्य[t]– -श्यम् तै २, ५, १, ४², ६, १, ११, ६²

अ-शत्रु[u]– -त्रु ऋ ५, २, १२, शौ ६, ४०, २⁴, –†त्रु ऋ [१,१०२, ८, (८, २१, १३) १०, १३३, २], कौ २,११५२, जै ४,१,५, शौ २०, ९५, ३, –†त्रुभ्य ऋ ८, ९६, १६, कौ १, ३२६, जै १, ३४, ४, शौ २०, १३७, १०, –त्रुम् ऋ १०, २८, ६, पै १, २७, ४, –०त्रो ऋ ८,८२, ४ पै २ ७,२

१अशन-, २अशन- √२अश् द्र

अ॒ शपत्[v]–-पत खि ४,५,१७, शौ ६, ३७, ३, ७, ६१, १

---

a) यासुडागम उदात्त (पा ३ ४, १०३)।

b) णलो लित्त्वात् प्र पूर्वमुदात्त (पा ६, १, १९३)।

c) प्रस्व (पा ३ १, ३)।

d) तु उ, वैतु म GRI च <√१अश् इति ।

e) आडागम उदात्त (पा ६, ४, ७२)।

f) ल्युट् प्र लित् स्वरश्च (पा ६ १, १९३)।

g) उम किब त कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

h) द्वस समस्व (पा ६,१,२२३)। उप तस भवति। 'सादानानशने' इति ऋ (१०, ९०, ४) पाभे ।

i) कर्मणि क्त प्र तस्वरश्च ।

j) तु ि २अ-दिति->आदित्य-वत् । पूप दीर्घवम् उस (पा ६, ३, १३१)।

k) तव्यति प्र तित् स्वर (पा ६, १, १८५)।

l) क्त्वा प्र तत्-स्वरश्च ।

m) शतृ प्रत्यय आकारलोपे प्रस्व (पा ६,४,११२)।

n) स्त्री ङीप उदात्तत्वम् (पा ६, १, १७३)।

o) शानचि प्र चित्-स्वर (पा ६ १, १६३)। विशिष्ट द्र याद्रच (९ ७९, १) पाभे ।

p) क्यप् वा स्यात् यत् वा स्यात् कृत्य । प्रथमे प्र पित्त्वा-निघाते धाम्व । उत्तरे यतोऽनावीय स्वर (पा६,१,२१३)।

q) कर्मणि शानचो निघाते विकरण-स्वर (पा६,१,१८६)।

r) तृचि चित्-स्वर (पा ६, १, १६३)।

s) पा सदिग्धस्थलीय भवति ।

t) ण्यति तित्-स्वर (पा ३,१,१२४, ६,१,१८५)।

u) बस अन्तोदात्त [पा ६,२,१७२ (वैतु PW प्रभृ. तस इति, तयाले यनि स्वरस्याऽनुपपत्ते)]। उप यद्र ।

v) विसर्गान्त पा इतीव कृत्वा इन्द्रस्य वि इति सा आह । यनि तु 'अभयम्' इत्यनेन समानाधिकरण द्र इति विवेक ।

w) तस नञ्-स्वर (पा ६, २,२)। उप यद्र ।

अ-शम्[a] शौ २, २५, १, पै ४, १३, १ ६, २२, २०[२]

अशा-तर- -रम् पै ५, ३४, १

¶अ-शरमय[a]- -यम् मै २, १, ६

अशस्- √१अश् द्र

अ-शस्त[a]- -स्तानि शौ ६, ४५, १

अशस्त-वार[b]- -र ऋ १०,९९,५.

अ शस्ति[a]- -स्तय शौ ७, ११९,२, -स्ति काठ १९,२¶, ४०,१०, क २९,८¶[c], शौ १,२०,१,५, ३, ६, -स्तिम् ऋ [१०, १८२, १-३] शौ ८, २, २, १७, १, ८, १७, पै १६, ३, ७, १४९, १२, -स्ती ऋ १, १००, १०, ४,४८,२, ६, ४८,१७, ६८,६, ७, १८, ५, मा ११, १५, का १२, २, ४, तै ४,१, २, २, ५, १, २, ३, मै २, ७, २, ३, १, ३[२],¶, काठ १६, १, १९, २, क २९, ८, -स्त्या शौ १२, २, १२

अशस्ति-सुर- -त् काठ ७, १३

†अशस्ति हन्[d]- हा ऋ ८, ८९, २, ९९, ५, ९, ६७, ११, ८७, २, १०, ५५, ८, मा ३३, ६६, ९५§, का ३२, ५, १२, मै १,२, १०§, कौ १, ३११, २, २८, ९८७ जै १, ३२, ९, ३, ३, ७, शौ २०, १०५, १

¶अ-शाख- -ख काठ २६, ३, क ४१, १

¶अ-शान्त,न्ता[a]- -न्त तै २, २, ५, २, ७, ५, १५, १[२], मै १, ८, ५[१], ३, ६, २, ७, ८, ८, ७, ९, ३, ४, ४, १, ९, ७, ६[२], काठ १०, १०, २६, १, ३१, ७, ३७, १४, क ४०, ४, -न्तम् तै ६, ५, ८, ५ मै १, ८, २, ३, ४, २, ९, काठ ६, ३,८, क ४,२ ७, -न्तस्य मै ३, १,६, ४,१, -न्ता काठ १३,६, -न्ता तै ३, १, १, २, ६, १, २, ३, मै २, ३, १, ३, ८, २, १०, १, ४, ४, १, काठ २४, १०, २७, ४, क ३८, ३, ४२, ४, -न्तानि मै ४, ३, ६, काठ १२, ८, -न्ते मै ४, २, १८[२], -न्तौ तै २, ५,८,१, मै ३,२,३

¶अ शान्ति- -न्त्यै काठ २४, ९, क ३८, २

अ-शास्य[e]- स्यम् ऋ ८, ३३, १७

अशित-,अशितव्य ,अशितृ ,अशित्र- अशित्वा √२अश् द्र

¶अ शिथिर(<>ल)त्व[f]- -त्वाय मै २,२,३, ३,५,२, ७,२, ४, ३, ९, ४, २, ७, ६[३] ८, ७, १०

¶अ-शिथिलत्व- -त्वाय काठ ८, ८, २६, ४, २९ २, ३०,५, क ७, ३, ४१, २, ४५ ३

¶अ-शिथिलम्भा(म्-भा)व[a]- -वाय तै ७, १, ५, ४, २, ४, २

अशिन- √१अश् द्र

अ शिप(द>)दा[g]- -दा ऋ ७, ५०, ४

अ शिमिद,दा[g]- -दा ऋ ७,५०,४, -दाय मा ३८,७, का ३८,२,१

अ-शिव,वा[a]- -व ऋ १०, १२४,२, -वस्य ऋ १, ११७, ३, ६, ४४, २२, -†वा ऋ १०, २३, ५, शौ २०, ७३, ६, -वा ऋ ५, १२, ५, मा ३५ १०‡[h], का ३५, ४, ९‡[h], मै १,६,९¶, शौ ७, ४४, १, १२, २, २७, -†वास ऋ ७, ३२, २७ १०, ९५, १५ खि ४, ५, १३[ii], कौ २, ८०७, जै ४, ३०, ७, शौ २०, ७९, २, -वेन ऋ १, ११६, २४, ११७, १७

अ शिशिलत्[a]- -क्षुम् शौ २०, १३४, ६.

*अ शि(श्व>श्वक>)श्विका- नाउ टि द्र

?अ शि(श्वि>)श्वी[j]- -श्वी ऋ १, १२०, ८, ३, ५५, १६

---

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[b]) बस पूरप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[c]) 'मानस्ति' इति दीर्घाऽऽदि मुपा शोधाऽपेक्ष ।

[d]) उस क्विप्-त-हन्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। पूप उ (मा ३३, ६६) अभि-शस्ति > अ-शस्ति- (अभेगाम्याय) इत्याह । यनु तत्रैव म पूप बस इत्येतदाह, तनामी अ-शस्ति इत्यपर शति उपकल्पयमानोऽशामाप्तिः । [illegible] म्युश्रस्य-तरसद्भाव तदनिवार्यत्वाऽभावाभिप्रायेण दिष्ट् ।

[e]) तस इन्दोदाय स्वर (पा ६,२,११०)। उप यद्र ।

[f]) तस, नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। अत्र स्वरविद्यार्थं 'वा छन्दसि' (पावा ६, १, ११९) इति नञ्-समासात् स्वस्य विप्रतिपेध विकल्पित ।

[g]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[h]) 'अशेवा' इति ऋ (१०, ५३, ८) पाभे ।

[i]) अत्र मुपा अन्तोदात्तत्वदर्शनात् बस वा स्यात् प्रमादज स्वरो वा स्यात् ।

[j]) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप प्रति सद्द । यनि पाम शिशु इत्येतदनर्थान्तरशिलिनय सनिपाति इत्य च सत (यनु √*शिश् >) *शिशिव (नु मु शिशिर) इत्येनस्य ङीपन्त (पावा ४,१,४५) *शिश्वी- इति द्र । अपि पूर्वसवर्णदीर्घ (पा ६, १, १०६) । मौरिय शिशु इत्येतत्- प्रामूरभूतं *शिश्व- (वो > *शिश्विका) इति उप इति कृत्वा दति द्र "अशि-

अशिपत् √१अश् द्र
अ शिप्र[a]- -प्रम् मै १,७,३¶, -प्रान् शौ २, ३१, ३
अशिप्म √२अश् द्र
*अशी- नित्र टि. द्र
*अ शीत[b]-
अशीत तनु[c]- ०नो तै १,१,१२,३
*अशीत-म[d]- -०म मा २, २०, का २, ५, १
अशीति[e]- -तय शौ ११, ३, २१, -ति खि ४, २,२, मा २३,५८, का २५, १०, ६, शौ ५, १५, ८ १९, ४१, ३, पै ६, २०, ३, ८, ५, ८, -तिभि शौ २, १२, ४, पै २, ५, ४, -त्या ऋ २, १८, ६ -त्यै तै ७, २, ११, १, १२, १, १४, १, १७, १, १८, १, काठ ४२, १, ३, ५-८ [°ति- अष्ट°, एक°, एकान्न°, चतुर°, नवन्°, पञ्चन्°]
¶अशीत्यर्(ति अ)क्षर[f]- -रम् मै ३, २, ५
¶अशीत्यक्षर-त्व[g]- -त्वम् मै ३, २, ५
*अ-शीर्त[b]
*अशीर्त-तनु[c]- -०नो काठ १,१२, ३१, १२, क १, १२, ४७,११
अ-शीर्षक[b]- -काय तै ७, ५, १२, १, काठ ४५, ३
अ-शीर्षन्[i]- -र्षा ऋ ४, १, ११, -र्षाण खि ३, २१, २, कौ २, १२२१, शौ ६ ६७,२ -र्षाणम् शौ १९, ४७, ८, ५०, १, पै ६, २०, ८, १४, ४, ११
¶अ शुक्[j]- -क्रम् मै ३ ८,१०,४,६,९
अ शुचि[i]-
¶अशुचि-तर- -र मै १, ८,९
अ शुद्ध,द्धा[b]- -द्ध का १, ४,४, मै १,१, ६, ४, १,६, काठ १, ५, क १, ५, -द्धा मा १, १३, -द्धाम् पै ९ २२, १७
‡अ शुन[k]- -नम् शौ १४, २, १६
अ शुन्ध- -न्धात् पै ४, १८, ३
¹अ शु(म>)भ्रा[l]- मा खि २ ६[२],२२
*अ-शुर, *अशुभ्रं नापू नि द्र
[?]अशुव[m]- षम् ऋ १,१०१,२,१७४, ३,२,१४,५,१९,६,४,१६,१२, ६,३१,३ -षस्य ऋ ६,२० ४

मिका >-का ' इत्यस्य मूलत सत प्र३ रू नैप्र विपरिणाम स्यात्। यत्तु शिशु इति उप इति परसाधारणी दृष्टिर्भवति(तु सा प्रभृ.),तत्रापि पाप्र अनुरोधेन विशेषण्गिम रयमपरो विशेषोऽवश्यमवधेयो यथा पा लोकमात्रगोचरतयाऽन्तोदात्तश्रुतिकमेतन् प्राति इताथाभिप्रेयादिति । कुत इति। यनि आद्युदात्ततया वदे श्रूयमाणस्यैव सतस्तद्विभिन्नश्रुतिकतया लोक उपलब्धिमपद्य तथात्वेन प्रतिपादनार्थ डीष प्रकरण (पा४,१,६२) समावेशस्यौचित्यादिति [वैतु सा अपार्यमव ङीषन्त सल्प वेदे श्रावुक सन् स्वरतो दुष्परिहरपर्यनुयोग (तु ऋ.यस्थ)] ।एस्थि शिशु इति उप इत्यास्यायाऽपि वेदे पूर्व ङीषन्तताम् (पावा ४, १, ४५) आपन्नेन सता *शिश्वी इत्येतेन नञ यनि आद्यु दात्तकर तस भवति, लोके तु नञ्-पूर्वस्य तस सत 'अशिशु ' इत्यतो ङीप् प्र इष्यत इत्येतद्विवेकहृत् सप्रदाय इति सुवचम् [वैतु सा प्राकरणिक शिशुभिन्नत्व समर्थयितुमसमर्थ इव बस इति कृत्वा शिशुरहिते श्रुतितात्पर्यमिति निगमनार्थं *शिश्वी इति उप तद्धितवृत्त्या साधुक्तया वा, नितान्तमसबद्धमिव कृद्वृत्त्या √शी इत्यतो निष्पादुकतया वोभययाऽपि मोघप्रयत्न (तु PW प्रभृ. अपि बस इति वदन्त स्वरत समान चोद्या') LRV 'सुशिश्वी ' इत्येवमुभयो स्थ पिपठिषु सन्न्यायासिद्धमिव सत शोध प्रस्तावुक (तु OR:)]।

[a]) तम नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप २शिप्र यद्र।

[b]) सस्व नापूटि. द्र । उप यद्र ।

[c]) बस पूप्रस्व (पा ६, २, १) । उप यद्र ।

[d]) सस्व नापूटि द्र । उप *म (<√मा) इति दीप्तिपर्याय यद्र [तु सश्रु नापू, वैतु सा (क्र यद्र) उ म PW प्रभृ च *[?]अशिन् (<√१अश् वा √२अश् वा) इतयस्य तमपि प्र दीर्घ इत्येवमाश्यायुक्त]।

[e]) पाप्र *अशी (<अष्टन् +दशत्)+ति प्र प्रस्व च (पा ५,१,५९)। मौस्थि तु अष्टन् +*दशीति (यद्र) इति स्थित सासस्व द्विस आस्थेय । उभयत्र नैप्र आश्रयणीयत्वसामान्येऽप्युत्तरे कल्पेऽस्ति क्वचिल्लघीयस्तेति दिक्।

[f]) द्विपूर्णिदि सस्व । स्वरित (पा ८ २,४) द्र ।

[g]) भावे त्व प्र तत्स्वरश्च (पा ५, १, ११९)।

[h]) तु नि अ रेतस्क- इति ।

[i]) बस अन्तोदात्त (पा ६ २, १७२)। उप यद्र ।

[j]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६१)। उप यद्र ।

[k]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र । 'शुनम्' इति ऋ. (३ ३३, १३) पाभे ।

[l]) तस ।पाप्र यत्तु स्वर चिन्त्य । अथवा उप चार्वादिषु उस कृत्वा समाधेय (पा ६,२,१६०) । मौस्थि तु *अ-शुर (=तस उप भाप <√*शृ दाप्तौ यद्र)+ (√*भृ [मरणे]>कर्तरि) *भ्र इति स्थित उस उपप्रस्व सत *अशुभ्र(द्र भ्र)- इत्यस्य विपरिणाम इति दिक्।

[m]) व्यु ? नञ्पूर्व बस इति सा [वैतु (ऋ १,१७४,३) आ>अ इत्येवमप्यादिमकार विकल्पुकश्च नञ्पूर्व तस अपि पदे प्रतिपादुकश्च] स्वरतश्च बाहुलकात्प्रय

°अ-शुष्क-

¶अशुष्का(ष्क-अ)ग्र- -ग्रः काठ २६, ३; क ४१, १.

अ-शूद्र^a- -द्राः मा ३०, २२^2; का ३४, ४, ४^2.

°अ-शून्य^a-

अशून्यो(न्य-उ)पस्था^b- -स्था खि २, ११, २.

¶अ-शृ(श्र>)ङ्गा^c- -ङ्गाः तै ७, ५, १, १; २, १.

अ-शृण्वत्^a- -ण्वते तै ७, ५, १२, १; काठ ४५, ३.

¶अ-शृत^a- -तः तै २, ६, ३, ४; -तम् तै ६, ३, १०, १; मै १, ८, ३; ४, ७, ४; काठ ६, ७, २८, ९^2; क ४, ६; ४४, ९^2; -तान् काठ २८, ८; क ४४, ८.

अ-शृथित^d- -ताः ऋ १०, ९४, ११.

अ-शेव,वा^a- -वा ऋ ७, ३४, १३; -वाः ऋ १०, ५३, ८.

अ-शेपस्^e- -पसः ऋ ७, १, ११.

°अ-शो(क>)का^e-

आशोकेय^f- -यः मै ३, ५, ४.

¶अ-शोचत्^a- -चन् तै ५, ४, ४, १.

अ-शोचन- -नम् पै ५, १९, ७.

अ-शोण^a- -णाः शौ १९, ६०, १.

√°अश्च्

√°अश्च्^g, अश्छसि पै १०, १, १.

अश्न- √१अश् द्र.

¹अश्नन् √२अश् द्र.

अश्नया,अश्नवते,अश्नवैथे √१अश् द्र.

°अश्न-भर- अश्मला- टि. द्र.

अश्मन्-, अश्मला- √१अश् द्र.

¶अ-श्मशानचित्^h- -चित् तै ५, २, ८, ५; मै ३, २, ६; ७; ५, १.

अश्य-,अश्यत्-,अश्यमान-√२अश् द्र.

¶अ-श्रद्दधान^a- -नः तै २, ६, १०, १^2.

अ-श्रद्ध^c- -द्धाः शौ १२, २, ५१; -द्धान् ऋ ७, ६, ३.

अ-श्रद्धा^a- -¶द्धया तै ७, ५, २, २; काठ ३३, १; -द्धा शौ ११, १०, २२; पै १६, ८७, २; -द्धाम् मा १९, ७७; का २१, ५, ४; मै ३, ११, ६; काठ ३८, १.

१अ-श्रम^i- -मासः ऋ ६, ३१, १२.

२अ-श्रम^c- -मैः ऋ ७, ६९, ७; मै ४, १४, १०.

अ-श्रमण^j- -णाः ऋ १०, ९४, ११.

†अ-श्रमिष्ठ^k- -ष्ठः ऋ ४, ४, १२; तै १, २, १४, ५; मै ४, ११, ५; काठ ६, ११.

¹अ-श्रवि(ष्ठ>)ष्ठा^l- -ष्ठा पै १४, ४, २.

अ-श्रात^a- -तः ऋ १०, १७९, १; -तम् शौ ७, ७५, १^m.

अ-श्रान्त^a- -न्तस्य शौ १९, २५, १; -न्ताः ऋ १०, ६३, ११.

अ-श्राम- -मः पै १, २२, ३^n.

¶अश्रि^o- -श्रयः मै ४, ७, ९; काठ २६, ४; २९, ८; -श्रिः तै ६, ३, ४, ३; -श्रिम् तै ६, ३, ४, ३-५. [°श्रि- अष्टन्°, चतुर्°, निर्°, नवन्°शत°]

अ-श्रित^a- -तम् ऋ ४, ७, ६.

°अ-श्री^p-

†अश्री-र,रा^q- -रः ऋ ८, २, २०; -रम् ऋ ६, २८, ६; शौ ४, २१, ६; -रा ऋ १०, ८५, ३०.

(पा ६, २, १९९)। एतदपेक्षया उसं. (पा ६, २, ११६) सुवचतरं द्र.। प्रकरणतः प्रदाहार्थप्राधान्यस्य प्रतिपत्तेस्तु तदर्थवृत्तेः सतः √१अश् इत्यतोऽस्य जन्म द्र. (वैतु. PW. प्रभृ. <√२अश् इति)।

^a) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

^b) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.। मुपा. द्वितीयः स्वरश्चिन्त्यः।

^c) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

^d) तस नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. √°श्रथ्+क्तः।

^e) बस. परादुदात्तत्वम् उसं. (पा ६, २, ११६)।

^f) अपत्येऽर्थे ढक्>एयः प्र. कित्स्वरश्च (पा ४, १, १२३; ६, १, १६५)।

^g) धातु पूर्वेऽस्रो √१अश् इत्यतोऽनर्थान्तरं सन् नापू. यथा. इति कृत्वा पाधा. उसं.। यनि. च धा. नैप्र. वर्ण-विपरिणामनः नापू. जातः सन् गपू. √°अश्च् इत्यत्र परतो वर्णविपरिणामे द्वारायमाणः द्र (तु.टि. √°अश्च्)।

^h) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. श्मशानात् √१चि+कर्मणि क्विप् (पा ३, २, ९२)।

^i) सस्व. नापूटि द्र.। उप. √श्रम्+कर्तरि अच् प्र.।

^j) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. √श्रम्+ भावे ल्युट् प्र.।

^k) सस्व.द्विपूटि.द्र.। उप √श्रम्>श्रमित्-+इष्ठन् प्र.।

^l) नञ्पूर्वत्वं संदिग्धं भवति (वैतु. शौ १९, ४९, २ यत्रत्याः सर्वेऽपि पाभे. नञ्-रहिता भवन्ति)। प्राकरणिक-संगतिविघातक इवाऽयं नञ् प्रतिभातीति दिक्।

^m) 'अ-श्रातः' इति ऋ. (१०, १७९, १) पाभे.।

^n) 'अश्रामः' इति शौ. (१, ३१, ३) पाभे. (स. श्यु. च कृते तु. तन्नत्यं टि.)।

^o) √१अश्(+क्रिन् प्र. (पाउ ४, ६६) इति प्रथम कल्पः (तु. WW १,२८)। आ√श्रि+दिन् प्र. आङो ह्रस्वत्वं च (पाउ ४,१३८) इत्यपरः कल्पः। उभयथाऽपि नित्-स्वरः (पा ६, १, १९७)।

^p) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। नाउ. श्यु.औपयिकं द्र.। नञ् चेह वैपरीत्यलक्षणः सन् प्राति. कुत्सितभाव-वाचकं करोति (तु. नाउटि.)।

^q) उस. इन्-प्रस्व. (पा ६,२,११६)। उप. √°श्र+

°अ-श्रीवि[a]-
अश्रीवी[b]- -वीः मै १, ११,१०.
अश्रु[c]- -श्रु ऋ १०, ९५, १२; १३; ¶तै १,५,१,१; मै २,१,१०[2]¶; काठ ३४, १२¶; -श्रुभिः मा २५, ९; का २७, ९, १; तै ५, ७, २०,१; मै ३, १५, ८; काठ ५३, १०; -श्रूणि शौ ५, १९, १३ [°श्रु- अन°]
¶अश्रु-ज[d]- -जम् तै १, ५, १, २.
अश्रु-मु(ख>)खी[e]- -खी शौ ११, ११, ७.
अ-श्रेष्मन्[f]- -ष्माणः शौ ३, ९, २.
अ-श्रोण,णा[g]- -णः खि २, १०, २; पै १, २२, ३; -णा[h] मै ३,७,४.
¶अ-श्रोत्रिय[g]- -याः मै ४, ५, ८; -याय काठ २८, ४; ५: क ४४, ४; ५.
°अ-श्लील(=श्री)[g]-
अश्ली-ल,ला[i]- -¶लम् मै २, ३,९; ५, २; ३, १, ९; ६, ७[2]; काठ १२,१०; १९,१०; २३,६[2]; क ३०,८; -ला शौ १४,१,२७[j].
?अश्लेपम्[k] पै १६, ७९, २.
अ-श्लेष्मन्- -ष्माणः पै ३, ७, ३[l].
अ-श्लोण,णा[g]- -णः शौ १, ३१,३; -णया तै ६, १, ६, ७¶; -णाः शौ ६, १२०,३; पै १६,५१,१.
अश्व- √१अश् द्र.
?अश्वथ[m]- -थः ऋ ६, ४७, २४.
अश्वत्थ[n]- -०त्थ शौ ३, ६,५; पै ३, ३, ६; -०त्थ शौ ३, ६, २-४; ६; ८, ८, ३; पै १, ७९, १;३, ३, २-५; १६, २९, ४; -त्थः खि ५, १५, १४; ¶तै २, ३, १, ५; ३, ५, ७, २; ३; ५,१, १०, २; ¶मै १, ६, १२; काठ ७, १२; ८, २¶; ३९, १३; क ६, २; ७¶; शौ ३, ६, १; ५, ४, ३; ६, ११, १; ९५, १; ८, ७, २०; १९, ३९, ६; २०, १३१, १७, पै ३, ३, १; ७, ५, ४; १०, ६; ९, २५, १; १६, १३, १०; -त्थम् ऋ १, १३५, ८; ¶मै १, ६, ५; २, २, १; ४, २, १२; ४, २; काठ ११,६¶; पै २, ५५,१; -त्थस्य मै १, ६, १२¶; काठ ८, २¶;

कर्तरि कः प्र. [पावा ३,२,५ (वैतु. सा. [ऋ ८,२,२०] मत्वर्थीयः रः प्र. इति कृत्वा तद्धितवृत्तेन व्याख्यायुक्तो नञमभावमात्रवचनतया प्रतिपन्नः संश्रिन्त्यः [भावात्मकस्य हि सतः पदार्थस्य योगे तद्वतो मतुबर्थेन प्र. व्यवहार्यत्वादित्यभिसंधेः]; PW. प्रमृ. च ६अ+°१श्रीर- इति कृत्वा तस. इति वदन्तः स्वरतः समाधिसाकाङ्क्ष्यमुपेक्षुकाः)]।

[a]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२)। नाउ. औपयिकं द्र. (तु. अ-श्लीवि- तत्रत्यं टि. च)।

[b]) =अश्लीवी- यद्र.। यत्तु MW. इहापि दन्त्यादिद्वितीयाक्षरतया निर्दिदेश, तद् विमृश्यम्। मूको. उभयविधसंकेतोपलम्भात् (यतु. संटि)।

[c]) व्यु.? °अक्ष-त्रु- [=बस.पूपप्रस्व.(पूप.<√२अक्ष् [यद्र.] उप. च √तृ+भावे कुः प्र. [=अक्षोऽक्ष्णः स्त्रुरार्द्रता यस्मात्])] इत्यस्य नैप्र. वर्णविपरिणामः द्र. (तु.पंजा.अथ्रु)। मौस्थि. च √२अक्ष् इत्यस्य √१अश् इत्यस्य कार्योपपन्नस्वरूपत्वात् तावताऽंशेनेदं प्राति. <√१अश् इत्यपि संकेतलाभः स्यात् [तु. पाउ. (५, २९)]। यद्वा √°अर् इत्यस्य दीप्त्यर्थे ३ये प्रभेदे √°१घृ इत्यस्याप्यवान्तरमूलतया संनिवेशः गपू. टि. उसं.। ततश्च प्रकृते मौस्थि.पूप. दाहशोकादितात्पर्यकं सत् °घश्-(<√°घश्) इत्यतः परममूलतो विपरिणतम् °अश्-(<√१अश्) इति स्यादिति कृत्वा भाषान्तरीयतवर्ग-टवर्गाऽन्यतरादि-सजन्मनामपि विषये व्यु. अस्या स्यातिः द्र. [तु. WW १,३३ (उक्रमजन्मपरिचयमात्रे)]। अथापि वा [√°घृ>°धर-(=दाह-)+(√°क्षृ [अवक्षरणे]>भावे) °क्षु- इति कृत्वा बस. पूपप्रस्व. सतः] °धर्क्षु- इत्यस्य नैप्र. विपरिणामः स्यात् (तु.टि. अस्त्र-)।

[d]) उस. कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९)। उप. √जन्+डः प्र. (पा ३, २, ९८)।

[e]) बस. अन्तोदात्तात् स्त्री. ङीप् प्र. तत्स्वरश्च (पा ६, २, १६७; ४, १, ५४)।

[f]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. (=श्लेष्मन्-) √श्लिष्+मनिः प्र. उसं. (पाउ ४,१५२)।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[h]) यद्यपि मुपा.इहाऽशुद्धो न भवति, तथाप्यसावशुद्धयभावो घुणाक्षरीयो भवति न तु सांकल्पिकः (तु.टि.अ-काणा-)।

[i]) तु. टि. अश्री-र-। रलयोरभेद इत्येव विशेषः।

[j]) 'अश्रीरा' इति ऋ. (१०, ८५, ३०) पाभे.।

[k]) मुपा. शोधाऽपेक्षः द्र.। 'आश्रेषम्' इति शौ. (८, ६, २) पाभे।

[l]) 'अश्रेष्माणः' इति शौ. (३, ९, २) पाभे.।

[m]) वैसं.। व्यु.? ६अ+°श्वथ-(भावे<√°श्वथ्) इति कृत्वा बस.अन्तोदात्तः(पा ६,२,१७२) स्यादिति विमृश्यम्।

[n]) व्यु. ? पाप्र. अश्व- + °स्थ-(=अधिकरणे √स्था +कः प्र. >नैप्र. °त्थ-) इति कृत्वा उस. यथादिस्वर इतीवैकः कल्पः (तु. GW. [KZ १, ४६७])। °अश्-(<√१अश्)+°भर्थ-(<√°भृ)>नैप्र. °वर्थ->°वत्थ- इत्येवं सति सस्व. प्राग्वदित्यपरः कल्पः। ६अ+

क ६, ७¶, शौ ३, ६, ८, पै ३, ३, ८, ९, २५, १० १६, १३, ३, ३, -त्था शौ ४, ३७, ४, पै १३, ४, ७, -त्थात् शौ ५, ५, ५, पै १, ६६, ३ १३, ३, १, -त्थान् पै ९, २५, १४, -त्थे ऋ १०, ९७, ५, खि ४, ७, ५ ७[२], ४, मा १२, ७९, ३५, ४, का १३, ६, ५, ३५, ४, ४, तै ४, २, ६, २, मै १, ६, १२[२]¶, २, ७, १३, काठ ७, १५¶ १६, १३, क ६, ५¶, २५, ४, पै ६, ४, ४$, ९, १०, ३$, ११, ६, ६, -त्थेन काठ ३५, १५, पै २, ५५, ४

¶आश्वत्थ[a]- -त्थ तै ३, ४, ८, ४, -त्थम् काठ १५, ५, -त्था तै २, ३, १, ५, मै २, २, १, काठ ११, ६[२], -त्थान् तै २, ३, १, ५, -त्थानि काठ ८, २, क ६, ७ -त्थे तै १, ८, ९, २, -त्थेन मै ४, ४, २

¶आश्वत्थी- -त्थी तै ३, ५, ७, २, ३, ७, २, १, ३, -त्थी मै १, ६, ५[२], -त्थीम् तै ५, १, १०, २, काठ १९, १०, क ३०, ८

¶अश्वत्थ व्र[b]- -त्वम् मै १, ६, १२, काठ ८, २, क ६, ७

अश्वत्थ पलाश[c]- -शम् शौ २०, १३४, ३.

अश्वत्थ-मित्र[d]- -त्रम् पै २ ५५ ५

अश्वत्थ-शाखा[e]- -खाया मै २ ६, ६, काठ १५, ५

√अश्वय्, अश्वया-, अश्वयु √१अश् द्र

?अश्वयोपदानि[f] पै ११, ३, ८

?अश्वस्याव[g]- -व पै ९, ६, १

√अश्वाय्-, अश्वायत्, अश्विन्, १अश्विय-, २अश्विय- √१अश् द्र

?अश्वेनायाम्[h] पै २, १८, ३.

अश्वेषित-, १अश्व्य-, २अश्व्य √१अश् द्र

√*?अप्[1]

*?अप[i]- -?प पै १, ५९, ४[k]

*?अप-तर- -रा ऋ १, १७३, ४

[a]?*श्वत्थ- (=श्वस् +स्थ-) इति कृत्वा तस इतीवाऽप्यपर कल्प (यत्र स्वरसिद्ध्यर्थं पाश्र नञ् समासस्य पूर्वविप्रतिषेधीया परिभाषा चरितार्थ्येत [तु पामवा ५, १, ११९])। पपा अनवग्रहोऽस्यातिपरोक्षत्वे लिङ्गम्।

[a]) विकारार्थे अञ् प्र मित् स्वरश्च (पा ४, ३, १४०, ६, १, १९७)।

[b]) भावे त्व प्र तत् स्वरश्च (पा ५, १, ११९)।

[c]) द्वस मासस्व धा एकस्वरत्व च (पा ६, १, २२३ २, ४, १२)।

[d]) तस वा बस वेति संदेह । कथमिति । सस्वारत उभयथाऽपि सम्भवादिति । एरिश्व उच्यते । बस एवाऽत्र भवितुमर्हतीति । अश्वत्थदेवताकर्तृकमैत्र्या सिद्धाया हि सत्यामनिष्टवारणस्य तत्प्रसादजस्य सम्भवादिति दिक्।

[e]) तस मासत्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र ।

[f]) यदिप छन्दोवैषम्य प्रतिपत्त्यभावश्च । शौ १९, १४, ८ इत्यत्रत्येन 'अथ । उपदान' इत्यनेन द्विपदात्मकेन वा 'अथ । उपदा । न' इत्यनेन त्रिपदात्मकेन वा पा संमत्य यथायथ शोधः कर्तव्य ।

[g]) सन्दिग्धस्थलीय प्राति भवति । विरूपवस्य-व्यक्ति-विशेषणनमिति सभाव्येत ।

[h]) संदिग्धस्थलीय पा (द्र शौ ६, १८, ४)। 'अश्वे । ना' इत्याकारको द्विपदस्वरः शोधः द्र ।

[i]) ? नाउ व्यु पौरपिक सन् सन्दिग्धमानधुनि मेव √अर्द् इत्यस्य निर्दिशामभूत् यथा द्र ।

[i]) ? नाउ धर्म्यानामनिरुक्तत्वात् निगम प्रति नाम् वा कर्तृ नियमपितिकृत्वा भन् च कर्म (पा ३, १, १३४ उत) धात्व च । अचि प्र सत्य् आद्युदात्तार्थे वृषादिषु उस [पा ६, १, २०३, तु सा, KZ ३४, २७१ (ORN), MW, L ३४८, वैतु GW प्राति ऊरीकुर्वाणोऽपि √२अक्ष् इत्यतो वा √१अश् इत्यतो वा व्यु दर्शुर, वै GRI च <√२इष् इतीव योजयन्तौ]। व्यौल् इत्येतेन सामानाधिकरण्यमिति कृत्वा तु (वैतु सा वाक्यभेदतोऽर्थवैपरीत्यमिव कारुक [तु व्यौल्]) 'प्र···भरन्ते' इति क्रिप अर्धर्चव्यापकत्वात् 'कर्म' इत्यस्या भिन्नपुरुषाया सत्या कि पृथगपेक्षाया अभाव द्र (वैतु पपा प्रभृ तद्भाव प्रतिपन्ना)। 'कर्म' इत्येतत् शब्दरूप यनि एव पूर्वांशतया व्याख्येयम्। तत् कथमिति । उच्यते । '*?कर्माप-'<*धर्माप- (=धर्म + *?अप [<अर्प- भावे<√अर्प्] इति कृत्वा बस पूर्वप्रत्व [=प्रकाशवद्वृतिमत्त्वेन विशाप्यगर्भ सद्भवित सकेतकम्])इति समाख्येत । यद्वा मौस्थि अनुरोधत *धर्मर्द- [<*धुर (भावे<√*धृ)+*मुर-(कर्तरि<√*मृ) इति कृत्वा उस कृत्-प्रत्व (पा ६, २, १३९)]+भावे(√*भृ>*भुर-> *भृ->*प्>) *प- इति कृत्वा बस पूर्वप्रत्व (पा ६, २, १) *धर्मर्प- (नैप्र >धर्मार्प) इति पूर्ववत् कराप्रदितया विपरिणत स्यादिति (वैतु ORN एतत्<कस्मार-इत्येव शब्दतो नेदीय इत्यपरत्पुक्तोऽप्यर्थत सव पाभावानुवेदन)। प्रकृते मन्त्रे बृहतीमानतया समाम्नायमाने (तु १म पाद) १मध ४र्थ पादावानुष्टुभौ २यस्त्र त्रैष्टुभ इति इत्येव पादः 'ना कर्माऽपसा नरभ्य' इत्येव गुरुष्ट द्र (वैतु ORN)।

[k]) 'अथ' इति शोधो विमृश्य ।

१अपाढ,ढा(ळ्ह,ळ्हा)[a]– -ढः ऋ ३, १५, ४; ७, २०, ३; २८, २; ९, ९०, ३; तै १, ५, १०, १; †कौ २, ७५९; –ढम् ऋ १, ५५, ८; ९१, २१; ६, १८, १; ८, ७०, ४; १०, ४८, ११; मा ३४, २०; का ३३, १, १४; मै ४,१४, १; काठ २६,९¶; क ४१, ७¶; कौ २, ५०६; जै ३, ३९,५; शौ २०,९२, १९; –ढा मा १३, २६; का १४, २, १२; तै ४,२,९,२; मै २,७,१६; काठ १६, १६; –ढाय ऋ [२, २१, २; ७, ४६, १]; ८, ३२, २७; –ढेन ऋ ६, १९, २.

°२अपाढ[b]-

अपाढा– -ढाः तै ४, ४, १०, २^{2}; मै २, १३, २०^{2}; काठ ३९, १३^{2}; शौ १९, ७, ४.

१अष्ट- √१अश् द्र.

२अष्ट- √१अश् द्र.

अष्टका[c]– -का काठ ३५, १२; ३९, १०; शौ १५, १६, २; –¶काम् मै ४, २, १२; –कासु क ४८, १२. [°का-एक°, वि>व्यू°]

अष्टन्[d]– -ष्ट[e] ऋ ८, २, ४१; १०, २७, १५; ¶मै ३, २,३; ३, २; ४, ५१; शौ ५, १५, ८; ८,९, २१^{2}; २३; ११, १०, २९; पै ८, ५, ८; १६,१९, ९; २०,२; ८७,१०; –¶ष्टभिः काठ १९,४; –¶ष्टसु क ६,८; –ष्टाभिः[f] ऋ २,१८,४; ¶तै ५, १,४, ५; ४, ४,३; ७, ५,७, ३; ¶मै ३, १, १; ¶काठ २१,७; ३३,७; ¶क ३०, २; –ष्टाभ्यः[f] तै ७, २, ११, १; १३, १; १५, १; १९, १; काठ ४२, १; ३; ५; ९; –ष्टासु काठ ८, ३¶; –ष्टौ[g] ऋ १, ३५,८; १२६, ५; १०, ७२, ८; खि ४, २, २; मा १८,२५^{2}; ३०, २२; ३४, २४†; का १९, ८, २^{2}; ३३, १, १८†; ३४, ४, ४; ¶तै २, ४, ९, १; ३, ४, ९, ६; ५, २, ३; ४, ७, ११, २ऽ; ५, १, १, २; ३; २, ३, ५^{2}; ४, ८, ६; १०, ४; ६, ७, ३; ६, १, २, ६^{2}; ४, ५ १; ७, २, ९, २; ३; ¶मै १, ५,८; १०, ८; ११, १०ऽ; २,४, ८^{2}; ११, ६ऽ; ३, १, १^{2}; ४, २^{2}ऽ; ५; ६; ८, १; ४, १, ८^{2}; १२; ७,१४?; ५,५^{2}; ६, ९†, १३, १; ¶काठ ११, १०; १२, १^{2}; १४, ४^{2}; १८, १२^{2}; १९^{2}; २०,१^{2}; २१,५; ११^{2}; १२^{2}; २२,२^{2}; १०; २३,२^{2}; २६, ९; १०^{2}; ३१,६^{2}; ९; ३४, ७; ८^{2}; ३६, २; ३७,२; १७; ¶क २९, १^{2}ऽ; ७^{2}; ३१, ३^{2}; २०; ३५, ४; ८^{2}; ४१, ७; ८^{2}; ४७,६; ९; शौ २,१२, ७; १९, ४७, ३; पै २, ५, ८; ६, २०, ३; १५, १२,१०; १६, १९, ९; –¶ष्टौ-ष्टौ तै ५, ४, ११, ४; ६, ४, ५, २; मै १, ११, १०; ३, ४, ४; काठ २६, १०; क ४१, ८.

१अष्ट-कु[h]– -कैः खि १, २, १२.

°१अष्ट-कर्ण[i]-

[a]) व्यु. ? √°अर्प्>°अर्प- (=भावे घञ्)+°अर्ध- (=भावे<√°अर्ध्) इति कृत्वा बस. पूपप्रस्व. °अर्पार्ध- इत्यस्य सतः नैप्र. विपरिणामः स्यात् [तु टि. √°१अप् >°१अप- (एतदनु वैप २, १५२ शोधः द्र.); वैतु. सा. प्रभृ. ६अ+°साढ- (=√सह्+क्तः 'साढ्यै' [पा ६, ३, ११३ इत्यस्यौपलाक्षणिकत्वदर्शनेन]) इति कृत्वा तस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, २) इति वदन्तः षत्वोपपत्तिं प्रति समाधिमलब्धुकाः]। अर्थतश्चेह √°अद इत्यस्य ६ठः प्रभेदः संगतः स्यादिति दिक्।

[b]) नाउ. वा. नित्यस्त्रीत्वेन प्रयोग इति कृत्वा तदौपयिकं यनि. प्राति. पृथक् सुकल्पं द्र.। उस. थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४) इति १संख्याकात् विवेकः सुकरः। पूप. √°अद इत्यस्य ३यः प्रभेदः द्र.। उप. कर्मणि घञ् (पा ३, ३, १९) वा √°अर्धि इत्यतः कर्तरि अचि वृषादिषु उसं. (पा ३, १, १३४; ६, १, २०३) वा द्र. [वैतु. भोउ. (२, २, १२१) प्रभृ. (तु. PW. प्रभृ.) नापू. दि. एवावयवौ प्रतिपन्नाः नञा बस. इति कृत्वा स्वरतः कथंचिच् चतुरस्त्रिताः (पा ६,२,१७२) सन्तोऽपि (वैतु. पाउना. [१,९६] यस्य तम. इतीव व्याख्यायुक्तस्य सत एतदपि नैव सुवचं स्यात्) नञ उत्तरस्य सस्य षत्वविपरिणामस्य तात्त्विकं समाधिं प्रति यथापूर्वमेव चोद्याः]।

[c]) √१अश्+तकन् प्र. स्त्री. टापि कात्पूर्वस्याऽवर्णस्येत्त्वाऽभावश्च [पाउ ३, १४८; पावा ७, ३, ४५ (तु. MW. प्रभृ.; वैतु. वाच. प्रभृ. <√२अश्)]।

[d]) व्यु.°? [तु. पाउ. (१, १५७) <√१अश्; सनाभ्यन्तरार्थम् WW. (१, १७२उ)]।

[e]) मूलत एतत् रू. अष्टौ इत्यस्यैव कायसंकोचः स्यादिति विमृश्यम् (तु. L३४२)।

[f]) आत्वं विभक्तेरुदात्तत्वं च द्र.(पा७,२,८४;६,१,१७२)।

[g]) अष्टशसोः 'औश्' इत्यादेशः (पा ७, १, २१)।

[h]) कः प्र. उसं. (पा ५, १, ५८)। तत्स्वरः।

[i]) अवयवौ च स. च प्रति संदेहः। तथाहि। पूप. संख्याविशेषवाचकं सत्तदङ्कयोपलक्षणं स्यात् [तु. PW.

अष्ट-कर्णी[a]– -र्ण्यः ऋ १०, ६२, ७.

अष्ट-कृत्वस्(>:)[b] शौ ११, २, ९; पै १६, १०४, ९.

अष्ट-धा[c] मा ८, ६२; शौ १३, ३, १९.

अष्ट-पु(त्र>)त्रा[d]– -त्रा खि ३, १७[2], ३; मै १, ५, ८¶, शौ ८, ९, २१; पै १६, १९, ९.

अष्ट-म[e]– -मः शौ १३,५,५; –मम् ऋ २, ५, २; १०, ११४, ९; ¶तै ७, २, ८, ४; ¶मै ४, १, ८; ¶काठ ३१, ६; ३४, ६; ¶क ४७, ६; –मे मा ३९, ६; का ३९, ४, ५; ¶तै ७, २, ८, ४; ७; ¶काठ ३०, २; ३४, १; ¶क ४६, ५; –¶मेन तै ७, ३, २,२; काठ ३४, १०. [°म- सप्तन्°]

अष्टमी[f]– -मी मा २५, ४; ५; २६, १; का २७, ४, १; ५, १; २८, १, १; तै ५, ७, २१, १; २२, १; मै ३, १५, ४; ५; काठ ५३, ११; १२; पै ५, ३५,१२; –मीम् मै १, ८, २¶; शौ ८, ९, २१; पै १६, १९, ९; –म्या पै ९, २०, ८[2].

अष्ट-यू(थ>)था[d]– -था मै ४, २, १४.

अष्ट-योनि[d]– -निः शौ ८, ९, २१; पै १६, १९, ९.

¶अष्ट-रात्र[g]– -त्रः तै ७, २, ३, १[2]; –त्रम्, -त्रेण तै ७,२,३,१.

अष्ट(ष्ट-ऋ)र्च[h]– -र्चेभ्यः शौ १९, २३, ५.

अष्ट-वृष[i]– -षः शौ ५, १६, ८; पै ८, ४, ८.

अष्ट-शराव– -वम् पै ९, २१, ८.

?अष्ट-षष्ठ[j]– -ष्ठम् खि १, २, १३.

¶अष्ट-स्तना[k]– -ना मै ३, १, ७.

¶अष्टा-कपाल[l]– -लः $मा २९, ६०[2]; $का ३१,५,१[2]; तै २, २, ५,३; ५; ९, ५; ३,३,४; ५, ३, २; ६, ३, ३; ३, ५, ४, ४; ५, ५,१,५; ६, ५,१; ७,५,१४,१; २१, १[2]; २२, १; मै १,७, ४[2]; १०,१८$; १०; $२,६,१; ३,५[2]; १३[4]; ३, ६, १; ४, ३, १[2]; ८[2]; ८, ६; काठ ९, ३[2]; ४[2]; ५[2]; १०, २; ५; १५, १[2]; २[2]; ४[2]; ५[2]; ९[4]; २२,३; १३; २९, ४[m]; ३६,५; ३७,२[5]; ३[2]; ४५, १०; १८[2]; १९; क ८, ६[2]; ७[2]; ८[2]; ४५, ५; –लम् तै १, ८,१,१; २;२,१; ४,१; २; ७,१; ९, १; १०, १; १७, १[2]; १९, १; २०, १[2]; २, २, २, १; २[2]; ३[2]; ४,५[2]; ३, १[2]-४[2]; ४, १[2]; २[2]; ४; ५[2]; ६; ७; ५, ५; ९, ५; ११, ६[2]; ३, २, ३; ८;

प्रभृ. (पा ६, ३, ११५ इत्यतो गृहीतसंकेताः); वैतु. सा. (ऋ १०,६२,७) √१अश्+क्तः इति, MW. √१अक्ष्+क्तः इति]। यद्वाऽऽचार्यानुशासनगत-विष्ट-भिन्न-छिन्न-छिद्रेत्येतच्छब्दान्तरवत्तत्पर्यायभावमापद्यमानम् √१अश् इत्यतः क्तान्तमात्रमिति भूयोविमर्शसहं द्र.। उप. अपि १कर्ण- इति श्रोत्रपरं वा स्यात् २कर्ण- इति कृत्तपर्यायान्तरं वेति विशयः (भूयसे विमर्शाय तु. नाउ. टि.)।

[a]) स्त्री. विकल्पितः ङीप् प्र. तत्स्वरश्च (पा ४, १, ५५)। मौश्यि. नैप्र. '-र्णक-'>'-र्णिका'>इत्येवमेतद्विपरिणतमित्यभिसंधेः उस. उपप्रस्व. संभाव्येत (=अष्टं प्रविद्धं वाऽष्टसंख्यतयाऽङ्कितं वा यथा स्यात्तथा कर्णः कृतः)। यद्वोक्ताऽभिसंधावपि १कर्ण- इत्येव उप. सति बस. इति कृत्वाऽन्तोदात्तः ङसं. (पा ६, २, १६३उउ)।

[b]) पाप्र. कृत्वसिः प्र. उसं. तत्स्वरश्च (पा ५, ४, १७; (वैतु. वैप २, १६२ टि., इदत्वं च तच्छोघपरमिव टि. कृत्वस्-)]।

[c]) 'अधिकरण-'(पा ५,३,४३) इति धा प्र.तत्-स्वरश्च।

[d]) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २,१)। उप. यद्र.।

[e]) पूरणार्थके डटि मडागमः तत्-स्वरश्च (पा ५, २, ४८; ४९)।

[f]) स्त्री. टित्वप्रयोजिते ङीपि उदात्तनिवृत्ति-स्वरः (पा ४, १, १५; ६, १, १६१)।

[g]) तस. समासान्ते अचि चित्-स्वरः (पा ५, ४,८७; ६, १, १६३)।

[h]) बस. समासान्तः अः प्र.तत्-स्वरश्च (पा ५,४,७४)।

[i]) उस. वा कस. वा थाथादि-स्वरः [पा ६, २,१४४ (तु. W. 'अष्ट[धा]-वृषः' इति; वैतु. BW. MW. बस. ब्रुवाणौ चिन्त्यौ। अन्तोदात्तानुपपत्तेरिति दिक्)]।

[j]) अष्टस्वर आद्युदात्तः स्यादिति संटि. यद्र.। डट्-प्रत्ययान्तः [पा ५, २, ४८ (=अष्ट-पष्ठितमः)] स्यादन्तोदात्त इति तु संभाव्येत।

[k]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६४)। उप. यद्र.। (तु. अष्टा-स्थना-)।

[l]) कस. पूप्रस्व. पूप. दीर्घत्वं च [पा ६, २, २९; ३, १२६ (तु. उप. अपेक्ष्य नियमार्थं पाम ६,३,४६)]। उप. यद्र। पपा. 'अष्टा' इति दीर्घान्तमेव पूप. भवति [वैतु पा. (६,३,११४) यदनु शिष्यमाणमस्य दीर्घस्य संहितामात्रपरत्वं भूयोविवेच्यविषयं द्र. (तु.टि.विश्वा-नर-, विश्वामित्र- प्रभृ. अन्यतः, विश्वा-वसु- प्रभृ. चाऽन्यतः)]।

[m]) मुपा. अदीर्घान्तं पूप. चिन्त्यम् (तु. क ४५, ५)।

३,१-३; ८,१[४]; ११,१; ४, १, २; ३; ३, ३; १०, २; ५, ३, १; ४,५; ५,२; ३,४, ३, १[२]; ५, ६,५,१; ७, ५, ७, २[२]; मै १,४,१५; ८,८[२]; ९[५]; २, १,३[६]; ७; १०[६]; ११[२]; २,६; ७; १३[२]; ३, १; ५; ६[२]; ४, ६; ८; ५, ९; ६,१; ६[२]; §३,१५, १०; ११; काठ १०, १; २; ५[४]; ६[१०]; ७[१२]; ९[२]; ११, १[४]; २[३]; ३; ८; १०; १३, ३; २२, ३; ३३, ७[२]; –लान् तै ७, ५, ६, ४; –लेन मै २, ६, १; ४, ३, १.

अष्टा(ष्ट-अ)क्षर,रा[a]– -¶रम् मै ३, ६, ५; –¶रया मै १, ११, १०[२]; काठ १४,४[२]; –¶रा तै २, २, ५, ५; ९, ५; ३, ४, ९, ७; ५,४,४; ५, १,१,२; ४, ५; २, ३, ५[२]; ४, ४, ४; १०, ४; ६, ५, १; ६, १, २, ६; ६, ३; ३, ३, ६; ४, ५, १; ७, २, ३, १; मै ३,१, १[२]; २,३; ३,२; ४,४; ५[२]; ४, ५, ५[२]; काठ ८, ३; ९, ३; १८, १९; १९, ४; २०, १[२]; ४; २१, ७; १२; २२, २[३]; ३; २३, १०; २६, १०; २९, ४; ३७, २; क ६, ८; ८, ६; २९, ७; ३०, २; ३१, ३[२]; ६; ३७, १; ४१, ८; ४५, ५; –¶राणि तै ६, १, २, ६; मै ३, ६,५; काठ २३, २; क ३५, ८; –राम् तै ७, ३, २,२¶; मै १, ११,१०; काठ १४,४; ३४,१०; –राय मै १, ११, १०; –रेण मा ९, ३३; का १०, ६, २; तै १, ७, ११, १.

अष्टा-चक्र,क्रा[a]– -क्रम् शौ ११,९, २२; पै १६, २३, २; –क्रा शौ १०, २, ३१; पै १६, ६२, ३.

अष्टा-चत्वारिंशत्[b]– -शत् मा १८, २५; का १९,८,२; तै ४,७,११, २; काठ १८, १२; ३४, ९; क २९, १; –शतः ¶तै ५, ४, ८, ६; ७, ४, ७, ३; मै २, ११, ६; ३,४, २¶; काठ २१,११§; –¶शतम् तै २, ५, १०, ४; –शते काठ ४२, ३; ५.

¶अष्टाचत्वारिंशद(त्-अ)क्ष(र>)रा[c]– -रा तै २,५,१०,४; ५,४, ८,६; ७,२, ६, ३; मै ३, ४, २; काठ २१, ११; ३४,९.

अष्टाचत्वारिंश[d]– -शः मा १४, २३; का १५, ७, २; तै ४, ३, ८, १; ५, ३, ४,५; ७, २, ६, ३¶; मै २, ८, ४; काठ १७, ४; २१, १; क २६, ३; ३१, १६.

अष्टाँ-त्रिंशत्[b]– -शते काठ ४२,३.

अष्टा-दशन्[b]– -¶श तै ७,४, ११, ४; काठ ३३,३; –शभ्यः[e] तै ७, २, ११,१; १३,१; काठ ४२,३.

अष्टादश(श-ऋ)र्च[f]– -र्चेभ्यः शौ १९, २३, १५.

अष्टा-दश[g]– -शः मा १४, २३; का १५, ७, १; तै ४, ३, ८, १; ¶५, ३, ३, २; मै २, ८, ४; काठ १७, ४; २०, १३; क २६, ३; ३१, १४.

अष्टा-नवति[b]– -त्यै तै ७, २, १३, १; काठ ४२, ३.

अष्टा-प(द्>)क्षा[a]– -क्षाम् शौ ९, ३, २१; पै १६, ४०, ८.

अष्टाँ-पञ्चाशत्[b]– -शते काठ ४२, ३.

*अष्टा-पा(द>)द्[h]-

अष्टापदी[i]– -दी ऋ १, १६४, ४१; खि ४,५,१६; तै ३,३,१०, २; ४, १, ४¶; मै ४, ८, ९¶; काठ १३, १०[२]¶; शौ ५, १९, ७; ९, १५, २१†; १०, १, २४; १३, १, ४२†; पै ९,१८, १०; १६, ३७, ४, ६९, ११†; –दीः पै ९,२१,८; –दीभिः ऋ २, ७, ५; –दीम् ऋ ८, ७६, १२; मा ८, ३०; का ९, ५, ३; कौ २, ३४०†; जै ३, २८, १२†; शौ २०, ४२,१†; पै ९, २१, ८.

†अष्टा-पृड[j]– -डम् मै २, ६, १३; काठ १३, १०[२].

¶अष्टा-प्रुष्[k]– -प्रुट् तै ३, ४, १, ४.

---

[a]) बस.पूपप्रस्व.पूप.दीर्घत्वं च (पा ६,२,१;३,१२६)। उप. यद.।
[b]) द्वस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, ३५)। उप. यद.। पूप. 'आ' इत्यादेशो दीर्घत्व-पर्यवसानः (पा ६, ३, ४७)।
[c]) सस्व. एपुटि. द्र.। उप. यद.।
[d]) पूरणेऽर्थे पाक्षिकः डट् प्र.तत्-स्वरश्च (पा ५,२,५६)।
[e]) 'झलि' (पा ६, १, १८०) इत्युपोत्तम-स्वरः।
[f]) तु. टि. 'अष्टर्च-'।
[g]) पूरणेऽर्थे डट् प्र. पूप. दीर्घत्वं प्रस्व. च (पा ५, २, ४८; ६, ३, ४७)।
[h]) बस. लोपः समासान्तः पूपप्रस्व. पूप. दीर्घत्वं च (पा ५, ४, १४०; ६, २, १; ३, १२६)। उप. यद.।
[i]) स्त्री. ङीपि पदादेशः निपात्यते (पा ५, ४,१३९)।
[j]) बस. पूपप्रस्व. पूप. दीर्घत्वं च (पा ६, २, १; ३, १२६)। भूयान् पाभे. भवति (तु. संटि.)। 'अष्टा-प्रुडम्' इति BW. पिपठिषेत्।
[k]) सस्व. नापुटि. द्र.। उप. √प्रुष् इत्यतो निष्पन्नस

अष्टा-योग[a]- -गा?[b] पै ९, ९, १; -गैः शौ ६, ९१, १.

*अष्टा(?ष्ट-अ)र[c]- -रौ पै १६,५३, १४.

¶अष्टा(?ष्ट-अ)रत्नि[c]- -त्निः मै ३, ९, २; काठ २६, ४; क ४१, २.

अष्टा-वन्धुर[c]- -रम् ऋ १०,५३,७.

अष्टा-विंशति[d]- -तिः मा १८,२५[2]; का १९, ८, २[2]; तै ४, ७, ११, २; -त्यै काठ ४२, ५.

अष्टा-विश[e]- -शम् (?शा) शौ १९, ७, १[f]; -शानि शौ १९, ८, २.

¶अष्टा-शफ[c]- -फः काठ १९, ८; -फाः तै ५, ४, ११, ४; काठ २०, ४; क ३१, ६; -फान् काठ १९, ८.

*अष्टा(ष्ट-अ)शीति[g]- -त्यै काठ ४२, ३; ५.

¶अष्टा(?ष्ट-अ)श्रि[c]- -श्रयः मै ३, ९, ३; क ४१, २; -श्रिः तै ६, ३, ३, ६; मै ३, ९, ३.

*अष्टा-षष्टि[h]- -ष्ट्यै काठ ४२, ३; ५.

*अष्टा-सप्तति[h]- -त्यै काठ ४२, ३.

अष्टा-स्तना[i]- -नाम् तै ५, १, ६, ४; काठ १९, ६; क ३०, ४.

अष्ट्वे, अष्टि-, अष्टु-, अष्ट्रा- √१अश् द्र.

*?अष्ठि[j]-

*अष्ठि(श्-थि <*स्थि)र[k]-

*अष्ठिर- नापू. टि. द्र.

*अष्ठील- एपू. टि. द्र.

*अष्ठिव- नाउ. टि. द्र.

*अष्ठीव[l]- ऊरू > र्व॰

*?अष्ठिव(र-व)त्[m]-

?अष्ठीवत्[n]- -वद्भ्याम् ऋ १०,

दीर्घत्वं छान्दसं द्र.।

[a]) उस. विशेवि. इति कृत्वा संज्ञात्वसामान्यात् पूप. दीर्घत्व याधीयः स्वरश्च (पा ६, ३, १२५; २, १४४)। उप. अभिकरणे घञ् [पा ३,३,१२१, (वैतु. सा. [शौ.] कर्मणि प्र. इति वदंश्चिन्त्यः। रथहलान्यतरानुयोगितया गवाश्वादियुजिकर्मतोपयुक्तेत्यभिसंधेः)]।

[b]) '-गाः' इत्येवं मुपा. सुबोधः।

[c]) बस. पूपप्रस्व. पूप. दीर्घत्वं च (पा ६, २, १; ३, १२६)। उप. यद्र.।

[d]) द्वस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, ३५)। उप. यद्र.। पूप. 'आ' इत्यादेशो दीर्घत्व-पर्यवसानः (पा ६,३,४७)।

[e]) पूरणेऽर्थे डट् प्र. पूप. दीर्घत्वं प्रस्व. च (पा ५, २, ४८; ६, ३, ४७)।

[f]) यनि. पा. स्यादिति कृत्वा यत् WR. 'तुर्मिशाम्' (तु. पाण्डु.) इति मूको. सा. चोपेक्षेयाताम्, तन्नेष्टम्। नाक-विशेषणतयाऽर्थतश्चतुरक्षरतया छन्दस्तश्च सागत्यसंभवेऽपि प्रमाणाऽभावादर्थतश्च च्छन्दस्तश्च यस्थि. मूको. श्चापि ततो विशिष्टतराया उपपत्तेश्च (तु. सस्थ. टि. *अस्तुर्मित्-, तुर्मिन्-)।

[g]) द्वस. पूपप्रस्व. अशीति- इत्येतत्- परतः पूप. दीर्घान्तत्वाभावश्च द्र. (पा ६, २, ३५; ३, ४७)।

[h]) मस्व. नापूटि. द्र. पूप. दीर्घत्वं च (पा ६,३,४७)।

[i]) बस. उप. अन्तोदात्तत्वाभावपक्षे पूपप्रस्व. पूप. दीर्घत्वं च (पा ६, २, १६४; १; ३, १२६)। उप. यद्र. (तु. अष्ट-स्तना-)।

[j]) अस्थि- इत्यस्यैव पाय. ?अष्ठीवत्- इत्यत्र औप. गततिरं रूपान्तरम् (पा ८,२,१२) इतीवाऽऽस्थीयमानं सत् तत्त्वतोऽनाभ्येयमिव द्र.।

[k]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। नाउउ. व्यु. औप. द्र.। पूप. √१अश् > *अश्- इति अस्थि- (यद्र.) इत्येतदीयस्य पूप. पर्यायः द्र.। उप. च *स्थिर- [√स्था+भावे किरिः प्र. (तु. पाउ १, ५३ [=मौस्थि. √*स्थ् इति भावे क्विबन्तः])] इति नैप्र. > *थिर- इति द्र. [एस्थि. यनि. अस्थ्न तात्पर्यमिति भावः (तु. [*अष्ठिर->] पंजा. टिह्ला हिं. टीला [<*अष्ठील-])]।

[l]) =*अष्ठिव(र-व)- (तु. टि. *?अष्ठिवत्-)। उप. मत्वर्थीयो वः प्र. (पावा ५, २, १०९)। मौस्थि. उप. <*व्र- <*वर्- <√वृ द्र. (वैतु. उ. म. VV २,८६ <?अष्ठीवत्-)।

[m]) उस. कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)। नैप्र. नाउ. व्यु. औपयिकं द्र.। उप. *वत्- [√*वत् (=नैप्र. √वर्त्)+कर्तरि क्विप् प्र.] इति सद् वलनकर्तरि तात्पर्यवत् द्र [वैतु. WW. (१,१५७) एतदपश्यन् प्राति. आद्यंशे √*अष् इत्यस्य ८मं प्रभेदं किंचित् संदिहानोऽपि योजुक इव]।

[n]) नैप्र. नापू. अनर्थान्तरं द्र. [वैतु. पा. (८, २,१२) *अस्थि-मत्-इत्यस्य नैप्र. विपरिणाम इतीव शासुकः सन् नतितश्च दीर्घतश्च स्वरतश्च (वैतु. पा ६, १, १७६) तात्त्विकं समाधिं प्रति पर्यनुयोज्यः। ननु मतुपोऽभावे सर्वनामस्थानीये रु. (तु. '-वन्ता' प्रमृ.) कुतो नुमिति। उच्यते। √वर्त् > *वर्त्- इत्यतः नैप्र.अन्यतः *वत्- इत्यन्यतश्च *वन्त्- इति विपरिणाम-स्वाभाव्यात् (तु. प्राभा. जन्मन्- इत्येतत्-सजाताः सन्तः नभा. जन्म-, जर्म-, जम्म- इत्याकारकाः विपरिणामाः) उभयोः रु. समयेन सभेदात् मौस्थि. *अष्ठिव(र-व)न्त्- > *अष्ठीवन्त्- > -वन्ता प्रमृ. इति क्रमः स्यादिति]।

१६३, ४; तै ५, ७, १५, १; ७, ३, १६, २; काठ ४३, ६; ५३, ५; शौ २, ३३, ५†; ११, ४, १४^{५}; २०, ९६, २१†; पै ४, ७, ६†; ८, १६, ४†; ९, ३, १३; १६, ५५, १५; ५६, १५; ५७, १५; –वन्ता मै ४, १३, ४; काठ १६, २१; –वन्तौ ऋ ७, ५०, २; काठ ३९, २^{३}; शौ ९, ४, १२; १२, १०; १०, २, २; ९, २१; ११, १०, १४; पै १६, २५, २; ५९, २; ८६, ५; १३८, १; १३९, ११.

*अष्ठिवन्त्- नापू. टि. द्र

*अष्ठीवन्त्- एपू. टि. द्र.

√१अस्[a], अस्ति[b] ऋ १,२२,४;३३, २; ३६, १२; ३७, १५; १००, २; १०८,२;१४९,२; १६२,९; १०; १६७,७; १७०,१; १७३, १२; १७८, १; १९०, ३; २, २७, ६; ३३, ७; ३, २९, १^{५}; ३६, ९; ४, [१८, ४; ६, १८, १२[c]]; २०, ७; ४५, ७; ५८, १; ५, ७, ९; ३१, २; ३९, १; ३; ४२, २; ४; ६५, ४; ७०, १; ७४,६; ६,१८, ३; ६; १५; २५, १; २९, १; ३४,२; [४४, १–३]; ६२, ८; ६५, ४; ७४, ३; ७, २२, २; २७, २; ३; ३२, १९; ५६, १८; २१; ६८, ५; ७१, ४; ८६, ६; ९७, ४; ८, १, ३१; ९, १५; १८, १९; २०, २२; २३, १०; २४, ९; २७, १०^{५}; ३०, १; ३३, ६; ४६, ९; ४७, १३; ५४, ५; ६६, १३; ६७,३; ६; ७^{२}; ७०, ८; ८१, ८; ९४, ४; १००, ३; १०२, १९; १०,८२,५; १३१, ३; १४१,१^{२}; खि ३,६,५; †मा ३,४६;८,१५; ३६S; १७,२९; ८९; २५,२२;३३; †का ३,५, ३; ८, ११,१S; ९,३,१; १८, ३, ५; १९, १, ३; २७, १३, १; २; तै †१, ४, ४४, १; ७, १३, ३; ८, २२, ५; ¶२, ४, १२, ३; ४; ५, ४, २; ३, ५, ४, १; १०, १; ४, ६,८,४^{२}†; ¶६, १, १, १; ३, २, ३; ५, १, १^{२}; २; ३, ४; ¶७, ३,२, २; ५, ५,२; ¶मै १,२, १०S; ४,१४; ६, २†; ९, ७; १०, २०; २, ४, ३^{५}; १०, ३†; ३, ४, ३; १०; ८, ३S; १६, १^{५}†; ४, ६,५; ७; १२, ३†; १४,१४†; काठ ४,१२; ६,१; १०; ८, १६; ११, ८^{५}; १८, १^{५}†;‡; ३५, १०; ३८, १४; †कौ १, १७४; ३४५; ३५१; २, २७८; ३३५; ५२२;५२४; ११३५; ११४७; †जै १, १८, १०; ३६,४;१०; ३, २३, ११; २८, ७; ४०, १८; १९; शौ १, १८, ३; ४, १२, २; ५, ६, ११–१४; ११, ६[d]; ७, ५, ४; १०२, २†; १०, ७, ३१; ११, १२, २७; १२, ३, ४८; १४, २,१२;१९,५, १†; †२०,८२, २; ११७,२; १२५, ३; १४१, ५; अस्ति ऋ १, २७,८; [४०, ८; ६, ६६, ८; (२५,४)];४१, ४; ६२, ६; [८४, १९; ८, ६६, १३[e]]; [१०५, १३; ८, १०, ३]; १०९, १; १६४, १; १६५, ९; २, १२, ५; २४, ७; ३३,१०; ४,३०, १; ५, ३,५; २९,१४;७७,२; ६,१८,३;१२; २१,१०;२४,५; ३०,४; ७,३, २;४,७; २९,३;४०,३; ६०,७; ८, १४,४;३२,१६;६६,९,६७, १९; ७४, १५; ७८, ७; १००, ३; १०, [२७, २१; ३१, ८]; ७१, ६; ११७, ४; खि ७, २, ४; मा ६, ३७†; १५, ६२†; ३२, ३; ३३, ७९†; ४०, २; का ६,८,८†; १६,७,५†; ३२, ६, १०†; ३५, ३, ३; ४०, १, २; ¶तै १, ५, ९, ७; ३, ५, १०, १; ४, ४, ३, ३†; ५,७, ५, ३–५; ६^{२}; ६, ६, ११, १; ७, ३, १, ४; २, २; ५, ५,२; ¶मै १, ३,३८†; ४,३S, ५,६; ८, १; ३; ५; २, २, ७; ३, ५^{२}; १३, १०S; ३, ३, ३^{२};

[a]) मौरिश. वधा. √१अश् इत्यस्य सनाभिः सस्तद्वदाद्याऽकारत आर्न्मीयाम् √*अट् इत्येतन्मूलकतां संस्मारकः द्र.। एरिथ. यथाऽयं पाधा. भ्वा. सतो दीप्त्यार्थेषु पठितस्य सरूपस्य च अदा. सतो भ्वर्थे पठितस्य सरूपस्य च संग्राहको भवत्येवमपरेषामपि केषाचित् प्राग्दृष्टिसरणिमनागतानामपि तत्त्वानुसंधानतोऽनिवार्याऽऽस्थेयभूताना सतां सरूपाणां संग्राहकः द्र. (तु. टि. २अस्त-)। यथा च मौरिथ. अपेक्षया संख्याङ्कोऽन्यथासिद्धोऽपि सन् पाप्र. प्रसिद्ध्यनुरोधेन समादरं भाजितस्तथा संकेतितचराऽऽकृतिमात्रमपि मत् (तु. टि. √१,२अश्) पुनरुपरि संकेतयिष्यमाणं द्र. (तु. टि. √२अस्)।

[b]) प्र. पित्त्वाभिघाते धास्व. (पा ६, १, १६२)।

[c]) इह 'अस्ति' इति स्वरहीनः पा. यद्र.।

[d]) मूको. निहतमपि रु. भवति। तस्यैव च यायार्थ्यं संभाव्येत (तु. W.R.सात. च)। सत्यपि अन्य- इत्यस्य श्रवणे तत्समानार्थस्य एक- इत्यस्याऽश्रवणात् (पा ८, १, ६५)।

[e]) इह 'अस्ति' इति सस्वरः गपू. पा. द्र.।

४,८[२], ४, १,३, १२, ४,४,७,
६,८,८,९, ४†, ११,२†, ३†,
१२,६†, १४,१८†, काठ ६,२,
६,७,८[२], ७, ५ ९, १८, ११,
२, १२,१२,३[३], १७,१८,२२,
४[२],६[२], २४, १[२], २६,९, २७,
१०[३], २८,१०,३०,७, ३१,२,
९, ३४,४[२],१०[२], ३७,५,१२[१],
३८, ७, ४०, ७, ४६, ४[२], ¶क
३,१०†,१२, ४, १,५ ६ ७[२],
५,४ २८,२[२]†,‡ ३४,१[२],३७,
२[२], ४१, ७, ४५, १, ४७, २,
९, †कौ १, २०३, २८७, २,
५७०, ७६६, १०७३, †जै १,
२१, १०, २६, ५, ३, ४६, ५,
शौ ३, ६, ७, ४, १९, २, ५,
११, ५ ७, ८, १ ५८, ६ ८
९, २२, ९, २, १२, १४, १†,
११, २, २५, १२, २, ३६
१९, ५३, ४, †२०, २७, ४,
३४, ५, ९७, ३, १३५, ४६,
पै १, ४८, २, ९१,३, २, २८,
३, ५८, ६, ३, ३, ७, ७, १,
४, २४, ४, ८, १, ५, ६, ९,
१०, ११[a], १२, ९, १३, १†,
९, ६, ३, १०, १, ५, ११,
१, ७, १३, ७, ५†, १५,
२०, ५†, ७, २१, ३, १६,
६६, १†, ७७, २, १०६, ५,
सुन्ति[b] ऋ १,८,९, ११,८,३७,
१४, ८५,१२, ९१, ९, [१६४,
५०,१०,९०,१६], १८६, १०,
२,२३,९[c], ३,६,८, ४,२३,८,
३८,१, [४७,४, ६,६०,८] ५,
३३, ४, ३५, २, ४२, ८, ५२,
२, १३; ६, १, १३, १०, ५[d],
२९,४, ६६, ३, ६७,५; ७,
३,८, ३९,४[c], ४८, ३[c], ५३,
३, ६०, ५, ८,१, ९, १८,
२, २०, २०, २१, ६[२], ३१,
१३, ४६, ७, ५४, ७, ९, ६१,
३०, ७८, २, १०, ४४, ७,७८,
८, १००, १२, १११, १, ११५,
४[c],७[c], †मा३१,१६,†का ३५,
१, १६, †तै १, ५, ११, ५. ३,
५, ५, ३६, ११,५ ४, १, ११,
१, ६, ४, ७, २¶, मै ¶१, ४,
११, १०,१३, †४,९,९६,१०,
३[२],४,११,१, १३,६, १४,१८,
काठ २, १४, ४, १५, ८, १७,
१८,२०, †कौ २, १३०;३४२,
६०२, †जै ३, १३,६,२८,१४,
४, १०, ७, शौ ६, १०४, २,
११२, ३, ७, ५, १, ११, २,
२८, १९, ४७, ३, †२०,
६०, ५, ७१, ५, ९४, ७,
सन्ति ऋ १, १४५, १, ३,
३८, ५, ४. १, ७, २३, ९, ५,
१२, ४, ८, १९, ८, ९, ७३,४,
१०,५४, ४, ९५, १५, १०८,
५, खि ३, ६, ७, ४, ५, ३३
तै ३, ५, ४, ३¶, काठ १५,
१२, ३२, ६, ३६, ७, ३८,
१४, शौ ५, ६,३†,१०,१,२०,
पै १, ७०,४, ५,३४,३,६,२२,
१०, ९, ६,२, १६, १०६, ८,
असि[e] ऋ १,[१,४,९७,६] १२,
३,[१३,४, १४,११], [१५,३,
७,१६,६] ४४,२,९,१०[१], ५९,
३, ७४, ४, ८१, २[१], [८७, ४,
२, २३, ११], ९४, ७, १२९,
२, १४४, ७, १६३, ३[४],१८९,
६, २,[१, २, १०, ९१, १०]
९, ४, ३२, ६, ३, ३, ७, ९,
३, ५३, १८, ४, ६, १[c], १३,
१३, ७१, ४६, १, ५, ९, ४,
२८, ५, ३५, ४, ६, २, ७,
४, ४, १३, २, ४०, ५, ४८,
८, १९, ७१, २, ७, ३२, २४
८, ४, १, ६, ४१, [११, ८,
४३, ७१], १२,१८, [१३,१५,
९७, ४], १४, ११, २३, २९,
२४, २, ३९, ३, ४३, २८,
४४, २४, २९, ६१, १४, ६५,
७, ९०, २, ९२, २८, ९३,
३३, ९५, ३, ९७, ५, ९८, ५,
६, ९, ६५, ४, ८५, २, ९७,
५५[१], १०, १, ४, २४, ३ ३५,
७, ९८, १, मा १, २७[३], ८, ३८,
९, २८‡[g], २१, ६१, २६,
२१†, २९, ३[२], १४[४]†, ३४,
१०†, का १, ९, ५[३], ७, १,
१, १०, ५,४‡[g], २३, ६, १४,
३१, १, ३[२], ३, ३[४]†, ३३, १,
४†, तै १, ३, १४, ७†, ४,
४६, २†, ५, ७, ६, २, ३,
१०, २, ३, १, ११, ३†, †४,
१, ११,१, ६,७,१[४], ५,१,११,
१[२]¶, ६, २,४, ३¶, ४,५,४,
७,१, २०, १, मै १,२,८[१], ४,
३[h], ८, २,३,८, १३,१६[४], ३
८,५¶, ४, २,५ ६,६,१०,३†,
११,[c]४†, १२,६†, १३, ९[२]†,
काठ२,९[२],१४,३९,१३,†कौ१,
१०, २३२ २६४, २७९ ४८०

[a]) 'असि' इति शौ (५, ११, ११) पामे ।
[b]) प्रस्व (पा ३, १, ३) ।
[c]) तु मस्थ टि अभि ।
[d]) तु मस्थ टि. असि ।
[e]) तु गस्थ टि पुरि ।
[f]) प्र पित्वाभिघाते धास्व (पा ६, १, १६२) ।
[g]) 'असि' इति ऋ (१०, १४१, १) पामे ।
[h]) यथा निघात श्रूयमाणद् चिन्त्य स्यात् (पा ८, १, ५९) । द्वितीयाया क्रियाया अनिवार्यत्वेनाऽऽक्षेप्यत्वाच् च-युताया प्रथमाया क्रियाया निघाताऽनर्हत्वात् ।

२, १३४, १४२, १७४, ३५३^{३},
५१७, ५८१, ५९८, ५९९,
६७२, ७००, ८४३, ११३१,
†जै १, १, १०, २८, २, ५०,
४, २, २, ५, ३, १३, १०,
१४, ३, १६, १२, २९, १०^{३},
४०, १३, ४८, १४, १५, ५७,
४, ४, १०, २, ११, ९, १८,
१०, २९, ६, शौ १, २५, २,
३, ४. ९, १०, ३३, ६†, ५,
५, २, ११, ९, १४, ७, १६,
१–११, ६, १६, २, ४६, १,
७, ३९, ५, ४८, १, ३, ९,
३, ९, १०, १, २९, ११, ६,
१८, १३, ७, १७, १७, १, २१,
१८, १, ३८, १९, ३८, २[a], †२०,
२९, १, ५६, २^{१}, ६०, १,
६४, २, ३, १०१, ३, १०४, ४,
१११, ३, १२०, १, १३५, ४ऽ[b],
असि स्म १, १५, १०, २७, ६,
३१, १०, १२, १६, ३६, [५,
४४, ९[c]] ९ [१२, ४, ९, १],
५०, ४, ५३, २, ५९, १, [५, ३,
३४, २], ६२, १२, ७१, ३, ४,
९१, [३^{२}, ९, ८८, ८^{२}], ५^{२}, ९४,
५, ६, १३^{१}, [१०२, ८, ८,
२१, १३, (१०, १३३, २)],
१३२, ३, १६९, १, १८८, ३,
२, १, ३, ५ ७, १०–१२, ७,
५, १२, १५, १३, [२–१२]
२०, २, २३, २, ४, २७, १०,
३३, ३, ४१, २, ३, ३, १०,
९, ३, २५, १, २८, ३, ३०,
२१, ४५, ५, ४६, २, ४७, १,
४, ४, १, २०, ८^{२}, ३०, २,
७, २२, ३२, २, १९, ५२,
३^{२}, ५, १३, ४, ६, २८, ४,
२९, १, ४०, ७, ४४, २, ६,
४४, १२, २१, ४५, ५, ४६,
४७, २६, ३०, ४८, ९, ५५,
३, ५६, ५, ५८, १, ७, [११,
१, १०, १०४, ६], १९, १,
२२, ७, २९, ४, ३१, ६, ७,
३२, १७, ३३, ११, ३७, ५,
९८, ६, ८, १, ६, ७, २, ९,
४, १, ११, १, २, १३, १५,
२६, १९, ३१, [२३, ३०, ९०,
५] [३३, १०, ९, ६४, २],
३६, १, ५, ५१, ७, ६०, ३,
५, ६, १९, ६१, ६, ६४, २,
६९, १२, ७१, २, ७९, ३,
८०, ३, ७, ८८, ४[d], ८९,
६, ९०, २, ९५, ४, ९७, ९,
[९८, २^{२}, १०, १५३, ५],
९९, ५, १०१, ११^{१}, १२^{२}, ९,
२, १०, १८, १, ४७, ५, ६१,
२०, ६४, १, ६६, ३, १६, ६७,
१, १३, ८६, २८, २९, ३८,
३९, ८८, ३, ४^{२}, १०४, ५,
१०९, ६, १०, १, २, २, १,
२, ४, १, २, १०, १३, ११,
५, ५४, ५, ५६, ३, ६१, २४,
७९, ५, ८४, ४, ९१, ३^{२}, ९७,
१८, २३, १००, ५, १०२,
१२, ११०, १, ३, १३३, ३, ४,
१४१, १, १४५, ५, १५२, १,
१५३, २, ३, १५६, ५, १८०,
१, १८६, २, खि ३, ३, ७,
१५, १८, ४, ४, ३[e], ५, १५,
७, १^{२}[f], ४, ७, ७^{२}, १^{२}, २, ३^{२},
५, ६, ९, १०, ५, ७^{२}, ११, ४,
१५, १९, १, मा १, २^{६}, ३^{२}, ८^{२},
९, १४^{४}, १५^{२}–१८^{२}, १९^{६}, २०^{२},
२२, २४^{२}, २७^{२}, २८, २९^{२}, ३०^{३},
३१^{५}, २, १^{३}, २^{२}, ३^{४}, ५, ६^{१}, ८,
१६, २१, २३, २६^{२}, ३, १७^{३},
२२, ३४†, ४८, ५९, ६३, ४,
२, ३^{४}, ९, १०^{४}, १६†, १७,
१८^{४}, १९^{७}, २१^{५}, २२, २४,
२६, ३०, ३४, ३६^{३}, ५, १^{३},
२^{४}, ५, ९^{३}, १०^{३}, १२^{५},
१३^{४}, २१^{४}, २२^{२}, २४^{४}, २५,
२६^{३}, २८^{२}, ३०, ३१^{४}, ३२^{९},
३३^{६}, ३५^{२}, ६, १^{३}, २, ६^{२},
७, १०, १६, १८, १९, २८,
३०, ७, १, ३, ४, ६, ८, ९,
११, १२^{२}; १३, १६, १७,
१८, २०^{२}, २२, २५^{२}, २६,
२९^{४}, ३०^{११}, ३१–३३, ३४†,
३५ ३६^{२}, ३७, ३८^{२}, ३९,
४०, ८, १, २†, ७^{१}. ८^{२}, ९,
१०, ११^{२}, १३^{६}, २७^{२}, ३३–३५,
३८, ३९, ४०^{२}, ४१, ४४–४७,
५२, ९, २^{१}, ३–५, २२^{२}, १०,
२^{४}, ३^{४}, ५, ६^{२}, ८^{१}, १५^{४},
१६^{२}, १९^{१}, २०^{२}, २१, २५^{५},

a) 'भुसि' इति पाठः सुपा चिन्त्य । असंगतत्वात् ।
b) पा ? तु सस्थ टि ?प्रसुद्रसि ।
c) इह भुसि इति सस्वर पा ग्पू द्र ।
d) तु सस्थ नि अभि ।
e) अत्रत्यस्य 'निहिताधि नासि' इत्यस्य स्थाने '-सि नाभि' इति शौ (१, १३, ३) पाभे । तत्र प्रथमे मन्त्रनिके पर्जन्यपरतया चतुर्थे चाऽन्तिमे मन्त्रेऽशनिपरतया व्याख्यानं सा चिन्त्यो भवति । सकलस्याऽपि सूक्तस्याऽशनिपरतयैव सूत्रितत्वात् तुरीयमन्त्रे स्पष्टश्रावितस्य स्त्रीत्वविशेषणस्य पूर्ववर्तिषु त्रिष्वपि मन्त्रेषु श्रूयमाणा स्त्रीपुंसोभयसमानलक्षणा शब्दा अपि स्त्रीत्ववत्तयैव बोद्धव्या इत्यस्य सूचकत्वाच्च । एस्य इहत्य निहिता इति पदम् अशनेर्विशेषणं स्यात् तु 'नाभि' इत्यस्याऽनुपदं श्रूयमाणस्य पदस्येति कृत्वा 'नाभि' इत्यस्य मूलतः सतो नाभिर् इत्यस्य सा प्राचीनतरो विकार स्यादिति शोधः स्यात् ।
f) एकतरत्र सुपा स्वरो द्र० ।

२६^{२}, २८^{७}, ३२, ११, १०^{२},
२९, ३२; ३७†, ४३†, ५७,
५८^{६}, ५९, ६९, १२, ४^{२}, ५^{४},
३७^{२}, ४६^{२}, ५३^{२}, ५९, ९२,
९७^{२}, ९९, १०१, १३, २,
९†, १६, १७, १८^{२}, २५,
२६^{२}, ३४, ३५^{२}, ४०, १४,
१, ४, ५ ६, १३^{५}, १५, १६,
२१^{२}, २२^{२}, २४^{४}, २५^{४}, २६^{२},
२७, १५, ३, ८^{४}, ९^{६}, १०–१४,
५७, ६५^{४}, १७, ६, ७२, १८,
२८, ४५^{२}, ५४, ६७, १९, १, ६,
७, ८, ९^{६}, २०, १^{२}, ४^{२}, १७, १८,
२३, ३३, ३४, २२, १, ३^{३}, १९^{११},
२३, २, ४, २६, ३, ४–६, ७†, ८,
९, १०, २७, २९†, ४५^{६}, †२९,
२५, २८ ५२, ५६, †३३, २७§,
३६, ३९^{३}, ४०^{२}, †३४, १०, १३,
३५, २२, ३७, १, ८^{२}, ११^{२}, १२,
३८, १, ३^{२}, ६^{२}, १४, १७†,
२५^{२}, का १, १, ३, २, १^{३},
२^{२}, ३, ४, ५^{२}, ५, १^{२}, २^{२}
३–६, ६, १ २, ३^{२}, ७, १^{२},
२^{३}, ३–५, ८, २, ९, १^{२}, २,
५^{२}, ६, १०, १^{२}, २^{२}, ३, ४^{४},
२, १, १^{३}, २^{२}, ४^{३}, ६, ८^{३},
२, ३, ३, ७, ८^{२}, ४, ४, ५, ६, ७
६, ५^{२}, ९^{२}, ३, २, ८, ३, ७^{२},
१३, २६†, ५, ५, ८, ३, ४,
१, ३, २, १^{४}, ४, २^{२}, ३^{३}, ५,
८†, ६, १, २^{४}, ३^{७}, ७, १^{५},
२, ८, २, ९, २, १०, १, ५,
७^{२}, ५, १, १^{१}, २^{४}, २, २, ३,
१^{६}, २^{१}, ४, २^{१}, ३^{१}, ४^{५}, ५,
९^{४}, ६, १^{१}, ३^{४}, ५, ७, १^{२}, २,
४^{२}, ६^{४}, ८, १^{४}–४^{४}, ५, ९, १^{२},
६, १, १^{१}, २, ७^{२}, २, १, ४, ३,
५, ४, १, ३, ७, ६, ८, १, ७, १,
२, २, १, २, ३, २, ४, १†,
५, १, ६, १, २^{१}; ७, १, ३^{१}, ८,
२^{१}, ९, १, १०, २^{१}, ११, १, १२,
१^{११}, १३, १, १४, १, १५,
१, १६, १†, १७, १, १८, १,
१९, १, २०, १, २१, १, २२,
१, ८ १, १†, ४, १^{२}, ५, १^{२},
६, १, ४, ७, १^{२}, ८, १, ९,
१, १०, १, १२, १^{२}, १३, १^{२},
१४, १^{२}, १५, १^{२}, १६, १^{२},
१७, १^{२}, १८, १, १९, १, २०,
१, २१, १, २२, १, ९, १,
४^{४}, ४, ४^{२}, १०, १, २, ३^{२},
४ ५, २, १, ४, ५^{२}, ११,
२, २^{४}, ४, १, २^{२}, ४^{७},
५^{२}, ५, ६^{४}, ७^{२}, ६, ४^{१}, ६^{२},
७, १, ५^{५}, ८, १^{२}, ३^{२}, ४^{४}, ५,
१०, २, १२, १, १०^{२}, ३, २, ४,
१०†, ४, ६†, ५, ९^{१०}, ७, ४,
१३, १, ४, ६^{५}, ३, ८^{२}, ४,
२^{३}, ९^{२}, १५, ६, १८†, २१^{२},
२५†, १४, १, २, ९†, २, १,
२, ३^{१}, ११, १२^{२}, १३, ३, ८,
९^{२}, ४, ३, १५, १, १, ४, ५^{२},
४, ३^{७}, ६, १^{३}, २, ८, १^{२}–४^{२},
५^{२}, १६, १, ३, २, ५^{४}–७^{४},
३ १, ४ ७, १०, १३, ७, १,
७^{४}, १८, १, ७, ६, ८, १९,
९, २, २०, २, ८^{३}, ३, ४, ४,
९, २१, १, १, ५–७, ८^{१}, ७,
१^{२}, ३^{१}, २२, १, ४^{२}, ७^{१}, ३,
२, ३, २४, १, १^{२}, ३^{१}, ६,
१^{११}, २५, १, २, २, २, २८,
२, १, ३, १, ४, १, ५, १,
६, १, ७, १, ८, १^{२}, ९, १,
१२, १, २९, ३, ७†, ६, १^{५},
२, †३१, २, ९, ४, १, ४,
†३२, २, १०, ३, ७, १०^{१},
११^{२}, ५, १२, ३३, १, ७†,
३५, ४, २१, ३७, १, १, ८^{१},
२, १^{१}, २, ३, ६, ३८, १, १,
३^{१}, ६^{१}, २, ८, ४, १†, ५, ७^{१},
ते १, १, २, १^{१}, २^{१}, ३, १^{६},
४, १^{१}, ५, १, २^{५}, ६, १^{४}, ७,
१^{४}, २, ८, १^{१}, ९, १^{१}, ३^{७},
१०, २, ३^{६}, ११, १^{६}, २, १२,
१^{१}, १३, २^{१}, १४, ४†, २, १,
१^{३}, २^{१}, २, २^{१}, ३, १†, २^{४},
३^{२}, ४, १^{५}, २^{४}, ५, १^{६}, ६,
१, ७, १, ८, १, २^{२}, ९, १^{२},
१०, १^{१}, २^{१}, ११, १, १२,
१^{३}, २^{५}, ३^{८}, १३, ३^{५}, १४,
१†, ३, १, १^{२}, २^{५}, ३, १^{४},
२^{२}, ३, १^{१६}, ४, १†, २, ३,
६, १^{१}, २, ७, १^{४}, ८, १, ९,
२, १०, १, २, ११, १, १३,
२, ४, १, १, २, १^{१}, ३, १^{२},
४, १^{२}, ५–९, १, १०, १^{२}, ११,
१^{२}, १२, १, १३, १^{२}, १४, १^{२},
१५–१८, १, १९, १^{२}, २०,
१, २१, १, २२, १^{२}†, २३–२६,
१, २८–३०, १, ३१, १^{२},
३७–४२, १, ४५, २, ३^{१}, ५,
५, ३, ४^{१}, ६, २, ४†, ७, ४^{१},
६, ८, २, ४†, ६, १, १^{६}, २^{२},
२, १^{१}, २^{२}, ४, ३, १^{१}, २, ३^{१},
४, ४^{५}, ५, १^{४}, २^{४}, ६, १^{१},
१०, १^{१}, ५, ६, ११, ६, ७,
३, ३, ४, ४, ६^{२}, ५, ३, ४,
६, १^{२}, ७, १, २^{१}, ८, १^{१}, ९,
१^{२}, २^{१}, १०, २†, १२, १^{१},
२, ८, १, १, ३, १, ६, १,
१०, २^{१}, १२, १^{२}, २, १४, १^{२},
२, १५, १^{५}, २^{५}, १६, १^{८}, २^{४},
१७, १^{३}, १८, ३, २१, १, २,
२, १२, ४, ३, ९, १^{५}, ३^{२},
१०, १^{४}, ११, २¶, ३^{१}, ४, २,
१¶, ३, १^{१}, २^{४}, ७, १, २, ८,
२^{१}, ९, १, ४, १०, ३^{१}, १४,
१^{१}, ५, ७, ४^{२}, ९, १, ३, ११,
५¶, १२, ४†, ६, ४, १, ४^{१}¶,
५, ६¶, ७, ६^{१}¶, ३, १, ६,

२^{५}; ३^{५}; ९, ३; २, १, १^{२}; ३;
३, २^{२}; ५, १; ७^{२}; ६, १^{४}; ७,
१; २; ३^{२}; ८, ५^{२}; १०, १^{६}; २^{२};
३, १, १; २^{२}; ३, ३; ४,
३; ५, १^{५}; २; ३^{४}; ४, २, २^{३};
३, ५; ६¶; ७; ११, ४†;
५, २, १; २^{२}; ३^{५}; ४^{४}; ५^{७};
६, २; ८, १; ९, २; १०, १;
४, १, १, ३; ४^{२}; ३, १; २;
३†; ४, २†; ५, ३^{३}; ४^{४}; ९,
२; १०, ५^{२}; ११, ३†; २, १,
१^{३}; २; ३, ३^{२}; ४, १^{३}; ४^{२}; ५,
१; ६, ५†; ८, १; ९, १^{६}; २–४;
११, ३†; ३, ४, १; २^{२}; ३;
६, २^{५}; ७, २^{५}; ९, १^{५}; २^{४};
१२, १; †१३, १^{२}; ३; ४; ४, १,
१^{९}; २^{८}; ३^{१४}; २, १^{३}; २^{२}; ५,
१; ६, १^{२}; २^{१०}; ७, १^{११}; ११,
१; ३^{५}; ६, १, २; ५, ३; †६,
५; ७; ७, १२, ३^{६}; १३, १;
२; ५, १, ४, १; ५, ३†; ६,
३; १०, ५¶; २, १, १; ६,
५¶; ३, २, ५¶; ४, २^{२}–५^{२};
¶६, १; २^{२}; ३^{८}; १०, १; ११,
१^{५}¶; २^{२}; ४, ३, १; ९, ४;
¶५, ७, ५; १०, १^{३}; २^{३}; ६,
१, ४; २, ६; ७, ३, १; ६, १;
२^{२}; ६, १, १, ३; ३, ७;
४, ६†; ८; ७, २; ४^{५}; ५^{४}, ८, १^{२};
९, ३; १०, ३; ११, २; ५; २,
१, २^{३}; २, ३; ७, २^{२}; ३; ४;
८, १^{२}; २^{३}; ६; ९, ४^{४}; १०,
१^{२}¶; ३; ५; ७^{२}; ३, २, २†;
४; ४, २; ५, २; ३^{२}; ६, १;
४; ९, २; ४, ३, ४; ५, ३;
४; ६, ३; ७, ३; ५, १, ३; ३,
४^{२}; ७, ३^{२}; ८, ३; ६, ३, ५^{२};
७, १, ७, ३^{२}; ११, १^{६}; १२,
१^{११}; १८, १; २०, १^{५}; ४, १६,
१; ५, १६, १; १७, १; १९,

२^{६}; मै १, १, २^{३}–५^{३}; ६^{६}; ७^{७};
८^{६}; ९; १०^{४}; ११^{१३}; १२^{९}; १३^{४};
२, १^{५}; २^{५}; ३†; ४^{१८}; ५^{२};
६^{१२}; ७^{८}; ८^{१८}; ९^{६}; १०^{८}; ११^{५};
१२^{१८}; १३†; १४^{४}; १५^{६}; १६;
१७^{२}; ३, १; ३; ४^{१}; ५; ६^{२};
७; ८; ९^{४}; १०; ११; १२^{५};
१३^{३}; १४^{२}; १५^{२}; १६–२१;
२२^{२}†; २३–२५; २६^{३}†; २७^{२};
२८^{२}; २९; ३०^{३}; ३१–३६;
३९^{३}; ४, २^{५}; ३^{२}; ४; ७^{५}; ९;
१०; १२¶; ५, २^{१०}; ३^{३}; ४^{५};
८^{४}; ९^{६}; १०^{३}; ११^{४}†; ६, १^{२};
२^{४}; ६; ७; १३¶; ८, ५; ८^{२};
१०, २; १३^{२}; ११, ४^{७}; †; २, १,
११^{७}; ३, २^{५}; ४^{१०}; ५^{२}; ¶; ८^{५};
४, ७; ८; ६, ३; ७^{३}; ८^{३}; ९^{६};
१०; ११^{३}; १२^{१०}; ७, १^{३}; ३^{२}; †;
४†; ६^{१०}; ७, ८^{६}; १०^{२}; ११^{६};
१३‡; १५^{५}; †; १६^{५}; १७; ८,
१^{३}; ३^{१०}; ५^{१०}; ७; ९^{५}; १२^{२};
१३^{१५}; १४^{१४}; १०, १; ६; १२,
३^{४}; १३, २; १५^{८}; १८^{१०}; २१^{६};
३, १, ५^{२}; †; ७^{४}; ९; २, १; ३^{२};
६^{५}; ९; १०; ३, ३; ९; ४, ३^{६};
७; ५, २^{४}; ६, २^{२}; ३; ६; ९¶;
७, ४; ५^{१०}; ¶^{३}; ६^{४}; ८^{३}; ९^{३};
८, ३; ५^{१५}; ¶^{३}; ७^{४}; ८^{३}; ९;
९, ३; ५^{७}; ६; ७; १०, १; ११,
७; १०; १२, १^{३}; ४^{११}; १३;
१६; १७; १६, २^{४}; ३^{२}†; ४,
१, २^{४}; ३^{४}; ४; ५^{३}; ६^{५}; ७^{४};
८^{४}; ९^{२}; १२; १३^{५}¶; १४^{७}; २,
५^{३}; ९; ३, ४^{२}¶; ४, २^{३}; ३^{६};
४; ५^{३}; ६^{११}; ५, २¶; ४; ५^{२}¶;
६, ३^{४}; ५^{३}; ६^{१०}; ७, १; २;
८†; ८, १^{५}¶; ५^{६}; ९, १^{६};
३^{७}†; ४^{११}; ५^{६}; ६^{२}; ७^{७}; ९^{३};
१०^{४}; ११^{२}; १५; १८^{५}; २०^{३};
†१०, १^{४}; २^{१}; ३; ५^{१}; ६;

†११, १; २^{२}; ४; १२, २^{३};
३^{२}; †; †१३, २; ३; ५; १४,
५†; १५; काठ १, १; २^{४};
३^{७}; ४^{४}; ५^{६}; ६^{४}; ७^{५}; ८^{२}; ९^{४};
१०^{११}; ११^{९}; १२^{२}; २, १^{६}; २;
३^{५}; ४; ५^{१८}; ६^{३}; ७^{९}; ८^{४};
९^{१५}; १०^{६}; ११^{५}; १२^{५}; १३^{१०};
१४^{४}; १५; ३, १^{३}; ३^{३}; ४^{५};
५; ६; ७^{२}; ९; ४, १^{५}; २^{७};
३^{२}; ४^{६}; ५^{४}; ६^{१२}; ७^{१४}; ८^{७};
१०^{७}; ११^{७}; १३^{४}; १४^{२}; १५;
५, १; ३; ४^{४}; ५^{९}: ६; ६, ९^{६};
१०; ७, १; २^{४}; ६^{४}; ७^{२}; ९^{५};
१०; १३^{६}; १४^{३}; ८, ६; १३^{४};
१७^{३}; ९, ७^{३}; १०, ७^{७}; १०;
१३; ११, ७; ८; ९^{४}; १०;
१२, २^{५}; ९^{४}; १३, ११^{३}; १२^{३};
१६; १४, २; ३^{७}: १५, २;
६^{६}; ७^{९}, ८^{१८}; १६, १^{३}; ३^{२}; ४;
५^{१०}; ७; ८^{६}; १०^{२}; ११^{६}; १३;
१५^{२}; १६^{१०}; २०^{२}; १७, १^{३};
३^{१०}; ४^{१०}; ६; ७^{३१}; ८^{५}; १०^{६};
१७, १९; १८, ४; १२; १४^{३};
१५; २१; १९, ४^{२}; ५; ६^{२};
११; १३^{२}; २०, ५; ६; ८; ११^{२};
१२^{२}; १५; २१, १^{९}; २; ६^{२}; ९;
१२; २२, ५^{१४}; १०; २३, ३^{२};
४; ५^{२}; २४, ३^{८}; ४^{४}; ५; ६^{२}; ८^{३};
२५, १; ६^{१२}; ८^{५}; ९^{४}; १०^{४};
२६, २; ५; ६; ७^{५}; ८; १०^{२};
२७, १^{३}; २^{३}; ७^{९}; ८^{३}; २८,
७; २९, २; ३^{३}; ५; ३०, १;
४^{३}; ५^{९}; ३१, १^{४}; २^{७}; ३^{५};
४^{६}; ५^{५}; ६^{५}; ७; ८; १०^{४}; ११^{३};
१४; १५; ३२, १; ३; ४; ५^{२};
६; ७; ३४, १९^{२}; ३५, ३;
६; ७^{६}; ९; १०^{३}; १२^{३}; १८;
३६, ७^{३}; १४^{३}; १५^{८}; ३७, १^{९};
१३^{१०}; १४^{९}; १५; १७^{१०}; १८^{४};
३८, ४^{६}; ५^{५}; ७; १२; १३;

१४[४], ३९, १[२], २, ३[१०], ५[२६], ६[१७], ९[११], ४०, ३[२], ४[७], ५[५], ६[१०], १२[२], १४, ४१, २[५], ३[१२], ९[६], ११[६], ४४, ५, ४५, ११, १२, १३, १५[६], ४६, १[२], २[२], क १, १[२], २[४], ३[८], ४[८], ५[६], ६[५], ७[५], ८[२], ९[२], १०[९], ११[७], १२[२], १३[६], १४, १५[८], १६†, १७[१२], १८[६], १९[१], २, १[७], २[४], ३[१७], ४[६], ५[५], ६[५], ७[१७], ८[३], †, १०[३], ११[५], १२, १३, १४[२], १६, १७, ३, १[५], २[७], ३[९], ४[९], ५[१६], ६[७], †, ८[७], †, ९[७], ११[४], ४, ८[७], ५, १, २[८], †, ५[४], ८, ९¶, ६, ३[२], ४[४], ७, २, ८, १[४], १०[४], २५, १[२], २[६], ६[२], †, १०[१], २६, २[१०], ३[१०], ८, ६[२२], ७[५], ९[१०], २८, १, ४, २९, १, ३[३], ४, ३०, २[२], ३†, ४[२], ३१, १, ७, ८, १०, १३[६], १४, १६[२], १७, २१[२], ३५, ४, ९, ३६, १, २†, ३७, ४[८], ८[४], ६, ७[२], ३८, १[२], ४¶, ३९, ३[५], ४[७], ४०, १[८], २[१], ३[४], ५, ४१, ३, ४, ५[५], ६, ८[१], ४२, १[४], २[२], ४४, ७ ४[५], ३, ६, ४६, ४¶, ७[१], ८[२], ४७, १[४], २[५], ३[५], ४[१], ५[८], ६[५], ८[२], १०[४], ११[२], ४८, १, ४, ७†, ९[५], ‡[७], १०†, १२, १६, †कौ १, २३, ३९, ४१, ४२, ७५ १२०, २४८, २६३, २७१, २७६[१], २७९, २९२, ३००, ३११, ३४६, ३९९, ४७५ ५०४, २, ११३, ११२, १६६, २३३, ३०५, ३०६, ३७६[१], ३९५, ४४३-४४५, ५८१, ६९३, ६७३, ७०५, ७३९ ७५७

७६१, ७८०, ८४३, ८४८, ८८१, ८८५, ८८६, ९३०, ९७३, ९८७, १०७७[२], ११३८[३], ११३९[२], ११४२, ११५३, ११७३, ११९१, ३, २, ६६, ५, ९, †जै १, ३, ३, ४, ५, ७, ८, ८, ३, १३, ६, २६, ६, २८, १, ९, २९, ४[३], ५[२], ३०, १०, ३१, ८, ३२, ९, ३६, ५, ४५, १, ४९, ९, ५२, ८, ३, १३, ७, ८, १६, २, २०, १७, २५, १, २, २८, ३, ३०, १९[२], ३१, १५, ३४, १-३, ४७, ७[२], ४८, ९, ५५, १३, ५६, १, ४, १, ६, २, १, ३, २[१], ३[२], ७, १०, १०, ५, १२, २, १५, १३, १, १६, १०, १८, १०, १९, ३, २०, ३, २८, ८, ३०, ५, शौ १, १३, ३, २०, ४†, २३, १, ३, २५, २, ३, ३४, १, २, ३, २, ११, १[१], २[१], ४[२], ५[४], १७, १-७, १८, १-५, २७, १, ३, ५, ८, १०, १३, १२, ३, ५, १८, ५†, २०, २†, ४, ३, १ ४ ५[२] ६, ८, ७, ६, ९, १, २, ३[२], १०, ६[२], १२, १, १९, १[२], २ ३[२], २०, ३, ७, ३१, ४†, ५, ४, ७[२], ९, ५, १[२], ३ ४, ६ ७, ८, ६, ४, ९, ११-१४, १०, १-७, ११, २, ९, ११, †१२, १, ३, १३, १०, ११, १६, १-११, २०, १०, २२, ५, २५, ७, ८, २९, १, ६, १५, १†, ४[१], २१, २ ४४, ३[१], ४६, १[१], २[२], ४८, १, २, ३, ८१, १, ८६, ३[२], ९५, ३, ९८, ३[१], १००, ३[१], १०८, १,

१२५, १†, १२६, २†, १३३, २[२], १३६, १, १३८, १, ७, १३, २, ३९, ३, ८६, ३, ४[३], ९३, १[२], ९४, ४[३], ११६, १ ११८, २[२], ८, २, २८[२], ५, ११, ९ २, १९-२२, २३[१], २४, ३ ७, ५, १०, १६[३], १०, ४, २४[२], ५, २५-३५, ४४ ८, २७, ११, १, ३५, १२, १, ६१ १३, २, १९†, २९†, ३०, ८, १, २, १४, १, ५१, २, १५, १६, १, ६, २, ६, ४, २, ५, १, २[३], ४[२], ५[२], ६[३], ७[३], ८, ९[२], १७, १, ११ १२ २०[३], २१[२], १८, १, १५†, २२†, ३, ५, ३६[१], ३७[२], ४, ६८, १९, ३१, ११, १२[३], १३ ३२, ३, ५, ३४, १[२], ३५, ३, ३९, ४, ९, ४४, १, ५ ४८, ६, ४९, ८, ५२, २, ५७, ३[०], ५९, १, †२०, ११, २, १८, ६, २१, २, ३४, १८, ३७, १, ४७, १६, ५८, ३[१], ४[२], ६२, ६[२], ७३, १, ८७, ६ ९२, ९, ९३, २, ५, ६ ८ ९५, ४, १०४, ४, १०५, १, ११४, १, ११८, २, १२०, १, पै १, ८, २, ४[२], १६, १, ३०, २, ३१, ३, ३२, २[२], ३, ३८, २, ४[१], ४३, २, ५१, ४, ५४, १[१], ५७, १[१], २[४], ४, ७[४], ५९, ३, ६३, ३, ४, ६७, १, ६८, २, ४, ७९, १[१], ८६, ६, ८७, १, ९३, १, ४, २, १, ५, ८, ६, ९, ९१ १६, १, २०, ५[१], ३२, २[१], ३[१], ३९, ३, ४५, १-५ ४६, १[१]-५[१], ४९, १-५ ५८, १,

a) 'अयम्' इति ऋ (१०, १७३, ४) पाभे ।

b) भूयिष्ठेष्वपिकल्प पा भवति । एरिप निहत- मिद रूपम् (तु पाण्ड) आहो न (तु ॥) इति दुर्बोधम् ।

६४, १[१], ७९, ५, ८८, १†, ३, १६, १–३, १७, १, २०, ३, ५, २२, १, ६; २८, ६[२], २९, १[२], ६, ३०, ४, ३४, ३†, ३७, १[२], ३८, ९[२], ४०, २, ४, ५, २[२], ५[२], १२, ४†, १४, ६[२], १५, ४[२], १७, १[२], २१, २, २४, ५, २५, २, २९, ६, ५, १, ७, २, ७, ३, ४, ८, ७, १४, १, ३, १६, ७, २०, ७, २५, १[२], २, ३[२], ३२, ६, ३३, २[२], ६, ४, १[२], २, ३[२], ६, ८, ९, ६, ३, ८, १, ३, ९, १०, ११, ६[५], ११, १२, १–४, २१, ६, २२, ११, ७, १, ११, ४, ९, ७, ४, ६, १०, ४, ९, १२, ५, ६, १९, १, ८, १, २, ३, २, ३, ८[३], १०, ४, १[२]–११[२], ६, ३, ५, ८, ७, ४[१a], १२, ४[२], ९, ७, ७, १०, ६, ११, १०[२], १४, १०, ३, ६, ५, ११, १२[२], १३, १०, १, ११, ३, १[२], ४, ३, १२, †१, ५–७, १३[२], ४, ५, १३, १, ७, ९, २, ६, ३, ७, ५, ६[४], ७, १६†, ९, २, १४, ४, ८, १५, ३, १, ५, †११, ८, १०, १२, ४†, १५, ३[२], ४, १६, २, ३[२], ४–९, १७, १–७, २०, २†, २३, १, ७, १८, १६, १७, ६[१], २२, ८, २८, १, ३४, ३[१], ५, ३८, १, ३९, ७, ९, ४६, १[२]–१०[२], ४७, १[२]–१०[२], ४८, १[२]–५[२], ७७, ८, ७८, १–६, ८१, २, ९२, ५, ९७, १०, ९८, ७[२], १०३, ४, १३१, १–१०; १३२, १०, स्यु[b] ऋ १, १७, २, [४७, ७, ८, ८, १४, (१, १३७, ?, ५, ७९, ८, ८, १०१, २)], १०८, ८–११, ३, ५४, १६, ५, ७३, १, ८, १०, १, ५, ३८, १, ९, १९, २, १०, १०६, २, मा ११, ३०[२], का १२, ३, ३[२], मै २, ७, ३, ३, १, ६†, †कौ २, ३५१, ४२३, †जै ३, ?९, ८, ३२, १३, स्य ऋ १, १०८, ३, १५७, ६[२], २, ३०, ६, ५, ७२, २, ६, ६९, ६, ८, ७३, ४ खि १, ११, ७[२], मा १, १२, २, ५, १९[२], ४, ९, ३६, ५, २, ?१, ९, ४[२], १०, ६, ११, ३०, का १, ४, १, २, १, ६, ४, ६[२], ४, ४, १, १०, ७, ५, १, २, ५, ९, तै १, १, ११, २, २, २, १, १३, ३, ३, ७, १, २, ५, २, ३¶, ३, २, ४, ३, ४, १, ३, १, २, ५, ३, ५, १, ६, ३, ६, १, ३, १, ३, ५, २, ४, ९, १¶, मै १, १, १२, २, २, ७, ९, २, ७, ३, ८, १४, ३, १, ५[२], ३, ४, ८, ७, ९, ५, ४, १, ५, १३, ९, १, काठ १, ५, ११, २, ३, १०, ३, ४, १६, ३[२], १९, ४[२], २३, ३, २७, ८, २६, ७, २७, ४, ३०, १[२], ३१, ४, १०, ११, ४०, ३, क १, ५ ११, १५ २, ४, ११, ३०, २[२], ४०, १, ४१, ५, ४२, ४¶, ४६, ४[१]¶, ४७, ४, १०, ४८, ६†, पै १, ८६, ५[२], ९७, १, ६, ११, १४[e], स्यु>स्या[b] ऋ १, १५, २, १३९, ११[१], १७१, २, ४, ३४, ६, ३६, ७, ५, ६०, ६, ६, ५०, ७, ५१, ६, १५, ५२, १३, ७ ४३, ४, ८, ७, १?, ३०, २, ८३, ९, १०, ९, १, १८, ६, ३०, १२, ३६, १०, ६१, २७, ६३, २, †मा ७, १९[३], ११, ५०, १२, ४५ऽ, ३३, ५३, ३६, १४ऽ, †का ७, ८, १[३], १२ ५, १, १३, ४, १ऽ, ३२, ४, १०, ३६, १, १४ऽ, तै १, ३, १३, २, ४, १०, १[३]†, ८, १०, २, ३, २, ५, ६[२], ४, १, ५, १†, ?, ४, १‡[d], ५, ६, १, ४†, ६, ४, ११, १, ७, ४, १९, ४†, मै १, ३, १३[३]†, २, २, ६, ४, ७, ८¶, ७, ११, १३, १†, १६, ४, १, १, ६, ४, ९, २७†, कठ ४, ५[१], ९, ६, ३५, ३, ५, ६, कौ २, ११८७†, शौ १, ५, १†, ३०, ३, २, १२, २, १४, ५[२], २४, १–८, ३, २६, १–६, ६, २१, ३, ५०, ३, १०, १, ३०, १२, २, २४‡[e], १८, ३, २०, २५–३५, ४, १६–२४, ८६[f], १९, २७, ११–१३, स्य>स्या ऋ २, २९, ४, ५, ५७, २, ६१, १, ८, ५५, ४, ६७, ५, १०, १४, ११, १७, ९, खि ३, ७, ४, ४, ५, ३३, ८, ५ ५, ५, ७[२], मा १, १, १३, १८, २, १८, ३४, ३, २०[४], ७, २५ ३४, ६, २४[१], २७, ३०, ३४, ८, ११, १०, ३[१], ४[१९], १२, ४६, ८३†, १७, ३[२], १९, ११[२], ३७, ६, का १, १, १, ४, ३ ६, ४, २, ४, ६, ७, ७, ३, ३, ११[२], १२[२], ५, ६, ५, ८, ५, ६, ६, २[१], ७, ५, ८, १, ५,

[a]) 'ऽस्मीय' इत्यत्र शोधन-स्वर टि यद्र. ।
[b]) प्रस्व (पा ३, १, ३) ।
[c]) 'स्तम्' इति शौ (५, ९, ८) पाभे ।
[d]) विशिष्ट इह ऋ. (१०, १४, ९) पाभे ।
[e]) सगा पन्वाऽमात्रमात्रम् ऋ. पाभे सूचक इ ।
[f]) यदत्र W. निहत पदमाह, तच्चिन्त्यम् । यद्योगाद्

८, ७, १, १०, १, ६[२], ११, २, ३[२५], १३, ४, ७, ६, ९†, १८, १, ४[२], २१, १, ११[२], ३७, १, ६, तै १, १, १, १[२], ५, १, ७, २, १३, १, ७, ३, १२, १[२], ४, १, १, २८, १,५, ६, १[४], ३, ८, १[४], ७, ८, १, ८, ११, १[१४], १२, ३, २, ४, १४, ५†, ३, १, ८, १, २, ४, १, ५, ५, ४, २, ६, २†, ७, ४, ४, १०, १, ११, ४, ५, ५ १०, ३¶, ४[५]¶, ६, १, २, ६, ४, २, ६, ४, २, ७, ४, १२, १, मै १, १, १, ४, १२[२], १३, ३, १[६], २, ३, ५, २[४], ३, ९[४], १०, ८, ४, २, ६, ७[१४], ९, ७, ५†, ११[२], १३, १, २०[२], ३, ५, ३[२], ४, १, ८[२], १४, २, ३, ७, ४, ३, ५, ४, ६, ४[४]¶, ८, ७[२], ९, ७[२०], काठ १, १[२], ७, १०, ११[२], १२, २, १[२], ३, ९[५], १०[२], ४, ११, ६, ७[२], ७, १[५], ६, ७[५], ८, ९, ७, १६, १५, ६[११], ७, १६, ४, ११[२], १३, १७, १०[२], १९, ५, २७, ९, ३०, १०[२], ३१, ६, ९–११, ३५, ३, ३७ १०, १५, १८[२], ३८, १२, ३९, १[१८], २, १३, ४४, १, ८, क १, १[२], ७, १०, ११[२], १३[२], २, ३, १६[२], १७[२], ३, ४[२]†, ९, ४, ६[१], ५, १[५], ५, ८, ९, २५, २[१], ४†, २६, ९[१], ३०, ३†, ४६, ८[१], ४७, ९, १०, ४८, ४†, ७, शौ ३, १, २, १३, १, ७, ७९, २, १०, ५, १[५]–५[५], ६[१], ७–१४, १६, २, २, ४, ७, १९, ९९, १–४, पै १, १८, ३[६], ५१, १, २, ४, २, ५, ३, ४२, १–८, ५६, १–५, ९१, १–५ ३, ४, १, ६, २, ११, १–६, ५, १९, ५, ३९, ३‡[b], ९, २५, १३, †१०, ८, १–३, १६, ३८, २, १२७, १[६]–५[६], १२८ १–९, अस्मि° ऋ १, १६४, ३७, ६, १९, १२, ७, २५, ४, १०४, १५, ८, ७५, १५, खि २, ६, ४, मा २, २८, ११, ७१†, ८१, का २, ६, १०, १२, ७, ६†, १६, तै २, ४, १२, ६¶, ६, ११, ४†, ४, १, ९, ३†, १०, ३, मै २, ७, ७[२], †, काठ ४, १४, शौ ३, १९, १, ४, ५, ११, १०, ६, ११७, १, १२३, ३, १३३, ३, ८, ४, १४‡[d], १५†, ९, १५, १५†, पै १, ४, ११[२] अस्मि ऋ १, १०५, ७, १२६, ७, ३, २६, ७[२], ४, २६, १ [५, ४४, १४, १५], ७, १००, ६, १०४, १६, ८, १००, ४, १०, २७, १, ३३, ७ ६१, १९, ८३, ६, ८६, ९, ९५, २, ११९, १२, १४५, ५, १५९, ३, १६६, २, खि २, ६, ७, ३, १५, २०, मा २, २८, १८, ६६[२], ६७[२] २०, ९, २३, ५०, ५२ का २, ६, १०, २१, ७, ९, २५, ९, ६, ८, ४०, १, १६, तै २, २, १२, ५†, ५, ६, ३¶, ६, ४, ८, १¶, मै २, १३, १०, ३, ११, ८, ४, १०, १†, ५, ८¶, ६, ४[२]¶, १२, ५[१]†, काठ १६, ७[२], २७, ४, २८, ७, ३१, १५, ३५ १८, ३७, १५, १६, ३८, ४, क ४२, ४¶, ४४, ७¶, ४८, १९[२], †कौ २, ९७५ ११७६, ११७७, ३, १, १$, ३, १२[२], †जै २, २, ७[२], ४, २३, ७, शौ १, ७, ४, ३४, ४, ३, १८, ५†, ४, †३२, ५ ६, ३६, ६, ५, ९, ७, ११, ३, १०, ६, ३९, ३, ५८, ३, १२३, ३ ७, ८४२, ८४, १६†, ९, २२, ११, १, १९, १२, १, ५४[२], ५८, १४, २, ७१[२], १६, ३, ६, १८, १, १३, १९, ३२, ५, २०, १२६, ९†, पै १, ६४, ३, १०३, ४, २, ४१, ३†, ६६, २ ३, १९, १, ३, ४, ४, ४, ३२, ५, ६, ५, ३३, ३, ६, ८, २, १२, ५ ७, ८, १, ३, १०, १६, १०, १०, ४, ६, ९, ९, १२, ४, ५ १६, १०, ४–६†, १९, १०, ४६ १–१०, ४७, १–१०, ४८, १–५ ५१, ८[२], ६९, ६†, ९०, १०, ¶स्व तै २, ५, २, ३, ६, ७, १ स्म° ऋ ८, २१, ६, तै १, ८, ६, १, २, ५, ९, ५, ३, ३, ७, १¶, ६, २, २, १¶, ४, ६, २, ६, १, ४¶, ¶मै १, ४, ११[२], ३, ३, ८, काठ ९, ६, ¶स्म तै २, १, ४, ४, मै ३, १, ७, २, २, काठ ८ ११[२], २४, १०, २७, ८, २९, १, क ७, ८[१], ८, ९$, ३८, ३, ४५, २, शौ १८, ४, ८७$, †स्मसि° ऋ १, [२९, १, २, ४१, १६] २७, १५, ५, ७४, ६, ८, १८, २२, ४६, १, ९, ९७, २७, कौ १, १९३, जै १, २०, ९, शौ २०, ७४, १, †स्मसि ऋ १, ५७, ५, [(१, २९, १) २, ४१, १६] ६, ५४, ९, ८, ४८, ८, १२, ३२, मा ३४, ४१, का ३३, २, ४,

निपाताऽभावविषयत्वात् ।

a) एकत्रात्र यथा.'स्थः' इति मपुर क ममवेति, मद्विमृश्यम् ।

b) विशिष्ट दृह ऋ. (१०, १११, ३) पाभे ।

c) प्र पिरवाभिघाते धास्व (पा ६, १, १६२) ।

d) 'आस्म' इति ऋ. (७, १०४, १४) पाभे ।

e) प्रस्व (पा ३, १, ३) ।

शौ ७, १०, ३, १९, ४८, ४७, २०,१५,५, पै ६,२१,४७ असति[a] ऋ ६, २३, ९, ४५, १४, ८, २०, १५, १०, ८५, २५ १११, ४, तै १, ८, ६, २ मै १, १०, ४[b], २, २, ६†, काठ ९, ७, १०, १२†, शौ ६, ६४, ३†, १११, १, ३, ७, ३७, १, १४, १, १८†, असति ऋ ५, ५३, १५, क ८, १०, पै १, ५८, ४, ५, १, ५, १८, ५†[c], असत्[a] ऋ १, ९,५ ८९, ५, १०७, १, ११४, १, १४३, ६, १७३, ९, १७६, ५ १८६, ३, २, २३, १४, ३, ७३, ३, ५१, ११, ४, १६, २०, ६, २३, ५, १०, ३४, ५, ७, २०, ८, ५३, ३, ८५, ४, ८, ३१, १८, ९, ८९, ६, १०, २७ १, २९, २, ३७, १०, १०१, ३, १३७, ५, १४१, ४, खि ४, ६, ८, मा २, ३३, ८, ४†, ४६, १२, ६८†, १६, ४, ४८†, १७, २४, २५ १८†, ३३, ६८, ८६†, का २, ७, ६, ८, १, ३†, २१, १, १३, ५, ७†, १७, १, ४, ८, २†, १८, २, ९, २७, ११, ५†, ३२, ५, १४, तै १,

२, १३, १, १४, ३†, ४, २२, १†, ८, २२, ४†, २, १, ११, ४†, ३, १०, ३, ११, ५, ४, १४, २, ३, २, ८, ६[2], ४, २, ५, ६†, ५, १, २ १०, १†, ६, २, ६, मै १, २, ९, ३, १५, २६, ११, ४†, २, २, ६, ३, ४[d], ७, १२†, ९, २ ९†, १०, २ ३, ७, १¶, ४, ११, २†, १२, ३, काठ ४, १०, ११, ७, ८, १२, १७, ११, १६, १८, २, ३६, १५, कौ २, ८८†, जै ३, ९, ३†, शौ १, २२, २, २, २८, ५, ३, २०, ६†, २३, ५ ४, १३, ४†, ६, ७५, ३, ७, ४३, २‡[e], ९५, ३, ८, ५, २१, ७, २२, १०, ७, १०, २५, १६, ६, ११, १८, २, ३०, १९, ३१, २†, †२०, ७१, ११, ७६, २, पै २, २२, १†, १४, २, ६, असत् ऋ १, ५७, २ १२५, २, १२९, ८, १६४, १६, १७३, १०, ४, २, १०, ४, ७, ८, २०, १७, २८, ४, ३१, ३, ६१, ४, ८९, ४, १०, १०, ११, ८९, १४, खि २, १०, ६, ४, १०, २, १०[2], २ मा ४, ११ १७, ५१[f], ३२, ९, का ४, ५, २ १८, ५,

२[2], ३५, ३, ६, तै १, २, ३, १, ¶२, ३, ६, १, ४, १, २, ६, ६, २, १०, १, ४, ६, ३, १[2], ५, ४, ८, १, ¶६, १, ४, ४, २, ८, ५, ५, ६, २, मै १, २, ३, ८, ४¶, २, १, ३¶, १०, ४[2], ३, ४, १, ८, ६¶, ४, ४, ६, †१२, ३, ५, काठ २, ४, ६, ११, ८, १६, १०, ७, १२, १३, ४, १४, २, १६, १२, १८, ३[2], २१, ११, २३, ८, क १, १६, ३, ८, २५, ३†, २७, १ ६†, २८, २†, ३[2], ३६, ५¶, जै ४, २३, ३†, शौ १, २६, १, २, १, २, ३, १७, २‡[f], ६, ५, २, ७, ५८, ८, ९, १४, १५†, १०, ४, १८, १४, २, १५, २१, १८, १, १२†, १९, ४६, ७[g], २०, १५, २†, पै २, ६, २, ६१, १, ७७, ४, ३, १४, ५, ३४, ७†, ४, १०, ४, १७, २, ५, १७, ६, ३०, ९, ६, ९, ५, ८, १८, ६, १०, ५, २, ११, ५, १, १५, ५, ३, १६, १४, १, १६, ८, २८, १०, ६७, ६†, असाव्[a] शौ ६, १२८, १, असाइव्[h] मै ३, ७, ५[i]¶, असत[a] शौ १८, ४, ५५[i], असन्[a] ऋ १, ८९, १, ५, ३३, ३[j], ७, ८, ५, ८, ४५,

[a]) लेटि सपि ल्सार्वधातुकनिघाते धात्स्व (पा ६, १, १८६)।
[b]) 'भासति' इति पपा चिन्त्य (तु तै १,८,६,२)।
[c]) 'अस्तव्' इति ऋ. (१०,१३७,५) पाभे ।
[d]) सपा च पपा. च निहत रु चिन्त्य भवति (तु तै २ ३, १०, ३)।
[e]) 'अस्ति' इति ऋ. (६, ७४, ३) पाभे ।
[f]) 'असत्' इति ऋ. (१०, १०१, ३) पाभे ।
[g]) एतस्थाने ॥R 'अस' इति मपु१ श्रावयत । तथान्वऽन्वये साधीयसि सत्यपि सा प्रपु१ पठति, तद्वि-मृश्यम्। मूको साद्याऽभावात्। यत् साते 'अम' इति मूको आह, तत्तु ॥R. कोषस्य प्रतिलिपिमात्र-त्वादप्रमाणमिति ।
[h]) टेरुदात्त प्लुत (पा ८, २, ९७)।
[i]) 'अ-सत ' इति मूको ऐकदेशिक । ॥ अप्येव शिश्रावयिषुर् भवति । तच्चिन्त्यम् । अप्राकरणिकत्वात् । 'यथा पञ्च मानवा यमाय हर्म्यं कृतवन्तस्तथा कश्चित् स्वपितृभ्यो भूरिसङ्ख्याकत्वेन प्रत्यक्षत्वेन संकल्प्य-मानभ्यो हर्म्यं कुर्वाण एवमाह' इत्यस्योत्तरया प्रत्यक्षकृतया श्रुत्या भूय पुष्टि गतस्य विषयस्य स्पष्ट सभाव्यमानत्वात्। नेह कश्चिद् श्रामन और्ध्वदेहिक-लाभविशेषमुद्दिश्य व्यापारवानिव भवेदिति प्रेतदृच्यप्रक-रणत प्रतायतेति दिक्।
[j]) तु सस्थ टि मभि।

३३, १०, २९, ४, ५३, ८, खि ५, २०, २[२a] †मा २७, १४, ३५, १०, का २, ५, ८, २७, ११, ११†, ३५, ४, ९†, तै ३, २, ८, ६‡[b], शौ ११, १, १३, १२, २, २६†, १७, २०, ७६, ४†, १३५, ७[२a], असन् ऋ १, ३८, १५, खि १, ४, १०, मा ३०, २१, का ३५, २, ५, तै ३, ३, ८, २, ¶६, १, ५, १, ४, ७, ३ ¶काठ २२, ७, २६, ११, ¶क ३५, १, ३६, १ पै १६, ९०, ३, सन् ऋ ५, १९, ५ असति° ऋ २, २६, २, ४, ५७, ६[२], १०, १७४, ३, शौ १, २९, ३†, २, ३, १, ६ १११, २, ४, ७, ११८, २, पै १, ११, ३, ४, २७, ४, असु° ऋ ६, ३६, ५[d], ७, २४, १, [८, १००, २, (१०, ८३, ७)] १०, ४४, ४, ५०, ५ ८५, २६, ३६, १२४, १, काठ ३६, १५[e], ३७, ९, †कौ १, ३१४, †जै १, ३३, २, शौ १, १६, ४, ३४, २, ५[२], २, ३०, १[२], ३, १७, ८‡[f], २५, ५, ४, १, ७, ८, ६, ६, ८, १[२], २[२], ३[२], ९, २, ७, ३८, १, ३९, ४, ११८, १, ८, २, १३, १४, †१, ७०, ५०, २, ७५, १९, ४६, ७ २०, १४, ४†, असम काठ २८, ७¶, क ४४, ७¶, शौ ३, १२, ५

६, १३१, ३, १८, २, ३०, पै १, १०, ४, २८, २, २, ९, २, १७, १, ६५, १, ७७, १, ९०, ३, ३, २०, ५, २७, ४, २९, ४[२], ५, ४, २, ७, २३, ७[२], ५, २१, ४, ३२, ६, ८, १, ९[g], ३, २[h], १५, २०, ४, १६, ४, ३, २८, ८, असथ° ऋ ६, ६३, १, †असथ° ऋ ५, ६१, ४, १०, १०३, १३, मा १७, ४६, का १८, ४, १४, तै ४, ६, ४, ४, कौ २, १२१२, †असथ ऋ ८, ३०, २, १०, ९७, ५, मा १२, ७९, ३५, ४, का १३, ६, ५, ३५, ४, ४, तै ४, २, ६, २, मै २, ७, १३, काठ १६, १३, क २५, ४, पै १, ५६, १$, ११, ६, ६, असाथ शौ ३, ८, ४, १४, १, ३२, पै १, १८, ४, असम्[i] मा ३४, ५२, का ३३, २, १५, अस्तु[j] ऋ १, १३९, १, तै †१, ६, ११, १, २[२]$, ३, ४, ८, ३, १‡; २ १, ७, २¶, †३, ३, ७, २ ३, ५, २, ३, ३¶ ६, २, ४, ४¶, ७, १, ६, १[२]¶, मै १, ४, ११, ६, १२[२]¶, १०, २‡[k], ३, २, ३¶, ४, १, ११†, ९, ९, काठ ९, ४‡[k], कौ १, ४६१†, जै १, ४८, ७†, शौ १९, ७, २, अस्तु ऋ १, [७, १०, १३, १०], ८, ५, १६, ७, २४, ९, २६, ७, २७, ९[१], ३०, ५ १२, ३९, २, ४,

५५, ७, ८२, ५, ८६, ७, ९०, ७, ८, ९१, १९, ९८, ३ [१००, १९, १०२, ११] १०८, २, ११४, १०, १२५, ७, १४०, ११, १४७, ४, १६२, ११, १६५, १०, १७२, १, १८४, ४, १८५, ११, २, १४, ११ २०, ३, ३, ३०, ६, १८ ४४, १, ५४, ३, १८, २१, ४, १, १८, २, ७, ४, ७, १५, ९ २१, १, [३७, ६, ८, १९, ९] ४६, ७, ५७, ३, ५, ११, ५ ३४, ९, ४७, ७[२], ५३, ९, ७४, ९ ६, १६, २६ १८, ५ [२३, ३, ४४, १५], २६, ८, २९, ६, ३७, ५, ४८, १८ २०, ५८, १, ६६, १, ७, ६७, ८, ७, ४, २ [२०, १०, २१, १०], २५, ३, ३४, १५, २२, ३५, २[२], ३, ४, ५[२], ६, ७, ९[२], १०, ११, १३[२], ३८, ३[1], ४०, ३, ४१, ५ ५६, ५ १७, २४, ५७, [४[२], ७०, ५], ६७, ६, ८५, ४, ८६, ८[२], १०१, ५, १०४, ३, ८, ११[२], ८, १७, ६[२], १०, ६६, १५, ८३, ४, ९३, १८, ९६, ७, १००, २, १०२, २१, ९, ६३, ३, ९२, ५, १०, ७, ४, १५, २, ३२, ९, ३४, १४, ३५, १३, ४२, ३, ४३, २, ४४, ९, ५१, ८, ९, ५९, ४, ६२, १, ७७, ७, ८०, २, ८१, ६, ८५, २३,

[a]) एकतरत्र पा शोधस्य इते तु टि इहानेतरसम्।
[b]) 'असम्' इति ऋ. (१०, १४१, ४) पाभे ।
[c]) लेटि शपि लगार्वधातुकनिघाने धास्य (पा६, १, १८६)।
[d]) तु गस्थ टि अभि।
[e]) तु शौ (४, ८, ६)। यथासौ इति मूको, यथा-सा(?) इति तैमा (२, ७, १५, ४) पाभे (तु गटि)।
[f]) 'असि' इति ऋ (४, ५७, ६) पाभे ।
[g]) 'असि' इति शौ (५, ११, ९) पाभे ।
[h]) 'असि' इति शौ (४, ९, ३) पाभे ।
[i]) यथासम् इति सुपा । तत्र 'यथा । असम्' इति पदविभाग कुर्वाणौ उ म च चिन्त्यौ (तु पपा द च)। अथवा 'भूयासम्' इति साध्वर्थं सुपाणावदोषौ सन्तौ सौ म प्रमाद दोषवन्ताविव प्रदर्शितौ भवत । एव इते तु टि असमि इदेव।
[j]) म निघाविघाते धास्य (पा ६, १, १६२)।
[k]) 'असि' इति ऋ. (१, १७३, १२) पाभे ।
[l]) तु गस्य टि. असि।

१७, २०, २२, १००, ४, ९, १०, १०२, ११, १०८, ६, १२८, १-४, [(६, ७४, १, ७, ५४, १, १०, ८५, ४३, ४४), १६५, १], २-४, १८०, १, १८५, १, १९१, ४, खि २, १, ८, ९, ४, २, ६[३], २०, ११, २, १३, ६, १४, ८, १०, ३, १५, १, ४[२], १८, ४, २, ४, ४, १[२], ३, ४, ११, १-१२, १३, ३ ५, १, ५[५], ३, ६, ७[२], ७, ५, १४, ३, २०, ५[३], ६, ३, ४, ७, २, २, ३, १, ४, ९, मा ३, ३१†, ६२, ६३, ४, ९, ३७†, ७, ३४, ६, २३, ९, २२, १०, २०, ११, ३९, ६९, ७३†, ७४†, १२ ६२, ९७ १०१ १३, ६, २८†, २९†, १५, १५-१९, १६, ८ ५२, ६४[२]-६६[२], १७, ११ २३†, १८, ३१†, ५३, १९, ४८, ६८†, २०, ४७†, २३, ४४[३], ६५ २७, ३४, २६, १, २७, ४ ३३, ५-†, ३४, १-६, ३८†, ३६, ८, २०, २१[२], ३७, २०, ३८, १६ क्ष ३, ३, २३†, ९, ४, ४, ४, २, १०, ८†, ५, ८, ५ ६, ६, १ ८, २०, १†, १०, ४, ४, ११, ६, ५†, १२, ४, २, ७, ४, ८[९], ९†, १३, ५, १, †६, २२, २५ १४, १, ६ †३, २, ३. १६, ४, ३, ४, ६, ८, १०, १७, १, ८, ८, ६, १८[६], १८, १, १२, २, ८†, २०, १, २†, ३, ३, २१, ३, १९, ४, १७†, २२, ५, ११†, २५, ८, ६[२], १०, १३†, २७, १३, ३, २८, १, २ २९, १, ४, ४, ४†, ३२, ४, ९†, ३३, १, १ ३६, १, ८ २०

२१[३], ३७, ३, ६, ३८, ३, २, तै १, २, ३, ३, १०, १†, १४, ३†, ३, १२, १, ४, ४५, १†, ५, १०, २, ६, १२, १†, ८, १४, २†, २, ५, १०, २¶, ६, ३, १¶, १२, ४†, ३, १, १, ४, ४, १¶, ९, ३, ११, १†, २, ५ ७†, ८, २, ३, ९, १, १०, २, ४, ११, ४†, ४, १, ४, १, ७, २, ९, ?, १०, १[३]†, ‡[b], ११, ३†, २, ४, १, ५, ४, ६, ५†, ८, ३†, ९, ३[५]†, ४, ५, २[३], १२, २-४, ५[५], ५, १, १, ३, ४, १०, ३†, ५ ६, १, ३, ३, ६†, ४, ५‡[c], ८, ४†, ७, १२, १†, १३, ?, †१४, १[३], २, ७, १, ५, १, २, १२, २, ५, ९, ३, ७, २, ४, ४, ३, ४, ६, ४, २, ४, ५, ६, २¶, मै १, १, ३[३], २, ३[२], १२; ३, १ ३९†, ४, १†, ३, ५†, †५, ४, ११, ८, ४¶, ५, २, २, ६†, ६, १२†, ७, ४, ७[३], †, ‡[b], १२, १५†, १६[३]†, ८, १०[६], १४‡[d], ९, २, ९[९], १०[२], १०, २†, १२, १, ३, ५, १३, ७†, १३[५], २१[५], ३, १, ५, ४, १¶, ६, १¶, ६, ७, १¶, ¶८, १, ५, ६[३], ११, १०, १६, ४[६] ४, ३, ८[३]¶, ¶५, ८[४], ९, ¶६, ३, ३ ७, ४¶, ९, ६, ९, ११, २७[३], †१०, ३, ६, †११, १, ३-५, १२, २, ३[१]†, ४[३]†, †१३, २, १०[३], †१४, १, ५, ७, ११, काठ २, ३[३], १३, ३, ९, ४, १२, १३, १४[३], १५, ६, ७, १०, ११ ७, २, ९, १२[४] १४, ८, १०[३], ९, १८,

१०, ७, १०, १२, ११, ६, ७[६], १३, १२, ७, १४, १३, ९, १५, १५, ८, १३, १६, ४, ७[३], १२, १५, १७, १०, ११, १६[९], १७, १९, १८, २, १३, १५, १६, १९, ५[३], २०, १५, २१, १३, २२, १४[४], १५, २४, ७, २६, ११, २७, १, ४, ८, ३०, ८, ३१, १३-१५, ३५, १, ७[२], ३६, १५[६], ३७, ९, १०, ३८, २, ७, ३९, ३[३], ४०, ३[४], ५[३], १०[४], ४६, ५, ५०, ६, क १, १५[२], २, ७, १६, ३, १०, ११†, ४, ६, ७, २†, ६, २[३], ८, ७‡[e], २५, ३, ६, २६, ९‡[d], २७, १, ६[९], २८, १, २†, २९, २, ४[३], ३०, ३[३], ३७, ८¶, ४२, १, ४¶, ४४, ३[६], ४८, २, ९, १२, †कौ १, ७५, १४०, १६६, १९२, २२४, २, ७०२, ७६७[२], ९२९, ९५०, ९६९, ९७०, १२१४ऽ, ३, ४, १२ऽ, †जै १, ८, २, १२, ९ऽ, १५, ६, १८, २, २०, ८, २४, २, २, १, ८, ३, ४६, ८, शौ १, १, २, ३, ३, १-५, ९, २, १०, २, १२, ४[३], १३, १[३], ३, ४, २५, ४, २६, १, २, ३१, ४[३], २, २, १, १०, २, ३५, ४, ३६, १, ४, ३, १०, २, ६, १४, ४, १५, १[३], ४[३], १६, ५†, १९, १, ५, २१, १-७, २७, १-६, ३०, ७, ४, २२, २, ३[३], ३४, ८, ३८, ६, ५, †३, १, ३-५, ७, १, ३, २०, ७, २८, ६, २९, ६-९, ३०, १२, ६, १२, ३, १३, १, १५, १†, २०, १, २, †२७,

[a]) दाशतय्या पदस्याऽस्याऽभाव द्र ।

[b]) विशिष्ट इह ऋ. (८, १०२, २०) पामे ।

[c]) 'कृणोतु' इति ऋ. (६,७५,१८) पामे ।

[d]) 'अस्ति' इति ऋ. (७, ३, २) पामे ।

[e]) 'अस्ति' इति ऋ. (१, १७३, १०) पामे ।

१-३, २८, ३, २९, २, ३२,
३, ४०, १[२], ५६, २, ५७, ३[२],
६३, २[२], ६४, ३†, ६६, १, ६८,
३, ७१, ३, ७३, २, ३, ८४,
३, ९७, २, ९८, २. ११६,
१, ३, १२८, २[२], १४१, २,
७, ९, १, ४२, २, ८४, ४†,
८५, ३†, ८७, ३, ९२, १,
१०६, १ १११, १, ८, १, १,
१८, २, १, ७, १६, †४, ३,
८, ११[२], ९, ४, २०, ५,
१२, १०, १, ५, ३, २, ११,
१, १५, २, ८, १५[२], १८, २२,
६, ७[२], ८, २३, १२, ४, १२,
१, ११, ४२, २, ९[a], ३, ११[२],
३२, ३९, ४, ४५, १३, १,
१७-१९, २७, ८, ३, ५, ६,
९, १, २, ४, १४, १, १९,
५२, ६०, २, ६३, १५, ११,
२[२], ६, ८, १०, १६, २, ६,
१८, १, ४६†, २, ३१, ३६[२],
३, ६१; ७१, ४, १५, ४८,
१९, ३, ४, ४, २[२], ७, ३, ८,
२, ३, ७[२], ९, २[२], ३-५, ९,
१३[२], १४, †१०, २[२], ३,
४, ५[२], ६, ७, ९[२], १०$
†११, २, ३[२], ६[२], १४, १,
१५, ३, ५, ४६, ५, ४९, ५
५८, १, ६४, ३, †२०, ४,
३[२], ५, ४, १७, २, ३९, १,
४५, २, ७०, १६, ७१, १,
८९, ३, ९४, ९, १२८, १४$,
१३५, १०[२]$, १४३, ८, पै १,
७, १, ९, २, १७, ४[२], १९, २,
२२, ४[२], २६, ४, २७, १[२], २,
३२, ४, ४५, २, ४, ५१, २,
५३, १, ४, ६७, ४, ७०, २,
७८, १, ८६, ४, ६, ९९, ३,
१०४, २, १०५, २, ११०, १,
११२, ४; २, ३, २[२], १३, २,
१९, ५, २१, ४, २३, २-४,
३०, ३†, ३४, ४[२], ५[२], ३७,
५, ४०, १, ५२, १, ३; ५८,
२, ३, ५, ५९, ४, ७२, ५, ७६,
३; ३, १२, १-७, १३, ८,
१९, ५, २१, २, ३, २३, १,
२, ३[२], ५[२], २४, १-६, २७,
१[b], ३३, ४, ३५, ३, ५, ४०,
२, ३, ४, १०, १, ११, १, ३[२],
४, ५, १४, ३, १८, ७, २३,
४, २४, ७, ३१, ५†, ५, †४,
१, ३-५, ९$, १०, ३, ६,
१६, ५, ७, १९, ८, २५, २[c],
२७, ४, २८, ७, ३०, ४, ३५,
१२, ३६, १-९, ४०, २,
५-७, ६, ९, १०, १०, ८[२], ९,
१२, १-४, ९-११, १३, १-३,
२२, ९, २०, २१[२], ७, १, ५,
९, ४, ७, ८, ११, १०, २०,
३, ९, ४, १-३, १०, १२, ७,
५, १४, २, २२, २७, २४, ८,
२५, ७[२], १०, ४, ४[२], ९, ६,
३, ११, १२, २, ४, १३, १,
२, †८, २[२], ३, ४, ५[२], ६$,
७, ९[२], १०, १२, १३[२], १६$[२],
९, ७, ८, १४, २, ११, ३, २,
४, ५ १५, १, ५ ७, २, १-३,
१२, ८, १५, २†, २०, ८[२] २२,
८, २३, ११, १६, १, १, २, ७,
३, १, ७, ४, ६, ५, ७ †९, ३,
८; १०, १[२]†, १९, १०, २१,
२, ७, ८[१], २३, ३, २५, १०,
४९, ७, ९, ६३, २, ७१, ५,
७२, ५, ७, ८[१], ९[२], १०[१],
७३, १[१], १०, ५, १०४, ८,
१०५, ५[१], ८, १०६, २,
स्ताम्[d] शौ ६, ७८, २, स्ताम्
तै २, ६, ९, ६, मै ३, १६,
३‡[e], ४, १३, ९, शौ २, १०,
१-८, ३, ४, ५, ७, ५५, २,
८, २, १४, १८, ९, ४, १०,
१०, ९, २५, पै ६, २२, २५,
१६, ४, ४, ८, १३८, ६, सन्तु[f]
ऋ ४, १०, ८, सन्तु ऋ १, ५,
७, २१, ५, २६, ९, ३०, १३,
३८, १२, ३९, ९, [७३, १०,
(४, २, २०)], ९०, ६, १३१,
१, १३२, २, १३५, ८, १७१,
३, ३, ५६, ८, ४, ३७, २,
५, २, १०, २८, ३, ४१, ९,
७३, १०, ६, [१, १२, ७४,
२, (९, ८७, ९)], १५, १९, ५२,
२, ७, [३, १०, ४, १०, (६०,
६)], १२, ३, १६, ७, [२२,
९, १०, २३, ७] २८, १, ३५,
२-४, ७, ८, १२, ५१, २,
[६२, ६, ६३, ६] १०१, ५
८, २, ७, ३३, १५ ६०, ६,
७७, २, ८३, २, ९, ७०, ३[g],
७४, ६[h], ८५, १, १०, १८, १२,
२२, १३, ३८, ३, ४४, ७,
५१, ९ ६६, ६, ८५, २३,

a) तु टि शुपि (ऋ १०, ७१, ६)।

b) तु टि श प्रतिघात्य- ।

c) 'भस्ति' इति शौ (४, १९, २) पाभे ।

d) यनि सुपा भवति । तथा चाऽसौ चिन्त्य । निघातविषयत्वात् (पा ८, १, २८), मूको निहतस्य रू काचिन्त्रगाद्यस्य सद्भावाच्च। शुद्धाऽशुद्धाऽन्यतरप्राग्रत्व-विवेके कर्त्तव्ये काचित्कस्याऽपि शुद्धसाद्यस्य बलवत्तरत्वादित्यभिसंधि । स्व एउटि द्र ।

e) विशिष्ट इह ऋ (६, ७५, १०) पाभे ।

f) प्रस्थ (पा ३, १, ३)।

g) तु सस्थ टि भुनु ।

h) 'भुव'इत्यनेन योगमिच्छु वैं सा चिन्त्यौ(तु PW प्रमृ)।

१०३, ११; १०८, ६; ११६,
८; १२८, २; खि १, २, ६;
२, ९, ४; ४, २, २; १२, १;
मा २, १०^{२}; २७; ४, १; ६,
२२^{२}; ९, २२; १२, ८; ४४;
१३, २७†; १७, २; ४६†;
१८, ३६; २०, १९^{२}; २७, २;
†३३, १२; १४; ३५, १२^{२};
३६, २३^{२}; ३८, १३; २३^{२};
का २, २, ९^{२}; ५, ३; ६, ७;
४, १, २; ६, ५, ४^{२}; १०, ४,
४; १२, ७, १९; १३, १, ९;
३, १५; १४, ३, १†; १८, १,
२; ३; ४, १४†; २०, १, ७;
२२, १, ४^{२}; २९, १, २; †३२,
१, १२; १४; ३५, ४, ११^{२};
१९; ३६, १, २३^{२}; ३८, २, ७;
५, ६^{२}; तै १, २, १४, ७†; ४,
४५, ३; ६, ३, २; १२, ३; ७,
१३, ५†; †२, २, १२, ८; ४,
१४, ४; ३, १, ४, २; ३; २,
७, १; ४, २, २; ३, ५; ४, १,
७, १; २, १, ३; ३, ४; ९,
३†; ४, ११, ३; ४^{२}; ६, ४, ४†;
७, १२, २; १४, १†; ५, ४,
२, ४¶; ७, २, १; मै १, २,
१८^{२}; ४, १; ७, १†; २, ४,
३^{२}; ७, १६†; ८, १४^{२}; १२,
१; ५; ३, ३, ४; ९, ४¶;
†४, ११, १; ३; १२, ३^{२}§; ४;
१३, ६; १४, १५^{२}; काठ २,
१^{२}; १५; ३, ८; ५, २; ७, १२;
८, १६; १७; ११, १२; १३,
११; १६, ८; १७, १०^{२}; १८,
१३; १६; २०, २०, १५; २१,
६; २८, १; ३०, ८; ३१, १४^{२};
३२, २; ३७, १०; ३८, १२;

३९, ३; ४०, २; १०; क १,
१३†^{२}; २, १५; ६, २; २६,
९^{२}; २९, २; ४; ४४, १; †कौ
१, ३८; १५३; ५५५‡[a]; ५६१;
२, ४९‡[b]; ४३४; ६५६; ७७५;
१२१२; †जै १, ४, ४; १६, ९;
५७, २‡[a]; १०; ३, ५, ८‡[b]; १३,
९; ५४, ६; ४, १६, ८; शौ
१, ६, ४^{२}; २, ६, २; १२, ६†;
१४, ३; ३, १९, ७†; ४, १८,
१; ५, ३, ३†; ६, ९; १४, ५;
६, ६६, ३; ७७, ३; १४२, ३^{२};
७, १३, २; ७७, १०†; ८, २,
१५; ६, १६; ७, ८; १७; ९,
२, १०; ४, ६; २०^{२}; १०, ९,
३; ११, ८, ९; २२; ११, २;
१२, ७; १२, १, ६२; ३, ४२:
१४, १, ३४†; ४०; १८, २,
२०; ३, ५१†; ६८; ६९; ४,
२५; २६; ३४; ४२; ४३; १९,
२, १^{२}; २; ८, १; ९, १; ९;
†१०, २; ३; ४; ७; ८§; ११,
१†; १६, २; २०, २; २७, १५;
४०, ३; ४२, ३; †२०, ६९,
५; ९४, ७; १२२, १; पै १,
४१, २; ५४, १; ५६, १; १०८,
२; २, ४, ५; ५, ६†; २०, २;
२२, ३; ७०, १; ७३, १; ७६,
६; ८७, १; ३, २१, ६; २३,
५; २६, ६; ३३, २; ५, ४, ३†;
८, ६; २४, १; ६, ११, ४‡[c];
११; २०, ३[d]; ७, ८, ५; ८,
८, ३; ७^{२}; ८; ९, ४, ५; १०,
८, ५; १३, †३, ११; १६;
५, ४; †८, २-४; ७, ११; १५,
१४, १०; १५, ६; १६, ४, ४;
५, १; १२, ८; १३, १; ९; २४,

६; २५, १०^{२}; ३५, ५; ७६, ९:
८०, ७; १३६, ३; एधि ऋ १,
९१, १५; ४, १, ५; ५, ९, ७;
१०, ७; १६, ५; १७, ५; ६,
१७, १४; ७, ५४, २, ५५, १;
१०, ५६, १; ८४, २; ६; ८५,
४४; [(७, ३२, ११) १०३, ४];
१७३, १; २; खि ३, १७,
१; मा ४, १९; ७, ४७^{४}; ९,
८; १०, १७, १४, ३; १७,
३६†; २१, ४†; २७, ५; ३५,
१७; ३६, १७; का ९, २, ८^{४};
१०, २, ५; ६; ११, ६, १; १५,
१, ३; १८, ४, ४†; २३, १,
४†; २९, १, ५; ३५, ४, १५;
तै १, ३, १४, ४†; ६, २, २;
२, ३, १४, ५; ४, १४, २; ५,
१२, ४†; ३, ३, ८, १; ४, १०,
१†; ४, १, ७, २; ३, ४, १;
६, ४, २†; मै १, ५, २[e]; ८;
१३†; ८, ९; २, ३, २^{४}; ४^{४};
५¶; ८, १; ९, ९; १०, ४†;
४, ७, ३^{२}; १०, ४†; १२, २;
१४, १७†; काठ ६, ९; ८, १७;
१३, १९; १७, १; १८, ५†;
२२, १४; ३४, १९†, †३५, ७;
१७; ३८, १२; क ४, ८;
२५, १०; २८, ५†; †४८, ९;
१५; †कौ १, ६५; २, १२०२;
जै १, ७, ३†; शौ ३, २८, ३:
†४, ३१, २; ६; ५, ३०, ६;
६, ८७, २†; १४२, २; ७, ८३,
१; ११, १, ७; २२; १२, २,
१०; ४९; १४, १, ४३; ४४^{२}‡[f];
२, १८; १८, ३, ७†; ४,
३८^{२}; १९, १३, ८†; ५५, ३;
४; पै †४, १२, २; ६;

a) विशिष्ट इह ऋ. (९, ७९, १) पामे. ।
b) विशिष्ट इह ऋ. (९, १०१, ३) पामे. ।
c) 'सन्ति' इति ऋ. (९, ७३, ४) पामे. ।
d) 'मन्ति' इति शौ. (१९, ४७, ३) पामे ।
e) मूको.'एधि' इति क्वाचित्कमनिहतं स्व.चिन्त्यं भवति ।
f) 'भव' इति ऋ. (१०, ८५, ४६) पामे. ।

६, १६, ३‡[a], ७, ४, ८†, ६, ८, १०‡[b], १३, ३, १०, १६, ७१, ३, ९०, ९, ९८, १, स्तम् ऋ १०, ८५, ४२, मै १, १, १३, शौ ३, ११, ६, ५, ९, ८[२], १४, १, २८†, पै १, ६१, ४, ६, ११, १४, स्त>स्ता मा ३, २१, का ३, २, १३, तै १, ५, ६, १, ८, २, कौ ३, ४, १२, जै २, १, ८, शौ ६, ७३, ३, ७, ६२, ४, ६, ७, स्थन[c] ऋ १, १०५, ५, ५, ८७, ६, ८, ३०, ४, ९, ६९, ८, १०, ६३, ६, कौ १, ३६८†, जै १, ३८, ९†, शौ १, ३१, २, ३, ८, ५, ६, २४, ३, ९४, १, पै १, ७२, ७, †स्थन ऋ ५, ५९, ३, ८, १८, १५, १०, ९४, १०[२], ९७, ९, मा १२, ८३, का १३, ६, ९, तै ४, २, ६, ३, मै २, ७, १३, काठ १०, १२, क २५, ४, शौ ६, ६६, २§, पै ११, ६, ५, असानि[d] तै २, ५, २, ५¶, शौ १, ७९, ५, ३, ५, ५, ८, २, ७, ३९, २, ८, ५, १९, १९, ३१, ६[e], ¶असानि तै १, ५, १, ?, ५, २, ९, ३, ५, २, २[२], ७, १, ३§, ६, २, ३, २, मै ३, २, ६, ९[२]§, ३, २§, ४, १, ४, ६, ४, काठ ८, ८[२], २३, ४ क ७, ३[१], ३६, १ §पै १, ११, ४, १८, २, ३, १३, ५, १०, ५, ६, ¶असाव तै २, ५, ६, ५, मै ४, ३, ४, असाम[d] ऋ १, ५३, ११, १७३, ९, ४, २, १०, शौ १९, ४९, ६, २०, २१, ११†, आ[f] ऋ १०, ६१, ५, †आ ऋ १०, ८५, ७[२], १२९, ३, १४९, २, शौ १४, १, ६[२], आसीत्[g] ऋ १, ३२, ११, ५, ३०, १५, १०, १७, २, ७१, १, ८८, ४, १२१, ८, १२९, ३, ४, १८१, ?, मा २७, २६†, का २९, ४, ४†, ¶तै १, ५, ९, २[२], ६, ९, १, २, १, २, ३, ५, १, ४, १२, ८[२], ३-५, ५, १, २, ८, १, ५, ११, ८, ६, ६, ४, ३, ४, ६, १, ५, १, २, ४, १, ८, ६†, ५, २, ३, ३[२], ४, २, ३, ६, १, १, ७, ३, ४, ८, ४, २, ३, १०, १, ५ १, २, ७, १, ५, ५, ¶मै १, ५, ८, १२, ६, ३, ४, १२, ८, २, ९, ४[२], १०, १३, २, ३, २, ४, १, २, ३[५], ५, ३, ५ ६, ९[२], १०, ३, ६, ३, १०[२], ७, १, ८, ३, ५, ९, १§, ३, ४[२], ४, १, १०§, २, ३, ३, २, ४, ३, ५, ८[२], ६, ७, ७, ६, ९, काठ ६, १, ८, २, ९, १२, ११, ६, २३, २, ४, शौ ८, ९, १४, ११, ५[b], १३, २[b], ६[b], १०[b], १४[b], १४, २[b], ६[b], १०[b], १४[b], ११, १०, ७, १२, १, ८, १३, ३, १२, १८, २, ३३†, ३, ३, १९, ५२, १†, ५३, ८, आसीत् ऋ १, ३२, ९, १६३, ९ १६४, ९, १६५, ६, ४, १८, १२, ७, १८, ६, ८, ५८, १, १०, ३३, १, ३४, २, ५१, १, ८१, ७[२], ८५, ६-८, १०[२], १५, ९०, ६, १२, १४, १०२, ६, १०८, १, १०९, २ १२१, १, १२९, १[४], २[२], ३, १३०, ३[४], खि ४, ६, १०[२], ५, १४, १, मा १३, ४†, १४ २८[४], २९[४], ३०[२], ३१[२], १७, १८[२]†, २३, १†, ११[४], १२[४], १७[२], ५३[२], ५४[२], २५, १०†, २९, २०†, †३१, १०‡[i], ११ १३, १४, ३२, १२, ३७, ५ का १४, १, ४†, १५, ९, १[४], २[२]-४[२], १८, २, ३[२]†, २५ १, १†, ३, ८[४], ९[४], ४, ६[२], १०, १[४], २[४], २७, १०, ११ ३१, ३, ९ ?, ३५, †१, १०‡[i], ११, १३, १४, ३, ९, ¶तै १, ६, ९, २, २, १, १, ४, २, ८, ५ ३, ४, २, ४, १२, २, ३, ५, १, १, ६, ९, ४, ३, ३, ९, १§, ५, ७, १, ४, १, ८, ३†, २, ८, २†, §३, १०, १[४], २[१], ३[४], †६, २, ४[२], ५, ७, ४, ५, १, ४, ४, ३, ४, ७, ६, ४, २, ७, ५, ३, २६, १§, ६, २, ४, ४, ५, ३, ४, ३, ४, ८, ७, २, ४, ८, ३, ६, २, ३, ११, २,

a) त्रिशाध इद ऋ. (१, १८७, ३) पाभे ।
b) 'मव' इति ऋ. (७, ५४, १) पाभे ।
c) प्रत्य मपुर धनादेशश्च (पा ३, १, ३, ७, १, ४५) ।
d) न. गिरर्थानिपाते धात्व (पा ६, १, १६२) ।
e) मूले भूयिष्ठ गाददम् अनिहत ह समर्पयेत् । तदेव ॥ निरठिवति । पागट्ट गात च निहत क मुपाणी चिन्त्यी ।
f) 'अग्निमित्र' (पा ७, ३, ९६, ९७) इति बाहुलका- द्रीटोऽभावश्च लिङो लोप (पा ६, १, ६८) ड । स्वरे (तु माडटि) निपाताऽभावश्च यथायोग मानगदः इ ।
g) माडागम उदात्त॰ (पा ६, ४, ७२) ।
h) निघाताऽभावो दुरुपपदो भवति । यथोग आदेशस्य इतीव पाएट्ट मेने । यद्वा सरूप स्वरमात्रे भिन्न क्रियाद्वयमत्र द्र । तथा सति प्रथमाया क्रियाया गम्यमानत्वे द्वितीयाया वाक्यादित्वाद् निघाताऽभाव स्यात् । यद्यपि ॥ अत्र निहत ह निराठिवति तथापि गति मभये मूले गादय समादरणीयमिति कृत्वा मुग्ध- उपपादयितुमिष्ट ।
i) त्रिशिष्ट इद ऋ (१०, ९०, ११) पाभे ।

७, १,५,१, १०, १, २, ५, २, १०,१, ३, ६, १,७,१,१०, १, ४, ४, ३, १, §१८, १[८], २, ¶मै १, ६, ३[२], ६, ९, १३, ९, ३[२], ५, १०, १३, ११,७, २, ७, २, ४, १, ३[२], ५, २, ७, १०§, ७,१५†, ८,६[११]§, १०, २[२]†,‡[a],१३,२३†, ३,१,९,४, ६,६, ५ ६, ८§, १०,७,८, ८, १,३[२], १०, ९,३[२], १ १०,४, १२, १६†, १९[८]§, ४, १, १, ६[२], १०[२], १२[८],२, १,३[६], ९[२], ४,३,५, ७, ८, ६,१, ७, ७,१, ६, ९, १§, ११, ३†, काठ ४, १६,६, १, ७, ६, १०, ८,२[२], ४,९,१०, ९, ११[४], १५, १८, १०,६,११,४,५,६,१२,५[२],७, १०[२],१२[२],१३,१३,४[२],५[२],९[२], १२,१५,१४,७, १६,१५,१७, ५[११],१८,२[२], १९,४,१२, २३, ७[२],२४,१,७,८, २५,४,६[४],७, ८,२६,१[२], ४[२],७,८, २७,१[२], ३[१], ४, ५[२], ६, ८, २८, ७, ९, ३०,१, ५, ९, १०, ३१, ४, ८[२], ९[२], ३४, ३, ३६, ७[२], ३७, १४, ४०, १, ४४, ७[८], ४५, ४[२], ११, ४६,३, ¶क ३, १२[२], ५, ५, ९, ६, ७[२], ९,७, ५, ६, २५, ६†, २६, ४[११]§, २८,२[१]‡[a],†[१], ३०,२, ३१, २, ३६, १, ४[२], ३७, २, ८, ३८, १, ३९, १, ३[१], ४[१], ५, ४०, १, ४[२], ४१, २[१], ५ ६, ४२, १[१], १[१], ४, ५[१], ६, ४४, ७, ९ ४६, ४, ८, ४७, ४, ८[२],

९[२], जै २, ४, १†, शौ ४, २, ६[?b], ७†, ८, ५, १७, २†, ६, ३०, १, ७, ८५, ४, ८, ८, ५ ८, १०,१, ९, ४,१३ १५, १४,९†,१०,८,३९,४०,†१४, १,६–८, १०[२],१४, १५, १,१, १८,२,२७, †१९,६,६,८,१०, २०, १२८, १२, पै १, ३०,१, १०२, १, ३, १६, ४, ५, २३, २, २८, ३, ४, १, १†, ८, ९, ९, †५, ६,८, ८,७,११,६[२],७, १५,२†, १२,२,८, ३,८, १३, †६,९,११,१४,१६, १५, १७, ६, १६,१९,४, २५,३,४, २९, ५,८,६६,९†, ८५,१०,९६,४, १३३, १०, १३५, १–८,१४५, १७, †आसीश्व[c] ऋ१०,१२९, ५, मा ३३, ७४, का ३२,६,५, आसीश्व[d] शौ १२, १०, ४, †आसीश्व[e] ऋ १०, १२९,५, मा ३३, ७४, का ३२, ६, ५, आस्ताम्[f] ¶तै २,६,४,१,६,२, १०,१, ३,६,३, ४, ४, १, ¶मै १,६,९,३,२,३,६,६[२],४,१,७, ८,१, शौ ८,११,६, १५,३,४, ५, आस्ताम् ऋ ८,५९,२,१०, ८५, ९–११, मा १४, ३०, का १५, ९, ३, ¶तै २, १, १०,१, ५, ८, २, ३, ४, ३, १, ४,३, १०,२§, ५,२,३,३, ¶मै १,८, २, २, ८, ६§, ४, ६, २, ३, काठ ६, १, ३, ९, १५, १३, ६, १२[१], १७, ५ २७, ४, ६, ३०, १, ३१, ५ ¶क ३, १२, ४, २, २६, ४§, ४२, ४, ६,

४६,४, ४७,५, शौ ९ ४,१२[२], १३, ११, १०,२,६,† १४, १, ९–११, पै १३, १४,१७, १६, २५, २[२], ३, ८५,२, ६, १३३, १०, आसन्[f] ऋ १, १०९, ७, [१७९,२, (१०, १५४,४)], ३, ३२,४, ५,३०,१०, ७,९१,१ ¶तै २,४,१,३[१], ६,१,५, ९,४, ३,१,९,५, ५,३,५,३, ११,१, ६,३,१,४[२], ४,१०,१,३,४,६, ११,५,७,५,१,१,२,१, ¶मै १, ५, ८,६, १§, ३,६[१], १०,१३, ११,९, २,५,७, ३, ७,१०, ८, १,६,१०[२],१०,५[२], ४, १,१२, ६,३,७,५[२], १४, २†, काठ ७, १२,१०,७[४],२३,१,३[१], शौ ५, १८, १०, ६, ११२, २, ११, १०, १०, १२, १, ३७, १५,३, १०, आसन् ऋ १, [१६४,४३, ५०,१०,९०,१६], १७१,४, ४, ४२,८, ५,५२,१२, ७,२९,४, ३३,६, ७६,३,४, १०, २७,४, ८५,८, ९०,१५, १२९,५[१], मा १४, २९–३१, †३१,१५,१६, ३३,७४[१]†, का १५, ९,२,४[२], ३२,६,५[२]†,†३५,१,१५,१६, ¶तै १,५,१,१,२,२,११,५[२],३, ५,१,७,१,४,१,१, २,१,३,१, ५,१,१,६,४, ६,६,१, ३,४,४, १, ५, ११, ५†, ५, ३, ११, १, ४, १, १, ६, ३, ५, ३, ३, ४, १, ७, ३, १, ६,२,२,१[१],६, ३, १, ८, ४, ३, ५, १, १०, ५, ६, ८, २, ७, २, ५, ३,४, २, १, ¶मै १,५,८[२],६,३,१०,

a) 'आस' इति ऋ. (१०, ८१, ४) पाभे ।
b) ग्ब शिल पठन्तो भूयिश मूको ,पाण्डु ,गात च चिन्त्या स्यु । यदृयोगीयस्य निपातामावस्य दुर्धारगावगर वादिति दिक् [तु ।।। , गात (पाभे) च 'भ्रामीत्' इति] ।
c) 'विचार्यमाणानाम्'(पा८,२,९७)इत्युदात्त प्लुत ।
d) यद्योगे तिङ्स्वर । एतदन्तस्य वाक्यस्य प्रश्नऽविषयत्वात् मूको ऋनु क्रियमाण प्लुतिनिर्देशाधिन्त्य (तु पा ८, २, १००) ।
e) अनुदात्त प्लुतो भवति (पा ८, २, १०२) ।
f) आडागम उदात्त (पा ६, ४, ७२) ।

१०, ५^{२}, १३, १५, १६^{२}, २, ५, ३, ८, ६^{२}४, ३, ४, ७, ८, १, १०, ९, ५, १०, ४, ५, ४, ५, ७, ८, ८, १, १०, ३†, ¶काठ ६, ६, ८, ७, ७–९; १५, १०, ७^{२}, १०^{४}, १२, २^{२}, १३, १३, ४^{२}; १५, १४, ९, १५, १२, १७, ५^{३}, १९, ११, २१, २, ४, २२, ९, २३, ४^{a}, ८, २४, ८, १०^{२}, २५, २, ६^{२}, ७, २६, ७, २७, १, ८, ९, २८, ९^{२}, २९, १^{२}, ७^{३}, ३०, १^{२}, ३४, ७, ९^{२}, ३५, ३, २०^{२}, ३६, ७^{२}, ९, १०, ३७, ११, १४^{२}, ३९, २, ¶क ४, ५, ६, ६, ७, ७, ३–५, २६, ४^{३}४, ३१, १, १७, १९, ३५, ३, ७, ३६, ५, ३८, १, ३^{२}, ५, ३९, ३, ४^{२}, ५, ४१, ५ ४४, ९^{२}, ४५, २^{२}, ८^{३}, ४६, ४^{२}, ४८, १८^{२}, जै २, ४, २†, शौ ३, १३, ५, ५, ४, ५^{२}, ६, ३०, १, १३७, २, ७, ५, १†, ९, ४, १४, १५, २५†, १०, २, ४, ८, ३५, ४०, ११, ७, १४, १०, १, २, ५, १३, १, ४६, १४, १, ८†, १९, ६, १५†, पै १, १०१, १, २, २, ७३, ५, ९, ५, १३†, ८, २, ११, ७, १८, ५, १३, १४, ६, १६, २५ ५, ५९, ४, ८५, १, २, ५, ५, १५४, ३, आसी ऋ १०, १५, ५, का ३७, १, ५, काठ ७, १०, आस्तम्^{b} ऋ १, १२०, ७, आसम्^{b} ऋ १०, २७, ४, स्याम्^{c} ऋ १, १७, ६, [३, १, २३ ५, ११, ६, ११, ७, ११, १५, ७, २२, ५, २३, ५], ७, ३४, २१, ८, २, १३, १९, २६, खि ३, १७^{२}, ५, मा १२, ५१†, का १३, ४, ७†, ¶तै १, ५, ८, ५^{२}, ७, ६, ५, ६, २, १, १, ५, २, १, ४, ३, ५, ४, १, ४, ६, ५, १, ५, ८, १, ९, ४, २, ७, ४, ८, १, ३, ६, ९, १, ५, ६^{२}, १०, १, ११, ६, १२, ८†, ३, १, ३, २, ३, ६, ३, २, ४, ३, ४, ५, ३, ७, २, ८, १, ११, १, १२, २, १३, २, ४, १, ३, २, ३, ३, ३, ४, १, ३, ५, ४, २, ६, ३, ५, ६, ३, ३, १, ३, २, ७, ३^{२}, ४, ३, ८, ६, २, ८, २, ७, ४, ७, ४, ३†, ९, १, ९, ४, २, ५, ६, ५, १, २, ४, २^{२}, ६, १, ७, ५, ९, १, ६, ६, ७, २, ७, २, ४, ३, ५, ४, ७, ३, ¶मै १, ४, ५, १०, १२, ५, १३, ६, ५^{२}, ६^{२}, ८, ९^{२}, १२, १३, ८, ३^{२}, १०, २०, २, १, ४, ५^{२}, २, १, २^{२}, ३^{३}, ४^{२}, ५, ७, १३, ३, ३^{२}, ६, ७, ४, ६, ५, २, ३^{२}, ५, ६, ९, १०, ७, ११†, ३, १, १०^{२}, २, २, ६^{d}, ७, ३, २^{d}, ३, ७, ४, ४, ५^{२}, ६, ६^{२}, ९, ७, २^{३}, १०, ८, ४^{२}, ५, ९, ४, ४, १, १, २, ३, ७, १०, १३, ३, ७, ५, १४, ५, ५, ८^{d}, ६, ३, ४, ८^{२०}, ७, ७, ८, ९, १०, †१३, २, ८, काठ ८, १२^{२}, ९, १६, १०, ७, ११, ६, २२, १३, २३, ३, २४, ५, †कौ १, ७६, २, ११५४, जै १ ८, ४†, शौ १२, ४, १३, ४०, स्यात् ऋ १, ३८, ४, ३, ६२, ३, ६, ६८, ७, ८, १४, १, १०, ३१, ४, खि ५, ७, ३, १०, ७^{३}, १, ७^{५}, १२, ¶तै १, ६, ७, ३, ४ ७, १, ३, ४, २, ३, ६, १, ११, ५, ५ ६, ४, ९, ५, ११, ७ ६, ५, ३; ४, ६, ६, ८, २, ९, २^{३}, ६, ३, १, ५, १, २, २, २, ६, २, ९, २, ४, १०, ३, ५ ५, १, १, २^{२}, ३, २, ४, ५, ५, २, ९, ३, ४, २, १, ४, ६, ३, ४, ८, ४^{२}, ९, १, ३, ४, ३, १, ४^{२}, ४, १, ४, ५, १, १०, १, ५, ३, २, ६, ७, १, २^{४}, ६^{२}, ८, २, ७, १०, ३^{३}, ६, १, १, ६, ३, ८, ५, ५ ६, ७^{४}, ७, ५^{३}, ६, ८, ३, ५^{२}, ९, २^{२}, ६, १०, ५, २, ३, ५, ६, २–४, ९, २, १०, ४, ३, १, ५^{२}, ६, २, ५, ३, ४^{४}, ४, २, ६^{३}, ५, २, ८, १, ९, ३^{२}, ११, ५^{२}, ४, १, १, २, १, ५, ६, ३, १, ५, ६^{३}, ६, ३, ४, ९, ४, १०, ६, ५, ६, ५^{२}, ६, ३, ५^{२}, ४, २, ७, २, ७, १, ५, ४, ६, ५^{२}, ६, २, २, ३^{२}, १०, ३, ३, ३, २, ५, २, ७, ३, ९, ३, ४, ५, ३, ¶मै १, ४, १२^{३}, ५, १३, ६, ४^{३}, ५, ७, ८^{२}, १०, ११^{५}, १२, ८, ३^{२}, १०, ७, ११, १३, १४, १७, २, १, ६, ८, ९, ११, २, ३, ४, १०, ३, १^{३}, ४, ३, ३, १, १, ३^{२}, ४, ८, ९^{३}, १०^{२}, २, १, ३, ५, ६, ७^{३}, ३, १, २^{१०}, ७, १०, ४, ४, ७, ८^{३}, ६, ५, ६, ७^{३}, ८, ९ ७, २^{३}, ४^{५}, ६^{३}, ७, ८^{३}, १०^{३},

^{a}) 'असन्' इति शोध (तु गम्ि क २६, १) अनवगर ।

^{b}) आडागम उदात्त (पा ६, ४, ७२) ।

^{c}) यासुडागम उदात्त (पा ३, ४, १०३) ।

^{d}) पाठ (११२) 'अन्य नि√१(अ)स् >···स्याम्··· स्युान्' इत्यत्र सति शोधः द्र. । 'भुति' इति यत्र इत्येव सुवचम् [तु ि अनु (मै ३, २, ६)] ।

^{e}) युद्- इत्यस्य 'युथा' इत्यस्य वा वाक्यादौ गम्यमानत्वस्य स्पष्टत्वात् तदाश्रया निघाताऽभाव द्र ।

^{f}) एकतरत्र शुधा चिन्त्यः [तु ि 'भु-काणा >-णा' (मै ३, ७, ४)] ।

८, ९, ५, ६, ९, १०[२], ९, ९, २, ४[२], १०, ३, ४[२], ६[२], ४, ९ ३[२], ५ ९[२], १०, १२[२], १४, २, ९[२], १०, १३, ३, २, ४, ९, ५, २[२], ५, ७, ६, २, ३, ६, ८, ९; ७, ४, ९, ८, ९, ५, ६, काठ ६, ३, ६[२], ७, ७, ९, ८, ८, ११, १२, ९, ११, १४, १०, ३, ८, १०, ११[२], ११, १, २[४], ३, ४[२], ५[२], १२, १, ५[२], ६, १३, ५[२], ६, १५, १३, १६, ११†, १८, १९, १९, ४, ५, ११, १३, २०, ३, ४[२], ५, ७, ८[२], १०[२], २१, ५[२], १०[२], २२, १, २[२], ७[२], १३[२], २३, २, ३, ५, ७, ९, २४, १, २[२], ३[४], ४, ५[२], ६[२], ८[२], २५, १, २[२], ३, ७, १०[२], २६, २, ३[२], ४[२], ५ ६[२], २७, ५ ६[२], ८, ९, २८, २, ३, ४, ६, ८, २९, १[२], २[२], ३[२], ६, ८[२], ३०, ३, ५ ७, ३१, २[१], ३, ७, ८, ३२, ७[२], ३३, ७, ३४, १[२], २[२], ३, ५[२], ९, १८[२], ३५, १७, १८[२], १९[२], ३६, ६, ७, १४[२], ३७, १२[२], १६, ¶क ४, २, ५[२], ६, ९, ८, ७, ३, ७[१], ८, २५, २†, २९, ७, ३०, २, ३, ३१, १, ५ ६[२], ७, ९, १०[२], १२[२], २०[२], ३५, १[२], ८, ९, ३६, ४, ६, ३७, २ ३, ४[२], ५, ६[२], ७[२], ३८, १[२], ४, ५[२], ६, ३९, ५ ४०, ३[२], ५ ४१, १, २[२], ३, ४, ४२, ५, ६[२], ४४, २–४, ६, ८, ४५, २[२], ३[२], ४, ७, ४६, ६, ४७, २[२], ३, ८, ४८, १५ १६[२] १७[२], †क्री ६, १२२, २, ११८४, †जै १, १३, ८, शौ ३, २८, २, १०, ७, २४, ८, २३, ११, ६, २१[२], २०, २७, ९†, पै १, ९९, ४†[a], ८, १८, ७, ९, ११, १३, १३, ५, १३, १४, १६, २३, ९[२], १०२, १०, ११९, १–३, ¶स्याताम्[b] तै २, ६, ३, ५, ७, १, ४, ३, ५, ५, १, मै १, ६, ८, स्यातम् ऋ १, १०४, ३, ४, ४१, ६, ¶मै २, १, ४, २, ३[४], ११, ३, ३, १०, ४, २, १४[२], ¶काठ १०, ११, ११, ४[२], १९, ८, २३, ९, २४, ८, ३४, ४, १८, ¶क ३६ ६, ३८, १, स्यु[b] ऋ २, ४, ९[c], ८, ४४, २३, ७०, ५, ¶तै २, ३, १, ३, ४, ४, १४, ३†, ५, ५, २, ७, ५ ३, ४, ८, २, ६, २, ३, ४, ५, १, ६, ३, ७, ३, १, ३, ५, २, ७, ३, ९, ३, १०, २[२], ५, ४, ३, १, ७, ३, ¶मै १, ५, १३, ८, ९, २, १, ८, ११, २, ११, १३[२], ३, ३, ३, १, १, ७, ४[२], ८, २, ४, २, १०, ३, ६, काठ १२, १५†, †कौ १, २७८, २, २१२, †जै १, २९, ८, ३, १९, ७, †शौ २०, ८१, १, ९२, २०, स्यु ऋ १, २४, ७, १२३, १३, ६, २८, १, ६३, १०, १०, २०, ८, ¶तै १, ६, ८, २, २, २, ८, ३, ३, ४, १, ३, २, ६, २[१], ५, १, ८, ३[२], २, ९, ६, ४, १०, १, ६, ९, १, ७, ९, २, ६, १, १, ३, ३, ८, ४, ७, ५, २, १०, ४, ४, २, २, ५, ३, ३, ¶मै १, ६, ९, ८, ४, ५, १०, १६, १९, २, २, १, ५, ३, २, ५, ११[२], ३, २, १, ६, ८, ९, ७, २[२], ५, १०, ८, १[२], ५, ९, ७, १०, १, ४, २, ७, ३, ६, ८, ४, २, ६, ६, ७, ४, ८, ८[२], काठ ६, ७, ८, १, ८, ११, ४, १३, ७, १९, ८[२], ११, २०, ५, २२, ७, २३, ६, २५, १, २, ५, २६, १, ४, २८, १, ६, २९, ४, ७, ३४, १, ३६, १०, ३७, १२, ¶क ४, ६, ६, ६ ३०, ६[२], ३१, १, ७, ३५, १, ३८, ४, ५, ३९, २, ४०, ४, ४१, २, ४४, १, ६, ४७, ५, शौ ४, २१, १†, स्या[b] ऋ ८, ४४, २३, स्या ऋ १, १७४, १०, ४, १६, १८, ६, ३३, ५, ७, १, ८, ९, [१०, ११, ९, १२, ९] मै २, ४, ५¶, शौ ८, १, १६, १८, १, २५†, पै ३, १, ४, ३३, ५ ४, १४, ५, १६, २, ६, स्यातम् ऋ १, १२०, ७, ३, ३८, ९, स्यात[b] ऋ ५, ८७, ९, स्यात मा १, १, का १, १, ३, तै १, १, १, १, मै १, १, १, ३, ३९, ४, १, १, काठ १, १, ३०, १०, क १, १, ४६, ८, स्यातन[d] ऋ १, ३८, ४, †स्याम्[b] ऋ ६, ५०, ९, ८, १४, २, ११, २५, ४४, २३, क्री २, ११८५, शौ २०, २७, २, स्याम् ऋ १, ११९, २७, ३, १५, १, ६, ५०, ९, ६३, ११, ८, ४४, १८, मा ३, १७, ११, ४९†, का १२, ४, ११†, ¶तै १, ८, २२, २†, २, १, ६, १, २,

a) मुद्रा 'स्याद्' इति दनि सु शोध द्र (तु स्वय टि लिखो)।

b) यामुदात्त उदात्त (पा ३, ४, १०३)।

c) सु सरप टि लभि।

d) मुद्र स्यात नमयादेश (पा ७, १, ४५)। स्वर टि द्र।

४, १[१], २, ४, ५, ३, ४, ३, ३, ४, १, ५, १†, १, ३[a], ३, १२, १६, ५, ४, ११, १६, ७, १, १०, २[२], २, २, १, ३, १, ३, ८, १, ¶मै १, ४, १४, १५, ६, १, २, १, १०, ?, ५, १२ ५, ११[३], ७, ५†, ४, ?, १. ३, काठ ८, १, १०, ६[३], ८, ११, ४, १३, ४, १३[४], १६, ४, १७, १८, २०, ११, २१, ४, ३४, १, १३[२], ४०, १४†, ¶क ६, ६, ३१, १३, १९, जै २, ८८३†, ३, ३, १०, जै २ २, २†, शौ ६, ५८, १, १९ ४९, ३[b], पै १, २७, ४, †स्याम° ऋ [१, ४, ६, ८, ४७, ५] २, ११, १, १३, ५, ३१, १३, ३८, ५[२], ५३, १४, ११, ६५ ५, ७, १८, ३, २०, ८, ४०, १, ६६, १३, ८१, ४, ८, १९, ७, ३५, ४४, २४[d], ६३, १०, ९, ६१, २४, १०, ३८, २, ६६, १२, १०६, ४, तै १, ४, ४६, २, मै ४, १२, ६४, १३, ८, को २, ५८९ जै ३, ४४, ७, ४८, ६, शौ ५, ८, १४, २०, ६८, ६, स्याम ऋ १, २४, १५, ५१, १५ ७३, ८, १४, [१३, ७, ६७, ५] १५, १८, १ १२१, १५, १५०, ३, [११४, ४०, ७, ४१, ५] १८०, १, २, ३, १२, ११, १२, १८, ८[e], २४, १५ २७, १९[f], २८, २, ३; ३८, १०, ३, [१, ३१[e], ५९, ४[e], ६, ४७, ११[d], १०, १४, ६[e], १११, ७[e]] १०, १८ १९, १८,

५५, २२, ५९, ३, ४, ८, ५, [१६, २१, १७, २१ १९, ११ २०, ११, २१, ११, २२, ११, २३, ११, २४, ११, ५६, ४], १७, ९, २९, ५ ४१, [१०, ७ ४, ७] ११, [५०, ६, ५, ५५, १०, ८, ४०, १२, ४८, १३, १०, १२१, १०] ५१, [१०, ६, ४७, १० ९, ८९, ७, ९५, ५, १०, १३१, ६] ११, ५६, ४, ५, ४, ८, ६, ८, ७०, ४[२], [४२, १७, ४३, १६], ४५, ११, ४९, ४, ५४, १३, ६२, ९ ७०, २, ८५, ८, ६, १९, १३, २६, ८, ३३, ५ ५७, ५ ७१, २, ६, ७, [१, ७०, २५] ४, ४, [१४, ३, १७, ७] १९, ७, ७१, ९, ३४, २४ [२५ ५६, २५, १०, ६६, ९] ३७ ४, ४१, ४[२], ५२, १ ५४, २ ५६, २५ ६०, १ ६६, ९, ८७, ७ ९७, ४ ८, ४३, ३०, ४८ १३, ५३, ७ ९, ८६, ३८ १०, ७७, १२, ३१, १ ३५, १४, ३६, १७ ६४, ११, १२८, ३, १४८, ३ सि ३, ५, ७, ११, २, ७, ७[१], ५, मा ७, १४, ८, ६†, ५३ १०, २०† ११, २१, १२, १०†, १०, १, ?, १९ ४४, ५०†, ५४†, ६१, †२०, ५१, ५?, २३, ६५ २६, ७†, ३३, १७†, ३४, ३६ ३०[२]†, ३८†, ३६ ?४†, का ७, ६, १, ७, ४, ८, ३, १†, ११, ६, ५†, १२, २, १०, १३, १, ११†, १६ १, १ ?,

२१, ३, १५, ४, ४†, ११, २२, ५, ५, ६†, २५ १०, १३†, २८, ७, १†, २९, ४, ४†, ३२, १, १७†, तै †१, ४, २३, १, ५, ११, ३, ४, ६, ६, ४, १२, ६, ७, १३, ५[२], ८, १४, २, †२, २, १२, ३, ६ १२, २, ६, ३, १, ८, २, ९, २[२], २, ३, १ ५, ७†, ७, २†, ४, ११, ६†, ४, १, २, ४, २, १, ४†, ३, १२, १, ७, १४, २†, ५, ७, २, ४[२], ९, १, ७, २, ६, १¶, मै १, २, १८†, ३, १२, ३६, १०, ३, २, ६, १२†, ७, ?, ८, ७[२], ३, ११, १०, †४, १०, २, ६, ११, १, २, १२, १–४, ५[२], १४ १, ३, ६, ९, १०, १२†, १४, १७, काठ ३, ८†, ४, ४, १३, १६†, ६, १०, ७, १६†, †८, १६[२], १७[२], ११, १२†, १२, १५†, १३, १५[१], १० ८†, १६, २, ८, १७, ६[१], १८, १९, १९, १३, †२१, १४ २३, १२, २५, ६[१], ३०, ६[२], ३४, ९, ३८, २†, ४०, ५, १०, ११, क २, १५†, ३, ३, २६, ५[२], ३०, ४[१६], †को २, ३०६, ३३६, ४१९, ३, १, ४, †जै २, ५, १, ३, २५, २, २८, ८, ३३, ९, ४, ११, २ शौ ३, १०, ५, ७, †१६, ४[१], ५, ५, ३, ५†, ६, ३९, ३, ४७, १, २, ५५, २, ३†, ५८, २, ६२, २, ७९, ३, ९१, १ ११७, ३, ७, २१, ३, ६; ३५, १, ७०, ३; ७७, ११†, ८८, ४†; ८५, ३†, ८८, ३†; ९६, १

a) सु पाठ. टि ...[illegible]।
b) ...[illegible] 'स्था' इति पा ...[illegible]।
c) ...[illegible] (पा ३, ४, १०१)।

d) सु पाठ. टि सुवि।
e) सु पाठ. टि सुप।
f) सु पाठ. टि स्वा।

९७, ९†, ११४, ६, ९, १५, २०, १०, ९, २७, १२, १, ६२, ३, १७, १३, ०, ३७, १४, २, ३६, १७, १, ८, ११, १८, १, ५८†, ३, १७, ४, ६९, †२०, ३७, ७, ८८, ६, १२५, ६, ७, पै १, ६५, १, ९६, २, १०३, ३, १०५, १, १०६, ३, २, २०, ३¹, ३८, १, ३९, ५, ४, ९, १, ३१, ४, ५, †५, ४, ५, ३९, ७, ७, ३, ८, १८, ८, †१२, १, १३, १५, १६, ५०, २, ६९, १०, १३८, ८ †आस° ऋ ५, २, ५, ७, १, २, ८, २०, १५, १०, २७, ११, काठ ३९, १५, कौ २, ७२४, जै ३, ५९, १७, शौ ७, ६८, १९, †आस ऋ ४, ३५, ४, ५६, ३, ५, ४४, २, ५३, १, ६, ४७, २, ७, ८६, ४, १०, [३१, ७, ८१, ४], ८३, २, ११०, १, १२४, ६, १२९, ३, मा १७, २०, ३३, ८०, का ८, ६, ०९, १८, २, ५, ३२, ६, ११, मै १, ५, ८¶, ४, १२, ३, १४, ७, कौ २, ८३३, शौ ४, ३२, २, ५, २, १, २०, १०७, ४, पै ४, ३२, २९, ६, १, १, आसतु ऋ १, १६१, १२, आसु[b] ऋ ६, १९, ४, २१, ५, ११, आसु ऋ ४, ५१, ७, १०, १२, ३, तै ७, ६, १, ३, आसिय° ऋ ६ ४५, ११, १७, आसिय शौ १, २४, १, पै १, २६, १, ५९, ३, २, ३२, ३, ७, १९, ६, आसथु ऋ १०, ३९, ५, आस[a] ऋ ७, १०४, १४, आस ऋ १०, ६१, १८, आसिम[b] शौ ७, ६७, ३, पै ९, २२, ७, ८, १३, १४ [अति>त्यु°, अनु>न्वृ°, अप°, अपि>प्यृ°, अभि>भ्यृ°, आविस्>रृ°, उप°, परि>र्यृ°, प्र°, प्रति>त्यृ°, सम्°]

°अस्- अप्रस्-, अर्णस्-, २अवस्-, असन्-, असु-, १असुर-, असृज्-, अस्या, १अस्थि-, अस्मद्- टि द्र

°१अस्-वर- १असुर- टि द्र.

°२अस्-वर्- २असुर- टि द्र

°?अस्त्रि- स्ति- टि द्र

सत्[d]- सत् ऋ १, १६४, ४६, २, ४१, १०[e], ४, ५, १०, ५, ४४, ३, ६, १८, ४, २४, ५, २७, २[c], ७, १०४, १२, ८, ७३ [१-१८], ९, ६१, १०, १०, ५, ७, ७२, २, १२९, १, खि ४, ६, १०, मा ६, १०, १९, ८८, २५, २, २६, १६†, ३२, ८, ९, का ६, ९, ४, २१, ६, ९, २७, २, १, ३५, ३, ५, ६, तै १, ६, ५, १², ७, ५, ३², ¶२, १, ५, ४², २, ८, ४, ४, १३, १, ३, २, ८, २, ४, ६, ३, १‡[f], ५, ७, १२, १ ¶७ २, ९ ३², मै १, ०, १५, १७, ४, २², ७², ६, ७¶, ८, १०, २, ४, २¶, ६, १२, १०, ३‡[f], ३, ९, ६, ११, ९, १५, ०, ४, ४, ६[३]¶, काठ ५, ५[१], ७, ४[४g], ११, १, १२, १२, १८, १‡[h], १९, ११, २७, ७, ३४, ८[४], ३८, ३, ५३, २, ¶क ५, ३[४g], २८, २‡[h], ३१, १, ३६, ५, †कौ १, २००, ४६७, २, ०२, †जै १, २१, ७, ४९, १, ३, ३, १, शौ ५, १९, ९, ८, ४, १२†, ९, १५, २८†, १०, २, २२, २३, ७, १०, ०१, ८, ६, १७, १, १९, †२०, ००, ५[i], ५७, ८, पै ९, १७, ५, १७, २, ५, १६, १०, २†, ६१, १, १०१, ९, सत्[j] ऋ १, २५, ३, ९६, ७, ४, ६, ६, ७, ३२, २४[e], ८७, ६, १०४, २१, ८, २३, २६, १०१, ११, ९, १९, ७, २१, ७, ३१, ६, ८६, ५, ६, १०, २७, ४, ५३, १०, १२९, ४, खि ३, २२, १, ४, १०, ३, मा २, ३८, १३, ३, ३३, ३९†, का १४, १, ३, ३२, ३ १०†, तै ४, २, ८, २, ३, १३, १†, ६, २, १‡[f], मै १, ८, ९¶, २, ७, १५, १०, ३‡[f], ४, २, १४¶, काठ ७, १५¶, १६, ५, १८, १‡[f], ३८, १४, क २५, ६, २८, २‡[f], †कौ १,

a) जलि लित्स्वर (पा ६, १, १९३)।

b) प्रस्व (पा ३, १, ३)।

c) सेनि यल्यू आदिरुदात्त (पा ६, १, १९६)।

d) शतरि धात्वाद्यका नोप प्रस्व च (पा ६, ४, १११)। इह तावदाख्यातभावुकस्यैवाऽस्य निर्देशो भवति। एतदीयस्य नामीभावमुपाश्रित्य प्रवृत्तस्य सामासिकस्य ताद्धितस्य च वृत्तस्य निर्देशस्तु यत्था एव द्र (तु ?सतीक-, ?सतीन्-, ?सत्त्व-, सन्-पति-, ?१सत्वन्-, ?२सत्वन्-, ?सद्वन्-)।

e) तु सत्य नि अभि।

f) विशिष्ट इह बाह्वृच (१०, ८२, ३) पाभे।

g) तु सन्नि मै १, ५ ५।

h) तु सत्य टि. अभि। विशिष्ट इह बाह्वृच (१०, ८२, ३) पाभे।

i) तु नि अभि (ऋ २, ४१, १०)। यत्तु सा √सद् इत्यस्य लङि रू इत्यप्याह, तदुपेक्ष्यम्।

j) विभक्तेरुदात्त व भवति (पा ६, १, १७३)।

२१९‡[a], २७६, ३०९, ३२१$,
२, २३७, २३८, ७०८‡[b],
११३८, †जै १, ०३,६‡[a], २९,
४, ३२,७, ३३,९$, ३,२१,२,
३,५८,५‡[b], ४,३,२, शौ ४,१,
१,५,६,१,८,४,२१†,२० ५८,
-३†, पै ५,२,२, ६,११,१,१५,
२,५, १६, ११,१†, १५०, १,
सत्-सतः ऋ ३, ३१, ८,
सता° ऋ ८, ४३, १४, का
९,२,१, तै १, ४, ४६, ३†,
२, ५, २, ७[२]¶, ३, ५, ११,
५†, मै ४, १०, २†, काठ
१५, १२†, जै ३, ४६, १†,
सताम्° ऋ १,१७३,७,२,१,३,
१६,१, ६,६७,१, मै १,५,४‡[d],
शौ १, ८, ४, सति° काठ १९,
११¶, क ३१, १¶, शौ १७,
१, १९, पै ९, २२,३, सते° ऋ
१, १२४, १२, ५, ७, ४, ६,
४७, २०, ६४, ६, १०, ११५,
६, खि १, २, १०, तै ३, ५,
८, १, ७, १, ११, १, मै १,
३, ३५, ३, १, १¶, काठ २६,
१२, २९, ५, ३५,१४†, ४१,
२, क ४५,६,४८,१३†, पै ११,
३, ८[e], सन्नय्[f] काठ ९, १६,
सन् ऋ १, ६९, १, २, ७१, ४,
१०. ७६, ५, ९४, ७, १००,
४, १२९, ११, १६५,३,१७०,
३, ३, ९,२, २२, १, ३०, ५,
३१, १२, ४, १५, १, २७, १,
६, १, २, २, ६, ३०, ३, ७,
१८, ०, २८, ०, ३२, १, ६८,
५ ८८, ६, ८, १६, ८, १७,
१५[g], ३३, ९, ४३, ९, १४,
९, १९,२, ६६, १६, ९६,१७,
१०, ४, ४, २२, १५ ४२, ६,
८३, ५, ११७, २,१२३, ५,
†मा १२, ३६, ४७, ३३, २७,
†का १३, ३, ७, ४, ३, ३२
२, १०, ¶तै १, ४, ४६, ३†,
७,६,७, २, १, १,३, २,६, ५,
३,४, ८,४, २,१,१, २, १[२],२,
५, २, ४, ८, ६, ३, १, १, ३,
३, ८, २$,४, ४,३,४, ५, ११,
५†, †४, २, ३,३, ४,२, ११,
३, ४, ८, १$, ९, ३, १०, २,
६, १, ४, ७, ३, २, ४, ५, ४,
५, ४,८,१ ७, २, ९, ३ ¶मै
१, ४, ३[२]$ ११[२], $[२], ९, ५[२],
६, २, १, १[२], १०[२] ४, १, ५,
४[५], ५ ८, ११, †७, १०,११,
३, २, ८[२], ६, २, ६, ७, ८,
४, २,२, ५, ८$, ६, ५$ १०,
२†, ११,२†,†१२,४, ६ काठ
४,१४,५ ४[२], ८,११, ९,१३[२],
१७ १८, १०,४,५[२], ११,४ ५,
१२, १[२], १३, २, ४, ८[२],१४,
१०, १५, १२, †१६, १०,
११, २१, १८, २०, २२, १३,
२३,५,२७,४,२९,२,३०,
३, ३१, १५[२], ३४, १९[२],
३७, २, १, ३८, १२, ¶क ७,
८, †२५, १, २, ३६, २, ४२,
४, ४७, ३, ४६, ६, †कौ १,
५३, ८३, १२०‡[h], २८४,
५०७‡[i], २. ३५०, ५२५,
१०२५, १०४८, †जै १,५,९,
९, ३, १३, ६‡[b], ३०, २, ५१,
११‡[i], ३,२९,७, ४१, १, ४६,
१, ४, ५, १, २६, ४, शौ ४
११,३, ३२,५†, ५,८,३, २२,
९, ६, २६, १, ८, २, ७, ११,
९, ३, १३, १, ३९[२], १७, १,
१२, १८,४,५९†, १९, ५३,
४, †२०, ५३, ३, ५७, १३,
८९, ६, पै ३, २५,५, ४,३२,
५, ७, १८, ३, १२, १,७†, २,
४, १३,१,३, १६,३,७,८२,३,
सन्त ऋ १, ११०, ४, १३८,
३, ४, ५, ५, १६, १९[g], ५,
१२,५, ६,६६,४, १०, ३४,९
६७,१०, मा २, ३०, का २, ७,
२, तै ३, १, ४, २, ¶५, ३,१,
२, ५,१,१, ६, ३,११, २¶, मै
१, १०, ३, ¶३,२,९, ३,९,
४,१२,१†, ¶काठ १९,८,२७,
१[२], २८, २, ३०, ८, ¶क ४२,
१[२], ४४, २, शौ २, ३४, ४, ६,
११७, २, २०, ९१, १०†, पै
१, १०६, २, १६, ५०, १
सन्तम् ऋ १, ७२, २[j], ८४,
१७, ११०, ३, १२९, १, ७,
१४१, ३, १४८, ५, २, १३,
१२, ३, ५, १०, ४, १, १५[j],
७, ६, ५, ८, ३, ४०, ७, ६,
१७, ५[j], ८, ११, ४, ४५,१७,
७१, १३, ८०, ४, ८६, ४,१२,
८, ९, ९,५[g], १०, २७,४,५५,
५, ९३,११, ११४, ५, १२४,
२, ६, १७१, ४, मा ९, ३,

[a]) 'सती' इति ऋ. (८, ५, १) पामे ।
[b]) 'सु । सु' इति पदद्वयाऽऽत्मक ऋ (९,९७,३८) पामे ।
[c]) विमतेऽ[illegible]तान भवति (पा ६, १, १७३) ।
[d]) 'स सु' इति ऋ (१०, १८५, ३) पामे ।
[e]) 'सन्ते' इति शौ (१९, ३४, ८) पामे ।
[f]) 'सापेक्षत्व' (पा ६, १, १६८) इति विभक्त्य-दात्तता ।
[g]) तु सस्थ टि अभि ।
[h]) विशिष्ट इह ऋ (१०, १५३, २) पामे ।
[i]) विशिष्ट इह ऋ (९, ४७, १) पामे. ।
[j]) तु सस्थ टि पुरि ।

का १०,१,४; ¶तै १,२,१,२§; २, १, १, १; ३, ४; ५; ९, १; ४, १३, १; ३, ३, ११, २†; ६, १, ११, २; ५, ७, २; ७, ५, ६, ३; ¶मै १, २, २§; ९, ७; २, १, १२; ३, ७, ८; ९, ७; ४,९,१२†; काठ २,२; २७, १०; ३०, ९; क १, १४; †कौ १, ३२५; २, ९९३; ११३२; †जै १, ३४, ३; ४, २७, २; शौ ३, ३, २; ९, १५, ९†; १०, १, १८; ८, ३२[१]; १३, १,३३; १९,५३,३[a]; पै २, ७४,२; ६, २२,१०; १२,१,३; १६,३६,८; ६८,८†; सन्ता ऋ १,२१,४; ४, ३६,३; ९,६८,५; सन्तौ ऋ १, १८४,१; १०,११७,९; मै १,६, १२¶; काठ २७, ८; सा(<स)न्ति[b] ऋ २,२८,१; ८,८,२३[c]. सती[d]- -ती ऋ २, १७, ७; ४, ३, ९; ६, ४७, २०; ८, ५, १; खि ३, १७[२], ५; मा ६, ३५; का ६, ८, ६; तै १, ४, १, २; ४, ३, ११, ५; ¶६, १,६, २[१]; ३; ४; ४, ११, ४; ¶मै १, १०, ११; २, ५, ४; १३,१०§; ३, २, ८; ६, ५; ४, ३, ४; ६, ९; काठ १३, ६[४]; १४, ३; १९, ४; २३, १०[४]; ३६, ५; ३९, १०; ¶क ३०, २; ३७, १[४]; शौ ११, १०, १७; १२,४, १६; पै १३, ५, १८; १५, २३, ५; ६; १६, ८६, ७; -ती: ऋ १, १६४, १६; ३, ३१, ५; ५, २९, ५; ८, ६, ८; १४, ८; ९, ८७, ८; १०, १६९, ४; मा २९, ५; का ३१, १,५; ¶तै ५, १, ११,२; ६, ३, ६, १: ७, ४, १७, २†; ५,१,१; २, १; मै १, ७, ३¶; ३, १६,२; काठ ९,१; २५,१; ४६,२; ¶क ८,४; ३८, ४, †कौ २, ९९१; शौ ९, १४, १५†; १२, ३,२६; †२०, २८, २; ३९, ३; पै १६, ६७, ६†; -तीम् पै ९, ११,४; -त्यो:° तै ६,२,६,४¶; -त्या: मै ३,६,५¶.

√२अस्[e], अस्यति[f] ऋ २, २४, ८; मै ४, ७, ७¶; अस्यति ऋ ३, ५३, २२; ¶मै ३, २, ४[b]; ४, ४,५; काठ २१,७¶[b]; शौ १३, ७, १३; अस्यतः शौ १२, ४, १७; अस्यन्ति[i] शौ ५, १८, ९; अस्यन्ति शौ १२, ३, २९; पै ९, १८,२; अस्यसि[c] खि ४, ४, १; शौ १, १३, १; ११, २, २५; पै १६, १०६, ५; अस्य[i] ऋ १, १७२, २; शौ १, २६,१; ६, ६५, २; अस्यत् ऋ १०,६१, ८; अस्यान् पै ९, १६, ५; अस्यतु ऋ १, ११४, ४; तै ६, २, ३, २¶; काठ ४०, ११†; अस्यताम् शौ १०, १, २३; पै १०, ११, ५; ८; १२, १; १६, ३७, ३; अस्य ऋ १, १०३, ३[j]; १२१, १०[k]; ३, ३०, १७; ६, ५२, ३; †अस्यतम् ऋ ७, १०४, २५; शौ ८, ४, २५; पै १६, ११,५; अस्यत पै ९,४,७; आस्यत्[l] शौ ४,६,४; ६,९०,१; आस्यन्[l] शौ ४,६,७; पै ५,८,६. असिष्यति तै ६, २, ३, १¶. अस्यते[m] शौ ५, १९, ५. [अधि-नि>न्य्°, अनु>न्व्°, अनु-प्र°, अप°, अपि>प्य्°, अभि>भ्य्°, अव°, आ°,उप°, नि>न्य्°,निर्°,परा°,परि>र्य्°, प्र°, प्रनि>न्य्°, वि>व्य्°, सम्°, सम्-नि>न्य्°]

[a]) 'सन्तु:' इति पठन् पाण्डु. चिन्त्यः ।

[b]) सं. छान्दसो दीर्घः (तु. ऋप्रा ९, ४७) ।

[c]) 'आत्रिम्' इत्यनेन संयोजुकः पाठिकं किप. च सुवचः सा. चिन्त्यः । अपलचणद्वैस्वर्याऽऽपत्तेः ।

[d]) स्त्री. ङीप् प्र. उदात्तः (पा ४,१,६; ६,१,१७३) ।

[e]) पूर्वोदात्तविशिष्टान्य-परस्वरस्वरूप-भेदस्य शाखाभेदकत्वम् द्रसं. (पा ६, १,१७४; ८, २, ४) । तेनेह स्वरितः (वैतु. माउ. रू., तत्रैव स्प. सती+औ°>°त्यौ° इति मतिश्च) ।

[f]) धात्व. दिवा. गतः धेपणार्थकतया प्रसिद्धिविशेषात् पृथक् निर्देशः द्र. । मौलिक. तु √१अस् इत्यस्यैव धेपणार्थे गमकत्वेनणमादस्मैव भावे श्यन्तो गणधाऽऽतुगणकृत-प्रकृत्यय सन् पुनरन्यतो र्थे श्यन्तः गणधा. इत्येवं धात. पुनरुपदेशोऽपि सुवचम् । एवं च तद्गतनिर्देशेन समसस्यापि पाधा. दिवा. पृथक् निर्देशो ऽन्यथासिद्धायमानः सुधीभिः पर्यालोच्यन्तामिति दिक् (तु. टि. √१अस्, √१,२अस्) ।

[g]) प्र. तिस्वाभिधाने इयति निस्वरः (पा ६,१,१९७) ।

[h]) तु. सस्थ. टि. अधि ।

[i]) इयति तमासंधतुर्थनिपाते निस्वर. (पा६,१,१८९; १९७) ।

[j]) तु. वें, PW. प्रमृ. च, वैतु. सा. <इदम्- इति ।

[k]) तु GW. प्रमृ.; वैतु.सा. यथान्यत्र <इदम्- इति ।

[l]) आडागम उदात्तः (पा ६, ४, ७२) ।

[m]) √२अस् >अस्यते इति कोष-सम्मतोऽन्यथासिद्धः (तु.ZAL२०१) । अस्यार्थेऽभिमतेऽपि मौलिक. √२अस् इत्येतस्यार्थस्य √२अस् इत्येतस्मादनवेतत्वात् इति. इति संदेहार्थनिर्णयनवादिति दिक् ।

असन[a]– -नाय ऋ १,१३०,८, खि ४,४,४, शौ १,१३,४, -ने ऋ १,११२,२१ [°न-सम्°]
†असिष्यत्[b]– -ष्यन् ऋ ६,३,५, मै ४,१४,१५
१अस्तृ स्ता[c]– -स्ताम् मै ४,४,५ -स्तया शौ ५,३१,१२,-स्ता मै ३,८,१¶,-स्ता शौ १,१९,२, पै १,२०,२,७,८,७,-स्ताम् मै ३,८,१¶, शौ ६,५९,३,१२,२, ४७,४,५२ [°स्त-अभि>भ्यु°, निर्°,प्रति>त्यु°,वि>व्यु°]
अस्तवे[d] मा १६,३, का १७,१,३, तै ४,५,१,२, मै २,९,२, काठ १७,११, क२७,१, पै१४,२,५
अस्तवै निर्°
अस्तिका– नि>न्यु°
°अस्तु– द्विपू टि द्र
अस्मृ[e]– -०स्त मै १,२,५,-†स्ता ऋ १,६१, ७, ७०, ६, ७१, ५,२,४२, २,४,४,१,२७, ३,३१,११, ३६,६, ६,३, ५,२०,९,६४,३,१०,४२, १,८७,६,१०३,३,१३३,३, मा १३,९,१७,३५, का १४, १,९,१८,४, ३,तै १,२, १४,१,४,६,८,१,मं २,७, १५,१०,४,४,१४,१५, काठ १६,१५,१८,५, क२५,६, २८,५, कौ २,११५३,१२०१, जै ४,१,६, शौ ६,९३,१$,८, ३,५,१९,१३,४,२४,३$, २०,३५,७,८९ १,९५,४, १२७,६$, पै ७,४,४,११, ३,२$,-स्तार ऋ १,६४,१०, -†स्तारम् ऋ ८,९३,१, कौ १, १७५ २,८००, जै १,१४, १,४,२,३, शौ २०,७,१ -स्तु ऋ १,६६,४,१४८,४,१५५,२, ९,७७,९, -†स्तृभि ऋ १,८, ४, शौ २०,७०,२०, -स्तृन् ऋ १०,६४,८, -स्त्रा ऋ ८,९६, २,काठ९,१९†,शौ ११,२, ७, पै २ २५,४[२], १६,१०४,७, -स्त्रे शौ ६,९३,२
असिष्ठ[f]– -ष्ठौ शौ ४,२८,२, पै४,३७,२
?अस्त्वा[g] पै ४,१४ ५ १६,६,६‡[h].
+अस्य उद्°, नि>न्यु°, प्र°
असृत्[i]– स्यत शौ ६,९०,३ पै १,३७,२ -स्यन्त्य मा १६, २२, का १७,३,१, तै ४,५, ३,२,मै २ ९,४, काठ १७, १३,क२७,३ -स्यन् ऋ ४ २२,२,१०,४२,१,१६८,१ शौ २०,८९,३†,पै १,१०७ १ १०,१४,८,९,-स्यन्त शौ ६,६६,२, पै १०,१३, ७,८,१४,१-६,-स्यन्तम् शौ ११,२,१७,पै १४,२,१,१६, १०५,७ -स्यन्ति पै १०,१४ १०,-स्यन्ती पै १० १३ २-६ ९,१४,७ [°स्यत्-वि>व्य°]
अस्यन्ती– -न्ती पै १०,१३, १,१० [°न्ती-परि>र्यु°]
अस्यमान– प्रति>त्यु°
°असृ– √१अस् द्र
°असु– १असना-> -नाम् टि द्र
अ संयत्[j]– -यत् शौ १८,१,१४
¶अ सयत[k]– -तम् तै ५,२,१०,६
अ-संयतात्मन्[l]– -त्मा खि ४,९,५
†अ संयत्त[m]– -त्त ऋ १,८३,३, शौ २०,२५,३
अ-सयाज्य[n]– -ज्या खि ३,१०[१],८
¶अ-सयु(क>)का[m]– -का तै २,५, ७,५
¶अ-सरोह[m]– -हाय तै २ ५,११,२
¶अ-संहार[m]– -र मै ४,४,१०, राव काठ २७,१, क ४२ १
¶अ सशारुक– -का काठ २८,९[१], क ४४,९[१]

a) स्तुटि नित्-स्वरः (पा ६, १, १९३)।
b) धातुर्निपाते विकरण-स्वर (पा ६,१,१८६)।
c) कर्मणि क्त प्र तरस्वरश्च (पा ३, १, ३)।
d) तवेन् प्र नित्-स्वरश्च (पा ३, ४, ९, ६, १, १९७)। °असृ- इति सुबन्तस्य भावाऽर्थस्य कृतो वा गत [illegible] द्र (सुमुन् सुबन्तस्यैव द्वि १ स्यादित्यभिप्रा)।
e) तृनि नित्-स्वर (पा ३,२,१३५ ६,१,१९७)।
f) आतिशायनिक इष्ठन् प्र तुट लोपो नित्स्वरश्च (पा ५ ३, ५९, ६, ४, १५४, १, १९७)।
g) [illegible]
h) 'असृना' इति पृ (१०, ८७, ६) पाठ ।
i) इयत्यि धातुर्विकरणे नित् स्वर (पा६,१,१८६ १९७)।
j) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप कर्तरि <सम् √इ। वा 'एतद्' इ यनेनाऽनुवादेन सताऽस्य विधेयतासम्बन्ध इति कृत्वा वि द्र [तु [illegible], वैतु श्वा 'असुम्। यत्' इति पदद्वय विभाज्यैव भावुक, पाठ गपु, अनुवादविधेयसम्बन्ध विपर्यस्यन् उप भावे निपा दुक (यतु टि उप), [illegible] अन्तोदात्ततया भावुक (तु मूको एवदेश)]।
k) तस्य नापूटि द्र। उप म√१यम्+क्त प्र।
l) तस्य इत्-तु टि अ-कृतात्मन्-।
m) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप [illegible]।
n) तस्य नापूटि. द्र.। उप यत्. । गुण [illegible] अरः।

¶अ-संशि(त>)ता[a]– -ता तै २, २, ८, १

¶अ-संश्लिष्ट[a]– -ष्ट काठ ३४, ९, -ष्टा काठ २७, १[२], क ४२, १[२], -ष्टान् क ४२, १

अ-संसर्ग[a]– -र्गाय काठ १०, ११, १३, ३

°?अ-संसूक[b]–

?मसमूक्त गिर[c]– -रेम्य पै १६, १०६, १०

?असमूक्त-गिल[d]– -लेम्य शौ ११, ०, ३०

अ-संसृष्टि[a]– -ष्ट्या मै १, ४, १३

¶अ-संस्थित[a]– -त काठ २३, ९, ३०, १, क ३६, ६, ४६, ४, -तम् मै १, ८, ७, ३, ५, ४, शौ ६,५०,२३, -ता मै १,१०, ९, काठ २७, ५, ३६, ४, क ४२, ५, -ते तै ६, ३, १, ६

¶अ-संस्पृष्ट,ष्टा[a]– -ष्टा तै ७, ४,१, ४, -ष्टौ तै ६, ४, ६, ४

असकौ अदस्– द्र

?अ-स(क>)का[f]– -काम् ऋ ६, ६३, ८

अ-संख्यात[a]– -¶तम् काठ २७, ८, क ४०, १, -ता मा १६, ५४, का १७, ८, ८, मै २, ९, ९, काठ १७, १६, क २७, ६, -ता शौ १२, ३, २८.

अ संख्येय[g]– -यम् शौ १०, ८, २४, पै १६ १०३, १

°?अ-सच– नाउ नि द्र

अ-सचद्विष्[h]– -०द्विष ऋ ८, २०, २४

असच्छाखा– अ-सत्– द्र

अ-सजन्य[a]– -न्य मै १, २, १०

अ-सजात[a]– -त मा ५, २३, का ५, ६,२, मै १,२,१०, काठ १२,१

अ-सजा(त्य>)त्या[i]– -त्या ऋ १०, ३९, ६

अ-संज्ञा[a]– ज्ञा शौ १२, ८, ७

¶अ-सज्ञान[a]– -नम् तै ५, ३, १, ४, -ने काठ २०, १०, क ३१, १२

अ-सत्[a]– -सत् ऋ ६, २४, ५, ७, १०४ १२[२], १३[१], १०, ५, ७,

[a]) तम नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[b]) सस्व नापृटि द्र.। उप ? तन्कृते एउ नि द्र ।

[c]) रलयोरभेदे सति नाउ सन् तत एवाऽवधेयम् ।

[d]) उस कृत्‌ प्रस्व (पा ६, २, १३९)। पूप उत्तराऽवयवस्य व्यु ? स-सुम्यानुपमृष्टे सति √वच् इत्यत्र वा (तु मा, ।।?), √मुच इत्यत्र वा [तु PW MW च (यमोरयमभिमाय समाप्येत)] √°मुच्(मौलिय √पच् इत्यस्य पितृस्थभूत यद्र) इत्यत्र वा त-मूलमभवाद् उत्तरकल्पद्वयेऽन्यतरथाऽपि °मसु मुक्त– इति स्थिते नैव मस्य वत्वे चाऽऽमध्यस्यस्य वस्य लोपे चोत्तरयो सवर्णदीर्घे चरूपसंपत्तिरिति यावत् [वैतु ता ४३ √स्वद्> √सूद्+क्त इति कृत्वा °?सूत– (तु सुत–, विस–) इति स्थिते क्त>त्त इत्याकारकप्राकृतिकविपरिणामाऽऽभासतोऽर्थाकृता त>क्त इत्याकारिका संस्कृतप्रत्यापत्तिरिति वदन्ति (मौलिय √स्वाद् इत्यस्य सुपूर्वेण √अद् इत्यनेन-सनाभिना √°आद् इत्यनेनाऽभेदनिपत्तेरनवगेऽपि यथाकथचित् गत्यमार्गे समवति °?सूत– इत्यत्र दीर्घाऽनुपपत्ते))। यद्वा मकूस्य √°मुच(मौलिय √मुच् इत्यनेन-सगोत्रस्य यद्र) इत्यस्य विस्तर द्र । तन्मते √वच् इत्यस्यतरचोतिर्यो बलानमन्यतम वर्धितदेव पुन कल्पद्वय भवति। तत्र च तत्तत्स्य विशेषो गि र>)ल– इत्यस्य उप तत्पर्दनिमित्तधमभेदो भवति। तद् यथा। √गृ इत्यस्य रुजनिगरणार्थे गुणो शब्दकर्तृ-विशिष्टे प्रथम कल्प स्यात् निगरणकृतृ-विशिष्टे द्वितीय कल्प इति उभयथाऽपि उप

क प्र उस (पा ३,१,१३५) इति दिक् (वैतु सा पचाद्यजन्तत्व ब्रुवाणोऽपार्थमस्वरविपरिणाम प्रस्तावुक)।

[e]) तम नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप स√स्या+क्त ।

[f]) सस्व नापृटि द्र । उप स्वरूपत गवेद्य । सम् √क्रम्+विट् प्र तन्नाऽनुनासिकस्थानीयदाधाऽऽकारान्तमितीव वा [६,२१ प्रमृ (तु दे [४,३] मा)]। यनि (तु पना स्वायद) इत्यवा (तु ।।।। [२,४७३])। तदेतद् भूयोविमृश्य गद् यस्या अपि द्र ।

[g]) तम अन्तोदात्त (पा ६, २, १६०)। उप स √स्या+यत् प्र ।

[h]) तम नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप तम यद्र । इह 'यथा वय युष्माक सचा भवामो यूय च सचद्विड्भिस्तया प्रसिद्धा भवथ' इतावाभिप्रयतं स्तोतृणां मरुद्भिराधनपरम् भिक्त कल्याणभावना प्रकरणिका स्यादिति कृत्वा यनि आदर इति दिक् (तु BW वैतु मा, PW GW °?अ-सच– इति पूर मति तम दर्शक, MW. सम्पदमायम् पराजायुक-)।

[i]) तम अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[j]) 'तुम्युामन्' इति पा । 'तुम्नि । असन्' इति पदा विन्दो भवति । गर्हितेदं पवाऽवस्था 'तुम्नि । अ। अ-सत्' इति विभक्तिमद् भावसीयद मुबयन्त्रवदर्शनम् । अत्र स गर्वसनि मौनमातरियत्ति विस्तृम् । तनि पदपा 'तुम्नि । अ (<अ-सत्' इति विभक्तिमसो भवति (तु GW प्रभृ) तदिति ददर्शऽऽद्दरवामात्रवद् सुयद्र ।

१२१, १, खि ४, ६, १०, ¶तै २, १, ५, ४, ५, ४, ६, ४, मै २, ५, ४¶, काठ ३१, २¶, क ४७, २¶, शौ ४, १९, ६, †८, ४, १२², १३, पै ५, २५, ६, †१६, १०, २², ३, –सत ऋ ५, १२, ४, ७, १०४, ८ⁿ, [१०, ७२, २, ३], खि ३, २२, १, मा १३, ३, का १४, १, ३, तै २, १, ५, ४²¶, ४, २, ८, २, मै २, ७, १५ ४, १, ३¶, काठ १६, १५, ३१, ०, ३८, १४, क २०, ६, ४७, २¶, गौ १, ३२१, जै १, ३३, ९, शौ ४, १, १, ५, ६, १, ८, ४, ८, ४, ८†, १०, ७, २५, पै ३, २, २, ६, ११, १, पै १६, ९, ८†, १५०, १, –सता ऋ ४, ५, १४, –सति ऋ १०, १२९, ४, तै ५, १, २, १¶, शौ १७, १, १९, –सते तै ३, ५, ८, १, ७, १, ११, १, मै १, ३, ३५, काठ २६, १२, २९, ५, ४१, २, क ४५, ६, –सन् ऋ ७, १०४, ८, मै ४, १, ३¶, शौ ८, ४, ८†, ११, ९, ३, पै १६, ९, ८†, ८२, ३

असती– -तीम्य शौ ७, ८०, १, पै १, २१, १

असच्छा(त्-शा)खा^b– -खाम् शौ १०, ७, २१

असत्त(त्-त)र, रा^c– -र तै ५, १, २, १¶, -रा शौ ७, ८०, १, पै १, २१, १

?असम्म(त्-म)न्त्र^d– -न्त्रात्° शौ ४, ९, ६

असन्मन्त्य^f– -न्त्यात् पै ८, ३, ६

अ-सत्य^g– -त्या ऋ ४, ५, ५ [°त्य- न°]

¶अ सत्र^h– -त्रम् तै ७, ३, ६, २, ८, १, ४, १, २, २, ३, ६, २

?अ-सुत्व^i–

असन्^j– -स्न^k खि ४, ७², ९^l, मै ४, २, ९¶, काठ ३४, ८¶, शौ ५, ५, ९^m, १९, ३ पै ४, १४, ३, ६, ४, ९^m, ९, १८, ९, –स्ना खि ४, ७², ९^n, मा २५, ९, का २७, ९, १, तै ६, ३, ९, २¶, मै ३, १५, ८, ४, १, ७¶, १३, ४, काठ १६, २१, ३१, ४, क ४७, ४¶, शौ ५, ५, ८°, पै ४, १५, ३, ६, ४, ८, –¶स्नाम् मै ३, ९, ६

असन– √२अस् द्र

१असना^p– -ना ऋ १०, ९५, ३°,

^a) असत इति सांहितिको दीर्घः।

^b) तस मासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।

^c) तरप पित्वाभिधाने स्वरेऽविशेष।

^d) वस (तु PW प्रभृ) गासस्व (पा ६, १, २२३)। नाशयिक प्राति द्र (तु नाउटि)।

^e) सा अनु पै. (=नाउ) च य-प्रत्ययान्त पा भवति। यनि अपि नञ्-पूर्व यस मन्तोदात्त इति कृत्वा वा सम्भवेदित्यपि द्र। तथा सति उप °?सन्मन्त्र– इति कम इति विवेक।

^f) तु नाउटि।

^g) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

^h) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

^i) अनिष्ट प्राति द्र [तु टि °सुत्व->-त्वम् (शौ १०, ४८, ३)]।

^j) व्यु? पाठ असृज्– (वद्र) इत्यस्य स्थाने धामादिषु प्र आदेशमात्र भवत (पा ६, १, ६१)। मौलिक तु (√१अस् °[गात्राम्>)° असन्–+(√सन् °भरणे>) °सन–(=शरीरे स्थित) इति स्थित (भग शरत्रादि-वर्णानुबन्धात् गणने ति कृत्वा) उस उपप्रपद्य (पा ६, १, ११९) अनि नैव पूर्वस्य नवारस्य लाप स्यात्। असृज्– इत्यादेशमात्र न वे सनि मु [किंचिद् पार्थक्य] भवतीति कृत्वा तन्निर्देश यद्र [वैतु w.w. (१, १६२) उभे प्राति समेदुक]।

^k) अलोप उदात्तनिवृत्तिस्वर. (पा ६, ४, १३४, १, १६१)।

^l) =शौ ५, ५, ९। 'असस्न' इति तकारमध्य सुपा यनि सुबोध स्यात्। यद्वा (√तन्>) °तन्– इति उप सत्य °असर्जन्– इत्यस्य समानि सद् °असर्तन्– इत्यपर पर्यायभूत प्राति. इति कृत्वा नैव तत °असतन्– इत्यस्य जन्म द्र (तु एपुटि)।

^m) तु पपा, PW WI प्रभृ. च, वैतु w आसन्–> -स्न इति पाठुक।

^n) '-स्न' खि ४, ७, ९ इत्यत्रत्येन टि सविषयन्य द्र।

^o) -स्न शौ ५, ५, ९ इत्यत्रत्येन टि विषयसामान्य द्र।

^p) व्यु? पाठ √१अस्+स्त्री सुप्>भव प्र उस (पा ३, ३, १०७) इति सकलमात्र सद् भूयोविमर्शगद्र (तु नाउउ. टि)।

^q) वा? भाप इति च पपा सत् =असनायै इति च कृत्वा १मे पादे वा इति सा। एतदादि रय पादस्तत्र अंतर् भाप सद् इहि– इत्येतद्विनिय-निति HLR. । एतद् गत गत् तथेति Pw. प्रभृ। वि गत् भाप गला इदि– इत्यनेन सुकमिति तु प्रदेश (तु ऋ १०, १७८, ३)।

-नाम् ऋ १, १४८,४ª, १५५, ७b

°१२अस-ना- नापू टि द्र

अ-सनाभि°- -भि काठ २, ११, क २, ५.

¶अ सतत्ᵈ- -त काठ २४, ८, क ३८, १

अ-संताप,पा°- -पम् शौ १६, ३, ६, -पे शौ ४, २६,३, ८, २, १४, पै ४, ३६, ६, १६, ४,४

°अ-संतृ(मृ-तृण्ण>)ण्णा'- -ण्णे तै ६, २, ११, ३

†अ-संदित°- -त ऋ ४, ४, २, मा १३, १०, का १४, १, १०, तै १, २, १४, १, मै २, ७,१५, काठ १६, १५, क २५, ६.

†अ-सदिन्ᵇ- -नम् ऋ ८, १०२, १४, काठ ४०, १४, कौ २, ९२१, जै ४, ६, ६

अ सदृश'- -शम् पै १, ७०, २

¶अ-सन्न,न्ना°- -न्न तै ६, ४,५, ७, मै ४,५,५, ७,४, -न्नम् मै ४,५,५, काठ २८, ७, क ४४ ७ -न्ना मै ४, ६, ७ᶦ, ७, १,४, काठ २७, २, २८,७, क ४२, २, ४४, ७, -न्नान् तै ६, ५, ६, ५, ७, १, ८, ५ -न्नौ मै ४, ५,७, काठ २७, २, क ४२, २

१अ-सपत्न°- -त्न शौ १, १९, ४

२अ-सपत्न,त्ना'- -त्न ऋ १०, १७४, [(१५९, ४) ४] ५, मै ३, २, ७¶, काठ ५, १, ३२, १², शौ १, २९, ५ १०, ६, ३०, १९, ४६, ७, पै १, ११, ४, ४, २३, ७, १३, ३, ११‡ᵏ, १६, ४५, १, -त्नम् खि २, २, ४, ४, ५, २४, मा ९, ४०, १०, १८, का ११, ३, १, ६, २, मै २, ६, ६¶, काठ १५, ५, शौ ८, ५, १७ᶦ, ९, २, ७, ८, १२, १, ४१, १९, १६, १, २७, १४, पै १०, ८, ४, १३, ३, १५, १६, २८, ७ᶦ, ७६,६, ७, -त्ना ऋ १०, १५९,[४ (१७४,४)] ५, मै ३, २, ७¶, †पै २, ४१,४,५ -त्ना मा ७, २५ का ७, १०, ३, तै ५, २, ५, २९, शौ १९, १४,१, पै २, ७२, १, १६, १५०, ८, १५२, ५.

¶अ-सप्तदश(प्र>)शा°- -श्या तै ६, १, ६, ७, मै ३, ७, ४ˡ

अ सबन्धु°- -न्धु खि ४, ५, २०, मा ७, २३, का ७, ६, २, मै १, २, १०, काठ २, ११, क २, ५ शौ ६, १५, २, ५४, ३, पै १, २०, ४, ६६, ४

¶अ सभ'- -भ तै १, ७, ६, ७

अ सम,मा''- -म ऋ ६, ३६,४, ८, ६२, २, शौ १२, ३, ३८, -मम् ऋ १, ५४, ८, १०,४७, ८, ८९, ३, -मा ऋ १, ५४, ८, ६, ६७, १, -मा ऋ २, १३, ७, १०, ७१, ७, -मानि ऋ ७, ४१, १

असम-रथ°- -थ मा १७, १७, का १६, ४,५, तै ४,४,३,१, मै २, ८, १०, काठ १७, ९, क २६, ८

अ समन्,ना'- -ना° ऋ १, १४०, ४,७,५,३, -ने ऋ ६,४६,१३.

ª) वि. गत् पायां- इत्यनेन सप सना सबद्धम् (तु मा, वैतु वें √२सम् इत्यत भाप इति, PW प्रभृ नत एव संप इति)।

ᵇ) गप गत् प्रति घोयमान- इत्यनेन विशिष्टमिति कृत्वा °१२अस-ना- [°असु- (=√१अस्+अप् प्र)+ °ना- (=√°ना [=√नी इत्येतत्-समार्थ्ये]+क्विप् प्र) इति स्थिते उस उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)] इत्यपर प्राति गभाव्येन(वैतु GW ORN च छन्दस्तो नि[illegible] गप् प्रभि धीयमा न>)ना- इत्येव प्रकृति प्रत्यापादुखी)। तत्र परे प्रकृतस्य प्राति √२सम् इत्यत स्यु इत्यत (तु WW १, १३४) तथापि विरोधाऽभाव द्र । √२सम् [illegible] √१अस् [illegible]

°) तत्र समुन्-स्वर (पा ६, २, २) । उप दद्र ।

ᵈ) सस्व स्पृटि द्र । उप. स√तन्+घञ् प्र । [illegible] (पामसा ६, १, १४४, [illegible] स-तत-) ।

°) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप स√तप्+घञ् प्र ।

') सस्व द्विपूटि द्र । उप स√दृद्+क्त प्र. ।

ᵍ) सस्व त्रिपूटि द्र । उप स√दा(बन्धने)+क्त प्र ।

ᵇ) वैकल्पिक निष्ठानत्वम् उस (पा८,२,५९)।शेष नापूटि द्र ।

') 'धनुः' इत्यस्य वि भवत् ।

') बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप दद्र ।

ᵏ) 'अहम् । अस्मि' इति द्विपदाऽऽत्मक ऋ (१०, १६६, २) पाभ ।

') [illegible] (तु [illegible] का-)।

ᵐ) तस नञ्-स्वर [पा ६, २, २ (वैतु PW प्रभृ. बस इतीव शिष्ट्वा)] । उप दद्र ।

°) बस पूर्वपद (पा ६, २, १) । उप. दद्र ।

°) तु PW प्रभृ, वैतु १मे पप पा सु-समन्- इति उप इति कृत्व [illegible] ।

अ-समर्ति[a]– -र्त्यै तै ३, ३, ८, २
अ-समष्ट[b]–
असमष्ट-काव्य[c]– -व्य ऋ २, २१, ४, ९, ७६, ४
अ-समाति[d]– -तिम् ऋ १०, ६०, २, शौ ६, ७९, १[e], -तिषु ऋ १०, ६०, ५
असमात्यो(ति ओ)जस्[f]– -जा ऋ ६, २९, ६
अ-समान[g]– -न मा ५, २३, का ५, ६, २, तै १, ३, २, १[२], ६, २, ११, २[२], मै १, २, १०[२], ३, ८, ८[२]¶, काठ २, ५, ९, ११[२], १२, ३, ३, २५, ९[२], क २, ५[२], ४०, २[२], पै १, २०, ३
¶अ-समिध्यमान[g]– -न मै १, ६, ५
¶अ-समुद्रि(य>)या[g]– -या मै ४, ४, १
अ-समृद्ध[g]– -द्धा शौ १, २७, २, ३ पै २, ३१, २, ५
अ-समृद्धि[g]– -द्ध्य शौ १४, २, ४९, -द्ध्ये शौ ५, ७, १, -द्धिम् खि २, ६, ८, पै १०, ११, ३, -०द्धे शौ ५, ७, ७, पै ७, ९, ६, -द्ध्यै पै ७, ९, १
अ-संपृच्छान[g]– -नौ मै १, ४, २
¶अ-सम्प्रत्ताप्य[h] तै ३, ४, १०, ४
¶अ-संप्रत्त[i]– -त्त तै २, ६, ९, २
*१अ-संबा(ध>)धा[j]– -धे मै ४, १३, ९
२अ-संबाध,धा[k]– -धम् शौ १२, १, २, -धा मै ४, १४, ११, -धे शौ १८, २, २०
अ-संभव[g]– -वात् मा ४०, १०, का ४०, १, १३
अ संभव्य[l]– व्यम् शौ ५, १८, १२, १९, ११ पै ९, १८, ७, १९, ५
?¶अ संभाव[m]– -वात् काठ ३३, ४
¶अ-संभिन्दत्[n]– -न्दन् तै ६, ४, १, १, मै ३, १०, ४, -न्दन्त काठ २५, ९, क ४०, २
¶अ-संभिन्न[o]– -न्ना तै ६, २, ११, २, -न्ने मै १, १०, १३, काठ ३६, ७
अ-संभूति[g]– -तिम् मा ४०, ९, का ४०, १, १२
¶अ-संभृत– -त. काठ २३, २, क ३५, ८
¶अ-संभेद[n]– -दाय तै ६, ४, १, १, मै ३, १०, ४, काठ २५, ९, क ४०, २
*अ-संभोजन[o]– -नात् खि ३, १०[३], २
*अ-संमित– यज्ञ-पुरुष[o]
अ-संमृष्ट[p]– -ष्ट ऋ ५, ११, ३, तै १, ३, ३, १, मै १, २, १२, काठ २, १३, क २, ७
¶अ-सयोनि– -नि काठ ८, ८, क ७, ३
?अ-सरत्[q]– -रन् शौ २०, १३६, ५
*असर्जन्–, *असर्तन्– असन्– > अस्न टि द्र
अ सर्ववीर[g]– -र शौ ९, २, १४, पै १६, ७७, ४

a) तस नञ्स्वर (पा ६,२,२)। उप सम् √*अर्द् +भावे क्तिन् प्र ।
b) सस्व नापूटि द्र । उप <सम् √१अश् यद्र ।
c) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । ननु तस स्यात् स्वरेऽविशेषादिति मा भ्रमि। देवताऽऽराधनतत्परेण तद्गुणकीर्तनैकध्यानेन भाव्यमिति कृत्वा स्तोतुर् देवताऽभीष्टगुणहीनाऽधिकरणान्तरभेदवर्णनरुचित्वस्य दवीयोऽध्वगतिक्लेशमात्रफलस्याऽसभाव्यमानत्वात् (तु GW , वैतु PW MW च) ।
d) सस्व द्विपूटि द्र । उप *१२समाति– इति विप यद्र ।
e) इह उप *१११समाति– इति भाप सत् मश्रु (तै ३,३,८,२) उप श्रूयमाणस्य *समर्ति– इत्यस्यैव नैप्र रूपान्तर ध्रुवयम् (तु. BW ; वैतु. मा. W मतथावादिनावपि मन्त्री उप भाप इत्यत्र समनी) ।
f) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप यद्र ।
g) तस नञ्स्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।
h) गस्व नापूटि द्र । उप स-प्र √क्षै > क्षापि+ल्यप् प्र ।
i) गस्व एपूटि द्र. । उप स प्र √दा(दान)+क्तः प्र ।
j) सस्व द्विपूटि द्र ।उप यद्र । मुपा -सुबा- इत्यत्र स्वरो भ्रष्ट इव स्यात् ।
k) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२) । उप यद्र ।
l) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६०) । उप स√भू+यत् प्र । वा क्रिवि द्र ।
m) तस नञ्-पूर्व द्र । उप मूको सं-भव– इत्येव सत् यनि शोध-फल द्र (तु सटि)। उभयथाऽपि प्रास। उप भाप इति कृत्वाऽन्यतरथापि समाने निर्वाहे सभवति तु शोधाऽनपेक्षा स्यात्। यस्थ. पा एव स्वारसिकत्वाच्च सटि पाका (६,१,८३) सगमय्य 'भामीद्' इत्यस्य पदस्य यनि स्थाने स्थापनप्रस्तावोऽपि समानमनपेक्षित द्र ।
n) तस.नञ्-स्वर (पा ६, २,२)। उप <स√भिद्।
o) बस इतीव दृष्ट्वा मुपा यदन्तोदात्तो निरदेशि, तदुपेक्ष्यम् ।
p) सस्व. एपूटि द्र । उप. <स√मृश् द्र (वैतु GW प्रमृ क स्य <स√मृज् इति) ।
q) 'अमदत्' 'आगरन्' इत्यपि मूको । तद् शति साधनविशेषमायुज्ये सहकरणान्तराऽपेक्षाऽत्र द्र ।

१अ-सश्चत्[a]–
अ॒सश्चन्ती[b]– -न्ती ऋ ३, ५७, ६; ६, ७०, २; ८, ३१, ४.
२।अ-सश्चत्[c]– -श्चतः ऋ १, [१३, ६; १४२, ६]; ११२, ३; २, २५,४; ९, [५७, १; ६२,२८]; [७३, ४; ८५, १०]; ७४, ६; ८६, २७; काठ ३८,१४; कौ २, ११११; जै ४, ७, ५; शौ ५, ६, ३; पै ६,११,४; -श्चतम् ऋ २,३२,३; -श्चता ऋ १, १६०, २; ७, ६७, ९; १०, ६९, ८.
अ॒-सश्चिवस्[d]–
।अ॒सश्चुषी– -षी ऋ ९, ८६,१८; कौ २, ५०४; जै ३,३९, ३.
अ॒-ससत्[e]– -सन्तः ऋ १, १४३,३.
अ-सह्य॒[f]– -ह्यौ कौ २, १२१९.
¶अ॒-साकमेध[g]– -धाः मै १, १०, १६; काठ ३६, १०.
अ-साद॒[h]– -दाः शौ ११, १२, २४.
¶अ-साम॒न्[h]– -मा तै १, ५, ७, १; २, ५, ८, १.
।अ॒-सामि[i]– -मि ऋ १, [३९, १०; १०,२२,२]; ३९, ९; १०[j]; ६, १९, २; ३८, ५; १०, २२, ३; ७४, ३; ९६, ५; शौ २०, ३०, ५; -मिभिः ऋ १, ३९, ९.
अ॒सामि-शवस्[j]– -वसः ऋ ५, ५२, ५.
?असामे[k] पै १०, १, ३.
१असि॒[l]– -सयः खि ४, ५, ३३; शौ १०, १, २०; पै १६, ३६,१०; -सिः ऋ १०, ७९,६; ८९, ८; मै २, ६, ५¶; काठ १५, ४¶; -सिना ऋ १, १६२, २०; मा २५,४३†; तै ४, ६, ९, ४†; काठ ४६, ५†; शौ ९, ५, ४; पै ५,१५,९;१६,१७,३; -।सिम् ऋ १०,८६,१८; शौ २०,१२६, १८; -सीन् शौ ११, ११, १.
असि-म॒त्[m]– -मद्भयः मा १६,२१; का१७,२,५; तै४,५,३,१; मै२, ९,३, काठ १७,१२; क २७,२.
°२अ॒सि– १,२असिक्नी–;२,३असित– टि. द्र.
१असिक्निका– एउ. टि. द्र.
२असिक्नि॒का– २असिक्नी– टि. द्र.
१अ॒सिक्नी[n]– -॒क्नि शौ १, २३, १; पै १, १६, १; -क्नी शौ १,२३, ३; -क्नीः ऋ ७, ५, ३; शौ ८, ७, १; पै १६, १३,१; -।क्नीम् ऋ ९,७३,५; १०,३,१; कौ २, ८९६; जै ४,'१३,९; -क्न्या![o] शौ ५, १३, ८; पै ८, २, ७;

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २,२)। उप. √सश्च्> १स॒श्चत्– यद्र.।

[b]) स्त्री. नुम् [पा ७, १, ८१ (वैतु. L४६७√सश्च् इत्यभ्यस्तम् अदा. च धा. इह पश्यन् [तु. GW.] नुमं प्रति कृच्छ्रमापन्नः [यथा त्वत्राऽयं धा. भ्वा. भवति नाऽभ्यस्तश्च अदा. चेत्येतद्विस्तरः यद्र.])]।

[c]) बस. अन्तोदात्तः [पा ६, २, १७२ (तु. मा. L४६७; वैतु. PW. प्रमृ. तस. इतीव मानुष्याः स्वरतश्चोद्याः)]। उप. २सश्च॒त्– [=(√सस्> भावे) °स॒स्–+(√चत्>भावे वा कर्तरि वा) °च॒त्– इति कृत्वा उस. उपपस्व. (पा ६, २, १३९)] इत्यस्य परेः (मा. प्रमृ.)√सश्च् (स्ज्) इत्यतः [यथा. सनः (तु. WW २,४७३)] व्यु. यस्तां १स॒श्चत्– इत्यनेन शत्रन्तेन सरूपेण संभेद्यमानस्यास्य मतो विमर्शः यद्र.।

[d]) सस्व. द्विपूटि. द्र.। उप. √सश्च्+क्वसुः प्र.।

[e]) सस्व. त्रिपूटि. द्र.। उप. √सस्+शतृ-प्रत्ययः।

[f]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उप. √सह्+ कर्मणि यत् (पा ३, १, ९९)।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[h]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२)। उप. यद्र.।

[i]) तस्व. एपूटि. द्र.। उप. यद्र.। वा. किवि. द्र.।

[j]) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[k]) अतीव दुरूहः संस्करणान्तराऽपेक्षः पा. भवति।

[l]) पाप्र. √°१अस्+इः प्र. पाउ. (४, १४०) प्रस्व. भ्वादेशाऽभावश्च द्र. (तु. अ॒सु–)। यनि. धा. आर्यशानः √°अष् इत्यस्य ६ठं प्रभेदं माहुकः द [तु. हिं. कसि, पंजा. कहि; वैतु. पाउना. (गपू) प्रमृ. √२अस् इत्यतः व्यु. इच्छन्तश्चिन्त्याः (क्षेप्तृकरत्रियोगमहत्त्वदेशगार्थस्या-संबन्धादित्यभिसंधेः), ww. (१, १३४; ३२४) मूलतः यनि. धा. सनाभेः सतः √°अस् इत्यतः व्यु. मुवाणः प्रकृतेऽनुनासिक्योपयोगाऽभावतश्चोद्यः]।

[m]) मतुप् प्र. उदात्तः (पा ६, १, १७६)।

[n]) व्यु.? पाप्र.२अ॒सित– इत्यस्य स्त्री. ङीपि प्र. क्नादेशः (पावा ४, १, ३९)। मौरिय. १अ॒+°सिक्नि॒–[=विप. <°सिक्नि॒– (=[दीप्तौ √°सिच्>भावे] °सि॒च्–+ [दीप्तौ √°कन् कर्तरि °१कनि॒–>] °?क्नि॒– इति कृत्वा तस. मासस्व. [पा ६, १, २२३])] इति कृत्वा तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। ततः स्त्री. ङीपि स्वार्थिके कं प्र. पूर्वस्य ह्रस्वे (पा ७,४,१३) दारि नेत्र. °१.अ॒सिक्निका– इत्यस्य यनि. विपरिणामः द्र. [यस्य पाप्र. अनुपादः ङीष् प्र. उस्व. (पा ४,१,४५) इति कृत्वा सुवचः]। यद्वा °२अ॒सि–(तु. टि. २अ॒सित–)+°२क्नि॒– (=मात्र.) इति कृत्वा बस. पूप्रस्व. द्र. (पा ६, २, १)।

[o]) अर्धर्चायुन्दस्य 'जाता दासी अ॒सिक्निकाः'

-क्न्या सि ५, १५, ६, शौ २०, १३०, २[a], -क्न्याम् ऋ ४, १७, १५, ८, २०, २५, शौ १२, २, २०

२असिक्नी[b]- -क्न्या ऋ १०, ७५, ५

१अ-सित[c]- -ताय तै ७, ४, २२, १, काठ ४५, १, -तेषु काठ ४०, ४

२असित[d]- -त ऋ १, ४६, १०, पै १, ६७, ४[e], -तम् ऋ ४, १३, ४, ५१, ९, मा १९, ८९, का २१, ६, १०, तै ३, २, २, २, मै ३, ११, ९, ४, १२, ५[f], काठ ११, १३[f], ३८, ३, शौ १, २३, ३[f], ११, २, १८, पै १, १६, ३, ४, १८, ५, २४, २[f], १६, १५, ५, १६, ३, १०५, ७, -तस्य शौ १, १४, ४, ६, १३७, १, पै १, १५, ४, ९०, १, ८, ७, ८, ११, ७, ४, -ता[g] शौ ५, १३, ५, पै ८, २, ५, -तान् पै ८, ७, ५, -तानाम् पै ८, ७, ३

असित-ग्रीव[h]- -व मा २३, १३, का २५, ४, १.

असित-ज्ञु[i]- -ज्ञवे तै ७ ३, १७, १; काठ ४३, ७

असितज्ञू[j]- -ज्ञू शौ १२, १, २१

‡असित-वर्ण[k]- -र्णा तै ३, १, ११, ४

*असिता(त-अ)ञ्च्-
असिताची[l]- -चीम् पै १५, १८, ३

३असित[m]- -त मा २४, ३७ का २६, ८, २, तै ५, ५, १०, १¶ १४, १, मै २, १३, २१ ३, १४, १८, काठ ४७, ४, शौ ३ २७, १, ६, ७२, १, पै ३, २४, १, -तम् शौ १०, ४, ५, १३ -तस्य शौ ५ १३, ६, पै १, ४४, १ ८ २, ४ -ता[g] शौ ६, १३७,

इति पाद सु-शोध द्र.। एस्थि प्रकृतस्य रू प१ सत उरु-(गु<) कूलाया. (तु पै ८, २, ७) इत्यनेन समानाधिकरणता भवति (तु पाएडु मूको, w च वैतु L ३६८ तृ१ इति वदथिन्त्स वा असमञ्जसत्वात्)।

[a]) 'असिक्ष्या, असिक्न्या' प्रमृ भूयास पाभे भवन्ति (तु सटि)।

[b]) व्यु २ नापू. सहपादू विवेकार्थं पाप्र पक्षे ङीप् प्र ङस (पावा ४,१,३९)। मौस्थि अपि ६अ+*सिक्नि- [=कस भाप (यत्र उप अपि *२कुनि- इत्येतज्ज सत् माप द्र [तु नापूटि])] इति कृत्वा वस अन्तोदात्त (पा ६, २,१७२)। तस्य च स्त्री नापू. टि दि एव *२असिक्निका- इत्येव सत नैप्र. यनि विपरिणाम इति प्रथम कल्प द्र। *२असि-+*१क्नि- (=विप) इति कृत्वा तस सासस्व (पा ६, १, २२३) इति चोत्तरे कल्पे विशेष इति दिक् [वैतु. ww (१, ३२४) स्वरभेदमविवेचुक]।

[c]) तस नम्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <√सि बन्धने यद्र।

[d]) व्यु ? सस्व नापूटि. दि स्यातामिति कृत्वा उप ३सित- दीसितदद्न्यतरपर्यायभूत चित्र- इत्येतत्-समाभि मत्. (दीप्त्यर्थ √*सृ>) *सिर-+[√सृ> (भावे वा कर्तरि वा) *सृर->*सृ->*स->] *त- इति स्थिते तस, सासस्व (पा ६ १, २२३)। इति कृत्वा मौस्थि *सित्र- इत्येतच मत् नैप्र यनि विपरिणाम द्र (तु पञ्जा बिटा)। न मस्-पूर्व न इत्य-पे [तु GW. PW. च <√अस् इति, ww (१,१२४) मस-पर्यायम् *२असि- इति कृत्वा तद्धि-स्तरकरस्तत्वारोपजन इति (गस्थि अपि ww परकीयत्वेन सकेतिताद् अवदहनार्थात् [अस्मदीयात् √१अस् इत्यनैव समावेशयन्वे सति √*भृ इत्येतज्जात् √*भस् इत्यत नैप्र प्रादुर्भूतात् सत॰] √१अस् इत्यत एव भस्म-पर्यायभूतस्य *२असि- इत्यस्य व्यु सुवचा स्यात्। ततश्रो-क्तप्रकारेण व्युत्पन्नस्य मत ३सित- इत्यस्य प्रकृतेन प्राति नैव कोऽपि साक्षात् सबन्धोपलम्भ इति दिक् [वैतु MW])] तु टि १असिक्नी-]।

[e]) यद्यपि मुपा स्वरो नाऽऽह्वि तथाप्यर्थत सामान्ये-नाऽऽद्युदात्तवर्गेणाऽभिसबन्ध स्यादिति कृत्वा रू इदमत्र निरदेशि (वैतु शौ ६, १३७, ७ यत्र असिता इति प्र३ अन्तोदात्त श्रूयते)।

[f]) '(अग्नि। तत्। नाम) असि। तम्' इति वा पद-विभाग॰ स्यात्।

[g]) प्र३ द्र [वैतु w.,B प्रमृ २असित- इत्यस्य स१ इति (तु सस्थ टि अलीक->-का)]।

[h]) वस पूपप्रस्व (पा ६, २,१)। उप यद्र।

[i]) सस्व नापूटि द्र। उप पाप्र ज्ञानु->ज्ञु- डस (पा ५, ४, १२९उ)। मौस्थि तु ज्ञानु- इत्येतत् मजन्मन सतो *ज्ञनु- इत्यस्य बस स्वरपूर्वमकमज कायसंकोच यद्र।

[j]) स्त्री. ऊङ् प्र ङस (पा ४,१,६७)। तत्-स्वर।

[k]) सस्व द्विपूटि द्र। उप यद्र। विशिष्ट इह ऋ (१, १६४, ४७) पाभे।

[l]) तु टि अग्घा(ञ्च्>)ची-।

[m]) व्यु ? [तु टि. २असित- यदनु ६अ+१सित- इति

२; ३, –तान् शौ ७, ५८, १, –ताय शौ ६, ५६, २, १२, ३, ५५.

४९असित°– –ताय काठ २२, ११, क ३५, ५

अ सिन्व,न्वा[b]– –न्वम् ऋ ५,३२,८, –न्वा ऋ १०, ८६, १२

अ सिन्वत्[c]– –न्वन् ऋ २, १३, ४, ७, ३९, ६, ८, ४५, ३८, १०, ७९, २

असिन्वती– –ती ऋ १०, ७९, १

असिर[d]– –रेण ऋ ९, ७६, ४

असिष्ठ–, असिष्यत्– √२अस् द्र

[e]असीय° पै ८, ७, ४

असु[f]– –सव मै ३, ६, ६९, शौ ८, २, २६, १८, ३, ६२, पै १६, ५, ६ –सवे मा २२, ३०, का २४, १७, १, मै ३, १२, ११, काठ ३५, ८, १०, क ४८, ८, ९, शौ १९, ४४, ४, पै १०,३, ४ –सु कौ १, ४६६‡[g], –सु ऋ १, ११३, १६, १६४, ४, १०, १२१, ७, मा ८,५८,१८, २, २७, २५†, का ९, ७, ६, १९, २,२, २९, ४,३†, तै ४, १,८,६†, ४, ९, १, ७, १, २, मै २, ११, २, १३, २३†, ३, ४, ४९, ४, २, १९, काठ ७, १३[1], १८, ७, २१, १०९, ४०, ११†, क २८, ७, शौ ७, १, ७, ६, ५३, २, ८, १, ३ ९, १४, ४†, पै १६,१,३,६६, ४†, –सुना मै ४, २, १९ शौ ६, १०४, १ ८, १, १ पै १६, १, १, –सुम् ऋ १, १४०, ८, १८२, ३, २, २२, ४, १०, १२, १, १४, १२, १५, १, ५९, ७, मा ८,१९, १९,४९१, का ९, ३, ५, २१, ४, ११†, तै २ ६, १२,३† मै १,३,३८ †४, १०, ६, १३, ४, काठ १, १२, ४, १२, ७, १२[1] १६ २१, २१, १२, ३७,१३, १४, क ३, १०, जै १, ४८, ६† शौ २, १०, ८, ७, २९,५ ३०, १, ७, २, १, ८, १, १५ २, १, †१८, १, २९, ४४, २, १३ पै २, ८०, २, ३, ९, ११, २, ३, १३, १, १०, ९, १०†, १३, ९, ६, १६ २,५ ३, १, –सून् शौ ६ १०४, १,

स्थिते वम अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इति वा °२असि–+°त–(तु गपू ४४) इति स्थिते तम मामस्व (=पाप्र उस उपप्रस्व) इति वा द्र (एविय चोत्तरकल्पन नाप् बम इति विवेक स्पष्ट स्यात्)]।

[a]) मुग स्वराऽङ्कणाऽभावाद् आद्यन्तोदात्तविवेकस्याऽमुलमन्वाद् अय पृथङ् निर्देश द्र । ननु वि अनुदात्त भवति तद्विशिष्ट चाऽन्तोदात्तमिति विमिवाऽनङ्कितस्वराणि क प्रकरणाऽनुसंधानतो विविच्याऽऽद्यन्ताऽन्तरोदात्तवर्गीयतया न निर्दिष्टानीति । उच्यते । नायमैकान्तिक इव विवेक उपलभ्यते यत् सर्व वि आद्युदात्त तद्विशिष्ट चाऽन्तोदात्तमिति । तद् यथा । शौ ६,११७, ३, ३. इत्यत्र वि करि सद् अन्तोदात्त श्रूयते । क. ८, २०, २५ इत्यत्र च नदात्मके तद्विशिष्टेऽप्य् अभिप्रेदमण आद्युदात्ता श्रुतिर् भवति। एविय अनङ्कितस्वराणां क प्रयम बान्तस्वरूपतो विवक कर्तव्यस्तदनुगरेण चोत्तरम् अनङ्कितस्वराणि क विविच्य यथाऽन्वय निर्दिशेत्। एत्च सर्व सविस्तर मोहाऽमोह च वैत एव मण्डवत्रा स्याद् इति कृत्वाऽत्रावतन्यमानमैवरांङ्क मन्तमस्वरस्य निर्दिष्टोऽत्रारम्भि द्र ।

[b]) तस यन्तं तु उस (पा ६,२,१६०) अन्तोदात्त । तत्र सिन्व– <√°सिन्व् कर्मणि यः [तु वे, द, ११८ ९१, ॥॥ (२,४४४) √सि इत्य परस्मिन् मु तर्पुषा वैतु ...]

प्राति वर्तुक (वेतु अ-सुन्व्– इत्यन्य उत्तर पद)]।

[c]) तस नस्–स्वर (पा ६, २, २)। उप नापुष्टि द्र ।

[d]) √१अस्+किरच् प्र उस नित्–स्वरस्र (पाउ १, ५२, पा ६, १, १९७)।

[e]) ' मेषजी, असीय विपदूषणी' इत्येव मौलिकी श्रुति समाम्येत। प्रथमपादान्ते यद् मुग यद् अवारि, तदुपेदवम्, छन्दोभङ्गाऽऽपत्ते ।

[f]) द्यु । √°१अस्> असु–+(√°मट्>°मृट्– >°मृ–>°मृ–>°व्–>) °व्– इति स्थिते बम इति कृत्वा पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १) मति उप विश्वर मत् नैप्र °उ– इत्येव विपरिणत स्यात् । पाप्र एति घा आर्धधातुकत्वेऽपि मूमावाऽप्रयोजक उन् प्र. निस्वरच (पाउ १, १०, पा ६, १, १९७) इति मुवचम् । [वेतु पाउना पाउवृ (१,१०) √२अस् इत्यतोऽयोन्या- निष गतो मु भूवतो] । ननु एवं घा कन्दतोऽस्यार √°अर इत्यस्य कन्मरय प्रभवार्थंऽनावश्य इति । मनुस्य अर्थात्मनिषायात् १मः प्रपदार्थ (दर) प्रभेदा च द्र. मनावन्नदुर्नावार्योऽत्र प्रभेनो वा √°सर इत्येन मूलत सत् इम (तु √१अस, दास-ऽऽदन्मानि ...द्र., वेतु GW ... √१अस् इत्य मु ...)।

[g]) 'असुम्' इति ऋ (२,१२,४) इत्येवं ।

१२,२,५५, १८,२,२७, -०मो शौ १९, ४४, ४, पै १५,३,४, -सो काठ ७, १३, शौ ११,९, १६, १८, २, २४, पै १६, ८३, ६[a]. [°सु- अदब्ध°, अमृत°, अरिप्र°, गत°, नष्ट°]
असु-त(प>)पा[b]- -पा शौ १९, ४१, ७
१असु-तृप्[c]- -तृप ऋ १०, ८२, ७, ८७, १४, मा १७, ३१, का १८, ३, ७, तै ४, ६, २, २, मै २, १०, ३, काठ १८, १, क २८, २, शौ ८, ३, १३, १०, ५, ४९$, पै १६, ७, ३, -तृपौ ऋ १०, १४, १२[d], शौ १८, २, १३, पै १०, ९, १०
असु-नीत[e]- -ताय शौ १८,२,५६
असु-नीति[f]- -ति शौ १८, ३, ५९; -तिम् ऋ १०, १२, ४, १५,१४, १६,२, मा १९, ६०, का २१,४,१०, शौ १८,१,३१, २, ५, -०ते ऋ १०,५९, ५ ६
¶असु-मत्[g]- -मान् मै ४, २, १.
असुमती- -तीम् पै ५, १०, १०
?असुड्मती[h] पै ९, १६, ३
अ-सुत[i]- -त ऋ ७, २६, १, पै २, ३९, ३, -तात् ऋ ६, ४१,४, -तानाम् ऋ ८, ६४, ३, कौ २, ७०६, जै ४, ८,१, शौ २०, ९३, ३ [°त- सुत°]
अ-सुन्वत्[i]- -न्वत ऋ १,१०१,४, ५, ३४, ६, ८, ६२, १२, -न्वता ऋ ४, २५,७, ५, ३४
५, १०, ४२, ४, -न्वताम् ऋ [१, ११०, ७, (७, ५९,२)] -न्वन्तम् ऋ १, १७६,४, मा १२, ६२, का १३,५,१, तै ४, २, ५, ४, मै २, ७, १२ काठ १६, १२, क २५, ३, पै ५, २७, ६
?अ-सु(न्व>)न्वा[j]- -न्वाम् ऋ ८, १४, १५, शौ २०, २९,५
असुन्व (क>)का[k]- -का पै ५, २७, ७
अ-सुम्न[i]- -म्ना मा ३५, १, का ३५, ४, १
१असुर[l]- -०र ऋ १, २४, १४, १११, ४, १७४, १, २, २७, १०, २८, ७, ४, २, ५, ८, १९,२३ ९०,६, १०, ९६,११,

[a]) मूको असौ इतीव श्रूयमाण पा मौस्थि विमृश्य ।
[b]) उस थाथीय स्वर (पा ६, २, १४४)। उप मूलविभुजादिषु डस (पावा ३,२,५)क प्र । स्त्री पित्त्वा-भिहते टापि स्वरेऽविशेष द्र । यत्त्वत्र सा नञ्-पूर्वम् तस इति विकल्पेन व्याख्यत् तत्तदीयाऽनध्यवसायस्य सूचक सत् लक्षणतोऽपि नितराम् असत् ब्र । नञ्-स्वरापत्ते (पा ६, २, २)। ननु मूको मूल प्रति वैकृतभूयस्त्वोपलम्भाद् यथालक्षण स्वरोऽत्र श्राव्येतेति चेत् । न । प्रथम तावत् मूको आद्युदात्तत्वपोपक्रमेव साक्ष्य नोपलभ्यते । अथापि यद्युपालप्स्यताकिञ्चित्करमेवाऽभविष्यत् । प्रथमस्य कारकोत्तर-कृत्-प्रकृतिस्वरत्वपरस्य तदीयव्याख्यानविकल्पस्य नैर्मूल्यापत्तेश् चोद्यस्य तादवस्थ्यादिति यावत् । यच्चेह WR असु-तप- इति श्रावयितुमिच्छत ,तद् अर्थवत् सदपि तदुपज्ञमात्रत्वाद् अप्रमाणम् ।
[c]) उस क्विबन्त कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[d]) 'असुतृपा' इति यत् GW पिपठिषेत्, तच्चिन्त्यम् ।
[e]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप भावे वा स्यात् पूप समानाधिकरण वि वा स्यात् पर निपातितम् (पा २, २, ३७)।
[f]) मस्व नापूर्वि द्र । यत्तु मा ऋ. (१०,५९,५प्रमृ) असुनी नीति-(=नेतृ) इतीव तस व्यचष्टेन्, तन्मन्दम्, कारकोत्तर-कृत् प्रकृतिस्वरापत्ते (पा ६, २, १३९)।
[g]) मतुप पित्त्वाभिधाने स्वरेऽविशेष ।

[h]) सस्करणाऽन्तराऽपेक्ष मुपा । अ शुम्भती- इति शोधो विमृश्य ।
[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६ २, २)। उप यद्र ।
[j]) तस चार्वादिषु उस (पा ६ २,१६०) अन्तोदात्त । उप <√°सुम्व् कर्तरि यद्र । यद्वा भावे द्र । तथा सति बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) स्यात् (तु अ सिन्व-)।
[k]) स्वराङ्कणाऽभावेऽनिर्देश्याऽनुबन्ध क्षेपाऽर्थे क प्र द्र (पा ५,३,७४)। नञ्-समासस्य पूर्वविप्रतिषेध उस (पामवा ५,१,११९)। तदभावे प्रत्ययाऽर्थस्याऽसगते ।
[l]) व्यु ? येऽप्यस्याऽर्था भवन्ति (तु NW), सर्वेऽपि √°१अस्>°असु- इत्येतन्मूलकतया मुवचा इति कृत्वा मौस्थि °असु-+(√°वृ>)वर-[=बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)] इत्यस्य सत नैप्र यनि विपरिणाम सभाव्येत [तु पाप्र उरन् प्र इति व्यवहारः (पाउ [१, ४२], दे [१, १०], वैतु पदे या [३, ८] दे [गपू.] च असु-+रः प्र मत्वर्थ इति या, असु-+र-[<√रम् वा √रा वा] इति वा वदन्तौ स्वरतश्चिन्त्यौ [उभयथाऽप्यन्तोदात्तप्रसङ्गादिति यावत्] दे [गपू] अ+°सुर-[<√°सुर तुदा] इति कृत्वा नञ्-स्वर , PW प्रमृ च √१अस् इत्यस्य प्राणिम्पर्यवसायित्वा [?] [१, ६८] च तस्यैव सानुनासिकत्वमस्य सत सुमतिपरया वृत्त्या तत्तदर्थपरतां व्याख्यायुक्ता गत

९९, १२; १३२, ४; तै १, ५, ११, ३; ६, ६, ४; ३, १, ११, १; मै १, ४, ३; ८¶; ४, १०, ४; १४, १७; काठ ५, ६; ४०, ११; कौ २, ७६२; शौ २०, ३२, १; –रः ऋ १, ३५, ७; १०; ५४, ३; १३१, १; २, १, ६; ३, ३, ४; ५, १५, १; २७, १; ४२, १; ५१, ११; ८३, ६; ७, ३०, ३; ५६, २४; ८, ४२, १; ९, ७३, १; ७४, ७; १०, ११, ६; ७४, २; मा ८, ५५; २७, १२; ३४, २६†; का ९, ७, २; २९, २, २; ३३, १, २०†; तै १, ३, १४, १†; ३, १, ११, ७†; ४, १, ८, १; ४, ९, १; मै २, १२, ६; ४, १४, १४; काठ ८, १२¶; ११, १२; १३†; १८, १७; ¶२५, ४; ८; २६, १; ३१, ८¶[२]; ३२, ६¶; ३४, १४¶; ¶क १, १९†; ७, ७; २९, ५८; ३९, १; ४०, १; ४; ४२, २; ४४, ४; ४७, ८[१]; शौ १, १०, १; ४, १५, १२†; ५, २७, १; ८, ६, ५; १८, १, २३†; पै १, ९, १; ९८, १; ५, ७, १०; ८, १२, ५; ९, १, २; १०, ३, ६; १६, ७९, ५; –रम् ऋ ५, ४२, ११; ७, २, ३; १०, ५६, ६; मै २, १०, ३¶; शौ २०, १३५, १०; –रस्य ऋ १, ११०, ३; १२२, १; १२६, २; २, ३०, ४; ३, २९, १४; ३८, ४; [५३, ७; (७, १०३, १०) १०, ६७, २]; ५६, ८; ४, ५३, १; ५, ४९, २; ६३, ३; ७; ७, ६, १; ९९, ५; ८, २०, १७; १०, १०, २; ३१, ६; ९२, ६; १३८, ३; १७७, १; मा १३, ४४; ३३, २२†; का १४, ४, ७; ३२, २, ५†; तै ३, २, ११, ३†; ४, २, १०, ३; मै २, ७, १७; ४, १२, ५; १४, १२; काठ १६, १७; ३७, ९†; कौ १, ७८†; जै १, ८, ६†; शौ ४, ८, ३†; ६, ७२, १; १८, १, २†; १९, ५६, १; २०, ९१, २†; पै ३, ८, १; १८, ५; ४, २, ३†; १५, २३, १; –रा ऋ ७, ६५, २; ८, २५, ४; –०रा ऋ १, १५१, ४; ७, ३६, २; –राः ऋ १, ६४, २; ८, ९६, ९; १०, १२४, ५; मा २, २९; ३०; का २, ७, १; २; ¶तै १, ५, ९, २; ७, १, १; ३; ३, ३[२]; २, ३, ७, १; ४, १, १: ३; ३, १; ५, ४, १; २; ८, ५; ११, ९; ६, १, ५; ३, २, २, २; ३[२]; ३, ७, २; ४, ६, १; २; ५, २, ८, ३; ३, ३, ९[३]; ११, १; २; ४, १, १; ७, ३, १; ६, २, १, ५; ५, ३; ७, ४; ११, १; ३, १, ४[२]; १०, ६; ४, ६, १[२]; १०, १[२]; ३; ४; ११, १; ५, २, २; ६, ४, ४; ९, १[२]; ७, २, ५, ४; ¶मै १, ४, १०; १४; ६, ३; ९[१]; १०; १३[२]; ९, ३[१]; ८[२]; १०, ५; १५[१]; ११, ९[२]; २, १, ११[२]; ३, २; ५, ३[१]; ९[२]; ३, २, १[१]; ७[१]; ४, १; ७; ६, १०[१]; ७, १०; ८, १; ३; ५; ८; १०[२]; ९, १; १०, ५[१]; ६[१]; ४, १, ६; १०; १२; २, १[१]; ३[१]; ११; ३, ४[१]; ५, ५; ६[१]; ६, ३; ४[१]; ८; ७, ४; ६; ७[१]; ८, १[१]; काठ ६, ७[१]; ८, १; ८; ११[१]; १५; ९, ११; १५[१]; १०, ७[१]; १०[२]; १२, २[२]; ३; १३, ४[४]; ५; १४, ९[२]; १९, १०; ११; २०, ६[२]; १३[४]; २३, ७[४]; २४, ९[१]; १०[२]; २५, २; ६[१]; ९[२]; २६, १०[४]; २७, ८[२]; ९[२]; २८, ४; ९; २९, १[४]; ३०, १[२]; ७[२]; ३१, ४; ८[१]; ९[१]; ३२, ७; ३४, ५; ३५, २०; ३६, ९; ३७, ११; १२[४]; १४[२]; १६[१]; ¶क ४, ६[२]; ६, ६; ७, ३; ८, १[२]; ३; ३०, ८; ३१, १; ८[१]; १५[४]; ३६, ४[४]; ३८, २[१]; ३[२]; ५[२]; ३९, ३[१]; ४; ४०, २[१]; ४१, ८[४]; ४४, ४; ९; ४५, २[४]; ४६, ४[१]; ४७, ४; ८[१]; ९[१]; ४८, १८; शौ २, १, ३; ६, १०८, ३; १०९, ३; ८, १३, १; ४; १०, १०, २६; ११, १२, १५; १९, ६६, १; पै ६, २, ६; १६, १०९, ६; १३५, १[१]; १५०, ५; –०राः ऋ ८, २७, २०; –राणाम् ¶तै १, ५, ७, ६; ९, २; ७, १, ५; ४, ६; २, ३, ७, १; ४, ३, २[१]; ५, १, १; ८, ५; ६; ११, ८; ३, ४, ६, १; ४, ३, ११, ३९; ५, ४, ७, ४; ६, २, ३, १; ४, ३[१]; ५, ४; ४, १०, १; ६, ११, ५; ¶मै १, १०, १६[१]; २, ३, २; ७; ४, १; ५, ९; ९, १९; ३, २, ६; ४, १; ६, १; ८, १; ३[४]; ५[१]; १०, ५; ४, १, १०[१]; २, १[१]; ९; ३, ४; ६, ३; ७, ५; ७[१]; ८, १; काठ ७, ६; ९, १५; १०, ७; १२, २[१]; ५; १०; १३, ४; १९, ११[१]; २०, ६; २४, १०; २५, २; ६; २७, ८; ३१, ८[१]; ३४, ४; ३६, ९; १०; ३७, ११; १४; ३९, १०; ¶क ५, ५; ३१, १[१]; ८;

उप. बोल्गांसी का प्रति मौनमुद्रितः)] ।

*) 'असुरः' इति पा. (१०, ८२, ५) पामे. ।

३८, ३, ५, ३९, ३, ४७, ८², कौ २, १२११, शौ ४,२३, ५, ६, ७, ३, ८६, ३, १००, ३, १०, ३, २, ६, १०, १९, १३, १, पै १, १०६, ४, ४, ३३, ५, ७, ३, ९, ४, १, १६, ४३,२, ६३, २, –रान् ऋ १०, ५३, ४, १५७, ४, खि २ १४, ११, ¶तै १, ६, १०, २, ११, ६, ७, १, १, ३, ८, २, २, २, ६, १, ४, १, २³, २, १, ६,१, ३, ३, ३, ७, १, ४, ४, १, ६, २², ५,१,१०, ४ ४,६,४, ६, २, २, ७, ३, २, ३, ८, १²,३, ७, १, १०, ५, ६, ९, १, ७, ३, १, २, ७, १, ५, २५, २, ¶मै १, ४, ७, १४, ६, ४, ६², ९, ३⁴, ५, ६, १०, ५², १५, २, ७, २, ५, ३, ९, ३, २, १², ३, ७, ४, ७, ६, ६, ८, १, ४, ५, ४, १, १०, १२, २, १², ५, ६, ६, ३ ९, १४, ११, काठ ८, ४¹, ५, ९, ११⁴, १४², १५ १०, ७², १३, ३, ४², ५, १९, ७, १०, २१, ४, १०, २३, ८, २६, १, २७, ८², २८, २-४, ६, २९, १, ६, ३०, १, ३१, ९, ३२, १, ५, ३⁰, २०³, ३६, ९, ३७, १४, ¶क ६, ९¹, ७, १, २९, ८, ३०, ८, ३१, ११, ३६, ५ ३८, ५ ४०, ४,४४, २-४, ६, ४५, २, ७, ४६, ४, ४७, ९, ४८, १८³, शौ ४, ११, ४, ६, ७, २, ८, ५, ३, ९, २४, १३, १, ९, ७, १७, १८, १०, ३, ११, ११, ७, ७, १२, १, ५, †२०, ६३, २, १२४, ५, पै ५, २५, ४, ९, २५, १४, ११, ५, ११, १६, २०, १, २७, ३, ६४ २, ७७, ६, ७, १३५, १, १५३, ७, –राय ऋ ५, १२, १, ४१, ३, ९, ९९, १, १०, १२४, ३, कौ १, ५५१†, जै १, ५६,३†, शौ ५, ११, १, १३, ७, १४, पै ८, १, १, –रे ऋ १०,९३, १४ –रेण पै ४,२०,२, –रेभ्य ऋ ८, ९७, १, ¶तै २, ५, १, १, ६, २, २, १, ७, ३, ७, १, ¶मै १, ६, ३, ९, ८², ३, ३, १,९, ४, ७, ६, १, ८,३, काठ १०, ९, १२, ३, २१, ४, ९, ३७, १६, ¶क ३१, १९, कौ १, २५४†, जै १, २७, २†, शौ २, २७, ३ ४, ६, ६५, ३, १९, ५६, ३, २०, ५५, २†, पै १, ८९, १, २, १६,२, ३, ४१, ४‡ᵃ, ३,८,३, ४,१८, ४, ७, १२, ८, –रेषु ऋ १०, १५१, ३, ¶तै ६, ३, ७, २, ६, ११, ५, ७, ३, ९, १, ¶मै ३, ६, ८, ४, २, ३, ७, ५¹, ¶काठ १३, ५, ३७, १४², –रै ऋ १, १०८,६, १०,८२, ५, मा १७, २९†, का १८,३, ५†, तै २,४,२, ३¶, ४,६,२, ३†, ¶मै १, ७, ९, ४, ४, ९, काठ १०, १०²¶, १८, १†, क २८,२†, पै ५,२६,९ [°र-देव°]

आसुर^b^– -र ऋ ३, २९, ११, [५,४०,५, ९] ¶तै २,१, २, २, ६, ९, ४, ¶मै २, १,५, ५,२, ३, ८,१०, ४,१,१०, २, ९, ५, ७, ८, ३, ¶काठ ११ ५, १२, १३, २७, २, २८ ४, –¶रम् तै २, ५, ११,१ ६,९, ५, –रस्य ऋ ५,८५,५ शौ ३, २२, ४, –रात् मा १९, ३४, २०, ६७, का २१, ३, २ २२ ७, १, मै ३, ११, ४, ७, काठ ३८,२,९, –†रे ऋ १०,१३१, ४, मा १०, ३३, २०, ६८ ७६, का ११, १०, ३, २२, ७, २$, १०, मै ३, ११, ४ काठ १७, ११, ३८, ९², शौ २०, १२५,४, –रै पै १५, १८,१

आसुरी^c^– -री मा ११, ६९, का १२, ७, ४, तै ४, १, ९, २, मै २, ५, ९ ७, ७ ३ १, ९, काठ १६, ७, शौ १, २४, १, २, ७, ३९, २ पै १, २६,१,२, –री शौ ८,५,९, पै १६,२७,९, –यां^d^ मै २ ५,९

असुर-क्षयण^e^– -णम् शौ ११,१२, १०, १२, १३.

असुर-क्षिति^f^– -तिम् शौ १० ६ १२-२८, पै १६, ४४, ५-७

असुर-घ्न^h^– -घ्नम् ति २, ४, १

असुर-त्व^i^– -त्वम् ऋ [३ ५५ १-२२, १०, ५५, ४] मै ४ २, १², –त्वा ऋ १०, ९९, २

^a^) विशिष्ट इह ऋ (१०, १५९, ४) पाभे ।
^b^) तस्येदमित्यर्थे अण् प्र (पा४,३,१२०)। तत्-स्वर ।
^c^) शौ ४।२। (४,१,१५) नित्वादि पाने स्वरेऽविशेष ।
^d^) स्वरितः (पा ८, २, ४) । अनुदात्तक इति कृत्वा ...श्रु गत सुप्त यदि सु-स्वाप इ (नु [? १असुर->-री-)।
^e^) पाप स्वसुवन्त इष्टप्रत्य (पा ६,१,१९ ६,२,११९)।
^f^) यम पूर्वप्रस्त्व (पा ६, २, १)। उप <√क्षि इत्थे।
^g^) 'क्षतिम्' इत्यपि क्वचित् मूको पा ।
^h^) उप उप कर्तरि थाथादि-स्वर (पावा ३ २, ९ पा ६, २, १४४)।
^i^) भाव त्व प्र (पा ५,१,११९)। तत्-स्वर । ... तत्र देवानाम् असुर-त्वस्य अपगत् सुर त्वस्य ...

¶असुर-ब्रह्म- -ह्माभ्याम् काठ २७, ८; -ह्मौ काठ ३०, १; क ४६, ४.
असु-माया- -यया शौ ३, ९, ४; पै ३, ७, ५; -या मै ३, १, ९¶; -ये मै ४, ८, १¶.
¶असुर-योनि- -निम् तै ५, २, ८, ४; काठ २०, ६; क ३१, ८.
¶असुर-लोक- -कः, -कम् मै १, ११, ९; काठ १४, ९.
°असुर-वैर-
असुरवैरिन्- -रिणे खि ७, ३, २
असु-हन्- -घ्नः ऋ ६, २२, ४; शौ २०, ३६, ४; -घ्ने ऋ ७, १३, १; -हणम् काठ ३९, ५; -हा ऋ १०, १७०, २; कौ २, ८०४; जै ४, २, १०.
¶असुरघ्नी- -घ्नी मै ४, १, ६; काठ ३१, ४; क ४७, ४.
१असुर्य,र्या- -र्यं ऋ २, २३, २; १०, १०५, ११; -र्यः ऋ ८, १०१, १२; मा ३३, ४०; का ३२, ३, ११; काठ ३४, ३¶; कौ २, ११३९; जै ४, ३, ३; शौ २०, ५८, ४; -र्यम् ऋ २, २७, ४; ३३, ९; ३, ३८, ७; ५, १०, २; ६६, २; ६, २०, २; ३०, २; ३६, १; ७४, १; ७, ५, ६; ६५, १, ९, ७१, २; मा ८, २४; का ९, ४, २; तै १, ४, ४५, १; २, १, ११, ५; ५, १, ७, ४¶; मै १, ८, ३¶, ४, ७, ४¶; ११, २; १२, १; काठ ४, १३; ६, ३¶; ११, १२; २९, ७¶, क ३, ११; ४, २¶; ३०, ५¶; पै १, १०९, ३; -र्यस्य ऋ २, ३५, २; ७, २२, ५; काठ १२, १५; कौ २, ११४९; -र्या ऋ १, १६७, ५, १६८, ७; ७, ९६, १; ¶काठ २५, ८; ¶क ४०, १; -र्याणि ऋ ४, ४२, २; १०, ५४, ४; -र्यात् ऋ १, १३४, ५; -¶र्यात् मै १, ३, ३९; काठ २४, १०; क ३८, ३; -र्याय ऋ ४, १६, २; ७, २१, ७; [६६, २; ८, २५, ३]; १०, ५०, ३; जै ३, ५४, ८; शौ २०, ७७, २; -¶र्यां मै ४, ६, ३.
°२असुर-
°असु(र-र>)रिका-
असुरी- -र्यः मै १, ६, ३.
°१३असुर-
°असुरिक-
२¶असुर्य,र्या- -र्यः मै १, ६, १०; काठ १३, ४; -र्यम् मै ३, ६,

णात् सुर- इत्यर्वाक्तनं प्रति. भवन्त्य् आमासिकत्वप्रति-पत्तीतीवाऽभिसंदधाना अर्वाचः PW. प्रमृ. द्र. (तु. १असित-)। अत इह 'स्वतन्त्र्याम्' (पावा ५, १, ११९) इत्यस्याऽवमराऽभावो नञ्-समासाऽभावादिति दिक्। ननु विरुद्धार्थप्रतीतिर् मा भूद् इति देवानां प्रसङ्गे नञ्-समासो न स्याद् राक्षसानां प्रसङ्गे त्वनुपपत्त्यप्रसङ्गात् तादृशो नञ्-समासोऽनुमन्येतेति चेत्। न। सुर-इत्यस्य सुरा- इत्यतोऽन्यत्र श्रवणस्य नितरामनुपलभ्यमानत्वात् तादृश्या अनुमतेः प्रामतरत्वकैमुतिकत्वादिति यावत्।

a) पस. मामन्त्र. (पा ६, १, २२३)। उप. यद.।
b) मत्वर्थे इनिः प्र. तत्स्वरश्च (पा ५, २, ११५)।
c) उस. क्विबन्त-हन्-प्रत्व. (पा ६, २, १३९)।
d) स्त्री. ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वरः (पा ६, १, १६१)।
e) ह्रदिते सति तित्-स्वरः (पा ६, १, १८५)।
f) मौलिम. °२असु-र- [=उस. थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४)] इति विशेषे सति १असुर- इत्यत्र निर्दिष्ट दि.एवाऽनुनिर्देश्या। एउ.स्थु.कौर.द्र.(तु.एउ.टि.)।
g) नाउ. स्थु. नैप. औपचिकं द्र.।
h) पाय. १असुर- इत्यतः ईयः प्रत्य. (पा ४, १, ४१) यथेहलाभं संभवदपि मौलिम. स्त्री. तत्तदु-ज्यमानस्यैवारस्य स्वरभावाऽभावतो यथायोगं मूल-शब्द-मस्वरविस्वराऽन्त्याऽकारस्थानितया प्रतिपत्तेरिदं कल्पना-गौरवमिह लब्धाऽऽदरमिति दिक् [तु. टि. १असुर->असु(र>)री-> -र्यो (मै २, ५, ९)]।
i) जमि स्वरसंक्रमः (पा ८, २, ४)।
j) नापू. सत्त्ययोरन्योन्यं स. विषयभेदे सत्यप्यर्थतः सजातीयत्वं भवति। तयोरुभयोः प्रकाशगाहित्यवति तात्पर्यात्। प्रकृतं तु प्रवणताहित्यवति तात्पर्यात् ततो विजातीयं द्र.। एवमर्थतः सिद्धेऽपि विवेके स्थु स्वरस्य च विषये संदेहो भवति। तथाहि। यनि. उम. थाथादि-स्वरः स्यात् (पा ६, २, १४४)। उप. च नापू. सकर्तृ सद् भावे वा कर्तरि वा <√सृ आच्छादने (वैतु. नापू. सकपदोः उप. कर्तरि <√सृ<√सृ) इति स्यात्। यद्वा तस. नञ्-स्वरेण °१३असुर- इत्येवं वा निर्देष्टव्यम्, यत्र उप. (√°सृ प्रयोगे>) °सुर- इति भाग. द्र.। नाउ. स्थु. चैतत् कौर. द्र.।
k) मत्वर्थीयेऽर्थे ठ>इकः प्र. उस. (पा ५, २, १२०) तत्स्वरः। मौलिम. नाउ. स्थु. कौर. द्र. (तु. °१असुरिक-)।
l) नैप. वार्णवर्णिकामे सति स्वरागमः (पा ८, २, ४)। यद्वा पाय. एतु. वा नाउ. वा सति प्र. तित्स्वरः (पा ६, १, १८५)।

६¹ᵖ, काठ ३४,२, –र्या मै १, ८,६ ३,६,६, काठ ८,१, क ६, ८,–र्या मा४०,३,का४०,१,३
°१४अ-सुर– नापू टि द्र
असुरिक– °१३असुर– द्र
असुरिका– °२असुर– द्र
१,२असुर्य– १,°१३असुर– द्र
¶अ-सुवर्ण्य[b]– -र्ण्ये तै ५,५,३,२, –र्ण्यम् तै ५,२,१०,७, ५,४,४
°अ-सुषिर[b]–
¶असुषिर-त्व[c]– -त्वाय मै ३,१०,२

अ-सुष्वि[b]– -ष्वीन् ऋ ५,२४,५ ६,४४,११, –ष्वे ऋ ४,२५,६
अ-सू[d]– -सूम् मा ३०,१४, का ३४, ३,१, –स्वम्[e] ऋ १,११२,३, १०,६१,१७, शौ ७,३६,३
असु-सू[f]– -स्वं[g] शौ १०,१०, २३, पै १६,१०९,३
°अ-सूतक– नाउ व्यु ग्रौप द्र
असूतिका[h]– -का शौ ६, ८३, ३, पै १,२१,४
?असूयधि ?अस्मथत्व° नि द्र

°असूय[i]–
√असूय् नाउ. व्यु ऑप द्र
असूयत्[j]– -यन्ऋ १०,१३५,२
असूया[k]– -या पै ४ २४,३[l]
?असूयेकप्सु[m] पै ४, २४, ३
अ-सूर[n]– -रे ऋ ८, १०, ४
°?असूरिक[o]–
?१असूर्य[p]– -र्यम् मै ३, ६ ६[q]
असूर्त[r]– -र्तम् शौ १०, ३, ९, पै १६, ६३, ८, –र्ते ऋ १०, ८२ ४, मा १७, २८, का १८ ३ ४

[a]) तु सस्थ टि अ-सुर–>?असूर्य–> -र्यम्।
[b]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
[c]) 'वा छन्दसि' (पामवा ५, १, ११९) इति प्रस्व बाधित्वा नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। वस्तुतस्तु भावप्रत्ययान्ततया निष्पन्नेन सता नञ स च तत्स्वरश्चेत्येव सुवचम्।
[d]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप √सू(प्राणिप्रसवे)+भावे क्विप्। यद्वा तस उप कर्तरि क्विप्त चार्वादिषु उस (पा ६, २, १६०)।
[e]) स्वरसक्रमात् स्वरित (पा ८, २, ४)। शाखाभेदेन रू यण्–भावाऽभावौ द्र ।
[f]) पपा अवग्रहाऽभावो भवति। तेनाऽभ्यस्तीभावमिव स्वार्थिक नञ्पूर्वमिति सभाव्य PW प्रभृ एतत् =नापू इत्यभिसदधिरे। यथा यनि पदेऽवग्रहाऽभावो नोपपद्येत,एव परपदेऽप्य् अभ्यामहस्वाऽभावो धा मूर्धन्यादेशाऽभावश्च नोपपद्येयातामित्युभयो पक्षयोश् चोद्यदुष्परिहरत्वसामान्यात् प्रकरणाऽनुसधानतोऽन्यतरपक्षपरिग्रहो निर्णीयेत । एदिध. वशाया सामान्येनाऽस्व सत्या सू-भावोदये श्राविते सत्येव तद् गर्भश्रुतिरुपपद्यत चमत्कृति-सहकृता च भवेद् इति युज्येतैव समासपक्ष इति मत भवति (तु W)। यनि अ-सु– इत्यस्य नञ्-युक्तस्यैव पूर्वपदीभाव इति उम क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६ २,१३९)।
[g]) स्व कृते तु एपूनि ।
[h]) बस समासान्ते कपि कात्पूर्वस्याऽकारस्येत्त्व ह्रस्वान्तेऽन्त्यात्पूर्वीय स्वरश्च (यक पा ५, ४, १५४, ७, ३, ४४, ६ २, १७४)।
[i]) व्यु ? पाप्र असु– इत्यतो क्यप् ताद् वा यगन्ताद् वा नाधा मत (पा ३, १, २७, पाम ३ १, १३) पचाद्यच्त प्राति द्र (तु नि √यमुग्)। मौरिय तु १असुर–>१असुर्य– इत्यत नैव यनि विपरिणाम द्र (तु माशाब्रा १, २,५,४)। नाउउ व्यु ग्रौप द्र ।
[j]) शतुर्निघाते तुदा विकरणस्य स्वर (पा ६,१,१८६)।
[k]) स्त्री भावे अ प्र टाप् च (पा ३, ३, १०२)।
[l]) पा ? तृ१ सत् लुप्तैकयकार सभाव्येत (तु नाउ टि)।
[m]) पा ? 'असूया (=असूयया) एकपरसु' इति पदद्वय स्यादिति तत्पर शोध द्र (पक्षपन्मातृत्वादेकपद्विपया ऽसूयेत्यभिसधि) । अधिकारान्तरनिविर्वर्तिषाप्रयोजित यनि पा विकार द्र ।
[n]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र ।
[o]) °असुरिक– इत्यत्रत्य नि द्र ।
[p]) २असुर्य– इत्यत्रत्य टि द्र
[q]) एव किल मूको (तु सनि)। प्रकरणतस्तु °१३असुर–>२असुर्य– इत्यस्य रू द्र । एवमप्यन्यतरत् किंचि (=लक्षम् इत्येतत्सकलम्) अन्यतरच्च क्प इति विवेक द्र।
[r]) व्यु ? °अस्वृत्र– [=(√१अस् [<√°अस् (तु २असि–, पजा भस्]>) °अस्–(=भाप धूलिपर्याय)+(√वृ>)°वूर–[भाप (=वूर–>ऊर– इत्यत्र तु °वूर्णा–>ऊर्णा–, पजा [°वुर्णु–>°उर्णु–>]उन्नु) इति कृत्वा °अस्वुर– इति तस सासस्व (पा ६,१,२२३) सति (√तृ>)त्र–(भाप) इत्यनेन बस पूपप्रस्व (पा ६, २,१)] इत्यस्य (धूलिधूसरितवचनस्य सत) नैव यनि विपरिणाम स्यात् [तु टि अमूर्ति–, °सुवुर–, सूर्त–, °सूर्ति–, शौ (१०, ३, ९) च यत एतन्निगमान्तरेऽपि रजस्– इत्यस्यैव वि भवतीति स्पष्टम् वैतु या (६,१५) प्रभृ असु– इति पूप ? (तु दे [४,३], स्क, दु, सा [तै, का] उ म), √ईर इत्येतत् क्तान्त सद् उप चेति कृत्वा सृतस पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८) अभावतश्चोद्या, नञ्-पूर्व बस वा (तु सा [ऋ.]) तस वा (तु PW, GW, ORN, AB, MW) इति

असूर्ति^a- -र्ता तै ४, ६,२,२; मै २, १०,३; काठ १८,१; क २८,२.
?१असूर्य- अ-सूर- द्र.
२अ-सूर्य^b- -र्ये ऋ ५, ३२, ६.
असृज्^c- -सक् ऋ १, १६४, ४; खि ४, ५, १४; ७, १, ६; मै ४, २,९²¶; काठ ३४,८²;१२; शौ ४, १२, ४; ५; ९, १४, ४†; पै ४, १५, ३; ७, ११,४; १६, ६६, ४†; -सृद् पै १५, २३, २; -सृजाम् पै ८, ७, ८; -सृतं^d तै ७, ४, ९, १¶.
¶असक्-त्व^e- -त्वम् मै ४, २, ९; काठ ३४, ८.
असृक्-पावन्^f- -वानम् शौ २, २५, ३; पै ४, १३, ६.
असृङ्-मुख^g- -खः मै ४, ९, १९; -खान् शौ ११, ११, १७.
?असृगादा^h पै ९, ६, ६.
?असृत् असृज्- द्र.
¶अ-सृष्ट,ष्टाⁱ- -ष्टः मै १,६,६; -ष्टम् मै ४, २, ९; -ष्टाः मै १, १०, ५; काठ ३५, २०; क ४८,१८; -ष्टान् पै २, १५, ३९.
अ-सेन्य^j- -न्या ऋ १०, १०८, ६.
¶अ-सोम- -मः काठ २७, ४; क ४२, ४.
¶अ-सोमपⁱ- -पाः मै १,४,६; काठ २६,९²; क ४१, ७²; -पैः काठ २६, ९²; क ४१, ७²; -पौ तै २, १, १०, १; मै ४, ६, २; काठ १३, ६; २६, ९; २७,४; क ४२, ४.
¶अ-सोमपीथ- -थः काठ ११,१०.
¶अ-सोमयाजिन्ⁱ- -जी तै २, ५, ५, १².
¶अ-सोम्य- -म्यस्य काठ ५, २.
असौ अदस्- द्र.
¶अ-स्कन्दⁱ- -न्दाय तै १, ५, ८,५; २, ५, ८, ६; ५, ६, ८, ४; ७, ६, ५; ६, ३, ८, १; ३; ४, ५, २; मै ४, १, ३;१०; काठ १२, १०; १९, ४; २३, ३; २५, ४; ३१, २²; ८; क ३०, २; ४७, २².
°अ-स्कन्द्यत्व-
अस्कन्दी(क>)का^k- -के पै १५, १८, ७.
अ-स्कन्नⁱ- -न्नम् मा २,८; का २, २, २; ¶तै २, ६, १, ७; ६, ३,८, १; ३; ४, ५, २; मै ¶१, ४, १२; ३, १०,२; ¶४, १,२; २, १४²; ¶काठ ६, ३; २३, ३; ३१, १; ३२, २; ¶क ४, २; ४७,१; -¶न्नाः मै ३, १०, १; ४, ५, ५².
¶अस्कन्न-त्वⁱ- -त्वाय मै १, ८, ३; ३, ४, ७; ८, १०; ९, ७²; ४, ५, २, ८, ९.
¶अस्कन्न-हविस्^e- -विः तै १, ६, ८, २.
अ-स्कम्भन^b- -ने ऋ १०, १४९,१.
?अ-स्कृधोयु^m- -यु ऋ ६,६७,११; ७, ५३, ३; -युः ऋ ६,२२,३; शौ २०, ३६, ३.
?अस्त- √२अस् द्र.

---

^a) (√सृ इत्यतो वा [तु. पाउ.(८,२,६१),सा. (ऋ.), PW.] √सृ इत्यतो वा [तु. ORN., GW, NW.]) इति उप.यत्यपि स्वरतोऽसाधु वचः । बस.अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२) तस.च आद्युदात्तः (पा६,२,२) स्यादित्यभिसंधेः]।

^b) स्यु.? °अस्वूर्यि- (=उप. °स्रि- इत्येव नापु. विशेषः) इत्यस्य नैप्र. विपरिणामः स्यात् । ननु किमितीदं नापु. पृथक् प्राति. इति [वैतु. सा. (तै. १४.) 'भूतानि' इत्येन समानाधिकरणं सत् यनि. इ.नापु. न.द्वि१ इति]। 'असूर्ते सूर्ते रजसि निषत्ते' (ऋ १०, ८२, ४) इत्येतस्य मौलिकस्य सतः पा. स्थाने प्रकृतस्य पा. पर्यायान्तरमात्राभिप्रायेति । तदमिति । यथा तत्र 'असूर्ते' इति स१ सद् रजसि इत्यस्य वि. भवति (वैतु. सस्य. सा. प्रभृ. एतदन्तं पुं. प्र१ सद् आदयः इत्येतत्-समानाधिकरणमिति), तथेद '(रजसो) विमाने' इत्यनेन स१ सता 'असूर्ता' (=र्तौ) शब्दस्य भेदको मानभेदो पुंवद्भावश्च (पा ७, १, ७४) इति (तु. टि. °सूर्ति-, निपत-)।

^c) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. द्र.।

^c) (√१अस्>)°असृ-+(√सृज्>)°सृज्-(भाप.) इति स्थिते नैप्र. एकमकारलोपे सति बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) द्र. (तु. टि. असृन्-)।

^d) यृहन-, शकृत्- इत्येवंदीयाऽऽगमान्यः ज्>त् इति विपरिणाम इति (तु. L५२१) वा, पृथक् प्राति. इदम् (उप. √सृ>भाप. °सृत- इत्यंशमात्रे असृज्- इत्यतो विशिष्टं मतेन सम्भु) इति वा विमृश्यम् ।

^e) भावे त्वः प्र. (पा ५, १, ११९)। तत्-स्वरः।

^f) उस. वनिबन्त-कृत्-स्वरः (पा ६, २, १३९)।

^g) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. द्र.।

^h) आदिरपरकर्तीयं प्राति.त्वमपरतश्च विमृश्यम्।

ⁱ) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. द्र.।

^j) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६१)। उप. द्र.।

^k) तस. उप. तद्विकारश्च द्र.।

^l) तु. टि. असुमिर-त्व-।

^m) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. स्कृधोयु- द्र. [तु. अन्यतः दे. (४, ३) नू. यान्दरच WH. (२, ५९०) च उप. विनिरुक्ता अपि पूर. संमताः]।

२अस्त[a]– -स्त.[b] पै ५,१०,७, –स्तम् ऋ १, ६६, ५, ११६, ५, २५, १३०, १, ३, ५३, ४, ६, ४, १६, १०, ३४, ५ ५, ६, १[3], ३०, १३, ६, ४९, १२, ७, ३७, ४, ६, ८, [३, २३, (७४, १४)], ९१, १, ९, ६६, १२, ९७, ८, १०, १४, ८, २८, १, ३४, १०, ८५, ३३, ८६, २०, २१, ९५, २, ४, १३, १११, १०, खि १, २, १[1], ३, १९,१, ५, २२, ६, मा ३, ४७, १५, ४९[1]†, का ३ ५, ४, १६ ५, २३[1]†, तै १, ८, ३, १, मै १, ६, २, ७[2], १०, २, २, १३, ७[1]†, काठ ७, १४, ९,४, १७, १८†, ३९, १४[1]†, क ६, ३, ८, ७, †कौ १, ४२५[1], २, ९, ४६७, १०८७[1], †जै १, ४१, ७[1], ३, १, ११, ३४, २, ५३, ८, शौ ४, १५,६, १०, ८,१६, १४, १, ४३, २, १३, २९†, १८,३,५८†, †२०,१२६,२०, २१, पै १, ७२, २, ४, २६, ९†, ५, ७, ३, ८, १५, १२, १६, १०२, ५, –स्ता[c] कौ १, ४५९ जै १,४८,३, –[?]स्ता मै ३ ८, १[d], –†स्ते ऋ ७, १,२, काठ ३९, १५ कौ २, ७२४, जै ३ ५९, १७

अस्त-क[e]– -कम् खि २, ९,५ शौ २, २६, ५, पै २, १२,५

अस्त-ताति[f]– -तिम् ऋ ५, ७, ६

अस्तम्[g]

अस्तमि(मृ√इ)

अस्त-यत्[h]– -यते[i] शौ १७, १, २३, –यन् शौ ९, १०, ५, पै १६, ११५, २, ३

अस्तमि(म्-इ)त[j]– -ताय शौ १७, १, २३

अस्तमे(म्-ए)ष्यत्[h]– -ष्यते[i] शौ १७, १, २३

अस्तमी(म्√*ई)क्[k]

अस्तमी(म्-ई)क[l]– -के ऋ १ १२९, ९

[a]) व्यु[?] पाप्र √१अस्+तन् प्र उस न्वादेशा भावश्च (पाउ ३, ८६) । नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। यनि. एव यथा च स्वामित्वविशिष्टोपवेशनाऽर्थक सन् √आम् इत्यस्य च √*निश् (तु २निष्कृत–, नीड–) इत्यस्य च सनाभिरिति कृत्वा √*अर् इत्यस्य स्त्रार्थस्य ७मस्य प्रभेदस्योक्तार्थतावैशिष्ट्येन तदवान्तरप्रभेदतया सुवचस्य सत कायविस्तर स्यात् [वैतु दे (२,४) भू-गति-दीप्त्या(सि ग्रा)दान-क्षेपणानामन्यतममर्थमपेक्षुक सन्ननिर्णीतवचा, सा (ऋ १, ६६, ५) प्रमृ क्षेपणार्थम् √२अस् इत्येतमुपयुञ्जाना, WW (२, ३३४) √*नस् इत्यत ध्यु पश्यस्तदादिनकारलोपमिव सकेतुक सश्चि न्त्य (मौस्थि अकारादश्च नकारादेश्च धा समानमूलभूतस्य √*अर् इत्यस्याऽननुनासिकादितया सानुनासिकादितया चोच्चारणद्वैस्वाभाव्य तदधीनश्चान्यतोऽकारादेश्चाऽन्यतो नकारादेश्च धा पारिणामिक प्रादुर्भाव इति कृत्वा तयो परस्पर मानाभ्य न तु जन्यजनकभाव इत्यभिमधे)]।

[b]) पा ३ 'इहैवाश्विनोर् अस्त स्यात्' इत्येव तृतीय पाद सुन्शोध, मकारोपक्रमश्च त्रुटिताक्षरयुग्मश्च ४थ पादो भूयोविमर्शमह द्र ।

[c]) 'सुम्नम्' इति ऋ. (१, ११०, १) पाभे ।

[d]) 'सुस्था' इति श्राकृच (८,९६,२) पाभे । यस्थि मनि गुणा भिन्नो भवति । 'अस्ता' इत्यस्यैव न प्र३ प्रावर्णिकस्वरभवात् । कापुदात्तत्वोपलम्भाद् अस्य पाभे वैशद्यमात्रम् च गमाम्येतनि दिर् ।

[e]) स्वार्थे कन् प्र उस निरस्वरश्च (पा ५, ४, २९ ६, १, १९७)।

[f]) सकल विशेषणान्तरसाम्येन करेऽर्थे तातिप् प्र उस [पा ४, ४, १४३ (वैतु सा करेऽर्थे PW प्रमृ च स्वार्थे तातिल प्र इन्द्रन्तो लित्स्वरस्य (पा ६, १, १९३) अभाव प्रति पर्यनुयोज्या)]।

[g]) मूलत द्वि१ सद् मान्तम् अव्य इति व्यवहारमुपैति। तदेतत् स पूप मत् उप प्रति मौस्थि किवि इति कृत्वा तत्-सरद्धं सत् ग इति कृत्वा व्यवह्रियते (पा १, ४, ६८)।

[h]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[i]) विभक्तिरुदात्ता भवति (पा ६,१,१७३)।

[j]) सस्व कृते तु टि १भुव-गत–।

[k]) √*ईक् इति धा मौस्थि √*ऋ इत्यत्र लब्ध-मूल सन् √*ईर् इत्यस्य नैप्र विपरिणाम यद्र ।

[l]) गस उप अधिकरणे घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। यद्वा नापू समस्तस्य धा अनक्षीकारे सति यनि रू अस सासस्न च सुपोऽलुकि सप्तम्या स्थाने वैकल्पिकोऽम्भावाऽभावश्च (पा ६, १, २२३, २ ४, ८४) द्र [तु सत्यु अभीक–, प्रतीक–, समीक– यत्र स्वरभेदत न व्यवस्थे यस्तत्पर वहुचरे प्रकरणे (तु टि अभीक–) प्रदत्ता दि विशेषाध्यानपर शोधश्च द्र, वैतु दे (२, १६) अस्त √मा(माने)+ईकन् प्र उस (पाउ ४, २६) इति इत्था धा लोप कुर्वाणो निरस्वरस्य (पा ६, १, १९७) अभावं चाऽन्यपाणिदम्य धा कल्पना च प्रति पर्यनुयोज्य)।

अस्तः नि √स्तृ द्र.
*अस्तुन्– असन्–>-स्नः टि. द्र.
¶अ-स्तना[a]– -नाः मै ४, १, १४.
*अस्तरि–>*अस्तरि-क– नाउ. व्यु. औप. द्र.
?अस्त(र्य>)र्या[b]– -¶र्या मै १,५, १०; –र्या(:)[c] पै २, २३, ५.
अस्तवे, अस्तवै, अस्तिका–, *अस्तु– √२अस् द्र.
अ-स्तुत,ता[d]– -तः ऋ ५, ६१, ८; ६७, ५; काठ ७, १०¶; क ५, ९¶;–तम् खि २,७,४; मै ३,८, १०¶; –¶तया तै ७,५,८,४.
*अस्तुर्– नाउ. व्यु. औप. द्र.
*?अस्तुर्-मिन्[e]– -न्नाम् शौ १९,७,१.
अस्तृ– √२अस् द्र.
१अ-स्तृत,ता[d]– -०त शौ १९, ४६, २[f]; पै ४, २३,२; –तः ऋ १, ४१, ६; ६, १६, २०; ८, ९३, ९; १५; ९, २७, ४; मै २,१३, ६†; काठ १२,३¶; २०,१४†; ३७, १५; १६; ३९, १२†; †कौ २, ५७४; ६९३‡[g]; ६३९; ६७४‡[h]; †जै ३, ४६,१२,५०, ९‡[g];५१,५;५६,२‡[h]; शौ १९, ४६,१-७; †२०,४७,३;१३७, १४; पै ४, २३, १-७; ६,१२, ५; ६; –तम् ऋ १, ४, ४;१५, ५; १४०, ८; ८, ९, ११; ६६, १०; ९, ९, ५; १०, ४८,११; तै ३, २, ६, २; कौ १,२२९†; जै १,२४,५†; शौ १९, ४६,१; २०,६८,४†; पै ४,२३,१; –ता तै ४,२,९,१; काठ १६,१६;–ते शौ १९, ४६, ५; पै ४, २३,४.
अस्तृत-यज्वन्[i]– -ज्वनः ऋ ८, ०२, १; –त्वा खि ५,५,१०.
२अ-स्तृत[j]– -तः शौ १, २०, ४‡[k]; ५, ९, ७.
¶अ-स्तृति[d]– -त्यै मै २, १, ७.
¶अ-स्तोमभाज्[l]– -भाजः मै ३,९,४; ४,७,१; काठ २८,७; क ४४,७.
अस्त्र[m]– -स्त्रम् शौ ११,१२,१६;पै १०, ११,८; –स्त्राणाम् पै ५, ३७,१.
*?अस्त्र-बुध्न– नाउ. व्यु. औप. द्र.
आस्त्रबुध्न[n]– -ध्नाय ऋ १०, १७१, ३.
अस्त्रा(स्त्र-आ)स्रण[o]– -णम् पै ९, २५, ५.
अ-स्त्रैण[a]– -णाः शौ ८, ६, १६; पै १६, ८०, ७.
अस्त्वा √२अस् द्र.
अस्थ्– *?अस्था टि. द्र.
अस्थन्[p]– -स्थन् मै ४, २, ११;

a) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२) । उप. यद्र. ।

b) व्यु? ६अ+√स्तृ हिंसायां>स्तर्य– (तु. पाम ३,१,१२३) इति कृत्वा तस. 'कृत्य-' (पा ६, २,१६०) इत्यन्तोदात्ते प्राप्ते स्वरितः उसं. । अथवा √अस् (*दीप्तौ)>भावे *अस्–+(√तृ *धरणे>कर्तरि) *तरि– इति स्थिते उस. कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९) । *अस्तरि– इत्यतः प्रागिवीये उसं. (पा ५,३,७) कपि प्र. निष्पन्नस्य सतः *अस्तरि-क– इत्यस्य नैप्र. विपरिणामः स्वरसंक्रमः (पा ८, २, ४) चेति दिक् ।

c) अपार्थमिव सुपा. रू. प्रति संदिह्येत । नाउ.श्रूयमाणेन शारदः इत्यनेन सामानाधिकरण्यस्य निगदस्पष्टत्वादिति दिक् ।

d) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप यद्र. ।

e) 'अस्तुर्भिः (=स्तुर्भिः =स्तृभिः)मिनाति' इति कृत्वा उस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९) । एस्थि. चतुरक्षरतया छन्दो नाक-विशेषणतया चार्थः सुसंगतः [वैतु. ता. (७४) तुर(=स्तृ-)विन्नम् इति शोधमुखः, WR. च अष्टाविंन्न–>-न्नाम् इति पठन्तौ यद्र.) ।

f) मूको. 'अस्तृत । इमम्' इति पपा. भवति । यत्वत्र पाण्डु. अस्तृतः इति स्वोपज्ञं शोधम् उदपीपदत् तद् अनपेक्षितमिव भवति । वाक्यादित्वात् पादिकस्याऽऽमन्त्रिताऽऽद्युदात्तस्य (पा ६,१,१९८) सुप्रपदतायोजनस्मात् । एस्थि. आद्यमिकमामन्त्रितनिघातमिव (पा ८, १, १९) आवयन्ताविह WR. अपि चिन्त्यौ द्र. ।

g) 'अस्पृतः' इति ऋ. (९, ३, ८) पाभे. ।

h) विशिष्ट इह ऋ. (९, ६७, २) पाभे. ।

i) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. यद्र. ।

j) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) । इह उप. भावे क्तः प्र. । १म-संख्याके तु कर्मणीति सुवेचम् ।

k) 'अद्भुतः' इति ऋ. (१०, १५२, १) पाभे. ।

l) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. स्तोम–+ √भज्+ण्विः प्र. (पा ३, २, ६२) ।

m) √१अस+त्रः प्र.उसं. तन्-स्वरश्च (पाउ ४,१६७)।

n) अपत्यार्थीयः अण् प्र. तत्स्वरश्च (पा ४,१,११२)।

o) उप. मौस्थि. <आ √*स्रु इत्येवं व्याचिख्यास्यमानं मत् यद्र. (तु. टि. बेरा१ अपि) ।

p) व्यु.? *अस्– (तु टि. १अस्थि–)+(√*स्थ स्थैर्ये> *स्थर्–>) *थर्– इति स्थिते तस. सामस्व. (पा ६, १, २२३) *अस्थर्– (तु. *अस्थिर–) इति पूप. (√*मृ मरणे> *मर्ण्–>) *मन्– इति उप चेति कृत्वा बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १) सतः (*अस्थर्मन्–>) *अस्थमन्– इत्यस्य यनि. विपरिणामः स्यात् ।

–।स्थभिः ऋ १, ८४, १३; तै ५, ६, ६, ३; ७, १८, १§; मै २, १३, ६; काठ ३९, १२; ५३, ८§; कौ १, १७९; २, २६३; जै १, १९, ५; ३, २२, १०; शौ २०, ४१, १; –स्थभ्यः मा २३, ४४; ३९, १०[2]; का २५, ८, ६; ३९, ८, १[2]; तै ५, २, १२, २; ७, ३, १६, २; काठ ५०, ६; –¶स्थानि तै ४, ७, १, २§; ५, ६, ६, ३; ६, २, ८, ५; ६; ७, ५, २५, १; मै २, ५, २; ११, २§; ३, ८, ५; ६; ९, ६; काठ १३, २; १८, ७; –स्नुः[a] शौ ४, १२, १; पै ४, १५, ४; –¶स्ना[a] तै ६, ५, २, २; मै ४, ६, ६; काठ २८, १¶; ३८, १४; पै ४, १५, २. [°स्थन्>स्थ– अन्°, पुरुष°]

अस्थन्-वृत्[b]– -न्वते तै ७, ५, १२, २; काठ ४५, ३; –¶न्वन्तः तै ६, २, ८, ५; मै ३, ७, ५; ८, ६; काठ २४, ५; क ३७, ६; –न्वन्तम् ऋ १, १६४, ४; मै २, ३, १¶; काठ १२, १¶; शौ ९, १४, ४†; पै १६, ६६, ४†.

¶अस्थन्वती– -तीः तै ६, १, ७, १[2].

*अस्थमन्–, *अस्थर्–, *अस्थर्मन्– अस्थन्– टि. द्र.

*?अस्था[c] ऋ १०, ४८, १०.

?अस्थापू[d] पै ११, १, ८.

१अस्थि[e]– -स्थि मा १९, ८२; २०, १३; का २१, ६, ३; ७, १४; ¶तै २, ६, ३, ४; ३, ४, १, ४; ५, २, ३, ७; ७, ४, ९, १; मै ३, ३, ३¶; ११, ८; ९; ४, १, ९¶; ¶काठ १३, १०; २०, १[2]; २१, ४; २५, ६; ३१, ७; ३४, ११; १२; ३८, ३; ४; ¶क ३१, ३[2], १९; ३९, ४; ४७, ७; शौ ४, १०, ७; १२, ३–५; १०, ९, १८; ११, १०, ११; २९; पै ४, १४, २; १५, २; ५; २५, ७; ७, ७, ४; १४, ३, २९; १६, ५३, १३; ६१, ७; ८; ८६, ३; ८७, १०; –स्थिभ्यः काठ ४३, ६; पै ४, ७, ५; –स्थिषु पै १६, १४९, ४; –स्थीनि मा १८, ३; का १९, २, ३; क २८, ७, शौ ९, ५, २३; ११, १०, १२; १२, ११, ९; पै १६, ८६, १; १००, १; १२७, ८. [°स्थि– अन्°]

अस्थि-चित्[f]– -चित् मै ३, ५, १. [°चित्– अन्°]

अस्थि-ज[g]– -जम् पै १, २६, ४; -जस्य शौ १, २३, ४; –जाः पै९, ६, १०.

अस्थि-भूयस्[h]– -यान् शौ ५, १८, १३; पै ९, १७, ४.

अस्थि-मज्ज– रुधिर°

*अस्थि-मत्– ?अष्ठीवत्– टि. द्र.

अस्थि-स्रंस्[i]– -सम् शौ ६, १४, १.

?२अस्थि[j]– -स्थिभ्यः शौ २, ३३, ६.

---

[a]) अल्लोप उदात्तनिवृत्तिस्वरः (पा६, ४, १३४; १, १६१)।

[b]) सस्व. कृते तु. टि. अक्षण्वत्–।

[c]) *अस्– [= √अस् > *अस्– इति पूर्वांशो हिंसा-दीप्त्यन्यतरपर्यायः, *थ्– इत्युत्तरांशश्च *तृ– (<√तृ) इत्यस्य *त्र–>*त– इत्येतद्-द्वारकः नैप्र. विपरिणाम इति कृत्वा यक्ष्मपरः समुदितोऽर्थः द्र.] इत्यस्येन्द्रकर्तृकाविष्करणे साधनवचनस्य सतः रूपं यावेद्यचीयः स्वरश्च (पा ६, १, १६८) संभाव्येत [वैतु. सा. अर्थतो नेदीयानपि सन् √२अस् इत्यतः व्यु. ब्रुवाणो भिन्नप्रस्थानः, GW., ORV., NW., MVG. (२५२, ४२८) च अस्थन्–, १अस्थि–, नञ्-पूर्वः √स्था इत्याद्यन्यतममूलतया वा, था-प्रत्ययान्ततया वा व्यु. संकेतुकाः सन्तः स्वरूपमात्रतः यनि. अपि प्रदर्शयन्त.]।

[d]) पा.? इत्यस्माद् द्वितीयपादीयवर्णितपदादुपरि प्रयुक्तं निरिस्मात्मानमनुष्टुभदोः पादयोर्मध्येऽन्तर्गृह्यमानं तद्पाकरणेनैव गुणार्थं द्र. (तु. मासमं १, ११, १)।

[e]) व्यु.? (तु. भाभ १, १८५ उ)। √२अस्+ क्थिन् प्र. नित्स्वरश्च (पाउ ३, १५४; पा ६, १, १९७) इति संस्करणः। मौलिक.तु (यथा. √अस् हिंसादौ>) *अस्– (=तैक्ष्ण्यविशिष्टत्वे सति हिंसाकर्तरि पाषाणादौ तात्पर्याद् *अश्– इत्यस्य पर्यायश्चाऽऽयस्कारतः अद्रि– इत्येतेन सागोत्र्यभाक् च द्र.)+(√*स्थ् स्थैर्ये> भावे *स्थिर्–> *स्थि–> *स्थि–>) *थि– इति स्थिते बस. पूपप्रस्व. द्र. [पा ६, २, १ (तु. टि. *अद्रि–, अस्थन्–)]।

[f]) उस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[g]) मस्व. नापू टि. द्र। उप. √जन्+डः प्र. (पा३, २, ९८)।

[h]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[i]) उस. अणन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[j]) पाभ. क्थिप् प्र. उसं. नित्स्वरश्च (पाउ ३, १५४; पा ६, १, १९३) इति कृत्वा मौलिक. सग. नागरव. सति (पा ६, १, २२३) नाद्, रूपान्तरमात्रतया गुणवत्त्वेऽप्यस्य सत्ता प्रति संदेहः। नाद्, गन्धस्य श्रुतिगुणितेऽप्येतस्य ध्वन्यन्तरस्य नितरां दुर्निवारः। एवंच. मज्जन्–, स्नावन्– इत्येतयोरन्तयोः सतोरनुपदिष्टाद् नादयर्थात् मूत्रे. अनुदेशेऽपि सन् अस्थन्–> –स्थभ्यः इति शोधः नापरः संभाव्येत (वैतु. MVG २८०, <१अस्थि– इति)।

¶अ-स्थि(त>)ता[a]– -ता मै ३,४,६.
?अस्थिवांस[b]– -सेभिः पै ९, २५,९.
¶१अ-स्थूरि[c]– -रिः तै ७, १, १,१; –रिणा तै ७, १, १, २.
।२अ-स्थूरि[d]– -रि[e] ऋ ६, १५,१९; मा २, २७; का २, ६, ७; तै ५, ७, २, १; मै १, ४, २; ४, १४, १५।; काठ ५, ५; ७, ३; २२, ६; ४०, २।; क ५, २; ३४, १; शौ २०, १३०, १९[f].
अ-स्थेयस्[c]– -¶यसः तै ५, २, ६, २; काठ २०, ४; क ३१, ६; –।यसाम् ऋ १०, १५९, ५; पै २, ४१, ५.
अस्नः, अस्ना असन्– द्र.
अ-स्नातृ[g]– -ता ऋ १०, ४, ५; –तारा ऋ ४, ३०, १७; –तॄन् ऋ २, १५, ५.
अ-स्नावक[h]– -काय तै ७, ५,१२,२; काठ ४५, ३.
अ-स्नाविर[i]– -रम् मा ४०, ८; का ४०, १, ८.
अ-स्पन्दमान[c]– -नः ऋ ४, ३, १०.
*अस्पुर्– द्विउ. टि. द्र.
√*अस्पृ एउ. व्यु. औप. द्र.
*अपुर्– नाउ. व्यु. औप. द्र.
*अपुव[j]–
√अपुवाय[k], ¶अपुवायते तै ६, २, २,५; ¶अपुवायेत तै ६, ३, २, ३.
अपूप[l]– -पः खि ५, ७, ४, १–३; मै १, ६, ५¶; ३, १०, ६; काठ २९, १; क ४५, २; –।पम् ऋ [३, (४७, २), ५२, ७]; १०, ४५, ९; मा १२,२६; का १३, २,९; तै ३, ३,८,४¶; ४, २, २, ३, मै २, ७, ९; काठ १६, ९. [°प– पचन्°]
अपूप-कूला– -लाः काठ ४०, १३.
अपूप-नाभि[m]– -भिम् शौ १०, ९, ५; पै १६, १३६, ७.
अपूप-वत्[n]– -।वन्तम् ऋ [३,५२,१;८,९१,२]; मा २०, २९; का २२, २, ६; कौ १, २१०; जै १, २२, ७; पै ४, २६, २; –वान् शौ १८, ४, १६–२४.
अपूपा(प-अ)पिहित[o]– -वान् शौ १८, ३, ६८; ४,२५.
अ-स्पृत[c]– -तः ऋ [(८, ८२, ९) ९, ३, ८]; –तम् ऋ [८, ८२, ९; (९, ३, ८)].
अस्म–, अस्मत् असमद्– द्र.
अस्मथत्वसुपधिर[p] पै १, ९८, ४.
अस्मद्[q]–
?अव्–>अवोः √अव् द्र.
अस्म– -स्मभ्यम् ऋ १, ७,६; १०, ८; १७, ८; २४, १४; ३४, ३; ४८,९; ६३, ८; ७९,५; ८१,६;

---

[a]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. भावे क्तान्तं यद्र.।

[b]) सुपा. संस्करणान्तरसापेक्षः। प्रकरणतः अस्थि-मांस– इति शोधः सूहः द्र.।

[c]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[d]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.। यत्तु नापू. इति सा. अभिप्रेयाय, तन्न। नञ्-स्वराऽऽपत्तेः।

[e]) प्र३ इति भा. सा. च। वा. किवि. इत्येव तु मतं पुष्टं भवति।

[f]) 'अस्थिरः' इति पाण्डु. सुपा. चिन्त्यः।

[g]) तस. वैभाषिकोऽन्तोदात्तः (पा ६, २, १६१)। उप. √स्ना+तृन् प्र.। यद्वा. उप. भाप. इति कृत्वा नञ्-पूर्वे बस. अन्तोदात्तः द्र. (पा ६, २, १७२)।

[h]) तु. टि. अ-रेतस्क–।

[i]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[j]) *अस्पुर्–>*अफुर्–>*अपुर्– इत्यतो मौस्थि. प्रतिपिपादयिषितात् √पूय्>२पूति– इत्येतस्य पर्याय-भूतस्य दूरसनाभेश्च सतः प्राति. मत्वर्थीये वे प्र. (पा ५, २, १०९) *अपुर्व–>*अपुव्व–>*अपुव– यनि. इति नैप्र. सिद्धं सत् नाउ. व्यु. औप. द्र.।

[k]) भृशादिषु उसं. (पा ३,१,१२) क्यङन्तो नाधा. द्र. (वैतु. भा. पूप. 'अप' इत्येतस्य वर्णविकारत उद्भूतो वा तत्पर्यायभूतः स्वतन्त्रो वोकारान्तः ग., उप. √वा इत्यतः कर्तृयकि पाक्षिकस्वरवत्तया निष्पन्नं वा √वै इत्यतो वा तुदा. च आत्म. च सतः यनि. आख्यातिकं वृत्तमिति)।

[l]) एपूटि. दि. प्रादुर्भूते *अपुव– इत्युपपदे सति उप. √पा(रक्षणे)+कः प्र. थाथीयः स्वरश्च (पा ३, २, ३; ६, २, १४४)। नैप्र. वर्णलोपदीर्घत्वविषयत्वादिह च नापू. चाऽन्याय्यत्वमिव विभाव्य पपा. अवग्रहाऽभाव उपपाद्येत। यत्त्वन्ये वाच. प्रभृ. ६अ+पूप– इतीवाऽवयावयेयुस्तद-निग्रम्। तथा हि सत्यन्तोदात्तो नैव स्यात् किं तर्हि नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) स्यात्। नापि सुप्रसिद्धः पूप– इत्येतत्-पर्यायभावः प्रसिध्येदिति दिक्।

[m]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[n]) स्व. कृते तु. टि. आदित्य-वत्–।

[o]) तृतस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, ४८)। उप. यद्र.।

[p]) 'अस्मद् अथ त्व् असुपधिर्....' इत्येवं शोधः संभाव्येत।

[q]) पाप्र. निर्देशः। व्यु.? पाप्र. √१अस्+मदिक् प्र. (पाउ १, १२९)। तत्स्वरः। १अ–+स्म इति

८५,१२,१०,३,[९२, १३, ४, ५५, ९, (९, ७४, ५)] [१०२, ४, ६, ४४, १८], १०८, १३, १११, ३, ११४, ५, ११७, २, १३२, ४, १४०, ११, १५९, ५, १७०, ३, १७६, ४, १८७, ११, १८९, ३ २, ११, १९, [१३, १३, १४, १२], १८, ८, ३८, ११, ४०, ४ ३, ३०, २१, [२१, (३१, १४, ४, २२, १०)], ३६, ९, ५०, ३, ५४, ११, ५७, ६, ६२, १४, ४, १, ३[२], २०, ७, २२, ९, १०[२], ३१, १३, ३६, ८, [३७, ७, (९, १०, ६)], ५५, ८, ५, १०, १, [३५, १ ७, ९४, ७, (८, ५३, ७)], ३८, ४[२], ४४, ६, ४७, ७, ५३, १३, [५५, ९, ६, ५१, ५, (१०, ७८, ८)]

६, १९, ६, ४६, ८, १२, १५ [५३, ५-७], ७१, ६, ७५, ११, ७, ५०, ४, ६८, ३, ७४, ५, ७८, १, ७९, ४, ८१, ६, १०४, १४, ८, ५, १२, ११, १०, २६, १५, ३०, ४, ४६, १९, ६७, १९, ८१, ९, ८३, १, ८४, ६, ९, २, ९, ७, ९, २१, ५, [३३, ६, ४०, ३ (६२, १२, ६३, १) ६५, २१] [४३, ४, ६३, ११], [४६, ५, ६५, १३], ४९, ३, ६२, ३, ८६, ४१, ९०, ४, ९१, ६, ९७, २१, १०१, [१०, १०६, ६], ११, १०४, ८, १०, १४, १२, ३०, ११, ४७, [१-८] ५६, २, ८८, ७, ११६, ९, १२६, ७, १३३, ७, १६९, ३, मा ३, ३८, ४, १२, ८, ६†,

९, २३, ११, ८०, १५, ३६†, १७ ४, ५, ७, ११, ११२५, ४६‡[a], २७, ६, २९, ४८†, ३४, ३३† ३६, २०, का ३, ४, २, ४, १, ४, ८, ३, १†, १०, ५, १, १२, ७, १५ १६, ५, १८†, १८, १, ५ ६ ८ १२, १५, २७, १५ १‡[a] २८, १२, १[२], २९, १, ६, ३१, २, ८†, ३३, २, २†, ३६, १, २०, तै १, १, १०, १, ४, २३, १†, †५, ११, ३, ५, ७, १३, ३†, ८ ६, १, २, २, १२, २†, ४, ५, २, ६, १२, २‡[b], ३, ५, १, २, ४, १, ७, ३, १०, ३, ४, ४, ५†, ६, १, १[२], ३[२]‡[c], ५, ६, ४†, ५, ४, ४, ५, ७, ४, १७ १†, मै १, ४, १, १०, ४, ११, ४, २, २, ६, ७, ७,

(सार्वनामिक उपजन)+अुत् इति (सना सुप्प्रातिरूप उपजन) इतीवाऽर्वागभिसंधि (तु ॥ W २, ३२०)। इह *नु->१अु- इत्येषा कल्पना तूपस्थायुकैव सती नितरामपोद्या। मौलिक अँ>न्- इत्यस्य विपरिणामस्य शाब्दस्वाभाव्यात्तद्विपर्यस्तस्य विपरिणामस्य चाऽतथात्वादिति यावत्। आमार्थे पर्यवसन्न सन् √*अर्>*अुर्- इत्येतच् शब्दरूप साक्षाद्वा पारम्पर्यतो वा समग्रस्याऽस्मदो विस्तरस्य मूलमिति यथा विपश्चिता विमर्शसह स्यात् तथा किंचिदिवैतदीयन्यवहार्यत तत्-स्वरूपाभिमर्शन्धेन सङ्केत्यते। तथाहि। *अुर्-+(√*घृ दीप्तौ>) *घ्रर्- इति स्थिते *अघ्रर्->*अघ्र- (तु Gk ego lat ego Germ ich) इत्यनेन तस सासस्व. [पा ६, १, २२३ (आत्मप्रकाश-पर्यायभूतेन च)] सना (√*मृ माने >*मृर्- >*म्र->) *म्र- इत्यस्य वस पूर्वग्रस्व (पा ६,२,१) सति *अघ्र-म- इत्यस्य नैव अन्यस्तोपपूर्वः अहम्- इति विपरिणाम द्र। एतच्च मौलिक प्रति सन् म१ इति कृत्वा व्यवहार लभते। एवम् आवम्, आवाम् इति म. *अुर्-+(√मृ मरणे>) *मुर्-+*मुर्- इत्यतो विपरिणते। आवयोः इति द्र. अपि *अुर्-+*मुर्- इत्यात्मक एव पूर्वांश। 'वयम्' इत्यत्र मैव आदितः *अुर्- इत्यस्य लोपः 'व' इति च *भर- इत्यस्याऽवशेषविपरिणाम द्र (तु हिं आप इत्यात्मपर्याय)। 'अस्म' इत्युपक्रमेषु रू *अुस्- इति पूर्वाऽवयव (यथा *अुर्- इत्येतेन गर्भितस्तथा √१अस् इत्यत्र द्र)। *म- इत्युत्तरावयवश्च गपू *भर्- इत्यस्य वा *मुर्- इत्यस्य वा स्थानमापन्न द्र। अस्मद्- इत्यत्र दकार (√*धृ धरणे>*धुर्->*ध्रु->) *धु- इत्यस्य विपरिणाम द्र (अनया दिशा 'स्म' इति क्वचित् सार्वनामिक उपजनो भवतीति प्रत्युक्तमित्यभिसंधि)। 'नस्' इत्यत्र नौ' इत्यत्र च '*न्-' इति सानुनासिकस्य सत *अँर्- इत्यस्य (*नुर्->*न्र->*नु->*न्- इत्येवक्रम) विपरिणामा भवति [यत १अु-, २अँ- इत्येतयो गपू स्थाने *अुर्-, *अँर्- (अन्वादेशेऽनुदात्त) इत्येव निर्देश-दोषोऽपि सुलभ स्यात्]। यथा 'वयम्' इत्यत्र *अुर्- इत्यस्याद्यव वभूतस्य लोपो भवति तथा मन् प्रभृ मकारादिषु ह *अुस्- इत्यस्य लोप द्र [तेनेद मकारादित्व पारिणामिक भवति न मौलिकमित्यागत भवति (वैतु ॥॥ [२, २३६])]।

[a]) विशिष्ट इह ऋ (१०, १५७, ३) पाभे।
[b]) 'म' इति ऋ (१०, १५, ४) पाभे।
[c]) विशिष्ट इह ऋ (१०, १४२, ७) पाभे।

१०, ९^{५}, १२, ३, ५, १३, ८T, ३, १, ९, ३, ६¶, ४, ९¶, १६, ३†, ४, ९, ६, १०, ४^{१}†, १२, ७†, ३, †१४, १, ३, ५, ८^{५}, ११, १२§, १७, काठ ५, ३, ६, १०, ७, १२, १६, ८, १७, ९, ६, ७, १३, १५^{२}, १४, २, १६, ७, १७, १७^{५}, १९, १८, १६, १९, १०, २६, ११^{२}, ३७, ९, ३९, १५, ४०, ८, ११, ४४, ६, ४६, १, क ८, ९, १०, २८, ९^{८}, २९, ४, ३०, ८, †श्री १, १०§, ८१, १३८, ३१७, ५४८, ५७५ २, १८२, २२१, २७६, ३४६, ३९६, ४५१, ४५३, ४६२‡^{a}, ४८६, ७६०, ७८७, ९०१, ९१२, ९७१, १०८१, †जै १, १, १०§, ९, १, १५, ४, ३३, ५, ५६, ६, ५८, १०, ३, १७, ३, २०, ३, २३, ८, २९, ३, ३१, १६, ३४, ९, ११, २०‡^{a}, ३७, १, ४, १४, ५, १५, ५, ३०, १, शौ १, १६, १, १८, २, २६, २, २, ६, ५, ३, ५, ३, ८, १, १२, ५, ४, १८, ६, ३१, ७†, ५, ३१, ११, ६, ९२, ३†, ११०, १†, १२८, ३, ७, १५, ३, २५, १, ५२, ४†, ८३, २, १२०, ३, ८, ४, १४†, ९, २, ३, ४, ६, २२, ५, १२, १२, १, ६२, १४, १, ६२, १८, २, १३†, ३, १४, ४, ६२, १९, ११, ६†, २०, ७०, १२†, वै १, १८, १, ४२, ४, ४५, ३, ५१, १, ३, ९५, ४, ३, १०, ५, ३३, ६, ३६, ५†, ४, १२, ७†, ५, ४, ११, २४, ५ ३९, ४†, †६,

३, ४, १६, ११, १०, ९, १०†, १२, ३, ७, १३, ८, १६, १५, ११, २†, १६, १०, ४†, २४, ६, २६, २ ७६, ३, ९८, १, —स्मान् ऋ १, ९, ६, १७, ७, २४, १२, ३१, १८, ४७, ५, (८, ५९, ११)], ८१, ३, ८४, २०, ९५, ९, ९८, ३, १०९, ७, ८, १११, ५, ११२, २५, १६५, १४, १७४, १, १८९, १, २, २, [१, १६, २, १३] ११, १५ २८, १०, ३०, ५, ६, ८ ३९, ४, ३, ८, १०, २३, ६ ५३, २०, ६२, ३^{२}, ४, ४, १५ ९, ८, १२, ४, ३१, १०^{३}, ११, १२^{२}, ५, ४, ६, ३३, ५, ५५, ४, १०, ६, १९, ३, ४१, ५, [(१, ११०, ९) ४४, ९], ४५, ३०, ७, १, २२, १२, २, १५, ३, १८, २, १९, ९, २३, २, ३४, १९, ४८, - ५४, १, [५५, ३, ४], ९३, ६, [१०४, २३, १०, ५३, ५] ८, २, १९, ३, १, २, ८, २१, २२, ४, २५, २१, ३३, १६, ४०, १२, ४८, ३, ११, ५४, ७, ५९, ५, ६३, १२, ७०, ६, ८०, ६, १००, ११, ९, [५२, ४, (६४, २७) १०, (१३३, ४) १३४, २] ८५, २, १०, १५, ५, १७, ५, १०, १९, १, ६१, २२, ७३, ११, ७८, ८, ९७, २३, १०३, ११, ११२, १०, १५२, ४, १६५, ३, १७४, १, सि १, ६, ५, २, ७, १, ८, १, ३, ६, ७, ४, ५, ३, १६, २०, ७ ७, ४, मा १, ८, २५, २६^{२}, २, १०†, १५^{२}, २५^{२}, ३, ३६, ४, २†, ५, ७, ३६†, ६, २२,

७, ४३†, ८, ४४†, ११, ८०, १२, ७०, १०१, १६, ११, १२, १७, ४३†, १८, ७०†, १०, ५७†, ५८, २०, १९, २६ १०, ३३ ५०†, ३४, ३०†, ३५, १२, ३६, २३, ३८, २३, ४०, १६†, का १, ३, ४, ९ ३, ४^{२}, २, २, ९, ४, १^{२}, ६, ३^{१}, ३, २, ७, ३, २८, ९, १, ४, १, २†, ७, २, ६, ९, २†, ६, ५, ४ ८, १८, १†, ९, २, ३†, १२, ७ १८, १३, ५, ९, ६, २५†, १७, १, ११, १२, १८, ४, ११†, २०, ५, ३†, २१, ४, ६†, ९, २२, १, ४, २८, ९, १ ३२, ४, ७†, ३३, १, २४†, ३०, ४, ११, ३६, १, २३, ३८, ५, ६, ४०, १, १८†, त १, १, ४, १, ९, १, २^{२} †१४, ३, ४, २, १, १†, ५, १, १४, ६†, ३, १, १, ९, २, ११, १, ४, ४१, १, ४३, १†, २, ४५, ३, ६, ३, २†, ६, ४, १२, ३†, २, ६, १२, ३†, ३, १, ९, १, २, २, ५, ४†, ७, २, ८, २, ४, १०, १†, ५, ३, १, ४, १, १०, ३, २, ५, ६, ४, १२, १^{१}, ५, १, ४^{१}, ६, ४, ४†, ७, १५, ७†, ७, ५, ५, १^{१}¶, ७, ९, १, ६, १, ६, ६¶, ८, ४, २, १०, २, ३, ९, २, ६, १, ४¶, ७, ३, ११, १^{१}, मै १, १, ४, १०^{१}, २, ६, १३†, १८, ३, ३, ३६, ३७, ४, १, ५, २^{५}, ४^{१}, †, ११^{२}, १३†, ६, १, १०, १६^{१}¶, २, ४, ३^{२}, ७, ७, १२, ९, २^{१}, १०, ४†, ३, १६, ४^{१}, ५†, ४, ७, ७, ८, २, ९, २, १०; १३^{b};

---

a) 'अस्माकुम्' इति ऋ. (१०, १५७, १) पामे ।

b) तु सस्थ टि अस्मद्- ।

१९, २७, १०, १†, ६†, १०, ११, २‡[a], ३†, ५†, १२, २, ३†, ४†, १३, ५ १४, ७, ९†, १६†, १७, काठ १, ४, ९[२], २, १, ७, १५[२], ३, १, ८, १०, ४, ९, १३, ५, २, ५ ६, ९[५], १०, ११, ७, २[४], ६, १२, १३ ८, १७, ९, १८, १९[२], १६, १२, १७, १७, ११[२], १८, ५, १९, १०, २१, १४[२], २२, १४[३], २३, ११, २०, ६[२], ७, २२, २, ५, २६, ९[२], २८, ५, ४३, १[२], क १, ४, ९[३], १३†, २, ८†, १५, १७, ३, ७, ११, ४, ८[५], ५, २[४], †, ५, ६, २, २५, ३, २७, १[२], २८, ५†, ३०, ८, †कौ १, २३९, ३१९, ४१४, २, २१३, ३५४, ४४२, ६५५, ७३१, ७७१, ७७२, १०७४, १२०९, १२१५$, १२१८, †जै १, २५, ७, ३३, ७, ४०, ६, २, १, ५, ३, १९, ८, २९, ११, ५४, ५, शौ १, १, ४, १९, ३, २१, २†, २९, १†, २, ११, ३, १९–२३, १–५, ३५, ४, ३, १, ३, २, ६, २७, १–६ ४, १०, ५, १९, ५, ४०, १–८, ५, ६, ८–१०, १४, २, ६, ६, १, १५, १†, २, १९, ३‡[b], २७, ३†, ४७, १, २, ५१, २†, ५४, ३, ६६, १, ११६, ३, ७, १०, २†, २८, १, ६८, १, ७९, २, ८६, ५, ६, ११४, ४[१], ८, ४, २३†, ५, ४, ९, ३, ३५, ४, ७, १०, १, ७ २१, ५, १५–२१ २७–१८

१२, १, २५, ७, १२, १३, १६, १, ५, ७, ५, १८, ३, ४५†, ४, ८७, १९, ४, ४, १३, ११†, २०, १, ३, ३५, ४, ४५, ५, ४९, ३, ५०, ४, ६, ५८, २, ६४, २, †२०, १२, २, ३७, ९, ५६, ३ ७१, १२, ८१, २, ९२, २१, पै १, ३६, १–३, ५७, ३, ६३, ५, ६५, १, ८६, ३, ८८, ४, ९७, १, १००, ३, १०८, १, ३, ११०, २, २, १६, ४, ४८, १–५ ८८, ३†, ३, ५, ६, ६, ३, २४, १–६ २५, १३, ५, २२, ६, २५, ५, ६, ३, ३†, ५, ११, १०–१२, १२, ९–११, १३, १–३, १८, २–९ १९, १–९, ७, १, २, ३, ८, ९, ४, ११†, ६, १०†, ८, १४, ९†, ११, ४, ४, १४, २, १६, १७, ४, ३, १४, १६, १५, १, १, २, ४, ५, १६, ११, ३†, २४, ८, २७, ४, ३५, ७, ४९, ९, ५२, २, ७८, ७ १२९, १–१० १३१, १–१०, –स्मान्-स्मान् ऋ ४, ३२, ४, –स्माभि ऋ १, ११३, ११, ३, ६२, ७, ६, ३४, २, ८, ८१, ८ १०, ३८, ३, ११२, ३, खि ४, ५, ४ १६, ३६, तै १, ४, ३३, १†, शौ ६, १२२, १, १२, ३, ४२, पै २, ६०, २, १६ ५१, ५ –स्माभ्य °पै ३, ३९, २[१], –स्मासु ऋ १, ४८, १२, ६४, १५, १३३, १३[२]; १३९, ८, २, ३, ६, [३३, १५, (१०, ३७, १०)] ४, ५१, १०, ५७, २, ८, ५८, १०, ५, ४,

१०, ६, ७, ३, ४७, ६, ७, ७७, ६, ८, ४७, १०, ५९, ७, १०, ५९, ५, ६, ८३, ४, १४४, २, खि १, ६, ७, ५, १, २, मा ८, ५१, १७, १८†, १९, ४८, २६, ३†, ३७, २०, का ९, ६, ३ १९, १, ११†, २१, ३, १९, २८ २, १†, तै १, १, १४, ३†, ४, ४६, १†, ६, ३, २[२], ४, ३, ८, २२, ३†, २, ३, १४, ४, ४, १२, ४¶, ५¶, ७, ४, २, ५, ६†, ३, १३, २†, ६, ६, ७, २, मै १, २ ३, ३, ३[२], ४, १, ५¶, ९, १, २, ४, ३[२], ३, ११, १०, ४, ७ २, १२, ४, १४, ४†, काठ ३, १०, ४, १५, १६[२], ५ २, ६, ८, ९, ६, ८, १०, १२, १३, २९, ५, ३०, ४, ३२, २, ३३, १, ३८, २, ४०, ७, ११, क २, १७, ४, ७, ८, ९, ११, ४५, ३, ४६, ७†, शौ ४, ३२, ४†, ५, ६, ८, ६, ८४, २, ७, ५, २, ५४, १, ८१, २†, ८७, १†, १०, ५, ७–१४, ११, ७, २५ १२, २, ४६, १९, ३, ३, ३१, ३, ४५, २, ५७, २, ४, ६४, ४, २०, ६७, २† पै १, १०६, ६, १०९, ४, ३, ३, २, ३०, ५ ४, ३२, ४, ३४, ५, ६, ११, १०, १३, १२, ८, ८, १३, १०†; १०, ५, १३, १५, ४, २, १६, १२८, १–९, १५५, ५, –स्मे[d] ऋ १, ९, ७, [८ ४४, २, ८, ६५, ९], २४, ७, [१०, २२, १०, २४, १], १४, ४, १८, १५ ४३, ७, ४४, २

[a]) विनिट इह ऋ (६, ७४, ४) पाभे ।
[b]) 'मुाम्' इति ऋ. (९, ६७, २५) पाभे ।
[c]) पा संदिग्ध शब्दान्तरमारोप्य द । 'परमा- ऽस्मभ्य म ' इत्याकारक शोधो विमृश्य ।
[d]) 'से' प्र (पा ७, १, ३९) प्रयुक्तप्रयोजक [पा १, १, १३ (वैतु टि अस्मे-इति–)]।

४६, ६, ४७, ६, ५४, ११,
७१, २, ७२, २, ७४, १, ७९,
४, ९२, १४, ९३, १२, १०२,
२, ११२, २४, ११३, १७,
११४, ९, १०, ११७, २३,
११८, २, ११, १२२, १४,
१२४, ९, १२९, ८, १३५, ८,
१४१, ११, १५३, १, १५८,
२, १६०, ५, १६५, ३, ७,
१६७, ९, १६९, ३, १७३,
१३, १८४, [२, (४, १४, ४)],
४, १८६, ११, २, ३, ९, ४,
८, ९, ६, ११, ४, १३, १४,
२१, ६, ३३, १२, ३५, ४,
३९, ६, ४०, ४, ३, १, १९,
[२३, ५, ११, ६, ११, ७, ११,
१५, ७, २२, ५, २३, ५], ४,
१, ८, ६, [१०, ८, (१३, ७)]
३०, १८, १९, ३५, १, ३६,
१०^{२}, ३९, २, ६२, ३^{२}, ४, ४,
८, ८, ७^{०}, १७, २०, २२, ९,
३२, १४, ३३, १०, ११, ३४,
२, [(१, १५९, ५) १०, ६,
६८, ६, ७, ८४, ४], [४३,
७, ४४, ७] ४४, ६, ४७, ४,
४९, ४, ५०, १०, ११, ५३,
६, ७, ५, ४, २, ७^{२}, ६, १०,
५३, ९, ५४, १३, ७३, ४, ६,
१, ११, १२, [१२, ७४, २,
(९, ८७, ९)], ६, ७, [१९,
९, ३५, २], २३, ८, २८, १,
४४, ९, [४७, १३ (७, ५८,
६) १०, (७०, ६) ११३, ७]
५०, ३, ५२, १६, ६०, ३,
६८, ११, ६९, ६ ७०, २, ५
६, ७४, ३, ७, ५ ८, २१, ८,
[२२, ९, १०, २३, ७] २४,
४, २५, ३, २६, ४, ३४, २१,
४२, ६, ४५, ४ ४८, १ ४,

५३, ३, ५६, १७, २०, २४,
[५७, ४, ७०, ५], ६७, २, ४,
७, ७०, ४, ५, ७१, २, ८, ७६,
७, ७७, ५, [(१, ३६, ४, ४०,
५) ८२, १०, ८३, १०] ८३, ९,
९१, ४, ५, १०१, २, ५, ८,
२, १०, [५, १५, (७, १३)]
०२, १६, ४७, २, ३, १४,
४८, १०, ५१, १०^{२}, ५४, २,
५७, ४, ६३, १२, ८२, ६,
[९७, ८^{२}], ९, १२, ९, ३२,
६ ६३, १, ३०, ६६, २१,
[६८, १०, (९७, ३६) १०, ४५,
१२], ६९, ७, ८९, १, ९७, ३,
१०, ६, ६, ७, ४, १०, ३,
१७, ८, १८, ९, १९, १, २२,
२, १२, १३, ३५, १३, ३६,
१३, [(१५, ४) ३७, ११], ४२,
६, ७, ४४, ५, ६१, २५ ६६,
१४, ६९, ४, ७०, ४, ८४, ३,
९१, १५, ९३, १०, ९५, १३,
९८, ३, ९, ९९, ८, १००, ४,
१०६, ४, १११, १०, १४०,
४, १४३, ६, सि ३, ३, १०^{२},
६, २, २२, ९, मा ३, ११,
४, २२^{१}, २६, ८, १८, ३८†,
९, २२^{१}, २५, १०, ३०, १२,
२९, ५१†, ६९†, १०९†,
१४, ४, १५, ३, ३५†, १८,
३१†, †२०, ५२, ७९, २७,
२०, †३३, २७, ५०, ५२,
३४, २९†, ३७, १६, ३८,
१४ मा ३, ३, १, ४, ७, ३^{१},
९, १, ८, १३, १†, ९, ३, ४,
१०, ४, ४^{१}, ५, २, १३, २,
१२†, ४, ७†, ५ ८, ७, ८†, १५,
१, ४, १६, १, ३, ५, १०†,
२०, १, ३†, †२२, ५, ६, ७,
१३, २९, २, १०, ५, ७†,

†३२, ७, १०, ४, ७, ९,
३३, १, २३†, ३७, ३, ३,
३८, २, ८, †ते १, २, ५, २S,
७, १^{२}S, १४, ४, ३, १४,
८, ४, ४४, २S, ५, ५, १, २,
६, ६, ७, ७, १०, १S, १३,
४, ५, ८, २२, ५, २, ७, १२, ३,
३, १, ११, २, २, ८, ४S, ३,
११, १, ४, ११, १, ५, ६, १S,
४, १, ८, ३S, २, ४, ३,
७, २, ३, ४, २S, १२, १S,
१३, ७, ४, ४, ५, ५, १०, ३,
६, १, ५, ७, १२, १, S६, १,
८, ४, १०, ४, मै १, २, ४^{१},
५^{२}, ६, ३, ३८, ५, १^{१}†, २,
४, ८¶, ७, ८‡^{a}, ९, ११†,
१२, १४†, ८, १, ७, १२, १,
६ १३, ८†, ३, ७, ९¶, ११,
४†, १६, ४, †४, १०, ५, ११,
२^{१}, ३^{२}, ४, ५, १२, १, ६,
१३, ६^{१}, ७, १४, १, ५, ६S,
८, ९S, ११S, १५, १८, काठ
७, ५^{१}, ६^{१}, ८, ३, १, ४, १२,
१५, ६, ९, ११, ७, १६, ८,
१६, १७^{१}, ९, १८^{१}, १९^{१}, १०,
१३, ११, १२^{१}, १३, १६^{१},
१४, २, १६, ८, ११, १४,
१७, १, ६, १८, १८, १७^{4b},
२०^{१}, १९, ११, २१, ११,
२३, ११, १२, २४, ४^{१}, ६^{१},
३८, ७, ९, १२^{१}, ३९, १५,
क १, १८^{१}, १९^{१}, २, २, ८, ३,
१०, ४, ८†, २५, २†, ५†,
१०, २६, ५, २९, ७, ५^{4b}, ३१,
१†, ३७, ५^{१}, ७^{१}, †को १,
७६, ९९, ५०१, २, ५५३,
७२९, ७५१, ८५०, ९११,
९६०^{१}, १०८७, ११३१,
११६९, †ऐ १, ८, ४, ११, ३,

a) सिंउद्द इह द्र. (१०, १७३, १) पामे।

b) विंउद्द इह द्र. (१, १८२, १०) पामे।

३, ४३, ९, ४, ३, १०, ११, ९, १२, ७, १५, ४, १९, २९, २१, ९, शौ ५ २१, ११†, ७, १, ३, १८, †१, ३ ४२, ४, ४६ १९, ४०, ४, †२०, १३, १, ७१, १३, १४, ८९, ६, ७, ९४, ५, ११९, २३, १४३, ६, ७, पै १, ५४, १, ४, १२, ३†, ६, २, ३ ९, १ १०, १२, ६, १४†

†अस्म-त्रा[a] ऋ १, १३२, २, [१३७, १, ३] ४, ३२, १८, ४१, १०, ८, १८, १४, ६३, ४, १०, ४४, ३, शौ २० ९४, ३

अस्मत्रा(त्रा अ)ञ्चू[b]- -त्राञ्च ऋ ६, ४४, १९

अस्म द्रुह्[c]- -ध्रुक् ऋ १, ३६, १६, १७६, ३, ८, ६०, ७

√°अस्मयु[d]

अस्मयु[e]- -यु ऋ १०, ९३, १४, -युः † ऋ १, १३१, ७, १३५, २ [२, (७, ९०, १, ८ ८२, ५)], १४२, १०, ३, ४१, ७ ४२, १, ५, ७४, ८, ६, ४८, २, [७, १५, ८, ८, १९, ७] ७०, १२[२], ९, २, ५, ६, १, १४, ८, ६४, १८, ७८, ५ १०, ९३, ११, मा २७, ४४, का २९, ५, १२, मै २, १३, ९, काठ ३९, १२, कौ १, ५०६, २, ५४, ३९१, जै १, ५२, १०, ३, ५, १३, ३१, ११, शौ २०, २३, ७, २४, १, -युम् ऋ २, २३, ८, मा ११, १३, का १२, २, २, तै ४, १, २, १, मै २, ७, २, काठ १६, १, -यू ऋ १, १३५, ५, १९१, ७ ७, ७४, ४, ८, २६, १४, खि १, ५, १

अस्मद्[f]- -स्मत् ऋ १, २४, ९, १५, ३३, ३, ६०, ३, ६३, ५ ९०, १६, ११४, ४, १२१, १५, १२९, ६, १०, १३४, २, १३९, ५ ८[१], १४४, ३, १८९, १, ३, २, ६, ४, ३३, [२, ६, ४४, १६] ११, ३, ८, २, ४१, ८, ५८, २, ४, १, ४, ४, ५ ११, ६, [१२, ६, १०, १२६, ८], ४१, १, ५, २, ७, ३३, ३, ५६, ३, ५७, १, ७७, २ ६ ७४, ३, ७, १, २१ २२, ६, ३२, १, ३४, १, ३८, ७, ४४, ३, ५६, ९, ७१, १, २, ८८, ७ १००, ६, ८ २, ६, २०, २६, ८, ८, ११, ३, १८, ११ १६, ४५, ३७, ४७, १३, ६१, १६, ६७, १५, ७४, ७, ७५, १३, ९, ८१, ३, १०४, ६, १०५, ६, १०, ५, १, २०, ८, ३७, ४, ४५, १, ५३, १ ५४, ३, ६३, १२, ९१, १२, ९९, ७ १३४, ५, १४४, ६, १६४, ३ मा ५, २६, ३६†, ६, १, ७, ४३†, ९, १६†, १२, १३†, १८, ४३, ६२, १३, १३† १६, १२, ५२, १७, ७, ११ १५ २१, ३†, १०, ३५, ११, ३६, २०, ४०, १६†, का ५, ७, १, ९, ७†, ६, १, १, ९, २, ३†, १०, ३, ९†, १३, १, १३†, ३, १४, ५, १ १४, १, १३†, १५, २, १†, १७, १, ११, ८, ६, १८ १, ८, १२, १५, २३, १, ३†, १०, ३५, ४, १०, ३६, १, २०, ४०, १, १८† †तै १, १, १४, ३, २, १, १‡[g], १४, २, ३, १, १§ २, २§, ६, १§, १४, ५ ४, ४३, १, ४५, १, ५, ११, ३, ७, ८, २, ८, २७, ५[२], ‡[h], २, २, १२, ५, ५, १२, ३, ६, ११, ३, ३, २, ४, ४§ ४, २, १, ३, २, १, ३, ४, ५, ४§, ३, १३ ४§, ५, १, ४§ १०, ३, ५§ ६, १, ३[२], ‡[i], ५§, ७, १५, ७ ५ २, १, ३, ४, ४, ५§, †मै १, २, १०, ११§, १३, १४§, १८, ३, ३९, ४, ९¶, ११, २, २, ७, ८,

a) आ प्र उम तत्स्वरश्च [पा ५, ४, ५६ (वैतु सा [ऋ १, १३७, १] √त्रा > °त्र- इति कृत्वा पक्षे क्मस्तस्य ह्रस्वाऽकारान्तस्य च सत प्राति प्र२ इतीव व्याचक्षाण)]। अव्ययत्वेनोपाचारश्च द्र। इह च नाउउ च पा पूप अस्म- इत्येव द्र।

b) यारकाऽर्थस्याऽपि कारकत्वमिति कृत्वा सप्तम्यन्तार्थे आऽन्ते कारक उपपदे सति क्विबन्त कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

c) उप क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

d) क्यजन्त नाधा [पा ३, १, ८ (तु या [६, २७])]। ईत्वदीर्घत्वाऽभाव [पा ७, ४, ३५ (तु √अभिग्रयु)]। वस्तुतस्तु अस्म- इत्यस्य °अस्मद्- इत्येतमत्वाद् यनि √°अस्मयु इत्येतज्ज्वल द्र।

e) उ प्र तत्स्वरश्च (पा ३, २, १७०)। पुरा अस्म-यु- इत्येव मूलप्रकृतिप्रत्ययविवेचनाऽर्थक सावग्रहो निर्देश द्र।

f) तु टि अस्मद्-।

g) विशिष्ट इह ऋ (१०, १७, १०) पामे।

h) विशिष्ट इह ऋ (६, ७४, २) पामे।

i) विशिष्ट इह ऋ (१०, १४२, ७) पामे।

९, १०, १२६, १५ ९, १६, १०, १¹६, ३, २, १, ३, ६६, १६, ५, ४, १०, १, ४¹, ११, १ २¹ ६, ६, १२, ५, ६, १३, १ १४, ३, १७¹, ६¹, काठ २, १२, ३, १, ३, ८, ६, १०, १२, १२, १३, १४ १५, १०, १६, ८, ९, १०, १२, १५, १७, ११, १६, १७¹, १९, ११, २१, १३, ३८, १३, ४० ११¹, ४६, १, क २, ६, ८†, १०, ११†, ३ ११†, २०, ९†, ३, ६†, २७, १, ६, २८, १¹, ३१ १†, †कौ १, २८४, २८७, २, ८५४६, ९६३, ९७१, १००९, १०७५ १०८४, ११५०, ३, १, ४, †जै १, ३०, २, ५, २, ५, १, ४, १६, ७, २३, ७, २६, ४, शौ १, ७, ३ ९, २, ४, १८, ४ १९, १, २, २०, २, २६, १ ३, ७, ७, ४, १७, ५ ६, २०, १, २६, ३, ४५, २†, ७३, ३, ८४, ३, ९३, २, ९७, ७†, १२१, १¹, १२४, ३ ७, ९४, १, ४३, ११†, ७†¹, ‡ᵃ. ५५, १, ६२, ४, ६, ८२, ३, ८८, ३†, ४¹, ९७, ११ᵇ, १२०, २, ८, ७, १४, १०, १, १६, ५, ७४¹, ११, २, १९ २६, १२, १, ४९, ५०, ३, ४०, ४३, १३, १, ३१ १४, २, ४८, १६, १, १०, ११, १८, १, ४०†, ४, ६९, ७०, १९, ३१, ११, ३३, ३, †२०, २३, ८, ३४, १६, ६७, २¹, १२५, ७, पै १, १९, ४ २०, १, २, ६४, ३ᶜ, ८६, ३, ६, १०९, १, २, ३७, २, ३, २, ६ १०, ३, २६, ३ ४, २४, ३ ५, २१, १, २२, १-९, २७, ६, ३९, ८†, १०, ५, ११, १२, ५, ३, १५, २०, १¹, †, ३‡ᵈ, ६¹, ९, १६, १३, ४, ३६, ६, ५१, २, १०५, ९, १०६, ६, १३०, २¹, १५०, २

अस्म(द्>)ज् जिघांसा॑ᵉ- -सया खि ४, ५, १५

अस्मद्-सखि॑ᶠ- -खा ऋ ६, ४७, २६, मा ८, ५०, २९, ५२† वा ८, २२, ४, ३१, २, ९†, तै ३, ३, ३, ३, ४, ६, ६, ५†, मै १, ३, ३६, ३, १६, ३†, काठ ३०, ६, शौ ६, १२५, १†, पै १५, ११, ८†, -खाय पै १, ४४, ४

अस्मत्-सुतष्टᵍ- -ष्ट मै ४, ९, १४

अस्मद्-दा(त्र>)त्रा॑ʰ- -त्रा तै १, ४, ४३, २, ६, ६, १, ४

अस्मद्-द्विष्ⁱ- -द्विष मै ४, ९, १९

*अस्मद् ध्रि- नाउ टि द्र

*अस्मद्रि¹ नाउउ व्यु श्रौप द्र

अस्मद्रियच्ʲ- -द्रियक् तै १, ४, २१, १, ३, ४, ११, १

†अस्मद्य(द्रि अ)च्, ञ्चूᵏ- -ध्रूक् ऋ [३, ५४, २२, ५, ४, २, ६, १९, ३], ४, २२, ८, ६, १९, १, ७, ७९, ५, ९, ९३, ४, १०, ११६, ६, मा ७, ३९, का ७, २१, १, मै १, ३, २५, ४, १२, ६, काठ ४, ८, १३, १५, २३, १२, क ३, ६, -द्रयञ्च ऋ ७, १९, १०, शौ २०, ३७, १०

ᵃ) 'अस्मे' इति ग्र. (६, ७४, ३) पाभे ।

ᵇ) 'अस्मे' इति ऋ (६, ४७, १३) पाभे ।

ᶜ) 'अस्मि' इति मुपा स्याने शोध द्र ।

ᵈ) विशिष्ट इह ऋ (७, ३३, ३) पाभे ।

ᵉ) तस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र । '°जिघांसा-' इति मुपा स्वरो भ्रष्ट ।

ᶠ) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

ᵍ) एव किल मुपा ऐक्स्वर्याद् एकपदत्वेन निरदेशि (वैतु सटि पपा, तैश्रा ४, १७, १)। द्वैपद्य तावन् निष्क्लेशोऽन्वयश्च द्र । यनि तृतस पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८)।

ʰ) सस्व एपूनि द्र। उप √दा (दाने)> कर्तरि *दात्र- इति पाप्र सुवचम् (तु पाउ ४, १५९उउ)। मौस्य तु -दातृ->'-*तार '>'-त्रा ' इति कृत्वा तत्कारेरूमध्यस्याऽवर्णलोप उस [पा ६, ४, १३४ (वैतु भा °दातृ > त्र- इनि प्राति समासान्ताऽजन्त [यस्मिन् पक्षेऽन्तोदातापत्ति] इति वाऽकारोपजनान्तमिति वा, सा च दत्र-> दात्र- इतीवाऽभिसधाय तृतस (=*पा ६, २, ४८ इत्यस्य विषय) इति ।

ⁱ) व्यु ¹ पपा अवग्रहाऽभाव । मौस्थि अस्मद्- + *ध्रि-(<√धृ) इति तस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप. रि- इत्याकारतया श्रुत्यवशेषो भवतीति तु संभाव्यमाने यनि प्राति 'अस्मद् ध्रि- इत्यस्य नैत्र विपरिणाम स्यात् (वैतु GW पक्षे *द्रि- इत्युत्तराऽशतया श्रूयमाण शब्दरूपम् आ√द्द इत्यत आदरार्थादपि व्युपादुक)।

ʲ) शाखाभेदेनेकारस्य इयङ्कादेश इत्येत्र नाउ विशेष द्र।

ᵏ) बस पूपप्रस्व सन् स्वरिततत्वेन विपरिणत द्र.(पा ८, २, ४)। उप भावे निष्पन्न भवति [वैतु पा (६, ३, ९२) उस इतीव कृत्वा उप कर्तरि निष्पादयन् उपप्रस्व (पा ६, २, १३९) अभाव प्रति चोद्य]। एम्थि उपपदाऽभावेऽपि √अञ्च् इत्यत क्विन् प्र सुवच स्यात् (वैतु पा ३, २, ५९)।

अस्मद्-यक्ष्म[a]- -क्ष्मम् मै ४, १४, १७

अस्मद्-रथ[b]- -थानाम्[c] मै ४, ९, ११

अस्मद्-रा(त>)ता[d]- -ता काठ ४,९, २८,४, क ३,७, ४४,४, -ता मा ७,४६, का ९, २,७, मै १, ३, ३७, ४, ८, २¶.

*अस्मय्- अस्मे- टि द्र

*अस्मद्- अस्मद्- टि द्र

*अस्मर्क- नाउ टि. द्र

१अस्माक[e]- -कम्[f] ऋ १, [७, १०, १३, १०] २५, १५, २७, २, ३०,११, ३३,१, ७९, ११,९४,८, ११४,३, १२९,१, १३२, ६, १३८, २, १३९, ९, १४०, [१०, ६, ८, ६], १२, १५२, ७, १७४, १०, १८७, ७, ३, [(३०, २१) ३१, १४, ४,२२,१०], ३९,४, ४,१,१३, ९,७[२], २२,१०, ३१,१४, ३२, १५,५,४, [९, ७,३२,११,१०, १०३,४], ३५,७,८, ४१,१६, ६५,६,७४,९, ६,[(१,१४३,८) ८, ७], [४५, ३०, ८, ५, १८], [४६, ४, ७, ३२, २५], ४७, ३१, ५४, ६, ७, २८, १, ५१, २, ५७,२, ५९,३,६९,६, ८२, ९, ८,१,१५, [(१,३०,१) १८, ८८, ८६], ६, ४२, १२, १७, १७, ४, २६, २०; ३३, १५, ५२, ८, ५४, ८, ६४, ६, ६७, १९,९२,३२, १०,२६,४, ३७, ११;[४]८१,[४]६, ८४,५, ९७,२३, १०[६]३,७,११[२], १०८,५, ११२, ७, १३३, १, १३६, ३, १५७, ३, खि २, ७, ३, ९, ४, ५, ३, ४, ८, ६, ८, मा २, १०, ४, १२, ८, ५३†, ९, ४०, १०, १८, १२, १०१, †१७, २२, ३६, ३९, ४३[२], २९, ५७†, का २, २, ९, ४, ५, ४, ८, २०, १†, ९, ६, ५†, ११, ३, ३, ६, ३, १३, ६, २५†, †१८, २, ८, ४, ४, ७, ११[४], †तै १, ६, १, ३$, १२, १, ७, १३, ५, $८, १०, २, १२, २, ३, १, ११, १, २, ८, ६‡[g], ४, ६, २, ६, ४, २, ३[२], ४, ६, ७, ६, ५, ६, २[२]¶, मै १, २, ३, ४ १, ५, १४[२], ६, १२¶,१०,३, २ ४,३[२],५,९¶, ६,९, †१०,२,४[८], ३, १६, ३, ४, २, ३¶, ४, ३, १०, १† †११, १,४, †१४,२ ७$ १२ १४, काठ ४, १६, ५, २, ८, १७, ९,९, १५,७, १८,२,५[१], २१,१३, २४,१[२], ३२,२,३८, १२,१३[२], ४०,८, ११, ४६, १, क ५,२,†२८,२,५[४],३७,२[२]¶, †कौ १, २४१, ९३९, ९७०, ९८५,११५१, १२०२ १२०५, १२०९[२], †जै १, २५,९, ४ १, ४, ६, २, १०, १, २४, ६, शौ २, २६, ४, ५, ३, १०, १३, ४, ३१, ५†, ५, ३, ११, ६ १५, ११†, ९३, १, १२६, ३, ७,४२, २, १२, ३, ५५-६०, १६, ८, १[४], ५[४]-३०[४], १८, ४, ६८, †१९, १३, ७, ८, ११[२], †२०, ४, १, ३९, १, ६३, २, ७०, १६, ९५, २, १११, २, १२४, ५, पै २, १२, ४,५,१५,५,७०,३,४,१२,५†, ५,४,९,१६,७,३८,३†,६,१६, २†,७,४,७†,८†,११[२],१०,१, १०, १२, १,८†, ६,११, १५, १२, १†, २०, ९, १६,१३,१, ७२, ५, ७, ९, १०, ७३,१,३

२अस्माक[h]- -कम् ऋ १,२७,४, ९४,१६,१०२,४,५,

a) तस मासस्व. (पा ६, १, २२३) द्र । उप यक्ष्म- यद्र । अत एव च 'अस्मद्। यक्ष्मम्' इति पपा चिन्त्यो भवति ।

b) तस्य नापूर्ग द्र. । उप यद्र ।

c) विभक्तिरुदात्ता भवति (पा ६, १, १७७) ।

d) तृतस. पूरप्रस्व (पा ६, २, ४८) । उप यद्र ।

e) एत.+तस्येदमीयेऽर्थे टल् प्र तस्य च कादेश उस निग्स्वरथ (यक पा ४,३,१२०, ७,३,५१,६,१, १९३) । एतिप *अस्मर्क- इत्यस्य यनि नेत्र विपरिणाम द्र [वैतु गा (ऋ १,९७,३) पा (४, ३, २) इत्यतो लब्धमात्म यत् 'अस्मद्- >अस्माक-' इत्यव मुखाग्र माध्यगम हेतुमिवाऽऽभागुक] ।

f) यनि प्रति विर इति कृत्वा तत्र क तेन तेन सप समानाधिकरणतया श्रूयते । प्रकृतस्य रू तूभयी श्रुतिर्भवति । सप सामानाधिकरण्येन (तु नाउ) च वैयधिकरण्येन च । यत्र वैयधिकरण्य भवति तत्र क समाधिरिति । तत्राऽस्य रू मूलत वा मिवि सत कालेन भाषातत्त्वविकासपरपरया प३ इति कृत्वा व्यवहारवैशिष्ट्यमभव स्यादिति दिक् । तदेतद् व्यधिकरणमात्र रू इह समानाधिकरण रू च पृथक् नाउ इति विवेक द्र । अस्य नाउ च सख्याभेदोऽनन्त्र ।

g) विशिष्ट इह ऋ. (१०, १४१, ४) पाभे ।

h) गत्याऽनन्त्रा सती पैरायमानप्रयोजनी (तु नाउ, टि) । नाउ, >अस्माकम् इ येतत्स्थानीयवत श्रूयमाणतया प्राग्भिरभिप्रेत गत् *१अस्माद्-> -स्माक इत्यत्र प्रयुक्त द्र ।

१२९,४², १५२, ७, १५७, २, २,३,१०; ३०, ४, ३१,१, ३, ६२, १५, ४, ९, ७, २०, ३, ३१, १५, ३२, १, ४२, ८, ५, [(६, ५२, १२, ७, ४२, ५) ४, ८] ३५, ७, ८, ४४, ७, ८, १, [३, (१५, १२, ६८, ५)], ३३, १५ ४५, ९, ५७, २, ६४, ६, १०, २२, ७, २६, ९, ३२, १, ३६, ६, ९७, २०, १५१, ३, खि १,४,३, २,२,२, †मा १२, ५५, ३३, ६५, †का १३, ६, २२, ३२,५, ११, †तै १,५, ११,२, ४, २, ६,५, मै १, ४, ४, ९, ९, १², ४, ५, ¶३, ७, ९, ८, ३², †४, ९, ११, ११, ४, १३, १०, १४, १०, काठ ५, ६, ६, १०†, ३२, ६†, क ८, १२¶, †कौ १, २८, १८१, २९८, २, ८४७, ११०९, †जै १, ३, ८, १९, ७, ३१, ६, ४, ११, १०, शौ २, १२, २, ३ ३१, ५ ७, ५२, ४†, १०, ५, ३६², १६, ८, १⁵, ५⁵-३०⁵, ९, १², १९, ३४, १, ५७,५, २०,८५, ३†, पै १, ६७, ३, २, ५, २, ३, ३९, ३, ३, ३०, ६, ३६, ४, ५, ४, १८, ७, ५, ४, १०, ८, १६, ९, ११, ३, १, १२, १, १६†, १७, १५, २†, -†कास ऋ[१,९७,३,५,१०, ६], ६, २५, ७, ७, ७८, ५, काठ १७, १८, शौ ४, ३३, ३, पै ४, २९, ३, -†केन ऋ ६, ४५, १५, [१०, ४२, १०,४३, १०, ४४, १०], शौ २०, १७, १०, ९४, १०, -केभि ऋ १, १००, ६, २, ३०, १०, [(५, ४१, १०) ६, १२, ४] ८, [(१, ३) १५, १२, (६८, ५)] ४०, ७

आस्मान्ᵃ- -क मा ४, २४, का ४,८,२, मै १,२,५,३, ७, ४, काठ २, ६, २४, ५, क १, १९, ३७, ६, -कम् काठ ७, ३ [ᵒक- अन्ᵒ]

*१अस्माक्ᵇ–

*१अस्माकाᶜ ऋ १, १७३, १०, शौ १, ७, ६, ३, २४, ४, ७, ८२, १†ᵈ

√*अस्मर्य √*अस्मय टि द्र.

*अस्मर्य- नाउ टि द्र

अस्मेᵉ-

अस्मे हितिᶠ- -ति ऋ १०, १०८, १

अहम्ᵍ ऋ १, ११, ६, १७,१, ७, [२३, २२, १०,९,८] ३३,२, ४४,५,५०,१३,१०५,७,१२०, ६, १०, १२६, ७, १३८, १, १६५,६, ८, १०, १७१,१, ४, १७९, १, २, १४, १०,[२७, १७,२८,११, २९, ७] २८९,

ᵃ) स्वार्थे अण् प्र उस प्रस्व च [पा ५, ४, ३८, वैतु पा (४, ३, २) यनि प्र (तस्येदमीये सति [पा ४, ३, १२०]) परत प्रकृत्यशे अस्मद्->अस्माक- इतीव शामुक सश्चिन्त्य (तु १अस्माक- टि)]।

ᵇ) नैप्र २अस्माक- इत्यस्याऽन्त्याऽकारस्य लोप इति मान ततो विशेष । नाउ औप द्र ।

ᶜ) तृ१ सन् वा क्रिवि द्र (वैतु यनि स्थ सर्वत्र '१अस्माक' इति पपा , तच्च शब्दरूप लुप्तान्त्यमकार सत् 'अस्माकम्' इति रू एवेत्येव सा प्रस्र व्याख्यान च)। ननु किमिति तत्र नैवाऽऽदर इति। तथात्वे मूलतोऽभ्युपेयमाने शौ स्थ छन्दोवैयमी प्रसज्यतेति। कथमिति। उच्यते। तथाहि। १मे स्थ २यस्य पादस्याऽऽदित १मस्य पादस्याऽन्त्येनाऽचैकरूपताया सुवाराया सत्या व्यव छदे 'अस्माकमर्याय जज्ञिषे' इति नवाक्षरोऽनुष्टुप्पादो जायेत। अपि च। यत्र नैप्र अज्मध्यस्थो हल् लुप्यते, तत्राऽनुदात्तोदयोऽसौ भवति। इह तु न तथेत्येतदपर पराऽभिप्राये बाधक द्र । अथ २ये स्थ धान्र्य- इत्यस्य *धानिक- (व्यु यद्र) इत्ये तन्मूलकत्वेनति कृत्वा परप्रस्तावेन च मगमध्य मौरिय 'एवास्माकमिदु धानिकम्' इत्यधिकाक्षर पाद सजायेत। ३ये स्थ तावत् परामिप्रायतोऽधिकाक्षरत्व निगदसिद्धम्। एव शौ स्थ सर्वत्र छन्दोदशा यनि सुवचतरत्वेनाभ्युपेयत्वे सति ऋ स्थ अपि 'अस्माका असदिन्द्रो वज्रहस्त ' इतीद पादस्य मौलिक स्वरूप द्र इति दिक्।

ᵈ) '*१युस्माका' इति ऋ (७, ५९, ९) पाभे ।

ᵉ) *अस्मद्- +(√*यृ [गतौ] >भावे) *य-इति स्थिते बस पूपप्रस्व मति *अस्मर्य- इलत्र नैप्र *अस्मय्- इत्येव विपरिणते च वा निवि इति कृत्वा न द्वि१ व्यवहियमाणे चाऽवसाने अय्>ए इति सकन द्र । एव व्यु पार्थक्याद् निर्देशपार्थक्ये प्राप्तेऽपि यथाप्रसिद्धि स्थलानुक्रमण त्वस अस्म- इलत्रैव गप् द्र (तु तत्र टि पाप्र प्रापि)।

ᶠ) बस पूपप्रस्व [=अस्मे (=अस्मद्गता) यया स्थातया हितिर् यत]। उप १ <√धा धारणे इति वा <√हि गतौ इति वा (तु यस्य सा)।

ᵍ) व्यु कृते तु टि अस्मद्-। 'त्वाहौ सौ' (पा ७, २, ९४) इत्यू अस्मद आदेशमात्रमिति विकारमात्रमिति वा प्राय आहु । मौलिकत्वादयपरोद्वितीय पृथक् प्राति. इत्यवोध (तु भाग १, ११५)।

६^{२}, ८, ९, १२, १३^{४}, ८,१७^{२},
९, १८^{२}, १०, ६, ११, ६,
१२, २^{९}, १४, १३,१६^{२}, १४,
५, १५, १^{२}, २, १६, ४, ७^{२},
१२, १३^{२}, १४, १७, ११,
१९^{२}, १८, ४^{२}, १३, १८,१९,
१०, २०, ४, २१, ७, ९, १४,
२३, ८^{२}, ११, २४, ४, २५,
१, २^{२}, ९^{२}, १०, २६, २, ५
२७, ३^{२}, ४, ५^{२}, २८, ७,२९,
८, ३०,१, ३१,७,११^{२}, १४^{५},
३२,१^{११},२,३^{२},४,५^{२},७, ३४,
७,१७^{२},१८^{२}, ३५, ११, १८^{२},
३६, १५^{१२}, ३७, ११^{६}, १३,
१५^{२},१६^{२}, ३८,२^{२},१३^{२}, ४०,
९^{६},१०, ४१,९, ४३,१^{५},४४,
४,५, ८, क १, १२^{२}, १३,१६,
१८^{२}, २,३,५^{६},६,८,१०,१३^{२},
४, ४¶,६,८, ५,१,२^{५},५^{२},¶,
६, २^{२}, २५, ३, ४^{२}†, ५,२७,
१, २८, ४^{२}, २९, २, ६, ३०,
८¶, ३१, ६, ३६, ५¶, ३७,
५ ¶३८, ४, ५^{२}, ४०, २^{२}, ३,
५, ४१, ३, ४२, ३^{२}¶, ४¶,
५^{२}, ४४, ७¶, ४६ ४¶, ४७,
७¶, ११^{२}, ४८, ११, १६^{४},
†कौ १, १२२, १५२^{२}, २०७,
२१०, ५१६, २, २७२, २७३
३४०, ८५०^{२}, ८५१, १०९४,
११४६, ११७६, ११७७,
११८४, ११८५, §२, १, ९^{२},
३,१०, †गै १,१३,८, १६,८^{२},
३२,५, ८, ५३,६, §२ २,२^{२},
४, ७, ३, २३, ४, ५, २८,
१२, ४८, १८, ४, १२, ३^{२},४
शौ १, ९, ४ १०, ३, २९,५
६†, २, १०, २-८, २५, २
२७,५, ३०, ५^{२}, ३२, ३, ३
५,२,५ ६,१ ३ ५ ७,६

८, ३, ६, १५, १, †१८, ४,
५ १९, २^{२}, ३, ५, २२, ६,
२४,१, २,२९,८, ३१,१-११,
४,४,७, ५,७, ६,४ ५, ९,७†
१४,३^{५}, १८,५, २०, २,४,८,
-६,३,२८,३, †३०,१^{५},२,३,
५^{२}, ६^{२}, ७, ८, ३२, ५†, ३६,
७, ९, ५, ३, ४†, ७,५, ७,
८,८,९,९,७,११, ३^{२},१०
१३, ३, ६, २३, १०, ३०, ८,
६, १५, २, ३, २१, १, २३,
१, ३९, ३, ५८, ३, ६१, २^{४},
३^{२}, ६५, २, ७१, १, ७६, २
८४, १, ९४,२, ९७, १,१०१,
३, १०२, २, १०८, २, ११७,
२, ११९, १, १२२, ५ १२४,
१, १२७, २, १३०, ३, १३३,
३^{२}, ७, १३, ३, १६, १, ३६,
२, ३९, २, ४, ५०, १, ५२,
१, ७८, १, ३, ८४, २, १००,
२, १०५, १, ११५, २, ११९,
१ ८, २, ३, ६, ४, १४†, ७,
६, १८, ८, ८, ९, २२, ९, २,
२, ३, २, १५ १३, १०, ११,
१२, १९, २०, १०, १,४,३२,
३, १०, ४, २१, ५, ३५-३६,
७, ४३, ८, १६, ३८^{२}, ९,२७,
१०, ३^{२}, ११, १, १९, २७,
३, ३०, ४, १-१८, ११, ४,
१२, ९, १३, १२, १, ११,
१२, ५४, २, ३२^{२}, ३३, ३,
४७^{२}, १३, १, १९, ३८, २,
४४, ४५ १४, १, ३८, ५१,
५७, २, १९, ७१^{२}, १६, ३,१,
४, १ ७, ८, १७, १, ६,२०,
२१, -४†, २७, २८, २९^{२},
१८, १, १३, ४५†, ३, ५२†,
१९, ९, १४, ३१, ४, ५, ६,
११ ३२,४ ५ ७, ३६, ६,

४०,२, ५१, १^{५},७०,१, †२०,
२७, १, २, ४२, १, ८२, १,
११५, १^{२}, २, १२६, ९, ११,
१२, १४, १२८,४§, १४१,३,
१४२, १, पै १, ६, ४, ९, ३,
११, ४, ५, १५, १, ३७, १,
३८, १, ४३, १, ५९, ३^{२}, ५^{२},
६०, १ ३^{२}, ६६, ४, ८३, ४,
९०, २, ९४,१, ९५, ४,१००,
२, १०३, ४, ११२, १, २, २,
४, १६, ३, १७, २^{२}, १९, ५,
२७, ५,३५, १, ३७, ५, †४१,
१, २^{२}, ३, ६८, ६, ७६, ३,
७७, १^{२}, ७८, ३, ८१, ५, ३,
२, ५, ३, १, ६, ९, २-५,१३,
२, ४, ५, १९, ४^{२},४, ५, २९,
३, ५, ३६, ४, ३७ १, ३८,
८^{२}, ४०, ४, ४, ६, ७, १०, ७,
११, ३^{२}, २०, ३-५, २२, १,
२४, ४, ३२, ४, ५, ४, ४†,८,
३, ४, १४, ६, १६, ८, २०,१,
२४, ६, २७, ५, ६, २८, ३,
२९, १,८, ३०,२, ३३, ३^{२},८,
९,३४,२^{२८},३७,७,६,६,५-७,
७,७,८,२^{२}, १२,५, १५, १,२,
९,७,३,८,९,७,१२,३†, १८,
८, ८,१,३^{२}, २,१, ६,२,४,८,
१०,१-५ ११,१,११, २०,४,
८,९, ९,६,१,९, १०,४, १२,
१३,८,२५,१५, १०,४,२^{२},३,
४,६,७,५ ६, १३, ६, ८, १०,
४, ५, ११, १, १, २, १, ९,
१२, †६,१, ७, १२, ४, ५, ७,
१३,५,२६^{२}, २७^{२}, १३,१, १४,
९[b], १४, २,११, १५, १८,८,
१६, ३,३,६, १०,४†, १३, ७,
१७, १, १९, ८, १०, २९, ८,
३५, ४, ३८, ४, ३९, २, ५०,
६, ५७, १^{२}-१८^{२}, ७४, १०,

a) तु टि ?२महस्त-> -स्ताम्याम्।

b) तु सस्य टि. ।मह पिपरद ।

७५, १, ९, १०, ७६, ?, ९०, १०, ९१, ७, ९८, ६[२], १०२, ५ १०७, ३[२], १३१, १-१०, १३८, ८

√*अहंयु[a]

अहयु[b]– -यु ऋ १,१६७,७

अह सन[c]– ०न[d] ऋ ८, ६१, ९ –०ना ऋ ५, ७१, २[e]

अहमु(म्-उ)त्तर[f]– -रे शौ १२, ४, ५०, –रेषु शौ ४,२२,१[b], पै ३, २१, १

*?अहमुत्तर-त्व[b]– -त्वे शौ ३, ८, ३, पै १, १८, ३

?अह-नमस्[i]– -मा पै १, १८, ३[i]

अह-पूर्व[k]– -र्वे ऋ १,१८१,३

आव[l*]– -¶वत् तै २, ५, ६, ६, ६ ४, ८, ३, काठ ८, १, –¶वम् तै २, ५,२,३, ५,६,५, ६,७,१, मै १,६,१२, –¶वयो तै २, १, ९, ४, ५ २,५, मै १, ६,१३, –वाभ्याम् काठ १२,७, –¶वाम् काठ ८,१०, क ७, ६

*न् (<*ऽअँ<*अँद्)[l]– न ऋ १, १, ९, २, ९, ३, ६, [१०, ६, ६१, ४] ४, २, ३, ५, ६, ५,३[२], [८, ८, ४४, १९] १०, ७,४ ६, १०,३,४–६ ११,१२, ३ १० [१०, ३,१०,८] [११, ८, २४,३, ९,४०,५ ६१,६],

[१२, (८,४३, १६)] १३,१,२, [७ ८,६५ ६,१०,१८८,१] [८, १४२,८, १८८, ७], [१४,११, २६, १],१५, ३, ८, १०, १६, [४, ३, ४२, १,५, ७१, ३] ५ [९, (८ ६४,६)], १७, [१, ४, ५७, १, ६, ६०, ५] १८, २,३, [३, ७, ९४, ८] २०, ७ २२, ८, ११, १३[२], १५, १६ २३, [६, ३,५३, १३], [९, २,२३,१०,७,९४,७,१०, २५,७] १२[२],१७,१८,२४,१ २,११, २५,? १२[२],२१, २६, २, ४, ५, ७-९, २७, २, ३, ५ ११,१२ २८,८ २९,१-७,

[a]) क्यजन्त नाधा द्र (तु टि √*अस्मयु)।

[b]) व्यु च पपा च कृते तु टि अस्मयु– [वैतु पा (५, २, १४०) यनि भिन्नात् तत्प्रतिरूपकात्कृतादिव सत प्राति मत्वर्थ युस् प्र इत्यन्यथासिद्धमिव सन्त दवीयास पन्थान यायुर]।

[c]) तस मामस्व (पा ६,१,२२३)। अथवा उस उप √सन्+अच् इति कृत्वा थाथीय स्वर (पा ६, २, १४४)। पूप समासस्य च कृते तु टि अह पूर्व–।

[d]) पूर्वाऽऽमन्त्रिताऽविद्यमानवत्त्वाऽभ्युपगमात् पादादित्वाद् पाष्ठिक आद्युदात्त द्र.(पा ८,१,७२,६,१,१९८)।

[e]) पपा च सा. च 'अहम्। सुना' इति पदद्वयमत्र पिपाठयिषत । तथा स्थितेऽर्थस्य नितरा विशदेतरत्वात् यनि च देवताविशेषणतौपयिकत्वाद् अर्वाचा समस्तैकपदत्वे प्रायिक्यभिमतिर्भवति । एरिय अपि स्वरादिनिर्दिष्टि प्रति भवत्येव कियानपि मतभेद (यतु OR\)।

[f]) तस मामस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र ।

[g]) एव किल पपा प्रकरणाऽनुरोधश्च भवति (वैतु सा अत्र पदद्वयोमिव पठित्वा व्याचक्षाण)। यथात्र देवानामप्युपरि स्व यजमान प्रतिष्ठापयितुमलभूष्णुरपि पुनरस्य शाखा यप्रतिष्ठायै देवानामेवा यनमस्य यान्मा मिव ना कात्येति स्वदिद्धार्थप्रतिपत्तिकरत्वाद् अतिनरामिवाशद्वयम् ।

[h]) माव त्व प्र (पा ५, १, ११९)। यत्र 'अहम्। उत्तरे' इति पदद्वय ऽऽम्नव गुरा भवति। सा पश्चि स्थैर पठित्व कत्वे । प्रकरणाऽनुगाधनु यनि प्राति मौलिकतया मभाव्यते । तद् विमृश्यम् ।

[i]) '-नमा इव>नमेव' इत्यभिसाधिक सुपा द्र [तु शौ (३,८,३) यत्र 'दीर्घमेव' इति पा श्राव्यते]। 'अहनम् एव' इति सुपा त्वत्र प्रतिपत्तिशून्य इव भवति। यनि शोधे समासादिकार्यम् अहमुत्तर– प्रभृ समाननिष्पत्तिकेषु प्राति उक्तया दि एव विधिन्मात्र भेदपूर्वक व्याख्येयमिति पिष्टपेषणे नादर । अग्ने वि एतदिति तु विशेष द्र ।

[j]) छान्दसेऽत्र सधाव् इव इति वा एव इति वोत्तराश द्र।

[k]) अत्राऽविहितलक्षणो मयूरव्यसकाद्याकृतिगणीय तस मामस्व च द्र (पा २, १, ७२, ६, १, २२३)। 'पृषोदरादय' (पाग त) इत्येतदनु चान्यपदार्थे वृत्तिर्भवति। अथवा,'अह पूर्वे' इत्याकारक शब्दोच्चारणमस्मिन्स्ताति *अहु पूर्व– इत्याकारक बस मूलत आस्थेयो वचनपर । ततस्तद्वति मत्वर्थेऽर्शआदीयोऽच् प्र चित्स्वरश्च द्र (पा ५, २, १२७, ६, १, १६३)। एव अहम् इत्येतच्छन्दानुकृते प्राधान्येन प्रदर्शयितुमिष्टत्वाद् अस्मुद्– इत्यस्य मूलस्य प्राति स्थाने अहम् इत्यस्यैव च व्यवहार इति प्राक्प्रक्रियायामपरो विशेष द्र । यद्वा अहम् इत्यस्य सर्वनामप्रतिरूपकस्य स्वरादित्वम् उम (पा १, १, ३७)। अर्थात् प्रक्रियायां त्या देशादर्शिभावस्याऽनभिमतत्वाद् आदेशतया प्रतिपादमानानां प्रातिपदिकगतास्थानन्यविशारदस्याऽभिमतत्वात् नेह विमिद् विशेषाऽपपत्तिर्भवतीति दिक् ।

[l]) व्यु इते तु टि. अस्मुद्–।

३०, ४, ६, ८, १३, १६^{३},
३१, ८, [८, ९, ६९, १०, १०,
६७, १२], ९, १०, १२, १८,
३३, १, ३४, १, ५^{२}, ६, ७,
१२, [१२, ११२, २४], ३५,
[११^{२}, ११४, १०^{२}], ३६, २,
६, [१२, (४, ९, १)], १३, १४^{२},
[१४, १७२, ३], [१५, ७, १,
१३], ३८, ६, ३९, ७–९, ४०,
३, ४२, १, २, ६, ७^{२}, ४३,
७, [३, ३, ४, ६], ६, ८^{२}, ४६,
६, ७, १५, ४७, ७, ४८, १,
१०, १३, [१४, (८, ८, ६)],
[१५, (८, ९, १)], १६, ५४, १,
[११, १०, ६१, १२], ५७,
४, [५८, ८, ४, २, २, ६, ५०,
९] [६२, २, ९, ९७, ३९] [१२,
(८, २, १५)], १३, ६३, ८, ९,
७०, ५, ७१, २, ७, १०, ७३, ९,
७५, ५, ७६, २, ७७, ४, ७९,
७–९, ११, ८१, १ ७ [८, ९१, ९,
७, ९६, ५] [९, ८, ४५, १५],
८२, १, ८४, ८, २०, ८५, १२,
८८, १, ८९, १^{२}, २^{२}, ३–५
६^{४}, [७, १०, ३५, १३] ९^{२},
९०, १, ४, ५^{२}, ६, ७, ८^{२}, ९, ९१,
१, ४, ६, [८, १०, २५, ७], ९,
१०, [११, १३९, ६] १२, १३,
१५, १७, २३, ९२, १५, [१७,
१५७, ४], ९३, ११^{२}, १२^{२}, ९४,
१, १२, [१६; ९५, ११, ९६,
९, १८, ३, १००, १९, १०२,
११, १०३, ८, १०५, १९,
१०६, ७, १०७, ३, १०८, १३
१०९, ८, ११०, ९, १११, ५
११२, २५, ११३, २०, ११४,
११, ११५, ६, ४, ९७, ५८]
[९५, ११, ९६, ९] ९६, ८,
[९७, १–८] [९८, २, १०, ८७,
१], ९९, १, १००, [१–१५]

[१९, १०८, ११], १०१,
८, १०, ११, १०२, ३^{२}, ९,
१०, १०४, २, ५^{२}, ६^{२},
७, ८^{२}, [८, ७, ४६, ४], ९,
१०५, १३, १०६, [१–६],
३, ५, [७, ४, ५५, ७],
१०७, २, [२, ४, ५४, ६,
१०, ३५, १३, ६६, ३], [३,
६, ४९, १४], १०८, ६, १०९,
७, ११०, ७, [९ (६, ४४, ९)],
१११, २^{२}, ३, ४, ११२, २४,
११३, ४^{२}, १६, १९^{२}, ११४,
२^{२}, ६, ७^{६}, ८^{४}, ११८, ०,
१०, १२०, ३, ४, ७^{२}–९^{२},
१२१, १४^{२}, १५, १२२, ३^{१},
६, १४, १२३, ३, [(११३, ७)
१३], १२४, १, १२७, ११^{२},
१२८, २, ५, ७, १२९, ५^{२}, ८,
९^{२}, [९, (४, ३१, १२, ८, ९७,
६, १०, ९३, ११)], १०, ११,
१३०, १, १०, १३१, ६, ७,
१३२, ६, १३३, ६ १३४, ६,
१३५, १, ३, ५, १३७, [१, ३]
१३८, ४, १३९, १, ५, ७,
१४०, १२^{२}, १३, १४१, १२^{१},
१४२, १०^{२}, १४३, ६, ७, ८,
[८, (६, ८, ७)] १४७, ४, ५
१५३, ४, १५७, २, ३, ४, १५८,
१, १६०, ५, १६१, १, ४, १३,
१६२, [१, ५, ४१, २] [६ १२]
२२^{१}, [२२, (४, ३९, ३)] १६४,
२६, १६५, ३–५, १६६, ६,
१६७, १, [१, ७, २६, ५] २,
१०^{१}, १६९, १, ४, [५, १७१,
३] १७०, २^{१}, १७१, ३–५
१७३, ९, १२ १३^{१}, १७४, १,
१०, १७५, २, १७६, १, १७८,
१, २^{१}, ५ १८१, ६ [१८५
२–८], १८६, १^{१}, २^{१}, ३, ५
६^{१}, ७, ८, १८७, ३, ७, १८८,

३, ८, ९, १८९, २, ४, ५^{२},
१९० ६, [८, ७, २३, ६],
२, [१, २, १०, ९१, १०], २, ६^{२},
७, ९, ११, १२, ३, ३, ६, ८, ६,
५^{२}, [५ ९, १३, ५, ६५, २४], ६,
७, २, ५, ९, २^{२}, ६, ११, १४,
[२१, १५, १०, १६–२०, ९],
१६, ७, ८, १७, ८^{२}, २०, १–३,
२३, १, ६^{२} ७^{२}, ९, १२, २४,
१^{२} १२, १५, २७, १, ६^{२}, ७,
१० १४, २८, [३, (७, ६०,
५)], ७^{२}, ९, १०, २९, २, ३,
६, ३०, ९, १०, ३१, २, ३,
३२ २^{४}, ४–६, ३३, १^{२}, ३–५,
१३, [१४ (६, २८, ७) ७ ८४,
२] १५, ३४, ६, ७, ९, १२,
३६, ३, ३८, १०, ३९, ३, ४^{१},
५, ६^{२}, ७^{२}, ४१, ९, ११^{१},
१६, १७, २०, ४२, [३,
(६, २८, ७)] ४३, २^{२}, ३,
३, १, [१५, ५४, १], [१९, ३१,
१८ ४, ३२, १] १९, २२^{१} [२३,
५, ११, ६, ११, ७, ११, १५,
७, २२, ५, २३, ५], ३, ७, ४,
२, [९, ७, २, ९] [११, ७,
२, ११, (५, ११, २, १०, १५,
१०, ७०, ११)] ८, ७, ९, १०,
६, १३, १, ४^{१}, ६^{१}, ७, १४,
६, १५, २, ३, ५, ६^{१}, १६, ३,
५ १७, ५, १८, १, १९, [१,
१०, ५३, १] ५^{१}, २०, १, २,
२१, १, [२, १०, २४, २] २३,
२, २४, २, ५ २५, २, [२६,
३, ८, १२, ३३] २८, १, २९,
१०, ३०, ११ १९, ३१, ३१,
८ १९, २०^{१}, ३२, १४, ३३,
८^{१}, ३५, [१, ७, २३, ४], ३७,
८, [११, ४०, ८, (९)] ३८, ९,
४०, ३, ६ ४१, [१, ८, १३,
१३], २, ४, ४२, ७, ४३, २, ३,

७१, ६, ७२, ५, ७३, ५, ७४,
८, ७६, ७, ७७, ६, ७८, ५,
७९, ५, ८०, ३, ८४, ५, ८५, ५,
८६, ८, ८७, ७, ८८, ७, ९०,
७, ९१, ७, ९२, ५, ९३, ८,
९५, ६, ९७, १०, ९८, ७, ९९,
७, १००, ७, १०१, ६, ९,
९०, ६, ९७, ३, ६, ६०, ६५,
१५, ६६, १५, १२२, ८],
२२, २४, २, १, ६, ७, ३, ७,
८, [१०, ४, १०, (६०, ६)],
४, ४, ८, ५, ९^{२}, ७, १, ८, ३,
९, २, ३, १०, ४, ११, ३, १२,
२^{२}, १४, ३, १५, १, ३, ४,
६, ११, [१३, ८, ४४, ११], १४,
१६, ५, ६, ८, ९, १७, ५, ७,
१८, १, ४, १९, ७, ०, १,
७, ९, २१, १, ५^{२}, २४, १,
[३, (८, ७९, ४)], [४, ८, ८,
१, (१८, ८७, ३)], ५, २५,
२^{२}, २६, १, २७, १, ४^{२}, २८,
१, ४^{२}, २९, ४, ३०, १, ३१, ३–५
३२, १, ५, ९, २६^{२}, २७, ३४,
१४, १५, १८, २०, २१, २२^{२},
२३^{२}, [२५, ५६, २५, (६०, ६६,
९)] ३५, १^{२}, २^{५}, ३^{५}, ४^{४}, ५^{४},
६^{२}, ७^{५}, ८^{४}, ९^{५}, १०^{२}, ११^{२},
१२^{४}, १३^{४}, १४, [१५, ६०, ६५,
(१४) १५, ६६, १५] ३६, ७^{२},
८, ३७, २ [५, ८, ९७, १५]
६^{२}, ८^{२}, ३८, ३, ५–८, ३९, १,
३, [७, ४०, ७, ६२, ३] ४०,
२ ४, ४१, ३^{२}, ५ ६ [७
८०, ३] ४२, ५ ४३, ३, ५
४४, ५^{२}, ४५, ३^{२}, ४६, १ २^{२},
३^{२}, ४^{२}, ४७, ४, ४८, ४^{२} ५०,
१, ५१, २, ५२, ३, ५३, २,
५४, १^{२} २^{२}, ३^{२}, ५५, १ ६,
५६, ९, १६, १७, २१, २२,
५७, ५ ६, ७^{२}, ५८, ३, [३,

८४, ३], ७ ५९, ६^{२}, ८, ६०,
७, १०, [१२, ६१, ७], ६२,
२^{२}, ३^{२}, ५^{२}, ६^{२}, ६४, १, २, ३^{२},
६५, २, ६६, १, ३, ५, ६७, ५, ६^{२},
६८, १, २, ६९, ५, ७०, १,
७१, २, ४, ७२, २^{२}, ७३, ४,
[४, ७४, ३] ७५, ३, ८^{२}, ७६,
६, ७७, [४, ९, ७८, ५], ५^{२},
८२, १, ८३, २, ५, ८४, ३,
३^{२}, ८५, १, ८६, ५, ८, ८९,
५ ९०, ६, ९२, १, ३, ९३,
४, ६, ९४, ३, [३, ८, ८, १३]
८, ९६, २, ९७, २^{२}, ४^{२}, ५,
१००, २, १०२, १, ३ १०३,
१०, १०४, ७, १०, ११,
२३, [३३, ६०, ५३, ५]
८, १, ९, २१, ३, १, [१, ५४,
५], २^{२}, ११, [(२, १३, ९) १२]
१८, ४, ३, १५ १६^{२}, ५, ४,
[७, ४९, ५ ५०, ५] १०,
[२०, ३०] २१, ३२, ३६, ६,
[२३, ९, ६५, १३] [२५ ४५
३३] ३६, ७, ११, [(५, १५)
१३] २७, ३२ ८, ४, [५ ३४,
११] [(६, ५९, १०) ७, (१२,
२३)] ९, १३^{२}, २०, ९,
११^{२}, १०, ३, १२, ६
१३, ३, ५^{२}, १६, [१८, ९२,
२१ ९, ६१, १४], २२, [(७,
३) २५, (५४, ७ ९, ६१,
१५)] १५, १३, १६, ११
१२^{२}, १७, २, ४ १८, ६–१०,
[१२ ६७, १८] १३, १७
१८ २१, [२२ ६०, ५९, ५]
१९, ४, १९ २७ २०, २ ८,
१०, १८, २२–२४ २६ [२६,
६७, ६] २१, २ ६, ८ ९ १०
१२, २२, ७, १० [१४, ६०,
८] १७, २३, १०, १२^{२},
[२७ ६०, १४] २९, २४, ७,

११^{२}, २६, २५, १०, ११, १४,
२६, ७, २०, २५, २७, २–६,
९, १०, १४^{२}, २८, ३, ३०,
३^{२}, ३१, १३, ३२, ७–९, १२,
३४, ६^{२}, ७, १२, १४, १५,
३५, [४–६] [१०–१२], ३९,
१, १०, ४०, १, २, ९, ४२,
२^{२}, [४३, २२, ६०, २६,
९] ४४, २, ५, १४, २२,
३०, ४५, ८, १८, १९,
३४, ४६, ९–११, १३, २५,
४७, ५, ८, ९, ११, ४८, ४^{२},
७, ८, [८, ६०, ५९, ६], ९^{२},
१२, १४^{२}, १५^{२}, ४९, ४, ७,
५१, ५, ५२, ५^{२}, ५३, ३,
५४, ३^{२}, ६ ५९, ७, ६०,
९ १०, ११^{२}, १२, [(८, १, ४)
१८], २०, ६१, १, १३^{२}, १५^{२},
१६, १७^{२}, ६५, ५, ६६, ८,
१४^{२} ६७, २, ५, ८^{२}, ९, ११,
१२, १४, १५, २०, ६८,
१२^{२}, ७०, ९, १०, १५, ७१,
३, ७, ९, १०, १३, १५,
७५, २, ८, ९, ११^{२}, १३,
७८, १–३, ७९, ७^{२}, ८^{२}, ८०,
१–६, ९ ८१, ४, ६^{२}, ८३,
२–४, ७, ८४, ६, ८६, [१–५],
९०, १, ६, ९१, ४, ६, ९२,
३, ९^{२}, १०, १५, १९, २६,
२७, ३१, ९३, ३, १०, १८,
१९, २१, २८ २९, [२९,
६०, १९१, १], ३०, [३१^{२}, ३२,
३३] ३४, ९५, ८, ९, ९६, ८,
२०, ९७, [७^{२}] ७^{२}, १३ ९८,
४, १०, ११, १००, ११, १०१,
४^{२}, ९, १०, १०२, २,
८, ९, १०३, १, ९, १२,
९, १, ५ ४, [१–१०], ५,
१०, ८, २, ७, ८, ९, ७, १०,
८, ११, ३, ९^{२}, १३, ४,

१९, १, २०, ३, २२, ३, २९,
५, ३०, ३, ३२, १, ३५, १^{२},
२, ३, ३६, ३^{२}, ४०, ३, ६,
४१, ६, [(४१, ४) ४२, ६,
(६१, ३)], ४३, २, ४४, [१,
६६, १३], ४, [५, ६१,९], ६,
४५, २, [३, ६४, ३], ४९, १,
२, ४, ५२, १,५, ५४,४, ५५,
१, ३, ५७, ४, ६१,३, ५, १२,
१५, २३, २६, २८,३०, ६२,
२१, ६४, १२, १८^{२}, ६५,
१७, १८, २१, ६६, १९,
३०, ६७, ६, १०, [१०–१२],
२२^{२}, २३, २४^{२}, २६, [६८,
१०, ९७, ३६, (१०, ४५,
१२)], ६९, ७, [८,८६, ३८],
७०, ९, १०, ७२, ८, ९^{२},
७६, ३, ७७, ३, ४, ७८,
४,७९,१^{२}, [१, १०,१३३,३],
२, ८१,३^{२}, ४, ८४,१, ८५,२,
४, ८, ८६, १८^{२},४८, ८८, ७,
९१, ६^{२}, ९३, ४, ५, ९६, ३,
[३, (९७, २७)], ११^{२}, १४,
९७, ४, १५–१७, २१, २५,
२८, ४४^{२}, ४८,५०,५१^{२}, ५३,
९८, १, १००, ५, १०४,५,६,
१०५, ४,५, १०६,७,९,१०७,
६, १०८, १४, १०९, ९,
११०, १, ७, ११२, १, ११४,
३, ४^{२}, १०, ३, ७, ४, १,
७, [७, ७, ७] ५, ७, ७,
१^{२}, ७^{२}, ९, १–३, ४^{२},
१०, ४, ११, २^{२}, ८, ९,
[९, १२, ९], १२, २, ४, ५,
८, १३, २, १४, २^{२}, ६, १४,
१५, १, [४, (३७, ११)], ६, ८,
१७, १०, १८, १, ३, १९, ६,
७, [२०, १, २५, १], २१, ४,
२२, ६–९, १५. २३, ७, २४,
३, ६, २५, १, ३, ४, ६, ८^{२},
९, २६, ३, २८, ५, १२, २९,
४, ३०, ११, ३१, १, ५; ३३,
३^{२}, ३४, १४^{२}, ३५, २–७,
१०–१२; ३६, २^{२}, ३, १४^{२},
३७, ५, ६^{२}, ९, १०^{२}, १२,
३८, १–३, ३९, २^{२}, ४२, ३,
११, [११, ४३, ११, ४४,
११], ४७, ८, ५२, ४, ५३,
३^{२}, ५७, १, ५, ५९, २, ४^{२},
५, ६, ७^{२}, ६१, १४, १८,
२१, २७, ६३, १, ६–८, ११,
१२, १५^{२}, १६, ६४, १, ६,
९, १०^{२}, १३^{२}, ६५, ३, ६६,
३^{२}, ५, ७, १०, १२ ६७, १,
६८, १२, ६९, ४, १२,
७४, ३, ७६, ४, ६, ७७,
८, ७८, ८, ८१, १, ७, ८२,
३, ८३, २, ३, ८४, २, ६,
८५, २३^{२}, ३७, ४३, ८६,८,
८७, २०, २१, ९१, १३,
९२, १२, १३, ९३,१^{३}, ५–७,
९^{२}, ९७, ९५, ९८, ४,९, १०,
१२^{२}, ९९, १, ८, १००, १^{२},
३–५, ७, ९, १०१, ३, १०२,
१, १०५, ८, १०६, ९, ११,
१०७, ७, १०८, २, ३, ११०,
२, ८, ११२, १०, ११३, १०,
११५, ५, १२१, ९, १२४,१^{२},
१२६, ३^{२}, ६, १२७, ४, ६,
१२८, ४–६, ८^{२}, ९, १३०,६,
१३२, ७, १३३,३, [४,(१३४,
२)] ५–७, १३५, १,५, १३९,
५^{२}, १४१, १^{४}, २^{२}, ४, ६^{२},
१४२, २, १४३, ४, १४७, ५,
१४८, ९, १४९, ४, १५०,१^{२},
३, ५, १५१, ५, १५२, २, ४,
१५६, १, १५७, २, १५८,१^{२},
२, ३^{२}, ४, १६४, ४, ५
१६५, २^{२}, ३, १६७, १, २,
१६९, ४, १७४, २, १७६,
२, १८२, २^{२}, १८६, १, २^{२},
३, [१८७, १–५], १८८,
३, खि १, १, २^{२}, २, ३, ४,
३, ३, ५, ५, ६, ७, ७, ३,
६^{२}, ९, ५, ६, १२, ३, ४, २,
२, १, ७, ३^{४}, ४, ५, ४,२,६,
१९, ६^{२}, २६, ७, ५, ८, २,
४, ५, १०, ३, १३, ६^{४}, १४,
६, ३, १, ४, ५, ७, २, ५ ३,
५, ४, ५^{२}, ५, ३, ६, ३^{२},५,६,
१०, २^{२}, १०^{२}, ९, १५, २८,
३२, १६, ३, ७, ८, २१, १,
२२, ७, ४, २, ७, १३ ३, १,
४, २^{२}, ४, ५, १, १३^{२}, १४,
१७^{२}, १८^{२}, २२^{२}, २४, ३०,
३३, ३६, ३७, ८,६, ९, २,३,
४^{२}, ५^{२}, १०, ३, १०^{२}, ३,
१२, १, १४, १, ५, १, २, ३,
५^{२}, ३, ४, ६, ७^{२}, ४,२,५, ६,
७^{२}, ८, १०, २, ११, ४, १५,
९, २२, १३^{२}, ६, ३, ४^{४}, ७,
१^{२}, मा २, १०, १६, १०,
३२, ३, १४†, २४^{२}†, २५†,
२६^{२}†, २९†, ३०^{२}†, ३५†,
४२, ४३, ४६†, ५४‡^{a},
५५†, ५८^{२}, ६१, ६२, ४,
२†, ११^{२}, १४^{२}, १५, १६,
१९, २७, ५, ३^{२}, ४, ३७,
३८, ४१, ६,२२^{२},२४†,७,२,
७†, १०†, २५‡^{b}, ३७†, ४४,
†८, १५, ३२^{२}, ३४, ४२§,
४४, ४५, ५३, ९, १^{२}, ५ ९,
१६†, १७†, १८†, २४,
२८^{२}†,२९^{२}†,१०, २०†, ११,
७^{२}, ८, १९, २४†, ४१†,
४८†, ४७, ५०†, ५१†,
५२†, ८०, ८३^{२}, १२, ८, ९,

a) 'त' इति ऋ. (१०, ५७, ४) पाभे ।

b) 'त' इति ऋ (१०, १७३, ६) पाभे ।

३१, ३४‡[a], ४०, ५१f,५२f,
५८, ६०[१],६८f,८९f,११४f,
१३, ११f, १२f, २०, २२[१],
२३, २७f, २८f, २९[२]f,
३२[२]f, १५, १[२], २[२], ११[२];
१६[२]–१९[२],३०f, ३८f,४३f,
४६[२]f, ४८f, ५५, ५६f,
१६, २, ४f, ७, १३, १५[६]f,
१६[५]f, ४७, ४९, ५०f, ५१,
६४[२]–६६[२], १७, १, ६, ९[२]f,
१६f,१७f, २३f,२७f, ४७,
४८f, ५३, ५७, ६६, ७६f,
८४[२], ९८f, १८, ३०, ३१f,
३२[२], ३३, ३४, ३८–४४,
४६[२], ४७, ४८[२], ४९f,
५५–५७, ६२–६५ ६७,७०f,
७२[२], ७३f, ७६, †१९, ३८,
४२, ४९–५२, ५३[२], ५५,
५८ऽ, ६१ऽ, ६२, ६४ऽ,
६९, २०, १८, १९, २९f,
३८, ३९, ४७f,४८[२]f,४९[२]f,
५०f, ५४[२]f, ६२, ६८, ७४,
८३f, ८४f, ८९f, †२१, २,
३, ४[२], ८, ९[२], १०, ११,
२१ऽ, ५६ऽ, २२, ७, ९f,
१५f, २२[२], २३, ७, १३,
२३, ३२[२]f, ५१, ६५f, †२७,
१४[२], १५[२], १६–१८, १९[४],
२०, २२[२], २४, २९, ३५,
४५[२], ४६, ४७, ४८[२]ऽ, २६,
८, १४[२], १७f, १९, २१f,
२४f, २७, ३[२],७f,१७,१८[२],
२०, २७f,२८[२]f, ३८, ३९f,
४१f, ४३f, २८, २२,†२९,
८[२]ऽ,२६,३३ ४७[२], ४९[२],५४,
५६,५७,३०,१[२],२f,३f, ३२,
१०,†३३, ३, ११, १८, २७,
३४[२], ४२ ४६, ४७ ५१,

५२, ६१, ६५, ६९[२], ७७[२],
७८, ८४[२], ८५, ८६, ८८,
८९, ९४[२], ९७, †३४, ८[३]ऽ,
९ऽ, १०, १३ १७, २३,
२७[२], २८, २९[२], ३०, ३६[२],
३८, ३९, ४०, ४२, ४६, ५३,
५४, ५८[२], ३५, ६ ७f, १२,
१३, १६f,२१[३]f, †३६, २ऽ.
३, ४, ६, ७, ८, ९[४], १०[३]ऽ,
११[४], १२[२], १३[२], १४, १५
१६, २२[१]ऽ, २३ऽ, ३७, ७f,
२०[२],३८,२०[२],२२f,४०,१०,
१३, का २ २, ९, ६, ७[२], ८
७, ४, ३, †३, ४, १६[२], १७,
१८[२], २१, २२[२], २७, ४, ६,
७,५,३f,७,४‡[b],५f,८,२[३],६,
४, १,२f, ५,२ ३[२], ६[२],९, ६,
३,९,३ ५, १,३[२],४,६,२[४],९,
३,४, १०,१, ६,५,३[१], ६,३f,
७, १, १, ३, १f,४,२f, १०,
३‡[c], २०,१f, †८,८,१, १२,
१, १८, १, १९,१ ९, २, ४,
३, १f, ५, ५[२]f, ६, १ ५f,
१०, १, १[२], २,१, ६, †३ ९,
१०, ५, ३, ४[३]f,६[२]f, ११,६,
५f, १२, १, ७[२], ८, २, ८,
†४, ४, ५,११, †५,१–३, ७,
१५ १८[२], १३, १, ९[२], १०,
३, २, ५‡[a], ११, ४, ७f, ८f,
१४, १६[२], ५, ७f, ६, १५f,
७, १३f, १४, †१, ११, १२,
२,५, ७[२], ८, †३, १, २ ३[१],
६[२], १६,१,१[२],२[१], ४,२[१], ४[१],
६[१], ८[२], १०[१], ५, ११, २०f,
२५ २८[२]f,३०f,६,७, १७,१,
२,४f, ७, १३, १५[१]f, १६[२]f,
८, १ ३, ४f, ५ १८[२], १८,
१, १ ७, १०[२]f †२, १, ७

३, ३f, ४, १५, १६f, ५, ४,
८, ६,७, १२f,७,५[२], १९, १,
११f, २०, १,१,२f,३[२],४,५,
७,१–७, ९[२], १०, ११[२],१२f,
३, ५–७, ४, ५–९,५,३f,५[२],
६f, ९, †२१, ३, ९, १३, ४,
१–३,५ ९ऽ,११ऽ,१२ऽ,१४,
१९, २२, १, ४[२], २, ६f, ४,
३ ४, †५,१ऽ, २[२], ३[२], ४f,
८[२], ६, ८, १०, ७,८, †८,४,
५, १०, २३, †१, २ऽ,३, ४[३],
८, ९[२], १०–१२, २, १०, ६,
९, २४, १, २ ४, १f, ७, ८,
३[१], २५, ३, ४, ४, २, ६, ३,
१२[२], ९, ७,१०, १३f, †२७,
११,१[२], २[२], ३–५ ६[४],७,९[२],
१२, १, ६, १३, ४, १५, १,
२ २८, ६,१, ११,१, १२, १,
२९, १,३, ७[२]f,२,७, ८[२],१०,
†३, ४,९[२],४,४[२], ४,४[२]f,†५,
१, ७,८,१०, ३०,२,११, ३१,
१, ८[३], †४, २, ९, †३२, १,
३, १३, २, १, १०, ३, ५[२],
१३, ४,३, ४[२],८,९, ५,७,११,
१५, ६, ८[२], ९, १५[२], †३३,१,
३[१]ऽ, ४, ७, ११, १७, २१[२],
२३[२], २४, २, ५, ९ऽ, १६,
१७, २१[२], ३४, १, १[२], २f,
३f, ३५, ३,७, †४,६, ११ऽ,
१२ऽ,१४, २०[१],२१, †३६,१,
२ऽ,३,४,६,७,८ऽ,९[४],१०[१]ऽ,
११[४], १२[२], १३[२], १४–१६,
२२[१]ऽ,२३ऽ,३७,१,७, ३,६[२];
३८,५,३[१],६, ४०,१,१०,१३,
तै १, १, ४, २, १३, २, ३[२],
†१४, २[१], ३, ४, २, १, १f,
२, १, ३, १[१], ४, २, ७,
१, ९, १, ११, २, १३, १.

a) अत्र 'शिषो न' इति पदद्वयात्मकस्य पा स्थाने 'शुशोच' इति विराड् ऋ. (७, ८, ४) पाभे ।

b) 'त' इति ऋ. (१०, ५७, ४) पाभे ।

c) 'ते' इति ऋ. (१०, १७३, ६) पाभे ।

†१४, १, २, ५[२], ६, ३, २, १[२],
४, १[२], ११, १[२], †१४, २[२], ७,
८[३], ४, २, १, ३, १, ४, १†, २४,
१[३]†, २९, १†, ३२, १†, ४१,
१, ४२, १†, ४३, २, ४४,
१[३]†, ३, ४५, २[२], ३, ४६, ३[२]†,
५, १, १[२]¶, ३, ९, ३[४], †५,
२[२], ३[२], ६, १, २[२]†, ३†, ४†,
९, ३¶, †११, १[२], $, २, ४[३],
५[२], ६, ३, २[३], ३, ४, ३, ६,
२†, †१२, १, ३–६, ७, १,
४, ५, ७, १[३], २, ८, २[३]†,
१०, २[७], †१३, ३[२], ५, ८,
३, १†, ५, ३[२]†, ‡[a], ६, २[४],
७, १[२], ९, २, १०, २, १४,
२†, †२२, १[२], २[२], ३[४], ५[२]$,
२, १, ११, १[२]†, २[३], ३, ६†,
†२, १२, ५, ६[२]–८[२], ३, ५,
२¶, १४, १[२]†, ३†, ५[२], ४,
¶१, १, २, २, १[२]¶, ५, १[७],
८, १, २, १४, १, ४†, ५, २,
६¶, ३, ६¶, १२, १[२], २[२]†,
३[४], ४[३]†, ‡[b], ५†, ¶६, ३,
१, ६, २[२], ८, ३[२], १०, १,
†११, १, २[२], ३[४], ४, †१२,
१[२], २, ४[२], ६, ३, १, ९, १–३,
१०, ३, †११, १, ७[२], ४, ७[२],
२, ३, १†, ४, १, ५, ७†, ८,
२, ३[२], ६[२], †, ‡[c], १०, ७, †११,
१–३, ३, ३, ३, ४, ३, ८, ९[४],
३[४], ५, ६, ९, १, २, १०, २[२]†,
११, १[२]†, ७[२], ३[२], ४[२], ५[४]†,
४, १, २†, ७, १†, ७, ७, ३,
१०, १[२]†, †११, १[२], २[४], ३[२],
६, ५, १, १[२], ५, २, ८, १,

†११, १, ३[४], ४, १, १, ३[३],
४, २, ३, ४, १†, २†, ४, ५,
१[३]†, ७, २[२], ३, ८, २[३], ३,
१०, ३, †११, १[३], २[२], ४[४],
२, १, २, ३[३], ३, १[३], २‡[d],
४[२], ‡[d], †४, ३, ४, ५, १[३], २[२],
६[२]†, ६, ४†, ५‡[e], ७, १†,
२, ९, २, ३[६]†, ४[२], †११,
२, ३[३], ३, ३, २[२], ४, १, ११,
५, १२, १[३], †१३, २[२], ३[२], १[२],
६, ४, ३, २, ३, †४, ४, ६,
७[२], ८, ११, ३[२], १२, १[३], ३,
४[६], ५[७], ५, १, १[२], २–४,
१०, १[२], २†, ३[७]†, ४[२],
११, २[२], ६, १, १, २, ३[२]†,
५[२]†, २, १[६]†, ‡[f], ६†, ३,
२, ३, ४, ५†, ५, १, ४†,
६[२], †६, ४[६], ६, ७[२], †८, १, ३,
†९, १, ४[३], ७, १२, १[४], २,
१३, २, ४, ५†, †१४, २, ३[३],
४[३], १५, १[२], २[३], ३[४], ४[४], ५[५],
६[४], ७†, ९, १, ५, ३†, ९,
११, ३[३]¶, २, २, १[२], ८,
३¶, ६†, ३, ५, १, ४, ६, ३,
७, ३†, ९, १[२]¶, ¶५, ४, ४†,
५, १[२], ७, ५, ९, १[२], १०, १[२],
२, ३$, ५[२], ६, १, १[२], २, ५[४],
७, २, १[२], ४[४], ५, ३, १[२], ५,
७¶, ६, ३[२], ४, ७, २, ३[५], ८,
२, ३, ९, १, २४, १, ६, १, ७,
३, ४, ४, ११, १, २, ¶२, १, २,
४, ४¶[२], ८, ५[२]¶, ११, ०,
३, २, २, ४, ७¶, ५, ४, १०,
२¶, ४, २, १, ५, ४, ६, २¶,
¶७, १, ३, ८, ३¶, ५, ३,

१¶, †७, १, ५, ३¶, २, ७,
४, ४, १७, २, १९, ४[५], २०,
१$, ५, १, १¶, ७, ४[२], १८,
१[३]$, २४, १[२], मै ६, १, ५,
१३[२], २, २, ३[८], ४, ६[३], ७[३],
९, १३[३], †[९], १४, १५, १८[३],
३, ४, ६†, १५, २३†, २६[२],
२७[२]†, ३१†, ३७[२], ३८[३]†,
३९[३], ४, १, ३[७], १२¶, ५, १[६]†,
३[८], †[५], ४†, १०[३], †, १३†[४],
६, १[३], †[३], २[८], १०[२]†, १२¶,
७, १[८], २[२]¶, ४, ५[३], ८, ८,
९, ५¶, १०, २[२], †, ३[५], †, ४[५],
११, १, २[३], †[२], ४[८], †[७], २,
१, ४[२]¶, ९, २, ६[३], ३, ८[२],
४, ४†, ७[४], ५, ९¶, १०, ६,
३[१०], १२[२], †, ७, २, ३†, ४†,
५[४], †[३], ७, ८, १०[२], ‡[g], ११[३], †,
१२[३], †, १३[३], †, १४[२], †, १५[३],
†[३], १६[९], †[६], २०[१०], ८, ७[४], १०[१०],
९, १[११], २[४], ९[९], †, ‡[h], २[१]†,
३[२]†, ‡[i], ५, ६†, ११, १[२], १२,
१[३], २[५], ३[२]–५[२], ६[४], †, १३, १[३],
‡[i], ५, ६†, ७†, ८[२]†, ९[४]†, १०,
११†, १२, २१[११], २२[२], २३†,
३, १, ९, २, ३, ४, १०, ३,
८, ९[३], ४, ८[३], †, ६, ४, ७,
५, ७¶, ८, १०[३]¶, ¶८, ५[४],
६, ८, १०, ९, ४[२]¶, १०,
२¶, ११, १[२], २, ३[२], ५, ११,
१२, १, ६[२], १८, १६, २[२], ३[१०]†,
४[१८], †, ५[११], †, ४, १, ५,
१०¶, १४¶, २, १¶, ५[४], ८[२],
१०[२], ३, २¶, ४[२], ५¶, ४, ६,
¶५, ६, ८[२], ९[६], ६, ३¶,

a) 'मे' इति ऋ. (१०, ५७, ४) पाभे ।
b) विशिष्ट इद ऋ. (७, ८, ४) पाभे. ।
c) 'मे' इति ऋ. (१०, १७३, ६) पाभे ।
d) 'मे' इति ऋ (१, १४७, ३) पाभे ।
e) विशिष्ट इद ऋ. (१, ९७, १८) पाभे ।
f) विशिष्ट इद ऋ. (१०, ८०, ३) पाभे ।
g) 'शिवो न' इत्यस्य स्थाने 'सुजोष' इति विशिष्टः ऋ. (७, ८, ४) पाभे ।
h) ऋ. (१, ११४, १) प्रकृतं पदमत्रतोऽन्यत् ।
i) विशिष्ट इद ऋ (७, ४०, ३) पाभे ।

७, ५¶; ८, २, ९, १T, २[२], ५, ६, १०[३], ११[२], १२[२], २७[१८], †[१०a], १०, १[१४], †[१३], २[८], ३[१२]†, ४[१०], †[९], ५[३]†, ६[११], †[७], ११, १[११], †[१०], २[१२], †[११], ३[३]†, ४[६], †[२], ‡[b], ५[२]†, ६[८]†, १२, १[२], †, २[६], †[२], ३[१२], †[१०], ४[१३], †[१०], ५[३]†, ६[२०], †[१३], †१३, १[४], ३[२], ४, ५[२], ७, ९, १०[६], १४, १[६], †, २[८]†, ३[९]†, ४†, ५†, ६[७], †[४], ७[४]†, ८†, ९[१३], †[६], १०[३]†, ११[१४], †[७], १२[६], १३[३], १५[८], †[७], १६[८], †[४], १७[१२], †[५], १८[२]†, काठ १, ४, १२[२], २, १[४], ४[६], ५–९, ११[८], १२, १४[७], १५[१८], ३, १[२], २, ३, ४[२], ८[३], ४, १[२], २, ९, १०[२], ११, १२[२], १३[४], १४, १५[६], १६[११], ६ ४[२], ६, ६, ७, ९[३], १०[६], ११[२], ७, १[६], २[३], ३, ८[४], १०[२], १२[३], १३[८], १४[२], १७[६], ८, १०[५], १४[४], १५[२], १६[३], १७[६], ९, १, ३[३], ४, ६[४], ७[३], १२, १८[२], १९, १०, २[२], ७[६], १०[५], १२[११], १३[८], ११, ९, १२[३], १३[६], १२, ७, १४[२], १५ १३, ४, ९[२], १०–१२, १४[५], १५[१०], १६[१२], १४, २[७], १५, २[१०], ८[२], ११, १२[८], १६, २, ४[१], ७, ८[२], १०[४], ११[८], १२[१], १३[१], १४[१], १५[२], १६[६], २०[२], २१[१], १७, ६[८], ९[१८], ११[१], १६[११], १७[२], १८[१०], १९[४], १८, १[५], २, ३[२], ४[१], ६[२], १३, १४[७], १६[१], १७[४], १८[१], १९, ५, ११, १२[४], १४[४], २०, ७, १४[२], १९[६], †, २१, २, ७, ९, १३[९], †, १४[८], २२, ५, १०, १४[१२], १५[२१], २३, ४, ८[२], ११[८], १२[८], २४, ६, ७[३], ९[२] २५, १[२], ७[२], ९[३], २६, ६, ७[२], ९, ११[७], २७, १[२], २, ३, २८, ३, २९, १, ३०, ३[९], ४, ५, ६[२], ७–१०, ३१, ३, ८[२], ११, १२, १४[९], ३३, ७[२], ३४, १८[२], १९[६], ३५, १[८], २[५], ३[३], ४, ५[३], ६, ७, ९, १३, १४, ३७, १०[७], ११, १३[२]–१५[२], ३८, ५[३], ६[२], ७[३], ८[२], ९, १०, १२[३], १३[३], १४[३], ३९, ३[६], ४[३], ७[२], १०[२], १२[४], १३, १४, १५[२], ४०, १, ३[४], ५[२], ७, ८[३], १०[१०], ११[३], १२[३], १३[७], १४[२], ४१, १, ४४, ६[२], ९, ४७, १४[३], १६, २१, ४६, १[६], २[३], ४[२] ५[४], क १, ४, १२[३], १३[४], १६[८], १९, २, १, ५[८], ८[३], ९ ११† १५[२], ३, १[२], २†, ७, ८[२]†[०], ९†, १०[२]†, ११[४], ४, ८[२]†, ७, १[६], †[५], २[४], †[३], ९[२]¶, ६, २[३], ३[३], ४, ७, ६[४]¶, ८, २[३], ३[२]¶, ४, ६[२], ७†, ९[३], ‡[d], † १०[४], २५, १[४] ‡[e], २[३], †, ३[२], † ५[२], †, ६[२]†, २६, ४[५], ८[९], २७, १[४], ६[११], २८, १[२], २[८]†, ‡[f], ३, ४†, ६[१]; २९, २[४], ३[७], ४[२], ५[२], ६, ३०, ३†, ३१, १¶, २[२], ९†, १७ ३[७], ४, ३६, १¶, ३७, ७, ८, ¶३८, २[२], ४[२], ३९, ५[२]¶, ४०, २[२], ४१, ४¶, ५[२], ७¶, ४२, १[२], २, ३¶, ४४, ३¶, ४७, २¶, †४६, ६[२], ७, ४७, ३, ८[२]¶, ११[२], ४८, १[४], †[२], २[२], ¶, ३[४], ६[२], ९‡[g], १०†, १२, १३†, †कौ १, ६, १०, २२, २४, ३३[३], ‡[h], ३६, ४२, ४३[२], ४७, ५६, ५७, ६१, ६६, ६७‡[i], ७६, ८१, १०२, ११०, १११, १२७, १२८, १३२, १४०, १४१, १५०[२], १५३, १५८, १६६‡[j], १६७, १६९, १७२, १७३[२], १८१, १८३, १८४[२], १८६, १८९, १९०S, १९७, १९९, २१०, २१५, २१८, २२०, २२७‡[k], २३०, २३१S, २३९[२], २५२, २५९[२], २६०[४] २६३, २६९, २७४[२], २८४, २८६, २८७, २९०, २९४S, २९९[२]S, ३१३, ३१४, ३१६, ३१८, ३३६S, ३४५, ३५३S, ३५८[२], ३६३, ३६६, ३७३, ३९३, ३९५, ३९७, ४००, ४०५, ४११, ४१६, ४२१[२], ४२२, ४२८, ४३७S, ४४८, ४५५S, ४५९, ४६०, ४७७, ४७९, ४९६, ५०९, ५१९, ५४९, ५५५[१], ‡[l], ५७१, ५७४, २, ३, १२, १३, १७, २३, ३२, ३४, ५९, ६५ ६८, ७२, ७४, ७८, ९२[१], ९७, ९८, ११९, १२८, १३०, १३३, १३८, १३९, १४२, १४७, १४८,

a) एकतरस्य नाउ उदात्तस्योपोद्घलिका धुरि 'ना' इति।
b) 'व' इति ऋ (७, ५७, ६) पाभे।
c) अत्र ण्यवविशिष्ट मया द्र।
d) 'मे' इति ऋ (१०, ५७, ४) पाभे।
e) विशिष्ट द्र ऋ (७, ८, ४) पाभे।
f) विशिष्ट द्र ऋ. (१०, ८२, ३) पाभे।
g) 'त' इति ऋ (१०, १७३, ६) पाभे।
h) विशिष्ट द्र ऋ (१०, ९, ४) पाभे।
i) विशिष्ट द्र ऋ. (६, ७, १) पाभे।
j) 'नु' इति ऋ (१, ८, ५) पाभे।
k) विशिष्ट द्र ऋ. (८, २, १९) पाभे।
l) विशिष्ट द्र ऋ. (९, ७४, १) पाभे।

१५८, १६०, १७५‡[a], १८४, १८५ १९९, २०४, २११, २२९, २४७, २६८, २७६, २९७,२९८ ३०६ ३२० ३२५, ३२७, ३३७, ३४६, ३४९, ३५२, ३७४, ३९७–४००, ४०१[२], ४०२–४०५, ४०६[२], ४१३,४१४,४३३,४३४,४३८, ४३९,४५५,४५७,४६१,४७६, ४९०‡[b], ४९५, ४९८, ५०१, ५०४[२], ५१५, ५१९–५२२, ५२९,५३४,५३६,५४०,५४२, ५६२, ५६४, ५८०, ५८३, ५८८, ५९७, ६०४‡[c], ६५१[२], ६५२, ६५५[२], ६५६, ६६८$, ६७१[२], ६७६, ६७८, ६८६, ६८७, ६९३, ६९६–६९८, ७०२, ७०९[२], ७१४, ७२५, ७३१,७३४,७५१,७५३,७५४, ७५६, ७६२, ७६४, ७७१[२], ७७२[२], ७७७, ७७८[२], ७८३, ७८५, ७८६, ७८८, ७९९[२], ८०२, ८०६[२], ८०७, ८०८[२], ८११,८१२,८१४,८१५,८२३, ८२५, ८४२, ८४९, ८५३, ८५५[२], ८५६, ८६५, ८६८, ८७४-८७८,८८७,८९२,८९४, ८९५,९०१,९०४,९०९,९१९, ९३६, ९४३, ९४५[२], ९४९, ९५१,९६१,९६२,९६९,९७१, ९७३[२], ९७४, ९७७, ९८०, ९८५, ९८६, ९९४[२], ९९९[२], १०००,१०१४,१०१५,१०१८, १०३४, १०३५ १०४२, १०६३, १०७१, १०७४,

१०८३, १०८६, १०९०[२], १०९२, १०९५, ११०९, १११०, १११४, ११२९[२], ११४०[२], ११४१, ११४२, ११४७, ११५३[२], ११५६, ११८२$, ११८७, ११८८, ११८९, ११९०[२], ११९१[२], ११९२, १२१०, १२१६, १२१८, १२२२, १२२५[४], ३, १,१,५,७,२,४,३,८‡[d],$४,१, ८,११[२],५,१$ ४,२,५,६,७[२], ८, जै १,१,६,१०$,३,२,४, १३[३],‡[e],४, २, ७[२], ९[२], ५,३, ६, २, ३, ७,७, ४,५‡[b], ८,४, ९, १, ११, ६,१२,४,५,१०$, १४, ३, ४, ८, १५,६,७, १६, ६[२], ९, १७, ४, १८, २‡[f], ३, ५,८,९[२], १९,७,९, १०[२],२०, २,५ ६, २१,२,६, २२,७,२३, २,५,७, २४,६,७‡[g],९$, २५, ७[२],२६,१०, २७,७[२],८[४], २८, १,७, २९,२[२], ३०,२,४,५,८, ३१,२ ७[२],३३,१,२,४,६,३५, ५$, ३६, ४, ३७, २$, ७[२], ३८, ६ ७, ३९,४, ४०,३, ८, ४१, ३[२], ४, ४२, २, ४४, १, ५ ७,४५,२, ७, ४६,१$, ४७, २, ७९, ४८, ३, ४, ५०,१,३, ५१, १०, ५२, १३, ५३, ९, ५६, ७, ५७ २[३], ‡[b], ५८, ६, ९, २, $२, १, ९, ३, ५[१], ४, ९[१]$, १०, ५, २, ४, ९ ६,२, ७, १$, २[२], $, ३[१], $[१], ३, १,५ २, ३,४,८, ३,२,४,३, ५ ६,५,७,३,६,१०, १२,

८, ४, ९, ६[२], ८, १२,१२,६, १३, ४, ६, ९, १४, १५, १४, ३, ६,९,१५,६,८, १६,१३‡[a], १७, ५, ६, १८, ६, ११, १९, ६, २०, १३, २१, १२, २२, १५[२], २३, ८, २४, १३, १४, २५,२,२६, ६, २७,१, ३,२८, २,९, २९,३, ६,९, ३०, १७, ३१,१७–२०, २१[२], २२–२५, २६[२], ३३, ३२, १–४, ३३, ८,९, १३, १४, ३४,१३, १५ १९, ३५, १०, ३८, १$, ३$, ४‡[b], ९, १२,३९,३[२],४०,११, १५–१८, ४१, ५, १०, ४२, २, ६, ७, ४४, ८, ४५, १, ४, ४६, ३‡[i], ८, ४७, ६[२],९, ४८, ४, १३, ४९, ३‡[c], ५४, ५[२], ६, ७,९, ५५, ९$[j],१२[२], ५६, ४, ६, १४–१६,२०,२३,५७, १,२, ५, १३, ५८, ६[४], ५९, ६, १६, ४, १, २, २, ५, ३, ५, ६, ८, ९, ४, ४, ६, ५, ४, ६, ४[२], ८, १०[२], ७, ८, ९, ५, ६, ९, १०, ७, १०, १२, १, ६, १०[२], १३, २, ७,१४,१,२, ५, ६, ९, १६, २–४, १८, ५–७, ९, १९,४, २०,३, २१, ३, २२, २[२]$, २३, ८, २४,१, ६, ७, १०, २६, ४,२७,३[१],४, २८, १[१], ४, १०, २९, ५, ६, १०, ३०, २, ३[१],४, ५[१],६[१],७, शौ १, २, २, †४, २, ३, †५, १, २, ३, ६, १[१]†, ४[१], ७, ३, ५, ६, १०, ४, १२, १, १३, २, ४, १६, ४[१], १८, १,

a) 'मे' इति ऋ (८, ९२, २९) पामे ।

b) विशिष्ट इद ऋ. (६ ७, १) पामे ।

c) 'व' इति ऋ. (१,, १७, ४२) पामे ।

d) 'मु' इति ऋ. (६, ८, १) पामे ।

e) विशिष्ट इद ऋ. (१०, ९, ४) पामे ।

f) 'मु' इति ऋ (१, ८, ५) पामे ।

g) विशिष्ट इद ऋ. (८, २, १९) पामे ।

h) विशिष्ट इद ऋ (९,, ७९, १) पामे ।

i) 'मे' इति ऋ (८, ८३, १६) पामे ।

j) ऋ. (१,, ८३, ३) दनि कधिक पा ।

१९,१, ३†,४, २०,१[२], †२१,
१,२, २५, १,२,३, २६,३,४,
२९, २[२]†, ३१, २,३,४[२], ३३,
१–४, ३४, १, २, १, ३†, ३,
६, ४, २, ३, ६, ५, ४, ६, ३,
७, २, ३, ४[३], ५, १८,४, ६†,
१३, २, २५, १, २७,७[२], २९,
३, ४, ३५, १, २, ३६, १[२],
३, १, १, २, १, ४,२,४, १०,
१†, २, ३, ७, ८, १३, १२,
४, १५, १[२],४[३],†,७,†१६,३[२],
५, ७[२], १७, २†, ४†, ८[२]†,
९, १९,३, †२०,१, २[४a], ३[b],
५[२], ६[२],§, ८§, २२, १[२]–६[२],
२८,३, ५, ६, ४, ७,७, ९, ६,
१०, १०, १, ३, ४, ६, ११,
५, १५, १०, १८†, १७,
२, २३, १, २[२], ३–७, २४,
१–७, २५, १–६, ७[२], २६,
१–७,२७,१–७,२८,१–६,७[२],
२९, १–७, †३१, २, ६, ३२,
२†,३†,५‡[c],६[२]‡[d],७‡[e], †३३,
१[२],२–६, ७[२], ८[२], ३६,१[२],२,
३८,३[२],५, ५,३,२†, ५‡[f],६[२],
†, ७[२],८[२]†, १०[२]†,‡[g],११ ५,
५, ९,६, २,५, ६,७, ७,१[२],३,
६[२],११,११, †१२, २, ८, १८,
१४, १९, ९, २१, ८,१२,८२,
९, १०, २७, ८, ९[२],१०, २९,
२, ६, १, ३, ३, १[२], २[२], ३[२],
४, १, ३[२], ६, २, ३†, ७, १,
२[२], ३, २३, ३, २४, ३, २६,
१,२, †२७, १, २[४],‡[h], ३[२],‡[i],
२८, १†, २९, २, ३२, १,
३, ३३, ३, †३४, १–५,
३५, १[२], २, ३७, २[२], ३[२],
३८, १–४, ३९, २[२], ४०, १[४],
२[२], ३[२], ४१, ३[४], ४५, ३†,
४६, २, ४७, १, ३, †५१, २,
३, ५३, १, २[२], ३[२], ५५, २[२],
५६, १, ५७, २, ३[४], ५९, ३,
६२, १[२], ६३, ४†, ६५, १,
७७, ३, ७९, १[२], २, ३[२],९३,
३, ९६, १†, ३, ९९, २, ३,
१०४, २, ३, १०६, २, ३,
१०७, १[२]–४[२], १०८, १[३], ११४,
१; २, ११५, १, ११६, १, २,
३, ११८, १, २[२], ११९, १,
१२०, १, २[३], १२१, २, १२३,
५, १२५, ३†, १२६, २†, ३,
१२८, २[४], ४, १३१, ३, १३३,
१[२]; ४[२], ७, २, १, ५, ५ ७,
२, १०, ४†, १२,१ १८, १[२],
४, १९, १, २१, १, २[२], ४[२],
६, २३, १, २५, १, २७, ३,
२९, १, ३२, १[२]†, ४०, १,
४२, २, †४३, १, २, ४८,
१†, ४९, १, २[२], †५०, १,
२,५१,१[२]†,५२,३†,५३,१[२]†,
५४, १, ५५, ६, ५७, २ ६१,
१[२], ६२, २, ३, ५, ६५, १,
७०, १, ७१, १, ७२, १[४],७३,
३, †७७, ७, ९, ८२,२†, ८४,
१[२],३,४†,८५,२,३†,८७,९१,
८८,२[२], ८९, १, ९१,१†,९६,
१[२], ९९, १‡[k], १००, २†, ८,
१११, १[२], ११३, १[३],२,११४,
१ ५[२], ७, ११५, ३, ११७,१,
१२०, २, ८, २, १७, †३, १,
१९ २०,†४,१०,२३[२],५,१७[३],
७, १७, ९, ७, १७, ९, ३, ६,
२४, ४, २, २२[२],२३‡[l], २४[२],
५,२,१७,१९, १५,४,१२[२]‡[m],
१०, १, ६, २०, २२, २९, ३,
८, ५, २३, ४५, ६, ४, ५,
११, १, १७, २, १, ८[२], ११,
१९[२], २०[२], २१[२], २६[२],२९[२]†,
३१[२], ६, ५, ६[२], ९, ८,१–६,
८–२२, ११,२,२३, १२, २६,
१२, १, १[२], २[२], ३–१०,१२[२],
१३,१४[२], १६,१८[२], २२–२५,
३०[२], ३२[२], ३४, ३६, ४०,
४१, ४३, ४४, ४६[२], ४७,५२,
६२, २, ३[२], ७‡[n], १३, १५[२],
१८, २२†, २३, ४९, ३, १०,
११, १२[२], १५, १६, १७[२],
२६, ३१, ४५, ४६; ४८,
५५[२]–६०[२], ४, ४९, १३, १,
१७[२], १८, १९[२], २९, ५९†,
२, ३७, १४,१, ३४†, ६०, २,
१‡[o], ३८†, ४०†, ४५, ५१,
६७, १६, ५, ३–७, १०, ६,
४, १७, १, ९–१९, २४,

a) एतत्स्थले एवंविशिष्ट मंत्रा. द्र ।
b) अत्र एवंविशिष्ट मंत्रा द्र ।
c) 'मा' इति स्क (१०, ८३, ५) पाभे ।
d) 'मा, माम्' इति स्क (१०, ८३, ६) पाभे ।
e) 'मे' इति स्क. (१०, ८३, ७) पाभे ।
f) 'म, ष्तत्म्' इति मुपा स्थाने 'पूर्वे' इति स्क (१०, १२८, १) पाभे ।
g) 'मा' इति स्क. (१०, १२८, ९) पाभे ।
h) 'गृहम्, म' इति मुपा स्थाने 'गृहेषु' इति स्क. (१०, १६५, २) पाभे ।
i) 'च' इति स्क. (१०, १६७, ३) पाभे ।
j) स्क. (६, ४७, १२) यनि स्वधिष्ट पा ।
k) 'ते' इति स्क. (१०, १७३, ६) पाभे ।
l) विशिष्ट इह स्क. (६, २८, ८) पाभे. ।
m) 'म' इति स्क. (१, १६४, ३३) पाभे ।
n) 'च' इति स्क. (१०, १६, १०) पाभे ।
o) विशिष्ट इह स्क. (१०, ८५, ३८) पाभे. ।

१८,†१, १९[३], ‡[a] २५[२], २६,
३०,३१ ३३,३६,३९[२]‡[b],४४,
४७$,५०[२],५१,५२[२],‡[c], ५८,
-,३†, २९ ४९, ३,१४ १५,
१६[२], २१†, २२‡[d], ३९†,
४४‡[e], ४५[f], ४६†, ५९[२]‡[g],
६१, ६२[२] ६३, ६७[२]†, ४,
४०, ४८, ५०, ५३,५४, ६२,
६३, १९, ३,१, २, ४, ४, २,
३[४], ८, ७[२], ९, १, २[२], ३–५,
६†[२], ७[२], ८, ९[४], १०[२], ११,
१४, †१०,१,२[५], ३[५],४[४], ५[४],
६[२], ७[५], ८[४], ९[५], १०[४], †११,
१[४], २[२], ३[२], ४, ५[२], १४, १,
१५, १[२]†, २, ३, ४†, ५[२], ६,
१६, १, २४, ४, २७, १४,
३१, २, ३, १३, १४[२], ३२,
६, ९, १०, ३३, १[२], ३४, ४,
५, ३५, २, ४०, २, ३[४], ४†,
४४, ४, ८, ९, ४५,२, ४७,५,
६[२],९,४८,२[२],३,४,५[२],६,४९,
५,६, ५०,२,७[२], ५२,५,-५५,
२, ३, ४, ५६, ६, ५७, ४,
५८, १, †२०, ३, २, ४, १,
६, ३, ६, ८[२], ७, ३, ८, २,
१२, ४, ६[२], १३, ३, १४, २,
३, ४, १५, ४; १६, १२, १७,
११[२], १२, १८, ४, ५, २०,
१, ४, ६[२], २३, १, २,४,२४,
१, ७, २६, २, ३४, १६, ३६,
२, ४, ७, १०, ११, ३७, ७,
११[२], ३८, २, ४५,१, ३, ४६,
२, ३[२], ४७, ८, ५५, १, ५६,
१, ४,५,६, ५७, २, ३, ४, ७,
९[२], ६२, १–४, ६३, १ ५,

६४, १, ६८, २,३, ५ ६, ६९,
१[२], ६,८, ७०, १०, १२, ७२,
३, ७४, १–७, ७६, ४, ७७,
१, ७, ८, ७८, ३, ७९, १[२],२,
८०, १, २, ८२, २, ८३, २,
८४, ३, ८७, ७, ८८, २, ८९,
३, ११[२], ९०, १, ९१,१, १२,
९४, ११[२], ९५, ४[२], ९७, २,
९८, २, १०१, ३ १०४, ३,
१०८, १, २, ३, ११०, १, ३,
११३, १, १२२, १, १२४, १,
३, ४, १२५, ६ १२६, ८,
$१२७, ८, १४, $१३०, १४,
१९, १४१, १[२], १४३, ५, ६,
८[९] पै १, ९, २, ४,१०, ३,४,
११, २[२], १३, १, १७,१, २०,
१, २, ३[२],४, २२, २–४, २५,
१–४, २७, १[२],२, २९,४,३०,
५, ३१, ४, ३२, १–३, ३७,
३–५, ३९, १[२], २,३,४[२],४१,
१, २, ४, ४२, ४, ४५, ४[२],
५१, २[२], ३[२], ४, ५३, ४, ५४,
१, ६३, १, ६४, २[२], ६६, ४,
६९ १, ७१, ३, ७६, २, ७८,
२[२], ८६, ४, ५, ७[२], ९१, ४,
९२, १[२], ९५, २–४, ९६, १,
९७, १, ९८, २, ४, १०३, १,
१०४, १, २, १०६, १, ३[२],५,
१०९, १,३[२], ११०, १, ११२,
१. २, ५, ४, ६†, ६, ३, ७,
२, ८, ६, ९, १, ११, २, ३,
१४, १, १६, ५[२], १८, १–५,
१९, १–३ २०,३, -१,१[२],†,
४, ५†, २३, २, ३, २८, ४,
३०, १[२]†, २†, ५, ३१, १ ३,

३७, १, ३८, १, ३९, ३,४,६,
४०,४[२],४९,१–५,५३,१[२]–६[२],
५६, १–५, ५९, ५, ६२, १,
४[२], ५, ६८, ६, ६९, १–५
७०, ४[२], ५, ७३, ३, ४, ८५,
४, ५ †८८,३,४, ३,५,१, ६,
१, ८, ६, १०, १, २[२], ५ ६,
११, १[२]–६[२], १७, ३, ६, १९,
४, २०, ४, ५, २२,१, २५,४,
२६, २, ४–६, २७, ३, ३०,
५ ३१, १–८, ३३, ७, †३४,
१, ३[४b],४[२b],७,८[२], ३५,१[२]†,
२, ३[२]†, ४†, ५, ६, ३६, २,
६†, ३८, १०, ४, ४, ३, ५,६,
९, २, ४[२], ५[२], ६, †१२,२,६,
१३, १, ७[२], १६, १, १८, ३[२],
४–६, २४, ७, २५, १, ५, ६,
†२६, ३, ६, †२८, १, २,३[२],
४, ५[२], ६, ७[२], २९,१[२], २–६,
७[२], ८[२], †३१, ३, ५, ६, ७[२],
३२, २, ३, ५, ७, ३३, १–७,
३४, १–६, ७[२], ३५, १–७,
३६, १–७, ३८, १–७, ३९,
१–७, ७, १, २, ७, †४, २,
५, ६, ७[२], १०$, ११, १३$,
१४, ६, ७, ७, ८, १०, १३,
७, १६, ४, १७, २, २१, २,
३, ५–७, २२, ९, २३, ५[१],
२४, ८, २७, ८, २८, १, २,
५, ६[२], ८[१], ९, ३१, ९, ३३,
१०[१], ३५,१२, †३९,३[१],६,८;
६, ३,१, ३†, १३, ४,४,९,९,
१०,१२;११,२,७†–९†, १२,
९–११, १३,१–३, १६,१[१],†,
७†, १७,१०[१], २०, ५ ६[१],९,

a) 'मे' इति ऋ. (१०, ११, २) पाभे ।
b) इह 'म, मत्र' इति ऋ. (१०, ११, ९) पाभे. ।
c) विश्वाइ इह ऋ. (१०, १५, ६) पाभे ।
d) 'परित्र्यम्, म' इति द्विपदाऽऽत्मकस्य पा स्थाने 'परित्रस्म' इति ऋ. (४, १, १७) पाभे. ।
e) 'स, मः' इति द्विपदाऽऽत्मकस्य पा. स्थाने 'अधा' इति ऋ. (१०, १५, ११) पाभे ।
f) ऋ. (१०, १५, ५) यनि ऋषिक पा ।
g) विश्विर इह ऋ. (१०, १५, १४) पाभे ।
h) एकस्मात्र अन्यविशिष्ट गणा द. ।

११, २[२], ३, ४, ५[२], ६, ७, ३, ६, ७[२], ८, १०[२]†, ११, ५, १०, ६, २, ६, ८[२], १०[२]†, ७, १, २ ४–६, ९, ८, १, २[२], ४ ७, ९, १[२], ४, ८[२], १२, ५, १५, १०, १९, ९, ८, १, ९, ११, २ ५, ३, ४[२], ६, १०, ११, २, ५ १३, १०†, १४, ११[२]†, १५, ३, ८[२], १८, ११, ९, १, ७, ८[२], १०, ३, १, ७, ७, ८, १२, ३, ४, ५[२], १०–१२, १७, ९, २२, २७[२], ३०, १, ११, ५, २, ३, १३ १४[२], ६, १, २, ३[४], १०, ११[२], ८, ४, ९, ५ ११, १, १२, ८, ३३, २, ९, ३, ४, ५, ४, २, ५, ९, १०, ७, ७[a], ११, १२, †१, १, १२, १६, ३, ४, १३, १४, १५[२], ४, ६, ९, १०, ५, १, ६, १०, १२, १४†, १३, १, ३, १०, ३, १४, १५, ५, २, ३[२], ८, ८, १[२], २[५] ३[४], ४[४], ५[४], ६[२], ७[४], ८[४], ९[४], १०[४], ११[२], १२[४], १३[४], १४, १७[२], ९, १२, १०, ३, ७[२], १३, ९, १४, ६, ९, ११, ३४, १, १–१७, २, ६–८, १४, ३, १, ४, १३, ४, ५, ६[२], १२, १७[२], २५, १, ३, ९[२], १०[२], ३, १, २[२], ३, ४, ५[३], ८, ३, ४ ९, ४, २, ५, १, ६, ६, १०, १०[३]†, †११, १[२], ७, १०, १२, १†, ७, १३, १–५, ७–९, १४, १–७, ८[२], ९–११, १५, ८,

२०, ३[२]† ‡[b], ४[२], ‡[c], २१, १, ३, ६, ९ २२, २, ५–७ ९, २३, ४†, ११, १३, ३६, १, ९, ४, १०, ५, ४, ६, १†, †७, ९, १०, †८, ५ ११[२], ९, १०†, ११, ३[२]†, १३, ३, ९, १७, ४, १८, ७, १९ ७, १०[२], २१, ५, ६[२], ९, २४, २, २६, २, ३[२], २८, ७[२], ३५ ६, ३६, १० ३७, १, २, १०, ४१, २, ४२, ४[२], ५ ४६, १[२]–१०[२], ४७, १[२], २[२], ३[४], ४[२]–७[२], ८[४], ९[२], १०[२], ४८, १[२]–५[२], ४९, १, २ ४, ७–९, ५०, ३ ४[२], ६, ७, १०[२], ५१, १०, ५२, ५, ६४, ९, ६८, ४†, ६९, २[२]†, ७०, ८, ९, ७१, १, ७३, ३[२], ४, ९२, ७, ९८, ८, ९९, ५ १००, ३, १०३, १०, १०४, १, ८[२], १०५, १, ९[२], १०[२], १०६, १[२], ६[२], ९[६], ११०, ३, ११२, ७, ११८, ८, १४९, ११, १५०, ७, १५१, ९, नौ[d] ऋ ७, ८८, ५, ८, ६२, ११, ६०, १०, ४, ५[२], ८५, ४७[२], ८८, १७, ९५, १, मा २, २७, ४, ३४, ५, ६, ४०, का ४, १०, ५, ५, २, ४, ९, ७, तै १, २, ११, २, ३, २, १, ४, ३, ७, ९, १, २, ५, ८, ३¶, ५, २, ३, ३¶, ¶६, ४, ९, १, १०, १, ७, ४, १५, १†, मै १, २, ७, १३[२], ४, २, २, ६, ११, ३, २, ३¶, ¶४, ३, ३[२], ४,

४, ५९, ५, ८, ६, ७[२], ३, ८, १[२], १४, ११, काठ २, ८ ११, ४, ९, ५, ५ ७, ३[२], १२, ७[२], १५, ८, २७, ४[२], ८[२] ३०, १[४], ४०, २[२], ४४, ४, क २, २, ५, ३, ७ ५ ७[२], ३७, ८[२]¶, ४०, ७, ४२, ४[२]¶ ४६, ४¶, शौ ७, ११, १०[२], ७, ३७, १[२], ११, १, ३५ १३, १, १८, १४, २ ७२‡[e], †१८, १, ४[२], ५[२], पै ८, १, १०, १६, ९२, ५

मद्– मद्[f] ऋ २, २८, ५, ६, ७९, १, ५, ७, ८, ६, ६७, २, १०, १०, ८, १०, १२, ८६, ६[२], ९५, ८, १६६, ३, मा २३, ५२, का २५, ९, ८, तै १, ५, १०, १, ६, १, ३, ६¶; ४, ८, २¶, मै ३, ६, ८¶, ४, १४, ९[२]†, काठ ३१, १४[४६], क ५, २, शौ १, ३४, ५, २, ७, १, ३०, १, ४, १९, ७, ६, ८, १, २, ३, ११८, ३, ७, ६२, १, ६७, १, १०, १, १०, १३, ११, ६, २६[२], १२, ३, ४६, १८, †१, ९, ११, १३, २०, १२६, ६[२]†, पै २, २६, ४, ७, २३, ४, १३, १२, २, १६, २३, ६[२], ३५, १०, ३६, ३, ५०, ५

†म(द्>)त्-कृत[b]– -तानि ऋ २, २८, ९, मै ४, १४, ९.

¶म(द्>)त् प्रायण[i]– -ण काठ २३, ८, क ३६, ५, –णा तै ६, १, ५, १

[a]) तु सस्य टि अहि->-हिना।
[b]) विशिष्ट इह ऋ. (२, ३३, ४) पाभे.।
[c]) विशिष्ट इह ऋ. (२, ३३, ७) पाभे।
[d]) तु नाव् रू टि।
[e]) 'नु' इति ऋ (७, ९६, ४) पाभे।
[f]) व्यु कृते तु टि अस्मद्–। प्रामिर् अस्मद्– इत्यस्याऽऽदेशतया (पा ७, २, ९७) अर्थाभिधनापदि अस्मदर्थकशब्दान्तरतयाऽभिमतस्य (तु ॥॥ २, २३६) °म– इत्यस्य पा द (पा ७, १, ३२)।
[g]) 'मत्-मपसा' इति समस्त पद मत्वान SIJI चिन्त्य (तु तैत्रा ३, ७, ६, ९)।
[h]) नृतम पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८)।
[i]) बस पूपप्रस्य (पा ६, २, १)। उप यद।

मु(द्>)द्-सखि[a]– -खा ऋ १०,८६,१, शौ २०,१२६,१†.

¶मुद(द्-अ)म[a]– -आ तै ६,४, ७, १, मै ४, ५, ८, काठ २७, ३, क ४२, ३

¶मुदु(द् उ)दयन[a]– -न काठ २३, ८, क ३६, ५, -ना तै ६, १, ५, १

*महे(द्-दे)वता[b]–

*मद्देवतिक[c]–

¶मद्देवत्य,त्या[d]– -त्य मै १, ७,२, -त्यम् तै १, ५,१, २, मै ३,७,१[2], काठ ८,१५ क ८,३, -त्या मै १, ८,४ -त्या तै ६,४,७,२, -त्यानि तै ६,४, ७, २, मै ४, ५, ८, काठ २७, ३, क ४२, ३

*मद्-भ्रि– नाउउ व्यु औप द्र

*मद्रि– नाउ व्यु औप द्र

†मद्रिच्[e]– -द्रिक् ऋ १, १७७,१, ३, ६, ३१, ५ मै ४, १४, १८, काठ ३८, ७

मद्रय(द्रि अ)च्,ञ्च्[f]– -द्रयक् ऋ ३, ४१, १ ६, ३८, २, शौ २०, २३, १†, पै ९, ४, १२, -द्रयञ्चम् ऋ ७, २४, ३

*मध्य(द्रि-अ)द्रि[g]–

*मद्यर्य(द्रि-अ)च्[h]–

मद्यद्रिच्[i]– -द्रिक् ऋ ६,२२,११, शौ २०, ३६,११†.

मुमद्[j]– -म ऋ १, १०, ९, २३, [८, २,४१,१५] [२१, १०,९, ७], ५०, ११, ११०,२, १४२, ४, १४८, २, १८२,४, २,१८, ७ ४१, ४, ३, [२४, ३, ८, १७, १, (१९, २५, ७५, ३)] ४२, ३, ६२, ८, ४, १८, ७, २४, १०, [२६,२,(१०,६,७)], ४२, १, [५, ७५, १–९], ६, ५०, १५ ५२, १४, ५५, ५, ७५, १९, ७, ३१, ५, ८, १, १५ १८, २९[2],३,३, [५,३०, ८, ६] ६, १२, १८, ९, ८, १७, १, १९, २९, ३३, १६, ३८, ६, ४३, १७, ४४,५,२२, ६०, ६, ७८, ९, ९१, ६, ९, ६९, ८, १० २५, २, २७,५, २८, १, ३३, ८, ४२, ३, ४७, ७, ४८, ३, ५३, ४, ५, ६६, ११, १२८, ५, १२५, ७, १२८, १, २[2], ४, १४५, ३, १५९, २, ३, खि २, ६, १, १३, १४ ६[2],२९,६[2],२७,२८, ३, १५, १[2], ४[2], ४, २, ४, ५, ३७, ४०[2], १२, २, ५ ११, १, ७, ७, ?, ६[2], मा ३, ४, ५, ६, ४०, ७, ९†, १३,३५, १४, ६; १५, १६, २७ १५, ५७, २०, ७, १३, ३३, ८९†, का ३, १, ४, ५, २, ४, ९, ७, ७, ४, १†, १४, २, ११, १५,१, ५, ४, ३[2], ८,५, १६, ७,१, २१,७,६, १४, ३२, ६, १२†, तै १, १, १०, ३, ३,३, २[4], ३[2], ११, १, ३, ४,३, ४, ५, १†, ५, १०, १[2], ¶२, ३, ६, १, ४, ४,२, ५, २, ३, ६, १०, १, ¶३, १, ९, ५, ६, ४, २, ४, २, ३, ११, ४, ४, ११, १, †७, १४, १[2], २, ६, १, ४, ८, ¶७, १, ६, १, ५, मै १, २, ७, १३, ३, ७†,†४,१, ५, ६, १†, २, २, ¶२, ४ ८, ८, १२[2], ९, १, ११, ९†, ३, ९, १, ११,८[2], ४,१०,२†, १२, १, १४, ८†, काठ २, ८, ३, १, †४, २, १४, ७, ३[2], ११[2], १२[2],†, १४, ८, १६, १०, ११,१२,१५१, १७,१०[2], २८, ९, ३१, १५, ३५, १०,

---

[a]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[b]) बस सास्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र ।

[c]) मत्वर्थे निरनुबन्धप् ठ>इक प्र उस (पा ५, २, ११५)। प्रस्व ।

[d]) नैप्र नाप्. अजमध्यस्थककारलोप इकारस्य यणादेशश्चोत्तरस्याऽनुदात्तस्य स्वरितविपरिणामश्च (पा ८, २,४) द्र । पाप्र तु एप् यति प्र तित्-स्वर (पा ५, ४, २४, ६, १, १८५) इति विशेष ।

[e]) नैप्र नाउ उत्तरादिलोपाऽऽत्मको विपरिणामो भवतीतीदमीया व्यु तदीयया व्यु एव गतार्था द्र । वा विवि ।

[f]) व्यु इते तु टि अस्मद्र्यच्-।

[g]) नाउउ पूर भवति (तु एउ टि)।

[h]) नाउ मूलतया सुकल्पम्। सस्व उप च कृते तु मद्र्यच्,ञ्च्– (इह पूप स इति कृत्वा व्यधिकरण बस इति विशेषस्तु द्र)। पूप *अद्रि– इति अर्ध– इत्येतत्सजातस्याऽऽश्रयपर्यायभूतस्य च सत अद्रि– इत्यस्य नैप्र विपरिणाम द्र [वैतु सा अद्र्यद्रि– इति द्विरुक्तस्याऽऽदेशस्य उस (पा ६, ३, ९२) इति, GW 'द्रि' इत्यस्य द्विरुक्त च प्रथमे तच्छ्रवणेऽन्तेऽश्चरत्येति]।

[i]) नैप्र नापू विपरिणाम मद्रेत्तैनैव गतार्थ द्र. (तु टि मद्रिच्–)।

[j]) मौलिय *अस्मर्भेद्–> यनि प्राति. *मुमद्– इत्यस्य (विवि >११ इत्येव) व्यवहारदशायां मुम> मुम इति विपरिणाम [वैतु पा. (७, २, ९६) अस्मद्– (>मुम [पा ६, १, २११])+ङस् (अ) इति]।

३८,४[२];४०,१०[६]†;क२,२;८; ३, २†; ५, २[२]; ६, १[२]; २; ३; २६, ९[२]; ४८, १२; †कौ १,५२; १११; २५०; ४१८; २, १६; २६०; ८५२; ८९२; ९५७; १०९३; १०९४; १०९५ऽ;१२२२; ३,३,९; †जै १,५८; २०, ७; २६, ८;४०, १०;२,२,४; ४,७ऽ; ३, २, ७; २२, ७; ४, १२, ५; १३, ७; २०, ६; २९, २; शौ १,६,३†; १२, ४; १९, २; ३; ४†; ३४, २[२]; ३, ८, ६[२]; १८, ४; २५, ५[२]; ६; ४, ३०, ७†; ३६, ८; ५, †३, १; ३[२]; ४; ७, २; ८, ३; २३, २; ६, ९, २[२];३७, १; ४२, ३; ४३, ३; ६५, ३; ९४, २[२]; १३०, ३; १३९, १; ७, २१, १; ३८, १[२]; ३९, ४; ५२, २; ८, ७, ७; १९; ९, २, १; ४; ५; ७[२]; ९; १०; ११; १६–१८;४,१२; १०, ३, १५; ८, २५; १२, ३, ४७; १३, १, २८; १४, १,५२; १८,२,३७[२]; ४, ४९; १९, ८, १; १५, ६; ४९, ७; ५७, ३; †२०, ३, १; १८, ५; २४, ३; ३८, १; ४७, ७; ८९, ३; १०४,१; ११५,३; १२७,११ऽ;१३६,८ऽ[a]; १४०, ३; पै १, २०, ४; ४०,१[४];२[१]; ३[४]; ४[६]; ५५, ४; ६०, ४; ६४, १[२]; ९८,४; २, ३५, १; †४१, २; ३; ७७, १; ९०, ३; ३, ११, १; २९, ४; ५; ३०, ३; ३५, ६; ५, †४, १;३[२];४; ५[२]; २६, २; ६, ९, २; ७, २, २; ९; ९, २; १०; १८, ३; ८, ७, ६; ९, ७, ७; २५, १–४; ५[२]; ६–१०; ११[२]; १२; १३[२]; १४; १५; १६[२]; १७; १०, १२,१०; १३, १–१०; १४, १–१०; १४, २, ५; ३, २; १६, १२, ७; १३,८; २५,२; ७३,५;७६, १;४–६; ८–१०; ७७,१;६;७; १०३, २; १५२, ६; –०म[b] मा २३,१९; का २५, ५, ?; तै ७, ४, १२,१; मै ३, १२,२०; काठ ४४,१[१]; –०मा३ काठ ४४,९; –०मा३म्[c] तै ७, ४, २०, १.

*माम–

माम-क[d]– -कः ऋ १०, १५९,१; पै २,४१,१†,४,५,९; –कम् ऋ १०, १७, १४; काठ ३५, ४†; शौ १,२९,५†[e]; ३, २४, १†; ४, ४, २; १८, ३, ५६†; पै १, ११, ४; ३, १०, ६; ५,३०,१†; –काः मा १९, ४६; का २१, ३, १७; मै ३, ११, १०; काठ ३८, २; –कान् शौ ३, ६, १; ५; ४, ३७.१०; १३, १, ३०; पै ३, ३, १; ६; १३, ४, १४; –†कानाम् ऋ १०, १०३, १०; मा १७, ४२; का १८, ४, १०; तै ४, ६, ४, ४; कौ २,१२०८; पै १,५६,२.

मामकी[f]– -की[g] पै ६, ६, ८.

मम-क[h]– -कस्य ऋ १, ३१, ११; –काय ऋ १, ३४, ६.

†मम-सत्य[i]– -स्येषु ऋ १०, ४२, ४; शौ २०, ८९, ४.

१मय[j]– मया ऋ ८,१००,१;१०, ८५, ३६; १२५, ४; खि ३, १५,८;२०; २२;१७,१; मा २, २७; १९,११; का २,६,६;२१, १,१०; तै १,५,६,४; ६,६,२[२]; ३;७,६,३;९,२[२];३,२,४,५;४, ४,५,१; ¶६, २,७,१; ८,१;४, ७,२; मै १,४,२[१];७[१]¶;५,१४[१]; २, १३, १५[८]; ४, ६, ४[२]¶;१४, १७; काठ ५, ५[२]; ७, ३; २०, ६; २५, ६[२]; ३२, ५[२]; ४०,२; क ५, २; ३१, ८¶; ¶३९, ३; ४; शौ ३, ५, ८; १४, ५; ६;

a) नम° इति शंपां. मुपा. ।

b) षष्ठ्यन्तस्य पूर्वाङ्गवद्भावः (पावा २, १, २) द्र. ।

c) 'अप्र.' (पा ८, ४, ५७) इत्यनुनासिकः शाखाभेदेन विकल्पितः द्र. (वैतु. नापू. काठ. ह.) । उदात्तप्लुतिः (पा ८, २, ८४) अनुनासिकवती सती क्वचित् ४ इत्येतदङ्कवती मुद्रापिता भवति । तदयमङ्कभेदो विमृश्यः (तु. मैस्. सं.) । यत्त्विह भा. 'परमपि छन्दसि' (पावा २, १, २) इति षष्ठ्यन्तस्य पूर्वाङ्गवद्भावात् षष्ठ्यामन्त्रितसमुदायस्य स्वर इत्याह, तद् दृष्टविरोधाच् चिन्त्यं भवति । अत्रोदात्तप्लुतौ सत्यामपि पूर्वस्य 'मुनः' इत्यस्याऽऽद्युदात्तत्वेनोपलम्भात् । स्याद् अथान्यः पा. संस्करणान्तराऽपेक्षो भवति । 'त्रयाणाम्' इत्यादिभास्करीयोत्तरग्रन्थस्याप्य् उपलभ्यमानस्थितिविरोधदर्शनात् । तद् एतत् सर्वं सम्यगालोचनीयं भवति । (तु. लाज्ञिंन्–, शाचिंन्–) ।

d) प्राग्दिवीयः कः प्र.उसं.(पा ५,३,७०)। प्रस्व [वैतु. पा.(४,३,३) अस्मद्->°१ममक–+अण् प्र.प्रस्व.चेति]।

e) 'मामकः' इति ऋ. (१०, १५९, १) पामे. ।

f) स्त्री. ङीप् प्र. (पा ४, १, ३०) ।

g) सप्तमीविभक्तेर्लुग् भवति (पा ७, १, ३९) ।

h) प्र. स्व. च निपूद्रि. द्र. ।

i) तस. सामस्व. (पा ६, १, २२३) । उप. यद्र. ।

j) मौलिय. <°मयं–<°अस्मयं– द्र. । प्राक्प्रक्रियाऽस्मदोऽन्त्यभागस्य दक्षराऽऽपत्तिः द्र.

४, ३०, ८†, ७, ६२, ७, १४, १, ४८, ५०†, ५२, १९, ७१, १, पै २, १३ ३, ३, १५, ६, १०, ४, ८, १२, ३, १६, –यि ऋ १, [२३, २२, १०, ९, ८] ८, ५०, १०, ९, ६६, २१, १०, ४८, ३, १२८, $३^{३}$, सि २, ६, १०, ११, $६^{२}$, २५, ८, १, ३, २, १०, १५, ३, १८, $२१^{३}$, २६, १७, १, ४, ५, ३५, ६, १०, ८, ४, ६, ३, $१^{२}$, मा २, १०, ३, २७, ४, १०, ५, ६, $४०^{२}$, ८, ७, १०, ३८†, १०, $२५^{३}$, ११, $५८^{४}$, १२, ४६, १३, १, १७, १, १८, ४८, १९ $९^{६}$, ४६, २०, २३, ३२, ३२, १६, ३६, १, ३७, २०, ३८, २५, २६, $२७^{२}$, ३९, ४, मा २, २, ९, ३, ८, ३, ३, १९, ५, २, ४, ९, $७^{२}$, ६, ५, ५†, ८, ४, १, ६, ४, १३, १†, ११, ७, ५, १२, ५, $९^{४}$, १३, ४, २, १४, १, १, १८, १, १ २०, २, ११, २१, १, $८^{६}$, ३, १७, २२, १, ७, ३, १, २९, ५, २†, ३५, ३, १२, ३६, १, १, ३७, ३, ६, ३८, ५, ७, ६, १, $२^{३}$, ३९, २, २, तै १, २, १, २, ७, १, ११, २, ३, ४, $३^{१}$, १४, ८†, ४, ४५, ३, ५, ५, ३†, ६, २, ४, ६, ६, १, ३†, ८, १५, २, ६२, ४, १२, ४, ५, ५, २, ४, ७, ३, ३, ३, १, १०, $२^{१}$, २, १०, $२^{१}$, ३, १, $२^{१}$, २, $१^{१}$, ८, २, ४, ४, १, ५, ६, २, ४, १, ७, १४, $१^{१}$†, ०, ५, २, ३^{c}, ६, १, २, ७, ६, ४, ९, $१^{३}$, २, ६ ¶५, १, $१^{२}$, २, ९, १, ६, ३, ५, ७, ४, १६, १, ५, १९, $२^{३}$, मै १, २, २, ७, $१३^{३}$, ५, १†, $२^{२}$, ९, ६, $१^{३}$, २, ६, १२, ७, $६^{४}$, ११, १०, १, १३, १, २३, ३, ३, ५, ४, ८, ९, $१^{२}$, ११, १०, ४, २, $१^{२}$¶, ३, २¶, ४, ६, ७, ४¶, ९, ५, $१३^{६}$, १२, १, काठ २, ३, ८, ३, $१^{२}$, ४, १३, ५, $२^{२}$, $५^{६}$, ६, ९, ७, $१^{२}$, ६, ७, ८, $१९^{३}$, १६, ८, १३, १७, ९, ७, १०, १०, १२, २, $३^{२}$, ७, १३, १५, १६, १६, $५^{४}$, ११, १९, ६, २७, $१०^{२}$, २८, ९, २९, ३, ३२, २, ५, ३६, ७, १४, ३८, २, ५, ४०, १, १०, १३, ४४, ५, ४५, १५, क १, १५, २, २, $८^{२}$, ३, ११, ४, ८, ५, $१^{२}$, ६, $२^{३}$, ८, १, १०, २५, २, ३०, ४, ४४, ९¶, कौ २, ८७०†, ३, ३, १, जै २, १, ४, †४, ३, १०, १२, ७, शौ १, १, $२^{२}$, $३^{२}$, २, १२, १, २६, ४, ३, ५, $२^{१}$, १०, ६, १४, २, ४, २२, ५, ५, ३, $५^{३}$†, ६, ६९, १, $३^{१}$, ७३, २, ३, १०२, २, १०८, ३, ११९, २, ७, १३, ४, २०, १, ८४, $२^{१}$, ८७, $२^{४}$, १४, ४, ९, १, १८, १०, ६, ३३, ११, ६, २६, ९, ३, ५, १२, १४, १२, २, ३३, १४, १, ५७, १६, १, १३, ९, ४, १७, १, ३०, १८, २, ५२, ३, ६१, १९, ३१, ६, १२, पै १, ३३, ४, ६३, ५, ९२, ३, १०३, $४^{२}$, १०५, २, ११२, $४^{६}$, २, ५, १, १२, ४, १३, २, ३, ३५, २, ४५, १–५, ४७, १–५, ७७, १, ४, ८१, ३, ९०, ३, ३, ३, $३^{१a}$, १३, १, $२^{२}$, १८, ६, २८, ३, २९, $४^{३}$, ५, २९, १–७, $८^{४}$, ९, २२, ३, १०, ५, ६, $१२^{२}$, ६, ८, १०, १६, २३, ६, ३३, ६, ८२, ३, ५, ८३, २, ४, ८६, ५^{b}, ६^{c}, १४९, $१९^{२}$

रमय्– $मे^{a}$ ऋ १, १०, ९, २३, [२०, १०, ९, ६], २४, २५, ४, १६–१९, ५०, १२, ९३, १, १०५, [१–१८], ९, ११०, १, ११७, २३, १२२, ४, [६, ७, ६२, ५], १२४, १३, १२६, १, $७^{६}$, १३१, ६, १३९, ७, $९^{२}$, १४५, ३, १४७, २, १६२, ७, १६३, ४, १६४, १६, $३३^{२}$, १६५, $४^{२}$, १०–१२, [१३, ४, ९३, ४], १८१, ७, [१८३, ५, ८, ८५, १], १८४, २, २, ४, ५, ६, १, १०, २, १४, १०, १८, ८, २४, १५, २७, २, २८, ५, १०, ३०, ७, ३२, १, ३५, १, ३६, [६, ८, ३५, ४], [४०, ५, ६, ५२, १६], [४१, १३, ६, ५२, ७, ८, ७३, १०], ३, १५, २, २६, $७^{२}$, ३३, ५, ३८, ८, ४३, ५, ५१, २, ५३, ३, १६, ५४, २, १६, २१, ५५, ३, ५७, १, ६२, २, ४, ५, ६, ८, १८, २, ११, २४, १०, ३३, ७४, ४१, ८, ९, ५, २, ५, [८, १०, ३८, ६], १२, ३, १४, ५ १८, ५, २७, १, २, ४, $२^{०}$, ३,

(पा ७, २, ८९)।

^{a}) अत्र मे>मयि इति पुराणो विचार रामाप्यते द्र [? विचार्य–, विचाय–द्योतन।

^{b}) 'मह्यं' इति शौ (११, ८, १५) पाभे।

^{c}) 'मह्यम्' इति शौ. (११, ८, १६) पाभे.।

^{d}) प्रायुक्त्योय विशेषणवेलः (पा ८, १, २२) इ।

३०,२,३२,११,३३,९,३६,३,
४१, ११ १७, ४२,२, ४६,६,
५२,१२,१६ १७,५३, ३, ५४,
११,५६,२, ६१,९, १०, १७,
१८^{२},६४,७,७४,६, ७८,५, ६,
९,६^{१},२१,११, २८,५, ४७,३,
४९, ५, ५०, १०, ५२, १३,
६३, २, ९, [६९, ४, ७] ७,
१,१०,[२०,२५],७,६, १८,४,
२२, ३, २३, १, २९, ३
३३, १, ६३, ३, ६७,५, [१०,
६९, ८], ६८, २, ७२, २, ८२,
८, [८४, ५, ८५, ५] ८६,
२-४, ८७, ४, ९९, ७, [७,
१००, ७], ८, १, ६^{२}, ३, २१,
२२, ४, २१, ५, ३७,३८, [६,
३२, (१२, ३१)] ७, ९^{२}, ८,
१२, १३, २१, १४, १, १९,
२६, ३६, ३७, ३२, १२, २३,
१४, २५, २३, २६, ८, ११,
१७, ३२, ६, २३, ४३, [(६,
१२, १२) १६] २७, ४४, २,
४६, २७, ५०, ३, ५४, ४,
५५, ३, ५६, ३, ६१, १०,
६५, १०, १८, ६६, १२, ८०,
४, ८२, ६, ८५, २^{१}, ९, ९१,
५, ९२, २९, ९३, १५, १००,
[२, ६०, ८३,७], ५, १०१,७,
१०२, ११, ६०, १०,११,११,
२, १२, ४, २४, ६, २७, १,
३, ४, १०, १८, २०, २८, २,
४, ६, ३०, ८, ३२, ३ ३४,
३३, ३९, ६, ४०, ५, ४३, १,
२, ४८,५, ९ ५१, ०, ४, ८,
५२, १, ५४, ५, ६०, १२^{१},
६१, ४^{१}, ८; १५, ११^{१}, ६२,
७, ६३, २, ६४, २, १२, ६५,
११, ६६, १०, ११, ७०,
१०, ७५, ५, ८६, ५, ७^{१},
१४^{१}, ९३, ११, ९५,५^{१}, १०,

११^{२}, १७, ९७, २, १४, ९८,
१, १०६, ६, १०८,१० ११९,
१, ६, ७, ११, १२२,२,१२८,
४, १४५, २^{२}, ५, १५१, २,
१५९, ३^{२}, १६६,२, ५, खि १,
२, ५^{२}, ३, १, ४, ९, ११, ८,
१२, ८, २, ६, २, ५, ७, ८,
११, १२^{२}, १५ १६, ६^{२}, १७,
१८^{२}, १९ १०, ७^{२}, १२, ३,
३, २, ३, ६, ४ ७, ३, ८, ३,
१०^{२}, १^{२}, २^{२}, १५, १२, १६,
४, २०, १, ४, २, १०^{२}, ५,
२३, २८, ३८, ३९, ६, ४, ९
८, ८, १, २^{२}, ४, ५^{३}, ९, ३
११, १-१३, १३, १, ९, ७^{२},
११, ४, १५, १५, ३ २२, ७
मा १, ५, २, ७, १६ १९
२६, २८, ३४, ३,१७^{५}, ३७^{२},
५०^{२}, ४, १, ३^{२} १५^{२}, २२,
२३, २४^{४}, ३४, ७ ६ ९^{२},
२३^{४}, ३३, ४०, ६, २१, २६^{२},
३१^{१०}, ७, २७^{७}, २८^{४}, ३४†
८, ९, ६०, ६२, ६०, -^{२} ३^{७},
४^{१}, ५, १५ २८, ६६, ८१,
६२, ४२ ७६†,८८,९९,६४,
८^{५}, १७^{१०}, ६७, २^{१}, ६३,६४,
६८,१^{१२}-३^{१२},४^{१४}, ५^{१२}-१४^{१२},
१०^{८},१०^{१२}-१२^{१२},२३^{७},२४^{१२},
२५^{१२}, २६^{१०}, २७^{८}, ६६^{१}†,
६९, ४८^{१}, २०, ५^{१}-८^{१}, ९^{१},
१२, १३^{१}, ३४^{१},२६,१†, ९†,
६१ २२, १, २०, ३०†, २६,
१^{५}, २, २८, २३, २९, १५†,
३६, २२^{१}, ३२, १५^{१}, १६,
†३३, ५३, ७८^{१}, ३४, १-६,
५२, ३६, २^{१}, ३७, १२^{५},
मा १,३,१, २,२,१, ३,६^{१},८^{१},
४, ४, ६, २^{१}; ५, १०^{१}, ७, ७,
३, २, ६^{१}, ८; ३, ७^{१}, ८^{१}, ४,
२^{१}; ६, २^{१}, ९, ४, ४, १, २,

२, १^{२}, ४, २^{१}, ५, ७^{२}, ७, ४,
८, १^{४}, १०, ५, ५, २, ४, ३,
१^{२}, ६, ५, १, ७, ३^{३}, ८,२^{१०},
७, १६, १†, ८, ६, २, ९, १,
१^{४}, २^{३}, ३^{४}, ७, ९, ११, १,
२^{२}, ३^{१४}, ७, ५^{२}, ८, ५, १२,
७, १६, १३, ३, १३, †६, २,
१४, १५, २, २^{६}, ५,१^{५}, १८,
१, २^{२}, ३, ५, १४, १५, १९,
२, १^{१२}-३^{१२}, ४^{१४},३,१^{१२}-४^{१२},
४, १^{१२}-४^{१२}, ५, १^{१२}, २^{१२},३^{८},
६, १^{१२}-३^{१२}, ७, १^{१२}-३^{१२},
४^{१२}, ५^{५}, ८, १^{१२}, २^{१२}, ३^{१०},
४^{८}, २१, ३, १९^{२},७, ४^{२}-७^{२},
८^{२} १३, १४^{२}, २२, ३, ३^{२},
२३, †१, १, ९, ६, १४, २४,
१, १, २७, १२, ७†, २८,१,
१^{४}, २, ३, ३१, ३,४†, †३२,
४, १०, ६, ९^{२}, ३३, १, १,
२, १५ ३५, २, ६^{२}, ३, १२,
३६, १, २^{२}, ३७, २, २^{७},
तै १,१,१०, २‡, १२, १, १३,
१, २^{१}, २, १, १, २, २, २^{१},
१०, २, १२, १^{१}, ३, ११, १,
१३, १, २, ४, १, २, ५, ५,
३, ४^{४}, ६, १, ७, ४^{१},५^{१}, १०,
३^{१}, ६, २, १, ३, १, २, ३^{१},
४, -^{१}, ५, १^{४}, ६, १-३, १०,
२, ७, १, २, ६^{१}, ३,४^{१}, ५,३,
६, १, ४, ८, ४, १^{१}, ६, १,
१४, १, १५, १, २^{१}, १६, २,
२२, ३†, २, १, २, १, ११,
६†, २, १, १, ८, ३, †१२,
४, ५, ३, ४, १, ६९, १, २,
१४, २†, ४, २, १, १२, १,
३-५, १४, ५†, ५, २, १,
२, ३, २, १२, १†, ६, ६, २,
१०, १^{१}, ३, १, १, ३, २, १^{१},
८, १^{१७}, २, ३; २, ३, १^{१}; २^{१},
३, ४, २; ५, १, २, ३^{४}, ४^{१},

७, २, ८, ५, १०, २[५], ३, ३,
३[३], ५, ९[४], ८, ६[३], ५, ५, १,
६, २, ४, १, १०, ३, २, †६,
१, ३, ८, १, ११, ३†, ३, ४,
३[८], ६, २[१०], ४, ५, २[३], ७, १[३],
२[३], ११, ३, ४[२], १२, ३,
६, ३, ४[२], ७, २†, ८, ३†, ७, १,
१[१३], २[२३], २, १[१६], २[२२], ३, १[१६],
२[२०], ४, १[१६], २[२२], ५, १[१६], २[१५],
६, १[१६], २[२४], ७, १[१६], २[१२],
८, १[२२], ९, १[२०], १०, १[१६], २[४],
११, १[१६], २[१३], १४, २[२]†, ‡[a],
५, १, १०, २¶, ४, २, ४¶,
८, १, २[२], ३[२], ४[६], ५[४], ५, ९,
२, ३[२], ६, १, २, ६, २¶, ७,
४, ४‡[b], ६, १, २[२], ६, १, १,
३, २, २, ४, ३, ५¶[२], ७, २[२],
८, ५[२]¶, ४, १, ४, ३, ३, ८,
१¶, ११, ३¶, ¶५, १, १[२], २,
६, १[२], २, ६, ७, २[२], ७, ¶१,
३, १[२], ३, ६, १, ३, १३, १[४],
४, १, १¶, ५, १९, २[३], मै १,
१, १२, १३[१], २, १[४], २, ७,
८[२], १०[६], ३, १[२], २[११], ९[३], ४,
१[३], २[४], ३[२], ५, ७[४], ११,
१२[२]¶, १४¶, ५, १[२], †, २[*],
८, ९[*], १२, १४[११], ६, २[२], ९¶,
१२[१]¶, ८, ३¶, ४[२], १०, २[२],
९, १६¶, २, ¶२, ४, ९, १०,
३, २[४], ४, ३¶, ५, ११[२]¶, ६,
१०, १२[१], ७, १, ७[१], १०,
१३[१]†, १५[१], ८, २[५], ३[१०], १४[३],
११, २[५०], ३[४८], ४[४८], ५[११८], ६[२],
१२, १[१], १३, १, ३, १, ९, २,
२, ३, ४, ८¶, ४, १[२], ¶, ७,
६, २, ३, ६, ९, ¶७, १, १०,
¶८, १, ५[१] ४, ६[१] ८ १०,
२, ११, ८[११], १०[२], १६, १†,
४, ४, १, १४[४], २, ४[४], ५, ७[४],
८[७], १२, ३, ४¶, ४, ४, ६[३],
५, २[३], ८[५]¶, ६, ६[२], ७, २[३]
¶८, १[२], ६, ९, १, ३[६], ५[३],
९, २४[४], †१०, २, ४[२], †११,
१, २, ३[६], १२, १[३], †[२], ४[४],
†[३], ५†, १३, ५, ९, †१४, १,
७, ९[२], नाठ १, १२[४], २, १[३],
२, ३[२], ५[२], १४, ३, ८, ९[२],
१०[१३], ४, १३, १४[३], १६[३], ५,
२[६], ३[२], ४[४], ५[९], ६, ४[२], ५[३]
९[६], १०[२], ७, १, ३[१३], ६[५], ११[१०],
१४[३], ८ १, २, १३[४], ९, ५[३],
१७[२], १८[६], १९, १०, ६, ७,
१०[२], ११, ४, ६, १२[२], १३
१२, २[३], ३[२], १५[३], १३, ४, ५
१५ १६, १९, ७, ८[४], ११,
१६, ७[२], १०, १३[२], १७, १[५],
३[१०], १०[२], १८, ३[२], ७[५८], ८[४८],
९[४९], १०[६८], ११[४६], १२[३५], १३,
१९, १०, १२, १३, २०, ६,
११[२], २१, ४, ६, ८, ११, १३,
२२, ७[२], १०, १३, १४, २३,
३–५ २४, ४, २७, ४, १०[२],
२९, २[३], ७[२], ३१, ११[२], १४[४],
१५, ३२, २[२], ३[२], ४, ५[२], ३४,
१९[१], ३५, २, ३, ७[६], १०,
३६, ४, १०, १५[११], ३७, १०,
१३, १४, १५[१३], १६[४], ३८,
२[६], ४[१५], १४[२], ३९, २[१], ३[२],
४०, ३[४], ५[३], ६, १०, ११,
४३, ३[४], ४५, १५[५], ४६, ४,
प १, १२[२], १३[१], १४, १८, २,
१५, १६[१], १७[११], ४, १[२], ¶, ४[१],
८[१], ५, १, २[१], ५[१], ६, १[०], ६¶,
७¶, ८, १[२] ८[१], २[५], १† ४[१]†,
१०[५], २६, २[१०], ९[२] २८, ३[२],
७[५०], ८[४८], ९[४८], १०[६८], ११[४६],
२९, १[२६], २[२], ३०, ८ ३१ २†,
१३[२], १९, ३५, १[२]¶, ३६,
१¶ ३७, ५, ४२, ४¶, ४५,
३[३], ८[२]¶, ४७, ११[२], ४८, १[२],
३, ९[२], १२, १६, †त्री १, १०६,
१२२, २९२[२], ३३०, ३४५‡[c],
४१७, २, २७९, ५८२‡[c], ९३५
९७७[२], ११८४, ३, ३, १२[२],
†जै १, ११, १०, १३, ८ ३०,
१०[२], ३४, ८, ३६, ४‡[c], ४०,
९, २, २, ७[२], ३, २३, १०,
४०, १८‡[c], ४, २३, ८[२],
शौ १, १, १, ६, २†, १२, ४[१], १५,
१–४, १६, २, ३०, २, ३३, ४,
३४, २, ३[२], २, २, ३, ५, ४,
७, ४, १५, १–६, १७, १–७,
१८, १–३, ४, ५ ३०, ३, ३,
६, ६, ८, २, १५, ५, ६ १६,
६‡[d], १७, ७‡[e], †१८, २[२], ५,
१९, १, २०, ३‡[f], ९, १०, २२,
४, ४, १३, ६[२]†, २०, ४, २१,
५†, २२, १, २५, ५, २६,
२–६, २७, १, ३४, ८[२], ३५,
७[२], ३६, ४, ३९, २, ४, ६, ८,
५, ३, ४†, ४, ६[२], ७, ६,
११–१४, ८, १, २[२], ९, ७,
८[२], १०, १–७, ११, ३, ८,
९[१], १३, ३, ५[२], १५, १[५]–१०[२],
११[२], २३, १[२], २८, ११, ६,
२, १, ४, १, ६, १, ९, १, ३,
२४, २, ४५, १, ५०, ३, ५३,
१, ५४, ३, ७१, २, ९४, ३[१],
९५, ३, १११, १, १२२, ५,
१३०, २[१], १३८, १, ७, १३,
७ ३१, १[१], ३३, १, ३४, १,

a) 'म' इति ऋ. (१०, १२८, ४) पाठे ।
b) विशिष्ट द्द ऋ. (१०, ८२, २) पाठे ।
c) विशिष्ट द्द ऋ. (५, ३९, १) पाठे ।
d) 'नः' इति ऋ (७, ४१, ६) पाठे ।
e) विशिष्ट द्द ऋ (४, ५७, ५) पाठे ।
f) 'म' इति ऋ. (१०, १४१, २) पाठे ।

३५, १, ५२, ८^{२}, ५९, १^{२}, ९४,
२†, १०६, १, ११४, ३^{२}, ८,
२, २०, ५, ५, ६, १८^{३}, १९,
९, १, ११-१३, १५-१७, २,
२^{२}, ७, १५ १४, १५, १५,
२४†, १०, १, २८ ३, १, ८^{३},
९, ११^{२}, १२^{२}, १३, १४,
१७-२५, ४, १०, १६, १७,
५, ६ ३७^{२}-४१^{२}, ४७, ५०,
६, १९, ३०^{२}, ९, २७ ११, १,
२७, २८^{२}, ३३, १२, ४, १२,
१, १०, ३३, ४४, ४५ ५३^{२},
५९, १३, १, १२, ३२, ४३,
१४, २, ९, ४२, ५०^{२}, ६३,
१७, ३, २, १६, १, १२, २,
३, ३, ५, ६, ४, ७^{२}, १८, १,
१२†, १४, ३१†, २, ३२ ३,
११^{२}, १२, ४, ४०, ५५, ८९†,
१९, १, १२, ४, २, ४, ७, २,
३, ४^{२}, ५^{४}, ८, २, ३^{२}, ४, ९,
५, १२^{४}, १३^{३}, १४^{२}, १४, १^{२},
१६, २ २०, २, ४^{२}, २७, १५,
२८, ५^{४}-१०^{४}, २९, १^{४}-९^{४},
३१, १ ३, ५, ९, १०, १२,
३२, ६, ३७, १, २, ४०, १,
४३, १-६, ८, ४९, ८, ५१,
१^{६}, ५५, ५ ६०, १, २, ६१,
१^{२}, ६४, १, ३, †२०, १२, १,
१७, १, २, २७, १, ६०, २, ७२,
३, ११७, ३ १२६, ५^{२}, ७^{३}, १४^{२},
पै १, ६, १, ७, ३, १०, १,
१८, २, १९, १, २४, १-३
२५, ४, ३१, १, ३३, २,
४, ३७, ४, ४३, ३ ४४, २,
४५ १, ४६, ४, ४९, १^{२}, ४,
५०, १, ५४ २, ३ ५०, ३^{२},

६०, ३, ६४, १, ६८, २, ९१,
१-३, ९६, ४, १०८, २, ४^{२},
११२, ४, २, ७, ५, ८, १, ९,
२, ४, ५^{३}, १३, ५, ३०, ४,
३१, ६, ३२, ३ ३३, २, ३४,
४^{३}, ५^{३}, ४१, ३^{२}†, ४४, १-५,
५९, ९, ६१, १, ६२, १, ६५,
३, ६९, १-१, ७६, १^{३}, २^{२},
३^{३}, ४^{३}, ५^{२}, ७७, ३, ७९, ५,
८१, ४, ८६ १-६, ९०, १, २,
४, ३, ३, ४, १३, ३ १६, ६
१८, ५ १९, १^{२}, २१, १, २८,
२, ३४, १०^{२}, ३९, २ ४०, ४,
४, ५, ८, १९, ६, २०, २,
२२, ५^{२}, ६, ७, २६, ५†, ३०,
१-९, ३४, ५, ३५, १ ३६,
२-६, ३७, २-७, ५, ४, ४† १२
११, ४, १७, ६, १८, ७^{३}†,
२६, ४, ७, २७, १, ३०, ४,
३७, ६ ४०, १, ७, ६, ५,
१^{२}-१३^{२}, ६, १^{३}†, २ १० ८,
९, ११, १४^{३}, १२, १-४ ७ ८,
१८, १-९, २२, ९^{२}, ७, २, १^{२},
१८, १, २^{३}, ८, १, ३ ८, २,
१, ५, ५, १-११, ६, ४, ११,
९-११, १५, ९, १८, २, ८,
२०, ३, ६, ११^{२}, ९, ९, ६,
१०, ८, २२, २, १०, ४, ६, ७,
५ १, ३, ५, ९, १०, ८, ५,
९, ४, १०, २, ११, ७^{२}-९^{२}, १०,
१२, १, २^{२}, ३, ४^{२}, १५, १-१०,
१६, १-१०, ११, ५, ६, ७,
६, २†, १२, ४, ६, ६, ५†,
१३, ३, २, १६, ५, २७, ९,
१७, १०, ९, ११, ५^{४}-१८^{४},
१२, १^{२}, ३, ४^{२}, ५^{२}, ६, ७ ८^{२},

९, १०^{२}-१२^{२}, १३, १३, १,
२, ५, ७†, १४, १, ५, ३,
६, १५, १, ८, १६, २,
२१, २^{२a}, २२, १, २३, २^{३},
१६, १५, १०, १६, ६, ७,
३३, १, २, ५-८, ३७, ९,
६३, ८^{४}, ९^{३}, ६४, १^{३}, २,
८-१०, ६५, १, ४, ६७, ६†, ७१,
५, ६, ७६, २^{२}, ६, ७, ७७, ५,
९०, ७, ९१, ७, ८^{२}, ९२, ३,
१२७, १-५, १३२, २^{२}-६^{२};
११, ११०, ८, १०, १५१, ६,
१५२, ५^{२}, ६, ८-१०.

मुह्य^{b}- ह्यम् ऋ १, २३, १५, २४,
१२, ५०, १३, १०९, १, १२२,
८, १२६, ६, १६५, ११, २,
२८, १०, २९, ४, ४, ५, २,
३, ४२, २, ७, ४२, [१६,
४३, १५] ५२, १०, ६, २७,
८, [४६, ९, ९, ३२, ६], ४७,
१०, ८, १, ३२, ३३, २६, १२,
५६, २, १००, १, १०, ३४,
१, २, ३९, ६, ४८, ३, ४९,
१, ८५, ३६, ४१, १२८, १,
२, ४, १६९, ४, खि २, ६^{१},
२१, २३, ३, १५, १, २^{४}, ३,
९, १७, १, ४, ८, १, ६^{१},
५, १५, १३, मा २, २१, ७,
४७^{८}, १२, १७, १८, ३६, का
१, ७, ५, ९, २, ७, ८^{९}, १३,
१, १८, २०, १, ७, तै ३, १,
९, ६^{९}, २, ७, १, २, ३^{१}, ५,
५, ३, ४, १, ९, ३, २, १, ५,
७, १२, २, †१४, १^{२}, २,
५, ४, ९, १^{९}, ^{९}६, ४, ७, ३,
८, २, ७, ४, १७, २†, ५,

a) पा २ '(प्रसूति->)प्रसूतौ यत्र जह्म(त ?>)थ =शोध), ततो मेऽस्मा(=गृहे)पर सूपा(=सूनौ') [=स्व-कर्तृकहत्याक्षेत्रात् पर यथा स्यात्था मम गृहे सूपौ (कामदुघौ) गन्तौ पशुपतौ अधिसृतमिति पूर्वार्धे वा द्र]।

b) मौरिय <'अस्मभ्यम् द्र । पाप्र च१ अस्मदो मपर्यन्तस्य 'मुह्य' इत्यादेश. (पा ७, २, ९५)। केषुचित् स्थलेषु छन्दोऽनुरोधादिव GII 'मुह्य' इत्य-न्यनामिक्यर ह्लिदंन विशिरेन्, तदपि विचाराहं द्र. ।

१२, १, २३, १, २, मै १, २, १५⁴, ४, १†, ९, ४¹⁰, २, ७, ८ १०, १ ४, ५, ८¶, ८, ७²¶, ९, ९, २७, ११, ३†, १४, ९†, ११, काठ ४, १४, ९, ९⁵, १८, १९, १०, ६, १६, ८, १८, १२, २७, २³, ३³, ३०, ६ ३१, १४³, ३८, १२, ४०, ५ ९⁴, १०³, ४४, ६, ४५, ९³, २०⁸ क ८, १२³, २९, २ ¶४२ १⁵, ३³, कौ १, २६६†, जै १, २८, ४†, शौ १, २९, ४, २, १२, २ ३, ५, ६, ७, १५, १, २२, १ ४, ३०, १०, ३९, १, ३, ५, ७, ५, †३, १, ३, ४, १२, १, ६, २४, १, ६१, १⁴ ६३, २, ७१, ३, ८२, ३, ८४, ३, ८९, ३³, ७, ३९, ५, ९, २, ७, ८, ११³, १०, ६, २, २९, ११, १, २०, १२, १, १६, ३१, ३, ११, १४, १, ५०†, ५२, २, ४†, १७, १, ६, २४†, १९, ८, ६, ३१, ६, ७१ १, २०, ४८, ३†, ८३, १†, १३१, १३, पै १, ३४, १-४, ९६, ३, २, ५, ३, २२, ५†, २३, ४, ३५, ५³, ६२, २, ३, ७६, १, २³, ४-६ ७९, ५, ९०, ५³ ३, १८, १, २९, ६, ४, २०, २, ७, †४, १, ३, ४, ५‡⁴, ३१, ८, ३५, १-११, ४०, ६, ८, १, ९, ९, २२, २, २५, १०, १४, १५, १०, ५, ६, ११, ५, १२, १६, ४२, २, ७६, ९, ७, १०³, ११, १

¹मा°- माम् ऋ १, १५८, ४³, १६५, ६ १८५, ९³ ४, २७, २.

[३९, १, ४०, १] ४२, ५³, ५, २, ३, ३०, ८, ४०, ७, ६, ५२, ४, ७, [४९, १-४] ५०, १, [१-३] ८३, ३, ८, ६, ३२, ७४, १४, ९, ६७, २१, ७५, २७, १००, १⁹, ११३, ७, [८-११] १०, १८, १४, २७, ५ २८, ६, ३३, १, ४८, १, ३, ४९, २, ५२, ४, [(४, ३१, ४) ८३, ६], ८६, ९, ९८, २³, १२५, ४, १४५, ६, १८३, २, खि १, २, ११, २, १, ८, ६, ७, ७, १, ३, १०, ५, १२, १-३, १५ १०, ४, २, ११, ६, १, ३, ४, ९, ७, ५, ६, ८, ३, ९, ७, २२, ९, ६, ३, १, ७, ७, ३, मा २, ६, १०-१२, १३, १, १९, ४३†, ३२, १४, ३४, ५०, का १, ७, ३, २, १, ९, २, ७, ३, १०, १४, १, १, २१, ३, १४†, ३३, २, १३, ३५, ३, ११, तै १, १, ११, २, २, ३, २, ५, ५, ४, १०, २, ३†, ६, ३, १, ८, ५, ३, १५, २ २, ३, ९, १ २ ४, ४, २¶, १२, ६¶ ५, २, ३¶, ८, ६²¶, ६, ९, ३, ३, २, ३, १, ५, ६, ३, १, १³, २³, ४, ३, ११, ३ ७, १५, १, ६, १, ४, ७, ५, ४, २¶, ७, ३, ११ १², ४, १६, १, मै १, १, १२, ४, ३, १५²¶ ५, २, ८, ६, ५¶, ७, २¶, ८, ९, २, २, ५⁸, ३, २⁴, ४, ३¶, ६, १२, ¹³१३, २२, ३, ७, १¹¶, ¶८, ३ ५⁵, ११, १०†, १६, ५ ४, १, १३ ७, ३¹, ९, २, ५ ९, २७, ११, ३† काठ १, ९ ११, ६, ९, ७,

६ ९ १८, १०, १२ १२, २³, १७, १९, २२, १५ २५, ६³, २८, २³, ३४, १२, ३५, २ ६, ९, ३८, २, ३९, ४³, ९³, १०, ४०, ९, १२, ४३, १⁵, ४४, ५, क १, ११, ४८, ५, ५, ¶३९, ३, ४; ४४, २²¶, ४८, ३, ७, १०, कौ १, ५१६†, २, २७२†, ३, १, ६, जै १, ५३, ६†, २, ५, ३, ३, २३, ४†, शौ १, ३४, ४, ५, २, ७, ४, २७, ७, ३०, १, ३, ६, १, ३, ५, १८, ६†, २२, ३, ६, ४, ३०, ४†, ६, ८, १³, २, ३, ९, १, ८२, २, ८९, २, १०२, १, १०८, ४, १२४, १ १३०, १-४, १३१, १, २, १३३, ५, १३९, २-४ ७, १३, ३, ३७, १, ८४, २, १०, ६, ३१ ११, ३, ३०, १२, ३, १२, १३, १, ५७, ५८, १६, ४, ३, १८, ३, १०, ११, १९, ५२, ४, २०, १२६, ९†, १३६, ११, १२², १३, पै १, ३०, ४, ५३, २, ५५ ४, ६०, ४, ९७, ४ १०२, ४, १०३, ४, २, ९, २³, १६, ५, १७, १³, १९, ५⁴, ३५, ३, ७७, ४, ७८, २, ९०, २, ३, ३, १, ६, १६, ६, १८, ३, ४, २०, ७, २१, ६ २२, १, २४, ६, ५, ४, ४‡⁰, १२, १४†, ५, १-९, १४, ७, २५, ८, ३३, ११, ६, ६, २, १९, १-९ ७, ३, ९, ८, ८ ८, २०, २⁹, ४, ९, २२, २४, २५ २३, १-२१, २५, ८, १०, ११, ५ १२, ११, १३, ९, ९, १७, ४, २ १६ २३, ४, ३४, ४³, ५

ᵃ) 'मवि' इति ऋ. (१०, १२८, ३) पाभ ।
ᵇ) मुपि. मृप्र। सनि पार्श्वनिर्दिष्टपाठान्तरेण (पा ७, २, ८७, ९७) इ ।
ᶜ) विशिष्ट इह ऋ. (१०, १२८, ४) पाठे ।

५७, १–१८, ६४, ८–१०, ६५ १–४,१५२, ४[२]
*(माम्>)मा-पश[a]–
मापश्य[b]– -श्यम् शौ ७, ३९, १
२मा– मा[c] ऋ १,२३,[२३, १०, ९,९] २४, ४८, २, १०५, ७, [८, १०, ३३, २], १८, १२०, ११, १२२, १५[d], १२६, ३, १५८,५,१६४,२१,३७ १६५, ११, १२, १७९, ४, २, २८, ६, २९, ५[२], ३०, ७[२], ३३, ६, ७, ३, १, १, ३२, १४, ४३, ५[२], ४, ४, ११, १५, ७, २६, १, २७, १, ४२, ६, [६, १०, ४८, ४], ५, २७, ५, ३०, ९, १३, ३३, ८[२],४०,७,४२,१५, ६, ४७, १०, ४८, १६, ५२, ४[२], ५५, ८, ७, १८, २३[२], ३३, १, ५९, ७, ८३, ५, ८८, २, १०१, ६, १०४, ८, १५ १६, ८, १०, ५ ४६,३०,४८, ५[२], ६, १०, ६८, १४, ९७, १५, १००, १, ४[२], ५ १०१, १६, ९, ६७, २०[२], १०, १०, ७, १७, १४, २८, ६, २९, ३, ३३, १, ५, ३४, १, २, ३५, ८, ४२,३, ४६,५ ७,११, ४९, ५ ७, ५१, २,४, ५२,१, ८३, ५, ६, ८७, १७, ९५, ५, १३, ९७, १६, ११९, [२, ३] ४, १२४, ५, [(७१,३) १२५, ३] १२७, ७, १२८, ९, १६६, १, खि १, ४, ८, ५,९, २, ६, ३ १८[२], ७, ३[२], ८, १, ४, ३, १०, ३, ५[२], १५, ११[२], १३[०], २९, १६, ६, ४, ४, १, ५, ३, ६, १०[२], ७[२], ४, ९, ६, ३, २[२], मा २, १५[२], १९ २०, ३, २२, ६३[२], ४,४[३] ९[२] १०, २८[२], ९, ५, ९[२], ३३[२], ३४[४], ३९, ४२, ६, १७ ३०, ८, ४२, ४३, ६०[२], ९, ४[२], १९[२], १०, २३, १२, ७ ९०, १०२‡[f], १०५ १३,२६, १९, ४०, ४४ १७, ६३ १८,३३, ३४, ३५[२], ४५[२], ५२, १९,७, ११[२], ३७[२], ३९[२], ४० ४१ ४२†, २०, १, ११, १४–१६, २०,२१†,२२†, २१,९‡[g],२३, १८,२६,२, ३२,३,३४,४६†, ३६, १७, १८[२],१९, ३७,१२, २०, ३८, १६, का २, ४, १[२], ६, ५, १, ६, ९, ३, ३, १३ २८, ९, १, ४, २, २[२], ४, १, २, ४, ५, ७, ९, ५[२], ५,२,२, ३, १[२], ६, ८, १, ९,६, १,२, ७, ९[४], १०, १, ६[२], ३, १२[२], ११, ७, ३, १३,१,८,६,१६†, ७, १‡[f], ४, १४, २,१२, १८, ५, १४, २०, १, ४, ५, ६[२], २, ८[२], ३, ३ २१, १,६,११[२], ३,७[२],८,१०[२]†,११,१२,१४†, ७, १, ११, २२, १, १–३, ५, ७†, २३ १, ९‡[g], २५, ५,१, २८, १, ३, ३३, २, ९, ३६, १, १८[२], १९, ३७, २, २ ३, ६, ३८, ३, २, तै १, १, १२, १[२], १२, १, ३[२] २, १, २, २, १, २[२], ३[२], १०, २, १२, १[२], १४,५†, ३,३,१[२],१२,१, †४, ४५, ३, ४६, २, ५, ६, २,३[२], ८, ४, ९, ४¶, १०, २, ६, १, १, २, २, ३[१] ३, १, ४, २, १०, ६[२], १२, ३†, ७, ८, २, ४, ८, ५, ३, १२,३[४],१४,१[२], १६, १, २, २, ८, ६¶, १२, ३†, ३, २, ४¶, ३, १, ४, ४, २¶, ७,२, ¶१२, ४–६, ७§, ५, ३, ४¶, १२, ५†, ¶६, ६, १, ८, ६[२], ७, ३, १, १,२, ४, ३, ७, १[२], ८, १[२], ३, ¶९, ४, ६, १०, १, २, १, १[२], ४, १[४], २ ३[२], ४[२], ५, १, २[२], ५ ६, १, ७, १, २[२],३[२], ८,५, ३, १, १, २[२], २, ३[२], ४, ५, १[४], ५, २, १¶, ४, १[२], २, ५, २४९ (तु ॥) [f]सापश्य– इति प्राति पादुक साधिन्त्य (अर्थत सगत्यभावादिति यावत्)]।

*) कम सामस्त्व (पा ६, १, २२३)। पूप अर्थतो ऽस्मदीयेन्येतत्पर्यायभूतमिव सत् उप वि द्र । *पश– इति उप च पाश– इत्येतत्-सनात सद् ब धनार्थात् √पश् इत्यतो निष्पन्न यद्र । नाउ व्यु औप द्र ।

[b]) नापू मयदर्थे य प्र उस (पा ४, ४, १३८)। तत्स्वर । अस्मदीयपाशमय भेपनमिति कृत्वा प्रस्रणत सगति सुवचा भवति [तु अनुपदम् अभि √रुध> भभिरो रुदु(ध्र)म्' इत्यपर समानाधिकरण विप (एतद्विपये यस्था [वैप १, ३५५] शोध मुकर) वैतु गा उप दर्शनार्थात् √पश् इत्यतोऽन्तर्भाविनण्यर्थे व्यु पादुक साधिन्त्य (तु ॥ B अन्यथाऽकिंचित्कर'), ॥ IS

[c]) तु टि मद् ।पदात् परस्याऽस्मद द्वि१ अनुदात्तमा- देशमात्रम् इति प्राक्पद्धीयो विशेष द्र (पा ८,१,२३)।

[d]) 'माम्। अदार्' इति LR१ शोधार्थे तु टि मदार्–।

[e]) पा ? सप्तु शौ (७, १३, १) मताद्येमयत्र पाद मु शोध द्र । तद् यथा। प्रकृते 'मम् आमाविनुम्' >'व मा सुमितिद्' इति मप्यन , शौ च 'उभे' इति पदद्वानेनाऽऽतन (तु मा) इति।

[f]) 'न' इति ऋ (१०, १२१, ९) पाभे ।

[g]) 'न' इति ऋ (७, ६२, ५) पाभे ।

५,१[२], ६, २, ४,२,८,१,९,३,
६, ३, ४, ७, १२, २[२], ३[२],
१३,२ १४, ४†, १५, ५ ५
४, ६, ६, ५, ¶२, १, २, ३[२]
९, ३, ६, १ २, ४[२], ८, १[२]
७, ४, ४, ¶५, ४, ६, ६, २[२],
६, १, ३, ७, ६, २¶, २, ४
२¶, ७, १¶ २[२] ४,११,२¶
७, १, ६, ६[२]¶ ८ ७,१[२] २[२],
३[५], ३, १३, १[२] ४, १६, १
१९, १, २[३],३[२],५, १९, १[२],२,
मै १, १, ११, १३[२],२,१[४] ‡[२०],
२[७], ७, ८, १२[२], ३, २[१४],३९
४, १[४], २, ३[२], ४[५], ५, १,२[५]
३[२], ४[१०], ८[२], ९ १०[२], ११[२],
¶६, ३, १२, ७, १ ¶१०,
७. १७, ११, ३[४], ७ २, १,
४¶, २, ४¶, ९[२], ¶, ३, ८,
४, ३[६], ¶[२], ६¶, ५, ३¶, ७,
१५[२], १६, ८, १४[२], ९, १०[२],
१०, ५, १२, १[४], ३[२], १३,१[२]
१०, १६[५], ३, ३, ८ ४, ८¶,
६, २[२]‡[a], ६[२], ७ ३¶, ८, ३¶,
४¶, ५ ११, १०[१६] १२ २०,
१६, ५, ४, २, ३ ५[२] १३[२]¶
४, ८¶, ¶६, ४ ५ ७, ३[२]
९, २, ३, ५[८], ६ ७[४] ९, ११[२],
२३[४] २५[२], †११ २[२], ३[२] ५
†१२,३ ६[२],१४,१८†, काठ १
१०[२], १२[४], २, १[२], २[२], ३[२],
८, ९, १३[२], १७ ३, १०[२], ४,
११[२], १४[७], ७, २[२], ३[२], ४,५,
६[५], ६, ९[२], ११, ७, १[२], २[४]
६, ७, ८[२], ९[२], १०, ११[२], ८,
२, १३ १६ ९, १८[२], १९
१०, ११, ११, ९[२], १२, २[२],
१४, १[४], ७, १६ १६ १७,

११[२], १८, ३ १३[६], १४[२], १५[२],
२०, १, ६; २१, ४, ८, २२,
७[२], १०, २३, १०[८], २४, ३,
२५, २[२], ३, ६, ७[४], २६, ९[३],
२७, ९, २९,९, ३१, ८,११[२],
१५[२], ३२,२[२], ३,४, ३४,१७,
३५, १, २, ३[२], ६, ९, १८,
३६ २ १५[४], ३७, १[४], १०[४],
११[८], १६, १७[२], १८[४], ३८,
२[८], ४[२], ५[४],७, १२[२], ३९,१,
२[७] ३, १०[२], ४०, ३[४], ५,
१०[२] १३[२], ४३, ३[२], ४४,५,
८ ४५, १५[२], क १,१०,१२[२],
१३१, १४[२], १५[७], १७, २, ३,
३[२], ७[२], ३, ११, ४, ८[२], ५,
१[८], २[१०], ५ ८, ९[२], ६, ३[२],
७¶, ८, ३¶, २८, ३, २९,
२[२], ३[२], ४[२], ६, ३१, १९¶,
३५,१[२], ४, ३७,४, ¶३८,५[२],
६, ३९, ३, ४१ ७[३]¶, ४७,
११[२], ४८, ३, ४[२],७,१०, १६,
कौ ३, १, ९, ३, १०[b], जै २,
२, २[२], ४, ५, शौ १, ३३, ४
२, ४, ५, १२,५[२], १६, १–५,
३, ५, १, ५, १०, ७, १३, ५,
६[२], १५, २, ४, २०, १०,२२,
२, २५, ४, ४, १९, ८[२], २०,
६, २४, १, २६, ७ ३०, २१†,
३६, ९, ९, ३, ४‡[c], ९, ८[२],
१०, १–७, ११, ८, २४,
१–१७, २८, २, १४, २९,
६–९ ६, १९, १[२], २, २६,
१[२], ३९, १, ४८, १–३, ५५,
१, ५८, १[२], ६९, २, ७१, २,
९६, २†, ९९, ३, १०७,१–४,
११५, २. ३, ११९, ३, १२९,
१[२] २, ३, ७ ११, १[२], १४,

२ ३४, १[२], ५२, ९, ५७, १,
६६, १, २, ६९, १ ७१, २,
८६, ३, ९४, १, ९†, १०२,
४; १०७, १, २, १२०, २ ८,
४, ७‡[d], ८†, ११‡[e], १५†,
१६†, ५, २०, ७, १२ ९,१,
१४†, १५, १९, २४, १४,
२०†, १५, १५†, १०, १,
१०, ३, १०, १७[२]–२५[२], ५
६, २२, ४६, ४७ ६, २, २२,
२३, २४[२] २५–२८, ३१,३३,
११, ८, ७[२], १२, १,२१–२४,
३०, ४१, ५८, ६३[२], २, ४०,
३, १७, ४, ३७, १३, १,
१२–१४, ५७, ८, ३, ५ ६,
९, १, २ ४, १६, १, १२, २,
५, ३, २[२], ३[२], ४[२] ४, ४, ५
७, ९, २, १७, १, ६[२], ७[२],
८–१९, २४–२६, २८–३०,
१८, १, ८, ३, १०[२],११,१२[२],
२५–२८, ३८ ५६† १९,
१६, १[२], २[२], १७, १[२]–१०[२],
१८, १–१०, २०, ४ २७,
१४[२] १५[२], ३१, २, ७[२], १२,
१३[२], ३३, ८, ३५, ४[८], ४३,
१–६, ७[२], ८, ४४, ६, ४५,
६–१०, ५३, ४, ६२, १[२],७२,
१, †२०, ७६, ३, ८९, ३,
११३,५, पै १, ३५, ४, ३०,
४, ३३, १, २, ४, ५[२], ४९,
३, ५५, १, २, ८८, २, ९६,
४[२], ९७, ३, ३, १०२, ३,
१०३, ३, १०८, ४, २, ५,५[२],
२३, १, ४, २८, ३, ३३, ४,
५[२], ४३, १–५, ७५, १–५
८५, २[२], ३, ८६, १–६, ३,
४, ५ ६ १३, ५ ६ १६, २,४,

a) 'अस्मान्, म' इति ऋ. (१०, १७,१०) पाभे ।
b) सु भ, मैत्र मा द्वितीयपादस्थ क निहत गदति 'स्मा' इति निरपार्थीयम मम्य ममदुक गत् वा चिन्त्य ।
c) विशिष्ट इद ऋ. (१०, १२८, ४) पाभे ।
d) 'म' इति ऋ. (७, १०८, ७) पाभे ।
e) 'म' इति ऋ. (७, १०४, ११) पाभे ।

४, ३, २; ३; १०, ८[a]; २०, २^{२}; ३०, १-९; ३२, ६; ३६,७; ३९,१; ५,२३,२; २५, ८; ३३, १^{२}; ६, ६, ५; ६;७^{२}; ११, १४^{२}; १२, ७; १८, १^{२}; २^{२}; ३; ४^{२}-९^{२}; १९, १-७; ८^{२}; ९^{२}; २२, ८; ७, ८, ८^{२};९, ७; १२, ५; १४, १-११; १५, १; १६, १^{२}-१०^{२}; १७,१-१०; ८, १, ८; ६, ७^{२}; ११, १०^{२}; १६,११; २०, १^{२};२;३; ६-८; १०^{४}; ९, २२, १; ३-२३; २८; १०, ४, ४^{५}; ५, २; ७^{२}; १२; १३^{२}; ६, ४; ५^{४}; ६^{२}; ८; ९; ८, ४^{२}; ५^{२}; ९, २; ३?[b]; ४; ५; ६^{२}; ७; ८^{३}; ११, २-४; ६; १२, ५-७; ११^{२}; ११, ५, १४; ६, १०‡?[c]; १२, ४, ८; १३, ३, १५^{२}; १६^{२}; ५, १४; ९, १७^{२}; १०, १२; १४, १,५; १५, ३, ६; ४, ६-१०; १९, ७,१-१०; ८, १-९; ९, १-४; १३,६^{२}; १५,७; १६,४,८;†९, ७;८; १०,१‡[d]; ५†;६†; ३३, ४;५;९; ३४,९; ३५,१०; ४२, २; ४९,५; ६; ५०, १; ९; ५१, ९?[e]; ६३, ७; १०; ६४, ८-१०; ६५, १-४;६७,१२†; ६९, ६†; ७०, ६^{२}?[f]; १०५, १०^{२}; १२७, १-५; १३०, १; १४९, ९; ११; १२;

वयम्[g] ऋ १, १, ७; ७,५; ८, ३; ४^{२}; १७, ६; २३, ४; २४, २; ५; १५; २६, ७; ३०, १०; २१; ३१, १०; ३७, १५; ५०, १०; ५७, ४; ६०, ५; ६६, ५; ७३, ८; [८२, ३; १०, १५८, ५]; ८६, ६; ८९, २; ३; ५; ९१,११;९३,४,९४,[१-१४]; ४; ९७, ४; १०१, ११; १०२, ४; १०५, १९; ११४, ४; ९; १३०, १; १३२, १; १३६,७^{२}; १४१,१०; १३;१५७,२;१५९, ५;[१६४, ४०; ७, ४१, ५]; १६५, ५; १६७, १०^{३}; १७८, ५; १८०,७,[१०; ४,४४,१]; १८७, २; ११; १८९,८;१९१, [१०-१२; (१३)]; २, २, १०; ५, ७; ८; ७, ३; ८, ६; [१२, १५; ८, ४८,१४]; १७,८;२०, १; २३, ९; १०; २७, १४; ३, [१, २१; ५९, ४; ६, ४७,१३; १०, १४, ६; १३१, ७]; ३,९; ८,११;१४, ५; २१,५; २६,५; २७, ३; १५; २९, ४; ३३, ४; ६; ३५, ५; ४०, १; [४१, ७; ७, ३१, ४; १०, १३३, ६]; ५९, ३; ४; ६२, ११; ४, २, १४; ३, २; ४, १४; १७, १८; २०, ३; १०; २९, ५; ३२,४^{२}; [१३; ८, ६५, ७; ४३, २३]; १८; ३६, ९; ४२,१०; ४९,५;

[५०, ६; ५, ५५, १०; ८,४०, १२; ४८,१३; १०,१२१,१०]; ५१, १९; ५७, १; ५८, २; ५, ३, ६^{२}; ४,७; [७; ७, १४,२]; ८; ८, ४; १६, ५; ३०, ३; [३३, ५; ७, ३०, ४]; ३५,८; ३९, २; ४८, १; ५; ५६, ८; ६५, ५; ६६, ६; ७०, २; ७२, १; ७४, ३; ८२, १; ६, १, ६; ८, ६; १५, १९; १६,३८;१९, १३; २३, ५; २६,८; ४४,१०; ४५, ५; [४६, ३; ८, ५१, ५]; [४८, १; (८, ७४, ५)]; ५३, १; ५४, ८; ९; ५७, १; ५; ५९, ३; ७१, २; ७५,८; ७,१, २४: ४, ६; १४, १^{२}; २; [(४, ४, १५)२]; १५, ८; २०, ८; २५, ५; ३२, २७; ३७,४;४१, २; ४; ४३, ५; ४७, १; ५५, ७; ६०, १; ६५, २; ७८, ५; ८१,४; ८२, १; ८६, ५; ८७, ७; ८, ३, २; ६, ३३;१२,२३; [१४, ६; ९, ६५, ९]; १७,३; १९, १६; ३५; २१, १; ४; ६; ७; [११; १०२, ३]; २२, ११; २४, ८; २५, १२; २६, [९; ८७, ६]; २२; २७, ७; २०; ३२, ७; ३३, १; ४०, ६; ७; ४३, १२; २३; ४४, २७; ४५, १७; ४६, १; २५; [४७, १८; १०, १६४, ५]; [४८, ९;

a) पा.? अस्मदोऽपत्तयेदमः रू. योग्यतरत्वं स्यादिति कृत्वा ईम् इत्येतदभिप्रायुक्तः शोधः द्र. (तु. सस्य. टि. आ√अञ्ज्>आनज्मि)।

b) पा.? एकः माशब्दो निषेधवचनः सन् यद्र. [तु. सस्य. टि. मा, मा√ऋ>आरीव, (=कृत-शोधः सुपा. ?आमीव), हृद-याजरस->-सम्]।

c) पा.? तु. सस्य. टि. इतः। 'अस्मे' इति ऋ. (१०, ९७, ७) पामे.।

d) 'न.' इति ऋ. (७, १०४, ११) पामे.।

e) पा.? तृतीये पादे द्वितीय-पदतया विमृश्यम् (तु. सस्थ. टि. मा, ?भेजते)।

f) अत्र मूको. समानोपष्टम्भः 'यन् मेऽभिराव्णां यन् मेऽभिह्वरा‌णां यन्मेऽभिमन्यूनाम्' इत्येवं शोधः 'इदं… सीधेम्' इत्युत्तरस्य 'यद्' इत्यस्य सामानाधिकरण्यं च द्र.।

g) व्यु कृते तु.टि. अस्मद्-। अर्वाक्-पदे मूलभूतस्य °वे- इत्यस्य प्राति. °वे- इत्याकारतया वैशेष्ये मतीदं रू. द्र. (तु. ११ IV २२०)। प्राक्पत्रायमङ्केतार्थं (पा ७, २, ९३) द्र.।

१०,२,४] [११, ६ ६१,१४]
५३, ७, ५४, ८, ६०, १०, ६४,
$६^{२}$, ६५, ६, ६६, ५ ७, ११,
६७, १६, ७१, १६, ८३, १,
६ १२, [(६, ४५, २५), १२],
२७, ३२, ९ ८, १, ३१, ६,
४५, ३, ६१ ४, ०३, [२९,
६६, १४] ७९, ० ८६, ३८,
१७, ८३, ५८, १८, १२ ३०,
२, २, ४, ४, १२, ८, १८, ९,
२६, ४, २७, ९, ३१, १, ३६,
१, ३७, ८, ३८, २, ३, ३९,
१, ४१, १, ४२, ६ [१०, ४३,
१०, ४४, १०], ५३, ८, ५७,
१, ६; ७२, १, ८४, ४, ८७,
९०, ८९, १७, ९४, १, १०१,
५, १२० ५ १२६, २, १२७,
४, १२८, १, १३६, २ १६०,
५, १६९, ४, खि ३, ३, ५, ६,
४ ४ ५, २, ६, ८ १०,
४ ११, ०, २०, १, ७, ११,
$४^{१}$, मा १, ८, १६, २५, $२६^{१}$,
२, १४, $११^{१}$, $२५^{१}$, ३, २२†,
४५ ५२†, ५६, ४, १४ २२,
७, ४३†, ६, १३, २०, ७, १०†,
८, २०‡[a], ९, २३ ३०, ००†,
२२‡[b], ११, २, १०, १९, २१,
२६†, १२, १८†, १३, २१,
१७, २, १७, १०†, १८, ११,
७५†, १९, ८४, ५०†, ०४†,
६१, २०, १८–१७ १९, २१†,
५८†, २३, ६७ †२५, १५,
१६, १८, २६, १९, २७,
१०; ४३†, २९, ४५†, †३४,
१५, ३५, ३७, ३८, ४१, ३७,
१०†, १२, १४†; ३६, २३,
३८, १९, ०१, २३, ०८†,
मा १, १, ४; ५, ५, ९, १ $४^{१}$,

२, ३, ९, ४, १, ६, $३^{१}$, ३, ३,
१४†, ५, ०, †७, ०, ६, ४,
७, ६, ७, ४, ५, १०, ११†, ६
३, ०, ५, ४, ७, ४, २†, ९,
३, ६‡[a] १०, ३, $१^{१}$, ५, ५, १
११, ६, ११†, ७, २‡[b] १२, १, ०;
१०, २, ८, १०, १५†, १३,
१, १३†, १४, २, ६, १६, १, २,
१९, १, ४† २०, ५, ८†, २१, ३,
१५, ४ ४†, ११, २२, १, १–३,
$४^{२}$, ६†, ५, ६†, २७, १०, १३†,
†२७, ११, ०, ३, ५, २८, ११,
१, †२९, १, १०, ४, ४, ५,
११, †३३, १, ९, ०, ३, ४,
३५, ८, ९†, ११, १३†, ३६,
१, २३, ३८, ५, २, ४, ६, ७†,
तै १, १, १०, १, २, २, ४, १,
५, ०, ९, १, $२^{१}$, †१४, $२^{२}$,
४, २, ३, १, ५, १, १४,
६†, ३, १, १, ५, १†, ८, २,
९, २, ११, १, ४, २२, १,
४५, ३, †५, ६, २, ४, ८, ५,
१०, १§, ११, २, ३, ६, २,
१, ६, ४† ७, १०, १, १३,
३†, ४, ५†, †८, ३, १§, ५,
१, १४, २, ०२, ३, २, १,
४, ४¶, ५, ९, ५, १०, ३†,
६, ९, $८^{२}$, ११, ४†, †१२, २,
६, ३, १ ९, २, †२, ५, ७,
७, २, ३, ७, १, ११, ३, ४,
५, ३, १, २, ४, $१^{२}$, २, ६, १,
११, १†, ४, १, १, १, ४, २,
३, ४, ५†, ७, ४†, २, १, ४†,
५, ५†, ९, २, ३, १०, १; १३,
५†, ६, ६, ३†, ७, १३, १,
१४, १¶, १५, ६‡[c], ५, १, ८,
६; ५, ¶२, ५, $६^{१}$, ७, २, ४, ९,
१, २४, १, ६, १, ४, ६, ८,

४, २, १०, २, ३, ३ ३†, ९,
२, ४, ६ २, ६, १, ४¶ ७, २,
७, ४, १७, २†, मै १, १, २†,
४, ६; $१०^{३}$ ११, २, $३^{२}$, ६,
७ १४†, १६, १८†, ४, $१^{२}$, †,
$३^{१}$, ५, $२^{५}$, ३†, $४^{३}$, $११^{१}$, ६,
$२^{२}$†, ५¶, ७†, १२¶, १०,
$२^{२}$, ३†, १९†, ११, १, ४, ७,
२, ६, १२†, ७ $१^{२}$, $०^{३}$, †, ३†,
१५, ८, ७, १०, $३^{२}$, ५‡, १३,
$९^{२}$†, २०, ३, ४, ६‡, ६, ९¶,
११, $१०^{४}$, ४, १, ८†, ६, १०,
२, $११^{४}$, ३, २¶, ७, ८, ९, २,
$१०^{५}$, १९, ०७†, †१०, १,
$०^{२}$, ४, ५, $६^{२}$, $, †११, $१^{१}$,
$८^{२}$ ३–५, १२, १, $४^{३}$†,
५†, $६^{३}$, $†^{२}$, †१३, ५, $६^{१}$, ९,
१४, १‡, $८^{२}$†, १८, १७†, काठ
१, ० ४ ५, $९^{३}$, २, ४, ७,
१४, ३, ०†, ६, $८^{२}$, ४, $१४^{१}$,
१५, १६ ९, ५, $६^{१}$, ६, $९^{५}$,
१०, ११, ७, १, $२^{१}$, ३, ६,
८, $१०^{३}$, ८ १६, १७, ९, $४^{१}$,
$६^{१}$, १८, १९, १२, ७, १४,
१३, १४, $१५^{१}$, १४, २, ७,
१५, ८, ११, १२, १६, १, $२^{१}$,
८, १६, २१, १७, ६, $१८^{१}$,
$१९^{१}$, १८, $१५^{१}$; १६, $२०^{१}$,
१९, ३, २१, $१४^{१}$, २२, १,
८, २३, ५, ११, २५, ७, २६,
३†, २९, २, ३०, १, ६, ३१,
१†, ४, ३२, ५, $६^{१}$, ३५, ९,
१२, ३६, १३, ३८, २; $५^{१}$,
१०–१४, ३९, १२, ४०, $५^{१}$,
७, $८^{१}$, १०, $११^{१}$, १२, $१४^{१}$,
४४, ६, ४५, १६, ४६, १, क
१, २†, ४, ५, $९^{१}$, १६, २, ९†,
१३, १५†, ४, $८^{२}$, ६, १†,

a) विशिष्ट इह द्र. (३, २९, १६) पामे.।
b) विशिष्ट इह द्र (१५, ३३, ३) पामे।

c) 'विप्, रि' इति पदद्वयात्मक द्र (४, १२, ४) पामे.।

२[२]; ५; ६, २; ८, ७[२]; ९[२]; २६, ५; २९, ४[३]; †; ३०, १†; ३५, २¶; ३९, ५¶; ४१, १†; ४५, ३; ४६, ६‡[a]; ४७, १†; ४; †४८, १०; १२; †क्षौ १, १४; २६‡[b]; ३५; ६६; १३०; १३२; १३८; १५७; १९३; २०२; २३०; २६१; २७२; २८६; ३७३; ४०३; ४०८; २, १८; ५३; ५८; ६९; १२९; १३७; १४३; २१४; ३०६; ३३६; ४१४; ४१५[२]; ४१६; ५२१; ५२३; ५३५; ५८९; ६७२; ७७२; ८०७; ८९०; ९६९; १०३०; १०४१; १०५६; ११०९; ३, १, ४; ५; †जै १, २, ४; ३, ६‡[b]; ४, १; ७, ४; १४, ६; ८; १५, ४; १७, ३; २०, ९; २१, ९; २४, ६; २७, ९: २८, १०; ३०, ४; ३९, ४; ४५, ५; १०; २, ५, १; २; ३, २, ९; ५, १२; ६, ४; ७, ७; १३, ५; १३; १४, ४; १९, ९; २५, २; २८, ८; ३२, ४–६; ४०, २०; ४२, १; ४४, ८; ४८, ६; ५४, २; ५५, १३; ४, १, ९; १३, ५; १७, ३; ३०, ७; शौ १, १८, ३; २७, १; ३१, १; ३५, ४; २, ४, १; ११, ३; १९–२३, १–५; ३३, ७; ३, ६, ४; १०, ५; ११[१]; १५, ७; †१६, २; ४, ५; २४, २; २७, १–६; ३१, ११; ४, ३, ४; ४, १; ५, ११; १७, ६; ७; १८, ८; ३१, ४†; ३२, १[c]; ३३, ४†; ३७, २; ५, २, ५†; ३, १†; ७, ३; १४, ७; ९; ६, २६, २; ४१, १; २; ४७, २; ५५, ३†; ५८, २; ६२, २; ८५, २; ९०, १; २; ११४, १; ११५, १; १३५, २; ३; ७, १०, ३†; १८, २; २१, ३; ३५, १; †५२, ४; ७; ५५, ७†; ६३, २; ६७, ३; ७०, २; ७४, १†; ७७, १; ११†; ७८, ४; ८४, ४; ८५, २; ३†; ८६, ५[२]; ८८, ३†; ९५, २†; ९७, १†; ९८, १; ११४, ६; ८, ३, २२; ९, १८; ९, १५, २०; १०, ३, ८; ४, ६[२]; ११; १२; ५, १५–२१; २५–३५; ४२; ९, २७; १२, १, ६२; २, १३; ३३; १३, १, २९; ५९†; २, ४३; ८, २; ५; ६; ९, १–३; १४, २, ३६; ५०; ६६; ६७; ६९; १६, १, ५; ६, १†, ७, ५; १८, †१, ३६; ५८; २, ५९†; ४, ६९; ८७[२]; १९, १५, २; ५०, ३; ५५, ३; ५८, १, २; ५९, २†; †२०, १, १; ३, ३; ६, १; १३, ३; १४, १; १५, ४; १७, १०; १८, १; ४; २३, ७; २७, ६; ३४, १८; ३८, ३; ४७, ९; ५२, १; ५७, १४; ६२, १; ७०, ११; १९; २०[२]; ७९, २; ८८, ६; ८९, ६; १०; ९४, १०; ९६, ५; २३‡[d]; ९७, १; १०२, ३; १०७, ८; १२५, ७, १२७, १४[२]§; १३६, १०§[e]; १४३, १; पै १, २२, १; ३२, ४; ४५, ३; ५७, ३; ६३, ५; ६५, २; ६६, १; ९०, ३; ९५, ३; ९६, २; ३; १००, ३; १०५, १; ३; ११०, १; २; २, ८, ५; २०, ३[२]; २३, ५?[f]; †३०, १; २; ३८, १; ३९, ५; ४८, १–५; ५०, १–५; ५१, १–५; ५५, ३; ७१, १; ७८, १[१]; ३, ३, ५; १०, ६; २४, १–६; २५, १३; ३५ २; ३६, ५†; ३९, ६; ४, ५, १; ६, १†; ७, ७; ९, १; १०, २; १२, ४†; १६, ६; †१९, १–६; २५, ४; २९, ४; †३१, २; ४; ५; ३२, १; ५, १, ६; ४, १†; ६, ३; ९†; ९, २; ११, २; २०, ४; २३, ८; ३०, २; ३८, ३†; ३९, २†; †६, १, ५; १६, २; ११; ७, ५, ११; ९, ४; १५, ४; ८, १३, २†; १८, ७; ९, ७, ९; १०, ६; १०; २२, ५; ११; २२; १०, ६, ७; ११, २, १०; १२, †१, २; ३[२]; ४–१४; ७, ९; १३, ४, २; ७, १६†; १४, ४, १३; १५, १०, ८†; १६, ८, २†; १५, ६[२]; १६, १; २; ४९, १; ४; ५१, ९?[g]; ५२, २; ६३, ९; ६९, १०; ७३, १†; १२९, १–१०; १३१, १–१०; १३२, ८; १२; १३३, १; १३८, ८;

व॒यम्-वयम् ऋ १०, ८२, १२.

म॒म्[b]– वाम् ऋ ६, ५५, १.

*१अ॒-स्मृत[i]–

अ॒स्मृत-ध्रु॒[j]– -ध्रू ऋ १०, ६१, ४.

a) विशिष्ट इह ऋ. (६, ६१, १४) पाभे.।

b) 'देव' इति ऋ. (७, १५, ७) पाभे.।

c) ऋ. (१०, ८३, १) द्यनि. अधिकः पा.।

d) विशिष्ट इह ऋ. (१०, १८३, ६) पाभे.।

e) 'इद॒म्'इति सि.(५, २२, ८)'भयम्'इति च शंपा. पा.।

f) 'यं भागो भागपतिश्च देवाः' इति मुपा. >'यवं भागं भागपतेश्च (तु. मूको.) देवाः' इति मु-दोषः द्र.।

g) तु. सस्थ. टि. मा। 'मावयम्' इति मुपा. >'माऽवयजान्' इत्येवं मु-दोषः द्र.।

h) =आवाम् (व्यु. कृते तु टि. अस्मद्–) यस्याऽऽद्य-क्षरस्य छान्दसः (=यतिपुरस्कारितत्वेन विपर्ठितत्वात्) लोपः द्र. [तु. सा. (पद्वे पामे.), ऋVG १००]।

i) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

j) बस. पूर्वप्रस्व.(पा ६, २, १)। उप. *ध्रु– भावे (तु.सा.;

! स्मृति[a]- -ति शौ ७, १११, १
.अ स्म(र>)रा[b]- -रा श्च २, ३५, ४, तै २,५,१२,२, मै ४,१२,४
.उस्यत्- √२अस् द्र
.अस्याजनिष्टमिष्टगौ[c] पै ६, ८, ८
.अस्यौ[d] पै ६, १४, ६
.अस्र[e]- -स्र (?स्रै)र(?) पै २, ८५, १
†अ-स्रव(त्>)न्ती[b]- -न्तीम् ऋ १०, ६३,१०, मा २१, ६ ७ का २३, १, ६, ७, तै १, ५, ११, ५, मै ४, १०, १, काठ २, ३, शौ ७, ७, १
अ-स्राम[f]- -म शौ १, ३१, ३
*?अस्रि- अस्रीवि- टि द्र.
†अ-स्रिध्[g]- -स्रिध ऋ १, ३, ९, [१३,९,५५,८] ४,४५,४, ५, ४६,४, ८,५०,८, खि ३, २,८, मै ४,१०,३, -स्रिधम् ऋ १,८९, ३,९,८६,१८, मा २५,१६, का २७,११,३, पै २,३०,२, -स्रिधा ऋ ३, ५८, ७, ४, ३२, २४
†अ-स्रिधान[h]- -नै ऋ ७, ६९, ७, मै ४, १४, १०
*?अस्री वयस्[i]-
अ-स्रीवि[j]- -वय मा १४, १८, का १५,५,२, काठ १७,३, ३९,४, क २६,२, -वि तै ४, ३,७,१

वैतु MW कर्तरि)<*१धुर्-(=नैप्र)<√*धृ (नियोगप्रयोजके) गतिप्रस्य [तु पाधा √धोर्न्स, वैतु GW नम्पूर्व तस. इति, सा, BW, ORN, NW <√दुह् इति यद्र दि जन्य सन्त जनकयन्त]।

[a]) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र । वा किवि ।

[b]) सस्व नापूटि द्र । उप यद्र ।

[c]) दुरूह दुष्पठ च स्थ द्र । 'अस्या । जनिष्ट । मिष्टा। गौ' इत्येव पदानि विमृश्यानि ।

[d]) अतीव दुष्पठ स्थ द्र ।

[e]) पा? 'असु (?मू) भ्रूणान्य् (?नि) अर्पय, स्वय पाशान् याऽयसी (?ति>स्य्) अस्र (?स्रै)र(?)' इत्येवमुत्तरार्ध सु-शोध स्यादिति कृत्वा यनि प्राति अस्रु- इत्यस्य सजात सत् व्यु विषये तेनैव गतार्थं द्र । मौस्थि. इह उप √*क्षृ>*क्षू->*स्र->*स्र- इतिमात्र ततो निशेष इत्यभिसधि (तु तनत्या चरमा व्यु)।

[f]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप मौस्थि √*क्षृ पतने>√*सृ>√*सृ>*स्रा-+(√*भृ भरणे>) *भ्र- इति स्थिते तस सामस्व (पा ६, १,२२३) सत *स्रा-भ्र- इत्यस्य नैप्र विपरिणाम इत्येव सभाव्यमान सन् यद्र [तु पै (१, २२, ३) अ-श्राम- इति पाभे]।

[g]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र.।

[h]) गस्व एपूटि द्र । उप √स्रिध्+शानच् प्र ।

[i]) पराऽभिमतमपि गद् अतितरामिव सांदिग्धसत्ताक प्राति नाउटि द्र ।

[j]) सस्व. द्विपूटि. द्र । उप <√स्रि(>स्री)व् भावे इक्षिप्ताति औणादिकी द्र (तु द्विद्विदीवि-)। यत्तु माराभा (८,१,३,५) अस्य प्राति अश्रम् इति वाच्यतया प्रतिपाद 'गुर् यद् पृष्ठु लोकस्य अश्र गुद् अर्नीवयोऽयो यद् पृष्ठो लोकस्योऽश्र वयति गुद् अस्रीवयः' इति धर्मितं भवति, तयोऽत्र वयस्- इत्यस्यवाचक प्राति उप वर्णमनतिमिपाऽऽभाप सुप्रहा भवति । एवमेवंतद् अभिमन्यमानौ उ म च यस्थ व्याचक्रतु । अथ PW संदिहानोऽपि वस्तु-स्थितिमलभमान इव तदनुवादितामेवोपययौ । यत्त्विह म पूप अस्री-< अस्रि- <√२अस् इति छान्दसदीर्घसहकृताम् औणादिकीं निष्पत्तिं ददर्श, तत्तस्य स्वोपज्ञमेव दर्शन बभूव नैवाऽनुविवदिषितश्रुत्युपष्टम्भमिति विवेक कर्त्तव्य । श्रुतौ हि तस्या विकल्पद्वयमुपस्थापित भवति । उभयत्र च अश्रम् इत्यस्य विशेष्यतया श्रूयमाणत्वात् तद्वाचकतया प्रसिद्ध वयस्- इति प्राति उप भवतीति श्रुत्यभिमतमिव प्रतीयेत । यथैतल्लोकाऽधिकरणकत्वविशिष्ट तद् वय प्रथमे कल्पे श्रूयते, एवम् एतल्लोकाऽपादानकत्वगुणधर्मकत्वविशिष्ट च तदुत्तरे कल्पे श्रूयेत । एस्थि 'पृष्ठु' इत्येतत् सना रू एव प्राकृतिकविकारत *?अस्रि- इति विपरिणतमिति । तत्र च अ स्रि- इति साऽवयवे कल्पे 'अ' इति प्रथमोऽवयव प्राकृतिक्या प्रक्रियया 'पृष्ठ' इति सना रू विपरिणत *स्रि- इति द्वितीयोऽवयवश्च<√श्रु इत्य औणादिक कृदितीवाऽभिसधि सभाव्यते । विशेषणसमासस्य (पा २, १,५७) सामान्येनोपलभ्यमानत्वात् तस सासस्व (पा ६, १, २२३) प्राप्तौ गतिहीनगतीयमानेन बाहुलकेन (पा ६,२,१९९) निर्वाहाऽऽपत्तेश्च मा यस्थ पपा समासलक्षणभूतस्याऽवग्रहस्याऽदर्शनाच्च *अस्री वयस्- इतीवोपकल्प्यमानस्य प्राति सद्भावोऽपुष्ट द्र । अन्यच्च । शाखान्तरीय साक्ष्यमपि यनि नञ्-पूर्वम् इवर्णान्त प्राति एव पुष्णाति । तद् यथा। यत्र तै (४, ३, ७, १) प्र१ म. उपलभ्यमानं सत् मा का काठ क इत्यतेषूपलभ्यमानम् 'अस्रीवय' इत्येतदपि तस्यैव प्रानि प्र१ इत्येतदुपबृहयेत् । सी. द्वि३ अपि नाउ द्र । एव तावदनुरक्षीयमाणेऽस्मिन् विषये यत् AW. पुं प्राति एतदिति च स्रि- इति पक्षिवाचक चेह उप इति चाऽऽह, तत् प्रामादिकमेव द्र । अत्र भूयसी पुष्टिरपि श्रुत्यन्तरीयोपलभ्यमाना नाउ द्र ।

अस्रीवी[a]– -वी मै २, ८, ३, १३, १४, काठ १४ ४

अ-स्रुत– -ताय क ४७, ८

अ-स्रेधत्[b]– -धता ऋ ३, १४, ५, मा १८, ७५, का २०, ५, ८, -धद्भिः ऋ ८, ६०, ८, -धन्त ऋ ३ २१, १, ७, ५१, ६

अस्रेधन्ती[c]– -न्ती ऋ ५, ८०, ३, ८, २७, १८

।अ-स्रेमन्[d]– -मा ऋ १०, ८, २, -माणम् ऋ ३, २९, १३, काठ ३८, १३

¶अ-स्व[e]– -स्व मै ४, ५, ६[2], काठ २७, ६, क ४२, ६

अ-स्वग[f]– -गाम् शौ १२, ९, ७, पै १६, १४५, ७

अस्वगता[g]– ता शौ १२, ९, २, पै १६, १४५, २, -ताम् शौ ९, २, ३, पै १६, ७६, ३

१अ-स्वप्न[e]– -०प्न काठ ३७, १०[2], ¶, -प्न काठ ३७, १०[2], ¶, शौ ५, ३०, १०, ८, १, १३, पै ९, १३, १०, १६, ७, ३, -प्ना मै ४, १४, ११, शौ १२, १, ७

१२अ-स्वप्न[h]– -प्नेन शौ १९, ५६, ५, पै ३, ८, ५

अ-स्वप्नज्[i]– -प्नज । ऋ २, २७, ९, ४, ४, १२, तै १, २, १४, ५, मै ४, ११, ५, काठ ६, ११, -प्नजौ मा ३४, ५५, का ३३, २, १८, पै १६, १०३, ११

¶अ-स्वर्ग्य[b]– -र्ग्य मै ३, २, ३, ४, ८, १०, ४, काठ २२, ७, क ३५, १

अ-स्ववेश[j]– -शम् ऋ ७, ३७, ७

*अस्वृर्त्– असृर्त– टि द्र

*अस्वृर्त्ति– असृर्ति– टि द्र

१√*१अह्[k]

१√*२अह्[l]

[a]) स्त्री ङीष् प्र (पावा४, १, ४५)। तत्स्वर। जशशनो सामान्येन प्रत्ययाऽकारस्य पूर्वसवर्णदीर्घापत्तिश्चोपलभ्य-मानाऽस्य प्राति पार्थक्ये विनिगमनी भवति। एरिथ यद् एतत् प्राति नापू सर्वथाऽन्यत् पु चेति उप स्री–< √वी इति च MW आह, तदपि नापूटि दि एवोपदय द्र।

[b]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[c]) स्त्री ङीपि निहिते स्वरेऽभेद। नुमागम (पा ७, १, ८१)।

[d]) बप्र अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप √स्रिव्+ मनिन् प्र व-लोपश्च (पाउ ४, १४५, पा ६, १, ६६)।

[e]) सस्व नापूटि द्र। उप. यद्र।

[f]) सस्व निपूटि द्र। उप स्व–+√गम्+ड प्र।

[g]) भावे क्तलि लित्स्वर (पा ६, १, १९३)। अत्र नञ्-पूर्वस्य समासस्य भाव थावयितुमिष्ट द्र। अतोऽत्र 'स्वतल्प्याम्' (पामवा ५, १, ११९) इति नञ् प्रत्ययाऽन्य तरस्वरनियम प्रसक्त द्र।

[h]) प्राति १ सपा च सर्वे पपा च भूयिष्ठे मूले च नञ्-पूर्वत्वस्य उपलम्भितत्वेऽपि तदाऽऽद्यायेव च सा मन्त्रभ्या पूर्वत्वप्रतीते। ध्यानाय यतमानेऽपि स्वरतोऽर्थतथाऽभगत वप्रतीते। स्वरलस्तावत्। प्रकरणत तस इति कृत्वा नञ्-स्वर एव स्यात तु यनि अपलक्षण उत्तराऽऽद्युदात्त। अर्थतोऽपि सगन्यभाव स्पष्ट। स्वप्नाऽभाव मनि स्वप्नप्रथाऽकूर पुनपानवनस्पनगास्यमभवात् (वैतु सा तु स्वप्नदर्शना ऽभावाऽऽनमर्थ मन्वानोऽपि शब्दार्थस्वरसाधिरय)। एरिथ का ग्नीरिति। नञ्-निराणिपुरस्सर स्वपन– >-नेन इति भावार्थ-स्युक्तनतया पाठसम्भविति। वैद्युमपररय मिलिर्तुनिथ (वैतु MR हि तम इति। 'स्वप्नेन' इत्येव पाठुकौ सन्तौ छन्दस्त पर्यनुयोज्यौ) सानीयानिव वा चेति। कथ वा इति। 'यस्य (=नापू मन्त्रे श्रूयमाणस्य वरणानुशिग्गाऽऽदित्यैराहितस्य सत स्वप्नस्य) स्वपनेन दुष्कृत कूर सुकृतश्च पुण्यमायुरभजन्त' इति (एव च तत्तत्कर्माऽऽयत्तसुफलदुष्फलोभयप्राप्तिर्मवेतु-कत्वेन स्वप्नस्योभयविध्यप्रदर्शनपरत्व श्रुते स्वारसिक द्र इत्यभिसंधि)।

[i]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप अवयववि-भागोऽप्यवमयस्त्व द्र। तद् यथा। पपा जकारात् पूर्वमवग्रह [तु उ म (मा स्य) तदाधारेणेवाऽन्ते √जन्> *न्– इति कृत्वा व्याचक्षाणौ]। पाप्र नकाराग्रत प्र तत पूर्वं च प्रकृतिरिति (पा ३, २, १७२)। GW तु √भज्> *भज्– इत्युत्तरोंऽश इति कृत्वा *स्वप्नाऽज्– इत्यस्य सत यनि नैप्र विपरिणाम इति प्रतिपन्न (तु गटि अ-कृष्णज्–)। नकाराग्रत बधा बन्धनायात् सत √*नज्> कर्तरि *नज्– (यद्र.) इति स्यादित्येवमपि समाव्येत [तु टि कृष्ण (प्-न)ज्–]।

[j]) सस्व नापूटि द्र। उप स्व–+√विश्+घञ् प्र।

[k]) यनि १ 'अहेवन, अहेम, अहेम, अहेषत' इत्येतेषा लुङ्विषयाणा क सता √हि इत्यनन निर्देष्टव्य-त्वात् (तु MW MVC) यनि धा अन्यथासिद्धत्वान् (वैतु PW GW विकल्पमस्ताविव)।

[l]) √१अह् इत्यस्याऽननुनासिकोपक्रम प्रतिरूपक-भूत 'अहेम' इत्यस्य क मूलनयोपकल्प्यमान (तु MW १, ६२) चिन्त्य। वा असगत [तु नापू टि. यदु तस्य क भूतिरदन्वे सनि √हि इत्यनेन गतप (तु टि अहन्–, अहना–) भवन्ति]।

?√*३अह्[a]

अह[b] ऋ १, ६, ४, ४८, ४, ५२, ११, ८४, १५, ११९, ३, ८, १३५, ८, १४०, ९[२], १४६, ५, [१४७, ३, ४, ४, १३] १५१, ७, १५४, ६, २, १०, २, २५, ३, ३१, ७, ३, ३३, ११, ३६, ४, ४, २२, ७, ३०, ७, १०, ५, ३, १२, ७, ५, ९, ५, ३४, ३, ५२, ६, ५४, ४, १०[f], ८३, ३, ६, ३८, ४, ७, २०, २, १०३, २, ८, ११, ४, २०, २०, २८, १, ३३, १७, ४३, ३, ८, ९, ७७, २, १०, २८, १, ४२, ८, ४३, ६, ५१, २, ६१, १९ ७१, ८, ८६, २, ८९, १३, खि ५, ७[४], १८, १२, ४[१०], १५, २, †मा ३, ८, ६, ३, †का ३, १, ८, ६, १, ३, ¶ते १, ३, ६, २†, ६, ७, १, ७, १३, १†, ५, ३, १, १, ४, ३, ४, ७, ८, १, ६, ३, १, ६, ७, २, १०, १, ¶मै १, २, १४†, ४, ५, १४, १०, १५[२], ११, ५ २, १, ९, ४, ३, ७, ७$, १३, ६†, ३, १, ९, ३, ४, ४, ११, ५†, †काठ ३, ३, ६, ११, ७, १३, २९, २¶, ३६, ९[२]¶, ३९, १२, †क २, १०, ६, ४, †कौ १, १४७, २, २०१, २६५, ७२८, ११०७, ३, ५, ६, †जै १, १६, ३, २, ६, ५, ३, १८, ८, २२, १२, ५९, २०, शौ १, ३४, २, ४, १८, ७, ७, ३९, ४, १९, २, ४[२], †२०, १७, ६, ४०, ३, ४१, ३, ६९, १२, ८९, ८, १२६, २, १२८, ४$[२a], १२९, ६$[२e], १३५, १३$[२f], पै २, ३५, ३, ७३, ५, ७७, १[२g], ९०, ३[२g], ४, १८, १, ५, २४, ७, ८, ८, १०[२]

अह– अहन्– द्र

√*अहंय्, अहयु–, अह-सन्–

अस्मद्–> द्र.

अ-हत,ता[b]– –त काठ ३०, ७[i], शौ १२, १, ११, पै १, २९, २[j], –¶ता काठ १३, १५, –ताम् काठ ३०, ७¶, –तौ मा १९, ११, का २१, १, १०

अ-हति[h]– –तये ऋ ९, ९६, ४

अहन्[k]–

[a]) यनि ? (तु टि √आह्)।

[b]) इह द्वयोर्मूलत स्वतन्त्रयो सतो कालेन सरूपता गतयोश्च नि संकलन द्र.। अन्यस्तावद्धर्षशोकाद्यावेशजन्य-तीव्रोष्मान्तकण्ठ्यध्वनिमात्रस्वरूप इति संभाव्येत [तु. WW १, ११५ (मूलतो घकारवत्तया निर्देशे तु प्रमाणाऽभाव· द्र)]। अन्यश्चाऽध्यवसायजातीयार्थवचन √आह्>(उपु१) आह इत्यस्य मूलत क्विप सत नैत्र ह्रस्वादितया विपरिणाम सन् नि इति कृत्वा लब्धव्यवहार इत्येव संभाव्येत [तु पजा एतत्पर्यायकल्पम् अस्ते, वैतु. WW (१,९८) 'ह' इत्यस्य मूलत सतोऽकार पुरस्तादुपजन इत्येव प्रमापुक सश्चिन्त्य (यनि नैत्र आदिलोपे सति 'ह' इत्यस्य तदवशेषत्वेन सुवचत्वात्। अन्यथा तस्य व्यु निश्चेयमात्रत्वतादवस्थ्यादिति दिक्)]। अथवा स्वीकारार्थेत्र नि मूलत अस्त्र (तु पू १७ c d) इति विसर्जनीयमात्रपर्यवगानक-कण्ठ्यध्वनिमात्रस्वरूपः सन् कालेन कण्ठ्योष्मान्ततया नैत्र विपरिणत इति कृत्वा पूर्वोक्ताभ्यामुभाभ्यां सम्पात्यां नि भिन्न एवाऽयपि विमृश्यम् (तु टि आम्, ओम्)।

[c]) =शौ २०, १२८, ४। तत्रस्य टि अनु 'अहुम्' इति मुपा यनि शोधाऽर्ह द्र।

[d]) 'अहुम्' इति पठन् शपा यनि (तु WR) शोधाऽर्हः द्र, 'शुभुम' इत्यनेन किंच गवन्धाऽभावान् वा बाधाऽऽपत्ते।

[e]) अहत्तम् इत्युत्तरेणैकपद्यमिच्छु शपा तम् इति पृथक् पठित्वा यनि (तु. WR) सु-शोध स्यात्। अन्यथा 'अहत्तम्, पुरास्य' इत्येतयो क्रिययोरन्योन्यविविक्तौ कर्त्तारौ मृग्यौ स्याताः प्रथमे क्विप अनिघातश्च साध्यो भवेदिति दिक्।

[f]) यनि (WR) 'उ। ह' इत्येव पदद्वयमापाद्य सु-शोधम् [तु खि (५, २१, ३), वैतु शपा विस्वरम् 'अह' इति नितरामुपेक्ष्य]।

[g]) यथेह 'अपि' इति शोध उपयुज्येत तथा 'अप' (पै ३, २९, ४?) इत्यत्र टि अनुसंधेयम्।

[h]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र.।

[i]) (?अ)-हत (तु ते ६, ६, ९, १ यत्र सप्र हति-प्रतियोगिन √जीव् इत्यस्य श्रवण भवति)।

[j]) दुरूह पा संस्करणान्तरापेक्ष द्र।

[k]) व्यु ? पाप्र √*२अह् [तु टि अहन्(–)+ कनिन् प्र उस निरस्वरश्च (पाउ १, १५६, पा ६, १, १९७)। मौस्थि *घ्रघं(र्-घ)मन्– [=(√*घृ>) *घर्– (=ध्रियमाण– वा दीप्यमान– वा)+(√*घृ>) *१घर्मन्– (=प्रकाश– वा) *२घर्मन्– (=सूर्य– वा) रश्मिश्चिति कृत्वा यग पूर्वत्रस्व (पा ६,२,१)] इत्यस्य गनः नैत्र बहुस्पृहो विपरिणामः स्यात्। एव मूलत स्वातन्त्र्यभाजामपि सतां प्राग्रसिद्धिमात्राऽपेक्षयेह प्रस्ताऽवान्तरप्रभेदतया निर्दिश्यमानानामशेषाणां प्राति

अह– -हª ऋ १, १२, ३ᵇ; १०, १८९, ३!ᶜ; –हानाम् ऋ ८, २२, १३. [°ह– अनु>न्व्°, अनूचीन°, एक°, एकादशन्°, चतुर्°, त्रयस्त्रिंशत्°, त्रि>त्र्य्°, दशन्°, द्वादशन्°, द्वि>द्व्य्°, पञ्चन्°, पुण्य°, भद्र°, विश्व°]

°अहिन– नाउ. टि द्र.

¶१अहीनᵈ– -नस्य तै ६, २, ५, १ᶠ; मै ३, ८, २ᶠ¹⁰; ४, ७, ६²; काठ २४, १०²; क ३८, ३²; –नेतै ६, २, ३, ४; काठ २९, १; क ४५, २.

अहन्– -हन् ऋ १, ३४, ३; १००, ६; ११७, १२; १८६, ४; २, ३२, २; ३, ४, २; ४, १२, १; १६, ११; ५४, ६; ६, २६, १; ९, ८६, १८; १०, ६१, १ᶠ; ६८, ११; ९५, १; ११; खि ५, ५, ४; मा २३, २; २९, ६; का २५, १, २; २९, ४, १; ¶तै ३, ५, १०, ३²; ७, १, ४, २; ३²; २, ८, १²; २²; ३; ४²; ५; ६; ७²; ३, १, १; २²; ¶मै १, ६, ९; ९, ७; ३, ७, ६; १६, ४६; ४, ७, ६²; ¶काठ ९, १५; ३०, २⁵; ३३, २; ४²; ६²; ३४, १⁵; ३५, १८; ¶क ४६, ५ᶜ; ४८, १६; †कौ २, ५०४; †जै ३, ३९, ३; –हनि ऋ १, [११०, ७; ७, ५९, २]; १३२, १; १०, १८, १४; तै ४, ४, १२, १; ¶मै २, १, १०; ४, ८, १०; काठ २२, १४; शौ ७, ५४, २; पै ७, ३, ९!ᵍ; १५, १, ३; †–हनी ऋ १, १२३, ७; १८५, १; [४, ५५, ३; १०, ७६, १]; ५, ८२, ८; ६, ५८, १; १०, ३९, १२; तै ४, १, ११, ३; मै ४, १०. ३; काठ ४, १५; ३३, ८¶; कौ १, ७५; जै १, ८, ३; शौ १३, २, ३३; †–हभिः ऋ १, १४१, ९; १६४, ५१; ४, ४५, ६; ५३, ७; ५, ६२, २; ७, २८, ४; ९, ५५, ३; १०, ७, ४; १०, ९; मै १, ६, १३; ४, १४, १०; कौ २, ३२७; जै ३, २७, ३; शौ १८, १, १०; †–हभ्यः ऋ ७, ८७, १; १०, ८७, ११; काठ १२, १५; –हसु ऋ १, १२४, ९; –हा ऋ १, ५०, ७, ११६, ४; १३०, २; ९; १४०, १३; ३, ३२, ९; ५४, २२; ४, ३०, ३; ३३, ६; ५, ४८, ३; ५८, ५; ६, ६१, ९; ७, ३०, ३; ३४, ५ᵇ; ६५, २; ८, १, ३; ४३, ३०; ६१, १७; ९६, १९; १०, १२; ४; ३२, ८; तै ४, २, ५, ५¹; ६, २, ६; ५, ५, ४, ३¶; मै ४, १४, १८†; काठ १३, १५†; †कौ २, ८०८; ३, ५, १२; शौ ५, १, १ᶠ; १८, १, ३१†; २०, ८५, ३†; १३५, ७!ᵏ; पै ५, १, २; ६, २, १; १०, १६, १; –हानि ऋ १, ५२, ११; ८८, ४; १०७, ३; ३, ३४, ४; १०; ५, ४९, ३; ५४, ४; ७, ११, २; ५५, ४; ७६, ३; ८, ४८, ७; १०, १८, ५; ३१, ७; ३७, २; खि ५, २०, २; मा ११, १७; ३६, ११; का १२, २, ६; ३६, १, ११; तै ४, १, २, २; ¶५, ५, २, ५-७; ¶७, ४, ११, ३; ४²; मै ¶१, ५, १३; ७, ३; ८, ९६; ९, ६; ¶३, ७, ६; ४, ९, २७; १५, ५; काठ ६, ६; ९, १; १६, २; १७, १९; २५, १²; २९, १०; ३३, २; ३²; ४²; ६; ३४, १; ८; ¶क ४, ५;

अपि स्यु. उच्चसाजात्येनाऽतिदेश्यत। तद् यथा। अह– इति च °अर्घ(र्-घ)द्– इति °अर्घ(र्-घ)– इत्यस्य, अहद्– इति च °अर्घ(र्-घ)म्– इत्यस्य च इत्यस्य, अहम्– इति च °घर्म(र्-घ)म्– इत्यस्य, यत्र °म– इति °घर्– इति °ग्रम्– विपरिणामा स्युः, यत्र °म– इति °घर्– इति °ग्रम्– इति च यक. उप. द्र. [वैतु. पाउ. (१, १५८) हञ्+ √हा (त्यागे) + कनिन् प्र. इत्यर्थनित्यव्याहरेण प्रातिपदमभी ध्वनिमात्रनित्या स्यु.]।

ᵃ) दि१ द. [तु. जन्मन्–>जन्म (ऋ २, १, ७; ५, ४१, १४; १०, ६४, १६)]।

ᵇ) तु. ऋ १, ११०, २ (तु. L१४८; वैतु. PW. प्रमृ. =अह इति)।

ᶜ) तु. 'अहर' इति शौ. (२०, ४८, ६) पाभे. (वैतु. सा. =अह इति)।

ᵈ) अ>ईनः प्र. टिलोपश्च (पावा ४, २, ४२; पा ६, ४, १४५)। प्रस्व.। आद्युदात्तं प्राति. इदमिति भाषमाणः ३।W. चिन्त्यो भवति।

ᵉ) मुग.? अत्र °ईअहिन– इति यनि. पर्यायभूतं शाखाविशेषे प्रासप्रचारं पृथक् प्राति. भवतीति वा लिपिकारप्रमादजन्म भ्रेषमात्रमिति वा स्यात्।

ᶠ) √हन् इत्यस्य लङि रू. इति GRI.। तच्चिन्त्यम्।

ᵍ) यनु. पा. साधुत्वे सति प्रकरणसंगतिर् अन्वेष्या द्र.।

ʰ) तु. वें. द.; वेंतु. प्रमृ. सा. च 'अह, इव' इति।

ⁱ) शिष्टह द्द ऋ.(१०, १०१, ५) पाभे.।

ʲ) तु. पै ६, २, १ यत्राप्येतत् रू. श्रुयेतेति संभाव्येत (तु. टि. इदम्)।

ᵏ) तु. टि. ईमहानेगामम्।

८,४, ३८, ४[२], ४६,३, शौ ७, ७२, १, ८७, ४, ५, १२, २, २५†, १८, १,२७, २८, १९, ७, १, †२०, ११, ४, १०, पै १, ४६, २, –ह्न ऋ १, ११६, १९, १२३, ९, ३, ३२, १४, ५६, ६, ४, १०, ५, १६, १२, ३३, ११, ५४, १, ५, ७६, ३, ८, ७२, ११, ९, ८६, १९, १०, १०, ६, ४२, ५, ९५, ५, १६, १२९, २, १३०, ५, मा ८, ४८, २४, ३६, का ८, २२, २, २६, ८, १, तै १, ६, १२, ३†, ३, २, ४, ४, ३,३,२, ४, १[२]¶, ¶५, ७, १,२[२], ¶६, १, ३, २, २, ३, ३, ¶७, १,४,३, ५, ४[२], ५, ३, १, ¶मै १, ३, ३६§, २, ५, ७, ३, ६, ६, ८, १[२], §१४, ६,१७, ४, २,११[२], ७, ६[२], ८, १०, १२, ३†, ५§, ¶काठ ७, १०, ८, १६†, ११, २, ६, १३, ५[२], २४, १०, ३०,६§, ३३,५,६, ३४,१८†, ३८, ७†, ¶क ७, ९, ३८, ३, कौ २, ११०४†, ३, ३, ७, जै २, २, ६†, शौ ८, ९, ६, १३, ७, १, १६, ४,४, १८, १,७†, २०, ८९, ५†, पै १, ९७, ४, १६, १८, ६, –ह्ना ऋ ४, १६, ३, १०, ३७, १०, मा १५, ६, का १६, २, २, ¶तै ५, ४,९,३, ७, १,४, १, ३, २, १, मै २, ४, १¶, ३, १६, ४[१]; काठ ६, ८, ९, ११, १३ १७, ३१, ९, २३, ५, ३४ १, १०, क ४, ७, शौ ४, १८, १, १७,१८, ५ २०, ७७, ३†, पै ५, २४, १, ९, १२, ४, १०, १२, ३, १३, १०, १२, –ह्ना-ह्ना ऋ १०, ३७, ९, –ह्नाम् ऋ १, १२६, ३, १८५, ४, २, १९, ३,२१, ६, ३, ८, ५, २३, ४, ३४,४, ४, ३४, १, ५, ३५, ६, ३७,१, ७, १, ४, ५, ३, ६, ८०, २,६, ७, ५, ३९, ३, ७, ५, ५, ४१, ४, ७७, २, ८८, ४ ९, ८६, ४२, ४५, ९७, ३०, १०, ७०, १, ८५, १९, ८८, १२, ११०, ४, †मा २९, २९, ३४, ३७, का ३१, ४, ५†, तै २, ४, १४,१†, ३, ३, ८,४¶, ४, १, ३, ४†, ३, ११, ५, ४, १२, १–४, ९, १, ४, ५ ¶५, ६, १, २, मै २, ७, ३†; १३, १०, ३, १६,४, ४, १२, २†, †१३, १, ३, काठ १०, १२, १६,३†, २०, १९, ४†, २२, १४[४], २९, १०¶, ३९, १०, क ३०, २†, ४६,३¶, कौ १, ५५९‡[a], २, १७१‡[a], ९६६†, जै १, ५७, ६‡[a], ३,१६,९‡[a], ४,२०, ९†, शौ ३, १६, ४†, ५, १२, ४†,६,१२८,२,७,८५,४,८६, २†, १४, १, २४, १८, ४, ५८‡ . २०, ११, ४†, पै १, १०२, १, ४, २१, ४†, १५, १, २, ५, ७, २, २, –ह्नि शौ ६, ११०, ३, १९, ५६, २, पै ३, ८, २, १२, ३, १३, १४, ४, ५[b], –ह्ने ऋ ९, ९२, ५, १०, ४०, ५, ९, मा ९, २०, १८, २८, २४, २५, ३०, २१, का १०, ४, १, १९, ९, १, २६, ५, ५, ३४, ४, ३, तै ४, ४, १,१, ९, ५, १५ १, ७, १, १७, १, मै १, ८, १¶, २, ८, ८, ३, ३,९¶, १४,६, ४,९,९, काठ ६, १¶, १७, ७, ३७, १३[२], १४[२],¶, १५, १६, ४१, ८, ४७, ५, क ३, १२ २६,६, शौ ८, २, २०, १९,४८,२, ५०, ७, पै १, ६३, ३ ९७, २, ६, २१, २, १४, ४, १७, १६, ४, १०, –ह्नो मै १, ६, १०¶, शौ १६,८,२५ [°हन्– अपर°, नि>न्यू°, पूर्व°, स°, सर्व°]

अहन्य°– -न्य ऋ १, १६८, ५, १९०, ३, –न्येभि ऋ ५, ४८, ३

अह्नय– तिरस्>रो°

अह्नर– तिरस्>रो°, महस°

<u>अहृ</u>– -ह ऋ १, ७१, ?, ३, ४८, २, ६, ९, १, ४८, १७, ७, ६६, ११, १०३, ७, १०, १६८, ३, खि ३, १५,३१[d], मा १५, ६, ३७, २१, ३८, १२, १६, का १६, २, २, ३७, ३, ७, ३८, २, ६, ३, २, ¶तै १, ५, ९, २, ३, २, १, ७, ३, ४, ५, ६, ३, ४, ४, १, १§, ७, ३, ६, १, ४, ९, ३, १२, १, ३, ७, २०, १§, ६, ४, २, ४, ८, ३, ७, १, ४, २[१], ३[१], ५, ४[२], २, २, ३, ८, १[१], २, ३, ४[१], ७, ६, ७[१], ३, १, १[१],

---

[a]) 'भुद्र' इति ऋ (९, ८६, १९) पाभे ।

[b]) यथा पादान्तरगाम्या रेखया ओप्ट्रमी मिति स्यात्, यथा च लेनाऽर्थ सुगगन इत्यादिनि कृत्वा 'वन्दे' इति पद च्युत ममाधेन (वेतु शासी, ऋ. शौ १०, ४९, ५)। यथा च ॊअनु-पूर्व- इत्यत्रैक समस्त पदं न भवति पृथग्भूते द्वे पदे च भवत इत्यादिसंकेतार्थं तत्रस्य टि द्र ।

[c]) भवेऽर्थे यत् प्र टित्वेऽभावम् तित् स्वरश्च (पा ४, ४, ११०, ६, ४, १६८, १, १८५) ।

[d]) सुपा. स्वरो भ्रन. द्र ।

३,१, ४,५, २[२], ७, ?, ५, ६, १[४] ?[२], ३[२], ४, ७,२, २५,२ ¶मै १, ४,५ ५, ९[२], १२, ६, ९[४], ८, ९, ९, ७, १०,१७, २, ८, ८ई, ३, १, ६, ?, २[२], ८, ३, ९, ६, ९, ७, ६, ७, १०, ८, १, ४, १, ६, ४, ९, ५, १, ६, ७, ७, ४, ६[२], १६, ८, १[२], १०[२], ९, ८ई, काठ ६, ८[४], ७, ६[२], १०, ८, ३[२], १२, ३[२], १३, १५ १७, ७, २?, ६, २७, ८, ३०, ५[५], ३१, १५, ३३, ?, ५ ७[२], ८[६], ३४, १[८], ६[१०], १६, ३५,११, ३७, १०, १४, १६, ३८, १२,५३, १०, ¶क ४, ७[४], ९, ५, ९, ६, ८[२], २६, ६ई, ३४, १, ४८, ११ई, शौ २, १५, ?, ४, १, ५, ६, ३१, ३‡[a], ८, ५, ६, १८, ९, २ १० १० २, १६, ११,

६, २१, १३, २,२?‡[b] ७, १, १५, ?, ५, १३, १९, २०, २५, १७, १, २५ २६, १९, २०, ४, ४८, २, ५०, ७, २०, ४७, १९‡[b], ४८, ६‡[a], पै १,१०७,४,१०८,४, २,७२, २, ८०, २, ५, २, ६, ६, ५, ४, २१, २, ९, १२, १?[१०], १३, १४, ३, १४, ४, १७, १६, २३, १, २७, ६, ६०, ९, -ह -ह ऋ १, १२३, ९, २, ३०, १, ८, २४, २४, २६,१२, १०, ५२, २, ३, मा ११ ७५, का १२, ७, १०, ¶तै १, ५, ९, ६[२], ७, २, ५, ६, ३ ६, ¶काठ ६, ६, ८, १२, ¶क ४, ५ ७, ७, कौ १, ३९६† जै १, ४४, ६†, शौ १६, ७, ११ १९, ५५, ६, २०, ६६, ३†

अहर्-जात[d]- -तस्य शौ ३, १४, १, ७, २८, १?, पै २, १३, ४, ५९, ११

अहर् दिव्[e]- -द्रिवि ऋ ९, ८६, ४१, शौ ५, २१, ९, पै ५ ११, ३

अहर्-दृश[f]- -दृश. ऋ ८, ६६, १०

¶अहर्-पति[g]- -तये मा ९, २०, १८, २८, का १०, ४, १, १९, ९, १, मै १, ११, ३

°अहर्भर्-त्रि- नापू टि द्र.

¶अहर्-भाज्[h]- -भाज तै ७, ४, ५, १

अहर्-विद्[f]- -विद ऋ १, २, २, -विदम् ऋ १, १५६, ४, -०विदा ऋ ८, ५, ९, २१

अहस्- -ह सु ¶तै ३, ३, ६, २[२], ७, २, २, २, ३, ४, ५, ४, ५, ४, २, -होभि ऋ १, १३०, १० १० १४, ९, मा ३५, १†,

a) 'अह्न' इति ऋ (१०, १८९, ३) पाभे. ।

b) 'अह्ना' इति ऋ (१, ५०, ७) पाभे ।

c) 'रहर्' इति मुपा यनि सु शोध द्र (तु सस्थ टि रहस्->रह , √मा>मिमाय) ।

d) बस [=अह्ना वाऽह्नि वा जात (=भाप) यस्येति वा, अह्नो जात यत इति वा (तु प्रातर्जित्- इति स-विषय वि [शौ ३, १६,२]) इति कृत्वा प्रथम स्य सौभगस्य द्वितीये स्य च भगस्य वाचक स्यात् (तु ता ४४)] पूपप्रस्व [पा ६,२,१ (वैतु सा प्रमृ [तु ता] सतस इति कृत्वा व्याचक्षाणाश्चिन्त्या । तथात्वे पूपप्रस्व [पा ६, २, २] थाथीयस्वरेण [पा ६, २, १४४] बाधप्रसङ्गादन्तोदात्ता-ऽऽपत्ति [तु नक्त-जात्-, पुरु-जात्-, वशा जात्- प्रमृ तस , वैतु ऋत-जात-, गो-जात-, देव-जात- प्रमृ बस च])] ।

e) द्वस पूपप्रस्व उस (पा ६,२,३७) । उप यद ।

f) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९) ।

g) स १ उप सदहात् । पति- इति सप. उप मति पतत्र इति सप्रदाय (तु पपा , पावा ८,२,७०) । न स्वेव यनि. स्वर सगच्छेत । तथात्वे हि पूपप्रस्व वा गागम्य वा प्रगच्येत (यक. पा ६, २, १८उ, १,२२३) । एतेष का गतिरिति । पाप्र उस कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९) स्यादिति । कथमिति । उप [=√पा रक्षणे+डति प्र (पाउ ४,५७)] सप असति क्रियागुणप्रधाने कृन्मात्रे च सति प्रस्व इति । मौस्थि तु पति- इति (√°भृ भरणे>) °भर्-+(√तॄ विस्तारे>) °त्रि- इति स्थिते वस पूपप्रस्व (पा ६,२,१) सति °भात्रि(र् त्रि)- इत्यस्य नैप्र विपरिणाम [तु १भर्तृ- वैतु wiv (२, ७७) पकारादितयैव पर्यवसायुक] इति कृत्वा स °भर्- इत्यस्य अहर्- इत्यनेनाऽर्थमनिकर्षविशेषे सति °अहर्भ(र्-भ)र्- इति सामस्व तम इह पुप द्र । एमिथ च °त्रि- इति उप मति बस पूपप्रस्व इति सुवचम् [=अह्नो भरस् त्रियंत (एव च भाऽरदमासे तात्पर्यमिति यद् वच [तु म. द्वितीये स्थ] तदपि सगच्छेत [°मर्भ->°माद्-इत्यभि-सन्धे]) तु समान-स्वरेषु ऋतु-पति- प्रमृ पतिशब्द-मौलिकविभागाश्रयस्य ऋतिदरयमाना] । मौस्थि पक्षरात् पूर्व रेफश्रुतिरपि मेतिहासा मनो मूपत्रभेति चपरा दिर् [वैतु पावा (८,?,७०) यावदुपलभ्यश्रौत-सन्दर्याऽपुर्ण मन्वतो विसर्गश्रुतिर्मिरि विकल्पुक)] ।

h) उस उप क्विप्र कृत्प्रस्व च (पा ३,२,६२, ६, २, १३९) ।

मा ३५, ४, ७१, तै ७, ५, १, ४¶, काठ ३७, ९, १०, शौ १८, १,५५†, पै ४, ३, ६, -होम्य मा ६, १५, का ६, ३, ४, -होम्याम् तै १, ३, ९, २, ६, ३, ९, १¶

¶अह(न्>)र्-दास(>) काठ ३३, ७[१]

अ(हस्>)हो-रात्र[a]- -त्रयो मा २४, २५, का २६,५,५, तै ४, ७,९,१,५,७,१८,१, ¶६,१,३, १, ४,२, ४, ¶मै ३, १, ६, २, ८, ४, ६, ७, ¶काठ ७, ६, १३, ५, २३, ३, ३०, ७,५३, ८$, शौ १०, ६, १८, १६, ८, २४, -त्रा खि ४, ५, २८, मा २७, ४५, का २९, ६, १, शौ ४, ३५, ४[b], -त्राणि ऋ १०, १९०, २, मा २३, ४१, का २५, ८, ३, ¶तै २, १, ५, २, ३, ३, ४, १०, २[२], ५, २, १२, १$, ६, ७, ३, ९, ३, ७, ६,६, ¶मै १, ५, १२, १३, ८, ६, ३, ३, ३, ४, ५, ३, काठ ¶६, ६,७, १५, १०¶, ¶२१, ३, ५, ४०, ६, ५०, ६[c], ¶क ४, ५, ६, ३१, १८, २०, पै १६,७२, ४, ७८,२, -त्राभ्याम् ¶तै २, १, ७, ३[२], ४[२], ४, १०, १, २, ५, १, १०, ४[२], ७, १, ३, ६, १, १, ७, २, ३, ४, ३, ९, १, ४, १, २, ¶मै १, ५, १४[२], २,४,८, ३,१,८,२,१,५, ८,१, ४,४,३, ¶काठ १९,११, ३४, ४, क ३१, १०¶, शौ ६, १२८, ३, १३, २, ४३, १४, २, ४०[d], १९, ८, २, ७, -त्रे मा ६, २१, १४, ३०, १८, २३, ३१, २२, का ६, ५, १, १५, ९, ३, १९, ७, ५ ३५, २, ६, तै १, ३, ११, १, ५, ९, ७¶, २, ४, १०, १¶, ४, ३, १०, २, ५, ४, ९, ३¶, ६, ४, १, २[२], ७, ४, ४, ३¶, ५, २०, १, २५, १¶, ¶मै १, २, १८, ५, १४[२], २, ४, ३, ५, ७[४], ८, ६, ११, ६, ३, १, ८, २, ५, ३, ९, ४, २[२], ३, ४[२], ६, ६[२], ७, ८, १०, ७[२]$, ४, ४, ३, ५, १, २[२], ९, १८, काठ ३, ८, ६, १, ११, २[२], १०[२], १३, ८[४], १७, ५, १८, ११, २१, ९[१], २३, ३, २४, १०, ४५, १७, क २, १५ ३, १२¶, ६, १¶, २६, ४, २८, ११, ३८, ३¶, शौ १०, ७, ६, ८, २३, ११, ७, २०, ८, ५, ७, ९, १४, १२, १, ९, ३६, ५२, २, ४९, १३, २, ५, ३३, १५, ६, १७, १८, ४, पै २, ९०, ५, ९, २३, ४, १०, १३, १०, १५, १३, ५, ६, १६, ३१, ३, ५४, ६, ८३, ४, १०२, १०, १५२, ९, १५४, १०, -त्रेभ्य मा २२, २८, का २४, १४, १, तै ७, १, १५, १, मै ३, १२,७, काठ ४१, ६, -त्रै मै ४,१०,६, शौ १३,३,८

?अहन[e]- -नेषु पै ८, १६, ५

*अह(न>)ना[f]- -ना ऋ १,१२३,४

अ हन्ति[g]- -न्त्यै मा १६, १८, का १७, २, २.

अ-हन्त्य[g]- -न्त्याय तै ४, ५, ३, १

अ हन्त्व[g]- -न्त्वाय मै २, ९,३, काठ १७, १२, क २७, २

अहन्य- अहन्- द्र

?अह-नमस्- अस्मद्-> द्र

अहभून[h]- -न तै ४, ३, ३,२, मै २, ७, २०

अहम् अस्मद्-> द्र.

?अहंपिचरुकः[i] पै १३, १४, ९

---

[a]) द्वस समासान्त अच् प्र चित्-स्वरश्च (पा ५,४, ८७, ६, १, १६३)। 'अह्नो रुविधौ' (पावा ८,२,६८) इति रुत्व यथायथ पु न च द्र (पा २, ४, २८,२९)।
[b]) वैतु पपा केचन मूको च '-रात्रा' इति विसर्गहीन पा दर्शुका ।
[c]) 'अहोरात्राम्नि' इति मुपा भ्रष्ट ।
[d]) 'भाजरमाय' इति ऋ. (१०, ८५, ४३) पाभे ।
[e]) व्यु ? √अप्>अपन- इत्यस्य भ्रान्ति विकृत क समाप्यत [तु कि ?अनग्न(न>)ना-, ?पूक्षन्-, ?पारी प>)पा-, ?तामिद्र(त>)ता-]।
[f]) व्यु ? मौनिश *घ्रर्पर-[>अहर-(तु कि अहन्-)] +(√*पृ धारणे>*प्र->)*प्र-(>*अहप्र->यनि) इति निपन नम सागम्ब (पा ६,१,२२३) द्र । उपगधे- तन्मूलत वि सत् कालन तद्वाचकभूत सप जातमिति सभाव्येत (तु नि १, ८, GW , वैतु MW अहन्- इत्यस्य तृ१ इति, ORN आहनस्- इत्यस्य रूपान्तरमिति च)। पाप्र √*२अह् इत्यतो मराडनार्थे √*अर्घ् इत्यतत्-स्थानीयात् सतो युच् प्र चित् स्वरश्च (पा ३,२, १५१,६,१,१६३) द्र [वैतु दे (१,८) √अह् गतौ भ्वा इत्यतो वा √अह् व्याप्तौ स्वा इत्यतो वा युच् प्र (तु पाउ ३, २०) इति]।
[g]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <√हन् द्र।
[h]) व्यु ? ऋषिविशेषस्य म भवति ।
[i]) पा ? 'अहमपि चारु क' इत्येव श्रैन्द्रभे पाद शोधः सभाव्येत (पूर्वार्धेन ?? ??)।

अ-हरित[a]- -तः शौ १, २२, २; पै १, २८, २.
अ-हल्[b]- -ल्ल शौ २०, १३१, ६.
अ-हविस्[c]- -विः ऋ १, १८२, ३: काठ २९, २¶; क ४५, ३¶.
[?]अ-हव्यवाह्[d]- -वाट् मै ४, ६, ४[?].
[?]अ-हस्त,स्ता[e]- -ऽस्त मै १, २,५; †-स्तः ऋ १, ३२, ७; पै १३, ६, ७; †-स्तम् ऋ ३, ३०, ८; मा १८, ६९; का २०, ५, २; -स्ता ऋ १०, २२, १४; -स्तासः ऋ १०, ३४, ९.
?२अहस्त[e]- -स्ताभ्याम् पै ५,३४,२.
अहाः √हा द्र.
?अहातायद्[f] पै ८, २, ११.
?अहानेतरसम्[g] शौ २०, १३५, ७.
*१अहि *१अहि-शुष्म- टि. द्र.
१अहि[h]- -हयः खि ३,२१,२; कौ २, १२२१; शौ ६, ६७, २; १०, ४, ९; पै ११, ७, १२; १६, १५, ९; †-हये ऋ [५, ३१, ४; ८, ९६, ५]; ७, १०४, ९; तै १, ६, १२, ६; मै ४,१२,२; काठ ८,१६; कौ १,४३५; जै १, ४६,३; शौ ८, ४, ९; पै १६,९, ९; -हिः ऋ १, ३२, [५;(१०, ८९, १४)];८;१३; ७५, १; ६, ७५, १४; ९, ८६, ४४; मा ६, १२; ८, २३; २३, ५६; २९, ५१†;का ६,२,८;९,४,१;२५, १०, ४; ३१, २, ६†; †तै ३, १, ११, ४; ४, ६, ६, ५; †मै ३, १६, ३; ४, १२, ३; काठ ४६, १†; कौ २,९६५†; जै ४, २०, १०†; शौ ४, ९, ८; ६, ५६, १; १०, ४, २६; पै १, ४६, ३; ३, १६, ४; ५[?]; ६, २२, २४; ८, ३, ७; १३, †६, ५; ८; १३; १०, ४; ५; १५, ११, ४; १६, १७, ४; ७; -हिना ऋ [२, ११, २; ७, २१, ३]; [४, १७, १; १०, १११, ९]; १०, ११३, ३; मै ४, ११, ४†; काठ ६, १०†; पै ११, ७, ७[?]; १५, १६, ५;

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[b]) बस. वैकल्पिकः समासान्तः अच् प्र. चित्-स्वरश्च (पा ५,४,१२१; ६, १, १६३)। 'आहलकुः' इति खि. (५, १५, १८) पाभे. यद्र.।

[c]) सस्व. एपुटि. द्र. (वैतु. सा. प्रभृ. बस. इत्युतन्त्रं दुवाणाः)। वा. किवि.।

[d]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२)। उप. यद्र.।

[e]) पा.? यनि. नञ्-पूर्वः तस. स्यात्। न तु तेन कोऽप्यर्थः सिध्यति। वा. असंभवात्। एस्थि. 'लिप्सामि अहं हस्ताभ्याम्' इति सु-शोधः सन् मूलत आनुष्टुभः पादः संभाव्येत (मूको. उत्तरवर्णसाम्यजन्यभ्रान्त्या 'अहं' इत्यस्य द्वितीयस्याऽक्षरस्य पात इत्यभिसंधिः)।

[f]) पा.? 'त्रायमाणा सहमाना सहस्वती' इति पूर्वः पादः सु-शोधः द्र. [त्रिष्वपि पदेषु प्र१ स्यान्न तु यमु. द्वि१ इत्यभिसंधिः (वैतु. शौ ८, २, ६ यत्र द्वि१ एवैन-द्वैपरीत्येन प्राकरणिकं भवति)]। एस्थि. प्रकृते 'महत् तद् यद्' तायद्' इति पा.? स्वरूपे सति 'महत् तद् यद्' (=विषम्) इति त्रिपदीयदः शोधः द्र.।

[g]) पा.? '(अहन्->) अहा, न, इत, (√१नम्>) अनमन्, सविषेणनानि' इति सु-शोधानि सन्ति पदा-नीति कृत्वा 'अहा नेदुमम्नविषेणनानि' इत्येवं पादः संभाव्येत। वि, WR. इत्यत्र 'नेत सन्' सुपठ इति संभाव्येत। [illegible] (सन्नान्तरे तु. इति सुरा. विमृश्यः। [illegible] संपा.)।

[h]) अनु? पाउ. प्रभा. इति कृत्वा मधानकारकं कन्दर्थ-प्रधानात् सतः √*२अह् इत्यतः इन् प्र.उसं. नित्स्वरश्च (पाउ ४, ११८; पा ६,१,१९७)। मौस्थि. तु प्रकरण-विवेकतः √*२अह् इत्यस्य तत्तत्प्रभेदोऽतीव दुरूहो भवति। एस्थि. अपि सर्पवृत्तित्वे प्रकृते सति हिंसार्थस्य प्राधान्येन विवक्षां संभाव्य √*२अह् (=√*अघ्) इत्यकारतः √*अद् इत्यस्य हिंसार्थकस्य प्रभेदस्य हकारतश्च √हन् इत्येतन्मूलभूतस्य √*घृ इत्यस्य संस्माहरू इत्युच्येत [उत्तराऽशस्य मूलतो घकारात्मतायां तु. GW., MW., WW. (१, ३८); वैतु. या. (२, १७) उत्तराऽशे सवचाः सन् पूर्वाऽशे आ>अ इत्येवं दर्शुकः]। अयमपरो विशेषोऽपि सुवचो यथेह हकारस्य घकार-मूलकत्वं नैकान्तिकमिति। धकारभकारयोरपि मौलिक-तायाः संकेतस्य लाभात्। तथाहि। पंजा. (*शुर्धर->) 'सहह' इति सर्पकल्पो जन्तुविशेष उच्यते। ततः यनि. *शुर्धि- इत्यस्य नैप्र. विपरिणाम इत्युच्येत। अथ पार. (*शुर्भि->) सफि इति सर्प उच्यते। ततो हकारो भकाराऽवशेष इति गृह्येत [एवं चाऽन्यतः घ>म> ह>भ इत्यन्यतश्च म>ह इति वर्णविपरिणामक्रमः संभाव्येत (तु. टि. सर्प-)]। यथाऽपि मेषप्रकरणे अभ्र-इत्येतत्-सजातं सत् *अभ्रि- इति यनि. साक्षान्मूलमित्यु-रप्रेक्ष्येत [वैतु. या. (२,१७) प्रभृ. *१अभ्र-हि-<आ√हन् इति, दे. (१, १०)<√इ वा √अघ् वा √अंह् वा √अह् वा आ√हन् इति च, १अ+*१हि-(<√हन्) इति केचिदेवं बहु विकल्पुकः]।

[i]) 'न हि मा रि मः' इति मूको. अनु सुरा-

-हिम् ऋ १, ३२, १, २, ५१, ४, ८०, १, १३, १०३, २, ७, १८७, ६, २, ११, ५, १२, [३, ४, २८, १, १०, ६७, १२], ११, [(१, ३२, ३) १५, १], १९, ७, ३, [३२, ११, ४, १९, २, ६, ३०, ४], ३३, ७, ४, [१७, ७, १९, ३], १९, ९, २२, ५ ५, २९, २, [३, (३०, ११)], ८, ३०, ६, ३१, ७, ३३, ३, ६, १७, ९, १०, २० - २, ७२, ३, ७, ३४, १६, ३८, ७, ८, ३, २०, ९३, २, १०, ९६, ४, ११३, ८, १३३, २, खि २, १, १, ५, ५, ११, मा ९, १६†, २१, १०, का १०, ३, ९†, २३, १, १०, तै १, ७, ८, २१†, †मै १, ११, २, ४, ११, २, १४, ५, १३², १८, काठ ९, १९, १३, १४, ३८, ७, ४०, ८, †कौ १, ४१०, २, ८०१, ११५०, ३, ३, ११, †जै १, ४०, २, २, ३, १, ४, १, ५, ३, ४, शौ †२, ५, ५, ६, ४, ३, ४, २४, ६, ६, ११९, ५, ७, ९३, १, १०, ४, ९, १०², १६, १७, १९, ४७, ८, ५०, १, †२०, ७, २, ३०, ४ ३४, ३, ११, ९१, १२, ९५, ३, पै २, ८, ५, ७०, १, ४, ३९, ६, ५, २७, २, ६, १६, ६ २०, ८, †१३, ६, १, २, ७, ३, ११, १४, ४, ११, १६, १५, ९, १०², ८०, ५ -हीशौ १०, ४, ८, पै १६, १५, ८, -हीन् मा १६, ५, का १७, १, ५ तै ४, ५, १, २, मै २, ९, २, काठ १७, ११, क २७, १, शौ १०, ४, ६, पै २, ७०, ३, ८, २, ७, ११, ७, ३, ९, १६, १५, ६, १६ ६, ७, -हीनाम् ऋ १, ३२, [३, (२, १५, १)], ४, शौ २, ५, ७†, ६, १२, १ १०, ४, १, ३, ४, २०, २३, पै १, १११, ३, ८, ७, १, †१३, ६, ३, ४, १६, १५, १-४, १६, १०, १७, ५, -०हे शौ ५ १३, ४, १०, ४, २१, -०हे शौ ६, ५६, ३, १०, ४, १८, पै ८ २, ३, ११, १६, १६, ८, १७, १, २, -हे ऋ १, ३२, १४, ५२, १०, ८, ९३, १४, १०, ४८, २, शौ १०, ४, १९, २६, पै ८, ७, ३, ११, ७, ८, १३, ६, १४†, १५, १२, २†ᵃ, १६, १६, ९, १७, ७, -हौ तै ५, ६, १ २ मै २, १३, १, काठ ३९, २ शौ ३, १३, १, पै ३, ४, १.

[°हि- अन्ध°, लोहित°]

आहेयᵇ- -यम् पै १, ४४, ४ १११, ३ ३, ९, १-६

†अहि-गो(प>)पा°- -पा ऋ १, ३२, ११, पै १३, ६, ११

†१अहि-घ्नᵈ- -घ्ने ऋ ६, १८, १४, मै ४, १२, ३, काठ ८, १६

*१२अहि घ्न°-

*१अहिघ्न्यᶠ- -घ्न्याᵍ पै १६, १५, ७

अहि-जम्भ- -म्भा पै ११, ७, १

अहि-दष्ट- -ष्ट पै ९, ८, ८

अहि-नामन्°- -नाम्नाम् ऋ ९, ८८, ४

अहि-नासिक- -कम् पै ६, १४, २

अहि भानुʰ- -ूनव ऋ १, १७२, १

अहि-मन्यु°- -न्यव. ऋ १, ६४, ८, ९

†अहि-माय°- -यस्य ऋ ६, २०, ७, -या ऋ ६, ५२, १५ १०, ६३, ४, काठ १३, १५ -यान् ऋ १, १९०, ४

*११अहि शुष्मⁱ-

*१२अहि-शुष्म-नाए, नाउ च [illegible]

'मा-हिमाऽऽऽदि न' इति पञ्चाऽऽऽत्मक [illegible] सुवच (भूयोऽपि गस्य शोधाय तु टि अपि√लिह्> लिपिल्लिह्यते) ।

ᵃ) 'पूर्वेव' इति ऋ. (५, ११, १) पभे ।

ᵇ) लावभविव ढ>ण्य प्र (पा ४, ३, ५६) ।

ᶜ) बस पूरव्रस्व (पा ६, २, १) । उप यः ।

ᵈ) गस्व नाएि, इ । उप √हन्> °घ्न- इति भावे निपात यः । [illegible] पराणुव भवति (तु [illegible] ; वैतु गा [illegible] च यव भावार्थ °हिन- इति च [illegible] इति च इत्य [illegible] इति [illegible])।

ᵉ) [illegible] सति [illegible] । उप [illegible] ।

ᶠ) तत्रगाधवीयो यत् प्र (पा ४, ४, ९८) ।

ᵍ) 'घ्नद्' इत्येतत्-समानाधिकरण वि द्र (तु सस्थ. टि ३) ।

ʰ) बस पूरप्रस्व (पा ६, २, १) । उप.<√भा यः [मतो नु अनग्रेऽपि नभासि [illegible] ऽऽर्ग पोनरशं [illegible] इत्वा सुमुप्रेवद् यनि तदीयं वि (वैतु मा पूर °भ्रमु दि-[=भ्रमु+(√दा इन गे+कर्मणि कि य =) °दि- (=कन)] इति)] ।

ⁱ) [illegible] इति प्रथमा [illegible] (तु. [illegible]) पूर च °°अहि' इति 'अधि' इत्यस्य नि [illegible]

अहिशुष्म-सत्वन्[a]- -त्वा ऋ ५, ३३, ५

अहि-हत्य[b]- -त्याय ऋ १, १३०, ४, -त्ये ऋ १, ६१, ८, १६५, ६, ३, ३२,१२, ४७,४, मा ३३, ६३, का ३२, ५, ९, मै ४, ११, ३, काठ ९, १८, शौ २०, ३५, ८

अहि हन्[c]- -घ्ने[d] ऋ २, ३०, १, -०हन् ऋ २, १३, ५, -हनम् ऋ १, ११७, ९, ११८, ९, -हा ऋ २, १९, ३

अहिघ्नी[a]- -घ्न्य शौ १०, ४, ७

*२अहि-(बुध्निय-, बुध्न्यं-)[e] -हि (-ध्निय , घ्न्य) ऋ १, १८६, ५, २, ३१, ६, [५, ४१, १६, ७, ३४, १७], ६, ४९, १४, ५०, १४, ७, ३५, १३,३८,५, १०, [६४, ४, ९२, १२] ६६, ११, ९३, ५, मा ५,३३, ३४, ५३f, का ५, ८, ३, ३३, २, १६f, तै १, ३, ३, १, ४, ४, १०, ३, मै १, २, १२, ६,२f, २, १३, २०, काठ २, १३, ३९, १३, क २, ७, शौ १९, ११, ३f, पै १३, ८, १३f, -हिना(-घ्न्येन) ऋ ४, ५५, ६, -हिम्(-ध्नियम्, घ्न्यम्) मा १०, १९, का ११, ६, ४, तै १, ८, १४, २, मै २, ६, ११, काठ १५, ७, -०हे(-०घ्न्य) काठ ७, १३, क ६, २

*३अहि[f]-

*१अही[g]- -हीनाम्[h] ऋ १०,१३९, ६, मै ४, ९, ११, -ह्यं

नैप्र विपरिणामे सति (वैतु सा *१७अहि- इति सर्पस्यापत्यवचन विप., PW प्रमृ च १अहि- इति सर्पवाचक पूप इति) पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। पतस इति द्वितीय कल्प । अत्र वृत्रवाचके १अहि- इति पूप सति सासस्व (पा ६, १, २२३) इति धृत्वा *१२अहि शुष्म- इत्येव निर्देश कर्तव्य इति दिक् (तु नाउ टि)।

[a]) उस उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)। *११अहि- शुष्म- इति पूप सत् विवि (= अहिशुष्म यथा स्यात्तथा') युक्त स्यात् । अथवा *१२अहि-शुष्म- इति पूप मत् कर्मभूतमुपपदमिति वक्तव्यम् (तु ऋ ९, ११, ७)। उप च पाधा उस हिंसार्थात् √*सत् इत्यत कर्तरि वनिपि निष्पन्न यद्र [वैतु पपा, सा, GRI च पूप स१ सत् पृथक् पदमिति ब्रुवाणाभिन्त्या (पूर्वार्धेनाऽऽत्मनश्चाऽऽत्मीयानां चेन्द्रप्रतियोगित्वेन समर्पितयतामस्मदाच्यानां स्तोतॄणामुत्तरार्धीयाया आशिष इन्द्रस्यैव न त्वन्यस्य सदीयस्य किं चाऽऽत्मीयस्य भृत्यादे कस्यचिदागमनेनोपाऽऽगमनपरत्वेन प्रकरणसगसहयम्नाऽयच्छदार [यथा च द्र सुत्वा भवतीदयेत ऽन्ते तु ऋ १,१७२,५ प्रमृ]) PW प्रमृ पूपप्रस्व (पा ६,२,१) कमस्वी वन इति कृत्य-द्रस्य ग वनामहिशुष्मत्वमुदोपवस्रो विपरीतार्थतया गस शिरस्यधम युक्त इव इ. (मूलत शुष्म- इत्यस्य विव मतो हिंसकत्वाच्च त्या- हिंसार्थात्सुको भवत्यस्य प्रमाणमिति दिक्)]।

[b]) उस ब्यवकृत-पूर्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[c]) उस क्रियन-पूर्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[d]) उदात्तनिर्वात्तस्वर (पा ६, १, १६१)।

[e]) व्यु १ १अहि- इत्येतस्यैव मेघपरत्वेन व्यु, गतार्थता स्यात् । एवं तर्हि किमिति पृथक् निर्देश इति । विवेक स्यादिति । कथमिति । जलवत्त्वसामान्येऽप्यभ्रादत्र विशिष्यते । वर्षत्यन्यद् न च वर्षत्यन्यदिति । तत किमिति । यदवर्षुक सन् प्राणभृता क्लेशैककृत्तयाऽसुरत्वेन प्रतीतिगोचर स्यात्,तस्मिगमसमाहकम् १अहि- इति । यत्तु जलप्रदानेन प्राणिना भरणपरतया देवत्वेन प्रतीयेत (तु नि ५, ४, या १०, ४४), तस्मिगमसग्रह इह द्र इति । एव विविन्यमानस्य सतश्चास्याऽऽनुपदिक सद् बुध्निय- इति वा बुध्न्यं- इति वा (एक सदपि वक्रप्रवृत्तिभेदतो द्विरूप च √*भृ इत्यन सुप्रतिष्ठितमूल च) प्राति समानाधिकरणतया श्रव्यते यथा भूय इव विवेक प्रतीयतेति (तु टि *बुध्निक-> बुध्निय-, बुध्न्यं-)।

[f]) अर्थत सरूपान्तरविवित्तये पृथक् निर्देश । व्यु? (तु नाउ टि)।

[g]) नाप्, स्त्री डीर्प्र (पावा ४, १, ४५)।

[h]) दीर्घस्वरान्तस्य सत मा प१ द्र. (वैतु यै सा CW. १अहि- इत्यस्य,MW *१२अही- इत्यस्य च पु मत प१ इत्येव ब्रुवाणाश्चि त्या । प्रकरणतो ह्येतद् नदी-पर्यायो वा स्यात्, प्रथम पाद श्रुतपूर्वेण 'नदीनाम्' इत्यनेन समानाधिकरण सत् विव वा स्यात् (तु ४म मन्त्रेऽप्येव पूर्वविश्वामुना नप्रकरण पयार्थेऽपाऽपा गमनं श्रवणात्)। अय स्वरतोऽपि पराशिवयाऽऽगतो मयति। १अहि- इत्यस्याऽऽनुनाम्य गत पु दनि भनुसरते]। तथैव सनि सर्गे मौम (√*मृ मारणे>मरे) *मृद-+(√*मृ मारणे>श्मृ) *मृ-इति विधिते रूप समान (६, १, २२३) *म(मृ>)मृ- इत्यस्य रूप नैव विरोधित्व स्याद् [तु मागम्-, मरस्वती-, मुरभि- (म>र>म]

ऋ ९, ७७, ३[a], १०, १३८, १[b], १४४, ४[c]
*४अहि–, *५अ हि– एपू टिटि द्र
*१६अ-हि– १अहि– टि द्र.
*७अहि– ११अहिशुष्म– टि द्र
*८, *९अहि– १अहे टि द्र
*१०अहि– ११अहि– टि द्र
अ हिंसत्[d]– -सन् मा ३,६१, का ३, ८, ६, –सन्त शौ ६, ५०, २, १२, ३, ३१, –सन्तम् खि ४, ९,३, मा ११,२८, का १२,३, १ तै ४, १,३,१, ५, १, ४,१, मै २, ७, २, ३, १, ४, काठ १६, ३
अहिंसती,न्ती– -तीम् शौ ९, ३, २२, पै १६, ४१, ४, –न्ती पै ६, १०, ६, –न्ती ऋ १०, २२, १३, शौ ९,१३,१३–१८, पै ५, १, ५, १६, ७५, ३–८, –न्तीम् पै ५, ३१,९, ७,१५, १०
अ हिंसा[a]– -सा पै १,६४,१, –सायै¶ तै ५, २, ८, ७, ६, ६, १ ७, ६, १, मै १, ५, ११, ८, ५, ८, ११, ७, २, २,७, ३,३, ३, १, ८[२], २, १, ३, ४[२], ४, ७[२], ६, २, ९, ७, ८[२], ८,१०, ९, १[२], ३[२], ४, ५, १०, १[२], ४, १, १, २[४], ५, १०, १२, १३, ३, ४, ५, काठ ११, २, २०, ९, २३, ६, २६, ३[२], ७, ३१, १[२], ७,८, ११, ३७,१६, क ३१, ११, ४१, १[२], ५

इत्यन्यत भि>हि इत्यन्यतश्चेत्यभिसंधि [[२]तु हृद्–])]।

[a]) प्र१ स्वरितविपरिणाम (पा ८, २, ४) द्र [इन्दुधाराणां च नदीनां च सरणसाधर्म्याद् नद्युपमामुखेने दुस्तुति (√चर् गतौ>चारु– इत्यभिसंधि)]। यद्वा यथा ज्वलनवृत्ते सत √*चर्>चारु– इति च त्रियश्च सुदीप्तय सन्य उपमानधर्माण स्युरिति च कृत्वा (√*भृ दीप्तौ>भावे) *भ्रर्+(√*भृ भरणे माने वा>कर्तरि) *भ्रि– इति स्थिते तस सासस्व (पा ६, १, २२१) सत *भ(र्भ्रि–>)भ्री–> *१अह्री–(<*४अहि–) इति विपरिणाम स्यात् (तु नभा मातृ-पर्याया माभी, वीयी, वेत्रे प्रमृ, वैतु वें, मा यर्थे संवदमानावपि मन्तौ आ√हन् इत्यत व्यु वदन्तौ १अहि– इत्यस्यैव वृत्तिवैशिष्ट्यमानमिवाभि प्रयन्तौ)। अथवा गाव इह उपमानधर्माण इति कृत्वा (√*धृ चरणे>भावे)*क्षर्– इत्येत पूर्वस्य तस मामस्व च सत *क्षर्भ्रि–> इत्यस्य वा गवार्थवृत्ते गत (तु ORN) *१अह्री–(<*४अहि–)इत्यस्यैव वा *४अह्री–(<*५अ-हि–) इत्यस्य वा विपरिणाम स्यात् [तु दे (२, ११) यर्थे गरादुक्तोऽपि सन् व्यु १अहि– इत्येनैव यभीष्टनिर्वाह (तु स नि)। एव च वें सा दे च *१५अह्री–(<*१६अ-हि–) इति च, PW. प्रमृ. *१२अह्री– इति च व्यु १अहि– इत्येतस्य सपी [illegible] स्त्री [illegible] पु इति कृत्वा मुवेने इति दिक्]।

[b]) द्वि१ [=दे इ२। यत्र च समुदायो दशास्यणो [illegible] दगार (=√दमु मोपण [तु दे (२, १) दुपन्– इत्यत्र] >नि मनु१ [तु पूर्वार्धे सर्वदर्शिद (वने विदर्शित [illegible] नदीनां दिव्यनदीसमसमोप इत्य- [illegible] तु PW. प्रमृ; वैतु नि [२,१ (पा ४,१५)] [illegible] इत्यस्य [illegible] प्र१ इति)

इति वा द्र [तु ORN, वैतु स्क प्रमृ यनि ऋ वा गपू नि या वा टीकाकृत उत्तरार्धाऽनेकवाक्यतामापादयन्तोऽप्यन्योन्य विमता सन्त यनि. रू. १अहि–>*११अह्री–>प्र१ इति वा (तु स्क), १अहि– इत्यस्य (तत्रस्थवृत्ते स्त्री च सत ?) द्वि२ इति वा (तु दु), १अहि–>प१ इति वा (तु सा) विवदमाना, PW प्रमृ च *१२अह्री–>द्वि२ इति]। नाउ मन्त्रे सकृत्पाणा सता लक्ष रू प्राचुर्यमपि गपू. वा विज्ञापुक द्र। व्यु चेह नापूर्टि दि एव यथायोग समर्थयितव्या भवति। ननु भो यनि स्वरो दुरुपपद स्यात्। शसि विभक्तिस्वरस्य (पा ६, १, १७४) प्राप्तत्वादिति। नेति। कथमिति। लक्षणस्य (=पात्र) यथाल्दय मु शोधन्वदर्शनादिति। कथमिति। स्त्री यणिवपयत्वेन प्रतीतिगोचराणा सतां प्राति शसि द्वयी गतिर्लक्ष्यते। प्र अच पूर्वरूपैकादेशे सति प्राति स्वर इति (तु देवी–>-वी) वा, यणादेशे सति स्वरितविपरिणाम इति [पा ८, २, ४ (तु देही–>-ह्यं)] वा। एवमेतद्गतिद्वयमात्रोपलब्धेरशम् इति पद गन् मूल उन इति [वस्तुतस्तु मु यजनेतर सूत्र द्र। देव–>देविका–>देवी– इत्यत्र या दि नैव स्त्री ईकारान्तानां प्राति विपरिणामाऽऽम्नयत्वेन गभाप्यमानत्वाद् यदा मौलिकेन सता देविका– इत्येतत्प्रकारकेण प्राति सुव्योगस्तदा देविका>देवी, देविकया>*देविया>देव्या इत्येवंजातीय पूर्णगवर्ण-लोपाऽन्य तत्कृतिव परगस्मात्मक स्वरविपरिणाम (पा ६, १, १६१), यदा च देवी– इति कृत्वा स्वरूपतो विपरिणाम पूर्वेण गता सुव्यागमस्तदा यण्गुणसन्स्वरितविपरिणाम (पा ८,२,४) इत्येव सुवेयगतिरिति दिक्]।

[c]) स्वरूपतः [illegible] (तु नि *१२अह्री–)।

[d]) [illegible] नत्र्-स्वर (पा ६, २, २)। उत्त [illegible]।

४७,१[२]; ७; ८; ११.
अ-हिंसान[a]- -नस्य ऋ ५, ६४,३.
अ-हिंसि(त>)ता- -ता पै ८, १८, ५.
अ-हिंस्यमान[a]- -नः ऋ १, १४१, ५.
¹अहिंस्रो[b] पै २, १०, १.
अ-हित[a]- -तम् पै १५,१८,३; -तेन ऋ ८, ६२, ३.
अहिन- अहन्- द्र.
°अ-हिरण्यव[c]- -वः खि ५, १३,१; शौ २०, १२८, ६.
¹अहिश्यावसोमनुसारिश्छस्[d] पै ७, १०, ९.
°१,°१२,°३,°४,°१५अही- ३अहि- >°१अही-> -ह्यः टि. द्र.
°¹६अ-ही- ¹अहीयू- टि. द्र.
१अहीन- अहन्- द्र.
२अ-हीन[a]- -नः काठ १, १२; ३१, ११; क १, १२; ४७, ११.
°अही-शुर्-
°अहीशु(र्-व)वं-
°अहीशुव-
¹अहीशू(<शुव्)[e]- -शुवः[f] ऋ १०, १४४, ३; -शुवम् ऋ ८, ३२, २; २६; ७७, २.
अ-हुत,ता[a]- -तः काठ ८, ७; -तम् तै ६, १, ४, ५¶; ¶मै १,८,७; ९[४]; ¶काठ ६,३[g]; २१,७;२३, ५[२]; २४, ९[२]; ३६, ९; ¶क ४, ५[२]; ३८, २[२]; शौ ६, ७१, २; १५, १२, १०[h]; पै २, २८, ३; -तस्य ¶तै २,६,६,२[२];६,२,८, ५[२]; काठ ३५, ५[२]; क ४८, ६[२]; -¶तात् मै १, ८, २[२]; काठ ६, २; ८, ११; क ४,१; -ताम् शौ १२, ४, ५३; पै १३, ५, १; -¶तासु मै १, ४, १०[२]; काठ ३२, ७[२], -¶ते तै २, २,४, ७; ३२, ७[२], -¶ते तै २, २,४, ७; ८, ८[४]; काठ मै १, ५, ७[२]; ८, ८[४]; काठ ६, ६[२]; क ४, ५[२]; -तेभ्यः शौ ७, १०२, ७. [°त- हुत°]
१अहुता(त-अ)द्[i]- -तात् तै ३, ३, ८, २; -तादः मा १७, १३, का १८, १, १३; तै ४, ६, १, ४; ¶५,४,५,२[२]; ५,१०,५[६]; मै २, १०, १; काठ ८, १३; १७, १७, २१,७; क ८,१¶; २८,१;

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।
[b]) शोध-सापेक्षः मुपा. भवति। 'अधि रक्षसो माक्षाश्च' इत्येवं मूलतः पादः संभाव्येत (तु. शौ २, ९,१)। आदितम् तृतीयचतुर्थाऽक्षरयोः प्रामादिके भ्रंशे 'अधिसो>अहिंस्रो' इत्येवं काल्पनिकः प्रयासो लब्धाऽवसर इत्यभिसंधिः।
[c]) सस्व. एपूटि. द्र.। उप. हिरण्य- + वः प्र. (पावा ५, २, १०९)। मुपा. स्वरो भ्रष्टः। अ-हिरण्यवत्- >-वान् इति WR. मुपा.।
[d]) तु. शौ १९, ३९, ९। उभयत्र वैकल्पीगंतुल्य इव पा. शोध-सापेक्षः द्र.। अत्राऽऽदौ 'अपि। त्वा। वसः' इत्येषा पदत्रयी संभाव्येत। ततः 'अनु' इति द्वयर्थी वैकारिक आगमस्ततः 'मारिः' इति वैसं. स्यादित्येवं विग्रहयम्। यद्वा 'अहिश्च वसोऽनु मारिश्च' इत्येवं स्यात्। तत्राऽऽदौ अहि- इत्यन्ते अनुमारि- इति वा सारि- इति वा द्वे वैसं. स्याताम्। उत्तरे 'नु' इति अन्य. द्र.।
[e]) न्नु.? परा. अनवग्रहार्। १अही- + (√°शृ हिंसायाम्>मात्रे) °शुर्- इति स्थिते तस. गागम्य. (पा ६, १, २२३) मध्योदात्तप्रत्ययभूते °अही-शुर्- इत्यस्मिन् पूप. गति (√°शृ आप्यायने>भावे) °शु- इत्यस्मिन् उप. च सति बस. पूप्रस्व. (पा ६,२,१) तत °अहीशु(र्-व)वं- इत्यस्य नैप. °अहीशुव- इत्येवम् °अहीशुर्-पक्षे विग्रहसंगति... [illegible] (तु. ORN.) ... [illegible] ... (तु. टि. औणंवाभ्-) सामान्येन च (तु. ऋ १०, १४४, ३ यत्र जातिपरं बहुत्वं श्रूयेत) विशेषेण च (तु. इतरत्रैकत्वेन श्रूयमाणं) समर्पणे यनि. प्राति. शक्तिरित्यभिसंधिः (वैतु. सा. [ऋ गर्.] °१६अ-ही- [=अ-हीन-]+[√श्वि गतिवृद्ध्योः>] °१शु- इति स्थिते बस. इति कृत्वा पुनादिपरतया व्या- °१अही-शु- इति बस. इति कृत्वा पुनादिपरतया व्याचक्षाणः मध्यिन्त्यः, अन्तोदात्ताऽनुपपत्तेश्च। इतरत्र °अहीशुव- इत्यस्य संप. निर्दिष्टनिष्पत्तेः गतः द्वि१ इत्युक्तेश्च [तु PW. प्रभृ. अपि सप. इति कृत्वा सामान्येनानिर्दुष्टाः (वैतु गर् ORN. पूर्वभागं °४अही- (यद्र.) इत्येतत्-परतया संदेहुक इव])]।
[f]) द्वि१ द्र. [तु. मा. ORN. MW.; वैतु. PW. प्रभृ. °अहीशुव- इत्यस्य प्र१ इति (=दस्युः [=इन्द्रः (तु. सा.; वैतु. ORN. =गोत्र इति)] अर्हीशुवोऽवदीपर [=वर्मेन हन्त्वाऽर्हीशमान् कुर्याद् यथा दिक्या नदी निम्नपूर्ह प्रपद्येत (तु. ऋ १, ३२, ८)] इति वा. स्वराग इति कृत्वा द्वित. √धा धारणे>धी>दीर्धी इत्यस्य ऋ. द्र. [वैतु. सा. प्रभृ. ... [illegible] ... निष्पादुकाः ... [illegible] (तु. ORN.)])]।
[g]) '-हुते' इति मुपा. ... [illegible] मु-शोधः (तु. मपु. क ४, ३)।
[h]) '-तम्' इति मुपा. स्वरः ... [illegible] मु-शोधः।
[i]) उप. द्वितस्-पूर्व-पदस्व. (पा ६, २, ११९)।

शौ १, ३०, ४, १८, २, २८, पै १, १४, ४, ५ १५,१, १३, १४, १३
२अ-हुताद्[a]— -ताद मै १, ४, ६[2]¶
¶अ हुताद्[b]— -द्य काठ ८, ११, क ७, ८
¶अ हुत्वा[c] तै३,४,१०,३, मै४,५,६[2]
अ-हृत[c]— -त क७,४¶, -ता ऋ १०, १०७, ९
¶अ-हृच्छे[c]— -च्छाय मै ४, १, १४
अ-हृणान[d]— -न ऋ ७, ८६, २, १०, ११६, ७
अ हृणीयमान ना[e]— -न ऋ १०, १०९,२, शौ ५, १७, २†, ६, ७४, ३, पै ९, १५, २†, -ना ऋ ५, ६२, ६, काठ १३, १५

-ना तै २, १, ११, ३, शौ १ ३५,४,६,७४,३,८,२,२१,१८, ४,६, पै ५,१६,५, ९, १२, ४, १६, ५१, -ने पै १, ९१, ४
¶अ हृत[a]— -त तै ५, ३, १०, २
अ-हृद्य— -द्य पै १६, ७२, ९
?अहे[f] तै ३, २, ४, ४
अ हेडत्[a]— -डता ऋ २, ३२,३, ७, ६७, ७, १०, ७०, ४, काठ ५, ३[g], -डन् ऋ १, ११, ४, १०, ३२, ८, मा १५, ९†, का १६, १, ९†, तै २,३,१४,१†, ४,३, १२, १, मै २, ८, ७, ४, १०,३†, काठ १३, १५†,१७, ६, क २६, ५
†अ हेडमान[a]— -न ऋ १,२४,११

१३८,३,४, ६ ४१, १, मा १८, ४९, २१, २, का २०, २, १२, २३, १, २, तै २, १, ११, ६, मै ३, ४, ८, ४, १४, १७, काठ ४, १६, ४०, ११.
अ-हेडयत्[a]— -यन् ऋ १०, ३७,५
?अहेनमानाभ्येनस्[h] पै १६,७३,२
¶अ-होतव्य[i]— -व्यम् मै १, ६, १०, ८, ७
अ होतृ[a]— -ता शौ ९, ११, ४, पै १६, ११६, ५
अ ह्वाय्य[j]— -य्यम् ऋ ८,४५,२७
अह्निय—, अह्नय— अहन्— द्र
*?१अह्न— *१अह्री—> -र्ये टि द्र
*?२अह्न[k]— -ह्ना ऋ १०, १४४, ४
अह्नः *१अह्री— द्र

[a]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
[b]) वस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।
[c]) सस्व एपूटि द्र । उप √हुच्छे+घञ् प्र उपधादीर्घश्च (पा ८, २, ७८)।
[d]) सस्व द्विपूटि द्र । उप पाधा क्रया उस (दीप्त्यर्थात् √*घृ>) √*हृ+शानच् प्र ।
[e]) सस्व निपूटि द्र । उप (√*घृ>*घृणि-> *हृणि->) नाधा √*हृणीय+शानच् प्र यद्र ।
[f]) स्वरूपत ? (√*घृ गलने वा शब्दे वा >कर्मणि) *घृट्- (=मल वा शब्दो वा)+(√*घृ धारणे>भावे)*घ्रि– इति स्थिते यस पूपप्रस्व (पा६,२,१) सति घृघ्रि– इत्यस्य नैप्र विपरिणामस्य सत *८अहि– इत्यस्य (=गर्दभ– इत्येतत्-सजातस्य) स१ सत् उपे नि इति कृत्वा व्यवह्रियमाणा वालेन नैप्र आयाऽऽरलापे सति *१हे इत्यव विपरिणतमिति सभाव्येत (तु टि अह, वैतु मा सा च १अहि– इत्यस्य मा√हन् इत्यत स्वाभिमताया सया व्यु बलनेन तृणे शक्ति पश्यन्तौ सत्य स१ इति)। ननु भो अचोऽपि सयोधनीय हे इति नि प्रसिद्ध इति । रि तत इति । कथ तस्य व्यु इति । अनु– इत्येतत् सजातस्य सत *भर्भि– इत्यस्य नैप्र १अहि– इत्यस्य विप सत (तु टि ?१अहि–) विपरिणामस्य सत स१ इति कृत्वा सतो विपरिणतं सत् *१हे इत्यतद् सताऽऽमन्त्रण पृथक् निर्दश्यमिति (वैतु ।।। प्रनु अभ्युपगमादमिवाऽऽत्मायुक्ता)।

[g]) तु 'हेडता' इति मूको अरेडता (मै १, ४, १) इति च । एव खलु रफहकारीयाल् लिपिविषयाद् प्रमाद् इह शाखाभेद समजनीत्यपि सभाव्येत । न हि तयोर्वर्णयोरुच्चारणविषय सामीप्यविशेष इव भवति यमादायाऽय पाभे उपपादयितुमुपलभ्येतेति विविचा विचाराय द्र ।
[h]) 'अ हेडमाना । अभि । एन' इत्येव शोध पुरस्कृत पा इह सुलभ द्र । श्रुति-विक्रियायां लिपिभ्रमप्रभावोऽत्र स्पष्ट प्रतीयेत (तु नापूटि)।
[i]) तस अन्तोदात्त (पा ६,२, १६०)। उप यद्र । सुपा °तव्य– इति स्वरो दुष्पपदत्वादलक्षणो भवति।
[j]) सस्व नापूटि द्र । उप √हु>*हुव->नाधा √ह्वि+ण्यत् प्र आत्वादेशश्च उस (पा ३,१,१२७ उउ)।
[k]) प्राति मूलस्वरूपम् ? । शतचक्र यो ह्यो वर्तनि' इत्यापाततो नवाऽक्षर पादो भवति (वैतु सा गायत्र्यनुक्रम प्रतिशब्दुर । न च 'वर्तनि >वर्नि इति कृत्वा पठनीयमिति वक्तव्यम् । तथा सत्याव-सानिको गायत्रो ग-ल ग-क्रमो दुष्यदिति)। अवसानतरतु जागत पादो मूलत सभाव्येतति कृत्वा 'शतचक्र यो, अभ्यर्धिको वर्तनि' (=य सुपर्ण शतचक्रो यथा स्या-त्तथा यानुरगृहाभिमुखो भूत्वा वाहयमान) इत्यय मौलिक-पादोऽभूदिति शोधाऽवसरस्व विमृश्यम् । एस्थि च मन्यत *अभ्यर्धिक->अभ्यर्धिक इत्येव सतः ह *अह्ना इत्येतद्-अारक यनि नैप्र, वर्णस्वरविपरिणाम इत्यभिमाय

अहाम्[a] खि ३, ११, २, शौ ४,१,२, पै ५, २, १

1अह्नपूर्[b]- -पूर्णाम् ऋ २, ३८, ३

°अहात्रोः °१०अर्थ टि द्र

1अ-ह्रय[c]- -य ऋ १, ७४, ८, ८, ७०, १२ १०, ९३, ९[d], -यम् ऋ ३, २, ४, ५, ७९, ५, ७, ६७, ६, ८, ५४, ८, ५६, १, ६०, १६, खि ३, ६, ८, ८, १, -या ऋ [५, ७९, ६, (७)] ८, ८, १२, -ये ऋ १०, १४७, ३

°अ-ह्रयस्- नापू टि द्र

1अ-ह्रयाण,णा[e]- -ण ऋ ४,४,१४, तै १, २, १४, ६, मै ४, ११, १, काठ ६, ११, -णम् ऋ १, ६२, १०, -णा ऋ २, ८०, २

१६1अह्रि[f]- -ह्रय ऋ ९, ५४, १, मा ३, १६, का ३, ३, ६, तै १, ५,

[वैनु मा १अहि- इत्यस्य प१ इति वा (√अह् गतौ>) अह्न- इत्यस्य प्र१ इति वा विकल्पयन्नुभयथाऽप्यनुपपन्नस्वरित, PW प्रभृ च १२अह्री- इत्यस्य द्वि३ वा प१ वेति विप्रतिपद्यमाना अर्थत सशायदोनामिवाहढा वर्तनि इत्यस्य स्थाने अवर्तनि इति वा विवर्तनि इति वा (तु ORN) पिपठिषुका]।

a) अनवगमात् स्वरूपतश्च स्वरतश्च[?]। √१अह् इत्यत कृद्वृत्त्या वा अहन्- इत्यतस् तद्धितवृत्त्या वा यत् प्र इति कृत्वाऽऽद्युदात्तमिव (पा ६, १, २१३) सन् विप इति सा। √हि इत्यस्य लङि उपु१ इति सन् विप इति सा। √हि इत्यस्य लङि उपु१ इति ॥ । मूको ऽनु प्रायिकी निघातश्रुतिर्भवति। धर्मा-कांचित्क्ययेव चाऽऽद्युदात्तश्रुतिरन्तोदात्तश्रुतिश्च। धर्मा-ऽऽल्यहविर्विशेषीय च 'मुरुचा' इत्येनद्विशेपगान्तरसक्त च द्वार्-मह्य->-ह्राम् इत्येकमेव समस्त विप स्यादिति तु विमृश्यमान सत् स्वरूपतश्च स्वरतश्च सगच्छतेति तु समावनीयम्। कथमिति। (√°धृ तारे>भावे) °भार- इति स्थिते °धुर्-+(√°भृ भरणे>भावे) °भार- इति स्थिते तम मामस्व [पा ६, १, २२३ (=पात्र उग उप घञन्तत्वात् थाथीस्वरे [पा ६, २, १४४])] °धुर्भार्- (तु नभा धुयार, वैनु सा प्रभृ <√धृ कौटिल्ये इति) >नैत्र °द्वार्- इत्यस्मिन् पूप सति √मह्>भावे °मह्य- इत्यस्मिन् उप च सति यग पूपप्रस्व [पा ६, २, १ (=नापभारे महस्व यस्येति [तु गिरि √मह्> °मह्य-, द्वार्-मह्य- च])]।

b) व्यु ग च [?] यता अवग्रहाऽभावात्। १अद्रि- +(√°अर्द्>कर्तरि) °1अर्दु- इति स्थिते ह्रस्वान्त उग इति सा [उप भार इति कृत्वा यग इतीव वृषाणा PW प्रभृ] [illegible] पूपप्रस्व (पा ६, २, १) कारणे (तु ORN)]। [illegible] अभि√°अर् गती >°अभ्यर्- (=भग)+ (√°पृ प्रापणे>भावे) °पृ- इति स्थिते [illegible] [illegible] पूपप्रस्व च गग °अभ्यर्पुं- इत्यद [illegible] [illegible] विमृश्यम्।

c) [illegible] (पा ६, २, २)। उप °ह्रय- [illegible] √ह्री इत्येतत् [illegible]

सन √°ह्रय् इत्यत कर्तरि अचि प्र निष्पन्नतया सभाव्यमान यद्र।

d) प्राति[?] यनि वा असारल्यात् (तु सा प्र१ सत् द्वि३ रू इति कृत्वा व्याचक्षाण)। एस्थि ६अ+[°ह्रय- इत्येतत्-सनाभि (तु नापू टि) भाप सत्] °ह्रयस्- (तु सगोत्रप्राय सत् ह्रयस्- इति) इति स्थिते तस पूपप्रस्व (पा ६,२,२) सत °अ-ह्रयस्- इत्यस्य कर्मणि द्वि१ रू इति मुवचम् (तु ORN, AW अह्रय- इत्यत्र)। छन्दस्त पूवार्धे त्रैष्टुभश्च गायत्रश्चोत्तरार्धे त्रैष्टुभश्च जागतश्च पादा द्र। एव च प्रकृते प्रथमे पाद आवमानिक्या गत्युग्मताया 'सवित' इत्यत्र नैत्र तिरोभाव सभाव्येत [मौरिथ माध्यमिकस्य 'त्रि' इत्यस्य √°भृ दीप्तौ >°भिर्- इत्ये- तत्स्थानीयत्वदर्शनात् (तु टि सवितृ-, वैनु ORN [तु ZDMG ६१,८३५] 'कृधी' इत्यत्र व्यवहरतामुपकल्प्य जागत पादमभिनिर्वर्तुक सधिन्त्य [तथा मन्यप्यावसानि- क्या अभीष्टनागतस्वरूपताया अभिद्धयभिसधे])]।

e) सस्व एपू टि द्र। उप √°ह्रय् (तु एपू टि) >°ह्रयाण- इति शानच्त मन् यद्र (वैनु मा ५, १५ यान- इति उप इत्यथान्तर प्रविभज्य समासमुखेन व्याचक्षाणोऽपि तत्त्वमपरि- हापुक)।

f) प्राति च व्यु च वा च[?] देवतार्थे पय प्रभृति- दोहप्रदाने प्रक्रियमाणे गाव एव तत्कर्तृत्वे प्रतिष्ठिता सत्य श्रुतिप्रसिद्धा भवन्ति (तु ऋ ८, ७, १०, ६२, २, ९, ११, ५, ७०, १) इति ता एवेहापि दति प्र१ इति कृत्वा धाप्येरमिति सभाव्यमाने सति 'अघ्न्या (सोमस्य) प्रन्त्री [illegible] [illegible] पूप महत्समामूर्ति (=गा, सवचरतेषु [illegible] च दोऽर्थ समर्थन-[illegible] वैरर्थ इद टि समस्यमान सन् √दुह् इत्यस्य प्रति- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] अघ्न्यो [illegible]) दुदुहे (=[illegible]) इति वा स्यात्। [illegible] वा व्यु इति। (√°भृ [illegible]>[illegible]) °भृर्- इत्यस्मिन् [illegible] पूप [illegible]

शौ १, ३०, ४, १८, २, २८, पै १, १४, ४, ५ १५, १, १३, १४, १३

२अ हुताद्ᵃ– -ताद् मै १, ४, ६³¶

¶अ हुताद्यᵇ– -द्य काठ ८, ११, क ७, ८

¶अ हुत्वाᵃ तै३, ४, १०, ३, मै४, ५, ६²

अ हृतᵃ– -त क७, ४¶, -ता ऋ १०, १०७, ९

¶अ-ह्वर्च्छॆᶜ– -र्च्छाय मै ४, १, १४

अ-हृणानᵈ– -न ऋ ७, ८६, २, १०, ११६, ७

अ हृणीयमान नाᵉ– -न ऋ १०, १०९, २, शौ ५, १७, २†, ६, ७४, ३. पै ९, १५, २†, -ना ऋ ५, ६२, ६, काठ १३ १५

-ना तै २, १, ११, ३, शौ १, ३५ ४, ६, ७४, ३, ८, २, २१ १८, ४, ६, पै ५, १६, ५, ९, १२, ४, १६, ५ १, -ने पै १, ६१, ४

¶अ हृतᶠ– -त तै ५, ३, १०, २

अ हृद्य– -द्य पै १६, ७२, ९

?अहेᶠ तै ३, २, ४, ४

अ हेडतᵍ– -डता ऋ २, ३२, ३, ७, ६७, ७, १०, ७०, ४ काठ ५ ३ᵍ, -डन् ऋ १ ९१, ४, १०, ३२, ८, मा १५, ११†, का १६, १, १†, तै २, ३, १४, १†, ४, ३ १२, १ मै २, ८ ७, ४, १०, ३† काठ १३, १५†, १७, ६, क २६, ५

†अ हेडमानʰ– -न ऋ १, २४, ११ १३८, ३, ४, ६, ४१, १, मा १८, ४९, २१, २, का २०, ३, १२, २३ १, २ तै २, १, ११, ६, मै ३, ४, ८, ४, १४, १७, काठ ४, १६, ४०, ११

अ-हेडयत्ᵃ– यन् ऋ १०, ३७, ५

?अहेत्रमानाभ्यैनस्ᵇ पै १६, ७३, २

¶अ होतव्यⁱ– -व्यम् मै १, ६, १०, ८, ७

अ होतृᵃ– -ता शौ ९, ११, ४, पै १६, ११६, ५

अ ह्वाय्यʲ– -य्यम् ऋ ८, ४५, २७

अह्रिय–, अह्नय– अहन्– द्र

*?१अर्ह्य– *१अर्ही–>-र्ह्य टि द्र

*?२अर्ह्यᵏ– ह्य ऋ १०, १४४, ४

अर्ह्य *१अर्ही– द्र

ᵃ) तस नञ्स्वर (पा ६ २, २)। उप यद्र ।

ᵇ) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

ᶜ) मस्व एपूनि द्र । उप √ह्वर्च्छ्+घञ् प्र उपधादीर्घश्च (पा ८, २, ७८)।

ᵈ) मस्व द्विपूनि द्र । उप पाधा क्रया उस (दीप्त्यर्थात् √*घृ>) √*हृ+शानच् प्र ।

ᵉ) मस्व निपूटि द्र । उप (√*घृ>*घृणि–> *हृणि–>) नाधा √*हृणीय+शानच् प्र यद्र ।

ᶠ) स्वरूपन ? (√*घृ गमने वा शब्दे वा >कर्मणि) *घर्– (=मल वा शब्दो वा)+(√*घृ धारणे>भावे)*धि– इति स्थिते बस पूपप्रस्व (पा६, २, १) सति घ्रांध्र– इत्यस्य नैप्र विपरिणामस्य सत *८अहि– इत्यस्य (=गर्दभ– इत्येतत्-समानतस्य) स१ सत् चपे नि इति कृत्वा व्यवह्रियमाण कालेन नैप्र आयाऽऽरलापे सति *१हे इत्यव विपरिणतमिति सभाव्येत (तु टि अह, पैतु भा मा च १अहि– इत्यस्य भा √हन् इत्यत स्वाामनताया सया व्यु बननैत्र तृणे शार्ति परयन्तो तस्य स१ इति)। ननु भा अप्यपऽपि सचोधनीय द इति नि प्रसिद्ध इति । किं तत इति । कथ तस्य व्यु इति । भनु– इ येतद् मजानस्य सत *अघ्रि– इत्यस्य नैप्र *अहि– इत्यस्य वि सत (तु टि ?१अहि–) विपरिणामस्य सत स१ इति कृत्वा ततो विपरिणत सप् *१हे इत्येतद् भाऽऽमन्त्रण पृथक् निर्देश्यमिति (वैतु पा मन्त्र अभ्युपगमवादमिवहाऽऽदरयायुक्त)।

ᵍ) तु 'ईडता' इति मूको अरडता (मै १, ४, १) इति च । एव खलु रफहकारीयात् लिपिविषयाद् प्रमाद् इह शाखाभेद समजनीत्यपि सभाव्येत । न हि तयोर्वर्णयोरुच्चारणविषय सामीप्यविशेष इव भवति यमादायाऽय पाभे उपपादयितुमुपलभ्येतेति विविचा विचाराय द्र ।

ʰ) 'अ हेडमान। अभि। एन ' इत्येव शोध पुरस्कृत पा इह सुलभ द्र । श्रुति-विक्रियाया लिपिभ्रमप्रभावोऽत्र स्पष्ट प्रतीयेत (तु नापूटि)।

ⁱ) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६०)। उप यद्र । सुपा °तव्य– इति स्वरो दुरुपपदत्वादलक्षणो भवति।

ʲ) सस्व नापूटि द्र । उप √हु>*ह्व–>नाधा √ह्वि+ण्यत् प्र आयादश्च उस (पा ३, १, १२७ उउ)।

ᵏ) प्राति मूलस्वरूपम् ? । 'शतचक्र यो ह्य वर्तनि ' इत्यापाततो नवाऽक्षर पादो भवति (वैतु सा गायत्र्यनुक्रम प्रतिशब्दुर । न च 'वर्तनि >वर्ति इति कृत्वा पठनीयमिति वह्तव्यम् । तथा सत्याव गानिशो गायत्री ग-ल ग क्रमो दुष्यदिति)। अवसानतस्तु जागत पादो मूलत समाभ्येतनि कृत्वा 'शतचक्र यो, अभ्यर्धिको वर्तनि ' (=य सुपर्ण शतचक्रो यथा स्या-त्तथा यानुरूपहामिमुखो भू वा वाह्यमान) इत्यय मौलिक पादाऽभूदिति शोधाऽवगत्व विमृश्यम् । एस्य च मध्यत *अभ्यर्धिक–>अभ्यर्धिक इत्येव शतः स *अह्य इत्येतद् ञारक यति नैप्र वर्णस्वरविपरिणाम इत्यभिसाप

?अह्लम्[a] खि ३, ११, २; शौ ४,१,२; पै ५, २, १.

?अह्लपू[b]– -पूणाम् ऋ २, ३८, ३.

*अह्लह्लः *१२अर्ध टि. द्र.

?अ-ह्रय[c]– -य. ऋ १, ७४, ८; ८, ७०, १३; १०, ९३, ९?[d]; –यम् ऋ ३, २, ४; ५, ७९, ५; ७, ६७, ६; ८, ५४, ८; ५६, १; ६०, १६; खि ३, ६, ८; ८, १; –या ऋ [५, ७९, ६; (७)], ८, ८, १३; –ये ऋ १०, १४७, ३.

*अ-ह्रयस्– नापू. टि. द्र.

?अ-ह्रयाण,णा[e]– -०ण ऋ ४,४,१४; तै १, २, १४, ६; मै ४, ११, ५; काठ ६, ११; –णम् ऋ १, ६२, १०; –णा ऋ २, ८०, २.

?१?अहि[f]– -ह्रय: ऋ ९, ५४, १; मा ३,१६; का ३, ३, ६; तै १, ५,

[वैतु.मा १अहि– इत्यस्य प१ इति वा (√अह् गतौ>) अह्ल– इत्यस्य प्र१ इति वा विकल्पयन्नुभयथाऽप्यनुपपन्नस्वरितः, PW. प्रमृ. च ?२अही– इत्यस्य द्वि३ वा प१ वेति विप्रतिपद्यमाना अर्थतः संशयदोलामिवारूढाः वर्तनिः इत्यस्य स्थाने अवर्तनिः इति वा विवर्तनिः इति वा (तु. ORN.) पिपठिपुकाः] ।

[a]) अनवगमात् स्वरूपतश्च स्वरतश्च ! । √१अंह् इत्यतः कृद्वृत्त्या वा अहन्– इत्यतस् तद्धितवृत्त्या वा यत् प्र. इति कृत्वाऽऽद्युदात्तमिव (पा ६, १, २१३) सत् विप. इति सा. । √हि इत्यस्य लङि उपु१ इति W. । मूको. अनु प्रायिकी निघातश्रुतिर्भवति । घर्मावाचिन्क्यवेव चाऽऽद्युदात्तश्रुतिरन्तोदात्तश्रुतिश्च । घर्माऽऽख्यहविर्विशेषार्थीयं च 'मुरुचा' इत्येनद्विशेषणान्तरसकक्षं च द्वार्-मह्य–> -ह्यम् इत्येकमेव समस्तं विप. स्यादिति विमृश्यमानं मत् स्वरूपतश्च स्वरतश्च संगच्छेतेति तु संभावनीयम् । कथमिति । (√*घृ तापे>भावे) *घुर्–+(√*भृ भरणे>भावे) *भार्– इति स्थिते *घुर्–+ उप. उप. तस. गामस्व [पा ६, १, २२३ (=पात्र. उस. उप. तस. गामस्व [पा ६, २, १४४])] *घुर्भार्– घञन्तत्वात् थाथीयस्वरे [पा ६, २, १४४])] *घुर्भार्– (तु. नभा. घुयार; वैतु. सा. प्रमृ. <√दृ कौटिल्ये इति)>नैप्र. *द्वार्– इत्यस्मिन् पूप.गति √मह्>भावे *मह्य– इत्यस्मिन् उप. च सति बस. पूपप्रस्व. [पा ६, २, १ (=तापभारे महत्त्वं दधातीति [तु. टिटि. √मह्> *मह्य–, द्वार्-मह्य– च])] ।

[b]) प्राति.? यनि. वा. असारूप्यात् (तु. मा. प्र१ सत् द्वि३ रू. इति कृत्वा व्याचक्षाणः) । एस्थि.६अ+[*ह्रय्– इत्येतन्-मनाभि (तु. नापूटि.) भाप. मन्] *ह्रयम्– (तु. सगोत्रप्रायं सत् ह्रयस्– इति) इति स्थिते तस. पूपप्रस्व. (पा ६,२,२) सतः *अ-ह्रयम्– इत्यस्य कर्मणि द्वि१ रू.इति मुवचम्(तु.ORN., NW.अह्रय– इत्यत्र) । छन्दस्तः पूर्वार्धे त्रैष्टुभश्च गायत्रश्चोत्तरार्धे त्रैष्टुभश्च जागतश्च पादाः द्र. । एवं च प्रकृते प्रथमे पाद आवमानिक्या ग-युग्मतायाः 'सवितः' इत्यत्र नैप्र. तिरोभावः संभाव्येत [मौस्थि. माध्यमिकस्य 'वि' इत्यस्य √*भृ दीप्तौ >*भिर्– इत्येतत्स्थानीयत्वदर्शनात् (तु. टि. सवितृ–; वैतु. ORN. [तु ZDMG ६१,८३५] 'कृधी' इत्यत्र व्यक्षरतामुपकल्प्य जागतं पादमभिनिर्वर्तुकः संश्रिन्त्यः [तथा मन्यप्यावमानिक्या अभीष्टजागतस्वरूपताया अभिसंधेः]))] ।

[c]) सस्व. एपूटि. द्र. । उप. √*ह्रप् (तु. एपू. टि.) >*ह्रयाण– इति शानजन्तं सत् यद्र. (वैतु. या ५, १५ यान– इति उप. इत्यवान्तरं प्रविभज्य समासमुखेन व्याचक्षाणोऽपि तत्त्वमपरिहापुकः) ।

[d]) प्राति. च व्यु. च. या. च ! देवनार्थं पयःप्रभृतिदोहप्रदाने प्रक्रियमाणे गाव एव तत्कर्तृत्वे प्रतिष्ठिताः सत्यः श्रुतिप्रगिदा भवन्ति (तु. ऋ ८, ७, १०; ६२,

५, १; मै १, ५, १; काठ ६, ९; क ४, ८; कौ २, १०५; जै ३, ११; १.
*?२अ-हि– } नापू. टि. द्र.
?अ-ह्री– }
*अ-ह्रीत–
¶अह्रीत-मु(ख>)खी– -खी काठ २६, १, क ४०, ४[a].
अ-हुत,ता[b]– -तः ऋ ६, ६१, ८; १०, ५६, २; तै १, १, १२,१; मै १, १, १३; ४, १, १४; काठ १, १२; ३१, ११; ३९, ५; क १, १२; ४७, ११; ४८, ६; शौ ६, ९२, ३†; -तम् मा १, ९; का १, ३, ५; तै १, १, ४, १; मै १, '१, ५, ४, १, ५; काठ १, ४; ३१, ३; क १, ४; ४७, ३; -ता मा ८, २९; का ९, ५, २; तै ३, ३, १०, १; काठ १, ३; १३, ९; १०; ३१, २; क १, ३; ४७, २; -ताः ऋ ९, ३४, ६; शौ ६, १२०, ३; पै १६, ५१, १.
अहुत-प्सु[c]– -प्सवः ऋ १, ५२, ४; ८, २०, ७.
?अह्वणी[d] पै ५, २०, २.
*अह्वयवसे १अवस्–> -वसे टि. द्र.

इति वैदिकपदानुक्रमकोषे सांहितिके प्रथमे विभागे

प्रथमः खण्डः समाप्तः ।

(√*घृ दाने>भावे) *घ्रि– इत्यस्मिन् उप.च सति बस. पूपप्रस्व. (पा ६,२,१) गवार्थे वि. च सतः *भघ्रि–इत्यस्य नैप्र. *अघ्रि– इत्येवसभावितपूर्वक्रमश्च १०अहि–इत्येतदुत्तरक्रमश्च विपरिणामः स्यात् [तु. अभि. भद्र–(=गो– इति) टि च ?अहे; वैतु. इह गपू. (पृ १'१४d उउ.) ?अ-घ्रि– इत्येवं पराभिमताऽवयवविभागोट्टङ्कनपूर्वक्रमस्य प्राति. खण्डनं (यस्मिन् विषये प्रकृतमनुरुध्योऽधुना शोधः द्र. [=*अघ्रि– इत्यस्मिन् वि. पूप सत्यन्यतः (√*गृ>*गुर्–>*घ्रु–>) *गु– इत्यस्मिन् उप. सति (वैतु. पा. [१, २, ४८] गो–>*गु– इत्येवं शास्मुक्तः) बस. पूपप्रस्व. अघ्रि-गु– इत्यन्यतश्च (√*गृ >*गर्व–>*गाव–>*गाव्–>) *गौ– इत्यस्मिन् (=भौरिय. गो– इत्यतो विभिन्ने सति तत्-सगोत्रे) उप. च सति बस. पूपप्रस्व. *अघ्रि-गौ– इति द्वे पृथक् प्राति. इत्यभिसंधिः]), भा. (तै.) ऋत्विगुवर्ग्यदोग्ध्रर्थे सति नञ्-पूर्वः तस. इति कृत्वा उप. कर्तरि <√ह्री लज्जायाम् इति (तु. ?PW., GW., ORN. प्रमृ. [वैतु. NW. अ-ह्य–>(प्र१)-यः (?-याः) इत्येवम्, Bg. (ORN.) च अ ह्य–> (प्रिवि.) -यः (?यम्) इत्येवं भिन्ननिर्देशौ सन्तावभिमतगवार्थौ]), पक्षे च प्रकृत एवार्थे सति √अद् भक्षणे+कर्तरि क्विन् प्र. उसं. निरस्वरश्च (पाउ ५, ४९; पा ६, १, १९७) इति कृत्वा यनि. प्राति. निष्पादुकः (तु. द. [मा.]), द. म. च गवार्थे सति ६अ+(√ह्री लज्जायाम्>) ह्री– इति स्थिते बस. सतः *?अ ह्री–(>*?२अ-हि–) इत्यस्य रू. इतीव प्रतिपादुकौ चिन्त्यौ, अन्तोदात्तापत्तेः (पा ६, २,१७२), अभीष्टस्य पूपप्रस्व (पा ६, २, १) अनुपपत्तेश्च, सा. (?ऋ. का. च) म. च (पक्षे मा.) नापू. प्रकृत एवार्थे सति व्यु. तथा वदन्तौ पूर्ववत् स्वरतश्चोद्यौ] । अथ गपू. वा. [वैतु. उ. च म. च (=गवार्थकल्पे), सा. च (?ऋ.) 'सहस्रसाम् ऋषिम्' इति पदद्वयं (भिन्नलिङ्गेन सतापि) 'पृयः' इत्यनेन समानाधिकरणमिति, ऋत्विगुवर्ग्यदोग्ध्रर्थे च सा. (का.) म. पक्षे सहस्रसा– इत्येतद्-विशिष्टं सत् ऋषि– इति गोपर्याय इति, अन्यत्र म. प्रकृतं पदद्वयं (विभक्तिलिङ्गवचनव्यत्ययेन) अह्वयः इत्यस्य वि. इति, उक्तं पदद्वयं स्त्री. सत् *?अनु-घुव्–> -तम् इत्यनेन समानाधिकरणमिति भा. (तै.), घुव्–> -तम् इत्यनेन तथेति द. (मा.) चेति (ऋत्विगुवर्ग्यदोग्ध्रर्थे सति सर्वत्र √दुह् इत्यस्य आत्म. सतः पर. इति कृत्वा योगविकोपितो भवतीत्यप्यपरा दिक्)] ।

[a]) वैकारिकात् मूको. (तु. संटि.) उद्गीत-मुखी– इत्येवं मौलिकः पा. अपि संभाव्येत ।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

[c]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. यद्र. ।

[d]) दुष्पठः मुपा. शोध-सापेक्षः द्र. (तु. मस्प. टि. अन्यतम्) ।